

VETERUM SCRIPTORUM

E T

MONUMENTORUM HISTORICORUM, DOGMATICORUM,

MORALIUM;

AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS I.

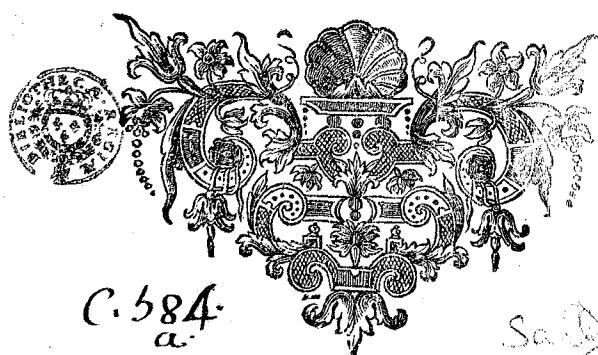
COMPLECTENS REGUM ET PRINCIPUM,

ALIORUMQUE VIRORUM ILLUSTRIUM

EPISTOLAS ET DIPLOMATA

BENE MULTA.

Prodiit nunc primum studio & opera Domni EDMUNDI MARTENE,
& Domni URSINI DURAND^o, Presbyterorum & Monachorum
Benedictinorum è Congregatione S. Muri.

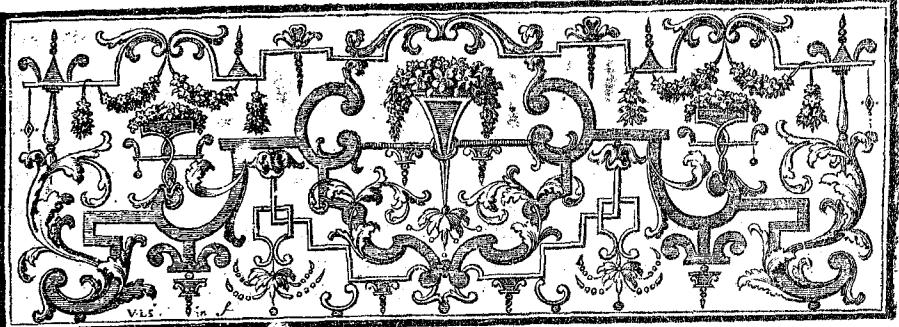

PARISIIS.

Apud MONTALANT, ad Ripam PP. Augustinianorum, propè Pontem S. Michaelis.

M D C C X X I V.

CUM PRIVILEGIO REGIS ET SUPERIORUM PERMISSU.

P RÆFAT I O

1. **P**OST editos in lucem quinque Anecdotorum tomos, cœperamus animum ad spem aliquam quietis erigere, & quidvis aliud quam litterarum iter meditabamur. Quod Augustinus olim Nebridio, id nobis ipsi quoque dicitabamus: *Profectiones quas quietas & faciles habere nequeas, per totam cogitare vitam, non est hominis de illa una ultima, quæ mors vocatur, cogitantis, de qua vel sola intelligis esse cogitandum.* Itaque certum erat totos nos reddere solirudini, cuius in portum tandem recepti, respiraremus a studiorum labore, & si qua eramus peregrinando passi damna pietatis, ea religiosæ vitæ exercitationibus, oratione, silentio, scripturarum sacrarum lectione sarciremus. At ecce cum hæc destinamus animo, ignotos nos & nihil tale cogitantes accersit illustrissimus Galliae cancellarius, hortaturque in frequenti eruditorum virorum cœtu, nostram ut operam commodemus ad eam, quam adornari vehementer optabat, scriptorum historiae Francorum editionem. Illam quidem summis jam impensis & laboribus procuraverat vir de patria deque litteris insigniter meritus Andreas Chesnius; at eamdem aiebant, quod verum est, maxima sui parte augeri posse, aptiorique ordine disponi; rariorem præterea esse, distractis jampridem ejus exemplaribus, quovis ut pretio comparari vix queat. Vicit nos, ut ait de se e veteribus non nemo, *non tam præstandi quod exigitur fiducia, quam negandi verecundia.* Enitendum saltem esse duximus ut amplissimi viri votis faceremus satis; & opus dignum Gallia, dignum cancellario Gallicanæ rei studiossimo, si nulla alia re, certe quanta maxima licet monumentorum collectione promoveremus.

2. Ante omnia visum est, non Gallicanas modo bibliothecas revolvi, sed iter etiam ad nationes exteræ, quæ Francorum præsertim regibus olim paruerant, suscipi oportere. At vero quo primum flectendum iter, quæ præcenteris adeundæ gentes non parum animo & cogitatione suspensi exploravimus. Jamdiu erat cum nos ad visendos Hispaniæ codices manuscriptos invitaverat illustrissimus Josephus de Taverner tunc canonicus Barcinonensis, nunc vero dignissimus ecclesiæ Gerundensis episcopus, qui pro sua in omnes humanitate, sed in nos præsertim benevolentia singulari, studiis nostris quantum licuit favere non destitit. Nec debeat sanci gravissimæ rationes, quibus ad id potissimum impelleremur. Neglectas quippe aiebant paucisque pervias hactenus Hispaniæ bibliothecas, in quibus plura laterent antiquitatis monumenta, quæ nimis diu pulvere obsita excitare, ac publicam in lucem emit-

Collection
amplissime
quid debet
occasione.

Ep. 1. n. 21

Quintilian:
in proem. lib.
1.

tere operæ pretium esset. Prævaluisse insuper olim apud Hispanos regum Francorum auctoritatem, adeo ut a Caroli-Magni tempore & deinceps publica instrumenta omnia ac diplomata annotato regni regum nostrorum anno conficerentur. Sed alio revocabant nos alia, nec minoris ponderis rationum momenta. Satis quippe videbatur illas perlustrandas esse regiones, quæ merito possunt appellari Francicæ gentis incunabula, tiberioris ibi meslis spem affore, ubi natum Francicum nomen: illas provincias in primis percurrendas, quas olim incolueret reges nostri, ubi & nominatissimas aedes habebant, atque amplissima fundarunt dotaruntque monasteria, que certe, ut nemo nescit, ob eam causam tamquam regia quædam tabularia possunt existimari.

Ex quibus sic
constat.

3. Afinguentibus itaque publicis in comitiis superioribus nostris, sumtus itineri, equos & necessaria omnia suppeditante recolendæ memorie reverendissimo patre domino CAROLO DE L'HOSTALLERIE congregationis nostræ tum temporis preposito generali, viro cum pietate & prudentia, tum maximo rerum usu, sed & propensione præsertim in literatos spectatissimo, fratrum nostrorum muniti precibus, itineri nos commisimus, Belgium, Ardennam & marcas Germanicas penetravimus, nec irrito procul labore. Nam licet continuis bellorum motibus attrita desolataque essent illæ provinciæ, tantam paucis mensibus collegimus diplomatum regiorum messem, ut immensam in molem excresceret. Horum partem maximam suppeditavit veneranda antiquitatis cartarium Prumiense, quod fere integrum exscriptissimum; Trevirensse S. Maximini, Epternacense S. Wilbordi, Valciodorense, ut interim fileamus Stabulense, ex quo erimus præcepta Sigeberti, Hildrici, Dagoberti, Clodovéi & Childerici regum primæ stirpis; Caroli-Magni, Ludovici-Pii, filiorumque ejus, Caroli-Crassi, &c. adeo ut archivum in tota, quam late pater, Gallia vix reperias instrumentorum copia aut nobilitate præstantius. His accessere e variis bibliothecis annales antiqui, regum capitularia nondum edita, sacrarum ædium ab ipsis erectarum historię, clironomica varia, virorum insignium cujusque ætatis epistolarum magna congeries, quas inter non insimum tenent locum WIBALDI abbas Stabulensis & Corbeiensis, quatuor imperatorum ministri, epistolæ numero CCCCXL, quas cum antiquis Stabulensis monasterii monumentis ex veteri codice ipsius Wibaldi ætate exarato summa cum fide descriptas, nobiscum communicavit reverendissimus & amplissimus ejusdem imperialis monasterii prior. Sed & integrum Alexandri papæ III. registrum pro Rhemensi provincia, ex quo quingentis & amplius epistolas erimus, accepimus ex insigni monasterio S. Vedasti Attrebatensis.

4. Multa subinde occurserunt rerum ecclesiasticarum præclara monumenta, concilia scilicet, statuta synodalia, monasticæ constitutiones, inediti SS. Patrum aliorumque scriptorum antiqui tractatus, quæ omnia æque collegimus, hortantibus viris eruditis, qui optime noverant thesaurum nostrum. Anecdotorum hoc fere modo, & quasi aliud agentibus nobis, coaliuisse: immo invitantibus illustrissimis quos visitavimus monasteriorum prælatis, qui non omnem modo humanitatem nobis exhibuere, sed & difficultatibus ipsis quæ nos ab improbo labore deterrere potuissent occurrentes, codices manuscriptos quantivis essent pretii, si continuo exscribi vix possent, aut peritis commendarunt scriptoribus, aut certe Parisios usque transmiserunt, pro temporis opportunitate reddendos. Qua in re nos sane mirum in modum devinxere amplissimi abbates Trevirensis S. Maximini, Himerodensis B. Mariæ, Andaginensis S. Huberti, Leodiensis S. Laurentii, Tornacensis S. Martini, necon reverendissimi monasteriorum præpositi Attrebatensis S. Vedasti, Elnonensis S. Amandi, Aquicinctensis S. Salvatoris, Marchianensis S. Ricardus, ac clarissimi apud

Leodios viri domini de Craffier & de Louvrex, quorum officia non semel experti sumus.

5. Longe plura nos collecturos fuisse vetera monumenta haud dubitamus, si interiores Germania partes penetrassemus, Fuldam præsertim, Francofurtum, & Maguntiam, Ratisponam aliasque celeberrimas civitates, in quibus, si quid haec tenus insigne suspicitur, hoc Carolus-Magnus, filiusque ejus Ludovicus, Lotharius aliisque successores considerunt, refeccrunt, exornarunt. Neque defuere qui nos & litteris & precibus urgerent, ut ultra progederemur, atque in primis serenissimus Corbeiae princeps, qui nos apud se diutius detinere gestiebat. At provinciam illam obeundæ Germaniae jam præceperat inse amicus ac sodalis noster R. P. Bernardus Pez sacri Mellicensis monasterii in Austria asceta doctissimus, minimeque decebat nos extraneos alienam in messem falcem immittere. Præterea instabat hyems iter facientibus studiisque operam navantibus non satis commoda.

6. Reversis in Galliam nova nobis apparuit rerum facies, neque de editione scriptorum historiæ Francicæ amplius esse cogitandum deprehendimus, atque adeo studiæ hæc nostra alium in scopum dirigenda. Incidere interim in manus nostras antiqua duo monasterii Cenomanensis S. Vincentii cartaria, quæ eo avidius expendimus, quo plura jam cum apud Mabillonum, tum apud Baluzium reperiantur nobilis provinciæ monumenta. Hæc vero cartaria præter foundationes sacratum ædium multas, nomina exhibent quam plurima nobilium Cenomanensium, dominorum de Mauritania, de Belismo, de Wirthia, de Monte-Dublelli, de Monte-Miribili, de Monte-Aureo, de Lavarzino; de Valle-Guidonis, quorum memoriam etas, uti humana omnia consuevit penitus aboleverat. Litteræ jampridem nonnullæ privilegiorum insignis S. Martini Turonensis ecclesie, pietatis utique regum nostrorum in sanctissimum Galliæ patronum certissima argumenta, penes nos erant; jamque ex Philippi-Augusti regis cartario innumerablem eademque maximi momenti descripsieramus quatuor regum diplomata, cartas denique selectiores S. Victoris Massiliensis monasterii celeberrimi nobiscum communicaverat eruditus vir dominus Furnerius, loci illius asceta, quæ historiam mire illustrant Provinciæ, Catalonia, Vasconia, Sardinia aliarumque regionum, ad quas olim è sacro monasterio directæ sunt coloniæ seu examina monachorum.

7. Cum ergo nulla jam spes affulgeret cœperis tam pròspere incerti ad præstitum ducendi finem, visum est opere pretium quidquid veterum id genus monumentorum collegeramus, litterariæ reipublicæ totum consignare; ut ne diversas in partes, quod vulgo fit, distraherentur; coque consilio novam hanc veterum scriptorum monumentorum historicorum, dogmaticorum, moraliū collectionem adornavimus, quæ mox crevit in immensum, offerentibus ultro symbolam studiosis quibusque, relatisque in censum nostrum pluribus monumentis, quæ ex diversis Italix bibliothecis olim collegerat vir de re litteraria præclare meritus noster Mabilloni, in quibus suspiciendæ præsertim epistolæ citèr Dcc. Ambrosii & Petri Delphini CCXLII. celeberrimorum sacri ordinis Camaldulensis præpositorum generalium, tractatus varii & annales, adeo ut nullus jam mirari debeat collectionem hanc vocari Amplissimam.

8. Ut autem scriptis inter se tam diversis ordinem aliquem induceremus, visum est ea quatuor in classes distribuere, quæ singulæ plures emittentur in tomos distinctæ. Prima classis tota erit diplomatica & epistolaris, historica classis secunda, tertia & quarta Morales & dogmaticæ. Illa quippe concilia varia & monastica decreta habebit, hæc sanctorum patrum, aliorumque scriptorum ecclesiasticorum opuscula. Prima classis quæ jam tum in lucem prodit tres omnino tomos habet, quorum primus, quem præ manibus habemus,

Eius divinitas
& utilitas.

miscellanea diplomatum & epistolarum virorum illustrium supra mille & trecenta complectitur. Ex quibus quantum lucis ad illustrandam non modo Francorum, sed & aliarum etiam nationum historiam cum civilem tum ecclesiasticam accedere poslit, pluribus praefari supervacaneum videtur. Nam si vel leviter tomum hunc evolvere fategerint viri eruditi, animadventent haud difficulter, nullam tota in Europa existere nationem, quaer rerum suarum plura monumenta hic se reperisse non gaudeat. Et vero quam multa quamque præclara hic Itali, Germani, Hispani, Angli, ut interim Gallos prætermittamus, quorum occasione suscepta est collectio, quam multa, inquam, hic admirabuntur, quæ haetenus ignorasse se fatebuntur. Hæc autem fuisus exseQui si vellemus, novum illudque non minimum volumen cedere necesse foret. Quædam tamen adnotare instar speciminis satis hic fuerit.

§. I.

O B S E R V A T I O N E S H I S T O R I C Æ.

De regibus nostris.

Clodoveo-
magnus deben-
tur primordia
Anisolensis
monasterii.

9. Occurrit ipso in limine diploma Childeberti regis Francorum pro Anisolensi S. Carilephi monasterio, ex quo prima didicimus celeberrimi olim monasterii hujus incunabula magnus Clodoveo deberi, quod hactenus observavit nemo. Annuit quippe Childebertus ut sanctissimus abbas in loco Casa-Gaiani nuncupato receptaculum pauperum in eleemosyna domini & genitoris nostri Clodovei, inquit, edificare potuisset. Vivente ergo Clodoveo illuc accederat Carilephus, impetrataque ab eo parte aliqua prædii, cellam ibi seu monasteriolum construxerat. Idem haud obscurè innuit Siviardus in vita S. Carilephi, in qua beati virti secessum in partes Cenomanicas describens; assumto, inquit, secum suo commilitone Daumero conservoque itidem Gallo, pedem vertit in partes Cenomanæ urbis, tandemque diverit in locum veteri vocabulo Casa-Gaiani nuncupatum, situm in parochia Labrocensi, in quo multis admodum delituit diebus. . . . ibi cellam construxit. . . . inter haec Childebertus cum sibi juncta Ultrogotæ. . . . in villam Madualis nuncupatam venit, &c. Ubi vides Carilephum antequam illuc accederet Childebertus jam delitusse ibidem cum sociis multis ante diebus, hoc est aliquibus saltem annis, & superstite adhuc Clodoveo, sibique ac suis cellam construxisse. Clarius Nicolaus papa primus in epistola ad episcopos Galliæ, qui Anisolensium monachorum privilegia & immunitates in concilio Vermeriensi assertuerant: *Hoc monasterium, insit, a primo rege Francorum christiano, id est Clodoveo filioque ejus Childeberto cum haberit libertatem, & deinceps ab omnibus regibus manserit liberum, & in rerum suarum dispositione, & in abbatis electione nunc reperitur. Quo quidem testimonio nihil clarius afferri potest.* Postea tamen tot prædiis tamque amplis a Childeberto rege ditatum est monasterium, ut pro fundatore non immerito haberi meruerit, celeberrimaque toto in regno evaserit Anisola; adeo ut Meroveus Chilperici regis filius, quod Brunehildem amitam post Sigiberti patrui sui mortem, citra patris consensum in matrimonium duxisset, tonsus ac mutata ueste qua clericis uti mos est, presbyter ordinatus, in Anisolensi cœnobio reclusus fuerit, ut ibi sacerdotali eruditetur regula, quemadmodum habet Gregorius Turonensis lib. 5. hist. Francorum cap. 14. Ab eo vero tempore juris regii haberit cœpit Anisolensis abbatia, quam ab omni jugo liberam voluere omnes pene Francorum reges, qui ipsius privilegia & immunitates suis diplomatibus confirmavere. Scimus episcopos Cenomanenses non semel eam sibi subjecere co-

natos fuisse, nullumque non movisse lapidem, ut Anisolenses monachos dictio[n]i suæ subjicerent: at irrito prorsus conatu. Nam & congregati anno 855. in concilio apud Bononiam villam, & anno 862. in concilio Pilstensi Galliarum antistites, Anisole[n]sium monachorum libertates asseruere, quibus accessere anno 863. Vermeriensis concilii patres, quorum judicium confirmavit Nicolaus papa I. Notanda sunt in primis verba concilii Vermeriensis. His ^{171.}
iaque elucidatis, reverendi antistites & nobilissimi proceres, & ceteri assistentes aperi
tissime cognoverunt, cognoscentesque affirmaverunt, regiam ejusdem monasterii præpon
derare possessionem, quæ numquam & nusquam interrupta fuerit, sed continuatim
inconvulsa manerit: episcopale vero ideo refutandum dominium, quia ejus non ve
ra nec effectum habentia apparent instrumenta, nec habuerit quisquam pontificum idem
monasterium, nisi jure beneficii, per munificentiam principalem. Sed & advocatus
episcopi veridica professus est ratione, non habere se vera & legitima instrumenta, per
quæ idem monasterium tenere posset, unde & sponte cessit. Et ne materia refri
canda litis ulterius remaneret, iussi dominus rex, ut instrumenta Cenomanicae eccle
siae, quæ inutilia & falsa probata erant, intra quarum decimum diem in ejus exhi
berentur presentia, penitusque abolirentur. Hinc pater cuius ponderis esse debent
instrumenta illa, quæ de Anisole[n]s monasterii subiectione extant in actis
episcoporum Cenomanensium, viris eruditis aliunde merito suspecta.

10. Simili prorsus modo Prümensis monasterii originem ipsæ fundationis De Prümensis monasterii fundatricie Bertrada, de Chariberto ejus filio Caroli-Magni ex matre avo.
litteræ pag. 23. editæ demonstrant, non Pipino regi, ut omnes tradunt, de
bere attribui, sed Bertradæ nobili matronæ, cùjus nec nomen superest in
historia. « His litteris significat Bertrada monasterium se filiumque suum
Charibertum in honorem S. Mariæ, SS. Petri & Pauli, S. Johannis, & S. «
Martini ædificasse circa fluvium Prumiam, ut monachi ibi constituti Dei «
misericordiam exorarent die ac nocte, tam prose quam profiliis suis defunctis: «
ex quo constat, piissimæ matronæ plures fuisse filios, quibus unus superstes
erat Charibertus. Bona deinde & possessiones enumerat, medieratem villæ
de Romairo, de Prumia medietatem, & multa alia. Hec donamus, inquit, ad mo
nasterio Prumia. . . . ubi Angloaldus, Christo auspice, præesse dinoicitur. Datæ
sunt litteræ anno 1. regni Theoderici, qui in annum Christi 721. incidit.
Jam vero quod valde notandum est, Bertradam illam Prümenses dicunt
fuisse aviam Bertæ uxoris Pippini regis, eamdemque marito orbaram, mo
nastrii celeberrimi fundamenta prope castellum suum Murlebach, cùjus ru
dera adhuc extant, posuisse. Hinc patet Charibertum illum seu Heribertum,
qui Bertæ reginæ pater appellatur in eo Pippini instrumento pro Prumia,
quod edidit Mabillonius in appendice ad tomum II. Annalium Benedictinorum,
alium non esse a Chariberto Bertradæ filio. Quod certe non obiter
oscita[n]terque transcurrentum est. Nam de Bertæ Pippini regis conjugis, &
Caroli-Magni matris patre hactenus silent auctores. In annalibus quidem Ber
*tinianis ad annum DCCXLIX. hac legebantur. *Pippinus conjugem duxit Bertra**
dam, cognomine Bertam, Cariberti comitis Lædanensis filiam. Verum hac dubiæ
fidei habebantur, unde & a Chesnio, quod aliis in annalibus desideraren
tur, ansulis inclusa fuere, si quidem longe ante annum DCCXLIX. Pippinus
Bertam duxerat, qui Carolum-Magnum ex ea suscepserat anno DCCXII.
Quod autem Caribertus Bertæ reginæ pater idem sit cum Cariberto Bertra
da prima Prümensis cœnobii fundatricis filio, palam elucecit cuiilibet Ber
tradæ & Pippini diplomata conferenti. Ad stipendia ipsorum servorum Dei, in
quit Bertada, donamus de villas nostras, id sunt de Romairo-villa, de nostra por
tione medietate. Pippinus vero res proprietatis suæ donat in pago Chorosvilla,
quæ dicitur Rumersheim seu Romairus, tam illam portionem, inquit, quæ de ge
nitor meo Carolo mihi advenit, quam & illam portionem ipsius Bertradæ; quam

genitor suus Heribertus ei in dotem reliquit. Ubi vides eam Rumeresheim seu Romairi portionem, quam Charibertus Bertæ filia in dotem contulit, eamdem omnino esse cum illa medierate ejusdem villæ, qua olim Bertrada ipsius mater Prumiense monasterium dotaverat. Porro cum altera villæ illius medietas a Carolo genitore Pippino obvenerit, non levis conjectura est Bertradam nostram proximâ sanguinis affinitate Carolo Martello fuisse conjunctam, & forte ipsius sororem, quæ omnia hactenus ignorata sunt. Cum ergo Bertrada avia Bertæ reginæ, Prumiensis monasterii fundatrix prima fuerit, haud quaquam mirum videri debet, si præ ceteris Galliæ monasteriis Prumiam regina ipsa dilexerit, eamque rogatu ejus Pippinus magnificentia prorsus regia dotatam, commodiori in loco novo opere construxerit: adeo ut extincta prioris monasterii memoria, unus modo hebeatur ejus fundator.

De patre Plectrudis uxoris Pippini Heristallii. 11. Quod de Chariberto patre Bertæ reginæ, & de matre ejusdem Chariberti Bertrada modo observavimus, movent nos ut similem hic faciamus observationem de Chugoberto seu Hugoberto patre Plectrudis, uxoris Pippini Heristallii Majoris-domus sub Childeberto II. rege, qui nobis innotescit tantummodo ex diplomate ejusdem Pippini & Plectrudis, pro confirmatione foundationis Epternacensis monasterii, pag. 17. edito, cujus hoc initium est: *Ego in Dei nomine inluster vir Pippinus filius Ansgisili quondam, necnon & illustris matrona mea Plectrudis filia HUGOBERTI quondam, &c.*

De rebelliōne Provinciæ sub Pippino patre Caroli Martelli. Infr. pag. 42. 12. Inter varia quæ de celeberrimo S. Victoris monasterio Massiliensi editimus instrumenta, primum merito locum obtinet COMMEMORATORIUM de quibusdam villis S. Victoris restitutis aut restituendis. Scriptum fuit illud diploma circa annum 780. sub forma libelli supplicis Carolo-Magno regi a Vernario missio regio exhibiti, in quo inter alia hæc habentur. ABBO patricius condam coram avio vestro CHARLO reclamavit, quod ANTENER patricius, ut quod condam pro malo ingenio & fortia, quando Provincia revellavit contra bisavio vestro PIPPINO, Antener ipsas villas partibus suis ad proprio se dixit abere, usque quod ipse in ipso revellio vixit. . . . . ipsius ecclesiae abstulit. Quæ quidem verba non sunt obiter præterunda. Nam de defectione illa Provincia sub Pippino Caroli Martelli patre, altum est hactenus omnes apud autores silentium. Quis vero rebellionis auctor, quæve illius occasio extiterit hactenus incompertum: verum defectioni in primis favisse Antenorem patricium ex hoc instrumento discimus, immo ipsa in rebellione perseverasse, si quidem ipse in ipso revellio vixit. Quæ verba designant rebellium motus non celeriter scepitos fuisse, sed plurimos annos perdurasse, Pippino Carolo-que ejus filio variis bellis aliunde occupatis, ac domandis Frisonibus, Saxonibus, Aquitanis, aliisque non semel rebellantibus, immo & expellendis e regni finibus Sarracenis, quos in sui auxilium advençarant rebelles. Sed tandem anno 736. Carolus princeps Burgundiam adiit, Lugdunumque Gallia urbem munitissimam, sua ditioni subegit, & usque Massiliensem urbem & Arelatem civitatem penetravit, moxque in Saxones denuo arma convertit. At sequenti anno, nunciatum est invicto Caroli principi, quod seva gens Sarracenorum obtenta Septimaniam & Gothiam, in partes jam Provincia irruissent, castrumque munitissimum Avenionem per fraudem quorundam Provincialium, comitatum illum obtinuerint. Verum brevi ille coacto ingenti exercitu, recuperato castro, Sarracenorum vires redfregit, regem eorum interemit, totamque Gothiam in ditionem suam redagit. Mox alio revocatus, Saxones iterum domuit, tandemque anno 739. Carolus commoto exercitu universali, in partibus Provincia iter dirigit, Avenionemque iterum cepit. Totaque Provincia usque ad littus maris peragrata, ad Massiliam peruenit, fugatoque duce Moronto, qui quondam Sarracenos in sua perfidia praesidium adsciverat, nullo jam relieto adversario, totam illam regionem suo imperio subju-

gavit. Hæc ex annalibus Metensibus, quibus concinit Chronicon Wirzburgense apud Baluzium tom. i. Miscell. in quo ad annum 739. hæc leguntur: *Carolus Provinciam subjugavit*. Tunc Antener patricius qui nec Deum verebatur nec homines, quique rebellionis obtenuit tres S. Victoris villas, Bedatam in pago Aquensi, Orbesium in Regensi, & Caladium in Dignensi invaserat, ablatas restituere jussus est, reclamante in primis Abbone patricio piissimo: quem proinde merito vixisse tempore Caroli Tuditis contendit ac probat Mabillonius adversus Cointium, qui illum ad Caroli-Magni ætatem recitat.

13. Inter proditores principes, qui a Ludovico Pio imperatore ad filios rebelles defecere anno Christi 833. unus memoratur Richardus, qui ne cum satis innotuit. Hunc Teganus ob facinoris ejus atrocitatem *perfidum & infidulorem* appellat, observatque Astronomus ipsum cum aliis conjuratis anno Christi 835. morbo correptum vix mortis fauces evasisse, sed nec multo post esse consumptum; tum subdit: *Hi sunt quorum decessu dicebatur Francia nobilitate orbata, fortitudine quasi nervis succis evirata, prudentia his obeuntibus annulata*. Ex quibus suspicabamur perfidum hunc sua ætate fuisse magna auctoritatis, eumdemque illum Richardum qui anno Christi 821. cum Alberico Ligonensi antistite missus regius legitur constitutus super Lugdunensem, Tarentensem & Viennensem provincias; convenient utique nomen, dignitas & ætas. At jam qualicumque sit hæc conjectura, vitam ejus omnem, fortunas, genus & patriam, exitum in instrumentis nostris omnino duobus habemus, altero Ludovici Pii imperatoris anno imperii xxvi. Wormatæ dato, altero Lotharii anno 842. in Theodonis-Palatio. Ex his instrumentis discimus Richardum ex Arduenna fuisse oriundum & Bivini comitis fratrem, atque adeo Richildis imperatricis & Bosonis Provinciae regis patrum. Hæc enim fuit Bivini comitis clara progenies, quam ex foro Thietbergæ Lotharii uxoris legitimæ suscepit. Primis ipsum Ludovici Pii annis Ostiarii munus exercuisse, quod porro summum erat in aula, ut docet Hincmarus in libro de ordine palatii cap. 17. multisque a piissimo Augusto auctum fuisse beneficiis, Villantia præsertim villa regia in patrio solo sita & valde pingui. Ea quippe erat optimi imperatoris liberalitas, ut villas regias quæ erant sui & avi & tritavi, fidelibus suis traderet in possessiones sempiternas, constructis inde præceptis ac manu propria roboratis, ut scribit Theganus. Sed tantorum beneficiorum immemor Richardus, non modo conjuratus adjunxit se, sed etiam eorum sovit rebellionem, Lothariumque in Italiam commigrantem posthabito imperatore, fecutus est. Audiendus hac de re Ludovicus in suo diplomate. Oboris contra nos factionibus, in nostrum regnum & honorem, quidam malevoli conspiaverunt, & ejusdem partis memoratus Richardus fautor extiterat, atque cum filio nostro Lothario, relictis nobis, abscesserat. Unde mirum videri non debet, quod dignitatibus ac bonis exutus fuerit: verum cum eum quem sequutus fuerat errantem sequutus sit & poenitentem, revertentem anno 838. ex Italia Lotharium comitatus, gratia illius factus est particeps, restituta ei villa Villantia aliisque prædiis. Nunc autem quia miserante Domino, inquit iterum Ludovicus, idem Lotharius filius noster una cum suis ad nostram presentiam, atque concordiam & unanimitatem properavit, indulxit ob amorem Dei omnibus quæ in nos male patraverat, placuit etiam misericordia nostra, ut prescripto RICHARDO jam dictam villam pietatis intuitu, sicut pridem fuerat, ad proprium restituere. Quapropter non confundendus cum eo Richardo comite videtur, qui cum Fulcone & Adrebaldo abbatibus delegatus fuit ad Lotharium anno 835. ut scribit Astronomus, nisi forte dicatur, eo ipso anno ad Ludovicum remigrasse, & mox ad pristinos errores relapsus, convenisse Lotharium. Atqui id haud obscure

De Richar-
do perfido Lu-
dovici Pii pro-
ditore.

Theg. cap. 47.
Vita Lud. Pii.

Pag. 977

Pag. 101:

Theg. cap. 19:

Pag. 97:

innuere videntur & perfidi cognomen, & laudatum jam Ludovici Pii instrumentum, quod hanc præfert inscriptionem. *De rebus Richardi quas ei restituit imperator SECUNDA VICE quando reconciliatus est cum eo.* Ubi & mirari subit piissimi Augusti summam clementiam, qui perfidum non modo in suam admittere gratiam denuo dignatus est, Villantiamque ei ipsi hoc instrumento restituere, sed & tria insuper addidit mancipia ex fisco suo Romfeld, & servos duos cum suis omnibus & scilicet suis Munuherstati & Vindrinio. Hunc tamen non legimus pristinis honoribus restitutum, unde & colligimus, privatum cum quod vitæ reliquum erat peregrisse, longeque ab aula tumultu. Id saltē concicere licet ex Astronomo, qui mortem ipsius paululum accelerans, his de omnibus tacet. Prumiam fortassis mundi pertulit secessit, ibique extremos vitæ dies pœnitens erratorum suorum exegit. Suspicionem hanc injicit Lotharii imperatoris diploma, quo Richardus quondam comes illuster res proprias ad jam dictum monasterium per Birvinum fratrem suum & Gerardum & Basnum, qui & Tancradus, comites, tradidisse dicitur; & non solum res ex qualibet legali acquisitione advenientes, sed & Villantiam ipsam, quam pīe memorat Ludovicus ipsi assertam voluerat. Datum est illud diploma 11. idus Novembri anno Christo propitio regni Lotharii in Italia xxij. & in Francia imperii III. indictione v. Actum Theodonis palatio regio.

Pag. 101. 14. Mabillonius libro iv. de re diplomatica commentarium edidit de antiquis regum nostrorum palatis, quem viri litterati eo pluris fecere, quo minus expectabatur, adeo enim erant obscura pleraque, ut ne constaret quidem de re diplomatica omisis. apud eruditos de eorum situ. Mirati sunt itaque omnes eo in commentario suam cuique sedem esse restitutam. At plura hoc ce in tomo & secundo regum nostrorum occurserunt palatia, quorum cum ne nomen quidem retulerit vir eruditus, pauca de his ipsis præfari juvat.

Pag. 93. ALBUFIVILLA palatum regium nominatur in diplomate Ludovici Pii pro monasterio Prumiensi anno 835. dato, ex quo non solum palatii nomen discimus, sed & ipsius insuper situm. Sic quippe piissimus imperator eo in diplomate: *Concessimus ad proprium monasterio quod dicitur Prumia & monachis inibi Deo famulantibus, quibus & MARCUARDUS abba præesse dinoſcitur, noſtræ proprietatis res, quæ ſunt in pago Wormacense, in loco qui dicitur Albuſi-villa, manſum videlicet indominicatum . . . necnon & baſilicam in eadem Albuſi-villa conſtructam, &c.* Actum Albuſi-villa palatio regio in Dei nomine feliciter.

Pag. 32. BROGMAGAD palatum memoratur in præcepto Carolomanni regis pro viro illustri Dirodoino comite Palatii, quo nemus in Arduenna, in loco qui dicitur Benufelt, eidem comiti aſteritur. Actum Brogmagad palatio publico, anno 11. regni Carolomanni regis hoc est anno 770. Videtur autem palatum hoc in oppido Breucomat Argentoratum inter & Hagenoam ſito extitisse, cum propter ipsam nominis affinitatem, qua nulla potest major afferri, nam & Ptolomeo dicitur BROCOMAGUS seu BREUCOMACUS, tum quia partes Rhenanas lubentius incolebat Carolomannus, totumque fere annum 770. hisce in partibus Moguntiæ præsertim, & Wormatiæ egit.

Tom. 2. pag. 21. & 23. CISPIACO in palatio regio versabatur Ludovicus-Pius imperator calendis Octobris anni DCCCXXVII. quo Wirundo abbari Stabulensi diplomata dedit duo, quibus & telonium de navibus suis per Rhenum & Mosam difcurrentibus Stabulensis Malmundariensisbusque monachis conceduntur & corumpoffessiones afferuntur. Actum Cispaco palatio.

FLATANENSE palatum habemus in præcepto Lotharii imperatoris, quo prædia regalis fisci nonnulla Prumiensisibus monachis attribuit pro ecclesia & luminaribus. Nos, inquit, divino nutu inspirati pro remedio animæ noſtræ aliquantulum ex rebus juris noſtri, id est mansos tres & dimidium, ficos in pago Eiffia, in villa

villa quæ dicitur Goslichestorph, super fluvium Nortina ad monasterium S. Salvatoris, quod Prumia antiquo vocabulo nuncupatur. . . . . ad luminaria concinanda nostro tribuimus munere. . . . . Actum Flatana palatio regio. Porro cum prædia illa regalis essent fisci, haud absimile vero videtur esse, si ad palatium hoc pertuinuisse ea dicamus, sicut ea quæ superius Ludovicus Pius in Gummagutheshem & in Stetin concessisse memoratur, juris erant Albuvi-ville; atque hoc posito Flatanam palatum locamus in Eiflia.

I ag. 93.

MANDERFELT Lotharii imperatoris Palatum haud procul a Prumiensi monasterio situm fuisse colligimus ex ejusdem imperatoris diplomate anno 854. Prumiensibus monachis dato. Quippe Lotharius cum orationis gratia ad monasterium Prumia, in honore Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi dicatum pervenisset, eumdem sanctum locum ob emolumentum animæ suæ honorare atque sublimare cupiens, villam Hawvans dictam largitus est. *Actum Manderfelt palatio regio.*

SALZ seu & alii legunt Sarh palatum nobis suggerit brevis notitia de imperatoribus e Caroli-Magni stirpe natis edita tomo 2º. inter epistolas Wibaldi abbatis, quæ sic incipit. *Imperator Carolus parrochiam Halberstadtæ certis undique circumscrabit terminis, suoque Augustal imperio & imprævaricabili privilegio firmavit DCCCIV. idus Maii indictione x. sui autem regni XXXIV. (Lege XXXVI.) imperii tertio ordinationis Hildegrimi episcopi XXIII. in palatio SALTZ nominato. Additque eodem etiam tempore habito conventu in palatio eodem, imperator omnes Saxones antiqua libertate donavit, eosque pro conservanda fide catholica ab omni solvit tributo, excepto quod omnes divites scilicet ac pauperes totius suæ agricultura decimas Christo & sacerdotibus ejus fideliter reddere jussit. Quæ totidem fere verbis extant in recentiori chronicô Halberstadiensi apud Libnizium, & in chronicô Quidelinburgensi. Sed & tradunt præterea annales Francorum apud Chesnium " legatos Nicephori imperatoris Constantinopoli-tani, MICHAELEM episcopum, PETRUM abbatem, & CÆLESTIUM can-didatum ad imperatorem CAROLUM - MAGNUM eodem anno venisse in " Germania super salâ in loco qui dicitur SALZ, & pactum faciendo pacis in scripto suscepisse, unde collegitur Palatum SALZ ad salâ ripam extitisse; verum situm ejus Poeta Saxo magis definit, his paucis versibus :*

Ton. 2. pag.
580.Tom. 2. Hist:
Brunswic.
Chesn. tom:
2. pag. 19.Poëta Saxo
ad an. ccxix:

*Sed rex nec spatiū torpere per otia parvum
Dignatus, semper sed strenuus, indole mitis
Est aggressus iter Mænum navale per annem,
Ascenditque per hunc, donec prope mænia venit
Magna Palatina sedis. Salt nomine dicta,
Nascenti vicina salâ, nam fluminis hujus
Rivus adhuc modicus hac ipsâ Palatia cingit.
Vix raucum per Saxa ciens resonantia murmur.*

SCONILARE Lotharii palatum innovescit ex ejusdem imperatoris præcepto pro monasterio Prumiensi dato XIII. calendas Octobris anno Christo propitio imperii domni Lotharii piissimi atque serenissimi Augusti in Italia XXXVI. in Francia XVI. indictione IV. hoc est XIX. Septembbris anni DCCCLV. Eo in diplomate Lotharius pro amore Dei omnipotentis & animæ suæ sempiterna remuneratione villam juris sui Albiniacum vocabulo, cum omnibus iuste ad se & legaliter pertinentibus, confert monasterio Prumiensi, quod est dedicatum in honore Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, ubi Domino jubente, inquit, corpore jacere volumus. *ACTUM Sconilare palatio regio.* Porro eodem anno & mense idem imperator, uti habent Annales Bertiniani, morbo corrupus vitamque despe-

Pag. 140.

b

rans, monasterium Promæ in Arduenna constitutum adiit, seculoque & regno penitus abrenuntians, tonsus est, vitam habitumque monachi humiliiter sumens, ... inter sex dies vita decepit IV. calendarum Octobrium, atque in eodem monasterio sepulturam, ut desideraverat, consecutus est. Quibus ex verbis demonstratur diploma Lotharii uno aut altero die antequam Prumiense in monasterium se transferri juberet, datum fuisse in Sconilari palatio, ubi æger jacebat, proinde palatum illud Prumiæ proximum omnino fuisse.

Carolus-Magnus Sirmionense castellum monachis S. Martini Turonenfis conferens pro vestimentis, & curtem Piscariam, ac Lionam, palatum ibidem regium indigitat, quod ideo appellabimus Sirmionense. Donamus, inquit, ad sacrosanctam ecclesiam S. Martini & patrōi nostri Turonicæ civitatis constructam, ... donatumque in perpetuum ad eundem sanctum locum, vel ejusdem congregatiōni causa vestimentorum esse volumus: hoc est insula cum castello SIRMIONENSE, quæ est sita in lacu Minciade, & curtem Piscariam, ac Lionam cum omnibus finibus & ejus terminis, sicut in publico, ET AD PALATIUM vijsum est pertinuisse. Data x viii. calendas Augusti anno VI. & primo regni nostri. Actum Papia civitate. Sirmio autem sive Sermio vulgo Sermione pagus est hodie Cenomanorum Venetiæ, ad Benacum lacum, ex quo scilicet lacu Mincius, qui hic dicitur *lacus Minciade*, emititur, Brixiam inter & Veronam situs.

TECTÆ seu Tecta palatum regium occurrit in præcepto Ludovici Pii & Tom. 2. pag. Lotharii imperatorum pro Stabulensi monasterio, eratque jam sub initium 24. 25. saeculi noni magnæ antiquitatis. » Orta enim tunc temporis contentione inter Andoinum abbatem & Albraicum fisci Tectis actorem de silva Astene- tensi, Ludovico Pio & Lothario imperantibus & hoc de negotio cognoscendibus, probavit abbas Stabulensis per Priscorum regum Francorum præcepta, quod tam ipse quam familia memorati fisci & actores ejusdem propter antiquam consuetudinem suas opportunitates & commoditates in eadem silva habere communiter deberent. Idque confirmavit uterque imperator. Datum viii. calendas Junii anno Christo proprio decimo quarto domini Ludovici & domini Lotharii quinto piissimis Augustis, inductione v. Actum Tectis palatio regio. Porro palatiū hujus situm discimus ex alio diplome Ludovici III. imperatoris, filii Arnulphi imperatoris, Stephano Leodiensi antistiti concessio, quo idem augustus confirmat ecclesia Leodiensi, fiscum nomine Tectis, a rege Zuendipolcho fratre nostro, inquit, concessum, in pago & comitatu Livensi positum, cuius etiam in praesentiū idem comes dignoscitur existere Sigwardus. Datum est diploma anno incarnationis DCCCCVIII. referturque a Chapeavilla tomo I. historiæ episcoporum Leodiensium. Clarius in præcepto Caroli Simplicis anni DCCCCXV. pro ecclesia Leodiensi, qui Carolus ut precibus tum Dudonis episcopi Virduensis & Aigneris marchionis, tum etiam Stephani Tungensis antistitis satisfaceret; tradit ecclesia Leodiensi forestem, quæ olim pertinuerat ad Tectis vil- lam, quam dato fisco Zuendipolchus retinuerat ad manum regiam, quamque constat in pago Livensi, atque in comitatu Sichardi sitam, atque ipsis finibus circumclusam. Terminatur Vulsingi fago ad fluvium Amblavam, inde ad monasterium Stabulans, sicque vadit ad . . . . & inde ad Salceias usque ad Nordres fontem, & ad Harvernii usque ad Vesere, & idem ad rīcum de Solmania usque ad Solergeas & Hukelebac usque ad Veserem & Gijlampiam usque ad hospitale, & sic revertitur ad Vulsingifagum.

TRIBURIENSI in palatio duo Ludovici Franciæ Orientalis regis data edi- Tom. 2. pag. diunus diplomata, unum pro monasterio Stabulensi, quo idem rex mansum 27. unum in fisco suo Crovia concedit servis Dei in cœnobio Stabulans degentibus, alterum pro monasterio Prumiensi, qui idem princeps nobilis viri Hererich donationem, petente Ansaldo abbate, asserit. Triburia autem villa erat re-

Pag. 191.

gia ad Orientalem Rheni partem Moguntiam inter & Oppenheimium sita, castello olim, monasterio, ædibus sacris, atque oppidi forma insignis, sed & concilio ibidem anno Christi DCCCXCV. celebrato etiam num nota, quamquam nihil jam exhibet præter rudera & humiles rusticorum casas.

PATHERBORNENSE hic possemus adjicere palatium frequentibus olim regni comitiis sub Carolo-Magno præsternum celebratissimum; cuius licet nullum superfit hodie vestigium, locum nihilominus ostendunt Patherbornenses haud procul ab Abdinghoff, id est horti abbatia; sic dicta, quod forte in palatii hujus hortis fuerit constructa, Eo in palatio Leonem III. summum pontificem impie a Romanis crudeliterque habitum exceptit honorifice Carolus-Magnus imperator, qua dñe sic canit anonymous poëta, quem Chesnus suspicatur esse Alcuinum.

*Invitat Carolus celsa intra tecta Leonem.
Clara intus pictis conlucet vestibus aula
Auro Ostro ornantur hinc inde sedilia multo.
Ad mensas resident lati, variisque fruuntur
Deliciis, medio celebrant convivia tecto.
Aurea namque tument per mensas vas a Falerno.
Rex Corolus simul & summus Leo præsul in orbe
Vescitur, atque bibunt pateris spumantia vina.
Post letas epulas & dulcia pocula Bacchi,
Multus pius magno Carolus dat dona Leoni,
Hinc letus repetens aula secreta revisit
Rex, & apostolicus repetit quoque castra suorum.*

14. His de regum nostrorum palatiis observationibus, quas viris cruditis haudquaquam ingratas fore speramus, nonnullas sub jicimus de eorum notariis in libro de re diplomatica æque omisssis.

Mabillonius inter Caroli Magni notarios quasi hæsitans recensuit **AMALBERTUM**, cuius notitiam ex uno Osnaburgensi diplomate, eodemque suspecto habuit; atque is diplomata duo Prumiensia recognoscit ad vicem Erchambaldi cancellarii.

MAINARIUM cancellarium habet Carolomanni regis præceptum aliud Prumiense anno ejus secundo concessum. Hic in diplomate ejusdem regis eodem anno in monasterii Dionysiani gratiam dato, dicitur **MAGINARIUS**.

Ludovici-Pii cancellarios notariosque accurate satis recensuit Mabillonius. Hic vero quatuor habuit filios quibus Francorum regnum divisit, totidem reges constituens, Lotharium imperatorem, Ludovicum regem Franciæ Orientalis, Pippinum Aquitanicæ, & Carolum Calvum Franciæ Occidentalis. Lotharii cancellarios agnovimus duos nostris in instrumentis commemoratos **AILMARUM**, seu **EILMARUM**, vel ut alii scribunt **EGILMARUM** & **HILDWINUM**. Sub Egilmaro notarii fuere **FIRMANDUS** & **ERCAMBALDUS** qui Prumiæ, atque **REMIGIUS** qui ejus loco recognovit præceptum pro Ezichone comite. Hilduinus vero Notarium habuit **RODMUNDUM**, qui unum S. Maximini anno 846. pluraque subsequentibus annis diplomata pro Prumiensibus suo nomine insignivit.

Ludovicus rex Franciæ Orientalis **LUITBERTUM** habuit archicancellarium, **GRIMALDUM** & **LUDOVICUM**, quibus notarius unus fuit **HEBERARDUS**.

In præceptis Pippini regis Aquitanicæ, **SUSIABODUS** notarius diploma pro Turonensi S. Martini ecclesia recognoscit, anno 828. *ad vicem ALDRICI*. Anno vero 835. **ISAAC** clericus & notarius ad vicem **DODONIS** subscribit privilegio pro S. Dionysio.

De regum
nostrorum no-
tariis in libro
de re diplo-
matica omis-
sis.

Longe plures Caroli-Calvi notarios commemorat Mabillonius, *at quatuor nihilominus ab eo prætermisso hoc in tomo reperientur, tres vero in nostro Thesauro Anecdotorum; e quibus quinque fucræ sub Ludovico cancellario, duo sub Gosleno. Anno 849. LUCAS privilegium S. Martini recognoscit ad vicem Ludovici. Anno 850. SOLURRICUS vicecomes pro monasterio Grassensi in Septimania. HENRICUS præceptum donationis factæ Gomesindo anno 860. LIFRIDUS qui & ELIFRIDUS diaconus anno 861. diploma pro Turonensi S. Martini ecclesia, & sequenti anno pro S. Dionysii monachis. Anno denique 862. VOVOLEMUS regiae dignitatis cancellarius idest notarius privilegium S. Martini recognoscit ad vicem Ludovici.

Sub Gosleno cancellario duos, ut diximus, notarios reperimus, ROTGARIUM qui & FROGARIUS dicitur in chronicô Centulensi S. Richarrii, quicke ad vicem Gosleni subscrigit privilegio Elnonensi S. Amandi; & LEOTGARIUM qui factam a Carolo principe concessionem Castellaniæ Chableiensis canonici S. Martini Turonensis anno 868. recognoscit.

GOSBERTUM Ludovici Balbi cancellarium suggerit instrumentum pro Turonensi S. Martini ecclesia.

Carolomannus cancellario usus est WGARDO, ad cuius vicem privilegium ecclesiæ Nivernensis recognoscit Norbertus notarius.

In veteri necrologio S. Michaëlis ad Mosam decima tertia die Aprilis consignatur HAINARDUS abbas hujus loci & cancellarius Caroli Crassi, cuius nomen occurrit inter ejusdem loci abbates in doméstico chronicô Analect. tom. 2. his verbis Heinardus cancellarius. Præter Hainardum duos alios Carolus Crassus habuit cancellarios LUITWARDUM & ANSBERTUM. Sub Luitwardo notarii fuere WALDO, quem exhibet Prumiensis carta anno 882. INQUIRINUS cuius nomen legitur in diplome S. Maximini Trevirensis anni 885. & LUITFREDUS anno 887. in præcepto Corbeœ-novæ, in quo & LIUTWARDUS archicancellarius appellatur. Sub Ansberto vero cancellario privilegium S. Martini conscripsit notus aliunde AMALBERTUS notarius.

Odoni regi cancellarius fuit Rollo, qui TROANNUM habuit notarium.

Præter annotatos in libro de re diplomatica Caroli-Simplicis notarios ERLUINUS duo præcepta recognoscit ad vicem Anserici seu Askerici episcopi Parisiensis: unum pro Autissiodorensi ecclesia, alterum pro Uticensi S. Ebrulsi monasterio. His adde LETHALDUM sub Heriveo cancellario in diplome Majoris-monasterii & HUGONEM in privilegio S. Maximini; atque RATBOTUM in Prumiensi sub Rutgerio archiepiscopo summo cancellario.

Denique inter Ludovici Ultramarini notarios adnumerandus venit GERARDUS sub Artaldo summo cancellario in Elnonensi S. Amandi privilegio anni 937.

Ex his quæ sane vel levissime degustanda apponimus, judicare quisque potest tomus hic primus historiæ nostræ quid conferat. Jam vero si ætatem attingimus regum tertiaræ stirpis, quanta illi ornamenta possunt accedere e diplomaticis & epistolis hic editis? Unum Philippi Augulti Cartarium, ut infinita alia omittamus, ea fere exhibit quæ annis amplius centum gesta sunt toto in regno strenue & feliciter, bella, pacis tractatus, integras fere provincias armis aut fœderibus comparatas, fœdera ipsa, matrimonia, testamento, aliaque id genus multa, quæ vel omisere scriptores nostri, vel levissime tractavere.

De expeditio Ludovici VII. in Burgundiam, quæ ad annum regni ejus nonum & trigesimum debet referri. Unas illi tradunt

expeditionis hujus causas , crebra Guillelmi Cabilonensis hostilia in Cluniacenses monachos , quæ describit auctor vitae Ludovici VII. apud Chesnium his verbis. *Guillelmus comes Cabilonensis diaboli vestigia sequens , qui Dominum tentare presumit , ecclesiam Cluniensem frequenter persequebatur. Ipse siquidem infinitos , vulgo dictos Brabantones , qui nec Deum diligunt , nec viam veritatis cognoscere volunt , ad crudelitatem suæ tirannidis exploram colligens , sceleratis fatelitibus freuis , adversus predictam ecclesiam , ut eam deprendarentur , prædo profectus est. Monachi vero in eadem ecclesia Dco servientes , non ferro aut clipeo protecti ; sed solum divinis armis & ecclesiasticis vestimentis indui , cum sanctorum reliquiis & crucibus , tyranno obviam cum magna multitudine populi processerunt. Illa autem satellitum predictorum pessima turba , monachos sacris vestimentis spoliauerunt , & more fersrum , que fame urgente ad cadavera concurrunt , quingenios & eo amplius Burgensum Cluniensem atrociter sicut oves mactaverunt. Et haec quidem gravia erant atque ad ulcifendam Dei injuriam zelum piissimi regis merito poterant commovere. Verum alias expeditionis hujus causas exponit idem princeps in suo pro Matisconensi ecclesia diplomate hic a nobis edito pag. 874. quod sic orditur. Post longam regum absentiam , sine disciplina & fræno justi regiminis longo tempore dissoluta fuit terra Burgundie , & illis qui in terra erant alicujus potentiae , licuit impune interfice decertare , & pauperes opprimere , & ecclesiarum bona vastare. Nos propter tantam indignati malitiam , & zelo Dei commoti , terram Burgundie cum copiis regni intravimus , obuentu faciendi vindictas & reformati pacem in patria. » Tum subdit se Cabilonis cum federet ad cognoscendum causas diversas , audivisse inter alia Matisconensi ecclesiæ querelam adversus Gerardum comitem Viennensem. Is porro vacante sede Matisconensi « certa sibi jura in demortui episcopi terris & possessionibus attribuens , canonicos civileque ea sub specie indebitis exactiōibus vexabat ; eoque spectare videtur Stephani de Balgiaco episcopi Matisconensis non ita pridem creati ad Ludovicum regem epistola 236. apud Chesnium , ubi predicti comitis vexationes lugubrem in modum describit « Tyrannum esse Gerardum , qui nec Deum timeat nec homines revereatur , belluam immanem , pestem denique , cui citius sit occurendum. Desolatas ejus feritate ecclesiæ pene omnes ingemiscere , neque ulli tuto , immo nec ullo modo licere vivere. Quibus concinunt capituli Matisconensis ad eumdem regem litteræ apud Chesnium epist. 482. Eum ergo ut redigeret in ordinem perinde ac Guillelmum Cabilonensem , aliosque patriæ tyrannos , in Burgundiam movit Ludovicus , eoque Cabilonis pro tribunali sedente , ut laudatas litteras nostras prosequamur , agnovit Gerardus comes plena in curia , post mortem episcopi , vacante sede Matisconensi , nihil omnino sibi deberi , fidem que manualiter dedit & firmavit juramento , exactiones in ecclesiis nullas a modo se facturum. Utrum revocanda sint ad idem tempus Gerardi ejusdem molitiones aduersus Guigonem Lugdunensem & Foreensem comitem , qui regis auxilium uti & Matisconenses aduersus ipsum imploravit , definite haudquaquam possumus. Sed Matisconenses ad regis usque mortem infectari non destitit , tametsi sapientis intentatis minis commonebatur abs rege ut quiesceret. Id sane videntur declarare canonici Matisconenses epistola sua apud Chesnium 482. cuius haec verba sunt : *Excellentia vestre conquesti sumus super injuriis quas G. comes nobis inferre consuevit. Scriptis ei super his , & insuper eum communis , ut ab hac temeritate se compesceret ; sed ille neque Deum neque regiam majestatem reveritus , post preces vestras , mala semper malis reddere non formidavit , & pejora minatur , scilicet , ut brevius dicatur , villa nostra interitum. Paravit enim ingentem militiam , cui resistere non valemus. Hæc illi. Tamam insolentiam Ludovico mortuo compescuit tandem Philippus-Augustus**

» ipsius filius , regni sui anno primo ; scribitque Rigordus Philippum regem
 » collecto exercitu terras intrasse Imberti de Bello-Joco & comitis Cabilo-
 » nensis , atque aliorum qui contra regias immunitates ecclesias gravare præ-
 » sumferant , magnas prædas duxisse , superbiisque illorum & tyrannidem in
 » tantum , Domino cooperante , confregisse , quod eis invitis ablata ecclesiis
 » in integrum restitui fecerit , & clericis ibidem Domino famulantibus pa-
 Pag. 944. cem temporis reformarit . Hic quidem desideratur Gerardi comitis Viennen-
 sis nomen ; sed litteras ipsius regis eodem anno datas edidimus , quibus ex-
 pressis verbis declaratur determinatam fuisse eadem expeditione controversiam
 episcopi & clericorum Matisconensium contra Gerardum comitem Viennensem .

De regum nostrorum in fundandis, di-
 randis, tuen-
 tisque eccl-
 eis pietate.
 16. Ardentissimus hic Ludovici junioris filiique ejus Philippi-Augusti zelus,
 in ulciscendis ecclesiarum injuriis, in memoriam revocat admirandam pror-
 sus regum nostrorum pietatem in fundandis dotandisque ecclesiis & monaste-
 riis, monetque ut ex nostris instrumentis pauca hic de ea subjiciamus. Ni-
 hil illi censebant magis esse e re publica , quam ut dilataretur suis in ditio-
 nibus ecclesia, suus ut honor sacris Antistibus constaret , quiete ut viverent
 monachi. Monasteria illi sic reputabant tamquam religionis seminaria , unde
 ipsa vires accipiat , castra Dei quibus imperia stabiuntur. Hinc solemnia
 hæc diplomatum exordia , quæ sibi promisue usurpabant Clodovei-Magni
 successores & Carlovingi.

Pag. 1. 5. 6.
 7. 27. &c.
*Si petitionibus servorum Dei, pro eo quod eorum quietem vel juvamen pertinet
 obaudimus, regiam consuetudinem exercemus, & nobis ad laudem VEL STABILI-
 TATEM REGNI NOSTRI in Dei nomen pertinere confidimus.*

Pag. 45. 47.
 59. 60.
*Quidquid locis venerabilibus ob amorem Domini nostri JESU-CHRISTI cedimus
 vel condonamus, hoc nobis procul dubio ad mercedis augmentum, seu STABILITA-
 TEM IMPERII NOSTRI pertinere confidimus.*

Pag. 65.
*Si erga loca divinis cultibus mancipata imperiali more beneficia opportuna largi-
 mur, id nobis AD STABILITATEM IMPERII NOSTRI & ad animæ salutem ob-
 tinendam profecturum minime dubitamus.*

Pag. 69. 81.
*Si liberalitatis nostra munere de beneficiis a Deo nobis collatis, locis Deo dica-
 tis quiddam conferimus, id nobis ad mortalem vitam feliciter transfigendam, &
 ad æternam perpetualiter profuturum liquido credimus.*

Pag. 86. 89.
 105. 106.
*Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, & Deo in eis famulantium pa-
 cis & tranquillitatis curam gerimus, & ad exsequendum opem ferimus, hoc nobis
 proculdubio AD STATUM REGNI TERRENI CORROBORANDUM, & ad ater-
 nae vitae beatitudinem capescendam profuturum esse credimus.*

Regni sui
 dilatationem
 & stabilita-
 tem ecclesi-
 rum felicitati
 attribuebant.
 Pag. 46.

17. Plures hujusmodi diplomatum formulas quæ regum nostrorum pie-
 tatem spirant coacervare hic possemus , ni timeremus lectoribus tedium in-
 gerere. At graviora nimis sunt Caroli-Magni verba eo in præcepto , quod pro
 Massiliensi S. Victoris cœnobio dedit , quam ut hic prætermittantur. Maxi-
 mum credimus , inquit , regni nostri in hoc augere munimentum , si petitionibus sacer-
 dotum vel servorum Dei , in quo nostris auribus fuerint prolatae , liberiori animo ob-
 temperamus atque ad effectum perducimus. Denique Ludovicus-Crassus regni gu-
 bernacula ad ecclesiarum præsertim tutelam suscepisse se existimabat : unde
 & ipso inaugurationis sua anno , in exordio , aiebat , nostrri principatus quam
 proxime nostri interesse officii primum querere regum Dei & justitiam ejus conside-
 rans , ad incrementum nostræ salutis tam corporis quam animæ credimus proficere , si
 ecclesiis sanctorum & monasterii studuerimus non solum de nostris possessionibus lar-
 giri , &c.

Pag. 623.
 18. Neque vero solis Franciæ regibus ea fuit existimatio , ut stabilitatem
 throni sui ex ecclesiarum ac præcipue monasteriorum felicitate pendere cre-
 derent. Eadem omnino principibus aliis mens fuit. Audiendum hic est Zuin-

tiboldus rex, Arnulfi imperatoris filius, eo in diplomate quod pro Tre-
virensi S. Maximini monasterio dedit: *Quanto propensius divinae landis cultum exsequimur, ejusque preconia unanimi fratrum collegio stabilire, & transitoris lucris agere studemus, tanto Domini clementiam ET REGNUM NOBIS CÆLITUS COMMISSUM LATIUS DIFFUNDERE, ET DIUTINIS TEMPORIBUS SANITATEM NOSTRAM PROTELARE, & ad extremum æternæ nos inservere felicitati praelatio dubio confidimus.* Bosco Burgundia rex eleemosynis & oblationibus bella cassari putabat. Ipsissima sunt ejus verba eo in instrumento quod anno regni sui octavo concessit Asmundo Segusianorum antistiti, cuius quidem antistitis memoria nuspian alibi ulla superest. Patebat ejus ecclesia frequentibus hostium incursionibus, jacebatque facultatibus fere spoliata. His commotus Asmundus una cum fratre suo Leotmanno Cremonensi praefule, Viennam contendit, cum Bosone rege de ecclesiæ ejusdem instaurazione acturus. Tum rex convocatis regni sui proceribus, cepimus, inquit, cogitare, ... qualiter remedio eleemosynæ cassantur bella injuste insurgentia, ... & in administratione tanti negotii assensum prebuiimus, veneratione S. Johannis-Baptistæ (is porro est Secusinæ ecclesiæ patronus,) utquæ nos victores intercessione semper ubique reddat, donamus eidem sancto refugium, de nostris propriis genealogiis. Ita fere & alii principes regnorum dilatationem ac stabilitatem nulli potius rei, quam ecclesiarum ac monachorum felicitati referebant acceptam, quorum precibus nihil a Deo denegari posse existimabant.

Pag. 244.

Pag. 221.

19. Verum ut imperiorum prosperitatem servorum Dei quieti, ita & publicas calamitates eorum oppressioni adscribere solebant. Audiendus hic Carolus-Magnus in capit. 104. lib. 7. capitularium. *Norimus ergo multa regna & reges eorum propterea cecidisse, quia ecclesiæ spoliaverunt, resque earum vastaverunt, abstulerunt, & pugnabitibus dederunt. Quapropter nec fortes in bello, nec in fide stabiles fuerunt, nec victores extiterunt; sed terga multi vulnerati & plures interfecti verterunt, regnaque & regiones, & quod pejus est, regna caelestia perdidérunt, atque propriis hereditatibus caruerunt & hactenus carent. Quapropter cunctos hortatur, ut adjutores & defensores & sublimatores ecclesiarum & cunctorum servorum Dei pro viribus existant, ne in foveam in quam predicti reges & regna ceciderunt, cadant, & in profundum, quod absit, inferni demergantur.* Eodem fere modo Humbertus cardinalis libro 3. adversus Simoniacos cap. 15. describit quanta principes flagella premant ob ecclesiarum vexationes. *Proinde, inquit, attendant bella externa, seditiones internas, gentem super gentem, regnum contra regnum, terræ motus magnos per loca, terrores de celo & tempestates, pestilentias & famas, que sine intermissione christianos perturbant, & ante hac omnia injecisse manus apostolis Dei & ministris, & vel tot flagellis correpti tandem cognoscant, ne forte etiam post flagella mortem perpetuam incurvant. Super hæc attendant, quia cum in Francorum terra reges ex genere prodeant, quis regum a centum & amplius annis recolitur a filiis suis vel usque ad quartam generationem regnasse? Si quidem Ottones, præ omnibus ante se regibus sacerdotalis officii præsumptores, vix attigere tertiam, post quos primus Henricus nullam, quod & in aliis regnis & principatibus contigisse, qui disquisiterit, invenire poterit. His consentiunt patres provinciæ Rhemenis in concilio Trosleiano anno 909. habito cap. 1. ubi deploratis avi sui calamitatibus, « ut depopulatæ essent urbes, destructa & incensa monasteria, agri in solitudinem redacti; ut fornicatio & adulterium, sacrilegium & homicidium invaderent; statuere ante omnia ut cultus atque honor ecclesiarum Dei in omnibus & ab omnibus religiose custodiretur, dignaque reverentia immunitatibus earum ac ministris exhiberetur. Sed & regem, inquiunt, & principes concedet, ut privilegia ex antiquo ecclesiæ Dei concessa roborent, & stabiliter observari jubeant: & quemadmodum ab antece-*

Regnorum
calamitates &
excidia op-
pressioni ec-
clesiarum.

Tom. 5.
Anecd. pag.
794.

xvj dentibus regibus honoratae, vel rebus ampliatae, seu ditatae fuerunt, ita de cetero sub omni integritate, salva aequitatis ratione permaneant . . . si enim rex & seculi potestates Dei & ecclesia honorem servaverint, per hoc honor & potestas illorum augebitur, roborabitur, & stabilitur, & victoria illis de caelo ministrabuntur, & tam ipsi quam successores eorum propterea in gloria & dignitate, Deo propitio, perdurabunt. Si aliter egerint, & Deum contemserint, contemnet illos Deus, & despicabiles ac miseros reddet, & de solio regni exsuffabit, projicienturque sicut pulvis a facie terra. His adjicere

Infr. pag. 1173. c. juvat verba Bernardi Paderbornensis episcopi praedium in Burck Gerdinensi suæ dioecesis Parthenonii confirmantis: Sperantes, inquit, IMMO PRO CERTO SCIENTES ECCLESIAM PADERBORNENSEM NULLO LAICORUM MINISTERIO TANTUM POSSE JUVARI, QUANTUM INDEFESSIS VIRGINUM CHRISTI ORATIONIBUS DEFENDI: cum tamen nobis aliena non sint, quoad emolumenum temporale, quacumque prædia quibuscumque monasteriis nostra diæcessis tali modo collata. Eodem fere modo auditus aliquando Carolus-Magnus

Liber i. ca. 83. homini ecclesiæ bona petenti respondere. Satis est nobis non habere regnum terrenum quam aeternum perdere. PLUS ENIM CONFIDO DEUM POSSE PER SANCTORUM SUORUM MERITA ET PRECES NOS ADJUVARE, QUAM PER OMNEM MILITIAM SECULAREM. Quid enim bona ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum & patrimonia pauperum, qua non solum habita conser- vare verum etiam multa; Deo opulante, conferre optamus?

20. Hæc cum ita se habeant, dicant nunc alta illa & supra vulgi opinio- nes erecta ætatis nostræ ingenia, monachos & clericos otiosum quoddam hominum genus esse & publicæ rei prorsus inutile; quin potius distant ab ipsis cum episcopis tum principibus, quos certe usus & experientia edocuerat, victorias regnorumque stabilitatem eorum precibus deberi, neque stare diu rempublicam posse, ubi neglecta sit religio. Ezechias exercitum Sennacherib numquam fudisset, neque sibi quindecim vitæ annos moriturus impetrasset, nisi prius aperuisset valvas Domini & instaurasset eas, adduxissetque sacerdotes & levitas & congregasset eos ut starent coram Deo, & colerent eum, & cremarent incensum; cum e contrario Jeroboam aliique reges Israel ad unum omnes, neglecto Dei cultu, misere perierint, ut iterum observat Humbertus cardinalis.

Quæ res alia Constantiū, quæ Carolum-Magnum eo provexit felicitatis, quam etiamnum miratur orbis? Et nostra memoria qua sub auspiciis LUDOVICI XIII. confortisque ejus ANNÆ AUSTRICÆ suus est monastico ordini decor in Gallia restitutus, unde tantus liliorum splendor? Parabant rex & regina opus id sanctum aggressi, parabant Ludovico filio de hæresi triumphos, stabilitatem regni, populis summam felicitatem. Magis Christianum regitur imperium, inquit Fulgentius, dum ecclesiastico statui per omnem terram consulitur, quam cum in parte quacumque terrarum pro temporali securitate certatur.

Lüb. de veri-
tate prædict.
paulo ante fi-
nem.

§. II.

O B S E R V A T I O N E S E C C L E S I A T I C Æ.

De Conciliis.

21. His observationibus nostris, quas ad illustrandam regum Franco- rum historiam ex editis hoc in tomo instrumentis eruimus, ecclesiasticas observationes, quæ majoris forte momenti videbuntur, subjicere juvat. Et primo quidem eruditos lectors monitos velim, plura in nostris diplomati- bus commemorari concilia, quorum aut nulla aut parum accurata neque

satis

satis integra memoria in vulgatis omnibus conciliorum editionibus occurrit.
Scimus verbi gratia Carolum Moguntinum præsulem, *synodum magnum apud Moguntiam congregasse anno 857. uti legitur in veteri chronico Saxonico*, quod aliquando sumus edituri; de hac autem synodo pauca hæc habent annales Francorum Fulenses, *Habita est autem et synodus apud Moguntiacum circa calendas Octobris, præidente Carolo archiepiscopo, ubi inter alia qua ventilata sunt de jure ecclesiastico, presentata est epistola Gontharii Coloniensis episcopi ad Alfridum episcopum, de his qua Colonie contigerant, ubi cathedralis S. Petri basilica fulmine ita fuerat, occisis uno istu tribus in locis diversis totidem hominibus.* Neque aliud præterea apud auctores quosque hactenus repertum. Verum hic in epistola Nicolai papa primi ad episcopos Germaniae e veteri codice Corbeiæ-nova edita pag. 149. non episcoporum modo qui aderant nomina agnoscimus, sed & agitata ea in synodo omnia. Et quidem episcopi recensentur CAROLUS Moguntinus metropolita, ALFRIDUS Hildesheimensis, SALOMON Constantiensis, HILTIGRIMUS Halberstadiensis, THEODRICUS Mindensis, GUNTO seu GUNZO Vormajiensis, GEBEHARDUS Spirensis, ARNULFUS Tullenensis, WITGARIUS, EGILBERTUS Osnabrugensis episcopi, GRIMALDUS S. Galli, EGILBERTUS, THIOTON. . . matus, ADALGARIUS religiosi abbates. Agitata autem fuere, causa Salomonis episcopi, Abbonis matrimonium, pœnitentia sacerdotum, diaconorum, sacrarum virginum adulterii criminis pollutarum, homicidarum, parricidarum, fraticidarum, de quibus omnibus episcopi predicti sedem apostolicam missis concilii actis consuluerunt. His respondit Nicolaus: nullâ se unquam sententiâ impegitte Salomoni criminis notam; falsas esse quas Grimoaldus produxit litteras, tamquam a sede apostolica profectas; nullum itidem esse matrimonium Abbonis, ueste qui feminam duxerat quarto consanguinitatis gradu sibi junctam; immo pro nullo habendum declarat matrimonium omne inter eos contractum, qui se aliquo consanguinitatis gradu junctos meminerunt. Deinde singulis de quibus consultus fuerat facinoribus suas assignat pœnitentias, quas fusiis ibidem, & minutatim expositas non sine aliquo suo fructu legent erudit.

Concilium
Moguntinum
annī 857.

23. Anno 888. celebrata fuit Moguntiæ synodus alia, tempore Arnulfi imperatoris, cuius quidem canones protulere doctissimi Societatis Jesu editores: at de numero & nomine episcoporum illam celebrantium altum apud eos silentium. Verum ex diplomate Friderici Coloniensis archiepiscopi pro Corbeiæ-nova monasterio hic edito pag. 661. discimus præsules saltem novemdecim cum vigesimo Williberto archiepiscopo Coloniensi huic concilio interfuisse, quorum omnium nomina profert solemne decretum, quo sua Corbeiensi & Herivordensi monasteriis privilegia assertuntur, relatum in annalibus Paderbornensibus hoc ordine: FULCO Remensis, WILLIBERTUS Agripinensis, THIADMORUS Salzburgensis, RABBODO Trevirensis, JOHANNES Rothomagensis archiepiscopi, HILDEGRIMUS Halberstadiensis episcopus, ADALGARIUS Hamaburgensis archiepiscopus, ARN. Virzburgensis, LIAWARDUS Vercellensis, RODBERTUS Metensis, ADALEMUS Wurmatiensis, GODEFRIDUS Spirensis, WICBERTUS Hildesheimensis, DET. Virdunensis, DODILO Cameracensis, HONORATUS Belvacensis, HERDILIO Noviomagensis, BALTRAMNUS Stratzburgensis, WALDO Frisingensis, THIADULFUS Curacensis episcopi.

Concilium
Moguntinum
annī 888.

24. Eo in concilio præter viginti sex canones, qui editi sunt, auditæ fuerunt duorum Saxoniorum antistitum querelæ, Osnabrugensis & Paderbornensis, testante annalista Paderbornensi. Osnabrugensis querebatur sublatas ecclesiæ suæ decimas, quas Cobbo ob debitum Goswinus episcopi aver-

terat ad Corbeiense & Herivordense cœnobia. Bis^o Paderborⁿensis recens ordinatus episcopus causabatur subtracta suæ esse juridictioni eadem cœnobia, quorum immunitates, sive, ut vulgari nomine utar, exemptionis jura eo excreverant, ut potestati episcopali, vel in ordinatione horum monasteriorum, vel in ecclesiis monasteriis subjectas, vel in sacerdotes & clericos earumdem ecclesiastum relinquenter nihil, præter facultatem ordinandi sacros ministros, templa & altaria consecrandi, conficiendi chrisma, sacramentumque confirmationis impertiendi. Utraque causa diu multumque agitata, Bis^o causa cecidit, judicatumque est secundum Corbeienses & Herivorden-ses, edito solemni decreto, quo utrique monasterio sua confirmata est immunitas viginti antistitum chirographo. Osnabrugensis causam indecisam remansisse, remque affectam magis quam confessam scribit prædictus annalista Paderbornensis, donec tandem Arnulfus imperator anno 895. in Wormatiensibus comitiis, lite abrupta, Osnabrugensisibus decimas reddi juberet. Unde id acceperit vir eruditus non tradit, sed nec ullam affert auctoritatem qua id comprobari valeat. Nos autem a vero haud absimile existimamus, questionem de decimis agitaram aliquo ecclesiastico judicio terminatam fuisse in concilio Moguntino; si quod vero diversum in comitiis Wormatiensibus decretum fuit, servatum non esse. Primum probat Williberti archiepiscopi Coloniensis privilegium novemdecim episcoporum chirographo subscriptum, quo decimæ in episcopatu Coloniensi hactenus possesse afferuntur Corbeiensibus; quod privilegium subsequentes archiepiscopi ratum habuere, ac novissime anno 1120. Fridericus, qui viso concilii Moguntini decreto antecessorum suorum subscriptionibus roborato, eidem assensit, ut videtur est in ipsius diplomate a nobis edito pag. 661. Probabile autem videtur alios ejusdem concilii præfules ad instar Williberti decimas in suis diœcesibus voluisse ratas perpetuasque esse monachis Corbeiensibus. Quod autem statuta in comitiis Wormatiensibus de reddendis Osnabrugensi ecclesiæ decimis, si tamen quid statutum ea de re fuerit, nullum fortita fuerint effectum, constat ex Friderici imperatoris ad capitulum Osnabrugense epistola, quæ inter Wibaldi abbatis epistolas est 441. Ex ea quippe dictimus decimas illas Osnabrugenses Corbeiensibus monachis solutas semper fuisse ad usque tempora Henrici IV. imperatoris, qui cum sedi apostolica bellum indixisset atrocissimum, videretque Corbeienses monachos legitimo Christi vicario, spredo antipapa, adherere, pro quadam indignatione faventi sibi episcopo Osnabrugensi decimas illas concessit. An eas pacifice postea possederint Osnabrugenses afferere non audemus, quin immo repugnantibus interdum Corbeiensibus res primum ad Fridericum imperatorem delata est, qui anno 1152. insigni diplomate aureis litteris exarato, decimas vel decimales ecclesiæ, immo universas possessiones suas in quibuslibet episcopiis, præcipue in Bremensi, Osnabrugensi, & Paderbornensi, ubi plurimas habent, Corbeiensibus afferuit. Cumque nec sic quiescerent Osnabrugenses, Wibaldus abbas, qui plurimæ tunc erat auctoritatis, cum Romæ apud summos pontifices, tum in aula imperatoris, Adriani papæ quarti patrocinium imploravit. Hic sub annum 1156. Wicmanno Magdeburgensi archiepiscopo negotium terminandum commisit. Indicta itaque dies Philippo 2. pag. 578. Osnabrugensi antistiti, locusque ad respondendum assignatus, qui sive Ibid. p. 579. causæ diffideret suæ, sive propter ignotas nobis rationes, verbo non scripto per cumdem nuntium respondit, episcopatum se velle potius dimittere, »quam decimas illas, quas sexaginta & amplius annis ecclesia sua quiete posse federat; seque quid ea de re cum populus tum clerus sentiret percontari velle: cumque iterum urgeretur, quasi pariturus itineri se commisit. Ut autem Hildesium pervenit, sive verum, sive fictum cauſatus est morbum, impetravit-

Tom. 2. pag.
598.

Vide epist. Adriani tom. 2. pag. 578. Ibid. p. 579. Pag. 580.

ad negotium terminandum commisit. Indicta itaque dies Philippo 2. pag. 578. Osnabrugensi antistiti, locusque ad respondendum assignatus, qui sive causæ diffideret suæ, sive propter ignotas nobis rationes, verbo non scripto per cumdem nuntium respondit, episcopatum se velle potius dimittere, »quam decimas illas, quas sexaginta & amplius annis ecclesia sua quiete posse federat; seque quid ea de re cum populus tum clerus sentiret percontari velle: cumque iterum urgeretur, quasi pariturus itineri se commisit. Ut autem Hildesium pervenit, sive verum, sive fictum cauſatus est morbum, impetravit-

que a Wernerio Mindensi, Friderico monasteriensi, Brunone Hildesiensi an-tistitibus, illum ut suis excusarent litteris apud episcopum Magdeburgensem ; quibus in litteris cum nonnihil injustæ propensionis in Osnabrugensem episcopum subodoraretur Wibaldus, papam appellavit. Tum causæ suæ despe-rantes Osnabrugenses, Friderici imperatoris patrocinium suppliciter exorarunt.

Quibus ille ita respondit : *Manifestus et plenius intellecta ab eo, Wibaldo, tota causa, quia videlicet Corbeiensis ecclesia easdem decimas a primordio constru-ctionis ipsius monasterii collatas sibi a fundatore suo imperatore Luthevvico, et omnibus successoribus illius imperatoribus, et regibus privilegiis confirmatas legitime posset, usque ad tempora abavi nostri Henrici IV. imperatoris, qui in discordia illa, quæ fuit inter ipsum et papam Romanum, ipsas decimas pro quadam indignatione cuidam Osnabrugensi episcopo concessit, se nihilominus a memorato fideli suo Wibaldo, ut ab appellatione desisteret obtinuisse, præcipere demum ut amice cum eo componant, alioquin, inquit, cum tempus acceperimus, si prius composta non fuerit, eamdem querimoniam per nos discutiemus, et tam pro eccllesia Corbeiensi, quæ ad jus imperii nostri spectat, quam pro persona, quæ ibi præst, que diu et multum imperio servivit, sive judicario ordine, sive alia competenti compositione, eamdem causam terminabimus.*

25. Ignotum haecen in Sardinia concilium provinciale suggestit nobis Johannis monachi ad Richardum S. Victoris Massiliensis abbatem sanctæque Romanæ ecclesiæ cardinalem epistola edita pag. 522. Turribus a Pisano archiepiscopo celebratum fuit, adversus Torquitorem Sardiniae judicem, sic tum reges sive regulos in Sardinia appellabant. Fuit autem Torquitor frater aut saltem consanguineus Baresonis judicis, pater aut avus Gunnari Sardorum item judicis, qui Baresonis & Torquitoris parentum suorum vestigia sequens, cum licentia archiepiscopi sui obiulit beato Benedicto ecclesiam S. Petri de Nurchi, &c. ut docet Petrus diaconus chron. Casinensis lib. 4. cap. 67. Sub pontificatu Alexandri papæ secundi, erga Casinenses munificum se in primis exhibuit idem Torquitor, cuius insignes donationes describit Leo Marsicanus lib. 3. ejusdem chronicæ cap. 24. his verbis : *Hunc, Baresonem, emulatus ad bonum alter rex Sardinie nomine Torquitorius, fecit et ipse cartulam oblationis sue et transmisit ad hoc monasterium, de sancto scilicet Vincentio de Taberna, cum servis multis et substantiis plurimis, necnon et de S. Maria ad flumen Tepidum, et de S. Martha, et de S. Pantaleone ad Olivarum, et de S. Georgio de Tulvi, atque de S. Maria de Palma; omnes, inquam, ecclesiæ has cum universis earum pertinentiis, ad monasterium ex eis construendum, rex predictus per cartam B. Benedicto contribuit.*

Postea vero sive a Gregorio VII. sive ab Urbano anathemate percussus est, ita ut nullus christianus daret ei consilium, neque osculum pacis, et ave ei nullus christianus dicere presumeret, ut loquitur Johannes monachus. Hujus anathematis causam nullam profert. Sulpiciamur autem Torquitorem Henrici IV. imperatoris sedis apostolicæ hostis infensissimi, ac Wiberti antipapæ partes aut sectatum fuisse, aut forte investitures ecclesiæ, quas Gregorius & Urbanus secundus e manibus principum eripere conabantur, dimittere noluisse, aut certe simoniaca labe, quæ tum passim vigebat, infectum fuisse. Ut ut est, cum ipse superbus & profugus semper in errore suo perseveraret, et ad gremium sanctæ ecclesiæ reverttere nollet; misit summus pontifex legatum suum in Sardiniam Pisaniū jam archiepiscopum, virum prudentissimum. *Hic venit apud Turris, vocavit archiepiscopos et episcopos Sardinie, ut venirent ad sanctam synodum. Venerunt omnes ad hunc locum, et vocaverunt ex parte apostolica istum ereticum, ut reverteretur ad gremium sanctæ matris ecclesiæ; sed iste maledictus et impurissimus tyrannus obduratus est sicut lapis adamantinus, ut nullus ferre neque ad*

Concilium
Turritanum
anno 1089.

eum accedere posset. Fecit itaque ut archiepiscopi & episcopi omnes contristati sunt valde. Clamabant una voce omnes: *Anathematiza, anathematiza, & confirmavit legatus & episcopi cum consilio, omnes principes Sardiniae præcepta apostolica, maledixerunt & condemnaverunt eum, & traxerunt in potestate demoniorum.* Hæc Johannes monachus.

Celebrationis autem hujus concilii tempus ad annum 1089. aut circiter revocamus, cum jam Pisanus esset archiepiscopus, hoc est paulo post erectam ecclesiam Pisanam in sedem archiepiscopalem, quod initio pontificatus Urbani papæ secundi factum tradunt Pisani.

Concilium
Gerundense
 anni 1101.

Infra pag.
584.

26. Non magis notum haec tenus fuit concilium Gerundense anno 1101. sub Richardo cardinali apostolicæ sedis legato, atque abbe Massiliensis S. Victoris monasterii. Eo in concilio Berengarius Barcinonensis episcopus » cum consilio & voluntate clericorum suorum donat omnipotenti Deo, » ejus genitrici B. Mariæ & B. Sebastiano, ac Richardo venerabili abbatii Massiliensis monasterii, & ejusdem cœnobii monachis presentibus & futuris, » ecclesiam S. Pauli quæ sita est in territorio de Subirads, cum omnibus pertinentiis & hereditatibus suis, ut eam habeant & possideant in perpetuum » ipsi Massilienses monachi, qui erant in S. Sebastiano, per imperium & obedientiam abbatis Massiliensis, salva in omnibus reverentia & obedientia » Barcinonensis ecclesiæ omnibus hanc donationem perturbantibus anathemate perculsis. Facta est autem hæc carta in Girunda civitate, celebrante Richardo cardinali & abbe Massiliensis cœnobii in eadem civitate conventum episcoporum & abbatum, comitum atque multorum principum, anno ab incarnatione Domini MCI. æra millesima centesima trigesima nona, VIII. idus Februarii, feria IV. indictione VIII. anno XLII. Philippi regis.

Porro monasterium illud S. Sebastiani occupabant Massilienses monachi S. Victoris ab annis circiter quinquaginta, eo scilicet accessiti a Mirone Gariberto uxoreque ejus Guisla, primoribus palatii Barcinonensis, assentiente Mirone ejusdem monasterii abbatte, ut servitium Dei omnipotentis & S. Sebastiani, atque ordinem S. Benedicti cum timore & amore Dei in eodem loco demonstrarent alios, & ipsi tenerent secundum esse suum, ut habet diploma infra editum pag. 431. Situm est autem monasterium S. Sebastiani juxta alveum Esna, uti discimus ex testamento Seniorelli comitis Barcinonensis in appendice Marcæ Hispanice cap. 104.

Concilium
 anni 1105.
sub Rothar-
do Mogunti-
no antistite.

27. Praclarum Rothardi archiepiscopi Moguntini epistolam edidimus pag. 604. cui annum 1105. assignavimus, freti auctoritate chronici nostri Saxonici, in cuius margine scriptam reperimus, e regione eorum quæ ad hunc annum narrat. In hac epistola Ruthardus Schismaticos hortatur, ut ad ecclesiæ gremium revertantur, non dedecori eis fore, sed gloriae ac laudi, redire ad justitiae viam, a qua cum ipse aliquando exorbitasset, semetipsum condemnans jampridem, in ecclesiæ unitate renatus, novam in Christo vitam duceret. Tum ad Halberstadienses: *Precamur, inquit, & obsecramus, ut de collegio vestro quos nostis idoneos, in calendis Decembribus dirigere velitis, qui possint interesse conventui ecclesiæ, qui se in villa nostra ad honorem ecclesiæ colligere decrevit.* Hæc ut legimus, conventus ille alias non fuisse videbatur a Northusano concilio, cuius celebrationem ad hunc annum retulit Albericus in chronico, nullam ei diem assignans; maxime cum præsideret ROTHARDUS, atque ibi fuerint schismatici Romanæ ecclesiæ reconciliati, UDO Hildesheimensis episcopus, FREDERICUS Halberstadensis & Paderbonensis, simoniamque condemnaverit HENRICUS rex imperatoris filius. Verum re maturius considerata, animadvertisimus concilium Northusanum IV. calendas Junii, diebus Pentecostes celebratum fuisse, uti scribit abbas Urspergenis, non in calendis De-

cembbris. Erit fortasse qui Ruthardi verba ad concilium Moguntinum eodem anno in natali Domini coactum referat: at nec sua caret difficultate isthac opinio, cum Ruthardus suam calendis Decembbris indixerit synodum, nec tam concilium ecclesiasticum in natali Domini, quam solemnis omnium principum & procerum Germanicæ conventus Moguntiæ congregatus fuerit ad deponendum Henricum imperatorem schismaticum, ejusque sceptrum Henrico filio deferendum. Quem ad conventum, quo firmior esset & solidior illa depositio, accessere etiam apostolice sedis legati Albancensis & Constantiensis episcopi, aliqui præfules. Diversum itaque ab utroque concilium in calendis Decembbris celebratum fuisse existimamus, quod quasi præmium ad ea quæ in natali Domini Moguntiæ circa Henrici imperatoris exauditoriuem agenda essent, examinaret ac disponeret.

28. Biennio post, hoc est anno 1107. Paschalis papa circa Ascensionem Domini concilium non modicum apud Trecas habuit, in quo statuit, *ut qui-cumque de hac hora investituram ecclesiæ, vel ecclesiastice dignitatis de manu laici acceperit, & qui ei manum imposuerit, gradus sui periculo subjaceat, & communione privetur.* Concilium
Trecense an.
1107. Eo in concilio Rothardum Moguntiæ episcopum ab officio suo suspensum tradit chronicon Hildesheimense apud Chesnium, eo quod Uodenem Hildesheimensem præfulem sine consensu ecclesiæ restituisset, & Reinardum qui investituram ex laica manu receperat contra jura canonum Halberstadiensi ecclesiæ ordinasset. Verum ex edita a nobis epistola Paschalis ad Rothardum archiantistitem, constat nullam a pontifice vibratam fuisse Pag. 613. in Moguntinum præfulem sententiam, sed Paschalem papam suum ei reatum condonasse. Nam postquam excerpta canonum de laicorum investituris ipsi exhibuit, *Tu vero, inquit, frater venerande, licet nunc usque horum præceptorum transgressor extiteris, tamen venerabilium fratrum nostrorum Trevirensis, Constantiensis, & Bambergensis episcoporum, Hirsaugiensis abbatis precibus inclinati, misericorditer persone tua officia agenda indulgemus, si præterita corrigens, horum præceptorum custos & observator extiteris.*

Eadem indulgentia usus Paschalis erga Reinhardum episcopum Halberstadiensem, ut videre est in ipsius ad eumdem epistola infra pag. 618. et si Reinhardus crediderit se suspensum, veniamque & absolutionem a Paschali postulaverit. Nec magis certum videtur id quod eodem in chronico legitur, Pag. 619. Constantiensem episcopum Gebhardum, quem perpetam vocat Guichardum, similem sententiam expertum fuisse, eo quod consensisset his qui Godescalcum Mindensi ecclesiæ loco episcopi intruserant, atque Henricum Magdeburgensem ordinasset.

Certe si Gebhardus Constantiensis episcopus in concilio Trecensi pontifice suspensus fuisset, qua fronte ad Paschalem mediator pro Rothardo archiepiscopo accessisset? Sed neque Mindenses Godescalcum inter intrusos episcopos annumerant, neque Henricus, sed Adelgorius seu Adelgotus Magdeburgensis archiepiscopus ordinatus tunc legitur, quem tamen ob errata quedam increpat Paschalis epistola edita pag. 620. Porro de hoc Trecensi concilio cuius canones suo loco referemus, hæc leguntur in brevi chronicò Elnonensi S. Amandi, tom. 3. Anecdotorum, anno MCVII. *Apud Trecas post Pascha synodum habuit Paschalis papa, in qua novum privilegium petitione domini abbatis Hungonis a se confirmatum ecclesiæ nostræ destinavit.*

29. De Capuana synodo anno MCXI. a Paschali secundo habita altum est Concilium
Capuanum
an. 1111. haec tenus apud omnes auctores silentium. Ea vero nobis innotescit ex epistola Friderici Leodiensis episcopi ad ecclesiam Mechlinensem, qua præpositum Mechlinensem excusare nititur, quod e carcere dimissus contra juramentum Infra pag.
655. non redierit, probatque pluribus juramentum vi extortum minime obligare,

id quod inter alia demonstrat exemplo Paschalis II. de quo haec habet : *Quid etiam nostris temporibus de Paschali apostolico contigerit, nobiscum, ut credimus, recognoscitis, quomodo videlicet & a quo captus sit, quid non solum ipse, sed & tota fere Romana ecclesia juraverit, quale privilegium sub juramento assignatione Henrico imperatori dederit, quomodo etiam postea in generali concilio Capuae habito illud solverit, nec jam privilegium, sed pravilegium id vocari decreverit; quodque ne morremur in singulis, quicquid necessitate nefandissima illius captionis juraverit, totum ibi judicio ecclesia cassaverit.* Sciant eruditii omnes quam male ab Henrico V. imperatore habitus fuerit Paschalis papa II. Ille nimurum Romam imperiali dia demate coronandus cum accessisset, investituras beneficiorum quas Gregorius VII. Urbanus II. ipseque Paschalis II. saepissime proscripterant, ante omnia a pontifice exigere voluit; in recusantem sacrilegas injectit manus, captumque, proh nefas! in ecclesia una cum cardinalibus sexdecim conjecit in vincula, vinculosque per duos & amplius menses in carcere detinuit. Neque his contentus, perseverantibus in proposito mortem minitari non erubuit. His in augusti constitutus Paschalis, ut pessimum in ecclesia schisma vita ret, pacemque universis procuraret fidelibus, de consilio vincitorum secum fratrum suorum, negatas hactenus impio imperatori investituras concessit, eumque consequenter imperiali diademate solemniter redimivit. Ita solitus captivitate Paschalis, omnium in se concitavit opprobria, cardinalium praesertim qui casum illum tanto in pontifice aegerrime cerebant. Zelum in primis hac in re demonstravit Bruno Signiensis episcopus & abbas Casinensis, qui gravibus Paschalem convenient litteris, quas refert Baronius. Hanc a se contumeliam ut amoveret Paschalis fecerit in Campaniam. Tunc præfatus abbas Bruno, verba sunt Petri diaconi in chronico Casinensi, adjunctis sibi Guala Rhegino episcopo & Roberto Pasienzi, aliisque cardinalibus, memorato pontifici omnino imminebat, ut privilegium quod imperatori fecerat, rumperet, eumque anathematis vinculo innodaret. Hi autem qui cum illo in vinculis fuerant, dicebant: *Quod ante diximus dicimus, damnamusque quod ante damnavimus. Alii non modo non damnabant, que contra catholicam ecclesiam fuerunt gesta, verum imprudenter satis tueri nitebantur: immo dissidii hujus culpam derivantes in Brunonem, eum, tanquam animo esset in pontificem infenso, tradicebant. Verum haec sibi exprobranti papæ ita depositus abbas sanctissimus: Inimici mei dicunt tibi, quia non te diligo, & male de te obloquor, sed mentiuntur. Ego enim te diligo ut patrem & dominum meum, neminemque alium, te vivente, volo habere pontificem . . . .* Fædus autem illud adeo fædum, tam violentum, tam cum proditione factum, tam omni pietati religionique contrarium ego non laudo. *Quis enim illud laudet, in quo violatur fides, ecclesiæ libertas amittitur, sacerdotium tollitur, unicum & singulare ostium ecclesiæ clauditur, multa ostia aperiuntur, per quæ qui intrat, fur est & latro?* His & similibus pulsatus Paschalis, litteris Terracinae scriptis ad cardinales Romæ existentes promisit primum, emendaturum se id quod fecerat, tum coacto Capuae solemani concilio, quidquid imperatori vi coactus concederat, totum id irritum & quasi infectum esse sancivit, privilegiumque non privilegium, sed pravilegium declaravit. Scriptis deinde varias ad diversos episcopos litteras, quibus ea se retexuisse significat, que schismatis metu percussus imperatori Henrico promiserat, hortaturque omnes ut adversus investituras episcoporum acriter insurgant. Dedit hujusmodi litteras ad Gerardum episcopum Engolismensem apostolicæ sedis in Gallia legatum, necnon & ad Guidonem archiepiscopum Viennensem, ut ex epistola ejusdem Guidonis ad Pascalem papam discimus. Similes & ad præfules aliquos provinciæ Senonensis misit, quarum in synodica ejusdem provinciæ ad Johannem archiepiscopum Lugdunensem mentionem faciunt. Sed & Ivo Carnotensis episcopus ad Henticum

Angeriacensem abbatem scribens, testatur scripsisse sibi Paschalem se coactum fecisse quod fecit, & adhuc se prohibere quod prohibuit, quamvis quædam nefanda quibusdam nefandis permiserit. Demum anno sequenti solemne in ecclesia Lateranensi concilium habuit, in quo acta in concilio Capuano confirmavit.

30. Circa idem tempus factus est celeberrimus episcoporum Saxonie Orientalis conventus, pro tuenda religione, & ad reprimendos infideles Slavos, qui facta irruptione in partes Albianas, christianos inauditis cruciatibus op- primebant. Barbarorum illorum efferatam crudelitatem ita describunt congregati episcopi in synodica ad episcopos Saxonie, Francie & Lotharingiae, ad principes, universosque fideles. *Insurrexerunt in nos & prævaluuerunt crudelissimi gentiles, viri absque misericordia, & de inhumanitatis sue gloriantes malitia. Ecclesiæ Christi idolatria profanaverunt, altaria demoliti sunt, & quod humana mens refugit audire, ipsi non abhorruerunt in nos perpetrare. In nostram regionem sepiissime efferantur, nullique parcentes, rapiunt, cadunt, fundunt, & exquisitis tormentis affligunt, quosdam decollant, & capita demonii suis immolant. De quibusdam visceribus extractis, manus abscessas & pedes alligant, ubi est, inquiunt, Deus eorum? Quosdam in patibulo sublatos permittunt ad majores cruciatus omni morte miserabiliorum vitam pertrahere, cum vivi aspiciant se per abscissionem singulorum membrorum mortificari, & ad ultimum caso ventre miserabiliter eviscerari. Quam plures viros excoriant, & cute capitis extracta, hoc modo larvati in christianos fines erumpunt, & se christianos mentientes, prædas impune abigunt. Phanatici autem illi, quotiens comedationibus vacare libet, ferus in dictis capita, inquiunt, vult noster Priegala. Hujusmodi fieri oportet sacrificia. Priegala, ut aiunt, Priapus est & Beelphegor impudicus. Tunc decollatis ante prophanationis sue aras christianis, & horrendis vocibus ululantes, agamus, inquiunt, dies latitiae, vicitus est Christus, vicit Priegala victoriosissimus. Hujusmodi afflictiones sine intermissione vel toleramus vel formidamus, quoniam eos semper progredi, & in omnibus ingemiscimus bene prosperari. Hæc in epistola synodica ADELGORIUS seu ADELGOTUS archiepiscopus, ALBWINUS Merseburgensis, WALERANUS Nuenburgensis, HEREWICUS Misnensis, HECIL Havelbergensis, HARTBRATH Brandenburgensis episcopi, OTTO comes, LUDOVICUS & universi Saxonie Orientalis majores & minores. Missa vero est hæc epistola REGINARDO Halberstadensi episcopo, ERKAMBERTO abbatii Corbeiensi, HENRICO Paderbornensi, N. Mindensi, FRIDERICO archiepiscopo Coloniensi, N. Aquensi, O. Leodiensi, G. Lutharingorum duci, RUOTBERTO gloriofissimo Flandrorum comiti, LAMBERTO archidiacono, BURICHOLDO circumspetissimo præposito, & TANCHRADO insigni philosopho, & omnibus Christi fidelibus, episcopis, abbatibus, monachis, eremitis, reclusis, præpositis, canonicis, clericis, principibus, militibus, ministerialibus, clementibus, omnibusque majoribus & minoribus, quos omnes invitant ad celebrandum sabbato in hebdomada Rogationum conventum in Merseburg; hortantur adversus barbaros ut omnes insurgant, regique Dacorum adjungant se, qui cum vicinis principibus ad hoc bellum devotus offert manus cum populo suo. Ubi mirum est nec eremitas, nec ipsos reclulos ab hac expeditione excludi. Quid vero factum inde sit discimus ex chronico Hildesheimensi, in quo ad annum 1110. hæc legimus. *Slavi regionem Albianorum irrumunt, multisque occisis & captis redeunt. Inde dux Liutgerus permotus, terram Slavorum hostiliter invadit, regionem prædabundus perambulat, novem urbes munitiores & opulentiores capit, obfidibusque ab ipsis accepis, victor reddit.**

31. Cum Innocentius papa secundus furorem declinans schismaticorum, confusisset in Gallias sub annum Christi 1130. celebrato Claromonti con-
cilio, Leodiensi anno 1130.

cilio, Leodium abs Lothario rege invitatus properavit, ubi & novam habuit synodus in quadragesima. Synodi hujus acta eruditii conciliorum editores diversis ex auctoribus collegere, nulla tamen facta de episcopis qui aderant mentione, ita ut eorum nomina & sedes ad hanc usque diem desiderentur. Sex & triginta adfuisse tradit laudatum jam chronicum Saxonum, his verbis: *Anno incarnationis Dominicæ MCXXXI. x. cal. Aprilis celeberrimus conventus XXXVI. episcoporum & principum fit Leodii, domino apostolico Innocen-*

tio, & rege Lothario ac regina presentibus.

Annales Paderbornenses duos tantum & triginta admittunt, forte ex sola Germania, abbatesque tres & quiquaginta. Hic autem in diplomate Lotharii imperatoris, quo collegiatæ S. Johannis ecclesiæ Leodiensi telonium Visati affectum fuit eo in concilio & restitutum, subscribunt hoc ordine ALBERTUS Moguntinus archiepiscopus cum omnibus fere suis comprovincialibus, FREDERICUS Colonensis cum suis, NORBERTUS Magdeburgensis cum suis, CUNRADUS Salzburghensis cum suis, ALEXANDER Leodiensis episcopus: quos certe si non omnes, principes saltem concilii & auctoritate & dignitate fuisse nullus dubitet. His etiam sequentes subjiciuntur imperii proceres, dux Lotharingiæ WALERANNUS, dux Alsatiæ SIMON, comes WITIKIMUS, comes Namurcensis GODEFRIDUS, REINALDUS de Monceon, ARNULFUS de Los GOZUINUS de Falconnont, & WILLELMUS advocatus ipsius villæ Visati.

Eo in concilio præter anathema in Petrum Leonis ejusque sectatores vibratum, præter abdicatas ejuratasque a Lothario S. Bernardi suasu investituras, tradunt annales Paderbornenses, quod nullus haec tenus conciliorum editor observavit, imperiale diadema summum pontificem regi & reginæ in basilica S. Lamberti imposuisse, presentibus episcopis & abbatibus procerumque innumera multitudine. Præterea Bernardus Hildesheimensis episcopus vir tum temporis inter episcopos Saxoniæ celeberrimus, & Norbertus Magdeburgensis antistes vitæ sanctimonia insignis, oblatu libello de vita & miraculis Godehardi Hildesheimensis præfulus, publico illum patrum judicio petiere sanctorum albo inscribi: *Sed cum consuetudo sit Romanae ecclesie in generali concilio sanctos Dei canonizare, inquit auctor vita S. Godehardi, quod tunc temporis in Rhemensem civitatem in festo S. Lucae indictum fuerat, accepto concilio petitionem ecclesiae nostræ usque in predictum locum distulit, ibique diffinitionem certissime promisit summus pontifex. Eodem etiam tempore agitata videtur causa canonizationis S. Gerardi Broniensis abbatis, cuius corporis e terra elevationem (quæ canonizationis consummatio erat) Alexandro Leodiensi episcopo commiserat Innocentius, testante ipso Alexando his verbis: Accenso in terris super candelabrum caritatis igniculo, multi renuntiarunt & suis & seculo, quorum de numero Deus sanctissimi & venerabilis patris nostri Gerardi nobis arguento multiplici declaravit gratiam: cuius ego Alexander Dei gratia Leodiensis episcopus licet indignus, divina revelatione, & præceptis salutaribus monitus, necnon & mandatis Domini papæ Innocentii, qui & Gregorius fuit, delegatus, hac die recolo sacro sancti corporis attollentiam, &c.*

Concilium
Provinciae
circa 1133.

Infr. p. 718.

32. Concilium provinciæ anno circiter 1133. coactum, idemque episcoporum frequentia celeberrimum, occasionem ejus & acta, cognoscimus ex epistola Bernardi Arelatensis præfulus ad Innocentium II. ad illud quippe trium provinciarum Arelatensis, Aquensis & Ebredunensis antistites una convenerunt cum Magalonensi, summi pontificis jussu congregati, ad componendam discordiam, quæ dudum jam monachos inter sacri monasterii Lirinensis & episcopum Antipolitanum vertebatur: quæ tamen omnino mansit intacta, judicium episcoporum declinante Lirinenſi abbe, qui & testium subreptionem &

metum comitis Provinciae causabatur. Rem paucis omnem Innocentio expōnit Bernardus his verbis. *Causam Antipolitani episcopi, quam nobis tractandam vestra gratia delegavit, convocatis suffraganeis ecclesia Arelatensis, necnon Aquensis & Ebredunensi archiepiscopis, aliisque nostrae legationis, & etiam Magalonensis ecclesiae, aliarumque ecclesiarum religiosis personis adhibitis, die statuto, sicut nobis præcipistis, tractare curavimus. Nobis itaque utriusque partis allegationes audire paratis, abbas Lirinensis, qui episcopum impetrabat, subreptione testium & accusatorum metu, etiam comitis illius terre, causam suam impeditam esse proposuit. Quid causa inter Antipolitanum antistitem & Lirinensem abbatem agitaretur, non aperit Bernardus legatus. Illud unum scimus, Manfredum qui tum Antipolitanam se-
dem occupabat, monachis Lirinensibus a Saracenis jam nimium vexatis paulo infensiorem, ecclesiás quasdam abstulisse violenter, quas ipsis postmodum Chronol. Li-
restitutas esse tradit Barralis in vita Guarini abbatis. Porro cum huic conci-
lio præcesset Bernardus Arelatensis præfus, Arelate fuisse celebratum conjicimus.*

§. III.

O B S E R V A T I O N E S   E C C L E S I A S T I C A E.

De Romanis pontificibus.

33. Et si paucas admodum tōto hoc tomo edidimus summorum pontificum epistles, ipsis tamen inest gravitas tanta propter ipsam sedis dignitatem, tanta que auctoritas, ut vix quidquam conferat magis, cum illustrandæ historiæ ecclæsticæ, tum disciplinæ, moribusque informandis. Laudavimus jam superius de concilio Moguntino agentes, Nicolai primi epistolam ad episcopos Germanicæ. Quis vero hic non mirabitur, quam præclaras hac epistola, par-
ticidis, fratricidisque pœnitentibus leges præscribat. *De parricidis & fratricidis, inquit, præcipimus, ut per unius anni circulum ante fores basilicæ orantes Domini clementiam perseverent. Completo vero anni circulo, introducantur ecclesiam, tamen inter audientes, usque dum unius anni spatium finiatur, stent (ubi vides perseverasse adhuc in ecclesia medio nono fæculo varios pœnitentium gradus, plentum, audientium, &c.) cum ad missarum solemnia, vel ad alia audire officia venerint. His ita peractis, si pœnitentia fractus in eis conspicuumur, corporis & sanguinis Domini nostri JESU-CHRISTI participes stant, ut desperantia non induren-
tur caligine. Carnem non manduent omnibus diebus vita illorum, vinum atque pul-
mentum sumere non præsumant, nisi tres per hebdomadam dies. Jejunent autem us-
que ad nonam diei horam quotidie, exceptis festis diebus atque Dominicis. Arma ge-
rere non audeant vel sumere, nisi contra paganos, & ubicumque ire maluerint, nullo vehiculo deducantur, sed pedestri more proficiunt studeant. Alia tamen solebat olim fratricidis imponi pœnitentia. Jubebantur illi ferreis vinculis constricti, vitam conterere omnem peregrinando, ut qui culpæ Cain essent rei, Cain suppli-
cium subirent. Varia hujusmodi pœnitentia retulimus exempla lib. I. de an-
tiquis ecclesia ritibus; quibus accedit W. Scireburnensis antistitis encyclica epistola ad universos ecclesiæ episcopos hic edita pag. 354. Sed improbata tandem fuit in concilio Moguntino anni 847. canone 20.*

Nicolai I.
pape leges de
parricidis &
fratricidis
pœnitentibus.

Cap. 6. art. 4.
num. 2.

34. Singulare vero illud videtur nec leviter prætermittendum, quod ea-
dem definit epistola Nicolaus de consanguinitatis gradibus matrimonium diri-
mentibus. Contrahi quidem minime poterat tempore S. Gregorii inter eos
qui septimo cognitionis gradu jungerentur, eamque legis severitatem gradum
usque quartum temperaverat. summus pontifex in gratiam tantummodo An-
glorum recens ad fidem conversorum, idque ad tempus. Germanis recens
d

De consan-
guinitatis gra-
dibus matri-
monium diri-
mentibus

itidem conversis, Gregorii exemplo, exque permiserat S. Bonifacius, ut post quartam generationem jungantur; quod haec tenus invalidit. Verum Nicolaus Germanos ipsos ne hac quidem indulgentia voluit deinceps gaudere, resciſſo quippe Abbonis matrimonio, quod inter affines quarto gradu conjunctos contractum fuerat, haec subjungit. *Et hoc vobis interrogantibus statuimus, ut nulli liceat Christiano de propria consanguinitate sive cognatione uxorem accipere, usque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.* Ubi quoſcumque consanguinitatis gradus a contrahendo matrimonio excludit: quod clare enuntiat paulo post haec subjungens. *Nos autem generationum in hac numerum non definiimus, sed, ut supra retulimus, incunctanter observare monemus.*

35. Omnes quidem Romanorum pontificum epistolæ ad informandos fideliū mores conspirare videntur, sed id præſertim eluet in præclara illa epistola Urbani papæ secundi ad Beringerum S. Laurentii Leodiensis abbatem pag. 553. in qua quot verba, tot mirari licet oracula; quoſ legeris periodos, tot scintillas excusferis, quibus ardens excitetur desiderium patiënti, tuendique summo etiam in discrimine veritatem. Pulsus fuerat e proprio monasterio abbas piissimus, locumque ejus immeritus Wolbodo, numerata Otberto Leodiensi episcopo pecunia, occupabat. Vexationem hanc ut æquo animo toleraret,

Urbani II. epistolam ad eum suam ita orditum Urbanus: Gratias agimus Deo pro vobis præclara horatio ad Berengerum abbatem.

*in gratia Dei quæ data est vobis, qui in hoc malo tempore, cum omnis pene Galilia erroris caligine jacet immersa, oculos mentis vestra ad cognitionem veritatis illuminavit, ut ad amorem iustitiae & catholice fidei defensionem igne sui spiritus cor vestrum accendat. Gratias illi, qui vos præclaro calice gratia sua inebriavit, & spiritum Domini in ratione vestra ferventem, ad tolerantiam multiplicis injuryæ paratum reddit, & ad perferendos labores & pericula pro defensione veritatis excitavit. Quid Dei munus speciale esse non dubitamus, qui provida dispensationis sue gratia electos suos persecutionis tempore utiliter probat & discutit; sed ne penitus aberrent, aut labefacti funditus dejiciantur, potentia virtutis sua sustentat. Et post pauca. Nunc ergo devotionem vestram pietas divina inspecit, ac tandem majestas excelsa dignatur, ut pro eo patiamini, qui pro vestra gloria crucis ignominiam non erubuit. Huic tanto celestis gratia beneficio prudentia vestra debet respondere aliquid, & calice salutari grataanter accepto, gloriam & honorem aeterni regis querere, & in omni vite vestra statu nomen ejus, qui vobis tribuit intellectum, invocare, laudare, benedicere, magnificare. Denique sub finem ita concludit. *Vos autem frater carissime, gaudete, quia rex Israël filium suum vult super flumina Babylonis sedere & flere, & ad redditum in terram promissionis libero cordis affectu suspirare, non in ipsis fluminibus & studiis secularibus implicitum interire. Summa nostræ voluntatis est, ut teneat prudentia vestra, quod ratio persuadet, scriptura divina testatur, sancta religionis ordo requirit, martyrum sanguis insinuat, mater nostra, sancta scilicet ecclesia præcipit & commendat. VERITAS IPSA UT AD VERITATEM NOS CONVERTERET MORI VOLUIT, NIHILQUE ANIMAS NOSTRAS, NISI SOLA VERITAS A POTESTATE DIABOLI LIBERABIT.**

36. Aliam proferimus ejusdem Urbani II. epistolam ad archiepiscopum Salzburgensem aliosque Germaniæ antistites; in qua & certiores eos facit promotum se ad pontificatum fuisse, & promotionis modum accuratissime exponit. Aliam item ejusdem argumenti ad S. Hugonem Cluniacensem abbatem evulgavit Mabillonius in Annalibus Benedictinis: sed & accuratam factis electionis ejus historicam narrationem chronico suo Casinensi inferuit Petrus diaconus. Ex quibus tribus scriptis plurima hic videntur observanda, quæ prætermittere non possumus. Primo post excessum Victoris papæ tertii, qui Victor xvi. calendas Octobris Casini mortuus sepultusque est, non fuisse statim electum Urbanum secundum, sed antea vacasse per sex menses

apostolicam sedem, idque defectu libertatis, miscentibus omnia schismaticis. Secundo non Romæ, ubi tum schismatici plurimum poterant, electum fuisset; sed Terracina, ut procul ab Urbis motibus liberior creandi pontificis facultas esset. Tertio electioni præmissum fuisse, id quod in omnibus episcoporum creationibus observari mos erat, jejuniū triduanum. Quarto nullum in ea locum habuisse imperatorem, sed neque esse consultum, cum tamen in electione Romanorum pontificum summa fuisset haec tenus imperatorum auctoritas: quæ certe tanta erat, ut Gregori magni ævo, nullus, nisi accedente imperatoris consensu, ordinaretur Romanis episcopus. Quin & Adrianus papa beneficiorum a Carolo magno acceptorum memor, convocata Roma synodo episcoporum CLIII. tradidit illi omnium assensu *jus & potestatem eligendi pontificem & ordinandi apostolicam sedem*, uti sribit Anastasius: quamquam nec Carolus ipse, nec Ludovicus-Pius filius ejus privilegio hoc uti voluere; sed cum Sergius II. post Gregorii IV. mortem creatus fuisset, non expectata imperatoris auctoritate, Lotharius filium suum Ludovicum cum Drogone Mediomatricorum episcopo Romam dirigit, acturos ne deinceps, descendente apostolico, quisquam illic præter sui iussionem missorumque suorum præsentiam ordinaretur Antistes, uti habent Annales Bertiniani ad annum 844. qui mos viguit ad Adrianum III. qui edito vetuit ne deinceps in approbando & ordinando pontifice expectaretur imperatoris auctoritas: cui tamen edito minime paruit Otto magnus, cum sibi posterisque suis jus summum in electione pontificia arrogarit; quos propterea divinitus punitos censet Humber-tus cardinalis lib. 3. advertus simoniacos cap. 15. *Si quidem Ottones, inquit, pre omnibus ante se regibus sacerdotalis officii præsumtores, vix attigere tertiam generationem. Sed & anno adhuc 1059. Nicolaus papa II. in concilio Romano 213. episcoporum decretivit, ut in creatione Romani pontificis eligatur de ipsius ecclesiae gremio, si reperitur idoneus; vel si de ipsanom invenitur, ex alia assumatur, salvo debito honore & reverentia dilecti filii nostri Henrici, qui in præsentiarum rex habetur & futurus, Deo concedente, speratur. Quod quideni Petrus Damiani docet ita intelligendum, ut facta electione suspendatur ordinatio usque dum regia celstudinis consulatur auctoritas, nisi periculum immineat, quod rem quantocius accelerare compellat. Nulla vero in electione Urbani II. habita est Henrici imperatoris ratio, utpote qui schismatis auctor & fautor, ab ecclesiae gremio segregatus erat. Quinto observandum etiam cum Petro diacono requisita fuisse hac in electione cardinalium absentium, clericorum Romanæ ecclesiæ populique suffragia. Tandem itaque rursum undique coadunati, inquit, una cum abbatte nostro Oderiso, miserunt litteras Romanis clericis & laicis S. Petri fidelibus, ut quotquot ex eis possent, prima hebdomada quadragesima Terracinam venirent: quotquot vero non possent, assensum suum in persona, quam ipsi concordi voto eligerent propriis litteris representarent. Sexto non modo Romanos, sed & vicinos præsules electioni interfuerint, votaque sua dedisse. Addit quippe Petrus diaconus missas æque fuisse litteras universis circumquaque per Campaniam, Principatum atque Apuliam manentibus episcopis atque abbatibus, ut quicumque posset, absque canonica excusatione per seipso ad prædictum locum & tempus occurrerent, non autem valentes, aut per idoneas aut certe per litteras consensum suum transmittere perstudenter. Idem in electione Calixti II. esse observatum testatur Wil- jelmus Malmesburiensis lib. 5. de rebus gestis Anglorum. Cardinales, inquit, qui cum Gelaſio venerant, SIMULQUE OMNIS ECCLESIA CISALPINA Guidonem archiepiscopum Viennensem grandi paratu levantes, Calixtum vocaverunt. Septimo definiri vix posse ex prædictis tribus monumentis eligentium numerum. Afferit enim Petrus diaconus adfuisse electioni præter episcopos & cardinales Romanos atque Orderisum abbatem, archiepiscopos & episcopos abbatesque quadra-*

Thes. Anecd.
tom. v.

Epist. 20. lib.

Chron. Casin.
lib. 4. cap. 1.De Calixti II.
electione.

ginta diversis ex locis. Contra vero Urbanus ipse epistola a nobis edita præsules dumtaxat unum & viginti abbatesque quatuor recenseret, & epistola ad S. Hugonem abbatem Cluniensem episcopos tantum sexdecim cum quatuor abbatibus. At mendum credimus hacce in epistola irrepsisse, scripto remque oscitantem, xvi. pro xxi. scripsisse posito scilicet numero v. pro x. Octavo denique observandum est cardinales singulos sua seorsim vota pro ordinis gradu protulisse, episcopos seorsim, presbyteros seorsim, diaconos seorsim & populum seorsim. Nam Benedictus Urbis præfector omnium fidelium laicorum suffragia tulit, Oderisius abbas omnium diaconorum, & R. hoc est Reinerius cardinalis presbyter tituli S. Clementis, omnium cardinalium, scilicet presbyterorum, (ubi etiam erravit memoratus jam scriptor epistole Urbani ad S. Hugonem, apposito P. pro R. & in fine epistole adscripto mense Maio pro Martio.) Et certe is videtur electionis ordo statutus in concilio Romano anni 1059. decernente Nicolao papa II. ut obeunte hujus Romana universalis ecclesia pontifice, in primis cardinales episcopi diligentissime simul de electione tractantes, mox ipsi ceteros cardinales adhibeant, sicque reliqui clerici & populus ad consensum accedat. Id quod magis elucet in creatione Calixti papæ II. Is quippe defuncto Cluniaci Gelasio II. ipsius successore, sepultureque tradito, a paucis qui cum pontifice ibi tum reperti sunt cardinalibus, clericis & laicis, electus statim fuit; quibus accesserunt cardinalium Romæ tunc agentium suffragia, qui singuli pro ratione sui ordinis sua separatim vota miserunt, scriptis totidem litteris, quas omnes hactenus traditas oblivioni pulvereque oblitas emittimus hic in lucem, epistolas scilicet duas episcoporum cardinalium quibus Calixti papæ creationem approbant, tertiam presbyterorum cardinalium, quartam diaconorum, quintam denique omnium simul cardinalium universique cleri Romani creationem eamdem suo chyrographo afferentis, cui epistolæ minores etiam clerici, Vincentius & Johannes exorciste, Paulus lector, Nicolaus & Alexius Ostiarii subscribunt. Atque ita electioni Gregorii papæ VII. interfuerunt non cardinales modo, sed ceteri etiam clerici, acolythi, subdiaconi, diaconi, presbyteri . . . . presentibus etiam abbatibus & monachis, consentientibus turbis utriusque sexus & acclamantibus.

*Infra pag.
644.*

Calixti II.
promotio fit
nem schismati
dedit.

37. Illud autem in electione Calixti notatum dignum est, quod non catholici modo sed & ipsi schismatici, quos haereticos tum vocabant, suo illam calculo approbarint. Sic enim illi in epistola ad Calixtum ipsum data, quam e tenebris erutam nunc primum proferimus in lucem pag. 649. *Etsi litteræ electionis vestræ ad nos non pervenerint, ea tamen nobis manifestata, gavisi sumus, orantes Deum, ut si quid minus in ea est, gratia ipsius benigna vobis & nobis impleat. Nos quod jam per septennium plurimum fatigati pro catholicæ veritatis confessione, vix jam valentes sufficere, postulamus per Dei misericordiam respirare. Verum quia id in vobis obtinere posse Deum credimus, electionem vestram, quam neque lepra Simonis, neque tumor ambitionis infecit, tamquam a Deo datam amplectimur. Et sub finem: Electionem vestram secundum votum quod semper habuimus, collaudantes amplectimur, sperantes omnem maculam heresis per sanctum studium vestrum in ecclesia Romana propelli: unde nostra suscitata diligentia, electioni vestre, eamdem confirmantes, subscribimus tanto quidem devotius, quanto puriorem esse per Dei gratiam confidimus.*

38. Ex his verbis colligimus Calixti papæ electionem, quod nullus hactenus observavit, schismati finem imposuisse. Et certe Galli statim & rex Anglorum cum pontifice Cantuariorum in Calixtum se translulerunt, & eum, spredo Gregorio, pro apostolico suscepserunt, uti scribit Eadmerus. Imperator vero præcipuus schismatis auctor, qui tum Romæ versabatur, audita novi pontificis creatione, non potuit non agnoscere in eo suum fanguinem, erat quippe

Calixto consanguinitate conjunctus, Romamque deseruit; motus aliunde anathemate quo tum in concilio Coloniensi, tum etiam in Fritislariensi per-
cussus fuerat abs Cunone episcopo Prænestino, qui Cuno Gelasi legatum his in partibus etiam tum agebat: timens insuper colloquium quod Wirsburgi ad eum e throno deturbandum meditabantur imperii proceres, ge-
neralem fieri apud Triburim conventum assensit, ubi de omnibus quæ sibimet im-
ponerentur, juxta senatusconsultum se satisfacturum spopondit. Ipsa sunt verba
abbatis Urspergensis, quæ ex chronico nostro Saxonico suo more exscripsit. Jam
desertus infelix Burdinus, cum nec Romæ sibi tuto esse adverteret, Urbe
aufugiens, Sutrium evolavit, utinam in optimi patris Calixti sinum, muni-
tioneque se continuit. Eo cum exercitu accedit Calixtus, Sutrinenses Burdi-
num dedunt exponendum ludibrio, ac tandem in Cavensi monasterio ad pœ-
nitentiam recludendum. Ejus defensionem tomo tertio Miscellaneorum sus-
cipere videtur Stephanus Baluzius, ubi asserit Callixtum, collecto in Gallia exer-
citu, in Italiana prefectum, imperatorem Roma decidere compulisse, contra hu-
jus ævi scriptorum fidem, qui longe antequam Italianam intrare cogitaret Ca-
lixtus, imperatorem Urbe discessisse tradunt. Sed exercitum in Gallia col-
lectum a Calixto fuisse adversus imperatorem, nemo unus haec tenus litteris
mandavit.

39. De Paschali papa II. Urbani II. successore superius egimus, ubi de concilio Capuano. Hunc pontificatum summa cum gloria administrasse nemo sane insi-
ciabitur, idque persuadent editæ a nobis aliquot ejus epistolæ, vigorem vere
apostolicum spirantes. Quod si post devoratas per mensæ duos carceris arum-
nas, rædio tandem victus, investituræ imperatori cessit; quidquid id culpæ
est, sane condonandum est homini pacis specie decepto, qui sibi deinde
redditus, facti poenitens, peccatum abunde emendavit, atque ut fortis athleta
post vulnera post cruores surgit acerbior, & sautius postmodum iactus excipere &
fortius reddere consuevit, inquit, Hildebertus Turonensis præful ad amicum.
Pervagata quidem sententia est eum anno sequenti v. calendas Aprilis La-
teranense celebrasse concilium, in quo pactionem cum imperatore factam,
immo imperatoris violentia extortam revocaverit. Verum pontificem poen-
tentia motum, rem ad id temporis extraxisse quis credat? Certe reclamat
epistola Friderici Leodiensis a nobis edita, reclamat Hildebertus, cuius hæc
de Paschali verba sunt: *Liber factus, quod ante reciderat resarcivit. Coacto quippe*
Capuæ concilio, concessum imperatori privilegium pro privilegio habendum
esse declaravit. Addit Hildebertus: Renuntians omnibus ad secreta migravit,
quod clarius enunciavit Sugerius in vita Ludovici VI. Ad eremum confugit,
*moramque ibidem perpetuam fecisset, si universalis ecclesia & Romanorum violen-
tia coactum non reduxisset. Quam religiose postea ac fortiter se gesserit testan-
tur quorquot de ipso scripsere ævi illius auctores, testatur & Fridericus*
Colonensis epistola ad episcopos & cardinales ad electionem futuri post eum
pontificis congregatos. Nihil, inquit, trifius in hac calamitate pertulimus, quam
quod desolati sumus a sanctissimi patris nostri apostolici catholica consolatione: quia
ipse erat qui vestiebat non coccino in deliciis, qui præbbat ornamenta cultui nostro
patientie & caritatis, seipsum prebens nobis exemplum, & sanæ doctrine catholicum
inculcans argumentum. Sed quomodo consummato cursu, fide servata, vocatus est ad
justitiae coronam apud Deum repositam, vos serenissimi patres, sanctam ne deseratis
*ecclesiam, sed ejus imitantes vestigia, omnes qui vestram libertatem imminuere ten-
taverint damnate sententia. Hæc Fridericus cuius epistolam hoc tomo inte-
gram proferimus pag. 641.*

40. Eodem sæculo sedem apostolicam sanctis moribus ac pia sollicitudine Eugenius III. ornabat Eugenius III. S. Bernardi abbatis olim discipulus, qui tametsi pon- patres Gracos in Latinum d iiij

P RÆFAT I O.

xxx

sermonem
transfiri ca-
rat.

ficatum habuit variis exagitatum turbis, tamen medias inter procellas incon-
cussu animo stetit, & quo magis deformatae afflictaeque res videbantur, eo
acrius ad fulciendas disciplinæ ruinæ incubuit. Quod ejus ævo Latina prodie-
rint opuscula quædam patrum Græcorum, hoc ejus vigilantia & curis, hoc
traditionis retinendæ studio debemus accepimus. Homiliae S. Chrysostomi in
Matthæum ejus jussu latinitate donatas esse, testis est Burgundio Pisano
judex, in eo quem eidem interpretationi præmisit prologo, quemque in hoc
ipso tomo repræsentamus pag. 817. prima hæc ejus verba sunt. *Cum B. Jo-
hannis Chrysostomi super evangelium S. Matthæi due expositiones, ut pote ab eo
condite proferrentur, & nulla earum debito fine integra expleta esse perhiberetur,
dominus papa EUGENIUS III. vir per omnia diligentissimus, ceu omnium pater com-
muni orbis terrarum utilitatem invigilans, prædictas congruae consummationi tradere sa-
tagebat. Verum quia circa mare inopia exemplarium effectui mancipare hoc mini-
me poterat, ad transmarinas statuit dirigere partes. Ad Antiochenum igitur patriar-
cham scribens, quod prædictis commentationibus deerat, ejus interventu ab aliquo
interprete suppleri admonebat. Ipse autem sive desidia, sive infiducia interpretum,
ignoro, hoc minime complens, expositionem ejusdem S. Johannis super eundem evan-
gelistam Græcis litteris scriptam eidem summo pontifici mittere curavit: quam cum
præsul ille accepisset, mibi Burgundionis judici suo, natione Pisanus, id idem mea
enucleatione perficiendum commisit . . . . mandatis ejus obtemperare summo nisu
proposui, ac præter spem brevi temporis spatio, divina favente gratia, septem ferme
mensium intercapidine integrum id opus de Græco in Latinum fideliter tanjuli sermonem.
Et post prologum: *Dominus papa Eugenio præcipiente, peccator Burgundius judex, de
civitate Pisana, transtulit hunc librum de Græco in Latinum sermonem evangelii secundum
Mattheum per nonaginta homiliae S. Johannis Chrysostomi expositionem. . . . continen-
tem.* Præter has homiliae Latino etiam sermone donavit Chrysostomi ejus-
dem explanationem in Johannem, & S. Gregorii Nysseni librum de natura
hominis, cuius præfationes edidimus hic pag. 827. Sed & eruditus vir pater
Michael le Quien ordinis Prædicatorum decus & ornamentum testatur, cum
dem Burgundionem jussu etiam Eugenii III. S. Johannis Damasceni opera e
Græco in Latinum convertisse. His adde tres dialogorum libros Anselmi
Havelbergensis episcopi adversus Græcos Spicilegii tomo xiii. editos, quos
ille jubente Eugenio conscripsit, ipsique nuncupavit, in quibus se cum Græ-
cis præsente Burgundione utriusque lingua satis perito disputasse testatur.*

§ IV.

O B S E R V A T I O N E S . E C C L E S I A S T I C A E.

De episcopis.

De Basino 41. A summis pontificibus gradum facimus ad episcopos, quorum hic agmen
archiepiscopo ducet S. BASINUS Trevirensis antistes. Primis ille annis in cœnobio S. Ma-
ximini vitæ monastice nomen dederat. Deinde factus abbas, monachorum
celebri congregati aliquot annis summa cum sua laude præfuit; postea
Numeriano Trevirensi archiepiscopo suffectus, cum ecclesiam sibi commis-
sam præclare administrasset, sedem suam Liutwino nepoti, seu sororis filio;
& ipsi monacho transtulit, & quidem, si Browero credimus, oppressus
morte. Sic enim vir eruditus in Annalibus Trevirensibus ad annum 697.
*Cum apud Treviros D. Willebrordus degeret, monasterium novem circiter ab urbe
passuum millia, in Sura fluvii ripa, Irmina provocatus liberalitate, condere in pri-
mis optabat, & rebus necessariis ad usum habitationemque cœnobitarum instruere.*

Hujus rei non parum adjumento futurus sperabatur Basinus episcopus, sed morte oppressus, nihil praeter optimam voluntatem, quam moriens reliquerat, ad inchoatum Wilbrordo perficiendum opus offerre potuit. Inter haec Trevirensis ecclesia pastore viduata . . . . decernit se Liutwino, quem Leoduinum appellavere veteres, spectatæ virtutis & prudentiæ viro tradere, eique gregem commendare suum. Browero præverat auctor historiæ Trevirensis tomo XII. Spicilegii editæ, apud quem haec lego: *Liutwinus . . . . defuncto avunculo suo Basino episcopo succedit.* Verum diploma S. Irminæ Horreensis abbatissæ, pro monasterio Epternacensi Miræus protulit, cum in libro 2. diplomatum Belgicorum, tum in notitia ecclesiastarum Belgii, quod clare demonstrat Liutwino ad infulas assumto, Basinum supervixisse. Ambo siquidem episcopi suo corroborant chirographo S. Irminæ donationem. Quæ cum Miræus advertisset, jecit Leoduinum ab avunculo Basino episcopum ordinatum esse, qui gentiles ad Christianam fidem adduceret; quem ad finem solebant his temporibus episcopi quidam creari. Melius Mabillonius, Basinum abdicato episcopatu, ad Trevirensi S. Maximini sua primæ professionis monasterium se recepisse, ut ibidem liber ab omnibus curis rerum divinarum contemplationi operam daret. Verum quamdiu post quartum Childeberti secundi annum sanctus antistites supervixerit, nullus haec tenus potuit definire. Hic vero duo alia occurent S. Irminæ diplomata monasterio etiam Epternacensi data, alterum quarto Childeberti anno, alterum decimo, quibus uterque episcopus Basinus & Liutwinus subserbunt, proindeque Basinum nullus ibit inficias decimum saltem Childeberti annum hoc est Christi 704 attigisse.

42. Eamdem sedem Trevirensem occupabat sæculo XIII. HILLINUS vir præstantissimus, quem Otto Frisingensis tamquam virum litteratum & prudenter multis verbis commendavit, commendat & pluribus Browerus, qui acta ejus ab ipsis unguiculis, ut aiunt, prosequitur, auctoritate fretus monumentorum Trevirensium scriptorumque veterum: sed genus ejus exprimi nusquam queritur vir eruditus. Adolescens, inquit, neque enim genus ejus in actis exprimitur, Gallias disciplinæ causa lustravit. Verum Hillinum ex antiqua progenie dominorum de Falemannia in pago Leodiensi nobile genus duxisse disserte exprimit diploma Henrici Leodiensis episcopi pro monasterio Walciodorense a nobis editum hoc tomo, ubi legitur *Anselmus de Falemannia utraque linea generosi sanguinis ingenuus, domini Hillini Trevirorum venerabilis archiepiscopi carne germanus, Anselmi & Godefridi pater, quartam partem ecclesiae de Falemannia dedit Walciodoro.* Acta anno Domini MC LXIII. Jam notum est quam celebres tum essent & ex antiquo domini de Falemannia. Certe Widricus de Falemannia, qui in carta de translatione corporis S. Eloquii in Walciodorensi coenobium memoratur, nobilissimus ibi appellatur. Observandumque est eadem in carta, hunc ipsum coram Eilberto comite Walciodori fundatore tradidisse de allodio suo Falemannia singulis annis, dimidium ceræ de unaquaque domo, & dimidium denarium. Actum Walciodori VII. idus Octobris anno ab incarnatione Domini 946.

43. Metropoli Trevirensi tres subsunt suffraganei Metensis, Virdunensis, & Tullensis antistites. Metensem ecclesiam decorabat sub finem sæculi XI. Vir catholicæ unitatis retinentissimus Herimannus episcopus, quem catholicæ fidei lucernam & angelorum concivem appellat Urbanus II. in epistola ad Lanzonem & Rodulphum abbates & Adalberonem primicerium, hic edita pag. 529. quæ ratam habet factam de ipsius successore electionem, permittritque ut a quo-vis catholicæ consecretur episcopo, ea tamen cautione, ut diligentius inquireret, utrum per manum Trevirensis illius archiepiscopi (*Engelberti procul dubio*) sumoniace fuerit in diaconem ordinatus, quod si ordinatus ita fuerit, præcipit sum-

De Hillino
Trevirensi.
Lib. 2. pag. 4.

De Butchar-
do Metensi e-
piscopo.

mus pontifex, ut eisdem ordines ab aliquo sortiatur episcopo catholico. Quisnam fuerit episcopus ille Herimanni successor reticet Urbanus, at Burchardum hunc appellat Albericus in chronicō ad annum MXC. *Herimannus episcopus*, inquit, *permisso imperatoris a Metenibus urbe receptus*, dum post prandium liberaliter celebratum, in lecto se reclinasset, mortuus invenitur. Succedit ei Burchardus praepositus Trevirensis, quem ab erudito Meursio episcopo Madaurensi miramur prætermissum esse in ea, quam satis accurate scriptit, historia Mentensium episcoporum. Alberico succinit auctor historiæ Andaginensis S. Huberti monasterii, quam brevi committimus prælo, his verbis: *Interea Metensis ecclesia viduata Herimanno venerabili pontifice, elegit sibi episcopum ordinandum Burchardum praepositum Trevirensis ecclesie*, qui sine consensu Henrici regis in civitate susceptus, cum a Trevirensi pontifice benedici vitaret, eo quod ille *Wiberto*, ipse vero *Urbano* consentiret, evocavit ad se consecrandum *Hugonem archiepiscopum Lugdunensem* & legatum ecclesiæ Romae. Hugo ut erat devotus catholicae fidei, *Mediomatricum inrepidus accessit*, quinque commitatus episcopis, *Constantiensi, Madesconensi, Lingonensi, Tullenzi, Virdunensi, Faronta quoque abbate Divionensi*. Secutus videtur Meursius chronicō vetus episcoporum Metensis Spicilegii tomo vi. editum, cuius auctor mentionem nullam fecit Burchardi, sed postquam *cessavit episcopatus multis annis*, Herimanno subjicit Popponem. Porro chronicī hujus auctor tum temporis scribebat, cum ætate floreret Stephanus episcopus, qui anno MXX. ad Metenses infulas assumptus est; atque adeo latere eum vix potuisset Burchardus, qui triginta ante annis aut circiter sedisset. Quapropter inclinat animus ut credam Burchardum binominem fuisse, cumdemque esse cum Poppone. Conjecturam hanc meam firmat idem auctor, cum subdit catholicos *Metenses terrorem postponentes imperialem, ex ecclesia Trevirensi dominum Popponem, personam nobilem catholicis consentientem elegisse pontificem, celebrata consecratione ipsius a legato apostolice sedis, qua proorsus omnia in Burchardum æque ac in Popponem convenientiunt*. Et certe cum sedes aliquot saltem annos vacaverit, & Popponi anno MCIV. subrogetur Adalbero in chronicō S. Vincentii, si pro duobus episcopis habentur Burchardus & Poppo, necesse est utrumque uno demum anno, aut fere uno sedisse. Nec obstat quod Albericus Burchardo subjiciat Popponem. Nam cum tardius is scriperit, ejus auctoritas scriptori coævo præponderare non debet.

De Rothardo
archiepiscopo
Moguntino.

44. De Rothardo archiepiscopo Moguntino egimus jam, ubi de concilio Trecensi. Hunc in exsilium ab Henrico imperatore pulsū esse, ob juratam apostolicā sedi fidem vulgo tradunt: verum cum schismaticus tūm fuerit Rothardus, cum in exsilium abiit; ob perpetuam & constantem legitimo summo pontifici adhæsionem, ab imperatore pelli sede minime potuit. Quod autem schismaticus aliquando fuerit, testem habemus Rothardum ipsum, in præclara illa quam edidimus pag. 604. epistola, qua clerum Halberstadsenm hortatur, ut sui exemplo ad ecclesiæ gremium redeat. Ipsissima ejus verba proferimus. *Cælesti oraculo nos quoque admoniti, nobis ipsis renuntiavimus, et priorem nostram vitam, si tamen vita est ad mortem dicens, jam pridem condemnantes in ecclesiæ unitate renati, novam vitam in Christo ducimus, ob maledicta et detractiones in ecclesiæ Dei lepra perfusi extra castra seorsum a populo mansimus. Nunc autem hyssopo humilitatis et sanctificante penitentia aqua per manum magni sacerdotis mundati, in castris Domini militamus, &c.* Quod vero diu etiam in schismate perseveravit, satis ipse tacitus ibidem indicat, quatriduano se Lazaro comparans exclamansque: *Nemo nobis insultet de sepultura quatriduani.* Et in alia ad Paschalem papam epistola apud Serrarium. *Est quod exiguitatem meam contristat, scilicet quod vestrae sanctitatis gratiam me perdidisse sentio, et de sinu misericordie projectum esse intelligo, quem paterna clementia ex prodigo filio suscepisti,*

pissis, & episcopali dignitate confirmatis, & honore pallii in sanctam ecclesiam provexisis. Cum ergo fuerit aliquando schismaticus, diuque in schismatis luto hæserit Ruthardus, aliunde repetenda hujus exsilio causa est. Auctor est noster chronographus Saxo nondum editus, voluntarium illud fuisse, commotumque adversus imperatorem Ruthardum ob repetitas occisorum Judæorum facultates, sese una cum suis in Thuringiam recepisse, anno circiter MXCVIII. Imperator Moguntia consens, inquit ad hunc annum, cum de facultatibus Judæorum interfectorum quæreret, & tam Rothardus quam consanguinei de eisdem pecuniis culparentur, commotus archiepiscopus in Thuringiam se cum suis contulit. Clades illa Judæorum Serratio aliunde nota, Moguntiæ facta fuerat ante biennium, belli sacri occasione, cuius scilicet apparatu fervebat eo tempore Germania omnis uti & Gallia. Tum enim vir quidam militaris, Emiconem vocant, earum partium quæ circa Rhenum sunt comes, copias novæ hujus religionis specie, sed re ipsa ductus avaritia spoliique studio, collegit ex Rheni accolis, revelationibus se divinis excitatum jactans, ut ulcisceretur Christum in Judæis: ita fere laudatus auctor noster, qui hac ipsa ætate florebat; hinc dispersi passim Judæi in loca munitiona, eorum pars, quæ Moguntinum agrum inhabitabat, Moguntiam delata ad Ruthardum, opes quisque suas uxoresque & liberos ipsi commisit, quos tamen ab Emicone eripere non valuit antistes; adeo ut nongentos una die primo oblatos furori trucidaverit. Jam Ruthardi fugam imperatorem, qui illorum opibus inhiabat, ægre admodum tulisse, ex codem scriptore colligitur, loco citato, ubi tradit, adjectos fuisse ejus usibus episcopii redditus, fugaciumque possessiones publicatas, diruta mœnia. Cum autem quibus male est, hi redire ad sese & resipere soleant, Ruthardus angustiis undique seprus, cœpit tum, uti credere est, in melius mutari: A schismatici imperatoris & Wiberti antipape castris ad Urbanum II. eumque legitimum papam transit, ecclesiæque fœse redonavit. Passus est bonorum jacturam per annos octo, donec imperii sceptro ab Henrico patre ad Henricum filium anno MCV. translato, novus rex Moguntiam venit, legatosque in Thuringiam ad archiepiscopum Ruthardum misit, qui ad sedem, cui per annos VIII. tyramicam devitans rabiem, absuerat, praesidio catholicorum deductus, maximo nobilis Moguntiæ tripudio cathedra sua restitutur. Hæc porro cum ex epistola Rothardi a nobis edita, tum ex inedito chronico Saxonico eruta, neque hactenus satis cognita, visum est paulo fusius explicare.

44. Rothardo succedit in sede Moguntina non minus sinceræ in sedem apostolicam observantia, quam dignitatis hæres Adalbertus, Henrici regis cancellarius, primus inter primos ejus præcordialis consiliarius, uti loquitur Otto Frisingensis lib. 7. cap. 14. qui que ut habet abbas Urspergensis, per omnia secundus a rege semper fuerat. Is imperatori omnino devinctus, auctor aliquando fuerat ipsi, ut Paschalem papam investituræ sibi retinentem custodiæ tradiceret. At vero post concilium Lateranense, damnato prævilegio, pravi consili & facti pœnitens, in errantem principem conspirans, traditus & ipse custodiæ est annis quaruor, unde populi favore eductus, Coloniæ ab Ottone Bambergensi præfule sanctissimo consecratus episcopus, bellum imperatori schismatico indixit, nec destitit, donec Calixto papæ reconciliaretur. Quantum autem in hanc reconciliationem laboraverit, declarat ipse epistola ad Calixtum papam hic edita pag. 671. cuius verba hic nonnulla subjicere visum est opera pretium. In multis & magnis persecutionibus & augustiis hactenus positi, quotiens de persona domini imperatoris scripsierimus vestræ majestati quid vobis placeret, quid principes nostri sentirent, in qua demum sententia convenissent, non dubitamus recordari vestræ discretionis beatitudinem, & in his omnibus per literas & munios vestros cognovimus circa hac maxime semper versari vestra pie-

tatis desiderium, ut apostolica dispensatione vestris potissimum diebus pax & concordia descenderent in universum mundum, si tamen eam pacem imperator daret & susciperet, quod honorem Dei & matris ecclesiae non obfuscaret, acceptaque dominis ac patribus nostris cardinalibus, qui in idipsum de latere vestro ad nos missi sunt, totius concilii & ingenii nostri vires in hoc contraximus, ut tam generale bonum ad communem ecclesiae & regni utilitatem non differretur ulterius. Sed quia tam imperium quam imperator tamquam hereditario quodam jure baculum & anulum possidere volebant, pro quibus universa laicorum multitudo imperii nos destructores inclamabat, nullo modo potuimus his imperatorem exuere, donec communi quique consilio, cum his qui aderant fratribus & dominis cardinalibus huic periculo nostro compatientibus, inde ecclesiae censuram verentibus, & ob hoc eum nobis assentientibus . . . omnes pariter sustinuimus, quod in ipsis praesentia ecclesia beat electionem facere, nihil in hoc statuentes, nec pro hoc in aliquo quod absit, apostolicis institutis & canonicis traditionibus præjudicantes, &c. Ex quibus verbis constat Adalbertum pacis Calixtum papam inter & Henricum imperatorem compositæ sequestrum præ ceteris fuisse, illatasque sibi a principe injurias non tam ulcisci quam remunerare studuisse, quippe qui censurarum vinculis eum solvit, a quo fuerat & ipse in vincula conjectus.

De Henrico
Paderbornen-
si.

45. Eamdem quoque operam erga suffraganeos adhibuit. Supra vidimus Henricum Paderbornensem antistitem in concilio Northusano ecclesiæ reconciliatum fuisse abs Rothardo metropolitano: ea tamen lege, ut a pontificali abstineret officio. Fecit illi copiam Paschalis papa anno 1107. obeundi munia quæ sui essent ordinis, ut scribit Gobelinus. At labente imperatore Henrico V. videtur & ipse relapsus esse: id quod clare probat hæc ipsa Moguntini archipræfus Adalberti epistola, quæ cum tardius nostras in manus devenerit, nec suo potuerit ordine cudi, suum hic sibi locum vindicat.

PISTOLA AD ALBERTI ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI Ad H. episcopum & canonicos Patherbornenses.

A Dei misericordia Moguntinenis ecclesiæ archiepiscopus & apostolice sedis legatus . . . . in Christo fratri & coepiscopo H. Patherbrunensis ecclesiæ . . . . Cognoscentes penitentiam tuam . . . . ac Dei misericordia, ut opus bonum quod in te cœpit indeclinabiliter conservare, & consummare per ipsius gratiam studeas, de cetero fideliter in obedientia sanctæ matris ecclesiæ perseverans, ex consilio & dispensatione fratrum nostrorum, in quorum conspectu de tua causa deliberavimus, infirmitati tue indulgendum esse decrevimus, & pro temporis necessitate & propagandorum in ecclesia tua fidelium Christi salute, episcopalis officii administrationem tibi concedimus, in quo domini nostri beata memoria pape Paschalis universalis ecclesiæ pontificis auctoritatem sequentes, & nihil novi tamquam ex nobis in ecclesia Dei statuentes, quæ tecum egit, & in quibus te restituit, rata habemus, & sub testimonio fratrum nostrorum episcoporum Colonensis, Bavembergensis, Corbeiensisque abbatis facta præcipimus, ut apud te permaneant, sine malevolorum ac detractorum injuriosa calunnia. Vobis autem omnibus carissimis dominis & fratribus nostris in Christo & propter Christum monendo præcipimus, præcipiendo monemus, ut a modo cum episcopo vestro & ipse vobiscum, unum sapiatis, invicem diligatis; quatenus in die messis illius ad aream dominicam manipulos justitiae reportare valeatis. Tibi autem fratri in Christi visceribus amplectendo, fraternæ caritatis affectu consulimus, & auctoritate Dei & B. Petri & nostra injungimus, ut fratres tuos paternâ compassione nutrias, amplectaris, foveas, si qui infirmi & imbecilliores erunt, debita eis pietate condescendas, sive tibi commissis ovibus studeas providere, ut in die Domini illud

fidelium servorum Euge ovanter merearis audire. Omnes vos optamus in Domino valere, & fideliter perseverare in unitate sancte matris ecclesie.

46. Quantum vero laboraverit Adalbertus, ut Cunonem Argentinensem reduceret ad ecclesiæ gremium, pluribus differere opus non est, cum ipsa ejus epistola ad Calixtum papam II. hic edita pag. 676. id aperte declareret. Fuerat hactenus Cuno, ait Adalbertus, *in obsequio regis assiduus*, atque inter primos amicos imperatoris habebatur. Spiræ comitiis anno 1108. celebratis adfuit, ibidemque anno 1111. exequis Henrici Senioris, anno vero 1113. Wormaltæ sanctum pascha cum eo celebravit, uti colligitur ex diplomate monachis S. Maximini dato, comes denique imperatoris individuus, nihil fecit ^{vid. Inf. p. 632.} reliqui, quo se apud ipsum poneret in gratia, quippe quem vel etiam errantem & schismati addictum sequi non erubuit. Quid jam ad hæc Adalbertus? *Sepe, inquit, cum monimus, ut ecclesia Dei obediret, & ut hac via magis proficeremus, canonicis ut ab ejus errore recederent, & ad unitatem pacis Christi redirent, multotiens scripsimus.* Neque sane frequentes illæ præfusis optimi comminationes frustra fuere, subdit enim, *frater noster Cono Argentinensis episcopus statim post Remense concilium misericordiam postulavit, & a cardinali sancte Romanae ecclesiæ absolutionem recepit. . . . Postquam autem absolutus fuit episcopus, corde & corpore ab imperatore se subtraxit, & in servitio ac fidelitate ecclesiæ, utcumque injustus & peccator, fidelis tamen & utilis veritatis assertor permanxit.* Cum vero hac occasione gravi cum odio insectaretur Henricus, spoliatumque omnibus civitate depulisset, Calixto papæ scripsit Adalbertus in gratiam ipsius, non tamen ideo, inquit, *ut injustitiam episcopi studeamus defendere vel approbare*; quæ verba haud obscure indicant non uno schismatis crimine notatum fuisse Cunonem, & revera non multo post, hoc est anno 1123. ob Bertoldi ducis necem, cui assensum prebuerat, exauktoratus legitur in chronicô Saxonico. *Cono Stratburgensis episcopus solo nomine, quia in nece Bertoldi ducis consentit, ab episcopatu deponitur.* Unde emendandi sunt scriptores nonnulli, qui mortem ejus ad hunc annum referunt, nisi aliunde constet eum hoc ipso anno esse defunctum.

47. His quædam subjecere juvat de Rainhardo Halberstadensi episcopo, ^{De Rainhardo Halberstadensi} qui & ipse Moguntini archiepiscopi suffraganeus erat. Hunc anno 1107. electum atque inauguratum fuisse ab Adalberto tradit chronicô Halberstadiense: verum tota errat via. Nam constat ordinatum esse a Ruthardo II. calendas Aprilis, non vero ab Adalberto, qui tum cancellarius Henrici regis erat, tardiusque ad insulas ecclesiæ Moguntinæ adscitus, anno tantum 1116. inunctus est Coloniae. Certiora itaque ex his quædamus instrumentis repetenda sunt. Rainhardum fuisse canonicum Moguntinum docet nos Rothardi epistola ad Gebehardum episcopum Constantiensem, qua eum aliosque suffraganeos ad ejus inaugurationem invitat, testaturque illum, quod valde est observandum, *domini regis consensu, consilio archiepiscoporum & episcoporum, & voluntate aliorum principum, electione quoque cleri & populi, ab ecclesia Halberstadiensi esse suscepimus.* Id quod clarius ipse Rainhardus ad eumdem Gebehardum scribens his verbis explicat: *Ad onus durissime provinciae imperio domini mei regis, violentia principum, nolens & reclamans raptus sum.* Ordinatus dominica quinta quadragesima Rainhardus, investituræ, uti hac ætate mos erat, accepit ab imperatore, qui Moguntiæ pascha hoc anno celebravit; atque ita accepit, ut nihil de Gregorii VII. & Urbani II. decretis id vetantibus, nihil de pœnis in decretorum violatores constitutis cogitaverit. Statim litteras ad Paschalem dedit, easque cum amoris sum observantia notis insignes, quibus cum maximopere orabat, confirmare ut vellit assensu suo terminos & decimas,

jam a sammis pontificibus & ab imperatoribus assertas ecclesiae Halberstadiensi, quam miser ego, inquit, coactus accepi. Tum de ordinatis clericis & ecclesiis dedicatis a Friderico superposito, & ab eo legitime deposito, quid factò opus sit, rogit sibi velit significare. Ad postulata nullo dato responsò, pontifex increpuit Rainhardum, quod ecclesiæ suæ regimen per investituram manus laicæ contra patrum decreta suscepit, monuitque concilii Trecensis circa festum Ascensionis celebrati statuto cautum esse, ut si quis ex manu laica ecclesiæ investituram acceperit, tam ipse quam ordinator ejus deponatur, & a communione removeatur. Addens nihilominus se eum fratris loco habere velle & desiderare. His tamen territus Rainhardus, delicti ex ignorantia admisit veniam supplicibus litteris petiit semel & iterum. Hæc omnia de quibus alatum in chronico Halberstadiensi aliisque Germanicis scriptoribus silentium paucis hic exponere operæ pretium duximus. Ceterum Rainhardus ecclesia Halberstadiensi optime & sapienter administrata annis minimum xv. vitam cum morte mutavit anno 1123.

De Ottone
Halberstadien-
sis.

48. Defuncto Rainhardo sepulturæque tradito, canonici Halberstadienses, non expectato metropolitani consensu, sed nec eo quidem consulto, de successore feligendo agere coeperunt, votaque sua in Odonem S. Sebastiani Magdeburgensis præpositum contulerunt. Quo statim auditio, Adalbertus gravem iphis epistolam scriptis, in qua postquam defuncti præfulis optimi mortem deflevit, duo conqueritur: primo quod nec nuntium qui obitum Rainhardi significaret, miserint, nec eligendi successoris facultatem sibi ab eo dari pro more petierint. Secundo quod & de alia ecclesia personam elegerint, ipsa sunt verba Adalberti, & eamdem quadam nova usurpatione anulo & baculo tamquam investire non abhoruerint, quod tamen, inquit, de tam instructâ hactenus ecclesia, & tot laboribus attrita, satis mirari non possumus, cum filius sit, consecratoris dare anulum & baculum. Interim Rokkerus Magdeburgensis archiepiscopus, qui Rainhardi exequias pro more celebraverat (erat quippe inter utramque ecclesiam hæc confoederatio, ut Halberstadenses episcopos sepeliret Magdeburgensis antistes, Magdeburgenses vero Halberstadensis præfus) quique novi interfuerat electioni, scripta ad Ottонem Bayemberensem antistitem epistola, electum commendavit, atque ut daret operam cum apud imperatorem tum apud Adalbertum Moguntinum præfulem, uti quam primum confirmaretur, deprecari non pratermisit. Optatis brevi frutus est Rokkerus, obtinuit Odo sive Otto episcopatum; sed infausto prorsus evenitu, cum semel & iterum ejectus fuerit turpissimeque exauditoratus; primo ob simonia ab Honorio II. administrationis suæ anno sexto: deinde ab Innocentio secundo in concilio Pisano anni 1136. biennio postquam suæ sedi restitutus fuerat.

De nova elec-
tione episcopi
Halberstaden-
sis post Otto-
nis exaectione.

49. Vacante itaque sede Halberstadensi cum ad electionem novam ventum esset, id quod fieri jussérat summus pontifex, novæ iterum turbæ, novæ dissensiones, alium aliis episcopum postulantibus. Nam canonici matricis ecclesiæ electionem de Marino præposito factam aliquando proponebant, hancque omnes exceptis quatuor, unanimiter affirmabant, tres tantum alias personas ejusdem ecclesiæ secundario designantes, ut si hujus canonice rejiceretur, unam istarum obtinerent. Regulares vero nullam istarum approbantes, assensum his non præbuerunt, sicque communi utriusque partis consilio electionem in sequentem diem distulerunt. Interim regulares advocatis quatuor . . . de majori ecclesia, Gerardum præpositum elegerunt, clero & populo alterius partis invito & reclamante, & appellante apostolicam audienciam sub testimonio canonice censuræ, quæ jubet nullis invitatis daret episcopum vel pastorem. Hæc Lotharius imperator in epistola ad Innocentium hic edita pag. 753. A quibus non discrepat quæ scripta est ab Erpone decano.

Halberstadiensi ad eumdem pontificem, qua Martini electionem coram sedis apostolice legatis cassatam fuisse contendit. His ita se habentibus, addit Lotharius: *Quia vero in partibus Saxonie, maxima in praefata ecclesia imperialis dignitas consedit, saltem adhuc paternitas tua nobis adquisicuit, & audita nostraque parte, ita nobis eos remittas, ut salva libertate electionis nos pro consilio archiepiscopi & suffraganeorum, adhibitis religiosis personis, tales provideamus, qui ecclesie & imperio expediatis. Et haec quidem hactenus ignota. Quid vero inde secutum sit, ex chronicis Halberstadiensi concicte licet, neutrum scilicet episcopatum esse consecutum. Nam post Ottoneum proxime locat Rödulphum, cumque una omnium voce electum.*

30. Quod supra advertimus Ruthardo & Adalberto Moguntinis archiepiscopis accidisse, idem & de Friderico Colonensi possumus jam asserere. Sicut enim schismaticus primum uterque fuit, ecclesiæque postmodum columna atque infensissimus schismaticorum adversarius; ita & varia fuit Friderici in episcopatu vita. Ut primum favore magis Henrici imperatoris schismatici quam cleri suffragiis electus fuit, statim graves sustinuit bellorum motus aduersus Fridericum Westphalicum comitem, militis magis agens personam quam episcopi, atque ejus castrum Arneberg, anno 1101. obfedit & recepit. Obsidione deinde Limburgensi eodem anno adfuit cum imperatore, belloque instaurato anno sequenti cum Atnelbergio, castrum ejus denuo expugnavit. Graviori adhuc bello implicabatur anno 1103. cum Magdeburgensi antistite. Hac fere fuere Friderici schismatici initia. At vero e schismaticorum castris ad unitatem reversus, ingenium novum induit: hominem alium dices, qui schismaticorum factus hostis aceritus, animum hunc martium in ipsos imperatores Henticum IV. & V. convertit. Id sane licet advertere, cum celebrato anno 1105. Moguntie concilio, dictaque pro imperatore ex auctorando sententia, una cum Rothardo Moguntinensi ad eumdem imperatorem concilii nomine accessit intrepidus, cultumque omnem imperatorum filio ipsis tradendum repoposcit. Quid ex eo tempore Fridericus egerit ad promovendas ecclesiæ res quis explicet? Post concilium Lateranense anno 1112. celebratum, cum ecclesiæ hostis esset declaratus Henricus junior, ipsum annos amplius quatuor, societate inita cum Moguntino antistite & principibus Saxonie, tota Germania est infectatus, diris devovens variis in conciliis, utres ejus & castella expugnatis evertensque, adeo ut, teste abbate Urspergensi, vixit tardio Henricus & fere redactus ad incitas, in Italiam se una cum regina sorte domo sua contulerit, sub annum Christi 1116. scandala principum devitaturus. Scio nonnullos unam hujus itineris causam in Mathildis præpotentis in Italia principis mortem refundere, ut scilicet ea quæ Romanæ ecclesiæ hac legaverat, jure ille repeteret hereditario, viue & armis. Verum quid tuum opus erat exceedere e. Germania reginam familiamque omnem regiam? Ut ut est, fugientem in Italia Henricum infecutus est Fridericus, sciptaque aduersus eum graviori epistola, hortatur Mediolanenses suam ut vindicarent libertatem abs rege schismatico, qui bella ecclesiæ inferebat. Hincque ejectedum a Mediolanensibus Henricum, quod nemo hactenus observavit, subodiorum. Hanc porro inscriptionem præfert epistola hic edita pag. 640. *Consulibus, capitaneis, omni militia universaque Mediolanensi populo, viriliter agere, confortari in domino et in potentia virtutis ejus. Sic vero ostendit. Magnus Dominus et laudabilis nimis in hac Dei quæ condicatur gloria libertate, ideoque in exultatione universa terra fundatur, dum quibuslibet injustis potestatibus prosterni degnatur. Hac itaque gloria, cum per universum orbem de te sint dicta, civitas Dei inclita, conserva libertatem, ut pariter retineas nominis hujus dignitatem: quia quantum potestatibus ecclesiæ inimicis resistere niteris, vera libertatis, auctore Christo De-*

De Frideri-
co Colonensi
archiepiscopo.

mino adjatore, perfueris. Firmet ergo vestram constantiam, carissimi, praedicanda
æquitas, & a patribus vestris usque ad nos deducta nominis dignitas, insuper nostra
omniumque applaudens unanimitas. Quicumque enim sumus Lotharingia, Saxonie,
Thuringiae, immo totius Galliae principes ad dilectionem vestram sumus unanimes:
quia sicut in uno corpore sociamur, ita in eadem justitia, eadem legum libertate,
una vobiscum parati inveniemur. Porro si auxilio vel consilio nostro egeritis, qua-
liter id velitis fieri, discretionis vestra ordinet prudentia, ad quod exequendum prom-
tissima invenietur nostra diligentia.

51. Quid dissidii rum Cæsarei inter & Mediolanenses fuerit non tradunt
auctores. Observat Mabillonius ex Puricello, civile tunc temporis bellum
Mediolani esse exortum occasione Jordanis & Chrosolani, qui de episco-
patu contendebant. Hic desertor ab adversariis appellabatur, utope qui
ex alia fide ad Mediolanensem accedebat; ille vero a fautoribus Chrosolani
habebetur invasor. Utriusque causa ad concilium Romanum delata, Pascha-
lis qui concilio praeerat, secundum Jordanem judicavit, Chrosolanumque
pronuntiavit ecclesiae sua esse restituendum, utope cuius translatio & citra
necessitatem facta erat, & multa populis damna importabat. Verum pontificis
ac totius concilii decreto haudquaquam videtur acquieuisse Chrosolanus,
qui in veteri indice episcoporum Mediolanensium, quem tomo i. Musai Ita-
lici vulgavit Mabillonius, hanc sedem annis novem & quattuor mensibus petu-
rabe dicitur. Igitur Jordanem a clero & populo electum fuisse conjicimus,
Chrosolanum ab imperatore quidem investitum episcopatu Mediolanensi,
sed a populo reprobatum: que res adeo exacerbit calumnum Friderici hortantis
eos ad libertatum suarum defensionem.

52. Dum vero sic classicum caneret Fridericus adversus Henricum, exces-
sit e vita Paschalis secundus. Mox Cæsar novas in ecclesia turbas moliti visus,
Mediolanenses terruit, qui vicinos illico episcopos animis vehementer pen-
dentes convocant, deliberaturos quid jam opus esset facto. Hæc ubi ac-
cepit Fridericus, litteras alias coetui huic præsulum dedit, in quibus de summi
pontificis obitu, deque suo dolore præfatus, sic eos adoritur. Omnes qui vestram
libertatem imminuere volant vestra dannate sententia, quatenus Mediolanensis ecclæ-
sia contra principes superbe agentes eamdem obtineat constantiam, quam exercuit contra
Theodosium felicis memorie imperatorem, adducendo eum ad paenitentiam. Nos autem
sicut unum corpus sumus in Christo, ita catholici conatus vestri fautores & adjutores
inveniemur in ipso, non desistentes a vestra omniumque bonorum unitate, & sanctæ
matris nostræ recuperanda libertate. Deinde sollicitus de futuro summo pontifice
addit: Postremo qui vicinores estis sedi Romana, quid de ea nobis sentiendum sit, fide-
liter insinuare curate, ut si patri nostro successor legitimus Dei ordinatione est substi-
tutus, qui ejus per omnia & sanctorum patrum sectetur vestigia, omnium nostrum per-
fruatur obedientia: sin autem non Dei sed hominis terreni & excommunicatorum,
quod absit, se fore factis probet antistitem, nullam seductionis sue vel damnationis
nostræ in nobis inveniat subjectionem.

De Alexan-
dro sedis Le-
diensis inva-
sore.

53. Dum ita se apud Italos gereret Fridericus, non minorem propria in
metropoli zelum adversus schismaticos & simoniacos exercebat. Circa hæc
tempora excessit e vivis Otbertus Leodiensis episcopus, cuius sedem pinguissimam Alexander ecclesie ejusdem archidiaconus numefata pecunia emit ab
Henrico imperatore, non expectata die quam electioni præfixerat metropo-
litanus. Quo accepto, Fridericus suffraganeos omnes suos litteris consuluit
de tanto facinore, significarent qua ratione posset in reos animadvertere. Hos
inter Godescalcus Osnabrugensis antistes Leodiensis ecclesie sororis sue ne-
fariam invasionem & execrabilem oppressionem lugens, graviter respondit,
parcendum non esse intruso; sed exemplo filiorum Jacob, qui pro Dina so-

rōre sūa oppresa Sichem filium Emor Erei habitatoresque illius, licet in legem eorum transire volentes, & jam circumcisos, tamen sāvientes ob stuprum sororis necaverunt, in sceleratum ecclesiastico gladio sāviendum esse. Cujus epistolam hic edidimus pag. 642. Godescalci sententiam secutus Fridericus, scripsit illico Leodiensibus, ne quem rex episcopum renuntiarat, admitterent, dicto in eum & in omnes qui ab ejus partibus starent anathemate. Extat hæc ejus epistola tomo i. nostrorum Anecdotorum; quæ porro suum fortita est exitum. Nam Alexandro rejecto, episcopus creatus est Fridericus vir sanctissimus, cuius pontificatui nihil prorsus defuit quam vita longior. Sed eo post bīdūm Alexandri dolis sublatō per venenum, nullum non movit lapidem, is qui homicidium fecerat, ut capituli vota in se converteret. His auditione acceptis, archiepiscopus Coloniensis aculeatam gravemque ad Leodiensem clerum dedit epistolam editam hic pag. 674. qua illos increpat, quod p̄cipiti electione, admissis etiam suum in cœtum excommunicatis, Leodiensem episcopatum homini indignissimo detulerint, citatque eos ad suum tribunal ad Indam monasterium. *Quia ergo, inquit, bis excessibus tam manifestis & Deo odibilibus non debetur paterna consolationis visitatio; sed magis infligenda est condigne severitatis increpatio, ad sedem Coloniensem, cui tam grave intulisti p̄judicium, vos invitamus, ut si excessus vestros, sicut scripsisti, nostro corrigere volueritis consilio, exemplo patris evangelici prolemque perierat grataanter recipiamus.* Deinde assignato conventus die, nimirum iv. nonas Septembrib⁹, necnon & loco, nempe monasterio Indensi, subjungit: *Et quoniam Alexander per Godescalcum Trajectensem clericum obedientiam & subjectionem nobis p̄sente ecclesia demandavit, & se velle de omnibus suis excessibus nostro adquiescere consilio, per eundem nobis insinuauit, tertio nonas Septembrib⁹ nos in p̄dicto commoratuos cœnophio eidem remandavimus, ut si forte velit aliquid rationabiliter deferre ad aures ecclesiae, audiatur. Si quis autem inter vos habet zelum Domini, eumdem ammonere, arguere, increpare, obsecrare, orare non dissimulet, ut sibi ipsi propitius, pareat Christi ecclesiae, ne incipiat infamis haberi, totiens per dominum apostolicum, per nos, per suum episcopum ejectus a sancta ecclesie liminibus. Congregatis in Indensi monasterio qui vocati fuérant, relatum est de Leodiensi episcopi electione, quam tandem post multas ultro citroque altercationes, nullam & irritam declaravit Fridericus, ut pote quam cum excommunicatis & per excommunicatos, & propter excommunicatos fecerant de Alexander, inquit chronicon S. Trudonis lib. xi. Spicil. tom. 7. Tunc, pergit idem auctor qui p̄sens aderat, Alexander interrogatus ab archiepiscopo, obedientiam promittit, manu sua in manu ejus sacrata posita: archiepiscopus per sanctam ei p̄cipit obedientiam, ut amplius se non intromittat de episcopatu. Ille annuit. Et qui vidimus & audivimus haec testificamur.*

54. Planiorem ad Leodienses infulas viam habuit Otbertus; tametsi erat Alexandro ipso longe dignior qui ab hujusmodi munere arceretur. At Coloniensem sedem obtinebat Herimannus, vir non ita disciplinæ tenax, ut qui ejus in locum successit Fridericus. Is Otbertus, inquam, cum esset canonicus ecclesie S. Lamberti & praepositus S. Crucis, Leodio ob flagitorum infamiam ab Henrico sanctissimo antistite pulsus, ad Henricum imperatorem in Germaniam abierat, qui ut impium adversus ecclesiam Romanam bellum gerebat, ita & sceleribus omnibus tutum ad se dabat perfugium, moxque eum suam in familiam recepit inter regii sacrarii sacerdotes. Hoc munus cum exerceret Otbertus, regisque uteretur familiaritate, migravit e vita Henricus Leodiensis episcopus, dignam certe pro meritis piisque operibus mercedem recepturus. Cujus ille morte accepta, multa pecunia vi episcopatum ab imperatore facile imperat, fide data, nihil se non moliturum, ut principatum Leodiensem in officio contineret. Hæc omnia dissimulavit aut certe igno-

De Otberto
episcopo Leo-
diensi.

ravit Aegidius de Aureavallo, qui suam Leodiensem episcoporum historiam ex probatis auctoribus contexuit: immo si credimus ipsi, fuit Otbertus vir sagax, utiliumque provisor, in negotiis divinis & humanis apprime eruditus: ipsiusque in laudem fragmentum cuiusdam profæ profert, in qua scientiam ejus pastoralem ac præsertim opera pie gesta, usurpato hoc sponsi encomio, manus ejus tornailes, commendat. Aegidio suffragatur Chapeavilla ipsius editor, vir eruditus nec indiligens, quorum auctoritas Mabillonum adduxit, ut de

Annal. Bened. tom. 5.

Otberto benigne sentiret. Nam relata Jarentonis abbatis Divionensis epistola ad Theodericum Andaginensem S. Huberti, quem ille insectabatur, ita loquitur: *Sic desinit Jarentonis epistola in codice S. Vitoni, veritatis zelo & caritate referta, sed paulo durior in Otbertum episcopum, qui alias non ita malus videtur episcopus.* Mabillonii sententiae adstipulantur quidam recentiores. Verum illi, si scriptam vivente adhuc Otberto historiam Andaginensis monasterii, si vetera S. Laurentii Leodiensis monumenta legissent, certe in aliam ivissent sententiam, atque Otbertum non modo malum episcopum sed & sceleratissimum fuisse facile animadvertisserent. Verum ut hæc interim prætermittamus, suo tempore aliquando evulganda, qui vir fuerit Otbertus satis docet laudata superius Urbani secundi epistola ad Beringerum S. Laurentii abbatem,

Pag. 554.

Antichristi signifer, satana jumentum, perfidiae Simonis manifestus sectator, apostolicorum judiciorum contemtor, ecclesie quantum in ipso est conculcator, ecclesiærum, quas in suam perditionem temerarius emtor invasit, prædo & destrutor, & profanus venditor, nunc minis intonaret, nunc diabolicis blanditiis astutia caput vestri rigoris incurvare contenderet: quem nos ex decreto concilii a nobis nuper acti damnatum auctoritate Dei & beati Petri & S. Romanae ecclesie, cui Deo auspice deservio, jam excommunicavimus, & cum suo Wiberto bestia terribili & varia, quæ ascendit de mari, & facit bellum cum sanctis, quam adorant quorum non sunt nomina scripta in libro vite & Agni, portionem maledictionis ei dedimus, pro eo quod Simoniacus est, & episcopatum data pecunia usurpavit; & quia vos injuste de loco vestro ex precepto sui juris expulit, & eum qui propter contumaciam & inobedientiam publico judicio abjudicatus & condemnatus erat, accepta ab eo pecunia supposuit; & cuidam Luppo & Simoniaca heresi & aliis capitalibus culpis publice & juste damnato manus imposuit, &c. Hæc Urbani verba qui attente legerit, is certe Jarentonem de Otberto durius locutum fuisse non existimabit, cum dixit Cherintus in quo deterior Otberto? Cherintus sola fraude catholicæ fidei nocuit, calliditate perfidiae sua quoscumque potuit ad consensum sui erroris attraxit Otbertus, pecuniam dedit ut hereticus fieret, ut fornax cupiditatis & avaritie templum totius religionis & veritatis obrueret, & omni spurcitæ infectus inquisitione, sancta sanctorum suis maledictionibus, si fas est dici, contaminaret. Ecce verus Antichristi satelles, currus satana & fidelis auriga, Simonis magi quedam similitudo vera, molitur defruere regnum Christi, dum sanctæ matris ecclesie statum persecuti non desistit, & in corpus suum trahicere laborat, quos Christus cruento suo redemit, & pascit & potat. Tanti capitidis mortem exinanire cupit, ovesque tanto sudore Salvatoris inventas leoni, qui semper sanguinem animarum nostrarum sicut, prodere non formidat: immo omnes in oblivionem veritatis & odium religionis secum precipitare festinas. E duobus hisce testimoniosis luce clarius demonstratum manet, Otbertrum & schismatis labo infectum fuisse & simonia addictum, & quibus episcopatum adeptus erat, iisdem illuminationibus & viis retinuisse. Nam & dignitates ecclesiasticas pretatio comparavit & vendidit, Wiberto antipapæ semper adhaesit, juratam Henrico IV. imperatori sceleratissimo fidem constanter servavit. Quare cum ille a proprio filio de throno deturbarus fuit, nullum Otberto securius refugium reperire potuit. Id sane disertis verbis testatur Aegidius de Aurea-valle. Imperatore

peratore Henrico morante Leodii, filius ejus Henricus Aquisgranum venit, volens venire Leodium contra patrem. . . . Hoc videns episcopus Otbertus, multorum corda ad auxilium patris contra filium sollicitavit, & cum Leodiensibus semper ei pro posse adhaesit. . . . Sic filius contra patrem veniens rediit inglorius. Denique Henricus pater Leodii inter Otberti manus animam exhalavit, ab eoque in ecclesia cathedrali sepultura donatus, unde postea effossus ejectusque est, utpote excommunicatus.

56. Otbertus, defuncto principe defensore suo, advertens jam sibi tutum non esse permanere in schismate sub novo rege, qui bello schismaticis indicato, coronam sibi paraverat, quemque ipse suscepit patris defensione læserat, legatos illico ad Paschalem papam misit, suppliciter obsecrans suam illi communionem impetraret. Paschalis hominem vere aut fictè pœnitentem benigne suscepit, mox Brunoni Trevirensi archiepiscopo suas commisit vires, ut eum excommunicationis vinculo solutum, reconciliaret ecclesiae, tradita professionis novæ formula, qua suos ejuraret errores, & catholicæ doctrinæ subscriberet. Formulam hactenus ignotam en habes editam pag.

621.

57. Inter præciosos ecclesiae Morinensis antistites recensere solent sanctum Hunfridum, cuius honorificam mentionem facit Johannes Iperius in chro-nico S. Bertini cap. 16. Ipsum e Prumiensi academia assumtum, ut Morinensem regerer episcopatum, abbatiam S. Bertini simul cum episcopatu annis duobus administraffe, illam cum dedecore ipsi a Carolo Calvo ablataam, denique ad superos evolasse anno 868. docent vetera monumenta: at patriam parentesque ejus hactenus scire desideraverunt viri eruditii. Porro utrumque discimus ex diplomate Herericu viri illustris a nobis edito pag. 188. Eo quippe Herericus ad limina sanctorum apostolorum Romanam profecturus, testatur se consilio salubri & consensu carissimi fratris sui domni ac venerabilis HUNFRIDI episcopi, dare monasterio Prumiensi villam Wimundasheim, sitam in pago Vormaciensi, quæ sibi hereditario jure ex paterna & materna successione obveniebat, aliaque prædia. Ex quibus verbis conficimus probabile videri Hunfridum in Vormaciensi pago natum esse, quo in pago sita erant quas ex parentibus creverat ipsius frater. hereditates. Parentes vero qui fuerint discimus ex sequentibus Herericu verbis: *Hec omnia denominata ad reliquias Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, locumque sanctum nomini ejus dicatum, hodierna die de jure meo in jus ejusdem transfundō perpetuali-ter ad possidendum, in eleemosynam meam, fratrisque præscripti HUNFRIDI vene- rabilis episcopi, patris nostri ALBRICI, matri HUNÆ, itemque fratrum HEIN- RICI & ALBRICI, &c. In fine vero subscrabit signum Herericu viri illustris, &c.* Porro viri illustris titulo, quem primæ & secundæ stirpis reges assumere solebant, nemo est nisi in historia nostra & in antiquorum diplomatum scientia peregrinus, qui noblissimum genus indicari nesciat. Id certe confirmat præceptum Ludovici regis de rebus Herericu Prumiensi monasterio concessis editum pag. 191. in quo dicitur, nobilis vir nomine Hererich prædictam insignem donationem fecisse coram ipsis fidejussoribus, quorum nomina sunt Magingaudus comes, Milo, item Magingaudus vice dominus, Brunico, Hunaldus, Ratadus. Addit diploma: postea vero nepos ipsius Wernarius voluit easdem res & mancipia de præscripto monasterio Prumia injuste abstrahere. Quid autem insecurum est? & jussimus, inquit Ludovicus rex, venire in præsentiam nostram præscriptum Wernharium comitem nostrum, & inquisivimus ab eo de eisdem rebus & mancipiis, quo ordine quæve ratione eas tenere voluisset: ille vero nulla ratione eas sibi usurpare potuit ad possidendum. Ubi vides Wernharium Herericu nepotem, atque adeo Hunfridi, fuisse comitem.

De Hunfrido
Morinensi ap-
ristite.
Torr. III.
Aneclot.
pag. 521.

58. Jam si sic in singulas Galliarum provincias excurrere libebit, vix ullam relinquemus intactam absque singulari aliqua observatione, neque pauca supererunt dicenda de Rhemensi, de Parisiensi, de Senonensi, Rothomagensi, Turonensi, Lugdunensi, atque aliis metropolitanis ecclesiis, quæ sane non sunt minoris præter: sed res iret in immensum, präfationisque modum excederet. Tamen suppeditavit nobis tam multa tamque præclara monumenta Massiliense monasterium S. Victoris, ut ex his nonnulla de quibusdam Provinciæ episcopis non delibare religioni habeamus. Videtur quippe id reposcere a nobis, tum ipsa rerum dignitas, tum etiam humanitas eorum, qui doctam hanc messem & a nobis colligi, & cum eruditis omnibus communicari prolix voluerunt.

De Hono-
rato III. Mas-
siliensi episco-
po.

59. Igitur de tempore episcopatus Honorati III. Massiliensis antistitis ac duplicitis Pontii qui hanc ipsam sedem post illum tenuerunt, paucis exquirere videtur non omnino fore supervacaneum. Honoratum inter sanctos Massilienses antistites qui seculo x. episcopatum illum administratunt, adnumerant quidem in sua Massiliensi historia eruditii viri Rufi patet & filius, at quo præcise anno administrarit, altum silent. Edidere Sammarthani fratres duplex diploma, quorum ope episcopatus Honorati tempus aliqua ex parte eruere possumus. Primum amplissimam continet donationem quam sanctissimus pæsul ad instaurandum S. Victoris monasterium, quod congregatiōni monachorum sub regula S. Benedicti viventium committere peroptabat, fecit, in Massilia civitate publ. ce, regnante Conrado rege, feria quarta xi. calendas Novembri. Hoc est ut opinor anno 973. quo regnante Conrado rege feria iv. incidebat in diem xi. calendas Novembri. Alterum diploma restitutionem exhibet monasterio S. Victoris factam a Bosone comite Arelatensi, anno incarnationis DCCCCLXII. indictione vii. mense Martii, regnante Rodulfo rege, idque petente Honorato. Auctor vero novæ Gallie Christianæ R.P. dominus Dionysius de Sainte Marthe congregationis S. Mauri p̄apropositus generalis, idemque ut nominis ita & eruditionis Sammarthanorum heres, observat Honoratum jam sedisse anno DCCCCXLVIII. utpote qui subscripterit permutationi cuidam factæ archiepiscopum & capitulum Arelatense inter & Teucin-dam Deo devotam anno xii. Conradi regis, qui xii. Conradi annus in DCCCCXLVIII. Christi annum cadit: deinde pontificatum ejus producit usque ad annum DCCCCXCIV. Et sane vir doctus cum animadverteret mendicas esse chronicas notas Restitutionis factæ monasterio S. Victoris a Bosone comite Arelatensi, editæ a Sammarthanis; (neque enim ullus Rodulfi regni annus, neque indictio vii. cohæret cum anno Christi DCCCCLXII.) cum p̄eterea aliunde rescribet Rodulsum in Provincia regnare post Conradum cœpisse anno DCCCCXCIV. cui convenit indictio vii. ex his conclusit Honoratum ad hunc usque annum pervenisse: vixque aliter quidquam statuere poterat. Verum ne ad id temporis producatur Honorati pontificatus plura videntur. Et primo quidem edidimus aliqua Pontii ipsius, qui Honorato succedit, diplomata anno DCCCCLXXXIV. data. Deinde idem Pontius una cum abbatte Adalardo in placito habito anno DCCCCLXXXI. in civitate Manoasca coram Willelmo comite repetiit p̄ædicti partem, a Rodulfo quodam episcopo & Aimone usurpatum, uti docet Rufius. Denique quod gravius est, ex diplomate restitutionis factæ a Bosone comite Arelatensi erui nil quidquam potest quod Honoratum tamdiu vixisse prober. Nam in diplomatis hujus apographo, quod nobiscum olim communicavit doctissimus Furnerius monasterii S. Victoris asceta, non annus 962. sed 965. assig-natur; abest vero principis seu regis nomen, quod cum legere in autogra- pho non potuisset is qui apographum descriptit, vacuum nomine reliquit

locum, ex quo apparet Rodulfi nomen ab audaci quodam librario pro Conradi nomine obtrusum esse: atque is librarius sive sibi forte videretur doctior, sive oscitaret, annum 962. pro 963. scripsit in exemplari missi Sammarthanis, qui primi hoc ipsum diploma publici juris fecerunt.

60. Honorato Pontios duos successores tribuunt quotquot hactenus pon. De Pontio I.
tificum Massiliensium seriem paulo accuratius contexuere. Unum qui praefuit Massiliensi.
ad annum 1013. aut 1014. alterum ad 1073. Verum ex editis hic celeberrimi
S. Victoris monasterii instrumentis, non duos modo, sed tres minimum
Pontios proxime post Honoratum ecclesie Massiliensi praefuisse facile est de-
monstrare. Primus Guillelmi vicecomitis Massiliensis filius, jam sedebat an-
no 981. ut supra demonstravimus, cum vero e vivis eruptum esse, aut saltet se-
dere desisse anno 1005. constat ex carta Pontii secundi edita pag. 368. qua con-
firmari curat cum a se tum a summo pontifice & Provincie proceribus ea quæ
S. Victoris monasterio hactenus data fuerant aut restituta. In ea quippe men-
tionem facit Honorati & Pontii ipsius nepotis, suorum antecessorum. Nam
post descriptam celeberrimi hujus monasterii eversionem a paganis factam,
addit: *Monasterium illud, quod olim precipuum et famosum in terra Provinciae
fuerat, adnullatum et pene ad nihilum est redactum, quo usque bona memoria
dominus Guillelmus, et dominus HONORATUS prefatae civitatis episcopus, et fra-
ter ejus dominus Guillelmus vicecomes, filiusque ejus dominus PONTIUS presul,
qui eidem avunculo suo in episcopatu successit, et jam pene lapsi manum subleva-
tionis porreverunt, qui non solum ex sua ei aliqua reddiderunt, verum etiam ex pro-
priis possessionibus ob remedium animarum suarum multa largiti sunt, ac monachos
aggregantes abbatem ibi ordinaverunt. Igitur ante conditam hanc chartam unus
jam Massilia federat Pontius, qui tum temporis Honorato avunculo suo in
episcopatum successerat, cum illam Pontius alter conficiebat. Ne vero hac in-
re quid supersit scrupuli, mox addit: Et ut labor noster ac donatio et redditio
vel augmentatione nostra, seu antecessorum nostrorum supradictorum,
indissolubilis, firmaque ac stabilis in perpetuum permaneat, etc. facio hanc corro-
borationis cartam. Certe isti antecessores supradicti alii non sunt, hec intelligi
queunt quam Honoratus & Pontius primus. Ex hoc vero diplomate constare
videtur, Pontium secundum aliquor etiam annis ante 1005. sedisse, ut potest
qui donationes & accessiones, sive ut ipse loquitur, augmentationes per se
factas S. Victorii corroborat, ac proinde ad ipsum pertinere donationem me-
diae partis villa Almes ab episcopo Pontio anno 1001. factam, cuius dona-
tionis diploma in editione nova Gallia Christiana legere est.*

61. Jam vero Pontius hic secundus quis fuerit, quales habuerit parentes De Pontio II.
docet ipsius diploma, quod in utraque Gallia Christiana editione culum ha-
bemus, quo diplomate donat anno 1008. monasterio S. Victoris e possessione
nibus suis bene multas, easque tum hereditario jure partas, tum in comita-
tibus Aquensi & Forojuliensi, atque in Arelatensi urbe sicas. Priora ejus ver-
ba hic attexere non erit, opinor, otiosum. Sic incipit: *Omnipotentis Dei op-
tulante clementia ego PONTIUS intuitus Dei Massiliensis ecclesie episcopus, de anima
salute sollicitus. . . . dono omnipotenti Deo et S. Victorii martyri, ejusque monast-
erio apud Massiliam civitatem fundato aliquid de hereditate mea, que mibi forte he-
reditatis ac divisionis contigit, et a progenitoribus meis GUILLELMO ET BEL-
LIELDE, mibi jure hereditario contigit, seu ab avunculo meo *, propter servitium * Honorato
quod illi in sua vita morteque gratanter et devote ipse exhibui, ab eodem mibi coram
idoneis testibus data et relicta sunt. Igitur Pontio secundo pater fuit Guillel-
mus I. vicecomes Massiliensis, mater Bellieldis, avunculus seu patruus S. Ho-
noratus. Hinc colliges Guillelmum I. vicecomitem Massiliensem tres habuisse
uxores, unam quae Pontium I. Massiliensem antistitem genuit, Bellieldem quæ.*

P R A E F A T I O.

XLIV

Pontii II. mater fuit, & Ermgardam quam mortua Bellielde duxerat, vivebatque adhuc cum anno 1004. monasticum apud S. Victorem habitum suscepit, ibidemque vita functus est. Restat jam ut quo tempore Pontius II. episcopatum gerere desierit investigemus. Eum e vivis excessisse circa annum 1013. tradit Rufius, cui subscribit noster Sammarthanus, qui Pontium III. anno jam 1014. praefuisse sedi Massiliensi clare demonstrat. Is autem fuit Guillelmi II. vicecomitis & Accelinæ seu Accelenæ aut Asselenæ filius, fratresque habuit Guillelmum, Aicardum, Fulconem, & Joffredum, uti discimus ex diplomate Guillelmi II. vicecomitis Massiliensis pro S. Victore, quod sic incipit. *Ego Guillelmus vicecomes Massiliensis, & filii mei Pontius episcopus, & Willenus, necnon & Aicardus, Fulco frue Joffredus, facimus donationem pro remedio anime uxoris mee Accelene matris supranominatorum filiorum, &c.* Ejus potro episcopatum ad annum usque 1072. quo Garfindam S. Salvatoris abbatissam consecravit, producunt Rufius & Sammarthani; immo illum e vita migrasse auint die 16. Februarii anno 1073, quæ si vera sunt, neceste est episcopatum gesserit annos circiter sexaginta. Id porro tametsi fieri omnino potuit, tamen ægre admodum fidem impetrabit: quamquam in vivis fuisse fatemur anno 1056. quippe in hoc ipso anno eccleiam S. Torpetis in Forojuliensi comitatu sitam concedit monasterio S. Victoris, assentientibus eidem donationi Guillelmo & Goffredo fratribus suis, Accelinæ filiis.

De Pontio
III.

De Bertran-
do episcopo
Massiliensi.

62. De Bertrando antistite jejune omnino locuti sunt Massiliensium rerum scriptores prorsus omnes. Hinc non levis conjectura est, illum civilibus negotiis, quam commissi sibi gregis curæ vacasse. Certe cum Victorini monachis, quorum tum pietas omnium rapiebat animos, crudele bellum indixisse docet epistola Pi. prioris S. Victoris ad Bernardum Arlatensem archiepiscopum & apostolice sedis legatum, in qua de vi sibi fratribusque suis ab episcopo Massiliensi facta conqueritur his verbis: *Notificamus igitur vestra dignitati, quoniam Massiliensis episcopus inter ceteras frequentes ab eo nobis molestias illatas, non absque injuria totius ecclesie, neque passus ullam juris repulsam, nunc quoque violentius solito damnum intulerit. Et quidem quod apud seculares honesta religione nefas est audiiri, pravi documenti secularibus exemplum tribuens, omnes boves monasterii rapaciter auferre non dubitavit. Nos itaque tanta injuria & damno promoti, eum adeuntes conquesti sumus, sapius replicantes injuriam domini apostolici de invasione bolarum, pacis & trevia violatione; pollicentes etiam, si quid delinquimus, firmaturos in ejus manu jus quod de judicio vestro finiretur; spretis nobis & nostris pollicitationibus, discessimus, id etiam temperantes per submissas sapius personas, neque quicquam valuit: qui tamen accensi contumelia, adhibita violentia boves nobis reddiderunt. Massilienses vicecomes cum Victorini monasterii ascetas suam in fidem clientelamque receperissent, vix dubitamus quin ad propulsandas tot injurias, uti advocatis mos erat, incubuerint. Certe Pontius de Podio nigro tunc vicecomes, ut episcopo par pari referret, quedam invasit Massiliensis ecclesie prædia, quod suspicamur in causa fuisse cur Pontificis Romani fulmen in eum deronuerit. At idem Pontius cum esset eximie pius, crepta ecclesia bona cito restituit, statimque excommunicationis vinculo exsolutus est. Neque vero restituit solum, sed amplissimo fœnore auxit. Testes sunt donationes & numero multæ & redditibus abundantes, quibus Massiliensem atque Telonensem ecclesiæ locupletavit, testes effusæ in egenorum finum largitiones; ut aliena reddere non satis esse duxerit, nisi & sua prodigeret. Has ergo redacti ad angustias monachi, querelas ad summum pontificem detulere, qui curam & administrationem monasterii S. Victoris, quod forte tum vacabat per secessum ad sanctam Balmam Gosselmi abbatis, commisit Arelatensi archiepiscopo Bernardo. Hæc omnia discimus & epistola prioris S.*

Victoris ad eumdem Bernardum a nobis edita pag. 694. ex qua etiam legati apostolici dignitatem asserere possumus Bernardo, quam ipsi eripere videntur nonnulli.

63. Circa idem tempus Berengario episcopo ecclesiæque Arausicensi bellum longe atrocium indixit G. Ademarius Arausicæ princeps, immissoque in urbem milite, omnia sus deque vertit, ac clericos præsertim insectatus est. Quid dissentioni locum dederit, non facile est divinare. Nam antea videtur Ademarius Berengarium habuisse in amicis, quippe cujus electioni præsens interfuerat. Verum si conjecturis aliquando licet uti, cum esset ea ætate Berengarius apostolicæ fedi addictissimus, infensus contra Henricus imperator, cuius in ditione tum erat Provincia; suspicatur Ademarium, ut Cæsari placet, favisse schismaticis, atque adeo Catholicos & qui Paschali papæ adhærescebat, divexasse. Conjecturam hanc firmat, quod Ademarius Attoni archiepiscopo Arelatensi, qui & ipse schismatis labi infectus dicitur, conjunctus fuerit. Nam & Atto multum licet sollicitatus, adduci numquam potuit ejus ut hostibus adjungeret se, immo de victoriis ab eo reportatis tamquam amicus illi gratulatur. Non potuit tamen dissimulare vim illatam Berengario episcopo suffraganeo suo atque ecclesiæ Arausicanæ. Unde scripta ad eum epistola a nobis hic edita pag. 634. sic eum arguit. *Intolerabilis Arausicensis ecclesiæ destrucción, atque miserabilis innocentium clericorum desolatio, gladio quolibet gravius peccora nostra transfigit. Quis enim tantam christianorum scævitiam intuens, quis tanti sacrilegii abominationem perpendens, a quo animo tolerare poterit? certe paganorum barbariem jam multas invasisse ecclesiæ audivimus; numquam tamen tantam in eas exercuisse insaniam nostris temporibus compemus. Homines enim tui omnes ecclesiæ fere civitatis invaserunt, aras expoliaverunt, cruces, thuribula, libros, vestes, vasa sacra, omnia denique in eis reperta rapuerunt, virtualia innocentibus clericis abstulerunt, domos illorum destruxerunt, & quidquid habebant eis abstulerunt. Inter quos sacrilegos particeps, immo caput & princeps extitisti. Insuper etiam possessiunculas quæ eis remanserant, postea usurpasti, & sicut nobis relatum est, tuorum latronum usibus eas intulisti. Ejusdem belli meminit Ildefonsus comes Tolosanus in privilegio quod anno 1126. concessit Berengario antistiti, in quo sic loquitur. Ego Ildefonsus comes Tolosanus & Marchio Provincie, volo & presentium & futurorum tradere memoria, qualiter Berengarius Arausicensis episcopus requivit a nobis, assensu Thiburge filii Raimbaldi, quasdam justicias ecclesiæ & possessiones, quas ipse ante guerram & præfata ecclesiæ destructionem tenuerat, videlicet claustrum cum adjacenti palude, & condamine de Besanciam, quam comitissa mater Raimbaldi dedit B. Florentino, & domum episcopalem, antiquum scilicet palatum, quod est ante januas matris ecclesiæ beate Mariae. Luætiosa sane Berengarii, hoc est antistitis ecclesiæ suæ vere amantis, condicio! At spectaculo tam lugubri ne diurius cruciaretur, arcano quodam cœlestis providentia consilio factum est. Quippe illum Paschalis papa secundus legatum in Syriam misit, qui patriarchæ Arpulphi publicis enorimatibus finem imponeret: quod ille impigne præstítit, Arnulfo ab episcopi munere dimoto, uti testatur Guillelmus Tyrius lib. 11. hist. cap. 26. Interea ab ecclesia sua non deflectebat oculos optimus præsul: suosque reditus ad sarcinas cathedralis basilice ruinas impendebat.*

64. Berengarius successorem in sede Arausicana sortitus est Gerardum. Is abdicato episcopatu, monachum induit in cenobio sancti Victoris. Quibus initiosis ad solitarium illud vitæ genus adductus fuerit, exponit epistola ad Bernardum archiepiscopum Arelatensem & apostolicæ sedis legatum. « Primo quidem in animo habuit, pompis voluptatibusque mundi valere jussis, evolare in eremum, ubi tranquillam pacatamque vitam viveret. Mox Beren-

De Berenga-
rio episcopo
Arausiano.

De Gerardo
Arausiano e-
piscopo.

» garii consilium fecutus, sub beati Augustini regula & ordine in ecclesia Ara-
» sicana militare Deo studuit. Berengario autem ipso e vivis crepto, subroga-
» tus est a fratribus suis invitatus in sedem Arausicanam: qua dignitate statim
» exonerare se proposuit. Perita itaque & obrenta licentia ab Innocentio II.
» summo pontifice, intolerabile sibi onus depositus, redditioque anulo, ad
» confortes filiorum Dei ejus consilio accessit, data Bernardo Arelatensi
» episcopo venia, ut de novi præfusis electione ageret. Gerardi proposi-
» tum, ut in hujusmodi fieri solet, improbavit Bernardus, uti eadem epistola
testatur his verbis: *Beitudinis vestre littera. . . . honorifica nos contumelia*
affecerunt. Secretum enim locum apud vos, quo me flagellis cederem, vel cilicia qui-
bis carnem domarem, & cetera talia invenire non posse intonuisti.

§. V.

O B S E R V A T I O N E S M O N A S T I C A E.

De Massiliensi S. Victoris monasterio.

65. De celeberrimi & antiquissimi Massiliensis monasterii S. Victoris pri-
mordiis, deque ejus progressu tam pauca nobis tradidere Massiliensium rerum
scriptores, eaque tam leviter perstrieta, ut vetera tantum ingentis domus ru-
dera quadam esse videantur. Illud fere unum tradunt, conditum fuisse a Johanne
Cassiano S. Johannis Chrysostomi olim diacono, qui cum Romam ad tuen-
dam coram summo pontifice magistri sui innocentiam accessisset, illo inde
defuncto, in Galliam migravit, sedem fixit Massiliæ, ibique insigne erexit
cœnobium, in quo monachorum quinque millia congregasse dicitur. Præ-
terea monasterium illud sub finem saeculi vi. ab Anastasio abate admi-
nistratum esse, teste Gregorio Turonensi lib. 6. cap. ii. ac sanctum Mau-
rontum abs Carolo-Magno pro eo privilegium impetrasse. Denique non se-
mel a Sarracenis, Hungaris, aliisque barbaris eversum. Hæc fere omnia de tam
celebri monasterio narrant. Sed quam obscura primum ejus origo, tam clara
deinde restauratio fuit.

De restaura-
tione monaste-
rii S. Victoris.

66. De restauratione monasterii S. Victoris pauca hæc tradit breve chro-
nicon Massiliense apud Labbeum: *Anno millesimo indictione xiiii. caput Massi-*
liense monasterium restaurari, domno Guifredo existente ibi prius quinque annorum
priore, in quindecim annis sequentibus, vivente eodem ibi abbatte, qui sic xx. anno
incarnationis post millesimum obiit in senectute bona, relinquens monasterium cum L.
fratribus, quod prius accepit cum quinque, sicut nobis retulerunt fratres, qui tempore
illius in monasterio nutriti fuerunt. Chronographo adstipulatur Mabillonius in
Annalibus Benedictinis, utpote qui alium nactus non est quem sequeretur
ducem. Verum hanc restaurationem pluribus ante annis collocandam esse
V. infra pag.
334.
facili negotio potest demonstrari. Certe in placito illo quod anno XLIV.
regnante Conrado rege, hoc est DCCCCCLXXXIV. habitum est coram Wil-
lelmo comite, inter Pontium episcopum atque Adalardum abbatem S. Victoris, ex una parte, & Radulfum episcopum atque Imonem ex altera, de villa
Camaricas dicta, Gallice *la Camargue*, comparuit Adalardus abbas una cum
Bernardo monacho. Ergo jam anno DCCCCCLXXXIV. Victorinas ædes mo-
nachi habitabant. Verum id longe clarius demonstratur ex notitia conven-
tionis factæ inter Adalardum Massiliensem S. Victoris abbatem & Willelmum
vicecomitem de villa Cathedra. Notitiam hanc scripsit Pontius abbas S. Victoris
& Adalardi successor, qui Pontius in nova Gallia Christiana S. Victoris

V. infra pag.
349.

monasterium administrasse dicitur anno 992. ac proinde omnem meretur fidem. Narrat igitur, quod cum gens fuisset e finibus suis, videlicet de Fraxineto expulsa, et terra Toloniensis capisset vestiri, et a cultoribus coli, unusquisque secundum propriam virtutem rapiebat terram, transgrediens terminos suos ad possessio-nem. Quapropter, inquit, qui potentiores videbantur esse, altercatione facta, impinge-bant se ad invicem, rapientes terram ad posse, videlicet Willelmus vicecomes et Pontius de Fossis. Qui Pontius pergens ad comitem dixit ei: Domine comes, ecce terra soluta est a vinculo paganæ gentis, tradita est in manu tua donatione regis: ideo rogamus te, ut pergas illuc, et mittas terminos inter oppida et castra et terram Sanctuariam. Nam tuæ potestatis est terminare, et unicuique distribuere quantum tibi placitum fuerit. Hoc cum praestitisset comes infra Cathedrae fines, dixit: Quantum ego habeo infra istos terminos donatione regia, hoc est fiscum regalem, dono S. Victori et monachis ibidem excubantibus. Ergo tum in monasterio S. Victoris monachi degebant. Pergit Pontius: Hac donatio facta est coram Willelmo et fratre suo episcopo, hoc est, ut ego interpretor, Willelmo I. vicecomite Massiliensi, & Honorato episcopo ejus fratre, et Theoderico atque Noe fratribus sive Giffredo, nec non abate, et Raganardo monacho. Et revera S. Victoris abbatiam monachis attributam fuisse ab Honorato episcopo docet ipsius diploma editum in appendice novæ Galliae Christianæ pag. 108. in quo sic loquitur: Summi pastoris vestigia sequentes, qui nos non solum praesesse, verum etiam prodesse sancta ecclesia sue rectores pastoresque instituit . . . . cum clericis meis, divini accensus amoris, in honore Dei omnipotentis, sanctique Victoris martyris, congregationem monachorum secundum regulam S. Benedicti in abbatia ejusdem S. Victoris constitui optamus, ut pro me, successoresque nostros, et pro statu ecclesie nostraræ quotidie intercedant ad Dominum, ut Domini pictas nostrorum peccatum indulget, et concedat vitam aeternam. Atque ut utilius, sanctiusque vivere queant, amplissimam eis donationem attribuit, additque: Igitur ego Honoratus episcopus cum clericis meis concedimus vobis licentiam ad acquirendam terram S. Victoris, quam nos non sumus possessuri, et ubi eam inveneritis, liceniam habebatis interpellare, et tenere eam sine ulla interpellatione de ullo episcopo. Quibus verbis evidentissime pater monachos in S. Victoris cenobium revocatos e tempore fuisse, quo, pulsis e Provincia Saracenis, suos quisque fundos, suas possessiones a barbaris illis prius occupatas, recuperare contendebat.

67. Quo autem anno id contigerit auctoritate Glabri Rodulphi demonstrare in proutu est. Is enim scriptor ubi narravit cum S. Maioli abbatis Clunianensis e Roma redeuntis captivitatem, tum etiam infictas a Sarracenis sancto viro & suis injurias, observat impunitum scelus non fuisse. Nam ipsi Saraceni, inquit, paulo post in loco qui Fraxinetus dicitur, circumacti ab exercitu Willelmi Arelatensis ducis, omnes in brevi perierunt, ut ne unus quidem rediret in patriam. Atque ita Deus, ut ait S. Odilo in vita S. Maioli, per Willelmum illustrissimum virum et Christianissimum principem, meritis R. Maioli, jugum Saracenorum ab humeris Christianorum deposuit, et multa terrarum spatia ab eis injuste possessa ab eorum tyrannica dominatione potenti virtute eripuit. Addit Glaber id eo contigisse anno, quo defuncto Ottone primo imperii habendas capessivit Otto secundus. Porro Ottonis I. imperatoris obitum referunt auctores prorsus omnes ad diem 7. Maii anni 973. Eo igitur anno fuisse a Willelmo comite Saracenis reddit ad monachos abbatis S. Victoris. Assertionem hanc nostram confirmant chronicæ notæ in laudato Honorati diplomate his verbis: Acta cartula ista in Massilia civitate, publice, regnante Conrado rege feria iv. xi. cal. Novembris. Quæ in alium prorsus annum convenire non possunt, nisi in MCCCCLXXIII. quo anno in feriam iv. incidebat is, quem cartula præse ferte, dies, nimirum xi. cal. Novembris.

Quo anno
facta fuerit,
Glab. Radulf.
lib. 1. hist.
cap. 4.

P R A E F A T I O.

X L V I I I

Quid in ref-
taurazione
præstiterit
Pontius II
Massiliensis e-
piscopus.

68. Non diu superstes fuit Honoratus, vixque egregii operis fructus tan-
tillos degustavit. Potuit tamen tamquam in semente maximam futuræ messis
ubertatem aspicere, cum nascenti congregationi Willelmuti fratrem suum
vicecomitem Massiliensem filiumque ejus Pontium relinqueret moriens; qui
operi non absoluto fastigium imponerent. Et sane ea fuere Willelmi ac Pon-
tii in S. Victorem merita, ut ipsis perinde atque Honorato attribuatur sacri
loci instauratio. Id præsertim videtur est in edito a nobis instrumento Pontii II.
qui & ipse fuit alter S. Victoris patronus. Extitit, inquit, infra pagi nostri si-
nes, hoc est in Provincia, celebre monasterium, Massilia civitatis hanc procul mania
situm, præcipui martyris Victoris corpore sacratum, a glorioso imperatore Carolo pri-
vilegiis & maximis donis sublimatum, quod diu in eadem sublimitate sub regulari
tramite mansit stabilitum; sed post multorum curricula annorum, cum idem piissimus
princeps a seculo deceperet, & omnipotens Deus vellet populum Christianorum flagel-
lare per servitiam paganorum, gens barbara in regno Provinciae irruens. . . . .
cuncta vastavit, ecclesias & monasteria plurima destruxit . . . . . Sicque factum est
ut monasterium illud, quod olim in Provincia præcipuum ac famosissimum in tota Pro-
vincia fuerat, adnullatum & pene ad nihilum redactum est, quo usque bona mem-
oria dominus Guillelmus & dominus Honoratus præfate civitatis episcopus, & fra-
ter ejus dominus Guillelmus vicecomes, filiusque suus dominus Pontius præfut, qui ei-
dem a unculo suo in episcopatum successit, & jam pene lapsu manum sublevationis
porrexerunt, qui non solum ex suis ei aliqua reddiderunt; verum etiam de propriis
suis possessionibus ob remedium animarum suarum multa largiti sunt, ac monachos ag-
gregantes, abbatem ibi ordinaverunt. Eo etiam processit Willelmi vicecomitis
in novos S. Victoris hospites amor, ut positus in extremis, ipsos inter ad-
mitti voluerit, induitoque cucullo eorum inter preces expiraverit.

De Wifredo
abbate S. Vic-
toris.

69. Præcerat tum monasterio Garnerius, tertius ab instaurazione post Ada-
lardum & Pontium abbas, qui Wifredo præposito suo administrationis curam
sponte cessit anno sequenti. Wifredus, si chronographo Victorino credimus,
quinque duntaxat monachorum tum prior erat: verum in electionis ipsius
decreto edito pag. 366. subscribunt monachi tres & viginti cum abbatte. Ea
vero exinde fuit Massiliensem nostrorum fama, vix ut paucis post felicem Ho-
norati obitum annis, quaqua versum diffuderint se se ad religionis propaga-
tionem. Eos suam primum in ditionem evocarunt Massilienses vicecomites;
in comitatus Aquensem, Forojuliensem, Arelatensem. Anno circiter mil-
lesimo ab incarnatione Willelmus & Fulco vicecomites, annuentibus uxori-
bus suis Aicelina & Odila, ac filiis Pontio Massiliensi episcopo, Guillelmo
& Aicardo; Fulcone & Gaufredu, sitam in comitatu Massiliensi, in agro
quem vulgo Albaniam vocant, ecclesiam S. Mytrii martyris S. Victori con-
cesserunt. Sequenti anno medietatem villa Almes. Anno 1004. medietatem
villa Campanias, aliaque per plura quorum meminit Pontius episcopus in ins-
trumento anno 1008. consignato. Horum secuti vestigia Athanulfus vir il-
lusterrimus, sic enim in instrumento appellatur, & uxor ejus Beltrudis ac filii mo-
nachos Victorinos in Villare S. Johannis admisere, carta anno 1007. facta.
Haud multo post Ingelrannus Cavallicensis antistes & Adalguðis, quam in
matrimonium duxerat, assentientibus & liberis suis Amelio & Guillelmo,
Raynaldo & Geiraldo, ecclesiam S. Perpetuae in comitatu Aquensi sitam in-
fra terminum de Bruniola tradidere S. Victori facta anno 1011. solemnis dona-
tione. Eamdem ecclesiam Nevelongus & uxor ejus Teucenia, quippe in hunc
fundum dominii jus habebant, concessere anno 1016. subscribentibus eorum
filii, Raynaldo, Guillelmo & Leufredo. Hanc porro habuere primum Massi-
lienses monachi, atque ab ipsis transit ad moniales Articellæ, quibus præcerat
anno 1167. Bonifacia ex diplomate Ildefonsi regis, que quidem moniales

Aquas

Aquas sextias translatæ anno 1660. pristinam ordinis disciplinam feliciter sus-
citarunt, eam ob rem Victorino monasterio etiamnum subiectæ.

70. Mortuo Wifredo anno mxx. suffectus est Isarnus abbas sanctissimus, De S. Isarno
abbate. sub quo potissimum cœpit Victorina congregatio florere, & celebrari pa-
sim, atque etiam exteras in nationes, nedum in Gallias longe lateque dif-
fundi. Avebant omnes, tanta est vis sanctitatis, Massiliensium legibus & insi-
tutis monasteria quæque informari, appetebantque monachi ipsi alias disfo-
luti & nullius disciplinæ, Massiliensium jugum. Hinc plures exdemque insig-
niores abbatiae, quarum nonnullæ temporum decursu in cathedralis ecclesiæ,
uti sèpe accidit, conversæ sunt, cessere brevi S. Victori.

71. Has inter prima occurrit Viennensis S. Ferreoli ecclesia seu mona-
strium Griniensem, insigne olim quadringintorum monachorum numero, quod S. Ferreoli
Viennensisab-
batia S. Victo-
ri datur. Leodegarius archiepiscopus, habita numerosissima synodo, quippe clericos
quingentos convocaverat, Isarno abbati commisit anno mxxxvi. declarat
autem in donationis instrumento, suorum se antecessorum exemplo provo-
catum, Viennensem ecclesiam, quæ glorioſissime floruerat, exornare cupien-
tem, ponere ipso in loco S. Ferreoli servos Dei e S. Victoris asceterio, locumque ipsum S. Victori dare perpetualiter, & venerabili viro Isarno ab-
bati, collaudante omni clero & populo ecclesie suæ, annuente insuper Ermengar-
da regina Radulphi regis uxore vidua, consilio & voluntate Odilonis Cluniacensis &
& fratribus ejus congregationis omnium. Subscripsere inter alios huic donationi
Nortaldus S. Petri, Pontius Romanensis aut S. Theuderii, ut conjicio, Ditr-
marus S. Andreæ, Adalardus Lugdunensis, Hodricus Insulæ Barbaræ, atque
Eugenius Saviniensis, ut videtur, abbates. Tum Willemus pater archiepif-
copi, & Willemus filius ejus, quorum nomina tam altum siluere lacten-
auatores, ut oblivione sepulta & prorsus inaudita jacuerint. Quos tamen hoc
ipso conjicimus origine fuisse illustres, quod Humbertum comitem qui etiam
subscriptus legitur, præcedant.

72. Non multo post Gumbaldus dominus castri Bisaure monasterium S. Michaelis de Falio agri Barcinonensis, seu Ausonenlis, quod sacra in spe-
lunca supra montem Boium, non quidem humano opere, sed admirabili Dei voluntate fundaverat anno DCCCCXCVIII. Isarno etiam abbati S. Victoris Massiliensis & futuris post ipsum tradidit, ea scilicet ratione, ut Massilienses ea in spe-
lunca stent omni tempore, & Deum pro suis exorent peccatis. Facta est
donatio anno XII. Henrici regis hoc est XLII. aut sequenti.

73. Biennio post vel circiter, Pontius Massiliensis episcopus atque Isarnus abbas monachos Græcos in ecclesia S. Petri de Aureolis constituere, ea qui-
dem lege, ut abbati S. Victoris parerent. Præterea attributa his proventuum ad
eamdem ecclesiam pertinentium tertia pars: quod solemniter donatum
sancitumque est in conventu clericorum, II. nonas Julii, feria VI. anno
XLV. indictione III. regnante Henrico rege, assentientibus ac subscriben-
tibus canoniciis XIII. an ecclesie Massiliensis aut S. Petri de Aureolis, erat
quippe in ecclesia illa canonicorum collegium. Jam vero aliquam alodii par-
tem in territorio castri Auriol ecclesie SS. Zacharie, Elizabeth & Johannis
Baptistæ tradiderat in dotem Raimbaldus Arelatensis præsul, quando scilicet
ipsam consecravit anno XXXIII. fratum suorum & heredum assensu: nam
alodium illud hereditate sibi contingebat, atque ecclesiam ipsam in Isarni
abbatis & canonicorum illic Deo servientium manus posuerat. Dederat tan-
dem duobus post annis abbati Massiliensi quidquid agrorum in laudato castro
possidebat; & donationis instrumentum videre est in appendice novæ Galliæ
christianæ, tom. I. pag. 95. Triplicem hanc sine dubio donationem simul
conjunctionem voluit Isarnus, Græcis ut monachis sufficerentur, idque abunde,
quæ sunt ad victum necessaria.

Monasterium
S. Michaelis
de Falio.
V. inf. pag.
353.

Monachi
Græci in ec-
clesia de Au-
reolis instituti
sub obedien-
tia abbatis S.
Victoris.

P R A E F A T I O.

Ecclesia SS. Genesii & Honorati Arelatensis data S. Sammarthanus , insigne profrus monumentum , quod & pastorem refert vere Victori.

74. Videtur ejusdem ætatis esse facta ab eodem Raimbaldo ecclesiæ SS. Genesii & Honorati solemnis donatio , cuius instrumentum edidit noster Gall. Christ. i. in ap^s si vel S. Honorati constructo , foras muros nostra civitatis posito , multa volvens pend. p. 205. pieum & vigilantem. Exponit primum se , cum sua in civitate publica omnia & privata hostilis insectationis mucrone turbata cerneret , attente secum reputasse animo , quam tremendum & grave judicium eos maneat , qui præsunt. Tum saluti suæ providere certum , existimasse instauranda esse loca sacra , quæ per desidiam neglecta jacuerant. Sed ipsum de his loquentem autem Gall. Christ. i. in ap^s si vel S. Honorati constructo , foras muros nostra civitatis posito , multa volvens pend. p. 205. mecum in animo , quomodo de tam spirituali prisca temporis monachorum officio , versus in possessionis esset seculari servitio ; & dixi in corde meo : si per meum fortasse initium in Dei posset reverti servitium ; non exinde grave sustinerem judicium , & de peccatis meis Deum habarem propitium. Et ita Deo favente , qui magna solus facit mirabilia , mecum tractavi talia confilia , ut illum locum darem monasterio S. Victoris de Massilia , in quo constituerat Isarnus abbas ejusdem monasterii monachos in Dei servitio. Communi igitur consensu principum Provinciæ , & Joffredi ac Bertranni comitum , canonicorum etiam Arelatensem nec non & Pontii Massiliensis antistitis atque heredum suorum , qui prædictam ecclesiam possidebant , Victorinos ibidem monachos stabilivit Raimboldus. Sed hæc fuisse in laudato diplomate , in quo nec id leviter transcurrendum , quod jam attigimus , hostilis insectationis mucrone turbata tunc esse apud Arelatem omnia tam privata quam publica , quod sane bellum aliquod indigitat , de quo nihil quod sciamus litteris proditum est.

De anno obi-
tus Isarni ab-
batis.

75. Vitam post hæc non produxit diu sanctus Isarnus , cuius mortem anno **XLVIII.** VIII. cal. Octobris consignat antiquus vitæ ipsius scriptor , cui & suffragatur relatum ab ipso Isarni epitaphium , ad stipulanturque recentiores ad unum omnes : verum & vitæ scriptorem & epitaphii conditorem memoria lapsos esse multa persuadent , quæ Isarni obitum anno uno antevertendum clare demonstrant. Nam constat primo ex laudato epitaphio , annis omnino viginti & septem administratum ab Isarno fuisse monasterium Victorinum , cuius regimen anno millesimo vigesimo creditum ipsi fuerat , quo anno decessor ipsius Wifredus , ut habent vetera Massiliensem monumenta , fato functus est. Porro si Isarnus anno **MXX.** creatus abbas , annis **XXVII.** Victorinis præfuit monachis , consequens est eum ut anno **XLVII.** ad cœlos evolasse dicamus. Secundo laudatum in nova Gallia Christiana electionis decretum Petri ipsius successoris annum refert **XLVII.** Tertio donationem ecclesiæ B. M. de Grauleriis anno **XLVII.** S. Victorini factam indictione **XV.** exceptit non Isarnus , sed Petrus , qui proinde jam sedebat. Quarto Girundensis S. Pauli ecclesia Petro abbatи data est anno **XLVIII.** mensē Februario , ergo e vivis jam excesserat Isarnus , nempe **VIII.** calendas Octobris precedentis anni. Postremo Lambertus & ipsius uxor Austrudis vineam in Cathedra vendunt , mortuo ipso domino V. inf. pag. Isarno abbate , immo de mortali hac vita , ut credimus , ad æterna sublato , & in ejus vicem in prefato monasterio domino Petro jam pastore ordinato , anno **XLVIII.** 416. indictione I. ac proinde Isarnus , qui **VIII.** calendas Octobris diem clausit extreum , non potuit isto anno obiisse , quo secunda indictione incipit **VIII.** calendas Octobris. Hæc plusquam satis demonstrant S. Isarni obitum esse consignandum non anno **XLVIII.** sed præcedenti.

Monasterium S. Pauli Gerundensis comitissa , ad impetrandam cum suam tum viri sui Raymundi , Bergundense S. Victorini filii & filiorum ejus salutem , monasterium in Gerundensi pago situm , quod ex parte viri sibi obvenerat , Victorinis monachis concessit ; illud ut deinceps proprium suum haberent , & quoad ejus fieri posset restaurarent.

Facta est donatio hæc viii. idus Februarii, anno xvii. regni Henrici; cui
subscrabit Petrus, abbas sine dubio Massiliensis.

Hoc porro monasterium, ipsum est S. Pauli Maritimæ, quod una cum
monasterio S. Felicis Guixalenfis, Lotharius abbati Suniario confirmavit; ea
tamen lege, ut eo defuncto, suus cuique loco abbas crearetur. Extant Lo-
thariorum litteræ in Marca Hispanica pag. 891. Eadem etiam monasterio S. Pauli
Borrellus comes Barcinonensis alodem in Maritima legavit anno 993. cuius
abbates Savaricus anno 901. concilio Fontis cooperantes, & Vivez anno 1019.
concilio Gerundensi interfuerunt.

77. Anno autem MLII. Miro Garibertus & uxor ejus Guilla monachos Monasterium
S. Victoris in S. Sebastiani monasterium inducunt, annuente Mirone ipsius
loci abbate, ut scilicet servitium Dei omnipotentis & S. Sebastiani, & ut ot-
dinem S. Benedicti ipsi monachi cum timore & amore Dei in eodem loco de-
monstrarent aliis, & ipsi teneant secundum suum esse, & ut obedientes sint ipsi Mi-
roni abbati, & honorent eum omnibus diebus vita sua sicut abbatem. Tunc ex his qui
e S. Victoris abbatia venerant monachi, Durandum prædictus abbas elegit,
& constituit sub se præpositum, qui monasterium regeret; statuitque ut Du-
rando eodem vivis sublato, non aliunde nisi e Victorinis monachis assu-
meretur, qui præpositi munus administraret; quam sanctionem perpetuam
esse voluit. Renovata est hæc ipsa sanctio seu conventio anno MLIX. non
sine additamento quodam. Scilicet cautum est, ut si Massilienses monachos
ab officio suo deflectere aliquando contingat, nulla inde rescindendi pauci
attingatur ansa: sed alios mittat Massiliensis abbas, qui sint magis idonei, &
aliorum saluti invigilare possint.

78. Anno MLIII. Henricus Francorum rex, præceptum dedit solemne in Instauratio
Carisiaco palatio, de instauranda Nivernensi abbatia S. Victoris; quod cum Nivernensis S.
in archivis Massiliensibus assertetur, non levis conjectura est instauracioni
Victoris monasterii.
huic Massilienses operam dedisse suam, vivente adhuc Petro; ad eum vero
statum locus ille devenerat, quo deterior nullus potest excogitari. Omnia
summatim Henricus præcepto suo exponit, res ducens ab ipsa origine, cuius
verba hic proferre juvat, tametsi prolixior fortassis videor. *Majestatis nostræ
præsentiam quidam clericus nomine Belinus adiit, rogans ut privilegio nostra aucto-
ritatis confirmaremus quoddam donum sibi a Nivernensi comite Willelmo & qui-
busdam aliis Nivernensis primoribus factum, scilicet in suburbio Nivernensi quan-
dam ecclesiam in honore S. Victoris consecratam, antiquissimam videlicet & ex pri-
mis supradicte urbis abbatiam, primis temporibus locupletem, pluribus dotatam,
augmentatam & ditatam: postmodum vero mundo jam in maligno posito, partim pa-
storali incuria desolative desitutam, partim pessimorum Christianorum barbarie dirutam,
& ut verius fatear, usquequaque sub impiorum manibus incurvata & humili-
tam. Hanc ex regali dominio, ut multa alia emancipatam, & comiti Nivernensi
beneficiario jure a predecessoribus nostris regibus traditam quidam Frotmundus post
comitem habebat, militibus disperiverat, majus dederat, minus retinuerat. Sic ita-
que pergit Henricus ecclesia illa desolata & ad nihilum redacta erat, cum Beli-
nus clericus a Deo excitatus, assensu Hugonis episcopi & Willhelmi comitis, supra
taxatum Frotmundum adiit, & ut captivatam ecclesiam a captivis, captivata a capti-
vitatem redimeret, oravit, & liberalitatem libere derogatam restauraret ammonuit,
ammonendo desudavit, & de Dei misericordia quod quiescerat impetravit. Actum est
Carisiaco palatio astante exercitu anno XXII. Henrici regis. Monachos igitur
Massilienses, qui rebus adeo desperatis remedium aliquod afferrent, proba-
bile est Belinum vocasse: quibus tamen Cluniacenses S. Mariæ de Caritate jussu
& auctoritate Willhelmi comitis Nivernensis successere anno 1085.*

79. Infinitis interea fidelium donis crescet in dies S. Victoris familia, Adalmois &
Clifindis sororij

res Raimbaldi Arelatensem præfus sua omnia tradidit. In his veniunt in mentem virgines duas Deo sacræ, Raimbaldi Arelatensem præfus sorores, Adalmois & Clifendis, quæ hereditatem omnem S. Victori. suam paternam, quæ sane erat amplissimam, S. Dei genitrici Mariae & S. Victori martyri Massiliensi ac monachis ejus tradidere. Facta donatio hæc anno dominica incarnationis M.L.VI. indictione VIII. regnante Henrico rege Romanorum. Atque hic obiter notandum virgines illas fratribus & consanguineis Raimbaldi archiepiscopi in Gallia Christiana diligenter enumeratis, non accenserit.

Pag. 440.

Ecclesia S. Martini de Canonica institutum s. Victoriscep.

80. E vivis jam excesserat Petrus anno 1060. quo anno subrogatus illi est Durandus, is nimitem, ut suspicamur, qui anno 1052. institutus fuerat præpositus S. Sebastiani. Eodem tempore leges institutumque Massiliensis monasterii suscepit collegiata S. Martini de Canonica ecclesia. Extat in territorio Galabitano in episcopatu Mimatensi, pago Bearnecensi, olim quidem illa nobilis, & possessionibus ac miraculis a Deo ibidem perpetratis decorata; tunc vero vigente haeresi Simoniaca, per incuriam, seu potius nequitiam episcoporum, in laicorum hominum manus misere devoluta erat, ut milites etiam uxorati, proh nefas! præpositorum decanorumque locum implerent; neque id solum, sed ecclesiasticos etiam fundos disstraherent passim, venderent, donarent arbitratu suo; clericos ibidem manentes, indignis modis vexarent, fructus denique ecclesiae sua concessos raperent sine pudore ac modo, & proprios in usus flagitiose transferrent. Commovit Edelbertum Mimatensis ecclesiæ præsulem, Berengariumque Ricardi vicecomitem calamitosa ecclesiæ hujus conditio. Itaque ejus ut malis remedium afferrent, ecclesiam hanc ipsam, cui vulgo nomen CANONICÆ, Domino Deo & monasterio S. Mariæ sancti que Victoris, & abbati & congregationi donarunt in perpetuitatem. Donationi assensit ejusdem ecclesiæ decanus nomine Deusde, assensit & dominus Astrebalus præpositus una cum filiis, assensere ex canoniciis qui & sanioris erant consilii, & res in melius referre satagebant. Is est donationis tenor;

Tom. I. Gall. ut abbas supradicti monasterii Massiliensis monachos ibi mittat, qui servitium Dei ch. in append. in eodem loco faciant.... & saepe dictus locus S. Martini ab hac die monasterium sit, & in ditione ac potestate monasterii Massiliensis & abbatis, ac congregationis sua jure perpetuo maneat, & ad voluntatem & providentiam eorum, quando viderint sibi prodesse, abbas ibi ex monasterio suo ab eismittatur. Acta hæc sunt anno ab incarnatione millesimo adjuncto etiam sexagesimo, die mensis Julii IV. S. Fredaldi in cimiterio, regnante in seculo saeculorum Domino Deo, indict. XIII. epacta XV. concurrente VI.

81. Neque satis erat Adalberto seu Edelberto Mimatensi episcopo quod monachos S. Victoris in Canoniam induixerat, nisi & ipsos in partem vocanasterii Cyriaci & ejus ret hereditatis. Is igitur & frater ejus Austorgus, ex his quæ sibi Dominus hoc concessio facta in saeculo largitus erat bonis, partem aliquam offerentes, monasterium ip. S. Victoris. sis in loco cui nomen est Cyriaco construxere, quoniam, inquiunt, excellente omnes virtutes charitatem in monasterio S. Victoris martyris Massiliensis, & in domino Durando abbe ipsius monasterii, & in ceteris fratribus inibi habitantibus, per omnia quæcumque voluimus reperimus; tradimus itaque illis, sic porro prosequuntur in donationis instrumento, monasterium de Cyriaco, cum omnibus que

Gal. Christ. nunc habet, & in antea acquisierit, ut illud secundum regulam S. Benedicti disponit. Et si Deus in diebus nostris aut postea monasterium Gal. Christ. n. ap- pend. pag. 24. supradictum ordinent omni tempore. Et si Deus in diebus nostris aut postea monasterium supra scriptum Cyriacum ita crescere donaverit, ut abbatu monasterii Massiliensis & fratribus ipsius loci in nobis bonum & pontificum videant abbatem mittere in monasterio Cyriaco dicto, tunc abbas monasterii Massiliensis secundum regulam S. Benedicti in jam dicto monasterio abbatem mittat. Facta carta donationis XVII. cal. Aprilis anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi M.LXII.

Donatio ab- batia S. Segu- lenz. 82. Vix pauci ab hac donatione dies effluxerant, cum ecce Geraldus Ame-

līi & Vidianus Ermengaudi viri honorabiles, quorum hic in ecclesia Albien-
si abbatis & archidiaconi titulo gaudebat, territi immo perculsi synodali
decreto quod ab Hugone Nicolai papae II. legato in concilio Tolosano conditum
fuerat, aduersus laicos qui res ecclesiasticas usurparent, audientes neminem
posse laicum ingredi celestem patriam, qui hic contra præcepta canonum male inva-
sam possederit ecclesiam. Divino afflante spiritu ecclesiam S. Segolena in comi-
taru Albensi, in loco quem dicunt ad Grava, ubi Segolena ipsa monasticam
una cum virginibus plurimis vitam duxit, ac tumulo condita requiescit, prior-
rem in statum reparare decreverunt. Cumque placuisset ut monachis traderetur,
prædictam ecclesiam, assignato loco ubi claustra & officinae construerentur,
Massiliensi S. Victoris monasterio, Durando abbatii & ejus congregationi,
cum omnibus ejus pertinentiis concessere, ut eam habeant & possideant in per-
petuum, & monachos ibi suos mittant, qui servitium Dei faciant. Facta donationis
charta III. nonas Aprilis, anno MLXII. regnante Philippo Francorum rege.

83. Duæ insuper eodem anno abbatiae insignes sponte se abbati S. Victoris
subdiderunt, Vabrensis nimirum S. Dionysii, quam postmodum Johannes
vigesimalis secundus in cathedralem etexit ecclesiam, & Soricinensis S. Matiae,
diœcesis olim Tolosana, nunc Vaurenensis. Cum enim vir nobilissimus Deus-
de abbas Ruthenensis, animadvertisset Vabrense monasterium ditioni suæ
subditum, ab ordinis disciplina deflexisse, & maxima possessionum suarum
parte imminutum esse, quod sane his contingit monachis, qui a prestituta
sibi regula & viræ præscriptione declinare non verentur; Nicolaum papam
II. adiit, ejusque permisso immo iussione statuit illud regulati cuidam com-
mittere abbati reformandum. Ea de re secum attente diuque meditatus,
conjectis circumquaque oculis in Gallicana monasteria, Massiliensem S.
Victoris abbatiam præ ceteris elegit, quippe cuius religio ad purioris disci-
pline leges exacta, bonum Christi odorem ita spargeret, ut inde quasi ex
amplissima virtutum omnium schola prodierint prodirentque in dies, qui
vicina monasteria reformarent. Itaque assidente Ruthenensium & Arver-
nensium comite Roberto, ejusque uxore Berta, nec non avia ipsius comitissa
Richardi, prædictus abbas Deusde, Raymundus frater ejus, Aldiardis ipsius
uxer, una cum filiis, amore patriæ cœlestis succensi, pro redemtione anima-
rum suarum, quædam primo prædicto Vabrensi monasterio prædia erpta at-
que haec tenus injuste possessa reddiderunt, nonnulla deinde vestigalia per simo-
niacam factiōnem extorta remiserunt in manu Durandi abbatis Massiliensis &
domini Raiambaldi Arelatensis archiepiscopi, ejusdem S. Victoris monachi;
denique supra nominatum Vabrinse monasterium, in pago Ruthenico situm,
in honore Domini Salvatoris ejusque genitricis & SS. Dionisi martyris con-
secratum, ad honorem Dei & restaurationem ipsius loci concesserunt, tradi-
derunt ac commiserunt Durando supradicto abbati, ejus successoribus, ac
toti præsenti & futura congregatiōni S. Victoris, edito hoc pacto, ut ipse abbas
Durandus & successores ejus per omnia tempora de congregatiōne Massiliensi ponant
in monasterio Vabrensi abbatem, & quos voluerint monachos, qui eis obedientes se-
cundum normam regulae S. Benedicti & consuetudines Massiliensis monasterii in eodem
loco ad servitium omnipotens Dei permaneant. Si vero, quod absit, ipse vel monachi
a regulari tramite deviantes, perverse vivere voluerint, abbas Massiliensis educat
secum perversos abbatem sive monachos, & eorum loco ponat sine ullius contradic-
tione de suis honestos, utiles atque bonos, sibique ac regulæ obedientia subditos. Facta
hæc donatio in burgo seu villa S. Aegidii, anno Dominicæ incarnationis
MLXII. indictione XIV. pridie idus Junii feria III. Legendum forte anno
MLXI. in quo occurrit indictione XIV. & dies ante idus Junii incidit in IIII.
feriam. Post hæc, si non prius, Durandus S. Victoris abbas, scripta ad Ro.

Vabrensem
abbatiā re-
formant Ma-
ssilienses & in-
staurant.

bertum Ruthenensem comitem epistola, significavit, cupere se quidem piis ejus votis satisfacere; at ne id per se ipse faciat, in causa esse febrem qua laborat: interim mitti a se fratrem Bernardum cum quatuor aut quinque monachis in Vabrente monasterium, qui abbatem eligant. Epistolam hanc habes hoc tomo pag. 457.

Soricinien-
sem.

84. Reformato Vabrensi monasterio, Froterius episcopus Nemausensis, & Raymundus vicecomes ipsius nepos, cum audissent excommunicatos a Nicolo papa simoniacos, sententiamque excommunicationis ad Occitanos missam; veriti ne ob eruptas iniquissimeque retentas ecclesiæ res anathematis discrimen incurrent, ditionis suæ monasterium, cui vulgo nomen Soricinio est, concederunt Durando abbatii S. Victoris monasterii Massiliensis & omnibus successoribus ejus, ad dominationem & gubernationem & tuitionem: ita ut ipse Durandus & omnes successores ejus mittat & mittant in eodem monasterio Sorizino abbatem omni tempore suo judicio dignum, qui secundum institutionem & ordinem monasterii Massiliensis vivat, & monachos sibi subjectos vivere exigat. Quod si, quod absit, abbas ille, Soricinensis videlicet, ab ordine & disciplina canobii Massiliensis deviaverit, & monachos sibi subditos ad iustitiae tramitem male viventes non emendaverit, veniat abbas Massiliensis in Sorizino, & corrigat & emendet eum. Si vero ille superbia elatus emendare se noluerit, alium loco ejus prudentiorem & dignioriem abbas Massiliensis mittat, & negligenter & superbienter secum reducat. Facta charta nonis Novembris anno ab incarnatione M L X I I . regnante Philippo rege. Acta publice in monasterio Soricinensi, in præsentia monachorum ipsius loci, subscriptibus Froterio episcopo, Raymundo vicecomite ipsius nepote, Guillelmo & Stephano.

Et Agathen-
sem S. An-
dreae.

85. Soricinensis abbatiae reformationem proxime subsecuta est Agathensis S. Andreæ monasterii instauratio. Facta est autem hoc modo: Gonterius episcopus Agathensis & vir nobilis Pontius abbas, ad Rodgerum comitem accedentes, humiliter & instanter expetierunt, quatenus abbatiam S. Andreæ secus prædicta urbis menia, solitariam, derelictam, quam donatam sibi ejus liberalitate possidebant, et si non ad pristinum gradum & ordinem, tamen utcumque monasticum per ejus largitionem restaurare valerent, presertim, inquit, cum non minimum sit tremenda judicii divini distracta quandoque censura, eo quod sacras tantorum oblationes fidelium, quas in eodem loco pro animabus suis omnipotenti Deo tam large contulerunt, ut trecentorum victimi monachorum quotidie pro se precantium, temporibus B. Severi ejusdem monasterii abbatis, sicut in gestis ejus legitur, abunde sufficerent; ita moderno tempore profanatas direptasque vidimus, ut non ibi suppeditat victimus uni monacho, qui pro eis Deo supplicet, nisi idem Deus aliunde multipliceret. Quapropter dominum Durandum abbatem S. Victoris monasterii Massiliensis & congregationem ejus, propter gratiam caritatis & familiaritatem nostræ gentis diuturnam cum illis, inquit Rodgerus, ad rem suscipiendam perficiendamque conduxerant. Hac petitione plurimum delectatus comes cum magno optimatum suorum totiusque populi favore, consilio Raingarde matris suæ uxorisque Sibillæ, liberam petentibus prædictis principibus facultatem præbuit, atque abbatiam S. Andreæ Deo sanctoque Victori, ac domino abbatii Durando ejusque successoribus & monachis omnibus ibidem Deo servientibus habendam, possidendam, atque ad regularem ordinem instaurandam concessit. Hac imperata concessione, Gunterus episcopus, clericis suis gratulantibus, rem confecit. Acta sunt haec anno ab incarnatione M L X I V . indict. II. feria v. mensi Aprili luna x. Philippo rege Francorum.

De Bernardo
abbate.

86. In sequenti anno Durandus, qui jam dudum languebat, abbatiam S. Victoris ad Bernardum priorem morte transtulit. Erat Bernardus nobilissimus prosapiæ adolescens, filius Richardi comitis Amiliani & Rixendis. Is

amisso parente, ad Massilienses ante annos quatuor secesserat, & dispertitis cum fratribus Berengario, Hugone, Remundo, & Richardo, qui ipse monachus fuit & abbas S. Victoris, paternis fundis, & erogatis monasterio manus xli. suave Christi jugum amplexus fuerat; moxque præpositus institutus, eam maturitatem præ se ferebat, ut, mortuo Durando, tametsi junior erat & tyro, ceteris tamen præficiendus videretur. Docet electionis instrumentum a nobis editum, Massilienses monachos, ob ejus ætatem, que tanto muneri paulo minus apta videri posset, suspensis animis minime hæfitasse; sed omni meru posito, in unam convenisse sententiam; cum exempla sibi proposuerint Davidis & Josie, quorum hic puer annorum octo populum gubernarat egregie; ille vero itidem juvenis, inunctus a Samuele fuerat, Deique iussu rex creatus; item Samuelis ipsius & Danielis, qui pueri judicium tulerant in præsbyteros, Johannis evangelista, qui adolescens præ ceteris apostolis supra pectus Domini novissima in cœna recubuerat. Quippe his exemplis permoti, spes in Bernardo suas reposuerunt, in quo nimirum, *scientia litterarum, humilitatis gratia, patientia & obedientia virtutes, quantum mortalium oculis datur dignosci, in ipso juventutis flore præluebant*. Itaque omnes in capitulo pro more congregati, Raiambaldo Arelatensi præfuli, qui jam depositis infulis monasticum habitum resumserat, sciscitanti, quem creari vellent abbatem, continuo Bernardum se velle acclamarunt, quem dudum sibi priorem constuerant, qui in sæculo nobili ex sanguine ortus, sed benignissima gratia Dei de mundialis militiæ laqueis misericorditer erutus, eodem in monasterio regulariter sub prædicto Durando a sæculi actibus conversus vitam egreditur. Quibus statim suffragati sunt Pontius Massiliensis episcopus, Fulco vicecomes avunculus ejus, aliique proceres, clerus denique omnis & populus.

87. His auspiciis creatus abbas Bernardus, si longiorem vitam vixisset, nam ætate vix integra extinctus est; sumnum rebus Victorinæ imposuisset fastigium, quamquam monasteria non pauca, eaque celeberrima cum Septimaniæ tum Catalauniae, quæ depravatis monachorum moribus collapsa erant, pristino decori restituit. Ac primum Psalmódium, hortante Raimundo comite, deinde Rivipullum, quod quidem *ob reverentiam totius religionis & scientie, olim caput & specimen universæ esse meruerat Esperia*: sed tum a tempore Olibæ Ausonensis antistitis Wifredi comitis Ceritanie fratris, simoniacorum abbatum prædæ expositum, suis fundis ac possessionibus fere spoliatum videbatur. Hujus monasterii luctuosam miseratus conditionem Bernardus Bisuldunensis comes, Mironem pseudoabbatem & simoniacum, una cum suis satellitibus expulit, faventibus & ferentibus auxilium Guifredo Narbonensi archiepiscopo, Berengario Gerundensi & Guillelmo Ausonensi episcopis; scriptaque procerum suorum consilio epistola ad Bernardum nostrum, subjecit illud S. Victori, ita ut Rivipullenſis abbas a reliquo nullus foret, nisi quem ipsi Bernardo vel successoribus ejus, ex consulta Massiliensis collegii regularitate eligere placeret. Quod & diplomate anno M LXX. edito, hac tantum apposita conditione sancivit: *Ut pactum hoc tamdiu firmiter & immobiliter maneat, quan- diu monasterium S. Victoris regulariter steterit, & regulam S. Benedicti habitan- tes tenuerint.*

88. Advertendum vero laudata epistola, polliceri Bernardum comitem, majorem se operam monasterio huic instaurando, quam paulo ante Crassensi Barchinonenſis comes, collaturum; neque gladium, inquit, nec contum finamus illuc formidare. Quibus ex verbis colligere est, & reformatum fuisse a Bernardo abbatte monasterium Crassense B. Mariae, auctoritate comitis Barcino- nensis, quod tamen abbas intrepidus, cum res Dei agebatur, aggredi sine

Monasteria
a Bernardo re-
formata.

Psalmódium.
Rivipullum.

v. inf. pag.

473. e.

Crassense.

discrimine gladii & conti non potuerit. Id certe indicat satis edita hic epistola congregationis S. Victoris ad suos in Craffensi monasterio commorantes, Pag. 502. qua ipsis de illatis injuriis & opprobriis gratulantur. Sed & Gregorii papæ VII. extat epistola ad abbatem Massiliensem data, qua ipsum hortatur duo ut monasteria, alterum in Provincia ad Montem-majorem, alterum, inquit, in episcopatu Narbonensi B. M. de Craffa, quæ jam dudum monachorum culpa a religionis iramite deviaſe intellexi, ad lapsi decoris specimen reformatum.

89. Scribit tandem Balusius libro 4. Marcæ Hispænicæ ad annum MLXXI. S. Petri Bisul- Bernardum comitem Bisuldunensem, quo tempore Rivipullum Bernardo ab- dumenis. batti commisit; adjunxisse alia duo monasteria in Gerundensi agro sita, alterum S. Petri in Castro ipso Bisulduno, alterum Balneolense S. Stephani; Balneolense S. Stephani. quam ad sententiam eo lubentius accedimus, tametsi eam nullo testimonio confirmat vir eruditus, quod monasterium utrumque idem comes Richardo abbatii afferens anno MLXXX. testetur litteris duabus, ea se jam pridem Mas- filiensibus tradidisse instauranda. *Qui*, inquit, fideliter per Dei gratiam labo- Infra pag 505. rantes utrumque locum ad iustitiae cultum fructumque pietatis perduxerunt.

90. Attribuitur etiam Bernardo Massiliensi abbati Castrensis monasterii S. Castrense. Benedicti instauratio. Hoc ipsum porro est monasterium Castrense, idque nobilissimum & in Albiensi dicecesi positum, quod in sedem cathedralem erexit Johannes papa XXII. Et vero Froterius episcopus & Raimundus vi- cecomes, quorum in ditione erat, ut solutioni monachorum licentiae frenum injicerent, monasterium Bernardo reformandum tradidere anno 1073. atque eisdem fere pactis, quibus Rivipullense, subjecere sancto Victori, ut scilicet illud Bernardus futurique ejus successores, secundum præceptum S. Benedicti & constitutiones Massiliensis monasterii teneant. Et quando abbas Castrensis monasterii obierit, idem abbas Bernardus & successores abbates Massilienses semper in mona- stero Castrensi abbates mittant, qui secundum Deum vivant, & sibi ac successoribus ejus cum omni congregatione sua obedientes existant. Statuitur insuper ut abbatem Castrensem, cum deviaverit a lege Dei, conveniat Massiliensis abbas & corripiat bis & ter, atque expellat, si emendare noluerit, & ponat alium in loco ejus, qui dignus & obediens fit. Acta est donatio & constitutio hac anno ab incarnatione Do- mini MLXXIII. quo forte anno Cardinalatus dignitatem adeptus est Bernar- dus & Richardus frater ejus junior. Quod enim reliquum vitæ fuit, id to- tum arduis & summis ecclesiæ negotiis impedit, modo vocatus Romam, modo in Hispaniam missus, modo in Germaniam, ut vix toto hoc intervallo suis redditus sit.

91. Interea vero Ruthenensem abbatiam sancti Amantii Robertus co- mes uxorque ejus Berta filia Hugonis comitis Ruthenensis, curæ ejus com- misere, monasticum in ordinem reformandam. Abbatia hæc juris olim fuerat mona- chorum S. Vironi, dono Berengarii episcopi, qui medio x. sæculo florebat: sed Ruthenensis abbatia S. Amantii Ber- nardo abbati commititur reformanda. "grassante fame sub annum 1028. Beatus Richardus Virdunensis abbas mis- "ricordia motus in pauperes, quos solita caritate recreare satagebat, accepta "a comite Ruthenensi pecunia, illam concessit in vadum. Pecuniā abbas "pauperibus distribuit omnem, acceptam comes in pignus abbatiam retinuit "in proprium, & sic usurpatam nondum recepto mutuo, moriens jure he- "reditario reliquit successoribus suis. Verum Massilienses, leviente pluribus annis bello apud Ruthenos, non potuere, quoad vixit Bernardus, abbatia ejus possessionem ingredi.

Moritur Ber- 92. Mortuus est anno 1079. xiii. cal. Augusti, magno sui desiderio omni- nardus. bus & Gregorio præsertim summo pontifici reliquo. De cuius transitu, inquit, Greg. VII. ad monachos S. Victoris scribens, profecto nemini majus incommodum quam lib. 7. epist. 8. nobis, aut æque magnum evenisse putamus, qui talem tantumque adjutorem nobis

e latere subductum sentimus. Intelleximus siquidem in ipsis prudentia & consilio, si vita aliquandiu comes maneret, plurimum utilitatis, Deo favente, non solum in Transalpinis, verum etiam in Italiae partibus cum multorum salute S. R. E. pervenitur. Unde nos quoque tanti culminis onus, quod ultra vires est, sustinentes, ejusmodi solatio sublato, cum neminem aut vix paucos suffraganeos similes invenimus; quanto mentis angore teneamur, liquido quidem potestis & ipse percipere.

91. Hujus viri iacturam unus poterat compensare Richardus frater ejus natu minimus, qui jam cardinalis, & præter ætatem legatus in Hispania, maximum sui expectationem attulerat. Itaque communibus omnium votis in fratribus locum successit, præfuitque annis fere triginta, atque hinc raptus ad sedem Narbonensem, præconceptam de se opinionem & abbas & præfus cumulate complevit.

92. Ut vero monastice rei cancellis contineamur, observamus neminem abbatem qui plura S. Victori monasteria adjunxerit, inventum esse. Nam præter Ruthenense S. Amantii, quod Bernardo traditum fuerat, uti jam diximus, cuique primam operam collocavit, monasteria quinque eadem in diœcesi & ecclesiis, ut minimum, duodecim, auctoritate Pontii episcopi Ruthenensis, fecit sui juris, idque ipso anno quo renuntiatus est abbas. Quæ statim Gregorius VII. rata habuit, forte in concilio Romano anni 1081. cui ut præfens adesset invitatus est laudatus Pontius. Is quippe ubi primum rediit statim omnia Richardo suo, hunc enim impensius diligebat, novo diplomate asseruit, sicut, inquit, dominus Gregorius sua auctoritate donaverat & confirmaverat S. Victori & Massiliensi monasterio & abbati Richardo. Datum anno ab incarnato Dei verbo M LXXXII. REVERTENTE ME PECCATORE EPISCOPO A CONCILIO ROMANO, sub præfentia & auctoritate domini papæ Gregorii VII. celebrato.

93. Anno 1080. Centullus comes Bigorritanus & Beatrix uxor ejus ac Stephania Beatricis mater, monasterium S. Savini in valle Levitana, cuius disciplina penitus collapsa erat, Richardo abbati tradidere, ut pulsis qui regulæ sanctæ jugum excusserant monachis, induceret religiosos & officii sui retinentes, qui ad Massiliensium leges omnia revocarent, ut fidem faciunt comitis litteræ hoc in tomo editæ. Mox arduum opus, quod incolarum odium & invidiam, nedum monachorum ejiciendorum indignationem concitare debuerat, concordibus omnium votis aggressus est; remque ita perfecit, ut monachi ipsi ad se seversi, ejusque consiliis in melius mutati, comitis litteris, quas sibi apud posteros laudi non futuras probe noverant, subscrivere non detrectarint. Quod forte comitem impulit, ut & S. Severi de Rostagno monasterium Richardo & Massiliensibus largiretur, quamquam de anno minus constat, sicque eodem fere tempore monasteria duo diœcesis Tarbeiensis, eaque haud exigua S. Victori cessere. Quia vero monasterium S. Severi Beatrici comitissæ obtigerat ex paterna hereditate, auctor fuit Dodo Tarbeiensis episcopus, mortuo Centullo, ut denuo confirmaretur S. Victori; id quod præstitit comitissa anno M XCI. *

94. Anno 1080. Arbertus natione Germanus, relictis parentibus procul ut ab hominum consortio vacaret Deo soli, sedem fixit in cōmitatu Leomaniae, annuente Odone vicecomite & uxore ejus Adelaide, qui locum ipsi la Romanæ in quodam saltu assignarunt; ibique ea vitæ integritate degebat, ut plures statim propositi sui sectatores coadunarit, adeo ut centum manfiones locus hic solitarius biennio vix elapso contineret. Tum sollicitus gregi Arbertus, oculis in omnia Galliæ monasteria conjectis, quarit secum diuque deliberat, quorum institutum ipse sequi & suis secundum proponere debeat. Mox tametsi plura occurrabant sanctioris disciplinæ observantissima,

Richardus
frater ejus na-
tu minimus
succedit.

Institutata a
Rich. domo-
nante & con-
cipie in diœcesi
Ruthenensi.

Tom. I. Gall.
Christ. ap-
pend. pag. 50.

Pag. 504.

* Vide infra
Pag. 539.
Monasterium
la Romanæ diœ-
cessi Aginnen-
sis juris fit S.
Victoris.

Vid. inf. pag.
514.

tamen Massiliense præ ceteris elegit. Itaque divino tactus consilio obtulit semet ipsum Deo & S. Victori, ejusque monasterio Massiliensi, in potestate Richardi cardinalis abbatis, & Girberti prioris ejusdem monasterii, & dedit totum honorem de la Romeu, quem dederant & tradiderant vicecomes & comitissa, cum omnibus quæ ab Aynardo & Agasia & ab aliis hominibus impetraverat, mobile & immobile & quicquid ipse, aut aliquis per eum acquisierat ibi. Quæ Otto & Adelais auctoritate sua confirmarunt v. cal. Junii anno M LXXXII.

Et monasteria
duo in Sardi-
nia.

* Inf. pag.
523. 524.

95. Diplomata duo edidimus * Constantini regis seu judicis Karalitani, quibus monasteria duo Richardo abbatii attribuit, alterum in honorem SS. Georgii & Genesii, quod ipse & parentes ejus Arzo rex Caralitanus, & Vera, fundaverant; alterum in honorem S. Saturnini, cuius fundationi ecclesiæ novem assignat, & partem medianam decimæ Caralitanæ diœcesis. Datum est utrumque diploma anno 1089, & priori subscribunt post Constantinum regem & Jorgiam reginam ejus uxorem, Marianus filius ejus qui & rex & Juddex appellatur, Artoq frater ejus, cuius loco subscriptus legitur altero in diplomate Zerchis frater Constantini. Sicque diplomata omnino duo patrem & matrem Constantini regis exhibent, uxorem ejus, filium unum & fratres duos. His adde episcopos duos Lambertum, cuius etiam consilio monasterium S. Saturnini & fundatum est & Massiliensibus attributum: id quod indicare ipse voluit hac sua subscriptione, quam in secundo instrumento legere est: *Ego Lambertus archiepiscopus hujus rei inceptor, & præceptor, ac secundum Dominum consiliator fui, atque canonici subscripti, anathema firmavi; & Virgilium Dolensem, eodem in instrumento subscriptum. Post Virgilium sequitur Sulciensis episcopus, cuius nomen fugientibus characteribus modo legi non potest, sed Raimundum esse suspicamur, eum scilicet qui etiam post Virgilium litteris Hugonis Caralitani subscriptis anno sequenti. His litteris*

* Pag. 528.

Vera regina
& sanctimo-
nialis.

quas etiam proferimus*, utramque donationem Hugo confirmat. Dono, inquit, & concedo firmando atque corroborando ecclesiam S. Saturnini, quæ est sita in archiepiscopatu Caralitano, cum omnibus ad se pertinentibus Domino Deo & B. Mariae semper Virgini & S. Victori martyri & monasterio Massiliensi, & domino Richardo abbatii & successoribus ejus. Tum ecclesiæ omnes recenser, quas diximus fundationi esse attributas. Sic tamen ut quasdam non iisdem omnino nominibus appelleat, quibus a Constantino insigniuntur. Tum subdit:

dono etiam firmo atque corroboro eo tenore quo & data sunt a domina Vera &

sancimoniale, matre judicis Constantini, supra dicto monasterio ecclesiam S. Georgii

& ecclesiam S. Genesii cum omnibus jure ad se pertinentibus. Ubi observare libet

Veram reginam, Arzonis regis uxorem, & Constantini matrem, Deo se sub

idem tempus devovisse. Data Karalis anno ab incarnatione Domini MCX. indict.

XIII. mensis Aprilis die XXII.

Coxanense
monasterium
S. Michaelis
datur S. Vic-
tori.

Vid. inf. pag.
537.

96. Dum hæc aguntur in Sardinia, Guillelmus Ceritanus comes Richardum abbatem adit, eique Coxanense monasterium Confluentis agri nobilissimum, quod a regulari ordine deflexerat, tradit; excitatus parentis sui exemplo, qui Durando & Bernardo abbatibus, in instaurandis ditionis suæ monasteriis usus fuerat non semel. Ad hæc dolebat & omnia sacro in loco cum disciplina, ut vulgo accidit, susdeque exerci, ut jam a priori nobilitate videtur prorsus destitui. Potestatem igitur fecit Richardo, ut tam ipse quam futuri post eum antistites Victorini, abbatem seu ablates & monachos ad S. Michaelem mittant, qui regulam S. Benedicti & constitutiones Massiliensis monasterii teneant: facta donatione XIV. cal. Maii anno MXCI. cui subscribunt post Guillelmum comitem, Dalmatius Narbonensis archiepiscopus, Artallus Elenensis episcopus, Petrus abbas, Bernardus abbas, Guillelmus vicecomes.

97. Huic monasterio aliud circa idem tempus accessit in Hispania, extra muros Toleti urbis situm, ad ripam Tagi, in honorem S. Servandi olim conditum, quodque tota Hispania celeberrimum prædicabatur. Non quidem illud ut cetera pleraque, de quibus hactenus sermonem fecimus, cessit S. Victori Alphonsus Hispaniarum rex religiosissimus; maluit ut S. Petro urbis Roma addiceretur, statuitque eo ut nomine aureos nummos decem singulis annis Romano S. Petri altari penderet: sed qui suum sancto apostolo patrimonium, suum honorem religiose servarent, nullos reperiebat Massiliensibus digniores, quorum scilicet odore suavissimo tota jam Hispania recreabatur. Rogavit igitur Richardum abbatem, ut monachos eo destinaret, obtulit que eis præter solemnes proventus villam Hukekam & quedam alia, quæ omnia testamento firmavit, subscribentibus post regem CONSTANTIA regina, BERNARDO Toletanæ sedis archiepiscopo, RAYMUNDO Palentinæ sedis episcopo, GOME Auchensi, PETRO Legionensi, ASMUNDO Asturicensi, ASIU Ovetensi episcopis & pluribus optimatibus, quos recensere longum est. *Facta cartula testamenti quinto idus Martii.*

98. Jam patet ex dictis, quamquam multa brevitatis studio prætermisimus, quam parvo intervallo temporis diffuderint sese quaquaversum Massilienses. Annum vix centesimum ab instauratione S. Victoris attigimus, & nullam fere tota in Provincia, in Septimania, in Vasconia, immo & in Hispania finibus diœcesim reperimus, quæ monachos S. Victoris desideret. Illos habent, Narbonenses, Aginnenses, Albienenses, Ruthenenses; ad ipsum Galliae méditullium pertigere, Italiam ipsam penetravere. Quid si ulterius progredimur? Ceterum non instaurandis solum monasteriis operam navarrunt suam Massilienses, at etiam promovendæ rei catholice dici non potest quanto animi ardore, ubi opus fuit, incubuerint; his præfertim in regionibus & locis, de quibus hic modo sermo est. Quid sanctæ Arelatensi sedi non contulit Massiliensis congregatio, quid Aquensi, quid Narbonensi, quid tandem exteris, si ita loqui fas est? Barcinonensem dico, Toletanam in Hispania, Pisanam apud Italos, Caralitanam aliasque insigniores & multas, quas vel administrarunt ipsis sepius, vel certe consiliis suis, doctrina & sanctitate juverunt, illustrarunt, reformatarunt.

99. Vix quemquam post Cæsarium antistitem habuere Arelatenses Raimbaldo monacho S. Victoris, & genere & sanctitate, & rebus gestis conferendum. Frequens adfuit conciliis, multas ipse ecclesiæ non monachis solum, sed & canonici erexit aut instauravit, ecclesiæ tandem suæ canonicos ad canonicorum regularium institutum adduxit. Id uno verbo effecit annis amplius triginta, ut Arelatensi ecclesiæ, quam Saracenorum jugo oppressam, adeoque miserum in modum deformatam repererat, splendorem suum restituierit, excitavit aras, templa solo æquata exerit, divinum cultum revocaverit, fidem denique fere extinctam præstatum reposuerit in statum, & a superstitione vindicaverit. Tandem tot laboribus perfunctus depositis infulis, quas ad Aicardum, monachum etiam S. Victoris, transtulit, reliquos vita dies peregit in monasterio unde ipse eductus fuerat, ut qui præclara epis copis dederat actuosa fidei & caritatis exempla, monachis & fratribus præbaret silentii & humilitatis.

100. Inter sanctos Massiliæ antistites recensetur Maurontus abbas S. Victoris, regnante Carolo-Magno; & Remundus secundus ejusdem monasterii alumnus, qui sub monachali habitu & regula dicitur perleversasse, multisque ecclesiæ Majori S. Mariae libros, multa auri & argenti ac palliorum ornamenta comparsasse.

101. Sanctam Aquensem sedem non minus illustravit undecimo sæculo Petrus

Monasterium
S. Servandi
extra muros
Toleti Massiliensibus monachis
committitur.

vid. inf. pag.
546.

Quam bene de
ecclesia me-
ruerint mona-
chi Massiliens-
es S. Victo-
ris.

Raimbaldu
Arelatensis
ant istes.

S. Maurontus
abbas S. Vic-
toris.

Remundus
ejusdem mo-
nasterii alum-
nus.

Petrus Gof-
fredi.

Goffredi, Aicardi Arelatensis antistitis frater, ex ipso S. Victoris cœnobio assūptus circa annum 1085.

Bernardus & Richardus. 102. Florebant eadem tempestate Bernardus & Richardus superius memorati, monachus uterque & abbas S. Victoris, ac demum S. R. E. cardinalis; quorum ille multis passim legationibus egregie strenue obitis, missus est tandem in partes Teutonicas sub annum 1077. cum Bernardo altero, horatatur Henricum imperatorem & Rodulphum, ut migranti in Germaniam, Gregorio septimo commeatum darent, captusque ab Udalrico comite Lutzenburgensi, spoliatus, & tetricum in carcerem injectus, summum vitæ discrimen animo lubentissimo, quia res Dei agebatur, incurrit. Hic plures etiam legationes sub eodem pontifice, sub Urbano & Paschali secundo obiit in Hispania, ibique Mozarabum officium, Romano substituto, abrogari procuravit; tantam denique famam ubique consecutus est, ut pontificatum Narbonensem, deferente clero & populo, capessere coactus sit anno 1107. vel sequenti.

Guillelmus Grimoardi. 103. His omnibus præponendis fuerat, si non ætate, at rebus gestis & dignitate pontificia Guillelmus Grimoardi, Autissiodorensis primum sancti Germani abbas, deinde Massiliensis S. Victoris, qui necdum cardinalis, renuntiatus est pontifex Romanus anno 1362. mense Octobri, dictus Urbanus V. Errant porro qui ipsum abbatem S. Victoris creatum fuisse anno 1358. existimant. Constat enim ex pluribus Innocentii papæ VI. epistolis a nobis editis tomo 2. Anecdotorum, ipsum adhuc anno 1361. Autissiodorensi abbatis presuisse. At sequenti anno celebravit Massiliæ capitulum generale abbatis S. Victoris titulum præferens. Quo anno mense Octobri creatus est summus pontifex. Tum vero nomen & monachi & abbatis S. Victoris retinuit, annisque circiter octo sanctissime exactis in pontificatu, tantam sui opinionem moriens reliquit, ut de nomine ejus in cœlitum fastos referendo deliberatum sit aliquandiu, factis eam in rem inquisitionibus, quas etiamnum proferunt Massilienses monachi.

§. VI.

OBSERVATIONES DE MONACHORUM MAJORIS- Monasterii & Premonstratensium piis moribus.

104. A Massiliensi S. Victori monasterio transeo ad Turonense S. Martini, quod Majus dicitur, quodque fuit & tempore antiquius, & cellarum multitudine numerosius, & viris illustribus ac sanctitate haudquaquam inferius. De eo pauca hæc Guibertus abbas Gemblacensis in epistola sexta ad fratres Majoris-monasterii a nobis edita hoc tomo pag. 921. Monasterio vestro nihil in divitiis cumulatus, religione splendidius, mundius puritate, adversus vitia cautius, ad famam bona opinionis in Dei laude custodienda circumspectius inveniri. Hæc si cum illa ejusdem Guiberti epistola, quam tomo 1. Anecdotorum edidimus conferantur, nihil sane illustrius ad demonstrandam sanctam monachorum Majoris-monasterii conversationem seculo XII. proferri potest. Et quia hæc alicujus videntur momenti, pauca hic ex eadem epistola deflorare libet.

Monachorum Majoris-monasterii clo- gium. 105. Igitur cum devotionis erga S. Martinum causa, Guibertus ad Majus-monasterium accessisset, in eoque per octo menses demoratus fuisset, explorata summa cum diligentia per illud temporis intervallum fratrum disciplina, de his inter alia ad Philippum Colonensem archiepiscopum scribens sic loquitur: Psallendi devotio, & mysteriorum veneratio, hos-

pitumque suscepit tanta intentione, fidelitate, hilaritate ab eis excoluntur, ut nusquam ista videri, nusquam credam ferventiori pietate observari. Nihil ibi indisciplinatum, nihil inordinatum, omnia quieta & consona, nihil citra, nihil supra, nihil indecens ibi, adeo ut universa disponente sapientia in mensura & pondere & numero, quantum infirme humanitati possibile est geri, videantur membra ecclesie illius coherentia sibi sollicita sibi servare unitatem spiritus in vinculo pacis: firmioribus imbecillitatem infirmorum sine murmuratione sustentantibus, inferioribus debitum majoribus honorem exhibentibus, aliis aliorum quarumlibet necessitatum onera portantibus, totumque corpus compactum & connexum & omnem juncturam imitanda subministratio hujus semper pacatum est & crescit ad aedificationem.

106. Et post aliqua: Majora dicturus sum. Vidi ibi quod in nostra regione haud quaque facile est inveniri. Nam cum apud nos multis in locis, quod horror est audire, de hominibus sicut bestiæ, ibi e diverso bestiæ mutantur in homines. Habitat in stabulo illo oblitus præda lupus cum agno, pardus abstensis maculis cum hedo accubat: vitulus & leo & ovis simul morantur, & puer parvulus minat eos: ille nimis puer de quo scriptum est, PUER NATUS EST NOBIS... & in illa domo Dei sancta, cuius in pace factus est locus, tam concordi unanimitate habitant, ut velut a se alienati, nullus nobilitatis vel potentia, nullus officii vel opulentia, nullus dignitatis seu gloria quam in seculo habuerat reminisci videatur: nec major minorem velut subjectum ex fastu despiciat; neque minor maiorem ex necessitate reveratur.

107. Et post pauca, postquam eo in monasterio morari afferuit quatuor illa mystica animalia, quæ in quadriga Dei vidisse se cùm Ezechiel testabatur, in qua scilicet quadriga, quoniam similitudo hominis & vituli, leonis & aquilæ pariter esse memoratur, hæc subjungit: Ut congruentiam typi ad veritatem sublimius exprimamus, ibi sunt qui ut homo, quod rationale est animal, oculò discretionis ita seipso circumspiciunt, ut nihil contra naturalem humanae conditionis dignitatem admittant. Sunt & qui ante vultum interni inspectoris se immaculatos custodiunt, de se gratum ei sacrificium instar vituli offerant, corpus suum per vigilias & jejunia castigantes, & in servitutem redigentes cum vitiis & concupiscentiis carnem suam mortificant. Sunt qui fortis animo prospera non curantes, more leonis qui ad nullius pavet occursum, etiam adversa non formidant. Sunt qui terrena desipientes sicut aquila, per mundissimam conversationem ad caelestia subvولent.

108. Deinde a rebus allegoricis & mysticis transiens ad magis manifestas, de moribus eorum pauca quidem, sed plane miranda prædicat. Et primo ex pendens quam divinis essent intenti: In omni loco dominationis ejus, inquit, secretam quidem, sed praesentem Dei majestatem reverentur, omni quoque tempore benedicentes, & praesentis vita subsidia & futura gaudia promerentur. Verum est omnino, nec me piget dicere, quia non mentior; verum est, inquam, quod exceptis spatiis, quæ natura exigente necessaria prorsus vel nocturnæ quieti, vel diurnæ corporum refectioni debentur, ita omne tempus ab eis præ solemnissima psalmorum extensione in servitio Dei expenditur, ut astivis mensibus parum, aut nihil ante vigilias; hibernis vero nisi aliqua interveniente necessitate post easdem vigilias nihil penitus ab eis somni capiatur; adeo ut non solum primam, quæ privatis diebus in hyeme matutinis laudibus jungitur, sed etiam capitulum in nonnullis solemnitatibus viderim teneri. Et cum tota eorum vita nihil justius dici possit quam quædam similitudo militie, specialius tamen a mane usque ad sextam quasi exercitum in hostem producere, armis concutere, hostemque ipsum videntur provocare; haud alio sane modo quam orationibus, lacrymis, genuflexionibus, suspiriis singillatim insistendo, altaria turmatim obfidendo & missarum celebrationi invicem succedendo. Preter communia officia in quibus persolvendis tota pene dies absimitur, videbatur mihi frequens sonus sacrarum missarum solemnia circumquaque immurmurantium, quasi quædam provocatio ad pug-

Missas a prima ad sextam quotidie celebabantur. nam sese cohortantium. De ista missarum affluitate pauca haec dicit auctor libri de rebus gestis in Majori-monastryo saeculo xi. apud Mabillonum saeculo sexto Benedictino tom. 2. Mos erat ipsius cenobii ut a prima aurora usque in horam prandii propter sacerdotum copiam continua missarum celebratio protraheretur: quæ tam digne & reverenter fiebat, ut magis angelica, quam humana exhibitus putaretur. Aitque his missarum celebrationibus plures defunctorum animas ab igne purgatorio fuisse liberatas, idque revelatum fuisse cuidam eremita: quibus suffragatur Glaber Rodulfus lib. 5. Historiarum, ubi narrat extitisse in remotioribus Africae partibus eremitam, qui cum viginti annorum spatio ab omni hominum confortio segregatus vixisset, a quodam peregrino Gallo visitatus, ab eodem inquisivit num coenobium Majoris-monastryi novisset; cumque ille se nosse apprime respondisset, scito, inquit eremita, præ cunctis Romani orbis illud valere præcipue in liberatione animarum a demoniacâ dominatione, tanta enim viget in eo vivifici sacrificii frequens immolatio, ut nulla pene dies pertranseat, in qua non de potestate malignorum demonum tale commercium animas eripiat. Addit Glaber Rodulphus: erat siquidem, ut ipsi perspeximus, mos illius cenobii, a prima diei aurora usque in horam prandii propter fratrum copiam continua missarum celebratio, &c. Quæ Petrus Damianus Cluniacensis attribuens monasterio, ait S. Odilonem hac revelatione motum, instituisse altera post festum omnium sanctorum die commemorationem omnium defunctorum. Verum Petri Damiani auctoritas preponderare non debet Glabri Rodolfi oculati testimonio, qui monachus Cluniacensis existens opus suum S. Odiloni nuncupavit; tametsi inficias non imus Odilonem hac revelatione motum commemorationem omnium defunctorum instituisse.

Quales essent
in claustrō.

Pergit Guibertus monachorum Majoris-monastryi mores describens: In claustro non fabulis & otio, sed lectioni & discendi cantibus vacatur: excepta dum taxat communi colloctione, que certa hora pro allevatione continui laboris, & pro exigendis necessariis, & recidendis secretis confabulationibus, privatis tantum diebus brevissima conceditur. Quæ verba maxime notanda indicant Majoris-monastryi monachos olim Dominicis festisque diebus ab omni colloquio abstinuisse, privatis vero brevissimum habuisse.

Hospites reli-
gioſos in re-
fectorio com-
muni excipie-
bant.

109. Addit Guibertus: Symbola vero & conuenticula comeditionum apud eos omnino non nomen nec locum habent, quippe quibus nec colloqui, nec extra refectorium aut domum infirmorum quicquam cibi vel potus percipere, nulla umquam vel licentia fuit. Hospites quoque religiosi ad communem mensam, reliqui extra claustrum in caminatis aularum similibus decentissime disponuntur. Ex quibus verbis constat hospites religiosos in communi refectorio exceptos fuisse, sacerulares vero extra claustrum, cerniturque hactenus vetus ædificium apud Majus-monasterium versus sanctorum septem Dormientium ædiculam, quod ab Herveo piissimo abate & Guiberto synchroно constructum fuisse tradunt, ut advenientes laici extra loca regularia admissi, fratrum quietem haudquaquam turbarent. Ceterum nec ipse abbas extra commune refectorium umquam comedere solebat. Ita testatur Guibertus: Inter cetera sane, inquit, quæ cum & ex decreto capituli & ex pacto oris sui exequi necesse est, illud præcipue approbandum, quod quamdiu in monasterio est, conuentum semper eum sectari oportet, & id inviolabiliter observare, ut NUMQUAM IN OMNI VITA SUA extra refectorium, vel ante horam refectionis comedere aut saltem bibere in camera sua aliquando presumat. Addit Guibertus: Et utinam id a ceteris nostri ordinis abbatis diligenter teneretur: quoniam hoc observatum monasteria in incolumente & vigore custodit; neglectum autem ad egestatem vel potius ad exterminium adduxit.

Extra quod
nec abbas co-
medebat.

Tres quotidie
pauperes in
mensa sua re-
ficiens.

110. Sed quia ex praescripto regulæ S. P. Benedicti, mensa abbatis cum hos-

pitibus debet semper esse, quomodo regulæ præceptum adimplerent, docet

idem Guibertus his verbis : Sed nè propterea negligatur opus pietatis, & violetur præceptum regulæ jubentis, ut mensa abbatis cum peregrinis & hospitibus sit semper, tres quotidie pauperes honestius vestiti, in majori mensa refectorii lateri ejus, vel prioris qui ceteris præsidet, assessuri inducuntur, quibus non minori quam aliis fratribus abundantia, sed majori, utpote Christi vicariis, reverentia ministratur. Hæc mire confirmant ea, quæ diximus in commentario nostro in regulam S. P. Benedicti, ubi demonstravimus abbatis mensam ex mente S. Benedicti extra refectorium esse non debere.

111. Cum vero abbatem in morbum incidere contingeret, qua ratione curaretur ita explicat Guibertus : Si autem in id ægritudinis decidat, ut eum lecto recipi expediatur, tunc vero in camera sua resimetur infirmorum more, posita ante lectulum ejus mensula solus comedit, assistentibus ministris qui edenti deserviant. Non autem convivatur ritu eorum, qui in circuitu mensæ sua congregatis vel amicis, vel adulatoribus suis, splendide epulantes, aliis in penuria & murmuringo constitutis, bona ecclesiæ abliguriunt.

112. Redeo ad fratrum descriptos a Guiberto mores : Porro, inquit, in refectorio non edacitati, non epotandis calicibus intenditur, sed naturali in simplicitate necessitati consulitur, & propensiore diligentia quorundam mentes lectione magis quam corpora carnali refectione pingueſcunt: quia, ut ait Tullius, mens hominis discedendo alitur, & ut notavi ego, a nonnullis quorum cibus est verbum Dei, bona pars appositorum Christo in pauperibus esuriens eroganda relinquitur.

113. In dormitorio autem omnia nuda & aperta, & tanta omnium conventionum amputatio, ut pro sacrilegio imputetur, ibi quempiam alium vel respexisse. Lecternia prorsus nulla nisi regularia. Lectuli ipsi non pannorum protensione obumbrati, sed fani stipula adeo respersi, ut nibil in eis possit abscondi. Ubi alludere videtur ad illud regulæ S. Benedicti cap. 55. Lecta frequenter ab abbe scrupulosa sunt propter opus peculiare, ne forte inveniatur. Quam vero abhorrent Majoris-monasterii fratres a proprietatis vitio, quamque essent paupertatis amantes, discimus ex diplomate Mainonis Filgeriensis domini ecclesiam Savignensem eis concedentis : Fratribus igitur, inquit, qui in canobio S. Martini Majoris-monasterii Deo servient omnipotenti, qui videlicet in voluntaria paupertate sublimes mundi divitias abdicantes, terrena posthabuerunt cœlestibus, Christumque pro nobis pauperem factum, pauperes ipsi spiritu liberis & expediti sequanter gressibus, do ecclesiam quendam mei juris Saviniacum nomine.

114. Restat ut singulatus ejusdem monasterii ritus breviter perstringamus, ac primo quidem loco occurrit in præcita Guiberti epistola modus eligendi abbatis, quem his verbis describit : Nullus umquam abbas ibi violenter intruditur, nullus lepra hæreſeos simoniace aspersus assumitur; quia nemo ab aliqua vel seculari vel ecclesiastica potestate, quæ per pecuniam corrumpi possit, aliquando statuitur, sed libera & irreprehensibili electione qui ordinandus est promovetur. Solus namque conuentus, collectis qui infra mensam occurrere possunt cellarum prioribus, sub timore Dei in libertate spiritus, præcurrente jejunio cum eleemosynis, corpus B. Martini sicut in castro novo humillime expetens, summa cum devotione in missis & obsecrationibus stationem celebrat: deprecans ut summus pastor in eligendo pastore sui vicario nec falli, nec suum, sed ipsius eos sequi permittat spiritum; reversusque de ordinando hoc tractat ordine. Electis & in unam secedentibus cameram viginti aut triginta sanioris consilii fratribus qui eligant, ceteri omnes in medio capituli terratenus prostrati, cum letania & precibus, consensum eligentium reverenter expectant, sine refragatione suscepit quicumque illi, Deo auctore, nominaverint. Non est auditum hactenus aliquando casaram esse devotionem orantium, nec terminatam fuisse letaniam, donec in idoneam personam firmaretur consensus eligentium. Dehinc electus designatus ex nomine, cum honore & laude omnipotentis Dei ducitur in oratorium, & sub

Infirmus ut
tractaretur.

Ut se habe-
rent fratres in
refectorio.

In dormito-
rio.

Electio abba-
tis quomodo
celebraretur.

jure jurando pollicentem, usque ad iota & apicem unum, nihil se de omni confusione quam invenit immutaturum, auctoritate apostolica, tradito baculo pastorali, inthronizat eum prior, cui a conventu fuerit impositum. Sacratur vero vel ab ipsis civitatis episcopo: vel, si defuerit ille, aut aliquid typi prætulerit, a quocumque pontifice voluerit.

Exhortationes
in capitulo
frequentes.

* Armarium
in monasteris
erat locus in
claustro con-
stitutus, ubi li-
bri afferva-
bantur.

In extremis
positis ut sub-
veniretur,

115. Secundo, nec illud prætereundum censemus, quod singulis ferme ma-
xime feriatis diebus, congregatis in capitulo fratribus verbum Dei ex suggestu
annuntiabatur. Testem hujuscem ritus proferimus eundem Guibertum, qui post-

quam asseruit in Majori-monasterio reperiri affluentiam salutarium aquarum fa-
lientium in vitam eternam, addit: id probant armaria* pretioso multiplice librorum
congestu referta, probant magistri & sacri tractatores eloquii, qui haurientes aquas
in gaudio de fontibus Salvatoris, singulis & maxime feriatis diebus in capitulo con-
sidentes, crebra propinazione spiritalis potus verba correctionis & instructionis eruc-
tuando alios secum satiant.

116. Tertio. *Dum quis eorum, inquit auctor libri de rebus gestis in Majori-
monasterio saeculo xi. in extremis agit, omnes omnibus negotiis intermissis occur-
runt: non comedendi aviditas, non dormiendi necessitas, non rei familiaris occupatio,
non publice utilitatis dispensatio quanta quanta omnino vel revocat vel retardat, quo-
minus convenient universi, & singuli ad ferenda suffragia. Porro nemo vacuus vel
manibus nudis, sed armati omnes accelerant ad morientis tutelam, armis quidem fidei
& gladio spiritus, quod est verbum Dei. Ubi enim signum extrema illius necessita-
tis auditum fuerit, statim symbolum catholice fidei in persona morientis omnes incipi-
unt, ei scilicet perhibentes testimonium, quod in hac fide vixerit, & in hac fide a
corpo discedit, ne videlicet hostis antiquus ad Creatorem suum revertenti audeat
occurssare, cui audit fidei testimonium undique resonare.*

Qualis esset in
defunctos ca-
ritas.

117. Quartum ejusdem monasterii ritum tanquam oculatus testis refert
idem auctor his verbis: *Cum aliquis fratrum nuper obiisset, confessor ejus in com-
muni super iuncta penitentia inquirebatur. Qua audita, mira compassione videres
cunctatum a fratribus fratri onus suscipi: hic psalmos, ille missas, alius jejunia,
aliusque disciplinas verberum sibi rapiebat. Implebatur profecto miro ordine apostoliz-
cum: ALTER ALTERIUS ONERA PORTATE. Tunc denique exoneratus defunc-
tus ab imposta satisfactione penitentiae liber, ut credimus, transfibat ad requiem, &
conventus assequebatur gratiam.*

Ducentæ olim
a Majori-mo-
nasterio cellæ
dependentes.

118. Ex his & ex dictis haec tenus de sancta conversatione monachorum
Majoris-monasterii ira infert Guibertus Gemblacensis: *Et revera, ut reor,
cum propter cetera bona que ibi exercentur, tum maxime propter munditiam, qua
nihil Deo gratius, domui eidem benedixit Dominus benedictionibus cœli defuper, &
benedictionibus abyssi jacentis deorsum, visitansque eam, & inde sufficientibus earumdem
rivulis benedictionum inebrians multiplicat germina ejus, adeo ut vitis abundans in
lateribus suis longe lateque diffusis radicibus replevit terram, jamque mare Britan-
nicum transferunt propagines ejus propter multiplicem ecclesiasticum ornatum, quo locuples
est, & propter multimodas divitias, que ad ipsam specialiter pertinent, ducentis fere
cellis ab ejus ditione & dispositione constitutis.*

Primorum
Præmonstra-
tenium vita
quam sancta.

119. Qua haec tenus de monachorum Majoris-monasterii piis moribus deli-
bavimus, movent me etiam ut ad lectorum ædificationem aliquid subjiciam
de primorum Præmonstratenium vita sanctitate, quam mire prædicat episto-
la cujusdem Canonici regularis & S. Barbaræ præpositi, qui abdicata digni-
tate ad Præmonstratenenses transierat, redditque rationem suæ translationis.
Edita est a nobis hoc tomo pag. 780. epistola illa, in qua inter alia ad pro-
positum nostrum hæc habet: *Cum ad locum illum quem nunc incolo, Domino do-
cente ac ducente, pervenisssem, primum, fateor, vehementer inhorruit visus, præsertim
cum in omni situ ejus vel ædificiis, nihil se carnis oktuitibus presentaret amœnum;
sed*

sed nec in victu seu vestitu fratrum, quod carnem ipsam multum valeret oblectare: cum vita eorum austera satis sit atque parca, ut pote cui raro piscibus, carnis autem vel sagina numquam, nisi gravi corporis intercedente molestia vesci licet. Quotidie quoque in laboribus plurimis, in jejuniis & vigiliis multis, in assiduitate taciturnitatis, & pro temporum intemperie astu & algore fatigatur, & quod difficillimum est tunicæ fratrum, in quibus squallores nocturnos five diurnos agunt, nisi frequenter exuantur, quod ex more tantum in sabbato fit, scaturire vermis non desistunt. Erat autem in memoratis fratribus precipuum quoddam ac singulare bonum, concors & unanimis tranquillitas, cum humilitate & mansuetudine supportans invicem in caritate. Sedulus omnium etiam eorum, qui negotiis forensibus deputantur, ad divinum obsequium concursus, & in omnibus motibus & gesticulationibus suis omnia honeste & secundum ordinem facta: quorum tam probabilis conversatio, & quædam erga me quasi prærogativa devotionis adeo me sibi devinxit, ut recogitans omnes annos meos, id est circuitus errorum meorum, cum eisdem fratribus & inter eos pauperem Christum deliberarem pauper sequi, &c. Tot tamen inter bona unum fuit quod optimo displicuit viro, quodque ab omnibus solitariae vitæ sectatoribus maxime notandum est: *Unum est*, inquit, *quod in hujus loci commoratione animum frangit, acrisque excoquit, videlicet quod prope castrum & viam regiam degens, a multis notus, multorumque notitiam habens, ex eorum accessus frequentia, in desiderata finu quietis, pro eorum immanni & inani colloquio non sinar esse quietus. Nulli enim proficere satagenti, a prefectus sui studio expedit hora vel una a corruptente mores bonos colloquio sacularium impediti.*

§. VII.

O B S E R V A T I O N E S D E S . B E R N A R D O
& de Nicolao ejus notario.

120. Ex epistolis, quas hoc tomo plurimas edididimus, haec maximi sunt pretii, quæ Bernardum parentem habent, cum propter sancti doctoris excellentiā, tum propter earum, quas tractant, rerum gravitatem. Singulas hic expendere nec proposiri nostri est, nec otii: quamquam in his nulla est quam diligenter accurateque legi non maximopere intersit. Unam tantum aut alteram perstringemus, quæ ad illustrandam sancti abbatis historiam maxime videntur conducere; earumque occasione quædam de eodem sancto hactenus minus nota discutiemus. Consideranda in primis venit epistola XI. ad Innocentium papam II. de contentione Philippi & Hugonis pro ecclesia Turonensi. Nimirum mortuo Hildeberto archiepiscopo, anno 1134. Decembris die decima octava, cum canonici Gaufridi comitis violentia e propriis expulsi sedibus exsularent, vacantique ecclesiæ providere deberent, quidam contra sacrorum scita canonum, Philippum quemdam elegerunt, Gisleberti ante Hildebertum archiepiscopi nepotem, &c, ut ait S. Bernardus, *eius ambitionis haeredem. E contrario Hugo vir prudens & nobilis a seniori parte eorumdem clericorum canonice eligitur*, uti legimus in Actis episcoporum Cenomanensium. Re ad Innocentium papam delata, utriusque electionem designatis judicibus examinandam commisit, atque ut libratis ambarum partium utrinque rationum momentis, decretorio judicio pronuntianter quis legitimus futurus esset antistes, facultatem attribuit. Hos inter judices videtur principem locum tenuisse sanctus Bernardus qui de tota judicii serie Innocentium II. certiore fecit, scripta ad eum epistola undecima, a nobis primum hoc tomo edita pag.

Epist. 150.

Analect. tom:

3.
S. Bernardus
judex a papa
designatus ad
dirimendam
litem de duobus
contentibus pro
ecclesia Turonensi,

730. Ex ea discimus designatos judices convenisse Blesis, qui locus acturis foret & vicinare congruus & securitate; duoque præfertim eaque maximi ponderis Philippo objecta esse, quod infra annos videlicet esset, & nequaquam electus a quibus oportuit, sed neque a quantis. Aberant si quidem eo temporis majores personæ ecclesiæ, nimurum & ab ecclesia pulsæ & a propriis dominibus, archidiaconi scilicet omnes, decanus & cantor, cum univeris illius ecclesiæ presbyteris, ac multitudine aliorum diversi ordinis clericorum, qui Hugoni cum faverent omnes, factam de illo electionem sanam & canonicam esse dicebant, quod in ea consentirent, quorum in eligendo prævaleret auctoritas: Addebatque Hugonis electioni non debere obesse, quod extra ecclesiam vel civitatem præter morem celebrata fuisset, cum adhuc persecutionis urgeret necessitas sed neque impedire, quod pars altera non interfuit, cum præmonita a fratribus & vocata adesse renuerit. His omnibus rite expensis, cum ad sui juris defensionem nihil afferre possent Philippi patroni, quod rationis umbram habere videretur, justum nobis, inquit S. Bernardus, & his qui nobiscum erant religiosis & sapientibus personis, episcopis, & abbatibus & clericis visum est, diuturnæ fatigationi ecclesia ponere finem, & nequaquam ultra sustinere moras & dilationes querentium qua sua sunt, & sub hac occasione presumdantium ecclesiam Dei. Data ergo sententia a nobis, quod iustitia exigeret ingredi causam, nec esset canonica excusatio, quam afferrent, ipsi more sae tergiversantes, tamquam qui cause sue parum fiderent, appellaverunt. Tunc vero prolati scriptis apostolicis, in quibus & nobis causam inexcusabiliter terminare, & ipsis sententiæ nostræ irrefragabiliter obedire precipitur, illi audire contemnentes abierunt, vocati sunt, nec venerunt: vocati secundo, iterum renuerunt. Nos autem conversi ad partem alteram ordine nihilominus judiciario juxta mandatum vestrum processimus, & suscepimus probatione canonica super duobus memoratis capitulis, post examinatos testes, post peracta sacrificia, Philippi electionem apostolica freti auctoritate quassavimus. Porro de Hugone, quia infra sacros ordines eum constat fuisse electum, vestra, ut dignum est, misericordia reservavimus. Hæc omnia, que historiam archiepiscopum Turonensem, & vitam S. Bernardi mire illustrant, hactenus ignota fuere.

Causa Dolensis ecclesiæ ei dirimenda committitur.

121. Paucis post annis Eugenius papa III. S. Bernardi olim discipulus; celeberrimam illam controversiam, quæ ab ducentis jam & amplius annis, de primatu seu jure metropolitano Turonensem inter & Dolensem ecclesiæ movebatur, sancto abbatи commisit æqua placidaque compositione dirimendam. Apostolicum mandatum ut exequeretur Bernardus, una cum Gaufredo notario ac Nivardo fratre suo, ad destinatum accessit locum, examinatis utriusque partis rationibus, pacis amans faventem Dolepibus protulit sententiam. Cujus tenorem hactenus ignoramus: at Turonenses quibus antea causam adjudicaverant summi pontifices, Nicolaus I. Johannes VIII. Johannes XIII. Leo IX. Gregorius VII. Utbanus II. & novissime Lucius II. qui Hugonem Turonensem archiepiscopum de Dolensi, Briocensi, & Trecorensi episcopatibus investiverat per baculum ligneum, hactenus in ecclesia Turonensi conservatum, prolate a S. Bernardo sententiae stare detrectarunt. Hæc discimus ex Anastasi papæ IV. epistola ad Turonensem archiepiscopum a nobis primum edita tom. 3. Anecdotorum pag. 897. in qua sic loquitur: Dolensis ecclesiæ gemitus felicis memorie papa Eugenius prædecessor noster consideratione motus, sanctæ recordationis Bernardo quondam Clarevallis abbatи per sua scripta mandavit, ut ad componendam pacem inter te & Dolensem ecclesiam laboraret, & juxta datam sibi de super sapientiam, agitatam hinc inde longo tempore controversiam fraternali caritate sopiret. Quoniam igitur a parte tua & illius ecclesiæ de servando quod ipse inter vos constitueret, securitate accepta, idem abbas inter

vos, praesentibus dilectis filiis nostris G. monacho & Nivardo fratre ipsius abbatis, quod vidit expedire constituit, per praesentia scripta fraternitati tuae mandamus, quatenus a rigore voluntatis tue descendas, considerans quia caritas non qua sua, sed qua aliorum sunt querit, compositionem ipsam observes. Idem testatur Innocentius III. in decretoria sententia aduersus Dolenses, a nobis edita ibidem pag. 945. De pertinacia Turonensium conquesti sunt Dolenses, & ipsi similem in reatum prolaphi, factae ab abbe de Fontanis de consensu partium compositioni stare recusantes.

122. Docent vite S. Bernardi scriptores sanctissimum abbatem revertentis in Italiam Innocentii II. comitem fuisse: at vero ad Cassinense monasterium cumdem accessisse nulquam tradunt. Tamen non solum accessisse, sed & in capitulo sermonem habuisse, cum solemnij judicio depositus est Raynaldus abbas, ejusque in locum subrogatus abbas Stabulensis Wibaldus, qui paulo anet vitande tantæ dignitatis causa Cassino declinaverat, discimus ex Petri Diaconi chronico Cassinensi, in quo lib. 4. cap. 122. haec habet: *Sequenti autem die iterum ad monasterium ascenderunt, in quo post peractum ab abbe Clarevallensi sermonem, cardinales auctoritate apostolica eidem Raynaldo Cassinensem abbatiam interdixerunt, &c.*

123. Eo in loco primum Wibaldo abbati innotuisse potuit S. Bernardus, quem etiam postea in Germania prædicantem audit ac demiratus est, unde & in epistola 147. ad Monegoldum scholæ magistrum, eundem Bernardum tamquam egregium Christiani oratoris exemplum proponit his verbis: *Est tamen interdum in ecclesia quedam rerum opportunitas, in qua dicendi artificium irreprehensibiliter exercetur, & maxime in predicandi officio, in cuius gratia principatu meo quidem judicio ponitur vir nostrorum temporum valde illustris Bernardus Clarevallensis abbas. Oratorem non immerito dixerim, qui a rhetoribus definitur vir bonus * dicendi peritus. Si quidem vir ille bonus, longo eremi squallore & jejunii ac pallore confectus, & in quamdam spiritualis formæ tenuitatem redactus, prius persuaderet visus quam auditus. Optima ei a Deo concessa est natura eruditio summa, industria incomparabilis, exercitium ingens, pronuntiatio aperta, gestus corporis ad omnem dicendi modum accommodatus. Non igitur mirum, si potenti tantarum rerum virtute excitat dormientes, immo, ut plus dicam, mortuos, & Domino cooperante & sermonem confirmante, alterat homines & ad jugum Dei trahit captivos, qui fuerant in curribus Pharaonis. Hunc tu vere dixisses eloquentem, qui non destruit opere, quod prædicat ore, qui non est intus Nero, foris Cato. Quem si videoas, doceris; si audias, instrueris; si sequare, profeceris.*

124. Cum igitur ea fuerit in Bernardo eloquendi vis & gratia, haudquam mirum videri debet, si tanto cum fructu ubique, sed maxime in Germania concionatus fecerit, Domino præsertim cooperante, ac sermonem confirmante sequentibus signis. Miracula haec in Germania a S. Bernardo quotidie patrata scriptis confignarunt discipuli ejus, testes oculati; sed juvat hic ea referre, quæ de his scribit Helmodus in chronicō Scavorum cap. 59. hoc modo: *Circa tempora dierum illorum ortæ sunt res novæ & toti orbi stupenda. Præfidente enim sanctissimo papa Eugenio, Conrado quoque III. gubernacula regni moderante claruit BERNARDUS CLAREVALLENSIS ABBAS, cuius fama tanta signorum fuit opinione celebris, ut de toto orbe confluere ad eum populorum frequentia, cipientium videre, quæ per eum fierent mirabilia. Hic itaque ingressus in Teutonicam terram, venit ad celebrem curiam FRANCKENVORD, quo tunc rex Conradus cum omni principum frequentia festinus occurrerat. Cum ergo vir sanctus in ecclesiis positus, curandis agrotis in nomine Domini propensius instaret, astante rege & summis potestatibus, incertum erat inter tantas populorum catervas, quid quis patere-*

Cassini inter-
est electioni
Wibaldi ab-
batis.

S. Bernardi
elegium.

* Sit ergono-
bis orator
quem institui-
mus, is qui a
M. Catone fi-
nitur, vi bo-
nus dicendi
peritus. Quin-
til. lib. 12. cap.

De quibus-
dam miraculis
S. Bernardi in
Germania pa-
tratis.

tur, aut cui forte subveniretur. Aderat illic comes noster Adolfus certius nosse capiens ex operatione divina virtutem viri. Inter hac offertur ei puer cœcus & claudus, cuius debilitatis nullæ potuit esse dubitatio. Cœpit ergo vir sagacissimus intentare solerter, si forte posset in hoc puerō sanctitatis ejus experimentum capere. Cuius incredulitati, veluti divinitus edocitus vir Dei, remedium prvidens, puerum præter morem jussit sibi applicari, ceteros enim verbo tantum confignauit. Hunc vero exhibitum manibus exceperit, oculisque morosa contractione visum restituit. Deinde genua contracta corripiens, jussit illum currere ad gradus, manifesta dans indicia recuperatam visus quam gressus.

125. Epistola 23. S. Bernardus quemdam dehortatur monachum qui ad aliud transire monasterium avebat, ejusque propositum improbat omnino. Et quidem ea fuit semper & constans sanctissimi doctoris sententia, monachum in regulari monasterio stabilitum, quocumque prætextu, ad aliud transmigrare monasterium non debere. Id præsertim docet in libro de præcepto & dispensatione, capite 16. ubi monachum per majoris perfectionis speciem e Cluniacensibus ad Cistercienses eosque districtiori disciplinæ addictos transire meditantem a suo consilio avertire conatur. Id si observasset Nicolaus Arremarensis monachus numquam in illam præcipitii abyssum ruisset, quam probi exhortuere omnes. Is absente Bernardo, a Rualeno priore admissus apud Claravallum, cum esset ingenii facilis, at sibi parum constantis, seque in aliorum animos insinuaret, ac litteras pro tempore apprime calleret, brevi post firmatam in Claravalle stabilitatem, S. Bernardi factus est Notarius, quo in munere sanctissimi abbatis sui indulgentia ac facilitate abusus, sigillum ejus in malos usus adulteravit, commissis turpibus quibusdam, ac demum in horrendam prolapsus est defestationem; sed tandem post varios hinc inde discursus, ad suos mortuo S. Bernardo reversus est Arremarenses, ubi tunc sibi tuto ac securo esse liceret. Omnia haec quidem observat fusiisque describit Mabillonius in limine sermonum S. Bernardi, ubi Nicolai ejusdem vitam a se compositam representat. Verum quod vir eruditus ignoravit, quis crederit! idem Nicolaus tam turpi labe inustus, tantam sibi postea famam fecit, sibique adeo principum, episcoporum, summorum etiam pontificum devinxit animos, ut ipli carus evaderet. Id sane constat ex Adriani papæ IV. epistola ad Samsonem archiepiscopum Remensem a nobis tomo 2. edenda, in qua summus pontifex sic loquitur: *Veniens ad apostolica sedis præsentiam dilectus filius noster magister Nicolaus, qui nobis satis carus est & acceptus, Arremarensis monasterii monachus, de suffragio & admissione precum suarum in negotiis ejusdem ecclesie fraternitatem tuam nostris litteris expetit ammoneri. Quocirca fraternitatem tuam per apostolica scripta mandamus, quatenus eamdem filium nostrum, qui circa negotia tua existit satis sollicitus ac devotus, pro B. Petri ac nostra reverentia diligas attentius, & honores, & petitionibus ejus in negotiis ipsius ecclesie benigno jugiter concuras affensi, & ita ei favorem & auxilium tuum in causis suis impendas, ut fraternitas tua de admissione precum nostrarum commendabilis videatur. Quid quod Alexander III. sua eumdem Nicolaum epistola dignatus est honorare, ac etiam non spernendis laudibus exornare. Sic enim edendam tomo 2. epistolam VI. ad eumdem Nicolaum inchoat: Devotionis tuae constantiam & fidei firmitatem, quam erga sacra sanctam Romanam ecclesiam & personam nostram multis rerum experimentis & ipso effectu operis te habere cognoscimus, gratam acceptamque tenemus, & eam plurimum in Domino commendamus. Novimus enim qualiter propriae personæ minime percipi, & pro negotio ecclesie satis multum laborasti. Unde nos propositum & voluntatem habemus personam tuam, sicut specialem ecclesie filium, sincera in Domino caritate diligere, & petitiones tuas omni tempore exaudire. Deinde cum hor-*

De Nicola S.
Bernardi no
tatio.

Summorum
pontificum
etiam post ca
sum sibi de
vincit animos.

tatur, ut sicut bene coepit in devotione & fidelitate, & ecclesie, & sua, constanter perseveret, & alias tam ecclesiasticas quam sacerdotes personas ad hoc idem inducere studeat & propensius solidare. Demum ipsum Hugoni Senonensi, Samsoni Remensi archiepiscopis atque Henrico Treccensi comiti commendat.

§ VIII.

OBSERVATIONES DE DISCIPLINA ECCLESIASTICA.

126. Singularem hic observationem subjecere proposueramus de disciplina ecclesiastica, sed jam præfationis modum excessimius, quæ nullum umquam accepert finem, si cuncta hoc in tomo observatu digna recensere vellemus. Tamen materiam hanc ne reliquamus omnino intactam, unum aut alterum subjecimus exemplum. Attentius itaque legenda videtur A. civis Spirensis ad sanctum Héribertum epistola a nobis edita pag. 357. adversus præproperas peccatorum absolutiones, in qua de quibusdam conqueritur sacerdotibus, qui publice facto ad populos in ecclesiis sermone, cunctos manus sursum levare & peccata confiteri jubent: quo facto, confessim absolucionem & remissionem eorum omnium illis tribunt tanta facilitate, quanta forsitan de pecunia propria tres obos nollent cniquam relaxare. Hoc audientes, inquit, nonnulli fratrum, qui ex divino munere aliquantam sacrae scripture facultatem habent, & tamen propter reverentiam obloqui non audent, vehementer scandalizantur, scientes rem profusa illicitam fieri, quæ nulla sanctorum patrum auctoritate possit defendi, & ad intermissionem imperita multitudinis laqueus diabolicus sit, existimantis se nec confessione postea indigere, sed omnia crimina tamquam denuo baptizatis, dimissa sibi, acceptaque hac mortifera securitate, nec pecicula animarum suarum incurrint, & iterare flagitia sua vel graviora addere, pro nibilo ducunt: quippe quæ iterum atque iterum tam facile ignoscenda sibi esse confidunt. Pravum hunc morem ubi refutavit auctor sic concludit: Probandi sunt atque gressus singulorum, qualiter incesserint per viam morum, & antequam proferatur humanum judicium, quorsum vergat divina sententia vigilanter intundendum est. Et post pauca: Quisquis aliter agit, certum est nihil illum alii proficere, sibi vero plurimum obesse, & sub finem epistolæ, has novas absolutiones appellat publicas deceptiones. Eadem haud dubium erat mens Udonis archiepiscopi Trevirensis, qui, ut ex Alexandri papæ II. epistola ad eundem edita hic pag. 480. discimus, incestum presbyterum ab officio suspensum, perpetua addixit penitentia, carnis abstinentia ac jejuniis macerandum.

127. Scripsimus alias de sacrarum ædium dedicatione, plures olim præfules hisce solemnis adesse solitos, qui dicecelano episcopo, quem nimurum spectabat templorum dicecessis consecratio, subvenirent: sed primas illum vulgo tenuisse, atque eam in rem canonem decimum concilii primi Arausicanis laudiavimus & 36. concilii secundi Arelatensis, quibus cavetur ne episcopus, qui in alienæ civitatis territorio ecclesiam adificare disponit, dedicationem ejus præsumat, ut pote quæ illi omnimodis reservanda est, cuius in territorio ecclesia exurgit. Viguit autem præsertim apud Gallos disciplina hæc, eaque severitate, ut profana crederetur ædes aut basilica, quam episcopus quilibet exterus sine consensu dicecessani consecrasset. Quin & ob eam rem proventus ejus omnes dicecelano ipsi concedebant; idque undedecimo saeculo Prumiensibus monachis contigit docebit Everardi Trevirensis antistitis diploma ad Ruperrum abbatem, quo diplomate notum omnibus facit Everardus, rogatum se esse a Ruperto sancti Prumiensis monasterii abbatem, ut eidem cenobio decimas ecclesiarum quarundam episcopii sui, quæ neque ab episcopo, quæ debuerant consecratae, nec par-

Præproperæ
peccatorum
absolutiones
damnatae.

De sacrarum
ædium dedi-
catione.

De antiquis
Eccl. ritibus
lib. 2. cap. 3.
n. 6.

Infr. pag. 454.

rochiis uti oportuerat, solemniter determinatae, synodali judicio in jus sui concesserant, restitueret & confirmaret; seque perpetuae salutis consideratione & potentis caritate & obsequiis obstrictum, voluntarium ejus petitioni præbuiisse assensum, easque denuo consecrasse. Huic diplomati subscribunt Bruno & Roticus chorepiscopi, quod chorepiscopos ad annum 1062. quo datum est, perseverasse.

Quibus de causis edita epistolas sive diplomata hoc tomo ediderimus, si qua forsan tanto in numero quam opuscula deprehendant perspicaces & eruditæ lectors alias jam vulgata, id ne statim nobis vitio verrant. Neque enim semper culpandi veterum hujus modi monumentorum collectores, cum edita alibi nonnulla novis typis subjiciunt. Nam et sunt quædam adeo rara, ut facilius in manuscriptis reperiantur quam in impressis codicibus. Exemplo esse potest concilium Trevitensi anni 1310. a nobis tom. 4. Anecdotorum relatum, quod mihi aliquando asseruit Stephanus Balusius esse jam editum. Nam quæsitus in omnibus conciliorum collectionibus, etiam in antiqua synodorum Trevirensum editione, haec tenus reperiiri non potuit. Quod igitur illud recudi curavimus, operam eruditis viris navavimus non infructuosam.

128. Secundo nonnullæ sunt librorum editiones, quas vix in bibliopolarum officinis remorari patientur eruditæ. Venditis ergo ac distractis omnibus eorum exemplaribus, ut publico studiosorum desiderio fiat satis, eos denuo recudere necesse est; atque ita veterum monumentorum collectionem a nobis anno MDCC. Rotomagi editam, cujus omnino jam defecerant exemplaria, Thesauro nostro Anecdotorum, hortantibus bibliopolis ipsis, inseruimus, ut præsto esset omnibus eam desiderantibus.

129. Tertio, eadem de causa possunt etiam subinde typis novis mandari, quæ cum alienis in regnis evulgata sint, vix ac ne vix quidem ad nos transierunt. Ea propter autores mihi fuere amici mei, ut editis in Anglia Bede Venerabilis libris quatuor in Genesim prædicto in Thesauro locum darem, ut poterem quos in magnis Galliæ bibliothecis haec tenus perquisitos needum videre potuerim. Simili fere consilio olim Mabillonius editos Romæ antiquæ Liturgiæ Gallicanæ codices Parisiis cum notis & observationibus iterum imprimi curavit.

130. Quarto, edita sunt quidem nonnulla opuscula sed imperfecta, sed manca, sed truncata, quæ si integra & perfecta aliquibus occurrant in manuscriptis, exultant doctissimi quique quasi victores capta præda, utque publici juris fiant urgere non cessant. Ea propter judicium in solemnî prælatorum & episcoporum conventu in Vermeriensi palatio prolatum in gratiam Anisoleñium monachorum adversus Robertum episcopum Cenomanensem, & ad Nicolaum papam directum, a Mabillonio primo vulgatum in Annalibus Benedictinis, sed omnibus subscriptionibus destitutum; hic iterum edidimus cum subscriptionibus quinquaginta, ex quibus viginti quatuor sunt episcoporum, sex abbatum, viginti procerum sive comitum, quorum cognitio ad illustrandam historiam non parum conducit. Simili modo Gerberti epistolam ad Widerodium episcopum Argentinensem a Chesnio & Marloto jam vulgatam, sed media parte truncatam ex Mabillonii schedis integratæ suæ restituimus.

132. Quinto, integra quidem in quibusdam libris prodire opuscula quædam, sed non sana & sincera. Sunt enim editores nonnulli, quos ita rapit stylus elegantia, nihil ut in medium proferre queant, quod non sit ad purioris latinitatis leges elimatum, ex quo sit ut auctorum stylum mutando, persæpe mutant & sensum. Quapropter eruditis societatis Jesu viris multum debemus,

qui acta sanctorum a Laurentio Surio olim mutato stylo vulgata , nobis sincera incredibili prolsus labore restituere. Eadem ratione diplomata quædam a doctissimo viro Christophoro Browero in Annalibus Trevirensibus edita , pura hic & sana dare non dubitavimus. Quam bene autem a nobis hac in re consultum fuerit judicabunt viri eruditæ , utramque si velint inter se editio- nem conferre. Exemplo sit decretum Brunonis archiepiscopi Trevirensis ad- versus invasores bonorum ecclesiæ suæ.

EDITIO BROWERI.

Propter continuas oppressiones quas ecclesia nostra patitur , decernimus & Spiritus-sancti judicio & auctoritate nobis delata confirmamus , ut quicumque diripiendis ecclesiis , vel sacræ ædificiis cremandis , vel capiendis clericis , vel in iuste vestigalibus exigendis , vel publica privataque pace , violanda huc usque nos turbaverit , ad rationem facti reddendam ex præscripto legum accessatur , sententiam , si parereat , accepturus mitiorem ; si refrage- tur , judicium sine misericordia. Porro ab hodierna die quisquis in posterum , violasse quæ diximus , fuerit deprehensus , cum anathematis sententia correptum , judicatumque damnamus. Precipimusque ut ab omnibus haud aliter , quam sacrilegio pollutus devi- tetur , affixumque ejus in ecclesia pu- blice nomen , ad infiæti anathematis indicium , Dominicis quibusque diebus recitetur. Tum etiam quicumque cum eo communionem inierit ; si laicus , eodem anathemate plectatur ; si clericus , gradu deturbetur. Qui vero spo- lia emerit ab eo , acceperit , is sacræ similiter interdicatur Congregationi- bus autem potestatem liberam faci- mus , ut omnes qui in possessiones ea- rum se inferre ausi fuerint , infligendis anathematis persequi non definit. Archidiaconis etiam concedimus , ut ubi per occupationes reipublicæ ad- esse mihi non licebit , penitentes ana- thematis vinculo rite solutos reponere in ecclesiæ gratiam , veteri servata con- fuetudine possint.

Hic subjecere possemus S. Irminæ testamentum , quod ille ex duorum di- plomatique fragmentis pro libitu coaptavit. Sed hæc præmonuisse sufficiat.

EDITIO NOSTRA.

Hoc decretum sanxit Bruno archi- episcopus xi. archiepiscopatus sui anno. Propter continuas oppressiones , quas ecclesia nostra patitur ; decerni- mus , & Spiritus-sancti judicio & aucto- ritate nobis concessa firmamus , ut qui- cumque five in rapinis rerum ecclesi- sticarum , five in combustionē alicujus ecclesiæ , five in captione alicujus cle- rici , vel in quacumque indebita exa- ctione , five in generalis vel specialis pacis violatione haec tenus nos contur- bavit , ad satisfactionem canonice vo- cetur , passurus secundum senten- tiā ; obediens , judicium cum mis- ericordia ; rebellis , judicium sine mi- sericordia. Ab hac autem die , id est iv. idus Decembri ulterius quicumque supradictorum violator inventus fuerit , id est MCXXII. Dominico , ho- dierna excommunicatione prædamna- mus & præcipimus , ut ab omnibus ut sacrilegus devitetur , suspenso ejus no- mine in ecclesia ad judicium excom- municationis jam super eo factæ & singulis diebus Dominicis repetendæ , ita ut quicumque ei communicaverit ; si laicus , eodem anathemate ferietur ; si clericus , ab ordine deponatur. Spo- lia quoque emens vel dono accipiens , ei cui & spoliator dominationi subja- ceat. Congregationibus etiam licen- tiā damus , ut quicumque eos in bo- nis stipendiiorum suorum læserit , cum quotidiana excommunicatione perse- quantur.

133. Sexto, corrupta ab hæreticis scripta numquam sine fructu recuduntur; ideoque epistolam episcoporum Ichismaticorum in Papiensi conciliabulo congregatorum de electione Victoris antipape a Godalsto editam, sed truncatam magna ex parte, maxime vero eo in loco ubi Romana S. Petri ecclesia dicitur *mater & caput omnium ecclesiarum*, quæ verba hæreticus suppressit, incunctanter recudimus in Thesauro nostro anecdotorum.

135. Septimo, multæ sunt cum operum tum maxime epistolarum compilations, quarum complemento repetenda sunt sæpius ab editis libris nonnulla quæ suo loco inserantur. Hac ratione Mabillonius antiquos datus ordines Romanos in tomo 2. Musæ Italici, antiquissimum omnium non semel jam vulgatum novo prælo submisit.

135. Octavo, cum nemini umquam contigerit, ut omnia vel legerit, vel lecta semper mominerit; si quæ forsitan diplomata, si quæ epistolæ alias jam editæ in tantæ collectionis molem irreperint, quod negare præfracte nollemus; nemo de nobis jure conqueratur: alioquin queratur simul & de omnibus monumentorum veterum collectoribus, qui in hujusmodi scopulum inciderunt. Queratur de Stephano Baluzio, qui vel in ultimo Miscellaneorum libro non multum amplo, octo minimum opuscula jam vulgata edidit. Queratur de Chesnio & Labbeo viris immortali memoria dignis, qui in uno eodemque volumine aliqua monumenta bis protulerunt, quod & aliis magni nominis viris accidisse deprehendimus. Sed & plerumque evenit, ut ex iterata hujusmodi editione gratulenter viri eruditæ, qui in secunda novas reperiunt lectiones, ex quibus emendetur prima. Ceterum quæ hac in editione irrepererunt menda, illa autem pro operis mole per pauca existimamus: indulgentia nobis lectores benevoli eo lubentius, quo minus nobis ab urbe, a typographis longe diffitis, libris & eruditorum consilio ope destitutis, facultas fuerit continuo ea corrigendi, quæ consulo erratorum indice ad cujusque tomi caleem posito, emendarii facile poterunt.

ERRATA.

P. 9. l. 15, seu &; l. seu ut. P. 16. l. 20; opulante l. opiculante. P. 20. l. 3, consilio; omnes principes Sardinie præcepta; l. consilio, omnes principes Sardinie, præcepta, P. 24. consilio; l. consilio. P. 29. l. 4, non; l. nos. P. 32. l. 33, communicatus l. comitatus. P. 33. l. 7. Moguntia; l. Moguntia. P. 38. l. 22. Canonici i. Canonice.

INDEX CHRONOLOGICUS

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM

HUJUS VOLUMINIS.

P receptum Childeberti regis I. pro S. Carilepho, <i>Anno</i> <i>XVIII.</i> <i>Præceptum Childeberti regis I. Daumero abbatii Anisolensi concessum,</i> <i>XVI.</i> <i>Præceptum Chilperici Chlotarii regis filii Gallo abbati Anisolensi concessum,</i> <i>XVII.</i> <i>Præceptum Theodorici regis Sivardo abbati Anisolensi concessum,</i> <i>LXXXII.</i> <i>Præceptum Chlodovei regis junioris Ibboleno abbati Anisolensi concessum,</i> <i>XXXVIII.</i> <i>S. Irmina abbatis testamentum,</i> <i>XXXIX.</i> <i>Carta Irmina abbatis pro monasterio Epternacensi,</i> <i>CIV.</i> <i>Carta ejusdem pro eodem monasterio,</i> <i>CIV.</i> <i>Carta Hedeni ducis pro S. Vwillibordo episcopo,</i> <i>CIV.</i> <i>Carta Aengilaldi viri illustris pro S. Vwillibordo episcopo,</i> <i>CV.</i> <i>Carta Pippini & Pletrudis ejus uxorius Epternacensi monasterio,</i> <i>CX.</i> <i>Carta Aengelberti pro monasterio Epternacensi,</i> <i>CXXI.</i> <i>Carta Ansbaldi monachi pro S. Vwillibordo episcopo,</i> <i>CXXII.</i> <i>Carta Aengelberti viri illustris pro S. Vwillibordo episcopo,</i> <i>CXXIII.</i> <i>Carta Ansbaldi monachi pro S. Vwillibordo,</i> <i>CXXIV.</i> <i>Carta Pippini principis pro Suevrensi monasterio,</i> <i>CXXV.</i> <i>Carta Arnulfi ducis pro monasterio Epternacensi,</i> <i>CXXVI.</i> <i>Carta Hedeni ducis pro S. Vwillibordo episcopo,</i> <i>CXXVII.</i> <i>Carta Herlaefi pro ecclesia S. Lamberti de Baclao,</i> <i>CXXVIII.</i> <i>Traditio quam fecit Berta aut Bertrada Prummie monasterio,</i> <i>CCL.</i> <i>Carta fundationis monasterii S. Michaelis in Apuniano haud procul a Luca Civitate, a Radehizo abbate & Ansfrido ejus fratre,</i> <i>CCLX.</i> <i>Præceptum Pippini regis impetratum a Sigobaldo abbate Anisolensi,</i> <i>CCLXIV.</i> <i>Præceptum Pippini regis a Nectario abbate Anisolensi impetratum,</i> <i>CCLXV.</i> <i>Carta Egidi viri illustris pro Prumiensi monasterio,</i> <i>CCLXVI.</i> <i>Præceptum domini Pippini regis pro monasterio</i>	<i>Prumiensi,</i> <i>Diploma Caroli regis pro monasterio Corbeien-</i> <i>ſe,</i> <i>Præceptum Karolomanni regis pro monasterio</i> <i>Prumiensi,</i> <i>Præceptum Caroli-magni regis pro Turonensi</i> <i>S. Martini monasterio,</i> <i>Precaria per quam Sigefridus ab Aſuero ab-</i> <i>bate Prumiensi accepit ad vitam quadam</i> <i>predia,</i> <i>Præceptum Caroli-magni regis de commutatio-</i> <i>ne que facta est inter Meroldum episcopum</i> <i>Cenomanensem & Rabigandum abbatem</i> <i>Anisolensim,</i> <i>Præceptum Caroli-magni regis pro Turonensi</i> <i>S. Martini monasterio,</i> <i>Præceptum Caroli-magni pro Prumiensi mo-</i> <i>nasterio,</i> <i>Carta Aſueri abbatis Prumiensis,</i> <i>Commemoratorium de quibusdam villis S. Vi-</i> <i>ctori Massiliensis restitutis ant reſtituendis,</i> <i>in quo fit mentio rebellionis factae sub Pippi-</i> <i>no patre Caroli Martelli ab Atenere,</i> <i>Præceptum Caroli-magni regis pro Turonensi</i> <i>S. Martini monasterio,</i> <i>Precaria per quam Vwicbertus ab Aſuero ab-</i> <i>bate Prumiensi accipit ad vitam quadam</i> <i>villas in pago Vuabinci,</i> <i>Præceptum Caroli-magni regis pro monasterio</i> <i>Prumiensi,</i> <i>Præceptum Caroli-magni regis pro Massiliensi</i> <i>S. Victoris monasterio,</i> <i>Præceptum Caroli-magni regis pro Epterna-</i> <i>censi monasterio,</i> <i>Præceptum Caroli-magni regis pro Turonensi</i> <i>S. Martini monasterio,</i> <i>Epistola Alcuini ad Vedastinos monachos,</i> <i>Præceptum Caroli-magni regis pro monasterio</i> <i>Prumiensi,</i> <i>Præfatio Smaragdi monachi S. Maximini in</i> <i>Psalmorum expositionem,</i> <i>Carta Harrovici viri illustris pro monasterio</i> <i>Prumiensi,</i> <i>Carta ejusdem pro eodem,</i> <i>Epistola Harrovici viri illustris ad Aganber-</i> <i>tum fratrem suum,</i> <i>Allegatio donationis Harrovici facta gestis mu-</i> <i>nicipalibus curie Andegavensis,</i> <i>Carta Caroli-magni imperatoris pro Prumiens-</i> <i>si monasterio,</i> <i>Præceptum Caroli-magni imperatoris pro Pra-</i>	<i>30.</i> <i>DCCLXIX.</i> <i>31.</i> <i>DCCLXX.</i> <i>32.</i> <i>DCCLXXI.</i> <i>33.</i> <i>DCCLXXII.</i> <i>34.</i> <i>DCCLXXIII.</i> <i>35.</i> <i>DCCLXXIV.</i> <i>36.</i> <i>DCCLXXV.</i> <i>37.</i> <i>DCCLXXVI.</i> <i>38.</i> <i>DCCLXXVII.</i> <i>39.</i> <i>DCCLXXVIII.</i> <i>40.</i> <i>DCCLXXIX.</i> <i>41.</i> <i>DCCLXXXII.</i> <i>42.</i> <i>DCCLXXXVI.</i> <i>43.</i> <i>DCCLXXXVII.</i> <i>44.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>45.</i> <i>DCCLXXXVII.</i> <i>46.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>47.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>48.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>49.</i> <i>Circa</i> <i>DCCLXXXVII.</i> <i>50.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>51.</i> <i>Cuca.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>52.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>53.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>54.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>55.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>56.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>57.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>58.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i> <i>59.</i> <i>DCCLXXXVIII.</i>
--	--	---

INDEX CHRONOLOGICUS

DCCCLV.	mienſi monaſterio, 60.	monaſterio a Sigofrido & Erleuba; 99.
DCCXLVI.	Preceptum Ludovici Pii pro monaſterio Fontanellenſi, 61.	Preceptum quod Lotharius imperator fieri iugit de rebus Richardi per Biwinum traditis monaſterio Prumienſi, 101.
DCCXLVII.	Preceptum Ludovici Pii imperatoris pro Turenſi S. Martini ecclſia, 63.	Preceptum Lotharii imperatoris de rebus Alpcarrii, 102.
DCCXLVIII.	Privilegium Ludovici Pii pro eadem, 65.	Diploma Lotharii imperatoris pro Eſchone comite, 103.
DCCXLIX.	Preceptum Ludovici Pii imperatoris pro Prumienſi monaſterio, 66.	Diploma Lotharii imperatoris pro monaſterio Corbeia nove, 104.
DCCLX.	Diploma Ludovici Pii imperatoris pro ecclſia Auiſſiodorensi, 68.	Preceptum Caroli-Calvi regis pro Turonense S. Martini ecclſia, 105.
Circa. DCCLX.	Preceptum Ludovici Pii de Silva quam dedit ad S. Goarem, 69.	Preceptum ejusdem pro eadem, 106.
DCCLXI.	Epiftola nuncupatoria Haligarii epifcoli Cameracensis ad Ebonem archiepifcopum Remenſem in libros de vita ſacerdotum ab eo conſcriptos, 70.	Privilegium Lotharii imperatoris pro Folcardo abbate S. Maximini, 108.
DCCLXII.	Diploma Ludovici Pii pro monaſterio Indenſi, 76.	Preceptum quod fecit dominus Karolus rex Nithardo de Anapia, 109.
DCCLXIII.	Preceptum quod facit Ludovicus Pius Folcovino de rebus suis in Egrisio, 78.	Preceptum Caroli-Calvi regis pro monaſterio Prumienſi, 110.
DCCLXIV.	Preceptum quod fecit Ludovicus Pius de concamio quod fecerunt Tancradus abbas Prumienſi & Fulbertus, 79.	Diploma Caroli-Calvi regis pro Turonense S. Martini ecclſia, 111.
DCCLXV.	Preceptum Ludovici Pii imperatoris de concamio quod fecit Tancradus abbas cum Opilone, 80.	Preceptum domini Hlotharii imperatoris pro monaſterio Prumienſi, 113. 114.
DCCLXVI.	Diploma Ludovici Pii & Lotharii imperatorum pro S. Adalardo abbate Corbeienſi, 81.	Preceptum domini Hlotharii imperatoris S. Justine capellam Rotgario concedentis, 115.
DCCLXVII.	Preceptum Pippini regis Aquitanie pro Turonense S. Martini ecclſia, 82.	Preceptum Caroli-Calvi regis pro B. Marie Basilica Turonensi a ſepulchro S. Martini non longe ſita, 116.
Circa. DCCLXVIII.	Epiftola Thegani antiſtithis Hattoni venerabili prefuli, 84.	Preceptum Caroli-Calvi regis pro Turonense S. Martini ecclſia, 118.
DCCLXIX.	Preceptum Ludovici Pii imperatoris de concamio quod fecerunt Lindaldus & Maruardus abbas Prumie, 85.	Diploma Caroli-Calvi regis Francorum Coloniām villam ſub annuo cenuſi, &c. Adalmano Levite, deprecantे Viviano comite, concedentis, 119.
DCCLXX.	Preceptum Ludovici Pii imperatoris pro Turonense S. Martini ecclſia, 86.	Preceptum Caroli-Calvi regis pro Odone comite, 120.
DCCLXXI.	Preceptum Ludovici Pii imperat. pro fidelis ſuo Aginulfo, 88.	Aurelianī monaci Reomensis epiftola nuncupatoria ad Bernardum archicantorem futurum archiepifcopum premissa libro de muſica ab eo compoſito, 121.
DCCLXXII.	Diploma Ludovici Pii imp. pro Turonense S. Martini ecclſia, 89.	Preceptum domini Hlotharii ſereniſſimi auguſti de libertate Dodana ancillaſue, 125.
DCCLXXIII.	Preceptum quod fecit Ludovicus Pius imperator ſuper villam nuncupatam Malbodi Separarium, a Baterico confeſſum cœnobio Prumienſi, 90.	Preceptum Hlotharii imperatoris quod juffit fieri de rebus Hadingi in pago Condrufico, 127.
DCCLXXIV.	Concamium quod fecit Marcwardus abbas & Hageno in pago Vuaracense, 92.	Diploma Caroli-Calvi regis cellam S. Columbe Vvichardo S. Martini ſacerdoti ad vitam concedentis, 128.
DCCLXXV.	Preceptum Ludovici Pii imperatoris pro naſterio Prumienſi, 93.	Preceptum domini Hlotharii glorioſi auguſti pro monaſterio Prumienſi, 129.
DCCLXXVI.	Preceptum Ludovici Pii de concamio quod fecerunt Eberharius & Maruardus abbas, 94.	Carta Erkamfrida Deo ſacrata pro monaſterio S. Maximini, 130.
DCCLXXVII.	Preceptum Ludovici imperatoris de rebus quas tradidit Roberto in villa nuncupante Vviftrikisheim, 95.	Preceptum domini Hlotharii imperatoris de mancipliis in Vvimedesheim Herericu da- tis, 131.
DCCLXXVIII.	Preceptum Ludovici imperatoris de rebus Richardi quas ei reſtituit ſecunda vice quando reconciliatus eſt cum eo de villa Villanicia, 97.	Preceptum domini Hlotharii imperatoris de vi- neis quas Sigefrido confeſſit, 132.
DCCLXXIX.	Preceptum Lotharii imperatoris pro Elnonenſi monaſterio, 98.	Preceptum domini Hlotharii imperatoris de villa Havvans monaſterio Prumienſi con- feſſa, 133.
DCCLXXX.	Donationes variae factae S. Victoris Maffiliensis	Preceptum Caroli-Calvi regis pro Turonense S. Martini ecclſia, 134.
DCCLXXXI.		Conceſſio Lendis a Hlothario imperatore, 136.

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

<i>Præceptum domni imperatoris Hlotharii pro monasterio Prumiensi,</i> 136. <i>Diploma Lotharii imperatoris pro Ebroino-fidelis Vafallo suo,</i> 138. <i>Præceptum domini Hlotharii imperatoris pro Prumiensi canobio,</i> 139. <i>Insignis donatio facta a Folkero ad construendum Verdinense monasterium,</i> 140. <i>Præceptum emunitatis quod Hlotharius rex fieri jussit Prumiensi monasterio,</i> 143. <i>Præceptum Hlotharii serenissimi regis de rebus quas tradidit quondam Otherto jure firmissimo,</i> 145. <i>Diploma Caroli-Calvi regis pro Corbeensi monasterio,</i> 179. <i>Carta Salomonis ducis & principis Britonum pro Prumiensi monasterio,</i> 147. <i>Epistola Nicolai pape I. ad episcopos Germanie,</i> 149. <i>Decretum missum a Nicolao papa & a sede Romana Carolo regi Francorum regi & ecclesiis sub anathemate omnium episcoporum confirmandum & corroborandum,</i> 152. <i>Item ex decretis ejusdem Nicolai pape,</i> 153. <i>Teutandi archiepiscopi Trevirensis epistola formata ad Franconem episcopum Tongensem,</i> 155. <i>Eiusdem ad eumdem,</i> 155. <i>Epistola formata H. episcopi ad episcopum Tongensem,</i> 156. <i>Epistola formata Hincmari Remensis archiepiscopi ad Franconem episcopum Tongensem,</i> 157. <i>Præceptum domni Hlotharii regis pro monasterio Prumiensi,</i> 158. <i>Epistola formata Adventii episcopi Metensis ad Arnulfum episcopum Tullensem,</i> 159. <i>Præceptum Caroli-Calvi pro Turonense S. Martini ecclesia,</i> 160. <i>Præceptum Caroli-Calvi pro Turonense S. Martini ecclesia,</i> 164. <i>Diploma Caroli-Calvi pro Turonense S. Martini ecclesia,</i> 166. <i>Diploma Caroli-Calvi regis pro Elnonensi monasterio,</i> 167. <i>Judicium in solemni prælatorum & episcoporum conventu in Vermeriens palatio in gratiam Anisolensium monachorum adversus Robertum episcopum Cenomanensem & ad Nicolaum papam directum,</i> 169. <i>Præceptum Hlotharii regis super commutationem Faraberti & ejus donationem,</i> 172. <i>Præceptum Caroli-Calvi regis pro Suezionense S. Crispini monasterio,</i> 173. <i>Præceptum domni Hlotharii regis pro monasterio Prumiensi,</i> 174. <i>Præceptum domni Hlotharii regis super traditione sive prefatia Hiedildis illustris feminine.</i> 176. <i>Præceptum concamii glorioissimi Hlotharii regis contra Oibertum per suggestionem Matfridi comitis,</i> 177.	<i>Diploma Caroli-Calvi regis pro monasterio El-nonensi,</i> 180. <i>Privilegium domni Caroli-Calvi regis pro monasterio Vedastino,</i> 181. <i>Prefatia quam fecit Ansbalda abbas Hiedildi illustri femina de rebus sibi ab Irimfrido & Sigirico comitibus & aliis concessis,</i> 184. <i>Præceptum domni Hludovici regis pro Prumiensi monasterio,</i> 187. <i>Carta illustris viri Hererici pro Prumiensi monasterio,</i> 188. <i>Præceptum Caroli-Calvi regis Hugoni abbati S. Martini concessum,</i> 189. <i>Præceptum domni Hludovici regis de rebus Hererici Prumiensi monasterio concessis,</i> 191. <i>Præceptum Caroli-Calvi regis pro monasterio Elnonensi,</i> 192. <i>Præceptum domni Hludovici regis de pisatione monasterio Prumiensi concessa,</i> 193. <i>Præceptum Hludovici regis pro monasterio Prumiensi,</i> 194. <i>Præceptum Caroli-Calvi regis pro monasterio Elnonensi,</i> 195. <i>Præceptum Caroli-Calvi pro Cenomanensi S. Vincentii monasterio,</i> 197. <i>Diploma Caroli-Calvi imperatoris pro monasterio S. Vedasti,</i> 198. <i>Privilegium Iohannis pape VIII. pro monasterio Vedastino,</i> 200. <i>Diploma Ludovici regis Germaniae II. pro monasterio Indensi,</i> 202. <i>Præceptum emunitatis Hludovici filii Caroli pro monasterio Prumiensi,</i> 203. <i>Præceptum Ludovici Balbi regis pro Turonense S. Martini ecclesia,</i> 205. <i>Præceptum Ludovici Balbi regis pro Turonense S. Martini ecclesia,</i> 206. <i>Præceptum Ludovici Balbi regis pro Turonense S. Martini ecclesia,</i> 207. <i>Diploma Ludovici II. regis Germaniae de fundatione collegii xii. clericorum in sua Francofordiens capella,</i> 211. <i>Præceptum Carolomanni regis pro Turonense S. Martini ecclesia,</i> 213. <i>Præceptum Caroli-Craffi imperatoris pro monasterio Prumiensi,</i> 216. <i>Privilegium Caroli-Craffi imperatoris pro Tre-virens S. Maximini canobio,</i> 216. <i>Præceptum Caroli-Craffi imperatoris pro Turonense S. Martini ecclesia,</i> 218. <i>Præceptum Caroli-Craffi imperatoris pro Germundo,</i> 220. <i>Præceptum Bosonis regis Burgundia pro episco-po Maurienensi,</i> 221. <i>Præceptum Caroli-Craffi imperatoris pro monasterio Corbeia nova,</i> 222. <i>Diploma Arnulfi imperatoris pro S. Maximino,</i> 223. <i>Præceptum emunitatis Arnulfi regis pro monasterio Prumiensi,</i> 225. <i>Privilegium Odonis regis pro monasterio Ve-</i> 225.
--	---

INDEX CHRONOLOGICUS

- dafino, 227.
 Epistola R. ad D. episcopum Virdunensem, 230.
 Epistola ejusdem ad eundem, 235.
 Praeceptum domini Arnolfi regis de Soestra, 236.
 Praeceptum Arnolfi regis de emunitate & electio-
     ne abbatis Prumicenſis, 238.
 Privilegium Formosi papa Servo Dei episcopo
     Girundensi concessum, 239.
 Privilegium Arnulfii regis pro S. Maximini-
     no, 240.
 Praeceptum Odonis regis Francorum pro Ebolo
     fideli suo, 241.
 Praeceptum Zuentiboldi regis pro Soestra, 241.
 Fundatio ecclesie seu capelle de Lindische &
     eius concessio facta S. Maximino, 242.
 Praeceptum Zuentiboldi regis pro S. Maximino,
     244.
 Praeceptum Zuentiboldi regis pro monasterio
     Prumienſi, 245.
 Praeceptum domini Zuentiboldi regis super mo-
     neta & theolonio de Novo-monasterio, 246.
 Privilegium Caroli-Simplicis regis Francorum
     pro Elnonensi monasterio, 247.
 Praeceptum Caroli-Simplicis regis pro Turo-
     nenſi S. Martini ecclesia, 250.
 Diploma Caroli-Simplicis regis Francorum pro
     monasterio S. Ebrulfi, 255.
 Diploma Caroli Simplicis regis pro ecclesia Au-
     tissiodorensi, 256.
 Diploma Caroli-Simplicis pro Turonenſi S.
     Martini ecclesia, 256.
 Praeceptum Ludovici IV. imperatoris pro Maf-
     liensi S. Victoris monasterio, 260.
 Privilegium Caroli-Simplicis regis pro Elno-
     nenſi monasterio, 261.
 Diploma Ludovici IV. imperatoris pro Conrado
     comite, 262.
 Epifola Petri archidiaconi Cameracensis ad
     Hucbaldum monachum Elnonensem, 263.
 Epifola Odilonis canobite S. Medardi ad Huc-
     baldum, 264.
 Versus Judionis ad confirmationem operum
     magistri sui Hucbaldi Baldrico presuli des-
     tinati, 265.
 Diploma Ludovici IV. imperat. pro quibusdam
     vassallis Hugonis comitis, 266.
 Diploma Caroli-Simplicis regis pro S. Maxi-
     mino, 267.
 Praeceptum Caroli-Simplicis regis pro Pru-
     mia, 268.
 Praeceptum Caroli-Simplicis regis pro Turonen-
     fi S. Martini ecclesia, 270.
 Praeceptum Caroli-Simplicis pro Turonenſi S.
     Martini ecclesia, 273.
 Scriptum Caroli-Simplicis pro Elnonensi mo-
     nasterio, 278.
 Privilegium Rodulfi regis Francorum pro mo-
     nasterio Elnonensi, 279.
 Permutatio facta inter nobiles viros Franco-
     nem, Norpoldum & Humbertum & mona-
     chos S. Maximini ad faciendam munitionem
     adversus impressiones Agarenorum, 280.
- Commutatio facta inter Giselbertum comitem
     cum congregacione S. Maximini & nobiles
     viros Norpoldum, Franconem & Humber-
     tum ad faciendam munitionem, 282.
 Diploma Folcmari abbatis Corbeiensis de fun-
     datione monasterii Vestergroningen, 283.
 Praeceptum Ottonis imperatoris pro monasterio
     Corbeiensi, 283.
 Privilegium Ludovici Ultramarini regis pro
     monasterio Elnonensi, 284.
 Praeceptum Ottonis I. imperatoris pro Francone
     fideli suo, 285.
 Carta Roberti comitis de dono quod fecit mo-
     nasterio Vvalciodorensi, 286.
 Carta Eliberti comitis de translatione corporis
     S. Eloquii ad monasterium Vvalciodoren-
     se, 287.
 Praeceptum Ottonis imperatoris pro monasterio
     Prumienſi, 289.
 Diploma Ottonis imperatoris pro monasterio
     Indensi, 290.
 Diploma Ottonis regis pro monasterio S. Ma-
     ximini, 291.
 Carta Conradi regis Provincie pro Carlu-
     to, 292.
 Praeceptum Ottonis imperatoris pro monasterio
     S. Maximini, 293.
 Epifola Gunzonis ad fratres Augienses, 294.
 Diploma Henrici archiepiscopi Trevirensis pro
     S. Maximino, 314.
 Diploma Ottonis primi imperatoris pro prepo-
     sito Mogantino, 315.
 Carta Thiodonis predium suum S. Maximino
     donantis, 316.
 Johannis pape XII. privilegium de erectione
     archiepiscopatus Magdeburgensis & episco-
     patus Meyenburgensis, 317.
 Diploma Ottonis imperatoris pro S. Maximi-
     no, 319.
 Diploma capituli ecclesie Leodiensis pro colle-
     giata S. Martini ecclesia in monte publi-
     co, 320.
 Diploma Ottonis I. imperatoris pro monasterio
     S. Maximini, 321.
 Placitum coram Vwillermo comite Provincia
     inter Honoratum episcopum Mafliensem &
     Garibaldum & Avonancum de quadam ter-
     ra, 322.
 Johannis pape XIII. privilegium de erectione
     Ausonensis ecclesie in archiepiscopatum, 323.
 Praeceptum Ottonis II. imperatoris pro S. Ma-
     ximino, 325.
 Diploma Lotharii regis Francorum pro mona-
     sterio S. Quintini in insula, 326.
 Restauratio monasterii S. Quintini de Monte
     ab Alberto comite, 327.
 Privilegium Benedicti pape VII. pro mona-
     sterio Bisuldunensi, 328.
 Diploma Ottonis imperatoris pro parthenone
     Mulenbechienſi, 329.
 Fundatio monasterii Vallisclusae a Vvalcaudo
     episcopo Cavallicensi, 330.
 Diploma

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

	LETTICIAE	
CCCLXXXIII.	Diploma Ottonis imperatoris II. pro ecclesia Leonensi, 331.	
CCCLXXXIV.	Cessio facta Vvильelmo vicecomiti Massiliensi de quibusdam bonis S. Victoris a Pontio episcopo, 332.	
CCCLXXXV.	Placitum coram Vvильelmo comite inter Pontium episcopum atque Adalardum abbatem S. Victoris & Radulfum episcopum atque Imonem de villa Camaricas, 334.	
CCCLXXXVI.	Diploma Ottonis imperatoris III. pro monasterio Indensi, 335.	
Circa. CCCLXXXVII.	Preceptum Borelli comitis de securitate castri Cardone, 336.	
CCCLXXXVIII.	Diploma Hugonis regis Francorum pro Turenensi S. Martini ecclesia, 340.	
CCCLXXXIX.	Preceptum Hugonis regis pro Corbeiensi monasterio, 344.	
CCCLXXXV.	Diploma Ottonis III. imperatoris pro S. Maximino, 345.	
CCCLXXXVII.	Donatio facta S. Sepulchro Ierosolymitano, 347.	
CCCLXXXVIII.	Notitia de conventione inter Adalardum Massiliensem S. Victoris abbatem & Vvильelnum vicecomitem de villa Cathedra, 349.	
Circa. CCCLXXXV.	Epistola Gerberti ad Vviderodum Argentinum episcopum, 351.	
CCCLXXXVII.	Donatio Balma S. Michaelis de Fallio ad construendum monasterium, 353.	
CCCLXXXVIII.	Epistola Encyclica Vv. Scireburnensis episcopi ad universos episcopos, abbates & fidèles, 354.	
CCCLXXXV.	Exemplar libertatis concessæ ad suscipiendos sacros ordines, 355.	
CCCLXXXVII.	Diploma Guillelmi & Fulconis vicecomitum Massiliensium, 355.	
CCCLXXXVIII.	Epistola A. civis Spirensis ad Heribertum Coloniensem archiepiscopum, 357.	
CCCLXXXV.	Epistola Albini eremiti ad Heribertum Coloniensem archiepiscopum, 360.	
CCCLXXXVII.	Preceptum Ottonis III. imperat. pro monasterio S. Maximini, 361.	
CCCLXXXVIII.	Donatio villa de Bovines facta S. Amandi monasterio, 361.	
CCCLXXXV.	Diploma Henrici II. regis Romanorum pro monasterio Mullenbechano, 363.	
CCCLXXXVII.	Electio Pontiae abbatissæ, 364.	
CCCLXXXVIII.	Diploma Henrici II. regis Romanorum Kemnadeni parthenoni concessum, 365.	
CCCLXXXV.	Electio Vvifredi abbatis S. Victoris, 366.	
CCCLXXXVII.	Diploma Pontii episcopi Massiliensis pro S. Victore, 368.	
CCCLXXXVIII.	Donatio villaris S. Johannis facta ab Athanulfo Massiliensi S. Victoris monasterio, 371.	
CCCLXXXV.	Donatio villa S. Johannis facta Majliensi S. Victoris monasterio a Bellerrude, 372.	
CCCLXXXVII.	Diploma Hugonis comitis Cenomanensis de confirmatione abbacie Tuffiacensis, 373.	
CCCLXXXVIII.	Diploma Odonis comitis Carnotensis de fundatione ecclesie B. Marie de Monte Dubletti & ejus abbacie Tuffiacensi subjectione, 375.	
CCCLXXXV.	Carta domini Baldrici Leodiensis episcopi de fundatione ecclesie S. Jacobi, 377.	
CCCLXXXVII.	Diploma Roberti regis Francorum pro Corbeensi monasterio, 379.	
CCCLXXXVIII.	Preceptum domini Henrici imperatoris pro Frumentensi monasterio, 380.	
CCCLXXXV.	Constitutio Lebuini abbas S. Vedasti Acrebatensis, 381.	
CCCLXXXVII.	Epistola Bernonis abbas Augiensis ad Avibonem archiepiscopum Moguntinum, 383.	
CCCLXXXVIII.	Rescriptum Aribonis archiepiscopi, 389.	
CCCLXXXV.	Carta Roberti regis Francorum pro Gemmencensi monasterio, 389.	
CCCLXXXVII.	Epistola Bernonis abbas Augiensis ad Friericulum Palatinum capellananum, 390.	
CCCLXXXVIII.	Confirmatio I. fundacionis celeberrimi Brunuvillarense monasteria a Piligrino archiepiscopo Coloniense, 393.	
CCCLXXXV.	Confirmatio II. ab eodem, 395.	
CCCLXXXVII.	Carta Piligrini Colonensis episcopi pro monasterio Brunuvillarense, 397.	
CCCLXXXVIII.	Carta Vwalteri sepulchram apud Vvalciordum eligentis, 398.	
CCCLXXXV.	Carta Avesgaudi episcopi pro monasterio S. Vincentii, 399.	
CCCLXXXVII.	Diploma Raimbaldi Arelatensis archiepiscopi de consecratione & dotatione ecclesie S. Zacharia & S. Johannis a S. Victore dependentis, 400.	
CCCLXXXVIII.	Carta Leodegarii archiepiscopi Viennensis ecclesiam S. Ferreoli in plena synodo S. Victori concedentis, 402.	
CCCLXXXV.	Carta Leodegarii archiepiscopi Viennensis ecclesiam S. Symphoriani canobio S. Ferreoli concedentis, 404.	
CCCLXXXVII.	Carta Amelii episcopi Senecensis pro monasterio S. Victoris, 405.	
CCCLXXXVIII.	Donatio canobii S. Michaelis de Fallio facta Massiliensi S. Victoris monasterio, 406.	
CCCLXXXV.	Carta Pontii episcopi Massiliensis de monachis Grecis in ecclesia S. Petri de Auriol ponendis, 408.	
CCCLXXXVII.	Carta Gislaberti episcopi Barchinonensis, 409.	
CCCLXXXVIII.	Diploma Petri vicecomitis Vvapincensis pro S. Victore, 411.	
CCCLXXXV.	Carta Vvasonis episcopi Leodiensis pro Leodiensi & S. Bartholomei ecclesia collegiata, 412.	
CCCLXXXVII.	Donatio ecclesie de Granteriis facta monasterio S. Victori, 413.	
CCCLXXXVIII.	Donatio abbatie S. Pauli Gerundensis facta Massiliensi S. Victoris monasterio, 414.	
CCCLXXXV.	Venditio vince in Cathedra facta Petro abati Massiliensi, 416.	
CCCLXXXVII.	Privilegium Imberti Parisiensis episcopi S. Germano in Laia, 417.	
CCCLXXXVIII.	Littere Herimarii abbatis S. Remigii assignatio cersos redditus pro cena fratrum, pro infirmis, pro peregrinis & pauperibus, 418.	
CCCLXXXV.	Carta Odonis militis de donatione ecclesie S. Petri de Noviamo facta monasterio S. Vincentii Cenomanensis, 419.	
CCCLXXXVII.	Diploma Iwonis episcopi Sagensis pro Avesgaudo abate S. Vincentii Cenomanensis, 420.	

INDEX CHRONOLOGICUS.

- Diploma Hervei de Doscella pro monasterio S. Vincentii Cenomanensis, 421.
 Diploma Henrici I. Francorum regis pro monasterio S. Theodorici, 422.
 Carta Richizi reginae pro monasterio Brunvillarensi, 424.
 Diploma Henrici III. pro monasterio S. Maximini, 425.
 Privilegium domini Henrici III. super Cloteno, 425.
 Diploma Henrici III. pro monasterio Brunvillarensi, 430.
 Notitia de conventione facta a Mirone Gariberto & ejus uxore Guisla cum Mirone abates, 431.
 Diploma Henrici III. pro monasterio S. Maximini, 432.
 Carta Henrici I. Francorum regis pro Nivernenensi S. Victoris abbatia, 434.
 Notitia de synodalibus exactiōibus & aliis consuetudinibus Cenomanensi S. Vincentii monasterio a Gervasio & Vulgrino episcopis relaxatis, 436.
 Notitia de ecclesiā S. Cornelii de Banniolo concessione facta a Gervasio episcopo Cenomanensi S. Vincentii monasterio, 438.
 Confirmatio domi ecclesiā S. Cornelii de Banniolo, 439.
 De contentione inter Herbertum de Virchia & monachos S. Vincentii, 440.
 Carta Adalmodis & Clifendis pro Victorino Massiliensi monasterio, 440.
 Consecratio ecclesiā S. Trinitatis de Tritis, 442.
 Preceptum domini Henrici III. imperatoris pro monasterio Prumiensi, 443.
 Carta Annonis Coloniensis archiepiscopi de castro Saleweldoni ecclesiā S. Petri Colonensis a Richiza regina concessa, 445.
 Conventio inter Mironem Gariberti & Petrum abbatem Massiliensem S. Victoris de monasterio S. Sebafiani, 447.
 Preceptum Henrici I. regis pro monasterio Columbensi, 448.
 Rescriptio S. Ulrici episcopi in qua papa Nicolao de continentia clericorum non juste sed impie, non canonice sed indiscrete tractanti respondet, 449.
 Notitia de donatione ecclesiā S. Martini de Noento facta monasterio S. Vincentii Cenomanensis, 454.
 Donum Bernardi filii Richardi vicecomitis Ameliani voventis vitam monasticam in monasterio S. Victoris, 455.
 Epistola D. abbas S. Victoris ad R. comitem, 457.
 Donum Reynaldi & Rodulfi fratrum vitam religiosam in monasterio S. Victoris amplectentium, 457.
 Donatio ecclesiā S. Segolene facta monasterio S. Victoris a Geraldo Amelii & Vidiano Ermengaudi, 458.
 Donatio abbatis Soricinii facta Massiliensi S. Victoris monasterio, 460.
 Privilegium Everhardi archiepiscopi Trevirensis pro monasterio Prumiensi, 462.
 Donatio abbarie S. Andrea Agathensis facta monasterio S. Victoris Massiliensis, 464.
 Elelio Bernardi abbas S. Victoris Massiliensis, 465.
 Carta Bertrandi comitis Provincia pro Massiliensi S. Victoris monasterio, 467.
 Diploma Deodovini episcopi Leodiensis pro collegata B. M. ecclesie Hoeni, 468.
 Epistola R. monachi ad B. abbatem S. Victoris, 469.
 Carta foundationis prioratus SS. Cosma & Damiani prope Mellentum ab Hugone, comite, 471.
 Littere Arnulfi comitis Chiniacensis de fundatione celle in villa Pyrorum, 472.
 Notitia de confirmatione terre de Sarciaco, 473.
 Epistola Bernardi comitis Bisuldunensis ad Bernardum abbatem Massiliensem S. Victoris, 473.
 Diploma Bernardi comitis Bisuldunensis pro S. Victore, 475.
 Epistola E. ad B., 477.
 Epistola D. ad B., 479.
 Epistola Alexandri pape II. ad Udonem archiepiscopum Trevirensem, 480.
 Fundatio prioratus S. Petri de Soldiaco, 481.
 Erectio celle Tuffaci ab Hamelino Langiaci domino, 482.
 Notitia quomodo Ermaldus episcopus Cenomanensis visitatus limina apostolorum, confirmat ea que Gervasius olim dederat S. Vincentio, adjiciens in silva de Monsforus nūsum, 486.
 Diploma Arnulfi III. Flandriae comitis pro Andagine S. Huberti monasterio, 487.
 Epistola D. episcopi ad J. episcopum, 487.
 Sigillum Philippi regis de S. Germano, 489. MLXXII 14
 Carta foundationis monasterii S. Alexandri in Graffshap diaecesis Colonensis ab Annone archiepiscopo, 490.
 Notitia de confirmatione Tuffaci facta ab Hugo de Feritate, 491.
 Notitia de annuitione ecclesiarum de Segonia, 493.
 Epistola Volfemmi abbas Brunvillarensis ad Henricum imperatorem, 494.
 Epistola H. ad R. avicum, 496. MLXXVIII.
 Epistola Richardi cardinalis ad Sancium V. Navarra regem, 497.
 Privilegium Henrici episcopi Leodiensis pro monasterio S. Huberti, 498.
 Privilegium Manassis archiepiscopi Remensis monasterio S. Huberti, 499.
 Epistola congregationis S. Victoris Massiliensis ad B. & D. in Crasseni monasterio comorantes, 502.
 Donatio monasterii S. Savini in valle Levitana facta Massiliensi monasterio S. Victoris a Centulo comite Bigoritano, 504.
 Donatio monasterii S. Petri Bisuldunensis facta

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

		Institutio Pontii abbatis in monasterio B. Marie de Minorissa,	MLXXXIV.
		545.	
		Praefatio Vvillerami Babebergensis scholastici Fuldensis in metricam expositionem in Cantica canticorum,	507.
		508.	
		Proœmium Paulini ad amena pœnitentie invitantis,	508.
		510.	
		Praefatio Haimonis ad venerabilem patrem Villemum in librum de amore caelis patriæ,	510.
		512.	
		Epistola Bernardi scholastici ad Conradum episcopum Traiectensem,	512.
		Bulla Gregorii pape VII. ad S. Theodoricum Andaginensis monasterii S. Huberti abbatem,	513.
		514.	
		Donatio de la Romeu in diœcesi Aginnensi S. Victori facta ab Ottone vicecomite Leonanienie,	514.
		516.	
		Diploma Henrici III. imperatoris pro S. Maximino,	516.
		Littere Henrici episcopi Leodiensis promonasterio S. Huberti,	517.
		518.	
		Padum matrimonii inter Herbertum & Godehildem,	518.
		519.	
		Privilegium Rainoldi archiepiscopi Remensis pro monasterio S. Huberti,	519.
		520.	
		Epistola Urbani pape II. ad Salzburgensem & alios Germanie pralatos,	520.
		522.	
		Epistola Johannis monachi ad Richardum cardinalem & abbatem S. Victoris,	522.
		523.	
		Fundatio monasterii S. Georgii & S. Genesii in Sardinia ab Arzne rege & Constantino ejus filio,	523.
		524.	
		Fundatio monasterii S. Saturnini in Sardinia a Constantino rege Caralitano,	524.
		526.	
		Diploma Constantini regis & judicis Sardiae,	526.
		526.	
		Diploma Petri episcopi Senecensis,	526.
		528.	
		Diploma Hugonis archiepiscopi Caralitani,	528.
		529.	
		Epistola Urbani pape II. ad Lanzonem & Roldum abbates & Adalberonem primicerium Metensem,	529.
		530.	
		Diploma Hermanni III. archiepiscopi Coloniensis de Clotteno,	530.
		531.	
		Notitia de ecclesia S. Floscelli in urbe Cenomanensi donatione facta monasterio S. Vincentii ab Huberto vicecomite,	531.
		532.	
		Fundatio cellæ B. Mariae de Villana,	532.
		533.	
		Diploma Hildeberti Pagani de capella S. Audeni ad caput Pontis Baladonis,	533.
		534.	
		Epistola G. Mogunitensis prepositi ad Henricum episcopum Patherbornensem,	534.
		535.	
		Donatio abbatis S. Michaelis de Coxano facta S. Victorii a Guillelmo comite Ceritano,	537.
		537.	
		Carta Beatricis comitisse Bigoritana pro Massiliensi S. Victoris monasterio,	539.
		540.	
		Carta fundationis Flonenensis monasterii,	540.
		542.	
		Fundatio Cella S. Carilephi de Curia-Dode,	542.
		544.	
		Diploma Heliae comitis Cenomanensis pro monasterio S. Vincentii,	544.
		545.	
		Institutione Pontii abbatis in monasterio B. Marie de Minorissa,	MLXXXIV.
		546.	
		Diploma Adephonsi Hispaniarum regis, quo monasterio Tolitanum S. Servandi unit aliud cœnobium dictum de Pennafidel,	548.
		550.	
		Notitia de dono quod fecit Pontius episcopus Glandatensis S. Victori, cum monachum professus est in eodem monasterio,	549.
		553.	
		Notitia de jure advocatorum Epternacensis monasterii,	550.
		552.	
		Donatio ecclesie S. Gregorii Ruschenensis per Bernardum episcopum Luthevensem,	552.
		553.	
		Epistola Urbani II. pape ad Beringerum Leodiensem abbatem S. Laurentii,	553.
		556.	
		Consecratio & donatio S. Nicolai Tarasconensis facta Majliensi S. Victoris monasterio & ab Urbano II. confirmata,	MLXXXVI.
		556.	
		Notitia definitionis, que facta est inter Richardsonum abbatem Majliensem ejusque monachos & Psalmiodinem abbatem Fulconem ejusque congregationem,	558.
		561.	
		Carta Williami Braetellensis pro monasterio Cenomanensi S. Vicentii,	561.
		562.	
		Notitia de calunnia ecclesie S. Vincentii de Laboratorio,	562.
		563.	
		Diploma Roberti de Juliano pro monasterio Cenomanensi S. Vincentii,	MLXXXVII.
		565.	
		Notitia de annuitione rerum quas dederat Robertus vicecomes S. Vincentio,	565.
		566.	
		Notitia de donatione ecclesie de Pilimilio facta Cenomanensi S. Vincenti cœnobio,	566.
		567.	
		Diploma Hugonis de Vallibus de dono ecclesie de Pilimilio,	567.
		568.	
		Diploma Roberti principis Normannie pro monasterio S. Vincentii Cenomanensis,	568.
		570.	
		Epistola Bohemundi, Remundi comitis S. Egidi, Godefredi ducis, & Hugonis magni ad universos fideles,	MLXXXVIII.
		572.	
		Prologus in librum Levitici editus a quodam Dominice crucis servo,	572.
		575.	
		Notitia de his quæ Hamelinus de Baladone dedidit in Anglia Cenomanensi S. Vincentii monasterio,	575.
		577.	
		Diploma Hamelini de Baladone de rebus S. Vincentii apud Anglicam terram,	578.
		579.	
		Instrumentum de concordia facta inter canonicos Cenomanenses S. Juliani & monachos S. Vincentii,	579.
		580.	
		Arenarii abbatis S. Remigii Remensis decretum in gratiam pauperum,	580.
		581.	
		Epistola abbatis Abalingoffensis,	581.
		582.	
		Diploma Hugonis archiepiscopi Caralitani pro Massiliensi S. Victoris monasterio,	582.
		584.	
		Epistola Fofredi abbatis Epternacensis ad Henricum III. imperatorem,	MCX.

INDEX CHRONOLOGICUS

- Diploma Berengarii episcopi Barchinonensis pro S. Victore, 584.
 Carta Henrici imperatoris III. pro monasterio Prumensi, 585.
 Epistola Sigeberti ad Leodienses, 588.
 Judicium Henrici III. imperatoris adversus Prumensem monasterii advocatos, 595.
 Diploma Baldwini episcopi Noviomensis pro monasterio S. Quintini de Monte, 599.
 Notitia de concordia inter monachos Cenomanenses & Gosbertum Cocheturum de ecclesia Campaniaci, 599.
 Diploma Remundi comitis S. Egidii pro S. Victore, 600.
 Littera Henrici episcopi Patherbornensis pro monasterio Corbeiæ novæ, 602.
 Carta Ludovici regis Francie filii de liberate villa Angicurtis, 603.
 Epistola Rothardi archiepiscopi Moguntinensis ad clerum Halberstadiensem, 604.
 Diploma Hildeberti episcopi Cenomanensis pro monasterio S. Vincentii, 606.
 Epistola Rothardi archiepiscopi Moguntini ad Gebehardum episcopum Constantiensem, 607.
 Epistola Rainhardi electi Halberstadiensis ad Gebehardum episcopum Constantiensem, 608.
 Epistola Gebehardi episcopi Constantiensis ad Rothardum archiepiscopum Moguntinum, 608.
 Versus Henrici imperatoris ad filium suum, 609.
 Donatio ecclesie S. Johannis de Fontibus diaœesis Girundensis facta S. Victori Massiliensi ad conserendum monasterium, 609.
 Notitia de relevamento altaris ecclesie Soladiaci dato ab Hugone de Lupi-Saltu, 610.
 Diploma Henrici V. regis Romanorum pro monasterio S. Maximini, 611.
 Privilegium Henrici V. regis Romanorum pro monasterio S. Maximini, 613.
 Donatio monasterii XII. apostolorum diaœesis Pisana facta S. Victori Massiliensi per Petrum Pisanium episcopum, 614.
 Epistola Paschalis II. pape ad Rothardum archiepiscopum Moguntinum, 616.
 Epistola Reinardi episcopi Halberstadiensis ad Paschalem II. papam, 618.
 Epistola Paschalis pape II. ad Rainhardum episcopum Halberstadiensem, 618.
 Epistola Reinardi episcopi Halberstadiensis ad Paschalem II. papam, 619.
 Epistola Paschalis pape II. ad Adelgotum episcopum Magdeburgensem, 620.
 Epistola Paschalis II. pape ad Brunonem archiepiscopum Trevirensim, 620.
 Diploma Henrici cognomento Stephani comitis Bleſſensis pro Ivone episcopo Carnotensi, 621.
 Statutum pro defunctis canonicis Leodiensis ecclesia S. Martini, 623.
 Diploma Ludovici VI. regis Francorum pro monasterio S. Quintini de Monte, 623.
 Epistola Adelgorii archiepiscopi Magdeburgensis ad episcopos Saxonie, Francie &c Lotharingia, 625.
 Epistola Brunonis episcopi Signiensis & abbatis Casnensis ad Petrum episcopum Portuensem, 627.
 Diploma Marianij judicis seu regis Caralitani pro Massiliensi S. Victoris monasterio, 628.
 Diploma Benedicti episcopi Doliensis pro Massiliensi S. Victoris monasterio, 629.
 Diploma Richardi comitis Ruthenensis pro S. Victori Massiliensi, 631.
 Privilegium Henrici imperatoris IV. pro S. Maximino, 632.
 Privilegium Ludovici regis Francorum vel abbatum Carnotensi S. Petri concessum, 633.
 Epistola Attonis archiepiscopi Arelatensis ad G. Ademarium, 634.
 Epistola Waleranni episcopi de vita S. Leonardi, 635.
 Epistola Paschalis pape II. ad Raimundum marchionem Barchinonensem, 636.
 Epistola Paschalis pape II. ad Reinhardum episcopum Halberstadiensem, 637.
 Carta Costagni episcopi Vaisonensis pro monasterio S. Victori Massiliensi, 638.
 Privilegium Raymundi comitis Barchinonensis pro suis Barchinonensibus, 638.
 Diploma Ludovici VI. regis Francorum pro Aroasensi monasterio, 639.
 Epistola Friderici archiepiscopi Coloniensis ad Mediolanenses, 640.
 Epistola Friderici archiepiscopi Coloniensis ad archiepiscopos & episcopos, &c. 641.
 Epistola G. episcopi ad F. archiepiscopum Coloniensem, 642.
 Diploma Henrici VI. imperatoris pro S. Maximino, 642.
 Epistola Petri episcopi Portuensis ad cardinales qui cum Gelasio obeante faciunt, 643.
 Epistola Crescentii & Vitalis episcoporum cardinalium ad cardinales, 644.
 Epistola cardinalium Romæ existentium ad cardinales qui ultra montes erant, 645.
 Epistola diaconorum cardinalium ad cardinales ultra montes existentes, 645.
 Epistola cardinalium Romæ existentium ad episcopos Gall. &c., 646.
 Epistola cardinalium Romæ existentium ad cardinales ultra montes existentes, 646.
 Confirmatio electionis Calixti pape II. cardinalium Romæ existentium subscriptionibus roborata, 647.
 Littera Hereticorum ad Calixtum papam, 649.
 Epistola Calixti pape II. ad universos reges & comites, 650.
 Epistola Calixti pape II. ad Fridericum archiepiscopum Coloniensem, 651.
 Sigillum regis Ludovici pro Columbensi monasterio, 652.
 Epistola Frederici episcopi Leodiensis ad ecclesiam Machlinensem, 653.
 Privilegium

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

<i>Privilegium monasterio S. Saturnini concessum ab archiepiscopo Caralitano ipso consecratio-</i>	<i>nis die,</i>	657.	<i>Notitia de restitutione predii Northburgnon facta Paterbornensi S. Petri monasterio,</i>	689.
<i>Bulla Calixti pape II. ad episcopos Abrincen-</i>	<i>sēm & Cenomanensem,</i>	659.	<i>Carta Berengarii episcopi Gerundensis pro Mas-</i>	
<i>Juramentum Rokkeri Magdeburgenſis electi,</i>		659.	<i>siliens S. Victoris monasterio,</i>	689.
<i>Epistola anonymi ad anonymum,</i>		660.	<i>Carta Ludovici VI. regis Francorum, majoris</i>	<small>MCXXVIII.</small>
<i>Epistola Calixti pape II. ad Brunonem archi-</i>	<i>episcopum Trevirensem,</i>	660.	<i>& juratorum de Kala bonas conuentudines</i>	
<i>Diploma Friderici archiepiscopi Colonienſis pro</i>	<i>Corbeia-nova,</i>	661.	<i>approbantis,</i>	690.
<i>Anonymi versus de preconio urbis Landunen-</i>	<i>sis,</i>	662.	<i>Epistola G. abbatis ad A. priorem S. Victoris,</i>	<small>MCXXXIX.</small>
<i>Bulla Calixti pape II. ad R. Massiliensem abba-</i>	<i>tem,</i>	663.		691.
<i>Liberitas conculta a Fulcone Andegavorum co-</i>	<i>mite super eleemosynas apud Parentiam</i>		<i>Epistola Prioris S. Victoris ad archiepiscopum</i>	
<i>sitas,</i>		988.	<i>Arelatensem,</i>	694.
<i>Epistola Cononis episcopi Praenestini ad Fride-</i>	<i>ricum archiepiscopum Colonensem,</i>	664.	<i>Carta fundationis Caifiacensis monasterii,</i>	694.
<i>Epistola Calixti pape II. ad Vulgrinum archi-</i>	<i>episcopum Bisburensem,</i>	664.	<i>Placitum inter monachos Gemeticenses & Ce-</i>	
<i>Epistola Petri canonici Noviomensis ad Eufa-</i>			<i>nomanenses S. Vincentii,</i>	695.
<i>chium abbatem S. Eligii Noviomensi,</i>		665.	<i>Carta Burchardi episcopi Meldensis de moneta</i>	<small>Circa.</small>
<i>Bulla Calixti II. pape de erectione seu restitu-</i>	<i>tione episcopatus ad Tres-tabernas,</i>	669.	<i>Meldensi,</i>	<small>MCXX.</small>
<i>Epistola Adalberti archiepiscopi Moguntini ad</i>	<i>Calixtum papam II.</i>	671.	<i>Epistola P. abbatis Rivipullenſis ad Petrum</i>	
<i>Decretum Brunoniae archiepiscopi Trevirensis</i>	<i>adversus invasores bonorum ecclesie,</i>	677.	<i>abbatem S. Victoris,</i>	697.
<i>Notitia de constructione caſtri & de ecclesia</i>			<i>Epistola Petri Leonis presbyteri & Gregorii</i>	
<i>& decimis Carolivane,</i>		678.	<i>S. Angelii diaconi cardinalium ad A. abba-</i>	
<i>Epistola R. Remensis archiepiscopi ad J. Mori-</i>	<i>tem Aquicinctensem,</i>	697.	<i>tem Aquicinctensem,</i>	
<i>nensem episcopum,</i>		679.	<i>Epistola Anacleti antipape ad quemdam episco-</i>	
<i>Epistola Adalberti archiepiscopi Moguntini ad</i>			<i>pum</i>	698.
<i>clerum Leodiensem,</i>		674.	<i>Eiusdem ad quendam amicos,</i>	699.
<i>Epistola Adalberti archiepiscopi Moguntini ad</i>	<i>Calixtum II. papam,</i>	676.	<i>Eiusdem ad quendam amicum,</i>	699.
<i>Decretum Brunoniae archiepiscopi Trevirensis</i>	<i>adversus invasores bonorum ecclesie,</i>	677.	<i>Eiusdem ad quendam affinem,</i>	700.
<i>Notitia de constructione caſtri & de ecclesia</i>			<i>Eiusdem ad episcopatum sibi adherentem,</i>	700.
<i>& decimis Carolivane,</i>		678.	<i>Eiusdem ad episcopum Aquilegiensem,</i>	701.
<i>Epistola R. Remensis archiepiscopi ad J. Mori-</i>			<i>Eiusdem ad quendam amicum,</i>	701.
<i>nensem episcopum,</i>		679.	<i>Eiusdem ad amicum,</i>	701.
<i>Epistola Adalberti archiepiscopi Moguntini ad</i>			<i>Eiusdem ad quemdam episcopum,</i>	702.
<i>clerum ecclesie Halberstadiensem,</i>		680.	<i>Eiusdem ad quemdam episcopum,</i>	702.
<i>Epistola Rokkeri archiepiscopi Magdeburgen-</i>	<i>sem ad Ottoneum episcopum Bavembergen-</i>	681.	<i>Eiusdem,</i>	702.
<i>Diploma Friderici archiepiscopi Celoniensis</i>	<i>sem,</i>	681.	<i>Epistola Guillermi episcopi Piétavensis ad H.</i>	
<i>pro monasterio Graffatenſi,</i>		681.	<i>abbatem S. Germani a Pratis,</i>	703.
<i>Notitia de concordia inter Cenomanenses mo-</i>			<i>Eiusdem ad eundem,</i>	703.
<i>nachos S. Vincentii & Vulserium de Clin-</i>			<i>Epistola Gregorii filii Gregorii Romanorum</i>	<small>MCXXXI.</small>
<i>campo,</i>		683.	<i>consulis ad Petrum Diaconum Casinensem</i>	
<i>Sigillum Ludovici VI. regis de S. Germano,</i>		683.	<i>monachum,</i>	703.
<i>Carta Ludovici VI. regis pro monasterio Co-</i>			<i>Diploma Lotharii II. imperatoris pro Leodiensi</i>	
<i>lumbenſi,</i>		685.	<i>S. Johannis ecclesiæ,</i>	704.
<i>Diploma Henrici IV. imperatoris pro S. Ma-</i>			<i>Raymundi comitis Barchinonensis & Provin-</i>	
<i>ximino,</i>		685.	<i>cice votum, quo se consecrat militia templi in</i>	
<i>Epistola Petri Leonis & Gregorii S. Angelii</i>			<i>manu. Hugonis Rigaldi,</i>	705.
<i>cardinalium ad Angelamnum episcopum</i>			<i>Epistola Gerardi quondam episcopi Arausicanii</i>	
<i>Ambianensem,</i>		687.	<i>ad B. archiepiscopum Arelatensem,</i>	706.
<i>Diploma Henrici episcopi Paterbornensis pro</i>			<i>Carta Alexandri episcopi Leodiensis pro mona-</i>	
<i>Paterbonensi S. Petri monasterio,</i>		688.	<i>sterio S. Gerardi,</i>	707.
			<i>Epistola Johannis monachi ad Adalberonem</i>	
			<i>archiepiscopum Trevirensem,</i>	712.
			<i>Carta Oldegarii episcopi Terraconensis per</i>	<small>MCXXXII.</small>
			<i>quam das pauperibus lectos & pannos cle-</i>	
			<i>ricorum defunctorum,</i>	717.
			<i>Epistola Lotharii imperatoris ad archiepiscopum</i>	
			<i>Arelatensem,</i>	717.
			<i>Epistola Bernardi archiepiscopi Arelatensis ad</i>	
			<i>Innocentiam papam II.</i>	<small>MCXXXI.</small>
			<i>Epistola Innocentii pape II. ad G. S. Maximini</i>	
			<i>abbatem,</i>	719.
			<i>Epistola Innocentii II. ad monachos Marchia-</i>	

INDEX CHRONOLOGICUS

nenses ,	719.	
Epiſtola Innocentii II. ad A. episcopum Astre- batensem ,	720.	
Carta Berta comitissa pro Huberto episcopo Lu- censi ,	721.	
Epiſtola Innocentii pape II. ad Alberonem archiepiscopum Trevirensim ,	722. 723.	
Epiſtola Almerici cardinalis ad Alberonem ar- chiepiscopum Trevirensim ,	724.	
Epiſtola S. Bernardi ad Mar. & uxorem ejus ,	725.	
Epiſtola S. Bernardi ad quemdam abbatem ,	726.	
Ejusdem ad quemdam episcopum ,	726.	
Ejusdem ad quemdam amicum ,	727.	
Ejusdem ad quemdam judicem ,	727.	
Ejusdem ad quemdam amicum ,	727.	
Ejusdem ad episcopum Trecensem ,	728.	
Ejusdem ad quemdam abbatem ,	728.	
Ejusdem ad quemdam amicum ,	729.	
Ejusdem ad quemdam amicum ,	729.	
Ejusdem ad Innocentium papam II. ,	730.	
Ejusdem ad dominum papam ter ,	732.	
Ejusdem ad eundem quater ,	733.	
Ejusdem ad eundem ,	734.	
Ejusdem ad anonymum ,	734.	
Ejusdem ad priorem Clare-wallis ,	735.	
Ejusdem ad quemdam ordinis S. Benedicti ab- batem ,	735.	
Ejusdem ad quemdam amicum ,	736.	
Ejusdem ad quemdam abbatem ,	736.	
Ejusdem ad quemdam abbatem ,	737.	
Ejusdem ad anonymum ,	737.	
Ejusdem ad Amedeum abbatem Alte-cumbe ,	738.	
Ejusdem ad anonymum ,	738.	
Ejusdem ad regem Francie ,	739.	
Ejusdem ad amicum ,	740.	
Ejusdem ad fratres *** ,	740.	
Ejusdem ad quemdam abbatem ,	741.	
Ejusdem ad anonymum bis ,	742.	
Ejusdem ad materteram imperatoris Hispania- rum ,	742.	
Ejusdem ad Matthaeum episcopum Albanen- sem ,	743.	
Observationes in quasdam S. Bernardi episo- tas ,	744.	
Hymnus Domini Bernardi de S. Malachia epis- copo & confessore ,	746.	
Privilegium Lotharii imperatoris pro monaſte- rio Vvalciodorenſe ,	747.	
Diploma Ludovici VI. regis Francorum pro Gosleno episcopo Sueſſionenſe ,	748.	
Chirographum Balduini abbatis S. Quintini in iſula pro fratribus qui apud Boeni iſtitutum Premonſtratenſum ſuſceperant ,	750.	
Epiſtola Erponis decani Halberſtadienſis ad In- nocentium papam II. ,	751.	
Epiſtola Lotharii imperatoris ad Innocentium papam II. ,	753.	
Carta Radulfi comitis Viromandenſis pro mona- chis Caſa-Dei ,	754.	
Diploma Ludovici regis Francorum VII. pro moнаſterio Cuffiacenſi ,	755.	
Epiſtola Petri Diaconi conſolatoria ad Richi- zam imperatricem ,	756.	
Epiſtola Petri Diaconi ad Conradum impera- torem ,	758.	
Epiſtola conſolatoria Petri Diaconi ad Richi- zam imperatricem ,	760.	
Littera Galterii abbatis S. Vedasti ,	762.	
Epiſtola Innocentii pape II. ad Radulfum ab- batem Latiniacensem ,	763.	
Diploma Ludovici VII. regis Francorum pro Meduntiſcella S. Magdalene ,	764.	
Diploma Alberonis episcopi Leodiensis pro mo- naſterio Flonenſi ,	764.	
Epiſtola H. canonici regularis ad N. priorem de Caritate ,	767.	
Diploma Thietmari episcopi Fermenſis pro mo- naſterio Corbeiæ-nova ,	769.	
Diploma Berengarii Gerandensis episcopi pro Majlienſi moнаſterio S. Victoris ,	770.	
Diploma Berengarii Gerundaensis episcopi ,	771.	
Diploma Ludovici VII. regis pro moнаſterio Branenſi ,	773.	
Diploma Ludovici VII. regis Francorum pro Carnotenſi S. Petri moнаſterio ,	773.	
Sigillum Ludovici funioris de S. Germano ,	774.	
Bulla Lucii pape II. Sevloni abbati Savigny conceſſa ,	775.	
Epiſtola ecclie Leodiensis ad Lucium papam II. ,	776.	
Diploma Conradi imperatoris Odoni abbati S. Remigii conceſſum ,	778.	
Diploma Ludovici regis VII. pro moнаſterio Aroſenſi ,	779.	
Epiſtola Alberici episcopi Ostiensis ad mo- naſchos Auxitanos S. Orienti ,	780.	
Epiſtola cuiusdam canonici regularis S. Bar- bara & ejusdem loci prepoſiti , qui abdi- cta dignitate tranſerat ad Premonſtraten- ſes , ad fuos canonicos regulares S. Barba- ra ,	780.	
Epiſtola cuiusdam doctoris ad amicum suum ,	787.	
Epiſtola Echehardi abbatis , ut videtur , Prul- liacensis ad E. abbatem Hersvithchus num ,	793.	
Carta fundationis celle S. Tmerii a Beccenſe moнаſterio dependentis ,	795.	
Confirmatio fundationis parthenonis Gerdi- nenſis in diacefī Patherbornenſi ,	796.	
Diploma Ludovici VII. regis pro parthenone Sueſſionis S. Marie ,	798.	
Diploma Conradi II. imperatoris pro moнаſte- rio Vvalciodorenſe ,	799.	
Epiſtola Arnulfi ad Milonem episcopum Mori- nenſem ,	800.	
Carta Ludovici VII. regis de regalibus Cata- launenſibus ,	803.	

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

<i>Epistola Eugenii pape III. ad Coxanensem,</i>		
<i>Bisuldensem & alios abbates,</i>	803.	
<i>Sententia Johannis & Iuli cardinalium in</i>		
<i>gratiam monachorum S. Vincentii Cenoma-</i>		
<i>nensis contra Gemmeticenses,</i>	804.	
<i>Diploma Samsonis archiepiscopi Remensis pro</i>		
<i>monasterio S. Quintini in Insula,</i>	805.	
<i>Carta Radolfi comitis Viromandensis,</i>	806.	
<i>Bulla Eugenii pape III. ad fratres Savignien-</i>		
<i>ses,</i>	807.	
<i>Diploma Henrici episcopi Leodiensis pro mo-</i>		
<i>nasterio S. Laurentii,</i>	807.	
<i>Diploma Remundi comitis Barcinonensis pro</i>		
<i>Gaufrido episcopo Avenionensi,</i>	809.	
<i>Epistola B. ad G. abbatem Massiliensem,</i>	810.	
<i>Epistola Eugenii pape III. ad episcopum Me-</i>		
<i>tensem,</i>	812.	
<i>Epistola Eugenii pape III. ad H. Comitem de</i>		
<i>Salinis,</i>	812.	
<i>Epistola Eugenii pape III. ad archiepiscopum</i>		
<i>& capitulum ecclesie Turonensis,</i>	812.	
<i>Diploma Eugenii pape III. ad Serlonem abba-</i>		
<i>tem Savignensem,</i>	813.	
<i>Diploma Henrici II. episcopi Leodiensis pro</i>		
<i>monasterio S. Jacobi,</i>	813.	
<i>Epistola B. episcopi Catalaunensis ad abbatem</i>		
<i>de Aridagamantia,</i>	815.	
<i>Privilegium Ludovici VII. regis de custodia</i>		
<i>abbatis S. Remigii Remensis,</i>	815.	
<i>Burgundonis judicis prologus in homilias S.</i>		
<i>Johannis Chrysostomi super Marthaeum, La-</i>		
<i>tine redditas,</i>	817.	
<i>Bulla Eugenii pape III. pro monasterio Vval-</i>		
<i>ciodorensi,</i>	819.	
<i>Diploma Stephani episcopi Metensis pro mona-</i>		
<i>sterio Vvalciodorensi,</i>	819.	
<i>Diploma Ludovici VII. regis pro cella Medun-</i>		
<i>ensis S. Magdalene,</i>	823.	
<i>Diploma Bernardi episcopi Paterbornensis de</i>		
<i>translatione Thurgensem monialium ad Ger-</i>		
<i>dinensem parthenonem,</i>	823.	
<i>Carta Petri episcopi Forojuiliensis pro monas-</i>		
<i>terio S. Victoris,</i>	825.	
<i>Anastasi IV. epistola ad episcopum Telenen-</i>		
<i>sem,</i>	825.	
<i>Burgundonis epistola nuncupatoria in transla-</i>		
<i>tum a se in Latinum sermonem librum S.</i>		
<i>Gregorii Nisseni de natura hominis,</i>	827.	
<i>Prologus Burgundonis in homilias S. Johan-</i>		
<i>nis Chrysostomi, Latine redditas,</i>	828.	
<i>Judicium a Coloniensibus senatoribus editum</i>		
<i>de libertate theloniae Indensis monasterii,</i>	829.	
<i>Carta Ludovici VII. regis pro ecclesia Carno-</i>		
<i>tense,</i>	831.	
<i>Carta Ludovici VII. pro Senonensi S. Johanni-</i>		
<i>s ecclesia,</i>	832.	
<i>Carta Droconis domini Petre fontis de dona-</i>		
<i>tione Castelli facta abbatie Vallis-Serene,</i>		
	833.	
<i>Adriani pape IV. epistola ad sanctimoniales</i>		
<i>Horreensis monasterii,</i>	833.	
<i>Epistola magistri Galeri de Mauritania epis-</i>		
<i>copi Laudunensis ad magistrum A.</i>	834.	
<i>Epistola ejusdem ad eundem,</i>	836.	
<i>Epistola Alberici ad Galerum de Mauritania,</i>		
	838.	
<i>Epistola Gaufridi de Mauritania ad discipulos</i>		
<i>magistri Gisleberti,</i>	839.	
<i>Epistola Galerii ad magistrum G.</i>	843.	
<i>Commonitorium Adriani pape IV. ad abbatem</i>		
<i>& conventum S. Vedasti,</i>	848.	
<i>Roberti abbatis Vvalciodorensis littere de fo-</i>		
<i>cierate inter suam & S. Johannis Leodiensis</i>		
<i>ecclesiam,</i>	849.	
<i>Carta Ansulfi Sueffonenensis episcopi pro mo-</i>		
<i>nasterio Vallis-Serene,</i>	850.	
<i>Dotalitium Elizabeth comitissae Flandrie,</i>	851.	
<i>Littere Philippi comitis Flandrensis & Viro-</i>		
<i>manduorum pro monasterio Corbeiensis,</i>	852.	
<i>Epistola Graffchatensis congregationis ad Ray-</i>		
<i>naldum archiepiscopum Colonensem,</i>	853.	
<i>Epistola abbatis Graffchatensis ad archiepisco-</i>		
<i>pum Colonensem,</i>	856.	
<i>Diploma Godefridi ducis Lotharingia pro Re-</i>		
<i>menfi S. Remigii monasterio,</i>	857.	
<i>Geldolfi abbatis Brunvillariensis statutum</i>		
<i>pro commemoratione omnium fidelium de-</i>		
<i>functorum,</i>	858.	
<i>Diploma Alexandri pape III. pro monasterio</i>		
<i>Savignieni,</i>	859.	
<i>Privilegium Friderici imperatoris pro Raymun-</i>		
<i>do comite Barcinonensi,</i>	859.	
<i>Epistola decani & capituli Silvanetensis ad</i>		
<i>Henricum comitem Trecensem,</i>	863.	
<i>Epistola Ademari abbatis Belle-vallis ad pio-</i>		
<i>rem & conventum Aroasie,</i>	864.	
<i>Epistola Victoris IV. antipape ad C. Mogunti-</i>		
<i>num electum,</i>	865.	
<i>Carta fundationis monasterii de Loya prope Dor-</i>		
<i>dingam ordinis Grandimontis,</i>	888.	
<i>Epistola Alexandri pape III. ad Martinum</i>		
<i>abbatem & monachos Vedastinos,</i>	865.	
<i>Diploma Henrici II. episcopi Leodiensis pro</i>		
<i>monasterio Vvalciodorensi,</i>	865.	
<i>Institutio succentoria in ecclesia Meldensi,</i>	869.	
<i>Epistola Aymerici patriarche Antiocheni ad</i>		
<i>Ludovicum regem Francorum,</i>	870.	
<i>Epistola Alexandri pape III. ad monachos Ve-</i>		
<i>dastinos,</i>	872.	
<i>Carta Henrici comitis Trecensis de moneta</i>		
<i>Meldensi ab eo falsata,</i>	873.	
<i>Carta Stephani Sacri-Cesaris de moneta Mel-</i>		
<i>densi,</i>	874.	
<i>Carta Ansoaldi abbatis Compadiensis,</i>	874.	
<i>Carta Ludovici VII. regis Francorum pro ec-</i>		
<i>clesia Matisonensi,</i>	874.	
<i>Stephani Rothomagensis monachi Beccensis car-</i>		
<i>men elegiacum de Vvaleranno comite Mel-</i>		
<i>lenti,</i>	875.	
<i>Epistola Stephani Rothomagensis ad Gisleber-</i>		
<i>tum,</i>	879.	
<i>Epistola Alexandri pape III. ad monachos</i>		
<i>Vedastinos,</i>	880.	
<i>Carta Henrici comitis Trecensis de dono quod</i>		

INDEX CHRONOLOGICORUM

	sacerdoti,	926.
	<i>Epistola X. ad quemdam fratrem suum</i> ,	927.
	<i>Epistola XI. Gemblacensem fratrum ad Guibertum</i> ,	929.
	<i>Epistola XII. ad Gemblacenses suos</i> ,	929.
	<i>Epistola XIII. ad Gertrudem virginem</i> ,	930.
	<i>Epistola XIV. Johannis Vvilelmii Gaduiberum abbatem Gemblacensem</i> ,	932.
	<i>Epistola XV. ad quamdam sanctimonialem</i> ,	934.
MCLXXII.		
	<i>Epistola XVI. ad abbatem S. Eucharii</i> ,	935.
	<i>Epistola XVII. G. abbatis S. Eucharii ad Guibertum abbatem Gemblacensem</i> ,	936.
	<i>Epistola XVIII. magistri Josephi ad Guibertum abbatem Florinensem</i> ,	936.
	<i>Epistola XIX. ejusdem ad eundem</i> ,	937.
	<i>Epistola XX. ejusdem ad eundem</i> ,	938.
	<i>Epistola XXI. ad Josephum scholasticum</i> ,	939.
	<i>Epistola XXII. ad Philippum archiepiscopum Colonensem</i> ,	940.
	<i>Epistola XXIII. ad intrusum Moguntinum</i> ,	940.
	<i>Epistola XXIV. ad Sifredum archiepiscopum Moguntinum</i> ,	941.
	<i>Epistola XXV. ad eundem</i> ,	941.
	<i>Epistola XXVI. ad eundem</i> ,	942.
	<i>Alexandri pape III. epistola ad Meldensem episcopum</i> ,	944.
MCLXXVI.	<i>Carta Philippi Augusti pro ecclesia Matissenensi</i> ,	944.
	<i>Carta Henrici II. regis Anglorum pro Rothmageni S. Pauli parthenone</i> ,	945.
	<i>Epistola nuncupatoria Vvilelmii ad Vvilemmum archiepiscopum Remensem in suam Microcosmographiam</i> ,	946.
	<i>Epistola Johannis monachi Alte-silve ad Bertrandum episcopum Metensem</i> ,	948.
MCLXXVII.	<i>Carta Philippi Augusti de firmitate facta ad versas S. Medardum, quam Ludovivus fecit dirui</i> ,	950.
	<i>Bulla Lucii pape III. pro Leodieni S. Jacobi canobio</i> ,	950.
	<i>Epistola Lucii pape III. ad episcopum Meldensem</i> ,	951.
	<i>Eiusdem ad Manassem episcopum Trecensem</i> ,	1136.
MCLXXVIII.	<i>Epistola Bertrandi episcopi Aginnensis ad Luccium papam III.</i>	MCLXXXI.
	<i>Epistola Odonis ducis Burgundie ad eundem</i> ,	951.
	<i>Epistola Castellani S. Audomari ad eundem</i> ,	952.
	<i>Epistola R. ducis Narbonensis ad eundem</i> ,	952.
	<i>Epistola Reineri S. Laurentii Leodienensis monachi ad Fridericum Stabensem monachum</i> ,	953.
Circa.	<i>Opusculum cuiusdam ad amicum familiarem de cafu fuminis</i> ,	954.
MCLXXIX.	<i>Reinerii Leodienensis monachi S. Laurentii prologus in vitam S. Theobaldi</i> ,	960.
	<i>Eiusdem prologus in vitam S. Pelagie</i> ,	961.
	<i>Eiusdem</i>	

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

	Eiusdem invitam Reginardi Leodiensis episcopi,	961.	beiensi,	992.
MCLXXXIV.	Carta Balduini comitis Hannoniensis de addendis ad consuetudines villa Hasprensis,	962.	Bulla Clementis pape III. pro ecclesia Thenen-	
MCLXXXV.	Carta Philippi Augusti regis pro ecclesia Am-		si,	992.
	bianensi,	963.	Littera Alberti episcopi Leodiensis de dispositio-	
	Diploma Ildephonse regis Arragonum pro Ro-		ne ecclesie Thenenensis,	993.
	stagno episcopo Avenionensis,	966.	Epistola Vvithmanni archiepiscopi Magdebur-	
	Carta Philippi Augusti in gratiam Gaufridi		gensis ad Vvidikindum abbatem Corbeiae-no-	
	episcopi Silvaneensis,	967.	ve,	994.
	Littera Philippi IV. regis Francorum de confir-		Epistola Vvidikindi abbas Corbeiensis ad suos	
	matione fundacionis Cartusia Apponensis,	967.	Corbeienenses,	994.
MCLXXXVI.	Carta Philippi Augusti regis pro abbate Fla-		Epistola Imberti archiepiscopi Arelat. ad abba-	
	vigniacensi,	968.	tem S. Victoris Massiliensis,	755.
	Diploma Sifredi Patherbornensis episcopi pro		Carta Philippi Augusti regis de ecclesia S. Ia-	MCLXXXVI.
	monasterio Gerдинensi,	970.	cobi Stampensis,	995.
	Bulla protectionis Urbani pape III. pro colle-		Carta Richardi regis Angliae de dotalitio Be-	
	giata S. Johannis ecclesia Leodiensi,	970.	rengarie reginae,	995.
MCLXXXVII.	Carta Alienordis comitissae S. Quintini pro		Epistola Conradi archiepiscopi Moguntini ad	
	Crispiensi S. Arnulfi monasterio,	974.	suos suffraganeos,	997.
	Epistola Henrici episcopi Albanensis ad univer-		Littera Philippi regis pro monasterio Calen-	MCLXXXVII.
	sos ecclesia prelatos,	975.	si,	998.
	Prefatio Reinheri decani Patherbornensis in li-		Diploma Philippi regis Francorum pro mona-	
	brum de Computo,	977.	sterio S. Vedastii,	998.
	Prologus Alberti monachi Sigeburgensis in		Cartafundacionis Oigniacensis monasterii,	999.
	suum Gloarium in sacram Scripturam,	978.	Epistola metrica Gaufridi Anglici ad impera-	MCLXXXVIII.
	Littera Bernardi abbatis S. Eugendi,	979.	torem,	1000.
MCLXXXVIII.	Carta Philippi Augusti regis de fundatione mu-		Diploma Philippi regis Francorum pro mo-	
	nasterii Curiae-Dei,	979.	nasterio Vedastino,	1001.
MCLXXXIX.	Carta Juhelli de Meduana pro monachis S.		Carta Philippi regis de quittatione gisti Mo-	
	Stephani,	981.	rrinenensis,	ibid.
	Epistola Juhelli de Meduana ad matrem & ad		Diploma Henrici VI. imperatoris pro mona-	
	Guillelmum & avunculum suum,	982.	sterio Corbeiae-nova,	1002.
	Eiusdem epistola ad Gaufridum abbatem Ma-		Carta Philippi regis de dotalitio Aelidis de	
	joris-monasterii,	983.	Caffellione,	1003.
	Littera Juhelli de Meduana de capellania S.		Carta Philippi regis de excambio factio cum Gal-	
	Stephani,	983.	cherio de Castellione,	1004.
	Littera Juhelli de Meduana de debitibus perso-		Epistola Celestini pape III. ad Vv. archiepisco-	MCLXXXIX.
	latis Iudeis a monachis Majoris-monaste-		pum Remensem & suffraganeos ejus,	1004.
	rii,	984.	Eiusdem regi Francorum,	1007.
	Diploma Rodulfi Leodiensis episcopi, & Alberti		Carta Philippi regis pro Guillelmo d'Euallan-	
	archidiaconi & prepositi S. Johannis pro		da,	1008.
	collegiata S. Johannis ecclesia Leodiensi,	984.	Eiusdem de Galcherio de Castellione,	1008.
	Pactum matrimonii inter Galerannum comitis		Eiusdem de Vernone,	1008.
	Mellenti filium & Margaritam filiam Radulfi de Feueriis,	986.	Carta Philippi regis de variis donis Alienor-	
	Littera capituli generalis ordinis Cisterciensis		dis comitissae S. Quintini & domina Valeste	
	quibus admittit fundationem Campanensis		pro suo anniversario,	1009.
	monasterii,	987.	Carta Balduini comitis Flandrie de compostio-	
	Carta Philippi Augusti de Capellanis Elisa-		ne inter ipsum & reginam,	1011.
	beth regine,	988.	Carta Richardi regis Anglorum de anniversario	
	Carta Philippi Augusti pro episcopo Parisien-		suo in ecclesia Rothomagensi celebrando,	1012.
	si,	989.	Carta Roberti abbas S. Victoris Parisiensis	MCLXXXIX.
	Carta Richardi regis Angliae pro Richardo de		& Reginaldi decani S. Marcelli pro priore	
	Humeto,	990.	de Marcociis,	1013.
	Carta Richardi regis Angliae pro Guillelmo de		Carta comitis Pontivii de martiagio uxoris	
	Humeto,	990.	sue sororis regis,	1014.
	Littera Richardi I. regis Anglorum ad archi-		Epistola Adami monachi ad Odonem episcopum	
	episcopos, episcopos, comites, &c.	991.	Parisensem,	1014.
	Carta Philippi Augusti pro monasterio Cor-		Pactum inter Philippum regem Romanorum &	
			Philipum Augustum regem Francorum,	1017.
			Littera Gossuini prepositi capituli Senogicenisi,	
			1018.	
			Statutum Maineri abbas S. Victoris Massi-	

INDEX CHRONOLOGICUS

- MCLXXXIX.
liensis pro bibliotheca, 1020.
Fœdus pacis inter Philippum regem Francorum & Baldwinum comitem Flandria & Hannonie, 1021.
Carta Ermengardis de Taus, 1022.
Cessio facta Arnaldo de Castro-bono de pluribus juribus ab Arnalla de Castro-bono, 1023.
Carta Philippi Augusti pro fidelio de Medina, 1023.
Carta Johannis regis pro Lexovieno episcopo, 1023.
Epifola Adami abbatis Pergennie ad Blanca comitissam Campanie, 1025.
 MCE.
Carta Archembaldi de Borbonio de jamento suo, 1028.
Juramentum presitum Philippo regi a Blancha Campania comitissa, 1028.
Epistola Innocentii pape III. ad abbatem S. Martini & decanum Trecensem, 1030.
Eiusdem ad eosdem, 1031.
Litteræ Matthei ducis Lotharingie, 1032.
Dotalitium Isabellæ regine Anglorum, 1032.
Carta Philippi regis de hominio sibi a Blancha comitissa Campania facta, 1033.
Epistola capituli S. Martini Turonensis ad Leodienses canonicos S. Martini, 1034.
Hominium Dionysie Castræ - Radulfi domine exhibitum Bartholomeo Turonensi archiepiscopo, 1035.
Notitia de repressa advocatorum Corbeiensis monasterii violentia, 1036.
Carta R. filii Johannis comitis Cenomanensis de quittance moutonagii de Soone, 1037.
 MCCIII.
Carta Petri regis Arragonum de pluribus castris ab eo concessis Guillermo Raimundi, 1037.
Carta Archembaldi de Soliaco, 1038.
Carta Johannis domini de Honecourt pro advocate villa de Vallibus super Summam, 1039.
Confirmatio fundationis monasterii Veteris pediculi, 1039.
Carta Philippi Augusti pro vicecomite Thoarcensi, 1041.
 MCCIV.
Litteræ Philippi Augusti pro monasterio Lyrensi, 1042.
Eiusdem pro eodem, 1042.
Carta Philippi Augusti regis de regalibus epis copatus Atrebatenis, 1042.
Carta Philippi Augusti pro Guillermo de Garlanda, 1043.
Carta Philippi Augusti pro vicecomite Thoarcensi, 1043.
Litteræ Milonis abbatis de Castriciis, 1043.
Carta Philippi Augusti pro Roberto episcopo Claromontensi, 1044.
Carta Berengarie reginae de creatione facta domino regi, 1045.
Carta regine Berengarie super suis conventionibus, 1046.
Carta Philippi Augusti pro comite Boloniensi, 1047.
- Carta Philippi Augusti pro Petro comite Ni-
 vernensi, 1047.
 Carta Philippi Augusti de cessione Britoliis
 sibi facta ab Amicia sorore comitis Leicestriae,
 1048.
 Carta Rogerii de Mellento super quittance
 vicecomitatus Ebroicensis, ibid.
 Carta Philippi Augusti pro Henrico Clemente
 Marechalco, ibid.
 Carta Philippi Augusti pro Alberto de Angulo,
 1049.
 Carta Philippi Augusti pro vicecomite Thoar-
 censi, ibid.
 Carta fundationis Parthenonis Portus-regii,
 1050.
 Diploma Vvidikiundi abbatis Corbeiensis,
 ibid.
 Carta Philippi Augusti de matrimonio Isabel-
 le filie Guillelmi cambellani de Tangar-
 villa, 1051.
 Carta Philippi Augusti super conventionibus
 inter Robertum comitem Alenconii & Barth.
 de Roia, 1052.
 Carta Philippi Augusti de donatione Lochia-
 rum facta Droconi de Melloto, 1053.
 Carta Guidonis de Rupe de quittance Belli-
 montis, 1054.
 Epistola A prioris Cluniacensis ad Blancham co-
 mitissam Campanie, 1055.
 Epistola decani & capituli ecclesie Cenoma-
 nensis ad prepositum & decanum & canoni-
 cos Patherbornenses, ibid.
*Inquisitio de iuribus que reges Anglia habue-
 runt in Normannia aduersus clericos,*
 1059.
Recognitio de firmitate ville Ebroicensis,
 1061.
*Litteræ testimoniales abbatum Metensium pro
 Vvalciodoro, 1062.*
*Epistola Bertrandi episcopi Metensis ad Liber-
 tum abbatem Vvalciodorensem, 1063.*
*Epistola Bertrandi episcopi Metensis ad episcopum
 Leodiensem, ibid.*
*Litteræ Bertrandi episcopi Metensis de subjec-
 tione Haericiensis monasterii, 1065.*
 MCCV.
 Carta Philippi Augusti pro Guidone de Tor-
 ciaco, 1067.
 Carta Philippi Augusti pro Andrea de Vitreio,
 ibid.
 Carta Philippi Augusti pro Nicolao de Mon-
 signaco, 1068.
 Carta Philippi Augusti pro Johanne de Monte
 Gumberti, ibid.
 Carta Philippi Augusti regis pro Ada vicecomi-
 te Meledunensi, 1069.
*Hominium Ermengaldo comiti Urgelleni pre-
 situm ab Arnaldo de Castrobono pro Castro
 de Estamando, ibid.*
*Carta Ermengaudi comitis Urgelleni de ma-
 trimonio contrahendo inter Arnaldum de
 Castro-bono vicecomitem, & Eliesendam de
 Cordona, 1070.*

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM

ccccvii	<i>Paclum matrimonii inter eosdem,</i> 1071.	
	<i>Carta Ermengaudi comitis Urgelessis, de con-</i>	
	<i>ſtruendo caſtro de Civitate gallice Ciutad,</i> 1072.	
	<i>Carta Philippi Auguſti pro ecclęſa Autiſſodore-</i>	
	<i>renſi,</i> 1072.	
	<i>Epifola Henrici imperatoris CP. ad Godfridi-</i>	
	<i>dum, S. Amari Duaci praepoſtitum,</i> 1073.	
	<i>Carta Philippi Auguſti pro epifco Parisiensi,</i>	
	<i>1076.</i>	
ccccviii	<i>Littere Roberti epifci Lingonensis, & Arnal-</i>	
	<i>aldi abbatis Ciferiensis pro comitiss Cam-</i>	
	<i>paniae,</i> 1077.	
	<i>Diploma Philippi Auguſti pro Nivelone filio</i>	
	<i>Nivelonis Mareſcalli,</i> 1078.	
	<i>Bertrandi Merenſis & Hugonis Leodierſis</i>	
	<i>epifcoporum ordinationes pro Haſter. eſi</i>	
	<i>mouaſterio,</i> 1079.	
	<i>Epifola Philippi Auguſti ad Innocentium pa-</i>	
	<i>pam III.</i> ibid.	
	<i>Carta Philippi Auguſti de regalibus Niver-</i>	
	<i>nensibꝫ,</i> 1080.	
	<i>Inquifitio facta de regalia Radhomagensi,</i>	
	<i>1081.</i>	
	<i>De foagio Normannie,</i> 1083.	
	<i>Capitula de interceptionibus clericorum ad-</i>	
	<i>versus jurisdictionem domini regis,</i> 1083.	
	<i>Epifola Henrici de Soliaco ad Philippum Au-</i>	
	<i>guſtum regem Francorum,</i> 1086.	
	<i>Carta Philippi regis ſuper donatione praben-</i>	
	<i>darum Caſarisi-Burgi facta ecclęſe Conſtan-</i>	
	<i>tienſi,</i> ibid.	
	<i>Carta Philippi regis de regalibus Matifconenſi-</i>	
	<i>bis,</i> 1087.	
	<i>Conventio inter Philippum regem & Savari-</i>	
	<i>cum de Malo-Leone,</i> 1088.	
	<i>Carta Guidonis comitis Claromontenſis de do-</i>	
	<i>talitio Petronille de Chambon uxoris sua,</i> ib.	
	<i>Valor dotalitii,</i> 1089.	
	<i>Carta Ludovici Philippi regis primogeniti de</i>	
	<i>tenendis Piffiaco & Loriaco quamdui domi-</i>	
	<i>nus rex voluerit,</i> 1090.	
	<i>Carta Bertrandi de Saga & ſociorum ejus, de</i>	
	<i>deſtructione muororam Ariftolt,</i> 1091.	
	<i>Chirographum de concordia inter Blancham co-</i>	
	<i>mitiſſam Campanie & Simonem comitem de</i>	
	<i>Paffavant ſuper villa de Muſterolio,</i> 1091.	
	<i>Hominium Guillelmo epifco Avenionenſi</i>	
	<i>pro caſtro Barbenzano a consuliſbus ejusdem</i>	
	<i>exhibitum,</i> 1092.	
	<i>Carta conventionum domini regis & comitiss</i>	
	<i>Campanie,</i> 1094.	
	<i>Carta de fideli ſervitio Odonis de Dolis,</i> 1095.	
	<i>Littera Hugonis abbatis Majoris monaſterii de</i>	
	<i>damnis refarcitio, à Jubello de Meduana,</i>	
	<i>1096.</i>	
	<i>Carta caſtellani Belli-montis,</i> 1096.	
	<i>Carta Philippi Auguſti de venditione Braii a</i>	
	<i>caſtellano Perone,</i> 1097.	
	<i>Carta Philippi regis de confeſſione facta comi-</i>	
	<i>tiss Campanie,</i> 1098.	
	<i>Donatio Reginaldi de Poliaco, facta monaſterio</i>	
ccccix		
	<i>Veteris pediculi,</i> 1098.	
	<i>Carta Almarici de Credone ſuper fortericia d.</i>	
	<i>Chantoucé,</i> 1099.	
	<i>Carta Philippi regis de privilegiis S. Martin</i>	
	<i>Turonenſis,</i> ibid.	
	<i>Carta Simonis de Piffiaco de venditione foreſte</i>	
	<i>Loie,</i> 1105.	
	<i>Carta de fidelitate & juramento Guillelmi de</i>	
	<i>Calviniaco,</i> 1106.	
	<i>Carta Philippi regis pro Roberto de Cortenaiaco,</i>	
	<i>1108.</i>	
	<i>Carta quam fecit Robertus de Cortenai domi-</i>	
	<i>no regi ſuper Conchiis,</i> ibid.	
	<i>Carta Philippi Auguſti pro Guillelmo epifco</i>	
	<i>Niverenſi,</i> 1109.	
	<i>Carta hominii Theobaldi comitis Bleſſenſi,</i>	
	<i>ibid.</i>	
	<i>Carta Philippi regis pro epifco Autiſſodorenſi,</i>	
	<i>ibid.</i>	
	<i>Carta Guillelmi epifci Autiſſodorenſis de</i>	
	<i>recognitione exercitus domini regis ſicut</i>	
	<i>alii epifci,</i> 1110.	
	<i>Carta Manafſis epifci Aurelianenſis de re-</i>	
	<i>cognitione exercitus domini regis,</i> 1110.	
	<i>Carta Manafferii Aurelianenſis & Guillelmi</i>	
	<i>Autiſſodorenſis epifcoporum,</i> 1111.	
	<i>Fædus Friderici imperatoris cum Philippo Au-</i>	
	<i>guſto rege Francorum,</i> ibid.	
	<i>Carta Philippi Auguſti pro epifco Noviomagen-</i>	
	<i>ſi,</i> 1112.	
	<i>Carta Philippi regis pro Petro Mali-vicini,</i>	
	<i>ibid.</i>	
	<i>Carta fideiuiſſionis Guidonis de Dampetra,</i>	
	<i>1113.</i>	
	<i>Carta juramenti ejusdem pro comitiss Campaniae,</i>	
	<i>ibid.</i>	
	<i>Epifola Guidonis de Dampetra ad Philippum</i>	
	<i>Auguſtum,</i> 1114.	
	<i>Ejusdem ad eamdem,</i> ibid.	
	<i>Ejusdem ad eamdem,</i> 1115.	
	<i>Epifola O. Colonienſis ſcolaſtici & ſediſ apo-</i>	
	<i>ſtoliſe legati ad comitem Namurcenſem,</i>	
	<i>ibid.</i>	
	<i>Carta Thome comitis Pericenſis de quaſtor</i>	
	<i>rallii,</i> 1117.	
	<i>Littere Siſephani epifci Noviomagenſi,</i>	
	<i>ibid.</i>	
	<i>Carta Petri Parifiensis epifci,</i> 1118.	
	<i>Epifola Radulphi & Thome Vallis-Sernauſi</i>	
	<i>abbatum ad Petrum epifcopum Parifiensem,</i>	
	<i>1119.</i>	
	<i>Epifola corumdem ad Mathildam de Malliaco,</i>	
	<i>1120.</i>	
	<i>Littere Guillelmi abbatis Lure ad Blancham</i>	
	<i>Campaniae comitiss ejusque filium Theo-</i>	
	<i>baldum,</i> 1120.	
	<i>Carta Philippi Auguſti regis pro abbata de</i>	
	<i>Dunis,</i> 1121.	
	<i>Carta conventionum comitis Niverenſis,</i>	
	<i>ibid.</i>	
	<i>Carta Isabellis domine Ambasie,</i> 1124.	
	<i>Carta Iohannis de Baugenciacō in gratiam do-</i>	
	<i>mini regis,</i> ibid.	

INDEX CHRONOLOGICUS

- Carta Philippi filii Philippi Augusti regis, 1149.
 MCCXV.
 Carta Galcheri de Castellione, 1124.
 Forma juramenti comitis Campanie de tenen-
 dis conventionibus fatis domino regi, ibid.
 Carta comitis Herwei de non maritanda filia
 sua sine consensu regis, 1125.
 MCCXVII.
 Littera Conradi Colonensis archiepiscopi pro
 monasterio Corbeia-nova, 1126.
 Carta Philippi Augusti pro Elia de Culent, &
     Stephano de S. Palladio, ibid.
 Radulphi Atrebatenus episcopi mandatum de
     faciendis processionibus pro felici exitu bellorum
     sacri, 1129.
 Visitatio & correctio monasterii Vabrensis,
     1130.
 MCCXVIII.
 Carta Manassii episcopi Aurelianensis de turre
     Soliaci, 1133.
 Carta Guillelmi episcopi Lingonensis de traden-
     do ipso castro de Joinville, &c. 1134.
 Epistola H. episcopi Sueffianensis & R. abbas
     S. Johannis de Vineis, & G. decani ad
     Guillelmum episcopum Lingonensem, 1134.
 Carta Philippi Augusti regis pro Hugone de Bo-
     tegnaco castellano Gaurau, 1135.
 Carta Philippi Augusti regis pro Galterio juve-
     ne camerario, ibid.
 Honorii pape III. ad decanum & capitulum
     Trecense, 1136.
 Carta Philippi Augusti regis de Capella S. Ni-
     colai de Parco juxta Augum, 1137.
 Carta pacis inter Robertum de Pissiaco &
     Johannem de Moreto, & fratrem ejus, 1138.
 Carta Philippi Augusti regis de Domo-Dei de
     Goneffa, ibid.
 Carta Juhelli de Meduana pro monachis Ma-
     joris-monasterii, 1139.
 Epistola Simonis domini Clarimontis ad episco-
     pum Sueffianensem, abbatem S. Johannis de
     Vineis & decanum ecclesie Sucionensis,
     ibid.
 Carta Philippi Augusti regis de cereo in eccl-
     esia B. Mariae Silvaneensis perpetuo arsuro,
     1140.
 MCCXX.
 Littera Guillelmi de Damptetra ad Blancham
     comitissam Campanie, ibid.
 Richardi abbas Beccensis statuta edita in ca-
     pitulo generali anni MCCXIX. 1141.
 Carta comitissae Augi de redditio sibi Augi co-
     mitatu, 1142.
 Conventiones treuge quam dominus rex ad
     preces domini pape concessit Henrico regi
     Anglia, 1143.
 Epistola... ad Philippum Augustum de modo
     levandi impositionem ab hominibus Corme-
     riacensis abbatis, 1145.
 Carta Philippi Augusti pro monasterio Dolensi,
     1146.
 Epistola Honorii pape de studiis juxta concilii
     generalis statuta instituendis, ibid.
 Ejusdem epistola ad archiepiscopum Bituri-
     ensem de corruptis sacerdotum moribus
     emendandis, 1149.
 Epistola Cesarii ad Hartmannum priorem de
     Claustro, 1152.
 Ejusdem ad H. abbatem Vallis S. Petri, ibid.
 Ejusdem ad alexandrum de Claustro & Petrum
     de loco S. Mariae priores, 1153.
 Sententia excommunicationis ab Hugone car-
     dinali & apostolica sedis legato in potestatem
     & consilium Mediolanense, &c. 1154.
 Epistola Jo. Pergamenensis & O. Landensis epis-
     coporum ad Hugolinum cardinalem apo-
     stolice sedis legatum, 1156.
 Epistola Philippi Augusti ad Theobaldum comi-
     tem Campanie de negotio Albigensem,
     1157.
 Ejusdem Philippi regis littera pro monasterio
     Lyrensi, 1158.
 Carta Philippi Augusti regis de heredibus de
     Culent, ibid.
 Epistola Vvilelmi marchionis Montisferrati
     ad Honorium papam III. 1159.
 Epistola Hugonis Episcopi Hosiensis ad Hono-
     rium papam III. 1160.
 Epistola R. de Noxa Potestatis Cremonensis ad
     Hugonem episcopum Hosiensem apostolice
     seis legatum, 1160.
 Carta Maibildis comitis Nivernensis super
     juramento quod fecit domino regi, 1161.
 Littera Roberti de Cortenao & eorum qui cum
     comitis juraverunt, &c. 1162.
 Verba que tractata fuerunt inter dominum re-
     gem & nuncios comitis Marchie, ibid.
 Judicium factum Vernoni de Eschaeta comita-
     tus Belli-montis, 1163.
 Carta Simonis de Pissiaco de fortitudine Aigre-
     mont, 1164.
 Littera Roberti de Juriaqu quibus se constituit
     fidei jussorem erga regem pro Galeranno filio
     suo, 1165.
 Carta Philippi Augusti de Escocieo conceitto Ale-
     sorori quondam R. comitis de Alenconia,
     ibid.
 Bulla Honorii pape III. pro collegiata S. Mar-
     tini Leodiensis ecclesia, 1166.
 Carta Philippi Regis pro Amalrico de Credone,
     ibid.
 Carta Conradi episcopi Metensis & Spirensis,
     quod vestes regia in coronatione imperato-
     rum B. Mariae Aquisgranensis debeantur,
     1167.
 Diploma Hugonis episcopi Leodiensis pro Colle-
     giata S. Johannis Leodiensis ecclesia, ibid.
 Codicillus Henrici comitis Ruthenensis, 1168.
 Carta Bernardi III. Paterbornensis episcopi pro
     parthenone Gerdinensi, 1173.
 Carta Mauriti Cenomanensis episcopi de jurata
     ab ipso regi fidelitate & ab aliis episcopis
     Cenomanensibus juranda, 1172.
 Carta Philippi Augusti regis pro Theobaldo de
     Villiaco filio Ieronis de Bellomonte, 1173.
 Carta regis ejusdem pro monasterio Columben-
     se, 1175.
 Carta

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

<i>Carta Johannis marescalli super marescallia sua,</i>	1175.	<i>Littera Guillermi Claromontensis de matrimonio Catharinae filie sue,</i>	1197.
<i>Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro Domino-Dei Parisiensis,</i>	1176.	<i>Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro comitissa Pontivii,</i>	1198.
<i>Littera Guillermi Catelli domorum templi citra mare magistri, de quinquaginta milibus marchis argenti a Philippo Augusto legatis pro subsidio terra sancte,</i>	1177.	<i>Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro burgensibus Monsis ferrandi,</i>	1199.
<i>Carta Dragonis de Melloto de iustitia domini regis, quam habet in tota terra abbacie Cormeriacensis,</i>	ibid.	<i>Carta Ludovici VIII. regis pro Roberto comite Drocarum,</i>	1200.
<i>Carta treuge inter dominum regem & vicecomitem Thoarcii,</i>	1178.	<i>Littera comitis Marchie de quittantia Mausiaci,</i>	mcccxxvi.
<i>Epistola Etia Ridelli ad seneschallum Piclavensem & Johannem de Bellomonte,</i>	ibid.	<i>Epistola Bertrandi de Gordono ad Ludovicum VIII. regem Francorum,</i>	1201.
<i>Littera comitis Marchie de treuga,</i>	1179.	<i>Littera Hugonis vicecomitis Thoarcii quibus fidelitatem regi jurat,</i>	1201.
<i>Epistola Johannis comitis Spanheimensis Hugoaldo abbati Corbeiae-nova,</i>	1180.	<i>Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro Philippo comite Bologna,</i>	1202.
<i>Carta Radulfi de Claromonte de compositione facta inter dominum regem & ipsum, &c.</i>	1181.	<i>Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro Nunone Sancii comite Rossilienensi,</i>	ibid.
<i>Carta de sigillo Iudeorum & de conventionibus Christianorum cum ipsis,</i>	ibid.	<i>Carta Dragonis de Melloto pro monasterio Veteris-pediculi ordinis Grandimontensis,</i>	1203.
<i>Stabilimentum iudeorum factum Parisius anno domini MCCXXIII.</i>	1182.	<i>Carta Isabellis de Melloto comitisse Joignaci, &c. pro monasterio Veteris-pediculi,</i>	1203.
<i>Confederatio Friderici imperatoris Alemannie & domini regis Ludovici Francorum,</i>	1183.	<i>Carta Raymundi Berengarii marchionis Provinciae pro Ludovico rege Francorum,</i>	1204.
<i>Conventiones inter Ludovicum regem VIII. & Hugonem de Lesignano comitem Marchie,</i>	1184.	<i>Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro Raymundo Berengarii marchione Provinciae,</i>	ibid.
<i>Carta Ludovici VIII. regis Francorum de conventione facta cum comite Marchie,</i>	1185.	<i>Carta Johanne comitissae Flandriae & Hannoniae de servitio facto ab hominibus sive a monachis S. Vedasti in prioratu de Haspera,</i>	1205.
<i>Ejusdem regis Francorum pro Gaufrido de Lesignano,</i>	ibid.	<i>Carta fratris Ogerii preceptoris domorum temporali in Francia,</i>	mcccxxvii.
<i>Carta Aimerici vicecomitis Thoarcensis,</i>	1187.	<i>Carta Ludovici IX. regis Francorum pro Berardo de Mercurio,</i>	1205.
<i>Instrumentum publicum, an episcopi Normanniae exercitum regi debeant in propriis personis,</i>	1188.	<i>Carta Ludovici IX. regis pro seneschallia Andegavensi,</i>	1206.
<i>Littera Hugonis comitis Marchie,</i>	1189.	<i>Conventions inter dominum regem & Isabellam reginam Angliae, comitissam Marchie,</i>	1207.
<i>Carta Ludovici VIII. regis Francorum continens litteras Alienordis regine Anglorum pro parthenone Fontis-Ebraldi,</i>	1190.	<i>Epistola commandatitiae abbatum S. Dionysii &c. pro monasterio Calensi,</i>	ibid.
<i>Carta ejusdem regis pro Petro comite Britanniae,</i>	1191.	<i>Littere quorundam baronum de juramento prestito regi Francorum iussu Hugonis de Lesignano,</i>	1209.
<i>Carta ejusdem regis pro Stephano Cantuarien- si archiepiscopo,</i>	ibid.	<i>Carta Theobaldi comitis Campaniae qua regi cedit quicquid habebat in feodis Britolii, &c.</i>	ibid.
<i>Carta ejusdem regis qua dotalium Blanche reginae confirmat,</i>	1192.	<i>Hominium Hugonis vicecomitis Thoarcensis,</i>	1210.
<i>Carta ejusdem regis pro monachis Lyrensis,</i>	1192.	<i>Gregorii pape IX. littere ad Ludovicum regem & Blancham reginam,</i>	1210.
<i>Judicium factum inter comitissam Flandriae & Johannem de Nigella,</i>	1193.	<i>Gregorii pape IX. ad Romanum S. Angelii cardinaliem,</i>	1211.
<i>Carta Ludovici VIII. regis, qua donationem Guillermi episcopi Catalaunensis in gratiam eorum qui in Adventu & Quadragesima missa intererunt confirmat,</i>	1194.	<i>Carta R. episcopi Ebroicensis pro Lamberto Cadoco,</i>	1211.
<i>Confederatio Friderici imperatoris Alemannie & domini regis Francorum Ludovici VIII.</i>	1195.	<i>Littera Galteri archiepiscopi Senonensis, & Galteri episcopi Carnotensis de subsidio regi dando pro negotio Albigensem,</i>	1211.
<i>Carta Ludovici VIII. regis de munitione in Bequerel non facienda,</i>	1196.	<i>Carta S. Ludovici regis Francorum de libera- tione Lamberti Cadulci,</i>	1213.
<i>Carta venditionis castellania Brugensis,</i>	ibid.		○

INDEX CHRONOLOGICUS

- Epistola Enguerrandi de Couciaco ad S. Ludovicum regem Francorum & Blancham reginam ipsius matrem,* 1214.
Conveniones inter dominum regem & comitem Marchie, ibid.
Carta Bernardi comitis Convenarum de hominio ab eo regi prefrito, 1217.
Littera Johannis comitis Rouiaci de hominio ab eo regi prefrito pro Successione, ibid.
Epistola Hermanni Corbeia-novae abbatis ad Ludovicum Landgravium Thuringiae, 1218.
Carta S. Ludovici regis Francorum pro abblesia Foyenvallis, 1219.
Fundatio monasterii Ottembergensis ordinis Cisterciensis, ibid.
Carta S. Ludovici regis Francorum de quittatione culicitarum facta hominibus S. Germani in Laia, 1221.
Littera quas rex Angliae misit domino regi de belli inducis cum eo statuendis, ibid.
Littera regis Angliae quas misit archiepiscopo Senonensis iustificati argumenti, 1222.
Stabilimentum fidei eorum factum Paxiis anno domini MCCXXVIII. ibid.
Littera Galerii archiepiscopi Senonensis, R. episcopi Sar. & Petri de Collemedio super treuga inter regem Francie & regem Angliae, 1223.
Littera Guillelmi archiepiscopi de treugis initis cum domino rege, 1224.
Littera Rhiliippi comitis & comitissa Bolonie de receptione episcopi Meldensis in Castro Domini Martini, 1224.
Littera Amalrici comitis Montis-fortis de cessione juris sui in comitatum Tolos. &c. 1225.
Littera Romani legati pro ecclesia Rothomagensi, 1226.
Carta S. Ludovici regis Francorum pro ecclesia Rothomagensi, ibid.
Carta S. Ludovici regis Francorum de nundinis apud Mirebellum concessis Theobaldo de Blazon, ibid.
Epistola Guillelmi de Calviniano domini de Castro-Radulfi ad S. Ludovicum regem Francorum, 1227.
Confirmatio compositionis inter Guillelmum de Calviniano & burgenses Castri-Radulfi, ibid.
Littera Johannis episcopi Leodiensis de fundatione fratrum Predicatorum Leodiensem, 1229.
Carta S. Ludovici regis Francorum pro Guidone de Gornaio, 1230.
Carta S. Ludovici regis Francorum de novis probendis in ecclesia Senonensis erectis, 1231.
Carta S. Ludovici regis pro monialibus S. Pontis ordinis Cisterciensis in diocesi Massiliensi, ibid.
Carta S. Ludovici regis de pace comitis Fuxensis, 1232.
Carta S. Ludovici regis pro Astone Ernando, 1234.
MCCXXVIII.

Littera Ementardis abbatissae & conventus Paracliti de numero monialium in prioratu de Nonforti instituto, 1234.
Epistola Balduini de Corbolio ad S. Ludovicum regem Francorum, 1235.
Juramentum Valentia relicte Theobaldi de Blazon S. Ludovico prefatum, ibid.
Littera Johannis filii comitis Suectionensis primogeniti, ibid.
Carta Hugonis de Lezignano comitis Marchie de conventione facta apud Glicionem, 1236.
MCCXXX.
Carta comitis Marchie de matrimonio sororis regis ex castro S. Johannis, 1238.
Judicium factum in castris juxta Ancenisum contra comitem Britannie, 1239.
Littera Andree de Vitreio de hominio quod fecis domino regi, 1240.
Littera S. Ludovici regis pro Raymundo vicecomite Thoarcensi, 1242.
Abba visitationis Lovaniensis S. Petri ecclesie, ibid.
Conventio inter S. Ludovicum regem & Mathildem comitissam Boloniensem, 1243.
MCCXXXI.
Carta S. Ludovici regis Francorum de compositione cum burgenibus Rupelle, 1246.
Carta S. Ludovici regis Francorum pro Radulfo Filgeriarum domina, ibid.
Littera Johannis Leodiensis episcopi pro capitulo S. Martini Leodiensis, 1248.
Littera Guidemari de Lehonio de hominagia suo, ibid.
Littera Henrici de Avaugor de eodem, 1249.
Alia littera Henrici de Avaugor, 1250.
Littera Tinger filii alterius, ibid.
Littera Petri episcopi Meldensis de promulgando interdicto ob collectum a Theobaldo vice-pedagium, ibid.
Littera Henrici archiepiscopi Coloniensis pro capitulo S. Martini Leodiensis, 1251.
Littera regis Angliae de treuga anno Domini MCCXXXI. ibid.
Littera comitis Richardi pro eodem, 1252.
Littera seneschalli Angliae de eodem, ibid.
Littera Huberti de Burgo de eodem, 1253.
Carta Johannis abbatis Alciacensis de communicatione facta cum rege, ibid.
Littera S. Ludovici regis Francorum de restituzione dannorum episcopo Abrincensi illorum pro firmitate villa facienda, 1254.
Forma de statu mortis Landgravie de Thuringia, ibid.
Epistola Ingelranni de Codiciaco ad Theobaldum comitem Campanie, 1256.
Epistola Alanii de Joiacourt ad Theobaldum Campania comitem, 1257.
Nova confederatio facta inter Fridericum imperatorem & Ludovicum regem Francorum, filium illustris Ludovici, ibid.
MCCXXXII.
Carta S. Ludovici regis de capella Nogentis, 1259.
Epistola Ademari abbatis Coibrensis ad Bonifacium

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

- lium abbatem Massiliensem S. Victoris, 1259.
 Carta S. Ludovici regis pro Domo-Dei Parisiensis, 1260.
 Littera de Castello Duaceno quod Flandrie comitissa posuit in manum regis, 1261.
 Littera Gaufridi de S. Leonardo de plegiatione fratris sui, ibid.
 Littera Stephani abbatis Savigniacensis ad sanctimoniales Portus-Regii, ibid.
 Carta Hugonis ducis Burgundie de emenda quam fecit domino regi apud Vicinas, 1262.
 Littera Henrici de Avaugor super castro de Guerclin tradendo avunculo suo, 1263.
 Littera G. abbatis S. Albini Andegavensis de concessione ecclesie S. Germani, &c. ibid.
 Narratio de monialium Brenckausen fundatione, 1264.
 Fundatio Parthenonis Honschedensis ab Hermanno Corbeiae nove abbate, 1265.
 Carta S. Ludovici regis de villa & Castro Normervilla concessa Simoni de Piffaco, 1266.
 Carta S. Ludovici regis qua exactiones Melendunensibus remittit, 1267.
 Carta S. Ludovici regis Francorum pro monasterio Regalis-montis, ibid.
 Institutio vicariorum in ecclesia Meldenfi, 1268.
 Gregorii papa IX. prefatio premissa statutis pro ordine S. Benedicti, 1269.
 Carta S. Ludovici regis Francorum pro abbatis sita juxta Pontifaram, 1270.
 Carta Hugonis comitis Marchie, & Isabellis regine ipsius uxoris, de hominio regi & comiti Picciavicensi ab eis prefiso, 1271.
 Carta Hugonis comitis Marchie & Isabellis regina uxoris ejus de tribus castris regi datis pro securitate fidelis servitii, 1273.
 Hominium Renaudi de Ponte, 1274.
 Hominium Guberti de Tamines, 1274.
 Carta Rogerii comitis Fuxensis de liberandis capiis quostenebat, 1274.
 Littera Roberti Leodiensis episcopi de portione congrua assignata investitu de Marfina, 1275.
 Roberti Leod. episcopi statuta pro monasterio Oigniacensi, 1276.
 Fundatio pisantiarum vini religiosorum Oignaciensem, 1278.
 Epistola Petri Petratoricensis episcopi &c. ad S. Ludovicum regem Francorum, 1280.
 Epistola communis Villa-podii S. Frontonis & civitatis Petratoricensis ad S. Ludovicum regem Francorum, 1281.
 Carta Joffridi episcopi Catalaunensis de compositione facta inter ipsum & regem, ibid.
 Littera Odonis abbatis S. Dionysii & abbatis Hermeriarum de prebendis vacantibus in ecclesia Carnotensi post mortem Alberici episcopi, 1282.
 Bulla Innocentii papa IV. quae sententiam ar- birariam episcopi Attrebatenensis de divisione thelonie inter Robertum comitem Attrebatensem, & monachos S. Vedasti confirmat, 1283.
 Confirmatio Ludovicis regis super carta Roberti comitis de thelonio, & rebus aliis, 1293.
 Carta Roberti comitis Attrebatenensis de thelonio & rebus aliis, 1294.
 Littera S. Ludovici regis Francorum de fideiis, 1294.
 Forma litterarum transmisarum ballivis pro cruce signatis, 1295.
 Epistola Fortanerii abbatis S. Savini Tarbieensis ad Vvillelmu abbatem S. Victoris Massiliensis, 1295.
 Carta S. Ludovici regis Francorum pro comite Fuxensi, 1296.
 Carta S. Ludovici regis pro comite Petragoricensi, 1296.
 Juramentum comitis Petragoricensis super castro de Radulsa, 1297.
 Juramentum comitis Petragoricensis de transfraterno in terram sanctam cum comite Attrebatenensi, 1297.
 Epistola fratribus Leonis, Rufini, & Angeli ad Crescentium generalem ordinis Minorum, 1298.
 Littera domini regis super concessione quinque millium librarum anni redditus comiti Andegavensi & Provinciae ad vitam suam, 1299.
 Epistola S. Ludovici ad Fridericum secundum imperatorem, 1299.
 Littera Petri cardinalis ad moniales Gerдинenses, 1301.
 Littera Heraclii de Monte-lano patris, de homagio & fidelitate domino regi factis a duobus filiis, 1301.
 Littera Juhelli Rhemenensis archiepiscopi de benedictione Isabelle abbatisse Aveniacensis, 1302.
 Carta S. Ludovici regis pro monasterio Regalis-montis, 1303.
 Carta S. Ludovici regis de compositione ipsum inter & Droconem de Melloto, 1303.
 Fundatio monasterii de Fayeta ordinis Grandimontensis, 1304.
 Carta S. Ludovici regis Francorum pro comitibus Attribati & Pontivi, 1305.
 Epistola S. Ludovici regis ad Blancham reginam matrem suam, 1306.
 Littera S. Ludovici regis de institutione capellania in ecclesia Pijiacensi, 1307.
 Epistola S. Ludovici regis ad Blancham reginam Francorum, 1308.
 Epistola Berardi de Neapoli notarii pa- pe capitulo generali ordinis Cisterciensis, 1308.
 Epistola ejusdem, ut videtur, ad capitulum generale ordinis Cisterciensis, 1309.
 Testamentum Isabellis comitissae Ruthenen-

INDEX CHRONOLOGICUS

- MCCLIX.
- fis,* 1310.
Epistola capituli S. Martini Turonensis ad Leodienses S. Martini canonicos, 1312.
Littera Gasconsis comitissae Bearnensis de matrimonio contrabendo inter Margaritam filiam Gastonis vicecomitis Bearnensis & Rogerium Bernardi filium comitis Fuxensis, 1313.
Carta S. Ludovici regis pro Johanne de Gienvilla senescallo Campanie, 1314.
Littera S. Ludovici regis pro episcopo Damitano, 1314.
Diploma Ludolphi episcopi Halberstadiensis pro monasterio Corbeiæ novæ, 1315.
Privilegium Henrici Leodiensis episcopi pro canonicis Leodiensibus, 1317.
Fundatio conuentus fratrum Minorum Faleſiensium, 1318.
Littera qualiter regalia Senonensis fuit redditia de gratia per regem Henrico electo Senonensis, 1319.
Littera Johannis de Avesnes quibus feodum quod accipiebat a comite Blœensi ponit in manu Roberti de Besocey, 1319.
Instrumentum de pace facta inter episcopum Lemovicensem & homines suos, 1320.
Confirmatio fundationis abbatis monialium de Pace B. Mariae ordinis S. Victoris, 1323.
Littera S. Ludovici regis Francorum pro monasterio Vallis-Richerii, 1325.
 La forme de la paix qui fu faite entre la royne & le roy de Navarre & le comte de Bretaigne & de la contesse sa fame, 1326.
Sententia lata in abbatem Caſtrenſem, qui obedientiam Massiliensi S. Victoris abbatii denegabat, 1327.
Littera S. Ludovici regis Francorum quibus fundationem hospitalitatis de Lessines confirmat, 1330.
Littera S. Ludovici de dono comitissae Pontivis facto monasterio S. Judoci de Nemore, 1332.
Confirmatio littera Guidonis de Malo-vicino de institutione unius monachi ad Vallem-Guidonis, 1332.
Carta Margaretæ comitissæ Flandria de munitionibus caſtri Rupremonde, 1333.
Diploma S. Ludovici regis Francorum pro monasterio de Loia ordinis Grandimontensis, 1333.
Carta foundationis monasterii de Bastebort ordinis Vallis-caulium, 1334.
Diploma S. Ludovici regis Francorum de gisto ſibi debito in aliquibus monasteriis, 1335.
Littera ducis Burgundie mifſe ad Simonem de Monte-forti, 1335.
Littera S. Ludovici regis de fundatione fratrum Minorum Faleſiensium, 1336.
Carta S. Ludovici regis Francorum de patronatu ecclæſie de Sappo, 1336.
Pactum matrimonii inter Henricum filium comitis Ruthenensis & Marquissam filiam
- Barzali domini de Baucio, 1337.
Licentia concessa Bernardo de Rodes monacho Massiliensi transſundi ad alium ordinem, 1338.
Electio domini Arnaldi de Bay d'Arcisias in abbatem S. Savini in valle Levitanæ, 1340.
Pactum matrimonii Erardi de Nantolio & Mabilie de Lefignes, 1340.
Littera S. Ludovici pro comitissa Provincie, 1343.
Testamentum domini Guillelmi episcopi Veniensis, 1344.
Judicium factum inter dominum regem S. Ludovicum, & comitem Piſtavensem ac comitem Andegavensem fratres suos, 1345.
Carta S. Ludovici pro Domo-Dei de Vernonæ, 1346.
Acceptilatio ducentiarum marcharum pro dote Marquise future ſponſe Henrici filii comitis Ruthenensis, 1347.
Carta S. Ludovici regis de emtione facta a monachis Gemmetici apud Maram, 1348.
Epifola S. Ludovici regis Francorum ad fratres Minorcs Sagientes, 1348.
Additio ad fundationem domus S. Trinitatis de Redemtione captivorum apud Fontembleaudi, 1349.
Concordia inter Bartholomeum Lobensem abbatem & Margaritam Flandria & Hannonee comitissam, 1351.
Epifola S. Thome Aquinatis ad quemdam ſibi familiarem, 1352.
Leges Calenses, * 1353.
Epifola Clementis pape IV. ad monachos Massilienses S. Victoris, 1353. MCCLXVIII.
Epifola Clementis pape IV. ad quosdam canonicos ecclæſie Rhemensis, 1354.
Pactum matrimonii inter Henricum filium regis Alemannie & Constantiam natam Gastonis vicecomitis Bearnensis & Mathevicecomitis Marsani, 1356.
Littera Alienoræ regine Anglie pro ſecuritate premiſi paci, 1363.
Emancipatio Constantie filia Gastonis vicecomitis Bearnensis, 1366.
Littera Compagni episcopi Olerensis continentis pacta matrimonii inter Henricum primogenitum regis Alemannie & Constantiam natam Gastonis vicecomitis Bearnensis, 1371.
Littera Alienoræ regine & Eduardi primogeniti Anglie, 1374.
Epifola Gastonis vicecomitis Bearnensis ad Eduardum primogenitum regis Anglia, 1375.
Carta capituli Meldensis quod non potest exigere annuale ab ecclæſia de Mentriaco, MCCLXI.
Diploma Rudolfi imperatoris pro S. Maximino, 1375. MCCLXII.
Epifola abbatum ordinis S. Benedicti diaecesis Coloniensis ad Gregorium papam X. 1377.
Carta

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

MCCCLXVII.	<i>Carta Philippi III. de fundatione facta diversis in ecclesiis a Johanne Sarraceno regis cambellario,</i>	1378.	<i>in insula concessum,</i>	1412.
	<i>Carta Philippi III. de villa de Fontibus cado- ci Petro de Brocia concepha,</i>	1379.	<i>Vvalrami comitis de Kessl littera pro monas- terio Gladbacensi,</i>	1414.
MCCCLXVIII.	<i>Epistola Petri abbatis S. Vincenii Metensis ad abbatem & conventum Vvalciodorensim,</i>	1380.	<i>Epistola Philippi IV. regis Francorum ad G. mcccvi comitem Hannoniensim,</i>	1415.
	<i>Exemplum societatis Vvalciodorensis mona- steri cum Gorzenfis,</i>	1380.	<i>Carta Philippi IV. regis de moneta episcopi mcccviis Meldensis,</i>	ibid.
MCCCLXIX.	<i>Carta Philippi III. de justitia villa Angi- court,</i>	1381.	<i>Concordia inter Theobaldum episcopum Leo- diensem & Egidium Bertout,</i>	1416.
	<i>Epistola Tyonis abbatis Cluniacensis ad Her- mannus abbatem & conventum Paderbor- nensem,</i>	1382.	<i>Communia villa Machliniensis,</i>	1421.
MCCCLXXI.	<i>Carta Philippi III. de restituendis Calensi par- thenoni, que vacante monasterio servientium regis negligenter subtracta fuerant,</i>	1384.	<i>Litterae Gastonis vicecomitis Fezensaquelli de bonis Guillelme domine castri Montis-ca- thani & castri-veteris.</i>	1425.
	<i>Carta Philippi comitis Flandriae de LX. soli- dis pro sacrificio altaris datis,</i>	1384.	<i>Concessio vicecomitatus de Petra-fonte facta mcccix. monasterio Regalis-loci ordinis Vallis-Scho- larium,</i>	1426.
MCCCLXXII.	<i>Carta Philippi Andalucis de custodia ecclesie ba- ti Vedasti,</i>	1384.	<i>Citatio comitis Fuxensis de reddenda Marke comitissae Armeniaci villa Gavardani,</i>	1428.
	<i>Litterae Guillelmi episcopi Cameracensis pro monasterio Oigniacensi,</i>	1386.	<i>Epistola Roberti comitis Atrebatenis ad Hen- ricum comitem Ruthenensem,</i>	1430.
MCCCLXXIII.	<i>Carta Harduini de Malliaco & uxoris eius de altare ligneo ipsis ab abate Majoris mona- sterris permisso,</i>	1387.	<i>Bulla Clementis pape V. ad Guillelum episcopum Cafrensem,</i>	ibid.
	<i>Litterae quibus Bernardus comes Armeniaci ratam habet venditionem castrorum & vil- larum de Castro-Gelosio & de Veiriaco,</i>	1388.	<i>Confirmatio dotis Johanne uxoris domini In- geranni de Codiciaco,</i>	1432.
MCCCLXXIV.	<i>Testamentum Isabellis de Lebreto comitissae Ar- maniaci;</i>	1389.	<i>Epistola capituli S. Martini Turonenis ad Leodiensem S. Martini canonicos,</i>	1435.
	<i>Donatio castrorum & villarum Castrum-Gelosii & de Veiriaco facta Bernardo comiti Arma- niaci à Gafone vicecomite Fezensaquelli & Rogerio fratribus,</i>	1393.	<i>Epistola Henrici abbatis S. Jacobi Leodiensem ad Bulduinum archiepiscopum Trevirensim,</i>	1436.
MCCCLXXV.	<i>Instrumentum publicum de concessione comita- tis Asturaci,</i>	1395.	<i>De vexationibus Johannis de Flandria comi- tis Namuricensis,</i>	1437.
	<i>Litterae de doce Blanche comitissae Pallariensi-</i>	1398.	<i>Amanevi de Lebreto codicillus;</i>	1437.
MCCCLXXVI.	<i>Alliance entre le Roy de France & ses hoirs, d'une part, & le Comte de Haynaut,</i>	1399.	<i>Litterae recognitionis comitis Flandriae de venditione oppidi Machliniensis,</i>	mcccxxxiiii.
	<i>Bonifacii pape VIII. ad Henricum comitem Ruthenensem,</i>	1402.	<i>Litterae dicti comitis de collatione preposi- ture seu abbatis secularis S. Rumoldi Ma- chliniensis Leodiensi antistiti reservata,</i>	1441.
MCCCLXXVII.	<i>Litterae capituli Leodiensis ad Hugonem episcopum,</i>	ibid.	<i>Item ejusdem comitis de relevatione Feudi per eum ab episcopo & capitulo Leodiensi de oppido Machliniensi, &c.</i>	1445.
	<i>Diploma Alberti imperatoris pro Leodiensi episcopo,</i>	1404.	<i>Allegationes domini cancellarii Armaniaci,</i>	1447.
MCCCLXXVIII.	<i>Eiusdem regis pro Leodiensi episcopo,</i>	1405.	<i>Epistola Ludovici Flandriae comitis ad cano- nicos Leodienses S. Martini,</i>	mcccxxxiv.
	<i>Litterae faciei regis Arragonum ad Rogerium Bernardi comitem Fuxensem,</i>	1406.	<i>Carta Caroli Valefi de anniversario Eudonis comitis Britannie,</i>	1451.
MCCCLXXIX.	<i>Litterae Philippi IV. regis Francorum ad se- nescallum Ruthenensem,</i>	1400.	<i>Epistola Blanche monialis regiae stirpis ad Leodienses sancti Laurentii monachos,</i>	mcccxl.
	<i>Testamentum Bernardi comitis Armaniaci & Fezensaci;</i>	1407.	<i>Concordia inita inter Eduardum regem An- glie & Bernardum de Lebreto,</i>	1452.
MCCCLXXX.	<i>Lettres de non préjudice de la ville d'Arras pour une aide à elle accordée pour la for- tification d'icelle ville,</i>	1410.	<i>Epistola Eduardi regis Anglie ad Bernardum de Lebreto,</i>	1453.
	<i>Benedicti pape XI. epistola ad Philippum re- gem Francorum,</i>	1411.	<i>Litterae Eduardi regis Anglie injurias tempo- re belli acceptas Augerio & Arnaldo Ray- mundi filii vicecomitis de Scule remit- tentis,</i>	1455.
MCCCLXXXI.	<i>Diploma Philippi Pulchri ecclesie S. Quintini</i>		<i>Clementis pape VI. epistola ad capitulum generale Cisterciense,</i>	mcccxlvi.
			<i>Epistola Clementis pape VI. ad Johannem pri-</i>	1455.

INDEX CHRONOLOGICUS

- mogenitum Philippi regis Francorum, 1456.
 Testamentum domini Guigonis olim episcopi
Casenensis ac rectoris patrimonii, 1459.
 Epistola Henrici comitis Ruthenensis ad Philippum regem Francorum, 1465.
 Epistola Henrici comitis Ruthenensis ad Eduardum Anglorum regem, 1466.
 Epistola Clementis papae VI. ad Amaneum de Lebreto, ibid.
 Johannis regis Francorum littere ad suos thesaurarios, 1467.
 Littere Rodulfi comitis Stafford ad Johannem de Charnels constabularium Burdigale, 1467.
 Littere Johannis regis Franciae comitatum de Gauro Johanni comiti Armeniaci concedentis, 1469.
 Littere Theoderici abbatis Corbeie-nova de festo Conceptionis B. Mariae solemniter celebrando, 1471.
 Lettres de non préjudice de la ville d'Arras, pour aide à eux faire par l'Eglise de saint Vaast, pour la fortification d'icelle ville, 1472.
 Littera regis Angliae ad dominum de Lebreto, 1473.
 Littera comitis Valesti gubernatori Navarre, 1474.
 Epistola Eduardi regis Anglorum ad Carolum Navarre regem, 1475.
 Eduardi primogeniti Anglie senescallo Landarum, seu ejus locum tenentis, ac magistro Petro de Maffeo suo procuratori, 1477.
 Littera Caroli regis Navarra Arnaldo Amareni de Lebreto facultatem dantis inveniendae pacis inter ipsum & Francia regem, 1478.
 Littera Caroli regis Navarra quibus ratum habet tractatum pacis ipsum inter & regem Francia factum a Johanna & Blanca reginis, 1478.
 Procuratio ad contrahendum matrimonium inter Johannam ducissam Duracii, &c. & Ludovicum de Navarra, 1484.
 Tenor pactorum de quibus supra fit mentio, 1488.
 Littera domine imperatricis confirmationis & approbationis dicti matrimonii, 1492.
 Littera Johannis Leodiensis episcopi de modo convocandi ad exercitum homines secundariarum ecclesiarum Leodiensem, 1494.
 Littera Ludovici ducis Andegavensis facultatem tribuentis comiti Armeniaci civitatem Aginnensem, & loca ab ea dependentia sub regis obedientia ponendi, 1496.
 Epistola Stephani cardinalis ad episcopum Condomensem, 1497.
 Instrumentum absolutionis Ludovici de Navarra & Johanne ducisse Duracii ab excommunicatione ob contractum matrimonium in quarto gradu, 1498.
 Littere Caroli V. regis Francorum concedentis comiti Armaniaco, ut in civitatibus & munitionibus comitatus Bigorreensis insituti ab eo prefecti remaneant, 1501.
 Oratio Petri Ferdinandi vaccapitis & Paf- chasi Garsia decani Aurienensis, infans regis Castelle ambassiatorum ad Ludovicum ducem Andegavensem, 1502.
 Testamentum Johannis comitis Armaniaci, Fezeniaci & Ruthenensis, 1508.
 Littera Caroli VI. regis Francorum, quibus dominum de Lebreto unum ex duodecim adharenibus sibi consiliariis creat, 1515.
 Littera Caroli VI. regis quibus dominum de Lebreto suum creat camerarium, 1516.
 Epistola B. episcopi Ruthenensis ad comitem Armaniaci, 1517.
 Procuratio ad contrahendum matrimonium nomine Caroli filii Bernabovis vicecomitis Mediolanensis cum promogenita Johannis comitis Armaniaci, 1518.
 Littera Petri episcopi Atrebatenensis de celebratis ab eo exequiis comitissae Artefie in ecclesia S. Vedasti, 1520.
 Epistola Johannis de S. Hippolito ad Nicolaum de Guaret incolytum Jannensiam ducem, 1521.
 Epistola Beatricis de Armaniaco ad comitem Armaniacum patrem suum, 1523.
 Epistola Regis ad comitem Armaniacum, ibid.
 Epistola Caroli regis Francorum ad comitem Armaniacum, 1524.
 Epistola Bernabovis vicecomitis ad comitem Armaniacum, 1525.
 Johannis Armaniaci comitis diploma veniale concessum consulibus & civibus Ruthena, 1527.
 Epistola Caroli regis Navarre ad comitem Armaniacum, 1530.
 Epistola regis ad Dominum de Severaco, 1531.
 Epistola Guillelmi de Layra Delphinatus gubernatoris ad comitem Armaniaci, 1532.
 Epistola principis Aquitanie & Vallie ad dominum de Severaco, 1534.
 Littera Philippi ducis Burgundia, quibus facultatem tribuit Bernardo Armaniaco rediendi infra biennium comitatum Cadrelensem, 1535.
 Carta Philippi ducis Burgundia de gratioso munere sibi ab abbe & conventu S. Vedasti concessa, ibid.
 Littera Bernardi Armaniaci comitis Kadrelensis de satisfactione facienda duci Burgundie, 1536.
 Epistola ducisse Bituricensis ad comitem Armaniaci & Convenarum nepotem suum, 1538.
 Epistola domini de Lebreto ad comitem Armaniaci, ibid.
 Epistola Petri Borrier ad comitem Armaniaci, 1540.

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

MCCCLXXXIII.	Littera Caroli VI. regis Francorum ad Delphi- natus gubernatorem, 1541.	di cedem, 1580.
	Epistola principis Peloponnesiaci ad nobilem mi- litem Meneducem, 1542.	Epistola Eugenii pape IV. ad episcopum Utie- censem, 1581.
	Epistola Galeoti de Petra-mala ad cunctos Ro- manos cives, 1543.	Epistola Philippi Marie Angelii vicecomitis ad Albertum de Nigrone Januensem ducem, 1586.
	Epistola Galeoti de Petra-mala ad Nicolaum de Clemengis, 1545.	Epistola sapientum reipublice populi Patavini ad patres conscriptos populi Vicentini, 1582.
MCCCLXXXVII.	Littera Caroli regis Francorum de mittendis copiis ad Florentinos adversus comitem Mediolanensem, 1546.	Epistola Januensem ad regem Anglie, 1584.
	Littera Caroli VI. regis Francorum de dimit- tendis copiis quas duce Armaniaco parave- rat in auxilium Florentinorum, 1547.	Epistola Venetorum ad Januensem ducem, 1587.
	Articuli propositi super matrimonio con- trahendo inter Johannem primogenitum comitis Armaniaco & Mariam a Burgun- dia, 1548.	Epistola Philippi Marie Angelii vicecomitis ad Florentinos, 1588.
	Supplicatio facta comiti Armaniaco in feli- ci ejus adventu a tripliè statu ditionis ejus, 1549.	Epistola Florentinorum ad ducem Mediolanen- sem, 1590.
	Instrumentum venditionis villarum Codicia- ti, Fara & Mellonis, 1551.	Epistola Benedicti Ovetarii Vicentini ad Pe- trum Donatum episcopum Patavinum, 1591.
	Epistola domini Johannis Belhoiste Caru- sensis ad abbatem S. Laurentii Leodiensem, 1556.	Epistola Benedicti Ovetarii Vicentini ad Pe- trum Donatum episcopum Patavinum, 1592.
	Littera Caroli VI. regis Francorum, quibus hortatur ad pacem, 1559.	Epistola Benedicti Ovetarii regis Cypri cancel- larii ad Gregorium Corrarium patricium Venerum, 1594.
	Littera Caroli VI. Francorum regis, quibus a crimine leja-majestatis purgat duces Bi- turicensis, Aurelianensem & Borbonii, 1561.	Lylia Tyfernatis prologus in sermones S. Jo- hannis Chrysostomi ad Nicolaum papam V. Circa MCCCC.
	Littera Ludovici regis Ierusalem & Sicilia, quibus vētare ne eniāquamelecto archiepisco- po, episcopo, &c. castra, oppida & munitiones tradantur suis in comitatibus absque suo consensu, 1564.	Epistola Angelii Politiani ad Laurentium Me- dicem, 1596.
	Littera episcopi Morinensis, de baptismo sa- cramento ab eo collato comiti Regisbetensi in sacra ade S. Vedasti Atrebateni, 1566.	Epistola Nicolai cardinalis S. Petri ad Vincula & Brixiensis episcopi ad electum Trajecten- sem, 1597.
	Epistola Philippi Marie Angelii ducis Medio- lanensis ad Thomam de Campo-Fregoso ducem Januensem, 1567.	Epistola Pii pape secundi ad Fridericum Roma- norum regem, 1598.
	Thoma de Campo-Fregoso ad ducem Mediola- nensem responso, 1570.	Epistola Ludovici XI. regis Francorum ad de- canum & canonicos Rotomagenses, 1600.
	Instrumentum venditionis comitatus Suescio- nensis, 1573.	Epistola Bessarionis cardinalis Tusculani ad principem & senatum Venetiarum, ibid.
	Epistola Vexilliferi & populi communis Flo- rentiae ad Romanorum Imperatorem, 1578.	Littera Caroli filii & fratribus regis Franciae ad dominum de Lebreto, 1602.
	Declaratio religiosi patris Johannis Hagen Carthusiensis, super indulgentiis bullae Bo- nifaci pape de festo visitationis gloriose virginis Marie, 1579.	Littera Ludovici XI. regis ad dominum de Le- breto, 1603.
	Epistola Januensem ad Philippum Burgun-	Epistola Roberti de Valle ad Johannem episco- pum Andegavensem S. R. E. cardinaliem, 1606.
MCCCCXIV.		Epistola Johannis Galeatii vicecomitis, &c. ad priores arrium, & vexilliferum justicie populique & communis Florentiae, 1612.
MCCCCXV.		Johanni Galeatio vicecomiti epistola Florenti- norum, 1613.
MCCCCXVI.		Epistola Henrici II. regis Francorum ad capi- tulum ecclie Trecensis, 1615.
MCCCCXVII.		Epistola Nicolai de Pelve cardinalis & archiepiscopi Senonensis ad Cardinalem S. Se- verinum, 1616.

INDEX ALPHABETICUS

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM

HUJUS VOLUMINIS.

A

- A.** Civis Spirensis epistola ad S. Heribertum archiepiscopum Colonensem, 357.
 a. prioris Cluniacensis epistola ad Blancham comitissam Campanie, 1055.
 Abbatum ordinis S. Benedicti diaecesis Coloniensis littera ad Gregorium papam X. 1377
 Abbatis Abdinghoffensis epistola, 581.
 Adalberti archiepiscopi Maguntini epistola ad Calixtum II. papam, 671.676.
 Ad Clerum Halberstdensem, 680.
 Adalmoidis & Clifensis carta pro S. Victore Massiliensi, 440.
 Ade abbatis de Castello-novo diploma pro Philippo comite Flandriæ, 914.
 Adami abbatis Persennie epistola ad Blancham comitissam Campanie, 1025.
 Adami monachi epistola ad Odonem episcopum Parisensem, 1019.
 Adelgorii archiepiscopi Magdeburgensis epistola ad episcopos Saxoniae, Francie & Lotharingia, 625.
 Ademari abbatis Belle-vallis epistola ad priorem & conventum Aroasie, 864.
 Ademari abbatis Castrensis epistola ad Bonifacium abbatem Massiliensem sancti Victoris, 1259.
 Adelphonis regis Hispaniarum primam restauratum, quo S. Victori datur S. Servandi Toleiana ecclesia, 546.
 Diploma pro Toleano S. Servandi monasterio, 548.
 Adriani pape IV. ad abbates S. Vedasti, 848.
 Ad sanctimoniales Horreenses, 833.
 Adventii episcopi Metensis ad Arnulfum Tulensem episcopum, 159.
 Advocatorum juris in monasterio Epternacensi notitia, 550.
 Aengilbaldi viri illustris carta pro S. Villibrordo episcopo, 14. 19.
 Pro monasterio Epternacensi, 16.
 Agatensis S. Andreae abbatie donatio facta S. Victori, 464.
 Aimerici patriarche Antiocheni epistola ad Ludovicum regem Francorum, 870.
 Aimerici vicecomitis Thoarcensis charta, 1187.
 Alani de Joincourt epistola ad Theobaldum Campanie comitem, 1257.
 Alberici episcopi Ostiensis epistola admonachos Auxitanos S. Orientii, 780.
 Alberici epistola ad Galterium de Mauritania, 838.
 Alberonis Leodiensis episcopi pro monasterio Flonensi, 764.
 Alberti episcopi Leodiensis littera de dispositio-
tione ecclesie Thenensis, 993.
 Alberti monachi Siegebergensis prologus in suum glossarium in sacram scripturam, 978.
 Alberti imperatoris diploma pro Leodiensi episcopo, 1404.1405.
 Alberti comitis de restauratione monasterii S. Quintini de Monte, 327.
 Albuini heremiti epistola ad S. Heribertum, 360.
 Alexandri pape II. epistola ad Udonem ar-
chiepiscopum Trevirensim, 480.
 Alcuni epistola ad Vedastinos monachos, 49.
 Alexandri pape III. epistola ad Matthaeum episcopum Trecensem, 906.
 Ad Meldensem episcopum, 944.
 Ad abbatem & monachos Vedastinos, 872. 880. 888. 901. 905.
 Bulla pro monasterio Savigniensi, 859.
 Alexandri episcopi Leodiensis diploma pro mo-
nasterio S. Gerardi, 707.
 Alienorde regine littera, & Edoardi primo-
geniti Anglie, 1374.
 Alienorde regine Anglie pro securitate patri
matrimonii, inter Henricum filium regis
Alemaniæ, & Constantiam filiam Gaf-
foni vicecomitis Bearnensis, &c. 1363.
 Alienordis comitissæ S. Quintini carta pro
Crispeieni S. Arnulfi monasterio, 974.
 Almerici cardinalis ad Alberorem archiepisco-
pum Trevirensim, 724.
 Almarici de Credone, carta super fortiteria
de Chantocé, 1099.
 Amaliri comitis Montis-fortis littera de
cessione juris sui in comitatum Tolosanum,
&c. 1225.
 Amanevi de Lebreto codicillus, 1437.
 Amelii episcopi Senecensis diploma pro S. Vic-
tore, 405.
 Anacleti antipape epistole XI. ad diversos, 698.
 Anastasi pape IV. ad episcopum Tolonensem, 825.
 Andreæ

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM

<i>Andrea de Virreio littera de hominio quod domino regi (S. Lud.) fecit,</i>	1240.	<i>Athanulsi diploma de donatione villaris S. Johannis facta monasterio S. Victoris;</i>
<i>Angeli Politiani epistola ad Laurentium Medicem,</i>	1396.	<i>371.</i>
<i>Anglia regis littera missa domino regi (Lud. IX.) de belli induciis cum eo statuendis,</i>	1221.	<i>Attonis archiepiscopi Arelatenensis epistola ad G. Ademarium,</i> 634.
<i>Eiusdem regis littera archiepiscopo Senonesi missa, ejusdem argumenti,</i>	1222.	<i>Avegaudi Conedrarii domini diploma pro Cenomanensis sancti Vincentii monasterio,</i>
<i>Anglia regis littera ad dominum de Lebreto,</i>	1473.	<i>570.</i>
<i>Anglia regis littera de treuga anni MCCCXXXI.</i>	1251.	<i>Augi comitissae carta de reddito sibi Augi comitatu,</i> 1142.
<i>Anglie senescalli littera de eodem,</i>	1252.	<i>Aurelianii monachi Reomensis epistola nuncupatoria ad Bernardum archicantorem futurum archiepiscopum, premissum libro de musica ab eo conscripto,</i> 121.
<i>Annonis archiepiscopi Colonensis diploma pro ecclesia S. Petri Coloniensis,</i>	445.	<i>Ausculti episcopi Sueffionensis carta pro monasterio Vallis-Serene,</i> 850.
<i>Anonymi protogus in expositionem Leviticus,</i>	575.	<i>Azenarii abbatis S. Remigii Remensis decreatum in gratiam pauperum,</i> 380.
<i>Anonymi canonici regularis epistola ad suos concanonicos S. Barbare,</i>	780.	
<i>Anonymi ad anonymum epistola,</i>	660.	
<i>Anonymi ad amicum,</i>	787.	
<i>Ansbaldi abbatis prefataria facta Hiedildi illustri femina, &c.</i>	184.	
<i>Ansbaldi monachii carta pro S. Villibordo,</i>	18. 19.	
<i>Ansoaldi abbatis Compendiensis carta,</i>	874.	
<i>Aquitaniae & Valliae principis epistola ad dominum de Severaco,</i>	1534.	
<i>Archambaldi de Borbonio carta de juramento sua,</i>	1028.	
<i>Aribonis archiepiscopi rescriptum,</i>	489.	
<i>Arnaldo de Castro-bono cesso facta de pluribus iuribus ab Arnaldo de Castro-bono,</i>	1023.	
<i>Hominium Ermengaudo comiti Urgelensem prestitum ab Arnaldo de Castro-bono pro Castro de Estamarido,</i>	1069.	
<i>Arnaldi de Bay d'Arcizas electio in abbatem S. Savini in Valle-Levitana,</i>	1340.	
<i>Arnulfi imperatoris diploma pro S. Maximino,</i>	223. 240.	
<i>Præceptum pro monasterio Prumensi,</i>	238.	
<i>Diploma de Soestra,</i>	236.	
<i>Arnulfi ducis carta pro monasterio Epternacensis,</i>	21.	
<i>Arnulfi III. comitis Flandria diploma pro S. Huberto,</i>	487.	
<i>Arnulfi comitis Chiniacensis littera de fundatione celle in villa Pyrorum,</i>	472.	
<i>Arnulfi epistola ad Milonem episcopum Morinensem,</i>	800.	
<i>Articuli propositi super matrimonio contrahendo inter Iohannem primogenitum comitis Armaniaci & Mariam a Burgundia,</i>	1548.	
<i>Arizonis regis Sardinie diploma de fundatione monasterii SS. Georgii & Genesii,</i>	523.	
<i>Affueri abbatis Prumensi carta,</i>	39.	
<i>Prefataria facta Sigifrido,</i>	35.	
<i>Precaria facta Vvickersto,</i>	44.	
<i>Astaraci comitatus cesso,</i>	1395.	

B

<i>B. Episcopi Catalaunensis epistola ad abbatem de Aridagamantia,</i>	815.
<i>B. episcopi Rustbenensis epistola ad comitem Armaniaci,</i>	1117.
<i>B. epistola ad G. abbatem Massiliensem,</i>	810.
<i>Baldrici episcopi Leodiensis diploma pro fundatione monasterii S. Jacobi,</i>	377.
<i>Balduni episcopi Noviomensis diploma pro monasterio S. Quintini de Monte,</i>	599.
<i>Balduni abbatis S. Quintini in Insula diploma pro monasterio Montis sancti Martini,</i>	750.
<i>Balduni V. comitis Hannonia diploma pro confirmatione consuetudinum ville Hasprensis,</i>	891.
<i>Balduni comitis Hannonia diploma pro monasterio Lobiensis,</i>	896.
<i>Balduni comitis Hannoniensis carta de addendis ad consuetudines ville Hasprensis,</i>	962.
<i>Balduni comitis Flandria carta de compositione inter ipsum & reginam,</i>	1011.
<i>Balduni de Corbolio epistola ad S. Ludovicum regem Franc.</i>	1235.
<i>Baronum quorundam littera de jugamento Ludovico IX. regi prestito iussu Hungonis de Lefignano,</i>	1209.
<i>Barbetanacastri consulum hominum prestatum Guillelmo episcopo Avenionensi,</i>	1092.
<i>Beatricis de Armaniaco epistola ad comitem Armaniaca patrem suum,</i>	1523.
<i>Beatricis comitissae Bigoritana carta pro Massiliensi S. Victoris monasterio,</i>	539.
<i>Belletridis carta de dono ville S. Iohannis facta S. Victori,</i>	372.
<i>Bellimansi castellani carta,</i>	1096.
<i>Benedicti pape XI. epistola ad Philippum regem Francorum,</i>	1411.
<i>Benedicti episcopi Doliensis diploma pro S. Victore Massiliensi,</i>	629.
<i>Benedicti Ovetarii Vicentini ad Petrum-Dona-</i>	

INDEX ALPHABETICUS

- sum episcopum Padnanum, 1591. 1592.
 Ad Gregorium Corrarium patricium Venetum, 1594.
 Berengarie regine carta de creatione facta domino regi, 1045.
 Berengarie regine carta super suis conventiobibus, 1046.
 Berengarii episcopi Gerundensis diploma pro Massiliensi monasterio S. Victoris, 584. 689. 770. 771.
 Bernabovis vicecomitis epistola ad comitem Armaniaci, 1525.
 S. Bernardi abbatis epistola ad quemdam abbatem, 726. 728. 736. 737. 741.
     Ad quemdam abbatem ordinis S. Benedicti, 735.
     Ad Amedeum abbatem Alta-cumba, 738.
     Ad amicum, 727. bis. 729. bis. 736. 740.
     Ad anonymum, 734. 737. 738. 742. bis.
     Ad quemdam episcopum, 726.
     Ad Fratres ***, 740.
     Ad Hispaniarum imperatoris maiestram, 742.
     Ad Innocentium papam, 730.
     Ad judicem, 722.
     Ad Mar. & uxorem ejus, 725.
     Ad Maikeum episcopum Albanensem, 743.
     A dominum papam, 732. ter. 733. quater. 734.
     Ad priorem Clara-vallis, 735.
     Ad regem Francie, 739.
     Ad episcopum Trecensem, 728.
     Hymnus de S. Malachia, 746.
     Observationes in epistolas S. Bernardi, 744.
 Bernardi episcopi Arelatensis epistola ad Innocentium II. papam, 718.
 Bernardus episcopus Lubbevensis dat S. Victoris ecclesiam S. Gregorii Ruthenensem, 552.
 Bernardi episcopi Patherbornensis diploma pro Gerdinensi parthenone, 823.
 Bernardi III. Paderbornensis episcopi pro parthenone Gerdinensi, 1173.
 Bernardi abbatis S. Eugendi littera, 979.
 Bernardi abbatis Angiensis epistola ad Fredericum palatinum capellatum, 390.
 Bernardi abbatis S. Victoris electio, 465.
 Bernardi filii Richardi vicecomitis Amiliani voventis monasticam vitam in monasterio S. Victoris donatio, 455.
 Bernardo de Rodes monacho Massiliensi datur licentia alium ad ordinem transeundi, 1338.
 Bernardi scholastici epistola ad Conradum episcopum Traiectensem, 512.
 Bernardi Armaniaci comitis Kadrellensis littera de satisfactione auci Burgundiae facienda, 1536.
 Bernardi comitis Armaniaci littera quibus raram habet venditionem castrorum & vil-
     larum de Castro-Geloso & de Veiriaco, 1388.
 Bernardi comitis Armaniaci & Fezeniaci testamentum, 1407.
 Bernardi comitis Bisuldunensis epistola ad Bernardum abbatem Massiliensem, 473.
     Diploma pro S. Victore, 475.
     Diploma de dono monasterii S. Petri Bisuldul. facta S. Victori, 505.
 Bernonis abbatis Augiensis epistola ad Aribonem archiepiscopum Moguntinum, 383.
 Berta seu Bertrade traditio quam fecit monasterio Pruniensi, 23.
 Bertilende illustris femina carta pro monasterio Epternacenfi, 17.
 Bertrandi episcopi Aginnensis epistola ad Luccium papam III, 951.
 Bertrandi episcopi Metensis epistola ad Liberum abbatem Vvalciodorensim, 1063.
     Ade episcopum Leodiensem, 1063.
     De subjectione Haferiensis monasterii, 1065.
 Bertrandi Metensis & Hugonis Leodienensis episcoporum ordinationes pro Haferiensis monasterio, 1079.
 Bertrandi comitis Convenarum carta de hominio ab eo regi prestito, 1217.
 Bertrandi comitis Provincie carta pro Massiliensi S. Victoris monasterio, 467.
 Bertrandi de Gordono epistola ad Ludovicum VIII. regem Francorum, 1201.
 Bertrandi de Saga & sociorum ejus de defensione murorum Aristot, 1091.
 Besarionis cardinalis Tusculani epistola ad principem & senatum Venetiarum, 1600.
 Bituricensis ducis epistola ad comitem Armaniaci & Convenarum nepotem suum, 1538.
 Blanche monialis regie stirpis epistola ad Leodienenses S. Laurentii monachos, 1452.
 Blanche comitis Pallariensis, 1398.
 Bohemundi epistola ad universos fideles, 568.
 Bonifacii pape VIII. ad Henricum comitem Ruthenensem, 1402.
 Borelli comitis diploma de securitate castrorum Cardona, 336.
 Bosonis regis Burgundie preceptum pro episcopo Mauriennensi, 221.
 Bovinorum donatio facta S. Amandi Elnonensis monasterio, 361.
 Brunonis archiepiscopi Trevirensis decretum adversus invatores ecclesia bonorum, 677.
 Brunonis episcopi Signensis epistola ad Petrum Portuensem episcopum, 627.
 Brugenfis Castellania venditio, 1196.
 Burchardi episcopi Meldensis diploma de moneta Meldensi, 696.
 Burgundiae ducis littera missa ad Simonem de Monte-forti, 1335.
 Burgundionis judicis prologus in translatum a se opus S. Johannis Chrysostomi in Matthaeum, 817.

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

In Johannem, 828.
Eiusdem epistola nuncupatoria in trans-
latum à se librum S. Gregorii Nysseni
de natura hominis, 827.

C

Celestini pape III. epistola ad Vv. archiepiscopum Rhemensem & suffraganeos eius, 1004.
Ad regem Francorum, 1007.
Cesarii epistola ad Hartmannum priorem de Claustro, 1152.
Ad H. abbatem vallis S. Petri, ibid.
Ad Alexandrum de Claustro & Petrum de loco S. Mariae priores, 1153.
Calenses leges, 1353.
Calixti II. papa electionis confirmatio, 647.
Calixti papa ad Brunonem archiepiscopum Trevirensim, 660.
Ad Fridezicu[m] archiepiscopum Colonensem, 651.
Ad Vulgrinum archiepiscopum Bituricensem, 664.
Ad Abricensem & Cenomanensem episcopos, 659.
Ad uniuersos reges & principes, 650.
Campanie comitissa juramenta de tenendis conventionibus fætis domino regi, 1125.
Caralitani archiepiscopi diploma pro monasterio S. Saturnini, 657.
Cardinalium Roma existentium epistola ad cardinales qui ultra montes erant, 645.
646.
Cardinalium diaconorum epistola ad cardinales ultra montes existentes, 645.
Cardinalium Rome existentium ad episcopos Gallia epistola, 646.
Carolomanni regis praeceptum pro monasterio Prumiensi, 32.
Pro Turonensi S. Martini ecclesia, 213.
Caroli Magni praeceptum de commutatione facta inter Meroldum episcopum Cenomanensem & Rabigandum abbatem Anisoleensem, 35.
Diploma pro monasterio Corbeiense, 31.
Pro monasterio Epternacensi, 47.
Pro monasterio Prumiensi, 38. 45. 51. 59.
60.
Pro Massiliensi S. Victoris monasterio, 46.
Pro Turonensi S. Martini monasterio, 33.
37. 42. 48.
Pro Adalmano levita, 119.
Nitado de Anapiu, 109.
Pro Odone comite, 120.
Pro Vvichardo S. Martini sacerdote de cella S. Columbae, 123.
Pro Cenomanensi S. Vincentii ecclesia, 197.
Pro monasterio Corbeiense, 179.
Pro monasterio Elnonense, 167. 180. 192.
195.

Pro Basiliæ B. Mariae Turon. 116.
Pro monasterio Prumiensi, 110.
Pro Turonensi S. Martini ecclesia, 105.
106. 111. 118. 134. 160. 164. 167.
210.
Pro monasterio Vedastino, 181. 198.
Caroli Crassi imperatoris præcepit pro monasterio Corbeie-novæ, 222.
Pro monasterio Prumiensi, 206.
Pro Trevirensi S. Maximini cænobio, 216.
Pro Turonensi S. Martini ecclesia, 218.
Pro Germundo, 220.
Caroli Simplicis præceptum pro Autissiodorensi ecclesia, 256.
Pro monasterio S. Ebrulfi, 255.
Pro monasterio Elnonense, 247.
Pro S. Maximino, 267.
Pro Prumia, 268.
Pro Turonensi S. Martini ecclesia, 250.
256. 270. 273.
Caroli V. regis Francorum litteræ, quibus permittit ut instituti a comite Armeniaco prefetti in civitatibus & munitionibus comitatus Bigorrensis remaneant, 1501.
Caroli VI. epistola ad comitem Armani-acum, 1523. 1524.
Litteræ de mittendis copiis ad Florentinos adverfus comitem Mediolanensem, 1546.
Litteræ de dimitrendis copiis quas duce Armaniaco paraverat in auxilium Florentinorum, 1547.
Litteræ ad Delphinatus gubernatorem, 1541.
Litteræ quibus suum creat camerarium dominum de Lebreto, 1516.
Litteræ quibus horriatur ad pacem & concordiam, 1559.
Quibus a crimine lèsa majestatis duces Bituricensem, Aurelianensem & Borbonii purgat, 1561.
Epistola ad Dominicum de Severaco, 1531.
Caroli regis Navarre epistola ad comitem Armani-acum, 1530.
Litteræ quibus facultatem dat Arnaldo Amanevi de Lebreto ineunde pacis inter ipsum & Francie regem, 1478.
Litteræ quibus ratum habet traditum pacis ipsum inter & regem Francia fac-tum à Johanna & Blanca reginis, 1478.
Caroli filii & fratrī regis Francie littera ad dominum de Lebreto, 1602.
Caroli Valeſic carta de anniversario Eudonis comitis Britannie, 1451.
Castellani S. Audomari epistola ad Lucium papam III. 952.
Cenomanensis decani & capituli epistola ad decanum & canonicos Patherbornensis, 1055.
Centulli comitis Bigoritani diploma de dono

INDEX ALPHABETICUS

- abbatia S. Savini in valle Levitana facta S.
 Victorii, 504.
 Childeberti regis I. preceptum pro S. Carile-
 pho, 1.
     Daumero abbati Anisolensi aliud conce-
     sum, 5.
 Cisterciensis capituli generalis littere quibus
     admittitur fundatio Campaniensis monas-
     terii, 987.
 Clementis pape III. bulla pro ecclesia Thenen-
 si, 992.
 Clementis pape IV. epistola ad monachos Mas-
     silienses S. Victorii, 1353.
     Ad quosdam canonicos ecclesia Remensis,
         1354.
 Clementis pape V. bulla ad Guillelmum epis-
     copam Cahinensem, 1430.
 Clementis pape VI. ad capitulum generale
     Cisterciense, 1455.
     Ad Johannem primogenitum Philippi re-
     gis Francorum, 1456.
     Ad Amanevum de Lebreto, 1466.
 Clodovei regis junioris preceptum Ibboleno
     abbati Anisolensi concessum, 8.
     De clericorum interceptionibus adversus
     jurisdictionem domini regis capitula,
         1083.
 Codiciaci Fare & Mellonis venditio, 1551.
 Coloniensium senatorum judicium pro monas-
     terio Indensi, 829.
 Compagni episcopi Olerensis littere continen-
     tes pacta matrimonii inter Henricum pri-
     mogenitum regis Alemannia & Constan-
     tiam filiam Gastonis vicecomitis Bearnensis,
         1371.
 Concordia inter Theobaldum episcopum Leo-
     densem ad Egidium Berthout, 1416.
 Concordia inter Bartholomeum abbatem Lo-
     bensem & Margaretam Flandrie & Han-
     nonie comitissam, 1351.
 Concordia inter canonicos Cenomanenses S.
     Juliani, & monachos S. Vincentii, 579.
 Concordia inter monachos Cenomanenses S.
     Vincentii & Gosbertum Bochetum de ecclesia
     de Campaniaco, 599.
 Concordia inter Eduardum regem Anglia &
     Bernardum de Lebreto, 1453.
 Cononis episcopi Prænestini ad Fridericum
     archiepiscopum Coloniensem, 664.
 Conradi Coloniensis archiepiscopi carta pro
     monasterio Corbie-nova, 1126.
 Conradi archiepiscopi Moguntini ad suos su-
     fraganeos, 997.
 Conradi episcopi Metensis & Spirensi carta,
     quod uestes regia in coronatione imperato-
     rum B. Marie Aquisgranense debeantur,
         1167.
 Conradi II. imperatoris diploma Odoni abba-
     ti S. Remigii concessum, 778.
     Pro monasterio Vvalcirodorensi, 799.
 Conradi regis Provincia pro fidelí suo Car-
     lutto, 292.
- Confiscatio & dotatio S. Nicolai Tarasco-
     nensis facta S. Victorii, & ab Urbano II. con-
     firmata, 556.
 Confiscatio ecclesia SS. Trinitatis de Tritis,
         442.
 Constantie filie Gastonis vicecomitis Bear-
     nensis emancipatio, 1366.
 Constantini regis Sardinia diploma de sum-
     datione monasterii S. Saturnini, 524.526.
 Contentio inter Herbertum de Virchia &
     monachos S. Vincentii, 440.
 Conventiones inter Ludovicum VIII. & Hu-
     gonem de Lesignano comitem Marchie,
         1184.
 Conventio inter S. Ludovicum regem & Ma-
     thildem comitissam Boloniensem, 1243.
 Cormieriensis abbatis epistola..... ad Philip-
     pum Augustum, 1145.
 Crefcentii & Vitalis episcoporum ad cardina-
     les epistola, 644.
 Cuissiacensis monasterii fundatio, 694.

D

- D.** Episcopi epistola ad J. episcopum, 487.
 D. abbatis S. Victorii epistola ad R. comitem, 457.
 D. ad B. epistola, 479.
 Definitio facta inter Massilienses & Psalmo-
     dienenses, 558.
 Deodovini episcopi Leodiensis diploma pro
     Hoiensi S. Marie collegiata ecclesia, 468.
 Dionysie Castrri-Radulphi domine hominum
     exhibitum Bartholomeo Turonensi archie-
     piscopo, 1035.
 S. Dionysii & ceterorum abbatum epistola pro
     monasterio Calensi, 1207.
 Donatio Balme S. Michaelis de Fallio ad con-
     struendum monasterium, 353.
 Donatio ecclesie de Granerii facta S. Victorii
     Massiliensi, 413.
 Dotalitium Elizabeth regina Anglia, 851.
 Droconis domini Petre fontis carta pro abbatia
     Vallis-ferene, 833.
 Drononis de Melloto carta de justitia domini
     regis, quam habet in tota terra abbatie
     Cormieriensis, 1177.
 Drononis de Melloto carta pro Monasterio Ven-
     seris-pediculi ordinis Grandi-montensis, 1203.

E

- E.** Ad B. epistola, 477.
 Eduardi regis Anglorum epistola ad
     Carolum Navarrem regem, 1473.
 Eduardi regis Anglie littere quibus inju-
     rias tempore belli acceptas Augerio & Ar-
     naldo Raymundi filiis vicecomitis de Seule
     remittis, 1455.
 Eduardi regis Anglia epistola ad Bernardum
     de

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

<i>de Lebreto,</i>	1453.
<i>Eduardi primogeniti Anglie senescallo Lan-</i>	
<i>darum, seu ejus locum tenentis ac magistro</i>	
<i>Petro de Masseto suo procuratori,</i>	1477.
<i>Egidii comitis S. Egidii epistola,</i>	568.
<i>Egidii viri illustris carta pro monasterio Pru-</i>	
<i>mensi,</i>	28.
<i>Eliberti comitis carta de translatione S. Eloquii</i>	
<i>ad monasterium Vvalciodorensis,</i>	287.
<i>Electio Pontie abbatis,</i>	364.
<i>Electio Vvifredi abbatis S. Victoris Massilien-</i>	
<i>sis,</i>	366.
<i>Elie Ridelli epistola ad senescallum Pietlaven-</i>	
<i>sem & Johannem de Bellomonte,</i>	1178.
<i>Engueranni de Couciaco epistola ad S. Ludo-</i>	
<i>nicum & Blancham ipsius matrem,</i>	1214.
<i>Epistola ad Theobaldum comitem Campan-</i>	
<i>iae,</i>	1256.
<i>Episcopatus ad Tres-tabernas ereditio,</i>	669.
<i>Erardi de Nantolio matrimonii pactum cum</i>	
<i>Mabilia de Lesignes,</i>	1340.
<i>Erchembaldi de Soliaco carta,</i>	1038.
<i>Erkamfride Deo-dicata carta pro monasterio</i>	
<i>S. Maximini,</i>	130.
<i>Ermengardis de Taus carta,</i>	1022.
<i>Ermengaudi comitis Urgellenensis carta de ma-</i>	
<i>trimonio contrahendo inter Arnaldum de</i>	
<i>Castro-Bono vicecomitem & Eliesendam de</i>	
<i>Cordona,</i>	1070.
<i>Inter eosdem pactum matrimonii,</i>	1071.
<i>Ejusdem carta de conseruendo castro de Ci-</i>	
<i>vitate gallice Ciutad,</i>	1072.
<i>Ermeniardis abbatissa & conventus Paracliti</i>	
<i>littere de numero monialium in prioratu</i>	
<i>de Noa-forti instituto,</i>	1234.
<i>Ernardus episcopus Cenomanensis confirmat</i>	
<i>data S. Vincentii monasterio à Gervasio</i>	
<i>presule, & alia adjicit,</i>	486.
<i>Eronis decani Halberstadiensis epistola ad</i>	
<i>Innocentium II. papam,</i>	751.
<i>Everhardi archiepiscopi Trevirensis privile-</i>	
<i>gium pro monasterio Prumiensi,</i>	462.
<i>Everhardi abbatis, ut videtur, Prulliacensis</i>	
<i>epistola ad E. abbatem Herfsvithhebufenum,</i>	
	793.
<i>Eugenii papa III. ad archiepiscopum & capi-</i>	
<i>tulum Turonense,</i>	812.
<i>Ad Metensem episcopum,</i>	811.
<i>Ad Coxanensem, Bisuldunensem & alios</i>	
<i>abbates,</i>	803.
<i>Ad Serlonem abbatem,</i>	813.
<i>Bulla ad Savigniensis monachos,</i>	807.
<i>Pro Vvalciodorensi monasterio,</i>	819.
<i>Epistola ad comitem de Salinis,</i>	812.
<i>Eugenii IV. papa epistola ad episcopum Uti-</i>	
<i>censem,</i>	1581.

F

<i>Flandriae comitis recognitio de venditio-</i>	
<i>ne oppidi Machliniensis,</i>	1441.
<i>Flandriae comitissae littere de castello Duace-</i>	
<i>no quod posuit in manum regis,</i>	1261.
<i>Florentia vexilliferi & populi epistola ad im-</i>	
<i>peratorem Romanorum,</i>	1578.
<i>Florentinorum epistola ad Johannem Galea-</i>	
<i>tium vicecomitem,</i>	1613.
<i>Ad ducem Mediolanensem,</i>	1590.
<i>Folcmari abbatis Corbeiensis carta de funda-</i>	
<i>tione monasterii Vvestergroningen,</i>	283.
<i>Folkeri donatio facta Vverdinensis monasterio,</i>	
	140.
<i>Formosipapa privilegium pro Servo-Dei epis-</i>	
<i>copo Girundensia,</i>	239.
<i>Fortanerii abbatis S. Savini Tarbeiensis epis-</i>	
<i>tolae ad Vvillemum abbatem S. Victoris</i>	
<i>Massiliensis,</i>	1295.
<i>Frederici archiepiscopi Coloniensis epistola ad</i>	
<i>Mediolanensem,</i>	640.
<i>Ad archiepiscopos, episcopos, &c.</i>	641.
<i>Diploma pro Corbeia-nova,</i>	661.
<i>Epistole ad clerum Leodiensem,</i>	674.
<i>Diploma pro monasterio Graffhatensi,</i>	
	681.
<i>Epistola ad ecclesiam Machlinensem,</i>	
	653.
<i>Friderici imperatoris privilegium pro Ray-</i>	
<i>mundo comite Barcinonensi,</i>	859.
<i>Epistola ad Henrium regem Romanorum</i>	
<i>filium suum,</i>	909.
<i>Friderici II. imperatoris fædus cum Philippo</i>	
<i>Augusto rege Francorum,</i>	1111.
<i>Cum domino rege Francorum Ludovico</i>	
<i>VIII.</i>	1183. 1195.
<i>Cum Ludovico rege Francorum, filio il-</i>	
<i>lusfris Ludovici,</i>	1257.
<i>Fundatio monasterii Bastebort ordinis Vallis-</i>	
<i>caulium,</i>	1334.
<i>Fundationis monasterii Brenckausen narratio,</i>	
	1264.
<i>Fundatio S. Alexandri in Graffshap diaconis</i>	
<i>Coloniensis,</i>	490.
<i>Fundatio celle S. Carilephi de Curia Dode,</i>	
	542.
<i>Fundationis prioratus SS. Cosme & Damiani</i>	
<i>prope Mellentum ab Hugone comite carta,</i>	
	471.
<i>Fundatio Fayetæ monasterii Grandimontis</i>	
<i>ordinis,</i>	1304.
<i>Fundatio Flonenensis monasterii,</i>	540.
<i>Fundationis Gerdinensis monasterii confirma-</i>	
<i>tio,</i>	796.
<i>Fundatio celle S. Ymeri a Beccensi monasterio</i>	
<i>dependentis,</i>	795.
<i>Fundatio ecclesie de Lindesche pro S. Maxi-</i>	
<i>mino,</i>	242.
<i>Fundatio monasterii de Loya prope Dordin-</i>	
<i>gam ordinis Grandimontensis,</i>	865.

E

INDEX ALPHABETICUS

- F**undationis parthenonis S. Marie de pace
 ordinis S. Victoris confirmatio, 1323.
Fundatio cella S. Marie de Viuania, 532.
Fundatio conventus fratrum Minorum False-
 scensium, 1318.
Fundatio Portus-regii parthenonis, 1050.
Fundatio Soldiaci prioratus, 487.
 Additio ad fundationem domus SS. Trinitatis
 de Redemtione captivorum apud Fontem-
 bleaudi, 1349.
Fundatio monasterii Vallis-clansæ a Vvalcau-
 do episcopo Cavallicensi 330.
Fundatio monasterii Veteris-pediculi ordinis
 Grandi-montensis, 886.
Fundationis Veteris-pediculi monasterii con-
 firmatio, 1039.
Fundatio pitianiarum vini religiosorum Oi-
 gniacensium, 1278.
Fuxensis comitis citatio de reddenda Mathe-
 comitissa Armeniaci villa Gavardani, 1428,
- G**
- G**. Episcopi epistola ad F. archiepiscopum
 Colonensem, 641.
G. abbatis S. Albini Andegavensis littera de
 concessione ecclesie S Germani, &c. 1263.
G. abbatis S. Eucharii ad Guibertum abbatem
 Gemblacensem, 936.
G. Moguntiensis prepositi epistola ad Henri-
 cum episcopum Patherbornensem, 535.
 Galeoti de Peira mala littera ad Romanos ci-
 ves, 1543.
     Ad Nicolaum de Clemengiis, 1545.
Galerii epistola ad magistrum G. 843.
Galerii archiepiscopi Senonensis & Galerii
 episcopi Carnotensis littera de subsidio regi
 dando pro negotio Albigensem, 1211.
Galerii archiepiscopi Senonensis, R. episcopi
 Sar. & Petri de Collemedio littera super treu-
 ga inter regem Francia & regem Anglia, 1223.
Galerii abbatis S. Vedasti epistola, 762.
Galerii de Castellione carta, 1125.
Galerii de Mauritania ad Magistrum A. 834.
     836.
Garfindis comitissæ Bearnensis littera de ma-
 trimonio contrahendo inter Margaritam fili-
 am Gastonis vicecomitis Bearnensis & Ro-
 gerium Bernardi filium comitis Fuxensis,
     1313.
Gastonis vicecomitis Bearnensis epistola ad
 Eduardum primogenitum regis Anglie,
     1375.
Gasto vicecomes Fefensaquelle & Rogerius
 frater ejus, villas Castræ-Gelofii & Veiria-
 ci Bernardo comiti Armaniaci dimittunt,
     1393.
Gastonis vicecomitis Fezenfaquelle littera de
 bonis Guilleme domina castræ Montis-Ca-
 thani & Castræ-Veteris, 1425.
Gaufredi Anglici epistola metrica ad impera-
 torem, 1000.
- Gaufredi de S. Leonardo littera de plegiatione
 fratris sui, 1261.
Gaufredi de Mauritania ad discipulos magistri
 Gileberti, 839.
Gaufelmi abbatis epistola ad A. priorem S. Vi-
 ctoris, 691.
Gebehardi episcopi Constantiensis ad Rothar-
 dum archiepiscopum Moguntinum, 608.
Gemblacenfum fratrum epistola ad Guibertum
 abbatem, 929*.
Geraldi Amelii & Vidiani Ermengaudi do-
 natio ecclesie S. Segolene facta S. Victori,
     458.
Girardi episcopi Arausicanus epistola ad B. episco-
 pam Arelatensem, 706.
Gerberti epistola ad Vviderodum Argentinum
 episcopum, 351.
Gervafius & Vvulgrinus episcopi Cenomanen-
 ses remittunt synodales exactiones monaste-
 riorum S. Vincentii, 436.
Gervafius episcopus Cenomanensis ecclesiam S.
 Cornelii de Banniolto concedit S. Vincentio,
     438. 439.
Gildolfi abbatis Brunvillariensis statutum pro
 commemoratione omnium fidelium defun-
 torum, 838.
Gislaberti episcopi Barchinonensis epistola,
     409.
Godefridi ducis epistola, 568.
Godefridi ducis Lotharingie diploma pro Re-
 mens S. Remigii monasterio, 857.
     Pro collegiata S. Johannis Leodium ec-
 clesia, 887.
Gossuini prepositi capituli Senogiensis littera,
     1018.
Graffchatensis abbas epistola ad archiepisco-
 pam Colonensem, 856.
Graffchatensis congregationis epistola ad Ray-
 naldum archiepiscopum Colonensem, 853.
Gregorii pape VII. bulla ad S. Theodoricum
 abbatem S. Huberti, 513.
Gregorii pape IX. prefatio statutis pro ordine
 S. Benedicti premissa, 1269.
Littera ad Ludovicum regem & Blancham re-
 ginam, 1210.
     Ad Romanum S. Angelicardinalem, 1211.
Gregorii filii Gregorii consulis Romanorum
 epistola ad Petrum diaconum monachum Ca-
 sinensem, 703.
Guiberti abbatis Gemblacensis epistola,
     Ad abbatem S. Eucharii, 935.
     Ad quemdam fratrem, 927.
     Ad Gemblacenses suos, 929.
     Ad Gerrrudem virginem, 930.
     Ad Herveum abbatem Majoris-monasterii,
         919.
J. abbati & fratribus Majoris-monasterii,
     923.
Jone S. Martini in Petroso vado sacerdo-
 ti, 926.
     Ad Josephum scholasticum, 939.
     Ad Majoris-monasterii fratres, 921.

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

<i>Ad intrusum Moguntinum,</i>	940.	H
<i>Ad Philippum archiepiscopum Colonien-</i>		
<i>sem,</i>	916.918.919.940.	
<i>Radulfo Villariensi monacho,</i>	924.	
<i>Ad quamdam sanctimonialem,</i>	ibid.	
<i>Ad Sifridum archiepiscopum Mogunti-</i>		
<i>nun,</i>	941.942.	
<i>Guiberti de Tamines hominum,</i>	1274.	
<i>Guidemari de Lebonio littere de hominagio</i>		
<i>suo,</i>	1248.	
<i>Guidonis comitis Claromontensis carta de do-</i>		
<i>talitio Petronilla de Chambon uxoris sue,</i>	1088.	
<i>Valor dotalitii,</i>	1089.	
<i>Guidonis de Dampetra epistola ad Philippum</i>		
<i>Angustum,</i>	1114.	
<i>Eiusdem ad eundem,</i>	ibid.	
<i>Eiusdem ad eundem;</i>	1115.	
<i>Carta fidei fussionis,</i>	1113.	
<i>Juramentum ejusdem pro comitissa Campan-</i>		
<i>nia,</i>	1113.	
<i>Guidonis de Malovicino littere de institutione</i>		
<i>unius monachi ad Vallem Guidonis,</i>	1332.	
<i>Guidonis de Rupe carta de quittatione Belli-</i>		
<i>montis,</i>	1054.	
<i>Guigonis quondam episcopi Casinensis & rec-</i>		
<i>toris patrimonii testamentum,</i>	1457.	
<i>Guillelmi archiepiscopi littera de trengis ini-</i>		
<i>tis cum domino rege,</i>	1224.	
<i>Guillelmi episcopi Autissiodorensis carta de re-</i>		
<i>cognitione exercitus domini regis sicut alii</i>		
<i>episcopi,</i>	1110.	
<i>Guillelmi episcopi Cameracensis littera pro mo-</i>		
<i>nasterio Oigniacensi,</i>	1386.	
<i>Guillelmi episcopi Lingonenensis carta de tra-</i>		
<i>dendo ipsi castro de Joinville, &c.</i>	1134.	
<i>Guillelmi episcopi Pictaviensis epistola ad Hu-</i>		
<i>gonem abbatem S. Germani a Pratis,</i>	703.	
<i>Guillelmi episcopi Venciensis testamentum,</i>		
	1344.	
<i>Guillelmi abbatis Lura ad Blancham Campan-</i>		
<i>ia comitissam filiumque ejus Theobaldum,</i>		
	1120.	
<i>Guillelmus comes Ceritanie dat S. Vittori ab-</i>		
<i>batiam S. Michaelis de Coxano,</i>	537.	
<i>Guillelmi ac Fulconis vicecomitum Massilien-</i>		
<i>liensem diploma,</i>	355.	
<i>Guillelmi de Calvinia domini de Castro-Ra-</i>		
<i>duli epistola ad S. Ludovicum,</i>	1227.	
<i>De fidilitate & juramento Guillelmi de</i>		
<i>Calvinia carta,</i>	1106.	
<i>Guillelmi Catelli domorum-Dei templi citra</i>		
<i>mare magisteri, de quinquaginta millibus</i>		
<i>marquis argenti a Philippo Augusto lega-</i>		
<i>tis pro subdito terra sancte,</i>	1177.	
<i>Guillelmi Claromontensis littera de matrimo-</i>		
<i>nio Catarinae filiae sue,</i>	1197.	
<i>Guillelmi de Dampetra littera ad Blancham</i>		
<i>comitissam Campanie,</i>	1140.	
<i>Guillelmi de Layra Delphinatus gubernatoris</i>		
<i>epistola ad comitem Armaniaci,</i>	1532.	
<i>Gunzonis epistola ad Augienses,</i>	294.	
<i>H</i>		
<i>Epistola ad episcopum Tungrensem,</i>	156.	
<i>H. canonici regularis epistola ad N. priorem</i>		
<i>de Caritate,</i>	767.	
<i>Hereticorum epistola ad Calixtum papam,</i>	649.	
<i>Haimonis prefatio in librum de amore caef-</i>		
<i>tis patrie ad Uvillelum abbatem,</i>	510.	
<i>Haltigarii episcopi Cameracensis epistola ad</i>		
<i>Ebonem archiepiscopum Remensem,</i>	70.	
<i>Hamelini de Baladone de rebus S. Vincentii</i>		
<i>Cenomanensis in Anglia,</i>	578.	
<i>Harduini da Malliaco & uxoris ejus carta de</i>		
<i>altari ligneo ipsis ab abbe Majoris-mona-</i>		
<i>sterii permisso,</i>	1387.	
<i>Hartwicci viri illustris carta pro monasterio</i>		
<i>Prumensi,</i>	54-56.	
<i>Epistola ad Agambertum fratrem,</i>	57.	
<i>Allegatio donationis ipsius facta gestis</i>		
<i>municipalibus curie Andegavensis,</i>	58.	
<i>Hedeni ducis carta pro S. Villibordo episco-</i>		
<i>po,</i>	13. 22.	
<i>Helia comitis Cenomanensis diploma pro Vin-</i>		
<i>centiano monasterio,</i>	544.	
<i>Henrici archiepiscopi Colonensis littera pro</i>		
<i>capitulo S. Martini Leodiensis,</i>	1251.	
<i>Henrici archiepiscopi Trevirensis diploma pro</i>		
<i>monasterio S. Maximini,</i>	314.	
<i>Henrici episcopi Albanensis epistola ad univer-</i>		
<i>sos ecclesie pralatos,</i>	975.	
<i>Henrici Leodiensis episcopi privilegium pro ca-</i>		
<i>nonicis Leodiensibus,</i>	1317.	
<i>Privilegium pro S. Huberto,</i>	498.	
	517.	
<i>Diploma pro monasterio sancti Jacobi,</i>		
	813.	
<i>Pro monasterio S. Laurentii,</i>	807.	
<i>Pro monasterio Valciodorensi,</i>	865.	
<i>Henrici episcopi Patherbornensis diploma pro</i>		
<i>monasterio Corbeie-nova,</i>	602.	
<i>Pro Patherbornensi S. Petri monasterio,</i>		
	688.	
<i>Henrici abbatis S. Jacobi Leodiensis epistola</i>		
<i>ad Balduinum archiepiscopum Trevirensem,</i>		
	1436.	
<i>Henrici II. regis Romanorum diploma pro</i>		
<i>Keminadeni parthenone,</i>	365.	
<i>Pro monasterio Mullenbechano,</i>	363.	
<i>Pro monasterio Prumensi,</i>	380.	
<i>Henrici III. regis Romanorum diploma super</i>		
<i>Clostero,</i>	425.	
<i>Pro monasterio Brunvillariensi,</i>	430.	
<i>Pro S. Maximino,</i>	425.432.516.	
<i>Pro monasterio Prumensi,</i>	443.	
<i>Henrici III. imperatoris pro monasterio Pra-</i>		
<i>mensi,</i>	585.	
<i>Judicium adversus advocatos Prumensijs</i>		
<i>monasterii,</i>	595.	
<i>Versus ad Henricum filium,</i>	609.	

INDEX ALPHABETICUS

<i>Henrici V. regis Romanorum diploma pro monasterio S. Maximini,</i>	<i>611.</i>	<i>613.</i>	<i>632.</i>	<i>642.</i>	<i>685.</i>	<i>se,</i>	<i>1136.</i>
						<i>Bulla pro collegiata S. Martini Leodiensis ecclesia,</i>	<i>1166.</i>
<i>Henrici VI. imperatoris diploma pro monasterio Corbeiae nove,</i>				<i>1002.</i>		<i>Honschedensis parthenonis fundatio,</i>	<i>1265.</i>
<i>Henrici imperatoris C. P. epistola ad Godefridum S. Amati Duaci prepositum,</i>				<i>1073.</i>		<i>Huberius vicecomes ecclesiam S. Floscelli dat Cenomanensi S. Vincentii canobio,</i>	
<i>Henrici I. regis Francorum diploma pro monasterio Columbensi,</i>				<i>448.</i>		<i>531.</i>	
<i>Pro Nivernensi S. Victoris abbatia,</i>				<i>434.</i>		<i>Huberti de Burgo littere de treuga anni</i>	
						<i>MCCXXXI.</i>	<i>1253.</i>
<i>Pro monasterio S. Theoderici,</i>				<i>422.</i>		<i>Hugonis archiepiscopi Caralitani pro Massiliensis S. Victoris monasterio,</i>	<i>528.</i>
<i>Henrici II. regi Francorum epistola ad capitulum ecclesie Trecensis,</i>				<i>1615.</i>		<i>Hugonis episcopi Hofsienensis epistola ad Honoriūm papam III.</i>	<i>1160.</i>
<i>Henrici II. regis Anglorum pro Rothomagensi S. Pauli parthenone,</i>				<i>945.</i>		<i>Hugonis episcopi Leodiensis epistola pro collegiata S. Johannis Leodiensis ecclesia,</i>	<i>1167.</i>
<i>Henrici cognomento Stephani comitis Blesensis diploma pro Ivone episcopo Carnotense,</i>				<i>621.</i>		<i>H. episcopi S. Joachimensis, R. abbatis S. Johannis de Vineis, & G. decanii epistola ad Guillelmum episcopum Lingonensem,</i>	<i>1134.</i>
<i>Diploma pro monasterio Vallis-Serene,</i>				<i>880.</i>		<i>Hugonis abbatis Majoris-monasterii litterae de damnis resarctis a Juhello de Meduana,</i>	
<i>Henrici comitis Ruthenensis epistola ad Philippum regem Francorum,</i>				<i>1465.</i>		<i>1095.</i>	
<i>Ad Eduardum Anglorum regem,</i>				<i>1469.</i>		<i>Hugonis regis Francorum diploma pro Turonenensi S. Martini ecclesia,</i>	<i>340.</i>
<i>Henrici comitis Ruthenensis codicillus,</i>				<i>1168.</i>		<i>Eiusdem pro Corbeiensi monasterio,</i>	
<i>Henrici comitis Trecensis carta de moneta ecclie Meldenensis falsata,</i>				<i>873.</i>		<i>344.</i>	
<i>Diploma pro monasterio Vallis-Serene,</i>				<i>880.</i>		<i>Hugonis magni epistola ad universos fideles,</i>	<i>568.</i>
<i>Henrici de Avaugor littere super castro de Guerclin tradendo avunculo suo,</i>				<i>1623.</i>		<i>Hugonis ducis Burgundie carta de emenda quam fecit domino regi (S. Lud.) apud Vicinas,</i>	
<i>De Hominagio suo,</i>				<i>1249.</i>		<i>1262.</i>	
<i>Eiusdem littere aliae,</i>				<i>1250.</i>		<i>Hugonis marchionis & Julitta donatio facta sancto Sepulcro Ierosolymitano,</i>	<i>347.</i>
<i>Henrici de Soliaco epistola ad Philippum Augustum regem Francorum,</i>				<i>1086.</i>		<i>Hugonis comitis Cenomanensis diploma pro Tuffeo,</i>	<i>373.</i>
<i>Heracili de Monte-lauro patris littere de homagio & fidelitate domino regi factis a duabus filiis,</i>				<i>1301.</i>		<i>Hugonis comitis Marchiae littera,</i>	<i>1189.</i>
<i>Herericus illuftris viri carta pro monasterio Prumiense,</i>				<i>188.</i>		<i>Hugonis de Lesignano comitis Marchiae caria de conventione facta apud Clitionem,</i>	
<i>Herimari abbatis S. Remigii littere assignantes certos redditus pro cœna frarum, pro infirmis, pro peregrinis & pauperibus,</i>				<i>418.</i>		<i>1236.</i>	
<i>Herleafi carta pro ecclesia S. Lambertii de Balaois,</i>				<i>22.</i>		<i>Eiusdem carta de matrimonio sororis regis & de castro S. Johannis,</i>	<i>1238.</i>
<i>Hermannii III. archiepiscopi Colonensis diploma de Clotteno,</i>				<i>530.</i>		<i>Hugonis comitis Marchiae & Isabellis regina ipsius uxoris carta de hominio regi & comiti Pictaviensi ab eis presito,</i>	<i>1271.</i>
<i>Hermannii Corbeiae-nove abbatis epistola ad Ludovicum Landgravium Thuringie,</i>				<i>1218.</i>		<i>Hugonis comitis Marchiae & Isabellis regina ipsius uxoris carta de tribus castris regi datis pro securitate fidelis servitii,</i>	<i>1273.</i>
<i>Hervei comitis carta de non maritanda filia sua sine consensu regis,</i>				<i>1127.</i>		<i>Hugonis comitis Ruzhenensis testamentum,</i>	<i>897.</i>
<i>Hervei de Dofcella diploma pro monasterio S. Vincentii Cenomanensis,</i>				<i>421.</i>		<i>Hugonis vicecomitis Thoarcii littera, quibus fidelitatem regi jurat,</i>	<i>1201.</i>
<i>Hildeberti episcopi Cenomanensis diploma pro monasterio S. Vincentii,</i>				<i>606.</i>		<i>Hugonis vicecomitis Thoarcensis hominium,</i>	<i>1210.</i>
<i>Hildeberti Pagani diploma de capella S. Audoeni ad Caput Pontis Baladonis,</i>				<i>534.</i>		<i>Hugonis de Vallibus diploma pro S. Vincentio,</i>	<i>567.</i>
<i>Hincmari Remensis archiepiscopi epistola ad Franconem episcopum Tungensem,</i>				<i>157.</i>			
<i>Honorii papæ III. epistola de studiis juxta concilii generalis statuta instituendis,</i>				<i>1146.</i>			
<i>Littere ad decanum & capitulum Trecen-</i>							

J

A. Pergamenensis & O. Laudensis episcoporum littere ad Hugolinum cardinali apostolica sedis legatum,

Jacobi regis Aragonum littera ad Rogerium Bernardi comitem Fuxensem,

Jannensium

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

<i>Januensium epistola ad Philippum Burgundie ducem,</i>	1580.	<i>trandum episcopum Metensem,</i>	948.
<i>Ad regem Anglie,</i>	1584.	<i>Johannis Vvillemi epistola ad Guibertum abbatem Gemblacensem,</i>	932.
<i>Ildephonsi regis Aragonum diploma pro Refugio episcopo Avenionensi,</i>	966.	<i>Johannis Belhoilte Cartusensis epistola ad abbatem S. Laurentii Leodiensis,</i>	1556.
<i>Imberti archiepiscopi Arelatensis epistola ad abbatem S. Victoris Massiliensis,</i>	755.	<i>Johannis Hagen Cartusensis declaratio super indulgentia bulle Bonifacii pape defeso Visitacionis gloriose Virginis Marie,</i>	1579.
<i>Imberti Parisiensis episcopi privilegium de Germano in Laia,</i>	417.	<i>Johannis regis Francorum littera ad suos thesauroarios,</i>	1467.
<i>Imperatoris C. P. epistola ad Robertum Flandriae comitem,</i>	572.	<i>Littera comitatum de Gauro comiti Armaniaci concedentes,</i>	1469.
<i>Imperatricis littera quibus matrimonium Ludovici de Navarra cum Johanna ducissa Duraci confirmat & approbat,</i>	1492.	<i>Carta pro Lexoviensi episcopo,</i>	1023.
<i>Innocentii pape II. ad Alberonem archiepiscopum Trevirensi epistola,</i>	722.723.	<i>Johannis Armaniaci comitis diploma veniale datum consilibus & civibus Ruthenae,</i>	1527.
<i>Ad episcopum Attrebatensem;</i>	720.	<i>Johannis comitis Armaniaci, Fesensaci & Ruihenensis testamentum,</i>	1508.
<i>Ad G. abbatem sancti Maximini,</i>	719.	<i>Johannis de Flandria comitis Namurcensis vexationes,</i>	1437.
<i>Ad Radulfum abbatem Latiniacensem;</i>	763.	<i>Johannis comitis Ronciaci littera de hominio ab eo prestito pro Suessione,</i>	1217.
<i>Ad monachos Marchianenses;</i>	719.	<i>Johannis comitis Spanheimensis epistola Hugo abbatii Corbie-nove,</i>	1180.
<i>Innocentii pape III. epistola ad abbatem S. Martini & decanum Trecensem,</i>	1030.	<i>Johannis Galacti vicecomitis, &c. epistola ad priores artium & Vexilliferum justitiae popularique & communis Florentie,</i>	1612.
<i>Eiusdem ad eosdem,</i>	1031.	<i>Johannis filii comitis Suectionensis primogeniti littere,</i>	1235.
<i>Innocentii pape IV. bulla qua sententiam arbitriam episcopi Attrebatensis de divisione theloniae inter Robertum comitem Attrebatensem & monachos S. Vedasti confirmat,</i>	1283.	<i>Johannis de Avefnis littera quibus feodum quod a comite Blesensi accipiebat, ponit in manu Roberti de Befocey,</i>	1319.
<i>Joffridi episcopi Catalaunensis carta de compositione facta inter ipsum & regem,</i>	1281.	<i>Johannis de Baugenciaci carta in gratiam regis,</i>	1124.
<i>Johanna comitissae Flandriae & Hannonie carta de servitio facto ab hominibus sive a monachis S. Vedasti in prioratu de Hafray,</i>	1205.	<i>Johannis domini de Honecourt carta pro advocatione ville de Vallibus super Summam;</i>	1039.
<i>Johanna uxoris domini Ingeranni de Codicaco dotis confirmatio,</i>	1432.	<i>Johannis de S. Hippolyto epistola ad Nicolaum de Guaret inclitum Januensem ducem,</i>	1521.
<i>Johannis pape VIII. privilegium pro monasterio Vedastino,</i>	206.	<i>Johannis marescalli carta super marescallia sua,</i>	1175.
<i>Johannis pape XII. privilegium de erectione archiepiscopatus Magdeburgensis & episcopatus Merseburgensis,</i>	317.	<i>Josephi magistri epistola ad Guibertum abbatem Florinensem,</i>	936.937.938.
<i>Johannis pape XIII. privilegium pro erectione ecclesie Ausonensis in archiepiscopatum;</i>	323.	<i>S. Irminae abbatis testamentum,</i>	9.
<i>Johannis & Julii cardinalium sententia in gratiam Cenomanensem monachorum S. Vincentii adversus Gemmeticenses,</i>	804.	<i>Carta pro monasterio Epternacensi,</i>	10.
<i>Johannis Leodiensis episcopi littera pro capitulo S. Martini Leodiensi,</i>	1248.		12.
<i>Littera de fundatione fratrum Predicatorum Leodiensem,</i>	1229.	<i>Isabelle regine Anglorum doctilitium,</i>	1032.
<i>Littera de modo convocandi ad exercitum homines secundariarum ecclesiastiarum Leodiensem,</i>	1494.	<i>Isabellis de Melloro comitissae Joignaci, &c. carta pro monasterio Veteris-pediculi,</i>	1203.
<i>Johannis abbatis Alciacensis carta de communicatione facta cum rege,</i>	1253.	<i>Isabellis comitissae Ruthenensis testamentum,</i>	1310.
<i>Johannis monachi epistola ad Richardum cardinalem,</i>	522.	<i>Isabellis domine Ambasie carta,</i>	1124.
<i>Johannis monachi epistola ad Adalberonem archiepiscopum Trevirensim,</i>	712.	<i>Isabellis de Lebreto comitissae Armaniaci testamentum,</i>	1389.
<i>Johannis monachi epistola ad Ber-</i>		<i>Judeorum stabilimentum factum Parisus anno domini MCCXXIII.</i>	1282.
		<i>anno MCCXXVIII.</i>	1222.
		<i>De Judeorum sigillo & de Christianorum conventionibus cum ipsis.</i>	1181.
		<i>Judicium factum inter dominum regem (S. f</i>	

INDEX ALPHABETICUS

Lud.) & comitem Piastensem ac comitem Andegavensem fratres suos,	1345.	De mancipiis Hererico datis,	131.
Judicium factum inter comitissam Flandrie & Johannem de Nigella,	1193.	Pro Roigario,	115.
Judicium contra Britannie comitem factum apud Ancenfum,	1239.	Pro Sigefrido,	132.
Judionis verius ad Baldricum episcopum,	265.	Lotharii imperatoris epistola ad Innocentium papam II.	753.
Jubelli Rhemensis archiepiscopi littera de benedictione Isabellae abbatissae Aveniacensis,	1302.	Ad archiepiscopum Arrelatensem,	717.
Jubelli de Meduana carta pro monachis S. Stephani i.,	981.	Diploma pro Leodieni S. Johannis ecclesia,	704.
Epistola ad matrem & ad Cuilelmum avunculum suum,	981.	Pro monasterio Vvalciodorensi,	747.
Epistola ad Gaufridum abbatem Majoris-monasterii,	983.	Lotharii regis preceptum pro Otherto,	145.
Littera de capellania S. Stephani,	983.	Pro monasterio Prumiensi,	158.
De debitis persolutis Iudeis a monachis Majoris-monasterii,	984.	Pro monasterio S. Quintini in Insula,	326.
Carta pro monachis Majoris-monasterii,	1139.	Lucii pape II. bulla Serloni abbati Savigneii concessa,	775.
Ivonis episcopi Sagiensis diploma pro Avesgaudo abate S. Vincentii Cenomanensis,	420.	Lucii pape III. bulla pro Leodieni S. Jacobi canobio,	950.
Ivonis abbatis Cluniacensis epistola ad Hermannum abbatem & conveniendum Paderborensem,	1382.	Eiusdem epistola ad episcopum Meldensem,	951.
L		Ad Manassem episcopum Trecensem,	1136.
Antgravie de Thuringia mors,	1254.	Ludolphi episcopi Halberstadiensis diploma pro monasterio Corbeie-novae,	1315.
Laudunensis urbis elogium,	662.	Ludovicii Pii preceptum pro ecclesia Autissiodorensi,	68.
Domini de Lebreto epistola ad comitem Armiani,	1538.	Pro Elnonensi monasterio,	98.
Leodegarii archiepiscopi Viennensis ecclesiam S. Ferreoli S. Victori concedentis diploma,	402.	Pro monasterio Fontanellensi,	61.
Leodiensis ecclesie epistola ad Lucium papam II.	776.	De Silva quam dedit ad S. Goarem,	69.
Diploma pro collegiata S. Martini ecclesia in Monte-publico,	320.	Pro monasterio Indensi,	76.
Littera ad Hugonem episcopum,	1402.	Pro Prumiensi monasterio,	66. 79. 80.
Libertatis concessa ad suscipiendos sacros ordines exemplar,	355.	85. 90. 92. 93. 94. 95.	
Lotharii imperatoris diploma pro monasterio Corbeie-novae,	104.	Pro Turonensi S. Martini ecclesia,	63. 65.
Pro monasterio Prumiensi,	113. 114. 129. 133. 136. 139. 143.	86. 89.	
De rebus Richardi per Birvinum traditis monasterio Prumiensi,	101.	Ludovicii Pii & Lotharii imperatorum diploma pro S. Adalardo Corbeicensi abbatte,	81.
Pro Folcardo abate S. Maximini,	108.	Ludovicii Pii preceptum pro Aginulfo,	88.
De rebus Alpcarii,	102.	Pro Folcurino,	78.
Pro Ebroino fidei vasallo suo,	138.	De rebus Richardi quas ei restituit,	97.
De libertate Dodane ancille sue,	126.	Ludovicii II. Germanie regis preceptum de fundatione XII. clericorum in Francofordiensis capella,	211.
Pro Esichone comite,	103.	Diploma pro monasterio Indensi,	202.
De rebus Hadingi in pago Condrusifco,	127.	Pro monasterio Prumiensi,	187. 191.
		Ludovici IV. imperatoris diploma pro Massiliensi S. Victoris monasterio,	193.
		Pro Conradio comite,	262.
		Pro vassallis Hugonis comitis,	265.
		Ludovicii Balbi diploma pro monasterio Prumiensi,	203.
		Pro Turonensi S. Martini ecclesia,	205.
		206. 207.	
		Ludovici Ultra-marini privilegium pro monasterio Elnonensi,	284.
		Ludovici VI. diploma pro Jofflano episcopo Sueffionensi,	748.
		Pro monasterio Aroasensi,	639.
		Pro Carnotensi S. Petri monasterio,	633.
		Pro monasterio Columbeni,	652.
		Sigillum de S. Germano,	683.

EPISTOLARUM ET

<i>Pro Columbensis monasterio,</i>	685.
<i>Pro monasterio S. Quintini de monte,</i>	623.
<i>Ludovici VI. regis Francorum Majoris & juniorum de Kala bonas consuetudines approbantibus diploma,</i>	690.
<i>Ludovici VII. diploma de regalibus Catalaunensibus,</i>	803.
<i>Pro ecclesia Matisconensi,</i>	874.
<i>Pro ecclesia Carnotensi,</i>	831.
<i>Pro Aroasienſi monasterio,</i>	779.
<i>Pro monasterio Branenſi,</i>	773.
<i>Pro Carnotensi S. Petri monasterio;</i>	773.
<i>Pro monasterio Cuiſiacensi,</i>	755.
<i>Pro monasterio Gemmeticensi,</i>	889.
<i>De S. Germano in Laia,</i>	774.
<i>Pro Meduntensi cella S. Magdalena;</i>	764 823.
<i>De custodia abbatie S. Remigii Remensis,</i>	805.
<i>Pro Senonensi S. Johannis ecclesia;</i>	832.
<i>Pro Sueffionensi paternone S. Marie,</i>	798.
<i>Ludovici Philippi Augusti primogeniti caria de tenendis Piffiaci & Loriaco quamdiu rex voluerit,</i>	1090.
<i>Eiusdem regis carta pro Stephano Cantuariensi archiepiscopo,</i>	1191.
<i>Eiusdem regis carta qua dotalitium Blanche regine confirmat,</i>	1192.
<i>Eiusdem regis carta pro monachis Lyrenſibus,</i>	1192.
<i>Ludovici VIII. Francorum regis carta qua donationem Guillelmi episcopi Catalaunensis confirmat;</i>	1194.
<i>Carta litteras continens Alienordis regine Anglorum pro parthenone Fontis Ebraldi,</i>	1190.
<i>Carta pro Petro comite Britannie,</i>	1191.
<i>Pro Domo-Dei Parisiensi,</i>	1176.
<i>Pro Nunone Sancti comite Ruffilioneensi,</i>	1202.
<i>Pro Philippo comite Boloniæ,</i>	1202.
<i>Pro Raymundo Berengarii marchione Provincie,</i>	1204.
<i>Pro Roberto comite Drocarum,</i>	1200.
<i>Carta de conventione cum comite Marchie,</i>	1185.
<i>Pro Gaufrido de Lesignan,</i>	1185.
<i>Pro comitissa Pontivii,</i>	1198.
<i>Pro Burgenſibus Montis-ferrandi,</i>	1199.
<i>De munitione in Bequerel non facienda,</i>	1196.
<i>8. Ludovici regis Francorum littera pro ecclesia Rothomagensi,</i>	1226.
<i>Pro episcopo Damiette,</i>	1314.
<i>De emione facta a monachis Gemmetici apud Maram,</i>	1348.
<i>Pro abblesia Jovenivallis,</i>	1219.

DIPLOMATICUM.

<i>De dono comitissa Pontivi facto monasterio S. Judoci de Nemore,</i>	1332.
<i>Pro monasterio de Loia ordinis Grandimontensis,</i>	1333.
<i>De fundatione Fratrum Minorum Falcienſium,</i>	1336.
<i>Epistola ad Fratres Minores Sagienſes;</i>	1348.
<i>Pro abbatia sua juxta Pontifaram,</i>	270.
<i>Pro monialibus S. Pontii ordinis Cisterciensis in diocesi Massiliensi;</i>	1231.
<i>Pro monasterio Regalis-monis,</i>	267.
<i>De patronatu ecclie de Sappo,</i>	1336.
<i>Pro monasterio Vallis-Richerii,</i>	1325.
<i>Carta de gispo ſibi debito in aliquibus monasteriis,</i>	1335.
<i>De novis prebendis in ecclie Senonesi ereſtis,</i>	1231.
<i>De capella Nogentii,</i>	1259.
<i>Pro Domo Dei Parisiensi,</i>	1260.
<i>De institutione cappellanie in ecclie Piffiacensi,</i>	1307.
<i>Pro Domo-Dei de Vernone,</i>	1346.
<i>3. Ludovici epifta ad Fridericuſ secundum imperatorem,</i>	1299.
<i>Ad Blancham reginam matrem suam,</i>	1306. 1308.
<i>Pro comitibus Atrebati & Pontivi,</i>	1305.
<i>Super conſeſſione D. milium librarum anni reditus comiti Andegavensi & Provincie ad vitam suam fatta,</i>	1299.
<i>Carta pro Attone Ernaudo,</i>	1234.
<i>Pro Radulfo domino Filgeriarum,</i>	1246.
<i>Pro comite Fuxenſi,</i>	1296.
<i>De pace comitis Fuxenſi,</i>	1232.
<i>Pro comite Petragoricensi,</i>	1296.
<i>Pro comitissa Provincie,</i>	1343.
<i>Pro Raymundo vicecomite Thoarcensi,</i>	1242.
<i>Pro Berardo de Mercurio,</i>	1206.
<i>Pro Guidone de Gornaio,</i>	1230.
<i>Pro Johanne de Gienvilla ſeneſcallo Campanie,</i>	1314.
<i>De liberatione Lamberti Cadulci,</i>	1213.
<i>Confirmatio ſuper carta Reberti comitis de theloneo & rebus aliis,</i>	1294.
<i>De villa & caſtro Nomer-villa data Simonii de Piffaco,</i>	1266.
<i>Carta de mundinis apud Mirebellum concessis Theobaldo de Blazon,</i>	1226.
<i>Carta qua exactiones remittit Meleduenſibus,</i>	1267.
<i>Littera de inſtitutione dannorum epifcopo Abrincensi illatorum pro firmitate villa facienda,</i>	1254.
<i>Convenientes inter dominum regem Ludovic. IX. & Isabellam reginam An-</i>	

INDEX ALPHABETICUS

- glie comitissam Marchie, 1207.
 Conventiones inter dominum regem & c. 8.
 L. d.) & comitem Marchie, 1214.
 Carta de compositione inter ipsum & Dro-
 conem de Melloto, 1303.
 De quittatione culcitarum facta homini-
 bus S. Germani in Laia, 1221.
 De compositione cum Burgenibus Rupel-
 le, 1246.
 De Iudeis, 1294.
 Ludovici XI. regis Francorum epistola ad de-
 canum & canonicos Rothomagenses, 1600.
 Littere ad dominum de Lebreto, 1603.
 Ludovici regis Ierusalem & Sicilia litterae,
 quibus vetat, ne cuiquam electo archiepisco-
 po, episcopo, &c. castra oppida & munitio-
 nes tradantur suis in comitatibus absque
 suo consensu, 1564.
 Ludovici ducis Andegavensis litterae, quibus
 facultatem tribuit comiti Armeriaci civi-
 tatem Aginensem & loca ab ea depen-
 dentia sub regis obedientia ponendi, 1496.
 Ludovici Flandrie comitis epistola ad canoni-
 cos Leodienses S. Martini, 1450.
 Ludovici de Navarra & Johanna duces Du-
 ratii absolutio ab excommunicatione quam
 incurverant ob contractum matrimonium in
 quarto gradu, 1498.
 Lylili Tyfernatis prologus in sermones Sandi
 Johannis Chrysostomi ad Nicolaum papam,
 V. 1595.

M

- M**achliniensis villa communia, 1421.
 Prepositura seu abbatis secularis S.
 Rumoldi Machliniensis electio Leodi-
 ensi antifiti reservata, 1445.
 De revelatione feudi per eum ab episcopo
 & capitulo Leodiensi de oppido Ma-
 chlinensi, &c., 1446.
 Manassii archiepiscopi Remensis privilegium
 pro S. Huberto, 499.
 Manassii episcopi Aurelianensis carta de re-
 cognitione exercitus domini regis, 1110.
 Carta de Turre Soliaci, 1133.
 Manasseri Aurelianensis & Guillelmi Autifio-
 dorensis episcoporum carta, 1111.
 Marchie comitis littere de ireuga, 1179.
 De quittantia Maestaci, 1200.
 Margarete comitissae Flandriae carta de muni-
 tionibus castri Ruplemonde, 1333.
 Marian judicis Caralitani diploma pro mo-
 nastero S. Victoris, 628.
 Capituli S. Martini Turonensis epistola ad
 Leodienses canonicos S. Martini, 1034. 1312.
 1435.
 Matildis comitissae Nivernensis carta super
 juramento quod fecit domino regi, 1161.
 Matrimonii pactum inter Herbertum & Gode-
 bilden, 518.

- Procuratio ad contrahendum matrimonium in-
 ter Johannam ducissam Duracii, &c. & Lu-
 dovicum de Navarra, 1484.
 Tenor pactorum de quibus suprafit mentio,
 1488.
 Matthei episcopi Trecensis littere pro Vitali S.
 Martini Trecensis abbate, 890.
 Matthei ducis Lotharingie littera, 1032.
 Matthei comitis Boloniensis carta pro mona-
 stero Branensi, 881.
 Mauritii Cenomanensis episcopi carta de jura-
 ta ab ipso regi fidelitate, 1172.
 Meldensis capituli carta quod annuale ab ec-
 clesia de Mintriaco exigere non potest,
 1375.
 Vicariorum in ecclesia Meldensi institutio,
 1268.
 Mesensium abbatum littere testimoniales pro
 Vvalciodoro, 1062.
 S. Michaelis de Fallio donatio facta S. Victori,
 406.
 Milonis abbatis de Castris littera, 1043.
 Miro Garibertus componit cum Petro abbathe
 Massiliensis de ecclesia S. Sebastiani, 447.
 Morinensis episcopi littere de baptismo sacra-
 mento ab eo collato filio comitis Regispe-
 tensis in sacrae de S. Vedasti Attributensis,
 1566.

N

- N**icolai I. pape epistola ad episcopos Ger-
 manie, 149.
 Ejus decretum missum Carolo regi, 152.
 153.
 Nicolai cardinalis S. Petri ad Vincula & Bri-
 xiensis episcopi epist. ad electum Trajekten-
 sem, 1597.
 Nicolai de Pelvē cardinalis & archiepiscopi
 Senonensis ad cardinalem S. Severine, 1616.
 Nivernensis comitis conventiones, 1121.
 Noëni ecclesie donatio facta monasterio Ceno-
 manensi S. Vincentii, 454.
 Normannie episcopi urum regi exercitum de-
 beant in propriis personis, 1188.

O

- O**colonensis scholastici & sedis apofo-
 lice legati epistola ad comitem Na-
 murensem, 1115.
 Odilonis monachi S. Medardi ad Hnobaaldum
 epistola, 264.
 Odonis abbatis S. Dionysii & Hermeriarum
 littera de prabendis vacantibus in eccllesia
 Carnotensi post mortem Alberici episcopi,
 1282.
 Odonis prioris Cantuaricensis epistola ad Phi-
 lippum Flandrie comitem, 882.
 Odonis regis preceptum pro Ebolo fideli suo,
 241.
 Pro

EPISTOLARUM ET DIPLOMATICUM

<i>Pro monasterio Vedastino,</i>	227.	<i>Ad Rothardum archiepiscopum Mogunti-</i>	626.
<i>Odonis ducis Burgundia epistola ad Lucium</i>		<i>nnum,</i>	616.
<i>papam III.</i>	952.	<i>Paschalis II. pape epistola ad Reinardum</i>	
<i>Odonis comitis Carnotensis diploma de fun-</i>		<i>episcopum Halberstadiensem,</i>	618. 637.
<i>datione ecclesie B. M. de monte Dubletti &</i>		<i>Ad Raymundum marchionem Barchino-</i>	
<i>eius abbatie Tuffiacensi subjectione,</i>	375.	<i>nensem,</i>	636.
<i>Odonis militis carta de dono ecclesie S. Petri de</i>		<i>Patavina reipublice epistola ad patres cons-</i>	
<i>Noviomodo facta monasterio S. Vincentii Ce-</i>		<i>criptos populi Vicentini,</i>	1582.
<i>nomanensis,</i>	419.	<i>Paulini proemium ad amana penitentie in-</i>	
<i>Fratris Ogerii preceptoris domorum templi in</i>		<i>vitantis,</i>	508.
<i>Francia caria,</i>	1205.	<i>S. Pauli Gerundenensis abbatis donatio facta S.</i>	
<i>Oldegarii episcopi Terraconensis diploma pro</i>		<i>Victori Massiliensi,</i>	414.
<i>pauperibus,</i>	717.	<i>Peloponnesaci principis epistola ad nobilem mi-</i>	
<i>Ottenbergenensis monasterii Cisterciensis ordinis</i>		<i>litatem Meneducem,</i>	1544.
<i>fundatio,</i>	1219.	<i>Petra-fontis vice-comitatus donatio facta mo-</i>	
<i>Otonis I. imperatoris preceptum pro monas-</i>		<i>nasterio Regalis loci ordinis Vallis Schola-</i>	
<i>terio Corbeiensis,</i>	283.	<i>rium,</i>	1426.
<i>Pro monasterio Indensi,</i>	290.	<i>Petratoricensis comitis iuramentum super cas-</i>	
<i>Pro monasterio S. Maximini,</i>	291. 293.	<i>tro de Radulfia,</i>	1297.
	319. 321.	<i>Juramentum de transfretando in terram</i>	
<i>Pro monasterio Prumiensi,</i>	289.	<i>sanctam cum comite Attrebatense,</i>	ibid.
<i>Pro preposito Moguntino,</i>	315.	<i>Petratoricensis episcopi littera ad Ludovicum</i>	
<i>Pro Francone fidelis suo,</i>	285.	<i>regem Francorum,</i>	1280.
<i>Otonis II. diploma pro ecclesia Leodiensi,</i>		<i>Petratoricensis civitatis & Ville-Podii S.</i>	
	331.	<i>Frontonis epistola ad S. Ludovicum regens</i>	
<i>Pro S. Maximino,</i>	325.	<i>Francorum,</i>	1281.
<i>Pro parthenone Mulenbechienensi,</i>	329.	<i>Petri Leonis & Gregorii cardinalium epistola</i>	
<i>Otonis III. diploma pro monasterio Indensi,</i>		<i>ad A. Aquicinctensem abbatem,</i>	697.
	335.	<i>Petri Leonis epistola ad Angelramnum episco-</i>	
<i>Pro S. Maximino,</i>	345. 361.	<i>pum Ambianensem,</i>	687.
<i>Otro vicecomes Leomanie dat S. Victori mo-</i>		<i>Petri episcopi Attribatenis littera de celebra-</i>	
<i>nasterium de la Romeu,</i>	514.	<i>tis ab eo exequiis comitissae Artesie in eccl-</i>	

P

P actum inter Philippum regem Romanorum & Philippum Augustum regem Francorum,	1017.	<i>Petri episcopi Meldenensis littera de promulgando interdicto ob collectum a Theobaldo comite pedagium,</i>	1250.
<i>Pacis fœdus inter Philippum regem Francorum, & Baldulnum comitem Flandrie & Hannonie,</i>	1021.	<i>Petri Parisensis episcopi carta,</i>	1118.
<i>Pactum matrimonii inter Henricum filium regis Alemaniæ & Constantiam natam Gafonis vicecomitis Bearnensis & Mathe vicecomitis Marsani,</i>	1356.	<i>Petri Pifani episcopi diploma de donatione monasterii XII. Apostolorum facta S. Victori,</i>	614.
<i>Pactum matrimonii inter Galerannum comitis Mellenti filium, & Margaretam filiam Radulfi de Feugeriis,</i>	986.	<i>Petri Portuenensis episcopi epistola ad cardinales qui cum Gelasio obente fuerunt,</i>	644.
<i>Pactum matrimonii inter Henricum filium comitis Ruthenensis, & Marquisiam filiam Barrali domini de Baucio,</i>	1337.	<i>Petri Senecensis episcopi diploma pro S. Victore,</i>	526.
<i>Ly alliance entre le Roy de France & ses hoirs d'une part, & le Comte de Haynaut & ses hoirs d'autre a toz jorz,</i>	1399.	<i>Petri abbatis Rivipullensis epistola ad Petrum abbatem S. Victoris,</i>	697.
<i>Forme de la paix faite entre la roÿne & lo roÿ de Navarre & lo comite de Bretaigne & la contesse la fame,</i>	1326.	<i>Petri abbatis S. Vincentii Metensis epistola ad abbatem & conventum Vivaliodorensem,</i>	1380.
<i>Inſtrument de pace facta inter Lemovensem episcopum & homines suos,</i>	1320.	<i>Petri archidiaconi Cameracensis epistola ad Huchalum monachum Elkonensem,</i>	263.
<i>Paschalis II. pape epistola ad Adelgotum episcopum Magdeburgensem,</i>	620.	<i>Petri diaconi epistola ad Conradum imperatorum,</i>	758.
<i>Ad Brunonem archiepiscopum Trevirensi-</i>		<i>Ad Richizam imperatricem,</i>	756. 760.
		<i>Petri canonici Noviomensis epistola ad Eustachium abbatem S. Eligii Noviomensis,</i>	665.
		<i>Petri regis Aragonum carta de pluribus castris ab eo datis Guillermo Raimundi,</i>	1037.

INDEX ALPHABETICUS

- Petri Borrier epistola ad comitem Armaniaci, 1540.
 Petri Ferdinandis vicecapitis & Pascali Gar-
fia decani Aurienfis, infantis Castelle am-
bassitorum, oratio ad Ludovicum ducem
Andegavensem, 1502.
 Petri vicecomitis Vipinicensis diploma pro S-
Victore, 411.
 S. Petri Lovaniensis visitatio, 1242.
 Philippi regis sigillum de S. Germano, 489.
 Philippi Augusti epistola ad Innocentium pa-
pam, 1079.
 Ad Theobaldum comitem Campanie de
negocio Albigenfum, 1157.
 Carta pro ecclesia Ambianensi, 965.
 Carta de regalibus episcopatus Atreba-
tensis, 1042.
 Carta pro episcopo Autissiodorenfis, 1109.
 Pro ecclesia Autissiodorenfis, 1072.
 Pro Roberto episcopo Claromontensi, 1044.
 Carta super donatione prabendarum Ce-
saris-burgi facta ecclesie Constantien-
si, 1086.
 Carta pro ecclesia Maticonensi, 944.
 Carta de quittatione gisti Morinenfis, 1001.
 Pro Guillelmo episcopo Nivernensi, 1109.
 Carta de regalibus Nivernensibus, 1080.
 Carta pro episcopo Noviomensi, 1112.
 Pro episcopo Parisensi, 989.1076.
 Carta in gratiam Gaufridi episcopi Sil-
vaneiensis, 967.
 De cero in ecclesia B. Marie Silvanen-
tensis perpetuo arsuro, 1140.
 Carta de ecclesia S. Jacobi Stampensi, 995.
 Littere pro monasterio Calensi, 998.
 Pro monasterio Corbeiensi, 992.
 Pro monasterio Columbensi, 1175.
 De fundatione monasterii Curiae-Dei, 979.
 Pro monasterio Dolensi, 1146.
 Pro abbatis de Dunis, 1121.
 Pro abbatte Flavigniacensi, 968.
 Pro monasterio Lyrensi, 1042.1158.
 De privilegiis S. Martini Turonensis, 1099.
 De capella S. Nicolai de Parco juxta
Augum, 1137.
 Pro monasterio S. Vedasti, 998.1001.
 Carta de Domo-Dei de Gonessa, 1148.
 Carta de capellulis Elizabeth regina, 988.
 Philippi Augusti carta super conventionibus
inter Robertum comitem Alenconii & Bar-
tholom. de Roya, 1052.
 Pro comite Boloniensi, 1047.
 Juramentum ei prestrium a Blancha
Campanie comitissa, 1028.1033.
 Carta de concessione facta comitissa Cam-
panie, 1098.
 Pro Petro comite Nivernensi, 1047.
 Pro Alberto de Angulo, 1049.
 Carta de dotalitio Aelidis de Castellione, 1003.
 Carta de excambio facto cum Galcherio
de Castellione, 1004.
 De Galcherio de Castellione, 1808.
 De Vernone, ibid.
 Carta pro Henrico Clemente marescalco, 1048.
 Pro Roberto de Corteniaci, 1108.
 Pro Amalrico de Credone, 1166.
 Pro Guillelmo de Gallanda, 1008.
 1043.
 Pro Galterio juvene camerario, 1135.
 Pro Petro Malivincini, 1112.
 De donatione Lochiarum facta Droconi
de Melloto, 1053.
 Pro Ada vicecomite Meledunensi, 1069.
 Carta pro Juhello de Meduana, 1023.
 Pro Johanne de Monte-Gumberti, 1068.
 Pro Niclaeo de Montigniaco, 1068.
 Pro Nivelone filio Nivelonis marescal-
li, 1078.
 Carta pro vicecomite Thoarcensi, 1043.
 1049.
 Pro Guidone de Torciaco, 1067.
 Pro Theobaldo de Villaco filio Tvonis de
Bellomonte, 1173.
 De venditione Braii a castellano Pero-
ne, 1097.
 De cessione Britolii sibi facta ab Amicia
sorore comitis Leicestrie, 1048.
 De matrimonio Isabella filie Guillermi
cambellani de Tanquarville, 1051.
 Carta de firmitate facta adversus S. Me-
dardum, quam Ludovicus fecit dirui,
950.
 De variis donis Alienordis comitissa S.
Quintini & domina Valegia pro suo
anniversario, 1009.
 Inter eum & Savaricum de Malo-leone
conventio, 1088.
 Carta de heredibus de Culent, 1158.
 Philippi filii Philippi Augusti carta, 1124.
 Philippi III. carta de restituendis Calensi pa-
thenoni que vacante monasterio servientium
regis negligenta fuerant subtructa, 1384.
 Carta de custodia ecclesia S. Vedasti,
1384.
 Defundatione facta in diversis ecclesiis
a Johanne Saraceno regis cambellario,
1378.
 De Justitia ville Angicourt, 1381.
 Carta de villa de Fontibus-cadoci Petro
de Brocia data, 1379.
 Philippi IV. regis Francorum epistola ad G.
comitem Hannonensem, 1415.
 Carta de monera episcopi Meldensis, ib.
 Littere de confirmatione fundacionis Car-
tus Apponenensis, 967.
 Ecclesia S. Quintini in Insula conce-
 1384.

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

<i>Suum diploma,</i>	1412.	<i>Radulphi Arebatensis episcopi mandatum de faciendis processionibus pro felici exitu belli sacri,</i>	1129.
<i>Ad senescallum Ruthenensem,</i>	1400.	<i>Radulfi de Claromonte carta de compositione facta inter ipsum & dominum regem, &c.</i>	1181.
<i>Philippi ducis Burgundiae littera, quibus facultatem largitur Bernardo Armaniaco redimenti infra biennium comitatum Cadrelensem,</i>	1535.	<i>Radulfi comitis Stafford littera ad Johannem de Charnels constabularium Burdigalae,</i>	1467.
<i>Carta de gratioso munere sibi ab abbate & conventu S. Vedasti concessa,</i>	1535.	<i>Radulfi comitis Vermandensis diploma,</i>	806.
<i>philippi Mariae Angeli ducis Mediolanensis epistola ad Thomam de Campo - Fregosum ducem Fanuensem,</i>	1567.	<i>Carta pro monachis Caisse-Dei,</i>	754.
<i>Philippi Mariae Angeli vicecomitis epistola ad Albergum de Nigrone fanuensem ducem,</i>	1586.	<i>Radulphi & Thome Vallis-Sernai abbatum ad Petrum episcopum Parisiensem epist.</i>	1119.
<i>Ad Florentinos,</i>	1588.	<i>Ad Mathildem de Melliaco,</i>	1120.
<i>Philippi comitis & comitissae Bolonia littera de receptione episcopi Meldensis in castro domini Martini,</i>	1224.	<i>Raimbaldi archiepiscopi Arelatensis de consecratione ecclesie S. Zacharia & S. Johannis,</i>	400.
<i>Philippi comitis Flandria pro monasterio Corbeiensi,</i>	832.	<i>Raymundi Berengarii marchionis Provincie carta pro Ludovico rege Francorum,</i>	1204.
<i>Carta de sexaginta solidis pro sacrificio altaris datis,</i>	1384.	<i>Raymundi comitis Barchinonensis privilegium pro suis Barchinonensisibus,</i>	638.
<i>Piligrimi archiepiscopi Coloniensis diploma pro monasterio Brunvillarense,</i>	393. 395.	<i>Raymundi comitis Barchinonensis & Provincia votum quo se consecrat militia templi,</i>	705.
<i>Pippini principis carta pro Suevrensi monasterio,</i>	20.	<i>Rainaldi & Rodulfi fratrum ad S. Victorem religiosam vitam suscipientium donatio,</i>	457.
<i>Pippini & Pleistrudis ejus uxoris carta pro Epternacensi monasterio,</i>	15.	<i>Rainoldi archiepiscopi Rerigensis privilegium pro S. Huberto,</i>	519.
<i>Pippini regis preceptum impetratum a Sigobaldo abbe Anisole,</i>	26.	<i>Ratibis abbatis carta fundationis monasterii S. Michaelis in Apuniano prope Lucam,</i>	25.
<i>Pro Nectario abbe Anisolensi,</i>	27.	<i>Re. de Noxa potestatis Cremonensis epistola ad Hugonem episcopum Hostiensem apostolice sedis legatum,</i>	1160.
<i>Pro monasterio Prumiensi,</i>	30.	<i>Recognitio de Ebroicensis villa firmitate,</i>	1061.
<i>Pippini regis Aquitania pro Turonensi S. Martini ecclesia,</i>	82.	<i>Reginaldi de Poliaco donatio facta monasterio Veteris-pediculi,</i>	1098.
<i>Pii pape secundi epistola ad Fridericum Romanorum regem,</i>	1592.	<i>Reinardi electi Halberstadiensis ad Gebehardum episcopum Conflantensem,</i>	608.
<i>Ponii episcopi Glandatensis donum factum S. Victori Massiliensi,</i>	58.	<i>Reinardi episcopi Halberstadiensis epistola ad Pschalem II. papam,</i>	618. 619.
<i>Ponii episcopi Massiliensis diploma pro S. Victore,</i>	368.	<i>Reinheri decani Paderbornensis prefatio in librum de Computo,</i>	977.
<i>Carta de monachis Grecis ponendis in ecclesia S. Petri de Auriol,</i>	408.	<i>Reineri S. Laurentii Leodiumensis monachi epistola ad Fridericum Stabulensem monachum,</i>	953.
<i>Ponii abbatis institutio in monasterio B. Marie de Minorissa,</i>	545.	<i>Prologus in vitam S. Theobaldi,</i>	960.
<i>Procuratio ad contrahendum matrimonium nomine Caroli filii Bernabovis vicecomitis Mediolanensis cum primogenita Johannis comitis Armaniaci,</i>	1518.	<i>In vitam S. Pelagie,</i>	961.
		<i>In vitam Reginaldi episcopi Leodiensis,</i>	961.
R		<i>Remigii Autissiodorensis epistola ad Dadonem episcopum Virdunensem,</i>	230. 235.
<i>R. Remigii archiepiscopi ad J. Morinensem episcopum epistola,</i>	679.	<i>Raimundi comitis Barchinonensis & Provincia marchionis pro Gaufrido episcopo Avenionensi,</i>	809.
<i>R. episcopi Ebroicensis carta pro Lamberto Cadoco,</i>	1211.	<i>Remundi comitis S. Egidii diploma pro S. Victore,</i>	600.
<i>R. monachie epistola ad B. abbatem S. Victoris,</i>	469.	<i>Renaudi de Ponte hominiam,</i>	1274.
<i>R. ductis Narbonensis epistola ad Lucium papam III.</i>	953.	<i>Richardi cardinalis epistola ad Sancium regem Navarrae,</i>	497.
<i>R. filii Johannis comitis Cenamanensis carta de quittatione moutonagii de Soone,</i>	1837.		

INDEX ALPHABETICUS

- Richardi abbatii Beccensis statuta edita in capitulo generali, 1141.
 Richardi I. regis Anglorum littere ad archiepiscopos, episcopos, comites, &c. 991.
     De dotalitio Berengarie regine, 995.
     Pro Guillelmo de Humeto, 990.
     Pro Richardo de Humeto, 990.
     Carta de anniversario suo in ecclesia Rothomagensi celebrando, 1012.
 Richardi comitis Rushenensis diploma pro S. Victore, 631.
 Richiza regina diploma pro monasterio Brunvillarensi, 424.
 Roberti Leodiensis episcopi littera de portione congrua assignata investito de Maisna, 1275.
     Statuta pro monasterio Oignincensi, 1276.
 Roberti abbatii S. Victoris Parisiensis & Reginaldi decani S. Marcelli carta pro priore de Marcociis, 1013.
 Roberti abbatii Vvalciodorense pro Leodiensi S. Johannis ecclesia, 849.
 Roberti regis Francorum diploma pro monasterio Corbeiensi, 379.
     Carta pro Gemmericensi monasterio, 389.
 Roberti principis Normannorum pro Cenomanensi canobio S. Vincentii, 568.
 Roberti comitis Atrebatense epistola ad Henricum comitem Rushenensem, 1430.
 Roberti comitis carta pro monasterio Vvalciodorense, 286.
 Roberti de Cortenaco carta super Conchiis, 1108.
 Roberti de Cortenaco & eorum qui cum comitiis juraverunt, &c. littera, 1162.
 Roberti de Juliaco diploma pro S. Vincentio Cenomanensi, 563, 565.
 Roberti de Juriaco littera quibus se constituit fidejussorem erga regem pro Galeranno filio suo, 1165.
 Roberti de Valle epistola ad Johannem episcopum Andegavensem S. R. E. cardinalem, 1606.
 Rodulfi episcopi Leodiensis littera pro monasterio S. Laurentii, 884.
     Diploma pro monasterio Vvalciodorense, 911.
 Rodulfi Leodiensis episcopi & Alberti archidiaconi & prepositi S. Johannis littera pro collegiata S. Johannis ecclesia Leodiensi, 984.
 Rodulfi prepositi & Benedicti decani S. Johannis Leodiensis diploma, 904.
 Rodulfi imperatotis diploma pro S. Maximino, 1376.
 Rodulfi regis Francorum privilegium pro monasterio Elnonensi, 279.
 Rogerii comitis Fuxensis carta de liberandis captiuis quos tenebat, 1274.
 Rogerii de Mellente carta super quittatione vicecomitatus Ebroicensis, 1048.
 Rokkeri electi Magdeburgensis juramentum, 659.
 Rokkeri archiepiscopi Magdeburgensis ad Octonem episcopum Bavembergensem, 681.
 Romanii legati littere pro ecclesia Rothomagensi, 1226.
 Rostagni episcopi Vaisonensis diploma pro monasterio S. Victoris, 638.
 Rothardi archiepiscopi Moguntini epistola ad Geberardum episcopum Constantiensem, 607.
     Ad clerum Halberstadiensem, 604.
- S**
- Alomonis ducis Britonum pro monasterio Prumensi, 147.
 Samsonis archiepiscopi Remensis diploma pro monasterio S. Quintini in Insula, 805.
 Senonensis regalia qualiter Henrico electo fuit redditia, 1319.
 Sifredi Patherbornensis episcopi diploma pro monasterio Gerdinensi, 970.
 Sigeberit monachi ad Leodiensem, 588.
 Sigofridi & Etlenube pro Massiliensi S. Victoris canobio, 99.
 Silvanectensis decani & capituli epistola ad Henricum comitem Trecepsem, 863.
 Simonis domini Clarimontis epistola ad episcopum Suezionensem, ad abbatem S. Johannis de Vincis & decanum ecclesie Suezionensis, 1159.
 Simonis de Pissiaco carta de forteritia Aigremont, 1164.
     Carta de venditione foresta Loiae, 1103.
 Smaragdi monachi S. Maximini prefatio in Psalmorum expositionem, 53.
 Soricinii abbatie donatio facta S. Victoris, 460.
 Statutum pro defunctis S. Martini Leodiensis canoniciis, 623.
 Stephani cardinalis epistola ad episcopum Condomensem, 1497.
 Stephani episcopi Metensis diploma pro monasterio Vvalciodorense, 819.
 Stephani episcopi Noviomensis littera, 1117.
 Stephani abbatis Savigniacensis littera ad Sanctimoniales Portus-regii, 1261.
 Stephani Rothomagensis carmen de Valeranno comite Mellentii, 875.
     Eiusdem epistola ad Gislebertum, 879.
 Stephani Sacro-caesaris carta de moneta Meldensi, 874.
 Succentorise in ecclesia Meldensi institutio, 869.
 Suezionensis comitatus venditio, 1573.
- T**
- Hegani antistitis epistola ad Harrionem praesulem, 84.
 Teobaldi Campania comitis carta qua regi cedit

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

dit quidquid habebat in feodis Britoliis, C. &c.	Urbani II. epistola ad archiepiscopum Salz- burgensem, & alios Germanie antistites, 520.
Carta hominii Theobaldi comitis Ble- senis, 1109.	Ad Berengerum abbatem Leodiensem S. Laurentii, 552.
Theoderici abbatis Corbeiæ-nove litteræ de festo Conceptionis B. Mariæ solemniter ce- lebrando, 1471.	Epistola ad Lanzenum & Rodulfum ab- bates, & Adalberonem primicerium Metensem, 529.
Theoderici regis preceptum Sivardo abbati Anisolensi concessum, 7	Urbani papa III. bullæ pro collegiata S. Johanni nisi ecclesia Leodiensi, 972.
Thergaudi episcopi epistola formata ad Fran- conem episcopum Tungensem, 135.	Vv. Scireburnensis episcopi epistola ad univer- sos episcopos abbates & fideles, 354.
Thietmari episcopi Ferenensis diploma pro mo- nasterio Corbeiæ-nove, 769.	Vvalciadorensis monasterii societas cum Gor- ziensi, 1380.
S. Thome Aquinatis epistola ad quemdam sibi familiarem, 1352.	Vvaleranni episcopi epistola de vita S. Leonar- di, 635.
Thome de Campo-Fregoso epistola ad ducem Mediolanensem, 1570.	Vvaleranni comitis de Kessel littera pro mona- sterio Gladbachensi, 1414.
Thome comitis Perticensis carta de quatuor taliis, 1117.	Valterii carta sepulturam in Vvalciadoro eli- gentis, 398.
Tinger filii alterius litteræ, 1250.	Vvasonis episcopi Leodiensis carta pro Leo- dieni S. Bartholomei collegiata ecclesia, 412.
Tiofridi abbatis Epternacensis epistola ad Hen- ricum III. imperatorem, 584.	Vvidikindi abbatis Corbeiæ-nove ad suos Cor- beienses, 994.
Treuge Henrico regi Angliae data ad preces domini pape, 1143.	Vvillelmi epistola nuncupatoria ad Villelmum archiepiscopum Rhemensis, in suam Mis- crocoiographiam, 946.
Treuge inter dominum regem (Lud. VIII.) & A. vicecomitem Thoartii, 1178.	Vvillelmi regis Siciliae diploma de dotalitia Johanna regine, 902.
Tuffiacensis celle erection ab Hamelino de Lan- giano, 482.	Vvillelmi marchionis Montis-ferrati epistola ad Honorium papam III. 1159.
Tuffiaci confirmatio facta ab Hugone de firmi- tate, 491.	Vwilhelmi Braitellensis carta pro monasterio Cenomacensi S. Vincentii, 561.

V

Valentie relicta Theobaldi de Blazon ju- ramentum S. Ludovico praestitum,	1235.
Valesii Comitis litteræ gubernatori Navarrae,	1474.
Venditio vineæ in Cathedra facta Petro abbati Massiliensi, 416.	
Venetorum epistola ad Januensem ducem,	1587.
Victoris IV. antipape epistola ad C. Mogun- tinum electum, 865.	
S. Victoris prioris epistola ad archiepiscopum Arelatensem, 694.	
Victorina congregationis epistola ad B. & D. in Crasseni monasterio commorantes, 502.	
Ulrici episcopi epistola aduersus Nicolaum II. papam, 449.	

Uentibaldi preceptum pro Prümensi mo- nasterio, 245.	
Preceptum de moneta & thelonio de Novo- monasterio, 246.	
Diploma pro Suestra, 241.	

Z

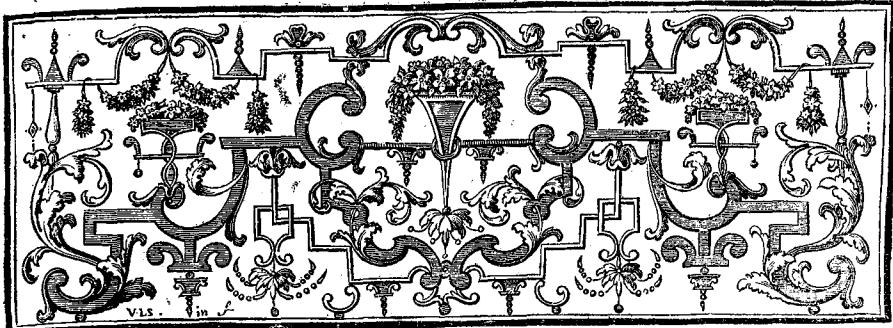

FACULTAS R. P. SUPERIORIS GENERALIS.

Frater CAROLUS DE L'HOSTALLERIE, humilis
superior generalis congregatiōnis S. Mauri ordinis S. Benedicti,
dilectis in Christo Fratribus nostris Domno Edmundo Martene &
Domno Ursino Durand presbyteris & monachis ejusdem ordinis &
congregatiōnis, facultatem tribuimus typis mandandi *Veterum Scripto-*
rum & monumentorum historicorum, dogmaticorum & moralium
amplissimam collectionem. DATUM in monasterio S. Germani à Pratis
die secunda mensis Januarii anni millesimi septingentesimi vigesimi.

FRATER CAROLUS DE L'HOSTALLERIE.

MISCELLANEA

MISCELLANEA EPISTOLARUM DIPLOMATUM.

PRÆCEPTUM CHILDEBERTI REGIS I.
pro S. Carilepho.

Continet foundationem Anisolenis monasterii.

Anno 528.
Ex carta-
rio Anisole-
nensis mo-
nasterii.

CHILDEBERTUS rex Francorum A vir inluster. Si petitionibus ser- vorum Dei, pro quod eorum quietem vel juvamen pertinet, libenter obaudimus, regiam consuetudinem exercemus. Noverint igitur omnes fideles nostri presentes atque futuri, quia monachus quidam peregrinus C A R I L E P H U S nomine, de (a) Aquitanæ partibus, de pago videlicet Alvernio veniens, nobis postulavit, ut ei locum ubi habitare, & pro nos Domini misericordiam implorare potuisset, donaremus, ut eum cum monachis suis in nostra defensione & tuitione suscipiemus. Cujus petitionem, quia bona[m] esse cognovimus, & ipsum Domini ser- vum miraculis declarantibus veraciter per- speximus, libenti animo implere studuimus.

(a) Sanctus quippe Carilephus in Menatensi apud Arvernos cenobio monasticam vitam professus fuerat, deinde in Miciacensi S. Maximini pagi Aurelianensis, unde in tractum Cenomanensem accessit, novum fundaturus monasterium.

(b) Ab hoc fluviolo nomen Anisoleni cenobio inditum est, quod hodie patroni ac fundatoris retinet, vulgo *Saint-Calaix*.

(c) De Casa-Cajani seu Casa-Gajani obiter hic notare juvat id quod obseruat Mabillonius in vita S. Siviardi abbatis Anisolenis quinti facculo 111. Bened. *Locum*, inquit, *cenobii ap- pellabant Casam-Gajani*, de qua id observatu dignum in ins-

A Deditimus ergo ei de fisco nostro Maddoalo super fluviū (b) Anisola, in loco qui vocatur (c) Casa-Cajani, per locis descrip- tis & designatis, ubi oratorium & cellam sibi & ab suis monachis, & qui post eum ven- turi fuerint, construeret, & receptaculum pauperum in eleemosyna domni & genito- ris nostri CHLODOVET ædificare potuisset. Terminus ergo de nostra donatione, qui est inter dominationem fisci Maddoallenæ & nostra traditione, incipit à villa quæ appellatur Rocciacus super fluviū Bria, in quo cadit quidam rivulus, qui ipsas determinat terras, & pergit ipsius finis vel ipsius rivulus usque subtus curtem Baudaviam, quæ in Maddoallenæ esse videtur, & inde pergit in dextram usque ad summum montem, & interum descendit usque in vallem ubi cru-

libello de vita S. Turibii Cenomanensis episcopi, quam Carus filius Severi, Dei servus, sicut viderat & audiverat, scribere curavit. Turibius cuiusdam prepotens pagani nomine Gajani uxorem ad Christianum adduxerat: quam ob rem Gajanus infidias ipsi tendebat. Erat autem valde dives & potens, & possessiones multas habens. Ipse vero inter suos paganes quasi dux ha- bebat, sicut locus in quo est, hactenus demonstrat, qui magnis adficiis & altis muris Casa-Cajani vocatur. His con- cinnunt acta episcoporum Cenomanensium cap. ii. ab eodem Mabillonio edita tom. 3. Anallect.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A

Cces in arbore & lapides subtus infigere juf- A nemuro, & per ipsam viam & loca designata vadit usque ad locum qui dicitur Fossacolonorum. Inde pergit per ipsam viam & loca designata usque ad fossam antiquam habentem aquam. Inde descendit ipse confinium Baliavensis & Marojaensis in Axona quæ vocatur Petrosa, & sic per Axonam & arbores vel lapides fixas vadit usque foras ad summos campos, ubi lapides fixas, & sub ipsis lapides sunt signa posita, & est ibi lapis magnus, qui est fixus inter terminum Baliavensem & Marojaensem & Maddo- lensem, qui venit de Verto-fonte juxta culturam illam, habentem ex omni parte dextero ...lx. & de ipso lapide fixo in Axona pergit terminus Baliavensis & Marojaensis per vallem Axonæ usque prope Berofacium, & inde vadit per ipsam vallem & rivolum, qui ibidem per aliquot tempus currit usque in Marcinariam antiquam. Inde consurgit ad montem per terminum veterem usque ad locum, qui appellatur Casa-Vuadardo, & est ipse terminus inter Rivualcham & Casam jam dicto Vuadardo, & inde descendit per ipsam Vallicellam & rivulum, qui ibi per aliquot tempus currit usque ad terminum Raalensem & Baliavensem & Marojaensem, ubi ipsæ tres partes junguntur, suntque ibidem sisternæ veteres dues. Omnia igitur quæ infra istis terminis continentur ad excolandum, plantandum, ædificandum, & secundum monachorum regulam quicquid voluerit construendum, eidem sancto viro speciali patroni nostro Charilepho & monachis suis concessisse, & per ipsius donationis titulum tradidisse omnium fidelium nostrorum comperiat magnitudo. Ipsum etiam dominum & venerabilem virum cum omnibus monachis suis, & res ad se pertinentes in nostro mundeburde vel tuitione recepisse & tenere cognoscat. Quapropter per præsentem præceptum jubemus ut neque vos neque successores vestri, nec aliquis de fidelibus nostris in causas aut in rebus ipsius sancti viri ingredere non præsumatis, aut aliquid de rebus aut de terminis minuare cogitatis, aut in aliquo molesti esse velitis: sed liceat eis per hanc auctoritatem à nobis firmatam sub immunitatis nostræ tuitione vel mundeburde quietos residere, & tam ipsi quam successores illorum, pro stabilitate regni nostri, Domini misericordiam delectet implorare. Et ut hac auctoritas firmorem obtineat vigorem, manu propria confirmavimus, & de anulo nostro subterfigillare jussimus. Actum Maddoaldo fisco dominico. Data xiiii. calendæ februarii anno (a) iv. regni nostri. In Domino feliciter. Amen.

[4]

(a) Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom. I. suscipitur in apographo hujus præcepti mendum irreprobi, tum quia Childebertus quarto regni sui anno minorenus erat,

needum cum Ultrogotha regina, quæ prædictæ donationi favit, conjugatus; tum quia Cenomanus nondum ipsi, sed fratri Clodomiro parebant, qui non ante decimum tertium

A PRÆCEPTUM CHILDEBERTI

regis I. Daumero abbatii Anisolensi
concessum.

*Anisolensi monasterium sub sua protectione
suscepit.*

Anno 556.
Ex caria-
no Anis-
olensi.

CH... rex Francorum vir inluster. Si petitionibus servorum Dei, pro quod eorum quietem vel juvamen pertinet, libenter obaudimus, regiam consuetudinem exercemus, & nobis ad laudem vel stabilitatem regni nostri in Dei nomen pertinere confidimus. Ideo venerabilis vir **D A U M E R U S** (a) abba de monasterio Anisola, quod est in pago Cenomannico, & ubi ipse abba una cum turba monachorum sub sancto ordine conversare videtur, missa petitione, clementia regni nostri expetiit, ut eum & ipsum monasterium una cum omnibus rebus vel hominibus suis (b) Gasindis, amicis, (c) suscepit, vel qui per ipsum monasterium sperare videntur, vel unde legitimo redebet (d) mitio vel sermone tuitionis nostra vel mundeburde recipere deberemus; quod & nos gratanti animo illi præstitisse cognoscite. Quapropter per præsentem jubemus præceptum, ut neque vos, neque juniores vestri, aut successores, missi de palatio nostro discurrentes, ipsi **DAUMERO** abbate vel monachis ipsius, vel qui per ipsum monasterium sperare videntur, nec condemnare, nec inquietare, nec inferendas sumere, nec de res eorum aliquid minuere penitus non præsumatis. Sed liceat ipso abbe **DAUMERO** & successore ejus atque congregatio eorum, quod ad præfens rationabiliter videntur habere, aut ad huc a Deo timentibus hominibus ibi fuerit additum vel augmentatum, sub omni emunitate vel tuitionis nostra sermone valeant tenere atque possidere, quatenus melius eis delester pro stabilitate regni nostri misericordiam potius deprecare. Et ut hac auctoritas firmiorem in Dei nomine vigorem obtineat, manu propria confirmavimus, & de sigillo nostro subter sigillare decrevimus. Actum Compendio palatio anno xii. regni nostri. Data quarto calendaras maii.

regni Childeberti annum, Christi quingentesimum vicesimum quartum octauum est: quare numerican notam x. casu omis-
fam esse existimat, & pro xiv. scriptum fuisse rv. Verum quartus hic regni Childeberti annus non de illo regno, quod post Clodovei patris mortem Parisii fortius est, sed de illa regni fratri su Clodomiri parte, quae eo cadente, apud Cenomanos illi obtigit, forte intelligendus est: & sic omnia quadrant.

(a) Daumerus ex Perticensi S. Aviti monasterio, S. Carilephi socius, in pagum Cenomaniensem accessit, ac ipsi in A-

PRÆCEPTUM CHILPERICI

Chlotharri regis filii, Gallo abbatii Anisolensi concessum.

*Sub sua tutione Anisolensi monasterium
suscepit.*

Anno 576.
Ex caria-
no Anis-
olensi.

CHILPERICUS rex Francorum vir inluster. Si petitionibus servorum vel ancillarum Dei, pro quod eorum quietem vel juvamen pertinet, libenter obaudimus, vel effectui in Dei nomen mancipamus, regiam consuetudinem exercemus, & nobis ad laudem vel stabilitatem regni nostri in Dei nomen pertinere confidimus. Ideo venerabilis vir (e) **GALLUS** abbas de monasterio Anisola, quod est in pago Cenomannico, ubi S. Carilephus in corpore requiescit, vel ubi ipse abba una cum turba monachorum sub sancto ordine conversate videtur, missa petitione clementia regni nostri expetiit, ut eum & ipsum monasterium una cum omnibus rebus & hominibus suis, Gasindis, amicis, suscepit, vel qui per ipsum monasterium sperare videntur, vel unde tuitionis nostra vel mundeburde recipere deberemus. Quapropter per has . . . . . jubemus præcep. . . . . successores vel missi de palatio nostro discurrentes..... **GALLUM** abbatem . . . . . monasterii sui, amicis, suscepit, vel qui per eundem sperare videntur, vel unde legitimo debet mitio inquietare, nec inferendas sumere, nec de res eorum in lege minuere audear; sed licet eis sub sermone nostra tuitionis, vel sub emunitate nostra quietos vivere ac residere: & si aliquas causas adversum ipsum monasterium ortas fuerint aut surrexerint . . . . . a vobis aut junioribus vestris absque eorum iniquo dispendio terminatas non fuerint, usque in præsentia nostra omnimodis servetur, & ibidem finitivam sententiam per legem & iustitiam debeant accipere, vel unicuique de reputatis conditionibus iustitiam reddant, & ab alio simili modo veritate percipient. Et ut auctoritas nostra firmior habeatur per tempora, manus . . . . . subter eam roborare decrevimus . . . . . Chilperic.... quod fecit mensi anno i. regni nostri.

nifolensis congregationis regimine abbas successit.

(b) Gasindi dicebantur, qui ex aliquo domo seu familia erant; sive honoratores famuli.

(c) Suscepit sunt clientes sub advocati defensione constituti.

(d) Mitius est missus seu legatus.

(e) Gallus in vita S. Carilephi servus ejusdem Sancti appellatur. In actis autem episcoporum Cenomaniensium Analectorum tom. 3. extat precaria Gallo abbatii à S. Donnolo episcopo facta Chilperici regis anno quinto.

PRÆCEPTUM THEODERICI
regis Siviardo abbati Anisolenfi
concessum.

*Monaferium Anisolense sub sua accipit
protectione.*

Circa 673.
*Ex carna-
rio Anijo-
lensi.*

THEODERICUS rex Francorum. Si petitionibus servorum vel ancillarum Dei, per quod eorum quietem ac juvamen pertinet, libenter obaudimus, ut effectui in Dei nomine mancipamus, regiam consuetudinem exercemus, & nobis ad mercedem pertinere confidimus. Ideoque venerabilis vir (a) SIVIARDUS abba de monasterio Anisola, quod est in pago Cenomanico, ubi S. Carilephus corpore requiescit, vel ubi ipse abba una cum sancta congregatio degit, supplex clementia regni nostri expertus, ut eum ad ipsum monasterium una cum fratribus vel hominibus suis, Gafindis, amicis, suscepit, vel qui per ipsum monasterium sperare videntur, vel unde legitimo redebet mitio vel sermone tuitionis nostra, vel mundeburdo nostro recipere deberemus, & sub ipso inlustri viro causas ipsius monasterii vel abbatis beat habere receptas. Cui nos gratanti animo [affensem] præstissime cognoscite. Quapropter per præceptum præfens decrevimus ac jübemus, ut neque vos, neque juniores vestri, neque successores, vel missi de palatio nostro discurrentes, vel quislibet ipso domino SIVIARDO abbate vel homines ipsius monasterii, amicis, Gafindis, suscepit, vel qui per ipsum monasterium sperare videntur, condemnare, vel inquietare, vel inferendas sumere, nec de res eorum in lege eorum minuere non præsumant, ut liceat eis sub sermone tuitionis nostræ vel sub emunitatis nostræ quietos vivere ac residere. Et si aliquas causas adversum ipsum monasterium aut mitio ipsius abbatis ortas fuerint aut surrexerint, quas à vobis aut à junioribus vestris absque eorum iniquo dispendio terminatas non fuerint, manu eorum . . . vestra quo usque in præsentiam nostram omnimodis servetur, & ibidem finitivam sententiam per legem & justitiam debeat accipere, & unicuique de reputatis conditionibus justitiam reddit, & ab alio simili modo veritatem percipiunt. Et ut hæc auctoritas nostra firmior habeatur, per tempora etiam melius præservetur, manu nostra subtersignaculis decrevimus roborare. Signum THEODERICI.

(a) S. Siviardus S. Sigibramni & Adde filius, atque post patrem suum quintus Anisolenis abbas, vita S. Carilephi scriptor, Sanctorum Cenomanensium catalogo adscriptus, officium habet ix. Ictionum in diecepsi Cenomanensi: cuius obitum anno VIII. Theodorici Calensis contiguisse afferunt Corvalarius & Bononetus: Theodorici, inquam, Calensis, non Theodorici primi: quorum suffragis adstipulari videtur Ma-

A Datum . . . fecit mens. Jun. dies xi. anno regni nostri . . .

PRÆCEPTUM CHLODOVEI
regis junioris Ibboleno abbati Anisolenfi
concessum.

*Immunitates & privilegia monasterii Aniso-
lensis confirmat.*

Anno 691.
*Ex carna-
rio Anijo-
lensi.*

CHLODOVEUS rex Francorum vir inlustris omnibus agentibus presentibus & futuris. Si petitionibus sacerdotum, in quo pro opportunitatibus ecclesiarum vel monasteriis nostris pacem fecerint auribus, libenter audimus, regiam consuetudinem exercemus, & nobis ad mercedem vel stabilitatem regni nostri pertinere confidimus. Ideoque venerabilis IBBOLENUS abba de monasterio Anisola, quæ est in pago Cenomanico, in honore peculiaris nostri patronisque pii Carilephi confessoris constructus, per missos clementia regni nostri deculit in notitiā, eo quod consobrinus noster GUNTRAMNUS quondam rex ad ipsum monasterium sub omni immunitate per suam auctoritatem concessisset, & hoc potesta avi nostri CHLOTARIUS & DAGOBERTUS, seu & CHLODOVEUS, nec non item CHLOTARIUS quondam reges, vel dominus & genitor noster THEODERICUS quondam rex, per eorum auctoritates ipsorum manus roboratas ipsi monasterio hoc confirmasset, unde & ipsas præceptiones se ex hoc præ manibus habere affirman. Et hoc circa ipsum monasterium nullo inquietante adserunt conservari; sed pro totius rei munimine postulat, ut hoc nostra auctoritas in ipso monasterio plenius debeat observari: quod nos præstissime & generaliter confirmasse vestra non dubitet magnitudo. Quapropter per præsentem præceptum jubemus, ut sicut per auctoritates supra scriptorum principum leguntur, & usque nunc fuit observatum, neque vos, neque juniores vestri, neque successores vestri in curtis ipsius monasterii, neque ad causas audiendum, neque ad freda exigenda, nec mansiones requirendo penitus ingredere non præsumatis, nisi per hanc auctoritatem firmatam ipse abba, successoresque ejus in causis ipsius monasterii ibi Deo famulantes; quod ad præfens rationabiliter habere videntur, aut à Deo timentibus hominibus ibi fuerit additum vel augmentatum, sub omni immunitate inspectas ipsas præceptiones supramemoratorum principum, quas

billonius in Elogio historico ejusdem S. Siviardi. Verum cum S. Siviardus quintus Anisolenis abbas dicatur in fronte virtus S. Carilephi ab eo scriptæ, necessario ipsius etas ad tempora Theodorici I, referenda est. Et certe id evincunt Diplomata Chlodovei III. & Childeberti II, filiorum ejus, in quibus fit mentio hujus privilegii a genitore suo Theodorico I. Siviardo abbati concessis.

⁹ se præ manibus habere affirmant, valeant A constructum in Dei nomine volo esse donatum, exceptis hominibus illis quos per epistolas nostras ingenuos relaxavi, quorum vocabula sunt, Garario, Cumboaldo, Achilde de Theodrido filio, Aldfrido, Chlodoare, Raocare, Warvinlinde, Bacclinde, Graucelabata, Gundulfe, isti toti denominari annis singulis unusquisque eorum in luminaribus unam libram eere ad supradicta loca sanctorum in ipsa villa Epternaco constructa ad Nativitatem Domini reddere & dissolvere studeant. Similiter dono ad jam dicta loca sanctorum vineæ pedeturam (d) [d]

[a] pettitio nostra firmorem obtineat vigorem, manus nostræ signaculis subter decrevimus adfirmare. CHLODOVEUS rex. † Data kal. Septemb. anno 11. regni nostri Compendio. (a)

S. IRMINÆ ABBATISSÆ
testamentum. (b)

[b]

Donat monasterio Epternacensi quidquid fibi
ex paterna vel materna successione
contingebat.

Anno 698.
Ex cartario
Epternacensi.

ANNO quarto regni domini nostri Chilberti regis, sub die kal. decembris. In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Ego IRMINA (c) in Christi nomine Deo sacraata ac si indigna gratia Domini abbatissa. Sane quidem Deo propitio mente sanoque consilio testamentum meum fieri rogavi, idque fratri in Christo meo Huncioni presbytero scribendum commisi. Idcirco dono à die praesenti pro remedio animæ meæ vel pro mercedis meæ augmento in æterna beatitudine vel retributione ad basilicam, quæ est in nomine sanctæ Trinitatis, vel in honore sanctæ MARIAE genitricis Domini nostri IESU CHRISTI, vel beatorum apostolorum Petri & Pauli seu ceterorum sanctorum, quæ est in villa nostra Epternaco constructa, sita super fluvium Sura, ubi dominus & pater noster in Christo WILLIBORDUS episcopus rector & gubernator esse videtur, donatumque esse volo, hoc est in ipsa villa Epternacon, quantumcumque ibidem ex successione paterna vel materna mihi obvenit ad integrum, tam dominibus quam ædificiis, casis, mansis, mancipiis, vineis, campis, pratis, sylvis, pacuis, aquis, aquarumque decursibus, cum appenditiis vel omnibus adjacentiis suis Baedelingo, Mathulfingo, vel portione mea in Oxinvillare, omnia ista cum adjacentiis eorum, unâ cum pastoribus, vaccariis, porciatis, breviciatis cum gregibus eorum, vel omni peculio promiscuo, ad saepetata loca sanctorum vel ad monasteriolum ibidem

(a) Extat in codem Anisofeni cartario aliud Childeberti II. præceptum iisdem verbis expressum, in quo confirmat privilegia, quæ Guntramnus rex consobrinus, avique ipsius Chlotarius, Dagobertus, Chlodoveus, item Chlotarius & germanus, inquit, noster item Chlodoveus quondam reges, vel dominus & genitor noster Theodericus rex concesserant.

(b) Brovvers in Annalibus Trevirensibus hanc cartam ex parte edidit, sed suo more deflexis pro libitu in puriori latinitate verbis: quapropter pura & integra necessario fuit recendenda. Porro in cartario Epternacensi extat & aliud eiusdem S. Irminæ testamentum, quod Mitzus inter Diplomata Belgica edidit pag. 246.

A constructum in Dei nomine volo esse donatum, exceptis hominibus illis quos per epistolas nostras ingenuos relaxavi, quorum vocabula sunt, Garario, Cumboaldo, Achilde de Theodrido filio, Aldfrido, Chlodoare, Raocare, Warvinlinde, Bacclinde, Graucelabata, Gundulfe, isti toti denominari annis singulis unusquisque eorum in luminaribus unam libram eere ad supradicta loca sanctorum in ipsa villa Epternaco constructa ad Nativitatem Domini reddere & dissolvere studeant. Similiter dono ad jam dicta loca sanctorum vineæ pedeturam (d) [d]

B unam in monte Viennensi cum vinitore nomine Alithfrido cum omni peculiari suo. Ita omnia, ut superius intimavi, ad memorata loca sanctorum à die praesenti per praesentem paginam testamenti nostri tradimus atque transfundimus perpetualiter in Dei nomine possidendum. Hæc sunt qua huic testamento meo annexare volui; si quæ liture vel caranatura adfectionis factæ sunt, ego feci fierique iussi, dum mihi mea saepius recensetur voluntas. Nam si quis contra hoc meum testamentum venire tentaverit, aut aliquid intrumpere voluerit, sit anathema, maranatha, indissolubili vinculo in æternum damnatus, & sit lepra percussus Naaman Syri, & insuper inferat fisco auri libram unam, argenti pondo duo, & nihilominus praesens testamentum firma stabilitate permaneat. Actum Treberi die & regno supra scripto. Ego Huncio in Christi nomine presbyter, rogante & jubente domina mea IRMINA abbatissa, hoc testamentum perscripsi, & ipsa subter manu propria unâ cum testibus firmavit. Ego IRMINA hoc testamentum meum relegi. BASINUS (e) [e] episcopus. Ego LEOTWINUS episcopus. Ego Theodridus, Gundebertus, Bertwinus, Adelbertus, Trafibriktus, Garibertus, Gazzobertus, Audobertus, Walcharius.

CHARTA IRMINÆ ABBATISSÆ
pro monasterio Epternacensi.

Concedit S. Willibrordo episcopo villam Mon-
tem sitam in pago Tulpia.

DO MINO sancto & in Christo patri WILLIBORDO episcopo IRMINA abbatissa donatrix. Quicquid unusquisque homo de rebus suis propriis ad loca sanctorum aut servorum Dei spontanea voluntate

Anno 699.
Ex cartario
Epternacensi.

(c) Irminam Dagoberti secundi Austrasiorum regis filiam facit Theodridus abbas Epternacensis, qui vitam ipsius seculo xi. scriptis commendavit. Abbatissâ porro Horicensis monasterii apud Treviros fuit, quod hodie ipsius nomen retinet, et quod nobilium virginum Benedictinorum.

(d) Pedetura est area certo pedum dimensu comprehensa, quam posteri dixerunt Picturas & Pitturas corruptiline, ut haber fiber censum Prutiae cum glossario Casarii abbatis.

(e) Basinus ex abbate S. Maximini factus est archiepiscopus Trevirensis, qui postea abdicata pontificali dignitate, ad S. Maximumnum denuo fecellit, successorem in episcopatu fortius Leotwinum ex forore nepotem hic subscrivit.

aliquid condonaverit, hoc sibi credit mercedis præmium recipere in futuro. Idcirco dono ad monasterium vestrum, in villa Epternaco constructa, super fluvio Sura, quod ego a novo de fundo proprio ædificavi, vel ad illa loca SS. Petri & Pauli apostolorum ceterorumque sanctorum construēta, donatumque esse volo a die præsenti, hoc est quantumcumque in ministeria ipsorum sanctorum condonavi, vel in qualibet præsidia dedi tam auro, quam argento, gemmis, vestimentis, altarium velis, cortinis, utensilia tam ærea quam ferrea, seu & ligna operis quantumcumque in ipsa loca sanctorum, vel in prædicto monasterio ponere jussi, aut in antea Christo præsule addere potuero, volo ut hac ex nostra munificencia in Dei nomine proficiat perpetualiter in augmentis. Similiter dono vobis à die præsenti ad ipsum monasterium vestrum Epternacense villam, cuius vocabulum est Montis, sitam in pago Tulpiacensi, quam de dulcissima confobrina mea (a) ERMINIA TRUDÉ filia PANTINI dato pretio comparavi, hoc est tam domibus, quam ædificiis, mansis, casis, mancipiis, campis, sylvis, pratis, pascuis, adjacentiis, aquis, aquarumque decursibus, omnia ex omnibus ad integrum, vel quantumcumque in memorata villa Montis tempore præsenti possidere videor, seu & peculiū promiscuo utriusque generis nationum (b) vobis, vel ad saepenum monasterium vestrum Epternacense à die præsenti, ut superius dixi, de potestate mea in jure & dominatione vestra vestrique monasterii per præsentem paginam donationis meæ manu mea firmata trado atque transundo, perpetualiter in Dei nomine possidendum, ea ratione, ut quicquid ex hoc tam vos, quam fratres ipsius monasterii elegatis, faciendo, habendi, tenendi, commutandi liberam & firmissimam in omnibus habeatis potestatem, & nullius ex hoc calumniam habere pertimescat. Nam si quis contra hanc cartam donationis, quam ego spontanea voluntate fieri decrevi, tentare conaverit, imprimis iram Dei omnipotentis incurrit, & inferat fisco auri libras tres, argenti pondo VIII. & hoc quod reperit nullatenus valeat evindicare. Facta est hæc cartula donationis sub die kal. Iulias anno V. regni domini nostri Childeberti regis. Ego Huncio in Dei nomine presbyter, rogante domina IRMINA abbatissa, hanc cartulam donationis perscripsi, & ipsa subter manu propria cum testibus firmavit. Ego IRMINA relegi & subscripsi. BASINUS episcopus, Radobertus, Dagoinus, Leodoinus presbyter, Gaucebertus, Garibertus, Mag nobertus, Quirario, Trafebatus, Waltharius diaconus. Bobo.

(a) Supicor Ermintrudem hanc Irminæ confobrinam, esse nobilissimam illam atque illud rem innoterat Ermintrudem, cuius testamentum in carta Ägyptiaca conscriptum ex archivio Dionysiano cedit Mabillonius ad calcem Liturgiæ Galli-

cana. Certe conveniunt nomen, ætas, atque generis nobilitas, de qua vide eundem Mabillonum in Annalibus Benedictinis ad annum 700.

(b) Gallicæ nimirum & Teutonicae.

CHARTA IRMINÆ ABBATISSÆ pro monasterio Epternacensi.

Concedit S. Willibrordo episcopo quicquid possidet in villa Stancheim.

Anno 704
Ex cartas
Epternacensi.

Dominino sancto & in Christo apostoliaco patri WILLIBRORDO episcopo IRMINA in Christo Deo sacra abbatissa dominatrix. Quicquid unusquisque homo de rebus suis ad loca sanctorum & servorum Dei spontanea voluntate condonaverit, hoc sibi apud Decum mercedis præmium credit recipere in futuro. Idcirco ego IRMINA dono vobis ad monasterium vestrum Epternaco, quod nos a novo construximus, situm super fluvio Sura, in honore sanctæ Trinitatis, vel sanctorum, donatumque in perpetuum esse volo ad possidendum, hoc est quantumcumque à die præsenti in villa Stancheim, sita super fluvio Sura, mea possessio vel donatio est, tam domibus, quam ædificiis, mansis, mancipiis, vineis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, sub ea conditione, ut quicquid a die præsenti vos vel pars monasterii exinde facere voluerit, liberam & firmissimam in omnibus habeatis potestatem faciendi, & nullius repetitionem ex hoc habere vercamini. Si quis vero, quod fieri non credimus, tam ego quam aliquis de heredibus aut coheredibus meis, vel quælibet opposita persona contra hanc nostræ donationis cartulam venire conatus fuerit, aut eam trumperet voluerit, primitus iram Dei omnipotentis incurrat, & insuper inferat fisco auri libram unam, argenti pondo duo, nec sic quod reperit nullatenus posfit evindicare, manente nihilominus firmitate. Actum Treberi VIII. idus maias, anno X. Childeberti regis. Ego Huncio in Christi nomine presbyter, rogante domina IRMINA abbatissa, hanc cartulam donationis perscripsi, & ipsa subter manu propria cum testibus firmavit. Ego IRMINA relegi & subscripsi. BASINUS episcopus, Radobertus, Dagoinus, Leodoinus presbyter, Gaucebertus, Garibertus, Mag nobertus, Quirario, Trafebatus, Waltharius diaconus. Bobo.

CARTA HEDENI DUCIS
Pro S. Willibrordo episcopo.*Varias & insignes ei facit donationes.*Anno 704.
*Ex cartario
Epistolarum
Ecclesiæ.*

N Christi nomine. Dum in præsenti vita quisque conversari viderur, & hanc cœducam vitam morte finiendam vigilante perspexerit, cogitare debet, quare nus animæ suæ in futuro apud Deum mercedem & refrigerium, dum ipse vivit, conquirat. Idcirco ego HEDENUS vir illuster, una cum conjugi mea clarissima THEODRADA, aliquid de rebus nostris pro amore Christi, & remissione peccatorum nostrorum, & mercede futura, Deo & domino patri nostro in Christo WILLIBRORDO episcopo dare disposuimus, quod & ita fecimus: id est curtem nostram in loco nuncupante Arnestali, super fluvio Huitteio, cum omni integritate sua, id est casis, curtidis, campis, pratibus, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, mobili & immobili, mancipiis, & jumentis, vaccariis, pastoribus, porcariis, & quicquid ad ipsam pertinere viderur, a die præsenti totum ad integrum in tuam potestatem, domine pater venerande, trado atque transfundō, ut habeas, teneas & possideas, & cui volueris in Dei nomine dimittas. Et in castello Mullenberge donamus tibi tres casatas cum mancipiis, unâ cum omni peculari corum, & centum diurnales, id est, jugera de terra aratoria, propter aquam & ligna trahenda. Et in curte nostra alia nuncupata Monhore donamus tibi vii. hobas, & vii. casatas, & cccc. diurnales de terra, & tertiam partem de silva ad eamdem curtem pertinentem, & prata ad l. carandas secandas, & porcarios duos cum l. portis, & vaccarios duos cum xii. vaccis. Has casatas ibidem manentes cum omni peculio vel laboratu eorum, quod habent vel habere noscuntur, totum tibi ad integrum trado. Has res omnes superius intimatas tibi domino & patri in Christo nostro damus, donatumque esse perennis temporibus volumus, ut habeas tuisque habendum derelinquas, vel quicquid exinde facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus haberas potestatem. Si quis vero, quod futurum esse non credo, nos ipsi, quod absit, aut aliquis de heredibus aut proheredibus nostris contra hanc donationis nostra cartulam venire tentaverit, & eam infringere voluerit, & tibi de istis jam rebus aliquid quasi hereditario jure auferre conaverit, primitus iram omnipotentis Dei incurrit, & sanctorum angelorum, & a liminibus ecclesia Dei vel communione sanctorum extraneus efficiatur, & lepram Giczi, vel percutiōnem Ananiæ & Saphiræ consequatur,

A partemque habeat cum Juda Schariothe, qui Dominum tradidit, & insuper inferat tibi una cum cogente fisco auri libras v. argenti pondo xv. & nec sic quidem quod repetit evindicare valeat, sed frustrata ejus vanitate, hæc carta perennis temporibus firma & immobilis permaneat astipulatione subnixa. Actum publice in castello Virteburb sub die kalendas maias, anno x. regni domini CHILDEBERTI glorioſi regis. Ego Laurentius indignus presbyter, jubente domino HEDENO duce viro illustri, hanc donationis cartulam scripsi & in Dei nomine subscripsi. Ego HEDENUS hanc donationis cartam a me factam & ante me lectam propria manu firmavi & subscripsi cum THEODRADA. Ego THURINGUS filius Hedeni donationem patris mei firmavi †. Rocchus, Doda.

CARTA AENGILBALDI VIRI
illustris pro S. Willibrordo episcopo.*Insignem ei facit donationem.*

Dominō vere sancto & apostolico patre Willibrordo episcopo AENGILBALDUS filius Hildibaldi quondam donator, salutem in Domino. Dum quisque in præsenti sæculo conversare viderit, cogitare necesse est, qualiter animam suam de peccato & poena æterna liberare debeat. Idcirco ego AENGILBALDUS pro salute animæ meæ vel requie sempiterna, trado tibi WILLIBRORDO episcopo terram in loco vel villa nuncupata Waderlo super fluvium Dutmala, cum omnibus qui ibidem hereditario jure vel laboratu legitime possidere vīsus sum, totum a die præsenti tibi trado, atque in tuam potestatem transfundō: id est tam terras aratorias, cum campis, pratibus, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, & silvam ad eundem locum pertinentem, & viii. casatas cum hominibus & mancipiis, & cum omni peculio suo. Hæc omnia a die præsenti tibi dono, donatumque perennis temporibus esse volo, ut habeas, teneas atque possideas, tuisque ad habendum derelinquas, & quicquid exinde facere volueris, liberam acque firmissimam in omnibus haberas potestatem. Si quis vero, quod futurum esse non credo, heredum vel proheredum meorum, vel quælibet opposita persona, contra hanc donationis cartulam venire tentaverit, & eam infringere conaverit, primitus iram Dei omnipotentis incurrit, & sanctorum angelorum, & a liminibus ecclesiae alienetur, partemque habeat cum Juda, & ultionem Ananiæ & Zaphiræ, vel lepra Giezi percurriatur, & inferat fisci juribus auri libram unam, argenti pondo x. nec sic quod repetit evindicare valeat;

Anno 704.
*Ex cartario
Epistolarum
Ecclesiæ.*

sed firma & immobilis hæc donatio perennis temporibus permaneat stipulatione subnixa. Actum publice in loco Bitinum coram testibus, anno x. regni domini nostri CHILDEBERTI gloriofissimi regis, sub die calendas octobris. Ego AENGILBALDUS hanc cartulam relegi & confirmavi. Onsbaldus, Eburumes, Edilhardes, Robertes, Tolbaldes, Etrelle, Eutlinde, Bertlinde subscripti serunt. Ego Elduinus presbyter, rogante AENGILBALDO viro illustri, scripsi & subscripsi, signumque crucis adxi †.

CARTA PIPPINI ET PLECTRUDIS
ejus uxoris pro Epternacensi monasterio.

Confirmat Epternacensis monasterii fundationem, conceditque ut defuncto Willibordo, fratres liberam habeant eligendi abbatis potestatem.

Anno 706.
Ex cartario
Epterna-
censi.

SEmper humana fragilitas casus inevitabilis debet perpendere, ut quandoquidem repentina supervenerit transpositio, non habeat in nobis quod puniat, sed inveniat quod coronet, juxta mandatum Domini, *Date & dabitur vobis.* Et illud : *Facite eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Idcirco ego in Dei nomine inluster vir PIPPINUS filius ANSGISILI quondam, nec non & illustris matrona mea PLECTRUDIS filia (a) HUGOBERTI quondam, cogitantes casum humanae fragilitatis, qualiter peccata nostra possemus abluere, & Deo donante ad æterna gaudia pertingere, concedimus domino patri nostro viro apostolico WILLIBORDO episcopo de monasterio Epternaco, sito in pago Bedense, super fluvi Sura, quod ipse donante Deo redificavit in rebus proprietatis nostræ, & unde ipse beatus WILLIBORDO testamentum confirmavit, ut sub nostra defensione haberemus ac heredum nostrorum : unde placuit nobis, ut apostolico patri nostro WILLIBORDO ipsum monasterium confirmaremus : quod ita & fecimus, eo modo, ut ibidem fratres peregrinos vel alios Deum timentes congregent, ut ibidem secundum ordinem sanctorum degere & conversari debeat. Et illud ibidem nobis placuit inserendum, ut cum ipse beatus WILLIBORDO de hac luce migraverit, ipsi fratres quem ex semetipuis elegerint, sibi constituant abbatem, ea ratione, ut heredibus nostris in omnibus fidelis appareat, & ibidem secundum ordinem sanctum degat, & sub nostro mundiburdio vel defensione persistant. Et si quis Deum timens tam de parte nostra, quam & de reliquis hominibus, de suis rebus ad ipsum monasterium condonatur.

(a) Notandus hic in primis locus de Pletrudis Pippini Heritallii uxoris patre, cuius nomen hactenus ignoraverunt autores.

A nare & confirmare deliberaverint, vel quicquid ibidem, Deo inspirante, de collatis bonis obvenerit, Deo propitio, eis proficiat in augmentis. Si quis vero, quod minimus credimus esse futurum, si quis fuerit ullus de heredibus aut propinquis nostris, seu quælibet extranea aut opposita persona, quæ contra hanc noltram confirmationem, quam nos pro divino intuitu vel animæ nostra remedio fieri, aut firinare rogavimus, venire voluerit aut infringere, & ista carta ei ostensa fuerit ad relegendum, & se ex hoc compescere noluerit, imprimitus ira Dei omnipotentis incurrat offensam, & à liminibus sanctorum efficiatur extraneus, & inferat partibus ejusdem loci & fratribus tunc tempore ibidem servientibus, aut cui litem intulerit, tantum, & aliud tantum quantum res ipsæ eo tempore emeliorare valuerint, & insuper inferat cum socio fisco auri libras x. argenti pondo xx. coactus exfolvar, & quod repetit evindicare non valeat, sed præsens confirmatio ad instar testamenti constipulatio adnixa omni tempore firma stabilitate capiat firmatatem. Actum Gamundias publice sub die III. idus Maias anno XII. regni domini nostri CHILDEBERTI gloriofisi regis. PIPPINUS & PLECTRUDIS. DRODA, CHUGOBERTUS, GERBALDUS, BERNARIUS, CONSTANTINUS, JOSEPHUS episcopi. Winitarius, Agione, Remedius. Ramingus jussus à Pippino & Pletrude scripsi, & Hardoino.

CARTA AENGELBERTI
pro monasterio Epternacensi.

Concedit s. Willibodo quicquid possidebat apud Altheim.

Anno 706.
Ex cartario
Epterna-
censi.

IN Christi nomine domino sanctissimo & dilectissimo patri W. episcopo AENGELBERTUS filius Gaoberto quondam donator. Dum leges & jura sinunt, & convenientia Francorum est, ut de facultatibus suis quisque quod facere voluerit liberam habeat potestatem, & necesse est, ut quisque pro incerto hujus vitæ exitu de rebus suis aliquid ad Dei partem committat, ut per hoc indulgentiam facinorum suorum percipiat. Idcirco ego AENGELBERTUS pro remedio animæ meæ seu retributione æterna, aliquid tibi, domine pater & pontifex W. de rebus meis donare decrevi: quod & ita feci: hoc est in pago Texandria in loco nuncupante Altheim, quod mihi ex paterno jure legitime provenit: hoc est casatas xi. cum sala & curticle meo, quem ad præsens habere visus sum, cum mancipliis, & omni peculio eorum. Hæc omnia tibi a die præsentis trado atque transfundeo cum omni integritate vel adjacentiis eorum, hoc est casis, curticlis, silvis, terris, pratis, pasuis, & aratoria

¹⁷ aratoria terra, aquis, aquarumque decursibus, mobili & immobili, egressu vel ingressu, & watrifacho. Hæc omnia tibi do, donatumque esse perhennis temporibus volo: Hoc habeas, teneas, possideas, tuisque ad possidendum relinquas, & quicquid exinde facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem. Si quis vero, quod futurum esse non credo, ego ipse, &cetera sicut in superioribus cartis continetur usque, inferat tibi una cum cogente fisco auri libras v. argenti pondo x. & nec sic quod repetit evendicare valeat, sed firma & immobilis hæc nostra donatio permaneat, ad stipulatione subnixa. Actum publice Tillburgis, xii. calendas Junias, anno xv. CHILDEBERTI glorioissimi regis. Et dotibi in pago Testevento super Mosam, loco Birni, casatain unam eum omni peculio. Ego Virgilius presbyter scripsi. A E N G E L - B E R T U S, Werengatto frater eius. Paulus presbyter, Aldrao, Alduino, Nardgato, Egisgaro, Nanduiano.

CARTA BERTILENDIS
illustris feminae & monialis pro S.
Willibrordo.

In signem ei facit donationem.

Anno 710.
Ex cartario
Epternacensis.

^[a] **I**N Christi nomine. Domino sanctissimo & venerabili patri W. episcopo BERTILENDIS filia (^a) Wigibaldi consecrata Deo donatrix. Quisquis ad Dei partes vel ad loca sanctorum aliquid de rebus suis dare vel delegare voluerit, hoc solemnri scriptura firmetur, ut præceptorum serie fides rata atque probata celebretur: quod & faciendum astimans, & considerans hujus vitæ incertum fragilemque statum, aliquid tibi de rebus meis, domine pater pontifex, pro remedio animæ meæ, seu orationum tuarum immarcescibili fructu, donandum decrevi: quod & ita feci: dans tibi in pago Texandrensi, loco Hoccaute, super fluvio Dudmala, quod mihi mater mea OADRADA hereditario jure legitime reliquit; hoc est casatas v. cum sala & curticle meo, quod ad praesens habere visum sum, cum mancipiis quinque, & uxoribus, & infantibus eorum. Hæc omnia tibi à die praesenti pro mercedis meæ augmentatione dono, ac de mea in tuam transfundo potestatem, cum omni peculiari eorum, hoc est casis, curticlis, silvis, terris, pratis, pascuis, & aratoria terra, aquis, aquarumque decursibus, farinariis, mobili & immobili, cum ingressu & egressu, & watrifacho, & vassallos vi. cum tribus puerulis, & silvam in lo-

(a) Wigibaldus hic, pater Bertilendi monialis Calensis, idem esse videtur cum Wigibaldo patre Ansberti monachi, qui alias donationes paucis post annis fecit eidem S. Willibrordo.

(b) Cala celebre virginum monasterium ordinis S. Benedicti. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A co Hulisaum, & quicquid mihi ibidem legitime provenit; & in alio loco dicto Heopurdum terras & silvas, & quicquid ex matre mea ibi possidere visum sum, hoc tibi do, donatumque perennis temporibus volo. Si quis vero, quod futurum esse non credo, &c. *ut supra*. Actum publice in loco (^b) Cala iy. calendas Augusti, anno xvi. regni domini nostri CHILDEBERTI glorioissimi regis, cum testibus Ansbaldo, Folebaldo, Aengelberto, Roberto, Adlefo, Werengato, Nanduino, Wigiberto. Ego Laurentius presbyter, rogante BERTILENDE illustri femina atque Deo consecrata virgine, scripsi & subscripti.

CARTA ANSBALDI MONACHI
pro S. Willibrordo episcopo.

Quædam ei predia concedit.

CON Christi nomine. Dilectissimo & sanctissimo patti W. pontifici ANSBALDUS monachus, filius Wigibaldi quondam, donator. Leges & jura finunt, & convenientia secularium personarum est, ut de rebus suis propriis, unusquisque quod facere voluerit liberam habeat potestatem, & hoc solemnri scriptura pro temporum serie firmetur. Quod cum ita est, ego ANSBALDUS perpendens in mente mea fragilitatem præsentis vitæ, cogitavi aliquid de rebus meis sibi pro remedio animæ meæ seu orationum tuarum lucro dare & delegare: quod & ita facio. Hoc est quod tibi dono in loco Haeslaos, in pago Texandriae super fluvio Dudmala, totum ad integrum quod mihi genitor meus VVIGIBALDUS quondam hereditario jure dereliquit, vel quicquid ego ibidei, juste labore visum sum, hoc est casis, curticlis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, cum watrifacho, & aratoria terra, mobili cum immobili, cum manentibus ibidem aspicientibus, x. servientes Gafergarias, Hochofinnas, cum ingressu & egressu, cum omnibus adjacentiis a die præsenti tibi ad integrum dono, donatumque perennis temporibus esse volo: hoc habeas, teneas, possideas atque defendas, tuisque possidendum derelinquas, vel quicquid exinde facere volueris, liberam potestatem habeas. Si quis vero, quod futurum esse non credo, &c. Actum publice in monasterio Suestra, anno i. DAGOBERTI regis, die viii. calendarum novembrium. Ego Laurentius indignus presbyter, rogante ANSBALDO Dei servo, scripsi.

Anno 711.
Ex cartario
Epternacensis.

dicti, quarto ab urbe Parisis milliari distans, a S. Baldile fundatum, ad quod olim ex aliens etiam regnis & provinciis confluabant nobiles virgines, ut Deo se consecrarent: unde mirum videri non debet quod Bertilendi ex Germania partibus eo advalaverit.

B

CARTA AENGBERTI
viri illustris pro sancto Vvillibrordo
episcopo.

*Donat ei id quod possidebat in loco Erefloch
ditto.*

Anno 712.
Ex cartario
Epitoma-
cess.

IN Christi nomine domino sanctissimo & dilectissimo patri Vv. episcopo AENGELBERTUS filius Gaoberti quondam, donator. Dum leges & jura sinunt, & convenientia Francorum est, ut de facultatibus suis quisque quod facere voluerit liberam habeat potestatem, & necesse est, ut quisquis pro incerto vita hujus exitu de rebus suis ad Dei partem aliquid committat, ut per hoc indulgentiam facinorum percipiat. Idecirco ego AENGELBERTUS cum consilio & licentia fratris mei Verengaori, pro remedio animæ sua seu retributione æterna aliquid tibi, domne pater & pontifex, de rebus meis donandum decrevi: quod & ita feci. Hoc est in pago Texandriæ, in loco *Erefloch*, quod mihi ex paterno jure legitime provenit, hoc est casatas tres cum sala & curticle meo, quod ad præfens habere viuis sum, tria mancipia cum uxoriis & infantibus; & in loco de *Ose* casatam unam & mancipium cum uxore & infantibus. Hæc omnia tibi a die præfenti tradò atque transfundò, cum omni peculiari & integritate & adjacentiis eorum, hoc est casas, curticulis, silvis, terris, pratis, pascuis, & aratoria terra, aquis, aquarumque decursibus, mobili & immobili, egressu & ingressu, & vatriasco: hæc omnia tibi do, donatumque esse perennis temporibus volo. Si quis vero, quod futurum esse non credo, &c. Aetum publice loco de *Ose* cal. martii anno 11. regni domini nostri DAGOBERTI regis glorioissimi. Ego AENGELBERTUS hanc cartam a me factam relegi, & propria manu firmavi, coram testibus, Verengaoto fratre meo, Volebaldo, Franundo, Aeuinalao, Adlefo, Nandino. Ego Docfa presbyter, rogante illustri viro AENGELBERTO, hanc cartam scripsi & subscripti.

CARTA ANSBALDI MONACHI
pro S. Vvillibrordo episcopo.

*Aliquas ei donationes facit in pago
Texandriæ.*

Anno 712.
Ex cartario
Epitoma-
cess.

IN Christi nomine domino sanctissimo ac beatissimo patri Vvillibrordo Ansbaldus servorum Dei famulus. Dum quisque in præsenti sæculo conversari videtur, cogitare debet quatenus anime suæ consolatio-

(a) Hujus monasterii meminit Alcuinus in vita S. Vvillibrordi cap. 15, illud Mabillonius existimat fuisse feminarum, cum in notis ad vitam S. Vvillibrordi, tunc in Annalibus ad annum 698. n. 57. modo vero nobilium canonistarum colle-

A nem pro eleemosyna sanctorum locorum vel orationum subsidia hic adquirere possit, dicente Domino: *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Et iterum: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.* Quapropter ego ANSBERTUS filius Vvillibaldi quondam, dono pro remedio animæ meæ, & pro retributione æternæ salutis seu orationum tuarum, tibi domino patri ac pontifici, aliquid de rebus meis propriis in pago Texandriæ, loco *Diesne*, casatas vi. cum sala, curticle meo, cum vi. mancipliis & infantibus eorum. Hosti tibi cum omni peculiare suo, cum omni integritate tradò, casas, curticibus, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, & aratoria terra, mobili & immobili vel immobili, cum egressu vel ingressu, vel vatriasco. Item do tibi in pago Texandriæ, loco *Levetlaus*, super fluvio Dutmala, casatas vii. cum sala & curticle meo, cum viii. mancipliis, & uxoribus & infantibus eorum, cum casis, curticlis, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, & aratoria terra, mobili & immobili, ingressu & egressu. Si quis vero, &c. Aetum publice *Vvaderne* cal. Junii anno 11. DAGOBERTI regis. Ego Ansbalodus monachus hanc cartam a me factam relegi & propria manu subscripti.

CARTA PIPPINI PRINCIPIS
pro Suestrensi monasterio.

*Confirmat Suestrensis monasterii fundationem,
conceditque facultatem eligendi abbatis.*

Anno 712.
Ex cartario
Epitoma-
cess.

EGO in Dei nomine illuster vir PIPPI-
NUS filius Ansifili quondam, & illus-
tris matrona mea BLITTTRUDIS filia HUGO-
BERTI, intuitu timoris Dei, & pro animæ
meæ remedio, cogitantes ut oratorium &
cellulam in honore Salvatoris & SS. Petri
& Pauli, vel ceterorum apostolorum &
reliquiis sanctorum, mansio[n]ile (a) Suestra, fi-
tum in pago Mosariorum super fluiolo
Suestra, quod BLITTTRUDIS dato pretio ab
Alberico & Haderico comparavit, a novo
E fundamine adficare deberemus: quod ita
& fecimus, & ipsum mansio[n]ile ad ipsam
cellam delegavimus. Placuit nobis, ut apo-
stolico patri Vvillibrordo episcopo ipsam
basilikam tradidissimus, quod ita & feci-
mus, in eo modo, ut ibidem fratres per-
grinos vel alios Deum timentes congrega-
re debeat. Et illud nobis inferendum pla-
cuit, ut cum ipse VVILLIBORDUS de hac
luce migraverit, ipsi fratres quem inter se
elegerint, constituant abbatem, in ea ra-
tione, ut nobis vel filio nostro GRIMOAL-
dum. Monachos forte in prima sui origine habuit, postea
etiam, vivente S. Vvillibrordo, funerariales. Postmodum
transfuit ad Prümenses.

21 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 22

do & filii suis, vel filii DROGONIS nepo-
tibus nostris in omnibus fidelis appareat, &
ibidem secundum ordinem sancte degat, &
sub nostro mundiburdio, & ipsius GRIM-
MOALDI filiorumque suorum, & Drogonis
nepotum nostrorum defensione persistere
debeat: Et si quis Deum timentium tam de
parte nostra, quam de reliquis hominibus,
de rebus suis eis aliquid condonaverit, Deo
proprio eis proficiat in augmentis. Si quis
vero, quod minime futurum esse credimus,
&c. ut supra. Actum bagoloso villa publice die
secundo Martii, anno IV. regni domini no-
tri DAGOBERTI regis. Et quia nos propter
agritudinem in ipsa carta scribere non po-
tuimus, BLITTRUDEM conjugem nostram
rogavimus & potestatem dedimus, ut ipsam
firmare ad nostram vicem deberet: quod
ita & fecit, & qui subscriberent vel signa-
rent in praesenti rogavimus. BLITTRUDIS.
BLENDUMEN abbatissa. Helmoinus, Remi-
gius, Chrodoaldus, Geraldus, ADALBERTUS
abbas, CHAMMINGO comes, Crode-
gertus. Ego Adricharius, jussu domini mei
PIPPINI & PLECTRUDÆ, hanc donationem
scripsi & subscripsi.

CARTA ARNULFI DUCIS
pro monasterio Epternacensi.

Concedit ei aliqua prædia in villa Bollane.

Anno 716.
Ex cartario
Eptern-
aci.

IN nomine Domini Dei nostri IESU-
CHRISTI. Ego (*a*) ARNULFUS dux
filius DROGONIS quondam ducis, pro ani-
[a] mæ meæ remedio, & æterna retributione,
dono per hanc cartulam testamenti ad mo-
nasterium Efternacum, quod est construc-
tum in honore SS. Petri & Pauli super fluvio
Sura, ubi W. episcopus præesse videtur, in
villa Bollane, hoc est tam casis, mansis,
campis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aqua-
rumve decursibus, mancipiis ibidem aspi-
cientibus, quantumcumque in villa Bollane
mihi legibus obvenit, meam portionem in
integrum dono atque trado, ut a præsenti
die ipsam rem monachi possideant, & suis
possidendum derelinquant. Si quis vero,
quod fieri non credo, nos aut aliqui de he-
redibus nostris, vel ulla opposita persona
contra hoc testamentum venire tentaverit,
aut emutare voluerit, in primis a SS. Petro
& Paulo excommunicis fiat, & insuper infer-
rat fisco auri libras duas, argenti pondus
arxis, & quod repetit non valeat evendicare.
Et ut hoc testamentum apud locum san-
ctum firmum & stabile permaneat, manu
propria subterscribimus, & testes qui sub-
scriberent vel signarent in praesenti rogavi-
mus, stipulatione subnixa. Actum publice

(*a*) Arnulfum hunc ducem existimo esse Arnoldum filium
Drogonis ducis Campaniensis, filii Pippini Heristallii ex pri-
ma conjugie Plectrude.

Ver. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A castro (*b*) Bedense, anno 5, CHILPERI- [b]
c regis.

CARTA HEDENI DUCIS
pro S. Vvillibrordo episcopo.

*Concedit ei quicquid respicit ad Hamulum
castellum ad conseruandum monasterium.*

EGO in Dei nomine illuster vir HEDE-
NUS dux, dono a die præsenti pro Dei
timore & mercedis mei augmento, dona-
tumque in perpetuum esse volo, domino &

Anno 716.
Ex cartario
Eptern-
aci.

B in Christo patri Vvillibrordo in mero, quod
respicit ad Hamulo castellum, ubi & cogi-
to Dei misericordia, per ipsius apostolici
viri consilium, monasterium construere, in
parte occidentali super fluvio Sala, in pago
Salvensis, tam campis, quam pratis, pascuis,
silvis, aquis, aquarumque decursibus: ip-
fas res quas pater meus & mater mihi dere-
liquerunt, cum servis & ancillis VII. quan-
tumcumque ibi habere videor, rotum & ad
integrum trado atque transfundeo, ut quic-
quid inde facere voluerit, liberam in om-
nibus habeat potestarem. Si quis vero, quod
futurum esse non credo, &c. Actum publi-
ce Hamulo castello, anno I. CHILPERICI
regis, XIV. calendas Maias. CATO comes.
SIGERICUS comes. Ego illuster vir HEDE-
NUS dux donationem fieri volui & subscripsi
cum THEODRADA conjugi mea. ADO nu-
tricius Hedeni & TIRINGUS filius Hedeni,
Adogoro, Hererico. Ego Richisus clericus
rogatus scripsi & subscripsi.

CARTA HERELAEFI
pro ecclesia sancti Lamberti de Baclaos.

*Ecclesie S. Lamberti de Baclaos, quam fun-
daverat, plura preda donat.*

IN Christi nomine. Oportet Christianos
viam veritatis eligere, per quam Crea-
tori suo digne mereantur servire, ut obla-
tio eleemosynarum ad salutem, & devotio
proveniat ad mercedem. Idcirco ego HE-
RELAEF filius Badagaro quondam donator,
aliquid de rebus meis ad loca sanctorum
pro remedio animæ meæ seu retributione
æterna dare disposui, hoc est ad basilicam
SS. apostolorum Petri & Pauli, & S. LAN-
DOBERTI episcopi & martyris, quam nuper
construximus in loco Baclaos, ubi nunc
domnus pater & pontifex Vvillebrordus
præesse videtur: hoc est quod dono in ipsa
Baclaos, tres casatos, una cum sala & cur-
ticie meo, cum omni re adposita, quam
ibidem legitime ex materno jure habere vi-
sus sum. Insuper dono in loco Fleodrodum

Anno 721.
Ex cartario
Eptern-
aci.

(*b*) Castrum Bedense, Bitburg seu Bedburg, quatuor leu-
cis ab urbe Treviris distat.

B ij

casatum i. & in Durninum casatum i. cum omni integritate & peculiare eorum, tam casis quam curiclis, campis, pratis, pacuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, rem inobilem & immobilem, cum reliqua oportunitate ibidem aspiciente, ad supradictum locum dono, donatumque esse perennis temporibus volo. Si quis vero, &c. Actum publice loco Baclao anno i. THEODERICI regis, die xii. mensis Decembris. Ego HERELAEF hanc donationis cartam religi & subscripsi. Vvinibadus, Sigibaldo, Eadboldus, Gurbaldus, Egilbaldus, Grithbaldus. Theodobaldus.

HÆC TRADITIO QUAM FECIT
Berta aut Bertrada ad Brumia
monasterio.

Ann' 722.
Ex cartario
Prumiensi.

IN nomine Deitatis sanctæ Trinitatis. Ego BERTRADA seu BERTA, seu & filius meus CHARIBERTUS recognoscens molimina peccatum nostrorum, ut parva pro magnis, terrena pro cœlestibus, caduca pro futuris, in ara summi Dei omnipotentis offerre mereamur, ut ab ipsis sublevare adipiscamur iugis miserationum domicilium Dei. Idcirco desiderio desideramus circa fluvio Prumia monasterio edificare; quod ita & fecimus in honore S. Mariae, & S. Petri & S. Pauli, S. Johannis & S. Martini, & sub cenobio vel regulari ordine ibidem debeant monachi conversare, & pro peccatis nostris die noctuque Domini misericordia aduentus exorare, ut a noxiis sceleribus nostris & filiis meis defunctis mereamur emundare. Propterea donamus ad monasterio, qui vocatur Prumia; de foreste nostra de ipso monasterio iuso aqua defuetus illo exarte usque in ipso vado in Prumia, & de ipso vado indiresto usque in Melina flumen, deinde per Melina fuso aqua usque ubi nobis obungit legitimo usque ad Winardo curte usque ad illa marca qui nobis obtingit, & ad stipendia ipsorum servorum Dei donamus de villas nostras, id sunt de Romairo villa de nostra portione medietate, & de Prumia medietate similiter. Ad Saangas in Moßisi super fluvio Moßella totum, de Burisis quicquid est de nostra parte totum, & de Blancio quicquid nobis obtingit totum. Bertelingas nostra parte tota donamus, donatumque in perpetuum esse volumus, villas superiorias nominatas ad monasterio Prumia, in honore peculiaris patronis nostris S. Mariæ, Petri & Pauli, & S. Martini, seu ceterorum sanctorum, quorum pignora ibi dem in ipso loco venerare noscuntur, ubi

(a) Qui Calensis dictus successit Chilperico regi sub finem anni 721.

(b) Hac ex carta patet Bertradana, quam Prumienses noltri faciunt aviam Berthæ regis Pippini uxoris, esse proprie fundatricem Prumiensis monasterii, ut pote quæ virtus existens, in proxima arce sua Mürlebach, cuius adhuc rudera

A N G L O A L D U S Christo auspice præesse dinoscitur. Hoc sunt villas nostras superiorias nominatas cum omni integritate eorum. Hoc sunt Sessi cum widriscapis, casis, campis, pratis, pacuis, aquis, aquarumque decursibus, silvis, mancipliis, accolabus, vestibus, utensilibus, vineis cultis & incultis, mansionibus, mobilibus & immobiliibus, vel quicquid in ipsis villis antecessores nostri ibidem tenuerunt, & nos a die praesente tenere vici sumus, totum & ad integrum, sicut superiorius dixi, ad jam dicto monasterio pro animæ nostræ vel filiis meis defunctis remedium, vel æterna retributione donamus atque transfundimus de jure nostro in jure & dominatione ipsorum servorum Dei, ut ibidem perpetualiter proficiat eis in augmentis, & a die praesenti ipsi servi Dei, qui in ipsa loca ordine sancta contemplare vindentur, jam dictas villas habeant, teneant atque possideant, & eorum postcris spiritibus derelinquant ad possidendum, vel quicquid de ipsa facere voluerint, liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem faciendi. Si quis vero, nos, aut ullus de heredibus nostris, aut proheredes, vel quislibet opposita persona contra hunc testamentum a nos factum venire tetrauerit, aut hoc immutare voluerit, quod futurum esse non credimus, imprimitus iram Dei omnipotentis incurrat, & S. Petro qui tenet claves regni cœlorum, & S. Paulo cum quod apostolis Domini, seu & ceterorum sanctorum sic marcescat in radice, ut non floescat in ramis, & si ei rami evenerint, ad nihil deveniant tamquam anathematus in radium solis, & quod repetit, nullam umquam tempore evindicare non valeat, sed inanis & vacuus cum ipsis maledictionibus perseveret, & adhuc pro totius firmitatem, ac si parva manuscula nostra quæ Deum obtulimus, inlæsa perseveret, & insuper juxta legem conditoris, quod principes sanxerunt, inferat nobis auri libras x. argenti pondera xx. & sic nec quoque factum nostrum ullum tempore irrumpere valeat, sed praesens testamentum a nos factum omni tempore firmius permaneat. Unde & nos ipsam cartulam donationis a die praesenti fieri rogavimus, & manus nostras subre decrevimus affirmare, & viris magnificis affirmare rogavimus.

Facta cartula donationis publice in villa Prumia sub die quod fecit mensis Junius dies viginti tres, anno primo regni domini nostri (a) THEODERICI regis.

Signum (b) BERTRADANÆ, quæ hanc cartolam fieri rogavit, manu sua facto.

extant, ad Prumiensem fluvium construxit in prato ecclesiam sub invocatione B. Mariae & SS. apostolorum Petri & Pauli, adiunctis aliis pro congregatione monachorum, quibus præfecit Angloaldum abbatum. Perfata haec tamen in prato prima illa ecclesia, S. Benedicti capella dicta, sed ruinam innans, in qua multi abbates, principes & duces sepulti sunt, fuit

Ego CHARIBERTUS subscripti.

Ego BERNARIUS subscripti.

Signum † CHRODOLANDÆ.

Ego THEODERICUS subscripti.

CARTA FUNDATIONIS
monasterii sancti Michaelis in Apuniano,
haud procul a Luca civitate a Radchiso
abbate & Ansfredo ejus fratre ædificati.

Anno 728.
Ex archivis
ecclesie Lu-
censis erunt
Mabille-
nus.

IN nomine Domini nostri JESU-CHRISTI,
regnante domino nostro LUITPRANDUM
rege felicissimo, regni ejus XVI. indictione
XI. feliciter, RADCHIS venerabilis abbas
presbyter tibi doctissimo & in Christo filio
Walprandus filio domini Walperi scilicet du-
cis. Manifestum mihi est & multorum clau-
rum, quod Radchis una cum bo. me. Ansfred
germanus meus monasterio S. Michaelis in
Apuniano ædificare nisi sumus hic in loco,
qui vocabulum est Apuniano, & qualiter
supradictus Ansfredus germanus meus me-
dictatem omnibus rebus substantiaꝝ suꝝ qui-
dem per dotis pagina, cunctuꝝ & simul, &
ego memoratus Radchis meam partem in
integro idem prædictus doctissimus forma-
vi. Nunc vero recolor ego hanc dictus Rad-
chis fragilitas seculi istius, ideo bona men-
te & spontanea voluntate, volo atque de-
cerno, ut tu nominatus WALPRANDUS ip-
so sancto Dei monasterio B. Michaeli cum
onuia & in omnibus quidem pertinenteꝝ ad
gubernandum & regendum in tua sit po-
testate, quaratus ecclesiæ & parentibus tuis
omni tempore ipse venerabilis monasterio
ab omni controversia seculari defensatus
esse inveniatur, & tu dulcissime & in Chri-
sto filio Walprandus, sic ipso sancto monas-
terio gubernare & regere deveas, ut omni
tempore & in omnibus melioretur, & non
in luminariis vel officio depercatur, & post
obito meo, omnia & in omnibus, sicut dixi,
ipso sancto monasterio & omnes res quidem
pertinente in tua defensione & dominio valeat
pertinere. Et dum ego supra nominatus
Radchis advivere meruero, omnia res ipsa
cum prædicto monasterio guvernando & re-
gendo in mea sit potestate. Post obito vero
meo tu quidem dictus gubernator esse inven-
iaris & familiola S. Michaelis, quæ post
me remanerit, tu eos regere & guvernare
deveas, hic in ipso Dei monasterio, & non
in errore vel aliqua deceptione post me re-
maneant, & deinceps sicut in supradicta
dotis a me Radchis & bonæ memorie An-
fred germano confirmatum legitur, in tua
Walprandi potestate permaneat, & nullo
tempore a nobis posteris nostris hæc, sicut

que ad nostra usque tempora Prümensem monachorum con-
ditorum. Sed postea Pippinus rex, hortante Bertha uxore,
proximo in loco longe splendorib[us] extruxit basilicam, eam
que tam pinguibus doravit redditibus, ut pro fundatore habe-
ti meruerit.

A superioris legitur, valeat molestare, & servos
vel ancillas quod pro anima mea questare
voluerit, volo ut queram haveat potestatem
& firmando libertatem . . . . per cartula,
quam firmatis meæ cartula, & in notario
& in supradicto filio meo scrivendo dictavi,
in qua ego sub signum sanctæ crucis firmavi
& testibus obtulī rovorando subscriptis. Ac-
tum in supradicto loco Apuniano.

Signum † manus R A D C H I S venerabilis
abbas & presbyter, qui ipso firmitatis moni-
men fieri rogavit.

B Ego TALERPERIANUS eximius episcopus
huic cartuꝝ donationis facta ad Radchis
venerabilis presbyter in Walprandus . . . fi-
cut superioris legitur, ad confirmandam veni-

Ego Sigismundus venerabilis presbyter,
rogatus ad Radchis venerab. presbytero, in
hanc donationis cartola facta in Walpran-
do, sicut superioris legitur, ad confirmandum
veni.

Signum † manus Teuprandi testis.

Ego Alfredus presbyter testis.

Signum † manus ALTPRANDI abbas pro-
pria manu mea subscripti.

C Ego Gaudentius indignus presbyter, no-
tarius sanctæ ecclesiæ Lucensis civitatis;
quantum superioris scripsi, complevi & dedi.

PRÆCEPTUM PIPPINI REGIS
imperatum a Sigobaldo abbe Aniso-
lensiœ cœnobii.

*Facultatem tribuit eligendi abbatis, monas-
teriumque sub sua protectione suscipit.*

D OMNIS sanctis & apostolicis ac ve-
nerabiliis in Christo patribus omni-
bus episcopis & abbatibus, comitibus, do-
mesticis, vicariis, cunctenariis, vel omnibus
agentiis nostris, tam praesentis quam futuris,
inluster vir PIPPINUS rex Francorum bene
cupiens vester. Comperiat caritas seu indu-
stria vestra, quia SIGOBALDUS abbas de mo-
nasterio Anifola, qui est in honore S. Carilefi
confessoris constructus in pago Cino-
mannico, in condita Labrocinse, ad nos
venit, & de sua propria potestate semetip-
sum & illam congregationem sanctam,

quam in regimen habet, & omnes res eo-
rum in manu nostra plenius commendavit,
& nos gratanti animo ipsum & congrega-
tionem ejus in nostro mundeburdo suscep-
imus & retinemus: & hoc petui, quod hu-
manum est, ut quando ipse abbas de hac
luce discesserit, vel successores ejus qui
post eum bonus abbatæ recipiunt, ut alius
abba in ipsa casa sancti Carilefi non ingre-
diatur, nisi quod ipsi sancta congregatio de
semetipsis eligunt, ipsum habeant abbatem.
Propterea litteras nostras manu nostra fir-
matas eidem dedimus, per quem omnino
vobis rogamus atque præcipimus, ut neque

Anno 751.
Ex cartariis
Anifolensiis.

vos, neque juniores aut successores vestri A in anteriore præcepto nostro in omnibus abbatibus ipsius loci, nec mitio potestatis illorum, nec hominibus qui per ipsos legibus sperare videntur, inquietare vel condemnare, nec de rebus suis abstrahere nec minuere præsumunt, nisi, ut diximus, liceat eis sub nostro mundeburde vel defensione plenius quieto ordine vivere vel residere, & pro nobis Domini misericordiam attentius jugiter deprecare: & si tales causæ adversus abbates ipsius monasterii aut hoste fuerint, aut de homines suos surrexerint, quas in pago absque suo dispendio recte & rationabiliter definitas non fuerint, eas usque ante nos omnimodis sint suspensas vel referatas, & postea ante nos per legem & iustitiam accipiunt sententiam; & ut certius credatis, manu propria subterfirmavimus, & de anulo nostro sigillavimus. Signum PIPPINI regis Francorum. CHRODINGUS jussus recognovit. Data mens. April. die xxv. in anno primo regnante Pippino rege. Actum ad Arestatio palatio publico.

PRÆCEPTUM PIPPINI REGIS
a Nectario abate impetratum.

Anisolense monasterium sub Caroli filii tuitione positum, ipse sub sua suscipit protectione.

Anno 760.
Ex cartario
Anisolensi.

PIPPINUS rex Francorum vir inluster omnibus nostris tam presentibus quam futuris, juvante Domino, qui nos in solio regni insticuit. Si petitionibus servorum vel monachorum Domini, illud quod ad eorum quietem vel juvamen pertinet, libenter obaudimus, vel effectum in Domini nomen mancipamus, regiam consuerudinem exercemus, & nobis ad laudem vel stabilitatem regni nostri in Domini nomen pertinere confidimus. Ideoque venerabilis vir NECTARIUS abba de monasterio Anisola, qui est in pago Cenomannico, ubi S. Charilephus in corpore requiescit, vel ipse abba cum congregazione monachorum sub sancto ordine conversare videtur, missa petitio ne, clementia regni nostri expetiit, ut eum vel ipsum monasterium una cum omnibus vel homines suos, quod præsenti tempore habere videtur, aut a Deo timentibus hominibus fuerint donati, amicis, gafandis, E suscepis, vel quicquid ad ipsum monasterium sperare videntur, unde legitimo redebet mitio, sub sermone tuitionis nostræ vel emunitatibus ipsius monasterii, vel mundeburdo illustris virti CAROLI filii nostri, qui causas ipsius abbaris vel monasterii habet receptas: qui nos hoc gratanti animo præstissem, vel in omnibus recepissem cognoscite sub tuitione nostra. Quapropter per præsentem decrevimus præceptum, ut neque vos, neque juniores successores vestri, nec missi de palatio nostro discurrentes, sicut

B in anteriore præcepto nostro in omnibus continet, ut inspectas priorum principum auctoritates nullus infringat, atque sit hoc a nobis sugestum, ut nullus quislibet de judicaria potestate per vicos aut in villas ipsius monasterii ad causas audiendum, vel terenda & seclanda, simulque freda exigenda, nec fidejussores tollendum, nec mansiones aut paratas faciendum, nullus episcopus, nec ullus comis, nec juniores eorum nullas redhibitiones ad requirendum ibidem ingredere non præsumant; sed sicut ipsum beneficium antecessorum regum ad jam dictum monasterium usque nunc fuit conservatum: ita deinceps per nostram auctoritatem maneat inconvulsu, nisi ut liceat eis sub sermone tuitionis nostræ, vel humanitatis & mundeburde prædicti Caroli quietos vivere ac residere, & die noctuque pro nobilitate regni nostri & ipsius Caroli, qui eorum causas habet receptas, jugiter Dei misericordiam & omnium sanctorum deprecare. Et si tales causas adversus ipsum monasterium aut contra abbates ipsius loci ortas fuerint aut surrexerint, quæ a vobis aut a junioribus vestris absque corum iniquo dispendio terminatas non fuerint, usque in nostram præsentiam, vel ante ipsum illustri viro Carolo omnimodis reserventur, & ibidem finitivam sententiam per legem & iustitiam accipiunt, & unicuique de reputatis conditionibus iustitiam reddant, & ab aliis simili modo veritatem percipient. Et ut haec auctoritas firmiter sit, vel per tempora melius conservetur, manus nostræ subterfignaculis decrevit roborare. Signum domini nostri PIPPINI regis Francorum. Ego WIDMARUS jussus recognovi. Datam quod fecit mensis junius dies x. anno nono regni nostri Vermerias.

CARTA EGIDI VIRI ILLISTRIS
pro monasterio Prumienſi.

Egidius factus monachus in Prumia insignem donationem facit.

DUM fragilitas seu casus humani ge- Anno 764
Ex cartario
Prumienſi.

neris pertimescit ultimum vitæ terminum subitanea transpositione, oportet ut non inveniat unumquemque imparatum, sed quicumque vult animarum salutem recipere, hoc oportet & congruit, ut de propriis rebus studeat redimere. Igitur ego in Dei nomine EGIDIUS pertractans casum humanæ fragilitatis, definivi ut pro retributione æterna vel remissione peccatorum meorum veniam apud clementissimum Dominum in æterna beatitudine adipisci merear: dono, donatumque perpetuo esse volo ad monasterium S. Salvatoris, quod est constructum in finibus Ardinæ super fluviū Prumiz, ubi venerabilis vir ASVERUS

abba & plurima turba monachorum videtur esse adunata , ubi ego comam capit is mei propter nomen Domini depositi : hoc est villas meas nuncupatas Caveniaco , Novavilla in pago (a) Celmanico cum omnibus appendiciis , & quicquid ibidem visum fuit mihi defervire . Similiter autem dono villas meas nuncupantes Nuilliaco , Duciago , Flaviaco , Calviniaco , Juliaco , Caniaco , Cubicio , sitas in pago Rodonico cum omnibus appendiciis , vel quicquid ad ipsas villas at- picit , & visum fuit mihi ibidem defervire , dono a die præsente ad ipsa casa S. Salvatoris cum omni integritate . Similiter & alias res quæ S. Salvatori tradidi , dono ad ipsum sanctum locum , quem mei infantes his no- minibus AGIN ALDUS , nec non & BERTRI- CUS , sive BOTLENUS atque PAULUS per ves- tram precariam excolare debeant , ut qua- lecumque sensum visum vobis fuerit illis injungatis , quem vobis per singulos annos solvant , & unusquisque ex illis post obitum suum quicquid per precariam tenuit cum omnibus rebus melioratis ad ipsa casa Dei superius nominata cum omni integritate in ejus dominationem absque ulla marritione vel contentione reverti faciat : hoc est Com- nis , Viva-aqua , Caibaco , Fol , Patriniaco , Altiao sitas in pago Celmanico cum omnibus appendiciis & omni integritate . Simili- liter dono & alias villas nuncupatas Calvon- no , Lavinia- co , Averiacu , Aurudo , Serant , Colrido , Bron , quartam partem de Serant , Duniaco , sitas in pago Andegavins , cum appendiciis & omni integritate . Similiter dono & alias villas nuncupatas Druvio , Pal- riciaco , Quevo , Bursinas , Piriallo , Dimi- finiago , Cuptiago , Balatiago , sitas in pago Rodonico cum eorum appendiciis & omni integritate ; & alias res quæ superius hic non commemoravimus , aut comparavi , aut mei antecessores mihi dimiserunt , aut quæ requirendæ sunt & inventæ , ad ipsa casa S. Salvatoris dono , & ipsas a die præsente , vel quicquid de parte genitoris mei BER- RICI & de parte genitricis meæ VIVEN- TIANÆ mihi obvenit , vel de comparato , vel de qualibet adtrictum ad me noscitur perve- nisse , dono cum omni integritate , tam ter- ris , dominibus , ædificiis , accolabus , man- cipiis , vineis , silvis , campis , pratis , pas- cuiis , aquis , aquarumve decurribus , farina- riis , cum pastoribus gregis pecudum utrius- que sexus , mobilibus & immobilibus , quic- quid dici aut nominari potest , vel quicquid ad ipsa loca superius nominata aspicere vel pertinere videtur de præsente , cum omni re exquisita totum & integrum ad ipsum sanctum locum a die præsente volo esse do-

A natum atque firmatum; ita ut ab hac die
habendi, tenendi, vel quicquid exinde ele-
geritis, faciendi liberam ac firmissimam in
omnibus habeatis potestatem. Si quis vero,
quod fururum esse non credo; si ego ipse,
quod absit ne fiat, aut aliquis de meis he-
redibus, aut ulla opposita persona vel quis-
libet contra hanc epistolam donationis mea,
quam ego propter nomen Domini & vence-
rationem ipsius sancti loci fieri decrevi, ve-
nire decreverit, aut eam infringere conatus
fuerit, aut hujus repetitor exiterit, iram
Dei Patris, & Filii, & Spiritus-sancti super
se recipiat, & a liminibus ecclesiarum, & a
consortio sanctorum extraneus appareat, &
insuper inferat partibus ipsius monasterii,
cum cogente fisco, auri libras v. argenti
pondera xx. coactus exsolvat, & quod re-
petit quisquam vindicare non valeat, sed
præsens donatio voluntatis meæ omni tem-
pore firma & inviolata permaneat, stipula-
tione subnixa. Aëtum Prumiæ monasterio
publico sub die xvi. calendas Martii, anno
xiv. regnante domino nostro PIPPINO glo-
rioſiſſimo rege.

PRÆCEPTUM DOMNI PIPPINI
regis pro monasterio Prumiensi.

regis pro monasterio Prumici

Immunitas a teloneis.

*Ex cartari
Pru nienf.*

PIPPINUS rex Francorum vir inluster, omnibus episcopis, abbatibus, ducibus, comitibus, domesticis, vicariis, ctentariis, vel omnes missos nostros discurrentes. Solerti nobis perpendendum est, ut dum ea quæ pro Dei intuitu atque sanctorum reverentia exercemus, ita nostris oracula in Dei nomine deliberemus confirmare, ut in perpetuo debeant inconvulsa permanere. Igitur agnoscat magnitudo seu utilitas vestra, qualiter nos ad monasterium qui dicitur Prumia, quem nos in honorem S. Salvatoris a novo construximus opere, eodem beneficium ibidem vissi fuimus concedere, ut ubicumque infra regna nostra homines ipsius monasterii pro utilitate vel stipendia monachorum, in quacumque civitate vel porto negotiandi perreixerint, nullo telonco, vel barginatico, neque ex naval remigio, neque faumariis, vel de carrali evictione solvere nec reddere debeant. Propterea per hunc præceptum decernimus atque omnino jubemus, ut neque vos, neque juniores aut successores vestri, nec ulla judicaria potestas ipsis hominibus superscripti monasterii, qui pro necessitate eorumdem monachorum discurrere videntur, nello telonio, nec rotatico, neque pontatico, vel pulveratico, seu salutarico, nec & cispstematico, vel quicquid fiscus noster exinde potuerat esperare, eis non requiratis, sed, ut supra diximus, abbatii ipsius mona-

(a) Id est Cenomannico. Hinc colliges Egidium fuisse Gallum, & forte consanguineum Alaueri primi abbatis, quem Prumienses Andegavenum comitem faciunt, ut pote qui tot & tantas in Gallia maxime in pago Andegaveni & viciniis terras possidere.

sterii nomine ASUARIO , ejusque successo-
ribus ipse teloneus in luminaribus ipsius san-
cti loci nostris & futuris temporibus profi-
ciant in augmentis. Et ut hæc auctoritas fir-
mior habeatur , vel per tempora melius con-
seretur , de anulo nostro subterfigillavi-
mus.

D I P L O M A C A R O L I R E G I S
pro monasterio Corbeiensi.

*Confirmat privilegia ab aliis regibus Cor-
beiensi monasterio concessa.*

Anno 769.
Ex Cor-
beiensis mo-
nasterii ar-
chivis.

C A R O L U S rex Francorum vir inlus-
ter. Si ea quæ ab anteriorum regum
quondam nostrorum ad loca sanctorum vel
pro opportunitate servorum Dei fuit con-
cessum atque indulximus nostris oraculis af-
firmavimus , regum consuetudinem exerce-
mus , & nobis ad mercedem vel stabilitatem
regni nostri pertinere confidimus. Igitur ve-
nerabilis HADO de monasterio Corbæcia ,
quod ponitur in pago Ambianensi , quod
antececessores nostri CLOTHARIUS quondam
rex , vel BALTHECHILDIS regina eorum o-
pere a fundamento construere præcepunt ,
clementia regni nostri suggestit , eo quod
præfatus princeps talen ad ipsum monaste-
rium per eorum præceptiones concessissent
licentiam , ut omnes res tam quod ipsi ibi-
dem pro eorum mercede vissi firmasse fue-
runt , quam etiam a succedentibus regibus ,
vel a quibuslibet Deum timenteribus homini-
bus fuerit additum vel collatum ab ipsis cui-
todiibus præfati monasterii , per quodlibet
ingenium fuerit attractum in quibuslibet pa-
gis vel territoriis , hoc pars ipsius monaste-
rii sub integra emunitate , absque introitu ju-
dicum vel fisci publici repetitionibus , possi-
dere omni tempore quieto ordine deberet.
Unde & ipsas præceptiones antececessorum
nostrorum , seu & confirmations CHILDE-
RICI , THEODERICI , CHLODOVEI , CHIL-
DEBERTI , DAGOBERTI , PIPPINI quondam
regum , nec non & genitoris nostri , ipse ab-
ba ex hoc in præsenti nobis protulit legen-
das : & ipsum beneficium ab eo tempore
usque nunc afferit esse conservatum ; sed pro
firmitatis studio pectit celsitudinem nostram ,
ut hoc ipsum , vel suprascriptum monaste-
rium nostra plenius auctoritas deberet con-
firmari. Cujus petitionem gratanti animo
præstissem & confirmasse , & in omnibus
concessisse cognoscite. Quapropter per præ-
sentem jubemus ac decernimus iussionem ,
ut quicquid ab anterioribus nostris ad me-
moratum monasterium in quibuslibet locis
vel territoriis fuerit concessum atque in ful-
lum , seu a Domini timenteribus noſcitur fuſiſ-
ſe additum vel collatum , aut per quodlibet
ingenium ab ipsis abbatibus inibidem Deo
servientibus fuit attractum , aut in ante ibi-

A dem , Deo auxiliante , a quibuslibet homi-
nibus fuerit melioratum vel augmentatum ,
tam quod presenti tempore pars ipsius mo-
nasterii possidere vel dominare videtur , quin
& antea , Domino adjuvante , ibidem fue-
rit per qualibet strumenta cartarum colla-
tum aut attractum , inspectis ipsis præcep-
tionibus memoratorum principum , sub in-
tegra emunitate absque introitu judicum
valcent quieto ordine tenere vel possidere :
ita ut nullus judex publicus in curtes ipsius
monasterii , vel homines qui supra terras
cominanere videntur , nec ad causas audienc-
tas , nec ad frede exigenda , nec paratas
aut mansiones faciendas , nec ulla redhibi-
tiones de parte fisci nostri requireendas aut
acciendandas , ingredi omnino præsumat , sed
sub integra emunitate , ut diximus , cum om-
nibus fredis concessis , nostris & futuris tem-
poribus quieto ordine valeant possidere vel
dominare , ut melius delicitur servos ip-
pos Dei pro stabilitate regni nostri Dei mi-
sericordiam deprecari. Et ut hæc præceptio
firmior habeatur , vel per tempora in omni-
bus conseretur , manus nostræ subscriptio-
nis subter eam decrevimus roborare.

I THERIUS recognovit & subscripsit. Data
sub die XVII. calendas aprilis , anno I. cum
regnare cœpi. Actum Audriaca villa in no-
mene Domini.

P R A E C E P T U M K A R O L O M A N N I
regis pro monasterio Prumicensi.

*De silva Velnaires Benufeli ex ratione
Roduvini comitis.*

K AROLOMANNUS gratia Dei rex Fran-
corum vir inluster. Regalem quidem
exoramus clementiam , & animos fidelium
nostrorum adortamus , si circa eos , qui tam
erga genitore nostro , quam & nos illibatam
fidel & veram fidelitatem usque nunc exer-
cuerunt , petitionis illorum in quo nostris
auribus patefecerunt , & animos illorum ,
quos nunc in nostrum habemus dominium
delectabilem atque amabilem , circa nostrum
servitium de die in diem hilariores atque
promitiores esse scimus. Ideoque fidelis Deo
propitio noster inluster vir DIRODINUS
comes palati nostri clementiam regni Deo
adjuvante nostri innotuit , dicendo eo quod
antececessores quondam nostri Deo instituti
reges per strumenta seriem cartarum , ad
genealogia sua vel subsequenti ipsius proge-
nie , per eorum auctoritates , corumque ma-
nus roboratas , vel confirmations regum
indulsiſſent , atque in jure eorum potestate
confirmassent Silva aliqua in loco qui dici-
tur Benufeli infra centina Belslango , infra
vasta Ardenna , & cessionis regum in præ-
sentia nostra de ipsa Silva retulit ad relegen-
dum , & innotuit nobis ut peractores iniqui-
ter ipsa Silva ex parte invassisent , & genitor
meus

Anno 770.
Ex cartam
Prumicensi.

meus PIPPINUS glorioſiſſimus rex prædicto DIRODOINO vel ſuis Gamaladionis de ipſa filva manu uestita feciſſet, dum de hac cauſa ſic ante nos fuit ratio deducta, & ſuam vel ſuis Gamaladionis tam per veragos homines, quamque per confirmationis regum cognovimus, iuſtitiam ei reddimus de loco qui dicitur *Benezuel*, de illa fontana quæ in ipſa villa eſt, infra unamquamque partem debeant habere quantum ad nos pertinet, & actoris noſtri antea eum vel ſuis Gamaladionis iuſtice contradixerunt, & infra banno fuſt una vena de ipſa fontana in circuitu per loca diversa, quæ de noſtra parte iudicis noſtri iniquiter iſpis contradixerunt. Jubemus ut ab hac die ipſa filva de jam dictis partibus noſtris, una vena de ipſa fontana habere debeant evindicata atque eligidicata, tam noſtris quam & futuris temporibus, ut nullus iudex publicus de partibus noſtris ullo umquam tempore abſtrahere, nec minuere, neque contradicere non debeat de ipſa filva infra, ipſa vena de unaquaque parte, tam in filvis quamque in terris, agris, permixtis, campis, pratī, paucis, aquis, aquarumve defcurſibus, adjunctis, adjacētiis, omnia & ex omnibus ſub integritate, ſicut jam diximus, debeat habere ipſe DIRODOINUS vel ſui Gamaladi- nis, quamque & posteritas eorum evindicatum & elidicatum, & quicquid de ipſa filva facere voluerint, ex noſtra auctoritate habeant, teneant atque poſſideant, & ſuis posteris ad poſſidendum relinquant, ſicut diximus, quicquid exinde voluerint ex noſtra auctoritate liberam & firmiſſimam in omnibus habeant potestatem faciendi. Et ut hæc auctoritas firmiter habeatur, vel per tempora melius conſervetur, manu noſtra propria ſubter eam decreveremus roborare, & de anulo noſtro iuſſimus ſigillare.

Signum + KAROLANNI glorioſi regis.
Mainarius recognovi.

Data in mense maio anno ſecundo regni noſtri.

[a] Actum Brocmagad (a) palatio publico.
In Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI- MAGNI pro Turonensi S. Martini monasterio.

Confirmat affignatas monachorum mense plu-
rimas villas.

Circa 770.
Ex cartario
S. Martini.

CAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, atque patricius Romanorum. Decet enim regalis clementia dignitatē cuncta quæ a ſacerdotibus rationabilia poſtulata fuerint, ſollerti cura proſpicere, & opportuna vel congrua eis bene-

(a) Ignotum Mabillonio palacium.

(b) Volatilia quippe plurimi olim monachi ſibi licita exiſtimabant, ex regula Sancti Benedicti preſcripto, que quadrupedia tantum eam profeſſis prohibet. Illorum vero uifum

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A ficia non denegare, maxime ſi anteriorum regum plenius pro Dei intuitu ſunt conſir- mata protectionis auctoritate. Quapropter notum ſit omnium fidelium noſtrorum magnitudini, quia venerabilis HITHERIUS abba ex monaſterio S. Martini eximii confef- foris Christi, peculiariſ ſpatroni noſtri Tu- ronice civitatis, ubi ipſe preſiosus in cor- pore reuictus, innotuit ſerenitati regni noſtri, qualiter antecessor ſuus AUTLANDUS abba quaſdam villas inſtituerit, quæ fratribus mensuati per totum annum ſervire debent; petens dignitatem excellentiæ noſtræ, ut pro Deo & reverentia ejusdem ſancti, per præceptum noſtræ auctoritatis id ipſum conſimare dignaremur, ſequendo morem antecessorum. Cujus nos petitioni conſentientes, & patrocinia ſancti Martini veſerantes, ſicut præceſſores reges ſingula- riter expleverunt, & nos hoc donum indul- gentiæ gratanter præſtitiffe cognoscite. Id- cincimis, ut Luggogalus, Curciacus, Lu- piacus, Magittus, Catuntius, Tauciacus, Loona, Vobridius, Albiniacus, Mazoya- lus, Podentiniacus, Caſtanelus, Camilia- cus, Brionnus, Novientus, Genefolalus, Caniacus, Alnetus, Cadriacus, Merila, Delſiacus, Parriciacus, Prisciniacus, Caſ- fiacus, Sadobria, Membrillas, Spicarias, Ortlucus, Scronas, Soluſtriacus, Laufia- cus, Axedus, Belcontus, Trinicrobrus, Baionvilare, Nova-villa, Noentus, Blafina, Pociacus, Talfiniacus, Brigogalus, Crucilia, Bladalaicus, Dociacus, Melciacus, Angularis portus Reſtis, Antoniacus cum appenditiis earum, ſicut admensurata ſunt fratribus deſerviant. Similiter ſtatuumus per hoc præceptum noſtræ mansuetudinis, ut ejusdem monaſterii cellelario fratrū mi- niſtretrū, ſicut ordinatum eſt, unde tem- pore ſibi inſtituto fratribus pleniter ſervire poſſit. Portarius autem mense decembri de ſuo ministerio ſerviat. De aliis vero villis ſolito modo ligna & annonæ ſive (b) vola- tilia miſtrentur, quatenus hoc nobis ad falutem animæ noſtræ & augmentum regni proficiat, & ipſi Dei servi liberius melius- que deinceps Deo famulari queant, arque pro ſtu ſanctæ Dei ecclesiæ ſedulas fun- dere preces. Unde inuenimus omnes qui no- bis in regno a Deo commiſſo ſuccelluti ſunt, ut ſicut ſua ſtatuta a ſuis ſuccessoribus con- ſervare velint, ita hanc noſtram conſtitutionem privilegiū inviolabilem conſervare ſtudeant ad coiuueniem noſtrorum omnium ſalutem. Et ut hæc auctoritas firmiter habeatur, vel noſtris & futuris temporibus melius conſervetur, manu noſtra eam corroborata ad duo tantum tempora, oclavas ſeſilec Natales Domini & Paſche, poſta rediuit encilium Aquitgranum ſub Ludo- vico Pio anno 817. celeblatum.

C

vimus, & anuli nostri impressione sigillavi-

mus.

Signum CAROLI gloriosissimi regis.

RADO ad vicem HITHERII recognovit.

Aetum Theodonis-villa palatio publico,

in Dei nomine feliciter. Amen.

P R E C A R I A

Per quam Sigefridus ab Asuero abate Pruemensi accipit ad vitam quadam pradia.

Anno 771.
Ex cartario
Pruemensi.

DO M N O sancto & in Christo patri
A S T E R O abbate. Ego Sigefridus
quatenus a mea petitione vestra habuit pie-
tas & benivolentia, ut loca seu res nuncu-
pantes in Erline-curte, seu & in Osa, qua-
ego pro anima mea remedium ad monasterium
S. Salvatoris delegavi, ad beneficium
dum advivo excolere permisisti, ea scilicet
[a] ratione, ut annis singulis ad (a) missam S.
Salvatoris sex denarios valentes, aut in ce-
ra, aut in drappiis, aut in pecunia, ad ip-
sius basilicæ solvere debeam tam pro ipso u-
su, quam pro anima mea remedio. Post
meum quoque discessum vobis vel successo-
ribus vestris ad superscriptum monasterium
vestrum condonavi: ea tamen conditione,
ut dum advivo, suprascripta loca, quod ego
pro anima mea remedio ad ipsum sanctum
locum delegavi, absque ullo praæjudicio ad
monasterium vestrum sine ulla diminutione
de qualibet re usufructuario ordine posside-
re debeam, ut post meum discessum praæfa-
ta loca absque ullo judicis contradictione,
vos & agentes vestri in vestra faciatis revo-
care dominatione perpetualiter ad possiden-
dum. Hanc autem precariam non sit necesse
de quinquennium in quinquennium re-
novare, sed ista sola per se sufficiat. Facta
precaria sub viii. idus septembbris, anno
iv. regnante domino nostro KAROLO glo-
riosissimo rege. Signum † Sigefridi qui hanc
precariam fieri & adfirmare rogavit. Signum
Hernaldi †. Signum † Valdoni. Signum †
Richardi. Signum † Ursioni. Signum † Ber-
ni. Signum † Saul. Ego Widradus rogatus
scripsi.

PRÆCEPTUM KAROLI - MAGNI

*De commutatione que facta est inter Meroldum
episcopum Cenomanensem & Rabigaudum
abatem Anisoleensem.*

Anno 773.
Ex cartario
Anisolensi.

KAROLUS gratia Dei rex Francorum vir-
influer, omnibus fidelibus nostris tam
præsentibus quam & futuris. Si hoc quod
rectores ecclesiæ pro opportunitate venera-

(a) Id est ad festum S. Salvatoris.

(b) Hic Meroldus primum cleroepiscopus a tribus episcopis
ordinatus fuit, deinde episcopus, ut habeat Acta episcopo-

A bilium locorum inter se commutantur, nos-
tris oraculis confirmamus, regiam confuc-
tudinem exercemus, & id in postmodum
jure firmissimo mansurum esse credimus.

Igitur notum sit omnium vestrorum magni-
tudini, qualiter viri venerabiles (b) ME-

[b]

ROLDS Cenomannis urbis episcopus, at-
que RABIGAUDUS ex Anisola monasterio
abbas ad nostram accesserunt præsentiam,
assentes se pro opportunitate ambarum
partium res ecclesiæ inter se concipiare,
unde & ipsas commutations bonorum ho-

mínimorum manibus roboratas in præsenti osten-

derunt legendas: ubi & cognovimus qualiter dedit & memoratus episcopus de ratio-

(c) S. Gervafii RABIGAUDO abbati ad [c]

opus S. Carilefi, villa illa quæ vocatur Sa-

bonarias in pago Cenomannico, in condita
Labrocinse, quem dominus SENARDUS suo

opere a novo construxit, & ibidem requies-

cit, cum omniis rebus ad se pertinentiis
vel aspicientibus: id est omnibus terris,

domibus, ædificiis, accolabus, mancipliis,
litis, libertis, & beneficiis ingenuorum, vi-

neis & silvis, campis, pratis, pascuis, aquis,
aquaremque decursibus, mobilibus & immo-

bilibus, farinariis gregis cum pastoribus
omnia & ex omnibus, cum omni supellec-

tione quicquid dici aut nominari potest. Si-

militer hæc contra in compenso dedit jam
fatus RABIGAUDUS de ratione S. Carilefi

Meroldo episcopo ad opus S. Gervafii, vil-
la quæ vocatur Curte-Bosanc & Monte-E-

brettramne in pago Cenomannico, in con-
dita Siliacinse, cum omnibus appenditiis

suis, cum terris, domibus, ædificiis, manci-

pliis, litis, libertis, & beneficiis ingenuo-
rum, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis,

aquis, aquaremque decursibus, mobilibus
& immobilebus, petulium utriusque sexus

tam majora quam minora, omnia & ex om-
nibus quicquid dici & nominari potest ad

integrum. Sed pro integra firmitate petie-
runt jam dicti viri cœlitudinis nostraræ, ut

hoc per nostram auctoritatem confirmare
deberemus. Quorum petitioni gratanti ani-
mo ita præstissime vel confirmasse cognoscitur.

Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars altera contulit parti, aut contra

in recompensatione recepit, ab hoc die per

hanc auctoritatem inspectas ipsas commuta-

tiones, sicut per eas declaratur, habendi,
tenendi, commutandi, vel quicquid exinde
unusquisque quod a pare suo accepit,

ad perfectum ejusdem ecclesia exercere voluerit, liberam & firmissimam in omnibus

habeant potestatem, & neque ab ipsis præ-
dictis viris, neque a successoribus illorum
ullo umquam tempore ipse commutations

violentur. Unde duas commutations uno

rum Cenomanensem.

(c) Id est ecclesiæ Cenomanensis, quæ sancto Gervafio sa-
cra est.

tenore conscriptas fieri jussimus, quas manu propria firmavimus, & de anulo nostro sigillare jussimus. Signum KAROLI gloriofissimi regis. IDHERIUS recognovi. Datum xi. cal. Martii, anno vi. regni nostri Papia civitate publice.

PRÆCEPTUM CAROLI - MAGNI
regis Francorum pro sancti Martini
monasterio Turonensi.

*Pro fratrum vestimentis quedam concedit
predia, in Italia praesertim.*

Anno 773.
Ex cartario
S. Martini.

C AROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanorum. Si enim ex his quæ divina pietas nobis affluenter tribuit pro opportunitate servorum Dei locis venerabilibus concedimus, hoc nobis ad mercedis augmentum vel stabilitatem regni nostri pertinere confidimus. Quapropter notum sit omnium fidelium nostrorum magnitudini, qualiter nos & conjuncta nostra HILDEGARD regina ob amorem Dei, & nostræ commune mercedis augmentum, donamus ad sacrosanctam ecclesiam beatissimi confessoris S. Martini & patroni nostri Turonicæ civitatis constructam, ubi ipse pretiosus dominus corpore requiescit, & vir venerabilis GULFARDUS abba præfesse videtur, donatumque in perpetuum ad eundem sanctum locum, vel ejusdem congregationi causa vestimentorum esse volumus: hoc est Insula cum castello Sernionense, quæ est sita in lacu Minciadæ, & curtem pisciarum, ac Lionam cum omnibus finibus & ejus terminis, sicut in publico & ad palatium visum est pertinuisse, & in antea intro fisco nostro exciderit, tam infra ipso termino, quam & a foris ibidem integrum pertinentia, id est curtis, ecclesiis, villis, mansis, mancipiis, massariis, ædificiis, vineis, olivetis, campis, silvis, pratis, paucis, aquis, aquarumve decuribus, mobilibus & immobilibus, omnia & ex omnibus etiam & monasterio illo infra ipso castro, quem Ansa novo opere construxit, quod est in honore sancti Salvatoris, cum omni ejus soliditate. Donamus etiam ad præfatum locum vallem illam quæ vocatur Camonia, cum falto & caudino, vel usque Judalania, cum montibus & alpibus a fine Treantina, qui vocatur Thonale usque in finem Brixiacinse, seu in giro Bergamasci, quicquid infra ipsos fines, vel ab ipsa valle & longo tempore & modo aspicere vel pertinere videtur, sicut in publico & ad palatium visa est reddidisse, aut in antea infra fisco nostro ceciderit. Simili modo cum integritate, sicut de termino Sernionensi conscripsimus: ita & ista omnia tradidimus. Insuper adjungimus ad præfatum sanctum locum sinodochium ill-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A lum inter Padum & Ticinum, quod est in honore S. Mariae constructum prope Papiam civitatem, in locum Wahan, cum villa Solaro, vel omnibus appendicis corum, & casella una infra Papiam, id est una cum terris, domibus, ecclesiis, ædificiis, accolabus, mancipiis, massariis, vineis, silvis, campis, pratis, paucis, aquis, aquarumve decuribus, mobilibus & immobilibus, omnia & ex omnibus. Haec vero omnia superius nominata cum terminis & finibus vel appendicis suis a die præsenti in perpetuum ad præfaram basilicam S. Martini, vel ejus rectores concessimus, ac plenissima voluntate indulsumus. Propterea hanc præceptionem auctoritatis nostræ conscribere jussimus, ut ea quæ supra dicta sunt pars memoratae basilice S. Martini cuique rectoris ab hac die habeant, teneant, atque possideant, & ad ipsam casam Dei pro mercedis nostræ eleemosyna in augmentis proficiat, ut nullus ex judicaria potestate aut qualibet persona memorato GULFARDO abbati suisque successoribus, aut agentes de se prædictis rebus inquietare aut contra rationis ordinem vel calumniam generare quoquo tempore præsumat. Sed hoc nostræ auctoritatis donum jure ibi permaneat firmissimo. Et ut haec nostræ auctoritas firmior habeatur, vel nostris & futuris temporibus melius conservetur, manu propria subter eam degrevimus robore.

Signum CAROLI gloriofissimi regis.

HITHERIUS recognovi.

Data xvii. calendas Augusti, anno (a) [a]
vi. & primo regni nostri.

Actum Papia civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI
pro Prumiensi monasterio.

Confirmat legem familie S. Salvatoris, agitque de advocatis.

K AROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, nec non & patricius Romanorum. Omnibus episcopis, abbatis, ducibus, comitibus, vicariis, centenariis, vel reliquis fidelibus nostris, tam præsentibus quam futuris, notum sit qualiter dominus & genitor noster bona memoria PIPPINUS quondam rex monasterium, quod vocatur Prussia, in honore sancti Salvatoris a novo fundamine visus fuit ædificare, & res fiscales ac proprietatis ad ipsum sanctum locum visus fuit delegasse, & in omnibus confirmasse, ubi venerabilem vi-
rum ASUERUM abbatem una cum monachorum [turma] rectorem præfesse constituit, & secundum ordinem sanctum illud locum gubernare præcepit. Unde prædictus abba

Anno 775.
Ex cartario
Prumiensi.

(a) Id est anno sexto regni Francorum, & primo regni Longobardorum.

& monachi in ipso cœnobio consistentes, A
clementia regni nostri petierunt, ut ipsi
homines, quem dominus & genitor noster
bona memoria PIPPINUS quondam rex ad
ipsum monasterium concessit vel delegavit,
in ipsa tenore & consuetudine, sicut antea
fuerunt, & ceteri fiscalini sunt nostri, abs-
que alicujus contradictione ad jam dicto lo-
co debeat permanere, tam de causas eo-
rum in responsis, quamvis aliam legem vel
consuetudinem, sicut reliqui infra regna no-
stra habuerint fiscalini, & antea in unum-
quinq[ue] pago habucrunt consuetudinem.
Cujus nos, propter nomen Domini & ani-
mat nostrar remedium, eorum petitionibus
nœquivimus denegare, sed in omnibus præ-
stissime & confirmasse cognoscite. Præcipi-
entes ergo jubemus atque præcipimus, ut nul-
lus quislibet de fidelibus nostris, neque de
judiciaria potestate, qui jam fata casa Dei
vel rectores ejus, nec homines ad ipsum
sanctum locum deservientes, quem domi-
nus ac genitor noster ibi concessit, de hac
re inquietare, nec calumniam generare nul-
latenus præfumatis, nisi, ut diximus, nos-
tris & futuris temporibus, sicut antequam
dominus ac genitor noster eos ad superscri-
pta casa Dei delegasset, partibus suis deser-
vierunt. Ita simili modo ad cumdem sanctum
locum in ea tenore deservire debeat,
tam in responsis dando, quamvis & reli-
quam legim ac consuetudinem, sicut cete-
ri fiscalini habere videntur. Et ut hæc præ-
ceptio firmior habeatur, ac per tempora
melius conservetur, manu propria subterfir-
mavimus, & anulo nostro sigillare jussimus.

Signum KAROLI glorioſiſimi regis.
Data mense Novembris anno octavo, &
] (a) vi. regni nostri.
Actum Theodosius villa publice, in Dei
nomine feliciter. Amen.

CARTA ASUERI ABBATIS
Prumiensis.

*Donat Prumienſi monasterio villam Caciacum
in pago Andegavino.*

Anno 776.
Ex cartario
Prumerii.

DU M fragilitas humani generis pertinet, mescit ultimum vitæ terminum subitanie transpositione ventura, oportet ut non inveniat unumquemque imparatum, ne sine aliquo bono opere respectu migreret de saeculo: sed dum suo iure & potestate constitut, præparet sibi viam salutis, per quam ad æternam beatitudinem valeat pervenire. Ideo ego ASUERUS in Dei nomine abbas, dum non haberur incognitum, qualiter dominus & gloriofissimus rex KAROLUS nobis præceptum suum confirmavit in pago.

(a) Hic lapsus est amanuensis, qui vi. pro xi. apposuit. Nam ita distingue& sunt notæ chronicæ regni Caroli-Mag-
ni, ut initium regni sui in Francia sex annis antevertat ini-

A Andegavo, villa cuius vocabulum est Caccia-
co, cum omni integritate & soliditate vel
appendiciis suis. Igitur ego ASUERUS abba
pro animæ meæ remedium, seu & pro ani-
ma piissimo domino rege KAROLO, vel pro
anima domina regina HILDIGARDA, &
pro animabus infantum ipsorum, rei super-
ius intimata dono a die præstante a sancto
Salvatore monasterio positum in finibus Ar-
dinnæ, super fluvium Prumia, ubi coeno-
bialis vita monachorum degere videtur,
cum omni integritate trado arque trans-
fundō perpetualiter ad possidendum. Do-
B no, donatumque in perpetuum esse volo
ad monasterium superius nominato, id est
tam terris, dominibus, ædificiis, accolabus,
mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis,
pascuis, aquis, aquarumque cursibus, &
incursibus, mobile & in mobilibus pecu-
niis, peculis, gregibus cum pastoribus,
præidiis, farinariis, adjacenteis, quæstum
vel ad requirendum omnia, & ex omnibus,
totum & ad integrum, quicquid ad ipsa vil-
la aspicere videtur, a die præsente pars præ-
dicti monasterii aut rectores ipsius eam hab-
bendi, tenendi, possidendi, vel quicquid
C exinde pro opportunitate ipsius monasterii
eligerint, faciendi liberam hac firmissimam
in omnibus ponantur arbitrium. Si quis ve-
ro, quod futurum esse non credo, si ego,
ipse, quod absit, aut aliquis de heredibus
ac proheredibus meis, seu quilibet perso-
na caliditate commotus, hac cupiditate præ-
ventus ullum umquam tempore, qui con-
tra præsentem epistolam donationis meæ &
domini nostri piissimi regis, quem propter
nomen Domini & reverentiam S. Salvatoris
spontanea voluntate fieri decrevi, venire,
aut aliquid agere voluerit, aut tergaversa-
tor steterit, anathema sit, & tam qui fece-
rit, quam qui faciendo consenserit & cum
D suprascripto S. Salvatoris nostri ante tribu-
nal judicis deducat, rationem insuper infre-
rat, cum cogente fisco partibus monasterii
Prumiense auri libras tres, argentum pond-
sus decim coactus exsolvat, & quod repe-
tit nullatenus valeat vindicare, sed præsens
hæc donatio omni tempore inviolata per-
maneat, cum stipulatione subnixa.

Auctum est Prunia monasterio sub die xv.
calendas Septembbris, anno viiiii. regnante
domno nostro KAROLO glorioſiſſimo rege.

Ego ASUERUS abbas hanc donationem a
me facta subscripsi. Sicnum † (b) Egidio.
E Sicnum † Raganfredo. Sicnum † Bodilone.
Sicnum † Benedicto. Sicnum † Anastasio.
Sicnum † Probatio. Sicnum † Ernaldo. Sic-
num † Urfone. Sicnum Aigolfo, sicnum
Victorio, sicnum Ermanaldo.

tium regni sui Longobardici.

(b) Hic est Egidius ille vir illustris, cuius amplissimam donationem supra vidimus, factus Prumentis monachus.

COMMEMORATORIUM

*De quibusdam villis S. Victori restitutis aut
restituendis, in qua sit mentio rebellionis
facte ab Atenere sub Pippino patre
Caroli Martelli.*

Cicca 780.
*Ex archivis
S. Victori
acit domi-
ni Farne-
sium.*
IN nomine Domini nostri IESU-CHRISTI. Breve commemoratorio qualiter pro ordinatione vir inclitus gloriosus, seu domino nostro KAROLO rege Francorum & Langobardorum, seu patricio Romanorum, seu Vernarius servus vester memorare vobis credimus, domine, qualiter in palatio Arifalio MAURONTUS episcopus sedis Massiliæ suggestus, & curtas vobis exinde ostendit ad relegendum . . . . de villa cognominante Bedata, quæ sita est in pago Aquense. Similiter & de villa cognominante Orbesio, qui sita est in pago Regense; etiam & de villa Caladio, quæ sita est in pago Dignense, qualiter ipsas villas per ipsa instruentia ad casas Dei sanctæ Mariæ & sancto Victori civitatis Massiliæ relatas fuerint, & ipsas pars ipsius ecclesiæ possedissent, & vos, donne, nobis de verbo vestro commendatis, & nos hoc diligenter juxta legis ordinem per illus pagenses, ingenuos homines, qui hoc bene cognoscere debent, inquirere debuissimus: quod ita & fecimus. Si possessio exinde fuisset & partibus supradictis ecclesiæ . . . . & nus, domine, juxta ea quæ nobis exinde commendatis, taliter hoc inquisivimus, & sic veracius exinde invénimus, quomodo ipsas casas ecclesiæ Dei vel Alborii ipsius ecclesiæ, ipsas villas possederunt, & illi pagenses & ingerui homines sic in omnibus testimoniaverunt, quod ipsi viderant ipsas villas partibus supradictis ecclesiæ possidere & dominare, & carta reclamacione exinde viderunt, qualiter ABBO patricius condam coram avio vestro CHARLO reclamavit, quod ANTER patricius, ut quod condam pro malo ingenio & fortia, quando Provincia revelavit contra bisavio vestro PIPPINO, Antenor ipsas villas partibus suis ad proprio se dixit abere usque quod ipse in ipso revellio vixit . . . . ipsius ecclesiæ abstulit, sed avius vester CHAROLUS Abbone patricio ad partibus de ipsas supradictas ecclesiæ vestire fecit, & post mortem ipsius Abbone, Ardingus ille Alamannus ipsas casas ecclesia Dei Massiliensis intemerato hordine . . . . disvertivit, & ad Hinniberto suo vassallo hoc beneficiavit, & postea pro hac causa ipsas casas ecclesia Dei S. Mariæ & S. Victori martyris conperdiatas . . . . in vestra cleemosyna, quicquid exinde facere aut ordinare. *Cetera desunt.*

PRÆCEPTUM KAROLI-MAGNI

regis pro Turonensi sancti Martini monasterio.

*Concessa a decessoribus suis regibus in Austria,
Neustria, Burgundia, Aquitania & Pro-
vincia confirmat, ac varijs immuni-
tatis donat.*

KAROLUS gratia Dei rex Francorum &

Langobardorum, ac patricius Roma-

norum. Omnibus abbatibus, virisque illus-

tribus, ducibus, comitibus, domesticis,

grationibus, vicariis, cengenariis, juniori-

busque nostris, atque missis nostris discur-

rentibus, praesentibus videlicet & futuris.

Decet enim regalis clementia dignitatem,

ut cuncta quæ a sacerdotibus rationabilia

postulata fuerint, sollerti cura prospicere,

& opportuna vel congrua eis beneficia non

denegare, anteriorumque regum acta ple-

nissus, quæ pro Dei sunt intitulæ, confirma-

re. Igitur venerabilis vir ITHERIUS abba de

basilica peculiaris patroni nostri S. Martini,

ubi ipse pretiosus Domini corpore requie-

cit, emunitates gloriosorum regum ante-

cessorum nostrorum manibus eorum robo-

ratas, atque domini & genitoris nostri PIP-

*Anno 782;
Ex cariane
S. Martini.*

C iiij

sanceti ad agendum, vel causas ad audiendum, seu freda, vel inferendas exactandum, vel teloneum tollendum, aut ullum ingrefsum seu introitum in villas sancti Martini habere presumat, sed quicquid exinde ab antiquis temporibus fiscus noster, tam praeterito quam & presente tempore accipere vel exactare consueverat, omnia & ex omnibus ex fisco nostro cedimus, & in luminaribus ipsius beatissimi S. Martini, vel in alimonia pauperum, seu stipendia monachorum proficiat in augmentum, & nullam potestatem iudex publicus fisci nostri super B præfatas villas vel facultates sancti Martini, per qualecumque ingenium habere se recognoscet. Sed ab omni fisci potestate, atque de praedictis rebus S. Martini semper extraneus & remotus sit, & nec aliquis umquam occasiones inquirere, unde homines S. Martini dispendium facere debeant, sit ausus presumere: sed inspectæ emunitates anteriorum regum, nec nostra in omnibus conserventur. Et si aliquis fuerit comes, domesticus, seu (a) grafo, vicarius, vel tribunus, seu qualicumque judicaria potestate succinctus, qui indulgentiam & bonitatem C piorum & patrum nostrorum regum, vel nostram præceptionem irrumpere ac violare presumerit, sexcentorum solidorum aurum ad purum excoeti numerum se cognoscat ad ipsam casam sancti Martini vel abbates suos multandum: ita ut ipse abba, vel monachi, vel casa S. Martini duas partes recipiant, tertia vero pars in fiscum nostri saecelli veniat, ut non deleter quæ pro divino intuitu sacerdotibus sunt indulta, vel anteriorum regum emunitates, vel nostra ab impiis hominibus lacerari. Sed undecimque ad præsens ipsa casa S. Martini vestita D esse videtur, vel in ante a quibuscumque Deo timentes vel bonis hominibus datum vel allatum fuerit, sub emunitatis titulo resideat, & quicunque ad ipsam casam Dei aliquid dare voluerint, ex nostra auctoritate habeant licenciam faciendi, & sub emunitatis titulo absque ulla fisci potestate quiete resideat, & quicquid fiscus consuetudines habuit recipiendi in luminaribus ipsius sancti pro nostra cleemosyna, ad præsens in recisa computetur, cum ipsa subsequentia tam ipse abba, quam & successores sui omnes res ipsius sancti Martini sub integra emunitate perpetualiter debeant haberi & possideri. Et si ante actis temporibus per aliquam negligentiam vel tepiditatem abbatum aut præsumptionem judicum de ipsa emunitate quicquam minuatum, irruptum, convulsumque aut confractum fuit, omnimodis his nostris auctoritatibus & beneficiis restauretur. Et ulterius nullus nostrum, nullusque juniorum nostrorum aut successorum

(a) Grafo est vox Teutonica, quæ comitem, judicem, prefectum significat.

A infrangere, quod consensimus, aut violare non presumat, sed sicut superius dictum est cum plenissima emunitate pacem cum Dei adjutorio vel nostra gratia omnia valeant quæ sibi data vel danda fuerint possidere. Et ut hæc præceptio circa ipsam casam ac venerabilem ecclesiam sancti Martini profuturis temporibus valeat perdurare, manu propria eam subterfirmavimus, & a nuli nostri impressione signavimus.

Signum KAROLI gloriosissimi regis.

RADO relegit & subscripsit.

Data in mense Aprili, anno XIII. & VIII. regni nostri.

Actum (b) Casiago palatio regio, in Dei nomine fecit. Amen. [b]

P R E C A R I A

Per quam Wicbertus ab Aduero abbatे Prumiensi accepit ad vitam alias villas in pago Vuabrinci.

D OMNO sancto & in Christo patri A-
SUARIO abbatē. Ego Wicbertus qua-
tenus a mea petitione vestra habuit pietas
hac benivolentia, ut res jure proprietatis
meæ in villis quæ vocantur Lullingas, &
Addeobace, & Acalia immo sitas in pago Wa-
brinse, quas ego pro animæ meæ remedio
ad monasterium sancti Salvatoris per instru-
menta cartarum delegavi, in beneficium,
dum adviso, excolare permisisti, ea scili-
cer ratione, ut annis singulis ad missam S.
Salvatoris solidum unum in luminaribus ip-
sius basilicæ solvere debeam, tam pro ipso
censu, quam pro animæ meæ remedio, &
ipsas res nec alienandi, nec abstrahendi,
nec minuandi in omnibus non habeant po-
testatem: sed post meum quoque discel-
sum, quandoquidem Dominus voluerit, e-
venerit, ipsas res emelioratas absque ulla
expedita traditione, vel judicis configura-
tione, in vestra faciat revocare domina-
tione perpetualiter ad possidendum. Hanc
autem precariam non sit necesse de quin-
quennium in quinquennium renovare, sed
ista sola per se sufficiat. Facta precaria sub
die VII. cal. Julii, anno XVII. domino no-
stro KAROLO gloriosissimo rege. Signum †
wicberti, qui hanc precariam fieri & firma-
re rogavit. Signum † Herloini. Signum †
Gunteri.

Anno 71.
Ex cariss.
Primiti.

(b) De Casiaco seu Casiago palatio regio agit Mabilo-
nius in libro 4. de Re Diplomatica, cuius mentionem nullam se reperiisse asserta ante Ludovici Pii annum 22. Verum hoc ex Diplomate constat longe fulsis antiquius.

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI
pro monasterio Prumensi.

Donat ei res proprietatis sue aliquas in Longana, & in Heinriche, & in Angresgouwe.

Anno 790.
Ex archivis
Prumensi.

CAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, & patricius Romanorum. Quicquid enim locis sanctorum venerabilium ob amorem Domini, vel opportunitate servorum Dei, bei. vola deliberatione cedimus vel condonamus, hoc nobis ad mercedis augmentum, vel stabilitatem regni nostri, in Dei nomine pertinere confidimus. Igitur notum sit omnia fidelium nostrorum magnitudini, praesentium scilicet & futurorum, qualiter nos pro divino intuitu & eterna remuneratione donamus ad monasterium Domini & Salvatoris nostri IESU-CHRISTI, quod bona memoria dominus ac genitor noster PIPPINUS quondam rex, nec non domna ac genetrix nostra BERTRERADA regina novo opere a fundamentis, pro futura salute, in loco qui dicitur Pramia, vici sunt construxisse, ubi praest vir venerabilis AsoARIUS abba, donatumque ad eadem sanctum locum in perpetuum esse volumus res aliquas proprietas nostrae, in pago nuncupante Logonahæ, & in pago qui dicitur Heinrichi, & in Angrisgowe, quas antedictus abba & AEHARDUS missi nostri justo tramite secundum legem in causa nostra super hominem aliquem nominem Alpadum adquisissent, per loca denominata Nasongæ, in Squalbach & Haonestat, in Caldenbach & in Boumbaim, atque in Thabernæ, nec non in Heringæ, five Aendrichæ, & villare, seu in Thododisa, vel in Abothisscheid atque in Larheim, & super Hrenum portionem, sicut supra scripti missi nostri recto ordine super jam dictum Alpadum ad opus nostrum vici sunt evindicasse, tam terris, dominibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vincis, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve recursibus, mobile & immobile, totum & ad integrum ad præfatum monasterium in elemosyna nostra jure firmissimo perpetuis temporibus ad possidendum concessimus. Quapropter per praesentem auctoritatem nostram decernimus ac jubemus, quod perpetualiter mansurum esse volumus, ut memoratus vir venerabilis AsoARIUS abba suique successores, qui fuerint per tempora rectores monasterii sancti Salvatoris, supra scriptis rebus, cum omni integritate, sicut supra memoravimus, ad partem ipsius sancti loci nostris, Deo haospice, futurisque temporibus teneant atque possideant: Et nullus quislibet de fidelibus aut successoribus regni nostri, agentes ipsius monasterii, de praescriptis rebus aliquam calumniam generate,

A aut diminorationem facere nullo umquam tempore præsumatur: sed ut melius delectet ipsos servos Dei, qui ibidem Deo famulare videntur, pro nobis, uxorisque, ac liberis, seu pro stabilitate regni nostri attentius Domini misericordiam exorare: hoc quod nostro largitionis munere, pro æternaretributione, ad sapientum monasterium Domini Salvatoris indulsumus per hoc nostræ serenitatis præceptum, atque confirmationis donum, Christo propitio, in luminibus ipsius ecclesiæ, seu stipendia servorum Dei perpetuis temporibus proficiat in augmentis. Et ut haec auctoritas firmior habeatur, vel per tempora, Domino auxiliante, melius conserveretur, manu propria subterfirmavimus, & de anulo nostro sigillari jussimus. Et quod supra intimare debueramus omnem legem & compositionem quam prædictus Alpad pro ipsis rebus solvere debuit, ad ipsum sanctum locum perdonavimus.

Signum CAROLI gloriofi regis.

ERCAMBOLT ad vicem RADONIS recognovit.

Data v. idus Junii, anno XXII. & XVII.
regni nostri.

Actum Mogontia civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI
pro S. Victore.

Monaferium eximit ab omni publici judicis exactione.

CAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanorum. Maximum regni nostri in hoc augere credimus munimentum, si petitionibus sacerdotum vel servorum Dei, in quo nostris auribus fuerint prolatae, liberiori animo obtemperamus, atque in Dei nomine ad effectum perducimus. Quapropter notum sit omnium fidelium nostrorum magnitudini, qualiter nos ob honorem Domini ad monasterium Massiliense, quod est in honore B. semperque Virginis MARIAE, vel sancti Victoris martyris, tale beneficium vi si sumus concessisse, ut illis vel rebus cui quibuslibet locis que bonorum omnium largitate ibidem largita vel delegate fuerint, vel in ante a Deo timentibus hominibus ibidem datum vel traditum fuerit, quicquid ibidem juste ac rationabiliter pertinere videtur, nullus judex publicus ad causam audiendum, vel feda exigenda, seu mansiones vel paratas faciendum, nec homines ipsius ecclesiæ distingendum, atque fidejussiones tollendum, nec ulla redhibutiones publicas requirendum ibidem, quoque tempore ingredere, nec exactare penitus non præsumat, sed sub emunitatis nomine deberent consistere. Propterea hanc

Anno 790.
Ex archivis
S. Victoris
eruit dominus
EURERIUS.

præceptionem auctoritatis nostræ conscri-
bere jussimus , per quam specialiter decer-
nimus , ordinamus , ut nullus quislibet de
veteribus nec junioribus viris a modo &
deinceps in villis vel rebus præfatae ecclæ-
siæ infra regna , Christo propitio , nostra
ad causas audiendum , vel freda exigendu-
m , vel mansiones vel paratas faciendum ,
aut homines ipsius ecclesiæ distingendum ,
vel fideiunctiones tollendum , nec ulla redi-
butiones publicas requirendum ibidem ,
ut diximus , ullo umquam tempore ingredie-
re , nec exactare penitus non præsumant :
sed sub emunitatis nomine valeat illis , qui
nunc tempore ibidem rectores esse viden-
tur , sive successores cum omnibus fredis
concessis quiete vivere & residere , & quic-
quid ibidem nunc ad presens justæ & ratio-
nabiliter pertinet , vel inantea a Deo timen-
tibus hominibus ad ipsa loca traditum vel
delegatum fuerit , ex nostra caritate ibidem
proficiant in augmentis , quatinus melius
delectet ipsam congregationem pro nobis
vel stabilitate regni nostri Domini miseri-
cordiam attentius exorare . Et ut hæc præ-
ceptio nostris & futuris temporibus melius
conseretur , manu propria decrevimus ro-
borare , & de anulo nostro infra sigillare
præcipimus .

Signum CAROLI glorioissimi regis .

Locus sigilli.

Data in mense Martio , anno XXII . &
XVII . regni domini Caroli .

Actum Quamarcia civitate .

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI
pro monasterio Epternacensi .

Confirmat donationem factam a Karolomanno
germano suo monasterio Epternacensi .

Circa 790 .
Ex cartario
Epterna-
censi .

CAROLUS gratia Dei rex Francorum &
Langobardorum , ac patricius Romanorum . Quicquid enim locis sanctorum
venerabilium ob amorem Domini cedimus vel
confirmamus , hoc nobis ad mercedem vel
retributionem eternam pertinere confidi-
mus . Idcirco notum sit omnibus fidelibus
nostris , presentibus scilicet & futuris , qua-
liter vir venerabilis (a) BERNERADUS ,
sanctæ Senonensis urbis & ecclæsæ archi-
episcopus , qui est rector monasterii sancti ,
ubi sanctus Willibordus corpore requies-
cit , quod est sicutum in loco Epternaco , clem-
tia regni nostri innotuit , eo quod bona
memoria KARLOMANNUS quondam ger-
manus noster ; pro mercedis suæ augmento
villas alias in pago Bedene , in loco nun-
cupante Droise , super fluvium Salmaha , &
Officinus super Lisera , una cum terris , do-

(a) Berneradus hic Epternacensis abbas , tertius a S. Willibordo , monasterium rectissime dicitur ab anno 777 . ad 798 . in brevi chronico ms. ejusdem monasterii . Hujus autem nominis nullus extat in catalogo archiepiscoporum Senonen-

A mibus , ædificiis , accolabus , mancipiis , vi-
næ , silvis , campis , pratis , pascuis , aquis ,
aquarumve decursibus , totum & ad integ-
rum , quicquid ad ipsa loca legibus perti-
nere videtur , ad predictum monasterium
visus fuit condonare ; sed negligenter eve-
niente , nequaquam cartula concessionis ipsius
germani nostri exinde accepta fuisset :
unde afferit jam dictus BERNERADUS archi-
episcopus , ipsas res quiete ordine ad partes
jam dicti monasterii tenere : sed pro rei to-
tius firmitate , petrit a celitudo nostra , ut
hoc nos denuо in elemosyna nostra , & jam
dicti germani nostri , per nostram auctorita-
tem , erga ipsum sanctum locum concedere
atque confirmare deberemus . Cujus petitio-
nem pro divino intuitu , & reverentia ipsius
sancti loci , nolumus denegare , sed in om-
nibus pro mercedis nostræ augmento , hoc
concessisse atque confirmasse cognoscite .
Quapropter per presens decrevimus atque
jubemus præceptum , ut nullus quislibet de
fidelibus nostris , neque ex judicaria potes-
tate ullo umquam tempore ante memorato
BERNERADO archiepiscopo , neque successoribus
qui fuerint rectores monasterii S. Willibordi , de jam dictis rebus inquietare ,
aut calumniam generare , aut aliquid ab-
frahere , nec minucie ullo umquam tempo-
re præsumatur : sed pro mercedis nostræ
augmento , & animæ germani nostri KAR-
LOMANNI regis , ad jam dictum sanctum lo-
cum nostris futurisque temperibus , Christo
auspice , per manum legentium eorum in
luminaribus ipsius ecclesiæ , seu stipendiis
servorum Dei , qui ibidem Deo famulare
videntur , perenniter proficiunt in augmen-
tis . Et ut hæc auctoritas inviolata , Deo ad-
jutore , omni tempore valeat perdurare , ma-
nu propria subter robore decrevimus , &
de anulo nostro sigillare .

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI
regis pro Turonensi sancti Martini
monasterio .

*Illicite per venditionis cartam sancto Martino
delegata a Folrido in Brisgavia , Carolus
sponte donat.*

CAROLUS gratia Dei rex Francorum &
Langobardorum , ac patricius Romanorum . Notum esse universis nostris credi-
mus fidelibus , qualiter tempore genitoris
nostræ memoria PIPPINI quondam
regis , seu & avunculi nostri KARLOMANNI
res aliquæ in ducatu Alamanniæ fisci ditio-
nibus redactæ fuerint , quas modo diversi
homines , quasi jure proprio possidebant in-
juste , & aliquas exinde tam per venditiones ,

Anno 790 .
Ex cartario
S. Martini .

sum , nisi quis eum confundat cum Berardo , qui duobus tan-
tum annis præfuit , ab anno 793 . ad 795 . qui dicitur obiisse .
Sed hæc non coherent cum nostro Bernerado , qui S. Gon-
debaldo in sede Senonensi successisse videtur .

donations

donationes; seu diversos quoslibet modos habebant dispersas; ex quibus FULRIDUS quondam Alainnus per cartam vindictonis partibus basilicæ S. Martini, quo pretiosum requiescit corpus, aliquam rem in Stamaconfas in Brisigavia, illicito ordine delegavit. Unde I T H E R I U S abba per suos vadios legibus nobis visus est revestisse. Sed nobis considerantibus ob amorem Dei & reverentiam sancti Martini per mercedis augmentum, & anima nostræ remedium, seu stabilitatem regni nostri, deinceps per nostrum præceptum präfatam rem ad ipsam casam Dei promissimo animo ac voluntate benigna concedere ac delegare decrevimus. Propterea hoc nostræ firmatis præceptum jussimus conscribi, ut memoratam rem cum omni integritate, cum ecclesia, terris, domibus, ædificiis, mancipiis, vineis, silvis, vel cunctis ibidem adjacentiis, & appendiciis, in quibuslibet locis, sicut ante ipsa casa Dei visa fuit possedisse; ita & deinceps per nostrum præceptum plenius in Dei nomine confirmatum ab hac die pars präfata basilicæ sancti Martini habeat, teneat, atque possideat, & in nostra eleemosyna ibidem omni tempore in augmentis proficiat. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conservetur, manu propria firmavimus, & de anulo nostro sigillare jussimus.

Signum CAROLI gloriosissimi regis.
ERCAMBALDUS ad vicem RADONI.

Data II. calendas Septembbris anno XXII.
domini Caroli excellencissimi regis.

[a] Actum (4). Cōsistamo, in Dei nomine feliciter. Amen.

E P I S T O L A A L C U I N I ad monachos Vedastinos.

*Agit de titulis pro ecclesia Vedastina, deque
missis ab eo conscriptis, hortaturque ut
virtutes monasticas exerceant.*

Circa ann.
796.
Ex m. Ve-
dastino 800
annorum.

C Arissimis in Christo fratribus humilis levita Albini salutem. Sicut domini abbatis vestraque suavissima caritas demandavit, versus per singulos titulos ecclesiarum & altaria singula dictavimus, & utinam tam rationabiliter quam libenter, quia vestra sanctitatis iustio compellit citato dictare sermone, tamen vestra pietas defendat, quæ nostra humilitas obedienter exaravit. Missas quoque aliquas de nostro tuli missale ad cotidiana & ecclesiasticae consuetudinis officia: Primo in honore summae Trinitatis, deinde sanctorum intercessiones deprecandas, etiam & angelorum suffragia postulanda, quæ multum ne-

(a) Mabillonius in libro 4. de Re Diplomatica villam hanc regiam existimat esse Cufflein in sububio Moguntiae sitam. (b) Alcuinus hoc ex loco affectus maxime fuisse videtur S. Vedaldo, cuius vitam etiam ad petitionem Radonis abbas

Ver. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

Acessaria sunt in hac peregrinatione laboribus. Postea sanctæ Dci genitricis semperque Virginis MARIE missam superaddidimus per dies aliquot, si cui placuerit, decantandam, nec non & sancti Vedasti patris vestri & (b) protectoris nostri dictavimus missam, quarinus illius familiaris advocatio sempiternum suis famulantibus afferret solatum. Pro peccatis quoque & eleemosynam facientibus adjunximus orationes, quatinus si quis vel pro suis negligentiis, vel pro aliorum benefactis offerre voluisset, haberet convenientes intercessiones sua voluntati.

B Arbitror vos melius hæc omnia vel in sacramentis vestris conscripta, vel in consuetudine cotidiana habere. Tamen ne inobediens vestra esse dilectioni, scripsi quod nos in consuetudine habemus, & vobis proficuum esse putavi, obsecrans vestram venerabilem almitatem, ut mei nominis memoriae habeatis, vel inter has vel inter alias vestrae sanctitatis intercessiones. Ut vere facteur, multam habeo fiduciam in vestris sanctis orationibus ad promerendam misericordiam Domini nostri JESU-CHRISTI, qui vos custodiat, & in omni bonitate proficeret faciat, & orationes vestras exaudire dignetur, vel pro vivorum salute, vel pro mortuorum profectu. Vos vero viri fratres in unitate caritatis firmiter permanete, & in humilitatis obedientia tolleranter adfistite. Ita est honor vester coram hominibus, ista est via vestra ad regnum Dei. In his enim mercedem a Deo sperare debetis, ad has enim sanctissimas trainites seniores qui sunt, juniores deducant. Corripite eos in spiritu mansuetudinis, & bona illis prebeat exemplum.

D pla, ut vestris sanctissimis vestigiis inherentes, vitam vobisicum in Christo sempiternam habere mereantur. Seculum quod sprevitis nolite querere, saepius cum propheta dicitantes, *Inclina cor meum in testimonium tua, & non in avaritiam.* Radix enim omnium malorum cupiditas est. Melius est enim Deum habere in corde, quam nummos in * seculo. Lectio sacra studia inter labores obedientiae vestrae diligentissime exerceete, ita ut vel opus vel libellus in manibus semper videatur vestris, quia in libris sanctis Deus loquitur ad hominem, & in orationibus suis homo loquitur ad Deum. Quid dulcius esse quam Deum audire loquentem? In his enim & solatia peccator, & gaudia benefactor inveniet. Sicut lux latifacit oculos, ita lectio corda. Custodiā oris diligenter observate, verba quæ ad audificationem auditentibus faciant semper proferte, quia aliorum salus vestra est retributio. Laus Domini semper sonet in ore vestro, dicente propheta, *Benedic Domini* conscripsit circa annum 796. ex Annalibus Benedictini, quo etiam tempore probabile est eum titulos in ecclesia Vedastina inscribendos dictasse.

*f. facilius

num in omni tempore, semper laus ejus in A ore meo. Et iterum: Sacrificium laudis honoriſcabit, illuc iter quo offendam illi ſalutare Dei. Necdum mihi, cariſimi fratres, occurrit tempus diſtandi homiliarem ammonitionem, ſed vita comite, Spiritu-fanēto inspirante, non ero immemor petitionis veſtrae & promiſionis mear. Divina vos clementia in omni bonitate florere & proficere faciat, fratres cariſimi. Amen.

In ecclieſa S. Vedasti in pariete ſcriben- dum.

Hac donus alma Dei flammis crepitantibus olim, &c. ut apud Alcuinum pag. 1690, n. 66. uſque ad n. 87.

PRÆCEPTUM CAROLI MAGNI regis pro monasterio Prümieni.

Lauriacum & Catiacum villas in pago Andegavensi concedit Prümieſi monasterio.

Anno 727.
Ex cartario
Prümieni.

KAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum. Quicquid enim in noſtra vel procerum noſtrorum praefentia recto trāmite agitur, ac juſte terminatur; oporet propter futurorum hominum noſtitiam per ſcripturarum ſeriem roborare, ut in poſtmodum iure firmiſimo maneat inconvulſum. Ideoque notum ſit omnium fidelium noſtrorum magnitudini, praefen- tium ſcilicet & futurorum, qualiter Aſoariuſ abba ex monaſterio S. Salvatoris, quod domnus & genitor noſter sancta recordatio Pippinus quondam glorioſiſimus rex, & domna ac genitrix noſtra bona me- moria Bertrada regina, in loco qui di- citur Prumia, novo, opere conſtruxerunt, ſerenitati noſtræ multo tioſ deprecatuſ eſt, pro aliquibus rebus ſitas in Andecavo, vil- las nuncupatas Lauriacuſ & Catiaco, adſerens quod de parte genitricis ſuæ Wilharanæ & avæ ſuæ Teodildae ei legibus pertinere debuſſent, & a retroactis tempo-ribus cum aliis rebus, quæ propter infide- litatem aliquorum hominum parentum que ſuorum in fiſco redactæ fuerant, malo or- dine & iuſtice uſurpatæ deveniſſent. Nos quidem ejus conſiderantes ſacerdotium, & fideli ſervitio, ita per omnia verum eſſe credidimus, ac de ipſis rebus pleniter re- veltire juſſimus, & per præceptum auſtoritatis noſtræ eidem conſimare decrevi- mus. Tranſacto vero aliquo tempore in- ventum eſt maniſte per (a) Odilhar- dum ſanctæ Nanneticæ urbis ecclieſe epifcopum, & alios veraces homines infra pa- triam habitantes, de prædicta villa Lauria- co, quod noſtræ hereditati legibus ac juſte deberetur, & nullam inibi Aſoarius abba deberet habere juſtitiam. Qui in conſpectu

[*]

(a) De Odilardo nihil præter nūcum nomen in ſerie epifcoporum Nannetenium.

noſtro ac plurimorum, procerumque noſtrorum praefentia ſtanſ in judicio, ſecun- dum quod lex Romana edocet, & ſui Scabi- ni ci judicaverunt, prædictas villas par- tibus noſtris ſimulque & præceptum con- firmatiōnis noſtræ reddidit. De quibus nos unum quæ vocatur Lauriacum, pro futura ſalute in eleemosyna domni ac genitoris noſtri bona memoria. PIPPINI quondam glorioſiſimi regis, ad jam fatum monaſte- rium S. Salvatoris per præceptum auſtori- tatis noſtræ delegavimus. Et aliam quæ vo- catur Catiaco, quia ipſi pagenes teſtati- ſunt vidiffe eam habere, avæ ipſius Aſo- arii Teodilda in alode per noſtrum con- firmativimus auſtoritatem. Iterum autem poſt aliquantos annos orta eſt intentio exinde pro aliquibus appendiciis, quæ ad ipſam villam pertainent, inter jam diſtum Aſoarium abbatem & Nunonem comi- tem noſtrum, qui ad noſtrum altercando accedentes praefentiam, repperimus cer- tissime, tam per veraces homines, quam per ſtruſmenta, qualiter ante dicta avia ſua Thoſdeihiſdiſ ſupraſcriptam villam Ca- tiacum cum aliis rebus proprietatis ſuæ domno & genitori noſtro tradiderat, & ideo noſtra plus legibus cum iuſtitia eſſe deberet, quam Aſuaruſ abbatis de parte genitricis ſuæ Wilharanæ. His itaque geſtis, placuit celſitudini noſtra, ut ob amorem Dei & reverentiam ipſius, quia vir Dei eſſe diuſcitur, ex corde puro & ſincera voluntate, quia aliud pro aliud, * quam vir ſimpliciter, nobis retulit, & culpabilis atque conviſtus apparuit, in ele-

mofyna noſtra ei omnia indulgere, & inſu- per ipſas villas ſuperius nominatas Lauria- co & Catiaco cum ſuis appendiciis, pro ſalute animarum domni ac genitoris noſtri ſeu genitricis, ad prædictum monaſterium ex noſtro largitatis munere pleniffima de- liberatione cedere & in omnibus conſi- ferre. Statuentes ergo jubemus, quod perpe- tualiter manſurum eſſe volumus, ut a modo & deinceps ſepe memoratus vir venerabi- lis Aſuaruſ abbas, ſuique in perpetuum ſuccelfores, qui fuerint paſtores ſupraſcripti monaſterii S. Salvatoris, jam dictas villas Lauriaco & Catiaco, una cum terris, do- mibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vincis, campis, silvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & im- mobilibus, appendiciis, adjacentiis, omnia & ex omnibus, ſicut ad ipſa loca aſpicere videtur, & noſtra, Deo donante, legitima videetur eſſe poſſeffio, per hoc noſtrum auſtoritatis & cessionis atque conſimationis præceptum, ad partem ipſius ſancti loci, in eleemosyna noſtra teneant atque poſſideant, & ad ipſam casam Dei noſtris fu- turisque temporibus proficiant in augmen- tis, quatenus melius deleſet ipſos ſervos

53 Dei qui ibidem Deo famulantur, pro nobis & liberis nostris, seu pro stabilitate regni nostri, & pro animabus genitoris ac genitricis nostræ, jugiter Domini misericordiam exorare. Et ut hæc auctoritas inviolata, Deo auctori valeat permanere, manu propria firmavimus, & de anulo nostro sigillare jucundus.

Signum KAROLI glorioissimi regis.

ERCANBALDUS ad vicem. . . . recognovi.

Data xiii. cal. Matris anno xxviiii.
& xxiv. regni nostri.

Actum Aquisgrani palatio nostro publice, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆFATIO SMARAGDI
monachi S. Maximini, in expositione
psalmorum.

Exponit quam utilis sit Psalmorum meditatio.

[a] Incipit præfatio (a) Smaragdi presbyteri.

Circa 800.
Ex m. S.
Maximini
annorum
20.

HANC expositionem psalmorum de diuis plurimorum in brevi collegimus patrum, ut ejus brevatio nocivum demat fastidium, & cordis ejus proficuum acuat & aperiat intellectum, ut ea quæ in psalmis sub litterarum tegmine latitant clausa, oculis ei parefactaclarefcant. Brevis etenim lectio avidius legitur, citius intelligitur, & memoria facilius commendatur, & firmiter retinetur. Necesse est ergo, ut hæc spiritualis expositio psalmorum frequenter a fidelibus legatur, & ipsi psalmi sapienter, assidue & humiliter recitentur: quia semper in eis cura mentis, sanitas cordis, & animæ medicina reperitur. Est enim in eis consolatio magna lugentium, spes beata iustorum, sanitas infirmorum, fortitudo & refugium periclitantium, & spiritualiter convivantium deliciosa nimis in eis comperitur culpatio. Per assiduum enim psalmorum meditacionem cor paenitentis compungitur, & proficius ab eo lacrymarum imber profunditur. In psalmis enim promissa vita eterna legitur, & spes regni celestis firmiter in animo confirmatur. Remissio peccatorum in eis concedi promittitur, & laborantibus reflectio cum gloria perpetua feliciter preparatur. Est enim in eis thesaurus sapientie & scientie sub tegmine litterarum absconditus, qui vitam eternam fidelibus ministrat dæctus. Est hortus conclusus, ut talibus aquis irriguus, & aromaticis floribus constipatus. Est fons signatus cœlesti poculo plenus, ad potandum semper fidelibus aptus, & sine defectu haurientibus ad potandum mellifluus. Est ferculum Domini spiritualibus

A deliciis plenum & omnibus vitalibus alimentis refertum. Per suavia enim psalnorum canora alternantibus choris divina in ecclesia peraguntur officia. Per eos nocturna laus cum mentis alacritate Domino canere incipitur, & dimissâ noctis silentio fidicium ora mellifluam erumpunt in musicam. Per illos laudis diurnæ meditatio horis competentibus peragitur, & per eorum sacratissima verba memoria Domini ad eot reducitur, ut ei cum gratiarum actione jugiter laus indefessa cantetur. Per eos hymnidica dulciter componuntur carmina, & mellifluum melos in jubilo canitur alleluia, & ut breviter dicam, in psalmorum dulcissimo cantu cum laudibus, hyannis & canticis spiritualibus in ecclesia tortus incipitur, peragitur, atque perficitur ornatus. Est & aliud in psalmorum thesauro, mirabiliter ab spiritu sancto compositum atque reconditum, ut quicumque psalmorum verba cantat aut recitat, sive in orationibus pro peccatis præteritis abludis, sive in obsecrationibus pro virtutibus adipiscendis, sive in gratiarum actionibus pro jam adeptis, non quasi aliena propheta, sed quasi sua & propria verba cantat & recitat.

Explicit. prefatio.

CARTA HARVICHI VIRI
illustris pro monasterio Prumensi.

Villam Odanam in pago Andegavensi concedit, ut ipse in congregacione recipiat, &c.

ADMONET nos divina scriptura, ut bona quæ possidemus, tribuamus, & a pio Redemptore nostro bone opere recipiamus. Oportet nos exemplum patriarchæ nostræ Abrahæ adimplere, quod sepultura agri in spelunca duplice dignum pretium comparuit. Igitur unusquisque dum in hunc mundum, qui in maligno positus est, videtur converfare, taliter Christo præsole ex rebus temporalibus debet perpendere, ut cum egrediendo animæ suæ de corpore fuerit absoluta, de ipsa iniqua calamitate valeat descendere ad perpetuam felicitatem. Idcirco ego in Dei nomine HARVICH tractans futurum judicium, diem etiam & panas quas peccatoribus minantur, nec non & præmia quod Dominus justus & innocentes pollicit pro amore Christi, & molem facinorum in eorum peccatum, seu & pro loco sepultura meæ, per epistolam donationis dono & donatumque in perpetuum esse volo de jure meo in potestate & dominatione monasterii S. Salvatoris, quod est in finibus Ardenne

Anno 804.
Ex cartariorum
Prumensi.

(a) Cum hic Smaragdus presbyteri tantum sibi assumat titulum, non cum eis purum, qui S. Michaelis ad Mosam abbas exiit, scriptaque Diadema monachorum, sed Sima-

ragdum S. Maximini Trevirensis monachum, cuius meminit Tritheimius, maxime cum opus istud apud S. Maximini reperiatur,

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

constructus super fluvium Prumia , quem A arbitrium. Præsente vero donatione nequam
dominus PIPPINUS rex bona memoriae , &
BERTRANDA regina ibidem ædificaverunt ,
ubi præct venerabilis vir ASSUARIUS abba ,
vel plurima turma monachorum adunata ,
transfundit atque transfirmo villa nuncu-
pante Odane , in pago Andecavo , in con-
dita Regadonise vicu , cum appendicio
suo ad Illotilio Leotbodo , dono in ipsa
villa manso indominicato cum terris , do-
mibus , ædificiis , acolabus , mancipiis , cum
omni præsidio in se habente , & dono in
ipsas villas tam mansis , terris , viciis , pra-
tis , pascuis , silvis , adjacentiis , cultum &
incultum quæsum vel ad inquireendum ,
cum omni integritate earum in integrum
cum hominis ibidem commandentes , vel
aspicientes , tam servos , ancillas , colonus ,
colonas , tam ibidem oriundus , quam aliun-
de translatus , (excepto illa terra quam
Flextarius tener , est satione modius xv . &
ipsa terra confirmamus) Hildegarde , his
noninibus Bertulfo cum uxore sua & in-
fantis suis quinque , Donaldus cum in-
fante suo uno , &c. (a)

[a] Et dono ad illo appendicio ad Illotilio
qui vocatur Leotbodo moderno cum infan-
tis suis Flotilde , seu & Hertrude cum in-
fanteris suis quatuor , Adedulfo , &c. (b)

[b] Et in villa Seguntiaco illam quartam quem
tenet Hildebramus est satione modio-
rum xv.

Hæc omni rem superius comprehensa ,
tam de altis , quam de præsidii , quam &
de manentes , vel uxores & infantis eorum ,
seu & peculiaria eorum , cum corum man-
sis , vel terris , quæ ad ipsas villas aspi-
ciunt , sicut à me moderno tempore fuit
possessa , vel in antea inibi undecumque
aliquid augmentare aut meliorare potue-
rint , ad prefato monasterio in elemosy-
nis vel substantia monachorum ibidem ha-
bitantium , Christo protegente , proficiat ;
et scilicet ratione , ut memetipso ipsi præ-
dictus abba , vel ipsi monachi in corum con-
gregatione recipient , & nomen meum in
libro vitæ conscribant , vel pro me utique
sacrificium post obtutum meum pio Domino
offerantur ; sicut superius diximus , de
jure meo in jure & dominatione ipsius mo-
nasterio , vel rectores ad ipso monasterio
trado perpetualiter à die præsente ad possi-
dendum , ut pars antedicti monasterii vel
memoratus abba suique successores in Dei
nomine perpetualiter recipient ad possiden-
dum : ita ut quicquid de prædicta villa pro
opportunitate ipsius monasterii facere de-
creverint , liberum in omnibus potiantur

(a) Sequuntur nomina aliorum qui cum uxoris suis 39.
comparantur , infantes vero 76.

(b) Sequuntur nomina octo tam virorum quam mulierum ,
quorum infantes comparantur 46.

(c) Cum hac donatio cum præcedenti conveniat , mirabi-
tur fortasse nonnemo est ejusdem donationis codem die facta
fuerint diversi tenoris instrumenta , cum unum sufficere pos-

at. Præsentem vero donationem nequam
quam augrialium vilitati gestis municipa-
libus alegarie curavi , & oinnino decrevi ,
nec aliquando ob hac causa quisquis repe-
rire. Quod si alias strumentas de ipsa
villa de nomen meum in adversitate prædi-
eti monasterii quolibet ordine comprimen-
sus , aut anterius vel posterius prænotatus ,
quod nos nec feci nec facere rogavi , præ-
ter istum quem firmissimum volo esse , quo-
que tempore fuerit ostensus , nullum socias
tus effectum , nisi vacuus & inanis appar-
eat , austorem vero criminis vel farium
nec multum tunc tempore patiatur judi-
ciaria habere potestas. Si quis vero , quod
futurum esse non credo , huic voluntate
mea per quibuslibet adinventionibus ali-
quis de heredibus meis , aut judicium seu
cupiditas vel qualibet persona obvius vel
reperitor extenterit , à conventu omnium
Christianorum , vel limitibus ecclesiarum
extraneus habeatur , & Juda traditoris Do-
mini nostri JESU CHRISTI perfruatur con-
sortium. Infuper etiam inferat partibus ip-
sius monasterii vel fratum ibidem consi-
stentium , sociatu quoque tam in actione ,
quam in persecutione , auri liberas duas ,
argento pondo quinque , nec si quoque
quod repetit , valeat vindicare , nullo me-
dus. Præfens donationem , quem ego pro amo-
re Dei & amore ipsorum monachorum con-
scripta est , firma & inlibata omni tempore
debeat permanere stipulatione subnexa.

D Actum Andec. civitate , die Lunis vi. idus
Aprelis , anno rv. imperium domino KAROLO
serenissimo agusto. HARVICUS hanc dona-
tionem à me facta. Sig. † Godaldo vecario ,
sig. † Dildrano , sig. † Gedulfo , signum †
Agisberto , signum † Kamirtanio , signum †
Caginhardo , signum † Adialhardo.

CARTA E J U S D E M (c) HAR- [a] wichi.

E De villa Odana quam Prumiensis mona-
sterio concepit.

CUM in Libris Theodosiani & Hermo-
geniani seu Papiani , per quem lex
continet , scriptum est quod donatione tra-
ditio subsequatur.. Igitur ego in Dei nomi-
ne HARWICH filius qui fuit Benedicto quon-
dam , dum cognitum est quod ego de res
proprietas meæ aliquid ad easa S. Salva-
toris qui est in finem Ardenna , super flu-
vium Prumia ædificata , quem dominus PI-
PINUS rex bona memoriae , seu BERTRA-
DA regina ædificaverunt , & turma pluri-

Anno 704
Ex cartula
Prumie.

ser. Verum cum Harvicus donationem suam gestis municipaliibus allegari cuperet ; duplex illius instrumentum expediri curavit , unum quod daretur Prumensisibus , alterum quod in curia andegavensi remaneret. Ceterum quæ has cartas cum formulis Andegavensis editis tom. 4. Analectorum contulerit , videbit in utrisque stili barbariem , nec de illarum
veritate minimum dubitabit.

57 ma ibidem adunaverunt, ubi venerabilis vir **ASSUARIUS** abba præfesse videtur, pro mole peccatum in meorum, vel aeterna retributione, ut pius Dominus aliquid mihi minuare jubeat, per textum donationis condonari, hoc est in pago Andecavo, in condita Eregadoninse Wiciloa nuncupantes Odane, cum appenditio suo, cui vocabulum est ad Illotilio Leobodo, tina cum dominibus, aedificiis, terris cultis & incultis, vineis, silvis, pratibus, pascuis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, saltis & subiunctis, questum & ad inquirendum, servos & ancillas, colonus & colonas, una cum uxores & infantis vel peculiares earum, totum & ad integrum, ad ipsa casa delegavi, quantum in ipsa donatione continet, ei ad die praesente trado, dulgo, atque transferbo, ut quicquid exinde pars ecclesiae ipsius monasterii, seu praedito abbate ad profectum basilica facere volunt, liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem, ad faciendi quod elegerint jure proprietario atque firmissimo. Intimate mihi complacuit, quod si fuerit post hunc die, aut ego ipse, aut unus de C heredis vel de propinquis meis, seu quilibet homo, vel extranea vel emissa persona, potens aut inferior, vilis aut privatus, calegit commotus, aut cupiditate praeventus, qui contra hanc traditione, contra ipsa Dei vel rectores ipsius ecclesiae aliqua calumnia, aut resultatione agere presumferit, duplit ei tantum, & alio tantum quantum ipsas res eo tempore & emelioratas valuerint, & insuper auro libras duas, argento pondo quinque, coactus exsolvat, & sua reperio in nullisque modis non obtineat effectum, sed haec traditio atque voluntas mea omni tempore firma & stabili debet perdurare stabilitate subnexa. Actum Andecch. civitate, die lunis, vi. Idus Aprelis, anno iv. Imperio domino KAROLO serenissimo Augusto. HARWHICUS hanc traditione à me facta. Signum † GODALDO, Signum † Dilidrano, Signum † Tedufo, Signum † Agisberto, Signum † Ramiranno, Signum † Cacinhard, Signum † Adalhard.

58 **A**tes Odane, cum appenditio suo, cui vocabulum est ad Illotilio-Leobodo quem ego ad casa S. Salvatoris confirmavi, apud laudabilitate curiæ gestis municipalibus allegare facias, & quicquid exinde egeris, feceris, gesseris, veratum etenim mandatum ad me te habiturum esse congruas, quam vero mandatum manibus propriis subter firmavi, & qui eum roboraverunt de praesenti rogavi stabilitate subnexa. Actum Andecavis civitate, die Lunis, vi. Idus Aprelis, anno iv. Imperio domino KAROLO serenissimo Augusto. HARWHICUS B hanc mandatum à me facta. Signum † GEDALDO, &c. (Eadem subscriptiones que in superiori, excepta ultima que non legitur.)

ALLEGATIO DONATIO
nis Harvichi facta gestis municipalibus
Curiæ Andegavensis.

AD STANTE vir laudabile WLFREDO defensore, vel cuncta curia Andec. civitate, assistantium Aganbertus dixit: Rogo te, laudabis vir defensor, vosque officia publica, ut mihi codicis publicis patero jubeatis, & prosecutione mea audire dignimini, quia sub aliqua quæ apud laudabilitate vestra gestis cupio municipalibus allegare. Defensor & curia dixerunt: patent tibi codices, profere que optas audire. Againbertus dixit: In Christo frater HARVICH mihi injunxit, ut epistola illa quem de villas nuncupantes Odane, cum appenditio suo nuncupante Illotilio-Leobodo, quem ipse pro anima sua rediit, vel mole suorum peccatum, ad casa S. Salvatoris, quæ est in finem Ardinæ, super fluvium Prumia adificata, quem dominus PIPPINUS rex bona memoria, seu & BEBTRADANE regina ibidem adificaverunt cum omni integritate, vel super positum ad ipsa casa sancta delegavi, & exinde testamentum pagina donationis fieri jussit, ut apud laudabilitate vestra gestis allegarem: cuius rei mandatum habeo pro manibus, quæso ut in vestra praesentia palam recensetur. Defensor dixit: Mandatum quem frater Aganbertus proferet Leodegarius amanuensis ad recitandum. Accepit & recitavit. Quibus recitatum, defensor dixit: adhuc hanc quem frater Aganbertus protulit recitatum. Quid adhuc addi conatur? & dixit non moriatur; Aganbertus ait: prædictus etenim pro manibus habet, supplico ut ipsa in vestra praesentia recensetur. Defensor dixit: Epistola quem frater Aganbertus adserit Leodegarius amanuensis pro ad recitandum accipiat, & gesta inferendi accepit & relegit, quibus relectum, defensor dixit: Ecce hanc quem frater noster Aganbertus prorulit recitatum & gestum inferere jubeatur,

D iii

EPISTOLA HARWICHI
viri illustris ad Aganbertum fra-
trem suum.

Ut donationem ab eo factam Prumienſi
monasterio gestis municipalibus
allegare faciat.

DOMINO in Christo fratri Aganberto, ego in Dei nomen HARWHIC rogo, supplico, atque caritatis tuae injungo, ut Andecavis civitate accidere facias, & illa epistola quem de locella mea, nuncupan-

quid addi conatur? & dicit, non moritur. Aganbertus dixit: Gestæ cum fuerit scripta à vobis, vel a curialibus subscripta mihi edita ex more tradatur. Defensor dixit: Gestæ cum fuerit scripta à nobis, vel a curialibus subscripta, tibi edita ex more tradatur. Editæ vero accepit. Signum † Nonono comite. Signum † RISCLENO curatore. Signum † WIFREDO Vicedomo, Sig. † Hermedrano, Sig. † Gendrado, Sig. † Letbaudus centenario. Signum † Geraldus, Signum † Saidris, Signum Srodaldo David, † Signum † Lethardo, Signum † Stabulo centenario. Carta quam Hariwicus fecit.

C A R T A C A R O L I I M P E- ratoris de Walemaris villa.

Anno 806.
Ex certiori
Primiti.

In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, KAROLUS serenissimus augustus a Deo coronatus, magnus, pacificus imperator, Romanorum gubernans imperium, qui & per misericordiam Dei rex Francorum & Langobardorum. Quicquid igitur C locis venerabilibus ob amorem Domini nostri JESU CHRISTI cedimus vel condonamus, hoc nobis procul dubio ad mercedis augmentum seu stabilitatem imperii nostri pertinere confidimus. Notum sit omnibus fidelibus nostris præsentibus & futuris, qualiter donamus ad monasterium S. Salvatoris, quod dominus ac genitor noster Pippinus bona memorie novo opere construxit in loco qui dicitur Prumia, donatumque in perpetuo esse volumus mansum unum, in villa quæ vocatur *Valemaresthorp*, una cum servo nomine Williario, cum omni peculiare vel adquefatu suo, & totam legem quam pro ipso manso, vel pro ipso servo ipse TANCRADUS venerabilis abba, & ejus advocatus rewadiavit, pro eo quod Meginfredus quondam servus noster non habens partem ad ipsam casam Dei antea delegaverat, & missus noster REMIGARIUS comes in causa nostra legibus super eum evindicavit. Idcirco in eleemosyna nostra denuo ad ipsum sanctum locum plenius ex nostra largitate concessimus. Propterea præsentem nostram auctoritatem fieri jussimus, per quam specialiter decernimus atque jubemus, ut memoratus (a) TANCRADUS abba, suique in perpetuum successores, qui fuerint rectores in ipso sancto loco; suprascriptum locum vel mansum in *Valemaresthorp*, & prædictum servum per hanc nostram auctoritatem teneant atque possideant; quatenus deinceps in eleemosyna nostra, ut diximus, in lumi-

(a) Hoc ex loco emendandi sunt ii qui Aflerum primum Prumensis monasterii abbatem ad 808. annum vixisse afflent: multo magis Bucelinus, qui ejus obitum ad annum 829. confignat.

A naribus ecclesiae proficiat in augmentis, ut melius delectet ipsam sanctam congregacionem pro nobis & pro liberis nostris, seu pro omni populo nobis à Deo concessio, divinam jugiter exorare clementiam. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & diuturnis temporibus melius conservetur, manus nostræ signaculis subter eam roborare decrevimus, & de anulo nostro sigillare jussimus.

Signum CAROLI serenissimi imperatoris.

AMALBERTUS ad vicem ERCAMBALDI scripsi.

Data XIIII. calendas Februarii anno sexto, Christo propitio, Imperii nostri, & XXXVIII. regni nostri in Francia, & XXXIII. in Italia, indictione XIV.

Actum Theodone villa, palatio nostro, in Dei nomine feliciter. Amen.

P R A E C E P T U M C A R O L I imperatoris pro Prumia.

*De causa Andegavensi, vel Rodonica
Goiberti.*

In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, KAROLUS serenissimus Augustus, a Deo coronatus, magnus, pacificus imperator, Romanorum gubernans imperium, qui & per misericordiam Dei rex Francorum & Langobardorum; quicquid enim ob amorem Domini nostri JESU CHRISTI ad loca sanctorum venerabilium cedimus vel condonamus, hoc nobis procul dubio ad eternam beatitudinem seu stabilitatem imperii nostri ... confidimus. Igitur notum sit omni fidelium nostrorum magnitudini, præsentium scilicet & futurorum, qualiter donamus ad monasterium, quod p̄iæ memorie dominus & genitor noster PIPPINUS quondam gloriósus rex suo opere construxit in honore Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI in loco qui dicitur Prumia, ubi præst̄ venerabilis TANCRADUS abba, donatumque in perpetuum esse volumus, res aliquas nostras sitas in pago Andeccavino, in loco qui dicitur Laniaco,

E nec non in pago Rodonico, in loca nuncupantes Stiyle, sive Caucina, & in Turicas, & in Villanova, & intra rotâ illa locella, manerîcs xix. una cum terris, domibus, adiunctis, accolabus, mancipiis, vineis, campis, silvis, pratis, aquis, aquarumque decursibus, totum & ad integrum, quantumcumque in suprascripta GODEBERTUS quondam tenuit, & pro incestuosa vel alia inilicita opera legibus perdidit, & ad fiscum nostrum legibus devenerunt, & HUGO comes una cum prædicto TANCRAODO venerabili abbate, vel aliis quam pluris fidelibus nostris, secundum judicium legitimo ordine, ac justè & rationabiliter

Anno 815.
Ex certiori
Prumia.

partibus nostris adquisivit, vel evindavit, pro mercede nostra augmentum, ad supradictum sanctum locum plenissimam deliberatione concessisse atque confirmasse cognoscite. Statuentes ergo jubemus, quod perpetualiter circa memoratum sanctum jure firmissimo mansum esse volumus, ut memoratus TANCRADUS abba, sive in perpetuum successores, qui fuerint rectores antedicti monasterii S. Salvatoris, & monachi ibidem sub sancta regula consentes, suprascriptas res cum omni integritate, sicut partibus nostris legibus devenerunt, inspecto judicato memorati HUGONI comitis fidelis nostri, manibusque bonorum hominum roboratum, sicut inibi declaratur, qualiter cum justitia & equitate ad partem nostram vindicatae devenerunt, per hanc nostram auctoritatem teneant atque possident, ita ut in luminaribus ipsius sanctae Dei ecclesie, seu stipendia servorum Dei, pro anima nostra remedio, nostris futurisque temporibus perpetualiter proficiant in augmentis: Et ut haec auctoritas firmior habeatur, & diuturnis temporibus melius conservetur, manu propriâ firmavimus, & de anulo nostro subter sigillare jussimus.

Signum KARLI imperatoris.

AMALBERTUS ad vicem ERCHAMBALDI scripsi.

Data IIII. cal. Maii, anno VII. Christo proprio imperii nostri, atque anno XXXIX. regni nostri in Francia, & XXXIIII. in Italia, indictione XV.

Actum Aquis palatio nostro publico, in Dei nomine feliciter. Amen.

P RÆCEPTUM LUDOVICI
Pii imperatoris pro monasterio
Fontanellensi.

*Ad petitionem Trasarii abbatis monasterii
Fontanellensis immunitates confirmat.*

Anno 815.
Ex ms.
Fontanellensi.

IN nomine Dei & Salvatoris nostri IESU CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia imperator Augustus. Cum petitionibus fervoram Dei iustis & rationabilibus divini cultus amore favemus, super nos gratia muniri non diffidimus. Ideo istud sit notum omnibus fidelibus nostris, tam praesentibus quam futuris, seu etiam successoribus nostris, fidibus sanctæ Dei Ecclesie, quod vir venerabilis TRASARIUS abba ex monasterio, quod vocatur Fontanella, quod est constructum in honore beatorum apostolorum Petri & Pauli, vel ceterorum sanctorum, derulit obtutus nostris immunitatem domini & genitoris nostri CAROLI bona memoria p̄iissimi Augusti, in qua erat insertum, qualiter ipse & antecessores ejus, reges videlicet

A Francorum, prefatum monasterium propter divinum amorem, tranquillitatemque fratrum ibidem consistentium, semper sub plenissima defensione ac immunitatis tutitione habuissent. Ob firmitatem tamen rei postulavit nobis Trasarius abba, ut eamdem auctoritatem ob amorem Dei & reverentiam ipsius sancti loci nostra confirmaremus auctoritate. Cuius petitioni libenter adquievimus, & ita in omnibus concessimus, atque per hoc preceptum nostrum confirmavimus. Principes ergo jubemus, ut nullus judex publicus, nec quislibet ex judicaria potestate, aut loca, vel agros, in ecclesiis seu reliqua possessiones memorati monasterii, quod moderno tempore infra ditionem imperii nostri juste & rationabiliter possidet, vel ea quæ deinceps in jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, vel mansiones, aut paradas facientes, aut fidejusiles tollendos, aut homines ejusdem monasterii tam ingenuos quam servos, super terram ipsius commandantes, iuste distrigindos, nec ulla redditiones, aut illicitas occasiones requirendas, aut pontaticos exigendos, aut telonea accipienda, aut rotaticos in quibuslibet locis, civitatibus, ac foris, nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt penitus exigere presumat; sed liceat memorato abbatii suisque successoribus, res praediæ monasterii sub immunitatis nostræ defensione, quieto ordine possidere, & quicquid exinde fiscus exigere poterit, etiam pro æterna remuneratione praedito monasterio concessimus, ut in alimonia pauperum & stipendia monachorum ibidem Deo famulantur, perpetuis temporibus proficiat in augmentis. Quatenus ipsos servos Dei qui ibidem famulantur, pro nobis & conjugi, proleque nostra, atque stabilitate totius imperii a Deo nobis concessi atque conservandi; jugiter divinam misericordiam exorare delecterit. Et ut haec auctoritas nostra futurisque temporibus ^{f. nostris.} Domino protegente valeat inconvulsâ manere, manu propria subterfirmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLUDOVICI serenissimi imperatoris.

DURANDUS diaconus ad vicem HELIZACHAR recognovi.

Data VII. cal. Novembri, anno Christo proprio secundo imperii domini HLUDOVICI Piissimi Augusti, indictione nona.

Actum Niunaga, palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

P R A E C E P T U M L U D O V I C I
Pii imperatoris pro Turonensi S.
Mattini ecclesia.

Immunitates ecclesie S. Martini in Austria, Neustria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Italia confirmat.

Anno 816.
Ex cartario
S. Martini.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, HLUODVICUS divina ordinante providentia imperator Augustus. Si petitionibus servorum Dei pro quibuslibet ecclesiasticis necessitatibus aures nostras pulsantium libenter annuimus, & ad divinæ potentia in locis Deo dicatis uberioris famulandum auxilium porrigitur, id nobis procul duò & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram feliciter obtinendam, commodum prove-nire confidimus. Notum igitur effe volumus cunctis fidelibus nostris, episcopis videlicet, abbatibus, virisque illustribus, ducibus, comitibus, domesticis, grafionibus, vicariis, centenariis, eorumque junioribus, hec non missis nostris per universum imperium nostrum discurrentibus, seu etiam ceteris fidelibus sanctæ Dei ecclesiae nostrisque præsentibus scilicet & futuris, quia adit serenitatem culminis nostri venerabilis vir FRIDEGIUS abba ex monasterio peculiaris nostri patrōni sancti Martini, ubi ejusdem præclarissimi viri venerable corpus requiescit, ferens manibus immunitates priscorum regum Francorum, necnon avi nostri PIPINI quondam regis, seu etiam pia recordationis domini & genitoris nostri KAROLI serenissimi imperatoris, quibus idem monasterium quiete in Dei servitio manere sanxerunt, & omnes res præfati monasterii in universo, Christo largiente, regno suo, in Austria scilicet, Neustria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Italia, & in ceteris regni sui partibus consistentes, quæ non solum ab orthodoxis principiis, verum etiam à ceteris fidelibus collata, vel per quoslibet contractus & munimina cartarum in jus ejusdem legaliter traditæ sunt monasterii, sub immunitatis sua defensione confistere, & ab omni publica functione, & judiciaria exactione immunes liberasque tradidissent, E quod munus eidem monasterio exhibut, Deo annueat, inviolabiliter hactenus constat esse confertyatum. Pro firmatis nostræ namque studium hujusmodi beneficium erga præfatum venerabile monasterium nostra auditoritate humiliter precibus quibus valuit fieri postulavit. Cujus petitioni, ob amorem Dei & venerationem beatissimi Martini, libenter ad sensum præbere nobis

(a) Ex hoc loco pater monachos S. Martini jam tum in canonicos conversos fuisse cum diploma illud datum est. Et quidem togam monasticam retinuisse toto Caroli Magni principatu censet Mabillonius; eo vero defuncto statim eam

A usqueque libuit. Quapropter volumus atque decernimus, ut omnes res ejusdem monasterii, cum hominibus sibi subjectis, sub nostræ defensionis munimine modis omnibus consistant. Præcipentes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet superioris aut inferioris ordinis rei publicæ procurator, ad causas judiciorio more audiendas, in ecclesiis, aut villas, seu reliquias possesiones, quas moderno tempore in quibuslibet provinciis aut territoriis imperii nostri, juste & legaliter tenet, vel deinceps in jure ipsius monasterii divina pietas voluerit augeri, ingredi præsumat, nec freda, aut tributa, aut mansiones, aut paetus, aut telonium, sicut in præcepto domini genitoris nostri continetur, exigere, aut fidejussores tollere, aut homines tam ingenuos quam servos super terram ipsius monasterii commanentes distingere, nec ullas publicas functiones aut redhibitiones, vel illicitas occasiones requiri, quibus idem monasterium sibi subiecti aliquod injuste patiantur incommodum, nostris futurisque temporibus quisquam tam temerarius existat, quod faciendi illicitam sibi posset, atem attribuere audeat. Quicquid ergo de præfatis ejusdem monasterii rebus in jus fisci cedendum fuit, & a decessoribus nostris comperimus collatum, & largitionis munere libenter volumus esse per universum eidem monasterio concessum, ut id remoto fisci dominatu ad luminaria basilicæ S. Martini concinnanda, & ad sustentationem pauperum seu (a) clericorum in eodem loco Domino deservientium, sit supplementum. Si quis autem in tantam prorumpere ausus fuerit audaciam, ut hujus præcepti nostri violator extiterit, quemadmodum in præceptione domini & genitoris nostri continetur, non solum in offendam nostram lapsurum, verum etiam sexcentorum solidorum auri ad purum excocti se noverit poena mulctandum, unde duas partes rectores memorati monasterii, tertiam vero jus fisci recipiat. Dignum namque justumque est, ut tot piorum regum decessorum nostrorum, nostrique præcepti violator hujusmodi subeat poenam, ut & tantæ temeritatis merito argui cognoscatur, & ceteris ne id agere quilibet austu pertinent, timorem incutiat; ut nullus scilicet beneficia regalia locis Deo dicatis veneratoris exhibita temerare conetur. Volumus itaque atque censemus, ut remora totius judiciorum potestatis inquietudine, quieto ordine memoratus abba siue successores res prædicti monasterii, cum omnibus sibi subjectis, vel ad se adspicientibus seu pertinentibus hominibus sub immunitatis at-abiecisse, favente in primis Fridigiso abate, qui laxiorem etiam vitam in Seithieni S. Bertini monasterio, cui præterat abbas, inducere tentavit.

que

que protectionis nostræ defensione consistant, nostroque fideliter parentes imperio pro incolumitate nostræ conjugis, & prolis, seu etiam totius imperii a Domino nobis conlati, ejusque gratissima miseratione perpetuo conservandi, una cum clero sibi commisso, Dei immensam clementiam jugiter exorent. Si quid vero de præfati monasterii rebus per tepiditatem & negligentiam abbatum, aut præsumptionem judicium inuste abstractum est, id per hanc nostram auctoritatem prorsus restaurandum præcipimus. Et ut hæc auctoritas inviolabiliter obtineat effectum, & à fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris verius credatur, ac diligentius conservetur, manu propria subterfirmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLU DO VICI serenissimi imperatoris.

HE LISACAR recognovit. Data III. calendas Septembbris, anno Christo propitio III. imperii domini HLU DO VICI Piissimi, Augusti, indictione x.

Aëtum Aquiligrani, palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM LUDOVICI
Pii imperatoris pro S. Martini Turenensi ecclesia.

Confirmat immunitatem a teloneo in omni imperio.

Anno 816.
Ex cartario
S. Martini.

IN nomini Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia imperator augustus. Si erga loca divinis cultibus mancipata imperiali more beneficia opportuna largimur, id nobis ad stabilitatem imperii nostri, & ad animæ salutem obtainendam, profuturum, minime dubitamus. Notum sit igitur omnibus episcopis, abbatis, duabus, comitibus, vicatis, centenariis, telonariis, actionariis, missis nostris per imperium nostrum discurrentibus, vel omnibus rempublicam administrantibus, seu etiam ceteris fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ, nostrisque præsentibus scilicet atque futuris, quia detulit nobis venerabilis vir FRIDUERSUS abba, ex monasterio S. Martini eximii confessoris Christi, nostrisque E patroni, ubi venerabile ejus corpus requiescit, præceptum auctoritatis domini & genitoris nostri pia recordationis KAROLI serenissimi Augusti, in quo continebatur, quod ad precem decessoris sui WLFARDI quondam abbatis, idem genitor noster ob amorem Dei & venerationem S. Martini, carra & sannaticum hominibus his prælatis, que propter utilitatem & necessitatem memorati monasterii per diversos regni sui mercatus mittebantur, ab omni telono im-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A munia & secura esse sanxisset. Pro rei quoque firmitate nostram postulavit serenitatem, ut morem paternum sequentes, hujusmodi beneficium eidem sancto loco concederemus. Cujus petitioni libenter aurem accommodavimus, & hoc præceptum fieri censuimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut quotiescumque præfatus abba, sive successores & clerici in eodem loco Christo famulantes, pro utilitate & necessitate sua sublevanda, carra & sannatica negotiandi gratia in quolibet mercatus imperii nostri, aut in partes Austriae atque Neustriae, aut Burgundiae, aut Aquitaniae, aut Provinciae, aut Italiae, aut ceterarum partium loca imperii nostri direxerint, nullum telonium ab his, neque ab hominibus qui eis præsunt, nec pontaticum, nec portaticum, nec rotaticum, nec pulveraticum, nec ceppitarium, nec alias redhibitiones, quisquam exigere, aut aliquam eis contrariaitatem aut detentionem ingerere præsumat, sed licet eis per hanc nostram auctoritatem per universa imperii nostri loca, libere atque secure ire & redire, prout sibi C communodium prospexerunt, & ab his qui rem publicam amministrant, corumque junioribus nullam patientur incommoditatem. Telineum vero quod de memoratis vehiculis & hominibus jure fisci exigi poterat, eidem sancto loco libentissime, quemadmodum & in genitoris nostri continetur præcepto, in nostra concessimus eleemosyna, quatenus memoratum abbatem, siveque successores cum clero sibi commisso pro nobis, coniuge, proleque, imperiique stabilitate, jugiter Dominum deprecari delebet. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & à fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris verius credatur, & diligentius conservetur, manu propria subterfirmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum Ludovici serenissimi imperatoris.

DURANDUS diaconus ad vicem Helisacar recognovit.

Data III. calendas Septembbris, indictione x. anno 816. imperii domini Ludovici imperatoris augusti.

Aëtum Aquiligrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI HLU DO VICI imperatoris pro Prumensi monasterio.

Vvaldum ablatum ei restituit.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, HLU DO VICI divina ordinante providentia imperator augustus. Notum sit omnibus fidelibus nostris, tam præsentibus quam & futuris, quia mona-

Anno 817.
Ex cartario
Prumensi.

chi ex monasterio quod vocatur Prumia , A
quod p̄iae recordationis dominus PIPPINUS
avus noster in honore S. Salvatoris novo
opere construxit , atque propriis rebus af-
fariū ditavit , adierunt serenitatem noſ-
trām , retuleruntque qualiter inter ceteras
donationes , quemdam Waldum ibidem con-
firmasset . Dixerunt etiam quod de eodem
Waldo servi noſtri ex fisco noſtro , qui vo-
catur Tumbas , aliquam partem contra ju-
ſitiam occupassent . Nos quoque hēc audi-
entes , ilico miſum noſtrum nomine A-
DALBERTUM , finifcalcum videlicet noſ-
trum , qui hoc per veraces & mcliores ho-
mines , pagenses scilicet loci illius , di-
ligenter inquireret utrum ita eſter an non ,
miſimus . At ille secundum quod illi injun-
ixeramus , diligentissimam adhibens inquiſi-
tionem , repperit quod noſtri servi aliquam
partem ipsius Waldi iuſtice ad partem noſ-
trām tenuiſſent ; sed dum hēc nobis relata
forent , ut merces parentum noſtrorum in-
violabiliter conservaretur , miſimus alium
miſum noſtrum , WITHARIUM scilicet ,
ut & ipſe prædictum Waldum perlatis fi-
gnisque certis designaret , & partem exinde
prædicti monasterii reuſtiret : quod ita &
fecit . Sed dum nobis hēc omnia ſe feciſſe
retulifſſer , pro mercedis ſuę augmento juſ-
ſimus hanc auctoritatem noſtrām fieri , &
primum determinationem memorati Waldi ,
& ſicut a miſo noſtro designatum eſt ,
inſcri per loca denominata , id eſt marcha
de Romarifville in dextra parte monasterii
in Lindinawinca , inde in Folkeſfelt , & per
longum Pyrumbach uſque in Prumia . Inde D
pergunt Mariburias , inde per Hundines-
bach , per viam qua p̄griſ ad Steinbuhil ,
& per medium Steinbuhil , inde ad Sconen-
bach , inde ad Sconenſeidl , inde in Firni-
bach , inde ſuſum per Albam uſque in Hil-
dibach , inde uſque Centbuzzi , inde Garan-
bach , ubi ipſe ſurgit per longum uſque
in Hura & per Huram ad montem uſque
ad Barbach , qua eſt de ſinistra parte mo-
nasterii , & inde uſque in Buocha , & inde
uſque in Huochonlo , inde per viam uſque
in Sturenfelt , inde per Stufenbach in Ger-
bruchetsprunnon , inde in Suindinesbrath ,
inde per Bodilenpath uſque Bodilenbrath ,
inde ubi ſurgit rivulus Melana Hurspringa ,
inde in Melana per ipsum rivulum , inde
per Melana iofum uſque ad ſtrictam , inde
per ſtricta uſque ad Deofanſleid , inde in
Hagana , inde ad Merbach finit . Præcipien-
tes ergo jubemus , ut nullus abhinc fide-
lium ſanctæ Dei Ecclesiæ , noſtrorūmque de
prædicto Waldo partem memorati mona-
ſterii inquietare aut aliiquid refragare præ-
ſummat , vel quiddam moleſte inferre tenter ,
ſed ab hodierno die & deinceps memorati
Waldum quiete & ſecure juxta ſuam
determinationem noſtris futurisque Deo

proprio temporibus valeant poſſidere , &
facere quicquid pro opportunitate commu-
niſis congregationis elegerint ; quatenus pro
nobis , & conjugi , proleque noſtra , ſeu
pro ſtabilitate totius imperii noſtri a Deo
nobis conlati , & ejus clementiſima miſe-
ratione perpetuo conservandi , jugiter Do-
mini miſericordiam exorare delectet . Hēc
vero auctoritas uti a fidelibus ſanctæ Dei
ecclesiæ & noſtris verius credatur , & di-
ligenčius conſervetur , manu propria noſtra
ſubſcripſimus , & anuli noſtri impreſſione
ſignari juſſimus .

Signum domini HLUDOVICI ſereniſſimi ,
auguſti .

DURANDUS diaconus ad vicem ELI-
CHAR recognovi .

Data vi. idus Novembriſ anno 111. Chri-
ſto proprio imperii domni HLUDOVICI ſe-
reniſſimi auguſti , iudiſtione x.

Auctum Compendio palatio regio , in Dei
nomine feliciter . Amen .

C DIPLOMA LUDOVICI PII
imperatoris pro ecclesia Autiſſiodo-
renſi .

Conceſſam ipſi ab Angelholmo epifcopo Por-
renum villam conſirmat .

In nomine Domini Dei Salvatoris noſtri
IHSU CHRISTI , HLUDOVICUS divina or-
dinante providentia imperator auguſtus .
Cum petitionibus ſacerdotum iuſtis & ra-
tionabilibus divini cultus amore favcamus ,
ſuperna nos gratia muniri non dubitamus .
Proinde notum fit omnibus hominibus fi-
delibus ſanctæ Dei ecclesiæ noſtris que , præ-
ſentibus ſciliſ & futuris , c̄ia venerabiliſ
ANGILHELMUS Autiſſiodorenſis ecclesiæ
urbis epifcopus , adiens ſerenitatem culmi-
niſ noſtri , innotuit nobis , qualiter ad amo-
rem Dei , quafdam res ex ratione epifco-
patus ſui canoniciſ ecclefia ſ. Stephani ,
cui ipſe auctor præſt , ad ſtipendia eorum
contulifſer , qualiter poſtpolita totius ne-
ceſſitatis excuſatione , fratres ibidem de-
gentes & canoniciſ ordinem religioſe cu-
ſtodiſ , & Deo inſtanter in eodem loco
poſſint deſervire , id eſt villam qua dicatur
(a) Porrenum , cum viſiſ & appendiſiſ eo-
rum , exceptiſ Nancereolum , Linderiacum
& Lupinum , nec non & Rivum , viſas quaſ
prælatuſ ipſiuſ ſediſ ad utendum reſer-
vit ; petens ut ſuper hac re ob firmitatiſ
cauſam noſtræ auctoritaris conſirmationem
habere mereretur . Cujus petitioni , quia iuſta
& rationabilis nobis viſa eſt , aſſentiuſ præ-
bere placuit , & hanc noſtræ auctoritate fir-
mitatiſ gratia fieri juſſimus , per quam præ-

Anno 720.
Ex ante-
graphe
crat domi-
nus le Bouf
canonius
Epifcopus
Autiſſiodo-
renſis .

[4]

(a) Porrenum , gallice Pourrain , in antiquioribus cartis
Pulverenum a loco pulvere oblico dicatum .

cipimus atque jubemus, ut prædicta villa sicut ab eodem ANGILHELMO episcopo constituta est, ita deinceps nostris & futuris temporibus cisdem canonicis stipendiariæ, disponente atque ordinante episcopo qui præfatae sedi præfuerit, existat, & nullus quislibet ex successoribus ejus eamdem villam in beneficium alicui dare, aut de stipendiis eorumdem canonicorum penitus auferre præsumat, sed per diurna tempora inviolabiliter arque inconvulse persistat. Et ut hæc auctoritas nostris futurisque temporibus, Domino protegente, valeat inconvolsa manere, anuli nostri impressio ne subter eam jussimus insigniri.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDU-

GISI recognovit.

Data pridie iduum.... anno Christo proprio sexto imperii domini Hludowici Piiissimi augusti, indictione decima tertia.

Actum Aquisgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMINI imperatoris Hludowici.

De silva quam dedit ad S. Goarum.

Anno 820.
Ex cartario
Immacul.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, HLUDOWICUS divina ordinate providentia imperator augustus. Si liberalitatis nostræ munere, de beneficiis a Deo nobis conlati, locis Deo dicatis quiddam conferimus, id nobis & ad mortalem vitam feliciter transfigendam, & ad æternam perpetualiter obtinendam, profuturum liquido credimus. Idcirco novrit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum solertia, quia nos divina aspiratione tacti & caelestis patriæ amore succensi, libuit nobis ob animæ nostræ salutem, ad cellam S. Goar, ubi ipse sanctus corpore requiescit, quæ est ex ratione monasterii S. Salvatoris Prumiensis, quod quondam dominus PIPPINUS rex avus noster, & BERTA regina ava nostra in rebus proprietatis eorum ex fundamento construxerunt, ubi etiam præsentis tempore TAN-

CRADUS abba præcessit cernitur, quamdam partem silvæ, quæ est intra Wasaliam & Bidobricum, fiscos nostros, vel quæ infra sunt præsentibus tradere, & de nostro jure in jus & dominationem præfatae cellæ atque monasterii conferre. Silva vero ipsa has habet terminaciones. Incipit enim Antilioli rivulus, ubi ipse confluit in Rhenum, usque in eum locum ubi ipse surgit, inde subitus Hoavelia, deinde venit in Vvinbach usque in Horen, exinde in Moldeshart usque in Boucha rivulo, & per ipsum fursum usque ubi ipse

A surfit. Inde venit in rivulum qui vocatur Westerbeia, & per ipsum deorsum usque ad stratum quæ pergit ad Trigorium, deinde vadit ultra ipsum rivulum, & venit in Heiwilari usque ad stratum quæ pergit ad Confluentum, exinde in Basanbrunnum, & per ipsum deorsum usque in Grandervium, & per Grandervium usque in Rhenum. Infra has terminaciones quantumcumque ibidem continetur, cum villula quæ vocatur Biberesheim, in qua sunt mansæ duo & manentes duodecim. Nomina vero mancipiorum hæc sunt, Ruotlandus cum uxore sua Heli-

dim, & cum infantibus corum, &c. Hanc vero silvam secundum dimensionem & conlatationem superius præscriptam, cum terris tam cultis quam incultis, pratis atque pascuis, exitibus & regressibus, mobile & immobile, totum & ad integrum, per hanc nostræ auctoritatis donationem memoratæ cellæ S. Goaris, & prædicto monasterio sancti Salvatoris Prumiensis ad stipendia fratribus ibidem Deo militantium, vel cunctas ejusdem monasterii necessitates consulendas, ob emolumentum animæ nostræ perpetuilater concessimus, atque perpetuo ad habendum delegamus, ita videlicet, ut quicquid de hoc rectores & ministri supra memorati monasterii disponere atque ordinare, vel etiam facere voluerint, libero in omnibus perfrauent arbitrio faciendi. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora melius conservetur, manu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLUDOWICI serenissimi imperatoris.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDU-

GISI recognovit.

Data 11. cal. Februarii, anno, Christo proprio, vi. imperii Hludowici augusti, indictione xiiii.

Actum Aquisgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA NUNCUPATORIA (a) [a]

Haligarii Cameracensis episcopi ad Eboneum archiepiscopum Remensem in libros de Vita sacerdotum ab eo conscriptos.

HÆc pauca beatitudo vestra gratifica, Circa 820.
Ex ms. Tre-
virensis S.
Matthiae
monasterii.

Quæfo, excipiatur deflorata, quæ non

ex uno unius doctoris prato divinæ auctori-

tatis studi decerpere, sed per multorum

patrum florigerâ rura cordis & corporis

cervice summiſa studioſe succinſim cele-

riterque, ut iussio sanctitatis extitit vestræ,

cucurri, & ex his odoriferos, Domino

hece ad 820. Sub eodem etiam Ebone collectus est & compi-

latus per Haligarium Cameracensem episcopum liber qui

intitulatur de vita sacerdotum.

E ij

Nullum auctoris nomen præfixum habet codex S. Matthie Trevirensis, ex quo hanc descripsimus epistolam, verum germanum scriptorem designat Albericus in chronicâ, ubi

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

largiente, prout potui, flores excerpti, hanc-
que quadriformem hujus voluminis intexui
coronulam, sicut in præfatiuncula subse-
quenti vestra sancta dinoscere poterit induf-
tria. Ex quibus vero auctoribus, vel opus-
culis, ac institutis hæc sunt excerpta, in
margine vel titulis hujus opusculi nomina
eorum retinuerunt aucta. Obscero ut si
cui hæc transcribere placet, eadem patrum
nomina, sicut in hac pauperissima excerptio-
ne apposita invenerit, suis in opusculis si-
militer adfigat. Nemo etenim hæc SS. pa-
trum eloquia præsumitufe reprehendat,
sed potius consideret, quæ pie sunt dicta,
& studiose relegat, & opere, ut Dominus
dederit, studiosius adimpleat. Idcirco ex
innumeris divinis constitutionibus ad cor-
rigendos vel instruendos mores humanos
tam exigua in hoc opusculo collegi dicta,
quia mihi ..... ris curriculo cu ..
..... locissimo, nec non & ma ....
hi quia codices huic operi necessar ....
aliquando ad hoc opus pertinentia repperi,
testimonio minime habere potui. Opto pa-
ternitatem vestram semper valere in Do-
mino.

*Hæc sunt sanctorum nomina patrum, quo-
rum ex opusculis hic exceptionis constat edi-
tus esse libellus, piissima juvante gratia.*

Ex editis beatissimi martyris Cypriani
Cartaginensis episcopi, nec non & clarissimi
doctoris Gregorii Nazianzeni episcopi, Am-
brosi quoque Mediolanensis, Johannis
Chrysostomi, Basili Cæsariensis, Fructuo-
si Tarraconenensis, sanctorumque Romanæ sed-
is pontificum Innocentii, Leonis, Cælef-
tini, Symmachii, Gelasii atque Gregorii,
seu & luciflui auctoris Augustini Hypopo-
nensis episcopi, Aurelii Cartaginensis, Iosi-
dori Spalensis, ac Prosperi eloquentissimi
prefulsi, sanctissimi quoque Hieronymi
presbyteri, & Cassiani facundissimi docto-
ris, ac venerabilis Bedæ presbyteri, sancti-
que Ferioli martyris, & S. Columbani con-
fessoris, seu & Maximi Taurinenensis epis-
copi, Cæsarii Arclatenensis pontifici, atque
sanctissimi viri Effrem diaconi, aliorumque
doctorum, nec non & sacerorum canonum
institutis hæ succinctum divinæ excerpta
sunt sententiae.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT PRÆFATIO
OPERIS SUBSEQUENTIS.

EX diversis sanctorum patrum opuscu-
lis & institutis, largiente Domino nos-
tro JESU CHRISTO, quatuor in hujus volu-
minis corpusculo excerpti continentur li-
belli. Primus denique de vita & prædica-
tione, ac discretione, nec non & sollicitu-
dine sacerdotis enarrando brevitatis studio
percurrit. Secundus de modis pœnitentia, &
levioribusque delictis, ac satisfactione co-

A rum. Tertius de mortalibus peccatis, eo-
rumque pœnitudine ac satisfactione, nec
non & de octo principalium vitiorum ori-
gine & vexatione, ac curatione eorum elo-
quitur. Quartus de diversis peccatis ac cri-
minibus, eorumque vitiis ac satisfactioni-
bus, ex sacerorum canonum orthodoxorum
que patrum institutis terminatur. Quisquis
igitur indocti excerptoris percurrerit ex-
cerpta, & congrue aliqua repererit deflo-
rata, dignas Domino qui hæc dedit, refe-
rat gratias. Si qua vero minus caute fortasse
invenerit excerpta, compassus humanae fra-
gilitatis excerptori indulget, & pro cunc-
tis illius commissis apud piissimum æter-
numque judicem assiduus piissimusque in-
tercessor existat.

Explicit prefatio.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI.

- i. De vita sacerdotum qualis sit.
- ii. De doctrina & exemplis sacerdotum.
- iii. De exemplis pravorum sacerdotum.
- iv. De sacerdotibus qui verbo vel exem-
pto subjectos destruunt.
- v. De sacerdotibus qui bene docent & ma-
le vivunt.
- vi. Quod nihil proficit sacerdoti, etiam si
bene vivat, si male viventes non contra-
dictit.
- vii. Qualis debet esse discretio in prædi-
catione doctoris.
- viii. Quantus esse debet ordo atque con-
sideratio prædicationis in ore doctoris.
- ix. De doctrina & eruditione sacerdo-
tis.
- x. Qualiter sacerdos aliquando mala pro-
ximi taceat vel dicat,
- xi. Quanta esse debet diversitas in sermone
prædicationis.
- xii. Qualis esse debet discretio in confes-
sione peccatoris.
- xiii. Qui vult confiteri peccata sua, si om-
nibus debet confiteri, & quibuslibet,
aut certis quibusque.
- xiv. Si oportet gesta turpia & obscena con-
fitement inverecundiis enuntiare omni-
bus, aut certe quibusque, vel quibus illis.
- xv. Ut nullus sacerdoti ac confessori suo
malas cogitationes suas occulteret; sed
mox ut ortæ fuerint, confiteatur.
- xvi. Qualiter debent habere sacerdotes dis-
cretionem in iudicio pœnitentia.
- xvii. Qualis debet esse sollicitudo circa
pœnitentes.
- xviii. Pœnitentem ex corde quomodo o-
portet suscipi.
- xix. Erga eum qui pro peccato non pœ-
nitet quales esse debemus.

Explicit capitula libri primi.

INCIPIT PRÆFATIO LIBRI SECUNDI.

Post primum namque libellum, qui de

73 facerdotis rectorumque omnium vita & A sermone ac discretione , nec non & sollicitudine est , utcumque breviter ex sacris sanctorum patrum paginis excerptus , secundus hic , opitulante Deo , ex eorumdem libris defloratus incipit libellus , de modis videlicet pœnitentia , pro minimis levioribusque excessibus , ac eorum satisfactione . Cepto igitur hujus exceptionis ordine , cursum breviterque , ut auctor lucis æternæ monstrare dignabitur , reliqua prosequamur .

Explicit prefatio libri secundi.

INCIPUNT CAPITULA EJUSDEM.

- I. Quibus modis cuncta per Christi gratiam remittuntur peccata .
- II. Quod per satisfactionem pœnitentiam universa delectantur peccata .
- III. Exempla antiquorum , qui per pœnitentiam restaurati sunt , atque ad Dei gratiam reducti .
- IV. Quod pœnitentia non tantum temporis longitudine , quam affectu & luctu cordis pensatur .
- V. Qualis debet esse modus pœnitentia .
- VI. Qualiter tempus pœnitentiae agere debemus in recordatione actuum vitiorum penitatur .
- VII. Cum quo timore & affectu recedendum est a peccatis , & cum quali spe debet accedere pœnitens ad Deum , & qualis debet esse in pœnitentia .
- VIII. Qualiter pœnitens qui vult a peccatis purgari , succidere debet primas prioris culpæ causas .
- IX. De laude & utilitate pœnitentia , & quibus artibus hortatur pœnitens servire Deo .
- X. Quibus gradibus coalescit omnis peccatum .
- XI. Quibus modis minima leviaque peccata perpetrantur .
- XII. De diversis levium culparum modis ac multiformibus quotidianis excessibus .
- XIII. Quam distictè sancti viri minima leviaque in semetipsis puniunt peccata .
- XIV. De judicio sacerdotis in levibus gravioribusque peccatis .
- XV. Qualiter amonendi sunt , qui in minimis excedunt peccatis . Ab hinc diversa ex diversis excessibus capitula .
- XVI. De eo qui orationis debitum tardius vel tepidius persolvit .
- XVII. De eo qui in oratione dormitaverit , &c. *Multa enumerantur peccata venialia.*
- XVIII. Quam utilis ac multum necessaria est confessio in minimis quotidianisque delictis .
- XIX. Quam multa & innumerabilia sunt levia delicta .
- XX. De emendatione ac satisfactione eorum qui in levibus quotidianisque excessibus delinquent .

Explicunt capitula libri secundi.

B

INCIPIT PRÆFATIO LIBRI TERTII.

De mortalibus peccatis ac criminibus , eorumque pœnitudine ac satisfactione , seu & de octo principalium vitiorum origine , vexatione , judiciis , objectionibus , remediosisque , nec non & de pugna virtutum contra vitiorum impugnationem , vel quibus modis , cogitatione , locutione , & opere perpetrantur peccata . Tertius hic , largiente Domino , ex dictis SS. Patrum , ut in prologo hujus opusculi præfati sumus , inchoat libellus . Tuis igitur meritis precibusque animatus , studiosissime pater , et si non ut debo , tamen prout potero , Deo favente , præceptis tuis satisfacere humiliter studebo .

Explicit prefatio libri tertii.

INCIPUNT CAPITULA EJUSDEM.

- I. De gravibus mortalibusque peccatis ac criminibus , eorumque pœnitudine & satisfactione .
- II. De materia octo principalium vitiorum , eorumque origine sobolum .
- III. De natura & origine superbiæ .
- IV. Quod superbiæ duo sint genera .
- V. Quod tantum sit malum superbiæ , ut ipsum Deum adversarium habere mereatur .
- VI. Qualiter superbia superbos vexat .
- VII. Quibus indiciis possit superbia cognosci .
- VIII. Quod nullum vitium tam declinat a mandatis Dei , quam superbia , & ipsam magis iram Dei provocat .
- IX. Objecio vel increpatio adversus superbos . Diversa super hoc testimonia .
- X. Quemadmodum superbiam superare possumus .
- XI. Remedia adversus morbum superbiæ .
- XII. De natura & origine inanis gloria .
- XIII. Qua comparatione monstretur natura cenodoxia , id est inanis gloria .
- XIV. Qualiter , vel quibus modis inanis gloria sectatores suos pulsat ac vexat .
- XV. Quibus indiciis possit inanis gloria cognosci .
- XVI. Increpatio adversus eos qui inanis gloria morbo vexantur . Diversa super hoc testimonia .
- XVII. Remedia quibus inanem gloriam superare possimus .
- XVIII. De natura & origine invidiæ .
- XIX. Qualiter invidos vexat invidia .
- XX. Quibus indiciis invidorum dinoscitur invidia .
- XXI. Increpatio adversus invidos .
- XXII. Remedia adversus morbum invidiæ .
- XXIII. De natura & origine iræ ac furoris .
- XXIV. Qualiter ira vexat iracundos ac furibundos .
- XXV. Quibus indiciis dinoscitur iracundus .

E iii

M I S C E L L A N E A

75

- xxvi. Increpatio adversus morbum ira.
- xxvii. Remedia quibus iram de cordibus nostris eradicare possimus.
- xxviii. De natura & origine tristitia mortifera.
- xxix. De natura & origine tristitia salutifera.
- xxx. Qualiter tristitia mortifera sectatores suos vexat.
- xxxi. Quibus indicis mortifera declaratur tristitia.
- xxxii. Increpatio adversus morbum mortifera tristitia.
- xxxiii. Remedia quibus tristitiam mortiferam de cordibus nostris exterminare possimus.
- xxxiv. De natura & origine avaritiae.
- xxxv. Qualiter avaritia vexat avaros.
- xxxvi. Quibus indicis cognoscitur avarus.
- xxxvii. Increpatio adversus avaros. Diversa super hoc testimonia.
- xxxviii. Remedia contra morbum avaritiae.
- xxxix. De natura & origine gastrimargiae, quae interpretatur ingluvies.
- xl. Qualiter ventris ingluvies vexat ac pulsat amatores suos.
- xli. Quibus possit indicis cognosci gastrimargus, id est gulæ deditus.
- xlii. Increpatio adversus gulæ deditos.
- xliii. Remedia contra morbum gastrimargiae, id est ventris ingluvem.
- xliv. De natura & origine luxuriae, & fornicationis, ac immunditiae.
- xlv. Qualiter luxuria vexat luxuriosos & fornicatores.
- xlii. Quibus possit indicis cognosci luxuriosus.
- xlvii. Increpatio adversus luxuriosos ac fornicatores, nec non & immundos.
- xlviii. Remedia contra morbum luxuriae ac fornicationis, omniumque immundorum nefandorumque criminum.
- xlix. De gastrimargia, ceterorumque principium vitiorum recapitulatio.
- l. De fornicatione.
- li. De philargia.
- lii. De ira.
- liii. De tristitia.
- lvi. De accidia.
- lv. De natura & origine accidiae.
- lvi. Qualiter accidia vexat accidiosos.
- lvii. Quibus indicis cognoscitur accidiosus.
- lviii. Increpatio contra spiritum accidiae. Diversa super hæc testimonia.
- lix. Remedia quibus accidiam superare possimus.
- lx. De cenodoxia, id est vana gloria.
- lxii. De superbia.
- lxiii. De sex vitiorum concordia & duorum ab eis dissidentium cognatione.
- lxiii. De origine & qualitate uniuscujusque vitii.

76

- A lxiv. De varia obpugnatione vitiorum omnium.
  - lxv. De instituendo adversus vitia certamine, secundum ipsorum infestationem.
  - lxvi. De duobus vitiorum generibus & efficientia eorum quadripertita.
  - lxvii. Recapitulatio de gastrimargiae & fornicationis passione & curatione earum.
  - lxviii. Quæ carnalia vel quæ spiritualia dicuntur esse vitia.
  - lxix. Testimonia diversa super significacionem octo vitiorum.
  - B lxx. Quod devicta passione gulæ, impendens sit labor ad virtutes ceteras obtinendas.
  - lxxi. Quod non idem præliorum ordo sit qui ponitur in catalogo vitiorum.
  - lxxii. Quomodo secundum octo vitia, octo gentium numerus impletatur.
  - lxxiii. Quod contra unumquodque vitium singulae virtutes sunt opponendæ.
  - lxxiv. Quibus modis committitur peccatum.
  - lxxv. De his qui cogitatione delinquunt.
  - C lxxvi. Quam periculose sit cogitationes malas delectare.
  - lxxvii. Quod omnia cogitationum secreta divinis aspectibus sunt aperta.
  - lxxviii. De his qui sermone offendunt.
  - lxxix. De mendacio.
  - lxxx. De diversis mendaciorum generibus.
  - lxxxi. De diversis gravioribus mortalibus que peccatis ac sceleribus, quæ perpetrantur locutione.
  - lxxxii. De his qui opere & actu modis diversis peccant.
  - D lxxxiii. Item de diversis ac multiformis modis peccantium.
  - lxxxiv. Quod aliquando ex peccatis quædam generantur peccata.
- Explicitur capitulu libri tertii.
Quartus liber omnino desideratur.*

D I P L O M A L U D O V I C I P I I

imperatoris pro monasterio Indensi.

Eximit illud ab omni teloneo in omnibus imperii sui ditionibus.

E **I**N nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI. HLU DOVICUS divina ordinante providentia imperator augustus, omnibus episcopis, abbatibus, comitibus, vicariis, centenariis, thelonariis, actionariis, vel omnibus rempublicam administrantibus, seu ceteris fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, tam præsentibus quam & futuris. Notum sit, quia concessimus monasterio (a) nostro, quod dicitur Inda, [4] quod est dicatum in honore Domini & Sal-

(a) Suum vocat Indense monasterium, non solum quod regio suo palatio proximum esset; sed etiam quia illud fundaverat.

Anno 521
Ex m.
domini de
Louvre.

vatoris nostri JESU CHRISTI, constructum A
in silva nostra Arduenna, ubi etiam nunc
religiosus vir (a) BENEDICTUS abbas praefect,
& omni congregacioni ibidem Deo famu-
lanti, omne thelonium, tam de navibus,
qua per diversa flumina imperii nostri, pro
qualibet re discurrent, quam & de curris
& sagmariis * necessariis ipsius monasterii
vel congregacionis ibidem Deo famulantibus
deferentibus, vel de quolibet alio negotio
undecumque fiscus thelonium exigere poterat,
in integrum concessimus, ut nullus
quilibet thelonium aut aliquam exactiōnē
accipere aut exigere presumat. Unde hanc
nostrā auctoritatis praeceptionem predictō
monasterio & congregacioni ibidem degenti
sici præcipimus, ut naves, vel curra, &
sagmarii, seu quelibet alia vehicula, ad
diversa negotia ipsius monasterii peragenda,
& ad necessitates ejus sublevandas, per uni-
versum imperium nostrum libere discur-
rant, & nullus publicus judex, vel quilibet
exactor judicariæ potestatis, aut thelonia-
rius de navibus aut de omnibus que supra
memorata sunt, undecumque videlicet fiscus
thelonium exigere potest, ullum thelo-
nium, aut ripaticum, aut portaticum, aut
pontaticum, aut saltaticum, aut rotati-
cum, aut pulvératicum, aut cesponticum,
aut travaticum, aut ullum occursum, vel
ullum censum, aut ullam retributionem ab
eis requirere aut exactare presumat. Sed
licitum sit absque alicuius illicita contraria-
ritate vel detentione per hanc nostram
auctoritatem, naves, curra, sagmarios,
vel cetera vehicula, & homines qui hoc
providere debent, cum his quæ deferunt,
per universum imperium nostrum libere at-
que secure ire & redire, & si aliquas mo-
ras in quolibet loco fecerint, aut aliquid
mercati fuerint aut vendiderint, nihil ab
eis prorsus, ut dictum est, exigatur. Hæc
vero auctoritas ut pleniorum in Dei nomi-
ne obtineat vigorem, & omnibus verius
nostra esse credatur, & diligenter conser-
vetur, de anulo nostro subter jussimus si-
gillari.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDU-

GISI recognovit.

(b) Data sexto idus (b) Februarii, anno
Christo propitio VIII. imperii domini HLU-
DOUVICIS serenissimi augusti, indictione
XIV.

Actum Aquisgrani palatio regio, in Dei
nomine feliciter. Amen.

(a) Hic est maximus illus Benedictus ordinis nostri refor-
mator, abbas Anianensis & Indensis, cuius maxime opera
congregatum fuerat paucis ante annis, scilicet 817. Aquis-
granum concilium.

(b) Ac proinde datum & concessum est sanctissimo abbati
Benedicto istud diploma, tribus autem ipsius mortem diebus,
nam tertio idus Februarii anni 821. indictione 14. præsen-
tem cum eterna vita mutavit, in suo Indensi canobio.

PRÆCEPTUM QUOD DOMNUS
imperator Hludovicus fecit Folcowino
de res suas in Egrifco.

Anno 821.
Ex cartario
Prumensi.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nos-
tri JESU CHRISTI. HLUDOVICUS divi-
na ordinante providentia imperator augus-
tus. Omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ
& nostris, præsentibus scilicet & futuris,
seu missis nostris discurrentibus. Notum sit
vobis, quia quidam homo nomine Fulqui-
nus de pago Engriſgoe, & de villa Mein-
buro, nostram adiit clementiam, innotuit
mansuetudini nostræ, qualiter dum in Dei
& nostra utilitate contra Sclavos pergere
deberet, res suas proprias quas habebat
Teuchardum quondam cartolarium noſtrum
tradidit, ea videlicet conditione, ut
si Domino auxiliante, de illo itinere rever-
teretur, easdem res suas illi redderet, &
si vitam præsentem in illo exercitu amitte-
ret, pro ejus anima jam dictas res dareret.
Sed dum ipfe de eadem expeditione fuisset
reversus, defunctum invenit cumdem Teu-
chardum, etiam omnes illas res, quas
idem Fulquinus modo superius comprehen-
so illi delegaverat, in juris nostri vestitu-
ram habere acceptam. Idemque obnoxie de-
precans in nostra eleemosyna hoc inquirere
juberemus, utrum ita veritas esset an non.
Nos vero ejus petitioni propter divinum
amorem renuere noluimus; sed libuit no-
bis potius Hagunonem vasallum nostrum
hanc rem investigare præcipere, qui nobis
renuntians per omnia ita verum esse sicut
dicebat. Ob hoc placuit nobis, ut idem
Fulquinus præfatas res in nostra eleemosy-
na iterum sibi obtineret. Et propter hoc
quod in jure ditionis nostra vestitura accep-
ta fuerat, nostrum præceptum illi confcri-
bere, per quod præcipimus atque jubemus,
ut ab hinc in futurum pro hac causa a nul-
lius vestrum aliqua patiatur calumnia, vel
fatigatione, vel aliquod impedimentum,
sed potius sicut prius potestatem de eisdem
rebus habuit, ita ab hodierna die & tempo-
re per hanc nostram auctoritatis confirma-
tionem, præscriptas res teneat atque possi-
deat, vel quicquid exinde facere voluerit,
liberam in omnibus habeat faciendi potes-
tatem. Et ut hæc auctoritas firmior habeat-
ur, & per futura tempora melius conser-
vetur, de anulo nostro subter sigillari juf-
simus.

FARAMUNDUS ad vicem FRIDUGISI ab-
batis recognovi.

Data xvii. cal. Augusti, anno Christo
propitio imperii nostri VIII. indictione
XIII.

Actum Aquisgrani palatio regio, in Dei
nomine feliciter. Amen.

P R A E C E P T U M .
Quod fecit dominus Hloduwicus imperator de illo concamio quod fecerunt
Tancradus abbas atque Fulbertus.

Anno 223.
Ex cartario
Prumiacensi.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI. HLUODWICUS divina ordinante providentia imperator augustus. Si enim ea quæ fideles imperii nostri pro eorum opportunitatibus inter se commutaverint, nostris confirmamus edictis, imperialem exercemus consuetudinem, & in postmodum jure firmissimo mansurum esse volumus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum sagacitas, quia vir venerabilis TANCRADUS abba ex monasterio, quod dicitur Prumia, constructum in honore Domini & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, nobis suggestus, eo quod cum quodam homine nomine Fulberto de quibusdam rebus commutationem fecisset, pro ambarum partium opportunitate. Dedit igitur prædictus vir venerabilis TANCRADUS abba ex ratione prædicti monasterii, una per consensum & conhibentiam monachorum, ibidem degentium, præfato Fulberto ad proprium suum perpetualiter ad habendum, quasdam res quæ sunt in pago Warmacinse, in villa quæ dicitur Flaconheim mansos duos cum dominibus, ædificiis, terris, vineis, pratis, silvis, pascuis, adjacentiis, exitum & regressum, vel quantumcumque in eadem villa de ratione prædicti monasterii præsenti tempore ibidem legitime habere dinoscitur. Et econtra in compensatione harum rerum dedit prædictus Fulbertus ex proprio suo præscripto monasterio, omnique congregacioni ibidem Deo per tempora militanti, quasdam res quæ sunt in eodem pago, in villa quæ dicitur Glaol-fesheim mansum unum, & in alia villa quæ dicitur Villarie, mansum unum, nec non & in tertio loco in villa nuncupante Leivordesheim, curtilem unum, similiter & in quarto loco in villa, cuius vocabulum est Huccenheim, duas partes de jurnale cum terminis & laterationibus suis. Has vero res cum dominibus, ædificiis, terris, vineis, pratis, silvis, pascuis, adjacentiis, exitum & regressum, vel quantumcumque in prædictis locis præsenti tempore legitime habere & possidere dinoscitur. Unde & duas commutationes pari tenore conscriptas, manibusque bonorum hominum præ manibus se habere professus est, sed pro integra firmitate petiti celsitudinem nostram, ut ipsas commutationes denuo per nostrum mansuetudinis præceptum confirmare deberemus. Quorum petitionibus denegare nolui-
mus assensum, sed sicut unicuique fidelium nostrorum juste potentium, ita nos illis

A concessisse atque confirmasse cognoscite. Præcipentes ergo jubemus, ut quicquid pars juste & rationabiliter alteri contulit parti, deinceps per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneat atque possideat, & faciat quidquid voluerit. Et ut hæc auctoritas per futura tempora inviolabilem obtinet situitatem, & ab omnibus melius credatur atque conservetur, anuli nostri impressione signari jussimus.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDELIS recognovi.

Data idus Octobris, anno Christo propitio x. imperii dorani HLUODWICI piissimi augusti, indictione prima.

Actum Aristallio palatio regio, in Dei nomine feliciter.

P R A E C E P T U M H L U D O V I C I
imperatoris de concamio quod fecit
Tancradus abba cum Opilone.

IN nomine Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, HLUODWICUS divina ordinante providentia imperator augustus. Si enim ea quæ fideles imperii nostri pro eorum opportunitatibus inter se commutaverint, nostris confirmamus edictis, imperialem exercemus consuetudinem, & hoc in postmodum jure firmissimo mansurum esse volumus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum industria, quia vir venerabilis HILDOVINUS abba sacrique palati nostri summus capellanus innocuit celsitudini nostra, co quod religiosus vir TANCRADUS abba monasterii Prumiacensis, cum quodam homine nomine Opillonem, de quibusdam mancipliis commutationem fecisset. Dedit igitur prædictus vir venerabilis TANCRADUS ex ratione præfati monasterii sui Prumiacensis, quod est constructum in honore Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, consentiente ejusdem congregatione præfati monasterii, prædicto Opiloni mancipia septem his nominibus, Theotharum, Grimoldum, Theotgaudum, Werintrudim, Gozam, Hunlindam, Bertrudam. Et econtra in compensatione horum mancipiorum dedit prædictus Opilo ex suo proprio ad jam dictum monasterium mancipia xiiii. his nominibus, Germundum, Reginerum, Norbertum, Bernoldum, Thiedoldum, Hautmarum, W'ingodum, Rotgerum, Wigiradum, Bumannum, Willifundam, Thicodulfum, Theotlindam, Anstilam. Unde & duas commutationes pari tenore conscriptas, manibusque bonorum hominum roboratas, se præ manibus habere professi sunt. Sed pro integra firmitate pericrunt celsitudini nostræ, ut ipsas commutationes denuo per * nostrum mansuetudinis præceptum plenius confirmare deberemus, quorum petitionibus

Anno 223.
Ex cartario
Prumiacensi.

* s. videlicet

titionibus denegare nolumus; sed unicuique fidelium nostrorum juste petentium ita nos concessisse atque in omnibus confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars iuste & rationabiliter alteri contulit parti, deinceps per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo reneat atque possideat, ut quidquid exinde facere voluerit, libero in omnibus perfruatur arbitrio faciendi quicquid elegerit. Et ut hac auctoritas firma habeatur, & per futura tempora melius conservetur, de anulo nostro subto jussimus sigillari.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDEGISI recognovit.

Data 1111. cal. Septembbris, anno Christi propvio x. imperii domini Hludowici Piissimi Augulti, indictione 1.

* f. Con-
Actum * Construentes super Mosellam, in Dei nomine feliciter. Amen.

D I P L O M A L U D O V I C I
& Lotharii imperatorum pro S. Adalardo abbe Corbeiensi.

Monasterium Corbeiense sub sua suscipiant C protectione.

Anno 816.
Ex archi-
bus Cor-
biefi na-
turali.
IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI. LUDOVICUS & LoTHARIUS divina adjuvante providentia imperatores auguli. Si libertatis nostræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii, & necessitates ecclesiasticas ad petitiones servorum Dei nostro relevamus juvamine, atque imperiali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Noverit igitur sagacitas seu utilitas omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum, quia vir venerabilis ADALARDUS abbas senex de monasterio, quod est in honore beatorum apostolorum Petri & Pauli & S. Stephani prothomartyris constructum, in pago Ambianensi, super flumen Somana, petit celsitudinem nostram, ut ipsum monasterium sub nostro munimine & defensione cum cellulis sibi subjectis, & rebus vel hominibus ad se pertinentibus confirmare . . . fecissemus, ut nostræ immunitatis auctoritate amodo & deinceps ab inquietudine judiciaria potestatis idem munirum atque defensum fuisset monasterium. Cujus petitioni assensum præbuiimus. Et hoc nostræ auctoritatis præceptum erga ipsum monasterium immunitatis atque tutioris gratia pro divini cultus amore, & animæ nostræ salute fieri decrevimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus judex publicus, vel quilibet ex judicaria potestate in ecclesiis vel agros seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in qui-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A busliber pagis vel territoriis infra ditionem imperii nostri iuste & legaliter memoratum tenet vel possidet monasterium, vel ea quæ deinceps in jure ipsius monasterii contigerit augeri, aut mansiones vel paratas facendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos quam servos super terram ipsius manentes injusto distingendos, nec ulla redibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris vel futuris temporibus ingredi nec exigere præsumat, sed licet memorato abbati, suisque

B successoribus res prædicti monasterii S. Petri cum omnibus sibi subjectis rebus vel hominibus ad se pertinentibus, sub tuitionis atque immunitatis nostræ defensione, remota totius potestatis inquietudine, quieto ordine possideat, & nostro fideliter parere imperio, atque pro incolumitate nostræ conjugis, ac propinquorum, ac prolis, & etiam imperii a Deo nobis collati, una cum clero sibi subiecto, Dei immensam clementiam jugiter exorare. Volumus quoque ut prædicti monasterii monachi licentiam habent, secundum regularis virtutis institutionem, eligendi sibi abbatem, quamdui regalis celsitudo viguerit. Et ut hac auctoritas firmior habeatur, & per futura melius conservetur, manibus propriis subter eam firmavimus, & anulis nostri impressione firma-ri fecimus.

Signum HLUDOVICI serenissimi imperatoris.

Signum HLOTHARII gloriosissimi augusti.

..... ad vicem Fridugisi recognovit.

Data Aquisgrani, anno xii. imperii Ludovici & Lotharii iv.

P R A E C E P T U M P I P P I N I
regis Aquitanæ pro Turonensi S.
Martini ecclesia.

Marciacum villam ab Iterio & Alcuino abbatibus Erlaldo in censem datam, post illius mortem S. Martino restitutam confirmat.

Anno 818.
Ex cartario
S. Martini.
PIPPINUS gratia Dei rex Aquitanorum. Noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum solertia, quia FRIDUGISUS vir venerabilis abba & rector ecclesie beatissimi Martini, patroni videlicet nostri, suggestis serenissimi augusti auribus, pro quadam villa nomine Marciagus, quæ in pago Arvernico ac Tolornensi, in vicaria Claromontensi sita, quæ dudum a quibusdam fidelibus per cartulas cessionis memoratae ecclesie, specialiter ad vestimenta fratrum conlata fuerat, quam etiam ITERIUS quondam abba Erlaldo eidem genitoris nostri senescal per ejus pe-

F

titionem, ea conditione, ut annuatim exinde censum persolveret, concesserat, & quam postea dominus **ALCUINUS** successor ipsius, ejusdem monasterii rector, similiter ad petitionem genitoris nostri prædicto Erlaldo sub eodem censu prescriptum habere permiserat, eo modo ut post decesum illius abque ulla interpellatione, aut alicujus contradictione memorata villa cum omnibus appendicibus & rebus sibi pleniter aspicientibus, in ditionem præstatæ ecclesiæ immeliorata restitueretur, obsecrans, ut ejus consueta pietas efficeret, quatenus propter hanc occasionem, id est, quia tamdiu per petitionem ejus fuerat sub censu in beneficio habita, ne aliquando possit a potestate ipsius monasterii subtrahi, cuius suggestioni genitor noster libenter annuens, præcepit nobis, ut tam dicta res post decesum memorati Erlaldi per illius, & nostram auctoritatem secundum præscriptam conditionem in potestatem sancti Martini reducerentur; sed dum haec agerentur, sepe dictus Erlaldus finem vivendi fecit, & nos prædictas res per missos nostros ad partem sancti Martini coram multis, sicuti & factum est, reddere jussimus; sed superius nominatus **Fridugius** abba, petit celsitudini nostræ, ut pro firmatis studio nostram præceptionem super hoc ei facere jubemus, per quam omnes occasionses quæ a malivolis hujus rei gratia objici poterant, in futurum penitus excluderentur, & ipsæ res absque alicujus contradictione, subtractioneve, aut diminoratione in ditionem beati Martini, nostris & futuris temporibus sub nostræ tuitionis defensione immunitatæ auctoritate sicut ceteræ res ejusdem ecclesiæ in refragabilitate possiderentur. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus ex fidibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, presentibus scilicet & futuris, de prædictis rebus aliquam inquierudinem aut contrarietatem rectoribus beati Martini, aut eorum procuratoribus facere præsumat, sed liceat eas per hoc nostræ confirmationis ac auctoritatis præceptum, sub genitoris nostri & nostra ac successorum, Deo annuente, nostrorum, per futura tempora pleniter absque alicujus contrarietate, ad supplendas in vestimentis fratrum ibidem degentium necessitates, quiete ac perpetuo possidere. Nullus etiam minister publicus aut quilibet judicaria potestate prælatus ad causas ibidem audiendas, ingredi aut exiendi, vel tributa, seu mansionaticos, aut paratas, vel ulla redhibitiones exigere aut accipere præsumat, sed quicquid de sepe dictis rebus exigi aut habere poterit, totum propter emolumendum anima nostræ ad vestimenta

(a) Hic Theganus antistes alius nobis non videtur a celeberrimo illo Thegano vita Ludovici Pii scriptore, qui teste Vossio de Historicis Lacinis cap. 33. fuit chorepiscopus Trevicensis, vii Valfrido Straboni cognitus, nobilis genet,

A fratum ornanda, per hanc nostræ confirmationis auctoritatem plenius cedat. Et ut haec, a fidibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris verius credatur, ac diligentius conservetur, manu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum **PIPPINI** regis.

SASIABODUS diaconus ad vicem **ALDRICI** recognovit.

Data vi. idus Martii, anno xv. imperii domini **LUDOVICI** serenissimi augusti, & xii. regni nostri.

B Datum in Aquisgrani palatio, in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA THEGANI

antistitis Hattoni venerabilis præfuli.

Mittit ei librum Alcuini de Trinitate.

DOMINO venerabili & in Christo patri cita sic.
Ex antiga
ml. S. p.
hannibali
Florimpi
ab annu
circa
700. ac
vita.
HATTONI nobilissimo duci ac consuli, (a) **THEGANUS** peccator, licet antistes in Domino Iesu CHRISTO dicit salutem.

Cum mihi diu cogitanti quid ex pauperitate mea vestræ serena præsentia præfertare potuisse, propter immensam benignitatem vestram, quam assidue, non meis meritis exigentibus, ostendere dignati fuisti, & ut nominis mei memoriam vestræ pietati commendarem, nihil aliud ad mentem cucurrit, nisi ut aliquod opusculum sanctorum patrum vobis dirigerem, ita quo sanctum ingenium vestrum exercere potuissentis; & ideo istud volumen vobis transmisi, quod sanctus **ALCUINUS** summus scolasticus ex variis libris S. Augustini congregavit in unum, quod peritissimo ac nobilissi-

Dmo imperatori KAROLO tradidit, sicut prologus istius libri indicat, ubi inveneri potest, sicut maxima necessitas est mortalium, de divina natura ac de essentia, de æterna gigantia Dei Patris, de æterna nativitate Filii Dei, de æterna processione Spiritus sancti. De incarnatione IESU CHRISTI filii Dei. Quomodo sit unus Deus trinus, & trinus unus, sicut vera fides credere jubet, & qui sic non credit, alienus a Christo est. *Et alia manu:* Inclita gloria Christi te diu in hoc seculo custodire & protegere dignatur, & post haec mortalia tempora, ad illam beatitudinem perducat, cui finis adpropinquare non potest. Valere.

Salve magne parens, felix sis semper in ævum.

Dona superna Deus addat ubique tibi.

Sic **THEGANUS** orat, sic semper postulat ipse.

Auditor Dominus sit quoque celsthronus.

ingenio acer ac vehemens, amans justitiam atque imperatoris sui, multæ lectionis, in docenda regendaque ecclesia sua valde distictus.

PRÆCEPTUM HLUDOWICI
imperatoris de concamio quod fecerunt
Liudaldus, & Marcuardus abba Prumiæ.

Anno 831.
Ex cartario
Prumiæ.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, HLUDOVICUS divina ordinante providentia imperator augustus. Si enim ea quæ fideles imperii nostri pro eorum oportunitatibus inter se commutaverint, nostris confirmamus editis, imperiale exerceimus consuetudinem, & hoc in postmodum jure firmissimo mansurum esse volumus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum industria, quia vir venerabilis MARCOARDUS ex monasterio nostro Prumiæ abba, suggestis serenitati nostræ, eo quod cum quodam homine nomine Liudoldo & conjuge sua Irmbirgam, de quibusdam rebus & mancipiis pro communii utilitate & compendio inter se commutationem fecissent. Dedit igitur prædictus vir venerabilis MARCOARDUS abba per consensu & conhibentia fratrum in eodem monasterio degentium prædicto Liudoldo & conjugi sua Irmbirgux, in pago Spirensæ, in villa seu marca quæ dicitur *Mekkimheim*, ecclesiam unam cum atrio, curte, & casa, simul cum diversis mansionibus per circuitu, cum mancipiis ibidem commanentibus, quorum hæc sunt nomina, Grimbertum, Rorgildum, Ingirion, Liudbirgam, Diutarium, Wolfarium, Willemannum, Ricbertum, Ricbaldum; & de terra arabili jornales xc. de vineis jornales xxxi. & dimidium, de prato ubi possunt colligi sceno, carrades vi. & in alio loco in villa seu marca quæ dicitur *Fridovesheim* curtilem, & de terra arabili jornales lxxxiii. de prato ad caradas vi. etiam & in marka *Vvakkenheim* de vineis inter totum jornales v. & pratum unum qui conjacet inter Altripio & *Geginheim* ad illum pontum quera Reginardus & Ekkibaldus habuerunt in beneficium cum terminis & laterationibus earum, quemadmodum in eisdem commutationibus continetur. Et econtra in compensatione harum rerum dedit memoratus Liudoldus & conjux sua Irmbirga jam dicto MARCOARDO abbati ad partem monasterii sui S. Salvatoris Prumiacensi, vel rectorum in eodem monasterio per tempora degentium, res eorum proprias sitas in pago Carasco, in villa quæ dicitur Huosa, quantumcumque in prædicta villa vel marca ipsius villa præsenti tempore habere visi sunt, & sui juris æque possessionis in eorum proprio fuit, cum domibus, ædificiis, mancipiis desuper commanentibus, quorum hæc sunt nomina Wulger, Wolfgoz, Raccholf, Lantfrid, Wicbolt, Beringer, Roduin, Walaburc, *Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.*

A Adalbold, Gomalint, Steingart, Liutgart, Ricolf, Willolf, Wieldrud, Reginfrid, Irmfrid, Guorrat, Berachrat, Hildrat, Hordrat, Liutfrid, Liutran, Hildigart, Thiatgoz, Nitran, Gundila, Zeiza, Liutmun, Berahtran, Reginfrid, Liofgunt, Adaldrud, Rimidrud, Berahgunt, cum pratibus, silvis, pascuis, stirpis, aquis, aquarumve decursibus, omnia & ex omnibus, totum & ad integrum vel inexquisitum perpetuiter prædicto monasterio ad habendum tradiderunt. Unde & duas commutationes pari tenore conscriptas, manibusque bonorum hominum roboratas se præ manibus habere professus est. Sed pro integra firmitate petiti celsitudini nostræ, ut ipfas commutationes denuo per nostræ mansuetudinis præceptum plenius in Dei nomine confirmare deberemus, cuius petitioni denegare noluimus; sed sicut unicuique fidelium nostrorum juste pertinentium, ita nos illi concessisse atque in omnibus confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars justæ & rationabiliter alteri contulit, ita deinceps per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneat atque possideat, vel quicquid exinde facere voluerit, libero in omnibus perfruatur arbitrio faciendi quicquid elegerit. Et ut hæc auctoritas confirmationis nostræ per curricula annorum inviolabilem atque inconsulsam obtineat firmitatem, de anulo nostro subter jussimus signari.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDUGISI recognovi.

Data vii. idus Januarii, anno Christo proprio xvii. imperii domini HLUDOVICI piissimi augusti & HLOTHARII VIII. inductione VIII.

Aetum Aquisgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LUDOVICI PII
imperatoris pro Turonensi S. Martini ecclesia.

Ne Turonensis episcopus dominari presumat apud S. Martinum, & ut fratres liberam habeant facultatem eigendi abbatis.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI. LUDOVICUS divina ordinante providentia imperator augustus. Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, & Deo in eis famulantibus, pacis & tranquillitatis curam gerimus, & ad ministerium suum liberius exequendum operem ferimus, hoc nobis procul dubio ad statum regni terreni corroborandum, & ad æternæ vitæ beatitudinem capessendam profuturum esse credimus. Idcirco notum fieri volumus omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & fu-

Anno 832.
Ex cartario
S. Martini.

Fij

turis, quia ad petitionem fratrum, in monasterio sancti Martini confessoris Christi atque pontificis Deo fideliter deservientium, dilecta conjux nostra JUDITH Augusta nobis suggestit per privilegium patris nostri domini CAROLI piae recordationis imperatoris serenissimi, seu cetera regalia, nec non etiam apostolica privilegia, quomodo idem monasterium a dominatione episcopi Turonicae urbis liberum nunc usque erat, qualiterque procul dubio licentiam habuerit eligendi ex seipso abbatem dignissimum, peccatum culmen dignitatis nostrae, ut propter amorem & honorem Domini nostri IESU CHRISTI, & ob reveriam beati Martini pontificis patroni nostri peculiaris, eadem nostra auctoritate imperiali firmare dignaremus. Nos quoque ejusdem dilecta conjugis nostrae JUDITH salubri suggestione comitoti simul & hortatu, atque interventu venerabilium nostrorum ad hoc perficiendum commoniti, hanc nostrae auctoritatis confirmationem memorato monasterio, atque fratribus in eodem Deo deservientibus conscripsimus, ac dare decrevimus, per quam constituimus, atque perenniter firmum fore decernimus, ut in supra fato monasterio, sive fratribus, primus episcopus Turonicae urbis non plus dominari præsumatur, aut licentiam dominandi habeat, vel aliquid certe novi introducat, aut in vicis vel villis mansionalicos accipiat, seu quicunque urbis ejusdem successor extiterit, quam predecessores sui tempore ejusdem genitoris nostri domni CAROLI, sive avi nostri gloriose PIPPINI regis fecerunt, sed sub ipso eodemque modo charitatis sive dilectionis cum jam memoratis fratribus in Deo vivar, absque quilibet noviratis molesta. Similiter sine dubio statuimus atque perpetuo firmissimum esse volumus, ut memorati monasterii fratres licentiam habeant de seipso eligendi abbatem, qui eis præesse & prodeesse possit in omni morum honestate, & scripturarum eruditioae, ea tantum conditione præmissa, ut quandiu FRIDEGIUS abba, cuius etiam consultu actum est, ut hanc confirmationem fieri statueremus, memoratum monasterium habuerit, nullum præjudicium aut inquietudinem de quibuslibet causis E patiatur. Post illius vero decepsum memorati fratres habeant facultatem eligendi de ipsis abbatem, quem optimum, & nobilitate generis, & probitate morum & in scripturis eruditum judicaverint. Et si talis iniobi, quod non optamus, reperi non poterit, tunc imperiali potestati id reservandum statuitus. Monemus quoque omnes qui nobis in imperio a Deo nobis commisso successuri sunt, ut sicut illorum statuta a successoribus suis conservari velint, ita in omnibus hanc nostram constitutionem,

A perpetuis temporibus conservare studeant ad illorum & nostram communem salutem. Et ut haec nostræ auctoritatis præceptio & constitutio privilij firmior habeatur, & per futura tempora melius conservetur, manu propria eam subscriptimus, & de bulla nostra subter sigillari iussimus.

Signum LUDOVICI serenissimi imperatoris.

HIRMINMARIS notarius ad vicem FREDERICI recognovi.

Data v. non. Novembris, anno Christo proprio XVIII. imperii domni LUDOVICI piissimi augusti, indictione x.

Actum Theodonis villa palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

D I P L O M A L U D O V I C I P II

imperatoris pro fideli suo Aginulfo.

Varia variis in locis ei concedit predia.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri IESU CHRISTI. LUDOVICUS divina ordinante providentia imperator augustus.

Imperialis celsitudinis moris est, fideliter sibi famulantes donis multiplicibus & honoribus ingentibus honorare, atque sublimare. Proinde nos morem parentum, regum videlicet prædecessorum nostrorum sequentes, libuit celsitudini nostræ, quemdam fidelem nostrum nomine AGINULFUM de quibusdam rebus proprietatis nostræ honorare, atque in ejus juris potestatem liberalitatis nostræ gratiam conferre. Idcirco neverit experientia atque industria omnium fidelium nostrorum, tam præsentium, quam & futurorum, quia concessimus eidem fidei nostro res nostras sitas in pago Alisanio, in villa nuncupante Liniaco, id est mansos quatuor inter vestitos & absos, cum mancipiis, terris arabilibus, pratis, silvolis ad eos juste pertinentibus vel aspicientibus: & in pago Brabantensi, in villa vocante Ifca, mansos septem inter vestitos & absos, cum mancipiis, terris arabilibus, pratis, silvolis, ad eos juste pertinentibus vel aspicientibus. Et in pago Namucensi, in villa nuncupante Beiff, mansos sex cum mancipiis, terris arabilibus, pratis, silvolis ad eos juste pertinentibus vel aspicientibus. Et in eodem pago, in loco qui dicitur Vulpilionis, mansellum absum unum cum terrulis & silvolis ad eum aspicientibus. Nos itaque memoratos mansos cum mancipiis & omnibus ad eos pertinentibus, sicut superius diximus, per hanc nostræ auctoritatis conscriptionem eidem Aginulfo ad proprium perpetualiter ad habendum tradimus atque concedimus, & de nostro jure in jus & potestatem illius more solemni transferimus: ita videlicet, ut quicquid ille de his vel in his pro sua commoditate & utilitate facere

Anno 811.
Ex ms. de
minni de
Louvre.

decreverit, liberam & firmissimam in omnibus habeat potestatem faciendi. Et ut hæc nostra concessionis atque largitatis auctoritas inviolabilem & inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria nostra subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum LUDOWICI serenissimi imperatoris.

HIRMINMARIS notarius ad vicem FRIDUGIS recognovi.

Data nonas Februario, anno Christo proprio xix. imperii domini LUDOWICI pifsumi augusti, indictione x.

Aetum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA LUDOVICI PII
imperatoris pro Turonensi S. Martini
ecclesia.

*Ut ville in beneficium date ad usus fratrum
revocari possint, deque oblatis ad S.
Martini sepulcrum.*

Anno 811. Ex curia S. Martini. IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia imperator augustus. Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, & famulantium pacis & tranquilitatis curam gerimus, & ad ministerium suum liberius exequendum opem ferimus, hoc nobis procul dubio ad statum terreni regni corroborandum, & ad æternæ vitae beatitudinem capessendam profuturum esse confidimus. Idcirco notum fieri volumus omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, quia venerabilis FRIDUGIS abba monasterii sancti Martini patroni nostri, in quo ipse corpore requiecit, innatus celistudini nostra, qualiter idem ipse partim per ignorantiam, partim vero per suggestionem quorundam hominum, quasdam villas ejusdem monasterii sibi servientibus in beneficium dedit, quæ ad usus fratrum in eodem monasterio degentium olim depuratae fuerant, & ob hoc vestimenta, & sumitus necessarios eis pleniter ministrare non posset. Quam ob rem idem ipse, & omnis congregatio sancti Martini petiit nostræ conscriptionis auctoritatem sibi dati, per quam repulsa omnis occasio, nostra concessione, atque permisso easdem villas in suum dominium idem abba revocare, & tam ipse, quam & successores ejus eo mode eis debita stipendia, & vestimenta inde ministrare possent, quemadmodum temporibus predecessorum ejus, fratribus qui tunc temporis inibi constiebant, ministrabantur. Quorum petitioni libentissime annuimus, & hanc nostræ adscriptionis auctoritatem fieri, eisdemque fratribus dare decrevimus,

A per quam decrevimus atque jubemus, ut memoratus abba sive successores ad easdem villas in suam dispositionem & ordinationem habeant, ut inde fratribus qui & præsenti & futuris temporibus inibi Deo militaverunt, sic pleniter virtualia, & vestimenta ministrari faciant, quemadmodum temporibus domni & genitoris nostri CAROLI augusti eis ac VULFARDO & HITERIO hujus monasterii abbatibus exhibita atque ministrata fuerunt. De ceteris vero villis, quæ in beneficium dare sunt, jubemus, ut tercia pars de volatilibus cum ovis B eisdem fratribus ministrarentur. Volumus etiam atque eisdem fratribus concedimus, qui & præsenti tempore inibi degere, & futuris temporibus ad inhabitandum & Deo deserviendum aggregari voluerint, ut de omnibus quæ ad sepulcrum beatissimi patrouri nostri sancti Martini a Deo timentibus conferuntur, tertiam partem accipient, ad necessitates sibi consulendas, exceptis de his vestimentis & speciebus quæ ad sepulcrum illius decoris & honestatis causa perpetuo retinenda erunt. Cera autem & oleum ad luminaria in eadem ecclesia conservanda decernimus ut retineantur; statuentes ergo per hanc nostram auctoritatem præcipimus, ut nullus prælatorum, aut authorum hujus monasterii patrouri nostri beatissimi Martini, hanc nostram concessiōnem atque statuta convellere, aut in alium modum immutare præsumat; sed perennis temporibus inviolabiliter ea ut conservent, & suis conservari faciant. Et ut hæc nostra concessionis, atque constitutionis auctoritas firmum & inviolabilem obtineat vigorem, manu propria subter eam firmare decrevimus, & more nostro signaculo bullæ nostræ assignari jussimus.

Signum LUDOVICI serenissimi imperatoris.

HIRMINMARIS notarius ad vicem THEONIS recognovi.

Data xviii. cal. decembrio, anno Christo proprio xix. imperii domni Ludovici pifsumi augusti, indictione x.

Aetum Turonis monasterio sancti Martini, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRACTUM QUOD FECIT

Hludouwicus imperator super villam nuncupatam Malbodi-Sperarium a Baterico concessam Prumiensi cœnobio.

Anno 814. Ex curia Fr. smicg. [a] IN nomine Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI. Hludouwicus divina (a) repropitianare clementia imperator augustus. Si servorum Dei rationabiles petitiones ad

(a) Observat Mabillonius de re diplom. l. 1. cap. 3. n. 13. Ludouwicus Pann in suis diplomatis post suam in thronum restitutionem datis, non ut voco ordinante vel propitiante, ut ante; sed repropitiantem, utpote qui Deum sibi iterum propitium expertus fuerat.

optatum effectum pervenire facimus, non A
solum ad Dei misericordiam pro nobis exo-
randum eisdem servos Dei promtores &
devotiores facimus, sed ejusdem Domini
pro hoc facto clementissimam pietatem
promerendam esse confidimus. Igitur no-
verit omnium fidelium nostrorum, tam præ-
sentium quam & futurorum industria, quia
MARCOARDUS venerabilis abba monas-
terii, quod in honore Salvatoris Domini no-
strri JESU CHRISTI a beatæ memorie avo-
nostro PIPPINO glorioſiſimo rege in Ar-
duenna novo opere ſuper fluvium Prumia
fundatum habetur, cum quibusdam mo-
nachis ex ejusdem monasterii congregatio-
ne nostram adiit celſitudinem, atque cle-
mentia noſtræ indicavit, qualice Batericus
vassallus noſter dum in memorato mo-
naſtério moňſtice degere deliberaſſet, quam-
dam villam ſui juris, quam nuperime a
noſtra largitione in proprium perceperat,
qua vocatur Madalbodi-Sperarius ſolemni
more per teſtamentum donationis manu
ſua & viorū inluſtrium manibus robora-
tum eidem moňſtério delegaſſet. Nam ut
nobis ita factum extiſſe pateſceret, ob-
tulerunt præſentia noſtræ largitionis au-
toritatē, per quam eadem villa memo-
rato Batericuſ in proprium a nobis confeſſa
fuerat, & teſtamentum donationis atque
traditionis, per quod hanc eamē villa
dum moňſticiam expereſſet vitam, præſcrip-
to moňſtério & monachis inibi conſenſi-
bus delegavit, ſimulque perierunt ac de-
precati ſunt nos, ut propter tergiuersatio-
nes malivolorum ſuper eadē conſcriptio-
nes noſtræ auctoritatis præceptum firmita-
tis gratia fieri jubemus. Quorum peti-
tiōni annuentes hanc noſtræ auctoritatis præ-
ceptionem memorato **MARCOARDU** vene-
rabilis abbat, vel ad partem jam diſti mo-
naſterii ſui fieri juſſimus, per quam decer-
nimus atque jubemus, ut nullus fidelium
noſtrorum de prædicta villa memorato
MARCOARDU aut ſucceſſoribus ejus ullo
umquam tempore inquietudinem facere,
aut quamlibet calumniam ingerere præfi-
mat: ſed ſic eam perpetua poſſeſſione pars
jam diſti moňſterie poſſideat, quemad-
modum a nobis memorato Baderico in pro-
prium confeſſa vel tradita fuit, vel quemad-
modum ab eodem Baderico per teſtamen-
tum ſuæ traditionis eidem moňſtério de-
legata fuit, liceatque memorato **MAR-**
CUARDU veneſabili abbat & ſucceſſoribus
ejus atque monachis in eodem moňſtério
per tempora degentibus, de eadem vel in
eadem villa facere quicquid censura mo-
naſtica faciendum eſſe decreverit. Et ut haec
noſtræ confirmationis auctoritas perpetuam
obtineat firmitatem, de anulo noſtro ſub-
ter eam juſſimus ſigillare.

Signum **HLUDOVICI** ſereniſiſimi auguſti.

Data xi. cal. Auguſti, anno Christo
proprio xxi. imperii domni **HLUDOVICI**
piissimi auguſti, indiſtione xii.
Actum Theodonivilla palatio regio, in
Dei nomine feliciter. Amen.

C O N C A M I U M Q U O D F E C E-
runt Marcwardus abba & Hageno in
pago Warmacense.

PLACUIT atque convenit inter vene-
rabilem virum **AGANONEM** exactorem
palati Ingilenheim, & egregium virum
MARCWARDUM abbatem Prumensis mo-
naſterii, quasdam res per licentiam & iuſſu
domini imperatoris commutare inter ſe pro
communi & utilitatis compendio, quod
ita & fecerunt. Dedit igitur prædictus vir
eximius **AGANO** ex rebus fiscalibus, ex ra-
tione ministerii ſui **MARCWARDO** prædicto
pio abbati, una cum conſenſu ac licentia
domini imperatoris in pago Wormacensi,
in villa qua dicitur *Vecchenheim* curtilem i.
de terra arabiſi jurnales LXXIIII. de vineis
ad carradas v. ad proprium monaſterii ha-
bendi, vel quicquid iuste & legaliter ex hiſ
iſpſe ſuique ſuccelfores in fruendis utilita-
tibus moňſterie decreverint, liberam tri-
buens facultatem pro opportunitate corum
faciendi. Econtra vero dedit præfatus vir
venerabilis **MARCWARDUS** abba prædicto
AGANONI ex rebus moňſterie ſui una cum
conſenſu & licentia domini impératoris, in
pago prædicto Wormacensi, in villa qua
dicitur *Cruciniacum*, curtileſ ii. de terra
arabiſi jurnales XLV. & vineam i. & in alio
loco in villa qua dicitur *Ingilenheim* in
pago prædicto curtilem i. de terra arabiſi
jurnales XXX. & de vincis ad carradas v.
prater aripennum vinea i. quod non ei con-
cēſſit. Itaque ut quicquid ex hiſ ipſe ſuique
ſuccelfores pro utilitate ministerii in fruendis
obſequiis regalibus facere decreverint,
liberam firmissimamque in omnibus facien-
di haberent potestateim, & ita ex utraque
parte convenir, ut unaquæque pars hoc
quod accepit, habeat, teneat, atque poſſi-
deat. Si quis vero quod futurum eſſe non
crediſſimus, ſi ego ipſe, quod abſit, aut ali-
quis de ſucceſſoribus noſtris, qui contra
hanc commutationem venire tentaverit,
aut eam infringere conaverit, minime evi-
dicare valeat, ſed præſens commutatio ſu-
ma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione
ſubnixa.

Actum palatio Hingilheim ſub die viii.
idu Februarii, anno xxii. regnante domo-
no noſtro **HLUDOVICO** ſereniſiſimo impa-
tore auguſto.

Signum **AGANONIS** exactorem palati
Hingilheim, qui hanc commutationis car-
tulam iuſſu regis fieri & firmare roga-
vit, affenſu liberorum hominum & fiscalium.

Anno xii.
Ex charta
Prumensi.

Signum † Gernandi. Signum † Duodenis. Signum † Attonis. Signum † Williberti. Ego Erlarius presbyter subscripsi, & ego Anno presbyter SS. Hæc igitur sunt nomina filialium ex jam dicto palatio *Hingilheim*. Signum † Hugi majoris. Signum † Wiliger. Signum † Hildbreth. Signum † Albunt. Signum † Guntarii. Signum Teganolfi. Signum † Otger. Signum † Hildibaldi. Signum † Guntbreth. Ego Ragingarius rotatus scripsi.

PRÆCEPTUM DOMNI HLUDOVICI imperatoris pro monasterio Prumensi.

Quædam prædia ei in pago Vvormacensi concedit.

Anno 835.
Ex cartario
Prumensi.

IN nomine Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI. HLUDOVICUS divinae propiciante clementia imperator augustus. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quoddam conferimus beneficium, & necessitates ecclesiasticas ad petitiones servorum Dei nostro relevationis juvamine sublevamus, id nobis ad æternam beatitudinem feliciter obtinendam profuturum liquidu credimus. Noverit igitur sagacitas seu utilitas omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque, tam præsentium quam & futurorum, quia concessimus ad proprium monasterio quod dicitur Prumia, & monachis inibi Deo famulantibus, quibus & MARCWARDUS venerabilis abba præesse dinoscitur, nostræ proprietatis res, quæ sunt in pago Wormacense in loco qui dicitur Albulfii villa, mansum videlicet indominicatum, sed & in *Gomuribesheim*, nec non & in *Stein*, inter hæc præscripta loca manficium, cum mancipiis utriusque sexus de per commanentibus, nec non & basilicam in eadem Albulfii villa constructa, cum decimis ex superscriptis villis ad eam jure pertinentibus, ad proprium monasterio Prumiae concedimus, cum dominibus, ædificiis, vineis, terris, pratis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, exitibus & regressibus, quantumcumque videlicet in memorata villa in rebus proprietatis nostri juris esse dinoscitur, totum & ad integrum prædicto monasterio monachisque in eo Domino militantibus, ad eorum diversas sublevandas necessitates, divino tacti amore & honore concedimus: ita videlicet, ut quicquid in his vel de his jure ecclesiastico rectores & ministri ejusdem cœnobii facere voluerint, liberam in omnibus habeant potestatem. Et ut hæc nostræ largitionis atque concessionis auctoritas inviolabilem & inconvulsam fugit in libro quarto de re diplomatica, qui est de partatione regni.

A sam obtineat firmitatem, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLUDOVICI serenissimi imperatoris.

HIRMINMARIS . . . . .

Data viii. calendis Junii, anno Christo proprio xxii. imperii domini HLUDOVICI piissimi augusti, indictione xiii.

Actum Albulfivilla (a) palatio regio, in (a) Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM HLUDOVICI imperatoris.

De concamio quod fecerunt Eberarius & Marcwardus abba.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI. HLUDOVICUS divinae propiciante clementia imperator augustus. Si que fidèles imperii nostri pro eorum opportunitatibus inter se commutaverunt, nostris confirmamus edictis, imperiale exercemus consuetudinem, & hoc in postmodum jure firmissimo transcursum esse volumus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam & futurorum industria, quod MARCWARDUS venerabilis abba monasterii, cuius vocabulum est Prumia, innotuit celis studini nostræ, eo quod cum quibusdam hominibus qui Heberarius & Hebrardus nominantur, quasdam res & mancipia pro ambarum partium commoditatibus commutasset. Dedit igitur nostra permissione præfatus venerabilis MARCWARDUS abba ex rebus prænominati monasterii in pago Andegavinse & Rothensem, in locis quidicuntur Hulmontillus, Carmarias, Boscius & Tillus præfatis Heberario & Hebrardo ad proprium perpetuiter habendum, quantumcumque inibi de jure ejusdem monasterii habeatur. Et econtra in compensatione eamdem rerum dederunt sæpe dicti Heberarius & frater sius Hebrardus de rebus propriis memorato MARCWARDO venerabili abbatii ad partem sæpe dicti monasterii sui in pago Nauvinse, in villa quæ dicitur *Raccesheim*, quantumcumque in eadem villa vel ipsius villa marka jure proprietario possidebant, id est curtilem dominicatum cum ædificiis desuper positis, habentem de terra aratoria dominicata jornales lxxxii. & (b) proprios vi. in quibus sunt jornales c. & xx. cum mancipiis desuper commanentibus, quorum numerum & nomina in communerationibus ab eis factis pleniter continetur. Dederunt etiam in villa vocante *Husfileidesheim* curtilem unum, ad quem aspiciunt de terra

Anno 835.
Ex cartario
Prumensi.

(a) Palatium istud regium perspicacem Mabillonii diligenter fugit in libro quarto de re diplomatica, qui est de partatione regni.

(b) Proprius seu porprisum & purprisum est vox Teutonica, quam Goldatus interpretatur *invagnum* seu *violentem occupatum*.

aratoria jornales XVIII. de prato in quo colliguntur feno carradæ tres, & de porprisa silva jornales octo, & aliam communem silvam non propriam. Similiter etiam & in pago Wormacinsc in villa vocante *Haskmundeshem* curtilem unum & jornales XXVII de vineis in quibus colliguntur vini carradæ tres, & in *Dionenheim* & *Rodulfsheim* de vineis ad vini carradas duas colligendas. Et in *Batenheim* curtile I. & de vinea ad unam carradam vini colligendam. Hæc autem superius denominata cum mancipiis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, sicut in commutationibus ab eis factis continetur totum & ad integrum, quæsumus & ad inquirendum, sicut premissum est, præscriptis hominibus Heberario & Hebrardo antedicto MARCWARDO venerabili abbati ad partem prædicti monasterii tradiderunt, ut in ejus jure perpetuo consistat. Unde & duas commutaciones quarum mentionem fecimus pari tenore conscriptas, manibusque suorum & aliorum bonorum hominum manus roboras, obtutibus nostris ad relegendum adlatæ sunt, sed pro integra firmitate petierunt celsitudinem nostram, ut easdem commutations denuo per nostræ mansuetudinis præceptum plenius confirmare debemus. Quorum petitionibus assensum denegare noluimus, sed sicut unicuique fidelium nostrorum justæ & rationabiliter pertinet, ita nos illis concessisse atque in omnibus confirmasse cognoscere. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars justæ & rationabiliter alteri contulerit parti, deinceps per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneat atque possideat, & quicquid exinde facere decreverit, libero in omnibus potiatur arbitrio faciendi. Et ut hæc confirmationis nostræ auctoritas inviolabilis perseveret, de anulo nostro subter eam jussimus signare.

HIRMINMARUS notarius ad vicem HUGONIS recognovi.

DATA IIII. idus Septembri, anno Christo propvio XXII. imperii domni HLUODOWICI piissimi augusti, indictione XIII.

Actum monasterio Prumæ, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM HLUODOWICI
imperatoris de rebus quas tradidit Rotberto in villa nuncupante Wistrikisheim.

Anno 836.
Ex carario
Prumienſi.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI. HLUODOWICUS divina repropitiantे clementia imperator augustus. Imperialis excellentia magnitudinem decet, fideliter sibique devote famulantes condignis muneribus multiplicibus-

A que honoribus sublimare, atque excellenter ceteris honore dignissime ditare, immo regiae munificentia liberalitatis honorare. Proinde comperiat omnium sanctæ Dei ecclesie fidelium nostrorumque præsentium scilicet & futurorum sagacitas, quia concessas ad proprium HRUOTBERTO fideli nostro quasdam res proprietatis, quæ sunt in ducatu Ribuariente, id est in villa quæ dicitur *Viffrakisheim*, mansum dominicum, & alios mansos numero septem, cum ædificiis desuper positis, & omnibus ad ea pertinentibus, & in eodem ducatu in villa quæ appellatur *Cranheim*, viniolas, & sedios tres, cum tribus hominibus qui eas excolare noscuntur. Concedimus etiam ei similiter ad proprium & mancipia juris nostri utriusque sexus cum prefatis tribus vinitoribus numero quinquaginta octo, id est Ebroinum, Luthadum, Meginoldum, &c. Fastradam & Emmam. Sed ut liberalitatis nostra largitio per diuturna tempora rata atque inviolabilis permaneat, ut verius certiusque credatur, hos nostræ auctoritatis apices prædicto fideli nostro HRUOTBERTO, ob devotissimum illius obsequium, & specialiter fidelitatis assiduum famulatum, fieri decrevimus, per quos præcipimus atque jubemus, ut abhinc in futurum memoratae res ac præscripta mancipia cum dominibus ceterisque ædificiis, curtiferis, vineis, terris, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, exitibus & regressibus, quantumcumque ad prædictos quindecim mansos justæ pertinere cognoscitur; & nostri juris ac possessionis in re proprietatis est, totum & ad integrum atque in exquisitum in suo jure ac dominatione permaneant, ita videlicet ut quicquid de his vel in his jure proprietario facere, ordinare, atque disponere voluerit, vendendi, donandi, commutandi, liberandi in omnibus habeat potestatem faciendi. Et ut hæc nostræ largitionis auctoritas inviolabilem & inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLUODOWICI serenissimi imperatoris.

HIRMINMARUS notarius ad vicem HUGONIS recognovit & subscripsit.

Data IIII. idus Januarii, anno Christo propvio XXII. imperii domni HLUODOWICI piissimi imperatoris, indictione XIV.

Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM

PRÆCEPTUM DOMNI HLU-

dowici imperatoris.

De rebus Richardi, quas ei restituit secun-
da vice, quando reconciliatus est cum
eo de villa Vilancia.

Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI. HLUODVICUS divina repropitiante clementia imperator augustus. Notum igitur esse volumus cunctis fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, quod olim famulante nobis (1) RICHARDO tunc temporis ostiario nostro, concesseramus ei ad proprium quamdam villam nostram in Arduenna sitem, cuius vocabulum est Villancia, sed quia emergentibus malis, obhortis contra nos factionibus, in nostrum regnum & honorem quidam malevoli conspiraverunt, & ejusdem partis memoratus Richardus fautor extiterat, atque cum filio nostro HLOTARIO, relictis nobis, abscesserat, eadem villa fisco nostro sociata: nunc autem quia miserante Domino, idem HLOTARIUS filius noster una cum suis ad nostram præsentiam atque concordiam & unanimitatem humiliiter properavit, induitus ob amorem Dei omnibus quæ in nos male patraverat, placuit etiam misericordia nostra, ut præscripto Richardo jam dictam villam pietatis intuitu, sicut pridem fuerat, ad proprium restituere, & insuper tria mancipia ex fisco nostro Romfelt, Gotsericum videlicet, & Luicherium atque Ratuscum, nec non & de altero fisco nostro Munuherstati quedam servum nostrum, qui Dudo appellatur, cum uxore sua, & omnibus rebus jure proprietario a se possessis, atque etiam ex altero fisco nostro appellatum Vindrinio, alium servum nostrum, qui Vintgarius dicitur, tribuere, ut eis nostræ auctoritate misericordia jure proprietario uti & dominari pravaleat. Firmatis autem gratia hos imperiales apices nostros ei fieri jussimus, per quos decernimus, ut sepe dictam villam cum omnibus ad eam jure & legaliter pertinentibus, videlicet ecclesia inibi construta, domibus, aliisque ædificiis, terris cultis & incultis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, molendinis, exitibus & regressibus, mancipiis desuper commarentibus, vel ad eam in quocunque loco jure adspicientibus vel pertinentibus, totum & ad integrum, sicuti in præcepto dudum a nobis illi factò contingebatur, cum prænominatis mancipiis deinceps jure proprietario teneat atque possideat, & quicquid de eis facere voluerit, liberam habeat

(1) Hujus Richardi meminit Theganus in vita Ludovici
In c. 47. ubi dicitur Richardus perfidus. Verum haec non
ignoravereunt viri eruditæ cum fuisse imperatoris ostiarii.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A potestate, neque illi quicquam supradictorum turbinum defectio atque conspiratio deinceps obsistat, quin quod nostræ misericordiae munere sibi conlaturum est, quiete valeat possidere, vel quicquid jure proprietario faciendum decreverit, propria dominatione pro suo libitu perfrui. Et ut hæc nostræ restitutionis atque largitionis auctoritas semper inconvulta valcat manere, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

B Signum HLUODVICI serenissimi imperatoris.

HIRMINMARUS notarius ad vicem HUGONIS recognovit.

Data vi. cal. Julii, anno Christo proprie
tate xxvi. imperii domni Hluodwici piissimi
augusti, indictione II.

Actum Wormatia civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LOTHARII

imperatoris pro monasterio Elnonensi.

C Barisiacum cellam Elnonensem monasterio
confirmat.

In nomine Domini nostri JESU CHRISTI Anno 840.
æterni. HLOTARIUS divina ordinante Ex scripto
providentia imperator augustus. Si postulationibus fidelium nostrorum iustis & rationabilibus divini cultus amore favemus, id nobis procul dubio ad æternam beatitudinem profuturum liquido credimus. Idcirco notum esse credimus cunctis fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, tam præsentibus quam futuris, quia ADALEOLDUS vir venerabilis abba monasterii S. Amandi, nostris offere obtutibus studuit quoddam præceptum confirmationis domini & genitoris nostri recolenda memoria Ludovicus ac nostrum, in quo continebatur, qualiter memoratus abba ac monachi ex prædicto monasterio dominum serenissimum imperatorem genitorem nostrum, missa petitione, suis consulentes necessitatibus implorarunt, quatenus villam quam pridem CHILDERICUS rex prædicta ecclesia ob communem inibi degentium fratrum commoditatem delegaverat in pago Laudunense, quæ olim Barisiacus nominabatur, sed propter basilica constructionem, cellæ illi nomen est inditum, quæ etiam propter insolentiam rectorum a potestate memorati monasterii subtracta habebatur, ejus delegatione morato restitueretur monasterio, quod dominus genitor noster libenter annuit; sed & nos permoti precibus genitoris concessionem confirmare delegimus. Verum nunc abundantiori precatu idem ADALEOLDUS ab.

Eum illum item vocat in diplomate mox referenda
Lotharus, ubi Biyini illius statim meminit.

ba nostram expetit clementiam , ut quia A citur Carvilianus , id est casis astantibus ac memoratam villam nostris auctoritatibus p̄fato monasterio constabat esse confirmatam , eadem assertiones nostra sanciēntur auctoritate , quatenus deinceps absque tilius subtractione vel etiam diminutione memorata villa cum omnibus sibi aspiciētibus , in jure jam dictæ ecclesiæ fratribus que inibi Domino militantium necessitatibus consulendis solemniter persistere posse. Nos vero ejus suggestionem ad effectum perdacere statuentes , hanc seriem nostrorum apicum pro studio majoris firmatis erga memoratum monasterium fieri ceniūmus , per eam precipientes , ut omni postposita tergiversatione , memorata villa cum omnibus suis appenditiis in jure p̄fati monasterii ob fratum inibi consistentium stipendia augenda , abhinc ut priores patēficiunt auctoritates perenniter perseveret , faciantque rectores ejusdem monasterii de ea vel in ea , prout fratrū poposcerit utilitas , quatenus pro nobis , conjugi , proleque nostra , ac stabilitate totius imperii nobis commissi divinitus omnipotentis misericordiam attentius eos exorare delebet. Et ut haec nostræ confirmationis auctoritas firmior habeatur , & per futura tempora diligentius conservetur , manu propria subter confirmavimus , & anuli nostri impreſſione adsignari jussimus.

Signum LotharII serenissimi augusti.

EICHARDUS ad vicem AGILMARII recognovi.

Data vi. Octobris , anno Christo proprie-
tio imperii domini HLOTARII p̄i impera-
toris in Italia xxi. in Francia i. indictione III.

Actum Vern. palatio regio , in Dei no-
mine. Amen.

D O N A T I O N E S V A R I Æ

factæ S. Victoris a Sigofrido & Erleuba
eius uxore.

Anno 841.
Ex cartario
S. Victoris
eruit domus
Eurense.

FACTA legibus donatio instar optinet poceſſionis. Priscorum itaque decrevit auctoritas , ut quicquid alteri alteri tradiderit , scripturis signer dispositis , & testibus roboratis , ut quicquid unusquisque perceperit poceſſu , traditio p̄ſentibus futurisque temporibus ad possibiliterem profit in augmentum. Igitur cum animarum salute communis tractaretur utilitas , plācuit domino SIGOFRIDO & uxori sua ERLEUBÆ cogitantibus de suis animabus , & cupientibus cœlorum regna cōſcendere. In Dei omnipotens nomine concedunt , id est , dant , donant , atque p̄ſentibus tradunt p̄dictus Sigofridus & uxori sua Erleuba , ad ipsam casam Dei S. Victoris , atque monasterio ipsius terras sui juris , id est in suburbio Massiliense villam quæ di-

(a) Garrillas seu Goricas interpretantur terras incultas.

B

dirutis , terris cultis & incultis , vineis , pratis , pascuis , silvis , montibus , (a) garilis , hortis , pascuis , arboribus pomiferis & impomiferis , aquis , aquarumve decursibus , accessisse omnibus cum omni integritate absque ulla diminutione , vel quicquid ibidem vīsi sunt habere vel possidere. Similiter donant in pago Aquense seu Exuense villam quæ dicitur Postemana , cum terris cultis & incultis , vineis , hortis , pratis , pascuis , silvis , montibus , garris , arboribus pomiferis & impomiferis , aquis , aquarumve decursibus , accessisse cum omni integritate , absque ulla diminutione , vel quicquid ipsi ibidem vīsi sunt habere vel possidere. Similiter donant ad ipsam casam Dei S. Victoris in pago Forojuilense in loco ubi dicitur Aqua frigida , seu & Siniaco , quicquid ipsi ibidem vīsi sunt habere vel possidere , id est , tam casis astantibus , quam & dirutis , terris cultis & incultis , vincis , pratis , pascuis , silvis , montibus , garris , arboribus pomiferis & impomiferis , aquis , aquarumve decursibus , accessisse omnibus sub omni integratæ , absque ulla diminutione. Insuper donant in pago Forojuilense , in loco qui dicitur Borba , quicquid vīsi sunt habere vel possidere , id est casis astantibus ac dirutis , terris cultis & incultis , vineis , pratis , pascuis , silvis , montibus , garris , arboribus pomiferis & impomiferis , aquis , aquarumve decursibus , accessisse omnibus cum omni integratæ , absque ulla diminutione , qualiter ab ipsis poceſſum vel dominatum fuit , taliter in omnibus ipsis tradiderunt ad ipsam casam Dei S. Victoris. Similiter dant , donantque , in p̄ſenti tradunt monasterio S. Victoris terras sui juris p̄dictus Sigofridus & uxor sua Erleuba in p. o Aquense seu Exuense , villam quæ dicitur Bedata , super fluvium Durentia , cum capella in honore S. Marcellini , casis astantibus ac dirutis , campis cultis & incultis , vineis , pratis , pascuis , silvis , montibus , garris , arboribus pomiferis seu & impomiferis , aquis , aquarumve decursibus , accessisse omnibus , vel quicquid in omnibus ad ipsam villam pertinere videtur , cum introitu vel exitu suo , ut omni tempore , sicut ab ipsis poceſſum est , vel dominatum fuit , ita monachi teneant & possideant , qualiter ad ipsam casam Dei , sancti videlicet Victoris fiat in augmentum poceſſionis , & post eorum obitum sit eorum animabus in remissionem peccatorum. Sane si quis , nos aut nostri parentes hoc repetere voluerint , hoc quod repetunt , vindicare non valeant , sed a liminibus sanctæ ecclesiæ alieni existant , & inantea hæ perpetuo donationes firmæ stablesque permaneant. Facta dona-

(a) Garrillas seu Goricas interpretantur terras incultas.

101 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

tio hæc viii. calendas Julii anno 1. dom' A nerationem denegare noluimus : sed sicut petierunt , libenter & præsentes & futuri

sanctæ Dei ecclesiarum & nostri fideles in omni-

nibus nos confirmasse cognoscant. Quapropter hoc præceptum nostrum eis fieri libuit , per quod cunctis fidelibus nostris ju-

bemus atque præcipimus , ut nullus de iam dictis rebus in futurum memorato abbati MARCUARDO ejusdemque monasterii re-

ctoribus vel ministris deinceps ullam com-

motionem , aut contrarietatem , vel aliquam calumniam præsumat inferre ; sed potius

secundum ejus dispositionem ac largitionem ejus, ut diximus, ministri eorum quicquid ex eisdem rebus pro utilitate jam faræ ecclesiarum disponere & ordinare voluerint ,

liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem faciendi quicquid elegerint. Et ut hoc nostra auctoritatis præceptum in-

convulsam & stabilem futuris temporibus obtineat firmatatem , manu propria subter

firmavimus , anulique nostri impressione signari jussimus.

Signum † Hlotharit serenissimi impe-

ratoris.

FIRMANDUS notarius ad vicem AILE-

MARI recognovit.

Data ii. idus Novembris , anno Christo

proprio regni domini Hlotharii in Italia

xxii. & in Francia imperii iii. indictio-

ne v.

A statu Theodosii palatio regio, in Dei

nomine felicitet. Amen.

PRÆCEPTUM DOMINI HLO-

tharii super rebus Alpcarii.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI

Anno 845.
Ex certiori
Prumensi.

Dei æterni. HLOTHARIUS divina ordi-

nante providentia imperator augustus. Si

petitionibus servorum Dei in quibuslibet

necessitatibus libenter aurem accommoda-

mus, id nobis procul dubio ad æternam

beatitudinem pertinere confidimus. Idcir-

co notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei

ecclesie & nostris , tam præsentibus quam

& futuris , quia vir venerabilis MARCUAR-

dus abba ex monasterio Prumia , quod est

situm in finibus Arduennarum , constructum in

honore Domini & Salvatoris nostri JESU

CHRISTI , missa p[ro]missione per Reinhardum

prepositum & Gerungum monachum alios-

que fratres ejusdem monasterii , innotuit

celsitudini nostræ , qualiter RICHARDUS

quondam comes illuster pro remedio aninæ

fuerit res suas proprias ad jam dictum mona-

sterium per BIVINUM fratrem suum & GE-

RARDUM & BASINUM , qui & TANCRA-

E DUS comites tradere fecisset. Et non solum

res ex qualibet legali adquisitione adven-

tientes, verum etiam & quandam villam in

pago Arduennensi fidam , quæ dicitur Vil-

lantia cum sua integritate , quam p[ro]ximæ

memoria dominus & genitor noster H[eliodo]r-

wicus imperator per præceptum largitionis

suæ eidem Richardo confirmaverat ,

nostramque mansuetudinem perierunt hu-

militer , ut super eamdem traditionem no-

stræ auctoritatis præceptum fieri juberemus.

Quorum petitionibus propter nomen Do-

mini , ejusdemque Richardi animæ fenu-

tae , libenter & præsentes & futuri

sanctæ Dei ecclesiarum & nostri fideles in omni-

nibus nos confirmasse cognoscant. Quapropter

hoc præceptum nostrum eis fieri libuit , per

quod memorato Alpcario in pago Mollin-

se , in villa videlicet Burias , mansos trede-

cim , & in Duoloco in villa Leffenza man-

fos duos , & in villa Suminga mansum u-

nus , & in Hesslingas mansos sex , & in vil-

la quæ vocatur Suminga mansum unum , &

in Hesslingas mansos sex , & in villa quæ

vocatur Hoinbringas mansos duos , in co-

G ij

mitatu Wabrinse, in villa cuius vocabu- A excellentia nostræ apices fieri decrevimus, lum est Hrotkingsas mansum unum, jure proprietario ad habendum tribuimus. Hos itaque xxv. mansos cum omnibus pertinentiis eorum, cum terris videlicet, campis, cultis & incultis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, exitibus & regressibus, nec non & manci- piis utriusque sexus ibidem pertinentibus, vel quantumcumque inibi juste & legaliter pertinere dinoscitur, totum & ad integrum de jure nostro in jus ac dominationem prædicti Alpcarii perenniter mansurum transfundimus, ita ut ab hodierno die quicquid exinde facere decreverit, liberam in omnibus per hanc nostram auctoritatem potiatur faciendo facultatem quicquid elegerit, vel voluerit. Sicut & de reliquis hereditatis suæ rebus, absque alicujus contradictione vel repetitione seu qualibet refragatione. Ita tamen ut nusquam a nostra discedat fidelitate: sed immobiliter in nostris perseveret obsequiis absque aliqua tergiversatione. Et ut hæc nostræ donationis atque largitionis auctoritas firma atque inviolabilis per futura manetque tempora, manu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLOTHARII serenissimi augu- sti. †

ERCAMBOLDUS notarius ad vicem EIL- MARI recognovit.

Data nonis Februarii, anno Christo pro- pitio imperii domini HLOTHARII propriissimi augusti in Italia XXIII. & in Francia III. indictione V.

Auctum Aquisgrani palatio, in Dei nomi- ne feliciter. Amen.

D I P L O M A H L O T H A R I I
imperatoris pro Esichone comite.

Quedam prædia ei donat in comitatu Bunnensi.

Anno 844.
Ex mode Corbeia no-
va.

IN nomine Domini JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator augustus. Oportet imperiale sublimitatem, ut fidelium suorum justis ac rationabilibus petitionibus pietatis suæ aurem accommodet, & effe- ctum concedat, quatinus id faciendo eorum animos in suo semper obsequio reddat promtiores. Idcirco omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ ac nostrorum præsentium videlicet ac futurorum comperiat magni- tudo, quia ESICH fidelis comes noster de- precatus est nostram clementiam, ut ali- quantum ex rebus juris nostri, quibus ipse ordine possidebat beneficiario, ad proprium concederemus, ac per præceptum trade- remus. Cujus deprecationem ob suæ fidelitatis devotionem libenter annuentes, hos

A excellentia nostræ apices fieri decrevimus, quibus jam dicto ESICHONI in pago Ri- boariense, in comitatu Bunnensi, in villa Castenacha mansos octo in beneficio suo cum omnibus pertinentiis eorum, id est, cum terris, campis cultis & incultis, vi- neis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aqua- rumve decursibus, exitibus & regressibus, nec non & mancipiis utriusque sexus ibi- dem pertinentibus ad proprium tribuimus, & de jure nostro in jus & donationem ip- sius perenniter mansurum transfundimus, ut faciat exinde, potissima a nobis percep- ta licentia, quicquid elegerit vel voluerit, sicut & de reliquis proprietatis suæ rebus, absque cujuslibet potestatis contradicione, vel repetitione, seu qualibet refragatione, ita tamen ut nusquam a nostra discedat fi- delitate, sed immobiliter in nostris perse- veret obsequiis, absque aliqua tergiversatione. Et ut hæc nostræ largitionis auctorita- tas inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLOTHARII serenissimi au- gusti.

REMICIUS notarius ad vicem EGILMA- RI recognovit.

Data XII. calendas Aprilis, anno Chri- sto propitio imperii domini Hlotharii propriissimi imperatoris in Italia XXIII. in Francia III. indictione VII.

Auctum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

D I P L O M A H L O T H A R I I
imperatoris pro monasterio Corbeiensi.

Confirmat monasterio Corbeiensi factam do- nationem a comite Esichone.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordi- nante providentia imperator augustus. Si unius fidelis nostri iustus & rationabilem petitionem libenter implemus, procul du- bio reliquorum fidelium nostrorum devo- tionem erga nos promtiorem efficimus. Quapropter omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque præsentium & fu- turorum noverit universitas, quia ESICH vir illuster comes nostram deprecatus est pietatem, ut res sibi in pago Ribariensi in comitatu Bunnensi, in villa Chestinaga, a nostra munificentia adtributas, quas ipse pro remedio animæ ejus ad monasterium in Saxonia situm, Corbeia vocabulo, quod est constructum in honore B. Stephani pro- tomatyris Christi, delegavit, per nostræ mansuetudinis præceptum confirmaremus. Cujus precibus libentissime annuentes, hos excellentiæ nostræ apices fieri statuimus, per quos memoratas res una cum manci-

Anno 844.
Ex mode Corbeia no-
va.

105 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 106

piis inibi pertinentibus in prædicto pago, & in jam dicta villa consistentes, ad præfatum monasterium Corbeiae & ecclesiam S. Stephani confirmavimus, quatenus sicuti a præscripto fidei comiti nostro ESTICHONI tradite & delegatae fuerunt, ita pars ejusdem loci sancti deinceps absque cuiuspiam potestatis contradicione vel inquietudine teneat & possideat, faciatque exinde quicquid utilitas dictaverit. Et ut hæc nostræ confirmationis auctoritas inviolabilem obtineat firmitatem, de anulo nostro subter jussimus sigillare.

HRODMUNDUS notarius ad vicem HIL-
DUINI recognovi. B

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI
regis pro Turonensi S. Martini ecclesia.

Confirmat ei Cruciacum villam, conceditque ut decadentes canonici mansionem suam cui libuerit, derelinquere possint, utque in adventu regis nullus in monasterio mansionem accipere presumat.

Anno 845.
Ex cartario
S. Martini. IN nomine Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI. KAROLUS gratia Dei rex. Cum justis petitionibus fæderatum servorumque Dei, quas nostris aitibus innotuerunt, libenter annuerimus, & eas cum Dei auxilio ad effectum pervenire fecerimus, non solum regiam consuetudinem exercemus, verum etiam hoc nobis procul dubio tam ad statum terreni regni corroborandum, quam ad æternæ vitæ beatitudinem capeffendam, profuturum esse confidimus. Idcirco notum fieri volumus omnibus sanctæ Dei ecclesia, præsentibus scilicet & futuris, quia venerabilis congregatio B. Martini peculiaris nostri adiit dignitatem excellentiæ nostræ, petens supplex pro honore Domini nostri JESU CHRISTI, & amore S. Martini patroni nostri, sive salute animæ, ut sublimitas mansuetudinis seu largitatis nostræ dignaretur eis regali auctoritate præceptionis perpetuo confirmare Cruciacum villam, nec non, si dies vocationis alicui ex fratribus evenerit, mansionem quam habet, cui voluerit ex fratribus derelinquere possit, atque in adventu cujuilibet regis nullus ex suis hominibus in monasterio mansionem accipere præsumat. Nos quoque salubriter suggestione permoti, simul & interventu venerabilium virorum ad hoc perficiendum commoniti, hoc nostræ auctoritatis præceptum fieri ac dari decrevimus, per quod constituimus, perenniterque firmum fore decrevimus, villam Cruciacum cum omni integritate suisque adjacentiis sitam in pago Picstavo, & meditum factam in villa Reftiadica depoñenda quæ exierint de Cürciaco villa eisdem fratribus, quam olim genitor noster

A pia recordationis dominus LUDOVICUS ad habendum cappas concenserat. Similiter si quando alicui ex fratribus dies migrationis ex hoc sæculo evenerit, manzionem quam ipse fecit, aut quoquo modo habet, cui libuerit tantum ex fratribus derelinquerre queat, sine aliqua contradictione abbatis ejusdem temporis, aut præpositi, vel certe decani. Insuper etiam quando quilibet rex ad limina B. Martini venerit orandi gratia, moramque quamlibet ibi fecerit, nullus ex ejus hominibus in eodem monasterio mansionem alicuius fratris accipiat, licentiamque accipiendi habeat, nec quilibet laicus in eodem monasterio mansionem habere possit, quatinus ipsi Dei servi melius liberiusque Deo famulari queant, sicut tempore genitoris mei, nec non avi ceterorumque regum sine impedimentoo hujus molestiæ facere. Sed hæc omnia in honore loci & cumulum mercedis nostræ pro amore Dei, & ob reverentiam S. Martini per hanc nostræ præceptionis auctoritatem, more præcedentium firma & stabilia sine mutatione aliqua, opitulante Deo, omni tempore permanere valeant. Unde monemus omnes obnoxie supplici voce, qui nobis in regno a Deo commissi successuri sunt, sicut illorum statuta a suis successoribus conservari velint: ita in omnibus hanc nostri præcepti institutionem immutabiliter perpetuis temporibus conservare studeant ad illorum & nostram communem utilitatem seu salutem. Et ut hoc præceptum nostræ auctoritatis firmius habeatur, veriusque a nobis credatur editum, & per futura melius conservatum, ipsum propria manu subter firmavimus, & anulo nostro insigniri jussimus.

Signum KAROLI glorioissimi regis.
BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data nonas Januarii, anno V. regnante KAROLO glorioissimo rege, indictione VII.
Actum Turonis in monasterio S. Martini in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI
regis pro Turonensi S. Martini ecclesia.

Confirmat concessas ad fratrum stipendia villas a patre & avo suo, veraque ne Turonensis episcopus dominandi in ecclesiam S. Martini sibi assumat licentiam.

Anno 845.
Ex cartario
S. Martini. IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS gratia Dei rex. Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, & Deo in iis famulantum pacis & tranquillitaris curam gerimus, & ad ministerium suum liberius execendum opem ferimus, hoc nobis procul dubio ad statum præsentis regni corroborandum, & ad peren-

G ij

nis vitæ beatitudinem capeſſendam profuturum eſſe non ambigimus. Quapropter notum fieri volumus omnibus sanctæ Dei ecclesia fidelibus, & nostris præſentibus atque futuris, quia fratres ex congregacione sancti Martini obtulerunt excellentiæ celſitudinis noſtræ auctoritatem genitoris noſtri, in qua continebatur quomodo ipſe eis concesſit villas ad eorum ſtipendia pertinentes, ſecundum depreciationm FREDEGISO quondam abbatis ipſius ſancti loci, in quo beatus Martinus corpore requiescitur, deprecatique ſunt, ut ſecundum quod continebatur in auctoritate genitoris noſtri, & nos eis auctoratatem ex noſtra potestate regali fieri juberemus, per quam ipſas villas quieto ordine ad eorum ſtipendia & uſus abſque ullius inquietudine tenere & poſſidere poſtuiſſent, cum omni integrityte diurnis temporibus ad ſervitium omnipotentis Dei vel beati Martini uberior peragendum, & pro nobis etiam & genitori noſtro, ac inſigni proſapia clementiam Dei exorare liberius poſtuiſſent. Quorum petitionibus libenti animo acquirevimus, noſtris etiam futurisque temporibus manuſum eſſe volumus, videlicet ut villas, quæ a genitore noſtro ſuggerente FRIDEGISO quondam abate, illis ad eorum ſtipendium vel ſumtu noſtros concesſa ſint, tenere & poſſidere, abſque ullius inquietudine, remota torius judiciarie potestatis inquietudine, Domino opem ferente, valeant, vel etiam ſicut tempore avi noſtri bona memoria CAROLI invictissimi auguſti fuit, & ſicut ab iſtib[us] viris AUTLANDO, VULFARDO, & ITHERIO olim ejuſdem loci abbatis, Domino ministrante, diſpoſitum eſt, ad eorum ſtipendia & ſumtu, deinceps nec nos, nec ullus ipſius loci rector, quicquam ex ipſis villis abſtrahere vel minuere præſumat, nullius ſeculi inquietudinibus præpedientibus, nec hoſtilitatibus arma ſubripienibus. Volumus etiam ut tercia pars de reliquis villis, quæ in beneficio datae ſunt, ex volatilibus cum ovis eisdem fratribus minifretur. Decernimus etiam atque eisdem fratribus concedimus, qui & præſenti tempore ibi degere, & futuris temporibus ad inhabitandum & Deo deſerviendum aggregari voluerint, & de omnibus quæ ad ſepulcrum beatissimi patroni noſtri sancti Martini a Deo timentibus afferuntur, tertiam partem accipient ad neceſſitates ſibi conſulendas, exceptis de hiſ veſtimentis & ſpeciebus quæ ad ſepulcrum illius decoris & honestatis cauſa perpetuo retinenda erunt. Cera autem & oleum ad luminaria in eadem ecclesia concinnanda decernimus retineat. Statuentes ergo per hanç noſtram auctoratatem præcipimus, ut nullus pralatorum aut rectorum hujus moſterii patroni noſtri beatissimi Martini,

A hanc noſtram confeſſionem atque statuta convellere, aut in aliū modum immutare præſumat, ſed perennibus temporibus inviolabiliter ea conſeruent, & ſuis conſervari faciant. Inſuper etiam conſtituimus atque perenniter firmum ac ſtabile fore decernimus, ut in præfato monaſterio ſive fratribus ipſius loci primus epifcopus Turonice ſedis non plus dominari præſumat, aut licentiam dominandi habeat, aut aliquid certe novi introducat, ſeu quicunque ejusdem urbis ſuccelfor extiterit, niſi ſicut predeceſſores ſui tempore avi ac genitoris noſtri, atque tempore antecelſorum noſtrorum regum Francorum fecerunt; ſed ſub ipſo eodemque modo charitatis atque dilectionis, cum memoratis fratribus in Deo vivat, abſque qualibet novitatis aut inventionis proprieſ moleſtia. Et ut hanc noſtræ auctoratatis præceptio perpetuo conſervetur, & a fidelibus Dei, & noſtris veſtibus credatur ac diligentius conſervetur, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione firmari juſſimus.

Signum CAROLI glorioſiſimi regis.

BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovi.

Data non. Januarii, anno quinto regnante domno Carolo glorioſiſimo rege.

Actum Turonis in monaſterio ſancti Martini in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM LOTHARII

imperatoris pro Folcardo abate
S. Maximini.

Confirmat Folcardo abbat[us] S. Maximini quādam donationes ei factas a Malfrido fideli suo.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Anno 845.
Dei aeterni. HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator augustus. Di-
gnum eſt ut imperialis majestas procerum Ex carano ſuorum rationabilibus precibus aurem ſuę
pietatis accommodet, & ad effectum per-
ducat, quatenus in ſuis ſemper obſequiis
eorum animos reddat efficaciores. Igitur
omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ ac
noſtrorum, præſentium ſcilicet & futuro-
rum conperiat induſtria, quia MATFRI-
DUS fidelis ministralis noſter ad noſtram
accedens majestatem deprecatus eſt, ut cui-
dam fideli noſtro FULCRADO nonine quāda-
res noſtræ proprietatis, in pago Ei-
flensi conſistentes condeceremus ad pro-
prium: cuius petitionem propter ſuę fide-
litatis meritum libenter adquiescentes, hos
excellentiae noſtræ apices decrevimus fieri,
per quos in memorato pago, in villa quæ
Bettinga nominatur, jam fate Fulcrado
mansum indominicatum unum ad quem
pertinere noſcuntur alii mansi VIII. quos

ipse prius beneficiario possedit munere cum A filvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, eorum pertinentiis, scilicet cum ecclesia, domibus, ceterisque aedificiis, terris cultis vel incultis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, molendinum, exitibus & regressibus, mancipiis utriusque sexus & aetatis ad eos pertinentibus, nec non & cum reliquis appendiciis concedimus ad proprium & de nostro jure in jus ac dominationem illius transfundimus, ita videlicet ut quidquid ab hodierno die & deinceps ex eis facere, ordinare atque disponere voluerit, liberam in omnibus habeat potestatem, sicut & de reliquis hereditatis sue rebus, ita dumtaxat in nostra inviolabilitate perseverans fidelitate. Et ut haec nostra largitionis auctoritas firmior habeatur, manu propria nostra subter firmavimus & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLOTHARI serenissimi augusti.
HRODMUNDUS notarius ad vicem HIL-
DUINI recognovi.

Data xiiii. cal. Maii anno v. regnante
proprio imperii domini HLOTHARI pii
imperatoris in Italia xxv. in Francia v. in-
dictione viii.

Auctum Aquisgrani palatio, in Dei no-
mine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM QUOD FECIT
dominus Karolus rex Nithado de Ana-

pia.

*Anno 845.
Ex certario
Prumensi.*
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. KAROLUS gratia Dei rex. Regalis celistudinis mos est, fideles suos donis multiplicibus atque honoribus ingentibus honorare & sublimare. Proinde nos ergo modum parentum, regum videlicet prædecessorum nostrorum sequentes, complacuit clementia nostra quædam fideli nostrum nomine NITHADUM, de quibusdam rebus proprietas nostræ honorare, atque in ejus juris dominationem liberalitatis nostræ gratiam conferre. Idcirco notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris præsentibus atque futuris, quia concedimus, per quod memoratas res sub ea integratae, sicut supra diximus, sicuti eas in supradicta villa vocabulo Hanapio per nostrum habuisse beneficium, id est omnium rerum cum summa integritate, cum ecclesia & domibus, ceterisque aedificiis, mancipiis utriusque sexus, tam inibi consistentibus, quam ibi pertinentibus, cum terris quoque cultis & incultis, vineis, pratis,

exitibus & regressibus, mancipiis utriusque sexus & aetatis ad eos pertinentibus, nec non & cum reliquis appendiciis concedimus ad proprium & de nostro jure in jus ac dominationem illius transfundimus, ita videlicet ut quidquid ab hodierno die & deinceps ex eis facere, ordinare atque disponere voluerit, liberam in omnibus habeat potestatem, sicut & de reliquis hereditatis sue rebus, ita dumtaxat in nostra inviolabilitate perseverans fidelitate. Et ut haec nostra largitionis auctoritas firmior habeatur, manu nostra subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum KAROLI gloriosissimi regis.

BARTHOLOMEUS notarius ad vicem
HLDOWICI recognovit.

Data xiiii. cal. Maii anno v. regnante
KAROLO gloriosissimo rege, indictione viii.
Auctum Belvaco civitate, in Dei nomine
feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM KAROLI REGIS
pro Prumensi monasterio.

*Prumensis monasterii possessiones sub sua
protectione suscepit.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratia Dei rex. Cum petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultus amore favemus, & eas cum Dei adjutorio ad effectum perducimus, superna nos gratia muniri non diffidimus. Proinde comperiat omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque, præsentium scilicet & futurorum solertia, quia vir venerabilis MARCUARDUS Prumensis monasterii abbas adiens serenitatem culminis nostri, postulavit nos, ut res memorati monasterii, quæ in regno nostro sitæ esse noscuntur, cum omnibus rebus & mancipiis, quæ præsenti tempore juste & legaliter pars memorati monasterii tenere vel possidere viderit, sub nostra defensione & immunitatis tutitione constituemus. Cuius petitionem pro divini cultus amore assensum præbuiimus, & hanc auctoritatem immunitatis nostræ circa memoratum monasterium fieri jussimus, per quam præcipimus atque jubemus, ut nullus iudex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate in ecclesiæ, aut loca, vel agros, seu reliquias possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis vel territoriis infra ditione regni nostri juste & legaliter pars memorati possidet monasterii, vel quæ deinceps divina pietas ibidem augeri voluerit, ad causas judiciario more audiendas vel discutiendas, aut freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut

*Anno 845.
Ex certario
Prumensi.*

fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii injuste distringendos, nec ulla redhibitiones vel illicitas occasiones requirendas nostris futurisque temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt penitus exigere præsumat, sed liceat memorato abbatii suisque successoribus res prædicti monasterii quieto ordine possidere vel ordinare, atque pro incolumitate nostra hac regni nostri stabilitate Domini misericordiam attentius exorare. Et ut hac auctoritas nostris futurisque temporibus, Domino protegente valcat inconclusa manere, manu nostra subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione adfignari iustimus.

Signum KAROLI gloriovi regis.

BARTHOLOMÆVS notarius ad vicem
HLDOUVICI recognovit.

Data 11. idus augusti, anno vi. regnante
Karello glorioso rege, indictione viii.

Actum Mediana villa, in Dei nomine
feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI CALVI
regis Francorum pro Turonensi S.
Martini ecclesia.

*Immunitates a prisca regibus concessas
confirmat.*

Anno 845.
Ex cartario
S. Martini.

IN nomine Domini & Salvatoris nostri IESU-CHRISTI, CAROLUS divina ordinate providentia rex Francorum. Si petitionibus servorum Dei pro quibuslibet ecclesiasticis necessitatibus aures nostras pulsantib[us] libenter annuimus, & ad divisione potentiae in locis Deo dicatis uberioris famulandum auxilium porrigitimus; id nobis procul dubio & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram felicitatem obtinendam, commodum provenire confidimus. Notum igitur esse voluntus cunctis fidelibus nostris, episcopis videlicet, abbatis, virisque illustribus, ducibus, comitibus, domesticis, gacionibus, vicariis, centenariis, eorumque minoribus, nec non missis nostris per universum imperium nostrum discurrentibus, seu etiam ceteris fidelibus sanctæ Dei ecclesie nostrisque, præsentibus scilicet & futuris, quia adit serenitatem culminis nostri venerabilis vir VIVIANUS rector monasterii peculiaris patroni nostri sancti Martini, ubi ejusdem præclarissimi venerabile corpus requiescit, ferens in manibus immunitates prætorum regum Francorum, nec non avionostri domini CAROLI quondam imperatoris, seu etiam pia recordationis domini & genitoris nostri LUDOVICI serenissimi imperatoris, quibus idem monasterium quiete in Dei servitio degere sanxerunt, ut omnes res præfati monasterii in univer-

A so, Christo largiente, regno suo existentes, consitentesque non solum ab orthodoxis principibus, verum etiam a ceteris fidibus collatae, vel per quolibet contractus & munimina cartarum in jure ejusdem legaliter traditæ sunt monasterii, sub immunitatis suæ defensione consistere, & ab omni publica functione, & judicaria exactione immune liberumque reddidissent, quod manus eidem monasterio exhibitum, Deo annuente, inviolabiliter hactenus constat esse conservatum, pro firmatatis namque studio hujusmodi beneficium erga præfatum venerabile monasterium nostra auctoritate humiliter precantibus, quibus valuit fieri postulavit. Cujus petitio[n]em ob amorem Dei & venerationem beatissimi Martini libenter assensum præbere nobis usqueque placuit. Quapropter volumus atque decernimus, ut omnes res ejusdem monasterii, quæ sitæ sunt in regno nostro, cum omnibus sibi subjectis, sub nostræ defensionis munimine modis omnibus constant. Præcipientes ergo jubemus, atque præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet superioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, ad causas judiciorio more audiendas, in ecclesiastis, aut villas, seu reliquias possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet primitiis aut territoriis imperii nostri iuste & legaliter tenet, vel deinceps in jure ipsius monasterii divina pietas voluerit augeri, ingredi præsumat, nec fræda, aut tributa, aut mansiones, aut paratas, aut teloneum, aut mansionaticum de mansionibus in burgofitis, sicut in præcepto domini & genitoris nostri continetur, agnoscer, aut fidejussores tollere, aut homines, tam ingenuos quam servos super terram ipsius monasterii commandantes distingere, nec ulla publicas functiones aut redhibitiones, vel illicitas occasiones requirere, quibus idem monasterium, sibi subjecti aliquod iuste patiantur incommodum, nostris futurisque temporibus, quisquam tam temerarius existat, qui id faciendi illicitam sibi potestatem attribuere audeat. Quicquid ergo de præfati ejusdem monasterii rebus in jus fisci cedendum fuit; & a successoribus nostris comperimus collatum, & largitionis nostræ munere libenter volumus esse eidem monasterio concessum, ut id remoto fisci dominatu ad luminaria basilica beati Martini concinnanda, & ad sustentationem pauperum seu clericorum in eodem loco Deo servientium sit supplementum. Si quis autem in tantam perumpere audaciam ausus fuerit, ut hujus præcepti nostri violator existat, quemadmodum in præceptionis domini genitoris nostri continetur, non solum in offendam nostram lapsurum, verum etiam de solidorum auri ad purum ex-
costi

cocti se noverit pena multandum, ex qua duas partes rectores memorati monasterii, tertiam vero jus fisci recipiat, dignum namque justumque est, ut tot priorum regum decessorum nostrorum nostrique pracepti violator hujusmodi subeat pena, ut a se tanta temeritatis merito argui cognoscatur, & ceteris ne id agere quilibet ausu pertinet, timorem incuriat, ut nullus scilicet beneficia regalia locis Deo dicatis veneranter exhibita temerare conetur. Volumus itaque atque decernimus, ut remota totius judicariæ potestatis inquietudine, quieto ordine memoratus abba, sive successores res prefaci monasterii cum omnibus sibi subjectis, vel ad se aspicientibus, seu pertinentibus hominibus, sub immunitatis atque protectionis nostra defensione constant, nostroque fideliter parentes imperio, pro incolumitate nostra, conjugis & prolis, seu etiam imperii a Deo nobis collati, ejusque gratissima miseratione perpetuo conservandi, una cum clero sibi commisso Dei immensam clementiam jugiter exortent. Et ut haec auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & a fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris verius credatur ac diligentius conservetur, manu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum CAROLI gloriosissimi regis.
JONAS diaconus ad vicem LUDOVICI recognovi.

Data VI. kalendas Januarii, anno VI. in dictione VII. regnante CAROLO gloriissimo tege.

Auctum in monasterio sancti Martini, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI HLOTHARII gloriosissimi augusti.

De commutatione inter Hetti archiepiscopum Trevirensim, & Marciardum abbatem Prumiensem.

Anno 846.
Ex cartario
Prumiensi.

Nomine Domini nostri IESU CHRISTI Dei eterni, HLOTHARIVS divina ordinante providentia imperator augustus. Dum utilitatibus sanctæ Dei ecclesiæ pio favore consulimus, morem exsequimur prædecessorum nostrorum, idque ad profectum totius imperii a Deo nobis commissi congruere haudquam dissidimus. Proinde noverit omnium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque fidelium, presentium scilicet & futurorum, quia venerabilis MARCIARDUS abba Prumiensis monasterii suggestit mansuetudini nostræ humiliter implorans, ut commutationem

(a) Hunc ex abate Epternacensi factum fuisse archiepiscopum Trevirensim scribunt Sammarthani, contra breve chronicon Epternacense suo tempore edendum Sigoldum abbatem quinum cessisse Hertino jam archiepiscopo Trevi-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A quendam, quam pro communis utilitate cum archiepiscopo Trevirensi ecclesiæ, per licentiam nostræ auctoritatis inter se fecerunt, pracepto serenitatis nostræ corroboraremus. Dedit igitur jam dictis venerabilis abba MARCIARDUS ex rebus S. Salvatoris venerabili HETTI ^(a) archiepiscopo Ekkilovicroth, & de terra pro recompensatione hujus rei recepit de manu & potestate jam dicti archiepiscopi HETTI ex jure proprietatis sua quendam porprisum locum, qui dicitur Scindalasheim, iuxta Caldebrunnam, cum omnibus finibus suis & adjacentiis, ea scilicet ratione, ut deinceps ultraque pars quod accepit, habeat, teneat, atque possideat, & quidquid legaliter exinde facere voluerit, libero inde in omnibus perfruatur arbitrio faciendi quidquid elegerit: ita ut ultra nequaquam a die praefenti & deinceps his commutationibus neuter unquam repeteret, nec aliquam calumniam generare presumat. Et ut hoc nostræ auctoritatis praceptum per futura tempora firmum & inviolabilem obtineat vigorem, manu nostra subter firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLOTHARII serenissimi augusti.

ERCAMBOLDUS ad vicem HILDUINI recognovit.

Data kal. Januarii, anno Christo proprie*ty* imperii domini HLOTHARII piissimi augusti in Italia xxvi. in Francia vi. indictione VIII.

Auctum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

D PRÆCEPTUM DOMNI Hlotharii serenissimi augusti pro Prumiensi monasterio.

Quædam predia concedit pro ecclesiæ luminarybus.

In nomine Domini IESU-CHRISTI Dei eterni. HLOTHARIVS divina ordinante providentia imperator augustus. Si ecclesias Dei nostris extollamus beneficiis, eorumque sedulo consulimus utilitatibus, morem prædecessorum nostrorum exsequimur, & ut nobis profici debeat in augmentum indubitanter speramus. Igitur omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque, praesentium scilicet & futurorum, competit magnitudo, quia nos nütu divino inspirati pro remedio animæ nostræ, aliquantulum ex rebus juris nostri, id est manus tres & dimidium sitos in pago Eiflia, in villa quæ dicitur Gestichesborph super fluvium Notinna, ad monasterium S. Salvatoris, quod Prumia antiqua nuncupatur vocabulo, cui

Anno 846.
Ex cartario
Prumiensi.

reuni regimen Epternaci cum nomine abbatis, ab anno scilicet 826, ad 838. quam proinde longe ante obitum di-

MARCUARDUS abba præfesse videtur, ad A fieri decrevimus, quibus eidem Rotgario luminaria concinnanda, nostro tribuimus munere. Quo circa volumus modisque omnibus sanximus, ut ab hodierno die & per omne tempus præscripta mansa sita in memorato pago, & in præfata villa ad antedictum sanctum locum indefinenter deferiant cum omnibus ad se pertinentibus, vel aspicientibus, cum terris videlicet cultis & incultis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, molendinis, & cum mancipiis utriusque sexus, ita dumtaxat, ut per cuncta annorum curricula sine aliquia refrigeratione, nulloque contradictione in usibus sæpe dicti sancti loci cedant.

Et ut hæc nostra largitionis auctoritas firma & inviolabilis per futura maneat tempora, & a cunctis fidelibus imperii nostri diligenter conservetur, manu propria subter cam firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLOTHARI serenissimi augusti.
REMIGIUS notarius ad vicem HILDUINI
recognovi.

Data VIII. idus Decembbris, anno Christo propitio imperii domni HLOTHARI PII imperatoris in Italia XXVII. & in Francia VII. indictione VIII.

[*] Actum Flattana (a) palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

P RÆ C E P T U M D O M N I H L O THARII imperatoris S. Justinæ capellam Rotgario concedentis.

Anno 847.
Ex cartario
Primiti.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI Dei æterni. HLOTHARII divina ordinante providentia imperator augustus. Imperiali fatis congruit excellentiæ, ut dum multorum studet profectibus, præcipue procerum suorum petitionibus aures libenter inclinet, easque ad effectum perducat, quatenus id agendo eorum animos in suo semper reddat ardentes obsequio. Proinde notum sit universis fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, tam præsentibus quam futuris, quod ad depreciationm dilecti ministerialis nostri MATFREDI illustri comitis & HUBERTI venerabili abbati, concessimus cuidam fideli nostro, vasallo scilicet prædicti Matfredi illustri comitis, Rotgarius nomine, ob devotissimum famulatum seu obsequium in pago Riboriense, in comitatu Juliacenzi, capellam juris nostri, que est dicata in honore B. Justinæ martyris Christi, quatenus eam cum omnibus ad eam pertinentibus diebus vita sua teneat, & absque cuiuscumque potestatis inquietudine possideat, sed pro majoris securitatis firmitatem, hos nostræ sublimitatis apices

(a) Nulla hujus regij palatiæ mentio in libro 4. de re diplomatica, in quo locum habere debet. si quando novis typis mandetur.

A fieri decrevimus, quibus eidem Rotgario fidieli nostro præscriptam S. Justinæ ecclesiæ cum omnibus, sicut supra dictum est, ad eam pertinentibus, cum terris scilicet cultis & incultis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, molendinis, exitibus, regressibus, nec non & mancipiis utriusque sexus ibidem adjacentibus, concedentes tribuimus, & de jure nostro in jus & dominationem ipsius cunctis vitæ suæ diebus absque alicujus inquietudine transfundimus. Confirmamus etiam ad eamdem ecclesiæ omnem decimam ex villa nostra Rodingave, quemadmodum temporibus prædecessorum nostrorum inibi data fuisse dinoicitur, ita inviolabiliter ut absque diminoratione deinceps sub integritate dissolvatur. De matriculariis quoque qui ex prædicta villa nostra Rodinga ad prædictam S. Justinæ capellam usque nunc defervierunt, quique etiam partem aliquam ex ipsa ecclesia accepisse noscuntur, statuimus ut nemo aliis in eodem sancto loco matriculari vel particeps ab hinc in antea existat, nisi quem præfatus Rotgarius vel successores sibi in ipso ordinaverunt loco. Et ut hæc nostræ auctoritatis concessio inconvulta permaneat, & ab omnibus fidelibus nostris inviolabiliter observata fiat, propria manu subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari præcepiimus.

Signum HLOTHARI serenissimi augusti.
ERCAMBOLDUS notarius ad vicem HILDUINI recognovi.

Data nonas Maii anno Christo propitio imperii domni HLOTHARI piissimi augusti in Italia XXVII. & in Francia VII. indictione IX.

Actum Aquisgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

P RÆ C E P T U M C A R O L I C A L V I regis pro B. Mariae basilica Turonensi a sepulcro S. Martini non longe sita.

Quædam ei prædia in pago Silvanectensi concedit ad sepulturam pauperum.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratia Dei rex. Quæcumque amore Dei & reverentia sanctorum locis divinis cultibus mancipatis, largitatis munere conferimus, profutura nobis ad æternam beatitudinem feliciter obtinendam, & ad præsentem vitam cum prosperitate transfigendam, nullatenus dubitamus. Itaque notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus & nostris, præsentibus atque futuris, quia pro redemptione peccatorum nostrorum, complacui nobis quasdam res nostræ proprietatis, sitas in pago Silvanectensi conferre & delegare basilicæ non lon-

Anno 847.
Ex cartario
S. Martini.

ge a monasterio sacrissimi patris Martini A
sub honore sancte Dei genitricis MARIE,
& sanctorum apostolorum Petri & Pauli,
Johannis quoque Baptiste, & S. Dionysii
gloriosi martyris, nec non & B. Martini,
aliorumque sanctorum constructa sive fundata,
& ad sepulturam pauperum fundata,
simulque sacrosancto sepulcro antefati praeclarissimi confessoris & patroni nostri Martini speciali adhäsione subjecta. Sunt autem ipsa res in præmissa pago sita, hoc est in villa* Balmiaco inter vineam & ædificia & gardinum bunuarium unum, de terra arabilis bunuaria xxxv. silva bunuaria xxx. B Sunt etiam ibi hospitia tria, quorum unicuique appendente de terra arabilis bunuaria vi. & aripenni ii. In alio siquidem loco, id est inter montem Agibodi & locum qui dicitur Bragio de terra arabilis sive mansionali & cultoribus bunuaria xxiiii. & in Aniliaco de terra culta vel inulta bunuaria cxxxii. & de prato bunuaria vi. de silva bunuaria xxxviii. Est etiam ibi mancipium unum Hartigarius nomine, quod habet hospitium unum, unde prævidet eamdem sibi silvam commissam. Præterea in villa Brianiorum mansellum unum, & de vinea aripennam unum, & inter vineas & terras arabiles bunuaria vii. & aripennam unum. In villa vero Rübido inter mansuram & terram arabilem bunuaria x. & inter ea in villa Aniliaco de terra bunuaria duo & medium & mansuram unam, qua habent plus minusve aripennam unum, & per diversa loca in ipso pago bunuaria vi. & medium. Has denique res præmissæ basilicæ ad sepulturam pauperum structæ & sacrosancto sepulcro B. Martini subjectæ pleniter conferimus, & regaliter delegamus, ut quicquid ex eis fieri aut exigi ecclesiastico jure potest, ejusdem loci honestatibus & necessitatibus sive utilitatibus per omnia tempora præbeat, conferatque supplementum, & animæ nostræ profit in adjutorium. Constituimus etiam ut ejus ordinatione eadem basilica cum omnibus sibi appendentibus, & his & aliis rebus agatur & disponatur, cui commissa omni tempore saep memorati sacrosancti sepulctri fuerit observantiae obedientia, nullisque aliquando has res aut alias ipsi basilicæ pertinentes in alios præter quam dicimus, retorquere aut redigere liceat usus. Et ut hæc nostra collationis auctoritas semper firmior habeatur, manu nostra eam subterfirmavimus, & de anulo nostro sigillari jussimus.

Signum KAROLI glorioissimi regis.

AENAS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data iii. idus Martii, indictione xiv.
in anno viiiii. regni KAROLI glorioissimi regis.

Auctum Carisiaco palatio regio in Dei homine feliciter. Amen.

* Beau-
mont.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI

régis pro Turonensi S. Martini ecclesia.

Villam Antoniacum a Viviano & Ingeramo datam confirmat, statutque ne deinceps canonicorum numerus cc. excedat.

In nomine Dei ac Salvatoris nostri JESU CHRISTI, CAROLUS Francorum & Aquitanorum gratia Dei rex. Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, Deoque in his famulantum pacis ac tranquilitatis curam gerimus, & ad ministerium suum liberius exequendum opem ferimus, hoc nobis procil dubio ad statum regni nostri confirmandum, & ad perennis vite beatitudinem consequendum profuturum esse non dubitamus. Quapropter libuit nobis ianoscere omnibus sanctæ Dei ecclesiae fidelibus atque nostris, præsentibus scilicet sive futuris, quia devote retulit excellenter celitudo noster quidam regni nostri fidelissimus vir venerabilis vir VIVIANUS, (a) nobisque merito amabilis, sicut simil secundum Deum INGERAMUS dedisse fratribus sancti Martini Antoniacum villam ad eorum armelansas, verum etiam instituisse pro commune eorumdem concilium cc. tantum esse in numero fratrum, vicenos singulis manfis. Insuper suppliciter deprecatus est sua & supradictorum fratrum vice, consuetudinariam pietatem mansuetudinis nostræ auctoritatē a nostra regali potestate fieri, per quam rationabile suum factum, tam in præsenti, quam in posterum, pro omnibus temporibus immutabilitex constaret firmissimum. Cujus dignissimæ petitioni a nobis salubri libenti animo acquie-

D vimus, præceptumque regia nostra confirmationis fieri jussimus, per quod statuimus atque perenniter stabile in perpetuum decernimus, juxta prædictorum regum more, ut praefata villa Antoniacus cum omni integritate, suisque appendicis deinceps per omnia deserviat fratribus sancti Martini peculiaris patroni nostri, ad illorum annuatim vestimenta, excepto mensuali atque agrario in victu eorumdem jam dudum attributo. Similiterque in ordine congregationalis cc. sint fratres, viceni singulis manfis, ac per hoc deinde nullus aggregatur, quoque ad hunc numerum perveniat ordo congregationalis. Postea vero uno decedente in ejusdem locum succedat qui honestate vita, sapientia, morum, locum queat secundum canoniam auctoritatem tenere, quatenus servitum omnipotentis Dei liberius possit peragi, & beati Martini melius in cunctis conservari, etiam quoque eadem

(a) Hic Vivianus fuit abbas S. Martini & viciam Majoris monasterii, fundavit cellam Cuvaldum in dioecesi Andegavense pro monachis S. Philiberti, occulus in bello anno 851. quem Audradus modicus vocat perfidum abbas.

Hij

Anno 849.
Ex chartaria
S. Martini.

nobilis congregatio pro nobis, ac genitore nostro, nec non insigni nostra profapia, clementiam cunctipotentis Dei uberior exorare. Quamobrem supplici voce, & toto affectu religionis mentis nostræ pro honore IESU CHRISTI Filii Dei, ac reverentia beati Martini præclarissimi confessoris Christi, jam tandem supplicavimus per sanctam Trinitatem, omniumque sanctorum præmia, omnibus qui per diversa tempora in regno nobis a Deo commisso sunt futuri, sicut sua instituta voluerint esse perpetuo inviolata a suis successoribus, ita hoc meum conservare studeant perpetuis temporibus inviolatum in omnibus, veluti hujus mecum mercedis mereantur esse participes. Et ut hæc nostra auctoritatis præceptio perpetuiter conservetur, & a fidelibus Dei & nostris verius credatur, ac reverentius conservetur, manu nostra propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

LUCAS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data kalend. Maii, indictione XII. anno nono regni CAROLI glorioissimi regis.

A statu Carisiaco palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI - CALVI

regis Francorum Coloniam villam sub annuo censu, &c. Adalmanno Levita, deprecante Viviano comite concedentis.

Anno 849.
Ex cartario
S. Martini.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS Francorum & Aquitanorum gratia Dei rex. Si utilitatibus fidelium nostrorum nobis justæ supplicantum consilimus, id procil dubio proficeret ad statum regni nostri corroborandum, fidelitatemque nostrorum cumulandam, nec non etiam capessendam felicitatis æternæ beatitudinem, minime dubitamus. Itaque novemus omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ, nostrorumque, videlicet tam præsentium quam futurorum industria, quia venerabilis fidelis noster VIVIANUS comes innotuit culmini dignitatis nostræ, quod quidam Levita ex cœnobio præclarissimi confessoris heri sancti Martini peculiaris patroni nostri nomine Adalmannus, quiddam proprium hereditatis suæ legaliter obtulerit, Deo, & sancto Martino, quod & pater ejus in vita sua jam egerat, ob emeliorationem sanctæ Dei ecclesiæ, tempore scilicet FRIDEGIDI abbatis, deprecatusque fuerit per seriem precariorum quamdam villulam nomine Coloniam ex rebus ejusdem ecclesiæ, insuper duos mansellos in villa quæ vocatur Nittina, eo scilicet tenore, ut utrasque res diebus vita suæ idem Adalmannus habeat atque possideat, unde censuit in festivitate sanctæ Luciæ, quæ est idus Decembris an-

A nisi singulis se daturum ad illud sepulcrum tres solidos argenti ad luminarium continuandam, ac fratribus sancti Martini quatuor modios vini & osto tritici, addens modo, quatenus merces cumulerunt, & quod agit firmiter habeatur, duodecim pensas casci. Igitur petri serenitatem pietatis nostræ, ob amorem & honorem Domini, reverentiamque beati Martini peculiaris patroni, ut hoc ipsum nostra auctoritate dignaremus confirmare more regali. Nos quoque salubri suggestione permoti, simul etiam mortatu prefati fidelis nostri VIVIANI hoc nostræ auctoritatis præceptum fieri ac dare decrevimus, per quod constituimus atque perenniter firmum fore decernimus, ut sicut superius dictum est, & in serie precarie vindictur insertum esse, diebus vita suæ fidelis noster prædictus Adalmannus Levita in memoratum beneficium, cum omni integritate habeat atque possideat, eo videlicet modo, ut annis singulis supradictum censum propria voluntate institutum, fratribus sancti Martini solvat, id est suum quoque dígressum cuicunque voluerit sub jam dicto censu tenendum relinquat. Unde monemus omnes qui nobis in regno a Deo commisso successori sunt, ut sicut sua statuta a successoribus suis conservare voluerit, ita in omnibus hanc nostram præcepti auctoritatem super piscariam actam, ad eam confirmandam immutabiliter perpetuis temporibus conservare studeant. Et ut hæc nostra auctoritatis præceptio firmior habeatur, ac per futura tempora inclusus conservetur, inviolataque ab omnibus semper teneatur, cam de anulo nostro insigniri jussimus.

BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data XI. kal. Julij anno X. regnante CAROLO glorioso rege.

A statu Anseni villa, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI

regis pro Odone comite.

odoni comiti quinquaginta mansos in villa Noviento concedit.

Anno 850.
Ex cartario
S. Martini
Tarentini.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratia Dei rex. Regalis celsitudinis moris est, fidelis suos donis multiplicibus & honoribus ingentibus honnore, atque sublimare, proinde morem parentum, regum videlicet prædecessorum nostrorum sequentes, libuit celsitudini nostræ quemdam fidem nostrum ODONEM dilectum comitem atque ministerialem nostrum, de quibusdam rebus nostræ proprietatis honorare, atque in ejus juris potestatem liberalitatis nostræ gratiam conferre. Idcirco noverit experientia atque industria

omnium fidelium nostrorum , tam præsentium quam & futurorum , quia concedimus eidem fideli nostro ODONI dilecto nobis comiti & ministeriali nostro , ad proprium quasdam res juris nostri , sitas in pago Octinse , in villam Noventum , mansos scilicet quinquaginta , memoratas res cum omni integritate vel eorum appendiciis , cum domibus , edificiis , mancibus , terris , vineis , pratis , silvis , aquis , farinariis , aquarumve decursibus , vel etiam quidquam ad supradictas res juste & legaliter pertinere videtur , praedito fideli nostro ODONI dilecto nobis comiti atque ministeriali per hanc nostræ auctoritatis conscriptionem concedimus , & de nostro jure in jus ac potestatem illius solemni donatione transferimus : ita videlicet ut quicquid ab hodierna die & tempore exinde pro sua utilitate atque commoditate jure proprietario facere decreverit , liberam in omnibus habeat potestatem faciendi , donandi , vendendi , seu commutandi , & heredibus relinquendi . Et ut hæc nostra largitionis & donationis auctoritas perpetuam obtineat firmatatem , manu nostra subter firmavimus eam , & anuli nostri impressione signari jussimus .

Signum KAROLI glorioissimi * imperatoris .

JONAS diaconus ad vicem LUDOVICI recognovit .

Data v. idus Octobris anno x. indictione XII. regnante KAROLO glorioissimo rege .

Auctum Narbona civitate , in Dei nomine feliciter . Amen .

AURELIANI MONACHI
Recomensis epistola nuncupatoria ad Bernardum archicantorem futurum archiepiscopum , præmissa libro de musica ab eo compposito .

INCIPIT PRÆFATIO MUSICÆ DISCIPULINÆ .

*anno 81.
Ex mſ.
Eduardij
charta
122.*
[4] **C**HRIStIANORUM nobilissimo nobilium , virorumque præstantissimo , atque honoris culmine apostolici nobilissimo sublimato , simulque imperiali dignitate decorato , & virtutum omni genere florenti in Christo feliciter BERNARDO (a) archicantori , ut opto totius sanctæ ecclesiæ & vocato & futuro vero archiepiscopo , Aurelianum vernaculaus , quondam monasterii S. Johannis Recomensis , nunc tamen abjectus , sed tamen vester , & velit nolit mundus , vester , vester inquam , vester , servusque omnium , minimus famulorum Christi .

Quoniam genuino ingenio præpollentem , & artificiali doctrina cluentem , præ-

(a) Eundem infra vocat abbatem suum , hic vero archicantorem , forte quod in musica arte omnibus præpolueret .

A ceteris vosmet solum agnovi in armonica philosophia , rogatus a fratribus , ut super quibusdam regulis modulationum , quas tons seu tenores appellant , sed & de ipsorum vocabulis rerum laciniosum præscribere sermonem , ac ideo seriem harum litteratum ad censuram vestram nobilitatis direxi , vestroque nomini dedicavi , ut si conspectui digno videntur , memoriae commendentur ; fin autem aliter , oblivioni ducantur . Scio enim quia nobilissimi inveniuntur cantores . Hujus autem fateor , nisi vos solum , me neminem artis vidisse peritum . Quidam etenim nostrorum multa musicæ norunt statuta . Tamen ut fuerunt prisci , nusquam tamen , ut arbitror , inveniuntur musicus , ac per hoc quæ sparsim in veterum dictis invenire potui ; sed & quæ a vobis & ab aliis audivi , ipse novum opus condere studui , illo donante qui donavit , & sine quo nihil possumus , cui & devotus gratias ago . His igitur prælibatis agnoscite me vos amare , suscipere , colere , mitari , reminiscens pium animi affectum vestri erga me , quem pure dilexisti , monuisti , docuisti , enutristi . Animadvertisse autem me reconciliatas amicitias pure colere , & non juxta Plautinam sententiam altera manu lapidem tenere , panem offerre altera . Ego certe ut homini nobilissimo & severissimo risum moveam , & imiteris aliquando Crassum , quem semel in vita risisse dicit Lucilius . Dicam quod sæpe rogitanus risum tenere non possum . Dolcibamus vos nimium esse patientem ; sed ut video , exaltasti diu manum & suspendisti plagam , ut feriretis fortiter , & taciturnitas veltra dispensatio fuit , non consensus . Quorsum ista dixerim , uti bene noscatis , in memet experimenta didicis . Ideoque illud propheticum quotidie decanto : *Iram Domini suffinebo , donec iustificet causam meam* . Multæ enim via hominibus rectæ videntur , quæ postea prava reperiuntur . Sed sæpe thesaurus in testaceis vasis conditur . In evangelio importuna tandem mulier audiri meruit ; & clauso cum servis ostio , media licet nocte panes amicus ab amico accepit . Deus ipse qui nullis contrafe superari virtutibus potest , publicani precibus vincitur . Ninive civitas fleribus stetit . Christus , inquam , prodigum filium revertentem latus amplectitur . Paulus ex persecutore fit maximus præparator . Petrum ter negantem amare in suum locum lactymæ restituere . Cui plus dimittitur , plus amat . De toto grege filetur , & ob unius morbiæ pecudis anima angelii letantur in cœlo . Quod si cui videtur indignum , audiat a Domino , amice , si ego bonus , quare oculus tuus nequam ? Vale pars , immo si dignaris , unitas animæ meæ , cœcorum baculus , esurientium cibus , spes miserorum , solamen lugentium , decus ecclesiæ , lux

mundi, & noli despicer animam confer-
vi, pro qua Christus est mortuus.

Explicit prefatio.

INCIPUNT CAPITULA PRAEFATI
O P E R I S.

- i. De laude musicæ disciplinæ.
- ii. De nomine & inventoribus ejus, &
quomodo numerorum formæ inventæ
fuerint.
- iii. Quod musicæ tria sint genera.
- iv. Quod habeat humana musica partes.
- v. De vocum nominibus.
- vi. Quod habeat musica cum numero ma-
ximam concordiam.
- vii. Quid sit inter musicum & cantorem.
- viii. De tonis octo.
- ix. Qua ipsiis inscribantur tonis.
- x. De autentu proti.
- xi. De plagis proti.
- xii. De autentu deuteri.
- xiii. De plagis deuteri.
- xiv. De autentu triti.
- xv. De plagis triti.
- xvi. De autentu tetrardi.
- xvii. De plagis tetrardi.
- xviii. Deuterologium tonorum.
- xix. Norma qualiter versuum spissitudo,
raritas, spissitudo, profunditasque dis-
cernatur omnium tonorum.
- xx. Quod ab hac disciplina composita ex-
tant modulamina, quæ diu noctuque
juxta constitutionem patrum præceden-
tium præcinctuntur in ecclesia.

Post caput xx. hec leguntur.

Explicitus liber de disciplina musicæ artis,
editus pro captu meo, quem rogatu fra-
trum, undecimque Christo opitulante col-
legi, & unius libelli tenore strictissimi con-
clusi, quemque percurrendum atque exan-
minandum domino & abbatu meo reveren-
tissimo BERNARDO, (a) futuro vero archie-
piscopo obtuli, deprecor, oro, obsecro,
ut si quid, o prudens canor, quisquis es,
vituperabile in eo inveneris, mihi corri-
gendum insinues, calumniamque facere de-
sistas. At ubi ordinata & rationabiliter ac-
tum videris, mecum Deo, qui donavit,
gratias agas, cognoscasque, quia apud an-
tiquos tam turpe erat ignorare musicam,
quam litteras. Etenim & ipse mundus &
cœlum supra nos juxta philosophorum dog-

(a) In veteri catalogo abbatum Reomensis monasterii, quem refert Petrus Roverus in historia ejusdem Aescetri, repertus Bernardus episcopus Augustodunensis, qui Reo-
mensibus præfuisse dicitur circa annum 846. Sed & in pri-
vilegio Hermerici abbatii Corbionensi anno 843, concessio in
convento Germiniacensi subscriptis Bernardus abbas S. Johanni-
nis Reomensis. At episcopi nomen non refert, sed neque in
vulgata serie episcoporum Augustodunensium locum haberet.
Roverus eundem eis existimat cum Berno, cui Carolus
Calvus episcopatum Augustodunensem dedit, in cuius gra-
tiam Gencio archiepiscopus Sinonensis scribit Amoloni
Lugdunensi auctiſti, ut eum episcopalī carāctere pro hac
ſede inſigniret. Exeat ejus hac epistola apud Lupum Fer-
reensem 81. Verum hic non episcopus, sed futurus archie-

A ma gestare in ſemel dicuntur armoniæ fo-
noritatem. Musica enim hominum movet
affectus, in diverſum habitum provocat ſen-
ſum. In bello quoque pugnantium vires
reficit, & quanto vehementior fuerit tubæ
clangor, tanto animus ad certamen effici-
tur fortior. Bestias quoque, ſerpentes, vo-
lucres ac delphines ad auditum provocat,
ſicut & ſupra in laude musicæ disciplinæ,
prout potuimus, diximus. Et quid plura?
musica ars omnes exſuperat artes. Angeli
quoque, quod Deo laudes more hujufce
discipline in arce reſerunt ſydera; lector

B Apocalypſi, nemoque dubitet: Ceterum
quod in terris angelorum reſonare audiuntur
voces multis per docemur exemplis, e
quibus duo hic ostendam. Veterum pandit
memoria, ni fallo, monachum quemdam
ex monaſterio (b) S. Victoris, quod eſt juxta
Cinnomannorum civitatem, gracia oratio-
nis ad baſilicam S. Archangeli Michaelis
perueniſſe in monte Gargano, noctemque
ante fore eccleſiæ pervaſigilem ducens, au-
ditiv chorū angelorum cantantium reſponſorium, quod in natale apofſolorum ca-
nunt, videlicet *¶ Cives apofſolorum & do-
mestici Dei ad venerunt hodie, &c. ¶ Emitte
Domine ſpirituſum.* Qui Romam veniens,
retulit atque Romane eccleſiæ clericis ſicut
audierat, memorie contradidit, mutan-
tesque verſum, ſcilicet *¶ In omnem terram
exiuit ſonus eorum,* non ſolum ab ipius, ſed
etiam ab omni cantatur eccleſia. In civitate
qua Autiſſioderenſis vocatur, ferunt fuſſe
religioſum preſbyterum, qui inter cetera
religioſum augmenta, hoc ſibi adſciverat,
ut baſilicæ ſigno pulſante illico adſurget,
extemploque eccleſiam præpararet. Dum
hiſ & hujusmodi floreret actibus, quadam
nocte cum a propria egredereetur domo,
qua parieti hærebatur baſilicæ in honorem S.
Albani martyris, angelorum audivit cho-
rum conſona canere voce *alleluia* cum paſ-
ſimo *cxlviii.* uſque ad finem paſterii, qui
attonitus auribus ad oſtium iſipſi oratoriū
obſculans didicit eam. Erat autem *alleluia*,
cum ſuperiori cancre paſtmo diebus tantum
dominiſis, quæ in primo verſu (c) ſemel,
in ſecondo bis, in tertio tribus reciprocatur
vicibus, & in tertio iterum a capite re-
petitur, ut autem arbitror, in honorem fan-
cta & individua competenter canitur Tri-

piscopus dicitur; cujus autem ſedis plane ignoratur. Fuit
quidem Bernardus Lugdunensis archiepiscopus, ſed paulo
ſerius.

(b) Id eft S. Victorii epifcopi Cenomanensis, cuius no-
mine extabat oīus apud Cenomanos monaſterium prope
fluuium Saſa, de quo in geltis S. Domnoli tom. 3, Anale-
ctorum & in præcepto Caroli-magni ibidem p. 264.

(c) Hic ritus canendi *alleluia* ad ſingulos paſtmi 149.
verſus, modo hic præcipio, qui olim in omnibus domi-
niſis erat in uſu, ut ex hoc loſe patet; poſtea proprius
fuit dominica ſeptuagēma. De quo vide quæ ſcripimus in
tractau de antiqua eccleſia disciplina in diuinis celebra-
di officiis.

nitatis. Quo autem liquido cunctis appareret veritas rei, convocatis post matutinorum solemnia clericis, eis memorie contradidit, atque ita a cordis recessit gremio, ut nisi vocabulum laudis tantum remansisset, & merito, ut is cui revelata sunt celestia, & aliis tradidit, quamquam amore boni ductus zeli, tamen ad Deo referendas laudes alii maneret, & isti a memoria recederet. Cujus rei concordat illud quod B. Gregorius in libris Dialogorum de quadam puero refert, qui celestia cum agnovisset verba, & proprietates multarum sciret linguarum, in semet reversus coepit pandere qui illo de loco, & quanti & quando migraturi essent. Quamobrem ille proprios dilacerans lacerrus, ultimum vitalem emisit spiritum. Quod & apostolus Paulus metuens de seipso dicit: *Audivit secreta verba, que non licet homini loqui.* Et Johanni praecepit ne scribat de voce septem toni-
trorum.

E x p l i c i t .

Editum pro captu meo libellum hunc
tibi , dilectissime ac nimium desiderantissi-
me abba meus BERNARDE , percurrente-
dum atque examinandum mitto , depre-
corque , ut pro meis & corporis & anima
fragilitatibus apud judicem pium interce-
dere digneris , nobilissime nobilium . Ego
enim dum spiritus hos tegit artus , dum vi-
ta hujus fruuntur comeatu , spondeo , pro-
mitto , pollicor , vos semper mea lingua
resonabit , nulla erit pagina nostra ab ho-
dierna die , quæ non sonet BERNARDUM
venerabilem , nobilem , sanctum , pium ,
atque benignum . Quocumque sermonis no-
stri monumenta pervenerint , ipse cum meis
scriptis proficiseris , christianorum nobi-
llissime ; numquam enim in meis libris mori-
turuses . Audier me semper de te loquentem
sexus uterque , senex , juvenis , puer , adva-
na , cives ; quorsum ista loquior ? quoniam in
filio Abraham tentatur , & fidelior inveni-
tur ; in Ægypto venditur Joseph , ut pa-
trem pacat & fratres , morte vicina Eze-
chias terretur , & fusus in lacrymas xv. an-
norum spatio protelatur ad vitam . Aposto-
lus Petrus Domini concutitur passione , &
amariter flens audit : Pasc oves meas . Lu-
pus rapax Paulus & Benjamin adolescentior
in extasi cecatur , & repentino tenebrarum
horrore circumdatur , Dominum vocat ,
quem dudum persequebatur ut hominem ,
cui plus dimittitur , uti praefatiuncula præ-
missimus , plus amat . Nosti , mi reverentissi-
me pater , quia multi non contenti perdi-
tione sua , volunt plures mortis habere par-
ticipes , quasi multitudo peccantium scelus

(a) Hic observa ritum concedendæ libertatis per excus-
fionem denarii de manu servi , alij non de manu sed de capite servi denarios excutiebant. De hujusmodi ritu intelligendus est locus ex S. Audoeno in vita S. Eligii lib. 1. cap. 10.

minuat. Tamen nunc & dico & dicam,
illid vos tenere cupio mea de parte qui-
cumque infidelis extiterit, detraxeritque
seu susurraverit, aut aliquid veltra de parte
sinistrorum aut conatus fuerit, aut dixerit,
ita haberi illum a nostris partibus alienum,
ut quid agat, ubi sit, nescire cupiam. Ipse
denique viderit ubi possit absolviri. Sanctam
paternitatem vestram gratia superni adju-
toris conservare, atque ad defensionem
sue sanctae ecclesiae semper corroborare
dignetur. Amen, amen, amen, fiat, fiat,
fiat, amen.

1

P R A E C E P T U M D O M N I
Hlotharii serenissimi augusti.

De libertate Dodanæ ancille sue.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI
Dei eterni, HLOTHARIUS divina pro-
videntia ordinatus impensis suis
*Anno 850.
Ex chartis
Primitivis.*

videntia ordinante imperator augultus,
omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesie. 85

omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, notum sit quod nos pro mercedis nostra

tum sit, quod nos pro mercedis nostræ augmento, in procerum nostrorum præsentiam ancillam nostram nomine Dodancin

manu propria excutientes a manu ejus (a) [a] denarium secundum legem salicam libera-

debetum fecundum legem lancam libertatem fecimus, & ab omni jugo servitutis absolvimus. Ejus quoque absolutionem per

præsentem auctoritatem nostram confirmamus, atque nostris & futuris temporibus

firmiter atque inviolabiliter mansuram esse volumus. Præcipientes ergo jubemus, ut

sicut reliquæ manu missæ, quæ per hujusmodi titulum absolutionis a regibus vel im-

peratoribus a jugo servitutis noscuntur esse relaxatae & ingenuæ , ita deinceps memo-
ratus.

rata Doda per hoc nostrum præceptum plenius in Dei nomine confirmatum nullo inquietante. Dic gratias.

inquietante, Deo auxiliante, perpetuis temporibus valeat permanere bene ingenua atque secura. Concedimus illi etiam ad eum

que fecura. Concedimus illi etiam ad proprium mansum unum, quod pater ejus Rutherford nomine habuit in villa Eradicie, cum

bertus nomine habuit in villa Eracio, cum
mancipiis utriusque sexus ad eundem man-
sum pertinentes, ut per hanc nostram au-

rum pertinentes, ut per hanc nullam au-
toritatem habeat, teneat, atque possidat,
faciatque exinde quicquid elegerit vel vo-

faciatque exinde quicquid elegent vel vulnerit, remota omni inquietudine vel contrarietate. Et ut hæc absolutionis atque

E *concessionis auctoritas rata atque inviolabilis per futura maneat tempora , manu*

propria subter eam firmavimus , & anuli nostri impressione signari præcepimus.

Signum HLOTHARII serenissimi augusti.
ROTMUNDUS notarius ad vicem HILDUR-

ni recognovit.

Data xiii. cal. Maii, anno Christo pro-
Redemtos enim captivos protinus coram rege statuens, iactatis

*ante eum denariis, cartas eis libertatis tribuerat. Vide § 1
lubet legem Ripuariorum c. 58.*

pitio imperii domini HLOTHARII augusti in Italia xxxi. & in Francia xi. indictione xiv.

Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

P RÆC E P T U M H L O T H A R I I
imperatoris quod jussit fieri de rebus
Hadingi in pago Condrustico.

Anno 811.
Ex cartario
Prumiensi.

IN nomine Domini nostri Iesu CHRISTI
Dei aeterni, HLOTHARIUS divina ordi-
nante providentia imperator augustus. Si
venerabilium virorum justis & rationabili-
bus precibus libenter aurem pectoris nostra
accommodamus, profecto id Deo accep-
tum fore non ambigimus, eorumque ani-
mos in nostris redditum obsequiis devo-
tiores. Quapropter omnium fidelium sanctæ
Dei ecclesiæ nostrorumque, præsentium
scilicet & futurorum, comperiat universi-
tas, quia religiosissimus vir MARCOARDUS
& abbas Prumiensis monasterii nostris
innouit auribus, qualiter Hadingus quon-
dam fidelis noster, dum adverteret, ex re-
bus suis propriis quas nos ei per præceptum
tradideramus in pago Condrustio, in villa
nuncupante Borcido, super fluvio Solcione,
mansos quatuor ad monasterium Prumiæ
condonasset: obsecrans idem supradictus
venerabilis abba, ut edicto mansuetudinis
nostræ inconcusse obfirmare staderemus,
quatenus dônatio quam præfatus Hadingus
partibus S. Salvatoris coenobii fecerat, fir-
ma, nulloque refragante aut contradicente,
permaneret. Cujus petitionibus devotissime
affensem tribuentes, hos serenitatis nostræ
apices fieri censuimus, per quos statuentes
omnitudinis discernimus, ut rectior monaste-
rii præscripti per succedentia tempora,
quemadmodum prædictum est, præfatos
mansos quatuor in jam dicto pago & villa
prænomina super fluvio Solcione, cum
omnibus ad eos pertinentibus, vel aspicien-
tibus, terris videlicet cultis & incultis,
pratis, silvis, paucis, aquis, aquarumve
decursum, fedibus, ædificiis, wadrifca-
pis, exitibus & regressibus, & mancipiis
utriusque sexus, teneant, habeant, atque
possident, faciantque ex eisdem rebus vel
mancipiis quicquid elegerint, vel volue-
rint, remota omnium inquietudine vel con-
tradicione, potissima a nobis percepta li-
centia. Et ut hæc nostra corroborationis
auctoritas inviolabilem in Dei nomine obtineat
firmitatem, manu propria subter eam
firmavimus, & anuli nostri impressione ad-
signari præcepimus.

Signum HLOTHARII serenissimi augusti.
HRODMUNDUS notarius ad vicem HIL-
DUINI recognovi.

Data xiii. cal. Junii, anno Christo pro-
pitio imperii domni Hlotharii piissimi impe-

Autoris in Italia xxxi. & in Francia xi. in-
dictione xiiii.

Actum Aquisgrani palatio regio, in Dei
nomine feliciter. Amen.

D I P L O M A C A R O L I C A L V I
regis cellam S. Columbe Wichardo S.
Martini sacerdoti ad vitam conceden-
tis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinita-
tis, CAROLUS gratia Dei rex. Si ser-
vorum Dei & nostrorum fidelium, non irratio-
nabilibus petitionibus benignum assensum
præbemus, regiam confucundinem exercem-
mus, & per hoc aeternæ beatitudinis glo-
riam facilius nos adepturos sine dubio con-
fidimus. Itaque notum sit omnibus sanctæ
Dei ecclesiæ fidelibus & nostris, præsentibus
atque futuris, quia venerabilis vir VI-
CHARDUS cœnobii sancti Martini veneran-
dus sacerdos ad nostram accedens sublimi-
tatem humiliter petiit, ut cellam in honore
sanctæ Columbae constructam, & a nobis
sibi cum suis omnibus appendiciis, benefi-
ciario jure concessam, omnibus suæ vitæ
diebus habendam, illi denuo concedere,
regaliterque confirmare dignaremur. Ejus,
inquam, petitionem clementer audientes,
hoc magnitudinis nostræ scriptum fieri juf-
sumus, per quod prænominatam sanctæ
Columbae cellam, cum omnium sibi appen-
dicum rerum integritate memorato vene-
rando sacerdoti Wichardo sub dominio &
potestate rectoris præscripti sacratissimi pa-
tris nostri Martini monasterii, per omnia
tempora vitæ suæ habendam concedimus,
& regaliter confirmamus, videlicet ut sine
cujupiam contradictione, aut illicita mi-
noratione eamdem sèpè dictam cellam in-
tegrime, veluti præmissum est, omnibus
suæ vitæ diebus teneat, & in nostra fidel-
itate persistens beneficiario jure possideat,
omnibusque ad partem camerae nostra vel
abbatis, quem divina misericordia præsti-
tuendum eidem loco nobis inspirare dig-
nata fuerit, die sancto festivitatibus ejusdem
reverentissimi confessoris atque pontificis
Martini, duas libras argenti persolvere non
negligat, nec amplius servitus ab ullo recto-
re queratur indebito, aut exigatur illicite,
nisi tantum refectio fratrum institura secundum
debitum morem, siveque eam liberius
absolutus, meliusque possit militare, nec
non in divinis auctoribus magis persistere.
Ut autem hæc servitutis nostræ confirmatio
meliorem in Dei nomine obtineat vigorem,
de anulo nostro subter eam jussimus sigil-
lari.

BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem LU-
DOVICI recognovit.

Data viii. idus Novembris, indictione

xv. anno xii. regnente CAROLO gloriofis. A præfatus abba, quam successores illius seu quilibet advocatus ipsius cœnobii, ob utilitatem servorum Dei ibidem Deo militantium, per hoc nostræ benignæ largitionis præceptum, faciat exinde perpetualiter quicquid iuste & rationabiliter elegerit vel voluerit, absque cuiuslibet duntaxat repetitione, seu qualibet iusta contrarietate.

Actum Turonis, in monasterio sancti Martini, in Dei nomine feliciter. Amen.

P R A E C E P T U M D O M N I
Hlotharii gloriofissimi augusti pro
Prumiensi monasterio.

*Ad petitionem Egilis abbatis quedam predia
concedit in villa Vvallemaris.*

Anno 853.
Ex certiorie
Promulg.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator augustus. Si utilitatibus ecclesiastarum Dei studiosius providentiam adhibemus, & in his qua Deo cara sunt, vitam nostram extendere, & actus nostros ad placendum illi informare cupimus, ejusque ecclesiam honorare, & in sublime ferre omni conamine querimus, morem sequimur regum piissimorum, idque ad emolummentum animæ nostræ prodesse minime ambigimus. Proinde omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque, presentium scilicet & futurorum, noverit universitas, quia EGIL (a) Prumiensis monasterii in honore S. Salvatoris dicati abba, nostræ benignitatis suppliciter deprecatus est clementiam, & ad eundem cœnobium quasdam res fisci nostri consistentes in Ardvenna, quas quondam HROTMARUS comes, & postea filius eius ALTMARUS habuerunt, sitas videlicet in pago Corasco in Vallemaris villa, non longe ab ipso monasterio, mansi scilicet vii. & dimidium cum omnibus ibidem pertinentibus, solerti pieatis nostræ studio concederemus. Cujus dignissimæ postulationi ob meritum devotionis suæ libenter assensum præbentes, & erga præfatum cœnobium more prædecessorum nostrorum specialem dilectionem servantes, pro amore Dei ac reverentia ejusdem sanctuarii, sive ut preces inibi quotidianæ Dec servientium nobis proficiant ad salutem, hos eminentiæ nostræ apices fieri cœsiimus, per quos supradictas res, id est mansos vii. & dimidium, cum terris cultis & incultis, silvis, pratis, pasouis, aquarumve cursibus, exitibus & regressibus, nec non & mancipiis utriusque sexus, & universis ibidem pertinentibus ad partem memorati monasterii jure perpetuo sub integritate concessimus, atque de nostro jure in jus ac dominationem ipsius sanctuarii revocavimus: illud procul dubio statuentes, ut ab hac die & deinceps in futuro tam

130

A præfatus abba, quam successores illius seu quilibet advocatus ipsius cœnobii, ob utilitatem servorum Dei ibidem Deo militantium, per hoc nostræ benignæ largitionis præceptum, faciat exinde perpetualiter quicquid iuste & rationabiliter elegerit vel voluerit, absque cuiuslibet duntaxat repetitione, seu qualibet iusta contrarietate. Et ut hæc nostræ concessionis sive largitionis auctoritas rata ac stabilis per futura maneat tempora, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione ad-signari jussimus.

B Signum HLOTHARII scrinissimi augusti. HROTHMUNDUS notarius ad vicem HILDUNI recognovit.

Data v. cal. Martii, anno Christo proprio imperii domini Hlotharii gloriofissimi imperatoris in Italia xxxviii. & in Francia xiiii. indictione i.

Actum Leodico vico publico in Dei nomine feliciter. Amen.

C A R T A E R K A N F R I D A E
Deo sacraæ pro monasterio S. Maxi-

mini.

*Ecclesiam de Marisch & quedam predia
concedit S. Maximino.*

IN nomine Domini. Pius redemptor noster omnium utilitati consulens, inter multa misericordia sua opera, quæ ad remedium humano generi concessit, hoc opus existimatum cunctis statuit, ut eleemosynis peccata extinguantur delinquentium, & animæ redimantur pœnitentium, testante ipsa auctoritate sacra & dicente: *Date elemosynam & omnia munda sunt vobis.* Et alio loco: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.* Qua auctoritate communior ego ERKANFRIDA Deo sacraæ pro erceptione animæ senioris mei (b) NITHBALDI & meæ trado, traditumque in perpetuum esse volo ad monasterium S. Maximini, ubi sanctus corpore quiescit, cum reliquis duobus sancto Agritio & sancto Nicetio, qui hinc inde in eadem basilica sacra perornant loca, ipso arcem (c) medium possidente, quod situm est juxta urbem Trevericam in latere sinistro, hoc sunt res meas, quæ me ex donatione supradicti senioris mei NITHBALDI contingunt, in pago Vabrinse, in loco qui dicitur (d) Marisch, ecclesiam in honore S. Michaelis dicatam cum omnibus appendiciis, id est, easam & curtile cum terris dominicalibus,

A anno 853.
Ex ms. S.
At maximini.

[b]

[c]

[d]

(a) Hunc Egilem natione Burgundum fuisse arbitratur Mabillonius in Annalibus Benedictinis, eo quod abdicata prefectoria monasterii Prumiensis, in Flavigniacense sed recepti, ubi non multo post abbas electus est, ac deinde archiepiscopus Senonensis.

(b) Comitis videlicet, uti constat ex carta Henrici Treverensis anno 960. data

(c) Hoc tempore sancti Maximini tumulum inter Agritii & Nicetii tumulos locum medium habuisse notandum est, sicut Hildulfus quondam eorum corpora locaverat.

(d) Vicus Alfonse anni, qui altero a Lucilburgo lapide Mambram rivum recipit regione uberrima imponitus. Majores nostri in pago Vabrinse tunc nominatissimo locabant.

pratis, pascuis, silvam vero tribus in locis, uno qui vocatur Beringa, altero *Hanansdorff*, tertio qui vocatur *Busmerberch*, molendinum unum, mansos xii. cum his mancipiis Regenfrit, &c. * Ex quibus vii. a jugo servitutis solutos ad ipsam ecclesiam censuales feci, id est Baldradum, &c. Hæc omnia superius scripta ad jam dictum monasterium trado atque transfundo in Dei nomine possidendum. Ea videlicet ratione ut annis singulis ad festivitatem S. Martini ex ipsis rebus quas trado, opulenta refectio constituantur cultoribus supradieti loci, quatenus illi quoque ipso tempore anni in vigiliis & missarum celebrationibus libentius recordentur nostri. Si quis vero, quod futurum non credo, si ego ipse, aut aliquis de heredibus vel propinquis senioris mei, vel qualibet opposita persona, contra hanc donationem quam spontanea voluntate fieri rogavi, venite conaverit, aut eam irrumperem voluerit, imprimis iram Dei omnipotentis incurrat sanctorumque ejus, & tanta hereditatis & mancipiorum damnun dupicare cogatur, & insuper coactus inferat ipsi monasterio auri libras x. argenti pondera xx. quorum nihil evindicare valeat. Si vero futurorum temporum seniores aut magistri propriis vel alienis usibus qualcumque ingenio ex his quicquam aptaverint, præter ut statuimus, & præter ut statutum, & præter utilitatem fratum communem, habeant heredes senioris mei ad quos jure hereditario pertinet potestatem, totum rependi possidende, & suis vindicent usibus, nisi iterum monachis supradictis restituatur.

Actum Treviris civitate, in monasterio S. Maximini, anno ab incarnatione Domini DCCCLIII. regnante LOTHARIO imperatore augusto sub dic. kal. April. presente ALARDO comite & fratribus omnibus coram altari.

Ego ERKANFRIDA Deo sacrata quæ hanc donationem scribere rogavi, propria manu subscripti. †

P R A E C E P T U M H L O T H A R I I imperatoris.

De mancipiis in Vvimuodesheim Hererico datus.

Anno 853.
Ex certiorio
Primitivo.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator augustus. Dignum est ut celstudo imperialis, quantum ceteros honoris ac potestatis fastigio precellit, tantum erga omnes pietatis suæ munus impendere faragat. Igitur omnium fidelium sanctæ Dei ecclesia nostrorumque, præsentium videlicet & futurorum magnitudo comperiat, quod dilectissimus germanus

A nus noster HLUDOWICUS gloriosus rex nostram deprecatus est pietatem, ut ex beneficio ADALARDI fidelissimi comitis nostri, (a) HERIRICO vasallo suo quatuor mancipia his nominibus, Adonem, Landuum, Odadum, & Leuduar ad proprium concederemus, ac per præceptum largiremur. Cujus petitioni fraternali amore libenter adquiescentes, hoc nostræ serenitatis præceptum fieri jussimus, per quod memorato HERIRICO jam dicta mancipia quatuor perenniter ad habendum tribuimus, & de jure nostro in jus ac dominationem ipsius transfundimus, quatinus potissima a nobis percepta licentia, faciat quicquid elegerit vel voluerit, absque alicuius inquietudine vel contrarietate. Et ut hæc nostra largitionis auctoritas inviolabilem obtineat firmatatem, manu propria subterfiravimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLOTHARI serenissimi augusti.

ROTHMUNDUS notarius ad vicem HILDEWI

DI recognovit.

Data v. nonas Julii, anno Christi pro-

picio imperii domini HLOTHARI impera-

toris pii in Italia XXXIII. & in Francia

XII. indictione i.

Actum Thedonis villa palatio regio, in

Dei nomine feliciter. Amen.

P R A E C E P T U M D O M N I Hlotharii imperatoris.

De vineis quas Sigefrido concessit.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator augustus. Si unius fidelis nostri iustam & rationabilem petitionem implermus, procul dubio reliquorum fidelium nostrorum devotionem erga nos promtiorem efficimus. Quapropter noverit omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque præsentium & futurorum industria, quia ADALARDUS illustris comes deprecatus est pietatem nostram, ut cuidam vasallo suo Sigefrido nomine, infra muros Trevericæ urbis duas viniolas, unam scilicet, quæ consistit ad portam medianam, & aliam ad calidum fumum conjacentem, habentes inter utrasque bunuarium unum ad proprium concederemus. Cujus precibus ob serenitatis devotionem liberter adquiescentes, has nostræ serenitatis litteras fieri decrevimus, per quas memorato Sigefrido predictas duas viniolas infra præscriptæ civitatis muros & in jam dicta loca consistentes, perenniter ad habendum tribuimus, quatinus potissima a nobis percepta licentia faciat de eisdem vi-

(a) Herericus vir illuster fuit frater Hunfridi episcopi Moricensis ex illius carta inferiori referenda.

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

¹³³ neis quicquid elegerit vel voluerit, absque alicujus contradictione. Et ut haec nostræ donationis auctoritas rara ac stabilis perseveret, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLOTHARII serenissimi augusti.
ROTMUNDUS notarius ad vicem HIL-
DUINI recognovi.

Data v. nonas Julii, anno Christo pro-
prio imperii domini HLOTHARII pii impe-
ratoris in Italia xxxiiii. & in Francia xiiii.
indictione i.

Actum Theodonis villa palatio regio, in
Dei nomine feliciter. Amen.

P R A E C E P T U M

domni imperatoris Hlotharii de villa Hau-
vans Prumiensi monasterio ab eo
concessa.

<sup>Anno 814.
Ex cartario
Prumensis.</sup> IN nomine Domini nostri IESU-CHRISTI
Dei æterni HLOTHARIUS divina ordi-
nante prudentia imperator augustus. Impe-
riali faris congruit excellentia, ut dum in
hac ætumnali vita superstes esse dinoscitur,
ea quæ Dei sunt omni conamine totaque
virtute quererere atque perficere satagat, ec-
clesiarumque Dei utilitatibus strenue cu-
ram adhibeat, quia si in talibus semper stu-
det negotiis, procil dubio æternæ remun-
erationis fructum apud prius judicem inde
percipere minime ambigit. Proinde cuncto-
rum fidelium sanctæ Dei ecclesiæ, nostro-
rumque præsentium videlicet & futurorum
magnitudo comperiat, quia cum orationis
gratia ad monasterium Prumiæ, qui in ho-
nore Domini & Salvatoris nostri IESU
CHRISTI dicatum habetur, pervenimus,
vism est dignationi nostræ, dono & largi-
tione rerum nostrarum ex villa quæ Hau-
vannis vocatur, & est sita in pago Hasbanio,
eumdem sanctum locum ob emolu-
mentum animæ nostræ honorare atque sub-
limare. Sed ut nostra pia devotione benigna-
que largitio perenniter maneat inconvulsa,
hos eminentia nostræ fieri censuimus ap-
icos, per quos in prædicto pago Hasbanio
memoratam juris nostri villam Hauvans vo-
cabulo, cum omnibus ad eam legitimo ordi-
nem pertinentibus vel aspicientibus, terris
scilicet cultis & incultis, vineis, silvis, pra-
tis, paucis, aquis, aquarumve decuribus,
molendinis, exitibus & regressibus, nec
non & mancipiis utriusque sexus ibidem
pertinentibus, ad præfatum sanctum ac ve-
nerabilem sancti Salvatoris Prumiensis
monasterium solemini more transferimus,
& de jure nostro in jus ac dominationem
ipsius transfundimus, ita ut præsens famili-
laris noster EIGIL venerabilis abba succe-
forsque ejus eamdem villam sub integritate

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

134

A ad usus vel stipendia fratrum ibidem Deo
militantium per futura tempora absque ali-
cujus potestatis contradictione vel repeti-
tione, seu qualibet refragatione, ordinent
atque utiliter disponant; quatinus pro no-
stra liberorumque, ac fidelium nostrorum
incolumitate, totiusque regni nostri stabi-
litate, universa turma monachorum quæ
inibi assidue Domino famulare videtur, at-
tentius omnipotentis Dei misericordiam
exorare procuret. Et ut haec nostræ sereni-
tatis largitio sincerissimaque donatio rata
ac stabilis futura maneat per tempora, ma-
nu propria subter eam firmavimus, & anuli
nostri impressione signari jussimus.

Signum HLOTHARII serenissimi augusti.
ERCAMBOLDUS notarius ad vicem HIL-
DUINI recognovi.

Data vi. idus Julii, anno Christo propi-
tio imperii domini Hlotharii imperatoris in
Italia xxv. & in Francia xv. indictione ii.

Actum Mandefelt (^a) palatio regio, in
Dei nomine feliciter. Amen.

C D I P L O M A C A R O L I - C A L V I

regis pro Turonensi ecclesia S. Martini.

*Combustæ per Normannos ecclesiæ S. Martini
omnes possessiones ac immunitates cella-
rumque illius confirmat.*

<sup>Anno 855.
Ex cartario
S. Martini.</sup> IN nomine sanctæ & individuæ Trinitati,
CAROLUS gratia Dei rex. Si petitio-
nibus servorum Dei pro quibuslibet ecclæ-
siasticis necessitatibus aures nostras pulsantum
libenter annuimus, & ad divinæ pot-
tentiaz in locis Deo dicatis uberioris famu-
landum auxilium porrigitus, id nobis pro-
cul dubio & ad mortalem vitam temporali-
ter deducendam, & ad futuram feliciter
obtinendam commodum provenire confi-
dimus. Notum igitur esse volumus cunctis
sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus & nostris, sci-
licet præsentibus atque futuris, quia vene-
randus grex peculiaris patroni nostri sancti
Martini, ubi ejusdem præclarissimi viri ve-
nerabile corpus quiescit, accedens re-
verenter ad nostram clementiam depreca-
tus est, ut ecclesiam præfati sancti cum om-
nibus hominibus vel aliis rebus sibi perti-
nentibus de more parentum, regum vide-
licet prædecessorum nostrorum, sub nostræ
immunitatis tuitione ac defensionis muni-
mine recipere dignaremur. Addidit etiam
jam dictus grex, id quod omnium plangit
memoria, qualiter sevissimi atque crude-
lissimi Turonis supervenerint Normanni,
& lamentabili excidio concremaverint cum
ceteris omnibus monasteriis præfati sancti, & ob hanc causam, cartarum instru-
menta ex rebus præfatæ ecclesiæ pertinen-

(a) Nulla hujus palatii regii in lib. 4. de re diplomatica
mentio fit.

Iij

135 tibus..... unde & præfatus grex nostrum summis nisibus petuit pietatem , ut per clementiam nostræ relationis pancartam prænoratæ ecclesia cellas & villas pertinentes denuo confirmare studeamus . Cujus , inquam , rationabilibus & opportunis prædicationibus clementi favore annuimus , ac proinde hoc serenitatis nostræ præceptum fieri jussimus , per quod supra memoratam ecclesiam præfati domini Martini cum omnibus suis hominibus , vel super terram ipsius cuiuscumque sint status , commanentibus , sive etiam cum omnibus aliis rebus sibi pertinentibus sub nostræ immunitatis tuitione , ac defensionis prætextu recipimus : præcipentes atque jubentes , ut nulli hominum nostris nec futuris temporibus sæpe dictæ ecclesiæ monasterium , aut cellas , aut villas , seu agros , aut silvas sibi pertinentes liceat ingredi , ad causas audiendas , aut judicia secularia terminanda , aut homines ejus colonos , sive servos vel ingenuos , super ipsius terram commanentes distingere aut inquietare , aut fidei jussores tollere , aut quamlibet illicitam redhibitionem exigere præsummat ab eis , cellæ quoque vel villæ crebro dictæ ecclesiæ beati Martini pertinentes , quarum sunt nomina , id est sanctæ Mariæ in prædicto monasterio , & matricula ejusdem sancti , & sancti Stephanii , ac sancti Andreae , atque sancte Columbae , seu sancti Sulpitii , nec non sancti Clementis , & sancti Johannis , seu sancti Pauli , atque sancti Petri , nec non sanctæ Crucis , sicut etiam ceteræ cellæ extra monasterium sitæ , id est sancti Pauli Cormaciensis , & sancti Areddii , atque Rodera , ceteræque quas perlongum est nominare , & villæ , ac diversæ aliae res , scilicet in Austria , Neustria , Burgundia , Aquitania , Provincia , Italia , atque in ceteris nostri regni partibus ei juste legaliterque pertinentes , vel in utilitatibus ejus consistentes , cum omnibus appendiciis eorum , per hanc nostræ magnificientiæ reconfirmationem , absque cuiuspam repetitione vel minoratione immunitatis integritate nostris & futuris temporibus sub suorum rectorum manent inviolabili potestate . Ut autem hoc præcipientiæ nostræ præceptum pleniorum semper in Dei nomine obtineat vigorem , manu nostra subter illud firmavimus , & de bulla nostra insigniri fecimus .

Signum CAROLI glorioſissimi regis .

BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit .

Data xi. kalend. Septembris anno xv. regnante CAROLO glorioſo rege , indictione ii.

Aetum Turonis civitate , in Dei nomine feliciter . Amen .

C O N C E S S I O   L E U D I S

a Hlothario imperatore .

De Gozelmo interficio.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI Anno 74.
Dei æterni , HLOTHARIUS divina ordi- Ex cariss.
nantia providentia imperator augustus . Om- Prumieſi.
nibus igitur fidelibus nostris notum sit , quia EGIL venerabilis abba rectorque monasterii S. Salvatoris , nostram deprecatus est mansuetudinem , ut pro amore Dei & pro remedio anima nostræ ei dimitteremus (a) [4] Leudem , quam homines quondam nostri fisci de Auvans persolvere debebant pro quadam clero interfecto nomine Gozelmo : Cuius precibus ob ejus reverentiam annuentes , hos celstitudinis nostræ apices fieri decrevimus , per quos & memoratum debitum & quicquid ante tempus traditio- nis præfate villa ad monasterium S. Salvatoris jam dicti homines solvere debebant , in diversis partibus , totum illi dimitimus ; ita ut ab hac die & in omne tempus nullus iudex publicus neque alia quelibet persona repeteret præsummat præscriptam leudem , & memoratum debitum ab aliquo homine coenobii S. Salvatoris , sed neque ab ejus rectoribus , scientes a nobis esse funditus dimisum . Et ut hoc ab omnibus verius credatur , anuli nostri impressione subter jussimus signari .

P R A E C E P T U M

domini imperatoris Hlotharii pro Prumienſi monasterio .

Beneficium Albrici in pago Eiflenſe Prumienſi monasterio concedit.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI Anno 85.
Dei æterni , HLOTHARIUS divina ordi- Ex cariss.
nantia providentia imperator augustus . Si locis Deo dicatis ob utilitatem servorum Dei ibidem Domino jugiter famulantum munificentia nostræ liberalitatis quidquid benignitatis eorum suppundo petitiones exhibemus , id profecto non solum nobis ad statum præsentis imperii optabilius retinendum , verum etiam ad perennem vitam beatius nascendam adfuturum fore sci- mus . Qua de re comperiat omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ , nostrorumque , præsentium scilicet & futurorum magnitudo , quia ad deprecationem EGIL abbatis Prumiacensis monasterii abbas , concessimus ad partem præfati coenobii , quod in honore & nomine Salvatoris nostri JESU

(a) Leudes est compositio facta homicidiucausa , ut tradiunt medie latinitatis expoſitores , patetque ex hoc præfenti diplomate . Sunt aliae leudum interpretationes de quibus confule Cangium .

CHRISTI constructum habetur, quasdam A
res nostræ proprietatis sitas in pago Einfle-
se in comitatu Matfridi, & in villis nuncu-
pantibus Brunvilare & *Huonfelt*, quas olim
vasallus noster Albricius beneficiario possi-
det munere, id est mansos duos cum octo ju-
geribus & mancipia xxii. memoratos ita-
que duos mansos & præscripta octo jugera
ob emolumentum nostræ mercedis ad præ-
fatum monasterium, ut monachis in eodem
loco Domino servientibus in usus cedant
necessarios, sicuti præfati sumus, cum om-
nibus rebus, scilicet dominibus ceterisque
adificiis, terris cultis & incultis, silvis, B
campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve
decursum, exitibus & regressibus, cum
mancipiis totidem numero ut supra utrius-
que sexus & atatis, desuper residentibus,
vel illuc pertinentibus ad proprium tribui-
mus, itaque per hanc nostræ auctoratis se-
riem de nostro jure in jus & dominationem
restorum ejusdem monasterii transferimus,
ita videlicet, ut quicquid ex eis vel in eis
ad utilitatem prænominati sancti loci mo-
nachorumque inibi degentium facere, or-
dinare, vel quæ disponere voluerint, libe-
ra in omnibus perfruantur potestate, &
quoad utilitatem ejusdem ecclesie uberioris
exsequendam juxta memorati abbatis pe-
titionem contulimus, præfato sancto loco
ejusque provisoribus, ut si quilibet extra-
nea persona ejus insidiando servum intere-
merit, freda, quæ a publicis exigebatur
auctoribus, ad ejus perenni jure cedant par-
tem, nihilominus etiam, sicut in nostro al-
tero continetur privilegio, modis omnibus
fancimus, quatenus omnia freda, quæ ser-
vis ejusdem monasterii ad jus publicum le-
galis institutio persolvere cogit, ut ad lu-
minaria ejusdem cenobii deinceps perse-
verent, per hanc nostram stabilimus aucto-
ritatem, & stabiliendo imperiali corroboran-
tamus, quatenus hanc nostram cessionem
pars præscripti monasterii quiete retinens
delectet monachos inibi Deo militantes pro
nostra & totius imperii nostri salute Domini
copiosius implorare misericordiam. Et
ut hæc nostræ largitionis atque concessio-
nis auctoritas rata stabilisque permaneat,
manu propria subter eam firmavimus, &
anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLOTHARII serenissimi augusti.
ERCAMBOLDUS notarius ad vicem HIL-

DUINI recognovi.

Data v. calendas Februario anno Christo
proprio imperii domini HLOTHARII glo-
riosissimi ac piissimi augusti in Italia xxxv.
& in Francia xv. indictione III.

Actum Aquisgrani palatio regio, in Dei
nomine feliciter. Amen.

D I P L O M A L O T H A R I I
imperatoris pro Ebroino fideli vasallo
suo.

Concedit ei quasdam preda in villa Gun-
drinio.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI
Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordi-
nante providentia imperator augustus. Di-
gnum est ut celstido imperialis quantum
ceteros honoris ac potestatis fastigio ante-
cellit, tantum erga omnes pietatis suæ mu-
nus impendere satagat. Igitur omnium fide-
lium sanctæ Dei ecclesie ac nostrorum,
præsentium videlicet & futurorum, noverit
industria, quia dilectissima ac familiarissima
femina nostra DOA ad nostram accedens
majestatem, deprecata est celstitudinem no-
stram, pro quodam fideli vasallo nostro
Ebroino nomine, ut ei quasdam res nostræ
proprietas, quæ in pago Haßbannio sitæ
esse noscuntur, id est in villa Gundrinio,
mansum dominicatum unum, ad quem per-
tinere noscuntur, inter terram arabilem &
pratum, bunaria decem & octo, & alii
mansi serviles sex, cum mancipia quinque,
ad proprium concederemus, ac per præ-
ceptum nostrum largiremur. Cujus petitio-
nen omnimodi adimplere statuentes, hos
excellentiæ nostræ decrevimus fieri apices,
per quos memorato fideli nostro Ebroino ex
beneficio suo prædictas res & mancipia, ut
supra continentur, ad proprium conferimus,
& de nostro jure in jus ac dominationem ip-
sius perenniter mansurum transfundimus. Ita
videlicet ut quicquid ex eis deinceps jure
proprietary facere voluerit, scilicet ven-
dendi, donandi, commutandi, liberam in
omnibus habeat potestatem faciendi, sicut
& de reliquis hereditatis suæ rebus: Ita ta-
men ut nusquam a nostra discedat fidelitate.
Et ut hæc nostræ largitionis auctoritas in-
violabilem & inconvulsam obtineat firmi-
tatem, manu propria subter firmavimus,
& anuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum HLOTHARII serenissimi augusti.

HRODMUNDUS notarius ad vicem HIL-
DUINI recognovi.

Locus † figilli.

Data vii. idus Julii anno Christo propi-
tio imperii domini HLOTHARII pii impera-
toris in Italia xxxvi. & in Francia xvi. in-
dictione III.

Actum Novo-Castello in Dei nomine
feliciter. Amen.

P R A E C E P T U M D O M N I
Hlotharii imperatoris pro Prumensi
cenobio.

Villam Albiniacum concedit monasterio Pru-
mensi, in quo sham eligit sepulturam.

Anno 855.
Ex cartario
Prumensi.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI
Dei aeterni. HLOTHARIUS divina pre-
veniente providentia imperator augustus.
Satis imperiali congruit excellentia tanto
copiosiores votis & exercitiis opifici, &
exaltatori suo laudes gratesque rependere,
quanto constat præ ceteris eminentiori pol-
lere dignitate, quia tunc superni regni po-
terit adipisci hereditatem, si loca sancto-
rum divino cultui mancipata condignis mu-
neribus ditare & sublimare studuerit. Proin-
de omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ
nostrorumque præsentium scilicet & futu-
rorum neverit universitas, quia nos pro
amore Dei omnipotentis & animæ nostræ
sempiterna remuneracione, villam juris no-
stri, quæ consistit in pago Riburiensi, Albi-
niacum vocabulo, cum omnibus justæ ad
se & legaliter pertinentibus, monasterio
Prumaciensi, quod est dedicatum in honore

Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI
[a] ubi Domino jubente corpore (a) jaccere vol-
lumus ad luminaria concinnanda vel com-
ponenda contulimus ac delegamus, quatinus ibi deserviant atque consistant. Sed pro
integra soliditate & firmissima stabilitate
hos excellentia nostræ apices fieri censui-
mus, per quos præfata villam Albiniacum
prénominato S. Salvatoris cœnobio ob emol-
umentum animæ nostræ, cum universis ad
se pertinentibus, terris videlicet cultis &
incultis, vineis, silvis, pratis, pascuis,
aquis, aquarumne decursibus, molendinis,
exitibus & regressibus, nec non & manci-
piis utriusque sexus inibi aspicientibus, si-
c ut protulimus, ad luminaria diligentissime
cultodienda vel concinnanda, per prolixa
annorum curricula tribuimus ac delegamus.
Ea namque scilicet conditione, ut nullus
successorum nostrorum filius scilicet ac ne-
pos, vel quilibet ex regia dignitate, eam-
dem villam a potestate prædicti sancti loci
subtrahere præsumat, nec ullus ejusdem
monasterii rector a prædicto officio eam au-
ferendi, vel cuiquam beneficiendi licentiam
habeat. Quod si quispiam aliqua ductus cu-
piditate, hoc votum nostrum sincerum at-
que præceptum disrumpere aut violare co-
nauerit, iram indigneationemque atque of-

(a) Facet in medio chori ecclesia Prumensis, in qua mo-
naco habitu ante mortem indui voluit.

(b) Ignorum fuit Mabilloano hoc regium palatum, cuius
nullam in lib. 4. de diplom. facit mentionem.

Verdinense seu Vverchinense monasterium auctorem seu
conditorem habuit sanctum Liudgerum, qui primus fuit Mo-
nasteriensis episcopus. Verum adeo insignem hic donatio-

A fensam cuncti omnipotentis Dei atque om-
nium sanctorum se incurrire cognoscat, &
nobis pro opere pio, affectu perfecto æter-
na & immarcessibilis maneat retributio.
Hæc vero nostræ largitionis præceptio, ut
por futura tempora stabilis ac firma & rata
perseverer, manu propria subter eam fir-
mavimus, & anuli nostri impressione adsig-
nari jussimus.

Signum HLOTHARII serenissimi augusti.

HERCABOLDUS notarius ad vicem HIL-
DUINI recognovit.

Data XIIII. calend. Octobris, anno Chri-
sto propitio imperii domni Hlotharii piissi-
mi atque serenissimi augusti in Italia XXXVI.
& in Francia XVI. indictione IIIII.

Actum Sconilare (b) palatio regio in Dei [c]
nomine feliciter. Amen.

I N S I G N I S D O N A T I O F A C T A
a Folckero ad construendum Verdinense
monasterium.

IN nomine Domini Dei aeterni & Salva-
toris nostri JESU CHRISTI. Ego FOLCKE-
RUS incertum unicuique hujus miserabilis

Anno 855.
Ex actis
cartulari
confessio
monasteri
Verdina
si.

vitæ finem & horam pertimescens, vario-
que ac omnimodis sinistros instantis tempo-
ris eventus considerans, & Salvatoris dicti
recordans, quod dicit: *Si vis perfectus esse,
vade, & vende omnia qua habes, & da pa-
uperibus, & veni sequere me.* Omnum hujus
vitæ delectationem, quantum humana fra-
gilitas finit, pro Dei omnipotentis amore,
pro nihilo ducens, in cœnobio (c) Werdin-
ensi ad beati confessoris Christi memo-
riam monachicam elegi ducere vitam. Quapropter
quia unicuique necessarium est, ut
quamdiu in hoc sæculo vivere licet, de tem-
poralibus rebus sibi æternæ beatitudinis

præmia adquirere studeat; Ego quasdam
proprietatis meæ res, quæ mihi jure here-
ditario in pago Hamulande, in comitatu
Wigmanni, nec non & in * Batuvie, in co-
mitatu Ansfridi, cum adiunctis omnibus, &
cunctis adjacentibus silvarum, & aquarum,
& pascuarum commodis, cultam & incul-
tam terram, cum mancipliis utriusque sexus,
coram testibus & nobilium virorum prefen-
tia secundum legem Ripuariam & Salicam,
nec non secundum * Euna Fresonum de ju-
re & potestate mea in jus & proprietatem

* vñ
Beuvie.
lex.

prædicti monasterii, in quo & laicalem ha-
bitum & secularem conversationem Domi-
no miserante dimisi, pro remedio animæ
meæ & parentum meorum perpetuo possi-
endas tradidi, & secundum prædictas le-

nem Vverthina facit ad construendum monasterium Fol-
kerum, ut præcipua forte illius fundator habeti non imme-
rito poterit. Haec enim Vverthina visitatur duæ ecclæ-
siae minor, non tamen inelegans, a qua transitus sit ad
majorem, & minor quidem forte Liudgerum, major Fol-
kerum habuit conditores,

ges vestitaram feci: ea videlicet ratione, ut omnes res supradictæ ab hac die fratribus ibidem Deo servientibus serviant, & de his illud præfatum cœnobium construatur & illuminetur, & memoria progenitorum meorum sive mea in eorum sacris orationibus perpetualiter habeatur. Si vero ob merita peccatorum qualicumque casu neglectum fuerit vel destrutum sapientium cœnobium, aut præfatae proprietatis meæ res sine consensu fratrum aliqui in beneficium præstatae fuerint, aut eas præfati monasterii heredes inter se quasi jure hereditario dividere voluerint, si hæc, inquam, me vivente evenerint: tunc annuente Domino potestatem habeam cum omnibus rebus ad supradictum monasterium traditis ad aliud cœnobium transmigrandi. Sin autem post obitum meum hæc evenerint, tunc propinqui & heredes mei easdem res & mancipia sine ullius contradictione recipiant, & illas præfato tenore ad monasterium Fuldense sancti Bonifacii perpetualiter tradant. Peracta vero traditione; media pars totius hereditatis inferius nominatæ in postestate fratum ejusdem monasterii deinceps jugiter habeatur. Aliam vero partem, hoc est medietatem totius hereditatis, illam qui hanc posteriore traditionem fecerit, ad tempus vita suæ retinere desidero, & post illius obitum nullus alius de progenie ejus sine voluntate monachorum sancti Bonifacii vel attingere præsumat, sed omni deinceps occasione sublata, omnis subscripta hereditas in præfata potestate ob recordationem nostri stabili firmitate permaneat.

Hæc sunt nomina locorum præfatae hereditatis. In pago qui dicitur * Felva, in vico qui dicitur * Puishem, & in alio vico qui dicitur Hotseri mansos dominicales tres . . . . itus noster nomine Vuivdeo habet mansum unum, Hroding & Vulgrim & Berathunini & Anflech & Godolef mansos ¹¹¹¹. Frithubald unum, Hardrad unum, Mathaluini & Ovo unum, Terlef & Silef unum, Vulrad & Alfarad & Evorold duas. Frumari unum, Hrodef & Benno unum, & illam comprehensionem quæ pertinet ad villam quæ dicitur Rentio. Athulef & Ledrad mansum unum, & illas comprehensiones quas habent in saltu qui dicitur * Vannilo, Vunnilef mansum unum, & comprehensiones quas haber in saltu præminato. Odbald & Euurgim unum, Liufger dimidium, Thiatlef dimidium, Thioabold unum, Hildirad in villa quæ dicitur Niutlo unum, Ansbrath dimidium. In silva quæ dicitur Hornlo, in Vrthunsula Sidgot & Thiatger mansum unum & dimidium cum illorum comprehensione. In villa quæ dicitur Thri Geldolf dimidium cum ipsa comprehensione quæ pertinet ad ipsam villam. In silva quæ dicitur * Puishem scaras viginti octo, in villa * Irmenlo, in illa silva

A scaras sexaginta, in villa Thri pastus porcorum triginta quinque, in saltu qui dicitur * Vunnilo quicquid habuit Herrad & Baldric, & illas comprehensiones quas habeo in Vannilo, & in illis silvis quæ dicuntur Burlo, Dalbonlo, Vuardlo, Orclo, Legarlo, & in Ottarloun & in Langlo sextam partem dedi. In Archi quicquid illic habeo, tam in pratis, quam in comprehensionibus. In pago quæ dicitur Fletthetti; in villa Brara mansos dominicales duos, Fritburic unum, Athalgor dimidium, Alfgot unum, & illam comprehensionem quam possidet Frithubudo. In villa * Hreni mansum unum, Meginbrath dimidium, Agrim dimidium, Aio & Thiaigif unum & dimidium, Athaluni unum. In villa quæ dicitur Rimbrabit Bos duas partes unius mansi. In villa * Tiuli Reginhelm similiter, Athalbald similiter, Landgrim similiter. In Hnodi quicquid illic habeo. In silva * Hrenhem pastus porcorum triginta. Item in insula * Batne mansos dominicales tres, Gerlec dimidium, in Andafale Godolec mansum unum, in * Euthic Silec . . . . unius mansi, in Elti & in Hrineshem

C quarum termini communies sunt, Odrad & Ueeringer duos, Ingetuurd Reginbald & Thiadmar unum & dimidium, in Linteruic duos, & unam insulam superiorum, quæ contra illam villam jacet communem cum heredibus meis, superiorum vero propriam possideo. Item commentariolum de hereditate Folkeri quam habet in Frisia. In pago Kinbem, in villa Obbinghem fortis xxx. In Kinkesun terra v. animalium, in Odizmore terra v. animalium, in Nordmora Odief dimidium mansum, Tiaduwold unum, Geldis dimidium, Ulfroth dimidium, Hardbrath dimidium, Euurbard dimidium, Aldolf dimidium. Item in pago Uuestrachi, in villa Scedduuichi terra triginta animalium, in * Coluuidum xx. animalium, in Aspan mora terra ¹¹¹¹. animalium, in Moniceloe quadragesima octo animalium, in Keddingrip Radnath terram tredecim animalium, Vailrad similiter, Ivi terram x. animalium, Ofnath viginti animalium, in Hem terram xxx. animalium, in Haflum Folkard terram xx. animalium, Ceisolf xxx. animalium, Marlef viii. animalium, item Folkhard xx. animalium, Thiaiddag similiter, Huslef similiter. In * Sedlingi terram novem animalium, in Duddingiuuerha xv animalium, in Imisualde terram lxx. animalium, in Midningi duodecimam partem totius villæ. Item in pago * Humerki, in villa Andleda terram xlvi. animalium, in Crafplingi terram xxxii. animalium, in Vvirem terram lxxv. animalium, in Emingi xxxii. animalium, in Hruessingi animalium ¹¹¹¹. in Thruftingi animalium xii. in Gevesuundi animalium vi. in Buxingi animalium xxiv. in Seltmon animalium x. in Federuundi animalium xlvi.

* Vannilo
Villa.
* Fattum.

* Venbo.

* Pasten.
Thri.
* Eme-
lem.

* Vento.

* Renen-

* Thyde
civitas
onondam
villa.

* Reynyin.
* Betaules.

* Evvich.

* Colduin.

* fidin-

gen.

* Hoe-
manck.

Igitur traditio facta est coram pluribus & A
idoneis testibus in pago cui vocabulum est
Fletbetti, in villa quæ vocatur * *Hlara* sub
die septima idus Novembris, & in pago vo-
cato *Baine*, in villa quæ vocatur *Hlizo*, sub
die III^{I} . idus Novembris, anno ab Incar-
natione Domini nostri Iesu - C H R I S T I
DCCC. LV. indictione III^{I} . regnante domino
nostro *Hludowico* imperatore juniore au-
gusto xv.

Ego Hildricus subdiaconus hujus traditionis cartam rogatus scripsi & subscripti.

Hæc sunt nomina testium qui hanc traditionem secundum legem Ripuariorum fieri viderunt & audierunt.

Signum FOLKERI, qui hanc traditionem coram testibus subterius nominatis manu propria perfecit & roboravit.

Nomina testium qui in Orientali ripa
Hreni fluminis constituti esse noscuntur.
Sig. *Hildric*. Sig. *Odo*. Sig. *Frodger*. Sig.
Engilrad. Sig. *Odaccar*. Sig. *Thiatic*. Sig.
Vulfsheim. Sig. *Athalward*. Sig. *Vulthrahan*.
Sig. *Thiadrad*. Sig. *ABBO*. Sig. *Egilbrah*.
Sig. *Vuiger*. Sig. *Sahfger*.

Consequenter in eodem cartario hæc leguntur

Anno dominice Incarnat. **DCCCLXXV.**
indictione **VIII.** **IV.** idus Novembris, sanctæ memorie **WILLIBERTUS** archiepiscopus
Coloniæ basilicam **S. Liudgeri** in Werdina-
cum **HILDIGRIMO** episcopo dedicans, no-
minatim has villulas segregavit, a quibus
vel decima ad sanctum Liudgerum debeat
dari, vel quæ ad ipsam parrochiam & ad
synodi conventum debeant pertinere; vide-
licet villam **Hamine** & **Rodberg**, **Feldbrahit**,
Ubiti, **Uuelanaia**, **Bredanaia**, **Cis**, **Hilin-**
cineg, **Elatmaras**, **Beki**, **Hrotsenighuson**
& quicquid infra hæc nominata loca con-
tinctur.

Ex codem
cartulario.
[a]

Temporibus Karoli (4) junioris venit quidam homo liber de Bergou sive de *Gent*, nomine Eremfridus, & ejus conjux *Adaluin*, & tradiderunt se ipsos ad sanctum Liudgerum, censum solventes duorum denariorum in cera in Pentecoste omni anno, & post eos filii eorum quoisque constarunt successio generis eorum, ut de cetero liberi permaneant. Factum est autem hoc sub abbatete
(b) ANDULFO hujus monasterii primo.

PRÆCEPTUM EMMUNITATIS
quod Hlotharius rex fieri jussit Prumiensi
monasterio.

Anno 856.
Ex cartario
Prumiensi.

N nomine omnipotentis Dei & Salvato-

1ris nostri JESU-CHRISTI, HLOTHARIUS
(5) Id est Caroli calix qui junior dicitur respectu Car-

(b) Audulfus hic dicitur primus Vertheimensis abbas, qui sub episcopis Halberstadiensibus antea praepositi monasterium

A divina præveniente clementia rex. Si petitionibus servorum Dei & viorum ecclesiasticorum benigno favore & libenti adquiescere studemus, easque ad effectum perdure satagimus, nostrorum imitanus vestigia prædecessorum, idque in postmodum ad subfidium animi nostræ pertinere minime ambigimus. Idcirco comperiat omnium fidelium sanctæ Ecclesiæ ac nostrorum, præsentium videlicet & futurorum industria,

quia EIGIL venerabilis abba & rector monasterii, cuius vocabulum est Prunia, & est constructum in honore Domini & Salvatoris nostri IESU-CHRISTI, nec non & beatissimi genitricis semperque virginis MARIE.

detulit obtutibus nostris domni & genitoris
nostrii HLOTHARII serenissimi augusti auc-
toritatem, in qua continebatur qualiter pa-
tres nostri, PIPPINUS videlicet & KAROLUS,
& avus noster, HLUODOWICUS gloriofim
imperatores, seu & ipse morem sequens
prædeceſſorum suorum, eundem monaſte-
rium non ſolum multiplicibus rebus ditave-
rint, verum etiam ſub corum tuitione ſuc-
cessorum ſuorum conſtituient. Conſirman-

tes atque præcipientes, ut in villis vel rebus
litteris negotiis nullus iudex publicus.

prædicti monasterii nullus judex publicus, absque ejus iurassione, ad causas audiendas, aut frena undique exigenda, vel fidejussiones tollendos, nec (*c.*) scaras, vel mansiōnaticos. scu (*d.*) conjectos, tam de catris-

natrices, sed (v) conjunctio, etiam in conser-
gio, quamque de paraveredis exigere aut
exactare praesumeret: sed quicquid exinde
tam de hominibus francis, quamque & ec-

clericalisticis, seu servientibus, qui infra agros
vel fines, seu super terram prefati cœnobii
degerit videntur fiscus aut freda poterat spe-
cere ex seruorum indulgentia in lumenribus

rare, ex eorum indulgentia in lumina ibus ipsius cœnobii cederent. Præfatus itaque abba petiit celsitudinem nostram, ut eamdem auctoritatem nostra denuo confirmare-

mus, ipsumque monasterium, cum rebus omnibus, & familiis, quæ præsenti tempore per diversis pagis & territoriis, tam per

traditionem praedictorum patrum , seu & genitoris nostri HLOTHARII augusti , seu ex liberatione liberorum hominum per traditiones , commutationes , venditiones .

E aut ex qualicumque legali ordine præscriptum monasterium tenet vel possidet, ve
qua deinceps in jure ipsius sancti loci divi-

næ pietati augeri placuerit, nub noltra tul-
tione atque immunitatis defensione consti-
tueremus. Cujus precibus acquiescere pla-
cuit. & hos nostros apices imperiales fieri

jussimus, per quam decernimus atque præcipimus, ut quicquid tam ex donatione regum, vel traditione liberorum hominum

(c) Scara est acies, cuneus seu copia militares, unde
Hincmarus epist. ad episcopos Remensis dioecesis. Bellata

(d) Conjectus est contributio, symbolum collecta, quo quisque in unum confert ad exsolvendam certainam pecuniam

ad idem monasterium legibus conlatum est, & præsenti tempore legaliter tenet ac posse fidei, vel ea quæ abhinc in futurum ibidem iuste & legaliter traditum fuerit, perennis temporibus rectores ipsius monasterii absque ullius iusta contrarietate teneant & possideant. Insuper præcipimus, atque per hanc nostram auctoritatem sanximus, ut nullus judex publicus vel quislibet ex judicaria potestate in ecclesiis, aut loca, vel agros, seu reliquias possessiones prænominati monasterii, tam frances, quam ecclesiasticos, vel servientes, qui infra agros vel fines seu super terram prædicti monasterii manent, barinum aut heribannum exigere aut exactare præsumat, aut uillas redhibitiones vel inlicitas occasionses querere; sed licet rectoribus præfati monasterii cum omnibus rebus & mancipiis jure possessis quieto ordine vivere ac residere, quemadmodum jam dicti genitoris nostri reliquorum patrum nostrorum auctoritatibus, seu & in hanc nostra... nostro & successorum nostrorum fideliter parere imperio, qualiter monachi ibi per successiones temporum liceat quiete vivere, & Domini misericordiam pro nobis, conjugi, proleque nostra adtentius exorare, quicquid etiam de rebus prædicti monasterii jus fisci exigere poterat, totum nos pro æterna remuneratione in luminaribus jam dicti monasterii, & almonia pauperum, vel sustentatione peregrinorum, in nostra perennis temporibus concedimus elemosyna. Hec vero auctoritas confirmationis nostræ ut per futura tempora inviolabilis atque involuta permaneat, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum HLOTHARII gloriosi regis.
ERCAMBOLDUS notarius recognovit.

Data III. idus Februarii, anno Christo proprio regni domini nostri HLOTHARII gloriosi regis primo, indictione IIII.

Aetum Aquisgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM HLOTARII

serenissimi regis de rebus quas tradidit
quondam Otberto jure firmissimo.

*Anno 856.
Ex cartario
Prümensi.*

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, HLOTHARIUS divina præveniente clementia rex. Satis congruit excellentiae regiae celsitudini, ut procerum suorum petitionibus eo libentius faveat, atque libentius prospicit decertare utilitatibus. Quapropter omnium fidelium sanctæ Dei ecclesie ac nostrorum præsentium videlicet & futurorum magnitudo comperiat, quia ADALARDUS & MATFRIDUS dilectissimi & illustrissimi comites pertierunt nostri culminis excellentiam, ut cuiusver. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

146

Adam fideli nostro, vasallo videlicet præfati Matfridi nomine Otberto, res quædam proprietatis nostræ ex suo beneficio ad proprium concederemus, ac per præceptum nostrum confirmaremus. Hoc est in comitatu Tulpiacensi & Bunnensi in villa nuncupante *Bullengesheim* curtem & terram dominicatam cum capella & alios mansos quatuor, nec non & in aliò loco qui dicitur *Stratfelt* curtem & terram dominicatam cum capella inter Casnetum & Dreifa, & Sursa, & Essingova, & in ipso *Stratfelt*. In istis jam supradictis locis alios mansos septem, & in villa que dicitur *Givvaldesdorf*, curtem & terram dominicaram, & alios mansos duos; & in villa quæ dicitur *Pifcenheim* curtem & terram dominicatam, & inter duos *Pifcenheim* & Gifonhova super fluvium Ara & Regamaga, & Cormungova, & Bergo, & alios mansos quatuor, & bunuarium unum, ac de vinea aripennos vi. In istis jam supra nominatis locis habet curtes & terras dominicatas iv. & capellas ii. & alios mansos xvi. & ad unumquemque mansum bonoarios xxx. CQuorum petitionibus ob eorum sincerissimam unanimitatem, nostrum præbentes assensum, hos eminentias nostræ apices fieri decrevimus, per quos memorato Otberto in præscriptis comitatibus & prænominatis locis, jam supradictas terras dominicatas quatuor & capellas ii. & alios mansos xvii. & bunuarium unum, ac de vinea aripennos vi. & ad unumquemque mansum bonoarios xxx, cum omnibus ad eos pertinentibus, terris scilicet cultis & incultis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve cursibus, molendinis, exitibus & regressibus, nec non & mancipia utriusque sexus ibidem pertinentia, nec non & (a) [a] Bifangum qui vocatur *Abucheschell* & *Aßarnascheit*, qui aspicit ad *Ottenheim*, & ista mancipia ibidem pertinentia, quorum nomina hæc sunt, Inga, *Gerbing*, *Adalsint*, *Fastrat*, *Baldrat*, *Trutlant*, *Thiotgari*, *Ratburg*, *Alvoar*, *Erechendrat*, *Frigilburg*, *Ildigart*. Ex beneficio Irigilmari mancipes duas, nomina earum *Otruh*, & *Vvillgart*, & istas supra nominatas mancipes cum infantibus corum ad proprium tribuum, & de jure nostro in ius ac dominationem ipsius perenniter mansurum transfundimus, quatenus potissimum deinceps ex eisdem rebus vel mancipiis per hanc nostram auctoritatem habeat potestatem faciendi quicquid elegerit vel voluerit, remota cuiuslibet inquietudine vel contrarietate. Ita dumtaxat, ut in nostra permaneat fidelitate. Et ut hæc nostræ largitionis auctoritas inviolabilem obtineat firmitatem, ma-

(a) Bifangus est ambitus seu septum lib. I. Tradition. Fulda pag. 433. Unum ambitum quem nos bifang appellamus. Et lib. II. Trad. 43. Extra illum septum igit bifang.

nu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLOTHARII glorioſi regis.

ERKAMBOLDUS regiae dignitatis notarius recognovit.

Data iv. calendas Julii, anno Christo proprio domini Hlotharii glorioſi regis i. indictione iv.

Actum Neomagi palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

C A R T A S A L O M O N I S
ducis & principis Britonum pro Prumensi monasterio.

Confirmat Prumensis monasterio omnes posſeſſiones quas in Armorica habebat, eique suam promittit protectionem.

Anno 860.
*Ex cararia
Prumensi.*

[a] **I**N nomine Domini nostri IESU CHRISTI, SALOMON gratia & beneficio Dei dux & princeps Britonum omnibus episcopis, abbatibus, & comitibus, centenariis & viciariis omnibus, qui sub nostra dominatione & regno judicaria cōfūstunt potestatē. Notum sit itaque vobis qualiter quidam abbas nomine ANSBALDUS de monasterio, qui dicitur Prumia, quod est in honore Domini & Salvatoris mundi IESU CHRISTI consecratum & conſtrūctum, veniens ad nostram mansuetudinem, petiit ut res memorati Domini Salvatoris, quae in nostra potestate & regno videntur esse, in ejus potestatem & dominationem redderemus, ad utilitatem videlicet monachorum, qui in jam dicto monasterio Deo Salvatori nostro deserviunt. Igitur libentissime ejus annuentes petitionibus, propter amorem Dei & Salvatoris mundi IESU CHRISTI & remissionem peccatorum nostrorum, omnia quae petiit illi concessimus, atque procerum nostrorum ante reliquias (a) S. Salvatoris de omnibus rebus quae ad memoratum monasterium pertinent, quae sub nostra scilicet erant potestate, per wadium nostrum eum revestivimus, ut tam ipse quam successores ejus liberam in omnibus habeant potestatem faciendi qui in memorato loco cōfūstunt. Petiti etiam ut memoratas res sub nostra tuitione & defensione haberemus, atque omnia quae antecessores nostri reges videlicet & principes ad jam dictum locum de eisdem rebus concesserunt pro remedio animæ nostræ, sicut gratiam Salvatoris mundi voluimus habere & vitam æternam, ex nostra quoque parte indulgeremus, quod & fecimus cum magna devotione. Praepimus itaque ex auctoritate Domini & Salvatoris mundi IESU CHRISTI, qui est creator omnium visibilium & invisibilium, ut

(a) Hoc est ante reliquias existentes in monasterio S. Salvatoris de Rothono, paucis ante annis a S. Gorvoioice cōstrūctio.

A nullus iudex publicus, vel alia quilibet potestas, aut ministri nostri, tam temporibus nostris quam successorum nostrorum, aliquam inquietudinem, aut impeditum, aut damnum in rebus memorati Salvatoris mundi audeat inferre, nec freda exigere, nec fideiſſores tollere, nec scaras vel mansionaticos seu conjectos, nec teloneum ſive de carrigio, ſive de navigio, vel de qua cumque re exquirere, nec fodrum nec parafredos tollere. Homines quoque tam liberi quam ecclesiastici vel deservientes, qui infra agros vel super terram memorati monasterii commandent, quiete reſideant, ut neque in hostem pergaunt, neque heribannum solvant, sed omnia hæc aut quacumque ad nostram partem poterat deve nire ex nostra indulgentia ad utilitatem ſuprascripti monasterii concedimus, & quod nos proper nomen Domini & remedio animæ nostræ ad jam dictum locum concedimus, contestamus & adjuramus per terrible nomen Domini & Salvatoris mundi tam praefentes quam futuros, ut nec regalis potestas, nec cuiuslibet iudicū ſeva cupiditas audeat infringere aut contradicere, sed inviolabiliter per futura ſecula conſerveretur. Si quis vero, quod futurum esse non creditus, contra hanc auctoritatem nostram & procerum nostrorum, quod in honore Domini & Salvatoris mundi fecimus, aliquid voluerit facere aut eam infringere, iram Dei omnipotentis incurrit, atque in die iudicii coram Salvatore mundi reddat rationem, & inter damnatos anathema deputatur. Et ut hæc auctoritatis nostra procerumque nostrorum præceptio firma & inviolabilis per futura maneat tempora, manu propria procerumque nostrorum manibus firmavimus, & anuli nostri impressione subterfirmare fecimus. Si quis vero hanc auctoritatem violaverit, ſexaginta libras auri purissimi ſolvat, & quod repetit evindicare non valeat.

Signum † SALOMONIS (b) principis.

Signum † WINBRIT conjugis.

Signum † RIWALI filii ejus.

Signum † Bodoan.

Signum † Alan.

Signum † Morwithan.

Signum † Frugaudi.

Signum † Berwalt.

Signum † Anagogert.

Signum † Damaroc.

Signum † Pasquithan.

Signum † Bran.

Signum † Sprewi.

Signum † Irispoi filii Galvei.

Signum † Waranton.

Signum † Ruulin.

(b) Salomon hic principis titulum ſibi tantum affumens, conſermat id quod alias a nobis obſervatum, non fuſile regem, tametq; regnum ſuum hiç nominaſt, ſed impregna.

Signum † Alfsnit.
Signum † Hoernian.
Signum † Wiomaro.
Signum † Artur.
Signum † Marvedoi.
Signum † Canathedri.
Signum † Fines.
Signum † Catinonoch.
Signum † Commesnen.
Signum † Felix.
Ircim signum † Jagu.
Signum † Winoch.
Signum † Matfredi.
Signum † Jagu.
Signum † Jaquern.
Signum † Bernehart.
Signum † Burtuvant.
Signum † Conam.
Signum † Riodoch.
Signum † Bertuvalt.
Signum † Ratuillii.
Signum † Hcluithen.
Signum † Edrebodoch.
Signum † Finon.

Actum villa publica sedis nostræ Bedul-
campo, sub die nonas Octobris, anno do-
minicæ incarnationis octingentesimo sexa-
gesimo, indictione VIII. regni vero nostri
tertio in Dei nomine feliciter.

EPISTOLA NICOLAI I. PAPÆ
ad episcopos Germaniae.

Declarat se nullam sententiam protulisse in
Salomonem episcopum, Abbonis marimo-
nium in quarto consanguinitatis gradu con-
tractum esse dissolvendum, variisque va-
riis peccatis affigat penitentias.

Anno 861.
Ex ms.
Codicis no-
ti.

NICOLAUS episcopus servus servorum
Dei reverendissimo & sanctissimo con-
fratri nostro (a) CAROLO archiepiscopo,
ejusque suffragancis (b) ALFRIDO, (c)
[b] [d] SALOMONI, (d) HILTIGRIMO, (e) THIO-
DRICO, (f) GUNTONI, (g) GEBEHARDO,
(h) ARN., (i) WITGARIO, (k) EGIBERTO
reverentissimis episcopis, atque (l) GRI-
MALTO, (m) EGILBERHTO THIOTONIA-
(n) MALI, (o) ADALGARIO religiosis & vene-
rabilibus abbatibus.

(a) Is Pipini regis Aquitanus filius Corbeia veteris mo-
nachus, a patre suo Ludovico Germanie rege e monasterio
vocatus in Moguntiacensis ecclesie archipresulam septimum
sublimatus est, ad quem saepe summis pontificis litteras des-
nevit, ut habent Annales Fuldenenses.

(b) Alfridus ex monacho Fuldenensi in fide Hildesheimensi
Eboni episcopo suffecitus est.

(c) Hic est Salomon Constantiensis praesul, qui anno
811. electus ad 873. ecclesiam suam recte.

(d) Hiltigrimus Haimoni episcopo Halberstadiensi suffec-
tus anno 833.

(e) Mindensi episcopo, de quo in electione Remberti
Bremenensis archiepiscopi fit mentio.

(f) Forte Gunzoni, qui fuit electus Vormatiensis episco-
pus anno 855. vir sanctissima vita.

(g) Qui & Gebardus dictus est, episcopus Spirensis.

(h) Arnulfo Tullensi episcopo qui hoc tempore flo-
rebat.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A Divinorum fulgentes dogmatum diffini-
tiones scientiae sacro sedis nostræ alvo pro-
sedunt, semperque descendunt, quia recti-
tudinis & æquitatis species gignere novit,
& instituta dilectionis disponere admini-
strare. Pacis enim ac justitiae amatrix cog-
noscitur & benignitatis amica. Cujus con-
suetudine fulti atque industria, veltra beat-
itudini apices destinavimus, rectitudinis
fundentes dulcedinem, & probabili san-
ctione ornatos, cum Abbonis causam de
quo fertis vestra præsentia episcoporum
B subtili inquisitione examinare decrevimus,
ut de ea certitudinis per vos malquissemus
scire cognitionem. In Salomonem quippe
episcopum nec criminis neque facinoris
sententiam certe protulimus, nisi ut com-
missam sibi a Domino plebem, sicut au-
dieramus, non constringeret juramentis.
Epistola vero, quam vobis quasi a nobis
missam, (o) GRIMOLDUS obtulit abbas, [o]
numquam nostro est scrinio scripta, neque
a nobis edita, neque a nostra sede directa,

C sed omnimodis falsitatis argumento plena,
& mendacii constructa demonstratur te-
nore. En quia Abbonis jam dicti causam
atque intentionem secundum nostræ insti-
tutionis deliberationem, synodali examina-
tione inquire studiis, nobisque gestis
rei veritatem significasti, ingentes vestre
agimus beatitudini grates, & quia tantæ
claritatis erga sedem polorum clavigeri ha-
beris devotionem, ovantes vestram spi-
ritualibus ulnis amplectimur almitatem. Et
quia ipsi Abboni veridicis, ut fertis, testi-
bus in vestro concilio comprobatum est,
quod contra factorum canonum sanctio-
nes uxorem accipere præsumisset, in quar-
ta etiam generatione sibi copulasset, san-
cimus & apostolica promulgatione decer-
nimus, hujus infrauti conjugii omnimodis
copula dissolvatur, quia propriæ consan-
guinitatis & cognationis demonstratur at-
que cognoscitur esse. Et hoc vobis interro-
gantibus statuimus, ut nulli licet Christiano
de propria consanguinitate sive cognatione
uxorem accipere usque dum genera-
tio recondatur, cognoscitur, aut memoria
retinetur. Lætamur autem vestramque lau-
damus industria observantiam, quia in hac

(i) An Virgarius abbas qui anno 860. interfuit con-
veniui apud Confluentes, in quo actum est de concordia
inter Carolum Calvum regem & eos nepotes Ludovicum,
Lotharium & Carolum Lotharii imperatoris filios, qui post
eo post episcopum fuerit.

(k) Ostiabrigensis episcopus is erat anno 860.

(l) Eo tempore S. Galli monasterium regebat Grimal-
dus abbas.

(n) Is esse videtur Egilbertus qui anno 868. subscripta
fundationi Herstediensis parthenonis.

(o) Qui anno 856. Vvarino abbatii Corbeia nova suf-
fecitus est.

(p) Eo tempore Vilseburgensi monasterio præterea Ce-
moldus abbas.

(q) Hæc epistola ante annum 880. quo Nicolaus I. Pa-
pa creatus est, non est scripta, sed neque post annum
863. quo Carolus Moguntinus archiepiscopus obiit.

re beatissimorum antecessorum nostrorum GREGORII & ZACHARIAE pontificum haec tenus in vestris parochiis, ut vestris proculis in litteris, observando tenetis [decreta]. Dixistis enim in quota generatione sibi fideles jungantur. Nos autem generationum in hac re numerum non definimus, sed ut supra retulimus, incunctanter observare monemus. Sacerdotes vero si in fornicationis ceciderint laqueum & criminis, & manifestus sive ostensus fuerit actus, sacerdotii non possunt habere honorem, secundum canonice institutionis auctoritatem. Sacerdotes illi qui in crimen fornicationis fuerint accusati, & crimen illis non fuerit comprobatum, aut ipsi non manifestaverint, quid aliud agendum est, nisi quod in Neocælariensi sancti concilii capitulo legitur ac demonstratur? Tamen si ipsi juramento se voluerint purificare, licentiam habeant. Similiter autem & diaconi si fuerint accusati, peragant. Femine scilicet quæ sacro sunt velamine consecrata, si fuerint, quod nolumus, fornicatae, velamen deponere non presumant, sed poenitentia jugo submissæ, summopere decertare festinent, ut ad indulgentia & remissionis valent gratiam pervenire. De patricidis & fratricidis præcipimus, ut per unius anni circulum ante fores basilica orantes Domini clementiam perseverent. Completo vero anni circulo introducantur ecclesiam, tamen inter audientes, usque dum unius anni spatium finiatur. Stent cum ad missarum solemnia vel ad alia sacra audire officia venerint. His ita peractis, si poenitentiae frustus in eis conficiuntur, corporis & sanguinis Domini nostri JESU CHRISTI participes fiant, ut desperantiae non induren-
tur caligine. Carnem non manducent omnibus diebus vita illorum, vinum atque pulmentum sumere non presumant, nisi tres dies per hebdomadam. Jejunum autem usque ad nonam diei horam quoridem, exceptis festis diebus atque dominicis. Arma gerere non audeant vel sumere, nisi contra paganos, & ubicumque ire maluerint, nullo vehiculo deducantur, sed pedestri moto proficiunt studeant. Tempus autem hujus poenitentiae, in vestra beatitudinis arbitrio ponimus, ut secundum conversionem illorum aut extendere vel minuere valeat. Ab uxoribus, si habuerint, non separantur; si autem non habuerint, & se continere non valuerint, legitimas accipiunt in conjugio feminas, ne fornicationis voragine incidere videantur. Si autem antequam duorum predicatorum annorum finiantur curricula, finis vita illorum pervenerit, viaticum illis non negetur. Si quis cum duabus fuerit fornicatus, aut cum his personis de quibus sacra scriptura prohibet, si dignam egerit poenitentiam,

A & tamen non maluerit continentiam sustinere, liceat legitimam conjugio uxorem accipere. Similiter & mulier quæ tali fuerit scelere lapsa, ut fornicationis ad chaos non perducatur, perficiat. Sed hoc de laicis viris ac mulieribus solummodo statuimus. Si quisquam cum matre spirituali fuerit fornicatus, anathematis, ut scitis, percutitur istib[us]. Similiter autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea quam de sacro fonte baptismatis suscepit, aut cum illa quam ante episcopum tenuerit cum sacro christmate fuerit uncta, fornicationis crimen perpetraverit; legitimam autem si habuerit, non dimitiat uxorem. Inter hæc vestra sanctitas addere studuit, si cuius uxor adulterium perpetraverit, utrum marito ipsius liceat secundum mundanam legem eam interficere. Sancta Dei ecclesia mundanis numquam constringitur legibus, gladium non habet nisi spiritualem ac divinum, non occidit sed vivificat. De his qui non sponte homicidium commiserunt in vigesimo secundo capitulo Ancirani concilii, qualiter agere debeant, definitum habetis. Homicidæ post unius anni spatium liceat ecclesiam intrare. Vidua quidem quæ sacrum capiti velamen imposuerit, & inter ceteras velatas feminas in ecclesia oraverit, & oblationem cum illis obtulerit, si professa est in eodem habitu permanere, spondens numquam religionis deponere velamen, religionis observantia discedere non presumat. Optamus sanctionem vestram in Christo bene valere.

ISTUD DECRETUM MISSUM EST
a S. Papa Nicolao & a sede S. Romana
Karolo regi Francorum glorioissimo, re-
gnis & ecclesiis sub anathemate omnium
episcoporum confirmandum & corroborandum.

QUAM (a) sit necessarium monasterio-
rum quieti prospicere, & de eorum
perpetua securitate tractare, ante actum
nos officium quod in regimine coenobii ex-
hibuimus, informat. Et ideo quia in pluri-
mis monasteriis multa a præfulibus præju-
dicia atque gravamina pertulisse cognovimus,
oportet ut nostræ fraternitatis provi-
sio de futura quiete eorum salubri disponat
ordinatione, quatenus conversantes in
illis in Dei servitio, gratia ipsius suffragante,
mente libera perseverent. Sed ne ex
ea, quæ magis emendanda est, consuetu-
dine quisquam monachis quicquam mole-
stia præsumat inferre, necesse est ut hæc
quæ inferius enumeranda curavimus, ita
studio fraternitatis episcoporum debeat

[a]
Circa id
Ex caritate
Frumenti

(a) Hæc prima decretum non sunt Nicolai, sed S. Gregori, qui ei in Lateranensi concilio edidit. Verum ea adoptata sibi Nicolaus misit ad Carolum Francorum regem.

f. cele
kam.

cultodiri, ut ex eis non possit ulterius inferendo inquietudinis occasio reperiri. Interdicimus igitur in nomine Domini nostri IESU CHRISTI, & ex auctoritate Petri & Pauli principis apostolorum prohibemus, cuius vice huic ecclesiae Romanæ auctore Deo præsidemus, ut nullus episcoporum ultra præsumat de redditibus, rebus, cartis monasteriorum, vel de cellis, seu villis quæ ad ea pertinent, quocumque modo, qualibet exquisitione minuere, nec dolos vel immisiones aliquas facere. Descriptio-nes quoque rerum aut cartarum monasterii ab episcopo ecclesiasticas fieri omnino negamus. Missas quoque publicas ab eo * in cœnobio omnimodo prohibemus, ne in servorum Dei recessibus ulla popularis de-
tur occasio. Obeunte autem abbato, in de-scribindis providendisque ac quaestis vel datis, querendis, ne rebus monasterii nulla se occasione permisceat, non audeat ibi cathedram collocare, vel quamlibet potestatem imperandi, nec aliquam ordinatio-nem quamvis levissimam faciendi, nisi ab abbatे loci fuerit rogatus, quatinus mona-chi semper manent in abbatum suorum po-testate, & omne monasterium propriam possit sua libertatis munitionem habere, & pontificale decretum regumque emunita-tes, Româniique pontificis constitutum in-violabilem perpetuis obtineant temporibus sumitatem. Fiat.

ITEM IN DECRETIS EJUSDEM NICOLAI PAPÆ.

Decernimus apostolatus nostri auctori-tate, ut omne monasterium intra Gallias situm, rerum suarum habeat liberam in om-nibus secundum ecclesiarum ipsius utilitatem, & servorum Dei compendiosam dispensationem, & in abbatis de semeripuis electio-ne. Nullam ulla alia persona sive secularis sive ecclesiastica obtineat in omni monas-terio possessionis dominationem, nec ullam obtineat vel sibi vindicet portionem: sed manent omnia in abbatis & fratribus ibi-dem Deo militantium dispensatione, ut quicquid secundum monasterii utilitatem regulariter vel canonice voluerint agere, situm sit potestate. Neque episcopus ipsius regionis ad monasterium quâsi propriæ po-tentatis abutens jure, ni vocatus ab abbate vel fratribus accedat, ne sui adventus pref-sura fratribus quietem perturbet, neque dolos aut machinationes ullas vel abbati vel fratribus sive per se sive per suos aliquando facere præsumat. Quin potius quicquid Dei servis in monasterio commorantibus conferre ad ordinis sui conservationem utiliter & modeste & benignè poterit, id pro Dei amore & sempiterna remuneracionis gratia proficiat, nec violenter aut callide

A mali quicquam aut perturbationis molietur in illos, sicut audivimus quosdam facere voluisse. Nullus in monasterio quicquam evindet sibi regionis episcopus, neque per se, neque per ministros suos, neque ex clericis, neque ex monachis, neque ex ca-nonnicis, neque ex laicis potestatis jure aut episcopali faatu, sine voluntate abbatis ip-sius loci & frarrum ibi decentium præsu-mat aliquid vel ad ordinandum. Ordina-tiones vero quas petierit abbas, vel ipsi fra-tres, ecclesiarum consecrationes, vel alta-ris benedictionem, chrisinatis quoque olei-que sanctificationem, prout petierit abbas & loci illius habitatores, non moretur præ-stare: quia communis officii sui causam episcopus non pro lucri gratia, sed pro credita sibi dispensationis ministerio debet impendere, & providentia pastoralis exi-stit, ut decretis sibi ovibus ex amore potius quam potestate consulere querat. Ab-batem vero de se eligendi semper fratres habeant potestatem, neque in ejus elec-tione episcopi respiciant constitutionem aut dispositionem. Et quoniam multi per præ-vorum hominum infidias, servis saepe Dei fabricantur doli, decernimus ut ordinatus deponi non possit, nisi criminalis causa eum monstraverit reum. Quod si fuerit infamiæ denotatus, ex regali providentia archie-piscoporum vel episcoporum habeantur non minus quam decem conventus. Non est æquum enim ut electus & ordinatus ecclæ-siarum pastor forruit & sine judicio absque ullius manifesti criminis denotatione pella-tur. Nullus enim apud regem faculi dam-natur, nisi in criminali causa deprehensus, veritatis testimonio apparuerit: sic abbas & electus a pluribus & ordinatus sacerdo-tali benedictione nullo modo debet sui ordi-nis honore privari. Quod si quis hujus constitutionis parum ducens decretum, omni cœnobio sancto vel abbati vel fratribus violentiam facerit, & vel in ipsis, vel in famulis eorum, vel in omni ipsius mo-nasterii possessione invasor apparuerit, reum se in divino judicio non dubitet ap-parere, & divina censuræ puniendum dam-natione. Universi episcopi responderunt: libertati monachorum congaudemus, & quæ nunc de his statuit beatitudo vestra, firmamus.

TEUTGAUDI ARCHIEPISCOPI
Trevirensis epistola formata ad Franco-
nem episcopum Tongrensem.

*Hildradum presbyterum absolvit a sua obe-
dientia, eique liberam concedit faculta-
tem transeundi in diocesim Tongrensem.*

In nomine Patris n & Filii y & Spiritus
sancti A. P. Y. A. P. DLXI.

Circa 860.
Ex m. A. i
digne. fisi
S. Huberti
mo. sive.
[a]

REVERENTISSIMO omnique honore
venerando (a) FRANCONI præfuli
TEUTGAUDUS gratia Dei archiepiscopus,
perpetuam in Domino salutem. DCLX.

Noverit fraternitas vestra, quod hic
præfens clericus nomine Hildradus, licen-
tiā a nobis petiit, ut sibi liceret in vestra
parochia manere, ibique sacerdotali fungi
ministerio, eo quod (b) a nostra humilitate
promotus esset ad sacerdotii gradum, &
quia senior ipsius duas ecclesias ei dedit, C
quas in Wilitrecio jure beneficii tenere vi-
detur. Cui non solum postulata concessio-
nem, verum etiam canonicis illum litteris
prosecuti sumus, quas mos latinus forma-
tas vocitare confuevit, sicuti vestra pru-
dentia providere valebit in elementis græ-
cis in principio & in fine epistolæ cum suis
numeris insertis, & in tota numerorum
summa statim post salutationem adfixis. Ig-
nitur absolvimus illum a nobis more canoni-
co, vestro committentes regimini, ac sup-
pliciter flagitantes, ut benigne suscep-
tum in suo ordine & gradu in vestra dioce-
si concedatis divinum celebrare ministerium,
& veluti carissimum & venerabilem fratrem
habere dignemini. Ne autem hi apices apud
vos irriti habeantur, inspicite canonicum
sigillum subter adnexum.

P.Y.A. LXXX. CCCI. P. LXXX. TROU-
VRE MHN. XCVIII.

E J U S D E M A D E U M D E M.

*Similem facultatem tribuit Amolgario
presbytero.*

In nomine Patris n & Filii y & Spiritus
sancti A. P. DLX. & I.

Circa 860.
Ex acta
m. f.

REVERENTISSIMO omnique honore
nominando FRANCONI præfuli TEOT-
GAUDUS gratia Dei archiepiscopus indefi-
cientem in Christo exoptat prosperitatem.
DCLX.

Noverit fraternitas vestra, quod hic
præfens clericus nomine Amolarius, li-
centiam a nobis petiit ad vestram migrandi

(a) Franco ex monacho Lobensi anno 858. factus episco-
pus Tongrensis, præfuit annis 48.

(b) Theutgaudus seu Thiedgaudus archiepiscopus Tre-
virensis anno 851. ordinatus decollatus anno 868.

A parochiam, eo quod illum senior suus AI-
NARDUS comes ecclesiam illam dederit,
quam in villa Sinlaris possidere videntur,
cui non solum postulata concessimus, sed
verum etiam canonicis litteris prosecuti
sumus, quas mos latinus formatas vocitare
confuevit, sicuti vestra prudentia prospic-
tere valet in elementis græcis in fine epi-
stolæ cum suis numeris insertis in tota nu-
meroru n summa statim post salutationem
in principio adfixa. De quo jam intimato
clericu hoc vobis fideliter innotescimus,
quia a nostra humilitate ad sacerdotium
promotus juxta mediocritatem instructionis
divinum ministerium ecclesiastico more &
sufficienter valeat intelligere, & sincere il-
lud Deo exhibere. Itaque absolvimus eum
a nobis vestro committentes regimini, ac
suppliciter flagitantes, ut benigne suscep-
tum in suo ordine & gradu in vestra dioce-
si concedatis divinum celebrare ministerium,
& veluti carissimum & venerabilem fratrem
habere dignemini. Ne autem hi apices apud
vos irriti habeantur, inspicite canonicum
sigillum subter adnexum.

P.Y.A. LXXX. CCCI. P. LXXX. TROU-
VRE MHN. XCVIII.

E P I S T O L A F O R M A T A H.
episcopi ad episcopum Tongrensem.

*Propter Normannorum impressionem Hunfridi
do presbytero permittit transire ad Ton-
grensem diocesim.*

IN nomine n LXXX. & y CCC. & A. I. Ex his
principiis quoque apostolorum p. LXXX. m.
Sanctissimo & venerabili fratri P. c sanctæ
Tongrensis ecclesiæ episcopo H. vii. hu-
milis sanctæ ecclesiæ episcopus præsentis &
futuræ vitæ cum Deo exorat felicitatem.

Notum si almitati vestra præsentem fra-
trem nomine Hunfridum a prædecessore
nostro REGINARIO ordinatum, atque per
gradus singulos ad onus sacerdotii canoni-
ce in parochia nostra esse promotum. Nunc
autem maxima necessitate ac Normannica
persecutione cogente, licentiam petit,
quod vestra decreverit sanctitas ei conce-
damus, in parochia vestra missa celebrare,
in villa scilicet qua vocatur Mashia, ac sa-
cerdotale ministerium peragere. Quamob-
rem litteras canonicas ei struere iussimus,
quas mos latinus formatas appellat, græcis
litteris insertis, per quas cognoscere valea-
tis, quia præscriptus frater a nobis non re-
cedit cuiuslibet virtutis causa, sed necessitatibus
& persecutionis, ut dictum, atque paro-
chiae vestrae congruentia. Sanctitatem ve-
stram Dominus conservet in ævum. Hæc
autem summa græcarum litterarum P.Y.A.
P.I. quarum numerus est DCLXXVIII.

Data viii. idus Martii indictione vii. Va-
lere in Domino. AMHN quæ significant
DC & VIII.

EPISTOLA FORMATA
Hincmari Remensis archiepiscopi ad
Franconem episcopum Tongensem.

*Flo*dulfo permittit sacros ordines a Francone
accipere atque in ejus diœcesi sacram
ministerium exercere.

Circa 860.
Ex codic.
ms.
REVERENTISSIMO & sanctissimo fratri B
FRANCONI ecclesiae Tungrensi episcopo HINCMARUS sancta metropolis Remorum ecclesiae episcopus optat presentem & perpetuam salutem.

Noverit dilecta caritas vestra, quia hic frater nomine Flodulfus, ideo nostram accessit ad humilitatem, quia in nostro fuit loco nutritus atque educatus. Quamobrem dirigimus ad vos has litteras, ut libentius eum caritas vestra recipiat. Et quia sub regimine vestro ab hinc in ante gradus accipere & Deo militare desiderat, ut sciatis eum bonis moribus præditum, litteris sciolum, atque ingenio capacem, & vestro cupientem regimini esse subditum, in vestraque parochia degere, & monitis atque ordinationibus vestris diebus vita sue libenter obtemperare. Et ut hæc parva epistola a vestra dilectione libentius recipetur, atque firmum crederetur, sigilli nostri [1] ex imagine (a) B. Remigii pontificis impressione signavimus. Omnipotens Deus vos per multa curricula annorum conser-
vare dignetur. Amen.

Data iiij. cal. Maii anno xiii. nostri episcopatus.

EJUSDEM AD EUMDEM.

Rogat ut Gisebrindo presbyteratus officio fungi in sua diœcesi permittat.

Circa 860.
Ex codic.
ms.
HINCMARUS Remorum archiepiscopus II T P. FRANCONI in Domino Salvatore salutem.

Notum sit vestra almitati & omnibus hominibus, licentiam dedisse nobis parochia vestra, & ubicumque voluerit presbyterum quem ordinavi in Remis civitate nomine Gisebrindum ministerium sacerdotalē fungere, si vestra adfuerit sacra voluntas, & aliorum ubi illi congruum perspexerit bonorum hominum. Qua de re misi ad vos hos apices, secundum petitio-
nem supra dicti presbyteri, ut & vos con-
sentum ei & licentiam detis ministerium presbyteratus fungi, & ut certius cognos-

(a) Nota hic Hinemari erga S. Remigium devotionem, cuius imaginis impressionem in suo sigillo adhibere voluerit.

A catis secundum auctoritatem canonicanam formatam fecimus epistolam, & ei dedimus, græcaeque clementa sibi adnotavimus in x v nomen meum in litteram primam, & nomen vestrum secundam adnotamus litteram u & civitatis meæ litteram tertiam M. & vestræ quartam F. Valeat vigeatque vestra prosperitas in ævum optimus venerande.

PTPXHUMRY N. CCCC. XL. DC. XC.
III. LX. DCC. VIII.

PRÆCEPTUM DOMINI
Hlotharii regis pro monasterio Pru-
mensi.

Jus ei concedit mercati & monete.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvato-
ris nostri JESU CHRISTI, HLOTHARIUS

Anno 860.
Ex cartario
Prumensi.

divina præveniente clementia rex. Si utilitatibus ecclesiarum Dei studiosius providentiam adhibemus, morem exsequimur piissimum regum, idque ad emolumen-
tum animæ nostræ prodeße minime ambi-
gimus. Idcirco omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiae ac nostrorum, presentium videlicet & futurorum noverit industria, quia ANSBOLDUS Prumiensis monasterii abba nostris serenissimis innotuit auribus, quod ipse locus propter mercati & monetæ longinquitatem non modicum patitur discrimen. Inde petiti clementiam magnitudinis nostræ, ut licentiam in loco qui vocatur Romari-villa non procul ab eodem mona-
sterio sito mercatum & monetam ad utili-
tatem ejusdem loci fieri non dedignaremus. Cujus petitioni ob reverentiam Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, & reme-
diū animæ nostræ libenter adquiescentes, has nostræ pietatis litteras fieri decrevimus, per quas statuentes decernimus atque ju-
bemus, ut ab hinc in antea in prædicto lo-
co mercatum habeant more humano, &
moneta ad bonos & meros denarios perficiendum fiat, & nulla pars publica inde thelonium vel aliquam exactiōnem exigat, sed in utilitatibus ejusdem sancti loci vel fratrum ibidem Deo militantium in futuro perseveret. Et ut hæc nostræ concessionis auctoritas inviolabilis perseveret, de anulo nostro subter jussimus sigillare, & manu propria firmavimus.

Signum HLOTHARI glorioſissimi regis.
ROTUNDUS notarius recognovit &
scripsit.

Data v. cal. Augusti, anno Christo pro-
pitio regni domini HLOTHARI regis vi.
indictione ix.

Actum Aquisgrani palatio regio in Dei
nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA FORMATA
Adventii Metensis episcopi ad Arnul-
fum Tullensem.

*Dimissorias litteras cuidam presbytero ab eo
libertate donato & ordinato concedit.*

ANNO 162.
Ex ms.
Strabulensi.

ADVENTIUS servus servorum Christi,
sanctaque Metensis ecclesiae pastor
indignus reverentissimo & sanctissimo fra-
tri ARNULFO Leuchorum episcopo, in Do-
mino vero rege summa felicitatis beatitu-
dinem.

Cum sancta ecclesia prompta sit sequi do-
cumenta evangelica, quae dicunt: *Qui
recipit prophetum in nomine prophete, mer-
cedem prophete accipiet; & qui recipit ju-
stum in nomine justi, mercedem justi acci-
piet.* Et apostolica dicentia: *Hospitalitatem
seculantes, & necessitatibus sanctorum commu-
nicantes: tamen quia sunt aliqui cauteria-
tam habentes suam conscientiam, dicentes
se esse simplices, cum sint astutia diabolica
repleti, & pro opere pietatis de loco ad lo-
cum tradire, cum sint sua malitia faciente
fugitiivi, statutum est neminem clericum
alienum & ignotum recipi ab aliquo episcopo,
& inthronizari in sua ecclesia, nisi
a proprio habeat episcopo epistolam, qua
in canonibus nominatur formata: ideo no-
strum facimus fraternitati vestrae, quod praes-
sens portitor, qui ordinatus est a nobis
presbyter nomine Ill. non pro sua nequi-
tia expulsus est a nobis, sed postulante a
nobis fratre nostro Ill. eo quod ex familia D
nostra fuerit, fecimus ei libertatem recep-
tam (a) a cornu altaris canonice, & ordi-
navimus eum ad munus presbyterii, cui
etiam has dimissorias fecimus litteras, &
ad vestram dilectam fraternitatem dirigim-
us, ut in vestra parochia sub vestro sacro
regimine & ditione ei degere liceat, &
sacerdotalis officii dignitate potiri. Ego,
inquam, in nomine Patris & Filii & Spir-
itus sancti, & in unitate sanctae ecclesiae,
in qua Petro datum est jus ligandi atque
solvendi, absolvo ADVENTIUS humilis epis-
copus presbyterum Ill. de civitate Medio-
matricorum indictione x. Et licentiam do
vobis, ARNULFE venerabilis episcope, in-
thronizandi eum in quamcumque vultis ec-
clesiam vestra parochie. Dilectam frater-
nitatem veltram virtutum floribus insigni-
tam omnipotens Deus conservare dignetur.
LXXX. CCC. I. LXXX. I. C. III. CCC. X.
II Y A P T T. indicit. DCCCCCLXXV.*

(a) Observandus hic obiter ritus concilende libertatis
in cornu altaris.

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI
regis pro Turonensi S. Martini ecclesia.

*Plures villas S. Martino ablatas restituit ac
confirmat, nonnullasque de novo con-
cedit.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinita-
tis, CAROLUS gratia Dei rex. Cum mo-
tu instabili tempora labantur mundi, &
mens humana nequeat cuncta quæ sunt,
qua fuerunt, quæque sequentur pro facili
colligere sensu, consequens est nostrorum
quæcumque iuste riteque geruntur tempo-
rum judicii committere rerum, quatenus
futuris temporibus cuncta quæ in regno
a Deo nobis commisso, divina favente cle-
mencia, more regio fuerunt ordinata, li-
quidius cunctis patescere convenient. Anno 162.
Ex ms.
Co brux.
& arata
S. Maria

Quamobrem notum fieri volumus omnibus
sanctæ Dei ecclesia fidelibus atque nostris,
præsentibus scilicet atque futuris, quo-
niam grex venerandus præclarissimi confes-
soris Dei B. Martini peculiaris patroni no-
stri adiit culmen munificentia nostræ, offe-
rens nutibus nostræ excellenzia, quomodo
per privilegia apostolica, nec non & rega-
lia, videlicet avi nostri CAROLI, & geni-
toris nostri pia recordationis domini LU-
DOVICI quondam augusti, ac nostra, villas
sibi ad eorum stipendia deputatas habuc-
runt, sed ob negligentiam abbatum, cupi-
ditatemque malorum hominum, nec non
etiam savitiam paganorum, maxima ex
parte ferabant sibi substractas, & ob id ad
nostra confugientes subsidia, regiam pol-
cebant dignitatem, ut circa eos aut tanto-
rum recolenda decerneremus instrumenta
patrum, si fieri posset, inconclusa manere,
aut provideremus eis benignitate regali de-
eisdem villis quæ possent sufficere secundum
necessitatem eorum usibus stipendiorum. Nos quoque horum rationabili sug-
gestione permoti, tantorum patrum ac ve-
nerabilium regum instituta summo cultu
veneranda, nequaquam removere cupien-
tes, immo omnimodis nostris futurisque
temporibus mansura decernentes, una cum
consultu omnium procerum regni nostri,
tam ecclesiasticorum virotum, quam & il-
lustrium laicorum, dignum fore duximus,
in hac parte eorum consulere petitionibus
futuris: & licet non ignoramus cano-
nicam institutionem, divina fulcitam au-
ditorate, ceteris super eminere institutio-
nibus, tamen pro summa necessitate im-
minentium periculorum, diversorumque
eventuum regni nostri, præcipue quidem
ut nulli sit abbatum atque rectorum ejus-
dem sacri loci licitum aliquando nostram
secundum suam voluntatem, ullo modo
movere constitutionem, ex potiori villa-
rum

rum numero hactenus eis attributo, qual-
dam villas specialiter, quas & assignari in-
fra decernimus eisdem fratribus ad nutum
concedere. Quod & siquidem constat nos
omnino libentissime peregrisse, eo videlicet
tenore, ut ab hinc in reliquum ipsae vil-
lae ad id quod praesignatum est eis, libere
per superventura tempora, seclusa omni
immutatione abbatum suorumque praeposi-
torum, praeter nostram institutionem absque
aliqua inquietudine deserviant. Quarum
villarum nomina haec sunt, id est Lugoga-
lus, cum capellis & manso dominicato, &
* factis nonaginta duobus, in quibus sunt
coloniae, Cuciacus & Arculus, Vielena,
* Abuetarias, atque mansiones quae olim
date fuerunt in beneficio, Portus quoque
cum capellis atque manso dominicato &
& factis quadraginta sex, in quibus est item
colonia, Madrimacus, Burgagalus cum
capellis videlicet S. Yspani & S. Martini,
& manso dominicato & factis triginta, *
Culciacus cum capella ac manso dominica-
to & factis septuaginta, in quibus est colo-
nia, Cibriacus, & Rubrus, & Camari-
liacus, & Macerias, atque Nus, seu Ge-
briacus, nec non Buxerias, & Britaniolas,
& pratum quod est juxta Cananas, & Tau-
riacus cum capella & manso dominicato,
& factis LIX. * Caftanulus cum manso do-
minicato & factis quadraginta duobus,
Odacus cum capella ac manso dominicato
& factis LII. Modonna cum capellis &
manso dominicato & factis XXII. & quar-
tais tribus, in quibus consistunt coloniae,
Sociacus & Canarias, seu Mulnitus atque
Riliacus, Bladalaicus cum capella, & man-
so dominicato & factis XLV. Dociacus cum
capella ac manso dominicato & factis XXXIV.
Religniatus cum capellis & manso domi-
nicato & factis XL, in quibus habetur colo-
nia, quæ dicitur * Locus Cantacius, cum
capellis ac manso dominicato, & factis
LVI. in quibus habetur colonia, Relia-
cuss & Bonitta, Vebredius super Ligerim
cum manso dominicato & factis XXXIII.
Magitrus cum capella ac manso dominica-
to & factis XLII, in quibus habetur colo-
nia, Vicinias & Burgogalus atque Antho-
niacus, Geneforgallus cum capella ac man-
so dominicato & factis LXXXVII. in quibus
habetur colonia, Codrias & Tagetus, Cur-
ibiliacus, Nonavilla, Veniantus in pago
Andecavo cum capella ac manso dominica-
to & factis XLII, in quibus habetur colo-
nia, Canarias, & Lincerias cum oratorio,
Sadobria cum capellis, scilicet S. Christo-
phori, nec non S. Martini, ac manso do-
minicato & factis LXXX. uno & medio, in
quibus consistit Croniacus cum oratorio,
& Fontanas, & Bellus-mons, atque Floria-
cus, & Praesigniacus cum capella ac manso
dominicato & factis XL, in quibus tenen-
t. L.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A tur coloniae, Analiae, * Cibraici, & Bux-
das, Patriciacus cum capellis scilicet S.
Martini ac S. Petri, ac manso dominicato,
ac factis XL, & medio in quibus consistit
colonia, Belciacus, Aneta cum oratorio,
& Cananetus. Item Vabridius in pago Ci-
nomanico super Lidum, cum capella ac
manso dominicato & factis XXIX, in qui-
bus continetur ipsa colonia. Vobridius, &
Vallis, seu Bolomnus, & * Liviriacus, &
* al. Luni-
curtis Admonis, nec non cultis Macioris
cum Silivila, quæ dicitur Lauda. Has de-
nique praefixas & nominatim prescripas
B villas quæ noscuntur cum vineis, culturis,
silvis, pratibus, farinariis, usibus & stipendiis
fratrum B. Martini cœnobii deputatae,
quamvis quibuslibet ex eis a rectoribus ejus-
dem sape dicti loci illicita immunitio-
largiti * fuissent beneficia secundum pra-
signatam quantitatem factorum, reinteg-
ratas eorumdem fratrum vieti ac potui
more canonico perpetuo habendas decer-
nimus. Denique Antoniacum atque Cur-
ciacum cum colonia Vetrorias, sicut jam
olim nostris præceptionibus eis ad vesti-
menta confirmavimus, perenni confirmatione
mansuras ad integrum judicamus, *
Apociacum vero ad vestimenta certosque
necessarios usus, Litadum quoque ob Nor-
mannorum seu Britonum sævissimam perse-
cutionem ad confugium seu monasterium
jure præfixo cum omni integritate concessas
fere decrevimus. Concedimus etiam eis
juxta monasterium inter Barbiculos & Spi-
carias ad communem utilitatem eorum,
nec non pecora custodienda atque alenda
mansellos decem, cum culturis & terris sibi
subjectis & deputatis, arpenta CCL. Hæc
omnia in quibuscumque sint pagis, quibus-
libet interjacent territoris, una cum fa-
milia utriusque sexus in eis villis comman-
denti, vel sibi pertinenti, sub certo nume-
ro superiori prætaxato illarum, ut jam supra
diximus, eorum utilitati in vietu & potu
& vestimentis seu calceamentis, nec non
& confugio, sicut cum honorum virorum
ac procerum nostrorum consilio ordinavi-
mus, sit quoque perenniter mansurum ar-
que inviolabiliter secundum canonicam in-
stitutionem ordinationemque propria ab-
batis, decani, seniorumque ejusdem loci
fratrum manere atque ordinari decrevi-
mus, sicut jam superioris præmemoratum est.
His itaque divina inspiratione collatis be-
neficiis, non indebito, ut remur, statui-
mus, atque ratum fore judicamus, ut in
eleemosyna genitoris & genitricis nostræ,
atque nostra, seu carissimæ conjugis pro-
lisque nostræ, & corum virorum qui ec-
clesiam B. Martini suis ditaverunt rebus,
nona pars ex omnibus frugibus & ex vino
tam de villis dominicatis, licet in benefi-
cio habeantur, vel deinceps dentur, quam
L

* al. Tri-
baraci.

* al. Luni-
acus.

* al. largi-
ta.

* al. Mar-
ciacum.

etiam ex eis quæ fratribus tribuuntur, vi-
delicet ex omnibus quæ tempore memo-
randi domini & genitoris nostri ad usum
abbatum vel fratrū deputatæ fuerant,
hospitali reddatur integerrime nobilium.
Hospitale vero pauperum antiqua consti-
tutione permaneat. Tecturam vero mona-
sterii & omnem emendationem undecum-
que tempore avi & genitoris nostri consue-
verunt facere exinde peragant. Statuentes
autem per hanc nostram auctoritatem præ-
cipimus, ut ab hoc temporis termino regnī
nostrī, in quo Deo auctore consistimus,
id est anno xxii. publicæ * actionis curam
administrando, nemo quilibet regum suc-
cessorum nostrorum, principum seu recto-
rum quorumlibet ordinum aut abbatum vel
laicorum, ab hac nostra institutione quip-
piam imminuere aut immutare, vel distra-
here, seu inquietare præsumat; sed sicut
cerera statuta regum conservata custodiun-
tur, sic hæc quoque nostra præceptionis
auctoritas inviolabiliter ab omnibus conser-
vetur, refectiones interea fratrū ex mo-
re debitas præter villas dominicas unde-
cumque, sive de cellis atque precariis ei-
dem abbatæ pertinentibus, vel a catholi-
cis viris in reliquum conferendis, simul
per hoc nostræ auctoritatis præceptum eisdem
suis temporibus persolvendis decernim-
us; inter quas censemus ipsis fratribus
ex villa Adrisiaco refectionem unam ple-
nariam in transitu domni & genitoris no-
stri Hludovici, quam ipse beato delega-
verat Martino, quod evenit xii. calendas
Julii. Concedimus etiam eidem sancto per
hoc nostræ dignitatis præceptum, villam
quæ vocatur Mons, sitam in pago Milidu-
no, quam genitor noster genitrici dederat
nostræ, & ipsa in extremo sui temporis
præfato S. Martino delegare proposuerat,
cujus sacram devotionem jure debito nos
adimplentes, ob elemosynam genitoris
nostrī, & ejusdem nostræ genitricis ac no-
stram, seu dilectæ uxoris proliisque nostræ
instituimus in die obitus sui, quod evenit
xiii. calendarum maiarum, exinde simili-
ter plenariam refectionem, ac vi. cal. Ja-
nuarii, id est tempore ac dic, quo Domi-
no annuente in regni fastigio consecrati
& ordinati sumus. Similiter aliam eisdem
fratribus ex eadem villa Monte refectionem
administrari ordinavimus, quatenus
eisdem fratribus pro nobis ac totius sanctæ
Dei ecclesiæ statu & pro universali pace
devotius Deum exorare complaceat. Et
ut hæc præceptionis auctoritas per super-
ventura tempora ab omnibus Deum timentibus & sanctos ejus reverentibus cu-
stodiatur atque diligentius conservetur,
manu propria subter eam firmavimus, &
de bulla nostra solemniter insigniri jussi-
mus.

* a. d. 110.
m.

NOTA.

A Signum CAROLI gloriosissimi regis.

HILDEBALDUS regiæ dignitatis notarius
ad vicem LUDOVICI recognovit.

Datum ix. calendas Maii, indictione x.
anno xxii. regnante Carolo gloriosissimo
rege.

Actum Turonis civitate in Dei nomine
feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI

regis Francorum pro Turonensi sancti

Martini ecclesia.

Confirmat illius immunitatem.

C. m.
L. C.
L. C.
C. m.
M. m.
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis,
CAROLUS gratia Dei rex. Si commodita-
tibus, & honestatibus, necessitatibusque
locorum divinis cultibus mancipatorum,
servorumque Dei in eisdem degentium, sa-
gaciter providemus, regiæ præcellentie o-
pera frequentamus, ac per hoc facilius nos
æternæ beatitudinis gloriam adepturos pro-
cul dubio confidimus, & auxilium supernæ
pietatis propterea nobis ad præsentem vi-
tam felicium transfigendam affuturum nulla-
tenus ambigimus. Itaque notum sit omni-
bus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus & nostris
præsentibus atque futuris, quia orandi seu
aliorum negotiorum regni ordinandi graria,
ad monasterium peculiaris patroni nostri B.
Martini venientes, ubi ejusdem reverendo-
sum corpus veneranter humatum excolitur,
cui etiam abbatis officio præsidere, divina
largitate & nostra commissione, venerabilis
vir (a) HUCBERTUS abba cognoscitur, &
inter reliqua de ejusdem sacratissimi loci,
clericorumque in eo Christo famulantum
necessitatibus ac utilitatibus diligenter scil-
licet ut requireremus; quia regum
cultibus idem locus ceteris honorabilior &
excellenter erat, ut nos quoque participes
retributionis eorum esse mereamur, placuit
præcellentie nostræ, pro levandis loci &
clericorum detrimenis, & pro pellendis
omnium adversantium impedimentis, a pro-
genitoribus nostris, & a nobis etiam factam
immunitatis præceptionem innovare, ei-
demque loco ad perpetuum tutamentum de
rebus omnibus per omne regnum nostrum
fitis ipsi pertinentibus, de more eoruendem
regum & progenitorum nostrorum fieri ju-
bere, scilicet ut pro nobis eundem præcla-
risimum sanctorum angelorum concivem
inter omnes hujus sæculi adversitates semper
possimus habere continuum intervento-
rem. Precipientes ergo jubemus atque præ-
cipimus, ut nullus judex publicus, aut qui-
libet superioris aut inferioris ordinis recipi-
publicæ procurator, ad causas judicario more

(a) Hucberus filius Bosonii comitis frater Teberge
reginae uxoris Lotharii regis, clericus uxoratus fuit, quem
annales Bertinienses ad annum 874. ab hominibus Ludovici
imperatoris occidum tradunt.

audiendas, in monasteria, sive ecclesiis, aut villas, seu reliquias facultates, quas instanti tempore in quibuslibet provinciis aut territoriis regni nostri iuste & legaliter tenet, vel deinceps in jure ipsius monasterii superna dispensatio voluerit addi, conetur ingredi, nec frela, aut tributa, aut mansiones, aut paratas, aut teloncum, aut mansionaticum de mansionibus in burgo sitis, sicut in praepcepto domini & genitoris nostri continetur, extorquere, aut fidejussiones tollere, aut homines tam ingenuos quam servos super terram crebro dicti monasterii commandentes, distingere, nec ullas publicas functiones aut redhibitiones requirere, quibus idem monasterium sibique adtinentes aliquod in iuste pariantur expedire, nostris futurisque temporibus quisquam tam temerarius existat, qui id faciendi illicitam potestatem tibi usurpare attenter. Quicquid vero de praefatis ejusdem monasterii rebus in jus fisci nostri cedendum fuerit, & a decessoribus nostris comperimus collatum, & largitionis nostra munere plene, volumus esse per immensum eidem venerando loco concessum, ut id remoto fisci dominatu ad luminarium basilicae beati Martini augmentum, & ad sustentationem pauperum seu clericorum in eodem loco Domino deservientium sit supplementum. Interea ad excludendum penitus omnis telonii repetitionem, pro amplioris remuneracionis premio, placuit subiungere, ut quandocunque noster aut quemlibet divina dispensatione successorum nostrorum orationis causa, aut cuiuslibet alterius negotii gratia, ad eundem expeditum sanctum locum adventus fuerit, nullum omnino telonium a ministerialibus palatiis, vel a qualibet alio nullatenus requiratur aut exigatur, de vino aut quibuslibet rebus clericorum venditis pro eorum utilitatibus, aut necessitatibus intra claustra plerumque dicti monasterii, neque de hominibus juris B. Martini in burgo ejusdem exterius commandentibus sive degentibus. Si quis autem in tantam prorumpere ausus fuerit audaciam, ut hujus praepcepti nostri violator existat, quemadmodum in praeceptione domini & genitoris nostri continetur, non solum in offendam nostram lapsurum, verum etiam sexcentorum solidorum auri ad purum excoeti se noverit pena multandum, ex qua duas partes rectores memorati monasterii, tertiam vero jus fisci recipiat. Dignum namque iustumque est, ut tot piorum regum decessorum nostrorum, nostrique praepcepti violator hujuscemodi * subsistat peccatum, ut & se tanta temeritatis merito argui cognoscatur, & ceteris ne id agere quolibet ausu pertinet, timorem incutiat, ut nullus scilicet beneficia regalia locis Deo dicatis veneranter exhibita temerare conetur. Volumus itaque atque censemus, ut remota to-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A tuis judicariæ potestatis inquietudine, quieto ordine, memoratus abba sui que successores præfati monasterii cum omnibus sibi subjectis, vel ad se aspicientibus, seu pertinentibus hominibus, sub immunitatis atque protectionis nostræ defensione constant, nostroque fideliter parentes imperio, pro incolimato nostra, conjugis, & proli, seu etiam imperii a Deo nobis collati, ejusque gratissima miseratione perpetuo conservandi, una cum clero sibi commisso Dei imminentiam clementiam jugiter exorer. Et ut haec auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & a fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris verius credatur, ac diligentius conservetur, manu propria subterfirmavimus eam, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum CAROLI glorioissimi regis.
LIFRIDUS diaconus ad vicem LUDOVICI
recognovit.

Data vi. cal. Maii indictione x. anno
xxii. regnante CAROLO glorioissimo rege.
Actum Turonis urbe metropoli, in Dei
nomine feliciter. Amen.

C DIPLOMA CAROLI-CALVI
regis pro Turonensi S. Martini ecclesia.

Manus Bernardi latronis ei concedit.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis CAROLUS misericordia Dei rex. Si petitionibus servorum Dei pro quibuslibet ecclesiasticis necessitatibus aures nostras pulsantibz libenter annuinus, & ad divinæ potentiae in locis Deo dicatis famulandum auxilium porrigitur, id nobis procul dubio & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram felicitatem obtinendam, commodum provenire confidimus. Itaque notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesia fidelibus & nostris, praesentibus scilicet & futuris, quoniam canonici ex coenobio incliti confessoris Christi B. Martini, ubi ejusdem reverendissimum corpus veneranter humatum excolitur, una cuia sensu venerabilis abbas nostri HUCBERTI rectorisque jam dicti loci, nostram suppliciter adierunt sublimitatem, poscentes in eleemosyna nostra, quemdam fisci nostri mansum, quem Bernardus qui ob imminutatem sui sceleris latrocinando in nostram irruit offendens, quondam visus fuit possidere, cum omni ejus integritate peculiari patrono nostro glorioissimo confessori Christi beato Martino, aique eisdem fratribus inibi Deo famulantibus regia dignitate largiri dignaremur. Ipse siquidem mansus in pago Turonico, in vicaria Segunciacinse, in loco qui dicitur Adilla Lauda, juxta vilam eorum Tauriacum noscitur fore situs: quorum petitionibus, quoniam omnifario

Anno 862.
Ex cartario
S. Martini

Lij

rationabiles esse inspeximus, libenterissime aurem benignitatis nostræ inclinantes, ob æternæ remunerationis amorem, ac dilectæ nobis conjugis, proliisque nobilissima in-columentatem, hoc nostræ auctoritatis præceptum fieri, darique eis iussimus, per quod præscriptum mansum cum omni integritate, seu olim, ut diximus, Bernardus latrocinator ipsam viuis est possidere, scilicet cum terris, vineis, silvis, pratis, domibus, ædificiis, & quicquid ad cumdem mansum pertinet, & ipse dum advixit, jure proprietario posset, cumque suis appendiciis prælibato inclito confessori Christi beato Martino atque suis clericis ad eorum peculiare augmentandum sancimus mancipandum, integrerimeque deservendum cedimus. Si quis autem sua cupiditate, aut alicujus maligna suggestione hejus nostri præcepti temerarius violator esse tentaverit, socio fisco ac regali lege auri libras xxx. multetur, deinceps vero hoc opus nostrum prius, favente Domino inviolabiliter perseveret intactum. Ut autem hæc nostra largitionis regalis institutio firmior habeatur, atque nostris, futurisque temporibus ab omnibus diligentius conservetur, anuli nostri impressione subter eam insigniri more regio iussimus.

AVOLEMUS regia dignitate cancellarius ad vicem LUDOVICI recognovi.

Data vi. idus Maii indictione decima, anno xxii. regnante Carolo gloriofissimo rege.

Datum Curtæ Odonis-villa, super amnum Liberitum, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI-CALVI regis pro monasterio Elnonensi.

Aliqua ei concedit seu confirmat predia ad luminaria, & ecclesiæ ornamenta.

Anno 833.
*Ex cartario
Elnonensi.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratia Dei rex. Cum locis Deo dicatis, & sanctis ejus, vel nova dona concedimus, vel vetera confirmamus, mercedem a Deo, cui hæc conferimus, & a quo ea accepimus, in æterna beatitudine nos credimus recepturos. Proinde ergo cognoscat omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nosrourumque diligencia nec non & futurorum, quod ad gloriam nominis Dei, & reverentiam B. Amandi confessoris, quem intercessorem habere cupimus, ad sacrum altare ejusdem omnipotentis Dei & venerabile sepulcrum præfati confessoris ex monasterii facultatibus delegamus, hoc est in pago Bracbandi, in villa nuncupante Alanio, mansa integra xviii. cum bunuaris xii. cum mancipliis ibidem pertinentibus, sive commarenti-

A bus, & quidquid ad ipsum locum pertinet, & in alio loco in ipso pago, in villa nuncupante Neonifio, mansa integra xxii. cum bunuaris xi. cum omnibus servitoribus ibidem aspicientibus, sive desuper residentibus, seu quicquid ad ipsam villam respicit. Et in Diptiaco mansum unum cum vi-treario Baldrico. Et in Barisiaco mansum dimidium cum ipso viatreario Ragenulfo, cum uxoribus & infantibus eorum, nec non & illum alodem, quem Rogdo tradidit ad sepulcrum S. Amandi, hoc est in villa Liziæ as mansum dominicatum cum ædificiis & terris & silvis & pratis, cum vineis, cum servitoribus vi. quicquid ibidem habuit. Et in alio loco in villa nuncupante Ballole omnem medicatam tam in ædificiis quam in terris, & silvis, & pratis, & mansos vi. cum hominibus ibidem aspicientibus. & in Witiconia mansiōlem unum. Et in Culbraco mansiōlem unum cum omnibus mancipliis, seu terris, sive silvis ad eodem mansiōles pertinentibus, sive desuper residentibus. Et in Nivella mansos intregos vi. cum Silva ibidem appendente, ubi manent homines desuper xii. in his memoratis locis cum omni integritate ad ipsa loca pertinientia sive in ecclesiis, sive in silvis, vel in molendinis, nec non & in terris aut mancipliis, quicquid ad ipsa loca superius nominata pertinere vel resident, omnia damus, tradimus, & in perpetuum ad lumenaria ecclesiæ memorata & reliqua ornamenta cunctorum temporum decursu proficiendo deserviant. Unde hoc præcellentia nostra præceptum fieri iussimus, per quod specialiter decernimus atque jubemus, ut memorata res ad nullos alias usus a quolibet rectore subtrahantur, sed in nostra eleemosyna & ad posteritatis nostræ salutem in præsenti nostra constitutione permaneant. Et ut hæc nostra auctoritatis largitio pleniore & inconvulsam in Dei nomine semper obtineat vigorem, & certius credatur, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione robora-ri iussimus.

Signum KAROLI gloriofissimi regis.

E HILDEBOLDUS notarius ad vicem Hlu-douvici recognovi.

Data xii. calendas Octobris, indictione xi. anno xxiiii. regnante Karolo gloriofissimo rege.

Aetnam monasterio S. Amandi, in Dei nomine feliciter. Amen.

JUDICIUM

in solemnni prælatorum & episcoporum con-
ventu in Vermerensi palatio prolatum
in gratiam Anisolensium monachorum
adversus Robertum episcopum Ceno-
manensem & ad Nicolaum papam dire-
ctum.

EXEMPLAR NOTITIAE QUALITER DOMI-
NUS NOSTER KAROLUS FILIUS VESTER
CHARISSIMUS QUERELÆ (a) ROTBERTI B
EPISCOPI FINEM DEDIT.

*anno 86;
Ex archi-
bus Anto-
nini, No-
tarii.*
CUM resideret excellētissimus ac glo-
riōsissimus rex KAROLUS in Vermeria
palatio, in conventu venerabilitam archie-
piscoporum, episcoporum, abbatum, cle-
riquo ceteri ordinis, cum illustribus comit-
ibus, & vassis dominicis, ac compluribus
nobilium virorum, quorum nomina subter-
tenentur inserta, alisque non paucis, qui
numerositatis gratia nominatim compre-
hendi nequeunt, ad diversas emergentium
causarum confederationes tam ecclesiasticas
quam seculares tractandas, atque iuste &
legaliter definiendas, ventilare ceperit con-
troversiam ortam inter ROTBERTUM Cœ-
nomanicum episcopum & INEGLARIUM
monasterii sancti Charilephi abbatem, pro
qua maxime per ammunitionem reverendi
papa NICOLAI dominus rex ad eundem
conventum venerat. Recitata autem epi-
stola ab eodem apostolico domino regi di-
recta, narrabat cœnobium sancti Charilephi
potestate episcopatus predicti ROTBERTI
injuste subtractum, & ut ei restitueretur
exposcebat; cuius metropolites HERAR-
DUS legens scriptum, pro prefata alterca-
tione sibi ab eodem papa directum, inventus
ceteros eum syllabatum rogasse antistites,
ut ipsi Rotberto ad ipsum monasterium
adhipiscendum unanimiter opem ferrent:
qua litteræ coram prolatæ, ostenderunt ei-
dem ROTBERTO quartam missam episto-
lam, cädemque ostensâ, inventum est mon-
achis predicti cœnobii quintam missam,
quarum tics hactenus dominum regem, &
Pontifices ac ceteros assistentes latuerant,
eodem cas ROTBERTO occultante. Tum
juxta ejusdem apostolici mandationem &
sacrorum canonum institutionem, idem

(a) Incunab. seculo IX. Anisolensis monasterium, quod ab ipso fundationis exordio sibi sua protectione reges Francorum suscepserant, episcopi Cenomanenses sibi subiecte tenuerunt. Alfricus in primis vir sanctus & ecclœ sua exaltationi intentus, pro ea qua apud Ludovicum regem pollebat auctoritate, nullum non movit lapidem, ut Ani-
solenses sibi monachos subderet. Aldricus imitati sunt Franco & Robertus praefides. Vetus Anisolensium libertatem alteruerunt Galliarum episcopi in concilio apud Bononiam villam iussi Caroli regis congregato, quod concilium primi edidimus in nova nostra collectione que Rothomagi prodit anno 1700. Hujus distinctionem decem
post annis confirmaverunt episcopi in Pictensi synodo. Ve-
rum ab eorum sententia ad sedem apostolicam provocavit

A Rotbertus ex propria diocesi tres elegit
judices, HERARDUM scilicet Turonicum
metropolitem, DODONEM Andegavensem
& ACTARDUM Nannetenium antisti-
tem: quorum examine idem terminaretur
conflictus. Vocati autem sœpe dicti cœnobii
monachi, & coram interrogati responde-
runt se illuc per obedientiam proprii abba-
tis venisse, nec esse sui officii, ut ex hoc
cum quolibet in rationem intrarent. Inter-
rogatus etiam eorum abbas, respondit, per
obedientiam & munificentiam ipsius regis
sub monastica professione se ipsum tenere
monasterium, & exinde ei debitum exhibe-
re famulatum. Tuac surgens gloriōsus rex,
sterit ante prædictos judices, & manifeste
ostendit ex parte attavi, avi, & genitoris,
jure hereditario, sine ullo censu, se ipsum
possidere monasterium, ac sigillatim mo-
nachis, abbatibus illud gubernandum co-
mississe, addiditque, quod excusante se
RAINALDO ex eadem abbatia, ipse ROT-
BERTUS cum FRODOINO abbate, regio jus-
su electionem ibi fecerit, & nihil ex hac
re sonuerit. Patratâ vero electione, ipsum
monasterium petierit, ac illud ei non resti-
tuendo, sed beneficii nomine largiendo
commiserit, non recolens eisdem monachis
regali auctoritate & pontificali privilegio
concessum, ex fœse abbates sibi eligendo
præficeret. Hinc judicio episcoporum in-
ventum est, ut utriusque partis auctoritates
inconvulsa servarentur, & datus est eis dies
statutus ad discernendum, cuius iuste ac
legaliter refutanda, cujusve essent scripta
approbanda & tuenda. Cui placito ipse
dominus rex & monachi interfuerunt, &
idem episcopo illo venire atque legatum
suum mittere distulit. Interea sacrorum sta-
tuta auctoritatibus & seculariorum jura legum
prolata demonstraverunt, insuper omnes
episcopi & ceteri assistentium assensum præ-
bentes judicaverunt, ut quia de rebus ec-
clesiasticis agebatur negotium, & aliter
nullo modo definiri poterat, admitterentur
advocati utriusque partis, regalis videlicet
& episcopal, quatenus his altercanti-
bus veritas nudaretur, & ad debitum ce-
lerius terminum causa perduceretur. Qui-
bus datis, præcellentissimus rex, repetito
confessu, accepit judicariam potestatem.
Advocatus autem episcopal HALDRICUS
nomine regis advocatione interpellavit no-

Robertus, qui a Nicolaio papa tres obtinuit epistolæ, unam
ad monachos S. Carilephi, alteram ad universos episcopos
in regno Caroli confititos, tertiam ad Carolum ipsum
regem, qua roget ut hæc causa a metropolita Turonensi
eiusque comprovincialibus episcopis iterum examinata ter-
minetur. His accepis litteris, Carolus regni sui proceres
episcopatusque in Vermeria palatio congregavit. Iterum cau-
sa ventilata, secundum monachos S. Carilephi judicatum
est, & sententia ad Nicolaum papam per Odonem Bulva-
centem episcopum missa est, qui eam confirmavit. Hanc
quidem sententiam edidit Mabilionius in Annalibus Bene-
dictinis, sed truncaram & omnibus subscriptiōibus deliti-
tam. Nos integrā cum suis subscriptiōibus damus.

[2] mine WIDONEM, dicens quod res sancti (4) A Gervafii, id est monasterium sancti Charalachi, unde instrumenta se habere dicebat, & antecessores ejusdem ROTBERTI FRANCO & HALDRICUS tenuerant, regia potestas, cuius ille adocatione fungebatur, ei malo ordine & injuste contenderet. Ipsi vero respondit, quod res suas ei quererbat, imperatores Francorum hereditaverint domino regi KAROLO, & non solum triginta, sed etiam trecentis annis absque censu & absque ulla repetitione ad proprium tenuerint. Tunc dominus rex interrogando adjuravit WENILONEM Senonensem, & HELMERADUM Ambianensem, & HERPUI-
NUM Silvanectensem episcopum, qui temporibus piissimi Hludovici fuerant: ADALARDUM quoque illustrem conitem, secretorum ejus conscientiam & administrum, qui veraciter testati sunt, ipsum monasterium praescripto HALDRICO non restituionis, sed beneficii jure largitum. Interrogatus quoque idem advocatus episcopi, & WITTO ejus homo, idipsum professi sunt, nec enim prærataxatus episcopus HALDRICUS idem monasterium amplius quam duobus annis & dimidio habuit: FRANCO etiam ejus antecessor, non amplius quam novem annis illud tenuit, & in vita sua retento episcopatu amisi: cum episcopium uterque illorum pluribus annis rexerit. His ita elucidaris, reverendi antistites, & nobilissimi proceres, & ceteri assistentes apertissime cognoverunt, cognoscentesque affirmaverunt, regiam ejusdem monasterii præponderare possessionem, quæ numquam D & nusquam interrupta fuerit, sed continuatim inconclusa manerit: episcopale vero ideo refutandum dominium, quia ejus non vera, nec effectum habentia apparent instrumenta, nec habuerit quisquam pontificum idem monasterium, nisi jure beneficii, per munificentiam principalem. Advocatus igitur episcopi veridica professus est ratione non habere se vera & legitima instrumenta, per quæ idem monasterium tenere posset. Unde & se concedidit, & nulla principis aut judicium vi aut oppressione, sed propria voluntate, & justo omnium assistentium iudicio, eadem res cum querela warpivit, & ne materia refricandæ litis ulterius remaneret, iussit dominus rex ut instrumenta Cenomanicae ecclesiæ, quæ inutilia & falsa probata erant, intra quartum decimum diem in ejus exhiberentur præsentia, penitusque abolirentur, ne iterum per illa frustra aliquando innovarentur litigia, & tempora quorumlibet iudicium inaniter occuparentur. Propter notitiam namque rerum, ne umquam oblivione elaberentur, iudicatum est, ut omnia

(4) Id est Cenomanensis ecclesiæ cathedralis, quæ S. Ger-
vafio facta est.

hæc fideliter litteris alligarentur, & in quorum præsentia publice gesta essent, viri-
rim comprehendens corum indicaretur vo-
cabulis, & ut perperum vigorem cuncta
præferrent, omnemque falsitatis effigerent
suspicionem, regio munirentur sigillo.

In horum præsentia actum est HINCMA-
RI archiepiscopi, WINELONIS Senonensis
archiepiscopi, item WINELONIS Rothoma-
gensis archiepiscopi, HERARDI archiepis-
copi, DOVONIS episcopi, HERLUINI epis-
copi, AGIÆ episcopi, HERPUINI episcopi,
ACTARDI episcopi, GUNBERTI episcopi,
HELMERADI episcopi, HILDEBRANNI
episcopi, HILDEGARIÆ episcopi, VINT-
FRIDI episcopi, ENEÆ episcopi, item
HINCMARI episcopi, ARCHANRAUSI epis-
copi, GISELBERTI episcopi, ISAAC epis-
copi, ODONIS episcopi, ALBERTI epis-
copi, RAGANELMI episcopi, CHRISTIA-
NI episcopi, EULERICI episcopi, GOSLI-
NI abbatis, FRODOINI abbatis, BERNAR-
DI abbatis, WALAFADI abbatis, TRE-
SULFI abbatis, GOTEFRIDI abbatis, ADA-
LARDI comitis, HUTONIS comitis, HAI-
MADEI comitis, ARDUINI comitis, FUL-
CONIS comitis, HERIMFRIDI comitis, BER-
TALDI comitis, GERARDI comitis, HED-
DONIS comitis, SIGERAMNI comitis, BE-
RANGARIÆ comitis, AIRICI comitis,
THEODERICI comitis, GRIFONIS comitis,
BERNARDI comitis, URSONIS comitis,
ALBOINI comitis, BERTRAMNI comitis.
CONSTANTII, ADALUNASCI.

BAGANARIUS notarius ad vicem ARBER-
TI comitis palatii recognovi.

Data quarto calendas Novembbris, indi-
ctione XII. anno XXIII. regni KAROLI
gloriosissimi regis.

Actum Vermeriæ palatio regio in Fei
nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM HLOTHARII

regis super commutationem Faraberti
& ejus donationem.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvato-
ris nostri JESU-CHRISTI, HLOTHARIUS
divina præveniente clementia rex. Si ca-
quæ fideles regni nostri inter se commuta-
verint, nostris confirmamus edictis, rega-
lem exercemus consuetudinem, idque in
postmodum jure firmissimo mansurum esse
decernimus. Quapropter omnium fiduciam
nostrorum præsentium scilicet & futuro-
rum noverit universitas, quod nos cum ve-
nerabili abbate cognomento ANSBALDO,
& dilecta congregatione coenobii Salvato-
ris quod Prussia nuncupatur, de quibusdam
rebus pro communi utilitate quemdam
fecimus commutationem. Constat igitur
esse datum ex rebus nostræ proprietatis ei-
dem abbatii, partibus videlicet jam fati

anno 84.
Ex cartula
Prussiae.

cenobii , perenniter ad habendum , quid-
quid in locis subnixis haec tenus regalis ob-
tinuit potestas , id est in pago Bunninse ,
in loco nuncupate Lezzinicha , nec non &
in pago Colonensi in superiori & inferiori
Horheim simul cum ceteris domibus , ce-
terisque adificiis , pratis , pascuis , silvis ,
aquis , aquarumve decursibus , exitibus &
regressibus , seu mancipiis utriusque sexus
desuper consistentibus . Contulit e contra
partibus juris nostri perpetuo ad haben-
dum memoratus ANSBALDUS cum reliquo
rum voto monachorum , ex rebus monaste-
rii S. Salvatoris , quidquid in pago Tulpia-
ensi , in villa vel marca qua vocatur He-
rigarda , habere videbatur , id est ecclesiam
unam simul cum terris , domibus , ceteris-
que adificiis , pratis , pascuis , silvis , aquis ,
aquarumve decursibus , exitibus & regres-
ibus , nec non & mancipiis utriusque sexus
desuper commandentibus . Sed ut per suc-
cedentia tempora , nostrisque & successo-
rum nostrorum temporibus commutatio
ista inviolabilis valeat permanere , lios emi-
nentiae nostra jussimus apices fieri , per quos
statuentes decernimus atque sancimus , ut
quicquid pars una iuste & rationabiliter al-
teri contulit parti , per hanc auctoritatem
jure firmissimo teneat atque possideat , fa-
ciatque quicquid elegerit vel voluerit . Et
ut hac nostra auctoritas firma perseveret ,
manu propria firmavimus , & anulo nostro
sigillari jussimus .

ERCAMBOLDUS notarius recognovit

Data XII. cal. Junii, Aquisgrani palatio
indictione XII. anno regis Hlotharii nono.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI
rcgis pro Sucionensi S. Crispini
monasterio.

*Fulberti diaconi donationem quinque man-
sorum in Fabrorum-corte confirmat.*

Ans. 154.
Iz. **C**arolinus
S. Crispini.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis,
CAROLUS Dei gratia rex. Cum enim fi-
delium nostrorum ratis petitionibus dig-
nanter consulimus , promptiores eisdem crę-
ga nostrum fideles obsequium , procul du-
bio reddimus. Igitur noverit omnium san-
cta Dei ecclesias fidelium & nostrorum ,
præsentium scilicet & futurorum industria ,
quia dilectus nobis diaconus noster Fulber-
tus nomine , ad nostram accedens serenita-
tem , innovuit , qualiter res quondam sibi
nostra benignitate largitas , ob animæ re-
medium fratribus SS. martyrum Crispini &
Crispiniani a die præfente per strumenta
cartarum delegasset , suntque sitæ in pago
Orcinse , super fluvium Ure , in villa nun-

(a) De hoc Richardo vide quæ supra observavimus ad diploma Ludovici Pii anno 839. eidem concessio, ex quo ut & ex illo apparet quam merito perfidus *Richardus* appelle-

A cupata Fabrorum-curtis , mansa quinque
cum mancipiis decem & septem inibi com-
manentibus in traditione adixa continen-
tur. Idcirco petiti humillima submissione
magnificentiam nostram , quatenus digna-
remur hanc suam largitionem nostrâ au-
toritatis præcepto mansuram confirmare ,
qua auctoritate memorati fratres plenius
fulti , ad juris illorum proprietatem , re-
pulsi omnium circumlatrantium retracta-
tionibus ac querimoniis , jure firmissimo eas-
dem res valeant possidere. Cujus petitio-
nem ratam ac deificam cognoscentes , li-
benti animo suscepimus , eique per omnia
acquiescere dignum duximus. Unde hoc
celitudinis ac magnitudinis nostrâ præcep-
tum memoratis fratribus fieri darique desi-
mus , per quod præcipimus atque firmamus
ut sicut in cartula suæ traditionis scriptum
videtur , nemine inquietante , sed Domino
auxiliante , securiter firmiterque teneant ,
ordinant atque disponant ipsi canonici suc-
cessoresque illorum. Ut autem haec nostre
confirmationis auctoritas firmior haberetur ,
& a fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ melius
conseruetur , anuli nostri impressione sub-
ter eam jussimus sigillari.

HILDEBOLDUS notarius ad vicem HLU-
DOUVICI recognovi.

Data vii. calendas Augusti, indictione
xii. anno xxv. regnante CAROLO glorio-
fissimo rege.

Aetum monasterio S. Medardi, in Dei
nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMINI HLOTHARII
regis pro monasterio Prumiensi.

*Confirmat Prumiensi monasterio villam Vil-
lantiam a viro illustri Richardo concessam.*

N nomine omnipotentis Dei & Salvato-
ris nostri IESU-CHRISTI, HLOTHARIUS
divina ordinante clementia rex. Satis nos-
tram liberalissimam decet sublimitatem , ut
nutranta quaque , & propriam adeo caren-
tia frumentatcm , ad integrum perducamus so-
liditatem , uti nostra præceptione rata atque
subnixa , tenorem sue stabilitatis valeant in
avum tenere . Causam igitur ad quam Deo
inspirante sumus venturi , pene omnium
sanctæ Dei ecclesiæ fidelium nostrorumque
præsentium universitas novit , qualiter nos
illo tempore , quo ferenissimus avus noster
Hludowicus hujus regni gloriam portieba-
tur , nec non & Italici quandam divæ
memoria genitor noster clarissimus imperator ,
contulit idem avus noster viro illustri (a) [4]
RICHARDO auctoritatis sua præcepto res
quasdam ad proprium conjacentes , videli-

Anno 865.
Ex carnis
Prumensi.

ter a Thegano de gestis Ludovici Pii. Porro quantum lucis ex duobus his diplomatis accedat hitorie depositione piliſſimi imperatoris facile adveretur eruditii lectors.

cet in comitatu Arduennensi, id est villam, quam nuncupant Villantiam. Hic siquidem per paululum ob amorem genitoris nostri dividens se ab ejus avi nostri famulatione, cunctaque beneficia & omnes relinquens proprietates, in Italiā profectus est, patri inclito nostro famulaturus. Hanc itaque causam avus noster infidelitati reputans, memorato RICHARDO p̄fata m̄ villa, quia ab illius obsequiis recesserat, suo quoque fisco sociavit. Verum non longo post tempore genitor noster ex Italia una cum eodem (a) RICHARDO Franciam repetens, B atque miserante Deo ad paternam, indulvis omnibus, cum fuisse reversus concordiam, fuit etiam illi memorata villa imperiali auctoritate restituta. Isdem postmodum RICHARDUS jam circa finem obitus sui ob divinum amorem, & animæ suæ remedium, villam ipsam seu alias res suæ proprietatis germano suo BIVINO, nec non & GERARDO tunc temporis comiti palatii, atque BASTINO qui & TANCRAUΣ ea conditione tradidit, quarecum illi vicem compleentes, ipsi ecclesiæ sancti Salvatoris, cœnobio scilicet Prumiacensi, ob retributionis æternæ commercium, funditus a die præsentis tradiderent, sicuti egisse illos traditio testamenti docet, nec non & præceptorum patris nostri super hoc rescriptum apertissime declarat. Has denique firmates venerabilis abba ANSBALDUS & ceteri fratres nostri, nostrisque fidelibus deferentes obtutib⁹, postulaverunt eadem auctoritatis nostræ præcepto firmari: quorum devotissimas gratanter preces suscipientes, hos egregias dignitatis imperiū apices fieri, in quibus scepdictam villam cum omnibus appendiciis suis pro remuneratione animæ, ceu & genitoris nostri seu genitricis nostræ, pro salute insuper nostra, & augmentatione animæ jam fati RICHARDI venerando S. Salvatoris monasterio corroboramus, quatinus per hoc excellentiae nostræ decretum temporibus nostris & successorum nostrorum usibus atque necessitatibus in codem loco Christo militantium, sine ullius contradictione, jugiter famulenter. Et ut hoc nostra auctoritatis & confirmationis decreum firmum & inviolabile servetur, manu propria illud roborantes, anuli nostri impressione iussimus signari.

Signum HLOTHARI glorioſi regis.
ERKAMBOLDUS regis dignitatis archi-
cancellarius recognovit.

Data nonas Martii, anno Christo propri-
tio regni domini Hlotharii glorioſi regis x.
indictione xiii.

Aëcum Aquisgrani palatio regio, in Dei
nomine feliciter. Amen.

Testimonia qui viderunt quod vassus

(a) Quomodo id factum fuerit, vide apud Theganum de
geltis Ludovici Pii cap. 47.

A domini HLOTHARII imperatoris nomine FOLRADUS fidejussor existens BIVINI comitis, & GERHARDI comitis atque TANCRAU cum aliis pluribus viris venit in villam Villantiam in pago Arduennæ, quæ olim Richardi comitis fuerat, & supradictos viros pro animæ suæ remedio suggestit eam cum omnibus rebus propriis ex ista parte Rheni fluminis sitis monasterio Prumia delegare, & his omnibus in præsentia imperatoris gestis & confirmatis, supradictus Folradus cum testibus subter adnexis veniens in eadem villa Villantia, & tam de ipsa villa quam de omnibus rebus RICHARDI, sicut supra comprehensum est, manalitis venerabilis MARCWARDI abbatis Goeranum scilicet, Adalbertum & Hibaldum, simulque & Theotfredum advocationum ipsius monasterii revestivit, & ipsi eisdem, res secundum legem insiderunt. Hii sunt testes Gerberinus, Chimeradus, Rocculfus, Bernarius, Meginarius, Gerlacus, Bernardus, Amalwinus, item Bernardus, Thalilio, Richardus, Adalwardus, Huodo, Wifridus, Leibinus, Nerigatidus, Egiloldus, Sigifredus, Erinpaldus, Erluinus, Folcradus, Huodilbertus. Testimonia in quorum præsencia fuit Vilantia tradita partibus S. Salvatoris. De omnibus vero mancipiis per servum unum nomine Germinianum eodem missos revestivit.

P R A E C E P T U M D O M N I

Hlotharii regis super traditione five præstaria Hiedildildis illustris feminæ.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, HLOTHARIUS divina præveniente clementia rex. Quantum regalis excellentia ceteris mortalibus superexcellit, tantum opem suæ pie-tatis erga omnes exhibere debet. Quamobrem neverit omnium fidelium sanctæ ecclesie, præsentium scilicet & futurorum industria quia GUNTARIUS venerabilis Coloniensis ecclesiæ rector, nostris detulit obtutibus quamdam præstariam ab ANSBOLDO & monachis sancti Salvatoris Prumiacensis scilicet monasterii solemniter roboret, & omni munimine stabilitam, in qua continebatur, quod quædam femina GERILDIS nomine ob emolumentum mercedis suæ, & abolitionem facinorum, genitoris sui vel genitricis omnes res suæ proprietatis & mancipia in regno nostro, quæ per diversos pagos & loca habuit proprietario jure ad memoratum contulit monasterium; ea scilicet condicione, quia jam fatus abba ceteras res ejusdem monasterii præstario jure tantummodo dum advixerit usu fructuari corroboravit. Deprecans mansuetudinem celitstudinis nostræ, ut eamdem (b) [b]

(b) Hanc præstariam tantum anno sequenti scripsit
præstariam

præstariam nostro corroborare non dedigna-
remur præcepto. Et quia ejusdem feminæ
piam conlationem & memoratorum ser-
vorum Christi rationabilem affectionem
nullo pacto evelendam esse censuimus ;
ideo hanc nostræ sanctionis conscriptio-
nem fieri statuimus , per quam decernentes
jubemus , ut jam fata Gerildis res quas
conculit, simul & illas quas ex jure ejusdem
monasterii præstario jure adepta est , dum
in hac ærumnali superfuerit vita retineat ,
faciatque ex eis vel in eis prout sua popo-
cerit utilitas , affida annuali pensione , quæ
pleniū in ejus continetur præstaria. Post B
vero ejus abscessum , præfigiatæ res secun-
dum ordinationem monachorum Domino
in monasterio Prumiacense famulantium ,
ad ecclesiam S. Mariae quæ ab eadem femi-
na ob divini cultus amorem , in pago Ri-
boariense , & in villa Bachem constructa esse
dinoſcitur defervant , prout ubi crius conti-
netur in præstaria ab eisdem servis Dei fideli-
ter roborata. Et ut hæc nostræ confirmatio-
nis auctoritas pleniorē obtineat vigorem ,
deanulo nostro subter eam jussimus signillari.

B E R L A N D U S notarius ad vicem
G R I M L A N D I recognovit.

Data xvi. cal. Februarii , anno Lotharii
regis xi. indiæt. ixv.

Aëtum Aquisgrani palatio regio in Dei
nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CONCAMII
gloriosissimi Hlotarii regis contra Ot-
bertum per suggestionem Matfridi
comitis.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvato-
ris nostri JESU-CHRISTI, HLOTARIUS
divina præveniente clementia rex. Dum pe-
titiones fidelium nostrorum placide adquici-
mus , nobisque devote famulantium uti-
litatibus pio favore consulimus , morem
piissimorum nostrorum exequimur præde-
cessorum , cosique sine dubio nostro fa-
mulari ferventiores reddere haudqua-
quam ambigimus. Omnim itaque sanctæ
Dei ecclesiæ præficiet & futuro
rum experientia industria , quia Matfridus
comes devotusque noster suggestit mansue-
tudini nostræ qualiter quidam vasallus suus
Obertus nomine nobisque admodum amabi-
lis , resquasdam suæ proprietatis , cum rebus
juris nostri commutare veller vultu hujus
munificentia nostræ series nos fecisse rete-
xit. Dedit itaque prædictus Olbertus ad par-
tem fisci nostri in comitatu Juliacensi in
commarca Bardunbach curtilem cum arbo-
retta unum , ac de terra arabilis & prata
jugera xxxvii. de silva bunuarios xxvi.
& molendini loca ii. & in villa Palembach

signatam e cartario Prumiensi optima nota exceptiū , at
vero hic verbo tantum factioν confirmat Lorbarius.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A curtilem unum , ac in terram arabilem &
prata jugera xx. & molendini loca duo ,
& de silva jugera xxx. ac in prato Tul-
picensi in villa quæ dicitur Cheſnich curtem
unum , & de terra arabili jugera vii. & in
pago Eiflense in villa Dalheim , curtilem i.
& in commarca ipsius villæ bifangum
unum , ubi possint ædificare mansa centum ,
nec non infaginari porci mille , & con-
jecta Silva inter Sundeheim & Banſenheim ,
cum omnibus quæ in prædictis locis visus
fui possidere. Itaque nos jure compensa-
tione suarum rerum reddidimus prædicto
Oberto de rebus juris nostri in pago
Molense , in commarca Vualon , benefi-
cium Sigari , inter terram & silvam bunua-
ria quinquaginta quatuor , cum mancipiis
his nominibus , Ramboldo cum foro sua ,
& infantes ipsius , forores tres , ac infantes
uxoris prædicti Ramboldi vii. Et de
beneficio Meiolo de villa Dalton feminas
duas , quas habent duo homines fabri ac
fratres qui fuerunt homines Conradi &
Hildegardis. Et in pago Tulpicensi in villa
Lendeheim , de beneficio Abraham curti-
les iv. & de terra arabili bunuaria lx. &
C in villa Bullinghheim de beneficio Albe-
rici bunuarium i. & de beneficio Gau-
weranni bunuarium i. in ipsa villa , ac in
pago Eiflense , in villa Feia de beneficio
Elberti curtiles iv. & de terra bunuaria
lxviii. & in villa Nefresheim de beneficio
Gumberti , & in villa Arobesheim , & in
villa Grouwa curtiles iv. & de terra bunua-
ria i. & de foreste ubi possunt saginari pxi
cc. Insuper in comitatu Julicense de villa
Buslare mansos ii. quod habuit Saraman-
nus in beneficio , alterum quod Vuambol-
dus cum mancipiis his nominibus Gotboldus
, Megingardus , Remigart & infantibus
earum vii. Folzinit , Ovagundrat , Vne-
rimburg , Reginburg. Et de Lotmati villa
servum unum Rabert , ac de beneficio En-
gilmari ancilla una Ottruch cum infantibus
ejus cum omnibus prædictarum rerum ad-
jacentis , vel quicquid ad ipsa loca perti-
nere in mancipiis utriusque sexus , silvis.
Quorum precibus benignè faventes hos re-
gio dignitatis imperavimus apices fieri , per
quos sanximus atque decrevimus , ut hæc
commutationis nostræ auctoritas , cuncta
per tempora firma & stabilis perseveret ,
atque deinceps per hoc largitionis nostræ
præceptum prædictus Obertus cuncta jure
proprio teneat atque possideat , faciatque
sine cuiuspiam contradictione quicquid ele-
gerit vel voluerit. Et ut hæc auctoritas
nostræ liberalitatis firmior habeatur per
tempora , subter manu nostra firmavimus ,
& anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLOTARII gloriosissimi regis
G R I M L A N D U S regiæ dignitatis cancellarius
recognovit.

M

Data XIIII. calendas Februarii, anno A.D. temporibus semper ibidem Domino militantium servorum Dei utilitatibus & necessitatibus. Ut autem haec largitionis nostrae auctoritas firmior habeatur, ac per statuta tempora melius conservetur, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione sigillati iussimus.

Auctum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI-CALVI REGIS
pro Corbeensi monasterio.

*Ad precem Odonis abbatis quasdam res ei
concedit in villa Vagliaco, quam antea ex
commutatione ipse donaverat.*

Anno 857.
Ex archivis
Corbeensis
monasterii.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS gratia Dei rex. Si locis divino cultui mancipatis ob amorem Dei & fancitorum ejus reverentiam quipiam ex juris nostrí rebus conferre studemus, in hoc diuinam propitiationem nobis profuturam esse non dubitamus. Itaque notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ ac nostris, praesentibus scilicet atque futuris, quod dilectus & carissimus nobis venerabilis vir (a) Odo monasterii Corbeiae reverendus abbas, ad nostram accedens serenitatem, humiliter postulavit, ut quasdam nostræ proprietatis res pro stabilitate ecclesiastica & servorum Dei in præfato monasterio degentium nostra munificientia partibus S. Petri delegare dignaremur: quæ res sunt sive in pago Suectionico, in villa qua vocatur Vagliacus, quam villam nos eidem monasterio sub præcepto nostro tradidimus, pro commutatione quarundam rerum ejusdem monasterii, quas HIRMINGARDI venerabilis regina uxoris fratri nostri HLOTARII in proprium donavimus, hoc est mansus vocabulo walehi regius, cum omnibus sibi iuste legaliterque pertinentibus, necnon & mancipiis utrinque sexus desuper communitibus, vel ad eundem mansum aspiciensibus. Quas res quondam tradideramus cuiam nominis DISONI vasallo dulcissimæ conjugis nostræ HIRMENDRUDIS, & ipse eas vendidit fisci nostro FULCONI abbati. Unde ad jus fisci nostri legaliter redactæ fuisse noscuntur. Unde memorati venerabili abbatis precibus clementer annuentes, hoc altitudinis nostræ præceptum fieri iussimus, per quod memoratum mansum cum omnium rerum suarum integritate, cum terris cultis & incultis, vineis, pratis, & mancipiis, ad eundem mansum pertinenter totum & ad integrum, sicut dictum est, iam fati monasterii partibus seu sancti Petri principis apostolorum dominationi nostra ecclesiastica perpetualiter habendum concedimus & de nostro..... & dominationem illius solemniter transferimus, eo videlicet modo, ut nostris & futu-

(a) Hic conjugatus fuerat antequam monachus, successus S. Pachacio Radberto, ac tandem factus est Episcopus Belvaciensis.

Aris temporibus semper ibidem Domino militantium servorum Dei utilitatibus & necessitatibus. Ut autem haec largitionis nostræ auctoritas firmior habeatur, ac per statuta tempora melius conservetur, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione sigillati iussimus.

Signum KAROLI glorioissimi regis.

GISLEBERTUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovi.

Data XIIII. cal. Octobris indictione v. anno XVIII. regnante KAROLO glorioissimo rege.

B Auctum Carisiaco palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI CALVI
regis pro monasterio Elnonensi.

*Assignat quedam predia ad vitrum fratibus
ministrandum & ad eorum vestimenta,*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratia Dei rex, &c. Quidquid

Anno 857.
Ex archivis
Elnonensi.

locis divino cultui mancipatis largiendo conferimus, profuturum nobis ad praesentis virtus curricula felicius transfigenda, & ad futuræ beatitudinis præmia facilius obtinenda non dubitamus. Comperiat igitur omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque, praesentum ac futurorum, industria, quia ad depreciationm karissimi nobis filii nostri KARLO MANNI monasterii S. Amandi egregii confessoris reverendi abbatis, ob Dei ejusdemque sancti amorem pro nostrorum absolutione peccaminum, libuit celitudini nostræ monachis in codem cœnobio Deo militantibus ex rebus ipsis abbatiæ medietatem cujusdam villæ in pago Laudunensi sitæ, quæ dicitur Bariscacus, cum villulis & appendicibus suis ad potum sibi ministrandum largiri, & largiendo perpetim habendam confirmare, id est quicquid in eadem villa Gerulfus jure beneficiario habuit, hoc est mansum dominicum, ubi aspiciunt de vinea bunuaria IIII. de terra arabili bunuaria XXVII. de prato bunuarium unum, de silva bunuaria L. & farinarius unus, & mansos ingenuiles decem & septem, & mansos serviles IIII. & de indominicato mansos serviles IIII. & farinarium unum, & in Cruftido de silva bunuaria XXX. & in villa qua dicitur Petramantula ecclesiam unam, qua habet de terra bunuaria XII. & mancipia IIII. & mansum dominicatum ubi aspiciunt de terra bunuaria XL. & de prato bunuario de silva bunuaria & mansos ingenuiles XXII. & in villa Leor mansum dominicatum, ubi aspiciunt de terra bunuaria XVIII. & de terra bunuaria duo, & de prato bunuaria, & mansos ingenuiles octo &

dimidium. Et in villa Marciliaco de vinea A bunuarium unum, & mansos serviles xi. Donamus etiam eis ad vestimenta sibi ministranda in plago Tornacense, super fluviū Scalt, villam quæ dicitur *Domanavert* cum ecclesia & manso dominicato i. & aliis mansis, & terris silvis pratis ac mancipiis, cunctisque sibi pertinentibus. Unde hoc altitudinis nostra præceptum fieri, eisdemque monachis dari jussimus, per quod prædictas res cum ecclesiis, domibus, ædificiis, vineis, terris, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarum decuribus, farinariis, perviis adiacentis, mancipiis utriusque sexus desuper commandentibus, vel ad easdem res juste pertinentibus, plena integritate prædictis monachis largimur, & iure firmissimo habendas confirmamus, eo scilicet pacto, ut ex rebus in pago Tornacensi sitis vestimentorum adminiculum sumant, & ex rebus in pago Laudunensi sitis vini sufficientia sibi præparent: ita ut prædictas vineas bene excolant, & emeliorati faciant, & plures alias vineas plantent, & omnes earumdem rerum exactiones & conlaborationes in vinum inde sumendum convertant, quatenus ceteris suis rebus aliis usibus ac stipendiis deputatis, ex his vini sufficientiam annuatim percipiunt, & pro nobis, conjugi, ac prole, totiusque regni nostri statu continuis precibus Dei misericordiam implorent. Ut autem hæc nostræ largitionis seu confirmatio[n]is auctoritas, inviolabilem obtineat firmatatem, manu propria subter cam firmavimus, & anuli nostri impressione sigillari jussimus.

Sigillum Karoli gloriissimi regis.
HROTCA RIUS notarius ad vicem GOSLENT
recognovi.

Data xv. calendas Novemboris indictione prima, anno XXVIII. regnante Karolo gloriissimo rege.

[a] Actum (a) Autrei-villa palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM CAROLI CALVI regis pro monasterio Vedastino.

Ad varias fratrum necessitates varias assignat villas.

Anno 867.
Ex certario
Vedastino.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS Dei gratia rex. Si ea quæ prædecessores nostri divina ordinante providentia prædicti, ac superna dignatione illuminati, nec non & sanctæ Dei ecclesia suorumque fidelium devotis ammonitionibus ac precibus pro statu & utilitate ecclesiærum ac servorum Dei statuere decreverunt, nostris confirmamus edictis, atque ipsorum devotissimis consentientes affectibus, eadem pia munia Domino annuente exequi-

(a) De Otrei villa, seu Oducia-villa, sive Andriaca villa: palatio regio vide Mabilionum lib. 4. de re diplom.

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

mur, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem & totius regni nobis a Deo commissi turclam profuturum esse credimus, & retributorem Dominum exinde in posterum habere confidimus. Igitur notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ ac nostris præsentibus scilicet & futuris, quia caterva monachorum ex monasterio quod vocatur Nobiliacu[m], ubi pretiosus confessor Christi Vedastus corpore quiescit, humiliatis precibus ibidem Deo militantium efflagitati sunt, ut pro Dei omnipotenti amore & futuro ejusdem conversationis augmento, & ne aliqua successorum suorum negligencia aut parcitate sive diminutione ordo in ea domesticus futuris temporibus perturbaretur, quasdam villas ob multinodas necessitates prefata monachorum congregatiōne delegatas, propter rei firmatatem & ipsius sancti patroni nostri Vedasti reverentiam, auctoritatis nostræ præceptum fieri juberemus, per quod tum ea quæ præmanibus habebant, quam & ipsa quæ nostra celsitudine humiliter exposcebat, rata & stabilita deinceps permanere possent. Nos vero petitionibus illorum, quia & rationabiles erant, aurem accommodantes, veluti postulaverunt fieri abjudicavimus, atque has infra scriptas villas diversis eorum necessitatibus profuturas, ad eorum usus & necessitates supplendas perpetuo deservituras delegavimus, ad matriculam scilicet Maisbodvillam, Bais, Senous, Herboldcisternam, Pomerias, Herlincurtem & Imbovenicurtem, mansos x. cum Longobardio, Maninium, Morsele, Sceldogheim, Juventianum, & in dominica curte mansum i. & in Farneolo mansum i. Has villas cum mancipiis & omnibus ad se pertinentibus in usus luminariorum, matriculariorum, & ceteris quæ ecclesiis in præfato monasterio positis necessaria fuerint deputavimus, cum omni censu de omnibus precariis monasterii, eo modo, ut quicquid etiam ad medicinam opus fuerit, ex præfatis villis suppletatur, ad necessaria vero fratum, victus scilicet & potus has villas delegavimus, medietatem scilicet vici qui vocatur Novavilla juxta monasterium ipsum sitam, & tabernam unam, Filciacum villam dominicam curtem, Thiluludum, Bigartum, Heenancurtem & Bernellam. In pago Bevacensi Mediolanas puteas aquas, & Ungili curtem, mansum indominicatum & alios mansos xxiiii. cum ecclesia ac vineis & ceteris appendicis. Valles super fluvium Sunmanni cum camba i. & duobus molendinis, & mansis ad eosdem pertinentibus, qui in dominicatu nostro fuerunt, Stagras, Sartiacum, Armentarias, Mast, Marcheim, Syrogoheim, has omnes cum precariis omnibus & supra scriptis villis post omnium vitæ decesum, qui eas modo obtinent cum univer-

M ij

sis harum villarum pertinentiis & familiis, A sicut semper consuetudo fuit, ita con-
sum ecclesiis & ceteris omnibus usibus fra-
trum aeternaliter deservituras censuimus.
Pecatam Emmonis & Tagingarii similiter
roboravimus. Ad cameram vero praefato-
rum fratrum has delegavimus: villam A-
theias, Saltiacum, Liniacum, Campanias,
& in Fontanidos mansos III. & mansum I.
in Lambeas, & alterum in Hadis, ubi homo
nomine Odo comanet, & tabernam I. in
vico monasterii cum universis appenditiis,
& familiis, & ecclesiis, & omnibus ad se
pertinentibus rebus, eo modo ut silvae & li-
gnaria, & volatilia, cum ovis quae ex eisdem
villis excent, fratrum usibus deserviant, &
& ad præpositum pertineant. Reliqua vero
omnia in usus vestimentorum & calceamen-
torum, & reliquarum necessitatum deputen-
tur. Linum vero omne ex omnibus villis fra-
trum usibus deservientibus, cum lana usque
ad summam CCC. librarum ad cameram ve-
nient. Si quid vero superfluerit ex lana,
non ex lino in ordinatione præpositi erit.
Nam linum omne volumus ut ad cameram
veniat. Si autem ex his præfatis villis quae
ad cameram deputata sunt necessitas fra-
trum suppleri non potuerit, ex his villis
quae ad præposituram pertinent supplebitur.
Ad portam vero Bernevillam, & in Anzinio
mansum I. cum molendino, & in Anez man-
sos V. cum molendino, & decimam omnis
abbatia, quæ ut plenier veniat, rector ipsius
monasterii, vel cui ipse iussit, providebit.
Ad hospitale vero pauperum in Dagini-
villam mansos VII. in Bonciam villam & Lent-
sals mansos III. cum mancipiis utriusque
sexus in eisdem manentibus, & quintam
partem decimam quæ ad portam venerit, &
de omnibus lignariis omnium villarum quæ
ad præposituram, sive ad cameram per-
tinent, carrum, decimum ad præfatum hos-
pitale detur. Ad domum vero infirmorum,
omne thelonum, ex mercato destinavimus,
quod æqualiter usibus fratrum infirmorum
deserviat, erit in ordinatione & providentia
solliciti fratris, qui custos infirmorum est.
Has ergo villas cum mancipiis & redditibus,
vel appenditiis omnibus ad se pertinentibus,
fratribus ipsius congregacionis eo modo si-
cut supra taxatum est, regali auctoritate
& indulgentia, per hoc præceptum confir-
mationis nostra stabili jure concedimus, &
in perpetuum confirmamus, & mancipia si-
[a] cut tempore (a) ADALONCI abbatis, ad pre-
fatas villas legaliter pertinuerunt, ita ubi-
cumque sint absque retractatione isti obti-
neant. Clausura vero monasterii & ædifica-
tam ex supra dictis villis, quam ex omnibus
rebus, ad præfatum cœnobium pertinenti-

(a) Hic est celeberrimus ille Adalonus abbas, Ludovici
Pii legationibus insignis, à Lothario abbatis S. Vedasti pri-
vatus, utpote Ludovico patri addicissimus, qui eam ipsi
non multo post reliquit, fugâ clapo Ebene Remensi ipsius
invalore.

bus, sicut semper consuetudo fuit, ita con-
struantur, ac restaurentur ubicunque opus
fuerit. Praecipientes regia potestate, ut nemo
successorum nostrorum regum, vel abbatum
quod nostro roboratum est inviolabili edito
subtrahere vel minuere audeat, aut ad usus
suos retorqueat, vel alicui cuiquam in bene-
ficiis tribuat, sed neque servitia exactet,
neque paraveredos, aut expensas, aut
hospitum susceptiones recipiat, aut ulla in
aliqua re exactiones, sive mansiaticos inde
exigat, præter consuetudinarias operatio-
nes, quæ de sepe dictis villis in monasterii
utilitatibus ab antiquo fuerant constituta:
quibus nihil addere presumant. Supra scripta
autem ad centum duodecim monachorum,
numerus ordinatur, ex quo nihil cuiquam
licebit subtrahere, augere vero si forte vo-
luerit, multiplicatis & augmentatis ad usum
opibus, accumulenter servitii divini culto-
res, qualiter in futuris temporibus fratres
in cœnobio sepe dicto, regulam B. Bene-
dicti servantes, absque perturbatione libere
Deo servire, & pro nobis fideliter orare
queant, nobisque pro rata confirmatione,
& illis pro pia & sancta observatione mer-
ces in perpetua recompensetur beatitudine.
Ad corroborandum etiam amplius quam ad
fulciendum nostræ celitutinis præceptum,
privilegium episcopale per semet, a cunctis
ecclesiæ filiis aeternaliter observandum, fieri
& confirmari decrevimus. Et ut hac auto-
ritas, quam ob Dei amorem, & animæ no-
stræ remedium statuimus atque firmavimus,
firmorem obtineat vigorem, & deinceps
inconvulsa perdurare valeat, manus nostræ
confirmatione eam subterfirmavimus, & de
anulo nostro signari jussimus.

D **ADALGARIUS** notarius ad vicem GAU-
LENI recognovit.

Data III. calendas Novembris indictione
I. anno XXVII. regnante Karolo gloriofissi-
mo rege.

Auctum in Andrei villa palatio regio in
Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆSTARIA QUAM FECIT

Ansbaldus abbas Hiedildi illustri fœmi-
næ, de rebus sibi ab Irimfrido & Sig-
rico comitibus, & aliis concessis.

E **I**N nomine Domini Dci & Salvatoris
nostrí JESU CHRISTI, ANSBALDUS præ-
veniente gratia Dei, Prumiensis monasterii
abba, dilectæ nobis in Christo, ac venerabili
matronæ Hiedilde. Dum pluribus non ha-
betur incognitum, sed clarissimis ac pruden-
tissimis viris manifestissimum esse constat,
qualiter IRIMFRIDUS & SIGRICUS comi-
tes, nec non & GUNTBERTUS atque HADA-
BALDUS illustres viri, ante hos dics res tuas
sitas in pago Colonensi, nec non in pago
Tulpiacensi, simulque & in pago Bunnensi,

Anno 867.
Ex certis
Prumiens.

atque Muallensi, accepta a te libera ac legitima potestate, in memoriam tui ac genitorum tuorum partibus Prumiæ monasterio ad reliquias S. Salvatoris, nec non Dei generis Mariae, plurimorumque sanctorum pignorum, ubi auctore Deo praesidemus, una cum turba plurima monachorum Deo devote militantium, in conventu publico solemniter tradiderunt, vel condonarunt. Postea vero tua fuit petitio, dominique HLOTARII nostri, videlicet gloriose regis, & nostra simulque fratrumque nostrorum decrevit voluntas, ut tibi easdem res una cum aliis rebus nostris quas inferius enumeraverimus, usufructuario beneficiare deberemus, quod ita & fecimus. Praestamus namque tibi una cum consensu senioris nostri, eo quod ejus voluntate & consilio hanc præstariam perficiendam censuimus, immo etiam & per consensum fratrum nostrorum, res memoratas quas jam fati viri, IREMFRIDUS videlicet comes, sociique ejus partibus monasterio nostro contulerunt. Scilicet in pago Coloniensi, in villa *Bacheim*, ecclesiam in honore S. Mariae fundatam cum omni superposito, quicquid ad eam juste & legaliter pertinet, una cum manso indominicato, cum omnibus ædificiis, ac casticiis superpositis, atque mansis *xxvi*. cum farinariis tribus ad eamdem curtem deservientibus, cum omni servitio & præsidio, quicquid in eadem villa tui juris fuit, cum omnibus mancipiis desuper commandentibus. Simili modo concedimus in pago Tulpaciensi, in villa Langenacare, mansum indominicatum, cum reliquis mansis ad eundem pertinentibus, cum omnibus adjacenteis, vel appenditiis suis. In pago etiam Bunnensi similiter cedimus in villa *Ratereßolirp* mansum, indominicatum cum mansis *viii*. & dimidio, ad eundem deservientibus, cum terris, ac vineis, & silvis, atque omnibus adjacenteis suis. In pago quoque qui vocatur *Moella*, eodem tenore præstemus in villa Jochunda mansum indominicatum, cum mansis ibidem aspicientibus *xxxvi*. cum mancipiis, & omni superposito, cum omnibus adjacenteis & terminis suis, sicut in carta traditionis tuae continetur, ut res memoratas & mancipia, cum tali tenore & salvamento, usufructuario teneas & excolas, ut nullum detrimentum aut calumniam dominus Dei ubi conlatæ sunt sustineat, & nos vel successores nostri ullam declamationem patiamur. Derebus quoque S. Salvatoris monasterii Prumiensis quem regimus, pro quibus nostram vel fratrum nostrorum donatores harum rerum experientur, largitatem placide ac benigne illorum conceperimus, & sibi mente devora ac benivola postulata largimur, scilicet in pago Tulpaciensi, in villis his nominibus Albinaca & Wiliætacha, mansum indominica-

A tum cum domibus, & terris, & pratis, ac silvis, cum universis casticiis, atque adjacentiis suis. Ecclesiam quoque cum omnibus rebus & appenditiis suis in ibi fundatam, cum *xlvi*. mansis ad eamdem curtem indominicatam pernenribus, cum omni merito & terminis suis. Similiter & in pago Ribuariente, locum qui vocatur *Hoonßpalt*, in ipso loco curtem indominicatam cum terris, & domibus, & universis ædificiis suis, nec non & alia mansa *iiii*. ad eam curtem pertinente, seu quicquid in ipso loco possidentus. Similiter cedimus in pago Maginense, in villa cuius vocabulum est *Haganbach* curtem indominicatam, cum domibus & casticiis suis, cum terris, & omnibus adjacentiis suis, nec non & mansis cum deservientibus supra commarentibus; solum modo nostris usibus ob viaticum ecclesiam inibi sitam cum rebus ad eam pertinentibus & donationem, quam quedam sanctimonialis femina Buovila monasterio nostro contulit, sub simili conditione sicut & donatione tua constat, ut nullus prælatus licentiam habeat cuiquam ipsas res beneficiare, vel commutare, aut in præstariam tribuere, ob hoc retinuimus. In pago quoque Mosleni, in villa nuncupante Cuchuma, similiter præstamus casam indominicatam, cum ceteris ædificiis, ac curtulis tribus, & terris, ac vineis nostræ ditioni subiectis, & quicquid ibi nostri juris consistit. Et in eodem pago, in villa nuncupante Falavoya, mansa *iiii*. cum terris ac vineis nostro juri subiectis, ac reliquis subsidiis, sicut haec tenus nostris usibus deservierunt, vel a ministris nostris conservatae esse noscuntur. Haec omnia superius comprehensa, ram de tua propria datione, quam & ecclesia S. Salvatoris collatione benigno & granti animo sub usufructuario, quamdiu advixeris, tibi cedamus, sub una conditione, ut nullatenus pontificium habeas ipsas res alienandi, vel vendendi, aut commutandi, sed in omnibus emeliorandi, vel conservandi. Et censuimus tibi ut annis singulis in adsumptione S. Mariae, quod evenit mediante Augusto, solidum unum in lumenaribus ecclesie S. Salvatoris in cera aut argento persolvere studeas. Quod si de hoc censu tarda & neglegens apparueris, legis compositionem exinde facias, ut ipsas res minime perdas. Pro statu quoque ecclesie S. Mariae, quam genitores tui fundaverunt, in villa *Bacheim*, de qua dispositionem nostram flagitasti, ne famulatus divini servitii in ea deperiret, ac memoria tui vel prædecessorum tuorum; cum ope divina simul convenimus, communis consensu parique consilio pariter tractabimus, quanto numero, qualive subsidio clerici in ea commorantes subsistere queant, quatenus hac dispositione patrata, reliqua res tam ex conlatione

M ii

tua , quam ex nostra largitione , ecclesia A struendam , necnon & unum mansum unde ipsa dotata fuit. Et etiam de terris sicut illi per licentiam domini genitoris nostri , scilicet servi ibi dotaverunt. Illam vero ecclesiam cum praefato maneo concessit dominus genitor noster ad præfatum monasterium Altripia. Postea vero deprecatus est celistudinem nostram venerabilis abba noster ANSBALDUS una cum sancta congre-gatione sibi commissa , ut nostra auctoritatis præceptum super hoc scriberemus. Cujus petitioni ob amorem Domini nostri

JESU CHRISTI libenti animo assensum præbentes , decrevimus ita fieri , & iussimus fieri hoc nostræ auctoritatis præceptum , per quod decernimus atque jubemus , ut præfata ecclesia in prænominato fisco Nec-

crauvia cum illo manso quem dominus genitor noster ibi concessit , necnon & cum terris quas illi , servi per licentiam domini genitoris nostri ad illam ecclesiam donaverunt , necnon & cum omni decima sicut temporibus domini avi ac genitoris nostri plenissime ibi data fuit perpetualiter deinceps habeant absque ulla contradictione ,

C & nullus eis inde ullam molestiam vel inquietudinem facere præsumat. Nec de illorum piscatione quam debent habere ad illorum vennam , sed per hoc nostra auctoritas præceptum plenus in Dei nomine confirmatum nullo inquietante , sed Deo auxiliante , principaliter ad usus necessarios fratres in monasterio Prumiæ Deo famulantes habeant absque ulla contradictione. Et ut hæc auctoritas largitionis nostra firmior habeatur per futura tempora , & a fidibus nostris verius credatur & diligentius obser-vetur , manu propria subter eam firmavimus , & anuli nostri impressione adsignari

D iussimus , & filio aequivoce nostro confir-mare rogavimus.

Signum domini HLUODOVICI regis serenissimi.

Signum filii domini HLUODOVICI regis.

HEBARDUS cancellarius ad vicem

LUITBERTI archicapellani recognovi.

Data vii idus Martias anno XXXVI. re-gni domini HLUODOVICI serenissimi regis in orientali Francia regnante indicione vi.

Actum Frankfurt in palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Anno 868.
Ex caria in
Prumensi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis HLUODOVICUS divina favente gratia rex. Notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus , nostrisque præsentibus scili-cet & futuris , qualiter dominus avus no-ster concessit quamdam decimam ad mona-sterium Altripia , de fisco qui vocatur Nec-cravva. Postea vero servi in eodem fisco con-sistentes reclamaverunt se ad dominum genitorem nostrum , & dixerunt ei quod non potuissent propter inundationem Rhe-ni fluminis ecclesiam quærere ad divinum officium audiendum. Dominus vero genitor noster glorioissimus imperator misertus eo-rum , concessit quoddam curtile in præfa-to fisco Neccravvia ad unam ecclesiam con-

A struendam , necnon & unum mansum unde ipsa dotata fuit. Et etiam de terris sicut illi per licentiam domini genitoris nostri , scilicet servi ibi dotaverunt. Illam vero ecclesiam cum praefato maneo concessit dominus genitor noster ad præfatum monasterium Altripia. Postea vero deprecatus est celistudinem nostram venerabilis abba noster ANSBALDUS una cum sancta congre-gatione sibi commissa , ut nostra auctoritatis præceptum super hoc scriberemus. Cujus petitioni ob amorem Domini nostri JESU CHRISTI libenti animo assensum præbentes , decrevimus ita fieri , & iussimus fieri hoc nostræ auctoritatis præceptum , per quod decernimus atque jubemus , ut præfata ecclesia in prænominato fisco Nec-

C & nullus eis inde ullam molestiam vel inquietudinem facere præsumat. Nec de illorum piscatione quam debent habere ad illorum vennam , sed per hoc nostra auctoritas præceptum plenus in Dei nomine confirmatum nullo inquietante , sed Deo auxiliante , principaliter ad usus necessarios fratres in monasterio Prumiæ Deo famulantes habeant absque ulla contradictione. Et ut hæc auctoritas largitionis nostra firmior habeatur per futura tempora , & a fidibus nostris verius credatur & diligentius obser-vetur , manu propria subter eam firmavimus , & anuli nostri impressione adsignari

D iussimus , & filio aequivoce nostro confir-mare rogavimus.

Signum domini HLUODOVICI regis serenissimi.

Signum filii domini HLUODOVICI regis.

HEBARDUS cancellarius ad vicem

LUITBERTI archicapellani recognovi.

Data vii idus Martias anno XXXVI. re-gni domini HLUODOVICI serenissimi regis in orientali Francia regnante indicione vi.

Actum Frankfurt in palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

E CARTA ILLUSTRIS VIRI HERERICI
pro Prumensi monasterio.

In signem ei donationem facit

DOMINUS Salvator præcepit in evan-gelio misericorditer ac salubriter nos monendo Date & dabitis vobis. Et iterum da-te elemosynam & ecce omnia munda sunt vobis. Igmar ego in Dei nomine HERERI-

Anno 868.
Ex caria in
Prumensi.

cus hujus divinæ monitionis instinctu jam A pastum unum fratribus ibidem exhibendum
iter arripiens limina beatissimorum aposto- in memorata eleemosyna pro ipso usu pro-
lorum, aliorumque sanctorum Romæ adcun- curare studeam, postque meum obitum res
ipstæ cum omni melioratione ac superposi-
tione ad ipsum sanctum recipiantur locum;
binique pasti servis Dei jam dictis procu-
rentur, deinceps pro nobis perpetualiter,
denturque libra i. Et si quis rectorum dia-
bolica præsumptione huic devotioni nostræ
ac deliberationi clementia ipsius Domini
Salvatoris commissæ in rebus ipsis vel elec-
mosyna nostra contrarius aut fraudator ex-
[a] videtur, (b) villam proprietatis meæ, quæ
mihi ex paterna maternaque successione he-
reditario jure obvenit, quæque sita est in-
fra Naagao, in confinio seu pago Virtma-
ccnse, super fluviolum Elera, cum omni
integritate ejus & re inexquisita in mansis,
castris, edificiis, arboribus superpositis,
perviis, legitimis, appenditiis, adjacentiis
cum omnibus terminis suis, terris cultis &
incultis, vineis, silvis, pratis, paucis,
communiis, aquis aquarumque cursibus,
farinariis, quicquid dici vel nominari po-
test, & curtiles ac vineas in diversis pagi-
nulis, in Binge super fluviuum Rhenum, ex-
cepta vinea quam Rimigardæ & Irminoldo
concessi. Silvam quoque nostra ditionis in
silva Sana, mancipia etiam septuaginta una
cum hac donatione ad jam dictum sanctum
locum Domini Salvatoris trado atque trans-
firma perpetualiter habenda. . . . Hæc om-
nia denominata a¹ celicias Domini Dei &
Salvatoris nostri IESU CHRISTI locumque
sanctum nomini ejus dicatum hodierna dic-
de jure meo in jus ejusdem transundo per-
petualiter ad possidendum in eleemosynam
meam, fratribusq[ue] præscripti HUNFRIDI ve-
nerabilis episcopi, patris nostri ALBRICI,
matris HUNÆ, itemque fratum HEINRI-
CI & ALBRICI, ea conditione, ut fratres
ibidem Christo Domino famulantes ad spe-
cialem consolationem in usus proprios pro-
prios alimoniamque perpetuo ac inviolabili-
liter res ipsas teneant, nullusque rector vel
in beneficium, vel præstariam dandi aut
commutandi, aut vendendi, aut in alium
quemlibet usum transferendi horum quip-
pian potestatem habeat, sed tantum, ut
dictum est in commemoratione annuali spe-
cialique consolacione fratrum usibus in
eleemosyna nostra parentumque nostrorum
perpetualiter deserviant, & ut ego quan-
diu Domino Salvatore adnuente advixero,
ipsarum rerum usum fructuarium per præ-
stariam possideam, & sicut convenimus an-
nuatim ad festivitatem S. Martini, aut cir-
ca, de vino carradam i. de farina modios
x. argenti solidos x. ad pisces emendos ad

(a) Hunfridus ex abbatte S. Bertini factus est episco-
pis Morinensis anno 855. Cuius patrem, matrem & fra-
tres haecne ignotos, ex hoc diplomate dignoscimus. Eum
primo sulse monachum Prumentum docet Johannes Ipe-
rius in chronico S. Bertini c. 16. Inter Sanctos colitur in
ecclesia Morinensi.

A pastum unum fratribus ibidem exhibendum
in memorata eleemosyna pro ipso usu pro-
curare studeam, postque meum obitum res
ipstæ cum omni melioratione ac superposi-
tione ad ipsum sanctum recipiantur locum;
binique pasti servis Dei jam dictis procu-
rentur, deinceps pro nobis perpetualiter,
denturque libra i. Et si quis rectorum dia-
bolica præsumptione huic devotioni nostræ
ac deliberationi clementia ipsius Domini
Salvatoris commissæ in rebus ipsis vel elec-
mosyna nostra contrarius aut fraudator ex-
riterit, iusto judicio Dei omnipotens per-
cellatur, perpetuique anathematis vinculo
obligatus, in judicio magni dei coram ip-
so Domino Salvatore rationem reddens in
conspictu angelorum sanctorumque om-
nium alienus eorum confortio extet in per-
petuum. Si vero ego, quod absit, aut illus
de heredibus aut proheredibus meis contra
hanc traditionem nostram eleemosynariam
Domino Salvatori omni devotione commis-
sam venire aut infringere tentaverit, offend-
sam ipsius Domini Salvatori iramque sen-
tit, & insuper auti libras c. argenti li-
bras d. fisco cogente exsolvar, nec sic quod
repetit evindicare valeat, sed præfens do-
natione ac precaria maneat inconclusa lega-
liter facta, legaliterque roborata, stipula-
tione subnixa. Actum in Vrundeshem
publice xii. calendas Septembbris, firma-
tumque legaliter ANSBALDO abbate præ-
fente, ac MEGINGAUDO comite pa-
genfi, proceribusque ac scabinis pagensi-
bus anno incarnationis Domini Salvatoris
DCCCLXVIII. indictione 1. regnante domi-
no & gloriose Hludouvico cum fratre
KAROLO XXVIII. LOTHARIO vero nepo-
te ipsorum.

Signum HERICI illustris viri qui hanc
donationem eleemosynariam Domino Sal-
vatori famulantibus una cum precaria fe-
cit ac firmavit.

† Ego HUNFRIDUS indignus episcopus
ecclesie Morinensis frater ejus hanc tradi-
tionem devotionis nostræ signo S. Crucis
confirmavi.

Signum † (c) MAGENGaudi comitis. [e]

E Signum † MAGENGaudi vice domini.
Sequuntur quinquaginta tres subscriptio-
nes solis nominibus expresse.

In Dei nomine ego Gundelbertus pe-
ccator presbyter iusti domini HUNFRIDI
episcopi nostri, fratribusq[ue] ejus HERERI-
CI inlustri viri rogatu hanc cartam tradi-
tionis sanctæ devotionis eorum Domino
Salvatori factæ subscripsi.

(b) Ville nonen hic non exprimit Heriticus, at di-
plomatis in cartario titulus illud designare videtur his ver-
bis Exemplaria de Vrundeshem.

(c) Epulon nominis Monachum fecit in cenobio Ber-
tinensi S. Hunfridus, cum abbas ante episcopatum esset;
ab eoque donationes accepit, teste Iperio.

PRÆCEPTUM DOMNI HLUDOVICI
regis de rebus Herericis Prumensi
monasterio concessis.

Anno 870.
Ex carnis 10
Prumensi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis HLUDOVICUS divina fave[n]te gratia rex. Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus nostris que præsentibus scilicet & futuris, qualiter quidam ac nobilis vir nomine HERERICUS tradidit quasdam res proprietas suis ad monasterium Prumiæ, quod est constructum in honore S. Salvatoris, coram istis fidejussoribus, quorum nomina sunt MEGINGAUDUS comes, MILO, item MEGINGAUDUS vice-dominus, Brumicho, Hunaldus, Ratadus, id est in locis quæ vocantur Turglena, seu quod ipse propria tradidit manu in villa quæ dicitur Vimbundeshem, vel omnia quæ ad eisdem villas pertinere videntur proprietate juris sui in marca Genzingas, & in Binga cum mancipiis utriusque sexus ibidem pertinentibus vel aspicientibus. Postea vero nepos hujus WERNHARIUS voluit eisdem res & mancipia de præscripto monasterio Prumio iuste abstrahere. Tunc denique venerabilis abba ANSBOLDUS una cum sancta congre-gatione sibi commissa transmisit ad nostram clementiam, flagitans ut ob mercedis nostræ justitiam de eisdem rebus & mancipiis adimpleremus. Cujus petitioni ob amorem Domini nostri JESU-CHRISTI libenti animo assensum præbuiimus, & ita sicut petiit per omnia fieri decrevimus. Et jussimus venire in præsentiam nostram præscriptum WERNHARIUM comitem nostrum, & inquisivimus ab eo de eisdem rebus & mancipiis, quo ordine quæ ratione eas tenere voluisset. Ille vero nulla ratione eas sibi usurpare potuit ad possidendum, sed concedidit sibi de illis quod eas iuste tenere voluisset, & reddidit tunc eas illis fratribus in præsentiam nostram. Tunc illi monachi deprecati sunt serenitatem nostram, ut hoc scriptum eis fieri juberemus, per quod decernimus atque jubemus, ut præscriptæ res & mancipia utriusque sexus ad præcripta loca pertinentia, cum terris, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, exitibus & regressibus, mobilibus & immobilibus, totum & ad integrum, permaneant in perpetuum ad usum fratrum Domino famulantium in monasterio Prumiæ. Et ut haec auctoritas firmior habeatur & per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur & diligentius observetur, anuli nostri impressione subter eam jussimus sigillari.

Signum H L U D O V I C I glorioissimi ac piiissimi regis †††.

HEBARHARDUS cancellarius ad vicem GRIMALDI archicapellani recognovi.

Data ii. idus Aprilis anno XXXVII. re-

Agnii domini HLUDOVICI serenissimi regis in orientali Francia regnante, indictione III.

Actum Triburias villa regia in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM KAROLI REGIS
Francorum pro monasterio Elnonensi.

Ad petitionem Gozlini abbatis certos assignat
reditus ad fratrum in festo S. Dionysii
refectionem.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS Dei gratia Francorum rex.

Anno 876.
Ex carnis
Elnonensi.

Divinorum beneficiorum memores inter alias præcipuam religionis curam gerimus, & ut ea nostris diebus confirmetur atque proficiat, prospicere desideramus. Ita enim propitium Deum nobis credimus affuturum, si cultus illius nostra industria incrementum accipiat.

Idcirco noverit omnium sanctæ Dei ecclesiæ fidelium ac nostrorum, præsen-

tium scilicet & futurorum solertia, quia GOZLINUS venerabilis abbas cœnobii almi præfusus Amandi adiit serenitatem culmi-

nis nostri devote postulans, ut ex rebus ipsius monasterii aliquid monachis in eodem

loco Deo militantibus ad eorum sublevan-

dam indigentiam pro intuitu divina remu-

nerationis concedere deberemus. Cujus pe-

tionibus ob devotum & inreprehensibilem

erga nos ejus fidelitatem libenter aurem

commendantes, hos serenitatis nostræ api-

ces fieri decrevimus, per quos fancimus,

ut in pago (4) Lugduncensi in loco qui voca-

tur Barisiacus ecclesiam cum omnibus re-

bus juste & legaliter ad se pertinentibus,

& cum mansi L X V I I . a præfato abbe

GOZLINO illis concessis, cum dominibus seu

& mancipiis desuper commanentibus utrius-

que sexus, campis scilicet, ac vincis, &

moldeninis tribus, deinceps jam dicti mo-

chi per hoc nostræ auctoritatis præceptum

firmissime teneant. Insuper etiam addidi-

mus ad vestimentorum usus in pago Tor-

nacense in loco nuncupato Madria, man-

sa vi. & in Walsna molendinum unum

cum bunariis xx. & in Helcinio bunua-

ria tria, & in Dottiniacas bunaria duo

cum mancipiis utriusque sexus ad haec lo-

ca pertinentibus, necnon & alia mancipia

commutata, Haſtbertum videlicet & Gun-

tuvaram atque Guntranum, necnon &

Bertindem cum infantibus suis; sed &

mansum quem Samuel tenuit, & in ca-

stello mansum unum, atque inter Mespi-

larios & Tunnes mansa v. & vaccariciam

quæ vocatur mansus Baldini, atque in No-

va-villa molendinum unum. Haec omnia &

quæcumque ipsi fratres moderno tempore

(4) Id de Lugduno Clavato seu de Laudino interpretan-

dum.

habere

habere videntur, cum sui integritate, & concessa concedimus, & nova ex nostra largitione largimur: videlicet quæ idem venerabilis abbas GOZLINUS nobis suggestit prædictis fratribus concedenda, id est beneficium quod Rodericus clericus super Elnonem fluvium tenet in loco qui vocatur Waracci-mortarium & in Brillione inter utraque manfa octo & dimidium, eo videlicet paſto, ut idem Rodericus omnibus annis, quamdiu res ipsas tenuerit, ad misam (a) S. Dionysii in memoriam ejusdem GOZLINI abbatis in cibo & potu refectio-
nem præparat sufficientem, & post ejusdem Roderici deceſsum seu voluntarium receſſum, quicumque ex fratribus res ipsas præ-
viderit, omnibus annis deinceps similiter faciat. Sed & teloneum qui colligitur ex mercato, petente jam dicto venerando abba-
te præfatis fratribus concedimus, unde idem Rodericus aut quicunque ex fratribus successor ejus in elevatione corporis S. Amandi, quæ est XII. cal. Octobris, simili-
liter ipsis monachis in memoriam cuius supra honestam exhibeat refectionem. Ista vero superioris memorata auctoritatis nostræ
privilegio confutamus, ut Dei servos in memerato cœnobio degentes pro nobis, conjugæ & prole, atque stabilitate totius regni a Deo nobis concessi, continuatim orare delebet. Et ut hæc nostræ largitionis auctoritas inviolabilem & inconvulsam ob-
tineat firmatatem, manu propria subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum K A R O L I gloriosissimi regis,
ADALGARIUS notarius ad vicem Gozleni
recognovi.

Data XI. nonas Febr. indictione IV. anno
XXXII. regnante Karolo gloriosissimo rege.
Actum in Monasterio S. Vedasti in Dei
nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI HLUDOVICI regis.

De pificatione monasterio Prumienſi concessa.

Anno 871.
Ex cararia
Prumienſi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis HLUDOVICUS divina favente gratia rex. Notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus nostris que præsentibus scilicet & futuris, qualiter ANSBOLDUS venerabilis abbas detulit in præsentiam nostram quoddam præceptum, in quo continebatur qualiter dominus avus noster KAROLUS imperator concessit de villa Naucravia ripam Rheni fluminis, & terminos de eadem villa conjacentes ad ripam Rheni fluminis, ad quamdam pificationem & vin-

(a) Missa non semper sumitur pro incerto Christi sacrificio, sed apud autores insigne latinitatis saepe pro felicitate.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A nam faciendam fratribus ad monasterium Prumieæ consistentibus. Quam etiam pificationem & vinnam dominus PIPPINUS rex cum terminis supra fluvium Rheni consistentibus de præcripta villa Naucravia concessit ad monasterium Prumieæ per suæ auctoritatis præceptum, & idcirco deprecatus est clementiam nostram præfatus ve-
nerabilis abba ANSBOLDUS, ut nostræ au-
toritatis præceptum super eamdem pificationem & vinnam facere jubemus. Cu-
jus petitioni ob amorem Domini nostri JESU CHRISTI libenti animo assensum præ-
bentes, decrevimus ita fieri, & jussimus ei fieri hoc nostræ auctoritatis præceptum, per quod decernimus atque jubemus, ut abbas & fratres in præfato monasterio Prumieæ consistentes potestatem habeant de terminis, & finibus, & de ripa Rheni fluminis, quæ pertinet ad villam Naucraviam, ut possint sibi vinnam & pificationem facere, ubicumque eis placuerit, ac melius visum fuerit. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ firmior habeatur, & per futura tem-
pora a fidelibus nostris verius credatur, & diligentius obseretur, manu propria no-
stra subter eam firmavimus, & annuli no-
stri impressione adsignari jussimus.

Signum domini HLUDOVICI serenissimi regis.

HEBARHARDUS cancellarius ad vicem
LUTBERTI archicapellani recognovit &
subscriptis.

Data XV. calendas Martii anno XXXIX,
regni Domini Hludovici serenissimi regis in
orientali Francia regnante indictione IV.

Actum Franconofurt palatio regio in Dei
nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LUDOWICI REGIS pro monasterio Prumienſi.

Ecclesiam S. Salvatoris Aquis fitam & duas
alias abbati Ansbaldo & successoribus
ejus tribuit.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, HLUDOVICUS divina favente gratia rex. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quidam conferimus beneficia, necessitates ecclesiasticas nostro relevamus ju-
vamine, atque regali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transfigandam, & ad eternam feliciter ob-
tinendam, profuturum liquido credimus. Quapropter competiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futuro-
rum solertia, qualiter nos venientes ad Aquigrani palati, invenimus ibi ecclesiæ destruant, quam genitor & mater in eleemosyna illorum construi fecerunt, ut ibi cymeterium esset mortuorum. Hanc ergo ut ita destruant reperimus, conda-

Anno 871.
Ex cararia
Prumienſi.

N

Iuimus inde, eo quod nec donata fuerat, A
nec etiam prævisa ad Dei servitium, sicut
esse debuerat. Nos vero hoc cernentes,
commendavimus eam ANSBOLDO venera-
bili abbatì, ut ipse eam in providentia ha-
beret, & quisquis post cum abbas in Pru-
nia esse videatur. Dotavimus itaque eam,
dantes ibi duo mansa & tertium mansum
indominicatum cum vineis quas missus no-
ster ibi confignavit, necnon & mancipia
utriusque sexus, quorum nomina sunt...
cum uxore sua Ursilde nomine & infantibus
eorum. Has ergo præscriptas cum omni
integritate, cum mancipiis utriusque sexus,
concedimus ad ecclesiam S. Salvatoris, præ-
cipientes ut nullus ex successoribus nostris
præscriptam ecclesiam ac res quas ibi con-
cedimus, anferre præsumat de potestate
abbatis Prumiæ; Sed inde in perpetuum re-
ctor ac gubernator abbas Prumiæ ac sui
fratres existant. Similiter ergo de duabus
ecclesiis præcipimus, quarum una est ad
Vornifalt & alia ad Antiquum-campum, ut
simil eadem donatione consistant cum ap-
penditiis eorum, ut eis pro nostra ac con-
jugis carissimæque prole salute ac remedio
animatorum antecessorum nostrorum Domini
clementiam delectabilius exorare dele-
tent. Et ut hæc auctoritas largitionis no-
stræ firmior habeatur, & per futura tem-
pora a fidelibus nostris verius credatur, &
diligenter obseretur, manu propria no-
stra subter eam firmavimus, & anuli nostri
impressione assignari jussimus.

Signum domini HLUOUVICI serenissimi
regis.

E BAR HAR D US cancellarius ad vicem
LUITBERTI recognovit.

Data xvi. calendas Novemboris anno
XXVIIII. regni domini LUDOUVICI ser-
enissimi regis in Orientali Francia regnante
indictione IV.

Actum Aquitani palatio in Dei nomi-
ne feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI regis pro monasterio Elnonensi.

*Ei quedam prædia conedit & confirmat ad
anniversarium Ludovici abbatis
propinquai sui.*

Anno 871.
Ex cartario
Elnonensi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitati
tis Karolus gratia Dei rex. Quicquid pro
Dei amore sanctorumque reverentia agi-
mus, profuturum nobis ad præsentis vitæ
curricula feliciter transfigenda, & ad futu-
ræ beatitudinis præmia facilius obtainenda,
non dubitamus. Comperiat igitur omnium
fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque
præsentium ac futuron follertia, quia
charissimus nobis GOZLINUS venerabilis ab-
ba & ministerialis noster, ad nostram ac-

cedens clementiam, postulavit, ut quas-
dam res suæ abbatiæ, sancti scilicet Aman-
di egregii confessoris, quas suus clericus
nomine Vulfarius acque diaconus præfati
monasterii prælatus ejus largitione jure be-
neficario possidebat in comitatu Pabula,
in villa quæ dicitur Rotbodiredo mansum
indominicatum cum sibi pertinentibus man-
sis servilibus xvi. cum terris, silvis, man-
cipiis, suisque omnibus appendicibus. Et
in pago *Hainau*, in villa quæ vocatur Cal-
viniaca, mansum dominicatum cum aliis
mansis xiiii. & in eodem pago in Castel-
lo mansum quem tenet Herlandus cleri-
cus, & in pago Atrebateni, in villa Ber-
biarias farinarium unum cum terris, silvis,
pratis, pascuis, aquis, aquarumque decur-
sibus, mancipiis utriusque sexus desuper
comitantibus, vel ad easdem res iuste &
legaliter pertinentibus, cunctisque suis ap-
pendicibus, monachis in præscripto mona-
sterio Deo militantibus perpetim habendas,
& ecclesiastico jure possidendas largimur,
& largiendo nostræ auctoritatis præcepto
confirmaremus. Cujus salutiferis animaque
C nostræ proficis postulationibus, ob Dei san-
ctique Amandi egregii confessoris amorem
& honorem assensum præbentes, hoc altitu-
dinis nostræ præceptum fieri, illisque dari
jussimus, per quod præfatas res cum domi-
bus, ædificiis, curtiferis, viridariis, hortis,
terrulis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aqua-
rumque decursibus, farinaris, mancipiis
utriusque sexus desuper comitantibus,
vel ad easdem res iuste & legaliter pertinen-
tibus, cunctisque ipsius appendicibus, eisdem
monachis perpetim pleniterque haben-
das largimur, largientesque confirmamus,
eo pacto, ut annuatim v. idus Januarias an-
niversarium carissimi nobis propinquoi nostri
(*) Ludowici reverendi abbatis unanimiter
devote celebrent, & de eisdem rebus præ-
cipuum cibi potusque refractionem accipient.
Præfatus autem Wlfarius diaconus ipsas res
jure beneficario possideat, quamdiu vixe-
rit: post decepsum vero illius ad opus fra-
trum in servitium revertantur. Ut autem hæc
nostræ largitionis seu confirmationis aucto-
ritas inviolabilem omni tempore obtineat
D firmitatem, manu propria subter eam firma-
vimus, anlique nostri impressione assignari
jussimus.

Signum KAROLI glorioissimi regis.
GAMMO notarius ad vicem GOZLENT
recognovi.

Data i. idus Aprilis indictione IIII. anno
XXXI. regnante KAROLO glorioissimo rege,
& in successione HLUARTII regis anno III.

Actum monasterio S. Dionyli in Dei no-
mine feliciter. Amen.

[*] Caroli-magni ex filia maiore natu Rotrude nepotis,
qui fuit etiam abbas S. Dionyli, Fontanelæ & Centuleæ
ac Caroli-Calvi cancellarius, obiitque anno 867.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI
regis, pro Cenomanensi S. Vincentii
monasterio.

*Ad petitionem Roberti episcopi Cenomanensis,
confirmat varias monasterii S. Vincentii
possessiones.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis,
Anno 873.
Ex cartario
Slovenensi. KAROLUS gratia Dei rex, quicquid pro
utilitate & necessitate servorum Dei con-
tendimus, profuturum nobis ad æternam
beatitudinem facilius obtainendum omnino B
confidimus. Itaque sit notum omnibus
sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus, & nostris præ-
sentibus atque futuris, quia vir venerabilis
ROBERTUS episcopus Cenomanensis eccle-
siæ, ad nostram accedens sublimitatem, hu-
militer petiit, ut quasdam villas a WIDONE,
nec non & a quibusdam ecclesiæ SS. Vin-
centii atque Laurentii præstarias, usibus ac
stipendiis canoniciis prænominate ecclesiæ
perpetuo traditas ac deputatas sine aliqua
minoratione, secundum corum constitu-
tionem jugite habendas auctoritatis nostræ
præcepto confirmare dignaremur. Eius, in-
quam, rationabilem petitionem clementer
audientes, precibus illius nos annuisse cun-
ctis notum esse volumus. Sunt autem ipsæ
res sitæ per diversa loca in comitatu Ceno-
manico, id est, villa quæ dicitur Chanon,
quam S. Domnolus (^a) clericis sancti Vin-
centii atque Laurentii preiosorum marty-
rum tradidit, cum omnibus suis appendi-
ciis, & cum ecclesia una inibi aspiciente
in honore S. Leubini, & cum facto uno qui
est in Diablenlico situs. Precariam quoque
quam Wido fecit Vassallus ipsius episcopi,
cum ecclesia ex ipsa villa de suo alode,
quem in Sarciacum fuit vobis haberi, cum
una ecclesia in honore S. Martini & vinea
indominicata, & quicquid inibi fuit vobis
habere, torum ex integro confirmamus. Similiter eidem ecclesiæ confirmamus Sa-
derniacum villarem & vallem Petrosam,
villas cum omnibus appendiciis, & in Ban-
niolo quartas res & dimidiā, & capellos
quincque, & de prato arpenos quatuor cum
silvis. Rivum etiam Petrosam cum suis ap-
pendiciis, & Archas cum farinario, atque
appendiciis. Has ergo villas cum universis
suis appendiciis, vel mancipiis utriusque
sexus, omnibusque ad se pertinentibus sepe
dictis fratribus sicut supra taxatum est. Re-
gia auctoritate & diligencia hoc præceptum
confirmationis nostræ stabili jure eis in
perpetuo concedimus atque confirmamus. Præ-
cipientes regia potestate per sanctæ Trini-
tatis inviolabile nomen atque examen tre-

A mendi judicis, & angelorum ac sanctuarum
omnium reverentiam conjurantes, ut nemo
episcoporum successorum, quod nostri ro-
boratum est editio, subtrahere vel minovere
audiat, vel ad suos usus eas reterquire, vel
alicui quiddam exinde in beneficium tri-
buat. Ut autem hæc altitudinis nostra au-
toritas perpetuam in Dei nomine obtineat
firmitatem, anulo nostro subter sigillari
jussimus.

GAMMO notarius ad vicem GOZENTI re-
cognovit.

Data iv. idus Octobris indictione vi. an-
no XXXIIII. regnante KAROLO gloriissimo
rege, & in successione Clotatii regis anno
1111.

Actum in Cenomannis civitatem in Dei
nomine felicer. Amen:

DIPLOMA CAROLI CALVI
imperatoris, pro monasterio S. Vedasti.

*Privilegia monasterii a summo pontifice
confirmata rata habet.*

CON ANNO 874.
Ex cartario
Vedastino.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis
KAROLUS ejusdem Dei omnipotentis gra-
tia imperator augustus. Divina ordinatione
credimus nobis collatam imperii dignita-
tem, idcirco gratias supernæ pietati refer-
entes, quamquam multo minores sumus
beneficiis eus, cogitare tamen debonus
quemadmodum collati nobis ab ipso imperi-
iæ sceptra juste secundum ipsius voluntatem
dirigamus, & ecclesiam illius pro qua san-
guinem fudit proprium, in oranibus ipso
regente protegamus, credentes quoniam
nihil hac oblatione illi gratius unquam
offerre valeamus, nihil quod in hac vita nobis
salutarium, nihil quod in æterna retribu-
tione gloriösius de ejus benignitate proveni-
re possit. Unde noverit omnium fiduciam
nostrovum tam præsentium quam & fu-
turiæ sollertia, quod adierunt celsitudinem
nostram monachi ex monasterio, quod vo-
catur Nobiliacus, ubi præiosus confessor
Christi VEDASTUS corpore quiescit, hu-
millimis precibus postulantes, ut regale de-
crevum nostrum, quod super jam dicto mo-
nasterio atque villis, necessitatibus profu-
turus nostra munificencia, simulque episco-
porum privilegium, quod ex nostra iussione
illis confirmatum est, Romani pontificis
auctoritate firmari juberemus, quatenus
quod episcoporum Gallicanorum auctoritas
juste pieque decreverat, summi pontificis
sanctione firmareetur, & liberalitatis nostræ
clementia perpetuis saculis glorificata com-
mendaretur. Quorum petitioni libenter an-

(a) Id est monachis, qui clericorum nomine plerumque designantur apud antiquos. Certe Acta episcoporum Cenomanensem Analectorum tom. 3. pag. 99. hæc de Domnoli donatione ita loquuntur: *Praefatus igitur domnus Domno Ius episcopus emis partem ville ex ibi sauo eccl-*

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

nuncetes, clementer indulsimus, quod iuste A petere perspeximus. Et quoniam instantium considerantes confusionem temporum, & in futuro providentes, si quoquo modo possimus, saluti fidelium & ecclesiarum Christi stabilitati, pietatis pertinuumus inimicum, & nostro desiderio, quo Christi ecclesiam optamus superexaltare, contrarium nisi perficeremus, exorati, quod amore Christi communici debueramus ultra offerre. Itaque vocatione domini JOHANNIS apostolici Romanum properantes, & voto nostro quod ex longo tempore cupiveramus satisfacientes, post collatam a prefato patre nostro summo pontifice & universalis papa, Christo nobis propitio, imperii dignitatem, humiliter eidem summo pontifici supplicavimus, ut secundum prefatorum fratrum petitionem, ediculum nostrum quamque episcoporum decreta Gallicanorum sua auctoritate adstipulari dignaretur: quam reverendus pontifex benigne nostram suggestionem sufficiens, non minus humiliter, quam devote curavit perficere, quod vidit religiose postulari. Edidit igitur privilegium secundum nostram auctoritatem expetitum, quo priorum statuta decretorum apostolicae quoque sedis, & B. Petri principis apostolorum auctoritate firmaretur. His ita peractis, cum Domino volente Franciam rediesssemus, petierunt prefati fratres, ut ea que apostolica sedes sanciverat, nostro quoque inviolabili roboraretur editio, & tam illa qua nos, quam ea qua venerabilis auctoritas episcoporum decreverat, nostra imperiali munificentia statueretur ad perpetuitatem. Unde cognoscas fidelium nostrorum numerositas, & ecclesiarum Christi admirabile consonitum, quia statuimus atque imperiali editio decernimus, ut quicquid reverendus pater summus pontifex prefatis fratibus privilegio suae auctoritatis concessit, prefentibus & futuris temporibus inviolatum perseveret, neque a quoquam vel ecclesiastico vel seculari pravaricetur. Quod si quis apostolicae sedis decretum contemnere, nostri quoque editi cessionem parvipendere, atque contravenire vel facere conatus fuerit, nulli dubium quin illa damnatione multabitur, quam Spiritui-sancto credimus propalamat. A nobis vero vel successoribus nostris, quia infidelis esse dinoſcitur, neque enim infidelior quisquam nobis potest esse, quam ille qui nostra salutis & praesenti & futurae contrarius exiterit, secundum voluntatem & potestatem nostram dijudicetur, & quod illis pie & salubriter statutum est, imprevaricabile ac inconvolsum perpetuis temporibus permaneat. Ut autem nostri hæc editi constitutio æternis inviolata temporibus maneat, manus nostræ subscriptione roboravimus, & anuli nostri aurei appensione subterfigillari jussimus.

Signum CAROLI serenissimi imperatoris augusti.

GAUZLENUS abba recognovi & subscripsi.

Data XII. calendas Junii indictione VIII. anno I. domini KAROLI serenissimi imperatoris augusti, regni vero XXXVI.

Auctum Compendio regio palatio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM JOHANNIS PAPÆ
VIII. pro monasterio Vedastino.

B Confirmat omnia contenta in diplomate Caroli imperatoris.

J OHANNES episcopus servus servorum Dei, fratribus monasterii B. Vedasti, quod vocatur Nobiliacus vel Atrebas, ubi ipse S. Vedastus confessor Christi corpore quiescit in perpeccatum.

C Si utilitatibus servorum Dei pie consulimus, locaque Christo dicata apostolicis fulcimis sanctiōibus, quo divini cultus servitores inibi Deo vacantes a turbinibus, & variis tempestatibus secularium muniantur excursibus, nihil hoc holocausto gratius Redentori nostro credimus offerendum. Quia de re luce clarius patet omnibus ecclesiæ filiis, quia karissimus filius noster KAROLUS rex, adiens limina beatissimorum apostolorum Petri & Pauli honorifice a nobis exceptus, postquam solemniter vota regia persolvisset ad sepulcrum B. Petri, die nativitatis Domini, in ecclesia ipsius B. Petri apostolorum principis, dignitatem imperialem per impositionem manuum nostrarum adeptus est. Dehinc non minus sincere quam devote a nobis expetit, ut B. Petri apostolorum principis, simulque apostolatus nostri auctoritate decerneremus, privilegium Romanæ atque apostolicae sedis astipulatione roboratum, fratibus jam dicti monasterii confessoris Christi Vedasti, per quod stabili jure ac sine perturbatione posse fidei claustrum ac prædictum monasterium, & omne quod eis per suum præceptum concesserat, ac Gallicanorum episcoporum decreto muniri fecerat, hujus rei gratia, quia eumdem augustum divino contractum amore id fecisse perspeximus, granteret ejus petitionibus assensum præbuimus, decernentes apostolica auctoritate, ea que hic inserta habentur inconclusa matiere.) Ad matriculam scilicet ecclesiæ Maisbodvillam, Bais, Senous, Herbodisternam, Pomerias, Herlincurtem, & in Boninicurtem, manos & cum Longobragio, Maninium, Morsele & Sceldogothem, Juuentiacum & in Dominica curte mansum I. & in Farreolo mansum I. ad necessaria vero fratum, vietus scilicet & potus, medietatem vici, qui vocatur Hovavilla, & tabernam

unam, Filiacum dominicam curtem, Theuludum, Bigartium, Hecnam-curtem, Bernevillam, Mediolas, Puteas aquas, Angeli-curtem, vallis, cum camba una & duobus molendinis, Stagras, Saltiacum, Arramentarius, Maft, Marcheim, Seringenheim, precariam Emmonis & Tagingarri. Ad cameram vero villas sitas in pago Batua, quem circumfluit Rhenus bicornis fluvius his nominibus Rehxnam, Wlfrum, una cum capella ibidem posita, Rotheim superfluvium Verfiam sitam. Item in altera Rotheim mansos vi. præterea eriam ultra Rheenum prælibatum fluvium mansos numero xxxvi. pariter cum silvis appendentibus. Deinde in pago Arrebatensi Atheias, Saltiacum, Liniacum, Campanias, & in Fontanapido mansos iii. & in Lambras mansum i. & alterum in Hadas & tabernam i. in vico monasterii. Ad portam Berneiam villam, & in Anzinio mansum i. cum molendino, & in Encz mansos v. cum molendino & decimam omnis abbatia. Ad hospitale pauperum in Dagienvilla mansos vii. in Bonciam villam & Lentales mansos iii. & quintam partem omnis decimam. Ad domum vero infirmorum omne thelonium ex mercato, & has villas quas pro remedio animæ sua dedit vel reddidit S. Vedasto; Frontellucire, Cilliacum, Lurosum montem atque Tilgidum. Has ergo villas cum omnibus appenditiis, & redditibus, & mancipiis, quemadmodum per præcepti paginam ordinata sunt atque tradita, per nostri apostolatus auctoritatem sancimus, ut nulli mortalium licet aliter ordinare, mutare, vel aliud quid quo modo exinde vel parum agere, præter quod a sepe dicto filio nostro piissimo augusto constitutum est, sed omnis ordinatio in arbitrio abbatis pendeat. Qui ergo ea'quæ sancta atque apostolica sedes stabilivit pro nihilo duxerit, temerarioque ausu avaritiae, diabolicaque cupiditatis insinuæ qualitercumque violare tentaverit, si ex toto, aut ex parte transgressor apparuerit, B. Petri apostolorum principis, nostrique apostolatus auctoritate anathematis nexibus ut fur & factilegus astrictus, atque ab unitate matris ecclesie & participatione corporis & sanguinis Christi sequestratus cum Juda traditore Domini nostri Jesu CHRISTI, & diabolo ejusque atrocissimis pompis in tremendo die magni examinis sententiam damnationis accipiat. At qui his apostolicis constitutionibus sincero amore observator exiterit, benedictionem & misericordiam a Domino JESU CHRISTO percipiat, & partem & societatem cum eis quorum nomina sunt scripta in libro vita

(a) Hic Ludovicus filius exitit Ludovici Transrhani seu Germanorum regis, qui anno 874, obiit teste Sigiberto, relictis tribus filiis, Ludovico, Carolo, & Caetomanno.

202 A Agni a constitutione mundi. Amen.

Data per manus Anastasi primicerinii anno primo imperii Karoli serenissimi augusti, & post consularum ejus anno i. indictione viii.

DIPLOMA LUDOVICI
Germaniae regis II. pro monasterio
Indensi.

Ad petitionem Rodradi abbatis concedit ei
Crusciniacum villam.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis (a) LUDOVICUS divina favente gratia Ann' 877
rex. Si igitur locis sanctorum sacratissime Ex m'. d
de Ludoxx
Deo dicatis beneficia largimur plurima, petitionibusque ibidem Deo juge famularibus assensum præbemus, & nobis apud remuneratorem Dominum repropitari Dominu liquido credimus, & interventione sanctorum regni nostri, nostrorumque stabilitatem posse accumulari non ambigimus: Quocirca comperiat omnium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque fidelium præsentium sive futurorum sagacitas, quia ob anorem Dei omnipotentis, & reverentiam sanctorum ejus seu ammonitionem fidelis nostri RODRANI abbatis, largimur res proprietatis nostræ monasterio Indensi constructum in honore S. Salvatoris, unde & prædictus RODRADUS rector esse videtur, villam juris nostri nuncupantem Crusciniacum cum omnibus mancipiis & rebus ibidem aspicientibus, unde & hanc nostram auctoritatem fieri iussimus, per quam firmamus atque transfundimus supra taxatas res prædictæ (b) cellulæ S. Salvatoris cum omnibus appenditiis, hoc est cum mancipiis utriusque sexus, cum terris, silvis, pratibus, aquis, aquarumve decursibus, quatenus in stipendiis fratrum ibidem Deo famulantium ceterisque necessitatibus, quæ haec fiscus noster exegit a modo augatur, atque a rectoribus ipsius matris ecclesie præordinetur, seu exigatur, nullo nostro iudicio contradicente. Et ut haec auctoritas largitionis nostra inconclusa valeat permanere, manu nostra subterfirmavimus, & anulo nostro eam subterjussimus signari.

E Signum domini LUDOVICI serenissimi regis.

GERHARDUS cancellarius ad vicem
LUTBERTI archicancellarii recognovi.

Data idibus Martii anno i. regni LUDOVICI serenissimi regis in Orientali Francia indictione x.

Auctum Tribura in Dei nomine feliciter.
Amen.

(b) Cellulae seu cellæ vocabulum, apud veteres persæpe pro monasterio seu abbacia sumuntur Ia S. Benedictus apud S. Gregorium l. 2. dial. Quid est, inquit, quod loqueris foror? manere extra cellam non licet.

PRÆCEPTUM EMUNITATIS
Hludovici filii Caroli pro monasterio
Prumienfi.

Anno 878.
Ex certario
Prumienfi.

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris nostri IESU CHRISTI HLUDOVICUS misericordia Dei rex. Notum esse volumus cunctis fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet atque futuris, quia venerabilis vir ANSBALDUS, abba monasterii, cuius vocabulum est Prumia, quod est dicatum ita honore Domini & Salvatoris nostri IESU CHRISTI & S. MARIAE semper virginis, quod olim bona memoria proavus noster PIPPINUS quondam rex, & proavia nostra BERTRADA in rebus proprietatis eorum a fundamentis construxerunt, misit nobis per monachos suos auctoritatem domini PIPPINI prædicti regis, in qua continebatur instrumentum, qualiter idem monasterium non solum rebus multiplicibus ditaverat, verum etiam & eum sua tuitione herendumque suorum, regum videlicet constituerat, necnon & auctoritatem domini attavi KAROLI, avique nostri HLUDOUVICI, arque genitoris domini KAROLI, præstantissimorum imperatorum, patruorumque nostrorum HLOTARII imperatoris, HLUDOUVICIQUE regis, in qua erat exaratum qualiter constitutionem confirmaverat & constituerat, ut in villis vel rebus prædicti monasterii nullus judex prædictus absque ejus iustione vel heredum suorum, ad causas audiendas, aut freda undique exigenda, nec fidejussiones tollendos, nec scaras vel mansionaticos seu conjectos tam de carrigio, quamque de paraveredis exigere aut exactare præsumeret; sed quicquid exinde tam de hominibus Francis, quam ecclesiasticis, seu servientibus, qui infra agros, vel fines, seu super terram prædicti monasterii degere videntur, fiscus aut freda poterat sperare, ex indulgentia in luminaribus prædicti monasterii cederent. Prædictus etiam abba deprecatus est ut non solum proavi, attavi, avi, genitoris que & patruorum auctoritatibus firmitatis gratia nostram superaddceremus auctoritatem; sed & ipsum monasterium cum rebus & hominibus, quæ præsenti tempore in quibuslibet pagis & territoriis tam per traditionem PIPPINI regis, attavi, avi & genitoris nostri atque patruorum nostrorum, vel ex liberatione liberorum hominum tam per traditiones, commutations, venditiones, aut qualcumque legali ordine præsenti tempore prædictum monasterium tenet vel possidet, sive quæ deinceps in jure ipsius sancti loci divina pietas augere voluerit, sub nostra tuitione atque immunitatis defensione constitueremus. Cujus precibus aurem placabiliem accommo-

A dantes, hos nostros regales apices fieri jutimus, per quos decernimus arque jubemus, ut quicquid tam ex donatione liberorum hominum ad idem monasterium legibus jure collatum est, & præsenti tempore legali tenet vel possidet monasterium, vel ea quæ ab hinc in futurum idem justæ & legaliter traditum fuerit, perennis temporibus rectores prædicti monasterii absque ullius injusta contrariaitate teneant & possideant. Insuper præcipimus, atque per hanc nostram auctoritatem facimus, ut nullus judex publicus vel quislibet ex judicaria potestate in ecclesiæ, aut loca, vel agros, seu reliquias possessiones prædicti monasterii ad causas judicario more audiendas, vel sicut in præcepto domini & genitoris nostri continetur, vel freda, aut fidejussiones tollendos, aut scaras, vel mansionaticos, seu conjectos tam de carrigio quamque de paraveredis exigendis, aut homines ipsius monasterii tam frances quam ecclesiasticos, servientes, qui infra agros vel fines, super terram prædicti monasterii manent, bannum aut heribannum exigere aut exactare præsumant, aut ulla redhibitiones, aut illicitas occasiones querere, sed licet rectoribus prædicti monasterii cum omnibus rebus & mancipiis prædicti monasterio jure possessis quiete vivere ac residere, quemadmodum in PIPPINI regis, & attavi nostri, avique & genitoris nostri arque jam dictorum patruorum nostrorum auctoritate, vel in hoc nostro nostrorumque successorum fideliter parere imperio, qualiter monachi ibi per successiones degentes licet quiete vivere, & Domini misericordiam pro nobis proleque nostra attentius exorare. Quidquid etiam de rebus prædicti monasterii sui fiscus exigere poterat, totum pro æterna remuneratione in luminaribus prædicti monasterii, & in alimonia pauperum, vel sustentatione peregrinorum, in nostra eleemosyna perennis temporibus concedimus. Hæc vero auctoritas firmitatis nostræ, ut per curricula annorum inviolabilem obtineat firmitatem, eam manu propria subterfirmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLUDOUVICI gloriofi regis.

WLFARDUS notarius ad vicem GOZELNI recognovit.

Data IX. cal. Aprilis indictione XI. anno I. regni domini HLUDOUVICI gloriofi regis.

Actum Silvaneæ civitate in Dei nomine feliciter. Amen. (a)

[a]

(a) Sequitur in certario præceptum Ludovici regis effidem pene v. rbi conceptum. Datum calendaras Novembri anno Christi proprio XXXIX. Ludovici serenissimi regis in Francia regnante indictione III. Actum Francofurti palatio regio.

PRÆCEPUM LUDOVICI-BALBI
regis pro Turonensi S. Martini ecclesia.

Merlaum villam ob Caroli patris & Irm-
trudis matris mercedem ei donat.

[anno 178.
Ex certario
S. Martini]

IN nomine Domini Dei aeterni & Salvatoris nostri IESU CHRISTI LUDOVICUS misericordia Dei rex. Si locis divinis cultibus mancipatis emolumenntum nostræ largitatis impendimus, id nobis procul dubio ad præsentem vitam facilius transigandam, & ad eternam felicitatem capessendam profecte confidimus. Quocirca noverit omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ, nostrorumque presentium scilicet ac futurorum sollertia, quia nos divina inspiratione tacti, ac de aeterna remuneratione solliciti, libuit celstudiini nostræ ob perpetuam mercedem genitoris nostri pia memoria KAROLI imperatoris, ac genitricis nostræ gloriose dilectæ reginæ IRMINTRUDIS, sed & nostri, ad basilicam S. Martini sitam in suburbio Turonicæ civitatis, & ad ipsius ecclesiæ canonicos, qui ejusdem beatissimi patris jugibus excubitis gloriosum venerantur templum & tumulum, quasdam res & mancipia nostra proprietatis delegare ac perpetuauerit eidem loco & prædictis fratribus in proprium conferre, id est villam Merlaum sitam in pago Canisiacense super fluviū (a) Ingeram cum omnibus appenditiis & integratibus suis ac decimis. Unde hoc nostræ altitudinis præceptum fieri jussimus, ac super sepulchrum sanctissimi patris manu propria posuimus, quatenus eamdem villam, cum omnibus ad se juste pertinetibus, sicut hic insertum esse cognoscitur, ipsi fratres ad supplenda eorum viætus necessaria perpetuis temporibus teneant, nemine inquietante. Volumus etiam, ut iam dicti fratres diebus dum advixerimus, diem nativitatis nostræ, quæ est Kalendas Novembres, & diem unctionis nostræ quam per misericordiam Dei in regio culmine sublimati sumus, id est dies vi. idus Decembres, refæctione sibi ex prædictis rebus annis singulis observent, & sicut dictum est, pro genitore ac genitrici nostra, ac fratribus nostris, scilicet KAROLO & KARLOMANNO, sed & nobis conjugaque ac prole, vigilis & missarum solemnii ex more celebratis, Domini misericordiam cordenerus implorent. Nobis vero Deo propitio ad meliora migrantibus, diem obitus nostri annis singulis similiter observare, ac pro nobis Dei omnipotentis clementiam exorare non negligant. Ut autem nostræ dominationis auctoritas firmior habeatur, & futu-

A ris temporibz ab omnibus diligentius observetur, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione affigari jussimus. Petimus etiam ut memoriam LOTHARII fratris nostri similiter habere non negligant.

Signum LUDOVICI gloriofissimi regis.

WLFARDUS notarius ad vicem GOZLENI recognovit.

Datum xii. Kalendas Julii, indictione xi. anno i. regni domni LUDOVICI gloriofissimi regis.

Actum Turonis in monasterio S. Martini in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LUDOVICI BALBI
regis pro Turonensi S. Martini ecclesia.

Ut canonicis S Martini mansiones, quas post
Normanorum devastationem restaurarunt,
quiete possidere liceat, neque obtemperare regis
adventus, quisquam eas invadere, aut in
eis manere presumat.

IN nomine Domini Dei aeterni & Salvatoris nostri IESU CHRISTI LUDOVICUS misericordia Dei rex. Decet enim regalis clementia dignitatem, cuncta quæ à servis Dei rationabiliter postulata fuerint sollerti cura prospicere, & opportuna re congrua eis beneficia non denegare, ea quoque anterierorum acta regum quæ pro Dei intuitu concedere visa sunt, plenius confirmare. Quapropter notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris præsentibus scilicet & futuris, quoniam fratres, venerabiles scilicet viri ex monasterio S. Martini, in

D suburbio Turonicæ civitatis sito, ad nostram accedentes clementiam, petierunt suppli- citer, ut pro Dei omnipotentis amore, ac beatissimi Martini venerabilissima religione, sanctorum quoque omnium suffragio, ipsi congregacioni celstudiinis nostræ præcep- tum fieri jubemus, ut quiete & tranquille in restaurationibus construendarum sibi mansionum, quæ lamentabili excidio saevis ignibus Normannorum depopulatione perierant, eos degere licet, & ut quieti ac securi in eisdem mansionibus absque cuiuspiam inquietudine esse valerent. Quorum rationabilibus & opportunis precibus affer- sum præbentes, hoc serenitatis nostræ præcep- tum fieri jussimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nec nos adventus nostri tempore, nisi pro tanta infirmitatis necessitate, sicuti nunc egisse cognoscimur, ad beatissimum patrem Martinum consu- gium fecerimus, quod deinceps omnipot- entis manus clementer avertat, nec ullus ex ducibus, abbatibus, domesticis, comiti- bus, graffionibus, centenariis, vicariis, vel quicunque judicaria potestate succinetus, seu quilibet missus discurrens, aut cuius-

Anno 818.
Ex certario
S. Martini

NOTA.

(a) Ingæ seu Ingeræ vulgo Indre Gallæ fluvius qui in Bituricensi provincia ortus, Ligeri miscetur haud procul a Turonibus.

cumque potestatis seu dominii reverentia prædictus, in supradictorum fratum mansionibus infra ipsius cœnobii septa construitis, seu cellis intra urbem & burgum Turonicum consilientibus mansio[n]icum accepere, aut ingressum, aut introitum ad ipsos inquietandum habere præsumat; sed quidquid sacerduti frates in eorum mansionibus fundaverunt atque construxerunt, tam ipsi quamque post eos eorum ipsius basilicæ educati, more ejusdem loci quiete & pacifice habeant, teneant & ordinent, ut dum per nos pacis & quietis utuntur solatio, libere & quiete pro genitore, & genitrici, nobis, conjugequæ, ac prole, regni quoque nostri statu Domini misericordiam exorare delecent. Et ut nullus fidelium nostrorum hanc indulgentiam & bonitatem præceptionis nostræ irrumpere aut vioiare p[ro]ximam, sed nostra munificentia quietos esse in eorum mansionibus de reliquo patiantur. Et ut ecclesia sancta Dei debet reverentia obtineat vigorem, labore dearent. Ut autem hæc munificentia auctoritas firmam & imprevaricabilem semper in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria subter eam firmavimus, & auctui nostri impressione assignari jussimus.

Signum LUDOVICI glorioſissimi regis.

WLFARDUS notarius ad vicem GOZLENI recognovit & subscripsit.

Datum viii. calendas Augusti, indictione xi. anno i. regni domini LUDOVICI glorioſissimi regis.

Aetum Turonis in monasterio S. Martini in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LUDOVICI
Balbi pro Turonensi S. Martini ecclesia.

Capleiam ac Miliciacum necnon Merlaum villas canonicas S. Martini confirmat, atque in eis configia a paganorum infestatione sibi construere permittit, aliasque eorum possessiones & immunitates ratas habet.

Anno 878.
Ex charta
S. Martini.

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, LUDOVICUS misericordia Dei rex. Si petitionibus servorum Dei pro quibuslibet ecclesiasticis necessitatibus aures nostras pulsantium libenter annuimus, & ad divinæ potentia[n]e in locis Deo dicatis uberioris famulandum auxiliu[m] porrigitus, id nobis procul dubio & ad mortalem vitam temporaliter dèdendum, & ad futuram feliciter obtinendam, commodum provenire confidimus. Igitur notum esse volumus cunctis sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus & nostris, scilicet præsentibus & futuris, quia adiit serenitatem nostri culminis venerandus vir noster quoque propinquus Hugo religiosus abba basilicæ eximii confessoris Christi B.

A Martini in suburbio Turonicæ civitatis sitæ, reverenter poscens, ut res quas p[ro]æ recordationis genitor noster dominus KAROLUS quondam imperator augustus, videlicet Capleiam, & Miliciacum villam ob amorem Dei & S. Martini reverentiam fratribus ad confugium pro remedio animæ suæ ac genitricis suæ domnæ JUDITH quondam augustæ dederat, siue auctoritate præcepti corroboraverat, sicut & nuper nos villam nostram Merlaum prona devotione obtulimus, in necessitatibus fratrum habendas, cum omnibus sibi rebus pertinentibus, & Novientum villam quam ODO comes per licentiam genitoris nostri fratribus contulit, denu[m] more regia pro mercede communis omnium nostrum nostræque conjugis ac prolis perpetuo mansuras, absque minoratione vel substractione aliqua corroboraremus. Quod si etiam monasterium in prædictis rebus, vel alicubi pro infestatione (a) paganorum vel malignorum hominum [4] construere eisdem fratribus libuerit, aut necesse extiterit, nostra largitatem concederemus absque inquietudine more solito permanendum, nec cuiquam fidelium nostrorum in mansionibus clericorum absque eorum voluntate manendi licentiam concedamus, etiamsi nostra affuerit præsentia. Insuper etiam addidit supplicando, ut monasterium S. Martini cum omnibus rebus sibi pertinentibus de more parentum, regum videlicet prædecessorum nostrorum sub nostra immunitatis tutione ac defensionis munimine recipere dignaremur, assensum præbendo, ut sicut tempore avi nostri domini LUDOVICI quondam augusti, seu etiam p[ro]æ recordationis domini & genitoris nostri KAROLI serenissimi imperatoris res ejusdem S. Martini in Austria, Neustria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Germania, Italia, & in ceteris regni nostri, Christo largiente partibus consilentes, quæ non solum a regibus, & a piissimo avo nostro Ludovico, atque a genitore nostro domino Karolo, ut diximus, seu a nobis atque ab orthodoxis principibus, verum etiam a ceteris fidelibus collatae, vel per quoslibet contractus & munima cartarum in jus ejusdem S. Martini traditæ sunt, quieto jure in ditione ac regimine abbatum suorumque propositorum, id est * decanum fideliumque fratrum Deo devote famulantum ordinatum extiterint: * f. Deo noua.

E mina cartarum in jus ejusdem S. Martini traditæ sunt, quieto jure in ditione ac regimine abbatum suorumque propositorum, id est * decanum fideliumque fratrum Deo devote famulantum ordinatum extiterint: * f. Deo noua.

F ita & nostris temporibus sub nostræ immunitatis defensione consistere, & ab omni publica functione ac judicaria exactione immunes liberasque decernere dignaremur. Cujus petitioni nobis valde saluberrimæ ac profuturæ, ob amorem Dei & reverentiam prælibati peculiaris patroni nostri domini Martini, libenter assensum præbere nobis (a) Id est Normannorum, qui illo ævo totam Galliam ac Turones in primis devallatarunt.

usque-

usquequaque libuit. Quapropter volumus atque decrevimus, ut jam dictæ villa (pro) communis nostra mercede, ad supplementum seu confugium fratrum collatæ, cum aliis villis jam pridem corum stipendiis ac vestimentis deputatis, & in pracepto domini & genitoris nostri nominati cum Lirado & Marciaco expressis, simulque cum reliquis facultatibus omnium rerum prælibati S. Martini sub nostræ defensionis munimine modis omnibus consistant. Præcipientes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet superioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, ad causas judiciorio more audiendas, in ecclesiis aut villas seu reliquias possessiones, quas moderno vel priscis temporibus, in quibuslibet provinciis aut territoriis regni nostri iuste & legaliter tenet, vel deinceps in jure ipsius basilicæ divina pietas augeri voluerit, ingredi præsumat, nec frena, aut tributa, mansiones, aut paratas, aut celarium ex ulla negotiis, sicut in pracepto domini & genitoris nostri ceterorumque regum continetur, exigere, aut fidejussores tollere, aut homines tam ingenuos quam servos super terram ipsius basilicæ committentes distingere, nec ulla publicas functiones aut redhibitiones vel illicitas occasiones requirere, quibus nostris futurisque temporibus quisquam tam temerarius existat quod faciendi illicitam sibi potestatem attribuere audeat. Quicquid ergo de prædictis rebus beato Martino devote collatis, vel sibi pertinensibus in ius fisci cedendum fuit, & a decessoribus nostris comperimus collatum, nostræque largitatis munero libenter volumus esse eidem sancto Martino suisque servientibus canonici concessum, ut id, remoto fisci dominatu, ad luminaria basilicæ B. Martini concinnanda, & ad sustentationem pauperum seu clericorum Deo & S. Martino deservientium sit supplementum. Volumus etiam atque decernimus, ut sicut in pracepto domini & genitoris nostri continetur, decimæ & nonæ dominicalium rerum, scilicet tam ex dominicatis villis, quam & ex villis in beneficio datis hospitali nobilium atque pauperum deputatae habeantur. Si quis autem in tantam prorumpere ausus fuerit audaciam, & hujus praecetti nostri violator extiterit, quemadmodum in præceptione domini & genitricis nostri continetur, non solum in offensam nostram lapsurum, verum etiam sexcentorum solidorum auri ad purum excoeli se noverit pena multitudinem, ex qua duas partes rectores monasterii S. Martini, tertiam vero ius fisci recipiat. Decernimus itaque ut

(a) Ibidem tunc Ludoviens rex a Johanne papa coronari voluit, ut discimus ex veteri libro sacramentorum S. Theoderici in quo referunt oratio quam Apostolicus regem coronando pronomeavit.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A remota totius judiciaræ potestatis inquietudine, quieto ordine memoratus abba sui successores res prædicti monasterii, cum omnibus suis subjectis vel aspicientibus ad se, vel pertinentibus hominibus sub immunitatis nostræ protectionis defensione consistant. Si quid vero de prædicti sancti rebus per tepiditatem & negligentiam abbatum aut ministrorum, seu præsumptionem judicum cupiditateme malorum hominum iniuste abstractum est, id per hanc nostram auctoritatem prorsus restaurandum præcipimus, corroborantes denuo pancartam super omnibus rebus S. Martini, pro munimine omnium cartarum a genitore nostro collatam. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & a fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris verius credatur, ac diligentius conservetur, manu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum LUDOVICI gloriosissimi regis.
WLFARDUS notarius advicem GOZBER-

C TI recognovit.
Data nonas Septembbris indictione xi.
anno i. domini LUDOVICI regis.
Actum Trecas (a) ciuitate in Dei nomine [a]
feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI
Hugoni abbati S. Martini Turonensis
concessum.

Liradum & Marciacum ecclesiæ ad refugium
canonicorum ob infestationem paganorum
concessis, vetat ne quisquam devastet.

IN nomine sancte & individuæ Trinitatis
KAROLUS gratia Dei rex. Cum enim fideliū regni nostri rectis petitionibus aurem
clementiæ nostra dignanter accommodamus, regia celsitudinis morem exercere vi-
demur, ac per hoc promptiores erga nostræ
fidelitatis obsequium eosdem procul dubio
reddimus. Igitur noverit omnium sanctæ
Dei ecclesiæ fideliū nostrorumque tam
præsentium quam & futurorum industria,
quia veniens quidam reverendus S. Martini
confessoris Christi Hugo abba nosterque
(a) propinquus, innotuit celsitudini nostre,
qualiter quedam præfata ecclesiæ
sibi commissa villa, id est in pago Bituri-
ensi Liradus, & in Arvernico Marsiacus sa-
piissime a non recte volentibus invaderentur,
ac tanquam sub hostili militia, mansiones
ibidem acciperentur, & nimia crudelitate,
se absente, deprædarentur. Unde quia præ-
fati cœnobii venerabiles canonici in jam
dictis villis, ob infestationem paganorum re-

Anno 859.
Ex cartario
S. Martini.

(b) Hugo quippe filius exitit Conradi avunculi Caroli calvi, qui ab eo comitatum Andegavensem cum abbatis S. Martini accepit.

fugium sepius habere consuecunt, petiit ab ecclesiam ad *Bischofesheim* cum omni decimatione, cum manciis & terris ad eam pertinentibus, & quod Ruorterus habuit in villa *Seskibach*, & illam ecclesiam ad *Suinheim* cum omni decimatione, cum manciis & terris ad eam pertinentibus, & tres mansos ad *Gelfrebaub*, & illam capellam ad *Nerenstein* cum omnibus ad eam pertinentibus, sicut eam Aaron ibi in beneficium habuit. Et illam villam quæ dicitur *Kadelcams* cum omnibus appenditiis, & illam capellam in *Bunna*, & sicut *Heririch* in beneficium habuit in *Oferen* Acha. Et quod *Ruotlind* ad ipsam capellam tradidit scripto confirmavit. Has itaque præscriptas cum omni integritate, id est cum omnibus ad eas pertinentibus in domibus, ædificiis, manciis, cämpis, agris, pratis, pascuis, vineis, silvis, cultis & incultis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, ad jam dictam capellam prius genitor noster tradidit atque transfudit, ut deinceps perpetualiter ad De servitium peragendum ibi permaneant absque ullius contradicentis obstaculo. Et constituit ut in eodem loco ad serviendum Domino constant clerici xii. exceptis presbyteris, qui in locis illuc pertinentibus Domino famulantur. Et hi omnes de prescriptis rebus habeant stipendia necessaria, & ab illo abbatte, cui ipsa capella commissa fuerit, nulla umquam hostilis expeditio exigatur. Insuper etiam præcepit, ut abba *Wiliherius*, cui ipsa capella commissa est, diebus vita sua eam securiter habeat cum omnibus ad eam pertinentibus, nec ullus inde ei quidquam auferre præsumat, sicut regie partis tunc in beneficium habere visus fuit cum omnibus præscriptis, & jure ac legitime ad ea pertinentibus in decimationibus seu aliis appenditiis. Nos igitur paternæ traditioni consentientes, iussimus fieri hoc nostræ consentionis conscriptum, per quod volumus ac præcipimus, ut sicut prius genitor noster præscripta omnia constituit atque firmavit, ita deinceps firmata & stabilita permaneant, absque ullius contradicentis aut inquietantis obstaculo. Et ut haec nostra consentionis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris melius credatur & diligentius observetur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione assignamus iussimus.

Signum H L U D O W I C I serenissimi regis.

A R N O L F U S cancellarius ad vicem L U I T B E R T I archicapellani recognovi.

Data xv. calendas Decembris anno Dominicæ Incarnationis DCCC. LXXX. indictione xii. anno v. regni H L U D O W I C I serenissimi regis.

HILDEBOLDUS notarius ad vicem Gozleni recognovi.

Data iii. cal. Februarii indictione xi. anno xxviii. regnante KAROLO gloriofimo rege.

[a] Actum Coneda (b) vico super Ligerim, in Dei nomine feliciter Amen.

D I P L O M A : L U D O V I C I II. regis Germania.

De fundatione collegii xii. clericorum in sua Francofordiens capella.

Anno 880.
Ex caruio
Treviri. si
S. Martini.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis LUDOVICUS divina favente gratia rex. Si E locis Deo dicatis nostræ regiae potestatis compendium impenderimus, hoc nobis ad æternæ retributionis premia capessenda profuturum liquido credimus. Quia propter novitatem omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum industria, qualiter piissimus genitor noster ob amorem Domini, & pro sua mercedis augmentatione tradidit, traditasque firmavit quafdam res proprietas sua, ad capellam suam ad *Francofurt*, quæ est constructa in honore Salvatoris Domini nostri Jesu CHRISTI, hoc est nostram capellam ad *Cassstein*, & illud monasterium ad *Urfella*, & illam ecclesiam in villa quæ vocatur *Steci*, & illam ecclesiam ad *Plazstat*, & illam villam quæ dicitur *Pargilla* cum ecclesia & decima ad eam pertinente, sicut eam Ruorterus in beneficium habuit, & illam ecclesiam ad *Sprendilingum*, cum illo manso qui ad eam pertinet, & illam

(a) In Coneda vico vulgo *Cande* sanctus Martinus decessit.

A ecclesiam ad *Bischofesheim* cum omni decimatione, cum manciis & terris ad eam pertinentibus, & quod Ruorterus habuit in villa *Seskibach*, & illam ecclesiam ad *Suinheim* cum omni decimatione, cum manciis & terris ad eam pertinentibus, & tres mansos ad *Gelfrebaub*, & illam capellam ad *Nerenstein* cum omnibus ad eam pertinentibus, sicut eam Aaron ibi in beneficium habuit. Et illam villam quæ dicitur *Kadelcams* cum omnibus appenditiis, & illam capellam in *Bunna*, & sicut *Heririch* in beneficium habuit in *Oferen* Acha. Et quod *Ruotlind* ad ipsam capellam tradidit scripto confirmavit. Has itaque præscriptas cum omni integritate, id est cum omnibus ad eas pertinentibus in domibus, ædificiis, manciis, cämpis, agris, pratis, pascuis, vineis, silvis, cultis & incultis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, ad jam dictam capellam prius genitor noster tradidit atque transfudit, ut deinceps perpetualiter ad De servitium peragendum ibi permaneant absque ullius contradicentis obstaculo. Et constituit ut in eodem loco ad serviendum Domino constant clerici xii. exceptis presbyteris, qui in locis illuc pertinentibus Domino famulantur. Et hi omnes de prescriptis rebus habeant stipendia necessaria, & ab illo abbatte, cui ipsa capella commissa fuerit, nulla umquam hostilis expeditio exigatur. Insuper etiam præcepit, ut abba *Wiliherius*, cui ipsa capella commissa est, diebus vita sua eam securiter habeat cum omnibus ad eam pertinentibus, nec ullus inde ei quidquam auferre præsumat, sicut regie partis tunc in beneficium habere visus fuit cum omnibus præscriptis, & jure ac legitime ad ea pertinentibus in decimationibus seu aliis appenditiis. Nos igitur paternæ traditioni consentientes, iussimus fieri hoc nostræ consentionis conscriptum, per quod volumus ac præcipimus, ut sicut prius genitor noster præscripta omnia constituit atque firmavit, ita deinceps firmata & stabilita permaneant, absque ullius contradicentis aut inquietantis obstaculo. Et ut haec nostra consentionis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris melius credatur & diligentius observetur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & anuli nostri impressione assignamus iussimus.

Signum H L U D O W I C I serenissimi regis.

A R N O L F U S cancellarius ad vicem L U I T B E R T I archicapellani recognovi.

Data xv. calendas Decembris anno Dominicæ Incarnationis DCCC. LXXX. indictione xii. anno v. regni H L U D O W I C I serenissimi regis.

Auctum Franconofurt , in Dci nomine fe- A tiam si nostra affuerit praesentia. Denique
[a] liciter. Amen. (a)

PRÆCEPTUM CAROLOMANNI
regis pro Turonenſi S. Martini ecclie.

Villas fratribus S. Martini ad refugium ab infestatione Normannorum concessas , & facultatem in iis monasteria construendi , aliasque possessiones & immunitates confirmat.

[anno 881. Etiam dicitur.] Nominе sancte & individuæ Trinitatis CARLEMANNUS gratia Dei rex. Si petitionibus servorum Dei pro quibuslibet ecclesiasticis necessitatibus aures nostras pulsantibus libenter annuimus , & ad divinæ potentiae in locis Deo dicatis uberiorius famulandum auxilium porrigitur , id nobis procul dubio , & ad mortalem vitam temporaliter deducendam , & ad futuram faciliter obtinendam , commodum provenire confidimus. Igitur notum esse volumus cunctis sanctæ Dei ecclie fidelibus ac nostris , scilicet præsentibus atque futuris , quia adiut ferentiam culminis nostri venerandus vir nosler quoque egregius pater Hugo religiosus abba basilicæ eximii confessoris Christi beatæ Martini reverenter poscens , ut resquas pia recordationis avus nosler dominus CAROLUS quondam imperator augustus , id est Capl. iam & villam Miliacum , ob amorem Dei & sancti Martini reverentiam fratribus ad confugium pro remedio animæ suæ ac genitricis suæ domina JUDITH olim augustæ dederat , sive auctoritate præcepti corroboraverat , sicut & dominus & genitor nosler LUDOVICUS villam Merlanum prona devotione obtulit , in necessitatibus fratrum habendam , cum omnibus sibi rebus pertinentibus , insuper & Novientum villam , quod Odo comes per licentiam domini CAROLI prædicti avi nostri contulit sancto Martino suisque clericis , denio more regio pro mercede omnium nostrorum comuni perpetuo mansuras absque minoratione vel aliqua substractione corroboraremus. Quod si etiam in prædictis rebus aliisque Domino auxiliante collatis vel in futurum concedendis pro infestatione pagorum vel malignorum hominum , construere eidem venerando abbatì seu fratribus gregis jam prælibati domini Martini libuerit , aut necesse extiterit nostra largitate concederemus absque inquietudine more solito permanendum & liberali jure construendum , nec cuiquam fidelium nostrorum in mansionibus clericorum absque eorum voluntate manendi licentiam concedamus , e-

ctiam addidit supplicando , ut monasteria sancti Martini , ubi & ubi in nostra ditio- ne constructa vel construenda , cum omni- bus sibi rebus , vel hominibus pertinenti- bus , de more parentum videlicet regum prædecessorum nostrorum , sub nostra im- munitas tuitione ac defensione munimine recipere dignaremur , assensum præbendo , ut sicut proavi nostri domini LUDOVICI quondam augusti , seu etiam domini CARO- RI prædicti avi nostri , atque genitoris no- stri pia recordationis domini LUDOVICI , res ejusdem sancti Martini in Austria , Neu- stria , Burgundia , Aquitania , Provincia , Germania , Italia , & in exteris regni , Christo largiente , nostri partibus consisten- tes , quas non solum a regibus seu a pli- mis superioris memoratis patribus & proavis nostris , ut diximus , atque ab orthodoxis principibus , verum etiam a ceteris fideli- bus collatae , vel per quoslibet contractus , & munimina cartarum in jus & potestatem prælibati domini Martini traditæ sunt , quic- to jure in dirione ac regimine abbatum suo- rumque præpositorum ac decanorum , fide- liumque fratrum Deo devote famulantium ordinatum extiterint , ita & nostris tempo- ribus sub nostræ immunitatis defensione consistere , & ab omni publica functione ac judiciaria exactione immunes liberasque de- cernere dignaremur. Cujus petitioni nobis valde saluberrima ac profuturæ ob amorem Dei & reverentiam prælibati peculiaris patro- ni nostri domini Martini libenter assen- sum præbere usquequa libuit. Quapropter volumus atque decernimus , ut jam di- ctae villæ in communi nostra mercede om- niumque prædicatorum parentum nostrorum , ad supplementum seu confugium fratrum collatae , cum aliis villis vel rebus jam pri- dem eorum stipendiis ac vestimentis , co- rumque necessitatibus deputatis , & in præ- cepto domini CAROLI prædicti avi nostri no- minatim cum Litado & Marciaco expressis , simulque cum reliquis facultatibus omnium rerum prælibati domini Martini , sub nostræ defensionis munimine modis omnibus con- fstant absque inquietudine cujusquam. Præ- cipientes ergo jubemus atque præcipimus , ut nullus iudex publicus aut quilibet supe-rioris , vel inferioris ordinis rei publica pro- curator ad causas judiciorio ordine audiendis , vel inquitendas seu discutiendas , in eccliesias , ac villas , seu reliquias possessiones quas moderno vel prisca temporibus in qui- buslibet provinciis aut territoriis regni nostri iuste & legaliter tenet , potestas jam prænominati sancti Martini , vel deinceps in jure ipsius suæque basilicæ divina pietas angeri voluerit , ingredi præsumat , nec fre- da , aut tributa , aut mansionem , vel paratam seu teloneum , ex ulla negotiis sicut in præ-

(b) Idem privilegium confirmavit Carolus Crassus im- perator anno 881. imperii sui 1. Francofurti 111. idus De- cembbris indictione XIV. VVALDO cancellarius ad vicem LUTIVARDI archicancellarii recognovit.

cepto domini & genitoris nostri, cetero-
rumque regum prædecessorum nostrorum
continetur, exigere aut fidejusllores tollere,
aut homines tam ingenuos, quam servos
super terram ipsius sancti Martini suorum
que monasteriorum commandantes distin-
gere, nec ulla publicas functiones aut re-
dibitiones, vel illicitas occasiones require-
re, nostris futurisque temporibus tam te-
mperarius existat, qui id faciendi illicitam
sibi potestatem attribuere audeat. Quicquid
ergo de prædictis rebus beato Martino de-
vote collatis vel sibi pertinentibus in jus
fisci cedendum fuit, & a decestoribus no-
stris comprimimus collatum, nostraque lar-
gitatis munere libenter volumus per im-
mensum eidem sancto Martino suique ser-
vientibus concessum, ut id remoto fisci do-
minatu, ad luminaria basilicæ beati Martini
concinna, & ad sustentationem pau-
perum, ac hospitium, seu clericorum Deo
& sancto Martino deservientium, sit sup-
plementum. Volumus etiam ac decernimus
ut sicut in præcepto avi nostri, seu &
genitoris continetur, decimæ & nonæ om-
nium dominicalium rerum, scilicet tam ex
donicatis villis, quam ex beneficiatis hos-
pitali nobilium atque pauperum deputatae
habeantur ac persolvantur. Si quis autem in
tantam præsumptiose ausus fuerit audaciam,
& hujus præcepti violator extiterit, quem-
admodum in præceptione parentum nostrorum
continetur, non solum in offensam no-
stram lapsurum, verum etiam sexcentorum
solidorum auri ad purum excoſti se noverit
paena multandum, ex qua duas partes rec-
tores monasterii sancti Martini, tertiam ve-
ro jus fisci recipiat. Ucernimus itaque ut re-
mota totius judiciorum potestatis inquietudi-
ne, quieto ordine memoratus abba suique
successores res prædicti sancti Martini cum
omnibus sibi subjectis vel ad se apficien-
tibus, vel pertinentibus hominibus sub im-
munitatis nostraque protectionis defensione
consistant. Si quid vero de prædicti sancti re-
bus per tepiditatem, & negligenciam abba-
tum aut ministrorum, seu pro infestatione,
vel oppressione Normannorum, etiam per
præsumptionem judicum, cupiditatemve
malorum hominum injuste abstractum est,
id per hanc nostram auctoritatem prius re-
staurandum præcipimus. Corroborantes de-
nuo pancartam super omnibus rebus sancti
Martini, pro munimine omnium cartarum
ab avo & genitore nostro collatam. Et ut haec
auctoritas inviolabilem obtineat effectum, &
a fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ, & verius no-
stris credatur ac diligentius conservetur,
manu propria subterfirmavimus, & anuli
nostrí impressione signari jussimus.

PRÆCEPTUM CAROLI CRASSI

^{Anno 822.}
^{Ex carceri}
^{Prumensi.}*Monasterio Prumensi a Normannis devastato
concedit curtem suam Neckrauvvam.*

N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS divina clementia imperator angustus. Si erga loca divino cultui mancipata, maxime tamen ea quæ ab infestatione paganorum ditata esse noscuntur, serenitatis nostræ clementiam exercemus, inde nobis aeternaæ retributionis præmia provenire li-
quido confidimus. Quapropter noverit om-
nium fidelium nostrorum præsentium scili-
cet & futurorum industria, qualiter nos ad
monasterium quod dicitur Brumia, in hono-
re sancti Salvatoris constructum, audita in-
festatione paganorum, qui dicitur Nordmanni, ad cumdem monasterium erumpentium,
quandam curtem nostram quæ dicitur Neech-karatwa in comitatu Loubungorve
cum omnibus ad eam legitime aspicientibus,
mancipiis, ædificiis, terris, agris, vineis,
campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve
decuribus, exitibus & redditibus, mobilibus
& immobilibus, & tertiam partem sylvæ
quaæ pertinet ad Luidolvesheim, jure per-
petuo tradimus, atque de nostra dominatio-
ne in jus & dominationem ipsius monasterii
per hoc nostræ auctoritatis præceptum do-
namus atque transfundimus; ea videlicet
ratione, ut rectores ipsius monasterii de su-
pradicte curte, & tercia parte prænomina-
tæ sylvæ, liberam ac securam habeam potes-
tatem ordinandi, regendi & disponendi secundum suum libitum, & utilitatem sæpe
fati monasterii & fratum ibidem Deo famu-
lantium. Et ut haec auctoritas largitionis no-
stræ deinceps inviolabilis habeatur, & ut
per futura sæcula ab omnibus diligentius ob-
servetur, hoc idem præceptum propria manu
subter adfirmavimus, & anulo nostro robo-
rare sigillarię jussimus.

Signum domini KAROLI glorioſissimi im-
peratoris auguſti. †

WALDO notarius ad vicem LUITWARDI
archicancellarii recognovi.

Data xi. Kal. Jun. anno incarnationis
E Domini DCCCLXXXII. anno imperatoris Ka-
roli II.

Actum in Wormatia civitate.

PRIVILEGIUM CAROLI CRASSI

^{Anno 822.}
^{Ex carceri}
^{Treviri}
<sup>S. Mat-
tini.</sup>*Monasterium S. Maximini sub sua fus. ipit pro-
tectione, eique libertatem eligendi abbatis
refutuit.*

N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS divina favente clementia impe-
rator angustus. Oportet igitur nos qui divi-

217 na pietate ceteris mortalibus praelatis sumus, A circa monasteriorum reverentiam augustali cura vigilare, ut destructa quæque monasteria, & a propriis incuria devictata privilegiis, nostris studiis, ubicumque poterimus, ad pristinum statum reformatur. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum, praesentium scilicet & futurorum industria, quia quoddam monasterium B. Maximini per diversas distributum personas, a propria electione injuste & ultra statuta antecessorum nostrorum irrationabiliter propriis privilegiis frustratum, & ab electione dejectum esse didicimus: idcoque nos imperiali auctoritate, hoc idem monasterium propriis privilegiis restituimus, & electionem fratribus regulari professione in codem monasterio(a) coronatis perpetuali conditione concessimus, & jussimus hoc nostra auctoritatis præceptum inde conscribi, per quod decernimus atque jubemus, ut deinceps hoc idem monasterium sub nostra defensione salvum confiat, nullusque habeat potestatem aliquam irrationabilem eis inferre molestiam, sed licet fratribus ibidem Domino famulantibus sub omni quietudine pro nobis nostrisque parentibus Dominum exorare. Quandocumque autem divina vocatione abbas illorum obicerit, & ad loca meliora transferit, habeant potestatem fratres inter se eligendi abbatem, quamdiu Deus concesserit, ut talis inter illos reperiri possit, qui cundem locum & fratres juxta regulam S. Benedicti & professionem fratrum juste & regulariter ordinare & regere possit. Et ut hac nostræ largitatis concessio pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, hoc idem præceptum propria manu firmavimus, & D

bulletæ nostræ impressione assignari jussimus. Insuper vero concessimus beato Maximino quondam piscinam quæ est sub ipso ponte in civitate Treviris.

Signum domini KAROLI serenissimi imperatoris augusti.

INQUIRINUS notarius ad vicem LUTWARDI archicancellarii recognovi.

Data Kalendas Octobris anno incarnationis Domini DCCC. LXXXV. indictione III. anno vero domini KAROLI IX. imperii autem V.

Aeterna Vormafia civitate in Dei nomine E feliciter. Amen.

(a) Coronatos vocat fratres clericos ob tonsuram quam in modum circuli deferunt, ad distinctionem fratrum laicorum, qui toto tonfo capite erant.

PRÆCEPTUM CAROLI CRASSI
imperatoris pro Turonensi sancti
Martini ecclesia.

Ut de confessu abbatis omnia per decanum ordinentur decernit, confirmatque immunitates & possessiones S. Martini.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS ejusdem omnipotentis misericordia imperator augustus. Si sacris locis & divinis cultibus incolatis emolumenatum imperialis celitudinis exhibemus, scivorumque Dei in eisdem degentibus necessitatibus opem ferendo consulimus, profuturum nobis hoc ad æternæ remuneracionis præmium facilius obtinendum, & ad praesentem vitam felicius transigendam fore nullatenus dubitamus. Itaque noverit omnium sanctæ Dei ecclesiæ fidelium, nostrorumque tam praesentium quamque futurorum industria, quoniam grec humillimus eximii confessoris Christi beati Martini adiit serenitatem culminis nostri, offerens obtutibus imperialis nostræ dignitatis præceptum, per quod eisdem fratribus quasdam villas in codem præcepto nominatim prescriptas, CAROLUS patruus noster quandam imperator augustus ad eorum subsidium confirmaverat. Insuper præ manibus habentes privilegia domini videlicet NICOLAI papæ atque episcoporum, quorum potestate sibi calitus permissa idem præceptum prænominari patrio nostri, videbatur CAROLI corroboratum habetur, ut sicut ejusdem præcepti series continet, ita decanus permisso abbatibus ac senioris ejusdem cenobii beati Martini res omnes sibi munere regio vel a quibuslibet fidelibus concessas, cum universitate sibi pertinentium perpetuo ordinent atque integerrime possideant: ita ut nullius potestatis senior quicquam exinde de corum dominio vel possessione presumat conferre, neque per præpositi sui ordinationem temeraria præsumptione disponere attenter. Super qua re imperiali nostrana dignitatem humili supplicatione deprecati sunt, ut imperiali more præceptum patrio nostri CAROLI atque præceptum LUDOVIC: filii sui super omnibus eorumdem fratrum rebus denuo corroborare dignaremur. Quorum petitionem ratam perspicientes, pro amore Dei ac reverentia B. prælibati domini Martini, in nostra eleemosyna præceptum nostræ auctoritatis fieri jubemus, per quod decernimus, ut sicut in privilegiis prædecessorum regum parentum nostrorum continxerit: ita ab hodierna die, ac in reliquum irrefragabiliter permaneat, cum omnibus villis eorum stipendiis deputatis, cum Lirado, & Capleia seu Miliciaco, & Marciaco, necnon Faldoa cum illo maneo, & Merlao, villa quoque Monte, quam

O ij

Anno 886.
Ex cararia
S. Martini.

Geraldus precario more ad censum retinet, atque Novento, quam Odo integrerime ad pecuniae fratribus contulit. Insuper etiam censenus, ut monasterium jam dicti sancti Martini, cum omnibus rebus sibi pertinentibus, de more imperatorum vel regum parentum nostrorum sub nostra immunitatis tutione ac defensionis munimine habeatur, assensum præbendo, ut sicut tempore avi nostri domini LUDOVICI quondam augusti, seu patrui nostri CAROLI atque LUDOVICI regis, res ejusdem sancti Martini in Francia, Austria, Neustria, Burgundia, Aquitania, B Provincia, Germania, Italia, & in exteris imperii Christo largiente, nostri partibus consistentes, quæ non solum a regibus, ut diximus, atque ab orthodoxis principibus, verum etiam a ceteris fidelibus collatae, vel per quoslibet contractus, & minimina cartarum in jus ejusdem sancti Martini traditæ sunt, quieto jure in ditione ac regimine abbatis, ejusdem loci decani, ac seniorum fratrum ordinatim extiterint: ita & nostris temporibus sub nostræ immunitatis defensione consistere, & ab omni publica functione ac judicaria exactione immunes liberalique decernimus. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus judex publicus aut quilibet superioris, aut inferioris ordinis rei publicæ prosecutator, ad causas judicariæ more audiendas, in ecclesiis aut villas, seu reliquas possessiones, quas moderno, vel priscis temporibus in quibuslibet provinciis, aut territoriis imperii nostri, juste ac legaliter tenet, vel deinceps in iure ipsius basitica divina pietas augeri voluerit, ingredi præsumat, nec freda, aut tributa, aut mansiones, aut patratas, ac teloneum ex ullis negotiis, sicut in præceptis regum continetur, exigere, aut D fidei flos tollere, aut homines tam ingenues quam servos super terram ipsius basilicæ commandentes distingere, aut ulla publicas functiones, aut redhibitiones, vel illitteras occasiones requiri nostris futurisque temporibus quisquam tam temerarius existat, qui id faciendi illicitam sibi potestatem attribuere audeat. Quidquid ergo de prædictis rebus beato Martino devote collatis, vel sibi pertinentibus, in jus fisci cedendum fuit, & a decessoribus nostris collatum, nostra largitatis munere libenter volumus esse eidem sancto Martino, sibique famulantibus canonicis concessum, ut id remoto fisci dominatu, ad sustentationem canonicorum, seu pauperum, sit supplementum. Volumus etiam ut, sicut in præceptis eorumdem fratrum continetur, decimæ & nonæ dominicalium rerum, scilicet tam ex villis dominicatis, quam & in beneficio datis, hospitali nobilium atque pauperum absque subtractione aliqua in nostra eleemosyna deputatae habeantur. Si quis autem in tantam prærumpere ausus fuerit audaciam, & hoc

A præceptum nostrum violare præsumerit, quemadmodum in regum parentum nostrorum præceptione continetur, non solum in offensam nostram lapsum, verum etiam sexcentorum solidorum auri ad purum excoeti probatae monetæ se noverit pæna multandum; ex qua duas partes rectores prædicti monasterii S. Martini, tertiam vero jus fisci recipiat. Si autem de prædicti sanctis tibi bus per repudiatam & negligentiam abbatum aut ministrorum, seu per præsumptionem iudicium, cupiditatene malorum hominum, injuste abstractum est, id per hanc nostram auctoritatem prorsus restaurandum præcipimus: corroborantes denuo pancartam super omnibus rebus ejusdem sancti, pro munimine omnium cartarum, quæque ab incendio Normannorum, vel quolibet modo adfæctæ sunt. Et ut hæc auctoritas inviolabilem cibinat effectum, & a fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ, & nostris verius credatur, ac diligenter conservetur, manu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

C Signum domini CAROLI serenissimi imperatoris augusti.

A M A L B E R T U S cancellarius ad vicem LIUTARDI cancellarii recognovit.

Data xi. Kal. Septembri anno incarnationis Domini DCCC. LXXXVI. indictione quarta, anno imperii imperatoris CAROLI in Italia vi. in Francia iv. in Vallia ii.

Aetum ad Siluci in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI CRASSI imperatoris.

Fatam Germundo a Carolo imperatore donationem confirmat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS divente clementia imperator augustus. Noverit igitur omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum industria, qualiter quidam homo GERMUNDUS nomine nostrum adiit excellentiam, ostendens præceptum KAROLI imperatoris, in quo continetur quemadmodum idem Karolus quamdam villam, quæ Nideis vocatur, in pago Carnotino consistentem, cum omnibus iuste & rationabiliter ad eandem aspiciensibus, villam illam in proprietatem condonasset. Et ideo nostram deprecatus est clementiam, quatenus hoc per præceptum nostræ auctoritatis dignaremur corroborare. Nos vero rationabilibus illorum satisfacere desiderantes petitionibus, decrevimus ita fieri, & jussimus eis hoc nostræ auctoritatis præceptum inde conscribi, per quod decernimus atque omnino facimus, ut fieri in

Anno 82.
Ex auctoritate
S. Karoli.

221 illo comprehensum est præcepto, ita deinceps per hanc nostram auctoritatem firmum & inconcussum succendentibus, permaneat temporibus, nullo umquam successorum nostrorum hoc irrumpte. Et ut hoc nostræ corroborationis sive confirmationis præceptum firmorem in Dei nomine obtinere valeat vigorem, manu propria nostra subter hoc firmavimus, & anulo nostro insigniri jussimus.

Signum domini KAROLI senissimi imperatoris augusti.

AMALBERTUS cancellarius ad vicem AUTBERTI archicancellarii recognovi.

Data VIII. calendas Novembris, anno Incarnat. Domini DCCCL. XXVI. indictione IIII. anno imperii imperatoris Karoli in Italia VI. in Francia IV. in Gallia II.

Actum Parisis in Dei nomine feliciter.
Amen

PRÆCEPTUM BOSONIS REGIS
Burgundiae, pro episcopo Maurianensi.

Concedit ei castrum quod juxta fluminis Arki ripam adiacebat.

Anno 887.
Ex eiusdem
de Ma-
zoges e-
rat D. Bur-
gundie S.
Vitam mo-
nachorum
Regnante Deo factore omnium, qui cuncta suo disponit ordine, cuius nutu ac potestate reges regnant, qui nobis beneficium suæ misericordia regni gubernacula non nostris intervenientibus meritis concessit. Ego quippe Boso procurante divina gratia Burgundionum, Asonorumque rex, una cum Er. uxore, pariter aula Viennæ urbis sic anno regni octavo, cœpimus cogitare piorum ac improborum retributionem: qualiterque remedium eleemosyna castellantur imminentia bella injuste insurgentia, vel qualiter adquiritur eleemosyna interveniente misericordia Salvatoris. Interfuit quoque noster dilectus (4) ASMUNDUS, Secusivæ civitatis vel Maurianorum episcopus, una cum proprio fratre LEOTMANNO Cremonensis ecclesia præfule, qui nobis meditata ac mutuo dictata, studentes ditari regalibus opibus ecclesiam proprii episcopii S. Johannis-Baptista in confinio Burgundia positam, qua admodum destituta esse cognoscitur saevitia hostium cunctum vel redeuntium. Nos vero in amministracione tanti negotii assensum præbuiimus veneratione sancti prædicti Johannis-Baptista, utque nos vices intercessione semper ubique reddat, donamus eidem sancto Homini Baptista refugium de nostris propriis genealogiis, castrum scilicet in ejusdem territorio sancti Johannis positum ultra flumen, quod vulgo Armariolum nuncupatur, quod etiam adjacet supra dicti parvi fluminis ripam Arki, cum nostra ca-

A pella S. Dei genitricis cum decimis, & villis, villaribusque subjectis eidem castro pertinentibus, & ex hac parte fluminis & ultra ubi si præsulis * requires, ubi secunda sedes, ubi tempore belli tuta defensio, ubi quiescere.

* f. re-
libros thesaurorumque munimentum in expugnable Armarium enim antiquas antiquas vocaverunt aptum & congruum judicatus a regalibus institutis, ut sit arma inexpugnabilis contra hostium incursionses nostræ Mauritanæ ecclesiæ sancti videlicet Johannis-Baptistæ. Si quis vero suadente humani generis inimico, contra instructionem nostræ potestatis violare tentaverit, lege Bonifacii universalis pontifici sit anathema, & componat nostro iudicio c. libras auri. Has quippe duas ecclesiæ Maurianorum, scilicet sancti Johannis-Baptistæ, sanctæque Dei genitricis civitatis Secusivæ, cum propriis ecclesiæ subjectis, secundum jam dicti Bonifacii instituta esse concedimus Maurianæ ecclesiæ pontifici dominata, eo tenore, ut ad proprii pontificis synodus constituto tempore veniet, sâpe denominatus Maurianorum episcopus.

DIPLOMA CAROLI CRASSI
imperatoris, pro monasterio Corbeiae novæ.

Confirmat Corbeiensi monasterio exemptionem ab omni expeditione militari, tametsi instanti prefenti barbarorum irruptione ex necessitate a Bobone abate milites exigebat, &c.

Anno 887.
Ex veteri
codice Cor-
beiensi.
In nomine sanctæ & individua Trinitatis KAROLUS divina favente clementia imperator augustus. Si petitiones servorum Dei nostrorumque fidelium quas pro suis necessitatibus, & maxime pro ecclesiæ Dei utilitatibus nobis suggesterint, ad effectum perducimus, non solum honorificani imperialis liberalitatis exercemus consuetudinem, verum etiam ad æternæ retributionis mercédem talia cedimus nobis facta profutura. Unde noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum industria, quod fidelis noster B o b o abbas monasterii, quod vocatur Nova Corbeia, & situm est in Saxonie, dedicatum vero in honore SS. martyrum Stephanii atque Viti, insinuavit amplitudini nostræ, qualiter id monasterium beatæ Mariæ avus noster LUDOVICUS imperator primitus inchoaverit, & statim inter ipsa constitutionis ejus exordia concesserit, ut neque abbates illius loci, neque homines eorum cuiuscumque conditionis in expeditionem umquam ire deberent: sed liceret eis cum quiete ac securitate præfata utilitates ecclesia providere, necnon & regiis interdum legionibus exequendis, ubi opus esset, operam dare; quam concessionem firmam in futurum effe-

(4) Nullam hujus episcopi mentionem inveni in vulgaribus indicibus episcoporum Maurianensium, in quibus Asmundus locus vacans relatus est.

volumus, licet ad præsens eam instantis pœ-
riculi necessitas paululum minucere cogat.
Nam propter immensam barbarorum infes-
tationem, neceſſe habemus cum universo
nobis divitius commiſſio ecclesie Christi
defensioni infiſtere, & ob hoc non omnes sub
memorati loci dominiſi conſiſtent, a
profeſſionibus in hoftem immunes relin-
quere poſſumus, fed quoniam ejudem loci
abbates missaticum regium peragere ſoliti
erant; concedimus eis ut triduū homines
nobiles ab aliis profeſſionibus ſecundum immu-
nes habeant; & fi extra patriam eſt legatio
peragenda, plures nobiles ad hoc opus pa-
ratos teneant; reliqui vero cum ſuo populo
in hoftem profiſſicantrur, & hoc quamdiu
tantorum bellorum pericula imminent. Ubi-
vero diuina pietas pacem dederit, confeſſio-
nem quam temporibus glorioſa memoriae
avi, genitoris, & gerimani mei habuerunt,
firman & ſtabile manere volumus. Tradi-
dimus etiam in remedium animæ noſtræ, &
patris noſtri, & fratri, & in eleemosynam
progenitorum noſtrorum quædam beneficia
ad prafatum cœnobium in propriam hereditatem;
ſciac̄et in Weſhigo quinque man-
ſos & 11 familias, quos habuit Liudwardus
in beneficium, & in Hefſon v. manſos, &
duas litorum familias, quas habuit olim Re-
micias in beneficium, & in marca Aſſeki, in
villa Ecrikeſhuſun, quicquid ad regium jūs
pertinet in terris, ſilvis, & mancipiis. Con-
cedimus quoque partem villæ quæ dicitur
Ovenhus, quam habuit olim Vniric comes
in beneficium, & 1111, manſos in Sinuat-
Fe'dun quos Landwardus habuit in benefi-
cium. Et ut hæc noſtræ largitatis confeſſio
p' eniore in Dei nomine obtineat firmata-
tem, manu propria firmavimus, & anulo noſtri
impreſſione affignari firmavimus.

Signum KAROLI ſereniſſimi augſti.

LUITFREDUS notarius ad vicem LIUT-
WARDI archicancellarii recognovi.

Et data nonas Maii anno incarnationis
Domini DCCCLXXXVII.

Actum Weibilinga villa in Dei nomine
feliciter. Amen.

D I P L O M A A R N O L F I
imperatoris pro S. Maximino.

*Ad petitionem Megingoꝝ comitis donationem
facit in pago Meinifeldienſi.*

Anno 888.
Ex cartario
Trevirensi
S. Maximini.

Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis,
erga casas Dei dignanter divinis cultibus
corufcantes, neconon p'ræclaris sanctorum
patrocinis calitus p'ræfulgentes curam ge-
rcere, & aliqua impendere eis opportuna
ſtuduerimus ſuffragia, ſempiterne beatitudinis mercedem inde nos conſequi poſſe
pro certo confidimus, & ibi Domino fa-

A mulantes ad bonæ conuerſationis propoſi-
rum devotiores efficiemus, ad orationem
que noſtram eos promtores exiſtere cre-
dimus. Quapropter omnium ſanctæ Dei
ecclesie fidelium tam p'ræſentium quam
futurorum cognoscat industria, qua-
liter quidam fidelis comes noſter nomi-
ne MEGINGOꝝ maſtuctudinem noſtram
precatus eſt, ut cœnobium in civitate Tre-
viris, in honore Christi & S. Maximini
conſtructum, aliquia confeſſionis noſtræ
gubernatione ditando augeremus. Nos au-
tem aternum animæ noſtræ remedium ſolli-
cita mente pertraftantes, & iuſtæ ejus ad-
monitioni & precatui libenter affenſum p're-
bentes, decrevimus ita fieri, & in pago
Meinifeld dicto in comitatu iphiſus ad cum-
dem ſanctum Dei martyrem villam utram
Ribanacha vocatam, perpetuo jure in pro-
prium confeſſimus, & quicquid illuc iuste
pertinere videtur, id eſt eccleſiam in ea-
dem villa conſtructam cum decima & curte
cum caſa ceterisque adiſiis, cum man-
ſis habitantibus & mancipiis utriusque ſe-
xus, campis, agris, pratis, paſcuis, ſil-
vis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis,
vineis, terris cultis & incultis, fini-
bus, & adjacentiis, viis & inviis, exiſtibus
& rediibus, mobilibus & immobilibus,
quæſis & inquirendis, & cum univerſa in-
tegritate jure & rationabiliter ad p'ræfata
villam pertinente. Idem vennam in marca
Windinga ſitam, cum ſilvula, quam Cone ri-
vus alluit, ad iſtaurandam eamdem vennam.
Hæc iraque omnia ad jam dictum sanctissi-
mum locum poteſtativa manu in memoriam
noſtram, & cunctorum, quorum recordatio-
nem facere debitoſi ſumus, in uſum ibi-
dem Domino & S. Maximino famulantium,
per hoc noſtra conſcriptum tradimus atque transfundimus, eo videlicet
tenore, ut rectores ejusdem monaſterii de his
omnibus ſecuram perpetualiter habeant po-
teſtatem, prout eis placuerit, univerſa diſ-
ponere juxta utilitatem famulorum Christi
inibi diuīnum momentancis horis obſe-
quium officialiter perſolventium & in hoſpi-
tum pauperumque eleemosynam noſtra re-
ceptione, abſque ullius perſonæ vim infe-
rentis obſtaculo. Et ut hæc donationis noſtræ
auctoritas firmior habeatur, & per fu-
tura tempora a fidelibus noſtris verius cre-
datur, ac diligenter conſervetur, manu
propria ſubto eam firmavimus, & anulo noſtro
inſigniri juſſimus.

Signum domni ARNOLFI ſereniſſimi
regis.

ASPER TUS cancellarius ad vicem (a) [a]

THEOTMARI archicapellani recognovi.

Data x, calendas Februario in diſtione vi.
anno Incarnationis Domini DCCCLXXXVIII.

anno vero i. regni ARNOLFI p'iſſimi regis.

(a) Fuit archiepiscopus Salisburgensis.

Actum

Actum civitate Regina in Dei nomine fe-
licititer. Amen.

PRÆCEPTUM IMMUNITATIS
Arnulfi regis, pro monasterio Prumensi.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Iesu-Christi, ARNULFUS divina ordinante providentia rex. Notum esse volumus cunctis fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, presentibus scilicet & futuris, quia vir venerabilis FARABERTUS, abba monasterii, cuius vocabulum est Prumia, quod est dicatum in nomine Domini & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI & S. Mariæ semper virginis, quod olim bonæ memoriarum attavus noster PIPPINUS quondam rex, & attavia nostra BERTRADA in rebus proprietatis suæ a fundamentis construxerunt, attulit nobis auctoritatem prædicti domini regis PIPPINI, in qua continebatur infernum, qualiter idem monasterium non solum rebus multiplicibus ditaverat, verum etiam sub sui tuitione heredumque suorum, regum videlicet constituerat, nec non & auctoritatem domini & proavi nostri CAROLI, bonæ memoriae præstantissimi imperatoris, in qua erat exaratum, qualiter constitutionem pii patris sui confirmaverat, & constituerat, ut in villis vel rebus prædicti monasterii, nullus judex publicus absque ejus iussione vel hæredum suorum, ad causas audiendas, aut freda undique exigenda, nec fidejussores tollendos, nec scaras, vel mansionaticos, seu conjectos, tam de carriagio, quam de paravaredis exigere, aut exactare præsumeret: sed quicquid exinde tam de hominibus francis seu servientibus, qui infra agros vel fines, seu super terram prædicti monasterii degere videntur, fiscus aut freda poterat sperare, ex ejus indulgentia in luminaribus prædicti monasterii cederent. Prædictus etiam abba deprecatus est, ut non solum attavi & proavi auctoritatibus firmitati gratia nostram superadderemus auctoritatem, & ipsius monasterium cum rebus & hominibus, quæ præsenti tempore in quietilibet pagis & territoriis, tam per traditionem prædicti domini PIPPINI regis, seu & imperatoris CAROLI, nec non & augustorum HLDODVICI, HLOTHARII, atque CAROLI, regum quoque serenissimi avi nostri & junioris HLOTARI, vel ex liberalitate liberorum hominum tam per traditiones, commutations, vendiciones, aut ex qualicunque legali ordine præsenti tempore prædictum tenet vel possidet monasterium, vel quæ deinceps in jure ipsius sancti loci divina pietas augeri voluerit, sub nostra tuitione atque immunitatis defensione constituemus. Cujus precibus aurem placabilem accommodantes, hos nostros regales apices fieri jussimus, per quos decernimus

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A atque jubemus, ut quicquid tam ex donatione regum, vel traditione liberorum hominum, ad idem monasterium legibus jure collatum est, & præsenti tempore legaliter tenet vel possidet, vel ea qua ab hinc in futurum ibidem juste & legaliter traditum fuerit, perennibus temporibus rectores prædicti monasterii, absque ullius iuxta contrarietate, teneant & possideant. Insuper præcipimus, atque per hanc nostram auctoritatem fancimus, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judicaria potestat, in ecclesiis, aut loca, vel agros, seu reliquias possessiones prædicti monasterii, ad causas pro more audiendas, vel judicia sicut in praecerto domini imperatoris CAROLI continetur, vel freda aut fidejussores tollendos, aut scaras, vel mansionaticos seu conjectos, tam de carriagio, quam de paravaredis exigendos, aut homines ipsius monasterii tam frances, quam ecclesiasticos, vel servientes, qui infra agros vel fines, seu super terram prædicti monasterii manent, bannum aut heribannum exigere aut exactare præsumat, aut ullus redibitiones aut inlicitas occasiones querere, sed liceat rectoribus prædicti monasterii cum omnibus rebus & mancipiis, prædicto monasterio jure possessis quieto ordine vivere ac residere, quemadmodum in prædicti pii PIPPINI regis, & domini CAROLI imperatoris, ac HLDODVICI vel HLOTARI augustorum auctoritate, vel in hac nostra continetur, nostro nostrorumque successorum fideliter parere imperio, qualiter monachi ibi per successiones degentes liceat quiete vivere, & Domini misericordiam pro nobis, proleque nostra adtentius exorare. Quicquid etiam de rebus prædicti monasterii jus fisci exigere poterat, totum nos pro æterna remuneratione in luminaribus prædicti monasterii, & in almonia pauperum, vel sustentatione peregrinorum, in nostra elemosyna perennibus temporibus concedimus. Hæc vero auctoritas firmitatem nostræ, ut per curricula annorum inviolabilem obtineat firmitatem, eam manibus nostris subterfirmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum domini ARNOLFI serenissimi regis.

ASBERTUS cancellarius ad vicem THIOTMARI archicapellani recognovit.

Data III. idus Junii anno Incarnationis Dominicæ MCCCLXXXVIII. indictione VI. anno I. regni domini ARNOLFI invictissimi regis.

Actum Franconofurr in Dei nomine felicititer. Amen.

PRIVILEGIUM ODONIS REGIS.
pro monasterio Vedastino.

Ad varias fratrum necessitates exemplo Caroli regis varia adsignat predia.

Anno 8⁹⁰.
Ex cartario
Vedastino.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Odo gratia Dei rex. Si ea quæ prædecessores nostri, divina ordinante providentia prædicti, & superna dignatione illuminati, nec non & sancta Dei ecclesia suorumque fidelium devotis admonitionibus ac precibus instigati, pro statu & utilitate ecclesiarum ac servorum Dei statuere decreverunt, nostris confirmamus edictis, atque ipsorum devotissimis consentientes affectibus, eadem pia munia Domino annuentे execimus, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem, & tertiis regni nobis à Deo commissi tutelam profuturum esse credimus, & retributorem Dominum exinde in posterum habere credimus. Igitur notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus ac nostris, presentibus scilicet futurisque, quia carissima conjux nostra THEODERADA, necnon venerabilis HRODULFUS abba monasterii S. Vedasti, quod vocatur Nobilicus, ubi ipse pretiosus confessor Christi corpore quiescit in perpetuum, humillimis precibus efflagitati sunt, ut pro Dei omnipotentis amore, & futuro sanctæ congregatiōnis suffragio, atque in sancto proposito religionis augmento ibidem Deo militantium, & ne aliqua successorum suorum negligientia aut parcitate, seu diminutione ordinasticus futuri temporibus perturbaretur, quasdam villas ob multimodas necessitates præfatae monachorum congregationi jam priscis temporibus a regibus per præcepta regalia delegatas, propter rei firmitatem & ipsius sancti patroni Vedasti reverentiam, morem imitantes regum prædecessorum nostrorum, auctoritatis nostræ præceptum fieri juberemus, per quod tam ea quæ præ manibus habebant, quam ipsa quæ eis dictus abbas contulerat, rata atque stabilita deinceps permanere possent. Nos vero petitionibus illorum, quia necessaria & rationabiles erant, aurem accommodantes, veluti postulaverunt fieri adjudicavimus, atque has infra scriptas villas diversis eorum necessitatibus profuturas, quemadmodum à divæ recordationis beatæ memoria prædecessore ac quondam seniore nostro KAROLO rege piissimo, per præcepti paginam stabilita atque ordinata sunt, ad eorum usus & necessitates supplendas perpetuo deservituras delegavimus, ad matriculam scilicet Maisbodvillam, Bais, Senous, Herbodcisternam, Pomerias, Erlini-curtem, & in Bovini curte mansos x. cum Longobraio, Mainimum, Morsele, & Sceldego-

A thein, Juventiacum, & in Dominica-curve mansum i. & in Farreolo mansum i. & censum de omniibus precariis monasterii. Ad necessaria vero fratum, vietus scilicet & portus medietatem vici qui vocatur Novavilla, juxta ipsum monasterium sitam & tabernam i. Filciacum, Dominicam-curtem, Theculudum, Bigartium, Hecnam-curtem, & Bernellam. In pago Belvacensi Mediolanas, Putreas-aquas, Angeli-curtem, valles cum camba i. & duobus molendinis, & mansis ad easdem pertinentibus, Stagras, Satliacum, Atramentarias, Maſt, Manheim, Strengheim cum omnibus precariis ad easdem villas pertinentibus, precariam Emmonis & Tagengarii. Ad cameram vero fratum Ateias, Saltiacum, Liniacum, Campanias, & in Fontanido mansos iii. & in Lambras mansum i. & alterum in Hadas & tabernam unam in vico monasterii. Ad portam vero Berneiam villam, & in Anzinio mansum i. cum molendino, & in Ezez mansos v. cum molendino, & decimam omnis abbatiæ. Ad Hospitale pauperum in Daginevilla mansa vii. in Boniciam villam & Lensales mansos iii. ad quintam partem omnis decimæ quæ ad portam venerit. Ad domum vero infirmorum omne thelonium ex mercato. Villas vero quas eis memoratus rex pro remedio animæ suis, patris, matrisque ac conjugum dedit vel reddidit, id est Fron-telli-curtem, Lutosum-montem, Tilgidum, Cilliacum deservire usibus fratum sancimus, ut ab ipso institutum est. Quia vero dictæ res ab incursione Nortmannica penitus depopulatae sunt, memoratus illustris HRODULES abba miseratus inopiae & paupertati fratum, quamdam villam Hadis vocabulo, ab antiquis temporibus ab ipsis monachis posseſſam, sed a sepedicto rege combatiatam in Vise dominationis eorum revocando restituit. Insuper dedit eis commutationem, quam Sicherus & Walterus valli ipsius pro Laiynio dederunt, & mancipium i. ex Ficxo Aplinio nomine Teutber-tam cum infantibus suis, atque villulam Mourcurtem ecclesiæ B. Mariæ in eodem monasterio sita deservitaram delegavit, ex E petens humiliter celſitudinis nostræ clementiam, ut quod ab ipso pro divino amore actum est, nostro inviolabili roboraretur editio. Has ergo suprascriptas villas cum omnibus appenditiis & precariis & redditibus, vel mancipiis ad se pertinentibus fratribus dicti monasterii eo modo, sicuti supra taxatum est, quemadmodum eis saepius dictus rex CAROLUS per suum præceptum delegavit, ordinavit, ac Gallicanorum episcoporum auctoritate constabili fecit. Insuper creatus imperator per semet a Romana atque sancta apostolica sede sub anathematis interdicto, quod nulli mortalium violare licet, roborari petierat, regali auctoritate

& indulgentia per hoc praeceptum confirmationis nostrae stabili jure eis in perpetuo concedimus atque confirmamus. Et mancipia sicut tempore ADALONGI quondam abbatis ad praefatas villas pertinuerunt, vel quemadmodum a supra scripto inclito rege contraria, ubicumque fuerint, absque inquietudine aliqua posseant. Quia vero proh dolor! ob nimiam paganorum infestationem ac predationem castrum propter munimenta loci, KAROLO imperatore, potentibus monachis, consentiente & permittente, in ipso monasterio ab eis constructum est; ideo B de antiqua clausura reticemus. Aedificia vero sicuti saepius nominatus rex KAROLUS constituit, & semper consuetudo fuit, ita construantur & restaurantur, ubicumque necessitate fuerit. Denique sub occasione castelli, nolumus nomen monasterii deripere, ne ordo monasticus in eo a facultatibus perturbetur, sed pristinus honor eis servetur ac potestas in omnibus, atque loci immunitas, quemadmodum a sancta Romana atque apostolica sede, ac Gallicanorum episcoporum auctoritate, atque regalium indulgentia constitutum est, atque officinas quod ipsum castrum, capere pravaleat, secundum regulam S. Benedicti in eo habentes, non sit eis necessitas foris vagari, ut idem pater docet, quia non expedit animabus eorum: pricipientes regia auctoritate, ut nemo successorum nostrorum regum vel comitum, quod nostro inviolabili roboratum est editio, subtrahere, commutare, vel minucere audeat, aut ad usus suos earerqueat, vel aliqui quiddam in beneficium tribuat, sed neque servitia aliqua ex eis exactet, neque paraveredos, aut expensas, aut hospitium susceptiones requirat, aut caricaturas, aut ulla in aliqua re exactiones five mansionaticos inde exigat, prater quod eis ab antiquis temporibus in utilitatibus monasterii constitutum est, quibus nihil addere praesumant: quatenus monachi in cœnobio supradicto Deo secundum regulam S. Benedicti libere deservire valcent & fideliter pro nobis orare queant, nobisque pro rata confirmatione & illis pro pia & sancta observacione merces in perpetua recompensetur beatitudine. Et ut hac auctoritas, quam ob Dei amorem & animæ nostræ remedium statuimus atque roboravimus, firmorem obtineat vigorem, & deinceps inconvulsâ perdurare valeat, manu nostra eam subterfiravimus, & de anulo nostro sigillari iustimus.

Signum ODONIS gloriosissimi regis.

(a) Hujus epistola scriptorem ex prima dianaxat nominis litera R. designat inscripto, cum vero ad quem scribitur ex primo nominis electento D. & ex dignitate episcopal., scilicet Virdunensis ecclesie. In serie autem episcoporum Virdunensium unicum reperimus cui hac conventione, Dodonem, qui anno 880. sedens illam ascendere ceperit ad annum 829. quo tempore virtute & eruditio florebat Remi-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A. TROANNUS notarius ad vicem EBULI recognovit & subscripsit.

Data XII. calendas Junii indictione VIII. anno XI. regnante ODONI E gloriosissimo rege.

Aetum Vermeria palatio in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA R. AD. D. EPISCOPUM Virdunensem.

*Excusat se quod senex ad cum ire non possit.
Horribatur ad patientiam in adversis. Quid
per Gog & Magog in Ezechiele intelligen-
dum si explicat, nonnullaque enarrat de
Hungorum origine.*

DOMINO beatissimo & vere apostoli-
co verae & æternæ sapientiae amatori
Domini sanctæ Virdunensis ecclesie ierarcho,
dignissime ab omnibus venerando; (a) R. [a]
ejus fidele mancipium, & minimus servorum
eius servulus fidelissimas & devotissimas
in Christo orationes & servitium sem-
piternum.

Omnipotenti Deo gratias refero, ejusque
clementiam totis præcordiorum viribus lau-
do, qui sacra menti vestræ tantam miseri-
cordiam dignatus est inspirare, ut me exiguum
cognoscere & sacris litteris vestris
omni nocte dulcioribus dignaremni ho-
norare. Tacco quod multiplici munera
collatione me immetitum decorasti, qui
nec saltum dignus sum culibet minimo ex
vestris servulis exequari. Facitis hoc certe,
quia creditis me alicuius esse utilitatis, cum
ego nullius meriti vel scientiæ mihi conscientius
sum. Verum si quid illud est, totum ejus gra-
tia, qui habet flatum hominis in manu sua,
quique est nostræ dator & moderator vi-
tae, qui etiam dona sua persæpe indignis &
non merentibus tribuere consuevit. Hanc
gratiam utique in omnibus & in singulis vos
amare certissimum est, quia & ipse plenus
estis, ut pote qui secundum Apostolum pri-
mitias spiritus abundantius exhaustis. Ce-
terum quod dixistis velle vos me esse vobis-
cum, me miserum, cui nec contigit vos id
velle dum adhuc calidus medullas sanguis
alebat, solideque suo stabant fanguine vires.
Nunc longo senio putre corpus & succeden-
tibus sibi morbis membra debilia hoc mihi
exoptabile bonum invident. Essem cer-
te, essem apud vos, assisterem, inhærerem,
erudirer allogrio, firmarer exemplo, be-
neditionibus sacrarer. Verum quia id non
licet, ago quod possum, vos noctibus, vos

gios Aurifiodorensis S. Germani monachus, ex prima nominis
intera designauit, quem hujus epistole auctorem fuisse nullus
debito; id enim facis superque indicat sub finem his verbis:
Fratres & domini mei vestri fidelissimi & devotissimi orato-
res, omnis felicis B. Germani congregatosterna vobis pra-
mia exoriant.

dicibus memoria, desiderio tenendo & spirituali intuitu afflue contemplando. Sane quod professi estis non posse vos non dolere pro miseriis Christicolarum, quas nostris meritis exigentibus patimur, scio, pater sanctissime, esse verissimum. Quod enim pacem omnium dixerim, vos vel praeципuum vel solum esse constat, qui pro calamitatibus sancte Dei ecclesie ingemiscitis, cuius filios videtis gravissimis cladibus atteri, & divinae ultionis jam destricto jam cervicibus imminent gladio feriti. Quodque doloris vestri pondus exaggerat, cernitis nonnullos Dei potentia in superbiam abuti, & non solum suorum nullam peccatorum agere penitentiam, verum etiam inter ipsa flagella deteriores, dum Dei bonitatis divitias contemnunt, thesaurizant fibi iram in die irae & revelationis justi judicii Dei, de qualibus per prophetam dicitur: *Impins cum in profundum venerit iniquitatum contemnit.* Et Apostolus: *Ut implent, inquit, peccata sua semper.* Iuste ergo talibus superducitur ira Dei, ut nullam mereantur misericordiam, sed pereant in eternum. Nam electis flagella non abiato, sed a proprio Deo irrogantur. Quia per illa quasi per ignem purgantur, & excoquuntur in eis omnis vitorum rubigo. Ergo flagellis Dei alii emendantur, alii exercentur, alii puniuntur, fitque miro & inefabili modo, ut aliquando mali ab irato Deo tolerentur, justi vero a proprio flagellentur. Iti permittuntur ad tempus floreare, ut in seculum saeculi intereant; illi temporaliter affliguntur, ut in perpetuum gaudeant. Cum hæc ita sit, oportet vos, ter beatissime patre, venerari & ammirari judicia Dei, quæ aliquando occulta sunt, semper autem justa, & non nimis dolere de his quæ ad bonorum correctionem, vel ad malorum constat fieri iustissimam damnationem. Num enim aliquid novi contigit? Ufisatissima summa, & communis generis humani deploranda querela. Et ne longius ad multa proflua, B. Gregorius in ultima parte Ezechielis propheta hæc ipsa deplorat dicens: » Nostra tribulationes excreverunt, undique gladiis circumfusi sumus, undique imminens mortis periculum timemus. Et post pauca: » Quid igitur restat, nisi inter flagella, quæ ex nostris iniquitatibus patimur, cum la- crimis gratias agamus? » & cetera quæ doctor egregius lugubriter deplorando persequitur. Ipse autor salutis nostræ non nobis prospera, sed adversa promisit dicens: In mundo pressuram habebitis. Sed continuo consternatos ac pavidos consolati dignatus est dicens: *Confidite, ego vici mundum.* Beatus pater Augustinus scribens ad quemdam episcopum; ruinam suæ civitatis plus justo dolentem, inter cetera dixit: » Non est magnus qui magnum putat, quod corrunt lapides & moriuntur mortales. » Bitem Gregorius ad hujus vita contemptum

A nos provocans, » absit, inquit, ut de mundi perturbationibus lugeant, qui & aliam vitam esse credunt, & ad hanc per meritorum aspirant. » De mundi enim fine lugere eorum est, qui in ejus amore radices cordis plantaverunt, & aliam vitam aut esse nesciunt aut non amant. Et cum dicat Apostolus, *quicumque voluerit amicus esse hujus saeculi, inimicus Dei constituitur,* qui de mundi persecutionibus dolore concutitur, inimicus Dei convincitur. Quæ igitur ratio est, B. ut vir sapiens de mundi persecutionibus lugeat, quem finiri ipsis suis percussionibus non ignorat? Scio me forte improbum, quod sic audacter vel fortassis irreverenter loquar cum Domino meo, nulla subserviente verecundia, & quasi velim consolari cum in quo est, auctore Deo, consolationis & sapientiae plenitudo. Sed dabitis, spero, veniam obedientia, quæ me facit tentare quod nequo, nec arrogantiæ depurabitis impossibilita me presumisse, sed potius devotioni. Inter hæc vcl maxime iustificis, ut aciem mentis ad ultimam Ezechielis prophetae convertem, & quid sibi velit quod de Gog & Magog, aliisque gentibus cum eis congregatis sermo propheticus describit diligentius investigarem. Ac primum dicendum opinionem quæ in numeros tam in vestra quam in nostra regione pervasis, frivolam esse, & nihil verum se habere, qua puratur. Deo odibilis gens Hungrorum esse Gog & Magog, ceteraque gentes quæ cum eis ascribuntur. Propter hoc maxime quod dicitur: *a lateribus Aquilonis venies & post dies multos visitaberis, in novissimo annorum venies ad terram que eversa est gladio.* Dicunt enim non esse novissimum saeculi, tempus sinequo immobile mundi, & idcirco Gog & Magog esse Hungros, qui numquam ante auditi sunt, sed modo in novissimo temporum apparuerunt. Sed considerandum attentius quæ gentes cum eis ventura dicantur. *Fili hominis, pone faciem tuam contra Gog & Magog principem capitum, Mosoch & Tubal.* Et paucis post: *Perse & Libies cum eis omnes saeculi & galeazi. Gomer &c. dominus Thogorma, &c.* Si ergo Hungri sunt Gog & Magog, ubi sunt gentes istæ, quæ cum eis venire dicuntur? Nam Mosoch ipsi sunt Cappadociæ secundum Josephum, Tubal Hispani sive Hispani, vel secundum Hebreos Itali. Persæ & Libies notissimæ gentes Persarum & Æthiopum; Gomer Galatha, Gallograeci vocamus, Thogorma Friges Sabei, quos in sequentibus commemorat Arabes. De Dan Carthaginenses, Tarsis Cilices siue maritimæ negotiatoræ. Ubi ergo hæc gentes sunt cum Hungris, quorum nomina saltem aut regiones ignorant? Quod vero sagittas & arcum arripere, & in sequentibus contos habere dicuntur, numquid soli Hungri hoc genere armaturæ utilintur? Pene enim omnes gentes Orientales & Australes, plu-

res etiam aliae nationes in hoc armaturæ gerentes confidunt. Sed & Philistæ sagittis plurimum valuisse leguntur. Legimus quia Saul vulneratus est a sagittariis, & de David legimus, quia rex factus præcepit ut docearent filios Iuda arcum, ut eodem genere prælii cum Philistais discenter decertare. Judæi & quidam nostrorum judaizantes computant Gog & Magog gentes esse Scyticas, Iミニanes & innumerabiles, quæ trans Caucasum montem & Meoticam paludem juxta Caspium mare, ad Indianum usque tendantur, eas post mille annorum tempus putant a diabolo commovendas, ut veniant in terram Israel & regnent contra sanctos multis fecum gentibus congregatis. De quibus etiam in Apocalypsi Johannis dicitur: *Cum finiuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, & egredietur ut seducat gentes in quatuor angulis terre Gog & Magog, &c.* Cum ergo liber iste Apocalypsis id est revelationis titulo prænotetur, quis dubitet totum esse mysticum, revelatione, hoc est expositione indigere: Itaque Gog & Magog, non gentes aliqua corporaliter intelligendæ sunt, sed his nominibus immanissima persecutio hæreticorum designatur, qui contra civitatem Dei, id est ecclesiæ sanctam, diabolo instigante, consurrexerunt de angulis & cœnervis errorum. Hi sunt anguli juxta quos meretrix sedet, quæ adolescentes, hoc est stultos quoque per plateas, id est per latam & spatiösam viam qua dicit ad mortem transcuntes decipere festinat. In evangelio quoque reprehenduntur Pharisæi, quod orient in angulis platearum, ut videantur ab hominibus, & receptum mercedem suam. Gog autem teatum, Magog de teuto interprætatur, & Gog quidem heresiarchas, id est principes hæresum, Magog vero a Gog deductum nomen eorum sequaces & adjutores intelligimus. Gog ergo, id est teatum, & Magog id est de teeto sunt hæretici magistri cum sequacibus suis in sublimi teeto superbiæ stantes, & falsi nominis scientia gloriantes, de quibus Isaías sub increpatione dicit: *Quid tibi quoque est, quia ascendisti & tu in tecta urbs plena civitas exultans? Quia quia a B. Hieronymo exposita sunt, & brevitas epistola plura de his dicere non permittit, ad nostri temporis Gog & Magog, ad Hungros scilicet veniamus, ut quæ ista gens esse possit, quodve solum incolat invenimus. In nullis enim historiis legimus hujus monstriferæ nationis nomen. Et certe nulla est in mundo regio mediterranea, nulla media via, nullæ mediae insulæ, quas potestas Romana non adierit. Qui proferendi nominis curiosissima indagatione ultimam omnium insularum Filetam probant, quod insulam sub ipsa perusta plaga positam, ipsosque hyperboreas ultra polum nostrum feliciter viventes investigare labore, maximo*

A etiam cum vita periculo studuerunt. Quorum industria probatum est oceanum ex omni parte mundi esse navigabilem. Cum igitur omnes regiones cognoverint, & ad notitiam sequentium faculorum scribendo transmisserint; cur hanc Hungrorum gentem solam prætermisserunt, & æterno silentio dannantes nescire voluerunt. Potest aliquis dicere aliud nomen hujus gentis aliquando fuisse, & temporis vetustate mutatum, sicut solent mutari urbium vel fluminum seu locorum nomina. Nam Tiberis quondam Albula dicebatur, unde Virgilius: *amisit vetus Albula nomen.* Et Italia prius Saturnia dicebatur, sicut idem poeta: *& nomen posuit Saturnia tellus.* Sic ergo & hac natio forte alterius nominis in historiis habetur, & propter mutationem nomen quægens sit non recognoscitur. Referam quid primum audieram a majoribus. Cum excracione hujus gentis nomen apud nos auditum est, sive illud historia, sive sit fabula. Fames immanissima quondam omnem Pannoniam, Histriam quoque & Illiriam ac vicinas gentes invasit, cùmque jam strages vulgi catervatim fieret, principes regionum illarum ex consilio decreverunt, ut numerarentur singulæ donus, & ex singulis dominibus tot homines a dominis recinerentur, quot se viderent a famis periculo posse salvare. Cetera vero multitudo innumerabilis diversi sexus diversaque ætatis abdicata est, & projecta in desertis regionibus & ignoris, interminantibus his qui eos ducebant dedituros se morri quicunque ex his reverti voluissent. Illi vero a suis tam crudeliter derelicti, diu per vastas solitudines vagantes, tandem intraverunt Meotides paludes, ibique majore illius multitudinis parte fame consumta, pauci qui robustiores erant, & ingenio strenui, creperunt infisteric venationi, quoniam regio illa feris, avibus, & piscibus fertilissima est; & captarum ferarum carnibus alebantur, pellibus regebantur. Tali modo innumerabilis eorum crevit exercitus, & a fame quam patiebantur Hungri vocati sunt. Freti ergo innumera multitudo, loca inculta & horrida relinquentes, vicinarum primo gentium terras invaserunt, summam virium statuerunt in exercitatione sagittarum, quam artem ex necessitate didicerant, cum miseram in desertis degerent vitam. Nunc justa Dei iudicio in nostris grassantur cervicibus; & ubique intolerabilis eos formido precurrit, Deo se per talia hominum monstra ulciscente de nobis, qui ipsis gratiam cognoscentes, non sicut Deum glorificavimus aut gratias egimus, sed elegimus servire avaritiam, quam idolorum servitatem definit Apostolus, & a libertate qua Christus nos liberavit, denum nos captivari & durissimi peccatorum carnis mala patienter astringi permisimus. Verumtamen non in perpetuum irasceretur

Dominus, neque in aeternum comminabitur. Recordabitur misericordia sua, nec sine vacari triumphum passionis quam sustinuit pro nobis, miserebitur peccantibus, aperiet sicut clementia ad se confugientibus. Salvabit sibi populum suum, & dabit gloriam nomini suo. Amen. Hac sunt, ô ter beatissime & ipsa gratiosior luce, quæ vobis præcipientibus scribere potuimus, quæ possumus ut benigne suscipere, & congenita vobis pietate corrigerem ac tueri dignemini. Fratres & domini mei vestri fidelissimi & devotissimi oratores, omnis scilicet beatissimi Germani congregatio aeterna vobis praemia exorant & omnino modas mercedes referunt pro beneficiis sibi a* nobis collatis, qui quantum vobis fideles sint, testes sunt orationes, quas pro vobis fundunt noctu & interdiu privatum & publice. Peculiarem vestrum servum E., nostrum dilectissimum fratrum & vestrae dominæ mansuetudini in quantum audeo commando. Scio enim quod multum vobis fidelis est, & si necesse fuerit, animam pro vobis ponere paratus sit. Omnipotens Dei gratia vos semper & ubique custodias, & sua misericordia circumvallet, provehat in prosperis, protegat in adversis, & post longa vita curricula summis sacerdotibus in caelesti gloria vos consociet, domine beatissime preful.

*f. a. vobis.

EPISTOLA II. R. AD EUMDEM.

Cur nulle dedicentur ecclesie in honorem sanctorum veteris testamenti.

*Ex eodem
m. s.*

PLACUIT beatitudini vestrae, pater sanctissime, requirere a nostra exiguitare, cur modo in orbe christiano non adificantur aut dedicentur ecclesiae in memoria vel nomine patriarcharum, vel prophetarum ceterorumque sanctorum, qui Domini & Salvatoris nostri adventum praecesserunt, sicut in beatorum apostolorum & martyrum, seu ceterorum sanctorum fieri solet. De qua re haec reddi ratio potest, quia perrari sunt ex antiquis patribus quorum natalitii dies memorie traditi sunt. Judai siquidem bonis omnibus invidentes, noluerunt dies transitus vel martyrii eorum commendare memoriam, ne eorum qui passi sunt gloria, illis qui eos occiderunt major fieret peracti sceleris pena, & istorum veneranda recordatio iniunctis effet illorum aeterna confusio. Sed nihil hoc agentes perfecerunt, quia quibus singulari dies subtrahiti sunt per oblivionem, omne tempus tribuitur per honorem. Nam etsi nescimus quando passi sunt martyres, tamen quia martyres fuerunt novimus. Inter ea eorum reliquias aut impossibile aut difficile est reperire, sine quibus templum adificari aut consecrari moris non est. Quia ergo innumeri sunt sanctorum patrum quorum nata-

litii dics ignorantur, quorumque reliquiarium non reperitur, paucissimi vero quorum dies mortis vel passionis scitur, siccirco nulli eorum memorias celebrari vel tempora construi contingit, istorum paucitate intra illorum multititudinem delitescente. Inter haec sciendum quia in veteri testamento post tabernaculum a Moysè in deserto perfectum juxta exemplar sibi divinitus ostendit unum fuit templum a Salomone construendum, nec præter illud alicubi hostias immolari licitum erat. Quæ omnia tunc in figura erant, cum neicum tempus venerat extruendæ aræ, in qua singularis Agnus immolatus typicus hostiis finit imponeret, atque in se cuncta quæ illo tempore incenarrabilibus mysteriis adumbrabantur impleta doceret. Abolis erog veteris legis sacramentis, sanctorum quoque memoria qui illo tempore fuerunt, qui que ipsa tam vocibus quam actibus prætulerunt syambola futurorum iure quantum ad cultum celebrare pertinet, subsedit, ut nec in ecclesia sub eorum nominibus precies fundantur, nec facella construantur. Nunc autem sublati velamine figurarum, & veritatis lucce revelata, per totum mundum ubique gentium construuntur, & dedicantur ecclesiae in sanctorum nominibus, ad laudem & gloriam nominis ejus qui mirabilis est in sanctis suis, donec perveniamus ad illud unum & singulare templum, regni scilicet caelestis ingressum, post quod non erunt multa tempora, sed unum templum, & dicetur: *In ecclesiis benedicite Deo*, quia una erit ecclesia ex decem sanctis angelis & hominibus congregata, & tunc erit Deus omnia in omnibus. Hoc est illud templum, haec illa aræ, in terque duo legitur Zacharias interfectus fuisse. Ait enim à sanguine Abel justi, &c. Abel qui iuctus vel vapor interpretatur sanctos designat, qui Domini passionem præcesserunt. Zacharias vero qui in memoria Domini, vel memorans Domini dicitur, eos designat qui passi sunt vel pacienter a passione Domini usque ad finem seculi. Erbene inter templum & altare occisus dicitur, & intra aranum dominica passionis & ingressum regni caelestis multitudo omnium sanctorum pro Christo patietur, donec regnum Dei manifestetur.

PRÆCEPTUM DOMNI ARNOLFI
regis.

*Suestram abbatiam Santimonialium Sig-
nando presbytero concedit.*

IN nomine sanctæ & individuae Trinitatis anno ^{Arco} _{Ecclesie} _{Regni}
ARNOFUS divina præordinante clementia rex. Oportet igitur, ut quia quodammodo ceteris prelati sumus mortalibus, hi qui nostro fideliter parent imperio, nostram sibi sentiant usquequaque suffragari

clementiam. Quapropter omnium sanctarum A Dei ecclesiae praesentium scilicet & futurorum patet factus agnitioni, qualiter nos divino afflato insinatu, ac pro bona voluntate merito, devotissimaque servitutis studio, cuidam fideli presbytero nostro Siginando videlicet illustri artifici quamdam abbatiam in Masalante consistentem, quae vulgari vocabulo Suestra (a) nuncupatur, ubi sancte moniales feminæ divinum subministrant officium, cum omnibus appendicibus suis in proprietatem concessimus, cum ecclesiis, cellulis, curtibus, casis, aliisque adiunctis, B familiis ac mancipiis utriusque sexus, campis, agris, pratis, vineis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, molinis, pescationibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, terris cultis & incultis, quæstis & inquisitis, mobilibus & immobilibus, & universis justis ad prefatsum locum respicientibus in quibuslibet terminis vel pagorum finibus sitis. Hæc quoque omnia de nostro jure in jus & dominationem jam fati Siginandi per hoc nostræ auctoritatæ præceptum dedimus atque tradidimus, ea videlicet ratione, ut deinceps omni tempore prælibatam abbatiam secure cum omnibus ad se pertinentibus habeat, teneat, atque possideat. Et ad quemcumque sacro-sanctum locum eligerit pro aeterna divæ memoria avi nostri Hlu- Dovici regis & genitoris nostri Karlo- Manni elemosyna, pro nostræ etiam salutis retributione, suæque animæ remedio perpetuo confitenda propriæ commoditatibus sua complacitatione per eam affecta potenter contradar, nullo unquam successore nostro irrumpente neque immurante, sed Deo opitulante hæc donatio nostra semper stabilis & inconcessa persistat, nostri munimini auctoritate solidata. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ, inviolabilem in Dei nomine per omnia volventis mundi curricula obtineat stabilitatem, manu nostra subitus eam roborantes anulo nostro insigniri jussimus.

*Signum domini ARNOLFI largissimi regis.
ENGILBERO notariis ad vicem THEOT-
MARI archicapellani recognovi.*

Data VII. calendas Martii anno Domini- nicae Incarnationis DCCCXCI. indictione E VIII. anno vero regni domni Arnolfi regis IIII.

Actum Regenesburg in Dei nomine felicititer. Amen.

(a) Suestrensem abbatiam in ducatu Juliacensi dieceesis Leonensis primum concessam fuisse S. Vvillibodo pro monachis probat Pipini regis diploma a nobis supra relatum. Nunc vero est nobilium canonicarum collegium.

(b) Cum nullus hic abbas compareat, datum videtur istud præceptum, sede vacante, per spontaneam Faraberti abbatis dimissionem, ut libere ad abbatis electionem fratres procedere possent.

PRÆCEPTUM ARNOLFI REGIS.

*De emunitate vel electione abbatis
Prumienfis.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

Anno 891.
Ex cartario
Prumienfis.

ARNOLFUS divina favente clementia rex. Si erga loca divinis cultibus mancipata cu- ram gerimus, parentumque nostrorum sta- tuta non solum confirmamus, verum etiam augmentare satagimus, pro aeterno mercede incremento id nobis profuturum esse liquido credimus. Quapropter omnibus sanctæ Dei ecclesiae fidelibus praesentibus & futuris agnatum esse volumus, quoniam re- ligiosi Prumienfis cœnobii (b) fratres, quod etiam divæ memorie PIPPINUS rex proavus scilicet noster, in honore S. Salvatoris a fundamentis construxit, primisque ad laudem ejus sub regulari disciplina regen- dum esse instituit, quoddam sua auctorita- tis præceptum pro ejusdem cœnobii stabi- litate conscriptum obtutibus nostris attule- runt, deprecantes ut hoc nostræ dignita- tis auctoritate denuo roboraremus. Quorum itaque votis rationabilibus pro cœlestis pa- triæ ingolatu libenter annuentes, propositi- que sui constantiam in divinis officiis in- defessam fore cognoscentes, decrevimus ita fieri, & jussimus hoc præsens munimini nostri exinde scribi præceptum, per quod tam idem sacro-sanctum monasterium, quamque omnes in eo regulariter Domino famulantes, juxta illius præcepti testifica- tiones, & jam fati glorioſi principis decre- tum, non minori scilicet providentiaz cura sub nostræ defensionis tenore deinceps D omni tempore cum tranquillitate consistere volumus, ita ut nullus omnino successor noster, nec cuiuslibet ordinis persona, ne- que judicaria potestas ulla contra hoc no- stræ tuitionis decretum temeraria præsum- tione quiddam dispendi vel incommodita- tis ingerere præsumat; sed licet eis in om- nibus quæ superna prædestinatione, ejusdem beatissimi proavi nostri constitutione, tam in privilegiis inter se abbatem eligendi, quamque in eternis ad ipsius loci luminaria fratribusque stipendia collatis universis, pro- ut in eodem domni Pippini regis præcepto, vel etiam in aliis hujuscemodi antecessorum nostrorum editis, inscriptionibusque illuc traditis continetur, aeternaliter potiri, ac sub nostræ protectionis tutamine, & mundibur- dio quiete persistere. Deique misericordiam pro nobis artemus exorare. Et ut hæc liberalitatis nostræ instituto firmiorem in Dei nomine per omnia futura tempora obtineat F stabilitatem, manu nostra subter eam fir- maximus, anuloque nostro sigillari jussimus.

Signum domini ARNULFI invictissimi regis †

ENGILPERO notarius ad vicem D 10 T-A
MARI archicancellarii recognovit.
Data calendis Octobris anno Domini
DCCXCII. indictione VIII. anno IV. regni
domini ARNOLFI serenissimi regis.
Actum Trajetto tempore regiae sessionis
in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM FORMOSI PAPÆ,
Servo-Dei episcopo Gerundensi
concessum.

*Omnes ecclesie Gerundensis possessiones
confirmat.*

Anno 892.
Ex ms. Col.
berino.
[4]

FORMOSUS episcopus servus servorum
Dei, reverendissimo & sanctissimo (a)
SERVO-DEI sanctæ Gerundensis ecclesiæ
episcopo & per te in eadem venerabili eccle-
sia in perpetuum.

Sicut per donum Spiritus-sancti beatorum
apostolorum principi Petro, & cœlestis re-
gni clavigero, ligandi atque solvendi ab ipso
Domino tradita est potestas, evangelica sub-
sequente sectione, qua ita inter cetera ait:
*Tu es Petrus, & super hanc petram adificabo
ecclesiam meam, & tibi &c. ita fides aposto-
lica, canonica, legalique auctoritate sus-
fulta, omnibus ecclesiis Dei per universum
orbem diffusa suffragia & iusta postulatio-
nis subsidia ut præbeat, tam divini quam
humani juris ratio postulat. Igitur veniens,
jam dictæ SERVE-DEI venerabilis episcopo,
causa orationis ad eorum sacratissima apo-
stolorum limina, suggestisti nobis, quatenus
hujus apostolicae nostræ confirmationis
privilegio confirmare deberemus omnes res
mobiles ejusdem Gerundensis ecclesiæ in
honorem sanctæ Dei genitricis & semper
virginis Mariæ, Domina nostræ, ubi B. Felix
Christi martyr corpore quiescit, hoc est do-
mos, plebes, cellas, ecclesiæ, villas & in-
sulas, Majoricam scilicet & Minoricam, seu
curtes, parrochias, terras, vineas, prata,
silvas, una cum * familiis utriusque sexus,
cum omnibus adjacentiis, qua a piis impe-
ratoribus, regibus, vel ab aliis Deum ti-
mentibus in eadem Gerundensi ecclesia col-
lata sunt, sicut ipse nunc usque legali ordi-
nre tenere videris: unde salubribus peti-
tionibus tuis inclinati decernimus, & a
præsenti decima indictione per hoc aposto-
licum nostrum privilegium roboramus,
confirmamus, & in perpetuum stabilimus,
&c.*

* f. fami-
liis.

(a) Ejus electionem anno 888. factam edidimus tomo I.
Anecdotorum pagina 52.

PRIVILEGIUM ARNULFI REGIS
pro S. Maximino.

*Ad victimum & vestitum fratrum amplissimam
donationem facit.*

Anno 892.
Ex cartas
Treviri
S. Maxi-
mini.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinita-
tis ARNOLFUS divina prædestinante cle-
mencia rex. Si servorum Dei petitionibus
pie annuimus, & ea quæ pro utilitatis suæ
commode suggererint usque ad effectum
perducerimus, id nobis ad æternæ vitæ
præmia feliciter promerenda profuturum
esse liquido credimus. Unde noverit om-
nium fidelium nostrorum, præsentium sci-
licet ac futurorum indultria, quia HATHO
venerabilis ac dilectus archiepiscopus noster
piò monitu postulavit clementiam nostram,
ut collegio fratrum in monasterio S. Maximini
Treviri construendo Domino dicac nocte
famulantium, loca subnorata specialiter ad
sua victimalia concederemus. Cujus justam
petitionem libenter implentes, hæc loca
illis ad suam peculiaritatem perpetualiter
habenda, ut ex his victimæ & habitum con-
sequantur, pro nostræ animæ absolutione
concessimus, hoc est Apula, Aernesheim,
Brichina, Holzhusa, in Moguntia una ca-
pella, Tionenheim, Rivanacha, Loabia,
Decima, Cannis, Alfoncia, Embilado,
Tavena, Bessiacio, Burnacha, Matribef-
thorff, Fuliria, Eberlinga, Borflat, Me-
roldivilla, Marsc, Wimari ecclesia, Cru-
fta, Seranna cum omnibus abbatiæ S. Maxi-
mini salicis decimationibus, quas conce-
dimus in usus hospitium, peregrinorum &
pauperum. Jussimus quoque hoc præsens
præceptum inde conscribi, per quod de-
cernimus atque firmissime.....ut ipsi fratres
prælibata loca cum omnibus pertinentiis
sub eorum cura teneant, atque securæ &
quiete juxta suum arbitrium illis potiantur,
& nec nobis, neque illi qui abbatiam re-
nuerit aliquod servitium impendant, excep-
to hoc quod more solito benedictionem
suam illi offerant, qui monasterio præsit,
potestatemque teneant super ipsas res suum
E præpositum specialiter constitutere, cumque
pari modo si bene officium præpositurae suæ
non expletat degradare. Et ut hoc præcep-
tum nostro muninre roboratum perpe-
tualiter firmum & stabile perseveret, manu
nostra illud firmavimus, anuloque nostro
confignari præcipimus.

Signum domini ARNOLFI glorioissimi
regis.

ENGILPERO notarius ad vicem D 10 T-A
MARI archicancellarii recognovit.

F Data III. idus Februarii anno Dominica
Incarnationis DCCXCII. indictione XI.
anno vero VI. domini Arnolfi serenissimi
regis.

Actum

Actum Ingelheim curte regali in Dei A nus rex ARNOLFUS cuidam eximiarum artium presbytero Siginando monasterium nuncupante Suestra , cum universis ad illud accidentibus , in jus proprium largiflua munificentia sua , necnon & ejusdem jam faci presbyteri Siginandi gratificis servitiis ad hoc eum incitantibus , firmissime donavit.

PRÆCEPTUM ODONIS REGIS
Francorum.

*Ad deprecationem Roberti fratribus sui Ebolo
fidiis suo donationem facit*

anno 893.
Cartario
Maximi. **I**N nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI , Odo clementia Dei rex. Si fidelium nostrorum petitionibus auctem celitudinis nostræ accommodamus , eorum animos nostris utilitatibus & reipublice necessitatibus reddimus promptiores. Quocirca omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus & nostris , præsentibus scilicet atque futuris , notum esse volumus , quoniam placuit serenitati nostræ ad deprecationem ROTBERTI fratris nostri illustris comitis & marchionis , quemdam alterum fidelem nostrum nomine E B O L U M de rebus nostræ proprietatis honorare & sublimare. Quæ siquidem res sunt sitæ in comitatu Turonicensi , vocabulo Votinus , quæ olim per negligientiam cuiusdam eas possidentis in hiscum sunt versæ , & est mansus unus. Has itaque prædictas res cum mancipiis , vineis , campis , pratis , silvis , aquis , aquarumve decursibus , exitibus & regressibus , jam dicto Ebolo & infantibus ejus , omnique posteritati illius , regio more largimur , & ad habendum concedimus , ea ratione ut abhinc ex his , sicut ex reliquis sue proprietatis rebus libero in faciendo potiatur arbitrio. Ut autem hujus nostræ largitionis concessio plenior em in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem , manus roboratione eam subscriptentes anuli nostri impressione iussumus insigniri.

Signum ODONIS gloriosissimi regis.

ARNULFUS notarius ad vicem ADALGARI recognovi.

Data idus Octobris anno VI. regnante ODONE gloriosissimo rege.

Actum apud S. Dionysium in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM ZUENTIPOLDI
regis de Socstra.

Suestrense monasterium Prumensem monasterio confirmat.

anno 893.
Cartario
Maximi. **I**N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis ZUENTIPOLDUS divino nutu rex. Antecessorum nostrorum regum Deo devote militantium , quantum Dominus posse suggerere dignabitur , justis fideliis nostrorum desideriis parendo , sequi vestigia inhiamus. Quapropter sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque fideliis industria non ignoratum habeatur , quia serenissimus genitor noster dom.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

accidentibus , in jus proprium largiflua munificentia sua , necnon & ejusdem jam faci presbyteri Siginandi gratificis servitiis ad hoc eum incitantibus , firmissime donavit. Postea vero dictus Siginandus presbyter dominum regem magnum ARNOLFUM deprecatus est , ut ipse manu sua propria hoc ipsum quod sibi tradidit præscriptum monasterium ad Deo acceptissimum locum Prumiensem , ubi instanter congregatio ad Deum sedula ac sacratissima precamina dirigit , tribuendo firmaret. Cujus rogationi ipse clementissimus rex nullatenus contrarium se existere dignum percepit , ac uti petiit , ita pie perfecit. Nos autem ut regnum adepti sumus , archiepiscopi (a) RATBODI salubri imploratione , quia utilia quæque & proficia nobis regnoque nostro jugiter meditatur , quatenus dominus rex genitor noster ARNOLFUS hoc monasterium primitus prædicto Siginando presbytero tradidit , postea quoque ejus petitione precario more ad Prumiensem ecclesiam delegavit , sic nos ut in perpetuum inviolabiliter persistat a die præsenti firmamus , quippe ut ante scriptum monasterium & preceptionem quam per hoc condixit ad vitæ sua tempora teneat & possideat , nullo contradicente ; & postquam ab hoc sæculo decesserit , præscriptum monasterium Soestra , & cum eo reconciliata cum omni modo ratione ad saepdictum locum Prumiensis ecclesia redeant. Et ut hæc nostra auctoritatis firmitas inconsulta & inviolabilis perpetualiter constat , manu nostra subtus scribentes & corroborantes anulo nostro insigniri iussimus.

Signum ZUENTIPOLDI invictissimi regis.

EGILBERTUS notarius ad vicem RATBODI archicancellarii recognovi.

Data nonas Junii anno Incarnationis Domini DCCCXCV. indictione XIII. anno I. domini ZUENTIPOLDI regis.

Actum apud monasterium S. Goaris confessoris in Dei nomine feliciter. Amen.

FUNDATIO ECCLESIAE SEU
capellæ de Lindiche , ejusque concessio
facta monasterio S. Maximini.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Quoniam honestum hoc unicuique in hac vita posito esse videtur , ut fidei vel caritatis officiis se quibuscumque potest commendare conetur , ut & ipse econtra mutua recompensatione beneficiorum donetur. Idcirco ego ROTGERUS mediante amicitia fidelitate , adiut monachos sancto Maximino Christi confessori deservientes , supplicans

Anno 896.
Ex mf. S.
Maximi.

(a) Trevirensis , prius abbas de Medio lacu , de quo vide , libet , hilti , Trevirensi Spicilegi tom. II.

pietatis eorum benevolentia, ut infra paro- A
chiam eorum, ad ecclesiam S. Michaelis in villa *Mariisch* appendente, in mea possessione, consensu eorum, in villa *Lindiche* ecclesiam construere liceret. Qui meæ petitioni assensum præbentes, capellam ibi fieri permisérunt; sed & ope qua poterant, vel familiâ sua ut perficeretur, fideliter adjuverunt. Illa igitur peracta, apud dominum RATHBODUM archiepiscopum, consensu prædictorum monachorum, ut dedicaretur obtinui. Quasdam etiam decimationes prædictæ parochiæ ad ecclesiam S. Michaelis pertinentes in eadem videlicet villa *Lindiche* nominata, & in *Rekrode** & in *Scoz*, * & in novalibus terris noviter extirpati, ut ad eamdem terram appendices fierent ab eisdem monachis impetravi. Sed & decimas illarum possessionum, quas habere vixit in * *Riegelande* & in *Reddingen*, vél * *Hochschelb*, illuc nihilominus determinavi. Dimidium quoque mansum in eadem villâ vel alia quatuor jugera inter prata & arabilē terram, & in *Hochschelb* jugera duo; & in *Michelberg* mansum unum, de mea proprietate illuc pro dotalibus contradidi. Mancipia quoque eidem capella famulatura, Madalopen videlicet & uxorem ejus *Sclivif*, & Brunigum dedi. Ea siquidem ratione, ut dedicaretur obtinui, ut presbyter sancto Michaeli deserviens, illam semper capellam habeat, & præscriptis omnibus nullo contradicente fruatur, nec anterior vel antiquior determinatio sancti videlicet Michaelis ob hoc mutilari videatur. Quia vero præscripti monachi tam prompta voluntate meis precibus annuerunt, ne velut ingratius beneficii mihi ab illis collati esse videar, eamdem capellam sancto confessori Christi Maximino, qui in suburbio Trevirensis civitatis requiescit, cum omnibus appenditiis & utilitatibus suis in perpetuam tradò possessionem, ea tamen conditione, ut usque ad obitum meum vel uxoris meæ *Anastasia*, sub jure nostro nullo contradicente persistat, postea vero monachorum utilitati pro remedio & absolutione animarum nostrarum iure legitimo cum omni bono illius villæ cedat & teneant, possideant; & ut melius potuerint suis eam viribus adjungant. Et ut hæc nostra traditio inviolabilis & fixa permaneat, hanc cartulam fieri rogavimus. Si vero aliquis, quod abit, hanc traditionem infringere tentaverit, iram Dei incurrit, & ad æxarum regium xxx. libras auri coactus solvat. Acta est hæc traditio anno Dominiæ Incarnationis DCCXCVI. regnante LUDOVICO rege.

* Rode.

* Schofz.

* Reuland
apud Fitch-
bach, vel
Roßlingen.

* Hec-
scher.

PRÆCEPTUM ZUENDE BOLDI

regis pro S. Maximino.

Confirmat factam à patre suo Arnulfo donationem.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis ZWENTEBOLCHUS divina ordinante clementia rex. Quanto propensius divina laudis cultum exequimur, ejusque præcōnia unanimi fratrum collegio stabilitate, & transitorii lucris augere studemus, tanto

B Domini clementiam & regnum nobis exaltus commissum latius diffundere, ac diutinis temporibus sanitatem nostram protelare, & ad extremum æternæ nos insekerare felicitati procudubio confidimus. Quapropter omnibus sanctæ Dei ecclesiæ nostris que fidelibus præsentibus & futuris notum esse volumus, quia nos ob interventionem venerabilissimi archiepiscopi nostri RATHBOEI, monachis in monasterio S. Maximini penes utrem collocato supernæ servituti invigilantibus loca subnotata, quæ eis piissimus genitor noster dominus imperator ARNOLFUS suo deputatus præcepto, in perpetuos usus concessimus, id est Appula &c. m. suprap. 220. in præcepto Arnulfi. Jussimus autem hoc præceptum nostra auctoritatibz inde conscribi, per quod volumus & firmaret jubemus, ut deinceps per decurrentia secula ipsa congregatio monachorum memorata loca habeat, teneat, atque nemine inquietante, vel molestantia quamlibet ingerente possideat, nullique illius abbatie dominorum quidquam servitii impendat ex præscriptis rebus, nisi solummodo nobis ac successoribus nostris regibus, sub nostra semper, non sub alterius ullius uitione, quiete Domino serviens, & pro nostris ac generosissimæ conjugis nostræ VODA, sed & omnium prædecessorum nostrorum regum, nostrorum scilicet parentum commissis sedilio orans. Habeant etiam illi potestatem ex ipsis quem super se præpositum eligere velint, ipsumque si postmodum indignus habebitur, rationabiliter deponere, in omnibus nostro freti munimine. Et ut hoc ntelius credatur, hoc nostræ jussionis præceptum manu nostra subitus roborantes, anulo nostro assignari jussimus.

E Signum ZUENTEBOLCHI glorioissimi regis.

GILBERTUS concellarius ad vicem HERIMANNI archicapellani recognovit.

Data idus Junii anno incarnationis Domini DCCXCVI. indictione XV. anno III. domini ZUENTEBOLCHI regis.

Actum in villa Herolvesheim dicta feliciter. Amen.

Anno 847
Ex cartis
Trevirens
S. Maximi
ni.

PRÆCEPTUM ZUENTIPOLCHI
regis pro monasterio Prumensi.

Quedam ei prædia concedit, in villa Ton-
tendorp.

Anno 898.
Ex cartario
Prumensi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, ZUENTIPOLCHUS gratia Dei rex. Si ecclæsias Dei rebus variis quæ nobis a Deo collatæ sunt honoramus, credimus hoc ad augmentum cælestis præsentisque regni omnimodo pertinere. Ideoque noverit omnium sanctæ matris ecclesiæ nostrorumque fidelium industria, qualiter nos ad antecessorum nostrorum nostramque memoriā cuidam sacro loco ac venerabili vocabulo Prumia, quæm beatæ memoriae PIPPINUS in honorem Domini & Salvatoris mutidi JESU-CHRISTI & sanctæ Dei genitricis MARIE a fundamento construxit, quædam res proprietatis nostræ concessimus, atque in perpetuum transfundimus, quod est quidquid Hadabaldus in villa quæ vocatur Tontendorp habere videbatur cum omnibus illuc rite legitimeque aspiciuntibus ubicumque conjacent, & est in pago Eflinse in comitatu scilicet ALBUINI. Et ideo C hunc iusonis nostræ titulum fieri jussimus, per quem memoratas res sancto ac venerabili loco Prumia vocato in perpetuum jūs tradimus atque transfundimus, scilicet, ut diximus, Tontendorp cum omnibus sibi justè adhærentibus manfis, mancipiis utriusque sexus, ecclesiis, terris, agris, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, molendinis, pificationibus, viis & inviis, quæstis & inquirendis, quatenus illuc imperpetuum nullo ulterius inquietante pertineant. Quod si quipiam successorum nostrorum, vel qualiscumque persona D sit, quæ hanç auctoritatem infringere tentaverit, anathematis nisi respiccat vinculis ligatus hic & in æternum permaneat. Quod ut firmiori tradatur auctoritati, manu propria subter roborantes firmavimus, anulique nostri impressione per ceram diligenter cura jussimus insigniri.

Signum domini ZUENTIPOLCHI gloriofissimi regis †

WALTGERUS notarius ad vicem RATPODI archiepiscopi archiequecancellarii recognovit.

Data xvii. cal. Novemboris anno incarnationis Domini MCCCXCVIII. indictione secunda, anno vero piissimi Zuentipolchi regis IIII.

Aetum in villa quæ dicitur SUNCAR, in Dei nomine feciciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI ZUENTIPOL-

chi regis.

Super moneta & theloneo de Novo-
monasterio.

Anno 898.
Ex cartario
Prumensi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, ZUENTIPOLCHUS divina clementia rex. Si pro Domini nostri JESU-CHRISTI amore & sanctorum reverentia utilitatibus servorum Dei confulimus, & quiddam locis Deo dicatis conferimus beneficium, id nobis ad B regni supernō ritu concessi stabilitatem, & ad promerendam æternæ beatitudinis felicitatem, proculdubio credimus profuturum. Omnium ergo fidelium nostrorum praesentium & futurorum noverit solertia, quia nos ad (a) Novum-monasterium in pago Riwenerse situm venientes, cogitavimus ut [a] pro eleemosyna domini genitoris nostri, ac pro nostra, nostræque conjugis remuneratione, aliqua nostra liberalitatis munificentia illud augmentaretur. Statuimus itaque quatenus nostra nostrorum licentia in eodem loco mercatum habetur, & publica fiat moneta, & de theloneo ipsius mercati diuas partes ad beatum Chrysanthum & Dariam (b), quorū corpora ibidem quiescent perpetualiter concessimus. Unde & hos nostra mansuetudo apices fieri jussit, per quos enixius præcipiendo sanctimus, ut duæ partes thelonii, atque moneta, sicut dictum est, ad sanctum Chrysanthum & Dariam absque aliqua ullius repetitione, aut contradictione perenniter traditæ veniant, & in eorum jure & eorum ministrorum dispositione consistant. Et ut hæc nostra largitio[n]is auctoritas firmiorem in Dei nomine fintemus obtineat stabilitatis vigorem, manu propria subter eam firmavimus, & sigilli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum domini ZUENTIPOLCHI piissimi regis.

WALTGERUS notarius ad vicem RATPODI archiepiscopi archiequecancellarii recognovit.

Data idibus Novemboris anno dominice incarnationis MCCCXCVIII. anno vero domini Zuentipolchi gloriofissimi regis IIII. indictione II.

Aetum Treviris civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Novum illud monasterium, in quo depositæ sunt reliquæ SS. Chrysanti & Dariae, erat cella a Prumensi monasterio dependens; de qua Vandalbertus monachus in martyrologio

*Chrysanthum Dariamque novo quos misere Christi
Roma nunc vetatos summis Novas cella venustas,
Quam Rheni celis succedentes aquora fitos.*

(b) Eorum corpora a Marcvardo piissimo abbe Prumensi anno 844. translata fuere. Translationis acta habes faculq

IV. Benedictino parte i, pag. 611.

PRIVILEGIUM KAROLI SIMPLICIS
regis Francorum pro Elnonensi
monasterio.

Antiquas monasterii possessiones confirmat.

Anno 859.
Ex cartario
Elnonensi.

KAROLUS gratia Dei rex. Divinorum beneficiorum memores, inter alias preci-
puam religionis curam gerere, & ut no-
stris diebus reformatetur, confirmetur, atque
preficiat, prospicere desideramus. Ita enim
propitium Deum nobis credimus affuturum,
si cultus illius nostra industria incrementum
accipiat. Idecirco noverit omnium sancta Dei
ecclesiae fidelium ac nostrorum, praesentium
scilicet & futurorum foletia, quia ad pe-
titionem monachorum ex cenobio alii
præsulis Amandi, adiens serenitatem culmi-
nis nostri vir venerabilis FULCO Remorum
archiepiscopus nobis charissimus, praesenta-
vit obtutibus nostris quedam imperialia &
regalia prædecessorum nostrorum scripta,
per quæ eidem cenobio sua auctoritate qua-
dam ob respectum divini amoris noviter
contulerant, quedam vero ex antiquo col-
lata confirmaverant. Insuper & nostræ in-
notuit clementia privilegium tempore beati
Amandi a pontificibus illi loco collatum,
necnon & plura tam ex immunitatis quan-
tum ex præceptis regalibus, seu etiam cartis &
cessiobibus illi monasterio olim factis, in-
cendio & vastatione barbara deperisse.
Unde propter suspectas succedentium rec-
torum vel aliorum malorum hominum vo-
luntates, præfaci monachi per eundem ve-
nerabilem archiepiscopum devote nostram
postulaverunt serenitatem, quatinus de om-
nibus rebus olim prædicto cenobio vel re-
galis munificentia, vel honorum hominum
largitione, ad luminaria ecclesia, & ad spe-
ciales usus ipsorum delegatis & contradicatis,
quaque usque in præsentiarum absque ullius
contradictione quiete possidere videntur;
more prædecessorum nostrorum, nostræ au-
toritatis privilegium cis largiri dignaremur.
Nos autem eorum justam & necessariam con-
siderantes petitionem, libenter annuimus, &
a prædecessoribus nostris, sive a quibuscum-
que bonis hominibus collata & concessa con-
cedimus, & regalis auctoritatis præcepto
confirmamus. Haec vero sunt nomina de me-
noratis rebus. Ex largitione CHILDERICI
regis & CHUNECHILDIS reginae, quod &
PIPINUS rex & postea LUDOWICUS & LO-
TARIUS, sed & KAROLUS imperatores, præ-
ceptis suæ auctoritatis confirmaverunt. In
pago Laudunensi cella quæ vocatur Barisacus,
cum omnibus villulis ad se apicentibus,
& cum omni integritate ad se pertinente.
Ex largitione LUDOWICI imperatoris,
necnon & filii ejus avi nostri KAROLI im-

f. memorar-
tis.

peratoris hæc sunt. Ad sepulcrum sancti
Amandi Alanus, Neonitus, Bovingolo,
Nivelle; & in Barisiaco mansos III. & in
Diptiaco mansi LII., res quas Rhodo tra-
didit in villa Litfacas, & de Baliolo medie-
tas. In Viticonia mansionale unum, & in
Culbraco mansionale unum, cum omnibus ad
eadem pertinentibus, & pars ipsius silvæ quam
Hungarius prævidit, cum manso patris ejus
Blitharii, quæ Hymbalqus & idem Hunga-
rius filii ejus postea tenerunt, & cum ho-
minibus ad ipsum aspiciensibus. Itaz autem
sunt villa, res & mansionali ad usus fra-
trum. Securiacus, item Neonitus, Baceroth,
Decla, Squindref, in Fiolinis mansi III.
Warniacus, Halciacus, in Nigella farinarii
II. In Nova-villa farinarii III. Saleem Bul-
cimus, Scladinus, Helemina; Sconcottis,
Calviniacus; & in Berbiarias farinarius I.
cum homine Squigario & uxore ejus, Rat-
bodirodus; in villa Castello mansi II. Cir-
ca monasterium mansus qui dicitur Baldini,
& mansionalia v. telepœum ex mercato, &
census qui colligitur ex ponte rapido; silva
quam W ilhadus monasterio contrulit, pisca-
tiones; & inter Mespilarios & Tunnies man-
si v. In Spidinio ecclesia, & manli v. Benefi-
cium quod tenuit Rodericus clericus in lo-
co qui dicitur Warati mortarius, & in Blil-
lione villa Semion, & illa quæ dicitur dom-
ini-Medardi. In Madria mansi v. in Wrals-
na molendinum unum cum Bonariis XX.
Item ex piscaria Rodonis medietas de Balio-
lo; res etiam quas Rodolphus abbas ad pe-
titionem magistri sui HycBALDI monachi
sancto Amando & fratribus tradidit, id est
in ipso Baliolo quidquid mortuis heredibus
fiscalinis in ejus dominicatum devenit; si-
mulque in Wascinio mansos VI. & in Vitri-
aco mansos IIII. Res quoque quas Rodo fi-
lius Rodonis eis dedit in Haldione, Merle-
nio, Warconi, Harnas; Ruma cum pre-
stariis, quas post mortem ipsius & fratris ejus
Odonis receperunt. In Castrinio, Spilci-
nio, Lamithinio, Corberio, Formis, Ho-
stadiis, Bonangiis, Feltreca, Gilar-curte,
& cum hominibus ad eadem pertinentibus,
farinarii duo, quos idem Rodo dedit in Tor-
naco. In Curriaco mansos II. Item villa
Bonart, Hardoia, Roslare, Concillare, Led-
da, Riclowingabebun & maricos' xy. In
Flandris in pago Morla villa Heringa; ul-
tra Renum villa Escreda. Donationes infu-
per honorum hominum. Super fluvium Re-
num Campos & Merulas dictas cum aliis do-
nationibus per diversos pagos tam pro reme-
dio animarum suarum, quam & pro stipen-
dia monastica, vel etiam sepulturæ causa ei-
dem monasterio collatis. Ad portam mansi
v. in Helcinio. Ad hospitale pauperum man-
si v. in Mageleno. Item ad portam & ad ho-
spitale pauperum decima, & ad usus fratrum
nona pars de omni suppellectili ipsius abba-

tia per totas villas & possessiones ejusdem cœnobii rectoris. Præterea quoniam D ACOBERTUS quondam rex ad suggestionem præfati pontificis Christi Amandi pro quiete servorum Dei ibidem degentium, omnes res ejusdem monasterii sub immunitatis sua defensione consistero fecit, & sancti illius temporis patres ac pontifices, qui magnis dum adiverter virtutibus floruerunt, & quorum meritis nunc quoque nostra sublimatur & gloriatu Frância, super hoc suæ sanctitatis privilegium statuerunt, pluresque priscorum regum Francorum immunitates eidem loco factas competerimus, necnon & postea PIPPINUS rex pater KAROLI MAGNI, sed & ipse imperator Karolus atque filius ejus imperator LUDOWICUS, hujus quoque filius avus noster KAROLUS imperator & ipse hujuscemodi immunitatis auctoritatem erga jam dictum venerabile monasterium fecerunt: præfatus vir venerandus archiepiscopus FULCO humiliiter postulavit, quatinus morem antecedorum nostrorum imitantes, nostra etiam auctoritate beneficium ab eis illi monasterio largitum confirmaremus. Cujus petitionibus assensum præbere, & sicut ex hoc jam dicti imperatores & reges fecerunt, ita & per hanc auctoritatem nobis agere & confirmare contigit. Præcipimus igitur ac jubemus, ut nullus ejusdem monasterii abbas, vel quilibet fidelium sanctæ Dei ecclesiæ de rebus sive in rebus supra notarii ullam inquietudinem, aut refrigerationem, vel præjudicium, sive violentiam facere tentet; sed porcius sine ulla subreptione, aut substraktione, vel diminutione, atque divisione liceat eas eidem congregationi cum omni integritate inviolabiliter absque ulla calumnia & contradictione secure ac perpetuiter habere, possidere & frui, nec quilibet humana potestas sine sui periculo discriminis possit eas in alias partes convertere vel detorquere. Et ut neque ipsius loci abbas, neque aliquis judex publicus in ecclesiæ aut loca, villas seu curtes, vel agros, sive reliquias possessiones quas moderno tempore in quibuslibet pagis & territoriis infra ditionem regni nostri juste & legaliter possident, vel qua deinceps in iure ipsorum monachorum voluerit, divina pieetas augeri ad causas audiendas, aut frede exigenda, aut mansiones vel paratas facientes, vel fidejussores tollendos, aut homines ejusdem cœnobii distingendos, nec illas E redditiones aut illicitas occasiones requirendas nostris & futuris temporibus ingredi audeat, nec ea quæ supra memorata sunt penitus exigere præfumat; sed omnibus fredis, & quicquid exinde jus fisci exigere poterat, in integrum sibi concessis, cum rebus & hominibus tam servis quam in genuis sive com-

titia per se aspicientibus vel pertinentibus, sub regalis tuitionis atque immunitatis defensione, remota abbatis sive totius judicariæ potestatis inquietudine, quanto ordine teneant. Scilicet ut perpetuo tempore eis & successoribus suis hoc ad peragendum Dei servitium augmentum & supplementum fieri, quatinus ejusdem loci de vota Deo congregationi pro nobis ac totius regni stabilitate & pace Dominum propensius exorare delebet. Et ut haec auctoritas per futura tempora inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria subterfirmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum KAROLI glorioissimi regis.

HERIUS notarius ad vicem FULCONIS archiepiscopi & cancellarii recognovit.

Data xvi. cal. Aprilis iudicione 11. anno vii. regnante Karolo serenissimo rege.

Actum Remis civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

Imperatum est mediante domino (a) Huc- [a] baldo monacho.

PRÆCEPTUM CAROLI SIMPLICIS
regis, pro Turonenſi S. Martini ecclesia.

Ipsius immunitates, privilegia, & possessiones confirmat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS ejusdem omnipotentis Dei misericordia rex. Si petitionibus regni nostri procerum, immo etiam servorum Dei, pro quibuslibet ecclesiasticis necessitatibus aures nostras pulsantium libenter annuimus, & ad divinæ militiae in locis Deo dicaris uberiori famulandum auxiliū porrigitur pro viribus, id nobis proculdubio, & ad instantem vitam temporaliter transigendam, & ad futuram feliciter obtinendam commodum provenire confidimus. Præcognitum igitur fore omnimodis cupimus omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus & nostris, scilicet præfatis & futuris, quoniam adit serenitatem nostri culminis vit venerabilis germanus quondam prædecessoris nostri ODONIS regis noster fidelis, ROTBERTUS scilicet inclitus abba basilicæ gregis ac rerum eximii confessoris Christi beati Martini, que sita esse cognoscitur in (b) suburbio [b] Turonis civitatis, reverenter poscens, ne res quas olim laudabilis sollicitudo piorum regum, & patrum, & pastoralis cura apostolicorum per propria privilegia, necnon ac prædecessorum nostrorum, parentum, imperatorum, & regum per inviolabilia umquam præcepta, quasque antecessor suis vir venerabilis propinquus noster Hugo abba suo nobili obtenuit, ob amorem

Anno 899.
Ex canario
S. Martini,

fuerit privilegium ab eodem Fulcone, quem sibi devinxerat.

(b) Ampliata civitate nunc in ipsius medio exiit, non in

suburbio.

Q iii

Dei, & reverentiam beati Martini, cuius defensor esse videbatur, cum magno, & ortodoxo imperatore CAROLO avo nostro, & ejusdem regni principibus eidem sancto Martino a fratribus sua cōgregationis, seclusa omni importuna suorum ditione abbatum, ac procerum, ad eorum speciales & quotidianos usus, perpetualliter possidendas obtinuerat, ita & nostris futurisque temporibus sub nostra immunitatis defensione cor sistere, & ab omni publica functione, ac judicaria exactione per nostrae præceptionis seriem immunes liberaque decernere dignaremur, Capleiam videlicet & Comitiam cum omni integritate omnibusque suorum attractis in pago Tornetrensi sitis. Miliciacum etiam prædium in pago Cavilloniensi cum omnibus suis districtis & decimis, sicut in privilegiis sanctorum continetur apostolicorum, necnon etiam Saldoam ac Calistam, Novientum atque Morlanum, quam piissimus genitor noster dominus Ludovicus rex ad serviendum fratribus in die sua ad regnum ordinationis atque depositionis, cum omnibus rebus sibi pertinentibus Deo, & sancto Martino prona mente contulerat, pro mercede nostra communique orationis, qui eadem res tota devotione Deo, & sancto Martino contulerunt, more regio perpetuo mansuras absque minoratione vel subtractione aliquia corroborare, & si monasteria in predictis rebus vel alicubi pro infestatione paganorum vel malignorum hominum construere eisdem fratribus libuerit aut neceesse extiterit, nostra largitione concederemus, absque inquietudine more solito permanendum, nec euquam fidelium nostrorum in mansionibus clericorum, absque eorum voluntate manendi licentiam concederemus, etiam si nostra affuerit praesentia, sicut nec cum praedecessorum nostrorum regia persæpe affuit praesentia, aliqui numquam licitum ullò modo fuit. Insuper etiam nostra familiariatu idem reverendus & admundus amabilis noster abba ROTBERTUS humiliter supplicando addidit, ut monasterium sancti Martini cum omnibus aliis rebus sibi pertinentibus, de more regum praedecessorum nostrorum, sub nostra immunitatis tutio ne ac defensionis munimine recipere dignaremur, assensum præbendo, ut sicut temporibus domini LUDOVICI proavi nostri serenissimi augusti, seu etiam sapientissimi domini CAROLI avi nostri gloriissimi imperatoris, necnon & piissimi genitoris nostri domini LUDOVICI regis omniumque praedecessorum nostrorum imperatorum & regum, res ejusdem sancti Martini in Austria, Neustria, Burgundia, Gallia, Aquitania, & in ceteris regni nostri, Christo largiente, partibus consistentes, quæ non solum a regibus atque ab orthodoxis proceribus, ve-

rum etiam a ceteris fidelibus collatae, vel per quoscumque contractus per munimina cartarum, in jus ejusdem sancti Martini & fratrum contradicta sunt, & quieto jure in ditione, & regime abbatum, decani quoque ejusdem gregis, fideliumque ac seniorum fratrum, Deo omnipotenti suoque egregio confessori, speciali patri nostro beato Martino devote famulantium ordinatum extiterint, ita & nostris futurisque, uti & res prælibatae, sub nostra immunitatis defensione consistere, & ab omni publica functione ac judicaria exactione quietas decernere misericorditer dignaremur. Expedit insuper iterum reverenter, quatenus eorumdem fratrum præcepta & privilegia, apostolicorum, sanctissimorumque pontificum sanctum Martinum specialiter amantium in praefentia nostri nostrorumque fidelium recitarentur, in quibus præceptis regum & privilegiis prærogativo consensu ab eorum mansionibus infra eorum monasteria constructis, & intra muros Turonicae aliarumque civitatum necessitate locatis, omne dominium proprium abbatis ac procuratorum suorum, sicut ex omnibus rebus eorum stipendiis specialiter delegatis, excluditur ad totum & nos munificentia regali ex toto excluderemus, quatum prædictarum villarum ac rerum usus & possessio temporibus, quibus beati Martini gleba cum peregrino grege suo exulavit, ipsius egregii patris obtenuit, sive tunc ecclesia non minime subministravit subsidium, sed postquam, Deo tribuente, beatus Martinus propriam (^[a]) revisit fedem Turonicam, subsequente continuo paganorum excidio, eadem res perpetuum prope suscepere succidium, quemadmodum ipsius verissimi dicitis apparuit in experimentis. Ideoque isdem piissimus eorum abba saepè dictus ROTBERTUS dulcissimus ac carissimus noster animo dignum duxit, ut tam ex memoratis omnibus rebus, quam etiam ex omnibus aliis villis ad stipendia eorum præcis temporibus specialiter deputatis, renuntiationem præceptorum iporum ad majorem in posterum auctoritatem a nostra munificentia obtinerent, ex animo suggesteremus, ut nostro induitu ac pro nostro suffragio eis subvenire dignaremus, & in restauratione earumdem rerum uti Deo omnipotenti assidue famulantibus opem ferre more regio studeremus, quarenus exinde & futura potior pararetur nobis merces, & servientium famulorum Dei, propensius ac liberius pro stabilitate & augmentatione regni nostri in dies redderetur: quas quidem villas infra dicendas memorati sancti Martini canonici per privilegia apostolica, ut nobis ostensum est, nec non & imperatorum, ac regalia præcepta

(a) Id factum sub Adalindo archiepiscopo anno 877. scribit Johannes monachus in lib. de gestis Andegavensium consulum Spic. tom. 10.

253 sibi ad vietus potusque ac vestimentorum naturales necessitates ex multo tempore delegatas habeant, seu ob negligentiam abbatum, cupiditatemque malorum hominum, necnon & saevitiam paganorum maxima ex parte, cum maximo illorum detimento subtraets testabantur, quarum videlicet villarum nomina haec sunt; Lugogalus cum omni integritate suorum appendicu: cum quartis ex eadem villa xii. quas illis pietas præfati abbatis reddidit. Brugogalus quoque cum quibusdam villulis, Pagniacum videlicet, & Prunarios, quas quondam saeva quorundam cupiditas abstraxerat, sed præfati abbatis benignitas ipsis restau: ravit habendas. Portus etiam cum omni integritate, Bladalaicus denique integerime, atque Dociacus, Antoniacus, quin etiam ad eorum vestimenta & Curtiacus cum omnibus rebus sibi pertinentibus; Pleudofocus etiam quæ & Sadobria sicutur, cum omnibus sibi pertinentibus rebus. Macedonia insuper, atque Circiacus, Vaubridius & Lauviacus, Castaneus & Odatus, atque Catinitus, Vobridius & Restiniacus cum quibusdam rebus ab ipsa subdole quondam sublati, sed benignitate ejusdem ROTBERTI abbatis eidem Restiniaco restitutis. Novientus, Magittus & Genestogalus, Prisciniacus & Patriciacus. Item Vobridius in pago Cenomanico, Marciacus quoque ad subulares, quam male seducti pro Beluaco commutaveramus: Lerdus quin etiam & villa Mons, quam Gerbaldus precario more tenere videtur. Haec quidem villæ omnes supradictæ cum omnibus rebus sibi pertinentibus, insuperque omnibus alodiis usquam postmodum fratribus contributis sub omni integritate, D siusque appenditiis, & omnibus illarum dominicatarum rerum decimis corundem fratrum hospitalibus delegatis, ut omnibus temporibus, sicut in præceptis imperatorum & regum continetur, nec non & in privilegiis apostolicorum insertum est, corum usibus, ac negotiis nostro cepta munimine deferviant usquequaque experiri. Cujus saluberrimæ petitioni nobis valde salutiferæ ac profutura, ob amorem Dei & reverentiam prælibati peculiaris patroni nostri domini Martini, libenter assensum præbere nobis usquequaque libuit. Quapropter volumus atque decernimus, ut jam dictæ villæ mercede regum aliorumque bonorum virorum ad supplementum seu confugiat fratrum collatæ, cum aliis villis modo nominatim expressis, & jam pridem eorum stipendiis ac vestimentis deputatis, & in præcepto domini CAROLI serenissimi augusti avi quidem nostri nominatis, simulque cum reliquis facultatibus omnium rerum prælibati sancti Martini sub nostræ defensionis munimine modis omnibus consistant, super qua re regiam nostram dignitatem,

A humili supplicatione cum consensu saepenominati abbatis ROTBERTI carissimi quidem nostri humiles jam saepediuti canonici deputati sunt, ut more regio præceptum magni CAROLI atavi nostri, atque præceptum domini LUDOVICI proavi nostri super omnibus eorumdem fratrum rebus denuo corroborare dignaremur. Quorum etiam petitionem ratam perspicientes, pro amore Dei, reverentiaque prælibati domini Martini, in nostra eleemosina communipræceptum nostra auctoritatis fieri jubemus, per quod decernimus, ut sicut in privilegiis prædecessorum nostrorum regum continetur, itaut ab hodierna die & in reliquum inrefragabiliter permaneat, cum omnibus villis eorum stipendiis deputatis. Præsipientes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus iudex publicus, aut quilibet superioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, ad causas judiciario more audiendas, in ecclesiis aut villas, seu reliquias possessiones, quas moderno, vel præcis temporibus, in quibuslibet primitiis, aut territoriis regni nostri juste tenet, vel deinceps in jure ipsius basilica divina pietas augere voluerit, ingredi præsumat, nec feda, aut tributa, aut manfones, aut paratas, aut teloneum, ex ulla negotiis sicut in præceptis regum continetur exigere, aut fidejussiones tollere, aut homines tam ingenuos quam servos super terram ipsius basilicæ commanentes distingere, nec ulla publicas functiones, aut reditationes, vel illicitas occasionses requirere tam temerarius audeat. Quicquid igitur de prædictis rebus beato Martino devote collatis vel sibi pertinentibus ex quolibet districto in jus fisci cedendum fuit, & a decessoribus nostris sancto Martino compertimus collatum, nostræ largitatis munere libenter volumus esse per immensum eidem sancto Martino sibiique famulantibus canonicis concessum, toto remoto fisci dominatu, ut ad sustentationem canonorum seu pauperum in nostra eleemosina sit supplementum. Volumus etiam ut, sicut in præceptis eorumdem fratrum & privilegiis continetur, omnes refectiones ex cellis & villis illis ministrarentur, & manselli qui sunt ad Berbezill'os instituta fratribus compleant officia decimæ & novæ dominicalium rerum, scilicet tam ex villis supra scriptis, fratribus specialiter delegatis, quam & in beneficio attributis hospitali, ut est supra dictum, nobilium atque pauperum ab subtractione aliqua in nostra eleemosina deputata, sicuti privilegia apostolicorum confirmant habeantur. Si quis autem in tantam prorumpere ausus fuerit audaciam, & hoc præceptum nostrum violare prælumpserit, quemadmodum in regum præceptionibus continetur, non solum in offendam nostram lapsurum, verum

etiam dc. solidorum auri ad purum ex-
coeti se noverit pena mulctandum : ex qua
duas partes canonici monasterii , tertiam
vero proprius abba excipiat . Sin autem de
prædictis rebus per cœpitatem & negligen-
tiam abbarum aut ministrorum per præsum-
ptionem judicum , cupiditate me malo-
rum hominum injuste abstractum est , id
per hanc nostram auctoritatem prorsus re-
staurantur præcipimus , corroborantes de-
nuo pancartam super rebus ejusdem sancti
Martini , pro munimine omnium cartarum
qua incendio Normannorum , vel quolibet
modo adusta vel neglectæ sunt . Et ut hæc
auctoritas inviolabilem obtineat effectum ,
& a fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ , & no-
stris verius credatur , ac diligentius con-
seretur , manu propria subter firmavimus , &
anuli nostri impressione signari jussimus .

Signum domini CAROLI glorioosi regis .
BENJAMIN regiæ dignitatis notarius ad
vicem ERNSTI archicancellarii recon-
gnovit .

Actum Compendio palatio XVIII. kal. Ju-
lii , eodem rege regnante anno VII. indict. x.
[a] in Dei nomine feliciter . Amen .

DIPLOMA CAROLI SIMPLICIS
regis Francorum , pro monasterio
S. Ebrulfi .

*Possessiones monasterio a diversis collatis
confirmat.*

Anno 900.
Ex m. s.
Ebrulfi.

FORMAM subscriptæ KAROLI regis
cartæ RODBERTUS Uticensis monasteri-
i abbas Aurelianis invenit , & ipsius jussu
Goscelinus monachus scriptor egregius ce-
leriter transcriptit ; & ad notitiam intiman-
dam quanta fama B. Ebrulfus apud Gallos
antiquitus fuerit , Uticensibus monachis tem-
pore Philippi regis Francorum misit .

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis ,
KAROLUS rex divina ordinante clementia .
Si fidelium nostrorum justis petitionibus au-
res serenitatis nostræ accommodamus , assen-
sumque illis prebemus , morem prædecesso-
rum parentum scilicet nostrorum regum imitari videmur , ac per hoc Deum propi-
tium nobis fore non dubitamus , & in no-
stræ fidelitatis devotione animos illorum accen-
dimus . Quocirca noverit omnium sanctæ
Dei ecclesiæ fidelium , nostrorumque tam
præsentium quam & futurorum solertia :
quoniam adeuntes nostræ dignitatis excel-
lentiam dulcissima genitrix nostra ADELEI-
DIS & dilectus comes HUGO consanguineus ,
necnon & illufris comes EFRIDUS humi-
liter petierunt ut sacris (b) canonis in
monasterio S. Petri , in quo Ebrulfus sanctus

(a) Indictio est mendosa nam anno 899. Caroli regis 7.
non decima sed secunda occurrit indictio .

(b) Hinc patet Uticensi monasterio , id contigisse quod
amidis aliis , in quibus dispersis a Normannis monachis , sub-
stituti sunt canonici .

A corpore quiescit , qui vocatur Uticus , in
comitatu Oximensi , tale præceptum fieri di-
gnaremur , qui eis & successoribus eorum
futuris temporibus prodeffer ; hoc est , ut
villas quæ corum usibus antiquitus depu-
taræ fuerunt , res etiam subterius nominan-
das , quæ eidem loco justo desiderio ab ho-
minibus Deum timentibus tradita sunt , tali
præcepto ecclesiæ ipsorum & ipsis copula-
rentur , ut inviolabile in perpetuum perma-
neret . Quorum petitionem ratam invenien-
tes , hoc nostræ altitudinis præceptum fieri ,
ipsisque fratribus dari jussimus , per quod
B præcipientes jubemus , ut ab hodierna die
ac deinceps has villas : scilicet in comitatu
Oximensi villam Agon , Pontum , Novam-
villam , Metro , Hartolot , Villare , Ridu-
m , Balcantiam cum Ponto , Baljolum ,
Montem , Niovinum , Acimacum , Macia-
cum , Abrotinum , Broilum . In comitatu
quoque Cœnomanico , Nunnagum villam ,
quam dedit Hugo comes & mater sua ROD-
HILDIS sancto Ebrulfo , in vicaria Gavia-
cense cum omnibus appendiciis ; in alio
loco in Vicaria Silgiacense , Culatura ,
quartas IIII . Intervallis & Gisna , quartas
C IIII . In Vicaria Belfaidisse , Berindum ,
mansos sex cum omnibus ad se aspicientibus .
In villa quæ dicitur Montis mansum unum
cum vinea quem dedit Ifembardus , & quar-
ta I . In ipsa villa mansum unum cum quarta ,
quam dedit Basoinus . In villa quæ dicitur
Crannas , mansum unum cum vinea & de-
foris terram arabilem , quam dedit Engel-
boldus . Has villas & res nullus abba neque
ulla potestas sibi indominicati neque alicui
beneficiari præsumat , sed ipsi canonici li-
bere eas teneant & canonicæ disponant . Et
D ut hoc nostri præceptionis seu confirmatio-
nis editum inviolabilem obtineat vigorem ,
manu propria subter firmavimus , & anulo
nostro sigillari jussimus .

Signum KAROLI glorioissimi regis .

HERLUINUS (c) notarius ad vicem AN-
SERICI cancellarii recognovit & subscripsit .

Datum pridie Kal. Novembris indictione
tertia anno octavo redintegrante IIII . re-
gnante domino KAROLO glorioissimo
rege .

Actum monasterio sancti Benedicti in
Christi nomine feliciter . Amen .

DIPLOMA CAROLI SIMPLICIS
regis pro ecclesia Autifiodorensi .

Cravennum villam ei restituit.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinita-
tis . KAROLUS divina propitiante clemen-
tia rex . Si locis divinis cultibus mancipatis

Anno 900.
Ex auto-
grapha
matri-
cula dat-
rus le Be-
nemerita
canonica
Et success-
Antifiodo-
rensis

(c) Eundem notarium ignotum Mabillonio notat aliud
Caroli Simplicis diploma pro ecclesia Autifiodorensi , quod
beneficio Cl. V. domini le Beuf canonici & succentoris ejus-
dem ecclesiæ subiiciens .

beneficia

257   A
beneficia opportuna largimur, aut abstracta reddimus & restauramus, id nobis procul dubio ad præsentem vitam facilius transfigendam, & æternam felicius capessendam nos adeste confidimus. Quapropter notum esse volumus cunctis fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet atque futuris, quoniam nos de æterna cogitantes remuneratione, & glorijs avi nostri pia memoriam KAROLI imperatoris ac genitoris nostri domini H. LUDOUVICI regis animarum remedio, quamdam villam qua vocatur Crevennum, sitam in pago Autissiderensi super fluvium Icaunam per depreciationem dilecti carissimi nostri RICHARDI venerabilis comitis sanctæ matris ecclesiæ Autissiderensi in honore beatissimi Christi Stephani fundatam, atque rectori ejus HERIFRIDO dilecto ac venerabili nobis episcopo reddimus & restauramus, atque perpetualiter confirmamus. Ipsa autem villa eidem matris ecclesiæ olim abstracta, propter vestitum nonas & decimas persolvere hospitali ipsius annis singulis viva est. Unde hoc C nostræ celitudinis præceptum fieri jussimus, ac præfato venerabili episcopō HERIFRIDO deditimus. Per quod præfata villam Crevennum cum omnibus integritatis suis & appendiciis suis, hoc est in Vermantonno mansa 1111. in Baxonte mans. 1. in Valeria m. 1. in Germiaco m. XII. cum vicaria Tauriacensi, & cum ecclesia in honore beati Petri principis apostolorum constructa, cum terris, cultis & incultis, vineis, silvis, pratis, pascuis, molendinis, aquis, aquarum decursibus ac exitibus ac D etiam regressibus, & omnibus legitimis terminationibus, ac mancipiis utriusque sexus defuper commandentibus, vel ibidem aspicientibus, præfata ecclesia memoratus pontifex ac successores ipsius jure firmissimo perpetualiter teneant atque possideant, sicut alias res ipsius ecclesiæ nemine inquietante. Sed & successores nostros obnixe poscimus, ut hanc nostram restorationem congrua in futurum loco conveniente ob amorem Dei sanctique Stephani ratam & stabilem esse permittant, sicut sua statuta stabilita manere desiderant. Ut autem hoc E nostræ auctoritatis præceptum ampliorem in Dei nomine obtineat firmatis vigorem, manu propria subter illud firmavimus, & anuli nostri impressione insigniri jussimus.

Signum KAROLI glorioſissimi regis.
ERLINUS notarius ad vicem ASKERICI episcopi recognovit & subscriptit.

Datum ..... anno VIII. regnante domno KAROLO glorioſissimo rege, redin-
tegrante tertio.

Actum Compedio palatio.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

PRÆCEPTUM CAROLI SIMPLICIS
pro S. Martini Turonensi ecclesia.
Confirmat illius possessiones, & immunitates,
& omnia privilegia ab aliis regibus
& imperatoribus concessa.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS ejusdem omnipotens Dic misericordia rex. Si petitionibus regni nostri procerum, servorumque Dei, pro quibuslibet ecclesiasticis necessitatibus aures nostras pulsantium, libehter annūimus, & ad divinæ militiae in locis Deo dicatis uberioris famulandum auxilium porrigitus, id nobis procul dubio & ad instantem vitam temporaliter transfigendam, & ad futuram felicitatem obtinendam commodum provenire confidimus. Præcognitum igitur fore omnimodis cupimus omnibus Christi nostrisque fidibus, præsentibus videlicet & futuris, quoniam adit serenitatem culniam nostræ vir quidam specialis venerabilis germanus quondam prædecessoris nostri domini Odonis regis fidelis noster ROTBERTUS, gregis eximii confessoris Christi B. Martini basilique ipsius atque rerum abbas, reverenter exposcens, ut res omnes quas olim laudabilis pietas atque sollicitudo priorum patrum, necnon & pastoralis cura sanctorum apostolicorum, seu etiam prædecessorum nostrorum parentum, imperatorum, & regum per inviolabilita præcepta, quasque antecessor suus vir venerabilis propinquus noster Hugo abbas suo nobili obtentu ob amorem Dei & reverentiam B. Martini, cuius defensor erat, cum magno & orthodoxy Karolo imperatore avo quidem nostro eidem sancto Martino & fratribus suæ congregationis, ad specialiter futuris temporibus serviendum, seclusa omnium suorum ditione abbatum, ad eorum speciales & quotidianos usus perpetualiter possidendas obtinuerat: ita & nostris futurisque temporibus sub nostræ immunitatis tutione confidere; & ab omni publica functione ac iudicaria exactione, per nostræ præceptionis seriem, immunes liberasque decernere dignaremur. Quarum terum atque villarum nomina haec sunt, Lugogalus scilicet cum omni integritate suorum appendicium, & quartis XII. ad eamdem villam pertinentibus, quæ quondam in beneficium datae fuerunt, sed pietas præfati Rotberti abbatis fratribus restauravit. Brugogalus quoque cum quibusdam villulis, Paginacum videlicet & Prinarios, quas etiam præfati abbatis benignitas ipfis restauravit habendas, Portus etiam cum omni integritate, Bladalaicus deinde integrissime, atque Dociacus, Antoniacus, quin etiam ad eorum vestimenta, & Curciacus cum omnibus rebus sibi pertinentibus, Pseudoforus etiam, quæ & Sodobria

R

dicitur, cum omnibus sibi pertinentibus rebus. Insuper quas QUARNEGAUDUS vicecomes fratribus condonavit, cum ecclesiis in honore S. Dionysii & S. Leobini in eisdem rebus constructis, & omnibus rebus ad eas pertinentibus. Medonna insuper atque alter Curciacus in pago Turonicus cum prato in Canabas concamato, Vaubridius atque Tauriacus, Castanetus, & Odatus atque Catanius, Vobridius & Restiniacus, cum quibusdam etiam rebus ab ipsa subdole quondam sublati, sed benignitate ejusdem ROTBERTI abbatis eidem Restiniaco restitutis, Noventus, Magirtus, atque Genestolius, Priscinicus & Patricius. Item Vobridius in pago Cinomannico, Liradus quin etiam cum monasterio & omnibus ibi pertinentibus rebus, * Belvacus denique ad calceamenta fratrum cum omnibus sibi pertinentibus, per quæ subdole decepti Marciacum villam in pago Arvernensi in concambium fratres dederunt. Cableia quoque in pago Tornatrinisi, ubi fratres monasterium constructum habent, ubi & S. Martinus (a) corpore quasi peregrinus jacuit, cum Comisiaco villa cum omnibus rebus ad easdem villas pertinentibus. Miliciacus etiam predium cum omnibus districtis & * dominicalium rerum decimis, sicuti in privilegiis quæ à sanctis apostolicis ex ipsis adquiescerunt continentur. * Mons insuper villa cum omnibus rebus sibi pertinentibus, quam RAINARDUS vicecomes precario more tenere videtur, necnon etiam Saldoa ac Novientus, sive Merlaus, quam piissimus genitor noster dominus LUDOVICUS rex ad serviendum fratribus in die suæ ad regnum ordinationis atque depositionis, cum omnibus rebus sibi pertinentibus Deo & S. Martino

[a]

* Id est in quibus rebus habent dominium.

* Id est Domini Matri.

perpetuo condonavit. Et insuper Areas cum villa; quæ quondam dicebatur maledicta, quæ modo propter receptionem S. Martini Dominus Dei dicitur, intra muros Turonicae urbis sitos, in quibus fratres nunc monasterium constructum habent, atque praebendarum omnium mercedes, quas idem ROTBERTUS eorum piissimus abbas fratribus perdonaverat, & ex quibus à nobis ut perpetua ditione ipsas possiderent præceptum eis adquiescerat, & pro nostra mercede, conjugisque atque prolis & ipsius ROTBERTI communique omnium, qui easdem res tota devotione Deo & sancto Martino contulerunt, more regio perpetuo mansuras absque iniuratione & subtractione aliqua, per nostræ auctoritatis perceptionem denudo corroboravimus. Et si monasteria in aliquibus prædictis rebus pro infestatione paganorum vel malignorum hominum construere eisdem fratribus libuerit, aut necesse extiterit, id nostræ

(a). Hinc patet, corpus sancti Martini Cableiam, ubi hactenus insignis ecclesia collegiata S. Martino subiecta existit, aliquandiu requieuisse, priusquam ad Autifidoren-

A largitatis munere concederemus absque inquietudine permanendi, nec cuipiam fideliū nostrorum in mansionibus canonico-rum absque eorum voluntate manendi licentiam concederemus, etiam si nostra in eisdem eorum monasteriis præsentia adesse potuerit, sicuti nec aliis prædecessoribus nostris regibus id facere licitum fuit. Insuper etiam idem reverendus & admodum amabilis ROTBERTUS abbas nostræ familiaritatis serenitatem humiliter supplicando expetiit, ut res prælibatas omnes, & monasteria cum omnibus aliis rebus ipsis pertinentibus, de B more regum prædecessorum nostrorum sub nostræ immunitatis tuitione, ac defensionis munimine dignaremur recipere. Præcipientes ut in nullis prætitulatis sancti Martini & fratum rebus, quæ habentur in Austria, Neustria, Burgundia, Gallia, Aquitania, & in ceteris regni nostri Christo largiente partibus, nullus judex publicus ad causas judiciorio more audiendas, nec freuda, aut tributa, aut mansiones accipere, aut telonium exigere, aut fidejussores tollere, aut homines distingere, ingredi præsumat. Sed sint ad regendum & defendendum in manu abbatum, & ad ordinandum in manu gregis beati Martini decani atque editui, mobiliumque atque seniorum fratrum. Cujus saluberrima petitioni nobis valde salutiferæ, sibique & omnibus qui easdem res S. Martino contulerunt profuturæ, ob amorem Dei & reverentiam prætitulati pecularis patroni nostri domini Martini, libenter assensum præbere nobis usquequa collibuit. Quapropter decernimus atque jubeimus, ut supradictæ omnes res & villæ mercede imperatorum & regum, aliorumque Christi fideliū ad supplementum seu confugium fratrum collata, cum aliis villis non nominatim expressis, sed ipsis pertinentibus, & jam pridem stipendiis fratrum & vestimentis atque calceamentis deputatis, cum reliquis facultatibus & abbatiolis atque vilulis ad stipendiā abbatum, exceptis nonis & decimis specialiter deputatis, sub nostræ defensionis munimine consistant. Super qua re cum spedisti fidelis nostri ROTBERTI precibus regiam nostram dignitatem humili supplicatione, cum consensu, ut diximus, sepe nominati abbatis ROTBERTI, carissimi quidem nostri etiam canonici ejusdem sancti Martini deprecati sunt, ut regio more præceptum domini magni CAROLI atavi nostri, atque præceptum domini LUDOVICI serenissimi imperatoris proavi, atque alterius sapientis quidem KAROLI imperatoris avi nostri, necnon genitoris nostri LUDOVICI regis piissimi, in hac nostræ præceptionis pāncarta super omnibus eorumdem fratrum re-

sem sancti Germani ecclesiam deferretur, id quod pater etiam ex alio Ludovici Balbi diplomate à Mabillonio in tom. 3. Annalium Benedictinorum relato.

Anno 904.
Ex cartario
S. Victoris
eruit D.
Furnerius.

PRÆCEPTUM LUDOVICI IV.
imperatoris pro Massiliensi S. Victoris
monasterio.

Concedit ei fiscum suum Pinum nuncupatum.

1995-1996

IN

Concedit ei fiscum suum Pinum nuncupatum.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

R i

successores, remota totius potestatis inquietudine aut deminoratione. Et ut verius habetur, manu propria firmavimus, & anuli nostri impressione affixari jussimus.

Signum domini H L U D O V I C I serenissimi imperatoris augusti.

ARNULFUS recognovit & subscriptus.
Data xi. calendas Maii anno Domini
cccciiii. indictione vii. anno iiii. impe-
rante domino nostro Hludovico.

Actum Arelate feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM KAROLI SIMPLICIS B
regis Francorum pro monasterio
Elnonensi.

Permitit ut Barisiacum cellam Roberto abba-
ti in beneficium dent ad vitam.

Anno 90°.
Ex charta
S. Amandi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis CAROLUS divina propitiantे clementia rex. Quicquid locis divino cultu mancipatis ad suggestionem fidelium nostrorum nostra clementia conferimus, Deum nobis exinde retributorem fore veraciter confidere debemus. Noverit igitur omnium sancta Dei ecclesiarum nostrorumque fidelium, tam præfentium, scilicet quam & futurorum solertia, quod adiens serenitatem nostram carissimus fidelis noster ROBERTUS abbas monasterii almi præfusilis & confessoris Christi Amandi, innocuit nostræ celstitudini, qualiter ipse a monachis prædicti cenobii experierit quasdam resiliunt, ab ipso beatissimo pontifice Amendo suis monachis olim traditas, & præceptis imperatorum seu regum quibus eorum specialibus confirmatas, sed illi propter nostrum servitium necessarias & convenientes, in pago Laudunensi sitas, hoc est cellam quæ vocatur Barisiacus, cum omnibus ad se pertinentibus, ut easdem res illi in beneficium diebus tantum vita ejus concederent. Sed ne absurdæ & onerosa ejus videtur petitio, & ne forte proinde incurreret Dei & amantissimi ejus præfusilis Amandi offendam, atque ne servis Dei aliquam ex hoc inferre videretur molestiam, & ne hujus causa facti, in accipiendo rebus stipendiariis necessaria in quantum fieri poterat eis decessent subsistia, a nostra postulavit mansuetudine, quatinus ex ipsa abbatis, & ex ejus dominicatu, villam quæ dicitur Diptiacus cum omnibus ad se pertinentibus illorum specialibus delegaremus, & a die præsenti perenniter profuturam contraderemus usibus. Nos autem justam & rationabilem ejus perpendentes depreciationm, assensum præbimus, atque hoc nostræ auctoritatis præceptum sub hac re fieri jussimus, & eisdem monachis dedimus, per quod sanctius & in perpetuum firmum esse volumus, ut jam dicta villa Diptiacus, quam eis ad præfens concedimus, cum omnibus ad eam pertinentibus

A tibus illorum dominationi in ævum subdatur, & post obitum fidelis nostri ROBERTI cella Barisiacus cum cunctis ad eam legiter pertinentibus, absque ullius abbatis contradicione, ad ipsum dominium revocetur. Insuper quicquid eidem sanctæ congregationi a prædecessoribus nostris imperatoribus vel regibus, seu quibuslibet bonis hominibus in quibuscumque pagis vel territoriis collatum est, sicut in edito nostro olim petente FULCONE archiepiscopo, eisdem monachis facto confirmavimus; sic etiam nunc sub plenissima immunitatis tutione perenniter inconvulsum manere decernimus. Et ut hoc nostræ regalis majestatis præceptum inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria illud subterfirmavimus & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum KAROLI gloriissimi regis.

ERNUSTUS notarius ad vicem ASKERI CI episcopi subnotavi.

Data vii. idus Septembri indictione viii. anno xiv. regnante Karolo glorio-
fissimo rege, redintegrante viiiii.

Actum Lauduni castro in Dei nomine
C feliciter. Amen.

DIPLOMA H L U D O V I C I IV.
imperatoris.

Conrado comiti Brechonem curtem ad conseruandam & dorandam basilicam in monte Limburcensi concedit.

HLUDOVICUS divina favente clementia rex. Si ex rebris quas divina largitate consuectu sunt, &c. Quapropter noverint omnes, &c. quia nos rogatu atque consulem fideliem nostrorum HATONIS venerabilis parris nostri, necnon CHUANRATHI egregii ducis, & fidelis nepos nostri, cuiam CHUANRATHO dilecto comiti nostro filio EBERHARDI, in pago Lagenach; in suo comitatu, curtem dominicalem Brechone nomine cum curtilibus, edificis, ecclesia, decimis, mancipliis utriusque sexus, terra salica, & universis quæsitis & inquirendis, magnis & parvis, ad eandem proprietatem rite pertinentibus in proprium donamus, &c. Jussimus hoc præceptum inde conserbi, per quod volamus firmiterque jubemus, quatenus præfatus comes CHUANRATUS ab ho- dierna die & deinceps liberam atque secu ram teneat possessam basilicam suam do randi, quam extruere nictur in monte quodam Limburk vocato in Longoch. Et ut hoc præceptum largitionis nostræ firmum stabileque constat, manu nostra illud firmavimus, & sigillo nostro consignati fecimus.

Signum domini H L U D O V I C I serenissimi regis.

SALAMON cancellarius ad vicem PHR-

Anno 90°.
Ex m.
S. Maximi.

LIGRINI archicapellani recognovit.

Data IV. idus Februarii anno incarnationis Domini DCCCCVIII. (a) indictione XIII. regni domini HLUOVICI XI.

Auctum Franconofort feliciter in Dei nomine. Amen.

EPISTOLA PETRI SANCTÆ

Cameracensis ecclesie archidiaconi ad Hubaldum monachum & fæderatem cœnobii sancti Amandi confessoris Christi scriptorem gestorum beati fæderotis Christi Libuini.

Laudat ejus librum de vita sancti Libuini.

Circa 910.
Ex ms. Ver-
dunensi. **V**estræ sancto dogmate apostolico ac totius philosophia geminis decusarò domino ac doctore HUCBALDO monacho cœnobii sanctissimi Amandi peccator archidiaconatus sanctæ Cameracensis ecclesie deserviens, competentem instantium facilitatem, ac perpetem futurorum in Christo felicitatem.

Cum vestra sapientiae lampas admirabilis in Galliis hac tempestate singulariter dono, cælesti exceliere noscat, admiratione dignum videtur, cur vestra sagax prudentia, & prudens sagacitas, vestrae opera stylum super beati (b) Lebuini vita memorabilium exaratum, mirabiliter examinandum, comprehendendumque direxerit. Vere enim pufillitas meæ scientiæ quantulacunque fuerit, porro infra vestra sapientiae pedes subternitur, nec disciplina scolastica unius auditorum vestrorum propinquat. Sed qui vos mira impletiv scientia, mirabiliter etiam roboravit humilitate: quoniam spiritus sapientiae & scientia idem. etiam & timoris Domini, a quo vera manat humilitas. Porro autem præclaræ vestri gnomoni digestio cordati quidem & optimi viri depinxit æthereos mores, ortum, vitam, & felicem exitum probabiliter commendavit; sed inter id exsequitendum vitam figuravit practichen pariter & theoricen, physicam etiam in geminæ descriptionis serie, ethican vero in morum sacra institutione. Porro logicam in eminehtia cælestium ac sublimium rationum illuminavit, ut dum unius stupendam probitatem pandere niteretur, plurimorum ruditis ignavia eruditetur. Revera igitur sacram in vobis scripturam impleri novimus, quæ dicit: *Da sapienti occasionem & addetur ei sapientia.* Legi ergo nitidum vestri sermonis florem, & inveni quod omnino mirarer, non quod ultatenus emendarem. Divinæ protectionis cu-

[a] More veteri Gallicano quo' annus ab VIII. calendas Aprilis incipiebat.

[b] Hanc vitam habes in prima editione Surii de vita sanctorum ad duodecimam diem Novembris.

A stodia fulgurantem vestræ sapientiae lampadem perperuo nobis incoludem conserveret ad sanctæ profectum ecclæsiæ. Amen.

EPISTOLA ODILONIS
cœnobitæ sancti Medardi episcopi

Hucbaldo directa.

Libellum de vita sancti Libuini quem ei examinandum misserat, cum laude approbar.

Prisca gravitatis tenore conspicuo omnique probitatis genere permodestu domino HUCBALDO humanis divinisque studiis experientissimo ODILO peccator, vera & indissolubilis amicitia copula etiam quæ Christi glutino neicitur.

Hunc vestra fidelissimæ paternitatî, ex quo piuum præceptabilem vestræ dilectionis gustum absque ulla prærogativa meritis prælibari promerui indeficienciem in plenitudine caritatis inesse sine cunctatione non ambigo, & ut finiterus sic maneat totis viscerum præcordialis ambo & exposco. Misericordia mili libellum de vita beati LEBUINI amici Dei prudenter ornateque compositum, omnis philosophia partibus undique robustum; quem quidem legi, & nil quod in eo corrigetur, sed quod discendo & imitando quisquam proveheretur, reperire potui.

D Magno, ut vere faceor, polletis ingenio, infinitam sermonis habetis suppellectilem, nil latinitus eloquentia vestra, nil pulchrius, nil umquam legi dulcius. O felix Gallia, que tali illustratur doctore! Mitor cui mihi imperita nullusque momenti ac meriti flores eloquentiae vestra misericordis discernendos. Non debuissetis me annorum numero estimare, nec sapientiam canis, sed canos sapientiam reputare, Salombie testante, *casi hominis prudentia ejus.* Permutatis in me rerum ordinem, & quod ego a vobis exigere debueram, sicut & feci de virtutibus domini mei (c) Sebastiani, vos quem pharum totius prudentiae omnes mirantur Gallicæ, meam quantillitatem non dedignati estis expertere. Sed ignosco dignatione vestrae. Nostis exaltari, nostis & humiliari. Et scriptura præcipit *quanto magnus es humilia te in omnibus.* Fecisti quidem hoc non necessitate, sed voluntate & ob genium nostri loci meoque amore. Obnixe depreco ut mei sitis memor inter orandum.

Hucbaldo sopho sophia sit semper amica. Hucbaldus sophus sophia semper amicus. Exposco hoc Odilo peccator cernuis ego.

[c] Librum de translatione & miraculis S. Sebastiani ab Odilone monacho Suecioneñi sancti Medardi habes apud Mabillonum inter acta Sanctorum ordinis sancti Benedicti.

V E R S U S J U D I O N I S
in confirmatione operum magistri sui
Hucbaldi Baldrico præfuli destinati.

Ex ms. Ver. dñeis.

IN primis (a) Baldrice vale clarissime præfus,
Nomine reque decus, nobilitatis opus.
Hoc opus est actus Lebuini patris amandi
H U C B A L D U S doct̄or quod decorat calamo.
Hinc cælis dignus terris memorandus habetur,
Sed tu laude sua dignior exsuperas.
Cujus ob auspicium fecit quod fecit idipsum,
Hinc consors operis laudibus erigeris.
Hinc ita de reliquo vobis liceat mihi coram
Lectori vestro dicere quæ cupio.
Lector erit vester Nirgerus, carus adelphus,
Ipse adeo studuit ut legeretur opus.
Dum vestris crebro scriptorem multis amicum,
Et tandem obtinuit, quod bene concupiit.
Hoc ego post lectum mihi præcipiente maestro
Carmen subsigno, tunc simul hoc jubilo.
Nil melius, fateor, legi, mi lector amice,
His quæ Hucbaldus scriptis & edocuit.
Quod dixi potes in Vitæ refcrire libello
Liassirini sancti magnanimumque patris.
Hunc bene si recitas, offendis seria plura
Quæ rhetor scrit hic grammaticusque simul.
Et si judicio calles discernere doce,
Sermo evangelicus currit & historicus.
Omne enim spatum sic regula dirigit artis,
Ne quem fallat iter, aut via decipiat.
Et similis Ciceronis inest constructio docta
Augustinus & hic ut docet invenies.
Dummodo cordatus, non invidus, atque
detractor
Hunc recitans volvat, atque legens replicet.
Quo circa quisquis legis hæc non corde finistro,
Cum Judione simul ex animo rogita.
Hucbaldum Deus hunc dona durare per annos,
Post mortem carnis jungs delinc superis.
Ut te cum sanctis lauder per facula cuncta
Qui Deus unus, ades, trinus & ipse manus, Amen.
Deo gratias.

Votorum Deo arbiter
Quæ dant fideles pariter
Rogamus nostris vocibus
Ut annus propitius,
Per Libuni meritam
Quo nostra solvas criminam,

(a) Hic Baldrie fuit episcopus Traiectensis, cui Hucbaldus vitam S. Libuini dicavit.

Quibus quasi compedibus.
Illaqueati cernimur.

Sed quod nequimus consequi
Reatu multo sauci
Id Libuino tribuas,
Qui sanctis tuis nihil negas.
Hic nobis dux & previus
Sit in periclis omnibus,
Hujus precatu teritus
Facestat hostis invidus.
Hic nos purgatos sordibus
Restituit cælestibus
Ubi felici gaudio
Fruamur ævo intermino.
Amen.

DIPLOMA LUDOVICI IV.
regis Germaniæ.

Concedit certa predia quibusdam Hugonis
comitis vassallis.

IN nomine Dei aterni & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, HU DOWICUS superna ordinante gratia rex. Si fidelium nostrorum petitionibus congruum præbuerimus assensum, hoc nobis procul dubio ad statum regni nostri proficere, eosque in nostro promtores credimus aptati obsequio. Cunctorum igitur sanctæ Dei ecclesiæ fidelium, nostrorumque præsentium ac futurorum novissimæ industria, quoniam Isaac, Chuonradus atque Warnarius pariter celsitudinem nostram efflagitatis, ut quibusdam vassallis Hugo-nis illustris comitis, scilicet Bernardo seu Rachfrido ac Reginardo quædam res proprietatis nostra ad proprium largiremur, quas olim pater noster ARNOLEUS Hildenneno ex parte dedit, sed ipse fallaci ver-suca deceptus ultra modum donationis excelsit subripiendo. Quod prænominatecomes Hugo, in cuius comitatu ipse res considerant, approbans, nostrisque auribus demunientis, judicio fidelium nostrorum præstantialiter ad sensitum fisco dominico redigimus. Quorum petitioni libenter acquiescentes, præfatis viris Bernardo videlicet, Rothfrido, ac Reginardo ipsas res sitas in pago & comitatu Albinse, in villa fruquidensi, vocabulo Domini Aprilianos XX. cum omnibus ad se justæ & legaliter pertinentibus regia donatione impetrari decrevimus. Hoc est mansum indominicatum, ecclesiastique in eadem villa constructam cum ceteris mansis, castris, campis, pratis, paucis, cultis & incultis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, pescationibus, viis & inviis, exitibus & regressibus, mobilibus & immobilibus, quæstis & inquirendis, ac mancipiis utriusque sexus. Unde præsentem nostri vigoris munificentiam eis fieri jussimus, nostraque manu contulimus ipsis im-partiendo, per quam decernimus, firmiter-

Anno 510
Ex causa
Trevirof
S. Max
mari.

que statuendo sancimus, quatenus sicut de A libara loca, cum omnibus pertinentiis sub reliquis suarum possessionum rebus, ita & de prænominata villa Domni Apri vocata ab hodierna die deinceps libero potiantur arbitrio habendi, tenendi, tradendi, donandi, vendendi, communandi, suisque hereditibus jure successionis derelinquendi, seu quidquid propria elegerint voluntate faciendi. Et ut hac nostra largitionis auctoritas per succendentia temporum fluctivagi avi curricula a cunctis fidelibus verius credatur, atque diligenter servetur, manu propria subter eam firmavimus, & sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

Signum domini HLU DOWICI piissimi regis.

THEODULFUS notarius ad vicem HRAPPODI archiepiscopi summique cancellarii recognovi.

Data x. calendas Octobris anno dominice Incarnationis DCCCX. indictione XIIII. anno vero domino Hludowico regnante XI.

Auctum Forechim curte regia, in Deinomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI SIMPLICIS
regis pro sancto Maximino.

Confirmat factam ab Arnulfo rege donationem.

Ex cartario Trevirensi S. Maximini.
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS divina propitiante clementia rex Francorum & vir illustris. Cum igitur a nostra sublimitatis gratia postulantur ea videlicet quæ ratione oportuna adfore videntur, animo nos decet libenti concedere, & petitiones flagitantium congrua proportione adimplere. Quamobrem omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus nostris que, tam præsentibus quamque futuris, venerabilem comitem atque B. Maximini cœnobii, cuius gleba Treviris in suburbio quiescit, abbatem celitudo nostræ adiisse clementiam & intrusissime auribus nostris suprafati S. Maximini monachos quasdam res iuste olim possideré, quæ ob negligentiam prædecessorum abbatum cupiditatemque malorum omnium matrem habebantur subtraactæ, quasque ipse, cum præfatum locum ad regendum largiremur, oco illi reddiderat, flagitans, ut de illis præfatis rebus, & ex illis quæ victui eorum deputatae erant, de quibus quoque illis ARNOLFUS rex præceptum largitus est, nostro instaurantes præcepto, ac nostra corroborationis insigniremur edicto. Cujus justam petitionem libenter implentes, haec loca illis ad suam peculiaritatem perpetuaueriter habenda, ut ex eis victum & habitum consequantur pro nostra animæ absolutione concessimus, hoc est Appula, Avernesheim, &c. Jussimus quoque hoc præfens præceptum inde conscribi, per quod decernimus atque firmissime jubemus, ut ipsi fratres præ-

erent, qui ipsi monasterio præsir, potestanter teneant super ipsas res suum præpositum specialiter constituere, eumque par modo, si bene officium præposituræ suæ non expleaf, degradare. Et ut hoc præceptum nostro munimine roboratum perpetualiter firmum & stabile perseveret, manu nostra illud firmavimus, antequale nostro consignare præcepimus.

Signum KAROLI gloriosissimi regis.

HUGO regie dignitatis notarius ad vicem HERIVE archiepiscopi subnotavit.

Datum calend. Januarii, indictione* XIIII, anno XIX. regnante Karolo gloriosissimo rege, redintegrante XIIII. largo vero hereditate indepta i.

Auctum Mettis civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI CAROLI
regis pro Prumia.

Abbatiam Soestensem in conventu procerum adjudicat Prumensi monasterio.

Ex cartario Prumensi.
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS divina propitiante clementia rex. Si utilitates sanctæ Dei ecclesiæ, commoda & justa procuramus, ea nobis in aeterna beatitudine retribuenda confidimus. Quæ de re omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus notum esse cupimus, quia quidam fidelium nostrorum nomine RICHARIUS abbas monasterii quod vocatur Prumia, obtulit quoddam præceptum ARNULFI quondam ferenissimi regis, in quo continebatur qualiter abbariam, quæ vocatur Suestra, cuidam Prumensi potestatis presbytero eximiarum artium nomine SICINANDO, gratificis serviis, & hæc eo promerente, firmissime condonavit, & qualiter eodem postulante Siginando hoc ipsum monasterium ad Prumiam suâ regali auctoritate tradidit: quod ita non solum perfecit, sed etiam præscripto auctoritatibus suæ præcepto firmavit: sed & aliud derulit præceptum, qualiter successor regni E & filius ejusdem Arnulfi ZUENTIOLDUS paternæ auctoritatis præcepto suum superaddere studuit, ut firmiori auctoritate subnixa utraque inviolabili firmitate constarent præcepta, hanc abbatiam ad Prumiam cœnobium firmantia; sed inter hæc dum saepatus Siginandus precario more eamdem excolendam suscepit, potentiorum injusto violentio conamine ei ablata est. Unde post multas & pene innumeratas reclamaciones, * Videatur deesse effigie aut quid simile,

* I. xv.

Anno 916.

Ex cartario

Prumensi.

nem, habito generali placito apud Hari-
stallium in conventu totius regni, tam episcoporum, quam comitum & procerum, ac
judicium diversarum potestatum, omnium
que conventu nobilium, cunctorum fide-
lium nostrorum, quorum nonqua haec sunt.
ROTGARIUS archiepiscopus, **HERIMAN-**
NUS archiepiscopus, **DADO** episcopus, **STE-**
PHANUS episcopus, **WIDRICUS** comes palatii,
RICHINUS comes, **GISLEBERTUS**,
MALFRIDUS, **BERINGARIUS** comes, **THEO-**
DERICUS comes, **REINHERUS** comes, **ER-**
LEBODUS comes, **RODOLFUS** comes, **OTTO**
comes, **CUNRARDUS** comes, **WALCHERUS**
comes, **SIGARDUS** comes, **LETARDUS** co-
mes, **Fulbertus**, **Waltherius**, **Hagano**, **Eur-**
winus, **Equinus**, **Witlegius**, **Hadeboldus**,
Widricus, **Gerberinus**, **Ogilbertus**, **Wlma-**
rus, **Farbertus**, **Euricodus**, **Roiboldus**, **Lub-**
ertus, **wichingus**, **Amalricus**, generali ju-
dicio decretum & determinatum est sape-
factam abbatiam majus juste & legaliter juri
monasterii Prumensis & ejusdem loci rectori
ac fratribus ibidem. Ieo servientibus com-
petere, quam ulli alii hominum. Quorum
judicio nos gratissime assensum praeben-
tes, hoc nostrae auctoritatis notitiam fieri
jussimus, per quam omnibus tam praefenti-
bus, quam futuris sancte Dei ecclesie fi-
delibus & nostris notum esse cupimus,
nos eamdem abbatiam pro amore Dei,
sanctorumque omnium, pro eleemosyna
nostris omniumque predecessorum nostro-
rum, necnon & eorum quorum collatione
priori traditione collata sunt, praefato Prumi-
ae monasterio per hanc nostram auctorita-
tis notitiam tradimus atque transfundimus,
ea videlicet ratione, ut deinceps omni tem-
pore prælibatam abbatiam secure cum om-
nibus ad se pertinentibus rectores saepati
Prumiæ monasterii habeant, teneant atque
possideant, & quicquid ad utilitatem jam
dicti loci fratrumque inibi habitantium fa-
cere disposuerit, liberam in omnibus habeat
facultatem, nemine inquierante. Et ut haec
hæc nostræ auctoritatis notitia inviolabilem
& inconcussum in omnibus obtineat firmi-
tatem, & inviolabiliter perpetualiter confi-
stat, & ab omnibus verius creditur, diligenterisque conservetur, de anulo palati
nostrí eam subter jussimus sigillari.

Signum KAROLI regis gloriosi.

Dominus rex fieri jussit.

RATBODUS notarius hanc notitiam scrip-
tit vice **RUTGERI** archiepiscopi summi-
cancellarii & subscriptus.

Data **XIIII.** calendas Februarii, indi-
ctione **III.** anno **XXII.** regnante domino
rege Karolo, redintegrante **XVII.** largiore
vero hereditate indepta v.

Actum Heristallium palatium in Dei no-
mine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI SIMPLICIS
regis pro Turonensi S. Martini ecclesia.

*Castrum circa ecclesiam S. Martini possum
confirmat atque immunitatis privilegio
donat.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Anno XI.
Ex caro-
S. Martini
KAROLUS divina propitiante clementia
rex Francorum. Cum locis divino cultui
mancipatis, ob divinæ servitutis amorem,
opem congruam ferimus ad sublevandas
Dei servorum commoditates atque utilita-
tes, & regum morem decenter implemus,
& id nobis profuturum ad æternæ remun-
erationis premia capessenda veraciter credi-
mus. Idcirco notum esse volumus omnibus
sancta Dei ecclesiae nostrisque fidelibus tam
præsentibus quam & futuris, quia adiens
nostrí culminis serenitatem comes & mar-
chio noster venerabilis **ROTBERTUS**, studuit
humiliter expetere, quatenus de (a) castro [a]
quod est circa monasterium S. Martini egre-
git confessoris Christi, de quo ipse abba
haberet, præceptum nostræ auctoritatis fieri
esse placitum, ob immunitatis gratiam,
scilicet ne quispiam ibi præter abbatem sive
canonicos ejusdem cenobii umquam ab hac
die deinceps aliquam de quacunque re ha-
beret exercendi potestatem, & hujusmodi
petitionem firmam esse in perpetuum sanc-
remus. Nos autem primo ob salutem no-
stram, deinde ob petitionem seu suggestio-
nem ac devotam erga nos fidelitatem præ-
fati comitis concedimus, ac concedendo
confirmamus, & super hanc cessionem nostra
auctoritatis præceptum fieri mandamus, per
quod præcipientes decernimus, ut ab hinc
in futurum nullus quilibet comes, neque
vicecomes qui dicitur, neque judicaria seu
qualibet humana potestas, habeat potesta-
tem, vel inferat aliquod præjudicium de
castro suto in gyro cenobii S. Martini. In
comitatu vero Turonum superque fluenta
Ligeris, nisi tantummodo abbas ejus loci,
necnon & canonici, sicut postulatum est a
comite & abbatte **ROTBERTO**. Et ut hæc no-
stræ cessionis seu confirmationis auctoritas
firma & inconclusa sit semper, quatenus pro
nobis S. Martinum cum suis fidelibus jugiter
intercedere sentiamus, manu propria eam
subterfirmavimus, & anuli nostri impref-
sione jussimus insigniti.

Signum KAROLI regis gloriosissimi.

GOSLINUS notarius ad vicem **ERIVEI**
archipräfusis summiq[ue] cancellarii recon-
gnovit.

Datum kal. Decembri, indictione vii.
anno **XXVII.** regnante Karolo rege glorio-

[a] Apud Turonicos scriptores Castrum-novum solet ap-
pellari.

fimo, redintegrante xxii. largiore vero he-
reditate indepta vi.
Atum Castro Lauduno, in Dei nomine
feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI SIMPLICIS
regis pro Turonensi S. Martini ecclesia.

*Possessiones & immunitates illius confirmat,
ac jus custende monete donat.*

N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. **C**AROLUS ejusdem omnipotentis Dei misericordia rex. Si petitionibus regni nostri procerum servorumque Dei pro quibuslibet ecclesiasticis necessitatibus aures nostras pulsantim libenter annuumus, & ad divinæ militiae in locis Deo dicatis ulterius famulandum auxilium porrigitus, id nobis prout dubio, & ad instantem vitam temporaliiter transfigendam, & ad futuram feliciter obtinendam commodum venire confidimus. Cognitum igitur fore omnimodis cupimus omnibus Christi nostrique fidelibus, praesentibus scilicet atque futuris, quoniam adiit serenitatem culminis nostri vir quidam specialius venerabilis germanus quondam prædecessoris nostri domini ODONIS regis fidelis noster ROBERTUS, gregis eximii confessoris Christi B. Martini, basilicaeque ipsius atque rerum abbas, reverenter expicens, ut res omnes quas olim laudabilis pietas & sollicitudo priorum patrum, necnon & pastoralis cura sanctorum apostolicorum, seu etiam prædecessorum nostrorum parentum, imperatorum scilicet & regum, per inviolabilia semper præcepta, quasque antecessor suus, quondam VIVIANUS S. Martini abbas, & postmodum vir venerabilis propinquus noster HUGO ejusdem S. Martini abbas, suo nobili obtentu ob amorem Dei & reverentiam ejusdem B. Martini, cuius defensor erat, cum magno orthodoxo CAROLO avo quidem nostro, eidem S. Martino & fratribus dictæ congregationis, ac specialiter futuris temporibus serviendum, seclusa omni suorum ditione abbatum, ad eorum speciales usus perpetualiter obtinendos obtinuerant. Nos easdem & in futuro eidem Sancto conferendas nostris futurisque temporibus sub nostra immunitatis tuitione consistere, & ab omni publica functione, ac judicaria exactione per nostræ perceptionis seriem immunes liberasque decernere dignarum, quarum rerum atque villarum nomina hac sunt. Lugogalus scilicet cum ecclesia & omni integritate suorum appendicium, & res alias ad eamdem villam pertinentes, quæ quondam in beneficiis & precatiis datæ fuerunt; sed pietas præfati ROBERTI abbatis fratribus reddidit. Brugogalus quoque cum ecclesia & quibusdam vilulis, Pagniaco videlicet & Pruncirs, quas

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A etiam præfati abbatis benignitas ipsis restauravit habendas. Portus etiam cum ecclesia & omnibus rebus ad eam pertinentibus. Bladalaicus denique cum ecclesia & omnibus suis rebus. Dociacus quoque cum ecclesia & omnibus rebus ad ipsam pertinentibus. Anthoniacus, Quiernam, & Curciacus ad eorum vestimenta cum ocreis & omnibus rebus sibi pertinentibus. Pseudoforus etiam quæ & Sodobria dicitur, cum ecclesiis & omnibus rebus ad ipsam pertinentibus, ex quibus quædam sunt in beneficio datae, sed easdem per altitudinis nostræ præceptum fratribus restaurandas præcipimus, & cum aliis insuper rebus quas GUARNEGARDUS vicecomes fratribus dedit cum ecclesiis in honore S. Dionyssi & S. Leobini in eisdem rebus construet. Medonia cum ecclesia & omnibus sibi pertinentibus rebus, ex quibus quædam sunt in beneficio datae; sed præfatus ROBERTUS abbas, ipsas per hanc nostram præceptionem fratribus restauravit. Curciacus in pago Turonico cum ecclesia & omnibus aliis rebus sibi pertinentibus, a prato in villa Canabas sito atque farinario pro ipso quondam dato. Vabridius atque Cauriatus, Caftanerius & Ordatus atque Catunetus cum ecclesiis & omnibus ipsis pertinentibus rebus, alter etiam Vabridius & Refiniacus cum capellis & quibusdam rebus subdole quondam sublati, Novientus, Magittus, atque Genastolius, Prisciniacus, & Patriaciacus. Item Vabridius in pago Cenomannico & Vania villa cum ecclesia in villa Vascomia in pago Aurelianensi, quam ADRADUS vicecomes fratribus dedit. Leridus etiam cum monasterio & omnibus sibi pertinentibus rebus, Belvacus etiam ad calciamenta fratrum cum ecclesia & omnibus sibi pertinentibus rebus, pro qua Marciacum villam in pago Arvernensi in concambium dederunt. Cableia etiam in Tornatrensi cum monasterio ibi constructo, ubi S. Martinus quasi peregrinus quievit cum villa Cumisiaco, Ninfianco etiam, & Ulciaco, cum ecclesia & omnibus sibi pertinentibus rebus, Miliacius etiam præedium cum omnibus sibi districtis, sicut temporibus domini CAROLI regis distinguebantur. Mons insuper villa in pago Millidunensi cum ecclesiis & omnibus sibi pertinentibus rebus, necnon etiam Saloda ac Novientus, cum capellis & omnibus rebus sibi pertinentibus. Merlaus etiam, quam piissimum genitor noster dominus LUDOVICUS rex ad serviendum fratribus in die sua ad regnum ordinationis atque depositiōnis, cum omnibus rebus sibi pertinentibus Deo & S. Martino prona mente perpetuo donavit. Marcigniacum & villam super fluviū Ligeris, quam gressus B. Martini cum præscripto ROBERTO ex propriis rebus commutavit, & insuper Arcas cum Sala, quæ quondam dicebatur Maledicta, quæ modo

S

propter receptionem S. Martini Domus Dei A præcipientes ut in nullis præfatis sancti Martini & fratrum rebus, quæ habent in Austria, Neustria, Burgundia, Aquitania, & Francia, & in ceteris regni nostri * proceribus, Christo annuente, nullus judex publicus ad cautias judiciorum more audiendas, nec frena, aut tributa querere, aut mansiones accipere, aut telonum exigere, aut fidejussores tollere, aut homines distingere, ingredi præsumat; sed sunt ad regendum & defendendum in manu abbatum & in præfati gregis decani manu, seniorumque & nobilium & fideliuum fratrum ad ordinandum. Hujs saluberrimæ petitioni nobis valde salutiferæ, sibique & omnibus qui easdem res sancto Martino contulerunt profuturæ, ob amorem Dei & reverentiam præfati pecularis patroni nostri domini Martini, libenter assensum præbere usquequaque collibuit. Quapropter decessimus atque jubemus, ut supradictæ res omnes & villæ, si castello & prædictis terrulis extra positis, arque monetæ, mercede imperatorum & regum atque nostra aliorumque Christi fideliū ad supplementum seu configium fratrum permaneant cum aliis villis hic non nominatim expressis, sed ipsis pertinentibus etiam pridem stipendiis fratrum & vestimentis, atque alienis deputatis cum reliquis sancti Martini facultatibus, & abbatiolis atque villis ad proprios usus abbatum suorumque fideliū, exceptis dominicalium rerum nonis & decimis specialiter deputatis, sub nostra defensionis munimine modis omnibus consistant. Super qua re cum prædicti fidelis nostri Roberti carissimi quidem nostri precibus, canonici etiam ejusdem S. Martini cum consensu ejusdem proprii abbatis regiam nostram poscebant dignitatem, ut more regio, præceptioni magni CAROLI attavi nostri, atque præceptioni domini LUDOVICI serenissimi imperatoris proavi nostri, atque alterius quidem sapientis CAROLI avi nostri, necon & genitoris nostri domini LUDOVICI piissimi regis, in hac nostræ præceptionis pancarta super eorumdem fratrum rebus, pro majori & uberiori firmitate denuo corroborare more regio dignaremur. Quorum etiam consentientes petitionibus pro amore omnipotenter Dei, ut diximus, & reverentia domini Martini, & amore etiam sapienti abbatis, in nostra communī omnium elemosynā hoc nostræ alitudinis præceptum atque auctoritatem fieri jussimus, per quam decessimus, atque præcipimus, ut nunc in præceptis & privilegiis tantorum prædecessorum patrum, quæ præ manibus habebant, continetur: ita ab hodierna die in reliquum irrefragabiliter a nobis permaneat statutum cum omnibus villis eorum, stipendiis deputatis. Præcipientes ergo jubemus, arque jubendo præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet superioris aut inferioris ordinis

EPISTOLARUM ET DIPLOMATICUM.

277 reipublicæ procurator , & sancto Martino omnibus rebus ad causas judicatio more audiendas , in ecclesiæ, aut villas , vel reliquias possessiones , quas moderno vel priscis temporibus , in quibuslibet provinciis aut territoriis regni nostri sancti Martini basilica juste tenet , vel deinceps in jus ipsius divina pietas augere voluerit , ingredi præsumat , nec freda , aut tributa ; aut mansiones , aut paratas , aut telonium ex ulla negotiis , sicut in præceptis eorum continetur , exigere , aut fidejussiones tollere , aut omnes tam ingenios quam servos super terram eorum commanentes distingere , nec ullas publicas functiones , aut redhibitiones vel illicitas occasiones temerarius requirere audeat . Quisquis igitur de prædictis rebus , ex quibuslibet districtis in jus sibi nostri cedendum fuit , & a prædecessoribus nostris sancto Martino collatum compérimus , nostræ largitatis munere libenter volumus esse per immensum eidem sancto Martino sibiique famulantibus canonicis concessum , remoto toto sibi dominatu , ut ad sustentationem canonicorum seu pauperum in nostram eleemosynam omnium prælibatorium & subsequentium Christi fiduciam sit supplementum . Volumus etiam & præcipimus , ut sicut in præceptis eorumdem fratrum & privilegiis continetur , omnes illis debitis refectio-nes ex cellis sancto Martino subjectis , & vil- lis in beneficiis datis ; id est sanctæ Mariæ quæ dicitur ad Seriniolum , & sancti Andree , & S. Columbae , & S. Martialis Sichinaci ; & S. Johannis , & S. Pauli Coruñiacensis , & Popoleni monasterii , & villa Arrestraci , & omnibus quoque sitis aliis cellis census etiam ex omnibus precariis fratribus integrer- timæ reddantur & ministrentur , & manefili qui sunt ad Berbezilos cum prato ad Bellum-montem , & pascuis ad pontem Caris instituta fratribus officia compleant . Decima quoque dominicalium rerum ex omnibus his rebus , & ex omni abbatia S. Martini hospitali nobilium atque pauperum red-dantur . Novæ vero ex prædictis omnibus rebus de dominicatis frugibus , & ex omni sancti Martini abbâtria , ut semper recognoscatur , quia illa terra sancti Martini est in generalis usus sancti Martini canonicorum , integrerimæ reddantur & ministrentur sine ulla diminutione , sicuti privilegia sanctorum Romanorum apostolicorum confirmant arque testantur . Si quis autem in tantam prorumpere ausus fuerit audacia in , ut hujus nostræ auctoritatis & altitudinis præceptum in aliquo violare præsumferit , quemadmodum in ceteris regum & imperatorum antecessorum parentum nostrorum præceptionibus continetur , non solum in offendam nostram successorumque regum nostrorum se noverit lapsurum , verum etiam de solidorum auri ad purum excoxi se no-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A veritatem nostra multandum , ex quo duas partes etiam ad proprios usus canoniconorum tertiam vero proprius abbas eorum recipiat . Si vero de prædictis rebus per tepiditatem & negligientiam ipsorum abbatum , aut ministrorum , seu etiam per præsumptionem iudicuntur , cupiditateme malorum hominum aliquid injuste abstractum est , id per hanc nostram autoritatem ad integrum restaurandum præcipimus : corroborantes hanc denudo pancartam super omnibus ejusdem sancti Martini rebus pro munimine omnium cartarum , quæ ait incendio Normannorum , ut fratres asserbant , vel quolibet modo adustæ vel neglectæ , aut nimia vetustate perditæ sint . Et ut nostra præceptionis auctoritas inviolabilis semper obtineat effectum , & a successoribus nostris regibus , & nobis factæ certius credatur , & inviolabilis observetur , manu propria eam signavimus , & anuli nostri impressione signari jussimus . Sed pro tanto a nostris fratribus beneficio expectemus , in nostra memoriam in die quo ad regni fastigium ordinati sumus , quæ evenit v. calendas Februarii , id est nat. sanctæ Agnetis . (a) virginis coram sancti Martini sepulchro in eorum sacræ orationibus habeant , & hanc cum acciderit in die nostri obitus mittent similiter aut pto Friderici quondam uxore nostra quæ obiit iv. idus Februarii , fideliter ipso die orent .

B [a]

C Datum v. calendas Julii indictione vii anno xxvii . regnante CAROLO rege glorio- so , redintegrante xxii . largiore vero here-ditate indepta vii .

D Astum Heristallo palatio regio in Dei no-mine feliciter .

E

SCRIPTUM KAROLI SIMPLICIS
regis pro Elnonensi monasterio .

F villam Scalponis ad subveniendum fratrum necessitatibus concedit .

G N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis , KAROLUS divina propitiante gratia rex Francorum . Si servorum Dei utilitatibus & necessitatibus sustinendis solatia contulerimus necessaria , & animæ salutem proinde consequimur in Dei remuneratione creditimus & status regni in pace diutius ac securitate solidius roborabitur . Ideo sit notum omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris præsentibus arque futuris , quia adiens nostram cordivolentiam venerabilis abba cenobii S. confessoris Christi Amandi ROBERTUS , ut quamdam villam quæ dicitur Scalponis sitam super flumen Scaldim , quæ ex abbatia sua & dominicatu erat , congregationi sancti Amandi deputarem , ad sublevandas necessitates ejusdem congregationis . Cujus peti-

Anno 912
Ex cartario
Elnonensi .

(a) Hoc est octava S. Agnetis , quæ vulgo dicitur festi-vitas S. Agnetis secundo .

S ij

tionem libenter suscipientes, devotis monachis beati Amandi ad eorum usus speciales concedimus eamdem villam Scalponentem cum omnibus suis appenditiis legitimis, in terris, pratis, pascuis, silvis, aquis, mancipiis utriusque sexus, terminacionibus iustis, mobilibus & immobilibus rebus. Hoc praeceptum, ut per omnia annorum curricula continuationi obtineat vigorem, manu firmantes propria, anulo nostro illud sigillari praepimus.

Signum KAROLI regis gloriosi.

GAUZINUS notarius vice RODGERI archiepiscopi recognovit.

Datum XII. idus Junii mensis, in dictione nona anno XXVIIII. rege glorioso KAROLO regnante, redinregrante XXIV. largiore vero hereditate indepta X.

Actum Attiniaco palatio fideiiter.

PRIVILEGIUM RODULFI REGIS
Francorum pro monasterio Elnonensi.

*Ad preium Rogenii comitis et abbatis quadam
pradia concedit ad sublevandam
monachorum inopiam.*

Anno 925.
Ex cartario
Elnonensi.

IN nomine sancte & individua Trinitatis RODULFUS superna regente pietate rex. Cum necessitatibus sanctorum & servorum Dei secundum divinum praeceptum communicamus, & ad sublevandam eorum indigentiam vel aliquid largimur, vel in melius instauramus. Deum profecto inde magis benivolum adjutorem in nostris opportunitatibus invitamus, & ipsos paratores oratores pro nobis apud ipsum credimus quos conciliamus. Idcirco omnium sanctarum Ecclesiarum fidelium, nostrorumque tam praesentium quam & futurorum compierat prudens solertia, quod accedens ad nostrae regiae scilicet dignitatis praeminentiam devotus fideiis noster RODGERUS comes atque memorandus abbas Elnonis monasterii cœnobiique eximiis praefulsi ac confessoris Christi Amandi, suppliciter depoposcite, quatinus ex rebus ejusdem praefatae abbatis, cui ipse Dei clementia nostroque etiam favore principati dinoscitur, monachis inibi, hoc est in predicto monasterio Deo & sancto Amando ancillantibus ad refocillandam eorum indigentiam aliquid, hoc est in villa Judinio, qua sita esse videtur in comitatu Aufrobatinfe, juxta Scaldum fluvium, rur. mansos, & in pago Tornacense in villa cui vocabulum est Antunio, similiter mansos IIII. Itemque in eodem pago, sed in alia villa, qua dicitur Guissimum, mansosque quatuor, pro intuitu divinae remuneracionis nostra munificentia delegare. Insuper & præcepti scripto nostra authoritatis eisdem prædictas res confirmare illis in perpetuum jure hereditario dignaremur. Cujus saluti-

A feris immo annis nostris profectuosis petitionibus voluntarie aurem nostri culminis adcommmodavimus, atque ob irreprehensibillem ipsius præfati comitis nobisque dilecti RODGERII erga nos fidelitatem, cumque etiam ut eisdem Dei viros, praefatos videlicet monachos, jugiter delectet orare pro nostra salute, necnon & stabilitamento regni nostri hoc nostræ auctoritatis præceptum fieri illis que dari jussimus, per quod, sancimus & decernimus, ut easdem præscriptas res, sicut & alias jam olim fibi per antecessorum nostrorum, priorum videlicet regum præcepta, contraditas & confirmatas eodem rationis tenore, cum omnibus juste & legaliter ad se pertinentibus sive respiciuntibus; hoc est pascuis, pratis, territoriis, aliisque terris cultis & incultis, campis, egressibus & regressibus, omnibusque legitimis terminacionibus, vel si quid est aliud quod ad eadem præmemoratas res legibus videatur attidere; totum & ad integrum predicti fratres, monachi videlicet beati Amandi usu fructuario & jure hereditario ab hodie & deinceps per omne tempus habeant, teneant atque inviolabili jure possideant. Et quicquid inde facere voluerint liberrima in omnibus uentur potestate, nemine umquam vel de his quæ impræsentiarum conferimus, vel de aliis quibuscumque donativis quæ antecessores nostri reges vel imperatores præceptali ordine vissi sunt illis contrulis inquietante, Deo autem semper & ubique eos protegente. Utque hoc præceptum firmum per secula durer;

Et credant homines, cuncti per tempora mundi, Subsignante manu propria firmatio parer, Atque anulus nostrum pinxit suppressus agalma.

Signum RODULFI regis gloriosi.

RAGENARDUS notarius ad vicem ABONIS episcopi recognovit & subscripsit.

Datum VI. idus Aprilis indictione XIII. anno XI. regnante RODULFO gloriofissimo rege.

Actum Latiduno castro publico in Dei nomine feliciter. Amen.

P E R M U T A T I O F A C T A
inter nobiles viros Franconem, Norpolandum & Hubertum & monachos S. Maximini ad faciendam munitionem adversus impressiones Agarenorum.

CUNCTIS etenim in catholica ecclesia Salvatoris sequentibus instituta decreta est, caritatem auctoris pre omniis & super omnia præponere; fratri autem ut similiter, in omnibus caritatis fervore deservire, & his bonis legalia præceptis & propheticâ implesse documenta. Anno autem DCCCXXVI, auctoritatis Domini nostri Jesu-

Anno 925.
Ex cartario
Trevirensi
S. Maxi-
mini.

CHRISTI secundum humanam fragilitatem A depopulantibus Agarenis pene totum regnum Belgicæ Galliæ, studuit unusquisque diligenter tuta loca perquirere, ubi aliquid firmatis fieri posuerit contra prædictorum insidias perfidorum. Invento igitur quodam castro a FRANCONIS videlicet & NORTPOLEDO HUMBERTO que super ripam fluminis qui dicitur Cyra, vallatus undique præcisus rupibus, de hereditate S. Maximini Treverice urbis episcopi, cuius glima (4) oratorium (5) S. Johannis in sinistro latere prædictæ urbis fulgencibus decorat miraculis, & pertinet ad ministerium custodis supradicti B di loci, quod sibi concambiare suis e contra duplice dando obnixe flagitabant: instabiles hereditates cum mansis finitivis vi. & jugeribus v iiii: hocque eis benivolenter concessimus ac tradidimus propter memoriam fratum dilectiones, cum jussu ac depreciatione senioris nostri GISELBERTI comitis & abbatis, & voluntate cunctorum coenobitarum memorati patroni, ut dictum est, injustum cambium. Et ista sunt loca quæ de parte eorum e contra nobis in eternum possidenda traduntur. De parte FRANCONIS & HUMBERTI mansos v. & jugera iiii. in C villa quæ dicitur Brola, & arale unum in villa quæ dicitur Cardonis, cum suis appendiciis. De parte autem NORTPOLDI mansos & jugera totidem in loco qui dicitur Berezon, & hoc firmiter actum, & funditus traditum utraque regione & stipulatione submixa. Si quis vero quod fieri non credimus, hoc concambium irritare tentaverit, non caret ita Dei sanctorumque ejus, & persolvat ad ætarium regis auri libras v. & argenti pondera xx. & ut statutum est, cum verecundia amittat. Actum est hoc comcambiu[m] Trevirim in coenobio memorati anti- stititis, adstante plebe & advocato Volmario, cui Vormaciæ in publico mallo ab HENRICO rege ministerium advocationis traditum est, cum testibus subscriptis. S. GISELBERTI comitis, qui hoc concambium fieri jussit. Sig. Bodonis præpositi, sig. Motarii, sig. Rotberti, sig. Wigerici, sig. Tietmari, sig. Bonefacii, sig. Gaganhardi, sig. Godeberti, sig. Asolfi, sig. Heriberti, sig. Nantelini, sig. Franconis, sig. Ravingeri, sig. Gerardii, sig. Ruodacri, sig. Suidulfi, sig. Everelini, sig. Sigibodonis, sig. Folerici, sig. Bettonis, sig. Popponis, sig. Gozberti, sig. Stephani, sig. Rotfridi, sig. Gerochi. Anno incarnationis Domini supradicto indict. * iiii, regnante HENRICO rege. Ego Vogo in vicem cancellarii cum jussu domini Bodonis præpositi scripsi & subscripsi.

(a) An gleba? glossa veteres, glis gliris terfa tenax.
An inde glina? an zima vel herma corpus vel sepulchrum.

(b) Quippe ecclesia S. Maximini primatum patronum agnoscit S. Johannem evangelistam.

C O M M U T A T I O F A C T A
inter Giselbertum comitem cum congregacione S. Maximini & nobiles viros Nortpoldum, Franconem & Humbertum ad faciendam munitionem.

Intra quos caritas illibata consistit, pars ^{anno 926.}
^{Ex cartario}
^{S. Maxi-}
^{mini Tre-}
^{virens.}

parti congrua sibi beneficia imperiti non denegat, quia nihil ibi minus cernitur; ubi similis qualitatis & quantitatis aqua portio recompenatur. Ideoque placuit atque convenit inter GISELBERTUM illustrissimum comitem cum congregacione monachorum in monasterio S. Maximini Deo famulante, & quosdam nobiles viros, NORTPOLDUM scilicet & FRANCONEM & HUMBERTUM, ut quasdam res pro ambarum partium opportunitate inter se commutarent. Dederunt itaque præfati vii legali traditione ad partem S. Maximini, ad custodiam scilicet de rebus sue proprietatis, FRANCO videlicet mansos v. & insuper iiii. jugera in comitatu Magnacense, in loco qui dicitur Brula, & in Cardone arales iii. cum eorum appenditiis. NORTPOLDUS vero similiter mansos quinque cum jugeribus iiii. in comitatu Nachgauve in loco vocabulo Beregon jacentes. Accepérunt autem e contra de rebus almi Maximini montem & rupem quamdam munitioni facienda aptam, super ripam fluminis sitam, quod dicitur Cyra, cum mansis v. & jugeribus iiii. in circuitu ejusdem montis jacentibus, ea nimis ratione, ut utraque pars quod accepit, habeat, teneat, & absque recompensatione & calunia in perpetuum possideat; & quod exinde agere decreverit, liberam in omnibus habeat potestatem cum stipulatione subnixa. Si quis autem contra hanc commutationem insurgeat repertus fuerit ausus, legalibus subjaceat institutis. Adha in civitate Treverensi in monasterio memorati patroni iiii. cal. Januarii, adstantibus viris nobilibus clericis & laicis, quorum ista sunt nomina, sig. GISELBERTI comitis, qui hoc concambium legaliter fieri jussit. Sig. Bodonis præpositi S. Motarii canc. Volmarii advocati, cui Vormacia in publico mallo officium advocationis traditum est ab HENRICO rege. Sig. Rotperti, sig. Wigerici, sig. Thietmari, sig. Bonefacii, sig. Gaganhardi, sig. Gudeberti, sig. Adulfi, sig. Herivardi, sig. Heriberti, sig. Nantelini, sig. Engeltrici, sig. Reginarii, sig. Franconis, sig. Ravingeri, sig. Gerardii, sig. Herardi, sig. Ruodacri, sig. Suidulfi, sig. Everelini, sig. Sigibodonis, sig. Folerici, sig. Bettonis, sig. Popponis, sig. Gosberti, sig. Stephani, sig. Rotfridi, sig. Gerochi, anno incarnationis Domini DCCCCXXVI. & præsidente in cathedra supradictæ civitatis ROTGERO venerabili metropolitano, indictione * iiii, regnante HENRICO rege.

* i. xiiii.

S iiij

DIPLOMA FOLCKMARI ABBATIS
Corbeiensis
De fundatione monasterii Vvestergonigen
Sistridio comite.

Anno 936.
Corb. novae.
S. m. b. b.

IN nomine Dei omnipotentis, FOLKMARUS novae Corbeiæ indignus abbas, omnisque congregatio inibi Deo serviens, omnibus sanctæ matris ecclesiæ filiis salutem. Quia statuta sœpe majorum turba pravorum, & juste possessa aliquando injuste purantur acquisita. Idcirco unanimitatib[us] vestræ notum fieri volumus, qualiter quidam comes SISTRIDIUS nomine, ob spem retributionis æternæ tradidit hereditatem suam ad nostrum monasterium in pago Hardgo, in loco cui vocabulum *Vvestergonigen* sito, juxta fluvium *Bade*, hoc est ecclesiam ipsam cum clericis, quos ibi proprios habuit, & quicquid in australi parte ecclesiæ intra urbem est, & quicquid extra urbem hereditatis possidet, in agris, pratis, pascuis cultis & incultis, aquis, aquarum decursibus, pro rege glorioissimo videlicet HENRICO, cum serena MACHTILDA & regia prole OTTO, HENRICO, BRUN, GERBERT, HATHUWIN, necnon & pro seipso, una cum conjugé & pro omnibus suis debitoribus: ea ratione, si fieri posset, ut eum juvaremus. (ad) monasterium inibi construendum, & ut duobus monachis de nostra congregatione ipsum locum perpetuo commendaremus, quod & fecimus in praesenti. Insuper & alios & quatuor clericos cum eis direximus. Haec traditio facta est praesente Deo coram altari sacratissimorum Christi martyrum Stephani prothomartyris & Viti, nostra astante paritate, simulque advoco. Hotgero, cum aliis testibus Luidbrando, Aged, Thiatmaro, Headwardo. Actum autem novæ Corbeiæ, anno Incarnationis MCCCCXXXVI. VII. calendas Junii, id est postridie Urbani indictione IX.

P RÆC E P T U M OTTONIS
imperatoris pro monasterio Corbeiæ
nova.

Concedit Folkmaro abbati & ejus successori-
bus jus banni.

Ex eodem
m. f.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO. divina favente clementia rex. Si petitionibus quæ pro utilitatibus sanctorum nobis fuggerunt locorum, ad sensum præbuerimus, non solum regium morem decenter implemus, sed eosdem qui precantur ad servitium nostrum promtores efficimus, & quod maximum nobis prodeste proficuumque manere optamus, ad æternæ remunerationis emolumentum excrescere liquido credimus. Idcirco noverit omnium fidelium

A nostrorum præsentium & futurorum solertia, quomodo nos ob amorem Dei & animæ nostræ debitorumque nostrorum remedium, necnon & interventu conjugis nostræ dilecta, concessimus ut omnes abbates, qui super monachos in nova Corbeiæ Deo sanctoque Stephano protomartyri & Vito famulantes constituentur, & nunc qui eis præst FOLCKMARUS abbas bannum habeant super homines qui ad præfatum cenobium & ad civitatem circa illud constructam debent confugere, & in ea operari, hoc est in pago Auga in comitatu Rechardi, & in pago Nerga in comitatu Dendi & Hamponis, & in pago Hudtigo in comitatu Herimanni, nullus horum aut aliqua judicaria potestas super præfatos homines potestatem ullius banni, quæ *Burgham* vocant, nisi ipsius monasterii abba, & cui ipse vult committere, quod scripto corroboravimus, manu nostra signavimus, & anulo nostro sigilli jussimus. Signum domini OTTONIS serenissimi regis.

P R I V I L E G I U M L U D O V I C I
Ultramarini Francorum regis pro mo-
nasterio Elnonensi.

Ad petitionem Rogerii sui fidelis quadam ei
predia donat & confirmat.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS divina propitiante clementia Francorum rex. Quicquid pro Dei amore sanctorumque reverentia agimus, profuturum nobis ad præsentis vita curricula felicius transfigenda, & ad futura beatitudinis præmia facilius obtinenda non dubitamus. Comperiar igitur omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque præsentium ac futurorum solertia, quia fidelis noster ROGERUS ad nostram accedens clementiam postulavit, ut quasdam res sua abbatia S. Amandi egregii confessoris Christi in comitatu Pabulo, in cella quæ antiquitus Gonfiniacas est dicta, & habetur ibi ecclesia in honore S. Dionyssi constructa, terram quæ iuxtra septa ejusdem loci circumiacentem simul cum pratis ibidem iuste pertinentibus, silvam etiam quæ Blangiaca nominatur, ad eundem locum pertinente, monachis in prædicto monasterio beati Amandi Deo militantibus perpetim habendas & ecclesiastico jure possidendas largiremur, & largiendo nostræ autoritatis præcepto confirmaremus. Cujus salutiferis animaque nostræ proficuis postulationibus ob Dei sanctique Amandi egregii confessoris amorem & honorem, assensum præbentes, hoc altitudinis nostra præceptum fieri illisque dari jussimus, per quod præfatas res cum dominibus, ædificiis, curtiferis, viridiariis, ortis, terris, cultis & incultis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, exitibus & redditibus, atque omnibus

Anno 937
Ex actis
Liberus.

illuc conjacentibus, & ad eundem locum A ma, Meginza nuncupatis & illarum filiis unoque servo Mannò dicto, in pago *Habgevre* nominato, in comitatu Cuonradi, in proprium donavimus, cum omnibus illuc pertinentibus, agris, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, exitibus & redditibus, quæfatis & inquirendis. Jussumusque hoc præceptum inde confirbit, per quod volumus quatenus prædictus Franco de ipsa proprietate securam habeat potestatem habendi, donandi, vendendi, commutandi, & quidquid sibi libuerit inde faciendi. Et ut hoc nostræ concessionis præceptum firmiter permaneat, manu nostra subtus firmavimus, anuloque nostro insigniti jussimus.

B

Signum domini OTTONIS serenissimi regis.

BRUNO cancellarius ad vicem FRIDURIA
c archiepiscopi recognovi.

Acta XVI. cal. Jan. anno Incarnationis
Dominii DCCXLV. indictione II. anno domini Ottonis X. Actum Tancburg.

CARTA ROBERTI COMITIS.

De dono quod fecit Valciodorense monasterio.

DUM fragilitati humanæ naturæ variū casus accidunt, & unusquisque finem vitæ suæ ignoret, ita agere debet quasi omni hora se cogite hinc transiitum, ne interveniente negligientia circa finem impatus inventus sine aliquo boni operis respectu de seculo migreret, nisi dum in sua potestate consistit, præparet sibi viam salutis, per quam valeat pervenire ad præmium æternæ beatitudinis. Idcirco ego ROTBERTUS gratia Dei favente comes, cogitans de Dei timore atque ejus amore, quasdam res de portione hereditat *..... d partem sanctæ Dei genitricis Mariæ tali tradidi jure. Inveni namque quoddam monasterium in comitatu * me ..... odorum nomine, dicatum in honore præfatae matris Domini in pago Lomacinese. In quo almiratus confessor Christi * Elo. .... fat corpore, ubi multorum sanctorum conditæ noscuntur reliquiae, cuique præesse venerabilis abbas FORONDANUS * di ..... r ac profectus, olim a sua pro Deo exulans patria, cum non pauca Scottigena atque Francigena, quam ipse in Christi famulari educavit monachorum sub regula almi patris BENEDICTI degencium turmula. Quam ob rem tradidi per hanc donationis cartam, sive per festucam, ac per (a) andelangum, pro re medio animæ meæ & uxoris, filiorumque atque parentum meorum, & pro æterna re-

anno 946.
Communi-
carvit R. ab-
bas Valcio-
dorense.

* tis meæ
ad.

* meo Val-
ciodorum.

* Eloquias
paullat.

* Dinoctie
tur.

PRÆCEPTUM OTTONIS I.
imperatoris.

*Ad petitionem ducis Conradi quedam predia
concedit Franconi fideli suo.*

Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, OTTO Dei gratia rex. Notum sit omnibus F præsentibus, necrois & postfuturis, qualiter nos per interventum dilecti ducis nostri CUONRADI, cùdam fidelis nostro FRANCO nominato, in forasto nostro Lutara dicto, VI. regales mansos inter *Basinbache* & *Rieschenbache* cum tribus feminis Volinza, Uml-

(a) Andelangus sustem seu baculum longiore interpretatur Cangius, qui etiam alias valde incertas hujus vocis explicaciones refert.

tributione, ad præfatum locum quamdam villam *Melin* nomine, ab ipso cœnobio fere duobus milibus distantem, in eodem pago Lomacinsciam, ad quam v. pertinent manu cum omnibus domibus, ædificiis, campis, pratis, silvis, arabilibus terris, atque una camba, mancipiis, quorum primi, per quem sœpe dictam sanctæ MARIÆ dono perpetuo tradidi villam, hic scribi percepi nomen, qui Genhardus vocatur, cum uxore, filiis, ac filiabus, atque omnibus ibi commanentibus & aspicientibus utriusque sexus, necnon omnibus rebus quas repperire & exquirere potui, quæ ad eamdem villam pertinent, vel quæ usque ad hanc diem quoquo modo ibidem acquisivit. Ut autem hoc traditionis aquæ elemosyna donum ad usus servorum Dei sub regula beati Benedicti doctoris monachorum egregii viventium firmum, ac involvulum permaneat, manu propria cum impressione signi præsentem cartam roboravi, atque signo fidelium meorum firmari præcepit.

Actum Namuco publice sub die 1111. non. Junii, anno ab Incarnatione Domini nostri JESU CHRISTI DCCCCLVI. & regni serenissimi regis OTTONIS XI. indictione 1111. † Signum ROBERTI comitis qui hanc traditionem fit ..... mari præcepit. † JOHANNIS vice-comitis. † Cilheri presbyteri. † Willei. † Rotberti. † Huboldi. † Rainuardi. † Boson... † Alcheri. † Adelelm. † Radulfi. † Immonis. † Item Immonis. † Grimoldi. † Warneri. † Wigirici.

Ego Kodradus cancellarius scripsi.

CARTA EILBERTI COMITIS
de translatione corporis S. Eloquii in
Valciodorensi monasterium, deque do-
nis quibusdam eidem monasterio factis.

Anno 946.
Communi-
cavit R. ab-
bas Valci-
dorensis.

[a] IN nomine Dei summi. Ego comes EILBERTUS notum facio omnibus scire cu-
pientibus ea quæ per memetipsum tradita
sunt beata MARIÆ in ecclesia Walciodorensi,
& sancto (a) Eloquio, & alia multa quæ
data fuerunt a nobilibus viris: scilicet a WI-
DRICO DE FALEMANNIA, & THEODERICO
DE LEMBRIN cognomento Bæal; octavo
idus Octobris, die translationis ejusdem
confessoris Christi. Veniens namque vir san-
ctissimus Eloquius in villa quæ vocatur Lem-
brim cum populorum turbis se sequentibus,
ibi honorifice est receptus a WIDRICO de
Falemannia, & a populo circiter a quatuor
milliaribus a Florinis, & ab omni parte cir-
cumquaque circumfluentibus. Quem cum
de loco illo asportare conarentur, non po-
tuerunt movere fererum; donec THEODE-
RICUS dominus ejusdem loci, in eodem vi-
co ipsi tradidit nobis præsentibus, mansum

(a) S. Eloquius fuit S. Furti discipulus, uti & S. Moni-
bolus, qui post eum abbates Latinacenenses extiterunt.

A unum. Et sic cum gaudio magno ipsum le-
vaverunt, & ad locum a Dœo prænitum
derulerunt, ubi cum maximo tripidio clau-
scentibus plurimis virtutibus, a venerando ac sanctissimo episcopo & abbe FO-
RANNANO, & a me peccatore gloriose est
locatus. In eadem die ibi coram me WIDRI-
CUS vir nobilissimus de Falemannia sic est
episcopum Forannanum adlocutus: Vir
sanctissime, quoniam per hunc sanctum vi-
rum Eloquium, ut video virtutes multæ sunt
divinitus operatae; volo in honore ipsius huic
loco honorificientiam pro remissione pecca-
torum meorum impendere. Idcirco trado
ei coram te & coram comite EILBERTO de
allodium meo Falemannia, quem teneo jure
paterni, singulis annis de unaquaque do-
mo dimidiam ceræ, vel dimidium denarium,
quæ die ac nocte ardeat in conspectu sancto-
rum in hoc loco quiecentium, & præcipio
genti meæ, sicut possum facere, ut unus-
quisque & unaquaque, sicut convenienter ad
missam præcipuis diebus in Falemannia; sic
semel in anno ad beatæ MARIÆ, & sancti Elo-
quii convenienter merita: post hæc ego comes
EILBERTUS proprius accessi, & gladium quem
causa justitiae portabam, super venerabile
corpus posui, eique adorationem & provi-
dentiam totius abbatæ tradidi, & sic ad
populum conversus, Florinenses mihi prope
stantes advocavi, eosque velut ipsi roga-
verant, beata MARIÆ & sancto confessori
liberaliter tradidi, ea scilicet conditione,
ut ex singulis domibus de toto banno Flo-
rinensi pro me, & pro scipis, ut ab adversi-
tatis liberemur seculi, ad luminaria mo-
D nasterii detinenda per annos singulos dimi-
dius denarius, vel dimidia cera per manus
singulorum afferatur in die translationis pa-
triæ confessoris, & unaquisque vir vel mu-
lier, postquam ad quintumdecimum annum
pervenerint ætatis, semel in anno in die jam
dicta, ad facienda recta monasterii afferant
virgines ferream ad mensuram unius cubiti.
Postquam ista & alia peregi, beatus FORAN-
NANUS episcopus & abbas ad altare accessit,
& sacrofanæ mysteria sacratissimæ missæ
complevit. Deinde versus ad plebem, ista
omnia replicavit, & ad finem deveniens,
auctoritate Dei Patris, & Filii, & Spiritus
sancti, & sub anathemate, ut ipse protesta-
tem ab Apostolico acceperat, interdixit ne
quis hanc traditionem & confirmationem
præsumat violare, vel auferre monasterio
Walciodorensi. Et si quis hoc apostolicum
præceptum transgressus fuerit, maledictus
sit in omnibus locis; sic ut nec memoria ejus
sit in die judicii: sed sit deputatus in infer-
no cum impiis.

Actum Walciodori octava idus Octobris
anno ab Incarnatione Domini nongentesi-
mo quadragesimo sexto, indictione quinta,
anno undecimo imperii OTTONIS augusti

Henrici

Henrici imperatoris filii. Testes harum rerum sunt, dominus FORANNANUS episcopus & abbas, comes EILBERTUS, WICERUS comes frater ejus, Boso comes, Ergundus de Ercheneis, Widricus de Falemannia, Theodericus Boeals.

PRÆCEPTUM DOMINI OTTHONIS regis pro Prumiensi monasterio.

Ingramno abbati Prumiensi confirmat Sueffrensem abbatiam.

Anno 948.
Ex certario
Prumiensi.
In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina auxiliante clementia rex. Si utilitates sanctæ Dei ecclesiæ, commoda, & justa procuramus, ea nobis in æterna beatitudine retribuenda confidimus. Qua de re omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus notum esse cupimus, quia quidam fidelium nostrorum nomine INGRAMNUS, abbas monasterii quod vocatur Prumia, obtulit nostris obtutibus quædam præcepta, scilicet ARNOLFI quondam serenissimi regis, & ZUENTIBOLDI ipsius filii, necnon præceptum regis KAROLI, in quibus continebatur, qualiter abbatia quæ vocatur Sueffera ad monasterium quod vocatur Prumia regali auctoritate tradiderunt, & præceptis regalibus firmaverunt. Quapropter pro Dei amore nostraque anima absolutione cupientes eamdem confirmare abbatiam, habito generali placito apud Niumagam, in conventu totius populi tam episcoporum quam comitum & procerum ac judicum diversarum potestatum, omniumque conventu nobilium, cunctorum fidelium nostrorum, quorum no-

[a] mina hæc sunt: ROTBERTUS (a) archiepiscopus, WICFRIDUS (b) archiepiscopus, BALDRICUS (c) episcopus, ADELBERTUS (d) episcopus, DUDO (d) episcopus, FARABERTUS (e) episcopus; CUONRADUS dux, HERIMANNUS dux, HEZZO comes, GODEFRIDUS comes, RUODULFUS comes, REGINHERUS comes & ceterorum; generali judicio decretum est, determinatum est præfaram abbatiam magis juste & legaliter juri monasterii Prumiensis competere, quam ulli aii hominum. Quorum judicio nos gra-

*¹. hanc. tantissime assensum præbentes, hoc nostræ auctoritatis notitiam fieri jussimus, per quam omnibus tam presentibus quam futuris sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus & nostris notum esse cupimus, nos eamdem abbatiam pro amore Dei sanctorumque omnium, pro eleemosyna nostri omniumque prædecessorum nostrorum, necnon & eorum quorum collatione priori traditione collata sunt, præfato Prumiæ monasterio per * hæc nostræ auctoritatis notitiam tradimus atque trans-

(a) Trevigenis qui etiam Ottonis fuit archicapellanus
(b) Coloniensis.
(c) Trajeti ad Rhenum.

Vet. Script. & Mm. ampl. Collect. Tom. I.

A fundimus, ea videlicet ratione, ut deinceps omni tempore prælibatam abbatiam securè cum omnibus ad se pertinentibus rectoribus sepefati monasterii habeant, teneant, atque possideant, & quidquid ad utilitatem jam dicti loci fratrumpque inibi habitantium facere disponuerint, liberam in omnibus habent facultatem, nemine inquietante, & nulli umquam homini abbas INGRAMNUS qui hodie est, tradere in beneficium habeat potestatem, nec ullus de successoribus ejus, nec episcopo, nec comiti, nec alicui, ut B prædictimus, homini, nisi tantum aliquem delecter deserire erga sanctum locum, hoc tantum permitimus, & fieri concedimus. Et ut haec nostræ auctoritatis notitia inviolabilem & inconcussum in omnibus obtineat firmitatem, & ut ab omnibus verius credatur, diligentiusque conservetur, de anulo palaci nostri eam subter jussimus sigillari.

Signum domini OTTONIS invictissimi regis.

BRUN cancellarius ad vicem RUDOLPHI archicapellani recognovi.

Data kalendas Junii, anno Domini MCCCXLVIII. indictione vii. regnante pio rege Ottone anno XIX.

Actum Nitaga, in Domino feliciter. Amen.

DIPLOMA OTTHONIS imperatoris I. pro monasterio Indensi.

Confirmat antiqua illius privilegia.

Anno 949.
Ex ms. B.
de Louvres
In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, OTTO divina clementia rex. Cum locis divino cultui mancipatis ob amorem Dei opem congruam fermimus, & imperiale morem decenter implimus; id nobis profuturum ad æterna remunerationis præmia capessenda veraciter credimus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum presentium necnon & futurorum industria, qualiter dilectus germanus noster BRUN nomine, BERCHATOLDUS Indensis monasterii venerabilis abbas, nostram adierunt postulantes regalitatem, ut E privilegia quæ antecessores nostri reges ad monasterium, quod est in honore Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI super fluvium Inda constructum, ubi præfatus venerabilis abbas BERCHATOLDUS præfæcē dignosciatur, donaverunt, ea videlicet nostræ auctoritatis munimine renovaremus. Eorum vero petitiones benigno animo suscipientes jussimus inde hoc præsens præceptum conscribi, per quod volumus firmiterque jubemus, ut nullus judex publicus superioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator ad

(d) Paderbornensis,
(e) Leodiensis.

causas judicatio more audiendas , in cellulas , ecclesias aut villas , seu reliquas possessiones , quas moderno tempore in quibuslibet provinciis aut territoriis imperii nostri possidet , vel deinceps in jure ipsius monasterii divina pietas voluerit augeri , ingredi præsumat , nec fredo , aut tributa , vel mansiones , aut paratas , aut cheloneum , ripaticum , postaticum , pontaticum , salutaticum , rotaticum , pulveraticum , trabaticum , aut fidejussores tollere , aut homines tam ingenuos quam servos super terram ipsius monasterii commanentes distingere , nec ullas publicas functiones , aut redhibitions , vel illicitas occasiones requirere , quibus in aliquo idem monasterium sibique subjecti aliquod injuste patientur incommode , nostris futurisque temporibus quisquam temerarius existat , qui ad id facientium illicitam sibi potestatem attribuere audiat : Sed liceat memorato abbatii sive successoribus omnes res prædicti monasterii sub immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere , & quicquid de rebus prænotati monasterii fiscus sperare poterat , totum nos pro æterna remunerazione prædicto concedimus monasterio , sicut & præcessores nostri , ut perennibus temporibus in alimonia pauperum & ad stipendia monachorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentis , quatenus ipsos servos Dei , qui ibidem Deo famulantur , pro nobis proleque nostra & stabilitate regni nostri a Deo nobis collati , ejusque misericordia per immensam conservandi jugiter misericordiam exorare delectentur . Et ut hæc auctoritas nostris futurisque temporibus Domino protegente valeat involvula manere , manu propria nostra subterfirmavimus , anuloque nostro corroborari præcipimus .

Signum domini OTTONIS invictissimi regis .

BRUNO cancellarius ad vicem RODBERTI archicapellani recognovi .

Data vi , nonas Maii , anno Domini DCCCCXLVIII . indictione VII . regnante pio rege OTHONE anno XIII .

Actum Aquisgrani palatio , in Domino feliciter . Amen .

D I P L O M A O T T O N I S I . imperatoris pro S. Maximino.

Reddit monasterio S. Maximini abbatas ecclesiastas .

Anno 950.
Ex carario
Trevirensi
S. Maxi-
mini.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis . OTTO divina largiente clementia rex . Noverit omnium fidelium nostrorum , præsentium scilicet ac futurorum industria , quod nos admoniti in primis Dei amore omnipotentis , deinde quoque interventu fidelium nostrorum BRUNONIS germani nostri

A HEINRICI etiam æque nostri germani , sed & CHUONRADI ducis reddidimus cœnobitis S. Maximini totius abbatarie ejusdem confessoris Christi ecclesias cum decimis , dore , dotalibusque manciis ad ipsas pertinentibus , quarinus predicti fratres talibus nostræ pietatis adjuti solatis liberius Deo servire , & pro nostra nostrorumque incolmitate , regi regum valeant supplicare . Et ut hoc nostræ largitatis munus per succendentia tempora maneat inconcussum , istud fieri jussimus conscriptum regio statuentes decreto , ut nullus successorum nostrorum præfatis monachis inde aliquid abstrahere præsumat , neç ab his subtrahi permittat , qui beneficia ex eadem prædicta teneant abbatia . Quod nostræ auctoritatis præceptum propria manu roboravimus , anlique nostri impressione insigniri jussimus .

Signum domini OTTONIS serenissimi regis .

BRUNO cancellarius ad vicem RODBERTI archicapellani recognovi .

Data xi . calendas Martii , anno Incarnationis Domini nostri JESU CHRISTI DCCCCL . indictione VII . anno vero OTTONIS serenissimi regis XIII .

Actum Nemetenii civitate , in Dei nomine feliciter . Amen .

C A R T A C O N R A D I R E G I S Provinciæ .

Carlatto concedit curtem de Tresia .

IN nomine sanctæ Trinitatis , CHUONRADUS gratia Dei rex . . . . . justis postulationibus perspectum est , illi impendere curremus , quoniam quidem notum sit omnibus nostris fidelibus qualiter quidam homo nomine Garluttus petuit regiam magnitudinem nostram , pevens nos , ut quasdam res illi concederemus , quod & facimus . Hoc est in curte de Tresia , quæ est pertinens ex comitatu Marsiliacenfe , & jacet in comitatu Aquensem , cura omnibus appendicis qui inibi pertinent de comitatu Marsilia cum turre . . . . de nostro jure & potestate in illius tradimus dominatione quicquid hageret . . . . & abet hos terminos di-

E nominatos , de uno latus usque in loco que vocant Untinos & usque in Paleria , ita & in monte Bagde usque in flumen Belone & de . . . . usque in valle Restones , item in monte Bed . . . . præceptum . . . . obseretur & a nullo umquam . . . . tur , manu nostra firmavimus .

Signum domini CHUONRADI regis .

ad vicem AMONIS episcopi recognovi .

Data xv . calendas Septembri , anno regnante domino CHUONRADO rege XIII . feliciter . Amen .

PRÆCEPTUM OTTONIS I.
imperatoris pro monasterio S. Maximini.

Decimationes salicas Villero abbati S. Maximini restituit.

Anno 956;
Ex mſ. S.
Maximini. **V**N nomine sancta & individua Trinitatis. OTTO Dei gratia rex. Notum esse volunmus omnibus fidelibus nostris presentibus scilicet & futuris, qualiter venerabilis VILLERO Cenobitarum S. Maximini Trevericæ civitatis suburbio requiecentis abbas, interventu fidelium nostrorum, BRUNONIS videlicet germani nostri, atque CONRADI ducis, nostram regalem adierit munificientiam, conquarens ab eis personis, qui beneficia ex eadem tenerent abbatia, quoniam eidem abbati, corundem obtinatum nostrorum interventu, & consilio ecclesiæ omnes abbatiæ illius in beneficiis omnibus ad usus prædictorum cenobitarum reddidimus dominicales, quas vulgo salicas vocant decimationes, quoniam essent nostræ regales, & nulli umquam termino episcopali vel ecclesiæ subjacentes, in suos usus redigisse, & ob id hospitale, quem ab eisdem salicis decimationibus jam ante in eleemosynam prædecessorum nostrorum regum videlicet & imperatorum, nostris quoque præbebatur hospitibus, peregrinis & pauperibus, aut penitus destrui, aut si hæc eadem eleemosyna nostri ex his locis vel sumtibus quoq; prædictis cenobitis in usum præbendarium conceffimus, amministrare, nullo modo sufficere monachicæ conversationi. Igitur consilio prænominalorum optimatum nostrorum, in eleemosynam nostri, conjugisque & filiorum nostrorum, præcedentium quoque vel subsequentium regum & imperatorum, nostra regali auctoritate reddidimus prædicta venerabili abbati VILLERO, cenobitisque Deo sanctoque Maximino in ejus provisione sub regula S. Benedicti, famulantibus, omnibusque impositurum eorum successoribus, cunctas abbatia S. Maximini dominicales, quas vulgo salicas decimationes vocant, in quocumque regni nostri episcopio, parochia, termino sine sitz, in usus hospitium, peregrinorum & pauperum, destructore in regni nostri successorumve nostrorum deputantes, quicunque vel imperatorum vel regum vel qualcumque personarum ob aliquas personæ machinationes vel infringere vel debilitare voluerit. Et ut hoc nostra largitatis munus, per succendentia tempora maneat inconcussum, illud nostræ auctoritatis fieri jussimus conscriptum, regio statuentes decreto, ut nullus successorum nostrorum præfatis cenobitis easdem decimationes auferre præsumat, vel ab aliqua persona subtrahi permittat. Quod nostræ auctoritatis

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A conscriptum propria manu roboravimus, & anulinostris impressione insigniri præcepimus. Signum domini OTTONIS invictissimi regis.

LUTULUS cancellarius ad vicem WILHELMI archicancellarii recognovi.

Datavi. idus Martii, anno incarnationis Domini DCCCLVI. indictione XII. (a) regnante pio rege OTTONE anno XXI.

Actum in FRANCONIA FELICITER. Amen.

EPISTOLA GUNZONIS
ad Augienses fratres.

B Anno 960;
Ex mſ. Eti
nonensi. Invehit in monachum S. Galli, qui quod grammaticaliter in casu quodam errasset, ipsum contemni habuerat, offenditique se & in grammatica & in aliis liberalibus studiis eruditum.

C Anno 960;
Ex mſ. Eti
nonensi. SACRAE congregacioni in Augia confititur, GuNZO puræ devotionis obsequium:

Humanæ perversitatis injuriam cuilibet illaram non populari iudicio committendam puto, verum illorum quorum interest: quatenus non modo ponderatio queratur culpæ, sed etiam comparatio regulæ. Non enim una eademque res bona, licet aequæ omnibus conceditur. Siquidem nuptiæ laicis concessæ sacris ordinibus denegantur. In virtutis quoque naturæ quedam aliquibus conceduntur, aliquibus minime. Nam gestantibus gladios permittitur, ut hostes repullicæ sine culpa proteruant. Non enim, ut ait Apostolus, sine causa gladios portant; ab hoc tamen permisso clericatus ordo longe videtur distare. Quapropter quedam licent laico, quæ non licent clero, praesertim monacho, cuius regula quanto est strictior, tanto est transgressio damnabilior. Hinc de sacris ordinibus legitur, quanto gradus altior, tanto casus gravior, cui sententia disticon quoque concinit Juvenalis:

Omne animi virium tanto conspectus in se Crimen habet, quanto major qui peccat habet.

Verum ne mora prefaciuncula intelligentia vestra suspendatur, secundum artis præcepta benivolos, attentes, docilesque vos expeto in querela injuriæ a quodam cullo in S. Galli cenobio inhi illata. Cullo dico, quia absolute hominem vulturum peculæ fraudibus corruptum non rite facere possum, de qualibus Persius:

Afutam vapidò servas sub pectore vulpem. Monachum quis dixerit, in quo nihil dignum hoc nomine repertur? Non enim cuculla justificat, quem fraternum odium maculat. O diram fortè! qua humana natura, relicta rationabilis dignitate, ad ferinam se conformat vitam, sicut scriptum

(#) Indictio hæc a mente incarnationis Domini exsurgit.

Günzo cau-
savit se ab
uno S. Gal-
li monacho
injuriam
accepisse.

T ij

est, homo cum in horore esset non intellexit, A mordebar, qua falsos philosophos culpatis verbis: Rarus sermo illis, sed magna libido tandem.

Quis hoc de monacho dictum crederet? Unde gentili homini cognitio cucullata per veritatis? Ignorans vitam letabatur, atque expectabat in forte inter ratos futuros philosophici studii scintillam incaret. Nihil inde, sed fraudis molimina parabantur. Aderat siquidem puto, interque principes morabatur, quem frequenter aspiciebat magister qualis qualis in hircos oculis reflexis, atque inter aspectus ringebat, quod delicias suas potentibus adhucere cernieret, ut reor interesse non putans quicquam castitatem turritis, & obscenitatem perdicis. Hic cum egredieretur & ingrediebatur, commitebat discipulo quas parabat fraudes.

Nox erat, & somnus curas matere premebat,

Jusque sibi in saturo pescabat venire Lieut.

Cum fortuna fuit in sermonibus frivolis unius casus mutatione offenderim, poneendo videlicet accusativum pro ablativo. Tunc denique palam factum est, quod per totum diem magister improbabilis eruditissimus ducuerit discipulum in laudibus obsecutionis. Assuit tamen quem supra fusionem dixi, culpans tam grave facinus mutationis unius causus, asserens me senem scolaribus dignum flagellis, & hoc lascivulis versibus, quasi in hoc sapiens mihi cucullatio videretur. Veritatemque quis ignorat versus lascivientis monachi? Otio vacans, os aperit, & poema emittit, ignorans econsumiam carminis, purpureum pannum qui bene splendeat unum, & alterum infondere, mores etates perfonare, observare dignitates in poesi nescit. Poterit tantum labra & ejacta poema: quod Persius non mentem intrare dicit, sed lumbutti.

cum carmina lumbum

Intrant, & tremulo scalpuntur ubi intima vestu.

Item ex persona qui molli pronunciacione gaudent, inquit,

Quidnam igitur tenerum & laxa cervice legendum,

Torva Minnalloneis implerent cornua bombycis,

Et raptum vitulo caput oblatura superbo, Bassaris.

E Horatius de Lucilio inquit:

Nam fuit hoc vitiosus in hora sepe ducendos,

Ut magnum, versus distabat stans pede in uno.

Fateor me juvenem hoc vitio tactum. Tuder, non tamen ceu quidam monachus ovina sine moribus pelle regebat. Ne putetis me haec proloqui ut poematis studium in contemptum ducere velim. Ecclesiasticos etiam

*ad Ottone
rege accer-
sus ex I-
talia.*

Venerabilis rex OTTO sape apud Italiam principes quibusdam molimini bus egit, quatenus ad haec regna evocarer. Sed enim quia non alicui ita subiectiebar, neque tam humilis fortuna habebar, ut cogi possem, venis ad me precum indicis promissione teu pignus veniendo accepit. Quo factum est, ut eo ab Italia redeunte, una venerem, negotio, ut vera fatear, ultra proprias vires suscepto. Quo non caritate impellitur? Quo non fraterna delectatione provocatur? Cordum fecutar Deus scit, non eo me venisse, ut alicui nocerem, verum quo multis prodessem. Neque processi veluti Britannus speculis hispuriis reprehensionis, sed munere caritatis. Sciant me revera fari, qui munia literarum non mihi penitus abesse diciderint. Munia literarum dico, non infideli fraude, sed ex dilectione velle prodesse. Per abrupta igitur montium ac precipita Vallum, perventum est tandem ad S. Galli monasterium. Porro adeo fatigatus eram, ut carcerem pene officio manuum montano frigore perstinxeram, quarerens neque imponi, neque depensi equo possem, t. a. alienis manibus deportarer. Adventu tamen mihi spes erat fecisse quietis in loco monachica habitacionis. Videbam frequentes capitum inclinationes posse inter scapularia compositos facere cucullos incepsiles, ratos sermones; nimis mali suspicabar, nimis quia Juvenalis sententia latenter

Opimi
occa rati.
[4] viros poemate usos invenio ; sed miror si A trabeatus. Rursus ut nominativus pro vocativo inveniatur, superfluum puto inquisitum, cum divina volumina plena exemplis inventiantur. Virgilius tamen inquit :

Corniger Hesperidum fluvias regnator aquarum.

pro fluvie. Si quis autem hoc pleniter scire desiderat, libros Prisciani de constructione legat. Anniadvertisse, quæso, insaniam miseri homuncionis, qui in tam vili re integrum pene expenderit diem. Num saltem unam quæsiunculam quam proponeret habuit? Audiat iterum accusativum pro dativo in Psalmis : *Quasi proximum & quasi fratrem nostrum sic compladebam pro proximo & fratri.* Vult fortasse complangebam. Esto. In prosa apud Salustium ablativum pro genitivo. *Dubitavit acie pars pro acie.* Item dativum pro genitivo, *ad bellum Persi Macedonicum* pro Persis. In evangeliō quidque accusativum pro nominativo secundum artigraphos invenimus. *Jesum quem queris, non es hic,* pro Jesus. Et *Sermonem quem auditis, non es meus pro sermo.* Et in Psalmis *Lapidem quem reprobaverunt adfiantes pro Lapis.* Hæc & mille talia scriptores artium virtutio dantur, ut Donatus, *Urbem quam statuo nostra est.* Sed quis tam excerebratus, ut putet verba sacrī eloquii stringere regulis Donati aut Prisciani? Legitur in divina historia: *Moysi huic, qui nos eduxit de terra Egypti, nescimus quid acciderit ei.* Quis modo sic loquitur? Nescimus quid acciderit Moysi huic ei. Et in Psalmis : *Misi Moysen ferum suum, Aaron quem elegi ipsum.* Licet quidam ex superfluo sibi velint, Virgilius hanc constructionem posuit ubi ait :

Olli fabridens hominum fator atque Deorum oscula libavit nata.

Sed quia Servio aspera visa est, olli adverbium temporis esse voluit, id est tunc Nullus, inquit, dicit oscula libavit illi natæ. Pronomen enim non cum pronomine, sed loco nominis debet ponи. Cum igitur ita se divinatum series habeat scripturarum, quis tam perditus est, ut rales elocutiones aut reprehendere audeat aut mutare? Falso putavit S. Galli monachus me remotum a scientia grammaticæ artis, licet aliquando retarderet suu nostræ vulgaris lingua, quæ latinitati vicina est. Excedimus quoque aliquando aut negligentia aut humana imperfectione, de qua Priscianus, *Nihil, inquit, in humanis inventionibus ex omni parte perfectum inveniri credo.* Negligentia peccamus, sicut do Homero Horatius ait : *Quandoque bonus dormitat Homerus, id est negligenter scribit.* Qua Virgilius etiam notare possumus, ubi ait : *Stratus humi bos.* Pessimus versus est habens in fine monosyllabum nomen, nisi forte sit minorum animalium, ut in Horatio :

Parturiunt montes, nascentur ridiculus mus.

(a) Cinna fuit Poeta doctissimus, Virgilio æqualis, qui ipsius meminit ecloga 9.

Nam neque adhuc varie videor, neque dicere Cinna digna, sed argutos interfrepere Anfer olores.

Præterea Servius majores nostros vitia dicit A non in dictu esse voluisse, sed in significatio-
ne, ut est illud in Salustio: *Quam quisque
peccime fecit, tam maxime tutus est.* Legitur
in arte, quod tam, magis, maxime, minus,
minime, positivo tantum junguntur. Ergo
sensui & significacioni hæc Salustii sententia
convenit, & non dicto. Cui rei Aristoteles
in libro Peri Ermenias congruit his verbis:
*Sunt ergo ea que sunt in uoce earum qua sunt
in anima passionum note. Omnis nota sicutus
rei nota est. Prins ergo res est quam nota. Res
ergo prius ponderanda est, quam nota.* Solent
præterea diversæ res una eademque nota si-
gnari, ut puta leo Christum significat &
diabolum. Quis demens dixerit eo loci ubi
legitur, *Vicit Leo de Tribu Iuda diabolum*
monstrari: aut Christum ubi legitur: *libera
me de ore leonis.* Pater profectò quia non
verba tantum examinanda sunt, quantum
significatio. Quod in Moysè quoque com-
probatur, qui omni sapientia Ægyptiorum
imbutus, quos liberalium repertores artium
fuisse constat, Domino se ad Pharaonem
misericordi dixisse legitur: *Obsco, Domine,
non sum eloquens ab heri & nudius tertius,
& ex quo capisci loqui ad seruum tuum im-
peditoris & tardioris lingue sum.* Fatebatur
utique se in sermone tardum, quem in phi-
losophia nullus rite valet dicere imperitum;
teste prothomartyre Stephano, qui in Acti-
bus apostolorum de eo ita loquitur: *Eras
Moyses eruditus omni sapientia Ægyptiorum.*
Quapropter si de verborum significacionum
que viplura audire cupitis, etiam ea quæ
sequuntur æquo animo considerare debetis.
Boetus vir eruditissimus in libro Peri Er-
menias secundæ editionis audire quid dic-
cat: *Adminiculare quis debet obscuris sensi-
bus, passiens, atque confusus, quod ad sen-
tentiam dicens spectat, & si sermonum ratio
se ita non habeat. Sufficiunt hæc ad confu-
tandam stultitiam fratris, an plura requiri-
tis?* Ni fallor, vera quoque me dicere prob-
ant verba ex corruptis composita, vel in
compendium ducta, in quibus brevi prola-
tu multa monstrantur, ut in nomine Verna,
quod ait ex tribus corruptis compositum,
qua sunt Bonus, Hereditarius, Natus. Ex
prima itaque parte nihil habetur nisi littera
alterius loco posita, V. videlicet pro B. ideo-
que quidam propriam litteram servantes Ber-
nam dicunt. Eodem etiam modo unum ver-
bum quavis incompositum plura in se re-
tinet, quale est illud Lucani:

Omnia majorum vertamus bufa, licebit.
Dicunt in hoc verbq tres debere intelligi

(a.) Hic Fulgentius non fuit insignis ille Rufensis episcopus, fidei catholice adversus Arianos acerrimus defensor, sed Fabius Plancides Fulgentius, qui præter Mirologiarum librae conscriptis ad Calcidium librum de *Prisco sermone* editum a Junio & Mertero, & *Moralum expositionem Virgiliane* continente a Commelina vulgariter.

(b.) Hic hanc obscuræ deignat Cratoni abbas depositio-

A partes orationis, conjunctionem, nomen
& substantivum verbum, ut sit *licebit*, fili-
centia erit, quatenus si affirmativa sit con-
junction, non dubitativa. Præterea si in dicto
stat, nihil in figura fabularum, nisi nu-
dum accipitur mendacium; superflua puta-
buntur omnia quæ ex his ad veritatis intel-
ligentiam a prudentibus traduntur. Mitolo-
giarum liber ille (a) Fulgentii nihil habebi-
tur. Divinarum scripturarum mystici intel-
lectus ceu supervacui contemnuntur. Quid
ergo erit inter Iudeum & Christianum sub-
lata allegoria? Subauditiones insuper tam
in divina quam in humana scriptura super-
flux habebuntur. Delitus videbitur Teren-
tius „dicendo Egone illam: *Que illum? Que
me non?* Imperfectus eriam Poëta, ubi ait:
*Jam cælum terramque meo sine numine
venti.*

Mijere, & iantas anderes tollere moles?
Quos ego.

In evangelio etiam mutila videbitur sen-
tentia, ubi legitur: *Quia se cognovissem &
tu.* Patenter igitur monstratur prudentiam
non tantum in verbis, quantum in significa-
tione constare, teste Apostolo, qui de se lo-
quitur: *Etsi imperitus sermone*, sed non im-
peritus scientia: Notissimus quoque orator
eloquentiam sine sapientia obesse farerit:
Sapientiam sine eloquentia prodeesse, num-
quam nocere. Possem multa ex divinis hu-
manisque libris exempla subjecere, sed nolo
epistolæ tenorem exemplorum copiis on-
rare. Verum tamen quia iurius iusque rei
exitus propriam habet causam, nihil enim,
ut in libro Job legitur, in terra sine cau-
fit, volo animadvertisse quam putem in S.
Galli monacho causam iniquæ reprehensi-
onis. Estimo illum ingressum aliquando hor-
tum viri prudentis, in quo degustavit refa-
num canino stercori innatum, quæ est causa
putidi rusticanis, id est, malivolæ répre-
hensionis. Adhibet quapropter viridariis
vestris claustra, feras, custodes, ne olera
vestra bene olentia turpi rustamine vitien-
tut. *Corrampunt*, ut inquit Apostolus, *mo-
res bonos colloquia mela.* Non tamen mirum
videri debet, si non metuit quis minoribus
obligari, qui majoribus vitiis obnoxius ha-
betur. Nonne hic de quo loquimur unus est
ex illis, qui proprium nuper abbatem (b) [4]
pepulerunt, subrogatumque pro eo in ex-
tium merserunt? Hoc iteo dicitur, quia nisi
is qui successit hortatibus perversorum mi-
nime cessisset, adhuc fortasse viveret. No-
tum est quod cum bonis operibus vita ali-

nam a Liudaldo Ottonis magni filio anno 953. factam, ob
severorem ejus disciplinam, quam fratres detestabantur.
Hic Abrogatus est anno ipsius frater, *infelix certe dignissi-
mus*, inquit Mabilionius, si legitime creatus fuisset: quem bre-
vi post in extium merserunt, hoc est, ut interpretor, mer-
ti tradiderunt. Same cum immature obiisse anno leguensi tra-
dit Mabilionius, qui occidum fuisse ignoravit.

quando protenditur, & cum malis brevia-
tur, sicut per quemdam sapientem dicitur:
Noli esse iustus multum, ne moriaris in tem-
pare non tuo. In Job quoque de niquo viro
legitur: *Antequam dies ejus impleantur pe-*
ribit. Et Psalmista, *Viri,* inquit, *sanguinum*
& dolos non dimidiabunt dies suos. In divina
etiam lege frequenter inventur: Si quis
hoc vel illud fecerit, moriatur. Ergo non
faciendo vivat. Quapropter mortiferum
confilium dantem ex studio & accipientem,
uno modo obligatos teneat. Haud igitur mi-
remini, si fratrem verberat qui patrem ne-
cat. Lector quia nihil tale de vobis audio.
Ab impiis, ut scriptum est, egreditur impie-
tas: Siquidem jugiter armata est Pallas, id
est sapientia, ubique munita. Si tamen dili-
genter advertitis, hospes noster necessitate
peccavit. Quid hospitibus ferre posset in se-
cessibus cuculli sui per totum diem quaesi-
vit, in quibus nihil aliud quam fraudes,
quas absconderat invenit. *Malus homo de*
malo thesauro profert mala. Quod ergo habui
erogavit; ne miremini me cucullum
dicere, cucullam namque religionis dico,
cucullum turpitudinis. Hinc Juvénalis de
scorto:

Illa juber juvenem sumto properare cucullo. Dignum nempe aestimo ex qualitate perfo-
na ceterorum accidentium qualitates aesti-
mari. Scriptum quippe est, *Omnia munda*
mundis. Si hoc recipitur, restat e contrario
ut omnia immunda sint immundis. Ideoque
in divina lege cautum erat, ut quaecumque
immunda tetigissent, immunda forent. Ve-
rumtamen quia ab ecclesiastico, ut videba-
tur, viro injuriam tuleram, graviter fere-
bam, *quoniam si inimicus maledixisset mihi,*
sufficiuissim utique; & *si is qui odorat me*
super me magna locutus fuisset, abscondisse
me forsan ab eo. Indignabar quapropter
vindictam querens motu humanæ fragili-
tatis, verumtamen sciebam illum, de quo
sermo est, in suo conclavi cornutum, ut
locus mihi nullus defensionis haberetur; no-
vitus siquidem eram, neque vera dicenti
mihi fides adhiberetur, etiam si contendere
vellem; retardabar quoque præcepto Sa-
pientis quo dicitur; *Ne respondeas fulto jux-*
ta fulitiam tuam, ne efficiaris ei similis. Sed
quia tempus est loquendi & tempus tacen-
di, respondeo nunc, monente eodem Sa-
piente; *Responde fulto juxta fulitiam tuam,*
ne sibi sapiens esse videatur. Hæc mecum sol-
licita intentione perquires scrutabar acci-
denta personæ, quæ fraudi convenienter;
deprehendi tandem in ejus vultu colore
vili metalli, quo solent pretiosa vitiare.
Perius:

Ne qua sub erato mendosum inniat auro.

(a) Viderunt legendum pellibus, idque satis innuit locus
subsequens ex Hieronymo, si pes laxa pelle follear.

(b) Hic hanc obscurè designat Ekkherardum seniorē,

A Calamistratos capillos, nitidum ultra quam
oporteret cucullum, pedes calciamen-
torum adhærentes (a) pedibus, ne fallere pos-
sint: quibus indicis B. Hieronymus spon-
sum monstrari docet, inquietus, » Sunt qui-
dam mei ordinis clerici, quibus cura est «

de vestibus si bene oleant, si unguile in di-
gitis radient, si capilli nitida composicio-
ne complaceant, si per laxa pelle non fol-
leat. Hos tales cum videris, magis spon-
sos astime quam clericos. Hinc ipse ge-
neralem sententiam proferens, inquit: » Nec affectatae fordes, nec exquisitæ mun-
ditæ conveniunt Christiano. His igitur «

[b] perspectis, curiose timari coepi, utrum pro-
prii quoque nominis nostra factis consenti-
ret: quid ni? (b) Achar namque vocabatur,

Monachi
illius no-
men cui, a-
daptar ea
que conve-
niunt A-
char.

scriptum quasi ex præsagio furis nomen accepit. Notum quippe est, quod in excidio Jeri-
continæ urbis Achar furto auream sustule-
rit regulam, certique ponderis siclos cum
coccineo pallio. Igitur quia convenientiū no-
mina, perscrutari liquet quomodo duorum
congruent facta. Primus Achar, qui ana-
thema interpretatur, regulam auream suble-
git, secundus iste Achar regulam bene vi-
vendi contempsit; regula namque ad hoc ad-
hibetur, ut restitudo servetur. Quisquis e-
tenim regulam bene vivendi spernit, au-
ream furto normam subtrahit. In sacra nam-
que scriptura aurum plerumque ad splen-
dorem sapientiae refertur. Hinc B. Grego-
rius, » Aurum, inquit, Deo offerimus, si
in conspectu illius luce sapientiae resplen-
demus. Quod furari convincitur quisquis «
acceptum a Deo ingenium vertit in usum
pravæ operationis. Ducentos quoque siclos
idem Achar furatus dicitur, per quos ge-
mina virtus caritatis non immergit figuratur.
Centenarius namque perfectus est nume-
rus, non tantum quia decade solidatur,
quantum quia divinis voluminibus sacratus
invenitur, sicut in evangelio ubi legitur,
Aliud cecidit in terram bonum, & ortum fe-
cit fructum centuplum. Siclus namque ponde-
ris species est, & omnia caritate ponde-
ratur, sicut scriptum est; *In his duobus*
mandatis tota lex pendet & Prophete. Qui
sicli bene argenti fuisse dicuntur: argenteum
quippe in divinis voluminibus ad eloquii
E claritatem refertur, teste Psalmista, qui ait:
Eloquia Domini, eloquia casta, argentum
igne examinatum. Verumtamen quia a re-
probis caritas & animo & verbis contem-
nitur, meritò Achar & verbis ut in argento
& mente ut in auro furtum fecisse nar-
ratur: in auro, sicut scriptum est; *Qui*
odit fratrem suum, homicida est. In argento,
ut est illud: *Qui dixerit fratri suo farne,*
reus erit gehenne ignis. Præterea quia sunt

qui in S. Galli scholis magisterium aliquando tenuit, postea
decanus effectus, oblatam etiam abbatis dignitatem r. cusa-
vit, non dignus certe tam mordaci & indecora reprehensione.

Quidam qui non solum se fratribus imperatiri nolunt, sed exteriora quoque denegant, idcirco Achar cum aurea regula, atque ducentis siclis argenti, coccineum quoque pallium abstulisse memoratur. Coccus etenim ignei coloris est, & caritas ardere perhibetur, sicut in evangelio legitur: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?* Quid igitur decernit? nonne videris quia in omnibus, in quibus circumcisus Achar peccavit, cucullatus Achar culpabilis invenitur; auream regulam sublegit, quando adversus fratrem malevolentiam mente concepit; ducentos argenti siclos abstulit, in eo quod malivolentiam mente conceptam verberum, indicis patefecit: coccineum quoque pallium furtum rapuit, quando jura hospitalitatis in usum vertit pravæ redargutionis. Si palingenesiam vel metempsicosim Pythagoræ fitule quis accipere veller, animam circumcisii Achar corpori istius nullatenus inesse dubitaret. Curtavit ille furto rempublicam, rempublicam multo magis iste curtare voluit, quando accepto itinere, me removere tentavit. Scier forsan & ipse quantum damnum reipublicæ inferre voluit, cum postquam veni, quid utile egerim cognoverit. Amalech in via mihi occurrit, ceptumque iter intercludere voluit, cuius memoriam de terris se Dominus ablatum commandò promisit. Amalech quippe lambens populus interpretatur, cui merito comparantur, qui litterarum superficiem lingunt, & ad gustus dulcedinem non pervenient; quos hypocritis comparandos nullus fidelis dubitat; qui dum facte Deum querunt, inventire non merentur, quos mundana litteraturæ scriptores servili conditioni deputant; ut est illud Juvenalis:

Nos colafum incutimus lambeni crustula seruo.

Mirandum tamen est, cur miserrimus inviderit bonum aliis, quod profuturum sibi noluit. Proh dolor! diabolum imitatus est, qui bonum quod perdidit homini invidit. Humana facie tales belluina mente monstrantur, de quibus in evangelio Dominus loquitur: *In vestimentis ovium veniunt, intrusus autem sunt lupi rapaces.* Utinam vellet is, de quo loquor, mecum in conspectu vestro converfari, quorum prudentiam ab antiquo spectatam audio, nota sunt mihi Achar furtæ, nota facti monachi fraudulenta, quam mala spicula ejus producuntur, non ignoro, quam invalida manu jaculentur expertus sum. Noverit Hecratium pro me minantem. In malos asperrimus parata tollo cornua qualis Sicambe spretus, infido gener, aut acer hostis Bupalo. An si quis atro dente me petiverit, invultus ut flebo puer? Dares Siculum attentavit Entellum, lascivus monachus Gunzonem Italicum.

Noverit incauto Entellus conamine lapsus,

Qua vi perculerit prostratum pene Dartera.

Causam querelæ audivistis, quid etiam contra studium litteratoræ professionis hostis nescio aut hospes egerit oparet auditis. Adveniens deferebam pene centrum librorum volumina, arma scilicet pacis, quæ vertit invidus hostis in studium furoris, inter quæ erat Martiani in VII. liberalibus disciplinis succincta veritas; quam contemnen-
dam putant, qui fabulæ solummodo deletionibus oblectantur, qui non integre capit, si veritatis qualitas ignoratur. Deportabatur quoque Platonis in Timeo vix intellecta profunditas, Aristoteles in libro Peri Ermenias, aut nostris vix temporibus tentata aut non perspecta obscuritas, Ciceronis Aristotelisque non contemnenda Topicorum dignitas. In quibus aliquaque cum me interrogandum putarem, nequaquam vilium rerum motu, sed desuper immissi impetus gravitate sollicitabar. Quis putaret se reprehendendum in unius casus mutatione, cui Deus plura concesserit? Non putabam Achar furem vivere, neque transitum animatum secundum Pythagoram, in diversa corpora fieri, quæ si reciparem, animam hominis corpori ipsius monachi inviderem. Sordibus quis fecundus porcum unit, fraudibus gaudens, merito anima vulpeculæ vivificatur. Ne putetis me odio loqui, absit ut odio habeam quod humana effigies viventem hominem monstrat. Nam licet accidentem homini nequitiam odio habeam, diligo tamen substantiam, quamvis ipsa quæque malitia contra votum se possidentis militi profuerit. Nam & multorum fraudes patet, teste Marone, qui ait:

Accipe nunc Danaum infidias & criminis ab uno.

Disce omnes.

Atque multorum ignorantiam nudavit, apertissimo autem indicio se apud indoctos nutritum monstravit, qui pronunciatione unius casus animi conceptiones deprehensas putavit. Sæpe audivimus vilia quæque ornatis dici verbis, econtra digna prolatu vili sermone notari, veluti si nomen diaboli aureis litteris quis scribat, Dei autem atramento. Præterea quid de his hominibus dicendum est qui sine literis vivunt? nonne quidam acumine Ingenii quibusdam litteratis præferuntur. Ulixes vigore ingenii omnibus qui Ilium oppugnavere prælatus est, adeo ut armis Achillis solus inventus sit dignus. Legimus quoque prudentiam Adæ, qua omnibus creaturis nomina imposuerit, non tamen quod grammaticam sciverit, nisi forte S. Galli monachus, ita velit primum hominem creatum, ut omnium scientiam noverit artium, quam peccando amiserit.

Quod

305 Quod si ita est, omnes homines scientiam naturaliter omnium habemus artium; corruptum sed enim in primo homine arbitrium legimus, non scientiam artium interclusam: viderit qui potest, nos tamen in re dubia ne controversiam, vilium rerum quapropter controversiam pertinaci cucullato relinquamus, quem putabam velle stipulari a me fundamenta totius orationis, quomodo ita se habeant, ut neque vocales, neque semivocales, neque mutae certis spatis limitentur, sed confundi sic videantur, ut cuilibet stulto casu posita potius quam ratione habeantur. Cur digamma post latinas acceptum litteras non post v. veluti x. sed post c. collocetur. Liberales disciplinæ secundum propriam vim an pro captu sese percipientium pernoscantur. Nam dubitant quidam utrum uti sunt præceptæ sint; Donatus an Priscianus orationis partes ordinaverit; quis horum distinctiones eisdem partibus & accidentibus eis dignius attribuerit: magnum siquidem laborem expenderunt antiqui in ordinandis & determinandis rebus. Putat fortasse tumidus monachus grammaticam seu vile quiddam cucullo suo contineri; non tamen ita est, semel tergum ejus aspergit, & festinans ut faciem ei cerneret, impactione pedis cecidit, & vix ad sessionis ejus partes pervenit, ex quo & superbit. Hæc femina aliter grammaticis, aliter Aristotelii cedit. Huic suadet per obliquos casus non posse nomina dici, illis etiam in obliquis posse nuncupari. Hæc figuratas elocutiones aliquando sic commemorat, ut cui generi subjici debeat ostendat. Multa præterea servat, in quibus stultorum meritas errat. Habeant tamen hanc quibus contigui saltum in bonis vidisse Minervam, dummodo a ea quæ subsequitur nihil præsumant. Nam ea quæ reludatur & fugit, quibusdam etiam tergi visum negat. Quibus tamen se videndant præbat, non una eademque facie appetet. Alio etiam huic, alio illi vultu monstratur. Quod ostenditur ex eo quod Aristoteli genus, speciem, differentiam, proprium & accidentis, subsistere denegavit, quæ Platoni substantia persuasit. Aristoteli an Platoni magis credendum puratis? Magna est utriusque auctoritas, quatenus vix audeat quis alterum alteri dignitate præferre. Hæc ita alterum quando ambiguitate obscuratur, ut quæ res, cui generi subponi debeat difficile possit inventari. Verbi gratia, si quis ita proponat: Cum omnia quæcumque sunt, aut substantia aut accidentis habeantur, quid de differentia dicendum est, quæ neque substantia, neque accidentis dici potest? Substantia dici nequit, quia non prædicatur in eo quod quid sit. Accidens idcirco vocari non potest, quia substantiam informat. Quod enim substantiam constituit in substantia prædicatur. Est autem hæc tam subtilis prudentia, ut x. &

De Disciplina. De Disputatio. Quod ostenditur ex eo quod Aristoteli genus, speciem, differentiam, proprium & accidentis, subsistere denegavit, quæ Platoni substantia persuasit. Aristoteli an Platoni magis credendum puratis? Magna est utriusque auctoritas, quatenus vix audeat quis alterum alteri dignitate præferre. Hæc ita alterum quando ambiguitate obscuratur, ut quæ res, cui generi subponi debeat difficile possit inventari. Verbi gratia, si quis ita proponat: Cum omnia quæcumque sunt, aut substantia aut accidentis habeantur, quid de differentia dicendum est, quæ neque substantia, neque accidentis dici potest? Substantia dici nequit, quia non prædicatur in eo quod quid sit. Accidens idcirco vocari non potest, quia substantiam informat. Quod enim substantiam constituit in substantia prædicatur. Est autem hæc tam subtilis prudentia, ut x. &

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A VIII. modorum conclusionibus eminenti pene logicen philosophiam concludi existimet. Quæ Aristoteli adeo obsecuta creditur, ut ei nutrix credatur. Scit Sophistica stultos cavillatione decipere, monstrat tamen qualiter ipsa cavillatio possit evitari. Falsa veris quando vult sic farcinat, ut uno eodemque tempore, eodemque loco rite convenire videantur. Est etiam & non esse arcana quadam ratione simul concurrere finit. Propositionum suarum quadraturam eo modo dispositam autumat, quatenus obliquorum laterum recursus aliquando sine coactione redcat, aliquando coactione operiat. Huic non satis est ut dicatur malum esse quod est, sed quia bonum non est. Verba secundum se nomina esse putat. Nam & qui dicit auditum constituit, & qui audit quiescit, ipsaque non nisi in instanti tempore judicat dici posse. Ubique se vertit ad singulos, ac veluti ludens venena mordacitatis, qua venena monstrata cuti vitam non intercludunt. Quam bonus Deus, qui invidum cucullatum talibus privavit, quibus in fraudes possit valentior inveniri. Bene est. Carte enim maledicto, de quo per quemdam sapientem dicitur: *Qui sophistice loquitur, Deo odibilis est, &c.* Grator itaque huic, quod sic macula caret, licet non sponte. Vellit forsitan miserior esse quam sit, sed bonitate Dei temperatur, neque intelligit. Sedens in conclavi monasterii cornutum se putat secundum proverbium Aristotelis quod ait:

Limax in suo conclavi cornupeta sibi videtur.

Seque putas cursu timidis contendere damis. Unciolam tota cum vix expendere, quo cœna valeat sese impetrare fodalis. Ne impuniti vitio quod saepè idem reperio. Siquidem utrūq; exemplio, quod de Crispino ait:

D *Ecce iterum Crispinus & in mihi sepe vocandus*

Ad partes.

Et Cicero in Verrinis sepe Verrem repetit. Verumtamen quia in liberalibus disciplinis multa inquisitus digna reperiuntur, paucis ex grammatica & dialecia prælibatis, rhetorica poterat breviter in medium ducere tentabo.

D: Rethorica,

Eloquiis haec se promittit solvere mentes Quas velit, ut latris convertere tristia possit

Tristibus, & doctæ medicati famine lingue.

Hujus materia tribus generibus divisa causam constitutionis infermat. In hac multa inquisitus digna reperiuntur, aut quia nunc in usu non est, aut quia apud auctores diverso modo variabilis invenitur. Nam fuere quidam qui unum tantum genus hujus artis esse vellent, quidam, ut dixi, tria. Con-

stitutiones vero plures tres esse voluerunt, Aucti autem quatuor esse dixerunt. Totius artis summa multi quinquepertitam esse voluerunt. Verumtamen Cicero in duobus libris tantum de inventione tractat. Causarum partes alii quatuor affirmant, Cicero vero duas addit, confirmationem videlicet & reprehensionem. In probabili quoque narratione, in qua ab aliis vii. introducuntur, in quibus rei veritas solet inveniri, Cicero numerum variat, in quibus omnibus quanta necessitas inquisitionis habeatur palam ostenditur. Hæc femina prudenti transgressione a genere in genera, a constitutione in constitutionem transitum facit. Nam Virgilio cum de Turno loqueretur, a qualitate in finem transmeabilem motum permisit. Hæc in principio alterius vultus, alterius in medio, in extremo alterius se monstrare contendit. In progressu autem & in fine mutabilitates suas astutus prodit. Quæ loquens numquam sine strepitu graditur, nisi forte aliquando tacens loqui videatur. Alumnam hanc Ciceronis nullus dubitaverit. Nam præsidio illius vallatus, conjuratores in tempublicam deprehendit. An aliud subvenit ei nisi hæc, quando Catilinam de senatu ejicit gravitate sermonum & sententiarum, quibus Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit? Hæc uno ductu diversos pingit colores, reditque ad proprium cubile quinquepertitis semitis, quatenus flexus viarum suarum brevi reductione colligat, circaque epilogum præsumptionem requirat. Excipit hanc quam sapientissimi regis sororem ferunt subtilitate vultus & sapientia dignitate. Dicunt Hebrai Salomonem minutis formatum corporis lineamentis. Quod ex verbis quoque filii ejus colligitur, quibus ait: *Minimus digitus meus grossior est deinceps pars mei.* Ex quo potest aliud, in pore Salomo videlicet quod in tempore Salomo nisi larga sapientia fuerit intelligi, quod in pinguis ^D Persius:

*nugaris cum tibi calve
Pinguis aqualiculus propenso sexquipedie
extet.*

Statius quoque virtutem corporis enumeraans de Tideo inquit:

*Major in exiguo regnavit corpore virtus.
Hæc quasi per digressionem, ad proposita recurram. Hanc ideo viraginem corpore te-
nuem memoravi, quia abstracta arebus cor-
poreis in natura sui nulla corporalitate craf-
fatur. Vindicat sibi quapropter collegium
divinitatis, non tamen ut accidentis haberit
in Deo velit, sed substantiam. Unum namque
in Trinitate personarum Patris & Filii &
Spiritus sancti substantia est. Ergo Trinitas
in unitate, & unitas in Trinitate substan-
tia est. In creaturis quoque secundum phi-
losophos potest numerus quoquo modo sub-*

Astantia videri, nisi forte neget quis' numerum esse. Aucti prudentes Unum & Est idem esse, ut tamdiu sit aliquid, quamdiu unum est; & cum desierit unum esse, jam non sit. Est substantiam monstrat, atque idcirco a sapientibus substantivum vocatur. Ergo & Unum quod idem habet, quod est, substantia non inrationabiliter deputari potest, quavis numerus omnis generi quantitatis assignetur. Hæc de qua loquor ita se in minoribus conformat, quatinus in majoribus mas velit haberi, ut jure quis eam Cenea aut Tyrefiam credat, id est utriusque sexus capaces. Præterea componit aliquando mirabile præstigium, quando sine judicio verborum aliquibus animi secreta pandit. Ex quo etiam flultus arguitur, qui in brevi sermone prudentiam sanæ mentis se deprehendere posse arbitratur.

*Ece iterum Crispinus & est mihi sepe vo-
candus
Ad parses.*

Hæc virago cuncta intra se eatenius contineri putat, ut recedens nihil post se relinquat. Quapropter cum tantæ dignitatis sit, gravatur præsumptione quorumdam, quod de se plus quam oportet præsumant. Nam difficile est infinitum finito limitari, quod qui conatur haud injurya infanus creditur. Si quidem multa huic insunt, quibus variabilis potentia difficulter deprehenditur. Aliando propria magnitudinis figuram sic supergreditur, ut giganteæ quantitatæ similes æstimetur. Aliquando ita infra se decidit, ut pigmeæ virginis non immerito assimilari possit. Tanto moderamine quandoque licet se se cohæret, quo nihil majus, nihil minus in ea possit inveniri. Porro si quando rufa ad compita venit, dominam se haberi poposit, ruris magistrum, moderatricem syderum, arque dispensatricem sonorum, suo putat parcere magisterio. Nam si Platonis Timeo creditur, mirabili hac compositione mundi anima conformatur, de qua Virgilius:

*Principio celum ac terras campisque li-
quentes,
Lucentemque globum iane, Titaniaque af-
tra
Spiritus intus alit, totusque infusa per
artus
Mens agitat molem, & magno se corpore
miscer.*

In hac quoque ut aliis multa egent inquisitione quæ stulti quasi inutilia & non necessaria contemnunt. Debuit tamen saltem ordinio inquiri, cur a Boëtio in primo loco quadrivii liberalium disciplinarum hæc posita sit, a Martiano autem secunde. Ideo forsitan nullus requirit, quia aut casu hoc factum putat, aut Martianum in artibus nihil boni contulisse existimat. Meo tamen judicio utriusque divisionis æstimator aut insano aut

in litterato hebetur. Sequitur hanc, quam præmisi, agrestis femina adeo masculæ & infatigabilis virtutis, ut celo non ignota putetur, quæ in medio mundanarum rerum eo modo sibi statuit domicilium, ut media extremaque possideat, cui merito carmen ille lud Virgilii conveniat.

Ingrediturque solo & caput inter nubila condit,

Quo te metiatur solum & certis lineis differtiatur polum, que sine corpulentia corpus sibi assumit, longitudinem sine latitudine sibi inesse struit, quod neque in araneæ filo repperitur. Juuatis longitudini & latitudini arcana quadam potentia altitudinem subtrahit; quod corporalibus incongruum videtur: sed sibi theorematæ hæc digne debet facetus, linearum compositiones ita compaginat, ut aliquando rectis sibi angulis convenient, aliquando obtusis, mixtis aliquando, sicque sit ut non æqua sibi semper mansura conscientur, sed dispari quantitate. Quondam etiam stantibus suspendiculæ copulantur, & hoc non simpliciter. Possunt tamen inveniri, que nulla societas alii copulari queant, non immerito alogas dicunt, quæ in qualitate, quantitate, sectione, positioneque consistunt. Hæc planetarum circulos, zonarum giros, zodiaci arque lactei connexionem circuli, propriis lineis complectunt, & quæcumque linearum ductis absolvuntur suo juri attribuit. Patenter itaque monstratur, quia sine hujus lineaementis nulla corporalis dimensio possit ostendti, quandoquidem qualiter corpus limitetur, incorporaliter ingenitæ sui potentia patefacere conetur. Non injuria quis hanc apostolorum dixerit: *In omnem terram exiit sonus eorum.* Procedit de hinc quæ Astrea vocatur, tanti acuminis femina, ut numquam interpolatione noctis fuscetur, numquam caliginem sentiat, numquam nubium contractu furvescat, quæ cum sanctas animas ad cœlum evexit corporibus solutas, monet uti despiciant quam densis tenebris tegerentur, donec corporibus inhæserunt. Helice non immerito quis contubernalem dixerit, cui currum ex innocuo perspicuoque ætheris elemento patavit. Ligno siquidem curru sublatus dicitur; porro est ignis exurens, est solummodo splendens. Hæc quanto elatior terris est, taptop mortalibus minus cognita, quæ in solo domicilio possidens, quasdam planetarum miro coactu impellit, nunc eas pra se agens, modo retrogradari compellens, modo stationi connectens, ipsumque domicilii sui circulum a luna secundum Platonis sumit, tertium Mercurii, Veneris quartum; Ciceroni vero & aliis longe aliter ordinis distantiam persuadendam putavit, ut secundus a luna Mercurii, tertius Veneris, quartus Solis, quintus Martii, sextus Jovis, septimus Saturni circus haberetur; quid igit.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A tur? Reprehendimus Platонem, minime Ciceronem ergo & alios & absit. Hæc tanta rapiditate cœlestem speram mouet, quo & planetarum cursus cum ea roter, & mirabilis quadam ratione natura eorum occurſus celeritatem ejus retardet. Mensem lunaris accessionis aliter constare, aliter peragrationis zodiaci fatetur, eo modo quo xii. mensēs lunaris accessiones, xiii. sint zodiacæ peragrationis. Per hanc invenitur quomodo a capricornio in cancerum ascendendo pauciores dies explicit sol, quam a cancero in capricornum descendendo. Oritur quoque magna inter Philosophos de cœlestibus corporibus quæstio, utrum animata sint; an inanimata; & Plato quidem non solum animata, sed & rationabilia & immortalia putat. Aristoteles inanimata & immortalia. Ex quo secundum opinionem Platonis contrarium quiddam conficitur definitioni Porphyrii, qui differentias substantiales & divisivas affimat generum, & constitutivas specierum. Sed irrationalis & immortalis differentia secundum Platonem nullam speciem conformant. Licet Aristotelis opinio a Porphyrii definitione non dissentiat. Salomon tamen Platonii videtur favisse, ubi ait: *Oritur sol & occidit, ad locum suum revertitur; girat per meridiem & flebit ad Aquilonem. Luna trans universa per circuitum vadit spiritus, & in circuito suis revertitur.* Quæ sententia ita solvi potest; quod ideo sol spiritus dicitur, quia calore ejus omnia nascientia vivificantur & crescunt. Inde est quod quidam gentilium naturam hoc modo diffundam putarent. Natura est ignis artifex, quædam via vadens in res sensibiles procreandas; sed quia hoc non adeo probabile est, sententia Apostoli cum in uno modo ecclesiastici doctores convenient, consideranda est, qua dicitur: *Scimus quia omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc.* Et paulo post: *Quia & ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloria filiorum Dei.* Nonne rectius in talibus decebet monachum occupari quæ ad eruditionem pertinent Christianæ religionis, quam inservire fraudibus & vile putat in liberalibus studiis immorari, planetarum absidas, positionem, discursus per zodiacum, circulorum inter se replicationem inquisitum ire nihil pendit. Saltem ea quæ in divinis libris ex ipsis artibus inveniuntur considerare debet, ut est illud in divina historia, quando Josue sol & lunæ stationem indixit, utrum reliquæ quinque planetæ & intima mundi orbita stationi servierint, an proprios cursus servaverint. Quod si ita est, diaphoniæ passa est cœlestis illa armonia suavitatis, multilatis duobus nervis, eo præsertim quo primum retracordum terminatur, & secundum auspicium sumit. Si autem ultima spera simul cum planetis subsistit, super & dulcedo

Cœlestia
corpora an
animata.

musicæ conticuit. Forsan inde est quod in Alitate melius constare aut quantitate dicantur; continuæ autem disgregatae vōces armoniæ melius convenient, utrum omniae iudicium sonorum auribus dandum sit an ratione, ratio metrorum quantum in musica valeat, emittonii diversi: squaliter constet, quomodo ex supradictis quindecim troporum varietas conformerit. Hæc strictim commemoravi, non quo artium prima ponnerem, sed ut stultitiam indocti monachi reprehenderem, cui cum scientia artium abeffet liberalium, maluit fraude grammaticellus videri, quam scientiam artium saltēm extrinsecus adipisci. Est enim ars intrinsecus, est & extrinsecus. Infelix, quia intrinsecus fortasse artes adquirere non potuit, quare non saltēm extrinsecus adquisivit? Esto, sapientem se putavit, num tandem quid alii sentirent inquirere debuit? In rebus enim diversorum hominum diversa est opinio. Inde est illud Terentii: *Quo homines, tot sententiae.* De quo & Persius inquit:

Mille hominum species & rerum discolor usus.

Putat se fortasse omnia scire, quod summae dementie nullus ignorat. Nec sit in hoc quid Cicero dicat: *Urum vix pauci possunt, utrumque nemo.* Et Maro: *Non omnia possumus omnes.* Contemnit testimonia gentilium scriptorum, saltēm Apostoli sententiam ad memoriam reductam, qua dicitur: Alius iudicat sic, alius sic; alius diem inter diem, alias omnem diem. Item: *Unusquisque in suo sensu abundat.* Nonne igitur debuit diligenter inquisivisse, an saltē parva intelligentia scripturarum mihi inesse: nimirum jačantia elatus est, ut inter suos sapiens videri posset, veluti Cinero poëticus inter suos ultra hominem videri voluit. Rana in limo non dubitat se magnitudini vacca comparari, eoque modo monachus uno easu vult doctus haberi: sed dum sapiens videri voluit, stultum se monstravit, juxta illud Horatii:

Dum vitant stulti via, in contraria curvant,

Est fortasse is de quo loquor tantum grammaticus, sed notum est nos posse quemlibet unius liberalis artis scientiam integrè percipere, nisi studuerit omnibus aliquam opellam dare. Ciclicæ namque dicuntur, atque ita in se recurrunt, ut modo trium sonorum connexæ reperiantur; non enim Achar ille sub lege positus, cuius anima secundum Ovidii dogma Achar iste vivificatur, ad radicem montis stetit, aut vocem loquentis Domini audivit; in herem natus sub murmure crevit, servasque adhuc anima ejus ferinunt morem, quo in heremo ille a Moysè decidit, & Josue non bene cœbat. Ille in activa vita persistere noluit, & ad contemplativam nequaquam pervenit; in iti-

Obloquitur numerus septem discrimina vocum,

In cuius brevitate carminis totius armoniæ gravitas continetur; quarerit etiam in hac quid infinitate terminet vocum, quis motus sit audiendi, quot symphoniaz, & quæ prima dici queat, qualiter Plato consonantiam dico putet, quæ voces stantes, quæ sint mobiles, utrum insuper partitibus numeris consonanzæ possint reperiiri; namque illud prætercundum videtur, utrum acumen & gravitas ex quibus voces consistunt in qua-

313 EPISTOLARUM ET

nere ergo defecit, ah tepidus substicit. Jam illum fortasse humani generis æmulus suo cauterio inussit. Utinam aut calidus aut frigidus esset, nam melius fuerat ei secundum Apostolum viam veritatis non agnoscere, quam post agnitionem rororum converti. Hoc erat vos ad exhibendam huic opem medicinae, sed vereor in veteratus sit morbus.

*Elleborum frustra cum jam cutis agra in-
mebit,
Pestentes videoas, venienti occurrere mor-
bo. Persius.*

Hoc vobis communicanda putavi, quibus & vanitatem stulti monachi, & me non per omnia qualem putavit cognoscatis. Nam sum quidam stulti, qui ad mensuram sui alios meriti volunt, veluti miserimus iste, qui comparatione sui cum a pusilio laudatur, nihil alios estimavit. Ergo in ipsa sui estimatione deficiat, atque prudentium iudicio tabescat, nisi palam monstraverit qualiter se in conclavi monasterii monstrare voluit. Nobis tamen quibus præcipitur, ut pro inimicis oremus, procurandum est, quatinus divinis mandatis obsequiamur. Dignum quapropter putavi epilogum hujus epistola precipibus terminari.

*Conditor omnipotens rerum, qui cuncta gubernas,
Quique solita ligas, & sparsa reducis in
æquum.
Nec finis in solido positum dissolvierum
quam.
Cui nihil quod pereat, nihil est quod
fine fatiscat.
Cuncta tibi vivunt, famulari cuncta la-
borant.
Nil sub te moritur, virtus cum limina ser-
vas.
Quicquid adeste decet, nihil est quod
constat abesse.
Da pater omnipotens veniam, da, pos-
co, regressum.
Qui cecidere suo demersi criminis, cede
Confurgant tenero sub nomine fonte re-
nati.
Non illos extrema dies transmittat aver-
no.
Portitor ille Charon limosa haud evchat
unda.
Sors procul abscedat, Minois cesset &
urna.
Quos tribuit Christus medicabile pignus
in unda.
Sentiat Hixon solitæ vertiginis iactum.
Saxa rotent alii, jecur his increscat op-
imum.
Vulturis in rabiem, solvantur viscera siti
Vicina Heridani, cui non conceditur un-
da.
Ille cibos vacuis expectet hiaticibus am-
plios.
Quem furtale malum prohibet contin-
gere mensas.*

DIPLOMATUM. 314

Cetera panarum vulgus gentile coarent. More rapit pecudum quod per diversa libido. Dummodo qui scie Christi sub jure factentur, Effugiant laqueos inimicaque tela draconis, Protecti clypeo & non deficiente lorica. Inter quos si forte meam quis rodere vitam

Experit, invidiae maculis noxaque remota, Evolet alta petens liber, tricotsque refuet, Seque Deo extremo socians examine latens Dextra petat, quo præclara iam laude beatus, Gaudia percipiat lucrati pecunia nummi. Euge feratque simul Domini sine fine beatum.

Finis.

DIPLOMA HENRICI ARCHIEPIS-
copi Trevirensis pro S. Maximino.

*In villa Mariensem habito conventu, parcerie
ejusdem fines rogatu monachorum sancti
Maximini ibidem determinat.*

HENRICO nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Anno 962.
Ex m.
Norum sit omnibus fidelibus tam præsentibus quam futuris, qualiter ego HENRICUS Maximi-
no divina annuente clementia Trevericæ sedis præfus, adveniens in villam Mariensem, terminacionemque sanctæ matris ecclesiæ in eadem villa constructæ multis annorum curriculais adscriptam requirens, maxima ex parte antecessoris mei huc illucque decisam negligientiaque substractam inveni. Rogatu itaque monachorum, Deo sanctoque Maximino famulantium, quoruni utilitatì eamdem ecclesiam scimus a comite NITHARDO & coniuge ejus ERKANFRIDA donatam, placuit ingenuorum tam clericorum quam & laicorum eam nostra auctoritate ibidem fieri conventionem, ut eamdem terminacionem ab ecclesia prædicta ex parte mutilatam, tantorum fidelium posset adunari & roborari testimoniis, quod & factum est. Quapropter visum est eamdem terminacionem anno incarnationis Domini D C C C L X. indictione vero IIII. fidelium, ut diximus, testimoniis conquisitram scriptis etiam assignari & locorum adjacentium notari vocabulis. Descriptio ista determinationis haec est. A Vvischebach usque Ischa, ab Ischa usque Calambach, a Calambach usque Heimensturad, ab Heimensturad usque Beirebroth, a Beirebroth usque Vvesstein, a Vvesstein usque Stalbach, a Stalbach usque Bisseromarkun * a Bisseromarkun usque Ulinabach, ab Ulinabach *.... usque Pitigeromarkun *..... geromarkun.....

* Nunc
Bijen.
* Hede-
Vuel-
bach.
* Nunc
Pitingen.

V ii)

MISCELLANEA

315

usque Diefenbach. A Diefenbach usque En-A
gilsharte, ab Engilsharte usque Mentebach,
a Mentebach usque Budoleistein, a Budolei-
stein usque Dutilumbrunnum, a Dutilum-
brunnum usque * Vviverc, a Vviveren usque
Kerdeslegēn, a Kerdeslegēn usque Mafche &
Houmbouch, ab Houmbouch usque Ticmeref-
berch, a Ticmerefberch usque Heidenbrunnum,
a Heidenbrunnum usque Frithegardon-Bro-
ile, a Frithegardon-Broile usque Gladabach*,
a Gladabach usque Tiffurs & Merdebach.

* Vviger.

* Gladabach.

PRÆCEPTUM OTTONIS

imperatoris I.

*Predia quedam Logana fluvio assita Theode-
rico preposito Maguntiacensis ecclesie
attribuit.*

Anno 961
Ex
S. Maxi-
mini.

* f. Scabi-
orum,

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
OTTO divina præordinante clementia
rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris præ-
sentibus scilicet & futuris, qu' aliter nos per
pétitionem nostrā dilectā conjugis ADEL-
HELDÆ, atque interventum WILHELMI
sancta Maguntiensis ecclesie venerabilis ar-
chiepiscopi, tale præmium, quale Lanberto
& Megingozzo per EMICHONEM comitem C
secundum ius featumque Francorum, judi-
ciumque * scabinum ablatur, & in fiscum regi-
gium debita bannorum examinatione trans-
missum est, hoc est quicquid in Kiero mar-
ca, vel in Bergero marca, sive in Husenba-
chero marca, seu in Wickenrodero marca,
necnon & in Pribwillingerero marca possi-
dere videbantur, cuidam nobis admodum
familiari nomine Theoderico præfata eccle-
sie præposito, præcepto in proprium dona-
mus, in mancipiis videlicet ursusque sexus, D
& in arcis, agrisque cultis & incolendis, in
pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumque
decuribus, piscationibus, molendinis, exi-
tibus & redditibus, sive in acquisitis rebus vel
acquirendis, atque omnibus ad prædicta loca
jure pertinentibus. Ut autem hoc firmum
stabileque & per succedentium curricula
temporum infractum atque incommutabile
permaneat, & ut ipse præfatus Theodoricus
ejusdem prædici porestatem atque
liberum arbitrium habeat donandi, vendendi,
sive commutandi, vel etiam quicquid si-
bi jure libuerit faciendi, hoc præsens præ-
ceptum conscribi, anilique nostri impreßione E
jussimus corroborari, necnon & propria ma-
na subiectus firmavimus.

Signum domini OTTONIS invictissimi re-
gis.

LUDULFUS cancellarius ad vicem BRU-
NONIS archicapellani recognovi.

Dato IIII. cal. Junias anno Dominicæ in-
carnationis DCCCCCLXI, indictione IIII, an-
no videlicet regni serenissimi regis OTTONIS
XXVI.

Actum Ingelheim.

316

CARTA THIEDONIS

prædium suum S. Maximino donantis.

In nomine summæ sempiternæque Deira-
tis. Quoniam ineffabilis clemens Domi-
ni Salvatoris nostri, per eleemosynam mun-
dari promittit in evangeliō inquiens: *Dati*
Anno 961
Ex m. t.
Maximini
eleemosynam & omnia munda sunt vobis. Id
Luc 11. 42
*circo ego THIEDO u[er]o hujus fidelis & salu-
tiferæ promissionis participium adipisci me-
reor, trado S. Maximino ob salutem animæ
meæ & patris mei HUMBERTI, seu etiam
pro acquisitione meæ præbenda, quoddam
hereditatis meæ prædium Dalabœm nomi-
natum, quod est in Rezenſi pago, in cōmi-
tratu Waldevinga, cui EGITOLFUS comes
præfesse videtur. Dedi ergo & perpetualiter
datum esse volo locum ipsum Dalabœm (a)*
[a]
*cum ecclesia, & quidquid ad prædictum præ-
diū pertinet tam in mancipiis infra & ex-
tra manentibus, quam ædificiis, terris cultis
& incultis, pratis, pascuis, silvis, aquis
aquarumque decuribus, mobilibus & immo-
bilibus, vijs & invijs, exitibus & redditibus,
quæstis & inquitendis, quatenus absque ul-
ius contradictione monachi in loco, ubi ip-
se S. Maximinus requiescat, Deo illique fa-
mulantes, deinceps illum jure hereditario
teneant, atque ad suam uileitatem possi-
deant. Familia quoque ipsa in servitio &
censu quo a parentibus meis vel amé habita
est permaneat. Quod si aliquis propinquum
meorum, vel alijs omnino hanc dora-
tionis meæ eleemosynam destruere tentave-
rit, omnium fidelium pietas ei resistat, &
nisi cessaverit, in die extremiti examinis, ut
eleemosynæ destructor, coram Deo rationem
exsolvat.*

Acta autem est hæc traditio publice Tre-
vere in basilica S. Maximini confessoris
Christi atque pontificis, astante venerabili
abbate ipsius cœnobii WIKERO & omnibus
monachis, simulque HILDRADO domus ad-
vocato, per fidejussiones quos vulgariter Sa-
leburgiones (b) vocamus, Wolmarum & [1]
Harduicum coram testibus subnotatis,
Wolmaro, Adalberto, Liuthardo, Warne-
ro, Theodone, Thürinbéro. Anno domi-
nicæ Incarnationis DCCCCCLXII, indictione
V. regni serenissimi regis Ottonis XXVI.

[a] Ibi sunt quedam stativorum Römánorum vestigia,
de quibus prolixi in historiæ ms. monasterii fundi Ma-
ximini, & in historiæ antiquitatum Lucemburgi nondum
edita.

[b] Vide Vendelini glossarium salicorum verbo Sala & Sa-
leburgiones.

JOHANNIS PAPÆ XII.
privilegium.

De erectione archiepiscopatus Magdeburgensis & episcopatus Mersburgensis.

ANNO 952.
Ex myſtā
di Germani
a Pratis.

JOHNES episcopus servus servorum Dei reverentissimis confratribus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, monachis, primatibus, omni clero & populo in Gallia, Germania, Bauvaria constitutis.

Quotiens ad profectum novæ christianitatis, concessionis firmitatisque privilegium a sancta Romana ecclesia, cui Deo auctore deservimus, exposcit: toties omni diligentia, omnique amore impertiri, operæ premium duximus, ne quod erga pia defideria propensius impendi convenit, callidi hostis invidia ob desidiam indefinenter subripiat. Totis ergo viribus, carissimi fratres, certandum est, ut christianitatem quam Deus omnipotens per servos suos cœlesti trophae extendit & provehit, nostro quoque per eum adjutorio in eodem solidetur. Nunc vero Dei operante clementia, charissimus & christianissimus filius noster rex Otto devictis barbaris, gentibus scilicet aliisque quam pluribus, ut ad defensionem sanctæ Dei ecclesiae, triumphalem victoriam, imperium culmen, per nos a beato Petro apostolorum principe susciperet coronam, sumمام & universalem, cui Deo praesidemus auctore, adiit sedem. Quem paterno affectu suscipientes, ob defensionem sanctæ Dei ecclesiae, in imperatorem cum B. Petri benedictione unximus. Cumque in ecclesia B. Petri apostoli de statu & regimine totius christianitatis tractantes, quæ utilia sunt utiliter secundum Deum trahantur, praefatus piissimus imperator Otto qualiter Slavos quos ipse devicit, in catholica fide noviter fundaverat, nostræ innocentia paternitati, deprecans & obnoxie postulans, ne oves quos ipse in Christo adquisierat, ob pastoris defectiōnem, antiqua serpentis verutia dominaretur. Ad hanc itaque petitionem assensum, fratres carissimi, merito præbuimus. Totis ergo medullis cordis, prout dignum est, ut novella haec planatio super verticem montis in petra, quæ Christus est, fundetur, intendamus, dabit vires qui neminem vult pertire. Cujus annuente clementia volumus, & per hanc privilegii paginam jubemus, ut Magdaburgense (^a) monasterium in regno Saxonum juxta Albim constructum, quod prælibatus sanctissimus imperator ob novam

(^a) Illud monasterium confixit Otto I. anno 937. instinctu piissime conjugis Edithæ in honorem SS. Petri & Pauli, atque SS. Mauritii & Innocentii, in quo eductos e Trevirensi S. Maximini coenobio monachos instituit, quibus prefectus est Afno vir venerabilis, factus postea Vorinensis episcopus. Primus autem novi archiepiscopatus pontifex creatus est S. Adalbertus, & ipse S. Maximini monachus.

A christianitatea construxit, quia vicinus id locorum gentibus est, in archiepiscopalem transferatur sedem, quæ per subditos suffraganeos totum Dei gregem regere & gubernare valeat. Volumus & per hanc privilegii paginam jubemus, ut (^b) Mersburgense [^b] monasterium, quod ipse piissimus imperator, quia Ungros prestravit, futurum Deo devotus, in episcopalem debeat sedem, quæ Magedaburgensi sit subdita sedi. Et quia tot gentes sub uno pastore regi minime possunt, volumus & per nostræ auctoritatis privilegii censenus, ut censum ac decimationem omnium gentium, quas idem piissimus imperator baptizavit, & per eum suumque filium æquivocum regem successoresque eorum, Deo annuente, baptizandæ sunt, ipsi successoresque eorum potestatem habeant distribuendi, subdendi, Magedaburgensi, Mersburgensi, vel cuique velint futurae sedi.

Volumus etiam, carissimi confratres, & ex B. Petri apostoli iussione præcipimus, ut Moguntiensis, Trevirensis, Colonensis, Salzeburgensis, Hammaburgensis archipräfules Magedaburgensis monasterii in archiepiscopalem, & Mersburgensis translationem in episcopalem sedem totis cordis corporisque viribus consentanei fautores persistant. Cum vero Deus omnipotens per prætaxatum servum suum invictissimum imperatorem, suumque filium regem, successoresque eorum vicinam Slavorum gentem ad cultum christianæ fidei perduxerit, per eos in convenientibus locis secundum opportunitatem episcopatus constitui, & in eisdem per consensum prædictorum quinque archipräfulum successorumque eorum ab archiepiscopo Magdaburgensi episcopos consecrari volumus suffraganeos. Sed tamen si præfati filii nostri piissimi imperatoris suique filii æquovocis regis, successoresque eorum statuta frangere tentaverint, aut prædictarunt ecclesiaram, ceterorumque præfules successoresque eorum Magedaburgensi archiepiscopo suisque successoribus, corumque suffraganeis & eorum successoribus adjutores consentaneique non fuerint, anathematis myrone feriantur, a summoque retributore damnationem sine fine recipient. Omnipotens itaque Deus serenissimo imperatori Ottoni, suoque nato æquovoco regi, spiritualibus filiis nostris, longævam tribuat vitam, quatenus in hoc sæculo tranquille viventes, in futuro immarcessibilis gloriae percipient palam.

Scriptum per manum Leonis Scriniarii sanctæ sedis apostolicæ in mense Februario,

(^b) Mersburgense monasterium in sedem episcopalem erigi curavit Otto I. hortatu Bononis S. Emmeramni monachi, qui cum in Orientali Saxonia innumeram Christi proleam sua prædicatione peperifer, imperatori auctor fuit, ut tres episcopatus illis in partibus conficeret, Miennem, Cicenem, & Mersburgensem, cuius primus extitit præful.

indictione v. Data ii. idus Februarii per A manum Georgii secundiarii sanctæ fedis apostolicæ , anno Deo propitio pontificatus domini JOHANNIS summī pontificis & universalis papæ septimo , imperii domini pūlissimi augusti OTTONIS a Deo coronati magni imperatoris anno primo . . . in mense , & in dictione factum v.

OTTONIS IMPERATORIS diploma pro S. Maximino.

Leges prescribit advocatis de Sucgerbach.

*Anno 963;
Ex cartario
Treviensi
S. Maximini.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina annuente clementia rex. Notum sit omnibus Christi fidelibus præsentibus & futuris , qualiter WIKERUS abbas monasterii S. Maximini nostram humiliter adierit clementiam , postulans ut familiam prædicti confessoris Christi Maximini de Sucgerbach a miseriis & oppressionibus , quas ab advocatis patiebantur , absolveremus , & justitiam quam patres eorum habuerant , illis nostra regali auctoritate corroboraremus. Cujus præ petitioni assensum præbuimus , & ut justitiam suam secundunt jura antecessorum suorum sacramento firmarent , jussimus : quod ab eis in nostra præsentia juratum firmum & stabile per futura tempora decernimus , scilicet ut advocatus , quem ipsi petierint duo placita in anno teat , & quidquid ibi palam vel secreto adquisierit , duæ partes ad altare S. Maximini , tertia advocato cedat. Ad unum vero placitum villicus advocato pro servitio dabit xxx. denarios , aut servitium quod valeat xxx. denariis. Ad secundum quoque placitum tantum servitium dabit illi quantum ad primum & non plus. Infuper toto anno quicquid advocatus in familia vel petendo , vel in eo quod extraneas uxores duxerit , aut in alia qualibet causa placitando adquisierit , duæ partes altaris , tertia advocati erit. Familia autem per annum advocato dabit , unusquisque eorum unum manipulum & unum denarium. Si in placito advocati culpabilis inventus fuerit , aliquis de ipsa familia , non plus quam quinque solidos solvat ; qui vero omnino pauper est , unum tantum solidum & non plus dabit. Ipsos vero homines de Sucgerbach & omnes qui ad altare S. Maximini censem debent solvere , nullus umquam abbas audebit vel poterit ulla ratione cuiquam in beneficium præstare. Et ut hoc auctoritatis nostra præceptum firmum & stabile permaneat , cartam hanc inde conscribi & sigilli nostri impressione jussimus signari.

Signum domini OTTONIS invictissimi regis.

LUDOLFUS cancellarius ad vicem WILLEHELMI archicapellani recognovi.

Data xii. calendas augusti anno domini-

cæ Incarnationis DCCCCLXIII. indictione vi. anno regni serenissimi regis iiii.

Actum Ingelheim feliciter. Amen.

DIPLOMA CAPITULI ECCLESIAE Leodiensis pro collegiata S. Martini in Monte publico ecclesia.

*Ad supplementum fundationis ecclesie S. Martini tria loca concedit cum medietate vini
quam in villa Haudregingas habebat.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Anno 963.
Ex inf. Cl.
V. ducis
de Lowena.
Omnibus ubique Deo militantibus fratres Leodienses salutem & gaudium. Omnes , quos vera & illibata caritatis complectitur vinculum , hoc proprium habere decernunt , ut si quis alteri in quibuslibet oportunitatibus prodesse , aut aliquid utilitatibus imperatori poterit , caritatem secundo illud studiose procurans contendant. Quapropter novem omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ tam præsentium quam futurorum industria , qualiter venerabilis vir dominus videlicet EVERACRUS sanctæ Dei ecclesiæ episcopus , ecclesiæ sibi commissam dilatare cupiens , quoddam (a) monasterium extra civitatem [•] expeditæ sedis in honore S. Martini instituit , ubi canonicis sub regula constitutis , toto nisu & conamine satagere coepit , qualiter laus Dei inibi perpetualiter accresceret , eisque sufficiatio corporalis numquam defecset. Unde & nos tantam ejus devotionem cognoscentes , suisque fidelibus & amicis plurima quaque ei in auxilium convenientibus , studiuimus etiam de nostra communitate aliquod supplementum illi concedere , hoc est tria loca nostra Bues , Somna , & Madelgrecias , cum mansis indominicatis & omnibus ad eos rite pertinentibus , ecclesiis , dominibus , & ædificiis aliis , cambis , molendinis , terris cultis & incultis , mancipiis utriusque sexus , totum & integrum , quidquid in præfatis locis nostra videbatur esse possessio. Infuper etiam addidimus medietatem vini nostra partis ; quam habebamus in villa Haudregingas. Ita autem omnia pari devotione in communi egimus absque scrupulo murmurantis alicuius , ea videbile ratione , ut ejus benevolentiam erga nos singulariter ac generaliter gratiouse sentiamus. Hæc igitur tali ordine omnes successores nostros rogamus , atque ob reverentiam B. Martini contestamur , ut quemadmodum jam sua rationabiliter facta a suis successoribus conservari cupiant ; ita & hæc nostra non solum inviolabiliter confervent , verum etiam si necesse fuerit , suis auctoritatibus & subscriptionibus perpetuum man-

(a) Monasterii vocem usurpabant medie ætatis scriptores non solum ad significandam monachorum habitationem , sed etiam qualibet ecclesiam . ut infinitus prope exemplis comprobari posset.

321 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

fura alacriter corroborent.

Ego EVERACRUS episcopus hanc conscriptionem subscripti atque canonicorum ejusdem monasterii sive fidelium laicorum, quorum nomina subter adscripta tenentur, manibus ad roborandum contradidi.

Signum Johannis prepositi, signum Gunttramni. Sequuntur sexaginta quinque subscriptiones, inter quas extant. Signum HUBERTI advocati, signum ROBERTI comitis, signum GISEBERTI comitis, signum FULCUINI comitis, signum EMMONIS comitis, signum HERIMANNI comitis.

Ego HERIBERTUS ad vicem Adelvisi cancellarii recognovi & subscripti.

Datum publice Leodio sub die XII. calendarum Maii, anno Domini MCCCLXIII. indictione VI. regnante vero OTTO rege XXVII.

D I P L O M A O T T O N I S
imperatoris. I. pro S. Maximini
monasterio.

Concedit villam ad Valles dictam, ut monachis estant post somnum meridianum porrigitur in posterum vini haustus.

Anno 966.
Ex cartario
S. Maxi-
miani.

IN nomine sancte & individuae Trinitatis. OTTO divina favente clementia imperator augustus. Noverit omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam futurorum industria, qualiter nos interventu dilectae conjugis nostrae ADALHEIDIS fidelisque archiepiscopi nostri WILLELMI, pro statu & incolumitate regni vel imperii nostri, filiique nostri carissimi OTTONIS, squamdam villam de proprietate almi confessoris Christi Maximini in comitatu vel suburbio Trevirorum sitam, ad Valles nominatam, quam antecessor noster diva memoria DAGOBERTUS rex Francorum prælibato confessori Christi pro sua anima absolutione, ut singulis kalendis pro eo vigiliae agerentur, monachique Domino sanctoque Maximino famulantes in eisdem calendis inde pascentur, sed & aetivo tempore post meridianam quietem, ob ejus memoriam inde vini haustus (a) vel potus clementia reficerentur, regali munificentia obtulit, multis retro temporibus ab antecessoribus nostris in beneficium datam monachis Domino sanctoque Maximino famulantibus in cœnobio quod in suburbio Trevorum situm est, ex toto & integro imperiali benevolentia concedimus & remittimus, & ut calices aquæ, qua hactenus ob paupertatem aetivo tempore pro calicibus vini, quos Dagobertus rex instituit, accipiebant, in antiquum &

[a] De hoc potu post meridianam quietem aetivo tempore nihil exstat in regula S. Benedicti, antiquissimus tamen ordinis usus invaluit ut convenientibus post nonam in refectoriis farribus, vini haustus pro inactar, cuius si men-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

322

A pristinam statum redeant & mutentur, volumus & firmiter jubemus. Ita sane nostra regia vel imperatoria auctoritate jubentes, ut prænominate villa cum omni integrata, sicuti a predicto rege Dagoberto sancto confessori Christi Maximino oblata est, monachis prælibati cœnobii perpetualiter deseriat, nullusque successorum nostrorum eam hinc auferre vel in beneficium dare præsumat, ut nobis in regni negotiis occupatis, monachos eo devotus pro nostra salute Dominum exorare delectet. Et ut hoc auctoritatis nostra præceptum firmum & stabile permaneat, cartam hanc conscribi & anuli nostri impressione signari jussimus, quam & propria manu subter firmavimus.

Signum domini OTTONIS magni & invictissimi imperatoris augusti.

LIUDOLFUS cancellarius ad vicem WILLELMI archicancellarii recognovi. Data VII. idus Januarii anno dominice Incarnationis MCCCLXVI. indictione VIII. anno regni domini OTTONIS XXXI. imperii vero IV.

Auctum Coloniae in Dei nomine feliciter. Amen.

C PLACITUM CORAM WILLELMO
comite Provincia inter Honoratus episcopum Massiliensem & Garibaldum &
Avonancum de quadam tetra.

NOTITIA quirptionis vel diffinitionis in Arélate civitate publice ante domino WILLELMO inlusterrissimo comite, & ante vassos dominicos, tam Romanos, quam Salicos, una cum plurimarum personarum diversis legibus viventibus. Sunt nomina eorum Berengarius judices, Pontius major, Archimbertus, Aicardus, Willelmus, item Willelmus, Gisfredus, Rainaldus, Warnaldus, Ingilramus, Amalricus, Winerius, Richebnus, Guadaldus, Aicardus, Odilus, Auno & Bernardus, Bertramus, Rocius, Autericus, Poncius, item Pontius, Bonifilius, Adalburno, Teubertus, Poncius, Richardus, Guido, Rainaldus, David & aliis pluribus bonis hominibus, qui cum ipsis ibidem aderant, qui hanc notitiam subter firmaverunt. Ibique veniens HONORATUS gratia Dei Massiliensis episcopus ante domino WILLELMO comite, ceu etiam certorum hominum, quorum nomina jam superius scripta sunt, interpellavit aliquos homines his nominibus Garibaldum & Avonancum vel heredes illorum de terra S. Victoris martyris Massiliensis, quæ est in comitatu Aquense, in terminio de villa Stavello, id est vineis, campis, quod contra le-

Anno 968.
Ex archivis
S. Victoris.

tio in Regula Magistri c. 27. in Consuetudinibus S. Benedicti Asiaticis tom. 4. Analec. in capitulis monachorum ad Augustum directorum cap. 8. in capitulis monachorum Sangal, c. 27. apud Udalricum & in lib. Usuum Cisterci-

X

gem & malum ordinem invaserunt, tenuerunt & possederunt. Et ipsi homines Garibaldus videlicet & Avonancius, vel heredes eorum, in praesentia stabant, & in suis responsis dicebant. De ista interpellatione unde HONORATUS episcopus nos interpellavit, de ipsis vineis & de ipsis campis jam superius scriptis, melius debent nostras esse ex progenie parentum nostrorum quam episcopi, propter nullam causam sanctuariam succedere. Tunc comes prefatus & judex Berengarius judicaverunt ut episcopos portare fecisset ad servos S. Victoris, hoc sunt homines, Letus, Avustus, Faraldus, Udalricus, Castellanus, ibi fuerunt adepti qui volunt jurare & portare, ipsas vienas & ipsos campos, quod melius eis succederet ex parte S. Victoris, quam ipsi homines ad tenendum propter causam alodis, quod etiam episcopus paratus fuit. Videntes vero prædicti homines Garibaldus & Avonancius & heredes illorum, se recognoscabant quia nullum directum non habebant de ipsis vineis & de ipsis campis, & se guerpierunt, & stipulaverunt, & intra jaccentem jaetaverunt, & calcaverunt, quia ita & fecerunt. Et si legibus factum & definitum habui qualiter lex Romana commemorat, quicquid in presentibus partibus fuerit ordinatum habebit plenissimam firmatatem, nec poterat immutari.

Actum fuit Arelate civitate publice, quorum corroboratione & signaculo subter tenebant insertum, propterea opportunum fuit HONORATUS episcopus, ut notitia quirptionis & definitionis conscribere vel adfirmare rogasse, quo ita & fecit. Facta notitia ista xiiii. calendas Septembbris, anno xxxi. regnante Conrado rege Alamannorum vel Provinciarum.

JOHANNIS PAPÆ XIII. privilegium.

De erectione ecclesie Ausonenfis in archiepiscopalem ecclesiam.

Anno 971.
Ex ms. Col.
bertino.

JOHANNIS episcopus, servus servorum Dei, omnibus in Christo dilectissimis confratribus nostris in Galliarum partibus commarentibus, carissimis, reverendissimis, archiepiscopis atque episcopis, apostolicam benedictionem & perpetuam in Christo salutem.

Dilectionem & fraternitatem vestram sci-
re volumus, qualiter BORELLUS honorabilis & laudabilis comes orationis & redem-
tionis suæ causa apostolorum Petri & Pauli
luminaria veniens, prostratus pedibus nostris,
lacrymabiliter questus est, quemadmodum
Terraconensem archiepiscopatum, qui olim
caput in illis partibus fuerat, Ausonenfi ec-
clesiæ subderemus, eo quod peccatis meren-

tibus, ipsa jam dicta civitas Terraconensis a Saracenis capta & pastore destituta, nullum recuperandi locum, aut inhabitandi usque hactenus reperire valeat. Propter quam cau-
sam prædecessorum meorum secutus auctoritatem, a modo & usque in perpetuum vo-
lumus, atque statuentes roboramus & con-
firmamus, ut Ausonenfis ecclesia potestatem
& primatum teneat Terraconensis ecclesiæ, ad Ausonenfis ecclesiam confugiant, &
quando aliquis ex illis ab hac luce migraverit, successor illius ab Ausonenfis archiepi-
scopo, qui a nostra apostolica sede confir-
matus est, succedat & consecretur. Unde
quia sine sanctorum patrum auctoritate hoc
nostrum privilegium confirmare nolumus,
ante omnia & super omnia beatissimi & egre-
gii papæ Gregorii instrumenta & documen-
ta declarare depromimus, ubi ait ad BENE-
NATUM episcopum Musitanæ ecclesiæ, & «
temporis qualitas, & vicinitas nos loco-
rum invitat. Ut Cumanam atque Musi-
tanam unire debeamus ecclesiæ, quoniam a
haec non longo a se itineris spatio fejunctæ
sunt, nec peccatis facientibus tanta po-
puli multitudo est, ut singulos, sicut olim
fuit, habere debeant sacerdotes. Quia igitur
Cumani castri sacerdos cursum hujus
explevit, utramque nos ecclesiam præsen-
tis auctoritatis pagina inesse, tibi que com-
mississe cognoscere, propriumque utrarum
que ecclesiæ scito te esse pontificem.
Et ideo te quæcumque tibi de eârum pa-
trimonio, vel cleri ordinatione sive pro-
motione juxta canonum statuta visa fue-
rint ordinare atque disponere habebis, ut
proprius revera sacerdos liberam & nostræ
auctoritatis consensum atque permissione
licentiam. Similiter episcopo Willitrano,
arque Fundano, & Squalitano ita in cun-
dis: Temporis qualitas admonet episco-
porum sedes antiquitus certis civitatibus
constitutas, ad alia quæ securiora puta-
mus, ejus diecœsos loca transponere,
quo & habitatores nunc degere, & bar-
baricum possit periculum facilius declina-
ri: : Et quia longum esset enarrare qua-
lia & quanta documenta a sanctis doctori-
bus exinde dicta sunt, prout melius scimus
& possumus, nostrum privilegium abbrevi-
ari: curavimus, & OTHONEM vitum ve-
nerabilem nuper episcopum ex modo & in
antea, Deo favente, archipräfulem ejusdem
Ausonenfis ecclesiæ praefice (4) decrevimus: [4]

(4) Hoc decrenum effectu caruisti afferit Petrus de Marca
in Marca Hispanica lib. 4. pag. 403. eo quod inauditio ar-
chepiscopo Narbonensi constituta fuisse.

foresque iūos. Nam si aliter , quod absit , qualiscumque homo sit dignitatis , qui hoc nostrum privilegium qualibet causa de omnibus quae superioris scripta sunt , infringere aut diminuere voluerit , sciat se auctoritate Dei , apostolorumque Petri & Pauli principum , quamvis nos indigni eorum vicariatione fungamur , a corpore & sanguine Domini nostri Iesu CHRISTI esse alienum , & cum iniquis & transgressoribus a gremio sancte ecclesie segregatum. At vero qui pro intuitu custos & observator in omnibus extiterit , benedictionis gratiam & misericordiam a misericordissimo Domino Deo nostro consequi mereatur.

Scriptum per manum Gregorii notarii & secretarii & scrinarii S. R. E. in mense Januario , indictione xiv. Bene valete.

PRÆCEPTUM OTTONIS II.
imperatoris pro S. Maximino.

*Plura diversis in locis ablata S. Maximino
restituit.*

Anno 974.
Ex cartario
Treviro
S. Maximini
bi. **I**n nomine sancte & individua Trinitatis. OTTO divina faventia clementia imperator augustus. Noverit omnium industria fidelium nostrorum , tam praesentium quam & futurorum , qualiter venerabilis abbas THIETFRIDUS cenobii sancti Maximini , qui in sububio Trevirorum requiescit , pueri genitoris nostri OTTONIS imperialem Ravennæ adierit clementiam , postulans quasdam proprietates praedicti confessoris Christi jure quodam praebendarias , ejusdem loci cœnobitis restitui. Cujus postulationem benignè suscipiens , in praesenti quidem distulit , hanc tamen si felici successione revertetur , se completerunt promisit , sed voti ejus effectum mors interveniens impedivit. Nos igitur imperii & voti successores ob eleemosynam praedicti genitoris nostri , necnon & per interventum dilectissimæ genitricis nostræ ADELHEIDIS , conjugisque nostræ THEOPHANIAE , fidelisque comitis nostri BERTOLFI , petitionibus præfati abbatis , monachorumque annuimus. Igitur nostra imperiali dignitate reddimus cœnobitis sancti Maximini quidquid praedictus confessor in pago & in comitatu videlicet Naggovve , & in pago & in comitatu Wormensi , & in pago & in comitatu Spirensi habere dinoscitur , scilicet totum quod habetens RUOTBERTUS Mogoniacensi archiepiscopus in beneficio tenere videbatur , vel milites eius , ut monachorum Deo inibi sanctoque Maximino sub regula sancti Benedicti servientium , quies his nostris donationis sublevata beneficiis , instantius libenterque , & pro animæ absolitione piæ memorie genitoris nostri , necnon pro statu & incolumentate imperii nostri , Dei misericordia. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A diam jugiter exortet. Illud sane nostra impatoria auctoritate jubentes , ut prædictæ proprietates prælibati confessoris Christi in superdictis pagis vel comitatibus sitæ , usui monachorum perpetualiter deserviant , nullusque successorum nostrorum , regum videbit vel imperatorum ; eas inde auferre vel in beneficium dare præsumat. Et ut hoc auctoritatis nostræ præceptum stabile & invulsus permaneat , hoc.... conscribi & annulli nostri impressione signari iustimus , quod propria manu subterfirmavimus.

Signum domni OTTONIS imperatoris augusti.

B **WILLIGISUS cancellarius vice RODBERTI archicapellani recognovi.**

Data vi. calendas Septembris anno incarnationis Dominicæ MCCCCCLXXIV. indictione i. anno regni domini Ottonis XIII. imperii VI.

Aetum Franconofurt.

DIPLOMA LOTHARII REGIS
Francorum pro monasterio S. Quintini
in Insula.

Singinam villam Medetenſis in Flandria
pagi à publicis oneribus eximit.

In nomine sancte & individua Trinitatis. LOTHARUS gracia Dei Francorum rex. Si divinis cultibus operam dantes , sacra religioni suffragari nitimus , progenitorum nostrorum privilegiis fulti jure regio utimur. Igitur notum sit omnibus sanctæ matris ecclesia filiis tam praesentibus quam futuris , quod ARNOLDUS abbas cellæ sancti Quintini , quæ sita est in fluvio Somenz , in sububio ejusdem municipi , ante nostram accessit praesentiam , humilius nostram exorans excellentiam , ut villa sancti Quintini , quam ipsi monachi tenent in pago (a)

Anno 976.
Ex cartario
S. Quintini in Insula. Medetenſi nomine Syngin , aliqued ex nostro beneficio largiremur , quod pro Dei amore facere decrevimus. Pracipimus ergo atque statuimus , ut ab hodierna die eadem villa cum suo procinctu immunis maneat ab omni querela comitis , sive regalium ministerialium , sed quidquid in ea corrigendum sive in latronibus , sive in aliis querimoniis fuerit , ex nostra concessione abbas & ministri ejus libera utantur facultate. Ut autem hæc nostra concessio inviolabilis semper maneat , manu propria hanc conscriptiōnem firmavimus & anulo nostro signarū iussimus. Si quis vero , quod minime futurum credimus , contra hanc exsurgere tentaverit , primo iram Dei incurrit , deinde perpetuo exilio periculo succumbat , & quod repetit nequaquam obtineat.

Signum LOTHARII gloriosi Francorum regis.

(a) Vulgo Syngin in Melanois en Flandre.

A DALBERO notarius vice ADALBERONIS A
Renatis episcopi recognovi.

Actum Lauduno nonas Augusti indictione
iv. anno xxiiii. Lotharii incliti Fran-
corum regis.

R E S T A U R A T I O M O N A S T E R I I I
S. Quintini de Monte ab Alberto comite.

Anno 977.
Ex auto-
grapho.

Ego ADALBERTUS comes notum esse
volo tam praesentibus quam futuris, in
meo Viromandensi comitatu ab antiquo ex-
titisse ecclesiam in honore sancti Quintini
martyris dedicatam; in monte sitam juxta B
vicum Peronam, quam quondam DAGOBERTI
regis auctoritate, ERCHENALDI prefe-
cti donatione, sancti Eligii pontificis bene-
dictione, ULTANUS quidam genere Scotorum,
professione monachus ecclesiasticis sanctio-
nibus & monasticis instituit institutionibus,
abbatis honore functus; post cuius vita ex-
cessum, incuria ac barbarorum insectatione
ad tantam desolationem ipsa pervenit ec-
clesia; ut vix rara antiquae habitationis ap-
parerent vestigia. Hanc igitur pro mea re-
medio anima; praedecessorum sive heredum
meorum salute, divina compunctus inspira-
tione, iussi a fundamento reaedicare; &
abate constituto, cum confilio fidelium
meorum, abbatiam studui dotare; sicutque
in perpetuum ratum & inconvulsu permane-
re. Hujus autem doctis res haec sunt. In pa-
go Virodunensi villa una qua dicitur *Ai-*
silcourt, & in ipso pago in villa Curticulus
nuncupata manu septem, & medietas ec-
clesiae de Duriaco, apud castellum Nigel-
lum super fluvium Lingonpontem cum ter-
ram appendente ibi. In Tegeri hamo manfi-
cione & in villa qua dicitur S. Radegundis
mansu tres. In vico medietas capelle sancti
Quintini cum quatuordecim hospitibus. In
villa Alania super fluvium Hallo duodecim
hospites cum terra colenda & prato uno.
Ad ecclesiam ejusdem montis respicit villa
qua Vivarius, cum suis adjacentibus super
fluvium Grinforcem. In villa qua *Douin* vo-
catur molendinum unum cum tertia parte
prati ibi appendentis. In pago Sueffionico
in villa qua *Allemans* vocatur tres mansi cum
curia indormioata. In his ergo domino
Quintino martyri datis rebus, nullus heredum
vel propinquorum meorum, non co-
mes, nec vicecomes, nec ejus liberta inge-
niutatis homo aliquid a modo accipiat causa
consuetudinis seu advocationis, non ban-
num, non justitiam, non distinctionem, nisi
fidei precatu ipsius abbatie abbatis. Quod
qui infringere presumferit, pro sua teme-
ritatis ausibus aeternis subjaceat maledictionibus,
& publicis coactus respicere teneatur legibus. Cujus actionis testes laudatores
confirmarunt.

Ego ADALBERTUS comes, qui fieri iussi,
confirmavi.

S. HERIBERTI comitis, S. WIDONIS co-
mitis, S. Philiberti, S. Lumberti, S. Walchisi,
S. Odonis, S. Ivonis, S. Boslevi, S. Walce-
lini, S. Amaltrici, S. Walmeri, S. Odonis,
S. Macharii.

Ego LIUDULFUS Wermandensis ac No-
viomensis ecclesiae episcopus subscripti, con-
firmavi.

Actum in curia sancti Quintini die pas-
sionis ejusdem.

P R I V I L E G I U M B E N E D I C T I
papa VII. pro monasterio Bisuldunensi.

*Monasterium sub sua protectione suscepit, ejus
possessiones confirmat, aliaque ei con-
cedit privilegia.*

BENEDICTUS episcopus servus servorum
Dei dilectis filiis GAUSEERTO abbatii
monasterii Bisulduno, quod est situm infra
castrum Bisulduni, ad flumen Fluviani, ejus-
que fratribus tam praesentibus quam futu-
ris, regularem viram professis salus, pax &
benedictio, quod ad mundum permaneat.

C Amen.

Cum constet Dominum Deum nostrum
honorem sancte universalis ecclesiae incel-
santer a propaginibus beatæ fidei augmen-
tare, neceesse est accipientibus ab illo totius
curæ regiminis; & idcirco ego BENEDICTUS
papa cum coetu episcoporum presbyterorum
que, cum omni carceria clericorum in Roma-
na sede degentium, sub norma beatissimi
Petri Deo militantum, in nostra protec-
tione suscipimus, & praesentis scripti privile-
gio roboramus illud donum, quod dilectus
filius noster (4) MIRO episcopus Gerunden-
sis per paginam donationis Romanæ ecclæ-
siae tradidit pro remedio animæ sua, fu-
rumque parentum, videlicet ecclesiam S.
Petri Bisulduno cum omnibus ecclesiis, &
prædiis, & villis, & dominicaturis ab eo
dati, seu ab aliquibus fidelibus in futurum
concessis, adipisci potuerit, nostro in hoc
praesenti privilegio in perpetuum confirma-
mus, & in omni libertate disponimus: sta-
tuentes etiam ut ordo monasterii, qui se-
cundum Deum & regulam B. Benedicti ab
eodem episcopo institutus esse dignocerit,
sempre inviolabiliter sub regimine proprio
abbatis observerur. Præterea quæcumque
bona idem monasterium in futurum dona-
tione & pontificum concessione, regum vel
principum oblatione, multorumque fidelium,
dante Deo, poterint adipisci, a modo fir-
ma nobis sub tutela B. Petri & nostra illib-
[4]

(4) Foundationis cartam monasterii Bisuldunensis a Miro-
ne episcopo Gerundeni & comite Brifaldanensi atque a
fratribus ipsius Olisano & Senofrido comitibus habet in Ma-
rcie Hispanica app. doc. pag. 319.

329   ta in sempiternum permaneant. Concedi. A strorum tam præsentium quam futurorum industria, qualiter nos ob petitionem & interventum fidelium nostrorum MIRONIS videlicet Mindensis ecclesiæ venerabilis episcopi, neconon BERENHARDI ducis sanctimonialibus in loco qui dicitur (a) Mulenbechi [4] Deo servientibus in memoriam nostri nominis concessimus, ut ab hominibus prædictæ ecclesiæ usibus ac servituti earum subditis regalis vel imperialis censu, qui nostro juri solebat hactenus persolvit, a nullo comite vel judiciali persona deinceps exigatur. Ad haec etiam præscriptis sanctimonialibus supplicum præominatorum vota sequentes, indulsumus ut nullus comes, vel judeus publicus, aut aliqua potens persona homines præfatae ecclesiæ in suo judicio bannum eis imponendo, aut justitiam ab eis ullam aliquatenus exigendo, audeat inquietare, excepta solummodo lege illa, quam advocatus episcopi qui præsidet eidem ecclesiæ solito more ab eis solet reposcere, & illa juris sanctione, quod necessario propter capitale crimen in præsentia ducis & judicium solet finiri. Et ut hæc nostra iussionis auctoritas firmior per futura tempora & stabilior a cunctis habeatur, hoc nostræ dominationis præceptum inde conscribi manuque propria subratis notatum sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Item etiam concedimus, ut si quis causa orationis ad prædictum monasterium venerit, habeat licentiam introducendi, & omnne officium audiendi, nisi forte quis reatu suo proprio fuerit excommunicatus. Concedimus quoque ipsius loci abbati correctionem cunctorum suorum clericorum, ut nullus episcopus, nulla ecclæstica vel laica persona dominationem ibi habeat: sed quid ecclesiasticum est, per manum ipsius abbatis, & sub regimine ipsius cuncto subfstant tempore. Oleum vero seu sanctum christina baptizantium, consecrationes altarium, a quocumque voluerit catholico episcopo suscipiat. Cimiterium de omni villa Bisuldini, & de omnibus circumstantibus villis, sicut a supradicto episcopo constitutum est, confirmamus & roboramus, &c.

Datum viii idus Maias, imperante domino nostro OTTONE, a Deo coronato, magno & pacifico anno XII. & indictione VII. anno dominice Incarnationis nonagesimo septuagesimo nono. Æra MVII.

D I P L O M A O T T O N I S

imperatoris II. pro sanctimonialibus
Mulenbechensis Parthenonis.

Quadam eis concedit privilegia.

Anno 979.
Ex autographo isto.
Propositio in
Bisuldensi
monasterio.

Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia imperator Augustus. Noverit omnium fidelium no-

ex diplomate Henrici II. regis Romanorum infra referendo.

[b] id. Vallis-Clusa monasterium postea S. Victori Malilius debet Clemens episcopus Cavellicensis.

Anno 979.
Ex archi-
vis S. Vi-
ctoris.

DIVINA suffragante misericordia, & sanctorum ..... sanctorum locorum ad perficiendum divini cultus officium construxerit. .... ædificaverit. .... bonis... .... perpetuum accipiat retributionem. Quo E circa ego WALCAUDUS divino favente juvamine, Cavellicensis ecclesiæ humilis præfus ut om. .... B. confessoris Verani. .... absolyere dignetur ab omni vinculo delictorum, & ad gaudia perducere eterna, cum consilio senioris mei CHUONRADI regis atque incliti marchionis WILLELMI consulis.... atque.... monasterium infra meam .... quæ in (b) Valle-Clusa sita fore vide-

tur, ubi etiam quosdam religiosos ex mihi a Deo commissa ecclesia mitto sacerdotes, qui hujus saeculi abrenuntiantes pompam, ardenter gliscunt religiosorum imitari vestigia monachorum, eoque informo, quatenus inibi deinceps desudent implere officium: quibus etiam ad vietum tribuo medietatem . . . . supradicta vallis, & duos molendinos; ea instante ratione, ut tam ipsi quam posteri illorum sic regulam firmite teneant absque ullius hominis interpellatione, eoque jubeo sub pia dictione episcoporum Cavellicensium . . . . ipsi ceu boni pastores super eos invigilent, & si forte aliquis eorum oberraverit, pastorali coercent . . . . supradicti loci juxta sanctorum canonum instituta suis sc subjiciant episcopis . . . . humilitate religionis in illorum potestate consistant. Sin autem, quod abfit, aliquis ex successoribus meis, seu quislibet homo hujuscenodi donum aliquo tempore irrumpe. . . . proficiat, sed omnipotentis Vei iram & maledictionem incurat, & post istius vitæ finem, in inferno cum Iuda traditore damnetur perpetuo anathemate, ac decem libras auri monachis in ipso monasterio Deo famulantibus coactus componat. . . . postea hæc in . . . . obtineat vigorem. Facta est hæc donatio seu institutio Avenione 1111. idus Maii anno dominice Incarnationis DCCCCLXXXVIII. indictione VII.

Tribuo namque ad supradictam ecclesiam S. Mariae & S. Verani confessoris Christi, de mea parte medietatem de vincis, qua in praesenti in illa valle esse videntur, & in antea quantum ipsi in suo do. . . . re potuerint absque ullius contradictione teneant eo tenore, quod supra insertum esse videtur. . . . hereditatem seu donationes quod homines qui . . . . sub tulera mittere . . . . in antea obtulerint hoc

Signum WALCAUDI episcopi qui donationem istam scribere iussi & testibus firmare rogavi.

Signum SILVESTRI archiepiscopi Aquensis ecclesiae.

Signum WARNERII Avenionensis ecclesiae.

Signum WILLELMI comitis.

chanonicus S. Mariae vel . . . .

. . . . vit. Dodo firmavit. . . . Auravi . . . .

. . . . ricus firmavit. Rod. . . . firmavit.

Lurandus presbyter. . . .

D I P L O M A O T T O N I S impatoris II. pro ecclesia Leodiensi.

Notkeru episcopo. & successoribus ejus concedit telonium de Viesato.

Anno 983.
Ex scheda
Cl. V. ba-
ronis de
Graffier.

In nomine sanctæ & individua Trinitatis. Otto divina favente clementia imperator augustus. Omnia fidelium nostrorum p. x-

A sentium scilicet atque futurorum pateat industria, quia nostram adierunt serenitatem venerabilis scilicet Mettenium episcopus THEODERICUS noster consanguineus & illustris dux BEATRIX nostra consobrina, quatinus fideli nostro Leodiensi episcopo NOTKERO ad opus ecclesie sua, sanctæ Marie scilicet & sancti Lamberti, perpetuo habendum concederemus teloneum anniversarium de foro in villa Viesato annuatim agendo, quod videlicet tam nostræ quam antecessorum nostrorum camera servitio constabat semper deservisse, quod etiam dictæ neptini nostræ ad tempus concesseramus. Igitur considerantes justam eorum petitio nem propter supradicti NOTKERI episcopi in omnibus extra domique spectatam fidem, & devotionem erga nostræ fidelitatis executionem, a die præsenti tam ipsi reverendo episcopo, scilicet NOTKERO, quam & successoribus ejus ad honorem & usum ecclesie Leodiensis sanctæ Marie sanctique Lamberti martyris donamus, donatumque in perpetuum esse volumus anniversarium jam dicti mercati telonum in villa Viesato, totum & ad integrum, & quod jam dicta dux de camera nostra tenerat, & episcopo placaverat, & quod quilibet judicia potestas nostro permisit vel districto comitis L. de jure prædicti possidebat, quicquid videlicet ex coemptione animalium, vel ex omni genere tam vestium, quam ferri & metallorum, vel ex reditu navium, vel ex omnium commercio vegetalium, vel ex jure forali, vel districto judiciali possit provenire, totum & ad integrum de jure nostro & ministrorum nostrorum, in ius & dominationem episcopi Leodiensis & ministrorum ejus, a modo & in sempiternum transfundimus. Et ut hec auctoritas largitionis nostræ per curricula annorum inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmatatem, & a fidelibus sanctæ Dei ecclesie & nostris verius certiusque creatur, manu propria subterfirmavimus & sigilli nostri impressione signari jussimus.

Signum domini OTTONIS invictissimi imperatoris augusti.

HILDEBALDUS cancellarius vice WILLI GISI archicancellarii recognovi.

Data xvi. kalendas Julii anno dominice Incarnationis DCCCCLXXXVIII. indictione xi. anno vero regni secundi OTTONIS xxv. imperii autem xv.

Auctum Veronæ feliciter. Amen.

C E S S I O F A C T A W I L L E L M O vice-comiti Massiliensi de quibusdam bo- nis S. Victoris a Pontio episcopo.

*A Nno dominice Incarn. DCCCCLXXXVIII. Anno 51.
Ex causa
S. Victoris
erit. D.
Furtum.*

Ante tempus legi istius donationis etiam sine gestorum testificatio ne valebat: nunc vero post hanc legem, nec

nuptialis, nec qualibet donatio valere potest, si gestibus non fuerit alligata. Hic est carta conventionis, quae convenit inter dominum PONTIUS episcopo sancte sedis Massiliensis ecclesiae & clero ipsius civitatis, nec non & domino WILLELMO vice-comite & uxore sua BELUDE, qualiter convenit inter eos de villas quae sunt in comitatu Massiliensem, id est castro Almis cum villa Cobriana cum omnibus appendicibus suis, quae ad ipsum castrum vel ad ipsam villam pertinere videntur, & in alio loco villa quae nominant Madaligas cum omnibus appendicibus suis. In alio vero loco villa quae nominant Mauranicum cum ipsas villas, id est Almona & Ribols, vel altaria, cum quantum ad ipsas villas pertinere videntur, & habet ipsas villas consortes, vel interminaciones Almes usque in terminio de villa Au-riolo, vel de Geminis, & Madaligas usque in terminio de Terives, & Mauranicus usque in terminio de Signa, & dominus PONTIUS episcopus cum clericis suis ipsius civitatis cedimus & donamus vobis, quantum infra ipsos terminos habemus de terra S. Mariæ, vel S. Victoris una medietate, propter medium revertendum ad proprium aludem, sive de castris, vel de villis, vel de vineis, vel de campis, cultis & incultis, hortis, oglacis, pratis, pascuis, silvis, garricis, arboribus poniferis & impomiferis, aquis, aquarum vel decursibus, earundem ista omnia superscripta donamus vobis unam medietatem sine interpolatione de ullo episcopo, & faciatis de ipsa medietate quicquid facere volueritis, id est habendi, vendendi, concedendi, vel commutandi, vestrisque heredibus dereliaquendi, in Dei nomine habearis integrum licentiam & potestatem. Sane si quis, ego PONTIUS episcopus, aut ullus episcopus de successoribus meis, vel ullus homo, aut illa opposita vel amissa persona qua contra cartulam istam ire, ageat, vel inquietare voluerit; non hoc valeat vendicare quod reperit, sed componat in vinculo de auro optimo libras xii. & in antea cesso vel donatio ista firma & stabilis permageat omni tempore cum stipulatione interposita pro omnibus firmitate subnexa. Facta cessione vel donatione ista in Massilia civitate publice v. idus Februarii anno XLIII. regnante CONRADO rege Alemannorum sive Provinciæ. ¶ Signum dominus PONTIUS episcopus qui hanc cartulam fieri jussit, & testibus firmare rogavit, manu sua firmavit. Sig. † num Deodato, Sig. † num Nicerio, signum Autardo, signum Marino, signum Fulcardo, signum Dominico, signum Rerculfo.

PLACITUM CORAM WILLELMO
comite inter Pontium episcopum atque
Adalardum abbatem S. Victoris, & Ra-
dulfum episcopum atque Imonem de villa
Camaricas, gallice *La Camargues*.

*Notitia definitionis vel quipitionis in quo-
rum presentie in placito generale.*

VILLELMO comite in Monoïca, venit episcopus PONTIUS sancte sedis Massiliensis ecclesiae, & abbas S. Victoris martyr. ADALARDUS reclamaverunt se de RODULFO episcopo & DELMONE, vel de ipsis heredes qui ipsam terram tenent Camaricas. Fuit Hildebertus judex, Garbedus judex, in ipso placito, quia & ipse Rodulfus & ipsi heredes ipsam terram malo ordine tenebant contra ipsam ecclesiam S. Victoris. Venit episcopus PONTIUS & ADALARDUS abbas, voluerunt jurare & probare cum testibus suis, quorum nomina haec sunt, Alberto presbytero, & Bernardo monacho. Venerunt ante altare S. Mariæ, quod si Deus illis adjuvasset, voluerunt jurare de villa illa Camaricas, totam tertiam partem, & ipsas colonicas tres absas, melius debet esse S. Victor, quam RODULFO episcopo & IMO-
NB, & ipsis heredes, qui ipsam terram tenebant contra legem. Postea recognoverunt se ipse Rodulfus & Imo, & ipsi heredes quipiverunt, & in terras jaclaverunt, & stipulaverunt in manu PONTIONI episcopi, & in manu ADALARDO abbatte, in praesentia GUILLELMO comite, & Hildeberto judice, & Garbido judice, & Aicardo & Guijmo, & Pontione, & Jonam, & Amico, & Tassilo, & Leugerio, & Leufrido, & Pontione, & Castone, & aliis plus botis hominibus, tam satelli, es quam pagenses, quicquid in praesentibus partibus fuerit hordinatum habebit plenissimam firmitatem, nec poterit immutari. Si quis autem principe per judicium judicis fuerit definitum, nec poterit immutari, sed postea tentare voluerit x. libras auti esse damnandum.

† Aldebertus presbyter. † Warbinus presbyter.

Facta notitia ista in die Mercoris, in vil-
la Manoasca, ante ecclesiam sancte Mariae,
1111, nonas Januarii anno XLIV. regnante
Contrado rege Alemannorum sive Provin-
cie, Emoni firmavit, Norraldus * episco-
pus firmavit, Radaldus episcopus firmavit.

* Apenies

DIPLOMA OTTONIS IMPERATORIS
III. pro monasterio Indensi.

Confirmat ipsi jus eligendi abbatis, renovat ejus immunitates, mercatum ac monetam.

Anno 985.
Ex m. Cl.
V. domini
de Louvrex.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. OTHO

divina favente clementia rex. Omnia fidelium nostrorum petitiones juste & rationabiliter auribus serenitatis nostra infusaſ oportet implere, praefertim eas quas pro utilitate ecclesiarum sibi met commisſ rum nobis suggerunt, quia Deum nobis inde remuneratorem promereri liquido credimus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum praesentium nec non & futurorum industria, qualiter EWICUS Indensis monasterii venerabilis abbas, una cum sibi subjecta catervula, nostram adiecent postulantem regalitatem, quod privilegium sibi abbates inter se eligendi tam a piissimo genitore nostro, quam a cereris praedecessoribus nostris regibus vel imperatoribus haecenus concessum, nostra renovationis auctoritate roboraremus. Quorum petitioni garantier nos annuentes, devotiusque ob id genitrici nostra dilectissimæ commonet obsequentes, privilegium quod praedecessorum nostrorum temporibus obtinuit, per nostram corroborationis auctoritatem firmavimus. Ea vero ratione, ut ipse abbas nulli nisi regiae vel imperiali potestati sub obsequiis servitus subdatur, neque jure cedat alteri potestati. Post deceſsum vero ejusdem abbatis, liceat eis secundum inflitutam normam sibi eligere abbatem, nullaque potestas absque consensu & voluntate eorum monachum quempiam ex quolibet monasterio in praesignato loco pro aliqua occasione constituat, unde in postmodum aliqua oriatur dissensio. Decrevimus quoque hoc præceptum conserbi, per quod volumus, firmiterque jubemus, ut nullus iudex publicus superioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, ad causas judiciorio more audiendas, in cellulas, ecclesiæ, aut villas, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet provinciis aut territoriis nostri imperii possidet, vel deinceps in jure ipsius monasterii divina pietas voluerit augeri, ingredi præsumat, nec freda aut tribuca, vel mansiones, aut paratas, aut thelonicum, ripaticum, portaticum, pontaticum, salutaticum, rotaticum, pulvératicum, trobaticum, aut fidejussores tollere, aut homines tam ingenuos quam seruos super terram istius monasterii commanentes distingere, nec ullaſ publicas functiones, aut redhibitiones, vel illicitas occasiones requirere, quibus in aliquo idem monasterium, sibique subjecti aliquod injuste patiantur incommodum, nostris fur-

Arisque temporibus quisquam temerarius existat, qui ad id faciendum illicitam sibi potestatem attribuere audeat. Sed liceat memorato abbatii suisque successoribus omnes res prædicti monasterii, sive circa ipsum locum, seu ubique jacentes, culta & inculta sub immunitatis nostræ defensione quiero ordine possidere, & quicquid de rebus prænotati monasterii fiscus sperare poterat, totum nos pro æterna commemoratione prædicto concedimus monasterio, sicut & prædecessores nostri. Decima vero omnis dominica culturæ ad usus fratrum pertinentes jubemus atque sancimus, ut perennibus temporibus ad portam monasterii in almonia pauperum atque hospitum detur. Cetera autem omnia ad stipendia monachorum ibidem Deo famulantium proficiant in augmentis. Mercatum quoque ibidem habendum, una propria cum moneta, sicut a pio genitore nostro illis traditum comperimus, ita & nos, dona Augusta genetricie nostra interpellante, ipsi ad supplementum hereditario jure concedimus, quatinus ipsos servos Dei jugiter inibi Deo deservientes pro nobis & stabilitate regni nostri a Deo nobis collati ejusque misericordia per immissam conservandi misericordiam jugiter Dei exorare delebet. Et ut hæc auctoritas nostris furisque temporibus Domino protegente, valeat inconvulsa manere, manu propria nostra subterfirmavimus, anuloque nostro corroborari præcipimus.

Signum domui OTTONI gloriosissimi regis.

HILDISALDUS episcopus cancellarius vice WILLIGISI archicapellani notavi.

Data xiii. calendas Septembbris, anno dominice Incarnationis DCCCCLXXXV. inductione xiiii. anno vero regni tertii Othonis secundo.

Actum Novomagii in Dei nomine feliciter. Amen.

P R A E C E P T U M B O R E L L I
comitis de securitate castri Cardona.

REGRANTE in perpetuum Domino nostro JESU CHRISTO, sexta mundi æra te, in sexto miliario seculi, æra millesima vicefima quarta, anno trabeationis Domini nostri JESU CHRISTI DCCCCLXXXVI. resurrectionis dominice, nobis celebranda est pridie nonas Aprilis, luna vicesima, Deo auxiliante, & facio divino eloquio nobis confortante, & sub iussione magno imperio nostro LUDOVICO rege obedienti, filio LEUTARI regi anno primo corregnante, misericordia Dei postulante, ego BORELLUS gratia Dei comes & marchio facio præceptum, & securitatem atque liberationem in castro vocato Cardona, vel suis adjacentiis, & ad omnes abitatores ejus, seu ad postulatam

Anno M.
Ex m. Ob
berino.

ritatein & progenies eorum, quidquid ad usum hominum pertinet, seu alaudes illarum, ut ab odierna die, & tempore supra memorato jure & quieto ordine teneant & possideant. Et hoc securiter & in perpetuum feliciter sine aliqua dubietate, vel inquietatione de ullo homine: quia quando in primis construxit avus meus WIFREDUS comes & marchio bona memoriae & edificavit istum castrum Cardona cum suis terminibus, praecepit in suo precepto, & suo verbo, & suo memoriale, ut omnes gentes & habitatores, qui ibidem stare veniebant, aut cum illorum bona ad hæc currebant, & hic vivere volebant, jure quieto tenuissent & possedissent perpetualiter. Et si aliquis malignus homo, aut superbia inflatus aliquid tulisset, aut diripuerit de sua facultate, de illo habitatores homines ille qui possedisset de sua facultate de illum malignum hominem, qui hoc malum fecisset. Et si unum asinum possedisset, ille qui perdidit duos meliores prendidisset, & de aliis modis in omnibus rebus sic in duplum præcepit custodiri vel defendere. Et si unam alapam, quamvis unus ex ipsis de habitatoribus suis percussus fuisset, de nullum malignum hominem duas pejores reddidisset sine dubitatione, & postea nullam calumniam pertimesceret in nullum judicium servitium. Similiter & de aliis plagiis vel vulneribus, atque injuriis teneri & puniri jussit in duplum, & sic perdonavit ad omnes habitatores istius loci supra memorato, illam quartam partem de illo teloneo, ut inter eos divisissent, sicut faciunt hodierno die, & nullum censum non fecissent, nec habuissent, nec dedisset, nisi debitum sanctæ Dei ecclesiæ: quod est veram primitiam & veram decimam, & fidelem ofertionem, & sanctum sacrificium. Et si servus aut ancilla venisset inter eos, aut aliquis homo cum alienam uxorem aut sponsam, aut latro ingeniosus, aut aliquis falçator, vel criminosus, securus extixisset inter omnes alios habitatores, sine aliqua dubitatione, cum de aliis modis vel culpis in omnibus præcepit legem & directam iustitiam inter eos per judices custodiare, ad eum cuius potestatem eos condemnavit vel concessit patrono. Similiter sic præcepit frater meus Miro comes & marchio, reliqui facultatem in suo nomine, subter sigillo confirmavit, sicut audivimus, dicta confirmata ab avo nostro jam supra nominato, & JESUS CRISTUS Dominus in centuplum ei retribuat. Amen. Et ego BORELLUS comes & marchio, & filios meos RAYMUNDO & ERMENGARDE, communiter simul in unum cum omni progenie parentorum nostrorum, unanimis, & una concordia in melius statuimus, & in melius confirmamus, & sic præcipimus custodiri. ut de ab odierno die & tempore omnis ho-

Ver. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

A mo, qui ibidem vivere veller, vel habitare desiderat in hoc loco destinatum, vel in suis terminis quid habuit ab initio, & quod hodie habet; & quod habere debet, & quod cum Dei adjutorio habitatores ejus acquirere potuerint in omnibus locis jute quieto teneant & possideant, sicuti jam supra diximus, sine aliqua inquietatione vel functione vel redibitione, vel sine aliqua dubitatione de nullum hominem sinceriter & securiter in perpetuum. Præcipimus & ordinamus & statuimus in melius, ut si quis malignus homo, aut superbia inflatus, aut seafidalum tumulatus ad aliquem hominem, qui hic vivere in loco isto, postquam directos gressus habuerit, iter profectus ad veniendum aliquis malignus homo insurget contra eum sine causa, & sine sua negligencia, & tulerit ei de sua facultate, ille qui perdidit septies tantum apprehendat de sua facultate de illum malignum hominem, qui hoc malum fecerit, & omnes habitatores loci istius adjuvent eum. Et si unum asinum perdet, septem asinos meliores apprehendere faciat, & postea nullam calumniam pertimescat in nullu judicium. Similiter de aliis modis in alapis, in plagis, vel vulneribus, vel aliis injuryis, vel de omnibus rebus in septies tantum præcipimus custodiri vel defendere, & postea in nullum judicium, nullam calumniam pertimescat. Et sic perdonamus ad omnes habitatores loci istius, & ad illos qui venturi sunt & erunt, illam quartam partem de illo teloneo donare facimus ad dominum sancti Vincentii, sicut fecerunt gentes nostræ ex toto, & in hebdomada duas comatas salis & necessaria ligna, & vos nullam redibitionem, functionem, seu censum alicui faciatis, nisi sanctæ ecclesiæ, id est veram primitiam, & veram decimam, & fidele sacrificium, & debitam ofertionem Deo & ad ecclesiæ proprias. Et faciatis ipsa opera ad ipso castro, id est turrem & muros, & superpositos, & valles in profundum ad fodendum ipsa seprima diem unum propter vestras animas ad salvandum, sive pro paginis & malis christianis. Et si vobis maior necessitas fuerit, omnes vos emparabit per vestram bonam voluntatem, sicut videbitis. Quoquo modo opus est vobis, ut vos defendatis contra inimicos vestros. Et si vos per vestram bonam voluntatem aliquem bonum servitium feceritis ad seniorem vestrum, aut ad amicum vestrum, ut visitaveritis eum aliquid de vestra bona, aut receperitis eos in vestras domos, sicut fuit semper consuetudo ab initio a bonis hominibus ad faciendum, & est & etit semper inincea, ut aliquid servitium per vestra bona voluntate feceritis, aut in suorum necessitatibus aliquid adjuveritis, hoc non computet nullus homo per nullum censum, nec per nullum exemplum, nec per nullum malum vitium.

X

Quod si tamem aliquis malignus homo , aut senior malignus , aut amicus malignus hoc per censum computare voluerit , aut malum censum per aliquid malum ingenium adhaerescere voluerit , ut in exemplo malo sit , nullatenus possit hoc facere , sed aspicat oculis suis in ipsa scriptura , & auribus suis audiat , & corde suo intelligat , & evacuet mala presumtio sua , ut non sit alienus a regno Dei , & si tantum Deum timens non fuerit , & in sua malitia voluerit perseverare , & dicta maledictio de suo evacuare voluerit , alienus sit de regno Dei , & de temporali danno non poterit componere in septuplo : quoniam per malum censum aut B vitium computaverit , & postea hoc non poterit vendicare , quod malum voluerit facere vel adrefcere , & si aliqui sicut aut latro , aut criminosis falzator , aut aliquis malignus adulter cum aliena uxore , vel sponsa venerit infer vos : isti malefici secundum legem judicabuntur ; quia non est bonum malignos habitare cum bonis , & stabitis in dilectione Dei , in legem directam & iustitiam rectam , in quantum possitis secundum canones & leges doctorum , & abeatis inter vos omni tempore negotium rectum , & mercatum perfectum , & moneta una , & sine mutatione , & sine aliqua falsitate , ut qualis fuerit prima , talis sit omni tempore , & semper habeat firmitatem . Et dono vobis PETRO CREMEMIRO vice-comite , & potestitatem eorum , & in cuiuscumque voce vos advocaverit , sequimini eum ubicumque ille voluerit in omnibus , & ipso die Joyis semper sit vestrum de illo sale in omni tempore , sicut fuit ab initio ; &c.

Facta commemorationis , five præceptum , vel confirmatio , five judiciali agnitio , quæ nullus irrumperet audeat , vel mutare , vel cum societate exturbare abhinc & deinceps , sicut scriptum est , hoc mense Aprilis , die D VIII. calendas Maii , luna decima O C T O B R I . epacta VII. A. C. fidus Grisolaris postquam ingressi fuerint XV. & antequam ingrediantur ad caput habeamus ad XI V. anno isto obiit Leutarius rex , qui regnavit anno XXX . & menses X. post obitum ejus anno quinagesimo ingrediente , regnante filio ejus Ludovico rege .

Sigillum BORELLI gratia Dei comitis marchio .

Sigillum RAYMONDI comes gratia Dei .
Sigillum ERMENGODE comes gratia Dei .

Sigillum ERMEMERUS gratia Dei vice-comites , qui hunc præceptum vicem meam & omnium regni principum , seu pontifices , seu clericorum , abbatum , monachorum , cum omni gradu ecclesiæ five laicos , vice-comi-

(4) Ecclesia S. Martini postquam a monachis ad canonicos secularares transiit , etiam abbates pro rectoribus habuit utique ad Hugonem Caputum ultimum abbatem , qui factus

ates , & seniores , vel viliores personas regni nostro parentium simul confirmamus , & ad honorem eximium referimus . Quin etiam & in dilectione proximi habeatur & impleatur , fiat semper & oblivioni nullo modo frustetur . Hoc signum indidi per hoc robore validum . Statui & hoc firmare rogavi .

VIVAS gratia Dei episcopus .

Odo gratia Dei abbas de cœnobio sancti Cucufati .

ERMEGO qui vocor Bonifilio .

Sigillum Bonuncio .

Sigillum Geribertus vice-comes .

Ermengaudus sacerdos & judex .

Sigillum Visadus .

Sigillum GOCEFRIUS frater Borelli comes .

Seniofredus .

Sigillum Unisfredus .

Sigillum SENIOFREDUS gratia Dei vice-comitis .

GONDOMARUS gratia Dei et si indignus episcopus .

DIPLOMA HUGONIS REGIS

Francorum pro Turonensi S. Martini ecclœsia .

Conformat omnes illius immunitates & possessiones .

Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis .
Hugo Dei gratia Francorum rex . Si petitionibus servorum Dei pro quibuslibet ecclœasticis necessitatibus aures nostras pulsantium libenter annuimus , & ad divinæ potentiaz in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigitus , id nobis prædubio & ad mortalem vitam temporali ter deducendam , & ad futuram feliciter obtinendam commodum provenire confidimus . Igitur notum esse voluntus cunctis fidelibus Dei ecclœsiae fidelibus & nostris , scilicet præsentibus atque futuris , quia ad suggestionem atque precatum sancti Martini canoniconum adit serenitatem nostri culminis vir venerabilis , noster quoque satis superque fidelis ARCHENIBALDUS (4) decanus [4] ac RAINALDUS archiclavis basilicae in qua sanctissimum corpus ipsius eximii confessoris Christi beatæ Martini venerabiliter requiecit , rectores rerum ipsius , humiliter depositentes , ut monasterium sancti Martini cum omnibus rebus sibi pertinentibus de more regum videlicet prædecessorum sub nostra immunitatis tutione , ac defensionis munimine recipere dignaremur , ut sicut temporibus CAROLI serenissimi imperatoris , necnon etiam domini ODONIS glorioissimi regis , omniumque prædecessorum nostrorum ,

rex Francorum abbatalem dignitatem suæ univit coronæ , habitura deinceps decanos & archiclavos seu thesaurarios .

res ejusdem sancti Martini in Austria, Neustria, Burgundia, Aquitania, & in ceteris nostri, Christo largiente, regni partibus consentes, quæ non solum a regibus, atque ab orthodoxis principibus, verum etiam a ceteris fidelibus collata, vel per quoslibet contractus & munimina cartarum in jus ejusdem sancti Martini traditæ sunt, & quieto jure in ditione ac regimine abbatum seu decanorum, fideliumque fratum Deo devote famulantium ordinatus exciterint, ita & nostris temporibus sine aliqua detractio- ne vel diminutione, sub nostræ immunitatis defensione consistere, & ab omni publica functione ac judicaria exactione immunes liberasque decerneremus. Hac itaque consequenti ac saluberrima suggestione permoti, illius præfati decani admodum venerandi petitionibus congruentissimis tanto libentius assensum præbere dignum duximus, quanto & ipsum erga fidelitatem nostram neveram esse promptissimum, & insuper id quod sentiendum ille perebat, nostris futurisque temporibus eidem venerabili monasterio ac fratribus ibi perpetuo degentibus providebamus, atque salubertima. Primo si quidem monemus omnium atque præcipien- do jubemus, de castro quod ob infestationem Normannorum in circuitu jam dictæ basilice obcentu atque juvamine ROTBERTI quondam venerabilissimi ipsius loci abbatis adificatum est, ac quispiam præter decanum ceterosque canonicos ejusdem coenobii unicuique ab hac dic aliiquid deinceps, de quaunque re, in prælibato castro, five D incircitu ipsius, & usque ad fluvium Ligeris, in hoc tancum quod juris sancti Martini esse videtur, habeat exercendi potestatem juxta quod in præcepto domni CAROLI ferenissimi regis prædecessoris nostri, ad liberalissimam petitionem saepius nominandi abbatis R O T B E R T I habetur insertum, nec cuicunque fidelium nostrorum in mansionibus clericorum in eodem monasterio, immo in ipso castro degentium, secundum instituta apostolicorum & regum, manendi li- centiam damus, etiam nostra affuerit præfentia. Concedimus etiam nostra largitatis munere, ut servitum illud ex præbendis eorum, quod abbates ejusdem loci ex antiqua consuetudine sibi proprium vendicare consueverant, atque jam dictus abbas ROTBERTUS ob suam & generalem omnium ad eleemosynam eis per præceptum regale habendum perpetuo impetraverat, nos etiam e vestigio nostræ auctoritatis præcep- ei misericorditer indulgere satagitum. An- nuimus etiam ut percussuram numismatis, quæ & moneta dicuntur, secluso fisci jure, iudem

(a) Ex tribus illis abbatiolis superfluir hodie ecclesia parochialis S. Petri de Corporibus, seu ut habet hoc diploma ad Cimenterium extra urbem, S. Venantii ecclesia collegiata prope S. Martinum. S. Benedicti vero nulla extat ecclesia, haud

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A canonici, ex more semper habeant, refectiones quidem ex celis in giro ejusdem basilicæ constructis, velut in præceptis prædecessorum regum continetur, ex prisco usu singulis annis eis reddi jubemus, necnon abbatiolas (a) tres, unam videlicet sancti Petri ad Cimenterium quod est extra castrum, & alteram sancti Venantii ante portam castelli: tertiam vero sancti Benedicti infra castrum, sicut a pristinis temporibus eatchus tenuerint, ob imminutatis gratiam largimur, & in reliquum absque inquietudine cuiuslibet possidendas. Areas quoque in civitate, quas commutaverunt fratres cum domino HUGONE pia recordationis abbate, cum terra quæ est extra murum, sicut in carta commutationis exaratum est, perpetuo re- neant. Decernimus etiam munificentia regali, sugerente & exortante præfato decano, ut sicut præmisæ & nominatim prænotatae sancti Martini res five villa, ita & ceteræ omnes ad eundem venerabilem locum pertinentes, quæque a prædecessoribus nostris inviolabi- liter huc usque conservatae sunt, velut in præceptis eorum, que in promptu haben- tur, contineri dinoscitur, nostræ quoque protectionis munimine, in quibuscumque regni nostri locis habeantur, inrefragabili- ter nostris futurisque temporibus conserva- ri, quarum villarum nomina hæc sunt: Lu- gogalus cum omni integritate suorum ap- pendicis, Portus quoque & Antoniacus cum eorum appenditis, Brugogalus, Curti- acus, & Tauriacus cum eorum appendi- tis, Castanetus quoque, Odatus & Medon- na cum eorum appenditis, Catinitus, & Vobridius super Ligerim cum corona appendi- tis, Magittus, Colonia, & Prenia, Bra- lio, & Mons Marinus, Fontenellus & Sa- cerellus, necnon & Vesacium, Oratorio, & Catanetus cum eorum appenditis, Gene- stogalus, Noventus, & Sadobria cum eo- rum appenditis. Item Vobridius in pago Cenomannico; Martinicus quoque supra Ligerim, Priscinnacus & Patriciacus cum eorum appenditis, Veniacus supra Carum cum onibus eorum adjacentiis, Gandjaco scilicet Bretennaico. Cantus etiam pice non longe ab ipso Araris fluvio cum eorum ad- jacentiis, Liradus etiam, Bolvacus & Beston in Aurelianensi, & villa Bania, & Mons in pago Miledunene cum eorum appenditis, Saldoa & Noventus. Capleia & villa Comi- siacus, Miliciacus, & villa Curcellis cum eorum appenditis, Saldoa & Noventus at- que Merlaus cum eorum appenditis. Sunt etiam hæc insuper Vulton in pago Bituri- gensi, & pratum quod est juxta Canabas in pago Turonensi, Verruca in pago Pictaven-

procum tamen a Castro-novo videtur hactenus antiqua domus in urbe S. Benedicti nomine iniuncta ad Majus monasterium pertinens.

fi, & villa quæ dicitur ad illam ripariam, atque prædiolum quoddam super rivulum Verde, & insuper illas res quas duo fratres sancti Martini canonici Aganonis (a) videlicet atque Adjutor fratribus per cartam cessionis tradiderunt, quæ sunt tam in Blesiensi pago, quam in Andegavensi, quam etiam in Turonico. Canormacus quoque in pago Andegavensi quam dedit fratribus HUCBERTUS abba, Antoniacus & Curciatus ad vestimenta quæ quidem sub omni integritate corum stipendiis deputatae sunt, ut omnibus temporibus, sicut in præceptis regum insertum est, illorum necessitatibus deferuant. Quidquid ergo de præceptis rebus beato Martino devote collatis, vel sibi pertinentibus in ius fisci cedendum fuit & a decessoribus nostris comperimus collatum, nostra largitatis munere pro amore Dei, & reverentia peculiaris patroni nostri domini Martini, & pro communi eleemosyna tantorum qui res suas eidem contulisse noscuntur, quare nostra nostræque, . . . ieu totius nostri regni statu per hoc nostræ auctoritatis præceptum volumus esse per immensum, eidem sancto Martino famulantibus sibi canonicis concessum, toto remoto fisci dominatu, ad sustentationem canoniconum etiam sit supplementum. Et ut nullus judex publicus, aut quilibet superioris aut inferioris ordinis recipublicæ procurator ad causas judicario more audiendas, in ecclesiæ aur. villas, seu reliquias possessiones quas moderno, vel priscis temporibus in quibuslibet provinciis, aut territoriis regni nostri basilica sancti Martini ius tener, vel deinceps in jure ipsius divina pietas augere voluerit, ingredi præsumat, nec freda, aut tributa, aut mansiones, aur paratas, aut teloneum ex ulla negotiis, nuncut in præceptis regum continetur exigere, aut fidejussores tollere, aut homines tam ingenuos quam servos super terram ipsius basilice commandentes distingere, nec ulla publicas functiones aut reditibus, vel illicitis occasiones requirere tam temerarius audeat. Præcipientes etiam volumus, ut manselli qui sunt ad Berbez'los instituta compleant . . . decimæ & nonæ dominicalium rerum tam ex villis frarum, quam in beneficio datis hospitali nobilium arque pauperum, absque subtractione aliqua in prædecessorum nostrorum & nostra eleemosyna deputata, habeantur. Si quis autem in tantam prærumpere ausus fuit audaciam, & hoc præceptum nostrum violare præsumferit, quemadmodum in regum præceptione continetur, & non solum in offensam nostram lapsum, verum etiam sexcentorum solidorum auri ad purum excoxi se noverit pena quinquaginta, ex quo duas partes rectores monasterii, tertiam vero ius fisci re-

(a) Horum donationem seu testamentum edidimus in tomo primo Aeneclotorum pag. 21.

A cipiat. Et ut hæc auctoritas inviolabilem effecit, & a fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ & nostris verius credatur, ac diligentius conservetur, manu propriâ subterfirmavimus, & de bulla nostra insigniri jussimus.

Signum domini HUGONIS glorioissimi regis.

PRÆCEPTUM HUGONIS REGIS
pro Corbeiensi monasterio.

Privilegia ei ab antecessoribus concessa confirmat.

N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti, Hugo mediatoris Dei & hominum propitiante misericordia Dei Francorum rex. Omnibus sanctæ matris ecclesiæ fidelibus manifestum fore haud ignoramus, quoniam nostræ sublimitas potestatis non aliter recte stare vallet ordine, nisi omnibus & super omnia justitiam operando, ac justa priorum sectando mentaliter decreta regum, Deique ecclesiæ sublimando. Quapropter notum esse volumus sanctæ Dei ecclesiæ filiis per omnia regna nostra degentibus; ea qua antefores nostri Francorum scilicet reges præcepto suæ auctoritatis confirmaverunt, nos per omnia confirmari & corroborari velle; quoniam valde justum constat atque religiosum, ut qui a Domino percepimus regni honorem, ipsi Deo conservemus quod ei collatum est pia creditum devotione, atque quod est aut regio munere aut fidelium devotione ad unumquodque cœnobium Deo famulisque ejus oblatum, nec ipsi auferamus, nec alios auferre permittamus. Etenim si quis alicujus hominis possessionem per violentiam sibi visus fuerit usurpare, reus publici juris efficitur, & tamquam raptor & perversor hereditatis alienæ legali judicio puniendus subjicitur. Multo magis igitur quicunque res Deo consecrata in suam possessionem transfunderit, non humanitatem divini juris noxius tenetur, & non solum raptoris & perversoris criminis, verum etiam sacrilegii nota damnandus cælesti judicio multabitur. Unde cognoscat totius ordinis fraternitas, quod venerabilis MAINGAUDUS abbas de monasterio Corbeiae, adiut nos per reverendissimum ADALBERONEM archiepiscopum petens, quatenus omnia præcepta quæ antefores nostri, Francorum scilicet reges, de loco Corbeiae & de omnibus rebus ad eundem locum pertinentibus fecerant, redintegrare fecerimus, ac præcepto nostræ auctoritatis confirmaremus. Cujus petitioni assensum præbentes, & religiosam esse petitionem considerantes, petita concessimus, & ut concessionis nostræ perpetuatas servetur, omnia præcepta prædicto monasterio facta nostræ auctoritatis præcepto corro-

Anno 911
Ex archivis
Corbeiensis
monasterii

baborabamus, id est jam dictum cœnobium sub Romana & apostolica, sub regia etiam tenuendum maneat ditione, & res ejusdem monasterii, sive quæcumque a fidelibus oblata fuerint Deo & congregatiōni fratum ibidem Christo militantiū, in dispositione abbatis & fratum maneat, vel quæcumque legitimo jure videntur possessa in fratum substantiis, videlicet in pecuniis, in agris, in prædiis, in domibus, in cellis, aut ecclesiis, seu in his omnibus quæ ad jus & ad dominationem fratum perrinent, nullus episcoporum, comitum neque judicium, neque ministrorum ipsorum aliquid sibi potestatis jure vindicent aut exigant vindicanda, nec contra nostrā auctoritatē facientes, nostraque decretā contemnentes, reos se nostra maiestatis & perpetuæ damnationis efficiant. Ut autem hoc nostrā auctoritatē p̄ceptum firmū & stabile permaneat, manu nostra ego filiusque noster ROBERTUS rex subterfirmavimus, sigilloque nostro corroborari jussimus. Actum Compendio anno Incarnationis dominicæ DCCCCLXXXVII, indictione prima regnabit glorioſissimus regibus HUGONE ac ROBERTO filio ejus anno primo.

Signum domini HUGONIS glorioſissimi regis Francorum, qui hoc p̄ceptum fieri jussit, fidelibusque suis firmari p̄cepit.

Signum ROBERTI regis incliti.

Signum ADALBERONIS archiepiscopi Remensis.

Signum SEVINI Senonensis archiepiscopi.

Signum DAIBERTI Bituricensis archiepiscopi.

Signum WIDONIS Sueſſionensis episcopi.

Signum LISIARDI Parisiensis episcopi.

Signum GODESMANNI Ambianensis episcopi.

Signum ADALBERONIS Laudunensis episcopi.

Signum HERIVERI Belvacensis episcopi.

Signum WALTERI comitis Ambianensis ac filiorum ejus WALLERI, GOZEFIDI, RODULFI.

Ego RENOLDUS cancellarius ad vicem domini ADALBERONIS archiepiscopi summi cancellarii recognovi & subterfirmavi.

DIPLOMA OTTONIS III. imperatoris pro S. Maximino.

Ablata variis in locis S. Maximino refutuit.

Anno 921.
Ex cartario
Treviensi
S. Maxi-
mini.

IN nomine sanctæ & individua Trinitatis. OTTO divina favente clementia rex. No- verit omnium fidelium nostrorum tam præ- sentium quam & futurorum industria, qua- liter venerabilis abbas THIOTFRIDUS cœ- nobii S. Maximini, qui in suburbia Trevi- torum requiescit, piissimi avi nostri OTTO-

ANIS imperiale Ravennæ adierit clemen- tiam postulans quasdam proprietates prædi- eti confessori Christi justè quidem præben- darias, sed multis retro temporibus injuste beneficiarias, ejusdem loci cœnobitis resti- tui. Cujus postulationem benigne suscipiens in prefenti quidem distulit, hanc tamen si felici successu in patriam reverteretur, se completerum promisit; sed voti ejus effec- tum mors interveniens impedivit. Prædi- tus vero abbas THIOTFRIDUS, ejusque suc- cessor OGO eodem querimonie patris nostri OTTONIS atque divi imperatoris clemen- tiam adierunt, ejusque simili modo promis- sionem, sed variis bellorum aliorumque im- perii negotiorum obstantibus causis effec- tum completionis non percepserunt. Nos

tamen regni & voti eorum successores a- diens prædicti monasterii venerabilis abbas FOLEMARUS, per harum postulationum & promissionum testes & interventores dile- ctissimam videlicet aviam nostram divam imperatricem ADALHEIDEM, nechon & ve- nerabilem sancta Moguntinæ ecclesiae ar- chiepiscopum WILLIGISUM in eleemosynam

prædictorum imperatorum corum promissio- nem nos complere postulavit. Igitur ob ele- mosynam avi & patris nostri, & per peti- tionem prædictorum testium & intervento- rum, nostri regali auctoritate reddidimus

cœnobitis S. Maximini quicquid prædictus confessor in pago & in comitatu videlicet Nachgouwe, & in pago & in comitatu Wormatiensi, & in pago & in comitatu Spirensi habere dinoscitur, scilicet totum quod ha-

ctenus HERIBERTUS comes in beneficio te- nere videbatur, ut monachorum Deo inibi

sanctoque Maximino sub regula S. Bene- dicti servientium quies his nostræ donatio- nis sublevata beneficiis, instantius libertius

que & pro animarum absolutione piæ me- moria avi & genitoris nostri, nec non pro

statu & incolumitate regni nostri, Dei mi- sericordiam jugiter exoret. Illud sane nostri

regali auctoritate jubentes, ut prædictæ pro- prietas prælibati confessoris Christi in su-

prædictis pagis vel comitatibus sitæ, usui

monachorum perpetuiter deserviant, nul- lusque successorum nostrorum regum vide- licet vel imperatorum eas inde auferre vel

in beneficium dare præsumat. Et ut hoc no- stræ auctoritatē stabile & inconvulfum per- maneat, hoc privilegium conscribi & anu- E li nostri impressione signari jussimus, quod

propria manu subterfirmavimus.

Signum domini OTTONIS glorioſissimi regis.

HILDEBALDUS episcopus cancellarius vi- ce WILLIGISI archiepiscopani recognovi.

Data iv. kalendas Junii ipso die festivo S. Maximini archiepiscopi, anno dominicæ Incarnationis DCCCXCIR, indictione v. anno autem tertii Ottonis regnantis ix.

Actum in suburbio Treviris in cenobio
prædicti sancti in Dei nomine feliciter. A-
men.

D O N A T I O F A C T A S .

Sepulcro Jerosolymitano.

Anno 993.
Ex archivis
S. Viðovis
eruit D.
Furnerius,
[a]

IN nomine Domini nostri IESU CHRISTI
Dei & externi , anno ab Incarnatione ejus
nongentesimo nonagesimo tertio 1111. cal-
lendas Novembris , indictione (a) VIII. con-
sta me Hugo in Dei nomine marchio filio
Bm. Humberti , qui fuit marchio lege vi-
vente salica , & uxor mea JULITA , quæ
secundum lege mea salica . . . . . pinna &
pargamena manibus meis de terra levavit ,
& Petrus notarius & judex domni impera-
toris , per Wasonem testem , & festucum
nodatum seu ramum arborum atque per cul-
tellum & wantonem seu vandilagine , & sic
per hanc cartam juxta lege mea salica pro
animæ meæ remedium , offero tibi Deo &
gloriosum Domini sepulcrum , id est Hieru-
salem , quisquis in sanctis ac venerabilis
locis ex suis aliquid contulerit rebus , juxta
auctoris vocem in hoc saeculo centuplum
accipiet insuper , & quia melius est , vitam
possidebit eternam. Ideoque nos Hugo &
JULITA jugalibus donamus & offerimus a
præsenti die & animæ nostræ quem supra
Sigib. mercedem , id est cartem de S.
Stephano quæ est in burgo Arifa cum vi-
ginti & octo similiter casis massalicis , cum
rebus suis vel cum omnibus ad ipsa curte
pertinentibus , sicut conquistaverunt Berta
regalis , & Albertus sive & in Ebrano masci
novem , seu & medietate castelli quæ dicitur
Gurgulas , seu & villa quæ dicitur Cusana ,
seu & medietate castelli quæ dicitur Monte-
Porra , seu & villa quæ dicitur Cusenza ul-
que terram S. Petri pertinentibus , seu &
ipsa eure quæ dicitur Rubiana , seu & villa
quæ dicitur Allegole masci sex , seu & villa
quæ dicitur Miletute , masci novem , seu &
villa quæ dicitur Osingana masci octo , seu
& villa quæ dicitur Leontinana , seu & me-
diatate ipsa villa quæ dicitur Rosani , seu
& medietatem quæ dicitur Turre cum om-
nibus ad medietatem pertinentibus , seu &
castro quæ dicitur Ripeseni cum omnibus
suis pertinentibus , seu & monte quæ dicitur
Dominica , jacere videtur infra comitatu
Suanense , vel ubicumque inquire , aut in-
venire potest infra totum comitatum Orbibe-
to , tam castris , quam & curtis , vel ca-
salibus , aut villis , silvis , pascuis , terris ,
vineis , olivetis , castangetis , quergetis , vir-
gareis , pratis cultis vel incultis rebus , om-
nia & in omnibus , ac stalicis , rivis , rupi-
nis , sicut supra Berta regalis & Albertus
conquistaverunt , omnia & in omnibus ,

(a) Error irrepsit in anno Incarnationis aut in indictione ;
nam anno 993. non 8. sed 6. indictione competit.

A sicut jam supradictum est , ubicunque de
ipso conquitito Berta regalis & Albertus in-
ventum fuerit , tam in Aquapendente , quam
& in omni comitatu , scilicet Orbibeto in-
ventum fuerit , donamus S. Sepulcro Domini
in Hierusalem , & tibi WARINO abbati ,
atque consanguineo tuo GISLEBERTO inde
inde. Quæ autem est donatione cum om-
nibus sicut supradictum est , cum manus &
molendinis , vel sicut superius legitur offe-
rimus , & præsentem cartulam offertionis
ibidem habendum confirmamus , faciendum
exinde præsenti die illi qui nunc & pro
præsenti tempore serviunt monachi in Hie-
rusalem ad opus illorum peregrinorum , qui
vadunt & veniunt de Hierusalem : ut inde
iphi vivant , & monachi qui sunt in S. Ma-
ria Latina in Hierusalem , censum quod
Dominus dederit recipient ad usum omnium
peregrinorum , qui vadunt & revertuntur
ad S. Sepulcrum Domini pro animæ nostræ
mercede , ut nobis in aeternum proficiat ad
animæ salutem & gaudium sempiternum , &
si forsitan aliqua potestas fuerit in tempore
qui eorum monachis de ipsis omnibus ca-
stris & curtis , vel villis , vel omnibus , sicut
supra dictum est , Berta regalis & Albertus
conquistaverunt aliquam subtractionem &
minorationem facere quæsierit , eis quiete
habere non permiserit , sicut supra legitur ,
in primis iram Dei incurrat , & cum Juda
traditore participes sit , & cum Datian &
Abiron , quos terra vivos absorbuit in in-
ferno inferiori descendat , & sit anathema
maranatha , & liminibus sanctæ ecclesiae
etraneus permaneat , & insuper componat
auri optimi libras c. argenti pondera mille.
Si quis vero quod facturum esse non credo ,
quod absit , aut ullus de heredibus ac pro-
heredibus meis contra hanc cartulam affir-
mationis ire quandoque tentaverit , aut eam
pro quovis ingenio infrangere quæsierit ,
tunc in duplam eamdem jam dictam com-
positat affitionem. Insuper sicut pro tem-
pore fuerit aut valuerit sub æsti-
matione in consimilibus localibus , & nec no-
bis subjectis liceat ullo tempore nolle quod
volumus ; sed quod a nobis semel factum
vel conscriptum est , sub jurandum inviolabiliter
conservare promittimus cum
stipulatione subnixa. Hanc enim cartulam
offertionis paginam Petri notarii & judex
domini imperatoris tradidimus , & scribere
rogavimus , in quo subtus confirmans testi-
busque optuli confirmandam.

Signum + istorum Hugo marchio & Juli-
ta jugalibus , qui hanc cartulam offerto-
nis fieri rogaverunt , corumque relecta est.

Signum matribus TEUDICI comitis filius
quondam Girardi , & Guido.

Signum Rozo comes ss.

V E N E R A N D U S vicecomes de Monte-
Miata interfuit & testis fuit.

Cunizo Guastaldo de Bando ss.
Albizo filio Ingilberto ss.
Teufredo Guastaldo de Pontecli, Farudo
de Plana interfuit.
Ego qui supra Petrus notarii & iudex
domini imperatoris hanc cartulam offertio-
nis post traditam complevi & dedi.

N O T I T I A X

De conventione inter Adalardum Massiliensem S. Victoris abbatem & Willel-
mum vicecomitem de villa Cathedra.

*Anno 951.
Ex archivis
S. Victoris
enit. D.
Junius.*

NO T I T I A conventionum villa Cathedra inter ADALARDUM abbatem S. Victoris & WILLEL MUM vicecomitem Massiliæ, quam ego PONTIUS abba successor prædicti volo scribere, præcipiente & cogente mihi patre meo INGILBERTO, quatinus præsentes & futuri cognoscant, quid credere debeant, vel quid refutare. Igitur cum gens pagana fuisset & tribus suis, videlicet de (a) Fraxineto expulsa, & terra Tolonensis cœpisset vestiri, & a cultoribus coli, unusquisque secundum propriam virtutem rapiebat terram, transgrediens terminos ad suam possessionem. Quapropter illi qui potentiores videbantur esse, altercatione facta, impingebant se ad invicem, rapientes terram ad posse, videlicet WILLELMUS vicecomes, & PONTIUS de Fossis. Qui Pontius pergens ad comitem dixit ei: Domine comes, ecce terra solita est a vinculo pagana gentis, tradita est in manu tua donatione regis: ideo rogamus, ut pergas illuc & mittas terminos inter oppida & castra & terram Sanctuariam. Nam tuæ potestatis est terminare, & unicuique distribuere quantum tibi placitum fuerit. Quid ille, ut audivit, concessit, & continuo accedens in suis equis perrexit. Cumque fuisset infra fines Cathedrae villa cœpisset inquirere nomina montium, & concava vallium, & aquarum, & fontium. Quæ cum audisset multos terminos in terra Sanctuaria, qui sunt in carta quæ est in cartulario S. Victoris, ita dicendo: Quantum ego habeo infra istos terminos donatione regia, hoc est fiscum regale, dono sancto Victori, & monachis ibidem excubantibus. Hæc donatio facta est coram WILLELMO vicecomite, & fratre suo episcopo & Theoderico atque Noë fratribus, sive Gisfredo, necnon abbate & Ranganardo monacho. His ita gestis, venerunt Theodericus & Noë fratres ad ADALARDUM abbatem, rogantes eum verbis blandis, ut concederet eis Cathedram vestire ad medium vestem, quod & factum est. Abbas vero missis bobus cepit terram quæ est ante ecclesiam S. Damiani ambienter excolere,

(b) Fraxinetum erat in comitatu Forojuliensi ex alia carta.

A & hoc illuc rumpere terram ad faciendo condamnatis. Noë vero & Theodericus dixerunt ad alterutrum: Isti monachi semper habebunt totam terram raptam, & nos qui dicimur vestitores, quandoque erimus illi, nihil habentes, & invidia duici ejecerunt boves arantes, flagellantes bubulum. Insuper quamdam concam marmoream; quæ fatis videbatur apta officiis monasterialibus confregerunt ante ecclesiam supradicti Sancti. Abbas vero & monachi hæc audientes, nimium irati, pergentes ad WILLELMUM vicecomitem Massiliæ complanerunt se ita dicentes; Domine, terram quam comes terminavit, & in tua defensione misit, nescimus quid opus habeat monachis, nisi justiciaveris nobis Theodericum & Noë, qui nostros boves expulerunt, & bubulum ceciderunt, insuper quoddam vas utile nobis confregerunt. Qui audiens dixit: Ite & tali die sitis ibi, quia ego ero & habeamus placitum cum illis. Interea cum pergerent ad placitum, & abbas cum suis monachis multum complangeret se ad vicecomitem de suæ prædictis fratribus, ait ille: Domine abba, colligit me in medietatem tetræ, & vestite me in tali conventione, ut quamdiu vixero teneam & possideam, & post discessum meum revertar ad S. Victorem, & ego expellam omnes inimicos foras, non solum illos, qui talia vobis fecerunt, sed & de omnibus defendam vos, & dilatabo terminos illos. Milites vero cuncti causa adulationis ita laudaverunt, ut abbas vestiret eum. ADALARDUS vero vicarius Massiliæ fraudulenter dixit abbatì: Domine abba, isti vestri vestitores exhibuerunt vobis unquam mel vel ceram? respondentibus monachis, numquam: Juro per Deum omnipotentem, ait, quia alio die obviavi Salomonem Iudæum ducentem quatuor asinos enutos melle, quem cum percontatus essem unde venisser, respondente illo de vestro sancto Damiano. Et quis tibi vendidit, aio, tantum mel? audivi illico, Theodericus & Noë, cumque multi multa dicerent, abbas nimium credulus promissionibus vicecomitis & suorum, apprehendens viregam suam dixit: In tali conventione, ut locuti estis, audiente me, vestio vos; & ita vestivit eum, præsente episcopo fratre suo & Deodato canonicō, Adalardo, & Gisfredo, & Ranganardo monacho. Nunc intentis auribus audiatur & mente figuratur, idcirco scripsisse me hanc notitiam instigante parte meo, quoniam videbam terram S. Victoris membratum carpere, & ceu a belluis particulatim dilaniare, ab Arnulfo scilicet Sabenco, qui fraudulenter acquisivit sibi cartonem Cathedrae ab antecessore meo BERNARDO, nec non & a WILLELMO vicecomite, qui nuper professus est se esse terræ Sanctuarie defensorem: mortua uxore sua, dotavit

X

Cathedram uxori suæ ERMENGARDÆ, quam postea duxit; & hæc consiliante Arnulfo filio suo.

E P I S T O L A G E R B E R T I
ad Widerodum Argentinum episcopum.

*De Arnulfo Remensi archiepiscopo, ejus defi-
tatione & restituitione, ac Gerberti
ejectione.*

[a] **V**IDERODO (a) Argentinæ civitatis episcopo GERBERTUS.
*Ex ms. Ro-
gina Svecia
eruit Ma-
billonius.*

Bene concepta meliusque retenta casta societas præstanti officio ..... cum me remorum , vixque solo nomine cognitum fidi interpretis dulci alloquio recreasti , coque præstanti officio palam fecisti , cui & quanto Helvetia pareat sacerdoti. ARNULFUS regis LOTHARII , ut fama est , filius , postquam suum episcopum dolo & fraude circumventum cum propria urbe captivavit , post multum cruentu humani sanguinis a se effusi , post predas & incendia in conventu totius Gallæ episcoporum damnatus est , ac deinde post obitum ADALBERONIS a solo ADALBERONE episcopo Laudunensi reconciliatus spe obtinenda pacis , metropoli Remorum donatus , acceptis ab eo terribilibus sacramentis & libellari professione , pro fide suis regibus conservanda , quam viva voce in conventu ecclesiæ recitavit , & propria manu subscribendo roboravit . Necdum a sua ordinatione sextus mensis elapsus erat , & ecce urbem ab eo proditam hostis invaserit , sanctuarium Dei polluit , spolia diripuit , clerum & populum captivavit . Post hac vero ARNULFUS suos prædones sub anathemate posuit , & ut idem facerent Galliarum episcopi imperavit , prædia ecclesiæ que per sacramentum suis militibus dederat , abstulit , hostibus contulit , conjuratorum manum contra suum regem ejusque exercitum in aciem sub signis CAROLI perduxit . Interea legatis & litteris synodis Romanus pontifex , ut ecclesiæ turbatae subveniat admonetur , sed neque catholicis , neque clericis consilientibus consulit . Itaque gravium episcoporum facto consultu , legatis & litteris synodis , ac tria admonitione Arnulfus convenitur , decem & octo continuis mensibus , ut a cœpto furore desisteret , seque a scelere præditionis & rebellionis quo impetrabatur regulariter purgasset , noluit ; sed a se fautores nequitiaz suæ discedere sensit , territus regem adiit , novisque sacramentis , ac novis rerum conditionibus regiæ mensæ particeps effectus est , atque ita ira regis fedara , omni se crimen exertum creditit , indeque mox rediens fidem sacramentorum

(a) Hujus epistola fragmentum edidit Chenu tom. 4. Hist. Francorum , & post eum Marlocius in tom. 2. Hist. Remensis , integrum eruui Mabillonius ex manuscripto co- dice Reginæ Sveciae .

A rupit , conditionibus non servatis ; at ii quorum intererat , totiens decipi , totiens bonis privari non ferentes , Lauduni arcem occupant . Arnulfus inter hostes regis inventur , synodo repræsentatur , pro tortantibus flagitis rationem reddere depositur , qui diu secum ac cum suis complicibus multum deliberans , sua sponte in confessionem peccatorum suorum erupit , suisque confessionibus alios testes adhibuit , crimina sua in libellis contulit , eique coram ecclesia viva voce recitata subscriptis , insignia sacerdotii depositis . coque ic abdicavit , confessioribus suis ac testibus attestantibus & respondentibus : secundum professionem & subscriptionem tuam , cessa ab officio ... Respondent regem Arnulfo veniam tribuisse , nec postea quidquam veniabile commisisse , Romano pontifici injuriam factam , quasi sine ejus autoritate , & sine juribus resumis deponere non debuerit . In epilogo , ego ille multum iactatus Remis & alto , dum philosophorum in vita prosequor , dum gentes indisciplinas fugio & non evado . Ego , inquam , qui magnæ urbis Remorum perditæ & captivi ac spoliati populi pars non parva fui , ad te quasi ad tutissimum refugio portum . Ergo fluctuant salutarem porrige manum , fessum alléva ; edax livor diffamavit me alterius invalidisse sedem , mèo instinctu pastorem captum , accusatum , dejclum , quod ita non esse , sacerdotalis dignitas Gallica testis est , testes reges & proceres , cur egenus & exul nec genere , nec divitias adjutus , multis locupletibus & nobilitate parentum conspicuus prelatus fit , nisi quod tui est muneris , bone Jesu , qui de stercore erigi pauperem , ut sedeat cum principibus . Tu scis me Germaniam & Belgium semper honorasse , ut dominam colluisse & matrem . Et nunc quidem dulces affectus quos perdidisti expoco , tuumque antistitem Will. gratiæ indebitæ amissæ reconciliatum fieri oro , meaque intertem innocentie coram prefilibus , coram rege nostro , cui fovendo tempore regis Lo- THARII gladiis hostium adductus sum . Et tunc quidem mala pro bonis retribuuntur nobis ab his quos pacis amatores , innocuum protectores , impiorum propugnatores existimabamus . Pressa jactat terra , inde omnis ecclesia Gallorum , ut que non a Gallis , sed ab his sperabatur salus , sed una Christi salus homini tu es , & Roma omnium ecclesiæ habetens habita mater , bonis maledicere , malis benedicere fertur , & quibus nec aure dicendum est communicare tantum , legitur zelantis dominari abutens ligandi arque solvendi potestate a te accepta .

DONATIO

DONATIO BALMÆ SANCTI
Michælis de Falio ad construendum
monasterium.

*Anno 998.
Ex archivis
S. Videris
em. D.
Farricellus.*

IN divinis prodigis cultibus oportet semper exercere factis vel laudibus. Annuent divina clementia, ego RAIMUNDO comes & marchio, & uxori meæ ERMINSENDIS donatores sumus tibi Gundebaldo. Nobis convenit, atque oportet fieri, ut tibi jam prælibato aliquit de proprietate nostra donare deberemus, sicuti & facimus. Donamus tibi speleam nostram, cum venerandis titulis quæ infra sunt. Quod S. Michaëlem, Archangelum & alios quorum ididem siti sunt, & cum terris, eremis & rupibus, & cunctis emanentibus laticis, vel omnis generis arboris, atque aliis cunctis cavernis, speluncis, qui ibidem sunt, sicut in ista secula resonat, & islaterat terminis: & in utroque alios locos terris cultis vel eremis, arboribus vel vineis, dominibus vel aliis acquisitionibus quos habet, & ipsa basileca peregrinis nostris, cum illorum afrontationes tibi donamus ad construendum cœnobium propter desiderium cœlestis regni, ad refrigerandum utrasque animas nostras. Qui mihi advenit a me Remundo per prosapia mea origo, & ad me ERMESSEDES pro decimæ donum dotalis meæ. Et est haec omnia in comitatu Barchinonense, sive aliquid in termine Aufonense, cuius basileca sita est in locum quæ dicunt Falio, qui afrontat de parte Orientis in torrentem, qui per hymbrem dicit aquam, qui descendit de mus comeatus, id est gato manducato, & pervenit per ipsa limite de ipsa rocha usque in Petramala, & vadit usque in medium flumine Tenensis, & de meridie in Petra jam dicta mala, & de Occiduo in medio alveo Tenensis, & de Circii in summitate de ipsis rupibus, vel in saltum Gerundelo prope valle Asinaria. Quantum infra ipsas afrontationes includunt, sic donamus tibi ipsa haec omnia superius scripta, cum aditus, accessus, vel regressus earum, & de nostro jure in tuo tradimus dominio & potestate, ad faciendum quocumque volueris, & quando tempus expirationis tibi adveniet, largire cui voluntatis licentia tibi data permaneat. Quod si nos donatores aut ullusque homo, qui contra hanc donationem venerit ad irrumendum, non valeat vindicare, sed componat haec omnia superius scripta in duplo, cum illorum omnes immeliorationes. Et in antea ista donatione firma permaneat omnique tempore. Facta scriptura donationis 111. idus Junii an-

(a) Robertus patri Hugo anno 997. die Octobris 24. defuncto succedit, ac proinde hac carta quæ 111. idus Junii anno 1. regni eius data est, scripta fuit anno 998.

(b) Farricellis aliquis homicidio lane olim impositam fuisse in admissi criminis fausfactionem penitentiam, ut

A no primo quod cœpit regnare (a) RADBER^t [a] tus rex filio UGONI regi, qui pridem fuit dux.

S. † REMUNDO comes & marchio.

S. † ERMINSENDIS comitissa, qui hanc do-

nationem fecimus & firmare rogavimus.

ARNULFUS ac si indignus gratia Dei humili episcopus & abba s. Oliba sacerdos, wifredus sacerdos s. Hichilane sacerdos scripsit die & anno quo supra.

EPISTOLA ENCICLICA W.

Scireburnensis episcopi ad universos episcopos, abbates & fideles.

Commendat eis paenitentem hominem qui avunculi sui filium intercederat.

*A*NNENTE arque favente melliflua Dei gracia episcopis, abbatibus, ducibus, universisque inclitis vernaculis sanctæ Dei ecclesiæ W. humilis apostolicus vir S. parochie pacis prosperitatem permanetdamque in Christo salutem.

*Ex ms. Bl.
Lothear.
regia.*

Igitur nullatenus dubitamus vobis esse cognitum, quomodo in primordio hujus labilis vitæ nostri protoplasti parentis natus multatus fuit a Deo pro sola fraternali sanguinis effusione, & sic postea longe lateque per climata totius cosmi perplurimæ similes miseriae, instigante zabolatico conatu, perpetrata sunt. Idcirco pro certo reminiscamini vos quicumque litteras has, perlegitis, quod ista imago Dei est in penitentia loco constituta pro sui interfectione fratri, filii, aut avunculi, sive fratrueili, quam provise fecit improvise aut etiam per incuriam perficiebat, suadente hostili versu. Qua de re vos benignissime precanur, ut pro Dei dilectione sitis illius auxiliatores, administrantes ei corpore indigentia subSIDium, verum etiam quod multo melius est spiritale, & spiritus illius in die magni judicii Dei servetur inlefus, cum omnibus electis in dextra Dei collocatis † donano papæ cunctisque generaliter sanctæ matris ecclesiæ filioliis W. Scireburnensis ecclesiæ. Notum fieri vobis cupimus de portatore schedulae præsentis, quia diabolo instinctu avunculi sui filium (b) intercremerat: unde a nobis penitentia fructum inquirentem, in hujus vitæ peregrinatione constitutum, corporalique cruciatu damus, quo spiritus ejus in tremendi examinis die salvetur. Valete cuncti fideles vineæ Domini cultores, ipsius in opiam benedictionum vestrarum copia reficere velentes in Christo.

1b]

fretis vinculis corpore constricto, toto vitæ tempore peregrinarentur, demonstravimus in lib. i. de Antiquis ecclesiæ Ritebus cap. 6. art. 4. num. 12. quam tamè improbabilitate concilium Moguntinum anno 847. celebratum can. 20.

EXEMPLAR LIBERTATIS

*Concessa famulo ad sacros ordines promovendo.**Ex ms.
Stabulensi.*

AUCTORITAS ecclesiastica parenter ammonet, insuper & maiestas regia catholice religioni assensum praebet, ut quemcumque ad lactos ordines ex familia propria promovere ecclesia queaque delegere, in praesentia sacerdotum canoniconum simul & nobilium laicorum ejus cui subiectus est subscriptione vel manu-missione sub libertatis testamento solemniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine N. annuentre Christo sanctæ illæ ecclesiæ episcopus, quendam ecclesia nostræ famulum nomine ill. sacris ordinibus oblatum, ad altaris cornu in conspectu nobilium virorum per hoc auctoritatem testamentum statuo, ita ut ab hodierno die & tempore bene ingenuis, atque ab omni servitutis vinculo securus permaneat, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus, vel natus, eamdemque pergaat partem quamcumque volens canonice elegerit, Cœra ut deinceps nec nobis nec successoribus nostris, ullum debeat noxia conditionis fervitum, sed omnibus diebus vita sua sub certa plenissimaque ingenuitate, sicut ali cives Romani, per hunc manu-missionis arque ingenuitatis titulum bene temper ingenuis atque fecurus existat. Suum vero peculiare quod habet, aut quod ab his vel deinceps asseque poterit, faciat inde secundum canoniam auctoritatem libere quicquid voluerit. Et ut haec ingenuitatis pagina inviolabilem obtineat firmatatem, manu propria illam roboravimus.

DIPLOMA GUILLIELMI ET
Fulonis vice-comitum Massiliensem.*De donatione ecclesie S. Mitræ facta monasterio sancti Victoris.*

Circa 1000
Ex cartario
S. Victoris
eruit D.
Furnarius.

IN nomine Domini ego GUILLIELMUS & FULCHO frater meus Dei gratia vice-comites & uxores nostræ AICELINA & ODILA, & filii mei, dominus videlicet PONTIUS Massiliensis episcopus, GUILLIELMUS, & AICARDUS, FULCHO & GAUFREDUS, nos simul audientes scripturam dicentem mundum transire & concupiscentiam ejus, & ad hoc natos nos esse in eo, ut pro terrenis quæ ad tempus videmus possidere, incircemus caelestia, ut possimus habere partem in regno Dei, & videlicet eum in eterna gloria, qui nos creavit & redemit, utque remedium nostrarum capiamus animarum, donamus Deo & S. Victorovi martyri monasteri Massiliensi & habitatoribus ejusdem loci, tam presentibus quam futuris ecclesiam quæ est dedicata in honore S. Mitræ martyris, & S. Martini, & S.

A Laurentii in comitatu Massiliensi, & in territorio quod dicitur Albania, cum suis aliis, & cum suo alode, & suis adjacentiis, & suis terminis, & cum terris cultis & incultis, & cum vineis, cum pratis, cum arboreis & hortis, cum suis garris & pacuis, cum crmis & boschis ipsiis, qui ibidem sunt, cum suis egestibus & regressibus. Et ipse alodis habet terminos in fluvio quem dicunt Welenæ, & pergit per ipsum rameralem, qui est ultra ipsam salam, & pervenit ad ipsam Ilian, & pergit ad ipsum podium sursum, & vadit per ipsam ferram quæ est supra ipsam ecclesiam subtus Creisaco, & descendit per ipsam petram ad ipsum glandiferum, & pergit in fluvium Welenam subtus salam, quæ est in campo majori. Hæc omnia superius dicta cum ipsa ecclesia sine ulla servatione vel minoratione tradimus, cedimus, donamus Domino Deo & S. Victori martyri Massiliensis monasteri, & habitatoribus ejusdem loci, tam presentibus quam futuris, ea scilicet ratione, ut ipsa omnia supradicta teneant, habeant, & sine ulla inquietudine possideant, & pro remedio animarum nostrarum ad Dominum intercedant. Hanc autem donationem si nos donatores aut ullus homo vivens fuerit, qui contraire voluerit, vel irrumperet vel minoreare in aliquo tentaverit, non hoc valeat vendicare quod requirit, sed cogatur solvere ad supradictum sanctum Victorem Massiliensis monasteri, & habitatores ejusdem loci, duplum tantum quantum valuit in justis suis vendicare. Insuper ista carta donationis firma, & stabilis permaneat omni tempore. Hanc cartulam donationis ego GUILLIELMUS & FULCHO frater meus Dei gratia vicecomites & uxores nostræ AICELINA & ODILA, & filii mei PONTIUS videlicet episcopus Massiliensis, GUILLIELMUS, AICARDUS, FULCHO & GAUFREDUS fieri fecimus & firmavimus & alios firmare rogavimus.

Facta aurem est carta donationis vi, idus Januarii, regnante RODVIO rege. Deo datus firmavit, Pontius firmavit, Lambertus firmavit, Berardus firmavit, Pontius de Albania firmavit, Pontius & Guillelmus firmavit, Aicardus firmavit, Pontius Cabilloni firmavit, Garnaldus firmavit, Rainaldus firmavit, Guitbertus firmavit, Andreas presbyter firmavit, Aicardus firmavit.

PISTOLA A. CIVIS SPIRENSIS
ad Heribertum Colonensem archie-
piscopum.*Adversus preproperas peccatorum absolu-
tiones.*Cita m.
1000.
Ex mf.
Tuitiensis.
[4]**N**O BILISSIMA sedis archiepiscopo no-
biliori (a) H. A. inquit, civis ex
urbe Spiræ summa felicitatis æternæ.

Novi quosdam vestri ordinis, & quidem
satis probos atque eruditos, qui quotiens
in ecclesiis suis populo Dei triticum spir-
ituale distribuunt, exploitis omnibus qua ad
fructum sanctæ satisfactionis pertinere in-
telligunt, manus sursum levare & peccata
sua confiteri jubent, quo facto, confessio
absolutionem & remissionem eorum om-
nium illis tribuunt tanta facilitate, quanta
forstam de peccata propria obolos tres nol-
lent cuique relazaro. Hoc itaque audientes,
nonnulli fratrum, qui ex dixino muovere,
aliquantam sacrae scripturae facultatem ha-
bent, & tamen propter reverentiam oblo-
qui nichil audent, vehementer scandalizan-
tur, scientes rem prorsus illicitam fieri,
qua nulla sanctorum patrum auctoritate
possit defendi, & ad intercessionem impo-
rta multitudinis laqueus diabolicus sit,
exultantes se nec confessione postea indi-
gere, sed omnia criminia sua tamquam de-
nuo baptizatis, dimissa sibi esse, acceperaque
hac mortifera securitate, nec pericula ani-
marum suarum incurvunt, & iterare flagitia
sua vel graviora addere pro nihil docunt:
quippe quæ iterum atque iterum tam facile
ignoranda sibi esse confidunt. Vides itaque
Domine mihi, quam late pateat hoc malum,
quod nefarium, quod plenum blasphemiarum
& omnia illictum esse evangelica tuba in-
tonante, toto mundo ostenditur. *Quis enim*
potest peccata dimittere nisi solus Deus? cui
nimur dicere orans homo veraciter: *Tibi*
soli peccavi. Putam autem se hanc potesta-
tem accepisse in eo quod dixit Dominus
discipulis suis: Quicumque ligaveritis super
terram, erunt ligata & in celis; & quemcumque
solveritis super terram, exunt soluta &
in celis. Sed hoc sancti doctores nostri ad
officium dispensationis, non ad jus potes-
tatis pertinere volunt, ut quod ante tribu-
nali divini examinis de astibus humanis in-
visibiliter decernitur, hoc ipse velut quidam
mortalis Deus, apud homines visibili
quadam specie exequatur. Dictos quippe
Deos esse sacerdotes quisquis sacras litteras
scrutatur non ignorat: sed & ista ecclesia
terrestris, beatæ illius civitatis imaginem
quamdam gerit, ut quisquis ab illa ob im-

A manitatem aliquuj sceleris exulaverit, idem
ab hac tamquam leprosus extra castra sepa-
randus sit; cumque per modum legitimæ
satisfactionis illuc rediisse videbitur, tunc
per sacerdotale ministerium quasi mundatus
huic redintegratur. Denique sacerdotes te-
stamenti veteris non mundabant leprosos,
sed mundatos in templum inducebant. Qua
ergo * tenetate sacerdotes novi testamenti * f. tem-
legram spirituali mundare se profiterentur;
quem unquam sanctorum inveniunt cuique
peccatori dixisse? Ego tibi dimitto peccata
tua, ac non potius communicatis jejunis
& orationibus, id eis quibus subvenire vo-
lebant a Domino impetrasse; quod legimus
in ecclesiastica historia fecisse Johannem
apostolum pro juvene illo, quem a latroci-
nio revocatum, Christo iterum parturiebat.
Sed & ipse filius hominis habens potesta-
tem in terra dimitti peccata, devicta
personæ sua expressione, non ait: Remitto
tibi peccata tua, sed quasi verècunde, *Homo*,
inquit, *remittuntur tibi peccata tua.* Noverat
plane paraliticum illum longo atque acer-
bissimo dolore purgatum indulgentiam me-
reri, sicut & illum qui xxx. & viii. annos
in infirmitate habentem in probatica pisci-
na, evangelio testante, curavit. Et audent
fili hominum aliena peccata ignota atque
indiscussa dimittere, quorum neque ipsi
conscii sunt, neque prænientia testes ex-
istunt. Nonne hoc est quod de fallacibus pro-
phetis per prophetam suum Dominus con-
queritur dicens: *Mortificant animas que non*
moriuntur, & vivificant animas que non vi-
vunt. Quo ergo ordine potestas ista amni-
nistrari debet, per prophetam alium evi-
denter pronuntiat, *Probatorem*, inquit, *dedi-*
te in populo meo robustum, & scies & proba-
bis vias eorum. Probandi utique sunt gres-
sus singulorum, qualiter incesserint per
viam morum, & antequam proferatur hu-
manum judicium, quorū vergar divina
sententia vigilanter intruendum est: Denique
Lazarus prius est a Domino vivificatus, &
postea a discipulis solitus: quem si ante
vocab Domini solvissent, ille nihilominus
insensibilis, factus jaceret. Ita nempe exan-
mis anima prius excitetur, evocante Do-
mino ab inferis peccatorem, & sic absolvatur
ministerio sacerdotum. Quisquis aliter
agit, certum est nihil illum alii proficeret,
sibi vero plurimum obesse; quia sicut ait
B. Gregorius, *ipsa ligandi atque solvendi po-*
testate se privat, qui hanc pro suis volunta-
tibus, & non pro subjectorum meritis exer-
cat. Considerandum itaque est juxta regu-
lam sanctorum patrum, quæ culpa præcesser-
et, quæ satisfactio sit secuta, habitaque
sagaci discretione, tum demum timide at-
que humiliter potestas officii est adhiben-
da, nec ita dicendum: *Dimitat tibi Domi-*
nus peccata tua, & ego tibi dimitto, nisi

Z ij

(a) Hanc epistolam in vetustissimo codice Tuitiensis mo-
nasterii prope Coloniam reperimus ad calcem vitæ S. He-
riberti, cui proinde scriptam exstinximus.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

forte familiaris sit injuria, quæ sacerdoti ipsi A
areo sit illata. De tali utique peccato fiden-
ter dicere potest: Indulgeat tibi Dominus
& ego. Sed quemadmodum nemo ita justus,
nemo ita sanctus est, ut dicere ipse præfu-
mat: Ego justus sum; ego sum sanctus: sic
& multo magis cavenda est hæc blasphemia
in Spiricum sanctum, cuius proprium opus
est remissio peccatorum, ne quisque homo
homini dicere audeat, (a) Ego peccata tua
dimitto. Si enim hoc potest, potest conse-
quenter illud dicere: Ego te iustifico, & non
de solo Deo dicemus, Deus qui iustificat
impium, quod tamen impium est corde cogi-
tare, quam sacrilegum ore proferre. Pote-
rant autem qui hujusmodi sunt, & hanc ca-
lumniam facile devitare, & cetera omnia
multo simplicius agere, si venerabilium do-
ctorum quorum sermones fructuofos quoti-
die audiunt, imitari exempla vellent. Illi
enim cum ad verbi divini tractatum se ex-
pediebant, primo omnium attentionem audi-
torem blanda & benivola allocutione
præformabant, deinde ingressi evangelicam
five apostolicam seu etiam propheticam ex-
planationem, pro captu popularis intelligen-
tiae mysticorum sensuum caliginem diluci-
dere studebant, atque inter omnia terrorem
incutere peccatori. Per confessionem vero
& penitentiam veniam polliceri, iustum ad
melius exhortari, tum de instabilitate rerum
præsentium, de brevitate atque incertitudi-
ne hujus vitæ, de futuri examinis severitate,
postremo de ineffabili beatitudine sancto-
rum, de infelissima damnatione impiorum.
De his ac talibus catholici prædicatores no-
stri alii latius & suavius, alii angustius &
austerius, prout singulis gratia divina lar-
gita est, sermones ecclesiasticos texerunt:
Has vero nescio quas novas absolutions,
quas verius dicimus publicas deceptions,
nec in literis eorum reperimus; nec fecisse
eos credimus, nisi uno illo die, quo com-
munionem ecclesiasticam more antiquitus
instituto penitentibus reddebat. Audacter
hoc, sed fideliter & nullo modo arroganter
majestati vestra scribendum esse putavi,
sciens per auctoritatis vestra gladium na-
centem & adhuc latenter uitam heresim
posse levius ressecari: quoniam omnis sen-
tentia apud multos tantum habet ponderis,
quantum est persona proferens potentia se-
cularis. At vero prudentia vestra nequa-
quam ita sentit, neque rationem pensat ex
fortuna hominis, sed hominem meritum ex
momento rationis. Deus omnipotens augeat
vobis facultatem intelligenti & exequendi
quam voluntatem.

(a) Ex tota hujus epistole serie appetit, auctorem illius
aliam non admissis absolutionis in sacramento penitentia
formulam, nisi deprecacioni.

PISTOLA ALBUINI EREMITÆ
ad Heribertum Colonensem
archiepiscopum.

Mittit ei excerpta ex scripturis de diversis
virtutibus exempla.

Dominus HERIBERTO Coloniensi epif-
copo ALBUINUS heremita indignus
gloriam & pacem sempiternam.

Ex quo, mihi pater, misericordia vestra
gratiam promerui, exoro Domini nostri pie-
tatem die nocteque, ut secum vos post hanc
vitam regnare finat sine fine, & incensus di-
vinis mandatis possitis adimplere bona que
desideratis. Igitur quia pliū studiū sacras
scripturas habetis audire, sicut raihi indig-
no præcepisti, desideravi scribere pietati
vestra aliquā exempla, quæ in libris divinis
legendo hæc omnia scripta inventio. Si ta-
men Deo omnipotenti adjuvante, aliquid
proficerem posset, omnia quæ in hoc libello
scriptra habeo, non proprio sensu fingo, vel
excogito quod dico, sed de sanctis patribus
coadunata recineo. Sine dubio qui ea fece-
rit videbit lumen æternum, & in tali admis-
sione nemo me despiciat, quia etsi indig-
nus sum talia ministrare, vera tamen sunt
que dico, & dum oriosus nemo stare deberet,
per ista de virtute in virtutem ascendit ad il-
lus qui vivit in secula seculorum. Amen.
Si tamen placet, pater sancte, & si bonum
tibi videtur, saepius fac scripsi: (ne) me
peniteat tantum laborasse, & ne me pec-
catorē spernatis in oratione vestra, ut vos
non spernatis qui cum Patre & Sancto-Spiritu
regnat in se. Amen. Pro certo scitote
omnes quod nullus libellus citius vos dedu-
ceret ad cælestes thesauros quam iste, si sa-
pius eum curetis recitare. Scio non multum
esse beatum, qui se solummodo salvat, Domi-
no adjuvante, sed felicior est qui desiderat
alios trahere secum ad regnum celeste. Quapropter,
o homo, moneo tuam caritatem
quicunque legeris hanc scripturam, ut com-
pleas ore perfecto, & alijs bonum exem-
plum monstris, ut de tuo & aliorum labore
mercatis percipere a Deo remuneracionem.
Mente curiosa semper cogita, ne hæc facias,
ut Creatori displices, quia si in bono per-
severaveris, donabit tibi quod oculus non
vidit, nec auris audivit, ubi multi sancto-
rum requiescunt.

Cum igitur de plurimis virtutibus te desi-
derem ammonere, in primis cupio, ut vir-
turem caritatis ante omnia studeas habere,
&c.

P R A E C E P T U M O T T O N I S
imperatoris III. pro monasterio sancti
Maximini.

Concedit jus mercati & cundenda moneta.

*Dicte 1000
ex m.
s. Maxi-
mimi*
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Otto Dei gratia Romanorum imperator augustus. Si locis divino cultui mancipatis alicuius honoris & augmentarioris sublementum præbuerimus, divinitus nos remunerari procul dubio credimus. Quapropter omnium sanctæ Dei ecclesiarum fidelium præsentium ac futurorum solers comprias sagacitas, quoniam nos ab remedio anime nostræ & parentum nostrorum OSTRADO reverendo abbae de S. Maximino suisque successoribus largiti sumus concessimus & perdonavimus jus, potestatemque, securamque licentiā, mercatum & monetam confruendi, tali legitimæ securitatis ordine, ut tam idem abbas ipse quam & sui successores, in sua liberali potestate teneat, regat & perpetualiter habeat idem mercatum, cum moneta & theloneo, ac totius reipublicæ functione, ac dispositione, in quadam villa BILICHE dicta ad abbatiam sancti Maximini pertinente, in pago quoque Muselgovi & in comitatu BECENNI comitis sita. Proinde volumus & imperialiter edicimus, ut homines præsentes futurique omnes prædictum mercatum visitantes, cum omni pace illuc eant, redeant, compareant, & quidquid illis placuerit, sicut in aliis publicis mercatis vendant. Quicumque autem hujus nostræ auctoritatis concessionis & potestativæ perdonationis contradictor & violator in aliqua re extiterit, sciat se componere noltrum bannum, ita sicut ille qui mercato Moguntiæ, Coloniæ & Treviri contracto & contumaciam damnatus fuerit. Et ut hac nostra imperialis donatio stabilis permaneat, hanc paginam inde conscriptam manu propria corroborantes sigillare præcepimus.

Signum domini OTTHONIS Cæsaris augusti.

Actum in Ingelheim curia anno regni [a] domini Ottonis tertii VIII. (a) in Dei nomine feliciter. Amen.

D O N A T I O V I L L Æ D E
Bovines facta sancto Amundo.

*Anno 1002
Ex scripto
S. Amundi*
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego ERNOLDUS cum mea conjugi RICHELDE traditionem hanc facimus. Cum

(a) Ottonis tertii annus regni VIII. iudicatur in annum 991, quo tempore praeceter Trevirensi S. Maximini monasterio Folematus seu Valemarus abbas, non Obertadus. Itaque hic in numero irrepit error amanuensis officiantia forte legendum XVI.

(b) Hugo Grandis nulla occurrit mentio in vulgaritate episcoporum Noviomensem, qui proinde collocandus

A omnia in terra rotatu celeri videantur ad ima delabi, & quodcumque est mundi sedem fugiens æternitatis, pertranseat ut flos fæni; expedit nobis in terrenis divitias diutius non delectari. Sed quoniam ea solummodo nesciunt finem, qua a nobis propter Domini sunt amorem, proculdubio per transitoriarum rerum oblationem felicis æternitatis mercari possumus capacitatem. Quapropter ego ERNOLDUS cum mea conjugi RICHELDE audiens veritatis verba: facite vobis amicos de iniurias mammona, ut cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula, sancto & amantissimo Amando, sibique in Christo famulanticibus fratribus in ipsius cœnobio, pro remedio animarum nostratum, villam quæ dicitur Bovinas, offero, trado, dono & in perpetuum donatum esse volo, cum omnibus ad sc̄ aspicientibus, cum servis & ancillis, qui in præsenti cartula habentur denotati. Euvradus, Rodulfus, Gozelinus, Azechinus, Robertus, Ozainia, Rainfendis, Fruvetia, Ida, Liedwid, Roburgis, Landrada, Fremelendis, Laurentia, Rozelina, Servatia. Quæ familia unoquoque anno in festivitate S. Amandi quæ est VII. cal. Novembris, persolvat de respectione capitis sui XI. denarios, de mortua vero manu VI. de licentia maritali V. simili modo. Hec autem omnia supra memorata eo tenore trado, ut a modo fratres jani dicti loci absque ulla contradictione heredum meorum, vel quorumcumque aliorum hominum habeant illa jure hereditario, inde faciant quod ad profectum & usus eorum sibi fuerit animo, & ut nullius inibi nisi filius sancti Amandi dominetur advocatio vel defensio. Quod si quis violari presumferit vel minorari, iram Dei sanctorumque omnium sentiat damnaticem sui, ita ut omni tempore vita suæ anathema vel maranatha sit, & quando eum extremæ dies occupaverit, lectum digne paratum habeat in gehennalibus flammis. Et ut nostra auctoritatis donatio permaneret durabilior & coeva saeculo, sub venerabilium virorum fecimus testimonio, quorum nomina retinentur cartula præsentis in ultimo loco. Ego (b) [b]

HUGO GRANDIS Noviomensem seu Tornacensem episcopus tam jussu comitis (c) [c]

BALDUINI quam rogatu ipsius ERNOLDI, hanc traditionem præsentia mea confirmavi, & ut firma & stabilis permaneat ævo perenni, coram altari sancti Amandi, astante domino abate MALBALDO, & cuncta congregatio sancti Amandi, violatorem seu infirmatorem hujus traditionis excommunicavi, anathematizavi, atque perpetua damnatione mulctavi.

est Radbodus inter & Harduinum, cui perperam Bricelinus initium tribuit episcopatus anno 1000.

(c) Hujus nominis tv Barbari vulgariter appellati, qui anno 988. aut sequenti anno juniori Flandriae comiti succedit, regnauitque annos 48.

Actum Elnone monasterio anno Domini
æ incarnationis M. II. regnante rege Franci-
corum Roberto, imperante vero Romano-
rum imperatore Henrico, annuente & con-
sentiente marchione nostro magno BALDU-
INO, astante quoque cum aliis pluribus ad-
vocato nostro RODULFO. S. Ernoldi hujus
traditionis auctoris, S. Rogeri de Vauvrinio,
S. Rogei de Speleum, S. Gerulf de Tornaco,
S. Gotfridi de Tornaco, S. Sicheri,
S. Arnulfi de Schelmiss, S. Herimanni de
Dosemario, S. Wiselini de Bees, S. Engel-
berti de Petenzen, S. Machelini de Vuarcon,
S. Hugonis de Perrona, S. Euvardi Calvi.

DIPLOMA S. HENRICI REGIS
Romanorum pro parthenone
Mulenbechano.

*Confirmat privilegia eidem ab Arnulfo & Otto-
ne II. imperatoribus concessa, liberam eli-
genda abbatisse potestatem tribuit, &c.*

Anno 1003.
Ex auto-
grapho in
Bodecen-
monasterio
affervato.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
HENRICUS divina favente clementia rex.
Si loca divino cultui dicata nostro studie-
rimus amplificare subsidio, aeterni regni por-
tionem nos ob hoc adepturos esse liquido
confidimus. Quapropter noverit omnium fi-
delium nostrorum praesentium scilicet arque
futurorum industria, qualiter quædam ve-
nerabilis abbatisa nomine BERTHEID, quæ-
dam imperialia nostris obtutibus repræsenta-
vit præcepta, per nostros antecessores AR-
NOLEM & OTTONEM secundum pro im-
munitate suo collata monasterio, a quibusdum
nobilibus personis HILDIBURGA &
presbytero FOLCHARTO a fundamentis olim
in loco Mulenbeche construto, nostram
suppliciter precata est clementiam, ut
& nos ipsum locum cum suis pertinentiis in
nostrum mundibarium & defensionem, pro
redemptione animæ nostra susciperemus, &
eam quæ in suis scriptis inventa est, con-
venientiam & oblationem nostræ auctorita-
tis scripto corroboraremus. Nos itaque in-
tervenientibus BERNHARDO duce & episcopo
[a] THIEDERICO, in cuius hoc mona-
sterium puellare constructum est diocesi, pro
divina mercede augmento, ipsum monaste-
rii locum cum suis adjacentiis & omnibus
pertinentiis in nostrum mundiburdum sus-
cepimus, & ad ordinem priorum præceptorum
in omnibus confirmavimus, hoc regio
insigni roboravimus. Hoc firmiter fancies-
tes, ut sanctimoniales ibi Deo devote per-
decessionis tempora quam meliorem nove-
rint, inter se eligant licenter, & sibi præ-
ponant abbatisam, communicato episcopi
sui consensu. Insuper etiam in nostri me-
moriam nominis concessimus, ut ab homini-

[a] Mindensi, ut patet ex diplomate Ottonis secundi.
superius relat.

A bus prædictæ ecclesiæ usibus & servituti an-
cillarum Dei subditis regalis vel imperialis
census, qui inde solebat perfolvi, a nullo
comite, vel judiciali, sive regia exactiōnis
persona deinceps exigatur, & ut nullus co-
mes, vel judex publicus, aut aliqua potens
persona homines præfata ecclesiæ in suo ju-
dicio, bannum eis imponendo, aut justi-
tiā ab eis ullam aliquatenus exigendo, au-
deat inquietare, excepta solummodo lege
illa quam advocatus episcopi qui presideret
eidem ecclesiæ, solito more ab eis debet re-
poscere, & illa juris sanctiōne, si quid necel-
lario propter capitale crimen in præsentia
ducis opus habet finiri judicialiter & deter-
minari. Erūt hæc nostra concessionis audita-
ritas firmior habeatur, hoc nostræ domini-
tionis præceptum manu propria roboratum,
nostræ imaginis signo iussuus insigniri.

Signum domini HENRICI regis in Chri-
sto invictissimi.

EGILBERTUS cancellarius vice WILLEM,
si archicapellani notayi.

Locus sigilli quod est integrissimum,

Data III. idus Martii anno incarnationis
Domini M. II. i. indicione I. anno vero
domini HENRICI regnantis adhuc primo.
Actum Mindæ.

ELECTIO PONTÆ ABBATISSÆ

..... Omnia quodam modo ex-
istentium hortatur quoscumque homines,
immo vero mulieres habere documenta
virtutum, quarum gradibus subnixaæ aut
scandere mereantur celia polorum. Ea si
quidem predicamenta edocent quodcumque
animal rationale, vivere honeste, juste,
pudice, sollicitè, patriamque delictis succre-
centibus olim amissam, omni industria qua-
rere. Hoc .... nihil hominum convincitur
approbatum ab omnibus fidelibus C H R I S T O
Iesu pie famularibus. Noscimus namque
Dominum dixisse : *Discite a me quia mis-
sum & humilis corde.* Rursus alibi : *Estate
prudentes sicut serpentes & simplices sicut co-
lubame.* Ergo simplicitas & humilitas quam-
vis litteratura virtute ac sensu paupisper dif-
fentiant : ideoque una fine altera numquam
haberi meretur. Igitur has duas species no-
bis ab eodem Redemptore quondam sanctitas
viriliter nanciscatur, postmodum autem
reliquas mirum in modumab ejusdem tefti-
bus jam dudum exquisitas, nequaquam ignavius
expetere decertermus. Imminet deni-
que tempus referendi ad quid hujuscemodi
conventus episcoporum, necne nobilium
hominum, quin potius devotarum femina-
rum valvas hujuscæ nobilium circumvenit :
proindeque abhinc incipiā texere tenorem
ejusdem rei. Ordines nempe angelorum no-
vem esse nemo litteratorum ambigit, inter

Anno 1004
Ex archivis
S. Vidua
m. D.
Fons vita

quos quidam eorum præferuntur ad jubendum, quidam ad obediendum. Hoc itaque fit, ut rationabilius quisque per idem peragant ministeria sibi collata. Hunc vero licet natura æquentur, tam fiducialis, ut unusquisque audeat, sua principiantur. Idcirco nos dicatae mulieres Deo Raimberga, Fredegarda ..... elda sufficiat..... quatenus eis de quibus loquimur confortes esse possimus. Anno M. IV. trabeationis Dominicæ indictione II. mense duodecimo qui dicitur Janus, atque ejusdem vul. ideo coram præsencia facrorum antistitutum Frodus ..... ceterorumque filiorum hominum; & ante conspectum nobilis matronæ ejusdem monasterii fundatrix una cum filiis suis. Nomen etenim ejus EGARDA dicitur, ipsius vero filiorum notantur G. Linus, Ugo, Adelbertus. Itaque nos omnes præsignatae puella, elegimus arque præfertus nobis hanc monacham nominem PONTIAM, vultu decoram, fensu illustrem, natura sublimem, moribus insignem. Id equidem facimus ea ratione qua oportet, favente deorum Deo, suorumque militum copia. Facta electione præscripto mense ipsius dataro, regnante Francorum rege RODBERTO. Petrus grammaticus hanc electionem scripsit & subscripsit coram testibus plurimis die & anno praefixo cum aliqua reprehensione.

DIPLOMA HENRICI REGIS II.
Keminadensi virginum monasterio
concessum.

*Monasterium sub sua protectione suscipit, &
monialibus potestatem eligende abba-
tisse concedit.*

anno 1004,
Ex archivis
S. Vido.
[1] **N** nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, HENRICUS divina favente clementia rex. Omnia sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque fideliuum præsentium, ac futurorum competet universitas, qualiter domna FRIDERUNA necnon abbatissa, ejusque soror IMMA comitissa, GERONE comite adjuvante, con- stituerunt quoddam (a) monasterium in honorem sanctæ Dei genitricis & perpetua virginis Mariae dedicatum; ad quod omnem hereditatem, hoc est Keminadam, Hogen, Barigi, Tundivum, Othere. Haec sunt in E Tilichi Warstan, in Auga Rothen, in Wakenafalde Bardewik, Hottmannessum, Wintorp, Briflingi, Btiangi, Budiburg, Addunestorp, Hatterbiki, Bodenhuse, Sutenburg, in Gardanga Clomkey; in Drevan Wigmannesbuigcal, Bennestorp; in Moddi Widila, Waldersidi, Kokerbiki; in Hei-

(a) Illud monasterium successu temporis in præposturam Corbeiz novè conversum, faventibus Conrado II. imperatore & Eugerio papa III. tandem ad Brunsvicenses duces transiit.

(b) Gandersheim nobilissimum virginum Benedictinarum monasterium in ducatu Brunsvicensi a Liutolpho Saxonum

A langa Holana, Aunserila; in Hostrunga Hespefidi; Sungad, cunctaque eorum hic præmemorata predia gratissima voluntate tradiderunt. Quæ vero sita sunt in comitatu BEVARDI ducis; unde nostram regalem agressæ majestatem, supplices rogaverunt; ut ipsum monasterium in nostro mundiburgio susciperemus, talisque libertatis ac legis præmatum concederemus, qualem (b) Gander- [b] heim, (c) Quintiliburg, Gernivisti tenere [c] viderunt. Quod nos petitione THEODERICI Mindontiensis episcopi fecisse omnino noscat universitas fidelium. Ad hoc statuimus ut in B præfata abbatissæ suæque sororis comitissæ prædictum monasterium & abbatia nostro persistat consensu diebus vita eorum; post obitum vero utrarumque earum ad nostrum publicum eadem abbatia jus in perpetuum pertineat. Insuper autem volumus, ut nulla major aut minor regni nostri persona in eadem abbatia placitum facere, aut aliquam fibi molestiam inferre, vel publicam funditionem exigere *, nisi advocatus abbatissæ cunctarumque monialium. Hoc etiam nostra regali auctoritate ad hoc concedimus abbatie, ut sanctimoniales ejusdem monasterii, abbatissa defurta, licentiam habent eligendi aliam ad hoc idoneam. Et ut nostræ auctoritatis præceptum firmius, omni tempore perseveret, hanc paginam manu propria roborantes signo nostro jussimus insigniri.

Signum domini HENRICI regis invictissimi.

ECIBERTUS cancellarius vice WILLIGERI archicapellani notavi.

Data vi. nonas Novembbris, anno domini Incarnationis MIIII. indictione II. anno vero domini Henrici regis. . . . .

D Actum Magadeburg.

ELECTIO WIFREDI ABBATIS.
S. Victoris.

NORMA divinæ institutionis quantocius creaturæ dispositio divina quadam & ineffabili ratione, documentis multifarie ordinatis, cum æqua sit moderationis, diversis tamen in creaturis summi diverso disponuntur Creatoris moderamine. Cumque omnia creata pro creationis diversitate, voluntate atque providentia opificis gubernentur, tamque ad sui cognitionem in duobus voluntatis & exhibitione famulatus fieri visum est, quidam rationis ordo præminent in angelica scilicet, quæ ut majorum prædicatorum documentis, alia præminentia, alia vero secundum officia a Creatore sibi

Anno 1005.
Ex archivis
S. Vido.
vis erit D.
Furnerius;

duce & Oda eus conjugi fundatum fuit circa annum 852; (c) Istud monasterium condidit Mathildis regina Henrici Aueups regis Germanorum conjux, in coquæ sub seculari habitu religiosam vitam duxit. Siue etiam autem in dioceſe Haberstatiensi, & in eo una cum Henrico rege quieteſcit.

disposita principatibus obsecundantia, & in Anerius, Belladus, Dominicus, Martinus, humana quamvis gravedine depressa terrena; non ita semper habeat creatori, ut non necessitate deprimit corporali, evan gelica tamen & catholica doctrina spiritu libusque donis dedita, mente Deo adhaerens & corporaliter deserviens vocatur ecclesia. Quia videlicet sancta ecclesia diversis ordinum gradibus decorata, præpollit in summis, vernal in mediocribus, floret in supremis, in quibus etiam diversitate non fidei, sed vitae, cum sit unus gressus & unus pastor Dominus Jesus Christus inveniuntur, alii vero a pastore munere dictiori præcessi pastores dicti, qui pro sibi subditis totis quo valent nisibus insudantes, virtutum eos nutrimenti fovendo, ad veram pacem reportare gestiunt. Alii vero ab istorum longa vita distantes, suppetio majorum egentes, propria non sufficientes, eorum virtute fredi, atque eorum sequaces effecti, cum ipsis ad gaudium, quod verus pastor Dominus Jesus Christus promisit metentur introduci, quibus pastorum nomine diratis, uni a summo pastore præcipitur. *Pastore oves meas*, cuius exemplo cruditus & precepto gestiens obsecundare, cum ipsis juvinis veri pastoris, scilicet ex monasterio S. Victoriis honore dicatum, pater adhaerat dominus Warnerius, cuius petitione dominus Pontius gratia Dei Massiliensis ecclesie episcopus, cum totius ecclesie S. Mariae ordine canoniconum sub eo constitutorum, cum consensu etiam prefaci sancti Victoris cenobii monachorum etiam cum consilio domini scilicet abbatis ARCHINRICI monasterii Montis-majoris, acque domini PATONI abbatis (4) S. Gervafii eligendo decrevit virum nomine WILLEMUM adeo bonis moribus dictatum, quo loci sibi, ut credit, a Deo commissi curam pervigil gerens, sui mercedem laboris percipiens a vero pastore cum sibi subditis adscisci mereatur.

Anno ab Incarnatione dominica M.V. in dictione IIII, cum consensu omnium supradictorum, domini scilicet PONTIONI episcopi, & domini WARNERII abbatis Psalmidensis, domini ARCHINRICI abbatis, ac domini PATONI abbatis, seu & domini WILLEMI vicecomitis, fratribusque eius domini FOLCONI, omniumque supradictorum canonicorum ac monachorum, regnante Domino nostro IESU CHRISTO, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat per omnia secula saeculorum, amen. Benedicatus, Wilbertus, Cattellanus, Andreas, Saturninus, willemus, Iarillus, Ugo, Arduinus, Landricus, Laugenus, aliis Saturninus, Petrus, Erchimberus, Marinus, War-

(4) Hac abbacia ad maris ripam sita erat, & quidem in dictu Aquenii, ut quidam volunt rectius, ut scribit notus Sammarthalus, in Arelatensi. Et Pontius miles de Rollis donationem fecisse tradidit anno 1081, quam admisit Ivo prius Cluniacensis.

nerius, Belladus, Dominicus, Martinus, Arnaldus, alias Arnaldus, Rotbertus, omnes manus propria monachi ius firmaverunt loci. Stephanus, Erambertus, Salvatus, Wlfinus, Eolcoaldus, Pontius, Amalricus firmaverunt. Gislabertus, Deodatus, Massilius, Andreas, Pontius, Amelius, Cleophas, Suavis, Gelius, Honoratus, Ugo, Auriolus, Teutbertus, Wichirannus, Arlulfus, Wichiratinus, Pontius, Dido, Radalus, Dagubertus, Bosco, Iterius, Ingiltradus, Aycardus, Pontius, Teutbaldis, Geraldus. Hi omnes manus propria canonici seu & clericorum & fideles laici firmaverunt.

Ego Erambertus indignus monachus ro-gante domino WARNERIO (b) abbate meo, & PONTIONE episcopo & fratre ejus WILLEMO, & Folcone & Ademaro scripsi.

D I P L O M A (c) P O N T I I [4]

Massiliensis episcopi pro S. Victore.

Confirmat donationes factas S. Victori in monasterii restauracione.

SACRUM judicium. Constar paginibus li- brorum, quod post Domini Salvatoris adventum glorioseque ejus ascensionem, priusquam sacrum illud quod erat Jherosolymis collegium disjungeretur, ac fando revelante Spiritu ad prædicandam sui nominis gloriam, cognitionemque propalandan, per diversa mundi spatha dirigetur, Multitudinis credentium erat cor & anima una, nec quisquam eorum qua possidebat aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia, nec quisquam egens erat inter illos. Quorunque enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes offerebant pretia eorum que vendebant, & ponabant ante pedes apostolorum, dividabanturque singulis prout exiguae opus erat. Nam talis extitit in Jherosolymis omnis illa credentium multitudo, quales nunc per paucos in cenobis inventre difficile est. Sed cum per prædicationem apostolorum universarum gentium colla jugo Domini subderentur, essetque infinitus credentium numerus, jamque scripti apostoli per martyrum gloriam e mundo exceulserint, ceperit illa sancta communia apostolorum institutio paulatim repescere. Cernentes hac aliqui quorum mentes in ea qua a beatis apostolis accepterant doctrina serrebant, sequestrantes se cœperunt habitare simul, quos greco nomine cenobitas, id est in commune viventes ceperunt vocitare, ex tunce monasteria exordium sumere. Ad horum igitur formulam cenobiorum, extitit infra pagi nostri fines, hoc est in Provincia

(b) S. Victoris abbate, quo prouide adiuvante, & an-

niente facta est electio. (Vivred.)

(c) Editum fuit in utraque Gallo-Christiana diploma istud,

sed aco truncatum & decupatum, ut necessario fuerit re-

ducendum.

celebre monasterium Massiliæ civitatis haud procul menia situm , præcipui martyris Victoris corpore sacratum , a glorioſo imperatore CAROLO privilegiis & maximis donis sublimatum , quod diu in eadem sublimitate sub regulari tramite mansit stabilitum . Sed post multorum curricula annorum , cum idem piissimus princeps aſſculo decesseret , & omnipotens Deus veller populum christianum flagellare per saevitiam paganorum , gens barbara in regno Provinciae irruens , circumquaque diffusa vehementer invaluit , ac munitissima quæque loca obtinens & inhabitans , cuncta vastavit , ecclesias & monasteriorum plurima destruxit , & loca qua priorius desiderabilia videbantur , in solitudine redacta sunt , & qua dudum habitatuerat hominum , habitatio postmodum cœpit esse ferarum , sicutque factum est , ut monasterium illud , quod olim præcipuum ac famosissimum in toto Provincia fuerat , adnullatum & pene ad nihilum est redactum , quo usque bonæ memorie dominus GUILLEMUS & dominus HONORATUS præfate civitatis episcopus , & frater ejus dominus GUILLEMUS vicecomes , filiusque suus dominus PONTIUS præfus , qui eidem avunculo suo in episcopatum succedit , & jam pene lapsi manus sublevations porrexerunt , qui non solum ex sua * ei aliqua reddiderunt : verum etiam de propriis suis possessionibus ob medium animarum suarum multa largiti sunt , ac monachos aggregantes abbatem ibi ordinaverunt . Igitur ego PONTIUS ordinatione omnipotentis Dei Massiliensis ecclesiæ pontifex , igne divini amoris succensus , & gloriosissimi ac pretiosissimi Domini que mei beatissimi martyris Victoris amore flagrans , ut ejus monasterium , ubi sacram ac venerabile corpus ejus requiescit , stabilitum & inconvulsum absque ulla interruptione vel diminutione in securitis saeculis maneat , & ut labor noster ac donatio , & redditio , vel augmentatio nostra seu antecessorum nostrorum supradictorum indissolubilis firmaque ac stabili in perpetuum maneat , una cum consenſu domini RODULFI regis Alamannorum & Provinciae , seu etiam cum præcepto & connibentia domini apostolici papæ urbis Romæ , cum voluntate etiam domini RODBALDI comitis , & domnae ADELAIZIS comitissæ , domique GUILLEMII comitis filii ejus , consentiente etiam partque rogante clerò ac populo sanctæ ecclesiæ Massiliensis , facio hanc roborationis , liberalitatis ac donationis cartam omnipo tenti Deo ac S. Victori suo martyri , seu & abbatibus ac monachis , tam præsentibus quam futuris , ut ab hac die ipsum monasterium sub nullius hominis manu , nisi ad defensionem constitiat , sed sit sicut cetera sunt monasteria regularia ad honorem omnipotentis Dei ac sanctorum ejus consistentia in

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

370 A his abbatibus ac monachis , qui secundum regulam S. Benedicti ac sanctos canones voluerint vivere , & terram cunctamque possessionem , omnia quæ in præsenti tenet , vel in futuro adquirere poterit , nullus episcoporum , nulliusque ordinis persona , tam clericorum quam laicorum , ab eodem monasterio vel ab eisdem abbatibus seu monachis auferre valeant , ut abbates & monachi tam præsentes quam secuti , quietes ac securi absque ullius hominis voluntate Deo possint servire , & pro nobis omnibus jam sepius prælibatis omniumque salute Christianorum , vivorum scilicet ac defunctorum , orationes ac preces valeant incessanter offerre . Ergo si potestas surrexerit aliquando inimica , vel sancto Victori , ejusque monasterio contraria , quæ hoc opus nostrum , quam * pro remedio animarum nostrarum instituimus , vel hunc privilegium , quem cum præcepto regis , ac jussione domini apostolici , & auctoritate omnium supernominatorum scribimus , irrumperem voluerit , & irritum facere , ac manus nostras falsare ; vel a quocumque episcopo , vel abbatte , seu a quocumque homine aliquod dominum pro ipso monasterio voluerit accipere , sit anathema , maranatha , sicutque anathema maranatha , sicutque anathema dando & anathema recipiendo , id est tam ille qui dat , quam ille qui accipit , sicut sacri canones statuant , & sint excommunicati & maledicti & abhominati a Patre , & a Filio , & a Spiritu - sancto , necnon a domino papa sedis apostolicæ , & ab omnibus ordinibus sanctæ Dei ecclesiæ catholicæ , ab episcopis & presbyteris , a diaconibus , & ab omnibus qui * intra eamdem potestatem ligandi , solvendi , & sint damnati in inferno inferiori cum Juda traditore , cum Ario , cum Sabellio , & cum omnibus hereticis & infidelibus Dei , tam qui faciunt , quam qui consentiunt facientibus . Hoc etiam inserere mihi placui PONCIO episcopo ac fratribus meis GUILLELMO & domino FULCHONI , ut quæcumque de hereditate patris nostri , vel matris nostræ , parentumque nostrorum huic monasterio a patre nostro , & a parentibus nostris , vel a nobis collatum vel collocatum fuerit , si aliquando surrexerit aliqua potestas vel episcopus , vel cuiuslibet ordinis persona , qui aliquid ab eodem monasterio , vel ab eisdem abbatibus , vel monachis auferre vel abstrahere voluerit , hoc vendicare non valeat . Quod si fecerit , heredes vel successores nostri liberam habeant potestatem refumendi ac recuperandi ea quæ auferre vel abstrahere voluerit aliquis . Super hoc autem omnem licentiam habeant abbas & monachi ejusdem monasterii interpellare eos , qui hanc scripturam nostram offuscare voluerint , in omni regali curia , vel ante dominum apostolicum Romæ , & red-

* ita legitur in charta.

* f. in tera ra. habent,

A 2

dere cogantur in vinculo auri libras d. & A
denuo scriptura ista firma & stabilis perma-
near. Scripta anno Incarnationis domini-
ca M.

RODULFUS rex Alamannorum seu Pro-
vinciae.

JOHANNES gratia Dei papa sedis apo-
stolicae.

ROBALDUS Dei gratia comes firmavit,
voluit & consensit, & manu propria robo-
ravit.

† Signum PONTIUS episcopus manu pro-
pria firmavit.

ADALAX inclita comitissa assensum prae-
bevit & manu propria firmavit.

GUILLEMUS comes Provinciae filius ejus
firmavit.

GUILLEMUS Tolosæ urbis comes fir-
mavit.

ERMENGARDIS uxor Rodbaldi comitis
manu propria firmavit.

WARNERIUS abbas Psalmodes firmavit.

GUIFREDUS licet indigne ejusdem mo-
nasterii opilio vocatus.

ARCHINRICUS abbas Montis-majoris fir-
mavit.

RADO episcopus firmavit.

[a] ALMERADUS (a) episcopus firmavit.

Dominus PONTIUS Arelatenensis archiepis-
copus firmavit.

[b] PATO (b) abbas firmavit.

Deodatus firmavit.

Andreas firmavit.

Massilius firmavit.

Ugo firmavit.

GUILLEMUS vicecomes firmavit.

FULCHO frater ejus firmavit.

Lambertus firmavit.

Radaldus firmavit.

AMALRICUS Aquensis episcopus firma-
vit.

Domnus Franco firmavit.

DONATIO VILLARIS S. JOHANNIS
facta ab Atanulfo Massiliensi S. Victo-
ris monasterio.

Anno 1007
Ex archi-
vis S. Vi-
ctoris erat
D. Furne-
rius.
[c]

ANNO Incarnationis dominicae M VII.
Indictione v. facta est donatio hæc a
viro illustrissimo nomine ATANULFO. (c)
Manifestum est, & universis qui eum nove-
runt, liqueat, & quia id est ad limina SS.
apostolorum Petri & Pauli Romæ pergens,
dum reverteretur eodem itinere obiit, sed
priusquam ab hac vita discederet, integrum E
sensu ac plena memoria, omnia sua ordi-
nans atque disponens, de salute animæ suæ
follicitus, inter ea quæ bene ordinavit atque

(a) Duo hujus nominis eodem tempore precepsere
riuntur episcopi Provinciae, Almeradus Regensis, & Alme-
radus Vasconensis, quorum alterum hic subscriptum non
dubito.

(b) Ita Pato fuit abbas S. Gervafii, interfuitque electio-
ni Vvifredi abbatis S. Victoris.

disposuit, delegavit & præcepit dare aliqua
de suo omnipotenti Deo, & S. Victori suo
martyri, ejusque monasterio apud Massiliam
fundato, abbatibus quoque ac monachis
ibidem perpetim famulantibus, id est in pa-
go Forojuliensi infra terminos de castru
quod vocant Salerna, villare quod vocatur
S. Johannis, quantum ille habebat, & ad
diem obitus sui tenebat, & in ecclesia S.
Mariæ, quæ in eadem valle quæ superjacet
fundata est suam portionem: quia idem vir
priusquam Romam pergeret, mittens fecit
ad se venire abbatem ejusdem monasterii
VVIFREDUM nomine ac fratres, & com-
mendans se eorum orationibus, dixit se vel-
le eamdem ecclesiam readificare, & S. Vi-
ctoris monasterio, quantum ad se pertinebar-
dari. Præterea & qui juxta est villare S. Jo-
hannis quacumque habuit dedit propter re-
demptionem animæ suæ, ut abbates & mo-
nachi tam præsentes quam futuri sine inter-
pellatione alicujus hominis teneant & pos-
fideant, & pro redemptione animæ suæ ac pro
peccatis suis assidui apud Dominum interces-
sores existant. Nunc igitur ego BELLETRUS
mater ejus, & ego JUDETA uxor ejus, &
ego PETRUS filius, & ego JONAM & ego
ISNARDUS, & ego PANDULFUS, & ego Bo-
NIFACIUS & ego VVIFREDUS, nos omnes,
qui sumus fratres & cohæredes ejus, hanc
donationem eleemosynam quam, propter re-
medium animæ suæ ille vivens instituit, nos
omnes post mortem ejus bono animo & bo-
na voluntate ac propriis manibus firmamus.

Facta donatio hæc tempore præscripto,
regnante RODULFO. rege Alamannorum,
seu Provinciae.

ATANULFUS hanc donationem dedit &
ore proprio firmavit.

† BERNARDUS ex ore ejus & ab eo ro-
gatus manu mea firmavi.

BELLETRUDIS mater ejus firmavi.

JUDETA uxor ejus firmavi.

PETRUS filius ejus firmavit.

BONIFACIUS & uxor ejus firmaverunt.

JONAM frater ejus firmavit.

PANDULFUS frater ejus firmavit.

BONIFACIUS frater ejus firmavit.

VVIFREDUS frater ejus firmavit.

DONATIO VILLÆ S. JOHANNIS
facta Massiliensi S. Victoris monasterio
a Belletrude.

EGO BELLETRUDIS propter remedium
animæ meæ & senioris mei JONAM &
filios ac filiabus nostris tam vivis quam &
defunctis, ut & vivi proficiant ad salutem,

Anno 1018
Ex mag-
nâ cartâ S.
Victoris

(a) In lib. 4. Chronicæ Calenensis cap. 14. & aliis men-
tio fit Athenulii comitis Aquincensis, qui fratres habuit Lan-
dolium de S. Johanne, Pandulfum & Landonem, quos ex
Athenulfo hujus donationis auctore originem ducillæ non
sine fundamento suspicamus.

& mortui ad præmium æternæ vita. Facio A omnibus diebus quamdiu Christianitas per-
hanc donationem omnipotenti Deo & S. manserit; in eodem loco abbas habeatur,
Victori martyri ac monachis ibidem habi- qui regulariter vitam ducat, & ipsum locum
tantibus, tam præsentibus quam futuris, id diligenter intruar, & gregem sibi commis-
est de villa quam vocant de S. Johanne. Do- sum regere sciat. Concedit namque ad usus
no ego supradicta BELLETRUDIS quantum fratum totam villam Tufiacum cum ecclæ-
ibidem habeo, id est in campis, in vineis, sia & decimam, & unam capellam ad ipsam
in pratis, in hortis, in aquis, in terris cul- pertinentem, & mercatum totum, & ter-
tis & incultis, ad supradictum martyrem S. ram in ipsa villa ad duas carucas, molendi
Victorem, vel abbatibus ac monachis, sine nos duos super fluvium Karona, & super (a) Idoneam unum, de pratis arpennos v. super
villa interpellatione, id est quartam partem Karona, & super fluvium Bunionem arpennos viii. De vineis quoque arpennos iiiii.
qua ibidem habeo, & est ipsa villa in comi- & in Monte Dubelleo arpennos tres, & pa-
tatu Forojuilense, in territorio de castro Sa- platum ad porcos, qui erunt in monachorum
lernas. Facta carta donatio ista in villa qua vocatur Archos, anno Incarnationis domini
vocatur Archos, anno Incarnationis domini
mx. Nonas Decembbris regnante Ro- dulfo rege.

† Ego BELLETRUDIS qui hanc donatio- nem feci & manu mea roboravi.

Pandulfus firmavit, Ripertus firmavit, Girmundus firmavit, Raibaldus firmavit, Teutbertus firmavit.

DIPLOMA HUGONIS COMITIS Cenomanensis.

De confirmatione Tuffiacensis beate Mariae abbatis.

Cum nullus mortalium hoc in seculo
vacillanti sapiat se esse ita perpetuo
stabilitum, ut non ad futurum perveniat
judicium, oportet ut quamdiu vita comes
fuerit, se tam perornet operibus bonis, ne
post aditum vita pñnas inferni cognoscatur
imminere sibi.

Quapropter ego in Dei nomine Hugo
Cenomanensis comes, quia tanta tortura
futura timeo tormenta, nolo recusare, sed
magnanimo cupio ea confirmare, quia de no-
stris sanctorum basilicis video concedere,
quatinus, hec predicta panarum tormenta
vitare possim, & cum sanctis in æterna requie
feliciter permanere. Ergo notum esse volo
omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus, tam
futuris quam præsentibus, quod quidam de
meis confidelibus videlicet Hugo nostrum
adiens præsentiam, postulans sibi fieri præ-
cepti mei firmitatem in sancta Mariæ ma-
tris Domini ecclesiæ dolem, in comitatu
Cenomanensi, in vico qui vocatur Tuffiacus,
super fluvium Karona, * de terris quas de
nostro tenet beneficio, ut laventur ejus cri-
mina, & regni celestis ei aperiat janua.
Me ergo favente & nullo modo contradicente,
præsentat nobis ipse Hugo fidelis
noster quemdam monachum nomine HER-
MENTUM, virum bonum, & sagaciter in-
structum, cupiens eum ad ordinem abbatis
benedicendum, per meam iussionem, &
domini AVESGAUDI episcopi, seu per depre-
cationem domini abbatis INGELBAUDI &
omnis congregationis ejus, obsecratis ut

Yet. Script. & Men. ampl. Collect. Tom. I.

A omnibus diebus quamdiu Christianitas per-
manserit, in eodem loco abbas habeatur,
qui regulariter vitam ducat, & ipsum locum
diligenter intruar, & gregem sibi commis-
sum regere sciat. Concedit namque ad usus
fratum totam villam Tufiacum cum ecclæ-
sia & decimam, & unam capellam ad ipsam
pertinentem, & mercatum totum, & ter-
ram in ipsa villa ad duas carucas, molendi
nos duos super fluvium Karona, & super (a) Idoneam unum, de pratis arpennos v. super
Karona, & super fluvium Bunionem arpennos viii. De vineis quoque arpennos iiiii.
& in Monte Dubelleo arpennos tres, & pa-
platum ad porcos, qui erunt in monachorum
dominio, & terram Girodii, & unum mas-
nilum qui dicitur Ramada, cum hospitibus
quinque, & silvam qua vocatur Bolbiez de
beneficio Wauterii, & terram Acelini, &
terrā Warnerii, qua est prope monaste-
rium, ad Ulenum unum molendinum. Ea ratione ut merita sanctæ Dei genitricis Ma-
riae & S. Petri apostolorum principiis, nec-
non & omnium sanctorum, orent apud prius
judicem Dominum nostrum JESUM CHRIS-
TUM, ut ipse in diem judicij de suis & de
nostris peccatis misericordia dignatus sit. Con-
testamur igitur omnibus & prohibemus per
nomen Domini & virtutem ejus, & per me-
ritam sanctæ Mariæ & omnium sanctorum,
qui ab initio mundi Deo placuerunt, ut nul-
lus nunc aut in posterum livoris atque cupiditi-
tatis molimine irretitus, infringere aut ca-
lumniari præsumat hanc nostræ traditionis
firmitatem. Quod si quispiam egerit aut ren-
taverit, iram Dei omnipotentis habeat, &
sanctorum omnium ejus iram incurrat, &
sit perpetualiter alienum a consortio sancto-
rum, & haeres incendi inferiorum recipia-
tur, sit cum diabolo & sociis ejus, missus
in stagnum incendio dimersus, ibique fine-
tenus pereat in secula seculorum. Amen.

Signum BENEDICTI papæ.

Signum HUGONIS Cepomanensis civita-
tis comitis.

Signum AVESGAUDI episcopi ipsius ci-
vitatis.

Signum domini INGELBAUDI abbatis S.
Petri ipsius civitatis.

Signum SESGUALONI abbatis monasterii
E S. Launomari.

Signum GENESII abbatis monasterii san-
cti Karlesii.

Signum DURANDI abbatis monasterii S.
Mariæ. *

Signum RADULFI ipsius civitatis viceco-
mitis.

Signum HUBERTI ipsius civitatis thesa-
rarii.

(a) Gallice *Hijone* de hoc fluvio ita cecinit Theodulfus ad
Modonum episcopum Adelstein scribens:

Tale quod afferant flumen Idonea passum,

At quod ab urbe fluens sat prope Sarca bibit.

*S. Maria
de Ebromo.

Signum WILHELMI ipsius civitatis decani,
Signum WILHELMI laici.
Signum IVONIS ejus fratris.
Signum HUGONIS ipsius militis qui hoc
præceptum fieri iussit.
Signum HUGONIS filii ejus.
Signum HAIMONIS. Item signum Hai-
monis de Superlitus.
Actum Conomannis publice regnante Ro-
berto humili tege.

DIPLOMA ODONIS COMITIS
Carnotensis.

*De fundatione ecclesie beate Marie de Monte
Dubelli, & ejus abbatie Tuffiacensi
subiectione.*

Circa 1015.
Ex carario
S. Vincentii
Cenoma-
neniss.

CUM dubia & fragilis inter incertos casus vita mortalium versetur hominum, rationabilitate qua ceteris præeminent animalibus, oportet unumquemque sollicite perpendere, per devia peccatorum suorum, quam longe a Deo discesserit, deinde recti itineris tramitem studiose perquirere, cuius ductu ad Viam quæ Veritas pariter & Vita est, valeat pervenire. Nec debet quisquam estimare aliquid boni aut a se fieri, aut a se posse habere, sed potius ab illo summo bono quod Deus est, qui & voluntatem simul & facultatem contulit operandi, se credat accipere. Debet etiam unusquisque desiderium suum & cogitatum non in eaducis rebus & subito prætereuntibus leyiter constituere, sed in Domino qui scit quibus humana genitrix indiget, spem suam firmiter collocare. Est præterea perutile unumquemque altius bona quæ recta sunt voluntate ex animo diligere, atque ut perficiantur, prout vires suspectum auxilium præbere. Et hæc omnia non ad humanam gloriam, vel popularem favorem, sed pro æternæ remuneracionis emolumento, quicunque facere studebit, ab ipso Domino Deo qui reddet unicuique secundum ejus opus, cum maiestate in sua venerit, sciat sibi ex integro recompensari. Hujus rei gratia ego Odo Carnotensis civitatis comes notum fieri volo cunctis catholicæ fidei cultoribus, tam præsentibus quam futuris, quoniam accessit ante nostram humilem præsentiam quidam fidelium nostrorum Hugo, scilicet cognomento Dubellus, reverenter postulans corroborari nostra auctoritate præfens testamentum de rebus a se collatis ecclesiæ, quam in honore sanctæ Dei genitricis & virginis Mariæ, consilio veneranda memorie FULBERTI, Carnotensem urbis episcopi, pro redemptione animarum, sua videlicet at filiorum suorum, hoc est Hugonis archidiaconi, atque Odonis, necnon & Hervei, in proprio castro, quod ab ipsius cognomine

A Mons-Dubelli vocatur, laudabili studio construxerat. Cujus postulationi, ut decebat, anitio volenti assidentes, manu propria illud roboravimus, manibusque fidelium nostrorum roborandum tradidimus. Tribuit igitur præfatus Hugo clericis in jam dicta ecclesia, sub nomine canonicali Deo servientibus per conensem & voluntatem Gisleberti & Elgaudi ejus filii, quorum dono ex nostro possidebat beneficio vii hospites, quatuor in villa quæ vocatur Ivez, & duos ante ecclesiam sancti Clementis, & in eodem loco duas medieruras, unam cum tribus arpennis pratorum, alteram cum quatuor. In ipsa quoque terra unum molendinum in dominio, & censum de tribus molendinis, & duos vinearum arpennos & dimidium solvente censu, & in loco qui vocatur Gelroim aliam mediaturam. Alibi apud Musclaium de quatuor carrucis decimam, & de hominibus qui locum incolunt, sepulturam & panem & candelam, & apud villam vocabulo Braiz duos arpennos de vicinis. Unum etiam caballarium cum omni beneficio suo, in villa quæ vocatur Ardun. Ecclesiam vero illam cui hæc contulit, cum ipsi clericis commisit potestati abbatum Tuffiacensi loci, qui olim ab ipso Hugo ne in pristinum statum, quo per annos multos caruit, restitutum fuerat. Eo videlicet modo ut tamquam membrum eadem ecclesia prædicto loco Tuffiacensi adhæreat, & clerici ipsius ecclesiæ a nulla sæculari persona pro ulla judicentur excessu, sed a prædicti loci abbatे regulariter corripiantur. In ejus quoque obsequium semper sint parati, & obcenere eorum quilibet, ab eo quii in canonicali statu obeunti successerit, ipse x. solidos accipiat. Omnes ergo qui sæpe dictæ ecclesiæ bona rebus propriis adcreverint, gloriissima Dei genitricis Mariæ, atque omnium sanctorum orationibus, a peccatorum suorum allevientur onore, & benedictionem quæ sanctis omnibus re promissa est, a Deo æterna possideant hereditate. Et quicumque aliquid ex his quæ per præsentis cartæ donationem Hugo & filii ejus ipsi contulerunt, calumniose aut violenter auferre præsumserit, Dei omnipotentis & omnium sanctorum offensam incurrens, atque a Christianorum sequestratus consortio, proditoris Iudeæ ac Simonis magi, Juliani quoque apostolorum de terra viventium exemplo cruciandus perpetuo igni cum diabolo ejusque ministris. Signum Odonis comitis + Signum GAUFRIDI vicecomitis, S. HUGONIS DUBLELLI, S. Hugonis archidiaconi, S. Hervei filii Hugonis, S. Gisleberti, S. Elgaudi. Signum Odonis archidiaconi, + S. Odonis decani, S. Vigiliani grammatici, S. Bucchardi, S. Hugonis filii Griponis, S. Anastasii, S. Hilberti, S. Odonis Muscantris, S. Ursonis, S. Gradulfi, S. alterius Gra-

377 dufi, S. Alberti, S. Drögonis, S. Rainat^[1], S. Hugonis filii Raimonis, S. Humbaldi, Sig. Hermandi, S. Roscelini, S. Manuellii, † Nomina canonicorum Montis-Dubbeli, Hardainus, Oricus, Theodericus, Gherardus, Goscelinus. Factum est hoc testamentum ab (a) ERMENTEO abbate, datum autem in castro Montis-Dubbeli regnante ROBERTO rege Francorum feliciter.

CARTA DOMNI BALDRICI
Leodiensis episcopi.*De fundatione ecclesie sancti Jacobi.*

*N*n nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Quia manentem in hoc mundo civitatem constat quemquam non habere, futuram quæ in cælis est, qui sani consilii sunt non negligunt inquirere; & ad hanc possidendum quanto quisque potuerit studio anhelare. In qua eti primum obtinere gradum ex divina promerentur gratia, qui optimam partem elegerunt cum Maria, illos tamen ab ejus beatitudine nequaquam credendum est excludi, qui more Martha ipsi Christo in suis fidelibus, ejus scilicet vestigiis adhaerentibus officiosa caritate frequens ministerium faragunt impendere. Nam quorum voluntariam paupertatem in proposito beato ac quietæ vitæ de suis facultatibus pro nomine Iesu videntur sustentare, eorum etiam in futuro donabuntur mercede, ipso Domino in evangelio sic attestante: *Qui nesciit prophetam in nomine prophetæ mercedem prophetæ accipiet.* Hanc Domini auctoritatem mecum retractans, & cum fidelibus Christi tantam mercedem accipere desiderans, ego BALDRICUS sancta Leodiensis ecclesiæ sacerdos indignus, cum ex propriis operibus plus odii timerem quam amoris speciem, decrevi eos mihi amicos adjutores preparare, qui me deficientem in æterna possent tabernacula recipere. Ea ergo spe & consilio confugiens ad tutelam & patrociniū S. Jacobi apostoli fratris Domini, & omnium apostolorum Christi, qui omnia pro ejus amore relinquentes, ipsum secuti sunt nudi, in honore & venerabili memoria eorum cœnobium monachorum tentavi construere in insula Leodii, ubi collocato ecclesiæ fundamento, cum jam cryptam ipsius ad effectum perduxisset, nesciens diem neque horam, acceleravi eam dedicare **viii. idus Septembbris** in honore sancti Andreæ apostoli, cuius pias ac semper venerabiles reliquias ibidem in altari recondidisti. Tali autem meæ devotionis adficio incepto, in dotem adscripti plusquam bonuarium terræ

(a) Hic Ermenteus abbas ex monasterio S. Petri de Cultura assutus videtur, siquidem ad Ingelbaudi abbatis de Cultura presentationem primus Tuffiaci abbas est institutus, vivebatque adhuc anno 1040. quo interfuit dedicationi ecclesie Vindocinensis.

A undique adjacentis, camque liberam forc ab omni exactione decrevi, & allodium quod *silva* nominatum, hereditario jure iahi competebat, eodem die ad ipsum altare per manum *VVICERI* advocati contradidi, præsentibus fratribus meis *GISLEBERTO*, videlicet comite de Los, & *ARNULFO*, & alius quampluribus clericis & laicis libris, beatos videlicet apostolos Jacobum & Andream, faciens in primis patrimonii mei heredes. Deinde fratres ibidem Deo sub regula & abbate servientes, quos cum sanctis apostolis redēctionis animæ meæ fidējūssores esse decreveram. Quorum amabiles primitias, quas ibidem ad cultum Dei constitueram, cum postmodum interrogassem, quem prædictæ ecclesiæ advocationem esse vellet, fratremque meum *GISLEBERTUM* comitem de Los sibi eligerent, libenter anniū petitioni eorum, sperans a nullo fidelius aut rectius, quam ab ipso & ab ejus heredib⁹ detineri ac foveri ecclesiam, quam pro mea & eorum salute construere incepseram. Sed iterum metuens ne forte aliquando vel ipse vel heredes ejus obliiti fidei & propinquitatis, justitiae ac pieatis, libera vellent uti potestate, & pravas consuetudines per accessum temporum bonis ecclesiæ violenter irrogare: Vifum est mihi sub judicio & testimonio illustrium virorum, illi constituti quid juris haberet, quid præmii speraret pro ipsa advocatione, & ne aliquando quicquam illud infringere vellet, præsenti carta cum iden⁹ testibus inficeret. Noverit ergo ipse cum sua successione, noverint omnes filii ecclesiæ in predicto fundo, quod *silvam* ex pulchritudine circumstantium silvarum nominavimus, id juris tantummodo illi constitutum esse, ut ad tria generalia placita tantummodo in anno illuc veniat, sic tamen ut non amplius quam ad opus decim virorum & undecim equorum servitium quod ei adjudicatum fuerit, accipiat, & de omnibus quæ in his tribus placitis annuncata, vel corcta, seu corrigenda, & placienda usque ad legitimas noctes fuerint, ministri & scabinorum consilio tertium decanum sibi tollens, abeat in pace. De omnibus vero aliis quæ foris vel intus abbas vel minister ejus per se corrigeret toto tempore poterit, nihil exigat, nec de ullo negotio molestus sit ei, in ipso prædio non pernoctet, nihil precetur, denique non veniat, nisi juxta proprietatem nominis sui advoceatur. Præterea ut ipsam advocationem in manu sua semper teneat, nulli umquam beneficet, neque sub se quemquam instituat, nisi abbatis & fratum voluntate & consensu id fiat pro quo id meriti speret, ut de peccatis suis consequatur veniam. Si autem aliud fecerit, iram Dei quam meretur, se incurrire sciat. Itaque advocatione ecclesiæ data fratri meo *GISLEBERTO*, comiti scili-

A a iii

cet de Los, tradidi per manum ejus ad superdictum altare sancti Andreæ duo prædia cum omnibus appendicis & procincturis suis. Hanterium scilicet & Mattenam, tertium quoque quod dicitur *Ernau*, quod de bonis sancti Lamberti pro *Palnaldes* commutavi, eodem die tradidi cum omnibus appendicis suis, excepta ecclesia. Sed duo quæ premisi, quæ a comitatu fratris mei remota erant, aliis p. ovidenda committere decrevi. *Ernau* vero quod propinquum erat, sub advocatione ejusdem fratris mei constitui, ea tamen lege qualem antiquitus ibi fuisse compertum habui. Videlicet ut in procincturis *Ernau* nemo sequentium forestem vel aliquam potestatem intercipere præsumat, sed cum quanta pace S. Lambertus possederat, cum tanta & sancti apostoli in perpetuum possident. Testes dux *Godfridus*, *Arnulfus* comes frater comitis *Gisleberti*, *Wigerus* advocatus, *Godescalcus* de sancto Germano; *Oido* de * *Tomines*, *Rogerius* filius *Lamberti*, *Evrardus* filius *Thiebaldi*, *Rodolphus* de * *Halek*, *Lambertus* de *Oltapie*, *Bechelinus* de *Sentile*, *Engo Julentey*, *Hugo de Cultuen*, *Hugo de Formala*, & alii quamplures liberi homines. Acta sunt hæc anno ab Incarnatione Domini **mxxvi.** indictione **xviii.** im- perante feliciter Henrico secundo.

DIPLOMA ROBERTI REGIS
Francorum pro Corbeensi monasterio.

*Reprimit iniquas Elfredi de Encra advocati
Corbeensis consuetudines & oppressiones.*

Anno 1016.
Ex anno-
grapho.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego R. gratia Dei rex Francorum. D. Compertam esse volo omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus, tam futuris quam presentibus, quoniam prævalescere nostris temporibus malignitate perversorum hominum, cum quotidie videretur minorari status ac justitia sanctæ matris ecclesiæ, maxime ab illis qui advocati sanctorum locorum esse deberent & defensores, illi e contrario predatores, sicut & raptores. Pro qua re sæpe numero dum interpellatus essem a venerabili abate *Herberto* cœnobii Corbeensi, qui hanc permittam mali sæpe experitur a nefando & maligno *Elredo* suo milite & advocate supradicti cœnobii, qui aliquando si ad expeditionem regiam commonitus extiterit, sumptus itineris sui ab hominibus ipsius monasterii requirit sibi præparari; aut si rediens ex aliquo itinere, si nox eum occupaverit, hospitium in abbacia & servitium sibi demandat ab hominibus villa a se hospitate ministrari; si vero qualifcumque offensa inter homines sua advocationis acciderit, justitiam legis ex integræ requirit habere. Quod si in castro suo Encrensi ali-

A quid reformari necesse fuerit, homines memorati cœnobii ad illud opus ire compellit. Repertum est igitur judicio nostro & nostrorum principum, quia cum suum beneficium ex abbacia ipsa propter advocationem habeat, supradictas consuetudines in ipsum monasterium habere non debeat, excepto si abbas ipsius loci in expeditionem regis fore debet, & cum secum ire jussit, aut per se illum cum suis militibus ire præcepit: tunc sibi sumptus ex advocatione, non tamen sine ratione requirere liceat, nec aliam legis justitiam in abbacia habeat, nisi aut major abbatis, aut præpositus ipsius, vel ipse met abbas cum mutaverit super se exigere justitiam sibi non potuerit, & de ipsa lege tertiam partem habeat. Nec castrum ipsius advocati ab hominibus ipsius abbatis cogatur, neque fieri, neque refirmari, nec in villa aliqua ipsius abbatiæ non comdar, nisi forte abbas illum vocaverit, aut præpositus villa pro sua utilitate, nec hominem ipsius abbatiæ ad placitum suum compellat pro aliqua occasione, nec causam despectus ab ipso requirat. Hanc igitur sanctionem nostram ac principum nostrorum, si ipse *Elfredus* aut successores ipsius infringere præsumferit, despectus nostri penam & tremendi iudicii damnationem cum perpetua excommunicatione incurvant.

Acta est hæc constitutio in villa vocabulo *Pons Sanctæ Maxentia*, regnante gloriose rege *Robertto* anno vicefimo indictione **xviii.**

+ S. Roberti gloriose regis.

PRÆCEPTUM DOMINI HENRICI
imperatoris augusti pro monasterio
Prumensi.

Predium Butenhari Hilderado abbati concedit.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. **HENRICUS** divina favente clementia imperator augusti. Si nostra liberalitas munere locis Deo dicatis quiddam beneficii conferimus, & necessitates ecclesiasticas nostro juvamus, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transfigurandam, & ad æternam vitam feliciter obtinemandam, profuturum liquido credimus. Unde pareat notitia omnium Ch. isti fidchum, præsentium scilicet atque futurorum, qualiter nos pro remedio animæ nostræ ac dilectæ conjugis nostræ *Chunigundiæ*, & per interventionem *Hilderadi* (a) abbatis, nostri dilecti prædium nomine *Butenhari*, in pago *Hulpiæ* in comitatu *Hezelini* comitis futrum, quod post obitum *Eponis* viri, & legis jure & lege ad nostras regales & impe-

(a) Hilderadum ex Burgundia cœnobitis originem traxisse tradunt Prumenses, atque Henrico imperatori in primis carum, obiisse post annos regimini octo anno 1016.

riales manus devenit, cum utriusque sexus principiis, & omnibus utensilibus, terris, cultis & incultis, agris, pratis, campis, pascuis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, piscationibus, molendinis, viis & inviis, exitibus & redditibus, & omnibus appertinentiis, quæstis & inquirendis, quæ dici poterunt aut nominari, ad monasterium S. Salvatoris mundi, situm in loco qui dicitur Prumea, in usus fratrum Deo inibi sub regula S. BENEDICTI servientium, concessimus, & in proprietatem donavimus, ut per omnia succedentium temporum curricula eidem monasterio absque omnium mortaliuum contradictione firmum atque stabile in eternum permaneat. Et ut hæc nostræ concessionis traditio omni tempore stabilis, & inconvulsa permaneat, hanc imperialis præcepti paginam inde conscribi & manu propria confirmante, propria sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum domini HENRICI Romanorum invictissimi imperatoris augusti.

WITMARUS cancellarius vice ERCHANBALDI archiepiscopi recognovi.

Data v. calendas Octobris indictione III. anno dominicae incarnationis m. xx. Anno autem domini HENRICI secundi regnantis XVIIII. imperii vero ejus VII.

Actum Hamerstein feliciter. Amen.

CONSTITUTIO LEDUINI abbatis S. Vedasti Atrebatenfis.

De placito generali.

Civis testo
Ex cod. S.
Tibof.

I. **H**omo de generali placito tria plaria debet in anno. Unum sexta feria post epiphaniam, aliud vi. feria post octavas paschæ, tertium vi. feria post festum S. Johannis-Baptistæ. In quibus placitis nulla extranea poretas debet venire, neque praefidere ad judicandum, neque comes, neque advocatus ullus, nisi tantum abba aut præpositus.

II. Quod si quis eminentioris potentiaz, vel qui non sit de lege hujus generalis placiti, habuerit causam, volueritque clamare in placito, licet ei venire & clamare, & secundum legem placiti causa illius judicabitur recte; sicut egredietur, remanente placito in sua libertate.

III. In hoc itaque generali placito, præsidente abbate seu præposito, circumfedenibus etiam scabionibus, si quis adversus alterum habet querelam, stabit & faciet clamorem suum legitime super illum, audiereturque clamor ejus, & diligenter discutetur, & secundem legem placiti res inter utrumque dijudicabitur.

IV. Qui sacramentum acceperit, xx. noctes de intersticio habebit.

V. Qui vadens dederit v. solidos de lege

A dabit xxx den. de fredo, & hujus fredi duas partes erunt præpositi, tertiam vero partem habebit major placiti. Si autem lex abbatis vel præpositi fuerit, totum fredum major placiti habebit. At vero si quis causam clamoris habens, in præsenti clamare distulerit, usque ad diem alterius placiti omnino clamare non poterit. Abba autem vel præpositus, si est unde velit clamare, potest omni tempore hominem de placito in camera sua mundare, & de catello suo super eum clamare & legem facere, ipsaque lex, B quæ in camera abbatis sit, consuetudinem placiti debet tenere. Ad clamorem vero alterius, ut dictum est, nisi in placito nullum debet judicare.

VI. Homo de generali placito non dat censem de capite suo, nullam dat neque debet advocaturam, quia liber est ab hac exactione sine inquietudine. Si uxorem ex lege sua acceperit, quinque solidos de comedo, id est licentia vir & femina dabit. Si extra legem suam uxorem acceperit, illicitam rem operatus est, tantum dabit quantum deprecari poterit. Si liberam feminam uxorem duxerit, nihil dabit, quia libertatem uxoris sua ad legem suam convertit.

VII. Homo si mortuus fuerit, quinque solidos de mortua-manti dabit; femina cum mortua fuerit, nihil dabit, quia prolem suam in hereditatem dimittit. De his quoque v. solidos tam de comedo quam de mortua-manti, decimum denarium major placiti habebit.

VIII. Non licet homini de placito generali vendere aut in vadimonium mittere alodium placiti, aut alteri ecclesiæ dare, nisi per licentiam abbatis vel præpositi: verum si qua necessitate compulsus vendere, vel in vadimonium mittere illud voluerit, veniet & offeret abbatì; si placuerit illi ut redimat, levius habere debet, quam quilibet alius; si noluerit vel non potuerit redimere, dabit ei licentiam vendendi, non alicui extraneo, sed proximo generis sui, aut alicui ejusdem legis, ne alodium placiti videatur exheredari. Quod si nesciente abbate vel præposito hoc fecerit, & abba cognoscens hoc insequi voauerit, nec illi remanebit qui emit, nec ad illum revertetur qui vendidit, sed ecclesia alodium suum iure sibi vendicabit.

IX. Hanc ego (a) LEDUINUS abba ecclesiæ beati Vedasti rationem sive constitutio-nem placiti generalis, ut in libertate sua ratum & inconvulsum omni tempore permaneret, tam posteris quam presentibus ecclesiæ filiis & fidelibus, scripto commen-dans notificare volui, consensu & disposi-tione tunc temporis advocatorum & alio-rum ecclesiæ fidelium, quorum haec sunt no-mina. Robertus Fasiculus, & Helgodus ad-

(a) Iste Leduinus etiam abbas Marciensis post restau rationem monasterii extitit.

vocati assenserunt. Stephanus Becher, qui major erat hujus placiti, & frater eius Rainboldus, & Gontrannus, Varnerus Malnus. Wlago de Vvalenscure, & Johannes frater eius, Albricus castellanus, Gerricus de Herchingeben. Actum est autem tempore comitis Balduini (a) Pulchrae barbae.

EPISTOLA BERNONIS
abbatis Augiensis ad Aribonem Moguntinum archiepiscopum.

De tempore celebrandi adventus Domini.

Anno 1021
aut 1027.
Ex ms. Ver-
dineſi.

SUMMAE dignitatis apice sublimato ARI-
BONI archiepiscopo, per quem in area
Domini bona conservis fideliter ammini-
strentur tritici mensura. BERN. et si vile Dei
matris mancipium, illud servi boni Euge-
optat in præmium.

Quotiens in ecclesiastici ordinis ritu mi-
nus concordamus, oportet ut ad consilium
magistrorum recurramus, per quos, ut scrip-
tura testatur, sapientia divina profunda
fluviorum scrutata est, & abscondita per-
duxit in lucem, legislatore id etiam preci-
piente: *Interroga patrem tuum, & adnun-
tiabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi.* Hu-
jus rei gratia te potissimum, piissime pater,
de his quæ in dubium de dominici adventus
celebratione venerunt, consulendum cen-
suimus, cui superna Dei providentia tan-
tam scientiæ plenitudinem donavit, ut te
per aquam divinarum scripturarum, non
solum usque ad talos vel ad genua, sed etiam
usque ad renes transducere. Quoniam, in-
quit, intumescunt aquæ profundæ torren-
tis, qui non potest transvadari, qui ersi non
pertransfiri ad illum, tamen ipsa Dei sapien-
tia adjuvante, quæ per torrentem designa-
tur, potest perveniri. Igitur hujus aquam
torrentis, quam nullus mortalium transire
potest, aliquatenus tange, ac aliquem in-
telligentiæ gustum sitibundis peccoribus no-
stris præbè. Unde enim apertius, ut quæ-
ramus agnoscas, intimamus, quod tamen
jam dudum te latere minime credimus. Quo-
tienscumque natalis Domini in 11. feria,
(b) velut in praesenti (a) anno evenerit, magnus
error per ecclesiæ Dei se infundit, aliis di-
centibus, non debere plus quam quatuor
dominicos dies cum ipsa sacratissima domi-
niæ nativitatæ vigilia celebrari, aliis
vero e regione contendentibus, magis opor-
tere quatuor plenas hebdomadas adventum
Domini habere, quintum diem dominicum
specialiter vigiliæ Domini dedicantes, nul-
lum aliud, ut investigare potuimus, defen-
sionis suæ argumentum vel rationem haben-

Ates, nisi ut illa quatuor officia, quæ in no-
cturnalibus antiphonariis inveniuntur, ve-
lectiones sanctorum evangeliorum necnon
& Apostoli plenius adimplantur. Ad hac
alii pleniorum veritatis ratione subnixam,
videlicet beati Gregorii papæ ac presbyteri
Hieronymi præferunt sententiam, quorum
alter in libro sacramentorum, id est missali
ita prætitulavit Dominica 1. de adventu
Domini, dominica 11. 111. dominica iv.
quæ & proxima est ante natale Domini,
alter vero in lectionario, quem librum Co-
mitis appellavit, sic dominica v. ante natale
Domini, quam Amularius præparationem
dominici adventus nominavit, deinde do-
minica iv. ante natale Domini, dominica
111. ante natale Domini, dominica 11. ante
natale Domini, dominica 1. ante natale
Domini, ut converso modo quæ apud Hiero-
nymum 1. vel proxima ante natale Domini,
apud Gregorium dicatur dominica iv.
de adventu Domini, non inconveniente,
ut reor, propter quinque hujus sæculi sta-
tes, in quibus hominum genus sub jugo
diaboli captivum tenebatur, quoduscque per
intactæ Virginis uterum nascendo in carne
appareret, qui carnis peccata per sui cor-
poris hostiam aboleret, & initium sextæ
sequentis æratæ sanctificaret, vel quia inter-
rior noster homo per quinque sensus cor-
poris corruptitur, ita ut in nobis mors ope-
retur, sicut propheta dicit: *Introivit mors
per fenes fratres ueſtras*, quatenus in his quin-
que hebdomadibus hospitium mentis illi re-
gi nostro præparetur, quem prophetica le-
ctio in ipsa hebdomada v. his verbis pro-
nuntiat: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus,
& suscitabo David germen justum, & regna-
bit rex & sapiens erit, & faciet iudicium &
iustitiam in terra.* Item in antiphonario diu-
no, quia post tria officia, statim sequitur
jejunium, deinde dominica vacat, ut ex hoc
liquido comprobetur, quantum etiam in
hoc delinquant, qui in praesenti anno jeju-
num quod præcedere debuit, post dominicam
quæ vacat ponunt, adventum Domini
inchoantes v 1. calendas Decembris,
quod si hoc caventes prius jejunant, nihi-
lominus contra patrum instituta agunt, qui
jejunium decimi mensis semper in proximo
sabbatho ante natale Domini celebrandum
statuerunt; quaternarium vero numerum,
quem ut supra notavimus, S. Gregorius in
E quatuor dominicis de adventu Domini die-
bus posuit, tali celebrant sacramento, ut
homo qui quatuor consistit elementis, per
quatuor hebdomadas, qui expectet adventu-
m, quem per tres ordines librorum, legis
scilicet prophetarum, psalmorum olim pro-

(a) Balduius Pulchra - barba seu Barbatus dictus, obiit
anno 1036. postquam regnauerit in Flandria annis octo &
quadraginta.

(b) Hinc patet epistolam istam scriptam fuisse anno 1021.

aut 1027. nam cum Aribus archiepiscopus Moguntinus anno
1021. ordinatus fuerit. & 1021. obierit. hoc in intervallo
Nativitas Domini feria secunda non accidit, nisi illis annis.

missum,

missum, & per quartum id est principium evangelii, angelo S. Marie semper Virgini conceptum ac nativitatis ejus ordinem narrante, ad salutem humani generis, certissime sciunt huic mundo praefatatum. Et ne tantilla meae parvitas attestatio, quanta ex aliorum magis, quam ex propria protulissententia, videatur parvipendenda, majorum dicta ponantur in medio, ut vel ex his liquido comprobetur, quorum usus rectior habeatur. Ait nempe Amalarius divinorum officiorum scrutator non contempnendus: In antiquis libris missarium & lectionariorum reperitur scriptum, Ebdomada quinta ante natale Domini, totidem enim lectiones B habentur in lectionario, & totidem evangelia a tempore memorato per dies dominicos, usque ad nativitatem Domini, antiphonarius habet tria officia diurna & quartum in die dominica qua vacat post lectiones XII. Nocturna vero IV. ut superius dixi, per dies dominicos; auctor lectionarii excitat fidem nostram, ad recolendum Domini nostri IESU CHRISTI venturi in mundum præconium per vestigates mundi; auctor missalis qui nominatur Grégorialis & antiphonarii nos tangit, ut recolamus nativitatem Domini celebratam per tres ordines librorum, scilicet legis, prophetarum & psalmorum, nec non & per quartum, id est principium evangelii, in quo narratur Gabriel archangelus missus ad Zachariam, videlicet nuncius nativitatis & præcursoris Domini; verum etiam & prophætia Zachariae de adventu Domini, & Gabriel missus ad Mariam Virginem, narrans ei conceptionem Salvatoris nostri, & cetera talia usque ad ipsam nativitatem, nempe & ipsa IV. hebdomada, hoc est quæ proxima est ante nativitatem Domini, sive in qua celebatur, singularis est, habet in matutinali officio per unamquamque feriam antiphonas proprias in psalmis. Et alio modo auctor lectionarii docet nos quam fortis sit Dominus, qui venturus est ad nos, & intratur domum nostram, ut in ea habiter, quam solemus sordidare quinque sensibus nostris, scilicet formæ intrant per oculos, suspicio mala de fratre per aures, odor libidinosus per nares, petros ingluvies polluit, per tactum credulitas: In sordibus non vult habitare rex venturus, nisi ita purgetur hospicium, ut nec saltimi pulvis talium phantasmatum remaneat, non dignabitur hospes venturus intrare in illud. Ideo scribit auctor quinque lectiones quinque hebdomadarum, ut nos horretur circumcidere quinque sensus nostros ab omni virtute, & parare mansionem dignam regi & Domino arque vetro prophetæ. De ipso rege dicit prima lectione: Ecce dies veniunt dicit Dominus, & Ver. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

sancte recordationis **ADALBOLDUM** episcopum, qui scriptis nostris pulsatus Romæ positus hoc requivit, didicimus, quamquam postea nescio qua de causa aliter agerent in Placentina, ut ipse tamen ego eodem in tempore & audiendo & in vidento cognovi, aliisque Italæ civitatibus antiquæ institutionis regulam servantibus; sed & abbas.^(a) HERIGERUS vir non parvus auctoritatis nostris temporibus proprium super hanc libellum composuit, in quo, ut afferunt qui illum legerunt, probabilibus argumentis eos convincit contra patrum instituta agere, qui plus quam quatuor dominicos dies adventus Domini celebrare contendunt. Quod vero ex adverso objiciunt, ideo quatuor dominicos dies excepta vigilia Domini debere celebrari, ut illa quatuor nocturnalia officia vel sancti evangeli seu Apostoli lectio, in illa dominica quæ vacat possint impleri, facilis responsum potest envari. **Quis enim** non videat incongruum valde esse propter tria vel quatuor responsoria, quæ retroactis ebdomadæ diebus, si tamen ita visum fuerit, decantari, vel sancti evangeli seu Apostoli lectio quæ feria III. ante jejunium, sicut in Italia regionibus nos ipsi agere audivimus ac vidimus, vel potius in ipsa dominica quando vigilia celebratur, cum hymnis matutinalibus primo mane possint adimpleri, tam mysticas rationes ebdomadarum evacuari debere. Non utique quarta dominica adventus Domini vacaret, si proprium officium haberet. Introitus **memento** in nullo authenticò inventitur antiphonario, sed ipsum officium a quadam pro libitu est superadditum, ideoque nec summopere est curandum, si proportionabili causa aliquando fuerit intermissum. Vacat enim ista, quemadmodum & ceteri tres dominici dies, qui simili modo ponuntur post duodecim lectiones, quibus rāmen minime desunt lectiones epistolæ & evangeliorum ad implendum numerum quinquaginta duarum anni dominicarum. Habentut enim inter natale Domini & septuagesimam officia quatuor per dies dominicos, a septuagesima usque in pascha octo; nam nona in medio vacat: a pascha vero usque in octavam Pentecostes VIII. deinde sequuntur XXII. usque ad adventum Domini, in adventu Domini tria tantum ponuntur, quarta uero supra diximus vacante. Quatuor enim & VIII. itemque VIII. atque XXII. & III. sunt simul XLVI. His adde quatuor dominicas vacantes, & unam quæ est præparatio dominici adventus, nec non de S. (b) Trinitate LII. dominicæ videbis adimpleum esse numerum. At vero missæ

(a) Harigerus abbas Lobienensis vir pro tempore fuit doctissimus, cuius præclaras habes epistolam a nobis editam tom. I. Antedictorum pag. 112.

(b) Olim dominica ultima ante Pentecosten, seu quæ

A in libro sacramentorum plures inventiuntur adpositæ, utpote post Theophaniam abundant III. post octavas pentecostes una, & una in seprimo mense, quando jejunium est celebrandum; non incongruo; ut puto ordine, ut quinarius qui III. numerum his supergreditur, quinæ nihilominus dominica ante natale Domini verba depreciationis adunetur. Sic enim orat Sacerdos: **Excite;** Domine, que sumus tuorum fidelium voluntates, & cetera, quamquam & in quibusdam mistrialib[us] etiam altera nescio a quo inventatur composita; quod si in aliquibus plures inventiuntur libris, non tamet authenticis. His ita se habentibus, eos qui tanto adnisi hoc anno unam hebdomadam dominico adventu cōnatur adjicere, libet percontari, quidnam agendum censeant, cum primum pascha in XI. calendas Aprilis, septuagesima vero XV. calendas Februarii evenuerint, nisi forte duo officia quæ sunt: **Omnis terra, Adorate Dominum**, velut minus necessaria remanebunt, nisi forte priori, id est **Omnis terra**, tali modo dent locum, ut ante epiphaniam **In excelso throno** contra morem canant, cum in omnibus authenticis antiphonatis id ipsum ita practiculetur. **Dominica** I. post Epiphaniam Domini non solum hoc, sed & responsoriū **Domine, ne in ira tua nullum diem dominicum** poterit attingere, octava epiphanie proxima III. feeria ante septuagesimam occurrente. Quod si ita est, immo quia ita est, unum horum necesse est ut eligant, aut ut hæc omnia, id est officia duo. **Resp. Domine ne in ira**, lectiones IV. missas V. omnino quasi necessaria pretermittant, aut ubi locorum possunt interse-
D
rant, & concedant nobis id in una tantum missa, & una lectione apostolica seu evangelica agere, quod sibi putant in plurimis licere. Alioquin terminum paschalem contenus transferant, quatenus illa duo officia, ne dicam lectiones & missas inter epiphaniam & LXX. locum inveniant, & nos illis concedimus adventum Domini anticipare, ut dominica quæ vacat cum integrare ebdomadæ possit vigiliam natalis Domini hoc anno præire. Quod si respondebunt hoc canonica auctoritate esse prohibitum, & nos veraciter didicimus, quia ritum quo adventum Domini hoc anno celebramus, a sanctis patribus Gelasio, Gregorio, Hieronymo, indubitanter accepimus, qui velut bales confidunt in sanctæ ecclesiæ fundamentis, quorum sententiae nolle acquiescere, transgressio est legis divina. Hæc eti[us] ita esse credimus, haud facile tamen aliis persuaderimus, quapropter ex sanctæ sedis tuis auctoritate sententia prodeat, sanctorum pa-

E adventum Domini præcedit, officium fiebat de SS. Trinitate, ut patet ex hoc loco, quod hactenus etiamna celebrant ecclesia Cœmonianensis & natali Vindocienensis.

trum instituta servare decernat, ne sanctæ matris ecclesia filii in schisma divisi, minus unanimes possint habitare in domo Dei; nam ex dulcissimo sacri pectoris tui fonte purum hujus scientie potum tandem haurire cupimus, ne per varios errorum rivulos diutius avero nos aberremus, ut illa valeas mercere donati, quam Dominus per prophetam talibus verbis dignatus est polliceri. Beati qui seminaris super omnes aquas. Dillexus ecclesia sponsus, qui quotidie defendit in hortum suum ad areolam aromatum te pacem in hortis virtutum inter lilia castitatis convallium post hujus vitæ terminum colligat in hortum suum. Salutate humilis Augensium fratrum catervula semper tui memor inter sacra orationum libamina.

RESCRIPTUM A RIBONIS
archiepiscopi.

Approbat Bernonis de tempore celebrandi adventus sententiam.

SANCTITATEM vestram ævo sempiterno sintemerata conservari optantes, circumspœcta vestra in his quæ ad Deum sunt felicitudini gratulamur. Tandem etiam vestris bene & artificiose inventis, optimè dispositis, facunde elocutis, & postremo firma memoria pronunciatis, ex animo favemus tractatibus, & si qua est illa pontificatus tantilla auctoritas, sicut rogasti manum eis imponimus. Fecundet Dominus & amplificet tantam gratiam in vobis, ut si quod adhuc etiam in quo ecclesia offendat obstatum restare senseritis, eadem cautela propellere velitis & industria. De cetero orationibus velitis & sancti examinis sub vestro regimine mellificis recreari optamus. Et qui nunc sub crucis habitu afflisi pœnis parte cibamini, ut quandoque favo melis digni habeamini, me quoque a longe haud strenue certantem, & interdum statio relicita loco cedentem precibus velitis revocare.

Hic definit codex in quo aliquid defit:

CARTA ROBERTI REGIS
Francorum pro Gemmeticensi
monasterio:

De restitutione cuiusdam terre.

Propicia largiente Christi clementia, ego ROBERTUS Francorum rex notum esse cunctis Dei ecclesia filiis tam presentibus quam futuris volo, quos intra sui gressus

(a) Hinc patet chartam istam datam non fuisse ante annum 1027, quo Henricus vivente, adhuc patre unctus est in regem.

(b) Carnorense seu Blesensis comitatu.

(c) Letherici archiepiscopi Sconensis, qui ab anno 1000,

Vet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

A mī retiner sinū, quod quādām terrā Montiterē adjacentem, quam ex S. BAL- TILDIS tempore Gemmeticensēs tenuerunt monachi, sed ignorante ROBERTO loci abbatē, cunctisque fratribus, cuidam militi nomine Hermanno Waningu monachus ad manufirmam illam tradidicerat; Albertus Cre-tellensis castri domitus post eamdem manufirmam transfactam, violenter invaserit. Pro quare ejusdem loci abbas GUILLEMUS il-liusque monachi, nostræ excellētæ mansuetitudinem adeuntes rogaverunt, ut de temeratio invasore illis justitiam facerent. Quoruq[ue] questuosis singultibus benigno ref- B pectu libentissime favens, illico pervasorem apud Silvanectensem urbem cōrā nostris fidelibus ad placitum adscivi. Cujus præjudicium ut agnovi, regali animadversione il-lum, ut ab hac infania resipisceret jussi, terramq[ue] cultam & incultam, cum eccl[esi]a & decima, cum vineis & pratis, soluta-m & liberam ab omni secularium legum incuria; nullius hominis in se advocationem vel viatoriam habentem S. Petro monachis que Gemmetensibus reddidi. Oro ergo int-regimine sucedentes, ut sicut sua instituta voluerint rata fore; ita mea finant firma manere; quatenus si in vita illorum aliquis de hac terra eisdem monachis molestus fuerit, visis his litteris; regali continuo distri-ctione feriatur. Si quis vero pervalet quādoque surrexerit, qui hanc notām justiciæ præsumat subvertere, judiciali sententia di-strictus, fisco dominico libras auri decēm persolvat, præsumtione ejus cassata: Sin attētem, a sanctorum cōetu sequestratus duro anathemate damnetur usque ad satisfactio-nem. Et ut hæc firma permaneant, propria manu subterfirmavi fidelibusque meis robo-randa tradidi.

D Signum régis (a) HENRICI filius ejus. + [a]
Signum † ODONIS (b) comitis. Signum † [b]
RICARDI comitis Normannorum. Signum
† WARNERI vice-domihi. Signum † LE-
TERICI (c) archiepiscopi. Signum † Ro- [c]
GERII (d) episcopi. Signum † FULCONIS [d]
episcopi. Signum † AZELINI (e) episcopi. [e]

EPISTOLA BERNI ABBATIS
Augensis ad Fridericū palatinum
capellanum.

De Cassiani erroribus de gratia.

SUus suo Bern. Frederico. Dum præsenti Circa 1027.
anno convenissimus Coloniae, ibique Ex ms. Sta-
dulci quedam de sacra scriptura inter nos
habita esset collatio, subito questionem in-
tulisti; cur Cassianus, qui de Institutione

ad 1032. præfuit.

(d) Constantiensis episcopi.

(e) Liuduenensis episcopi; qui & Adalbero dictus est, cuius habemus duo ad Robertum regem carmina.

B b ij

monachorum multa composuit utilia, a quibusdam reprehenderetur; qui error, vel ubi in libris ejus, qui catholici pene omnium ore prædicantur, idem reperiatur, qui præcipue ejusdem reprehensiones esse videantur? Ades ergo animadvertis quæ dico. Cassiodorus ex senatore monachus, vir in divinis & humanis litteris eruditus, cum psalmi LXVIIII primum versum qui sic incipit: *Deus in adiutorium meum intende*, exposuisset, adjunxit. Sed non sequendus in omnibus generis raliter hunc locum facundissimus Cassianus in decima collatione plurima de ejus, id est versus hujus utilitate edifferens, tanto honore concelebrat, ut quicquid monachi assumferint, sine hujus versiculi trina iteratione non inchoent. Item in alio opere, ad monasterii sui fratres. Cassianum, inquit, patrem, (a) qui conscripsit de Institutione fidelium monachorum, sedulo legite, libenter audite. Qui inter ipsa initia sancti propositi, octo principia vita dicte esse fugienda. Et paulo post: Qui tamen de libero arbitrio a beato Profero jure culpatus est: unde monemus, ut in rebus talibus excedentem, sub cautela legere debeatis. Cujus dicta VICTOR Marharitanus episcopus Afer, ita Domino iuvante purgavit, & quæ minus erant addidit, ut ei rerum istarum palma merito conferatur. Ecce a tribus reprehenditur, quorum testimonii errasse convincitur: dum Cassiodorus eundem dicit non in omnibus sequendum, & beatum Prosperum iure de libero arbitrio cum culpasse aliquatenus auditisti. Nunc ubi locorum in scripturis suis hereticus ille error lateat, caritas tua diligenter advertat. In libro ipsius qui prætirulatur de Protectione Dei, introduxit idem Cassianus senem quemdam Cheremonem nomine, de gratia & libero arbitrio disputantem, cuius per omnia se probasse ac suscepisse ostendit sententiam, ubi ab eo loco in quo dicit: *Adest igitur nobis inseparabiliter semper divina protectio*; siue ad ejusdem pene collationis finem, a veritatis linea exorbitare videtur, dum alterno quodam sensu ex sacra scriptura adversa sibi quodam colligit, ex quibus, generali omnium fidelium divisione habita, affirmare contendit, quod alii sint quos Deus per gratiam salvet, alii quos natura per liberum arbitrium justificet. Unde de Deo infert: Qui cum in nobis ortum quemdam bona voluntatis inspererit, illuminat confessim atque confortat, & incitat ad salutem incrementum tribuens ei, quam vel ipse plantavit, vel nostro conatus viderit emeruisse, &c.

Si vero objicis nil jam reprehensionis reperiri posse; eo quod supra diximus, a Vi-

(a) Apud Cassiodorum editum legitur non patrem, sed presbyterum.

392

Auctore episcopo cumdem illum emendatum fuisse *, penes nos minime haberi sicut nec ipse Cassiodorus tunc temporis habuit, quando haec scripsit. Unde & dicit: Quem liberum videlicet, inter alios de Africæ partibus cito nobis credimus esse dirigen- dum. Sed vos, inquit, charissimi fratres, " Deo iuvante, eas partes legite, quas salu- " briter cognoscitur ille laudasse. Nisi for- " tasse tum illum habeas, in quo inter odo- " riferas suavium sententiarum rosas, spinas " erroris inveniri non metuas; nec illud " Virgilianum ibi putes auribus admitemen- " dum:

Fugite, & pueri, latet anguis in herba. Verum ne fastidium lectori videamus inge- " rere, si omnia hujusmodi falsitatis dogma- " ta in hac epistolari brevitate volumus de- " tegere, præcipue cum contra easdem hære- " tica pravitatis inceptias Dei gratiam impug- " nare nitentes, liber extet catholicus a bea- " to jam saepè dicto Prospero editus; libet paucis de multis ejusdem divinæ gratiæ de- " fensoris verba ponere, ut clareat ex adver- " so, quis eorum merito ferat palmarum ex hoc certaminis campo. Postquam enim doctor prædictus in catholica acie constitutus, ini- " micum gratiæ Dei sacras scripture armatura expugnavit, murumque infidelitatis fidei ariete contrivit, ante finem libri sic ait: Necessarium sane nunc aestimo, ante con- " clusionem voluminis, ea quæ ostendimus " tra coll. " in congruere veritati catholicæ, brevi- " ter conjunctimque digerere: ut quæ in- " terjectis responsionibus nostris possunt re- " cordationem legentis effugere, fidelius " simul decursa recolantur.

Prima ergo diffinitione dictum est: Non solum actum, verum etiam cogitationum ba- " naram à Deo esse principium. Qui nobis & initia sanctæ voluntatis inspirat, & virtu- " tem atque opportunitatem eorum que recte cu- " pimus tribuit peragendi. Omne enim datum optimum, & omnē donum perfectum desur- " sum est descendens à Pare luminum, qui & incipit quæ bonæ sunt, & exequitur & con- " summat in nobis. Quod & nos valde ample- " citum, catholicumque esse profitemur, &c. ut in editis usque ad hec verba. Tam libe- " ra sit voluntas in Ade. posteris, quam in Adam fuerit ante peccatum.

Hac tibi interim ad ea quæ interrogasti, dilectissime, sufficient. Ceterum si quid pleni- " nius nosce desideras, ipsum librum beati Prosperti inde compositum lege, & liquido comprobabis Cassianum, virum licet in aliis probatum, in hac parte jure culpatum.

* Spp.
Refre-
mus Vida
Dispon-
qui fidei.

CONFIRMATIO PRIMA
[a] fundationis celeberrimi (a) Brunvillarensis monasterii facta à Piligrino Coloniensi archiepiscopo.

PILIGRINUS Dei gratia Coloniensis archiepiscopus ac plebis Dei famulus. Notum sit universitati pie viventium, tam praesentium quam futurorum, quorum defensione & testimonio quæ a filiis suis ecclesiis Dei conferuntur, rata atque inconvenitius in perpetuum credunt manere, quod ERENFRIDUS comes palatinus una cum conjugi sua domina MATHILDE allodium suum in *Brunvvilre* cum omnibus suis appendititis & cum omni integritate scilicet in agris, in pratis, aquis, pascuis, filvis, & jure quod vulgo dicitur *Vviskan*, Deo sanctoque Nicolao sine omni exceptione liberum ab omnibus servitute contulerunt, obsecrantes ut gratiam libertatis & privilegii formam nostræ auctoritatis cirographo confirmaremus, constituentes illud sub mundiburdio sancti Petri Coloniensis ecclesiae, cui auctore Deo defervio, meque PILIGRINUM ejusdem sanctæ Coloniensis ecclesiae archiepiscopum, & omnes successores meos in perpetuum ejusdem allodiis defensores esse impetraverunt, ut contra improborum violentias a metropolitani auctoritate melius defensaretur, & ut abbas ejusdem loci numisma unum aureum, pondus habens trium deniariorum nostræ monetæ, singulis annis ad altare beati Petri principis apostolorum persolvat, sicutque ab omni praesentium ac futurorum potestate, atque dominio tam pontificum quam regum seu imperatorum, ad cetera omnino liberum permaneat. Terminum etiam & bannum ipsius alodii, sicut ipsi summa libertate habuerunt, designantes a via quæ dicitur (b) .... usque transfluvium qui *Arneſe*, ita constituerunt, ut nullus ibi aliquid juris vel potestatis habeat, præter abbatem loci & villicum ejus quemcumque statuerit. Prata quoque, qua vel ipsi tunc habuerunt, vel abbas & fratres acquirere potuerint, in illis terminis qui vulgo dicuntur *Compelevverde*, quorum terrariorum duos beato Petro dederunt, unum in *Zonaburg*, alterum circa ripam *Arneſe*, tali eos pace habere decreverunt, ut nulli penitus quicquam juris inde facere compellantur.

(a) Brunvillarensis S. Nicolai in fine monasterium ab Erenfrido comite Palatino & Mathilde eius uxore dhabus infra Coloniam levius fundatum, hactenus perstat sub gregario Bursfeldensi.

(b) Hac lacuna ex sequenti instrumento potest sic resarciri: Jacob Svveſche usque ad viam Haſpath, rursum a via Haſpath ad viam regiam, & a via regia per cursum rivuli qui dicitur Viſchbach, usque transfluvium qui dicitur Arneſe.

(c) Id est monasterio Indensi, quod S. Cornelium papam agnoscit patronum, cuius caput possidet, vulgo *Cornelius-*

A Cum vero silvam illam quæ præ magnitudine sui velle nuncupatur, præfatus comes ERENFRIDUS & frater eius comes HEZELINUS communis utilitate possiderent, in praesentia nostra nostrorumque & multorum nobilium, eamdem utilitatem partientes, duobus cœnobitis tradiderint. Comes quidem ERENFRIDUS suam partem beato Nicolao, frater vero ejus suam beato (c) Cornelio, cum prædio Berchem, hanc utrobius legem statuentes, ut nullus in predicta silva aliquid noteſtatis aut juris habeat, præter supra dictorum cœnobiorum patres & mansiorios illos, qui in locis ecclesia deſtructa refarcire & communire deberent, vel illos quibus ipſi abbates pro misericordia conſeruerunt. Nullus autem extrancorū in ea aliquid ſibi, quaſi pro justitia, uſurpandi licentiam habeat, præter illos tantum, quos prædicti abbates in illam pro ſolvendo ſibi frumento conſignaverint, qui vulgo dicuntur *Verlunde*, in ea tamen conditione, ut ſi ipſi homines aliquid contrarii admiferint, licet ipsi abbatibus eos inde expellere, & alios quos voluerint pro eis admittere. Si quis autem absque eorum conſeſſione aliquid in illa silva præſumferit, & foreſtarius abbatis de *Brunvvilre* hoc deprehendens, aliquid pro pignore detinuerit, uterque abbatē ex æquo partientur, eadem vicifitidine expenſa ex parte abbatis sancti Cornelii, ſi ejus foreſtarius idem deprehendit, ſimili modo partiendo. Nos itaque prædicti ERENFRIDI ſuæque conjugis MATHILDIS piam fecuti actionem de nostro etiam aliqua eidem monasterio ob Dei a morem nostræque animæ ſalutem curavimus addere; id est ad *Alſenrode* quinque manſos, & curtem quamdam inſra urbis muros ſitam, ob hoc videlicet, ut ejusdem monasterii primus abbas venerabilis (d) ELLO, ejusque ſucessores eam tenendi habent amodo liberam potestatem. Hæc ergo jam habita & quæque in futurum habenda ex auctoritate sanctæ & individua Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & beati Petri Apoſtoli noſtri que ordinis atque juris censura conſirmamus, & per hanc nostræ deſectionis paginam ſigillo noſtro manuque pro pria insignitam in perpetuum corroboramus. Datum vi. idus ..... anno ab incarnatione Domini millesimo vigefimo octavo, indictione xi. regnante CONRADO imperatore Romanorum augusto.

ſer appellato.

(d) Ex hoc loco & duabus ſequentibus cartis emendandus auctoſ vita ſancti Popponis, qui Eronem, non Ellonem priimum Brunvillarensis monasterii abbatem, Elōnem vero Palatii adminiftranem comitatum, non Erenfridum & Mathildem ejus conjugem fundatores illius facit. Non diſſimulo tamen Erenfridum mutato nomine dictum ſuisse etiam Ezonem, at legitur in Historia foundationis Brunvillarensis monasterii, ſcripta ab auctore coarvo, & a Libnitio edita tom. 2. ſcript. Brunsſich; ac annueniunt oſcritantia legi potuisse Eronem pro Ezonem.

CONFIRMATIO SECUNDA
fundationis celeberrimi monasterii Brun-

williacens facta a Piligrino Colonensi

archiepiscopo.

Anno 1028
Ex hift. inf.
Brunvile
ra

PIILGRINUS Dei gratia Colonensem archiepiscopum ac plebis Dei famulus. Notum sit universitati pie viventium, tam praesentium quam furorum, quorum defensione & testimonio qua a filii suis ecclesias Dei conferunt rata atque inconvulsa in perpetuum credunt manere, quia ERENFRIDUS comes Palatinus nostram adverit humilitatem, obsecrans ut monasterio suo quod in vico Brunwylensi, id est in dote piae memorie MATHILDIS conjugis sue, crebra ejus suggestione adficare inchoaverat, & ea immatura morte præventa, atque ibidem sepulta, pro anima illius ac sua voluntarius jam consummaverat, gratiam libertatis & privilegii formam auctoritatis cyrographo confirmaremus, constituens illud sub mundiburdio sancti Petri Coloniensis ecclesie, cui Deo auctore deservio, meque Piligrinum ejusdem S. Colonensis ecclesie archiepiscopum, & omnes successores meos in perpetuum præfati monasterii defensores esse impetravit, ut contra improborum violentias, a metropolitani auctoritate melius defensaretur, & ut abbas ejusdem loci numisma unum aureum, pondus habens trium denariorum nostræ monetæ, singulis annis ad altare beati Petri principis apostolorum persolvat, siveque ab omni praesentium & futurorum potestate atque dominio tam pontificum, quam regum seu imperatorum ad cetera omnino liberum permaneat. Hujus igitur pisi inclinati precibus, diffinitione præfata a nobis accepta, & filiis ejus HERMANNO & OTTONE pie anointibus, qui in præsentiarum positi patris in omnibus favebant voluntati, ea quoque quæ pro salute animæ suæ Deo sanctoroque Nicolaio ibiden contulerat, secundum petitio- nem ipsius in hac sceda curavimus anno- tare, id est Brunwylense prædium cum aliis locis subternotatis ad idem prædium pertinentibus, id est Lonenich, Vvremers- dorp, Cunyngstorp, Brunvile Glessene, Kyradorff, Syntere, Mansfede, * Teyendorff, Stenderhugen cum omnibus appenditiis suis, & cum omni integritate scilicet in agris, in pratis, in aquis, pascuis, silvis, molis, molendinis, pescationibus, exitibus & redditibus, quæcunque & inquirendis, cum omni utilitate quæ in perpetuum inde provenire poterint. Praecetera quatuor silvas quarum nomina sunt . . . . Haenpaze, Aß, & Brain cum omni integritate juris quod vulgariter dicitur Vuitban libera traditione præfato monasterio donavit. Terminum etiam & bannum ipsius prædii, sicut ipse summa libertate habuit, designans a via quæ dicitur

* f. Ma-
nifede.

A Jacobusveche usque ad viam Haspath, rursum a via Haspath ad viam-regiam, & a via-regia per cursum rivuli qui dicitur Vvischbach usque trans fluvium qui dicitur Arneſe ita constituit, ut nullus ibi aliquid juris vel po- restatis habeat, præter abbatem ipsius loci,

& villicum ejus * quæcumque statuerit. Cui etiam abbatii singulariter duas paludes: ti-

Ligequæ-

cumque.

nam inter Sintere & Glessene, alteram circa fluvium Arneſe a silva Quarcaea usque ad pontem Turre tali juri delegavit, ut nemo in his præter abbatem aliquid potestativè usurpare præsumat, neque aliqui ibi excep- to abbate & fratribus, pescari audear.

Prata quoque vel * ipse tunc habuit vel po- stea præfati cœnobii fratres acquirere po-

* f. 441.

tuerint in illis terminis qui vulgo dicuntur Copelevoyde, quorum terminorum duos B.

Petro dedit, unum in Tonaburg, alterum circa ripam Arneſe, tali eos pâce habere de-

crevit, ut nulli penitus quicquam juris inde facere compellantur. Cum vero silvam illam

qua præ magnitudine sui Vele nuncupatur, præfatus comes Palatinus ERENFRIDUS &

frater ejus comes HEZELINUS, communis utilitate possiderent, in præfentia nostrâ no-

strorumque & multorum nobilium eandem

utilitatem partientes, duobus cœnobii tra-

diderunt, ERENFRIDUS comes Palatinus suam quidem partem beato Nicolao in Brun-

vile, frater vero ejus comes HEZELINUS beato Cornelio, cum prædio Berchem. Hanc

utrobique legem statuentes, ut nullus in prædicta silva aliquid potestatis aut juris ha-

beat, præter supradictorum cœnobiorum patres, & mansionarios illos, qui in bonis

ecclesiæ destructa refarcire & communire,

& censum persolvere debebunt. Qui etiam ex eadem silva singulis annis in epiphania

Domini ligna, quæ vulgo dicuntur Vwarto- le, ad caminatam abbatis deferent, vel

etiam illos, quibus ipsi abbates pro miseri- cordia concesserint. Nullus autem extraneorum in eadem aliquid sibi quasi pro justitia usurpandi licentiam habeat, præter illos,

tantum quos prædicti abbates in ipsam sil- vam pro solvendo sibi frumento consigna-

nauerint, qui vulgo dicuntur Vverlude, ea

tamen conditione, ut si ipsi homines aliquid contrarii admiserint, licet ipsi abbatis

eos inde expellere, & alios quos voluerint pro eis admittere. Si quis autem absque eo-

rum concessionem aliquid in illa silva præsum- ferit, & forestarius abbatis de Brunvile hoc comprehendens, aliquid pro pignore de-

tinuerit, uterque abbates ex æquo partici- tur, eadem vicissitudine repensa ex parte ab-

batis sancti Cornelii, si ejus forestarius idem deprehenderit, simili modo partiendo, nec

suis advocatis inde aliquid dare aut respon- dere tenebuntur: Bona etiam quæ prædictus

comes Palatinus habuit, id est ad Vilke v. sos, Rinhave xvii. Birte iii. Achila vii.

Budelinchen (vel Kendeinchen) xi. &

duo jugeta vineæ, *Benchoven* xiiii. & xv. A stianæ fidei cultoribus, quorum mens fixa erat in celo. Non est visa inanis operatio, si necessitatibus sanctæ Dei ecclesie ejusque servitoribus fidelis corum subveniret devo-tio. Quorum nos devotionem, si secuti fuerimus, celestium quoque præmiorum; Deo dohante, participes erimus, quoniam justus & misericors Dominus, qui omnium bonorum tribuit incrementum, & plantantem & rigantem aqua mercede remunerat. Unde notum esse volumus cunctis christianæ fidei servitoribus & amatoribus, qualiter nos ob Dei amorem nostræque animæ salutem, tum etiam ob sanctæ Colonensis ecclesie, cui, Deo auctore, deservimus, honorem, ad monasterium S. Nicolai quod nostris diebus a Palatino comite ERENFRIDO vocato noviter fuerat constructum; quondam curtem infra nostræ urbis muros sitam donavimus, cum cunctis quæ in ea tunc erant domibus, quæ quondam fuerat Wicilmio de Duno, ob hoc scilicet ut praedicti monasterii primus abbas venerabilis Ello ejusque successores eamdem curtem tenendi amodo liberam habeat potestatem; & quotiescumque rei causa ad urbem commigraverint, in eadem aptissime suam possint perficere necessitatem. Præcipimus ergo ut hanc donationem nullus umquam minister aut advocatus infringere præsumat, nec quicquam præter ipsius abbatis ejusque successorum voluntatem usurpare audeat. Ipsi tamen abbates ad usum suum & fratum suorum ob nostræ orationis memoriam hanc inviolabilitatem possideant. Et ut hæc donatio in futurum non valeat violari, hanc cartam inde conscriptam sigilli nostri impre-sione jussimus signari.

CAR TA WAL T E R N I
sepulturam apud Walciодorum eli-gentis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Iego WALTERMUS audiens scriptum quia sicut aqua extinguit ignem, ita & eleemosyna peccatum, ...

Anno 1028
Commissarius
curiae R. ab-
bas Walciодorum.

Compunctione cordis tactus sum, consilio que usus amicorum meorum, statui apud me aliquod animæ meæ querere remedium, cœnobitiū autem in Lomäensi provincia fuerat situm, nomine Walciодorum, sanctæ Dei genitrici semperque Virgini Mariæ dedicatum, quo locus erat sepulturae antecessorum meorum; id enim ab eis multo ante tempore fuerat ordinatum. Quapropter ipsum locum adamavi, & eum libertius frequentare coepi, ut illuc etiam lōcum sepulturae eligerem mihi sicut & antecessores miei. Talibus intentus dum vita comes fuit, semper locq; in quantum potui, profui, adjutor factus Dei servotum illuc cōmendantium. Novissime vero ab inimicis graviter vul-

C A R T A P I L I G R I N I
Coloniensis archiepiscopi pro monasterio Brunwillensi.

Concedit curtem Colonia cum omnibus dominibus, ut quoties abbatem aut fratres necessitas cogaret ad urbem accedere, refugium aliquod haberent.

*Eiusdem sigilli.
Brunwillensi
capituli monasterii.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, PILIGRINUS Dei gratia Coloniensem archiepiscopum, ac ptebis Dei famulus, chri-

ratus, & sic ad extrema deducitus, cœpi mecum volvere quid illuc pro remedio animæ possem dimittere. Convocatis ergo amicis meis dixi me ingressurum viam universæ carnis, & eis precaru meo faventibus, quidquid mihi jure hereditario comperebar in Gessignula pago Condrusco, id est quarram partem in omnibus, in camba, in molendino, in aquis, in silvis, in pratis, in terris cultis & incultis, per manus fratribus mei WASCOLINI, filiique mei GUIDONIS ipsi loco tradidi, & jure perpetuo firmavi. Quod ut fixum manerer, litteris confirmari præcepi. Et si quis hujus rei fraudator fieri voluerit, pœnam fortius Judæ traditoris, & hereditate privetur regni cœlestis. Testes hujus rei fuere Wascelinus frater ejus, Guido filius ejus, Eticho advocatus, Radulfus, Bernardus, Hudeboldus, Richardus, Adelardus de Hanil, Hugo de Hubin, Albertus de Manis.

Actum est hoc tempore domini abbatis HEREMBERTI, anno dominice Incarnationis MXXVIII, indictione XI, imperante domino Cuonrado imperatore, anno regni ejus quarto.

CARTA AVESGAUDI episcopi Cenomanensis,

De his que dedit ecclesia S. Vincentii apud Colonias de Broilo.

Circa an.
1010.
Ex cartario
S. Vincentii
Cenom.

OUNIAM dum in exilio hujus vita tens humana peregrinatur, multorum criminum mole deprimitur, oportet unum quæcumque mortalium secundum evangelicæ veritatis salutifera documenta de his quæ possident sanctæ ecclesiæ vel egenis partem humiliiter erogando amicos sibi præparare, quorum meritis & orationibus diuina pietati reconciliatur, cum defecerit in æternam gloriam recipiat. Hoc superius regis consilium ego AVESGAUDUS Dei gratia Cenomanensem præfus, meusque frater Ivo diu mente revolentes, & revolvendo imitari desiderantes, dedimus pro nostro parentumque nostrorum salute ecclesiæ sanctorum martyrum Vincenti arque Laurentii, quæ extra muros Cenomani, & civitatis sita est, de nostris possessis hac quæ distincte hic subnotata sunt. In villa quæ dicitur Colonia terram quam tenuit Hildebertus cum Silva quæ vocatur Broilus, super fluvium cui Blatna vocabulum est, terram unius aratri, in territorio quod dicitur Cortis-wadani unam plenariam mansionem, in villa quæ dicitur Curtillo, unde testes sunt Ivo, Robertus, Beraldus de Malchenaco, Odo Mothes, Raimundus de Sodona, Aimericus de Pratis, Walarius capellanus, Hildebertus canonicus S. Leonardi.

DIPLOMA RAIMBALDI

Arelatenfis archiepiscopi

De consecratione & donatione ecclesie sancti Zacharie & S. Johannis Baptista à Massiliensi sancti Victoris monasterio dependentis.

CUM quadam die dominus PONTIUS Massiliæ civitatis episcopus, gratia orationis S. Victoris CHRISTI JESU Domini marcyris adjisset monasterium, & præmissa oratione ante regiam ecclesiam, diverso genere hominum, monachorum scilicet & canonicorum & laicorum confabulantum fulitus federeret, afflitteretque ei quidam BENEDICTUS nomine, tunc solus presbyter, postea autem monachus, supplex & non mediocriter rogans, ut S. Zacharia, & sancti Joannis-Baptistæ ecclesiam, quam suo sumtu quamvis granditera dudum nescio aut veruam consummatum, aut a Mauritius dictatum, cum paucis fratribus, duobus videlicet vel tribus fidelis quoddammodo qua poterat devotione restaurasset, ipse dominus pontifex pro mercede sua in honore fandorum supradictorum consecraret, ego quoque qui hunc calamum tenendo manu scribo, audiui eundem præfulem talia dedisse responsa. Ego quidem conscientia vestra honeste voluntatis præmissi legationem, ut quantus preparatus vos ad consecrationem. Nunc autem Deo gratias quæ gavisi sumus de ea consecratione, debemus scribere qualiter dominus archiepiscopus hanc ecclesiam donat sponſalito sue donationis.

Ego RAIMBALDI sanctæ sedis Arelatenfis gratia Dei archiepiscopus, pro eo quod Dominus noster promittat hominibus, Date elemosynam & eccl. omnia munda sunt vobis, & sicut aqua extinguit ignem, ita elo moyna extinguit peccatum, & fratres mei & heredes Boso & BONIFACIUS arque FULCHO, & alius BONIFACIUS, filius AYANULFI donamus aliquid de alio nostro, qui nobis jure hereditario parentum nostrorum obvenit ecclesia in honorem S. Zacharia & S. Johannis constructæ, & ipse alodis in comitatu Massiliense, in territorio castri nomine Auriolis, ubi est ecclesia, in loco qui vocatur Restonis. Termini autem istius donationis sunt hujusmodi dispositionis: a parte orientali atque meridianâ fons sive rivus, qui vocatur Vuelna, a parte Aquilonis, sicut ipse mons, qui est supra ecclesiam vergit contra meridiem, & supradicto fonte usque in rivum, quem nuncupamus Savardum; a parte occidentali sicut istius, quem jam diximus, discurrat in ipsam Vuelnam. Quicquid igitur infra istos terminos habere videbimur totum omnipotenti Deo & ecclesia jam dictæ donamus atque concedimus.

concedimus. In castello Orniōne habet ipsa ecclesia tres braciarias, unam dedit Boso, aliam Isnardus, aliam Lambertus. Alimburga dedit ipsi ecclesia de vinea unam quartariatam in Graulerias, de uno latere consorte ipsa donatrice, ex alia est heremus, ex una fronte Christophorus presbyter, de vinea habet ipsa ecclesia in Guarda famae femodiata unam de Stephano Benecorna ad Pogio Gauceranno, aliam femodiata de Ascarico, in Causalone unam modiatam de terra culta, & modiata de vinea qua fuit Stephano Benecorna; pro uno ^B caballo. Habet adhuc mansionem in castro jam dicto cum vinea femodiata de Pontio clero filio Firmini. Habet insuper hæc ecclesia unius molendini partem tertiam Guichiranni, quam ab eo comparaverunt clerici ejusdem ecclesie uno caballo cum campo juxta rivum Savardum, quæ fuit de Durante vicario, aliam namque tertiam ipsius molendini dedit cum omnibus heredibus suis eidem ecclesia ipse Guichirannus & Fulco frater ejus vendiderunt S. Victorii & S. Zachariae totam condaminam, quæ fuit de Bonefacio in palude de ultra Vuelna pro uno caballo & uno bove & uno verre & uno majale, & dominus WILLELMUS filii * alii WILLELMI, frater domini PONTII episcopi, quantum infra istos terminos habet jam dictos similiter donavit. Sane si quis, nos videlicet donatores, id est RAIMBALDUS archiepiscopus Arelatensis & PONTIUS episcopus Massiliensis, & BOSO, & BONIFACIUS, & FULCO, & alius BONIFACIUS, & WILLELMUS juvenis, & ISNARDUS, & LAMBERTUS, aut heres noster, aut illa opposita persona, quæ contra hanc donationem sponsalitii & dotalitii hujus ecclesie S. Zachariae & S. Helisabet & S. Johannis quam mittimus in manu ISARNI abbatis S. Victoris monasterii, & in manu canonicorum illic Deo servientium; quisquis sit qui contra hoc, ut diximus, reinqutare, aut intrumpere, vel violare voluerit, non valeat vindicare quod reperit; sed iram & maledictionem Dei incurat, & cum Juda traditore in inferno dannetur, & cum Datan & Abiron poenas luar, & cum Simone mago participetur.

Facta carta donationis istius mense Januario in comitatu Massiliense, regnante ODONE rege Alemannorum sive Provinciæ, anno ab Incarnatione Domini MXXXIII. Signum RAIMBALDI & PONTII episcoporum, & aliorum suprascriptorum qui hanc donationem fecerunt, & manus eorum firmaverunt & alios firmare rogaverunt. Leofredus firmavit, Aldegarius firmavit, Bermundus firmavit, Guichirannus firmavit, Fulco & PONTIUS frater Guichiranni firmaverunt; Aldoardus firmavit, Gadalodus firmavit.

Ego RAIMBALDUS & BONIFACIUS & Boso fratres mei donamus Domino Deo
Ver. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A & S. Victorii & S. Zachariae & ad monachos qui ibidem sunt vel futuri erunt devesum in aqua qui vocatur Vitelna, de ipsa Fur usque Ic ubi cadit Petros in Vuelna, hoc damus. Deo & S. Zachariae ego Raimbaldus & Bonifacius & Boso fratres mei, & ego Huardus Belletus d'no similiter, Guichirannus similiter, Fulco similiter.

C A R T A L E O D E G A R I I

archiepiscopi Viennensis ecclesiam S. Ferreoli in plena Synodo S. Victorii concedentis.

CUNCTIS liquido patet, primum hominem a Deo conditum atque in paradiso positum, ut si peccare nollet, necessitatem peccandi non haberet: quia vero invicta diaboli seductus est, atque in hæc ærumnosa a Deo projectus exilia, omnes homines ex eo genitos natura postmodum aequales fecit, sed Deus qui est summum bonum, ipse praescius futurorum, postmodum per multa annorum curricula hominem suum carum animal regere non destitit, imponens unum aliis, patriarchas primitus, & prophetas, ac deinde reges, ad extremum vero tempus sacerdotes. Hæc autem ideo facere voluit, ut si quis ejus amore peccata nollet vitare, coerceret eum videlicet alterius timore. Sunt itaque multa quæ per Moysem præcepit, & quæ Aaron primo sacerdoti injunxit, ad ultimum vero B. Petro Apostolo principi ligandi atque solvendi potestatem contulit, & ab eo usque ad nos licet indignos hanc potestatem permanere concessit. Quapropter ego LEODECARIUS sanctæ matris ecclesie Viennensis archiepiscopus, omnium Dei fideliū servus, exemplo & amore prædecessorum meorum ratius, cupiens ornare ecclesiam nostram, quæ quondam glorioſissime floruit, propono & defiendo defervente beatissimo ac domino Ferreolo martyri, & civitatis nostra tribuno, siquidem ecclesia ipsius vel cœnobium, quod vocant Griniensium, quadragintorum simul in se habuit multitudinem monachorum. Nos vero quos ad hæc Deus infelicia perduxit tempora, si non ita, saltim quod possumus adimplemus. Reddimus ergo sibi, videlicet S. Ferreolo, ipsiusque quondam monasterio, ex hereditate ipsius quidquid in nostro dominio tenebamus, cœu etiam ubique cumque fuerit inventum aliquid ex ejus hereditate, rotum omnino reddimus, & eos qui tenent, si reddere voluerint, in hac elemosyna adjungimus. Sed & fidelis noster Bladinus quicquid de ejus hereditate in beneficio de nobis tenebat, totum reddit. Insuper & de suo alio largitur. Hoc ergo per consilium fideliū nostrorum facimus, collaudante omni clero & populo ecclesię nostrę, insuper & annuente HERMEN-

Anno 1036.
Ex archivis
S. Victorii,
eruit D.
Furnerius.

GARDA inclita regina regis RADULFI uxore, nunc vidua. Ponimus ergo in ipso loco Dei servos ex monasterio S. Victoris glorioſiſſimi martyris Maffiliensis, iſumque locum cum omnibus ad ſe pertinentibus eidem S. Victorι perpetualiter damus, & viro venerabili domino ISARNO abbati, per confilium & voluntatem domini abbatis ODILONIS Cluniacensis, & omnium fratrum ſuę congregationis. Faſta donatio hęc elemoſynaria anno Incarnationis Domini noſtri JESU CHRISTI MXXXVI. iudicione IV. epaſta I. anno VIII. imperatoris Romanorum Conradi. Obſecramus itaque ex auctoritate omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ac noſtra contradicimus, & excommunicamus, ut nullus ſuccellorum noſtrorum ecclęſiae hujus noſtrę pontificum, ſive aliqua persona diſtrumpere vel inquietare ullo modo hanc elemosynariam donationem valeat vel audeat. Quod ſi fecerit, omnibus Dei maledictionibus ſubjaceat, & ab ecclęſia Dei in die iudicii separatus, in inferno ſepeliatur damnatus. Infuper & hęc noſtra donatio firma ac ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnixa.

Ego Nufpa monachus ad vicem domini cancellarii, domino archiepiscopo LEODEGARIO dicitante atque mandante ſcripsi, anno ordinationis ejus VI. III. nonas Novembri, luna x. feria iv.

Acta publice in Synodo Viennensi in praefentia domini LEODEGARI archiepiscopi & canonicorum iſius ecclęſiae multorumque fidelium abbatum, monachorum, aliorumque clericorum diverſorum graduum ferē quingentorum, omni affectu ea quę hic habentur inſerta acclamantium atque laudantium, ſimil etiam, ſi, quod abſit, illa umquam perſona ſecularis, aut ecclęſiaſtica ullo modo inquietare voluerit hoc donum, invocatione divina & auctoritate omnium sanctorum ac virtutum cęlestium eos excommunicantium, atque anathematizantium, qui quolibet modo inquietare voluerint hoc donum ullo umquam tempore. Amen.

Ego LEODEGARIUS archiepiscopus propria manu firmo. Signum Hartaldi praepofiti, S. Burnonis laici patris ejusdem, S. Heriberti archidiaconi. S. Siufredi archidiaconi. S. Arnaldi archidiaconi. S. Pontii presbyteri. S. Giraldi diaconi. S. Bernardi diaconi. S. Sarili diaconi. S. Aſcarici levita. S. Senioreti canonici. S. Guigonis canonici. S. Richardi subdiaconi. S. Adelardi custo-

A dis. S. Guarnerii magistri ſcholæ. S. NOR-TALDI abbatis (a) S. Petri. S. PONTII (b) [+] (b) abbatis. S. (c) DOTHMARI abbatis. S. WIL-LELMI (d) patris archiepiscopi. S. WILLE-MI filii ejus. S. HUMBERTI comitis. S. He-toris. S. Heriberti & Artaldi fratris ejus. S. Heriberti praepofiti Diensis. S. Arnulf. S. ADALARDI abbatis (e) Lugdunensis. S. HODRICI (f) abbatis. S. EUGENII (g) ab-batis. S. Ugonis canonici. S. Girardi levita. S. Girardi canonici. S. Milonis canonici. S. Adalardi canonici grammatici. S. Berlonis Banchi canonici. S. Blandini laici. S. Renconis I. S. Vidgerii canonici. S. Hungonis ſubdiaconi. S. Lamberti ſubdiaconi. S. Hotmaris ſubdiaconi. S. Rothbaldi ſubdiaconi.

C A R T A L E O D E G A R I I archiepiscopi Viennensis.

Ecclesiam sancti Symphoriani cęnobio sancti Ferreoli donat.

... Dum Dei omnipotentis ordinatissima .... sanctorum canonum .... quatenus res ecclęſiaſtice a cuius.... ordinis perfonae a quocunque acquisitaꝝ, an nos quamvis poſſeſſaꝝ .... utilitate quantumvis aedificiis, poſſeſſionibus ac ſubſtantiis, mox ab hereditibus ecclęſiae ad quam jure pertinent, juſta ratione fuerunt requiſita, cum omnibus absque ulla reddantur contrarietate, nolentes vero reddere a sancta Dei ecclęſiae ſegregari debere ſocietate. Ego LEODEGARIUS sancte matris ecclęſiae Viennensis Christianorum archiepifcopus, omnium Dei fidelium ſervus, notum eſſe vo-lo noſtrę ecclęſię .... filiis praefentibus ac futuris, quia amore tactus divino, readiſcandorum venerabilium locorum monaſtrium sancti Ferreoli .... ex utraque parte Rodanis fluminis poſitorum defiderio, conſentiente universo clero & populo, anueniente venerabili abbate ISARNO Dei servo, aſciverim ex Maffiliensi cęnobio jam dietiſ locis ad ſerвиendum Deo, & quacumque praedictorum locorum juris eſſent, omni voro ac defiderio decreverim ad poſſe me rediturum ab integro. Quapropter sancti Symphoriani ecclęſiam ad Aquilonarem Viennę urbis partem ſitam, quam fidelium teſtimonio, auctoritate & Dei iudicio conſtar fuiffe ex sancti Ferreoli cęnobio domino, cum omni integritate eidem nunc reſtituo, cedo atque trado, & monachis Deo

Anno 1097
Ex archivis
S. Viennensis
mit D.
F. B. M.

(a) Inſignis abbatia in urbe Viennensi, qua tandem ad canonicos ſeculares tranſiit.

(b) Pontius aut Romanensis aut S. Theuderii abbas extitit videatur.

(c) Dothmarus praefuit monaſterio S. Andreæ inferiori.

(d) Notandum hic locus de parte Leodegarii archiepiscopi, cuius nomen hactenus ignorabamus, ut & fratris ejus Vvilemī, quos, cum ante Humbertum comitem ſubſcripterint,

magnæ nobilitatis fuiffe conſijimus.

(e) Vulgo Athaenensis monaſterii, qui abbas defideratur in vulgaris indicibus valde imperfetus.

(f) Hodricus ſeu Udricus fuit abbas Insulae Barbaræ, vel Odericus abbas Jurenſis S. Claudi.

(g) Hunc Eugenium, ſuſpicio fuiffe abbatem Eavigniensis S. Martini monaſterii.

servientibus ibidem permanentibus, videlicet cum parochia, primitiis, cimiterio, insuper decimo-omnique theloecum, corvadas, omne quoque servitium. .... ipsam ecclesiam alteram super ripam Rhodani, sive ar. .... optimusque constat, ad caput ipsius ecclesie situm, & cetera omnia quæcumque videntur, ad eundem locum pertinere, cum campis, vineis, pratis, horris, molendinis, arboribus pomiferis & impomiferis, aquis, aquisve decursibus, sicut sciuntur termini, & hic habentur scripti. Ab oriente terra S. (a) Mauritii terminos qui vocantur Suspulis, ab occidente terra regalis, a meridie terra S. Severi, ab aquilone B terra de castello qui vocatur *Saxol*, & de villis *Mafia* & *Macen*, parochiam & omnia quæ pertinente ad parochiam, cum omni decimo, primitiis ac cimiterio. Insuper etiam reddo unum mansum, qui vocatur Adamaredas super ecclesiam sancti Desiderii sicutum cum campis, vineis, omnibus omnino rebus ad eundem mansum pertinentibus. Si quis ergo hanc donationem vel redditioem inquietare tentaverit, omnibus Deimaleditionibus subjaceat, cujuscumque fuerit personæ aut dignitatis, sitque extraneus a fidelium societate, hac donatione inconvenia per perpetuo permanente. Facta donatione hæc anno incarnationis dominicae m. xxxvii. inductione v. anno viii. imperatoris Romanorum Conradi.

Ego Nuspa monachus ad vicem domini cancellarii scripsi, domino Leodegario archiepiscopo mandante, anno ordinacionis ejus vii. feria i. stationis ad S. Ferreolum ante natale Domini.

Dominus LEO DEGARIUS archiepiscopus firmavit, S. Sarili decani, S. Artaldi præpositi, S. NORTALDI abbatis S. Petri, S. Synfredi archidiaconi, S. Arnadi archidiaconi, S. Herberti archidiaconi, S. Pontii canonici, S. Senioreti canonici, S. Geraldii diaconi, S. Bernardi diaconi, S. Ascarii levitæ, S. Ugonis canonici, S. Garnaerii canonici magistri scholæ, S. Gerardi canonici, S. Gildardi canonici, S. Adalardi canonici grammatici, S. Giudgerii canonici, S. Renconis, S. Richardi canonici subdiaconi, S. Milionis canonici, S. Rothbaldi subdiaconi, & ceteri uno animo firmaverunt.

CARTA AMELII EPISCOPI
Senecensis pro Massiliensi S. Victoris monasterio.

Plures ecclesiæ restituit S. Vifori.

Circa 1040
Ex archivis
S. Victoris
erit. D.
Turnerius.

EGO AMELIUS gratia Dei Senecensis Episcopus nostrorum filiorum ecclesiærumque fideium nostrorum voluntate vel rogatu, ecclesiæ nostræ dioecesis quasdam quæ olim fuerant sancti Victoris monasterii [a] Id est ecclesia cathedralis quæ S. Maricio sacra est. *Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.*

A Massiliensis juris, quamvis aliquanto tempore a quibusdam monachis injuste possellas, auctoritate apostolica codem monasterio reddimus sive donamus, cum omnibus quæ ad eisdem ecclesiæ pertinent, simul cum omni decimo rerum sibi pertinentium, nunc vel in posterum acquisitarum, quæ ecclesiæ sunt sitæ in loco vel villa quæ vocatur *Petta-castellana*. Et hoc tali tenore facimus, ut omni tempore servi Domini ibidem permanentes, pro nobis & successoribus nostris ad Dominum sint intercessores. Sunt autem hæc ecclesiæ S. Mariæ, S. Johannis, S. Petri, S. Laurentii.

DONATIO COENOBII
S. Michaëlis de Fallio facta Massiliensi S. Victoris monasterio.

TIN Dei nomine, Ego Gombaldus de Castro *Bisau*, inspiratus clementia Dei, ceipi cogitare intra membris ipsum diem moris meæ, & quid acturus in districto judicii eraminis diem. Et nimis trifitis de meis sceletibus, de salute mea ceipi agere, ut non caderem in inferni panem. Veritate ad JESUM CHRISTUM Dominum meum, & ad

Anno 1043
Ex archivis S. Victoris erit. D. Turnerius.

C verba ipsius in evangelio dicentis: *Date & dabitur vobis*, & in alio loco: *Facite vobis amicos de mammona iniuriantis*, ut cum deficeritis, recipiant vos in eterna tabernacula. Et alibi: *Date elemosynam*, & omnia munda sunt vobis. Et Salomon: *Redemptione animæ viri propria substantia*. His & aliis hujuscemodi verbis admonentes, ceipi de substantia ecclesiæ Dei servire & honore, e quibus elegi unam infra terminibus Barchinonense vel Ausonense constitutam, & in servitium Dei restitutam, & non humano opere factam, sed mirabili voluntate Dei adimpletam, & in excelsa rupe positam, & ipsam vocant Spæleam, & in honore Dei & S. Michaëlis archangeli consecratam, super castrum quem vocant Mons-boium, infra terminos ipsius sitam, quem vulgus nuncupant Faliūm. Proinde ego GOMBALDUS de Castro *Bisau* facio donationem de ipsa spelunca cum altariis quæ intus sunt, & cum aliis speluncis quæ circa ipsam sunt, tam majoribus quam minoribus, & cum terris, & vineis, & cum silvis & garris, & cum boschis, & cum pratis, & oglatis, & cum solatis, & superpositis, & cum curtis casalibus adificatis vel non adificatis, & cum pe-tris, & cum pascuis, & cum moliniis, & illorum adificiis, & cum reguis & caput reguis, & ortis & aquis, & fontis, & cum decursibus, vel recursibus, & cum arboribus universis generibus cunctis, cultis, & cum cunctis appenditiis suis, id est mansibus, vineis, terris cultis, vel ermis, & aliis alodibus, id sunt casas cum solis & superpositis, & cum casalicibus, & cum

Cccij

curtis, & cum ædificiis omnibus, tam intrus, quam foris, & ostiis & januis, & cum boschis, & silvis & garris, & pratis, vel pacuis & ortis, & molinis, & illorum ædificiis, & cum reguis & caput reguis, & cum petris, & cum fontis, & cum aquis, & cum discursibus vel recursibus, & cum arboribus cunctis generis omnibus, & cum viaductibus, vel reductibus, quæ ipsa spelunca Dei adquisivit in comitatibus omnibus, & cum omnibus terminibus suis dono Dōmino Deo & S. Victori martyri monasterio Massiliensi, & abbatii Isarno præsenti, & abbatibus qui post ipsum futuri sunt, & monasteriis tam præsentibus quam & futuris ibidem Deo servientibus ad alodem proprium, sicut mihi donavit senior meus RAIMUNDUS comes, & mulier sua HERMENSENDIS comitissa, & ego adquisivi per meam comparationem in ipsis alodiis sicut superius resonat, sive per illas quoque voces, sive per meos ingenios, quod ego adquirere potui ad servitium sancti Michaëlis & Dei, pro remedio animæ meæ. Omnia hæc dono ad monasterium sancti Victoris præminatum non longe à Massilia mēnibus fundatum, in ea videhest ratione, ut non licet eis vendere, nec alienare, nec excommunicare, aut transfundere, sed omni tempore ad servitium sancti Victoris tenere, & sui monachii sancti Victoris in ipsa spelunca, & ecclesia Dei, omni tempore stare, & pro pecatis meis Dominum exorare. Quod si monachii sancti Victoris in ipso loco stare non possint, S. Victor neq; monachi sui omnino nihil habuissent. Et affrontat ipsa spelunca & ecclesia Dei, quæ donavit senior meus & mulier sua ad me Gonbaldu, de parte aquilonis in summitate de ipsis rupibus, de parte orientis adlaterat in ipsum torrentem, qui discurrat per Gatum-manducatum, & descendit per ipsas rochas, usque in deteriora taxa, hoc est Petra-mala; & de meridie in jam dicta Petra-mala; de occasu in medio alvei Teneff, sive in medio alveo Gerundella, vel in alodem sancti Cucufati, & alias alodes quos adquisivit ipsa spelunca & ecclesia Dei sanctique archangeli Michaëli in cunctis omnino locis, sive per comparationem, sive per donationem, sive per scambinationem, terminant cum suis terminis, sicut scriptum est in ipsius ecclesia cartulis. Dono itaque hæc omnia superioris scripta ab integrum ad S. Victorem martyrem aluminum perpetimabitur cum exitis vel regressis eis, vel cum eorum affrontationes, pro redēctione animæ senioris mei RAIMUNDI nomine, sive pro mulieris suæ HERMENSENDIS nomine, sive pro metropoli, sive pro animabus patris mei & matris meæ & mulieris meæ defunctæ Gyslæ nomine: qui hæc superioris scripta in alodiis comparavit & donavit ad prædictam

A speluncam S. archangeli Michaëlis consecrataam: sive pro ista viva Auracia vocata, & quia in adquirendis alodiis fidellissima facta, & diem judicii audiamus a Domino dicti: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quid paratum est vobis ab origine mundi.* Esta carta est facta non in occulto, sed in publico, tradita & omnibus manifestata, & de domino Gombaldo donata & roborata. Quæ vero prædicta omnia de me jure in dominio & potestate sancti Victoris trado in alodem proprium. Quod si ego donator, aut ullus ejus homo, vel femina, quæ contra istam donationem venerit ad irrumendum, non hoc valeat vindicare, sed compophat aut componant in duplo cum sua immelioratione, & in antea ista donatione firma permaneat omnique tempore. Facta carta ista donationis idus Octobris anno XII. HEINRICI regis. Sigillum Gom-
BALDI qui istam donationem fecit & firmavit & testibus firmari rogavit. Sigillum Mir Garibertus, + Miron, signum Arnaldolia, signum Auracia, signum Guisla filia ipsius Gombaldi, + Adalbertus sacer & iudex, signum Udalardi Guitardi, signum Richardi, signum Arnaldi Arnaldi, signum Bernardi Oldofredi, signum Symfre-
di, signum Ademar, signum Gumbaldi Ademar, signum Adalbert; signum Mir Wilhelmi, signum Erthengaudi, Ebrinus. Stephanus sacerdos & monachus rogatus ab eodem Gombaldo & uxore sua Aurora donatoribus scriptis die & anno quo supra.

CARTA PONTII EPISCOPI Massiliensis.

De monachis Gracis in ecclesia sancti Petri de Auriol ponendis sub obedientia & regimine abbatis, Victoris.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI. Anno 1044
Memoria & notitia vel donatione de tertia parte ecclesiaz sancti Petri, que est construæ in territorio castelli vel villæ quæ vocatur Auriol, in comitatu Massiliensi, ad monachos Gracos, quos in eadem ecclesia ponunt episcopus PONTIUS & ISARNUS abbas monasterii S. Victoris Massiliensis. Igitur ego PONTIUS gratia Dei sanctæ sedis Massiliensis episcopus, una cum voluntate & confensu clericorum ecclesia a Deo mihi commissæ, facio donationem de altare sancti Petri ecclesia superiorius nominatae, & de omni tertia parte omnium rerum, videlicet alodis, camporum, vinearum, hortorum, pratorum, vel quarumcumque possessionum, quæ ad eamdem ecclesiam nunc pertinent, & in futuro qualicunque modo ulla umquam tempore pertinere videbuntur, servis Dei Gracis, & successoribus corum in eadem ecclesia

Ex majori
cartarii S.
Vidiani &
mid. Et
meritis.

Dominis servientibus sub cura & regimine A^clesia de Rieis in comitatu Burchinonense, in Vallense, in terminio castro Montebois, afrontad de oriente in parochia S. Petri de Rigas, de meridie similiter in ipsa parochia, & in aliud quæ fuit de Petrasius condam. De occiduo in parochia fatis Felicis de Codinas, sicut suum est censum terminatum & modo eum retinemus per terminum de Rieis.

De circi affrontat in aliquid sancti Cucutati & sancti Michaelis; & in parochia latitudi Petri vocata Berlin. Quamcum ista affrontationes includunt, sic impignoramus Domino & praedicto monasterio, & monachis

prædicto loco servientibus, & tibi Gondeballo jam dicto omnia ab integre cum exios & regressos earum, exceptus ipsum redditum synodi, hoc sunt denarios xiiij. quod ad opus nostrum retinemus, & de jure nostra sedis prædictæ in ejus dominacionem prædicti monasterii tradimus prædictæ ecclæsiae hoc modo & ordine ut ego Gisla-

BERTUS episcopus reddere faciam ad supradicto domo, vel ad ejus servientes xv. uncias auri de ista festa sancti Michaelis ad aliam venientem. Et si ego aut prædicti ca-

nonicorum meorum non reddiderimus ipsum debit ad supradictum terminum, tenet ipse tu vel monasterio vel ejus ser-

vientes supradictæ ecclæsiae sancti Vincentii sicut resonat, usque dum reddite sint supradictæ uncias auri ad supradicto domo cum illorum lucro premium per unamquecumque annum, & post meum discessum similiter faciente aliis episcopi successores mei, vel canonicorum S. Crucis, & qui ista impignora-

tionem disrupte voluerit, non hoc valeat vindicare, sed componat, aut componamus supradictæ omnia ad jam dicto domo in duplo, & in ante ista impignoratio firma permaneat omnique tempore.

Actum est hoc die calend. Octubris anni xiiii. regni HENRICI regis.
Ego Gondebaldo Bishorenzi dono ad supradicto domo ipsas meas voces, quas in ipsa pignora resonat ad suo proprio.

Signum GONDEBALDO Bishorenzi, qui ista donatione feci ad supradicto domo.

* Gislaber^{tus} gratia Dei episcopus, † S. Geralli levita, S. † Dalmatius sacerdos, † Petrus levita, Miro presbytero, † Seniobret sacerdos, † Berengarius archidiaconus, Gillelmus clericus; Sig. † Miro presbyter, Adalbertus sacerdos & judex, S. Ermemirus levita & factiscripis, Remundus presbyter, sig. † Compan levita, S. Bernardus presbyter, S. † Gaudifridus sacerdos.

Ego Gislaber^{tus} episcopus cum canonico-
rum meorum nos suprascripti, qui ista im-
pignoratione fecimus & firmavimus & testes
firmare rogavimus. S. † Arnald Witard, S. †
Adalard Witard, S. † Petro Mirone, S. †
Gonbold Signol, Vitalis monachus, qui

CARTA GISL A B E R T I EPISCOPI
Barchinonensis.

*Impignorat ecclæsiam de Rieis monasterio
de Fallio.*

In Dei nomine ego Gislaber^{tus} natus
Dei sanctæ sedis Barchinonensis episco-
pus, una cum assensi canonorum meorum
impignoratus sumus Domino Deo, & mo-
nasterio sancti Michaelis archangeli de ipso
Fallio, & tibi Gondebald o Bishorenzi.
Manifestum enim quia debitores sumus Deo
& prædicto monasterio, & tibi Gondebaldo
uncias x. auri boni de Hispania per xv. uncias auri legitime pensatas, quas tu Gondebaldus & monachis servientes Deo & prædicto monasterio nobis præstatis in maxima nostra necessitate, & quas expendimus in
opere & ædificio parvum ecclæsiae sancte
Crucis sedis prædictæ, quæ noviter reedifi-
catur. Propterea impignoramus Domino &
prædicto monasterio & tibi Gondebaldo &
monachis servientibus prædicto loco ipsam
ecclæsiam S. Vincentii de Rieis cum suis om-
nibus aliolis, & decimis, & primis, & obla-
tionibus, & suis pertinentiis atque adjacen-
tibus, quæ hodie habet, aut in ante Deo dan-
te adquisitura erit. Est namque prædicta ec-

415
hanc impignorationem scripsit die & anno A prīa cella fuerunt deportata. Ego etiam Rōdulfus cum uxore Tumidia & filio meo Ilmidone, ac nepotibus meis reddo ac dono monasterio Massiliensi similiter quedam, quæ in eadem villa Jugurnis ad me pertinente videbantur, videlicet hortum unum, & pratos, & molendinum unum, & quicquid meum erat in manso de Arnaldo, & aliena medietate de mercato. Et hæc omnia nos supradicti donatores idco facimus, ut monachi Massilienses nostri semper sint memoræ & apud Deum intercessores, nobis neque ullis ex nostris ullo umquam tempore in supradicto loco Jugurnis ullum servitium neque censum omnino requirentibus.

Dicit omnipotens nru animatus, ejusque dulcibus promissionibus incitauis, quibus indiguis vitam promittens, inquit peccatoribus: *Date elemosynam & omnia munda sunt vobis, & sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna extinguit peccatum.* Ego PETRUS vice-comes Guapincensis, una cum matre mea DALMATIA & uxore mea IN GUEBERGA ac filii meis ISO ARDO... facimus hanc donationem IESU CHRISTO Domino ejusque monasterio apud Massiliam in honore sua genitricis, sive sancti Victoris gloriosi martyris, ejusque sociorum, seu sancti Petri omniumque apostolorum constructo de quibusdam rebus nostra potestatis, tamen ipsius hereditatis, videlicet de ecclesiis S. MARIE & S. PETRI, sive S. JOHANNIS, quæ sita sunt in comitatu Ebredenensi in villa Jugurnis, cum omni parochia & tota medietate decimi de toto territorio ipsius villa cum medietate mercati, & cum omnibus omnino rebus, & nunc & in futuro tempore ad easdem ecclesiæ pertinentibz cum terris, manibz, domibz, vineis, pratibz, hortibz, molendinis, arboribus, atque aquis. Siquidem eidem locum vel ecclesiæ monachii Bremetensis (a) cenobii aliquanto tempore in iuste posse fuderant, ut propter deficiensibus possessoribus Massiliensibus, olim illorum monasterio a paganis destrutto, moderno autem tempore eidem jam cenobio praefidente abbatte ISAKNO, missis a se monachis qui requirent locum, in concilis episcoporum ac provincialium nobilium antiquissimis cartis in medium prolatis, a cunctis est judicatum, ut per Dei iudicium quisque probaret suum directum. Unde redditus sunt leti, & in Domino si, eisdem assistentibus monachis Bremetensibus & pluribus nobilibz, palam agunt iudicium a praefilibz atque iudicibus datum, secretum jam probato in igne atque ferro fidem præbentes, omnibus Dei ostentationibus, quo sui essent juris ecclesiæ Jugurnis. At illi contumaces & Deo resistentes, itidem cunctis coram hominibus mergunt in aquam, sed eorum iudicium spe iusta frustrato, disruptis ligaminibus, & supinatis cruribus, rufum fecerunt, omnibus qui aderant videntibus. Tandem ergo attoriti ac stupentes, ac veriti, coram & in præfenti, sic fuerunt concretiti, rogantes reddi sua, quæ ex pro-

(a) Bremetense monasterium ordinis sancti Benedicti in diocesis Papiensis, Paduminter & Ticinum fluviorum sum. cf.

416
A priora cella fuerunt deportata. Ego etiam Rōdulfus cum uxore Tumidia & filio meo Ilmidone, ac nepotibus meis reddo ac dono monasterio Massiliensi similiter quedam, quæ in eadem villa Jugurnis ad me pertinente videbantur, videlicet hortum unum, & pratos, & molendinum unum, & quicquid meum erat in manso de Arnaldo, & aliena medietate de mercato. Et hæc omnia nos supradicti donatores idco facimus, ut monachi Massilienses nostri semper sint memoræ & apud Deum intercessores, nobis neque ullis ex nostris ullo umquam tempore in supradicto loco Jugurnis ullum servitium neque censum omnino requirentibus.

Facta donatio five redditio hæc anno incarnationis dominice M XL V. indictione XIII. regnante HEINRICO reg. Igitur ego PETRUS & uxor mea & filii mei, & ego Rōdulfus, & uxor mea & filii mei ac nepotes hanc cartam manu propria firmavimus; & testibus firmari rogavimus. Si quis vero, quod absit, hanc redditionem vel cessionem inquietare, vel annulare voluerit, cogatur exsolvere auri optimi libras x. & insuper omnibus Dei maledictionibus subjaceat, stipulatione hac perenniter permanente.

CARTA WASONIS EPISCOPI

Leodiensis pro Leodiensi ecclesia collecta S. Bartholomæi.

Addit x. prebendas ad numerum xx. canon. corum, eisque assignat amplus reditus.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit omnibus, quod comes LAMBERTUS de Lovanio proculpis suis excommunicatus, dedit mihi WAZONI indigo praefuli pro absolutione sua quinque mansos fiscales apud Villers in Habsania, quatuor serviles, & quintum indominicatum, liber scilicet homo liberum malis consuetudinibus allodium, aquis, silvis, pratibus, pacuis decoratum & constitutum. Dedit etiam mihi in eodem loco comitatum cum procinctu totius villa & appendiciorum ejus, in agris & variegatis, in propriis & alienis allodium. Dedit etiam ejusdem villa matrem ecclesiam, cum optima corte & certis decimæ sua dominis. Ego vero prædecessorum meorum BALDRIC scilicet WOLBODONIS, & RAYNARDI, qui pauperem ecclesiam S. Bartholomæi suis auxerunt adquisitionibus, securus vestigia tradidi ibidem idem allodium cum ecclesia & ipso comitatu, per manus GOZBONIS comitis, qui erat adlocutus altaris, quem etiamibi pro animæ sua redemptione adlocutum constitui, interdicens sub anathemate, ut in procinctualibus tantummodo placuisse tertio recepto donatio, nullatenus ultra locum ipsum vel ecclesiam hospitus vel exactiōibus præsumere.

Anno 14.
Ex. cl.
V. anni
di Lovanio.

ret gravare. Dedi etiam ibi quicquid habebam apud *Herlans & Tavers*, apud *Haimernes*, & ecclesiam de Marcha, & quicquid tenebam apud Francos-curtem & apud *Formale & Roteleirs*, ad supplendam præbendam x. clericorum, quos adjunxi ad numerum xx. canonorum, quos ibi inventi. Hujus rei testes sunt *Lanzo* præpositus de S. Lamberto, *Rotbertus* archidiaconus, *Goisbertus*, *Johannes* præbendarii, *Rogerius*, *Asculphus*, *Theodericus*, *Bavo*, *Onulfus*. De clericis S. *Bartholomaei*, *Erpo* præpositus, *Ailulfus* decanus, *Bernardus*, *Gozechinus*, cum aliis pluribus. De liberis hominibus comes *Gozelio* qui & advocatus, comes A. de *Namurco*, comites de *Los Embo* & *Otto*. De familia ecclesiæ *Majerus*, *Warnæus*, *Fastradus*, *Adelinus*, *Lambertus*, *Wolbertus*, *Godefridus*.

Actum est hoc anno Incarnationis dominice **XLVI**. indiæ. xiv. regnante HEINRICO imperatore, *Gozelone* duce, me *Wazone* pontifice, advocato loci *Gozelino*, Erpone præposito, *Ailulfo* decano.

DONATIO ECCLESIAE
de Grauleris facta monasterio S. VICTORIS Massiliensis.

*Anno 1047
Ex archivis
S. Victoris
eruit D.
Furnarius.*

IN sanctæ & individuæ Trinitatis nominæ. Ego STEPHANUS dominicae feminæ quondam filius & frater mei Guillelmus & Ingilrannus, videntes hoc sæculum quod sit tam vanum, tamque instabile, ut nulli posse fidei servare, & quod hodie est, cras non valeat in suo statu subsistere: quique heri superbia tumidus & extenso collo ibat, pene supinus nunc jacet sine sensu, ut truncus inutilis, esca vermisbus de se factus scaturientibus; audientes quoque Dominum in evangelio dicentem: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in eterna tabernacula.* Et alibi: *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis*, taet sumus dolore cordis intrinsecus, & pro animabus patris nostri & matris nostræ, & pro remedio animarum nostrorum & seniorum Amici, *Rostagni* & uxorum eorum, ipsis nostris senioribus nobis consentientibus, & ipsum fundum nobiscum dantibus; donamus Domino Deo & S. Victorii monasterii Massiliensis, & habitatoribus ejusdem monasterii, tam præsentibus quam futuris, ecclesiam S. Marie quæ est in valle quæ nominatur Graulerias, cum uno clauso vinearum & cum duabus sparans, & cum toto hoc quod huic ecclesiæ accreverit. Et alteram ecclesiam donamus similiter prædicto sancto, quæ est in castello, quod est nominatum Majone, cum tota ipsa potestate, quam pater noster & mater nostra habuerunt in ipso Castello & nos ha-

A beatus, & cum una vinea, & suis paratis, & cum omnibus rebus quas adquisierit in futuro tempore. Tertiam nihilominus damus quæ consecrata est in honore S. Petri. Fundata est in valle quæ nominatur Toredena cum quatuor peculis de terra inter cultas & incultas. Hæc omnia sicut supra scripta sunt donamus prænominato S. Victorii Massiliensis cœnobii & habitatoribus ejusdem loci, tam præsentibus, quam etiam futuris, ea scilicet ratione, ut habeant, teneant, possideant. Si quis autem comes, vicecomes, comito, episcopus, presbyter, clericus, laicus, vel alia aliqua persona hanc donationem annulare voluerit; nisi resipuerit, legitima satisfactione si emendare potuerit, & emendare noluerit, cogatur auri libras **XII**. si tantum prævaleret. Sin autem, totum suum habere persolvat prædicto monasterio S. Victoris & habitatoribus ejusdem loci. Insuper veniant super eum omnes maledictiones quæ inveniuntur scriptæ in novo & veteri testamento.

Ego Stephanus & frater meus Guillelmus & Ingilrannus consentientibus nobis domino DURANDO Vincensi episcopo cum clericis suis, per quem tenemus altaria supradictarum ecclesiarum, & domini Amico & Rostagno eorumque conjugibus, hanc donationem jam sèpè dicto S. Victorii fecimus, & in hac carta scribi rogavimus, & manibus nostris firmavimus, & in præsentia domini PETRI abbatis supra altare iterum atque iterum dicti S. Victoris Massiliensis urbis, firmata quoque ab aliis quos rogavimus, posuimus. Hæc donatio facta est anno ab Incarnatione Domini **XLVII**. indiæ **IV**. epacta **III**. Luna vero **xxii**.

DONATIO ABBATIÆ
S. Pauli Gerundensis facta Massiliensi
S. Victoris monasterio.

ANTIQUITATIS mos inolevit, instituit, atque sanctivit, ut quicumque de rebus suis causa augmentandi aliquid conferre voluerit Deo & sanctis ejus, hoc per scripturarum seriem studeat commendare, ne in novissimo nullius contradictione impediatur. Hunc igitur ergo ERMESINDIS indigna licet comitissa prosecuta modum, divina inspirante clementia, subintravit in animo meo, ut clara mente, integroque consilio, aliquid ex meo jure darem Domino Deo, sicut ipso vivente facio pro redēctione animæ meæ & redēctione animæ viri mei, RAYMUNDI scilicet comitis, nec non & filii mei BERENGUERII & filiorum ejus, si tamen hujus donationis auctores extiterint, præfertim cum ipse Dominus per semetipsum perque suorum fideliū ora assidue clamaret: *Date eleemosynam & omnia munda sunt*

*Anno 1048
Ex archivis
S. Victoris
eruit D.
Furnarius.*

vobis. Et quia sicut aqua extinguit incendium, A ita elemosyna delet peccatum. Et elemosyna a morte liberat animam. His ergo & aliis quamplurimis divinis Dei nutu cohaerata mandatis, ut mala qua æterna cavere queam, bonaque cuncta possidere, ratione qua desuper taxavi, concedo Domino Deo & S. Victoris Massiliensis cœnobii fratribusque cunctis qui ibidem degunt Dei famularui, præsentibus scilicet atque futuris, monasterium S. Pauli, qui situm est in pago Girundensi, quod mihi ex parte RAIMUNDI comitis scilicet mariti mei, quondam obvenit ad proprium, ut a modo & deinceps prædicti fratres locusque jam dictus teneant & possideant, ibique Deo jugiter serviant, & in quantum potuerint, Deo juvante, prædictum locum ædificant. Concedo etiam præfati loci prædictisque fratribus Massiliensium, scilicet cuncta quæ ad ipsum monasterium videlicet S. Pauli pertinent, & nunc usque habere videtur, vel quicquid, Deo largiente, adquirere deinceps pro ejus amore servientes ipsius sancti Pauli potuerint; qui locus sancti Pauli, sicut supra diximus, est in comitatu Gerundenfi, in maritima. Nam ego ERMESINDIS comitissa, sicut superius resonat, ex meo jure dono, trado & concedo in potestate S. Victoris, vel ejus servientibus, & ut hoc dono semper sit in diebus vita meæ ad mea fidelitate & meo servitio, & post obitum vero meum similiter fiat ad comitem qui tenuerit Gerundam, & Umberto Odonis fidelibus christianis, qui in prædicto cœnobio fideliter Christo Domino & ejus Apostolo . . . . . Si quis ergo, ego donatrix, aut ullus vivens homo aut femina hanc donationem irrumperet tentaverit, pro sola præsumtione irrumperi quinas auri libras componat, & gladio excommunicationis feriatur, & cum Juda traditore partem in inferno recipere mereatur, nisi Deo inde satisfaciat & emender. Fasta hac scriptura donationis VIII. idus Februario, anno XVII. regni HENRICI regis.

† ERMENSENDIS comitissa qui hanc donationem feci & firmavi & testes firmare jussi.

PETRUS aba.

Sig † num Umberto Oddonis, sig † num Berengarii Attonis, sig † num Sicardus, Aneas.

Ego Maianfredus sacerdos & monachus scripsi hanc cartam cum litteris suprascriptis arque deletis in linea duo . . . . die & anno quo supra.

V E N D I T I O V I N E Æ IN
Cathedra facta abbatii Petro Massiliensi.

Cicero
Ex carmen
S. Videtur
enim D.
Eurnatius

¶ Go Lambertus & uxor mea Austrudis decrevimus pecuniam mutuare, & pro pignore quartonum de Cathedra feceratori committere. Itaque quia ipse quartonus, sicut tres aliae partes S. Victoris Massiliensis urbis monasterii erat, secundum antiquitatem & secundum vetustissimam cartam inde factam, inde mutuo suscepimus a domino ISARNO tunc temporis prædicti loci abbate ejusque monachis centum octoginta solidos denariorum, & pro pignore ipsum quartonum de Cathedra eis dedimus. Nunc autem mortuo ipso domino ISARNO abbate, immo de mortali hac vita, ut credimus, ad æternæ sublato, & ejus vicem in præfato monasterio domino PETRO jam pastore ordinato, retinemus ipsam pecuniam, & partim pro ipsa pecunia, partimque pro remedio animalium nostrarum, & animalium filiorum nostrorum & filiarum nostrarum, ego Lambertus & uxor mea Austrudis donamus & reddimus in nostra vita S. Victor & domino PETRO abbati, ejusque congregationi unum mansum in ipso quartono investitionem. Post mortem vero nostri amborum donamus & reddimus jam dicto sancto Victor & congregationi ejus. totum ipsum quartonum ea ratione, ut statim quando venerit postquam mortui fuerimus, nos ambo, ipsi monachi accipient totum ipsum quartonum, & possideant sine ulla contrapellatione aliquorum nostrorum heredum masculorum & feminarum consanguinearum, vel aliquorum hominum, & homines qui in ipsis sunt reducant ad alios homines in tribus quas habent partibus commorantes, & sic postmodum fiat una villa coadunato ipso quartone, & suis hominibus cum illis partibus tribus hominibusque earum. Ego Lambertus & uxor mea Austrudis, & filiis & filiabus nostris consentientibus, hanc donationem, immo querptionem facimus sancto Victoris Massiliensis monasterii & abbati PETRO & congregationi ejusdem loci tam præsenti quam futuræ eo modo, ut supra scriptum est, scilicet ut in vita nostra mansumurum habeant in ipso quartone sine querela & inquietudine alicujus hominis. Post mortem autem nostram ipsum quartonum de Cathedra totum cum hominibus & cum omnibus quæ ibi sunt sibi pertinentibus habeant & possideant, & totos homines & totas feminas cum omnibus rebus suis quas videbuntur tunc habere sine alicujus contrapellatione, & sine aliqua prohibitione reducant ad homines suos qui sunt in tribus partibus quas habent, & sic redintegrentur, & redintegrata permaneat inconcussæ ipsa villa quæ nominatur Cathedra. Si quis autem com-

mes,

417 mes, vicecomes, aut qualiscumque alia persona, qualisunque ordinis & sexus hoc donum tentaverit annulare, aut in aliquo minore, nisi resipuerit prius digna satisfactione, omnes maledictiones, quæ in veteri & novo testamento sunt scriptæ, veniant super eum vel eam: insuper damnetur cum Iuda traditore in inferno inferiori. Hanc donationis cartam scribi præcipimus, & manibus nostris firmavimus. Ego Lambertus & uxor mea Austrudis & filii & filiæ meæ & alios firmare rogavimus & firmaata posuimus super altare S. Victoris jam dicti monasterii. Acta autem anno ab Incarnatione B. Domini **MXLVIII.** indictione 1. PONTIUS episcopus Massiliensis firmavit. Guikiran-nus de S. Marcello firmavit. Gerunculus firmavit, Austrudis firmavit, Ugo de Caliano firmavit, Pontius Ketbera Arelatensis firmavit, Isnardus de Bairdrome firmavit, FULCO vicecomes & ODILA uxor sua firmaverunt.

PRIVILEGIUM IMBERTI
episcopi Parisiensis de S. Germano
in Laia:

*Abbatiolam S. Germani in Laia monasterio
B. Maria de Columbis tribuit.*

*D*IVINA nobis providentia, commissæ speculationis cura impellimur, & pia christianæ religionis affectione, quando divini cultus studio visceraliter percellimur pro venerabilium locorum stabilitate, arque in eisdem Deo famulantium stipendiali pro securitate incessanter cogitare, quatenus pietatis proveniente labore, arque in futura episcopali diligenter necessaria providente; animæ Christo dicatæ, quæ quidem in illis diebus vitæ suæ divinæ contemplationi decreverint servire, perseverent superuentibus necessariis imperturbate. Ob hoc igitur nostris fidelibus universaliter laicis & clericis in Christo pie degentibus notum fieri volumus, quoniam S. Germani (^a) abbatiolam, in loco qui Lira dicitur sitam, GOZFRIDUS ejusdem loci venerabilis abbatे interveninge, immo nobis cognita sibi ejus ecclesia pro penuria commode consilante, sancta Columbensis loci Mariæ sub privilegio auctoritate tradidimus, ea videlicet ratione, ut GOZFRIDUS, qui eidem Columbensi ecclesia præfuit abbas, nec non reliqui omnes ad futuri de nostra nobisque succendentium præfulum potestate, & in subjectione sanctæ Parisiensis ecclesie permanentes, eam cunctis cum rebus sibi pertinentibus tenerent, suisque monachis sibi ibi Deo fa-

(a) Hanc abbatiolam Imbertus five Humbernus, qui & Enzelinus dictus est, ab Henrico I. Francorum rege non multo ante accepit, Camdenus hoc diplomate monasterio B. Mariae de Columbis ordinis S. Benedicti in diœcesi Cantabrigiensi tribuit.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A mulantes copiis sustentarent; insuper in libris & in omnibus vitæ illorum competentibus eamdein curam quam sanctæ Columbensis ecclesiæ exhiberent. Quod ut vigorem perpetuum in posterum tempus obtineret, hoc illis privilegium manu nostra firmavimus, ejusque, quod non credimus, si qui forte violatores extiterint, anathematizavimus.

S. IMBERTI præfulis. S. Lisierni decani. S. Ulrici archidiaconi. S. Alberti archidiaconi. S. Alberti presbyteri. S. Landrici presbyteri. S. Landrici levitæ. S. Mainardi levitæ. S. Landonis levitæ. S. Iwonis subdiaconi. S. Ursonis subdiaconi. S. Goscelmi. S. Manasse puer, Wlgrini puer, Hardrardus cancellarius propria manu subscripti.

LITTERÆ HERIMARI
abbatis S. Remigii assignantis certos reditus pro cena fratrum, pro infirmis, pro peregrinis & pauperibus.

DOMINI favente clementia HERIMA-
RUS abbas suis dilectis in Christo filiis.
C Circa rogo
Ex ms. S.
Remigii
Remensis.
Divina bonitatis respectu, & vestro omnium assensu, ad regimen animalium vestiarum ascitus, licet tanto prælationis sum gradus indignus, & ad tantum opus minus idoneus, de vestra tamè salute sum valde sollicitus; scio enim quia a discipulis quicquid delinquitur respicit ad magistrum, & pertimesco justum judicem Deum, utpote de vobis omnibus rationem de me acturum. Vobis igitur, fratres, qui Deo in hoc cenobio militatis, ad conservandum vitæ regularis statum necessaria debeo ministrare, sicut scriptum est: *Dividebatur singulis prout cuique opus erat.* Nec vobis timentibus Deum aliquid timeatis deesse, memores promissi veritatis dicentis: *Primum querite regnum Dei et iustitiam ejus, et omnia adjicientur vobis.* Cum ergo de cotidiano vixisti & reliquis necessariis merito conqueri possitis, sed pro Deo patientes estis, proposui in animo, quod haec tuus imperfectum & inordinatum, ad coeniam vestram aliquod certum assignare stipendum, ut sine murmuratione unanimes sitis in oratione, & deputavi villam Tuscia-cum cum molendinis & omnibus quæ solvere consuevit; adjeci etiam, ut decima ovium de Curte-auforum, sicut suis terminis persolvitur, ita in curte ejusdem villæ congregetur, & ad vestram utilitatem ibi conservetur. Decreevi itaque ut ad hoc cellerarius sub sua providentia habeat tantummodo deputata, ut ex his coenam vestram præpararet & disponat, & anniversario die depositionis meæ omnibus annis pro remedio animæ meæ vobis refectionem faciat. His ita dispositis, quoniam infirmorum cura ante omnia & super omnia adhibenda est, utile duxi eis ministrare necessaria, minus

Dd

follisice ab antecessoribus nostris procurata. Itaque ad communis usus assigno ecclesiam S. Juliani cum altari, ecclesiam de Hisla cum altari & molendinis, ministram decimam de salice S. Remigii & de villare Aleranni, censum etiam de atrio de columnis, quodque comes RONLFUS dedit pro anima filii sui, videlicet terram & homines. Præterea pauperum & peregrinorum solaria præcaramus, quia in ipsis magis Christus suscipitur. His decerno molendinos de S. Martino, molendinum unum super fluvium nomine Py, molendinum Hugonis, molendinum ad pontem ante portas monasterii, censum etiam de Exa & Valle dominica cum multonibus, xvii, quoque jugera terræ & vineam unam quæ Richardus servius noster Ierosolymam iturus reliquit. Placuit hoe nostro consilio confirmare decreta, ne quis minueret vel immutaret illud presumat in posterum. Auditorate igitur summa & individua Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ne quis hoc decreta violare audiat prohibeatur, quod qui præsumferit, & a communione sancte Dei ecclesie ecclesiasticum statuum sic separaverit, anathematis vinculo obligatus, a communione ecclesiæ & perenni ecclesia in perpetuum separetur.

CARTA ODONIS MILITIS

De donatione ecclesie S. Petri de Noviomodo facta monasterio S. Vincentii Cenomanensis.

Circa 1050.
Ex cartario
S. Vincentii
Cenomanensis.

IN Dei nomine ego ODO a pueritia militari disciplina instrucus, Domini voce compunctus ita ammonitus: *Penitentiam agere, appropinquabis enim regnum celorum,* de peccatorum inorum remissione, simulque de ecclesiæ remuneratione cogito. Video namque & intelligo, quod omnis terrenorum bohorum copia fluxa & fragilis in occasum miserabilitat vergit. Itaque tuis hominis labor tandem in vacuum edidit, nisi tantum quod in hac vita pro vera caritate operari studuit. Illud enim non perit sed permanebet, & vitam praefat aeternam. Quod circa hoc evangelicum in mente memoriter tenens: *Quid proficit homini si amvescum mundum lueratur, anima vero sine doctrinam patiatur?* Credensque indifferenter quod quisquis pro amore Domini aliquid boni gesserit, non sit perditus mercede dom suam, qualdam de meis rebus abbatis S. Vincentii prope urbem Cenomanicam sine jure perpetuo donare dispono. Confidens ergo de misericordia omnipotens prædicta abbatia sancti martyris Vincentii dono ecclesiam sancti Petri de * Noviomodo cum omnibus ad illam pertinentibus, videlicet decimis & sepultura, simulque dono decimam mo-

* Noyen.

A lendinorum meorum, annona videlicet & piscium, taliter ut monachi nihil de suo ad rescienda ipsa molendina mittant, & dono pectoriam unius pectoris, quantum supra pectori poterit & infra, & dono medieratem unius capelle fundatam in honore S. Mariae Virginis, & dono unam terram ad unam mediotoriam, cum pratis, & duos agricenos de vineas. + Hoc autem datum est ex consenserit & ammonitione domini GERVASHI præfuli, & domini PETRI eiusdem loci prioris. Signum ROSCELINI vicecomitis. + Signum Odoeis. + S. Elizabethi ejus feminæ. S. Odonis Vicarii. S. Fulredi. S. Warnaldi. S. Radulfi. S. Alberti. S. Wauterii. S. Frogerii. S. Widonis. S. Hamelini. +

DIPLOMA IVONIS EPISCOPI

Sagienis pro Avesgaudo abbate sancti Vincentii Cenomanensis.

Concedit ei ecclesiam Curie-laboris.

IVO gratia Dei episcopus Sagienis, AVESGAUCO abbati sanctorum martyrum Vincentii & Laurentii Cenomanis monasteti extra murum constructi, annuit ecclesiam de

Cura topi
Ex terrae
S. Vincentii
Cenoma-
nenſi.

(a) Curia-laboris, cum terra, altaris illius ec-

[4]

clesiæ, quam emit sex libris anumerorum cum orationibus suis, de Wilhelmo vicario filio Beraldi de Belifmo, pro se siveque omnibus, annuento comite GAUFRIDI Andegavensi, & GAVREDO fratre vicecomitis Cenomanensis. Hac chartula sancta est a supradicto pontifice v. cal. Junii in sancta syphendo Sagieni, testibus archidiaconis, Bauduno videlicet filio Etualli, & Rogerio Mauritanensi, & Lamberto de Belifmo, & Hermerio, & Fulcoio, atque omnibus canonicis (b) sancti Gervashii, & Wilhelmo Argentensi, qui haec scripta imperante domino pontifice. Quod si aliquis in jure suo, vel vi, vel prelio, vel nefaria cupidine, quod abit, quod iure acceptum est a sancto Vincentio & Laurentio amputare aut calamitatem fuerit, incurrit sententiam damnacionis, confirmante supradicto pontifice, sanctoque Gervasio atque Prothasio, sanctisque omnibus quorum memoria in terris agatur. Et hoc concessum est a fratre episcopi

[4]

WILHELMO, & OLIVERO & VARTINO & RADULFO episcopi nepotibus, & a milibus episcopi Berlao & Radulfo fratre suo ac omni familia sua. Hujus conventionis furent testes Odo de Climecampo, Wido de la Chilla, annuentibus uxore ac filiis Wilhelmi qui hæc petegit. Hui sunt testes quorum nomina cum signis subnotata sunt. Signum Ursolai, S. Hugonis de Roceto, S. Normanni filii Radulfi, S. Saginredi de Biart, S.

(a) Curia-laboris. Ave Curia-laboris, una e principiis cellis S. Vincentii gallice *Comptum*.

(b) Id est ecclesia Cathedralis, qua S. Gervasio facra est.

Lamberti canonici, S. Hervei de Braviart, A illis omnibus modis elaborem, quod si efficiere nequivero, tale compendium eis reddam, quod digne ipsam medietatem contra valeat. Interim tamen utramque partem illis tribuo possidam. Hoc ergo donum factum est & convenientia capta sub praesentia & testimonio horum virorum, quorum nomina huic paginula habentur inscripta. Signum filiorum Hervei. † Vvilemni atque Roberti. S. Hervei, S. Radulfi, S. filia Hervei, S. Vvilemni nepos ejus, S. Roberti-Rufi militis ejus, S. Vviterni de Curte-Lienardi, S. Odonis de Juliaco. † Done quoque ego ipse Herveus eidem ecclesiae S. Vincentii terram Arinburge cum omnibus consuetudinibus, pariterque duos agripennos pratorum.

DIPLOMA HERVEI DE DOSCELLA
pro monasterio sancti Vincentii
Cenomanensis.

De donatione ecclesie de Doscella:

*Ex acto 10.
Ex cartario
S. Vincentii
di.*
QUISQUIS perpetuae retributionis super norumque civium existere desiderat particeps, necesse est ut ex rebus transitoriis, quas in hujus peregrinationis miseria possidet, superno eas remuneratori largiendo, sanctaque ecclesiae & digne ei servientibus delegando, indeficientis felicitatis sibi praemium mercari studeat. Quod etiam scripturarum serie taliter oportet alligari, quantum nequeat per futura tempora violari. Quamobrem ego HERVUS de Doscella considerans labentis avi deceptions, meorum quoque peccaminum enormitatem pendens, atque districti examinis debitas metuens penas, futurorum etiam honorum adipisci desiderans inenarrabile gaudium, ecclesiam de Doscella, cuius tamen in calumnia (4) est medietas, altera vero medietas solide & quiete mea est, pro remedio animarum parentum meorum atque fratum, conjugis quoque meæ ac filiorum meorum, ecclesie beatorum martyrum Vincentii & Laurentii prope civitatis Cenomanicae suburbium sitæ, & monachis inibi Deo servientibus, per consensum & voluntatem dominorum atque filiorum meorum, perpetuo jure dono arque concedo. Et cœpi tallem convenientiam cum AVESGAUDO praedicti loci abbatem, & cum ceteris fratribus, ut predictæ ecclesie de Doscella medietatem illam, quæ in calumnia est, adquietare

DIPLOMA HENRICI I.
Francorum regis pro monasterio sancti
Theoderici pro Remos.

*Adjutus ab Alberto abbatore in expugnatione
Castri-novi, ejus monasterium a iugo ad-
vocatorum & vexationibus archidiaconum
runi absolvit.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. *Circa 1050.*
Ego (b) HAINRICUS gratia Dei Francorum rex, successoribus meis regibus pacem & salutem. *Ego m/s.
S. Theodo-
ricus.* [b]

Omnis quicumque alicui in aliquo dignitatis genere succedit, ejus imitator esse debet in omni honestatis proposito, cuius officio se mancipavit libenter succedendo. Neque enim locum officii vel sedem celstitudinis usurpando appetere debet, qui ejus effectum vindicare non audet. Unde nos liberalitatem & munificentiam regum & imperatorum, quibus cum officio tum dignitate, Dei gratia præveniente, successimus, pro posse exequentes, erga loca sanctorum & congregations fidelium divinæ majestati famulantum, ita liberales & devoti cultores esse cupimus, ut ab eorum excellencia & largitate desides & degeneres esse non videamus. Et licet hoc in commune omnibus ecclesiis debuerimus, ut eis amminiculati & subvenire dignum judicaremus, illorum tamen necessitudini propensius debemus debito & ratione condescendere, quos in servitio nostro infudasse, & in fidelitate nostra contingit vehementius elaborasse. Notum siquidem est omnibus pene regni Gallorum incolis, quantum laborem impeenderimus in captione castri quod Novum vocatur. Ad quam strenue & viriliter peragendam, magnum solamen nobis præbuit locus (c) S. Bartholomei, ALBERTO ejus loci tunc temporis ab-

(4) Id est sub lite est, nam calumnia apud autores media & infame latinitatis item significat, & calumniam facere idem est ac item movere.

(b) Aliquam huius diplomatis partem edidit Mabillonius
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

in Annalibus Benedictinis tom 4. integrum hic damus.
(c) Locus S. Bartholomaei est monasterium S. Theoderici prope Remos, cuius ille apostolus primarius patronus haec tenus agnoscitur.

bate, diligenter & constanter adeo insisteremus ut etiam a meis saepe monitus essem, ut ei bonam vicem redderem, & dignam remunerationem pro merito conferrem. Quia persuasione inductione meorum provocatus, deliberavi quartere quid praedicto loco & abbati possem exhibere, pro sui beneficii & laboris remuneracione. Sed cum comparsissem ab abbate & habitatoribus loci ad vocacionem abbatis, quam quidem castellani tenuerant, sibi & suis fuisse infestam, eo quod multas injurias publice & privatim per eam perpetrari fuerant; consilio & stipulatione meorum, jam dictam advocationem cum beneficio ad eam pertinente, praedicto omnino concessimus loco. Deinde nostrae ferentati suggesterunt, quod ab archidiacoно, qui procurator & provisor ejusdem loci ad utilitatem esse debuerat, multa sub obtentu canonicae institutionis patiebantur adversa. Pro quibus sapientius apud archiepiscopum proclamantes, secularibus negotiis archiepiscopo sapientius intento, pacem secundum quod voluerant, & sibi necesse fuerat, non obtinuerunt. Hac necessitate coacti, nobis intimaverunt quid patiebantur adversi. Huic compatiens conquestioni, amabiliter aggressus sum archiepiscopum cum ecclesiasticis ministeribus, petens ut quod contra canonum statuta & apostolicas sedis decreta perspicue injuriosum erat, omnino pratermitterent, & quidquid malorum exigi poterat sub specie boni, causa nostri amoris & petitionis omnino frustrarent. Et hujus petitionis conditionem postquam ab illis non voluntarie obtinui, sub impressione nostri sigilli scriptam, & manibus fidelium nostrorum corroboratam, praedictae ecclesiae publice contulimus, & per assensem cunctorum qui assuerunt contradidimus. Petimus ergo successores nostros, ut quidquid pro salute animarum suarum statuerint, & velint esse in perpetuum, ita hoc nostrum statutum per curricula temporum, per eos contra episcoporum alumnos servetur in convulsu. Hoc autem nostrae auctoritatis praecipuum, ne aliquius temeritas contra fas & iura violare presumeret, in confessu episcoporum nostrorum firmavimus, & per eorum excommunicationem corroborationem, & praesentia (a) papae ad hoc idem faciendum praesentari jussimus. Conventio nem denique quam archiepiscopus & archidiaconus nobiscum firmaverunt & paci sunt, scripto nostri praecetti inferre placuit ne quis in posterum emogeret, qui inde aliquid addere vel minuere, seu commutare aliquando posset.

(a) Haud dubium Leonis pape ix quando Remos accessit, & in ecclesia S. Remigii quam consecraverae, consilium celebaverat.

(b) Richisa haec regina erat Polonia ex Galenia & ex carta

CARTA RICHISÆ REGINÆ pro monasterio Brunwillarense.

Eligit sepulturam in monasterio Brunwillilla-rense, amplaque ei donationem facit.

IN nomine sanctæ & individua Trinitatis. Anno 1010.
Notum esse volo tam præsentibus quam futuris, quia ego RICHISA (b) regina, postquam frater meus piæ memorie OTTO [1] dux medietatem Brunwilrensis prædiæ, quam annuente fratre nostro HERMANNO archiepiscopo (b) jam in usus nostros transierat; [1] pro anima sua & pro parentum ibidem paucantium, aeterna memoria Deo sanctoque Nicolao reconsignavit. Pro illo paulo post defuncto, aliqua etiam de meo huic cartulæ indita monasterio illi statui addere; velle habens bonum adhuc ampliora, si vita comes fuerit, conferre, quia illic locum sepulture meæ juxta matrem meam elegi Deo volente. Ansfridum videlicet clericum meum cum xiiii. mansis ad Lustenrade cum mancipiis suis, & cum quatuor carradis Scovvyns a Clotteno, & insuper fratrem ejus Arnolt, cum beneficio quod haberet Dreis, id est ii mansis & mancipiis suis, Rupertum capellanum meum & Embriochensem ministrum meum cum beneficiis suis, quæ post mortem eorum deputavi ecclesia. Amborum vero assida petitione devicta voluntati eorum assensem præbui, & ab hac eos donatione absolvi, ac pro eorum mutatione alios subnotatos cum beneficiis suis ibidem reconsignavi, Wolphardum scilicet, & cum suo, & eo quod dedit Adelgerus filia sua uxori ejus, plus duos manus, Huczonem fratrem ejus cum dimidia, Vinconem ad Gelderstorp cum duobus mansis & tertia de Sellande, & molendino, id est Wendechami ad Aldendorp cum manfo uno, Wipertum cum dimidia, Eccelinum ad Vurmære/dorp cum iiii. Eccelinum ad Mecchetenheim cum dimidia, Ruopertum & Azewis ad iiii. denariatas cera, Milonem clericum cum iiii. parte ecclesiaz, Ruboldus Rode, Wulfere cum possessione sua. Ea autem ratione dedi eos ut ipsi & omnis successor eorum solvant singulis annis duas denariatas ceræ ad ecclesiam ipsam. Beneficia vero quæ habent, ut post mortem eorum non ad filios aut filias, sed in eis sum redacta statim in usus Deo illic servientium transeant hoc modo, ut per singulos annos in anniversariis nostris de fratribus plena refectione nostra augmentetur memoria, & ut per circulum anni saltem solemnibus diebus ex ipso eorum exhibeatetur cena. Si ergo ex his ali-

Henrici imperatoris mox danda, filia Enfridi comitis Palatinæ & Mathildis nata Ottonis II imperatoris.

(c) Coloniensis scilicet, qui pontificalem dignitatem adep-tus sit anno 1017, tuncque ad 1035.

425 quid commodaverit vel in usus alios quam A sicut prius ab aliis tradita , & injuste sub-
starui, transtulerit ex eleemosyna mea , pec-
catum grande se contraxisse noverit , quæ
causa si ad defensores ecclæsiæ pervenerit ,
forte Deo volente irrita erit , & ipse per-
petuo maledictioni subjacobit. Subiecto quo-
que noniam jam dictus minister meus Em-
bricho , post aliquot annos penitentia du-
ctus , possessionis suæ quæ *Geldesborp* dici-
tur , quam ipse & uxori ejus Deveranna me
donante propriam habebant , post mortem
eorum sanctum Nicolaum heredem esse in-
stiterunt , & a TEGENORÆ abbate aliam ad
Budelachone utramque precario iure haben-
dam quandiu vixerint suscepserunt , & man-
sum unum ad *Belpinchovæ* solventem quin-
[4] que solidos , & duos castratos (a) gallos , &
modium tritici in anniversariis suis singulis
annis , ac refectionem fratrum. Addicrunt
possessiunculam etiam *Ortinge* dictam , quæ
data est pro anima HENRICI comitis filii
fratris mei LUDOLPHI. Subjungo monens ,
ut ex ea fiat memoria caritatis & elemolyn-
ie in ejus anniversario , mansum quoque
unum & decem jugera ad *Miselleberge* quæ
RUOTGERUS advocatus minister patris mei
pro anima sua dedit , & xv. jugera cum man-
suncula , xxiv. den. ad *Hapercos* ; quæ
uxor ejus Wazela addidit , partemque terra
ad *Bacherendarp* , quam Timo de *Orweskrieke*
communem sancto Nicolao & sancto He-
riberto obtulit pro anima sua. Cujus medie-
tatem Eppo de *Aldandorp* ab abbate ELIO-
NB praefati impetravit sibi quandiu vive-
re habendam , nulli autem herendum suo-
rum post mortem suam relinquendam. Lit-
terulis his adjicio , ut eorum omni tempore
non negligatur commemoratio sui. Quæ ne
posteros lateant , hanc cartulam sigillo no-
stro insignitam fieri jussi , & testibus sub-
scriptis corroborata fore censui , HEN-
RICO comite Palatino , RUOTGERO advo-
cato , GERHARDO comite Gozwino , Storko-
ro , SICCONE comite , Ruodpero capellano
Embrichone , Eppone , &c. Datum vii.
idus Septembri anno ab incarnatione Do-
mini M. L. &c. regnante Henrico tertio Ro-
manorum imperatore augusto.

HENRICI III. DIPLOMA pro sancto Maximino.

Intervenit Leonis Papa IX. restituimus monas-
terio curtem Prichinas , pluresque villas
confirmat ad usus fratzum.

*ANNO 1051
Ex cartario
Trentensis
S. Maximini.*

IN nomine sanctæ & indivisa Trinitatis.
HENRICUS divina favente clementia Ro-
manorum imperator augustus. Si locis Deo
dicatis , quibus beneficia non conferimus;

(a). Hinc colliges Brunsvillenses monachos aliquando
volatilia ad mentem adhibuisse tamquam non prohibita per
regulam , quæ quadrupedia carnibus tantum interdicere vi-
deatur. Quæ de re vide , quæ diximus in Commentario in re-
gulam S. Benedicti.

A sicut prius ab aliis tradita , & injuste sub-
tracta , vel ablata restituerimus , divinitus
nos proculdubio remunerari consilimus.
Quapropter fidelium nostrorum tam præsen-
tiū scilicet quanæ & futurorum industria
noverit , qualiter nos ob amorem Dei & in-
terventum spiritualis patri's nostri domni vi-
delicit (b) LEONIS S. R. E. summi pontificis
& universalis papæ reddimus cœnobitis S.
Maximini , qui in suburbio Trevitorum cor-
poraliter quiescit . curtem quamdam voca-
bulo Prichina , in pago *Cirridke* sitam ,
eum omnibus appenditis , & cum omni utili-
tate , quæ vel scribi vel nominari poterit ,
B quam nos uidam. Anshelmoni THEODE-
RICUM abbatem injuste pro beneficio præ-
stare jussimus , modo autem justitia dictan-
te eamdem curtem cum omnibus in quibus
cumque locis ad eam juste & legaliter per-
tinentibus vel aspicientibus rebus , S. (c) Jo-
hanni sanctoque Maximino & fratribus eis [c]
famulatibus , reddidimus , firmavimus , &
in æternum Deo auctore stabilivimus , ea vi-
delicit ratione , ut nec præfatus THEODE-
RICUS abbas , nec aliquis successorum suo-
rum alicui umquam præstare vel vendere
præsumant ; sed fratres iidem , inde consolati , saginem habeant , femoralia etiam. (d)
C mantelas , ac mensalitæ (e) ad usus necessarios
inde percipiunt , hospites suscipiant , & pè-
reginaorum , ac pauperum usibus fideliter in-
de deserviant. Statuimus etiam , & hac no-
stra imperiali auctoritate ad præbendam co-
rumdem fratrum corroborare decrevimus
ecclæsias , villas & possessiones , quas sub tem-
poribus regum & imperatorum DAGOBERTI ,
PIPPINI , CAROLI , aliorumque præde-
cessorum nostrorum ad nostra usque tempo-
ra , ad peculiaritatem illorum pertinere vide-
bantur , ut ex his victim atque habitum con-
sequantur , hoc est Apula &c. enumerat XLIX.
villas , & in civitate Merensi , & circumcir-
ca domos & agros , vineas , areolas , Brisanga ,
Winareskircha , Crufta , Seranna , & ec-
clæsia in Steinfiela & Diedenhoium. Hæc igitur
loca , & omnes sancti Maximini ecclæsias
cum decimis , dote & dotalibus , cum cun-
ctis salicis decimationibus , quas in usus pe-
regrinorum , ac pauperum , & hospitum con-
stituimus , ad peculiaritatem fratrum Deo
ibi famulantium more prædecessorum no-
strorum regum & imperatorum tali modo &
ea ratione delegamus & corroboramus , ut
sicut HENRICUS decessor noster divæ me-

E (b) Hujus nominis noni , qui ex episcopo Tullenii factus
summus pontifex . post adeptam papatus possessionem , na-
tale solis adiit , Henricum imperatorem conuenit in Saxonia
conmorantes , inde Coloniam veniens , in Gallias Remis
concilium celebravit , ac deinde in Germaniam reveritus Tre-
viro invicere potuit.

(c) Quippe basilica monasterii primarium patronum ag-
noscit S. Johannem Evangelistam.

(d) Mantela hic idem videtur esse ac Mantellus . vestimenti
genus gallice *Mantua*.

(e) Mensalia erant supertuncalia , quibus veteres ad men-
sas uechantur ad parcentum magis pretiosis usibus.

D d iii

moriæ augustus instiuit , postquam de ea-
dem abbatia ea quæ ad expeditionem , sive
ad regale servitum pertinebant , abstulit ,
nullus imperator , nullus rex , nullus abbas
de eisdem locis & ecclesiis alicui de his qui
liberi dicuntur homines , sive alterius ec-
clesiæ vel domini famulo vel ministro quic-
quam beneficiare vel ab eorum jure distra-
here præsumat , sed liceat inde abbatibus lu-
minaria ecclesiæ restaurare , ædificia recupe-
rare , & necessaria fratibus fideliter ministrare . Et ut hoc præceptum inde conscriptum
firmum semper & stabile permaneat , non so-
lum manu nostra firmatum sigilli nostri
impressione insigniti jussimus , verum etiam
ut apostolice defensionis auxilium , si quis eis
hæc infringere voluerit , habere valeant , præ-
dicti patris nostri , domni videlicet LEONIS
sanctissimi papæ privilegium inde conscrip-
tum eidem venerabili loco obtinere merui-
mus .

Signum domini HENRICI III. regis invi-
ctissimi , II. Romanorum imperatoris augusti .
WINNITHERIUS cancellarius vice BARDO-
NIS archicancellarii & archiepiscopi recog-
novi .

Data xii. cal. Februarii anno Dominicæ
incarnationis MLI. anno autem domini Hen-
rici tertii regis , secundi imperatoris , regni
XIX. imperii vero V.

* Actum Treviris in Dei nomine feliciter.
Amen .

P R I V I L E G I U M D O M N I
Henrici tertii regis seu imperatoris
super Clotteno .

Confirmat monasterio Brunvillarenſi dona-
tionem factam a Richerza regina Polonie .

Anno 1051
Ex m. bīb.
Brunvillarenſi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis .
HENRICUS divina favente clementia Ro-
manorum imperator augustus . Si locis Deo
dicatis , quibus beneficia non conferimus ,
saltem ab aliis fidelibus Christi tradita con-
firmaverimus , divinitus nos procul dubio
remunerari confidimus . Quapropter fide-
lium nostrorum tam præsentium scilicet
quam futurorum magnitudo comperiat , qualiter
quædam domina venerabilis RICHEZA
nomine , regina quondam Polonia , prædium
suum Clotteno dictum , alias locis subter-
notatis , id est Comenbim , Elre , Brembe ,
Asche , Masbrech , Vvernus , Tanelach , Vvile ,
& Pulego , Chucomo , Chundedo , Mer-
le , & Ryle , Erichrige , Latzenredo , Dreife ,
& Ottingin , cum mansi & mancipiis , &
cum omni integritate ipsius , in villis , in a-
reis , in mansiobus , in vineis , in arpennis ,
in filvis & in agris , in pratis , in aquis , aqua-
rumque decursibus , & in pascuis , viis &
invias , terris cultis & incultis , exitibus &
reditibus , quæstis & inquitendis , & cum
omnibus appendiciis suis , absque ulla sui

A diminutione , pro remedio animæ suæ fra-
trisque sui beatæ memoria OTTONIS ducis ,
aliorumque parentum suorum in monasterio
Brunvillrenſi sepulchorum libere & int̄age
Deo sanctoque Nicolao ad prædictum mona-
sterium per manum HENRICI Palatini comi-
tis filii patrui sui , sub cuius tunc mundib-
rio manebat , contradicidit , terminum etiam
& bannum ejusdem prædi , sicut ipfa prius
habuit a flavio Andrida usque ad fluvium
Elza ita constituit , ut nullus ibi aliquam
potestatem habeat , nisi abbas ejusdem loci
& villicus ejus quem constituat . Quafdam
etiam arpennas , id est vineas quibusdam
servientibus suis beneficiaverit , id est Ru-
perto præposito duas , Weringero de Sal-
velt duas , Sigebodoni de Odendorff duas ,
Sigifrido pincernæ tres , Epponi de Alden-
dorff duas , & cameras juxta dominicanam
curtem , Alberto fratri Winboldi duas , Em-
briconi de Geldestorp duas , Ansfrido cleri-
co suo XIIII. mansos cum mancipiis suis ad
Lutzenrode , & vinum quod dicitur Sroz-
voisin , in Clotteno Ernestoni fratri suo duos
mansos cum mancipiis , in Dreife Wolfer-
rum etiam tradidit illuc cum sua possessione ,
ea videlicet conditione , ut quamdiu vivant ,
ecclesiæ bona sive beneficia habeant ; post
mortem vero illorum nullus heredum fuo-
rum quicquam de his sibi quasi jure here-
ditario vendicer aut possideat , sed in jus &
dominium S. Nicolai & abbatis ipsius ; ac
fratrum sibi servientium redeant , ut quod
abbas utilius sibi ac fratibus inde judica-
verit , faciat atque disponat . Homines etiam
quos dedit S. Nicolao ita tradidit , ut nullus
extraneas , nisi forte liberas vel ex potestate
S. Petri Colonæ ducat uxores . Si autem
alienas acceperint uxores , omnis hereditas
eorum & universa quæ possident , ad S. Ni-
colai cedant monasterium , & nullus heredum
suum in his quicquam habeat . Si vero
ex potestate S. Petri Colonæ uxores du-
xerint , filii eorum iterum accipiant uxores
ex potestate S. Nicolai ; quod si non fece-
rint , omnis hereditas eorum & omnia quæ
possident , ad S. Nicolai & abbatis redeant
dominium . Eadem vero rogante , abbas Te-
GENO prædicti monasterii idem & prædium
permisit , cui beneficium postquam ipse illud
in suum redegerat dominium , cui starim
curtem Caneda & familiam quinque libras
ibi solventem , quod fuit Ellonis beneficium
ad Gevvere tradidit VI. arpennas Clotteno ,
quæ fuerunt SICONIS comitis beneficium ,
& duas mansienculas quas Wecelmus habuit ,
& in quibus habitavit . Tradidit etiam ca-
strum suum Chucomo HENRICO Palatino
comiti filio patrui sui , ea scilicet conditione ,
ut quamdiu viveret , super ipsum Clotteno
defensor & advocatus existeret ; post obi-
tum vero suum , si ipse heredibus careret ,
proximus heres dominæ RICHESÆ reginæ
advocatiam super eadem bona haberet ; si

vero & ipsi heredes defuerint, Colonensis A archiepiscopus eamdem advocationem tribuat cuicunque abbas & fratres perierint. SICONI vero comiti, qui eamdem advocationem a Palatino comite, praedita regina RICHEZA petente, suscepit tale servitium tribus tantum temporibus anni sibique succedentibus advocatis constituit, scilicet ut ad unumquodque placitum detur advocato modius unus tritici & unus filiginis, & quinque solidi levigatae valentis, & tantum uni detur, quantum ad istud servitium conveniar, modii quinque avenæ, id est ad duo placita modii decem avenæ. In natali vero sancti Johannis Baptiste in prato quo dicitur *Summunt*, pabulum ei detur in gramine, addito uno modio avenæ. At si villitus vel de aedificiis vel de agricultura placitum ibidem habuerit, nullam inde partem vel iustitiam querat advocatus, similiter & de placito, quod vocatur *Ludine*. Hanc autem traditionem cum moneta, & marcata per manum HENRICI Palatini comitis, sub eius tunc mundiburdio manebat, in praesentia nostra & HERMANNI sanctæ Colonensis ecclesie venerabilis ac pii archiepiscopi, multorumque principum regni fecit, quam abbas TEGENO ejusdem monasterii, & SICO praefatus comes & advocatus ibidem suscepit, nostram imperiale flagitantes clementiam, ut eadem bona Deo sanctoque Nicolao confirmaremus, & ut navibus & bonis abbatis & fratribus & familia de Clottero & Mespich per alveum Rheni five Mosella, quotiescumque necessitas poposcerit, liberum assensum & descentum sine aliqua exactione telonei trademus; quorum petitioni annuentes, cartam hanc inde conscribi, manuque propria, ut subiectus viderit, corroborante, sigilli nostri impressione justitus, insigniri; quam si quis infringere tentaverit; ad primum iram Dei sanctique Petri, simulque omnium sanctorum incurrat.

Signum domini HENRICI tertii regis invictissimi, secundi Romanorum imperatoris augusti.

WINTHERUS cancellarius vice BARONIS archicancellarii recognovit.

Data xv. cal. Augusti indictione iv. anno dominice Incarnationis mli. anno autem domini HENRICI tertii regis secundi imperatoris, ordinantis ejus xxiiii. regni vero xiii. imperii quinto.

Actum Compingia feliciter. Amen. Cuius rei testes sunt HERMANNUS Colonensis archiepiscopus, HENRICUS comes Palatinus, SICO comes, Starchri comes, Gerardus, Berengerus, Gozwinus, Rutgerus, Embrico, Eppo, Winboldus, Ansfridus,

DIPLOMA HENRICI III.

pro Brunwillensi monasterio.

De fundationis monasterii confirmatione per Hermannum Colonensem archiepiscopum & Richezam reginam Poloniae, de qua jure advocatorum.

IN nomine sanctæ & iudividua Trinitatis.

HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator augustus. Notum esse volamus praesentibus & futuris, quod charissimus noster HERMANNUS sanctæ Colonensis ecclesie venerabilis ac pius archiepiscopus, necnon soror eiusdem domina RICHEZA Poloniae quondam regina, ad nostram accedentes praesentiam, abbatiam in loco qui *Brunvyle* dicitur, a suis parentibus domino ERFRIDO scilicet comite Palatino & sua conjugi domina MATHILDE primum fundaram; deinceps post deceasum eorum ad ipsos jure hereditario devolutam, ipsum etiam predium *Brunvyle* cum omnibus appendiciis suis, sicut ab ipsis devo Deo sanctoque Nicolao traditum, ac pia dispensatione primum fuerat constitutum, sibi in ius hereditarium legibus postularunt. Quibus in mea praesentia plaeito indicto, legibus discussis, filii parentum hereditatem iustitia dictante per sententiam principum obtinuerunt. Qui mox timore & amore Dei conmoniti, pro se suorumque parentum, frarum ac sororum in gremio eiusdem ecclesie sepultorum, aeterna memoria dictum predium *Brunvyle* cum omnibus appendiciis suis, & cum omni integritate, scilicet in agris, in pratis, aquis, pascuis, silvis Deo ac sancto Nicolao & fratribus ibidem Deo servientibus perpetuo possideendum, secundum distinctionem ac liberam parentum suorum traditionem pari devotione contulerunt. Terminum etiam & baenum ipsius prædii prædicto monasterio, sicut eorum progenitores habuisse noscuntur designantes, a via qua dicitur *Jacobi-vvech*, usque ad viam *Hespath*, rursumque a via *Hespath* ad viam-regiam, & a via-regia per cursum rivuli qui dicitur *Visbach* usque trans fluvium qui dicitur *Annefe*, ita constituerunt, ut nullus ibidem aliquid juris vel porticatis habeat, præter abbatem ipsius loci & villum ejus quemcumque statuerit. Pro abundantanti quoque caurela, beato Petro sancte Colonensis ecclesie summo patrono idem monasterium dictumque predium in proprietatem absque omni exceptione in manus CHRISTIANI Colonensis advocati rata ac perpetua donatione tradiderunt, quatinus idem locus ab omni præsentium & futurorum, tam pontificum quam regum, seu imperatoris liber dominari, latius tam pro nostra quam pro illorum salute vacaret. Ve-

Anno 1051.
Ex ms. hist.
Brunwillae,
renf.

rum quia plerumque accedit servos Dei aut perfidorum violentis opprimi, injuriis seu damnis fatigari; cuncto deliberationis moderamine constituerunt, ut Colonensis archiepiscopus de consilio ac voluntate abbatis, dictæ ecclesiæ advocatione preficiat, dummodo abbas idoneum velit; post quem qui secundus dicitur advocatus nullo modo subrogetur. De servitio etiam quod exhibendum erit hujusmodi advocate sic ordinaverunt, scilicet ut tribus anni temporibus, quibus legitima placita observanda erunt, cum xx. equis advocate in locum veniat, & prima nocte qua venerit sequentia die servitium ei abbas tribuat, ut tantis sufficiat; deinceps manu scilicet tertia die prandium sollemmodo accipiat & recedat. Ipse quoque advocate caveat, ne super statutum sibi servitium superfluum aliquid exigat vel requirat. Si vero plures secum adduxerit, in abbatis erit arbitrio ipsius aliquid aut nihil dare. Familia quoque ejusdem ecclesiæ observeset placitum advocate tribus anni temporibus, & non amplius. Quotiens vero abbas vel suus vitulus apud *Branvile*, vel quolibet in loco infra terminos abbatiæ placitum habere voluerit, quod vulgariter *Bauding* dicitur; id sive sit potestatis, nihilque in tali placito advocate requirat, aut sibi vindicare presumat. Hujus igitur constitutionis paginam, quam ad instantiam supra memorati Colonensis archiepiscopi, & sive sororis dominæ *RICHESÆ* reginæ, in nostra primorūmque regni præsentia, juste & rationabiliter ordinata est, ut rata & inconclusa, in perpetuum permaneat, manu propria; ut sub eius videatur, corroborantes, nostri sigilli, impressione jussimus insigniri: D

Quam si quis infringere tentaverit, Dei omnipotentis sanctique Petri & omnium sanctorum incurrat iram, & ut violator nostræ constitutionis perdat advocationem illam, sciatis que se compostrum auri purissimi libras centum, nostræ cameræ mediætatem, archiepiscopo alteram medietatem.

Signum, &c. ut supra.

NOTITIA DE CONVENTIONE

facta a Mironè Gariberto & eis uxore
Guilla cum Mironè abbate.

Quod prepositi S. Sebastiani debent esse monachis S. Victoris Massiliensis.

Anno 1052.
Ex archi-
vis S. Maxi-
miani.

Nomine Domini. Memoria & notitia de conventione quam habuit dominus Miro Garibertus, & uxor ejus Guilla cum domino Mironè abbate S. Sebastiani, & cum monachis S. Victoris monasterii Massiliensis, quos fecerunt ventre in monasterio S. Sebastiani ad servitium Dei omnipotentis & S. Sebastiani, & ut ordinem S. Benedicti

A ipsi monachi cum timore & amore Dei in eodem loco demonstrent aliis, & ipsi teneant secundum suum esse, & ut obedientes sint ipsi MIRONI abbati, & honorent eum omnibus diebus vita sua, sicut abbatem suum. Et quomodo ipse MIRO abbas Durandum monachum S. Victoris constituit præpositum & priorem post se in praedicto suo monasterio, & quomodo Udalardus præpositus sancti Michaëlis monasterii honoret eundem Mironem abbatem, sicut suum abbatem cum venerit ad S. Michaëlem, & ipse Miro abbas teneat & honoret Udalardum sicut priorem, cum venerit ad S. Sebastianum. Et si in diebus Mironis abbatis ipse præpositus S. Sebastiani Durandus, vel alii monachi fuerint defuncti, de ipsis monachis qui advenerint de monasterio S. Victoris, similiter ipse eligat præpositum, & idem præpositus & alii monachi obedient eundem Mironem abbatem, & teneant cum omni honore, etiam in gravissima, quod ablit, infirmitate ceciderit, & omnibus diebus vita sua honorent eum sicut abbatem suum. C Acta sunt hæc anno xxii. Hegenrici regi, in præsencia domino Mizonis Gariberti & uxoris ejus domnæ Guislæ & aliorum bonorum hominum, ii. idus Julii anno quo supra.

MIRO gracia Dei qui, & abba, qui ista convenientia fecit & rogavit firmare. Miro Garibertus, † Guilla, † Bernardus Miro, † Gombaldus, † Guadaldus monachus, † Egenricus monachus, † Pontius monachus, † Guillelmus monachus, † Signoldus † Oliba Agaldus, † Rigaldus Boreldus, † Eremenardus, † Udalardus Guitardus, † Bernardus Oliba, † Willelmus levita.

D I P L O M A H E N R I C I III.

pro S. Maximino.

Adversus advocate quorum iuri & privilegiis limites ponit.

Nomine sanctæ & individuae Trinitatis. Ex m.
HENRICUS divina favente clementia Ro-
manorum imperator augustus. Si ecclesiæ
vel cenobis divino cultui mancipatis ali-
cuju[m] patrocinij vel defensionis solatium ad-
versus insolentiam perfidorum prebucris-
mus, divinitus nos remunerari procul dubio
credimus. Quapropter omnium sanctæ Dei
ecclesiæ fidelium, tam præsentium quam
futurorum comperiat sagacitas, qualiter nos
ob remedium animæ nostræ & progenitorum
nostrorum, interventu etiam carissimæ
concessionalis nostræ AGNETIS imperatricis
augustæ, nostrique filii dilectissimi HENRICI
IV. (4) regis, crebram & importunam que-

(4) Anno 1054. Henricus Henrici III. imperatoris filius Aquis in regem Romanorum inunctus est, teste Siegero in Chron.

imoniam

rimoniam THEODERICI abbatis cœnobii S. Maximini benigne suscepimus, & coram fidelibus nostris diligenter discussimus, de multis scilicet oppressionibus, quas familia S. Maximini patiebatur a comitibus & advocationis, adeo etiam, ut videretur defunctus antiquis legibus, & non quasi regalis abbatis familia, sed ut propria advocationum ancilla esset in servitatem redacta. Unde nostrorum consilio amicorum præcipiendo decrevimus, & coram legatis nostris BERTOLFO scilicet comite de Strumburg, & DRAGEBODONE ministro nostro, & aliis nuntiis nostris, & coram præfenti abate THEODERICO, & comite GISELBERTO tunc temporis advocate, maiores & antiquiores de familia sancti Maximini convocarentur, & sacramento constricti confirmarent, quibus legibus temporibus HENRICI ducis senioris & HENRICI ducis junioris familia illa subjaceret, qualiter placita & judicia fuerent, ut ipsi & posteri corum eodem jure eademque lege exinde perfruerentur. Electi sunt ergo qui hanc legem & justitiam facherent inter abbatem & advocateum, secundum iuria priorum & antecessorum suorum, super reliquias sanctorum confirmarent, & postea Treviri in præsentia episcoporum EBERARDI Trevirensis, LIUTBALDI Moguntiacensis, ADALBERONIS Mettensis, & DEODERICI Virdunensis episcopi, & aliorum principum nostrorum juxta petitionem prædicti abbatis sacramento corroborarent. Confirmatum itaque est eorum sacramento, quia advocateus familia illius, nisi ter in anno in abbatis placitare non debeat. Quidquid autem illis placitis quisque reus vaticaverit, arbitrio abbatis & suorum præpositorum & villicorum secundum culpam & posse uniuscujusque hominis cedat, & duæ partes abbati, tertia advocate cedat. Et si aliquis forte culpam furti vel seditionis inciderit, & abbas ob rebellionem temeritatem advocate accerferit, ex eodem vadio abbati duæ partes, advocate tertia proveniat: ita tamen si advocate a regia manu bannum suscepit, aliter in abbatia placitare non præsumat. Servientes vero qui præbendarii & qui fratribus infra claustrum serviunt, vel qui foris ad certes dageiscalci dicuntur, nulli advocate neque (a) hunnoni subjeccant, sed tantum abbati ejusque præpositis quibuscumque culpis respondeant. Advocateus qui bannum a regia manu suscepit, proxima die post festum S. Maximini super (b) prædia & mancipatione eorum qui (b) scaremannii dicuntur, illa sola die, si jejunium, vel celebre festum, aut dominicus dies non fuerit, placitabit: fin autem jejonus, prima

(a) Hunnones erant quoddam magistratum genus.
(b) Scaremannii erant servientes seu ministri judicium.
(c) Friskingam seu frisingam alii vitulum, alii porcum adultum, alii porcellum seu fortum porci aut ovis, alii

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A sonante, placitum intrabit, & usque ad horam nonam illud tenebit, postea vero nullum diutius ibi stare cogere poterit; & quicquid ibi acquisiuerit, duæ partes abbatis, tertia ejus erit, nullumque alium post se ponere præsumet qui vocetur postadvocatus. Eadem vero die abbas ipsi advocate servitum dabit duos modios panis, (c) friskingas 111. & unam amata vini. Si ecclesiæ homo interfectus fuerit, & abbas aut villicus ejus ab homicida wiregildum exigere poterit, totum sui juris erit: fin autem advocateum necesse fuerit accersire, tertia pars cedet ei potestativa. Per abbatiam placitare hospitia vel servitia a rusticis exigere, petitionibus gravare, & pecora eorum aut palefridos tollere & relictus ab ipsis extorque-re, tam comitibus quam advocateis omnimodis imperiali auctoritate interdicimus. Et ut nostræ præceptionis de his omnibus firma servetur auctoritas, manu propria subterfirmavimus & sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

Signum domini HENRICI tertii Romanorum imperatoris augusti.

GEBEHARDUS (d) episcopus & cancellarius vice WEZELONIS archiepiscopi & archicancellarii recognovi.

CARTA HENRICI REGIS
Francorum pro S. Victore Nivernensi.

Erepta e laicorum manu abbatia S. Victoris Nivernensis restauratur.

Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS gratia Dei Francorum rex. Sciant omnes posteri, quæ ad instauratiō-nem S. ecclesiæ catholicæ pertinent noscuntur, sine dubio regii culminis statum magnum præparato compiobatur, & non solum statum regni in præsenti corroborat, sed etiam in futuro æternæ retributionis præmium sibi conciliat. Quapropter notificamus omnibus sanctæ Dei ecclesiæ filiis tam præsentibus quam futuris, quod maiestatis nostræ præsentiam quidam clericus nomine BELINUS adiit, rogans ut privilegio nostræ auctoritatis confirmaremus quoddam donum sibi a Nivernensi comite WILLELMO, & quibusdam aliis Nivernensibus primoribus factum, scilicet in suburbio Nivernensi quamdam ecclesiam in honore S. E. Victoris consecratam, antiquissimam vide-licet, & ex primis supradictæ urbis abbati primis temporibus locupletem, pluribus dotatam, augmentatam, & ditatam, postmodum vero mundo jam in maligno posito, partim pastorali in curia desolative

pernam interpretantur: qua de voce vide Cangium.
(d) Secliti Eichstadiensis qui tum erat regi a cancellis & confidis, quique defuncto Leoni papa IX. subrogatus est summus pontifex, Victor II. dictus anno 1055.

destitutam , partim pessimorum christiano-
rum barbarie dirutam , & ut verius fatear ,
usqueaque sub impiorum manibus incur-
varam & humiliatam . Hanc ex regali do-
minio , ut multa alia emancipatam , & co-
muni Nivernensi beneficiario jure a præde-
cessoribus nostris regibus traditam , quidam
FROTMUNDUS post comitem habebat , mil-
liebus dispergiverat , majus dederat , minus
sibi retinuerat . Sic itaque ecclesia desolata
& ad nihilum redacta , pene destruc . . . .
esse ecclesiam nimurum a fundamentis ever-
sa . Deus autem omnipotens martyris hono-
rem & ecclesiaz nomen non minui volens ,
quendam clericum prælegit , qui ab ipsis
cunabulis in ecclesiaz illius amorem exaruit ,
ibi in pueritia , ibi in adolescentia , & usque
ad perfectam ætatem Deo sub clericali pro-
fessione militavit , captivatam ecclesiam
quam unice post Deum diligerbat , quoad
potuit , adjuvit & auxit , atque ut eam oriens
ex alto visitare dignaretur , interminatim
oravit & exoravit . Hic assensu HUGONIS
episcopi & WILLELMI comitis supra taxatum
Frotmundum adiit , & ut captivatam
ecclesiam a captiuis captivata a captitatem
redimeret oravit , & liberalitatem libere de-
rogatam restauraret amonuuit , amonendo
desudavit , de Dei misericordia quod
quaesierat impetravit . Igitur jam dictus Frot-
mundus amore caritatis intrinsecus tactus ,
ut pote viri venerabilis verbis accensus , co-
mitem adiit , & ei quod ab ipso habere vi-
debatur , scilicet sancti Victoris ecclesiam
dereliquit . Comes vero ardorem viri vene-
rabilis adimplendum adjudicavit , hunc ad-
vocavit , atque ecclesiam pro Dei amore &
timore , & prædecessorum nostrorum regum
animarum requie dono dedit , nihil pro ex-
cambio accepit . Non multo post supradictus
comes auctoritatis nostræ magnitudinem
cum iam dicto sacerdote adiit , & auribus
nostris factum istud intimavit , rogans ac
multa prece cum sacerdote exposcens ; ut
pro anima mea requie parentumque no-
strorum donum istud auctorisaremus . . . .
majestatis confirmaremus . Quorum petitioni
libenter acqueverimus , & donum , sicut erat ,
ad stipulavimus ; statuimus quoque ut ad pri-
stinum statum ecclesia illa revertatur , & ab-
bas restituatur , res aquæ ecclesia disper-
gata & a pluribus subtrahita supradictæ ec-
clesiaz . . . . uantur nostra auctoritate , &
nulli sit fas ex ipsis bonis aliquid ulterius
diripere vel auferre . Sancientes sancimus ,
ut quisquis ecclesiam illam ex nostro bene-
ficio augmentare voluerit , aut aliquid ex
antiquitus creptis bonis restituere , dispo-
nente Deo , seu ex propriis . . . . liberam
habeat in omnibus potestatibus per nostra
auctoritatis gratiam . Placuit etiam ut nullus
archiepiscopus , nullus episcopus , nullus in
sancta ecclesia præpositus , nullus dux , null-

A lus comes aut vicecomes , nullæ seculares
personæ , potentes vel impotentes , aliquid
seculare in ecclesia illius . . . . abbas igitur
ab omni venalitate Deo dignus ibi insti-
tuatur , nullius potentis gratia aut voluntate ,
sed fratribus Deo inibi deservientium ele-
ctione , non seculari stemmate generofus in-
quiratur , non qui secularibus delectabitur ,
non qui a secularibus seculariter obligetur ,
quia * . . . . ait , qui invitatus renuit , que-
situs refugit , sacris est altaribus promoven-
dus ; sic qui ultro se importune ingesserit ,
& sibi abbati quæsierit , nullo modo ad
hoc honoris digni sunt . Ecclesia illa ab om-
ni seculari jugo libera permaneat , nullum
pastorem inibi instituere præsumat , nul-
lus recipiat nisi quem elegerit fraternitas
de Dei misericordia unanimis & provida .
Habeat itaque jam dicta abbatia (a) liberam [a]
acquirendi vel commutandi facultatem . . . .
habet aut habuerit , quicquid salvo ecclesiastico jure adquiescerit ,
salva nostra & ecclesiaz matris condigna re-
verentia inconvulsum , firmum , & stabile
permaneat . Si quis vero ingerens se . . . .
abbas loci illius ad regal . . . .
plenam vindictam recepturum se non dis-
credat ; versipellis autem nihil super hoc
proficiat , sed fisco regio centum libras aut
persolvat . . . .
munificentia auctoritatis semper in Dei no-
mine obtineat . firmatis vigorem , manu
propria subter eam firmamus , & anuli no-
stri impressione roboramus .
Ego BALDUINUS cancellarius relegendo
subscripti .

D Atum est Carisiaco palatio astante exerci-
tatu , anno xxii. regni HEINRICI regis ,
calendas Maias , luna x. indictione vi.

N O T I T I A

De Synodalibus exactiōibus & aliis eccl-
esiasticis consuetudinibus monasterio Ce-
nomanensi S. Vincentii a Gervasio & Vul-
gino episcopis dimissis .

OMNIBUS sanctæ Dei ecclesiaz fidelibus
Circ 1350
Ex cartis
S. Vincentii
Cenomanni
monasterii

nam posteris quam presentibus , quibus
nosce convenienter , litterarum assertione veri-
dica notum esse volumus quoniam dominus
GERVASIVS primo Cenomannensium epis-
copus , deinde vero Rhemenium archipra-
fus , eo tempore quo Cenomannensis eccl-
esiæ episcopatum regebat , ecclesiam in ho-
norem Dei & memoriam beatorum marty-
rum Vincentii & Laurentii consecratam mo-
nachorum domino , sicut antiquitus fuerat ,

(a) Hanc Nivernensem S. Victoris ecclesiam Vvilldmus
Nivernensem comes anno 1083 subiecti monasterio beate
Marie de Caritate ad Ligierim , subscripte Hugone III.
Nivernensi episcopo .

[4] restauravit. (a) Et quia, ut monasticus ordo A exigit, servos Dei inibi commorantes aliqua exactione ab ullo inquietari noluit, praesentes aequae ac successuros res ecclesiae libere & quiete possessuros stabilire curavit. Hac ergo de causa ecclesiarum omnium quas cœnobitæ loci illius tunc habebant vel habituri erant synodales exactiones, circuiciones, elevationes omnes, excepto illius forisfacti vadimonio, ubi ecclesia convenit reconciliatio, ab episcopali jure & dominio in monachorum jus & dominium libera auctoritate transtulit, & habere concessit. Ad hoc etiam si quis clericus aut laicus pro sepultura five pro anima sua vineas aliquas loco ipsi dimitteret, omnem earum consuetudinem ad episcopalem exactiōem pertinentem, omni tempore eodem modo perdonavit. Hæc igitur libero tenore habuerunt & tenuerunt monachi, quamdiu dominus GERVASIUS Cenomanensis ecclesiae episcopus extitit.

[5] Postquam vero illo satis injuste (b) remoto, [c] dominus WULGRINUS (c) episcopatum adeptus fuit, ipse GERVASIUS jam Dei gratia Rhemensis ecclesie archiepiscopus, C ubi primum tempus oportunum habuit, domum Wulgrinum successorem suum humiliiter deprecatus adit, quatenus ecclesiam sancti Vincentii sibi tantum viventi patrocinandam concederer, causam subiungens, ut eleemosynam suam quam ibi facere ceperat, profundo perageret. Quo ut dignum fuerat imperato, ab eodem subsequenter petiit, quod cœnobitis ipsius sancti omnes prædictas consuetudines, sicut idem Gervafius annuerat, dominus ipse Wulgrinus pro salute animæ suæ, & deprecantis amore, verbo eodem in perpetuum annueret, quod scit voluit & petiit, post multam deprecationem tandem Deo volente impetravit. Factum est autem hujus concessionis donum atque ex utraque parte gratuita deliberatione firmatum quadam die dominica, canonicorum convetu facto, & allis pluribus tam clericis quam laicis hujus rei adhibitis testimonio; sed quia longum fuit omnes nominibus singulis recenseri, quorundam vocabula opportunum duximus subnotari. Ingelbertus, Ernaldus, Gradulfus, Tescelinus, Frogerius, Galdebertus, Draço cancellanus, Galfridus, Leonius, Hubertus expiator, Walterius Bigotus, Wido Excorians-villanus, Hamelinus Spinardus.

(a) Id contingisse anno 1040. quarto episcopatus Gervafii anno docet Mabillonius in Annalibus.

(b) Hic innuire videtur id quod habent gesta episcoporum Cenomanensem apud Mabillonum tom. 3. Analectum, Gaufridum Andegavensem comitem Gervafium episcopatum Cenomanensi private voluisse, cu. que vi ac dolo captum in vincula concesse, ac per sepm integratos annos reuissse, nec liberum post adeo duram captivitatem abire posse.

Vet. Script. & Mon. ampl. Colleff. Tom. I.

NOTITA

De ecclesiæ sancti Cornelii de Bonniolæ concéssione facta à Gervasio Cenomanensi episcopo monasterio S. Vincentii.

Circa 1052
Ex cartario
S. Vincentii
Cenomanensi,

NO TUM esse volumus sanctæ Dei ecclæsiæ fidelibus tam futuris quam præsentibus, quod dominus GERVASIUS Cenomanensis episcopus, emit sancto martyri Vincentio, monachisque ibi Deo famulantibus, ecclesiam S. Cornelii ab Heriberto Falcumini sacerdotis fratre, dans ipsi pro eadern ecclesia c. solidos denariorum, insuper & unam præbendam Roberto clerico ejus filio in ecclesia beati Juliani, annuentibus & rite hanc emtionem confirmantibus Reginaldo de Secusa & Johanne de Guirchia, de quorum beneficio ecclesia ipsa fuerat. Præterea annuit propter hoc dominus GERVASIUS pontifex ipsi Roberto clerico filio Heriberti capellam S. Marie, prope monasterium sancti Vincentii sitam, ut eadem consuetudine eam in vita sua habeat & deserviat, qua patruus ejus Fulcuinus sacerdos illam tenuit. Ad corroborandam quoque hujus emptionis stabilitatem, dedit postea eidem Johanni abbas AVESGAUDUS XX. solidos denariorum, quos Herbertus de Posterna S. Juliani canonicus jussu Johannis recipiens numeravit. Declarata autem fuit hæc emtio, & recte confirmata tam a Johanne de Guirchia, quam ab aliis ad quos pertinebat, in beati Johannis capitulo, sub præfentia & testimonio bonorum virorum, clericorum scilicet atque laicorum, quorum nomina in hoc pargameno notantur. S. Girardi decani * S. Eberardi * præceptoris. † S. Ingelberti. S. Arnaldi. S. Gradulf. S. Walterii. S. Ansgerii laici. S. Fulcherii canonici. S. Ildeberti. S. Heriberti filii Alberici. S. Hildegundi. S. Raimundi. S. Wilhelmi Apolcharidi. S. Hamelini de Guirchia. S. Drogonis. S. Odrici. S. wilhelmi monachi.

ITEM DE EADEM ECCLESIA.

NO TUM esse volumus tam futuris quam præsentibus, quod Johannes de Guirchia, annuentibus fratribus suis & filiis, omnibus filiabus confidemavit, quæ donavit sponte sua Deo & SS. ejus martyribus Vincentio atque Laurentio ecclesiam S. Cornelii absque omni servitio, & absque omni seculari querela, & ob hoc accepit a fratribus loci XL. solidos denariorum & duos porcos lechtios, tali ratione ut ipse cum uxore sua Emma & anima patris matrisque suæ, & uxoris suæ Guiburgis defunctorum, & fratres, & filii & filiis, quam prius cum sacramento promitteret Cenomanensem civitatem, quoad viveret Gaufridus, se non intratum, sed non multo post Gervafius ad Remensem ecclesiam translatus est anno 1055.

(c) Vulgritus Vindociensis ex Castro ortus, monachus primus in Turonensi Majori monasterio factus, deinde Andegavensis S. Sergii abbas electus, restaurato monasterio, ordinatus est episcopus Cenomanensis anno 1055.

Eij

liae ejus in vita & in morte participes sint omni tempore beneficii & orationum fratribus loci hujus. Et talis conventio est, ut si quando forte, quod fore non credimus, calumnia surrexerit fratribus loci S. Vincentii de ipsa ecclesia, Johannes & post cum heredes ejus adquietare eam Deo & sanctis ejus martyribus Vincentio & Laurentio, & quietam & ab omni calumnia faciant solutam. Si vero ipsam ecclesiam sancti Cornelii forte ita ad quietare nequiverit, convenientia talis est, ut ecclesiam sancti Audoeni de Monte-busot donet pro ea Deo & sanctis martyribus Vincentio & Laurentio. Donum autem hoc posuit dominus Johannes super altare sancti Vincentii, praesentibus & videntibus testibus multis, quoram hic conscripta sunt nomina. Dominus ERNALDUS episcopus, Raginaldus de Secusa, Johannes de Guirchia, Gunherius frater ejus, SAVARICUS filius vicecomitis RADULEI, Wilhelmus & Robertus filii Hervei de Doscella, Fulcodius de Orta, Fulcodius de Tronchetto, Rogerius de Scalaris, Wilhelmus Paffavant, Hugo Lancelinus, Wido Scoriator-villari: Letardus filius Constantini, Raimundus Transfartanus, Constantinus, Mito, Arduinus, Gaudricus & Rainaldus de Janua, Christianus Picotus, Wicernus canonicus, Tedoinus, Umbertus, Mainardus canonicus sancti Petri, Lambertus clericus, Lambertus cubicularius episcopi, Odo episcopi clericus, Rogerius de Coloniis, Warferius Burgundus, Rainaldus, Stephanus presbyter, Herbertus & Wauterius filii Frendindis, Walterius Bramedener, Andreas, Gaufridus clericus, Hugo filius Widonis bastardi, Raginaldus de Bus, Herbertus filius Johannis de Guirchia & fratres ejus, Hubertus, Wido, Rogerius natus de Normanna, Agnes uxor Salomonis de Fracta-valle, Eremburgis & Guiburgis forores corum, Landricus de Curcesbot, Hugo illius nepos, Alrairdus qui habet uxorem Odonis-Borni. Signum Herberti filii Johannis. †

DE CONFIRMATIONE DONI ecclesiae S. Cornelii de Banniclo.

FIRMITER hoc actas praefens sciat atque futura, & testis verax cum scriptis car-tula, quod Herbertus de Wirchia monachus sancti Vincentii ecclesiam de sancto Corneilio pro anima patris sui atque pro sua concessit sub praesentia domini ERNALDI episc.

(a) Hic Longobardus fuit Hugo Athonis Marchii filius, qui ipreto Roberto legitime comitatus Cenomanensis dominio, eundem vi usurpavit, ac Hoellum pontificem, qui Roberto adseretur, toto vite sua tempore persecutus est, ac patria discedere cogit, ut videtur est in libro de gestis episcoporum Cenomanensem cap. 34.

(b) De hac venditione audiendum est aucto de gestis episcoporum Cenomanensem: Transfatis autem pacis diebus, eum praefatus comes propter inconstitiam suam bonis omnibus habebetur infelix, omnibus que habere poterat in pecuniam

A copi in camera ejus. Sed ut hoc firmum sit & perpetuo maneret indismissum, Hugo S. Vincentii abbas dedit eidem Herberio xxx. solidos denariorum. Concessit etiam ecclesiam de Maceriis, quam Robertus de Sorbonico eis dederat: tali tamen conventione, quod monachi pro anima patris sui atque pro sua, & pro anima Herberti Extensi, qui hoc placitum fecit, urum pauperem assidue pasceret, vel centum missas unoquoque anno cantarent, nisi Robertus servitium illud quod ante reddebat, pro ecclesia illa ei redderet. Erat enim de suo feodo, & servitium quod inde debebatur ei condonare noluit. Hujus rei sunt testes isti Hoellus, Wandelbertus, Tescelinus, Ebrardus Isembaldi filius, Gaufridus Mulotus, Salefredus. Ex parte quidem Herberti, Herbertus Extensus, Hubertus de Ferraria.

D E C O N T E N T I O N E inter Herbertum de Wirchia & mona-chos sancti Vincentii.

SEQUENTI itidem tempore RAMNULE abbate ecclesiam gubernante, eo anno quo (a) Longobardus Cenomanicum co-mitatum HELIAE comiti (b) vendidit, & re-cessit, ceperit jam dictus Herbertus monachos infestare, dicens se in eleemosyna fuum pauperem secundum suam voluntatem mittere. Contradicentibus monachis, tandem ad concordiam venerunt, & dedit sibi abbas suum mulum quem adamaverat nomine Barbitum, tali tenore ut omnes querelas dimitteret, & loco & fratribus omnino fidelis existeret. Actum in capitulo sancti Vincentii, postquam HOELLUS episcopus, & praedictus (c) abbas de exilio ubi Longobardus eos exula-verat, redierunt. Quem etiam mulum Guherio avunculo suo, pro quo ipsum petie-rat, praedictus Herbertus dedit.

C A R T A A D A L M O I D I S . & Clifendis pro Victorino Massiliensi monasterio.

Suum omnem ei donant hereditatem de con-sensu fratrum suorum Raimbaldi archie-piscopi & Falconis.

IN Dei xterni nomine. Constat quidem antiquitate legalique esse decretum in-stitutione, ut si cuiquam venditionis aut com-mutationis vel excambiationis causa placue-

redactis, Italia cognato suo, cuius supra mentionem fecimus,

ipam civitatem, totumque comitatum, quantum in ipso erat, vendidit, siue imponesta mercationis prelio sarcinatus, in patriam suam cum magno repedavit opprobrio. Id autem con-tigisse videatur circa annum 1093, quo Hoellus a propria episcopali civitate exul reveritus Cenomanis, corporis S. Juliani egit translationem 16. calendas Novemboris.

(c) De exilio Hoelli pluribus liber de gestis episcoporum Cenomanensem, at de exilio Ramnuli quod hac ex carta in-notescit, altum ubique silentium.

Anno 1093
Exaudiens
S. Videlicet
muit D. Et
nerba

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

441 rit transferre suas res vel sua patrimonia in A alterius porestatem , procuret id agere descriptionis titulo „quatenus omnibus succedentibus ejus testimonio clarescat , qualiter hujuscemodi negotium ab utroque sit actum , ejusque animo atque bona voluntate , immo ut ipsa res insolubili atque inextricabili nodo tenacitatis in sacerdorum sacerula valeant permanere. Quapropter nos duæ forores , ambæ Deo dicatae , videlicet ADALMOIS & CLISENDIS , pro amore Dei omnipotens & remedio animarum nostrarum parentumque nostrorum , donamus sanctæ Dei genitricis Mariae , & sancto Victori martyri Massiliensi , & monachis ejus tam præsentibus quam futuris , cum consilio & consensu fratum nostrorum , domini videlicet

[*] (a) RAIMBALDI Arelatensis archiepiscopi , & FULCONIS & fratris ejus omnem nostram hereditatem , quæ nobis obvenit hereditario jure patris nostri BONIFACII ad proprium aludem. Et est ipse alodis sive ipsa hereditas in territorio Massiliensi , in loco qui dicitur Spalians , omnia quæ nobis pertinent , queaque fuerunt patris nostri prædicti Bonifacii , in campis , & vineis , & terris cultis & incultis , arboribus pomiferis & impomiferis , ut fuerunt patris nostri & nostra , ab integro tradimus & donamus prædicto monasterio sancti Victoris , & monachis ejus in perpetuum possidenda. Item in comitatu ejusdem urbis Massilia villam quæ vocatur Lasa , quæ sita est super fluvium qui nuncupatur Welna , cum ecclesia sancti Vincentii , & cum altariis in eadem ecclesia dedicatis , cunctisque in territorio ejusdem villa nobis pertinentibus , & ex paterna hereditate nobis succedentibus , scilicet in terris cultis & incultis , campis , vineis , pratis , ortis , molendinis , arboribus pomiferis & impomiferis , aquis , aquarumve decursibus , & in omnibus omnino rebus ad eundem locum pertinentibus. Ea omnia quæ nobis pertinent jure hereditario in perpetuum possidenda eidem monasterio. Quæ villa habet conforites ex uno latere territorium villæ quæ dicitur Albanea , ex alio terras de Auriac castello , de tertio Montem magnum Guarnabam vocitatum. Sane si nos aut heredes nostri , aut aliqua persona venerit irritanda , hæc in primis iram Dei incurrat , & cum Juda Scarioth , & Datan & Abiron æterni ignis paenæ sustineat , nisi penitus fuerit emendatus. Insuper componat in vinculo auri optimi libras xx. Insuper hæc carta firma & stabilis in æternum permaneat.

Facta donatio hæc anno dominicae incarnationis M.LVI. indictione VIII. regnante HEINRICO rege Romanorum. Signum dua-

(*) Confanguineis & fratribus Raimbaldi archiepiscopi Arelatensis in Gallia Christiana relatis , addenda sunt duæ nobilissime ac piissime forores Adalmois & Clifendis , quæ hoc ex instrumento innoteantur.

442 bus sororibus predictis donaticibus ADALMOIS videlicet & CLISENDIS quæ hanc donationem fecerunt & propriis manibus firmaverunt , & testes firmare rogaverunt. Dominus RAIMBALDUS archiepiscopus firmavit , Fulco frater ejus firmavit , Rostranus firmavit , Pontius Guadaldus firmavit , Aldardus firmavit , Rostranus Porcellus firmavit , Guichiranus firmavit , Fulco frater ejus firmavit , Bertrannus Arveus firmavit , Fulco de Reitana firmavit . Pontius scripsit.

B CONSECRATIO ECCLESIAE
S. Trinitatis de Tritis.

POSTQUAM divina dispensatione sunt gesta quæ a propheticis oraculis de Christi incarnatione multo ante sunt edita , omnipotens Deus per apostolos suos mundo contulit leges , quibus cathechismati homines , suo famulantes auctori , Christi efficerentur heredes. Inter quas etiam vide-

licet leges præcipue ab apostolis est decretum Domino ædificare ecclesiæ , intra quam septa custodiantur dominici greges , & exorando percipiunt quod ibidem juste poposcerint Deo : quia juxta cuiusdam sapientis vocem , sicut considerandum est ubi offeras , quia locus veri sacrificii non est extra catholicam ecclesiam , dicente etiam Domino : Edificate mihi domum ubi invocetur nomen meum. Et iterum : Domus mea domus orationis vocabitur. Cujus rei seriem quidam fideles Dei reminiscentes ædificaverunt ecclesiam Deo in comitatu Provincia , in valle qua vulgo vocatur Tritis , quam juxta conditionem ecclesiæ domino dedicare depositunt in honorem SS. Trinitatis. Quorum precibus dominus RAIMBALDUS Arelatensis archiepiscopus cum canonicis suis monitus , hanc studuit dedicare ecclesiam , quam juxta decreta sanctorum Patrum dotibus exornandam præmonuit. Unde dominus FULCHO atque dominus WILLEMUS , & dominus GOSFREDUS atque dominus PETRUS , ut Christi sponsa hanc dotantes ecclesiam , cum consensu fidelium hominum , videlicet Umberto , Pontio , Ingilranno , Bermundo , Willelmo , Bermundo , Godafrido , Aldeberto , Unguberto , Willelmo , & aliorum hominum , qui in circuitu hujus ecclesiæ aliquant habent possessionem , donant ei in dotem terram de manso de wilielmo Budello in loco qui dicitur Badies. Dominus Fulcho modiatas quatuor , dominus Willemus modiatas duas , dominus Gosfridus modiatas duas , Andreas & Gairaldus modiata una de terra Erma. Si quis autem homo aut femina doraverint hanc ecclesiam de suis possessionibus , ita ut alodem faciant , si confessus fuerit episcopo vel sacerdoti peccata sua , sint illi dimissa

Anno 1056
Ex majori
cartario S.
Victoris e-
runt D. Fur-
nerus.

Ee iii

443 ex parte Dei, & domini RAIMBALDI archie-piscopi atque domini AUSTINGUI (a) archie-piscopi, & domino WILLELMO Tolonensi episcopo, & domino abbatis PETRI sancti Victoris. Si vero homo vel femina ter in anno ad vigilias venerit, aut tres dies hic laboraverit, in ipsa absolutione permaneat. Si quis autem deviaverit, per illos qui ad servitium hujus ecclesiae venerint, aut euntes aut redeuntes sit excommunicatus vel maledictus ex parte Dei omnipotentis, & omnibus sanctis, & supradictis episcopis, nisi ad emendationem venerit.

Facta dotalio ab Incarnatione Domini nostri IESU CHRISTI anno M.LVI. jubente domino Fulchone, Willelmo & fratre eius.

P R A E C P T U M D O M N I
Henrici III. imperatoris augusti pro monasterio Prumieno.

Confirmat ipsius privilegia & possessiones.

Anno 1056.
Ex curia.
Prumieno.

IN nomine sancte & individua Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia rex. Si erga loca divinis cultibus mancipata curam & diligentiam adhibemus, parentum ac decessorum nostrorum instituta non folium firmamus, verum etiam augmentare fastigium, id nobis in eterna remuneracionis retributione profuturum veraciter confidimus. Quapropter omnibus sanctae Dei ecclesiae nostrisque fidelibus, praesentibus videlicet atque futuris, cognitum esse voluntus, quoniam inclitus ac venerabilis ROBERTUS abbas Prumienensis monasterii, quod divae memorie PIPPINUS quondam rex Francorum suggesto & consensu BERTRANDUS augusta conjugis suae, in honore Domini nostri IESU CHRISTI ejusque sanctissimae genitricis Marie, in juris sui proprietate a fundamentis construxit, una cum collegio monachorum sub eo regulariter degentium, adiit serenitatis nostra clementiam, deprecans ut monumenta & auctoritates angustiorum ab ipso, scilicet PIPPINO & infra, quæ super tenore ac statu præfati monasterii suis præceptis & editiis raborarunt, eadem nos innovare & regali auctoritate firmare denuo dignaremur. Quorum petitionibus libentissime annuentes, prepositique sui constantiam in divinis excubii indefessam fore cognoscentes, decrevimus ita fieri, & iussimus hoc præfens munimini nostri conscribi præceptum, per quod cognoscant omnes Dei fideles & nostri, tam futuri quam presentes, quoniam quicquid de statu prædicti loci cunctorumque ad illum pertinientium, universi decessores nostri

(b) Vulgo Aufendi, archiepiscopi Auxitani, qui anno 1042. sedem archiepiscopalem ascendit ac sanctissime occupavit ad 1068. quo ad inferos evolavit die 25. Septembris inter sanctos Auxentes adscriptus.

serenissimi augusti utiliter perfecteque sanxerunt, id pro remedio nostri patris HENRICI secundi Romanorum imperatoris augusti, necnon ob interventum nostra carissimæ matris, scilicet AGNETIS imperatricis augustæ, inconvulsum ac stabile modis omnibus cunctas per successiones manere decernimus. Igitur secundum præceptum & editum præclarissimi præfati regis PIPPINI, omniumque successorum ejus augustorum auctoritatem, privilegium sit monachis prædicti cœnobii eligendi sibi abbatem more solito de ipsa congregazione sapientiorum probitas ac humilis suggestio. Volumus præterea, sicut decernimus, ut res, villa, cellæ, atque possessiones, in quibuscumque sitæ sint provinciis, & præfato subditæ debent servire loco, sub defensione nostra tuitiois atque mundiburo ab omni exactione ac discussione cuiuspiam immunes & intactæ semper consistant. Nullus in eis comes sive aliqua judicaria potestas, eorumque aliquis qui rem publicam amministrare debent, locum habeat tenendi audientiam vel placitum, ab eis exigendi frena, parafredos, conjectos, vehiculos, alicuiusmodi requiriendi bannum vel heribannum tam a servientibus & colonis, qui per eadem passim resident territoria, quam etiam a liberis & de hisdem beneficia habentibus, quia sic censuit de eis KAROLUS Pippini filius imperator maximus, omnesque post eum usque ad haec tempora reges & augusti. Et ut abbas, siuos advocatos habeat licentiam statuendi, sine regis præsentia, in cuiuscumque comitis mallum voluerit. Quicquid vero jus fisci de supradictis rebus ad regios usus ministrorumque ejus exigere poterit, ad luminaria ejusdem ecclesiae, ac recreaciones indigentium, sicut ab eis est concessum, & in sempiternum concedimus. De theloniis quoque cunctis etiam occasionibus, exactionibus, quemadmodum constat præfinitum a supradictis regibus, præcipiendo decernimus, ne quis exigere præsumat ab eorum ministris & missis, qui ob diversas causas ac necessitates discurrent per diversa loca, sed neque ab ullo de tota familia S. Salvatoris in nullo mercato regni nostri, portuque navalí, vel nautis vel theloniis requiratur, sicutque semper & ubique ab hujusmodi exactoribus & exactione immunes, & securi, quocumque locorum ditiosis nostræ potuerint pervenire. Placuit etiam illud interserere, ut si aliquid minus reperitur de imperialibus editiis, regalibusque præceptis, vel instrumentis cartarum, per quæ loco supradicto & nobilium filiis res vel prædia legaliter sint collata, quod

44

tum crematione incendi facti per irruptio-
nem paganorum ; seu aliqua negligentia ,
vel nimia vetustate deperisse probatur ; nul-
lus contra locum illum ejusque privilegia
aliquas repetitiones vel occasiones propter
hujusmodi rem movere deinceps praesumat ;
sed quodcumque illi loco secundum legem
a quocumque collatum est , haec tenus sine re-
petitione possedit , jugiter absque contra-
dictione alicuius possideat ; & si aliqua exinde
per pravitatem pravorum hominum sunt
educta five subtracta , repetendi ea liberam
habeat facultatem . Inter haec liberales quo-
que donations , quas decessores nostri re-
ges loco eidem contulerunt , repperitur hoc
ab eis esse concessum , quatenus si rectores
ejus utile judicaverint , mercatum statuant
in quocumque potestatis sua loco voluerint ;
propriique numismatis percussuram , moneta-
tan videlicet faciendi ibidem , ex regia ha-
berent auctoritatem licentiam . Quod & nos ,
si sic abbas necessarium duxerit , libenter
annuimus , & auctoritate nostra roboramus ;
sive locus ille præclarissimus sub turamine
& emunitate nostræ defensionis , sicuti fuisse
probatur sub omnium qui ante nos fuerunt
regum tuitione . Et quia rex caelestis ejusdem
loci peculiariiter non designatur eff pos-
sessor , cum totus ejus sit orbis : si que
plenitudo , rex tertenus in quantu valet ;
ad vicem hujus infatigabilis studeat esse de-
fensor , quatenus milites Christi inibi de-
geant pro nobis cunctisque ad nos perti-
nentibus , atque regni nostri statu , cuncta
etiam in toto orbe diffusa ecclesia , conti-
nuas preces debitasque Deo laudes die no-
steque persolvere alacriter certent . Et ut
haec liberalitatis nostræ instituto firmorem
in Dei nomine per omnia futura tempora
obirent stabilitatem , manu nostra subtus
eam firmavimus , sigillique nostri impressio-
ne iussimus insigniri .

Signum domini HENRICI quarti regis.

WINTERIUS cancellarius vice LUITBOLDI archicancellarii, archiepiscopi recognovi.

Data nonas Decembris, anno dominicæ incarnationis **MVII**, indictione **ix**, anno au-tem domini Henrici **iv**. regis ordinat. **III.** regni **i.**

Actum Coloniæ in Dei nomine feliciter.
Amen.

C A R T A A N N O N I S
archiepiscopi Colonensis.

De castello Saleveldoini ecclesie S. Petri Colouienſis a Richisa regina conceſſo, & de villis quas eidem regina ipſe Anno in precariam dedit.

In nomine sancte & individuæ Trinitatis.
AANNO secundus divina præstante misericordia Coloniensis ecclesiæ archiepiscopus,

A Consideramus ergo quia fecit mihi Dominus magna qui potens est , & anxius factus sum pro eo quod vix invenirem quid retribuerem Donatino pro omnibus quæ retribuit mihi . His curis afflanti mihi divina pietas viam aperuit ; quo pergens , eo quo desiderabam , attingere posse speraverim , scilicet ut amplificando ecclesiam dono Dei mihi communissam , his qui me præcesserunt viris , toto pene orbe terrarum tum sanctitate , tum patrimonio , tum generis claritate conspicuis , & ut pace illorum dicam , me studiosius operante , parem illis factum esse dicere non formidem . Inde occasione data dominam RICHEZAM reginam super quibusdam prædictis Saleveli-kabins , quatinus de his precariam consentiens ea iuncto Petro Coloniae traderet , convenimus . Quod cum in aditu primo parum ad votum responderet , voluntas Dei fuit , ut non longo post tempore quod quarebamus prosperum ac felicem haberet exitum . Unde notum esse volumus cunctis tam præsentibus quam futuris Domini Dei & sancti Petri fidelibus , qualiter STARCKHARE quidam vir ingenius B dicere non formidem . Inde occasione data dominam RICHEZAM reginam super quibusdam prædictis Saleveli-kabins , quatinus de his precariam consentiens ea iuncto Petro Coloniae traderet , convenimus . Quod cum in aditu primo parum ad votum responderet , voluntas Dei fuit , ut non longo post tempore quod quarebamus prosperum ac felicem haberet exitum . Unde notum esse volumus cunctis tam præsentibus quam futuris Domini Dei & sancti Petri fidelibus , qualiter STARCKHARE quidam vir ingenius C & comes , miles ipsius reginæ præcento ar-

et comes, miles ipsius reginae, præcepto atque petitione dominæ suæ Saleveldois ca-

que petitione dominae iuxta Salevedum ca-
stellum cum universis ad hoc pertinentibus,
terrulis ac silvis, forestis atque pescationibus,
pratis, pascuis, familiis, & quicquid ipsa
in Orla proprietatis habere vita est, excepto
tis servientibus, sancto Petro Colonensi ad
usum archiepiscopi CHRISTIANI advocati
tradidit jure perpetuo possidendum, eo vi-
delicit tenore, ut ipsius praedii usus fructum
domina regina usque in finem vitæ suæ te-
neat, ea quoque ratione ac firmissimo in-
terdicto, ne umquam aliquis archiepisco-
porum per concabiam, vel cuiquam in bene-

potum per concessam , vel cum quanum in beneficio dando *Salavet* , vel ad hoc pertinencia ab dominicato suo faciat aliena , nisi forte quantum nos cum ejusdem reginæ consilio pro anima nostra , necnon ipsius , solumque parentum per monasteria Colonia distribuendum ex ipso statuerimus . Sed & decimam vestimentorum sive cuiusque generis pannorum , necnon & lodicum , mellis quoque & cera in usum monachorum in *Brunnviere* regina dispositi . Nos quoque pro devotione christianissimæ reginæ non multa quidem a nobis querenti , quantum tamen ipsa proposuerit in precariam ejus concessimus , has videlicet villas nostræ dominicatus ei tradentes usque in finem vitæ suæ , cum omni utilitate possidendas , *Sedeketback* , *Brezenheim* , *Vickolo* , *Moffendorp* , *Muoteresheim* , *Blasheim* , *Znongro* . Insuper annis singulis centum marcas argenti de camera nostra , quæ omnia eo tempore facta sunt . Et si quis , vel rex , vel episcopus , sive ipse ego , vel aliquis successorum meorum , de his omnibus ei aliquod minuere , vel aliquo modo mutare , nisi ipsa petente , tenta-

taverit, odium Dei & sancti Petri incurrat, A ipsaque sit potens *Salevelt*, & omnia ei pertinencia recipere, eisque ut propriis uti. Tradidit quoque domina Regina, immo supradictus comes *STARKARE* servientes quos supra excepimus omnes utriusque generis ad hac prædia pertinentia, præcepto atque petitione dominæ suæ, ad altare S. Petri, sub censu duorum denariorum annis singulis, quatènus ipsi & omnis posteritas eorum sub ea lège permaneant, quod omnes similem censem ad altare solvant; illud quoque firma ratione constituta, ut liberis vel finordis venatoribus, sive cuiuscumque generis hominibus ad hanc dominationem pertinentibus, quæ suis temporibus jura & optimas consuetudines habuisse probare potuerint. Anno ab incarnatione Domini nostri IESU CHRISTI M^lVII. indictione x. vii. cal. Julii facta est hæc traditio in *Salaveldon*, secundum legem & ritum gentis illius, cuius rei testes sunt hi astantes quidem & videntes traditionem: Otto comes, Orlagh, Wetego, Romzezo, Herman, ejusdem filius Herman, & iterum Herman, Reguhart, Gerwart, Aldegor, & iterum Aldeger, Gunthore, Rathete, Mazzo, Ruodolf, Herman, Adelart, Adelbert, Gerbort, Ufrito, Helinbolth, Ruozelin, Adelech, Morlog, Vincho, & iterum Vincho, Hebo, Bubo, Gadelher, Starkhare, quando domina regina stans in domo S. Petri traditionem hanc recognovit: & *STARKARE* comes ita ut in *Salevelt* tradidit, sanctum Petrum ita vestivit. Telsis est *Coloniensis* clerus & populus, tum hi quos subter notabimus, Berthold, Sicco, Ruorgher, Adolff, Christian, Ingrani, Beringher, Adelger, Burghart, Thicmar, Herman, Arnolt, Godfrid, Berung, Siegobodo, Waltare, Nug, Goswin, Wecho, Cuno, Wigman, Herman, Herwart, Berthold.

CONVENTIO INTER MIRO NEM
Gariberti, Guiliam & filios eorum, cum
Petro, abate Massiliensi S. Victoris de
monasterio S. Sebastiani.

Anno 1059.
Ex archi-
vii S. Victo-
ris monasterii D.
Furnarius.

Hec est convenientia quæ est facta inter dominum Mironem Gariberti, coniugue ejus domna Guilla, & filiis eorum, videlicet Bernardi & Gondebaldi, alijque filii cum abate S. Victoris Massiliensi cœnobiti, videlicet domino Petro & monachis ejus. Convenit namque dominus Miro & uxore ejus cum filiis eorum, ut hunc locum S. Sebastiani teneant monachi S. Victoris ad servitium Dei, & S. Sebastiani, vcl. nostrum, secundum regulam S. Benedicti sive possibilitatem illius loci, excepto, quod ille locum S. Sebastiani non licet, eis alium senioratum facete, nec proclamare, nisi nos aut filii nostri, cui nos dimiserimus.

A ipsum locum. Ergo eti monachi quos abbas Massiliensis transmiserit in locum S. Sebastiani, quod absit, fecerint rem malam, nullatenus pro hac re sit disrupta hæc convenientia; sed alios idoneos transmittar ad servitium Dei, & S. Sebastiani, & nostrum. Igitur eti abbas Massiliensis non vult transmittere monachos in locum S. Sebastiani, qui secundum quod supra scriptum est, teneant, ipse locus sancti Sebastiani remaneat in suo statu, sicut nunc permanet. Facta convenientia anno Incarnationis dominicae M^lVIII. v. idus Aprilis xxviii. regnante Heinrico rege.

S. † Mirone, sig † num *Guilia*, nos simul in unum qui ista convenientia fecimus & firmavimus & testes firmare rogavimus, S. † Bernardi levite, sig † num *Gumbaldus*, signum *Arnaldus Arluno*, signum *Berengarius Guadaldi*, signum *Remon Angarico*, signum *Guilem Oliba*, signum *Mironi Arlioni*, signum *Remon Odger*.

† Signum Johanni prioris cœnobiti S. Michaelis, Pontius monachus † *Willelmus* monachus.

PRÆCEPTUM HENRICI REGIS
pro monasterio Columben-

Ecclesiam de Villa-mille monachis Columben-
sis restaurandam committit.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Anno 1059.
Ex archi-
vii S. Victo-
ris monasterii D.
Columben-
sibus.
Ego H E N R I C U S grata Dei Francorum rex. Notum fieri volumus omnibus sanctæ Matris ecclesiæ fidelibus & nostris, tam presentibus quam futuris, quod quidam meus miles H u g o nomine, nostræ serenitatis adierit præsentiam, rogans & obnoxie postulans, ut sibi liceret ecclesiolum quæ vocatur *VILLA-MILLE*, ab antiquis male neglectam tradere in perpetuum Columbenibus (*a*) monachis ad restaurandum. Cujus [+] petitionibus, quia justa & rationabiles videbantur, benignum assensum præbentes, concedimus & præcepto nostræ auctoritatis ratum esse jubemus, ut quod ille hactenus de suo beneficio vel prædio contulerit, vel a modo collaturus est, sine aliqua molestia teneant, & sine perturbatione possideant. Sunt autem ea quæ inferre nostræ iussionis scripto petiunt, hæc videlicet: Ecclesiam B. Mariae quæ vocatur *VILLE-MILLE*, cum terra sibi adjacente, & ejusdem loci dimidium forū, atque unius carriæ terram in eadem villa, unus quoque agripennum vineæ, & ad omnes necessitates quantumcumque silva proxima sibi placuerit, aquam praterfluentem pescationi opportunitam. Quin etiam apud *Otmariavillam* terram sex bobus sufficiēt, deinde pratorum sex agripennos,

(a) Columbense monasterium est ordinis S. Benedicti in diocesi Carnotensis.

& dimidium totius sua terræ, quam apud villam Sutorios nomine tenere videtur, & apud Minerias terram quinque carucis ad excoendum sufficientem. Itaque scripto nostra auctoritatis . . . exarata . . . manu propria firmavimus, & manibus uxoris & filiorum nostrorum, necnon & delium corroborandam tradidimus, & insuper sigilli nostri impressione signare precipimus.

Actum Vixi ac publice anno incarnationis Verbi Mlx. & regni Henrici regis xxxix.

S. HENRICI regis.

S. ANNA reginae uxoris ejus.

S. PHILIPPI filii regis.

S. HUGONIS Bardulfi. (a)

Ego Baldinus cancellarius relegendō subscrīpi.

[4] HÆC EST RESCRITIO (b) SANCTI

Ulrici episcopi, in qua papa Nicolao de continentia clericorum non juste sed impie, non canonice sed indiscretē tractanti ita responderet:

Antolog.

Ex s. S.

Lunati.

Ladi.

NICOLAUS domino & patri pervigili S. Romana ecclesie provisori V. solo nomine episcopus, amorem ut filius, timorem ut servus.

Cum tua, o pater & domine, decreta (c) super clericorum continentia nuper transmissa a discretione invenirem aliena, timore perturbavit cum tristitia. Timor quidem propter hoc quod dicitur: Pastoris sententia five justa five iusta timenda est. Timebam enim in his scripturæ auditoribus, qui vel justæ vix obediunt sententiae, ne iustum conculcantes libere, onerosa immo importabili pastoris pravaricatione precepti se obligarent. Tristitia vero, vel compassio ne qua ratione membra possent carere capire suo tam gravi morbo laborante. Quid enim gravius, quid totius ecclesie compassionē dignius, quam te summa sedis pontificem, ad quem totius ecclesie spectat examen, a sancta discretione vel minimum exorbitare? Non parum quippe ab hac deviasti, cum clericis quos ad abstinentiam conjugii monere debueras, ad hanc impetuosa violentia cogere volebas. Numquid nam merito communī omnium sapientiam iudicio hæc non est violentia, cum contra institutionem evangelicam, ac Sancti Spiritus dictationem ad privata aliquis decretā cogitur exequenda? Cum ergo plurima veteris testamenti suppetant exempla, sanctam,

(a) Confanguinei Simonis de Monteforti, ut ex carta alia constat; qua sic incipit: Ego Simon de Monteforti me esse réum eram omnibus fator, qui quod antecessores mei fratribus Columbiflue dederant. Hugo videlicet Bardulfi, atque ejus filii ecclesiastæ de Villenebris illis iustis absulsi.

(b) Hac epistola ex eodem fonte prodūse potuit ac illa, quam in cunctem finem scriptam edidimus Thefauri nostri Aneccotorum: tom. I, pag. 230, cuius autem credidimus Guentericum Trevirensem scholasticum, virum impuden-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

ut nosti, discretionem decentia, tuæ rogō ne grave sit paternitati, vel pauca ex multis huic paginae interseri. Dominus quidem in veteri lege sacerdoti conjugium constituit, quod ei postmodum interdicere non legitur. Sed idem in evangelio loquitur: *Sunt eunuchi qui se castraverunt propter regnum celorum, sed non omnes hoc capiunt verbum. Qui potest capere capiat.* Quapropter Apostolus quoque ait: *De virginibus preceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Qui juxta prædictum non omnes hoc consilium posse capere considerans, sed multos ejusdem consilii afflentatores, hominibus non Deo profalsa specie continentia placere volentes, gravioravidens committere, primum scilicet uxores subigitare, masculorum & pecudum amplexus non abhorre, ne morbi hujus confessione ad usque pestilentiam convalescentes, status labefactaretur ecclesie, nimis proprie fornicationem, dixit: *Unusquisque suam habeat uxorem.* Quod specialiter ad laicos pertinere idem mentiuntur hypocritæ, qui quamvis ita quovis sanctissimo ordine sint constituti, alienis tamen uxoriibus non dubitant abiuti, & quod flendo dicimus, in supra dictis saeviunt sceleribus. Hi

C nimis scripturam non recte intellexerunt, cuius mamillam quia durus presserunt, sanguinem pro lacte biberunt. Nam illud Apostolicum: *Unusquisque suam habeat uxorem, nullum excipit, nisi professore continetia, vel qui de continuanda virginitate Domino praefixit. Quod nihilominus tuam, pater venerande, concedet strenuitatem, ut omnem, qui tibi vel ore vel manu votum faciens continentia, postea voluerit apostolare, aut ad votum exequendum ex debito constringas, aut ab omni ordine canonica auctoritate deponas. Et ut hoc viriliter implere sufficias, me omnesque mei ordinis viros adjutores habebis non pigros.* Verum ut voti hujus nefios omnino scias non esse condens, audi Apostolum dicentem ad Timotheum: *Oportet episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum.* Quam ne quis sententiam ad solam verterit ecclesiam, subjunxit: *Si quis autem domui sue praesse nec sit, quomodo ecclesia Dei diligentiam habebit?* Similiter, inquit, diaconi sine unius uxoris viri, qui filiis suis bene praesint, & suis dominibus. Hanc autem uxorem a sacerdote benedicendam esse sancti Silvestri papæ decreto scio te sufficienter docuisse. His & hujusmodi sanctæ scripturæ sententias regulæ canonicae Scriptor concordans ait: *Clericus sit*

tiffimum. Eam autem hic damus, ut quam corrupti fuerint illo anno presbyterorum mores demonstremus; & quam bene de ecclesia meruerit Gregorius papa vii, qui presbyterorum matrimonia seu potius concubinatum incredibili pene labore abstulit.

(c) Decretum istud extat in Concilio Romano centum tredecim episcoporum sub Nicolao ii. pontifice celebrato anno 1059, cap. 3, tenoreque simile statutum a Leone papa ix editum.

*judicis, aut certe unius matrimonii vincula faderetur. Ex quibus omnibus veritatem colligitur, quod episcopus & diaconus reprehensibiles vocantur, si in matrimonio multis dividuntur. Et si unam sub obtenu religione abjiciunt, utrumque scilicet episcopum & diaconum, sine graduaua differentia, hæc canonica damnat sententia. Episcopus autem & presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtenu religione abjiciat. Si vero rejeocerit, excommunicetur; si perseveraverit, deejiciatur. Sanctus quoque Augustinus sanctæ discretionis non nescius, nullum, inquit, facinus est, quin admittendum sit, ut devitetur pejus. Legimus præterea in secundo Tripartite ecclesiæ historia libro, quia cum synodus Nicæna hæc eadem vellit sancire decreta, ut yidelicer episcopi, presbyteri, diaconi post consecrationem a propriis quoque uxoribus vel omnino abstinerent, vel gradum deponerent: surgens Paphnitus in medio unius ex illis martyribus quos Maximinus imperator, oculis eorum dexteris evulsi, & sinistris suris incisis, damnavit, contradixit, honorabilesque confessus nuptias & castitatem, dicens esse concubatum cum propria uxore, persuasit Concilio ne talem poterent legem, gravem afferens causam, quæ vel ipsi vel conjugibus eorum occasio fornicationis existenter. Et hæc quidem Paphnitus licet nuptiarum expers exposuit, synodusque laudavit sententiam ejus, & nihil ex hac parte sanecivit, sed hæc in uniuscujusque voluntate non necessitate dimisit. Sunt vero aliqui qui S. Gregorius in sua secte sumunt adiutorium, quorum quidem temeritatem video, ignorantiam doleo. Ignorant enim quod periculum sum hujsæ heresist decretum a sancto G. factum, postmodum condigno penitentia fructu ab eodem sit purgatum. Quippe cum vice quadam in vivarium suum pries misseret, & ablata inde plusquam millia infantum capita videret, intima mox ducus penitentia ingemuit, & factum a se de abstinenia decretum tantæ cædis capsam esse confessus, condigno illud, ut dixi, penitentia fructu purgavit, suoque prorsus decreto damnato, Apostolicum illud laudavit, *melius est nubere quam uriri.* Addens ex sui parte, melius est nubere, quam occasionem mortis præbere. Hunc forsan rei eventum, si illi mecum legissent, non tam temere judicasent, dominicum saltem præceptum timentes, *nolite judicare eis.* Cesset ergo sanctitas tua cogere, quos tantum debet animonere, ne privato, quod absit, præcepto tam veteri quam novo, contrarius inveniaris testamento. Nam ut ait sanctus Augustinus ad Donatum « solum est quod in tua iustitia pertimescimus, ne non lenitatis christiana consideratione, sed pro immanitate censes coercendum, quod te per ipsum*

Fabula.

A Christum ne facias obsecratus. Sic enim peccata compescenda sunt, ut superfluit quos peccare penitent. Illud quoque Augustini volumen cœ recordari, quod ait: nihil nocendi fiat cupiditate, sed omnia constituent caritate, & nihil fiat immanenter, nihil inhumaniter. Item de eodem: In nomine Christi, in nomine Christi exhorto, quemque non habet tempora ralia, habere ne cupias; quicumque habebis, in eis ne praesumatis. Dico autem non si ista habetis, dampnabit; sed damnabit, si in eis præsumit. Si properat a vobis magni dilectionis, si generis humani communem conditionem propter excellentem vanitatem obliviscamini. Quod nimis pœcum discretionis in illo forte sumit apostolica prædicationis quo dicitur: *Solus es ab uxore? noli querere uxorem. Aliigatas es uxori? noli querere relationem.* Ubi & subdit: *Qui habent uxores, tamquam non habentes sint, & qui trahunt esse mundo, tamquam non trahantur.* Item dicit de vidua: *Cit tulus erat, tantum in Domino.* Nubere autem in Deo est nihil in coniugando cofinubio quod Dominus prohibeat, attentate Jeremias quæ propheta: *Nolite; aut, confidere in verbis mendaciis dicentes: templum Domini, templum Domini, templum Domini est.* Quod Hieronymus: *Proprie, inquit, illud & illis virginibus convenire dico, quæ jactant pudicitiam, & impudenti vultu præferunt castitatem, cum aliud habeat conscientia, & nesciant illam Apostoli distinctionem virginalis, ut sit sancta corporis & spiritus, quid enim prodest pudicitia animo confutatio, si ecclæsæ virtutes, quas propheticus sermo describit non habuerit?* Quas quidem quia aliquatenus te habere videbas, & quia discretionem licet hac in te neglegcam, in aliis tamen vita tua institutionibus etiam honeste conservaram non ignoramus, hujus pravitatis intentionem tecto correcituram non dubitamus, & ideo non quanta possuntgravitate, istam licet gravissimam negligentiam damnantis vel jugicamus. Quamvis enim secundum vocabula quæ uias obtinuit, sit episcopus presbytero major, Augustinus tamen Hieronymo minor est, licet a minore quilibet non sit refugienda vel dignitudo correptio, præsertim eum ille qui corripitur, & contra veritatem & pro hominibus nisi inventur. Neque enim, ut ait S. Augustinus ad Bonifacium, quorumlibet disputationes quamvis Catholicorum & laudatorum viorum, vel scripturas canonicas habere debemus, ut non licet nobis, salva honoriscentia quæ illas deberat, aliquid in eorum scripturis improbare atque respuerere, si forte invenerimus quod aliter senserint, quam veritas habeat, divino auxilio vel ab aliis

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

453

intellecta vel a nobis. Quid autem magis ve-
ritati contrarium potest inveniri, quam hoc,
cum ipsa Veritas de continentia loquens,
non unius hominis, sed omnium plane, ex-
cepto numero professorum continentia dic-
at: *Qui potest capere capiat?* Ipsi nescio unde
instigati dicant: Qui non potest capere
feriatur anathemate. Quid vero pro homi-
nibus potest fieri stolidus? quid divinae ma-
ledictioni obligatus, quam cum aliqui eorum,
vel episcopi scilicet, vel archidiaconi
ita pricipites sine ad libidinem, ut neque
adulteria, neque incestus, neque masculo-
rum, proh pudor! turpissimos amplexus
sciant abhorrire, casta revera clericorum
conjugia dicant sancte, & ab eis non ver-
a justitiae compassione, sed falsae justitiae
dignatione non ut servos rogent contine-
re, sed ut servos jubeant abstinere? Ad cuius
imperii, ne dicam consilii persuasione
tam fatuam addunt suggestionem, ut dicant
honestius esse occulte implicari, quam aper-
te in hominum videlicet conscientia cum
una ligari. Quod profecto non dicent, si
ex illo vel in illo essent, qui dicit per Pro-
phetam: *Ve vobis Pharisei qui omnia pro-
pter homines facitis.* Et per Psalmistam: *Qui
lominibus placent confusunt, quoniam Deus
sprevit eos.* Præposteri homines qui nobis
prius deberent persuadere, ut in conspectu
eius, cuius nuda omnia & aperta sunt con-
spectui, erubescamus peccatores esse, quam
in conspectu hominum homines esse. Licet
ergo merito pravitatis nullum mercantur
confilium pietatis nos tamen memores hu-
manitatis divinae, eis consilium autorita-
tis numquam a pietate vacantis per viscera
caritatis ministramus. Dicimus namque: Eji-
ce primum hypocrita trahem de oculo tuo,
& tunc prospicies ut educas festucam de
oculo fratris tui. Illud quoque rogamus eos
attendere, quod Dominus dicit de meretri-
ce: *Qui sine peccato est vestrum, primus mit-
tat in eam lapidem,* quasi diceret: Si lex ju-
bet, si Moyses jubet, jubeo & ego. Sed com-
petentes ministros eligo legis, & attenditis
quia adducitis. Attendite, quæso, & quod
estis, quia si te ipsum, ait scriptura, perspe-
xeris, nulii umquam deraxeris. Significatum
etiam nobis est, de quibusdam eorum quod
tanta intuiscant apud se elatione, ut gre-
gem Domini pro quo boni pastores animas
non dubitarent ponere, isti etiam verberis
absque ratione presumant laniare, quo-
rum saevitiam S. Gregorius nimium deplo-
rans, *Quid, fiest, inquit, de ovibus,*
quando pastores lupi sunt? Sed quis vin-
citur? nonne qui saevit? quis persecutores
judicabit, nisi qui dorsum suum ad flagella
pariter ministrarit? Quid .... est autem.
Audiant .... fructu tantum ecclesiæ scan-
dalum inducatur, tantum clerus despœtum
vel ab ipsis episcopis, vel ab eorum infideli-

Vet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

454

A bus patiatur. Nec enim infideles dicere du-
bitaverim, de quibus apostolus Paulus dixit
ad Timotheum: *quia in novissimis diebus
discendent quidam a fide, attendentes spiriti-
bus erroris & doctrinis demoniorum in hypo-
crisi loquentium mendacium, & cayseriam
habentium conscientiam, prohibentium nube-
re.* Hic autem est, si diligenter inspic-
tus totius eorum manipulus, zizania, totiusque
virentus zizania, ut dum clerici licita unius
uxoris consortia pharisæico devicti, quod
abstinet, furore relinquere cogantur, fornica-
tores & adulteri, & aliarum pravitatum tur-
pissimi ministri cum ipsis efficiantur, qui
hanc in ecclesiam Dei heresim, sicut cœci
duces cœcæ machina tur, ut videlicet illud
impleatur quod Psalmista eis, utpote eorum
præscius erroris, taliter imprecatur: *Obfir-
rentur oculi eorum, ne videant, & dorsum
eorum semper incurva.* Quia ergo nemo igno-
rat, quod si per tui decreti sententiam
tamquam futuram pestilentiam sollicitæ dis-
cretionis claritate perspexisses, numquam
quorumlibet pravis suggestionibus con-
fusisses. Debitæ tibi subjectionis fidelitate con-
fulimus, ut vel nunc ad tanti scandali ab ec-
clesia propulsionem evigiles, & postquam
nostræ discretionis disciplinam, pharisæicam
ab ecclesia extirpes doctrinam, ne scilicet
unica Domini .... adulterinis diutius abu-
sa maritis, gentem sanctam, regale sacerdo-
tium per irre recuperabile aponso suo Christo
videlicet aellatur divertium, dum nemo si-
ne castimonia, non tantum in virginali flo-
re, sed etiam in conjugali habitu conjunctio-
ne visurus sit Dominum nostrum regnarem
per omnia sæcula sæculorum. Amen.

N O T I T I A

De donatione ecclesie S. Martini de Noen-
to facta monasterio S. Vincentii a Gal-
tero de Monte-mirabilis.

NO TUM esse volumus sanctæ Dei ec-
clesia fidelibus tam præsentibus quam
futuris, quod GAUTERIUS de Monte-mira-
bili & uxor ejus RICHELDIS, annuitibus
filiis suis, partim dono, partim pretio, con-
tulerunt Deo & sancto Vincentio ecclesiam
S. Martini de Noento, cum terra atrii &
altaris, & cum tentura Drogonis. Hoc an-
nuit domna MATHILDIS de Monte-mira-
bili & filius ejus WILHELMUS. Sed postea
dominus ROGERIUS de Monte-Gulmerico,
& ejus uxor nomine AMABILIS miserunt
calumniam in hoc donum. Quapropter do-
minus AVESGAUDUS S. Vincentii abbas adiit
præsentiam eorum, Rogerii scilicet & uxoris
ejus, & deprecatus est eos, ut pro redemp-
tione animarum suarum ipsam calumniam
prosulsi dimittentes, donum istud, quod
prædictus Gautherius cum uxore sua & filiis

Circa 1060
Ex cartario
S. Vincentii Cm.

F f ij.

Deo & S. Vincentio fecerat, annuendo confirmarent. Vidi tandem supra memorati abbatis precibus, illam calamitatem omnino dimiserunt, & ipsius donum rite firmaverunt, partim pro remedio animarum suarum, partim pro deportatione forisfacti cuiusdam predie, quam idem Rogerius super sanctum Vincentium fecerat. Hoc autem factum est in castello nomine* Luertione, annuente Rogerio suo parvulo filio, sub praesentia scilicet & testimonio horum virorum. Hugonis de Larriaco, & Wascelini filii Matfridi & aliorum multorum Avescaudi abbatis cum monachis suis.

Illud donum quod fecerunt Deo sanctoque Vincentio pro remedio animarum suarum, Gauthierius scilicet de Monte-mirabili & uxor ejus Richeldis cum filiis suis de ecclesia S. Martini de Noento, cum omni decima & sepultura, aliisque expletis eidem ecclesiae pertinentibus, & de tentura Dragonis, annuit, & autorizando firmavit, precatu Avescaudi abbatis, Rogerius de Monte-Gulmerico, & uxor ejus Amabilis, pariterque Rogerius ipsorum filius, pro suorum venia peccatorum, & pro rapina & emendatione cuiusdam forisfacti, centum scilicet porcorum quos injuste super sanctum Vincentium ceperat. Hoc factum fuit in castro de Luertione, videntibus his viris Hugone de Larriaco, & Wascelino filio Matfridi.

DONUM BERNARDI FILII

Richardi vicecomitis Amiliani, uuentis vitam monasticam in monasterio sancti Victoris.

Anno 1061.
Ex archivis
S. Victoris
eruit D.
Furnarius.
[a]

CONSTAT omnipotentem Deum, cum ineffabili providentia cuncta condidit, humum homini tradidisse, & in ea vel ex ea subsisten.... Quapropter ego BERNARDUS (a) filius RICHARDI de Amiliis quondam vicecomitis, & uxor ejus RIXENDIS, tactus divino spiritu in alii militare Deo quam faculo, & uovens uovo me monachum fieri Massiliensis coenobii, quod est constructum in honore sanctae Dei genitricis Marie, Petri & Pauli, & ostantum apostolorum, & S. Victoris martyris & sociorum, donans aliiquid meæ hereditatis, quod mihi advenit a progenitoribus supradictis, quadraginta scilicet mansos, quos divisi cum fratribus meis, ipsa violentibus, & voluntario animo contentientibus: quo hac libenter uellent & assentirent, ut darem supradicto Massiliensi coenobio & abbatii DURANDO, eisque successoribus, & monachis eodem loco Deo servientibus, tam præstibus quam furoris, dedi eis videlicet BERENGARIO, & UGONI, & RAYMUNDO, &

(a) Hic Bernardus creatus fuit abbas Massiliensis anno 1065, indictione III. uti infra videbimus.

RICHARDUS omnem meam hereditatem, quæ ad me pertinebat in vicis & castellis & villis, tali tenore, ut si frater meus Hugo sine legali herede mortuus fuerit, sexaginta mansi cum meliori consu revertantur ad supradictam meam donationem, & ad monasterium supra nominatum, de ipsa mea hereditate, quam ego sibi concessi pro supradicta ratione. Est autem hoc donum vel hereditas in comitatu Ruthenico in centis locis, videlicet in Solmegheo decem mansi, quorum haec sunt nomina Ingranzamps in illa Boataria I. mansus, in illa Beccia III. mansi, in Teuleiras I. mansus.... tegias maius I. mansi, in illo Pogeto I. mansus, in Landora I. mansus, in illas Veirunas I. mansus, in Cambolas, in Cappiag V. mansi, in illo Pojero I. mansus, in Velag I. mansus, in illa Garriga I. mansus, in illa Brugeria Adalgau I. mansus, in illas Murras I. mansus, in Verneto III. mansi, in illo Pojeto I. mansus, in Espinactas I. mansus, in illa Vermia II. mansi, in illo Poio I. mansus, ultra Biarum in illo monte I. mansus, in vicaria Guitberti de S. Germano, in illis Cumbetas I. mansus, in illa vicaria Guitberti Carseten in monte I. mansus, qui est super Segur, in Castricas I. mansus, in Monte-plano II. mansi, in Bosceto II. mansi, in illo Poio I. mansus, in Arcuote II. mansi, suntque omnes simul XL. Modus autem donationis talis est. Ego Bernardus dono & firmo haec omnia quæ supradicta sunt Dominino Deo & S. Marie & SS. Petro & Paulo, & omnibus apostolis ejus, & S. Victoris martyri, & coenobio Massiliensi ad proprium alodium & propriam hereditatem omnibus diebus. Facta donatio haec anno Incarnationis dominice MLXI, indictione XIVI, sub die feria quarta, regnante Domino nostro IESU CHRISTO, cuius est regnum & imperium in secula seculorum. Ut autem hoc præceptum perpetualiter imprevaricabile maneat, opponimus omnibus male contradicentibus gloriosum & inexpugnabile signum Domini nostri IESU CHRISTI. †

E Signum BERNARDI qui hanc cartam scripsit & donationem fecit & manibus firmavit. Signum fratrum ejus BERENGARII & UGONIS, & RAIMUNDI & RICARDI. Signum Dagberri magistri mei videlicet B. qui hoc donum feci, signum Berengarii de Cambolas, signum Nihilforas, signum Bernardi de Favars, signum matris meæ RIXENDIS videlicet B. qui hoc donum feci.

EPISTOLA D. ABBATIS
S. Victoris R. Comiti.

Aliquos ex fratribus quos petierat ei mittit.

*F*RATER D. (a) & tota S. Victoris Massiliensis monasterii sibi commissa congregatio, carissimo nobis & honoratissimo Domino R. comiti fidelissimas orationes.

[a] Acceptis dulcissimis flagrantissimæ vestræ dilectionis apicibus, cuius nostrum omnium cor vestræ flamma caritatis accendit, nisi quod accendere non posse dicimus quod ardere jugiter comprobamus. In vestri tamen dilectione proficimus, quem ferventius amare non possumus. Cupientem itaque mea desideria vestra perficere, noveritis febre fortissima labore; fratrem quoque B.

[b] (b) quem his diebus ad eligendum abbatem in abbatis Vabrensi dirigo non ad modicum occupatum & fratres quatuor aut quinque, quos secundum pias vestras preces nos mittimus, non incuria derelictum, quin potius tam sanctam veræ justitiam sitim, si vita comes & incolumis fuerit, tu Deus annue, tuque S. Michael intercede per me ipsum præstolatum satiare. Ideoque, amabilissime, sustine, quoniam venies Dominus & non tardabit; sed etiæ tardaverit, expecta eum, quoniam veniet. Ego vero si convalluerio, occurrens obediensi vestra Narbonæ x. calendas Octobris ero. Si vero non valuerio, secundum voluntatem vestram ad Dei misericordiam & fidem vestram petitos fratres dirigam. Quocirca roboramini non deficientes, & causam vestram, prout potestis, accingite. Sancta enim desideria dilata crescunt, si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Valete.

DDONATIO ECCLESIE

S. Segolena facta monasterio S. Victoris a Geraldo Amelii & Vidiano Ermengaudi.

NO TUM sic omnibus hominibus in Christo creditibus, quoniam percurrente synodali decreto, quod ab (c) UGONE domini NICOLAI apostolici legato atque episcopis & ecclesiasticis viris in concilio Tolosano (d) statutum est, concussa sunt audientium corda, audientes neminem posse laicum ingredi cælestem patriam, qui hic contra præcepta canonum male invasam possederit ecclesiastam. Ideoque inspirante clementia Dei honorabiles viri Geraldus Amelii & Vidianus Ermengaudi, in quorum protestat erant quædam ecclesiæ, quarum

Anno 1062
Eparchivis S. Victoris,
(c)

naturam maximus infectator, ac zelo discipline ecclesiastice flagrantissimus, qui postea anno 1073. Dienis episcopus, cum 1092. Lugdunensis archiepiscopus creatus est.

(d) Concilium istud Tolosanum anno 1056. celebratum est, in cuius canone 8. prohibutum est ne laici res ecclesiasticas usurpent.

Ffij

*A*nno 1062
Eparchivis S. Victoris
en D.
Familiis.
[b] **I**N Dei omnipotentis auctoritate nos Rainaldus atque Radulfus fraterna ejus quæ in Christo est dilectione caritatis amici, sacerlarem deinceps abnegantes militiam, & divinæ servitutis omnimodis inharrere volentes, quo melius novimus Massiliensi monasterio, quod est S. Dei genitricis Mariz, & SS. Petri & Pauli, & omnium apostolorum, sanctique Victoris glorioſi martyris ejusque sociorum, monachari delegimus, nosmet quidem perpetualiter divino cultui mancipantes, & nostri alodis quiddam quod est

(a) Durandus electus abbas S. Victoris anno 1060. defunctus vero anno 1064.

(b) Hunc esse suspicor Bernardum hujus nominis tertium abbatem Vabrensem, qui jam præcerat anno 1. regni Philippi regis.

(c) Is esse videtur Hugo sedis apostolicæ legatus simo-

(a) una est, ubi corpus B. (a) Sigolena requiescit, altera quæ in honore B. Petri apostoli fuit dedicata, in qua prædicta beatissima Sigolena cum pluribus virginibus monasticali vitam duxit, quæ sunt fundatae in comitatu Albensi, in loco quem dicunt ad Grava, habito salubri consilio cum laicis supradictarum ecclesiarum, ceterisque religiosis hominibus, decreverunt predicas ecclesias ad priorem statum reparare. Cumque complacisset, ut monachus Deo militantibus traducerentur, deliberatum est faciendam esse donationem de prædictis ecclesias, & de omnibus rebus ad eisdem ecclesias pertinentibus, monasterio Massiliensi, quod est fundatum in honore S. Dei genitricis Mariæ, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli, & bearissimi Victoris martyris & sociorum ejus. Igitur in Dei nomine ego GERALDUS cum consilio fratrum & propinquorum meorum, nec non & VIDIANUS, qui vocor abbas hujus ecclesie & archidiaconatus Alpii fruor nomine, consentientibus clericis & fidelibus populis, damus & concedimus jam dictis ecclesias, videlicet S. Petri & S. Sigolena, quas hucusque injuste tenuimus, & res earum male posseidimus, omnem decimam, quam ab eisdem ecclesias usque modo receperimus, & in nostra potestate habuimus vel habemus, & quæ deinceps nobis reddiderint ex eorum potestate, qui a nobis acceperunt, & omne cimiterium & omnes oblationes, quas cuncti fideles pro vivorum & defunctorum remissione ipsi ecclesias contulerint, & illas condaminas quæ sunt juxta cimiterium beatissime Sigolena, usque ad stratum publicam, & usque ad flumen Tarni, & in ipso flumine locum ubi molinus unus construatur. Et hoc totum facimus affirmante præposito ipsius ecclesie WILLEMBO, qui & ipse similiter omnem potestatem ipsius ecclesie & decimam suæ preboidia concedit, & caneram adhærentem ecclesie, & unum lexalem, qui ei adhæret, in quo magna domus construatur, & in paxeria supradicti molini unam pescatoriam. Totum autem illum honorem, quem idem Guillelmus visus est per præboidiam tenere & antecessores ejus & omnes canonicas ad eisdem ecclesias pertinentes, si possessores earum in vita sua gratis vel pro munere dederint eas eisdem ecclesias & monachis monasterii Massiliensis, nos idem GERALDUS & VIDIANUS omnem censem & subjectionem earum similiter damus. Si autem in vita sua hoc facere noluerint, post obitum eorum honores illorum, & omnem censem supradictis ecclesias & jam dictis habitatoribus earum concedimus & affirmanus, totumque intervallum dexteræ partis ecclesie S. Sigolena adhærentem usque ad

(a) S. Segolena abbatissæ Tréclarenſis monasterii in pago Albensi vitam habet in appendice ad bibliothecam novam Philippi Labbi.

A prædictas condaminas, sicut maceria ecclesiæ dividit. Similiter donamus ubi claustra & officinae construantur. Hoc autem totum, videlicet supradictas ecclesias, & omnia ad easdem ecclesias pertinencia, quæ modo eis donamus, & quæ modo habent, & quæ anteac qualcumque modo adquisierint, donamus & concedimus nos omnes præscripti Domino Deo & monasterio Massiliensi, quod est consecratum in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & SS. martyrum Victoris & sociorum ejus, in manu domini abbatis DURANDI & cunctæ congregationis ipsius loci tam præsentis quam futuræ, ut habeant & possideant in perpetuum, & ibi suis monachos omni tempore mittant, qui servitium Dei faciant, & pro nobis omnibusque propinquis Deum semper exorent. Quod si nos aut aliquis aliquando homo hanc donationem infringere, quod absit, voluerit, non hoc valeamus aut valeant; sed compositis XL. libras auri, & nisi satisficerit, omnium sanctorum subactus excommunicationi hæc donatio firma permaneat. Facta carta donationis III. nonas Aprilis anno ab Incarnatione Domini MLXII. in diætione quarta decima, regnante Philippo rege Francorum. Nos Geraldus Amelii & Vidianus Ermengaudi, qui istam cartam donationis fieri iussimus & manibus nostris firmavimus & testes firmare rogamus.

S. † Geraldii Amelii.

S. † Vidiani Ermengaudi.

Majamfredus monachus qui istam cartam scripsit die & anno quo supra.

DONATIO ABBATIÆ SORICINII facta Massiliensi S. Victoris monasterio.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, arque honore S. Dei genitricis & Virginis MARIE. Ego FROTTERIUS Nemausensis episcopus & RAIMUNDUS nepos meu vicecomes au- dientes excommunicationem sanctæ ecclesiæ Romanae a domino NICOLAO papa secundum auctoritatem canonicanas nostras ad partes destinatam, simoniacam hæresim terribiliter ferientem, paventesque nimium ne propter ecclesiasticos honores, & abbatias a nobis haecenus male portressas & venditas, idem anathematis incurramus periculum, pro animarum nostrarum, parentumque nostrorum redēptione, & æternæ vitæ retrībutione, monasterium nostræ dictionis in honore ejusdem sanctæ Dei genitricis Virginis MARIE, sanctique Benedicti, aliorumque sanctorum consecratum, quod vulgo vocatur (b) Sorizinum, gratia recuperationis atque studio regulari monastici ordinis con-

(b) Sorizinum ordinis S. Benedicti monasterium tempore Pipini regis fundatum, haecenus perficit in dicescu Vauvena sub congregatiōne S. Mauri,

Acedimus DURANDO abbati S. Victoris monasterii Massiliensis & omnibus successoribus ejus ad dominationem & gubernationem atque tutitionem: ita ut ipse Durandus & omnes successores ejus mitrat, & mittant in eodem monasterio Sorizino abbatem omni tempore suo iudicio dignum, qui secundum institutionem & ordinem monasterii Massiliensis vivat, & monachos sibi subiectos vivere exigit. Quod si, quod ab sit, abbas ille Sorizinensis videlicet ab ordine & disciplina cenobii Massiliensis deyaverit, & monachos sibi subiectos ad iustitiam trahit male viventes non emendaverit; veniat abbas Massiliensis in Sorizino, & corrigat & emendet eum. Si vero ille superbia elatus emendare se noluerit; alium loco ejus prudenter & dignissimum abbas Massiliensis mitrat, & negligenter & superbientem secum reducat. Hoc igitur ego supra nominatus FROTERIUS, sicut supra scriptum est, habilio & semper firmum esse volo, maloque usus & venditiones quas simoniace de eodem monasterio faciebam, in perpetuum ad libertatem jam dicti monasterii, & ad statibilitatem sancte regulae dimitto cum RAYMUNDO nepote meo, & omnibus propinquis meis in perpetuum interdicto, & omnes honores & possessiones & praedia quae modo videtur habere jam dictum monasterium, omnipotenti Deo sancteque Mariæ semper Virgini reddimus, sine ullo malo ingenio dico, excepto hoc quod ego FROTERIUS modo video vel possidere in mea propria dominicatura. . . . . nos offerimus abbates videlicet, qui dicti sumus ejusdem monasterii pro timore & amore omnipotentis Dei abbaciā ipsam quam male usurpatimus suprascripto abbati Massiliensi, libenter in manu restituimus. Si vero nos, videlicet FROTERIUS & RAYMUNDUS aut aliqua in perpetuum persona uridique sexus nostræ propinquitatis, aut nos WILLELMUS & STEPHANUS prædicti, sive aliquis homo vel femina hoc quod præscriptum est, disrumpere, commutare, aut inquietare voluerimus aut voluerit, non hoc valeamus aut valent perficere, sed iræ Dei omniumque sanctorum patrum excōmunicacionis subjaceret se; nisi tespuerit, sciar, hac ratione stabili semper manente. Facta carta nonas Novembbris anno ab Incarnatione Domini MXXXII regnante Philippo rege, inductione . . . die dominico. Acta publice in capitulo Sorizinensi in praesentia monachorum ipsius loci. Ego FROTERIUS episcopus & RAYMUNDUS nepos meus vicecomes & WILLELMUS & STEPHANUS hanc cartam scribere fecimus & firmamus. Raimundus Arnaldi firmavit, Pontius Arma-

Azangi firmavit, Deusde Raimundi firmavit, Guillelmus Belflius firmavit, Gaufredus Raimundi firmavit.

Bernardus monachus scripsit unam cartam, Raymundus Psalmiensis scripsit aliam.

PRIVILEGIUM EVERHARDI Trevirensis archiepiscopi pro monasterio Prumiensi.

Restitutas ei plurium ecclesiarum decimas confirmas.

B

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego EVERHARDUS (a) Dei gratia Treverorum archiepiscopus quibullibet cupio innotescere fidelibus, & a presenti notitia per continuati posteritatis memoriam pretendi, quia dominus RUPERTUS (b) fæcili Prumiensis coenobii venerabilis abbas, nostram adit paternitatem, restituimus primum ac dcinde confirmari postulans a nobis eidem cenobio decimas ecclesiarum quarundam in episcopio nostro, quæ neque ab episcopo quo debuerant consecrata, nec parochiis oportuerat solemniter determinata, synodalij judicio in jus nostrum concesserant. Nos autem perpetua salutis consideratione, temporali in his tentuantes commodo, simul etiam potentis caritati & obsequiis plurimorum debentes, voluntarium ejus petitioni præbimus assensum. Itaque præficientes ad loca superscripta, videlicet Metendorf, Sefernæ, Ramersheim, Budenesheim, ityentas ibi consecravimus ecclesias, singulisque parochias & decimationem terminos tam in agri quam in silvis, tam in novalibus quam antiquitus cultis, eodem quo prius usurpari fuerant ambitu, legaliter & canonicæ assignavimus, hancque assignationem præfente locorum eorumdem advocate, abesse que qualiter contradictione banno nostro stabilivimus. Pergentes porro ad ipsum tandem cenobium jam dicti abbatis ducti & fogati, venimus ubi parte monasterii, quam ipse veteti apponetis a fundamento construxerat, dedicata, altare quod in medio dictum a nobis pariter consecratum est, conditisque in eo reliquis, supradominicas cum decimationibus suis ecclesias ea conditione tradidimus, quatinus ex tunc per continutam jam amplius successionem temporum, tres ibi quotidie pauperes nostro nomine paucantur, & perpetuiter in memoria nostri communis fratrum ejus loci perseveret oratio. Et hanc quoque traditionem absque ullius contradictione super jam dicto altari in manu WALONIS advocati, astante Brunone corepiscopo regionis ip-

Anno 1063:
Ex cartario
Prumiensi.
[a]

[b]

Nota

(a) Everhardus Jeselini comitis Palatini filius anno 1047. ecclesia Trevirensi priesce cepit, ut patet ex anno huic diplomati ascripto.

(b) In catalogo abbatum Prumiensium dicitur Rupertus de Arzcastro, præfus magni nominis, qui annis 42. rexisse memoratur.

suis, aliquique quam pluribus tata clericorum quam laicorum idoneis personis, solemniter peregrimus, hanoque nostro canonice confirmavimus. Quaz ut para omni temporum futurorum ferie & inconvulta permaneant, hanc fieri cartam, & imaginis nostrae sigillo insigniri præcepimus, & contra obloquium improbatorem eorum qui interfuerunt actioni nostra probabile testimonium nominatum hic inscribere curavimus.

Signum domini EVERHARDI archiepiscopi qui hanc chartam conscribi iussit.

(a) Signum BRUNONIS (a) chorepisci.

Signum RORICI chorepisci.

Signum Dieboldi presbyteri.

Signum Ozonis presbyteri.

Signum Lazzonis presbyteri.

Signum Hildiberti presbyteri.

Signum Sigewini presbyteri.

Signum Udonis diaconi.

Signum Werinheri diaconi.

Signum Burchardi subdiaconi.

Signum Bopponis subdiaconi.

Signum Efridi subdiaconi.

Signum Luozonis diaconi.

Signum Walterii subdiaconi.

Signum WALDONIS advocati.

Signum EVERHARDI comitis.

Signum BERTOLEI comitis.

Signum Anselmi S. Adalberonis S. Cuononis S. Godefridi.

Actum feliciter Prumia in domo Salvatoris nostri calendis Novembri anno Domini incarnationis M.XXII, indictione I, anno pontificatus domini Everhardi XIX.

Data autem est hæc carta in decimo calendis Novembri, & recitata publice in totius sacrae synodi conspectu anno dominica incarnationis M.LXV, indictione tertia, anno pontificatus domini Everhardi XIX.

D
DONATIO ABBATIAE S. ANDREÆ
Agathensis facta S. Victori.

Anno 1064
Ex cartario
S. Victori
eruit D.
Pymerinus.

In nomine Domini nostri IESU CHRISTI, & individuæ sanctæ Trinitatis. Ego RODERICIUS gratia Dei comes. Omnibus fidelibus nostris immo circumstantibus fidelibus notum esse nunc, & in perpetuum volo, quod fieri fidelissimus nobis dominus GONTERIUS Agatensis episcopus, & vir nobilis PONTIUS abbas, dictam nostram expetierunt mansuetudinem, quatenus abbatiam S. Andreæ fecus prædictæ urbis monia solitariam, derelictam, quam donataam sibi a nobis posse fidere videntur, et non ad pristinum gradum & ordinem, tamen utcumque monasticum per nostram largitionem debeat restituare, prefertum cum non minimum si tremenda judicij divini districa quandoque

(a) Hoc ex loco patet chorepiscopos nesciam extictos, suffit cum datum fuit istud diploma, in quo duo subliterabunt chorepiscopi.

A censura, eo quod sacras tantorum oblationes fidelium, quas in eodem loco pro animabus suis omnipotenti Deo tam large contulerunt, ut trecentorum vidui monachorum quotidie pro se precantum temporibus beati Severi, (b) ejusdem monasterii abbatis, sic in gestis ejus legitur, abunde sufficerent, ita moderno tempore profanatas, deceptasque vidimus, ut non ibi suppeditar viatu unico solo monacho, qui pro eis Deo suppliceret, nisi idem Deus aliunde multipliceat. Addideram quoque maximum de rei facultate prospectum: siquidem dominum DURANDUM abbatem S. Victoris monasterii Massiliensis & congregationem ejus, propter gratiam caritatis & familiaritatem nostræ gentis diuturnam cum illis, ad rem suscipientiam perficiendamque conduxerant. Qua de re plurimum delectatus, cum magno favore optimatum, nostrorum toriusque populi, præcipue cum confilio domnae matris meæ RAINGARDÆ, vive uxoris meæ SEBILLE cum liberam petentibus prædictis principibus licentiam præbuisse. Addidi factum, quam robustius possem, donationi nostræ solidamento confirmare. Taliter legitur. Ego RODERICIUS comes pro redēctione animæ meæ, & omnium parentum meorum, & propria vita æternæ præmium, prædictam abbatiam S. Andreæ dono illam cum omnibus qua ad eam pertinent omnipotenti Deo, & S. Dei genitrici Mariæ, sanctoque Victori martyri in monasterio Massiliensi, & domino abbati. Durando eiusque successoribus & monachis omnibus ibi Deo servientibus præsentibus & futuris, ut honorifice habeant & possideant, & servitium Dei, & regularem ordinem juxta quod Dominus possibiliter illi donaverit, absque ullius inquietudine licenter custodiat, dimisit. Et ego GUNTHERIUS episcopus facti hujs fidelissimus executor, ut omnipotens tribuat mihi veniam delictorum, & perdulere dignetur ad regna celorum omnibus clericis nostris magna congratulatione id volentibus, bono animo libertissima voluntate eidem Domino Deo & sanctæ genitrici semperque virginis Mariæ, sanctoque Victori glorioissimo martyri in monasterio Massiliensi, & domino abbati DURANDO, & omnibus successoribus ejus & monachis omnibus ibi Deo servientibus, præsentibus & futuris dono præscriptam abbatiam S. Andreæ cum omnibus qua ad eam pertinent, salva fidelitate sancti Stephani, ut eam honorifice habeant ad servitium Dei & regularem ordinem, juxta quod eis donaverit, absque ullius inquietudine licenter custodian.

Facta donatio hæc anno ab incarnatione Domini M.LXIV, indictione II, feria V, men-

(b) Hujus sancti Severi nomen inscriptum est in martyrologio Benedictino die 25. Augusti, memoraturque in vita S. Maxentii abbas, qui ipius fuit discipulus.

463 se Aprili luna x. PHILIPPO rege Franco-
rum.

Ego RODGERIUS comes hanc donationem una cum GUNTE RIO episcopo Agathensi feci & faciens firmavi.

Signum RODGERII comitis & matris ejus RAINGARDE & uxoris ejus SIBILLE, qui hanc cartam scribere jusserunt, & manu sua firmaverunt & firmare rogarunt.

S. PONTII abbatis, qui hanc cartam scribere jussit & manu sua firmavit & firmare rogarunt.

S. Bermundi qui præsentem donationem firmavit.

GUNTHERIUS episcopus & omnes canonicæ, Guido, Pontius, Petrus, Bertrannus, Otto, Stephanus, Guinamannus, Rostagnus, Bernardus, Gregorius, Arnaldus, Beengarius, & Elisarius omnes firmaverunt.

ELECTIO BERNARDI ABBATIS S. Victoris Massiliensis.

*Abdolof.
Exadiu-
s. Pablos
mar. D.
Brenna.*

NORMA divinæ institutionis quid ac-
tum, cur, & quando, in S. Victoris
Massiliensis urbis ecclœbio, sermone licet
pauperculo, sed non nimium prolixo vobisC
intimare curabo, cum tanta unanimitas,
tantaque concordia in novem angelorum
ordinibus in cœlis sit, ut post perfidi apostataque angeli ruinam, ibi nullus inveniatur,
qui propter suam quæ nulla est superbiam creatori suppeditare suo jure cogatur,
immo omnes pace summa, caritate perfecta
et cuius quanto magis vultum contemplan-
tur, tanto magis contemplari appetunt, in-
dissimenter, concorditerque famulatur: ta-
men dispensatione hoc ætum est divina, ut
alii alijs præminent. Alii vero alii secun-
dum officia sibi disposita principalibus ob-
secudent. Hanc igitur concordem obe-
dientiam & caritatem ferventissimam divi-
nacernens. Sapientia, quo est gavisa, eo
condoluit ovem perisse erroneam. Volens
itaque eam diligenter humiliterque inquirere, non fastidivit nostræ carnis trabeam
induens, in hanc convallem lacrymarum
secundum tempus a patre constitutum des-
cendere: ubi dum inter vepres hærens of-
fusca vulnerataque reperitur, extruditur,
abluitur, & propter justorum ex quibus con-
stat congregationem multorum ecclesia ca-
tholica nominatur, quoniam quam decre-
verat pius redemptor ad caulas, unde Ober-
raverat, paradis quandoque reducere, dignum duxit, eorum quibus postmodum re-
socianda erat, aliquantisper moribus in-
formare. Docuit ergo eam ipse prius patri
subjectus obedientesque prælatis subesse &
obedire. Præposuit quoque ei pastores se-
cundum sibi pro patribus natos pastor ipse
summus, qui eam a lupinis quantum vale-
rent, custodirent moribus, quibus diversis

Vet. Script. & Mon. ampl. Colle^{ti}. Tom. I.

A ordinum gradibus ordinatis decorata, ea-
dem præpöllet in summis vernat in medio-
cribus, floret in minoribus, de quorum nu-
mero multorum annorum curriculo evoluto,
nostro in tempore primo WIFREDUS, deinde
de vero ISARNUS, post qudm PETRUS, cui
succesxit DURANDUS, pastores in prefato
monasterio excitentes. Horum alter alterius
informati & doctrinis & exemplis, gregem
sibi commissum quamdiu vixerunt, decentes
nutrientes custodierunt. Patre vero DU-
RANDO ex hac luce subtratto, dominus
RAIMBALDUS Arelatensis archiepiscopus,
& jam dicti monasterii monachus, in capi-
tulo residens, fratribus inquirit, quem sibi
patrem cum adjutorio Dei eligere vellent,
qui ad Dominum oratione habilitate pte-
missa, omnes uno ore simul patrem sibi
præfesse expetunt atque eligunt virum BER-
NARDUM nomine, quem sibi dudum prior
constituerant, qui in sæculo nobilis ex
sanguine ortus, sed benigissima gratia Dei
de mundialis militia laqueis misericorditer
erutus, in eodem monasterio regulariter
sub prædicto patre DURANDO a fæculi acti-
bus conversus, ab omnipotentissimo medico
JESU CHRISTO Domino, in credimus &
confidimus, est sublatus pariter & sanatus.
Dedit autem eis hunc eligendi ausum sacrum
divinumque eloquium; David iussione di-
vina a Sarauel propheta puer in regem
unctus fuisse, & Josias octo annorum eum
dem populum Dei optime gubernasse. Sa-
muel & Daniel pueri presbyteros judicasse,
Johannes evangelista adolescens super pe-
ctus Salvatoris in cœna recubuisse. Pluri-
num etiam præsumentes de moribus viri,
in quo est scientia litterarum, & humilitatis
gratia, atque patientie & obedientie virtu-
tes, necnon & modestie decus; quantum
mortali oculis datur cognosci, in ipso ju-
ventutis flore prælucet. Hanc autem ele-
ctionem laudavit & corroboravit dominus
PONTIUS jam dictæ urbis Massiliæ episco-
pus, cum domno FULCONE suo avunculo
& vicecomite, & cum fratribus suis, scilicet
WILLELMO, GOSFREBO, & eorum con-
jugibus ac filiis, cum domna STEPHANA
& PETRO ejus filio, cum cœtu sibi com-
misso clericorum, simulque laicorum an-
nuens petitioni, voluntatiique monachorum.

D Rursus igitur laudatus & acclamatus ab
E omnibus idem vir introducitur ecclesiam,
& ante altare benedictione solemní confe-
cratur, incathedratur, eique virga, grec
dominicu, & omnia quæ infra extraque
funt monasterium ad idem pertinentia felici-
citer commendatur custodia, qui loci sibi,
ut creditur, a Deo commissi curam perva-
gil gerens, sibi mercedem laboris optimi
percipere a vero pastore cum sibi subditis
mereatur. Anno ab Incarnatione dominica
MLXV, indictione III. epacta xi. xiv. cal.

Gg

Junii luna vii. Hæc electio est facta cum consensu omnium supradictorum, domini felicis PONTII episcopi, & domini RAIMBALDI Arelatensis archiepiscopi & præmonstrati monasterii monachi, ceterorumque omnium monachorum, canonicorum seu etiam fidelium laicorum eorumque conjugum, regnante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

CARTA BERTRANDI COMITIS

Provinciae pro Massiliensi S. Victoris monasterio.

Admissus in capitulo ad suffragiorum participationem, confirmat varias donationes S. Victori factas.

Post 106.
Ex archivis
S. Victoris
eruit D.
Fumerius.
[**]

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum esse volumus hominibus fidelibus & amicis monasterii Massiliensis, quod anno ab Incarnatione millesimo LX. (a) in solemnitate beatissimi Victoris apud cœnobium ejusdem glorioissimi ac præcellentissimi martyris, B. comes Provinciae in capitulum se introduci devote atque humiliter petiit, ut servorum Dei se orationibus commendaret: ubi cum officiosissime suscepimus effer, circumsedente magno fratum conventu, postulata societate, in fraternitatem receptus est, sicut parentes ejus antea fuerant, promisit se.... monasterio fidissimum semper affuturum, & amicum, & defensorem, & in omnibus adjutorem. Oblationes quoque five eleemosynaræ donations..... parentis sui vel certe multi alii nobiles viri retroactis temporibus donaverat, similiter & ipse omnia libenter donavit atque astipulationis suæ.... confirmavit: quatenus universa quæcumque in tota Provincia donatione, emtione, five concambiatione usque ad diem illum.... prædicto monasterio S. Victoris conquista sunt, in monasteriis, ecclesiis, cellis, castellis, villis, terris cultis & incultis, silvis, pascuis, pratis, arboribus, aquis, aquarumq; decursibus, exiis & regressis, hortis, fredis, salinariis, pificationibus, venationibus, agris, atque agrariis, cum omnibus omnino rebus, in omnibus omnino locis ad præfatum locum pertinentibus in terra & in mari, & in insulis universa cum omni libertate & auctoritate monachi S. Victoris habeant & possideant semper. Hæc omnia sicut superius scriptum est, ego B. totius Provinciae gratia Dei comes pro redemtione animæ meæ & parentum meorum donavi & firmavi, & hanc

(a) Hic desideratur aliquis numerus incuria scriptoris omisus, nam Bernardus abbas cuius tempore haec carta constituta fuit, non nisi anno 1065 electus fuit.

(b) Ecclesiam Hoiensim beate Mariæ a Bolone archi-

cartam inde fieri jussi. Si quis successorum meorum sive aliqua ecclesiastica aut sacularis persona inquietare voluerit, non valeat, sed in duplum emendare cogatur, quicquid de hoc extorquere conatur. Datum in manu Bernardi abbatis & loco & tempore quo supra, ab omnibus qui ibi aderant confirmatum est. Post evolutum autem annum apud Arelatum in monasterio S. Genesii ab eodem comite in manu præfati abbatis, faventibus ejusdem urbis civibus, eadem reiterata donatio est, & a cunctis assentibus confirmata.

DIPLOMA DEODWINI EPISCOPI

Leodiensis pro collegiata B. Mariæ ecclesia Hoensi.

Amplissimam ei facit donationem in ipsius dedicatione, eamque eligit pro sepulture loco.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Bona vitæ præsentis omnibus qui eam diligunt avare, nullam salutem, sed mortem pariunt sempiternam. Qui autem per eadem bona operibus misericordia florere studuerint, serunt quidem temporalia centuplo fructu sine fine mansura. Proinde igitur ego DIETWINUS Leodiensis gratia Dei episcopus exemplo domini RICHARDI, EVRACRI, NOTGERI, aliorumque diversorum hujus sedis, qui non solum extrinsecus adquisitis, sed multa etiam sibi & successoribus detrahentes, laborantibus inopia congregatiibus pie & misericorditer subvenerunt, in salutem & redemtionem animæ meæ ecclesiæ in Hoie sanctæ Deigenitricis MARIAE (b) [b] sanctique Domitiani conculi ad usum fratrum hæc subter annotata. Ecclesiæ de Houle, ecclesiæ de Fredeis-villa, capellam de S. Petri -monte, thelonium de Havelange, prædiuum quod ibidem & terram quam in Heristallo acquisivi, octavam partem allodii in villa Hisémale, prædiuum quod acquisivi in loco Ungravi, partem comitis GODERIDI, quam habuit in villis Langen, Lettafambre, Engelrode, & in ecclesia quæ est in villa Reymef, in villa Taoüieres mansos duos, curtem Lusin cum ecclesia & omnibus appenditiis suis, allodium quod habuit Hano in villa Hirgeis, dimidiæ ecclesiæ de Vuenteluche cum omni familia, & tota dote ipsius. Quia vero ipsa domus sanctæ Mariæ multis impendiis opus habet, ecclesiæ de Allecha ad custodiæ delegavimus, & ad has necessitates a præbenda fratrum distinximus, itaque distinctam perpetuo manere volumus ab ecclesia sancti Stephani, usque ad pontem Mosæ in atrium dedicamus, in quo nisi do-

diacono pro xv. canonis fundatam, a Deodvino episcopo Leodiensi restitutam, & a fundamentis crectam, additus etiam xv. canonis, scribit Egidius de Aurca-valle.

469 mos fratrum & hospitali fieri sub anathema
te interdiximus. Ubi etiam, quia locus erat
aptus, cursum aquæ adjicentes, molendi-
num fratrum fieri decrevimus. Quoniam ve-
ro in eadem ecclesia requiem elegi in sacer-
tum seculi, eam cum appendicibus, ecclæ-
siis, & omni clero ab omni subjectione archi-
diaconi, ipso appuente & tora Leodiensi ec-
clesia, absolvimus, & eorum omnium curam
decano ejusdem delegavimus. Decrevimus
etiam ut nequæ familia ad altare pertinens,
neque possessio aliqui libere tradita sacer-
talem vel substitutum haberet advocatum, sed
legitimus advocatus eis præcesset ad defensio-
nem, non ad exactiōnem. Hæc omnia vero
peracta ipso die quo ecclesiam dedicavi, ad-
juvante LIETBERTO (a) Cameracensi episcopo,
Gosbertus archidiaconus alta voce re-
citavit sine contradictione. Ego autem &
prædictus episcopus perpetuo anathemate
obligavimus quisquis aliquid eorum violare
præsumferit, ut æternos cruciatus cum dia-
bolo & angelis ejus perferat, nisi de injuria
satisfaciat. Vism est autem & advocatum &
testes subter annotati archidiaconos, Heri-
mannus præpositus, Godescalcus, Gode-
calcus, Godescalcus tertius, Boso, Dierwi-
nus. Præterea Wolbertus decanus, Aſculfus
cantor, Franco ſcholasticus. Laici vero co-
mes ADELBERTUS, comes HEINRICUS,
comes CONO, Walcherus advocatus ecclæ-
ſie, Godescalcus de Cennaco, Godefridus &
Arnulfus de Florinis, Thœdricus de Flo-
riffia, & frater ejus Christinus. Hermannus
de Gers, Stephanus de Faule. Facta sunt hæc
anno episcopatus domini DIETWINI XVIII.
regis vero HENRICI anno XI. Ego Franco
scholasticus recognovi.

PISTOLA R. MONACHI SANCTI

Victoris ad B. abbatem suum.

*Excusas se quo nondon redierit ex Italia,
eratque ut studio legam operam dare
sibi licet.*

*Ex archi-
vis S. Vic-
torini ex cui
D. Forni-
tus.*

(b) suo reverentissimo domino sum
marque laudis dignissimo monasterii Massi-
lienensis divina largitatis munificentia dispen-
ſatori quam optimo, R. ejusdem servus om-
nium licet sibi famulanticum humillimus, non
in dilectione tamen minimus debitæ servi-
tutis obsequium.

Evangelista testante, liquet ab angelis fui-
ſe declararum, quod in terra pax hominibus
bone voluntatis. Et alibi scriptum est: Suf-
ſicit bona voluntas. Jure igitur, sicut volun-
tas aliquod perficiendi bonum, eti profice-
re nequeat, sufficiens esse prohibetur, ea-
dem quoque mihi quam erga vos semper ha-

(a) Liebertus anno 1049. Gerardo episcopo Cameracensi
ſuffecit eft, abbatiam S. Sepulcri ordinis S. Benedicti, in
qua conditus jacet, fundavit, & obiit meritis plenus anno 1076.

Ves. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A bui, sufficere proculdubio creditur. Nam
postquam vestra magnitudinis fama, quæ
jam diu meis intonuerant auribus, corporeis
oculis videre promerui, vestra, dilectionis
immenſitati, prout multis scire licuit, meæ
parvitas ingenium inseparabiliter adhibere
ſtudui, sed ut probatio dilectionis qua infra
pectoris septa attuando latirabat, operis ex-
hibitione quandoque redoleret, admodum
optare solebam. Nec ideo quia Deus plebem
ſuam visitavit, quoniam vos ad optimam;
quam elegit ſibi Maria, partem sublimavit,
& monasterium Massiliense jam rectoris in-
digentia penitus obſufcatum veſtrarum illu-
ſtratione virtutum mirifice decoravit. Quan-
tum conſtat me gaudere, si omnes artus in
linguis verterentur, impossibile eſt cuicunque
explicare. Si autem vestra ſolitæ bonitati
placeat, attende: ubi vos ad prædictum, Deo
ducente, gradum proiectum fuſſe comperi;
uti veſtris obtemperarem jussibus, cur veni-
re distuli, causam tamen eti non ſufficientem
reddere ſum paratus. Noscat itaque
veſtra, desiderantilime pater, clementia;
me quondam prædicti cenobii fratrum ac-
cepta licentia, pro quodam nobis immenſi-
ti & intolerabili negotio fatis, ut credo, jam
vobis notificato Romam ire ceſſiſſe, ac ut
que Papiam ſine collega proprio nimia pau-
perata dimiſſe, Romam cum extraneis
Profeſtum fuſſe: sed quia diuinæ voluntati
ceceptum iter completere non libuit, ani-
mal cuius veſicula Romam uſque tendere
ſaragebam in itinere prius infirmatum pro-
fus ibidem mihi defuit. Quapropter ulterioris
incedere quia non valerem, infectoque ne-
gotio ſtatiū redire vehementer erubescē-
rem, prius quidem titubare ceſſi, poſtremo
tamen litterarum ſtudiis operam dare diſpo-
ſui, ibique paucis Dei gratia interpositis mo-
ris, hactenus animum exercendo moratus
fui. Hæc eſt igitur cauſa, dulcissime domi-
ne, cui postquam illud quod anima mea diu
optaverat, eveniſſe concepi, ad vos festi-
nare distuli. Immo magis ac magis, ut me-
lius vobis oramodo vita comite defervire va-
leam, ſtude propofui. Nunc autem quia
per totam ſere Italiam ſcholares & maxime
Provinciales necnon ipſius ordinis, de quo
sum, quia plures legibus catervatim ſtudium
adhibentes incessanter confiſcio, & mona-
ſterium noſtrum a clericis & a laicis ſine in-
termiſſione placitando laeſiri, atque iuſta-
rum poſſeſſionum detrimentum pati conſi-
dero, aliquantulam hujusmodi ſcientiam habere deſidero. Nam ſi quid in hoc ope-
re, diuina largiente gratia, prævalerem, nec
ſecularibus placitis iniarem, ſed ſolam no-
ſtri monasterii iuſtitiam quantum poſſem, ad-
juvarem. Si veſtra igitur, ſumme pater, dig-

(b) Forte Bernardo, qui ab anno 1053. ad 1079. Massi-
lenſe S. Victoris monasterium rexit.

nitiati placeat, ut in hoc opere studium pro A posse meo exercet, queso & suppliciter obsecro, quatenus super hoc negotio caritativam mihi licentiam impendatis, & Pisanio priori vestris litteris, ut miki subveniat, mandare disponatis. Si enim quod expecto apud vestram misericordiam impetravero, Pisas ad exercendum ibi studium, si Deus concederit, adiero. Interim autem usque ad festivitatem sancti Michaëlis vestra consolationis præceptum expectavero. Valete.

CARTA FUNDATIONIS
prioratus SS. Cosmae & Damiani prope
Mellentum ab Hugone comite.

Anno 1067.
Ex cartula-
rio Colum-
bensis.

NO TUM sit omnipibus, quod ego Hugo comes Mellenti pro salute animæ meæ ac conjugis nomine Adelidis, seu pro anima genitoris mei comitis GALERANNI atque Domæ genitricis meæ, alia Maria coenobii Columbensis libens concedo ecclesiam quamdam in honore sanctorum Cosmae & Damiani, in quamdam insulam constructam, quæ fere jungitur Mellenti castro. Eadem denique insulam, in qua ipsa ecclesia sita est, sicut flumen Sequanæ circumlit, & vallis vadens ab uno brachio Sequanæ usque in alterum, ita per deprecationem GAUTRIDI abbatia atque Roberti monachi, cuius pio studio grandiuscula facta est ipsa ecclesia, monachis ibidem degentibus concedo, ut ab hac die & deinceps perpetuo jure possideant, inhabitent & edificant, sine refragatione cuiusquam. Pro hac, inquam, nostra donatione recompensatio vice cum his quos mecum in beneficio posui, a monachis mihi debentur, quandiu mundi rota volvitur, duæ milia, una quidem in etenobio Columbensi, altera vero in ecclesia quam consuli, atque si aliquis nostrorum fidelium ex propriis rebus aliiquid contulerit, anno corde votu. Et ut hæc caruela incovulsa permaneat, corroboravi propria manu, nostro rumque fidelium manibus corroborandam traxi, quorum subscripta sunt nomina.

Auctum publicè Columbis dum commune bellum ibidem ageretur a ROBERTO Carnotensi praefule, cum castro Novigente anno Verbi Incarnationis M. C. X. V. I. indictione vi regnante PH. LITPO rege, anno regni ejus nono.

Signum GAUTRIDI abbatis.

Signum Roberti monachi.

Signum Gauthonis monachi.

Signum Petri monachi.

Signum Hugonis comitis.

Signum Roberti episcopi Carnotensis.

Signum Gaufredi Meli.

Signum Hugonis filii Gauthonis.

Signum Richardi filii Herluindi.

philippus I. a monachis
a regno en 1060. le
charta d. dominicae do
1069.

LITTERÆ ARNULFI COMITIS
Chiniacensis.

De fundatione celle in villa Pyrorum sub An-
daginensis monasterii sancti Huberti
administratione.

TIN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis,

Anno 1088
Ex archivis
S. Huberti.

Ego ARNULFUS comes cum conjugi mea
ADELAIS, filius LUDOGYCI comitis, pre-
tentibus & futuris sanctæ matris ecclæsiæ fi-
fius. Audiens in evangelio quia nihil prodest
homini, si lucretur universum mandum,
animæ autem sua patiatur detrimentum;
audiatis & credatis firmissimum, quod pa-
tri meo & matri meæ & omnibus antecesso-
ribus meis primum, & post animæ meæ &
heredibus meis statui singulare remedium.
In villa Pyrorum habebam paterno jure cle-
ricalalem abbatiolam in honore S. Sulpitii
fundatam, fidi quidem satis antecessorum
meorum devotione, sed pauperiori quam
aportiebat redditum preventione. Hanc am-
pliatam pro posse rebus subter notandis,
quia necdum ut volebam per se confitebar
faris, communis consilio archiepiscopi Remo-
rum, ad cujus diocesim pertinet abbatiola
ipsa, subjectam feci eam seniori ecclæsiæ S.
Petri & S. Hughberti in Ardenna, ea con-
ditione, ut abbas de sancto Hughberto po-
nat monachos, quibus ipse præfuit in loco illo,
nec error aliquis generetur super hujus-
modi operæ, loco ut antiquitus ad diocesim
Remensem pertinente, mibi & heredibus
meis reservata legali advocatione, & ad ma-
trem ecclesiam S. Huberti subiectione per-
petua remanente. In ipsa villa Pyrorum do-
totum allodium quod jacer super Marbaix
ex utraque parte. Ex una vero parte super
ripam Moze usque ad Helmericum-mon-
tem, & exinde usque ad Fainon, dimidiam
partem, cum pratis & silvis & piscatura,
neon & familiam, quæ ad eamdem per-
tinet villam. Medietatem ecclesiae de Sta-
welz, de ecclæsia Auræ medietatem, de ec-
clæsia Vilers medietatem, medietatem deci-
mæ Dafawinsart & de Beuron. De quarta-
rio in Orsay, medietatem decimæ, in Floheir-
mont dimidium molendinum de indomini-
catu, in Givel totam nonam, de ecclesia in
Surei quartam partem, decimam molendini
in Castilon, septem mansos pertinentes ad
S. Hilarium cum tota familia. Dehinc ex
integro capella S. Johannis in Yvare, sessu-
ram molendinum ad Baiart, decimam de S.
Hilario & de Yvare, de omni indominicatu,
scilicet de terris indominicatis, de his in-
dominicatis, de festeragio, de furto, de
cambis, de scutariis & de cyrobecis.
Signum ARNULPHI comitis & MANASSE
fratris ejus, S. Reguini, S. Radbodi, S.
Lantberti de Turre, S. Lamberti de Porta,

S. Johannis de *Vvare*, S. Reguini, S. Theo-
derici filiorum ejus, S. Thictbaldi de *Tylab*,
S. Rodulphi, S. Wilberti, S. Ingebrandi, S.
Arnulphi, S. Lietberti, S. Wahonis, S. War-
neri de *Cipley*.

NOTITA De confirmatione terræ de Sarciaco.

Circa 1068
Ex cartario
S. Vincentius
Cassius
sept.
1. juli-
bris.
1. sum.

NOTUM fieri volumus sanctæ ecclesiæ fidelibus tam * futuris quam futuris, quod postquam **G E R V A S I U S** archipræfus excusit **Herberto de Miletia** terram de * Sarciaco, & redidit eam sancto **Vincentio**, donavit & in perpetuo anniuit sancto **Vincentio** quicquid consuetudinis ipse & pater suns ante in eadem terra juste aut injuste facere habuerat. Post mortem autem ipsius domni **GERVASII** (a) archiepiscopi, confirmavit & corroboravit omnino **Gervasius** ipsius nepos donum hoc, id est vicariatum prædictæ terra de Sarciaco, & quicquid ad vicariatum pertinet, & venationem totius bosci sancti **Vincentii**, quam abbas & monachi **S. Vincentii** ibi capi facient, aut eorum homines per eorum iussionem. Hoc igitur donum ita dedit & rite confirmavit supra memoratus **Gervasius**, nepos videlicet domni **Gervasi** archipræfus vi. idus Aprilis in Magritte, in receptaculo quod dicunt Rupi, annuente fratre suo **ADAM**, & testibus viris plurimis, quorum hic conscripta sunt nomina. **Hilduin** videlicet **Drudus**, qui primi doni quod dominus **GERVASIUS** archipræfus prius sancto **Vincentio** fecerat testis fuit ibi. **Hamelinus** **Espinardus**, **Drogo de Semur**, **Mainardus de Sporiaco**, **Robertus de Acri-silva**, **Hamelinus Durusdens**, **Hugo Lavazini**, **Hato filius Bosonis**. . . . . **RAGINALDUS** abbas atque sui monachi **Augerius**, **Thefcelinus**, **Richardus**.

EPISTOLA BERNARDI comitis Bisuldunensis ad Bernardum abatem Massiliensem.

Ad eliminandam ex Rivipullenensi monasterio
simoniam, orat ut illud per suos monachos
regendum sufficiat.

Anno 1068
Ex archivis
d. Veteris
patr. D.
Bernardi.

DOMINO B. Massiliensem venerabilis abbatu[m] o[mn]iq[ue] sanctæ congregatiōni sub ejus custodia Christo militanti **BERNARDUS** comes Bisuldunensem fidelem in Domino . . . . & cœlestē conseq[ue]ti bravium. Quoniam quicquid a me mihiq[ue] sacerdotibus videlicet hominibus in hoc saeculo nequam digne devoteve agitur; spiritualem

(a) Gervasius adhuc in vivo supererat anno 1067, quo abbatiā sancti Dionysii Remensis fundavit, sed anno 1068. fortius etat successorem Manafem, hinc mortis ejus tempus facile dignoscet potest.

(b) Rivipullenense monasterium, Gallice *Ripaille*, insig-

A virorum precibus impetratum non ambigo. Idcirco arbitratu[m] meo illic existimo referendum, quibus intercessoribus jure creditur adeptum, quatinus illorum gratiarum actione ac providentissima cura obtineat restitudinis statum, quod ab immeritis fuerit inchoatum. Quapropter noverit vestra pia sollicitudo, locum Dei genitricis Mariæ Rivipollentis (b) cœnobii, qui a tempore domini **OLIVÆ** (c) pontificis a summiacis male possessus, turpibus succubuerat questibus, ejusdem Dei genitricis auxilio tamque vestro quam ceterorum, ut credo, fidelium optenu, me ab omni heretica pravitatis contagio emundasse, illunque pseudo-abbarem **MIRONEM**, qui post interdictum sedis apostolicae ejusdem regimen conatus est sumoniace optinere, domini **GUIFREDI** archiepiscopi, necnon **BERENGARI** Gerundensis episcopi, ac **GUILLELMI** Ausonenensis praefulsi adjutorio, cum suis satellitibus universis a loco & regimine, fine ullo restitutionis respectu expulisse; quo depulso cum quererem qualiter vel quo ordine ab illo sancto loco omnem hereticum anabitum de cetero præcavere possem, id mihi a meis magnibus, & præcipue ab hoc archidiacono suis que sodalibus suggestum est, ut vestre dominationis vestrisque institutis illi un subjicerem non refugarem, si a pervertis machinationibus hereticorum deinceps haberi velle immunitam. Quod ipsum cum Dei genitricis amore, tum vestri, mi domne abbas, venerandi nominis in me transfusa dignitate, nequaquam difficile visum est, quin statim justo eorum consilio annuerem, eodemque ad vos confessum mitterem, quo eisdem convocaremini nuncius, quibus ad id agendum visus sum consiliariis, & quod coru[m] linguis hoc idem meis testarer litteris. Unde volo vos nosse, si id vestre non distulerit morte, me preparatum esse illud, de quo agitur cœnobium vestrum subdere dictio[n], & serie scripturar a vobis confecta propria manu Deo sanctoque Victori firma(re), ut numquam a reliquo si abbas, nisi quem vobis domne B. vestrisque successoribus ex consulta Massiliensis collegii regularitate eligere placuerit, hoc tantum ad præsens nobis concessio, ut dominus **GIBERTUS**, cui omnia qua[m] juris sunt cœnobii jam dudum nota sunt, curiam illius vestro iussu primum gerat, ne plebs universa fiat minus religiosa quam convenit, si non licuerit illi hunc habere quemquerat. Ut autem omnia qua[m] erga vos velutrumque locum a me agenda sunt, melius quam hic scribi possunt, velociter fiant, simul cum his nun[ciis] vos, mi domne abbas, cum nonnullis

ne ordinis S. Benedicti in diocesi Ausonenii anno 888 a. Vivilo comite Barcinonensi conditum est.

(c) Hic **Oliva** ille Oliba episcopus fuit Ausonenensis & abbas Rivipullenensis, atque etiam Coxanensis, frater Vivilo comitis Ceritanus, obiit 1047.

vestri conventus, non sine domino Girberto celeriter ad me usque . . . & in omnibus, quæ ad stabilitatem hujus negotii pertinere possunt, requiris & receptis. Demum hunc quem volumus . . . studeat industria, sicut a vobis actum in vestros successores transeat per secula ventura. Ergo quia vicinorum adversariorum, cultoresque virtutum fama præcurrente vos esse didicimus, ideo hoc nobile cenobium, quod ob reverentiam totius religionis, & scientia olim caput & specimen universæ esse meruit Esperiaz, Deo annuente, per vos in statum pristinum cùpimus reparari, quo dum illud vestri instantia resumerit habitam venerationem, coronam gloriae a Filio ejusdem Virginis suscipiatis auctiorem. Quod si rem tam dignam nec Dei amore dignati fueritis suspicere, neceſſe erit nobis alibi inquirere, cum quibus & per quos acerbitatis nostræ virus possumus deponere. Scitis quid velimus, orate ut possumus. Iḡt̄ torum & amplius quam quod comes Barchinensis de cenobio sancte Mariz (a) Crassa vobis fecit, ego dum libertatem Massiliensem de isto properat facere, excepto quod nec gladium neque contumnam vos illic formidare. Hac in fine curavi addere, ut si hoc renueret accipere, quidquid omnipotens fecus quam oportuerit, ibidem agi conspernit, illud ab hinc vestra & non mea impunita culpa, qui scit me hac veraci corde profere. Valeat sanctitas vestra in Domino.

D I P L O M A B E R N A R D I
comitis Bifuldunensis.

Rivipallenensem abbatiam monasterio Massiliensi S. Victoris subiecti.

Circa 1070.
Ex archi-
vii S. Vi-
ctoris eruit D.
Eurnerius.

IN nomine sancte & individuæ Trinitatis. Ego BERNARDUS gratia Dei comes Bifuldunensis donator sum omnipotenti Deo & S. Marie sanctoque Victorii martyri de Massilia, ac BERNARDO abbati ipsius monasterii & omnibus successoribus ejus per hanc meæ donationis scripturam. Dono eis monasterium S. Mariz de Rivopullo, cum omnibus rebus quæ ad se pertinent & pertinere debent: sub eo tenore, ut ipse BERNARDUS & successores eligant semper & mittant ibi abbates, qui servitum Dei in eodem monasterio faciant & regulam S. Benedicti ibi teneant & tenere faciant, & obedientes sint semper in omnibus abbatibus, & omniis congregatio ipsius monasterii Mal-

(a) Cenobium B. Mariz de Crassæ, olim de Orbione à oximo fluvio & etiam de Novalibus ab amena valle dictum, in diocesi Carcassoniæ à Nectario abate, qui postea fuit archiepiscopus Narbonensis, conditum fuit; cuius fundationem ratum habuit Carolus Magnus, anno regni sui undecimo id est 778.

(b) Tomeriensis S. Pauli monasterium olim magna ordinis S. Benedicti in diocesi Narbonensi, in fidem episcopalem metropolis Narbonensis suffraganam erectum fuit à Joha-

A filiensi abbati præsenti & successoribus ejus, & hoc semper sit factum ad servitum Dei, & ad fidelitatem de me Bernardo & successorum meorum, & ut fedes sancti Petri de Aufona & episcopi orthodoxi ipsius loci habeant ibi quod iuste habere debent. Et si, quod absit, abbas five abbates ibi electi vel congregatio ejus regulam S. Benedicti non observaverit, & inobedientes extiterint, Massiliensis abbas ibi semper quando voluerit veniat, & eos ut corriganter, admoneat, & de malo ad bonum converrat. Si autem rebelles fuerint, & ammonitionibus ejus credere noluerint, Massiliensis abbas semper potestatem habeat ejiciendi malos & mittendi bonos, & pro Dei amore & caritate divina Bituldenensis comes & Aufonenensis episcopus ad hoc faciendum sint illi adjutores. Et hoc tamdiu firmiter & immobiliter maneat, quamdiu monasterium S. Victoris regulariter steterit, & regulam S. Benedicti habitantes ibi tenuerint. Et non licet mihi BERNARDO prefato comiri, nec ullo successorum meorum, hanc donationem disrumpere aut transmutare, vel aliquo modo minuere. Et hoc totum ideo est factum, quia locus ille propter simoniacos abbates pene absque religione & sine regula S. Benedicti manebat, & ideo quicumque adjutores & fautores ad hoc opus praedicto factum extiterint, & adjutorium regulariter ibi degentibus impenderint, in primis benedictionem a Deo accipiunt, & omnibus orationibus ac bonis operibus, quæ in prælibato monasterio factæ fuerint, five in monasterio Massiliensi & (b) Tomeriensi, [b] sanctaque Mariz Crassæ, sanctique Cucuphatis (c) de Vallense, & in Aufonenensi [c] sede, five in omnibus cellis supradictorum cenobiorum partem & societatem habeant, & insuper eternam retributionem adquirant. Quicumque etiam huic nostra institutioni contrarii fuerint, & disrumpere, instigante diabolo, per aliquam occasionem tentaverint, iram Dei incurvant, & omnibus sacrilegis & in inferno damnatis socii manent, nisi resipuerint, & ad satisfactionem venerint. Quod est factum v. calendas Januarii anno MLXX. ab Incarnatione Christi anno, x. anno PHILIPPI regis. Sigillum eius BERNARDI comitis qui hanc largitionis scripturam scribere jussi in Rivopollentino capitulo coram omnibus solito signo matibus propriis firmavi. † WILLIELMUS gratia Dei episcopus Aufonenensis ecclesia firmavi. † ANDREAS (d) abbas S. Johannis firmavi. † [d]

ne xxii, perseverantibus nihilominus in eo monachis, qui anno idem tractat. 1053. lecolari roga à Paulo V. donati sunt.

(c) S. Cucuphatis monasterium in pago Vallenfexu xerat Ludovicus Pius, quod a paganiis everunt rex Lotharius restituit.

(d) Hic abbas Andreas subscriptus etiam anno 1056. conventionibus suis inter Raumundum Berengarii comitem Burcinensem & Eremindudem communiam avitam ejus.

Bernardus levita & canonicus firmavi, He-
ribaldus sedis Ausonæ canonicus firmavi,
willelmus primicerius firmavi. Sig † num
RAYMUNDI vicecomitis Cardonensis, sig †
num Udalardi Bernardi, sig † num Petri Ber-
nardi, sig † num Bernardi Wifredi de Por-
cella, sig † num Pontii Blidgarii, sig † num
Arnaldi Arnaldi, sig † num Petri Adalberri,
sig † num Udalardi Gaufredi, sig † num Guil-
leimi Bernardi archidiaci de Guardia,
sig † num Bernardi Raimundi frarris ejus,
sig † num Bernardi Mironi. Bernardus mo-
nachus, qui hanc largitionis scripturam
scriptit.

EPISTOLA E. AD B.

*De felici obitu fratris Johannis Tolosani &
aliorum, de statu monasterii.*

*Circa 1070
Ex archi-
vi S. P. I. 16
in manu D.
Fons.*

Desiderantissimo domino & patri (a). B. frater E. & Massiliensis conventus fidelium orationum munus.

Dum autem a vestra paternitate juxta conditum optatum præstolamur videre nunciam, diu distulum vobis mittere nostrum. Longius autem noluimus expectare, non tamen impari desiderio vos quæ erga nos agantur, quam nos vestrum esse credimus nosse cupere. Noveritis ergo carissimum nostrum fratrem dominum Johannem Tolosanum immutabili vita sua abdita ultima felici confessione migrasse a corpore. Post VIII. namque dies, quibus illa qua frequenter decumbebat capitis ægrotavit molestia, visitantes se fratres de regulari ordine, de servanda disciplina, de pia sollicitudine, de majorum institutis custodiendi amonentes non destitit. Prior autem & alteri fratris seorsum confessus, cum omnia indumenta quæ regulariter habere licet, paucis quibus vestiebatur retentis, eis reddidisset, nec cultellum passus est lecto suo suspendi, deinceps sicut petierat, oleo sacro perunctus, data pace omnibus fratribus, priusquam dominicam Eucharistiam sumeret, confessus est omnia Dei propriaque abbatis præcepta transgressum esse, seque inobedientem & prævaricatorem & superbum existere, verumtamen de misericordia piissimi Domini, qui peccatores venit in hunc mundum salvos facere, numquam desperare, sed in illo totam spem venia habere, seque ab hac fidei firmitate numquam recedere. Tunc nostri omnium generali intercessione absolutus, sancta est communione munitus, abhinc nocte altera quæ vigilarum festi S. archangeli Michaëlis habebatur, priusquam ad nocturnalem surgeremus officium, exci-

A tati ad repentinum tabula sonitum, accurrimus ad illum, quem in cilicio positum, cinere undique aspersum in supremo spiritu invenimus constitutum. Nosque flentibus & psallentibus ejusque animam Domino commendantibus, post paululum defunctus ad ecclesiam perlatus est, cuius spiritum per grariam Dæl a B. Michaële suscepimus, & in Abrahæ patriarchæ gremio non diffidimus collocatum. Dominorum quoque aliorum fratrum vobis innotescere voluimus decessum illius scilicet ægri quem apud S. Petrum Paradisi post paternam consolationem B solitus eratis deosculari: & Willelmi de Petris-geminis, quorum prior XI. calendas Septembbris, alter VI. idus Septembbris obiit. De carissimo autem fratre nostro B. non est nobis necesse quicquam dicere, de quo ante vos quam nos contigit nosse: sed cum spem vita futuræ habentes Apostoli præcepto de dormientibus in Domino prohibemur contristari, vosque sciamus sicut in nobis commissorum laudabili vita: ita immo magis bone fine finique connexa salubræ confessione lætari, nequaquam tamen sine nimio cordis dolore possumus agi, vosque eadem paternis visceribus credimus propulsare, quoniam dum istos necesse est, Domino vocante, decidere, alios ad exteriora curanda vestro iussu discedere, sunt numero pauci qui custodiaz fraternæ scient invigilare, conventui gaudeant sedulo interesse, ordinem moreisque nostros diligendo observare, & negligentes prout oportet noverint increpando corriger. Accedit mæroris ad augmentum neglecta numerositas possessionum a me fratre E. iustratarum, quæ pertinet indigentia procuratorum. Unde paternitatem vestram obnoxie deprecamur, quæ soliti estis justis nostris petitionibus semper accommodare aurem, & vobis subditi conventus ac si prælati pertimescere motum, ut de honestioribus personis in ordine voluntariis nobis domi forisque necessariis, quas per monasteria & loca quæ peragratus estis, repereritis, ipsis caritatis gratia, quæ illuc eas disperseritis, tot iterum ad nos reducatis, ut & ordo sicut antiquitus legitimate teneatur in claustris, & rerum cura, Deo anhuentे, diligentius disponatur foris. Quas licet melius nobis non ignoremus vos nosse ac propendere, aliquos tamen fategimus vobis nominatim exprimere, quos huc vellemus adesse, Berengarium videlicet Menerensem, Pontium Godini, & Almeradum ac Raymundum Arnallum, quia valde nostrum desiderat videre conventum, nec non Ber. Amelii cum aliis quos huic necessitate utiles judicaveritis. Perimus ergo, et si custos in vineis positus estis, tamen principaliter nobis designare nono intermitatis custodiæ vineæ, tempus dispergendi lapi- des & tempus congregandi. Recurrant pia

(*) B. ad quem scripta est epistola conjicio esse Bernar- dum abbatem Massiliensem extra monasterium pro publicis negotiis agentem, cui E. fortasse prior aut unus e principiis officiariis rationem reddit de statu convexus.

membra ad eaput , ne ipso languescente , omnia invalide fiant , vestrum esse & litteris & relatu firmo nobis si placet mandate . Paternitatem vestram Dominus incolument custodiat , dulcissime pater . Amen.

EPISTOLA D. A D. B.

*Ex archivis
S. Petri
Massiliensis
eruit D.
Furnarius.*

DOMNO & patri amantissimo B. frater D. et si qualescumque tamen fideles orationes in Christo . Satis apparet in turbido litterarum meorum rivulo , qui ad vestræ sapientiæ copiofum mare pervenit , de quam perturbato fonte procedit . In his autem diebus lamentationibus Jeremiæ dedicatis , lamentatio mihi jure & ordinate augetur , cum eum , quem cariorem ipsiis etiam uterinis meis fratribus habeo , dehonestatum , & quasi prouili habitum in his quæ ad me pertinent , audio . Sed de hoc quid modo agam , nescio , quia statim ad vos venire non possum , & a vobis audire quid mihi juberetis esse agendum . Unum autem in aurem mœrens dico , quia et si mihi ad insipientiam meam & negligientiam male est ; vos tamen & domini mei Massilienses de hoc extranei non eritis , qui tales me qualis sum melius me noveratis , & taliter vos circa me agatis . Ecce enim undique tribulor , & a vobis nec plene possideor , nec funditus relinquo ; quæcumque habui cum me ipso dominis meis tradidi , & illis relinquentibus & recedentibus , necessitate compulsus , inimicis Dei & nostris commisi , qui Deo & nobis & vobis , quod mihi gravius , & inobedientes , quicquid in manibus eorum venerit dissipant & confundunt . Unde præter . . . . . cum me ille dominus major ceteris amicis vestris afflictum nimium viderit , & causas afflictionis justas esse cognosceret , mihi in veritate promitteret , quod numquam secundum fidem suam me Deus multæ miserationis usquequaque defereret ; & ego adhuc flens miseriam meam & misericordiam vestram , quam mihi plus omnibus hominibus impenditis , nec non & non curam seniorum nostrorum exponerem , exardescens ejus caritas plus quam sperare poteram promisit , quod quanto scumque ex contrariis illi dicere retineret . Et si vos & conventus vester licentiam illi dedeatis , me secundum vires suas in omnibus juvaret . Scit etenim ille & vos quod ego , Deo juvante , integre vestri fidelis ero in æternum . Idcirco statim post sanctum phasem in ebdomada azymorum ad eum ire dispono , adjutorio Dei per vestras orationes fultus , ut duorum dentium mutandorum , de quibus gravissimum dolorem patior , medicinam a tanto medico deponcam . Quapropter non poteo ad eos de-

A duendum , ut desiderabam , versus vos properare ; sed spero me per misericordiam Dei , antequam vos in domo nostra venias , t . . . cum a fratre * Petri celeriter redire . Vos autem si vobis & his qui vobis cum sunt bonum videtur , ita facite secundum consilium meum , ut a comitiis Bisuldunensis nunciis usque Narbonam vos deduci ab eodem comite obtineatis , & ibi B. Petri consobrinum meum a me rogatum , atc nuncios ejus invenietis , qui vos usque dum vestram & nostram deducant . Rogo autem ut pro nobis Deum & piam ejus matrem oretis . Dominum & amicum nostrum abbatem . Rivipoliensem & cunctos fratres vice nostra salutem , & pro nobis orare rogetis , & obsequia nostræ servitutis illis spondeatis , & Raimundum Arnallii scriptorem novitum ad nos usque vobiscum adducatis . Ego enim dicam vobis in quod opus erit vobis multum necessarius . Valete & confortamini in Domino .

C EPISTOLA ALEXANDRI PAPÆ II.
ad Udoneum archiepiscopum Trevirensim.

De penitentia sacerdotis inchoatu perpetua.

ALEXANDER episcopus servus servorum Dei (4) UBONI carissimo fratri Trevi. Cita 1073
Et qd.
S. Willm.
di Epist.
nac.

rum archipræfuli salutem & apostolicam benedictionem . [4] Litteris tuis , dilectissime frater , suscepisti , quemdam sacerdotem matris & filiæ comixtione pollutum didicimus , eundemque officio prohibito , suscepstoque penitendi iudicio , missarum officia usurpasse cognovimus , item , depositum psalmoidis quotidianis addictum , carnibus veritis jejunio maceratum intelleximus . Propterea quod a te caute provisum sapienterque dispositum est , ex toto commutare indignum ; sed ut in hac penitentia eum omnibus diebus vita sua facias permanere , nobis scias per omnia complacere . Verum tamen quia per baculum principis apostolorum Petri quem per manus sancti Eucharii discipuli Domini suscepisti , præ omnibus Gallia & Germania suffulsti , viciniori nimurum Romanæ sedis affinitate in Domino gloriari ; ne nostris , quod absit , temporibus , tantæ dignitatis privilegio aliquatenus destituaris , volumus ut in hujus clerici penitentia , & in omnibus a te dandis vel admendis penitentiaz vinculis , liberiori quoque præ ceteris Gallia & Germania pia moderatione episcopis , propriae discretionis arbitrio fungaris , quatenus & afflictioribus & spiritu contritoribus , frœnum discipline pia moderatione remittere sufficias , superbis vero jugumque discipline Domini detrectantibus eadem li-

(4) Udo Trevirensis sedis thronum ascendit anno 1067 .
ex Chronico Alberici .

gamina

gamina justa severitate constringere prævalens. Vale.

FUNDATIO PRIORATUS
S. Petri de Soldiaco.

Anno 1070
Ex cartario
S. Vincentii
Cenomag-
nensis.

I. PLERIQUE in hoc saeculo mundanorum tumultibus pressi causarum, & carnalium concupiscentiis dediti voluptatum, tanto magis quotidie deteriores fiunt, quanto secularibus intenti negotiis, nullo mentis desiderio ad æterna evolare contendunt. Hi nimurum idcirco à caelestis patria dulcedine separantur, quia misericordiae viceribus carentes, & pietatis opera ignorantes, totam sua actionis intentionem in insimis posuerunt. Quapropter ego ACHARDUS peccatorum meorum sarcinam confidens, ac damnationis æternæ pœnas perhorrescens, pro remedio animæ meæ, & uxoris meæ, parentumque meorum vivorum ad defunctorum, talem partem, & talem quam habeo calumniam in ecclesia sancti Petri de * Soldiaco, relinquo, annuo, & perpetualliter monachorum gregi S. Vincentii habendam confirmo & concedo. Hæc sunt autem quæ eis relinquo, & annuo vindragium videlicet ecclesia, panem & candelam, & sepulturam, & omnes ecclesiæ eidem ecclesiæ pertinentes. Præterea eis tribuo quadam virgultum juvæ caput ecclesiæ situm, & in eodem loco unum arpennum prati, & de altera parte ecclesiæ quamdam partem prati, & circa eamdem ecclesiæ tres escas terræ, ubi seminantur duo modii frumenti & amplius. In alio autem loco illis tribuo quamdam mansionem terræ & unum bôrdagium, & in rivulo Cottone nominato unum molendinum, quod facient monachi, unde ego tertiam molturæ partem habebo, sed ipsi habebunt proprium molendinarium, & ipsius molendini totam pïscationem, & in eodem rivulo unius pïscatoris pïscationem. Sed postquam molendinum erit factum, talen partem quam accipiam, talem ad fasturas molendini mittam. Tribuo etiam illis in lucis meis ubicunque voluerint, pastionem tantorum porcorum, quantos monachus in eodem loco degens habebit, & passionem porcorum sui presbyteri. De eisdem vero lucis meis ad omnia sua necessaria facienda quantum voluerint & quantum eis opus fuerit habebunt, & monachus & homines sui, excepto quod aliis non vendent. Quidquid etiam dono ex fevo meo adquirere poterunt monachi, ita tamen ut non perdam servitium meum ex hominibus meis, omne sine utila pecunia annuo illis. Pro angustia vero paupertatis quæ me constringit,

(x) Non multo post septem boves abfulte de obedientia illa Soldiaci, pro quibus diu excommunicatus, tandem culpam recognoscens, misericordiam Dei & sancti Vincentii apud abbatem Ramnulfum requivit, atque absoluens fuit in capitulo Tufagensi, in die assumptionis sanctæ Mariae,

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A tertiam partem decimæ omnium annonarum in manu mea reruinæ, excepto quod monachi de omni terra sua omnia quæcumque exent, solide & quiete habebunt. Nullam consuetudinem, nullam calumniam seu contumeliam pro nullo forisfacto, quod mihi homines monachorum faciant, eis inferam, quoisque monachò de illis clamorem faciam.

Hæc omnia facta sunt ita camera Wilhelmi Goet in castro quod nominatur Mons-mirabilis, videntibus & audiens istis viris, Wilhelmo Goez & uxore ejus Eustachia, Radulpho filio Rotrochi, Wiscelino & Singenfrido filiis Huberti, WILHELMO GAUFRI DI viccomitis filio, Wilhelmo de Coderia, Gisleberto portario, Samsone de Puteolo, Landrico vicario, Heriberto de Quercu-rufa, Heriberto de Arro, Wauterio de Curte-Genardi, Wilhelmo filio Martini, Hugone de Boeria, Herluino Grossino, Fulcaldo de Bras, Hermenario famulo, Fulcoio de Monasteriolo, Bovene Muschez, Odono de Meleriaco, Lealdo filio Hilderarii, Herveo forestario, Joslino, Achardo, & uxore ejus Gila, & duabus filiis eorum (a) Raherio & Achardo. Ipso die dederunt monachi sancti Vincentii supradicto Achardo unum equum & denariorū sexaginta solidos in caritate, quos ei dedit Wido monachus, & uxori ejus Gilæ unam tunicam de Perser. Hæc omnia annuit (b) Petrus filius Achardi, videntibus his viris, Wilhelmo & uxore ejus Eustachia, viccomite GAUFRIDO, Fulcoio de Monteforti, Hilgodo Brunello, Villelmo filio Astonis, Hugone de Curt-Genaro, Theobaldo nepote Landrii vicarii, Samfone de Puteolo, Gaufrido de Toriel, Helia mimo. Præterea dedit nobis terram Herberti presbyteri cum tribus pratorum arpennis, & decimam sue venationis ad parochiam de Soldiaco pertinens, annuente ejus uxore Gila, & filiis & filiabus suis, Petro, Raherio, Achardo, Ifabel filia, Crista & Agneta, & aliis his viris Vwilhelmo Goet, Vwilhelmo filio Gaufridi viccomitis, Radulpho fratre Wodonis monachi, Wilhelmo filio Astonis, Fulcoio filio Algerii, Fater homine Gaufridi viccomitis. Pro hac supradicta terra Herberti presbyteri, habuit Achardus a monachis S. Vincentii, unum equum valde bonum, unde testes fuerunt supra scripti homines.

RECTIO CELLÆ TUFFIACI
ab Hamelino Langlaci domino.

Quisquis sanctorum confors & perpetua retributionis particeps fore desiderat, oportet ut de rebus caducis & transacta prius aliqua restitutione.

(b) Hic Petrus auferre conatus est vicariam Soldiacensis burgi. At monius ab uxore sua Mathia-Rufa, dimissam eam in capitulo sancti Vincentii confirmavit.

Anno 1070
Ex cartario
S. Vincentii Cenomag-
nensis.

sitoris cælestia semperque manentia acquirentur studeat. Proinde ego HAMELINUS de Langiaco pariterque uxor mea nomine HELVISA, filia Odonis Dublelli, peccaminum nostrorum sarcinam cum Dei timore considerantes, pro salute animarum nostrarum atque parentum nostrorum, insuper & pro remedio animæ Hugonis Dublelli junioris, filii scilicet Odonis Dublelli, cuius corpus in clauistro S. Vincentii sepultum requiescit, una cum assensu & voluntate filii nostri Wauterii, & filia nostra Hersendis, incique privigni nomine Ilberti, qui fuit filius pagani, adhibiro etiam consilio & favore fidelium & amicorum nostrorum, hortatu quoque & diligenter, precatu domini ERNALDI Cenomanensis episcopi, atque domini RAGINALDI abbatis, donavimus Deo & sancto martyri Vincentio, locum S. Mariae vocabulo Tufiacum, jure perpetuo habendum, & in nomine cellæ semper possidendum, cum omnibus sibi appendiciis, terra scilicet culta & inculta, bosco, vineis, pratris, molendinis, furnilibus, equitumque beneficiis, tali videlicet conventionis tenore, ut in eodem Tufiacensi loco sanctæ Mariae semper Deo affidie sex monachi deseruant, quorum tres sacerdotes sint, ita tamen si loci substantia adeo abundaverit, ut ibi vivere possint. Quicquid vero præter eorum vissimæ necessaria supererit, ad rectam abbatis S. Vincentii dispositionem, secundum Deum tractetur. Donamus præterea eidem Deo & S. Vincentio habendam perpetuitatem atque possidendum ecclesiam S. Mariae de Monte-Dublelli cum omnibus rebus ad illam pertinentibus, sicut eas melius canonici solide & quiete & integre eam tenuerunt antea, & quidquid ad eandem ecclesiam beatæ Mariae recte pertinuisse bonorum virorum testimoniò approbari poterit. Concessimus etiam & ex tota voluntate anniimus, cum assensu & favore omnium supradictorum, ut quicumque dominum nostrorum voleret, liberam habeat donandi seu vendendi licentiam abbat & monachis S. Vincentii aliquid sui beneficii, ita tamen ne nos servitium debitum seu castelli nostri amittamus custodiām. Ut autem dona supra memorata firma amodo permaneant, stabiliisque omni tempore, accepi ego Hamelinus a domino RAGINALDO S. Vincentii abbat, & a monachis ejus centum libras denariorum Cenomanensem, & uxor mea supra nominata unam libram auri. Ad mandandam igitur posteris superscriptorum donorum tenacem memoriam, iussimus inde scribi, sicut mos est, hanc testamenti cartam, scriptamque manibus propriis firmavimus, & a quibus oportuit rite fecimus corroborari, in qua etiam testium nomina cum signis sunt annotata. Signum HAMELINI. † Signum HELVISA. † Signum WAUTERII.

A filii sui. † Signum HERSENDIS filia sua. † S. ILBERTI privigni sui. S. MATTHÆI de * Monte-aureo. S. Drogonis fratri ejus. * Montis S. Fulcherii de * Monte-Dublella. S. Rajnardi fratri ejus. S. Sevini de S. Carilepho. * Montis S. Willelmi de Rezena. S. Maugeri. S. Gauscelini Britonis. S. Goffridi filii ejus. S. Efridi de Chinon. S. Raherii de Ardin. S. Gaufredi de Maceris. S. Roberti Godechalli. S. Fulcherii de Burgulio. S. ARNALDI Cenomanensis episcopi. † S. Wandelberti canonici. S. Drogonis canonici. S. Ribaudi. S. Warnerti. S. RAGINALDI abbatis. † S. Tescellini monachi. S. Hugonis monachi. S. Warini monachi. S. Ernuli presbyteri. S. Lambertii clerici. S. Widonis Scoriatoris. S. Salefredi. S. Odonis. † Acta autem fuit hæc autorizatio in urbe Cenomanica in capitulo beati Juliani xiv. cal. Aprilis, tempore PHILIPPI Fratricorum regis, eo videlicet anno quo Robertus Wilhelmi regis Anglorum filius comitatus Cenomanensem recuperavit. Et ego ERNALDVS Cenomanorum episcopus hoc etiam isti paginae inseri præcepi, ut qui huic voluntari nostre atque favori obvius esse voluerit, maledictionem illam incurrat, quam propheta in psalmo cviii. Judæ cantavit, & præsens pagina maneat inconvulsa, quam pro rei hujus firmitate manu propria subscripsi & fratribus meis beati Juliani canonici roborandum traxi, quorum hic nomina conscripta sunt cum signis. Signum HOELLI decani. † S. Ingelberti praecantoris. S. Algodii. S. Sabini. S. Imberti. S. Aviani. S. Raginaldi. S. Hugonis. S. Wauterii Osterni. S. Wandelberti. S. Frogerii. S. Huberti. S. Witcherii. S. Godefredi. S. Warini. S. Johanni. S. RAGINALDI abbatis. S. Alberici monachi. S. Wilhelmi monachi. S. Petri * †. Sciedimus est etiam quod Hugo Dublellus junior cum fine vita sua confessionem peccatorum suorum faceret, annuit Deo & beato Vincentio, in cuius clauistro sepultus est, locum Tufiacensem supra memoratum, sub præsenti & testimonio duorum sacerdotum Aviani atque Sabini, audiente quoque Heriberto filio Hugonis & ejus uxore. Hoc quoque præceptum firmavit WILHELMUS Anglorum rex in capella sua, in loco qui nominatur Bonna-villa, in die dominica media quadragesima, sub præsenti testimonio horum virorum, scilicet ARNALDI Cenomanensis præfusis, HUGONIS Luxoviensis episcopi, & OSMUNDI cancellarii, Wandelberti clerici, RAGINALDI abbatis, Willelmi & Herberti monachorum S. Petri Cultæ, & Richardi monachi S. Vincentii. † Firmavit etiam hoc præceptum ROBERTUS comes, filius videlicet WILLELMI An-

* S. Petri
de Cultæ
ut infra re
debinas.
111.

IV.

glorium regis, in capella sancti Michaëlis, quæ juncta est ecclesia beatissimi Juliani, & in vigilia apostolorum Petri & Pauli, videlicibus & audiencibus his viris, ARNALDO Cenomanensi episcopo, RAGINALDO abate, Algerio & Goscelino sancti Vincentii monachis, Roberto de Bello-monte, Wilhelmus Wauterii filio, Richardo de Miria-co, Odone filio Toroldi, Roberto de Siccavilla, Giraudo capellano, Wauterio presbytero. †

Signum Hamelini. † Signum Helvisæ uxoris eius. † Signum Wauterii filii sui. † S. Hernendis filia sua. † S. Ilberti privigni sui. S. B. Gervasi † filii Roberti de Castello-Lid, qui hanc cartam firmavit sub Monte-cordis, præsentibus his testibus quorum signa hic scripta sunt.

Signum Hugonis de Gena. † S. Orrici de S. Karilepho. S. Alberici de Mileritio. S. Roberti de Arca-villa. S. Warini filii Amarii. S. Roberti vicarii. S. Tegui Britonis. S. Herwei bellatoris S. Petri-Culturæ. S. Helinandi de Cathedris. S. Helinandi filii Alardi. S. Amelini *Facmalum*. S. Simonis de Selgiaco. S. Teberti. S. Martini. C. Costardi. S. Lisoii. S. Matthæi de Monte-aureo. S. Drogonis fratri eius. S. Fulcherii * de Lavariæ. S. Rainardi fratri eius. S. Sevini de S. Karilefo. S. Wilhelmi de Rezena. S. M. fuit Maugerii. S. Goscelini Britonis. S. Goffridi filii eius. S. Effredi de Chinon. S. Raherii Lavariæ. S. Arcin. S. Goffredi de Macerii. S. Roberti Godeffalli. S. Fulcherii de Burgilio. †

Signum RAPULEI Turonensis archiepiscopi † qui hanc firmavit cartam in camera sua pœcatu Hamelini de Lengiaco, præsentibus illis: Gaufreo decano fratre Hamelini, Fulche subdecano, Odone clericu-^D rico Ermaldi episcopi, RAGINALDO abate, Alberico & Wilhelmio monachis suis.

Signum GERSENDIS comitissæ de cuius beneficio est locus supradictus. † Signum Huberti Ribole. S. Petiti. S. Nihardi Mâlamusca. S. Ingelberti vicarii. S. Fulcoii vicarii. S. Godeffridi subvicarii. S. Landrici Wallonis. S. Sainfredi. S. Ansegisi macellarii, eiusque filii Jordanis. S. Gaufridi de Mediana, cuius pœcata hæc carta firmata est in camera præfata comitissæ. †

Post aliquantum temporis Ilbertus cognomento Paganus filius prædictæ Helvisæ, quando Montem-Dubelli recuperavit, jam dictam conventionem calumniari ceperit. Pro qua re dedit abbas RANNULFUS & monachi S. Vincentii xl. libras Cenomanensium denariorum, & unum equum valentem x. libras, & omnes supradictas conventiones annuit, donumque hujus favoris super altare S. Marie apud Montem-Dubelli posuit, & de ipsa eadem ecclesia Montis-Dubelli cum omnibus ad eam pertinentibus, videntibus & audientibus his testibus.

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A Hilberto cognomento Pagano, Hugone, Salomone, Roberto de Monte-aureo, Wauterio de Avena, Drogone Bucel, Harduino de Marson, Raherio filio Achardi, Halgerio de Spaniaco, Huberto de Franche-villa, Hugone de Curgenart, Raginaldo Bellastella, Frederico Machefer, Roberto filio Hamelini, Wilhelmus filio Fulconis, Ernaldus, Goscelino, Bernerio Fabro, Widone clericu, Ermulfo de Espelterias, Widone fratre suo, Gauterio de malis ingenii, RANNULFO abate, Harduino, Constantino, Wauterio monachis.

NOTITIA.

Quomodo Ermaldus episcopus Cenomanensis visitatus limina apostolorum confirmat quæ Gervasius olim dederat S. Vincentio, adjiciens in sylva de *Monfor* usum &c.

Hoc scriptum esse volemus ad monumentum præsentium atque futurorum, quod ERNALDUS Cenomanensis episcopus, quando Romam causa orationis perrexit, concessit S. Vincentio illa omnia quæ GERVASIVS episcopus dederat. Addidit etiam sancto de sylva quæ appellatur *Monfor*, quantum sufficeret habitatoribus ejus domus ad calefaciendum, & ad omne opus eorum necessarium. Ferrum quoque widonis-Sco-tiati hoc quod jam dederat sancto Vincen-tio, & quicquid adhuc dare voluerit, ipso widone deprecante, prædictus episcopus si militer concessit. Hoc factum fuit trans Pontem Leugæ, in via qua ducit ad sanctum Karilephum, pridie nonas Martii, existen-tibus epactis decem & vii. concurrentibus v. indictionibus ix. (4) præsentibus his viris quorum vocabula cum signis hic notata sunt. S. wandelberri canonici. † S. witerni cano-nici. S. Ebrardi canonici. S. Hoelli cano-nici.

S. RAGINALDI abbatis. † S. Tescelini mo-nachi. S. Salefredi ac Arnulfi famulorum. S. Ritbaudi de *Ledan*. S. Gradulsi præposi-ti. S. Odonis clericu. S. Garnerii. S. Andreæ. S. Herberti filii Johannis de wircia. S. widonis *Escrache-vilain*. S. Goscelini filii Alberti coqui. S. Harduini consiliarii. S. Eilduini mercatoris.

(4) Hoc est anno 1071. in quem solum sub pontificatu Ermaldi episcopi incidit indictione nona, quippe factus episcopus circa 1065. obiit 1084.

D I P L O M A ARNULFI III.
Flandria comitis pro Andaginensi S.
Huberti monasterio.

Quadam ei confert allodia pro remedio ani-
mae Balduni patris sui, aliorumque pa-
rentum suorum.

Anno 1071.
Ex archivis
S. Huberti.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Veritatis testimonio multiplicem habemus sententiam, fidelibus defunctis oratione & eleemosynam singularem praestare medicinam. Quod satis utile dolori meo inveniens consilium, ego (a) ARNULPHUS B comes Flandrensis, post mortem nobilissimi comitis patris mei BALDUINI, neverit omnis posteritas, quod ad remedium ejus sic operatus sum. Allodium quod vocatur *Summolum*, in pago Ardennensi, & in comitatu Hoeni situm, cum molendino, piscatura, silva, terris cultis & incultis, & cum tota familia ad ipsum pertinente. Item aliud allodium quod vocatur *Thavers*, in pago Hasbania situm, cum ecclesia, molendino, camba, silva, & cum tota familia ad ipsum pertinente, cum matre mea RICHILDE, & cum fratre meo BALDUINO C & sorore mea AGNETE, pro absolutione animæ patris mei BALDUINI, & conjis HERIMANNI, & pro remedio animarum nostrarum, ecclesia S. Petri & S. Huberti, que est in Ardenna, jure habendum tradidi conditione tali: si abbas aut episcopus aut qualibet persona ipsius loci in beneficio hæc allodia voluerit dare, & ecclesia aliquo malo consilio tollere, nostris heredibus sit libera potestas ea recipere, & quasi proprium sibi retinere. Interfuere huic traditioni ii testes. S. GODEFRIDI ducis parvi. Signum ARNULPHI comitis. S. BALDUINI fratris ejus. S. Johannis Attrabenensis. S. Guiderici de Fageto. S. Fastradi de Tornaco. S. Bernandi de Lens. S. Hugonis de Seigny. S. Anselmi de Hordene. S. ALBERTI comitis de Namoco. S. Galteri de Cimaco. S. Arnulphi comitis de Chisniaco. S. Gosuini de Monte. S. Gualteri de Lens.

E P I S T O L A D. E P I S C O P I
ad I. episcopum.

Gratias agit de manere, exponitque ei trium-
phum S. Remachi de adverfariis.

Anno 1071.
Ex ms.
Abdungos
anorum
600.

DO MN O (b) I. gratia Dei venerabili
episcopo (c) D. coepiscopus fidele
servitum cum orationibus.

(a) Arnulphus hujus nomini III. qui Balduine Montensi successus anno 1070. & sequenti obiit: casus a Roberto Friso comite.

(b) Imodo procul dubio Paderbornensi, qui Rothoni subrogatus anno 1052. sedidit ad annum usque 1076. Dignissimus, inquit, Nicolaus Schaten andor Annalium Paderborn. qui inter primos sanctissimosque Saxonia episcopos numeretur, quo prius cleri disciplina, & vita tantius vigor servatus fit, quem suom exemplo ipse prīus omnibus impresserit. Annal. Paderborn. lib. vi. ad ann. 1076.

(c) Deodinus, qui sedi Leodiensi præserat, cum S. Re-

A Sepotis interim, dulcissime mi domine, veteribus iisque celeberrimis vestra in nos munificentia impendis, novissima qua palatio non incongrua & futurorum demonstrativa satis exquisite misistis, tanta cum exultatione amplexati sumus ac venaramur, quanto non tam dona quam, ut ita dicam, mysteria ex ipsa rei veritate per Dei gratiam facta, altiore intellectu profitemur. Misisti enim ursos cum melle, mellisque alumno, pretiosaque contexta, quibus quatuor insignibus & aliud quiddam innuit res gesta. Nam quid per ferocitatem ursinam nullius tam rei quam mellis avidam, nisi gens illa (d) Hemaucensium, qua semper exasperata est inter fluctus bellorum signatur? Quid vero per mellis album, nisi regem dixerimus Dominum nostrum? Quam dum sancta Dei genitricis beatissimique ecclie martyris (e) mancipando subternit, quid aliud nisi indomitam rabiem in mellem saporem convertit? ac postmodum pace informata heredumque successione exclusa, pretiosis quasi involuta contextis quiescere pavit secum. Sic sic xenia vestra, dulcis amara, non tam sunt dona, quam signa significata per caritatis affectum, sed potius edita per Spirirum - sanctum; ac ne quid vobis de jocunditate nostri convenitus subtraham, ea qua gloriose facta sunt apud nos his diebus fideliter aperiam. Post multas corporis (f) beatissimi Remaci repulsiōnes, exquitione bonorum Malimundariensium etiam nunc apud nos retentare fuit consilium, ut quasi quod per se non poterat, pietas diuina per cooperatorem suppleret Lambertum. Ventum est ad nos cum ammirabili plebis multitudine simul ac de votione, foretrunque jaēatum super mensam cum devotione, cum ne sic quidem cor regis, quod in manu Dei est, ad misericordiam devolveretur; sed potius ad iracundiam concitatus, exiliens de accubitu clavique receptus secum stomacharetur; qua perturbatione gres anteā devolutus, velut ex desperatione labitur in iram, & pro precibus solitis omnem verborum ingerunt contumeliam; vel nunc, iniquiunt, ignavissime senex, luce clarissim patet quid valeas, quando in adventu tuo nēdūm postulata consummet, etiam loco stare indignatur regia potestas. His atque similibus hymnis in eodem loco noctem circumseviant unam, cum mane vix extorqueri posset, ut referretur in ecclesiam, ubi confociatis præsulis utrius-

maci corpus Leodium delatum est a Stabulensis, ut justitiam adverlus Malimundarienses, qui se se ab his separare gestiebant, imperarent.

(d) Forte legendum, gens illa Hamonefium, hoc quippe probante Cælare, in dictum venit Deodini anno 1071. vide Fifenium ad hunc annum, Chapavillam in Deodino, atque alios Leodiensium Annalium factores.

(e) Martyris S. Lamberti Leodiensis ecclie patroni.

(f) Integrum triumphi S. Remaci historiam habet apud Chapavillam, ad calcem toni secundi de Geltis episcoporum Leodiensium, de qua historia alias, si Deus dederit.

que meritis, tanta confestim subsecuta est A gratia, ut manus ac pedes contracti solvere- rentur, orbata mulieris oculi aperirentur, Elecelluti cuiusdam pedes distorti reloca- rentur, in quo nulli dubium fuit Trinitatem sanctam fidelibus suis evidenter affusi- se, ubi per merita sanctorum tres illi sani videbantur astare. Fit inenarrabilis populi commotio, cantat ecclesia, contremiscit aula, rex accurrit anhelus, bona quæ ab- stulerat sanctissimo corpori, utrisque repre- sentat manibus. Unde, mihi frater & domi- ne, cui, Iesum testor, debeo quidquid boni deberi potest homini ab homine, in summo munere rogo, ut meis verbis divinam ma- jestatem adorare velitis super hoc dupli- negotio, quod in tempore nostri episcopatu- tam mirabiliter operari in nobis digna- tus est Dominus.

SIGILLUM PHILIPPI REGIS
de sancto Germano.

*ad augmentum fundationis celle S. Germani
in Laia nova concedit p[re]dia.*

*Anno 1072
Ex anno
Clementis
f.*

Con nomine sancte & individua Trinitatis, Patris videlicet, & Filii, & Spiritus-san-cti. Amén. Ego PHILIPPUS gracia Dei Fran- corum rex. Notificari volo tam praesentibus quam atati posterorum, quatinus avus no- ster ROBERTUS rex in honore Dei & sancti Germani apud silvam quæ Leja vocatur, quoddam construxerunt monasterium, adhibitis necessariis ibidem servientium fra- trum. Pater vero meus, videlicet rex HEN- RICUS, qui post eum Gallia rex imperium, concessis omnibus quæ ille dederat, plura tribuendo locum ampliavit. Ego igitur, ut essem particeps ranti beneficij, supradi- sto monasterio & monachis Columbensibus eodem in loco Deo famularibus, dedi om- nem decimam vini, & annona meæ, quæ per- tinent ad cellarium vel granarium Pissiaci, videlicet de Trel, & de Charla vana, & de ipso Pissiaci; decimam etiam Alversi vini, & amonæ & leguminum, & avenæ undecum- que sit. Similiter dedi omnem decimam annona meæ & avenæ, leguminum de Aquili- na, & omnium crenamentorum meorum, quæ facta fuerunt in ea. Molendinum etiam Fi- lioli-curtis dedi & terram Gaudine. Branicas etiam de Laia quantum necesse fuerit ad fo- cum monachorum, necnon & mortuum lu- cum quantum sufficit ad usum monachorum, & hospitium suorum, & pasturam totam pecu- tribus monachorum, & etiam hospitium suorum. Dedi etiam vivum nemus quantum fuerit necessarium ad adficia monachorum, vel nova facienda vel reparanda. Gauterium

A quoque quendam (a) colibertum meum, & omnem ejus posteritatem, & apud Rivoldi- curtem quinque hospites praedicto loco beati Germani contuli. Et ne memoria delere- tur hujus beneficii, litteras inde fieri præ- cepi, quas ipse propria manu firmavi. Testes supradictæ dationis subtilari præcepit. Con- siderans vero quod de die in diem in pluri- bus hominum refrigescit caritas & abundat iniquitas, hæc omnia in sigilli mei præsidio & tuitione subscribi feci, ut qui post nos ve- nerint, sciant quæ pro animæ meæ, & ant-ecessorum meorum redemtione monachis Columbensibus Deo & sancto Germano ser-

B vientibus concessi vel dedi:

Aëtum publice Parisius xxi. calendas Ju- nii, regnante rege PHILIPPO, xiii. regni sui anno.

S. GOIFFREDI Parisiensis episcopi.

S. HUGONIS comitis Mellenti.

S. SIMONIS de Monteforti.

S. GUIDONIS de Monte-Leherii.

S. HUGONIS de Puteolo.

S. IVONIS comitis.

S. WILLEMI Albani.

S. Gauerii.

S. Garnerii.

S. Fromondi fratr[is] ejus.

S. Goisfredi filii Nivardi.

S. Nivardi fratr[is] ejus.

S. Hugonis filii Gauerii de Pissiaco.

S. Gauerii infantis fratr[is] ejus.

CARTA FUNDATIONIS
monasterii sancti Alexandri in Graffshap
diocesis Coloniensis ab Anthonio archie-
piscopo.

*Anno 1072
Ex anno
graphie.*

Con nomine sancte & individua Trinitatis. Notum sit omnibus Christi fidelibus tam furoris quam praesentibus, quod ego AN- NO DEI gratia Coloniensis archiepiscopus, quendam locum in Saxonia Graefact vo- catum, a quadam matrona nomine Chuniza & filio ejus Thiemone acquisivi. Post hec cum licentia papæ ALEXANDRI & impera- toris HENRICI, anno autem dominica In- carnationis MLXXII, indictione x. cum totius familiae consilio in eodem loco regulares monachos (b) Siebergensis ordinis consti- tui, & omni pace & justitia qua cetera Colonienses abbatiæ utuntur, confirmando sta- bilivi, & omnibus archiepiscopis successo-ribus meis aliquod seculare servitium ab ab- bate illo exigere sub anathematis vinculo constringens interdixi. Advocatum sibi ab- bas eligit, qui placitum bis tantum in anno habeat, & non plus quam XII. caballos af- ferat. In autumno & hyeme si ejus servitium duo maldra panis, duas viçtimæ porcine &

(a) Coliberti nec servi erant nec liberi, sed medium quem- dam inter utroque statum tenebant, ita tamen ut proprius ad servos quam ad liberos accederent.

(b) Siebergense Sibourg monasterium duabus horis a Bunna distans ab eodem Anthonio archiepiscopo fundatum haecne perstat, in quo idem anno humari voluit.

unus porcellus, quatuor pulli, & unus asper, quatuor casci & viginti ova, una amercervisia & medonis quantum sit de quadra unius urnæ mellis. Pabulum caballorum triangularia avena. In estate & vere tres victimæ, & unus agnus, & pabulum quatuor equorum, &c. ut supra. Si in sequenti die sursum vult placitum habere, in abbatis sit arbitrio, si prandium sibi velut exhibere. Ut autem hæc dispositio stabilis & inconvulsa in æternum perseveret, sub invocatione sanctæ & individua Trinitatis, & sub autoritate S. Petri apostoli, & sub judicaria omnium sanctorum distinctione & meo pontificali banno, & sub intermissione perpetui anathematis confirmavi, & mei sigilli impressione signavi.

Hæc sunt nomina ecclesiæ & locorum quæ ad viatum & vestitum monachorum Deo & sancto Alexandro justæ & legitime adquisita contradidi. *Voorambach, Attandarra, Luidolfsscheide, Falebrecht, Herrsfeld, Hellipho, Hademare, Hoserveiden, Felmedo, Buodevelden, Brunsapellum, Ruothino.* Istæ sunt curtes: *Nuzlare, Clinstfelden, Hademare: item Hademare, Amelinchusun, Preinholo.* Decem mansi quos dedit Heinrichus, *Luidolfsscheinde, Attandarra, et Sniellecco, Alerenen, Holzhausen, Buodenveldem, Felmedo, Leno, Bergenchusun, Brunsapel.* Ad *Dierinchegovan* mansus I. *Borendorff, Fatena, Surop, Lannichofon, Glédorf, Harhincdorf, Verdintdorf, Vredirichueldem.* De decimatione ad *Sufacen* libra tres & dimidia. *Badelecke* octo libra, de beneficio Luitbazonis decem solidi, de beneficio Arnoldi xxv. solidi. *Gengingen, Allrichusun, Necelestein.* Ad *Thiersbach* vinea una, ad *Erpelle* vinea una, ad *Erbinchusun* una domus. *Hafschienbruchum*, decima *Voorsten*, *Badelike, Mülheim, Antagen, Bergheim*, in *Dare, Vrede, Usne, Hovenhusen, Thiedroardinhusen, Hiddinchusen*. Felicitas. *Locus sigilli.*

NOTITIA de confirmatione Tufaci facta ab Hugone de Feritate.

Anno 1076
Ex cartario
S. Vincentii
Cenobij
beatis.

Adnotitiam veniar S. Dei ecclesiæ fiduciæ tam futurorum quam presentium, quod Hugo de Firmitate filius Goscelini Normanni, annuit & autorizando prorsus confirmavit illam convenientiam & donationem Tufaciensis loci, quam HAMEINUUS de Lengiaco fecit, & uxor eius Hirvisa S. martyri Vincentio, & ipsius abbati RAGINALDO. Cui videlicet abbati ipse Hugo taliem convenientiam habet ut predictam Tufaciensis loci donationem faciat, itidem autorizari, & in perpetuum confirmari a matre sua & a fratribus suis omnibus. Neque a modo aliquam eidem loco Tufaciensi infe-

rat molestiam, seu immittat consuetudinem, neque ab ipsis loci incolis aliquid violenter exigat, nisi ipsi sua gratuita voluntate ei donaverint. *Habet etiam idem Hugo abbati S. Vincentii supranominatō talem conventionem, ut si quando inter ipsum Hugonem & supramemoratum Hamelinum de Lengia co-guerra fuerit certa, nullum dannum proinde aut rapinam nullam de Tufaciensi loco accipiat.* Talem præterea conventionem, cum abbatे Raginaldo idem Hugo init, ut si aliquo tempore in manum & in proprietatem ejus ipse locus Tufaciensis veniret, nullam ulterius pecuniam, aut aliquod aliud habere ab abbatē sancti Vincentii seu a monachis pro eodem loco Tufaciensi requirat. Postremo promisit se daturum esse abbatē S. Vincentii & monachis consilium & auxilium, fortitudinemque suam contra omnes quicunque eis disturbancem atque documentum inferre volent de loco Tufaciensi. Ut igitur ille Hugo hæc omnia superscripta pacta veraciter attendat & recta fide custodiat, donavit ei REGINALDUS sancti Vincentii abbas, trecentos solidos denariorum, unumque palefridum super solidos centrum. His itaque convenientiis testes adhibiti sunt nonnulli, quorum hic nomina conscripta sunt. Hugo filius Goscelini Normanni, Normannus praepositus, Frangerius de Firmitate, Odo filius Grossini, Wauterius Godnat, qui quicque fidelissores de ista convenientia, ut fideliter & sine dolore perpetuo attendatur, sancto martyri Vincentio & abbatibus monachis illius loci, * Supple dat juxta.

Brientius de Cantosceo, Suardus de Boeria, Warnerius dapifer, Lambertus dapifer, Reginaldus de vacaria, Warinus de vacaria, Hildricus presbyter, Rainerus filius Fulredi, Robertus frater ejus, Robertus filius Arnaldi, Robertus de Carguillan, Gosekinus major, Heribertus vicarius, RAGINALDUS abbas, Algerius monachus, Wilhelmus & Warinus monachi, Wiernus decanus, Fulcherius canonicus, Ebrardus canonicus, Wido Escorchevillan.

His igitur ita memoratis, & ut credimus, bene fideliterque firmatis, longo tempore postea in medio quadragesima petivit BERNARDUS de Firmitate locum beatissimæ Mariæ Tufaciensis, ducens secum tres illos milites, Bovonem scilicet Muscatum, Frangerium, Vilhelimum Gallicum, & ibi inventum RAGINALDUM abberem, cuius precato & intercessione omnes calumnias quas antea frater ejus Hugo annuerat, Deo & sancto martyri Vincentio de loco sanctæ Mariæ Tufaciensis, ipse quoque fideliter & sine malo ingenuo annuit & rite confirmavit, & ipsius loci & sancti Vincentii loci beneficium societatemque a domino Reginaldo, abbatē accepit, promittens se deinceps fore verum & fidelem adjutorem monachis sancti Vin-

493 centii & sanctæ Mariæ contra omnes perfidios homines & malignos invasores. Sed ut hæc firma & perpetualiter mancent inconvulsa, RAGINALDUS sancti Vincentii abbas dedit illi centum solidos denariorum, quos accepit a Vauterio monachò S. Vincentii. Normannus præpositus, jussu ipsius Bernardi in castro de Firmitate, octava die postea quam haec facta sunt. Et pro istis centum solidis denariorum annuit de sua parte idem Bernardus quidquid monachi sancti Vincentii dono aut emere acquirere poterunt de suo fevo, tali videlicet ratione, ut non perdat suum servitium a suis hominibus. Pro his omnibus auctorizandis per reverent potest xv. cal. Maii ad castrum de Firmitate Albericus & Vauterius monachi S. Vincentii, jubente RAGINALDO abbate & communi capitulo sancti Vincentii, & ibi petierunt a Bernardo, ut hujus rei hujusque favoris daret illis fidejussiones. Quod ille liberter & alacri animo faciens eisdem fidejussiones dedit quos antea frater ejus Hugo dederat, & in ultra hos etiam adjunxit, Gaufridus de Villarelio, Ghardum Farcinum, Rainarium filium Fulcredi, Goscelinum majorem. Hoe enim factum fuit in dictione xiiii. (2) existente & coram istis testibus, Normatino præposito, Framengero, Gislerberto de Revelione, Vauterio Godnac, Alberico venatore, Vvarino de vacaria, Vauterio filio Ligardis, Alberico & Berengerio Brenalis, Grossino de Curtrecorne, Girolo, Vvidone furnario, Alberico & Vauterio monachis.

A annuit, & dum in hac vita adhuc degerer, auctorizando prorsus firmavit. Post mortem vero ipsius Iyonis (3) dedit Normannus S. Vincentio ecclesiam & terram de Vgith anuenientibus duobus filiis ejus Roberto atque Odone. Hamelinus vero Liverius dedit ecclesiam & terram de Marcilhac. Gradulus quoque canonicus dedit terram, quam de ipso tenebat Gaufridus de sancto Martino, & hæc omnia amuerunt Rogerius & uxor ejus Amabilis & Rotrochus, filiique ipsius Hugo Capellus & Vvarinus Brito. Igitur hæc omnia facta sunt in Bellimensastro (4) viii. cal. Septembri currente xiiii. (5) indictione, & PHILIPPO rege Francorum regnante, ROBERTO Vvihelmi regis Anglorum filio Cenomanicam urbem gubernante. Hæc sunt nomina eorum qui hæc viderunt & audierunt. Hugo de Castro-Novo, Olivarius Bastardus, Vvido de Jellia, Robertus de Polliaco, Vvihelminis seneschallus de Liveri, Robertus præpositus de Mauritania, Hubertus de Curte-Sur, Henricus de Balgentiaco, Fulbertus filius Radulphi de Revelliolo, Robertus vicarius, Vvihelminus presbyter, RAGINALDUS abbas atque Constantinus, Girardus & Fulcoius monachi S. Vincentii,

EPISTOLA WOLFFELMI ABBATIS Brunwilliensis ad Henricum imperatorem.

Conqueritur de ablato monasterio Brunvillienſi Cloteno prædio a sancto Aunone archiepiscopo Coloniensi.

DOMINO HENRICO augustorum sanguini Dei gratia Romanorum regi (6) VOLFHELMUS cum omni Brunwylensium congregatione fidem cum intentissima precum devotione.

Misericordia vestra genibus provoluti, quod conquesti sumus iterum conquerimur, quia pro justificatione quam nobis fieri præcepistis, frustra clamantes tadiis atterimur. Est autem querimonia nostra super quodam prædio, quod Cloteno dictum beato Nicolao, quando puer fuistis, imo quia fuistis, est (7) ablatum. Quod quæ runc vestra non prohibuit infirmitas puerilis, aspiret Dominus, ut modo corrigat auctoritas virilis, nullumque patiatur ecclesiasticam censuram infirmare, quamvis etiam dicatur miraculis coruscare. Nam cum sint due nativitates miraculis coruscantium, vetus Adam & natus, boni malique litem gerant inter se com-

Anno 1076
Ex His, ms.
Brunvillienſi.
[4]

nafterio a Richesla Regina collatum, eidem non multo post puer ablatum, diligimus ex Conrado in vita S. Wolffelmi n. 12. nimis cum S. Anno Colonensis archiepiscopus in civitate metropolitana collegiatam B. Marie ad Gradus fundaverit, ut eam dicaret, auctorato propria, Clotenum eidem tradidit,

NO TUM sit præsentibus & futuris sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus, quod ROGERIUS comes, & uxor ejus AMABILIS, & ROTROCHUS filius ejus, Hugo videlicet Capellus & Vvatinus Brito annuerunt Deo sanctoque Vincentio ecclesias de * Segonia, & ecclesiam de Curia-labitorio, & omnes terras quæ de Casamento GAUFRIDI vicecomitis erant, quas ipse Gaufridus de Bellimensi fevo tenebat. & antea S. Vincentio dederat ita honorifice, ut eas habebat, & quibus S. Vincentius ipso die reveritus erat. Annuerunt etiam hoc quod sanctus Vincentius de fevo Vauterii alibi tenebat, & terram quam dederat Berladius juxta Landum * Lohogillum litam. Hæc etiam cunctia Ivo Sagensis episcopus, Vvihelmi videlicet dominum de Bellissimo filius

(*) Indictio xiv. incidit in annum 1076.

(5) Conigit ipsius mors anno 1074.

(6) Anno 1076, in quem incidebat indictio xiiii.

(7) Eius vitam miraculis coruscantem scriptis consignavit Conradus Brunvillienſis monachus ejus discipulus, qua extat apud Mabilionum saeculo vi. Bened. part. ii. p. 675.

(8) Qua ratione prædiū Clotenum Brunvillienſi no-

pugnantium, ac ex bono quidem eorum statuit nos Dominus Deus infirmari, malum vero vel in B. Petro, presertim quod Christum negavit, non debemus imitari: cur enim egressus foras leviter amare, si non malum fuit Dominum suum negare? Ex his ergo bona sanctorum non mala nos imitari debere intelligitur, & mox ex eisdem miracula que faciunt, ob ea tantum quae imitatione digna sunt fieri colligitur. Quod si miracula eorum nulla mala struunt, nec ecclesiasticæ censuram, quod ceteris malis aliquanto gravius est, defrauentur. Ergo ne miracula, quæ fieri dicuntur ad sepulchrum

(4).

dormi nostri archiepiscopi (a) ANNONIS, nostram querelam apud vestram clementiam videantur impedire, qualiter imperator augustus pater vester HENRICUS pro nobis agat, dignetur vestra serenitas audire. Nam in carta quam nobis fieri jussit de domino nostro archiepiscopo HERMANNO & suis sacerdotibus ira loquens: *Nostram*, inquit, *adirete presentiam*, rogantes ut eam loco BRUNWIYLRE nominato libertatis statueremus *gratiam*, quatenus ab omni presentium ac futurorum tam pontificum quam regum seu imperatorum liber dominatio, latius tam pro nostra quam pro ipsorum salute vocaret. * Et post pauca: *Hanc eorum petitionem jussam ac piam cognoscentes, voluntati eorum præbuiimus assensum, loto illi Brunwylre nominato libertatem statuientes, atque ut rata & inconvenia maneat in perpetuum, cartam hanc ei liberatus concribi, manuque propria corroborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri; quam si quis infringere tentaverit, ad primum iram Dei sanctique Petri, malique omnium sanctorum incurrat, sciatque se compostrum auri purissimi libras centum, nostra*

*f. vacaret.

camera medietatem, archiepiscopo alteram mediastem. Ecce si minera desideratis vos & dominus noster archiepiscopus Colonensis sine peccato, Cæsaris edictum utriusque cameram ponderibus onerat impenitus; si tamen justificetur, unde nobis causa moverit. At vero cavete vobis & vobis, hanc tanti patris declinando maledictionem, cui dominus papa LEO, cum aliquot suis antecessoribus suam quoque jungit anathematizationem. Sed nec suam subtrahit dominus noster archiepiscopus ANNO, cum suis antecessoribus PILERINO & HERMANNO, in tantum, ut Cloteno expresse & diffinitive nominaret eo quod nobis timens carnales heredes, hoc ablatum iri formidaret. Superfunt adhuc, qui, quando novissime nostram ecclesiam dedicavit, praesentes fue-

(a) Anno Colonensis, archiepiscopus migravit a seculo anno 1075, mense Decembri, ac proinde haec epistola ante annum 1076, non fuit scripta.

(b) Is. fuit Protardus abbas Tomeriensis. S. Pontii anno 1077 a Gregorio papa VII missus in Hispaniam cum Amato Olorensi episcopo.

A runt, & hanc diffinitam ejusdem nominis expressionem audierunt. Constat igitur iphus bannum, ut de ceteris taceamus, a semetipso esse violatum, si prædium illud unde agitur, illis qui nunc retinent ab eo, sicut ipsi statentur, postea fuerit datum. Unde ut ab ejus hostia maculam tollatis, largius a Dominio vobis affluant viscera pietatis, quibus ita penetur miraculorum ejus commendatio, ut ecclesiasticæ censuræ non fiat infraatio, nostri quoque pusillanimati confundatur, ne abundantiori tristitia absorbatur.

B E P I S T O L A H. AD R. CID

amicum.

R. amico patri religione venerabilis, hic Exambini hilominus ingenuitate commendabilis H. erit D. devorus amicus æquitatis virgam indemnata, biliter bajulare.

Cum olim indigentia onere grayarer, præsertim cum iam pecuniam a Domino mihi commissam exiguo in sudario ligare nolens, immo in multis proficie querentibus impertire, multi faciam. .... hoc anno, vero cum tedia unicum questum priori longe maximum, abbatte (b). Tome- riensium pollicente, si in comitatu ejus non interaneus exiliterem, discipulis meis pecuniam meam conferre negavi. Non longo tempore post per Guillelmum Bernardi prefati multis obnoxium sub voce abbatis prefati mihi significatum est, ut ad iter Hiberium disponerer, & abbatu velut pari & amico famularer, mulam instantius ab eo suscipiens .... quidem huic legationi congratulante, & ejus voluntati fatage (c) diligentes res meas angusta domi pro apparatu itineris sensit detrimentum diu incipiendi itineris. .... ed ventum me iufcio abscedens Narbonam adiuit. Quod præsentis fama volante priusquam inde abiaret illo. .... fidelitati sua deputato indecenter insultaverat. At ille excusationis querens nodum, animal quod equitarem nullum reperisse afferuit, tegnas suas me latere arbitrans. Nolebat namque rerum acquirendarum penes regem Sanctum me fuerum partipem: cum ego sepe molestiam corpoream sentiens, agrorando meam ecclesiam sua universam devovi facultarem. Ipso denique abbatte causam excusationis dignam. .... mihi verba sua non magni pendenti Biterrim remeare placuit, plura ecclesiam sua verbo. .... quam esset apud Pamplonem. .... in qua unum ex suis monachis (d) spe deceptus intronizan-

(e) Forte, satagente diligenter, res mea est.

(d) Hic loquitur de legatione Richardi in Hispaniam, in qua, vacante sede Pamplonensi, volunt prefici unum e suis monachis, quod non potuit adipisci.

dum

497 dum pontificaliter credidit ..... mihi blandientibus ..... amicitiae meæ adducere ejus instinctu quærentibus , quasi non revera eis acquiescio , & gratius habens ..... monachus in contubernio vestri , ut vestra industria promoveri vereat , super hac re quod vobis gratum ..... dicta de abbate Tomerienium non cuilibet per vos aperiantur. Valete & prosperis successibus per cuncta valete.

EPISTOLA R. CARDINALIS
ad S. regem.

Confirmat latam in Pampelonenses excommunicationis sententiam , vetatque ne ullam cum illis habeat communionem.

R. (a) cardinalis , apostolice sedis legatus , S. regi venerabili , salutem....
A domino nostro papa in ecclesiis regni vestri , honorem & gloriam ejusdem sanctæ & universalis ecclesiæ , postposita alia nobis ..... multo fudore fideliter quærabamus , sed nec per vestros circumlocutionum anfractus decepti , a parte cognoscimus , quoniam plus hominum favorem , quam Dei timorem animarumque salutem in vestris operibus cupitis invenire. Nam salutem vestro confilio in populo commisso vos efflagitare credebamus : unde quia non ita apud vos est , colligentes si qua vobis pro vestra caritate , de qualibet specialiter persona proximissimus , facturos nos deinceps proculduo abnegamus ; sed consulere alter , si potuerimus , fatagamus. Excommunicationis sententiam , quam in Pampilonensi episcopatu & hominibus ejusdem episcopij , quocunque loco fuerint , sive in expeditione contra hostes pugnaverint , sicuti in concilio episcoporum & abbatum apostolica auctoritate posuimus , iterum iterumque eadem auctoritate firmamus : vosque communionem cum Pampilonensis excommunicatis usque ad festivitatem sancti Johannis , & hoc non in ecclæstico officio , sacerdotum apostolorum Petri & Pauli & nostra auctoritate , nullam deinceps habere præcipimus , donec habeant electum in eadem ecclæstica apostolica auctoritate firmatum. Interdicimus hoc modo , ut a festivitate S. Johannis & deinceps mortui nullo modo sepeliantur , cum vii scienter nullus christianam communionem habeat , nullumque diuinum officium in ecclæsia fiat , prater puerorum baptisnum , si mortis vel languoris illos agitaverit periculum. Hæc ideo facimus , quia consiprasse illos ad de-

A structionem ecclesiæ cum alteris regni vestri principibus videmus , quos adhuc nominati non exprimimus , qui gladium sancti Petri & virtutem Sancti Spiritus ad perpetuam infamiam & confusionem suam experientur. Ne confidaris in victoria , qui justitiam reliquistis ; cum scriptum sit : *Primum querite regnam Dei & justitiam ejus . Et hec omnia adjiciuntur vobis.* De quo considero possitis , si plus crescere regnum Dei , quam vestram gloriam quæreretis. Quæreritis enim quæ vestra sunt , non quæ JESU CHRISTI. Et quia irritum fecistis mandatum Dei & apostolicum preceptum propter seductionis & .... hominum animarum pereuntium , sanguinem Deus a manu vestra requirat. Nos ergo exentes de civitate excutimus pulvrem pedum nostrorum in testimonium super vos.

PRIVILEGIUM HENRICI
episcopi Leodiensis pro monasterio

S. Huberti.

Décima Vvaverelie & Verterine Henrici episcopi Leodiensis sententia assertur monasterio S. Huberti.

C IN nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Ego HENRICUS gratia Dei Leodiensem episcopus , memor immo sollicitus dominici exempli , qui veniens in mundum pacem attulit hominibus bona voluntatis , qui que recedens discipulis suis pacem reliquit : Notum volo fieri & posteris & praesentibus , quomodo probato coram me testimonio veritatis , terminata sit contentio , quæ surrexerat inter Leodiensem ecclæsiam B. Petri , & Andaginensem beati Huberti. Apud Bures in pago Falmeniensi matrem constat esse ecclæsiam propriam B. Huberti , cuius omnimodam decimam a temporis (b) VVALCANDI pontificis , sine illa inquietudine & calumnia per annos fere ducentos septuaginta quatuor in omnibus finibus suis præfata ecclæsia B. Huberti tenuit. Tempore autem prædecessoris mei THEODULINI pontificis , quidam Godefridus ecclæsæ beati Petri Leodiensis præpositus , quorundam perversorum confilio , ex quibus quidam extra atrium sepulti sunt & excommunicati ; sed & nobilitatis suæ & parentum siborum confusis fortitudine & auxilio , apud Verterinam (c) & wauvereliam præfata ecclæsia S. Huberti tentaverit tollere decimam de quinque mansis & dimidio ; de qua torsitudine & injustitia reclamante venerabili abbe (d) THEODFRICO , coauictus in ple-

cessione auxit.

(c) Ubina sita sit Verterina , incertum est . Nodie ; si conjectura locus sit , ea est forte , quæ in loco Han d' Eto , ad Lessiam , appellatur adhuc , sed decuratio nomine , la Cour de Trina. Sic opinatur Romualdus ANACON S. Huberti asceta & historiographus.

(d) Ejus acta habes fasculo vi. Benedictino parte i.

Vet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

Circulo 79.
Anno 179.
Ex archivis
S. Huberti.

na synodo, quod suum erat, ecclesie beati Huberti recognovit ei coram pontifice THEODORINO & Bosone archidiacono, cui cum in praepositura succederet Johannes frater CONONIS comitis, confisus & ipse de parentibus suis, prefatam injustitiam aduersus ecclesiam beatii Huberti repetere tentavit; sed in mea præsentia testimonio probata veritatis convictus, tandem conticuit & quievit, & quod suum erat ecclesie recognovit. Unde ego causa justitiae & veritatis, precatu etiam domini THEODERICI abbatis, attestatione quoque Hugonis advocati, qui p. a fatam decimam de quinque manfis & dimidio disfractionaverat ecclesie beatii Huberti, in testimonio quatuordecim liberorum interpositione jurisjurandi, per præsentis paginam privilegii, tam injustam contentionem terminare curavi, interposito anathemate sub terribili obtestatione divini nominis, noltra quoque & successorum nostrorum auctoritatis. Quam contentionem si qua persona cuiuscumque dignitatis aut ordinis amplius commovere tentaverit, a communione corporis Christi & sanctæ ecclesie separatus pereat, nisi resipiscens per justam penitentiam divina distictioni & ecclesie beatii Huberti satisfaciat. Actum publice anno dominicae incarnationis M^{lxxix}. indictione secunda, episcopatus autem domini Henrici quinto.

Ego HENRICUS gratia Dei Leodiensem pontifex relegi & signavi & sigillo.....

S. THEODERICI abbas. S. Bosonis. S. Johannis. S. Hugonis. S. Engonis. S. Thibaldi. S. Godefridi.

Et erat subimprosum sigillum magnum in cera.

P R I V I L E G I U M M A N A S S I S
archiepiscopi Remensis pro Andaginenu.
S. Huberti monasterio.

*Donat monachis altaria S. Hilarii de Guiliaco
& de Noviant.*

Anno 1079
Ex archivio
An legi-
mensi.

[a] **I**N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Ego (a) MANASSE gratia Dei Remorum archiepiscopus. Cum constet generalis omnium fidelium justitia, ut gratis præventi mercantur gratiam pro gracia, specialis tamen singulorum exigit utilitas; ut quanta suppetit cuique possibilis qualitas, consequatur etiam in bono promita voluntatis æquitas. Consequenter igitur apud nos judicavimus utile, ne & ipsi videamus in-

(a) Hic Manasses propter simoniam sequenti anno 1080, in concilio Lugdunensi fui depositus ab Hugone Diensis episcopo. Scriptaque apologia, quam habes apud Mabillonum Migne Italici tom. I. fratribus te ab objectis criminibus purgate tentavit.

A grati ejusdem Dei gratia, ut qui nos ecclesias suæ filii elegit præesse, cum venerit inveniat & prædesce. Unde notum sit omnibus tam posteri quam præsentibus, qualiter abbas THEODERICUS apud nos suis exegit precibus; ut ei cui prærerat ecclesie B. Petri & B. Huberti, quæ sita est in Arduenna, altare B. Hilarii, quod est in Guileis, & altare de Novianis tradiceremus, & perpetuo utraque habenda firmaremus. Cujus petitioni libenter assensimus, clericorum & fidelium nostrorum, sanctæ scilicet Remensis ecclesie filiorum voluntario consensu, & determinata conditione, ut in exactione debitæ subjectionis, decem & octo denarios omni anno persolvant ecclesie Remensi, remissis & omnino interdictis omnibus oppressionibus & injustitiis, quæ vel pravo usu vel etiam in justo consensu exercentur in multis. Eisdem quoque abbatis precatu, de reditu hujus noltra eleemosynæ quinque solidos statuimus ad refactionem beatii Huberti matris ecclesie fratibus dandos, videlicet in die nostra benedictionis, quandiu vixerimus, & post in anniversario nostro cum dececerimus. Ut igitur hujus nostræ fæctionis decretum stable & inconvulsu permaneat, & processu temporis in oblivionem non vergat, hanc cartam conscribi, sigillique nostri impressione jussimus insigniri. Si quis autem, quod absit, huic nostra institutioni rehici præsumferit, & quod pro bono, ut se fæcet res habet, & pro salute animæ nostræ decrevimus fieri, aliquo modo obviare tentaverit, aut citius resipiscens, ab impossibilitate hujus fæc temeritatis quietat, aut auctoritatem & ipse exuctoratus amittat, & perpetuo anathematizatus canonice excommunicationi subjaceat. ¶ Signum D MANASSE Remorum archiepiscopi. S. Arnulphi Remorum archidiaconi. S. Gilbuini Virdunensis archidiaconi. S. Walteri Remensis canonici. S. Haitonis Virdunensis canonici. S. GILBUTNI Mosomenis abbatis. S. Roderici decani. S. Odonis prioris. S. Bernardi præpositi. S. Ermmonis cantoris. S. HENRICI comitis. S. Guidonis de Burg. S. Guiperi. S. Alberti.

Acta Molomii, anno dominicae incarnationis M^{lxxix}. indictione XI. jubente & pontificante domino MANASSE Remorum archiepiscopo, anno archiepiscopatus sui decimo, regnante PHILIPPO rege Francorum, anno regni ejus vigesimo. Godefridus cancellarius scripsit & subscriptus: (b)

(b) Infra impressum in cera flavi coloris extat sigillum maius ecclesie Remensis saenum adhuc & integrum, in cuius concavo cornu est effigies S. Dei genitricis, filium in gremio gestantis.

PRIVILEGIUM HELINANDI
episcopi Laudunensis pro cella Ebernei-curtis.

*Ad petitionem Theoderici abbatis S. Huberti
plana altaria Cella Ebernei-curtis
concedit.*

*Annotat.
Ex archivis
S. Huberti.*
In nomine sancte & individue Trinitatis. Quia pastorali prærogativa in vinea Domini sabaoth præcessus laboramus, quanta discretionis moderantia, quanta etiam sollicitudinis vigilancia, ut prodeste valeamus, adnitendum sit, liquido colligitur, si præcedentium patrum mores & vitam ante oculos revocare studeamus: quorum quidem erga Dei ecclesiam tanta fuisse comprobatur liberalitas, ut etiam diversis in locis ad augmentum reipublicæ diversa contulerint beneficia, & quæ minus suppercabant ex proprio jure supplere studuerint stipendia. Quorum exemplo aliquantis per informatus, ego HELINANDUS sancta Laudunensis ecclesia Dei gratia præsul, & anté tribunal superni judicis omnino vacuus, metuens apparere, vel manipulum ad aream dominicas messis studii reportare. Vir namque strenuus abbas videlicet THEODERICUS intra fines Laudunensis dioecesis apud villam Ebernei-curtum sanctæ Dei genitricis ecclesiam adorans construere, & ex parvula, quod prius fuerat, multo ampliorem restituere, fratres etiam sub regulari disciplina militaturos affectans ordinare, experitus apud humilitatis nostræ gratiam eidem ecclesiæ, quæ subiecta est & adjacens ecclesiæ B. Petri, sanctaque Huberti Ardvernenensis coenobii, quædam altaria dari, unde res publica ibi deservientium posset augmentari, non quod in redditibus essent adeo proficia, sed quia quadam affinitate videbantur esse contigua, super quo saluti animæ consulentes, & tangentis devotionem benignissime attendentes, assensu & consilio clericorum ac fidelium nostrorum, ea ratione quod petebat concessimus, ut in præfata ecclesia, & in illa cui apud Ardvernam pastor ille præserat, tam privatis quam publicis orationibus quotidie nostri nominis memoria habeatur. Post cursum vero vite annuatim ab utraque ecclesia animæ anniversarium celebretur. Ex his vero altaris quæ ipsi donari decernimus, unum est apud Guinicurtum in honore beati Petri apostoli, aliud apud Provalium in honore S. Victoris, cum capella de Provisio, tertium apud Jovinii-curtum in honore S. Remigii cum capella sanctæ Protaziae, quartum apud Ranlii-curtum in honore sanctæ Genovefae. Ne igitur in aliquo nutaret talis nostra efficientia, hoc scriptum fieri decrevimus, manuque propria corrobora-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A tum & fidelium attestacione subnixum, ac sigillo assignatum reddidimus, ut ecclesia quod deditius perpetuo tendat, salvoque in omnibus ecclæstico jure in pace possideat. Si quis autem in postmodum huic nostræ traditioni quod absit, renisi fuerit, aut aliquatenus pervertetur tentaverit, divina ultiōnis sententiam incurrat, & presumtio viēcū, quoad perseveraverit, a Domino recipiat; fiat, fiat.

Signum E LINANDI episcopi, qui hoc scriptum fieri jussit. Signum Fulcradi decani atque archidiaconi. S. ADALBERONIS (a) [+] abbatilis. Signum Guerimundi sacerdotis. Signum Ebali archidiaconi. Signum Guatellini sacerdotis. S. Johannis sacerdotis. S. Manafidis thesaurarii. S. Isembardi diaconi. S. Guarnerii cantoris. S. Odonis diaconi. S. Haimonis subdiaconi. S. Rothardi diaconi. S. Arnulfi subdiaconi. S. Hauwini subdiaconi. S. Odonis subdiaconi. S. Heriberti decani.

Actum Lauduni idus Octobris anno dominica Incarnationis millesimo octuagessimo secundo, iudicione quarta, epacta xviii. concurrente m. Ego Robertus S. Mariae cancellarius subscripsi atque relegi.

EPISTOLA CONGRÉGATIONIS

S. Victoris ad B. & D. in Craefensi monasterio commorantes.

Consolatur eos de malis quæ injuste perpetrati sunt, suāq[ue] illis spōndet orationes.

DOMNIS ac venerabilibus pacribus. B. atque D. carissimis etiam fratribus in monasterio Craefæ pariter commorantibus cuncta beatissimi Victoris martyris coenobii congregatio, fideles ac debitas orationes in Christo.

Quoniam sub omnipotenti Dei dispositione vivimus, movemur & sumus, nec nos quæcumque ubique nobis accident terrarum, ab ipsis debent eveltere voluntate, cum sciamus nec folia abortin, ne unus passer sine ejus motu in ima decidere posse. Nisque enim visibiliter aut sensibiliter aliquid in toto sit partibus mundi, quod ne de ipsis invisibili atque intelligibili summi imperatoris aula aut jubeatur aut permittatur, secundum ineffabilem justitiam præmiorum atque pénalium gravitatem vel retributionum. Valde, ... accident adversam cunctis fidelibus est, cum sit notum a Dei iudicio nihil cadere indiscutibilem, ne privatim se pati debent arbitrii quidam, cum omnes integra veræ fidei compagine diversa membra connectantur sub uno capi-

Circi 2080
Ex archivis
S. Victoris
eruit D.
Furnerini

(a) S. Vincentii Laudunensis, qui ex Andaginea S. Huberti monasterio ad regnum illius monasterii assumus fuit.

te Christo. Numquid enim si compatiens unum membrum non simul compatiuntur omnia membra? Vere, neque enim di-
visus est Christus. Quapropter amissimi seniorum, certe ad eis appropinatur documentis, in rebus utique nos gloriam vobis, & spiritu semper perfici omnia accidentia suau. Hinc vero ideo diximus, quia a Deo donante vobis concessum est pro eius veritate norma temporaliter plages & apprehensiones pari, in quibus nos eti non corporaliter, quod unum nobis a Deo praestitum est, tamen spiritualiter pari adfitter arbitramur. Nam scias nos secundum carnem firmos in prouis, ut ea que vobis evenerant audimus, mulrum condoluisse, sed statim ut vestra desiderans similitudo in capitulo recitat fuerunt, & vos ferventes, ac latos de passione infelicitate, magno nimis, ut ultra tristitiam habuit doloris demissio constans fortitudine gaudium in commune fieret plurimum, sicut perit in pube cum leticie sanctis omnipoeticis cum laudavimus Deum, qui de nostro vestro sua gratia choratate usque ad illud quoddam producere est dignatus, ut pro eius veritate pari digni inveniamur. Scientes quoniam sanctorum passionum focii fuerimus, erimus & consolationem, & nos vera profecti credidimus est Deus, quia plures Dominus profecti sunt se vobis sum fore, ac pari in illa hora pro hujus regi justitia, valde desiderasse. Et ideo, dilectissimi fratres, mente integra, fide firma, & caritatem perfectam parati suis ad omnia & quantum perferre contraria, conservantes fortiter dominica precepta, quae in regula sancti patris nostri Benedicti conscripta inveniuntur, in omnibus & super omnia marrem sacerdotum virtutum complectentes obedientiam, quoniam procul Deo ad invicem, cuncta coligente potius auctoritate, & ira perseverare usque in finem, ut secundum proprie labora a Christo Iesu Domino nostro debitas recipiant mercedes. Nam vero quos nobis cum oratione pro communis tribulatione praefuisse mandatis, quoniam iuxta modum vestrum imperii venisti Domini clementiam & solitum supplicando. Quod autem nobis praecepisti, ut omnia quae dominus Iesucum atruit de monasterio sancti Michaelis vobis muteremus, quoniam placitum vos habiturum, cum comite Geritanci & ibi quando reddidimus propodus, multum admiramus, quemodo sine linea praeterea... memoria tua facies ponendis, maxime cum non sive proprius causis eis ipsi secum deinceps approbent. Tamen ne vobis indecederet effe videamus, plurimum cum eodem consisteret frater, mus, & omnia quae nobiscum sustinuit de liberatione vobis est vobis, remissimus, preantes vestram paternitatem, ne ea ullo modo reddatis, nisi prius omne debitum quod

a predicto seniore multis debetur, pro utilitate ipsius monasterii a comite cunctis debitoribus restituatis, quia ob hoc ea secum deduxisti, ne illi a quibus mutuo accepti ceperint, & ipsi in peccatum pro his incideret in periculum. Quare.... provide & strue, de his considerate, ne quod abis, inconsulte ea comite redditum, ne quibus plurima de monasterio debentur, fraudem ex rebus sustineant, & vos in peccatum & econobium nostrum in maximum profitem in postromum incurat derelinquentur. Si quo vero supererit quae vobis non transalpum sciat paternitas vestra, seniori, vel in eis commissa vel adquirita, ut minime eorum pro tuae ratione debantur reddi sic quibus si sermo sit, a comite vobis sum excauam fuerit, eavore ne aliquid ex omnibus reddere premitur, donec supradictus seniorus vester de his in vestra presentia velat ratione, ut expedit vobis. Super haec fraternalitas, ut in eaque ieiunatione proponatur, volla vobis ob cura monasterii vestri, quia hoc necessitas exigit. Quodcum feceritis, graviter nobis hac moleste feste omnino scias. Valete.

D O N A T I O M O N A S T E R I A
sancti Savini in valle Leucana facta. Ma-

siliorum sancti Victoris abbatis a Genua
comite Bigorano.

Ego BENEDICTUS Comes de MONS. BEATRIX & maior eius STEPHANUS pro salute animarum nostrarum & pacatione nostrorum, monachorum S. Savini abbatis & confessoris in valle Leucanam habui, in episcopatu Fabrea, in comitatu Bigorano, a monachis religione iam puto iapatum omnipotens Deus & Pugio Maior & Dolor Victoriae. Maifilicem, noctu, & abbas RICARDO. Necesse obitum est, monachos quoque Maifilicem pacientem & furore domum concedimus, atque reliquias eius in perpetuum habendum, tali ferore ut abbates Maifilicenses abbatem in predicto monasterio constituant, benedictionem secundum regulam sancti Benedicti, & confirmationem monasterii Maifilicensis, & monachos male viventes & inobedientes inde auferant, & bonos mittant, qui monasterium ordinent. Secundum constitutionem Maifilicensis monasterii. Quedi abbas sancti Savini contra regulam sancti Benedicti & consuetudines Maifilicenses monasterii uixit, & comes & episcopatus tertio abbas Maifilicem per fidem & actus munios no[n]cataerint, & secundum & potestatorem

(*) Quo tempore scripta fuit, non satis certum, al-

iquo tamen scriptam fuisse circa annum 1030. sive tempore VII. Gieselensem B. Marci ecclasiam in diocesi Narbo-

nensi & Arlesiensi S. Petri Monis majoris monasterii Ma-

siliorum uirorum coniunctu.

corrigendi illum in tota terra sua dederint. A pro salute anime meæ ab integro predictum monasterium presentibus & futuris sanctæ Mariae & S. Victoris abbati & monachis pli-
cione conferre & confirmare. Unde ego BER-
NARDUS comes, dono, trado, concedo,
exhibeo, relinquio & dimitto pro salute mea
& parentum meorum, Ioh. & S. Maria &
S. Victor martyris, & Ioh. Richar. ab-
bas Massiliensis, & omnibus successoribus
tuis abbatis Massiliensibus, monachisque
predictis & futuris, ex toto omnino mo-
nasterium S. Petri apostoli Bisuldunensis
quod est in episcopatu Gerundensi, & in
comitatu Bisuldunensi, ut habeatis & possid-
deatis in perpetuum & omnem ordinatio-
nem tam abbatum quam monachorum, &
tridum regulam sancti Benedicti, & conser-
vaciones Massiliensis monasterij ibi facias.
Habebas ergo tu rurque successores, vel mo-
nachi Massilienses, licentiam, nutrimentum
quos volueritis monachos, & auferendis, &
ordinandis prædictum monasterium, prout vo-
bus vobis fuerit, sine impedimento mei, vel
successorum meorum, comitum, vel aliqui
persone. Ita dono, concedo, & offero
S. Maria tenuique Victor martyri prædi-
ctum monasterium, & omnino quidquid ha-
benus ibi habui, vel habebet viam suam, ab
que ulla deceptione, & sine male ingenia
ligerit, ego vel qualibet persona cuiuscumque
conditionis vel ordinis, hoc dominum
fringere aliquando vel mutare renanter,
non valeat consequi quod appetit; sed in
super c.c. libras aur pro hoc ipso S. Victori
componat. Deinde omnipotenter donec
satisfactas locumque liberum detinuerit,
iram incurrit.

Facta est autem hæc carta vel donum anni
no ab incarnato Dei Filio M. L. X. ad idem
111. capta. xxvii. mense Augusto vi. idus
Iulijdem mensis.

Ego BERNARDUS Bisuldunensis comes
Sig. BERNARDI Bisuldunensis comes
Sig. Arnall. Bernard.
S. Pontius levita.
S. Pandulfus presbyter.
S. Guillelmus archilevita Gerundensis.
Data per manum Berardi Massiliensis mo-
nachi regnante domino nostro i. s. u.
CHRISTO. (2) anno. Tunc tempore turbulenti
(3) secundum post ann. hoc est 1071. item Cessulus sum-
pliciter sua Reuterius, Ioh. & confilio. Dodona episcopi Tar-
ticum abbatum S. Severi de Rutland eidem monasterio &
abbatis donavit. Scriptio filiate eiusdem Mati ejusdem cum
illo scripsit, et inde nomine infra non reperimus.

Hic Bernardus non alius nos videtur a Bernardo illo
qui ex monacho Benedictino Generente monasterio factus
episcopus Bisuldunensis hanc fidem quis locupletatus

DONATIO MONASTERII S. PETRI Bisuldunensis facta S. Victoris Massiliensi a Bernardo Bisuldunensi comite.

Anno 1070
Ex archi-
vis S. Vic-
toris
Massiliensi
D. Bernar-
dus
Ego BERNARDUS Bisuldunensem comes
videns quod monasterium S. Petri, quod est
Bisuldunum in castro Bisuldunensi, iuxta aquam
Rivulani, longe usque ad nostra tempora a
religione & ordine monastico desuntum;
Deo parvum vel nullum exhibeat servitium,
Massiliensis fidei sanctæ Marie & sancti Victoris
martyris monachis jam pridem tradidit no-
flamandum. Sed illis per Dei gratiam in pra-
dicto euenio fideliter laborantibus, & ad
justitiae cultus fructumque pietatis cum donum
locum fidei Petri perdueantibus, iterum

(2) Secundum post ann. hoc est 1071. item Cessulus sum-
pliciter sua Reuterius, Ioh. & confilio. Dodona episcopi Tar-
ticum abbatum S. Severi de Rutland eidem monasterio &
abbatis donavit. Scriptio filiate eiusdem Mati ejusdem cum
illo scripsit, et inde nomine infra non reperimus.

(3) Hic Bernardus non alius nos videtur a Bernardo illo
qui ex monacho Benedictino Generente monasterio factus
episcopus Bisuldunensis hanc fidem quis locupletatus

scripto. Item tempore turbulenti
(4) Is est Odo de Benago filius Guillelmi Barzol de Ben-
ago ex Manalis Raymundi Gasse vicecomes Levingia, qui
qui tunc temporis proximam fidei Petri Generentem
tiam administrabat. Factus postea episcopus Oleronius.
(5) Ex ista in archivis S. Victoris facta ab eodem Bernar-
do comite Bisuldunensi donata monasteri S. Stephani Bal-
neensis codice anno 1071. eadem die & indeque vestiti certe
scripta.

LENGCIPTERAFATO
[+] (a) Willerani Babembergenis scholastici
Fuldensis monachi in Cantica cantico-

Circa 1080
Ex ms. co-
dice S. Eu-
chari, ante
annos 600.
emendato.

CUM majorum studia intueror, quibus in divina pagina nobiliter florueret; cogor huius temporis feces destere, cum jam fere omne literale deficit studium, solumque avaritiae, inuidiae & contentionis remansit exercitium. Nam & si qui sunt qui sub scholiis ferula grammatica & dialectice studiis imbutuntur, haec sibi sufficere arbitrantes, divina pagina omnino obliscuntur, cum ea hoc solum Christianis licet gentiles libros legere, ut ex his quanta distantia sit lucis & tenebrarum, veritatis & erroris possint discernere. Alii vero cum in divinis dogmatibus sint valentes, tamen creditum sibi talentum in terra abscondentes, ceteros qui in lectioribus & canticis peccant, derident, nec in utilitate eorum vel instructione, vel librorum emendatione quicquam consulti exhibent. Unum in Francia comperti (b)

LAURENTIUM nomine; antea maxime valentem in dialectica, nunc ad ecclesiastica re constituisse studia, & in epistolis Pauli & platonis multorum sua subtilitate excusisse ingenia; ad quem audiendum cum multi nostrorum confluant, spero quod ejus exemplo etiam in nostris provinciis ad multorum utilitatem industria sua fructum producent. Et quia sepe contingit, ut impetu fortium equorum, etiam cabelli ad cursum continxentur; quamvis segnitiem ingenioli mei non ignorem: Deum tamen bone voluntatis sperans adjutorem, decrevi etiam ex mea particula studiose lectori aliqua emolumente praebere amicula. Itaque CANTICA CANTICORUM, quæ sui magnitudinem ipso nomine testantur, statui, si Deus annuerit, & versibus & Teutonica planiora reddere, ut corpus in medio possum; his utrimque cingatur, & ita facilius intellectui occurrat quod investigatur: De meo nihil addidi, sed omnia de sanctorum patrum diversis expositionibus erata, in unum compagi; & magis sensui quam verbis, tam in versibus quam in Teutonica operam dedi. Eisdem versibus interdum utor, quia quæ Spiritus-sanctus eisdem verbis sapius repetivit, haec etiam me eisdem versibus sibi repetere non indecens visum fuit. Expositionis tenorem sponsio & sponsa, sicut in corpore, sic in versibus & Teutonica placuit ascribi, ut majoris autoritatis videtur, & quivis legens personarum alterna locutione

(a) Hic Willeranus comparanda scientia desiderio, Patiens in Universitate Sacris Studiis operam navavit, redux in patriam Babembergenis scholasticus, den. monachus Fuldensis ac denum abbas Mersburgensis extitit, floruitque circa annum 1080, teste Trihemio in libro de scriptoribus ecclesie.

adlectabilius afficiatur. Nescio an me ludit amabilis error, aut certo qui Salomonis pluit mihi etiam vel aliquantulum stillare dignatur, interdum mea legens, sic delectabiliter afficior, quasi haec probatus aliquis compo-suerit auctor. Opusculum hoc quamdiu vi-xero, doctioribus emendandum offero, si quid peccavi illorum monitu, non erubesco, si quid illis placuerit, non pigror addere.

Explicit prefatio.

VOX SYNASOCE.

B Quem sitio votis nunc oscula porrigit oris,
Quem mihi venturum promiserunt organa
vatum.
Nunc etiam per se praesens dignetur adesse,
Oscula prabendo, suadulcia verba lo-
quendo.

OSCULETUR ME OSCULO ORIS SUI,

Cusser mihonit cussle sine mundes. Dicco
gunrizer nur sine cunst per proph.. micume
her selbo unce cussle mihonit dere sueze si-
nes evangeli.

Ubera nempe * tui precellunt pocula * Ed. v.
vini. Suaviter unguentis fragrantia * sat pretiosis. * Ed. vi.
Mitificans veterem tua lenis gratia legem. Ed. vi.
Gratis justificat quos lex punire jubebat. Ed. vi.
Hofque tuis donis dum spiritualiter ungis. Ed. vi.
Reddunt preclararam post turpia criminis
formam. *

QUIA MELIORA SUNT UBERA TUA VINO,
FRAGRANTIA UNGUENTIS OPTIMIS.

Vuanta bezzer, &c. (c)

PROO OMIUM PAULINI
ad amena penitentie nos invitantis.

D UTISSIMUS ordo penitentie & rectissima forma haec est, ut inchoent a lacrymis & definant in letitia, quatenus tali exemplo possit agnoscendi verum esse quod legitur: Qui ^{ante annos 500. 144.} seminari in lacrymis, in gaudio metent. Quod tunc sit, cum devotissima ad penitendum penitentis intentio suspirat, quia hoc continuo gemibus ex affectu divina miserationis ingeminans, in vulnere suo cordis resoluta duritia excitatur omnes sensus prae cordiorum ejus, ut clament ad Dominum interna vocis fortitudine. Conveniuntque suspiria pectoris, & suspirium a suspirio excipitur, conformatque gemituum murmura in auribus Domini, si forte quandoquidem audire dignetur. Nec hoc solum agit penitentem, sed insuper relaxatis oculorum habentis, largas emanans aquas, palpe-

(b) Forte Lanfrancum, qui cum in Gallia velut syrus splendissimum scientia suis radios circumquebat emittebat.

(c) Opus illud edidit noster Antonius Beaugendre ex antiquo codice, ubi prefatio & interpretatio Teutonica desiderantur. Marbodeque Redonensi episcopo adscripti, eo quod hiujus auctoris carmina nonnulla contineat idem codex.

bræ ejus flumina lacrymarum profluunt, A nunc tibi & semper innumerarū grātias reférām, te totis visceribus implorans, tibi mē tota dōvōtōne cōmīndāns, q̄tia ut invenirem te quæsisti me; ut redirem tū compulisti me, ut confiterer tu es operatus, & ur mē recognoscens plangerem tū dedisti mihi, quoniam tu es Deus quem nō amittit nisi deceptus; quem nō quārit nisi admonitus, quem nō invenit nisi purgatus, quoniam bonus es tu, quoniam in fæculum misericordia tua, quoniam tantum tu es Deus, & præter te nō est Deus. Tu es Deus Israēl, salvator Deus omnium fæculorum. Amen.

B Iste est conveniens ordo pénitentium, & hoc modo fit pénitudo fructuosa, gaudium ex luctu parturiens, ex negligētia indulgentiam adferens, & ex labore requiem adducens, a lacrymis, ut ostēsum est, inchoans, in gaudiis terminans unde supra. Anteposita itaque diligenter ratione, omnis qui ad cohētenda peccata vel ad fuscipendam pénitentiam properat, fortasse non inconvenienter ita ab eo a quo dōcendus est vel instruendus est, interrogando sētū examinando adgredi potest. Vis confiteri peccata tua? si respondet, volo, tunc addendum ita: Primum hac in re sciendum est, quia necesse erit tibi hoc simpliciter & puriter agere, nec in eo iti quo ipfa peccata fortissim turpia aut pudenda ante humātos oculos vel aures, videntur aliquam simulationem prætendere, & ea peccata quasi fabricando honestare velis; magis autem oportet ut illa quæ accusatione vel detestatione propter enormitatē vel turpitudinem suam digna sunt, dolendo & erubescendo confiteantur, quam ut propter humanam vēcundiam fileantur.

C Inciūnt salutifera monita (a) Paulini de [+] tractatis sanctorum excerpta.

P RÆ F A T I O H A I M O N I S ad venerabilem patrem Willēmum in librum de Amore cœlestis patriæ.

R Everētissimo in Christo patri Willēmo (b) Haimo sempiternam in
librum de Amore cœlestis patriæ.

Circa 1080
*Ex off.
Himerodin.
f.*

Cum sis unicum & sanctissimum verū hu[m]ilitatis & compunctionis exemplar, & huic mundo crucifixus, petisti crebro, domine reverentissime pater Willēme, ut...
sanctorum scripturarum omni cum velocitate procurarem, & ex his flosculos perpetuos & ad animā tuā salutem proficiens, tam de amore cœlestis patiæ, & quibus ad

(a) Tonus hic Paulini liber constat ex variis SS. Patrum exceptis de penitentia: maxime SS. Augustini, Ambroſii, Hieronymi, Gregorii, Chrysostomi, Effreni, &c. nullumque iuniorum citat S. Idoro. Hinc colliges auctorem neque esse Nolanum neque Petracordensem l'auinum, qui dicuntur scripti de penitentia; utpote qui ante plerosque quos citat auctores vixerant.

(b) Librum hunc de Amore cœlestis patri censimus esse attribuendum non Haymoni episcopo Halberstadtensi, qui & ipse multa opera edidit, sed Haymoni Hirsaugieni monacho, Guilleni abbatii sanctissimi discipulo, cuius v. tam duobus libris conscripsit, ad cuius etiam penitentem libros de Amore cœlestis patri composuit. De eo vide ille liber Trithemium in Chronicō Hirsaugieni.

cam passibus bonorum operum perveniat, A quam & de timore & qualitate supplicii perquirerem, quarens mortificationem carnalium desideriorum fontesque lacrymarum, compunctionemque continuam, largiente bonorum operum omnium largitorem, divinis excitatus admonitusque sententiis habere possis assidue. Scimus enim omnes, qui crucifixam vitam tuam non incognitam habemus, quia postquam a mundanis & palatinis vinculis absoluimus es, terrena & peritura reliquisti, & ad paupertatem Christi feliciter advolasti, omnem vitam tuam huic mundo esse mortificatam, & a cunctis interiorius exteriusque vitiis expurgatam, necnon B & ab omnibus secularibus curis desideriosque carnalibus divino ab igne pleniter excoctam, & sine aliqua intermissione cum continuo gemitus & lacrymis te ad patrum cursu velocissimo festinare perpetuam. Igitur beatissime Sancte, iustioni tuae inobediens non ausus fui existere, nec volui omnino, nec debui, licet elinguis omnique ex parte vita & sermone ineruditus, tamen luculentissima sanctitatem vestram, prout auctor & fons lumbris doharet dignatus est, parere non distuli, sed in tres libellos nonnullas sententias ex sanctorum patrum opulculis excerptas distinxii. Primus namque continet libellus de qualitate caelestis patriae, secundus vero quibus sanctis haec beata vita acquiratur operibus, tertius de qualitate supplicii.

Explicit prefatio.

INCIPIT PROLOGUS LIBRI SECUNDI.

Per arctam & angustam viam ad sacrificium caelestis imperatoris summa cum velocitate festinas palatum, & acc umquam te novimus, postquam ad monasticam convolasti nobiliter vitam, amplos requirere ingressus, sed quotidie indecessus crucem tuam sustollendo post ineffabilia Christi curare non cessas vestigia, & adhuc quasi novus tyrunculus arma invictissima requirit divinorum seilicet praceptorum, unde contra infestissimum humani generis hostem belligare feliciter possis assidue. Sufficit vita tua, ô beatissime Wilhelme, omnibus nobis ad exemplum, quia tali indigemus. Provocant nos ad desiderium caelestis patriae sanctissimi gemitus tui, & beatissime lacrymatur, omnesque splendissimi actus tui. Ut enim vestra paternitatis iusso mihi exiguo vestro imperavit famulo, pauca sanctorum patrum testimonia ex corum opulculis excerpta de sanctis virtutibus in hoc secundo libello secundum modicam intellectus mei capacitatem, vestris, Domino tribuente, meritis, et si non ut debui, tamen ut potui aggregavi.

EPISTOLA BERNARDI
scholaftici ad Conradum episcopum
Traiectensem.

Nuncupat ipsi suam in Theodulum expositionem.

Dilectissimo domino suo sacerdoti Traiectensis sedis episcopo CONRADO
Circa anno Ex m.
Bernardus, grecum sibi a Domino commisum sic pascere,
Harden-
housae,
ut a summo pastore Christo mereatur audi-
re. Euge servé bone & fidelis, quia super
paucā fuisti fidelis, supra multa constitue-
ris.

Lecturus aliquando Theodulum pueris, quibus docendis doctorem doceri quam docere aptiorem praefecitis, primum quidem in his quæ extra quæ solent, dehinc in historiarum fabularumque mysteriis eorumce pri rudiis rudes erudire, quæ cum vellemus nec valeremus, ego quidem sat' dicere illi vero retinere, cupientes ipsi doceri, docere cupientem me rogaverunt, ut quibus & de quibus colloquendo satisfacere non poteram, eis & de his scribendo satisfacrem. His ego cum multas, nec calvas, tum ex rei difficultate, tum ex ingenioi mei tarditate occasione prætenderem, ut excusatus abire, huic quæ vel sola, & si non potuit tamen sufficere debuit, potissimum initebar, quod præsumptioni non rationabili scriberetur, si quæ summi doctores discutere vel non valuerant vel noluerant, ea ego omnium minimus attentarem. Illi nihilominus instare, & licet pueri, non pueriliter tamen causas causis opponere, meas quidem quoad poterant & audebant enervantes, suas autem quibus valebant rationibus roborantes. Asserebant enim levius mihi esse semel scribere, quam dicere; sibi vero utilius legere, quam audire, tum quia non valerent tot tantaque simul memorie mandare, tum quia non auderent me, si aliquid eos subterfugisset, percontando inquietare. Adiuc ilud addebat, quod dicta paucis & his praesentibus ad tempus, scripta vero multis absentibus & praesentibus, & semper prodesse poterant, eo quod voces prolatæ esse deficerent, litteræ vero non modo manarent, sed & voces fugitives reducere, caducas sustentarent. Hanc ad rem comprobandum mihi testem trahebant, meo me jugulantes gladio, qui de eodem idem eis dixeram quibus hilice versiculis.

Index est animus rerum vox, littera vox.
Hæc docet, hæc dicit; hæc manet,
illa perit.

His ergo animo ratius, nec tamen omnino subducit, ceepi mecum tacitus perquirere, perquirens attendere, attendens pendere quis esset, qui essent, quid esset,
qui

petebat, qui petebant, quid petebatur, & inveniebam quidem rem multum esse arduam, sed mea professioni non indebitam: illos quoque digna se petere, sed me dare non posse. Rursus igitur cœpi negare, rursus illi rogando pulsare, ut si non propter justitiam, saltem propter eorum importunitatem surgeremus ad peragendum quod petebant. Quid multis moror? non prius cessaverunt, quam me fatum infatuaverunt, si fatum est infatuare volentem nec valentem benefacere ad melius provocare. Primum itaque quicquid in librorum principiis moderni & antiqui requirenda censerunt, propofui & expofui, deinde Theodoli elegiam ad litteram & allegorice & plerisque in locis moraliter explanavi. Novissime vero dictiorum quoque naturam pueris pueriliter aperui; quod factum nonnullos pejorem in partem accepturos non dubito, qui uilibus aliorum laboribus inertiae nomine imponunt, laudibusque bonorum librorum nebulam prætendunt, parati omnia destruere, non volentes immo nescientes quicquam componere. Vobis ergo, pater piissime, religionis assertor, & decus ecclesie, hunc librum devovi, devoutum transmis, quatenus vestro iudicio examinatus, vestraque auctoritate suffulsum,

Laudetur, vigeat, placeat, relegatur, ametur.

Vale.

BULLA GREGORII PAPÆ VII.
ad Theodericum Andaginensis S. Huberti monasterii abbatem.

Andaginense monasterium sub sedis apostolica protectione accipit, eique cellas Ebernei-curtis & Pyrensem confirmat.

*Ex afo.
Ex of.
s. Huberti*

GREGORIUS episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo filio THEODERICO abbatii monasterii S. Petri sanctique Huberti Andaginensis in Arduenna constituti, suisque successoribus regulariter ibidem intrancibus in perpetuum. Nulli fidelium est in dubio quin fides apostolica, quæ universalis mater, & omnium ecclesiarum princeps est, omnibus hoc jure ac debita sollicitudine præesse debeat, non ut eas extantum catholicae religionis unitate concludat, sed generali circumspectione, etiam ab his quæ extrinsecus promoventur, pro sua auctoritate salvet & muniat. Inter quas tamen cum plures inveniantur, quæ speciali & propria commendatione in tutelam ejusdem fidei apostolicae se contulerint, ut speciali caritate & studio suæ matris amplexæ, usquequaque securiores & liberiores ab omni infestatione, considerent: quas, ut dignum erat, ita Romana suscepit ecclesia, tantaque protexit undique diligentia, ut

Ver. Script. & Mon. ampl. Collett. Tom. I.

A omnibus munimenta præsidii, nonnullis quoque gratiam conferret augendi. Cujus rei plurima nobis exempla sanctissimi viri reliquerunt, qui ante nos in illa quam diximus apostolica sede fulgentes, pro honore ecclesiastarum Dei & exaltatione earum; magis quam pro vita aut salute sua solliciti fuerunt, suscipientes monasteria & venerabilia loca in patrocinium apostolicæ defensionis, & confirmantes ea propriis privilegiis, quatenus ex quotidiana tranquillitate ardenter in devotione divinæ servitutis & in omni bono proficerent. Quia in re, quam pie, quam sancte fecerunt, & illorum nobis ostendit gloria, & ipsius rei tam fructuosa graria. Nam cum oratoria in pace & tranquillitate consistunt, & ecclesiastica beneficia pauperes Christi nutrunt, tamen vero laus Deo digna promittur, & remedia peccatorum tam vivis quam defunctis impenditur. Unde nos in eadem apostolica sede, non nostris meritis, sed divina locati gratia, suscepti officii debitum considerantes, prefatum monasterium, cui tu, dilecte fili & prenominate abba, præesse dinoscetis, tuō rogati in tutelam apostolicae sedis & nostram, successorumque nostrorum defensionem suscepimus, confirmantesque & corroborantes tibi per præsentis paginam privilegii * ecclesiam S. Mariæ super Auxoniam sitam, * ecclesiam S. Sulpici super Mosam, ceteraque possessiones tam in villis, quam castellis, ceterisque ecclesiis & terris cultis & in cultis, seu & omnibus rebus mobilibus & immobilibus quas nunc jure possider.

DONATIO MONASTERII
dicti la Romae diocesis Aginensis S. Victori facta ab Ottone vicecomite Leonianiæ & Adalaide comitissa.

IN nomine sancta & individua Trinitatis. Anno 1082.
Ego Otto vicecomes Leonianiæ & uxor Ex cartario
mea ADALAI DIS comitissa donatores sumus S. Victoris
Domino Deo & S. Mariæ genitrici Dei sanctoque Victorii martyri Massiliensis monasterii, & venerabili RICARDO cardinali abbatii ejusdem monasterii, & domino Girberto priori, & omnibus monachis Massiliensis tam præsentibus quam futuris ibidem Deo servientibus, aliquid de nostro honore pro remedio animarum nostrarum & parentum nostrorum, ut idem omnipotens Deus hanc paucissimam oblationem, ceu ceteris operibus bonis placarus, meritis & intercessiōnibus beatæ Mariæ semper Virginis genitricis Dei, & sanctissimi martyris Victoris, allorumque sanctorum inibi quiescentium, orationibusque omnium monachorum ibidem omni tempore Deo famulantium, & defunctis parentibus nostris conferat requiem sempiternam, & nobis in præsenti facculo pacem, & de inimicis victoriam, &

Kk

* Cella
Evernicouri
* Cella
Pyrculus.

Anno 1082.
Ex cartario
S. Victoris erat D.
Furnarius.

in futuro cum sanctis omnibus perpetua tribuāt gloriam. Est autem supradictus honor infra terminos Leomanniae in territorio del Feumarcō in quodam saltu, scilicet in loco quēm vocant *la Romen*, quem loco nos jam dederamus cūdām Dei servo nomine Arberto peregrino, qui dominicā iussione obediens, pātriā parentesque pro ejus amore relinques, ad nos ex Alamannia partibus vénit, & sicut a divina voce sibi imperatum fuerat, a nobis prādictum locum expetiit, ibique separatus a cunctis mortaliib⁹, libere Deo servire dispositus. Sed Dei ordinante misericordia, infra biennium ob meritum hominis, ad tantām propalatiōnem idem locus devenit, ut jam fere centum mansiones continere videatur. Quod certiens Dei servus, divino tactus consilio, & nostro persuasus imperio, providens in futurum ut sibi & nobis nelius posset esse consultum, obtulit semetipsum Deo & S. Victori ejusque monasterio Massiliensi in pōtestate RICHARDI cardinalis abbatis prādicti, & Girberti prioris ejusdem monasterii, & dedit totum jam dictum honorem, quem sūos dederamus & tradidēramus ei cum illis omnibus quā ab Aynardo & Agasia, & ab aliis hominibus impetraverat, & insuper móbile & immobile, & quidquid ipse aut aliquis per eum acquisierat ibi. Quēm vide-licet honorem nos jam dicti donatores cum sua voluntate ad proprium alodeg⁹ Deo & S. Victori & jam dicto monasterio & monachis simul donamus, concedimus, laudamus & confirmamus, & de nostra & nostrorum tam natorum quam nascendorum potestate, in eorum ditione transfundimus, ut in perpetuum ibi habent monachi liberam potestātē edificandi & faciendi quocumque voluerint ad Dei servitium. Insper etiam donamus eis partē de sylva nostra, in qua idem locū fundatus est, sicut vādit via dē uno latere contra castrum de Mazola, & terminat contra occidentem in sylva de Aſia, & de Gafra de Gorbes, & de Aimili, de Patillac, & de alio latere contra meridiem vénit p̄ la Peitieram, difcurrens usque ad vitēm plātatam, & de alio latere contra septentrionem divertit in ipsam villam *de la Romen*, & difcurrat usque ad jam dictam viam ad castrum scilicet de Mazola ad orientem. Donamus etiam ad loco & eisdem monachis, & monasterio ſāpē dicto mercatum totum, ſimil & teloneum, & mīneganciam totam, & iustitiam totam ab integro, ſine aliquo retinimento vel alicuius hominis vel malitiae. Volumus p̄terea & laudamus, ſimilque donamus ſalvātēm ſeu ſalvatiōnē in huic villa quā vocatur *la Romen* omnibus ibi manerib⁹, & ex quacumque parte advenientibus, neconon & ab eadem villa difcedentibus, ut omnes ſalvi ſint, & quicquidib⁹ habuerint vel adduxerint. Hęc au-

A tem omnia supradicta nos jam nominati Albertus ſcilicet & OTTO vicecomes de Leomannia & ADALAI DIS comitissa, & omnes alii donatores, ſic totum supradictum donamus honorem ab integro, quantum ibi habemus vel habere debemus, Deo & jam dicto monasterio, & monachis Massiliensisbus tam prefentibus quam futuris, ſine aliquo retinimento vel male ingenio. Quod ſi nos donatores, vel aliqua magna parvaque perſona, contra hanc cartam donationis noſtrā venerit, vel infringere voluerit eam, non hoc valeat vindicare, ſed componat in duplum cum omni ſua melioratione; & in ſuper x. libras auri probatissimi, hac donatione manente firmiter modo & omni tempore. Facta carta hujus donationis v. cap. Junii anno M LXXXII. incarnationis Dōmini.

† Signum Alberti peregrini.

S. OTTONIS de Leomannia illustris vicecomitis.

S. ADALAI DIS comitissæ conjugis ejus, qui cartam donationis ſcribi fecimus & fit maximus, ac reſtes firmare rogavimus.

S. Ugeris de Laifla. Sig. Arnalt *Viver*. S. Roberti clerici. S. Geraldī. S. Maurini fratriſ ejus. S. P. *Gros*. S. Arnaldi qui hanc (a) donationem feci & firmavi. S. Bernardi [+] de *Gorbes*. S. W. de *Leze*. S. Bernardi de *Castaneda*. S. Servat. de *Ligardas*. S. Ballui Baudor de *Gorbes*. S. Afſiu.

D I P L O M A H E N R I C I III imperatoris pro S. Maximino.

Refituit S. Maximino predium Guntersbuſen.

IN nomine sancte & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator augustus. Necum h[ab]it anno 104 Ex carceri S. Maximi omnibus Christi nostri que fidelibus tam futuris quam praefentibus, qualiter nos pro remedio animæ noſtræ, parentumque noſtrorum, CONRADI avi noſtri, HENRICI patris noſtri imperatorum, GISELLÆ avic noſtræ, AGNETIS matris noſtræ imperatricum, quoddam predium nōmine *Guntersbuſen* ſitum in pago *Drechere*, in comitatu *Bera*, cum omnibus appendiciis, & aliis areris, villis, in quoquaque comitatu jacentibus, adiaciens, terris cultis & incultis, viis & inviis, ſilvis, venationibus, aquis, aquarumve decursibus, molenis, molendinis, pificationibus, exitibus & redditibus, qualitatibus & inquietendis, ac cum omni utilitate, quae vel ſcribi vel nominari poterit, sancto Maximino ad abbatiā quę vocatur ſancti Maximini, cui in iuste ablatum est & in iuste a... Luitoldo pro beneficio poffitum redidimus, firmavimus, & in æternum sancto

(a) Id eſt, at opinor, ſcrip.

Maximino stabilivimus, ea videlicet ratio-
ne, ut HENRICUS ejusdem abbatiae abbas,
sive successores idem praedictum praedium
ad usum fratum ibidem Deo sancto Ma-
ximinio servientium possideant, & nulli um-
quam ullo modo dare vel praestare vel ven-
dere praeiunari, ut fratres iidem inde con-
folati, pro nostra vita temporali & eterna
& animabus parentum nostrorum, & pro om-
nibus fidelibus vivis & defunctis, sicut pro-
misserunt, Deo supplicate non cessent de-
 voti. Cujus rei testem cartam hanc scribi
& nostra manu, ut infra videtur, corrbo-
ratam sigilli nostri impressione iussimus in-
signiri.

Signum HENRICI III. Romanorum im-
peratoris augusti.

GEBHARDUS episcopus cancellarius vice
WEHELONIS archiepiscopi & archicancel-
larii recognovi.

Data iv. nonas Octobris indictione vii.
anno dominice incarnationis M L X X X I V.
anno autem domini Henrici tertii Romanorum
imperatoris augusti regni xxx. impe-
rii.

Auctum Moguntiae in Christi nomine fe-
liciter. Amen.

LITTERÆ HENRICI EPISCOPI

*Leodiensis pro monasterio S. Huberti.

Confert allodia de Brax & Grupont.

*Ex carmine
dilecto
vix S.
Bosom.*

Non nomine sanctæ & individuæ Trinitatis,
Patris, & Filii, & Spiritus-sancti. Ego
HENRICUS gratia Dei Leodiensem episco-
pus, ex ipso debito pastoralis curæ sollici-
tus, pro augmentatione commissæ nobis ec-
clesiæ, tum etiam pro obtinendo remedio
salutis animæ meæ, probata apud me hono-
sta confervatione fratum ecclesiæ B. Petri
& beati Huberti in Arduenna sita, tractus
tam ejusdem religionis amore, quam &
ipsius loci solitudine, cœpi eis familiariter
cohabitare. Ordinata vero mensa praedicto-
rum fratum a THEODORICO religioso ab-
bate pro ejusdem loci possibilitate, cum di-
dicissim & indolucissim eis cenam deesse,
allodium *Brax* de meo proprio redditum
a Montensi comitissa RICHILDE, filiū
sui BALDWINI consensu & laude, destinavi
eis legaliter delendum, & perpetuiter
habendum ad augmentum cœna. Igitur sub
obtenuit hujus meæ intentionem cum eisdem
ibidem solemnitatem Dominicæ natalis, pri-
mo die prœcedens ad maius altare ipsius ec-
clesiæ sancti Petri, in solemani presentia cle-
ricorum & optimatum meorum, pastoralem
virgam eidem superponui, confirmans Deo.

(a) Igud ordinatus est anno 1075. quo Theodinus ipsius
decès obit 9. cal. Julii teste Egidio Aüræ-yallis mo-
nachio.

(b) Tertii Namurcensis.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A & sancto Huberto per manus GODEFRIDI
ducis & ejusdem ecclesiæ advocati, legalem
donationem præfati allodiæ, cum familia &
omnibus ejus utilitatibus & appenditiis, sci-
licet terris cultis & incultis, pratis, silvis,
aquis, aquarumve decursibus, & piscatura,
banno, latrone, foralibus & placitis absque
venatione, quam solummodo usibus meis
proprios retinui. Hoc dono factò & confir-
mato anno incarnati Verbi M LXXXIX. ordi-
nationis autem meæ (a) octavo, ea condicio-
ne ut dum adivere in memoria mei solemani-
ter fieret, in duodecim mensium calendis,
& post mortem meam tam pro me quam &
pro cunctis fidelibus defunctis.

Procedente autem tempore atino itidem
M LXXXVII. suggestente Spiritu-sancto, allo-
diūm de *Grupont* eidem ecclesiæ legaliter in
perpetuum habendum tradidi, cum familia
& omnibus utilitatibus, & appenditiis suis,
terrī cultis & incultis, pratis, silvis, aquis,
piscaturis, & toto banno, latrone, & pla-
citis absque venatione. Si qua autem perfo-
nā vel ristorum successorum, vel qualium-
cumque secularium potestatum huic nostræ
eleemosynæ obviare voluerit, vel invadere,
vel transmutare, vel minuere, vel novis con-
suetudinibus violenter eam infringere, vel
ecclesiæ beati Petri & beati Huberti subtra-
here præsumferit, ex auctoritate Dëi omni-
potentis Patris, & Filii, & Spiritus-sancti,
& ab ipso nobis concessæ ligandi atque sol-
vendi potestatis excommunicatioꝝ æternō
Dei iudicio subjaceat, & nisi resipuerit, &
prædicta ecclesiæ digne satisficerit, in ex-
tremo vitæ suæ a communione corporis &
sanguinis Domini privatus cum diabolo &
angelis ejus in æternum percat. Ut autem
hac nostra publica donatio permaneat lega-
liter, præsentis privilegii paginam sub affig-
natis testibus sigilli nostri confirmamus im-
pressione. Signum GODEFRIDI ducis S. AL-
BERTI comitis (b), S. HENRICI (c) fratris
ejus. S. CUNONIS comitis, (d) Signum WI-
DONIS fratris ejus. (e) S. HUGONIS de Bul-
lon, S. THIBALDI advocati, S. Rodulphi
filii ejus, S. Gilleberti, S. Godescalci, S.
Lamberti de Foron, S. Albrici, S. Anselmi,
S. Cunonis, S. Godefredi fratris ejus.

PACTUM MATORIMONII

inter Herbertum & Godehildem.

REDEMOTOR humani generis, cuius ma-
iestas nec incipit nec definit in sæcu-
lum, sciers præterita, præsentia, futuro-
rum quocque non ignarus, multiformis re-
bus creatis verbo, propriis manibus homi-
nem non est dedignatus plasmare e limo, cui

Anno 1086:
Ex carmine
S. Vincentii
Cenonii
nenfis.

(c) Comitis de Durbuy.

(d) Montis-acuri.

(e) Hi duo ultimi erant filii Gozelonis comitis Bohemiae.

nomen Adam imponens, junxit uxorem nomine Eymam, ex propria costa sui lateris faciam, ad procreandam humani generis solem. Quapropter homo relinquet patrem & matrem, & adhæredit uxori sua, & erunt duo in carne una: & alibi Apostolus inquit: *Quod Deus coniunxit nemo non separaverit.* De qua re in Detinomine ego HERBERTUS duconiuxum nomine GODEHILDEM, & doc in dotaliorum duas mediatarias terra, unam ad Juliacum, alteram ad Congei, & duo arpenas vinearum, & vii modios vini de vicinis Herberti Sigleni, & de Andreae vinea, & ad Bellum-montem unum furnillum, & unum burgensem, scilicet Amor, feodium quoque v. militum, feodium Haimerici de Piazzo, sicut habebat de Herberro domino suo, & feodium Warini, Bugnum, Hammelinus filius Lamberti de Hunia dedit Godehildi sorori sua, scilicet conjugi Herberti Framangerii, feodium decem milium, & duas mediatarias terre ad Huniam. Hujus rei sunt testes quorum nomina hic concrip-
ta sunt: Beringerius de Corilliis, Hugo frater eius, Odo de Piazzo, Robertus filius Bencelina, Robertus de Malo-gastellione, Warinus de Monte Goharr, Ascelinus Martini filius, Rodulphus filius Drogonis, Herbertus levius. Ex parte dominus Berardus de Silaco, Warinus & Fulcoius fratre eius, Eulco de Buris, Warinus de Thiana, Nor- manthus de Fraxino. Hanc cartam fecit Warinus de Gaudiaco, PHILIPPO, rege Francorum regnante, anno xxvii regni ejusdem regis, & primo anno quo Hoellus Cenomanenium episcopus factus fuerat. Et in illo eodem tempore HUBERTUS viccomes de sancta Susanna fecit pacem & concordiam cum Anglo rege.

P R I V I L E G I U M R A I N O L D I
archiepiscopi Remensis pro monasterio
S. Huberti.

Ad petitionem Theoderici II abbas altaria ei concedit, conformaque ea que a Massa archiepiscopo depositio ante consifa fverant.

Anno 886.
Ex archivis
S. Huberti.

IN nomine sancte & individuæ Trinitatis, Parris, & Eulii, & Spiritus Sancti. Ego RAINOLDUS licet indignus gratia Dei Regum archiepiscopi, ad posterorum meum orationem petrabere curavi dominum Theodericum secundum, sancti Huberti abbatem Remis presentiam nostram expetuisse, & ut ejus ecclesiam aliqua nostra caritatis portione donaremus. Itaque quoniam precessus ejus averari indignum inhumaniusque duximus, evangelica præceptione instructi (autem: *quod uni ex minimis metu fecisti, misericordisti*) altare de Bodillis pro adipiscenda salute animæ tam meæ quam antecesso-

rum successorumque meorum, dominique mei regis, ecclesie sancti Huberti ab oblique persona perpetuæ tenendum contrahimus. Præterea infantinos prece adorantes ut altare de Noviannis & altare de S. Hilario, que utraque supradicta ecclesiæ dominus MANASSES, qui postea a Remensis episcopatu depositus est, nostra robore amus au-
toritate, & donum quod ex eius depositio ne juxta aliquid infirmari posse videatur, autoritatis nostra firmamento diuturnum solidiusque fulciretur. Concessis igitur ubi his altaribus absque personis, hanc cum eo habimus conditionem, ut quotiens Remensis lynodus celebranda redibit, rotiens loci illius abbas, vel in se, vel si in se non lo-
rit, in suis Remensi archiepiscopo in synodo praesentiam suam exhibeat, & juxta ceterorum abbatum suorum consuetudinem fu-
nodales, si incidenter, causas, questiones que in commune dissolvat, conveniuntque illius leges & judicia, si quis quod de altari-
bus suis deliquerit, ei intendatur, & libeat & custodiat. Quia nostra legationis auctoritas, ut in tempore ratae inconclusa que pro-
tendatur, eam subscriptione nostra & clero-
rum virorum testimonis testametalis at-
pulatione firmavimus. Signum domini RAI-
NOLDI archiepiscopi, signum domini HAIM-
ERICI abbatis sancti Remigii, S. domini RI-
CHERI, S. Theoderici abbatis, S. domini
Levini decani, S. domini Richerii cantori,
Odomi, Hugonis, Mainardi, Leudonis,
Frederi, Alberti, Fulconis, Isembardi, Godfridi, Odalrici. Adum Remis anno incar-
nati Verbi, MXXXVI, indictione x, regnante glorioissimo Francorum rege Philippo,
anno XXVI, archiepiscopatus aurem domini Rainoldi anno III, Godefridus cancellarius
scripti.

EPISTOLA URBANI PAPE II.
ad Salzburgensem aliquoque episcopos

Eos de sua in summum pontificem electione certos facit horatunque ut vizitaret pro ecclesia certem.

URBANUS episcopus servus servorum Dei, venerabilis Salzburgensi archiepiscopo, certe reverentissimus episco-
pis, Paciensem, Wirceburgensem, Wormatiensem, Augustensem, Constantiensem, & veneran-
dis abbatis, & glorioissimi WELPHONI,
B. & B. atque omnibus majoribus & minoribus beati Petri filiis, salutem & apostoli-
cam benedictionem.

Noile volimus beatitudinem vestram, que circa nos gesta sunt noviter, reverentissimum quidem fratres nostri episcopi & cardinales, Savienus videlicet Tufulanensis, Al-
banensis, Signensis præterea & Perruensis legationem, & consensum, & punctionem

Anno 886.
Ex archivis

Pratis,

serens omnium fidelium laicorum nostre partis faventium clericorum Roma eligentium & religiosissimus abbas Calixtus omnium diaconorum, & R. cardinalis tituli S. Clementis omnium cardinalium, necnon & B. prefectus omnium fidelium laicorum, una cum xx. & r. episcopis & quatuor abbatibus apud Terracinam coadunati, & triduano jejuniu cum multis precibus communiter celebrato, dominico tandem die iv. idus Martii omnium indignissimo contra omne votum & desiderium, Deus fecit, & plurimum remittere regnum sedis apostolicae commisere, & omnium tam praesentium quam & absentium predictorum fidelium consensu me eligentes, & autorizarem atque imperium sancte memoriae praedecessorum meorum GREGORII & VICTORIS habere super hoc asperentes, longe impar viribus meis impoauerunt; fed quoniam, ut ante Deum loquar, nulla honoris ambitione, nulla omnino præsumione, sed sola tot tantorumque religiorum virorum non abilis periculo contemnda obedientia, confidens insuper de misericordia omnipotentis Dei, tantum omnis in praesenti tam periculo tempore subire sum coactus. Rogamus & obsecramus in Domino Iesu ut in ea quam cœpistis, & quam domino & praedecessori nostro beata memoria GREGORIO semper ostendistis fidelitate & devotione, & benevolencia firmiter maneat, tandemque Romanam ecclesiam matrem veram, omnibus quibus valeatis auxiliis & consilii adjuveris. De me porro ita in omnibus confidite, & credite sicut de beatissimo patre nostro papa GREGORIO, cuius ex toto lequi vestigia cupiens, omnia qua repue respo, qua dannavit damno, qua dilexit proſus amplexo, qua vero rata & catholica duxerit confirmo & approbo, & ad postremum in utramque partem qualiter ipse sensu in omnibus omnino sentio atque conseruo. Nunc ergo precor & amplector fraternitatem vestram, ut agatis viriliter atque constanter, & confortemini in potentia virtutis Dei ascendentes ex adverso & opponentes murum proximo Israel, ut strenui Domini bellatores stetis in pectore in die ipsius. Vos ergo qui spiritualiter effusos qui instructione sunt verbis & exemplis instruite, & exhortamini sicut scitis & neccias exigit hujus pericolosum temporis. Cum enim apud vos eram, tales vos omnes inventi, ut voce ipsius Domini possenti clamate: *Amen dico vobis, non inventi tantam*

(2) Cretus est summus pontificis Urbanus II. quarto idus Martii anno 1088. *Die altera*, id est 11. idus Martii, in quo Bertrandus ad hunc annum missis litteris omnibus: *Catalolai, & suam ordinationem omnibus declaravit. & se in omnibus vestigia sui predecessoris his membris GREGORII papæ observavimus*. His porto intercessa Baronio defederat, & substantius expugnans, quo plura de ergatione Urbanus II. continent, quis aut legatur nesciunt, aut plaus aliorum referuntur.

A fidei in Israël: qui autem perseveraverit in fine, hic salvus erit. Insuper apud omnipotenter Dei misericordiam continuas preces effundite, quatenus & ecclesiam suam sanctam in gradum pristinum misericorditer restaurare dignetur. Ipse autem Deus pacis conterat satanam sub pedibus vestri velociter. Gratia Domini nostri IESU CHRISTI sic cum omnibus vobis, dilectissimi in Christo. Datum apud Terracinam 111. idus Martii.

EPISTOLA JOHANNIS MONACHI ad Richardum cardinalem & abbatem sancti Victoris.

De excommunicatione Judicis, & ejus obduracione, apud quem ut se gerere debet consilium querit.

DOMINO hac reverentissimo R. cardinali S. Romanae ecclesie atque cuncta congregationis monasterii Massiliensis abbati, Johannes servus . . . indignus monachus vester apud Gallum fideles horationes.

*Ez archi-
vis S. Victo-
ris emis D.
Eustachius.*

Volo vobis notificare & indicare, domine pater, quod adversum nobis est in hac terra in qua sumus. Seitis vos, carissime patres, quod dominus papa anatematizavit Iudicem Torquitorem (b) & cunctam regionem [i] suam: ita ut nullus Christianus det ei consilium, neque osculum pacis & ave ei nullus Christianus dicere presumat, & ipse superbus & profugus semper in errore suo perseverat, & ad gremium sancte ecclesie reverttere nollet. Super omnia ista misit dominus papa legatum suum apud Sardiniam, & jam archiepiscopum (c) Pifano viro prudentissimo venit apud Turris, vocavit archiepiscopos & episcopos Sardiniae, ut venirent ad sanctum synodum. Venerunt omnes in hunc locum, & vocaverunt ex parte apostoliae istum ereticum, ut revertetur ad gremium sancte matris ecclesie: sed iste maledictus & *impurus tyrannus obduratus est, sicut lapis adamantinus, ut nullus ferre neque accedere in eum potest. Fecit itaque ut archiepiscopi & episcopi omnes contristati sunt valde, clamabant una voce omnes: anatematiza, anatematiza, & confirmavit legatus, & episcopi cum concilio, omnes principes Sardinie præcepta apostolica maledixerunt, & cōdemnaverunt eum, & traxerunt in potestate demoniorum. Modo magister & pater nos sumus in hac tribulatione, & nefcircum quid faciamus. Rogamus & obsecra-

**impuri-
tus.*

(b) Hic Torquitus qui & Torquitorius fuit Torchitorius, tempore Alexandri papa X secundi ecclesiæ dedit sex monachis Calixtibus ad constitendum monasterium, cum multis servis & substantiis plurimi, ut legitur in Chronico Calixti lib 3. cap 24.

(c) Planum ecclesiam exercisse dicitur Urbanus II. in secundum archiepiscopalem, id est ita est epistola haec non fuit scripta ante annum 1092. Vide Baronium ad annum 1095, Ughellum in episcopis Pifani.

ans, carissime domine, ut tale consilium
mittatis nobis sicut pastor bonus, qui fiat
salva anima & corpora nostra: quia nos mag-
nam verecundiam habemus, quod oculos
humanos digito demonstrat nobis, ecce illos
qui participant cum illo eretico, & nos su-
mus in magna tribulatione & angustia, non
tantum propter nos, sed etiam propter infamiam
malam nostro monasterio. Adhuc omnia
fuscinemus pro vestra obedientia, sed
unum pondus adversum nobis est, quod non
possimus sustinere de isto scismatico, B
qui narrat nobis: si vultis fieri mecum in
terra mea, sciatis bene in veritate, quod ego
volo ut omne divinum officium faciatis,
sed tantum non vultis facere, hoc exite de
terra & cognatione mea, & de reverentia nullum
vobis dabo, nisi tantum vestimenta,
modo de istum volumus abere vestrum con-
silio, quomodo faciamus ad onorem Dei
& de nostro monasterio & ecclesia Romana.
Et de alia causa vobis dicere modo
de fratre Oberto, quem ego misi anno
præterito ad vos cum illa paupertate, quam Do-
minus mihi donare placuit, scilicet cccc.
spl. De Luceñis audiri de hoc quod tristatum
valde, quod monasterius noster non
habuit nisi c. solidos; & facio de vos, pa-
ter, multum mirum de hoc quod fecistis:
quod ego mandavi fratrem Oberto junio-
rem, & vos misistis illum mihi priorem sine
litteris vestris & sine aliquo testimonio, &
ego non credo, quoniam amplius non vidi
in Sardinia. Modo mandate mihi omnia ci-
tius, ita ut ego faciam per litteris nostris
cognitis. Vale.

FUNDATIO MONASTERII

S. Georgii & S. Genesii in Sardinia, ab
Arzone rege & Constantino eius filio.

Anno 1089
Ex archivis
S. Victoris
eruit D.
Furnarius.

NOTUM sit omnibus fidelibus Dei, quod
ad honorem sanctorum Arzo rex &
judex Karalitanus cum uxore sua domina
VERA & cum CONSTANTINO filio suo,
voluntate Dei judice constituto, & cum
aliis filiis suis, pre pec-
caris suis & parentum suorum, & stabilitate
regni mei ecclesiam S. Georgii de Decimo,
& ecclesiam S. Genesii . . . . . consen-
tiente & laudante Karalitano Jacobo, ut
perpetuum esset monasterium. Unde ego
Constantinus una cum matre mea domina
Vera, ne aliquis possit eleemosynam patris
mei disquiringendo deltrui, laudante uxore
mea & filio meo Mariae, & fratribus &
parentibus meis, prædictum monasterium S.
Georgii & S. Genesii cum omnibus ad se
pertinentibus, mobilibus & immobilibus
Domino Deo & S. Maria & B. Victori &
abbi Ricardo, & successoribus suis do-
no & confirmo. Quando vero . . . . .
in manu sua voluerit retinere, tenet.

A Post me autem vos quoque vel donatione
monasterii . . . . . abbas Massiliensis &
monachis regere . . . . . sub regula
S. Benedicti & consuetudine & disciplina
monasterii Massiliensi . . . . . vivere vo-
luerint. Quod si hoc facere noluerint, pre-
dictus abbas mittat monachos, & stabilitate
regni mei continue Dominum regere
& deprecentur. Si quis vero hanc donationem
nisi voluerit infringere, & donationem par-
tris mei & matris meæ & meæ voluntate
destruere vel minuere, non habeat potesta-
tem faciendi, sed c. libras auri inde com-
ponat, & nisi ab incepto * respuerit.

carta donationis hac firma & stabili per-
manente. Abbas vero habeat licentiam claus-
orem suum ad apostolicam sedem deferre
& ibi reclamare . . . . . Petri super illos
qui hoc facere temptaverint, deferre que-
bus modis potuerit . . . . vendicare.

Facta est hæc causa donationis anno mil-
lesimo (4) . . . . . indicione duodecima, mense
Junio ii. cal. Julii.

Ego CONSTANTINUS rex & judex quidic-
co Salusius de Lacon hanc donationem fir-
mo. †

† JORGIA regina firmavit.

Ego MARIANUS rex & judex filius supra
scripti Constantini firmo. †

ARTOQ frater ejus firmo. †
Domicel Cercis curator de Civita fir-
mavit. †

Domicel Gonnar frater ejus firmo. †

Petrus † Torbino † & Marian. † & Tro-
cator frater eorum firmaverunt.

VIRGILIUS episcopus de Doila . . . . .
episcopus de Sulcis firmaverunt & correbo-
raverunt, & ne aliquo temerario ausu in-
fringatur, sub anathemate confirmaverunt.

FUNDATIO MONASTERII

S. Saturnini in Sardinia a Constantino
rege Caralitano.

In nomine Domini. Notum sit omnibus
fidelibus de gremio sanctæ matris eccl-
esiae. Ego CONSTANTINUS gratia Dei rex &
judex Caralitanus ob remedium animæ meæ
& parentum meorum, & filiorum meorum,
cum consilio fratrum & omnium fidelium
meorum, dono, concedo, Domino Deo &
santo Victori martyri, & domino RICHARDO
& monachis ejus in monasterio Massiliensi
tam præsentibus quam futuris, eccl-
esiæ sancti Saturnini cum suis appenditiis,
in potestate & dominio, ut monasterium ibi
secundum Deum construant, & habitantes
secundum regulam sancti Benedicti vivant
& morentur, bonos ad honorem Dei con-
gregent, malos vero dispondant, & eradicent.
Dono igitur prædicto monasterio S.

(a) Anno 1089, in quem incidit indicie xi.

Saturnini ecclesiam sancti Antiochi, quæ est in insula de Sulfis, & ecclesiam sanctæ Mariæ quæ est in Palmia, & ecclesiam S. Vincentii de Sigberre, & ecclesiam S. Evisi de Mira, & ecclesiam sancti Ambrosii de Ita, & ecclesiam sanctæ Mariæ de Ghippi, & ecclesiam sanctæ Mariæ de Arco, & ecclesiam sancti Eliæ de Monte, cum omnibus quas habere videntur, vel ad eas pertinent, mobilibus & immobilibus, terris tam cultis quam incultis, vineis, pratis, silvis, pascuis, servis & hancillis, cum omnibus animalibus ejus, jumentis, bobus, vaccis, ovibus, ictis, capris, porcili. Dono insuper medietatem decimam meam ex integro præfato monasterio sancti Saturnini. Hæc omnia quæ predixi bono animo & ex bona voluntate nando & præcipio, ut inconclusa in perpetuum firmaque permaneant, tali tenore, ut neque abbas vel successores ejus Massilienses alienandi vel transmutandi in alodium vel feodium alteri ecclesiæ vel alicui persona habeat potestatem. Quod si ego vel aliquis successorum vel eredum meorum, seu aliqua persona hanc donationis cartam infringere aut annullare temptaverit, sive, quod absit, huic dono & præcepto meo obviare, sive contraria præsumperit, nec hoc valeat vendicare, sed insuper iram Dei omnipotentis incurrat, atque anathematis vinculo obligatus, a minimis sanctæ universalis ecclesiæ segregetur, nisi resipuerit. Ad hæc etiam mille libras argenti optimi se noscat compositum, hac carta firma & stabili permaneant.

Ego Wido notarius domini regis, ex ijsione domini CONSTANTINI regis & judicis scripsi.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo octuagesimo nono indictione * decima.

† CONSTANTINUS rex & judex firmavi.

† JORGIA regina firmavi.

† MARIANUS judex & rex filius istius Constantini firmavit.

† ZERCHIS frater judici firmavi.

† UBERTUS filio Rameri subscripti, † Janbertus subscripti, † Comita frater ejus firmavit, † Constantinus de Rou firmavit.

Ego Ubaldinus interfui. Ego Rodulfus notarius interfui, † Fredericus interfui, † Manfredus interfui.

Ego LAMBERTUS archiepiscopus hujus rei inceptor & præceptor, ac secundum Dominum consiliator fui, atque eationice subscripti, anathema firmavi.

Bernardus & Ugo monachi Massilienses domino abbate Ricardo vice sua, hujusmodi

(*) Ejusdem Constantini regis judicis etiam Sardiniaz instrumentum se vidisse in Camaldulensem eremo Fontis-bonitellaur Mabilonius tomo 1. Musæ Italici pag. 182. cuius sigillum huic fœte simile est. Extat, inquire vir doctus, in multis una caro barba sermone de donatione ecclesie S. Nicolai in regno Sardiniaz, Guidoni priori & Camaldulensis eremitis interpta, consentiente domino Constantino justice seu re-

A donationis cartam a superiori rege receperunt, & fideliter interfuerunt.

DIPLOMA CONSTANTINI REGIS & judicis Sardiniaz.

Dimittit omnes pravas consuetudines quas in ecclesiis exigebat, episcopatus etiam ecclesiæ & presbyteros libere ordinandos permittit.

EGO in Dei nomine **CONSTANTINUS rex** & judex Sardiniaz ob remedium animæ meæ & parentum meorum, omnes pessimas consuetudines antecessorum meorum & aliorum principum Sardiniaz, scilicet concubinarum, homicidii, consanguinitatis in manu Dei omnipotentis & beati Petri relinquo & refuto, ipsos etiam episcopatus & ecclesiæ, ac presbyteros in honorem Dei, & B. Petri canonice ordinandos relinquo. Decimas etiam ac primitias ab hac die in antea me fideliter redditurum promitto. Et hæc faciendi & attendendi omnibus infra regnum metum positis consilium & adjutorium in quantum potero dabo. Hæc omnia quæ prædixi fideliter promitto & fideliter attendam.

Cum (a) sigillo plumbeo & ejusdem figura ac bullæ summorum pontificum, sed fronti primaria insculptum est characteribus gracis **CONSTANTINI** nomen hoc fere modo **GOSTANTINE**. Fronti vero adverse. ARKONTOC.

DIPLOMA PETRI EPISCOPI Senecensis.

Confirmat sancto Victori omnes ecclesiæ quas in episcopatu Senecensi possidebat.

DEN nomine sanctæ & individuae Trinitatis.

Ego (b) **PETRUS** episcopus Senecensis confirmo, autoriso, corroboro, dono acque concedo præscripto sancto Victori Massiliensi atque RICHARDO abbatì & successoribus suis, & monachis ibi manentibus in perpetuum illa omnia, quæ decessores mei dede- runt prædicto monasterio aliquo modo scriptis vel verbis: Et hoc facio cum consilio clericorum meorum, quatenus beatus Victor sit nobis adjutor & protector apud Deum & nunc & in futuro. Amen: Et nominatim con firmo ipsam cellam de Petra Castellana simul cum ipsa ecclesia sancta Mariæ quæ ibi est, & cum suo clauistro & dominibus quæ ibi sunt intus vel extra, & cum decimis & primitiis

Ex archivio
S. Victori
Massiliensi etat
D. Furnerius.
[b]

ge, cognomine de Laccon & donna MARCUA regina dicta nomine de Gunale anno M. C. XIIII. Sigillum ex plumbō appensum, ex una parte caput regis inconcavum præfactum, ex alia GOSTANTINE REGB. Hæc Mabilonius.

(b) Hic episcopus desideratur in vulgatis indicibus episcoporum Senecenium, in quibus est ab anno 1060. ad 1123. magnus hiatus.

527 suis, cum oblationibus tam vivorum quam A mortuorum ibi quiescentium, vel aliquid ibi dimittere nō: ita ut non amplius modo teneatur ibi, neque in aliis cellis quas praeiditum monasterium Massiliense in praeficiarum habet, vel adhuc habebit in episcopatu Sene- censi seu diocesi sua, ille malus usus pontificum nostrā sedis, qui de ipsa oblatione defunctorum soliti erant auferre tertiam partem, contra praecepta sanctorum canonum & privilegiorū apostolicarū sedis.

[a] Item, confirmo ibi alias tres ecclesias quæ ibi sunt, videlicet sancti Johannis, sancti Petri apostoli, & sancti Laurentii, cum terminis & pertinentiis & condaminitate, vineis, terris, arboribus & affrontationibus earum, sicut ipsa scriptura testatur, quam reddendo fecerunt eidem monasterio Eldebertus scilicet & uxor sua Emengarda, & A M E L I U S episcopus (a) decessor meus, & frater jam dicti Eldeberti, Rostagnus & nepotes eorum Dodo, Apollonius & Pontius . . . & If- nardus. Et ego confirmo ibi in circuitu carum ecclesiastarum cimiterium de LX. passibus ecclesiasticis, simul cum ipsis sacrariis quæ ibi sunt, &c.

Item, ibi confirmo cellam de ipsa Mura cum ipsa ecclesia sanctæ Mariæ & cum suo cimiterio . . . decimis & primitiis, terminis, & pertinentiis, & affrontationibus suis omnibus.

Item, confirmo ibi ipsam cellam de Thoramena simul cum ipsa ecclesia sanctæ Mariæ cum suo cimiterio, &c.

Item, confirmo ibi ecclesiam S. Petri de Bagaris simul cum suo cimiterio de xxx. passibus ecclesiasticis & sacrariis quæ in circuitu sunt, &c.

Item, confirmo ibi ecclesiam S. Petri de Blevis cum suo cimiterio & terminis, &c.

Item, confirmo ibi ecclesiam S. Marrini de Alfonso cum suo cimiterio in circuitu ipsis ecclesiastarum de xxx. passibus ecclesiasticis, cum ipsis sacrariis & cum decimis, &c.

Dono etiam & confirmo eidem monasterio Massiliensi quicquid datum & confirmatum est per apostolicum privilegium & litteras apostolicas sedis. Si quis vero hoc privilegium nostrum infringere voluerit, excommunicatione subjaceat usquequo expilcat, unde condigne satisfaciat Deo & S. Victori & abbatibus & monachis suis, & postmodum hoc privilegium firmum & stabile permaneat omni tempore. Factum est hoc privilegium anno dominice incarnationis millesimo octuagessimo nono (b) indictione xiiii. v. idus Februarii. Senecensis PETRUS episcopus. S. PONTIUS. S. Robertus Barjolensis praepositus; S. &c.

(a) Si Amelius immediatus erit Petri decessor, & ipse locum vacuum haberet in vulgaris indicibus: si vero idem sit eum Amelio qui anno 1040. interfuit dedicationi ecclesie S. Victoris, maximè notandus hic locus de ejus fratibus & ne- potibus.

DIPLOMA HUGONIS Karalitani archiepiscopi.

Multas S. Victori donas & confirmat ecclesias.

IN nomine Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus sancti. Notum esse volumus omnibus fidelibus intra grēnum sanctæ univeralis ecclesie constitutis, quod ego

Anno 1040.
Ex archivis
S. Victori
Ecclesie.

Ugo Dei gratia Karalitana ecclesie archiepiscopus & servus, imperante summi aeterni regis providentia, dono & concedo firmans

B de atque corroborando ecclesiam S. Saturnini, quæ est sita in archiepiscopatu Karalitano, cum omnibus ad se pertinentibus,

Domino Deo & beata Virgini & monasterio Massiliensi, & domino Ricardo abbati & successoribus eius, & monachis Massiliensibus, tam praesentibus quam futuris. Simili-

C etiam modo dono atque concedo ecclesiam S. Aliz, & S. Mariæ de Arelni, & S. Ma-

riæ de Gippi, & S. Mariæ de Sabbollo, & S. Vincenti de Siqueret, & S. Eusi de No-

ra, & S. Ambroxi de Ita, & S. Antiochi de Sulfis, & S. Mariæ, & S. Barbaræ de Aqua-frigida; ita ut monachi Massilienses

habent, teneant & possideant ex integro in perpetuum. Dono etiam, firmo atque corroboro eo tenore quo & datæ fuerit a

a domina VERA & sanctimoniale, matre judicis Constantini, supradicto monasterio ecclesiam S. Georgii & ecclesiam S. Genesii

cum omnibus iure ad se pertinentibus. Me-

dietatem infuper decimæ Karalitanæ dio-

ceseos. Hæc omnia quæ supradiximus, si-

cuit CONSTANTINUS rex & judeex Karalita-

nus præfato monasterio concessit, firma &

inconvulsa esse fancimus, salva in omnibus reverentia & honore sanctæ matris ecclesie Karalitanæ. Quod si aliquis regum, judi-

cum, vel successorum meorum, aut aliqua omni persona hanc donationis & corrobora-

E tionis cartam voluerit infringere, non

hoc valeat vendicare, sed a liminibus sanctæ matris ecclesie sequestratus, atque anthe-

matis vineculo obligatus, statim Dei omnipotens incurrat, hac carta firma & stabili per-

manentie. Data Katalis, anno ab incarna-

tione Domini millesimo xc. indict. xiii.

mensis Aprilis die xxii.

Ego Ugo Karalitana ecclesie archiepiscopus manu proprio firmo & in perpetuum firmum esse censeo.

Ego VINCENZUS episcopus manu proprio firmo.

Ego RAMUNDUS episcopus manu proprio

firma.

(b) Incipiendo annum in Patchate, nam a prima Janua-

rii anni ducas initium, anno 1039. indictione xxi. conventus

non. xxi.

CONSTAN-

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

529

CONSTANTINUS rex & judex Karalitanus

firmavit.

VERA mater ejusdem judicis firmavit.

* ZEREVIS frater ejusdem judicis firmavit.

COMITA frater ejusdem firmavit.

Ceteri fratres illius firmaverunt.

MARIANUS judex & filius Constantini firmavit.

Ego Berengarius Massiliensis monachus interfui.

Ego Dalmatius interfui. Ego Geraldus interfui. Ego Willelmus interfui. Ego Crescentius interfui. Ego Stephanus interfui. Ego Petrus interfui.

EPISTOLA URBANI PAPÆ II.
ad Lanzonem & Rodulfum abbates &
Adalberonem primicerium.

Confirmat electionem Metensis episcopi ab eis factam.

URBANVS episcopus servus servorum
Dei dilectis in Christo filiis (a) LAN-
(*) ZONI, (b) RODULFO abbatibus, ADALBE-
(b) KONI primicerio, archidiaconis, & omni
catholicó Metensis ecclesiæ clero ac populo
S. & A.B.

Gaudemus, filii in Christo carissimi, quia vos gaudetis in Domino, quia catholicæ [1] fidei lucernam, quæ in (c) HERIMANNO sanctæ memorie permanit episcopo, necdum extincta est, quia prædecessori hono [4] successorem (a) probabilem providisti. Et nos igitur bonis votis vestris robur præstantes auctoritatis apostolice, devotionem & electionem vestram litteris præsentibus approbamus. Vestris quoque postulationibus assentum conferimus, ut vestri intet sit arbitrii, a quibus potissimum catholicis debeat episcopis (e) confecrari. Illud sane omni modo requirendum est, utrum per manum Trevirensis illius dicti archiepiscopi (f) simoniace fuerit in diaconem ordinatus. Quicquid enim ab eo extraordinarie indigneque suscepit, nos Sancti Spiritus iudicio irritum esse censemus, ut eosdem ordines ab aliquo sortiatur episcopo catholicó præsenti auctoritate præcipimus. Talis enim ordinator, cum nihil habuerit, dare nihil potuit. Vos itaque, filii in Christo carissimi, perseverate in his quæ a reverentissimo confratre nostro, nunc angelorum concivî, HERIMANNO episcopo didicistis. Agite quæ agitis, quia serpentis caput calcantibus æter-

(a) Abbatii sancti Vincentii Metensis qui ab Henricianis plurima passus est.

(b) Abbatii sancti Vitoni qui a schismatis etiam mire ve-
zatus est, ob constantem eius ad legitimum pontificem adha-
sionem.

(c) Herimannus Gregorio-vii. semper adhaesit, ob idque
bis ab Henrico caesare in exilium pulsus. Obiit anno 1090.

(d) Nimirum Burchardum præpositum Trevirensem, qui
Meurifio in sua Historia Metensi ignous fuit.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

530

A na a Domino corona præbebitur. Ipse vos súa gratia fideliter certare tribuat, & eterni mercedem bravii dignetur. Data Beneventi caléndis Februarii.

DIPLOMA HERMANNI III.

Coloniensis archiepiscopi:

*Controversiam que erat inter canonicos S.
Marie ad Gradus & monachos Brunvill-
arienses componit.*

B IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit omnibus fidelibus in Christo tam futuris quam præsentibus, qualiter ego

HERMANNUS tertius licet peccator Coloniensis archiepiscopus, desiderio desiderans pro humana fragilitate possibilitate iniquitatum molimina, controversiarumque litigia, ex universis episcopatus nostri terminis procul eliminare, statuimus, decrevimus, odibilem discordiam diutinamque concitationem, quæ inter duas ex nostro præsulatu congregations, videlicet canonicos de monasterio S. Mariæ quod est in gradibus, & monachos de Brunvillere diu abominabiliterque duravit, pace sequestra, finire. Nam cum ob prædium quod RICHÉZA regina in Clotteno habuerat, & ecclesiæ quæ in Brunvillere in honore sancti Nicolai fundara est, tradiderat; sed dominus ac prædecessor noster ANNO archiepiscopus ad præfataam S. Mariæ basilicam postea contulerat, ex utrisque querimoniis crebris infestarem molestius, prudenti priorum & familiarum nostrorum consilio, nec non utriusque congregationis precatu devoto, & assensu voluntario deliberavimus, quatinus præfati monachi Clotteno absque injurya contradictionis retinerent, ac canonicis S. Mariæ bona quæ in Vwickelbacha habuerant, & Rigmacho dimidijs arpennam, & manum quinque solidos per solventem, & in Furendale XVIII. solidos, Emgrische universa quæ prius habuerant, tam in agris, quam in areis, in vinetis & mancipliis, omnibusque prorsus appenditiis, nec non in Sigenels quatuor arpennas rediderent, unde auctoritate Patris & Filii & Spiritus sancti, sub interpositione perpetui anathematis, & divinæ ultionis animadver-
sione, præcipimus, afferimus, quatènus hæc pontificalis nostræ sententia decretâ perenniter statuta inviolataque obser-
tur tenaci memoria. Si quis ergo ausu temerario hujus nostri decreti instinetu dia-

Anno 1090
Ex ms. hist.
Brunvillar-
iensis mo-
nasterii.

(e) Consecratus fuit ab Hugo archiepiscopo Lugdunensi apostolica sedis legato, prefabus Constantiensi, Lingonesi. Matronensi & Tullensi episcopis. ac Jarentone abbate S. Benigni Divionensi, ut dictum ex S. Huberti Historia ab auctore coeve conficipia, iofetus à nobis suo loco edenda.

(f) Egberti procuribus schismatici, de quo vide Bro-
verum Annal. Trev. lib. 12. ad annum 1081. & seq.

bolico corruptor violentus existere molitus A fuit, aut præsumserit, perpetua anathematis execratione se exauctioratum intelligat, & æternæ damnationis incendia... nisi resipiscendo infesti sceleris machinatio corixerit. Ut autem totius contradictionis & ambiguitatis plena stipulatione extirparemus offendicula, hanc paginam privilegii inde conscribi, propriisque sigilli imprecisione insigniti mandavimus. Testes quoque procuravimus adhibere quorum hæc sunt nomina. JOHANNES Spirensis episcopus, Hermannus præpositus sancti Petri, Gerardus decanus sancti Petri, Arnoldus præpositus B sancti Severini, Rupertus præpositus Johannus præpositus, Theodericus præpositus Ezelmus præpositus.

[a] WOLPHELMUS abbas, (a) HERMANNUS abbas, (b) ISAAC abbas, (c) HARTMANNUS abbas.

Laici STEPHANUS comes, GERARDUS DE HOYSTEIDE, ARNOLDUS præfector urbanus, Albertus Sabinus, Adolphus de Monte, Adalbero de .....

Ministeriales Everhardus, Ernestus, Sigibido, Rigenoldus, Orwinus, Arnoldus, Megino, Tecelyn, aliquique complures.

Gesta sunt hæc in Colonia, anno dominice incarnationis Mxc. indictione XIII.

NOTITIA DE ECCLESIAE

S. Floscelli in urbe Cenomannica donatione, facta Ramnufo abbati S. Vincenti ab Huberto vicecomite.

Circa 1090
Ex cartario
S. Vincentii
Cenomannensis.

PRecedentium patrum auctoritate sanctum est, ut quicquid a fidelibus sanctæ ecclesiæ confertur, litterarum apicibus annotetur, ne per succedentium temporum decursum a memoria posterorum labatur. Quapropter notum esse volumus præsentibus atque futuris, quod HUBERTUS vicecomes quamdam suam capellam in honore S. Floscelli martyris dicatam, in urbe Cenomannica sitam, pro redemptione sua & parentum suorum, nec non uxoris ERMENGARDIS, & filiorum suorum RADULFI, HUBERTI atque GUILLELMI, sancto Vincentio & abbati RAMNUFO, necnon & monachis in prædicto loco Deo servientibus perpetim possidendam tradidit; ita ut ibidem abbas suum capellatum habeat, qui eidem ecclesiæ debitum semper servitum persolvat, & ipsi vicecomiti & suis dum ibi fuerit, & in festivitate ipsius martyris abbas aliquos de suis monachis cum ornamenti sancti Vincentii mittat, qui solemniter sancti festive celebrent. Actum est hoc apud castellum Belli-montis in cubiculo Hugonis filii Goberti, triduo antequam vice-

(a) Abbas sancti Pantaleonis, vir totius honestatis & religionis dictus in vita sancti Volphelmi.

(b) Abbas sancti Martini Majoris Colonensis.

comes in Anglicam terram proficeretur. Quo etiam die Goffridus dapifer supradicti vicecomitis, se prædicto abbati commendavit pro medietate clausi vinearum de Vionio. Cujus donationis vel commendationis testes fuerunt ipse vicecomes & uxor eius Ermengardis & filii eorum Radulfus, Hubertus, atque Wilhelmus, Goffridus sius patruus & Goffridus dapifer, Lambertus præpositus cognomento Hardredus, Hugo filius Goberti, Gradulfus, Fulcoius filius Guherii & quamplurimi alii. Post mortem vero patris in tempore quadragesimæ venit Radulfus cum matre Ermengarde & fratre Huberto Cenomannis, & in hospitio sancti Vincentii requisivit eum abbas Ranulfus, ut quod pater dederat annueret, quod benigne annuit, abbatemque inde re vestivit, videntibus his Ermengarde matre, Huberto fratre. †

FUNDATIO CELLE S. MARIAE

de Villana sub S. Vincentii Cenomannensis cenobio.

QUamdiu in hac peregrinatione moratur, necesse nobis est, ut non in praefecti exilio post paululum transituro deletemur, nec in labentibus divitiis, monente rego & propheta David; cor apponamus; sed ad illam patriam quæ numquam simuerit, toto desiderio anhelenuis, ut paternam hereditatem quam prævaricatione primi parentis perdidimus, per obedientiam humiliatisque bonum recuperare valeamus. Ea ergo quæ nobiscum ferre non possumus, necesse est ut ante nos mittamus, ut dum vacat, de mammona iniquitatis, Domino jubente, amicos qui nos in æterna tabernacula recipiant, faciamus. Talibus igitur modis animatus, ego GUNHERIUS de Suliacio, cupiens inferni tormenta vitare, & Eliisi adipisci amena, dono Deo & sanctis martyribus Vincentio atque Laurentio, monachisque eis servientibus, ecclesiam sanctæ Mariae de *Villana, tam pro me, quam pro patre meo & matre, fratribus quoque & sororibus meis, antecessoribus etiam & heredibus meis, specialiterque pro fratre meo Johanne de Wircchia & filiis ejus Heriberto atque Widone, accipiens ab abbatte RAMNUFO, & a prædictis fratribus LX, solidos pro necessitate mea. Tali igitur pacto do jam dictam ecclesiam cum univerbis terris, & rebus ad eam pertinentibus, ut de expeditis ecclesiæ in vita mea habeam medietatem; post obitum vero meum in usus ve nient monachorum. Durandus quoque quidam homo meus, tenebat quendam parti-

(c) Abbas Tuitiensis, qui per somnum vidisse dicitur S. Nicolaum cum S. Volphelmo Coloniam euntem, ob non restitutam Brunvilliaribus monachis villam Clerenam.

533 culam terræ ecclesiæ quam de sancto tenebit, sed tertiam partem monachis annuit, cum domo propria & vitidario, & propter hoc societatem loci recepit. Quædam etiam mulier nomine Adelina, tenet quamdam partem decimæ tantum in vita sua, postea vero in jus monachorum revertetur. Hanc vero donationem feci consilio & consensu neporum & heredum meorum, Herberti videlicet & Widonis, & cum ipsis donum super altare posui, sicut viderunt & audierunt isti, Gunherius, Herbertus de Wircchia, Blanchardus horio ejus, Serranus, Wilhelmus de Serant, Hamelinus de Monte Buzos, Letbertus de Witchia, Oggerius Buccarius, Drgo de Torheria, Elinannus de Poche, Raginaldus de Rioletis, Hugo Curto-nafo, Raginaldus Tirel, Radulfus. Isti fuerunt cum Widone de Effarto. Witerinus de Cumbris, Winebaudus Melert, Herbertus Gaysentim, Johannes filius Drogo-nis, Hugo Curto-nafo, Fromtindus figilius, Giraudus de Bannoleis, Serranus, Dometa uxor Gunherii, Naaleni uxor Johannis filii Drogo-nis, Landricus. Signum Gunherii, † Signum Herberti de Wircchia. † Signum wilhelmi Ribole. † Signum Wiscelini de Vallibus. †

Confirmata est hæc carta v. i. cal. Aug. in die festivitatis S. Jacobi apostoli & S. Christophori martyris, in capitulo S. Vincentii, sicut viderunt & audierunt isti testes subscripti. Wilhelmus Ribola, Wiscelinus de Vallibus, Odo de Nento, Raginaldus de Nento, Mainardus de Miletia, Ebrardus Rufus, Hugo Curto-nafo, Setranus & alii plurimi. In eodem capitulo calumniatus est filius predicti Durandi, Robertus nomine clericellus, tertiam partem ecclesiæ, & omnes terras altaris in fevo, sed contradic-tibus Gunherio & Heriberto de Wircchia, & illos de suis capitibus in servitium colibertatis reclamantis calumniam dimis-erunt, & de hoc & de decima supradicta Adelinæ, quam solummodo in vita sua haberet, in manu abbatis jam dictus clericellus, quod injuste calumniabatur, per quamdam virgulam dimisit, & annuendo quicquid ante pater suus fecerat, beneficium loci pettit, & promittendo se fidelem loci esse impetravit. Deprecante autem Gunherio & Heriberto, postquam presbyter ordinatus fuerit, tertiam partem ecclesiæ & terræ altaris sibi abbas ceterique fratres concesse-rint, quamdiu legitimate viventes & fratribus fidelis esset. In eodem quoque capitulo deprecatus est xpeditus Durandus & filius suus Robertus abbatem, ut eis cartam suæ libertatis juberet fieri, promittentes se inde multo fideliores ipsi & fratribus existere, quod eo tenore abbas fecit, annuentibus Gunherio atque Heriberto.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A Donum prædictæ ecclesiæ annuit pariter que confirmavit Adam de Mota in suo ca-stello anno dominicae incarnationis MCVII. existentibus epactis xv. concurrentibus iv. & habuit prouinde xx. solidos in caritate, & filius suus Hamelinus qui hoc idem annuit, xi. denarios, atque signo † hoc idem firmaverunt, sicut viderunt & audierunt isti, Barbotæ, Henricus presbyter, Viventius dapifer, &c. Cum abbe vero RANULFO fuerunt isti, Gaufridus cellararius, Waute-rius molendinarius, Arturus & Ingelbaudus famuli. Signum Adæ. † Signum Hamelinii filii ejus. †

*Item cons
firmatio
prædictæ
ecclesiæ*

DIPLOMA HILDEBERTI

Paganii.

De Capella S. Andoehi ad caput pontis Balan-donis & de rebus quas dedit Cenomanensi S. Vincentii abbati.

Ovia Dominus noster JESUS CHRISTUS Anno 1690 per Apostolum nos ammonet dicens: *Ex caritate reddite omnibus debita, cui tributum tribu-tum, cui amorem amorem, cui timorem timo-re.* Ideo ego HILDEBERTUS cognominé Paganus, in quantum possum, amorem quem erga Herluinum consobtinum meum habebam, & servitium quod multi exhibue-rat, respondere cupiens, quin etiam pro me moitem non timuit pati; quia sibi vitam corporalem nequeo reddere, vitam sine fine matutinam illi cupio pro posse acquire-re. Sed quia id per me, utpote curia secularibus præpeditus, non valeo agere; adii abbatem S. Vincentii RANULFUM cuius-
etiamque sibi congregationem commissam, supplex efflagitans, ut ob mei amorem & defuncti redemtionem, in suo monasterio unum monachum mitterent, qui tempore vita sua pro defuncti requie Domini misericordiam exoraret, promittens etiam de meis rebus largiturum. Quod illorum be-nevolentia consecurus, do eis aliquid de meis rebus, pro quibus & mei & defuncti memoria in perpetuum habeatur in eodem loco. Do igitur ipsi loco passionem centum porcorum in duabus foreulis meis, quarum una vocatur Tyron, & alia Pulchra-silva, necnon & decimam passionis quæ accipitur in aliis porcis, & decimam venationis. De Pulchra-silva quoque, quæ propior est abbatia, do quantum neceſſe fuerit, omni tempore ad ecclesiæ ad domos, & ad vineas, & ad cæteras necessitates. Annuo etiam eis ecclesiæ S. * Audioeni ad caput pontis Baladonis positam, & quicquid de fevo meo adquirere potuerint, ita ut servitium meum non perdam. Et si sibi voluerint burgum facere, liberum habeant ab omni mea & heredum meorum exactione, cum theloneo & vicaria. Et de prædicta silva cognomine Pul-

*S. Ouen des
pons de Ba-
lon,*

Lij

ebra do eidem loco quantum necesse fuerit. De *Tiron* quoque tribuo quantum necesse fuerit ad obedientiam de Matheris. Dono etiam decimam molendini mei de Affis de annona & pisticibus, & decimam fori mei de Baladone; & qui indumenta monacho de recto meo ad præsens largiri non possum, idcirco illis sine ulla offendere forestariorum & absque aliqua querela, qua supradicta sunt in foreste mea, quæ Pulchra-silva nominatur, anno, & ipsi monachi præbebunt monacho meo indumenta. Annuo eis domum Arnulfi Carpentarii infra castellum meum Baladonem, & consuetudines omnium propriarum rerum, quas ibi habuerint vel B emerint vel vendiderint. Hæc autem omnia supra scripta uxori mea & heredibus faciam annuere. Actum est hoc in capitulo S. Vincentii iv, nonas Martii, videntibus istis subscriptis testibus. **HILDEBERTO cognomento Paganu Dubblello, Gaufrido de Asciano, Willelmo Gratino filio. Hugonis, Ernulfo de Simbliciaco, fratre Herluini defuncti de quo nunc agitur, Hugone de Julliaco, Paganu de Rivellione, Fridisende mare defuncti, Richardo Barbato, Ernulfo Coco, Radulfo Chorardo, Wauterio Naimaro, Ingelbaudo de Noent, Berengerio, Hilderico.** Isti etiam fuerunt cum eodem Paganu Dubblello in capitulo S. Vincentii 1111. nonas Martii. Hardunus de Fai, Wauterius Turmellus, Fulbertus de Rivellione, Robertus de Malmutone, Wilhelminus presbyter, Johannes Calvus, Hugo de Curia-Centraldi, Hugo de Curte-Aeni, Johannes filius Isembardi. Helyvis filia Pagani Dubblelli hoc annui in capella S. Georgii in crastina die festivitatis S. Gregorii papæ in Martio. Signum Pagani. † Signum Aiz uxoris eius. † S. Helyvis filia eius. † S. Odonis de Pireto. S. Widonis de Theßual. S. Hugonis Nigri. S. Fulcoii filii. S. Widonis de Curte-Alardi. S. Pagani de Malmutone. † Firmata est hec carta apud Baladonem in crastina die festivitatis S. Martini de transitu.

**EPISTOLA G. MOGUNTINENSIS
præpositi ad Henricum Paderbrunnensem episcopum.**

Ut prepositum depositum sua dignitatⁱ restitutus.

*Circa 1090
Ex ms.
Harden-
houano.*

SANCTA Paderbrunnensis ecclesia episcopo domino H. G. præpositus, & cum eo totus Moguntinensis sedis clerus fidele servitum cum orationibus.

Prepositus immo depositus vester venit ad nos, lacrymabiliter petens, & quasi ex debito exigens a nobis adjuvari apud vos, sperans & pro certo asseverans, nos eum locum in vestra gratia habere, ut quicquid

A velimus petere a benignitate vestra, possimus obtinere. Proinde, ut dignum est, gratias agimus & habemus sanctæ paternitati vestræ, quæ nos tanti habet, nullo praecedente merito, servitum nostræ, ut subditi vestri ad nos in necessitatibus suis confugiant, & nostra potissimum intercessione se vobis reconciliari posse confidant. Hanc ergo legem caritatis patres nostri ab antecessoribus suis traditam servaverunt, & nobis quasi hereditario jure servandam, posterisque transmittendam tradiderunt, ut in omnibus necessitatibus patientibus, & a nobis consilium & auxilium potentibus succurrere non derretemus, & præcipue fratres nostros ad sanctam fidem Moguntinam respicientes, & confugientes speciali dilectione suscipiamus, consolemur, & adjuvemus. Unde primo totus noster synodalis clericorum conventus humillima supplicatione prosternitur pedibus vestris, deinde unanimiter omnes canoniconum congregations offerunt vobis preces suæ devotionis, orantes & obsecrantur per misericordiam Dei, ut præpositum vestrum gratiæ oculo respicere, & gremio pietatis dignemini recipere; quia non solum pro nullo, sed etiam pro magno peccato filii, parum supplicii debet sufficere patri: nunc autem cum parvum aut nullum ipsius peccatum sit, & hoc ipsum magna & longa depositionis, despilationis, expulsionis, exultationis pena purgaverit, non decet Christi sacerdotem dñjus claudere viscera sua ab eo, ne forte per hoc probari possit, caritas Dei non esse in eo. Ergo si preces nostræ, adjuvante Deo, admittuntur intra sacrarium vestræ exauditionis, promiti & devoti erimus quocumque loco & tempore necessarium vel opportunum fuerit, rependere vicem servitii nostri & orationis, quia preces & lacrymæ ipsius infixa sunt cordibus nostris, & cum misericordiam petret, stans in synodo nostra, commota sunt omnia viscera super fratrem suo, & erumpent lacrymæ; non enim se poterant continere. Relegat, si placet, sanctitas vestra evangelicas tententias ad clementiam nos provocantes. Non dico tibi, Petre, dimittendi septies, sed septuages septies. *Efsose misericordes, sicut & pater vester misericors est. Nolite judicare & non condemnabimini. Dimittite & dimittetur vobis.*

E Date & dabitus vobis. Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. Quisquis igitur his & aliis hujusmodi innumerabilibus sanctarum scripturarum exhortationibus non provocatur ad clementiam, ipse sine dubio dictat in se damnationis sententiam. Mollescat igitur tandem quod salva reverentia diximus, nimis diu obstinata indignatio vestra, & excessum potentia frænet misericordia. Attendite & perpendite; non

Nota. quid libeat, sed quid liceat, & quid decreta pontificum, quid instituta canonum super hujusmodi præcipiant. Nemo enim non solum præpositorum, sed nec etiam subjetorum deponi debet sine judicio, si canonicæ auctoritatis servatur institutio. Sed heu nostris temporibus quibusdam magis curæ sunt canes, quam canones, & diligentius attendunt quid velint equites, quam quid velit æquitas; & cum quidam sanctus & sapiens episcopus coepiscopo suo scriperit, utere clericorum consilio, laicorum servitio, nunc e contrario clerici depontantur, & miserabiliter opprimuntur laicorum consilio vel potius imperio: sed cum in tot ærumnis ad Deum & Dominum suum clamet ecclesia dicens: *Exaltare qui judicas terram, reddre retributionem superbis.* Quando implebitur quod divina miseratione pollicetur, dicens: *Propter miseriam inopum, & gematum pauperum nunc exurgam?* Quousque obliviscetur misereri Deus? Quæ erit consolatio oppressorum & quis finis oppressionum? Certe utique qui recipient bona in vita sua, ibunt in supplicium æternum; & qui similiter mala in vitam æternam. Clemens estote clericis, quia de clero in episcopum ascendistis.

DONATIO ABBATIÆ SANCTI
Michælis de Coxano facta monasterio S.
Victoris Massiliensis a Guillelmo comite
Cirritano.

Auctor. Ex arch. eccl. S. Vi-
ctoris et abbat. D. Ferme-
tum. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego GUILLELMUS Cirritanus comes, vi-
dens monasterium sancti Mikaëli arcangeli Choxanense, quod est situm in Hellenensi episcopatu, in territorio Confluenti, peccatus meis vel parentum meorum & ipsius loci habitatorum, a regulari ordine penitus de-
stitutum, & a nobilitate & gloria quam etidum habuit ex parte maxima minoratum; cogita-
vi qualiter ad religionem monasticam potui-
sem eum cum Dei adjutorio restaurare, &
quod id ipsum per me ipsum implete nequivi,
imitatus patrem meum*, qui abbates DU-
RANDUM & BERNARDUM Massiliensem
multoties cogaverat, laudantibus atque ac-
clamantibus ejusdem monasterii monachis,
RICHARDUM abbatem Massiliensem & con-
gregationem ejus per caritatem Dei rogavi,
ut in hoc mihi adjutores existerent, & la-
borem pro tantæ fructu religionis assume-
rent. Quod & facere cum Dei adjutorio pro-
miserunt. Ideoque talem volo de hoc inter
me & illos tandem constitutorem pro hac
notitia confirmare, quam nemo posse vel
debeat in tempore unquam futuro disolve-
re, quatinus neque illi vel successores eo-
rum suum laborem, neque ego meam perde-
re timeam, Deo adjuvante, mercedem. Ig-

Atur ego GUILLELMUS comes dono potesta-
tem & ordinationem in predicto monasterio Choxanensi, & in omnibus suis pertinenti-
bus, interius & exterius, RICHARDO abbati,
monasterio Massiliensi S. Victoris & omni-
bus successoribus ejus in perpetuum, & ut
in eodem monasterio abbatem & abbates &
monachos mittant, qui regularem ordinem
secundum regulam sancti Benedicti & con-
stitutiones Massiliensis monasterii teneant.
BInthronisationem vero abbatis cum consilio
meo, vel successorum meorum fiat, nisi ego
aut successors mei aliqua cupiditate, ini-
micitia, ingenio vel prævitate voluerio, vel
voluerint illorum electionem impeditire. Si
autem, quod absit, aut ego aut successors
mei impedimentum superius scriptum in elec-
tione abbatis vellemus oppôtere, liceat
Massiliensi abbati cum Dei adjutorio & con-
silio religiosorum virotum in eodem mona-
sterio abbatem constituere, qui secundum
Decum vivat, & sibi & successoribus ejus
cum omni congregazione sibi commissa obe-
diens existat. Quod si abbates, vel abbas, &
monachi eorum regulam S. Benedicti non
obseruaverint, & inobedientes predicto ab-
bati Massiliensi non extiterint, & ab eo cor-
recti emendare noluerint, Massiliensis abbas
semper potestatem habeat ejicitiendi eos, &
mittendi bonos. Hanc autem ordinationem
Massiliensis abbas semper habeat, quamdiu
ordo & disciplina in monasterio Massiliensi
observabitur. Quicumque & huic nostræ
institutioni contrari fuerint, & disrupti
atque annulare per aliquam occasionem ten-
taverint, iram Dei omnipotenti & vincu-
lum perpetui anathematis incurvant, nisi
resipueant, & ad dignam satisfactionem ve-
neant. **A**cta est haec attributio & constitutio
anno ab Incarnatione Domini millesimo xc.
indictione xiiii. Cal. Madit solemniter co-
ram idoneis testibus in ipso loco de Choxa-
no.

GUILLELMUS gratia Dei comes, qui hoc
laudo, & testes firmare rogo, & propriis ma-
nibus evidenter confirmo signo crucis fo-
lito.

DALMATIUS gratia Dei Narbonensis ar-
chiepiscopus laudo & confirmo, & ne haec
constitutio disruptur omnibus modis in-
terdicto t.

PETRUS abba †.

Benedictus Balneolensis. †.

BERNARDUS abbas †.

Bernardus Johannis sacrificios & cleri-
cus †.

GUILLELMUS vicecomes †.

Guillelmus Udalgarri, Berengarius Petri,
Gauzerandus Mironis, Bernardus Arnalli,
Rémondus Ermengaudi, & multi alii qui
hoc simul viderunt & audierunt.

ARTALLUS Elenensis ecclesiæ episcopus
confirmo † consilio clericorum meorum,

L i ii

Guifridus sacerdos qui hoc scripsi & subs. A testate Massiliensis abbatis sit ipsum corrigerem, vel si incorrigibilis fuerit, submoto illo, alium subrogare. Ipsum etiam monasterium cum omnibus quæ ad illum pertinent, prout sibi visum fuerit, secundum regulam sancti Benedicti & consuetudines Massiliensis monasterii ordinet tam ipse quam successores ejus, ut si ibi monachi fuerint, qui sibi videantur, transferat ut voluerit, & quos de suis placuerit ponat. Ego BEATRIX comitissa Bigorritana hujus donationis cartam volente & consentiente & consiliente domino DODONE Tarbensi episcopo, simul & archidiaconibus & clericis ejusdem sedis laudantibus & consentientibus, scribi faciens, manu propria firmavi, fidelibus meis hoc ipsum laudanibus & volentibus. Ego BERNARDUS supradictæ comitissæ filius hunc donum matris meæ dono & confirmo. Augerius de Barbaza laudator & testis. Rorbaldus de Lurda laudator & testis.

CARTA BEATRICIS COMITISSÆ
Bigoræ pro Massiliensi sancti Victoris
monasterio.

*Donum Centulli confirmat, & monasterium S.
Severi de Rostagni S. Victori Massiliensi.*

Anno 1091.
Ex cartario
S. Victoris
eruit D.
Eugenius.

IN nomine Domini. Ego BEATRIX comitissa Bigorritana cupiens aliquid Deo acceptabile, servorumque ejus utilitatibus proficuum agere, simulque considerans saluti animæ meæ vel parentum meorum congruere, ut loca Dei servitio deputata ad pristinum statum & ad regularem studeam reformatre vigorem, inter cetera quæ in comitatu Bigorritano videor habere, monasterium sancti Severi suæ religioni reformandum decrevi. Quapropter dominum abbarent Massiliensem & monachos multis precibus compellens, quatinus ordinationem ipsius loci susciperent, per praesentis cartæ cessionem eudem locum sancti Severi eidem abbati Massiliensi & successoribus ejus donare curavi, ne videlicet labor eorum aliquando annularetur & præalentibus malignis religionis inimicis ad primitam reductionem iterum devolveretur. Igitur ego BEATRIX comitissa Bigorritana jam dictum monasterium sancti Severi in valle Rostagni, in loco Albiciaco situm, in episcopatu Tarbensi, in comitatu Bigorritano, quod & vir meus CENTULLUS, videns eum penitus destrutum & religione omnimodis desolatum, sancto Victori & abbatì Massiliensi jam dederat, per hanc meæ cessionis cartam dono, cedo, relinquo omnipotenti Deo, & beate virgini Maria, ac sancto Victori martyri Massiliensi, & abbatì RICHARDO, & successoribus ejus, & monachis Massiliensibus presentibus & futuris in perpetuum habendum, ut omnipotentis Dei bonitas remissionem peccatorum meorum mihi dare dignetur, & patrem meum BERNARDUM ex cuius jure hereditario mihi obvenit, ab omni culpa absolutum in requiem suscipiat sempiternam, fiduciamque meum BERNARDUM salvum & in columem mihi & omnibus se diligentibus conservare dignetur. Si vero in eodem loco sancti Severi abbas constituedis fuerit, ordinare abbas Massiliensis quem elegerit cum consilio suorum monachorum, & obeunte illo, nullus eligatur, nisi quem Massiliensis abbas constituerit. Quod si abbas idem inobediens aut vitiosus erit, in iudicio & po-

(a) Tamen fundationis carta Floenensis monasterii date est anno tantum 1092, tamen si Bartholomeo Nicetio credimus, prima ipsius fundamenta jam anno 1080, posuerat Polquinus Lambertus atque Rodulfus viri nobiles & contanguinei. Sic quippe ille ad hunc annum: *Conditum est templo Floenese cum Xenodochio, a viris nobilibus Rodulfo & Lamberto Insperiori, eorumque consanguineo Eulcamo. Dicavit episcopus x. sal. Octobris. Religiosa familia ex infinito*

A testate Massiliensis abbatis sit ipsum corrigerem, vel si incorrigibilis fuerit, submoto illo, alium subrogare. Ipsum etiam monasterium cum omnibus quæ ad illum pertinent, prout sibi visum fuerit, secundum regulam sancti Benedicti & consuetudines Massiliensis monasterii ordinet tam ipse quam successores ejus, ut si ibi monachi fuerint, qui sibi videantur, transferat ut voluerit, & quos de suis placuerit ponat. Ego BEATRIX comitissa Bigorritana hujus donationis cartam volente & consentiente & consiliente domino DODONE Tarbensi episcopo, simul & archidiaconibus & clericis ejusdem sedis laudantibus & consentientibus, scribi faciens, manu propria firmavi, fidelibus meis hoc ipsum laudanibus & volentibus. Ego BERNARDUS supradictæ comitissæ filius hunc donum matris meæ dono & confirmo. Augerius de Barbaza laudator & testis. Rorbaldus de Lurda laudator & testis.

Ego DODONE Tarbensis ecclesiæ præfatus hunc donum vel cartam, salva reverentia Tarbensis ecclesiæ, cum clericis ejusdem sedis meæ laudo & confirmo sancto Victori Massiliensi & abbatì RICHARDO & successoribus ejus. Bernardus archidiaconus laudat, Willemus de Adurville archidiaconus, Sanctius & alii clerici ejusdem sedis laudant. Facta carta hujus donationis anno ab Incarnatione Domini millefima xci. indictione xiv.

CARTA FOUNDATIONIS
Floenensis monasterii.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. HENRICUS Leodiensis episcopus omnibus tam hujus temporis, quam in perpetuum successuris fidelibus perpetua notitia comprehendendum & vivaci memoria tenendum. *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, ad me, ait Dominus, venire non potest.* Hac veritatis sententia magis intellecta quam credita, Christi fideles laici Folcinus Lambertus, atque Rodulfus instinctu divino præveni, temporalibus desideriis abnegatis, suis omnibus volentes abrenuntiare, cum Abraham viro sanctissimo de terra sua & de cognatione disponebant egredi, meo persuadente consilio, locum illum qui Flona vocatur elegerunt, solitaria mansione inhabitandum, quem eorum voluntati pro salute animæ sua sub taxata ratione tradidi. Canonici Amanensis (b) ecclesiæ, cui appendebat locus ille, quantum ex eo se colerent,

Anno 1094
Ex off. cl.
V. D. 6
LANTANA.

S. Augustini prefatus Bernardus vir eximia virtutis, qui Prior nomine contentus, successorum habuit Walterum primum abbatem.

(b) Amanum canonorum collegium in tractu Leodiensi, a lancha Ora sub initium octavi laculi sandrum, ubi & felicis anime exuvias reliquit. Vide Fisen, Hist. Leod. lib. v. ad ann. 711. 712.

possent in decimas provenire, dedit molen-
dinum super Baviam pro hujus loci commu-
tatione, quem ab eis acceptum, & per mi-
nistros meos certis limitibus differminatum,
tribus illis supranominatis, in quem vole-
bant usum donavi, cum consensu & appro-
batione tam principum quam popularium,
& cujuscumque conditionis fidelium, sine
illis advocati districione vel potestate, &
sine omni controversia cunctorum. Annuens
eis insuper ibidem ex meo jure, cum eadem
traditione silyam, aquam, & pacu poten-
testati Amanio primitus appenditia, sed
eo post haec nullo modo responsura. Hi
ergo tres viri manuum suarum laboribus aspe-
ra loci vastitate perdomita, tamquam in pro-
prio ædificato ibidem hospitali, cum orato-
rio sub honore sancti Matthaei apostoli, con-
stitutis quoque ibidem canonicas Domino
regulariter servituris, prædia sua quæ habe-
bant contradiderunt in ministerium vel in
ecclesia Deo militantium, vel in hospitali re-
pausantium. Prædia vero quæ vel de proprio
tradiderunt, vel ex suo conquerierunt haec
sunt. Quarta pars de *Aincurr* cum omnibus
usuariis & appenditiis tam villæ quam ecclie-
sæ, exceptis sex bon. quæ mater eorum S.
Laurentio dederat. Quarta pars ecclie de
Pereſneis cum viii. bonariis. In *Villers* vi.
bonaria, in *Germalmont* vi. bonaria; apud
Jairam quartæ pars tam villæ quam ecclie
& familiæ cum omnibus usuariis, excepta
nona parte, quam tenuit Rodulphus ante de
Bones. Familia autem sic est tradita, ut si de-
narium unum solverit, ab omni alio respe-
ctu libera sit: sic tamen ut quicumque de illa
copulandi conjugiis non jungantur nisi ec-
clesiasticis. Quod qui fecerit & obierit, di-
midium bonorum ejus ecclie erit. Si Ha-
stolus obierit, similiter bonum ejus ecclie
dimidierit, reliquum heredibus permittatur.
Molendina quoque super Flonam iidem viri
constituerunt, quibus cursum aquæ necessa-
rium concessi sufficientem & liberum, firmi-
ter decernens, ne ullus umquam impeditat
illum; sed & silvan in quemlibet usum molen-
dinorum vel molentium necessariam nul-
lus prohibeat. Ex his autem rebus prædictis
septem libras & duos solidos cum octo mo-
diis de filiinis & decem modiis avenæ pla-
cuit eis separari, in usum hospitalis destina-
re. Hæcque duo principaliter ab eisdem vi-
ris oblata pontificali nostræ porestatæ sic sunt
supposita, sic nostra manu suscepta, ut li-
benti animo decernerem, pontificali austro-
ritate sanctire, ne eodem loco degentes
sub religione, nec in prioris sui electione,
nec in fratrum restitutione, ullius omnino
porestatæ necessitatæ subjacere, ita ut nec
episcopo liceat aliquo modo quicquam de
supradicto loco vel subtrahere, vel vendere,
vel præter eorum arbitrium donare, vel ali-
quid commutare, nec archidiacono vel ejus

A decano quicquam ibi sui juris vindicare, sed
cum summa libertate sub jugo Domini con-
stituti, non violenter, sed paterne pontifi-
cali tantum gubernentur moderamine. Illud
etiam episcopali auctoritate eidem loco con-
cessi, ut sacri baptismi mysterium ibi cele-
bretur tali conditione, ut pueri ejusdem lo-
ci, vel si qui aliunde pro dilectione in com-
muni manerium illue mittantur, ibi bap-
tizentur, alli vero nequaquam suscipiantur.
Oci quoque sacramentum ab ipsius episcopi
manu statui congruis temporibus requiren-
dam. Si quis autem temere in supradicto lo-
co aliquid eorum quæ a dictis viris sunt con-
stituta & nostra sanctione stabilita præsum-
ferit violare, partem habeat cum Juda tra-
ditore, sive anathema, maranatha. Hujus
rei testes de clericis praepositis *Tytwinus*
abbas, *Everardus*, *Heinricus*, *Tierwin*, ab-
bas *Lambertus*, *Avelinus*, *Richefus*,
Rado; de laicis dux *Godefridus*, *Al-
bertus* comes *Namurcensis*, *Henricus*
comes *Lovaniensis*, *Cuno* comes & filii
ejus, *Arnulfus* comes de *Los*, comes *Ar-
nustus* de *Kynei*, *Henricus* & frater ejus;
Warnerus de *Greis*, *Godecalcus* de *Cenna-
co*, *Hugo* de *Davelles*, *Godefridus* de *Ham*
Everwinus de *Waldemont*, *Rodulfus* de *Bo-
fus*, *Godecalcus* de *Jace*, *Walcherus* de *Fof-
ses*, *Johannes* de *Holenguils*, *Dodo* de *Hoit*.
Acta sunt haec Leodii anno dominicae incar-
nationis *MXII*. indictione *xv*. regnante
Henrico imperatore augusto.

FUNDATIO CELLAÆ S. Karilephi de Curia-Dodæ.

Constitutum est ab antiquis, ut quoties-
cumque catholicæ ecclesiæ aliquid da-
tur, scriptum per auctoritatem retineatur,
ne per succendentium temporum longitudi-
nem a memoria deleatur. Quare ego *Wil-
helmus** filius *Hervei*, dono ecclesiæ huic
in honorem pretiosorum martyrum *Vin-
centii* aquæ *Laurentii* ædificatae, ecclesiæ
sancti * *Karilephi* de *Curia-Dodæ*, ita libe-
raliter, sicut a patre meo & antecessoribus
meis illam accepi, cum omnibus rebus ad
ipsam pertinientibus; ecclesiæ videlicet
cum decimis & cum presbyterio, cum sepul-
tura & omnibus omnino exitibus, cum ter-
ra altari quoque delegata. Do insuper ter-
ram de *Bunione* cum pratis, quam pater
meus *Fulcherio* presbytero in vita sua tan-
tum dederat, & totam terram *Wilhelmi*
presbyteri, tam cultam quam incultam, &
totum pratum juxta eccliam positum, cum
olca terra. Do denique eidem ecclesiæ pre-
tiosorum martyrum unam capellam, quam
construant ipsi monachi in castello meo, to-
tam liberam & unam domum ita liberam,
ut homines qui ibi manebunt, sancto Vin-

Circa 1092
Ex cartario
S. Vincentii.

** S. Calais
d. Descri.*

centio consuetudines suas omnino reddant A etiam in mercato. Et ceteri homines qui in terra sancti stabunt, ita sint liberi ab omni exitu ad me pertinente, excepto theloneo mercati mei, ut nulla ratione in meo servitio, nisi monitione monachi, eant qui ibi adfuerint. Do etiam decimam venationis meæ, & aquam ubicumque meam ad unum pescatorem, & sylvam meam ad omnes suas necessitates, & pasnagium ad omnes proprios porcos de eadem obedientia, & porcorum.... presbyteri qui fuerit ad cibum

(a) monachorum. Præterea do eidem ecclesiæ de ecclesia S. Mariæ de Ham, quicquid proprium habeo de pane, de candela, de offerturis, & de sepulture, sicut in meos proprios usus habeo. Insuper dono decimam de furno meo tali conventione, ut super sepulchrum patrii mei & matris & fratri mei Roberti & cognati mei Wilhelmi decenter lapides aptent. De his autem omnibus si aliqua calumnia eis acciderit, do fidejussiones, ut in omnibus curis ubi quiete auras ire fuerit, eis ratiocinando & defendendo hæc omnia quiete tenere faciam. Si vero aliquam de his rebus quietam facere non potuero, valenter eis communionem reddam. Annuo insuper quicquid iidem monachi in eadem parochia quocumque modo acquirere potuerint, de his dumtaxat rebus quæ ad ecclesiam pertinent. Hi vero sunt fidejussiones quos ei dedi die dominico, quod fuit VIII. cal. Novembris, quos scilicet abbati RANULFO & fratribus qui cum eo erant, Wauterio scilicet Bigoto, atque Gisleberto, ut prædictas res eis quietas tenere facerem dedi. Hugo de Ham, Gaufridus de Grata - oculum, Robertus de Fro, Petrus Fulcherius filius suus, Ansfredus de Curieburnu, Wauterius filius Algodii, Wauterius de Firmitate. Durandus hospes abbatis, Osbertus filius Boselini, Robertus filius Landrani. Actum est hoc ante ecclesiam sancti Karilephi, vidente & annuente tota parochia, antequam prædictus abbas missam inchoaret. Hi vero fuerunt cum abbatे & monachis. Arnulphus presbyter, Gaufridus de sancto Martino, Paganus filius suus, Walo de sancto Juvino, Artur Milo nepos Wauterii monachi. Si vero aliquis de meis parentibus vel heredibus in hac donatione calumniam vel diminutionem inferre præsumferit, cum Juda traditore Domini penas luat æternas. Ut autem donatio hæc in perpetuum firma permaneat, in hac carta, quam ego fieri jussi, eam confirmando & corroborando signum vivificæ crucis propria manu exprimo, & fidelibus ac amicis meis eodem signo corroborari præcipio, atque per eamdem

(a) Quippe olim omnes monachorum cibi adipie porcino condiebantur, etiam si alias abstinenter à carnis.

(b) Id contigit circa annum 1093, quando civitatem Cenomanensem ab Hugone Langobardo filio Abtonis mar-

544 A cartam donum supradictæ rei super altare sancti Vincentii pono, videntibus subscriptis testibus quorum nomina cum signis subnotantur. Signum Wilhelmi Columbae †. S. Radulphi Britonis, S. Odonis, S. Hugonis filii Widonis, S. Fulgogii filii Auxendis, S. Kalonis, S. Ralnaldi de Riols, S. Hildrici, S. Gauflimi, S. Herluini[†], S. Radulphi, S. wilhelmi[‡], S. Odonis de Colis, S. Girardi, S. Ernulphi †.

DIPLOMA HELIAE COMITIS

Cenomanensis pro Cenomanensi sancti Vincentii monasterio.

Pro damnis sancto Vincentio illatis in obsidione Mons-barbari, dat eis vicariam seu plenam iustitiam in burgo S. Vincentii:

Quisquis sanctorum consors & perpetua retributionis particeps fore defiderat, oportet ut de rebus caducis & transitoris caelestia semperque manentia adquirere studeat, monente Domino ac dicente: *Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Et iterum: *Sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna extinguit peccatum.* His aliisque ejusmodi animatus exhortationibus, ego HELIAS Dei, ut credo, miseratione in urbe Cenomanica comes constitutus (a) crebris petitionibus RAMNULFI abbatis pulsatus, ceterorumque monachorum sub eo in cenobio sancti Vincentii degentium, quos diligo pro sui ordinis observatione, pro damnis & importunitatibus, quæ eis feci in Montis-barbari (b) obsidione, do Deo & sanctis martyribus Vincentio & Laurentio monachis que ibidem in perpetuum Deo servientibus, ut securius & absque ulla inquietudine Deo servant, & pro me ac meis antecessoribus, comitibus videlicet Cenomanensis, necnon & successoribus Dei misericordiam exorent, quidquid aut juste aut injuste in eorum ecclesiis, domibus, & toto burgo eorum ad vicarium pertinens habebam, ita ut ipsi ibidem vicarium suum habent, qui iusticias & districtiones secundum præceptum abbatis & monachorum faciat. Si quis vero extraneus aut in latrocino, aut in aliquo crimine ibi deprehensus fuerit, ablatis rebus omnibus, bene flagellatus corpus nudum, ad iustitiam corporalem faciendum, quam monachi pro Deo & pro suo ordine facere nolunt, vicariis meis reddatur. De suis vero omnibus hominibus, omnino liberam potestatem habeant faciendi quod volunt. Si quis vero ex eorum hominibus alicui foris fecerit, aut is cui necesse fuerit apud abbatem querelam deponat, & ipse

anno regni
Ex certis
S. Vincentii
Cen.

chionis plurima emit pecunia.

(c) Mons-barbarus erat castellum a Guillermo Nothon Normannorum duce constructum, ut Cenomanos sub sua contingeret obediencia.

abbas

abbas aut sui justitiam faciant, ne sit necesse A.

ut vicarii comitis ibi manum mittant. Ita igitur sunt liberi jam dicti burgenses S. Vincentii, & omnes famuli a cibo monachorum, ut nullo modo a vicariis distinguantur, nec etiam in mercato, nisi prius clamor ad abbatem vel ad monachos, aut ad vicarium eorum venerit, & ipsi rectum facere noluerint, nisi forte in ipso mercato foris factum fuerit perpetratum. Pro hac autem largitione debent praedicti monachi anniversarii patris mei & matris meae, & meum, quando evenerit, solemniter agere:

Signum Heliae comitis. † Signum Silvestri. † S. Willhelmi. † S. Pagani. † S. Ingelbaudi Butarii. † S. Odonis Cuneardi. †

anno 1034.
Ex ms.
Gibertino.

INSTITUTIO PONTII ABBATIS
in monasterio B. Mariae de Minorella.

[4] **C**ONVENTIENIA facta inter dominum BERENGARIUM archiepiscopum Terraconensem & PONTIUM RAYMUNDI clericum, qua archiepiscopus elegit Pontium ad habendam abbatiam S. Mariae de (a) Minorella, & donat ipsum feuum laicale S. Petri. Tali siquidem deliberatione, ut prafata ecclesia sancta Mariæ semper habeant & reueant clerici regulares, qui Deo ibi juxta S. Augustini regulam militaverint, & præfatus Pontius non destruat ipsam canonicam, nec ex his, sicut continentur in carta, quam RAYMUDUS AMATI, jubente & consentiente prefato domino B. præfato domino archiepiscopo, Bernardo priori & sociis eius noscitur fecisse, ita videlicet, quod præfatus prior cumdem locum teneat, & cum sociis suis ad religionis perfectionem perpetuam, concedente Domino, perducat. Prælibatus itaque Pontius convenient propter B. perscripto archiepiscopo, ut sit solidus clericus & canonicus S. Petri, & ipsius archiepiscopi, & serviat ei & successoribus ejus episcopis S. Petri ipsum honorem, sicut homo debet servire suo meliori seniori, & faciat ei hostes & cavalcatas, &c. & habeat optimum clericum statorem in ecclesia S. Petri sedis Vici, & ipsius episcopi & canoniconum ejus. Et quia juris S. Petri noscitur esse, clerici ipsius loci semper facient S. Petri curtes, & synodalia obsequia, & quæcumque debent facere. Acta convenientia idus Januarii anno XXXV. regis Philippi. **PONTIUS abbas, BERENGARIUS episcopus &c.**

(a) Minorella: B. Mariae ecclesiam circa annum 937. confecavit Georgius Autonensis episcopus, dotante eam Sunario Barchinonensi & Urgellensi comite qui præfens aderat. At Saraceni, facta sub Raymundo comite irruptione, urbem ipsam acque adeo ecclesiæ omnes devastaverunt. Successu vero temporis canoniciæ secularibus regulares S. Augustini substituti sunt. Vide si liber, Marca Hispanica appendicem pag. 103.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

PRIMUM TESTAMENTUM

Adephonsi regis Hispanie quo, dat sancto Victori monasterium Tolitanum sancti Servandi.

Sub imperio omnipotentis Dei, qui cuncta creavit verbo, & creata omnia recte ordinavit, atque utiliter in suo congaudet regnum, qui cum Parre, & Filio, & Spiritu sancto unis atque idem permanet per numerum quam finienda sæculorum secula. Quia subitanea mors, qua omnes homines procumbere facit ex improviso, mihi ne subito eveniat, & illud præmeditans in animo meo, quod evangelica quotidie recitat historia: *Dare & dabitur vobis.* Et iterum: *Mensura qua mensa fueritis remetietur vobis.* Et alibi sic ut Dominus noster dixit: *Si quis porrigerit uni de minimis istis qui in me credunt casticem aquæ frigide tantum in nomine meo, centuplum accipiet, & insuper vitam aeternam possidebit.* Hæc omnia recogitamus in animo meo, elegi facere quod audituri estis ad honorem omnipotentis Dei & S. Petri apostolorum principis, ut mihi fideliſſimus adjutor sit, & in celis apud Dominum suum affiduis intercessor. Ego enim AB EP H O N S U S gratia Dei imperator constitutus super omnes Spaniæ nationes, offero sacrosancto altari S. Petri Romæ pro remedio animæ meæ, & omnium parentum meorum, monasterium sancti Servandi. Est autem illud monasterium ad portam civitatis Toledo, super ripam fluminis illius nomine Tagi. Et ut hi qui in eadem ecclesia supra scripta permanferint, supplementum aliquod victui habere possint, offero illis villam unam nomine Hukeka, & unam almuniā, quam nos latine vocamus oratum, qui est prope illam ecclesiam S. Servandi, fuitque unius Mauri nomine Afalif, & unam aheniam in ripa illius fluminis supradicti, subitus illa alcantera, contra partem S. Servandi. Omnia hæc quæ superius memorantur, offero sacrosancto altario sancti Petri, sicut jam præfatum est, eo tenore, ut omni tempore abbas Massiliense congregationis obtineat supra scriptam ecclesiam sancti Servandi, cum omnibus quæ sibi pertinent, vel etiam adhuc acquisierit in sua potestate; & tribuat inde per uniuersitatem annum decem nummos aureos altario S. Petri Romæ. Hæc omnia libentissime offero, aque confirmo, ut ipsi habeant inde in hoc seculo temporale subsidium, & ego in celis apud Deum celeste præmium. Quod si ego aut aliquis generis mei seu extranei hoc donum quod ego grato animo altario S. Petri obtuli, auferre quæsicerit vel quæsierit, & hujus scripturarum verba quæ ego scribere elegi, infringere pertentavero vel pertentaverit; quisquis fuerit propinquus aut extra-

Mm

Ezembivis
S. Victoria
eruit Dc
Furnerius

neus, patiat centum libras auri altario sancti Petri, & insuper excommunicatus damnatus, anathematizatus permaneat in aeternum. Post mortem vero, illius anima ejus cum Dathan & Abiron participetur in sacula saeculorum, & hoc factum meum permaneat firmum aeterno perhenni in saecula cuncta. Faixa cartula testamento v. idus Martii, con-currente feria i. cxcvi.

Ego enim ADEFONSUS gratia Dei imperator hoc quod ego liberter facere elegi consilio atque voluntate domini RICARDI cardinalis Romae scilicet, & abbatis Massiliensis ecclesiae grato animo confirmo.

Ego CONSTANTIA regina hoc donum B quod dominus meus facere elegit, liberter confirmo.

BERNARDUS Toletanae sedis archiepiscopus confirmo.

RAYMUNDUS Palentinæ sedis episcopus confirmo.

GOMES Auchenensis episcopus confirmo.

PETRUS Legionensis episcopus confirmo.

ASMUNDUS Astorhenensis episcopus confirmo.

ASIAS Ovetensis episcopus confirmo.

SISNANDUS Comibrensis consul confirmo.

GARCIA Ordonis comes confirmo.

PETRUS Anjurus comes confirmo.

MARTINUS ADEFONSUS comes confirmo.

FERNANDUS DIDAZ confirmo.

Albanus Garciaz armiger regis confirmo.

Rodericus Didaz confirmo.

Gundisalhus Nuniz confirmo.

Albarus Didaz confirmo.

Rodericus Ordonis confirmo.

Gudesteus Rodericus confirmo.

Didacus Ganfalus confirmo.

Petrus Johannes Majorinus de Castelia confirmo.

Munius Velasquez confirmo.

Pelagius Velutiz confirmo.

Froila Didaz confirmo.

Pelagius Domingiz Majorinus de Lectio-

ne confirmo.

Gutier Telliz confirmo.

Sunna Muniniz confirmo.

Nunus Muniniz confirmo.

Qui prefentes fuerunt.

Petrus testis.

Dominicus testis.

Froila testis.

Pelagius testis.

Citti testis.

Sishandus Astrariz qui interfuit. (a)

[a]

(a) Exstar in archivis S. Victoris alterum Alfonsi regis testamentum, quod editum est apud Yerecium, p. 6. Chron. ord. S. Benedicti in appendice. Sed inter subscriptiones in edito desideratur *Urracha regis germana cuius sobrina mea Urriacha R. comitis uxore confirmo*, & in fine *¶ Pelagius cognomen*.

DIPLOMA ADEFONSI REGIS

Hispaniarum, quo monasterio sancti Servandi Toletanae urbis unit aliud monasterium dictum de Penna fidel.

In nomine summi opificis rerum cre-
atis . . . . . arqua invisibilis Dei . . . . .

Patris scilicet, & Fili, & Spiritus sancti reg-
nans in aeterna saecula, cuius regnum sem-
piternum, quod non erit finis, neque

& tempora mutantur temporibus, per quem
cuncta subsequuntur elementa, cui famu-
lantur universa, ceteraque pariter.

Ego ADEFONSUS FREDERANDI mag-
ni regis & SANCTAE regina filius, concedo
& offero Domino Deo, & S. Servandi, quo-
rum basilica sita est in urbe Toledo, super

Tagus flumen ad portam civitatis que dicitur
barbaris & pagani, nunc autem auxiliante Deo, conservata est ad ordinem sa-
culari. Et ego audiui scripture divine ora-
tio, & ad implendum quangulum cypriens,

ut ab omnipotenti Domino aeterna pura
manens, defixa voluntate dono & offero
ad ipsum atrium jam membrinum, alterum

monasterium de Penna fidel, cum suas here-
ditates ab integrum, ubique invenire
poterint, & villa Morael qui est in Afoz de

Legio circa illo. (b) camino de S. Jacobi non
longe a monasterium S. Facundi, sic offero

illum monasterium S. Salvatoris, & villa Ma-
rael ad S. Servandi, cum suas hereditates ter-
ras, vineas, areas, ortos, ortalibus, pratis,
pascuis, paludibus, montes & fontes aqua-
rum molendinis, aquas curiles, exitum vel

regressum, intrinsecus vel extrinsecus per
suis antiquis terminis vel adjacencis. Con-
firmo in hujus clavali sancti propter reme-
diuum anima mea seu parentum meorum; ta-
liter ut non . . . . . in illas hereditates me-

Driño, neque saione, nec pro rosse, neque
pro emcedio, nec pro . . . . . audua neque
fossadua, neque pro aliqua . . . . .

vel negotio. Quod si quispiam qualiter per-
sona, homo vivens saeculo, an ex propago
mea, vel extranea, ex hoc quae ego prona
voluntate, & sincera devotione, conexto
per cupiditatem naufragaverit, aud quolibet
contrarium, aud presumptionis dispre-
re, aud alienare conaverit, imprimis a fronte
ambobus caræat lucernis, & pos discessum
ejus non sepeliatur cum ceteris, nec spiritus

Ei societur cum electis. Sed in die illa tre-
menda judicii cum reprobis sit pars illius &
finistris, deinde cum diabulo in aeterna dam-
natione accipiat penas, & pro temporali ju-

to Baatan Palatini officii notarius, qui iussione regis scripto confirmo. Sed & quedam subscriptorum nomina paulo alter le-

guncur in ms. quam in editis.

(b) Id est via tendente ad S. Jacobum.

dicio conferat ad partem hujus ecclesiarum. Sane & per . . . . . hanc scripturam vel seriem testamenti in omnibus robore hac perpetuas firmatas. Perfectum hunc series textum die notum est. Calendas Madii era P. cxxxii. regnante & imperante ego membris serenissimo principe ADEFONSO in Toledo & in . . . . . Castella, & in Gallecia, & Asturias & Natura.

Ego imperator ADEFONSUS hanc cartularum fieri elegi & relegendum cognovi, &, Deo auxilante, complevi, & manus proprias coram multis testibus roboravi.

Gloriosissima CONSTANTIA regina consentio:

major domus regis consentio.

* Al. . . . GARCIA armiger regis consentio.

SANCIUS pincernarius regis confirmat:

DIACUS coquinarius regis confirmat:

GARCIANUS comes confirmat:

PEARUS comes confirmat:

* MARCUS comes confirmat:

FEIRANDUS comes confirmat:

NURUS comes confirmat:

atque Toletanus episcopus confirmat:

PETRUS Y . . . episcopus confirmat.

RAYMUNDUS Pultagax sedis confirmat:

OSMUNDUS Aistoricensis episcopus confirmat:

PETRUS Legionensis episcopus confirmat:

GOMES Burgensis episcopus confirmat:

SENIOR FREDUS Naquetensis episcopus confirmat:

ARIEZ Ovetensis episcopus confirmat.

Cid luc testis. Bellid luc testis. Anag luc testis. Sancius exaravit:

NOTITIA DE DONO

quod fecit S. Victori Pointius episcopus Glandarenis cum monachum professus est in eodem monasterio.

Anno 1095
Ex archi-
vo S. Vi-
ctoris
Glandaren-
sis. Forma-
tum.

In nomine Domini nostri Iesu CHRISTI. Notum fieri volumus cunctis hominibus tam praesentibus quam futuris, quod PONTIUS (a) Glandensis episcopus recordatione [4] divini iudicij, & amore cælestis patriæ pro remedio peccatorum suorum reliquit sæculum. . . . . conversus factus est monachus in monasterio S. Victoris martyris Massiliensis cenobii, sub regimine venerabilis abbatis RICHARDI, & dedit prædicto monasterio atque monachis ibi degentibus, necnon etiam jam dicto abbati Richardo & successoribus ejus, de honore suo quem per alodium ex parte genitorum suorum possidebat,

(a) Hoc de episcopo nihil habemus; præter nudum nomen in serie episcoporum Glandarenium:

Ver. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

A videlicet decenam in Castellana, & unum mansum in Rocha-rufa, & decenam in Alonso, & decenam in Thoramina, cum tercia parte de menaria quam ibi habebat, & dominium quod ibi retinuerat in Bagarro, & partem suam in Castano, in territorio Taladoria, & decenam in Verresone. Postea vero dominus abbas Richardus dedit nepotibus iam dicti episcopi, Pontio scilicet . . . fratribus suis, ne omnino essent sine hereditate avunculi sui, & decenam in Castellana cum manso de Rocha-rufa, præter illam partem quam Bonifacius accepit, per manum abbatis Richardi, cum decena de Versione, unde illi & successoribus suis fidelitatem promisit & servitum. Pontius autem . . . fratres sui acceperunt similiter per manum iam dicti abbatis, & promiserunt se omnem suam posteritatem accipere per manum abbatum successorum suorum ad fidelitatem & servitum; & ille qui accipere de manu abbatum & servire noller, partem in hoc hereditate. Factum est hoc in Castro-calliano, xvii. cal. Februarii, anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo quinto. Fulcho Dodo firm. Ugo Ferus firmavit. Willelmus firmavit. Gaufredus de Draguiniano firmavit. Fulco de Melis & fratres sui.

NOTITIA

De jure advocatorum Esteriacensis monasterii:

NOTUM sit tam praesentibus quam futuris omnibus, quod HEINRICUS Comes COENRADI piæ memorie comitis filius, Bertranni defensoris nostræ ecclesiæ circumventus & deceptus consiliis, muneribus &

D fraudibus, jus advocati in aratura & mesfione innumeris a diva memoria abbate REGINBERTO servitorum & donorum impendiis redierat, & regali concessione traditum, nobis abstulit, & omni honore & jure quo usi sumus sub omnibus ejus & nostris antecessoribus nos privavit ac exuit. Sed proprio & miserante Deo, postea in se rediit, & optimatum suorum consilio ablata reddidit, & praesidente domino HEINRICO Palatino comite, cui a domino nostro glorioissimo imperatore augusto H. in Italia exercitum dustante, imperii commissæ sunt habent, in integrum hoc ordine restituit. Jurare fecit honestiores servitores hostros & scabinos, ut neque pro amore neque timore ullius dimitterent, quin secundum nudam & puram veritatem, quid advocatus, quid juris fiscus noster ex antiquitate juste retinuisse, liquido edicerent & secernerent. Igitur jurejurando obstricti, affirmaverunt, quod non liceret advocato constitui ullum subadvocatum, nisi ex fa-

Anno 1095.
Ex ms. Epis-
teriacensi

Notæ:

Mm ij

• 551 milia ecclesiae, & per electionem & consensum ejusdem familie, & quod quotidiani territorio qui ad coquinam, qui ad pistrinum, qui ad molendinum, qui ad lavatorium, qui ad custodiam monasterii, qui ad quodque quotidianum fratrum servitum pertinent, nihil illi juere debent perseverare. Et decreverunt quod nullum legitimum placitum ulli advocato debeant, nisi qui bannum ab imperatore habeat, & si die constituta ille non adfuerit, & pridie legatum non miserit, qui cum vel in utilitate regni vel loci nostri occupatum esse certissima fide & veritate confirmet, placitum & servitum non restituant. Neque si die dominica vel celebri festo dies placiti eveniant. Confirmaverunt itidem quod in xxiiii. dominicatis casis quae ad horum & cellararium attingent, & in his villulis Eringa scilicet & Luterbrunna, quarum altera ad lavatorium, altera ad coquinam fratrum servit, & in Bullendorf & Stenireheim & Erle, nullus advocatus debeat habere placitum & servitium, nū pro monomachia, & sanguinea percussione, & seabinis constituendis, nisi fuerit invitatus ab abbe vel praeposito, vel ab aliquo qui justitiam obtinere non potuerit a praeposito, vel villico, & a quo inviratur, ab eo servitum accipiat. Item per fidem juramenti assurerunt, quod advocatus nulli debeat equum suum per vim & potentiam tollere, & si in furti crimen aliquis ex familia ecclesiae deprehensus & convictus fuerit, quicquid possederit fiscus obtineat, fur secundum judicium decreta legibus subjaceat, & quod advocatus nullum debeat percutere & male tractare absque judicio. Decreverunt item, ut quicquid in placitis deponitur secundum posse ejus qui deponit, misericorditer ab exactore vel villico, & assidente advocate, vel ejus ministro, cum scabinorum consilio disponatur, & duas partes fisco, tertiam advocate solvatur. Item approbaverunt, ut si quis de familia ecclesiae occisus fuerit, si premium ejus quod wergeldum vulgari locutione vocant, abbas acquirere per se potuerit, totum habeat; si per auxilium advocate, ille sui juris tertiam partem oblineat; si quis infregerit bannum quod Theotonica lingua Burgham dicitur, pro quo sexaginta solidi solvuntur, duas partes fiscus, tertiam accipiat advocate. In placitis vero de privato peculio & usufructu ecclesiae neque interficit, neque quicquam inde accipiat. Affirmaverunt item nobiliores & maiores natu ecclesiae nihil amplius erga advocateum sui esse juris, nisi pro utilitate & defensione nostrae ecclesiae per

(a) Qui hoc anno mortuus est. Henricus Palatinus comes inquit Bertho Ries ad annum 1057. multum & ipse dicitur. sed apostolica fide non adeo obedient, quam universa terra arrigit, dic inquit multum & nullis suis inutiliter diripiendas religit.

(b) Id dicitur est Bernardus de Provenquettis, qui pro ju-

A duorum dierum spatium cum suis stipendiis ire, & si comes aliquam in vicino urbem quae contra regnum & locum nostrum sentiat, obsederit, pro ejus amore & honore per duos dies militare. Hec acta sunt anno dominicae incarnationis MDCV. indictione tertia, anno vero domini imperatoris augusti HEINRICI regni XL. imperii XII. annitene venerabilis domini abbatis REGI NBERTI successore THIRIDO. Testes autem hujus concessionis & confirmationis idonei & nobilissimi sunt isti, HEINRICUS Palatinus, (a) HERIMANNUS HERIMANNI comitis filius, & frater ejus THEODERICUS & Bezelinus de Arton, & Adalbertus & Bezelinus de Engelinga, Anselmus de Edinga, Rupertus filius ejus, Johannes, Bulso, Thibolt & filius ejus Gisilbertus, Hugo, Hesso. Et ut rata & inconclusa sit hæc confirmationis pagina, ad majorem successorum sedem eam imperiali sigillo & auctoritate confirmari postulavimus, & divina amminiculante clementia impetravimus.

DONATIO ECCLESIE sancti Gregorii Ruthenensis per Bernardum episcopum Lutevensem.

IN Dei nomine ego BERNARDUS (b) gratia Angousta
Dei Lutevensis episcopus, notum ac
que manifestum esse volo cunctis homini-
bus, quod censu & ingenio atque labore
meo redemi ecclesiam S. Gregorii, quæ est [6]
in episcopatu Ruthenensi, in territorio Val-
leoli, de manu laicorum consanguineorum
meorum, Willelmi scilicet de Prevencheires,
qui tertiam partem in ecclesia ipsa iniuste
& per invasionem tenebat, & dedi pro ipsa
tertia parte. . . . millia solidorum Podien-
sium, ea intentione ut præfata ecclesia quæ
male & inhoneste ordinata erat, ego bene
& libere ad amorem Dei & ejus servitium
ordine regulari perpetuiter ordinarem.
Hanc igitur intentionem meam complere
cupiens, consilio & laude fratris mei Au-
storgii dono, concedo ipsam ad præsens
tertiam partem præscriptæ ecclesie, quam
ut prælibatum est, studio & substantia mea
redemi, venerabili abbatu Massiliensi RI-
CHARDO, & per eum do B. Mariæ atque S.
Victori martyri Massiliensi, necnon & suc-
cessoribus & monachis prædicti abbatis,
tam præsentibus quam futuris, ut habeant
& possideant, & quidquid inde voluerint ad
Dei servitium faciant. Debent autem præ-
fatus abbas & monachi ejus semper scire,
quod per nullum alium nisi per me, & pa-

rium ecclastico tuitione immenses sustinuit labores.
Concilium Clayomonense interfuit hoc anno, ibique Urbani
secundi clausico excitatus, sacra militie nomen dedit; &
triennio post capram civitatem sanctam hominem exiit. Por-
ro ex hac carria in morte eius frater Austorgius, atque Vil-
helmus de Provenquettis ejus consanguineus,

553 rentes meos donum hujus ecclesiae, quod A christiana religionis defecrant, confortare. Nunc ergo devotionem vestram pietas di-
ego pro remedio peccatorum meorum & vna
animabus parentum meorum illis facio, adepti sunt. Unde solliciti sunt mihi & parentibus meis hoc donum semper recognoscere, & pro nostra salute ad dominum exorare. Sane si quis contra hoc nostrum donum ve-
niens infringere illud vel inquietare tenta-
verit, cuiuscumque sit generis, conditionis,
& ordinis, non valeat vindicare, sed iram
Dei omnipotentis incurrit, & præterea haec
nostræ donationis carta firma in æternum
stabilisque permaneat. Actum est hoc vi. no-
nas Octobris anno Domini millesimo xc.
Signum Bernardi qui hoc donum fecit &
firmavit, & testes firmate rogavit. Signum
Austorgii.

EPISTOLA URBANI II.
ad Berengerium abbatem S. Laurentii
Leodiensis.

Accedit epistola ad Berengerium abbatem S. Laurentii Leodiensis.

URBIANUS episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri BERINGERO (4) abbati salutem & apostolicam benedictionem.

[a] Gratias agimus Deo pro vobis in gratia Dei quæ data est vobis, qui in hoc malo tem-
pore, cum omnis pene Gallia erroris cali-
gine jacer immersa, oculos mentis vestrae
ad cognitionem veritatis illuminavit, ut ad
amorem justitiae, & catholicae fidei defen-
sionem, igne sui spiritus cor velutum ac-
cendat. Gratias illi qui vos præclaro calice
gratia sua inebriavit, & spiritum Domini
in ratione vestra ferventem, ad tolerantiam
multiplicis injurie paratum reddidit, & ad
perferendos labores & pericula, pro de-
fensione veritatis excitavit. Quod Dei munus
speciale esse non dubitamus, qui pro-
vidit dispensationis suæ gratia electos suos
persecutionis tempore utiliter probat, &
discutit; sed ne penitus aberrent, aut labefac-
tati funditus dejiciantur, potentia virtutis
sua sustentat, ut ad omnia propter se
sustinenda paratores siant, fortiores excita-
tur. Ante hac, ut pro certe compertum ha-
bemus, aliis pro defensione veritatis & ju-
stitiae laborantibus, cum omni officio cari-
tatis subvenire solebat, & cum magna
cordis lætitia & vultus hilaritate, sanctorum
necessitatibus supra vires vestras ministrare, sy-
moniacos & Wibertistas, novos ecclesiæ
hostes, validis verborum jaculis impetreret,
& nutantem rationis eorum mutrum, ariete
fidei pulsare, & athletas Dei qui in acie

B nunc ergo devotionem vestram pietas di-
vina inspexit, & tandem majestas excelsa
dignatur, ut pro eo patiamini, qui pro ve-
stra gloria crucis ignominiani ferre non eru-
bit. Huic tanto cœlestis gratia beneficio
prudentia vestra debet respondere aliquid,
& calice salutari gratauerit accepto gloriam
& honorem æterni regis querere, & in om-
ni vita vestra statu nomen ejus qui vobis
tribuit intellectum, invocare, laudare, be-
nedicere, & magnificare. Nec dama-
rum temporalium vos debet movere, ne-
que quod H. (b) homo christiana pacis éver-
tor, & ecclesiastarum sacrilegus venditor; Ro-
mani imperii destructor, hereticorum au-
tor & defensor, vos de ecclesia vestra per
satellitem suum OBERTUM (c) episcopum
expulit, curare. Nam si patrem familias Beel-
zebuchi invocavit, quanto magis domesti-
cos ejus? Si Romanæ sanctæ, & apostolicæ
ecclesiæ funestas inquit, mirum vo-
bis videtur, si usque ad vos gladius infanæ
ejus pervenit. Si faderotem sumum, cui
omnipotens Dominus per Petrum singulare
privilegio potestatem aperiendi & claudendi
quibus voluerit janus cœlestis regni dono
dedit, de cathedra pontificali tirannice ex-
turbavit, & pro eo statuam auream in loco
sancto erexit, & ad adorandum eos quos
potest, cogit: turbamini quod vos violen-
ter expulsi, & in loco vestro fistile & con-
flatile idolum abominationis collocari fe-
cit. Immò potius gaudete, quia Deus la-
borum sanctorum suorum confortem vos
vult esse. Si rapinam bonorum temporalium
pro Christo ferre non vultis, quomodo inor-
atis asperitate pro christiana veritate susti-
nere gauderetis? Crede quod voluntas Dei
est, immo divinæ propitiationis opus, ut
aliqua vis humana fossam illam maledic-
tis & nequitæ vos compellat exire, ne ju-
stus Loth pereat cum injustis, ne sanctitas
vestra speculum admittat quicquam conta-
gionis, ex cohabitatione malitiae circum-
stantis. Quis enim murus starer inconclusus?
quæ mens immobilis in sua firmitate perma-
neret, ubi crassi sues grunniunt affidue,
ubi innocentia vestra simplicitatem turba
malignantium ob sideret? OBERTUS anti-
christi signifer, satiana juntem, perfidiæ
Simonis manifestus sectator, apostolicorum
judiciorum contemtor, ecclesia quantum
in ipso est concultur, ecclesiastum quas
in suam perditionem temerarius emitto in-
vasit, prædo & destructor, & prophanus
vendor, nunc minis intonaret, nunc dia-

(a) Berengerus ex priore Andaginensis monasterii S. Huberti, factus primus prior S. Laurentii Leodiensis, deinde abbas creatus, in locum Vvolbodenii abbatis ab Henrico episcopo depositi. omnium fratrum suffragius suffectus est anno 1073.

(b) Henricus IV. rex Romanorum, hujus nominis III. imperator, qui schisma in ecclesia suscitavit, in sedem san-

cti Petri sublimato Viberto, & exturbato Gregorio VII.

(c) Obertus Leodiensis S. Crucis praepositus defunctus anno 1091. Henrico episcopo, ad Henricum regem confugit, & magna pecunia episcopatum ab eo comparavit, qui statim Berengerum abbatem expulit & Vvolbodenum restituivit, ut scribit Auctor coœvus Historia S. Huberti.

555 bolicis blandimentis astutia caput vestri ri-
goris incurvare contendet. Quem nos ex
decreto concilii a nobis nuper acti damnata-
tum auctoritate Dei & beati Petri, & sancte
Romanæ ecclesiæ, cui auspice Deo deser-
vio, jam excommunicavimus, & cum suo
Wiberto bestia terribili & varia, quæ ascen-
dit de mari, & facit bellum cum sanctis,
quam adorant quorum non sunt nomina
scripta in libro vite & Agni, portionem ma-
aledictionis ei dedimus, pro eo quod symo-
niacus est, & episcopatum data pecunia
usurpavit, & quia vos injuste de loco vestro
ex præcepto sui regis expulit, & eum qui
propter contumaciam & inobedientiam pu-
blico iudicio abjudicatus & condemnatus
erat, accepta ab eo pecunia subpofuit, &
quia cuidam Luppo (4) & symoniaca heresi
& aliis capitalibus culpis publice & juste
damnato manus imposuit. Similiter & illum
ecclesiæ prophanum pervaforem damnavimus
& excommunicamus WOLBODONEM,
quia symoniaca ac tyrannica potestate per
male acquisitam pecuniam abbatiā ver-
stram, & locum unde per insolentiam suam,
sicus diabolus de cœlo ceciderat, invasit,
(b) & cum eo omnes malitia ejus adjutores
& fautores. Omnes quoque quibus ipse obla-
tiones fidelium res ecclesiæ & prædia divi-
nis usibus tradita vel vendidit vel dedit,
pariter cum illo a gremio sanctæ ecclesiæ
apostolica auctoritate peccatum, anathema-
tizamus, damnamus, & sacrilegos judica-
mus, usque dum sua ecclesiæ restituant.
Vos autem, frater carissime, gaudente, quia
rex Israël filium suum vult super flumina
Babylonis federe & flere, & ad redditum in
terram promissionis libero cordis affectu
suspirare, non in ipsis fluminibus & studiis
secularibus implicitum interire. Summa
nostræ voluntatis est, ut teneat prudentia
vestra quod ratio persuaderet, scriptura di-
vina testatur, sancta religionis ordo requiri-
t, martyrum sanguis infundat, mater no-
stra, sancta scilicet ecclesia, præcipit & com-
mendat. Veritas ipsa ut ad veritatem nos
converteat, mori voluit, nihilque animas
nostras, nisi sola veritas a potestate diaboli
liberabit. Salutant vos in Christo & qui vo-
biscum sunt fratres vestros in presenti no-
biscum congregati episcopi, clericis, abba-
tes & monachi, ut memoriam nostræ in ve-
stris sanctis orationibus habeatis, ut pro
pace nostra & sanctæ ecclesiæ eum qui na-
tus pacem terris attulit, quique suo san-
guine eam sibi desponsavit, rogetis suppli-
citer exoramus. Carissimus filius noster Ger-
bertus harum litterarum gerulus, quando ,

(4) Sive Luponi abbatii Trudonensi, qui ab Henrico Leo-
dieni pulsus sua dignitate fuerat. Vide Chron. Trud. Spi-
cileg. tom. 7.

(b) Hinc de eo antiquus auctor Historia S. Laurentii a
nobis edendu: Pecuniam, inquit, multam a mercatoribus bi-
jus patria mutuo ascepit, quam de ecclesia ista persolveret: Un-

ubi, quomodo, cum quibus ad nos sine im-
pedimento satanæ venire possitis, secreto
indicabit vobis. Bene valete.

CONSECRATIO ET. DONATIO

S. Nicolai Tarasconensis facta Massiliensi
S. Victoris monasterio, & ab Urbano II.
confirmata.

GIBELINUS Arelatenensis archiepiscopus, Anno 1093.
Ex auct. S. V. anno
anno D. Eufrasius
(r)

dum regeret episcopatum Avenionen-
sem, (c) dedit ad confruendam ecclesiam
campum apud Tarasconensem castrum, ubi
sepeliebantur pauperes peregrini, monaste-
rio Massiliensi S. Victoris martyr in manu
Gaufredi de S. Cannato monachi, cum con-
filio Contaroni prepositi, id est Porci &
Rainoardi canoniconum & Pontii Fulconis
presbyteri, & Petri Isnardi militis. Postea
papa URBANUS transiens per dictum cam-
pum, rogante STEPHANIA comitissa, & do-
nante pro anima filii sui BERTRANNI comi-
tis cum principibus suis, dedit prædictus
papa & confirmavit locum S. Victorii, pre-
cipiens ibi auctoritate S. Petri ecclesiam fieri

in honore S. Nicolai, & manu sua propria

benedicens locum, & absolvens benefacio-

res & adjutores, corroborans omnia aqua

consecrata, signum dominicae crucis, pre-

sente populo & abbatte RICHARDO, sole-

niter in eodem loco affigens erexit.

URBANUS episcopus servus servorum Dei,
universis per Gotiam & Provinciam fidelib-
us, salutem & apostolicam benedictionem.
Dilectionem vestram nosce volumus, STE-
PHANIAM comitissam cum nobilibus suz
terra, pro animalium suarum remedio, præ-
diolum querendam Massiliensi monasterio B.
Victoris martyris apud Tarasconem per ma-
num nostram concessisse, ad confruendam
ecclesiam B. Nicolai confessoris. Vos igitur
* . . . . filii litteris præsentibus admone-
mes, ut ad ejusdem * construendam, &
fratrum illic Deo servientium sustentatio-
nem, opem vestram & auxilium impendatis,
Quicumque vero locum illum eleemosynis
suis de suarum rerum jure amplificare, qui-
cumque monachos ibi Deo servientes ope
sua & consilio adjuvare curaverit, atque ci-
meterium quod juxta prædictam ecclesiam
constitutum est, liberum illibatumque fer-
vaverit, suorum indulgentiam peccatorum
a Domino consequatur, ipsiusque Dei gra-
tia & apostolorum Petri & Pauli benedi-
ctione donetur.

Ecclesiastica traditio & venerabilium le-

de ipse rex trecentas marcas habuit. Obertus autem non parvus
inde partem accepit.

(c) Avenionensem episcopatum rexit Gibelinus ab anno
circa 1094, ad usque 1097, quo Arbernum successorum ip-
sis confitit intitul episcopatum. Vide tom. 1. Gall. Chrit.
nova edit, in append. pag. 141. sol. 2. c.

557 gum satxit auctoritas, ut quod ad religio-
nis augmentum in sua ecclesia salubriter dis-
ponitur, per scripturæ mōnumētum ad fu-
turorum mēmoriā sagaciter transmittātur.
Quapropter cunctis fidelibus & p̄fēntib⁹
& futuris notum fieri volūmus, quod vene-
rabilis papa URBANUS II. anno īēnāratiō-
nis dominica millesimo xcvi. sui autem
pontificatus viii. iudic. iii. tertio idū
Septenāris per castrum Tarasconem transi-
tum habuit, ibique p̄dīolū ad portas
castrī ejusdem, quod STEPHANIA comitissa
cognomento Du l c i s, pro anima filii sui
BERTRANNI comitis, & procēres atque in-
colæ jam dicti castrī pro salutē quīsq̄e ani-
mae sue, B. Victori martyri Massiliensis mo-
naſterii, necnon venerabili RICHARDO ab-
bati & successoribus ejus, ad conſtrūendām
ecclēsiām & cimetiérū in pēp̄tūm jūs
possidendum contulerat, suā auctoritatē
largitione confirmavīt, ibique ecclēsiām,
monaſterium atque cimetiérū in honore
beati Nicolai fieri p̄cepīt, & quib⁹ ūcum
que monaſterio illi, ūive de ūa ūubstantia,
ſive de ūo ūonore nunc & in futurū bene-
ficiantib⁹ ūaūrum orationū pārtem ūuscip-
iens, indulgentiam peccatorū, & gra-
tiam beati Petri, & ūam donavit. Altera
vero die per locum illum transiens, precib⁹
comitissæ & militum castrī, terram in ūopus
fabricandā ecclēsiā & cimetiérū manū
propria benedixit. Locus iste a mēmoriatis
perfonis concessus & ab apostolico confir-
matus, ante portas Tarasconenses ab oriente
est situs, prope littus Rodani jūxta ultimum,
ubi quicunque benefecerint, & ad fabrican-
dam ecclēsiām locumq̄e conſtrūendum ad-
juverint, ūaint se procul dubio beneficia re-
cepturos, atque p̄ beati Nicolai preces
& merita Dei gratiam & peccatorū ūo-
rum indulgentiam adepturos. Hęc largitio
& auctoratatis confirmatio facta est apud
Taraſconem, p̄lībato venerabili RICHARDO
abbati Massiliensi & monachis suis, suc-
cessoribus eorum in perpetuum, p̄z-
senib⁹ episcopis,

DAJAMBERTO Pisano,
JOHANNE Pertuensi,
BRUNONE Signensi cardinalib⁹,
TUITIONE & ALBERTO. In p̄fēntia
WILLELMI abbatis Montis-Majoris & quo-
rumdam ūorum monachorum, p̄dīctæ
comitissæ, Laugeriæ de Bulbone.

N O T I T I A D E F I N I T I O N I S
quaē facta est inter Richardum abbatem
Massiliensem & ejus monachos, & Psal-
modiensis cēnobii abbatem, videlicet
Fulchonem ejusque monasterii mona-
chos.

A NNO dominice Incarnationis Mxcvi.
A Psalmodienses (a) monachi venerunt
ante domini Urbani papa p̄fēntiam, &
fecerunt ei querimoniam ūper Massiliensi
abate ūisque monachis, eo quod contra
apostolicā auctoritatem Psalmodiensē mo-
naſterium ūibi ūiddidissent. Quod audiens
venerabilis papa, Massiliensem abbatem,
RICHARDUM scilicet, q̄ui tunc in his par-
tibus legatus ejus fuerat, advocavit, p̄cī-
piens ei, ut hanc p̄clamatiōnē BERTRAN-
NI Narbonensis metropolitani & GIBELINI
Arlatenſium archiepiscopi, atque episcopi
RAYMUNDI Nemaunensis & GOTOFREDI
Magalonensis judicio, qui tunc in p̄fēntia
ejus erant, ibi audirent & diffinirent. Quæ
rēs nō minimum Massilienses monachos,
& etiam ipsum Richardum ad tantam ira-
cundiam provocavit, ut nō ūolum violen-
ter Psalmodium retinerent, verum etiam
monachos qui p̄dīcta querelam domino
papa fecerant, de ūo monaſterio expelle-
rent. Unde accidit quod Psalmodienses ni-
tia coacti necessitate, Romam reclamanti-
es, Massilienses de medio ūi ejercent a
minimo usq̄e ad maximum, jūrantes ūuper
quatuor evangeliā cum Massiliensib⁹ nul-
lā ūi participationem in p̄dīcto monaſterio
habituros ūe amplius fore. Quo facto, p̄dīctus
RICHARDUS p̄nominaſt archie-
piscopos & episcopos adiit, eorumque ju-
titiam ex parte domini papae ūibi fieri poſtu-
lavit, qui cōſilio accepto convenientes in
tūm, prius Psalmodium Massiliensib⁹ redi-
diderunt, Psalmodiensib⁹ propter jasju-
randum de monaſterio egressis omnibus.
Deinde diem & locum statuerunt, quo tan-
tū clāmor audiretur & diffiniretur.

Ad statutum denique diem Massilienses &
Psalmodienses venerunt cum p̄dīctis judi-
cibus, in quoruim judicio dominus papa de-
finitionem p̄dīcta querimonia posuerat.
Omnibus itaque ex utraque parte circum-
stantibus, GIBELINUS Arlatenſis archie-
piscopus ita locutus est: Prima pars placita
laudat ut Psalmodienses dicant unde de
Massiliensib⁹ conqueruntur. Ad hoc surre-
xerunt Stephanus Calcatellus, cui a ceteris
commissum fuit, ut responderet pro ūe & p̄to
aliis, & ait: Fratres Psalmodienses conque-

(a) Psalmodium insigne fuit ordinis sancti Benedicti in
Septimania monaſterium, haud procul ab Aquis mortuis iā
insula Psalmodia ūatum, a Saracenis deſtrūtum & Caroli
Magni tempore reſtauratum, ac tandem ad ūeculareſ canonicoſ ūatratum, nūc Aleſienſi episcopatuſ ūatum eſt.

Anno 1096
Ex archivis
S. Victoris e-
runt D. Fur-
nerius.
[a]

runtur Deo, & S. Petro & vobis archiepiscopis & episcopis, qui, jubente domino papae, nostram querelam diffinire deberis, de Massiliensibus, qui Psalmodes monasterium per violentiam, per manum laicam, per sanguinis effusionem, per monachorum expulsionem, ad ultimum per pecuniam concessionem sibi attraxerunt, & nobis abstulerunt, quamvis Psalmodes secundum privilegia apostolica, scilicet JOHANNIS & STEPHANI, per praecelta regalia, id est CAROLI, LUDOVICI, aliorumque regum quorum auctoritates hic nos habemus, liberum semper fuerit, & nemini debeat subjici nisi Romanæ ecclesiaz. Ad hæc conqueruntur fratres nostri Psalmodes super Massiliensibus, quoniam postquam prædictam querimoniam domino papæ deposuerunt, & eo jubente, res deberer perdidi ad finem, dominus iste Richardus qui præsens est, monachos Psalmodes, qui prædictam querimoniam fecerant, de monasterio expulit, atque in exteris nationes abire & mori fecit. Hæc est querimonia unde fratres nostri Psalmodes conqueruntur super Massiliensibus, præter alia mala quæ Psalmodes intulerunt.

Ad hæc RICHARDUS abbas Massil, sedisque apostolica legatus cum suis Massiliensibus ita respondit: Nulli dubium est, fratres mei, Psalmodes monachos seculariter & extra regulam vixisse usque ad tempora prædecessoris nostri BERNARDI Massiliensis abbatis, qui volens corum vitia corrigeret, RAYMUNDO comite deprecante, fuorumque procerum consilio, adeptus est jam dictum monasterium, & de irregulari fecit eum regulari, & ita tenuit usque ad diem obitus sui. Ex tunc ego qui in locum ejus successi, tenui cum usque in hodiernum diem sub regularibus disciplinis, monachis ejusdem loci accipientibus abbates & priores de nostro monasterio per bonas successiones: hanc contra eorum querimoniam respondionem facimus.

Cumque Massilienses & Psalmodes hæc & alia multa inter se confererent, primati * judges dixerunt, ut si quid aliud auctoritatis Massilienses adversus Psalmodes habebant, ostenderent; atque iusterunt sibi reddi privilegia & praecelta regalia, quibus dicebatur nulli alteri ecclesiaz Psalmodes debere submitti, nisi Romanæ: sicque E considerari utriusque partis rationibus & congruentis, & Psalmodes auctoritatibus perspectis, BERTRANDUS & GIBELINUS archipiscopi, & GOTOFREDUS atque RAYMUNDUS episcopi, præfato Richardo in medio eorum existente, quia legatus erat, judicaverunt præfamatam querimoniam, ita ut sequitur.

Licet, domine Richard, vices domini papæ in nostris partibus vos habeatis, tamen

* f. prenot.
minati.

N O T A .

A ex auctoritate ejus & vestro assensi nobis datum est, ut perpetuam pacem ponamus totam controversiam Psalmodes & Massiliensem. Judicium tale est. Secundum privilegia apostolicorum Johannis & Stephani, praecelta regalia Caroli, Ludovici aliorumque regum solius Romanæ ecclesiaz, antiquissimum est Psalmodes, & nemini debet subjici, nisi soli domino papæ, ac pro causa ista Psalmodes, ut causa eorum velocius definiretur, firmiter jurasse numquam amplius se habicuros esse societatem in prædicto Psalmodes cum Massiliensibus, & ideo omnes de suo monasterio, postquam Massiliensibus per investitram restitutum est, egressi sunt justitiam querentes. Vobis igitur, domine Richard, non expedit jura beati Petri apostoli minorari, qui ejus vicarius etsi, nec etiam defendere vel retinere quæ male commissa seu adquirita sunt ab antecessoribus vestris: sed potius convenient canonicæ corrigeret & emendare. Et quia non sufficiunt Massiliensibus auctoritates, quibus Psalmodes per justitiam possint habere, decernimus ut Psalmodes suum monasterium libere & C absolute reddatur, nullamque dominacionem Massiliensibus ibi habeant amplius. Præcipimus etiam, si vobis placet, ut hoc judicium scribatur, & domino papæ præsentetur, & si ipse laudaverit, teneatur, & in Psalmodes referetur, ne deinceps inde aliqua inquietudo inter eos assurgat.

Ad hoc RICHARDUS habito consilio cum Massiliensibus, inquit: Judicium vestrum laudamus & suscipimus, atque Psalmodes cum omnibus sibi pertinentibus Deo & S. Petro & domino papæ ejusdemque monachis cum charta & fine charta in perpetuum solvimus.

Factum est publice apud Castrum castrum, in loco qui dicitur Toirozella, regnante PHILIPPO rege Francorum, anno ab incarnatione Domini M XCVI. xvi. cal. Octobris die SS. Lucii & Geminiani, *indict. <sup>* legi in
dici. iv.</sup> ix. conciente iv. epacta xv. clave xi. in præfentia supradictorum judicium & EBRAEINI abbatis S. Tiberii, FULCONIS ejusdem monasterii Psalmodes abbatis, Stephani Calcatelli, Raymundi Stephani, Guillelmi, Archimberti, Guillelmi Bonafus, Guillelmi de Albanis, Raymundi, Iterii, Guillelmi, Bernardi, Stephani, Bernardi, Pontii de Nocero, Petri Bernardi monachorum... Juliani, Gondrici, Gonterii presbyterorum. Laicorum Raimundi de Cani, Raynerii fratris ejus, Pontii Gaucelini, Gaucelini fratris ejus, Pontii, Bremundi de Somedrio, Bremundi fratris ejus, Pontii, Petri de S. Justo, Remundi de S. Juliano, Bremundi de Lestrencheriis, Berrandi fratris ejus, Remundi Galterii, Remundi Eldrici, Raynonis Guillelmi Iterii,

Ego

Ego RICHARDUS Massiliensis abbas octava die supradictæ definitionis, viii. cal. Octobris apud Montempsfulanum laudo hanc definitionem cum hac charta monachis Psalmoidientibus & in perpetuum subf. Ego Pontius Stephani firmo. Ego Bernardus Pétito firmo. Ego Guillelmus firmo. Ego Arnaldus firmo. Ego Pontius firmo. Ego Ebrardus firmo. Isti omnes monachi Massilienses fecerunt laudamentum hoc jussu prænominati Richardi in præsentia BERTRANNI archiepiscopi, GOTOFREDI Magalonensis episcopi, Augerii archidiaconi, Gaucelini de Lunnello, Raymundi, Raymonis & multorum aliorum, Gotofredo episcopo dictatice Pontius scriptit. (a)

CARTA WILLEMI
Braitellensis.

De donatione ecclesiæ de Domjolo facta monasterio Cenomannensi S. Vincentii.

Anno 1296
Ex cartario
S. Vincentii
Cenom.
script.

EGO WILHELMUS Braitellensis filius GAUFRIDI vicecomitis do Deo & SS. martyribus Vincentio atque Laurentio, monachique in eorum loco Cenomanus Deo servientibus, in quorū clauistro pater meus humatus jacet, quamdam mei juris ecclesiam de villa quæ vocatur * Domnolum, cum omnibus omnino rebus quæ ad ipsam pertinent, altario videlicet, sepultura, & omniibus in cimiterio habitantibus, excepta unius militis domo, qui Herbertus filius Landrici vocatur, quam etiam si de monachis tenere voluerit, anno, cum omnibus, nec non etiam decimis & presbyterio, nihil de omnibus quæ ad jam dictam ecclesiam pertinent in manu sua retentans.

Annuo etiam ut si quis de meis militibus, qui de casamento ejusdem ecclesiæ tenent, dare aut vendere aliquid voluerit, securè monachi accipiunt, ita tamen ut inde servitium meum non perdam. Hoc autem feci per manum HOELLI pontificis, in eius manu, simulque in manu RANULFI abbatis donum hujus ecclesiæ, ut prælibatum est, per baculum ipsius præsulis deauratum possum in cubiculo superiori. Quam donationem annuerunt fratres mei (b) HUGO atque (c) GAUFRIDUS, sicut viderunt & audierunt testes subscripti, Hildebertus (c) archidia-

conus, Haimericus de Fraterniaco, Fulcrus cantor & multi alii clerici, Jaquelinus de Campaniaco, Wido frater ejus, Hilgutus de Carcere, Hugo Lancelinus, Richardus filius Harengori, Berardus de Siliaco. Isti fuerunt in capitulo S. Vincentii ubi firmata fuit conventio ista, Wilhelmus de Braitello, Hugo & Gaufridus fratres ejus, Odo Baftardus, Ernulfus de Campaniaco, Hunaldus de Campaniaco, Reginaldus Tizel, Nicolaus, Wido, Paganus, Robertus Baftardus, Elisabeth de Sartiac, Ebrardus, Rogerius, Albericus, Arturus, Johannes, famuli S. Vincentii, Mansellus de Campaniaco. Factum est hoc anno dominicæ Incarnationis Mxcvi. eo videlicet anno quo papa Urbanus occidentales partes præfencia sua illustravit.

Hoc idem annuit Radulfus Roroci filius, & Godehilda uxor ejus, & Giroius ejus filius atque Gaufridus & Wilhelmus, atque Helvisa & Margarita filii & filia eorum annuerunt hoc, videntibus istis Roberto de Rucurt, atque Roberto nepote ejus, & Hamelino Ganfasario, & Hugone Tonello, & Wilhelmo de Banuleis. Signum Wilhelmi. † Signum Hugonis. † Signum Gaufridi. †

NOTITA.

De calunnia ecclesiæ S. Vincencii de Laboratorio.

ANNO dominicæ Incarnationis Mxcvi. Ego videlicet anno quo Urbanus papa fuit Cenomannus, calumniati sunt canonici sancti Zilinii monachis S. Vincentii ecclesiam de * Laboratorio, & inde ad placitum venerunt contra abbatem RAMNULEM & monachos in curia episcopi HOELLI. Et quia monachi ostenderunt se quiete & absque calunnia tenuisse per XL annos & amplius, judicatum est quod non deberent responderi. Isti vero fuerunt judges; Gaufridus decanus, Hildebertus & Gaufridus, Mulotus archidiaconus, & omnes canonici S. Juliani. Auditores autem fuerunt isdem episcopos HOELLUS, EBRARDUS abbas S. Karilefi, GERALDUS abbas S. Albini. GRARDUS abbas S. Mauri, Wilhelmus Ribolla, Gaufridus de Vesoz, Herbertus de Manilia, Berardus de Solliaco.

Anno 1296
Ex cartario
S. Vincentii Cen.

* Du Long
rue.

(a) Hæc definitione missa fuit ad dominum Urbanum papam II. qui eam confirmasit bulla sua, data Roma, apud S. Petrum, per manum Johannis diaconi cardinalis, cal. Maij indictione xxi. anno Mxcix. pontificatus sui anno xi. quæ habemus; inquit Furnerius.

(b) Et tamen donationem illam Hugo Coctus frater Vilhelmi prædicti calumnatus est, decimisque vini abstulit, sed tandem post longam concertationem venit ad concordiam cum abate Ranulfo, qui dedit ipse unum equum valorem decem libras, uxori ejus Beatrice unum culcitram. &

filiis ejus Herberto & Vilhelmo, atque Basiliæ filia singulis 111. denariis. Actum apud Baladonem in domo ipsius Hungonis: uis legitur in cartulario S. Vincentii.

(c) Hic est celeberrimus ille Hildebertus ab Hoello Cenomanensis episcopo scholiarum magister & archidiaconus factus, & post decessum ipsius proper scientia & honestatis merita, communis cleri & populi alesens, in ejus loco substitutus. De quo plura vide, si libet, in Actis episcop. Cenom. cap. 35. tom. 3. Analect.

DIPLOMA ROBERTI DE

Juliano:

*De donazione ecclesie S. Paduani & cimiterii
ecclesie de Aciaco facta Cenomanense
S. Vincentii monasterio.*

Anno 1097.
Ex cartario
S. Vincentii
Cenomanensis.

Quisquis sanctorum consors & perpetua retributionis participes fore desiderat, oportet ut de rebus caducis & transitoriis celestia se, neque manentia adquirere studeat. Quapropter ego ROBERTUS filius Witerni de Juliaco, peccaminum meorum mole perterritus, hortatuque jam dicti patris mei, qui jam erat monachus S. Vincentii, nec non ammoniticene matris meæ AMELINÆ, pro animabus avi mei WAUTERI BORNI & aviz meæ LISOLÆ, atque filii eorum GERVASII, nec non pro anima uxoris meæ VIGOLENT, pro anima quoque fratri mei HUBERTI qui jam monachus in prædicto loco obierat, ut participes sim beneficii ipsius loci cum marce mea jam dicta Amelina & fratre meo HUGONE, do de rebus quas jure heretidario de patrionio jam dicti avi mei Wauterii videor habere, Deo & sanctis martyribus Vincentio & Laurentio, & monachis sibi servientibus, quasdam res presbyterium videlicet ecclesie de * Aciaco cum cimiterio & ecclesia S. Paduani. Jam enim olim dederam prædicto loco medieratem ipsius ecclesie, quam monachi S. Petri Culturæ in vadimonium habebant, pro decem libris quas habere debuerunt pro sepultura avunculi mei Gervasii Borni, quas iussu meo reddiderunt eis monachi S. Vincentii, & sibi iam dictam ecclesiam retinuerunt. Do etiam Deo & prædicto loco unam mansuram terræ in eadem villa, quæ sufficere possit ad quatuor boves cum pratis; necnon omnes decimas vini quas habeo apud Fraternacum, & decimas omnes quas habeo in foreste mea de *Pal.* Similiter do Deo & sanctis martyribus Vincentio & Laurentio, & abbatib[us] RAMNULFO & fratribus, accipiens ab eis loco caritas alias decem libras. Dederam siquidem eis quidquid in ecclesia S. Leonardi, & in cimiterio proprium habebam, & decimam molendini. Annuo etiam prædicto loco quicquid omnes mei homines de casamento meo dare vel vendere voluerint, ita tamèn ut servitium meum non perdam. Do etiam pasnagium propriorum porcorum, quos habebunt monachi de S. Leonardo & de Aciaco in foreste mea quæ *Pal* vocatur. Annuo etiam & confirmo illam donationem & venditionem quam fecit Robertus vicarius & fratres eius Potinus arque Herberthus, sancto Vincentio & abbatib[us] RAMNULFO de ecclesie * Montis-Betonis & de omnibus decimis 8: panis & vini quas habebant in parochia sanctæ Mariae Aciaci,

* Le Beton.

A &c de areis cimiterii ejusdem ecclesie. Ut autem hæc omnia quæ supra memorata sunt S. Vincentius & sibi servientes per omnia succedentia tempora firmiter & absque omnium heredium meorum vel quorumcumque hominum possideant calumnia, hanc cartam manu propria signo sanctæ crucis corroboro, fidelibusque meis eodem signo affirmare præcipio. Actum est hoc apud Fraternacum, anno dominicæ incarnationis MCVII. undecimo cal. Mart. existentibus epactis xv. concurrentibus tribus, presente RAMNULFO abbate S. Vincentii, & Iona & Witerio patre prædicti Roberti monachis. Signum Roberti de Juliaco. † Signum Adeliz uxoris Roberti. † Signum Wauterii Bonni. † Signum Wilhelmi. S. Hugonis. S. Dragonis de Lupi-saltu. Signum Herberti filii Dragonis. † Signum Pagani Chabart. Signum Gilonis filii Wauterii. S. Gausberti de molendinis. S. Theobaudi de molenis. S. Harduini Buccharii. S. Herberti vicarii. S. Warini Ruselli. S. Ingelbaudi de Luvrio. S. Ewrandi Jetosolymitæ. S. Roberti de S. Dionysio. †

C Hæc omnia suprascripta itetum attingit prædictus Robertus post mortem presbyterorum Roberti & Potini, & signo crucis confirmavit, cum uxore sua Adeliz & filiis, & aliis suprascriptis, & habuit inde xl. solidos, & uxor ejus viii. solidos de niorum.

Ego quoque HUGO frater prædicti Roberti annuo illa omnia ecclesie de Piacæ, quæ eidem loco commutaverat Wilhelmus Ribula & foror mea Hildegardis pro tertia parte ecclesie de Juliaco, quam S. Vincentio dederat jam pater meus Witerus pro monachatu suo. Do etiam ipsi loco & fratribus ibidem Deo famulantibus pro anima fratri mei Huberti tertiam partem de Juliaco, quam mihi retinueram. Et post mortem Herberti medici, aut si forte in vita sua quocunque modo dare Deo & S. Vincentio voluerit, concedo quicquid ipse habet in ecclesia de Juliaco cum vinea quæ fuit Wilhelmi presbyteri, & terram ad duos boves, & unum pescatorem in Sarta. Annuo etiam quicquid eidem loco dedit frater meæ Robertus. Addo etiam totam decimam panis & vini quam habeo apud Doce & in Monte Custodia, quam accepi cum uxore mea Julianæ. Hoc autem ut firmum perpetuo permaneret, dedit mihi jam dictus abbas & monachi xl. solidos & unum palefridum liernum. Hoc autem factum est eodem anno in die ramis palmarum in capitulo S. Vincentii, praesente abbatte Rannulfo & conventu. Ut autem hæc conventio stabilis permaneat, manu propria stigmate sanctæ Crucis eam confirmare studui, amicis

565 etiam & fidelibus meis qui in eum ibi erant, A codem signo corroborare præcepit. Signum Hugonis de Juliaco. + Sigillum Addæ de Mota. S. Hugonis de Afineriis. S. Etonis. S. Herberti Sicceburis. S. Wilhelmi de Insula.

Hæc omnia supradicta concessit nobis Hugo junior filius prædicti Hugonis, ipso anno quo Jerosolymam perrexit. Et habuit pro hac re xx. solidos Cenomannensium denariorum: Hoc viderunt & audierunt testes isti Silvester famulus, Rogerius dapifer, Ernulfus coquus, Theolinus fattor, Gundinus famulus abbatis.

Denique post mortem patris sui Hugonis de Juliaco, concessit nobis Odo filius ejus junior omnia prænominate, videntibus istis, Roberto de Juliaco, Wilhelmo Ribula, Amico juniore, Radulfo de Piace, Ermaldo de Molendinis, Hugone de Piace, Haemero Testardo.

NOTITIA.

De annuitione rerum quas dederat Robertus vicecomes.

Ex cartul. S. Vincentii Cenom. 1097. Post mortem vero bonæ memoriarum HUGBERTI vicecomitis, venit filius ipsius RADULFUS scilicet ad monasterium S. Vincentii anno Incarnat. Domini Mxcv. indist. III. existentibus episcopis XII. & concurrentibus VII. eo anno quo acceperat sororem Widonis de Valle in conjugium, & in die beatorum martyrum Donatiani & Rogatiani, locutus est in claustral. post capitulum cum abbate RAMNULFO & fratribus, & accepit societatem loci hortatu Hugonis de Juliaco & Willelmi de Doscela, per textrum auro & lapidibus paratum de manu jam dicti abbatis, & per eundem textum annuit & super altare posuit quidquid pater suis annuerat. De sua quoque parte addidit, deprecantibus eisdem militibus, quidquid dominus Witemus pro suo monachatu eidem loco contulerat, & quidquid heredes sui dederant vel daturi erant. Jam enim dederant ecclesiam de Juliaco, ecclesiam de Piace, ecclesiam de S. Leonardo, ecclesiam quoque de Aceio cum una mansura terræ. Wilhelmus quoque de Doscela dederat ecclesiam de Ham, pro uxore sua. Hæc omnia & quæcumque & isti & omnes sui dabunt earenum, libenti animo annuit, ita videlicet ut servitium suum non perdat, & insuper auxilium suum & defensionem promisit.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

NOTITIA DE DONATIONE

ecclesiæ de Pilimilio facta Cenomanensi S. Vincentii cœnobio.

Posteritatis memoriarum nobis monachis sancti Vincentii placuit tradere, Anno 1097 Ex cartario S. Vincentii Cenomanensi. quod Hugo de Malicornia dominum RA- DULPHUM Turonensem archiepiscopum & nostrum episcopum dominum ILDEBERTUM, (a) in eodem die qua idem Hildebertus a prædicto archipræstule in sede sua positus est, qui scilicet natalis Domini erat, humili supplicatione deprecatus est, ut prædicationis sua exhortatione discordiam, quæ diu inter eundem Hugonem & Sangalum de Tilo fuerat propter fratrem hujus Sangali, quem ipse Hugo interfecerat, ambo prælati iam nominati sedare tentarent. Quod sedare videlicet discordiam ut levius fieret, præfatus Hugo ecclesiæ de * Pilimilio se daturum, & mille missas se facturum cantare pro anima Radulphi fratri ipius Sangali quem interfecerat, promisit. Quod ita totum post modum misericordia Dei factum est. Nam & Singalus amicus ejusdem Hugonis postea exitit, & ipse Hugo ecclesiæ Pilimilensem pro anima prædicti defuncti nobis donavit, promissaque missas cantare fecit. Deinde non magno tempore transacto, uxor sapientem Hugonis, nomine Julianæ, a sæculo migravit: Ad quam procurandam dominus RAMNULFUS abbas noster cum quibusdam monachis suis perrexit, eique christianæ religionis obsequium benigne exhibuit, ibique antedictus Hugo non solum prædictam ecclesiam, sed etiam presbyterium, cimiterium, & decimam ejusdem ecclesiaz, & quicquid ad eamdem pertinet, & quamdam mansuram terræ in eadem parochia pro beneficio supramemorata Julianæ, Agne matre sua volente & concedente, nobis habenda perpetualiter concessit. Super hæc medietatem terræ Mufarth, & unum bordagium ex altera parte Sarthæ, omnesque costumas de burgo sancti Germani, & totam decimam parochiæ Noviomensis, omnemque redicimam totius propriæ annonæ ubicumque lucrata sit, necnon decinam omnium reddituum suorum nobis adhibuit. Nos autem pro anima ipsius Julianæ, in primo obitus sui anno, quinque trignalia fecimus, & unusquisque nostrorum sacerdotum septem missas, sicut pro uno ex nostris monachis facimus, canavit, nomenque suum in libro nostro ad hoc ut anniversarium ejus faciamus, scriptum habemus. Hæc omnia vidit & concessit

(a) Hoelius Ildeberti successor obiit iv. calendas Augusti anno 1097. duodecimo sui episcopatus anno, ex libro de Gestis pontificum Cenomanensium, cui communis omnium voto subrogatus est Hildebertus de Lavafino eodem anno in natale Domini.

Nnij

Gaudinus frater sapememorati Hugonis, A ceio, Grossino, Arnulfo coquo, Pagano,
Albericus etiam, Goslinus filius Hugonis,
& Lambertus de Manlia hujus rei testes
extiterunt.

D I P L O M A H U G O N I S
de Vallibus.

De dono ejusdem ecclesie de Pilimilio.

Circa 1097
Ex cartario
S. Vincentii Cenomanensis.

QUONIAM saluti fidelium prodefse constat quicquid de rebus jure a se possessis cunctorum possessori Deo largiuntur. Ego WIDO de Vallibus cum favore & licentia domni HILDEBERTI episcopi & canonicorum ejus, dono Deo sanctisque martyribus Vincentio atque Laurentio, necnon monachis eisdem famulantibus ecclesiam de Pilimilio, & ejusdem ecclesiae presbiterium, cum toto cimiterio, & cum universis decimis ecclesiae pertinentibus. Hac omnia pro remedio anima mea parentumque meorum ita quiete & integre eis perpetuatis habenda concessi, sicut ea posse fuderam haec tenus, accepto in eorum capitulo beneficio & societate ipsorum. Pratrex vendidi eis quamdam mansuram terrae juxta Pilimilium sitam, & duos agripennos terrae ante ipsum castellum existentes, & intra castelli ambitum partem ejusdem castelli ad burgum faciendum, & omnes consuetudines ejusdem burgi, bannum scilicet & telonem, & quicquid in eo habebam, ita ut libere & quiete ipsum burgum possideant, sicut ego haec tenus posse dederam. Decimam quoque de furo meo in Pilimilio & pasnagium porcorum eorum & hominum ipsorum, omnesque boscos meos tam ad calefaciendum quam ad domos confiundendas, insuper etiam quicquid in fevo meo adquisierunt vel adquisituri sunt, dono aut emione, ita tamen ut servitium hominum meorum non perdam, ipsis perpetualiter concessi. Pro his omnibus dederunt mihi iam dicti monachi decem libras Cenomanium nummorum & quedam optimum palefridum. Promiserunt denique mihi quod intra Pilimilium castellum meum, capellam ad praesens facerent; quando autem eis facultas adesset, lapideam construerent, ita tamen ut nulla vi aut a me aut ab heredibus meis ultra posse suum ad hoc agendum cogantur. Supra scripta omnia dederunt mecum & concederunt memoratis monachis Hugo primogenitus filius meus, ODO & HERBERTUS filii mei, DIONYSIA & SUBTIVA filia mea, AGNES uxor Hugonis filii mei, GAUFRIDUS & LISTARDUS filii ejus. De his omnibus mecum posuerunt donum super altare sancti Vincentii Hugo & Herbertus filii mei, videntibus his testibus, Roberto cantore sancti Petri, Fulcherio archidiacono, Radulpho canonico, Rogero, Bernardo, Mainero, Tolomeo de Ta-

A ceio, Grossino, Arnulfo coquo, Pagano,
Gunduino, Rogerio famulis monachorum,
Pagano de Luciaco.

D I P L O M A R O B E R T I
principis Normanniae pro monasterio
S. Vincentii Cenomanensis.

*Remittit ei consuetudines quas habebat
in castello de Fraterniaco.*

Quicumque facultatum suarum Deo sanctisque ecclesiis pro anima sua remredo partem aliquam largiri studuerit, noverit proculdubio aeternae hereditatis esse participem futurum, atque illius promissio-
nis quam oculus non vidit, nec auris audi-
vit, sed quem Deus diligentibus se prepa-
ravit, centenum immo ineffabile premium
perenniter percepturum. Ait enim sermo
divinus: *Facile vobis amicos de mammona
iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos
in aeterna tabernacula.* Ut ergo in illis taber-
naculis non hominum quidem manibus fa-
ctis, verum pia devotione & bonorum ope-
rum exhibitione magis traxit caritate adfici-
tis, ego ROBERTUS Normanniae princeps
& Cenomannorum comes merear feliciter
scribi, Deo, sanctisque martyribus Vin-
centio atque Laurentio & abbatи RANNUL-
FO, necnon monachis inibi Deo regulariter
famulaturis, tam presentibus videlicet
quam & futuris, per ammonitionem & con-
silio procerum meorum, dono & in per-
petuum concedo decimam mearum consue-
tuinum vel exituum quam in castello * ^{*Rofsi}
Fraterniaci contingunt, quatinus scilicet
omnipotens remunerator per intercessio-
prefatorum martyrum anima mea & ani-
ma patris mei WILLELMI Anglorum regis,
necnon animabus prædecessorum meorum
comitum videlicet Normannorum five Ce-
nomannorum...

E P I S T O L A . B O H E M U N D I ;
Raimundi comitis sancti Egidii, Go-
defridi ducis, & Hugonis magni ad uni-
versos Christi fideles.

*De pace inita cum imperatore Constantino-
potitano, deque victoriis ab exercitu Chri-
stianorum reportatis in Turcas.*

BOEMUNDUS filius Roberti, atque RAY-
MUNDUS comes S. Egidii, simulque GO-
DEFRIDUS dux, atque HUGO MAGNUS, ma-
joribus & minoribus totius orbis catholicae
fidei cultoribus vitam adipisci perpetuam.

Ut notum sit omnibus qualiter inter nos &
imperatorem facta sit pax, & quomodo in
terra Saracenorum nobis postquam illic ve-
niimus evenit, dirigitur ad vos hunc no-
strum legatum, qui omnia quæ apud nos fa-

Anno 1097
Ex m.
monasterio
S. Thibet-
ria.

*A*ta sunt vobis per ordinem diligenter edif-
serat: Primum dicendum est quod impera-
tor medio mense Maio dedit nobis fiducias
aque securitatem cum juramento, dando
etiam nobis obsides, scilicet hepoteum atque
generum suum, adjungensque in his quod
nemini peregrinorum S. Sepulcri contum-
liam amplius inferre conaretur. Postea misit
proprium suum... per omnem terram suam,
dirigens eum usque ad Duratium, jussit ut
aliquem peregrinum tangere in malo hemi-
auius esset. Quod si quis hoc infringueret,
suspensi panam illico digne subiret. Quid
plura? modo revertam ad ea quibus ma-
ximo gaudio vestrae repleri debent corda. In B
fine vero mensis Maii praelium cum Turcis
fieri stabilivimus. Illos autem Deo gratias
devicimus. Ex illis autem proculdubio in ip-
so praelio xxx. millia mortua sunt, ex no-
stris vero tria millia in pace defuncta sunt,
qui sine dubitatione illa vita gloriantur et-
erna. Ibi certe innumerabiliter copiam at-
ri & argenti arque pretiosarum vestium,
necnon & armorum omnes nos recuperavimus.
Nichoram quoque ingentem civitatem
virtute forti comprehendimus, & ultra eam
castra & civitates, & per decem dietas ad-
quisivimus. Postea apud Antiochiam bel-
lum magnum fecimus quod multum virili-
ter devicimus, adeo quod ex eis sexaginta
& novem milia occisa sunt, ex nostris ve-
to decem milia in pace defuncta sunt. Quis
tale gaudium vidit? Sive enim vivimus, si-
ve morimur, Domini sumus. Ad hæc pro-
cerro sciatissimum Persarum in festivitate
omnium Sanctorum nobis prælium se pera-
turum mandasse, afferens quod si nos dé-
vicérerit, tuulaterius cum tege Babilonia &
aliis pluribus régibus pagani super Chri-
stianos cessabit. Porko si perdidérit, se &
omnes quos adjungere poterit, Christianos
futuros sponpondit. Unde vos valde pre-
camur, ut inde jejunia, ac eleemosynas, mis-
sasque assidue cum devotione faciat. Spe-
cialiter autem tertium diem ante festum qui
est dies Venéris, in quo triumphante Chri-
sto prælium potenter commissuri sumus,
devote cum eleemosynis & orationibus ob-
serveris.

[+] Ego Gratiopolitanus (4) episcopus has
literas mihi allatas Gratiopolim vobis
sancte Turonensis ecclesie archiepiscopo &
canonicis mitto, ut per vos omnibus qui ad
festum convenerint innotescant, & per eos
diversis partibus orbis ad quas redituri sunt,
alii eorum iustis petitionibus, orationibus
& eleemosynis subveniant, aliis vero cum
armis accurrere festinent.

(4) Is erat S. Hugo qui anno 1081, a Gregorio papa v. t.
conferatus, paucis post annis S. Brunonem ejusque socios
excepit, atque eis Cartusie solitudinem ad novum vitæ genus
instituendum ibidem commisit. Praeterea vero tunc Turonensi
ecclesia Radulphus II.

DIPLOMA AVESGAUDI

Conedrari domini pro Cenomanensi
S. Vincentii monasterio.

Ecclesiam sancti Symphoriani de Conedrario
& alia ei concedit.

Ego AVESGAUDUS filius Fulcaudi quid-

Anno 1100.
Ex cartario
S. Vincentii
Cenoman-
ensi.
* Comarba

quid in ecclesia sancti Symphoriani &
beatæ Mariae de Conedrario habebam, me-
diatatem scilicet primitiarum omnium ac
decimatarum, totumque cimiterium & pre-
sbyterium Deo & pretiosis martyribus Vin-
centio atque Laurentio, monachorum rec-
tum quod in eisdem ecclesiis habebant re-
cognoscens, solide & perpetuiter haben-
dum donavi. In eodem autem cimiterio
eisdem monachis licentiam faciendi burgum
permisi, unde omnes redditus absque reti-
naculo libere habebunt, præter teloneum
tantummodo, quod in vigilia festivitatis S.
Symphoriani, & in die crastina in foro meo
reddetur. Ipsius tamen telonei quod in præ-
scriptis duobus diebus dabitur, quod parti
meæ cedet, decimam monachi habebunt.
Furnum quoque in ipso cimiterio si volue-
rint facere, faciant, de quo quidquid inde
exsirte habeant. Insuper etiam decimam cu-
jusdam molendinum mei & omnium illorum
quæ facturus sum vel heredes mei, nihilo
minus ipsis monachis tribui. Ad quod vi-
delicer molendinum meum homines mona-
chorum annonas suas ad molendum defe-
rent, quoique monachi in fevo meo mo-
lendinum habeant. Præterea monachis præ-
fata ecclesia pafnagium porcorum propri-
orum & porcorum prelbyteri ipsorum ad con-
donandum vel ab ipso presbytero accipien-
dum in omnibus silvis meis anni, necnon
forestem meam quæ Colna vocatur, ad om-
nia opera monachorum anni. Et etiam
conventio inter me & abbatem & mona-
chos, ut si aut ego, aut aliquis ex heredi-
bus meis, qui honorem Conedrari habeat,
in monasterio sancti Vincentii monachus
fieri voluerit, cum convenienti additamen-
to recipiat. Deinde quidquid monachi in
toto fevo meo adquirere poterint dono vel
emtione, nullum pretium ab eis accipien-
do ipsis anni: ita tamen ut servitium meum
non perdam. Hæc vero omnia ut supra
scripta sunt, iuxta mea Britta nomine, &
Robertus de sancto Celerino gener meus;
apud castrum meum Conedrarium iibenter
concesserunt. Filia vero mea Felicia ipsis
Robertii uxor, apud sanctum Celerinum hæc
eadem annuit. Proinde in ipsa die qua hanc
pactiōne feci, calendis scilicet Maii clav-
es memoriarum ecclesiarum RAMNUL-
FO abbati tradidi, & per baculum suum de
ipsis ecclesiis eundem revestivi, presbyte-
rumque meum Oggerium nomine & omnes

⁵⁷¹ successores suos sub jugo & potestate ipsius A Robertus , Burchardus dapifer ejus , Robertus de Julliaco , Paganus de Molendinis , Ermaldus frater ejus , Rainierius presbyter de Silgiaco . Robertus presbyter de Acaco , Herbertus filius Johannis , Haimericus frater ejus , Crocus venator Roberti , Hugo Normannus armiger ejus , Raginaldus Boschatius , Andreas de *Folmuntion* , Gaufridus *Figgeprope* , Stephanus filius Alburgis .

EPISTOLA IMPERATORIS

Constantinopolitanus ad Robertum

Flan. riæ comitem.

B *Turcarum in Christianos opprobria & injurias exponit, peritque ab eo presentissimum adversus eos auxilium.*

D OMINO & glorioso comiti Flandrensi Anno triu
sium ROBERTO & omnibus totius regni principibus, christianæ fidei amatoribus [4] Er. m. s. Jacobi undiebus.

C *Constantinopolitanus, salutem & pacem in eodem Domino nostro Iesu CHRISTO, & Parte ejus, ac Spiritu-sancto.*

O inclytissime comes , & maxime Christianæ fidei consolator, norificare volo prudenter vestræ, quantum sanctissimum imperium Christianorum Gracorum angustatur. Fortiter à Pincinnatis & Turcis quotidie & deprædatur, & adquiritur sine intermissione , & sunt cædes diversæ , & inenarrabile. Christianorum interfectiones & derisiones. Sed quia sunt multa mala quæ agunt, & ut diximus, inenarrabilia , de multis dicimus pauca, quæ tamen sunt auditu horribilia , & concubant etiam ipsum aerem. Nam pueros & juvenes circumcidunt super baptisteria Christianorum , & circumcisionis sanguinem in despectu Christi fundunt in eisdem baptisteriis , & deinceps in circuitu ecclæsia eos violenter deducunt, & nomen & fidem sanctæ Trinitatis blasphemare compellunt : illos vero nolentes ista facere diversis pænis affligunt , & ad ultimum eos interficiunt. Nobiles vero matroras ac earum filias deprædatas invicem succedendo , ut animalia adulterando deitudunt , alii vero corrumpto turpiter virginies, statuant ante facies earum matres , compellentes eas nefarias & luxuriosas decantare cantilenas, donec compleant ipsa sua nefaria. Sic enim legitimus actum & in Dei populo antiquitus, quibus impii Babilonii post diversa delubria deridendo dicebant: *Hymnum cantate nobis de canticis Sion.* Sic & in stupro filiarum matres compelluntur nunc cantare cantilenas nefarias, quarum voces non cantum, sed magis, ut credimus, plus resonant planetum, sicut scriptum est in morte Innocentium:

(4) Alexius ad quem anno 1100. Constantinopolim accessit, ut scribit Meitus in Annal. Flaud. l. 4.

Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus A multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari quia non sunt. Sed licet matres Innocentum, quia per Rachel figurantur, non valuerunt consolari in morte filiorum; valuerunt tamen consolari pro salute animarum. Ita tamen nullatenus, quod pejus est, consolari valent, quia & in corporibus & in animabus pereunt. Sed quid ad hoc veniamus ad deteriora. Totius artis & ordinis viros, id est pueros, adolescentes, juvenes, senes, nobiles, servos, & quod pejus & impudentius est, clericos & monachos, & heu proh dolor! quod ab initio non dictum neque auditum est, episcopos sodomitico peccato deludunt, & etiam tunum sub hoc nefario peccato jam crepuerunt. Loca vero sancta innumerabilibus modis contaminant, & defraunt, & pejora eis minantur. Et ad haec quis non plangit? Quis non compatitur? Quis non horret? Quis non ora? Nam penè tota terra ab Ierusalem usque Græciam, & rotâ Græcia cum suis regionibus superioribus, qua sunt Capadoccia minor, aliâ major, Phrygia & Bithinia, & major Phrygia, id est Troja, Pontum, Galathia, Lybia, Pamphilia, Ifauria, Licia & insulæ principales Chio, & Militenâ, & multæ aliae regiones & insulæ, quas non valemus modo enumerare, usque Tachias, ab eis jam invasa sunt, & fere jam nihil remansit nisi Constantinopolis, quam ipsi minantur citissime nobis auferre, nisi auxilium Dei & fideliūm Christianorum Latinorum velociter subveniret. Nam PerPontium qui & Amelus dicitur, & ex Ponte juxta eamdem Constantinopolim in mare magnum decurrit, cum ducentis navibus invaserunt, quas Græci ab eis predati fabricaverunt, & remigii velint nolint deducunt, & minantur tam per terram quam per eamdem PerPontidem Constantinopolim, ut diximus, velociter capere. Haec pauca de innumerabilitate malis quæ haec impissima gens agit, diximus & scripsimus tibi, comes Flandrensum Christianæ fidei amator, Ecetera vero ob fastidium legentium dimittimus. Igitur pro Dei amore, & pro omnium Græcorum pietate Christianorum rogamus, ut quoscumque fideles Christi bellatores, tam maiores quam minores cum mediocribus in tetra tua acquirete poteris, ad auxilium mei & Græcorum Christianorum hic deducas, & sicut Galathiam & cetera Occidentalium regna anno præterito a jugo paganorum aliquantulum libertaverunt, ita & ob salutem animarum suarum regnum Græcorum liberare tentent. Quoniam ego, quamvis imperator, nullum tamen mihi remedium neque idoneum confidium scio iuvenire; sed semper a facie Turcorum & Pincinatorum fugio, & tamdiu in singula civitate maneo, donec adventum

eorum prope fencio, & melius subjectus vestris Latinis cupio, quam paganorum de-lubris. Ergo antequam capiatur ab eis Constantinopolis certare totis viribus maxime debetis, ut gloriosam & ineffabilem mercedem in celo gaudentes recipiatis. Nam melius est ut vos habeatis Constantinopolim, quam pagani, quia in ea habentur pre-tiosissimæ reliquæ Domini; id est statua ad quam fuit ligatus, flagellum a quo fuit flagellatus, clamys coccinea qua fuit induitus, corona spinea qua fuit coronatus, arundo quam vice sceptri in manibus tulit, vestimenta quibus ante cricem fuit expoliatus, pars maxima ligni crucis in qua crucifixus fuit, clavi quibus affixus fuit, linteum post resurrectionem ejus inventa in sepulchro, dodecim cophini fragmentorum ex quinque panibus & duobus pisibus, caput cum capillis integrum, & barba Johannis-Baptistæ, reliquæ vel corpora multorum Innocuentium, quorumdam prophetarum & apostolorum, martyrum & maxime sancti Stéphani protomartyris, & confessorum ac virginum, quæ perimum incrementum singulariter scriberemus. Quæ tamen omnia predicta Christiani magis quam pagani habete debent, & munimen magnum erit omnibus Christianis, si haec omnia habuerint, detrimentum vero & judicium si perdiderint. Quod si ob hoc certare noluerint, & aurum magis amavent, in eo plus invenient quam in toto mundo. Nam soli thefauri ecclesiæ Constantinopolis in argento, auro, gemmis & lapidibus pretiosis, & pannis sericis, id est palliis, sufficiere possunt omnibus ecclesiæ; Quos tamen omnes thefauros inestimabilis thefaurus ecclesiæ sanctæ Sophiæ, id est Dei sapientiæ superat, & absque dubio thefauris templi Salomonis coequali potest. Quid iterum de infinito nobilium thefauorum dicam, cum thefaurum negotiatorum rusticorum nemo estimare possit? Quid inveniatur in præteriorum imperatorum thefauris? Pro certo dico, non erit lingua quæ illum recitare valeat, quoniam non solum Constantinopolitanorum imperatorum ibi thefaurus habetur, sed omnium antiquorum imperatorum ibi est thefaurus transflatus & in palatiis abconditus. Quid amplius dicam? Quod certe patet oculis hominum. Nihil est quantum ad illud abconditum. Currite ergo cum tota gente vestra & omnibus viribus vestris certate, ne talis thefaurus in manus Turcorum & Pincinatorum cadat, quia dum sunt infinita, adhuc LX. millia expectantur quotidie, & timeo ne per illum thefaurum paulatim nostros seducant milites, quemadmodum Julius Cæsar fecit, qui regnum Francorum cupiditate invasit, & quomodo anti-Christus capere totum mundum in fine mundi est acturus. Agite ergo

dum tempus habetis, ne Christianorum regnum, & quod majus est, Domini perdatis sepulchrum, & inde non judicium, sed mercedem habeatis in cælum. Amen.

I N C I P I T P R O L O G U S
in libro Levitici editus a quadam do-
minicæ crucis servo.

Circa 1100
*Ex ms.
Vedafino
Atrebat
temp.*

UNUS ex accolis domus filiorum Israël ANSELMO Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopo, hostiam vivam, sanctam, rationabilem offerre summo pontifici.

Quoniam quidem in te diversa dona Sancti Spiritus non ambigo vigere, amantissime & inter membra Christi plurimum venerande, tum quia positus inter sollicitudines rerum ecclesiasticarum, non solum quotidianis, verum etiam furtivis horis noctium operam sapientiae perscrutanda vigilanter impendis; tum etiam quia quæ sentis in lege Domini, luculento sermone, suppeditante quidem facundia, potissimum proferre. Item, quia turbam imperitorumque discolorum mirabiliter muro tuæ sententie compescis, & eorum importunitis assultibus immobilis permanes. Quia ergo tantam prærogativam virtutum insitam tibi considero, explanationem in librum Levitici experientiae tuæ committere decrevi. Ne id quidem volo, ut aliquis arbitretur me in tuis laudibus effendi declinasse, & tuum caput oleo peccatoris oblinisse: quo te tutorem ac defensorem mearum ineptiarum, uti quibusdam videtur, citius quam alio lucro asciscerem; quod si verbis meis non credunt, vel operibus credant. Porro si verus es amator sapientiae diuinæ, nefscies parcere cuiquam quem comperis dilaceratorem illius esse: quia quidam res tanto mihi fit odibilis, quanto magis deludo delestantes amplexus ejusdem experiri. Ceterum vehementer reverens os loquentium iniqua, qui potius dispendia vita dormitando certatum unuquisque amplectuntur, quam circa mysteria sacrarum scripturarum explananda compendium gratissimi laboris prosequi moliantur, que vos, dominine mi, ut istud opus animo vigilanti transcurratis, & totum quod sanum intellectum offendit, cultro catholicae fidei amputetis; & sic ubi minus fuerit quam decet, prout vobis placuerit, quæso iterum ut suppleatis; ut postmodum sibilus quorundam reprimatur, & dens lividus atque corrosorius retundatur, & vestra auctoritate, diligenti quoque examine, liber iste commendatus, auribus plurimorum tutius divulgetur. Quod si quando quilibet me præsumtorem & opus vires ingenii mei trahendens aggredientem astimaverit, unum quidem pro rorsus abnegans diluo; alterum vero mihi inesse profiteor. Qui ave o vitium

A præsumptionis me incidisse quamplures autuant, dum textum Levitici conatus sum explanare, & stylo scatenti prolixum opus assignare; tandem fatigat virofa lingua, & potius tela super incidentem livoris fabricata retorqueat in quendam archipräfulem, & in multitudinem personarum religiosarum, quas munus gratiæ divinæ filiis supernæ Jerusalem præesse voluit. Illorum namque præceptis partui. Stilo currenti atque commentatorio totum opus in decem & septem libris consummavi. Testimonia vero scripturarum quibus ea que dictando scribebam, cingere frequenter procuraveram, more quidem meo, prout simplex turba fidelium flagitabat, tamquam verba libri exponere studei. Itaque dextram committens dextræ excelsi, qui suscitat de terra inopem, & de stercore elevat pauperem, quod ipse mihi subministravit, totum quidem diutinum labore pronâ mente suscipiens, poscentibus libens porrexit. Noverint trutinatores alienorum operum, quia Dominus per infra ma vasa suis filiis pleraque bona nonnumquam ministrare soleat, maxime cum quispiam pauper & amator sapientiae floribus illius incubat, & pectore gemebundo, crebris quoque suspiriis, item rivulo lacrymarum interdum subsequentे aures ejusdem pulsat. Quis, quæso, mortalium adeo tenax volatilarum rerum posset tolerare importunitatem cuiuslibet indigentis, & ante portam illius alimoniam crebro clamore postulantis biennio seu triennio, quin vel micas a mensa incidentes tranmitteret. Profiteor me jacuisse ante portam summa sapientiae viginti & quinque annos nocte ac die, quibus poteram desideriis implorans, ut me sitientem in cellam vinarium intromitteret, & vino incomparabilis letitia meam inopiam relevaret. Et quoniam frequenter, sicut Veritas protestatur, dicens: *Pulsate & aperietur vobis*, mihi quoque suum ostium divina clementia pulsanti referavit, & pro meo affectu plurima propinnavit, que aliis propinare procuravi. Omnis qui indiger sapientia, postulet a Deo & dabatur illi. Certe nonnunquam viderim pauperem ceteris in postulando stipem corporis necessariam paulisper importuniorem, & ideo persepe vi clamoris continue id quod desiderabat obtinuisse, & id ipsum quod extorserat collegis suis torpescenibus distribuisse. Hunc itaque ritum imitando perhibeo esse importunus Domino meo JESU CHRISTO, qui si non dat mihi, eo quod amicus eius sim, surget tamen propter improbitatem, & dabit mihi panes quotquot habeo necessarios.

NOTITIA

N O T I T I A

De his quæ Hamelinus de Baladone dedit
in Anglia Cenomanensi S. Vincentii
monasterio.

D I P L O M A H A M E L I N I
de Baladone de rebus sancti Vincentii
apud Anglicam terram.

Quisque aeternæ retributionis participes fore desiderat, op̄ortet ut de suis transitoriis rebus, Deo ac sanctis ejus & illis servientibus impetriri studeat, quatinus ab ipso Domino honorum omnium renuneratore, caelestis vita gaudia, quæ numquam finem accipiunt, mereatur accipere, ipso monente: *Facit vobis amicos de mammone iniquitatis.* Et iterum: *Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Itemque: *Sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna extinguit peccatum.* His aliusque exhortationibus ego HAMELINUS DE BALADONE animatus, de illis rebus quas de beneficiis dominorum meorum regum Anglorum WILLEMII videlicet atque HENRICI, in Anglia terra, atque Gualeæ patria possideo, aliquas res ecclesiæ beatorum martyrum Vincentii & Laurentii juxta muros Cenomannicæ urbis sitæ, monachis que ibidem famulantibus do, scilicet omnes decimas de toto *Veneiscoit*, tam de meo proprio, quam de omnibus terris quascumque dedi vel daturus sum. Ad castrum quoque meum quod vocatur Bergevenis, do ecclesiam & capellam de castro, & terram ad burgum faciendum, cum omnibus consuetudinibus, excepto teloneo de die mercati, terram quoque unius aratri ..... terram ex ..... uscæ & inter in. .... sam aquam ad pisca. .... Helenæ ecclesiam. & partem silvæ. Do etiam decimam totius mellis mei, & decimam coriorum de venatione mea, & decimam pasnagii porcorum. In Anglica vero terra do ecclesiam de Capreolo cum terra presbyteri, & omnibus decimis ad ipsam ecclesiam pertinentibus, & decimam caseorum & omnium primitiarum. Ecclesiam quoque de Sutona do post mortem presbyteri, cum terra presbyteri, & omnibus decimis & primitiis ad ecclesiam pertinentibus.

Ego quoque WINEBAUDUS frater prædi-
cti Hamelini do eidem sancto martyri eccl-
esiā de Torteoda , & ecclesiā de Augusta
cum omnibus decimis , & decimam de Go-
dritona , & decimam de Pedicoina , & om-
nes decimas meas de Gualensi patria , pro
animabus patris mei & matris meæ , & om-
nium antecessorum meorum , quatenus ab
eternis gehennæ incendiis liberentur , & in
regno cælorum collocentur auxiliante ....

Ego HENRICUS gratia Dei rex Anglorum donationes has annuo, & signo sanctæ crucis confirmō, reginæque meæ MATHILDE, & quibusdam fidelibus meis corroborā-
..... fæculorum. Amen.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

re principio, pro animabus videlicet WIL-
LEM regis patris mei, & MATHILDIS re-
gine matris meæ, & WILHELMI regis fra-
tris mei, & omnium antecessorum meorum.
Signum Henrici regis †. Sig. MATHILDIS
regina †. Sig. Gaudric cancellarii, S. RO-
GERII episcopi, S. WILHELMI Piperelli, S. RO-
BERTI Peccati, S. HERLUM abbatis Glatin-
geberii, S. Unfredi Auricis - tefficulis, S.
Gaudrici filii Rogerii de Curcella, S. Wine-
baudi, S. Eliabeth uxoris Wineaudi, S.
HAMELINI DE BALADONE, S. AGNETIS
uxoris ejus, S. WILHELMI filii Hamelini,
S. MATHEI filii ejusdem Hamelini.

I N S T R U M E N T U M
de concordia facta inter Cenomanenses ca-
nonicos sancti Juliani & monachos sancti
Vincentii.

Circa 1100.
Ex carmine
S. Vincentii Cen.

Sicut torius ecclesie status pacifico ca-
ritatis vinculo solidatur, ita nihilominus
sancta societas unita pestifero dissensio-
nis scandalu dissipatur. Quicumque igitur
ad eterna pacis visionem cupiunt perveni-
re, necesse est ut omni vigilante cum homi-
nibus, si fieri potest, & maxime cum fra-
tribus pacem studeant custodire. Quapro-
pter nos sanctæ Cenomanensis ecclesia canonici pacem & concordiam diligentes, & de
medio nostri malum discordia penitus ab-
jecere cupientes, de quadam calumnia ar-
que discordia quam adversum monachos S.
Vincentii longo tempore habuimus, talem
finem atque concordiam ab eis, mediante ca-
ritate, recipimus, ut decimam de Monte
Rainaldi, quam post multum tempus super
calumniam nostram tenerant, necnon &
sepulturam, & ceteros redditus qui ad eccl-
esiæ pertinere videntur, nobis pacifice &
quiete, absque ullo retinaculo dimicent, &
arque ibidem ecclesiæ secundum beneficia
noscrum nobis facere, arque perpe-
tuo possidere concederent, vineas etiam Ra-
inaldi cantoris, quas aliquo tempore super
calumniam nostram tenuerant, dimiserunt,
& obsequium xxx, dierum pro singulis de-
functis canonici nostris se facturos promi-
serunt, & cunctum quod antecessores no-
stris contra monachum canonicum cum laicis ha-
berant & ex altera parte monasterii sui in
competentiori loco & honestiori, juxta vi-
decent monachorum cimicium transtulerunt.
Hoc itaque pacto stabilem cum eis fra-
ternitatis amicitiam firmavimus, & cetera
que inter nos & ipsos discordie causa exi-
serant, id est venditiones domorum, qua-
in vinea de fonte S. Domini sunt, & vi-
denarios de censu cuiusdam clomus que est
in Ruha Haraldi, & foris factum de colibet-
to nostra ecclesia Frogetio scilicet Beloro,
quem super noltrum intercidit mona-

* i. habe-
bant.

A chum fecerant, omnino eis remisimus, &
quicquid Cenomanensis ecclesie episcopi
corum loco contulerant, eis simpliciter &
absque dolo concessimus. Si quid de cetero
eidem loco conferre voluerint, gratis &
absque ulla datione pecunia, salva ecclesiæ
nostræ fidelitate, nos concessuros esse pro-
pondimus. Promisimus quoque illis prode-
functo illorum abbate unum trigesimalē &
pro singulis defunctis monachis viii missas
& vii. vigilas nos esse facturos, esque in
fuis negotiis ut amicis & fratribus consilium
& auxilium nostrum, pro ut res tempisque
permerit, fideliter exhibituros. Ut autem

B hac pacis caritatique concordia in perpe-
tuum stabilis permaneat, hunc cyrographum
firmavimus in die festivitatis beatissimi Ju-
lianii de transitu, presente & annuente domi-
no Ildeberto episcopo. Sig. domini ILDE-
BERTI episcopi †. S. Gaufridi decani †. S.
Fulcradi praectoris †. S. Gaufridi Muloni
archidiaconi. S. Pagan archidiaconi. S. Gra-
dulfi archidiaconi. S. Orrici, S. Haimeticus,
S. Ingelbaudi, S. Hilgoti, S. Eraldi, S.
Wilemi secretarii, S. Golberti filii cantoris,
S. Gervatii, S. Orrici, S. RADULFI episco-
pi, S. Wilemi de Marcisaco, S. Wilemi de
Belismo, S. Guidonis de Stampits, S. Ra-
ginaldi Rus magistri, S. Ingelerii, S. Ful-
co filii Gaudrici, S. Warnerii de Medua-
na, S. Wilemi fratris sui, S. Godefridi fe-
lii Angerii, S. Unfredi capellani, S. Guido-
nis nepotis Eraldi, S. Ingelbaudi filii Ma-
rir, S. Hunaldi, S. Frogerii, S. Thocaban-
di de Lavarzio, S. Salomonis, S. Roberti de
Orta, S. Fulcherii Vindocinensis, S. Gau-
fridi Gandelberti, S. Gaufridi Ermeneii,
S. Hamelini de Asinariis, S. Wilemi vita-
rii, S. GIRARDI abbatis. S. Albini (a). S.
ODONIS abbatis. S. Petri (b), S. RADULFI [4]
abbatis Longiledi (c), S. RADULFI abbatis [4]
D S. Marie Ebronis. [4]

A D Z E N A R I U S A B B A T I S
fandi Remigii decretum in gratiam
pauperum

A DZENARIUS (a) Domini favente cle-
mentia abbas, dilectis in Christo fra-
tribus eternæ fructus beatitudinis. [4]

Quoniam universa caro corruptioni sub-
jaceret, semperque in incertum humana ver-
satur conditio, in tantum ut si dixerimus
quia peccatum non habemus, veritas in no-
bis non sit, tam pro vestris qui in pro nostris
excessibus operi preium duxi, patroios eos
querere, quos diuictus judex loco suo no-
bis reliquit, unde & in examine dicturus

Circa
Ex m. b.
Rom. 13.

(a) Andegavensis. (b) Cenomanensis vulgo de Cufra.
(c) Vulgo de Lonlao, gallice Lonlaz.

(d) Hunc generis claritudine & affinitate Eudonius de Tri-
molo tulit de scribit Marlotus.

est, quod uni ex minimis meis fecisis, mihi fecisis: tanta & territus & latratus sententia, ad usum pauperum quadam ex his que meo labore & tempore provenierunt ecclesiæ, seu jam provenierant, sed hactenus infinita remanebant, ex quanto ratio temporum possibilitati meæ suggestit, pro remedio animarum vestiarum & meæ, donare perpetuo jure sub providentia eleemosynarii remanenda decreta. Itaque decimam villæ quæ Veraudus dicitur, cum adjacente eidem villa pafca, fisci de pocestatæ Condati sub testimonio æterni judicij confirmo, ut pro decima quidem multo & gravi labore adquisita, anniversario ordinatoris meæ die dum advixero transitus cum transiero, æterna stabilitate refectio fratribus præbeatur, residuum pauperum sit. Pro pafca vero xii. denarii ministro Condati annuatim perolvantur xv. solidi de xl. solidis, quæ ad opus mandati fratrum v. scia Paracœve de Curte-Ausorum exsolvuntur, demebantur. Hi definitæ cum minuto teloneo subtribui, & haec quæ comes RAINAUDUS pro salute anime suæ in monte Hermitati, dedit, stabili firmitate usibus pauperum deserviatur. Tertiæ etiam partem molendini Hugonis, & quicquid Walterus clericus in molendinis ante portam monasterii possidebat, portariumque portæ in ingressu portæ castelli cum adjacente terra quam Adam Gipinus filius in feudo tenebat, & quam ab Hugone ejus hereditatio redemit, his ipsis ubibus attribuo, instituens ut ex his pridie omnium sanctorum solemnitatem pauperibus centum panis & vini refectio ministeretur, ita dumtaxat ut virtutum in collario fratrum accipiat. Hujus meæ constitutio Deum testem voco, ut si quis tam violaverit, sub districto judice, & praesentia ecclæsie & futuri judicii reus sit.

EPISTOLA ABBATIS

[4] (a) Abdiaghoffensis.

De recuperatis ab eis quibusdam prediis que a fratribus prebenda alienaverat.

L. Abdiaghoff.

QUONIAM quidem peccatis meis exigentibus, & necessitatibus magnis urgentibus in eam incidi miseriæ, ut præbendam fratrum meorum conera jus ecclæsticum cogerer dare in beneficium, rediens ad cor penitui, & Deo & fratribus meis sicut in subsequentibus auditis, satisfeci. Dominus G. bona quæ sunt in Hispion a me accepit non libere, sed per conditionem, eam scilicet, ut si quando haberem locum redimendi, redimerem. Haec opportunitas

(a) Abdiaghoff celebre monasterium ordinis S. Benedicti. ab. Meinverco episcopo Paderbornensi ingenuo faculo xi. fundatum. adiectis eo è Cluniacensi familiæ ascens, hactenus forte sub congregatiōnē Bursfelden. Hye vero, piftola videtur esse Gumberri abbaris, qui sub Imado, Popone, &

Yer. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A nuper se mihi obtulit in beneficio quodam, quod sine hære, sine illa contradictione in jus meum rediit. Misit igitur ad dominum G. qui acceptis a me bonis in quantum sibi placuit, præbendam fratrum, quam contra salutem meam & suam detinuit, legitime mihi reddidit. Nihil autem horum in occulto factum est, sed in manifesto & coram testibus, quæ episcopus Osenbrugensis, abbas Werdinensis, dominus Frithericus, dominus Bertholdus præfentes erant, cum multis aliis nobilibus. Bona quæ sunt in Redinghen in veritate numquam alicui præstiti, sed tamen illi, qui ecclesie Dei vim fecit & mihi, non violenter, sed per inducias, per vocationes quasi beneficium militum meorum judicio abstuli. Haec ex mea persona tibi placuit scribere, ne alicuius versutia per ferentias a veritate alienas te possit decipere. Quod enim nunc in hac re est definitum, testificor coram Deo, quia numquam per me erit irritum. Memento igitur regis, quæ te inituit, dignitatis, memento commissi fratrum & abbatis, quia cum legitime accesseris, non sine magno animi periculo transibit, si neglexeris. Age ergo cauam Christi pauperum, semina bonum semen in eis, quod quandcumque cum gaudio recipies in cœlis, nam secundum Apostolum quæ seminaverit homo, haec & metet, & qui defecerit in semine, non gaudebit in messe. Vale.

D I P L O M A H U G O N I S
archiepiscopi Caralitani pro Massiliensi
S. Victoris monasterio.

*Monachos Massilienses inducit in possessionem
prioratus S. Saturnini.*

UNIVERSITATIS præsentes litteras inspe-

cturis, Hugo Dei gratia Karalitanus

archiepiscopus etiam indignus æternam in

Domino salutem.

Cum bona memorie dominus URBANUS

clim summus pontifex, mihi Hugo Dei

gratia Karalitano archiepiscopo, pro abbate,

& conventu S. Victoris Massiliensis scrip-

serit in hunc modum: URBANUS episcopus

servus servorum Dei &c. Sicut per litteras

ipius domini Urbani ejus bulla bullatas

manifeste appetat: & ego præfatus archie-

piscopus jam dicti summi pontificis manda-

tum exequi cupiens, ut tenebar, ad ecclæ-

siam seu prioratum S. Saturnini Caralitanae

diccessis, jam dicto domino Urbano adhuc

superstite personaliter accessi, ut pro-

curatorem predictorum abbatis & conven-

tus ipsorum nomine in possessionem jam

Henrico episcopis Paderbornensis floruit, cuius tempora

monasterium & civitatem pars maxima incendio consumuntur,

uti ex Annalibus abbarum ms. nobis cum communicatis collig. potest. Legimus ibidem Gumbertum varia monasterio sibi

bona comparata, humilitatisque suæ imprimis sedatores.

Oij

Circa 1100
Ex archi-
vis S. Vi-
ctoris erit
D. Furne-
rini.

dici prioratus S. Saturnini inducerem, si A
cui mihi per predictas summi pontificis litteras mandabatur, Bonancontus & Clericus laici presbyter Gratia & Tancredus, qui dicebantur conversi novi hospitalis de Pisis, quod dicitur papæ ALEXANDRI, qui jam dudum prioratum pro rectore, seu magistro prefati novi hospitalis de Pisis, occupatum tenebant, armatorum multitudine congregata, me archiæpiscopum ac procuratorem prefatos in ecclesiam seu prioratum jam dictum non solum prohibuerunt intrare; verum etiam a confinibus prioratus predicti atmatorum ipsorum auxilio & favore fulti, cum gladiis & fustibus arque lapidibus turpiter expulerunt. Propter quod mandatum apostolicum non potuit tunc ad effectum perduci. Postmodum vero, quod inconveniens videbatur & injustum, ut propter malitiam predicatorum detentorum mandatum apostolicum remaneret taliter imperfectum, & ne detentores predicti de malitia sua commodum reportarent, cupiens ego jam dictus archiepiscopus mandatum apostolicum exequi, & ad effectum perduce, sicut possum & temeo, fratrem Petrum de Barjaco procuratorem predicatorum abbatis & conventus monasterii S. Victoris Massiliensis procuratorio nomine pro eis in possessionem prioratus S. Saturnini predicti secundum formam apostolici mandati misi & induxi, contradicentes & rebelles ad detentores prioratus predicti, & factores eorum excommunicationis vinculo innodavi, hoc modo videlicet, cum ad ipsum prioratum absque gravi periculo accedere non possem, propter dominorum secularium illius terre potentiam, qui jam dictis detentoribus in predictis omni quod poterant, porfubabant auxilium, consilium & favorem: ad quendam locum ipsi prioratu vicinum accessi, & inde ostento ipsi procuratori prioratu predicto, dixi eidem: Ego D te induco in possessionem prioratus S. Saturnini, quem tibi vicinum ostendo, sicut a domino papa in mandatis accepi, & ipsius mandati auctoritate contradicentes & rebelles & detentores etiam prioratus predicti, & factores eorum excommunico. Acta sunt hæc omnia in presentia Dominici capellani familiaris mei, domini Tancredi canonici S. Mariae de Cluso, Johannis quondam Bonafidei, & aliorum inulorum ad hæc specialiter vocatorum. In quorum omnium testimonium praesentes locas litteras sigillo meo pendenti sigillam mandavimus.

(a) Tiefridus qui annis 23. ab incarnationis festis anno 1083. ad 1110. Aepernacense laudabiliter exit monasterium ex brevi chronicæ abbatum.

(b) Hinc colliges hanc epistolam tempore anni 1101.

EPISTOLA TIOFRIDI ABBATIS

Aepernacensis ad Henricum III.

imperatorem:

Rogat ut ablatas monasterio in Hollant ecclesiæ restituï faciat.

Gloriosissimo domino suo imperatori Anno 1101.
Augusto H. gratia Dei id quod est (a)
T. intimum & devotissimum orationis ob-
sequium, & quicquid in celo & in terra est,
optimum.

Nulla omnino, domine mi, possum ex-
primere facundia, quanta cor meum exhibi-
lariatis letitiae, cum nuper (b) Leodio per [b]
propriæ manus regias meæ exiguitati ve-
stram dignatus estis commendare animam.
Pro summis & maximis regia munificentie
muneribus tantæ dignationis vestra pignus
meis retuli fratribus, & vestri memoriam
in imis eorum recondidi visceribus; sed,

O & præsidium, & dulce decus meum,
ceptam in nos perficie gratiam, & quia
videbis quod Christus Dominus in vobis
christo suo complèt sua per Iesum pro-
missa: Ego ante te ibo, & gloriosos terræ hu-
miliabo, portas areas conceram, & velles
ferreos confrigam; in nobis ultimis illis
servis, ejus honorate magnificientiam, per
tyrannidem ablatas in Hollant ecclesiæ,
quas æternæ memoria genitor vester Hi sanc-
to Wilbrorde, Moguntia papa assidente
nomo LEONE, * reddidit, nostra facie ec-
clesia, & hoc regio munere nostra palli-
pertati consulte. Vale.

Anno 1101.
Ex miss. et
S. Pauli
dictum.

* f. dicit;
reddi mol-
te sc.

DIPLOMA BERENGARII

episcopi Barchinonensis pro sancto

Vicore.

Monasterio S. Victoris Massiliensis ecclesiam
S. Pauli de Subirads concedit.

IN nomine sancte & individue Trinitatis.
Notum sit omnibus hominibus tam futu-
ris quam presentibus, quod ego BEREN-
GARIUS gratia Dei Barchinonensis ecclesie
episcopus, dono cum consilio atque volun-
tate clericorum meorum, omnipotenti Deo
& ejus genitrici beata Maria & beato Vi-
ctori Massiliensi martyri, & beato Sebastia-
no, & RICHARDO venerabili abbatu Massiliensis monasterii, & ejusdem monasterii
monachis presentibus & futuris, ecclesiam
S. Pauli que sita est in territorio de Subirads,
cum omnibus suis pertinentiis, scilicet cum
hereditatibus suis, cum omnibus decimis,
culturae primitiis & obligationibus suis, &

Anno 1101.
Ex ante-
viii S. Vi-
ctoris erit
D. F. F. F.

quo Henricus, imperator Pascha Leodii celebravit; & Hen-
ricum Limburgensem sibi adverstantem debellavit, expugna-
vit ejus castella.

585 cum omnibus ab integro quæ sui juris sunt, & in ante erunt, ut habeant, & in perpetuum possideant ipsi Massilienses monachi, qui erunt in S. Sebastiano per imperium & obedientiam abbatis Massiliensis monasterii, salva in omnibus reverentia & obedientia Barchinonensis ecclesiarum. Quod si hanc meam donationem, quod absit, in craftinum quælibet persona laicalis sive clericalis inquietare vel perturbare qualicumque vexatione voluerit & tentaverit, non prævaleat, sed maleditionis vinculo ligatus iram omnipotentis Dei incurrat, & alienus a christiana communione perficiatur, donec quod male tentaverit dimittat, & satisfaciens ad emendationem veniat, & mea donatio præsenti carta firmata, stabilis in æternum maneat.

Facta est autem hæc carta in Gerunda civitate, celebrante RICHARDO cardinali & abate Massiliensis cœnobio in eadem civitate conventum episcoporum & abbatum, comitum atque multorum principum, anno ab Incarnatione Domini M C I, aera millesima centesima XXXIIII. VIII. idus Februarii, feria III. inditæ VIII. anno XL. Philippi regis.

BERENGARII Barchinonensis episcopus.

CARTA HENRICI IMPERATORIS III. pro monasterio Prumiensi.

De prædiis Prumisfeld ab Henrico de Limburgo monasterio Prumiensi ablati restituzione.

Anno regni
Ex cartario
Prumiensi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia tertius Romanorum imperator augustus, omnibus Christi nostrisque fidelibus, tam futuris, quam præsentibus, notum esse volumus, quod de quodam prædio fecimus, videlicet Prumisfeld, qualiter Prumiensi ecclesia sancti Salvatoris à justis possessoribus idem prædiū traditum, ab invatore raptum, eidem ecclesia recuperavimus. Illud idem, videlicet prædiū nomine Prumisfeld, quidam comes BRUNO de Hengebach cum omnibus appenditiis suis, id est utriusque sexus mancipiis, terris cultis & incultis, viis & in viis, pratis, campis, silvis, venationibus, aquis, aquarumur decursibus, molis, molendinis, piseationibus, exitibus & redditibus, quæstuis & inquirendis, ac cum omni quietate, qua scribi vel nominari poterit, S. Salvatoris ecclesia Prumiensi in proprietatem tradendo firmavit, firmando tradidit, ea conditione, ut quatuor mansi cum duobus servientibus Odilone & Stephano statim ad manum ecclesia in suos usus recipere; cetera ipse cum uxore sua, Mathilde videlicet, quounque viverent, ad suos usus retinerent, & si ipsa maritum supervixisset, ante mortem suam ad eamdem ecclesiam Prumiensem veniret, & sicut ab omnibus laudatum est, eidem ecclesia idem prædiū, sicut maritus ejus firma-

A verat, ipsa quoque firmando traderet, tradendo firmaret, quod & ipsa ita perfecit. Nam post mortem mariti sui, eidem ecclesiæ idipsum prædiū adhuc vivens firmavit, & ipsa defuncta ibidem in monasterio sancti Salvatoris ei sepulta. Illud ergo prædiū ab eisdem ecclesiæ abbatis absque ulla contradictione diu possesum, diu terentum, quidam comes HENRICUS DE LIMBURG invaserit, rapuit, & quod suum non erat quasi proprium possedit. Quam injuriam dominus WOLFRANNUS abbas Prumiensis cum fratribus suis tam diu est conquestus nobis, donec misericordia morti, zelo Dei accensi, judicio principum super eumdem comitem H. cum exercitu venimus, castella ejus destruximus, eumque ut huic Dei ecclesiæ aliisque quas devastavit, justitiam ficeret, compulimus. Primum igitur Colonie in nostra præsencia & filii nostri HENRICI regis judicio principum convictus, præfatum prædiū Prumisfeld, quod S. Salvatori rapuit in manum nostram & præfati abbatis WOLFRANNI & advocati BERTOLFI justè reddidit. Aderant hi principes nostri EGILBERTUS Trevirensis archiepiscopus, BURCHARDUS Monasteriensis, VVIBO Osenburgensis, HENRICUS Padbrunnensis, ADILBERO Metensis, CUONO Vvormacensis episcopi, dux FRIDERICUS, marchio BURCHARDUS, GERART DE VVASENBERCH, GERART DE GULICHE, VERNERUS DE GROONINGE, ADOLF DE MONTE comites, & alii multi principes nostri.

Deinde cum de Colonia ad insulam werdæ venissimus curtim nostram, idem comes HENRICUS prædiū quod Colonie reddidit, se reddidisse Werda negavit, ubi principes convenire fecimus, & eumdem HENRICUM in præsencia nostra judicio & testimonio principum, quod abbati prædiū quod ne-gaverat, reddidit, convicimus: quod ut numquam ulterius negare posset, idem prædiū in manum nostram & in manum abbatis VOLFRANNI & ejus advocati BERCHDOLFI eum reddere fecimus, præsente filio nostro HENRICO rege, altantibus principibus BURCHARDO Monasterensi, VIDONE Oseenbrucensi, CUONONE Vvormacensi, HECELONE Veronenzi episcopis, magno duce OTTONE DE SUTPHENI, GERARDO DE VVASSEMBERCH, THEODERICO DE TONEBURCH, ADOLFO DE MONTE, GERARDO DE GULICHE, VVERINHERO DE GROONINGE, HENRICO DE DIEDISSO comitibus, & BERCDOLFO filio Bercdolfi comitis, & suprascripti advocati, & aliis compluribus nostris fidelibus.

Quod totum fieri, Deo auxiliante, laboravimus, tum pro justitia, tum pro remedio animæ nostræ & parentum nostrorum, CONRADI avi nostri, & HENRICI patris nostri imperatoris, GISELA avæ nostræ, AGNETIS

Oo iiij

genitricis nostræ, BERCHDÆ conjugis nostri imperatricum, & pro stabilitate imperii nostri, & regni filii nostri HENRICI regis. Pro hoc labore ac studio nostro promisit nobis, & in hac carta scribi rogavit idem abbas VVOLFRAMNUS, ut deinceps pro debito quotidianas orationes cum fratribus suis ipse sive successores pro nobis faciant quamdiu vivimus, & specialiter in die ordinationis nostræ in regnum, id est xvi. cal. Augusti, missas, orationes, & refectionem fratribus, quinquaginta pauperes pascant. Similiter in die ordinationis nostræ in imperium, id est ii. Cal. Aprilis, missas, orationes, & refectionem fratribus faciant, quinquaginta pauperes pascant. Similiter in die ordinationis filii nostri HENRICI in regnum, id est in epiphania Domini, missas, orationes & refectionem fratribus faciant, l. pauperes pascant. Postquam vero de hac vita migraverimus, ego videlicet & filius noster HENRICUS rex, in omni anniversario depositionis meæ, missas, orationes & refectionem fratribus pro anima mea faciant, ccc. pauperes pascant, xxx. pauperes vestiant. In omni autem anniversario depositionis filii nostri regis HENRICI missas, orationes & refectionem fratribus pro ejus anima faciant, l. pauperes pascant, xxi. pauperes vestiant. Hoc quoque firmiter statutum, ut nulla persona, sive imperator, seu rex, vel abbas idem pradium alicui praestare, aut aliquo modo ecclesie Prumiensi fratribus abalienare præsumat. Et si præsumferit, odium Dei & omnium sanctorum suorum incurrit. Quod ut firmum, & inconclusum sempiterno ævo permaneat, hanc cartam inde conscripatam, & ut in fra videtur, propria manu corroboratam, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum domini HENRICI tertii Romano-
rum imperatoris.

Data iii. nonas Augusti anno Dominicæ
Incarnationis mci. indictione ix. anno au-
tem domini HENRICI tertii Romanorum im-
peratoris augusti, ordinat. quidem xlvi.
regni autem xlvi. imperii vero xviii.

Aetum feliciter Vverdæ in Dei nomine fe-
liciter. Amen.

EPISTOLA a SIGEBERTI MONACHI ad Leodienses.

*Leodiensem calamitatem deflet, quorum in
exitium Paschalis papa excitabat Robertum
tum Flandria comitem.*

Anno 1102.
Ex ms.
Stabulensi.

(a) Hanc epistolam etiæ jam vulgatam in Coloniensi con-

A catholicam unitatem inconcussæ tenentis fi-
lius.

Stupendo & gemendo exclamo cum Isaia, qui onus deserti maris exaggerans exclamat: *Sicut turbines ab Africo veniunt, & de deserto veniunt, de terra horribili visio dura annuntiata mibi: qui incredulus est, infideliter agit, & qui depopulator est, vastat.* Qui haecenq; non intelligebat videndo quod per desertum mare significetur non solum Babylonia, sed etiam mundus & ecclesia: quamvis enim ut mare undis, sic mundus & ecclesia affluant populis, tamen jure vocantur desertum mare, quia mundus videtur esse desertus a sapientium principum gubernaculo, ecclesia se gemit desertum a fano præsulum confilio; quæ enim major olim confusio fuit in Babylonie, quam hodie est in ecclesia? In Babylone confusæ sunt linguae gentium, in ecclesia dividuntur linguae & mentes credentium. Ait Petrus in epistola sua: *Salutat vos ecclesia qua est in Babylone collecta.* Haecenq; inter-
pretabar ideo voluisse Petrum per Babylone signare Romanos, quia tunc temporis Roma confusa erat idolatria & omni spuri-
Ctia; at nunc dolor meus mihi interpretatur, quod Petrus prophetico spiritu dicens eccle-
siam in Babylone esse collectam, pravide-
rit confusionem dissentionis, qua hodie dis-
cinditur ecclesia. Nam quamvis ecclesia in
Babylone sit mundi, debet tamen esse colle-
cta per fraternalm unanimitatem. Qui sint tur-
bines ab Africo discimus patiendo magis
quam legendo; de terra horribili, a Romana
scilicet ecclesia visio dura nuntiata est mihi;
inde turbo, ut tempestas venit ab Africo;
Romanus enim præful pater omnium ecclæ-
siarum litteras contra nos misit Ruberto
Flandrensi comiti, quarum exemplar tale
est.

PASCALIS episcopus servus ser-
vorum Dei dilecto filio R. Flandredsum co-
miti salutem & apostolicam benedictio-
nem.

Benedictus Dominus Deus Israël, qui in
te virtutis suæ efficaciam operatur, quo-
niam reversus (b) ab Jerusalem Syræ, in (b)

Paschalis
pape II°
epist. ad
Robertum
comitem
Flandriæ.

E ciliorum editione hic recudimus, tum ut eam genuino restitueremus auctori, Sigiberto scilicet, qui Paschalis litteris se respondere dicitur afferit; tum ut cum a schismatis vitio purgaremus; nam etiæ Henrico adhaeredit imperatori, quem a papa deponi non posse existimat. Paschalem tamen semper agnovit veteratusque est legitimum Pontificem, tum ut refutaremus sententiam Johannis Roberti in Sancta Legia assertentis, hanc epistolam in nulla concordiorum editione reperiiri, sed a Centuriatoribus confidam esse, cum in Stabulensi reperiatur codice aliquot ante Centuriatores seculis scripto, sicut imperfecta.

(b) Ex bello sacro reversus est anno 1101. Robertus Flan-
driæ comes, ut scribit Johannes Iptius in Chronicō, cap.
50. part. 4.

(4) celorum Jerusalēm justæ militiæ operibus A ire contendis , hoc est legitimi militis , ut sui regis hostes instantius persequeatur . Gratiæ ergo prudentia tua aginus , quod præceptum nostrum in (4) Cameracensi parrochia executus es . Idipsum de Leodicensibus excommunicatis pseudo-clericis præcipimus . Justum est enim , ut qui semper ipsos a catholica ecclesiæ segregaverint , per catholicos ab ecclesiæ beneficiis segregentur ; nec in hac parte tantum , sed ubique poremis . HEINRICUM hetericorum caput & ejus fautores pro viribus persequearis . Nullum profecto gratius Deo sacrificium offere poteris , quam si cum impugnes , qui se contra Deum erexit , qui ecclesiæ Dei regnum auferre conatur , qui in loco sancto Simonis idolum stanuit , qui a principibus Dei sandis apostolis eorumque vicariis de ecclesiæ domo Sancti Spiritus judicis expulsus est . Hoc tibi ac militibus tuis ia peccatorum remissionem & apostolicae sedis familiaritatem præcipimus , ut his laboribus & triumphis ad coelestem Jerusalēm , Dōmino præstante , pervenias . Data Albani xii. kal. Februarii .

Super his litteris , cujus iumbi non repleantur dolore : super his me obfuscetunt tenebra , nec tantum pro horrore periculi , quantum pro horrenda novitate rei , quod tam lacrymabiles litteræ potuerunt scribi a matre contra filias suas quamvis peccantes . In iudicio Salomonis expressa est magnitudo pietatis maternæ ; quando , judicante Salomone ut infans gladio dividetur , matris mater filium suum sub aliena muliere vivere , quam gladio judicis dividit . Dixit Iaïas : Babylon dedit mea versa est nihil in miraculum : at ego dico ; Roma dilecta mea & mater vera est mihi in miraculum . Quid enim tam miserabile , immo quid tam miserabile ? Vidi olim David Angelum Domini stantem extento gladio super ecclesiam , David orabat ne populus occideretur : Angelus noster portigerat Ru v. 27 o gladium , oratum occidamus . Unde iste gladius nostro Angelo : jubente Iesu discipulis , ut vendita tunica emant sibi gladium , dicunt discipuli : Domine ; ecce duo gladii hic ; & Iesus : Satis est . Ut ex patrum dictis colligimus , est unus gladius spiritus , quod est verbum Dei , de quo dicit Iesus : Non veni pacem mittere , sed gladium ; & Propheta : Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine . Hunc gladium distinguit JESUS magis contra carnales affectus , quam mundi afflatus . Et & alter gladius spiritualis , quo mortificatio virtus carnis emitur corona martyrii . Cum ergo duos tantum gladios a Do-

(4) Reversus statim irruit super eum Henricus imperator . Robertus vero anno sequenti 1102 . Cameracum , apera licet hyeme , obsidre cepit , agrunque circumiectum depopulatus est , teste Mejero . Vetus sequenti anno cum Hein-

rico Leodii pacem init , ut legitur in brevi Chronico Elionensi , tom. 3. Auctedot . Huc colliges epitolam hanc anno 1102 . scriptam suis ante pacis pactum .

A mino habent apostoli , unde iste tertius apostolico gladius quem in nos porrigit R. Comiti : Forte recurrer apostolicus ad Iezuechiel prophetam , ut de manu ejus tertium arripiens gladium , vadat ad dextram sine finistram , cædendo bonos & malos . Dicit enim Deus Iesuechiel Prophetæ , ut dupliceatur & tripliceatur gladius imperfectiorum . Prout , non dabit propheta gladium tertium apostolico ; Propheta nempe duos evangeli gladios ostendens , per duos unius gladii usus , gladium apostolico dandus duplicat dicens : gladius , gladius exactus est & limatus : exactus , ut eredit vires ; limatus , ut splendeat . Exactus est , quia , ut ait Hieronymus , qui malos percudit & in eo quod mali sunt , & habet gladium & imperfectio ut occidat peccatos ; minister est Domini : limatus , ut sincere prediceretur verbum suum ; triplicato gladio armat propheta imperfectores ; quia , ut ait Paulus , non sine causa judex gladium portat . Hic est gladius imperfectio magnæ , qui mecum Iesuechiel obstupecere facit ; quem enim non facit corde abescere , quod apostolicus ad vivificantum undus , accingitur in nos tertio gladio imperfectorum : Quia nam placatus Deus dicat etiam nunc angelo percutienti : Sufficit , nunc continemnam rāam ! nihil dico in christum Dominum , sed vicem nostram doleo ; sed nisi christus Dominus veniens ad caulas ovium intrasset in speluncam purgare ventrem , non præcidisset David oram clamidis ejus . Si quis est David inveniens hunc christum Domini dormientem , emnesque cum eo milites ejus dormientes , non mitet manum in christum Domini , sed tollat tantum hastam ejus , & scipium aquæ , qui est ad caput ejus . Haec hastam ejus quam contra nos erexit , ostendendo cinctus , hunc scipium aqua qui est ad caput ejus dormientis porrigo cunctis ad gustandum ; ut sapiant omnes quam gravis est auctoritas legis ejus , * f. que faciliter .

E

* f. ditrinx .

apostolicæ dignitatis reverentia , ipse nobis videtur dormire , dormierunt cum eo omnes consiliarii ejus , quando conduxit sibi vastatorem ecclesiarum Dei . Præcipitur ut verbum episcopi sit sanum & irreprehensibile . Nos ergo non infirmamus aut reprehendimus verbum episcoporum episcopi , sed quia apostolicus non debet deviare ab Apostolo , quarimus humiliter per singula utrum hec apostolici verba sint per omnia gravitatib[us] apostolicae auctoritatis sana & irreprehensibilia . Ecce ut pater filio dilecto salutem mittit , & apostolicam benediction-

591
nem promittit ; sed ut multis videtur , non A ea illi opera indicit , quibus salutem a Domino mereri possit . Benedictus Deus qui in eo , eam efficaciam sua virtutis operatur , quod ecclesiam Dei debellat & depopulatur , ac per hoc ecclesiis Jerusalem aditum expoliceatur . Num recta via dilectum suum dicit , ipse pater nobiscum videat , ut utratur verbis Augustini summarii collectis : Deus qui dixit , ego sum faciens pacem , & creans malum , sicut cetera suavitatis disponit , ita etiam hoc disponit , ut bonum pacis per bonos faciat ; malum vero bellum per malas creat : utens enim Deus amissis hominum pro voluntibus , & meritis B corum , dignis digna opera imponit , ut dignis digna premia rependat , bonis bona pro bonis , malis mala pro malis . Quis umquam populum Dei impune persecutus est ? Quoties pecebat filii Israël , suscitabat Deus hostes , qui contererent peccantes ; castigabat Deus quos amabat , & damnabat qui odio suo tales erant , ut per eos mala inferretur . Deus dicit per prophetam : *Vocabo ab aquilone ferton meum Nabuchodonosor qui faciat voluntatem meam* . Quam voluntatem nisi ne peccantes disperdat ; hunc feruum suum Deus pro merito talis servitius in bovem convertit . Recenti David ait Deus a te ego inducam malum super te ad domum tuam . Hoc malum executus Abdalón , fugato patre suo , invaserit Jerusalem . Per Iacobum Dominus dicit : *Vale Assur , virga & hastula furoris mei , ipse in manu ejus indigit in mea , ad gentem fallacem mittam illum* . Et ad populum furoris mei , mandabam illi interficere , pridam & diripiare spolia &c . Cui Deus intereat , *Vale Assur , qui mala que fecit , heo mandante fecit* ? *Vale mundo ab scandaliis* , dicit Deus , *necessitate ut veniant scandali , ut venient illi per quem fieri datum* . *Protego Jeronymus sic iuste pao* ; Cum necesse quidem ut veniant scandala , ut tandem homini illi , qui quod necesse est , ut in mundo fiat , facit suo yitulo super se fiat . Quid multis opus est opera justæ militiae quibus pater filium , papa celestis regis militem imbuat , per quem postea contendere ad ecclesiam Jerusalem , impugnando scientiam ecclesiam Dei . Gratias , inquit , prudentie vestre agimus , quod episcopatum nostrum in Cameracensis parochia executus es . Quia vel & quanta si vastitas Cameracensis ecclesia quis recolat sine dolore ? Ego

aliquid me remittam ut resup gloria .
(a) De hac divisione episcopatus Cameracensis paucis agit Johannes Iherius in Chronico S. Bertini c. 40. part. x. quod scilicet Attribatenenses canonici agre ferentes Cameracensem subjectionem , proprium ab Urbano II. petierunt sibi relatum episcopum , papa vero . quod imperator Henricus rebellis erat contra ecclesiam . Et propter hoc excommunicatus a Gregorio VII. contra quem antisapam factuerat , a quo se fecerat coronari , videnti Cameracensis imperatori favore i Attribatenenses ab obedientia Cameracensis absolti , & ei proprium episcopum ordinavit Lamberius archidiaconum Moringensem . Porro acta omnia relatuonis Attribatenensis

Leodium quidem , filia Romanæ ecclesia condolebam Cameracensisbus , pro affectu germanitatis ; nunc vero audiens haec mala inferri eis præcepto apostolicæ auctoritatis , jam amplius doleo , quia matris meæ , ne in eam redundet illud quod dicit Deus per os Isaiae : *Ve qui condunt leges iniqüas , scribentes iniustitiam scriferunt , ut opprimerent in iudicio pauperes , & vim facerent causa humilium populi mei , ut essent viduae preda eorum , & pupilos diriperent &c.* Tantam ecclesiæ desolationem , tantam pauperum vel viduarum oppressionem , tantam & rapinam immanitatem , & quod his gravius est , promiscuam malorum & bonorum occisionem . Haec & pejora his præcepto apostolici facta esse quis crederet , nisi ipse suo ore se prodidisset . Taceo (a) Cameracensem episcopatum in duos esse divisum [7] judicio Romanæ ecclesia . Taceo GUACHERUM , qui apostolici afferens approbatus & prior ordinatus fuit , subito (b) exordinatum , excommunicatum , & alium ei superordinatum . Haec juste necne gesta sunt , in Dei pender sententia ; non invechimur in Christum Domini , ad quem pertinet follitudo omnium ecclesiastum : sed quia apostolicus haec mala sibi ascribit , & ecclesiæ valetatori per gratiarum actionem applaudit ; super his mirandum , an magis sit dolendum nescio . Qui hoc sit magis periculosum iubenti an obedienti , cui sit hoc magis damandum , facienti an patienti , quis homo discernet ? Nos attoniti hac novitate rerum , quærum unde sit hoc novum exemplum , ut predicator pacis suo ore & alterius manu inferat ecclesiæ bellum ? contra barbarorum & inimicorum Dei assultus concedunt canones etiam clericis arma ad defensionem urbis & ecclesiæ : bella vero indici ecclesiæ per auctoritatem canonicanam nulquam scripturam legimus . Quæro quod nescio , dico quod scio . Pacem Jesus , pacem apostoli , pacem apostolici viri prædican : peccantes arguent , obsecrant , incrépant in omni patientia & doctrina . Inobedientes iubet Paulus dure increpari , quomodo dure incepertur inobedientes docet JESUS . Si peccaverit in te frater tuus , corripe illum , videlicet primo solus solum , secundo cum duobus testibus aut tribus , tertio cum ecclesia ; si ecclesiam Dei non audierit , sit tibi sicut erhaicus & publicanus . Hinc ait Augustinus , illud quod ait JESUS :

(a) Episcopatus edita habes apud Baluzium Miscellan. tom. 5.
(b) Guacherus , quem Guacherum vulgo nominant , vix anno uno episcopatu potuisse est ; nam anno 1094. ordinatus , sequenti 1095. decessus , successorem habuit Marassem archidiaconum Remensem . De eo ita Albericus in Chronico ad an. 1094. *Gerardus episcopus Cameracensis obiit , cui Gualterus succedit , sed ipsi postea ab episcopatu pulso .* Marassem ordinatur episcopus . Depositus nimurum in concilio Claromontano , ubi causa ipsius examinata est , ut videtur in Urbani papa rescripto ad clerum & populum Cameracensem apud Baluz. Miscell. tom. 6. p. 325..

393   *Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut eth-
nicus & publicanus, est gravius quam si
gladio feriretur, si flammis absumere-
tur, si feris subjeceretur. Nam ibi Je-
sus quoque subjunxit: Amen dico vo-
bis, que ligaveritis in terra, ligata erunt
in celo, ut intelligeretur quam gravius sit
punitus quilibet relictus est impunitus.
Sic sententia veritatis expoita ab Augusti-
no, quis divinæ vindictæ humanam vindic-
tam superponat? Qui illum prosequatur
quem Deus percussit, & super dolorem vul-
nerum Dei addit? Videat quid imprecetur
illi Deus? Qui iniquitates & dolores nostros
in persona dominici homicidii portavit: *Ap-
pone iniquitatem super iniquitatem eorum,*
&c. Si quis pro apostolico dicat, merito esse
depopulandam ecclesiam, cui incubat ex-
communicatus episcopus, atdiat exemplum
in quo causa causæ & persona personæ re-
pondet. Tempore primi GREGORII papæ,
defuncto Salonianæ urbis episcopo, cum
decrevisset Gregorius, ut pro eo episcopus
ordinaretur HONORATUS, a Salonianis ele-
ctus; Maximus quidam auxilio militaris ma-
nus invaderis episcopatum Salonianum, &
a episcopis excommunicatis consecratus,
a Gregorio excommunicatus est, & tamen
missas celebrare præsumebat. Hunc Grego-
rius non aliis quam sacerdotalibus armis de-
bellans, non super ordinavit ei Honora-
tum, non immisit ecclesia vastatorem; sed
tamdiu peccantem arguit, donec septimo
excommunicationis suæ anno tandem ad ve-
niā petendam attraheret; eumque resipisci-
centem non exordinavit, non reordinavit;
sed ei in gratiam suam recepto, quod de-
cretat datō archiepiscopali pallio supplex. D
Cum ergo Salonianæ causæ simili sit cas-
ta Cameracensis, cur censura Romanæ ec-
clesiæ in simili causa utitur dissimili senten-
tia? MARTINUS Turonensis posset aposto-
lico sufficere ad exemplum, ut desistat ab
oppressione innocentium. Priscillianus epis-
copum a Damaso papa pro hæresi & inna-
tum Maximus imperator accusauit. Itachio
episcopo occidit, & ut omnes sequaces ejus
ubique occiderentur edixit. Martinus ergo
aliisque episcopi Itachium communione ec-
clesiæ privaverunt, criminantes eum quod
ejus accusatione qualicumque homo occi-
sus sit. Maximus agebat cum Martino, ut
Itachio communicaret. Martinus agebat
cum Maximo, ut sequaces Priscilliani non
occiderentur, ne etiam Catholici cum eis
perirent. Quod petebat Martinus nullo mo-
do impetrabat, nisi ad tempus Itachio com-
municasset. Sic quoddam anathema factus
pro fratribus suis, retraxit a cervicibus eo-
rum gladium imperatoris. Qui damnavit ac-
cusare Itachium pro morte hæretici, is si
adjuvaret non laudaret etiam istum cuius
præcepto tot occiduntur pro causa Camera-*

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A censum, qui etiam cum periculo animæ suæ
liberavit a morte, quia graviter ferret in-
nocentes pro aliena culpa opprimi. Nos res
rebus conferimus, causas causis opponimus,
at Cameracenses affliti malis clamant ad
domum papam PASCalem, sicut filii Is-
raël affliti malis clamabant ad Moysem:
*Videas Deus & judicet, quoniam fatere feci-
si odorem nostrum coram Pharaone, & pra-
buisti ei gladium ut occideret nos.* Idipsum
de Leodicensibus excommunicatis pseudocle-
ricis præcipimus, justum est enim ut qui se-
metipso a Catholicæ ecclesiæ segregaverunt,
per Catholicos ab ecclesiæ beneficiis segregen-
tur. Hic me vero invasit angustia quasi par-
tentis, & inde exclamare compellor, quia
omnes parturientis dolores hic meus dolor
vincit. Filios enim genui, hosque lacte altius
fidei, hos pane veritatis confirmavi, & in
virile robur provexi. Ipsa me beatificabam,
quia eis in regis curia & in Dei ecclesia flo-
rentibus nihil deesse credebam, quod vel
ad corporis decorem, vel ad animæ perti-
net valorem. Sed quid est ab omni parte beatum?
Ecce mater mea sancta Romana eccle-
sia vult immittere ejus panam excommuni-
cationis, & insuper exercit super gladium
occisionis. Super his ego quidem materno
dolore torqueor, sed ipsi atatem habent;
pro se loquuntur. Idipsum, inquit, de Leo-
dicensibus excommunicatis pseudoclericis præ-
cipimus. Statera dolosa non est bona, ait Sa-
pientia. Quis conferet causam nostram cau-
ſæ Cameracensem, ut & nos patiamur quæ
patiuntur Cameracenses? Nos quidem Ca-
meracensis compatimur, nobis nihil tale
verebamur. Cameracenses quia cause cau-
ſam, personæ personam superposuerunt,
gladium sibi bicipitem superposuerunt. Nos
vero Leodicenses, quare excommunicati
dicimur, quare gladius nobis superponitur?
quid dignum morte aut excommunicatio-
ne contra canonicam ecclesiæ regulam fe-
cimus? In uno Spiritu nos omnes in unum
corpis baptizati sumus, nos unius moris
Deus in domo sua habitare fecit. Obscurat
nos Paulus per nomen Dei ut non sint in
nobis schismata, quando significatum est
Romanæ ecclesiæ quod contentiones fue-
rint inter nos & idipsum in Christo sapimus,
idipsum dicimus; non dicimus: ego sum
Pauli, ego sum Cepha, ego autem Christi.
Numquid pro hac unitate excommunicati
dicimur: ut præcipit Paulis, obeditur &
subjacemus præpositis nostris, qui vigilant
pro animabus nostris. Nobis legem Dei te-
nentibus objiciunt, quod transgrediamur
eorum traditiones: at illis dicit Jesus;
*Quare vos transgredimini mandatum Dei
proper traditiones vestras?* Juliet Deus ut
quæ sunt cæsaris reddamus cæsari, & quæ
sunt Dei, Deo. In hanc sententiam Petrus &
Paulus eunt: *Deum timete, regem honorate.*

Pp

JUDICIUM HENRICI III.
imperatoris adversus Prumiensis monasterii
advocatos, in quo omnia eorum jura
& privilegia defiguntur.

Circa 1102
Ex cartario
Prumiensi.

Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia territus Romanorum imperator augustus. Omnis Christi nostrisque fidelibus tam futuris quam præsentibus notum esse volumus, quod WOLFRANNUS abbas Prumiensis & congregatio S. Salvatoris, dolens abbatiam injusta advocate & subadvocatorum, maxime autem BERTOLDI DE HAM & filiorum ejus insolentia vexari, saepe clementiam nostram & principum nostrorum id ipsum lacrymabiliter proclamans adiit, donec timore & amore Dei & ipsa iustitia compulsi, filium nostrum HENRICUM regem, & episcopum Trejectensem CONRADUM, & HENRICUM comitem Palatinum, alioque quam plurimos principes nostros convenire ad Novum monasterium ipsius abbatis, præcepimus pro iustitia inter eos examinanda, & injustitia prohibenda. Ventum est ad diem. Abbas iterum & fratres sui eundem proclamationem faciunt, quam huic chartæ iustus annotari, quatenus ex injustitia confederatione, clarius eluceat decretum iustitiae.

Deо & vobis, domini & principes, proclamamus, quod advocate & subadvocatorum, maxime vero BERTOLDI DE HAM & filiorum ejus tanta super familiam & res ecclesie sancti Salvatoris excrevit insolentia, ut ipse BERTOLDUS publice exactores suos super loca & villas nostras ponat, & servitium suum per totum annum, ubi neque censum, neque ullam omnino, excepta advocacia, proprietatem habet vel habuit, prout sibi videtur constitutus, & quasi debitum exigat. Unde coacti exactores sui loca nostra prædonum vice circumcupentes, placitis justis & injustis, petitionibus, minis, postremo invasionibus, ad ultimam homines nostros pauperiem redegerunt, & exire de patria & hereditate sua mendicandi coegerunt causa. Super haec vero omnia ipsi hospitia in curribus nostris & in domibus familiarium singulis quotiens vult accipit. Post filii ejus, servi, deinde subadvocati & venatores, de rebus nostris & familiæ quantum sibi & suis libet singula accipientes, ex toto abbatiam devastantes.

Bertholdi
advocaciæ.
sponsi.

Proclamatione facta, filio nostro & regni principibus cause abbatis compatientibus, & in dignatione & clamore Bertoldi & filiorum ejus crudelissimam injustitiam quasi uno ore increpantibus, lectis eriam & expostis in audiencia cunctorum omnibus testamentis signatis a PIPPINI regis tem-

A porc, ipsius ecclesiæ conditoris, que prædictæ ecclesiæ & advocate officium & jura continebant. Ipse adhuc in pertinacia obfirmatus, & irridens testamento, dicens quod penia cuiuslibet quælibet notare posset, non ideo suum jus amittere deberet. Tandem ad suæ defensionis arma confugiens, jus voluntarium solus hoc modo fibi constituit, ut servientes saepetata ecclesiæ, quos ipse eligeret & nominaret, jus illud quod ipsi dicere & sacramento firmarent, illud ipse probaret & sequeretur.

Huic conditioni abbas primum fortiter repugnavit; videbatur enim esse periculum, ut relictis sacramentis sequeretur sacramentum eorum, qui datis manibus illi, vel ab eo suscepto beneficio, propter timorem sui vel rerum suarum illi adhærebat. Vicitus tamen ejus importunitate & amicorum, vix suscepito consilio, hac conditione concepsit, ut eorum qui juraturi erant, dimidiam partem ipse abbas, dimidiam partem Bertoldus nominaret. Qui rursum nisi solus ipse cunctos nominaret propositum reprobat. Abbe denique satisfaciente importunitati ejus, consensu suo quos Bertoldus nominavit processerunt, & sicut umquam rectius a majoribus suis acceperant, vela memoriam verius revocare poterant, advocate jura per singulas villas diligenter prædixerunt, & prædicta reverenter sacramento sanxerunt. Haec sunt quæ prædixerunt & juraverunt.

Abbe
torum &
subadvoca-
torum jura
& lega

I. Nullus subadvocatus sive alia persona super res & familiam sancti Salvatoris audeat placita, petitiones facere, hospitia querere.

II. Ipse advocate qui bannum ab imperatore sive a rege accepit, tria solum placita in anno statutis in locis habeat, ubi quicquid vadimoniorum constituitur, dispositis ad arbitrium abbatis sive procuratoris ipsius vadimoniis, duæ partes abbatii, tercia advocate persolvatur.

III. Super officiales ministros & beneficiaria ierventium & omnia jura & curtilia abbatis nullam prorsus constituendi desiruendive potestatem habeat, nisi aliqua rebello ibi fiat. Et de occiso intus vel foris sancti Salvatoris homine, si per se abbas weregeldum (a) acquirit, nil advocate acquirat [1] inde. Si vero advocate acquisierit, duas partes abbas, tertiam advocate accipiat.

IV. Nullum verberare vel tondere sine abbatis vel fidelium suorum presentia & sciorum suorum iudicio præsumat, & si se culpabilis redimit, pretium dividant.

V. Si abbas in dominicatu suo silvam, ubi advocate bannum super bestias non haberet, ad novalia dederit, nihil advocate inde habebit.

(a) Vveregeldum est capitis astimatio, seu premium impositum pro aliquo criminis multa.

VI. Nullus servientium abbatis pro cul- A & nusquam alibi, quia communiter debent pa aliqua in domum advocati vel usquam frui, ibique constituta antiquitus die familiæ, si ei ante tres vel duos dies renuntiatum pro gratia sua acquirenda sive ratione red- non fuerit, in curte expectet placitum. Quod si ab advocate neglectum fuerit, villicus de servitio & familia absolta erit de præsentia abbatis in placito publico; sed neque manfonarius aliquis nisi in curte ad quam pertinet. Nulli hominum ecclesiæ pa- refredum sive bovem, aut vaccam, vel por- cum, ovem, seu vestimentum, vel aliquid in domo sua, aut in agro, seu in prato, vel vinea potestate auferat. Quisquis hujus- modi juris est, ut ad bubulum jure possit constringi, & qui censum de capite suo per- solvit, hic si extra potestatem fugerit, vel tali loco ubi magister ejus justitiam ab eo habere non potest, confiterit, advocate aut missus ejus cum legato abbatis illuc eat, & fugitivum atque rebellem ad curtum propriam constringat.

VII. Ubicumque res ecclesiæ, agri vide- licet ac vineæ, sive decimationes, terra cul- ta & inculta, infra advocatiam suam invasa- fuerint, aut juri ecclesiæ retineat, aut de suo restituat.

VIII. Ad tria placita quæ prædiximus u- num servitium, quæ post Pasca debentur ab abbatte accipiat. Duo quæ familia sibi debet taliter exhibeat.

IX. Unusquisque de familia obolum u- num in epiphania Domini, aliud in festo S. Johannis - Baptista ad servitium advocati perfolvat. Curtes etiam determinatae quæ advocate integrum servitium debent scrip- to mandatae & sacramento firmatae.

Hæ sunt videlicet Mettendorf, Rumatef- heim, Prumia inferior, Cunnibretch, Bir- gesbura, Vvalmereshem, Sephiro, Merni- che, Sueche. Itæ autem dimidium perfol- vunt servitium, scilicet, Ulmizo, Suevir- disheim, Buodenisheim, Morlebach, Deinif- buro, Herisbesbangfeth, Luch, Mersche, Hüttingon, Nanzeinheim, Badenheim, Ed- delendorf. Integrum quoque servitium erit modius unus tritici, fistula vini duæ, por- cus unus, XII. denarii, porcellus unus, gallina duæ, modii avenæ tres.

Dimidium vero servitium erit modius di- midius tritici, fistula vini una, porcus unus, sex denarii, gallina una, avenæ modius & dimidius.

X. Super bannum & licentiam de vineis colligendis & super pificationes fraxrum nul- lam potestatem advocate habebit.

XI. Placitum cum servientibus, id est sca- rariis sancti Salvatoris semper post natale S. Remigii octavo die in Merniche placitabit. Eadem die ex parte abbatis jam dictum ser- vitium integrum si venerit, accipiat; si au- tem non venerit, servientes de placito ab- soluti erunt, & villicus de servitio per to- tum illum annum. In quocumque autem lo- co jure placitum habere debet, eadem die villicus abbatis servitium advocate tribuat,

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

B

Hæc sunt adyocatorum jura & officia, & hæc conditio inter prædictum abbatem WOLFRAMMUM Prumiæ, & ipsius loci ad- vocatum BERTHOLDUM DE HAM, & filios ejus, & omnes post eos adyocatos, a filio quidem nostro & principibus nostris consti- tuta & laudata; a servientibus autem ecclie- siæ jurata. Quæ omnia ab ipso filiisque suis bene sunt laudata; sed in multis postea ma- le servata. Post mortem enim patris junior filius in beneficio ejus succedit, qui rursum projecto jure, per vias patris passim incessit. Quod iterum abbas sæpius proclamans, & quasi inconsolabiliter dolens, cum aliud non poterat, donum beneficij fratri ejus B.

videlicet, usque ad audienciam nostram no-

nstrorumque principum prostraxit, ubi perti-

nacia tanti mali patris & fratri ab omnibus

qui aderant intellecta, cum jure legali ne-

garre ei posset, consilio tamen nostro roga-

tuque non modico, ibi in præsentia nostra

recepit; sed tali conditione ipso laudante

& vix impetrante, ut si, quicquam de his

qua laudata a patre & a servientibus ecclie- siæ fuerant jurata; ipse vel quisquam post

eum infringeret, non aliud judicium quam

proscriptionem totius beneficij quod ab ec-

clesia teneret, & expectaret.

D Isti autem sunt qui adyocatorum jura præ-

dixerunt & sacramento confirmaverunt. Ro-

ricus de Titendorf, Walterus de Herlingef-

dorf, Adelgerus & Ruogerus de Liezingen,

Adilgerus & Engilrich, & Wizo de Buode-

nesheim, Adilhart de Hecilestrode, Rorich

de Herminesdorf, Ernest de Badenheim,

Walteri de Vvetlindorf, Albwin de Sue-

virdesheim.

E Hæc sententia coram me principibusque

nostris sic tandem est diffinita, nostraque

auctoritate firmata.

Hi autem testes sunt qui huic conditioni

aderant.

HENRICUS rex filius noster. **BRUNO** ar-

chiepiscopus Treverensis, **FRI DERICUS** s

archiepiscopus Colonensis, **JOHANNES**

episcopus Spirensis, **BURCHARDUS** episco-

pus Monasteriensis, **O T T O** episcopus Ba-

bembergensis, **EMEHART** episcopus Wir-

cemburgensis; **OTBERTUS** episcopus Leo-

dienensis, & alii quam plures episcopi. **FRI-**

DERICUS dux, **ADELBERTUS**, **GERARDUS**,

THEODERICUS comites. Item **GERARDUS**

frater abbatis, **Gerlach**, **Meginherius**, **Ri-**

Pp ij

599
chwn, Cuono, Folcmar, Heremah, Hen-
rich, Gundekar, Erkenbolt, & alii plures.

DIPLOMA BALDUINI

episcopi Noviomensis.

Altare de Snellenghen monasterio S. Quintini de monte concedit.

Anno 1102
Ex auto-
grapho.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Nulli pene fidelium incognitum esse con-
stat, sanctæ Dei ecclesiæ cultores, apostolos
videlicet & eorum successores domus Dei
decorum dilexisse, & ecclesiastici ordinis
honorem ampliassse. Quapropter ego BAL-
DRICUS Tornacensium atque Noviomen-
sium episcopus, HENRICI abbatis de Mont-
te S. Quintini monachorumque suorum
precibus exoratus, ut altare de villa *Snellen-*
ghen dicta in Flandrensi pago sita eis con-
cederem, consilio & assensu Lamberti archi-
diaconi nostrorumque clericorum, perpe-
tuo tenendum eis concessi & donavi, tali
videlicet conditione, quod presbytere in co-
dem loco Deo serviens, curam animarum
eidem altari pertinentium gerat, & uno-
quoque anno in festivitate sanctorum apo-
stolorum Simonis & Judæ episcopo seu ejus
ministris sonniatam, xxi. scilicet denarios
solvat, atque synodalia jurâ, ceterasque
consuetudines, ut mos est in vicinis eccl-
esiis faciat & solvat, siveque liberum ab omni-
munerum exactione maneat. Quod ne quis
violare presumat sub anathemate interdixi,
& sigilli mei impressione corroboravi. S.
domini BALDRICI episcopi. S. Lamberti ar-
chidiaconi. S. Berneri. S. Desiderii. S. Radu-
lfi. S. Manechini. S. Bernardi. S. Desi-
derii decani. S. Dudini. Ofterca. S. Petri
decani. S. Gunteri prepositi. S. Balduini
cantoris. S. Guarmundi scholastici. S. Let-
beri. S. Geldulfi.

Actum anno dominicae Incarnationis
M. C. indictione x. regnante rege PHILIP-
PO, episcopante domino BALDRICO.

Ego Guido cancellarius conscripsi.

NOTITA

De concordia inter monachos Cenoma-
nenses & Gosbertum Boschetum de
ecclesia Campaniaco.

Anno 1103.
Ex cartario
S. Vincen-
tii Cenoma-
nensis.

Presentium atque futurorum memoriae
commendamus eisdam contentionsis
causam finaliisque concordiam, quæ inter
nos & Gosbertum Boschetum, nepotemque
ejus Herbertum aliquantulum temporis in-
iuste pravaliuit. Gosbertus itaque & repos-
ejus Herbertus in presbyterio ecclesiæ de
Campaniaco contra ius calumniam facien-
tes, præsumebant dicere ex hereditario
jure illud eis accidere. Hinc igitur factum

A est ut RAMNULFUS abbas eorum instigatio-
ne presbyterum, qui tunc temporis praefata
præsidebat ecclesiæ, expelleret, ejusque
loco Fulcoiu[m] monachum dicti fratrem
Gosberti satis indifcret subrogaret. Cum
autem Dei misericordia alium abbatem
domnum WILLELUM videlicet Majoris
monasterii monachum nobis præstisset, &
ille rem istam inordinate factam cognovis-
set, protinus justa commotus ira, dete-
stari cœperit, atque clamore nefandum istud
calumniari. Unde factum est ut sapientum
Gosbertum nepotemque ejus Herbertum
cum coadjutoribus suis in curiam domini

B ILDEBERTI episcopi ad placitum venire
cogeret, ibique quietam & solutam presby-
terii calumniam, ut justum erat, in perfec-
tuum dimiserunt. Ita tamen res finem ha-
buit, ut jam dictus Fulcoius frater Gos-
berti totiens répetiti, ecclesiæ præfatae sacer-
dos in vita tantummodo sua præsideret,
nec eam deinceps jure hereditario sui gene-
ris aliquis possideret; sicque determinatum
est, ut sapientius Fulcoius medietatem obla-
tionis & decimarum habeat, excepta illa
decima quam déderat Harduinus de Cam-
paniaco monachilem habitum a nobis acci-
piens. Hujus rei sunt testes isti, Gaufridus
decanus, Fulcherius cantor, Hugo de Ciron,
Elinandus Boschet, Succherius presbyter de
Ibreio, Paganus presbyter de Chala, Ri-
chardus Barbarus.

DIPLOMA RAIMUNDI

comitis S. Egidii.

De doatione medietatis ville Gibellet facta
S. Victorii Massiliensi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Ego (a) RAIMUNDUS gratia Dei S. Egidii
comitis & Provinciæ marchio, princeps
autem, Deo auxiliante, militia christiana
in Hierosolimano itinere, considerans pec-
catorum meorum immanitatem, atque par-
vissima qua mecum est christianitatis, pro-
diversis excessibus imbecillitatem, instante
etiam omnibusque modis inquirente, labo-
resque suos & sollicitudinem in meo servi-
tio expedente domino RICHARDO S. R. E.
cardinali & Massiliensi abbatे, dono &
concedo unigenito Dei Filio, ejusque vene-
rabi[us] matr[is] S. Matræ, nonnon pretiosissimis mar-
tyribus Victori & sociis ejus, aliisque quo-
rum reliquias apud honorabile monasterium
Massiliense in Christo requiescent, medi-
tatem civitatis qua vocatur Gibellet, qua-
etiam in littore mari magni, altis muris,
firmisque turribus munita inter Tripolim &
Beritum, & omnium ad eam mari & terra

(a) Hanc cartam edidit Baluzius in suis ad Historiam
domus Arvernæ probationibus, sed aeo truncata & in-
terpolata, ut necessario fuerit recendenda.

pertinentium, videlicet in ecclesiis, villis, castellis, casalibus, terris cultis & incultis, in portu, ac naufragiis, sive in cunctis ubi que pertinentiis. Ista omnia ego R. Dei gratia comes immutabili donatione confirmo & corroboro Domino Deo prædictisque sanctis ac monasterio, præsenti quoque ejusdem loci abbati R. vel illius monachis etiam præsentibus & futuris ibidem Deo serviensibus, sine fraude & dolo omniq[ue] malo ingenio, ut in perpetuum honorifice possident, potestate teneant, feliciter honesteque habeant. Hoc autem feci venerabilibus commilitonibus meis consulentibus, immo cohortantibus **WILHELMO** scilicet Arvernensi comite, Biterrensi vero vicecomite **B.** denique **(a)** **AICARDI** Massiliensi, **BERENGARI** quoque Narbonensi; quatinus omnipotens Deus per dictorum sanctorum congregationis intercessionibus & meis propitiari dignetur iniquitatibus, & sua paucissimæ christianitatis, quæ me sibi post ipsum in caput & principem elegit, se opponat aversitaribus. Cartam vero donationis hujus ita firmam & ratam inviolabilemque tam ego quam præscripti nostri exercitus proceres esse volumus, & volendo fani-
mus, faniendo ex auctoritate superni judicis, beatique Petri apostolorum principis, cuius obedientia ac fidelitate præsentia arma gestamus, omniumque sanctorum, & nostra, contradicimus quod nullus rex, nullus princeps, nulli denique cuiuscumque dignitatis ordinis, sive clericus sive laicus potestas, ei aliquam violentiam inrum-
pendo inferre præsumat. Si autem, quod abit, post nostrum excessum, quia mortis legibus subjacemus, aut ante, quoniam iudicia Dei abyssus multa, aliquis hujus nostri laboris, Deo permittente, potestate præditus, cupiditatis suæ tyrannidem super ele-
mofynam aut donationem nostram exerce-
re, eam infringendo tentaverit, divina ultio in futuro pennis plectendus subjiciatur, & in præsenti quemadmodum Achab pro agro Naboth Jeſrahelitæ, quem male possidere concupivit, dehonesteretur, ac iudicio publico condemnetur, omni honore privetur, nisi quod injuste præsumserit, digna satisfactione emendare curaverit, in pristinam dignitatem honorem restituens, & pro damno quod intulerit, monasterio auri optimi libras mille componens, carta ista & donatione stabili immutabilique permanente in perpetuum.

Facta est autem carta donationis hujus

(a) Baluzius scribat *Aicardo reverendissimo Massiliensi*, atque inde occasionem sumit in Indice ad tom. 2. Aicardum faciendi Massiliensem episcopum, quasi reverendissimi titulus nulli ali quam episcopo convenire posset. Verum praterquam quod ille *reverendissimi* titulus in hujus carta Autographo peregrinus est, averttere debuisset eum ab hac opinione *Commissionis* nomen, quod hic ei tribuiuit; nam vel ipsa hujus loci lectio demonstrat omnes hic commemo-
ratos esse illustres milites crucis signatos. Baluzii opinio in

Anno ab Incarnatione Domini MCIII. mense Januario*, sub die xvi. calend. Februarii, luna v. indiæ x. in castello quod appellatur Mons-Peregrinus, & est ante portam Tripolensem constitutum, regnante etiam in Francia rege Philippo, epacta x. concurrente.

+ **RAYMUNDUS** comes firmat.

+ Signum Arvernensis **WILLEMUS** comes firmat.

+ Signum **BERNARDUS** vicecomes firmat.

+ Signum **AICARDUS** firmat.

+ Signum **BERENGARIUS** Narbonensis firmat.

Signum **WILLELMUS** Ugonis firmat.

+ Signum **PETRUS** ^(b) episcopus Glan-
densis firmat.

+ Signum **ARBERTUS** S. Evrardi abbas firmat.

Signum **PONTIUS** Grillonensis firmat.

Signum **WILLELMUS** Petri firmat.

Signum **BERENGARIUS** Willelmus firmat.

Signum **AICREDUS** firmat.

Videntibus Durando & Raimundo, qui hanc cartam fecit monachis & Bernardo, & Stephano clericis.

C L I T T E R Æ H E N R I C I Paderbornensis episcopi.

*Rogatu Erkemberti Corbeiensis abbatis deci-
mas Huxarienses aliasque iis confines
confermat.*

NO TUM esse volumus tam præsens Anno 1104.
Ex m.
Corbeia no-
va.
HENRICUS Dei gratia ecclesia Paderbor-
nensis episcopus, rogatu venerabilis Er-
kemberti Corbeiensis abbatis & fratrum
eius, tradidi ipsis in utilitatem specialiter
fratrum decimas de novalibus quæ fuerunt
super villam Huxariam in Bilenberg, in
Reugesberg, in Fritschugil, in omnibus quæ
vel modo extirpata sunt, vel posthac ex-
stirpari poterunt, pro remedio animæ meæ
ceterorumque episcoporum, quas in Pa-
derbornen[ti] episcopatu possidere noscun-
tur, ne quis futurorum terminos antiquos,
quos statuerunt patres nostri transgredi mo-
liatur. Et ut hanc traditionem nostram &
confirmationem nemo convellat, sed in æ-
ternum eis rata permaneat, has litteras
E ipsis conscribi fecimus, quas etiam impres-
sione sigilli nostri in testimonium roborari
præcepimus. Actum Corbeia anno domi-

errōrem traxit auctorem novæ Gallæ Christianæ, qui ut Aicardo pseudo-episcopo Massiliensi locum dater in serie an-
tiquum Massiliensem, Remundum qui tunc sedem illam
occupabat, duique post supervixit. bipartitus est, ut Aicardum duos inter Raimundos collocaret.

(b) Hic episcopus hactenus ignotus desideratur in vulga-
tis Indicibus prælulum Glandatenium, ubi collocandus est
inter Pontium & Lambertum.

[a] nica Incarnationis MCIV. (a) imperatore A[n]tonio Ansolde filius, Werno filius Odelinæ, Romanis HENRICO IV. præsidente Corbeiensibus abbatte ERKENBERTO.

Data decimo sexto cal. Martii.

CARTA LUDOVICI REGIS
Franciæ filii de libertate villaæ de
Angicourt.

Circa 1104
Ex cartario
Vedasti

[b]

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego LUDOVICUS PHILIPPI regis filius in regem Francorum designatus. (b) Notum & manifestum fieri volo præsenti nationi & succendentium posteritati, quod Nogordus apud Angicurtem pravas & inusitatas super terram S. Vedasti consuetudines extulerat, quas Petrus de Plexiaco Alberici filius, Hoiordi successor filiam ejus habens, & terram ipsius in custodia tenens, tenere ut antea invenerat, volebat, & monachis S. Vedasti pro justitia reclamantibus, ipsoque præfato Petro, quoniam ita consuetudines invenerat, contra reniente, Compendii de præfatis consuetudinibus ante nos convenierunt in judicium, qui videlicet Petrus in causam de supradictis ausus intrare non fuit, sed ut iustum erat, præfatas consuetudines, justitia nostra cogente, liberas esse permisit. Ceterum notum facio quod præfata terra S. Vedasti his consuetudinibus ante nos est attributa, ut temporibus fuit Marci Stamparum, qui terram dudum sub tutela sua habuit. Consuetudines autem tales sunt, quibus est dedita de conductu plaustrorum per singulos annos triginta solidos & quadraginta anguillas & pastrum duorum clientium solvit terra; & mansure hospitum S. Vedasti, si pastus debent, sex denarios singulæ solvunt, & tessaram numquam dabunt hospites, nec corveias facient. Deinde si hospites S. Vedasti delinquerint super ipsam terram, iustitiam totius forisfacturæ faciet abbas, & habebit forisfactum. Domus autem monachorum & curia cum tota villa ita liberrima est, ut neque rex, neque comes ibi ullam potestatem exerceat. Et ut iudit firmum & ratum sit ad memoriam posterorum, sigillo meo corroborari præcepi. Huic autem affirmacioni & concessioni interfuerunt ex parte LUDOVICI, domni Guido Silvanectensis, Frogerus de Caalons, Odo Penetrans-utrem, Radulphus de Martreio, Ivo de Civereris, Willelmus de Bistiaco. Ex parte autem S. Vedasti Reinardus de Bernilio, Odo Major, Bauduinus S. Vedasti famulus, Roge-

(a) Possum hoc instrumento emendari Corbeienum facti, qui Marquardi abbatis mortem ad annum 1106. referrunt, nisi quis dixerit ipsi adhuc vivo subrogatum fuisse Erckenbertum, quod nulquam legitur.

(b) In regem designatus est Ludovicus, ac cum Patre Philipo regnare cepit anno 1103.

(c) Rothardus; sive ut ait, Rothardus ex abbate

Arus Ansoldi filius, Werno filius Odelinæ, Werno filius Celsæ, Symon capellanus domini Lubovici propria manu subscriptis temporibus HENRICI abbatis atque Walteri monachi.

EPISTOLA ROTHARDI
archiepiscopi Moguntini ad clerum
ecclesie Halberstadiensis.

Hortatur clerum Halberstadiensem, ut sui exemplo gremium ecclesie redeant.

ROTHARDUS (c) Dei gratia Moguntiæ ecclesie archiepiscopus, omnibus in clero Halberstadiensi unitatem sanctæ ecclesie amplectentibus fraternalm dilectionem.

Qui vera dilectionis dona a Deo pacis consequi merentur, excellentius ceteris cognoscunt, quantum pondus follicitudinis sustineat vigilantia ordinata dilectionis. Hoc tamen ex quo debui semper pro vobis vigilanter debita devotione portavi. Neque enim si ad horam intermissa fuit nostra paternitatis commonitio, minus pro vobis vigilavit devotæ follicitudinis intentio. Proinde nunc quoque vos apostolica exhortatione confeitor, obsecrans in Christo, reconciliamini Deo. Nulla vobis erit confusio, immo gloria & honor redire ad viam iustitiae, à qua vos deduxit tortuosa semita sibi. Scimus equidem spiritualis intelligentia vestra oculos nequaquam effugisse, quod Dominus ipse, qui æternō illo providente iictu omnia simul complectitur, pro meritorum qualitate sententiam suam legitur mutasse, simulque cum voluntate voluntatis actionem praecidisse, cum eum aut oratio suorum impotentem reddidit, aut ira ejus misericordum gemitu vista succubuit. Ipse princeps apostolorum a minimo collegii illius consorte correptus, correctus est, nec veritus est cedere admonitioni junioris, cuius zelum vidit in studio divini amoris, hoc cœlesti oraculo nos quoque admoniti, nobis ipsis renunciavimus (d), & priorem nostram viram, si tamen vita est ad mortem dicens, jam pridem condemnantes, in ecclesiæ unitate renati, novam vitam in Christo ducimus, ob maledicta & detractiones in ecclesia Dei lepra perfusi extra cæstra seorsum a populo mansimus, nunc autem hysopo humiliatis & sanctificante penitentia aqua, per manum magni Sacerdotis mundati, in cæstris Domini militamus, immundis spiritibus expositi, & immunditia

Herefordiensis electus archiepiscopus Moguntinus anno 1089. obiit 1109.

(d) Ex his pater Rothardum Henricianis aliquando adhuc, a quibus avertus & ad legitimum pontificem conversus, multum quanta passus sit a schismatis, per octo minimum annos actus in exilium.

hæreticæ fornicationis profanati, jam cum Maria JESUM videmus, videndo appropinquatus, appropinquando pedibus ejus non sine officio inhæremus. Nemo nobis insultet de sepultura quatriduani. Ecce miserationis Altissimi, qui foecet in monumento resurrexit, vivificantem Domino, ac soluta per apostolos mortis fascia, absque sepulturæ indicio exultans de salute discubuit in convivio Dominico. Fuit, fuit aliquando persecutor & blasphemus impugnans viam Domini, qui postea factus est dux Verbi, qui mox apostolus pro se agens dixit. Sed hæc olim fuimus, sed abluti, sed sanctificati sumus. Certe si magnus ille apostolus non mutasset sententiam negationis, non paulo post consecutus esset culmen apostolicae dignitatis, sed nec evasisset penam eternæ damnationis. Non est enim remissa aut inefficax divina miserationis, ut cum culpas gravissimas remittat ex superabundanti gratia largissima, etiamque conferat pietatis munera. Ipsa illa columba licet sero, vespere licet ad arcum sit reversa, signum pacis, signum dilectionis ex ore ferens, per omnium introgressa est. Praeses enim arcæ antiquis ostio aperto manum extendit, & per diversitatem donorum spiritualium receperat in superioribus arcæ collocavit. Fel & acetum Dominus bibit, quia in Maria & latrone peccatores diversos sibi incorporavit. Spineam coronam portavit, quia regnum subtilissimum in gentilitate vitorum aculeis aspergim sibi præparavit. A diebus, inquit, Johannis regnum calorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Si meretrices & publicani nos in regnum Dei præcesserunt; quæ jam dissidentia nobis erit de salute? Officium in capitulo apertum est, cena diu instrueta, tauri & altilia Dei jam dudum occisa, vocamus debiles, cæci & claudi, immotum præconum clamoribus ad cœlestè convivium compellimus. Quapropter, in Christo fratres carissimi, non erubesco me immutatum, sed gratias ago dextræ Altissimi, cuius hæc est mutatio. Fateor, fateor, & gratarter fateor, me cum omni mentis integritate in gremio sanctæ matris ecclesiæ familiariter consedisse, saepius illud revolvendo: *Unam petui a Domino hanc requiram.* Et item: *Lavabo inter innocentes manus meas & circumdabo altare tuum, Domine.* Hæc est enim illa dilecta, speciosa & decora non habens schismatis, nec maculata falsitatis. Totâ enim pulchra est, cuius speciem concupivit rex: quam qui noluerit habere matrem, Deum non poterit habere patrem. Hæc sententia Spiritus-sancti auctoritate & antiquorum patrum sanguine conscripta & confir-

(a) De hoc conuentu ita Albericus in Chronico ad annum 1105. *Habito in villa regia Norbüsen episcoporum conuentu, presidente Rothardo Moguntino archiepiscopo, qui a se proprâ jam per milium temporis ab imperatore pulsus*

A mata, cælo & terra permanentior in sæcum durabit. Verum quia non filii patribus, sed patres filii thesaurizant, hanc plenariam ecclesiæ matris gratiam non milii soli, sed vobis filii charissimis gaudeo collaram, & nunc omnes spiritales merces ac dominicum talentum, & perversam pacis margarinam, quam negotiando lucratûs sum, vobis filii expono, ut vos quoque divites sitis in omni verbo & in omni scientia. Opto autem omnes vos esse sicur me, exceptis privatis peccatorum meorum vinculis. De cetero precamur & obsecramus, ut de collegio vestro quos nosfis idoneos in calendis Decembris dirigere velitis, qui possint interesse (a) [4] conventu ecclesiæ, qui se in villa nostra ad honorem ecclesiæ colligere decrevit. Illic namque matris ecclesiæ facie exhilarati, colloquio informati, consilio roborati, plenissime cognoscetis, qualiter unius moris & cum consensu habitare possitis in domo Domini. Obsecramus vos in Domino Iesu, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, memores quia vindex gladius idolatras prostravit, scismaticos vero hiatus terræ absorbut. Deus pacis & dilectionis conservet vos in unitate spiritus, & vinculo pacis, dilectissimi filii. Amen.

DIPLOMA ILDEBERTI Cenomanensis episcopi, pro Cenomanensi S. Victoris monasterio.

Confirmat monachis concessas à laicis ecclesiæ.

QUANTIS quibusve studiis monasterio-
rum quietem tueri habeat religiosos.
rum devotio pontificum, veneranda nobis
patrum sanctorum tradidit antiquitas. Eorum
exemplis indignus ego Cenomanensis ecclesiæ sacerdos ILDEBERTUS, & pro-
vocatus & accusatus, fratribus qui in mona-
sterio sancti Vincentii Domino Deo deser-
viunt, aduersus quorundam improbitates
tranquillitatem decrevi providendam. Ne
qua igitur impudenter calumniantium mo-
lestia in præfactum quicquam moliantur mo-
nasterium, quarundam ecclesiarum bene-
ficia, quæ ei fideles contulerant laici in per-
petuum possidenda, & concedimus & in

E præsenti pagina firmamus. His tamen quæ
episcopum & archidiaconum seu etiam at-
chipresbyterum contingunt, ex integræ re-
tentis, videlicet synodis, circadis, & si
qua alia in forisfactis, aut in ceteris redditi-
bus, sive etiam in tuitione presbyterorum
ad præfatas videntur pertinere personas.
Quæ vero illæ sint ecclesiæ subsequens ha-

Anno 1106.
Ex carrio
S. Vincentii
Cenoma-
nenesis.

bet inscriptio. Ecclesia de Tufi, ecclesia de Campaniaco, ecclesia de Ver, ecclesia de Avenis, ecclesia de Curte-lucro, ecclesia de Segona, ecclesia de Luertione, ecclesia de Basilgeris, ecclesia de Aceio, capella S. Audoeni de Baladone, ecclesia S. Leonardi, ecclesia de Curia-dodæ, ecclesia de Monasteriolo, ecclesia de Curtis-monte, ecclesia de Ham. Facta est aurem hujus assertio concessionis anno ab Incarnatione Domini MCVI. episcopatus vero predicti episcopi x. indit. XIV. PHILIPPO rege, HELIA comite. Quod quisquis violare præsumperit, anathemati subjectus maledictionem Dei incurrat.

EPISTOLA ROTHARDI
archiepiscopi Moguntini, ad Gebhardum Constantiensem episcopum.

Invitat eum ad futuram electi Halberstadiensis ordinacionem, Moguntiae III. calendas Aprilis celebrandam.

RO THARDUS Moguntinus archiepiscopus sanctissimo & carissimo fratri Constantiensi episcopo GEBEHARDO confortari in Domino, & in potentia virtutis eius.

[•] Misericordia Dei altissimi gratias agere oportet, quia populus qui diu sedebat in tenebris lucem magnam vidit. (a) Sanctitati vestra non incognitum est, quanto tempore terra Saxonum penuria catholicorum episcoporum graviter laboraverit, & quantas persecutions Moguntina ecclesia ab invasoribus passa sit. Ad hoc malum extirpandum Halberstadiensis ecclesia confessu domini nostri regis, consilio archiepiscoporum & episcoporum & voluntate aliorum principum, eleccione quoque cleri & populi fratrem nostrum Moguntinensis ecclesiaz canonicum suscepit episcopum. (b) Ad hujus ordinacionem & certa ecclesiastica officia vestro auxilio & consilio finienda caritate qua debo, III. calendas Aprilis Moguntiam fraternitatem vestram voco. Omnes suffraganeos Moguntinæ ecclesiaz ad eamdem diem litteris & nuntiis evocavi, & quomodo cum ipsis agere possem & debeam in vestra maxima erit deliberatione. Speramus & oramus, & quomodo debemus monemus, ut omni postposita excusatione, predicta die Moguntiam veniatis, & si aliquo modo, quod absit, sanctitas vestra prepediatur, epistola vestra consensum & consilium nobis vestrum mittat.

(a) Hoc ex loco ac multis aliis patet. Sanctitatis titulum, qui hodie soli Romano pontifici tribuitur, aliis omnibus episcopis olim fuisse attributum.

EPISTOLA RAINHARDI
electi Halberstadiensis, ad Gebhardum episcopum Constantiensem.

Invitat eum ad suam consecrationem Moguntiae faciendam.

VENERANDO & diligendo in CHRISTO JESU Constantiensi episcopo GEBEHARDO, RAINHARDVS Halberstadiensis ecclesiaz electus episcopus se & omnia sua.

Scio quod zelus domus Dei & quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum que in vobis fuit & est, Halberstadiensi ecclesiaz propitium vos faciat, unde & multum sperans de tanti patris benivolentia, quia vos secundum apostolum Paulum omnibus impeditis & superimpeditis, ad consecrationem meam i. idus Aprilis Moguntiae pro dilectione Dei, & liberatione ecclesie, & respectu servitii mei, vos posco venire, quia omnes filii ecclesiaz in negotiis ecclesiaz vestrum auxilium & consilium judicant postulandum esse. Certe est quia Spiritus sanctus qui habitat in vobis, perficiet in vobis opus bonum quod incepisti. Nam lumen Veritatis ut verbum justitiae, quod barbara gens nostra per vos meruit cognoscere, per vos dicit diligere. Ante omnia vos scire voleo, quod ad onus durissimæ provinciae imperio domini mei regis, violentia principum, nolens & reclamans raptus sum. Iterum lachrymis & clamoribus quibus absens possum, ut principem ecclesiaz vos voco, ut vestro consilio & auxilio in me inutili truncetur. Si vero, quod absit, vestra præfentia carere contingat, ut in epistola consensum vestrum domino archiepiscopo mittatis humiliiter rogo.

EPISTOLA GEBEHARDI
episcopi Constantiensis, ad Rothardum archiepiscopum Moguntinum.

Excusat se quod non possit interessere Moguntiae ordinacioni Rainardi electi Halberstadiensis.

DOMINO semper & ubique venerando ROTHARDO archiepiscopo GEBEHARDUS Constantiensis non merito, sed nomine episcopus, fidele servitium & orationes.

Primum debitas patri luminum gratias ago, qui ut vestris ex parte verbis utar, diu lippientibus Saxonum oculis & amorem intuendæ veræ iucis contulit & virtutem. Specialiter autem congaudeo profectui Halber-

(b) Rainardum de cuius familia extat opusculum tom. I. Script. Beaufvic. pag. 703.

ftadensis ecclesia, cui cum archiepiscopo-
rum & episcoporum consilio cum cleri si-
mul & populi electione novus pontifex di-
citur advenisse. Quid enim aliud de perso-
na domini REINARDI sentiam, nisi quod ve-
re tanto ministerio aptus & nullatenus a fa-
cri canonibus sit respondeundus? Igitur sicut
vestra testatur auctoritas, tam plenaria eo-
rum quorum interest consensione probatir
electus, vel potius ut in litteris suis dicit, (a)
captus. Quod autem humilitatis meæ præ-
sentiam ad cooperandum in ejus ordinatio-
ne postulatis, & ecclesia nostræ nimis in
tali tempore periculose, & mihi tam la-
boribus quam ætate confecto difficillimum,
& vobis Dei gratia minus necessarium. Qua-
propter istas tamquam præsentia meæ vicari-
as & vestra paternitati & illius dilectioni
litteras dirigo, quas ut mei loco dignanter
fusci jubeatis; obsecro. Omnipotens Deus
fænitatem vestram ad perfectum finem per-
ducat. Amen.

VERSUS HEINRICI IMPERATORIS
ad filium suum.

*anno 1106.
Ex ms.
Biblioth. S.
Folio 5.
Vetus
Massiliensis
opus D.
Eduardus.*

Sum quoniam pauper, non est me vilior
alter.
Heu mihi! quid faciam? quo me vertam?
cui credam?
Suevulus & Saxo concedunt nunc tibi fal-
so,
Perfida gens verè, per quam multi perierte.
Quod si depellor, & tu pelleris, & error
Pejor erit primo. Mi fili, dulce caveto.

DONATIO E C C L E S I Æ
sancti Johannis de Fontibus dicæcæs Ger-
rundensis, facta sancto Victori Massiliensi
ad construendum monasterium.

*anno 1106.
Ex ms.
Biblioth. S.
Folio 5.
Vetus
Massiliensis
opus D.
Eduardus.*

SIT notum cunctis præsentibus atque fu-
sturis, quoniam reverenda memorie
RAYMUNDUS vicecomes, & ERMENSENDIS
uxor sua viccomissa ob amorem omni-
potentis Dei & suorum peccatorum remis-
sionem, assensu & voluntate domini BEREN-
GARII sanctæ Gerundensis ecclesiæ præfus-
lis, necnon & suorum canonicorum, cede-
runt & gratuito animo concesserunt ecclæ-
siam S. Johannis de Fontibus inferioribus,
S. Victori martyri Massiliensi ad construendu-
m ibi cœnobium monachorum, sub ma-
nu domini RICHARDI Romanæ ecclesiæ

(a) De ejus electione & consecratione it: Chronicon
Saxonum ad annum 1107. Reinhardus Halberstadiensis ele-
ctus imperio Heinrici regis, consilio quoque principum, &
violencia, quamvis invitus assumitur. Et Moguntia & Rot-
tendo archiepiscopo 11. calendaris Aprilis consecrat. Et Chro-
nicon Ilmenburgense: [Heinrichus rex Reinhardum Halber-

stadiensis ecclesia episcopum prefecit.
A cardinalis & Massiliensis abbatis. His piis
votis & collationibus ego BERNARDUS di-
vino nutu sanctæ Gerundensis ecclesiæ epis-
copus, canonicorum nostrorum auctoritate
fultus, exultantibus animis favens, & an-
nuens decessoris mei assensu & voluntati,
favore perpetuo decerno, ut in perpetuum
sit ibi monachorum cœnobium sub regula
B. Benedicti militantium; & sit semper alo-
dium & dominium transfulsum in jus sancti
Victoris Massiliensis, & praesentis abbatis
domini Richardi & omnium successorum
suorum. Insuper huic ecclesiæ S. Johannis
B. confero & concedo ecclesiam S. Marie de
castellar, & ecclesiam S. Petri Logorzano,
& ecclesiam S. Christophori de Fontibus
superioribus, & ecclesiam S. Eulalia de Bac-
gidano cura omnibus decimis & primiis
& obsequiis universis ad omnes præfatas ec-
clesias pertinentibus, eo tenore ut ab ho-
dierno die & deinceps prælibatae ecclæsiae
sint alodium prænotatae ecclesiæ S. Johan-
nis, & sapientia S. Johannis ecclesia cum
omnibus acquisitis & deinceps adquirendis
sit proprium aludem S. Victoris Massiliensi-
sis: salva tamen in omnibus episcopali re-
fentia S. Gerundensis ecclesiæ, excepta he-
reditate Rainundi sacrists & Petri fra-
trum.

Acta scripta anno dominicae Incarnatio-
nis centesimo sexto post millesimum & qua-
dragesimo octavo regni Regis PHILIPPI
die nonarum Julii.

BERENGARIUS Dei gratia Girundensis
ecclesiæ episcopus.

† BERNARDUS gratia Dei Gerundensis
episcopus.

RAIMUNDUS Gerundensis archidiaconus

D & S. (b) Felicis abbas:

† (c) Ato S. Romanæ ecclesiæ diaconus [b]
cardinalis. [c]

SIRINUS nutu Dei Amfriensis abbas.

Bes.....

† Petrus Guillelmus .....

Raimundus levita .....

Gaufredus du .....

Je ..... canonicus.

Signum Berengarii Guannalaudi.

Nos omnes Gerundensis ecclesiæ cano-
nici, laudamus & confirmamus quæ supe-
rius sunt scripta & data.

† Hoc Berengarius signum post scripta
notavit.

Ego Guillelmus sacerdos & monachus...
manu propria, die & anno quo supra.

badiensi ecclesia episcopum prefecit.
(b) Forte monasterii S. Felicis Guizalenensis in diœcesi Ge-
rundensi quod aliquandiu Crastensi monasterio fuit sub-
iectum.

(c) Nota subscriptionem diaconi cardinalis post episco-
pos, & etiam post sacerdotos.

NOTITIA

De relevamento altaris ecclesiae Soldiaci
dato ab Hugone de Lupi-saltu.

Circa 1106.
Ex cartario
S. Vincentii
Cenomannensis.

Notum sit tam presentibus quam futuris Hugonem de Lupi-saltu & uxorem suam Mariam nomine, dedisse monachis S. Vincentii in eleemosyna, relevamento altaris ecclesiae de Soldiaco. Idem namque Hugo excommunicatus erat & tota familia sua pro preda monachorum de Soldiaco, quam pro eodem relevamento rapuerat. Sed tandem praedicta uxore sua gravi ægritudine oppressa, qua & mortua fuit, de cuius hereditate relevamentum erat, supradictus Hugo & mater ejus uxor, nomine Mathildis, & eadem uxor sua supradictum relevamentum dederunt & concesserunt monachis S. Vincentii, & absolutionem excommunicationis iussu domini HILDEBERTI episcopi acceperunt; monachi quoque praedictam predam, quæ decem pene libras valebat, præfato Hugoni quietam dimiserunt. Porro abbas WILHELMUS, qui fuerat Majoris-monasterii monachus, & Wilhelmus de Boeria, qui tunc prior S. Vincentii erat, ad sanctum Karilephum perreverunt, & de hac re in capitulo S. Karilephi coram GOSBERTO abbate & toto conventu & sub testimonio plurimorum, qui subscripti sunt, concessionem habuerunt. Idem vero abbas WILHELMUS hujus rei causa obsequium sepulture uxoris memorati Hugonis satis decenter implevit. Pro qua concessione dederunt monachi Paganico-lerico fratti Hugonis quedam misere-
falem, de quo postea idem Paganus xxxii. solidos habuit. Hoc donum concesserunt etiam & firmaverunt filii Hugonis de Lupi-
saltu. Isti autem fuerunt in capitulo S. Karilephi, ubi hæc omnia a præfatis personis concessa sunt. Silvester de sancto Karilepho, Poolinus, Wauterius de Vilereys, Drogo de Villenis, Wilhelmus de Mengeio, Theobaldus de Venthao, Sevinus filius Poolini, Wilhelmus Godelini, Reginaldus Piche.

DIPLOMA HENRICI V.
regis pro S. Maximino.

Plura monasterio S. Maximini ablata predia
refissit.

Anno 1107.
Ex cartario
Trevirensi
S. Maxi-
mini.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. HEINRICUS divina favente clementia v. Romanorum rex. Justitiam cuique facere cum omnium sit generaliter, nostri colummodo est principaliiter, quia ad hoc in regali dignitate certe præsumemus mortali-
bus, ut judicium & iustitiam faciamus omni-
bus injuriam patientibus. Quapropter ne-

A tum sit omnibus Christi nostrique fidelibus tam futuris quam præsentibus, qualiter BRENGOZUS abbas & fratres ex monasterio S. Johannis Evangelistæ sanctique Maximini pretiosissimi confessoris Christi, nostram regalem adiere clementiam, flagitantes ut pro timore Dei & amore justitiae, quasdam curtes & possessiones, agros & vineas, a præbenda illorum injuste ablatas restituemus, & restitutas nostro regali præcepto confirmaremus. Quorum petitionem cum propter amorem Dei, tum ob reverendam S. Johannis Evangelistæ & S. Maximini, & ob interventum fidelium nostrorum RUOTHARDI videlicet Mogunciacensis, BRUNNIS Trevirensis, FRIDERICI Coloniensis, CUONRADI Salzburghensis venerabilium archiepiscoporum, GEBEARDI Constantienis, BURCHARDI Monasteriensis, UODINIS Hildesheimensis, OTTONIS Babenbergensis, ARLONGI Wirzburgensis venerabilium episcoporum, BERTOLFI ducis, BERENGERI, SIGEFRIDI, WICPARDI, GODFRIDI, HERIMANNI comitis, aliorumque fidelium nostrorum, has duas curtes, unam vocabulo *Mannental* in pago *Nabigrove* sitam, quam Cuono quidam de Suevia injuste detinuit, aliamque curtem *Gneterhausen* vocatam, quam Adelbertus quidam de Leia per aliquot annos injuste possegit. Bonâ etiam sua quæ in villa *Voilie* iuxta Metensem civitatem, & in suburbio ipsius, & in ipsa urbe in vineis & areolis quidam Heisso de Ruticho haec tenus violenter habuit, sive quod HEINRICUS dux in villa *Lecknich* per aliquod tempus fratribus abstulit. Insuper etiam duodecim mansos ultra Rhenum in villa *Achbabah*, quos Gerhardus quidam de *Diedisse* a WILLHEMO comite injuste detinuit, septem vero mansos in villa Luttestarra dicta, quos Ruodolphus quidam de *Marciche* a præbenda fratum injuste subtraxit. Has igitur curtes five possessiones præfato abbatii ac fratribus reddimus, firmamus, & in æternum S. Johanni, sanctoque Maximino stabilimus, ea videlicet ratione, ut nec aliquis successorum nostrorum regum & imperatorum, nec prædictus abbas, nec aliquis successorum suorum quicquam de eisdem rebus alicui unquam dare, præstare vel vendere præsumant, sed fratres iidem inde consolati, pro nostra vita temporali & æterna obnoxius Deo supplicare prævaleant. Et ut hoc præsens regalitas nostræ præceptum firmum inde & stabile permaneat, manu propria subterfirmavimus, & sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

Signum domini HEINRICI V. Romanorum regis invictissimi.

ADELBERTUS cancellarius ad vicem domini RUOTHARDI archicancellarii recognovi.

Data vi. iunias Maii, anno dominica In-

carnationis M C V I I . indictione xv. anno A paret , sigilli nostri impressione jussimus insig-
niri.

regni domini Heinrici v. regis ix.
Actum Moguntiae in Dei nomine felici-
ter. Amen.

PRIVILEGIUM HENRICI
V. regis pro monasterio sancti
Maximini.

Quedam ei ablata prædia restituit.

Anno 1107.
Ex cartario
S. Maxi-
mini Tre-
verensis.

HIN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. **H**ENRICUS divina favente clementia v. Romanorum rex. Si locis divino cultui emancipatis , quibus beneficia non conferimus , saltem ab aliis Christi fidelibus quondam tradita , & postmodum per violentiam malignorum hominum injuste subtrafacta restituerimus , divinitus nos procul dubio remunerari confidimus. Quapropter fidelium nostrorum , tam presentium scilicet quam futurorum magnitudo comperiat , qualiter nos ob amorem Dei & ob interventum fidelium nostrorum , domini videlicet BRUNONIS Trevirensis archiepiscopi , & BURCHARDI Monasteriensis , ABALBERONIS Merensis , OTTONIS Babembergensis , EBERRARDI Eibstatensis , BRUNONIS Spirensis venerabilium episcoporum , WILLIELMI comitis , BERHDOLFI ducis , GODEFRIDI , HERIMANNI , WIGBERTI , FRIDERICI comitum , aliorumque fidelium nostrorum ; & ob crebram & importunam BERENGKOZI abbatis querimoniam reddidimus cenobitis S. Johannis evangelistæ , sanctique Maximini ; qui in suburbio Trewirorum corporaliter quiescit , quicquid in civitate Metensi vel circumcirca infra vel extra , sive in curte quæ vocatur *Vilere* in dominibus & areolis , agris & vineis , sive in ecclesia quæ vocatur Luzelenkirche , quæ quidam Hessi & Adalbertus serviens Merensis episcopi habentus injuste possederant , necnon quod Willihelmus quidam de Scura in Liutaridessarra jam per duos annos injuste sibi addunavet , sive quod ultra Rhenum fluvium in loco qui vocatur *Aocabah* , GERHARDUS quidam frater HEINRICI comitis diu jam injuste sibi usurpaverat. Hæc igitur omnia prefato abbatii suisque fratribus , propter amorem Dei tali modo & ea conditione reddimus , firmamus , & in aternum Deo auctore stabilimus , ut nullus successorum nostrorum regum vel imperatorum , nullus abbas , nullus comes , nulla persona parva vel magna de prefatis rebus aliqui cuiquam beneficiari præsumat , sed licet jam dicto abbatii suisque successoribus inde ulterius agere , quod ad utilitatem ipsius monasterii ac fratrum utilius videatur. Et ut hæc nostra auctoritas præceptio pleniorum in Dei nomine habeat firmitatem , cartam hanc inde conscribi , & ut infra ap-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

paret , sigilli nostri impressione jussimus insig-
niri.

Signum domini HENRICI v. Romanorum regis invictissimi.

ADALBERTUS cancellarius vice RUDOLPHI archicancellarii recognovi.

Data viii. cal. Junii anno Incarnationis Domini M C V I I . indictione xv. anno regni domini Heinrici v. regis viii.

Actum in Mettis civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

DONATIO MONASTERII XII.
apostolorum diœcesis Pisanae , facta S. Victori Massiliæ per Petrum Pisatum episcopum.

Anno 1107.
Ex archi-
vus S. Victo-
ris eritis Da
Emericus.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. PETRUS peccator divina concessionis dono Pisaniæ episcopus RICHARDO sanctæ congregationis Massiliensis venerabili abbatij ejusque successoribus in perpetuum æternam in Christo salutem. Cum divinitatis occulta dispensatio dignata sit nos ad hoc in pastoralem Pisanae ecclesiæ speculam sublimare , ut saluti omnium nobis commissorum generaliter invigilemus : quieti tamen & utilitati venerabilium locorum in nostro episcopatu consistentium specialister prospicere , & in eis viros honestate ac religione præclaros aggregare debemus. Quapropter prefata sanctæ congregationis reverentissimo abbatij placuit nobis & universis fratribus nostris canonicis supponere atque committere vobis vestrisque successoribus , & sanctæ vestre congregationi in perpetuum , quoddam nostræ ecclesiæ juris monasterium antiquitus constructum , in honore xii. apostolorum consecratum : quatenus illud habeatis , & teneatis , & disponatis , & ordinatis , in eo sanctæ vestre congregationis fratribus ad Dei servitium ponatis & constitutatis. Confisi enim de vestra sanctitate hoc libentissime facimus , & ecclesiæ S. Victoris illud subjicimus & commendamus , atque ut taliter semper permaneat firmamus & corroboramus. Proinde jam dictum monasterium cum omnibus bonis quæ ad præsens habere videtur , aut deinceps quocumque modo divinis & humanis legibus cognito potuerit acquirere & omnem insuper ejusdem monasterii ordinacionem vel dispositionem per hujus nostri privilegii pagina in vobis vestrisque successoribus concedimus & confirmamus , atque in perpetuum corroboramus. Hoc namque ideo facere curam habuimus , quoniam per Dei gratiam , & per sanctæ vestre conversationis studium locus in sanctitate & religione quotidie conservabitur , & de bono in melius proficiet. Unde eorum animæ qui monasterium construxerunt , nostrorumque

Qq ii

fratrum coepiscoporum qui ex hoc saeculo transferunt, nostræ etiam animæ qui huic negotio operam dedimus, nostrorum quoque successorum, ibidem fratribus commorantibus subvenientium, paradisi amicitate, & sanctorum consocietate fine fine fruenterunt. Sunt vero quædam quæ pro matris ecclesiæ, cuius juris est, debito honore & reverentia, ac ejusdem loci salvatione nobis retinemus. Ecclesiæ scilicet monachorum consecrationem, expensas quoque in unoquoque anno pro refectione, si quæ erunt, xx. solidos Lucensis monetæ valentes. Justum enim & rationabile, & sanctorum constitutionibus nullo modo contrarium est, pro habenda in posterum memoria, si queritur aliquantulum hujus concessionis dono, obedientiæ persolvvi. Si autem non queruntur, nullum inde damnum vel tunc vel in posterum monasterium patiatur. Disponimus etiam & confirmamus pro vestræ sanctæ congregationis reverentia, ut si aliquo tempore, quod absit, quilibet abbas vel prior, aut ejusdem loci monachus, vel omnis congregatio, quæ ad præsens aderit, prædictum monasterium a vestro potestatis jure alienare præsumserit, vel a C vestræ congregationis societate se sequere strare temptaverit, cognitumque hoc nobis fuerit, eam nobis emendandi & corripiendi ex caritate & consilio vestrorum fratrum in obedientia vestra apud nos commorantium licentia sit. Quod facere si noluerit, & propter contumaciam irrevocabilis extiterit, si fratres voluerint vel perierint, eadem sit nobis expellendi eum licentia, fin autem, nullatenus sit, abbatis vero vel prioris qui in loco abbatis monasterium custodierit, electionem ad nostram . . . . . devenire notitiam, non ut aliquam inferamus contrarietatem, sed pura fideliss. laudatione. Facta vero electio laudetur a nobis; ceterum contraire nulla nobis licentia referetur. Hoc iterum siquidem firmamus & corroboramus, ut nulla sit nobis vel successoribus nostris prefati monasterii bona invadere, vel diripere, seu minuere, aut deteriorare, vel commutare, sive alienare licentia; nec ibi aliqua potestate vel violentia, sine fratrum illic Deo deservientium voluntate hospitari aliquo tempore. Pacem propterea & quietem atque in religione permanendi securitatem eidem monasterio F providentes, omnipotens Dei nihilominus & nostra auctoritate fancimus, ut nulla magna vel parva cujuscumque ordinis seu conditionis persona præsummat jam dictum monasterium a bonis suis disvestire aut inquietare vel molestare. Si quis igitur, quod non optamus, hujus nostræ constitutionis privilegium temerario fastu vel nefario au- su infringere præsumserit, nisi resipiscens satisfecerit, sciat se excommunicandum,

A & perpetui anathematis vinculo innodandum. Quicunque etiam nostrorum successorum hæc quæ supra diximus aliter causare vel molestare præsumferit; sciat se pro temporali poena, ecclesiæ veitæ centum præfissimi libras auri persolvendum. Quod ut verius creditur & certius habeatur, hoc nostræ constitutionis privilegium Carolum sacerdotem nostræque ecclesiæ canonicum, nostræ etiam cameræ notarium scribere præcepimus, litteris vero nostra manu conscriptis consignavimus. Hæc itaque acta sunt dominicae Incarnationis anno MCVIII. (a) [i] v. idus Julii, indict. xv. apud episcopium nostrum juxta ecclesiam S. Georgii martyris. Hoc insuper volumus & firmamus, ut nullo tempore liceat vobis vel alicui vestre congregationis ex jam dicto monasterio a rege vel a papa, vel ab aliqua potestate aliquam securitatem per privilegium, vel per quacumque scripturam querere vel habere contra nostræ ecclesiæ honorem, atque in obligationem a vobis fieri calemus & querimus.

† Ego PETRUS Pisanae ecclesiæ indignus episcopus hoc scriptum fieri feci & manus firmavi.

Ego Ugo archiprefbyter Pisanae ecclesiæ in hoc privilegio subscripsi.

† Ego presbyter Senioretus ff.

Ego Gratianus subdiaconus & vicedominus interfui.

† Ego presbyter Senioretus ff. Ego presbyter Martinus ff. Ego Albertus diaconus ff. Ego Ildebrandus diaconus. Ego Bernardus Pisanae ecclesiæ infimus diaconus ff.

Carolus sacerdos licet indignus, & Pisanae ecclesiæ canonicus, atque Petri ejusdem ecclesiæ venerabilis episcopi notarius, hoc constitutionis privilegium ex ejus præcepto scripti, & omnibus suprascriptis interfui.

E P I S T O L A P A S C H A L I S papæ II. ad Rothardum archiepiscopum Moguntinum.

Arguit eum de quibusdam excessibus ab eo commissis, utque in posterum ex ignorantia non erret, mittit ei quedam ex sacris canonibus excerpta, atque ad preces quorundam prælatorum ipsi benigne indulget.

P ASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ROTHARDO Anno 1057.
Ex m.
Moguntino archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.
S. Germani
a Praiu.

Quanto magis erga Romanam ecclesiam te haec tenus obedientem fuisse, & pro ea multa afferis fuisse, tanto in eam nunc gravius deliquisse comprobaris. Postquam enim sancta Romana ecclesia materna super

(a) L. MCVII. quem in annum incidit indictio xv.

[1] te viscera laxavit , & in suo te gremio misericorditer suscepit , vocatus ad concilium nec venisti , nec canonicas excusationes praetendisti . Hildesheimensem (*a*) publice crimino sum post synodicam prohibitionem officio restituisti , in quibus magis homines quam Deum offendere metuisti , cum & apostolorum canones , & plurimorum SS. pracepta conte nnens , ad inobedientiam te transtulisti , quæ orimum hominem de paradiſo expulit , & Saülem irrecuperabiliter regno privavit . Ne igitur in impositione manuum ulterius lecum excusandi per ignorantiam habere possis , ... & illud Apostoli dicentis : *Nemini cito manus imposueris, ne communib[us] peccatis alienis ; ex multis SS. patrum constitutionibus quedam tibi scribere necessarium duximus.*

EX CANONIBUS APOSTOLORUM.

Si quis episcopus sacerularibus potestatis bus usus , ecclesiam per ipsas obtineat , deponatur & segregetur , omnesque qui illi communicant .

ITEM EX CONCILIO ANTIOCHENO

Si quis presbyter vel diaconus per secularis dignitatem ecclesiam Domini obtulerit , & ipse & ordinator ejus a communione modis omnibus segregentur , & sub anathemate sint , sicut Simon Magus de Petro apostolo .

ITEM STEPHANUS MARTYR PONTIFEX.

Laicis quamvis religiosis nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur usquam attributa facultas .

ITEM SYMMACHUS

Provida sententia enervari convenit , & in irritum deduci , ne in exemplum remaneat præsumendi , ne quibuslibet laicis quamvis religiosis vel potentibus , in quacumque civitate quolibet modo liceat aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus , quas solis sacerdotibus disponendi a Deo cura commissa docetur .

Nos quoque sanctorum canonum constitutiones sequentes cum fratribus nostris in Trecensi concilio statuimus , ut quicumque clericorum de hac hora investiturae ecclesie vel ecclesiasticæ dignitatis de manu laici acceperit , & qui ei manum imposuerit , gradus sui periculo subjaceat , & communione priveretur . Tu vero , frater venerande , licet nunc usque horum præceptorum transgressor extiteris , tamen venerabilium fratrum nostrorum Trevirensis , Constantiensis , Babembergensis episcoporum , Hirsaui-

(*a*) Huc videtur respiceri Chronicon Hildesheimense tom. 3, Hist. Franc. apud Chescium , Papa ex Synodi Trecensi sententia Rothardum Moguntinum episcopum ab officio suspendit , eo quod Udonem Hildesheimensem sine consensu

A gienfis abbatis precibus inclinati , misericorditer persone mea officia agenda indulgemus , si præterita corrigenz horum præceptorum custos & observator extiteris . Alioquin nec in officiis tibi participabimus , nec precibus pro te fusis urem accommodamus .

EPISTOLA REINHARDI

episcopi Halberstadensis ad Paschalem papam II.

Petit a papa confirmationem decimarum ecclesie sua legitime concessarum , rogatque edoceri quid faciendum sit de ordinatis a Friderico sedis sua superposito & a sede apostolica exauktorato .

PASCHALI summo pontifici REINHARDI Anno 1107
bus Dei gratia & sua Halberstadensis Ex m[is]s. S.
episcopus , orationes & servitium , & tam Germani a
voluntariam quam debitam in omnibus obe- Pratis.

Quamvis misericordiae vestrae beneficiis , per quæ indignum & immeritum me exaltasti , dignum respondere non possum , tamen id quod a vobis accepi per vos patrem & dominum meum semper obtinere sperabo . Igitur quia multum de vobis confido , ut servus de domino , & filius de patre , sanctitatem vestram humiliter expoſtulo , ut terminos & decimas ecclesiarum nostrarum , quas a decessoribus vestris Romanis pontificibus & catholicis imperatoribus in initio fundationis & dedicationis suæ acceperat , privilegiis vestrae auctoritatis confirmetis , ut adversariis Dei & ecclesie , qui nos quotidie impugnant , gladio vestrae auctoritatis resistere possimus . Misericordiam ecclesiam miser ego coactus accepi , & nisi per vos defendatur miserrima erit . Quid vero de ordinatis clericis & ecclesiis dedicatis a FRIDERICO superposito & a vobis legitime deposito faciendum sit , vestram expecto sententiam . De his & de omnibus quæ mihi rescribere dignamini , sicut debeo , pro scire & posse meo , semper vobis obediens ero . Quod epistola minus habet de supplicationibus meis , nuncius fideliter prosequetur . Sanctitatis vestrae benedictionem pro maximo munere accipiam .

EPISTOLA PASCHALIS

papæ II. ad Reinhardum episcopum
Halberstadensem .

Arguit eum quod investitaram a manu laicæ acceperit , & petit ab eo interim negat .

PASCHALIS episcopus , servus servorum Dei , venerabili fratri REIN-

Anno 1107
Ex m[is]s. S.
Germani a
Pratis.

ecclesie restituit , & quia Rainhardum , contra jura Canonum Halberstadensis ecclesia ordinavit . Verum a suspensione hac epistola cum papa absolvit .

Qq iij

HARDO Halberstadensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Ad hoc in ecclesia Domini constituti sumus, ut ecclesiae ordinem, & patrum debeatum servare: tu vero ecclesiae ordinem adeo excessisti, ut ecclesiae regimen per investituram manus laicæ contra patrum decreta suscepis. Quæ causa est cur nos petitioni veltra satisfacere nequivimus. Unde nos caritatem tuam monemus, ut tam grave delictum emendare festines. Statutum est in Trecensi concilio, ut si quis ex manu laica ecclesiae investituram acceperit, tam ipse quam ordinator ejus deponatur, & a communione removeatur. Nos si quidem te ut fratrem habere volumus atque desideramus.

E P I S T O L A R E I N H A R D I
episcopi Halberstadensis, ad Pascha-
lem papam II.

Suspensus ab officio absolutionem a summo pontifice humiliter petit, eo quod ipsius ignorans decretum, a laico investituram illicite accepit, excusatque se quod propter temporum improbitatem ad eum nequeat accedere.

Anno 1107
Ex m. s.
Germani a
Pratis,

PASCHALI Dei gratia papæ REIN-
HARDUS episcopus Halberstadensis
ecclesiae quidquid est, tam voluntariam quam
debitam in omnibus obedientiam.

Sanctitatis vestrae literas nobis directas
cum gratia & benedictione suscipientes,
non modicum gavisi sumus, quod me non
meis meritis fratrem & familiarem vestrum
vocare voluisti, in quibus etiam superabun-
dantiorum erga me vestra paternitatis affe-
ctuum cognovi, quod ignorantia meæ deli-
ctum me scire fecisti, & quod injustitias
meas non abscondisti. Boni enim patris est
corripere filium quem diligit, & flagellare
omnem quem recipit. Huic tanta laxitate
nostræ serenitati nebula tristitia per quof-
dam obducta est, dicentes a vestra misericordia
beatus prohibitas esse clericorum ordinatio-
nes, pro quibus verbis cum ad desiderabilem
vestri praesentiam fratres dirigeremus, & in
reditu ipsorum me non destitutum audirem,
obedientia manus dedi, quia melior est obe-
dientia quam victima, & quia pastoris senten-
tia gregi timenda est: ita me pedibus vestris
subjicio, quasi vocatus ad concilium non
venerim, & ideo suspensus ab officio sim,
cum nec, ut vestra litteræ testantur, evo-
catus fuerim, & quando vel ubi suspensus
fuerim, penitus ignoraverim. Ordinatio-
nem vero nostram, teste & postulante ea-
dem quæ præsens erat ecclesia nostra, a me-
tropolitano in sede sua factam manifestum
est, sed innocentia plerunque non liberat,

A cum sententiam judicis ignorantia vel dila-
tio, vel aliqua suggestio errare coegerit.
Porro de investitura quam ante decreti ve-
stri sententiam ignorans & illicite suscepisti,
quia secundo jam veniam petisti & non ac-
cepisti; queſivi & non inveni; tertio nunc
pulsabo, ut quod necesse habeo saltum im-
probitate mea obtineam. Certus sum enim
quod numquam obliuiscetur misereri qui in
B. Petro discit qualiter aliis ignoscere de-
beat. Nusquam enim, ut ait beatus Augustinus,
ita vigore debent visceris misericordia,
quam in catholica ecclesia, ut tamquam
vera mater, nec peccantibus filiis superbe
insultet, nec difficile correctis ignoscat,
cum ipsum beatum Petrum post negotio-
rem & pravam simulationem correptum
materno finu receperit. Quod autem modo
sicut voluimus & disposuimus, aspectui ve-
stro praesentari non possumus, causa est in-
stantis nequitæ & perturbatio temporis,
quæ maxime nostris grastatur in partibus.

E P I S T O L A P A S C H A L I S
papæ II. ad Adelgотum Magedabur-
gensem archiepiscopum.

C Citat eum ad fedem apostolicam de excessu
commisso rationem redditurum.

P ASCHALIS episcopus, servus servorum
Dei, ADELGOTU (a) Magedaburgen-
sis archiepiscopo, salutem & apostolicam be-
nedictionem.

Quanto te amplius diligimus, tanto de
tuo excessu vehementius miramur, quod post
synodalibus mandatis celebrationem, pri-
mus prævaricationem incurritis conspiceris,
cujus prævaricationis correptionis alias non
posse fieri credimus, nisi per te ipsum ad pra-
esentiam apostolicæ sedis accesseris. Tuam er-
go dilectionem litteris praesentibus premo-
nemus, ut opportuno quod tibi vistum fue-
rit tempore nostro te statuas conspectui pra-
sentare, quatenus quod in te vulneratum
est, per omnipotentis Dei misericordiam
apostolicæ sedis sanetur antidoto.

P A S C H A L I S P A P Æ II. E P I S T O L A
ad Brunonem Trevirensem archiepi-
copum.

Committit ei absolutionem ab excommunicata-
tione episcopi Leodiensis.

P . episcopus servus servorum Dei, ve-
nerabili confratri B. Trevirorum archie-
piscopo, salutem & apostolica benedictio-

Circa 1107
Ex m. f.
dia s.
Vulbordi
Epistola;

(a) Hunc genere comitem de Loz tradunt Annales Pader-
borumenses, virum magna in pauperes liberalitate, & in
Deum religionem; deus Saxonis, ob constantiam erga fedem
apostolicam; mortem obiit anno 1119.

621 [4] Frater noster Leodiensis (^a) episcopus, missa ad nos legatione, suppliciter conformatum nostræ communionis expetiit. Nos scientes Domini voluntatem, qui omnes homines vult salvos fieri & neminem perire, nostras in hoc tibi vices committimus, ut scripto professionis accepto, quod in subditis habetur, ipsum & Leodicensem clerum sive populum a vinculo excommunicationis absolvias, & catholicæ ecclesiæ reconciliies. Quod enim frater noster Magdeburgensis episcopus super hujusmodi reconciliationibus passim facere dicitur, tamquam sine Romanæ ecclesiæ præcepto factum, ratum habere non possumus. Ego N. anathematizo omnem heresim, & illam præcipue que coniurbat statum praesentis ecclesiæ, que docet & affruit anathema contumendum, & ligamenta ecclesiæ spernenda esse. Hanc cum suis fautoribus & auctoribus damnno & anathematizo. Pomiro autem obedientiam Romane sedis presuli P. ejusque successoribus sub testimonia Christi & ecclesiæ; affirmans quod affirms, damnans quod damnat sancta & universalis ecclesia. Quod si ab hac mea professione in aliquo deviare tentavero, ipse in me sententiam damnationis protulisse judico.

Datum III. idus Novembri.

DIPLOMA HENRICI
cognomento Stephani comitis Bleſenſis pro Ivone episcopo Carnotensi.

Liberam facit domum episcopalem, atque exactionem in obitu episcopi ab hominibus ipsius solvi solitam tollit, &c.

622 ^{1590. 16.} ^{1590.} **I**N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Ego HENRICUS comes Bleſenſis cognomine STEPHANUS & ADELA uxor mea cum filiis nostris, notum fieri volumus omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus, tam clericis quam laicis, praesentibus & futuris, quod Ivo humilis Dei servus venerabilis ecclesiæ Carthiensis episcopus praesentiam nostram adiit, & a nobis obnoxie postulavit, quatenus domum pontificalem, domum scilicet quam ex lignea lapideam, ex vili redditum speciosam, ab illa prava confuetudine quam praedecessores nostri & nos habemus in ea, hucusque liberam esse concederemus, ne scilicet episcopis ab hac vita migrantibus, vel aliqua occasione decadentibus, præfata domus dissiparetur, ne quid ferri, vel plumbi, vel vitri, vel ligni, vel lapidis asportaretur vel obrueretur, nec a qualibet sua suppellestili spoliaretur. Annona quoque, vinum, foenum, oves, boves, & cetera animalia, omniaque mobilia, quæ sive in urbe, sive extra urbem con-

Agregata vel collecta fuerint ante obitum vel discessum episcoporum a nobis & nostris intacta dimitterentur, vel profutura quibus episcopis reservare vel donare sive per se sive per yconomem suum decreverint, vel maiores personæ ecclesiæ, si id episcopo aliqua occasione prævento facere non licuerit. Addidit etiam petitioni sua, ut exactio, quam talliam vocant, quæ defunctis episcopis vel decedentibus fieri solet in servientibus episcopi vel rusticis, finili ratione condonaretur. Nos igitur tanti viri petitionem dignam frustrari indignum esse judicantes, & ecclesiasticas res potius augmentari quam deteri debere cogitantes, ob remedium animæ patris mei & matris meæ, & uxoris meæ filiorumque meorum; rem prætexatam a prava confuetudine liberam reddidimus, domum scilicet, & domus ejusdem ferrum, plumbeum, vitrum, lignum, lapides, certarumque suppellestilem, scilicet tabulas, scarna, scabella, vasa vinaria, lectos, necnon & coquinas, & hortea, & granaria, cellaria, tortularia, furnos, furnorumque domos, sive in urbe sive extra urbem, silvas ut non vendantur, nec scindantur, nec dentur; annonam quoque, vinum, foenum, oves, & boves & cetera animalia, omniaque reliqua mobilia quæ congregata vel collecta fuerint sive in urbe, sive extra urbem ante obitum vel discessum episcopi cuiuslibet. Haec intacta a nobis & a nostris dimittimus, & nos & filii nostri illis profutura quibus episcopus reservare vel donare, seu per se, seu per yconomum suum decreverint, vel maiores personæ ecclesiæ, si id episcopo aliqua occasione prævento facere non licuerit. Concedimus etiam ut prætaxata exactio, quæ decedentibus episcopis vel defunctis fieri solet in servientibus episcopi vel rusticis, numquam fiat de cetero. Et quia tam benigne id concessimus, concesserunt mihi & ADELA uxori meæ episcopus & tota congregatio canonicorum beatæ Mariæ, ut per singulos annos anniversaria nostra celebrarentur temporibus suis in ecclesia B. Mariæ. Si quis autem prætaxatam conventionem adnullare vel debilitare conabitur, concedimus quantum in nobis est, ut tam in urbe quam in suburbanis divinum officium interdicatur, & tanti sacrilegii patratores ammoniti, si non resipuerint usque ad satisfactionem, anathematis gladio severissime puniantur. Si qui autem futurorum episcoporum in domo supradicta turrim vel propugnacula ædificaverint, turris & propugnacula tantum destruantur, domus autem cum appenditiis suis inconcussa manebit. Ut autem hoc firmum & inconcussum per succendentia tempora permaneat, pla-

(a) Is erat Obertus, qui per ambitionem & simoniā episcopalem sedem occupaverat, a re Henrico imperatori apostolica sedis inimico semper adhaerat, ut constat ex

m. historia Andaginensis S. Huberti monasterii, infra tom. 4. danda.

cuit scripto mandari, & optimatum tam A
clericorum quam laicorum ad stipulatione
roborari, & sigillorum nostrorum commu-
niri.

STATUTUM DE DEFUNCTIS

Leodiensis ecclesiae S. Martini canonicis.

Anno 1108
Ex ms. Cl.
V. domini
de Louvrex.

S canonicus in sua professione sine testa-
mento obierit, consilio praeposti & de-
cani fratres præbendam, domum, & reli-
quum mobile recolligant & custodiant. Pri-
mum ut necesse fuerit prosequantur exequias. Secundo septimum diem & trigesimum, & anniversarium disponant cum mis-
sa & candela. Tertio si præbenda fratrū vel ecclesiæ debitor fuerit, vel de ejus con-
victu servientes sibi obligati fuerint, fideli-
ter persolvant. Quarto clericis & laicis qui
ei famulati sunt, prout esse potest, retri-
buant. Quinto æternam memoriam consti-
tuant. Hæc quinque supradicta fiunt, si sub-
stantia quæ remansit pati potuerit, quoniam
fides, Deo inspirante, non fallit. Si autem
canonicus qui sine testamento obiit, pro-
ximiorem consanguineum in congregatione
habuerit, qui domum claustralē non ha-
beat, illi lenius offeratur, & si ille nolue-
rit vel non potuerit, quanto carius potest
vendatur, & claustralē lex pia & justa con-
suētudine impleatur. Lex ista claustralē cum
esset ex antiquo, causa interveniente, ju-
dicatum & confirmatum est, quod in domi-
bus claustralibus nulla est hereditas ex con-
sanguinitate, sed canonicus qui domum
suum per annum & diem absque legitima
contradicione tenuit, laboravitque in con-
struendo & retinendo, habeat vivus fructum
& mortuus, quia plures clerici non habent
alia allodia. Anno ab incarnatione Domini
M C V I I I I. indictione I. VIII. calendas
Martii, renovatum est, confirmatum est in
capitulo sancti Lamberti sub O T B E R T O
episcopo, Friderico praeposto & archidia-
cono, Henrico decano & archidiacono,
Thiederico, Andrea, Henrico, Alexandro,
Almanno archidiaconis, confirmantibus re-
liquis fratribus de capitulo S. Lamberti, &
collaudantibus praepostis, decanis, scho-
lasticis, cantoribus, custodibus, & reliquis
totius civitatis fratribus.

DIPLOMA LUDOVICI VI.

Francorum regis pro monasterio sancti
Quintini de Monte.

*Copressam ab Adalide domina Peronensi
villam Alaniam confirmat.*

Anno 1109.
Ex cartario
S. Quintini
de Monte.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus-San-
cti. Divina virtute roboratus, ego LUDO-
VIUS Francorum rex. In exordio nostri

principatus quam proxime nostri interesse
officii primum querere regnum Dei & iusti-
tiam ejus considerans, ad incrementum no-
stræ salutis tam corporis quam animæ credi-
mus proficere, si ecclesiæ sanctorum & mo-
nasteriorum studuerimus, non solum de nostris
possessionibus largiri, ut ibidem Deo ser-
vientes valeant liberius orationibus vacare,
sed etiam si qua a nostris proceribus & no-
bis subditis, de his quæ a nobis tenent, fue-
rint eis erogata, fructuosum decernimus
concedere. Unde volumus & prefentes &
furios certum habere, quod ADELIS Pe-
ronensis domina, quæ uxor fuerat ROBER-
TI, dum Peronam venimus, nostram e ye-
stigio postulavit celsitudinem, quatinus vil-
lam Alaniam & terram cum omnibus suis ap-
penditiis suis & iustitiam, exceptis duobus
molendinis & decima culturarum domini-
carum, & feodis militum; quam villam &
terram & iustitiam ipsa cum viro suo Roberto
decederat sancto Quintino de Monte, in
usu monachorum ibi Deo famulantium,
scit ipsi integre dederant, & comitissa Ver-
mandensis, annuentibus filiis suis RADULFO
& HENRICO, testimonio suæ confirmatio-
nis concesserat. Si etiam nos huic martyri
omnia hæc supradicta concederemus, & re-
gæ majestatis auctoritate testamenti corro-
boratione muniremus, ecclesiastica liberta-
te tenenda & jure perpetuo possidenda.
Commendavit etiam quamplurimum apud
nostram serenitatem tantam tamque voti-
vam nobilis feminæ petitionem carissimi pa-
truelis nostri RADULFI Vermandorum fu-
turi comitis non respuenta neque excluden-
da interventio, necnon ejusdem præveniens
in ipsis dominis dono grata suffragatio,
qui novus hæres & dominus Peronensem
accedebat peculiari dominio. Nos igitur
honestæ eorum rogationi assensum ex bona
gratia præbentes, præfato martyri & mo-
nachis ejus sub abbate (a) HENRICO hanc [a]
postulationem effectui donamus, & signi
nostræ attestatione, beneficio huic partici-
pare cupientes, paginam sui testamenti pia
prosecutione confirmamus. Et quidquid cir-
ca hæc loca, & quaqua versum adquirere
poterint, sub ejusdem confirmationis au-
toritate adsignamus sub nostrorum proce-
rum testimonio, & eorum assensibus. Adi-
cimus etiam, ut si quis præceptionis nostræ
assertionem regia soliditatí derogans hanc
infringere attentaverit, nullatenus obti-
neat, & centum libras auri regio exauatori
pro tanta præsumptione persolvat, & regiæ
majestatis reus, proprio honore privatus exi-
lii pœnas luat. Et ut hac largitionis caritas
firmitas & inconclusa permaneat, nostri no-
minis caractere, & sigilli signari & corro-
borari

(a). Hie a restauratione monasterii quintus abbas, Hen-
rici nobilissimi vii & Gerberge filius, disciplinam regularem
accurate servari curavit.

borari præcepimus , astantibus de palatio A quorum nomina subtilata sunt & signa . Signum ANSELLI DE GUARLANDA tunc temporis dapiferi nostri . Signum HUGONIS tunc temporis constabularii nostri . Signum WIDONIS buticularii nostri . Signum WIDONIS camerarii nostri . Signum RADULFI comitis futuri Vermandorum , cuius prece & favore hec firmamus consanguinei nostri .

Actum publice Percnam in palatio , anno dominice incarnationis MCIX . indictione II . anno vero consecrationis nostræ pri- mo .

Ego STEPHANUS cancellarius relegendō B subscripti .

EPISTOLA A DELGORII
archiepiscopi Magdeburgensis &c. ad epis-
copos Saxoniæ, Franciæ, Lotharingiæ.

Petunt ab eis auxilium adversus paganos , qui
Christianos crudelissime cedebant .

* Adlego-
ta. Circa mo-
Era/ ro-
du Gof-
fani.
A DELGORIUS Dei gratia Maga-
daburgensis archiepiscopus , ALBVI-
NUS Merseburgensis , WALERANNUS Nuen-
burghensis , HEREWIGUS Misnenensis , HECIL
Habelbergensis , HARTBRATH Brandenburgensis , OTTO comes ; LUDOWICUS & uni-
versi orientalis Saxonie majores & minores ,
REGINHARDO venerabili episcopo Halber-
stadiensi , ERKAMBERTO Corbeiensi abba-
ti , HEINRICO Paderbrunnensi , N. Min-
densi , FRIDERICO archiepiscopo Coloniensi , N. Aquensi , O. Leodiensi , G. Lu-
tatingorum duci , RUOTBERTO gloriissi-
mo Flandringensium comiti , LAMBERTO
archidiacono , BURICHOLO circum-
specchissimo praeposito , & TANCHRADO
in signi philosopho , & omnibus Christi si-
delibus , episcopis , abbatibus , monachis ,
eremitis , recluis , præpositis , canonicis ; D
clericis , principibus , militibus , ministe-
rialibus , clientibus , omnibusque majoribus &
minoribus , dilectionem , orationem , & in-
idipsum salutem .

Multimodis paganorum oppressionibus &
calamitatibus diutissime oppressi , ad vestram
suspiramus misericordiam , quatenus ecclie-
sæ matris vestræ nobiscum sublevetis rui-
nam . Insurrexerunt in nos , & prævaluerunt
crudelissimi gentiles , viri absque misericor-
dia , & de inhumanitatis sua gloriantes ma-
litia , ecclesiæ Christi idolatria prophata-
verunt , altaria demoliti sunt , & quod hu-
mana mens refugit audire , ipsi non abhor-
rent in nos perpetrare . In nostram regionem
sepissime efferantur , nullique parcentes , ra-
piunt , cædunt , fundunt , & exquisitis tor-
mentis affligunt , quosdam decollant , & ca-
pita dæmonis suis immolant . De quibusdam
visceribus extractis manus abscissa &

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

pedes alligant , ubi est , inquit , Deus eorum ? Quodam in patibulo sublatos per-
mittunt ad majores cruciatus omni morte
miserabiliorum vitam pertrahere , cum vi-
vi aspiciant se per abscissionem singulorum
membrorum mortificari , & ad ultimum cæ-
so ventre miserabiliter eviscerari . Quamplu-
res vivos excoriant , & cœte capitis abstræ-
cta , hoc modo larvati in Christianorum fincs
erumpunt , & se Christianos mentientes ,
prædas impune abigunt . Phanatici autem il-
lorum quotiens comedationibus vœate li-
ber , ferus in diñis , capita ; inquit , vult
noster Pripegala . Hujusmodi fieri oportet
sacrificia . Pripegala , ut aiunt , Priapus est
& Beelphegor impudicus . Tunc decollatis
ante prophanationis sua aras Christianis , &
horrendis vœibus ululant , agamus , in-
quiunt , dies lætitiae , vicitus est Christus , vi-
cit Pripegala vicitorissimus . Hujusmodi af-
flictiones sine intermissione vel toleramus
vel formidamus , quoniam eos semper pro-
gredi , & in omnibus ingemiscimus bene
prosperari . Itaque , fratres charissimi , totius
Saxoniæ , Franciæ , Lutaringiæ , Flandriæ
episcopi , clericî & monachi , de bonis su-
mitem exemplum , & Gallorum imitatores in
hoc etiam effore : clamate hoc in ecclesiis :
Sanctificate jejunium , vocate cœtum , con-
gregate populum , annunciate hoc , & au-
ditum facite in omnibus terminis prælatio-
nis vestra . Sanctificate bellum , suscitare ro-
bustos . Surgite principes contra inimicos
Christi , arripite clypeos , accingimini filii
potentes , & venite omnes viri bellatores .
Insistamus dicat , quia fortis sum ego , quo-
niam Dominus fortitudo plebis suæ , & pro-
tector salvationum Christi sui est . Erumpite
& venite omnes amatores Christi & ecclie-
sæ , & sicut Galli ad liberationem Jerusa-
lam vos preparate . Hierusalem nostra ab ini-
tio libera , gentilium crudelitate facta est
ancilla . Hujus muri propter peccata nostra
corruerunt . Sed ruina hæc sub manu vestra ,
quatenus lapides pretiosi omnes muri ejus
& türres Jerusalem geminis ædificantur . Pla-
teæ ejus sternantur auro mundo , & præ hor-
rendo sonitu gentilium in conspectu Pripe-
galæ canetur in ea canticum lætitiae , &
pro immolatione de Christiani sanguinis ef-
fusionie , carnem & sanguinem edant paupe-
res & saturentur , ut laudetis Dominum qui
requiritis eum , vivantque in sæculum sa-
culi corda vestra , ut non deficiat de ore
vestro alleluia , alleluia . Ad hoc bellum de-
votas offert manus cum populo suo rex Da-
corum & alii principes per circuitum . Ipse
etiam rex noster hujus belli auctor , cum
omnibus quos poterit adducere promptissi-
mus erit adjutor . Sabbato in hebdomada ro-
gationum erit conventus noster Merseburg ,
& ubicunque in orientali Saxonie oppor-
tuna habemus loca . Sanctissimi patres , mo-

R r

nachi, eremita, atque reclusi, optimam partem cum Maria elegitis: sed quia nunc tempus ita exigit, de contemplationis quiete cum Martha surgendum est vobis, quoniam fratribus vestris plurimum turbatis, cum Martha admodum necessaria est Maria. Vobis loquimur, immo in nobis Christus loquitur vobis. Surge, propria amica, columba mea, & veni. Flores bona operationis apparuerunt in terra principum nostrorum, tempus putacionis advenit idolatriæ, vox turturis audita est, quoniam casta mater ecclesia ingemiscit de idolatriæ spurciis. Nemo accendit lucernam & ponit sub modo, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant. Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona. Surge itaque sponsa Christi & veni. Sonet vox tua in auribus Christi fideium, quatenus omnes ad Christi festinat bellum, Christi milibus veniant in adiutorium. Gentiles isti pessimi sunt, sed terra eorum optima, carne, melle, farina avibus, & si excolatur, omnium de terra ubertate proventuum, ita ut nulla ci possit comparari. Sic autem illi quibus nota est. Quapropter, o Saxonæ, Franci, Lotharingi, Flandrigena famosissimi & domitores mundi, hic poteritis & animas vestras salvificare, & si ita placet, optimam terram ad inhabandum acquirere. Qui Gallos ab extimo Occidente progressos in brachio virtutis suæ contra inimicos suos in remotissimo triumphavit Oriente, ipse tribuat vobis voluntatem & potentiam, nos affines & inhumanissimos gentiles subjugare, & in omnibus bene prosperari.

EPISTOLA BRUNONIS EPISCOPI
Signatus & abbas Casinensis ad Petrum Portuensem episcopum.

Eis vere censendos esse hereticos qui heres defendunt:

Anno 1111.
Ex ms. Ca-
finensi eruit
Mabille-
nius.

(a)

P. venerabili Portuensi episcopo B. peccator episcopus, beati Benedicti servus, salutem.

Audivimus quod quidam de fratribus nostris non solum non damnant ea quæ modo contra sanctam ecclesiam facta sunt, verum etiam satis impudenter defendere conantur. (a) Omnis aurem qui heres defendit, hereticus est. Nemo autem hanc non esse heres dicere potest, quam sancta & apostolica ecclesia in multis conciliis heres nominavit, & simul cum suis auctoribus damnavit & excommunicavit. Et illa qui-

(a) Ecclœ nimirum illud à Pachali secundo cum imperatore anno initum M.CXII. fudit sedidit ut ipse Brunonis verba ultra-
p. viii. et cum prodictione factum. Vide Chronicum Casinense libro quarto capite quadragamo secundo.

(b) Scripta erant Pachali Bruno litteras alias in Chronicis Casinensis editas loco citato.

Adem specialiter disuntur esse heres, qui in conciliis judicatae & damnatae sunt. Unde & GUILBERTUS non immixto heretico dicitur est, simulque cum suis sequacibus damnatus & excommunicatus. Quicumque igitur catholicam ecclesiam relinquenter, ad partem Guilberti transferuntur & qui impiam heresim defendunt & tenent eos hereticos, excommunicatos, & apostolicis vinculis ligatos esse non dubium est. Qui vero excommunicati & ligati sunt, neque scipios, neque alios vel ligare, vel solvere possunt.

Has litteras misi ego Portuensi episcopo (b) in quibus nullum alium hereticum esse dixi, nisi eos tantum qui heresim defendunt & tenent: & eos quidem fugiendos esse judicavi, etiam affectu parentum & oculorum & manuum eos diligamus. Datum namque fuerat nobis, quod illi qui impii regis proditione capti fuerant, omnes prater paucissimos, una & consona voce dicebant, quod prædicavimus prædicamus, & quod damnavimus damnamus. Eos autem qui hoc dicunt, quis dubitet esse catholicos?

DIPLOMA MARIANI JUDICIS
seu regis Caralitani, pro Massiliensi
S. Victoris monasterio.

*Dona patris sui Constantini & matri confi-
mat sancta Victori.*

ANNO III.
Ex archi-
vii S. Vi-
ctoris mo-
nasterii
D. Entri-
tius.

ego MARIANUS. (c) judeex Karalitanus supranominati patris mei marisque meæ, arque fratrum meorum,

vestigia sequens. meæ dom[inae]nae Prelio, filiusque noster dominus CONSTANTINUS, omnia qua supradicta sunt concedimus atque firmamus, & domino COMITA, & domino GONARO, & domino DORINI, & domino PETRO avunculis meis & fratribus meis germanis YTTACHOR & TERBES, & cum universis fratribus meis cuncta testificamus, & stabilem atque in convulsam esse sanctum. Quod si aliquis regum aut judicium, vel successorum meorum, aut aliqua omnino persona hanc donationis & offertionis causam scienter & voluntarie immuinere aut destruere tentaveris, non hoc valeat vindicare, sed a liminibus sanctæ ecclesie sequestratus, atque anathematis vinculo obligatus, iram Dei omnipotenti incurrat. Hac carta sierna & stabili permanente, ubi interfuerit dominus Petrus ejusdem monasterii prior, & dominus Petrus sa-

(c) Iti Judicis regis etiam titulum sibi assuebat, ut constaret certis Constantini regis & judicis supra rotatis Maximi vero momenti est istud diploma, ex quo quarum avunculii & duo germani, filiique Mariani regis Constantini innescantur.

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

630

[1] cristanus , & alius dominus Petrus , & dominus Guillelmus , & dominus Arnaldus , & dominus Petrus , & dominus Ubertus , & dominus Andreas .

Ego ARNALDUS suprascripti monasterii monachus & nunc Sulcitanæ ^(a) ecclesiæ episcopus interfui .

Ego JOHANNES Barbariæ ecclesiæ episcopus interfui .

Ego BENEDICTUS *.... Doliaæ , ^(b) nunc autem suprascripti monasterii monachus interfui , & manu mea hanc cartam conscripsi atque complevi & dedi .

Data Karalis anno ab Incarnatione Domini MCXII . indictione v . vi . nonas Madii . Pandulfus & Guido gg . testes , Atho & Bonone gg . testes , Mutus & Veclo gg . testes , Sicherius filius Grima testis , Ugicione filius Ugicioni testis , Gegaietanus testis , Heritus filius Heriti testis , Marinianus quod Ildebrandus , quod Sibilla & plurimi alii .

GUALFREDUS.

Ego Karalitanus licet peccator archiepiscopus , ut haec scripta firmiter maneat propria manu subscripti & confirmavi . Amen .

D I P L O M A B E N E D I C T I
Doliensis episcopi pro Massiliensi S.
Victori monasterio .

*Ecclesiam B. Mariae de Archo Massiliensis sancti
Victoris monasterio donat.*

*Anno 1113 .
Ex archivis
f. 11
v. 1
eius D.
versio .*
[1] **I**n nomine sanctæ & individuæ Trinitatis . Ego BENEDICTUS gratia Dei Dolienensis ecclesiæ episcopus pro amore omnipotentiæ Dei , & pro redemptione omnium peccatorum meorum , primum eidem Deo offerto me , eidem ecclesiæ dono atque committito , & beato Victori martyri , monasterio Massiliensi , omnibusque sanctis ibidem Deo confectratis , venerabilique ^(c) Oddo abbatii ejusdem monasterii , cunctaque ejus congregationi . Deinde offero , dono , concedo ac tradô supradicto monasterio S. Victori Massiliensi , dominoque meo Oddo abbatii suprascripto ejusdem fratribus , successoribusque ejus , cunctisque monachis jam dicto monasterio pertinentibus , tam presentibus quam futuris , id est ecclesiam S. Dei genitricis & Virginis Mariæ de Archo , E cum omnibus scilicet pertinentiis , tam in servis quam & in ancillis , vineis , ortis , pratis , pascuis , cultis rebus vel incultis , arque ducis , mobilibus sive immobilibus , quæ nunc habet , vel quod in antea , Deo auxiliante , cum absolutione mea successumque meorum acquirere debet , ut mo-

A nachi Massiliensis monasterii habeant & possideant ex integro in perpetuum , sicut haec tenus beatæ memoriae antecessor meus VIRGILIUS episcopus , & ego similiter omnia nunc ex integro concessi , ut supra descripsimus , salva scilicet reverentia atque obedientia & honore sanctæ matris ecclesiæ , beati Pantaleonis martyris , caput episcopatus Dolensis .

Ego itaque MARIANUS judex Karalitanus , omnia quæ a supranominatis episcopis Deo & S. Victori Massiliensi & B. Saturnino martyri oblata & concessa sunt , & quæ prius a matre mea & patre meo domino C. judice eidem S. Saturnino similiter concessa sunt ; ita & ego cum domino P. & cum domino C. filio nostro , omnia in omnibus laudo & confirmo , atque cum domino COMITA & domino GONNARI , & domino PETRO , & domino DORBINI avunculis meis , & cum fratribus meis germanis YTTOCHOR & THERKIS , & cum omnibus fratribus meis haec omnia testisco , & ut perpetuiter ita permaneant , pleniter censco .

C Quod si aliquis regum , sive judicum , vel successorum meorum , aut aliqua persona hanc donationis atque offertionis cartam infringere atque imminuere voluerit , non hoc valeat vindicare , sed a liminibus sanctæ ecclesiæ sequestratus , atque anathematis vinculo obligatus , irati Dei omnipotentis incurrat , hac carta firma & stabili permanente .

GUALFREDUS gratia Dei Karalitanæ ecclesiæ archiepiscopus concessit & firmavit .

JOHANNES Barbariæ ecclesiæ episcopus firmavit .

ARNALDUS Sulciensis ecclesiæ episcopus firmavit .
Ubi interfuerunt dominus Petrus prior ejus ecclesiæ S. Saturnini , & dominus P. sacrificatus , & dominus Guillelmus , & dominus P. & dominus P. & dominus Arnaldus , & dominus P. & dominus V. & dominus A . Data Karal. anno ab Incarnatione Domini MCXII . indictione v . sexto nonas Martii .

GUALFREDUS.

Ego Karalitan. licet peccator archiepiscopus subscripti & confirmavi .

Ego BENEDICTUS episcopus gratia Dei Dolienensis ecclesiæ hanc offertionis cartam a me factam , manu mea propria eam conscripsi , & complevi & dedi .

Pandulfus & Guido gg . testes , Atho & Bonone gg . testes , Mutus & Veclo gg . testes , Sicherius quod Grima testis , Ugicione quod Ugicioni testis , Gerardus quod

(d) Ex hac carta constat Ottonem jam anno 1112 . praefuisse Massiliensi sancti Victori conobio . licet Richardus ejus decessor anno 1107 . electus archiepiscopus Narbonensis . qui abbatiam retinuisse cum archiepiscopatu dicitur . in viiis adhuc superseret .

Rr ij

Massariae testis, & alii quamplures, Ugo A filius Ugoni vicecomitis, Gerardus Gajetanus, Heritus quod Eriti, Marianus quod Ildebrandus filius Sibillæ.

DIPLOMA RICHARDI COMITIS
Ruthenensis pro S. Victore Massiliensi.

*Confirmat monachis S. Victoris monasterium
S. Petri & S. Leontii.*

Año 1112.
Ex archivis
S. Victoris
eruit D.
Furnerius.

AD pictatis celebrandum cultum, & ad omnipotentis Dei dignissimum servitutis obsequium, optimum est fidelium imitari exempla & opera parentuti. Ideo ego RICHARDUS Ruthenensium comes, cognoscens quam fideliter & devote pater meus BERENGARIUS & frater ejus BERNARDUS scilicet Massiliensium venerabilis abbas, & Ugo & RAIMUNDUS vicecomes, ardentissimi & karissimi in amore & fide S. Mariae monasterii Massiliensis, & S. Victoris martyris, dederunt & tradiderunt solemniter eidem jam dicto monasterio in Ruthenico pago monasterium S. Petri & S. Leontii jure perpetuo possidendum, ad impetrandam salutem animarum suarum, laudo & dono, usus consilio principum meorum, donum præscripti monasterii S. Petri & S. Leontii, fine omni malo ingenio, eo tenore ut perpetuo jure possideat, teneat & regat monasterium S. Victoris cœnobium S. Petri & S. Leontii, & abbates & monachi Massilienses præsentes & futuri dominentur & possideant tantum, & numquam alii, quod absit, quieti, & securi monasterium S. Petri & S. Leontii, & portiones omnes tam in ecclesiis quam in mansis & villis & vineis, & campus, & silvis, & quæcumque hodie monasterium haber vel adquirere poterit. Si qua vero persona cujuslibet ordinis vel dignitatis huic dono vel laudi qualibet modo obviare temptaverit, quod expediti sequi non valeat, sed donec resipiscat, Dei omnipotentis iram incurrat. Filio itaque meo in vita mea & post mortem meam hoc donum quod facio, cunctis male obviantibus, filiis meo huic HUGONI & omni posteritati meæ obviare obviantibus, & contraire contradictibus, præcipio & manu mitto. Ego prædictus RICHARDUS Ruthenensium comes pro redemptione peccatorum meorum hanc cartam, sicut scriptum est, Ottoni abbat & fratribus sub eo degentibus Massiliensibus præsentibus & futuris abbatis & monachis, præsente Rodulfo priore S. Leontii, laudo, dono & confirmo cum filio meo Ugone, & militibus meis firmare præcipio, id est Raymundo de Levenone, Jordani de Crexel, & filio ejus Gaufredo, Deufde de Vidin & filio ejus, Virgilio & Willelmo, Nicetio & Aimerico de la Bruidura.

Factum est hoc donum anno ab incarnato Dei verbo millesimo cxii. regnante Ludovico Francorum rege.

P R I V I L E G I U M H E N R I C I IV.
imperatoris pro S. Maximino.

*Ablata ab Emichone comite & Berlacho ejus
filio restituit.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, HEINRICUS divina favente clementia IV. Romanorum imperator augustus. Justitiam cuique facere cum omnium sit generaliter, nostrum est sine dubio principaliter, quia ad hoc imperialis dignitatis culmine certis videmur præminere mortalibus, ut iudicium & justitiam faciamus omnibus injuriam patientibus. Quapropter fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum magnitudini notum esse volumus, qualiter fidelis noster BERINGOZUS videlicet abbas ex monasterio S. Maximini, quod in suburbio Trevitorum situm est, nostram per hos septem annos imperiale five regalem sepius interpellavit clementiam, quatinus bona S. Maximini, quæ EMICHO

comes & BERLACH filius ejus hactenus inuste possederant, ei restitueremus, & restitura nostro imperiali præceptio confirmaremus. Cui petitioni propter amorem Dei & ob interventum fidelium nostrorum, BRUNONIS videlicet reverendi Trevitorum archiepiscopi, necnon venerabilium episcoporum ARLONGI Wirziburgensis. RUDOLFI Basileensis, KUONONIS Argentenensis, BRUNONIS Spirensis, BURCHARDI Monasteriensis, ODALRICI Constantiensis, EBONIS Novariensis, GEROLDI Rifenensis, ADALBERONIS Metensis; necnon ODALRICI Augiensis, ERLOLFI Morbacensis venerandorum abbatum, FRIDERICI etiam ducis, HERIMANNI marchionis, GODEFRIDI & MANEGOLDI Palatinorum comitum, aliorumque fidelium nostrorum, assensum præbere complacuit, ea videlicet conditione, ut parentum nostrorum & nostri congruis missarum celebrationibus assidua commemorationis sit. Et idcirco hoc nostræ auctoritatis privilegium inde conscribi jussimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut eadem bona, id est has ecclesiæ Albacho, Veildiſtein, Gozolvesheim, nec non xii. talenta censuum in Apula, five villam quartam vocabulo Folemaresbach, quæ ad vestitiram fratrum, & ad luminaria monasterii, ceterosque usus pertinentia, integrerime ulterius rehabeant atque possident, ea videlicet conditione, ut nec præfatus abbas, nec aliquis successorum suorum, vel nostrorum regum vel imperatorum, quicquam de eisdem bonis alicui beneficiare, five vadimoniare præsumat,

sed ad vestituram aliosque usus fratrum abs-
que omni semper inquietudine permaneant.
Si quis autem, quod abfir, hujus præcepti
nostrí in aliquo violator extiterit, nostram
nostrorumque successorum offensionem in-
currat, & omnium episcoporum qui in pra-
sentiarum sunt excommunicationi subja-
ceat. Insuper etiam ad partes regias sex li-
bras auri integre perfolvat, & tamen id
quod fecerit, irritum & supervacaneum om-
nibus modis existat. Et ut hoc firmum semi-
per & stabile permaneat, præceptum hoc
inde conscribi & sigilli nostri impressio-
ne insigniri jussimus.

Signum domini HEINRICI imperatoris
augusti.

BRUNO cancellarius recognovit.

Data VII. idus Aprilis, anno Domini
MCXIII. indictione VI. regnante domino
HEINRICO anno XIII. imperante vero II.

Aetum Wormatæ in ipso die Paschæ in
Domino. Amen.

PRIVILEGIUM LUDOVICI
regis VI. Wilhelmo abbatii Carnotensi
S. Petri concessum.

De libertate ecclesie S. Paterni Aurelianis.

*Anno MCLXIII.
Exaudiens
S. Petri
Carnotensis
f.*
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex:
Notum fieri volumus omnibus sanctæ chris-
tianæ religionis curam gerentibus, quia
venerabilis WILLELMUS Carnotensis cen-
obii abbas serenitatem nostram adiit, satis
rationabiliter nos admonens, quatenus pro
animabus antecessorum nostrorum, pro no-
bis etiam ipsis, ecclesie B. Petri aliquid ac-
cresceremus; cuius rationabili petitioni au-
rem præbentes, dominum quod de ecclesia S.
Paterni, quæ est extra muros Aurelianensis
civitatis, prædictæ ecclesie S. Petri factum
erat, concessimus & concedimus, firmav-
imus & firmamus; insuper addentes & do-
nantes terræ ei lem ecclesie S. Paterni ad-
harentis arpenn. VIII. totam vicariam, im-
mo totam omnino justitiam, ita scilicet,
ut inter prædictos VIII. arpennos, nullus
regia potestatis minister aliquam justitiam
clamare præsumat, non furem, non incen-
dium, non raptum, non sanguinem, non
rotagium, non foragium, non bannum,
non talliam in hospitibus; qui ibi hospita-
buntur, non corveiam, non ire in nostram
caballationem, neque in hostem, non her-
bergamentum, non sasimentum, immuni-
bil ex toto, quod ad nostram pertinet vicar-
iam sive justitiam; omnia hæc conceden-
tes & donantes jam dictæ ecclesie, & quo-

A rum ejusdem ecclesiæ abbas voluerit ditioni.
Damus quoque licentiam ibi hospitandi
quoscumque voluerint, præter homines
Aurelianensis civitatis, qui sine nostra per-
missione & præcepto, neque inibi hospita-
buntur, neque res eorum recipientur. Quod
ut inviolatum & firmum permaneat, sigilli
nostræ auctoritate firmari præcipimus. Actum
publice in palatio Aurelianensi, anno in-
carnati Verbi MCXV. regni vero nostri VII.
ADELAIDIS (a) reginæ primo astantibus in [a]
palatio nostro quorū nomina subtilata
sunt & signa. Signum ANSELMI dapiferi.
Signum WIDONIS camerarii. Signum Hu-
conis constabularii. Signum GISLEBERTI
buticularii. Data per manum STEPHANI
cancellarii.

EPISTOLA ATTTONIS
archiepiscopi Arelatensis ad G. Ade-
marium.

*Arguit cum quod Araucanam ecclesiam vexa-
verit, hortaturque ut ablata restituat.*

A: sanctæ Arelatensis ecclesiæ servus
G. Ademario dilecto in Christo filio salu-
tem.

Sicut in adversitate tua quamvis multo-
rum præcibus sollicitaremur, adversarii ta-
men tui partis fieri noluimus: ita conse-
cutæ victoriae successu super adversariis tuis
te prosperari minime nobis displicer; ve-
rumtamen intolerabilis Araucanensis ecclesiæ
destrucción, atque miserabilis innocentium
clericorum defolatio, gladio quolibet gra-
vidus pectora nostra transfigit. Quis enim
tantam Christianorum scvitiam intuens,
D quis tanti sacrilegii abominationem per-
pendens, æquo animo tolerare poterit?
Certe paganorum barbariem jam multis in-
vasisse ecclesiæ audivimus: numquam tamen
tantam in eas exercuisse insaniam nostris
temporibus cōperimus. Homines enim
tui omnes ecclesiæ fere civitatis invaserunt,
aras expoliaverunt, cruces, thuribula, li-
bros, vesteræ, vasa sacra, omnia denique in
eis reperta rapuerunt, viualia innocentibus
clericis abstulerunt, domos illorum de-
struxerunt, & quicquid habebant eis ab-
stulerunt, inter quos sacrilegos particeps,
immo caput, & princeps extitisti. Insuper
etiam possessiunculas quæ eis remanserant;
postea usurpati, & sicut nobis relatum est,
tuorum latronum usibus eas intulisti. (b) [b]
Paterna itaque affectione, carissime fili,
tuam dilectionem admoneo, admonendo
deprecor, quatenus usque XIII. calendaras
Februario prædictam ecclesiæ restitus, &

Circa irig.
Communi-
cavit dom-
inus Forme-
rius S. Vic-
toris mona-
chus.

(a) In diplomatis Ludovici VI. regis Francorum hoc

singulare occurrit, quod Adelaidis reginæ annos in eis appo-
ni curaverit, & subscriptorum numerum ad quatuor primores

cunctæ regie ministros redigi sub eo incepsum sit. ut asse-
verat Mabillonius in lib. 2. & 5. de Re diplomatica.

(b) Aberat procul dubio Berengarius Araucanus episcopus,

anno quippe 1115. missus est legatus a summō pontifici

ad partes Syrie, ut futus narrat Tymus lib. XI.

R t iij

ei & suis clericis omnia quæ tu & tu abstu-
lerunt, restaures, possessionesque quas tem-
pore invasionis habebant, liberas eis red-
das.

EPISTOLA WALERAMI
episcopi de vita S. Leonardi confessoris.

Anno 1115.
Ex ms. Ab-
dingbessen-
fi.

[a]

VALERAMNUS Dei gratia Huenbur-
gensis episcopus serenissima matronæ
domnae GERTRUDI (a) devotum servitum,
instantiam orationum, ac semeptimum om-
nino in omnibus deditissimum.

Mirabilis Deus in sanctis suis, & cuius
mens divinitus est inflammata, saepius di-
vina prædicanda sunt miracula. Optimam
partem dicitur Maria elegisse, quia sedens
fecus pedes Domini, audiebat verbum illius;
pro multiplici amministracione cor-
poreæ refectionis Martha notatur nimium
sollicitari, & erga plurima turbari. Porro,
inquit, unum est necessarium, quod in par-
tes scinditur, ad finem tendit; unum vero
summum bonum est vera æternitas & bea-
titudo in idipsum. Raptentur insipientes cir-
ca viles hujus facili vanitates; tibi vero
juxta Salvatoris ammonitionem, unum vi-
deatur necessarium, ut inhabites in domo
Domini omnibus diebus vita tua, & videoas
voluntatem Domini, & visites templum ejus.
Filiae Babilonis quibus ignorant con-
gregant divitias: tu vero thesaurizando in
celo supergressa es universas. Age igitur
quod agis, operare quod operaris, domum
Christo, sacramenti Spiritui sancto, ut cum
terrestris hujus habitacionis domus solva-
tur, domum non manu factam invenias in
celis, urbem fortitudinis nostræ Sion sal-
vatorem, Jerusalem cœlestem, cuius parti-
cipatio ejus in idipsum. Beata quæ credis,
quia quod oculis vidisti, operibus exequ-
eris. Sic S. Leonardi in honorem S. Mariae
parvulam primo fundavit ecclesiam, ubi
omnibus diebus vita suæ inhabitans, tan-
dem de hac valle translatus est ad montem
virtutum, ubi sicut latantium habitatio est
omnium. Benedictus Deus, quia & tu quasi
turret, invenisti nidum altare Domini vir-
tutum, ubi utinam per intercessionem S.
Leonardi in salutem totius patriæ virtutes
fiant, sicut ubique in oratoriis S. Leonardi
aspicimus, nisi incredulitas omnium obstet
virtutibus. Hæretorum perveritas adver-
sus Christianos maxime temporibus sancti
Leonardi incanduerat, ideoque sicut viva
voce fratrum perceperimus, eorum malitia
mirifica sancti Leonardi in hac vita, &
opera penitus sunt abolita, vel sumptra in-

(a) Ipsa est, ut conjecturamus, Gertrudis Eboerti marchio-
nis Saxonie filia, relata Hencici comitis de Nordheim, no-
bilis Ottonis Rixæ uxoris Lotharii imperatoris, & Gertru-
dis Palatinae comitissæ mater, que alias Treviris beati Au-
gustos reliquias, in monasterio Brunsvici a te erocco recon-

A terputatione, sicut in ipso salvatore nostro,
infamata. Post transitum vero ejus eorum
dem invidia scelus addidit sceleri, & ut
memoria ejus penitus auferretur de terra,
vita ejus ubicumque inveniri poruit, est
concremata. Quam magna, quam inusitata,
quam denique incredibilia cotidie per eum
sunt mirabilia, nulla proorsus antiquitatis,
ut opinor, pandit historia. S. Leonardus,
sicut ipse veraciter perpendi, ad invocatio-
nem desolatorum semper est adjutor, clem-
entissimus in oportunitatibus, in tribula-
tione, descendens de celo vultu instar so-
lis rufulo, oculisstellantibus, habitu can-
didissimo, ad taetum ejus quilibet ferri ri-
gor velut cera a facie ignis mollitur, sique
captivi a vinculis absoluunt, inter fugiendum
fluminibus obstantibus divinitus transve-
stantur. Plurima id genus ejus sunt mirabi-
lia fidem excedentia, sed nulli proorsus fide-
lium infienda, sicut per S. Leonardum
BOAMUNIBUS de paganorum captivitate, &
rex Anglicus de fratribus sui tyrannde inre-
gre suam recuperarunt potestatem, ita per
eumdem mirificum sanctum dilatet etiam
Dominus te ad orientem & ad occidentem,
septentrionem & meridiem, crescatque ve-
stra probitas in mille milia. Possidat fe-
men vestrum portas inimicorum suorum &
benedicantur in te omnes tribus Germanie.
Fideliter credas & nullatenus dubites, quia
quod de reliquiis ipsius mirifici sancti tecum
partitus sum, auditu ipsius vocis sum ade-
pus, five in corpore, five extra corpus,
nescio, Deus scit. Et ne falsarium redar-
guant increduli, confido in ejus bonitate,
quomodo pro tua devotione tibi idem con-
tinget experiri, praesertim cum multorum
testimonio comprobatum sit clementissi-
mum sanctum cum desolatis, quasi aliquem
cum amico suo sermocinari.

EPISTOLA PASCHALIS
papæ II. ad Raimundum Barchinonensem
marchionem.

Gratulatur ei de victoria in hostes reportata,
eumque ac suos sub sua suscipit protectione.

PASCHALIS episcopus servus servorum
Dei dilecto filio RAYMUNDO Barchi-
nonensem marchioni, Bisuldunensi, &
Provincia comiti S. & A. B.

Devotioni tuae, carissime fili, congratula-
mur, quod inter curas bellicas, beati po-
tissimum Petri opas munimine confoveri.
Hujus devotionis petitionem libenter ad-
mittimus, quia te in Dei servitio efficaciter
laborare cognoscimus; non parum enim

didit anno Christi 1115. Et post curriculum duorum annorum
ut in historia translationis a Godefrido Libnitio edita legit-
ur, viam universæ carnis t. iudicis Decembri felicitè in-
gressa.

637 **A** tua nobilitati meritorum labor tibi conciliavit, quo per anni longitudinem in Ballearibus insulis defudasti cui tuo morumque consorium gloriovo proculi omnipotens Deus gloriatus est. Super hoc ad expugnandum Mauros ac Meabitas in Hispaniae partibus, & Tortosam eorum praesidium obsecram animi nobilis industria parat. Ea propter dulcedinis tuae petitionibus ampliori benignitate accommodamus afflatus. Personam siquidem tuam & uxoris tuae, ac filiorum vestrorum, & honorem vestrum, quae aut in praesenti nova indictione tenetis, aut in futurum praestante Deo habebitis, per decretum praesentis paginæ, sub triginta morabatinorum censu anno in beati Petri & ejus sedis apostolicae tunciam suscipimus, præcipientes & stabilitur statuentes, ne cuiquam omnino personæ licet laetionem vobis vel honori vestro, vel injuriam arrogare præsumat. Si quis autem, quod abit, aut vobis, aut honori vestro laetionem vel injuriam inferre tentaverit, apostolicae sedis patrocinium vobis efficaciter præbeatur, & vobis debite exercetur. Datum apud Trantiberum per manum Johannis S. R. E. cardinalis aut bibliothecarii x. causendas Junii, (a) indictione ix. incarnationis dominicae anno M C X V I. pontificatus autem domini Paschalis II. papæ anno xvii.

EPISTOLA PASCHALIS PAPÆ
ad Reinhardum episcopum Halbersta-

densem.

Laudat eum quod quadam monialium mona-
steria reformaverit.

¶ Episcopus servus servorum Dei venerabilis fratri REINHARDO Halberstadiensi episcopo S. & A. B.

Quædam monasteria monialium audivimus per vestram industriam correcta, ut remotis secularibus pompæ vanitatibus, regulari debeant disciplina operam dare. Hanc profecto sollicitudinem tuam laude dignamducimus, & assertionis nostræ robore confirmamus. Statim ergo ut in locis ipsius monastica temper religio conservetur, nec cuiquam licet regularem disciplinam ab eisdem monasteriis removere, ut correctionis tua gracia, perpetuis illic temporibus conservetur. Data Lateran. xiiii. cal. April.

(a) Hic error in indictione, que anno incarnationis M C X C . & xii. pontificatus Paschalis pape secundi, debet esse xiv.

(b) In affigato hujus diplomatis anno mendi suppicio ingenerum in nova Gallia Christiana, quia Berengarius Roffagai in sedi Vaisonensis successor anno 1113. interfuit pars initis inter Remundum Arlatensem antistitem & Petrum de Lambœco. Verum non in Roffagni diplome, sed in predictis pacis potius errori irreplique assertendus est. Et certe ignoramus fin hactenus illi Remundus archiepiscopus, qui anno 1113. sedili dicitur in Arlatensi ecclesia, qua duos tantum saeculo XII agnoscit Remundus, Remundum de Monte Ro-

C H A R T A R O S T A G N I
Vaisonensis episcopi multas ecclesias mo-

nasterio sancti Victoris Massiliensis tar-

Auctoritas iubet ecclesiastica & lex pra-

Anno 111.
Ex cartario
S. Victoris
eruit D.
Fumerius.

cepit Romana, ut quicumque tem suam in aliquam potestatem transfundere voluerit, per paginam testamenti eam infundat, ut prolxis temporibus secura permaneat. Quapropter ego ROFGAGNI Vaisonensis episcopus dono Deo & S. Victori, scilicet cenobio quod vulgo dicitur monasterium Massiliense, ecclesias de castro Malaticca, videlicet S. Michaelis, S. Petri, S. Maria de Valle, S. Martini & S. Sebastiani, excepito manu qui est circa ecclesiam S. Sebastiani, quem canonici nostre ecclesie possident, & ecclesias de Corno & de Albaro, & ecclesiam S. Marie de Vez cum omnibus sibi pertinentibus, excepto mediatae decimaruim ecclesiarum supradictarum, quas in praesenti habent, vel in antea adquisierint interdictum vel pecunia ipsius episcopi seu monachorum. Si quis vero nostrorum, ego vel monachi pro decimis recuperandis pecuniam dederint, medietatem ab altero recuperabo, & excepto quartam partem totius mortalitatis, & synodales censuras, & queritus, & hospitia, & iii. libras ceræ, quas unoquoque anno ad synodum Octobris monasterium S. Marie de Grauel sacrificia nostro persolvete debet. Haec omnia nobis & posteris nostris in perpetuum reservo. Facta carta tit. eal Julii anno ab incarnatione Domini M C X V I. (b) Hoc doc-

num facio ego episcopus Roffagnus atque confirmo communè consilio canonicorum meorum. Ego Petrus Theorelmus confirmo. Ego Gauceranus sacrificia &c. omnes videbilem canonici confirmamus & laudamus.

P R I V I L E G I U M R A I M U N D I
comitis Barchinonensis pro Barchino-

nenibus suis.

Quintum quod percipere solebat de omnibus
nativis ex speciali gratia eis remittit.

Hæc est carta donationis quam fecit RAYMUNDUS comes Barchinonensis. Manifestum est enim, quod ego RAYMUN-

tundo, qui præfuit ab anno 1142. ad 1151. & Remundum à Bolena, qui anno 1143. sedebat, quicunque veteri carta compositionis inter Petrum Massiliensem episcopum & vicecomites Massiliæ anno 1162. peracta dicto Remundus II. qui plane tertius dicendum foret, si anno 1151. extirperet iste Remundus II. Vero similis iacta Sanmarani dictum pontificis Berengarii Vaisonensis episcopi confingant ad 1151. & pro 1151. in predictis citatis legendum existimamus 1153. quo tempore & Arelate Raimundus de Monte Rotondo & Vacione Berengarius sedebant, aut 1162. quo anno Remundus II. Arlatensem regebat episcopatum & Berengarius aliud Vaisonensem.

Anno 1117.
Ex ms. CL.
tertino.

dus comes Barchinonensis pro commovente exercitu ad liberandam Hispaniarum ecclesiam cum omnibus meis de Barchinona, per mare navigio Januam & Pisas adivi. In reditu vero in Provincia in obdizione Fossicastris, quo d a justitia mea deviabat, illos mecum detinui. Quocirca ego RAYMUNDUS comes Barchinonensis & DULCIA comitissa uxor mea dimicimus, condonamus, evacuamus, pacificamus eis novum usagium quod ego comes posui in Barchinona, videlicet quintum de omnibus galeis, quod accipere soliti eramus, pro tot & tanti servitio & laboribus, quos pro me terra & mari perpepsi sunt. Hoc autem nos praediti facimus vobis praediti hominibus Barchinonensis per fidem sine engano, ut ab hac die & deinceps neque nos, neque successores nostri, neque aliqua persona per nos vel per eos quintum de galeis, quae ad Barchinonam venient, ut ibi maneat, & urbem Barchinonam tunc commorantibus, ac deinceps commoraturis querere praesumant. Si vero nos vel aliqua persona huic carta contrarie & eam infringere voluerit, non valeamus, neque valent, sed componamus & componant mille libras auri puri, & insuper hæc carta stabilis & firma maneat.

Actum est hoc quarto nonas Julii, anno nono Ludovici regis.

Signum RAYMUNDI comitis, qui hanc cartam donationis feci & firmavi & testes firmare cogavi.

Signum DULCIE comitissæ, Signum Raymundi dapiferi, Signum Raymundi Bernardi, Signum Geraldi Alemanni, Signum Berengarii, Signum Raymundi.

DIPLOMA LUDOVICI VI regis pro monasterio Aroasieni.

Viginti vini modios ipsi annuatim concedit.

Anno 1117.
Ex charta o
Aroasieni.

N Christi nomine, ego Lupoviens Der gratia Francorum rex nôrum fieri tam fuiurus quam & instantibus volumus, quoniam pro animalium patris mei & matris meæ prædecessorum nostrorum remedio, maximeque pro anima nostra & uxore nostra Al. regina, ecclesie S. Trinitatis & beatissimi Christi confessoris Nicholai in (a) Arridagamantia sita xx. vini modios annuatim donavimus, & hoc iure perpetuo ejusdem loci canonice habendos concessimus. Præcipimus quoque, ut apud Vorgiam & Joviam eos unoquoque anno suscipiant. Verum ut hoc ratum & firmum permaneat in sempiternum, presentem cartam nostru auoritate sigilli firmatam & corroboratam

(a) Aridagamantia locus est in diœcesi Arrebatensi, in qua sita est abbacia Aroasieni. canonorum regularium ordinis S. Augustini, caput celeberrime olim congregatiōis.

640
Aperit dispossumus, quia & hoc donum nostrum omnibus patenter exponat, & in monumentum stabilitatis perpetuo existat. Actum Parisius anno Mexvii, regni nostri ix. ADELOTS regine tertio, astanibus in palatio nostro quorum nomina subtilata sunt & signa. Signum ANSELLI dapiferi. Signum HUGONIS constabularii. Signum GILLEBERTI buticulati. Signum GUIDONIS camerarii.

Datum per manum STEPHANI cancellarii.

B E P I S T O L A F R I D E R I C I archiepiscopi Coloniensis ad Mediolanenses.

Anno 1117.
Ex inf. S.
Graecia &
Italia.

Gloriatur ad respendendum ecclesie inimici.

Consulibus, capitaneis, omni milite, universofoque Mediolanensi populo, Fridericus Dei gratia Coloniensis ecclesie humili minister, viriliter agere & confortari in Domino & in potentia virtutis eius.

Magnus Dominus & laudabilis nimis in hac Dei qua condecoratur gloriola libertate, ideoque in exultatione universa terrena fundatur, dum quibuslibet injustis potestibus protervi deditur. Hæc itaque gloriosa cum per universum orbem de te sint dicta, civitas Dei inclita, conserva libertatem, ut pariter retineas nominis hujus dignitatem, quia quamdiu potestibus ecclesiæ inimicis resistere nitens, veræ libertatis auctore Christo Domino adjuatore perfueris. Firmer ergo vestram constantiam, castissimi, prædicanda aequitas & a patribus vestris usque ad nos deducita nominis digni-

tas, insuper nostra omniumque honorum applaudens unanimitas. Quicumque enim fumus Locharingia, Saxonie, Thuringia, immo totius Galliae principes ad dilectionem vestram lunus unatimes, quia sicut in uno regni corpore sociamur, ita in eadem iustitia, eadem legum libertate, una vobis cum vivere parati semper inveniemur. Porro si auxilio vel consilio nostro egueritis, qualiter id vobis fieri, discretionis vestre ordiner prudentia, ad quod exequendum promissima invenientur nostra diligentia. Ergo quicquid vobis in communione placuerit, nobis desideramus rescribi, non quidem vobis diffidentes, sed in reponis vestris jocundari volentes, ut quod corporali hoc tempore fieri nequit praesentia, saltet tuo beneficio nobis exhibeat epistola, cuius est officium absentes quasi præsentes efficere, & inter amicos tam dulcia quam secreta colloquia miscere. Valere. Ceteras civitates quæ vobiscum sunt confortate in Domino.

EPISTOLA FRIDERICI
Coloniensis archiepiscopi ad archiepiscopos & episcopos &c.

Suum de morte summi pontificis dolorem intimat, horatur ut ecclesie catholica semper adhaereant, optaque significari sit: aliquid de pape successore.

*anno 1115.
Ex r. S.
Graecis &
Italiis.*
Venerabilibus dominis archiepiscopis & episcopis, omnibusque catholicis in hoc coetu ad Dei honorem & ecclesiae salutem congregatis, **FRIDERICUS** Dei gratia Coloniensis ecclesia humilis minister, de vota orationes, pium in Christo obsequium, & intimae dilectionis affectum.

Patri misericordiarum & Deo torius consolationis immensas gratiarum actiones referimus, qui in omni tribulatione nostra multipli consolazione nos crebrius visitans, aperit etiam nobis in vestrae sanctitatis conventu finum fraternali compassione, promittens nobis in spe auxili & consilii vestri ubera piæ consolacionis. Longis enim & gravibus afflicti persecutionum tempestibus, a perversis & infidelibus sanctæ matris ecclesiæ impugnatoribus nihil tristius in hac calamitate pertulimus, quam quod defolati sumus a sanctissimi patris nostri apostoli catholica consolacione: quia ipse erat qui vestigebat nos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta cultui nostro patientia & caritatis, seipsum proponens nobis exemplum, & sanæ doctrinæ catholicum inculcans argumentum. Sed quomodo consummato cursu, fide servata, vocatus est ad justitiae coronam apud Deum depositam, vos serenissimi patres, sanctam ne deseratis ecclesiam, sed ejus imitantes vestigia, omnes qui vestram libertatem imminuere

damnate sententia, quatenus Mediolanensis ecclesia contra principes superbe agentes eandem obtineat constantiam, quam exercuit contra Theodosium felicis memoriae imperatorem, adducendo eum ad poenitentiam. Nos autem sicut unum corpus sumus in Christo, ita catholici conatus vestri fautores & adjutores inveniemur in ipso, non desistentes a vestra omniumque bonorum unitate, & sanctæ matris nostræ recuperanda libertate. Postremo qui viciniores estis sedi Romanae, quid de ea nobis sentendum sit, fideleriter insinuare curate, ut si patti nostro successor legitimus Dei ordinatur est substitutus, qui ejus per omnia & omnium nostrum perfruatur obedientia. Sin autem non Dei, sed hominis terreni & ex-

(4) Friderico, qui ab anno 1099. ad 1131. Coloniensem rex ecclesiam. Porro hac epistola scripta esse videtur occasione Alexandri archidiaconi & sacrista, qui mortuo Otberto praefule, Leodiensem episcopatum numerata pecunia ab Henrico V. casare emit, sed non cibijuit. Nam eo ex-

A communicatorum; quod absit, se forefas etis probet antistitem, nullam seductionis sua vol damnationis nostræ in nobis inveniat subjectionem. Valete.

EPISTOLA G. EPISCOPI
ad F. archiepiscopum Colonensem.

Adversus invasorem ecclesie Leodiensem.

*Anno 1115.
Ex ms. S.
Jacob Leodiensis.*
DOMINO & parti suo (4) F. Colonien- sum archiepiscopo G. Dei gratia id quod est, viriliter & confortari in Domino.

De Leodiensi ecclesiæ fororis nostræ invasione, & execrabilis oppressione, fama quidem prius, sed nuper litteris vestris certius cognovimus, ad cuius consolacionem, sicur monuisti, quia præsentiam nostram tam celeriter exhibere nequivimus, sententiæ nostræ litteras sanctitati vestre destinavimus. Viderur nobis hoc facinus quidem omnibus ecclesiæ dolendum, maxime autem mari nostræ, cunctisque filiabus ipsius lamentandum, tum quia in filia in- cestus hic contigit, tum quia in provincia hac malum hoc accedit, ubi primum & maxime hoc tempore pro vindicanda ecclesiæ libertate decertatum est, & jam bona spei fructus sperari potuit. Sed o invidiosa antiqui hostis circumventio instanti certaminis agone jam circa boni cursus consummationem repentina casu totius ecclesiæ faciem nequissimus hostis tanta ignominia offudit, ut fororum nostrorum intrusus hostis macularet, immo quod sceleratus est, filius matrem opprimere. Meministis historiæ veteris, quomodo filii Jacob pro Dina forore sua oppressa Sichem filium Emor Evi ha- bicatoresque illius, licet in legem illorum transire volentes, & jam circumcisos tamen savientes, ob stuprum fororis necaverunt, eo quod foedam rem operatus est in Israël, & violata filia Jacob rem illicitam perpetraffet. Simili quoque forma pro fororis nostra oppressione, justo animadversionis zelo succensi... *Reliqua invidit manus tecumaria qua ipsa abrasit.*

DIPLOMA HENRICI IV.
imperatoris pro S. Maximino.

*Anselmum militem cum habito suo et
erexit.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
HENRICUS divina favente clementia IV. Romanorum imperator augustus. Si fidelibus nostris non solum de nostro conferimus, sed etiam ab aliis tradita confirmaverimus,

pulso, ordinatus est Fridericus vir sanctissimus. Vide si libet epistolam Coloniensis archiepiscopi ad Leodiensem ecclesiam, ne taliter intrulum admittant tom. I. Thesauri Ante- dotorum pag. 376.

*Anno 1115.
Ex cartario
Trevirensi.
S. Maximini.*

divinitus nos inde remunerari non diffidimus. Quapropter fidelibus nostris tam præsentibus quam futuris notum esse volumus, qualiter fidelis noster BERENGOZUS abbas S. Maximini serenitati nostra conquestus est sapientia, qualiter homo suus Anshelmus de Mollesberch a domino ADELBERTO tunc quidem cancellario, nunc autem Moguntinæ sedis archiepiscopo, cum beneficio suo, quod est Brichina & Seltris, aliquot annis jam injuste sibi fuerit ablatus, rogans ut respetu mercedis æternæ eundem militem suum cum præfato beneficio suo B. Maximino integre restituueremus, & restitutum imperiali nostra auctoritate confirmaremus. Cujus rationabili petitioni ob amorem Dei, & reverentiam B. Maximini, per interventum fidelium nostrorum FRI-

DERICI Coloniensis & BRUNONIS Trevirensis archiepiscoporum; sed & OTTONIS Baberiensis, HERIMANNI Augustensis, RODOLFI Basileensis & BRUNONIS Spirensis venerabilium episcoporum, necnon FRI-
DERICI ducis & THIETPALDI marchionis, GODEFRIDI etiam & BERINGERI, sed & LUDEWICI & MIGBERTI comitum aliorumque fidelium nostrorum assensum præbentes, prefatum Anshelmum cum prædicto beneficio suo, Brichina scilicet & Seltris, quod Anshelmus avus illius a (a) PORPONE abate per precariam sibi suisque acquisivit heredibus, B. Maximino ac prædicto abbatii suisque successoribus ea ratione recognoscendo reddimus, & reddendo confirmamus, ut sapientius Anshelmus & filius eius Heinricus beneficium idem ab ejusdem loci abbatis amodo pacifice & quiete possideant, & beneficiario eis jure deserviant. Si autem ipsi sine heredibus defundti fuerint, tunc eadem bona B. Maxi-

mino libere & integerime redeant, & ad utilitatem monasterii & ad usum monachorum deinceps rata & inconvulsa permaneant, sed quia nos devote ejusdem fidelis nostri Anselmi servitio carere nolumus; idcirco fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum solertia notum esse cupimus, qualiter curtem nostram Buttendorff a cognato nostro HEREMANNO Palatino comite ad nos hereditario jure transfusam, cum omnibus ad eam juste ac legaliter pertinentibus, prædicto fidelii nostro Anshelmo in beneficium condonamus, & condonando firmamus, ut ipse & filius eius pro his parvis eo studiosius nobis servire studeant, quo adhuc majora de nobis se percepturos esse non desperant. Et ut hæc utramque largitio tam sibi quam abbatii suisque

(a) Hic est S. Popo multorum reformator monasteriorum, quibus & præfuit. In Stabulensi imperiali abbataria quietecit.

(b) Obiit Gelasius papa II. in monasterio Cluniacensi 29. Januarii 1119. quo ibidem sepulto, cardinales ibi exstantes, statim in unum congregati Guidonem archiepiscopum Vien-

A successoribus stabilis semper & inconvulsa permaneat, cartam hanc inde conscribi fecimus, quam propria manu subterfirmatam sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

Signum domni HEINRICI IV. Romanorum imperatoris invictissimi.

B R U N O cancellarius ad vicem domini ADELBERTI archicancellarii recognovi.

Data 14. nonas Januarii, anno dominice incarnationis MCXVIII. indictione XI. anno regni domini Henrici XVIII. imperii vero VII.

Actum Spiræ, in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA PETRI EPISCOPI

Portuensis ad cardinales qui cum Gelasio obeunte fuerunt.

Laudas eorum in providendo ecclesiæ necessitatibus prudentiam.

D Illeclis in Christo fratribus episcopis, cardinalibus & ceteris clericis five lat. Ex m. S. cisis qui cum papa GEL. fuerunt, P. Portuensis salutem in Domino. Laudem. Laudatio.

Scriptum est: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Proinde beatus Deus, qui simplicitatem cordis vestri tanta prudentia illustravit, ut magnis ecclesiæ necessitatibus salubri & maturo consilio provideretis. Licet enim me obitus domini nostri papæ (b) GELASII conti- [1] staverit, (c) petitioni tamen vestrae prom- [2] ito & alacri animo diligentiam dedi, arque ut ceteri fratres vobiscum in unum saperent follicitus laboravi. Quod honeste satis per Dei gratiam factum est, sicut per nuncios nostros, qui, auxiliante Deo, in proximo ad vos venturi sunt, plenus cognosceris.

EPISTOLA CRESCENTII

Sabinensis & Vitalis Albanensis episcoporum ad cardinales.

Electioni summi pontificis per eos facte assensum præbent, rogantque concilium à papa celebrari pro bono pacis.

C Arissimis in Christo fratribus episcopis cardinalibus, episcopi qui Romæ sunt Ex m. S. C. Sabinensis, V. Albanus, in Domino sa- Laudem. Laudatio.

E litem. Litteras a vestra fraternitate communes & proprias laxanter suscepimus, & petitioni vestrae cum devotione ar- mme, *Ecce venerabilis frater noster O. archipresbyter Salvatoris cum socio suo vobis*

nensem in papam elegerunt.

(c) Portuensis episcopus, inquit Auctor Chronicus Bene- ventani, litteris acceptis super apostoli obitu, lacrymis manantibus, valde se contristatum ostendit. Et illico capitolium ascensit, & litteras ostendit Romanis &c.

645 narrare poterit, quos ad dominum papam A & ad vos direximus cum litteris confirmationis & nostris subscriptionibus. Ipsi enim viderunt & audierunt quomodo nos in cunctis Martii omnes pariter congregati sumus episcopi, cardinales presbyteri, diaconi, subdiaconi cum reliqua multitudine Romanorum urbani, cleri & populi, & electionem pontificis a vobis factam singuli ore proprio laudavimus & confirmavimus. Restat igitur ut sicut petitione vestra festinum prebemus affensem, ita & vos necessitatibus nostris, largiente Domino, præbere festinetis auxilium. Ex consilio autem nostro, si vobis placet, domino papæ suggeste concilium celebrare, de pace si fieri potest & ecclesiæ liberatione tractare.

B EPISTOLA CARDINALIUM

Romæ existentium ad cardinales qui ultra Montes erant.

Approbans electionem populo per eos factam.

Anno 1119.
Ex m. S.
Laurentii
Laudenf. C ardinales Romæ degentes BONIFACIUS tituli sancti Marti, JOHANNES tituli sanctæ Ceciliae, ANASTASIUS S. Clementis, BENEDICTUS tituli Eudoxie, DIVISO tituli sancti Equitii: TIBALDUS tituli Pammachii, REINERTUS tituli SS. Marcellini & Petri, DESIDERIUS tituli S. Praxedis, GREGORIUS S. Lucinae tituli, Hugo tituli apostolorum, Karissimis fratribus & cardinalibus qui ultra Montes sunt, salutem.

Dilectionem vestram latere non credimus, quod ex Romanæ ecclesia filii, presbyteris & diaconibus, & infra urbem, si possibili fuerit, vel extra in locis finitimis post decessum summi pontificis, persona ad papale officium idonea decretis sanctorum pontificum testibus, ad cuiusmodum apostolicum debeat exaltari. Sane quidem nostris exigentibus meritis, quia nos sumus in quos fines saeculorum devenerunt, cum ex Romano more electionem facere in pediamur, electionem quam vos de domino Gu. * olim archiepiscopo Viennensi, nunc vero domino nostro fecistis, caritate debita consentimus, & consentiendo nos, Spiritu divino afflante, laudamus, unanimitate vinciente corroboramus.

Guido. EPISTOLA CARDINALIUM
Romæ existentium ad cardinales qui ultra Montes erant.

Eiusdem argumenti.

Anno 1119.
Ex m. S.
Laurentii
Laudenf. V enerabilibus in domino fratribus diaconibus cardinalibus qui ultra Montes sunt, diacones cardinales qui Romæ sunt, salutem.

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

Quemadmodum, carissimi nobis, scriptis, in dilectione nostra tunc pro eodem ordine, tum pro ejusdem officii æqualitate plene confidere potestis. Quocirca dilectioni vestrae notum sit, eodem nos vobis cum caritatis vinculo connexos, ad totius ecclesiæ utilitatem ac statum de tanti viri electione idem sentire, laudare, confirmare, ac per omnia unanimiter tenere. Quidquid igitur prosperi vobis divina gratia favente provenierit, nobis fratribus vestris significare curare.

EPISTOLA CARDINALIUM

Romæ existentium ad episcopos Gallie.

Confirmata Calixti papie electione, orant pro eo obedientiam & orationes.

Anno 1119.
Ex m. S.
Laurentii
Laudenf. E piscopi cardinales qui Romæ sunt, dilectis fratribus in Christo universis Galliarum & aliarum partium episcopis, abbatis, & ceteris Christi fidelibus, salutem.

F raternæ dilectioni vestra noctum esse voluntus, quia nos qui communis voto & desiderio electionem a fratribus nostris, qui ultra Montes sunt, factam de domino Gu. Viennensi archiepiscopo in Romanæ ecclesiæ pontificem CALIXTUM, omnes pariter laudavimus & confirmavimus. Vestram itaque fraternalitatem rogamus, obsecramus in Domino in idipsum nobiscum sentire, laudare & tenere, eique vice beati Petri sicut Romano pontifici obedire. Precibus etiam assiduis pro eo Dominum exorare, quatenus ei virtutis suæ prebeat incrementa, eumque cum grege sibi credito perducat ad gaudia sempiterna.

EPISTOLA CARDINALIUM
qui sunt Romæ ad cardinales ultra Montes existentes.

Mitunt ad eos nuncios.

Anno 1119.
Ex m. S.
Laurentii
Laudenf. F ratribus in Christo carissimis episcopis & cardinalibus, & reliquis B. Petri fidelibus, qui ultra Montes sunt, fratres qui Romæ sunt salutem dicunt.

Aliis jam litteris vobis significavimus, quia quod a vobis de pontificis electione factum est... cum magna cleri & populi multitudine laudatum est & confirmatum. Et quia terreni itineris securitatem non habemus, nuncios cum litteris & subscriptionibus nostris per mare ad vos, Deo auxiliante, mittemus. Dominum papam CALIXTUM tota ecclesia predicat, nomen ejus in missarum celebrationibus celebratur, & a scrinariis, sicut consuetudo est, in cartis quas faciunt ponitur. Vos itaque constanter & viriliter agite, & nobis laborantibus

S 11

fratribus, modis quibus potestis succurri. A
fratris, quia & nos pro viribus operamur, ut do-
minum papam & vos cum gaudio & honore
suscipiamus.

CONFIRMATIO ELECTIONIS
Calixti papæ II. cardinalium Romæ exi-
stentium subscriptionibus roborata.

Anno 1115.
Ex ms. S.
Laurentii
Leodiensis.

Venerabilibus episcopis & cardinalibus
& clericis, ac laicis, qui cum domino
GELASIO fuerint, episcopi & cardinales B
& ceteri clerici sive laici fideles B. Petri fa-
ludem in Domino.

De obitu domini nostri beate memorie
papæ GELASII tanto amplius contristamur,
quanto majora per eum subsidia speraba-
mus. Verum quia sic placuit ei, qui natus suo
regit & disponit omnia, sit nomen ejus be-
nedicatum in secula. Post ipsius autem obi-
tum non dubitamus eam vobis incubuisse ne-
cessitudinem, ut esset vobis opus & saluti
vestrae providere, & de statu ecclesiæ ac
pontificis electione tractare, arque ideo quod
vobis summa, sicut ipse novimus, necessi-
tate cogente fecisti, nos quoque ratum ha-
bemus & stabile, & fratribus nostris qui alibi
sunt, id ipsi nobiscum sentire mandamus.
Acceptis siquidem litteris quas misisti, in
altero die apud ecclesiæ sancti Johannis de
insula congregati sumus, episcopi, cardina-
les, presbyteri, diaconi & subdiaconi, ac re-
liqui clerici, judices quoque & scribariæ,
ac ceteri palati, sedes, & plures Romani
nobiles: Praefectus etiam per nuncios suos
& cum multa frequentia cleri & populi elec-
tionem a vobis factam secundum Roma-
nam consuetudinem laudavimus & confir-
mavimus, & clerici quidem post confirmationem
Te Deum laudamus cantabant. Laici
vero, ut moris est, magnis vocibus acclama-
bant, CALIXTUM papam sanctus Petrus e-
legit. Multi etiam qui tunc nobiscum adesse
potuerunt, audito quod a nobis confirma-
tum fuerat, laudaverunt. Ut autem de una-
nimitatis nostræ concordia vos certiores ef-
ficiamus, nomina eorum, non tamen om-
nium qui huic confirmationi interfuerunt,
ad vos scripta direximus.

Electionem per Dei gratiam a fratribus
nostris episcopis & cardinalibus factam de
domino GUIDONE Viennensi episcopo ego
CRESCENTIUS Sabiensis episcopus laudo
& confirmo.

Ego PETRUS Portuensis episcopus laudo
& confirmo.

Ego VITALIS Albanus episcopus laudo
& confirmo.

Ego BONIFACIUS tituli S. Marci laudo &
confirmo.

Ego MANFREDUS Tiburtinus episcopus
laudo & confirmo.

Ego COMES diaconus cardinalis S. Ma-
rie in Aquiro laudo & confirmo.

Ego NICOLAUS primicerius scolæ canto-
rum laudo & confirmo.

Ego RAINERUS prior subdiaconus scolæ
basilicæ laudo & confirmo.

Ego GREGORIUS scolæ basilicæ subdia-
conus laudo & confirmo.

Ego VINCENTIUS exorcista laudo & con-
firmo.

Ego JOHANNES exorcista laudo & con-
firmo.

Ego PAULUS lector laudo & confirmo.

Ego NICOLAUS ostiarius laudo & con-
firmo.

Ego BENEDICTUS presbyter prior S. Mariae
Majoris cum omnibus clericis catholicis ejus
dem ecclesiæ laudo & confirmo.

Ego JOHANNES archiepiscopus sancti Pe-
tri apostoli cum omnibus clericis ejusdem
ecclesiæ laudo & confirmo.

Ego ALEXIS ostiarius laudo & confirmo.

Ego NICOLAUS archiepiscopus S. Anasta-
siaz cum tota parochia nostra laudo & con-
firmo.

Ego DODO archiepiscopus S. Mariae in A-
quiro cum omnibus clericis ejusdem laudo
& confirmo.

Ego JOHANNES archiepiscopus sancti Lau-
rentii in Lutina cum omnibus clericis ejus-
dem ecclesiæ laudo & confirmo.

Ego SENEBALDUS archiepiscopus S. Mariae
secundi cerei laudo & confirmo.

Clerici in Insula laudamus & con-
firmamus.

Clerici S. Adelberti omnes laudamus &
confirmamus.

Ego PETRUS presbyter S. Mariae de Maxi-
ma laudo & confirmo.

Ego R. archiepiscopus ecclesiæ B. Mariae
trans Tiberim de titulo Calixti, cum om-
nibus canonici, & capellanis ejusdem ec-
clesiae laudo & confirmo.

Ego BENEDICTUS archiepiscopus S. Mariae
in Monticello cum clericis nostris laudo &
confirmo.

Ego ANASTASIUS sancti Pauli abbas cum
omni congregatione nostra laudo & con-
firmo.

Ego PETRUS abbas sancti Silvestri cum
fratribus nostris omnibus laudo & con-
firmo.

Ego ROBERTUS abbas sancti Andreæ de
Clivo Scauri cum omni congregatione no-
stra laudo & confirmo.

Ego RAINERUS sancti Basili laudo & con-
firmo.

Ego PETRUS prior & rector monasterii
sanctorum Cosmae & Damiani cum tota con-
gregatione nostra laudo & confirmo.

Ego HENRICUS abbas sancti Laurentii
Pariparnæ cum omnibus fratribus nostris
laudo & confirmo.

649 Ego Otto archipresbyter sancti Salvato-
ris quæ vocatur Aquila-felix, laudo & con-
firmo.

Ego Gregorius archipresbyter S. Grego-
rii cum clericis nostris laudo & confirmo.

Ego Gracianus archipresbyter sancti Ste-
phani in Ccelio monte laudo & confirmo.

Ego Centius presbyter ecclesie sancti Sy-
meonis laudo & confirmo.

Ego Johannes yconomus sancti Johannis
ante Portam latinam laudo & confirmo.

Ego Azo archipresbyter in Via-lata san-
cta Maria cum omnibus clericis ejusdem ec-
clesie laudo & confirmo.

Ego Johannes archipresbyter sancte Ma-
riae in Minerva cum clericis nostris laudo &
confirmo.

Ego Nicolaus archipresbyter sancti Sixti
cum clericis nostris laudo & confirmo.

LITTERÆ HÆRETICORUM ad Calixtum II. papam.

Ipsius electioni assensum prebent.

Anno 1119.
Ex of. s.
Lorenzi
Lusioji.
C ALIXTO Dei gratia, universalis ponti-
fici, R. S. Eusebii cardinalis, & G. SS.
apostolorum, & M. S. Pancratii abbas obe-
dientiam in Domino.

Etsi litteræ electionis vestrae ad nos non
pervenerint, ea tamen nobis manifestata,
gavissimis orationes Deum, ut si quid mi-
nus in ea est, gratia ipsius benigna vobis &
nobis impleteat. Nos quod jam per septen-
nium plurimum fatigati pro catholicæ veri-
tatis confessione vix jam valentes sufficere,
postulamus per Dei misericordiam respirare.
Verum quia id in vobis obtinere posse
Deum credimus, electionem vestram quam
neque lepra Symonis, neque tumor ambi-
tionis infecit, tamquam a Deo datam ample-
xi sumus. Intelleximus enim a vobis com-
pletum fuisse capitulum electionis, quam
Apostolus in epistola ad Hebreos interferit:
Nec quisquam inquit, sibi sumis honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron. Pon-
tificatu igitur vestro a Deo vocato, nullam
maculam secundum conscientiam nostram
in probando electionem vestram secundum
votum quod semper habuimus collaudan-
tes amplectimur, sperantes omnem inacu-
lam hæresis per sanctum studium vestrum
ab ecclesia Romana propelli. Unde nostra
fuscolata diligentia electioni vestrae, eam
confirmantes, subscribimus, tanto quidem
devotius, quanto puriorem esse per Dei gra-
tiam confidimus.

Similiter presbyter Bonus-homo, presby-
ter Berardus, presbyter Angelus S. An-
dere, presbyter Angelus, Johannes archi-
presbyter S. Mariæ Rotundæ, Dodopres-
byter S. Mariæ in Aquiro, Desiderius ar-
chipresbyter sanctorum apostolorum cum

A omnibus clericis ejusdem ecclesie, presby-
ter Benedictus S. Stephani, presbyter Jo-
hannes S. Nicolai, Angelus sancte Mariæ
in Via, Berardus sancti Basillii, Astaldus &
JOHANNES abbas sancti Apollinaris, pres-
byter Mannus S. Petri ad vincula, presby-
ter Leo, & Nicolaus S. Laurentii in Luci-
no cum pluribus aliis.

EPISTOLA CALIXTI PAPÆ II. ad universos reges, comites & principes.

B HORTATUR ut afflictæ Hispaniarum ecclesiæ suc-
currant, concessis adjutantibus indulgen-
tiis, commendatque eis Odegarium ar-
chiepiscopum Tarracensem.

C ALIXTUS episcopus, servus servo-
rum Dei, omnibus episcopis, regibus,
comitibus, principibus, ceterisque Dei fi-
liis Leodiensi delibus, salutem & apostolicam benedictio-
hem.

Pastoralis officii nobis a Deo commissi
sollicitudo depositit, ut omni diligentia &
circumspectione gregem dominicum & cu-
stodianus & pascamus. Hispaniarum siquidem
ecclesia, quot calamitatibus, quot filiorum
Dei mortibus per paganorum oppressionem
afflidae conteratur, neminem
vestrum latere credimus. Ea propter dilec-
tionem vestram, tamquam Deo, cuius lega-
tione fungimur, exhortante per nos,
ammoneamus, & tamquam carissimos filios
precibus quibus possumus incitamus, qua-
tenus ad fratum defensionem, & ecclesiæ
rum liberationem, nullatenus insudare de-
sistatis. Omnibus enim in hac expeditione
constanter militantibus, eamdem peccato-
rum remissionem, quam Orientalis ecclesiæ
defensoribus fecimus apostolica auctoritate,
& concessi nobis divinitus potestate, betig-
ne concedimus. Illos autem qui signum cru-
cis suis vestibus hac de causa imposuerunt,
si ab hoc paschate usque ad aliud votum
suum persolvere non satagerint, a grémio
deinceps sancta ecclesia, donec satisfaciant,
suminovemus. Verum quia exercitum ve-
strum per nos, ut desideraremus, visitare
nequimus, carissimum fratrem nostrum (a) [•]
OLDECARIUM Tarracensem archiepiscopum ad ipsum ex latere nostro delegare
cūravimus, hostias ei vices in hoc specia-
liter committentes, ut ipsius consilio & dis-
positione corrīgenda corrīgantur, & confir-
ma, cooperantē Domino, confirmen-
tur. Si quæ veri dubia in exercitu eodem
emerserint, ipsius experientia terminen-
tur. Ipsum itaque dilectioni vestrae attentius
commendamus, rogantes, ut illam in vo-
bis inveniat caritatem, quæ nos ad eum

(a) Ex abbate sancti Rufi factus est archiepiscopus, cu-
jus memoriam tamquam Sancti recolit ecclesia Tarracona-
sis.

committendum compellit. Omnipotens Deus minus beatorum suorum Petri & Pauli sua vox miseratione custodiat, & ad gloriosam de inimicis Christianorum victoriam & felicem consummationem pervenire concedat. Datum Luteranis iv. nonas Aprilis.

EPISTOLA CALIXTI PAPÆ II.
ad Fridericum archiepiscopum
Coloniensem.

Significat ei concilium in autumno Remis celebrandum pro felici ecclesia statu.

Anno m. 1159.
Ex ms. Col-
berino.

CALIXTUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri F. Coloniensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Quandiu mundi hujus pelagum naviganus, necesse est ut tempestates & collisiones fluctuum patiamur. Unde magnum nos opteret habere custodiam, ut commissi nobis navigationi cursum sic, praestante Domino, dirigamus, quo ad quietis portum cum navis & integritate pertinere valeamus. Esto igitur providens, frater carissime, atque sollicite, sicut ceperisti, circumspece, quoniam praefato est Dominus Deus noster, qui ventis & mari potenter imperat, & subito tranquillum facit. Novimus quidem Domini & ecclesiae inimicos adversus ecclesiam posse latratus emittere. Illud autem omnino nec divinis, nec humanis legibus reperiatur, ut ab aliquo sedes apostolica judicetur, nedum ab illis qui ecclesiæ judicio condemnati sunt. Verumtamen ne populus Domini alicuius blanditiis, persuasionibus, fallaciis seducatur, si quis adversus ecclesiam Dei se habere confidit, ad (4) concilium quod in proximo autumno circa Remos per Dei gratiam celebraturi sumus accedat. Ibi enim magistri ecclesiæ viri religiosi & sapientes intererunt, ibi de statu ecclesiae tractatus habebitur, ibi ecclesiæ status, cooperante Domino, consurget, & hostilis incurcio destruetur, & ibi, praestante Domino, sufficiens dabitur cum patrum auctoritate responsum. Constanter igitur age, strenue miles Christi, atque in propositi stadii certamine donec ad bravium pervenias, currete non desistas. Penitus etiam caveas ne pessima investiturum a tyranno illo putredine tua sinceritas contingatur. Pugnator enim fortis Dominus tecum est, neque nostrum tibi consilium & auxilium deerrit, quod nobis misericordia divina contulerit. Datum Anni xvi. celendas Maii.

(4) Illud concilium celebratum fuit xxxii. Calendas Novemboris m. 1159. in quo Henricus, archiepiscopum invictum resuauit.

SIGILLUM REGIS LUDOVICI
pro Columbensi monasterio.

Terram sancti Liphardi excolendam & ecclæsiæ ei restaurandam concedit.

EGO LUDOVICUS gratia Dei Francorum rex. Notum fieri volo cunctis fidelibus tam præsentibus quam futuris, quia ROGERIUS abbas beatae Mariæ Columbensis ecclesia, ceterique fratres in eadem ecclesia Domino deservientes, maiestatem nostram adierunt, humiliter postulantes, ut terram S. Liphardi Magdunensis, in territorio Carnotensi supra fluvium qui vocatur Augura sitam, cum suis possessionibus, cum ecclesia, cum filiis, cum aquis & pascuis; sicuti decanus & canonici sancti Liphardi per medium concesserant terram illam, & molendinos per tertiam partem, cum omni familia etiam utriusque sexus ad excolendum & redificandum concederemus. Quod nos pro remedio animæ patris nostri & animæ nostræ eis concecellimus, orante & exhortante JOHANNEM Aurelianensi episcopo, & Johanne S. Liphardi decano, & canonici ejusdem ecclesiaz. Supradicta enim terra infestatione malorum hominum & malorum consuetudinum captione, qua servientibus terræ illi superposita erant, pene in solitudine redacta fuerat, & non ipsis amplius nulla spes redificandi supererat: quas omnes malas consuetudines & ipsam vicariam nos removentes, brennagium tantummodo retinentes, præcipimus ne deinceps illæ mala consuetudines & vicaria capiantur. Addidimus & huic nostro beneficio terram Merreville, quam canonici S. Stephani Drocacensis ecclesia eisdem monachis per medium communicaverant, eis concedentes, ut jure pertinet, petuo supradictam terram obtineant. Ut autem hoc præceptum nostrum firmius permaneat, astipulamus signili nostri firmare decrevimus. Data Aurelianis publice, anno incarnationis Verbi m. cxi. regni autem nostri xi. præsentibus & laudantibus GISEBERTO Turonensi archiepiscopo, & GAUFRIDO Carnotensi episcopo, & JOHANNE Aurelianensi episcopo, GIBERTO Parisiacensi & LISIARDO Suectionensi, de curia nostra STEPHANO cancellario & WILLELMO dapifero nostro & GISEBERTO buticulario.

EPISTOLA F R I D E R I C I
episcopi Leodiensis ad ecclesiam Machliniensem.

Excusat prepositum Machlinensem, quod dimissus e carcere, contra juramentum non redierit, probatque coactus juramentum non obligare.

FREDERICUS gratia Dei humilis ecclesiae Leodiensis minister, ecclesia Maglinensi, non semper cum turbis, remanere in planicie, sed & aliquando post JESUM cum provectionibus montana confundere.

De fratribus & familiaribus nostri vestrisque præpositi R. calamitoso satis, immo gloriofa injuria, quia pro Deo & nobis, quia profidilitate & honore ecclesie pertulit, vobis referre, carissimi, necessarium non duximus, utpote qui, ut credimus, tristes eam & vindicatis & audistis. Ceterum quoniam forsitan sunt, qui ad infamiam ejus pertinere arbitrantur, quod ad tempus ille dimissus, sicut juraverat, in captionem non rediit, breviter nunc vobis intimum volumus, quod id non sio, sed nostro, seu totius ecclesiae nostra Leodiensis consilio dimiserit. Immo quia vim ne sic posset a nobis pertulit. Instabat dies qua reddere se in captionem frater hic debebat, cum ecce ubi eramus litteræ nobis ab ecclesia nostra venerunt, petentes & consulentes, quatinus sub testimojo ecclesiae, ne in captionem ille se redederet per obedientiam eum moneremus, auctoritate episcopali a juramento quod coactus tyranno fecerat, eum absolvierenus; & si vel sic remanere noller, necessitatem ei inferremus, in vinculis eum conciperemus. Ex petitione igitur & consilio ecclesiae cuncta perfecimus. Obstinatus reniti & reluctari ille non potuit, jurans & contestans omnem se malle incurriere inobedientiam, quam tantam, tam gravem, tam turpem perjurii contrahere notam & infamiam. Fossis eramus in capitolio, cum haec tractabantur; erat hic videre miseriari, statum in eo rationis dolor turbaverat, immo quidam quasi ex dolore furor occupaverat, ut si crebram in terram ejus volutationem cerneret, furiosum eum aliquem crederes: si lacrymosam vociferationem audires, mente alienatum, & vere insanum diceres. Fugimus e conspectu, cum miseremur hanc illius latitudinem temperare nec sedare potuimus; flebant omnes qui aderant, nec erat qui contineare se posset, dum & nos a consilio ecclesiae dimoveri, & illum ad se revocari non posse cernerent. Missam celebratur ad altare processimus, populum salutare habuimus, cum ecce iterum hic nobis ad pedes procidit, tanto per Deum, & per sacra omnia se petens relaxari instantius,

A quanto vel in altari id sibi negari videbatur inhumanius. Obtinuerat utique, nisi quod contra petitionem & consilium conabatur ecclesia. Vix cum submovimus, & missa completa, iterum iterumque ante mensam videlicet, & post mensam importunitatem ejus inexorabiliter sustinuimus: mox ille dolore quidem excaecatus, injunct. in sibi non attendens obedientiam, equum ascenderat, de villa exierat, in captionem repedebat, cum ecce qui missi erant a nobis; quasi ex insidiis surrexerunt, & eum e via rapientes, & ad aliud quoddam municipium pertrahentes, in vinculis & compedibus concreverant. Hic fere per octo dies jacuit; postea cum ad nos revocantes, ne ulterius quo redire disponebat, rediret, sacramenti eum & obedientiam vinculis, ecclesia teste, illigavimus. Rei veritatem & ordinem fratres audiustis; jam nunc quia ratione infamiam ex hoc evaserit, audire poteritis. Nec putetis cum rationem dicimus, quod ratiocinationem aliquam sophisticanti, ut ajunt, in ejus defensionem afferamus. Simplici & trita grademur via: usu ecclesiastico, sed & auctoritate apostolica defendemus quod factum est. Non audivimus ab aliis, oculis nostris perspeximus quod dicimus. Stephanus quidam apud nos erat presbyter & canonicus ecclesiae S. Petri. Hunc temporibus predecessoris nostri OBERTI episcopi, miles quidam EVERELMUS nominis, in terra ducis GODEFRIDI cepit, sumam quam & quantum sibi videbatur ab eo quæsivit, tormentis exegit, nec super hoc ei nisi fidei sacramentique interpositione credidit. Sic frater ille dimissus, Leodium redit, rem totam ad episcopum & ecclesiam retulit, quid facere deberet, omnes in commune consuluit. Placuit sancto conventui ne rediret, ne patet pecuniam solvet, & ut cum a juramento quod coactus violentio illi juraverat, episcopus absolvaret, quod ita factum est. Simile quid iterum in episcopatu nostro de Menzono quodam Fossensi canonico contingit. De episcopo autem HEINRICO quod referimus ipsi non vidimus, verum ab his qui viderunt & interfuerunt audivimus, Romam ire disponebar, ut dives homo, magno comitatu, magno apparatu. Audivit hoc ARNULFUS comes de Chinei, & positis insidiis, in ipsum episcopum manus injicere præsumpsit, res ejus rapuit, omnesque qui cum ipso erant, tenuit. Quid vultis? non potuit inde exire episcopus, donec exfesteretur quicquid ei violentia illa manus abstulit, & juraret illatam sibi non amplius se repetiturum injuriam. Sic infecto itinere, Leodium redit, Romam misit, Gregorium qui tunc sedi apostolicæ præsidebat, consuluit. Hujus ad haec rescripta, sicut & in nostra & in Virdunensi adhuc habentur ecclesia, huic epistolæ nostræ inseruimus,

sed prolixitatem vitantes, ipsa hic solummodo verba, quibus prædictum episcopum a sacramento quod tyranno illi fecerat absolvit, possumus. « De juramenti, inquit, » injustissima obligatione dilectioni tuae, » Heinrice, respondemus, non debere asti- » mari eum ullis juramenti vinculis posse » teneri, qui tam nefandissima coacte jura- » verit; unde & apostolica te auctoritate » absolvimus, ut non tu vel alicujus con- » scientiae ob hoc videaris innexus aut de- » bitor esse. » Ad Leodicensem episcopum HEINRICUM ita scripsit. Ad Virdunensem vero Theodericum de codem negotio sic.

B « Nolumus prudentiam tuam, frater, igno- » rare, nos sapientium episcopum HEIN- » RICUM ab illius malitiosa coacti jura- » menti conditione absolvisse. » Quid etiam nostris temporibus de Paschali apostolico contigerit nobiscum, ut credimus, recog- noscitis, quomodo videlicet & a quo cap- tus sit, quid non solum ipse, sed & tota fere ecclesia Romana juraverit, quale pri- vilegium sub juramenti assignatione HEIN- RICO imperatori dederit, quomodo etiam postea in generali concilio Capuz habitu illud solverit, nec iam privilegium, sed pravilegium id vocari decreverit, quodque ne morem in singulis quicquid necessitate nefandissimæ illius captionis juravit, totum ibi iudicio ecclesiæ cassaverit. Et ne forte exempla hac vobis non sufficiunt, quod quasi nostrorum temporum nimiumque do- mesticæ sunt, ex gestis etiam antiquorum Romanorum pontificum, quod omnino ir- refragabile sit, addimus. Temporibus VII.* Johannis, qui Adriano secundo successit, LUDWIGUS imperator ab ADALERO Be- neventano duce constrictus, timore vita- jurejurando firmavit, numquam se Bene- venti fines ultra intraturum, neque ex peri- culo injuriæ tunc sibi illatæ vindictam ali- quando exacturum. Ab hoc autem jura- mento postmodum predictus papa JOHANNES Romæ absolvit eum auctoritate Dei & S. Petri, affirmans nihil sibi obesse, quod ob mortis periculum evadendum coactus tyranno juraverat, nec sacramentum hoc esse dicendum, quamvis cum multis ex- cerationibus fuerit prolatum. Quod si etiam legalibus, secularibusque institutionibus, quæ polita hic sunt, astrui confirmarique non judicatis incongruum; incongruum quippe id illicitumque non est, dicit enim Clemens papa cum ex divinis scripturis fir- man regiam veritatis suscepit, absurdum non esse, si quis ex eruditione com- muni, & si ex liberalibus studiis, quæ forte in pueritia attigit, ad assertiōnem veri dog- matis conferat. Cum ergo id incongruum illicitumque non sit, audite quid etiam fu- per his summis ille orator Tullius in libro tertio de officiis dixerit. « Quod, inquit,

* I. viii.

A ita juratum est, ut mens conceperit fieri « oportere, id servandum est; quod aliter « id si non feceris, nullum perjurium est; « ut si prædonibus pactum pro capite pre- » tium non attuleris, nulla fraus est, nisi » juratus quidem id non feceris. » Orator ta- men hic egregius quamquam sic diceret, paulo infra conditiones pactionesque belli- cas & hostiles cum justo quidem & legitimo hoste perjurio non perturbandas censebat, distinguis videlicet quid inter sit inter ju- stum legitimumque bellum & tyraanicum latrocinium. Quod ut latius adhuc pateat: Pirata, inquit Cicero, communis est ho- stis omnium, cum hoc nec fides debet, « nec jusjurandum esse commune; non e- » nim falsum jurare, perjurare est, sed « quod ex animi-tui sententia juraris, sicut « verbis concipitur, more nostro id non « facere perjurium est. Et quod dicebat « quasi majorum auctoritate corroborans, aie- bat. Sic enim Euripides: Juravi lingua, « mentem injuratam gero. » Cur igitur & nos quod sic juratum est perjurii non denore- mus nomine, non modo Ciceronianis his contractibus, verum etiam usu ecclesiasti- co, exemplis nihilominus apostolicis, pre- cipueque præfati VII. Johannis papa affir- mationibus paulo superius mecum, carissimi, didicisse portuistis, quibus dicebat tale ju- ramentum sacramentum non esse dicendum, quamvis cum multis excommunicationibus sit pro- latum. Quapropter ut in capite epistolæ diximus, nolite, carissimi, semper cum turbis minusque intelligentibus contempla- ri & sectari humilia: verum quicquid iners deliret populus de præposito vestro, ea quæ ecclesiæ, ea quæ nostra, vestra quoque sen- tentia sit, omnem videlicet ex hoc illum evasisse infamiam, ut plane intra ecclesiam recipiatur, quæ quidem laetiota, nullam prorsus recipit rugam aut maculam. Rogamus autem ut cum apud vos haec lesta fuerit epistola, circumquaque ceteris quoque eam legendarum transmittatis ecclesiis, ut sciiant & habeant qualiter possint in faciem resistere; si quis in populo non dicimus, sed si quis in clero est, qui velit & tentet quod sic factum est, carpere: præsertim cum pa- etiam pro se pecuniam prorsus hic exsolvere- rit, ubi primum expeditus & relaxatus suis libertatis suique compos exitit. Auditis eni- nim ne redire in captionem potuerit, ex consueto ecclesiæ, quæ a nobis ei necessitas illata sit, ut cum ratione & necessitatibus eadem non sit ratio, nequaquam iam as- crimen seu infamiam ejus pertineat, quod coactus, non quidem justo ac hosti legitimo, sed prædoni ac latroni tyranno non redditurus juraverat.

PRIVILEGIUM MONASTERIO
S. Saturnini concessum ab archiepiscopo
Caralitano, ipso consecrationis die.

*Anno 1119.
Ex magno
cartario S.
Pisani
m. D.
Barbari.*

AQUM & rationabile dignumque pro-
batur, ut quernadmodum nostra vo-
lunus, ita & antecessorum nostrorum sta-
tuta servare debemus; unde quia hoc cer-
tissimum firmumque tenetur, ea propter
notitiae praesentium futurorumque mandare
curamus, quod ego WILLELMUS gratia Dei
Caralitanus archiepiscopus, inspirante sum-
mi & aeterni regis providentia, post innu-
mera variaque certamina, tandem soppitis
omnibus litibus, omniisque suppresso molli-
mine, ut Deus omnipotens misereri digne-
tur, & ut in die supremae meritis beatorum
Victoris & Saturnini ihesu existam ab omni
impetu malo, instante & agente domino
PETRO apostolicæ sedis cardinali arque le-
gato, tertia die post Pascha, videlicet kal-
lendis Aprilis, precibus etiam Berengarii
prioris, cuius fides & devotio erga nos
multa fuisse ab omnibus verissime scitur,
omniumque fratrum sub eo degentium;
quorum manui societati corpus meum,
animamque commisi; rogatu etiam judicis
MARIANI, atque omnium fratum ipsius,
consecraverim ecclesiam S. Saturnini, in
qua videlicet ecclesia, ut in futuro firmum
testimonium fieri, altare majus ipsius eccle-
siae in honore beatorum apostolorum Petri
& Pauli sanctique Victoris martyris mona-
sterii Massiliensis propria manu consecravi,
& ut omnis deinceps quæstio, omnisque
controversia penitus aboleatur, ipso die con-
secrationis pro amore omnipotentis Dei,
& pro salute animæ supradictam ecclesiam,
domino cardinali astante, omnique
conventu majorialium totius iustus terra;
cunctorumque clericorum, ipsis consentienti-
bus, laudantibus atque firmantibus, Do-
mino Deo omnipotenti, & beatae Mariae semper
Virgini, sanctoque Victori martyri, &
abbi RODULFO, & omni sancto conventui
monasterii Massiliensis, donavi, firmavi,
atque corroboravi, & sicut decreta sancto-
rum patrum sanxerunt, privilegia olim in-

Aulta monasteriis scripto præsentis paginae
hujus concessi, statuens ut amodo & semper
firmiter permaneat sanctum & liberum
absque omni inquietudine & exactione. Eas
vero ecclesiæ, quæ ab antecessoribus meis
collatæ sunt, codem tenore quo ab eis datae
sunt, mea concessione atque auctoritate ip-
sius cardinalis, & restantibus duobus episcopis
de Guisachio * & de S. Justa, * cis * Bisanzio
trado, atque concedo, cum consensu &
confirmatione clericorum meorum, quo-
rum hæc sunt nomina: Ecclesia videlicet S.
Euvisi de Nuræ, & S. Petri de Piscadur,
& ecclesiæ S. Luciferi de Pau, & S. Ma-
riæ ad vineas, & S. Mariæ de Sebol, & S.
Petri de Serra, & S. Andreæ, & S. Ananiae
de Portu, & S. Mariæ de Portu-salis, &
ecclesiæ S. Heiæ de Mont, & S. Victoræ
de Nuraxi de Urtima, & S. Mariæ de Arcu,
& S. Mariæ de Gippi, & S. Ambrosii de Uta,
& S. Barbaræ de Aqua-frigida, & S. Ma-
riæ de Margarnigi, & S. Petri de Ruina, &
S. Salvatoris, & S. Luciæ de Civita, & S.
Petri de Pont, & S. Euvisi de Quart; &
C. S. Luxurii de Maara, & medietatem deci-
mæ judicis.

Si quis vero hanc donationem meam in-
fringere voluerit, anathematis gladio fe-
riatur, & sicut Judas traditor in inferni pa-
na dampnetur: Actum est hoc anno domini-
nica Incarnationis millesimo CXVIII. in-
dict. XII.

Ego GUILLLEMUS Karalitanus archie-
piscopus subscripsi. Ego Petrus canonicus
subscripsi. Ego Nicholatus canonicus sub-
scripsi. Ego Constantinus plebanus S. Petri
de Nuramine. Ego presbyter Sergius de Se-
vetiano subscripsi. Ego sacerdos Marce sub-
scripsi.

Ego PETRUS Romanæ ecclesiæ cardinalis
& legatus consensi & subscripsi.

Ego episcopus AUSTINUS ecclesiæ S.
Justæ consensi & subscripsi.

Ego PETRUS episcopus de Guisarco sub-
scripsi.

Ego Baro sacri Palatii subdiaconus con-
sensi, & subscripsi.

Ego Sergius de Furcillas. (a)

[a]

patæ, dum tamen essent in posterum antistitis sui observan-
tores. Subscriptiere huic concordia VILLANUS Pisanius
& BONITUS Caralitanus archiepiscopi, ANO Sulcensis.
PETRUS Barbariensis, RODULFUS Dijenensis episcopi, Con-
stantinus judex Caralitanus, UGO comes Pisana ecclesiæ
subdiaconus. Quæ ideo annotamus, quia paulo alter
concordia hæc in editione nova Gallie Christianæ recentetur.
Sic enī ib. legitur in Fredolfo abbate Mafili. Ab archiepiscopo
Pisano primato ac legato in Sardinia simul Ep. a Constantino
antistitu Caralitano S. Saturnini cessionem obtinuit Fredolus.
Eo certe anno quo Massiliensis abbas creatus est Fredolus,
Constantino antistitu Caralitano (e) ccesserat juv Bonitus, qui
ipse eodem anno cessionem hanc seu potius concordiam fecit.
Utrum vero steterit diu, incertum valde est, tametsi
confirmata fuit ab Alexandro 111. Riccius enim Boniti suc-
cessor transfigit deuoto cum Auftorio Mafili, abbate, anno
1283.

(a) Anno 1121. Calixtus papa II. confirmavit omnes posse-
fiones monasterii S. Saturnini Caralitani Philippo ejusdem
loci priori. Datum Pisæ per manum Grigorei S. R. E. C. ac
bibliothecarii 1111. idus Maii indi. XII. incertum. domini-
ca anno MCXXI pontificatus autem domini Calixti papa II.
anno 11.

Anno 1141. CONSTANTINUS Caralitanus ecclesiæ archie-
piscopus Petro abbati Massiliensi confirmavit ecclesiam S.
Saturnini cum omnibus jure ad eam pertinentibus. Data Ca-
ralitis anno ab Incarnatione MCXLI. ubi interfuerunt Bernar-
dus ejusdem monasterii S. Saturnini prior Ep.

Villanus Pisanius archiepiscopus & Sardinæ primas ab
Adiano 1 v. & Alexandro 111 del. gaus, anno 1163, li-
tem compofuit inter Bonitum Caralitanum præfatum, qui
possessiones nonnullas Sancti Saturnini iuste nimis tenebat,
& monachos ejusdem loci, qui Boniti imperia contumacius
detrectabant, affectaque sunt monachis possessiones usur-

BULLA CALIXTI PAPÆ II. EPISTOLA ANONYMI
ad Abrincensem & Cenomanensem
episcopos &c.

Commendat eis monasterium Savignense.

Anno 1119.
Componi-
cavit R. P.
Chamillard
S. J.

CALIXTUS episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Abrincens & Cenomanensi episcopis, & Moritonensi comiti, & dominis castellarum Figeriarum & Meduanæ & sancti Hilarii, salutem & apostolicam benedictionem. Notificamus dilectioni vestre nos dilectum filium nostrum VITALEM, virum sapientem ac religiosum abbatem sanctæ Trinitatis de Savignio & monasterium ejus, in beati Petri tutelam & patrocinium suscepisse. Et locus etiam idem, uti accepimus, venerabilis est, & monasticæ in eo religiōnis obseruantia per Dei gratiam custoditur. Rogamus itaque caritatem vestram, monemus atque præcipimus, ut pro beati Petri reverentia & dilectione nostra, idem cœnobium cum omnibus ad ipsum pertinentibus, & fratres in eo Domino servientes diligere amplius deinceps, & adjuvare curetis, atque secundum datum vobis a Domino facultatem viriliter defendatis. Sane si qua forte persona, quod absit, sacerdoti monasterii bona minuere; auferre vel inquietare prælumpserit, donec satisfecerit, excommunicationis sententia feriatur. Porro quicumque locum eumdem juvare ac suis bonis honorare curaverit, omnipotentis Dei & apostolorum ejus benedictionem & gratiam, & peccatorum suorum indulgentiam consequatur. Datum Andegavis v. idus Septembbris.

JURAMENTUM ROKKERI
Magdeburgensis electi.

Anno 1119.
Ex m.
S. Germani
& Pratis.
[a]

EGO ROKKERUS (a) Magdeburgensis Ecclesie electus, anathematisco omniem hæresim, & præcipue Burdiniam & Henricianam cum suis complicibus, promittens obedientiam sanctæ Romanæ ecclesiaz, & universali papæ CALIXTO, ejusque successoribus catholicis sub obtentu officii mei, affirmans quod affirmat, damnans quod dannat. Promitto etiam quod ab hac E die in ante fidelis ero in ejusdem sedis legatis honeste recipiendis ac remittendis, adjuvans secundum Dei ecclesiast in omnibus prout possum viribus & scientia, sine dolo & simulatione. Ita me Deus adjuvet, & hoc sanctum evangelium.

(a) Qui & Rurgerus e nobili Veltheimorum familia Adelgoto subrogatus electione cleri, anno Christi 1119, pari consensu presul, qui neglegit imperatore institutionem & legato apostolico adeptus est, ut ait Chron. Magdeburg.

Arguit eum quod A. abbatissse intruse
communices.

Quomodo salutis auctorem qui factus est obediens patri usque ad mortem, per inobedientiam vestram tam contumeliosa quam arroganter repulisti, pacis nuntia, quæ fidelibus & obedientibus debentur, vobis dirigere nec debemus nec volamus. Nimurum dominicæ resurrectionis summan communemque cunctis fidelibus lætitiam cum Judæis blasphemantibus repulisti, statuam Nabuchodonosor quam Dominus oris sui spiritu glorianter dejecrat, similes ethnici superstitiose erexitis. A. olim dictam abbatissam per apostolica sedis legatum, cooperantibus archiepiscopis, episcopis, diversi ordinis clericis, sanctimonialibus, laicisque catholicis, facrum iudicio canonum, qui spiritu divino conditi sunt, sive intrufam, sic contumacem, ita iuste sicut publice depositam & excommunicatam, ac denuo domino Moguntina sedis archiepiscopo cunctisque spiritualibus & secularibus principibus, qui ad colloquium in purificatione S. Mariae his habitum convenerant, collaudantibus. Vobis quoque, cum nos ab excommunicatione quam ex illa contraxeratis, vos Deo auctore absolveremus, id ipsum approbantibus, in jam dicta damnatione confirmatam, more schismatiorum superbe recepisti. Quia igitur nulla pars fideli cum infidele, nulla societas luci ac tenebris, nulla conventio Christi ad Belial, vobis omnibus scilicet prænomina tæ mulieri tamquam abbatissæ Dædhærentibus, ac reinvacioni ejus cooperantibus & consentientibus clericis, & sanctimonialibus, & laicis divini participationem officii, quam per inobedientiam & externam communionem, quantum in vobis ceu profanasti, iudicio Dei patris & Filii Domini nostri IESU CHRISTI & Spiritus sancti, ex auctoritate beatis apostolis apostolorumque successoribus concessa, usque ad condignam satisfactionem interdicimus.

EPISTOLA CALIXTI PAPÆ II.
ad Brunonem archiepiscopum
Trevirensem.

Absolvit eum ab omni posestate legati, nisi
papa latere dirigatur.

CALIXTUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri BRUNONI Trevirensi archiepiscopo, salutem & apostoli cam benedictionem. Consuetudo sedis apostolicæ persuadet

Anno 1119.
Ex m.
regina Su
cie trist
Mobilia.

& ipse rationis ordo exposcit, ut sapientes A tur, de quibus injustam & insolitam contradictionem adversum se moveri queretur. Cui auctoritatis nostrae decreto ut amplius ac diligere debeamus. Proinde, frater dulcissime, postulationi tua clementer annimus, & personam tuam dilectionis brachii amplectimur, & eam a cuiuslibet legati potestate absolvimus, nisi forte a nostro latere dirigatur. Confidimus enim in Domino, quia de sapientia ac religione tua & Deo ac ecclesiæ honor magnus utilitasque proveniat. Data Cluniaci IIII. nonas Janua-

[4] iii. (4)

DIPLOMA F R I D E R I C I
Coloniensis archiepiscopi pro Corbeia
nova.

*Confirmat è decimas de mansis dominicatis
in suo episcopatu, olim in solenni concilio.
tempore Arnolfi imperatoris concessas.*

*Anno mmo.
Ex ms.
Corbeia nro.
ca.*
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum fieri volumus tam praesentis quam futuri avi fidelibus, quod venerabilis abbas Corbeiensis ERCKENBERTUS pro infestatione quorundam contra se & monasterium suum noviter exorta, patrocinium nostrum adit, orans, ut privilegium ei pro confirmandis decimis, que monasterio ipsius de dominicatis mansis in episcopatu nostro ab antiquis temporibus solvuntur, concederemus juxta consensum & subscriptionem WILLIBERTI archiepiscopi Coloniensis ad * decem & novem episcoporum, qui in sy-

[i] nodo (b) tempore ARNOLFI imperatoris convenerant & juxta concessionem omnium successorum ejus, cuius rationabili petitio- ni ego FRIDERICUS Dei gratia Coloniensis archiepiscopus, tam pluam quam justum consensum exhibens, hoc ei auctoritatis nostræ chytopraphum, tam ad innovanda quam roboranda priorum auctoritatum instituta fieri præcepit, in quo non solum subscriptio- nem prænominati archiepiscopi ceterorumque archiepiscoporum in synodo prædicta congregatorum, sed etiam omnium anteces- forum meorum concessionem ratam esse de- crevi, recognoscendo & permittendo ecclesie ipsius decimas quas in episcopatu Coloniensi ante tempora possedit, præcipue quas Lachem dominicali suo vel in Rheno vel in aliis dominicatis mansis tenuisse dignosci-

D

(a) Edita est hec epistola a Brovero Annal. Trev. I. xxi. ad annum 1120. sed deflexis ad puriorum stilum verbis. Por- to contra Adalbertum Moguntinum apostolicae sedis legatum; qui Brionem volebat in ordinem cogere, impe- trata est.

(b) Moguntina nationali anni 888. quâ scilicet carum est: Ne ecclesia antiquius constituta, decimas aut alias pos- sessiones præveniuntur. & novis oratoriis attribuantur. Ea in syndo confirmata Corbeientum & Herivordensem privilegia solemni decreto, cui subscrípere cum VVILLIBERTO Coloniensis episcopi novemdecim. Horum nonina quia nec a Labbeo & Collatio in conciliis generalibus, nec a Sir- mundo, Serrario & aliis repeta sunt, ex ipso decreto in

Yet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

B

banni nostri tremenda animadversione, irre- fragabile robur addidimus. Sancimus etiam & decernimus in virtute & in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-Sancti, ut ex auctorita- te beatissimi Petri apostolorum principis, ut præfens testamentum omnibus factulis im- mutabile & inconvulsum permaneat, viola- tores ejus anathematis & æternæ maledi- citionis distictione, nisi resipuerint, ferien- tes, conservatoribus vero & defensoribus ejus perpetua remunerationis spem certam promittentes. Actum est hoc & in celebri curia & conventu Goslarie confirmatum, anno singularis nativitatis millesimo cente- mo vigescimo, indictione septima, imperante HEINRICO quinto Romanorum impera- tore augusto, præsidente sedi apostolicæ domino CALIXTO, anno nostri episcopatus nono decimo, Corbeiensis ecclesiæ currum aurigante ERCKENBERTO reverendissimo abbatte feliciter.

A N O N Y M I V E R S U S
de præconio urbis Laudunensis.

MAcrobius prætor Bibra tua mania jecit. Ex ms.
regina Sue-
cia eruit
Mabillon
nus.

Brachia sunt quia bona tibi res nomina fecit. Quod te Laudunum dici voluere sequentes, Hoc quoque res habuit, quia mons lau- dabilis es.

Cæfaris ille liber qui narrat Gallica bella, Cæsaris ipsius memorat quia viceris arma; Hac igitur causa conjurans Gallia tota Improvisa tuos circumdedit undique mu- ros;

Sed tibi sic clausæ succurrunt cæsaris alæ. Et dant terga fugæ quæ te cinxere catenæ. Atrila rex faxis qui servis prefuit Hunis, Urribus eversis habuit quas Gallicus orbis, Laudunum solam sibi comperit esse rebel- lem;

Indigena genti que confugiunt fugienti, Vincinos & se rabido defendit ab hoste. Hinc & Normannos post multos pertulit annos.

Anhalibus Paderbornensis edito hic producimus. FULCO Rheuenensis, VVILLIBERTUS Agripinenensis, THIADMARUS Salzburgenensis, RIBBODO Tivicensis. JOHANNES Rotho- magensis archiepiscopi, HILDEGRIMUS Halberstadiensis episcopus, ADALBERTUS Hainburgensis archiepiscopus, ARN. Vitzburghensis, LIAVARDUS Vercellensis, ROD- BERTUS Metensis, ADALHELMUS Vuermacensis, GODE- THANEUS Spiricus, VVICBERTUS Hildesheiriensis, DETH. Virdungenensis, DOZILO Cameracensis, HONORATUS Belva- censis, HERDILIO Noviomagenensis, BALTHRAMNUS Stratz- burgensis, VYALEO Frisingensis, THIADULEMUS Curæ- censis episcopi,

Ttij

Nec tamen his cessit, quoniam confusa re-

cessit,
Gens inimica Dei vero frustrata trophae.
Normannos istos de Danis novinaus ortos,
Quos Deus in Francos iratus fecit acer-
bos,

Illorum terram dans illis depopulandam,
Tempore qui Calvi Caroli trans aquora
vecti,

Gallica regnasi conquirunt lege tributi,
Discalius partes Danos conduxit ad istas,
Garmundum dici quem postera maluit a-
tas.

Nunc a Normannis retinens Normannia
nomen,

Hæc eadem dici confuevit Neustria pridem,
Normannis illam Carolus concessit haben-
dam,

Et jam perpetuo cessit quasi jure tenen-
dam.

Corpora sunt illa sanctorum multa sub ara
Laudunum translata forent ne tradita p-
rædæ.

Quorum pars illic digno requiefecit ho-
nore.

BULLA CALLIXTI PAPÆ II.
ad R. Massiliensem abbatem.

*Permitte si & fratribus suis divinum offi-
cium celebrare in Tara/canensi S. Nicolai
ecclesia, eamque consecrari facere.*

Anno 1120
Ex archivis
S. Victoris
Massiliensis
fissiguit D.
Furrierius.

[a]

CALLIXTUS episcopus servus servorum
Dei dilectis filiis (a) R. Massiliensi ab-
bati & ejus fratribus S. & A. B.
Dominus predecessor noster sanctæ me-
moriae URBANUS papa, ut ex ejus &
domini papæ GELASI litteris intellexi-
mus, RICHARDO Narbonensi archiepis-
copo, tunc Massiliensi abbati, au-
toritatibus suæ favorem dedit, ut apud Tarasco-
nem, in loco videlicet donationis comiti-
ssæ STEPHANIE, ad honorem Dei ecclæ-
siæ adificaret. Ipsemet etiam pontifex in
codem loco crucem fixit, & aquam bene-
dictam sparsit. Et nos itaque monasterio
vestro suauolentes iustitiam conservari,
licentiam vobis damus, ut in loco ipso fra-
tres vestri divina officia celebrent, & post-
quam ecclesia perfecta fuerit, si Avenio-
nensis episcopus eam consecrare aut nolue-
rit, aut propter clericorum contradic-
tionem nequiverit, a quo malueritis catholico
consecrari episcopo faciat. Datum (b) Bi-
terriss kal. Julii.

(a) Rodulfo abbat S. Victoris electo anno 1117.

(b) Hinc colliges bullam itam datam esse cum Callix-
tus celebrato Renis concilio iter suum versus Italiam dicit-
geret, proxime & Gallia egressurus, quod contigit anno
1129.

EPISTOLA CONONIS
episcopi Prænestini ad Fridericum ar-
chiepiscopum Colonensem.

Scribit ei posse regem ab eo excommunicari.

CONO Prænestinus Dei gratia episco-
pus & apostolicæ sedis vicarius vene-
rabilis fratri FRIDERICO Colonensi archie-
piscopo animæ sua dimidio gaudium & la-
titudinem in Spiritu-sancto.

Anno 1120
Ex inf. S.
Germani &
Pratii.

Denunciamus vobis in nomine Domini,
ut non cito moveamini a vestro sensu tam
diuersis pseudofratrum nostrorum, quam a-
liorum dicentium non pertinere ad vos ex-
communicare regem: quia nec rex nobis
commissus, nec de parochia nostra esse
videtur, quibus ex ore domini papæ effica-
citer respondemus, quia et si nobis parro-
chiali jure commissus non fuerit, auctoritate
tamen Spiritus-sancti & sanctorum pat-
rum pro tanto scelere merito excommuni-
care debuimus: attendentes quod B. Am-
brosius Theodosium imperatorem Roma-
num non sibi commissum, licet non papa,
non patriarcha, non ecclesiæ Romanae le-
gatus, excommunicavit pro scelere, quod
non in parochia sua, sed Theffalonice com-
misserat. Quidam falsi fratres mandaverunt
nobis, quod pax esset inter vos & regem,
sed dominus papa nec nos credere volui-
mus quousque vos videremus.

EPISTOLA CALIXTI
papæ II. ad Wulgrinum archiepiscopum
Bituricensem.

*De expulsione monialium a Carentonio
Parthenone.*

CALLIXTUS episcopus servus servorum
Dei venerabili fratri W. Bituricensi ar-
chiepiscopo & canonicis S. Stephani S. &
A. B.

Anno 1120
Ex carnis
archiepiscopio
pi Bitur.

Prædecessorem tuum LEO DE GARIUM
archiepiscopum apud ecclesiam S. Mariæ
de Carentonio regulares instituisse canoni-
cos domini prædecessoris nostri sanctæ me-
moriae PASCHALIS privilegium manifestat,
sanctimonialibus qua ibi fuerant, propter
minus honestam earum conversationem,
expulsi, atque in aliis religiosis monaste-
riis collocatis. Ceterum post ipsius obitum,
quidam fratum vestrorum canonicorum S.
Stephani cum laicorum favore, regulares
illos canonicos expulerunt, & sanctimo-
niales illas ad eamdem ecclesiam introdu-
xerunt. In quo profecto & religiosa præ-
decessoris tui constitutio, & reverenda præ-
decessoris nostri confirmatio annulata est.
Mandamus itaque dilectioni tuae, atque
præcipimus, ut sanctimonialibus illis edu-

atis, prædictos canonicos ad ecclesiam re-
ducatis, & quiete ac pacifice in canonici
disciplina ordinis permanere faciat. Quod si
forte aut sanctimoniales egredi, aut voscano-
nicos reducere nolueritis, nos & illis & illa-
rum fautoribus ecclesiarum introitum inter-
dicimus, arque locum ipsum divinis carcere
officiis præcipimus, donec mandati nostri
fententia impleatur. Datum apud S. Ger-
manum III. nonas Decembbris.

EPISTOLA PETRI CANONICI
Noviomensis ad Eustachium abbatem
S. Eligii Noviomensis.

*De inventione sanctorum corporum patris ac
matris B. Eligii episcopi Noviomensis.*

*Circa. Cl.
Ius. Cl.
V. dominij
i. claus.
regum.*
EUSTACHIO (a) domino suo, abbati
caenobii B. Eligii Noviomensem episcopi,
& omnibus ejusdem ecclesie fratribus
sanctæ religionis cultoribus, & mona-
chali professione in Christi servitio mani-
patis, PETRUS Noviomicæ congregatio-
nem canonicotum ministris, sic in hac vita mi-
litari, ut in aeterna retributione gemina flo-
ra vestisque nuptiali indui, sponsi sponso-
rum dexteræ assideant, ipso magno convi-
vio cum eo gustaturi.

Quoniam pro saeculi & dierum prætereu-
tium antiquitate, nequeunt cuncta memo-
ria hominum retineri, quæ cunctipotens
operator in mirabilibus suis, ea quæ de pa-
tre B. Eligii Lemovis oculis meis vidi, lit-
terarum subscriptione vobis notificare dignum
duxi. Contigit ecclesiam B. Martini
de la Bassece extra portam de Mireboz,
inter castrum sancti Martialis & ipsam civi-
tatem antiquitus a B. Eligio constitutam,
in qua patrem a parte australi, matrem ve-
to in septentrionali collocaverat, ex parte
quæ tumulo matris adhaerebat, dissolvi, &
sine aliquo detramento monachorum tunc
temporis in choro psallentium, funditus
subru. Beatus namque Eligius viginti mo-
nachos pro remedio patris ac matris animarum
collocaverat in eadem ecclesia, eisque
ad plenum necessaria sua bona prædicatione
& conversione adquisiverat; quam e-
versionem cum præfati monachi restaurare
voluissent, communī accepto consilio, a E
restoratione cessantes, totum caput ecclesie
prolustraverunt, ut majori & ampliori
ambitu & monachis in ecclesia degentibus,
necessario reintegraretur. Cui destruccióni
ego Petrus sœpius interfui; multotiens nam-
que mihi a compluribus tam clericis, quam
monachis, & etiam laicis dictum fuerat, in
illa ecclesia patris ac matris beati Eligii ab-

A ipso corpora tumulata fore. Monachi ergo
per se totum acervum lapidum non valen-
tes a loco illo removere, in festivis diebus
per præcones populum civitatis & castri
convocabant, quatenus lapidibus ab eis re-
motis, & in loco remotiori asportatis, fun-
damenta veteris parietis liberius effoderen-
tur. Qui cum ita effoderentur, sub quedam
altari in dextra parte collocato, tumulum
patris B. Eligii de repente invenerunt; quod
vidi & audivi, quia interfui, & succeden-
do ipsis destrutoribus, ipsum majorem &
eminentiorem lapidem, tabulam scilicet al-
taris, a suo loco remotiori asportavimus;
quo invento dubii dubio pendebat animo,
gaudentes quia erat, dolentes quia erat
defossus. Quid agerent capitulum consulitur,
& ex consulo capituli per plateas &
vicos civitatis & castri tubicines tubicinan-
do deambulare fecerunt, cujuscumque con-
ditionis populum convocantes, quatenus
inventioni patris B. Eligii, qui in partibus
illis multum est agnitus, & in maxima re-
verentia habitus, interessent, & in quo lo-
co competenti & idoneo reconderetur, eli-
gerent. Talis namque consuetudo est in par-
tibus illis, processiones, rogationes, infir-
morum visitationes, mortuorum usuratio-
nes, ceterosque conventus per plateas &
quadruplia hujusmodi homines declamare.
Illis autem ita clamantibus, quod in tali re-
sole fieri, homines invidi, bilingues, cor-
rosores, totius boni detractores, mussitan-
do dicere coepérunt, haec convocatione
zelo, cupiditatæ & coacervanda pecuniæ
gratia esse factam. Convenientibus itaque
undique populis, murnauratio talis aures
percult (b) abbatis. Abbas siquidem hujus-
modi cognito murmure, mente diversus
agitabatur, & in parte populi detractiones
evitare volens, & in parte farcofagum esse
defossum graviter dolens. Defilens igitur
a suo tali proposito, a præclara videlicet
remotione, circa scrinum lapideum, quo
ossa beati corporis adhuc jacebant, mag-
num acervum lapidum coacervare fecit, &
ita dimisit; multis tamen, quibus mens sa-
nior erat, concilamantibus, ne pro paucis
perfidis veneno perfidiae imbutis, a priore
consilio, quod a monachis suis & a religio-
nis tam viris quam mulieribus habuerat, pro-
tam levì aura & a tam venenoso ore exco-
gitata, se removeret, potius B. corporis in-
tentí remotionem in loco idoneo & com-
petenti cum debita veneratione, prout men-
te incepérat, opere exploreret. Sed quoniam
in animo dubio plurimque pravum præva-
let consilium, & cogitatio humana de di-
versis occupata, haud facile verum prævi-

(a) Eustachius abbas, cui inscripta est hæc epistola, anno 1120. Noviomensi S. Eligii monasterio prædicto dicitur in Gallia Christiana. Hinc colligere inventionem corporum patris & matris S. Eligii, cui interfuit epistolæ scriptor,

contigisse ineunte saeculo XI.

(b) Is esse videtur Geraldus hujus nominis primus, eius tempore monachus S. Martini maximam penuriam passi referuntur.

det, abbas timens notam cupiditatis, sciens A que cupiditatem non solum a divinis, verum etiam ab antedivinis esse derestatam, & omnium malorum radicem esse nuncupatam, cohortationi eorum non acquievit. Altera autem die altare in parte sinistra antiquitus collacatum destruentes, sepulcrum matris similiter invenerunt, quo invento, similique cooperatura cooperato dimisérunt. Nocte igitur infœcata cum totus fere populus se lopori dedisset, tanta & tam maxima inundatio pluviae non solum circa civitatem, verum etiam per totam illam regionem extitit, ut in ipsa nocte tota fere sata regionis illius prosterneretur. Ingruente siquidem vi ventorum & imbrium, a prima hebdomada post resurrectionem Domini, in qua corpora illa defossa fuerunt, usque ad proximam ante festivitatem S. Johannis; assidue & continuatim nocte ac die ita pluere cœpit, ut fossæ ac fossata stagnarentur, rivuli fontium quæ torrentes more diluvii agentes, vehementerque inundantes, molendina, domos ligneas, pontes lapideos sternenderent, prata campisque sibi adjacentes veluti paludes emolirent: qua tempestate grasseante, omne vulgus acolarum regioris illius tali & tam repentina intemperie stupefacti ac solliciti, diffidentes in omnibus quæ foris possidebant, videlicet vineis, satiris, pratis, & herbis, ad alterutrum sciscirabantur, quæ causâ forer, cur tam repentina tamque assidua inundatio pluviarum illis in partibus crebresceret? Unde cum diversi diversa sentientes, diversas opinabantur opiniones. Sed quia longum est, nee ad rem artius tantas & tam diversas opinions seriatim digerendo enumerare; ad illam quæ non opinio, sed veritate potius pixa existimatio vocanda est, veniamus. Dicebant etenim tam immoderatam aeris intemperiem pro defossione corporum patris ac matris B. Eligii illis in partibus contingisse, in hujumodi verba tale & verisimile argumentum alter alteri proponentes fratres: si pater aliquius hominis cuiuscumque conditionis esset, seu clericus, seu miles, seu etiam quilibet tyrannus in aliquo cimiterio sepultus fuisset, & quolibet modo contingere illum esse defossum, etiam pro rededicatione ecclesie, quanto dolore creditis sum moveri? magna utique pietate & animi anxietate moveretur. Igitur quid de B. Eligio censes, si esset fas dicere quemquam de sanctis in celesti gloria sublimatis aliqua titillariōne moveri? Hæc & alia hujuscemodi mutuatum inter se proferentes, ad abbatem S. Martini confluabant, supplantes ne tamdiu illæ beatissima corpora esse denudata suffineret. Abbas columbino affectu ut erat, eis benignissime respondebat, se quorundam corrosorum detractionem evitare, & ideo ea removere a loco priori

B. Martialis afferendo populo promiserunt, se habere in quadam feretro quemdam socium S. Martialis, sanctum videlicet Hostriclinium, cuius talis erat consuetudo, quod si aliquando pro aliqua aeris intemperie foras portaretur, meritis & intercessionibus ejus cessare intemperiem. Communi itaque accepto confilio, cœlesti condita, indicto jejunio, in ipsa predicta hebdomada, quæ est proxima ante festum B. Johannis, secunda feria cleris & populus totius civitatis & castræ prænominati sancti corp' ad quamdam ecclesiam B. Mariae extra castrum in loco qui dicitur ad Arenas collocatum, una cum ceroferariis ac luminaribus & ornamentis ecclesiasticis plurimis roboantes, signa omnium ecclesiarum, & hymnis & canticis spiritibus pfallentes, & cantantes cantica diuina vocibus excelsis & cordibus perfectis Dominum laudantes, & orantes, quatenus talis intemperies aeris cessarer, suaque pifissima pietate fructus terræ ad sustentationem C suæ ecclesie confirmaret. Deus autem qui communi judicio cunctorum ratione degentium æternus, & incommutabiliter cuncta, prout vult, disponens ac providens afferitur, sua, incommutabili dispositione cuncta patefaciens, noluit per S. Hostriclinium facere, quod in revelatione patris ac maris B. Eligii fieri reservabat. Appropinquantes autem monachi, reliquis populus ad prefatam ecclesiam, & pene introentes cum feretro & cum ceteris supraenumeratis a quatuor partibus cceli, & in circuitu totius orizontis, tanta tempesta & tam maxima pluvia magnorum adinstar montium cœpit insurgere, & non multo post cum maximo tonitu cadere, quanta diebus retro continuatim pluviosis non cederat: & quia ecclesia parvissima erat, & circa illam non erant aliqua domus, excepta una sola, quæ dissipata fere, omnes qui ibi convenerant, dimisso feretro monachis, abfugerunt, aliquantulum autem cessante pluvia, monachi cum feretro reversi sunt. Sequenti igitur feria sanctimoniales civitatis videntes per sanctum Hostriclinium pluviam non cessasse, similiter afferentes se reliquias supradictæ potestati assignatas habere, iterum per præcones & rubicines indicto jejunio, plebe adscita, suam iteratæ sunt processionem. Sed, ut breviter dicam, fere utrisque similis evenit exitus. Itaque non cessante, sed potius ingrueat intemperie, & continuatim usque ad vigiliam B. Petri apostolorum principis perseverante, ipsa vigilia abbas B. Martini cum monachis suis, divino, ut credo, spiritu inspiratis, & angelica forsan ammunitione præmonitis, fine aliqua divulgata vocatione, aliquantulis tamen convenientibus, me au-

diente, me vidente, qui videre sollicitus ibi A num restituere. Nos itaque divinæ cooperatores existere gratiæ cupientes, habiti ratrum nostrorum confilio, per carissimum fratrem nostrum cardinalem D E S I D E R I U M presbyterum, quem ad partes illas direximus, totius rei opportunitate diligenter inspecta, & populi petitione, & cleri eleccione, & comitis ceterorumque honoratorum consensu, cardinalem in ea episcopum nostris per Dei gratiam manibus consecravimus. Apostolica igitur auctoritate præcipimus, ut prædicta Trium tabernarum ecclesia proprium deinceps episcopum habeat, cuius dispositione ac providentia, juxta sanctorum patrum instituta, per omnipotens Dei gratiam gubernetur. Porro tibi tuisque successoribus, carissime frater & coepiscope JOHANNES, eamdem parochiam confirmamus cum oppidis, villis & pertinentiis suis, videlicet Taberna, Catanzario, Rocca, Tiroli, & Sellia, confirmamus & tibi domum gloriose comitis G O F F R E D I , scilicet villanos centum cum terris & vineis apud Cantarazium, & molendinum unum, & possessiones omnes & villanos & molendinum, quas, quos, & quod Guilielmus Carbonellus in prædicti cardinalis manu ecclesiæ redidit. Item ex dono Johannis Caprioli villanos triginta cum ducentis modis terræ & quinque millibus pedum vinearum, quæcumque præterea ecclesia vestra liberalitate principum, oblatione fidelium, vel aliis iustis modis in præsenti possidet, aut in futurum, largiente Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus, & illibata permaneant. Decernimus ergo, ut nulli hominum facultas sit, hanc nostram episcopalis dignitatis restitutionem mutare, vel saepediæ ecclesiam temere perturbare, possessiones ejus auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, sed omnia integra serventur tam tuis, quam clericorum & pauperum usibus profutura. Si quis igitur in futurum ecclesiastica vel seculari præminentia hanc nostram constitutionis paginam sciens contra eam tentaverit, si non satisfactioe congrua emendaverit; potestatis, hoc oportetque sui dignitate careat, reumque se divino judicio de perpetrata iniuste cognoscat; qui vero præmissis paruerit, fructum hic bonaæ actionis accipiat, & aptud districtum judicem particeps æternæ pacis inveniatur. Amen.

BULLA CALIXTI PAPÆ II.
de erectione seu restitutione episcopatus apud Tres tabernas.

Anno m. Ex fiduci sibi, nunc cl. dominii ha- rati, et de Cagliari.

CALIXTUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili viro fratri JOHANNI Trium tabernarum episcopo, nostris per Dei gratiam manibus consecrato, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

Et synodalium decretorum auctoritas, & pontificalium gestorum series manifestat, sœpe sedi apostolice licuisse disjuncta conjungere, & sedes & ecclesiæ pro ratione temporum commutare. Olim Trium tabernarum ecclesia & sedes propria proprium cognoscitur episcopum (^a) habuisse, sed quia propter Sarracenorum violentiam episcopalem sedem conservare non potuit, ad Romanam ecclesiam pro habendo episcopo confugit. Unde universarum per orbem ecclesiaram Romana mater ecclesia Squillaceensi eam ecclesiæ conjunxit. Sane temporibus nostris divinæ placuit majestati locum illum misericorditer visitare, & cleri & populi multitudine reparata, in statum pristini-

D

[a] hoc episcopatus titulo & antiquitate Trium tabernarum vide auctorem vitæ sancti Vitaliani & fratrem Hieronymum a Puliftina in descriptione Calabriæ lib. 2 cap. 21, fol. 347. vide & librum Chronicorum antiquissima manu descriptum per Rogerium Magistri Guillelmi canonum Cagliari, qui totam historiam complectitur.

Ego CALIXTUS catholicæ ecclesiæ pontificis.

Ego C R E S C E N T I U S Sabinensis episcopus.

Ego P E T R U S Portuensis episcopus.

Ego VITALIS Albanensis episcopus.

Ego BONIFACIUS presbyter ecclesiæ tituli sancti Marci.

Ego B E N D I C T U S presbyter cardinalis tituli sancte Mariæ.

Ego J O H A N N E S presbyter cardinalis tituli S. Ceciliae.

Ego T H E O B A L D U S presbyter cardinalis tituli S. Pammachii.

Ego R A I N E R I U S presbyter cardinalis tituli S. Praxedis.

Ego P E T R U S sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis tituli sanctæ Susannæ.

Ego D E U S D E D I T presbyter cardinalis tituli S. Laurentii in Damaso.

Ego G R E G O R I U S presbyter cardinalis tituli S. Lucie.

Ego J O H A N N E S presbyter cardinalis tituli S. Grisogoni.

Ego A M E L I U S presbyter cardinalis tituli sanctæ Crucis in Hierusalem.

Ego P E T R U S presbyter cardinalis tituli S. Marcelli.

Ego S I C I Z O presbyter cardinalis tituli S. Eusebii.

Ego R O B E R T U S presbyter cardinalis tituli S. Sabinae.

Ego F O R M O A L D U S diaconus cardinalis tituli SS. Sergii & Bacchi.

Ego R O M A N U S diaconus cardinalis sanctæ Mariæ in Porticu.

Ego J O N A T A S diaconus cardinalis SS. Cosmae & Damiani.

Ego G U A L T E R I U S diaconus cardinalis S. Theodori.

E P I S T O L A A D A L B E R T I archiepiscopi Moguntini ad Calixtum papam secundum.

Anno 1221.
Ex m. s.
Germani a
Pratis.

C ALIXTO beatissimo domino suo & patre, universalis ecclesiæ pontifici A. Dei gratia & sui misericordia quidquid est, debitam cum omni devotione obedientiam.

In multis & magnis persecutionibus & angustiis hactenus positi, quotiens de persona domini imperatoris scripsierimus vestra majestati quid vobis placeret, quid principes nostri sentirent, in quo denum sententia convenienter, non dubitamus recordari vestra discretionis beatitudinem, & in his omnibus per literas & nuntios vestros cognovimus circa hæc maxime semper ver-

(*) Observat Urspergenius abbas ad annum 1121. legationem decretisse Calixtum secundum Adalberto Moguntino antiliti, quem inquit, scribas esse imperatori adversarium, & in Saxonia populum contra eum commotum. Ve-

A fari vestra pietatis desiderium, ut apostolica dispensatione veltris potissimum diebus pax & concordia descenderent in universum mundum, si tamen ita eam pacem imperator & daret & susciperet, quod honorem Dei & matris ecclesiæ non obtusareret, acceptaque dominis ac patribus nostris cardinalibus, qui in idipsum (*) de latere ventro ad nos missi sunt, totius consilii & ingenii nostri vires in hoc contraximus, ut tam generale bonum ad communem ecclesiæ & regni utilitatem non differret ulterius. Sed quia tam imperium quam imperator tamquam hereditario quodam jure baculum & annulum possidere volebant, pro quibus universi laicorum multitudo imperii nos destructores inclamabat; nullomodo potuimus his imperatorem exuere, donec communi quique consilio, cum his qui aderant fratribus & dominis cardinalibus huic periculo nostro compatientibus, inde ecclesiæ censuram verentibus, & ob hoc vix nobis assentientibus in ecclesiæ censuram vertentibus, omnes pariter sustinuimus, quod in ipsis præsentia ecclesia debet ele

C C hanc facere, nihil in hoc statuentes, nec pér hoc in aliquo, quod absit, apostolicis institutis, & canonicis traditionibus præjudicantes, sed totum vestre præsentia & vestra deliberatione reservantes, immobilia enim per omnem modum & fixa esse præcepta non dubitamus, quæ ad tuendam & corroborandam libertatem & ecclesiæ æterna lege sancta. .... ipse tamen imperator parum attendens quanti periculi laqueum per vestram misericordiam evaserit, & quod utcumque concessa sibi potestas adhuc impeditat. Igitur judicia vestra dismissionis in legatorum vestrorum præfentia, quantum ea abusus sit ex eis expeditius cog

D D noscere poteritis. Quocirca si per hujus

eamdem

five

graviorem ecclesia Dei debet sustinere, seu

virtutem solum hoc restat, ut pro palma

victoriae de cetero subiecta sit ad

E despectiones ignominiae. Hæc non ideo dixerimus, quod per nos vestra excellētia circumspæcta in omnibus præmuniri possit. Sed quia sine

sub

vestra auctoritate libertatem ecclesiæ desideramus. Itaque majestatis vestrae genibus

provoluti, tam suppliciter quam justè de

potescimus, ut in fratre

episcopo ROKKERO opus ecclesiæ agnoscere dignemini, & quam ipsa libere &

canonice ad hunc apicem promovit, misericordia vestra confirmet & prohibeat

expulsionem

ita suffocatur libertas ecclesiæ quod laicus

rum constat ex hoc loco de pace imprimis tractasse, summi

pontificis nuncios; quam deinceps, comitis Virzburgi

habitac, eodem anno concreti sunt. Et pacis conditiones

epistolæ huic subiecimus.

quidam

quidam adhuc occupat ipsius sedem, & dislipando episcopatum persequitur & destruit, qui fideles qui ultimus omnium anulo & baculo investire non abhorruit, sub ipso articulo exterminanda excommunicationis. Propterea memorem esse decet clementiam vestram.

In servitio & fidelitate sancte Romanae ecclesie patrimonii & beneficiis suis adhuc proscribuntur omni cartulae perferenda commisimus & alia complurima desiderantur in hoc sancto concilio quae ad vos ipsi pertulisseinus nisi ægritudine, ut nove runt cardinales, præpediremus, & nisi Alpium asperitas & tot locorum angustiae ante periculum his præcipue diebus malis nobis incussissent. Desiderio enim faciem vestram videre desideramus antequam ab alterutrum viam universæ carnis ingrediamur.

FORMULA PACIS INTER papam & imperatorem.

Hoc est consilium in quo convenerunt principes de controversia inter dominum imperatorem & regnum. Dominus imperator apostolicæ sedi obediens, & de calunnia quam adversus eum habet ecclesia, ex auxilio & consilio principum inter ipsum & dominum papam componatur, & sit firma & stabilitas pax, ita quod dominus imperator quae sua & quae regni sunt habeat, ecclesia & unusquisque sua quiete & pacifice possideant. Episcopi quoque in ecclesia canonice electi & consecrati pacifice sedane usque ad collaudaram in praesentia domini papæ audientiam. Spirensis episcopus ecclesiam suam libere habeat. Wormatiensis similiter præter ipsam civitatem usque ad praesentiam domini papæ. Captivi & obsides ex utraque parte solvantur. De hereditate Palatini comitis SICET RIDI sicuti Metis inter ipsum & dominum imperatorem definitum fuit, ita permaneat, sed etiam quod ecclesia adversus imperatorem & regnum de investiture causatur, principes sine dolo & sine dissimulatione elaborare intendunt, ut in hoc regnum honorem suum retineat. Interim donec id fiat, episcopi & omnes catholici sine ulla injuria & periculo communionem suam custodian. Et si in posterum dominus imperator consilio sive suggestione alicuius ullam in quemque vindictam pro hac inimicitia exfuscataverit, consensu & licentia ipsius, hoc inter se principes confirmant, ut ipsi insimul permaneant, & cum omni caritate & reverentia, ne aliquid horum facere velit eum commoneant. Si au-

(a) Majori præposito, qui postea Trajecti fuit episcopus.

(b) Hic Alexander, ut supra vidimus, mortuo Oberto pecunia episcopatum obtinebat voluerat, quem exuncto venueno S. Fridericu, iterum ambivit, sed Deus qui superbis

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A tem domini impetrator hoc consilium prætererit, principes sicut ad invicem fidem dederunt, ita eam observent.

EPISTOLA FRIEDERICI archiepiscopi Coloniensis ad clerum Leodiensem.

Increpat eos, quod præcipiti electione, admis- sis etiam in suo conventu excommunicatis, in Alexandrum vota sua contulerint, eosque ad suum citat tribunal ad Indam monasterium.

Fratrum gratia Dei sanctæ Coloniensis ecclesie humilis minister toti clero qui Leodiensi est Anno 1111. Ex ms. S. Laurentii Leodiensis.

scrutari testimonia Domini ut in toto corde exquirant eum.

Litteras vestras ad nos per fratrem Nicolaum directas paterno affectu receipimus, qui in his & nostram desiderare videmini praesentiam, & tamquam filii obedientiam nostro corrigendum obtulitis coalitio, si quid vestro excessistis arbitrio. Unum vobis notum fieri volumus, quia ad vos descendere & debita pietate vobis consulere parati fuissimus, si excessus vestros tam manifestos, tam contrarios decretis sanctorum canonicum nostraque auctoritati & veltræ saluti non perspeximus. Defuncto enim beatae memoria domino FREDERICO episcopo vestro, litteras consolatorias vobis direximus, desolationem vestram paternis lacrimis deplorantes, & ut in Domini consolatione spem vestram defigeretis affectuose vos exhortantes. Sed quia tunc temporis occupati tenebamus magnis ecclesiæ & imperii negotiis, ut vestram ad nostrum consilium & redditum differretis electionem debita auctoritate monuimus, quia vestra pueriliorum & temporali pace & nihilominus canonica electione consultum esse voulimus. Vos autem interim divinae institutioni, & nostræ ammunitioni non acquiescentes, in conventum veltrum multitudinem eorum qui vestra petitione a domino papa, a nobis, a vestro etiam episcopo excommunicati habebantur, admisistis, ibique nostræ auctoritati prejudicantes, communicato cum excommunicatis consilio, ea que destruxeratis reædificando, quod sine gravi dolore loqui non possumus, vos ipsos prævaricatores, excommunicatorum consortio contaminatos constituitis. Habemus quidem hujus miserabilis culpæ evidens argumentum, litteras vestras tam Coloniensi ecclesiæ quam venera . . . filio veltro (a) Andreæ missas, in quibus (b) ALEXANDRUM [a] dominum & episcopum vestrum vos rece-

restitit, humilibus autem dat gratiam, non Alexandrum ambitiosum, sed Albertonem humilem, Metensem primicerium, Godeffidi ductum Lovaniensem fratrem, in sede Leodiensi sublimavit.

pisse satis inconsiderate significatis, & ad A. huc efflagitat humilitas, apud sanctum Cormelium (2). Inde cum illis prædictarum ecclesiarum vobis occurremus iv. nonas Septembris, parati misericorditer recipere in spiritu lenitatis & correctos instruere. Et quoniam Alexander per Godofalcum Trajectensem clericum obedientiam & subjectionem nobis præsente ecclæsia demandavit, & se velle de omnibus suis excessibus nostro adquiescere consilio per eundem nobis insinuavit, ita nonas Septembris nos in predicto commemoraturos concilio idem remandavimus, ut si forte velut aliquid ratificationabiliter deferrere ad aures ecclæsæ audiatur. Si quis autem inter vos haberet zelum Domini, eumadém ammonere, arguere, increpare, obsecrare, orare non diffimile, ut ibi ipsi proprius parcat Christi ecclæsa, ne incipiat infamis haberi, tötiens per dominum apostolicum, per nos per suum episcopum ejectus a sancta matris ecclæsia limib[us]. Plures enim repulsi personam ejus in famam sicut redirent ecclæsia notabilem, ut non solum id quod male nritur non apprehendat sed & honoris & ordinis periculum subeat, quod adhuc retinere ex affectu maternæ pietatis ecclæsa mansuerito tolerat. Hæc vobis, fratres charissimi, scribimus in spiritu caritatis, non ut vos confundamus, sed sicut per priores litteras præmissas, ut tam spirituali quam temporali pace consolando ad finitum unitatis ecclæsæ reducamus.

(*) Andream, & archidiaconos (4) Henricum & Stepponem, magistrum Stephanum & religiosos abbates, (b) alioque qui licet locorum diversitatibus disjuncti, tamen in unitate spiritus vobis scum sunt frares. Hos proculdubio Leodiensem ecclæsiam testatur bona simplicitatis obedientia, & perfec-tio quam pauci sunt, & quod die patiuntur pro justitia. Sed & hoc reticere non possumus, quod contra sanctorum canorum statuta, neglecto immo contendo christiane anni presentis & oleo, de veteri plures annos reservato, per quorundam velutrum archidiaconatus adhuc sunt unctiones a fæderibus, contra canones & nostram auctoritatem, per inobedientiam cum excommunicatis divina celebrae prelumentibus. Longum est enumerare quot & quantis excessibus Domini provocatis longanmitatem, & in nostram præsumtuosè egitis auctoritatem; quia non solum ab ecclæsia Dei vos alienatis, sed & eos qui sincere nobiscum usque nunc permanerant, in prævaricationis vestra confortium pertraxisti. Quia ergo his excessibus tam manifestis & Deo odibilibus non debetur pateræ consolatio-nis visitatio, sed magis infligenda est condignæ severitatis increpatio; ad sedem Coloniensem, cui tam grave intulisti præjudicium, vos invitamus, ut si excessus vestros, scit acrisfuis, nostro corrigerem volueritis consilio, exemplo patris evangelici, prolem qua peniorat gratarer recipiamus, sub utriusque, Coloniensis videlicet & Leodiensi ecclæsæ qua nobis est, testimonio. Verumtamen ex superabundanti, si vestra

(a) Hic corrigendus Brubherius qui inter perfidos fautores Alexandri Henricum archidiaconum numerat & Reponem sive Stepponem, Hujus loco legendum forte Emmone, qui ibidem inter Fredericianos collocatur.

(b) Rodolphum S. Trutonis & Horbrandum S. Laurentii Leodiensi.

(c) Monasterium ordinis S. Benedicti duabus horis ab

[1] Corneii (2) Inde cum illis prædictarum ecclesiarum vobis occurremus iv. nonas Septembris, parati misericorditer recipere in spiritu lenitatis & correctos instruere. Et quoniam Alexander per Godofalcum Trajectensem clericum obedientiam & subjectionem nobis præsente ecclæsia demandavit, & se velle de omnibus suis excessibus nostro adquiescere consilio per eundem nobis insinuavit, ita nonas Septembris nos in predicto commemoraturos concilio idem remandavimus, ut si forte velut aliquid ratificationabiliter deferrere ad aures ecclæsæ audiatur. Si quis autem inter vos haberet zelum Domini, eumadém ammonere, arguere, increpare, obsecrare, orare non diffimile, ut ibi ipsi proprius parcat Christi ecclæsa, ne incipiat infamis haberi, tötiens per dominum apostolicum, per nos per suum episcopum ejectus a sancta matris ecclæsia limib[us]. Plures enim repulsi personam ejus in famam sicut redirent ecclæsia notabilem, ut non solum id quod male nritur non apprehendat sed & honoris & ordinis periculum subeat, quod adhuc retinere ex affectu maternæ pietatis ecclæsia mansuerito tolerat. Hæc vobis, fratres charissimi, scribimus in spiritu caritatis, non ut vos confundamus, sed sicut per priores litteras præmissas, ut tam spirituali quam temporali pace consolando ad finitum unitatis ecclæsæ reducamus.

EPISTOLA AD ALBERTI archiepiscopi Moguntini ad Calixtum papam secundum.

Mores eum de his que Cono episcopus Argentiniensis ecclæsæ reconciliatus ab imperatore passus fuerit.

De ALIXTO beatissimo domino filio & patri universalis ecclæsæ A. Dei & suorum gratia quicquid est, debitam cum omni devotione obedientiam. Debita humilitatis & devotionis obedientia singula quæ circa nos aguntur ad maiestatis vestrae audientiam perferenda putavimus, quatenus & a nobis negligenter culpam removeamus, & quantum nostræ parviritatis est, in his quæ nobis notiora sunt, ferentiam vestram præmuniamus. Frater noster CONO Argentiniensis episcopus statim post (4) Remense concilium misericordiam postulavit, & a cardinali sanctæ Romanae ecclæsæ absolutionem recepit. Qui cum

ante Aquingano distans, simulatum a Benedicto abbate Anagni Ludovici Pii imperatoris confessore, in quo S. Conclu-pape caput assertari creditur.

(4) Itud concilium Remense anno 1119, celebratum fuit i. cal. Novembris, cui interfuerunt cum papa archiepiscopi quindecim, episcopi plusquam deceni, abbatum vero & clitorum innumeræ multitudine.

677 prius in obsequio regis assidue fuisset, sepe A cum monuimus, ut ecclesia Dei obediret, & ut hac via magis proficeremus, canonicias ut ab ejus errore recederent, & ad unitatem pacis Christi redirent, multotiens scripsimus. Illi vero non tantum inobedientes permanerunt, sed vestrae auctoritatis litteras, quas novissime in ipsius eis transmisimus, aperire & legere contenserunt. Postquam autem absolutus fuit episcopus, corde & corpore ab imperatore se subtraxit, & in servitio a fidelitate ecclesie ut cumque injustus & peccator, fidelis tamen & utilis veritatis assertor permanxit. Omnimodo cura perfectius & cum iudicio fratrum nostrorum canonicam, & vocem & audienciam amiserint, omnibus quibus possunt insidiis cum circumveniunt. Hac occasione accepta, imperator tam gravi eum odio prosecutus est, ut omnibus rebus suis eum abraseat, & de civitate expulerit. Quod torum assecurus est imperator. Compositione hujus pacis, quia ante adversus episcopum prævalere non potuit, ex quo ab eo recedens episcopus, ad ecclesiam rediit. Nam prius quam ad ecclesiam rediret, inter primos amicos imperatoris habebatur. Hæc non ideo dicimus, ut injuritiam episcopi studeamus defendere vel approbare. Sed ideo coram C Deo loquimur, quia si tam absolute potestas imperatori conceditur saeviendi in qualemcumque istum episcopum, reliquis fidelibus, qui cum ecclesia Dei permanerunt, scandalum & intolerabilis persecutio generabitur. Propter quod si vestra discretioni placueret, vestra humilitatis consilium, seu potius devorissima supplicatio haec esset, ut ad præsens severior disciplina ejus correptionem dissimulareret, quia sic dispensatio vestra grassis hominis impetur in ceteros fideles inhibere poterit, & suo loco & tempore de præfato episcopo plenam justitiam ecclesia Dei obtinebit.

DECRETUM BRUNONI'S archiepiscopi Trevirensis adversus in- vasores bonorum ecclesiarum suarum.

Anno 1112.
Ex ms.
titul. S.
Pouillardi
Bijouac.

Hoc decretum (a) sanxit BRUNO ar-
chiepiscopus, xxi. archiepiscopatus
sui anno. Propter continuas oppresiones
quas ecclesia nostra patitur, decernimus,
& Spiritus sancti iudicio & auctoritate nobis
concessa firmamus, ut quicumque sive
in rapinis rerum ecclesiasticarum, sive in
combustione alicuius ecclesiarum, sive in cap-
tione alicuius clerici, vel in quacumque indebita exactione, sive in generalis vel spe-

(a) Hunc decretum integrum quidem resert Brovetus, sed adeo immutatum, & ad leges purioris sermonis accommodatum, ut plane sit autographo dissimile. Putum hic & sincerum datum.

Ver. Script. & Mon. ampl. Colletz. Tom. I.

A cialis pacis violarione haec tenus nos conturbavit, ad satisfactionem canonice vocetur, passurus secundum sententiam obediens iudicium cum misericordia, rebellis iudicium sine misericordia. Ab hac autem die id est 1111. idus Decembri ulterius quicumque supradictorum violator inventus fuerit, id est M CXXII. Dominicohodierna excommunicatione prædamnamus, & præcipimus ut ab omnibus ut sacrilegus devitetur, suspenso ejus nomine in ecclesia ad indicium excommunicationis jam super eo factæ & singulis dominicis diebus repetendæ, ira ut quicumque ei communicaverit, si laicus eodem anathemate ferierit, si clericus, ab ordine deponatur. Spolia quoque emens vel dono accipiens, ei cui & spoliator damnationi subjecat. Congregationibus etiam licentiam damus, ut quicumque eos in bonis stipendiis sitorum laferit, eum quotidiana excommunicatione persequantur.

NOTITIA de constructione castri & de ecclesiis & decimis Carolivanae.

ANNO ab Incarnat. Domini M CXXII. Anno 1112.
LUDOVICUS gloriatus rex, superatis Ex cartaria
undique hostibus, & optata pace, Deo se Columben-
adjuvante, & prospera fibi tribuente, apud Parisius cum principibus disponens iura regni, & prævidens in futurum, consilium accepit castrum adificandi in loco qui vocatur Karolivana, quod pagum Parisensem ab inimicis custodiret. Sed quia idem locus a ROBERTO rege S. Germano antiquitus jam fuerat in elemosyna datus, Robertus monachus regem adiit, humiliiter ei suggerens donum eisdem attavi sui. Quod audiens rex, respondit benignissime elemosynas prædecessorum suorum nullo modo a se velle diminutionem accipere, sed potius meliorationem. Quid plura? Tradidit monacho donum ecclesiarum & omnium decimorum ad ipsum pertinentium, & omnium reddituum suorum. Præcepitque monacho, ut hoc donum super altare sancti Germani ex sua parte, necnon & reginæ ADELAIDIS filii sui PHILIPPI mutteret. Quod monachus accipiens, procidit ad pedes ejus, osculans ejus manum. Testes qui hoc videbunt sunt isti: Stephanus archidiaconus, Gislebertus frater ejus, Milo de Malrepast, Frogerius de Chaalons, Bartholomeus de Fulcois, Hugo filius Garnerii. Ex parte monachorum Robertus de Castello, Girleimus de Marlio, Garnerius præpositus.

EPISTOLA R. REMENSIS
archiepiscopi ad J. Morinensem
episcopum.

Scribit ei in gratiam Clarembaldi clerici &
libertatis ecclesiastice.

[a] Ex ms. eccl. Al-
trebentis.

R. (a) Dei gratia Remorum archiepiscopus. J. eadem gratia Morinensem episcopo, salutem cum zelo fortitudinis & justitiae.

Lator præsentium C. Robertum, quem ad nostram audiendam incitaverat, die constituta expectavit. Sed quia illè nec venit, nec absentiam tuam canonicæ excusavit, vobis mandamus, & mandando præcipimus, quatenus nisi Robertus a vobis submonitus, ad satisfaciendum nobis absque dilatione venerit, tamquam contumax & contemtor ecclesiastici juris districione anathematis ferriatur. Illud vero quod Clarembaldo in causa sua opposuit, tamquam falsum & detestabile repudiamus, quia libertati clericorum omnino præjudicat & ecclesiastica consuetudini periculo obviat. Clerici enim qui sorte vocationis & dignitate ordinis laicos præcellunt, nullo modo sub ancillatione advocationis redigi debent vel possunt. Ideoque vestrae sollicitudinibus vigilantia summopere laborandum est; ne vestris temporibus talis abusio infoleat, qua detrimentum cleri & opprobrium ecclesiasticae dignitati inferat. Præterea si quis laicorum super prædictum Clarembaldum vel quenamlibet alium clero subrogatum hanc temeritatem advocationis usurpare attenterit, tamquam sacrilegus & ecclesiasticae dignitatis petrasor; ab omni ecclesiastica communione gladio fortitudinis & justitiae fequestretur. Insuper fraternitatis vestrae dilectionem rogamus, ut prætaxatum Clarembaldum domum cum mansura, quam Robertus requirit, quiete possidere faciatis. Si autem post prædictam appellationem aliquid incommodi adversari ejus erga Clarembaldum intulerint; prout justitia dictaverit, emendari viriliter faciatis. Valete.

EPISTOLA AD ALBERTI
Moguntinensis archiepiscopi ad clerum ecclesiae Halberstadensis.

Dolet de morte Raynardi eorum episcopi, arguitque quod eo inconsulto processerint ad electionem, & ex alia ecclesia ussumserint sibi pastorem.

Anno 1111.
Ex ms. S. Germanni Praet.

A DALBERTUS sanctæ Moguntinen-

sis ecclesiæ humilis minister & apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo qui sunt Halberstadensis ecclesia fratribus, abbatis, præpositis, ceterisque tam majoribus, quam minoribus, spiritum cogitan- di quæ recta sunt.

De morte carissimi & venerabilis fratris nostri patris vestri REINHARDI (b) episco- pi quantum doleamus & filuerimus omnipotens Deus novit, & ipse qui est Veritas, testis est nobis, quam gravi nos maceroe afficerit, quod tam subito sublatus est nobis, & cura personis & ecclesiæ nostris unum corpus fuerit & anima una, jam diu expe- stantes expectavimus, ut aliquem nuntium vestrum reciperemus super tanta desolatio- ne vestra, qui & de vestra voluntate certiores nos redderer, & nostræ fraternitatis assensum super ordinanda ecclesia vestra non despiceret. Siquidem parva nos locorum distantia separabat, & his canonica institutionis ordo, sic fieri postulabat. Vos autem antiquæ discretionis & prudentiae ve- stræ immemores, & ut de persona nostra ta- ceamus, quid matre vestra, scilicet Mogun- tinæ ecclesiæ deberet, parum attendentes, extra morem ecclesiastica consuetudinis, in omni causa vestra processistis, quia & de alia ecclesia personam elegistis (c) & eam-

[d]
dem quādam nova usurpatione anulo & baculo tamquam investire non abhorruistis. Quod tamen de tam instruēta hacenus ec- clesia & tot laboribus & persecutionibus pro obtinenda canonica investitura attrita fatis mirari non possumus. Solius enim con- secratoris est dare anukum & baculum. Ut autem his omnibus ad præsens supersedeamus. Hoc tantummodo fraternitati vestrae rescribimus, quod ad fratres nostros Mo- guntiam tendimus, communicatoque cum eis & quos communicare poterimus confi- lio, quidquid ad honorem Dei & justitiam ipsius poterimus, libenter plenius vobis respondebimus. Valete.

(a) Scriptoris hujus epistole nomen ex prima dumtaxat littera dignoscimus, quem aut Radulfum Viridem, qui Remensem texit ecclesiam ab anno 1108. ad 1124. aut Rai- saldum eoque anno a fide Andegavensi ad Remensem sedem translatum existimamus, sub quibus Morinensem ecclesiam administrabat Johannes de Comines episcopus, cui haud du- bium scripta fuit hac epistola.

(b) Mortuus est Reinhardus vi. nonas Martii anno Christi 1122. ordinatio sua xv. ut legitur in Chronicis Halber-

stadiensi. Unde corrigendum est Chronicum Stederburgense, ubi obitus eju ad annum 1124. configuratur. Filius erat Popponis comitis de Blankenburg, fratresque habuit duos. Con- radum & Sigismundum, et quorum alterutro natus est Popponius secundus, com. de Blankenburg vir crudelis & Corbeia-no- va infestissimus.

(c) Odonem præpositum S. Sebastiani de Magdeburg, de quo fuisus in citate Chronicis Halberstadensis,

EPISTOLA ROKKERI
archiepiscopi Magedaburgensem ad Ottonem Bavemberensem episcopum.

*Ipsius orat favorem in Odonem electum
Halberstadiensem.*

Venerabilis in Christo scilicet Bavembergensis ecclesiae antistiti OTTONUS N I (a) ROKKERUS Magedaburgensem [a] divina gratia quidquid est, cum duce LoTHARIO & comite WICBERTO, & cum omni Halberstadiensi ecclesia, orationum & servitii promptam exhibitionem.

In yestræ caritatis bonitate plurimum confidentes, obnixe rogamus, ut ad confirmandam in Christo electionem nostram (b) in domno ODDONE vestro intimo divina ordinazione, tam apud imperatorem, quam apud dominum Moguntinum archiepiscopum, vestra nobiscum in Domino studere dignetur sapientia. Porro ipse Moguntinus nostram pro eo legationem & praeficiam, ipsius etiam personam clementer suscepit, & ductis secum ad dominum imperatorem legatis nostris, consilium suum & favorem benignum nobis, Domino prospiciente, promisit. Ceterum a curia reverso, nos sibi Schikenvelde pro intelligendo nostra petitionis fine, v. calendis Junii obviam venire pracepit, quo yestram legationem cum litteris & idoneis nunciis in auxilium nostrum dirigi cum intima devotione & nostri respectu rogamus servitii.

DIPLOMA FRIDERICIDI
Coloniensis archiepiscopi pro mona-
Großschatenensi.

*IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Ex anno 1121.
Ex acto-
papel.*
FRIDERICUS divina favente clementia sanctæ Coloniensis ecclesie archiepiscopus. Sacrarum scripturarum commonemur auctoritate, & prædecessorum nostrorum hujus sanctæ sedis Coloniensis archiepiscorum eruditum exemplis, loca sanctorum & cœnobia frarum manu charitatis visitare, ut pio prædecessorum nostrorum fundamento aliquid superad dicentes, apud summum pastorem præmii ipsorum inveniantur confortes. Hoc studio cœnobium Graffchap a domino Ancone felicis memorie archiepiscopo fundatum visitantes, quedam de nostris possessionibus ad usus fratrum prædi-

(a) Qui a Bodælao Polonie duce invitatus ad apostolicum manus, Pomeraniam ad Christi fidem adduxit. Vitam ejus Andreas Bambergensis abbas libris quatuor conscripsit, que extat apud Surium.

(b) Mirum non est Rokketum Magedaburgensem episcopum, Halberstadiensis electionis fuisse partipem. Tanta quippe inter utramque ecclesiæ fraternalitas societas intercedebat, ut superiores episcopos mortuam fratrem sepelirentur.

Aetæ ecclesiæ contulimus, sperantes cum ipso ejusdem loci fundatore portionem in terra viventium obtinere. Unde cum infra terminum curia nostra Badelich quidam *Jelen* nomine, allodium suum abbati WICBERTO prædicti cœnobii vendidisset, nos idem allodium S. (c) Alexandro confirmavimus, adjicentes ecclesiæ quicquid ex jure nostro prædictus *Jelen* habuit in communione omnium utamini, quibus sub nostra potestate degentes habent perfrui. Præterea cum tres libras & dimidium decimationis Sosatii obtineret ex dono venerabilis nostri prædecessoris domini ANNONIS sepedicta ecclesia, & locationem ejusdem decimationis usurpasse sibi villicorum iustitia violencia, locationem ei resignavimus, & ne amplius ea privatetur, debita auctoritate confirmavimus. Sed & decimam de vinea *Thielbach*, quam prædecessor noster dominus SIGEWINUS in dotem ecclesiæ Graffchapsenæ in die consecrationis ejus contulerat, ab ipsa ecclesia per villicos de Bacharach alienatum restituimus, & ut vinea seu decimatio perpetua libertate fratribus conservetur, pari auctoritate stabilivimus. Et ut haec præscripta sine omni inquietudine possideat præscripta Graffchapsenæ ecclesia, seu & illa quæ contulit eidem saepius recolenda memoria domini ANNONIS munificencia, B. Petro collata potestate, & banni nostri confirmavimus auctoritate. Conservatoribus quæ nec oculus vidit, nec auris audivit pollicentes gaudia, & iustis calumniatoribus seu invasoribus comminantes gehennæ supplicia, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et ut haec nostra traditionis confirmatio ad posteriorum transactæ inconvulsa notitiam, præsentis privilegii astipulatione & sigilli nostri impresione corroboramus, subscriptentes etiam iura & possessiones quas piæ memorie domini ANNO contulit eidem ecclesiæ, quas itidem confirmamus eadem quam præfati sumus auctoritate. Haec autem nostra confirmatio Colonia est acta præsentibus & assensu præbentibus multis B. Petri fidelibus & honestis personis, quorum nomina in hujus confirmationis testimonium annotari dignum duximus. Præpositi HENRICUS de (d) [d] E domo S. Petri, EKEBERTUS decanus ejusdem loci, GODEFRIDUS de S. Severino, HENRICUS de SS. Apostolis, THEODERICUS de S. Maria in Gradibus. Abbates (e) [e] GERHARDUS de S. Pantaleone, ALBANUS de S. Martino, RUPERTUS, Tuitiensis &

(c) Ie est monasterio Graffchatenensi, quod in honorem S. Alexandri conditum est.

(d) Id est de ecclesia cathedrali S. Petri dicata, quæ hancen Domus gallice la Domme vocatur.

(e) Hinc emendabis Buccellum in Germania sacra, qui administratiois Gerardi abbas S. Pantaleonis initium consignat anno 1138. Nam cum fridericus archiepiscopus hujus diplomatis conditor obierit anno 1131. prævertendum est cancellario initium abbatialis dignitatis Gerardi.

CUNO Sigelbergenensis. Liberi HERMANNUS ejusdem ecclesiae advocatus, & filius ejus Gerhardus, & Thietmarus, GERHARDUS comes Juliacensis, Engelbertus de Kent. Ministeriales sancti Petri Hermannus sancti Petri advocatus, Almarus, Henricus de Aldentorph & multi alii.

Hæc autem sunt possessiones Grafchafensi cœnobio collatae a munifico fundatore suo domino Annone, ecclesiae Vorvorbach, &c.

NOTITIA

De concordia inter Cenomanenses monachos S. Vincentii & Wauterium de Clincampo de ecclesia de Contiliaco.

Circa 1124
Ex cartario
S. Vincentii
Cenomanensis.

SCIENT tam præsentes quam futuri, quod Wauterius de Clincampo calumniam quam monachis S. Vincentii de ecclesia de Contiliaco faciebat, omnino dimisit, & pro hoc accepit ab eis centum solidos Cenomanensium denariorum. Hoc factum fuit Cenomanis, in die qua levatum fuit corpus sancti Domnoli episcopi, ante dominum HILDEBERTUM episcopum, & cum Fulcone juniore comite Andegavensi, qui tunc erant apud S. Vincentium, videntibus testibus his, Fulcoio de Longo-reti, Willelmo fratre ejus. In capitulo autem quando accepit sibi beneficium loci & eamdem calumniam penitus solutam & quietam dimisit; promisit quod si Henricus Vindcinensis, de cibis fevo prædicta ecclesia erat, monachis exinde aliquam molestiam, quod cum eodem Wauterio concordiam fecerant, inferret, ipse eundem Henricum monachis concordaret, & inde plages dedidit. Hoc etiam annuere fecit filiis suis, ut post mortem suam eandem ecclesiam monachis S. Vincentii contra omnes homines defenserent. Hujus rei sunt testes isti, Andreas de Capella, Radulfus Monnarius, qui erant cum Wauterio, Rainaldus de Montufle, Drogo Guichet, Fulco de Senescallus, Paganus de Belmes, * Herveus de sancto Lenogisilo, Paganus de sancto Langisilo, Silvester, Henricus clericus de Contiliaco, Gaudinus famulus prædicti Wauterii.

Anno 1124.
Ex cartario
Columben-
sio.
<sup>f. Belli-
me.</sup>

S I G I L L U M L U D O V I C I E
regis VI. de S. Germano.

Celle S. Germani in Laia factas a patre Philippo donationes confirmat.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex universis Dei ecclesiæ cultoribus, tam

(a) Is erat Gaufridus de Leugis sedis apostolicæ in Gallia legatus, in vita S. Bernardi & apud Robertum de Monte vir insignis & vita merito commendatus.

Apôstolis quam instantibus, & præcipue successoribus nostris Francorum regibus, certum haberi, firmum teneri volumus, quod universa beneficia quæ antececessores nostri Francorum reges ecclesiæ beati Vincentii & S. Germani de Leia, videlicet ROBERTUS rex, qui ecclesiæ ipsam a fundamento fundavit, & HEINRICUS rex filius ipsius, & PHILIPPUS pater noster contulerunt, vel in posterum quilibet concessuri vel donaturi sunt, & nos bona voluntate & utili concedimus & firmamus. In primis totam villam prædicta ecclesiæ adjacentem, omnino liberam & quietam cum sengaine & latrone, & omnibus forisfactis in corpore villa facias, sive omnibus consuetudinibus de corpore villa moventibus, omnem quoque decimam vini & annonæ mez & avenæ, quæ continent ad cellarium vel granarium Pissiaci, id est de Treel & de Charlavana, & de ipso Pissiaci, & decimam Alvers & annonæ & leguminum & avenæ undecimque sit. Similiter & decimam annonæ itea & avenæ & leguminum de Aquilina, & omnium crescentiarum mearum, si quæ in ea fuerint factæ. Molendinum quoque Filoli-curtis, & unum modium annonæ habendum perpetuo unoquoque anno de molendino, quem pacto tali Columbensis monachi concesserunt feri super itagnum sancti Germani de Leia Bartholomæo de Fulcio. Terram etiam Gaudine, similiter & branicas de Leia quantum necesse fuerit ad focum monachorum, necon & moreuum lucum, quantum sufficit ad usum monachorum & hospitium suorum, & pasturam totam pecoribus monachorum, & etiam hospitium suorum, & ut monachi centum porcos habeant libere diffurrentes per totam Leiam tempore glandium; vivum etiam nemus quantum fuerit necessarium ad ædificia monachorum, vel nova facienda, vel vetera reparanda. Galterium quoque Colibertum & omnem ejus posteritatem, & quinque hospites apud Ruoldi curtem. Hæc omnia benigne concedimus monachis Columbensibus Deo sanctoque Germano servientibus. Quæ ne in posterum alicujus malevoli possint invidia infirmari, vel veruitate dicteri, nostri nominis caractere & sigillo signari & corroborari præcipimus.

E Actum publice apud S. Germanum, præsentibus episcopis nostris, Carnotensi (a) videlicet, & MANASSE Meldensi cum clericis suis, abbate scilicet STEPHANO (b). de Valeia, & Hugone de Leugis præposito, & Galterio de Bona-Valle archidiacono & aliis multis.

Dafa per manum... anno Verbi Incarnationis MCXXIIII. regni vero nostri XVII.

(a) Id est S. Johannis de Valle ordinis S. Augustini in ipsa urbe Carnotensi, cui tunc præstat Stephanus abbas, cuius meminit S. Bernardus in epist. 84.

[a]

[b]

ADELAUDIS reginæ decimo, astantibus in **A** iuriam patientibus. Idcirco fidelibus nostris palatio nostro quorum nomina substituta sunt & signa.

S. STEPHANI dapiferi.

S. GISLEBERTI buticularii.

S. HUGONIS constabularii.

C H A R T A L U D O V I C I
regis VI. pro monasterio Columbensi.

Confirmat et quadam predia & domum apud Meduntam.

Anno 1155.
Ex certario
Columben-

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum mortuus fieri vole eundis fidelibus, tam fucuris quam instantibus, quod ego fidelis noster ROGERIO venerabilis beatissimæ Mariae Columbensis ecclesiæ abbati, & monachis ibi Deo servientibus, nemus de Teleio, & nemus de Carmelia, & terram de Faverolis, & omnia quæ illis de feodo nostro dara sunt, unde ipsi saifiti sunt, jure perpetuo habenda & obtinenda concedimus: ita quod in eorum dominium quod ipsi possident, nulla umquam quælibet persona manum mittat. Concedimus etiam eis, ut domum quam apud Meduntam habent, quietam prorsus ab omnibus consuetudinibus, & ab omni exactione Meduntensis commune in perpetuum teneant: ita siquidem quod res hominum nostrorum non recipiunt. Præcipimus insuper & concedimus, ut de domo sua quam apud Ducas habeant, numquam alicui homini nisi nobis respondeant, sed eam ita prorsus quietam in perpetuum teneant, quod numquam pro aliquo inde amplius placent. Quod non valeat oblivione deleri, scripto commendavimus, & ne possit a posteris infirmari, sigilli nostri auctoritate & nominis charactere subterfemavimus.

Actum apud S. Leodegarium publice, anno Incarnationis Verbi M CXXV. regni nostri X X I I . astantibus in palatio nostro quorum nomina substitulata sunt & signa. S. STEPHANI dapiferi. S. GISLEBERTI cubicularii. S. HUGONIS constabularii. S. ALBERTICI camerarii. Data per manum S. STEPHANI cancellarii.

D I P L O M A H E N R I C I IV.
imperatoris pro S. Maximino.

Restituit ei plura prædia pluresque ecclesiastib[us] & comite Godefrido ablatas.

Anno 1155.
Ex certario
S. Maxi-
mimi.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. **H**EINRICUS divina favente clementia quartus Romanorum imperator augustus. Quoniam in imperiali dignitate ad hoc ceteris videmur præminere mortalibus, ut judicium & justitiam faciamus omnibus in-

tam præsentibus quam futuris notum esse volumus, qualiter fidelis noster BERENGORZ abbas S. Maximini, de quodam fidele nostro, GODEFRIDO scilicet Palatino comite, per hos VIII. annos nobis conquestus est sepius, eo quod quædam cures & ecclesiastis, quibus per tres menses virtualia debent præcessari fratribus, violenter sibi auferens, suis non veritis est beneficiare militibus. Cujus querimoniam ac petitio- nem pro amore Dei, & reverentia B. Maximini, & per interventum dilectissimæ conjugis nostræ MATTHILDIS reginæ, neconon BERINGERI comitis de Sulzbach, & Ottone de Salmena, sed & Conradi & Godefridi de Norinberg, & Stephani Oyensis, aliorumque fidelium hofstrorum clementer suscipientes, villas has; id est Guntershausen & Rosbach, Mannenbach & Narheim, Holzhausen, & Ukinisheim, Suerpenhusen etiana, Folmarsbach ac Basnheim, necnon & has ecclesiastis Vieldestein, Affbucha, Obzolesheim, Hazem & Veinheim cum omnibus ad se juste & legaliter pertinentibus B. Maximino & fratribus sibi famulantibus, ea ratione reddimus atque firmamus, ut nullus successorum nostrorum regum vel imperatorum, nullus etiam dux aut comes de eisdem rebus quicquam immihuere præsumat; sed abbas & fratres ad præbendam suam & ad utilitatem monasterii ea libere & secure possideant, sed & hoc fideles nostros præsentes scilicet & futuros ignorare nolumus, quod sicut fidelem nostrum Anselmum de Mollesbergh, qui a dominio prædicti abbatis aliquandiu injuste fuerat ablatus, arte IX. annos privilegii nostri auctoritatem prænominate abbatii recognovimus ac reddidimus, ita & nunc B. Maximino & eidem abbatii suisque successoribus cum beneficio suo, quod est Brichina & Saltria, denovo cum recognoscimus, etiam recognoscendo firmamus, ea scilicet ratione, ut ipse & filius ejus Heinricus idem beneficium quod Anselmus avus eorum ab eodem loco per precariam adquisierat, pacifice semper & quiete declineant. Si autem sine herede defunsti fuerint, tunc abbas & fratres ad utilitatem monasterii eadem bona & possessiones libere recipient, & secure possideant. Præterea vero curtem quamdam & ecclesiastiam in villa Suerheim, quam genitor noster apud Spiram divina correptione terribiliter commonitus de Heinrico ministeriali suo aliis bonis redemit, & B. Maximino privilegii sui auctoritate restituit. Hanc itaque curtem cum omnibus in Everneshem, aut Bricenheim ad eam juste & legaliter pertinentibus de manu Wolfgeri ministerialis nostri, qui contra præceptum nostrum hoc inanno violenter invasit, sub obtentu gratiæ nostræ imperialiter interdicimus, ac

præfato confessori Christi Maximino & fratribus sibi famulantibus per hanc privilegii nostri auctoritatem confirmando reddidimus, & reddendo confirmamus, quatinus iudicium fratres in vigiliis & missarum celebrationibus cum memoria genitoris nostri, memoriam etiam nostram habere dignentur in omnibus, & quia tanta infirmitate (^a) op[er]um videmur, ut de præsentis vita secunditate interdum dubitare cogamus, idcirco non solum præfata ecclesia judicium & iustitiam ad præfatos facere decrevimus, sed etiam omnibus ecclesiis quæ in regno & imperio nostro a nobis aut nostris suis private sunt rebus, ab ista die & deinceps, vita comite, bona sua coram Deo integre nos reddituros esse promittimus. Si autem divina vocatione de hac luce tam repente migraverimus, ut per nos ipsos, quod absit, hæc omnia implere nequeamus, tunc non solum apostolico & episcopis, in quorum diœcesi bona ecclesiæ invata fuit, rapportores carum spiritali gladio feriendos derelinquimus, (^b) sed etiam successori nostro, cunctisque regni principibus, pro salute animarum suarum ac nostra, causam hanc in Christo determinandam committimus. Harum quippe rerum omnium testem cartam hanc fecimus conscribi, & propria manu eam subterfiantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum HEINRICI IV. Romanorum imperatoris invictissimi.

PHILIPPUS cancellarius recognovi vice ADALBERTI Moguntini archicancellarii.

Data apud Tuisburg, anno dominicae incarnationis M CXXXV. indictione III. nonas Maii, in Christi nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA PETRI LEONIS presbyteri & Gregorii S. Angeli diaconi cardinalium ad Angelramnum episcopum Ambianensem.

U[er]o e[st] S. Vedasti Attribatensi, restitu[er]tare de Campanioli.

PETRUS Leonis presbyter & G. S. Angeli diaconus sedis apostolicae cardinales & legati venerabili fratri A. Ambianensem episcopo patrem.

Carissimus frater noster abbas sancti Vedasti plurimum nobis conquetus est, quod E W I D O miles quoddam altare de Campanioli de jure sancti Vedasti in potestate tem Mosteriensis monasterii transtulerit,

(a) Dracunculi morbo, qui a veteris anni illi adhæserat, nimis conficitabatur, & paucis post diebus x. calendaras Junii aggravata valetudine, mortuus est, nulla virili surpe reliqua. (b) Litteras iam scriperat, pachalibus Leoditi peractis, ad Godfridum Trevirensim praulem a Brovero relatæ, quibus eum graviter & serio monbat, ut prædones in episcopatu ejus, gracilantes, incendiis, aut in villas prædictaque violenter irumpentes coerceret. Sic imperator ille, qui nec pa-

A quod omnino rationi & auctoritati sanctorum repugnat; propter fraternitatis tuae mandamus atque præcipimus, ut idem altare in prædicti S. Vedasti monasterii jus & potestatem restitu facias.

DIPLOMA HENRICI EPISCOPI

Paderbornensis pro Paderbo. nensi

S. Petri monasterio.

Eximit illud a decimis novalium.

IN nomine sanctæ & individua Trinitatis. Notum esse volumus fidelibus Christi tam presentibus quam futuris, quod ego

HEINRICUS Dei gratia Patherbrunnensis sedis episcopus, pro remedio anime meæ, concessi fratri nostro (^c) HAMUKONI abbat[er]

monasterij SS. apostolorum Petri & Pauli (^d) in suburbio nostrar[um] sedis constructi, ut novale quod juxta nos in Sündera sua proprietatis elaborare potuerit, vel quicquid

a vicinis possessoribus ligorum ad novale faciendum acquisiverit, hoc totum indecumatum tam ipse, quam omnes successores

sui ad utilitatem sua ecclesia perpetuo sine ulla contradictione possideant. Quapropter

& hanc cartam de hac largitione fieri jussi, & sigilli nostri impressione roborata pre-

dicto abbati tradidi, ut sit illi & ecclesia

sue per cuncta succedentia temporum curricula, stabilimentum & munimentum

hujus nostræ concessionis, nostra pontificali auctoritate & banio illud confirmantes, & sancientes, ut si quis contra hanc

nostrar[um] ecclesiæ concessiōnē & tradicio-

nē præfato abbati seu successoribus ejus

quod liber dispendium sine injuriam irro-

garere tentaverit, omnipotentis Dei sancto-

rumque ejus iram atque offendam incurrar,

& in die judicii, si non emendaverit, illi

Divino maledicto subjaceat: *Ite maledicti in*

ignem eternum, qui preparatus est diabolo

& angelis ejus. Hujus reflectes sunt cano-

nici Wino præpositus, Bernhardus decanus,

Godescalcus, Reimbertus, Conradus præ-

positus, Efricus, Rantwicus, monachi vero

Bernardus, Reinfridus, Beccelinus, Fride-

ricus, Adelgerus, Werinherus, Gerlagus,

& ceteri fratres tam monachi quam cano-

nici; ministeriales autem Heinrich, Uffo,

Hugo, Elibrath, Gerlag, Beccelin, & alii

multi. Data viii. idus Julii in sede nostra

Patherbornensi, anno ab Incarnatione Do-

mini MCXXVII. (e) indictione v. regnante

glorioso rege LOTHARIO anno secundo

regni ejus, episcopatus autem inei XLII.

ce nec bello, neque rebus pro ecclesia gelis clarus fuit, hoc saltem debet commendari, quod vitam finierit honeste & pie.

(c) Gumberto successit circa annum 1118.

(d) Vulgo Abdinghoff dicitur; id est Abbatar horti, hanc dubium quia in hortis antiquis constructa fuit. Certe opinio est imperiale Caroli magni aedes viciniores huic loco fuisse.

(e) Hoc ipso anno defunctus est Henricus pridie idus Octobris.

(f)

(g)

(h)

(i)

(j)

(k)

(l)

(m)

(n)

(o)

(p)

(q)

(r)

(s)

(t)

(u)

(v)

(w)

(x)

(y)

(z)

(aa)

(bb)

(cc)

(dd)

(ee)

(ff)

(gg)

(hh)

(ii)

(jj)

(kk)

(ll)

(mm)

(nn)

(oo)

(pp)

(qq)

(rr)

(ss)

(tt)

(uu)

(vv)

(ww)

(xx)

(yy)

(zz)

(aa)

(bb)

(cc)

(dd)

(ee)

(ff)

(gg)

(hh)

(ii)

(jj)

(kk)

(ll)

(mm)

(nn)

(oo)

(pp)

(qq)

(rr)

(ss)

(tt)

(uu)

(vv)

(ww)

(xx)

(yy)

(zz)

(aa)

(bb)

(cc)

(dd)

(ee)

(ff)

(gg)

(hh)

(ii)

(jj)

(kk)

(ll)

(mm)

(nn)

(oo)

(pp)

(qq)

(rr)

(ss)

(tt)

(uu)

(vv)

(ww)

(xx)

(yy)

(zz)

(aa)

(bb)

(cc)

(dd)

(ee)

(ff)

(gg)

(hh)

(ii)

(jj)

(kk)

(ll)

(mm)

(nn)

(oo)

(pp)

(qq)

(rr)

(ss)

(tt)

(uu)

(vv)

(ww)

(xx)

(yy)

(zz)

(aa)

(bb)

(cc)

(dd)

(ee)

(ff)

(gg)

(hh)

(ii)

(jj)

(kk)

(ll)

(mm)

(nn)

(oo)

(pp)

(qq)

(rr)

(ss)

(tt)

(uu)

(vv)

(ww)

(xx)

(yy)

(zz)

(aa)

(bb)

(cc)

(dd)

(ee)

(ff)

(gg)

(hh)

(ii)

(jj)

(kk)

(ll)

(mm)

(nn)

(oo)

(pp)

(qq)

(rr)

(ss)

(tt)

(uu)

(vv)

(ww)

(xx)

(yy)

(zz)

(aa)

(bb)

(cc)

(dd)

(ee)

(ff)

(gg)

(hh)

(ii)

(jj)

(kk)

(ll)

(mm)

(nn)

(oo)

(pp)

(qq)

(rr)

(ss)

(tt)

(uu)

(vv)

(ww)

(xx)

(yy)

(zz)

(aa)

(bb)

NOTITIA

De restitutione prædii Northburgnon facta
Paderbornensi S. Petri monasterio.

N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Noxerit omnium fidelium Christi tam
præsentium quam futurorum universitas,
qualiter bona in Northburgnon cum longo
tempore in beneficio possella fuissent, præ-
bendæ fratrum unde ablata fuerant, resti-
tuta sunt. Mulier quædam religiosa Ethelind B
nomine, defuncto viro suo Sibero, in vi-
duitate permanens, & de die in diem ad
meliora tendens, & in amore Domini pro-
ficiens, perpetuæ beatitudinis spe provoca-
ta, pro redemptione animæ tam sua quam
viri sui abrenunciare sacerculo volens, & ar-
ctioris propositi viam ingredi, vénit cum
multis honestis personis, & prædium in
Northburgnon, quod cum viro suo acceperat
in beneficium, fratribus in præsencia
domini HAMUKON is abbatis sine aliqua
commutationis vicissitudine & sine aliquo
redemptionis pretio restituit: ea videlicet
intentione & conditione, ut prædictum
prædium cum omnibus suis appendicis,
omnibusque utensilibus quæstis & inferen-
dis, vel quoquolibet modo dici vel nomi-
nari possunt, sicut & ipsa habebat q̄sibus
fratum unde ablatum erat, deserviret, &
ut numquam alicui parva vel magna per-
sona in beneficium concederetur, multa
precum instantia a domino abbate impetravit
sponzionem. Hujus rei testes sunt cano-
ni Wino præpositus, Reimbertus decanus,
Godescalcus; monachi vero Werinherus,
Frithericus, Adalgerus, Vibernus, & ce-
teri fratres, tam monachi quam canonici.
Ministeriales autem Uffo, Altman, Adel-
brath, Albern, Walgot, Volcuvin, Fre-
themarus, Welceco, Godefridus, Wolebrath,
Sibertus, Gerlagus, Warmund, Eilbrath.

CARTA LUDOVICI VI. REGIS

episcopi Gerundenensis pro Massiliensi
S. Victoris monasterio.

Confirmat donationem ecclesie S. Johannis
de Fontibus factam per episcopum Gerun-
densis predecessorum suum.

Notum sit omnibus hominibus præsen-
tibus & futuris, quoniam ego BE-
RENGARIUS (a) Dei gratia Gerundenensis ec-
clesiae episcopus, pro remissione peccato-
rum meorum seu parentum meorum, una
cum consensu clericorum meorum, laudo

(a) In actis concordia anno 1128. initæ inter Pontium
comitem Emporitanum & ecclesiam Getundenensem. vocatur
Berengarius Dalmatinus.

(b) Ipse est forte Willelmus Uzalgarii vicecomes castri-
novi, qui una cum uxore sua Ernefendi & filiis suis Uzalga-

Vet. Script. & Mon. ampli. Collect. Tom. I.

A & affirmo Deo & S. Victori & domino BER-
NARDO abbatu monasterii Massiliensis ac
monachis ejusdem cœnobii; & successori-
bus eorum in perpetuum, oblationem quam
prædicto cœnobia fecerunt UZALARDUS.

(b) quondam vicecomes & uxor ejus ER-

MENSENDIS de ecclesia S. Stephani seu S.

Johannis de Fontibus subterioribus, sicut

refonat in scriptura quæ ab eis quondam

de hoc codem est facta. Insuper etiam lau-

do & confirmo donum quod prædecessor

(c) meus BERNARDUS UMBERTI cum suis

canonicis fecit de eadem ecclesia prædicto

S. Victori Massiliensis cœnobii, ut habeat

& teneat illum jure perenni, eo tenore, quo

ab eo illi est concessa & tradita, salva ta-

men in omnibus canonica obedientia & re-

verentia Gerundenensis ecclesia. Qui autem

hoc violaverit, anathema sit. Actum est hoc

x. cal. Octobris anno XVIII. regni Ludo-

vici regis.

BERENGARIUS Dei gratia Gerundenensis
ecclesiae episcopus.

Durandus Bostolensis subscriptus Levita.

Gillelmus Gauberti.

C Johannes Levita vel monachus qui hoc
scripsi die & anno quo supra.

Ego Arnaldus qui hanc redditionem ac-
cepi & feci hoc signum.

CARTA LUDOVICI VI. REGIS

Francorum, majoris & juratorum de Kala
confederaciones & bonas consuetudines
approbarunt.

N Christi nomine; ego LUDOVICUS Dei Anno 1128.
Ex cartariis
Calensi.

gratia rex Francorum. Notum fieri volo
cunctis fidelibus tam futuris quam instanti-
bus, quod sacramenta & confederaciones,
quibus homines Kalæ inter se invicem con-
federati sunt & ligati, salvi fidelitate no-
stra & uxoris nostræ & filiorum nostrorum,
& salvis omnibus iustis consuetudinibus ec-
clesiæ tantæ Barthildis, & volumis, & ap-
probamus, & auctoritate regia confirmam-
mus. Omnes præterea consuetudines bo-
nas, quas prædicti homines & prædecesso-
res sui in tempore venerabilis patris nostri
PHILIPPI habuerunt & tenuerunt, in per-
petuum illis concedimus, illas videlicet,
quas, si necesse fuerit, ipsi per quartuor an-
tiquos viros & legitimos in villa Kalæ per-
manentibus, monstrare poterunt & probare;
& si forte quilibet consuetudines illas in-
firmare & contradicere oportebit: quod si
ira eas non poterit infirmare, statuimus &
præcipimus illas ratas & stabiles in perpe-
tuum permanere. Statuimus etiam quod

rio archidiacono, Roberto & Araldo decanis concessit ec-
clesiæ sancti Stephani de Pontuliano diecesis Elementus anno
Christi 1115. uti legitur in Marcâ Hispanica.

(c) Non immediatus, Bernardo enim succedit Raimun-
dus circa annum 1128.

numquam in praedicta villa aliquis , nisi ratione & iudicio capiatur ; quod ne valeat oblivioni deseriri , scripto commendavimus , & ne possit a posteris infirmari , figilli nostri auctoritate & nominis nostri charactere tuberfirmavimus. Actum Parisius publice , anno Incarnati verbi MCXXVIII . regni nostri vicesimo , astantibus in palatio nostro quorum nomina subtilitata sunt & signa . Signum RAD. comitis . S. LUDOVICI buticularii . S. HUGONIS constabularii . S. ALBERICI camerarii . Datum per manus SIMONIS cancellarii .

E P I S T O L A G. A B B A T I S
ad A. priorem S. Victoris Massiliensis.

Arguit Massilienses fratres quod mercatum extumulaverint , queriturque quod debitam sibi non impendant reverentiam.

Anno 1129.
Ex archi-
vis S. Vi-
ctoris eruit
D. Furne-
tius.

[a]

A. suo præcordiali amico Massiliensi priori & omni sancto conventui peccator G. (a) recta sapere , intelligere , & opere completere .

Scriptit mihi tua dulcis fraternitas , se sincero mentis affectu parvitas meæ dilectioni quondam inhæsisse , quodque verum esse fateor , multi aadas pietati tuæ gratias refereo , adjiciens me tibi ejusdem caritatis spontaneam reddidisse vicissitudinem , quod reali arguento facile probari potest , quod numquam voluntati tuae contrarius esse volui : immo forsitan contra quorundam persuasiones te semper ad meliora informare atque provehere studui . Quod vero scripsisti me te & alios carissimos fratres nostros quasi despiciissimos servos dimisi , salva pace tua dico , quod hoc modestius dici posset : quoniam nullatenus vos deserens contempsi , immo semper corde & animo vobiscum sum . Verum cogente necessitatibus articulo , corpore tantum non longe secessi a vobis , & negotio vobis noto locum præbere volens , quod corpore præfens facere requirem . Conquesta est tua dilectio , quod non transmissti tibi speciales litteras : quod non fuit carissime frater , caritatis oblio , sed rei familiaris assidua occupatio , & præcipue quod laboriosum est mihi scribere , cum viuis oculorum meorum aliquantulum ex ægritudine capicis obtegebretur . Propterea quod querimonia tuae , carissime frater , rationabiliter respondere curavi , nec , si placet , verbis meis tuae benignitatis aures accommodare non renuas , sed sicut pro te & pro aliis conquaefuis es , ita pro te & pro aliis , ut universaliter respondeas , justa ratio poposcit . Quero igitur a te , carissime

(a) Is est haud dubium Gauſſelius abbas , qui unico dumceter anno præfusse dicitur in brevi Chronico Massiliensi apud Labbeum . quique statim studio perfectionis ad-

A frater , quo peccato merui contra sanctorum decretæ pontificum , & contra omnem ecclesiasticam institutionem , tam crudeli a vestra paternitate feriri sententia , ut ad omnipotentis Dei contemptum & beatæ Virginis Mariæ , deinde ad nostrum dedecus , corpus cuiusdam miseri paralitici defundi in cimiterio hujus speluncæ a vobis sepeliri prohibetur , & post sepulturam multo sudore fabricatam ? Quis vestrum , si alicui injuria hic imputari posset , infra capitulum vestrum vel extra me appellavit ? vel cujus audentiam vel judicium , sive & regularem correctionem subterfugere tentavi ? quis vestrum potest me notare , ut postquam ad hanc veni speluncam , cupiditatis virtio vinclitus aliquid exigere vel acciperem a defunctis ? quo igitur commissio tanta multari merui contumelia , ut sepulchra vacua hiatu suo ridiculum transeuntibus præbeat ? Certe , carissime frater , aut vos quorum præcepto , ut sanctissimus frater noster dominus Guido testatur , neminem vestrum excipiens , hoc factum est manifeste . . . . mihi canoniam auctoritatem , cujus fuli præsidio hæc fieri præcepistis , aut ego , antequam sopiauit tam contumeliosa injurya coram metropolitano circumstantibus suffraganeis episcopis , sanctorum auctoritate canonum probabo vos ordinis vestri incurrisse periculum , adjiciendo tunc . . . . supercedo . Præterea dic mihi , carissime frater , quis vestrum postquam in hac spelunca pauperissime inclusus sum , excepto W. Biterensis , proprio compellente negotio , spontanea visitationis gratia . . . . sive latificare sua præsentia voluit ? Nescis tu , carissime frater , quod nuper nulla ratione , nullis precibus potui a vestra parernitate impetrare , ut transmitteretur mihi Berengarius factista carissime feversurus ? Breve colloquio valde necessarium fuerat . Et ne . . . . a vestra beatitudine mihi caritatis janua clauderetur , scit vestra sanctitas , quod nullo modo a vobis peccatis meis exigentibus impetrare merui , ut in tam sancto B. Johannis festo mitteretur mihi aliquis ex fratribus ad concelebrandum tantæ solemnitatis officium : sed vix transmissa est mihi cappa curta , vetus & disrupta , sub maxima comminatione , ut in crastinum solemnitatis reportaretur , & quod aliquantula , falsa tamen reverentia obstante , per vos iplos me adhuc ex toto dehonestate erubescitis . Elegistis ex vobis qui mihi frequentes inferendo contumelias , desiderio vestro satisfaciat , dominum videlicet Guidonem virum illustrissimum , huncque virtutum flore decoratum , cuius vita gloriofa & admirabilis religio non solum nos peccatores circum-

sanctam Balmam se reclusit , contemplationis exercitiis vacaturus . quod miror hactenus a scriptoribus prætermissemus .

stantes, verum etiam omne Massiliense monasterium illustrat. Ipsi a vestra laudabili prudentia, ut proprio perhibet ore, injunctum est, ut irritando me ad iram saltim defunctorum corpora..... tumulati prohibeat; quia ut vir clarissimus ac veræ obedientiae amator, quod vere præceptum est, nullatenus facere neglit; sed ad obedientiae cumulum adjicit plurima derisoria ac contumeliosa verba. Quid enim, carissime frater, ista mihi innuunt, nisi ut dicam cum propheta, *filiis eniviri & exaltari, ipsi autem preverunt me.* Et alibi: *Isti labii me honorant, cor autem eorum longe est a me.* Et in evangelio: *Ecce quomodo amabant eum. Sed haec ad præfens omittenda censeo, quod ad referenda cordis mei arcana tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum ad me flocci pendendum, ad me vituperandum, semper est paratum. Verum tamen nisi vestra sanctitas circa me caute egerit, ego sanctitas vestra servus, qui hactenus contentus tacui, Iesus filui, quandoque sicut parturiens loquar, proindeque fraternalitatis tua laudabilis dulcedo in proximo B. Victoris festo jubet me venire ad se; non recuso venire, si quis honeste me deducere voluerit, paratus ex toto corde; puraque mentis devotione ad honorem Dei & B. Virginis MARIE & præfati gloriose martyris, necnon & sancta matris nostræ Massiliensis utilitatem, remoto omnino totius amaritudinis zelo, corroborare & confirmare quod melior pars, præcunte Spiritus sancti gratia, elegerit, secundum B. patris nostri Benedicti præceptum & animarum nostrarum desiderabilem salutem. Si vero, quod absit, aliqui sinistrae partis contra B. Benedicti normam, sive contra consilium dominorum & fratum nostrorum Dominum timentium, pravitates suas fovere cupientes aliquid religioni adversum agere voluerint, scito quod ego qualicumque peccator monachus quondam a vobis catholicus electus, & adhuc a nemine depositus, nulli tradam pastoralis officii virgam, immo fortissimus prælator ascendam ex adverso, opponens me murum pro domo Israël, & stabo in prælio in die Domini, clamans cum Legislatore, *Si quis Domini est, jungatur mihi.* Postremo quod laudabilis amicitia tua, sicut quondam fidelis mihi fuit & jocunda, & humiliter obedientis, ita in eodem se semper perseveraturam afferit; debitas tibi grates persolvo, & si in aliquo tibi necessarius fuero, necessitudini tuæ ultroneum me offero. Denique reddens vicem tuæ dilectioni, licet tibi specialiter scriperim litteras, tamen si in conspectu omnium fratrum eas legere volueris, satis mihi placet, hoc tantummodo tuae discretioni commitrens, ut simpliciter intelligas & intelligendo prudenter discernas, quo-*

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A tum respectu superioris scripta querimonia à me sit promulgata, & sicut in prima fronte epistolæ ita & in fine omnes dominos nostros & carissimos fratres per te iterum salvati optamus. Vale, valeant & ipsi, & ut pro me servo tuo omnipotentem Dominum exorare dignentur, flexis genibus humiliter imploro.

EPISTOLA PRIORIS S. VICTORIS ad archiepiscopum Arelatensem.

Conqueritur de episcopi Massiliensis violentia.

D OMNO hac venerabili Arelatensum Circarizg.
Ex archi-
vis S. Vi-
ctoris eruit
D. Furne-
rius.

Qualiter quibusve modis cura totius nostri monasterii vobis fuerit commissa, tu * Dei electione, & domini etiam papæ provida institutione, denique domini abbatis sagaci speculatione, ut credimus, vestra solertia non est oblitera: ideoque si quibuslibet nostris exigentibus meritis affligimur, vestram flagitantes speculationem, ad vos veluti ad turrim portum post Domini certum pulsi anxietatis remige festinamus. Notificamus igitur vestrae dignitati, quoniam Massiliensis episcopus inter ceteras frequentes ab eo nobis molestias illatas, non absque injuria totius ecclesiæ, neque passus ullam juris repulsam, nunc quoque violentius solito damnum intulerit. Et quidem, quod apud saeculares honesta religione nefas est audiri, pravi documenti saecularibus exemplum tribuens, omnes boves monasterii rapaciter auferre non dubitavit. Nos itaque tanta injuria & damno promoti, cum adeantes, conquesti sumus, saepius repli- cantes injuriam domini apostolici de invasione bolarum, pacis & trevæ Dei violatio- ne; pollicentes etiam, si quid delinquimus, firmatueros in ejus manu jus quod de judicio vestro finiretur, spretis nobis & nostris pollicitationibus discessimus, id etiam temperantes per submissas saepius personas, neque quicquam valuit, qui tamen accensi contumelia, adhibita violentia boves nobis reddiderunt; ad vestram igitur confugientes clementiam, motus nostro damno, sive vestra injuria, domini apostolici etiam læsa reverentia, nos patrocinantes, iusticiam, ut ceteri metum habeant, ut faciatis, oramus. Valete.

CARTA FOUNDATIONIS Cuissiacensis monasterii.

IN nomine &c. Ego RADULFUS Viroman- Ex ms. Col-
dæs comes, præsentibus futura, transito-
riis comparare desiderans bona semper ma-
nentia, abbati & fratribus ecclesiæ B. Ma-

Xxij

riæ Cuissiacensis concedimus & donamus terram arabilem de Bonolio, quæ ad dominatum nostrum pertinet, Terragium quoque quod habebamus eo tenore, quod si rustici eam colere desistant, ad proprietatem fratribus libera revertatur. Pascuam quoque & terram incoltam & cursum aquæ ad faciendum molendinum concedimus, mansis & censibus nobis nostrisque successioni retentis. Hoc autem eo pacto fieri volumus, ut in ea quam instauramus ecclesia, abbatia canonicorum regularium constituantur. Sed quoniam hæc omnia respectu permansuræ beatitudinis pauca sunt & minima, addimus quatinus usui prædictorum canonicorum cedat, non solum ad focum faciendum nunc & in posterum; sed quidquid in nemoribus nostri juris eis fuerit necessarium. Hujus igitur tam saluifera donationis ego P. Silvaneiensis testis subscriber. Signum H. abbatis de Longo-Ponte &c. Ego Robertus cancellarius scripsi & subscripti.

P L A C I T U M
inter monachos Gemeticenses & monachos S. Vincentii.

Anno 1129.
Ex cartario
S. Vincentii Cenomanensis.

Memoria posteriorum commendandum decrevimus, quod monachi Gemeticensis ecclesiæ calumniabantur monachis S. Vincentii ecclesiam de Curtgazeni & ecclesiam de Sagona. Unde factum est, illis facientibus clamorem ad episcopum, ut ipse dominus Wido episcopus Cenomanensis & Gemeticensibus monachis & monachis S. Vincentii diem ad placitandum constitueret, designaret & locum & horam. Diem, ut alii relictis quibusque negotiis, utrique ad placitandum in die determinata paratores haberentur. Locum, ut quo convenire deberent, non ignorarent. Parum enim profuisset diem placiti denominasse, nisi designaretur & locus. Horam, ne in aliquo aliqua dubietas permaneret. Dies igitur fuit in qua placitare utrique monachi debuerunt, octava omnium sanctorum. Locus curia episcopi in urbe Cenomanica. Approximante itaque termino placiti, monachi Gemeticensis ecclesiæ cum abate suo nomine, ... ad urbem Cenomanicam pridie quam placitum fieri deberet conveniunt. Nocte vero eadem circa medianam partem noctis ipsi monachi Gemeticenses cum suo abate recedentes, non expectaverunt placitum, quod de prædictis calumniis cum monachis sancti Vincentii facere debebant. Quid vero cauæ extiterit ut taliter recederent, nos nescimus. Hoc vero solum scimus, quia monachi sancti Vincentii in die præmonita, in octavæ omnium sanctorum, & loco, in curia domini WIDONIS episcopi, & hora competenti presentes fuerunt, ref-

A pondere parati prædictis monachis de supra memoratis calumniis. Sed, sicut superius diximus, quia ipsi monachi Gemeticenses recesserant, nullus inventus est, qui cum monachis S. Vincentii de prædictis calumniis placitaret. Hoc viderunt & audierunt isti, dominus WIDO episcopus, dominus DANIEL abbas Ebromensis, dominus JOHANNES abbas S. Nicolai Andegavis, dominus WILHELMUS DE BOERIA abbas S. Vincentii: viderunt etiam & hoc Paganus decanus, Hugo de Lavardino, Gradulphus, Witelmaus, Burellus, archidiaconi, Willelmus Macler B archipresbyter, Ansgerius cantor S. Juliani, Pagarus Aldricus canonicus ejusdem ecclesiæ, Robertus Calamus cantor S. Petri de Curia, Paganus de Chalis, willelmus de Ambreriis, Paganus filius Ildeberti, & Wicherius clericus. Cum domino WILHELMO DE BOERIA abbate S. Vincentii, qui totam hujus calumnæ sustinuit oppressionem, fuerunt isti de suis monachis, Rodulfus prior, Albertus, Ambrosius, Wilelmus Kufus. Affuerunt etiam & alii tam clerici quam milites, quorum nomina longum duximus enarrare. Hoc factum est VI. idus Novembris C WIDONIS Cenomanorum episcopo, ULCERIO Andegavorum episcopo, GATERIDO comite Turonorum, Andegavorum & Cenomanorum, patre suo FULCONE rege Leofolymorum. Anno ab incarnatione Domini MCXXIX.

CARTA BURCHARDI MELDENSI

episcopi de moneta Meldenfi.

In nomine Domini. Ego BURCHARDUS Cicatu Dei gratia Meldenensis episcopus notum facio omnibus tam præsentibus quam futuris, quod Meldensem monetam, quæ episcopalis juris est, quam sicut plerique restati sunt, prædecessores nostri aliis atque aliis quinon erant de genere Brimodi, pro commodo suo ad beneplacitum suum dederant, filii ejusdem Grimoldi * Hugo videlicet & Italica Odo, hereditario jure habere volebant. Nos vero utilitati ejusdem ecclesiæ providentes, pro parte ejusdem monetæ quam sibi usurpare querebant, diem placitandi eis constituimus. Qua profecto die secundum dicta & responda nostra & eorum partis judicium a nobis oblatum audire recusaverunt, præsentibus GOSLENO Sueffionensi & STEPHANO Parisiensi venerabilibus episcopis. Quia vero post recusatum judicium rem ecclesiæ in sacrilegio capiebant, in eos excommunicationis sententiam promulgavimus. Sed tandem, mediante THEBAUDO illustri Blesserium comite, cuius homines erant, in nostram venientes præsentiam, totum illud quod in moneta requirebant, nobis & ecclesiæ quietum clamaverunt in perpetuum, hac

697 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 698

tamea conditione, ut quamdiu ipsi duo vi- A priusquam relicta Balduni hospites ilios
verent, partem illam quam tenuerant, ha- ecclœsa (b) beatæ Mariæ dederit, per judi- [b]
berent. Qued si alterum eorum mori conti- cium scabinorum civitatis eidem mulieri &
gorit, superstes partem mortui cum sua tora filiis ejus prædicti hospites sint abjudicati,
vita teneret, duobus vero defunctis, sine ulla & beato Vedasti cum quiete possidendi fue-
reclamatione ad episcopum totum rediret, rente adjudicati, donatio illi nihil valebit.
siveque absolvinus eos. Hoc autem totum Item si potuerit ostendere quod prior dona-
factum est præsentibus istis testibus. tio beati Vedasti monasterio non condicio-
naliter, sed absolute facta fuerit, secunda
virium nihil habebit. Item si fundus terræ in
qua hospites manent, beati Vedasti est, non
poterunt idem hospites sine assensu abba-
tis in alteram transferti ecclesiam.

EPISTOLA P. ABBATIS
Rivipullensis ad Petrum abbatem S.
Victoris.

Orat ut G. de Cambolads & alios fratres ei
remittat. B

Acta 1150
ambrosii
P. dñi
m. D.
brevioris
[a] * Petrus
monachus
Balduni

Venerabili domino abbatи sancti Massi- liensis coenobii P. & sancte conventui, P. * indignus (a) Rivipullensem servus, & qui cum eo sunt fratres salutem.

Miramus super vestra dilectione paterna & summa prudencia, quæ causa vel ratio fuit, quod nobis in tanto discrimine positis, ut novit gloriosum acumen peccoris vestri, sine nostra conscientia, sine nostro consilio, in fide recuperandi delegatum retinuitis G. de Cambolads, de quo noveritis erga vos grande murmur esse inter nos & inter amicos S. Mariæ. Unde precamur omnimoda prece, ut eum nobis remittatis, & non solum eum, sed etiam alios utiles ecclœsa Dei concedatis. Seniorem Eliam quem iussistis dirigi nobis, ut esset ad profectiōnem itineris vestri delegare non possumus, quoniam officium præpositoriae majoris totius domus illi commisimus, propter discursus & labores quos pacimur, ut videtis, & tam ipse quam nos precamur, ne erga cum zegre feratis. Valete.

EPISTOLA PETRI LEONIS
presbyteri & Gregorii sancti Angeli diaconi cardinalium ad A. Aquicinctensem abbatem.

De hospitibus a relicta Balduni ecclœsa beatae Mariae concessis.

Cat. 1150.
Exempl. san-
cti Petri

P. Leonis presbyter & G. sancti Angeli diaconus, sedis apostolice cardinales & legati, venerabili fratri A. Aquicungensi abbat, salutem & dilectionem. Actionem negoti inter beatae Marie canonicos & abbatem sancti Vedasti, quod nobis tua significavit fraternitas, perlegimus; & secundum ipsius scripti quem ad nos misisti tenorem, hoc nobis videtur. Si abbas sancti Vedasti probare potuerit, quod

A priusquam relicta Balduni hospites ilios ecclœsa (b) beatæ Mariæ dederit, per judicium scabinorum civitatis eidem mulieri & filiis ejus prædicti hospites sint abjudicati, & beato Vedasti cum quiete possidendi fuerint adjudicati, donatio illi nihil valebit. Item si potuerit ostendere quod prior donatio beati Vedasti monasterio non condicionaliter, sed absolute facta fuerit, secunda virium nihil habebit. Item si fundus terræ in qua hospites manent, beati Vedasti est, non poterunt idem hospites sine assensu abbatis in alteram transferti ecclesiam.

EPISTOLA (c) ANACLETI [d]
anti-papæ ad quemdam episcopum.

Significat se hominum a Romanis exceptisse, ac de abbe Farfensi tamquam de ad- versario queritur.

Circa 1150.
Ex codice
Casiniensi e-
ruditus Mabil-
loensis.

IN promotionis nostræ principiis universitatæ vestra litteras missimus, in quibus super his quæ tunc de nobis Romana ecclœsa fecerat, plenius vobis intimare curavimus; sed post consecrationem nostram, quæ per Dei gratiam ad altare beati Petri est solemniter celebrata, multa nobis prospera, multa commoda successerè, dignum duximus iteratis vos litteris visitare; & de his quæ circa nos sunt fraternitatem tuam reddere certiore. Nos siquidem, largiente Domino, sani & prosperi sumus, & catholicæ ecclœsia hostibus dignis redargutionibus confutatis, quæ ad nostrum videntur officium pertinere, ubique in Urbe, intus & extra, efficaciter operamur. Fratres nostri cardinales & clerici Romanus individua sunt nobis caritate conjuncti. Leo Frajapanæ cum filio & Centius frater ejus viri clarissimi, præfestus & omnes nobiles, & cuncta plebs hominum nobis fidelitatemque fecerunt. Proinde si quæ ad vos schismaticorum deliramenta pervenerint, si corum aniles fabulae & mendacia fraudulenta quorumlibet assertione illuserint, instanti solertia confuteate, non respicientes in vanitates & infanias falsas, & nolite communicare juxta Apostolum operibus infructuosis, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto aguntur, turpe est & dicere. Hi sunt, qui, sicut propheta testatur, in mercede aliena quasi divinabant, & nostri * miserint in hæc ora eorum, quipiam sanctificant super eos bellum. Sane altare contra altare in Dei ecclœsia canonica sunt romphæa desecati. Hoc idem & de abbe Farfensi noveritis factum, qui post mortem beatæ memoriae pa-

* Hic ora-
tio est mu-
tila.

(a) Rivipullense vulgo Ripoüille, monasterium ordinis S. Benedicti dieceesis Aufonenis in Catalonia, a Vvifredo co-
mite Iarcinonensi fundatum anno 888. donatum subjectum
que est monasterio S. Victoris Massiliensi anno 1070. a Ber-
nardo comite Bisuldunensi, uti vidimus supra pag. 473. &
deinceps ex eodem monasterio Massiliensi sumti sunt abbates

Rivipulli usque ad annum 1168. uti observat Balusius Marca Hispanica lib. 4.
(b) Hoc est ecclœsa cathedrali quæ beatæ Mariæ est sacra.
(c) Petri scilicet Leonis, qui de papatu cum Innocentio II. contendebat, cuius alias ad diversos epistolæ ex codice Casiniensi erutas edidit Baronius.

px HONORI, contemto juramento, quod a Romanæ ecclesiæ fecerat, beatj Petri regalia impudenti temeritate invasit, & nunc Dei ecclesiam persequi, & in quibus potest juvatus furia infestare non cessat. Retrus tamen, & ecclesiæ funda percussus, & excommunicationis sententia condemnatus, iniquitatis suæ complices jam habere non potest. Mandamus itaque fraternitatì vestræ, & in Domino cc monemus, ut in beati Petri fidelitate & nostra constantissime persistentes, prædictum Farfensem abbatem anti-Christi plantam, ut cruentam bestiam omnino dissequi follicitus procuretis, & cornua quibus Romanam ecclesiam ventilat, in bipenni & ascia succidatis. Datum Romæ apud sanctum Petrum idibus Maii.

E P I S T O L A II. A N A C L E T I anti-papæ ad quosdam amicos.

De sua promotione.

Circa 1130.
Ex ms. Ca-
finensis eruit
Mabillo-
nius.

Ab ipso promotionis nostræ principio ex debito Romani pontificatus officio litteras nostras ad vos tamquam ad spirituales fratres & beati Petri filios mittere disposituimus. Ceterum nobis erga plurima occupatis, vos apostolicæ benedictionis litteris visitare disposituimus. Sane opportunitate habita per harum litterarum portitorem, dilectionis nostræ litteras ad vos dirigere curavimus, in quibus promotionem nostram & Romanæ ecclesiæ statum plenius cognoscere valeatis. Obeunte siquidem papa Honorio bonæ memoria prædecessore nostro, Romanæ ecclesiæ fratres nostri cardinales presbyteri & diaconi, suffraganei episcopi cum primicerio & omnibus palati ordinibus, cum abbatibus, archipresbyteris, & cuncto Urbis clero & populo, sub totius ecclesiæ obedientia, ad altare beati Petri gravissimum summi sacerdotii onus, mihi, licet indigno, imposuerunt. Omnipotenti autem Deo gratias agimus, quia ex tunc ubique intus & extra Urbem ecclesiæ servitium plena exequimur libertate.

E P I S T O L A III. A N A C L E T I anti-papæ ad quosdam amicum.

Miratur quod nec litteras nec nancium ei miserit, hortaturque ut se per litteras vijset.

Circa 1130.
Ex ms. Ca-
finensis eruit
Mabillo-
nius.

Ab ipsis fere pueritiae nostræ primordiis dilectionem tuam, qua nos impensius dilexisti, id quod sumus evidenter experti, & nos, si bene memineris, non pigra sumus te caritate complexi. Quapropter non parum miramur, quod nos, post promotionem nostram, a fraternitate tua nec litteris

A nec nunciis meruimus visitari. Quidquid autem illud fuerit, nos tamen de affectione tua spem firmissimam possidemus, & ideo fraternitatem tuam litteris præsentibus visitantes, rogamus ut amoris tui fervorem mutuis nos facias epistolis experiri. Mutu enim caritas repræsentat caritatem non amantis, & odiorum simulacrum est non aperire quod diligas. Sapienti credimus ista sufficere.

E P I S T O L A IV. A N A C L E T I anti-papæ ad quosdam affinem.

Conqueritur quod ad se non accesserit & de sua promotione alios pavere fecerit.

De dilectione tua, fili carissime, longe Circa 1130.
Ex ms. Ca-
finensis eruit
Mabillo-
nius. aliter quam nobis evenerit, sperabamus, cum in te evidenter appareat, quod pro frumento oriarum nobis tribulus, pro ordeo spinæ. Cum enim de promotione nostra, quam tibi gratissimam sperabamus fore, certis assertionibus comperisses, tum pro affinitate nostra, tum pro communie ecclesiæ debito, tuam nobis festinanter deberes præsentiam exhibere, non solum ipse ad nos non venisti, verum etiam dissuasionibus tuis aliorum fecisti corda pavere. Mandamus itaque dilectioni tua, quia te videre optamus, ut ad nos quantocius venire festines.

E P I S T O L A V. A N A C L E T I anti-papæ ad quosdam episcopum sibi adhaerentem.

Gratas habet ejus litteras & magna de eo sperat.

Dilectionis tuae litteras, frater in Christo carissime, pleno caritatis affectu fulcepimus, in quibus devotionem quam erga matrem tuam Romanam ecclesiam & honorem nostrum hac tenus habuisse cognoscemus, ferventius atque familiarius redundare in præsenti conspicimus. Nos siquidem in minoris officiis administratione positi, personam tuam speciali semper affectione ab iunente arata dileximus: nunc autem in apostolica sedis regime, divina disponente clementia, licet indigni, totius cleri & populi Romani voto ac desiderio constituti, tanto magis te caritatis brachiis cupimus amplexari, quanto de consilio & auxilio tuo Romanam ecclesiam plurimum indigere cognoscimus.

EPISTOLA VI. ANACLETI
anti-papæ ad episcopum Aquilegiensem.

Gratulatur ei de Aquilegiensis ecclesie cura
ipsi commissa, magnisque ei promittit
honores.

Circa 1150.
Ex ms. Ca-
finferius
Mabilla-
nus.

QUOD tuæ providentia & tutelæ Aquilegiensis ecclesie commissa est, nos multum gaudemus, certi siquidem quod tuò studio & labore, nec in his quaे foris sunt damnum, nec in his quaे intra sunt detrimentum patiatur. Ea propter dilectionem tuam per præfentia scripta monemus, ut ecclesiæ libertati & honori prudentissime, quantum in te est, consulere non differas. Præterea ad B. Petri servitium & nostrum te præcipue invitanus. Inter ceteros enim principes ecclesiæ Romanæ fideles & filios te honorare volümus. Daçum Romæ apud S. Petrum.

EPISTOLA VII. ANACLETI
anti-papæ ad quendam episcopum.

Commendat ei Marciardum presbyterum, cui
permisit missam celebrare.

Circa 1150.
Ex ms. Ca-
finferius
Mabilla-
nus.

Veniens ad nos presbyter Marcwaldus de illata sibi & ecclesiæ vestræ injuria, vixit magis quam voce querelam exposuit, & ut ei missam celebrare de nostra auctoritate licet humiliter deprecatus est. Nos igitur de illato sibi opprobrio condolentes, & Nicæni concilii auctoritatem sequentes, missarum solemnia celebrare fratrum nostrorum episcoporum & cardinalium consilio canonica censura præcepimus. Et quia pro eo vestra rogavit fraternitas, yobis eumdem commendamus in Domino. Daçum Romæ apud S. Petrum.

EPISTOLA VIII. ANACLETI
anti-papæ ad amicum.

Ut sibi adhædere perseveret.

Circa 1150.
Ex ms. Ca-
finferius
Mabilla-
nus.

Per antiqua religionis tuae memoria, & officia probritatis tuae solertia nos faciunt de te valde confidere, ut schismatæ & oblarrantium vaniloquias non attendas; sed in beati Petri servitio & amore nostro solita fidei constantia perseveres.

EPISTOLA IX. ANACLETI
antipapæ ad quendam episcopum.

Leudat eum quod sum impugnaverit adversarium, suamque ei promittit protectionem.

Circa 1150.
Ex ms. Ca-
finferius
Mabilla-
nus.

AF ipso nostræ ordinationis primordio fraternitatem tuam comperimus circa

A nos devotam existeré, & oblarrantium vaniloquias falsitates solerti prudentia confestare. Propter quod tanto nunc libiores grates rependimus, quanto efficacius in B. servitio & amore nostro persistis, & hostis nostri superbiam viriliter jam impugnare cœpisti, tantaque cupimus deinceps te benevolentia confovere, ut sine pacem sive aliud pro temporis ingruentia faciamus, quis & ecclesiæ commodis tamquam nostris & Romanæ ecclesiæ profectibus intendamus.

EPISTOLA X. ANACLETI
antipapæ ad quendam episcopum.

Sacerdotes ab uxoribus juxta canones
abstinere debere.

Circa 1150.
Ex ms. Ca-
finferius
Mabilla-
nus.

Sacerdotali sollicitudini tuae, venerabilis frater, plurimum congaudemus, quia sicut in litteris, quas beata recordationis papa HONORII prædecessoris nostri per latores præsentium transmisisti, manifesta relatione cognovimus, de populo tibi commisso & sacerdotum ministerio, quan videvis vigilantium curamque gestare. Quæsistī enim una cum dilectissimo filio nostro duce UBALDO, quid tibi super parrochiæ tuae presbyteris esset agendum, qui libere uxoru[m] legibus servientes, sanctis volunt altariis deservire. Atque ut tibi breviter respondisse noscamur, si sacerdorum volumus regulis patrum consentire, uxorem simul & sacra in hujusmodi sacerdotibus ministeria esse non possunt. Si enim juxta beati Gregorii institutum nullus est subdiaconus ordinandus, nisi qui se certe vivere canonica assertione promiserit; quanto id amplius est in Dei sacerdotibus attendendum, qui sacram Christi corpus proprio ore conficiunt, & ejus sacras carnes fidelium populis propriis manibus partiuntur. Et si laicis juxta præcipuum ecclesiæ magistrum beatum Paulum, ad tempus abstinentium est ab uxore uiucent orationi, quid putas Christi est sacerdotibus faciendum? quibus juxta divisione legis oraculum mandatum est esse semper sanctos; & semper pro Dei populo exorare paratos. In Heli mortuo vetus sacerdotium legitur immutatum, & in Samuele divina transmutatione innovatum. Nos tamen, Domino largiente, ad vos virum providum & honestum legatum pro his & aliis ecclesiæ negotiis decrevimus destinare.

EPISTOLA XI. ANACLETI
antipapæ.

MAndata cœlestia efficacius gerimus, si nostra cum fratribus onera partiamur, & sic dilectio nobis spiritualium aedit filiorum. Proinde omnibus necessitatem

Circa 1150.
Ex ms. Ca-
finferius
Mabilla-
nus.

patientibus pro commisso nobis officio benignitatis nostræ manum large impetriri debemus, ut & ipsi large remedia sperata suscipiant, & nos in eis quod officiū nostri est plenius valeamus exequi...

EPISTOLA GUILLEMII
episcopi Pictaviensis ad H. abbatem
sancti Germani a Pratis.

De causa que ipsum inter monachos sancti Cypriani vertebatur.

Circa 1130.
Ex ms. S.
Germani à
Pratis.

Godi gratia Pictavorum episcopus, domino H. (a) venerabili S. Germani abbati aeternam salutem.

[a] Notum vobis fieri volumus, quia domini L. regis Francorum litteras accepimus super querela, quam habent adversum vos monachi (b) S. Cypriani de ecclesia Nantriaci, in quibus nos deprecatur, ut eosdem monachos ab ipsa querela desistere faceremus, vel ammonitionem nobis factam in tempus opperritum differemus. Unde dilectioni velitra mandamus, quod causam istam dominii regis amore usque dominicam diem quadragesimæ qua cantatur *Ipsi sunt dies* differimus. Vos itaque monemos, ut eo termino placiturus ad nos veniatis.

ALIA EJUSDEM AD EUM DEM.

GUILLEMUS Dei gratia Pictavorum episcopus, reverendo abbatu S. Germani de Prato salutem.

Pluribus impeditus negotiis praesenti die dominica placito vestro minime possumus interesse. Ea propter vobis mandò usque ad proximam diem Martis propter hoc placitum nos expectemus. Quod si nolueritis, eorum clericis nostris placitum illud teneatis.

EPISTOLA GREGORI ORI I
fili Gregorii Romanorum consulis ad Petrum diaconum Casinensem monachum nepotem suum.

Ejecto e Casino offerit monasterium quod est in Villano situm.

Anno 1131.
Ex Casinensi codice
eruit M. Billonius.

GREGORIUS Gregorii Romanorum consulis filius, Petro nepoti suo salutem. Tuas accepimus litteras, quo te ejectum a Casino (c) narrabas: gaudio latratus sum non modico. Nam pater meus me fratre que meum Ptolomeum derelinquens, comi-

(a) Hugo filius nominis III, qui ex monacho sancti Dionysii factus abbas, ab anno 1116. ad 1145. praefuisse dicatur & ecclesia sua libertatem restituisse.

(b) Sancti Cypriani monasterium haud ignobile ordinis S. Benedicti in suburbio subis Pictaviensis haec enim perstare sub congegatione S. Mauri.

(c) Hinc colligunt hanc epistolam scriptam fuisse anno 1131.

A tibus mendicis adhaesit, unde ipse egens penne & inops effectus, ut tu de Casino ejectus es. Quapropter suadeo patri tuo, ut ad nos revertatur. Tibi autem monasterium meum quod in Villano situm est tradam.

DIPLOMA LOTHARII II.
imperatoris pro Leodieni S. Johannis ecclesia collegiata.

Judicio principum sua curie restituit ei & confirmat teloneum Visati.

LOTHARIUS tertius (d) divina favente clementia Romanorum rex. Notum si tam futuris quam presentibus, quod ecclesia beati Johannis quae est in Insula Leodii, anniversarium teloneum de foro Visati, per regiam traditionem OTTONIS videlicet imperatoris augusti felicis memoriae, usque ad nostra tempora sine omni calumnia totum & ad integrum tenuerat: cuius traditionis privilegium signo praedicti imperatoris munitum coram me, cum Leodii tunc essem, & coram regni principibus archiepiscopis & episcopis quam pluribus, ceterisque primatibus publice est recitatum. Sed erat super quo gravem satis apud nos ejusdem sancti Johannis ecclesiae fratres querelam deponebant: aiebant enim nondum tunc transfacto anno, Hoienses judicio tantum scabinorum Leodienium jurasse, de pellibus silvestribus animalium se nullum in foro isto debere teloneum: siveque & istorum gravatos prajudicio, & illorum se affectos querebantur spolio. Haec querelam sati clementer, ut dignum erat, suscipientes, tam presumtvam audaciam referire dignum duximus, & regni primates qui in praesertiarum aderant, & privilegium jam dicti imperatoris super hac traditione nobiscum audierant, ut secundum testimonium privilegii & tam diuturnam ecclesie possessionem super hac re judicium mihi datent, communimus. Communicato. illi inter se consilio, scabinorum illorum abdicaverunt judicium, addentes

E per hujusmodi regiae traditionis tam indignum quam injustum posse infirmari privilegium. Nos autem regiae potestatis utentes censura, praedictis fratribus jam dicti mercati teloneum judicio primatum nostroque edito & banno rotum restituumus, & ad integrum quicquid videlicet ex coemtione animalium vel ex omni genere tam vestium quam ferrri & metallorum, vel ex reditu navium vel ex omnium commercio vestigium, vel

quo sponte cedente Oderisio abate, Petrus, amulorum invida faciente, in exilium pulsus est.

(d) Nota quod cum imperatoris titulum sumit, secundus tantum nominatur; cum vero regis, tertius appellatur, ut in quamplibus cartis animadvertisimus. Idem observandum de Henrico tertio & quarto.

705 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 706
ex jure forali, vel ex disticto judiciali pos- A habet, & habere debet, & libere & sine
sit provenire, privilegio quod recitatum
fuerat sic attestante. Et ut hæc ecclesiasti- diminutione & sine blandimento ullius ho-
ca postmissionis per nos facta reformatio minis, & præfatos confratres & successo-
per curricula annorum inviolabilem atque reres eorum habent hæc omnia cum augmen-
convulsam obtineat firmitatem, manu pro- tationibus quæta ibi Deus dederit, & dispo-
pria subterfirmavimus, & sigilli nostri im- nam in perpetuum ad defensionem christia-
pressione signari jussimus. Nomina autem nitatis, secundum institutiones ordinis mi-
corum qui interfuerunt & judicaverunt sub- licitæ suæ. Hæc quippe omnia facio, ut mi-
norati fecimus.

ALBERTUS Moguntinus archiepiscopus
fere cum omnibus suis comprovincialibus.

FREDERICUS Colonensis cum suis.

NORBERTUS Madeburgensis cum suis.

CUNRADUS Salzburghensis cum suis.

ALEXANDER Leodiensis episcopus.

Dux Lotharingiæ WALERANNUS.

Dux Alsatiæ SIMON.

Comes WITHIKINUS.

Comes Namucensis GODEFRIDUS.

REINALDUS de Monceon.

ARNULFUS DE Lcs.

GOZUINUS DE FALCONMONT.

WILLEMUS advocatus ipsius villæ Vi-
fati.

Actum est Leodii, anno incarnationi Do-
mini MCXXXI. indit. VIII. feliciter.

R A Y M U N D I C O M I T I S
Barchinonensis & Provinciæ votum, quo
se consecrat militia Templici manu Hu-
gonis Rigaldi:

In Dei nomine æterni regis, ego RAY-
MUNDUS BERENGARIUS Dei dispositione
haec Barchinonensis & Provinciæ comes
& marchio offero meipsum omnipotenti
Deo Redemptori nostro, & S. Mariæ Tem-
pli Salomonis, & trado me ipsis fratribus
ibidem ad defensionem christianitatis mi-
litantibus, & in manu domini HUGONIS
RIGALDI confratris societatis eorum. Ego
quippe trado meipsum ad illos, ut de ce-
tero sub obedientia eorum sine proprio mi-
litem Deo, ubicumque ipsis advenerint,
quamdiu mihi erit vita comes. Dono etiam
& trado ipsis fratribus militia, cum ascensu
& affirmatione RAIMUNDI filii mei, & cum
laudamento baronum meorum, in manu e-
iusdem HUGONIS, quoddam munitionis
castrum nomine Granana, in mea Marcha
contra Saracenos, cum militibus qui ipsum
castrum per me habent, & cum populo inibi
habitante ineunt, fidelitatibus & sacramen-
tis quæ ibi fuere, debent ipsis milites &
certi homines, & cum omnibus ad eundem
castrum pertinentibus, cum terminis & po-
fessionibus suis, & totam dominationem, &
servitii & usaticis suis, sicut melius ista ibi

G. Q U O N D A M E P I S C O P I
Arausianæ epistola ad B. archiepisco-
pum Arelatensem.

Significat ei se episcopatum abdicasse, ut
privatam ageret vitam.

D Ulcissimo Domino suo & amantissimo
patri (b) B. Arelatensi archiepiscopo,
sancta & apostolica sedis legato G. pecca-
tor teterimus, habitu monachus, gustare
quam suavis sic Dominus.

E Beacutidinis vestra litteræ, quæ per præ-
sentium latores parvitati nostræ oblatæ sunt,
honotifica nos contumelia affecerunt. Se-
cretum enim locum apud vos quo me fla-
gellis cederem, vel cilicia quibus carnem
domarem, & cetera talia invenire non posse
intonuisti; ad quæ pro competenti respon-
dere non est nostri ordinis nec officii. Sane
ut coram Deo & vobis fatear, hæc mihi ab
initio conversionis meæ voluntas fuit, ut
pompis pereuntis mundi abrenuntians, vi-
tam meam in eremo quiete finire: domini
vero & prædecessoris mei benignæ recor-
dationis B. episcopi tuæ dehortatus preci-
bus, licentia accepta, cum postrem in Arau-
sianæ ecclesiæ cum confratribus nostris sub-

(a) Appositus est in margine annus 1131. qui certe videatur
magis convenire cum testamento ejusdem comitis, quod pav-
cis ante diesbus conditum est Leovici regis Francorum anno
XXIIII.

(b) Hujus epistole auctorem & eum ad quem scripta est ex
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

Circa 1131.
Ex archivis
S. Victoris
erat D.
Purpureus.
[b]

primis dimittaxat nominis elementis agnoscimus, illum fuisse
Gerardum Berengarii successorem nulli dubium esse debet.
Hunc vero ad quem scripta esse Bernardum Arelatensem ar-
chipresulem & apostolica sedis legatum non minus certum
videtur.

Yy

[a] regula B. patris (a) Augustini & ordine militare, studii ad destinatum, sicut quidam nostrum noverunt, saepe ascendere cupiens. Ipso autem ad Dominum evocato, contra voluntatem & propositum meum ab eisdem fratribus in episcopum electus, corm, Deus scit, potius compassionem, quam illius dignitatis flexus ambitione, pontificale onus corpore haetenus non mente gestavi, mecum tacite semper pertractans & opportunitatem querens liberari qualiter possem. Modo itaque per illius gratiam, qui omnes homines vult ad agnitionem veritatis venire, condescensione sancti patris nostri papae (b) I. importabile mihi pondus expus, & annulo sibi redditio, vere ad consortes filiorum Dei ejus consilio accessi. (c) magnitudinis itaque vestra clementiam gemens imploro, quatenus ecclesiae vestre provide, & personam quæ populo Dei praefesse valeat & prodeesse, quoniam per ruram nimis est, clericorum præente consilio, & electionem ordinare studearis.... alia manu: *humiliabam in jejunio animam meam, & factum est in opprobrium mihi, & posui vestimentum meum cilicium, & factus sum illis in parabolam. Adversum me loquebantur qui sedebant in porta, & in me psaltebant qui libebant vinum.* Ego vero oratio mea ad te Domine, & quoniam genua mea infirmata sunt a jejunio, & caro mea immutata est propter oleum, opprobrium factus sum illis. Audierunt de me, & moverunt capita sua, & ideo adjuva me, Domine Deus meus, saluum me fac propter misericordiam tuam, & sciant quoniam manus tua hac: in Domine, fecisti eam. Maledicant illi, sed tu benedices. Sanctitatem vestram ecclesiae fux sanctæ diu conservet incolumentem omnipotens & misericors Dominus, nostri semper memor. Amen.

CARTA REVERENDISSIMI
Alexandri Leodicensis episcopi, quomodo comes GODFRIDUS Namurci confessus est se nullam de jure habere exactiōne vel respectiōne seu advocationē in fundis S. Gerardi.

Anno 1131
Ex m. Cruci-
ciferorum
Leodiensem.
sum.
[d]

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. (d) Omnibus sanctæ matris ecclesiæ filiis & benevolis pax perennis. Amen. E

Accenso in terris super candelabrum caritatis igniculo; multi renunciarunt & suis

(e) Hinc colliges canonicos regulares tunc in Araucana, ut in plerisque aliis cathedralibus ecclesias fuisse.

(b) Innocentii II.

(c) Cum hæc epistola in Massiliensis S. Victoris monasteri archivis repertatur, conjicio Gerardum, abjecta pontificali dignitate, illuc convolasse, ubi tunc vigor disciplinae & regulæ obseruatorum vigebant.

(d) Hujus diplomatis quadam fragmenta edidit Eisenius libro decimo Historie Leodicensis e tabulario Broniensi, nos integrum hic damus.

A & sæculo, quorum de numero Deus sanctissimi & venerabilis patris nostri GERARDI nobis arguento multiplici declaravit gratiam. Cujus ego ALEXANDER Dei gratia Leodiensis episcopus licet indignus, divina revelatione & præceptis salutaribus montus, nechon & mandatis domini papa INNOCENTII, qui & GREGORIUS fuit, delegatus hac die recolo sacrosancti (e) corporis attentientiam. Notum sit igitur omnibus tam futuris quam præsentibus, quod cum super hoc affussemus Bronii, plures ibi nobiliores affuerunt, inter quos maxime (f) GODFRIDUS Namurci comes illustris, ad honorem Dei sanctique sui militis GERARDI festinus accessit, catervatimque affinibus & remotis plebis, nobisque tanta solemnitat reverenter, ut decebat, assistentibus, rite celebratis omnibus, venerabilis GODEFRIDUS memoratus comes, devotione ductus & monitu divinitus, in mea prefentia & assistentium sancto Dei confessori Gerardo suisque cultoribus hanc professus est devotus venerationis expositionem, & profse suisque posteris, ne ultra transgredentur fide-jussoriam, & sacramenti dignioris obligavit cautionem. Cognovit igitur & professus est liberam & absolutam fundi & fundatoris possessionem, in qua nullam de jure habet vel umquam habuit exactiōne, nulliusque hominj de tenore sive prædio aut rei familiaris respectiōne, nec in abbacia jam facta de fundo aliquam affectat ad vocationem, sed ex mandato regali, si vocatus fuerit ab abbatte, pro solo sua interventionis ad Deum commercio sibi debere defensionem. Præterea fugitivum ecclesiæ servum aut ancillam contumacem & contradicentem nulla libertate Villæ-comitis portabit, retinere, sed captivo suo fugienti ad ecclesiam regressum prosperum & quietem debet indulgere, ab ecclesia sibique pertinentibus nihil debet violenter extorquere, nec aliquam exactiōne exigere, nec in placito aut in iudicio villarum & locorum ecclesiæ, qualecumque sit commissum debet residere. Quod si vocatus fuerit ab abbatte, nullam sui consilii sive defensoria potestatis retributionem debet habere. De servis nihilominus & ancillis ecclesiæ comitoribus a remotis in hominium & feodum quempiam non poterit investire, nec a sua manu & defensione quam debet eis ex mandato imperatoris in secundam manum possunt transfire, sed servos & ancillas & bona

(e) Igitur hac die facta est corporis S. Gerardi solemnis & terra elevatio, idque de mandato summii pontificis, hoc est ipsius canonizatio, quo olim fiebat per corporis & tumulo elevationem. Concinit Molanus in suo Agiologionbi sanctum abbatem anno 1131. elevatum & terra fusile docet.

(f) Godfridus hic comes Namurensis piissimus Florentini abbatiā ordinis Praemonstratensis etiam fundavit, in qua tandem abdicato sæculo, factus est frater conversus. Jacc ibidem ante altare una cum filio suo Henrico comitem Namurensi.

Decretum est etiam a nobis & a comite, quatenus omnis servus & ancilla capitagiarii per annum & diem Bronium & S. Laurentium commorantes, ab anteriori domini sui exactione & mortimano, sicut ceteri ejusdem comitis burgenses in Namurco penitus absolvantur, & tam in matrimonii, quam in quibuslibet occasionibus, nonnisi ab abbatie Broniensi amplius coercentur. Verumetiam si quis in potestate abbatis alicui debitum debere sub testibus, majori & scabinis publice cognoverit, & persolvere rennuit, abbas debitoris in domo vel ubicumque de suis catallis invenerit, pignus accipere poterit, & creditori delibera: quod si debitor adeo contumax invaluerit, quod pignus suum violenter retinuerit, aut surripuerit. Si comes ab abbatie vocatus fuerit, deber cohibere rebellionem.

Annegetit & annuit idem comes in nemore suo Malingnia, extra nemus quod est ecclesiae & sanctissimi patris Gerardi exitit, super rivum de Laudonia, quinque focos quotidie sine aliqua exactione & tributaria emptione, & singulis annis tres fagos in eodem nemore quas elegerint inhabitantes ecclesiam ad suos usus reparandos; homines de ditione ecclesiae comes in expeditiōnem & stationem suam sive girationem, sine abbatis licentia nullo modo poterit exercere, & quot & quos voluerit, si sibi placuerit, ab hujusmodi poterit abbas removere & retinere.

Placuit insuper & visum est comiti memorato in praesentia nostra ecclesiae Broniensi hanc indugentiam & auctoritatem libertus erogare, ut fervos & ancillas comitis, eodem inconsulto, ad conversionem cum sua facultate, tam ad vitam quam ad mortem possit suscipere, necnon & fidatos comitis & nobiles quoilibet, & etiam de familia & familiari licet in ecclesia cum feodi suis Deo militare. Item quod duas partes ad obsequium comitis cedunt; aut si iniuste convertuntur, licet eis similiter ibidem & allodia integra quelibet Deo in elemosynam resignare.

Venatores suos, seu canes eorum, ancipites suos, & quoilibet officiales, clientes, forestarios, ab imprestatione messis, pannum gallinarum & quarumlibet exactiōnōrum, quas numquam in antea Bronium solvit, & S. Laurentius, placuit ei omnimode excludere, & ab exigentia tributi venditionis & emptionis ab omni terra sua plenius absolvare infra tenorem ecclesiae, in villis, agris, silvis, pascuis, pratis, aquis, aquarumve decursibus, non turres, non propugnacula, domos defensorias, aut alterius compositionis, vites, stagna, molendina, & cetera quelibet quae possunt fabrefieri & excogi-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A tari absque concessione & respectu ecclesiæ sibi non vindicabit, nec in villis ecclesiae violenter aliquando se locabit, nec in ecclesia, nec in rebus ecclesiæ sibi aliquid usurparit, cum nihil in his de jure habeat sine concessione & assensu ecclesiæ, sed pro solo & reverendo imperatoris imperio & orationum ecclesiæ privilegio defensor & coadjuutor stabit.

Nos vero non sine ipsis comitis consilio dignum duximus ecclesiæ libertatem, & sui tenoris potestatem subnotare, in qua nullus sibi participium vindicabit, & tam nostro quam comitis sigillo, ne aliqua deinceps adversi susciteretur calumnia, confirmare.

Hæc sunt igitur quæ legitime & integerime possider ecclesia, in quibus abbas ejusdem & executores sui omnia jura sua judicariaspue potestates in villa Broniensi, & in sancto Laurentio, & in parte quam habet in Libinas, in Laniis, in Montinis, in Sen deserta, in Sofseys, in Vvafin, in Merinderech, in parte quam habet in Hermenton, in Bohordes, in Bohoreles, in Mansionale, in Halleias, in Romereis, in Manensis libere & potestatice exerceant.

In his locis & vicis prescriptis possidet ecclesia bannum & iustitiam, impetum & burinam, iactus & sanguinem, rupturam & pircum regium, fora, telonea, vicecomitatum, prater in Sen deserta, qui tenetur ab abbatie dumtaxat in eadem villa in feodo, nagaria, rectum & non rectum, vestigalia & quicquid pertinet ad judicatum, integratatem reipublica, & incolumitatem, campestria & silvestria sua, si vellet incidere, vendere, in villas statuere, aut in agriculturam, pashagia, & quascunque proventiones contractas a nemoribus accipere sine comparticipio advocationis licebit, & mortimanus suas & ob matrimonia infra terminos suos integra & extra terminos, & cambras bannales & molendina suis mansioriis bannalia, foragia, & veteras quascunque proventiones, quæ possunt obvenire in exactione & jure seculari tam libere possidet, sicut fundator ipsius loci nobili prosapia exortus beatus GERARDUS, cujus corpus hodie in mausoleum recondimus, ante conversionem suam possederat, a solo Deo & prædecessoribus; nec sit qui præsumat injicere manus in servos & ancillas, & facultates ecclesiæ, vel in homines cohabitantes in omni ipsius possessione; vicecomitatum & ceteras obsecutrices dignitates abbas cum voluerit, erogare poterit, nec est de omnibus mansioriis ecclesiæ qui possit refutare.

Ad memoriam hujus observationis & maiorem posterorum comitis circa ecclesiæ & homines ejusdem diligentiam, tenet comes advocationem de Romereis & de unoquoque quartario terræ, quæ extra manum ec-

Y ij

711   712
 clesia tenetur a mansionariis incolis, in A& chartam incarnationis dominice compoto cum subscriptione nobilium virorum clericorum & laicorum, qui rei celebrata testes affuerunt, approbari.

Johannes archidiaconus & S. Crucis praepositus.

Dodo archidiaconus & S. Bartholomai praepositus.

Hermannus archidiaconus & Nivellensis praepositus.

ARNULFUS comes Loffensis.

Ebalus de Florinis.

Galterus de Bair.

De familia S. Lamberti.

Theodericus de Ponte.

Widericus de Prato.

Lambertus & Arnulfus de Huyo.

Albericus de Vileir, & alii multi.

Comitis ex parte.

HENRICUS filius ejus cognovit & probavit.

Ingobrandus de Ham & Ingobrandus filius ejus.

Rigoldus de Wwanghe.

Adelo de Natur.

Theodericus de Fen, & Theodericus & Galterus filii ejus.

Libertus de Boffiere.

Manasses adolescentis de Hirze, & alii quamplures.

Actum Bronii feliciter, anno dominice Incarnationis millesimo centesimo trigesimo primo, indictione nona, concurrente III. epacta XX. imperante Lothario, anno regni ejus sexto, episcopatus nostri III. Duret in saeculorum secula. Amen.

E P I S T O L A   J O H A N N I S monachi ad Adalberonem Trevirensem archiepiscopum.

De tribus missis in nativitate Domini celebrandis, deque festis infra ipsius octavam recolendis.

A P. chiepiscopo Trevitorum & apostolice sedis legato (a) ADALBERONI, JOHANNES aeternam salutem & gloriam.

Quoniam ante hos annos edidi ad quodam amicos libellum de missali officio Dominicini adventus, non est cordi repetere ea quae dixi; ea potius explanabo quae ab inc' sequuntur, & quae necdum tetigim. Primum scilicet de missali officio Dominicæ nativitatis. Ubi primum quæstio agitur, cur in ipsa die tria officia missarum celebrentur, una scilicet missa in galli cantu, altera in summo diluculo, tertia jam plena die. Cur enim tunc sit, quod per totum annum nusquam agitur, ut ecclesia duas generaliter missas

Contra cuius authenticum sit ei a nobis in solemni processione sua contumaces & invasores quoquacumque, tam nobiles quam ignobiles, fuit rei familiaris & publica anathemati plenius innodore, & maledictos, si peneant, nostra fretri auctoritate in perpetuum Christo & sibi reconciliare.

Præterea facultates ecclesiæ, homines & pecora, nemora & cetera hujusmodi sub nostra protectione & tuitione, quasi nostra propria & S. Lamberti suscipimus obser- D vanda.

Insuper ubicumque facultates ecclesiæ minus rationabiliter moleste detinentur, absque alterius successoris nostri requisitione, liceat locum ei interdicere, & post restitutionem invasoris similiter debannire, & quempiam excōmunicatum non in suo & proprio capite simili modo, & cujuspiam ad invocationis homines de casa Dei cum sua substantia & portione integra ad conversionem suscipere & inhunare; pro commisso comitis ad generale interdictum ecclesiam Broniensem non censemus cessare, ut pote quæ ad comitem tenetur nihilominus spectare.

Ut hæc igitur quæ prælibavimus, authentica vigeant & valeant in æternum, tam nostra quam comitis GODEFRIDI Namuricensis impressione sigilli fecimus confirmari

(a) Trevirense archiepiscopi Adalberonis nomine extitero duo; unus, qui anno 1005. fedem Trevirensem invaserit, alter anno 1132. ex primicerio Metensi assumus, vit

pius, Himerodenensis monasterii fundator, ad quem potius quam ad primum scriptam fuisse epistolam hanc existimamus.

713 in nocte una solemnis, quod numquam A batur, & semper perfectissima est. Nam *bodie* in alia nocte consuevit. Sunt qui ita solvunt, quod ista tres missæ tria tempora significant, unum ante legem & gratiam, & ideo totum in tenebris; secundum sub lege, quæ obscura per ænigmata, demum in lucem gratia finivit, unde & in tenebris jam tamen inclinati inchoatur, sed in luce jam aspirante finitur; tertium vero in plenitudine diei, quod nunc præsens tempus est splendens gratia. Sed hac eadem ratione & eodem ordine tres missæ similiter debuerant celebrari in Pascha maxime, quæ est solemnitas solemnitatum, vel in omni festo Domini, vel etiam singulis diebus. Alia alii dicunt, & uniusquisque in suo sensu habundat. At nos salvo sensu omnium aliorum, dicimus omne officium trium missarum agere de ipsa Domini nativitate. Et quod duæ missæ in nocte peraguntur, significari duas nativitates IESU CHRISTI, unam sempiternam de Patre, aliam temporalem de matre, utramque nobis incomprehensibilem, & oculos nostræ infirmitatis quasi sub quibusdam tenebris latentes. Nam si ad divinam generationem de Patre respiciamus, quis posset ad plenum sentire vel exprimere quid sit Filiū hominis de patre Deo igni, ut ait propheta: *generationem ejus quis enarrabit?* ut subintelligas, nullus. Dicit enim B. Ambrosius, quod hæc nativitas super scientiam sit angelorum & archangelorum, principatum & dominationem, & omnium cælestium virtutum, & eorum qui inhabitant in domos lites & terrenum habent fundamentum. Merito igitur prima missa hanc nativitatem Christi plenam innuens, tota agitur in tenebris, quia cum supernis spiritibus omnia scientibus incomprehensibilis sit, maxime nos terrenis tenebris involutos per omnia pene later, nisi quantum luminaria scripturarum in medio radiantia cum oculis nostris revealant, quæ luminaria a roto ipsius missæ officio procedentia, nostris cordibus insplendent, ut sempiterna Verbi Dei nativitas sicut ipso noctis tempore, ut diximus, innuitur, ita & testimonio ipsius missæ officialibus declaretur. Nam ut breviter singula ventilemus, introitus qui est *Dominus dixit ad me Filius meus es tu, ego genui te,* nonne luce manifestius modum tantæ generationis ex ore ipsius nati de Patre Filii protestatur? Quid enim dicit aliud *Dominus dixit ad me, nisi Deus Pater me Verbum bonum eructavit de suo corde?* Et quid aliud *Filius meus es tu, quam in principio erat Verbum;* Deus Filius apud Deum Partem de ipso Patre genitus. *Ego bode genui te,* quid sibi vult, nisi quod illa generatio inenarrabilis, nec principium, nec finem ha-

(^a) In pveruosto calendario Episcopacensi ante annos mille exarato confignatur VIII. cal. Julii. Recepio S. Johannis apostoli ad Ephesum. Similiter in veteri martyrologio sancti

Hieronymi Spicilegii tomo 4. viii. cal. Julii. In Epheſo S. Johannis apostoli ꝑ evangelizac. E. in veteri Gellionensi: Peſtum dormitionis S. Johannis apostoli.

B stantis, quod Filius sit semper consempiternus sibi Patri pari virtute divinitatis, & ad perfectum æternæ beatitudinis omnium sanctorum processerit, genitus ex substantia Patris, ante omnem angelorum seu mundi creaturam. *Alleluia, Dominus dixit* unde in introitu diximus. Evangelium quanvis humanati Verbi generationem contexat, tamē uno verbo, & divinam maxime complectitur, dum dicit de beata Virgine: *Et peperit filium suum primogenitum.* Bene primogenitum, ut prudens lector intelligat, quia quem Virgo peperit, jam primogenitus a Patre. Offertorium & versus ejus, omnibus esse laetandum & cantandum prædicant, quia Dominus in mundum venerit, qui est annunciatus dies de die, id est Filius de Patre, & salutare Dei Patris. Communio est in splendoribus, sed superius expositionem est. Ita hæc missa primam Christi nativitatem & ipso tempore, & ipsius sui officii omnibus membris depuniat. Missam secundam & dici require in Ammario. Nunc ad officium missale trium subsequentium dierum articulum divertamus. Nam ibi quoque quæstio est, quæ expositione indiget, cur scilicet natalitia S. Stephani protomartyris, itemque sancti Johannis evangelista, & demum sanctorum Innocentium in suis singulis diebus præferantur natalitiis Christi Salvatoris, cum per quatuor dies nataliciis dominicis nulla fervorum natalitia, cuiuslibet dignitatis sint, debeant præferri. Verbi gratia si infra Paschæ & Pentecostes quatuor primos dies occurrat natale alicuius sancti, cuiuscumque meriti sit, intermititur, aut in aliud diem transfertur, & celebritas Domini in omnibus præfertur. Eadem lege natalitia sanctorum sanctorum non præferri, sed supponi Dominicō natali debuerant, nisi certa ratio mysterii in eis lateret. Præterea assumptio sancti Johannis apud Ephesum, ubi jacet, vii. calendas (^a) Julii celebratur, & facta traditur. Protomartyr est quoque Stephanus, & sanctos Innocentes in ipsis diebus fuisse passos nulla certitudine historiarum probatur. Sed ut proposita quæstio solvatur, dicimus mysterium inesse in his solemnira-

tum ordinibus. Est autem hoc mysterium, quod in Christi nativitate nobis datum est, ut Christus & ecclesia in Christo renata sint unum corpus & unus spiritus, & sine duo in carne una. Ecclesia igitur Christo incarnato est renata & concorporata, celebrat pariter nativitatem Christi propter se factam, & suam in Christo, id est capitum & membrorum suorum. Primo die celebratur natale Christi, qui est caput ecclesiae, cuius tres ordines sunt, martyrum unus, alter doctorum, tertius omnium fidelium & subjectorum plebium. Sed ne aliqua fieret ex innumeris multitudine indiscreta confusio, ideo innumeris martyres honorantur omnes sub celebrato nomine unius protomartyris Stephani, qui primus calicem passionis, quam Salvator Christus pro omnibus gustaverat, reddidit eidem Salvatori, & cuius exemplum sequuntur omnes alii. Similiter innumerabilis ordo omnium doctorum glorificatur sub nomine unius dilecti Christo Johannis, qui apostolus evangelista primus & praecipuus doctor est ecclesiarum. Innumera quoque multitudo omnium subjectorum fidelium commemorantur sub nomine Infantium & lactentium, qui sua innocentia jam præimaginabant simplicem fidem justorum. Quia igitur sancta Dei ecclesia, sicut jam in Adam portaverat imaginem terreni; ita & nunc in Christo portat imaginem caelestis; & quæ in primo Adam, qui erat de terra terrenus, fordebat terrena, nunc in secundo Adam qui de celo caelestis venit, caelestis facta est; merito in natali capitum sui felicia caelestia omnium membrorum suorum natalitia concelebrat, ut totius ecclesiastici corporis nativitas ad æternam vitam simul solemnizetur. Nam etiam hanc hujusmodi nativitatem totius ecclesiastici corporis divina lex Moysi sub figura innuit, quæ omnia ecclesiae sacramenta continens, dum trium solemnitatum, quæ præcipuae in anno celebrantur, id est Pascha, Pentecostes atque Tabernaculorum ritus & ceremonias per singula describeret, demum festi Tabernaculorum cultum tradens, ita inter carter ait: *Affametisque vobis die primo fructum arboris pulcherrima, spatulasque palmarum, & ramos ligni denfarum frondium, & salices de torrente, & letabimini coram Domino.* Luce quidem manifestius est, quod illud in lege Pascha & Pentecosten jam prætendebant sub figura nostrum Pascha & Pentecosten in evangelii gratia. Solemnitas quoque Tabernaculorum præimaginabat natale Christi, quando in sole posuit tabernaculum suum, dum visibilis mundo apparuit sub tegmine carnis, & nos omnes in se credentes sub ipsis incarnationis five tentoriis per fidem introductos ab insidiis spiritualis nequitiae semper protexit ac protegit. Unde & in ipsa lege ita ammonet dicens: *Dicant posteri*

*A vestri, quod in tabernaculis habitaverunt filii Israël, ut omnes fideles pro certo teneant, quod sub fide incarnati Verbi, cui per aquam renati concorporamur, protegimur a facie maligni hostis, qui circuit quærens quem devoret. Ad hæc igitur tabernacula construenda, primo die sumitur fructus arboris pulcherrimæ, id est primo die celebratur Incarnatio Christi, qui carne & sanguine suo, qui sunt fructus vita nostræ, nos pascit. Ipse enim est arbor nostræ salutis, quæ in primo psalmo & in apocalypsi describitur super fluenta aquarum. Post assumptionem arboris pulcherrimæ assumuntur ac constructionem tabernaculorum & spatulæ palmarum, hoc est post celebrationem nati Salvatoris ad consummationem ecclesiasticorum ordinum celebrantur & corone victoriosorum martyrum, quod innuitur in commemoratione protomartyris ipsorum. Deinde assumuntur rami ligni denfarum frondium, id est doctores qui de ipso Christo, qui est lignum vitæ cum multiplici doctrina veritatis, quasi rami cum densis frondibus prægrediuntur, quod imaginatur in solemnis beatissimi Johannis summi doctoris. Sequuntur salices de torrente, quæ quamvis infruætus sint, frondent tamen & virent, quæ sunt vulgares plebiculae, quæ licet in mundo possita, vix ulrum iustitiae fructum ferant, tamen vivunt & salvantur in fide, quæ designatur in celebritate Innocentum, qui nec loqui nec cooperari adhuc noverant. His finitis rationem dominicæ diei, quæ infra dies dominici natalis occurrit, breviter in calce scripti attingamus, ut de missali officio hujus festi nihil prætermittamus. Hæc missa incerto die occurrit & agitur, & significat fidem synagogæ in fine, incertum est quando, in Christum credituræ, ut cum reliquo corpore ecclesiae & futura assumptio Synagogæ jam celebratur in Christi natale. Introitus *Dum medium silentium, vox est ipsius Synagogæ testantis quod cœcata sit infidelitate quando Christus natus est.* Graduale *Speciosus forma & Eructavit vox Patris est, quasi ipsi Iudeis testantis quod Christus Deus & Filius ejus est, quod illi modo non credunt.* Evangelium & communio sumta de evangelio dum puerum JESUM narrant de Ægypto relatum, Judæam innunt fidem Christi in fine mundi ab ipsis gentibus fore ad Judæos reversoram extincta infidelitate eorum.*

C A R T A O L D E G A R I I
Tarragonensis episcopi, per quam dat pauperibus lectos & pannos clericorum defunctorum.

*Anno 1111.
Ex missa
Cartinae.
[a]* N Otitiae fidelium pateat, quod ego OLE
DEGARIUS (a) Dei gratia Tarragonensis archiepiscopus & Barcinonensis episcopus cum omni conventu ejusdem sedis, dono Deo & ospitali pauperum, quod est juxta sedem, omnes lectos cum patinis clericorum mortuorum, quicunque sint; exceptis fericis pannis, qui ibi fuerint, tali modo, ut deinceps nec ego, nec aliqua persona, hoc ullo modo requirere audeat. Si quis hec nostrae munificentiae donum disruptere tentaverit, tamquam necrator pauperum excommunicetur. Actum est hoc VI. cal. Aprilis anno XXV. regis LUDOVICI.

EPISTOLA L. IMPERATORIS
ad Arelatensem archiepiscopum.

Mandat ut sebi cum militia apud Placentiam occurrat.

*Anno 1111.
Ex missa
S. Valerii
Magistri
in ecclesie D.
Furterius.* L. Dei gratia Romanorum imperator augustinus, Arelatensi archiepiscopo gratiam suam & omne bonum. Sæpen numero scripsimus vobis, requirentes fidelitatis & subjectionis tuae debitum, quod quia non mancipatur effectui, vis quantum in te est, potestatem imperii nostri in partibus tuis satis indiscretè contemnere: quod quantum divinis & humanis legibus contrarium sic, si recte adverteris, ipse nosti. Nos itaque Dei annuente clementia, & principi nostri suppeditante industria.... Romani imperii, quæ apud vestram adtenuata est & oblivioni proxima, prout oportet, reparare curabimus, adeo ut fideles nostros debitis honeremus beneficiis, & eos qui rebellare conantur juribus nostris affligamus. Ea propter tibi tamquam fidelis & principi nostro mandando præcipimus, quatenus in festo sancti Michaëlis in (b) Placentia cum militia tua nobis occurras animatus tam ecclesiæ quam imperio debitum consilium & auxilium .... exercendis in consilio principum, ac dilectum capellananum nostrum ti-

A bi direximus, quem si a latere nostro delegatum in omnibus audias, & ei fidem adhibeas, sciens pro certo .... nostro compêctui non præsentaveris, & subventioni ecclesiæ Romanae debitis, quam imperii obsequiis nisi adfueris, offendam nostram graviter incurristi, & nos de ejusdem ecclesiæ consilio & principum nostrorum in te animadvertemus.

EPISTOLA BERNARDI
archiepiscopi Arelatensis ad Innocentium papam II.

De causa queritur inter Antipolitanum episcopum & abbatem Lerinensem.

S Anctissimo patri ac domino Innocentio S. R. E. summo pontifici debita subjec-
*Circa 1133.
Ex archivis
S. Victoris
erexit D.
Furterius.
[a]*

Causam (c) Antipolitani episcopi, quam nobis tractandam vestra gratia delegavit, convocatis suffraganeis ecclesiæ Arelatensis, nection Aquensi & Ebredunensi archiepiscopis, alisque nostra legationis, & etiam Magalonensis ecclesiæ aliarumque ecclesiærum religiosis personis adhibitis, die statuto, sicut nobis præcepisti, diligenter tractare curavimus. Nobis itaque utriusque partis allegationes audire paratis, abbas Lerinensis, qui episcopum impetebat, subrepitione testium & accusatorum metu, etiam comitis illius terræ, causam suam impeditam esse proposuit. Et quia super hoc adversus episcopum conquerebatur, nobis etiam visum fuit, quod occasiones quereret & qualiter fabricatum esset quod de impedimento cause dicebat, Omnem puritatem sub juramento ab eo quaevimus, & de Antipolitano quod justitia dictaret canonica autoritate faceremus, nisi abbas quod de testibus in episcopum dixerat, & ratum non haberet concederet. Super hoc igitur vestre sublimitati scribimus, quia sicut suffraganeis nostris & aliis sapientibus viris visum est, non nisi dilationem quarebat, & quia causam suam probare non poterat, cum nos parati essemus de causa cognoscere, & eam quantum vestra benignitas nobis permiserat, canonice terminare, oblata ei omni securitate ex parte comitis, magis ex voluntate, quam ex ratione appellavimus.

(a) Anno 1114. creatus est ex abbate S. Rufi prope Avignonem episcopus Barcinonensis, deinde Tarragonensis archipresul. Excessit & vita anno 1137. die sexta Martii, cum magna opione sanctitatis.

(b) Hinc colliges hanc epistolam scriptam fuisse, cum feso Lotharius ad iter Italicum accingeret, coronam imperii ab Innocentio papa II. receptupus, id quod constat anno 1133.

(c) Antipolis urbs est maritima in Provincia, cuius sedes episcopalibus frequenter prædonum incursus in Graeciam civitatem quinque leucis distante translati sunt. Antipolitanum autem episcopatum tunc administrabat Manfredus, qui Lerinensis monachis a Saracenis jam vexatis aliquas ecclesiæ violenter abutulisse dicitur, de quarum refutatione vide, si libet, Barralem in Chronologia Lerinensis in vita Garini abbatis.

**EPISTOLA INNOCENTII
papæ II. ad G. S. Maximini Trevirensis
abbatem.**

*Arguit ipsum de simonia & monasterii
dilapidatione.*

Anno 1133. **I**NNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei. (a) G. abbatis S. Maximini salutem & apostolicam benedictionem.

Sicut nos ea quæ de filiis audivimus bene acta laetificant, ita nihilominus sinistra contristant. Latores siquidem prefantium Henricus presbyter & Egelofus ad nostram præsentiam venientes, personam tuam de simoniaca hæresi accusarunt, adjicentes etiam quod monasterium B. Maximini in temporalibus opulentum thesauris & ornamenti suis, postponit Dei timore & reverentia, spoliaveris & ad nihilum pene redegeris; quæ omnia quoniām indisculsa seu etiam impunita præterire non possumus, nec debemus, præsentiam auctoritate mandamus tibi atque præcipimus, quatinus proxima dominica qua cantatu*Misericordia Domini*, omni occasione seu tergiversatione summota, nostro te conspectui repræsentes, super his omnibus aut etiam aliis quæ tibi objicienter sufficienter respondere paratus. Prohibemus autem & omnimodis interdicimus, ne interim bona monasterii distrahas aut impignores, vel supradictis personis aut eorum sociis ullam contrarietatem vel molestiam inferas. Data Pisæ (b) III. Calendas Novembri.

**EPISTOLA INNOCENTII
papæ II. ad monachos Marchianenses.**

Censuras A. episcopi Atrebatensis nullas declarat, præcipitque ut ad abbatis electionem procedant.

*Ex ms.
Marchia-
nenſi.*

INNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei dilectissimis filiis monachis Marchianensibus S. & A. B.

Super injuriis & oppressionibus quas ex litteris vestris & fratum vestrorum relatione, JOHANNIS videlicet & ANDREÆ, qui nostro se conspectui præsentarunt, a fratre nostro A. (c) Atrebatensi episcopo vobis illatas esse accepimus, debita affectione compatinus, & vobis tamquam dilectis filiis nostris, in quibus secundum Deum possimus, opem & auxilium libenter impendimus. Quia ergo præfatus frater noster electionem vestram secundum B. Bene-

(a) Gerardo qui ab anno 1128. ad 1140. præfuisse videatur.

(b) Hinc colliges hanc epistolam scriptam fuisse anno 1133, quo Innocentius papæ II. Pisæ veritabatur, ubi & anno sequenti concilium celebravit. Hinc & corrigas Rouverum, qui cum hanc & alias ejusdem argumenta litteras vidisset,

A dieti regulam & prædecessoris nostri papæ CALIXTI bonæ memorie & nostri etiam privilegiū tenorem, a vobis communiter celebratam omnimodis impedivit, & ad majorem suæ malitiæ evidentiam, post appellationem ad fedem apostolicam factam, vestrum monasterium a divinis interdicere presumit officiis, nos idem interdictum irritum esse censuimus, & vobis divina celebrare officia apostolica auctoritate præcipimus. Si vero mutationem aliquam vel constitutionem in eodem monasterio vel locis sibi pertinentibus post appellationem ad fedem apostolicam fecisse cognoscitur, totum B evacuamus, & omnia in eo statu, in quo tempore appellationis fuisse noscuntur, revocari præcipimus. Vobis autem præcipiendo mandamus, quatenus secundum B. Benedicti regulam & sedis apostolicae privilegia religiosam & idoneam personam vobis in abbatem communī vel senioris partis assensu eligatis, per eujus nimirum prudentiam & religionem idem monasterium tam temporaliter quam spiritualiter, auxiliante Domino, proficere valeat. Datum Lateranis calendis Novembri.

**EPISTOLA INNOCENTII
papæ II. ad A. episcopum Atrebatensem.**

Arguit enim quod Marchianenses monachos vexaverit.

INNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei venerabili fratri A. Atrebatensi episco-
po S. & A. B.

Miramur & dolemus super injuriis & oppressionibus & damnis & aliis multis gravibus minibus, quæ monasterio & fratribus Marchianensibus a fraternitate tua illata esse accepimus. Hæc namque ordini & religioni tue sunt vaide contraria, & his quæ a B. Gregorio de monasteriis & religiosis locis statuta sunt, probantur adverfa. Cum enim eorum abbas, sicut asserunt, tuis gravaminibus monasterium ipsum relinquare compulsi sit, & ipsi secundum B. Benedicti regulum & prædecessorum nostrorum & nostrum etiam privilegium, abbatem videlicet religiosum & honestam personam elegerint, tu contentis apostolicae sedis decretis, eos super hoc omnimodis infestasti, & ad maiorem tuæ malitiæ cumulum, contra appellationem ad fedem apostolicam factam, præfatum monasterium a divinis officiis interdicere præsumisti. Quæ præsumtio quantæ severitate puniri debeat, B. Gregorii sen-

cas ad annum 1138. & sequentem transtulit, quo tempore exactorum fuisse Gerardum assertit.

(c) Alviso qui ex abate Aquicinctensi electus est episcopus Atrebatensis anno 1131. ad quem exiit S. Bernardi epistola 327.

tentia

721
rentia demonstratur, ait enim: Nihil prius A de eo quod ad finum sancte Romanæ confugit ecclesia, ejusque implorat auxilium; decernatur, quam ab ejusdem ecclesia fuerit præceptum auctoritate, quæ vices suas ita alii impetravit ecclesiis; ut in partem sunt vocatae sollicitudinis; & in plenitudinem potestatis. Si autem, quod non arbitramur, a quoquam secus præsumtum fuerit, ab officio cleri summotus, apostolicæ auctoritatis reus ab omnibus judicetur. Et quoniam B. Petri & sancte Romanæ ecclesiae contentum in ultimis præterite non possumus, per præsentia tibi scripta mandamus atque præcipimus, quatenus præsumtum monasterium & fratres in pace omnino dimitas, & in nullo eis per te vel per alios impedire præsumas. De contentu vero sancte Romanæ ecclesiae & nostro & multis altis, quæ nostris auribus sinistro rumore de persona tua sunt nuntiata, proxima dominica qua legitur Ego sum pector bonus, ad nostram præsentiam venias responsurus;

CARTA BERTÆ COMITISSÆ
de medierate Castelli de Monte Summano vendita Uberto episcopo Lucensi.

*lxxvij.
Exhibitio
ad hanc
scriptam
additiva
est.*
IN nomine Domini nostri Iesu CHRISTI
Dei æterni, anno ab Incarnatione ejus
M C X X. calendis Decembris, indictione
IX. Manifesta sum ego BERTA filiaie IL-
DEBRANDI comitis Q. ALBERTI marchio-
nis, quia mihi consentiente predicto viro
meo, ubi interesse videtur, notitia Grego-
rii judicis domini imperatoris, a quo secun-
dum legem habet, rogata quod nullam passa
sum violentiam, sed mea bona voluntate
secundum edicti paginam per hanc cartu-
lam vendo & trado tibi UBERTO Dei gratia
Lucensis sedis episcopad partem ecclesiae,
& episcopatus (a) S. Martini; id est
medietatem integra de mea portione, quæ est
medietas de Castello & Pogio, qui vocatur
Monte Summano, & de ejus curte, quæ
medietas mihi pertinet per cartula medie-
tatis, quam predictus vir meus mihi fecit
de omnibus rebus suis, & medietatem medie-
tatis de Comaniditis & placitis perti-
nentibus predictæ curtis, & medietatem
de mea portione, quæ est medietas de tota
Campie de valle quæ dicitur Nebule, &
medietatem medietatis de omnibus rebus
cultis & incultis, aquacis, rivis, & paludi-
bus, piscariis, molendinis, pratis, pascuis;
& predicta medietas de mea portione inte-
græ de supradicta re, sicut superiorius legi-
tur, una cum inferioribus & superioribus
suis, tibi eam vendo qui supra UBERTO episcopo,
vel tuis successoribus, & mihi, vel

(a) Id est ecclesia Cathedralis Lucensis, quæ S. Martinus facta est.

722
ad meis heredibus fultum vel contentum
fuerit, tu vel tui successores sine me vel he-
redibus meis recuperare non habebitis nisi
per me, vel per meos heredes, siquidem
recepisti merito auro a Tedaldino Q. Rimbaldi-
ni per solidos mille per te supradicto
UBERTO episcopo in præsinito. Unde re-
promitto ego qui supra BERTA, mihi con-
sentiente supradicto viro meo una cum meis
heredibus, tibi qui supra Uberto episcopo,
vel tuis successoribus, aut eidem homini,
cui vos supradicta mea venditione dederi-
tis; & si nobis aliquando tempore in aliquo
exinde intentione venerimus, aut retolli
quaquierimus, tunc spondeo vobis compo-
nere a pars prædicta ecclesia S. Martini du-
plum. Richomo notarius domini imperato-
ris scribere rogavi. Actum Castello qui Ba-
romicelli.

† Signum manus supradictæ BERTÆ,
quæ hanc cartulam fieri rogavit, & supra
ILDEBRANDO comes ejusdem BERTÆ con-
jugis sue consensit.

† Gregorius judex domini Imperatoris.

† Signum manus Guidi qui Borgognone
vocatur, filio supradicti Ildebrandi comitis
Ugi. S. Ugi, Garneri, S. Lanfridi, Bellon-
dini, S. Rannui rogati testes.

† Signum M. Armannini, S. Ildebran-
dini, Lupicini, S. Rodulfi, S. Pagani rogati
testes ss.

Richomo notarius domini imperatoris post
tradita complevi & dedi.

EPISTOLA INNOCENTII
papæ II. ad Alberonem Trevirensem
archiepiscopum.

*Contra abbatem S. Maximini, quem si vera
sint ei objecta, deponendum judicat.*

INNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei
venerabilis A. Trevirense archiepisco-
po S. & A. B.

Fraternitatem tuam ignorare non credi-
mus; quod G. abbas S. Maximini nuper a-
pud nos de simonia & dilapidatione bono-
rum ecclesiasticorum est per quosdam fra-
tres sui monasterii diffamatus; quamobrem
ipsum ad nostram præsentiam invitavimus;
præcipientes, ut proxima dominica qua can-
tatur: Misericordia Domini, ad nos veniret
super eisdem capitulis respondere ac satis-
facere præparatus. Ipse vero superbia spiritu
debacchatus, non solum scripta nostra
contempsit, sed etiam eos qui de fratribus
suis pro eadem re ad nostram præsentiam
venerant, officio suo destituti, & alios variis
injuriis & lesionibus affici, propriisque be-
neficciis, prout acceperimus, pro sua fecit vo-
luntate privari. Quod si verum est, ipsum
ab abbaciæ regimine summovemus, & tam-
latorem præsentium, quam alios quos desti-

tuisse dicitur officio & beneficio in integrum reconciliari restituique præcipimus. Quam sententiam firmiter observandam & effectui mancipandam fraternitati tuae injungimus, quoique ipse ad nostram præsentiam veniat, atque de contemtu & objectis capitulois satisfaciat. Data Pisii **xiii.** calendas Februarii.

E P I S T O L A I N N O C E N T I I
papæ II. ad Alberonem archiepisco-
pum Trevirensen.

*Dilatam abbatis S. Maximini causam ei ter-
minandam committit.*

Anno 1134.

INNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei venerabili fratri A. Trevirensi archiepiscopo S. & A. B.

Prout tua novit fraternitas, G. abbas S. Maximini de simonia & distractione bonorum ecclesiasticorum dudum in nostra est præsentia accusatus. Unde etiam præterita dominica, qua cantatur *Misericordia Domini*, ipsum ad nostram præsentiam invitavimus de objectis sibi capitulis responsurum. Verum imperialibus precibus postea intercedentibus, idem negotium usque ad tempus expeditionis duximus differendum. Præfixo tamen termino adversa pars nihilominus nostro se conspectui præsentavit, ea quæ præfato abbati objecerat, canonice probare parata. Nos itaque eorum laboribus & expensis paterna provisione parcentes, eamdem causam fraternitati tuae commisimus terminandam. Mandamus igitur discrecionis tuae, quatenus usque ad tempus expeditio- nis ejusdem præfatum negotium canonico fine decidas. Quod si hoc interim fieri non

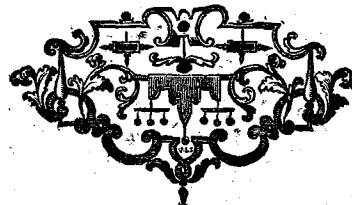
A poterit, eadem causa nostro terminanda judicio reserveretur. Verumtamen primo omnium, tepidate atque dilatione summota, Godfridum, Henricum, Giselbertum, Elio, Ludevicum, Fridericum, Hugonem integre officiis præbendisque restituas, & qualiter ipsi pacem & quietem in monasterio B. Maximini habeant, diligenter efficias, ad recuperationem quoque bonorum ecclesiasticorum quaque distracta sunt, summo studio elabores. Data Pisii **iv.** idus Aprilis.

E P I S T O L A A L M E R I C I
cardinalis ad Alberonem archiepisco-
pum Trevirensem.

*Ut quoddam S. Maximini monachos suis
præbendis restituat.*

CARISSIMO patri & amico A. Trevirensi archiepiscopo A. sanctæ Romanæ ecclæ diaconus cardinalis & cancellarius salutem & dilectionem.

Quanta affectione vos diligam, in vestris negotiis certis jam dudum experimentis cognoscere potuistis, ideoque dilectionem vestram præfentibus litteris obnoxius deprecamur, quatenus latores præsentium, monachos videlicet S. Maximini in suis præbendis & beneficiis juxta mandatum Domini papæ restitu faciatis, & ut pacem & quietem habeant, diligenter efficere studatis. Ut igitur gratiam sedis apostolice semper retinere firmius valeatis, omnibus oppressis B. Petri auxilium implorantibus, opem & consilium exhibere, & eos manu- D tenere curetis. Valete.

EPISTOLÆ NOVÆ
SANCTI BERNARDI
ABBATIS CLAREVALLENSIS
HACTENUS INEDITÆ.

MONITUM.

Sequentes sancti Bernardi abbatis Clarevallenensis epistolas hactenus ineditas descriptissimus fere omnes ex optimæ note codice insignis monasterii sancti Vedasti Atrebatenis; quas licet diversis temporibus scriptas, uno tenore referimus, amicorum secuti consilium. His subjungimus breves aliquas notas, quas obiter in alias sancti Bernardi epistolas ex variis manuscriptis fecimus, que sua, uti speramus, utilitate non carebunt. Ultimo ejusdem sancti hymnum de sancto Malachia addemus, quem si quis cum ipsis hymnis de sancto Victore conferet, idem utrobique genium facile deprehendet.

A

EPISTOLA I. S. BERNARDI
abbatis ad Mar. & uxorem ejus.

Hortatur eos ad elemosynam & pia opera.

BERNARDUS abbas Clarevallis, dilectis suis Mar. & uxori ejus sic se invicem diligere, ut mutuo inorint Christi amorem præponere.

Quicquid super terram possidetis, certum est vos quandoque amittere, nisi quod in cælum & per manus pauperum curavératis præmittere. Eia, charissimi, thesauros vobis thesauros in cælo, ubi tinea non demoliatur; ubi fures non effodiunt, nec furentur; ubi denique dux ipse nobis nihil vobis possit auferre. Si de nuntio solliciti estis, habetis quotidie ad ostium vestrum non unum, sed plures, qui fideliter deportabunt quæcumque illo transmittere volueritis. Ad hoc enim tempore præsenti Deus illorum rerum multiplicavit, ut occasione habeatis thesaufandi in loco tanta felicitatis & securitatis. Idipsum de vestra parte intimate ciretis T. frati nostro & bono nepoti vestro & W. qui habet neptem vestram, & si quos alios scitis qui nostrum de hac rem salubre consilium non contemnant, & eos maxime qui in domo Dei sunt sentire volo, veltra in proximo visitationis benedictionem.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

EPISTOLA II. S. BERNARDI
ad quemdam abbatem.

Excusat se de epistola brevitate, remittitque illi quemdam adolescentem, quem admittere cum suis minime poterat.

Quicquid sibi. Non ignoro quidem quod in nostris litteris ad vos missis & brevitas & siccitas soleat esse molesta. Sed brevem me facit multa occupatio, & modica devotio siccum. Indulgete mihi, & nunc urgente diei malitia, probare compellor. Ad idquod necesse est, huic adolescenti de vestris partibus illis causa suæ salutis ad nos venienti, vobis nescio qua causa prætermisssis quia nos, sicut scitis, eum recipere non possumus, ad vos reverti persuasimus, vobis, nisi fallor, non inutilem futurum, si recipere volueritis, quod & multum præcorut faciat.

EPISTOLA III. S. BERNARDI
ad quemdam episcopum.

Commendat ei causam monasterii S. Martini.

Sempre facere quod Deus vult. Placet vobis quod pauper ecclesia S. Martini collatum sibi a Deo paupertatis levamen magis fortassis amicorum quam ju-

Ex ms. Vedastino;

Ex ms. Vedastino;

Zz i

stiræ inopia perdit? Alioquin si justam cre-
ditur non habere causam, & hoc ei expe-
dit, ut cito ab injusta quiescat querimonia.
Volumus itaque vos non gravari diligenter
inquirere causam, & operam dare qualiter
aut juste terminent aut pacifice, id est aut
iudicio aut concordia. Valete mei memor,
dulcissime pater.

PISTOLA IV. S. BERNARDI
ad quemdam amicum.

*Excusat se quod cum eo ad legatum ire non
queat.*

*Ex m. V.
Tricassino.*

Quod ad vos, ut mandastis, ipse non
veni, causa est & tam gravis, cuius
vos, et si interim non conscient, necesse sit
misereri. Supplicare vos pro illa omnipoten-
ti Deo * simplex rogo. Quod ergo cum le-
gato utrique pariter acturi fueramus, folus
ut potestis implete.

PISTOLA V. S. BERNARDI
ad quemdam judicem.

Commendat ei causam abbatis Fontaneti.

*Ex m. V.
Tricassino.*

Sic de vobis usque modo confusus sum,
ut circa ea que ad nos pertinent, ubi-
cumque vos scirem, me non necesse esse pu-
taverim. Miror ergo quomodo erga abba-
tiam ^(a) Fontaneti, quam in vestra post
Deum custodia reliquimus, pro qua & saepe
vos presentem praesentes rogavimus, ita in-
tepusitis. Audivimus quod in placitis que
pro eadem ecclesia super vos accepistis, si-
cuit definitis, neccidum finem posuistis. Scia-
tis autem quamdiu haec facere tardabitis,
quamdiu aliter fratres ipsos quam soletis
confolari & visitare non curabitis; semper
nostras pro ipsis querimonias audietis.

PISTOLA VI. S. BERNARDI
ad quemdam amicum.

Commendat ei latorem presentium

*Ex m. V.
Tricassino.*

Ubicumque & per omnia placete Deo.
Commodo vestra caricati satis mi-
hi pro sua religiositate carum hominem, ha-
rum videlicet latorem, vestro apud comi-
tem indigentem patrocinio. Sentiat, queso,
pro sua causa, quam ipse vobis referet,
quantum apud vos humilitas nostra, quan-
tum vestra apud cometem reverentia possit.

^(a) Fontanetum inagine monasterium ordinis Cisterciens-
is in diecesti Aduensi, hanc prout a Monte-Bari, a sancti
Bernardi consanguineis fundatum circa annum 1118, filia fe-
unda Clarevallis, cuius primus abbas Godefridus.

^(b) Hatto, ad quem extant ejusdem S. Bernardi epistole 21, & 203. pluræ vero Petri Venerabilis abbatis Gluniacensis.

^(c) Ecclesiasticas dignitates puris tribui semper agre nubis.

S. Doctor. Id patet tum ex epistola 271, in qua redarguit

PISTOLA VII. S. BERNARDI
ad episcopum Trecensem.

*Improbat quod archidiaconatum puerulo
dederit.*

Venerabili domino ^(b) H. patri, Dei <sup>Ex m. P.
Tricassino</sup> gratia Tricassino episcopo, frater B. ^{dafini,}
scipsum quantum potest.

Benigna vestra dignatio fecit, ut de vo-
bis, cum necesse est, indubitanter præsu-
mamus. Pro venerabili filio vestro G. pre-
cem apud vos facere, immo consilium vo-
bis propter vos ipsum dare suscepimus. Mi-
ramur vos, qui bonam famam vestram dili-
gimus, qua ratione, cuiusve consilio, quod
bene feceratis, de archidiaconatu videli-
cer, quem prædicto filio vestro G. qui illum
optime administrare potest, quam pueru-
lo ^(c) qui scipsum regere non potest, com-
mittere maluisti, tam male, ut nobis vide-
tur, in irritum ducere cogitatis. Nam si quid
adificaveritis, iterum, quod absit, destrui-
tis. Sed sat dictum est capienti. Si homines
timetis, evangelium docet quem magis ti-
mere debetis. Si hominibus placere vulpis,
melius tamen est obediens Deo, si quid Ca-
fari debetis, & Deo.

PISTOLA VIII. S. BERNARDI
ad quemdam abbatem.

*Laudat eum & hortatur ad emendationem
sui monasterii & præcipue hospitalis.*

Pudicitia & gracia cirulari.

Frates ibi pro consilio animarum sua-
rum parvitatem nostram adeuntes, de vestro
bono studio, quod in emendando loco, cui
Dei gratia præstis, habere vos perhibent,
non parum nos latificaverunt. Monemus
autem & obsecramus devotionem vestram,
quod sicut in reficiendis domibus, ita re-
novandis moribus operam detis. Non solum
autem de monasterio, sed etiam de hospita-
li domo Dei, cui sub manu vestra prædicti
fratres deserviunt, intentissime necesse est
curam geratis, quatenus videlicet ex omni
exactione & infestatione ministeriorum seu
clientium vestrorum securam ac liberam cu-
stodiat, quodque illorum pravo, ut audi-
vimus, consilio eidem domui ab aliis ante
vos abbatibus collatum, abfulisti, pre-
camur ut restituatis. Sicut enim ad vestram
sollicititudinem pertinet, aliorum malofacta-

Theobaldum comitem, quod Willermo, filio suo, impuberi
cas procurare vellet; tum ex tractatu de officio episcoporum
cap. 7. ubi haec habet. Scholaresque & impuberes abole-
centia ob sanguinis dignitatem propinquuntur ad ecclasiasticas
dignitates, & de sub foro transfrumentur ad principandas
presbyteris, ieiidores interim quod virgas evaserint, quam quod
meruerint principatum. Vide ejusdem librum tertium de Cora-
qd. cap. 5.

destruere aut corrigerem, sic illorum, si qua bona egerunt, non solum firma & incon-
vulsa tenere, sed etiam augmentare & mul-
tiplicare debetis. Presbyterum quoque, qui
in ipsa domo habitans, suam adhuc foris rem
habere videtur, aut proprium deserere, aut
de domo exire cogatis. Valete & propter
bonum quod de vobis audivimus, de no-
bis si quid valens familiariter confidite.

EPISTOLA IX. S. BERNARDI
ad quemdam amicum.

Gratias agit Deo de rebus præspera gestis.

*Ex mſ. Vr.
dijit.*
Velle scire vos scio, quod scire vos fa-
cio. Gratias illi, qui omnia opera no-
stra operatus est nobis. Grande opus, & itē
grave lāte prospereque peregrinus, fratres
lātos & in pace dimisimus, rebus & amicis
abundantes, Deo & hominibus satis, ut ex-
timo, placentes. Fratrem G. vix sine tam
episcopi, quam fratum offendisse redu-
ce potuimus. Post messium tempus, quod
nunc in manibus est, si opus illo habueri-
tis, immo quia habebitis, habere poteritis.

EPISTOLA X. S. BERNARDI
ad quemdam amicum.

*Quod beneficia ecclesiastica non de laicā
manu, sed de episcopi accipienda sunt.*

*Ex mſ. Vr.
dijit.*
Cum laici ecclesiis sive ecclesiastica be-
neficia quæ illicite tenent, relinquere
volunt, unum bonum est. Cum vero ea in
illis servorum Dei transire volunt, dupla-
tur bonum; sed cum hoc fieri non potest ni-
si per manum episcopi, gemini se episcopus
aut mali reum, aut boni probabit auctorem,
juxta quod suum negabit aut dabit assen-
sum. Quod autem miles vos rogar, hæc à
vobis rogari ipse debuerat. Quid enim? me-
lius esse iudicatis ab homine militari he-
reditate possideri sanctuarium Dei, quam a
Sanctis Dei? Mirum si non mirantur omnes
qui audiunt. Nolite, queso, nolite, ne forte
audiant filii incircumscitorum & latentur.
Esto potestis captivam ecclesiam eripere de
manu potentis, & juri proprio vendicare,
quod minime arbitramur. Quemnam, quæ-
so, de illa libertatis eligitis vobis heredem
successorem? qui inde deferviat exercitibus
regis, an intercessorem pro peccatis vestris?

(a) Hic Philippus fuit Gisleberti ante Hildebertum archie-
piscopi nepos. & ut ait Sanctus Bernardus epistola 150. ip-
hus ambitionis heres, ad quæm tanquam invadorem sedis Tu-
ronensis exiit ejusdem Sancti Bernardi epistola 151. De co-
liber de Geltis episcoporum. Cenomanensem sibi habet & Hil-
deberto defendo, canonici ejusdem ecclesia & duis violentiis Go-
fridi consilii propriis sedibus sunt expulsi. Cum vero possecum
canonice deberen eligere, in partes divisit sunt. Quidam enim
illorum contra sanctioram feita canonum quendam Philippum,
alii reclamantibus, elegerunt. Philippus quidem non intrans per
eiusm oviile evitum, sed ascendens aliunde, Petrum suum, Pe-

Facite ergo quod justum, quod vobis dig-
num est, quod Deo & hominibus bonis ju-
cundum, quod denique, et si aliquid non
esset, amore nostri confidenter fieri postula-
rem.

EPISTOLA XI. S. BERNARDI
ad Innocentium papam secundum.

*Delegatus a summo pontifice judex ad diri-
mendam litem inter duos contendentes de
archiepiscopatu Turonensem, declarat Phi-
lippi electionem esse nullam.*

*Ex mſ. Vr.
dijit.*
Ad decidendum Turonensis item, pa-
ter venerande, convenimus, & con-
venimus Blesis, quod locus acturus foret
& vicinitate congruus & securitate. Ibi ergo (a) PHILIPPI electionem qui ex adverso 141
erant cum in multis accusassent, quæ bre-
vitatis studio præterimus; duo hæc demum
principia capitula ei opposuerunt, quod in-
tra annos videlicet esset; & quod nequa-
quam electus a quibus op̄ortuit, sed neque
a quantis. Aberant siquidem eo temporis
majores personæ ecclesiæ nimirum, & ab ec-
clesia pulsæ & propriis domibus, archidia-
coni scilicet om̄es, decanus & cantor, cuin
universis illius ecclesiæ presbyteris, ac multitudine
aliorum diversi ordinis clericorum,
unde & suam quam fecerant de HUGONE
electionem sanam atque canonicanam esse di-
cebant, quod ii in ea consentirent, quōrum
prævaleret in eligendo auctoritas, non au-
tem obesse quod extra ecclesiam vel civita-
tem præter morem celebrata fuisset, cum
ad hoc persecutiois urgeret necessitas, sed
neque impeditio, quod pars altera non in-
terfuit, cum præmonita a fratribus, & vo-
cata adesse renuerit. Nam dicit eis assignasse
locum, & illum locum quem pari consensu
utraque pars ad eligendum elegerant; pot-
to autem illos anticipasse diem, præripuisse
electionem, PHILIPPUM furtiva temeritate,
se omnino ignorantibus, elegisse. Nam nec
de suffraganeis episcopis quempiam expec-
tatum: sūta vero eos magis favere electioni
& assensum præbuisse. Ad haec Philippi
pars: Possumus, inquit, ad objecta faci-
le & sufficienter respondere, si modo dies
E alias nobis convenienter nominetur, not quod
hodiernum negemus fuisse datum, sed elec-
tus noster non fuit submonitus. Debuit enim
vocari & nomine, ad quem proprie causa

rum Leonis primogenitum fatigata addidit, ab eo pro honore op-
probrium pro benedictione maledictionem pro sacramento suscep-
tacilem, unde festinante rediens, sedem Turonensem occu-
pavit; Interim Hugo, vir prudens & nobilis a seniori parte
corundem clericorum canonicæ eligitur. Hic vero in Cenomanensi
si ecclesia a Guidone & conprovincialibus episcopis confe-
ratur. Quo Philippos cognito, secum ornamento ecclesia deferent,
fuerint a fugit. Porro cum Hildebertus 18. Decembris 1136
obierit, haec non nisi anno sequenti contingere potuerunt.
Hinc corrigens Horstii Chronogiam, qua Philippi intru-
sionem ad annum 1133, consignat.

spectare cognoscitur. Tunc qui ex adverso A erant , absit , inquit , non inter electos de cathedra , sed inter electores de electionibus contentio est. Litigantium igitur causa , ipsi ad causam vocari debuerunt , quod si & electum de litigantibus esse contenditis , id quidem grave & indecens. Sufficit autem generaliter vocatum fuisse cum ceteris. Nemo quippe a litteris submonitoriis exclusus est qui in parte fuisset , quamquam negare non potestis , quin vobis manifeste denunciatum fuerit eum querere. Abierat , & non inveniebatur , ne forte inhaerentem die statuto non adeste contingeret. Nihil B igitur lucratum de absentia , quam quidem eti non veniret , nihilominus eo absente causa terminaretur. Si ejus , ut dicitis , causa est , & opus erat hominem pro se loqui , certe quod submonitionem non habuit , culpa est , aut ejus qui disparuit , aut vestra , qui ei insinuare negligistis. Quid eorum interest qui in civitatem vestram & in ecclesiasticam communiam vocationis scripta miserunt , si ad eum qui se absentavit , qui se non solum ab urbe , sed & a patria , & a regno , & qua intentione , ipse viderit ? Adhuc quid sibi deest ex omnibus quod suum requirit negotium , si de justitia non diffidit ? Cernimus hominem vallatum multitudine sapientum & peritorum in causis , stipatum etiam numero armatorum , si opus est & ipsis. Habet secum & episcopos , habet optimum procurtorem. Itane venerat impatus : aut quid sibi vult tantus iste comitatus necessariorum suorum , si acturus non erat : quid si sui sibi needum sufficiunt & iudex offeri quotquot habet necessarios. Et haec dicemus , si vere constaret PHILIPPI D

RUM nescisse diem constitutum negotio ; nunc autem quando queat negare de die & loco sibi significatum fuisse , ab abbate utique Clarevallenisi , qui ante decem ferme & octo dies in episcopatu Cameracensi forte transiens latitatem offendit ; patet vos manifeste non pacem querere , sed dilatationem ? His itaque a partibus allegatis , iustum nobis & his qui nobiscum erant , religiosis & sapientibus personis , episcopis & abbatibus & clericis visum est diuturnae jam fatigationi ecclesia ponere finem , & nequaquam ultra sustinere moras & dilatationes querentium quæ sua sunt , & sub hac occasione pessimum ecclesiam Dei. Data ergo sententia a nobis , quod justitia exigeret ingredi causam , nec esset canonica excusatio quam afferrent , ipsi more suo tergiversantes tamquam qui causæ sua parum fiderent , appellaverunt. Tunc vero prolati scriptis apostolicis , in quibus & nobis causam inexcusabiliter terminare , & ipsis sententiæ nostræ irrefragabiliter obedere præcipitur , illi audire contemnentes abiurunt : vocati sunt nec venerunt , vocati

secundo , & iterum renuerunt ; nos autem conversi ad partem alteram ordine nihilominus judicario juxta mandatum vestrum processimus , & suscepimus probatione canonica super duabus memoratis capitulois , post examinatos testes , post peracta sacrificia , PHILIPPI electionem apostolica freti auctoritate quassavimus. Porro de HUGONE quia infra sacros ordines eum constat fuisse electum , vestræ , ut dignum est , misericordia reservavimus.

E P I S T O L A XII. S. B E R N A R D I ad dominum papam.

* In gratiam episcopi Trecensis.

P etimus dominum Trecensem (a) exaudi de justitia sua : vellemus autem ut inter ipsum & clericos suos talis concordia studio vestra benignitatis reformaretur , ut ultra clerici non apponenter injuste vexare hominem senem , qui nec iuste de pontifice in aliquo conqueri possunt. Est quidam inter eos contemptibilis adolescentia , contemtricis insolentia , cuius satius judicamus castigatum iri presumptionem , quam ab ipso conculari pontificem : quis ille sit , lator presentium vobis dicet. Sic igitur & de isto & de aliis vestra discreto providere dignetur , ut & episcopus qui vestrum honorem diligat , honoretur , & numquam de sua justitia gravetur. Videndum autem ne odium cuiusquam personæ ei noceat , quem sua defendit innocentia.

E P I S T O L A XIII. S. B E R N A R D I

Scribit in gratiam episcopi Trecensis.

I N causa domini Trecensis & clericorum (b) illa quæsumus cautela servetur , ut episcopus , sicut dignum est , honoretur , & clerici sua justitia non preventur. Reformatum pax inter eos , & fratum imponatur malevolis , ut de cetero in iam senem pastorem insurgere umquam non possint.

E P I S T O L A XIV. S. B E R N A R D I ad eundem.

Eiusdem argumenti.

O portet vos esse amicum amicorum nostrorum , & fratri N. assistere in causa quam portat , cum ea tamen discretione , ut clerici proprio pastori , si fieri potest ; subdantur , & quod ipsi in sua justitia non graventur , & de cetero inter eos pax sit.

(a) Cujus , ut ait idem S. Bernardus ad Innocentium papam . cora culpa fuit quod redarguisse clericos .

Ex m. Y^e
daffini.
[a]

Ex m. Y^e
daffini.

Ex m. Y^e
daffini.

EPISTOLA XV. S. BERNARDI
ad eundem.*Commendat ei litterarum latorem.*

Ex m. v.
lafino. **R**igescente caritate, pauci hodie inventur fideles, & quia omne carum pretiosum, fidelitas & amor domini N. qui fidelissime vestra negotia apud nos gesit, auctoribus vinculis gratiae & benevolentiae debet astringi. Prolixi autem ei, quoniam nos ipsum tamquam promtum litterarum & fidelem virum spirituali caritate diligimus.

EPISTOLA XVI. S. BERNARDI
ad eundem.*Commendat ei quemdam amicum.*

Ex m. v.
lafino. **N**flamma negotiorum quae assidue Romae geruntur, fere adustus, ex desideribili & jocunda inspectione scriptorum vestrorum, utinam refrigerari merear. Sed, proh dolor i' ad opus servi vestri in tora Claramalle scriptores non possunt reperi: satis dictum est a filio patri. Amicum nostrum & personæ nostræ & ordinis glorificum amatorum dominum N. qui etiam fideliter negotia gerit suorum, dulcedo vestra benevolentiae pro se & nobis habeat carum.

EPISTOLA XVII. S. BERNARDI
ad eundem.*In gratiam Trecensis episcopi.*

Ex m. v.
lafino. **A**D notum misericordia fontem, de quo mihi & amicis meis totiens hausi, domini Trecensis episcopi reverendi senis & amici nostri necessitas compellit recurrere. Hoc est ergo quod haurire desidero, quatenus apostolica pietas hominem, cuius jam cani merentur quietem, non finat injuste vexari, & petitiones ejus, quas per nuntium suum facit, dignetur effectui mancipare.

EPISTOLA XVIII. S. BERNARDI
ad eundem.*In gratiam Trecensis episcopi.*

Ex m. v.
lafino. **A**Ugetis mihi gratiam & gloriam multiplicatis, cum gratia mei, amici mei gratiam inveniunt in oculis vestris, quam multis jam de caro fecistis cariorem. Ego tamen gloriam ab homine non quaro, sed regnum Dei & justitiam ejus, quam puto esse cum domino Trecensi. Secure vobis utrumque cupio esse commendatum, & justum scilicet & anicum; non solum autem, sed & missum ab eo bona indolis ju-

A venem, carum nobis latorem presentium, & que vestra commando caritati.

EPISTOLA XIX. S. BERNARDI
ad eundem.*In gratiam Trecensis episcopi.*

Causa Domini Trecensis, cum nuntio **E**x m. v.
dafino. dilecto nostro qui eam portat, sit vobis commendata, manu tenete eam, quoniam ni fallor, justa est. Homo ipse amici vestri amicus est: vide ne quemquam audias adversus dominum Trecensem, sed potius iuvac causam & nuntium ejus in quantum potes.

EPISTOLA XX. S. BERNARDI
ad anonymum.*Hortatur ut anime curam preferens corporis sollicitudini, seculo renuntiet.*

MAgnum, fateor, bonum fecit nobis dominus (a) Aviaficensis, qui post indulmant sui sati operam gratamque notitiam, etiam tua dilectioni subintulit mentionem, de tua nos certificans ac laetificans incolumitate. Verumtamen id ego de anima tua libentius accepissem, nam de corpore episcopus aiebat: Amo quidem & corpus tuum, sed animam amplius: nam & meum corpus ego non diligo, nisi propter animam, tu noveris iuxta illam a me diligi regulam: *Diligere proximum tuum sicut teipsum;* & sicut meam meo, sic tuo tuam corpori præfero animam: tolle quippe animam, quid erit corpus, nisi quod ad omnium humanorum corporum partem dictum est: Terra es, & in terram ibis? Ceterum animæ præstatur cum corpore solvit, si non tamen tantis fuerit aggravata peccatis, ut revertens in terram, quod de terra sumtum est, non prævaleat, sicut scriptum est, redire spiritus ad Dominum qui fecit illum. Non est æquum profecto & que diligi quod movetur & quod moveret, quod regitur & quod regit, quod vivificatur & quod vivificat, quod denique de terra & terra est, & quod desursum venit naturæ superioris insignitum imagine. Quanto tamen, proh dolor! hoc foenum, & hujus foeni male olentem florem, hoc est carnem, & bona carnis non æque saltem, & insuper pluris habent, quam æternæ beatitudinis & beatæ æternitatis capacem rationem quidem predictam creaturam? Verum tu qui aliter sapi, novi enim, sed doleo nondum te vivere ut sapi, tu ergo miserere animæ tuae placens Deo; quid adhuc jungis vitam cum quibus sententiam non

(a) Avia Orthelio est duplex, una scilicet ex Ptolemeo Vaceorum urbs in Hispania Tarragonensi, altera Vestinorum urbs in Italia, modo excisa, cuius episcopatus Aquilam translatus est.

concordas; aut muta viam, aut dissimila A dem voluntatem habentes, sed viribus corporis ad nostrum ordinem nequaquam sufficientes, idcirco vobis transmittere curavimus: quia si tales perseverant, quales eos probavimus, non inutiles vobis confitimus: denique suscipite eos & probate vos ipsi, an verum sit quod testamus, nec eorum acceleretur suscipienda professio, ut prius ipsorum utilitas dinoscatur.

EPISTOLA XXII. S. BERNARDI
ad quemdam amicum.

B De quodam adolescenti, cuius praeios mores narrat, qui nobilium matrimonium ambiebat.

Ecce quod voluistis, quod ad me omnino non pertinebat, nisi quia voluistis. Quid enim ad nos pertinet de vestris terris, de vestris placitis, de vestris conjugiis? Deinde etiam hominem illum, pro quo me precanter ducissim precari compulisti, ita semper cognovimus a juventute sua malis fuisse intentum, & ab omni bona elongatum, quatenus haec ei mala non tam illa vel cupiditate ducissa, quam justo Dei iudicio credamus contingere: numquid ejus ad aliquem sanctorum peregrinationem, sum peccator sic, vidimus; numquid ejus elemosynas, cum dives sit, audivimus; numquid ejus patrocinium quod pupillo vel vidua ferret, cum dui praepositus extiterit, agnoverimus. Et nunc infuper non cessat se supra se extenderet ultra etiam mensuram suam. Scitote vos qui amici ejus es sis, quia aut vix aut numquid poterit er ad aliquid proficuum societas nobilium venire, quibus in matrimonium, suam non atendens, ingloriam, tanta appetit studio filios & filias suas conjungere: volo tamen & multum desidero, ut illud quod propter vos faciliter rogare suscepis, in bonum ei perveniat.

EPISTOLA XXIII. S. BERNARDI
ad quemdam abbatem.

B De quadam manacho, qui ad alium ordinem transfere volebat, quod fieri improbat.

Unus frater dum nostram simplicitatem consulere venit, tale a nobis consilium, immo judicium reportavit. Cum nullam idoneam causam attulerit, cur locum & ordinem suum deserere velit, nulla via est ratio permittere, quod ad alium transfire debeat: nam vix illud quod se prius fecisse dicit, de quo & maxime sibi scrupuli occasionem sumit, cum sola cogitatione, aut ut plus etiam verbo, sed soli factum fuisse constet, nequaquam huic præponendum puramus, cui unque posterius licet,

EPISTOLA XXI. S. BERNARDI
ad priorem, ut credo, Clarevallis.

Mittit ei adolescentem, qui se in ordine recipi postulabat.

Ex ms. Verdafrina.

DEvotas orationes. Hunc adolescentem qui vobis has litteras portavit, expectantem me Catalaunis inveni, qui, ut me vidit, simpliciter salutis & verecundie rogavit se in nostro ordine recipi, & monachum fieri, narrans mihi, quia cum THOMAS DE MARLA, cuius armiger fuit, veller eum militem facere militiam seculi, militem Christi præpositum, & ob hanc causam ad nos fugit. Super his aliquos de fratribus consulite, & si laudaverint, vobisque ita visum fuerit, recipite eum & probate. Notum facio vobis extorisse me, non meis, sed dominæ (*¶*) Beatiis precibus, ab episcopo licentiam hymandi juxta vos, non tamen in Claravalle, sed in Dementini prato. Interim vigilate, pigras excitate, nimios reprimite, pusilli nimis confortamini, omnibus omnia facti omnium virtutes vestras facite.

EPISTOLA S. BERNARDI
ad quemdam ordinis S. Benedicti abbatem.

Mittit ei duos adolescentes ad ordinem Cisterciensem viribus impares, sed sibi non forte inutiles.

Ex ms. Verdafrina.

PAcem & caritatem diligere. Istos duos adolescentes, bonam qui-

(*¶*) Exeat ejusdem sancti Bernardi epistola 118, ad Beatum nobilem & religiosam matronam, in qua officiosam ejus caritatem & sollicitudinem commendat.

licer, tamen & verbo & deliberatione, & A benter vos viderem, si opportune & sine disturbance fieri posset.

Quapropter nec vobis, qui pro eius anima

Christo reddere rationem habetis, tunc esse creditum in hoc ei credere, in hoc ei vestram indulgere licentiam, cum scriptum sit: Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.

Suscipite ergo eum dulciter, ut filium; solli-

cite custodite, ut vobis commissum, vestris,

nisi fallor, ex hoc jam obsecuturum p̄ceptis, & consiliis obtuperaturum.

EPISTOLA XXIV. S. BERNARDI
ad quemdam abbatem.

Commendat ei L. fugitivum revertentem,
quem benigne suscipi roget.

O Bsecro vos per misericordiam Dei &
oper nostram invicem dilectionem, quatenus fratrem L. erroris sui paenitentem,
cum desiderio revertentem, emendationem
protincentem benigne suscipiat, sed & in
ipsa susceptione acque reconciliacione cle-
mentius mitiusque cum eo agatur, quam
cum ceteris solet fugitivis, sentiatque sibi
valere, quod per nos se apud vos commen-
dere nostrisque precibus munire curaverit.

EPISTOLA XXV. S. BERNARDI
ad anonymum.

Scribit se ex morbo gravi convalescere, &
moris janua evanescere.

Q Uicquid sibi.
Super ipsa vestra sollicitudine, qua-
vos anxiari per litteras vestras insinuasti,
diu extiti & ego sollicitus. Neque enim igno-
rare poteram quod patremini, cum cog-
itarem, qualem me relinqueretis; sed nunti-
tui usque modo defini opportunitas, per
quem, cum corpore ecepi, Deo miserante,
meliorari, vos quoque esse facerem animo
meliori. Jam ergo bono animo estote, quia
castigans castigavit me Dominus, & mori
non tradidit me. Prima dominica adventus
Domini primum ad altare per memetipsum,
& fine amminiculio alterius accessi ad acci-
piendam sacram communionem, istas litteras ipse dictavi, quibus duobus signis per-
pendere potestis, quantum divina benigni-
tate & corpore & animo convaluerim. Li-

(a) Rogetii primi Sicilia regis, ad quem extant S. Bernardi epistole 207. 208. 209.

(b) Misit postea S. Bernardus fratres ad fundandam in Sicilia abbatiem, quibus prefecit magistrum Brunonem olim fibi per dies multos individuum comitem, tunc auctem patrem militarium animarum latitum in Christo, ex epist. 209. quæ scripta dicitur anno 1139, ac proinde haec aut eodem

aut precedenti anno scripta videtur.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

EPISTOLA XXVI. EJUS DEM
ad Amedam Altecumbæ abbatem.

Rogat ut nuntios mittat Montem-pessulanum,
quo ascendere debebant regis Sicilie na-
vies, ut apud regem eum excens, quod
frates in Siciliam non miserit.

Dilecto fratri in Domino abbati Altæ-
cumbæ AMEDEO frater BERNARDUS
Clarevallis vocatus abbas salutem & dilec-
tionem.

Rogamus ut patrem vestrum vel aliquem
alium nuntium rationabilem & discretum
mittatis pro nobis apud Montem-pessulanum,
ira ut ibi sit in octavis assumptionis B.
Mariae. In ipsa enim die & in ipso loco de-
bent esse nuntii regis (a) Siciliæ, qui descen-
dunt mare in navibus, ut portent filiam
comitis THEOBALDI filio domini sui; si
forte ad opus fratrum nostrorum naves ad-
duxerint, & requisierint abbatiam quam
missuri eramus, nuntius uester habeat nos
excusatos (b) in hac verba: Fratres quidem [b]
parati erant, & abbatia ordinata, sed do-
minus ALFANUS nuntius domini regis Siciliæ
dixit, quia rex non requirebat nisi duos
fratres, qui præcederent alios ad videndum
locum; cum autem placuerit domino regi,
significabit nobis voluntatem suam de tota
abbatia simulmittenda: nam periculum est
religionis & ordinis, sicut vestra providen-
tia novit, fratres sine disciplina, sine custo-
dia vel abbatis vel aliorum fratrum suorum
versari in terra aliena.

EPISTOLA XXVII. S. BERNARDI
ad anonymum.

Commendat ei abbatem Farfensem S. R. E.
cardinalem.

Verum nobilem & genere & moribus abbatent (c) Farfensem apostolicae se-
dis cardinalem vobis commendamus, ut
cum honorifice & amicabiliter suscipiatis,
descendit a latere domini papæ ad curiam
regis ab ipso vocatus, habens ad ipsum
verba secreta de communis negotio regni &
ecclesiæ. Suscipite honeste hominem & ho-
minem bonæ voluntatis, & in eo excellen-
tiiores principes mundi, eum videlicet a quo
venit, & eum ad quem venit, papam & un-

(c) Hunc statim suscipitus fuji esse Gerardum cardinalem diaconum ab Innocentio II. creatum, factum postea monachum Clarevalescam & in claustro Clarevallis sepultum. Verum cum in eo desideretur abbatalis dignitas, scimus est ut credamus esse Adinulfum abbatem B. Mariae Farensis ordinis S. Benedicti ab Innocentio II. anno 1130. S. R. E. presbyterum cardinalem creatum.

peratorem pariter honorate. Temeritatis A propositum vestrum, ne tam dilecta unica quidem est, quod ego tantillus talem virum vobis audeo commendare, sed humilitas ipsius hoc potentis excludit pudorem, & si factus sum insipiens, ipsa me coegerit.

EPISTOLA XXVIII. S. BERNARDI
ad regem Francorum.

*Ex mſ. Ve-
dafino.*
Regi Francorum frater B.
Placer, fateor, quod in his quæ Dei sunt, tanta sinceritate versamini. Nam ut B alia taceam, nequaquam promotionem (a) miseri hominis tantopere curaretis, si non esset in causa Deus: quo enim alio emolumento id ita placebat, cum sim pauper & inops? Nec sufficit astentire, insuper & rogatis. Exhibitis favorem, largum gratiae sumum expanditis, & ne onera pusillanimis reformidem, auxilium de regia protectione promittitis. Quænam hæc in rege dignatio, in adolescentie maturitas? Verum ego, optime rex, nullatenus acquiesco mittere manum ad fortia, corde pusillus, fractus corpore, & cui solum pene superest sepulcrum, non audeo profus ad sancta indignus & insufficiens: hoc considerare debuerant auctores electionis; si dissimularunt, ego non quo, quod lego: *Miserere anima tua placens Deo;* Aut si idoneum crediderunt ob habitum religionis quo induor, in habitu species est sanctitatis, non sanctitas. Nemo mihi me notior, nemini ego quam mihi; non plane me credo contra testimonium conscientiae meæ videnteribus tantum in facie & secundum faciem judicantibus. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus, orantes hic sumus, quāvis peccatores pro regno vestro & vestra persona: si separatis ab invicem, id quidem difficile & crudele, non ad orandum, sed plorandum provocatis. Haec tenus pro me, jam pro ecclesia quid parturiat animus, dignemini obsecro paucis attendere. Sedet in tristitia domina ecclesiæ, & lacryma ejus in maxillis ejus; mutatus est color optimus, defloruit antiqua venustas, pretiosissimus ille ornatus datus est in conculationem, nobilitas in contemptum, & in servitutem libertas: crux in hac flamma, nec consilium refrigerii, donēc veniar qui consoletur eam. Tangat proinde cor vestrum reverentia sponsi ejus, cuius sanguine redempta, cuius similitudine adornata, cuius hereditate dotata est, & perleveret

(a) Hæc epistola scripta fuisse videtur occasione electionis factæ de S. Bernardo in archiepiscopum Remensem, cum post defunctum Ramalduum archipræfulem, omnium electorum vota in Clarevallenam abbatem se contulerunt: quam ille dignitatem ut & multas alias regu' vit. Tunc post duorum annorum sedis pontificalis vacationem Samson electus est anno 1140.

(b) Anno 1146. ex brevi Chronico Catalaunensi apud

Domini nostri sponsa tali vel nunc ad cumulum malorum committatur, qui displaceat oculis ejus. Dico vobis, & dico ut vere fidelis, quia omnino non expedir vobis. Sic vobis regnum contingat administrare Francorum, ut inde acquiratis regna cœlorum, optime & illustrissime rex.

EPISTOLA XXIX. S. BERNARDI
ad amicum.

*Scribit se tandem convalescere & a mortis
faucibus eruptum.*

IDem quod sit.

*Ex mſ. n.
dafino.*
Opus utile, & quantum mihi videtur, catholicum elaborasti: habeo tamen semel adhuc, si vita duraverit, vobis illud præsentem perlegere & vobiscum singula proferre: & tunc si quid forte repertum fuerit quod merito moveat, aut omnino amovebitur, aut ita emendabitur, ut ultra jam non movere valeat, nec moveri debeat. De cetero congratulamini mihi, quia castigans castigavit me Dominus & morti non tradidit me. Cum enim securis ad radicem in fructuosa arboris posita jamjam succidi metuerem, precibus amicorum redditus sum, qui videbilem carissimum lacrymarum suarum sterilitatem meam se fecundatiros pollicentes, inducias aliquanti temporis a pio Patre familias impetrarunt.

EPISTOLA XXX. S. BERNARDI
ad fratres ***

Hortatur ad elemosynas famis tempore faciendas.

Non ignoratis, fratres, qui dixerit: *Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur.* Et illud: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.* Et rursum: *Si videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despiceris.* Et apud S. Job: *Visibilis speciem tuam & non peccabis.* Ut hæc vobis pauca de multis in hunc modum ex scripturis retexerem, illud est occasio, quod egenos vagosque sub hoc famis (b) [b] tempore plus solito constat egere. Unde si qua in vobis pietatis vis era, si qua in vobis miserationis compassio, dignum est ut seipsum experiantur: quantumlibet enim miseri & despicabiles, os vestrum & caro vestra sunt, quod vos non aliter de illis sentire, justum est ut sentiant: sentiant dico, & si

Labbeum, *fames valida ubique terribilis, qualis unquam ante non fuit.* Hæc famæ, si Chronicò Lobensi a nobis tertio Anecdotorum edito credimus, anno 1143. incipit ac finit *valida Septem annis.* Ejudem meminere Chronicæ Monastericæ, Mortui-maris & S. Joh. ienit tom. 3. Anecdoto, Remense apud Labbeum, & Britannicum apud Lobenitum tom. 2. Hist. Brit. p. 30.

741 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 742
non rerum vestiarum , saltim verborum beneficio , ut videlicet capellano præcipiat , quatenus omni studio curer excitare & exhortari populum quam publice quam privatim ad benefaciendum eis.

EPISTOLA XXXI. S. BERNARDI
ad quemdam abbatem.

Hortatur ut benigne fugitivum recipiat , nec
prælati dignitatem abiciat.

*Ex ms. Ver
daffino.*
Quo illi quod suo.
Nemo cum has legerit , si norit unde salutatis formulam sumserim succenseré , ut arbitror , debet mihi , quod me in capite meliori præferre præsumserim , & quod tamquam aliquid inferius meum esse dixerim , cuius ego merito totus sum & quo ex rotulo inferior: quamquam non solum inferiora nostra , sed etiam plerumque quibus interiores nos esse scimus , nostra non improprie appellare solemus , ut est illud : *Portio mea , Domine , in terra viventium.* Et hæc quidem de vobis sed non vobis. Jam ad vestras litteras breviter pro tempore respondendum est , quæ cum mihi in manus venerunt , natalis animæ Dominae nostræ dies festus illuxerat , cuius me totum jure sibi vindicans devorio , nihil aliud cogitare sinebat ; sed & nuntius repedare festinans , vix usque in crastinum , ut hæc jam festo exoccupatus utcumque scriberem expectavit. Fugitivum itaque fratrem dure a me , ut pote durum corde increpatum , nihil melius interim potui quam ad locum remittere unde fugerat : quippe quem juxta nostras consuetudines domi absque abbatis sui consensu retinere non debui. Oportet autem a vobis cum similiter aspere increpari , & ad humilem provocare satisfactionem , deinde nostris confortari litteris pro eo directis ad abbatem. De infirmitate nostra nihil certius modo sollicito indicare potui , nisi quod infirmus & fui & sum , nec minus solito , nec magis multum. Quod vero non misi quam missurus eram , causa est plus me animarum timuisse scandalum , quam minus corporis periculum. Jam ne quid horum quæ mandatis omnino prætermittam ; quin & aliquatenus ad singula respondeam , venio etiam ad vos. Velle vos audire scripsitis , quid ego vos , qui utique omnia vestra norim , facere velim. Sed hæc , nisi fallo ; si modo diceres nec vos possetis , nec ego confulerem. Volo enim & ipse quod vos velle de vobis jam olim non latet me. Ceterum mea atque vestra æque , ut æquum est , voluntate postposita , magis quod velle Deum de vobis puto & mihi ut vobis suadeam tantum dico , & vobis si persuadeam.

(a) Hæc epistola scripta fuisse videtur occasione fundationis monasterii de Spina in diocesi Palentina , quod condidit Sancta Alfonsi regis soror , cuius se fundationi operi . Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A non incommodum. Tenete itaque meo consilio quod tenetis , manete in quo estis , & studete prodesse quibus præstis , nec præfesse refugite dum prodesse potestis : quia vix siquidem si præstis & non prodestis , sed vix gravius , quia præfesse metuitis & prodesse refugitis.

EPISTOLA XXXII. S. BERNARDI
ad anonymum.

Laudat ejus prudentiam & humilitatem.

*Ex ms. Ver
daffino.*
Quicquid sibi cupit gratiae spiritalis. **B**laudo prudentiam qua monachum propter novitium contristari timuisti , sed magis approbo humilitatem , qua factam vobis injuriam & tam grandem injuriam pertulisti. Incomparabiliter autem præfero caritatem , qua calamus quassatum non patiente conteri , nostrum expetere consilium ei suadere curasti. O prudens humilitas , humiliisque caritas , sic parcens monacho injuriam , ut non decesserit novitio fluctuantem. Quantum ergo potui confirmatum , & omnia , quantum reor , de quibus notatus es , emendare paratum , ad vos eum remitto tam probatae vestrae benignitati consulens , & si necesse est , supplicans ut recipiatur , ut tamen prædictus frater , cui & litteras proinde precatorias misi , a sua prius si fieri posset sententia fleatatur.

EPISTOLA XXXIII. S. BERNARDI
ad anonymum.

*Stephano si perseveraverit promittit dignos
penitentie fructus.*

*Ex ms. Ver
daffino.*
Quis satis mirati possit vestra caritatis ardorem. Sed quoniam dignum non est , ipsam unde sollicitam esse cognovimus , diutius manere sollicitam , Stephanus vester qui & noster , si digno suæ conversationis initia fine compleverit , si æqua cum capite devotione etiam caudam hostiæ offerre sa- tegerit , testimonium ei perhibemus , quia dignos faciet penitentie fructus.

EPISTOLA (a) XXXIV. S. BERNARDI [a]
ad materteram imperatoris Hispaniarum.

*Fratrum ei suffragia concedit ; oratque ut
controversia qua inter suos & fratres de
Careda erat per episcopos terminetur.*

*Ex ms.
Aquitaine
densi.*
Illustri dominae G. reginae & materterae imperatoris Hispaniarum , BERNARDUS Clarezallis vocatus abbas , salutem & orationes.

ponebant monachi de Careda , seu ut legitur in epist. 902 S. Bernardi Carracetenæ , sive Carracenes , que scripta dicitur circa annum 1149.

Aaa ij

Devotionem vestram ex relatione fratris **A** tur, habens de ebore manubrium, cum car-
tula mitto, quatenus imposturam quam avul-
sione dignam adjudicaveritis, meo gladio
succidatis. De cetero autem precor vestra
pietatis abundantiam, ne in orationibus ve-
striis obliviscamini mei, quia sine obliuione
quotidie vestri memor, ubi propensius postu-
lo misericordiam Dei. Valete. Explicit epi-
stola.

Lectione S. evangelii.

In illo tempore dixit Jesus discipulis suis
parabolam hanc, &c.

O B S E R V A T I O N E S
in quasdam epistolas S. Bernardi.

[a] **N**ostri (a) **N**IVARDI audientes, gratias agi-
mus Deo, & oramus ut secundum fidem &
fiduciam quam habetis in nobis, vobis retri-
buere pro sua pietate dignetur. Fraternita-
tem domus nostra & orationum nostrarum,
sicut desiderasti, grataanter vobis annui-
mus, & ut tantu[m]dem pro vobis fiat, quan-
tum pro uno quolibet nostrum tam in vita
quam in morte. De cetero necesse habuimus
suggerere praestantiae vestrae de fratribus de-

[b] (b) **C**areda, quia per neptem vestram & per
seipso calumniam nobis struunt. De mona-
sterio. . . . .

Oportet ergo nos providere bona non tan-
tum coram Deo, sed etiam coram homini-
bus, omnimodique cupimus sic procedere
in hoc negotio, ut non vituperetur bonum
nostrum, nec homines illi occasionem ha-
beant detrahendi. Proinde remissimus ad vos
negotium, ut scandalum istud compescere
studeatis. Et si aliter noluerint illi desistere,
judicio, ut dignum est, domini Zemore-
nenensis episcopi & domini Asturicensis ve-
litis & faciatis hanc controversiam termina-
ri. Ubi enim vel eorum confessione, vel epis-
coporum judicio innotuerit non habere eos
unde adversum nos super hoc possint vel de-
beat reclamare, parati sumus, juvante
Deo, sic ordinare locum, ut & vestra devo-
tio gratuleretur, & Deus glorificetur in ope-
re vestro.

EPISTOLA XXXV. S. BERNARDI
abbaris super evangelio Lucæ: *Homo qui-
dam erat dives qui habebat villicum, &c.*

Anno 1135.
Ex ms.
Verdianensi.
[c]

REverentissimo domino suo (c) **MAT-**
THEO venerabilis Dei gratia Albanenſi
episcopo frater **BERNARDUS** utique suus
quicquid servus domino & filius patri.
Quod a Roma per dominum **SERVULUM**
carissimum nostrum Velvacensem abbatem
supereminencia magnitudinis vestrae parvita-
ti meæ mandaverat, videlicet ut eaqua super
evangelium de villico iniquitaris Deus mihi
dixisse donaverat, vobis transcriberem, et si
fero nunc tandem non minimum pavidus,
ne quid ibi insulfum vos offendat, transmit-
to. Super hoc igitur quo[u]s vos in me pietatis
& caritatis abundare visceribus, quate-
nus & ignoscatis mihi quod distuli, & emen-
detis vobis incorrectum quod obtuli. Au-
toritati namque prudentia vestra reservavi
id ad corrigendum, & suppliciter offero,
& cultellum qui vulgo *Zquinivers* nuncupata-

(a) Fratris S. Bernardi natu minimi, qui primus Spi-
nenſis monasterii abbas fuisse perhibetur.

(b) Seu de Carracedo ordinis S. Benedicti in diecch.
Asturicensi, quod monasterium circa annum 990. a Ber-
nardo rege fundatum Cisterciensibus donavit Alfonſus
VII. rex Hispan.

(c) Epistolam hanc descriptissimum ex ms. codice Verdi-
anensi, ubi extat post vitam & miracula S. Bernardi abbaris

Pistola LXVI. quæ inscribitur *Gaufrido*
abbati sancti Medardi in mss. codicibus
Vedastino, Camberonensi, S. Jacobi Leo-
dienſis & Aureæ-vallis inscribitur *Gaufrido*
abbati sancti Theoderici. Quam lectionem
communiter reperiri in mss. codicibus & in
editis obſervavit Mabillonius, qui tamen
lectionem præfuit codicis Corbeiensis ha-
bentis inscriptionem *S. Medardi abbati*, quia
licer Gaufridus fuerit etiam abbas S. Theo-
derici, præter tamen abbatiæ sancti Me-
dardi anno 1131. quo hæc epistola scrip-
ta fuit.

Epistola LXXV. ad Artaldum abbatem
Prulliacensem in codice Camberonensi & in
Aquinctino inscribitur: *Artaldo abbati*
Pultariensi. Est autem Pultaria monasterium
ordinis sancti Benedicti in diecch. Ling-
nenſi a Clara valle non multum distans. Co-
dex autem Vedastinus, sancti Jacobi Leo-
dienſis & alii legunt Prulliacensem, quam
lectionem præfert Mabillonius.

Epistola LXXVI. quæ in antiquis editio-
nibus inscribitur *Ad eundem*, id est abba-
tem Prulliacensem in editione Mabillonii
directa legitur *ad abbatem canonicorum sancti*
Petri de Monte, quam restitutionem con-
firmat Leodienſis codex S. Jacobi, qui eundem
habet titulum.

Epistola LXXXI. ad Gerardum abbatem
Pultariensem in codice Aquincitensi hunc
habet titulum: *ad Artaldum abbatem Pulta-*
riensem.

Epistola CXXXVI. quæ in editis inscribi-
tur ad Innocentium papam, in codice Vedas-
tino, hanc præfert inscriptionem: *Ad eundem*, id est Petrum Papensem episcopum,
quam lectionem reprobat Mabillonius.

Epistola CXLVIII. in codice Leodienſi S.

Clarevallenſis. Matthæus Albanenſis episcopus, cui inscri-
bitur, ex monacho Cluniacensi factus prior S. Martini a Cam-
pis, inde creatus est cardinalis & episcopus Albanenſis, apo-
stolice fedis in Gallia legatus, ad quem extat S. Bernardi
epist. 21. Servulus seu Serlio Belvaciensis S. Luciani mona-
sti abbas erat, quæ omnia extat S. Bernardi convenienter.
Hanc tamen epistolam suspectam & pro adulterina habe-
mus, verum non sicut idco pretermittenda.

Jacobi inscribitur : *Ad eumdem pro Valentino electo. De quo tamen nihil in epistola contextu.*

Epistola clxxxvi. in Aquicinctino codice inscribitur : *Ad Simonem d'Offe*, quam lectionem approbat Mabillonius.

Epistolam excii. observat Mabillonius in tribus codicibus. Colbertinis inscriptionem hanc habere : *Ad magistrum Guidonem de Castello, qui Petri discipulus fuerat, & de quo potissimum presumebat, qui postea papa Calixtus fuit. Qui quidem titulus aequie in Vedastino occurrit codice.*

Epistola cciv. in codice Vedastino ad abbatem sancti Albani inscribitur, pro quo Mabillonius legit : *Ad abbatem sancti Albini.*

Epistola cccxi. inscriptione in codice Aquicinctensi ita legitur : *Ad Felsenam episcopum Sueffionensem durissima ei respondens, ita ut hec fuerit salus : Salutem in Dominio & non spiritum blasphemiae.*

Epistola ccxlvi, in codice Leodiensi S. Jacobi inscribitur : *Ad eumdem pro episcopo Sagieni.*

Epistola cclxxiv. quæ in editis hunc præfert titulum : *Ad Guidonem abbatem Trium-fontium quando erat Roma. In Leodiensi codice & in altero Aureæ-vallis ita inscribitur : Ad Hugonem episcopum de praesepito Autissiodorensi.*

Epistola cclxxx. in vetusto codice monasterii Camberonensis hac inscriptione insignitur : *Ad dominum papam Eugenium pro electione Nivernensem. E contrario in editis pro negotio Autissiodorensi, quam lectionem præferre malim : nam hac in epistola agitur de electione episcopi, cuius in diocesi extat Regniacense cenobium, quod in Autissiodorensi situm est.*

Epistola cccxix. quæ in editis ad quemdam presbyterum cardinalem inscribitur, in codice Vedastino nominatum *ad Petrum cardinalem* dirigitur.

In epistola ccclviii. editionis Mabilloni, quæ est ad Celestinium papam, post hæc verba : *Amicus sponsi non contristabit eam*, in codice Vedastino additur : *Fratrem N. vestre maiestati & commendavimus & commendamus, quia commendandus est.* Quæ vero sequuntur ejusdem epistole in prædicto Vedastino codice novam incipiunt linéam cum hoc titulo *ad eumdem*, quasi altera esset epistola.

Epistola ccclxiii. in Leodiensi S. Jacobi codice hic præfigitur titulus. *Hanc epistolam B. Bernardus abbas Clarevallenensis jam in extremis positus dictavit ad gentem Anglorum.*

Epistola ccclxv. editionis secundæ Mabillonianæ in codice Aquicinctensi hunc præfert titulum : *Ad Henricum Moguntinum archiepiscopum contra fratrem Rodulfum, qui neci Iudeorum consenserat.*

A In epistola cccxcvii. quæ est ad Odonem abbatem Majoris-monasterii, hæc verba in fine addenda ex codice Vedastino : *Semper parati sunt concitare injuriam aliis, invidiām suis, vobis autem, Pater, consūlitus, uti consilio meliorum, nec abduci scandalo priſcorum ad prævaricandum pacū laborum vestrārum, ne dum paucorum malorum scandalum declinatis, bonis omnibus, quod abſt, scandalo fitis.*

B Epistola cccc. in vetusto codice S. Martini Tornacensis hanc præfert inscriptionem : *Epistola Bernardi ad Verricum Letiensem abbatem*; cuius hactenus nomen ignotum fuit.

C Epistola ccciv. non ad Albertum, ut in editis, sed *ad Albertum incisum*, ut legitur in codice Aquicinctensi, dirigitur.

H Y M N U S D O M N I B E R N A R D I abbatis de S. Malachia episcopo & confessore.

N Obilis signis, moribus suavis,
Meritis sanctus, inclytus triumphis,
Hodie carnis pendere levatus,

*Ex ms. Ve-
teris-Mon.
iis.*

Migravit antistes:

Nec vacat viro Malachia nomen,
Angelum sonans, angelorum signat
Similem esse puritate vitæ,

Gloria parem:

Angelus noster civium suorum
Redditus votis, sociatus choris,
Præminet multis, coæquatur summis
Merito quidem.

Sobrius virtus, castitas perennis,
Fides, doctrina, animarum lucra
Meritis parem, cœtui permisct
Apostolorum.

D Opere vicem, animo virtutem
Tenuit horum præsul & legatus,

Ac per hoc jure etiam honorem
Vindicat sibi.

Signa si queras, quis referre queat?
Hoc tamen dico, manifesta satis
Mortua surgens quantus in hac parte

Fuit glorie.

Christo regnanti sitne illa nostri
Cura putamus, quos amavit prius
Pauperes, fovit humiles spiritu

Humilis ipse.

E Absit ab illo fonte pietatis
Sorte levata segnus manare:

Absit ut spernat miseros beatus
Orphanos pater.

O Malachia, Claravallis tua
Clarior tui corporis thesauro
Postulat supplex te tuente frui

Pace perenni.

Gloria Patri Filioque ejus,
Gloria tibi, amborum Spiritus,

Una sit tibi quia tres sunt unum

Una majestas.

P R I V I L E G I U M L O T H A R I I I
imperatoris II. pro monasterio Wal-

ciodorensi.

Confirmat subjectionem Haisteriensis monasterii ad Vallciodorensē, & qua ratione ab utroque monasterio abbas sit eligendus declarat.

Anno 1136.

Communi-

cavit revo-

rendissimes

abbas Vall-

ciodorensis.

[a]

IN nomine sanctæ & individua Trinitatis. **L**OTHARIUS Dei gratia Romanorum imperator augustus. Ad imperiale munificientiam pertinet bene de republica merentibus præmia rependere, & ceteris ad famulatum imperii surgentibus dotem in exemplum ac bonæ spei signum collocare. Quocirca neverit fidelium nostrorum tam futurorum quam præsentis ætatis industria, quod intervenit dilecti ac fideli nostri **WIBALDI** (a) abbatis, qui nunc, Deo auctore, Stabulensi monasterio præfet, privilegia Walciodorensis monasterii, in quo prædictus abbas sanctum religionis habitum suscepit, juxta regulam beati Benedicti & sanctorum patrum instituta professionem fecit, recitari & exponi jussimus, in quibus scriptum continebatur quod vir quondam illustris **ELBERTUS** comes in proprio hereditatis sue fundo monasterium secundum regulam & ordinem monachorum in pago Lumensi construxit, & de suo iure ac proprietate injus & donationem regiam concessit & traxit, quod monasterium cum omnibus appendiciis suis imperator Otto primus, cui a præfato comite sue utique consanguineo donatum fuerat, contulit Metenſi ecclesiæ per manus **DEODERICI** venerabilis Metenſi episcopi, hac scilicet interposita rationis obſervantia, ut idem pontifex quemdam locum Haisteria nomine olim a sanctissimo prædecessore suo **ADALBERONE** antistite ex proprio hereditatis iure sancto protomartyri Stephano in Metenſi ecclesia delegatum, supradicto cenobio gratia solamini copularet. Et quoniam proxima vicinitate junguntur, etiam sub unius ditione & ordinatione abbatis eadem prefata loca, Walciodus videlicet atque Haisteria, indiflubili vinculo neſteretur; qua constitutio

ram a divæ recordationis prænominato augusto, per veneranda ſanctionis paginam roborata, quam apostolicis decretis per sanctissimum papam **BENEDICTUM** confirmata, usque ad nostra tempora immobiles permanuit & inconvulſa. Quocirca nos imperialem prædecessorum nostrorum auctoritatem sequentes, confirmamus **THEODERICO** abbati qui nunc Walciodorensi cenobio præfet, & cunctis abbatibus suis videlicet

(a) *Vibaldus* fuit etiam abbas Corbeiensis ad Visurgim fluvium, immo & Caffinenſis, vir magni nominis, & suo tempore vix illi secundus, cuius epistolæ tomo **II.** Dicte, publici juris faciemus.

A successoribus regulariter ibidem substituendis, eundem locum, Haisteriam videlicet, cum omnibus intus & foris ad ipsum pertinentibus, ita scilicet ut habeant plenariam potestatem possidendi & ordinandi, & ad utilitatem Walciodorensis cenobii applicandi & agendi universa quæ abbates agere solent in fundis ad suum monasterium jure proprietario pertinentibus: & decedente eo qui nunc ibi, Deo prestante, regulariter præfet, **THEODERICO** abbate suisque successoribus in perpetuum regulariter ordinandis, Haisteriensis monachi convenient Walciodororum, tam ad exequias defuncti abbatis devote peragendas, quam ad electionem futuri pastoris discipline & concorditer celebrandam, hoc videlicet discretionis tenore, ut primus assensus, prima vox, prima denominatio penes Walciodorensium confiteretur arbitrium; & de ipsorum cœtu persona, si fuerit idonea inventa, absque contradictione Haisteriensium eligatur. Quod si ibi forte reperiri non poterit, atque in Haisterensi ecclesia persona converiens inventa fuerit, de ipsius potius quam de alieno monasterio prelatus assumatur. Et ut hæc constitutio rata & immobilis per cuncta successura tempora permaneat, præsens præceptum conscribi mandavimus, nostræque signo imaginis impresso, testes qui actioni & judicio interfuerunt, subitus notari jussimus. **ALBERO** Treuirensis archiepiscopus, **CUONRADUS** Mædaburgensis archiepiscopus, **MINGOTUS** Merseburgensis episcopus, **ALBERO** Balleensis episcopus, **ALBERO** Leodiensis episcopus, **HEINRICUS** Tullenſis episcopus, **CUONRADUS** Fuldenſis abbas, laicorum principum **HEINRICUS** dux Bavariae & marchio Tusciae, **CUONRADUS** marchio de **Vittin**. Signum domini Lotharii **II.** Dei gratia Romanorum imperatoris augusti.

Data anno **Dominice Incarnationis M CXXXVI. XVI. kal. Septembris**, indictione **XXXXI.** anno regni domini Lotharii **XI.** imperii **III.**

Actum *Vverſeborche*, in Christi nomine feliciter. Amen.

D I P L O M A L U D O V I C I VI.
E regis Francorum pro Gosleno Sueſſio-

nensi episcopo.

Uſurpationes communie Sueſſionensis irritas & emendandas declarat.

LDei gratia Francorum rex, G. ejusdem gratia venerabiſſimi Sueſſionensi episcopo omnibusque successoribus ejus canonicæ substituendis in perpetuum, salutem & gratiam nostram.

Quoniam ad tutelam ecclesiarum regni gubernacula a Deo nos suscepisti cognovi-

*Anno 1136
Ex carlo
B. Mori
Sueſſionis*

mus, oportet ut quæ tempore nostro ad A quam ceteri jurati qui ibi aderant se hujus-quietem ecclesiæ peregrimus ad notitiam tam præsentium quam futurorum custodæ litterarum commendemus, ut quod a nobis factum est, semper ratum permaneat, & successores nostri reges exemplo nostro ad quietem ecclesiarum operam dent. Contigit ob pacem patriæ nos in civitatem Suef-
[4] sionensem communiam (a) constituisse de hominibus illis, qui ea die domum aut placa-
team habebant in fraterinos urbis & subur-
biorum ejus, eisque quædam gravamina di-
misiimus, quæ a dominis suis patiebantur,
unde & ipsis cartam fecimus. Verum nostra
emunitate contenti non fuerunt, immo su-
per te, & super ecclesiæ episcopalem, ce-
terasque ecclesias tibi commissas, liberos-
que homines, multa quæ a nobis non acce-
perant temerarie occupaverunt, scilicet
quod viros & feminas extra communiam per
conjugia alterius personæ quæ erat in com-
munia dominis suis auferebant, ipsisque
volentibus in communia retinebant. Item
quod ecclesiæ & liberis hominibus terrarum
fuarum justicias auferebant; adeo ut si ho-
mo de justicia eorum per eos jus exequi con-
temneret, res contemtoris super terras suas
terrarum dominis, communia prohibente,
accipere non licet. Item, si homo communi-
nia in villis extra communiam habitaret,
taillias, corvadas, quas terra debebat &
ceteri accolæ persolvebant, violentiam do-
minis terrarum inferente communia, per-
solvere negligebant. Item, si homines qui
non erant de communia annonam vel vi-
num vel cetera in terris ecclesiastis vel libe-
ratorum hominum inter civitatem vel subur-
bia ponenter, ut ibi salvæ fierent, aut si ad
mercatum afferrent, tallias inde exigebant.
Item, portagia, quæ de feodo episcopi cas-
titebant eos accipere prohibebant. Item,
de infrafractis ceterisque forisfactis quæ in
terris infra communiam siebant, propter em-
endationem dominis plusquam quinque
solidos persolvivon non permittebant. Item,
vero pro forisfacto communia hominem, si
volebant, totum redimebant. Item, in per-
vaturia episcopi & infra domos ejus conven-
tu suo faciebat, & in magna curia captos
suos, nolente episcopo, incarcerabat. De
his omnibus, tu G. episcopo & ecclesia tua E
clamorem penes nos depositisti, dieque in-
ter nos & communiam statuta apud S. Ger-
manum de Loia convenientis. Ibiique curia
nostræ judicio decretum est, communiam
supradicta omnia usurpasse, fidemque dede-
runt in præsencia nostra tam Lootus major

(a) Anno 1131. ut legitur in Historia urbis Sueffionen-
sis, ubi literæ, quas hic damus. Ludovico VII. male at-
tribuuntur. At novo diplome confirmata fuit hac com-
munia abs rege Philippo, anno Christi 1181. ut videtur est
in predicta Historia > in qua ejus regis diploma refertur.
Perseveravit hac communia ad annum usque 1125.

(b) Illi fratres perfectio grata apud Boëni transquam

modi numquam usurpaturos. Reliqua quo-
que pars communia quæ Sueffii. erat in præ-
sencia WILLELMI pincernæ nostri, quem pro
nobis misimus, idem affiduciavit. Hoc tamen
pro pace utriusque concessum est, quod Si-
mone de communia ejecto, qui totius mali
causa extiterat, homines & feminæ, qui con-
tra statuta in communia tunc recepti erant,
ibi remanerent, compositione tali, quod unum de liberis suis in potestate dominorum
extra communiam maritarent, & de fo-
risfactis communia ultra LXX. solidos absque
voluntate dominorum quorum homines vel
hospites sunt accipere non poterunt, do-
mini vero terrarum quantum forisfactum
portat accipere in potestate habebunt, aut
sine clamore communia res forisfactorum
super terras suas quantum forisfactum fert
accipere. Quod vero ista irrefragabiliter ab
eis in posterum teneantur, me & L. filium
meum, & A. reginam conjugem meam &
* committere R. tibi & ecclesiæ obides de-
diderunt. Quod ne possit a posteriori infirma-
ri, sigilli nostri auctoritate nominis caracte-
re subterfirmavimus.

* f. comi-
tem.

Auctum Lauduni anno Incarnati Verbi
MCXXXVI. regni nostri XXIX. Ludovico
filio nostro in regem coronato anno 1111.
stantibus in palatio nostro quorum nomina
subtitulata sunt & signa. Signum R. comi-
tis & dapiferi nostri. S. G. buticularii, S.
Hugonis constabularii, S. Hugonis came-
rarii. Data per manum STEPHANI can-
cellarii.

D C H I R O G R A P H U M
Balduini abbas sancti Quintini in Insula
concedentis fratribus suis, qui apud
Boëni, hoc est montem sancti Martini, in-
stitutum Præmonstratensium suscepérant,
terram Brahencourt.

N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Ego BALDUINUS Dei gratia abbas ecclæ-
sie sancti Quintini de Insula, quoniam in-
ter ceteros humanæ fragilitatis defectus,
quam plurimum nocet oblivio, litteris co-
gimur tradere, quod volumus numquam a
memoria cadere. Notum ergo sit omnibus,
quoniam cum primum apud Boëni fratres (b) [b]
noſti in Christo vitam suam secundum B.
Augustini regulam artius instituerint re-
stringere, nos corum in præfenti sublevan-
tes inopiam, ut ad perpetuam in futuro
conscenderemus gloriam, totam terram, tam

Anno 1136.
Ex cartario
S. Quintini
in Insula.

in solitudinem, ubi soli ab hominum consilio separati vi-
verent, secesserant; cum autem eo tempore Præmonstra-
tentis vitam quasi angelicam sub regula S. Augustini duce-
rebat, illorum institutum sponte suscepérunt, annuente ab-
bate suo, & sic initium dederunt abbatis Montis S. Mar-
tini in diocesi Cameracensis.

M I S C E L A N E A

751 cultam quam incultam , & silvam , jura quo- A veritati , quantum epistolari brevitas per-
que regimur sive judiciorum quae posside- mitit , studentes , rem sicut gesta est vobis
bamus apud *Brahencoure* memoratis . fratribus infinuare curamus . Acceptis dulcissimæ pa- [4]
capituli nostri consensu tribuimus , ex- ternitatis litteris , (a) iti quibus & de eccl-
cepto quod de silva ad usum necessarium e- esia nostra liberatione , & vestra pia erga nos
absque venditione nobis retinuimus . Hoc sollicitudine plurimam gavisi sumus , inter-
tamen pacto , ut prædicti fratres ecclesiæ no- venientibus hinc inde variis dilationum &
stræ sancti Quintini unum modium avenæ & impedimentorum causis , & transactis jam
& alterum frumenti , in festivitate S. Remigii pene diebus ex præcepto vestra auctoritatis
annuatim persolvant , & terram illam , ad eligendum episcopum præscriptis . Tandem
sive silvam totam ab omni exactione vel in- dem in majori ecclesiæ , sicut iustum erat
quietudine liberam per omne tempus , ex- pervenimus , & invocata primus , sicut vos
cepto quod eis non licet vendere vel sarta- præmonueratis , Sancti Spiritus gratia ....
re , possideant , nisi communi assensu . Quod episcopum Deo dignum .... acceptis & ad
ut ratum permaneat , scriptum hoc fecimus , restaurandum ecclesiæ nostræ miserabilem
quod sigilli nostri impressione & testium sub- tam in spiritualibus , quam in temporalibus
scriptione munitum nobis per chyrographum dilapsa idoneum eligeremus . Priori qui-
divisimus . Signum *Hugonis* abbatis jam dilapsa idoneum eligeremus . Priori qui-
Humolariensis , S. Gerardi decani , S. Rai- dem die a mane usque ad vesperam adoran-
neri dapiferi , S. Oylardi majoris , S. Raine- tes nihil profecimus . In secunda vero die
ri de *Roinum* , S. Werrici *Vvastel* , S. Radulfi majoris , S. Radulfi Longa-gula . Actum sub invocatione S. Spiritus ierum nobis in
anno dominicæ incarnationis M CXXXVI . in- unum congregatis , de transgressione vestri
dictione X I I I . concurrente I I I . epacta præcepti , ac reatu inobedientiæ plurimum
x V . metuenteribus , post multa confilia , tandem
in personam domini GERHARDI (b) præposi-
ti sancti Johannis in *Halberstadt* , viri in ec-
clesia vita & moribus satis probati , nos vi-
delicet harum litterarum portatores & mis-
fores convenimus , & eum sedi Halbersta-
densi in episcopum canonice elegimus , nul-
la omnino alia causa , nisi quia in majori ec-
clesia neminem in quem omnium consensu
concurrerer , inventire potuimus . Quam elec-
tionem nostram , quibusdam confratribus
nostris contradicentibus , & ne fieret omni-
no impidire cupientibus , & inter alia elec-
tionem in domum (c) MARTINUM fac- [c]
tam , sed coram legatis vestris cassatam præ-
tendentibus , ad extremum & per inordina-
tam appellationem apostolicæ sedis nos ab
incepto detergere cupientibus , nos divinum
angustiarum nostrarum incommodis totiens
grayamus , quod vestra dominationis aures
querimonis nostris toties pulsamus , Deus
scit quanto cordis mærore simul ac pudore
tabescimus , & ingravescente doloris pondere ,
jam pene deficitus . Cum vero divinæ
bonitatis magnitudinem erga omnes afflic-
tos , itemque vestra pieratis paternum sem-
per erga nos affectum pensamus , ingenti spe
recuperanda salutis animati , omnem solli-
citudinem vestram in ejus gratiam , & in ve-
stre paternitatis consilium jactamus . Sed jam
novas & inopinatas misterias nostras exposi-
turi , totius veritatis auctorem Deum testem
invocamus in animam nostram , quia pura-

E P I S T O L A E R P O N I S

decani Halberstadiensis ad Innocentium
papam secundum .

*De electione Gerhardi prepositi S. Johannis
in episcopum Halberstadiensem.*

Anno 1136.
*Lx m. S.
Germani à
Pratis.*

Venerando sanctæ Romanæ ecclesiæ pontifici domino INNOCENTIO , Erpo decanus Halberstadiensis cum ceteris domini GERHARDI electoribus , tam devotam quam debitam cum servitio & oratione obedi- tiam .

Quod paternitatis vestra mansuetudinem angustiarum nostrarum incommodis totiens grayamus , quod vestra dominationis aures querimonis nostris toties pulsamus , Deus scit quanto cordis mærore simul ac pudore tabescimus , & ingravescente doloris pondere , jam pene deficitus . Cum vero divinæ bonitatis magnitudinem erga omnes afflic- tos , itemque vestra pieratis paternum sem- per erga nos affectum pensamus , ingenti spe recuperanda salutis animati , omnem solli- citudinem vestram in ejus gratiam , & in ve- stre paternitatis consilium jactamus . Sed jam novas & inopinatas misterias nostras exposi- turi , totius veritatis auctorem Deum testem invocamus in animam nostram , quia pura-

(a) His literis significabat summus pontifex OTTONEM episcopum de sece Halberstadiensi dimotum fuisse in synodo Pisana , certumque clero & populo tempus ad eligendum præfuissebat .

(b) In Chronico Halberstadiensi Gerardi huius nulla fit mentio ; sed RUDOLPHUS Ottoni exactiorate suscepit legitur anno sequenti his verbis . Anno igitur Domini 1137 . in dictione 14 . . . . ecclesiæ Halberstadiensi non habete pallorem , imperator LOTHARIUS , GERHARDUS cardinalis apo- stolica sedis legatus , ADELBERTUS Moguntinus sedis archie-

C

A veritati , quantum epistolari brevitas permitit , studentes , rem sicut gesta est vobis infinuare curamus . Acceptis dulcissimæ pa- ternitatis litteris , (a) iti quibus & de eccl- esia nostra liberatione , & vestra pia erga nos sollicitudine plurimam gavisi sumus , inter- venientibus hinc inde variis dilationum & impedimentorum causis , & transactis jam pene diebus ex præcepto vestra auctoritatis ad eligendum episcopum præscriptis . Tandem in majori ecclesiæ , sicut iustum erat pervenimus , & invocata primus , sicut vos præmonueratis , Sancti Spiritus gratia .... episcopum Deo dignum .... acceptis & ad restaurandum ecclesiæ nostræ miserabilem tam in spiritualibus , quam in temporalibus jam dilapsa idoneum eligeremus . Priori qui- dem die a mane usque ad vesperam adoran- tes nihil profecimus . In secunda vero die sub invocatione S. Spiritus ierum nobis in unum congregatis , de transgressione vestri præcepti , ac reatu inobedientiæ plurimum metuenteribus , post multa confilia , tandem in personam domini GERHARDI (b) præposi- ti sancti Johannis in *Halberstadt* , viri in ec- clesiæ vita & moribus satis probati , nos vi- delicet harum litterarum portatores & mis- fores convenimus , & eum sedi Halbersta- densi in episcopum canonice elegimus , nul- la omnino alia causa , nisi quia in majori ec- clesiæ neminem in quem omnium consensu concurrerer , inventire potuimus . Quam elec- tionem nostram , quibusdam confratribus nostraris contradicentibus , & ne fieret omni- no impidire cupientibus , & inter alia elec- tionem in domum (c) MARTINUM fac- [c] tam , sed coram legatis vestris cassatam præ- tendentibus , ad extremum & per inordina- tam appellationem apostolicæ sedis nos ab incepto detergere cupientibus , nos divinum timorem & præcepti vestri auctoritatem & temporis brevitatem pensantes , quod incœ- pimus cum consensu multorum clericorum & laicorum perfecimus . Nunc ergo , rever- tentissime pater , in tanto tempestatum no- strarum turbine , ad vestra paternitatis con- silium , & ad piæ compassionis consuetum nobis solatium , quasi tutissimum post Deum spei nostræ portum configentes , sanctitatis vestrae pedibus omnes in commune tam absentes quam præsentes provolvimur , dom- num cancellarium & omnem Romanam cu- riā quantâ possumus cordis devotione & precum instantia ad condolendum & subve- niendum nobis invitamus & excitamus , qua-

piscopus , BERNARDUS Hildesiensis episcopus , cum multis religiosis episcopis conuenient ad electionem , & invocata Spi- ritus sancti gratia , dominus RUDOLPHUS vir patens & quietus .... in episcopum est electus in dominica Lætare Je- rusalem 6. nonas Martii . Ecce . Unde conjicimus vel Gerar- dum anno eodem excelsisse & vivis , vel electionem ejus it- ritam fuisse , quod probabilis videtur , & ex sequenti Lo- tharii epistola quadammodo confirmatur .

(c) Nec memoratur Martinus in predicto Chronico .

genus

753 tenuis secundum datam vobis a Deo sapientiam in praesenti negotio quicquid justitia dictaverit decernatis, & adhibitio magni consilii Angelo, vestro honori & nostrae necessitatibus consulentes, certum aliquem finem nostris calamitatibus imponere non differas. Nos vero qui sub obedientia vestra quilibet extrema pati, & ipsam mortem subire parati sumus, sicut fessus umbram & sitiens fontem, ita vestra prudentiae solarium spe non dubia expectamus.

EPISTOLA LOTHARI I

imperatoris ad Innocentium papam II.

De electione episcopi Halberstadiensis in discor-
dia facta.Anno 1176.
Ex m. S.
Germani a
Pratis.

Communuit nos saepe & rogavit pater-
nitas tua, in quantum possemus, salva
imperiali reverentia, rigore nostro
contra imperii inimicos remitteremus, ipsique
propter necessitatem quæ ecclesiæ immine-
bat, locum consequendæ gratia nostræ con-
cederemus. Quod ut competentius fieret,
non nostræ, sed divinae fuit ordinationis,
quæ omnia quemadmodum voluisti & peti-
sti, sui misericordia ad honorem ecclesiæ &
imperii mitigavit & compositi. Si quidem
tam materiali quam spirituali uteque con-
victus gladio FRIDERICUS in Babenberch,
CONRADUS incuria proxime celebrata ad
gratiam nostram venit, ambo ad ecclesiæ
servitum sacramento nobis obligati: quos
tamen non minus obligatos sub hac cautela
& conditione recepimus, ut plenitudinem
absolutionis sua non nisi apud tuam pater-
nitatem obtineant. Ita omnibus pro voto
compositis, omnino ad liberationem eccle-
siæ essemus obligati, si Halberstadiensi ec-
clesiæ melius consultum esset. Super cuius
negotio sapientius hoc anno nuntios & litteras
nostras tibi direximus: in quibus, teste Deo,
nihil nisi veritatem & ordinem executi fu-
mus, omnino circa hoc intenti, ut pacem
& concordiam eidem reformaremus ecclie-
siæ. Qualiter autem id quidem mendacis
suis perverterint, reque a concilio nostro
avertenter, iterato tibi scribi non oportet.
Hoc tamen pro constanti tibi promittimus,
quod coram ecclie Romana in praesentia
tua vita comite evidenter probavimus om-
nia ita se habere, sicut nuntio nostro & lit-
teris tibi significavimus, nec tamen ob
contumum consilii nostri minus vellemus, si
quomodo unitas & concordia reformari po-
tuisset, satisque passi fuissimus, si in hoc ma-
lo aliquis usus fuisset, quod longe alter est.
Dum enim sanctum paternitatis tua præcep-
tum ecclie illa in eligenda persona conve-
nire debuisset, tam ecclie quam imperio
idonea, duæ partes factæ sunt. Nam cano-
niæ matricis ecclie electionem de Marti-

A no præposito factam aliquando propone-
ban, hancque omnes, exceptis quatuor,
unanimiter affirmabantur, tres tantum alias
personas ejusdem ecclie secundario desig-
nantes, ut si hujus canonice rejiceretur,
unam istarum obtinarent. Regulares vero
nullam istarum approbantes, assensum his
non præbuerunt, sive communis utriusque
partis consilio electionem in sequentem
diem distulerunt. Interim regulares, advo-
catis quatuor, sicut diximus, de majori ec-
clesia, GERHARDUM præpositum elegerunt,
clero & populo alterius partis invito & re-
clamante, & appellante apostolicam audien-
tiæ sub testimonio canonica censuræ, qua
jubet nullis invitis dati episcopum vel pasto-
rem. Quia vero in partibus Saxonie, maxi-
me in praefata ecclie imperialis dignitas
consistit, saltem adhuc paternitas tua nobis
adquiescat, & audita utraque parte, ita no-
bis eos remittas, ut salva libertate electio-
nis, nos pro consilio archiepiscopi & suf-
fraganeorum, exhibitis religiosis personis
talem provideamus, qui ecclie & impe-
rio expediatur. Talis enim necesse est ut eli-
gatur, qui in exequendis his quæ Dei & Ca-
esaris sunt, vires habeat & scientiam. Ut au-
tem simplici oculo nos hæc quæ diximus de-
siderare cognoscas, legatum tuum cardina-
le ad nos dirigas, quo præsente & consu-
lente, ecclie desolatae succurratur. Scire
autem te volo quia natale Domini Spiræ cele-
bratur sumus, convocatis principibus de
Romana expeditione tractabimus, ad quam
curiam legatum & litteras tuas mitti deside-
ramus, per quas archiepiscopos & abbates
qualicumque comminatione ad tuum & no-
strum servitum commonemfacias,

CARTA RADULFI COMITIS

Viromandensis pro monachis Cæsæ-Dei.

D Concedit eis nemus sancti Georgii, & tertiam
partem de Villari monachorum.

RADULFUS Viromanduorum comes om-
nibus tam futuris quam præsentibus.
Notum facimus vobis omnibus, quod nos
pro Dei amore, nemus quod dicitur sancti
Georgii, sicut per metas distinguitur, mo-
nachis Cæsæ-Dei apud Villers Deo serviens
tibus, libere & in omni pace habere & per-
petuo possidere concessimus, ut quæ sibi
necessaria fuerint tam ad comburendum,
quam ad ædificia sibi construenda in eo reci-
piant, cum constiterit idem nemus ex nostra
concessione ab hominibus nostris eis datum
fuisse. Contulimus etiam monachis eisdem
tertiam partem justitiae de Villers, quod di-
citur Villare-monachorum, & in foresta no-
stra pro porcis suis propriis pascua sua per-
petuo possidenda. Quod ut ratum, &c. Ac-
tum anno Domini Mcccxxii.

Anno 1174.
Ex m.
Colverino.

B b

DIPLOMA LUDOVICI VII.

regis pro monasterio Cusciacensi.

Modium frumenti & modium vini ipsi assignatum in villa de Veigli.

Anno 1138.
Ex cartario
Bramensi.

IN nomine Domini. Ego Ludovicus Dei gratia in regem Francorum & ducem Aquitanorum sublimatus. Notum fieri volumus universis tum futuris quam instantibus, quod nos pro remedio animæ patris nostri & nostræ, ecclesiæ beati Audeberti & fidelibus Cusciacensis ecclesiæ ibidem B Deo servientibus, donavimus & in æternum concessimus apud villam quæ dicitur *Veigli* in Granea singulis annis unum modium frumenti de decima. Similiter unum modium vini de decima ejusdem villæ. Quod ut perpetuæ stabilitatis obtineat monumentum, scripito commendavimus, & sigilli nostri auctoritate & nominis nostri caractere subtestavimus. Actum publice Suectionis anno Verbi incarnati MCXXXVIIII. regni nostri primo, astantibus in palatio nostro quorum nomina subscripta sunt & signa.

EPISTOLA (a) IMBERTI

Arelatenensis archiepiscopi ad abbatem

& monachos sancti Victoris.

*Absolvit eos a sententia in eos lata.*Ex archivis
S. Victoris
eruit D.
Furterius.
[.]

IMBERTUS Dei gratia Arelatenensis archiepiscopus dilectis filiis suis abbatem & fratribus monasterii Massiliensis, salutem & dilectionem. Dilectum & venerabilem fratrem vestrum Petrum monasterii vestri priorem majorum ex parte vestra ad nos transmissum gratanter recepimus, & ejus justis petitionibus annuere proposuimus. Petrit quidem à nobis ex parte vestra prædictus prior, ut scrupulum dubitationis, qui ex sententia nostra mandato apostolico in vos lata obortus fuerat in animo Massiliensis episcopi, removemus, & ejus conscientiam serenaremus. Nos vero subito R. præpositi Massiliensis apostolicae sedis legati & Petri de Castro-novo Magalonensis archidiaco consilio, & plurim aliorum jurisconsultorum prædictam dubitatem sedamus, quid.... sive tenet sententia, sive non tenet, nos auctoritate nostra Massiliense monasterium & ejus monachos a prædicta sententia absolvimus & liberamus.

(a) Hic Imbertus qui & Humbertus federe coepit anno 1130. Porro ex hoc diplomate discimus Raymundum præpositum Massiliensem fuisse apostolicae sedis legatum, quod hactenus fuit ignoratum. Petrum vero de Castro-novo eundem esse fuisse cum Petro de Castro-novo Cisterciensi monacho apostolicae sedis legato adversus Albigenses, qui spretis ecclesiæ dignitatibus Cisterciense institutum suscepserat.

PETRI DIACONI EPISTOLA

consolatoria ad Richizam imperatricem.

De obitu Lotharii tertii Romanorum augusti, cuius insignem describit pietatem.

Dominæ suæ excellentissimæ arque piissimæ RICHIZÆ a Deo protæcta, magna ac pacifica Romanorum imperatrici augustæ, PETRUS vestri imperii servus post presentis regni potentiam, æternam felicitatem.

Anno 1138.
Ex ms. Ca-
sinensi ms.
Mabilla.

Licet nervus incisus doleat, & spiritus tristis offa conterat, non tamen adeo lugendus est dominus noster imperator (b) LoTHARIUS, sicut & hi, sicut dicit Apostolus, qui spem non habent; ad suum perrexit, in quo summum bonum est, in quo omnis bonitas, omnis justitia, omnis pietas, omnisque sanctitas est; ad illum perrexit, qui sua præcepta servantibus clamare non cessat: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos requiescere faciam. Elias festivans rogabat ut acciperetur a se anima sua. [Et post multa.] Dolendum est igitur in decessu: minime: quid enim absurdius, quam ut id quod scias omnibus esse præscriptum, quasi speciale deplores; hoc est animum supra conditionem extollere, legem non recipere communem, consortium recusare, mente carnis inflati, & carnis ipsius nescire mensuram: quid absurdius quam nescire qui sis, affectare quod non sis: aut quid imprudentius, quod futurum scias, id cum acciderit ferre non posse? Natura ipsa nos iuvocat, & hujuscemodi miseribus quadam sui collatione subducit. Quis enim tam gravis luctus aut tam acer ineft dolor, in quo non interdum relaxetur animus? Habet hoc natura, ut quamvis homines in tristibus rebus sint, tamen si modo homines sint, a mortore intentem paulisper abducant. Fuisse etiam feruntur quidam populi, qui ortus hominum lugenter, obitusque celebrarent; nec imprudenter: eos enim qui in hoc vita saeculum venissent, mœrudos putabant: eos vero qui ex istius mundi procellis & fluctibus emersissent, non injusto gaudio prosequendos arbitrabantur: mors æqualis est omnibus hominibus, indiscreta pauperibus, indiscrepta divitibus. Hanc quotidie præ oculis tantus Cæsar habebat, qui sicut vidimus & experti sumus, dum in ejus versatatem obsequiis, sub imperiali clamide alterius militiae tirocinium ostendebat. Prius enim in lucis crepusculo missam pro de-

Nota in
peronis
pietatis.

(b) Excessit e vita Lotharius anno Christi 1137. pridie nonas Decembrii, ut in tabula plumbæ quæ in Manusola ejus reperta est anno 1618. notatur. Hinc corrigendus Dodecanus & alii post eum, qui mortis ejus diem ad 11. cal. Decembri confingant.

fundis audiebar, dehinc pro exercitu, pō A filii habe. Haec cū dixisset imperatōr au-
strem missam dies; denum cibum potum-
que viduis, pupillis ac ceteris pauperibus
large distribuens, quæstiones & oppressio-
nes ecclesiarium relevabat, & in ultimo in
cura imperii insudabat; quādri enim Ca-
fini remoratus est; omnibus noctibus ita
claustrum & omnes officinas monasterii;
ac si abbas vel quilibet decanus circuibat;
scire cupiens, qualiter uniusquisque sub
beati Benedicti magisterio viverent: facto-
que mane per omnes monasterii ecclesiæ
causa orationis discalecatiis pedibus incede-
bat. Licer autem hoc ageret, numquam a
confortio archiepiscoporum, episcoporum,
abbatum, clericorum vel monachorum se-
questrabatur, ut impleretur in eo quod lé-
gitur, & cum sapientibus ac religiosis ser-
mocinatio ejus. Quis autem ejus gravita-
tem non miretur, cum ad sedandas dissen-
tiones fratrum quæ pro electione abbatis
ortæ fuerant, ad capitulum veniens; ab
hora prima diei usque in vesperum; non
cibo, non porui indulgens, exinde non
egrediebatur. Quo autem affectu, quo
amoré Cafinensem dilexit ecclesiæ, ostendit,
cum dixit prius se sincere omnia privi-
legia & concessiones ecclesiæ convelli,
quam aliquid de dignitatibus & privilegiis
Cafinensis ecclesiæ minui: & prius fineret
electionem omnium episcoporum, archiepi-
scoporum & abbatum qui sunt in toto
orbis Romano tollere, quam solùmmodo
Cafinensis abbatis. Dicebat enim, abbas si
ex consensu monachorum electus non fues-
sit, abbas non est: & quicumque electione
monachis tollit, omnia monasterii jura
convellit. Et cum hæc omnia ageret, erat
tamen exercitus bæculis, clutientium ci-
bus, spes miserorum, solamentum lugentium;
& ita singulis virtutibus eminebat; quasi
ceteras non haberet: sacerdotes honorabat
ut dominos, clericos ut patres, pauperes
ut filios, viudas ut mātres, creber monito-
ribus, pervaigil in vigiliis, lacrymas Dec-
non hominibus offerebat, volvuntur per
ora lacrymæ, & obfirmato animo non queo-
dolorem distinguebare quem patior: postquam
enim nostram parvitatem discipulum Ber-
nuli (a) cancellarii effecerat, postquam
Logothetae, exceptoris & auditoris officio
remuneraverat, postquam sessionem ad pe-
des suos induserat, postquam a secretis ef-
ficerat, postquam de his quæ ad vitam
æternam attinent, scitis instruxerat, te præ-
sente, & cunctis imperii aulicis adstantibus,
mantam meam apprehendens, & Guibaldo
commendans abbatem, dixit ad eum, si qua
mea dilectionis, si qua mei amoris in vestro
corde vestigia sunt, in isto ostende, cum
que pro nostro amore loco carissimi & unici

(a) In Chronico Cafinensi cap. 125, legitur, discipulum
Henrici Rausponensis episcopi & cancellarii efficerat
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

EPISTOLA PETRI DIACONI

Cafinensis monachi ad Conrádum
imperatorem II.

Congratulatur ei de sua in imperatorem elec-
tione, horatque ut stricte & christiane
Romanum regat imperium, atque Cafinense
monasterium protegat.

CONRADO excellentissimo imperatori &
Romani imperii strenuissimo propaga-
tori PETRUS diaconus clépy Domini jugi-
ter protegi, atque ejus victori dextera de
spiritualibus ac corporalibus hostibus per-
petuo triumphare:

Benedictio & claritas & sapientia & gra-
tiarum actio sit in facula omnipotenti Deo
nostro; qui per vos & in vobis antiqua ho-
bis suscavit, miracula, & de recenti vestra
electione vetera Romano imperio rēnovat
gaudia: non enī Annibalis interitus, aut
Gothorum intercessio, vel Lucii Carilinae
cades, vel Atiliae ac Totilæ interitus sic nos
delectat; quomodo magnificam vestram au-
diffi electionem, & in vestris successibus
divinam jugiter prædicare potentiam. Per
vos quippe æterne urbis dēcūs honorque
ad solis ortum usque procēdit, dilata-
tur, ac in rebelleri nationes infidelitate
depulsa accipit principatum. Per vos Ro-
mani imperii dignitas reparatur, sublima-
tur, & in antiquum consulū Pompeii,
Scipionis, Julii, Octaviani, atque Trajanæ
dominationis vix attollitur statum. Læetur

Anno 1138:
Ex m. Ca-
finensi eruit
Mabillo-
nus.

B b ij

759
itaque in vestra electione omnis penitus A vita vobis in futuro concedat. Rogamus
christianitas, oriens & occidens, gaudet, autem generositas vestrae celsitudinem,
merides cum septentrione resultet, aeterna triumphator praeceps, ut Casinensem ec-
clesiam, omnium cenobiorum matrem pro-
tegatis; ea enim praedecessorum vestrorum
quondam defensa praesidiis, dicta opibus
existit cognoscitur. Vos ergo quemad-
modum pro sapientia vestra nobilitate,
potentia, prudentia, in omnibus que sacculi
sunt, & probis, quod magis egregium est,
moribus aequiparare probamini, ita etiam
in Casinensis cenobii exaltatione aequipa-
rare conamini. Facite vobis in terris bea-
tum Benedictum debitorem, ut ei quaque
contuleritis, centuplicata in celis recipere
mereamini. Ad hoc enim celestis provi-
dencia que omnia moderatur & a faculo
universa disponit, hoc praesertim tempore
quando peccatis nostris exigentibus defecit
sanitas, & diminuta sunt veritates a filiis
hominum, tante strenuitatis ac prudentiae
virum in Romania republica elegit, ut ec-
clesias exaltare debeatis. Deus autem & Do-
minus noster, qui dona sua pietatis gratia
largitur potentibus, dextera fortitudinis
sua vos protegat & benedicat, & utriusque
substantia hostibus separatis, cum palma
certaminis ad se revertentibus, caelestis vita
vobis iatrua aperiat, secumque perpetuo
jocundare de caelestibus bonis concedat.

PISTOLA CONSOLATORIA

Petri diaconi Casinensis ad Richizam
Romanorum imperatricem.

De morte Lotharii imperatoris & Henrici du-
xis Bavaria ejus generi.

Dominus RICHIZA a Deo protecta Romanorum imperatrici, PETRUS diaconus post praesentis vitæ metas aeterni regni calculum.
Multotiens, impetratrix invicta, imperium etiæ consolandi vestram eminentiam, multotiens continebat. Ut id protinus facerem, plurima invitabant, præcipue autem domini nostri imperatoris LOTHARI defuncti fedelites, tum vestra augustalis clementia in nos indignos dilectio, ut lacrymas vestras etiæ ex toto sōpire non potuisse, interim certe vel abstessisse, ut retardarem autem, sciebam dolori tue, dum recens faveret, præpropere occurendum non esse, ne illum ipsa eadem solatia potius irritarent, exaggerarent, accenderent, nam sèpe videamus in ipsis quoque morbis immaturam medicinam esse pernicioſissimam. Expectabam itaque dum ipsem dolor vires suas deponebat, ut mora mitigaris tangi se quodammodo, attrectarique ad remedia sustinenda permetteret. Ante tamen quam cum eo con-
gregiar, aderò illi, & aliquanta quibus ex-
citetur in memoriam reducam, & quæ jan-

761 quasi obducta videntur rescindam & pro- A pria voluntate mori dignatus est. Quando feram, optimo videlicet ac solemni genere consolandi. Hi itaque fleant, gemantque diutius, quorum delicatissimas mentes enervavit longa felicitas, effeminavit luxuria; qui spem suam omnino fixerunt in saeculo; qui, que sint bona illa perennia, vel ignorant ex toto; vel si sciunt, oblectamentis sumpiti mundialibus negligunt. At quorum fere omnes sani per diversas curas transierunt, quorum, juxta Apostolum, conversatio in caelis est, qui & vanitates sacculi, ut celi gaudia prudenti ac discreto corde pendunt, gravissima quoque qualibet immobili constanciam perferunt. Quid pergam referre? numera quoque calamitatibus, quot infortiis ab infancia ipsa jaeta sis, cum in eisdem fere, ut sic dicam, innata fueris. Felicis memoriae dominus noster imperator Lotharius, qui te ibi in conjugem elegerat, ad imperiale fastigium promoverat; in quam solam cuncta negotia Romani imperii commiserat, post multas quas cum ipso pertulisti angustias, post orbem Romanum, ut ita dixerim, cum eo peragratum, cum in dies ad imperiale domicilium cum eo accelerares regressum; heu! proh dolor, multorum sociorum dolore gravissimo extulisti. Transeo tot petricula, tot metus, quos sine intermissione incurvaries in te cum tanto cesare pertulisti: modo, modo; cum nondum priores luctus integre compueris, lugenti adhuc tibi luctus adjunctus est; & cum quasi solatum tot ærumnum, quod videbiceret solum residuum erat in vivente genero vestro Heinrico duce Bavariæ te habere putares, subito nec operanti vobis mors ejus immatura (a) relatæ est: gravissimum plane est ex omnibus quæ vobis post decessum domini nostri imperatoris Lotharii obtrigerunt, recens vulnus; nec aurem summam rupit, sed pectus, fastos, & viscera ipsa divisit; nec ex intacto corpore tuo hic sanguis effluxit per ipsas cicatrices percussus, sed quemadmodum tirones leviter sauciati, tamen vociferantur, ut veterani quanvis confossi patienter ac sine genitu curati se paciuntur: non enim, elementissima domina, ita lugendi sunt quique fideles, ait Apostolus, neuit & ceteri qui spem non habent: sed enim credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt, per Iesum adduce eum eo. Ergo elementissima domina, ut consolationem accipiat, hortamur: ista enim mors, quid est aliud, nisi relatio corporis, depositio sarcinæ gravis? Nata es, ò imperatrix, moritur es: quo ibis ut non moriaris? Quid facis, ut non moriaris? Ut Dominus Deus tuus consolareetur te, pro-

(a) Anno 1139. Quideleburgi repentinò morbo correpsit. 13. calendas Octobris occubuit; probito; ac plerique scribunt, veneno:

A pria voluntate mori dignatus est. Quando vides Christum pro te mortuum; tu mori dederis? Ergo moritura es, velis, nolis. Quo evades? quo effugies, ut non morias? Hodie sic, cras sic, futurum est, dubium non est, credendum est. Quid ergo agis, times, fugis? futurum est. Ergo mihi pessima domina, lamentationes & ululatus ac si muliebres tumultus a te viriliter amove: quando enim dolor iste vester durior est, tanto major vobis virtus advocanda est, & veluti cum nota holte & sepe jam victo aerius congregendum: forte ac sapientem nec secunda evehunt, nec adversa demittunt; facile illa fert qui semper expectat; illis suas gravia quibus es repentina: qui latet rebus non se inflavit, nec mutatis contraxit, adversus utrumque statum invictam animam tenet jam exploratae firmatij. In ipsa namque felicitate quid contra infelicitatem posset, expeditus est: infinito quidem dolore, cum aliquem ex carissimis amicis affici, inepta indulgentia est; nullo autem inhumana duritia: nam & non sentire dolorem, non est hominis, & non ferre non est virtutis. Optimum inter utrumque tempozamentum est, & sentire desiderium, & reprimere, praesertim cum nec excellenter vestra conveniat immensus tristari: maximum solatium est cogitare, id vobis accidisse quod omnes ante passi sunt; omnesque passuri. Gaude itaque habuisse te vitam Romanum imperatorem: cogita jucundissimum esse quod habuisti, huicnam quod amuisti: quod talen habuisti, in summis bonis pone: non est cogitandum vobis quam diuinus habere illum potueris, sed quadriu habitoris: non in eo mors vestram satietatem, sed suam sequi voluit legem: Stet tantum animus in præcinctu: mors alii alio tempore comprehendet, neminem interibit, nullum certe exciperet. Quisquis ad vitam editur, ad mortem destinatur: sed animas sapientis quod necesse est numquam timeat, quod incertum semper expectet.

LITTERÆ GALTERII ABBATIS

S. Vedasti:

*De societate cum milibus. Templo, quibus
permittit curtem confidere in villa.
Hadens.*

GUALTERIUS (b) abbas S. Vedasti cum fratribus sibi commisit. Quoniam vita morte, memoria oblitio, veritas impugnat fallitate; nos contra haec tria impedimenta utentes praesertim litterarum annotatione, significamus

Ex cartario
Vedastino.

(b) Galterius abbas S. Vedasti ab anno 1150, ad 1157, rex.

763 764
tam futuris quam praesentibus, quoniam A ris que tibi objicientur responderem para-
cum fratribus nostris militibus Templi Je-
rosolymitani & eorum subditis, qui videli-
cer nequam mundo abrenuntiato, militare
Deo soli deyoverupt, specialem societatem
omnium spirituallum bonorum habemus,
datis benigne & humiliter suscepitis vici-
fim mutuis petitionibus, ut in augmentum
corporis Domini nostri Iesu Christi, fra-
ternio quoque magis proficiamus.
Illi etiam deinde notificamus quoniam iu-
dem milites cum in fundo terræ nostra,
villa scilicet Hadensis curtem unam con-
stituere disponerent, id etiam a nobis ex-
perierunt, ut capellam sibi licet construe-
re, in qua ipsi & subjecti, videlicet qui se-
culo renuntiascent, tam in morte vel sepul-
tura quam in vita perciperent divina, salvo
in omnibus alii jure nostra Hadensis ec-
clesia. Hoc igitur eo affectu & tenore quo
postulaverant causa Dei, sicut fratribus be-
nigne concessimus, & cyrographo donum
rborantes, sigillo quoque nostro munivi-
mus.

EPISTOLA INNOCENTII
pape II. ad Radulfum abbatem Lat-
tinacensem.

*Arguit cum de contentu sedis Apostolice &
de monasteri sui dilapidatione.*

Circa 1140.
Ex ms. S.
Marini
Tomac-
si.

INNOCENTIUS episcopus servus ser-
vorum Dei RADULFO (4) Latinaciensi
abbae. Sanctorum patrum docet auctoritas, quod
apostolicis mandatis & institutionibus, ab
que fui status periculo nulli unquam lieuis
obviare. Quod si sollicita confideratione
penitentes, nequam in tantam beati Pe-
tri injuriam ausu temerario, prorupisset. Tu D
vero sive litteras & nuntium recipere con-
temisti, & alias tam dilecto filio nostro pra-
bono ex apostolice sedis benignitate indu-
cimus ei violenter auferens, ad maiorem R.
Petri & nostram injuriam disumpere pre-
sumisti. Domos quoque, terras, & vineas
communi tibi monasterii parentibus tuis il-
ludire charuisti. & fratres plures monasterii
in captionem ponere contra regulam & offi-
cium tuum minime formidasti. Quia igitur
tamquam tuam confirmationem multam preter-
ire & cetera quae de tua persona lūmōru-
more nobis nuntiata sunt, indiscussa tem-
nere nolumus nec debemus, per prefencia-
riam mandamus & mandando precipi-
mus, quatenus proxima dominica, quia legi-
gitur ego iam pater pueri, in hoc te conope-
mus, & representemus super his omnibus & cete-
ri.

(4) Latinacum monasterium ordinis s. Benedicti ad Ma-
riam avum in diocese Parisiensi, a S. Eusebio fundatum.
Bacchus papa subiugatus est S. Martin.

(5) Non ab obitu patris, in qui contigit anno 1137.

DIPLOMA LUDOVICI
regis VII. pro Meduntensi cella sancta
Maria Magdalena.

*Nundinas in vigilia & in festo S. Magdale-
ne ei concedit.*

IN nomine sancte & individue Trinitatis.
Ego Ludovicus Del gratia Francorum
rex & Aquitanorum dux. Quod ad notitiam
pervenit praesentis, commendari volumus
memoria posterorum; me scilicet ecclesia
beata Maria Magdalena in Meduntensi ca-
stro constructa, & monachis Colubensib[us]
in eadem ecclesia Deo servientibus, fe-
riam in eodem castro annuatim in die vigi-
liae festivitatis S. Mariae Magdalena & in die
ejusdem festivitatis dedisse pro mea meo
rumque salute, ab omni exactione & iniqua-
tudine solutam & liberam in omnibus, de
quibus & in quibus reddituum consuetu-
dinem solemus accipere. Et ne a posteris va-
leat infirmari, sigilli nostri auctoritate fir-
misse. Actum est hoc apud Medantum anno
ab Incarnatione Domini Mee xli. regni au-
tem nostri viii. (b) praesentibus Theoderico
Galeranno, Hugone de Fai, Nivardo
de Pissiaco, Simone Ternel, Blanchard de
Loreib, Pagano Chobare, Radulfo filio Ro-
berti de S. Gemma.

Data est hac carta per manum NATALIS
Rebacensis, abbatis & regis cancellarii vii-
cal. Augusti.

DIPLOMA ALBERONI

Leodiensis episcopi pro monasterio
Flonem.

*Confirmat omnes possessiones ei a quinque pri-
decessoribus suis & ab aliis concessas.*

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus san-
cti. Notum sit quod ego ALBERO De Gra-
cia Leodiensis episcopus, sciens boni pasto-
ris nomen nulla rectius via posse comparari,
quam statum ecclesiarum ab melius refor-
mando, duxi dignum ecclesiam S. Martha,
qua est in Flona & nostra est, meliorare, re-
formando statum eius nostra auctoritatis
manu, studio & discretione. Igitur haec sunt
qua tibi, GUALTERE abba (c) tuisque suc-
cessoribus & filiis tuis canonicam vitam pro-
fessi ad quieram & tranquillam vitam ves-
tram confirmamus in perpetuum. HENRI-
CUS Leodiensis episcopus (d) quod ad suam [4]
omnionque successorum suorum saltem de-

(a) 1140. (b) 1140. (c) 1140. (d) 1140.

(e) Eius instrumentum vide Superius pag. 340.

(f) Hic primus fuit Flonensis abbas, uti observat Nie-
pius Historie Liroensis lib. ix. ad annum 1180.

765 loco vestro & ipsis munificentis tam magni- A De nemore tamen hoc discretum est, ut om- fice celebratis statuit, confirmaremus, & de verbis quibusdam testamenti ejus quæ dubia videbantur, jam deinceps non ambigendum sub anathemate interdicimus. Locus vester & villa ab omni prorsus exactione sit libera, nec omnino cuiquam ecclesiasticæ secularie persona liceat hoc commutare, perturbare, vel minuere quod ab eodem prædecessore meo H E N R I C O de rebus vestrīs ecclesiasticis & secularibus diffinitum legitimus & tenemus. Locus autem vester est a campo Gerines usque ad silicem Hugonis in latitudine. A vertice autem montis in intus ad levam cum ab Amanio venitur duo bovariæ in latitudine. Nemora nostra, silvas, aquas, prata, vel pascua utilitatem vestrīs vestrorumque, quæ a quinque prædecessoribus (a) meis scivimus concessa concedimus, & testamenti nostri pagina in posterum profutura confirmamus. Sed & quæcumque ab eisdem prædecessoribus meis ecclesiæ vestræ collata sunt, promta voluntatē annuimus; statuentes ne ulli omnino liceat ea immutare ulla subreptione, astutia, seu violenta perversione, quæ singulis nominibus exprimimus, ut ea securè obtineatis, atque celebrata frequentius stent & inconsulta permaneant. Vallem inter medium montium, a ponte Flonæ usque ad finem vallis nullis nostris usibus aptam, quam OBERTUS episcopus tradidit ad quoscumque usus velletis, & piæ memoriarum FREDE- RICUS reconfirmavit, villam Mols quam ALBERO episcopus donavit, arcis montem a fine usque ad finem ejus circum circa, quem ALEXANDER episcopus ad ministerium vini missarum devotissime sancto Matthæo ob- tulit, nos quoque ad nostram nostrorumque salutem retradimis & reconfirmamus, recondamus & reofferimus, ac Patris, & D Filii, & Spiritus sancti auctoritate & apostolico assensu rata esse decernimus. Hæc sunt quæ prædecessorum eleemosyna vobis præ- venerunt, & ita statuimus. Quæ vero munificentia principum, seu nobilium, vel aliorum fidelium vobis succedunt, eadem caritate prout decet episcopum in nostra pro- tectione pro vestrī tuitione, pace, & tranquillitate suscipimus, salvo jure advocati vestrī studentis commodis vestrīs & utilitatibus. Comes G ISLEBERTUS DE AIS, itemque comes L AMBERTUS DE MONTAU ven- nam quæ vestræ participatur, & in aquis & pratis, pascuis, & nemoribus suis, allodii Clarimontis omnem utilitatem, quam vobis pro se suorumque salute contulerunt. Et REINARDUS & CONO filii eorum recogno- verunt amplectimur, & propriis eorum stu- diis traditionis & eleemosynæ conturbatores perpetuo anathemate condemnamus.

(a) Henrico scilicet. Oberto, Frederico, Alberone, Alexandro.

B A De nemore tamen hoc discretum est, ut omni tempore & die tres carros in nemus habeant, hospitale unum, claustrum duos ad silvam quæ mortua dicitur. Sciendum vero quod curia vestra de Hotiva omnia viva & mortua ad usus suos de nemore habet. Hu- nativa sextam partem ecclesiæ & villæ cum omnibus usurariis & appendiciis & in eadem villa cōmūnitionem Hedelwigis & Philip- pi filii ejus legitima compositione celebra- tam confirmamus. Jairam, Raist, Tilières, possessiones de V'winel &c de Jeſſin, amba- rum * Herecinel; ambas ecclesiæ, medie- * f. Hale- tatem ecclesiæ de Bosait, ecclesiæ de Drait. Deroldi quoque lardum, quæ in novella quoque traditione vobis libere concessimus, cum ecclesiæ de Erpens in protectionem no- stram suscepimus, excommunicantes omnes inquietantes ecclesiæ sancti Matthæi ex his vel conturbare volentem. Et ut brevi- ter concludam, quidquid in possessionibus ecclesiæ, terrarum, molendinorum, censuum ecclesiæ sancti Matthæi de Flona- juste & legitimate possidet, hoc in nostra & omnium successorum meorum, & martis ecclesiæ firma protectione suscipimus, per- petua excommunicatione damantes, qui- cumque vos de cetero fraudulenter con- turbare præsumferint. Sed & adhuc id te- nendum determinamus, ut videlicet tam lo- cus ipse infra constitutos terminos, quam habitatores ejus omnino liberi sint, liberum baptismæ habeant, tam de lego synodali quam de iustitia seculari, nec archidiacono, nec decano, non advocate alicui, nec ministro episcopi, nec ulli horum omnino respondeant, nisi soli abbati ipsius loci. Quod si aliquid quod vires suas excedat emerferit de falsitatibus aut furtis, aut per se terminare non potuerit, ad episcopum caufam referat, ut per eum non per aliquem ministrum vel submissam personam diffinia- tur. Et si aliquid temporalis emolumenti in- de provenerit, tertia pars sit episcopi tam- quam advocati, reliqua fratum ipsius loci. Viginti domos quot modo habetis, habeatis in perpetuum. Acta sunt celebre Leodii in conventu nostro, anno Incarnationis do- minicæ MCXL. indictione III. episcopatus vero mei anno III. regnante C O N R A D O hujus nominis secundo, testibus idoneis ar- chidiaconis, Dodo, Alexandro, Johanne de Canival, canonici Nicolao præposito S. Dionysii, Wasone, Petro, Henrico de Cair, Godefrido de Scote, abbatibus GUA- ZELINO S. Laurentii, ELBERTO S. Jacobi, Arone S. C. Nobilibus Gefewino de Falops- nununt, Lamberto de Tinbech, Theode- rico de Argenteal, & Guillermo fratre ejus, Ebaldō de villa veteri, familiaribus Wede- rico de Prato, Lamerto & Arnulfo fratribus Höienibus, civibus Leodiensibus Hen- rico, Boscelvino, Lamberto Gruneter.

EPISTOLA H. CANONICI
regularis ad N. priorem de Caritate.

Causatur quod canonicum regularem Seno-
nensem S. Johannis monasterii ad monasti-
cam vitam proficiendam admiserit.

Circa 140.
Ex bibli-
otheca regi-
na Suecia
eruit Ma-
billonius.
(a)

Venerabili ac jure diligendo domino N.
priori de (a) Caritate fr. H. semper
Bene valere.
Auditis scripturam dicentem : *Caritas
non querit qua sua sunt*. Nostis quod dico.
Ubi caritas lumen est , & tenebrae non sunt
ullæ. Nihil fictum patrat caritas , nihil fui-
catur veritas. Propterea vero amico loquor,
nihil dissimulans , sed cum fiducia quam no-
stis , quoniam ex caritate est quod dico. Si
autem , quod & vos id ipsum sentitis , quo-
niam eamdem caritatem habetis ad me , non
credatis quod vobis nihil dicam nisi ex ca-
ritate & pro veritate. Propterea cum fidu-
cia loquar , nihil timens offendere in cari-
tate. Significatum est mihi quemdam de fra-
tribus ecclesiæ S. Johannis Senonensis clam
de ecclesia sua eduxisse , eumque a vobis re-
ceptum & in monasterio vestro cincinnatum.
Præterea & vos abbat & supramemoratae
ovem suam requirentibus dura quadam res-
pondisse & minus dicenda. Non hæc conve-
niunt servis Christi. Apostolus super alie-
num fundamentum adficare noluit , & lex
divina in messem alienam prohibet falcam
mitti. Si autem dicitis , quod tamen dicere
vos non puto , sed quoddam qui vobiscum
sunt , quia vita vestra melior est , & licet
omni homini quomodo vult & ubi vult me-
liorem vitam & conversationem potiorem D
eligi. Recordamini quod magister nos
doucit. Apostoli de primatu contendunt.
*Facta est contentio inter discipulos , quis eo-
rum videretur esse major.* Fortassis ideo fa-
cta est contentio , quia subita erat conten-
tio. Adhuc contendimus , & dicit unus , me-
lior sum. Alter dicit , sed ego. Christus quid
dicit intendite. *Qui voluerit , inquit , ma-
jor esse inter vos , erit uester servus.* Erit
servus , erit Chanaam , erit servus ser-
vorum , qui dicit membro Christi , tu malus
es , esto bonus , verenda patris deridet , ser-
vus servorum erit. O Chanaam ! quare ri-
des , quare derides , servus servorum eris.
Semen Chanaam & non Iuda , species de-
cepit te , quia veritas non est apud te. Tu
gloriaris in specie tua , & sufficere putas ,
cum non habeas ; sed non veritatem habens ,
numquam gloriaris in specie. O lingua im-
pudica ! post Christum dicere audes : Tu
malus es , ego sum bonus. Ille jam dixit :
Qui voluerit major esse erit servus , & tu ad-

(a) Caritas insigne monasterium ordinis Cluniacensis ,
diœcesis Autissiodorensis ad Ligetum fluvium situm , de quo
vide , si libet , a nobis relata in nostro Itinere litterario.

A hoc impudenter clamas : ego melior sum.
Adtendis post speciem tuam , & in ipsa glo-
riaris. Respicis nigredinem tuam , & cando-
rem meum non adtendis. Quare ? quia ni-
gredo species est humilitatis , & ego dico
quasi candor species est puritatis. Nigredo
species abjectionis , candor gloria & exalta-
tionis. Commendamus nos modo de specie ,
tu gloriaris in nigredine , ego in candore.
Tu humilitate gloriaris , & utinam bene
gloriareris. Si enim de humilitate bene glo-
riareris , numquam superbires de humilita-
te , contrariis contraria miscens. Humilitas
enim & superbia contraria sunt. Non pos-
sunt simul esse duo hæc. De humilitate su-
periore potes , sed cum humilitate superbiam
habere non potes. Quia igitur superbis de
humilitate , humilitatem te non habere of-
fendis. Tu vis major esse , quid eris ? Parum
est ut dicam minor , quia servus eris. Mo-
nachi dicunt : nos meliores sumus ; canonici
dicunt , non , sed nos meliores sumus. Ego
dico , nec vos , nec nos , quia omnes mali
sumus. Ubi autem omnes mali sunt , nemo
melior est. Veniant , inquiunt monachi , ca-
nonici ad nos , ut boni fiant , quia nos me-
liores sumus. Si vos meliores estis , ergo &
illi boni sunt. Quomodo ergo apud vos boni
fiant , qui & sine vobis jam boni sunt ? Sed
dicitis , boni sunt , sed veniant , ut meliores
fiant. Nulli prohiberi potest , quin melior
fiat , si vult. Audite , dicitis quod licet ca-
nonico , posthabitæ & spretæ professione
fua , ad vestram conversationem transire ,
quia , ut vos dicitis , melior est. Ergo licet
mulieri nuptæ , contemta matrimonii lege ,
ad continentiam se transferre , quia , quod
negare non potestis , continentia matrimo-
nio melior est. Obliti estis legis quæ dicit ,
nec pro bono pejus , nec pro malo melius.
Idem ipsum , non aliud , quod vovisti hoc
reddere. Hoc enim debes , si melius quid da-
re volueris , cum illo da pro illo. Nam non
potest nisi per illum cui hoc debes , & per il-
lum per quem debes , quantum ipse est non
aliud habes , quam quod vovisti. Si ille aliud
accipere voluerit cui hoc debes , in ipsius
est voluntate , non in tua potestate. De ce-
tero pro eo quod dicit Apostolus : *Honore
invicem prevenientes , qui seipso commenda-
vit.* Hoc modo fortassis intelligendum putant , ut unusquisque ante alium honorem
rapere festinet jaçando , & se ipsum præfe-
rendo , ego sic intelligo : qui me interrogaverit , si canonicus sum , dico monachos me-
liores : si monachus sum , dico canonicos
potiores. Hoc est mandatum Christi & re-
gula Christiani. Quapropter si mea parvi-
tati creditis , non aliud lapidis , nec facies-
tis. Quod si forte id quod a vestris minus
discrete factum est colligere neglexeritis ,
timeo ne Deo dispiœcat & ecclesiastici ju-
ris censura , si Romani pontificis audientiam
fratres

769 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 770
fratres qui a vobis laeti sunt adierint, inul- A alia possessiones ejusdem ecclesiae, quas vel tam esse non permetter. Idcirco modello- nunc largitione regum, concessione pontificum, seu donatione quorumlibet fidelium vestra, quam haecenus Dei gratia tenuistis, juste possident, vel in posterum acquirere poterit, ab aliquo auferantur, vel immuinuantur, vel quocumque modo injuste alienen- tur, sub attestatione divini numinis, & sub anathemate ex officio nostri auctoritate interdicimus. Cunctis autem ista servantibus sit pax Domini nostri IESU CHRISTI, qua- tenus & hic fructum bona actionis acci- piant, & apud districtum iudicem præmia eterna inveniant. Hanc autem paginam no- stræ auctoritatis ad confirmationem omnium supradictorum sigillo nostro corroboravimus, & eam per manum dilecti fratris no- stri SIRIDI ejusdem ecclesie abbatis & fratum qui cum ipso a Corbeensi cœnobio ad commandum missi sunt, videlicet Hen- rici, Hideboldi, Sigefredi tam ipsis quam omnibus fratribus in monastica professione succedentibus contradimus. Actum Bardu- vii anno dominice incarnationis MCXLII. indictione quinta pontificatus THIETMA- RIXVI.

DIPLOMA THIETMARI
Ferdensis episcopi pro Corbeiæ-novæ
monasterio.

In Ulleshemensi virginum monasterio mona-
chos Corbelensis feminarum loco instituit.

anno 1143.
Ex archivis
Corb., novæ.
THIETMARI Dei gratia Ferdensis eccl-
esiæ episcopus, successoribus suis regulariter ordinatis in perpetuum.

Quia congruum est fæcere dotalem discretionem & in præsentibus cautam, & de futuris providam existere, idcirco notificamus universis ecclesiæ Dei fidelibus, qualiter in ecclesia beati Johannis-Baptista, quæ vocatur Ulleshem, quæ a beata memoria prædecessore nostro BRUNONE, qui ex mönacho episcopus fuit, ex præcepto domini Ottone imperatoris in pago Bardungiæ funda-
ta est (^a) pro monialibus feminis, quæ ibi congregatae fuerant, fratres monachos de Corbeensi monasterio, ubi & idem prænomi-
natus episcopus monachus fuit, substi-
tuimus, præcipiente domino Lothario im-
peratore, coherrante & religiosa conjugi
ipsius domina RIKINZA imperatrice, ut ob-
restaurandam inibi divinam religionem eam-
dem mutationem facere deberemus. Quo-
nam vero prædictus Otto imperator san-
ctimonialibus in eadem ecclesia liberam ele-
ctionem abbatissæ in privilegio suo conces-
tit, nos quoque idem fratibus monachis
recognoscimus. Sed & decimas quas vel su-
pra scripti episcopus vel successores ipsius
prænomiatae ecclesiæ concederunt, nos &
per nostram subscriptionem concedimus,
quas proprii vocabulis exprimendas duxi-
mus, Aldendorp, Holtehusen, Bunesdorp,
Lettendorp, Eppenhafen, Gaffide, Emmen-
dorp, Havveleßern, Brangendorp, Cateln-
dorp, Schelleldorp, Zimlendorp, Ardehm-
bergen, Remmingen, Masendorp, Maldeßen,
Sioheim, Duttendorp, Nacheve, Gerleveshem,
Kipdorp, Kistide, Effenstede, item Effenstide,
Niendorp, Bodenhusen, Lichrim, Vwestide,
Hattenhampe, Stotenhause, Rotessen. Ut etiam
nos imitantes majorum exempla aliquid
ex nobis addamis, si quæ de Sclavicis vil-
lis eidem ecclesiæ pertinentibus a Christianis culta fuerint, decimas earum huic ec-
clesiæ permittimus, & insuper decimas de
novalibus in insulis Albiæ a Horeburg usque
Ameneberge, & telonium villæ & pontis in
Ullesheim ob amorem Dei pro remedio ani-
mæ nostra, fratibus ejusdem ecclesiæ con-
cedimus. Ne ergo supradictæ decimæ vel

(a) Anno circiter MCCXI. ex Chotonico Corbeensi.
Vet. Script. &c. Ann. ampl. Collect. Tom. I.

A alia possessiones ejusdem ecclesiae, quas vel nunc largitione regum, concessione pontificum, seu donatione quorumlibet fidelium juste possident, vel in posterum acquirere poterit, ab aliquo auferantur, vel immuinuantur, vel quocumque modo injuste alienen- tur, sub attestatione divini numinis, & sub anathemate ex officio nostri auctoritate interdicimus. Cunctis autem ista servantibus sit pax Domini nostri IESU CHRISTI, qua- tenus & hic fructum bona actionis acci- piant, & apud districtum iudicem præmia eterna inveniant. Hanc autem paginam no- stræ auctoritatis ad confirmationem omnium supradictorum sigillo nostro corroboravimus, & eam per manum dilecti fratris no- stri SIRIDI ejusdem ecclesie abbatis & fratum qui cum ipso a Corbeensi cœnobio ad commandum missi sunt, videlicet Hen- rici, Hideboldi, Sigefredi tam ipsis quam omnibus fratribus in monastica professione succedentibus contradimus. Actum Bardu- vii anno dominice incarnationis MCXLII. indictione quinta pontificatus THIETMA- RIXVI.

DIPLOMA BERENGARII
Gerundensis abbae pro Massiliensi
sancti Victoris monasterio.

Confirmat fundationem celle S. Johannis de
Fontibus pro tribus monachis, & factas
ei donationes.

TN nomina sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego BERENGARIUS gratia Dei episcopus, assensu & voluntate omnium Gerundensis ecclesiæ canonicorum, fultus exemplo & auctoritate decessorum meorum munitus, domini BERENGARII, domini BERNARDI episcoporum; dono, laudo monasterio Ma- siliensi & abbatii PETRO & monachis præ-
sentibus & futuris ecclesiam S. Stephani vel S. Johannis de Fontibus inferioribus cum acquisitis omnibus vel acquirendis, ut ibi monachorum sit semper cœnobium Domini timentium, & regulam B. Benedicti servantium, prout a præfatis meis antecessoribus ad hujus observationis est locus normam olim electus; ita a nobis cum invocatione S. Spiritus eligitur, ut ab hodie & deinceps a cunctis ibi monasterium veneretur. Dono etiam & laudo prædicto monas- terio a nostris, nupet a nobis noviter elec-
to ecclesiam S. Mariae de Kastellar, S. Kristophori de Fontibus superioribus eccle-
siam, & insuper S. Eulalia de Bagudano & ecclesiam S. Petri de Logordanio . . . . . cum omnibus adquisitis vel acquirendis cum unum . . . . . cum primitiis, deci-
mis, obligationibus, defunctionibus, ut ab hodierno die usque in perpetuum sint alo-
diūm præfixa ecclesiæ, & habeant monachis

Circa 1144.
Ex archivis
S. Victoris
erat D.
Berengarius

Ccc

novi monasterii jus & dominium quod alii
habent monachorum prælati in nostro episcopatu, salva in omnibus reverentia Gerundensis ecclesiæ . . . . . alodia vel posseſſiones & decimas, que ADALARDUS vicecomes & ERMENSENDIS ejus conjuſt fundatores hujus nominati cœnobii, & a fidelibus nostris conditum est, vel auctore Deo dabitur. Ex parte Dei & nostræ ecclesiæ sa penominata & monachis qui sunt vel erunt donamus, laudamus, auctorizamus nostra auctoritate S. Spiritus, raptoribus & diripientibus contradicimus, ut ſublata reſtituam in S. Spiritu mandamus. Damus etiam ipſi loco cimeterium, ut si quis extrema deliberaverit ſuę voluntate ibi ſepeliri, nullus obſtitat, ſed a vinculis peccatorum abſolutus, auctoritate Dei apostolorumque & noſtra caueat ſempiterna supplicia, & regna poſſideat beata. Si quis ibi convertere ſe a mundiſi ſorde voluerit, vita vel morte aliiquid ibi boni fecerit, ex parte Dei a peccatis confeſſis, derelictis & emendatis abſolvimus. Ut autem ibi Deus laudetur & honorificetur, tres in nomine Trinitatis ſtabilientur monachi, quos in noſtro patrocinio & gubernatione excepiimus, noſtraque ſedis, qui mei meorumque parentum memoriam in conſpectu Dei ſedule agant, cum loci poſſibilitas, Deo dante, creverit, crescat numerus eulorum Dei.

DIPLOMA BERENGARII
Gerundensis episcopi.

De donatione vel reſtituione ecclesiæ sancti Genesii de Palatiolo facta priori
S. Thomae Flavianensiſ.

Anno 1142.
Ex archivis
S. Victoris
eruit D.
Furnerius.

Debitum episcoporum officium eſt, ut ecclesiæ pauperes habentes habitatores locupletent, amplifcent, & augeant: quatenus dum cœli cives in hoc exilio degente temporalibus bonis sobrius abundant, licentius spiritualibus ſtudiis ſoli Deo vacare valeant. Idcirco ego BERENGARIUS Dei gratia Gerundensis episcopus compatiens & misertus paupertatis ecclesiæ sancti Thomæ apostoli, cuius baſilica fundata eſt in pago Impuritanensi, dono & trado ecclesiæ sancti Genesii de Palatiolo præfatae ecclesiæ sancti Thomæ & Gaufredo priori, & ceteris habitatoribus ejusdem loci, tam praefentibus quam futuris in perpetuum ad habendum & poſſidendum. Nam donationem ejusdem ecclesiæ sancti Genesii a bona memoria BERNARDO UMBERTI iſdem loco S. Thomæ dudum canonice obtinuit, cum idem monasterium a præfato episcopo & a ceteris pontificibus insigniter dedicatum fuīt, ſicut copioſæ continent scripturae & instrumenta quaे ſunt in eadem ecclesia. Sed quampluribus evolutis annis, quidam

A clericus nomine Bernardus de Suchardz voleuit eamdem ecclesiæ intrare absque conſilio & voluntate prioris S. Thomæ, quod omnino adverſabatur iustitia, afferens ſe præfatam ecclesiæ obtinuisse a reverenda memoria BERENGARIO DALMATII Gerundensi episcopo. Sed cum cauſa iſpſius Bernardi ante praefentiam noſtri fuifet diligenter investigata & veſtilata, instance Berengario archidiacono de Rogationibus & BERENGARIO abbate S. Felicis, & Guilhelmō praecentore de Petra-incifa, & Bernardo Ostolensi & aliis quampluribus tam clericis quam laicis, quia peritio & postulatio præfati Bernardi ſupervacua & inanis erat, & penitus canonicæ auctoritate fulciri non poterat, effectu utilitatis caruit, ſicut debuit, & nullum ſibi proſectum conſerre potuit. Quapropter ego præfatus BERENGARIUS Gerundensis episcopus donationem BERNARDO UMBERTI praedecessoris mei laudo & autorizo, & ſicut ſuperius faſſus ſum, ecclesiæ sancti Genesii de Palatiolo cum decimis, & primitiis, & oblationibus, & universis ad ſe pertinentibus in poreſta- tem & poſſessionem ecclesiæ sancti Thomæ & Gaufredi prioris & ceterorum habitatorum tam praefentium quam futurorum transfundō & tranſero, ſalva in omnibus Gerundensis ecclesiæ canonica obedientia & debita reverentia. Si quis euipſliber ordinis vel dignitatis homo hoc infringere tentaverit, nil valeat, ſed iram Dei incurrit, & vinculo anathematis ſubjaceat, donec canonice ſatisfaciat, hac carta firma perſistente omni tempore, que facta eſt anno M CXLII. ab Incarnatione Domini, regni Ledovici regis junioris (a) x. ii. idus Decembris.

D † BERENGARIUS sanctæ Gerundensis ecclieſia episcopus haec laudans conſirmo.

† Berengarius archidiaconus ſubſcripsit.
Arnaldus de Navara.

Guillelmus Gerundensis ecclieſia caput ſcholæ.

BERENGOARO S. Felicis abbas & archidiaconus ſubſcripsit.

Petrus Boirelli presbyter & canonicus Gerundensis.

† Raimundi de pontibus sancti Felicis ſacrifice.

† Raimundus de Terrades levita.

Bisullunensis probat haec levita Guillelmus.

Ratmundus presbyter qui rogatus ſcripsit die & anno quo ſupra.

(a) Comptandum a tempore quo vivente adhuc patre Remis uetus eſt in regem ab Innocencio papa II.

DIPLOMA LUDOVICI VII.
regis pro monasterio Branensi.*Concedit ei decimas apud Vesliacum.**Anno 1143
Ex cartario
Branensi.*

LIN nomine sancte & individua Trinitatis, **L**UDOVICUS Dei gratia rex Francorum & dux Aquitanorum. Notum facimus universis praesentibus pariter & futuris, quoniam ecclesiae B. Mariæ de Brana omnem decimam quam apud Vesliacum habebamus prece magistri Aethiopi & regiae benignitatis instanti quam in ecclesiarum augmentatione R convenient amplius extuare, in perpetuum habendam obtinendamque donavimus. Quod ut perpetuae stabilitatis obtineat munimenta, scripto commendari, sigilli nostri auctoritate muniri, nostrique nominis subter inscripto caractere corroborari præcepimus.

Actum publice apud S. Germanum, anno ab Incarnatione Domini MCXLIII. regni vero nostri VII. astantibus in palatio nostro quorum nomina subtilata sunt & signa. Signum RADULFI Viromandorum comitis dapiferi nostri, Signum MATTHÆI camerarii. S. MATTHÆI constabularii. Signum GUILLELMI buticularii.

Data per manum CATURCI cancellarii.

DIPLOMA LUDOVICI VII.
regis Francorum pro Carnotensi

S. Petri monasterio.

Ebrardi Puteacensis violentiam compescit, confirmatque patris sui privilegium aduersus Puteacenses dominos.

*Anno 1143
Ex archi-
eu. S. Petri
Carnotensi.*

LUDOVICUS ego Dei gratia rex Francorum & dux Aquitanorum. Quicquid ecclesiarum quieti potest proficere, digne memoriam commendatur. Notum itaque facimus omnibus tam futuris quam praesentibus, quia genitor noster veneranda memoria LUDOVICUS monasterium B. Petri Carnotensis speciali devotione dilexit & protexit in vita, nobisque tuendum protegendumque coepit. Cujus inter cetera beneficia illud maximum praefata ecclesia recognoscit, quod terra & villas quas in Belfia possidet ab omni vexatione & gravamine Putiacensium (a) dominorum, & ab omni prava consuetudine jacendi & comedendi, & ab omni penitus exactione liberavit, & sigilli sui auctoritate communivit; quas injustas consuetudines cum post mortem patris nostri (b) EBWARDUS Putiacensis dominus, filius scilicet HUGONIS,

(a) Quantum laboraverit Ludovicus VI. ad compescendas Putiacensium dominorum violentias sive describit Sugerius in vita ejusdem regis & in libro de rebus gestis in administratione sua capite 12.

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A injuriose repeteret, & in predicta terra iterata violentia contra patris nostri privilegium jacisset, per nos commonitus injustiam suam recognoscens, nobis & UDONI predicti monasterii abbatii in manu ipsius retribudinem fecit, & factam ibidem expensam galgiavit. Et ne in posterum Putiacenses domini in terris predictis violentiam istam exercere praesumant, patris privilegium confirmantes, predictam ecclesiae libertatem & immunitatem sigilli nostri auctoritate corroboramus, in quo supradictas malas exactiones penitus abolemus.

Actum publice Parisiis, anno ab Incarnatione Domini MCXLIII. regni vero nostri VII. astantibus in palacio nostro quorum nomina subtilata sunt & signa. Signum RADULFI Viromandorum comitis dapiferi nostri, Signum MATTHÆI camerarii. S. MATTHÆI constabularii. Signum GUILLELMI buticularii.

Data per manum CADURCI cancellarii.

SIGILLUM LUDOVICI JUNIORIS
de S. Germano.

C *Confirmat celle S. Germani de Lea possessiones.*

LIN nomine sancte & individua Trinitatis, **L**UDOVICUS ego Dei gratia Francorum rex & dux Aquitanorum, notum facimus omnibus tam futuris quam praesentibus, quoniam omnia quae prædecessores nostri reges, ROBERTUS videlicet & HEINRICUS, PHILIPPUS quoque & genitor noster LUDOVICUS, ecclesiae B. Vincentii & S. Germani de Lea contulerunt, nos quoque ubiquecumque sint, pari benignitate concessimus, & nostra firmavimus auctoritate, videlicet omnem decimam vini & annonæ meæ quæ attinent ad cellarum vel granarium Pissiaci, id est de Trel & de Charlavana & de ipso Pissiaco, & decimam Alversi, & vini & annonæ & leguminum de Aquilina, & omnium crescentiarum mearum, si quæ in ea fuerint factæ, Molendinum quoque Filoli-curtis & terram Gaudinæ; brancas etiam de Lea, quantum necesse fuerit ad focum monachorum, necnon & mortuum lucum quantum sufficit ad usum monachorum & hospitium suorum, & pasturam totam pecoribus monachorum, & etiam hospitium suorum, & vivum nemus quantum fuerit necessarium ad ædificia monachorum nova facienda vel vetera reparanda: Galterium quoque Colibertum, & omnem ejus posteritatem, & quinque hospites apud Ruoldicuritem. Hæc omnia concessimus; quæ ut

*Anno 1143;
Ex cartario
Colombensi.*

(b) Hic Ebrardus dictus Ebrardus de Britolio in expeditione Jerosolymitana occubuit, teste Sugerio in lib. de rebus gestis in administratione sua capite 14.

CCC ii

perpetuæ stabilitatis obtineant munimenta, scripto commendari & sigilli nostri munimine, nostrisque nominis subter inscripto caractere corroborari precepimus. Actum publice Parisius anno ab Incarnatione Domini MCXLII. regni vero nostri septimo, astantibus in palatio nostro quorum nomina subtitulata sunt & signa.

S. RADULFI Viromandorum comitis dipheri nostri.

S. MATHEI camerarii.

S. WILLELMI buticularii.

BULLA LUCII PAPÆ II.
Serloni abbati Savignei concessa.

Monasterium Savignense sub sua suscipit protectione, ejusque possessiones confirmat.

Anno 1144
Communi-
cavit R. P.
Chamillard
S. f.

LUCIUS episcopus servus servorum Dei dilectis filiis SERLONI abbati S. Trinitatis Savignie monasterii ejusque fratribus tam presentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Desiderium quod ad religionis propria- tium & animarum salutem pertinere monstratur, animo nos decet libenter concedere, & potentius desiderii congruita im- periti suffragium. Ea propter, dilecta in Domino fili SERLO abbas, tuis rationalibus postulationibus clementer annuimus & monasterium S. Trinitatis, cui Deo auctore, praesce dignosceris, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & praefentis scripti privilegio communimus, statuentes ut qualcumque possessiones, quæcumque bona idem monasterium in presentiarum juste & rationabiliter possidet, aut in futurum con- cessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu alijs iustis modis, Deo proprio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Ex dono RADULFI Filgieriensis & HENRICI filii ejus forestam Savignie cum omnibus appendi- ciis suis & molendinum de Romanaco. Ex dono HENRICI regis Anglorum apud Abrincas vineam de Campo-Bobri cum ap- penditiis, & in foresta de Passeis locum de Frenfia cum terra de Moreth, & locum de sancto Alveo cum terra de Bello-campo & locum de Domno-Petro cum omnibus ad prædicta loca pertinentibus, & in eadem foresta de Passeis pasnagium & herbagium cum ceteris consuetudinibus, & in aliis fo- restis suis pasnagium, & in tota terra sua & in portibus maris quittantiam thelonico- rum & omnium consuetudinum. . . . . præterea de laboribus quos propriis mani- bus aut sumtibus colitis, seu de nutrimen- tis vestrorum animalium, a quolibet cleri-

A co sive laico decimas exigi prohibemus. Decernimus ergo ut nulli omnino homi- num licet prefatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temera- riis vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum sus- tentatione & gubernatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva aposto- licæ sedis auctoritate. Si qua igitur in fu- turum ecclesiastica secularis persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino ju- dicio existere de perpetrata iniuritate cog- noscat, & a sacratissimo corpore ac san- guine Dei & Domini redemptoris nostri JESU CHRISTI in aliena fiat, atque in ex- tremo examine districtæ ultioni subjaceat: Cunctis autem eidem loco justi servantibus sit pax Domini nostri JESU CHRISTI, quatinus & hic fructum bonæ actionis per- cipient, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen;

† Oferende nobis misericordiam tuam. S. Petrus. S. Paulus. Lucius papa II.

Ego LUCIUS catholice ecclesiæ episcopus sanctæ Romanae ecclesiæ.

† Ego CONRADUS Sabiniensis episcopus.

† Ego GREGORIUS diaconus cardinalis sanctorum Sergii & Bacchi ss.

† Ego GUIDO diaconus cardinalis SS. Cosmae & Damiani ss.

† Ego PETRUS Albanensis episcopus ss.

† Ego GREGORIUS presbyter cardinalis tit. Calixti ss.

† Ego RANERIUS presbyter cardinalis tit. sanctæ Priscae.

† Ego Guido presbyter cardinalis tit. SS. Laurentii & Damasi ss.

† Ego GREGORIUS diaconus cardinalis S. Angelii.

Datum Laterani per manum Baronis S. Romanae ecclesiæ subdiaconi, nonas Decembris, indit. VIII. incarnationis domi- nicæ anno MCXLIIII. pontificatus vero do- mini Lucii II. papæ anno primo.

EPISTOLA ECCLESIAE
Leodiensis ad Lucium papam II.

De nova heresi, deque Americo ab ea con- verso, quem illi commendat.

Dominino & patri reverendo L. Dei gra- tia summo pontifici ecclesia Leodiensi- sis fideles orationes, & in Christo debitæ subjectionis obedientiam.

Ut arbitramur & res ipsa declarat, idcirco divina dispositio in arce catholicæ ecclesiæ

Anno 1144.
Ex ms. d.
V. domini
Burchel lat-
inissimi de-
toris Pale-
tini apud
Dulfeldi-
pium Bi-
bliothecam.

fedem Romanam posuit, ut ipsius prouidentia suis membris tutela procuretur, & ad eam refugium habeant, quibus surgen- tiabellæ exitium minitantur. Igitur veterum hostium deprehensas noviter insidas ad vestram paternitatem, cui credita est sollicitudo omnium ecclesiarum, deferimus, ut eorum conatus vestra relidantur industria, qui sub specie religionis animas simplicium in errorem ducunt, & unius integritate fidei, quæ multis in locis vulnerata est, sicut apud nos compertum nunc est constat,
 [a] sancta Dei convalescat ecclesia. A (a) Monte Guimari, quo nomine quidam vicus in Francia dicitur, quædam hæresis per di- versas terrarum partes defluxisse cognosci- tur, quæ adeo varia & multiplex est, ut sub unius certo vocabulo minime comprehendendi posse videatur, ejus apud nos sectatores quidam detecti, convicti & confessi sunt; hos turba turbulenta raptos incendio tradere deputavit; sed nos, Dei favente misericordia, pene omnes ab instanti suppli- cio, de ipsis meliora sperantes, vix tamen eripuimus: quorum unus hic est quem ad paternitatem vestram sua petitione destinare curavimus. Hæresis hæc diversis distingue- est gradibus; habet enim auditores, qui ad errorem initiantur; habet credentes, qui jam decepti sunt, habet christianos suos, habet sacerdotes, habet & ceteros prela- tos sicut & nos. Hujus hæresis nefandæ blasphemæ sunt, quod in baptismo peccata remitti negat, quod sacramentum corporis & sanguinis Christi inane reputat, quod per impositionem pontificalis manus conferri nil asseyerat, quod neminem Spiritum-san- dum accipere credit, nisi bonorum operum præcedentibus meritis, quod coniugium damnat, quod apud se tantum ecclesiam ca- tholicam esse prædicat, quod omne jura- mentum velut crimen judicat. Hi tamen qui hujus sceleris sectatores sunt, sacramentis nostris sicut communicant, ad nequitias suæ velamentum. Horum adhuc auditor erat hic Americus, quem ideo ad vos direxi- mus, ut vestro iudicio Deo & sanctæ ipsius ecclesiæ satisfaciat, & sponzionem quam fe- cit beatis apostolis, cum in discriminine vita positus esset, adimpleat. Vovit enim, ut dicit, si eorum meritis & precibus evadere posset, quod eorum limina devotus visita- ret, ut ipsis gratiarum actiones pro conser- vata salute repperenderet; alios vero hujus er- toris participes per religiosa loca divisi- mus; quid super eis ad correctionem agendum sit a vobis expectantes. Præterea caritati vestræ notificamus, quia secundum quod ab his qui a nobis deprehensi sunt, acce-

(a) Forte Monte Limarii urbe Gallæ in Delphinarum ad radices collis, hanc procul a Rhodano iuvio, circa quam Petrus de Bruis Lucii II. tempore errores suos disseminavit, qui magnam cum descriptis hac in epistola affinitatem ha- bent.

A primus, omnes Gallici regni atque nostri ci- vitates hujus erroris veneno ex parte mag- na infectæ sunt. Provideat itaque vestræ paternitatis sollertia, ne virus hoc altius ferpat, sed cauterio diligentia salutaris aduratur, ut deficiat. Vale.

D I P L O M A C O N R A D I I,

imperatoris Odoni abbatii S. Remigii concessum.

Confirmat possessiones quas in suo regno ba- bebat, ejusque privilegia.

C O N R A D U S divina favente clementia Anno 1145.
Ex ms. Cl.
V. D. ab
Louvre.
Romanorum rex II. Ne damnosa in posterum quod actum est, deleat oblivio, scripto memoriali commisimus, qualiter dominus Otto venerabilis abbas S. Remigii confessoris & Francorum apostoli nostram præsentiam apud Trajectum Ulterius visitaverit, & possessiones ecclesiæ suæ, quæ in regno nostro adjacent, nostro petierit privilegio confirmari, Suiaram videlet cum omnibus appendicis suis, Her- cam, Cluniam, Lictum, Angledura, Hacta, præbendasque Marsenses in usus mona- chorum décedentibus clericis immutatas. Nos itaque tam religiosi viri petitionibus obtemperavimus, & tam possessiones supra- dictas, quam præbendas in usus monasticos conversas regiæ majestatis sigillo corroboravimus. Hoc etiam per cuncta succedentia tempora notum esse volimus, quod ecclesiæ B. Remigii privilegia in præfatis posse- sionibus nullum specialiter advocatum ha- bent determinanter nisi regem Romanorum. Nostræ siquidem distinctionis est legaliter provideret tam legítimum monachis advo- catum, qui potius prodesse poterit quam obesse, potius allodium tueri quam vastare. Stabilitum quidem est ordine judicario in curia nostra & adjudicatu, quod advo- cato debeatur in tribus placitis generalibus quicquid servitium determinatur, ter- tiam partem pecuniaæ in tribus placitis ge- neralibus acquistis recipiens. Villicos mi- nisteriales & scabinos ponere vel deponere poterit præpositus Marsensis sine advoco. De redditibus S. Remigii per villicum & sca- binos placitabit præpositus sine advoco. Si effusio sanguinis, sive banni infraffatio, seu latrociniū infra allodium contigerint E placitare, non poterit præpositus sine ad- vocato, & exinde tertiam partem recipiat advocatus, præpositus duas, exactiones & tallias quas quidam precarias vel petitiones nuncupant, sive hospitationes regia censura penitus interdicimus. Si infra allodium terra culta vel inulta, molendina ab heredibus fuerint emancipata, monachi in suos usus libere sibi vindicabunt sine advoco, filices, fructeta & domos, sine cenu annuali præ-

positus ad contumodum ecclesiae quibusque A tradere poterit sine advocate. Quicunque igitur hanc advocate determinationem au- su, quod absit, temerario infringere ten- taverit, centum libras auri purissimi com- ponat, dimidietatem camerae nostrae, & re- liquam partem praedita S. Remigii eccl- sie. Et ut haec verius credantur, & omni deinceps tempore inconsulta serventur, hanec inde cartam scribi & sigilli nostri im- pressione insigniri jussimus, manuque pro- pria, ut infra videtur, corroborantes, idoneos testes infra notari fecimus, quorum nomina sunt haec, HERIBERTUS Traje- stensis episcopus, ANSELMUS Havelber- genensis episcopus, CUNRADUS frater noster Traiectensis praepositus, HENRICUS comes de Gelie, HERMANNUS comes de Quicke & frater ejus, GODEFRIDUS comes, ADAL- BERTUS comes de Norvenich, MARCUAR- DUS de Gembeloch, Walterus de Couenhusen, Tibertus de Spilenberch.

Signum CUNRADI Romanorum regis se- cundi.

[a] Ego ARNOLDUS (a) cancellarius vice C HENRICI Moguntini archiepiscopi & ar- chicapellani recognovi.

Anno dominice incarnationis MCXLV. indictione VIII. regnante Gunrado Romanorum rege II. anno vero regni ejus VIII.

Datum est apud Ulterius Traiectum in in Christo feliciter. Amen.

D I P L O M A L U D O V I C I regis VII. pro monasterio Aroasiensi.

Patris sui donationem confirmatam novo dono D adauget.

Anno 1145
Ex cartario
Aroasiensi.

IN nomine, &c. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex & dux Aquitanorum. Repte benignitas regum quæ a prædecessoribus ad usum pauperum Christi collata sunt & corroborat & augmentat. Notum itaque facimus universis viginti modiis vini quos pater noster veneranda memoria Ludovicus ecclesie S. Trinitatis ac beatissimi con- fessoris Nicholai in Aridagamantia sita apud Vorgiam & Joviam lingulis annis in perpetuum contulit, nos quoque loci ejusdem canonicis pari devotione concessisse & 1111. modios vini, quos in eisdem villis nostri adhuc juris habebamus, insuper præstisse. Quod ut ratum, &c. Actum apud Choisicum anno MCXLV. &c.

(a) Coloniensis archiepiscopus.

(b) Garciam illi procul dabo, qui Roiam prefectus adversus Guillelmum antistitem Auxitanum, uti scripto poster Sammarthanus, judices accepit G. Burdigalensem, H. Agmenensem praefules, & M. abbatem Rigeacensem. Fuisse vero generis nobis ex eo concinuus, quod Guillelmus ille Auxitanus qui hic patruus eius dicitur, in instrumento anni 1145.

E P I S T O L A A L B E R I C I

Ostiensis episcopi ad monachos Auxi- tanos S. Orientii.

Approbat compositionem ipsos inter & ar- chiepiscopum factam.

ALBERICUS Dei gratia episcopus Ostiensis apostolica sedis legatus di- lectis fratribus monasterii S. Orientii salu- tem & gratiam.

Concordiam maxima ex parte inter do- minum Auscitanum & priorem vestrum (b) [b] secundum hanc compositionis formam, Deo annuepte, compoluimus. In primis dominus archiepiscopus priori vestro ne- poti suo gratiam & benevolentiam reddi- dit, & se de cetero monasterium S. Orien- tii velle diligere, honorare, & sustentare, præsentibus episcopis & abbatibus in pre- sentia nostra apud Lemovicas reprobavit: ad reparacionemque monasterii vestri usque ad decem annos populorum conventum in unoquoque anno congregabit. Exactiones omnes tam in presbyteros quam in ceteros clericos omnino remisit. Quod si comes de omnibus vestris aliquam novam constitui- dicem exegerit, dominus archiepiscopus cum eo minime participabit; sed de ipso comite, sicut & de aliis querimoniis vestris faciet quod iustitia dictaverit. Haec autem fecimus, salvo in omnibus jure cimiterii vestri, & ceteris querelis vestris . . . .

E P I S T O L A C U J U S D A M
canonici regularis S. Barbaræ & ejusdem loci præpositi, qui, abdicata dignitate, ad Præmonstratensem transfierat, ad fra- tres suos canonices regulares sanctæ Bar- baræ.

Reddis rationem cur abdicata dignitate ad Præmonstratensem ordinem tranferit, pur- garique se ab imposta sibi calunnia.

Dominis ac vere dilectis in Christo fra- tribus Gau. Jo. reliquis dilectoribus suis de S. (a) Barbara conservus eorum, fra- ter . . . salutem in Domino salutari nostro. Eloquar, an sileam? Sed conceptum ser- monem quis retinete possit? plenus sum enim sermonibus, e quibus, ut obstruant os loquentium iniqua, de me liceat, quæso, in aures vestrae caritatis eructare verbum ve- rum, in qua lucet sicut luminaria in mun- do. Quoniam, sicut audivimus, circum vo-

de incendio urbis Simorre, deinceps translatione, cognomi- netur de Montalda, & in veteri membrana a nostro Sanimáthano laudata, legatur descendens de propria Montalde- num. Homo alti fanginus, summa tam morum quam paren- tum nobilitate præpollens.

(c) S. Barbara est haud ignobile monasterium cano uco- rum regularium ordinis S. Augustini in Neustria.

lante fama celebri , ita & vidimus in lineis A vita regularis vos honestissime conversari , nec in eam creditimus aliquod celsisse detrimentum , quin potius meliorationis incrementum . Cujus modum in mente cum sapere ac sedule revolverem , sedens adhuc , non ut decebat , supra cathedram Moysi , quia non ut oportebat factus forma gregis Christi , ratus sum tutius & utilius mihi fore , aliena subducere ferula manum , subesse quam praefesse , & in loco humili salvari , quam in sublimi periclitari . Quis enim digne penset quanti si fungi sacerdotio & curae pariter officio pastorali , de quibus pro dispensationis qualitate reddenda & recipienda ratio & remuneratio ? Quare partem quisquis deteriorem peccando suam facit , revera in die irae maledictione subjecbit , dum nequaquam vel unum pro mille respondere valens , vix pro suis tantum , nedum pro tot subditorum erratis in iudicio stare sufficiet responsus . Quid nimis item inter reum & actorem jam nunc contestata , verum tunc nudata secretorum veritate , palam decidendum jure ordinario terminabit ; ut tollant singuli quod suum est , & vadant alii in supplicium aeternum , alii autem in vitam aeternam . Talia & alia inferioris intuens penderis , meque non amore sed odio pro meritis dignum . Nam iudicium durissimum in iis qui praeſunt , nec proſunt , sed obſunt , sic impetratis a domino metropolitano quæ ad manum sunt dimiſſoris , nec piguit nec puduit a gradu prælatorum quoniam dimitti , rursumque in gradum pristinum immitti subjetorum . Illum quippe nemo capiat , nisi qui tuinam in illo vel non formidat , vel ignorat ; hunc autem omnis optat , qui se superius indidem ad Patrem luminum ascenſutus non desperat . Et quidem sicut pastor bonus & prudens , si se a credita sibi oviſis domini cura importune ſequeretur , plurimum delinquit ; ita & rector eidem curæ invalidus & impos , eam si non deferat , eo ipso reus est & peccat , dum ei utiliter alias succedere queat . Ut quid enim ille velut arbor infruituosa in fuculnea summi Patris familiis terram occupat digna succidi & succendi ?

Atqui ne denigrer jaſtantia meritum , tate quo , quibus , quantisve illa cui præfatem ecclesia perpetuis fudoris mei sit quæſitibus ampliata , servata intrinſecus prout in tantillo grege competebat ſemper ordinis disciplina . At tamen in novissimo loco recumbere mihi non fuerit inutile , dum præſtare valeat cautionem , ne forte tradar iudici , & minister mittat me in carcerem inferni inferioris , de quo non potero surgere .

Verumtamen cum ad locum quem nunc incolo , Domino docente ac ducente , per-

A veniſsem , primum fateor , vehementer horruit viſu , præfertim cum in omni ſitu ejus vel adiſciſis nihil ſe carnis obtutibus præſentaret amcenū , ſed nec in viſtu ſeu veſtitu fratrū , quod carnem ipsam multum valeret oblectare : cum vita eorum auſterā ſatis fit atque parca , utpote cui raro pifciibus , carnibus autem vel ſagīa numquam , niſi gravi corporis intercedente moleſtia veſti liceret . Quotidie quoque in laborib⁹ pluriſimis , in jejunis & vigilijs multis , in affluitate taciturnitatis , ac pro temporum in temperie aſtu & algore fatigatur , & quod diſcilliſum est tunicae fratrū , in quibus ſqualores nocturnos ſive diurnos agunt , niſi frequenter excuiſiantur , quod ex more tan tum in ſabbato fit , ſcatūrē vermiſibus non defiſtunt .

Erat autem in memoriatis fratrib⁹ præcipuum quoddam & singulare bonum , concors & unanimis tranquillitas , cum humilitate & mansuetudine , ſupportans invicem in caritate . Sedulus omnium etiam eorum qui negotijs forenibus deputantur , ad divinum obſequium concurſus , & in omnibus motibus & geſticulationibus ſuis omnia ho nestē & ſecundum ordinem facta ; quorū tam probabilis conversatio & quædam erga me quaſi prærogativa devotionis adeo me ſibi devinxit , ut recogitanſ omnes annos meos , id est circuitus errorum meorum , cum eisdem fratrib⁹ & inter eos pauperem Christum deliberarem pauper ſequi , ſicque agenda pœnitentia gratia ſuppleat quæ deſtine paſſionibus Christi in carne mea , ut ſpiritus ſalvus fit in die Domini , in die furoris & tenebroſi temporis , in quo nemo dabit commutationem pro anima ſua , cui non erit qui faciat bonum in terra obliuionis , terra miseriae & tenebrarum , in qua ſempiternus horror inhabitat . Nempe horum intuitu , nulla loci incommoditas , nulla pœnitentia difficultas dura debet vel al pera videri , dummodo per hoc obtingatur gratia in misericordia remiſſionis , & gloria in veritate repremiſſionis . Quia gratiam & gloriam dabit Dominus , cujus universæ viæ ſunt misericordia & veritas . Ab horum , inquam , intuitu universos quibus pro anima res eſt , utraque manu pro dextra ūtentes , ſicque ad bravium fraternæ vocationis inoffenſo pede currentes , nullum terrenæ dignitatis divitiarum ſeu delitiarum emolumen tum , nulla corporeæ moleſtia paſſionis avertere queunt : ſcientes ſane nihil homini profuturum mundum univerſum cum animaſ ſuę lucrari detimento : ſcientes nihilominus quod in praefenti leve eſt ac momentaneum tribulationis ſuę ſupra in ſublimitate aternæ gloriae pondus operati in eis . Ad quorum conſiderationem & ego ſedile prælatorum admodum perhorrefeſens , in quo

quidem & nomen & honorificentia mihi a-
pud filios hujus lucis etiam magnates ali-
quandiu celebriter excreverat, quæ sicut de-
ficit fumus, deficiunt.

Perpendens vero me locum tenere in quo
alter robustior & utilior valeret subrogari,
meque haud secus in eo vel id genūs alio
quam vixeram jam vīcturum, quoniam in-
super & atas & infirmitas continue defati-
gant quæ vicinæ mortis bajulae jam pro fo-
ribus assistunt, præter omnium pene confi-
cientiam amicorum, ne force insinuatu alii-
quo me ab optato præpedirent, & locum
mutay & habitum, nigro (a) tanitum in al-
bum commutato. Quamquam hodieque
multi quorum me numerus non contingat,
cælum non animum mutant, qui trans mare
currunt, & quilibet color nullius momenti
fit in oculis Altissimi, nisi quod iste non illo
melior, sed humilior & vilior, quasi cou-
tuntur opiliones & bubulci, vitam profite-
tur arctiorem quam habetur in terra sua
viventium. Eorum dico quorum
mensa frugalis, nec sobria & frequens esus
carnium, fomes vermium est & cibus erit
vernus & ignis. Quorum variis speciebus
conferti sapores gulæ sunt irritamentum,
sed in austeriorum inferibile convertentur.
Quorum nimia falerni hausta voluptas libi-
dinis est incentivum; sed animæ siet in æter-
na sitis ardorem. Quorum vestis mollior &
delicata cenodoxiam nutrit, sed utentibus
gehennæ importat asperitatem. Quorum su-
perflua somni pausatio, desidiam & otiositasem
sovet inimicatum Deo. Quorum in mul-
tiloquio peccatum non deerit, non deerit
& pœna peccati stridor dentium. Sed & per
carnis sensualitatem annon mors intrat iti
animas suaviter viventium? Nam oculus e-
vagans & lascivus, illaqueat captivans ani-
mam, visaque species & concupita nedum
usa in moechiam rapit & in ignem trahit
inextinguibilem. Auris pruriens velox ad au-
diendum & cordi & auri nociva concepit,
& in utroque parit iniquitatem & æternum
væ. Tactus & gustus lenocinans in carnem
spiritum retrorquet, & carnem & spiritum
præparat ad gehennam. Odorum suavitatis &
nidorum leporum gignit & in factorem mi-
serabilem in posterum erumpit. Horum om-
nium intemperies pœnas dabit in interitum
æternas. Ad quorum nimirum evitandum,
Domino miserante, insolentiam, & repara-
randam & recuperandam pristinæ gratiam
conversationis, veni in locum hunc miser-
randæ paupertatis, cœnobium inopiose co-
pioso, in quo fere omnia præter inhabitan-
tium mores inulta videntur & impolita.

Verum non eo certe animo veni; quo qui-
dam garriunt malignantes, ut videlicet con-

(a) Hinc colliges non omnes olim canonicos regulares
vestem albam deculisse, sed falso aliquos nigris uos sive,
siquidem canonici sanctæ Barbaræ nigris vestebeantur, ho-

A tra beatitudinem vestram, quod absit, cat-
strum firmem; imo satius ut anima mea sit
in manibus meis semper, id est vita vel mens
mea in conspectu meo coram me, ut memor
sim mandatorum Dei, sicut sequitur, & le-
gem tuam non sum oblitus, videlicet ad faci-
endas iustificationes Domini in æternum
propter retributionem. Quin etiam ut de ve-
stræ si placeat gratia visitationis gratiam ali-
quotiens habeam & consolationis. Nam vi-
fitantes speciem vestram non peccabis.
Quod si forte gravis sum vobis & ad videns
dum, profrus ad pacem vestri conservan-
vandam me longius transferam; vel si magis placet expugnatus egrediar de terra:
Nam et si locum hunc horroris & quasi va-
sta solitudinis ad obsequendum caelesti regi
& reginæ inhabitare decreverim, quoniam
elegi eum: tamen ubique terrarum Deo ser-
vit, uni regi militatur; idemque misera-
tor intuens miserandum, & ejus misertus
miseria, misero benigne miseretur, & fa-
ciens misericordias, miserenti animæ suæ, ut
placeat Deo, & Dominus supponit manum
suam parans in dulcedine sua pauperi Deus.
Neque enim hic hac de causa volui hactenus
inchoare, quod non licet si oportuerit in
irritum revocare, dum tamen bene inchoa-
ta in melius alibi proficiendo fuerint con-
summata. Et quidem mihi non mediocriter
molestem erit, si mea parvitatibus vicinia
vobis in ea scandalizatis, onerosa exte-
rit & scrupulosa, quippe quos præ cunctis
mihi nodus stringit insolubilis, quantum
mea refert amicitia singularis. Cui profecto
hæc mutatio dexteræ excelsi nullam divor-
tii pro parte vestra debet inferre violentiam;
dum non fortuitu, non præcipitanter, nec
de casu noviter incidente, sed longa retro-
D serie, vitæ melioranda zelum habens, &
nunc mori timens hac egerim, nec aliud me
in ea constar mutatione quæsiruin iri, quam
solam animæ languentis medellam, quam Pra-
monstratensis beneficio religionis eidem sub-
veniri, quæ mirum in modum cunctis in ea
decedentibus suffragatur, quam ut, Domi-
no largiente, mihi mundus crucifigatur &
ego mundo, quod in illa prælatione nulla
ratione possem obtinere, unde & per involu-
lucrum quibusdam, cum per vos transirem,
me transfretaturum intimavi, sed revera,
Domino cooperante, hoc mare magnum &
spatiolum manibus. Quod pro certo mate-
mundum intellecteram, qui in maligno po-
situm est, vel minorem mundum hominem
immundum, qui instar fluentis aquæ num-
quam in eodem statu permanens, ab ortu
semper vergit in mortem. Cujus equidem
corpus quod corruptitur innumeris scan-
dalorum & tentationum fluctibus, multam

dieque etiam in Lotharingia a pia memoria Petri Fureti
reformati illud idem observant.

victorum libidinum & peccaminum falsuginem despumans aggravat animam, quibus vehementer oppressa multiformes in sinu-
mentis species ocellatae vanitatum. Quamobrem & hoc mare magnum esse dicitur, proper-
ter profunditas immensitudinem, quia prauum est cor hominis & inservitabile, cuius
pravitas ac latibula occultorum, nec ab ip-
suis nedum alterius possunt intelligentia per-
scrutari. Hoc mare magnum & spatiosum
perhibetur, propter longitudinis & latitu-
dinis amplitudinem, quoniam universa va-
nitas omnis homo vivens. Cujus siquidem
cogitatus longe lateque extra se, ad libertatem,
sed illicita pervagatur, ut spiritus vadens
& non rediens, vadens ad corruptionis er-
rorem, sed non rediens ad erroris corre-
ctionem. Proinde illuc reptilia quorum non
est numerus. In errore, quippe corde pri-
mum moventur passim quae repunt, sicutque
de illo excent reptilia, id est cogitationes
malæ, quarum non est numerus. Fornicati-
ones, impunitizæ, adulteria, furtæ, falsa te-
stimonia, blasphemæ, & quæcumque dictu-
vel actu, impudenter & inepte inde profe-
runtur, velut animalia pusilla cum magnis.
Et quoniam ex abundantia cordis os loqui-
tur, & manus operatur, recte hoc mare
magnum & spatiosum manibus pronuntia-
tur, ob differentiam scilicet opertum, quæ
per reptilia, perversarum cognitionum, quæ
separant a Deo, irrationalia facta, mino-
ra cum majoribus quæ animalia pusilla cum
magnis lingua manuque sunt, & prenas da-
bunt in interitu æternas. Illic igitur, hoc
est in mari magno & spatiose, reptilia sunt
& animalia pusilla cum magnis, quæ reme-
diis non expiata competentibus, in profun-
dum malorum pondere suo dimerguntur.
Sed & illic naves pertransibunt, purgata scili-
cer & levigata mentes & conscientiaz, fide,
amore, & imitatione dominice humilitatis &
passionis, crucis & mortis, velut tabularum
quarundam firmamentis bene composita, ad
quarum piam recordationem, dum compa-
nituntur ac devotissime compunguntur, lubri-
ci corporis temeritatem, cordis inscrutabilis
pravitatem, & impuram cognitionum eva-
gacitatem facile norant pertransire. Nam
in horum currentes odorem unguentorum,
unctio ipsa docet de omnibus, memoria sci-
licet abundantia suavitatis Christi, & ejus
humillimæ Incarnationis, ac difficultissimæ
passionis, quibus illæ mentes suayiter deli-
bata & sapienter eruditæ per custodiam hu-
militatis, & patientiaz, per imitationem vi-
tae Christi & doctrinae, hoc mare magnum &
spatiosum manibus sic pertransirent, ut nec
reptilia cognitionum iniquarum, sed nec
animalia irrationalium operum pusilla cum
magnis transierintibus ex hoc mundo ad pa-
trem per desiderium æternitatis virtutum
fiant in jacturam. Porro hoc est mare quod
Ver. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A diebām , & quod in Domino confido me transfrētaturū ; si tamen omni studio ser-
vavero cor , ut cogitatio sancta me servet .
Cogitatio sancta est , quæ in vita Christi
& doctrina meditando , imitando conver-
tatur . Quod est in editio peccati & ipsius ex-
ecratione . Sic quippe crepit Jesus facere &
docere , quia peccarum non fecit ; qui fac-
tus est nobis sapientia a Deo , & iustitia , &
sanctificatio . Hæc est cogitatio sancta , quæ
servat hominem ab offensâ & gehenna , a
verme conscientiae qui corrodit nec commi-
nuit , & igni gehennæ qui comburit hec con-
sumit . Hac etiam servat hominem ad coro-
nam triplieam , ad coronam iustitiae per quam
meretur coronam virtutæ , in qua possidebit
coronam gloriae . Igitur omni custodia ser-
vandum est cor , ut sitiens iustitiam faciat
faciens ad vitam perveniat , perveniens glo-
riam possideat . Quoniam sic ex ipso corde
vita procedit , quam Deus diligenteribus se
repromisit .

Quia vero meliorationis formam , quia ad
hanc vitam securius pervenire , in prime
vocationis professione non facile præsumere
aut præsumptum fore , sine mei ac multorum
scandalō executioni mandare non au-
derem , hoc vitæ genus arripere libuit , in
quo cum omnes comparticipes meos me su-
periores videro , minus in cenodoxia vitium
declinans , me reflectans , ac magis ad vir-
tutum eorum culmen me extendans . Quod
si quem forte amicorum ex his scandaliza-
tum iri constiterit , eo facilis donare mili-
debent injuriam hanc , quo nihil in eorum
dederunt aut verecundiam , sed torum in mei
potius actum est correctionem , & quod
idem legislator , eadem regula , idemque
nomen clerici vel canonici , loco tantum ac
colore quæ pro nihilo habentur commuta-
tis , perseverent , meaque cum eis licet non
magni pendenda sit dilectionis integritas &
continuae devotiones .

Untum est autem quod in hujus foci com-
memoratione animum frangit , acrisque
excoquit , videlicet quod propè castrum &
vitam regiam degens , a multis notus , mul-
torumque notitiam habens , ex eorum ac-
cessus frequenta in desiderata sinu quietis ,
pro eorum immanni & inani colloquio non
sinar esse quietus . Nulli etenim proficere fa-
tagenti a profectus sui studio expedit hora
vel una a corrumpente mores bonos cello-
quio secularium impedit . Ceterum quod a
dilecto dilectorē meo Rā. cūm jam pridem
ad partes istas visitandi gratia declinasset ,
die jam vesperam in noctem claudente , idēc
que illo ad redditum festinante , mihi signi-
ficatum est , operæ pretium duxi vestræ ca-
ritati referandum , ut , cognita rei veritate ,
innocentiam meam excusatam habeatis , &
apud reliquos , si necessitas exegerit , excus-
fare non diffimiletis . Quidam enim nescio

D d d

quis semper inter fratres discordias, quae
les detestatur anima Dei, recte meatus est
in caput suum, afferens me in personam
Christi Domini, dominum priorem loquitur,
& in totam aquam dominum sanctam Barbaram,
os meum impudenter aperuisse, utriusque de-
rogando. Quod quidem si fecissem, nihil
mijus esse rear, quam posuisse in calum os
meum; quippe quorum conversatio in ex-
ulis est. Verum his eo minus fides adhibenda
est, quo in absentem prolatam, locum mihi
defensionis intercluserant. Jam vero he de-
cetero super his suspicuum quis habear, ec-
ce presto sum, vel interpositione fidei, seu
ratiis sacrae sanctis evangelii, meam super
hac injuria praeceps quoque purgare innocentiam,
sive vobis omnibus prestatore satisfactionem,
& malignantem in me probare
falsatorum.

Et quatenus, quarto, in tantum erga do-
mum illam scelus prouincperem, quæ me a
paterna domo exulam, mundo mihi novet-
erant, & ad partes cismarinhas opis aliena-
indigum transmirent, in benignitatem sua
gremium excepit, aluit, & ab annis adoles-
centia in sancte religionis habitum, & per
manus ejus ad sacros oraines promotum, in
hujus artis articulum, qua annum ni fal-
lor excedit sexagesimum perduxit. Cui pro-
vero cum pro cunctis inique in diem hanc
michi collatis, vel etiam deinceps conferen-
djs successibus, innumeras non modo gra-
tiarum habeam & referam actiones, verum
& debeam & offeram quicquid devotionis,
quicquid obsequii, qualiscumque mea possi-
bilites obtinet? Profectio qui eam & filios la-
ete ubery ejus diligenter cunctis pra omni
genere hominum abundantius, altius &
actius teneam in visceribus caritatis, nul-
ligenus autem in me susurriis accommodare
nocentium debon, cum sint susurtones, de-
tractores, Deo odibiles. Itaque rogo vos,
fratres, vos habere me excusatum, & mihi
coram Altissimo preceum vestrum instantia
subvenire. Preceptor etiam quatinus loquaci-
veniam deis senectuti, scientes quod epistles
mea vos estis scripta in corde meo, per
quam Deus pacis & dilectionis omnem co-
cum velutum mihi, vobis mediantribus, in
precibus suis efficiat proprium, & in cari-
tate non sicta maneat semper vobiscum.
Amen.

EPISTOLA CUIUSDAM
doctoris ad amicum suum.

Miris praeconiis extollit canonorum regula-
rium vivendi rationem, exponitque qua-
arte ad Deum conversus fuerit.

Ex ms. A. *quicquid-*
si. **C**um super Aurelianis de vita trium
noqnulla colloquierentur, tēipo occasio-
nem dante, quam neque Job, neque

A Nōe, multo minus vero de forte Danieles
fatebaris esse, satis affectuose rogasti, &
quasi debito iure familiaritatis antiqua pre-
cepisti, ut Carnotam regressus, si forte va-
eti temporis opportunitas se offerret, de
statu vita meæ mutatione dextre Excelsi,
tam spiritualiter quam noviter alterata scri-
bere non differem. Dignus siquidem est pe-
nitio tua, & cui contradicere fateor indig-
num esse, periculosa tamen adquietere.
Si enim de te minus dixerim, canonicis ini-
cutionis rebus fieri pertineisco: si vero circa
fines veritatis stilum versavero, religionis
eiusdem adulator videri non minus erubet-
eo, praesertim cum plures hujus mundi ama-
tores id pravum moris habeant, ut monachis
vel canonicae professionis cultoribus diffi-
cile credant, arbitrande eos quasi lege con-
spirationis adstrictos, ad id unanimitate la-
borare, ut eodem laqueo quo irretit sunt,
quolibet valent impedire. Nunc vero nihil
interest mea nisi vel ad illorum accusatio-
nem vel ad illorum defensionem, hoc so-
lum audio considerer dicere, quia nec
tuum est de religione querere, nec meum
erit ipsam fidei per occasionem laudare.
Cujus igitur scriptum de statu vita meæ po-
stulaveris, jato nunc primum incipio dubi-
tare, utrum de interiori vita quesieris, se-
cundum bona videlicet & mala mentis, vel
de exteriori quæ est secundum comoda
vel incommoda corporis. Si de interiori
queritur, respondeo quia regularium cano-
nicorum vita vagis, lascivis; in fide dubi-
tantibus, sub falso divinorum mandatorum
laſſeſentibus sit ponderosa & odioſa; sancto
autem propofito fixis, limbos castitate ſu-
eindis, fieri ter credentibus, patienter ex-
postantibus levis & jocunda. In hujus enim
brevis vita lacrymosis ſolitudinibus quid
existimari potest levius? quid jocundius,
quam fratres in unum habitare, & sub uno
diverſorum morum conuentu, universitatis
auctorem, voca pariter & mente collaudare?
Ubi melius, ubi ordinabilius vivitur? quis
confiteri non debeat felicem mensam, quæ
dupliciter reficit, mentem lectione, corpus
ciborum varietate? ministratum enim cibus
potusque multiplex & abundans, ut fra-
trum quivis ſufficienter inde quantum vo-
luerit sumat, & ramen mendicantibus ege-
nis non minimam partem derelinquet. Si
autem alicui ob luxuriam carnis superbientis
refrānandam, præparatis moderatus uti
quandoquo libuerit, veprem enim cibis
diſtentum ſequitur voluptas genitalium,
profecto & corona præmium de abstinentia
multiplicabitur, & mendicantium eſuries
in refervato plenius replebitur. Utinam sci-
res quanta infirmo fratri misericordia im-
penditur, quantaq[ue] pia curioſitate in om-
nibus necessariis procuretur: si ad eſum fra-
trum communiter præparata non appetit,

cogitet & querat quid inveniatur, profecto ab effectu voluntatis suæ nequaquam fraudabitur. De vestimentis autem nostris supervacuum estimavi scribere, cum luce clarius patet, quia in minimo videantur ab elegantia facularium discrepare. Hæc quidem & alia hujusmodi sancta & in omnibus moderata venerabilis Augustini regula, me tante, plenius te poterit edocere. Jam nunc igitur, ut arbitror, suspensis auribus expectas, ut consequenter de interiori statu vita mea aliquid audias. Sed mihi, carissime, laboriosum æque & periculofum est de talibus velle perractare, cum enim videaris veile cognoscere, utrum mens mea sibi complacat vel displaceat in effumta religione, confidenter quidem & vergaciter audeo confidri, quia totis visceribus mentis gaudeo, me per gratiam Domini mei IESU CHRISTI militæ hostis Babylonici penitus abrenuntiæ, & summi regis omnium conditoris qui mihi beneficit, de cetero adhuc meliora reprobavit, tyrocinium suscepisse. Sed si dixerò facile esse huic regi militare, ye- reor ne nimis simpliciter verum proferendo, pavidam remissorum pusillanimitatem videar ad hanc militiam invitare, cum hominem formidolosum & corde pavidum sacræ scripturæ auctoritas a procineta spiritualis pugna videatur removere: non potest enim quisquam corde duplice, bella Domini præliati. Unde alibi dicitur: *Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.* Quibus verbis plane nobis innuitur, non bene quemquam posse spiritualis vita arripiere exercitium, qui adhuc pertimescit nudati felicitate terrena & opum. Sed rursus ejusdem rei difficultatem ubi prædicavero, cum ad commune bonum stadiere debeam, dissuasor potius videri pertimesco. Quia igitur e duabus coartor utrobique, & utrum tum sine repugnancia militæ Christi videtur inesse, de utriusque convenientia tibi aliquad dicere tentabo, si paulo altius incipiens, prius manifestavero qua ratione adhaerim huic proposito. Triennio ante illam salutifera plagam, qua benigna Dei manus me misericorditer percussit, & subcineritum panem, abjecto terrena fôrdis pulvere, misericorditer reversâvis, percussus terrore mortiferi flagelli, quo justa Dei ultio plures tunc incessanter puniebat, & motus confederatione iniquitatis & luxuriae meæ, quæ jam in immensum excréverat, magnus ego assiduus divinæ legis prævaricator cœperam ad cor redire, & quandoque lacrymosis compunctionibus de perditione mea dolere; sed vox carnis spiritui obstrepebat, & interioribus innumera pravæ consuetudinis blandimenta opponebat: quondamque enim aliquis supernorum respectus duritiam mei cordis emollierat, citissime repentinio visu speciosæ mulieris, tamquam visu

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

fabolosæ Gorgonis, ipsum quod fuerat quodammodo molle & carneum mutabatur in lapideum, Deum videlicet quadam insensibilitatis duritia a se repellendo, & mandatorum ipsius legem superbe transgrediendo. Veram itaque esse cognoscet vocem illam apostolicam, quæ dicit: *Non est voluntatis, neque currentis, se. niserentis est Dei.* Deus nimirum fons bonitatis, qui pro modo voluntatis suæ potens erat & est suscitate de lapide filium Abrahæ, nondum visitaverat Zachæi hospitium, quia miser ego ille Zachæus nondum turbam fugiens accenderam sicorum. Infixus quippe eram in limo profundi, & apud me nulla inveniebatur facultas emergendi, ambitio & spes dignitatis ecclesiasticæ, amor pariter insatiabilis pecunia, quæ abundantius solito videbatur confluere, magnum quoque & varium libidinis incentivum; cuius eram factus vile subfelliū, non sinebant bene cogitata duci ad effectum. O quam reprobus doctor eram! qui, alios docebam meipsum non docebam; alios de contémptu mundana dignitatis instruebam, ego plus alii appetebam; pecunia idolatriam esse asserebam, ego tamen congregare non cessabam; libidini defervi nihil aliud esse quam Deo apostatare protestabam; & tortus in ea quasi fuis in cœni voluntario ambiente demergebar. Mertis etenim meæ interior oculus nondum bene erat collitio perfectæ compositionis a pulvere terrenarum fôrdium detersus, quia scientiam sine caritate habens, nondum intellexeram quod in Isaia legeret: *Omnis caro fenum, & omnis gloria tamquam flos fani.* Et illud Amos propheta: *Ve qui opulentii estis in Sion, & confiditis in monte Samarie, pompatice domum Israël ingredientes, qui dormitis & lascivitis in lectis vestris, bibentes vinum in phialis.* Nondum bene tetigerat eot meum illud horriforum Jacobi testimonium: *Agite nunc divites, plorate ululant in miseriis, que supervenient vobis, divitiae vestre putrefient, aurum & argentum vestrum eruginavit, & erago vorum, vobis in testimonium veniet, & manducabit carnes vestras sicut ignis.* Tonitruum apostolicæ vociis contra libidinosos graviter intonantis cum pluribus alis legarem, mihi non legebam; quia videlicet fornicatores judicabit Deus. Et illud: *Fornicatio & omnis immunditia nec nominetur in vobis.* Cum itaque novi veterisque testamenti sacra pagina damnationis meæ innumerâ jacularetur contra me testimonia, ego tamen surdus auditor, mundo lenocinante gaudebam, juxta vocem philosophicam in fecibus meis requiescere. Summa igitur & ineffabilis Dei misericordia, quæ secundum quod ait Job, in novissima abyssi deambulabat, & neminem vulnus perire, sed onnes ad agnitionem veritatis venire, visitavit me

D d ij

jam jaceritem, me jam quatridecimum in se-
pulcro ferecentem, me jam intra fauces
magni seductoris dormientem visitavit &
percussit: sed percussit exterius, ut sanaret.
interius; percussit, ut corporalis vexatio
auditui intellectum daret; percussit, ut me
ipsum ante faciem meam statueret. Manum
itaque suam per foramen misit, & venter
meus ad tactum ejus intreruimus. Peccata
igitur mea amare flendo, & medico spiri-
tuali confundo, percussum ostium mea mentis
aperam, dilecto meo, exoptans illis effici
templum, quem miser & indignus videbar
exclusisse non communicando per trien-
nium; citius salutifera susceptione tam cot-
poraliter quam spiritualiter roratus, in-
terjecto quasi unius horae spatio, multipli-
cetem praesentis vitæ miseriari & immensam
eternæ beatitudinis jocunditatem mecum
quasi conferendo retroflectare cœpi, & subito
lacrymis utriusque irrigui abundantiter ob-
ortis in hæc verba erupi: O Deus, quid mibi
est in cælo, & a te quid volui super terram?
Sacculum igitur nummorum, cuius execra-
bili commercio adipisci putabam honorem
ecclesiasticum, aliosque avaritiam meæ locu-
los pecunia illa refertos, quæ pauperibus
fame morientibus non serogando rapuerat,
honeste, ut putabam, tunc dispersi, & mihi
amicos de mammona iniquitatis feci, præ-
bendas quas quoque contra sanctorum pa-
trum* Decreta usurpaveram, satisque irreli-
giose tenueram, reliqui, & tandem omnibus
vinculis Dei gratia ruptis, liber evasi,
& me multis impedire volentibus, & ad
vanitates & infanias falsas revocantibus,
canonica institutionis jugo gaudenter sub-
jeci. De quo videlicet subjectionis jugo,
qualiter facile esse & difficile intellegatur;
secundum meæ promissionis tenorem jam
nunc expedire tentabo. Et fortasse labor hu-
jus executionis minutetur, si amatissimi facile
esse, non amanti vero difficile tam sufficien-
ter quam veraciter respondeatur; sed ut
evidenter pateat quod intendimus, causas
& origines utrorumque quasi contrariorum
prius videamus. Et ut de his in praesentia-
rum riteatur, qui vel infirmitatis impulsu,
vel cujuscumque societas affectu, sanctæ
hujus conversationis habitum suscepserunt,
de illis tantum sermo habeatur, qui simpli-
citer Deum in causa habentes, seculum
cum principe suo contemnunt, & libenter
ruptis omnibus amicorum affectibus, quasi
Allophilorum vacce arcam Domini gesta-
tur, jugo spiritualis obedienter caput sup-
ponunt. Hi nimurum quanto ardenter
existunt in divina servitute, tanto acriter
estimantur aduersum se hostem sufficere.
Prius enim duin variis hujus mundi oblecta-
mentis immersantur, quasi his satellitibus
parcebat, & tamquam non inveniens circa
eorum miserabilem vitam, in quo extende-

A ret suæ invidiae maliciam, quadam sui fe-
cureitate sub umbra, in secreto thalami, in
locis humentibus dormiens tepescerat, sed
postquam in eis videt avaritiam, luxuriam,
& cetera idololatria simulacra conquaſſari,
& militia signis penitus abrenuntiari,
jam ex intimo gemit, indoleat, rugit, col-
lequoque nequiori exercitu per fugas inse-
quitur, & longe callidioribus tentationum
argumentis revocate nititur. Magnis igitur
& innumerabilibus aculeis Canaanum dum
adversus eos infigat: hic sua spes, sua for-
titudo; hujus enim virtus in lumbis ejus,
hujus satellitio fugitiva mancipia sibi resti-
tui posse putat, hujus satellitio fiduciam
habet, quod Jordani in os ejus defluat.
Dices ergo fortasse difficultatum esse ini-
mici contubernialis insidias evitare, & cum
illo dimicare, qui saepius vietus non cessat
provocare. Difficile, immo difficultatum est,
non nego, sed homini, non Deo: quid en-
im ait scriptura? Fidelis est Dominus, qui
non patitur vos tentari supra id quod poteris,
&c. immo si est difficile, eo magis est præ-
miale: Nemo enim coronabitur, nisi qui legi-
time certaverit. Et ne alicui impossibilitatis
occasio ad excusationem prætendatur, nu-
merosa fidelium turba cujuscumque ætatis,
sexus, conditionis, ante mentis oculos re-
ducatur, qui fortissimi Dei bellatores le-
guntur extitisse, & eis bene consummato
jam ad bravum superna vocationis feliciter
pervenisse; quem profecto virum non pu-
deat profecti difficile, quod non ignorat
etiam mulieres fortiter tolerasse? Si quis
tamen gravioris pugnae conficitibus se quandoque
fieri imparem reformidat, caput fer-
pentis conterendo, motus interiores, dum
parvuli sunt ad petram, qua Christus est,
velocius elidat, ne deinceps difficulti ter-
mento cogatur adulteri suffinere, quos pri-
mo subrepentes facile potuit extinxisse. Illis
igitur, qui non perfecta animi consideratio-
ne ad hujus vel alterius spiritualis exercitii
stadium accesserunt, quid mirum, si sancta
& celestis vita via difficultis videatur & one-
rofa, adeo ut quandoque ad vomitum re-
veatur, & contemptu propositæ coronæ
bravio, nondum deinceps arctius amplectan-
tur. Illius nempe corpus rotum tenebrosum
erit, cujus oculus nequam fuerat: aliquan-
do tamen torum nonnulli, qui non bene vi-
debantur incepisse, occulte & incessibili
misericordia Dei consilio bene videntur
consummatæ. Sed de his haſtenus me di-
xisse sufficiat; omissa itaque aliorum vitæ
discussione, aliqua tibi de interiori habitu
meo specialiter scribere tentarem, nisi for-
taffis libram veritatis humiliter tenete nel-
cians, alicuius suspectæ arrogantis notam
incurrere formidarem. Sed hoc saltem vi-
deor veraciter posse & de ore confiteri,
quia Dominus per gratiam suam respexit

me, & misertus est mei, eripiens de lacu miseris & de luto fecis, & semper magis magisque gardeo, quotiens quam benigne mecum Dominis egerit, diligenter confidero; quod enim miser ante desperabam posse fieri, mihi fecit, dum videlicet pauperrim me mihi subsipientas, consuetudinem consuetudinem mutavit, & in ipsis verum esse comprobavit quod legitur: quia usus dederunt ut si quod inde minuitur, hinc crecere videatur. Sed quid te longius moror > videor mihi beate vivere, quotiens menti revoco, immunditiam praecedentis vita. Ad hujus ergo mundae & caelstis vita participationem, te ut patrem filium, ut magistrum discipulus libenter invitarem, nisi ipsis tibi sufficiere, & minoris ammonitionibus nequaquam intelligerem indigere. Timeo cameri, pater carissime, ne ultra modum differas aggredi consilium vita: jam enim tempus erat te diutius expectatum, saltem circa undecimam in via Domini laborare, ut in vespera posses nummum recipere. Expectas ut mundus te deserat, prius quam tu mundum? Dubium est deinceps utrum debeas habere nummum. Veni, pater, veni dum vult Deus & recipit, ne fortassis cum volueris, Deus nolit. Noli, pater, noli offendiculum esse domui Israeli; clamat enim contra te propheta, & alios optimates & praelatos. *Vos*, inquit, *de via recessitis, & plurimos scandalisatis*. Et illud: *V. vobis, qui nec iuratis, nec alios intrare permittitis.* Ingredere itaque, ingredere, ut & alii ingrediantur post te, quos videris non ingrediendo ab ingressu prohibere. Rumpe cito carnales affectus, rumpe, genus est pietatis in hac re crudellem esse. Jam severus iudex manu formidabilem gladium vibrat, & te adhuc parentalis amor retardat. *Ascende, ascende, inquam, cum Paulo in Ierusalem militatus, & ne for- mides, si dura tibi vaticinetur Agabus.*

E P I S T O L A E C H E H A R D I
abbatis, ut videtur, Pruliacensis ad E.
abbatem Herſvichehusen.

Amice expositus quod sui obliuiscens sibi non scribat.

*Ex. f. Har.
abbat. fano*

Reyendissimo pari ac domino & patruo suo dilectissimo E. venerabilis abbat[us] de (a) Herſvichehusen frater (b) Echhardus Pruliacensis ordinis Cisterciensis, sic temporaliter villicari, ne habeat paternas tempore reddendae rationis de dis-

(a) Herſvichehusen monasterium ordinis Cisterciensis, a Bernardo episcopo Paderbornensi fundatum anno 1140, accedit e monasterio Camperi fratribus, quibus ut opinamus prefactus est Daniel. Is enim instrumento translatiops monasterium e Monte Iburg in Gerdingense monasterium subscriptum anno 1142. Situm est vero Herſvichehusen, sive, ut vulgo appellatur, Hardenhausen, in dieceſe Paderbornensi, hanc

A sapta vel spirituali vel temporali substantia causati.

Diu in corde fuerat; & pene medullitus insiderat, ut consilio proverbii vulgaris illius: *Sicut ego tibi, sic & tu mihi, & nec litteras vobis dirigere, nec prior salutare: quia latore praesentium ad vos veniente, & in transitu apud vos aliquandiu commorante, sicut ipso referente cognovi, cum de via ejus vobis constaret, ut nulla vobis excusationis causa remaneat, & libertate scribendi, & nuntii certitudine se ingerente, cum tamen id non minus opportune jam sapientis fecisse potuissestis, nec litteras status vestri mihi transmissistis, nec salutatione quidem vestra dignum judicastis. Quomodo ergo funiculus triple difficile rumpitur, qui sola distantia corporali tam facile scinditur?* Dico autem naturale gloriosum naturae communis, germanum vinculum consanguinitatis, spirituale jugum ejusdem professionis. An occasione praelationis oblitus estis, vel ut amplius loquar, despexitis domesticos feminis vestri: quod non licet id mihi de vobis sentire, quem non ambitione secularis ad locum regiminis provexit, sed sola necessitas & obedientia ordinis, ut specie promovit. Hic est enim typhus eorum, quibus de gibbo adeptae dignitatis lethiferum apostema naescitur elationis, ex eo quod onus impositum pensare negligunt, dum honori nimis intendunt: hi dum assequuntur quod amare concupiscunt, dum se ad communem hominum mensuram cohibere nesciunt, non dicant inferiores auctores, sed & superiores superbe despiciunt, penitus imbeciles aut contemtores consilii illius Sapientis, *Principem te confinierunt, noli extolliri. Esto inter eos sicut unum ex illis.* Sed habebunt experiri, quia, cui plus committitur, plus ab eo exigitur; & quia cathedra pastoralis plus haber timoris, quam superbæ gloriationis; plus humiliationis, quam potestatis, dicente Veritate, quia, *Qui voluerit inter vos esse major, sit omnium minister.* Sed hoc vitium cum in omnibus sit persequendum, magis tamen si cadat in virum religionis constantem & discretum. Si autem pro excusatione legem ordinis opponitis, quia non licet monachis litteras aut eulogias accipere, penes vos erat potestas transmittendi; mihi quoque non defuisset licentia recipiendi. Attamen in his contemtum meum de me patienter sustineo, sed caritatis vestrae jacturam minus liberanter accipio. Ego enim bonorum vestrorum non indigo, quia substantia mihi suffi-

procia a Dimola fluvio & Vvarburgo oppido.

(b) Desideratur hic abbas in vulgato catalogo abbatum Pruliacensium valde imperfecto. Est autem Pruliacum antiquum & celebre monasterium ordinis Cisterciensis in dieceſe Senonensi anno 1118. fundatum, ad quod regendum ex Veltplalia advocatus fuerat Echhardus, ut non obscurè colligitur ex hac epistola.

cians est & superabundo. Magnæ enim di- A sanctum Ymerium descendit, & medie-
vitiae sunt, sicut ait Seneca, lege naturæ.
composita pauperræ, hoc est medicinalis
ordinis mediocritas, quæ necessaria non
subtrahit, & superflua non ministrat; quæ
naturæ facit, & gula concupiscentia
non servit; quæ æqualitatem complexionis
in corpore conservat, & virtutem spiritus
luxuriando non enervat: non effraata illa
superfluitas, quæ nauseam generat & vo-
mitum provocat, quæ æqualitatem humo-
rum distemperat, & languores introducit;
quia tamen temporis opportunitas & nuncius
se obtulit certitudo, sanius arbitrans penes
vos solum hanc injuriam existere, quam in
eamdem vobiscum incidere, pluris æstimatis
similari vos omni æmulatione, quam zelo
ſæcularis sapientia. Tantum vos ad præscas
de statu certifico, quod per Dei gratiam
sanus sum & incolumis, & meæ quantum
disciplina & rigor ordinis permittit liber-
tatis. Qui enim dedit Joseph gratiam in
conspicü Pharaonis, dedit & mihi gratiam
invenire in loco meæ peregrinationis, &
tanto utique misericordiam ubiorem,
quanto gloriöius & jocundius est inter ci-
ves sanctorum & domesticos Dei regnare,
quam super Ægyptios dominari. Mihi quo-
que de statu vestro & voluntate, si vobis
placet, remandatis, vel ipse in p[ro]fectu
vel in reditu a capitulo Cisterciensi per nos
visitandi gratia, transtite. Bene valete & do-
minus Nicolaj fratrem vestrum & alios
amicos meos quos vos melius cognoscitis,
ex parte mea salutare.

CARTA FUNDATIONIS
cellæ S. Ymerii a Beccensi monasterio
dependentis.

Circa 1145.
Communi-
cavit dom-
inus Richardus
Houf-
saye.

Notum sit omnibus sanctæ ecclesiæ fi-
liis delibus, tam præsentibus quam futu-
ris, quod ego HUGO DE MONTE-FORTI,
filius Gileberti de Gant, concessione GAU-
FRIDI Normannorum ducis & filii ejus
HENRICI, confilio quo HUGONIS Rothoma-
gensis archiepiscopi & episcorum Nor-
manniæ, ARNULFI Lexoviensis, & Ro-
THORI Ebroiensis, & PHILIPPI Bajo-
censis, HÆLINA uxore mea, & filiis meis
ROBERTO & VALERANO concedens, Ego
baronibusque meis præsentibus, do eccl[esi]æ B. Mariæ Becci, monachisque ibi Deo
servientibus eccl[esi]am S. Ymerii in perpe-
tuam elemosynam liberam & quietam ab
omni confuetudine, cum præbendis & om-
nibus ad eam pertinentibus, ut monachi in
ea loco canonorum constituentur. Et in-
super Deo & S. Ymerio do quondam par-
tem silva meæ, quæ nemus Heroldi & Val-
lis-corvi dicitur, usque ad majorem viam
vallis, per quam a domo Ricardi Hache ad

A sanctum Ymerium descendit, & medie-
tatem meam de quodam virgulto vineæ, &
quandam aliam partem quam HÆLINA
uxor mea tenebat circa eum, similiter S.
Ymerio dat, atque aliud virgultum de quo
Thomas medicatatem tenebat, quam ipsed[em].
Ymerio præbuit: & cum istis de omnibus
salinis meis, & de foro vallis *Ancredecim*
dam do; & præter hæc HÆLINA, uxor
mea apud Pontem episcopi quondam domum,
quam Godfridus *Epiart* tenet cum
confuetudinibus suis, & quoddam virgul-
tum quod Ricardus *Porée* in Perrechata tenuit,
facto Ymerio concessione mea dedit. Et
præter ita terram quam Robertus filius
Efrede tenuit, & terram quam *Turgotrus*
prebbyter circa eam de me habuit, sancto
Ymerio do. Similiterque concedo ut omnia
quæ ista ecclesia tempore HUGONIS avi mei
habuit, in perpetuum teneat. Habuit enim
de omnibus filiis quas prædictus Hugo in
Normannia tenebat decimas, hoc est de
feris, de volatilibus, de venditione nemo-
rum, de essarribus, de melle, de pasnagio,
atque de cunctis consuetudinibus silvarum,
& de omnibus molendinis atque caefis,
cunctisque pecuniis, & foris, & de omni-
bus redditibus terra meæ, & in Anglica
terra, similiter de caefis & universis pecuniis
& de pescibus, hæc & unam domum in ea-
dem villa, & de Bratheburna & Tiltenco-
na & Esbruge, decimas do, de annonis simi-
liter.

Signum HUGONIS DE MONTE-FORTI,
Signum ROBERTI DE MONTE-FORTI,
Signum VALERANI DE MONTE-FORTI,
Signum HELIAS DE BAILLIOLO, Signum
ROBERT de Magnavilla, Signum Williel-
mi S. Leodegarii, Signum Galterii *Pipart*,
Signum Roberti *Pipart*, Signum Rogerii
de Burgeville, Signum Jordani de Suilleio,
Signum Philippi de *Berwardan*, Signum Hu-
gonis de *Berwardan*.

CONFIRMATIO FOUNDATIONIS
Gerdinenfis Parthenonis in diœcesi
Paderbornenfis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
BERNHARDUS Dei gratia Paderbornen-
sis episcopus. Salubriter & utiliter divina
aspirationis instinctu ordinatum atque con-
stitutum est, ut quæcumque piæ actionis
vel devotio[n]is intuitu, fidelium liberalitate
ad divini cultus misteriorum delegata fue-
rint & atributa, litteris & cartis veracium
testimonia continentibus mandata futuro-
rum clarescant notitia, ne temerario ausu
cuiquam ea locus sit infringere, vel oblivio
temporis valeat ulla longinquitate abrogare.
Universitati itaque fidelium tam præsentium
quam futurorum notum esse cupimus pie-

Amo 1145
Ex cartis
Gerdinenfis

799. **A**tari, qualiter quidam Hernicus divina inspiratione prævenitus, & nostro confilio animatus, omne patrimonium suum & mansionem propriam in *Gerdene*, cum sua sororis, *MARGARDIS* videlicet, & ejus manuburdi *Werneris* confidens astipulatione; Deo & beatae Matris Virgini & beato Petro apostolorum principi pro æterna sui suorumque memoria devotus obtulit, ut exstructo exenobio sorores quæ apud *Tburg* (1) ante inclusæ traueiter vivebant, eo translatæ divinis servitio eo liberius & largius insisterent & vacarent, quo a secularibus remotæ longius distarent. Ipsam quoque exenobium (2) sub mundiburdum beati (3) Liborii & nostri & ecclesie Patherburnensis contradidit & constituit, ut ex nostræ consolationis etiam aliquibus augmentis crescerebat, & protectionis nostra & successorum nostrorum in omnibus juvenam & munimen habebat. Ad hujus itaque vtræ venerabilis propositorum bonum & votum laudabile animo benigno attendentes, tradidimus eidem coenobio ecclesiam in *Gerdene*, & donum altaris, cum dote & mansis dotalibus, videbilem quinque manilis in *Gerdene*, & quatuor in *Daleffen*; parochiam etiam cum omni juris integritate quod nostri erat officii; Samuele sacerdote, cuiusque beneficium erat libere eam resignante, & Bertholdo archidiacono consentiente, & ab omni quod suum in ea erat cum alacritate se applicante. Et ut hac rata & inconclusa permaneant, officii nostri auctoritate, & sigilli nostri impressione, & testibus idoneis corroboravimus, quotorum haec sunt nomina; BALDUINUS abbas Liesbornensis, CONRADUS abbas Patherbornensis, Bernardus praepositus, Almarus decanus, Tletmatus, Rembertus praepositus, Evergitus, Lentfridus. Liberi VOLQUINUS advocatus, ADELBERTUS comes, BERNHARDUS de Lipia, BERTOLDUS de Eversfeste. Ministeriales Henricus, Adelbertus, Luidoldus, Bertoidus, Conradus, Conradus Stapel. Acta sunt haec sub rege Conrado, anno dominice Incarnationis Mexi. vi. anno episcopatus venerabilis domini Bernhardi Patherbornensis episcopi xi. feliciter. Amen.

(1) Bernardus episcopus Paderbornensis sub initium sui pontificatus moniales collocavit in monte Iburg, qui mons in diocesi Paderbornensi calvo Saxonum verutissimo celebratus quondam fuit. At moniales sterilitate loci & penuria etque alibi incommode conficitata, Gerdensem migraverunt paulo ante annum 1136. Eo quippe anno confirmata sunt ipsius bona prioris loci, quoniam distante necessitatibus ratione, habitationem mutasse, ut legitur in instrumento. Tum Hen-

DIPLOMA LUDOVICI VII.
regis pro parthenoie Suezionensi
S. Mariae.

*Redemptionem advocationem in quasdam villas
a Mathilda abbatis factam confirmat.*

Anno 1146.
Ex cartariis
B. Mariae
Suezionensis
fis.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ludovicus Dei gratia rex Francorum omnibus in perpetuum. Quicquid in hereditatem Domini trahitur, firmius constat, si præceptis regiis confirmatur; ita namque per præceptorum auctoritatem omnino caveretur, ut quicquid sibi Christus in ecclesia vendicat, nemo rursus adjiciat, aut resumat. Notum profnde facimus universis, tam presentibus quam futuris. MATILDAM secundam in ecclesia sanctimonialium B. Mariae Suezionensis venerabilem abbatissam advocationem quam Gérardus de Girishaco in quibusdam ecclesiæ prædictæ villis, videlicet *Ayse*, *Perigimum*, *Filleras*, *Chavonum* obtinebat, in perennem ac liberam sibi & ecclesiæ sua possessionem ab ipso Girardo sub trecentarum librarum pretio comparasse: in qua re, quam advocatione prænotata e feodo nostro provenire dolcebarunt, ad petitorem abbatissæ sibi & ecclesiæ sua liberum nostræ concessionis assensum præbulimus, & uxori ejusdem G. ac filii ceterique ad quos advocatione illa ratione sanguinis spectare videbatur, assentimur quoque suum in hoc ipso libere protinus & absoluente tribuerunt, & ne aliquid in posterum suspitionis aut caluniae remaneret, quos etiam ex eisdem abbatissæ magis suspectos habebat, jure jurando adstrinxit, & ita per quietam penitus & absolutam emisionem, advocationem prænotatam in jus ecclesiæ sua libere vindicavit, quod ut perpetua stabilitatis obtineat munimenta, scripto commendari, sigilli nostri auctoritate inueniri, nostrisque nominis subter inscripto charactere corroborati præcipimus.

Actum publice Stampis, anno ab Incarnatione Domini M^{CM}XLVI. regni vero nostri x. astantibus in palatio nostro quorum nomina intitulata sunt & signa. Signum R^{AB}DULI Viromandorum comitis dapiferi nostri. S. WILLEM^{II} buticularii. S. MATTHEI cancellarii. S. MATTHEI constabulari.

Data per mantum CADURCI cancellarii.

cus Gerdensem dominus pictate motus adversus sanctimoniales, exenobium ipsum in proprio fundo erexit, eoque consummato inclusæ sunt ita foliari anno 1142, ab antiquitate Paderbornensi, qui defensor loci constitutus, plura eidem litteris suis attribuit, quæ denique insigni hoc diplomate affectur denuo.

(b) Episcopi Cenomanensis, & patroni ecclesie Paderbornensis.

DIPLOMA CONRADI
imperatoris secundi pro monasterio
Walciodorensi.

Declarat Heidra & Antina villis monaste-
rium plena libertate debere gaudere.

Anno 1146
Communi-
cavit rever-
endissimus
abbas Wal-
ciodorensis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. CONRADUS secundus Dei clementia Romanorum rex. Notum esse volumus universis: sanctæ Dei ecclesiæ cultoribus tam praesentibus quam futuris, qualiter abbas Walciodorensis THEODERICUS nostræ serenitatis praesentiam adiens, majestati nostræ conquestrus est de quibusdam malefactoribus, qui in duabus villis Heidra & Antina nominatis, que ab antiquis temporibus regali munificentia ab omni exactione libere ecclesiæ Walciodorensi collata fuerunt, de quarum etiam libertate privilegium sigillo prædecessoris nostri serenissimi regis OTTONIS confirmatum in praesentia nostra monstratur, legem centenarii placiti, hospitationes, & violentias oppressiones inferebant. Nos igitur pro Dei omnipotenti amore, simulque pro delictorum nostrorum remissione justis clamoribus aurem accommodantes, supradictas consuetudines in prænominatis villis inuste, usurpatas, iudicio curie nostræ abjudicari fecimus, easdemque villas praesenti privilegio in libertatem, quam tempore regum prædecessorum nostrorum LUDOVICI, videlicet & OTTONIS habuerant, restituimus. Mandantes atque præcipentes, ut nulla deinceps ecclesiastica secularisve persona aliquam in justam potestatem, vel violentiam in eis exerceat. Sed ecclesia Walciodorensis absque ulla contradictione libere, & quiete eas in perpetuum possideat. Et ut hoc nostra constitutionis præceptum per succendentia tempora ratum & inconveniendum permaneat, sigilli nostri impressione signavimus & manu propria subterfirimavimus. Actum in palatio Aquisgranii Kalendis Januarii anno ab Incarnatione M. CXLVI. indictione VIII. anno VIII. regni Conradi glorioſi regis sub praesentia & testimonio episcoporum & abbatum & nobilium virorum quorum nomina hic adnotavimus.

A R N U L F U S Coloniensis archiepiscopus.

HEINRICUS episcopus Leodiensis.

ANSELMUS episcopus Havelbergensis.

WIBALDUS Scabulacensis abbas.

GODEFRIDUS abbas Prumensis.

Signum domini CUNRADI Romanorum regis secundus anno M. CXLVI. indictione VIII. anno VIII.

HEINRICUS comes de Lemboch.

HEINRICUS comes de Rupe.

HERMANUS comes Palatinus & ceteri quamplurimi.

A Ego Arnoldus cancellarius vice Heinrici Moguntini archiepiscopi & archicancellarii recognovi.

EPISTOLA ARNULFI
ad Milonem episcopum Morensem.

Quomodo Ulixibona capta est.

M ILONTI venerabili Tarvanensi episco-
po, ARNULFUS Dei gratia id quod est spiritum sapientiae subditus prouidere.

Scimus murum virtutum vestrarum tur-
rim humilium adeo munisse, ut hostis ille

aniquis longius arceatur, quod experimen-
to didicimus, quando nobis sanctitas vestra
condescendit, & navales motus sacratissima
benedictione dexteræ vestre circumseptit, ut
nec procellarum motu turbaremur, nesci-
minum. Quapropter nos positi in valle la-

crymarum in compendio vestre paternitati
transcribimus, quem rex regum tyrannulus
sui fecerit statum. In Anglia portu qui *

Zredemunde dicitur, undique terrarum di-
vino flamine compulsus convenit navalis
exercitus. In vi. feria ante rogationes na-

vigavimus cum ducentis fere navibus, &
continuo septem dies & noctes in alto mari
laborantes, in vigilia Ascensionis & in ipsa

die solemni, levissima tempestate, quasari,
octavo demum die in portum Hispanie qui

* Gollim dicitur cum quinquegiunta fere na-
vibus, ceteris circumquaque dispersis, ap-

pulimus, ubi per triduum fessa corpora eu-
rantes, rufum in portum qui Viver dicitur
venimus. Inde exequates vi. feria ante Pen-

tecostem, in portum Gallieæ qui Fambre
dicitur appulimus, qui portus a sancto Ja-

cobo octo miliaribus distat. Ad cuius vene-
tabile sepulcrum in vigilia Pentecostes ve-

nientes, sanctam solemnitatem cum magna
hilaritate celebravimus. Unde ad portum re-

vertemus in ostendis Pentecostes navigavi-
mus. Secunda feria ad Portugalim per ali-

veum fluminis qui Densus dicitur applicui-
mus, ubi episcopum civitatis ejusdem ad-

ventrum nostrum cum magno gaudio juxta
præceptum regi præstolantem reperimus.

Ubi per dies xi. adventum comitis * AR-
NOLDI DE ARDESCOT, necnon Christiani

constabularii, qui a nobis prædicta tempe-
state divisi erant expectantes, & quam vendi-

tionem tam vini quam ceterarum deliciarum
ex benevolentia regis habuimus. Exinde co-

mite Arnaldo simulque constabulario recep-
tis, navigantes, & alveum fluminis qui Tan-

gus dicitur intrantes, secunda die apud U-
lixibonam in vigilia apostolorum Petri &

Pauli appulimus. Quæ civitas, sicut tradunt
historiæ Saracenorum, ab Ulyce post ex-
cidium Trojae condita, mirabilis structura

tam murorum quam turrium super mon-
tem humanis viribus insuperabilis, fundata
est:

Aldobrandus
Ex m.
Aquincum
Tenuis &
Gembula
emps.

* al. Ne
domine.

al. Co

zum.

al. Co

est: circa quam figentes tentoria Kalendis Julii, suburbana ejus, divina virtute adjuti, cepimus. Post hæc assultus varios circa muros non sine magno nostrorum & illorum detrimento facientes, usque ad Kalendas Augusti in machinis faciendis tempus protractimus. Siquidem duas turres juxta litus, unam in Orientali parte, ubi Flandriæ confederant, alteram in Occidental, ubi Angli castra locaverant, magnò sumptu construximus. Pontes etiam quatuor in navibus, sex per quos nobis aditus super urbis mures patenter, construximus. Hæc in inventione beati Stephani protomartyris admoventes, B
* s. M.
gancius.

vento contrario repulsi, necnon & * magnellis quodammodo læsi, naves retraximus. Deinde nobis ex nostra parte pugnantibus cum Saracenis, Angli minus caute suam turrim custoidentes, hanc ex improviso ignefuccentiam extingue non potuerunt. Interim nos quadam machina murum effodere cepimus. Quod videntes Sarraceni, igneoleo mixto, eamdem machinam in favillam redigerunt, magistrum etiam machine in fractura muri lapidaverunt. Præterea mortes innumeræ tam magnellis, quam sagittis nostris inferentes, ipsi quoque a nostris puniti sunt. Nostræ de fractura machinarum & suorum contritione, aliquantis per fracti, in misericordia Dei sperantes, ingenia & machinas reparare cœperunt. Interea Sarraceni civitatis, qui alimentis abundabant, suis concivibus egentibus alimenta adeo subtrahebant, ut quamplurimi eorum fame morerentur, quidam autem corum canes & cattos non abhorrebat devorare. Horum pars plurima Christianis se obtulit, & baptismi sacramenta suscepit. Quidam autem illorum, truncatis manibus ad murum remissi, a suis concivibus lapidati sunt. Multa nobis adversa seu prospera secundum quod varius eventus est belli, acciderunt, qua propter prolixitatem vitandam silentio transiimus. Et si qui forte sunt, qui ea latius explicent, reservamus. Tandem quidam Pisanus natione vir magnæ industriae, circa nativitatem sanctæ Mariæ turrem ligneam miræ altitudinis in ea parte qua prius Anglorum turrem destructa fuerat coaptavit, & opus laudabile tam ex regio sumtu, quam ex totius exercitus labore circa medium Octobris consummavit. Similiter quidam sub muro civitatis ingentes cavationes suo ingenio & multorum auxilio fecit, quod Sarraceni moleste ferentes, in festo sancti Michaëlis circa horam tertiam latenter exentes, roboscum usque ad vesperam super foveam pugnam continuabant. Nos autem, sagittariis eis oppositis, vias per quas redire spectabam, adeo vallavimus, ut vel nullus, vel vix aliquis eorum sine plaga evaderet. Hinc nostri die noctuque laborantes, opus subterraneum lignis levigatis impletum eadem die

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A consummaverunt, qua rex cum Anglicis muris turrem suam applicabat. Siquidem in ipsa nocte sancti Galli abbatis, igne fossæ imposito, lignisque ardentibus, corruit intus spatio ducentorum pedum. Nostræ de tanta ruina somno expergefacti, suntis armis, cum magno clamore assilicabant, sperantes vigiles custodes murorum fugisse. Ad ruinam autem cum venissent, mons aditu difficultis supereminebat, & turba Saracenorum parata stabat in defensione. Nihilominus autem nostri assilicabant, nec a pugna media nocte inchoata usque ad diæ horam nonam cessabant. Tandem variis percussiōnibus attrici, pugnæ se subtrahebant, quo usque communicatio turris * admovebatur, & sic Sarracenorum populus hinc inde vexaretur. Et ecce turris viris bellicosis impleta muro supereminebat. Eadem hora exercitus nostræ partis, Lotharingis ad fracturam murorum inditio pugnantibus, Sarracenos mirabilis assultu impetebant. Interim milites regis, qui in arcè turris pugnabant, magnellis Sarracenorum territi, minus viriliter pugnabant, usque adeo quod Sarraceni exentes turrim concremasset, siquidem de nostris, qui casu ad eos venerant, non obstisissent. * Hæc periculi fama cum ad nostras venisset aures, meliores exercitus nostræ partis ad defendendam turrim, ne nostra spes in ea adnullaretur, transmisimus. Videntes autem Sarraceni Lotharingos & Flamingos tanto fervore in arcem turris ascendentes, tanta formidine territi sunt, ut arma submitterent, & dextræ sibi in signum pacis dari peterent. Unde factum est ut ALCHAIDA princeps eorum, hoc pacto nobiscum conveniret, ut noster exercitus omnem suppellestilem eorum cum auro & argento acciperet, rex autem civitatem cum nudis Sarracenis & tota terra optineret. Consummata est autem hæc divina non humana victoria in ducentis millibus & quingentis viris Sarracenorum in festo undecim millium virginum. Unde nomen ejus glorificamus, in quo & per quem omnia, qui est benedictus in sæcula. Sciat is itaque quorundam fratrum nostrorum corpora variis occisionibus extinctæ apud Ulixibopam sepulta esse. Hujus pacis testes sunt quidam quos divina clementia mutos à nativitate loqui fecit, unum in festo S. Gerenos sociorumque ejus atque secundum a somno excitavit, & ad sepulcrum martyrum, sicut ei visum est, manu splendidissimi viri perdixit, ibique in extasi prostravit & vinculum linguae solvit. Similiter & aliup quendam ejusdem clementiae gratia ibidem festo omnium sanctorum loquentem audivimus & laudantem cum qui est mirabilis in sanctis suis. Valcte.

Ecc

CARTA LUDOVICI VII.
regis de regalibus Catalaunensibus.

Anno 1147.
Ex ms.
Colberino.

LUDOVICUS Dci gratia rex Francorum, dux Aquitanorum. Inter diversa quæ agit magnitudo regalis, nihil gloriolius esse dinoſcitur, quam quæ tranquillitatē ecclesiārum studer in posterū p̄ovidere, & libertatem earum ad honorem nominis Christi nitir adaugere. Cujus rei gratia dilectissimi nostri (a) BARTHOLOMÆI Catalaunensis episcopi precibus annuentes, sibi & successoribus suis episcopis in perpetuum cōdonamus, ne post deceſsum Catalaunensis episcoporum, ſicut antiquæ conſuetudinē hucusque tenor habuerat, in domib⁹ episcopalib⁹ quicquām lignēum aut ferreum, ſive per nos, ſive per ministrariales noſtros, de cetero capiamus. Animaſia quoque episcopi & cetera omnia quæcumque ad ſupelleſtīle domīorum episcopalium pertinere dinoſcuntur, ſub eadem immunitate concludimus, præter annonam, vinum, aurum & argentum: quæ omnia juxta veruſtam conſuetudinem in manu & potestate regia retinemus. Quod ſi de his præfata ſediſ episcoporum ante obitum ſuum ſub lēgitimo teſtamento diſpoſuerit, illius contradicere diſpoſitioni nec poſsumus, nec debemus. Ut hoc igitur perpeſue &c. Aclum in caſtris apud Virdunum anno Domini M̄XLVII. regni noſtri xi. per manum BARTH. cancellarii.

EPISTOLA EUGENII PAPÆ III.
ad Coxanensem, Biſuldunensem, &
alios abbates.

*Ut G. Massiliensi S. Viatoris abbati, cui be-
nedictionis munus impendit, obediant.*

Anno 1147.
Ex certiorio
S. Viato-
ris tract. D.
Furnerius.

EUGENIUS episcopus ſervus ſervorum Dei dilectiſ filiis G. Coxanensi, Biſuldunensi, Balneolenti, Gerensi, Vabrensi, Calreni, & S. Savini abbatibus ſalutem & apostolicam benedictionem.

Dilectum filium noſtrum (b) G. Massiliensem electum, cum literis capituli & fratribus ejusdem monaſterii ad noſtrā p̄aſtentiam venientem benignè ſucepimus, & approbata ipsius electione, benedictionis gratiam ei contulimus. Iſum itaque cum gratia ſediſ apostolica ad propria remittentes, per p̄aſtentia vobis ſcripta mandamus, quatenus ei tamquam magiſtro velto debitam reverentiam & obedientiam deferas, & ejus ſalubribus monitiſ humiliter pareatis. Datum Tusculani ii. cal. Maii.

(a) Is ex nobilissima proſapia Guillelmi cognomento Lupi, domini de Chantili, Francie buriculari, ex Adalia uxore progenitus, ſub Stephano episcopo Parisiensi patruo ſuo decani dignitate functus, ad Coxanensem eccleſiam

SENTENTIA

Dominorum cardinalium S. R. E. Johannis & Julii, in gratiam monachorum ſancti Vincentii Cenomanensis contra Gemeticenses, qui eccleſias S. Petri de Cortgahem, & S. Hilarii de Segonia suas eſſe contendebant.

JULIUS & JOHANNES S. R. E. cardinales omnibus Dei fidelibus ſalutem.

Controversiam quæ agitabatur inter F. abbatem ſancti Petri Gemeticenſis & R. abbatem S. Vincentii Cenomanenſis ſuper quibusdam ecclēſiaſ, videlicet ecclēſia S. Petri de Cortgahem, & S. Hilarii de Segonia, cum pertinentiis ſuis, a domino papa EUGENIO nobis commiſſam, hoc modo terminavimus. Cum abbas Gemeticenſis reſtitionem p̄eteret, dicens ecclēſiam ſuam p̄adičtas ecclēſias poſſe diſſiſe, & per monachos S. Vincentii ſecundo anno ante concilium quod a domino papa Urbano apud Claram-moitem pro expeditione Jeroſolymitanā celebrauit, monachos ſuos fuſſe depulſos. Ad comprobandum quod aliquando illas ecclēſias tenuerit, quoddam instrumentum protulit, in quo conteinebatur quod CAROLUS rex villas, in quibus ſunt jam dictæ ecclēſias, ab aliis viſis Gemeticenſium ſelegerat, & uſibus monachorum Gemeticenſium confeſſerat. De ſupradictis tamē ecclēſias nihil ibi conteinebatur. Quod instrumentum, licet videretur antiquum, nullius tamē ſigillo ſignatum era: tres etiam teſtes produxit, per quos & ſe p̄adičtas ecclēſias poſſe diſſiſe, & per monachos ſancti Vincentii, Gemeticenſes monachos violenter fuſſe expulſos, probare nitebatur. Mo-

Dvit etiam per advocationem ſuum quæſiōnem proprietatis, proponens ei vendicationem. Ad ſuum itaque dōminum probandum idem instrumentum Caroli regis & eodem teſtes quos ante produxerat, protulit. Qui cum nobis minus idonei viſi eſſent, & eorum teſtimonia inconvenientia, a nobis reſepti non ſunt. Abbas vero S. Vincentii ea quæ ſuus adverſarius afferebat negans, car tam confirmationis earum ecclēſiarum ab illo Cenomanenſi episcopo ecclēſia S. Vincentii facte, ejus episcopi ſigillo ſignaram in medium protulit, quatuor etiam teſtes promoduxit, quorū duo tactis ſacrosanctis evan gelii attestati ſunt ſe vidiffe, quod eo tempore quo Gemeticenſes ſe poſſe diſſiſe & eſſe violenter expulſos dicebant, & vii. annis ante monachi S. Vincentii p̄adičtas ecclēſias quiete poſſederunt. His itaque allegationibus moti, nos auctoritate domini papæ

regendam electus et anno 1147. fecit Alberico.

(b) Guillelmuſ huius nomini primuſ, cujus eleſtio nem ad annum 1147. refert Rufius.

Eugenii & S. R. E. a petitione tam possel-
fionis quam proprietatis facta ab abbate Ge-
mericensi S. Vincenti abbatem absolvimus,
& cum de cetero prædictas ecclesiæ quiete
& pacifice præcepimus possidere. Actum
in capitulo Rhemensi anno dominice Incar-
nationis MCXLVIII. (4) non. Aprilis, pon-
tificatus vero domini papæ Eugenii III. an-
no IV. Ego JULIUS presbyter cardinalis ti-
tuli S. Marcelli controversiam istam ex man-
dato domini papæ Eugenii terminavi, &
ideo subscripsi, & proprio sigillo roboravi.
Similiter & ego JOHANNES diaconus car-
dinalis sancti Adriani ex mandato domini
papæ controversiam istam terminavi, & sub-
scribens s. & proprio sigillo roboravi.

D I P L O M A S A M S O N I S
archiepiscopi Remensis pro monasterio
S. Quintini in Insula.

Concedit ipsi administrationem Leprofariae
S. Quintini.

*In nomine Patris & Filii, &c. Ego SAM-
SON divina miseratione Remorum archie-
piscopus, universis sanctæ ecclesiæ filiis tam
præsentibus quam futuris in perpetuum.*

Quia pastores ovium rationabilium cer-
nimus esse, quibus tantum nobis prodebet
potius expedit, quam præesse; debemus
in quantum scimus & possumus commissa-
nobis ovilia circumspæcta providentia cir-
cumire, & ab eis pravorum infidias pro vi-
ribus modis omnibus inhibere. Idcirco di-
lecte fili BALDUNE abbas S. Quintini de
Insula, tuis justis petitionibus dignum duxi-
mus annuendum. Leprofis igitur qui extra
castrum sancti Quintini positi sunt, terram
in qua mansiones eorum & capella fundata
est, infra parochiam tuam, tui juris, & ec-
clesiæ tuæ, & successorum tuorum in per-
petuum esse decernimus. Quicquid vero a
fidelibus collatum fuerit, tu & successores
tui ipsis infirmis eorumve sacerdoti, qui ad
arbitrium vestrum ibi constitutetur, pro vo-
luntate vestra juxta salutem animæ vestra
erogabis. De cetero presbyter ipsa ab episcopo
Noviomensi five a ministris suis curam
ipius loci accipiet, & debitam exhibebit
obedientiam, nec aliquos præter infirmos,
& eorum servientes, qui de pane ipsorum
vivunt, in aliqua parochiali administratione
suscipiant absque episcopi assensu, & eorum
quorum juris intererit legitimæ permissione.
Sane ipse presbyter a sonniarieis seu obsoniis
& exactiōibus quæ plerumque ad episcopi
servitium sunt, sicut felicis memoria LAM-
BERTUS * episcopus decrevit, & scripto
firmavit, penitus libet erit. Hæc ut præli-

* Novio-
mensis an-
no 1123.

(4) Hæc apparet controversiam illam terminatam fuisse
tempore concilii Remensis ab Eugenio III. celebrati, ad
quod hæc dubium fuerat delata.

Ves. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A bata sunt, nos præsentis decreti auctoritate
rata... hanc institutionem nostram contra-
venire ne quis tempraverit, imaginis nostræ
impressione, & probabilium personarum at-
testatione eam corroborari fecimus. Decer-
nimus equidem quod presbyter prædicti loci
abbati S. Quintini subiectus & obediens erit
in omnibus. Signum JOSLENI Sueffionensis
episcopi. S. BARTHOLOMÆI Laudunensis
episcopi. S. NICOLAI Cameracensis episco-
pi. S. ODONIS abbatis S. Remigii. S. AL-
DRICI abbatis S. Theoderici. S. URSO-
NIS abbatis S. Dionysii. S. Bosonis archidia-
coni. S. Gregorii cantoris. S. Henrici. S.
Rogerii. S. Constantii presbyterorum. S.
Simonis. S. Joffridi. S. Walteri diaconorum.
S. Sigardi. S. Rogerii. S. Guidonis. S. Bo-
sonis subdiaconorum. Actum Rémis anno
incarnati Verbi MCXLVIII. indictione XI.
regnante Lúdovico Francorum rege anno
XIII. archiepiscopatus autem domini SAM-
SONIS anno IX. Drogo cancellarius re-
cognovit, scripsit & subscrispsit.

CARTA RADULFI COMITIS
Viromandensis.

*Henrico abbatii Vivariensis conedit locum ad
construendum oratorium & mansionem
pro suis sororibus.*

RADULFUS Viromandorum comes om-
nibus tam præsentibus quam futuris
in perpetuum.

Anno 1148.
Ex ms.
Colbertino.

Dignum est munificentiam principum ju-
stis petitionibus religiosorum virorum fa-
cilem præbere consensum. Ea propter ego
R. Viromandorum comes precibus venerabili
HENRICI Vivariensis abbatis carissimi
nostrî inclinatus, concedi ei locum qui
dicitur Javagias (b) ad construendum ora-
torium & habitationem congruam ad man-
sionem sororum suarum, ut ibi remora a
streptu seculi Deo valeant defervire. Con-
cedo etiam eis usuarium in nemore tam ad
comburendum, quam ad necessarios usus
officinarum suarum construendarum per to-
tam foretam, quæ ex ultraque parte vicina
est domui illarum. Ne igitur heredes mei
post deceßum meum præfati loci sorores
molestare præsumant, signilli mei auctoritate
roborari præcipi donationem istam, & sub-
scriptione eorum qui interfuerunt, muniri.
Signum PETRI Silvanectensis episcopi. S.
Alberici de Roia. S. Theobaldi de Crispeio.
S. Burgarii. S. Ingeranni fratri eius, S.
Guidonis præpositi, S. Adæ Brullart, S.
Abbatis & Guichardi conversorum, Sig.
Robertii cancellarii. Actum anno Domini
MCXLVIII.

(a) Forte Fervagias ubi est parthenon ordinis Cisterciens-
is in diecesti Noviomensi, qui processu temporis translatus
fuit in urbem sancti Quintini.

Ecc. ij

BULLA EUGENII PAPÆ III.
ad fratres Savignienses.

*Confirmat eorum ordini Cisterciensi
unionem.*

Anno 1148.
Communi-
cavit R. P.
Chamil-
lard S. J.

EUGENIUS episcopus servus servorum Dei dilectis filiis conventu Savigniensi & abbatibus monasteriorum ad idem cœnobium pertinentium, eorumque fratribus salutem & apostolicam benedictionem.

Pax ecclesie, fratrum concordia, religionis vigor, status monasteriorum unitatis vinculo conservatur. Hujus fationis intuitu dilecti filii nostri SERIO Savigniensis & HOSMUNDUS Belbacensis abbates ad Cisterciense capitulum venientes, tam se quam universitatem vestram per carissimum filium nostrum BERNARDUM Clarevallensem abbatem in unitatem Cisterciensis congregationis & ordinis suscipi, nobis presentibus, humiliter postularunt. Eorum itaque religiosam devotionem in Domino commendantes, paterna sumus charitatis debito congaui, scientes scriptum esse, frater adjuvans fratrem, ambo consolabuntur. Quocirca secundum eorum gratum Deo & laudabile desiderium, tam eos quam vos sancto illi collegio facientes, apostolica auctoritate statuimus, ut hæc amabilis & jucunda societas futuris temporibus inviolabiliter obseretur. Praefato igitur filio nostro S. Savigniensi abbatи tanto vos propensius filiale obedientiam, secundum ejusdem ordinis instituta exhibere præcepimus, quanto attentius pro vestra salute cognoscitur laborare. Si quis autem contra hujus nostræ confirmationis paginam sciens venire temptaverit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apofolorum ejus se noverit incursum. Datum apud S. Seuanum xiii. cal. Octobris.

DIPLOMA HENRICI II.
Leodiensis episcopi pro monasterio
S. Laurentii.

*Ecclesiam S. Severi de Meffia tradit & in-
corporat monasterio S. Laurentii.*

Anno 1149.
Ex ms.
Johannis
Stabenensis
Historia
abbatum S.
Laurentii.

IN nomine sancta & individua Trinitatis. Qui a divina dispensante gratia locum regiminis obtinunt in ecclesia, hoc præcipue bona intentionis studio, ac subsequentis operis effectu curare debent necessario, ut in venerabilibus & Deo sacratissimis locis sanctorum gloria religiosis, ut dignum est, honoretus famulantur obsequiis. Quod sciens ego HENRICUS secundus Dei gratia Leodiensis episcopus, quantum auxiliante gratia Christi valui, sollicitudinis debite curam impendi, ut divina cultum religio-

A gionis in subjectis meæ providentia amplificarem ecclesiis. Inter quas præcipue ecclesiæm S. Severi in Meffia debita miseratione sum follicitudine, quæ patroni sui corpore aliorumque sanctorum pignoribus nobilitata, floruerat pridem religione canonica; sed per successum temporis, religiosis dece- dentibus canonicis, in tantam permutterationis negligentiam deciderat, ut immunito cultu divinæ servitutis, ipsisque penè laben- tibus ædificis, jam non videretur esse qua fuerat. De cujus nimurum restauracione, cum semel, iterum atque tertio verbum fecisset in conventu Leodiensis ecclesiæ, ex consilio spiritualium virorum fideliumque meorum placuit, ut religioso abbatì sancti Laurentii WAZELINO eandem ecclesiæ contraderem, qui ad honorem Dei, & sanctorum venerationem, regularium in ea mo- nachorum disponeret ordinem: quod & factum est. Nam in praesentia ecclesiastica- rum personarum prædictam ecclesiæ cum dote integra, & omnibus pertinentiis suis, cum tota omnino familia, ac possessionum redditibus universis, tradidi libero ac perpe- tuuo jure monasterio S. Laurentii, ita ut ab hodierna die & deinceps ecclesia S. Severi subiecta sit ecclesiæ S. Laurentii, tamquam propria filia spirituali matre. Et cam tam in spiritualibus quam in temporalibus abbas S. Laurentii ut propriam ecclesiæ libere disponat, & ex nostræ præceptionis auctoritate regularium monachorum ordinem ad serviendum Deo in ea constituar. Sane de- dicimam de majori ac minori SERON & de For- ris-villa ab hac largitione excepti, & ad epis- copalia continuo, eo quod beneficium sit persona, quæ more ecclesiastico nostro debet adhucere obsequio. Cetera omnia, cum- das possessiones S. Severi, sicut propriis discretæ sunt terminis, cum omnibus usua- riis & appenditiis suis, ex integrō tradidi perpetualter monachis, Deo & S. Severo ad sacrum ejus corpus servituis, ut inde necessarios habentes sumus, cum securitate ac tranquilla devotione Dei clemen- tiā pro nostra exortent salute, ac perpe- tuali sancte Leodiensis ecclesiæ conserva- tionē. Hac enim spe, seu retributionis mercede, nostra munificentia religiosis libera- lem se impedit, quatinus devotis eorum orationibus, & sanctorum quos veneramus, meritis suffragantibus, temporali & æterna securitate in Dei latetum miseratione. Ut autem hujus nostræ donationis vel munifi- centiae largitio firma atque perpetualis maneat S. Laurentio, eam roboramus confirmationis privilegio, carta videlicet præ- sentis astipulatione, cum impresso sigilli nostri munimis, testibus subscriptis clericis ac laicis. Nomina testimoniū. Dodo archidia- conus, Rembalodus decanus, Johannes, Go- zelinus ejusdem ecclesiæ S. Severi præposi-

tus. De nobilibus viris Eustacius advocatus, A Berengerus de Loz, Nitardus de Mariulis. De familia ecclie, Wedericus de Prato, Lambertus de Foy, & alii nonnulli. Actum Leodii IIII. cal. Decembris, anno incarnationis Domini MCXLVII, iudicione XIII. regnante Conrado II. anno regni ejus XII.

DIPLOMA REMUNDI
comitis Barcinonensis pro Gaufrido
episcopo Avenionensi.

*pro multis sibi, fratri, & nepoti exhibitis
servitis donat ei villam de Verqueris.*

Anno 1150.
Ex archivis
victoris
et aliis
universitatis.
IN Dei æterni regis nomine. Omnibus notum fiat hominibus, tam præsentibus quam sequentibus, quoniam ego R. comes Barcinonensis & marchio Provinciae, pro multis & magnis servitiis & sincera amicitia, quam mihi & fratri meo & filio ejus nepotim, GAUFRÈDE episcope Avenionensis, haecceas exhibuisti, totum jus & omne dominium quod habemus ego & nepos meus, vel habere debemus, in villa de Verqueris, & toto ejus territorio, in aquis, & pratis, atque paludibus, in hermis & cultis, & omnibus ad prædictam villam pertinentiis, tibi & ecclesie Avenionensi, & successoribus tuis perpetua donatione & voluntario laudamento concedimus. Quidquid etiam ab his qui in ipsa villa & territorio aliquid habere videntur acaptare tu poteris, laudando concedimus. Præterea albergum ipsius villa quod nobis retinemus, tamdiu tu & ecclesia tua libere habeas & possideas, usquequo albergum de Novis, quod pro pignore tu & ecclesie tua habeas, * redimere nos valcamus, & albergo de Novis redemto, quidquid servitii & domini in castello de Novis habemus, in villa de Vercheris retinemus. Facta est haec donatio apud Arlatensem civitatem in domo archiepiscopi super portam sancti Stephani anno Incarnationis Dominicæ MCL. audientibus & videntibus istis, scilicet Guillelmo Remundo senescallo, Rostagno de Tharacon, Guillelmo Ibilerto, Guillelmo Bernardo Alaurata, Petro Bremundo de Lataduno, Rostagno Imberto de Novis, Rostagno Aycardo, Guillelmo Calveria, Rostagno de Pargo, Petto de sancto Saturnino, Arnaldo sacrificia Aurasicensi, Petro de Ventayrol, Isnardo Ugoleno, Petro sacrificia Arelatensti, Guiuranno de Simiana, Bertrando Raymbaldo fratre suo, Rostagno Porello & Porcello fratre suo.

E f. hab.
ba.
... etiam in villa de Verqueris, quod pro pignore tu & ecclesie tua habeas, redimere nos valcamus, & albergo de Novis redemto, quidquid servitii & domini in castello de Novis habemus, in villa de Vercheris retinemus. Facta est haec donatio apud Arlatensem civitatem in domo archiepiscopi super portam sancti Stephani anno Incarnationis Dominicæ MCL. audientibus & videntibus istis, scilicet Guillelmo Remundo senescallo, Rostagno de Tharacon, Guillelmo Ibilerto, Guillelmo Bernardo Alaurata, Petro Bremundo de Lataduno, Rostagno Imberto de Novis, Rostagno Aycardo, Guillelmo Calveria, Rostagno de Pargo, Petto de sancto Saturnino, Arnaldo sacrificia Aurasicensi, Petro de Ventayrol, Isnardo Ugoleno, Petro sacrificia Arelatensti, Guiuranno de Simiana, Bertrando Raymbaldo fratre suo, Rostagno Porello & Porcello fratre suo.

EPISTOLA B. AD G. ABBATEM
Massiliensem.

*Quantas difficultates sit passus Pisis pro insin-
tuendo novo priore, & de fuga Alderanni.*

G. (a) Dei vocazione Massiliensem ab-
bati omnique sancto conventui B. alii-
que fratres; salutem.

Divina qua omnia prævidentur annunte dispositione, postquam a vobis discessimus, non absque magna difficultate per mare na-
vigatorum, demum duobus mensibus una mi-
nus hebdomada expedit, Pisis applicuimus,
& ibi audientes & intelligentes modicum,
... & nos & navem nostram Sardinæ
protectos. Neque enim, ut plura omittam,
Pisanus archiepiscopus illuc introit, qui
captus ab hostibus tenetur, cum propter ti-
morem insidianum, satum visum est con-
silium ad propria remeare, coaptatis obti-
mis fratribus ire viam suam. De me autem
sic habetote. Audito nostro adventu, viri
quidam civitatis & omnes qui sunt vicinitatis
ecclesie nostræ, plenifurore & iracun-
dia, conveniunt nos, querentes utrumnam
prior ibi commutandus esset: quos blandio-
ribus sermonibus alloquentes, & ad amo-
rem & reverentiam nostri intimo & mon. fe-
vocantes, nullis precibus, nulla unquam
ratione sedare potuimus. Sequenti iterum
die congregati universi & fortiores per pares
& amicos præsenteque quatuor * manu qui
soli nobissem erant, contestati sunt se ha-
bere chartas & privilegia, ut nullus prior sta-
tueretur, nisi quem ipsi elegissent: quod &
ejusdem nequam Alderannii consilio actum
esse credimus cuius & cetera, prolataque
carta, contraria spei sua audierunt, quam
iterum volentes defendere & male interpre-
tari, restitutus, sic confusi & multo ma-
gis infanientes discesserunt. Tertia iterum
die multo graviores sustinuimus minas, &
sacramentorum attestatione, quod num-
quam ulterius ecclesiam intrarent, offa pa-
rentum... quam ipsi fecerant, & omnia bona
domus destruerent & demolirentur. Hujus-
modi litium verbis continuo per trium heb-
domadarum spatium omnes pariter per im-
portunitatem temporis Pisis commorantes,
astitimus. Fuit igitur consilium, ne ecclesia
scandalum & destructionem penitus patere-
tur, infecto opere redire. Iterum spe obedi-
entia confirmatis, & volens eam magis
modicam & pauperem nostram esse quam
aliorum derimento fieri ditionem, remanere
disponebam vel ad tempus, ut saltet alius
pro me licentius subrogetur, retento V. he-
remita, qui necessario & participe tribulatio-

Anno 1150.
Ex archivis
S. Victoris
Massili-
si eruit D:
Furnarius
[4]

(a) Designatus prima hac littera abbas non Gauselmus, qui vix dignitatem abbaticalem salutavit, sed Guillelmus, qui anno 1147. electus abbas ad 1163. præfuit.

Ecc iiij

num, cui pietas vestra pleniorum licentiam A
accommodet. Interea dum haec aguntur,
quod neque nos dicere sine gemitu, neque
vos audire debetis, Alderanus torus mis-
erabiliter mente mutatus existens, noctu ab
ecclesia fugit, ubi custodiens sacra jacebat,
nec quid de eo actum fuerit, sive quo abi-
rit, postea audivimus. Tulit autem, ut aiunt,
secum plurimas pecunias, mihi vero debito-
rem MCCC. solid. & pluris reliquit, propter
quod omnes expensas quotidiano vieti hinc
... Obsecro itaque orationum vestiarum
juvamina, ut divina gratia salutem omnibus
& pacem inter nos & ecclesie nostrae... & po-
pulum donare dignetur. Notum etiam vobis
facio, quod peregrinum quemdam redeun-
tem a Jerosolymis vice vestri sub permisio-
ne obedientiae suscepimus, cumque ad vos
cum XIIII. aureis transmittimus. Cetera ip-
se de se loqueretur. Valete. Scitote quod pro
fratre R. Lirinense monacho, si a vobis re-
ceptus est, multa bona promittuntur, & no-
bis & ab amicis ejus.

EPISTOLA EUGENII PAPÆ III.
ad episcopum Metensem.

*Ut H. comitem de Salinis cellam Asmingia
quam abstulerat abbatii S. Michaëlis per
censuras ecclesie restituere cogat.*

Circa 1190.
Ex m. re-
gina Sucia
eruit Ma-
billous.
* Manc-
gaudi.

E UGENIUS episcopus servus servorum
Dei venerabili fratri Merensi episcopo
salutem & apostolicam benedictionem.

Dilecti filii nostri M.* abbatii S. Michaë-
lis querela didicimus, quod comes H. de
Salinis nepos tuus, cellam Asmingia, quam
ipse abbas & antecessores ejus per plura jam
tempora pacifice tenuerunt, de novo per
violentiam occupavit, & ejectis monachis
decimas & redditus exinde asportavit, &
sacerdotem illuc pro sua voluntatis arbitrio
introdixit. Per praesentia itaque scripta fra-
ternitati tua mandamus, quatenus si predi-
cta res ita aguntur, cumdem comitem di-
stricte commonicas, ut cellam ipsam cum
omnibus que abstulit antedicto abbatii resti-
tuat. Quod si facere contemperit, in ipsa
cella divina officia interdiccas, & ipsum ec-
clesiastica districciona percellas. Sane si ali-
quid sibi adversus antefactum H. nostrum filium
credit de jure competere, mediante
postmodum poterit iustitia obtinere. Datum
Signia ix. cal. Junii.

E P I S T O L A E U G E N I I
papa III. ad H. comitem de Salinis.

*Causatur quod ejectedis monachis presbyterum
in cellam Asmingia intruderit.*

E UGENIUS episcopus servus servorum
Dei dilecto filio, nobili viro H. comiti
de Salinis, S. & A. B.

Expectavimus, fili, ut ea de tua nobilita-
te ad nostram audiendam pervenirent, quæ
te solicitor de salute animæ tua ostende-
rent, & nos ad dilectionem tuam & subven-
tionem, si res exigeret, facilius provoca-
rent. Venientis autem ad nos dilecti filii ab-
batis S. Michaëlis adverbus te querela acce-
pimus, quod cellam Asmingia, quam ipse
& antecessores ejus per multa tempora paci-
fice tenuerunt, cum tuis hominibus invaseri,
& bonis ejus damnabili præsumptione direp-
tis, ejectedis monachis, sacerdotem illuc pro
tua voluntatis arbitrio intrufisti. Super quo,
si verum est, tanto amplius conturbamur,
quanto minus tale aliquid de tua industria
timebamus. Per præsentia itaque scripta no-
bilitati tua mandamus, quatenus eamdem
cellam cum omnibus inde sublatis antefacto
filio nostro restituas, si quid juris adversus
eum te credis habere, mediante postmo-
dum, si volueris, justitia recepturus. Alio-
quin scire te volumus, quod nos venerabi-
li fratri nostro Merensi episcopo deditus
in mandatis, ut in te canonicam exercet
ulationem. Data Signia ix. calendas Junii.

E P I S T O L A E U G E N I I
papa III. ad archiepiscopum & capitu-
lum ecclesie Turonensis.

*Recusat scribere Dolensibus & Briocensibus
nuptio excommunicatis.*

E UGENIUS episcopus servus servorum
Dei venerabili fratri nostro archiepif.
copo & capitulo Turonensis ecclesie, S. &
A. B.

Litteras vestras debita benignitate rece-
pimus, & quæ in eis continebantur, diligente inspeximus. Verumtamen secundum
quod a nobis postulastris, Dolensibus &
Briocensibus ecclesiis nequaquam scribere
possumus: quoniam sicut meminimus, prop-
ter eorum inobedientiam & contumaciam
sententia excommunicationis fuit in eos a-
te, frater archiepiscopæ, promulgata, & in
Remensi concilio a nobis postmodum con-
firmata, quam tamdiu ratam manere decre-
vimus, donec a sua contumacia resipiscant,
& ad obedientiam Turonensis ecclesie con-
vertantur. Datum Tusculani XVIII. calen-
das Julii.

Circa 1190.
Ex m. re-
gina Sucia
eruit Ma-
billous.
* Manc-
gaudi.

DIPLOMA EUGENII PAPÆ III.
ad Serlonem abbatem Savignensem.

*Ut ipse & omnes ipsius monasterio subjecti
vivant juxta Cisterciensium insti-
tutum.*

Clement
Clement
causas R. P.
Camilard
S. J.

EUGENIUS episcopus servus servorum
Dei dilecto filio SERLONI Savignensi
abbi salutem & apostolicam benedictionem.

Cum omnibus ecclesiasticis personis debitorem ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio existimamus: illos tamen propensioris charitatis studio nos convenit imminere, quos in vero religionis habitu omnipotenti Deo uno militare cognoscimus. Ad hoc enim pastoralis officii nobis est cura commissa, ut bene placentem Deo religionem laboremus statuere, & stabilitam exacta diligenter conservare. Proinde, dilecte in Domino fili, religionem in monasteriis quibus praesesse dignoscetis, stabilitam in Domino proficere cupientes, statuimus ut in omniis monasteriis quæ de monasterio cui presides, sunt egressa, & in his quæ de egressis ab eodem monasterio prodierint, tam de ipsiis personis quam de rebus monasteriorum, juxta Cisterciensium fratrum institutionem, disponendi & ordinandi liberae habeas facultatem. Quia vero plures maligno spiritu inducti, ab obedientia suorum prelatorum resiliunt, & ut suæ liberius deserviant voluntati, aliena sola querunt, prohibemus, ut nulli post factam in eisdem locis professionem, licet se a tua vel successorum tuorum subjectione subtrahere, aut alii huiusmodi professos, seu aliquos de monasteriis retinere. Quod si quis eorumdem monasteriorum se a tua subjectione subtraxerit, & tertio commonitus redire contempserit, eum excommunicandi habeas potestatem. Datum Tusculani XII. cal. Novembri.

D I P L O M A H E N R I C I
II. episcopi Leodiensis pro monasterio
sancti Jacobi.

Emancipatam primum a collegiata ecclesia S. Johannis, deinde à canonicis regularibus ecclesiam beate Marie Magdalene donat abbatii & monachis sancti Jacobi.

Anno 1171.
Ex libris
Cl. V. Ba-
roni de
Graffier.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego HENRICUS hujus nominis secundus, sanctæ ecclesie Leodiensis episcopus, successoribus meis omnibusque fidelibus Christi tam presentibus quam futuris in perpetuum. Notum facio qualiter Anhelinus quidam constructor ecclesie beatae Mariæ Magdalena, quæ est in insula Leodii, eamdem

A ecclesiam ab ecclesia sancti Johannis evangelistæ, quæ in eadem insula sita est, cui subjecta prius fuerat, adjuvantे Deo, emancipavit, & omnimodis liberam effecit, decima enim fundi constructa ecclesia ad beati Johannis ecclesiam pertinebat, sed pro decima ejusdem fundi continentis bonuarium terræ, idem Anhelinus præfatae beati Johannis ecclesie tradidit sui juris allodium in loco qui dicitur *Longum-dorsum*, persolvens fratribus singulis annis v. solidos & vi. capones, quinque etiam solidos & octo denarios, & ii. capones cum prato in villa quæ vocatur *Seraing*, eidem ecclesie tradidit. Hac igitur traditione facta & confirmata, ecclesia beatæ Mariæ Magdalene ab omni subjectione quam prænominata ecclesie debebat, liberrima facta est, quæ videlicet ne vacua & muta a laude Dei remaneret, denominati & constituti sunt ibi canonici regulares, qui die & nocte servitum explerent Dei & beatæ Mariæ Magdalene: sed adeo egestate virtualium & tenuitatem redditum cum etiam clamore incurvantum heredium exturbati & confracti sunt, ut ad ultimum non nisi unus remaneret. Quare ego HENRICUS pro officio mgo, & cura mihi commissa sollicitus, ne locus ille penitus destrueretur, consilio habito cum ecclesia S. Lamberti, & cum religiosis viris clericis monachis & laicis, communī consensu decretum est: ut quia ecclesia beati Jacobi in insula contigua erat illi ecclesie, in manum & potestatem abbatis poneremus; quatenus pro amore & honore Dei & beatæ Mariæ Magdalena hunc subiret laborem, ut & de monachis suis aliquos ibi constitueret, & ubi minus facultas supppereret ecclesie, ipse de suis facultatibus subveniret, donec precibus & meritis Deo dilecta Peccatricis ipse summus Pater-familias largiorem suæ benedictionis abundantiam interius & exteriorius provehendo, multiplicando indulget. Sed & ipsi abbati potestatem concedimus possessiones vel mutare, vel vendere secundum quod videret commodum esse ecclesie. Suprascriptam itaque compositionem & concessam huic ecclesie libertatem, scilicet & eam quam exposuimus constitutionem & donationem canonice factam de eadem ecclesia beati Jacobi, praesentis scripti privilegio communivimus, statuentes ut quascumque possessiones, quæcumque bona in præsentiarum justæ & canonice possident, aut in futurum oblatione fidelium, seu aliis justis modis poterit adipisci, firma & illibata permaneant. Aetum est hoc anno Incarnationis Verbi millesimo centesimo quinquagesimo primo. Testes: Elbertus, Renerus, Dodo, archidiaconi. LUDOVICUS comes de Los, Widricus de Prato, Eustachius, Mile & alii multi.

E P I S T O L A B. E P I S C O P I
Catalaunensis ad abbatem de Arida-
gamata.

Commendat ei fratres de Castricis.

[a] **B.** (a) Dei gratia Catalaunensis ecclesiae humilis episcopus venerabili abbatii S. Nicolai de (b) Arida-gamata in eo qui vere unitas est beate vivere & feliciter mori.

Cum caput universalis ecclesiae Christus omnia corporis sui membra caritatis & unitatis nexus constringi gratuleretur; eos nimirum præcipue qui abjectis & neglegtis mundi illecebris soli contemplationi supernæ vacare student... lora caritatis mandata complecti desiderant. Certificamus vestram fraternitatem, quod in nostro episcopatu est ordinis vestri quædam religioforum fratum novella plantatio, fructificans in domo Domini, ecclesia videlicet Castricensis, cui paterno affectu providere, cujusque bonis studiis ac provectionibus congratulari debemus. Adierunt autem fratres prædictæ ecclesiæ nostram præsentiam, rogantes obnoxium ut pro eis vestram dilectionem interpellaremus. Obsecramus igitur vestram caritatem, quatenus... qui capit omnes vestri ordinis desiderantes societatem, suscipiat eosdem, etiam habitu, conversatione, & institutionibus pro parte maxima vobis conformatos, amodo ut ecclesiæ vestrae fratres & filios, prout, ordo vester exigit, custodiatis, salvo jure Cathalaunensis ecclesiæ & obedientia, quam nobis nostrisque debent successoribus. Valete.

P R I V I L E G I U M L U D O V I C I
regis patris Philippi regis de custodia
abbatiae sancti Remigii Remensis & om-
nium rerum pertinentium ad eamdem.

Anno 1131.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. LUDOVICUS divina clementia rex Francorum & dux Aquitanorum, universi fideli bus nostris & posteris, scilicet tam præsentibus quam futuris. Cum dominetur Excelsus in regno hominum, & det illud cuicunque voluerit, in hoc vel maxime debemus ei gratiam pro gratia, ut in defensione sanctæ ecclesiæ nostra vigeat auctoritas, prout eam interpellavit rerum causa & temporum utilitas. Notum ergo fieri volumus, quibuscumque regni nostri successoribus, dominum HUGONEM venerabilem abbatem sancti patris nostri Remigii regiam nostram

(a) Hæc epistola scripta est aut a Bartholomio qui ab anno 1147. ad 1151. Catalaunensem rexit ecclesiam, aut a Bofone qui obiit 1161.

(b) Aridagamata est abbatia de Aroasie ordinis canonici.

A diisse celitudinem, quatenus immunitates tam nobili tamque glorioso loco ab antecessoribus nostris Francorum regibus concessas, nostri quoque decreti confirmaret auctoritas. Cujus fidelis votu libenter assentientes, licet generalem defensionem sanctæ ecclesiæ debeamus, specialiter tamen eam sancto Remigio concedere decrevimus, vel quia apostolus Francorum a Deo est electus, vel quia auctoritate apostolica coronas nostræ patrocinatur & regno. Igitur ex more antecessorum nostrorum regum regia nostra præceptione, sicut & ab illis decretum est, decrevimus, & publica auctoritate constituumus, ut castrum in quo idem B. Remigius corpore quiescit, cum burgo quod adjacet sibi, immune sit ab omni aliena iustitia & potestate, & præter abbatem & ejus monachos, nullus ibi exerceat ullam judicariam distritus & onus, & liceat abbati & fratribus ibidem habere, & caumas, & furnos, & arces, & molendinos, & piscaturas, & juridicaria, & mercatum, cum res illud postulaverit, & quacumque illorum plaudo & usibus vita fuerint, eis libere permitimus & donamus. Sed & villas omnes & possessiones ejusdem Sancti ab omni oppressione, & qualibet alia judicaria potestate prohibemus. Hoc est prædictum castrum cum adjacentibus suis, Cruniacum cum adjacentibus suis, Sarpiel curtem, Gelevereum, Columnas, Saciacum, vi Ilare Alerannum cum adjacentibus suis, Villare in silva & Cheziacum, Condatum cum adjacentibus suis, Eysce, Vallem dominicam, curtem Auforum, dominum Remigium, Condedam curtem cum appendicis suis, sicut eam. **L O T H A R I U S** rex gloriosissimæ G E R B E R G A reginæ matris suæ precibus, & **H U G O N I** regiati sui beato tradidit Remigio; Asen-villam, Villare in Estavéio cum adjacentibus suis, Druliacum, Lupponis-montem, & quicquid in comitatu Burgundensi eadem ecclesia possidet, vel in Catalaunensi territorio, eleemosynamque W A L T E R I comitis. Item Seprem-salices, Tasciacum, Wiriacum, Muriniacum, Hermundi-villam, Tiliam, Canaium, Crohanianum, Corbiniacum cum adjacentibus suis, Festuls, Salicem sancti Remigii cum adjacentibus, Basilicam curtem cum adjacentibus suis, Bainam, Erpeum, Tuniacum vicum cum adjacentibus suis, Gerson, Jehenne-villam, Givereum, Baron, Pontem Bayri cum adjacentibus suis, & cellam Caniacum cum adjacentibus suis, & omnia quæ possidet vel possidebit in comitatu Portiensifi, & ecclesiam sancti Oricoli cum adjacentibus suis, & quicquid in regno nostro est pertinens ad jus sancti Remigii, & quod in

corum regulationem S. Augustini in diœcesi Atrebateni, capit ordinis, de quo vide Jacobum a Vitriaco in Hist. occidentali.

præsens

præfens tenet, & quod in futurum acqui-
ret & tenebit; sive sit ecclesia, sive villa, si-
ve mansionile, sive prædium ab aliquo da-
rum, & omnia quæ ejus vel sunt vel erunt,
sive mobiles res, sive immobiles, nostræ
præfentis auctoritatis decreto roboramus &
defendimus, & ab omni inquietudine & ex-
terna potestate, scilicet alicius archiepiscopi,
episcopi, ducis, comitis, vicecomitiis, &
vel cuiuscumque comitis, vel pervafo-
ris ex hoc nunc & deinceps omnino prohi-
bemus, ut in pace sanctæ ecclesiæ religio
prædicti monasterii augeatur & vigear, &
defensio ejus, & libertas ad salutem æter-
nam nobis & posteris nostris, omnibusque
hoc nostræ regiæ præceptionis decretum fer-
vantibus proficiat in perpetuum. Eos autem
qui nobis in regno successuri sunt per Deum
Regem regum obtestamur, ut hoc privile-
gium, quod, ut in perpetuum vigear, sigillo
nostro signamus, in convulsu custodiant, ut
beatum Remigium Francorum apostolum,
patronum regni sui in perpetuum habeant,
cujus apostolatu pervenimus ad fidem ca-
tholicam.

Aëtum publice Parisius anno Incarnati
Verbi MCL. epacta XII. concurrente VII.
regni vero nostri XIX. astantibus in palatio
quorum nomina subtitulata sunt & signa.
Signum ENGELBALDI Turonensis archiepiscopi,
signum THEOBALDI Silvaneensis
episcopi, signum ODONIS sancti Dionysii
abbatis, S. ASCELINI Fossatensis abbatis,
S. RADULFI Viromanduorum comitis dapi-
feri nostri, signum GUIDONIS buricularii,
signum MATTHEI camerarii, signum
MATTHEI constabularii. Data per matum
Hugonis cancellarii. (a)

BURGUNDIONIS JUDICIS

incipit prologus super opus beati Johanni
Chrysostomi archiepiscopi CP. super
Matthæum.

*Anno 1151.
Ex ms.
Vaticano
etiam Ma-
tthæi illius.*
CUM beati Johannis Chrysostomi super
evangelium sancti Matthæi dux expo-
sitiones, utpote ab eo conditæ proferren-
tur, & nulla earum debito sine integra ex-
pleta esse perhibetur; dominus papa Eugenius III. vir per omnia diligentissimus,
ceu omnium pater communis orbis terrarum
utilitati in vigilans, prædictas commentatio-
nes congruæ consummationi tradere satage-
bat. Verum quia citra mare inopia exempla-
rium effœdem mancipare hoc minime poterat,
ad transmarinas statuit dirigere partes. Ad
Antiochenum igitur patriarcham scribens,
quod prædictis commentationibus debeat,
eius interventu ab aliquo interprete supple-
ti amonebat. Ipse autem sive desidia sive

(a) Hanc cartam confirparere postea Philippus Augustus
anno 1155. & S. Ludovicus 1247.

Vet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

A inscitia interpretum ignoro, hoc minime
complens, expositionem ejusdem S. Johanni
super eundem evangelistam græcis litte-
ris scriptam eidem summo pontifici mandare
curavit: quam cum præfus ille accepisset,
michi BURGUNDIONI JUDICI suo, natione
Pisano, id idem mea enucleatione perfici-
endum commisit. Mea igitur relatione
eam a prædictis duabus omnifariam disce-
pare cognoscens, & hanc tertiam promul-
gare editionem mihi præcepit: cumque non
immensi voluminis prolixitate solum, sed
& stili altitudine & sententiarum profun-
ditate id meas omnimodo excidere vires au-
tumarem; primitus hunc laborem subire re-
nitens, in arco undique constitutus, tan-
dem ejus orationum meritis confidens, &
correptione ejus, quam toti operi imponere
promisit, subnixus, mandatis ejus obtem-
perare summo nisu proposui; ac præter spem
brevi temporis spatio, divina favente gra-
tia, septem ferme mensium intercedente
integrum id opus de græco in latinum fide-
liter transtulit sermonem: tantique virtu se-
ciriem qualitercumque mutare nequaquam
dignum fore existimans, verbum de verbo
reddidi, non sensum solum, sed & ordinem
verborum, in quantum potui, sine alterita-
te conservans: ut non minus ex sententia-
rum lepore, quam & characteris proprietate,
sancti hujus Johannis hoc esse opus incun-
tantem credatur, & ex orthodoxæ fidei tra-
ditione luculentiori indagatione hic expla-
nare: haec tertia reliquis duabus editionibus
sollertis lectoris judicio præponatur. Si quid
autem hic fecus quam opus positum invenie-
tur, non hujus Sancti, sed mea culpa ge-
stum id esse putetur. In unaquaque igitur
die dominica populum singula alloquens o-
ratione, in nonaginta homelia librum hunc
congrua coequalitate divisit, nullamque fe-
re totius evangelii secundum Matthæum di-
ctionem mysterio vacuam dereliquit, & otio-
se textui insertam fuisse ostendit. Et ut com-
modius quæ singulis dicebantur memorie
commendarentur, velut quamdam catenam,
ut a continuatis complexione contextam,
totum evangelium a principio usque ad fi-
nem in seipso connexum mira transitionis
copulatione subjungit; ut totus hic liber ve-
lut unum integrum corpus his homeliis
compactum esse appareat, & ad moralitat-
em potius quam ad allegoriam omnia refle-
xentes, ex instanti sibi evangelii decisione
mirabiliter occasionem suscipiens, in mora-
lem semper unumque concludit ser-
monem; & eundem omnibus virtutibus dis-
putet vitiaque confutet, adversum super-
bia & avaritiam in omnibus fere suis ora-
tionibus maxime invehitur. Ad eleemosy-
nam vero continue nos promovens, plures
hujus libri sermones in eam consummat.
Hujuscemodum librum, nostra instantia com-

D
F ff

pletum, vestrae majestati, sanctissime Pater, A caritate diligere, & eorum loca pio aposto-
offerò, ut vestra celitudinis emendatione
libratus & vestra auctoritate subnixus, in
universo orbe terrarum expansus eriteat:
quatinus pluribus spiritualia hinc pabula lu-
crantibus, longèam propere viventes vi-
tam centuplum hic accipiatis, & in futuro
æternis fruamini bonis. Amen.

IN FINE HÆC LEGUNTUR.

Domino papa EUGENIO III. præcipiente,
peccator Burgundius Judex de civitate Pi-
sana transtulit hunc librum de græco in la-
tinum sermonem, evangelii secundum Mat-
thæum per nonaginta homelias sancti Johanni-
nis Chrysostomi expositionem eloquentissi-
mam diligent exquisitione continentem.
Expletum est autem hoc opus, & integre
fideliciterque consummatum anno dominica
incarnationis MCLL. indictione xv. in cal.
Decemb.

Homilia prima sic incipit. Opórtet qui-
dem nos non indigere eo quod a litteris est
auxilio, sed ita vitam prebere puram, ut
spiritus gratia pro libro fieret nostris anima-
bus, &c.

Homilia XII. Cum servis dominator, cum
obnoxiiis Judex venit baptizandus, sed ne
tumultueris; in humiliis enim his maxime
fulger ejus sublimitas, &c.

Homilia XIII. Nunc quando post Spiritus
descensum, post vocem desuper deductam
& dicentem, hic est filius meus dilectus in
quo bene complacui, & quod utique est
mirabile quod a Spiritu-Sancto, &c.

Homilia XXIV. Propter quid non dixit,
sed qui facit voluntatem meam, quoniam
interim amabile erat & hoc prius suscipi:
etenim multum magnus erat ad imbecillita-
tem eorum, &c.

Homilia XXV. Et nempe consequens
erat dolere eos ad onerositatem eorum qua
dicta sunt, & torpere ad altitudinem eorum
qua injunctæ erant, &c.

Homilia XC. Propter hos milites terræ
mortuus ille factus est, ut eos stupefaciat & ab
ipsis fiat testimonium, &c.

BULLA EUGENII PAPÆ III.
pro monasterio Valciodorense.

Valciodorense monasterium sub sua suscipit
protectione.

Anno 1152. **E**UGENIUS episcopus servus servorum
Dei dilecto filio THEODERICO abbati
cauit Reue monasterii bearæ MARIÆ in Walciodoro
rendissimus abbas. Val supra fluvium Mosa sita, ejusque fratribus,
ciodorense tam præsentibus quam futuris regulariter
substituendis in perpetuum.

Apostolici moderaminis clementia con-
venit, religiosos fratres sincera in Domino

A caritate diligere, & eorum loca pio aposto-
licæ fidei patrocinio defensare. Ea propter,
dilecti in Dominō filii, vestris justis suppli-
cationibus clementer annuimus, & ad exem-
plar prædecessorū nostri felicis memorie B.
papæ VI. præfatum monasterium in quo di-
vino mancipati estis obsequio, sub beati
Petri & nostra protectione suscipimus, &
præsentis scripti privilegio communimus.
Statuentes ut quacumque possessiones, quæ
cumque bona idem monasterium intræ-
tiarum juste & canonice possidet, aut in
futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fideliū,
B seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit
adipisci, firma vobis vestrisque successo-
ribus & illabata permaneant. Obeunte vero
te nunc ejusdem loci abbate vel tuorum quo-
libet successorum, nullus ibi qualibet sur-
ceptionis astutia seu violentia præponatur,
ni si quem fratres communī confundū vel
fratrum pars consilii sanioris secundum Dei
timorem & beati Benedicti regulam prævi-
derent eligendum. Præterea villam quæ vo-
catur Haftieria cum omnibus appenditiis suis
vobis nihilominus confirmamus. Decemni-
mus ergo ut nulli omnino hominum licet
præfatum monasterium temere perturbare,
aut ejus possessiones auferre, vel ablatas re-
tinere, minuere, aut aliquibus vexationibus
fatigare; sed omnia integra conserventur;
eorum pro quorum gubernatione & susten-
tatione concessa sunt usibus omnimodis pro-
futura, salva diocesanæ episcopi canonica
justitia & reverentia. Si qua igitur in futu-
rum ecclesiastica secularisve persona hanc
nostræ constitutionis paginam sciens, con-
tra eam temere venire tentaverit, secundo,
tertio commonita, si non satisfactione
D congrua emendaverit, potestatis honorisve
sui dignitate eareat, reamque se divino ju-
dicio existere de perpetrata iniuste cognoscat, & a sacratissimo corporé & sanguine
Dei & Domini Redemptoris nostri IESU
CHRISTI aliena fiat, atque in extremo ex-
amine districtæ ultioni subjaceat: cunctis autem
eidem loco justa servantibus sit pax Do-
mini nostri IESU CHRISTI, quatenus & hic
fructum bonæ actionis percipient, & apud
districtum judicem præmia æternæ pacis in-
veniant. Amen. Amen.

Ego EUGENIUS catholicae ecclesiae episcopus subscrīpsi.

Ego Y MARUS Tusculanensis episcopus subscrīpsi.

Ego GREGORIUS presbyter cardinalis titu-
lo Calixti ff.

Ego HUBALDUS presbyter cardinalis titu-
lo S. Praxedis ff.

Ego MANFREDUS presbyter cardinalis titu-
lo S. Savinæ ff.

Ego JULIUS presbyter cardinalis titu-
lo S. Marcelli.

Ego OTTO diaconus cardinalis S. Georgii ad Vulum aureum ss.

Ego GREGORIUS diaconus cardinalis sancti Angeli ss.

Ego JOHANNES diaconus cardinalis sancte Mariae novae ss.

Ego G. diaconus cardinalis S. Mariae in Porticu.

Ego HYACINTUS diaconus cardinalis S. Mariae in Chosmydin ss.

Ego JOHANNES diaconus cardinalis sanctorum Sergii & Bacchi.

Data Signia per manum Bosonis sancte Romanæ ecclesie scriptoris 11. idus Januarii indictione xv. Incarnationis Dominicæ anno MCLII. Pontificatus vero domini Eugenii papæ III. anno VII.

D I P L O M A S T E P H A N I
Metensis episcopi pro monasterio Val-

ciodorensi.

*Confirmat subjectionem Haisteriensis monasterii
Valciodorensi.*

*Anno 1151.
Communi-
cante reu-
salitatem
aliorum
ab aliis Val-
ciodorensi.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. C

STEPHANUS Dei gratia Metensium præ-

ful cunctis fidelibus sub norma fidei militan-

tibus supernæ gratiæ benedictionem & pacis

tenere unitatem.

Viros prudentes & honestissimos quoniam decet de pace sanctæ Dei ecclesie fideliter tractare, & ab ejus unitate atque unanimitate controversias omnium iuriorum, conjecturasque atque falsas opiniones extirpare, ut in quieta soliditate perseveret, atque secundum paternas traditiones in proprio jure & statu permaneat. Solers cura industrum virorum in ea modo pacem componat, ut quisque proprium jus retineat, atque ut cuique sua sufficient, ipsa legalis auctoritas pacis ei tribuens incrementa, ab ea abigat partis adversæ schismata. Quocirca utilitatem nostrorum ecclesiarum sollicita dispensatione providere, prævidere, atque procurare nos ita oportet, ut omni remota ambiguitate, semper ad pacis cultum totum & proprium Dei ntru convertant respectum. Noscat igitur nostrorum fidelium & sancta Dei Metensis ecclesie venerabilis successio, quo illic tendat nostra devotionis intentio: ut secundum auctoritatem Romanae ecclesie atque ejusdem domini Benedicti papa VII. & Romanæ regiae potestatis privilegium domini OTTONIS Rufi nostra Walciodorensi ecclesie firmam pacem relinquamus, ne machinamento alicuius contrarietas ulterius conteratur, nec circumveniat eam fradulenta suorum Haisteriensium adinventio, qua plerumque utriusque partis ecclesiarum cognoscimus cum in fortunio esse detrimentum. Plerumque enim fratres de Haisteria in præsentia nostra prop-

Ver. Script. & Mon. ampl. Collett. Tom. I.

A ter suas injustas adinventiones atque contrarias conjecturas quibus Walciodorensi ecclesiam atque suum communem abbatem & ipsius electionem nisi sunt conturbare, graves sustinuerunt confusiones. Quibus luce clarius patet, quod tam enormis insolentia a bonis & prudentibus prudenter amputanda sit, qua non solum una, verum quæque pars, sicut jam prælibavimus, sentit ruinam. Recognovimus itaque ipsi eidem Walciodorensi ecclesie quod confirmatum cognovimus, veluti jam denominavimus utriusque partis Romanæ dignitatis auctoritate & constitutione nostri predecessoris domini DeodERICI hujus sedis præfusilis, qui circa Haisteriam conjunxit Walciodorensi ecclesie, ut corum deliberatione, nostra Metensis ecclesia de manu comitis EILBERTI ejusdem ecclesie fundatoris donum consequeretur ejusdem. Nos siquidem causa Dei & B. Mariæ, & causa salutis ecclesiarum, & interventu amici nostri & venerabilis Stabulensis ecclesie abbatis domini WIBOLDI, nec non intercessione nostrorum fidelium, & etiam ipsius Walciodorensi ecclesie abbatis ROBERTI, renovamus, atque iterum constituimus, ut eadem præfata loca Walciodorus & Haisteria unum sint, & in Christo cog unum & anima una indissolubiliter sub uno abbatte. Defuncto namque abbate de Walciodoro, omnes congregentur tam Haisteriensis quam Walciodorensis fratres in Walciodorensi capitulo, qui ab utrisque partibus auditis sententis, eam quam secundum Dei timorem & canonicam auctoritatem personam fratres de Walciodoro elegerint, Haisteriensis suscipiant. Quoniam non debent in eadem Dei ecclesia schismæ facere, cuius procul dubio capit is membrum debent esse: nos enim eidem Walciodorensi ecclesie negare non possumus quod tam evidenti ratione a majoribus & dominis nostris ipsi datum & concessum esse cognoscimus, liberam electionem, & sui juris in Haisteria possessionem. Interdicimus itaque Dei auctoritate, beatique Stephani prothomartyris & nostra, ut nullus hominum in quolibet ordine constitutus hanc antiquam stabilitatem & nostræ renovationis constitutionem audeat infringere, sed fixa & involuta permaneat omni deinceps tempore. Ne autem per succendentia tempora hæc antiqua constitutio & nostra justa renovatio tradatur oblivioni præsentis pagina scriptum fieri præcepimus, & tam nostra Metensis ecclesia, quam nos sigilli nostri impressione corroboravimus. Testes hujus rei dominus primicerius Theodericus & archidiaconus, dominus Philippus decanus & archidiaconus, dominus Ruefflinus archidiaconus, Fulco cancellarius, Simon cantor de Ubahart, Albertus Parrensis, Gislebertus capellanus, & alii quam plurimi de ecclesia Metensi, dom-

F ff ij

nus WIBALDUS Stabulensis abbas, dominus ISEMBOLDUS Gorziensis, dominus ROBERTUS S. Vincentii, dominus RICHERUS S. Martini, dominus HERBERTUS S. Symphoriani, & fratres tam Walciodorense quam Hasterienses qui ibi adfuerunt. Robertus, Gofcelmus, Balduinus, Johannes Hasteriensis prior, Mafridus, Hugo de Arvilla, Franco Walciodorense villicus & alii plurimi.

Actum est Metis in praesentia nostra anno ab incarnatione Domini MCLII. indictione xv. regnante Friderico rege anno regni sui primo, anno pontificatus nostri xxi. anno ordinationis domini Roberti Walciodorensis abbatis primo.

DIPLOMA LUDOVICI VII.
regis pro cella Medunensi B. Magdalena.

Concedit ei arcum in ponte ad molendinum conseruendum.

Anno 1152.
Ex cartario
Columbensis

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum & dux Aquitanorum, omnibus fidelibus in perpetuum. Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Hanc igitur auctoritatem considerantes, arcum quemdam in ponte de Medanta ad molendinum ibidem faciendum monachis S. Mariae Magdalena pro animæ nostra & prædecessorum nostrorum animarum remedio dedimus. Ne autem hoc donum & beneficium nostrum umquam labatur memoria, aut oblivione aut malignorum perfidia dereli queat, scripto commendari & sigilli nostri appositione corroborari præcepimus, addito caractere nominis nostri.

Actum publice apud Medantam ab incarnatione Domini MCLII. astantibus in palatio nostro quorum subscripta sunt nomina & signa. Signum RADULFI Viromandorum comitis dapiferi nostri. S. GURDONIS buticularii. S. MATTHÆI camerarii. S. MATTHEI constabularii, testibus IVON E Suezionensium comite, Adam camerario, Frederico Parisensi, Terrico Galeranno, Reginando de Bello-monte, tempore Roberti prioris, Herberti socii sui Michaëlis. Data per manum HUGONIS cancellarii.

DIPLOMA BERNARDI EPISCOPI
Paderbornensis.

De translatione monialium Thurgensem ad parthenonem Gerdinensem, & de electione abbatis, qui eas regat secundum regulam S. Benedicti.

Anno 1153.
Ex cartario
Gerdinensis

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. BERNARDUS divina favente cle-

mentia Paterbrunnensis episcopus. Ordo exigit nostri ministerii, prædia ecclesiæ, patrimonia videlicet pauperum, ecclesiastica nos debere defensione tueri. Propterea universitati fidelium notum facimus, quod quidam HENRICKUS de Gerdine monasterium seminarum secundum regulam B. Benedicti in proprio fundo fundavit, eique omne suum allodium in Gerdine & in Sedeshem cum omni usufructuario, legitimis heredibus suis consentientibus, in nostra praesentia, & in communi conventu populi sub banno regali libera traditione donavit; villam quoque Hampenhusen, quam jure beneficiario tenuit, ut a comite HERIMANNO eidem monasterio conferretur, elaboravit. Postea vero idem Heinricus prædictum monasterium cum omni possessione sua matre nostræ ecclesiaz & beato Liborio mancipavit, ita ut absque omni exactione sub potestate episcopi liberum permaneat. Nos autem bonis principiis novellæ plantationis plurimum congaudentes, consilio fratum nostrorum & virorum religiosorum soores in Thburgh commandantes propter paupertatem & loci incommodeitatem illuc transtulimus: ita tamen ut omnia quæ privilegiis & banno nostro firmata ante possederant, libere in suos usus retinerent. Quibus etiam adjecimus decimas omnes de Gerdine & de Sedeshem & de Hampenhusen, in Vvithen quoque duos mansos cum decima, item ibidem mansum unum, decimam de Valdecumtorp, quinque mansos in Horsem cum decima, in Vrodenhusen quatuor mansos. Præterea collata sunt ab aliis prædictæ ecclesiaz una donus in Vrodenhusen, una domus in Dalsen, una in Hederen, una in Hadesen, una in Thideshem, una in Luidervardeshem. Hac bona prædicto modo conquisita vel alia adhuc conquerenda cum omnibus appenditiis suis, videlicet mancipiis, dominibus, areis, agris, silvis, scuis, aquis, molendinis, pescationibus, cum omni denique utilitate qua inde quocumque modo provenire potest, præfatae ecclesiaz in usus pauperum inibi Deo servientium stabilimus, & auctoritate Dei & beati Petri & banno nostro sub divini examinis communione in perpetuum confirmavimus. Ordinamus etiam, ut prædictæ soores confratribus (a) [4] suis sub abbatis regimine secundum regulam beatæ Benedicti viverent, & abbatem sui ordinis eligendi liberam habeant potestatem. Advocatum quoque de nostra manu investiendum, ut similiter eligerent, vel si gravis & importunus eis esset, removerent, concessimus. Hujus rei veritas ut ad noti-

(a) Hinc pater Gerdinense monasterium ab initio duplex fuisse, hoc est virginum, & monachorum, qui earum in spiritualibus & temporalibus curam gererent: hactenus sub congregazione Bursfeldensi floret Gerdinensis parthenon, in quo tres Marianæ monasterii existunt monachū, qui monialium curam habent.

tiam posteriorum illibata permaneat, hancA blicæ Melgorensis persolvendos nobis per censum uno quolibet anno in festivitate S. Michaëlis; reverentiam quoque episcopalem ibi volumus observari, & ut fratres prædicti cœnobii manu teneant ita ipsam ecclesiam, ut numquam sine habitatore esse videatur. Sig† num PETRI episcopi, qui hanc cartam scribere jussit. Sig†num Raymundi præpositi. Sig†num Bonifacii archidiaconi. Sig†num Gaufridi de Garei, Sig†num Malefacti. Sig†num Guilhermi Laugerii. Sig†num Ugonis de Draguignano. Sig†num Johannis de Montelas. Sig†num Petri Soreg. Sig†num Girardi Raimundi. Sig†num Pallioli. Sig†num Raimundi Bruni. Facta carta VIII. cal. Martias, dominice Incarnationis MCLIV.

[4] BERNHARDO (4) anno ordinationis ejus XXVI.

CHARTA PETRI EPISCOPI Foroulliensis.

*De donatione ecclesia de Seilhans ab eo facta
S. Victorii Massiliensi.*

*Anno 1154
Ex autoris
et Videris
m. D.
Folio.*

Quoniam Deo dicata loca dignis honoribus seu largitionibus augere & quum esse videtur, idcirco in Dei æterni nomine, ego PETRUS Dei gratia Foroulliensis episcopus cum communī consilio clericorum nostrorum, dono, laudo, offero, & in præsentiarum tradō Domino Deo & monasterio S. Victorii Massiliensi in manu GUILLELMI abbatis ejusdem loci, & Guillelmi camerarii, ecclesiam quamdam in honore S. Mariæ dicatam, qua est in territorio de Seilhans, ubi cimiterium esse videatur, ut sit ipsa ecclesia sub jure & dominio & potestate præfati monasterii, cum omnibus pertinentiis suis & oblationibus fidelium, ad habendam eam in perpetuo & possidendum. Hoc autem facimus ex parte ad dirimendam litem quæ inter eamdem ecclesiam erat & ecclesiam quæ inter ipsum castrum de Seilhans continetur. Maxime vero facimus hoc pro remedio animarum nostrarum, & ut memoria nostri in orationibus frarum ejusdem monasterii in perpetuo habeatur. Retinemus autem nobis in præfata ecclesia decem solidos moneteræ pu-

(4) Anno 1158. idem Bernhardus concessit eidem monasterio omnia bona que Gofvinius quidam ecclesia sua ministerialis, qui divino instinctu cum uxore & filio suo sacerdotum relinquere & divino cultui se mancipare decreverat, eidem regnauit. scilicet v. manus in Hofheim tres & dimidium in Frodenhusen, unus in Dalesem, unus in Badtenhusen.

ANASTASII IV. EPISTOLA ad episcopum Tolonensem.

*In gratiam monachorum S. Victoris quibus
ille infensum se præbebat.*

ANASTASIUS episcopus servus ser-
vorum Dei venerabili fratri (b) W. To-
lonensi episcopo salutem & apostolicam be-
nedictionem.

Si aliquis in te caritatis igniculus reman-
sisset, & monasticæ professionis regulam
non esses oblitus, fratres tuos monachos
Massilienses diligeres, & nullam ipfis stu-
deres injuriam irrogare. Ecce sicut ex ipso-
rum narratione dicimus, decimas ecclesiæ
S. Johannis de Petrafoci eis contra justitiam
aufers, atque etiam super ecclesiam sancti
Pontii de Colubera injuriam eis non mo-
dicam non vereris inferre, cum liberam ha-
beant sepulturam in eorum ecclesiis, qui
se deliberant sepeliri, ausu temerario con-
tradicis. Quia ergo a fraternæ caritatis unio-
ne declinare videris; quoniam illos persequi
non desitis, quos debes ab aliis pro posse
defendere; per apostolica tibi scripta man-
damus, quatenus, si verum est, quod præ-
dicti fratres nostris auribus suggesterunt,
de cetero prædictis fratribus in memoratis
ecclesiis non præsumatis aliquam injuriam,
vel aliquam molestiam irrogare, seu illos
qui sepulturam apud eos elegerunt, quo-
modolibet prohibere. Alioquin scire te vo-
lumus, quod nos pro eorum defensione,
tamquam pro illis * quos ad ius beati Petri * f. qui
proprie spectare noscuntur, contra illos qui
eos præsumserint infestare, murum nos cu-
tissimum opponemus. Datum Laterani cal.
Martii.

Testes BALDUINUS abbas Lisbonensis &c.

(b) Villelmo hujus nominis secundo, qui ab anno 1157
ad 1165. Tolonensem episcopatum rexit, assumptus ex Mal-
siliensi S. Victoris monasterio, ut patet ex hac epistola;
id quod hactenus auctores Provinciae latuit.

Anno 1154
Ex magno
cartario S.
Victoris
eruit D.
Eucherius
[b]

A dormientes ab ea cessare: tamen animalem habet actum. Ideoque voluntarum, quia musculi qui dilatant thoracem ejus, sunt principalissima organa; naturales enim & vitales virtutes nobis ignorantibus & etiam nolentibus suum expletiv officium; animales vero solum nobis volentibus de quibus omnibus qualiter sicut subtillissime hic sanctus pater in hoc libro enucleat. Similiter autem & cur liberi arbitrii facti sumus, & quod ideo consiliarii, & de quibus consiliarii; & quod quaedam in potestate nostra sunt, quae & eligimus. Similiter & de providentia Dei tractat & de quibus providet.

Sed in his vos exercitari perficito, & aliorum vobis transferre curabo; de corpore celi, & de forma, & motu ejus, & de omnibus passionibus quae sunt a celo deorsum, ut de lacteo circulo, & cometae & ventis, & coruicationibus, & tonitruis, & iride, & pluviis, & grandine, & pruina; & cur mare salsum est, & cur tot fluminibus influentibus non augetur, nec dulcoratur, & de terzat motu qualiter fiat. Quae omnia si vestro interventu vestris temporibus in lucem Latinis redacta fuerint, immensam gloriam & aeternum nomen vestra maiestas consequetur, & vestra respublica utilitatem maximam. Hunc igitur librum fideliter translatum, & ut potius studiose emendatum, vestra celstitudini porrigo, mea queque vestro servitio offerens. Praedicta vero & si qua alia praeceperitis ad voluntatem vestram perficere sum paratus, quia vobis in omnibus fidelis & devotus existo.

EXPOSITUS PROLOGUS.

PROLOGUS BURGUNDIONIS

Judicis in translationem sancti Johannis Chrysostomi in Johannem.

Omnibus in Christo fidelibus fratribus Ex fideli Burgundio judex, civis Pisanus, in Martibnai.

Dominus salutem. Cum Constantinopoli pro negotiis publicis patriæ mea à civibus meis ad imperatorem Manuelemissus, legati munere fungere, & quemdam filium meum Hugo in nomine, quem mecum adduxi, morbo arreptum amiserim, pro redemptione animæ ejus explanationem sancti Johannis evangelistæ evangeliæ a beato Johanne Chrysostomo, Constantinopoleos patriarcha mirabile editam, de græco in latinum statui vertere sermonem. Tum quia ejusdem sancti patris Johannis Chrysostomi commentationem super evangelium sancti Matthæi evangeliste iam pridem bearæ memorie tertio Eugenio papa integræ translata tradideram: tum quia hujus Johannis evangelistæ expositionis penuria apud Latinos maxima erat. Nul-

BURGUNDION'S EPISTOLA

nuncupatoria in translatum ab eo in Latinum sermonem S. Gregorii Nysseni librum de Natura hominis.

Anno 1155.
Ex ms. G.
dice Cam-
berouensi.

Invidissimo & glorioissimo Domino F. Dei gratia Romanorum imperatori, & caesari semper augusto, BURGUNDIO judex, natione Pisanius, felicitatem & de inimicis triumphus.

Quia in meis, serenissime imperator, vobis scum locutionibus naturas rerum cognoscere, & carum causas scire vestram majestatem velle perpendi, idcirco librum hunc S. Gregorii episcopi Nyssæ, fratris S. Basilii, de Græco in Latinum vestro nomine statui transferre sermonem, in quo philosophice de natura hominis tractat, de corpore & anima, de utilitate utrorumque, de imaginario, & discretivo, & memorativo, & de irrationali, quæ est vel pars, vel vis, vel potentia animæ nostræ rationalis, & quod irrationale dividitur in duo, in id quod obedit rationi, in his tantum qui secundum naturam sunt hominibus, (huius enim cohibent passiones) vel in id quod non obedit rationi, & id quod obedit rationi. Rursus dividitur in duo, in desiderativum quod habet organum hepar, & in irascitum quod habet organum cor, & quod desiderativum similiter dividitur in latitudinem, quæ est, cum potitur de desiderata; & in tristitiam, quæ est cum non potitur, & quod expectatum bonum est desiderium, præfens vero bonum est in latitia; & quod expectatum quidem malum est timor, præfens vero malum est tristitia; bonum vero & malum hic dicitur non secundum veritatem scilicet acceptiōem hominis hic patientis, & quod omnia hæc si deinde magna & sensibilita sunt, passiones sunt.

Similiter autem & id quod non obedit rationi, hoc quidem naturale ut nutritivum augmentum & generatum. Aliud vero vitale ut pulsatum, quod habet organa arterias, & quod nutritivi quatuor sunt virtutes, attractiva, contensiva, abstractiva, & expulsive. Et generatim si gestio ejus in nostra sit potestate, non tamen obedit rationi. Involutarie enim in sonnis emitimus senes, sed in concupiscentiam venereum, cum naturalis sit, nolentes movemur.

Quod vero obedit rationi est animale, & non naturale, quod dividitur in duo, & in sensus, qui sunt quinque, & in voluntarium motum quod habet species, motum de loco, & ad locum, scilicet motum vocis & motum respirationis, qui omnes motus habent organa nervos: respiratio enim, et si connexa est naturali virtuti, quia per arteriam tracheam fit, & nec hora una possumus etiam

lum enim alium nisi S. Augustinum eum contineat exponentem inveni. Cumque ibidem id negotiis communibus imminentibus facere minime possem, & eum librum à quampluribus & maxime à monachis tam sententiaturam acumine, quam etiam mortuam propensa instructione avidissime haberi desideratum, tentasse ut mecum Pisas transferendum referrem, nullatenus invenirem, duobus exemplariis a duobus monasteriis in commodatum acceptis, duobus scriptoribus uno a capite, altero a medietate incipiente, librum tradidi transferendum vel transcribendum. Et eum in brevi ita adeptus, nocte ac die dum vacabat diligenter auscultans fideliter emendavi. Negotiis vero mea civitatis peractis, licentiam redeundi ab imperatore accipiens, Messiam veniens, ibique moram faciens, manibus meis scribens librum inibi transferre incepit, & sic per totam viam Neapoli & Caetæ, & ubicumque moram faciebam, vacationem mihi extorquens jugiter transferebam, & contra spem per duos continuos annos, Deo auctore, totum librum de verbo ad verbum de græco in latinum transferens integre consummavi. Evangelista enim hic in sententiis acutissimus est, & in miraculis enuntiadis non multum studuit. Pertransit enim annum à Pascha in Pascha integrum: in quo non fere tria miracula scribit, cum in unaquaque die plura, & ut credo, innumerabilia fecit. Et quæ sequuntur.

JUDICIUM A COLONIENSIBUS senatoribus editum, de libertate thelonii Indensis monasterii.

*Anno 1555.
Ex. Cl.
Genuis de
Pavia.*
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit cunctis Christi fidelibus, tam futuri quam præsentibus, quod pius Romanorum imperator LUDOVICVS adeo honorifice & tam magno dilectionis studio In-dam constituit, ut non solum in ea nobile templum a sua nobilitate constitutum Salvatori & S. Cornelio consecratum diversitate beneficiorum & hominum ditaret, & magna libertate nobilitaret: Verum etiam omnes cuiuscumque sunt conditionis homines ad S. Cornelium pertinentes hac nobilitavit libertate, quod eos sua regali potestate ubique locorum in Romano imperio, ab omni genere tñ elonii absolvit. Contigit autem ex antiquitate temporis, quod Fugelo magna discretionis homo Colonensis civitatis honestus thelonarius sub archiepiscopo secundo ARNOLDO prædictorum Indensium thelonii libertatem tam regaliter a pio rege, ut prædictum est, institutam &

A de proprio sigillo suo in perpetuum firmata, non ex industria nitebatur infringere, sed quadam negligentia quæ sepe accidit hominibus, ex scriptorum penuria, quia hujus libertatis memoria non fuit scriptis commendata. Hoc auditio, nobilis abbas ANNO super hoc fasto querimoniam fecit imperatori FRIDERICO, qui super eumdem locum regalem præpotens fuit advocatus. Inde vero rex commotus præcepit archiepiscopo sub obtenu & dilectionis sue & gratiæ, ut abbat & suis hominibus digne & secundum tenorem justitia satisfaceret, & eorum thelonii libertatem quam a multis regibus in quieta possessione inconcus-sam hæc tenus obtinuerunt, non infringe-re; sed eamdem per sententiam judicis affrueret, & scripto in sua civitate facheret ad notitiam omnium civium reformari. Archiepiscopus vero totius sua civitatis senatu convocato, & melioribus de civitate & aliis qui erant præcipui & sanioris consilii astribus, capit diligenter discutere, si illi de Inda quid juris in thelonio in sua civitate sibi & suo debeant thelonario. Tandem super hoc causa diu ventilata, Henricus unus de senatoribus, & in omni legali & politica scientia probatus, a summo judice consultus, judicaria omnes supradictos ab omni thelonio judicavit esse liberos, aliis senatoribus & eorum confratribus id ipsum approbantibus. Unde prædictus abbas Coloniensis tam pauperibus quam divitibus, sed præcipue senatoribus suam exhibuit præsentiam: & ut hoc quod judicis sententia est adjudicatum, perpetua firmitudine habeatur roboratum, secundum institutionem civilis juris & eorum consuetudinem, eis omnibus sui juris persolvit testimonium. Hujus rei testes Hermannus advocate, Voghilo thelonarius, HERMANNUS comes, Richolfus advocate, Gerhardus Albus, Hermanus camerarius, Marcmannus Hoiz, Henricus Gerhardus Niger, Richolfus de Novo-foro, Godefridus filius Volsuindæ, Hermannus filius Rasonis, Godefridus de Stavera, Richolfus de sancta Brigida, Daniel & frater ejus, Bruno Mawodo, Marcinia Lenwickin, Ludolff Grin Ennue, Franco, Albo de S. Cecilia, HENRICUS comes, Henricus filius Hermanni, Carolus Voghelo & omnes scabinorum fratres, & qui sanioris sunt consilii in Colonia civitate. Hæc acta sunt anno dominica Incarnationis MCLV. quarta epacta pro indictione, vitorioissimo rege FRIDERICO regnante, & archiepiscopo ARNOLDO secundo episcopatum sanctæ Colonensis ecclesiæ feliciter gubernante.

CARTA LUDOVICI VII.
regis Francorum pro ecclesia Carnotensi.

Confirmat ecclesia Carnotensi privilegia olim ab Henrico comite & Adela comitissa concessa, & a Philippo rege confirmata, de non diripienda episcopi defuncti sapellecili.

Anno 1155.
Ex ms.
Collegio.

IN nomine, &c. Ego LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus universis, clericos nostros Carnotenæ civitatis existentes adhuc in desolatione quam acceperant morte bona memoria episcopi GOSLENI, nostram adiisse regiam serenitatem, & humiliiter expostulasse, quatenus præceptum avi nostri regis PHILIPPI nos jam dictæ ecclesiæ confirmaremus. Tenor igitur privilegiū talis esse dinoſcitur, PHILIPPUM regem notum facere universis in regno Francie per futura tempora ſuccellentem, quod dominus Ivo sancta Carnotensis ecclesiæ venerabilis episcopus humili devotione celitudinem fuæ ſerenitatis obnixe deprecans, ut pravam conſuetudinem in domibus episcopalibus ejusdem ecclesiæ a comite HENRICO cognomine STEPHANO & ADELA uxore eius, conſeſſione filiorum suorum GUILLELMI, THEOBALDI, ODO-
NIS, STEPHANI refliffam, & libertatem prædictis domibus & rebus in eisdem collectis a prædictis comitibus confeſſam concederet, & ſua pragmatica ſanctione firmaret. Cuius pio deſiderio aſſentientis, & exquifitæ poſtulationi aurem inclinans, ſecundum tenorem ſcripti, quod de prædictis rebus prætaxari comites fieri decreverunt, ſuę majestatis auctoritate res prætaxatas a prava conſuetudine liberavit, domum ſcilicet & domus ejusdem, ferrum, plumbum, vitrum, lignum, lapides, ceteraque ſupellecile, ſcilicet tabulas, ſcanna, ſcabella, vasa viaria, lectos, necnon coquinas & horrea, granaria, cellaria, torcularia, furnos, furſorumque domos, ſive in urbe, ſive extra urbem, ſilvas, ut non vendantur, nec ſucidantur, nec dentur. Arinonam quoque, vinum, foenum, ques, boves, & cetera animalia, omniaque reliqua mobilia, qua congregata vel collecta fuerint, ſive in urbe, ſive extra urbem, ante obitum vel deceſſum episcopi cuiuslibet intra tanta manere firavit, vel profutura, quibus episcopus reſervare vel donare, ſeu per ſe, ſeu per yconomia ſuim decreverit, vel maiores per ſonę ecclesiæ, ſi id episcopo, aliqua occaſione prævento facere non licuerit. Concedimus etiam ut exactio qua defunctis epis- copis vel diſcedentibus fieri ſoleat in ſervientes episcopi vel rusticos, de cetero numquam fiat. Hæc omnia ſicut a prædictis comitibus confeſſum eſt & firmatum, & ipſe PHILIPPUS rex, ut prædictum eſt, confeſſit,

A & per pragmaticam ſanctionem ſuam conſirmavit. Nos autem clericorum ejusdem ecclesiæ auditæ & ſucepta poſtulatione, haec omnia eis in eundem modum & immobiliter atque in perpetuum, ſicut prædictus avus noster PHILIPPUS rex Francorum confeſſimus, & ſigilli noſtri auctoritate firma- vimus, & nominiſ ſuoi caractere certificati fuimus. Actum publice Parifus, anno Do- mini MCLV. aſtantibus &c. Signum Bleſen- ſis comitis THEOBALDI dapiferi noſtri, Signum GUIDONIS buticularii, Signum MATTHÆI camerarii, Signum MATTHÆI confitabularii. Datum per manum HUGONIS cancellarii.

CARTA LUDOVICI VII.
regis Francorum pro Senonensi ſancto
Johannis monasterio.

De medietate quatuordam villarum ſibi ab abbatibus confeſſa deſenſionis obieciu-

IN nomine &c. Ego LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex notum facimus &c. quod ecclesia S. Johannis Senonensis, quatuordam villas habebat, ſcilicet Chesiacum, Voes, Ixiacum, qua poſita in mala vicinia affligebantur graviter & vaſtabantur. Obtentu deſenſionis & gratia emendationis, in posterum ejusdem loci abbates, GILBERTUS ſcilicet, GUILLELMUS & RENAR- DUS aſſensu capituli ſui ad medietatem totius prædictarum villarum collegerunt nos, & patrochiarum illarum, in quibuscumque redditibus, ubicumque ſint, feorū ſerentis herbagiis ſuis ecclesiis & decima tota, & duobus arpennis prati, & uſuarium memoris ad opus ejusdem domus, & iterum ad opus domus de Cabriaco. In omnibus aliis quæcumque ibidem ſunt, & deinceps futura ſunt, medietatem unam canonici, & nos atque ſucceſſores noſtri alteram habebimus medietatem, hac ſervata immobili- liter conventione, quod regia liberalitatē non liceat ſuam medietatem donare alteri perſonæ vel ecclesiæ, nullusque omnino partem regiam habere, niſi ecclesia S. Johannis valeat. In villis autem eisdem noſ & ecclesia communiter ſervientes conſtitue- mus, qui nobis pariter & abbatii faciant ſidelitatem. Quod ut ratum ſit in posterum, ſigilli noſtri auctoritate, & nominiſ ſuoi caractere facimus conſirmari. Actum anno Domini MCLV. aſtantibus &c. Datum per manum HUGONIS cancellarii.

CARTA

CARTA DROCONIS DOMINI
Petræ fontis, de donatione Castelli facta
abbatiae Vallis-serenæ.

Anno 1155.
Ex ms. Col-
l. serina.

[4]

Ego DROCO dominus Petrae fontis nō^{tum} facio, tam præsentibus quam fu-
turi, quod ad petitionem domini HENRICI
abbatis (a) Vallis-serenæ, & ob religionem
fratrum, & devotionem ibidem Deo ser-
vientium, locum qui dicitur Castellum,
sicut ambitu mūrorum circumquaque valla-
tur, ita quietum & liberum & ab omni ex-
actione immunitum, in perpetuum dedi eis po-
sidendum, & omnibus animalibus eorum in
toto territorio de Ambleri quod est juris
mei, pascuorum beneficia, & omnes cissan-
cias concessi, & in toto dominio meo de
Ref., ubi nemora ecclesia habentur, usua-
rium tan ad edificia, quam ad alias usus
necessarios, & pascua omnibus animalibus
tam abbatiae quam appenditorum ejus do-
navi. Pascua insuper de Remi cunctis ani-
malibus fratrum commorantium in loco qui
dicitur Pinellum adjeci. Quicquid etiam in
potestate dominii mei fratres prædicti loci
emoriere vel eleemosynarum largitione adi-
pisci in posterum poterunt ob remedium &
salutem animæ meæ & prædecessorum meo-
rum, præfatae ecclesiæ, NEVELONE filio
meo & AGATHA filia mea consensum suum
præbentibus, sub signi mei autoritate con-
firmati & roborari præcepi. Aetum anno
Domini MCLV.

ADRIANI PAPÆ IV. EPISTOLA
ad sanctimoniales Horreensis monasterii.

Vetus ne quis eas sub reclusione vivere
impedit.

Cro. diss.
Ex ms. Ep-
istola.

ADRIANUS episcopus servus servorum
Dei dilectis in Christo filiabus sorori-
bus monasterii S. Matiae in Horreo (b) fa-
lurem & apostolicam benedictionem.
Quotiens illud a nobis petitur, quod reli-
gionis & honestati dinoscitur convenire, ani-
mo nos decer libenti concedere, & poten-
tium desideriis congruum impertiri suffra-
gium. Eapropter, dilecta in Domino filie,
vestris precibus annuentes, statuimus, &
presentis scripti decreto sancimus, ut nulla
persona magna vel parva, secularis seu ec-
clesiastica, vobis inhibeat, quin sub eadem
beati Benedicti regula Domino serviatis,
sub qua tempore prædecessoris nostri sanctæ
memoriae papæ Eugenii ex ipsis præcepit

(a) Vallis-serenæ ordinis Premonstratenſis abbatia est in
diocesi Suevionensi; vulgo Valseri.

(b) Horreum seu Horreense monasterium in civitate Tre-
virensi a sancta Irmina fundatum, hactenus perstat sub re-
gula sancti Benedicti; vulgo S. Irmine nuncupatum, ad quod
foliis nobilibus virginibus adiups patet.

Vetus. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A tanquam reclusæ promisisti Vomino deser-
vire. Nulli ergo omnino hominum licet
hanc nostræ constitutionis paginam teme-
rario ausu infringere, seu ipsi modis qui-
buslibet contraire. Si quis autem hoc atten-
tare præsumferit, indignationem omnipot-
tentis Dei & apostolorum Petri & Pauli se-
noverit incursum. Data Romæ apud S.
Petrum xi. idus Martii.

EPISTOLA MAGISTRI
Galerii (c) de Mauritania episcopi Lai-
dunensis, ad magistrum A.

Quod simplex juramentum de futuro non facit
matrimonium.

Dominio & amico suo magistro (d) A.

G. salutem.

Anno 1155.
Ex ms. re-
gina Sacra
exit Ma-
ttonensis.

A quibusdam dominis qui in consecratio-
ne episcoporum Rhemis affuerunt, nobis
relatum est, vos & magistrum Simonem Do-
lensem eorum omnibus affirmasse, quod qui
jurat se in futuro acceptum mulierem, il-
la vivente, non potest cum alia quantum-
cumque legitima, contrahere matrimo-
nium, & si forte se junxerit alicui, conjunc-
tionem illam omnino esse illegitimam, sed
potius dissolvendam, quod usque ad hoc
tempus in ecclesiis nostris multum est insolitum.
Et si fas esset, à sensu tamen sapientum
virorum dissentire non multum videretur
concedendum. Ut autem vobis expeditius
insinuare valeam, quæ rationes nos inducunt
potius in contraria sententiam, pauca de
multis quæ occurunt memoriar, liceat mihi
sine offensa reverentia vestra proponere. Si
aliquis homo imparatus sit ex aliquibus cau-
sis ad præsens uxorem dicere, & causa pa-
cis vel alterius utilis & honestæ rei quam-
dam puellam velit sibi matrimonio copulare,
videamus utrum vir licite possit jurare puel-
la, quia post unum annum expletum eam
accipiter in conjugem, & exinde habebit se
erga illam sicut sponsus debet se habere eti-
a sponsam suam. Si dicitis quia non licet sic
jurare, inde opinor non rationabile quod
dicitis. Nemo enim prohibetur jurare veri-
tatem, si necessitas & honesta utilitas hoc
exigit. Cum autem viro licet jurare prædi-
cto modo veritatem: quia sibi firmiter in a-
nimô suo propositus, & mulieri licet simili
modo jurare viro, attendamus diligenter
an fiat inter eos conjugium, vel sola per ju-
ramentum alligatio ad stabiliendum in fu-
turo conjugium. Certe arbitror vestram sa-
pientiam respondere nondum inter eos fieri
conjugium, cum nondum fidem conjugia-

(c) Galerius de Mauritania anno 1155. alteri Galerio a S.
Mauricio sufficiens est in sede Laudunensi Romæ inaugurus
episcopus, cuius alias quinque habet epistolæ Spicilegi
tom. 2. omnes theologicas.

(d) Alberto, ut credimus, ad quem extat ejusdem Gal-
terii epistola iv. Spicil.

G g

lem castitatis sibi promittant, nec adhuc se invicem recipiant, si tantummodo ad id in futuro faciendum jurando se astringant. Hoc aliud attendamus, si placet. Si puella septem annorum ex voluntate puerilae & parentum ejus aliquis clericus juraverit, quod cam post septem annos accipiet in conjugem, & ea moriente ante praefixum terminum ducat aliam, an propter hoc judicabitur digamus, nec ad ordines majores recipiendus? Absit ut illa dicatur fuisse conjugus ejus, quam in suam non recepit, & quod digamus pro illa judicetur. Rursus attendamus quid vir juxta praedictum modum juret mulieri. Nonne jurat ei, quia eam in futuro accipiet? & si ex quo jurat, in praesenti hoc efficit, & eam in conjugem recipit, cur jurat in futuro se facturum illud, quod jurando jam effecit? stultum & falsum videtur hujusmodi juramentum, si juraret in futuro se faciendum illud, quod esset jam perfectum: quod ex isto simili manifestum esse potest. Si quis episcopo, cui non consecratur, in fine consecrationis juret quod post triennium se faciat consecrari, nonne stultum jurans pejerat, cum ante triennium consecratio peracta sit. Haec rationes nos inducunt, ne facile concedamus simplex juramentum de futuro facere conjugium. Si vero ad aliud divertendo vos dicitis, quod jurario talis non facit conjugium; sed postquam juraverit mulieri, ea vivente non debere aliam ducere, ne incurrat perjurium. Similiter & nos concedimus quod non debet hoc facere, si tamen forte fecerit, quod non debet, & aliam ex communi consensu in suam reperit, quod de priore non fecerat, non concedimus in ipso perjurio destrui sacramentum sancti conjugii, velut si carechumenus juret cuidam presbytero, quod ab eo baptismum suscipiet, & postea se forte faciat ab alio baptizari, quamvis perjurus sit, non tamen baptismus illi decrit. Si quis clericus juret quod ab episcopo quosdam ordines suscipiet, & postea ab alio ordinetur, non potest officere perjurium, quin ordinatio sacramentum, sive juste sive injuste suscipiat; similiter perjurium facere non potest, quin vir perjurus, sive juste sive injuste sacramentum ineat conjugii; quod potest sic monstrari. Si aliquis nolens ducere uxorem, ut possit cum multis licentius fornicari, juret quia numquam conjugem accipiet, & postea contingat eum de fornicatione penitentem lege maritali aliquam honestam mulierem sibi copulari, nullus arbitrator denegabit, illum, quamvis perjurus sit, fecisse conjugium, & postquam contractum est, illud causa perjurii dissolvere nemo debet, nisi velit aperte contradicere veritati; quia dicit: *Omnis qui dimiserit uxorem, excepta causa fornicationis, facit eam mactari, & qui dimisam duxerit,*

A adulterat. Iis rationibus praeditis compellimur dicere, quia juramentum simile ad futurum pertinens non destruit conjugium, quia cum alia persona post jurationem est contractum, quamvis ille qui juravit, incurrat perjurium. Nemo autem quod dico juramentum, de quo haec tenus locutus sum, non sufficere contrahendo conjugio extinxerit, nec agere de pactione illa vel juramento, quae sunt in praesenti ad conficiendam in praesenti & deinceps castitatem & societatem maritalem, viro & muliere consentientibus, & ad praesens recipientibus. B Talis enim pactio sive juramentum facit conjugium; de tali conjugio credimus egisse leges, ubi videntur assertere, quod ex juramento constat conjugium; quia de tali pactione credimus Ambrosium dixisse: non defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis, & de tali despunctione credimus egisse Augustinum & Isidorum, quando coniuges ex prima despunctionis fide appellari conuenerunt. Non enim intelligendum est eos haec dixisse de contractu pertinente ad futurum, quem leges sponsalia vocant, & juxta leges inter sepmennes pueros fieri permittitur, inter quos nondum fieri potest conjugium. Quod autem praediti sancti solam sponsionem de futuro non affirmaverint facere conjugium, appetit ex auctoritate Evaristi & quorundam aliorum, qui cum praincipiant & dotari mulierem, & a sacerdote benedici, & alia solemnia celebrari, manifeste dant intelligere, ex solo juramento pertinente ad futurum non posse fieri conjugium. Haec scripsi vobis non quod vestram sapientiam presumam in aliquo reprehendere; sed a vobis certius scire volo, si ita de conjugio sentiatis, sicut relatum est nobis. Volo etiam ut rationes quae ad illud vos inducunt, nos breviter doceatis.

E P I S T O L A I I . E J U S D E M ad eundem.

Querit ab eo utrum juramentum de futuro faciat conjuges, proponitque hanc adversus sententiam difficultates.

C **D**ominio suo magistro A. G. salutem. De beneficio litterarum vestrarum, quas speravi me a vobis accepturum, jam ferre desperare me compulit tam longa dilatio. Nec equidem miror, si vestra responsio munus mihi differatur, cum mens vestra maximis rebus occupata, mediocribus tractandis vacare non valeat. Absit enim, ut de vobis aliquis audeat opinari, quod de quibusdam minus eruditis contingere solet, quorum consuetudo est, sui sensus tenuitatem tacendo potius occultare, quam aliquando vel scribendo propalare. Ego etenim pene impossibile esse judico de vobis

837 tale quid estimare; sed totam meā petitio-
nis dilationem magnarum rerum occupa-
tionibus adscribo, que vobis incumbunt
afsidue, quamobrem jam penitus superfluum
esse reputarem ad secundō petitionem diri-
gere, nisi spem impetrandi mihi conferret
evangelica parabola, quæ inducitanter affe-
rit, hominem ad ostium amici sui nocte pul-
santern, tres panes ab amico posse per im-
probitatem impetrare. Hoc igitur exemplo
consolatus, iterum sicut prius a vobis quæ-
ro, utrum vir & mulier sint ad præfens ap-
pellandi conjuges, qui jurant quod in fu-
turo se accipient, nec tam en dñe p̄sens
se recipiunt, nec adhuc fidem thorii serua-
turos se promittunt; quo concessio; vide
quid sequatur: præfecto si juramentum tale
facit conjuges, non est dubium absque di-
latione fieri necessario conjugium, ex quo
vir & mulier jurando se aligant ad illud in
futuro faciendum; sed quid magis absurdum
est, quam illud concedere, quia ali-
qui non possint quamdam rem se facturos
promittere vel jurare antequara perficiant?
Si enim vobis potius visum est ex juramento
tali ad præfens conjuges non effici, rursus
quæro utrum illi qui sic juraverant, possint
cum aliis personis facere conjugium, & si
faciunt, quæro an sit causa perjurii sepa-
randum. Nobis equidem videtur multum
absurdum concedere quod vir perjurus ne-
queat conjugii suscipere sacramentum; cum
boni & mali sacramentis pariter partici-
pant: ita quod nec malo pejus, nec bono
melius conferat sacramentum. Sic enim
Caiphas ex dignitate pontificatus prophe-
tavit, quamvis pessimus homicida ad fun-
dendum sanguinem innocentem abheleret. D
Sic & Judas ex officio apostolatus dæmoni-
bus imperavit, quamvis fur esset, & magi-
stro veritatis insidiari non cessaret. Hotum
igitur exemplo qui cum essent nefandissimi,
nihilominus tamen divina percepserant sa-
cramenta, rationabiliter instruimur ad cre-
dendum, quia homo, quamvis sit perjurus,
tameh conjugii sacramentum suscipiat. Post-
quam enim crætum est conjugium, non
estimo illud causa perjurii dissolvendum:
nondum enim aliquam certam auctoritatem
teperi quæ præcipiat, vel etiam promittat
pro tali causa inter conjuges fieri divortium.
Advertat autem caritas vestra quod idcirco E
quid de prædictis quæstionibus sentiam,
vobis breviter indicavi, quatenus si senten-
tiam contraria potius approbatis, ad meam
ignorantium convincendam rationes quas
vobis abundate certus sum, mihi scribere
dignemini. Hoc a vobis prioribus litteris
postulavi, hoc idem nunc secundo postulo,
hoc idem ni cito impetrem, tertio postula-
bo, juxta illud evangelii: *Petite & accipie-
tis, querite & invenietis, pulsate & aperie-
tur vobis.*

Yes. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

EPISTOLA ALBERICI ad Galterium de Mauritania.

Respondes ad præcedentem.

M Agistro G. amico A; salutem.
Responsum tamdiu supersederam;
quia me ore ad os vobis locutum in pro-
ximo sperabam: non tam en dñe numero il-
lorum me excipio, qui tenuitatem sui sensus
malunt tacendo occultare, quam nimis ar-
rogando se & alios infatuare. Sciebam præ-
terea quod inquisitio vestra prolixa egeret
responsum, & multa scripturarum fulciri
auctoritate. Hoc autem dico, quod ille qui
verba mea vobis retulit, vel non satis dili-
genter pensavit, vel non diligenter inter-
pretatus fuit, juxta hoc quod cartulæ vestræ
series definit. Quod autem in præsentia epि-
coporum Remis diximus, tenuiter & in qua-
dam summa fuit collectum, sed neque di-
ligentia prosecutionis investigatum, vel au-
toritatis testimonio roboratum. Dico au-
tem & dico non auctoritati præjudicando,
neque sanx consuetudini, quod si vir &
mulier super adulti & ad contrahendum ma-
trimonium idonei, se mutua concessione
obligaverint, conjugium initiatum; & talis
concessio consensus sit approbatio, & jura-
mentum consequens hujus rei sit confirmatio,
& eorum quæ adhuc restant obligatio;
superest de termino dōtis vel donationis
propter nuprias, & nuptiarum solemnitas ri-
te celebranda, insuper & copula carnis,
quæ conjugium perficit; sed illud nec est
perfectum conjugium, nisi sequatur com-
mixtio sexum, prædicta concessio sic con-
firmata, est peractio conjugalis & initatio
conjugii, quod non tenetur lege divortii.
De hac puto dictum esse: pactio conjugalis
non deflorat virginitatis facit conjugium,
& illud cum initiatum, conjugii nomen assu-
mitur. Item cum conjugitur puella, con-
jugium est. Item, sufficiunt secundum le-
ges solus consensus, & si deficeret, omnia
frustrantur, Johanne Chrysostomo testante,
qui ait: Matrimonium non facit coitus, sed
voluntas. Et in libro constitutiōnum: Si
quis affectione maritali uxore dixerit,
non sine causa legibus cognita repudium ei
injiciatur. In libro Novellartim: Si quis di-
vinis tactis scripturis juraverit mulieri se
eam legitimam uxorem habiturum, vel si
in oratoriō tale sacramentum dederit, sit illa
legitima uxor: postquam & sponsalia, quæ
in legibus promissio conjugii appellantur,
utique persona consensu contracta sunt;
conjugii nomen accipitur: videtur, inquam,
sacramentum nuptiarum, quod, cum perju-
rio & pacti conjugalis violatione usurparur,
aut est iritum, aut manet ad judicium; si
est iritum, ad prius pastum constat esse

G g ij

*Ex ms.
regina sue
cia eruit
Mabillio
nus.*

reddendum; si manet ad judicium, debent cestare opera nuptiarum: quod si neutrum fuerit, semper juris pervalerit alicui, qui non juramento pactum conjugale firmavit, ex majori parte sui conjugale implevit. Prætaxata concessio aliquando fit expressa denuntiatione, aliquando quadam circumlocutione, ad id tamendem tendente: si fiat & juramentum conjugale sine prædicta concensione, quomodo pertineat ad conjugium vel si a consentientibus fiat, & utrum talis consensus conjugio suffragetur, vestra di-judicet discretionis. Vale.

E P I S T O L A G A U F R. D E
Mauritania ad discipulos magistri
Gisleberti.

abbatem & abbatisam post monasticam professionem non posse conjugium contrahere.

*Ex ms. reg. Suecia
gina Suecia
ermit Ma
billonius.*

[4]

GAUFR. de Mauritania discipulis magistris giltri Gisleberti, bene agere & recte intelligere.

Me nuper de quibusdam sententiis cogitante, memoriaz meæ occurrerunt ea que de dictis magistris. (a) Gisleberti audivi referri, quæ cum fiduci catholicæ in nullo adversetur, sed auctoritatibus firmissimis & inexpugnabilibus rationibus roboretur, tunc siue admiratione non potui hoc præterire, quod cum dixisti asseverare abbatem & abbatisam post votum continentem & professionem regulæ à sancto Benedicto institutæ, posse legitimum iniiciare conjugium. (b) Quod equidem incredibile est, tam sapientem virum sentire aut docere: quin potius credendum est, ut pax vektra loquat, vos deceptos ex verbis illius male intellectis, illam concepsisse absurditatem, quam ipsum tale quid docuisse. Quid enim magis absurdum est, quam dicere aliquos post votum & professionem legitimam inire conjugium, quod tam multis & sumis auctoritatibus constat esse interdictum, de qua re sic loquitur Apostolus ad Timotheum: *Adolescentiores viudas devita, cum enim luxuria fuerint in Christo volant nubere, habentes damnationem, quoniam primam fidem irrisam fecerant.* Id quoque rei, sicut est, attestatur Hieronymus: *Veneribus castitatem, non solum nubere, sed etiam velle nubere damnable est.* Unde & Gelasius papa ad Sicilienses sic scribit: Neque viudas ad nuptias redire patiuntur, quæ in religioso proposito diurna observatione permanerunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimi in monasterio ætatem egisse contigit. Augustinus in libro de conflicitu vitiorum:

(a) Qui Portretanus dictis factus est episcopus Picavensis, cuius scripta in concilio Remensi sub Eugenio II. damnata sunt.

(b) Cautionem est canone viii. ejusdem concilii, ne ecclesiastica persona & quacunque regulariter vivere proposue-

A Nubendi licentia quibusdam tribuitur, hoc est quæ virginitatem & castimoniam nonquam proficieunt: quibusdam non tribuitur, id est quæ virgines vel continentes esse decreverunt: formicatio autem nulli impune conceditur. Prædicta tantorum virorum reflectimonia videuntur unanimiter non solum abbatis & abbatisim improbaro conjugium, sed & aliorum quæsive voto legitime ad continentiam astrinxerunt. Si quis predictis auctoritatibus fidem non adhibens, opponit eis dicit. Innocentii pape, quæ videri possunt virginibus non velatis, si post votum nupserint, conjugium indulgere, hoc attendat, quod ex dictis Innocentii diligenter inspeclis magis videretur earum conjugium interdicere, quod ut lector diligens animadvertisse queat, predicti patris verba ad illud pertinencia ex parte apposui, quæ sunt hujusmodi: *Hæ quæ nondum sacro velamine rectæ, cum in proposito virginis semper se simulaverint permanere, licet velatae non fuerint, si forte nupserint, his agenda aliquo tempore penitentia est: quia sponsio earum a Domino cenebatur.* Si enim inter homines solet bona fidei contractus nulla ratione dissolvi, quanto magis pollicitatio quam cum Deo pepigerunt, solvi sine vindicta non poterit. Nam si apostolus Paulus quæ a proposito viduitatis discesserant, dixit eas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, quanto potius virgines, quæ prioris promissionis fidem frangere sunt conatae. Hæc Innocentii verba: *Si quis perspicaciter inspiciat, agnoscer juxtanorem verborum, virgines non velatas, quæ post votum corruptæ sunt, non minorem incurrisse culpam, quam viudas post continentia propositum corruptas.* Quibus omnibus interdicuntur conjugium, quia primam fidem fecerunt irritam. Quod si fateamur, ut virginibus non velatis causa infirmioris sexus & ætatis dispensative permisit Innocentius in conjugio post votum iacto permanere, non tamen hanc dispensationis regulam possimus ad quilibet personas extendere, arrestante eodem Innocentio, qui de velatis sic decrevit: *Quæ Christo spiritualiter nubunt, & a sacerdote velantur, si postea vel publice nupserint, vel se clanculo corruperint, non eas admittendas esse ad agendam penitentiam, nisi ii quibus se junxerant, de mundo recesserint.* Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, ut quæcumque vivente viro alteri nupserit habeatur adultera, nec ei agendas penitentias licentia concedatur, nisi unus ex iis fuerit defunctus; quanto magis de illa tenenda est, quæ ante immortali se junxerat sponso, & postea ad humanas nuptias transfigravit.

runt, matrimonium contrahant. *Hujusmodi namque copulationem, ut ibidem legitur, quam contra ecclesiasticam rationem, confit offe contrarium, matrimonium non esse contrarium.*

Hec Innocentius. Beatus autem Augustinus ad Bonifacium scribens de velaris viduis, tale decretum promulgavit: Viduas a proposito viduitatis discedentes credo te nosse a sancto Apostolo nisi convertantur olim esse damnandas, quas & nos auctoritate apostolica damnandas, & a communione fidelium atque a liminibus ecclesie arcendas fore censemus, quoisque ad bonum quod cooperunt invite aut voluntarie revertantur. Et post pauca: Tales personae indubitanter adulterae esse manifestantur, quoniam relicto immortali sposo, ad proprium sunt reverfa vomitum. Cum igitur Innocentius velatas quamdiu viri sui cum eis vixerint ad poenitentiam non admittat, & Gregorius viduas, nisi ad continenciam redeant, ita districte excommunicandas esse censcat, quis auderet conjugium inter abbatem & abbatissam praedicare iniciandum? Sed forsitan dicetis talibus personis nubere non licet, sed conjugium inire licet, ut juxta vos idem sit nubere & commisceri carnaliter, quod devotis personis non licet, & tamen eis conjugium facere licet. Et hec fortasse probare contenderis per similitudinem earum personarum, quae cum ante votum fuerint conjuges, postea continentiam vovent, ad thorum maritalem redire nequeant, & tamen usque in finem vita sua conjuges perseverant: quarum exemplo forsitan adstruetis inter eos qui antea conjuges non fuerant, post votum posse initiari conjugium: ita tamen, ut continentis permaneant. Nos autem ad hoc taliter respondemus: Viro & mulieri ante quam religionis habitum suscipiant, conjugium & carnalem copulam experiri licet, eti postea votum faciunt, semper dum vixerint conjuges permanebunt: quamvis illa abbas effectus sit & illa abbatissa, & quamvis deinceps ad thorum nequeant redire maritalem. Si vero ante conjugium Deo vovent continent, & religionem profitentur, postea non eis licet facere conjugium. Si enim qui ante fuerunt conjuges post votum opus conjugii absque transgressione criminali explore non possint, quomodo illi qui ante conjuges non fuerunt, post votum & professionem poterunt inchoare conjugium; & ut non solis auctoritatibus agamus, sed etiam rationibus; volo ut mihi indicetis, qua pactione conjugal, quo consensu possint effici conjuges monachus & monacha? Non equidem potestis veraciter respondere, quod ex consuetudine aliorum conjugum, inter cetera quae ad faciendum conjugium pertinent, de reddendo carnis debito valeant se continere: cum eorum carnalis copula sit criminalis & damosa. Si autem estimatis eos conjuges fieri absque sensu carnalis commercii, pro certo scito, quia omnia illa remoto consensu tali non valent conjugium efficere. Quamvis enim

B

C

D

E

F

Gg iiij

conjux Joseph, & quod proposuisset permanere in virginitate, si Deo placaret, & aliter agere si ipse vellet. Ex hac auctoritate intelligitur, quod M A R I A credens velle Deum ut se viro jungeret, more aliarum feminarum, viro in desponsatione affensum praeceperit, parata ad solvendum carnis debitum, si vir sub cuius erat potestate requireret, sed post desponsationem eum jam essent conjuges, cito revelatum est eis mysterium de nascitute Domini, & exinde post verba angelii M A R I A dicentis: *Spiritus-sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit te.* Et post verba Angelii ad Joseph dicentis: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est:* non solum Maria, sed & Joseph ita ad continentiam voto se adstrinxerunt, quod postea non fuit licitum eis thorum matrimoniale experiri. Cum igitur constet Mariam & Joseph ante votum iniisse conjugium, quomodo exemplo eorum probari poterit abbatem & abbatissam post votum & professionem posse legitimum inire conjugium. Quod si juxta Bedam fatetur M A R I A M vobis virginitatem ante quam despōsaretur, quod tamen nullatenus ex evangelio concipitur, non altera quam per familiare Dei consilium illam in desponsatione post votum affensisse concedemus, nec de tali secreto Dei consilio ad alias personas post votum copulandas exemplum traheretur, quemadmodum de morte Samsonis, quam ipse a Deo inspiratus sibi intulit, ad alios ut scipios périment, exemplum non trahitur. Evidenter ostensum esse reor inter abbatem & abbatissam post votum non posse initiari conjugium, quamvis tamen concedamus inter illum abbatem & illum abbatis usque in finem permanere conjugium, qui ante conversionem suam conjuges extiterunt. Et de conjugio talis abbatis & abbatissae arbitror loquutum esse magistrum Gislebertum: unde acceptra occasione arbitror vos illam absurditatem incurrisse, ut dicatis inter quemlibet abbatem, & inter quamlibet abbatissam posse fieri conjugium.

EPISTOLA GALTERII ad magistrum G.

Solvit varias sibi propositas difficultates.

*Ex mf. reginae Sueciae
eruit Mabillonius.*

M Agistro G. socio suo & amico carissimo Galterius, salutem. In litteris vestris multa reperi, de quibus consuluit me vestra dilectio; ut autem verum fatear, tantis questionibus expediendis partitatem meam sufficere non arbitror, ne tamen amico postulanti: munus officii videar denegare, copias sum vestris inquisitionibus pro posse meo respondere, in quo potius animi mei officiosam voluntatem quam ingenium etiam caritatem considerare vos deprecor. Primo, numquid quæsivisti utrum in san-

A sta Trinitate solus Pater debet Ingenitus appellari, vel etiam Spiritus-sanctus? Ad quod respondeo juxta scriptores orthodoxos, solum Patrem, qui Ingenitus est, neque de alio est, debere appellari Ingenitum, dicente Augustino in fine libri de sancta Trinitate: Pater solus non est de alio, ideo solus appellatus Ingenitus. Ipse quoque Augustinus Spiritus-sanctum non debere appellari Ingenitum testatur in libro de definitionibus recte fidei, his verbis: Pater si cut numquam fuit non Deus, ita numquam fuit non Pater, a quo Filius natus, a quo Spiritus-sanctus non natus, qui non est Filius, neque Ingenitus, qui non est Pater. Hoc idem Alcuinus sic dicens: Qui nec Ingenitus, nec genitus est, sed à Patre & Filio equaliter procedens.

Secundo quæsivisti an in hymno quodam, in quo legitur *Ingenito spiritui*, mutari debet illud, scilicet *Ingenito spiritui*; & si mutari debeat, an ponit debeat pro *Ingenito*, *Paracclito*, vel *non genito*? Ad quod respondeo quod vel hymnus penitus taceri debet, vel illud mutari, ne contra usum SS. patrum Spiritus-sanctus appelleretur Ingenitus, quod si in illa mutatione pro *Ingenito* ponatur Paracclitus, satis proprie & vere dicetur. Si vero attendatur illius intentio, qui in hymno pofuit *Ingenito spiritui*, nihil aliud per hoc significare volens, nisi Spiritus-sanctum esse non genitum, ad hoc, inquam, exprimendum quod ille significare voluit, magis assuenter pro *Ingenito* dicetur *non genito*, cum & *non genitus* & *Ingenitus* fere idem significant, nam ingenitus est non genitus, neque existens de alio. Quod vero Spiritus-sanctus soleat appelleri *non genitus*, monstrat Augustinus in loco de Fide catholica sic dicens: *Est Ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Spiritus-sanctus.* Cum vero utrumque concordet fidei, sive Spiritus appelleretur Paracclitus, sive non genitus; mirum est quare de diversitate mutationis sit contentio, sive disceptatio inter sapientes oriatur, cum neutra mutatio a veritate discrepet.

Tertio loco multas auctoritates ad aliu pertinentes, simul in unum congeffatis, & cum quædam inter se videantur differre, & opposita affirmare, postulaisti a me rescribi vobis quid de illis sentirem. Cum autem ea de quibus queritis, sint meis vitibus altiora; tamen ne amicitia vestra videret officium denegare, idcirco de his & pro mearum vitium modo curavi vobis rescribere. Credo gratiam Dei quam confert hominibus, non solum consistere in libero arbitrio, & lege & doctrina, sicut afferbat Pelagiana heresis, sed singulis horis a Deo conferri gratiam hominibus, quos suo dignatur auxilio, sine qua nec minimum opus facere possit homo; cum Veritas ait: *Sine me nihil possetis facere;* & Apostolus: *Dominus est qui operatur*

345 velle & perficere pro bona voluntate. Psalmi-
ta quoque de Deo loquens ait: *Misericordia ejus preueniet me.* Et alibi: *Misericordia tua preueniet me omnibus diebus vita.* Augustinus super Johannem sic dicit: Ne quisquam putaret saltem parvum aliquem fructum posse a semetipso palmitem ferre, non ait: Sine me parum potestis facere, sed nihil potestis facere. Sive ergo parum sive multum, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest. His testimonii liquet nullum opus bonum ab homine fieri, nisi gratia Dei semper praesto adsit & adjuvet; quam si Deus conferre cessaret, cito homo bene facere desineret, & in peccata laberetur juxta Psalmistam qui ait: Ne avertas faciem tuam a me, & similis ero descendantibus in lacum. Est autem sensus: Deus ne removeas a me gratiam tuam, quam si mihi substraxeris, ero unus de illis qui descendant in profundum peccatorum. Hæc de gratia Dei dicta sufficiant, & ad alia transeamus, de quibus etiam me scribere postulaisti.

Credo neminem damnari pro futuris operibus malis qua non fecit, quamvis ea facturus esset, si in vita diutius remaneret. Hujus rei certum habemus testimonium ex verbis Domini, ubi ait: *Filius hominis venturus est in gloria cum angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera ejus.* Hic attendite quæ sunt opera hominis, an ea quæ numquam operatus est? Absit. Sed ea quæ operatus homo, illius opera esse dicuntur. Cum igitur Deus homini reddat tantummodo secundum opera sua, & opera sint hominis ea sola quæ ipse operatur, apparent quod nemo damnatur pro futuris quæ numquam fecit, quamvis ea esset facturus etiam si viveret diutius, Apostolo evidenter attestante & dicente: *Unusquisque referet pro ut gessit in corpore:* Non equidem ait Apostolus, pro ut gesturus erat, sed pro ut gessit, aperte insinuans, non pro facturis quæ non fecit hominem damnari, sed tantummodo pro præteritis. Hoc quoque approbat alia scriptura dicens: *Rapuit ipsum, ne malitia mutaret ejus sensum.* Quid enim prodesset justo rapi, ne malitia mutarer illum, si per illa etiam quæ non fecit, sed facturus erat, si plus, vivaret, damnaretur. Sed jam ad sequentia transeamus.

Sicut quosdam justos antequam per malitiam mutentur rapuiit Deus ut salventur, ita videntur alii justi esse, qui ad talen statum justitiae & caritatis perveniunt, qui tunc ad tempus digni sunt regno coelorum & gloria æternæ vita. Postea vero justo Dei iudicio gratia Dei privati in peccata relabuntur, & damnantur. Ad hoc probandum suffragatur exemplum de David, de quo jam dixerat Dominus: *Inveni hominem secundum cor meum, dicente etiam scripturam de illo: Ex illo die & deinceps directus est spiritus Domi-*

ni in David: Quod etiam aperte probare videtur ex hoc quod Dominus loquens de discipulis suis ait: *Nomina vestra scripta sunt in libro vite.* Verumtamen multi de illis postea abierunt retro. Non equidem ait hoc Dominus, quod prædestinati essent ad vitam; sed qui, teste Ambrofio, tunc ad tempus tam sancti & justi erant discipuli, ut tunc vere digni erant vita æterna per præsentium justitiam meritorum: postea vero verbi Domini scandalizati amiserant justitiam ad infidelitatem redeentes. Augustinus quoque quosdam prius esse justos & postea in peccata relapsos & damnatos testatur in libro de Correptione & Gratia his verbis: Mirandum est multumque mirandum quod Deus filii suis quibusdam quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem & dilectionem dedit, non dat perseverantiam; & filii alienis scelerata dimittat, atque imperita gratia faciat filios suos. Et iterum: credendum est, quosdam de filiis perditionis in fide quæ per dilectionem operatur incipere, seu & fideliter vivere, & postea cadere.

Post alia restat aliqua de caritate brevi-
ter attingere, & quæ de ipsa a diversis
auctoribus prolatæ sunt, & sibi videntur ad-
versati, ad concordiam revocare; cum ca-
ritas constet partim in dilectione Dei & par-
tim in dilectione proximi, quamquam aliqui
homines infideles adhuc extra fidem positi
incipiant Deum diligere, & caritatem ha-
bere, quæ, teste Augustino, in expositione
psalmorum, eos perducit ad societatem ec-
clesiæ, quod patet in Cornelio centurione
contigisse, qui cum nondum percipisset ve-
ritatem fidei Christianæ, tamen orando &
eleemosynas faciendo per Angelum admoni-
neri promeruit, ut Petrum Apostolum ad-
 vocaret, qui eum de veritate informaret.
Quidam etiam in fide positi, quamvis ali-
quando labantur in criminis, tamen bene di-
ligunt, & caritatem haben., licet imperfe-
ctam, sicut liquet exemplo David regis,
quod testatur Augustinus ad quendam, re-
tinuisse caritatem tunc cum ad tempus reus
criminis teneretur. Est igitur in talibus ini-
tialis caritas, non homini ad salutem suffi-
cientis. Nam frequentatio usu scripturarum
solet caritas appellari. Est alia caritas perfe-
ctor, quæ convenit fidelibus Deum, & pro-
ximum amantibus, & propter hoc divina
præcepta servavitibus, quam credimus a
Paulo ita definiri: *Caritas est de corde puro,*
& *conscientia bona, & fide non ficta.* Quam
etiam perfectam vocat Johannes in epistola
canonica, dicens: *Qui servat verbum ejus,*
in hoc caritas Dei perfecta est. Hæc igitur
caritas est in eis qui habent fidem operan-
tem ex dilectione, & eis sufficit ad salutem,
si in ea perseverent. Sciendum est autem
quod aliqui ad talen quandoque perveniunt
caritatem, & tamen ab ea recedendo postea

in criminis relabuntur & morte moriuntur. A Ut autem strictim comprehendam ea quae
æterna, quod Dominus de persecutione
loquens antichristi testatur, dicens: *Abu-
sabit iniqüitas, & refrigerescet caritas mul-
torum.* Et paulo post: *Nisi breviati fuissen-
dies illi, non feret salva omnis caro.* Etenim
haec verba Domini aperte insinuant, quod
omnes a caritate recedent, & salutem
perderent, nisi Dominus persecutioni cito
finiera imponeret. Simile quiddam legitur
in Apocalypsi ex persona Domini loquentis
Angelo Ephesi: *Habeo aliquid adversum te,
quia caritatem tuam reliquisti. Memor igitur
es tu unde excideris, & a pænitentiam. Sin
autem venio tibi cito & movebo candelabrum
tuum de loco suo.* Hæc verba Domini osten-
dunt illum amississe caritatem, & esse dam-
nandum, nisi pœniteret. Postea quibusdam
auctoritatibus, quas supra posuimus, appro-
bari videtur, quod aliqui a tali caritate præ-
habita, in criminis postea & damnationem
relabuntur, velut exemplo illorum discipu-
lorum Domini, quorum nomina in libro vi-
tae scripta videbantur pro præsenti justitia,
& tamen postea retro abiérunt: ad id quo-
que probandum pertinent ea quæ de libris
Augustini supra posuimus. Idem quoque in-
sinuant verba Pauli dicentes: *Qui stat, vi-
deat ne cadat.* Quis enim stat, nisi qui in
caritate fundatus est? Cur autem Paulus hor-
taretur stantem ne caderet, nisi id quando-
que evénire cognosceret? Et videtur etiam
tertius esse caritatis status, cui etiam præ-
dicta diffinitio Pauli convenit, & cum sit
ceteris eminentior, non solum salutem præ-
stat homini qui in ea moritur, sed qui se-
mel eum adeptus est, caritatem postea non
amittit, nec damnatur, de quo scriptura
dicit: *Sit tibi fons proprie aquæ, de quo non
communicet alienus, & est sensus, labora D*
*habere caritatem eminentem, & donis spi-
ritualibus abundantem, ad quam alienus,*
id est a confortio sanctorum segregatus,
non possit pervenire. De eodem eminenti
status caritatis legitur in Canticis: *Aqua
multa non potuerunt extinguere caritatem,
& flumina non obruent eam.* Unde etiam vi-
detur dixisse: *Qui biberit ex aqua quam
ego dabo ei, non sitiet in aeternum.* Ad tan-
tam caritatis eminentiam nimurum Paulus
venerat, quando ait: *Certus sum, quia ne-
que mors, neque vita poterit nos separare
a caritate Dei, qua est in Christo Iesu.* Quod
autem quidam status caritatis adeo sit emi-
nens, ut qui ad eum ascenderit, deinceps
non amittat, nec damnatur, probari poter-
it per contrarium; cum sit quidam status
peccati adeo perniciosus, ut qui ad eum
semel descenderit, deinceps ab eo nequeat
egredi, nec salvertur; unde Johannes apo-
stolus ait: *Eft peccatum usque ad mortem, pro
eo dico ne quis oreat; & alia scriptura: Pec-
caser cum venerit in profundum, contemnit.*

COMMONITORIUM ADRIANI
papa ad abbatem & conventum
S. Vedasti.

ADRIANUS episcopus servus servorum
Dei MARTINO abbati S. Vedasti &
universo conventu salutem & apostolicam
benedictionem.

Ciuius
Ex canticis
Vedastis.

Vos qui Ægyptum reliquistis, & siccō
pede mare rubrum jam videmini pertran-
sisse, ad anteriora debitissimis oculis mentis
vestræ semper erigere, & ad terram pro-
missionis tanto attentius anhelare, quanto
plures in Ægypto positos conspicitis cum
Pharaone submergi, & Ægyptiorum deli-
cis citius quam astiment defraudari. De-
raudantur enim desiderio suo, qui super
ollas carnium in Ægypto remainere deside-
rant, quoniam in puncto ad inferna des-
cendent, licet bonis videantur temporali-
bus & carnis voluptatibus abundare; trans-
fisi quidem & ecce non erat, quia licet fir-
ma videatur stultus radice confistere, per-
cepta tamen maledictionis fententia, statim
arescit, & a gloria penitus elongatur. Por-
ro vos dilecti in Domino filii, qui volun-
tates etiam proprias pro Domino reliquistis,
ad Ægyptiorum opera mentes vestras nul-
latenus convertatis, nec affectatis redire in
Ægyptum animo, ubi Pharaoni deseruit
in luto & latere, qui corporis habitu ab
ipso videmini separati: vestium siquidem
qualitas videtur innuere, & opera quæ fa-
ciunt caritatis, quod ad celestem patriam
tendit, & ad ipsam festinantes secundum
E propositam vobis regulam curratis, & bra-
vium supernæ vocationis, largiente Domi-
no, contenditis obtinere. Verum quia in
via mandatorum Dei currentibus humani
generis inimicus consuevit juxta iter offen-
dicula ponere, oavendum est vobis, filii,
attentius & agendum, ut ita circumspete
& provide iter quod coepistis, peragere
studieatis, quartenus ad palmam felicitatis
æternæ possitis pertingere, & cum B. Be-
nedicto in cœlesti gloria coronari. Nos ve-
ro

ro commissam vobis ecclesiam & personas A quia domesticorum christiana fidei est orare
vestras tamquam B. Petri specialis filios pa- pro invicem ut salventur, & sancta salu-
terna caritate diligimus, & grata semper
cupimus subsidia ministrare. Datum Late- brisque cogitatio est pro defunctis exorare,
ut a peccatis solvantur, ex hujus donatio-
nis occasione speciali quadam devotionis
gratia inter nostram, id est Walciodorensem
& S. Johannis evangelistam, quae est in insula
Leodii, ecclesiam, societas spiritualis frater-
nitas instituta est, ut videlicet monas-
chi & canonici harum ecclesiarum tam-
quam veterini fratres in Deo, caritatis pia
germanitate uniti, pro invicem attentius
orient, & in negotiis vel necessitatibus suis
adjuviorit manum sibi porrigit invicem,
& de cetero canonici sancti Johannis fra-
tres Walciodorenses, sive fratribus Walcio-
dorensibus canonici sancti Johannis, viam
universa carnis ingredientibus, tricenarium
plenum persolvant. Igitur ne processu tem-
poris adversus gesta rei veritatem aliquo
casu, aliqua falsitas assurgere audeat,
& bene ordinata convellere, donatofolis huius
fidem & finem, & sancta societatis devotio-
nem in praesenti pagina conscripimus, &
paginam ipsam adversus omnem calum-
niam sigilli nostri affixione communivimus.

ROBERTUS gratia Dei abbas Walciodo-
rensis ecclesiae tam presentibus quam fu-
turiis in perpetuum. Quæ diebus nostris gesta
sunt, ne fluxu temporis a memoria effluant,
scripto commendavimus, ut affixa veritati
narratione, erroris in posterum causas de
medio tollamus. Walciodorensis igitur ec-
clesia, ad cuius ministerium, non nostris
meritis, sed gratia Dei vocati sumus, ha-
bebat partem allodi in villa *Gengleben*,
quinq[ue] videlicet bonuaria aratilis terræ,
& quatuor solidos annul census, & sextam
partem molendini, quatuor modios emolu-
menti reddentes, & hæc omnia impig-
norata erant laicis, ipso etiam auctore, cu-
jus munere ecclesie nostræ collata sunt, &
servato nobis nudo tantum dominii nomi-
ne, fructuarius usus a die acquisitionis us-
que ad tempora nostra omnino aliis cesse-
rat. Loco etiam ita remota erant, ut etiam
si redimi a nobis possent, computatis tamen
procuratoris expensis, non multum nobis
profutura essent. Cum igitur tenuitas rerum
nostrarum inanis dominii nomen non mag-
num nobis faceret, & rem ecclesiasticam
laicis perpetuo dimittere hereditariam reli-
gionis nostræ non competeret, communi-
cato consilio fratrum nostrorum & ministe-
rialium ecclesie nostræ, & ratione utilis &
honesti diligenter pertractata, prædictum
allodium quod in territorio villæ ecclesie
beati Johannis evangelistæ situm erat, cum
omnibus pertinentiis suis, eidem quæ stra est
in insula Leodii redimendum, & perpetuo
jure habendum donavimus, & donationem
ipsam facta ejusdem allodii oblatione,
super principale altare ejusdem ecclesie so-
lemniter firmavimus. Devotio quoque no-
stra & caritas inofficiose & inutilis ecclesie
nostræ non fuit; quia præpositus ejusdem
ecclesie sancti Johannis Drago honesta
persona ingratisdinem ferre non sustinens,
de suis propriis bonis quatuordecim marcas
ecclesie nostræ digna facta recompensa-
tione dedit. Nos vero sumptam pecuniam
non otiose, nec inaniter consumpsimus,
sed eam in eodem allodio expediendo &
bonis ecclesie nostræ quæ juxta nos erant
redimendis, & oppressionibus ecclesie no-
stræ sublevandis fideliter impendimus: &
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

R O B E R T I A B B A T I S
Walciodorensis litteræ de societate inter
fiam & S. Johannis Leodiensem eccl-
esiæ.

B anno 1117
Ex fiduci
Cl. V.D. de
Coll. in.
In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. R OBERTUS gratia Dei abbas Walciodo-
rensis ecclesie tam presentibus quam fu-
turiis in perpetuum. Quæ diebus nostris gesta
sunt, ne fluxu temporis a memoria effluant,
scripto commendavimus, ut affixa veritati
narratione, erroris in posterum causas de
medio tollamus. Walciodorensis igitur ec-
clesia, ad cuius ministerium, non nostris
meritis, sed gratia Dei vocati sumus, ha-
bebat partem allodi in villa *Gengleben*,
quinq[ue] videlicet bonuaria aratilis terræ,
& quatuor solidos annul census, & sextam
partem molendini, quatuor modios emolu-
menti reddentes, & hæc omnia impig-
norata erant laicis, ipso etiam auctore, cu-
jus munere ecclesie nostræ collata sunt, &
servato nobis nudo tantum dominii nomi-
ne, fructuarius usus a die acquisitionis us-
que ad tempora nostra omnino aliis cesse-
rat. Loco etiam ita remota erant, ut etiam
si redimi a nobis possent, computatis tamen
procuratoris expensis, non multum nobis
profutura essent. Cum igitur tenuitas rerum
nostrarum inanis dominii nomen non mag-
num nobis faceret, & rem ecclesiasticam
laicis perpetuo dimittere hereditariam reli-
gionis nostræ non competeret, communi-
cato consilio fratrum nostrorum & ministe-
rialium ecclesie nostræ, & ratione utilis &
honesti diligenter pertractata, prædictum
allodium quod in territorio villæ ecclesie
beati Johannis evangelistæ situm erat, cum
omnibus pertinentiis suis, eidem quæ stra est
in insula Leodii redimendum, & perpetuo
jure habendum donavimus, & donationem
ipsam facta ejusdem allodii oblatione,
super principale altare ejusdem ecclesie so-
lemniter firmavimus. Devotio quoque no-
stra & caritas inofficiose & inutilis ecclesie
nostræ non fuit; quia præpositus ejusdem
ecclesie sancti Johannis Drago honesta
persona ingratisdinem ferre non sustinens,
de suis propriis bonis quatuordecim marcas
ecclesie nostræ digna facta recompensa-
tione dedit. Nos vero sumptam pecuniam
non otiose, nec inaniter consumpsimus,
sed eam in eodem allodio expediendo &
bonis ecclesie nostræ quæ juxta nos erant
redimendis, & oppressionibus ecclesie no-
stræ sublevandis fideliter impendimus: &
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

E C R T A A U S C U L F I E P I S C O P I
Suepcionis pro monasterio Vallis-
Serena.

*De confirmatione fundationis abbatis Vallis-
Serene a Johanne Rufe facta.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Anno 1118
Ex ms.
Colbertino.
Si gud officium caritatis est ecclesiæ elec-
mosynas erogare: ita nihilominus eadem
caritas nos amonet, ea quæ eis collata
sunt inviolabilitate conservare. Ego itaque

Hhh

AUSCULFUS Dei gratia Suecianensis episcopus perpetuae litterarum memoriarum commendando, quod PETRUS DE HEDA ratum habuit & approbavit, videlicet quod pater eius JOHANNES RUFUS concesserat ecclesiam

[4] Vallis-Serenæ, sedem cum omnibus appendiciis ejus, ubi ipsa abbatia fundata est, vivarium etiam ea sub conditione, quod sit ex elevatione ripæ, qua vulgo Calceia dicitur, aliquod detrimentum contigerit, molendino ipsius Petri, terra, vel prato, ecclesia ipsa restaurabit juxta estimationem vicinorum. Ad hanc quidquid est inter has quatuor motas, scilicet inter pontem de Secken & prefatum vivarium & molendum de Succi, & terram Odonis de Clermont, concessio idem Petrus nemoris mortui ufluarium in omni nemore suo. Ramos etiam concessit eidem ecclesiæ suæ nemoris quod est a limite Montis-Gumberti & Vallis-Juvini, usque ad illud quod vulgo dicitur Calidum-furnum. In his omnibus cum eo assensum praebuerunt Emelina uxor sua, & liberis suis. Si quis ergo super predicationis eleemosynis predictæ ecclesia injuriousus esse presumatur, anathema sit. Actum anno Verbi Incarnationis. MCLVIII.

DOTALITIUM ELISABETH comitis Flandriæ,

Anno 1159.
Ex autographo in archivis S. Quintini de Monte.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Constat maritalem copulam a Deo divinitus institutam, duabus siquidem de causis, ad propagandam sobolem Dei & devitandam turpitudinem fornicationis. Dei igitur auctoritate & scripturarum testimonio fultus, ego PHILIPPI Flandriæ comes, ELISABETH RAPULFI Viromandorum comitis filiam mihi uxorem legitimo matrimonio despordi, eamque de possessione mea consueto & antiquo more nobilium dotare decrevi. Dots igitur nomine, o dilecta mihi ELISABETH, tibi dono castellum S. Audomari, & castellum de Corrai, & Herlebecam & Horcias. Ut autem ratum & illibatum hoc permaneat, scripti auctoritate firmavi. Testes & auctores qui ad hujus dogis assignationem affuerunt, hi sunt, SAMSON Remorum archiepiscopus, ecclesia Romana legatus, BALDUINUS Noviomensis episcopus, NICOLAUS Cameracensis episcopus, GODESCALCUS Attribatensis episcopus, abbas S. Amandi, abbas S. Eligii, THEODERICUS comes Flandriæ, PHILIPPUS filius ejus, Ivo comes Suecianensis, Drogo de Petra-fonte, Radulfus de Cosduno, Lanfeinus de Hamo, Albericus de Roia, Simon

(2) Vallis-Serenæ, vulgo Valeri, abbatia ordinis Premonstratensium, cuius fundator hic designatus Johannes Rufus virgo qui dederit fundum, ubi ipsa abbatia constituta esset.

A de Ribodomonte, Petrus praepositus Sancti Quintini, Hugo Castellanus de Bapalmis, Rogerus de Vauverim, Rogerus de Landaff. Actum in cenobio sancti Quintini de Monte, anno dominice Incarnationis MCLVIII.

LITTERÆ PHILIPPI

Flandrensum & Viromandorum comitis pro monasterio Corbeiensi.

Confirmat commutationem villa de Mouci factam inter abbatem Corbeie & Rorgonem de Roya.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen. Ego PHILIPPUS Dei gratia comes

Ex archivis
Corbeiensi
monasteri.

Flandrensum & Viromandorum cum venerabili conjugi nostra ELISABETH notum fieri volo universis, tempore praedecessoris nostri RADULFI comitis commutationem quandam factam fuisse inter ecclesiam Corbeie & Rorgonem de Roya, de quadam villa sancti Petri, quæ vocatur Mouci, inter duo Castella Cosdum & Gournay super Arnam fluvium sita, & de decima Rochincourt cum terra & hospitibus quibusdam, &

quod ad feodum illum pertinebat, assentiente rege LUDOVICO Franciæ, de quo ecclesia villam illam tenebat, & Radulfo de Cosdum, qui de praedicto comite RADULFO decimam cum terra & hospitibus libere in feodo tenebat, & eam Rorgoni supradicto de Roya cum filia sua in matrimonium tradiderat, ea videlicet condizione, ut villa cum omnibus quæ ad eam pertinebant, excepto altari & decimis ejusdem villæ & mansura una libera, ad comitis feodum transire, & decima de Rochincourt cum terra & hospitibus, & quod ad feodum pertineret, in eleemosyna & possessione Corbeie ecclesiæ in perpetuum remanceret. Tempore autem comitatus mei, cum ego de praedicta villa hominum meum requirerem, Rorgo qui villam tenebat, diem a me accepit, quo coram me apud Montem-Desiderium assisteret, & Radulfus de Cosdum dominum suum adduceret, qui nisi ei Guarans idoneus existenter ipse Rorgo postea mihi faceret de feodo illo quod curia nostra judicaret. Venit dies constitutus, Rorgo Radulfum adduxit, qui nullam ei guarandiam tulit, nec judicium curia & parium suorum

E Viromandensem super hoc volens audire, absque licentia de curia recessit. Rorgo autem taliter a domino suo derelictus, iudicio baronum Viromandensium, qui adstabant, quia Guarans sicut debuerat non habuit, mihi adjudicatus est, & de manu mea, nullo mediante, in feodum supradictam villam Mouci recepit. Rogati itaque ab abate Corbeie & fratribus, ego & venerabilis uxor nostra ELISABETH propter

pacem ecclesiae, ne inde futuris temporibus in aliquo gravaretur, commutationem istam taliter prius factam, & postea tempore nostro recognitam fuisse testamur, & sigillorum nostrorum impressione & fidelium nostrorum Viromandensium attestatione roboramus. Testes: Hugonis abbas S. Quintini de Monte, Robertus de Bova, Bernardus de sancto Walarico, Anselmus Amboianensis, Gerardus vice-dominus Pincionensis, Bernardus de Morolio, Rorgo de Tornella, Adam Rabies de Monte-Desidio, Henelo Vvilers, Radulfus de Troucoy, Vvermundus de Roia, & Hugo filius ejus, Simon de Cella, & Robertus frater ejus, Albertus de Frani-villa, Odo dominus Hamensis, Joannes Datus, Rorgo de Faniel, & Simon frater ejus, Jacobus de Guifa, Fulco de Caro-rivo.

EPISTOLA GRAFFCHATENSIS
congregationis ad Reginaldum Coloniensem archiepiscopum:

Congratulantur ei de sua in archipresulem electione, deprecanturque ut suam in eos commotionem placet.

^[a] Año 1160.
^{Ex m.}
^{Graffch-}
^{atensis} **D**ominino suo & patri ^(a) R. venerabili Coloniensi archiepiscopo humilis congregatio monachorum de canobio ^(b) G. devotissimum orationum suarum famulatum, utinam in beneplacito ipsius.

Oramus, Domine, loquarunt servi tui verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulis tuis, nisi enim blandum & tranquillum & pietatis amicum vestram sanctitatis perpetuam compertum haberemus, silere tutius fuerat in confpectu vestro quam loqui. Sed quia semel corporis, loquemur ad Dominum nostrum. Reverendae memoriae prædecessores vestri laborantes in regimine S. Coloniensis ecclesiae, liet obstrepsente sibi dubio serum evenit, ejusdem ecclesia naviculam multis hujus saeculi tempestatibus jaestatam per scopulos curiarum, per syrtes negotiorum, & implacatam sollicitudinum charybdis, ad portum vestram felicissimam successionis, ut salvam subducerent, obtinere per cooperantem sibi Dei gratiam meruerunt, laborum suorum iam, ut credimus, indepi mercedem. Cum vero Pastor æternus quæret scrutando corda & renes singulorum, quem electum de plebe sua & fidelissimum in omni domo sua exaltaret in vacante cathedra sancti Petri, invenit te virum secundum eorum suum, qui facias omnes voluntates ejus, & suscitavit te de medio fratrum tuorum, ut ungeret te unctione misericordia sua, & collocaret in throno Israël spec-

^(a) Raynaldus qui ex praeposito Hildesheimensi ad sedem Coloniensem adscitus, Frederico imperatori individus in Italia comes adhaec. ibidem defunctus anno 1167.

Ves. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A stabilem super multos hujus temporis praefulces, & tradita virga directionis in manu dixit tibi: Si diligis me, pasce oves meas, non cum austерitate & potentia, sed in spiritu mansuetudinis quod crassum est & forte custodi, infirmum & debile ne projicias. Acclamavimus & nos, & Deum laudavimus in electione tua, cum omnibus quorum tetigerat Dei corda. Filiorum autem Belial obstructum est loquentium, nolumus hunc regnare super nos, quia salvare nos non poterit iste. Qui levaverunt manum contra Christum, & offuscare conati sunt claritatem qua decreverat clarificare personam tuu celestis Pater tuus, sed ille tulit lucernam tuam de sub modio latebra, & posuit super candelabrum Agrippinensis ecclesiae splendidissimum firmamenti radium, fecitque tibi nomen grande juxta nomen montium aeternorum, a quibus mirabiliter illuminat mons ille pinguis, qui implevit omnem terram, firmavit manum tuam, & exaltavit dexteram tuam, & in virtute brachii tui posuit te velem contra motum & impetum fluviuum maris, quod haec tenus ibat & intumecebat super nos, ut jam stet a fervore suo, & deinceps non intumescat fluctus saecularium potestatum. Et si parva sunt ista in oculis tuis, adjicier tibi multo maiora, quando post ergatam fideliter verbi pecuniam, & bene dispensatum fidei triticum, super omnia bona patris-familias constitueris, postquam purum & defecatum, ut fuit ab initio, reddideris ecclesiae statum, cuius sex per multos infelicitatis annos congesta, nondum est examinata. Gratias itaque primo divinitati, deinde strenuitati vestrae, & quia ipsa dignata est, deinde quia strenuitas vestra dignationi ejus subservivit. Auditum quidem fuerat in proprio solo Hildesheimensi licet renitentem vos ad praesulatum expeditum, sed vocante Deo, qui prædestinatos suos glorificat & luciferum producit tempore suo, aliorum cecidit sors electionis vestrae. Nempe fortuna Coloniae præponderavit, cui debebatur pius, prudens, constans, discretus, magnanimus, inadulatus, largus, beneficia non foenerans, sed ad liberalitatem natura propensus, studium habens ad omnia, vigilans, vim rerum scienter examinans, cui nullum ut brevi præcidiamus, virtutis desit genus, præconiiorum floribus etiam ab his qui foris sunt adornatus, terra marisque cantatus. Decuerat enim tam nobilem cathedram, tam ornatum & instructum clerum, tamclarum populum tali donari pontifice, ut regale sacerdotium & florentissima civitas & magni nominis ecclesia præcelsum efferen caput, in sublime præter solitum attolleretur, nec ab invicem

^(b) Graffchatensi, hanc dubium ubi hanc epistolam resperimus, & cui sibi in tota Coloniensi diocesi convenire potest.

degenerarent, sed una sibi congruerent caput membris & membra capiti, ut dignitatem capitis non indigna responderet habitudo corporis. Sed ut hoc quoque inferamus, inter multiplicis gloriae varietates, quibus circum amicta celeberrima metropolis, facta est suavis & decora sicut Jerusalem, quando talem sibi providit rectorem, & decorum sibi auxit, & necessitatibus multorum consuluit. Numquid enim his temporibus, quibus famae verbis Dei prævaluit super terram, non erat necessarius, qui sapientiam non hujus mundi, sed sicut habet Apostolus, sapientiam Dei loqueretur inter perfectos, parvulis etiam in Christo potum lactis exprimeret de mammilla divinitatis, proferens de promtuario scripturarum his unde alantur, illis unde de perfectis sicut perfectiores. Ut ergo de propheta Daniëlis quiddam murtuum oraculus, salva propria ratione mysterii, tu es caput aureum sapientiae claritate conspicuum, ex honestioribus autem coniunctis tibi membris quedam sunt argentea, scilicet eloquis Domini nitida, quedam ænea, quippe clamore prædicationis sonora, quedam ferrea, quia rigore justitiae ferrea, infirmam autem partem C testeam vel fistulam non alias quam imbecilles & fragiles senserimus monachos, qui miserabiliores in hac vita sunt omnibus hominibus, spectaculum facti sunt mundo, tamquam sal conculcatur infatuatum, in humili vitam degunt, fortuna eorum & fama pares sunt. Tam despicabiles autem in corpore ecclesie & suumet iudicio sunt inutilis, ut a capite merito sibi dici existimat, non estis mihi necessarii. De quorum infirmi collegio, vestris, serenissime Domine, prosternimur vestigis, cum verecundissimis preceptibus gratia placandæ circa nos commotio- nis vestrae, quam etsi nos scimus nos non mereari, non possumus tamen non veteri. Sunt enim qui fervore animi vestri suo sensu estimantes, magnitudinis vestrae mole nostram humilitatem suspicantur opprimendam. Conclut nos in manu tua, ut vobis judica. Neque enim erit nobis effugium a facie tua, sed absit hoc a te. Nequaquam fac istud. Non enim tuum hoc qui judicas omnem terram, nequaquam facias judicium. Non erit tibi in singulum & in scrupulum cordis hoc, quod ipse te ultus fueris, & indignationem tuam servaris usque in finem. Quin potius, excellentissime pater, egregie feceris, si dominicis morem gesseris institutis, quibus doceris dimittere penitentibus usque septuages. Septies. Nostra vero humilitas, tanter si ita loquimur, pro puritate conscientia praesumit gratiam nobis magis deberi quam offensam, pro eo quod de-

A felicibus Domini nostri successibus, nulli potiore quam nos exhilarati sunt gaudio, propter optimum opinionis ejus unguentum, cuius odor suaviter ubique diffusus, etiam nostris delectabiliter illapsus est naribus. Veni ergo pacificus dominus, quia pacem tecum intravit in istam provinciam. Respiciat nos misericordia tua, commoveatur semper pius super filii tuis paternæ necessitudinis affectus. Et tanto misericordius quanto clam te non poteris esse, quod absque corporibus & anima & tenui sustentaculo nihil habeamus. Sed quod ulterius vociferamus & inquietamus dominum nostrum? Dominus noster es, servi tu sumus. Pastor noster es, oves tuæ sumus, quod bonum est in oculis tuis fac. Quidquid autem dignationi vestrae bonum visum fuerit, hoc erit nobis optimum omnibus diebus virtute nostra, nec aliud nobis expedit agere, quam pro sospitate vestra sine intermissione pastorem summe bonum exorare.

EPISTOLA (a) ABBATI.
Graffchattensis ad archiepiscopum Coloniensem.

Curam pastoralē sponte abdicat.

EX multo jam tempore, Reverende patris compertum habeo, per aliquos nostrates patrum ac publice personam nostram parvatum infamari, estimationem laedi, conversationi denegari, quæ res mihi apud excellentiam vestram parum fiducie peperit; plurimum offendit. Qui etsi omnia pene nobis imposita, datis auditoribus, fæta potius quam fida probare poteram, optimos quoque defensores, qui in causa mei contra calumniatores in iudicio confisterent, graves vi- delicet & instructas personas mihi sufficienter provideram, tamen familiarium meorum vicem nostram dolentium me consiliis credens, intentione revocata deliberavi, omnibus his fatigationibus postpositis, paci & concordia consulere, scandalis occasionem auferre, amulos meos patientia pugno re- ferire, dare locum iræ, totum Deo occula- torum inspectori committere, non accusa- tione conscientiae, nec dissidentia innocentiae, nec gratia vestrae desperatione, sed ut advertere dignemini non valde delectatum eorum prælatione, cum omnibus in eom- mune satisfecero spontanea absolutione. Id que facio non ex tristitia, sed bono & tran- quillo animo, quia quidquid non cum amore possidetur, hoc sine dolore amittitur. Frustra enim nisi, ut ait Crispus, neque aliud se fatigando, nisi odium querere, extremæ

(a) In codice Graffchattensi, unde hanc exscripsimus epistolam, nullus ei erat titulus, quem ex conjectura approfui- mus, non solum quia in Graffchattensi monasterio can- perimus, sed etiam quia aliquam habet affinitatem cum pra-

Circa
Ex. 15.
Graff.
temp.

dementiae est. Mihi autem jam privato ac A di, necnon fidei sacramento confirmavi, & destituto hec saltē fit consolatio, quia antecessores nostri omnes iisdein quibus ego modis affecti cesserunt loco. Ea res indicio est, quod nullus eorum nisi unus solummodo hic sepulturam meruerunt. Illud quoque mihi accrescat in consolatione, quod criminales mei non sunt alii quam factiosi, blasphemati, traditores, perjuri, susurrones, inobedientes, derisores, contumeliosi, deterioribus etiam his vitiis obfessi. Tales etiam si obsequerentur, si blandirentur, si adularentur devitandi erant, quanto magis nunc? Ceterum omnes boni me amplectuntur & diligunt. Inspiens prope modum fatigatus sum, sed coactus. Forte enim aliqui auditorum causabuntur me dicentes, nimis te ipsum commendando progredieris, contumeliosus in tuos inveheris. Quibus inquam, qui me affidue amaritudine potaverunt, unde illis dulcedinem propinarem? Et sicut Patrius quidam Romanorum cum sibi pro beneficiis injurias retulissent, imprecans dixit: Si male feci cum Romanis male inveniam. Ita & ego ex competenti dico: Si non bene egli cum eis jultum est ut non bene recipiam. Consulant ergo quando & ubi volunt. Commodorem sibi personam eligant, in quam more suo cum libenter irruant. Me posthac habere non possunt etiam si vellent. Eo enim tempore rādio numeratis eorum processerunt, ut utilitatibus meis alibi decreverim providerem. Dictum est enim a Salvatore Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Neque enim fortitudo lapidum fortitudo mea, neque caro mea ænea est.

DIPLOMA GODFRIDI DUCIS
Lotharingiae pro Remensi sancti Remigii
monasterio.

*Restituit ei iusta imperatoris allodium Litram
quod violenter usurpaverat.*

anno 1160.
Ex ms. Cl.
7. demini
Lowicz.
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego GODFRIDUS dux Lotharingiae filius GODFRIDI minoris ducis, notum facio universis sanctæ matris ecclesiæ filiis; tam futuri quam præsentibus, me injuste & violenter allodium beati Remigii Francorum apostoli, quod Litam dicitur, diuibus annis usurpasse & tenuisse. Tandem vero compunctus & penitentia ductus, maxime quia ab ecclesia præfati confessoris excommunicatione subjacebam, necnon mandato imperatoris coactus, & a Coloniensi episcopo RENALDO, & a domino episcopo Leodiensi HENRICO admonitus, jam dictum allodium cum omnibus ad ipsum pertinentibus, Deo & beato Remigio prompta devotione reddi-

(*) Gildofus abbas Brunwillariensis præfaite dicitur annis 28. & tribus mensibus, aequo obisse 15. Augusti 1177. Hinc colliges non statim ubique admissam fuisse. Novem om-

B abbas de Parco, Simon præpositus de Lovanio, Razo ejusdem ecclesie canonicus, Conibertus ecclesie S. Petri in Leodio, Theodericus præpositus in Marsna, Guilhelmus canonicus de Brufella, Leo prior beati Remigii, Willelmus præpositus, Willelmus prior S. Thomæ, Warnerus monachus. Ex parte ducis, liber Servius de Pollar, Renarius de Caecia, Antonius & Watherus de Melbiergo, Gillebertus de Vesbech, Anselmus de Kisunken, Guillelmus filius Marneti de Baccumine. De familia, Gerardus de Hundeberge, Heunicus de Magottolte, Henricus de Galla, Arnoldus de Rhedi & filius ejus Arnoldus, Engelbertus de Meseve, Valencianus de Leevier. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini MCLX. indictione VIII.

GELDOLPHI ABBATIS
Brunwillariensis statutum pro commemo-
ratione fidelium defunctorum in festo
omnium sanctorum.

Circa 1160.
Ex bift. ms.
Brunvovil.
lariensi.
[a]
Ego (a) GELDOLPHUS hujus loci abbas decimus licet immeritus, instituo auctoritate qua fungor, ut pro omnibus animabus Christi fidelibus, ubique terrarum defunctis, singulis annis in festo omnium sanctorum novitatem imponito, post vespertas regulates solemniter decantatas, accensis lumenaribus, subsequenti pulsu solemni omnium campanarum nostri monasterii, vigilæ mortuorum omnium Christi fidelium cuius novitatem lectionibus decantentur. Quæ, ut fateor, usque in hunc diem in hoc monasterio non sunt decantatae, & ideo voluntas mea est, ut ita fiant, & sequenti die post primas per singulos sacerdotes missa celebretur pro omnibus Christi fidelibus. Quare notum sit præsentibus & futuris quicunque hanc ordinationem Deo placitam summa diligentia custodierint, duplice pittantiam in recentibus piscibus & vino consequentis annuatim.

nium fidelium defunctorum commemorationem, cuius institutionem tribuant S. Odiloni abbatii Cluniacensi ante centum annos defuncti.

DIPLOMA ALEXANDRI PAPÆ III.

Sub sua protectione suscipit monasterium Savignense.

ANNOS 163.
Communi-
cavit R. P.
Chamillard
S. J.

ALEXANDER episcopus servus servorum Dei, dilecto filio WILLELMO Savignensi abbatii, ejusque successoribus regalarem vitam professis in perpetuum.

Quotiens a nobis illud petitur quod religione & honestati noscitur convenire, animo nos decet libenti concedere, & potentiam desideris congruum suffragium imperit. Ea propter, dilecta in Domino fili Willelme abbas, ad exemplar sancta recordationis patris & prædecessoris nostri EUGENII papæ, tuis justis postulationibus clementer annuimus, & Savignense monasterium cui, Deo auctore, præfæcse dignosceris, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes ut ordo monasticus quicunque in dubium venit, per se principaliter ac singulariter, nullo nisi divino innixa podio, totius honestatis, omniumque virtutum sit adornata fulgoribus, tanto compatriatione solis quam habet ad alia fidera, excellentiori gloria & magnitudine omnia regna & reliquas potestates vel dignitates videtur prececlere, quanto illustrium principum ac sapientum virorum, qui portant orbem, ampliori numero decoratur. Unde nos qui divino munere Romani orbis gerimus habemas præclaras merita, fidelium devotionem, ac fidem amicorum præocculis semper habentes, & temporalibus beneficiis quæ vel immetritis portare confuevimus, remunerare cupientes, sub tacitura, tate & silentio, velut ingratiani nec debemus præterire, nec possumus. Verum per præsentes apices, ad notitiam univerorum imperii fidelium deducere, & dignum duximus palam omnibus declarare, quam sincera, quam diligens, quam prona, & quam fervens circa gloriam & honorem imperii, & circa nostram dilectionem fides & devocio nostri carissimi RAYMUNDI Barchinonensis comitis & illustrissimi principis extiterit, & revera magnifica ejus obsequia & præclaras opera subsecuta spernus declarasset, quantæ fidelis ac devotionis circa nostram personam fuerint, nisi divina vocante gratia.

† Ego ALEXANDER catholicae ecclesie episcopus.

† Ego HUBALDUS Hoftensis episcopus.

† Ego BERNARDUS Portuensis & S. Rufini episcopus.

† Ego GUALTERUS Albanensis episcopus.

† Ego HYACINTHUS diac. card. S. M. in Cofmidin.

† Ego ODO diac. card. sancti Nicolai in carcere Tulliano.

† Ego ARDICIO diac. card. sancti Theodori.

† Ego BOZO diac. card. sanctorum Col. & Damiani.

† Ego CYNTHIUS diac. card. sancti Adriani.

† Ego JOHANNES diac. card. S. M. in Porticu.

† Ego MANREDUS diac. card. S. Georgii ad Vulum aureum.

† Ego HUBALDUS presb. card. S. Crucis in Jerusalem.

† Ego HERICUS presbyter. card. sanctæ Anastasie.

A † Ego ALBERTUS presb. card. S. Laur. in Lucina.

† Ego GUIL. S. Petri ad Vincula presb. card.

Datum Parisis per manum Normanni S. Rom. eccl. subd. & notarii v. idus Martii indict. x. Incarn. dominica anno. MCLXII. pontif. vero domni Alexandri papæ III. anno. IIII.

PRIVILEGIUM FREDERICI imperatoris pro Raimundo Barchinonensi comite.

Comitatum Provincia, urbem Arelatensem & comitatum Forcalquieri ei concedit in feudum.

FREDERICUS divina favente gratia Ro. manorum imperator augustus. Cum Romani imperii dignitas, sicut nulli mortali in dubium venit, per se principaliter ac singulariter, nullo nisi divino innixa podio, totius honestatis, omniumque virtutum sit adornata fulgoribus, tanto compatriatione solis quam habet ad alia fidera, excellentiori gloria & magnitudine omnia regna & reliquas potestates vel dignitates videtur prececlere, quanto illustrium principum ac sapientum virorum, qui portant orbem, ampliori numero decoratur. Unde nos qui divino munere Romani orbis gerimus habemas præclaras merita, fidelium devotionem, ac fidem amicorum præocculis semper habentes, & temporalibus beneficiis quæ vel immetritis portare confuevimus, remunerare cupientes, sub tacitura, tate & silentio, velut ingratiani nec debemus præterire, nec possumus. Verum per præsentes apices, ad notitiam univerorum imperii fidelium deducere, & dignum duximus palam omnibus declarare, quam sincera, quam diligens, quam prona, & quam fervens circa gloriam & honorem imperii, & circa nostram dilectionem fides & devocio nostri carissimi RAYMUNDI Barchinonensis comitis & illustrissimi principis extiterit, & revera magnifica ejus obsequia & præclaras opera subsecuta spernus declarasset, quantæ fidelis ac devotionis circa nostram personam fuerint, nisi divina vocante gratia.

E que auferit spiritum principum, de medio ipse sublame fruenter, de cuius indigno obitu non possumus in perpetuum non dolere. Hinc accedit quod nostra præcordialis dilectio erga talcm ac tantum amicum otiosa esse nullatenus porrit, præsertim cum ejus sincerum amorem & studium circa perfornam & honorem carissime nepitis nostre RICHILDIS Hispaniarum reginae oculata fide perspicimus, & ipso rerum effectu veraciter ea esse probavimus. Ea propter cognoscant universi fideles imperii præsentes &

futuri, quod nos memoriam tantæ fidei & A fidelitatem & servitium; & mandatum, vel
dilectionis, quæ a nostro corde numquam
receder, ejusdem præfati comitis carissimi
amici nostri nepotem, RAYMUNDUM scilicet
prædictæ neptis nostra illustrissimam mari-
tum, vice patrui cum plenitudine dilectionis
& gratia amplectimur & diligimus, eique
sicut dilecto & fidelis principi nostro, ejusque
heredibus omnibus comitatum Provinciæ
concessimus, & in feodium dedimus, sicut
tenuit eum comes Barchinonensis & præde-
cessores ejus incliti principes tenterunt, a
Durantia scilicet usque ad mare, & ab Al-
pibus usque ad antiquum Rodanum, & si-
cuit divisit cum comite AMPHONSO, & quod B
habui ultra Durantiam, sive in Avinione,
seu aliis castris, cum omnibus pertinentiis
suis & pertinentibus ad regale vel imperiale
servitium. Insuper concessimus & in feu-
dum civitatem Arelatensem, ita ut omnes
cives sint ad ejus fidelitatem & servitium
nostrum tam milites quam populares. Et
quod omnia regalia ipsius sint, tam in mon-
etis, quam portubus ripaticis, pratis, pas-
cuis, salinis, & omnibus aquis, aquarum
que decuribus, & omnia omnino hæc quæ
ad ejus imperiale spectant, excepto quod
archiepiscopus ecclesie Arelatensis habet
& habuit a centum annis retro in eadem
civitate. Præterea damus & in feodium co-
mitatum Forocalquerii cum omnibus regalibus
suis pertinentibus ad comitatum, ita
quod idem comes de Forocalquerio faciat
hominiū & fidelitatem comiti Provinciæ,
quemadmodum nobis deberet; quod si fa-
cere noluerit, perdat comitatum. Hoc ideo
de Forcalquerii comite fecimus, quoniam
ex quo Romani imperii diadema divinitus
adepti sumus, ad curiam nostram venire, &
beneficium suum a manu nostra recipere
contumaciter supersedit: cuius comitatus
justo judicio ita nobis adjudicatus est, quod
inde faciamus quidquid nobis placuerit.
Prædictus vero RAYMUNDUS illustris comes
Provinciæ juravit nobis fidelitatem contra
omnes homines, & præstitit quod faciat
servitium nobis & imperio pro prædicto
feudo. Pro regalibus autem quæ concessimus ei, & tam in Arelate quam in supra-
dicto feudo, dabit nobis seu successoribus
nostris regibus & imperatoribus singulis an-
nis in purificatione S. Maria apud Arela-
tam, tam ipse quam ejus successores legiti-
mi heredes cuncti, xv. marcas auri boni
ad justum pondus Coloniarum, & comes faciat
legatum vel legatos nostros nostrumque
successorem securè conducti, & ei vel eis,
prout decet & convenit, honeste serviri per
totam terram suam. Si autem placuerit no-
bis seu nostris successoribus aliquo tempore
intrare Provinciam, seu civitatem Arela-
ensem, tam comes quam comitatus & ci-
vitas & tota terra erit & erunt ad nostram

successorum nostrorum. Sane ne contra
hanc nostram donationem vel confirmatio-
nem quis temere venire præsumat, vel ali-
quod rescriptum præsenti paginæ obviare
vel refragari valeat, omni corroboracionis
munimine eam confirmamus. Veniens enim
ad præsentiam nostram apud Taurinum Hu-
go de Bauclo duo privilegia aureis bullis sig-
nata attulit, unum videlicet divæ memoriae
CONRADI regis dilectissimi partui nostri,
& aliud nostrum, in quibus contineba-
tur, quod patrus noster & nos concessimus
*& omnem terram quæ tenebat quondam * f. si.
Guislbertus avus ejus & avia ejus. Occa-
sione autem illorum vrborum nitebatur
probare marchiam & totum comitatum
Provinciæ ab utroque sibi esse concessum.
Cujus probationem, utope frivolam & omni
veritate vacuanam, verborumque illorum
injustam interpretationem, in præsentia
principum & totius curie cassavimus, &
quod comitatus Provinciæ seu marchia pre-
dictorum privilegiorum auctoritate nullo
modo ad præfatum Hugonem de Bauclo
spectare deberet, hac ratione promulgavimus.
Ex uno quod regem CONRADUM di-
lectissimum patrum nostrum numquam
oculis suis vidit, nec corporalem investi-
turam alicuius terræ ab eo umquam suscep-
perit. Ex alio vero, quia dum investituram
alicuius terræ avi sui & aviae suæ a nobis pe-
teret, de comitatu vel marchia Provinciæ
nullam mentionem fecit, neque nos cum
dem comitatum, neque marchiam illo vel
aliquo tempore ei concessimus. Si ergo præ-
dictus Hugo de Bauclo eadem privilegia ad
reiterandum probationem suam pro obti-
nenda marchia vel comitatu Provinciæ ali-
quo tempore protulerit, frivola sit & omni
vigore caens privilegiorum, prædictorum
interpretatio, quem nos supradicto illustri
comiti RAYMUNDO specialiter & nomina-
tim cum omni jure & honore concessimus,
& præsentis privilegii auctoritate confirma-
mus, adhibitis idoneis testibus, quorum
nomina sunt hæc, CUNRAUDUS Mogun-
tiæ ecclesiæ electus, HERMANNUS Farden-
sis episcopus, UDO Cicensis episcopus, HER-
MANNUS Hildenesheimensis episcopus,
UNICIO Vercellensis episcopus, HERMANN-
US Herisfeldensis abbas, ERLEBOLDUS
Stapulensis abbas, FRIDERICUS dux Sue-
vorum filius regis Conradi, CONRADUS
Palatinus germanus domini imperatoris,
LADISLAUS dux Polonorum, ULDARICUS
Boëmorum, ALBERTUS marchio Saxoniarum,
OTTO Palatinus comes Wittelinesbach,
BURGARDUS castellanus Magdeburgensis,
ULRICUS de Huringen, WILLELMUS mar-
chio de Monteferrato, MENFRIDUS mar-
chio de Wasto, HUGO magnus marchio de
Wasto, Henricus Verze de Wasto, HUM-

BERTUS comes de *Blandalon*, MARCIANUS de *Grumbach*, GEBEARDUS de *Luchenberga*, CONRADUS de *Baluhofen*, RODOLPHUS dapifer, HERMANUS camerarius, BERTOLFUS triscamerarius, & alii quamplures.

Sigillum domini FRIDERICI Romanorum imperatoris invictissimi.

Ego RAYNALDUS archicancellarius & sanctae Coloniensis ecclesiae archiepiscopus recognovi.

Acta sunt haec anno dominice Incarnationis MCLXII. indictione x. regnante domino FRIDERICO Romanorum imperatore glorioissimo, anno regni ejus x. imperii vero viii.

Datum apud Taurinum post destrunctionem Mediolani, xv. calendas Septembris.

E P I S T O L A D E C A N I
& capituli Silvanectensis ad Henricum
comitem Trecensem.

*Conventionem cum episcopo suo factam ratam
habent.*

Anno 1162.
Ex ms. regina Suecia
ernst Ma
billius.

Dominio suo HENRICO Dei gratia
Trecensi comiti egregio Ibertus ea
dem gratia Silvanectensis decanus, Stephani
praetor, Petrus archidiaconus, to
tumque ejusdem ecclesiae capitulum salu
tem.

[4] Querelam quæ inter nos & dominum
nostrum Silvanectensem MAURICUM (a)
nomine, pro quibusdam hominibus S. Ger
vasii. verfabatur, compositione quadam at
divimus terminari, & gavisi sumus: inde
que vestra pietati grates referimus. Porto
modum compositionis praesentibus litteris
inserere, nonstisque sigilli impressione atque
capituli subscriptione firmari curavimus. Sta
tutum est inter nos, ut anhis singulis idem
episcopus noster & successores ejus episcopi
prædictorum hominum capitalia habeant
cetera vero, id est mortuam manum, licen
tiati matrimoniorum, & alegia inter nos &
qualiter dividantur: ita scilicet ut ipse ep
iscopus & successores ejus medietatem ha
beant; nos autem & heredes nostri aliam
medietatem habeamus. Statuum est etiam,
ut super prædictos homines unum de ipsis,
quem voluerint, majorem constituant, qui
eis singulis annis capitalia & cetera quæ
concessisti Silvanectum deferat, qui quam
diu majoriam tenuerit, liber ab omni con
-

(a) Ille episcopus fugit diligentiam Sammarthianorum in
sua Gallia Christiana, ubi locum habere debet inter Almaricum
eius episcopatus definit in annum 1161. & Henricum, cuius
primam mentionem faciunt anno dimitatar 1169.

(b) Hoc Bellæ-vallis monasterium suspicor esse Bellam
vallem dieceesis Remensis abbatiam ordinis Praemonstraten

A fuctudine erit. Ipsi quoque qui post ipsum
jubentibus episcopis successuri sunt, fini
liter liberi erunt. Pactus est etiam nobis
idem episcopus assensu & voluntate nostra,
quod nequamquam a nobis vel heredibus
nostris amplius aliquid exigere, quam id
per quod inter nos & ipsum pax & concor
dia facta est. Nos igitur hujusmodi compo
sitionem seu conventionem a nobis & ec
clesia perpetuo ratam illibatamque conser
vari decernimus. Signum Iberti decani;
Signum Stephani cantoris, Signum Perri
archidiaconi, Signum Ebronii, S. Johanni
ni, S. Renieri, S. Gerardi presbyterorum,
S. Gerardi, S. Adzonis, S. Guidonis, S.
Nivelonis, S. Baldoini diaconorum Sig
num Perri, Signum Guidonis, S. Remaldi,
S. Johannis, S. Stephani, S. Bernardi, S.
Petri, S. Odonis, S. Guilhelmi, S. Fulberti,
S. Matthaei, Signum Petri de Vallibus, S.
alterius Odonis de Ponte. Actum apud
Dammarin, anno ab Incarnatione Domini
MCLXII.

C E P I S T O L A A D E M A R I
abbatis Bellæ-vallis ad priorem & con
ventum Arroasie.

Monasterium Bellæ-vallis Arroasie subiicit.

A DEMARUS Dei gratia Bellæ-vallis (b) [1]
Anno 1162.
Ex codice
universali fratum Arroasie conventui fra
ternam cum dilectione salutem.

Noverit sanctum matris Arroasie colle
gium, quod ego ADEMARIUS cum omnibus
domus nostræ clericis & laicis fratribus,
sicut iustum erat, ordini Arroasie nos esse
subiectos & institutionibus ejus obligatos
recognovimus, & communis consensu con
cessimus, ipsumque Arroasie Lambertum,
qui in capitulo praesens aderat, & socios
ejus JOHANNEM abbatem & Jacob, in os
culo pacis osculati sumus. Et ne hoc in po
sterum aliquis ausu temerario mutare pra
sumat, sub anathemate nostri & successo
rum nostrorum interdiximus, sigilli quoque
nostris attestatione & abbatis Arroasie cor
roboravimus. Sciendum tamen est, quod
præter subjectionem ordinis, nihil inde hinc
exigetur, nisi quod fratrum caritati con
venientius alternativus debetur. Actum est
anno Incarnationi Verbi 1162. quarto nonas
Decembrii, prima dominica adventus Do
mini. Valete.

(b) que primum institutum canoniconum regularium S.
Petri-monitis sub Rodulfo abbate suscepit, deinde Praemon
stratense agente potissimum Philippo abate Bonaparte
qui illud etiam in Petri-monitis cenobium inducere frustra
tentavit.

EPISTOLA VICTORIS IV.
antipapæ ad C. Moguntinum electum.

Commendat ei abbatem Corbeensem, cui
yverensem abbatiā regendam commisit.

*V*ICTOR episcopus servus servorum
Dei dilecto in Christo filio (a) C.
Moguntino electo. S. & A. B.

[a] Prædecessorum nostrorum vestigia imi-
tati, abbatiam de Yverne ad jus & proprie-
tatem B. Petri specialiter pertinentem, dile-
cto filio C. (b) Corbeensi abbatii regendam B
cultodiendamque commisimus, sperantes
quod ejus prudentia, auctore Domino, ac-
cipiat incrementum. Verum quia comes
Bobbo, qui ejus abbatia se afferit advo-
catum, cœnobium Wervense & præfatum
abbatem variis inquietudinibus perturbare
minatur, discretioni tua mandamus arque
præcipimus, ut eum districte commoneas,
quatenus ab abbas & cœnobii infestatione
quiescas. Quod si tuus parere commonicio-
bus consumaciter & superbe contemserit,
canonica eum censura coercere proores.
Data Bisuncie III. idus Septembris.

CARTA FUNDATIONIS
monasterii de Loya ordinis Grandimoni-
ensis prope Dördingam. *

*D*ecreto anno 1164.
In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Amen. Ludovicus Dei gratia Francorum rex. Noverint universi præsentes pa-
ter & futuri, quod nos amore Dei & salutis
animæ nostræ intuitu, dedimus & con-
cessimus Bonis hominibus de Grandimonte
locum de Loya cum nemore & terris, sicut
fossata undique cingitur & distinguitur,
libere, quiete & pacifice possidendum. Ho-
mines etiam nostri de Granchis omne jus
quod habebant in nemore, quod infra præ-
dicta fossata continetur, supradictis Bonis
hominibus quiraverunt; quæ ut in perpetuum
robur obtineant, scripto commen-
dati & sigilli nostri auctoritate fecimus con-
firmari. Atum Stampis, anno Verbi Incar-
nati millesimo centesimo sexagesimo ter-
tio. Data per manum Hugonis cancellarii.

DIPLOMA HENRICI II. EPISCOPI
Leodiensis pro monasterio Walciodorensi.

*M*onachos Walciodorenses in ecclesia de Fa-
lemannia clericorum loco instituit.

*A*ño 1165.
Communi-
cavit re-
redditionis
alios Val-
ciodorensis.
*H*ENRICUS Dei gratia secundus san-
ctæ Leodiensis ecclesiæ sedis episcopus

(a) Christiano haud dubie, quem Fredericus imperator
in fidem Conradi legitimi pontificis intrusus.
(b) Courado, qui anno 1158. Vibaldi administracionem ad annum 1174. excedunt.

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A universis ecclesiæ catholicæ Dei filiis tam
præsentibus quam futuris. Quandocumque
devotio sacerdotalium fideliū propter me-
tum gehennæ, sive propter amorem æternæ
vitæ, patrimonium Iesu CHRISTI de suis
possessionibus augent, ut redditus sacerdotalis,
possessiones ecclesiasticas faciant; dignum
est illud ad futurorum noticiam scripto
transmittere, ut veritate gestorum mem-
branis & chartis rationabiliter affixa, do-
nationes eorum inconvulsæ & inviolatae
permaneant, & memoria eorum quæ ex hoc
beneficio perpetua esse mereantur, alios ut
itidem faciant, accendat. Ea propter, dile-
ctissimi nobis in Christo, vestræ sinceritatì
notum facimus, quod veniens ad nos dilec-
tus & familiaris nobis dominus ROBERTUS
Walciodorensis abbas, dohationes quotundi-
am fideliū, id est, ecclesiæ de Fale-
mannia quæ ab avis & proavis suis in jus &
possessionem eorum obvenierat, sibi suisque
successoribus, & ecclesiæ Walciodorensi
perpetuo possidendam auctoritate nostra &
sigilli nostri impressione roboraremus. Nos
tam ejus quam corum qui sua Deo dabant
justis petitionibus pastoralitatis nostræ af-
felsenum præbuimus. Ecclesia siquidem Fale-
manniæ quatuor clericos vel præbendarios
habebat, ad quorum spectabat vicum vel
vestitum tota & integra decima ejusdem
villæ & atrii, tam in eis quam foris, & qua-
tuor cortilia cum singulis domotum fessuris
& censu atrii, & triginta duobus quartariis
terre vel dotis cum ecclesia de Vefma, cum
omni decimatione ejus, & census capiteles
sacerdotum & ancillarum ad altare B. Geno-
vefa, quod est in eadem ecclesia Falemannia
pertinentium. Solvebant vero annuatim hi
quatuor clerci vel præbendarii, excepto
jure episcopali quod debebat ecclesia Fale-
manniæ dominis suis, scilicet possessoribus
fundi, eulogias, sive oblationes in Natali
Domini, unaquaque sedecim denarios;
quatuor panes quos (c) fogacias vocant, [r]
quatuor gallinaceos, duos modios avenæ
parvos, & his datis liberi erant, tam ipsi
quam sui ab omni exactione. Acceptis enim
his eulogias vel oblationibus in Natali Do-
mini, possessores domini fundi nullam pre-
cariam, nullam hospitationem, nullum pla-
citum, nullam denique proflus exactiorum
a clericis vel præbendariis his, vel manio-
nariis eorum, vel hominibus sanctæ Geno-
vefa exigere habebant: excepto quod si
pro censu, vel decimatione, vel forisfacto
aliquo quilibet in censura ecclesiastica &
canonica justitia rebellis eisdem clericis
existeret, & excommunicatus, nec sic satis-
facere vellat, tum demum vice advoca-
rum rebelles & contradictores vi & potes-

Hinc emendandi Annales Corbeenses a Libnicio editi, qui
Vibaldi administrationem ad annum 1174. excedunt.
(c) Gallice Fouace.

tare ab iniustitia comprimerent, & inde A tera parte ecclesie fecus turrit loca adiunctis vacua; in sinistra vero parte ejusdem turritis ANSELMUS ambitum muralem & domos interioris diratas, sed usui commode aptas; Ascela vero religiosa matrona juxta hæc, sive infra domum lapideam; Theodericus & Mathildis uxor ejus de *Bullun*, quæ ibi habebant loca concesserunt, exceptis his, GERULFUS cum uxore & filii ejus prænominiati partem allodii, scilicet octavam partem quam in eadem villa Falemannia habere videbantur, jam pridem possidendam concesserant. Quæ omnia quia ecclesie Dei & B. Mariæ, quæ est in Walciodoro super fluvium Moëm sira, legitime, ut sèpe dictum est, tradita sunt, ordinatione prædicti abbatis corrigenda, melioranda, congreganda & conservanda dignum duximus, tam justæ tam sanæ petitioni donavit & suscipientium aurem inclinare, & pro respectu & amore vires quas possumus, & robur ecclesiastice auctoritatis devotionibus eorum addere; principium siquidem devotionis ipsorum fuit, ut ecclesia Falemannensis, que jaeteran in multimodis suis præbendariis patiebatur, eo irido sublevaretur; quatenus loco clericorum, ad honorem Dei & utilitatem atque meliorationem ejusdem ecclesie monachij substituerentur. Nos vero benevolentiam & voluntatem nobilium considerantes, pro redemptione animæ nostræ, & nostrorum successorum, de nostra parte abbatii Walciodorensis ecclesie suisque successoribus investituram atque presbyteratum ipsius Falemannensis ecclesie in perpetuum detinendam tradimus.

Concedimus igitur hæc omnia causa Dei, & amore B. Mariæ, & episcopali auctoritate roboramus & confirmamus. Petitione preterea prædicti abbatis donativum quoddam, quod GERARDUS vir nobilis de Rovonia ex familia & allodio suo & ex omnibus quæ possebat in Gedinia, scilicet octavam partem, ad praefatum Walciodorensis altare pro redemptione animæ suæ cum testimonio nobilium nobiliter tradiderat, nihilominus concedimus & confirmamus. Dantibus igitur & conservantibus Dei omnipotentis imploramus, & imploratam a Deo damus benedictionem; eis autem qui hæc auferre, minuere, vel quolibet modo ab ecclesia Walciodorensi alienare tentaverint, perpetuam a Deo summo, nisi resipuerint, & digne satisfecerint, maledictionem & excommunicationem. Et hæc omnia sigilli nostri stipulatione firmari, muniri & insig-niri fecimus. Acta sunt hæc anno Domini MELXIIII. indictione XI. septimo idus Junii apud Dionantum, anno XIIII. regni, imperii vero domini FREDERICI imperatoris VIIII. præsulatus nostri anno XIX. ordinationis domini ROBERTI Walciodorensis ab-

(a) Hillinus tamquam vir litteratus & prudens ab Orléans Brislingensi laudatus anno 1151. Tréverica ecclesia sedem occupare coepit.

batis anno XII. Testes hujus confirmatio-
nis Baldinus ejusdem diœcesis archidiaco-
nus, HERLANDUS abbas Floreſſensis, Hen-
ricus de Jacia Leodiensis canonicus, Ro-
bertus Dionantensis praepositus. De liberis
hominibus Theodericus de Bullun, Anfel-
mus de Falemannia, qui hanc donationem
fecere, Lambertus de Hoio, & alii multi
tam clerici quam laici.

INSTITUTIO SUCCENTORIÆ
in ecclesia Meldensi.

In nomine sanctæ & individua Trinitati-
tis. Quæ in ecclesia Dei pia prælatorum
devotione laudabiliter ordinantur, digna
sunt scripto commendari; tam ut res ip-
sa imitandi præbeat aliis incitamentum,
quam ut cauta scripti definitio præcisus ca-
lumniæ occasionibus conservet rei tenorem
inconcussum. Noverit itaque generatio præ-
fens & futura, quod ego STEPHANUS Dei
patientia Meldensis episcopus, consente-
patiter & coadjuvante capitulo, in ecclesia
beatae semper virginis Mariae & proto-
martyris Stephani succentorem constituimus, deco-
tem domus Dei & ecclesiastici
commoditatæ servitii attentes. Nos
succentori quadraginta solidos in per-
petuum concessimus in censu Meldensi ac cen-
su Vincolii assignatos. Sub hac vero distri-
butione ab episcopo annuatim perfolven-
dos, ut dimidium in festo sancti Remigii,
relicuum dimidium in nativitate Domini
reddatur. Capitulum quoque in suis apud
Pontem Muchræ reditus quadraginta de-
dit solidos in epiphania Domini perpetuo
solvendo. Cantor quoque ex confenu nostro
& voluntate in propria cantoria præbenda-
ci xx. sol. assignavit, in festo S. Remigii, & in
nativitate Domini per duas medietates red-
dendos. Facta est itaque summa reddituum
succentori c. solidi. Exigendum est autem
a succentore ex debito officii, ut in eccle-
sia servitio sit affidauis, & quæ ad suum di-
noscurunt pertinere officium diligenter ad-
ministret. Concessum est etiam & firmatum
conniventia universi capituli, ut episcopus fi-
citur cantorem ita succentorem libere penitus
& absque consilio capituli habeat substitue-
re. Hoc igitur a nobis, capitulo & cantore
in nomine sanctæ Trinitatis constitutum,
quod funiculus triplex difficile rupitur,
tribus quoque confirmatum est sigillis, præ-
senti pagina impressis, nostrò videlicet sigil-
lo, sigillo capituli, & sigillo cantoris. Ac-
cumentum est sole uniter in communi capitulo an-
no ab Incarnatione Domini MCLXIII. no-
bis præscriptibus, assistentibus pariter affen-
tientibus subr̄ adscriptis personis Willemo
decanc., &c.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

EPISTOLA A YMERICI
patriarchæ Antiocheni ad Ludovicum
regem Francorum.

Relata Turcorum in Christianos victoria, ipsius implorat auxilium.

Anno ab Incarnat. Domini MCLXIII. Anno 1164.
missa est hæc epistola a patriarcha An-
tiochiae regi Francorum Ludovico, ita se
habens.

B AYMERICUS Dei gratia sanctæ sedis apo-
stolicae Antiochiae patriarcha LUDOVICO
regi Francorum illustri, salutem & patriar-
chalem benedictionem.

Regiæ majestati decebat nos semper lata
scribere, & splendorem pectoris ejus verbo-
rum splendore & dilectione fovere. E con-
trario autem semper factum est nobiscum.
Continuae quippe sunt occasions flebiles,
continuus dolor & gemitus, nec possumus
loqui, nisi in quibus versamur. Sic enim vul-
go dicitur, ubi dolor ibi lingua & manus;
Mortes Christianorum frequentes & capti-
vationes, quas quotidie videmus, consum-
to etiam orientalis ecclesiarum inenarrabili nos
affligit dolore, qui ad internectionem pe-
nitus excruciat, in amaritudinibus animæ
viventes morimur, & amariorem morte vi-
tam ducentes, ad cumulum miseriarum no-
strarum ex toto non possumus mori, nec est
qui recognitet in corde suo, & clementia mo-
tus manum porrigat ad sublevandum. Sed
ne verbis diutius immoremur, perrarus qui
apud nos est populus Christianorum, una
nobiscum ad vos clamat, clementiam vestram
præligens, quæ post Deum sufficiat nos &
ecclesiam Dei in Oriente liberare. Et ut or-
do rerum circa nos gestarum ex toto notus
sit vobis, quadragesima qua proxima præter-
rit, quidam de hominibus illis qui circa nos
sunt inter Saracenos major habetur & chri-
stianitatem nostram super omnes qui longe
ante fuerunt oppressi, princeps militæ
ejus & Damascum procurans, qui possessu-
rus cum ingenti Turcorum manu intravit
Ægyptum. Rex igitur Ægypti, qui & Sol-
danus Babylonie dicitur, de sua suorumque
virtute diffidens, adversus supervenientem
gentem Turcorum bellicosissimam con-
silia habuit quocumque modo posset regem
Ierusalem querere adjutorem, sapienti usus
consilio, malens regnare sub tributo, quam
spiritu privari simul & regno. Ille igitur, ut
diximus, ingressus est Ægyptum, & quibusdam
terra illius sibi faventibus, civitatem
quamdam occupavit, quam & munivit. In-
terea Soldanus cum domino rege pactioni-
bus agens, de perfolendo omnibus annis
tributo, de captivis Christianis omnibus li-
berandis ex Ægypto, dominum regem au-
xiliatorem suscepit. Qui instante articulo

iii ij

profectionis sua nobis & novo principi nostro cognato suo BOAMUNDO , illius RAYMUNDI principis filio, in redditum usque suum tam regni sui quam & terra commiserat curam . Magnus itaque ille Christiani populi intercessor , e vicino nobis positus , collectis undique infidelium regibus & populis , volens licentius transire ad depopulandum regnum Jerosolymitanum , ut quam posset opem ferret homini suo in Egypto laboranti , principi nostro pacem & trevias obrulit , multotiesque requisivit , nec fuit principis consilium usque in dominii regis redditum illi de pace adquiescere . Cum igitur videret quod proposuerat se explore non posse , fremebundus in nos arma convertit , & quadam castellum nostrum Harenc nomine , duodecimo ab urbe nostra milliariorum distans obsecit . Oblissis autem ad nos jugiter clamantibus , qui circiter septem millia erant inter bellatores , mulieres & infantes , nec cessantibus diu nocte que , ut misereremur eorum , die etiam designato ultra quem tenere non possemus , contractis undique viribus , princeps noster die sancti Laurentii egressus , Antiochiam usque ad castellum , salvis omnibus qui cum eo erant , perrexit . Turci vero , sicut sunt callidi , obsecionem dimittentes , non longe a castello inter angustias locorum in terra sua subsisterunt . Altera autem die nostri ad id locorum Turcos interfici , cum se non satis sapienter agerent , commisso prælio terga dederunt , adeoque infelicitate pugnatum est , ut nullus ex nobis fere evaderet alicujus nominis , nisi quem fortitudo equi , aut casus aliquis de tumultu illo eripitur . Recensuit est princeps , retentus est & comes Tripolis , quidam Græcus etiam Calamannus magni nominis dux Mamistensis , HUGO DE LESIANO , fratres Templi & Hospitalis aliqui , qui de terra Tripolis cum comite venerant : detruncati alii , alii capti , de populo nullis aut perratis salvatis , ad summum penitus consumfatis hominibus & equis , & armis . Post Christianorum stragam , ad castellum prædictum Turci revertentes , illud obtinuerunt , ex partione debili multitudinem tam mulierum quam infantum & vulneratorum usque Antiochiam perducentes . Qui postmodum ad urbem accedentes , totam terram pervagati sunt , usque ad mare in ore gladii , & igne circa omnia , quæ in oculis eorum fuerunt , pro libitu tyrannidem exercentes . Testis est Deus , quia reliquæ , quæ remanserunt nobis , minime sufficiunt diurnis nocturnisque excubitis murorum , quorum custodiæ etiam eis quos suspectos habemus , ex penuria hominum tradimus & tutelam : portas , reliquo ecclesiæ usu , clerici & presbyteri custodiunt ; nos ipsi murorum vigiliis surgentes insistimus , fracturas eorum ex terræ motu multas in multo labore quo-

A modo possimus , sine intermissione reficiimus : & hoc totum frustra , nisi benigniori vultu nos respexerit Deus , neque enim speramus diu subsistere , attendentes virtutes hominum hujus temporis deperitissæ & nullas esse ; sed hoc facimus , ut quicquid potuerit fieri , intentatum non fuerit a nobis . Super omnia in hoc nos inducit sola anchora , quæ relicta est spei nostra , quod ab omnibus atdivimus de magnitudine vestra , quia semper hæc ad nos anhelans super reges occidentis universos in ore habeat orientem . Unde datur intelligi nobis , quia non erit gaudium vestrum plenum , donec impleveritis , quod aliquando propter meritam nostram non est datum nobis , & est nobis spes , quod in manu vestra visitabit Dominus populum suum , & miserebitur nostri . Ingrediantur in aures summi & incomparabilis principis suspiria & gemitus Christianorum , pungant cor ejus tormenta & dolores captivorum . Et ne longius modum excedamus epistolæ , aut sub expectatione hanc vanam deficiamus , umbrage mortis diutius consumamur , rescribere nobis & respondere dignetur majestas regia placitum suum , C & non erit nobis grave quicquid in verbo ejus sustineamus . Augeat dominus IESUS CHRISTUS in corde regis desiderium quod desideramus , ut accendat illud in cuius manu corda sunt regum . Amen . (a)

EPISTOLA ALEXANDRI
papa III. ad monachos Vedastinos.

Ut in electione abbatis ex gremio , non extranam elegant personam .

ALEXANDER episcopus servus servorum Dei dilecto filio (b) M. abbati & fratribus ecclesiæ S. Vedasti salutem & apostolicam benedictionem .

Congruam officii nostri exequimur actionem , si sacrosanctis ecclesiæ , quarum cura & sollicitudo nos respicit , propter diligentiam dependimus , & eis a nocituri in posterum præcavemus : quia vero in substitutione pastoris multa est consideratio & providentia adhibenda , volumus arque mandamus , ut vacante ecclesia vestra pastore , donec inter vos aliqua persona exicerit , quæ honestate ac scientia præmeiat , & ad regimen & gubernationem ipsius monasterii noscatur idonea , eam in pastorem & abbatem vestrum pari voto assumere studeatis , nec extranam eligatis , dummodo communiter in ipsam concorderis . Porro vobis auctoritate apostolica indulgemus , ut feuda & possessiones & decimas ecclesiæ vestræ ,

(a) Alias ejusdem argumenti epistolas habes apud Chestnium ad calcem tom. 4. Hist. Francorum.

(b) Martino qui circa annum 1155. abbas creatus, pluribus annis Vedastinum monasterium administravit.

ne ipsi ecclesiæ culpa possint detinentium A
deperire, liberam habeatis recipiendi in
pignore potestatem. Sane quoniam Roma-
na ecclesia jura quæ in aliis ecclesiis habe-
bat incuria prælatorum sæpe amittere con-
suevit, tam tibi fili abbas, quam successoris-
bus tuis, præsentium auctoritate præcipi-
mus, & modis omnibus inhibemus, ne ali-
cui archiepiscopo vel episcopo absque con-
scientia & licentia Romani pontificis ullam
subjectiōnem vel obedientiam promittere
attentetis. Datum Senonis idus Januarii.

CARTA HENRICI COMITIS
Trecensis, de moneta Meldensi ab eo
falsata.

Anno 1165.
Ex cartario
Meldensi.

Ego HENRICUS Trecensis Palatinus co-
mes universis & præsentibus & futuris
notum facio, quod orta discordia inter me
& dominum Meldensem episcopum STE-
PHANUM, monetam Meldensem similem
feci in terra mea, unde ipsa Meldensem mo-
neta deterior & vilior facta est. In quo cum
me errasse cognovissem, erratum volens
corrigerem, super sanctas reliquias juravi,
quod Meldensem monetam nec bonam nec
falsam deinceps fieri faciam, aut fieri per-
mittam, nec aliquo modo deteriorabo vel
deteriorari sustinebo in posse meo; sed cum
Pravinensi & Trecensi moneta eadem lege
& eodem pondere per comitatum Pravin-
ensem & Trecensem, * & in toto posse
meo bonam vel falsam eam fecerit vel de-
terioraverit, exinde judicium faciam, sicut
de Trecensi vel Pravinensi moneta. Hoc
autem manifestum esse volo, quod Mel-
densem monetam nec debeo nec ~~mutum~~
mutare aut alleviare; sed cum prædictis
monetis meis eadem lege, sicut dictum est,
& eodem pondere per comitatum Pravin-
ensem & Trecensem, & in toto posse meo,
ut currat, & omnino fine cambio accipiantur
facere debeo. Juraverunt etiam ex mandato
meo tres barones mei, videlicet ANSILLUS
buticularius, HUGO DE PLANCEIO & ODO
constabularius, quod nec consenserunt nec con-
silio eorum super his aliter quam hic scrip-
tum est, faciam. Immo si me aliter velle
facere præsentirent, dehortationibus & qui-
buscumque possent precibus ne facerem im-
pedirent. Quod ut memoriter & ratum te-
nearur, litterarum annotatum signilli mei im-
pressione firmavi sub testibus istis &c. Actum
hoc publice in palatio meo Pravinæ, anno
ab Incarnatione Domini MCLXV. Data per
manum Guillelmi cancellarii.

CARTA STEPHANI COMITIS
Sacri-Cæsaris, de moneta Meldensi.

Ego STEPHANUS Sacro-Cæsariensis do-
minus universis & præsentibus & fu-
turis notum facio, quod sicut dominus &
frater meus comes HENRICUS in litteris
suis jus ecclesiæ sua Meldensem recognovit,
hoc scilicet quod Meldensem monetam nec
mutare, nec alleviare, nec aliquo modo
B deteriorare debet; sed cum monetas suis
Pravinensi & Trecensi per comitatum Pru-
vinensem & Trecensem & in toto posse suo
ut currat & accipiatur, facere debet. Sic &
ego recognosco, & litteris meis signilli mei
auctoritatē roboratis confirmo. Hujus rei
testes sunt, &c. Datum per manum Odo-
nis clerici mei.

Ex cartario
Meldensi.

CARTA ANSOALDI ABBATIS
Compendiensis.

*De Philippo regis fratre Compendiensis ec-
clesia thesaurario.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Anno 1166.
Ego ANSOALDUS Dei patientia Compen-
dienensis ecclesiæ humilis minister, notum
fieri volumus tam præsentibus quam fu-
turi, quod inter Meldensem episcopum &
thesaurarium Compendiensis ecclesiæ do-
minum videlicet PHILIPPUM, fratrem re-
gis, diutina fuerat controversia de quadam
annonæ, quam præfata Compendiensis ec-
clesiæ matriculari in decima Nantholiæ ac-
cipiebat. Siquidem Meldensem episcopus
illam fauferat, quia era de suo feodo, &
prænominate thesaurarius ei hominum in-
de facere nolebat. Prædicta igitur contro-
versia in hunc modum compositionis est ter-
minata. Abbas Compendiensis in cuius ma-
nu thesauraria devenit, quia hominum fa-
cere non potest Meldensti episcopo, annua-
tim ei persolvet in festo B. Stephani mense
Augusto decem solidos illius monetæ, quæ
in villa Compendiensi publica fuerit mo-
neta: de qua videlicet publicum in villa
vendendo & emendo fiet commercium; ma-
triculari vero suam libere habebunt anno-
nam. Actum apud Compendium anno In-
carnationis Verbi MCLXVI. Testes interfues-
E runt Willelmus, &c.

Ex cartario
Meldensi.

CARTA LUDOVICI VII. REGIS
Francorum pro ecclesia Matifconensi.

Adversus Girardum comitem Viennensem.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Anno 1166.
Amen. Ego LUDOVICUS Dei gratia Fran-
corum rex. Per longam regum absentiam,
III iij

Ex m/
Colberino.

M I S C E L L A N E A

sine disciplina & fræno justi regiminis longo tempore dissoluta fuit terra Burgundia, & illis qui in terra erant alicuius potentia, licuit impune & inter se decertare & pauperes opprimere, & ecclesiæ bona vastare. Nos propter tantam indignati malitiam, & zelo Dei commoti, terram Burgundia cum copiis regni intravimus, obtenu faciendo vindictas, & reformati pacem in patria. Notum itaque facimus universis præsentibus & futuris, quod cum federemus Cabilonis ad judicandum super negotiis, & ad cognoscendum causas diversas; inter alia audivimus querelam ecclesiæ Matisconensis contra comitem **GIRARDUM VIENENSEM**, & ipse non potuit asservare se super ecclesiæ aliquid juris habere, sive in episcopi, sive in capituli terris atque hominibus. Cognovit in plena curia jam dictus comes **GIRARDUS**, quod vacante sede post mortem episcopi Matisconensis nihil omnino habet in dominibus episcopalibus, atque in terris ad episcopum pertinentibus, neque in rebus mobilibus. Prefessus est terras ecclesiæ prorsus esse liberas, & affirmavit quod in villis clericorum nec procuraciones sive hospitationes, neque alias habet consuetudines; & quod exactiones in terris ecclesiæ amodo non faceret, fidem manualiter dedit & juramento firmavit. In villa tamen Vinriaci in qua asserebat ex comitatu se nihil habere, sed dominum Miribelli aliquas consuetudines in ea habuisse probare posset, illas non remisit, & donec cognitæ essent pacem promisit. Quod ut cognitum sit & ratum, in posterum præsentem paginam sigillo nostro muniri præcipimus, subitus inscripto caractere nostri nominis.

Actum publice Cabilonis anno Incarnati Verbi **MCLXVI**, regni vero nostri **XXIX**. astantibus in palatio nostro quorum apposita sunt nomina & signa. Signum comitis **THEOBALDI** dapiferi nostri, Signum **GUIRONIS** buticularii, Signum **MATHÆI** camarerii, Signum **RADULFI** constabularii.

STEPHANI ROTOMAGENSIS
monachi Beccensis carmen elegiacum
de Waleranno comite Mellenti.

Ango 1166. Ex m. 8 Germanie. Pratis. **E** Micat hic magni laus, gloria, mors (a) **GALERANNI**. Flos comitum, decus imperii, vis maxima belli,
Militia splendor, sensus acutus obit.
Jura necis violenta fremunt dulcedine pomii,
Si dulcedo fuit, pestis amara lues.
Nam neque rex, nec opes, neque vis, neque gloria mundi,

(a) Hujus Galeranni non semel mentionem facit Ordensitus Vitalis, sed præfertur lib. 13. Hist. eccl. ad annum 1136. ubi haec habet: Tunc Stephanus rex [Anglie] filiam

Hanc superare queunt; sed sibi cuncta favent.
A sapiente nequit stultum discernere, cunctos
Dum sibi substernit, commonet esse pares.
Legis tam diræ vim quis depellere possit,
Summa Patris proles cum faver ipsa neci?
Ut nasci natura dedit, sic culpa parentis
Primi dat soboli non nisi jure mori.
Mors igitur generale cahos deservit in omnes,
Parcere dum nescit, fortia quæque rapit.
B Parvos sic minimis, humiles conferre superbitis
Audet, & in proprium jus sibi nata trahit.
Hanc subit, immo terit probitatis laus **GALERANNUS**,
Vincit & invictus fortia jura necis.
Nam virtute polum concendit, & infima linquit,
Cujus vita manet vita beata Deus.
Hic de stirpe satrus comitum regumque propinquus,
Quos sensu supererat, moribus, ense, throno.
C Hos sequi probitate parum sibi computat esse,
Vult superare duces, nescit habere parentem.
Hic Paris in facie, statura Nestor, Ulixes
Consilio, bellum viribus Hector erat.
Crœsus divitiis, in causis Quintilianus,
Eloquio Cicero, versibus ipse Maro.
Sic ortu, lingua, sensu, virtute, triumphis.
Forma, rebus erat splendidus absque pari.
Huius conjux speciosa satis, par nobilitate,
Moribus, ingenio, sanguine, corde, fide.
D Hæc comitem comitissa parit comiti sociata,
In nati speciem parturit ipsa parris.
Hic animis idem, sensu, studiis, feritate,
Senibus, eloquio, munere, mente, manu.
In cunctis similis, si solum par foret ætas,
Quam natura dabit, si sibi fata finant.
Sunt alii nati magni probitate futuri,
Si tamen in partiis moribus ire juvat.
Ex his degenerat nullus virtute, nec ætu,
E Quisque sibi nomen comparat inde novum.
Par species, par nobilitas, par fervor in illis,
Par opus & studium, par pietatis amor.
Sic pater in natu ut vivens fulget imago,
Si prolem videas, conspicis ipse patrem.

suam biennem Galeranno comiti de Mellento in eunabulis dedit.

In natis partitus adest, manet unus in illis, A
Deserit hic torum se probitate virum.
Quam fragilis mundi sit amor, sit gloria
fallax,
Is radio mentis dum vider, inde cavit.
Inspectus quid honos, quid opes, quid glo-
ria mundi,
Quid sit homo, quid erit, quid sibi mor-
te manet.
Ut fumus vanescit honos, ut spuma liquef-
cit,
Transit deficiens, ac velut umbra fugit.
Morte cadens quid opum secum deferre
valebit?
Egreditur nudus, dic ubi cæcus abit?
Doxa tibi mundi quid erit sine numine cœ-
li?
Pompa nitens oculis vana fit ante Deum.
Vile lutum conceptus homo, natus caro,
terra;
Vita functus erit vermbus esca, cinis.
Morte manet sibi pro virtutis usura gehennæ,
Pro virtute salus, gloria, vita, quies.
His igitur senis vigilanti corde notatis,
Terrea contemnit, cælica sola petit.
Linquit opes, calcatur honos, nec gloria
mundi
Jam sapit, immo cadit, nec cadit, im-
mo perit.
Sese cernit humum, vermen, cineremque
futurum.
Horret supplicium, certat habere polum.
Distribuit, linquit, contemnit cuncta, su-
bitque
Mite jugum Christi corpore, corde pio.
Consul, nunc monachus, dives, nunc pau-
per inanis,
Quam sit honor mundi cernere quisque
valer.
Dic ubi delicia, regalia fercula mensæ,
Nectarei potus, præcipuique cibi,
Vas auro gemmisque nitens, trabeatus in
ostro
Discolor ornatus, multus ubique cliens,
Aureus in faleris equus, ardens splendor in
armis,
In bellis resonans militis alta manus.
Aere suspenſæ turres fastigia muri,
Cælatus thalamus, mænia, testa, domus.
Condenus nemorum saltus, cantusque vo-
lucrum,
Vulpis flexibilis, dente timendus aper.
Cornibus horrendus cervus, capreæque ve-
loces,
Damula diffugiens, cæcus in ante lepus.
His canis infestus concursu, dente, latra-
tu,
Cujus & attractus naribus arcte odor.
Hinc avium jaetus, sustollitur ardea, scan-
dit

Accipiter, jæculi dum cadit instat haber.
Fluminis anfractus sileo, tractusque mari-
nos,
Floribus & pratis fontibus instat amor.
Quid vitis geminas, quid vites, quid bo-
triones?
Fructibus innumeris star species & odor.
Prætereo carius dominetur quanta volup-
tas,
Quæ magis ardescit, qui minus ipsa pa-
ter,
Cetera quid referam præsentis gaudia vitæ,
Quæ genus humanum suscipit, ardet,
amat?
B His caro fascivit, lætatur, servit, obedit.
Talibus & finem credit inesse boni.
Accidit hōc, quia caeca Dei cognoscere
lumen
Nescit, & in tenebris stat sibi mortis iter.
Pulvèrē terreno visus fodatus ad alta
Vix aciem tollit, pressus ad ima ruit.
Hæc contemplatus GALERANNUS spernit
aniama;
Delicias, & opes, dulcia quæque soli.
Nomine, veste, loco, vietu, sermonibus,
actu,
C Jura subit monachi, sicutque beatus obit.
Conservat cineres (4) Pratellum, cælica [4]
mentem,
Vivet hæc Christo consociata sibi.
Nec mirum reputeret ei, qui cetera fixxit,
Spiritui suum si reparare queat.
Est igitur locus hic qui tanti continent ossa,
Fratribus offertur, religione poteris,
Vallis amena satis, nemorosis frondibus
ampla,
Ut fessos relevet, sufficit ipsa sibi.
Nobile cœnobitum tener, ambit, servat,
adornat,
Obsequis dignis inclita membra viri.
Fontibus irriguis, florentibus undique pra-
tis,
Ex re nomen habet, quod locus ipse fo-
vet.
Hoc hujus proavi fundarunt, busta retentat
Testanturque locum sumtibus esse suum.
His comitum speciale decus junctus GA-
LERANNUS,
Ceu stellæ radius, clarus in orbe micat.
Immortalis enim fama, virtute, triumphis,
Vivit, non moritur, nec perit, immo
manet.
Obvius occurrit Christo jam glorificatus,
E Ut sibi sit requies, gloria, vita, Deus.

(4) Pratellum monasterium ordinis S. Benedicti in diœcesi Lexoviensi, ab Hunfredo de Vœulis fundatum. Ibidem jacet Galerannus, qui sumto in extremis habitu monastico obiit anno 1166. s. idus Aprilis etatis sua 61.

EPISTOLA STEPHANI
Rotomagensis ad. Gillebertum.

Mittit ei sua carmina:

*Ex eodem
ms.*

Audet amor verus carum dum novit amicum,
Innatum multis si cor non gestat iniquum:
Consensu enim noster veros discernit amicos.
Ex naturalis compellit amare propinquos:
Est vigor interior mentem qui fallere necit,
Tuiso splendidior, dum lux sibi vera patercit,
Ex natura te sic compellor amare,
Pebus secure poteris quod & ipse notare,
Ne licet ignotum vultu, circumfero totum;
Omne bonum cupio teneas, talis tibi fio.
Signa quidem mentis sunt talia verba loquentis,
Jeffanturque meum tibi cor seu vasa lieum:
Exponunt mentem seu florulae efflat odorrem,
Promunt ardorem de peccoris igne calentem;
Tos tibi transmitto versus in pignus amoris,
Et velut est moris, alias remittere scito,
Zotus cum mihi sis, volo discere carmine
Quis sis: celle meum mulcebit carmen, quod mihi dulce,
Euscipio munuscula quod dat avus tuus unus,
Sint tibi dulcia, nec tibi vilia conficiantur,
Spicis intimis, que tibi proxima jam so-
ciantur.
Itera pingit, quod tibi stringit, carmen
amaatis,
Is ea mentis, quam tibi sentis dona tonantis.
Je pieras simul & boitas eterna coronet.
Exterius rigat, interius caelestia donat:
Zetam nunc pono, cognato me tibi do-
no.

EPISTOLA ALEXANDRI PAPÆ III.
ad abbatem & monachos Vedastinos.

Ne obedientiam illi quam Romano episcopo
promittant;

ALEXANDER episcopus dilectis filiis ab-
bati & fratribus S. Vedasti, salutem
& apostolicam benedictionem.

A memoria nostra non excidit, qualiter
frater noster (4) A. Attribatenensis episco-

*Circulus
Ex ms. V.
diffusa.*

[4]

pus, cum in nostra esset olim praesentia con-
stitutus, quibusdam de fratribus vestris pre-
sentibus super obedientia sibi ab ecclesia
vestra praestanda quaestionem movit, sed nos
privilegiis ecclesiae vestre diligenter ac stu-
diose inspectis, ex eorum tenore perpende-
re nullatenus potuimus, quod tu fili abbas,
alicui præterquam Romanæ ecclesia obe-
dientiam debetas exhibere. Unde quoniam
præfatus episcopus quaestionem suam non
est postea persecutus, & indignum est quod
cum aliis abbates extra dicessum Attribaten-
sem morantes, quorum ecclesia ad Roma-
num specialiter non spectant pontificem,
episcopo Attribateni pro ecclesiis quas in

parochia illius habent, obedientiam nullam
promittant, tu fili abbas, ei alicujus
obedientia promissione tenearis, per aposto-
lica tibi scripta præcipiendo mandamus &
districte inhibemus, ut filii archiepiscopo
vel episcopo præterquam Romano pontifi-
ci obedientiam vel subjectionem aliquam
ulla ratione promittas, vel exhibere atten-
tes. Vobis autem, filii monachi, firmiter &
districte auctoritate præsentium injungimus,
ut abbatem vestrum, qui pro tempore fuerit,
nulli umquam archiepiscopo vel epis-
copo præterquam Romano pontifici obe-
dientiam vel subjectionem aliquam promit-
tere sustineatis, præfertum cum ecclesia ve-
stra ad Romanam solummodo spectet ecclesi-
am, & nulli alii jure parochiali subsistat.
Datum Beneventi xix. calendas Februa-
rii.

CARTA HENRICI COMITIS
Trecentis, de dono quod fecit Petrus
de Oisni abbatie Vallis Serenæ.

HENRICE, &c. Sicut officium est cari-
taris &c. Ego itaque HENRICUS Tre-
centis comes Palatinus perpetua literarum
commendo memoria, quod Petrus de Oisni
dedit in elemosynam ecclesie Vallis-Ser-
næ tetricam ad quinque modios semeritis a-
pud Oisni absolute & perpetuo possiden-
dam, eo quod prædictæ ecclesiæ fratres duas

*Anno 1371
Ex ms.
Collemb.*

(4) Andreas ex abate Vallium-Sarnai ordinatus epis-
copus Attribatenensis obiit 1271.

eius

^{a)} ejus filias in religionis suæ (^a) confortio col- A
legerunt. Aliam quoque partem terræ suæ ad septem modios, terram etiam circa me-
dium Fucheretum & campum Villerji con-
cessit prædictis fratribus perpetuo ad terra-
gium excolandam. Partem insuper aliam ad
tres modios dedit cis in pérpetuum, ea
quidem ratione, quod fratres eam excole-
rent: in feminando vero Petrus medietatem
seminis dabit, & in collectione frugum ter-
ragio suo separatim accepto, totius reliqui
medietatem accipiet. Concessit præterea in
eleemosynam eidem ecclesia ad ædifican-
dum domum, sedem, & fundum & clau-
suram ejus apud Ojñi. Præterea nemoris
& totius villæ commoditates quæ vulgo *af-
fances* dicuntur, pro amore Dei ad ipsam
ecclesiam, & ad nutrimentum animalium
suorum libere & perpetuo habere concessit;
usuarium etiam nemoris concessit ad omnes
necessitates tam ipsius abbatia, quam alio-
rum locorum omnium sibi appendentium,
ea quidem conditione, quod non liceat
fratribus vendere illud vel donare. In om-
nibus porro his quæ ipse Petrus speditæ
ecclesiæ in eleemosynam contulit, uxori ejus
Heliandis & filii Petrus & Afso: ego quo-
que **HENRICUS** comes omnibus assensum
prebui, de cuius feodo hec omnia descen-
derunt. Testes sunt **Dono** abbas Vallis-se-
renæ, **GARINUS** abbas (^b) Loci-restaurati, **Guillelmus cancellarius**, **Baldus de Guaze-
ran**, **Drogo Bristandus**, **Ertandus de Nog-
ento**. Actum anno Domini M^{er} C^{on} XI. Da-
tum per manum **Guillelmi cancellarii** apud
castrum Theoderici.

CARTA MATTHÆI COMITIS Boloniensis pro monasterio Brancensi.

Haec cum decem millia singulis annis donat.

<sup>Anno 1171.
Ex cartario
Brancensi.</sup> **N** nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Notum sit omnibus tam futuris quam
præsentibus, quod ego **MATTHÆUS** Boloniæ
comes dedi in eleemosynam ecclesiæ
beatæ Mariæ, sanctique Evodii de Brana, de-
cem millia aleiorum singulis annis in per-
petuo, ad festum S. Andreæ perpetuo per-
solvenda. Et ut ratum habeatur, & a poste-
ris meis persolvatur, sigilli mei impressione
hoc donum confirmo. Ipsi eleemosynæ
testes sunt **GALTBRUS** abbas de S. Judoco,
Guido de Alvez, **Ingelrannus de Fiebles**,
Philipps Fordins, **Balduinus de Parnes**,
Garnerus de Fonte, **Mainardus de Alisoße**,
Drogo de Vvendin. Actum publice anno
Verbi Incarnati M^{er} C^{on} XXI. Ludovico rege
Franeorum regnante, Desiderio Moris-
norum episcopo, Arnulfo archidiacono.

(a) Premonstratentes enim ordinis sui initio, cum ali-
cuis abbatis fundamenta jacebant, proximum simul suæ
religionis parthenonem erigebant.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

CONFIRMATIO PRÆDICTÆ donationis.

M comitissa Boloniæ; Just. & Wicec;
& ministris suis & civibus Boloniensibus
salutem;

Scatis quod egò concessi donationem, quam comes Matthæus fecit magistro **GALT-
ERO** de Brana, de decem milliatis ale-
ciuum, testimonio Alulfi archidiaconi Tar-
vanæ, **BALDUINI** abbatis S. Mariae, Ro-
BERTI abbatis S. Vulmarii, **Manasse** can-
toris, **Giraldi** decani ad Boloniæ Valete.

EPISTOLA ODONIS PRIORIS Cantuarie ad Philippum Flandriæ comitem.

*De miraculis sancti Thome Cantuariensis &
martyris.*

Ph. comiti Flandriæ & Virom. Odo
prior ecclesiæ Christi Cantuariensis in
Christo salutem.

*Circa 1171.
Ex ms.
Camber-
onensi.*

Tertia die postquam martyr Thomas gla-
diis occubuit, uxor cuiusdam militis æ-
grotans, quæ etiam visum oculorum ami-
ferat, auditu rumore de morte ipsius, statim
eum invocavit, & antequam dimidia hora
transisset, lumen perfecte recepit, & post
paucos dies plene de infirmitate convalescit.

Miles quidam totum brachium inflatum
habens, ita quod crus suum vinceret latitu-
dine, & manus expansa pugni grösitudi-
nem prætenderet, desperatus jacebat. Do-
minica autem proxima post martyrium San-
cti, cum rumorem audisset, statim eum ut
martyrem invocavit, rogans ut sibi sanita-
tē restituere. Nocte igitur proxima præ-
ter solitum optime dormivit, & evigilans
penitus se sanatum inventus, ita ut nec do-
lorem sentiret, nec tumor appareret.

Juvenis quidam dolore dentium adeo ve-
xatus, ut pene insaniaret, vident in somnis
pallium Sancti faciei sua apponi; evigilans
autem, a dolore & a timore se penitus libe-
ratum invenit.

Quidam puer quasi annorum quindecim
a nativitate cœcus, ad rumbam Sancti visum
perfecte recepit.

Alius puer fere decennis a nativitate mu-
tus, altera atrium pene, altera penitus sur-
dus, altero oculo pene, altero penitus cœ-
cus, dexteræ digitos contractis nervis, ad
volam habens inflexos, altero etiam pedum
per nervorum contractionem claudus, in
loco ubi Sanctus passus est in omnibus cu-
tatus est.

(a) Premonstratentes enim ordinis sui initio, cum ali-
cuis abbatis fundamenta jacebant, proximum simul suæ
religionis parthenonem erigebant.

(b) Locus-restauratus, Gallice *Lieu-restauré*, abbatis or-
dinis Praemonstratensis in diœcesi Sueffionensi a Radulfo
comite Viromandensi fundata.

K k k

Alius puer pedem usque nates habens re-
flexum , pedis etiam digitum maximum sub
plantamdigitis curvatum, ceteros vero qua-
tuor super cutem pedis repandos , erectis
nervis & crure & omnibus digitis, perfectam
sanitatem recepit.

Mulier quædam quæ pressa gravi infirmi-
tate duobus annis & fere dimidio de domo
sua non exierat, cum de aqua sanctarum reliquiarum bibisset, evomens lapides, mul-
tos cerasorum atque prunorum, quorum
etiam aliqui in utero suo germinaverant,
sanitatem recepit: ita vero ut in craitino ad
tumbam Sancti gratias actura convolaret.

Alia mulier prægnans cum tribus diebus
& tribus noctibus in partu laborasset, &
jam desperata jaceret, cincta est stola qua-
dam quam Sanctus vivens benedixerat; &
statim a partu sine sui periculo libera, pro-
lem vivam enixa est.

Furiosus quidam ad tumbam sancti martyris junctis manibus adductus est, & in cra-
stino sanissimum domum reductus.

Vir quidam XXXII. annis, & eo amplius
ita contractus, ut super cavillas pedis exte-
rius incederet, a Sancti sepulchro recedens,
sine baculo super plantas pedis incessit.

Mulieri cuidam facies vehementer intu-
muerat, sed sumta aqua reliquiarum in po-
tum, exiit a facie sua per os ejus vermis
capite vehementer rubeo, cauda acutissima,
quatuor pedes habens, in peccore habens
pollicem & dimidium longitudinis, sique
sedato tam tumore quam dolore, mulier in
brevi plene convaluit.

Candela licinum habens gracilissimum,
& ceram cōpīosam, super tumbam Sancti
extincta, repente per se reaccensa est, in
septimana ante Pentecosten.

Secundo die Pentecostes tenebat puella
quædam candelas duas in manibus suis ex-
tingitas; cumque de candelis extintis con-
quereretur, videntibus omnibus repente
reaccensa sunt.

Mulier quædam accurrens candelam suam
illo igne accendit, & focum igne factura
domum perexit, cumque ad portam cimi-
terii pervenisset, extincta est candela; invoca-
cente illa Sanctum, repente flammarum divi-
no ministerio suscepit.

Tertio etiam die Pentecostes, idem mi-
raculam ad sepulchrum sancti iteratum est.

Puer quidam calculum habens, ita ut uni-
næ provocanti nullatenus satisfacere posset,
cum ad tumbam sancti parum dormisset,
surrexit, & egrediens totum lapidem in a-
renam communutum egeffit.

Jeuenis quidam guttae fistulae morbo gra-
varatus, de sanguine Sancti parum adquisivit,
& aliquot diebus foramina perungens, sa-
nissimus effectus est; habuerat autem in ven-
trem foramina quinque, quorum unum tan-
ta fuerat amplitudinis, ut videri posset qua-

A litera viscera collocata & ordinata jacerent,
Dicitur etiam de leprosis quibusdam,
quod sanati sint; quod tamen non asseri-
mus, quia eos postquam a nobis recesserunt,
non vidimus; aliqui tamen discedentes con-
fessi sunt nobis plurimum se emendatos
fuisse.

Hydropici plures toto corpore inflati,
Sancto se voventes, antequam Cantuariam
pervenirent, sanati sunt.

Sed & alii cæci, claudi, surdi, contracti,
muti, & multis aliis infirmitatibus fatigati,
per sancti Thomæ merita curati sunt, de
B quibus modo non possumus vel breviter
tangere.

Febricitantium qui curati sunt jam non
est numerus.

L I T T E R A E R O D U L F I

Leodiensis episcopi pro monasterio

S. Laurentii.

*Ecclesia collegiate S. Severi de Meffia unio-
nem monasterio S. Laurentii confirmat.*

CON NOMINE sanctæ & individuæ Trinitatis.
Ego RODULPHUS Dei gratia sancta Le-

Ando 1171.
Ex a.
Hilarius
Iohannes
Stalofus

dienensis ecclesiæ humilis minister, praesenti-
bus & futuris in perpetuum. Quoniam di-
vinis ac Deo placitis, sancte ac discrere or-
dinatis operibus & consiliis debemus con-
fensus & favoris robur & auctoritatem ad-
jungere, quod a prædecēssore nostro bona
memoria HENRICO hujus nomitis episco-
po Leodiensi secundo, ad laudem & ho-
norem Creatoris, & incrementum sanctæ
religionis, de ecclesia S. Severi in Meffia
pice & laudabiliter factum est; nos qui, au-
tore Deo, eidem episcopali successimus
ministerio, debita volumus defensionis pa-
trocinio firmiter & stabiliter protegere, e-
jusque utilitatem & gloriam vigilis sollici-
tudinis cura custoditam salubriter promo-
vete. Videns enim pia recordationis præ-
fatus episcopus sancti Severi ecclesiam cor-
poris ejusdem sancti praesentia, & aliquot
sanctorum pignoribus illustraram, in qua
canonica olim viguerat religio, secundum
successionem temporis & debitum naturæ,
sublatis de medio devotis & Deum timen-
tibus canoniciis, in solitudinem & negligen-
tiā penitus devenisse, ingemuit; & rui-
nam templi minitantibus ædificiis, divini
servitio silentium silere non potuit. Cujus
ruinæ periculum & divini cultus negligen-
tiā, fidelibus & spiritualibus viris & præ-
senti Leodiensi ecclesiæ devotus & fidelis
pontifex divinitus compunctus, sepius in-
timavit, diuque super instauratione, immo
ampliatione in eadem ecclesia divini cultus
deliberato confilio, & Spiritu-sancto inspi-
rante, sanctæ opinionis & magnæ religionis
vito abbatii ecclesiæ S. Laurentii. WAZÈ-

LINO S. Severi ecclesiam secundum de-
cessionem canonicorum , satis tenuiter im-
mo negligenter servientium , monachalis
religionis ordine illustrandam , ad honorem
Dei & sanctorum ejus tradidit , tamque re-
ligiosus abbas desertam , collapsam , & in-
reditibus suis dispersam , in praesentia eccl-
esiasticarum personarum cum omni dore &
integritate sua , & omnibus attinentiis suis ,
in familia & possessione , & redditibus suis
jure perpetuo ecclesiæ beati Laurentii sub-
iectam , ordinandam & regendam , tam in
temporalibus , quam in spiritualibus implo-
ratus & districte commonitus , de manu
episcopi accepit , & religiosos ibidem mo-
nachos , sicut manifestum est , die ac nocte
Deo & sanctis ejus deservire constituit .
Cunctas equidem canonicorum possessio-
nes , cum omnibus appenditiis suis , in usus
monachorum Deo & S. Severo in loco illo
militantium , integras & illibatas sapientius
episcopus tradidit , nisi quod decimam de
majori & minori *Seron* & de Foris-villa &
xii. solidos census & xxxviii. capones ad
beneficium personæ , quæ episcopalibus de-
beat obsequiis , secundum ecclesiastica[m]
consuetudinem deservire , ab ista donatione
excepit . Hujus autem sanctæ commutatio-
nis & emendationis caritas & religio usque
ad nostri præfusat[u]s tempora pervenit , in
quo de universis , uno tantum superstite ca-
nonico , Anselmo videlicet , crescente reli-
gione & censi prius destituta ecclesiæ , ge-
teta omnia quiete & in tranquilla pace ec-
clesia beati Laurentii in ecclesiæ S. Severi
ordinanda possebat : prædicto quoque An-
selmo de medio sublato , & monacho pro-
eo , sicut loco aliòrum substituto , nihil de
cetero impedimenti vel obstaculi remanebit ,
quoniam monachi omnia , excepto personæ su-
perius dictæ beneficio , in pace & libere in
ecclesiæ S. Severi possideant ; ubi nemo am-
plius canonicanam , sicut prædiximus est ,
nisi monachus obtinebit . Ne id autem cui-
quam episcopo vel abbatì , id est episcopali
in eadem ecclesiæ capellano , aliquam sibi
canonicam retinendo vel alii dando , de-
cetero immurauim liceat violare , supremi
ordinatoris auctoritate & privilegiis com-
monemus . Et tam necessarii firmamentum
confili , pactum quoque pacis & societatis ,
quod inter ecclesiæ S. Laurentii sanctaque
Ægidii convenit , quodque singulis prædi-
ctorum sanctorum & utriusque ecclesiæ ab-
batum EVERELINI videlicet & MARSILII
sanctum est .

Allodia etiam ab ecclesiæ beati Laurentii
martyris nostris diebus adquisita per abba-
tem ejusdem ecclesiæ EVERELINUM in Bou-
lers , in Enbemmes , & in Boris , cactæ &

(a) Hujus ecclesiæ Meffensis bona fuere progressu tem-
poris dispersa & dissipata , ita ut modo vix apparet aliquid
ad unius monachi tenorem vestrum & vestitum ; unde & alius

Vet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

A sigilli nostri & matris ecclesiæ munimine ,
& legitimorum testium subscriptione robo-
rata , ad honorem Dei & sanctorum ejus
præsentibus & fucuris sciendum & manu-
tenendum relinquimus . Hujus rei testes
sunt Henricus major præpositus & archi-
diaconus , Amalricus archidiaconus & Fos-
sensis præpositus , Theodericus archidiaconus ,
Balduinus archidiaconus , Bruno ar-
chidiaconus , Rodulphus archidiaconus ,
Otho archidiaconus , Simon decanus , Ro-
bertus cantor , Johannes , Walterus , Hen-
ricus , Johannes , canonici majoris ecclesiæ .
B DROGO abbas S. Jacobi , MARSILIUS abbas
S. Ægidii , LUCAS abbas sanctorum aposto-
lorum Montis-Cornelii , Franco decanus
S. Petri , Arnulphus decanus S. Martini ,
Henricus decanus S. Pauli , Gislebertus de-
canus S. Crucis , Benedictus decanus S.
Johannis , Otto decanus S. Dionysii , Fre-
dericus decanus S. Bartholomæi . De nobi-
libus , Gerardus comes de Los , Ægidius co-
mes de Duraz , Ludovicus advocatus , Go-
defridus de Viffrin . De familia ecclesiæ ,
Theodericus de Prato , Wedricus frater e-
jus , Fatradus de Dommartin , Wilhelmus
Libinius frater ejus , Godefridus de Haze-
mon & Bado frater ejus , & alii multi .

Facta est hæc a nobis confirmatio coram
ecclesiæ Leodiensi , præsente & approbante
WARNERO abbate de Meffia , (a) iiii. no-
nas Decembris , anno ab Incarnatione Do-
mini mclxxxi. indictione vi. imperante
*FREDERICO Romanorum imperatore glo-
rioso , anno regni ejus xx. anno præsula-
tus nostri tertio .

CARTA FUNDATIONIS
monasterii Veteris-pediculi ordinis
Grandimontensis.

Sciant tam præsentes quam posseri , quod
Sego DROGO DE MELLO , & ERMEN-
GARDIS uxori mea dedimus Deo & beatæ
Mariæ & fratribus Grandimontensis ordi-
nis , qui morantur in nemore juxta sanctum
Mauritium , quidquid habuimus infra cin-
gulum fossati sui , laude & assensu domini
GUIDONIS de Dampierre , & domini Milonis
fratris sui , & Guillelmi filii nostri , & cere-
rorum heredum nostrorum . Et dominus Pe-
trus Berardus si quid habebat infra fossatum
prædictorum fratrum quitaravit eis ; hoc ap-
probavit dominus HUMBALDUS abbas sancti
Germani , & commune capitulum ejusdem
ecclesiæ , & quidquid dominus Guillelmus
de Blairi , in hoc dono habebat , ipse & he-
redes sui & uxori ejus eis dederunt , & do-
num laudaverunt ; & dominus Hato de In-

Anno mclxxi.
Communi-
cavit R.
Prior Vere-
ris-Pedicu-
li.

de causis sacra cardinalium congregatio titulum prioratus
super anno 1717.

K k k ij

Isula similiter. Item dominus Matthæus *Vanne* A ecclæsia sancti Lamberti, qui vices agebat & dominus Stephanus *Pater* dederunt eisdem fratribus censem manus firmæ cum omni justitia & denotatione, & eam excastra, si forte evenerit. Præterea dominus Robertus sacerdos de *Charmoi* dedit prædictis fratribus duos modios vini in vinea sua ad *Chicheri*, & quatuor sextarios annona de terris suis, duos scilicet sextarios frumenti, & usum sextarium *Aliginis*, & alterum hordei, & iussit, ut quicumque essent, terras suas vel vineam tenentes prædictam, annuatim redderent. Expediit fratribus, & vinum & annona, sicut præscribitur; qui si reddere defierint, prædicti fratres ad terras & ad prædictam revertentur. Froaldus major de *Eglini* & uxor ejus & filii ejus dederunt eis duos solidos & sex denarios annuatim à domo Johannis Ogeri recipiendos. Dedit etiam eis dominus *Sautdaguet* sex denarios ad *Mormund* annuatim ad Altam-spinam, dominus Reinardus *Raf-fard* dedit præscriptis fratribus duodecim denarios annuatim recipiendos in molendino majoris de *Eglini* ad pontem S. Mauriti Veteris, quos de censu habebat, dominus Hugo baldus dedit eis annuatim decem & octo denarios, quos habebat in uxorem *Petrile Limozin* de Abungio. Ut autem hoc ratum maneat futuris temporibus, sigillorum nostrorum impressione confirmavimus.

Actum anno Domini MCLXXII. (a)

D I P L O M A G O D E F R I D I
ducis Lotharingia pro collegata sancti
Johannis ecclesia Leodiensi,

De jure advocatorum.

Anno 1173.
Ex schedis
Cl. V. Ba-
ronis de
Craffier.

CO'DERITUS Dei gratia dux Letha-
ringiae, comes Lovaniæ, Canonicis
ecclæsia S. Johannis, quæ est in Insula Leo-
dii, tam praesertibus quam futuris in per-
petuum. Ne aliquo casu vel aliquo tempore
a me vel a successoribus meis aliquod onus
indebitæ pensionis vobis imponatur: profi-
teor me nihil amplius juris in villa *Neth-
emes* habere jure advocatæ, nisi id tantum
quod homines mei a me tenent, & venato-
res mei iudicio scabinorum recipere so-
lent; in sege te vestra, sive in spicario, sive
in granario condatur, nihil advocatum ju-
ris habere confiteor. Quadraginta ergo so-
lidos quos de horreo supradicta villa vestra
de *Nethemes* annuatim tollendos existimabam, pro amore Dei & propter bona me-
rita magistri Benedicti decani ejusdem ec-
clesia vestra, petitione fidelis nostri Rixoni
de Monte *Tyenes*, coram domino Heinrico de *Jace*, præposito & archidiacono

(a) Anno sequenti idem Drogo prædictis fratribus cessit omnitudinem justitiam, altam & bassam & ovem dominum, gauriam, guardiam, garennam, &c.

A ecclæsia sancti Lamberti, qui vices agebat episcopi, projecto a me pilo pallii mei juxta ^{Nota} morem nobilium virpivi, & hæc contra omnem ambiguitatem præsentí pagina con- scribi fecimus, & paginam ipsam nostro sigillo adversus omnem calumniam munivimus.

Horum testes sunt præpositus & archidiaconus Heinricus de *Jace*, Rixo de *Hul-
stein*. De liberis hominibus, Heinricus de *Vulme*, Heinricus de *Adorp*. De ministerialibus Waltherus frater Rizonis, Arnol-
dus filius dapiferi, Willelmus de *Bergines*.

Acta sunt hæc Leodii in capite jejuni,

anno incarnationis Domini MCLXXIII.

FREDERICO imperatore Alexandriam no-
vellam civitatem Italiam potenter expug-
nante.

E P I S T O L A A L E X A N D R I
papæ III. ad Martinum abbatem & mo-
nachos Vedastinos.

*Confirmat compositionem factam inter eos &
Strumensem abbatissam.*

ALEXANDER episcopus dilectis filiis ^{Anno 1173.}
MARTINO abbati & fratribus S. Ve-
dasti salutem & apostolicam benedictionem.

C Justis petentium desideriis facilem nos
convenit impetriri consensu, & vota quæ
a rationis tramite non discordant, effectu
sunt prosequente complenda. Ea prepter,
desisti in Domino filii, justis postulationi-
bus grato concurrentes assensu, compo-
sitionem quæ inter vos & * abbatissam sanctæ ^{MARIA} Marie de (b) Strumis, venerabili fratre no-
stro WALTERO Albanensi episcopo, & di-
lectis filiis nostris * O. & B. * sanctæ Ro-
manæ ecclesiæ diaconis cardinalibus de
mandato nostro mediantibus, rationabiliter
facta est, auctoritate apostolica duximus
confirmandam. Cum enim tam vos quam
altera pars ad nostram præsentiam venissetis,
ipsam controversiam prædicto episcopo &
cardinalibus commisimus audiendam; utræ-
que itaque parte in ipsorum præsentia con-
stituta, vos adversus abbatissam causaba-
mini, quod possessiones quasdam ad mona-
sterium vestrum pertinentes receperat, &
contra jus privilegiorum vestrorum easdem
possessiones detinere. Abbatissa vero e con-
tra dicebat, quod ita a longissimo retro tem-
pore fecerat, & possessiones ita receperat,
& absque laßione monasterii vestri detinue-
rat, & detinere volebat. Nam censum sol-
vere, & relevationes facere in mutationibus
abbatisarum parata erat. Cum autem hæc
& alia in hunc modum tam vos quam alia
pars in illorum præfentia allegaretis, me-

(b) Strumenus abbatia ordinis S. Benedicti dieceesis Atre-
baciensis duabus circiter leuis ab Atrebato distans.

diantibus ecclesie cardinalibus, intervenientibus etiam C. & F. Atrebatenis ecclesie archidiaconis, de communi consensu ad hanc concordiam devenistis; quod abbatis omnes illas possessiones pertinentes ad territorium vestrum, quas hodie, id est tempore hujus transactionis possidet, sive etiam quorumcumque donatione tunc receperat, retenta possessione, a donatoribus, quoad vixerint, teneat deinceps abbatis quiete & pacifice, & absque omni calunnia: ita tam quod censum constitutum singulis annis persolvat. Et quando praefens abbas vel aliqua de suis succedentibus ab hac luce migraverit, elevationem secundum consuetudinem aliorum hominum faciat. Pro ista tali concessione facta sibi a vobis, constituit abbatis nomine ecclesia sua feroluram singulis annis marcham argenti, dimidiad in nativitate Domini, & dimidiad in festo S. Johannis-Baptiste. Ab hac vero hora & deinceps prefata abbatis possessiones ad jus ecclesie vestrae pertinentes, si voluerit recipiat, & per biennium teneat, infra quod tempus ita faciat, ut finito bie- nio, nec per se, nec per aliud ulterius il- las possideat, sed ad alium transferat, nisi hoc de communi licentia vestri capituli ob- tineat. Hanc vero concordiam memorati episcopos & cardinales in scriptis redege- runt, & sigillis propriis munierunt. Nos quoque eamdem concordiam ratam ac fir- mam habentes, eam auctoritate sedis apostolice roboramus, & praesentis scripti patrocinio communimus, statuentes ut nulli omnino hominum, &c.

Datum Parisius idus Aprilis.

CARTA LUDOVICI VII.

Francorum regis, de libertate quam ha-
bent Gematicenses monachi apud Me-
duntam.

*Anno 1174.
Ex aucto-
raph.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. **LUDOVICUS** Dei gratia Fran-
corum rex.

Regia congruit benignitati, non solum ecclesiis conferre beneficia, verum etiam modis omnibus providere, quod sua in perpetuum libere perfruantur sibi induita ab aliis libertate. Noverint itaque univerli praesentes & futuri, quod abbas & monachi Gematicensis ecclesie, hanc se ab antiquo habere asserebant libertatem, quod de na-
vibus vinum suum deferentibus, aut de aliis rebus ad usum monachorum, & ecclesie suæ pertinentibus in eundo & redeundo nullam prorsus Meduntæ nobis aut aliis debebant consuetudinem. Verum quoniam quidam ministeriales nostri super hoc dubitanter, a predictis monachis & servienti- bus corum quandoque pecuniam extorque-

bant, ut omnis inde tolleretur ambiguitas, quinque de legitimis & antiquioribus bur- genibus Medunta ex mandato nostrò, ra- tis sacrosanctis, juraverunt quod predicti monachi pro navibus vinum eorum defe- rentibus, aut pro rebus ad usum ipsorum & ecclesie suæ pertinentibus, nihil consuetu- dinis nobis aut alii Meduntæ debebant. Nos igitur auditio burgensem nostrorum testimonio, predictam libertarem, sicut ipsi juraverant, benigne coheressimus, prohibentes quod pro navibus vinum monachorum deferentibus, vel pro aliis quibuslibet rebus quas famulus eorum ad usum mona- chorum & ecclesie deputatus, fide inter- posita, monstrare poterit, nihil a mona- chis vel famulis eorum exigatur, neque ulti- lam Meduntæ reddant consuetudinem tam in eundo quam redendo: immo ab omni consuetudine & exactione liberi transeant & redeant immunes. Pro hac igitur immu- nitate monachi & ecclesia reddent nobis annuatim unum sturionem, si poterit inveni- ni, & quando non poterit repperiri, red- dent nobis loco sturionis unum palefridum de centum solidis singulis annis, excepto illo anno quo prourationem nostram ca- piemus apud Genesvillam. Quod ut perpe- tua stabilitatis obtineat munitum, scribi & sigilli nostri auctoritate præcepimus con- firmari.

Aëtum Parisiensis anno ab incarnatione Do-
mini M C L X X I V. astantibus in palatio
nostro quorum supposita sunt nomina &
signa. Signum comitis THEOBALDI dapiferi
nostrí, Signum MATHEI camerarii, Sig-
num GUIDONIS buticularii, Signum RA-
DULFI constabularii, vacante cancellaria.

LITTERA MATTHÆI EPISCOPI

Trecensis pro Vitali Trecensis sancti
Martini abbatे.

Concedit sancti Martini canonici ecclesiam
de Mataies, ea lege, ut ter in anno ad
cathedralem cum processione veniant.

Ego MATTHÆUS Dei gratia Trecensis
episcopus venerabili fratri VITALI ab-
bati & canonici B. Martini Trecensis co-
rumque successoribus regulariter substi-
tuendis in perpetuum.

Episcoporum est proprio timentium Deum
ea quæ donant vel monasteriis vel canoni-
cis ita suis litteris & suis sigillis specialiter
communire, ne posteri post mortem eorum
inde possint aliquid vel infringere, vel im-
mutare. Quapropter dilecti in Domino filii,
vestris precibus devoto concurrentes assen-
su, donamus vobis & successoribus vestris,
laudante capitulo nostro, ecclesiam de Ma-
taies, ita quod abbas præsentabit unum de-

*Anno 1174.
Ex m.
Trecensi
ecclæsa e-
runt D.
Brayer &
nensis
Trecensis.*

K k iii

caponicis suis presbyterum episcopo hujus A scilicet Galterii de Attrebatu, Wicardi de Trvileir, Bernardi de Gaverella, Henrici Vituli, concordi testimonio & sincera veritatis inquisitione, juxta prius factam a scabinis cognitionem comprobatum, nos quoque recognoscimus, & jurisjurandi adhibita interpositione confirmantes, id nos atque successores nostros eidem ecclesiae inviolabiliter observatuos pollicemur.

Nocum sit igitur tam futuris quam praesentibus, quod villa Hasprensis pertinet ad jurisdictionem S. Aychardi & ecclesie S. Vedasti, tam in molendinis, quam in furnis, theloneo, censi, mercato, & redditibus aliis. Praepositus ecclesie, qui ibidem vices abbatis agit, totius villae in his que dicta sunt, & in ceteris omnibus tenet dominium; ipsius est universos homines villae per majorem & decuman talibus negotiis assignatum ad placita submoñere, & eisdem placitis iuxta judicium scabinorum dies præfigere, scabinos constituerre, & tam in pane quam in vino & carnis ceterisque venalibus, majore & scabinis praesentibus, bannos imponere, & eorum bannorum infractions, quales instituta fuerint, ex integrum habere. Ad quorum tamen bannorum impositionem præpositus comitis & reliqui villae milites debent interesse: qui si interesse noluerint, non ideo præpositus ecclesie bannorum impositionem habet omittere. Banni vero eo ordine quo diximus impositi, per annum sunt observandi, & si eos pro communi villa utilitate infra annum mutari oportuerit, intuitu præpositi ecclesie & scabinorum, convocato præposito comitis & reliquis villa militibus, poterunt immutari. Si vero, ut dictum est, interesse noluerint, non minus præpositus ecclesie communis utilitati villa consilio majoris & scabinorum in bannorum mutatione providebit. Pondera quoque & mensurae vini & reliquorum venalium ad probandum utrum legitimæ sint vel falsæ, ante ipsum & scabinos debent afferri, & que falsa fuerint reperta, condemnari, & ipsarum possessores solidis præposito ecclesie persolvere pro forisfacto falsitatis. Quod si præpositus ecclesie & major bannorum impositorum transgressionem, & mensurarum & ponderum falsitatem neglexerit corrigere, & super hoc præposito comitis querela delata fuerit, tunc ipse præpositum ecclesie & majorem primo per se, postea sub duorum scabinorum testimonio, ut prædicta faciant corrigi debet ammonere: qui si tunc neglexerint, ipse judicio scabinorum poterit emendare; & si forisfactum inciderit, duæ partes ecclesie, tertia ipsius erit.

**ANTIQUÆ CONSuetudines
villa Hasprensis a Balduino comite Hannoniensi V. recognitæ & confirmatae.**

Anno 1176.
Ex Hasprensi carthario domini
norum de
Avensis.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Ego BALDUINUS Dei gratia Hannoniensium comes omnibus quos praesentem paginam legere vel audire contigerit in perpetuum. Ad hoc nos Dei ordinatione in sublimitate constitutos esse creditimus atque confitemur, ut ea quæ ad Deum pertinent, & ad nostram tutiōem spectant, pie disponentes, ecclesiæ præcipue, & eos qui Dei servitio sunt addicti, consilio & auxilio nostro manu tenere ac tueri debeamus, quatenus transactis praesentis vita tumultibus, et si non propriis, saltem扇ctorum meritis & virorum religiosorum precibus æternam beatitudinem assequi valeamus. Hæc igitur devotius intuentes, Deo quæ Dei sunt resignamus fideliter, & tam jura quam consuetudines villa Hasprensis, secundum quod in eadem villa S. Aichardus & ecclesia S. Vedasti habeant, quid etiam nos habere debeamus, sicut ore scabinorum villa ipsius primo cognitum est, & postea querundam hominum nostrorum, Eustachii scilicet de Ru, & Hawelli de Kewrenz, Almanni de Provi, Reneri de Thion, & quorundam similiter hominum ecclesiæ,

(a) Circada est pecuniaria penitus episcopo solvi solita, proper visitationem ecclesiæ. Vide si Huber, Fulberti episcopi Catorenhs epistolam. 110. cum notis ad eandem.

potest ad aliam justitiam nequaquam clamorem deferet. Si vero quisquam temeritate, vel superbia, vel alio quolibet modo,

per ipsum vel majorem & scabinos justitiari contenserit, ab ipso & majore ad præpositum comitis clamor debet deferri: & tunc ille reum per scabinos in curia S. Aychardi submonebit, & per ipsos re judicata, si quid exciderit, duas partes ecclesiæ, ipse vero tertiam habebit. Nullus hominum vilæ debet clamorem facere præposito comitis, nisi per duos scabinos possit ostendere, quod ei a præposito ecclesiæ & majore justitia denegata fuerit: si quis vero justitiam comitis & præpositi ejus calide adierit, cum ei præpositus ecclesiæ & major justitiam facere noluerint, & hoc per scabinos fuerit cognitum, ipse suam præsumptionem secundum legem vilæ præposito ecclesiæ & majori per tres solidos emendabit. Cui autem præpositus & major duorum scabinorum testimonio justitiam negaverint, tunc illæ absque ullo forisfacto præposito comitis clamorem deferre poterit; qui præpositus in portico, & coram præposito ecclesiæ, & judicio scabinorum placitabit, & ipse tertiam partem questus, duas vero ecclesiæ habebit.

Comes ecclesiæ & vilæ est advocatus, nec de rebus vel hominibus ecclesiæ se debet intrahere, nisi ab abbate vel præposito ecclesiæ fuerit requisitus. Ei igitur per singulas domos vilæ, exceptis dominibus clericorum & militum, & eis qui infra atrium continentur, & quibusdam aliis quæ ab hac consuetudine sunt liberæ, unum octuale avenæ & tres denarii per annum debentur, & hæc a quibusdam militibus de ipso in feodium tenentur. Tamen propter majorem securitatem, ut per ipsos homines per fora & castella sua cum mercibus suis libere conducat, & tam ipsos quam res ipsorum ubique tueatur & protegat, int'itu præpositi ecclesiæ & scabinorum; ei lxi librae Valenchenenses annuatim dantur, quæ ab hominibus villa persolvuntur præposito comitis, qui ibi vices ejus agit; tria placita generalia ab hominibus vilæ in domo sua quotannis debentur, in Natali, in Pascha, in festo S. Johannis-Baptistæ, quando sonitu campanæ convocantur, & judicio scabinorum exercentur, & eis debet major ecclesiæ interesse & hominum villa prologuor esse.

DIn eisdem placitis non debet præpositus comitis super aliquem plus quam quinque solidorum clamorem facere, & sui erunt, si distractiocinati fuerint, nec debet ibi repetere quod judicio scabinorum terminatum fuerit coram præposito ecclesiæ. Prædicta etiam placita ad alios quam præscriptum est terminos induciare non potest, & quod in die placiti sui indeterminatum remanet, usque ad alium ejusdem placiti diem, si voluerit differet. De his vero quæ differre noluerit, præposito ecclesiæ & majori con-

A queretur, qui ei super hoc dictum legitimum assignabunt, & justitiae plenitudinem, prout scabini judicaverint exhibebunt.

Si comes super aliquem villæ hominem placitare voluerit, eum præpositus ecclesiæ, si de hereditate non agitur, in castinum; si vero de hereditate queretur, ad quintum decimum diem facit submonebit, nec alibi comes super eum, quam in portico S. Aychardi placitare, & non plus quam triginta solidos & unum denarium poterit clamare; & si attingit tertia pars ipsius, duæ partes erunt ecclesiæ: quod si scabinus sit, & de eo præposito ecclesiæ conqueritur, præpositus ecclesiæ eum per duos scabinos ad justitiam submonebit, & talis ei dies præfigetur, qualis a reliquis ipsius vilæ scabinis judicabitur. Scabini vilæ eorum quæ ignorant inquisitionem, apud Matenches debent accipere:

Si comes per totum comitatum suum bannum generalem super vini venditione & brassandi prohibitione, & mortæ sive affirmatione imposuerit, idem bannus in villa debet præcepto præpositi ecclesiæ, una tam canbarum in tuis ecclesiæ, si expedierit, retenta, firmiter observari. Quod si banni hujus transgressor aliqui judicio scabinorum repertus fuerit, & comes inde placitare voluerit, forisfacti duæ partes ecclesiæ, tertia comitis erit.

Si quis in villa sanguinem fluentem vel burinam fecerit, & id legitimo probatum fuerit testimonio, forisfactum sanguinis per sexaginta, forisfactum burinæ per triginta solidos emendabit: quorum duæ partes ecclesiæ, tertia comitis erit.

Si quis in villa de latrocino suspectus habeatur, ante præpositum ecclesiæ per maiorem & scabinos ad justitiam submonebit, & si fideiussores habuerit, qui eum usque ad diem placiti sibi assignatum replegiare velint, liber dimitteret: sin atteneri, decanus custodiendum, & ad diem placiti reducendum committetur. Quod si in die placiti judicio scabinorum in minus extiterit, liber erit. Si vero convictus, res ejus ecclesiæ relinquentur. Ipse vero præposito comitis ad puniendum exponetur. Si vero latro aliunde veniens, res aliquas furtu sublatas in eandem villam artulerit, & ibi a præposito comitis vel ab alio quolibet censequutus, & cum furto manifeste deprehensus fuerit, tunce ipse cum rebus illis, non expectato scabinorum judicio, quia manifeste judicatus est latrocino, cedet in partem comitis & ejus præpositi.

Reos & captivos qui fideiussoribus caruerint, debet custodire decanus usquequo ante præpositum ecclesiæ judicio scabinorum condemnati fuerint vel liberati.

Si comitem pro terra sive tutitione, vel alicuius sibi rebellis expugnatione infra ter-

minos comitatus sui in expeditionem ire, vel equitationem facere contigerit, mandat per praepositum suum praeposito ecclesiaz, ut homines villaz in eamdem expeditionem vel equitationem faciat submoneri, qui per majorem & decapam sub decem solidorum persolutione sedmoniti, armis instructi, & his quæ necessaria sunt communici, ad suum & ecclesiaz honorem debent in ejus auxilium proclisci, & a majore ecclesiaz & praeposito comitis in eundo & redeundo debent securè conduci, nec quisquam ab his quæ prædictis debet excusari absque rationabili causa, vel artis, vel corporez agritudinis, & exceptis his qui in servitio ecclesiaz fuerint occupati.

De matrimonii vero filiarum comitis, de captione ejus, de emtione castelli extra feodium suum, prædicti homines comitis & ecclesiaz juxta sinceram veritatem inquisitionem nihil indeterminatae præsenti scripto inserere poterunt; sed quemadmodum ha-
denus exitit, tam in posterum relinquentum esse concorditer decreverunt.

Præterea sciendum est quod omnes querelaz & placita in curia ecclesiaz coram praeposito ecclesiaz & majore judicio scabinorum debent terminari, nec alibi quam ibi comes super aliquem villaz hominem deber placitare, nec aliquid in judicio scabinorum potest attingere, & omnium quæ ei per scabinos judicata fuerint, ipse tertiam partem, duas vero ecclesia habebit: nec debet super aliquem hominem villa plusquam lx. solidorum & i. denarii, ut supra dictum est, clamorem facere. Has igitur consuetudines antiquas & approbatas, & a scabinis villa primo cognitas, postea vero a baronibus nostris & hominibus sancti Vedaldi juxta cognitionem scabinorum concorditer recognitas, nos ei-
dem ecclesiaz, concedente uxore mea MARGARETA comitissa, sub jure jurando confirmamus, & ne per succendentia tempora id vel obliuione deleatur, vel pravorum hominum machinatione pervertatur, legitimis testibus, qui præsentes viderunt, & approbaverunt, nominatim assignatis, præsentem paginam in perpetuum ecclesiaz munimentum, sigilli nostri auctoritate communiunimus. Testes ALARDUS Cameracensis episcopus, FRUMOLDUS Attribatenensis episcopus, Hugo decanus & archidiaconus Cameracensis, Johannes cantor, Johannes de sancto Gaugericu, magister Gerulfus Huardus, Rodulfus Attribatenensis archidiaconus, Johannes cantor Duacensis, Hugo Vitulus, Martinus Gallus, magister Rodulfus, Thiebertus capellanus, Thomas decanus Dualencensis, Johannes decanus de Solempne, Walcherus decanus de Basai, Re-

A neutus decanus de Mons, Bartholomaeus presbyter de Haspera, Sigerus presbyter de Hassi. De hominibus comitis Eustachius de Ruet, Hawellus de Keveng, Karolus de Fraise, Ludovicus frater ejus, Guillermus de Hassi, Amandus de Prouni, Gerulfus praepositus comitis de Haspera. De hominibus ecclesiaz, Galterus Attribatenensis, Alardus de Croiffies, Wichardus de Trigler, Eustachius de Longo-vado, Bernardus de Gaverella, Johannes de Baillues, Guillelmus de Foro, Symon major de Haspera, Henricus Vitulus, Sauvalo junior. Actum anno Verbi incarnati MCXXVI, comite Hanno- niensi BALDUINO, & abate sancti Veda- sti domino MARTINO.

CARTA BALDUINI COMITIS

Hannoniensis de satisfactione ab eo fac- ta ecclesiaz Lobensi pro illatis injuriis, deque anno censu eidem monasterio debito.

Anno 1151.
Ex Hanno-
niensi ca-
rto DD.
de Arctia.

N nomine Domini. Amen. Ego BAL-
DUINUS Hannoniensis comes tam fuci-
ris quam præsentibus in perpetuum. Cum
ex divino instinctu & amitione religio-
rum virorum justam adversum me Lo-
biensi ecclesiaz querelam intellexisse, in
spiritu humilitatis & penitentie Lobias ac-
cessi, ut ecclesiaz satisfacerem, & corpora
sanctorum ad terram (a) jacentia relevarem, [4]
& me terraque meam a sententia Remen-
sis archiepiscopi, quæcum nos lata fuerat li-
berarem. Facta itaque prius restitutio
damnorum, quæ sibi a me & hominibus
meis illata esse ecclesia eadem conquerreba-
tur salutis meæ respectu, & pacis ejusdem
ecclesiaz coram legatis Remensis archiepiscopi
& hominibus meis, coram multis ab-
barbus & multitudine cleri & populi, ad
honorem Dei & beati Petri atque sanctorum ibi quiescentium præstita fide & sacra-
mento confirmavi, quod neque ego, neque
ursarii mei, neque venatores, in aliqua domo
rum ecclesiaz per violentiam jacebimus.
Quod si fecerimus, clamore super hoc ad
me delato, ecclesiaz Lobensi plenarie emen-
di faciam. De omnibus quoque injuriis
Lobiensi ecclesiaz illatis ipsa ecclesiaz emen-
dationem exhiberi diligenter & sollicite fa-
ciam. Sciendum etiam quod ecclesiaz Lo-
biensi debet singulis annis pro terra de Ber-
gescis x vii. solidos denariorum Valente-
nonium de censu Lobensi ecclesiaz, in ipsa
ecclesia annuatim in festo annunciationis
beatae Mariæ persolvendos. Debebo etiam
Lobiensi ecclesiaz singulis annis x ii. dena-
rios Valencenenses pro terra de Hancis,

(a) Quippe cum aliqua ecclesia proper dominorum temporalium persecutionem supposita esset interdicto, corpora sanctorum ad terram deponebantur, quidam silicis etiam

quam

quam acquisivi a Simone de *Harden*, qui eam tenebat in feodo ab ecclesia Lobensi, annuatim in festo annunciationis beate Marie perfolvendos. Hos nominatos census nominitatis terminis ego & successores mei Lobensi ecclesie solvemus perpetuo. Obtestor itaque successores meos per suam ipsorum salutem, ut & ipsi ea de quibus praesenti scripto me ecclesie Lobensi debitorem tam rationabiliter & tantorum testimonio feci, diligenter in omnibus conservent, ad majorem siquidem veritatis evidentiam & operis firmitudinem perpetuam, hæc dicta scripto cyrographizato commendavici, cujus medietas sigillo meo signata in archivis Lobensi ecclesie conservabitur, aliam vero medietatem sigillo Lobensi ecclesie signatam mihi & successoribus meis retinui. Scriptum queque subscriptis testibus confirmavi sub scripto domini Philippi, itemque domni Philippi logarorum Remensis archiepiscopi. Signum *JOHANNIS abbatis Lobensis*, *LAMBERTI abbatis de sancto Gifleno*, *CLAREMBALDI abbatis Altmontis*, *BALDWINI abbatis Cripinensis*, *HELGOTTI abbatis Letiensis*, *GERVASTI abbatis de Alna*, *PHILIPPI abbatis de Bona-Spe*, *S. Hugonis archidiaconi Cameracensis* & magistri *Wilhelmi*, *S. Godini & Walcheri decanorum sancti Eustachii de Rœs*, *Karoli de Frafse*, *Alardi de Astoing*, *S. castellanorum Balduini de Montibus*, *Gifleni de Bellomonte*, *Henrici de Bincio*, *S. Roberti bauli*. Actum publice Lobiis anno dominicae incarnationis MCLXXVI. anno principatus mei vi.

TESTAMENTUM HUGONIS
comitis Ruthenensis.

*Anno 1176.
Ex m.
Collectio.*

ANNO ab Incarnatione Domini millesimo centesimo septuagesimo sexto, octava die mensis Octobris, feria secunda. In nomine Domini ego Hugo comest testamentum meum disponui hoc modo. In primis corpus meum (^a) Bonaz-vallis ad sepelendum concedo, & lego ibi alodium, & omnem jus quod habeo in novem mansis, & totidem apendariis de Bercas, feudos vero & vicarias quæ alii in eis habent, & de meis bonis utilitatibus Bonaz-vallis infra quinquennium post obitum meum adquiri volo. Deinde filios meos quinque, & Guibertum heredes instituo, *HUGONEM* in comitatu & in omnibus castris & terris meis usque ad Tarnum, exceptis vineis, foliis & terris quæ pertinent ad *Creyzel*, *Guir*, vero instituo en *Creyzel*, & in omnibus quæ ultra Tarnum habeo tali

(a) Bonaz-vallis est abbas Cisterciensis in dicte Ruthenensi anno 1161, a Guillermo de *Calmon* episcopo Cameracensis fundata.

(b) Abbatia ordinis Cisterciensis filia Dalone in dicte Ruthenensi.

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

apacto, quod hominum comiti faciat, & iurandum, quod castra sua, cum eum commonefecerit, ei reddati Juravit quoque ad invicem membra sua & vitam suam, & quod nec honorem, nec de honore suo alter alterius aferat, nec aliis ejus consensu vel consilio adjutorum quoque contra omnes homines, præterim contra dominum de *Meillas* juravit, & hoc iurandum semel per decennium ad renovandum amicitiae fœdus in perpetuum iterabit. Comes jurabit etiam decem milibus de dominis de *Salas*, & de *Rodenia*, & de *Boaso*, & de *Cambolas*, & de milibus Ruthenæ, & dabit quinque millia solidorum Ruthenensem *Guirberto*, cum miles factus fuerit post biennium, & *Guir.* suum faciet iurandum cum dominis milibus de *Creyzel* & de *Castellis* cum illis qui sunt in sua parte, & de *Cirras* & de *Montclaras*. Si vero comes eum fideliter & pro posse defendere voluerit, in comitatum, & in omnibus bonis meis per medietatem instituo; quod si alter eorum sine legitimo masculo filio obierit, alterum in omnibus terris ejus instituo, si libabus tamen, si fuerint, honorifice dotatis. Tres autem filios meos religione voveo, & Deo offero *RAINALDUM* abbatæ (^b) Locis Dei cum quatuor mansis, qui sunt in *Bedor* & in *Bedoras*, & volo quod feudi eorum de redditibus de *Cambolas* adquiratur eidem loco: *HENRICUM* vero (^c) S. Fidei de Conchis relinquo, eique duo millia solidos Ruthenses largiatur. *Guillelmum* vero avunculo suo præposito relinquo, eui comes filius meus quingentos solidos Podienses in terra de *Carlates* annuatim constituar; quem si avunculus non suscepit, Massiliæ eum monachum & duo mille solidos Ruthenses relinquo. Hos igitur tres filios meos contentos esse omnimodo volo, quatenus nec ratione facilius, nec aliqua juris occasione in judicium alios deducere possint. Præterea dominum episcopum Ruthenensem fratrem (^d) meum, tutorem atque defensorem filii mei constituo, & omnia mea fidei ejus potestateque committo, excepto quod castrum de *Rödela* cum iis pertinentiis Geraldus de *Panas* per decennium custodiendum commendo; quo transfacto, filio meo comiti restitu volo. Similiter an *Ransic* castrum de *Cambolas* cum suis pertinentiis eo modo: ita tamen ut illud de manu Geraldus de *Panas* habeat, & voluntate ipsius & consilio agat, & si tenere non potuerit, vel voluerit, ei reddat; quod tamen comes absque omni diminutione & occasione, cum miles fuerit, recipiat. *RICHARDUM* quoque fratrem meum patronum & defenso-

(c) S. Fides de Conchis est celeberrima ordinis S. Benedicti abbatia in dicte Ruthenensi.

(d) Hugonem etiam dictum, qui ad annum 1114. vitam prodidisse dicitur.

rem filii meis relinquo, & ut omnia que Acut carta quasi jam nimis vetustate consumptae testantur, & nostro tempore bene & pacifice dinoscitur habuisse, eidem eccl. sit in puram ac perpetuam eleemosynam donamus, & nostra auctoritate ac regis nominis subterannatoe carabre confirmamus, videlicet ex largitione HILDEBERTI invictissimi quondam regis Francorum, in episcopatu Belvacensi Reverendam & ecclesiam cum decima & appendicis suis, capellam de Fael, in Chinevioris sex hospites, & partem decinarum Rouvillare & prata ac silvas. In episcopatu Ambienni medietatem de Buxeo, & terram unius Carucar, & medietatem decimam, & tertiam partem decimam de Dois, apud Salinacum quandam particulam terra. Item in eadem diecessi in pago Vimacensi Darneyum & ecclesiam cum tota decima Vancors & ecclesiam cum decima & hospitibus. In episcopatu Parisiensi Alpicum & ecclesiam cum tota decima, & Vilniolum ac Demonum-vallem & dimidium Viciniacas ac decimam Villoliscottis, & in Marolio census & decimam vinearum, Marcouchies & ecclesiam cum decima & hospitibus. Liberum, insuper transitum baccorum dicti coenobii seu navium, vina aut alia aliqua deferentium ad usum monachorum per Se canam, ab omni consuetudine & exactione in eundo & redeundo, quantum se extendet justicia nostra. In episcopatu Carnotensi Rodonium & ecclesiam cum tota decima & census, & comparationem vinearum de Monte-Nivelonis, & tres Gordos ibidem cum duabus sedibus molendinorum ac mansum sancti * Mainini cum aliqua parte decimarum; ecclesiam de Rolleboise cum decimis, Califurnum & ecclesiam cum decimis & duodecim mansos, dimidiam Franciam-villam, & ecclesiam de Villera, cum tota decima, tam in molendinis quam in agris, & totum feodium Herlonis, & terram duorum boum, terram de Orthmarivilla, capellam juxta Sitolum, que dicitur Fontana-Bertholdi, cum terra & hospitibus, & terra de Duro-campo, & dimidiam terram de Bosco-corti & totam decimam ipsius villar. Hæc in dicto episcopatu Carnotensi nominata, comes MANASSES & BURARDUS donaverunt, seu potius reddiderunt. Ut autem dicta ecclesia præmissa omnia firma & inviolabiliter in perpetuum tenet, præsentem cartam sigilli nostri impressione fecimus roborari. Actum publice Pontefia, anno incarnationis Verbi MCLXXVII. astantibus in palatio nostro quorum nomina supposita sunt & signa. Signum comitis THEOBALDI dapiferi. Signum RADULPHI

Anno 1177.
Ex ms.
Fontanel-
lensi.

DIPLOMA LUDOVICI VII. regis pro Fontanelensi monasterio.

Confirmat omnes ipsius possessiones.

IN nomine sancta & individuæ Trinitatis. **L**UDOVICUS Dei gratia Francorum rex. A regia maiestatis auctoritate exiguntur, ut ipsius facta nullius antiquitate temporis seu aliquorum malignantium incursu debilitari valent vel easfari. Inde est quod notum facimus universis, quod ad petitionem ANSERIDI abbatis S. Wandregisili dilecti nostri, aliqua que longis ante nos temporibus ecclesia S. Wandregisili cum suis membris, si-

(a) Abbatia ordinis S. Benedicti in diecessi Engolismensi anno 988, a Guillemino, comite Engolismensi restaurata.

(b) Parthenonii ordinis S. Benedicti in diecessi Ruthencensi.

(c) Annonequa seu Antonenca vulgo Norenque, par-

non est ordinis Cisterciensis in diecessi Vabrensi.

(d) Vulgo de Altobraco canoniconum regularium ordinis S. Augustini.

Monasterium S. Vedasti sub sua suscipit protezione, varia ei concedit privilegia, sed precipue usum dalmaticæ abbati permittit.

ANNO 1177.
 Ex ms. Vic-
 toria.

ALEXANDER episcopus servus ser-
 rum Dei dilectis filiis MARTINO ab-
 bati S. Vedasti ejusque fratribus in perpetuum.

Quotiens illud a nobis petitur, quod religioni & honestati convenire dinoſcitur, animo nos decet libenti concedere, & pertinentium desideriis congrutum impertiri suffragium. Ea propter, dilecti in Dominis filiis, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatum monasterium quod specialiter nostri juris esse dinoſcitur, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum & B. Benedicti regulam in eodem loco institutus esse dinoſcitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabilitate obſervetur. Præterea quacumque possessiones; quæcumque bona idem monasterium in præsentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concesſione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumtibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, vel quæ continentur in proprio fundo vil-
 larum vestrarum de Moyens videlicet & de Ernauaynil & de Tatiscam, nullus a vobis exigere præsumat. Prohibemus itaque ut nullus terras vel possessiones quas a vestro tenet monasterio, aliis ecclesiis vel monasteriis in vita seu in morte conferre vel ab ipso alienare absque licentia vel assensu vestro præsumat. Præterea in ecclesiis quas tenetis, secundum prædecessoris nostri bona memorie URBANI papæ secundi presbyteros eligatis, & episcopis in quorum parochiis ecclesiæ vestræ sita sunt, præsenteris, qui si ab ipsis canonice reprobari non pos-
 sunt, animatum curam ab eis suscipiant, & de cura plebis ipsis respondeant; vobis autem pro rebus temporalibus debitam subjectionem exhibeant. Ad hæc quoniam illas personas & earum loca decorare debemus singulati prærogativa honoris & dignitatis, & gratiæ nostræ privilegio communite quas B. Petro & nobis devotas esse cognoscimus, & ad jurisdictionem sacrosancte

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

B

lexa clementia & benignitate ejusdem apostolicæ sedis unctione tunicæ & dalmaticæ in præcipuis festivitatibus infra missarum solemnia concedimus; ut quanto largitione munieris & gratiæ nostræ amplius fueritis decorati, tanto circa honorem & obsequium prædictæ sanctæ Romanæ ecclesiæ debeatis promtores inveniri. Præterea alta-
 re de streis, sicut ipsum ex concessione Morinensis episcopi rationabiliter possidetis,
 vobis auctoritate apostolica confirmamus. Decernimus ergo, &c.

Data Siponti per manum Gratiani S. R. E., subdiaconi & notarii vii. calendas Februarii, indictione x. incarnationis dominice anno MCLXXVII. pontificatus vero domini Alexandri papæ III. anno XVIII.

P R I V I L E G I U M

Quod fecit Willelmus rex Siciliæ, ducatus Apuliae, principatus Capuæ, uxori sua Johanna filia Henrici regis Anglorum de dotalitio.

ANNO 1177
 Ex ms. re-
 gina Suecia
 erit Ma-
 billonus.

REVM foedus & concordiam humana-
 rum inter cetera pacis bona ligat for-
 tius & alfringit vinculum conjugale, quod & sacramenti altitudine venerandum, & ipsa sua institutionis est singularitate præ-
 claram, & solemni ab initio mundi & tem-
 poris confuetudine celebratum. Hujus ita-
 que juris forma, quia de divina institutione
 traxit originem, jure de peccato induit ma-
 culam, nec de longiori serie temporis de-
 suetudinis potui sentire jaſturam. Quam
 etiam id honoris venerando auxit mysterio,
 ut maris & feminæ consensus matrimonium
 Christi ecclesiæ teneret sacramentum. Tan-
 ti ergo mysterii ratione simul & veneratio-
 ne induit, nos w. divina favente elemen-
 tia rex Siciliæ, ducatus Apuliae, principatus Capuæ, JOHANNAM puellam regi excellen-
 tia sanguinis illustrissimam, filiam H. magni-
 fici regis Anglorum, divino nutu & felici
 auspicio sacri lege matrimonii & maritali
 nobis foedere copulamus, ut bonum conju-
 gii castæ dilectionis fides exhibeat, unde
 nobis in posterum proles regia, Deo dan-
 te, succedat, quæ divini gratia munera vir-
 turum stimulis & generis titulo ad regni
 possit & debeat fastigium sublimari. Quia

L 11 ij

vero nostra dignum est celsitudine, ut tam A nobile ac tam insigne conjugium decenni dotalio debat honorari, per hoc praesens scriptum damus & in dotarium concedimus prefatae regiae carissime nostrae comitatum Montis S. Angeli, sicut est inferius annotatum, scilicet in domino civitate Montis S. Angeli, civitatem Siponti, & civitatem Vestae cum omnibus justis tenementis & pertinentiis eorum. In servitio autem concedimus ei de tenementis comitis Gofrideri, Alefimo, Bischizam, Ritu, Caprike, Baranum, & Sulizam, & omnia alia quæ idem comes de honore ejusdem comitatus Montis S. Angeli tenere dinoſcitur.

Concedimus etiam similiter in servitio can-

delarum sanctum clericum castellaniū Paganum, Biscentinum, & Caiznanum.

Insuper concedimus ut fiat de honore ipsius do-

tarii monasterium sancti Johannis de Lanii,

monasterium S. Mariæ de Pulfano cum om-

nibus tenementis, quæ ipsa monasteria te-

ntent de honore prædicti comitatus S. An-

geli: ita quidem ut ipsa regina uxor noſtra

prædicta omnia ſempre recognoſcar ab he-

redibus noſtri ordinatione in reg-

num ſuccedentibus, & de omnibus prædi-

cis tenementis fervitum, prout exigit feu-

dum eorumdem integre & illibate jam dic-

tis heredibus noſtri. Præſens privilegium

per manus Alexandri notarii noſtri Siciliae &

bulla aurea typario imprefta roboratum,

noſtro signaculo iuſſimus decorari, in quo

familiares noſtri & alia personæ præcepit

noſtro ſe ſubſcriperunt anno, mense & in-

diſtione ſubſcriptis.

+ Ego WALTERIUS Panormitanus ar-

chiepifcopus.

+ ALPHANUS Capuanus archiepifcopus.

+ Ego RICHER Siracusanus epifcopus.

+ Ego BARTHOLOMEUS Agripp. epifco-

pus S. Mariæ novæ.

+ Ego REGINUS Baront. archiepifcopus.

+ Ego NICOLAUS primus Mef. archie-

pifcopus.

+ Ego RUST. Cufentinus archiepifcopus.

+ Ego EGO THEODORUS epifcopus abbas

Regalis-montis.

+ Ego ROBERTUS Cathanensis epif-

copus.

+ Ego GURDO Cephal. epifcopus.

+ Ego ELIAS Trojanus electus.

+ Ego JUSTUS Mat. epifcopus.

+ Ego ROBERTUS Tricaricensis epif-

copus.

+ Ego PETRUS Galatancensis epifcopus.

+ Ego JOHAN. Potentinus epifcopus.

+ Ego ROBERTUS de Brano.

+ Ego ALEXANDER Cupill.

+ Ego MATTHIAS dominus regis vicecan-

cellarius.

+ Ego ROBERTUS Cafertanus comes.

+ Ego AMPHUS comes. Sculactus.

+ Ego JOSECLINUS comes Loret.

+ Ego HUGO comes Catazarii.

+ Ego RICHARDUS Fundanus comes.

+ Ego WALTERIUS de Mo regis For-

tunati ffoli admiralilis.

+ Ego ALDUVIVS de Candida domini re-

gis fencallus.

+ Ego BERNARDUS Gentil. regis pri-

matæ mansue. de confil.

+ Ego RICHARDUS facri palatii regis lo-

gochera.

+ Ego RAMALDUS de Monte fortis ma-

gister iustitiarius.

+ Ego PERSIUS regis curia jufitia-

rius.

+ Ego FREDERICUS regis curia jufitia-

rius.

+ Ego ROBERTUS Malconvenant.

Data in urbe Panormi feliciter per manus

WALTERIUS Panormitanus archiepifcopi, &

MATHEI regis vicecancelarii, & RICAR-

DI venerabilis Siracusanus epifcopi, do-

mini regis familiarium, anno dominicae In-

carnationis MCLXXVII. mense Februario.

indictione, regni domini noſtri WILLELMI

Dei gratia magnifici & gloriosissimi regis Si-

cilia, ducaſus Apulie, principatus Capuz-

anno XI. feliciter. Amen.

DIPLOMA RODULFI

præpositi & Benedicti decani sancti Jo-

hannis Leodiensis.

De dono Margarita reclusa ad accendendum

luminare ante altare & pro suo anni-

versario.

DI nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

Rodulphus Dei gratia præpositus, Bene-

dictus decanus, ceterique nostri temporis

fratres ecclesiæ beati Johannis evangelistæ,

quæ est Leodiæ, tam præferti quam fu-

turis in perpetuum. Si dicta memorabilium

pensanda sunt, nihilominus facta quæ ad

viam mandatorum Dei currendam lucem

boni operis prætendunt, bonis amulato-

bus ſunt proponenda. Notum igitur faci-

mus quod quædam religiosa vidua MARGA-

RETA nomine ſe & ſua ecclesiæ noſtrae con-

culuit; ſua quidem legitima donatione; ſe

autem firmis parietibus cellula adhaerentis

ecclesiæ aduersus importunos accessus ſan-

ctæ clausura caliditate communivit: exem-

plu cujusdam venerabilis monachæ RICHEL-

EIUS nomine, quæ ejus opere & doctrina ra-

tione prioris temporis in eodem loco præ-

fuit. Cum igitur non effet continuum lumi-

nare interdiu & noctu ante principale altare

B. Johannis qui evangelista est Lucis illu-

minantis omnem hominem venientem in

hunc mundum, Spiritus sancti gratia qui

Anno

1717

Ex fiduci

Cl. V.D. 4

Graffia.

spirat ubi vult ; quem viri neglexerant mulier correxit, & de bonis a se adquisitis continuum luminare fieri petiit ab ecclesia nostra , & imperatir . Post debitum custodis ecclésia , qui nocturnale toruſanum , & in diebus solemnis , quando canonici ad cantanda responsoria coniunctanter , divinum luminare debet . Allodiumq; ut de Noden-vez xxx . marcis ecclesia nostrae constituit . Harum quatuordecim ipsa solvit , & ratione impensa annuam pensionem , quam ipsa consensu ecclésia ad cultum Dei constituit , recipere debebit . In Radulphi-cure de novo allodio v . solidos annua pensione solvendos adquisivit . Domum quamdam allodium sui solventem duodecim solidos juxta capellam Gumberti ecclésiae nostræ contadidit . In insula inter ecclésiam B. Pauli & ecclésiam beatæ Mariæ Magdalena , juxta iter quo iuri ad transiit , domicilia quædam solvencia vi . denarios & ii . capones dedit . De allodio igitur de Noden-vez luminare diurnum nostro consensu ante principale altare sancti Johannis evangelista perficendum , & de v . solidis allodium novi de Radulphi-cure anniversariorum summi fiendum constituit ; de domo allodii strata quo itur , sicut prædictum est , versus capellam Gumberti v . solidos in anniversario mortis sui Oviri , & dimidiata libram certa & irem dimidiata libram in suo anniversario , ad candelas faciendas , quæ lucere debent ante principale altare B. Johannis evangelista , ab hora nona præcedentis diei usque post missam solemnem pro fidelibus defunctis subsequentiis diei , & tringita denarios in annunciatione beatæ Mariæ ad solemnitatem diligenter exequendam fratribus dan-
dos constituit . Campanario autem vi . illos denarios & ii . capones , de quibus prædiximus , qui ad vigilias & missas pro fidelibus defunctis campanis pulsandis laboraturus est dedit . Ex his omnibus diligenter procurans fideles manus (a) decanum magistrum Benedictum , Nicholaum de Superiori-ponte , & Julianum cellararium consensu ecclésie adhibuit , hoc pacto ut si aliquis eorum secundum condicinem mortalium defun-
gitur , qui superfunt alium qui idoneus vi-
debitur eligant , ut horum trium custodia quasi funiculo triplici , sollicitudo rei consti-
tutæ indissolubilis & sufficiens , gratia Dei cooperante permaneat . Et ne in posterum aliquo casu distributio hæc vacillare possit , constitutiones prædictas consensu ecclésie factas præsenti pagina conscribi fecimus , & paginata ipsam sigillo domini & patroni nostri beati Johannis evangelista adversus omnem calumniam communivimus . Acta sunt hæc anno Dominica Incarnationis MCLXXVII .

(a) Fideles - manus sunt executores rei promissae

E E P I S T O L A A L E X A N D R I
papæ III. ad Matthæum episcopum
Trecensem.

*De numero canonorum, presbyterorum &
diaconorum ecclesie Trecentis, &c.*

ALEXANDER episcopus servus servorum

Arum Dei venerabili fratti nostro Matheo episcopo & dilectis filiis capitulo Trecensibus, tam praesentibus quam futuris canonice substituendis in perpetuum.

Cum tua honestas, frater episcope, &
devotio mercantur, ut apud nos in tuis de-

Lilii

beas petitionibus exaudiri, tanto tibi libenter in his quæ secundum Deum duxeris requirenda defterimus, quanto gratiam apostolicæ sedis comparasse tibi nosceris pleniorem. Ea propter, venerabilis in Christo frater episcope, tuis justis postulationibus clementer annuimus, & Trecensem ecclesiam, cui, auctore Deo, præfesse dinoscetis, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio communimus; statuentes ut quascumque possessiones, quacumque bona eadem ecclesia in praesentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessionem pontificis largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu alii justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus & illibata permaneant. Ad hæc cum de prudentum & religiosorum virorum consilio te afferas statuisse, ut in ecclesia tibi commissa canonicorum septem ad minus presbyteri & septem diaconi præter archidiaconos sint assidui, quibus decedentibus nulli nisi presbyteri vel diaconi, aut etiam alii in talibus ordinibus constituti, quod ordinum propinquiori termino qui occurrit ad illos ordines affluntur, debeant subrogari, præstata tamen promissione ac professione de assiduitate (a) in ecclesia prædicta servanda. Nos tuis petitionibus benigne, prout decuit, annuentes, constitutionem tuam super his, sicut diximus, factam, ratam habemus & firmam, camque perpetuis temporibus manere decernimus illibatam, & adjicimus, quod si clerici inferiorum ordinum fuerint substituti, & communiti primis quatuor temporibus ordines illios non receperint, eis prorsus amotis, alios subrogandi liberam de auctoritate nostra habeas potestatem. Præterea de tua conscientia & voluntate statuimus, ut canonici in præscripta ecclesia residentes, si qui in tuo vel successorum tuorum, aut etiam ipsius ecclesia servitio fuerint, vel cum licentia tua & capituli scholasticis vacaverint disceplinis, aut fuerint infirmitate detenti, suorum nihilominus integros fructus percipiant præbendarum. Alii vero canonici, qui eidem ecclesiæ assidue non fuerint, de constitutione nostra viginti tantum solidos habent annuatim. Ad hæc de auctoritate apostolicæ sedis adjicimus, ut tam a te quam a successoribus tuis in prædicta ecclesia, cum decano caruerit, in decanum presbyter canonicus statuatur, aut etiam diaconus, qui primis quatuor temporibus quæ occurrerint in presbyterum ordinetur. Et si communi-

[a] Hato Trecensis episcopus dolebat in ecclesia sua canonicorum absentiam. idemque anno 1145. in solemnis capitulio, presente ac consentiente Alberto sedis apostolica legato, postulantibus etiam canonicos Trecensibus, flavit ut præter viginti solidos annos, nihil de præbendali beneficio recipierent ii, qui se non exhiberent stationarios ad ecclesiæ servitium. Ipsius hac de te decretum refert Querceranus ad

A tus in eisdem quatuor temporibus eumdem sufficere ordinem forte neglexerit; fas tibi sit, & successoribus tuis ei auctoritatem & potestatem illius officii & sedem in choro & in capitulo interdicere. Et si nec sic in subsequentibus primis quatuor temporibus ordinem presbyteratus suscepere; eo amoto, libere aliud substituere. Nihilominus etiam ut majus altare præscriptæ ecclesiæ in majori semper reverentia habeatur, praesenti scripto arctius prohibemus, ne ad missarum in eodem altari solemnia celebranda quilibet admittatur, nisi episcopus, abbas aut canonicus præscriptæ ecclesiæ, seu etiam prior sancti Georgii, qui specialiter ad eamdem ecclesiam pertinet, aut ejus canonicus regularis idoneus & honestus ab eodem priore transmissus (b) qui sicut ceteri reverenter ibi sacerdotis officium impletat, & fructum præbenda; quam habet in ipsa ecclesia integre consequatur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum licet præfata ecclesiæ temere perturbare, aut de ejus possessionibus auferre, vel ablatas retinere vel minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare. Sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva in omnibus apostolicæ sedis auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularis persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactio ne correxerit, potestatis honorisque sui dignitate caret, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domini redemptoris nostri JESU CHRISTI aliena fiat, atque in extremo examine divina ultiōni subjaceat. Cunctis autem eisdem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri JESU CHRISTI, quatinus hic fructum bonæ actionis percipient, & apud distictum judicem præmia aternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego ALEXANDER catholicae ecclesiæ episcopus.

Ego HUBALDUS Hostiensis episcopus.

Ego JOHANNES presbyter cardinalis, &c.

Datum Tusculano per manum ALBERTI sancte Romanae ecclesiæ presbyteri cardinalis & cancellarii vi. calendas Februarii, indictione xi. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXVIII. pontificatus vero Alexandri papæ III. anno XX.

Bibliothecam Cluniacensem, p. 104.

[b] Idem privilegium matricularis presbyteris postea concessit Lucius papa III. Anno vero 1183, episcopus Trecensis una cum capitulo illud idem permisit quatuor canonicos, quos ad servi in capella beatae Mariae decanus Trecensis instituit, quod etiam succentori anno 1217. tributum est.

EPISTOLA FREDERICI
imperatoris I. ad Henricum regem
Romanorum ejus filium.

De negotio Terra-fanaria & quanta passus fu-
ab imperatore Constantino-politano.

Anno 1173.
Ex off. S.
In Leo-
poli.

FREDERICUS Dei gratia Romanorum im-
perator & semper augustus praesidet & filio suo H. Romanorum regi augusto salu-
tem & sincerum paterna dilectionis affec-
tum.

B Excellentia tua litteras plena mentis &
nimis jocunditate nostra imperialis exceptis
benignitas. Quarum tenore plutum ex-
hilarati super convalescentia tua spem fir-
mam concepimus & optaram. Ceterum quia
de persona nostra statu & gloriose exercitus
vivifice crucis progressu regia desideravit
serenitas, id primum significandum occur-
rit, quod mox ut fines imperii fratriss nostri
imperatoris Constantinopolitani attigimus,
in rapinis rerum & occisione nostrorum
non modicu[m] damnum sustinuimus, si-
cū ab ipso imperatore indubitanter dinos-
citur procuratum. Nam quidam latrunculi
sagittarii penes publicam stratam in veprium
condensis latentes, ex improviso sagittis
toxicatis nos populeisque ex nostris inertes
& minus caute ambulantes, affligere non
cessarunt, donec consilie maturiori a bala-
stariis & militibus nostris undique vallatii, &
flagrante maleficio deprehensi, condignas
meritis penas exsilvere. Quippe cum uno
die & uno patibulo, x-xii. mōte lupino
suspensis vitam indeceater terminarent. Ni-
hilominus tamen residui maleficiores a late-
re per devexa montium, per torum Bulgariae
nemus nos prosequentes, nocturnis rap-
inis molestaverunt, quamvis innumerabiles
variis tormentorum generibus ab exer-
citū nostro viceissim miserabiliter sint crucia-
ti. Porro praefatus imperator Constantinopolitanus
non solum universa que a cancellario
suo in animam ipsius & caput apud Na-
rembergi iurata noscuntur, infringere non
dubitavit; verum etiam sub interminatione
pene concambium & fortum nobis subtra-
xit. Arcta quoque viarum succisis arboribus
& faxiis ingentibus obvolutis jussit praecul-
di; & qualdam antiquas clausuras vetustate
collapsas, robur feliciter ac munimentum
totius Bulgariae, in berfredis ab propugna-
culis contra honorem Dei & vivifice crucis
in nostrum ac totius Christianitatis excidium
præcepit communiri. Nos vero cœlesti suffi-
lti præsidio, Graecorum machinamentis
ignem apponentes, rebora cum faxis in fa-
villam redigimus & cinerem. Itaque univer-
sis clausuris per Dei gratiam victorijs trans-
ficiis, in plenam terram circa Vvz omnibus
bonis refertam pervenimus, & sicut in peta-

A gratione Bulgariae & hebdomadas laborio-
se satis expendimus, rursus inde præficeen-
tes Philippolim civitatem, situ naturali ac
mātu armis munitissimam atque opulen-
tissimam prorsus desertam, tamquam pro-
derelicta occupavimus. Ecce sequenti die
litteras maxime fastu conceperas ab impera-
torē Constantinopolitano receperimus, quæ
pariter miras, blandimenta, dolos concin-
abant. Tunc autem primum de captivitate
legatorum nostrorum, Möhaſtetensis vide-
licet episcopi, comitis Robertri Marti-
quardi caſlam ad plenum certificati fu-
mus, quos ſpedicatu[m] imperator dum ad-
huc in Hungaria eſsemus constituti, in con-
tumeliam certatoris & crudelis scandalum cui
militabat, jussit captivari, & fame ſu[m] mi-
nus confalens, contra ius universatum natio-
num & legatorum ignominioſe viuclatos
in carcere fecit deridu[m]. Talibus auditis,
universus crucis exercitus infrenuit, & post
modum civitates, & castella, vicos depo-
pulari atque occupare non ceſſavit, quoad
usque imperator magnificientia noſtræ lega-
tos eum in magno honore ad nos redditores lit-
terarum remota significavit. Tandem vero
poſt multas legationes, atque legatorum
ambages, dolum quem jam dictum contra
noſtrā benignitatem conceperat, in hye-
mis asperitatem transitum nostrum proro-
ganis, artificioſe peperit. Sicque legatis noſ-
tris tamquam rebus bene gestis, ad noſtrā
majestatem remiſſis, de ipsorum pecunia
plusquam duo millia marcarum detinuit,
iterato promittentes transitum ſecurum, na-
vium abundantiam, forum plenitudo, con-
cambiūm confuetum. Verum, quod in vul-
gari dicitur proverbio, iuſtus timet ur[us], Gra-
corum juramentis vel simulationibus nullam
prorsus habentes fidem, apud Philippolim
hyemare decrevimus. Filius vero noſter dux
Sueviæ frater tuae sublimitatis, moram in alia
facturus est civitate, Verdi nomine, cum
magna exercitus parte, quæ diffat a Philip-
poli per x. milliaria terra noſtræ, dones
hyemalis auræ inclemantium vernalis pellat
temperies. Quoniam igitur impossibilis est
transitus noſter per brachium sancti Geor-
gi, niſi ab imperatore Constantinopolitano
electissimos atque omni exceptione majores
obtineamus obsides, vel totam Romaniam
noſtro ſubjiciamus imperio, regiae nobili-
tatis tuae commonentes rogamus pridem
tiam, quatenus idoneos ſerenitatis tuae le-
gatos Januam, Veſterias, Antiochiam, at-
que Pisam, & alia loca per gallearum atque
wachellorum transmittas præſidia, ut Con-
stantinopolim circa Martium nobis occur-
rentes, ipſi per mare, nos vero per terram
civitatēm expagnemus. Præter hæc regiam
cōtimonemus discretionem, quatenus ex-
tantem pecuniam, quæ nobis in vatis debet
etur locis, consilio cancellarii W. de Bolant

& Ricolphi notarii nostri instanter congregari facias, atque in dominum Bernardi hospitis nostri Veneti deponi præcipias, & sic consilium prudentum in Tyrum transducatur, quam plurimum nobis fore necessariam propter inopinatam, quam facturi sumus moram, non dubitamus. Quamvis autem electissorum militum in obsequio vivificæ crucis gaudemus copia, tamen orationum instantia ad divinum recurrentum est subdium, quia rex non salvabitur per maiam virtutem, sed per æterni regis gratiam singularum meritam excedentem. Igitur regiam affectuose monemus benignitatem, ad religiosas imperii nostri personas, summo devotionis studio obrueas, ut iugi vigilantia copiosas pro nobis apud Dominum fundant orationes. Consulimus autem discretioni tuae, ut judicium manus regia exerceat & in malefactores regia dignitas zelus exardecet profecto, quia per hoc gratiam Dei & favorem populi conquereris. ALEXANDRO hac papa scribere non omissas, quod aliquos religiosos per diversas provincias destinerat, qui populum Dei contra inimicos crucis exhortentur, præcipue contra Græcos, quibus praeficiuntur & legatis nostris, Monasteriensi episcopo, & suis collegis in ecclesia S. Sophia patriarcha Constantinopolitanus publice prædicaverit, quod quicumque Græcus centum peregrinos occideret, si decem Græcorum reatum incurset, indulgentiam consequeretur a Deo. Plus quam centrum milites amissimus, qui... propria migrauerunt ad Christum. Maximum in equis dannum sustinuimus, multi etiam peregrini nostri imperii Constantinopolitani, captivi tenebantur, tum de provincia, tum de Susa, qui obyiam nobis illo venerant. Apud Philippopolim jam xii. hebdomadas complevimus. A Philippoli usque ad Constantinopolium non inventur cœltri vel civitatis habitator. De Philippoli movimus xyi. calendas Decembres.

D I P L O M A R O D U L E I
Leodiensis episcopi pro monasterio
Walciodorensi.

Confirmat omnes donationes a diversis factas.

Anno 1173.

Communi-
cavit rever-
endissimus
abbas Val-
ciodorensis.

IN nomine sancta & individua Trinitatis. Ego RODULPHUS Dei gratia sancta Leodiensis ecclesie humilis minister universis ecclesiarum fidelium tam futuris quam praesertibus in perpetuum. Ecclesiastica dignitatis, rectoribus omnia quæ praedecessorum bonorum, regularis providentia staruit inconvertibiliter convenit observare: & ne aliquando mutabilitatis sentiant detrimentum, illorum sanctiones auctoritatis suæ debent privilegio communire. Quocirca no-

A veritate fidelium nostrorum tam futuræ quam praesentis ætatis industria, quæ nos utilitati ecclesie providentes, & fidelium Dei justis petitionibus aurem accommodantes, quasdam possessiones qualiser vel a quibus personis Walciodorensi ecclesie tradita fuerint, scribi fecimus, & de eis praedecessorum nostrorum exemplis edociti testimoniorum perhibemus. Cum enim ecclesia Walciodorensis parochiæ culpa sacerdotum quibus commis- fa erat, fere esset in ædificis & in servitio Dei diruta & neglecta, dominus HENRICUS secundus praedecessor noster Leodiensem venerabilis episcopus ob cultum divinum ibidem restaurandum & cetera reparanda, fidelium Dei usus confilio, præbyteratum & personatum, & curam illius ecclesie & omnia ad eam pertinentia, excepto episcopali jure, domino ROBERTO Walciodorensis ecclesie venerabili abbati, sive que successoribus in perpetuum possidendum legitime tradidit. Illud etiam scripto nostro inserimus, quod quidam vir nobilis GERULPHUS nomine, quicquid sui juris erat in allodium Fallemannensi tam in ecclesia quam in reliquis possessionibus, scilicet octavam partem ejusdem allodii, Deo & beatae Mariae in Walciodoro tradidit. Ecclesia siquidem Fallemannensis tempore domini HENRICI secundi praedecessoris nostri sub quatuor canonicis ibi regulariter deputatis fere tota perierat, & non solum ædificiorum ruina vel thefauri ecclesie distractio ejus destrucionem ostendebat, verum etiam divini cultus immunitio, illius erat indicium dissolutionis. Quod non sine merore participes illius ecclesie devotius pertractantes, salubriter tandem inter se captato confilio, ANSELMUS frater domini HILLINI Trevirensis archiepiscopi cum filio suo ANSELMO, THEODERICUS DE BULLON cum uxore sua MATILDE, AZELA de DAULE cum genere suo ANTHONIO, & filia sua HELVIDE, GODEFRIDUS & THEODERICUS frater eius predictam ecclesiam cum omnibus appendicis suis concessione domini Henrici praedecessoris nostri Leodiensis episcopi per manum liberi advocati comitis scilicet Namuricensis domini HENRICI sub praesentia & testimonio nobilium virorum qui interfuerunt, Walciodorensi ecclesie libere tradiderunt. Hoc modo ut decadentibus clericis monachi ab abbatte Walciodorensi substituantur, qui in ea Deo humiliiter in perpetuum serviant, & res ecclesie aliorum negligientia distractas & diminutas prudentia & particite sua recolligere & conservare studeant. Interea predicta matrona AZELA quæ suam partem predictæ ecclesie cum aliis participibus suis Walciodorensi ecclesie dederat, quicquid in toto allodium Fallemannensi sui juris erat, tam in familia quam in reliquis possessionibus sua forte subi provisoriis

dentibus, cum prædicto genero suo Antho-
nio per manum prædicti advocati sub testi-
monio multorum, Deo & beatæ Mariæ Wal-
ciodorensi, pro salute animæ suæ legitima
donatione contulit. Dominus vero Anselmus
jam prædictus cum filio suo Anselmo in ea-
dem villa Fallemanniæ sextam decimam par-
tem totius allodii pro remedio animæ suæ
Walciodorensi ecclesiæ tradidit. Illud etiam
aenecti placuit, qualiter allodium de Vileus
Walciodorensi ecclesiæ in possessionem le-
gitimam provenerit. **GODEFRIDUS DE RACHAN**
cum uxore sua GERBERGA, & NI-
CHOLAUS DE VILEUS cum uxore sua CES-
TIA quidquid in allodium de Vileus sui juris
erat, tam in ecclesia quam in reliquis posse-
ssionibus, terris, pratis, silvis, per manum
liberi advocati comitis scilicet Namucen-
GODEFRIDI, & per manum comitis co-
mitatus, LAMBERTI scilicet de Monte-acu-
to, sub testimonio multorum nobilium vi-
rorum qui interfuerunt, Deo & B. Mariæ Walciodorensi legitime tradiderunt. Scrip-
to etiam nostro inferuimus a quibus perso-
nis allodium de Gedinia Walciodorensi ec-
clesiæ traditum sit. Halendis de Turmal,
Willelmus de Ceunaco, Thomas de Tyer
cum Gerardo fratre suo tres partes mediae
partis totius allodii de Gedinia, & quidquid
in ecclesia vel familia de jure eis provenie-
bat, beatæ Mariæ Walciodorensi per manum
liberi advocati comitis Namucensis Henrici
legitime contulerunt. Item quædam matrona
nobilis HADEWIGIS nomine de ROVONIA
cum quadam altera Hadewide cognata
sua medianam partem totius allodii de Ve-
rece Walciodorensi ecclesiæ legitime tradi-
dit. Item quidam vir nobilis ANSELMUS
nomine de Rupe, quidquid in Holengia de
jure possidebat, ut a Deo condignam recipere
vicem ecclesiæ Walciodorensi libere
dedit. Item BERTA nobilis mulier & AR-
NULPHUS DE BULLON, quicquid in allodium
de Ponderem & Gokin de jure habebant tam
in ecclesia quam in familia & reliquis pos-
sessionibus B. Mariæ Walciodorensi sub idoneis
testibus legitime tradiderunt. Item Joha-
nnes de Ham quicquid in Neffia de jure
possidebat pro salute animæ suæ ecclesiæ
Walciodorensi dedit. Item domina Ren-
gardis de Morellimano cum quodam filio
suo in ecclesia Walciodorensi monachizato
quidquid in Neffia habebat per manum
domini Arnulphi, de cuius ipsa erat familia, E
Walciodorensi ecclesiæ legitime tradidit.
Item quidam vir nobilis Godefridus nomine
de Seran, allodium suum de Heria Walci-
odorensi ecclesiæ pro his qua ipsa ecclesia in
villa de Moys & Cipilleus habebat utiliter
commucavit. Dominus etiam Godescalcus
de Heibes quicquid in allodium de Rausin de jure
possidebat, ecclesiæ Walciodorensi pro salute
animæ suæ tradidit. Item quædam matrona

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A Gebba nomine quicquid in allodium de Bbion
de jure sibi proveniebat, tam in ecclesia quam
in reliquis possessionibus, B. Mariæ in Wal-
ciodorensi devotissime dedit. Item Engo de
Rovonia & Walterius filius ejus x. sol. Leo-
dienis moneta in villa de Hunay Walciodo-
rensi ecclesiæ pro animæ sue salute tradide-
runt. Nos autem prædecessorum nostrorum
Leodieniū pontificum vestigiis adhærentes,
quidquid illorum statuit sanctitas episcopali
auterioritate renovamus & confirmamus,
& omnia qua præsens continet pagina
tam in ecclesiis quam in reliquis possessioni-
bus, excepto episcopali jure, dominō PETRO
Walciodorensi ecclesiæ abbati suisque suc-
cessoribus causa Dei & beatæ Mariæ in per-
petuum habenda & possidenda concēdimus.
Si quis igitur contra hanc nostræ constitu-
tionis paginam temere venire tentaverit, si
non condigna emendatione prenitenido fa-
tisfecerit, a communione sancte ecclesiæ a-
lienus existat, & in districti judicij examine
divinae ultioni subjaceat. Hujus rei testes
sunt Henricus major præpositus & archidia-
conus, Balduinus archidiaconus & schola-
sticus, Bruno archidiaconus, Theodericus
archidiaconus, Radulphus archidiaconus,
Otto archidiaconus, Albertus archidiaconus,
Simon major decanus, HENRICUS ab-
bas de sancta Maria, Walterus de Catena,
Ribertus cantor, Johannes de Colonia,
Hugo abbas de S. Jacobo, EVERELEMUS
abbas de sancto Laurentio, BARTHOLO-
MEUS abbas de Publico-monte (a) LUCAS [a]
abbas de Cornelii (b) monte, Franco déca-
nus de sancto Petro, Arnulphus de S. Mar-
tinus, Gisbertus decanus de sancta Cruce,
Benedictus decanus de sancto Johanne, Ot-
to decanus de sancto Dionysio, Fredericus
de sancto Barholomæo, & quam-
plures alii. Actum est hoc Leodii publicè
anno dominicæ Incarnationis MCLXXVIII.
indictione xi, imperante domino FREDERICO
Romanorum imperatore glorioso, Co-
loniensi cathedra præsidente PHILIPPO an-
no pontificatus nostri XII. anno ordinatio-
nis domini PETRI Walciodorensi eccle-
siæ abbatis IIII.

(b)

Appendet sigillum exprimens effigiem domi-
ni Rodolfi episcopi.

DIPLOMA ADÆ ABBATIS
de Novo-castello, silvas suas sub certis
conditionibus Philippo comiti Flandrensi
& Vermandensi concedentis.

Anno 1179.
Ex auto-
grapho

IN nomine Domini. ADAM dictus abbas
de Novo-castello & totum quod cum ipso
est capitulum tam praesentibus quam venu-
tis.

(a) Id est S. Egidii canonorum regularium ordinis sancti
Augustini.

(b) Ordinis Præmonstratensis, quod monasterium lapsu
temporis cessit Cartusiensibus, Præmonstratensibus in urbem
transfatis.

M m m

ris, salutem in perpetuum. Fidelium memo- A
riæ credimus, quod cum graviter a vicinis
nostris infestaremur, gravemque nobis in-
tentarent oppressionem, ad pauperum uni-
cum post Deum refugium, comitem Flan-
drensem & Viromandensem PHILIPUM
accessimus, & ut nostri misereretur, nosque a
prædictorum vesana calumnia liberaret, exo-
ravimus. Quia vero nos benigne suscepit, &
totum auxilium suum semper & ubique no-
bis reprobavit; nos ei reciprocā viciſſitudi-
ne, eo quod dignus sit operarius mercede sua,
concessimus silvas nostras de Bekenis scili-
cer, de Furmis, de Communia, de Gathemis,
de Resiliis, ita dumtaxat, ut quicquid
ad altaria vel decimas seu oblationes fide-
lium pertinet, singulariter nobis cedat; re-
liqua omnia sive in villis, sive in territoriis
prædictorum quinque locorum in binas di-
vidantur partes, & una pars nostris, alia
pars cedat usib[us] comitis. Quod si comes do-
mum vel firmatam ædificaverit, quantum
terra ad hoc opus coperit, tantumdem &
nos ad domos nostras & ad assentias nostras
componendas occupabimus. Si vero terram
excoluerit, vel adquisierit, tantumdem &
nos excolere vel adquirere poterimus. Si cu-
jus pars excesserit, debitam partem terragii
socio suo persolvere. Ministeriales autem no-
stri facient securitatem comiti. Similiter mi-
nisteriales ejus facient nobis. Si minister no-
ster monachus vel convertitus fuerit, sub a-
nathemate, per sanctam obedientiam com-
monebitur, ne damnum inferat comiti. Præ-
dictarum itaque rerum alienatio vel dimi-
nuio ab aliquo nostrum fieri non poterit,
vel vendendo, vel invadiendo, seu feodan-
do, sed unusquisque partem suam in per-
petuum tenet. Si quis autem nostrum, quod
absit, hujus extremæ conventionis prævari-
cator extiterit, non prævaricans prævarica-
toris partem usque ad dignam emendationem
nem facit. Ne autem in posterum aliqua
de his oriatur lis & controversia, præsentem
paginam sigillo nostro munimus, & fratum
nostrorum subscriptione roboramus. Sig-
num Adæ abbatis, signum Roberti prepo-
siti, signum Adæ canterarii, signum Wal-
teri thesaurarii, signum Walterii cellararii,
signum Roberti cantoris, signum Gerrici,
Andreæ, Willelmi sacerdotum, signum Ro-
berti, Andreæ, Hugonis levitarum, signum
Alardi, Balduini subdiaconorum. Ac-
tum anno Dominicæ Incarnationis millesi-
mo centesimo septuagesimo nono.

G U I B E R T I A B B A T I S
G E M B L A C E N S I S P I S S I M I
E P I S T O L A E XXVI.

Ex manuscripto codice S. Laurentii Leodiensis.

E P I S T O L A I.

Ad Philippum archiepiscopum Coloniensem.

B Mores prævorum pastorum describit, quois
horroratur, ut vitet.

V Encribili atq[ue] amantissimo patri
PHILIPPO in ecclesia Coloniensi sum-
mi pastoris vicario, frater G. ex affectu suis,
jugem electorum Dei pontificum in ratio-
nali cordis gestatione memoriam, & per
eorum exempla cum multiplici sancti gregis
augmento ad pacua semperne virentis
paradisi feliciter introire.

Semper quidem, reverende pater, divi-
næ benignitatis & misericordiæ fuit, pra-
lapso humano generi consulere, & congrua
institutionis subsidia adhibere. Quod & ideo
recuperacionis aditum invenit, quia non
propria nequitia, sed alienæ malignitatis
fraude seductum, positæ sibi obedientiæ
limites excessit. Et quia nos sumus in quos
fines seculorum devenerunt, per multa ex-
perimenta sentimus impleri verba Apostoli
dicens: *In novissimis, inquit, diebus in-
seabunt tempora periculosa, & erunt homines
seipso amantes, cupidi, gulosi, ebati, super-
bi, blasphemari, parentibus inobedientes, in-
grati, scelerati, sine affectione, sine pace, cri-
minatores, incontinentes, divites sine benig-
nitate, proditores, protervi, tumidi, volup-*

tatum amatores magis quam Dei. Jam certe
monstrosum nostrum seculum omnia hac
genera bestiarum in plenitudinem tamen
hominum produxit; sed præ nimia affuetu-
dine horrenda non horremus. Propterea di-
visions aquarum deducunt oculi mei, quia
obtenebratus est sol in ortu suo, & luna
non splendor in plenitudine sua: cæco po-
pulo non desunt duces, sed caci; quia ex-
gentibus peccatis ejus juxta prophetam
mittit ei Dominus reges in furore suo, &
suscitat pastores in terra, qui detenta non
videntur, & dispersa non requirant, & con-
trita non sanent, sed carnes pingulum co-
medant, & lana gregum operiantur. Nas-
cuntur ergo in gremio ecclesiæ pro patribus
filii, sed degeneres; in terra ejus principes
constituuntur, sed nomini Domini & præ-
ceptorum ejus iminores, quia intrant
eorum plurimi, non per osium, sed ascen-
dunt aliunde; intrant ambitione, pecunia,
non gratia, principum largitione, non cleri
electione; & intrant non ut pacant, sed ut
pascantur, non ut ministrent, sed ut mai-

nistrentur; non ut seminent, sed ut colligant; non ut laborent, sed ut quiescant; non ut a lupis oves custodian, sed ut immaniores lupis oves ipsa diripiant. Volunt etiam id quod in acquisitione honoris exinanitum fuerat direptis replere, & non solum mollibus, sed & pretiosis vestiri. Et quia super multos exercent, non dando pauperibus, sed necessariis suis vel amicis vel superfluentibus benefici appetunt vocari. Proinde ut ad talia abundant, diligunt munera, sequuntur retributiones, & multifaria intentione querunt occasiones extorquendi: unde & saepius ad hoc perverrunt judicium. Qui cum ex imitatione patrum quorum filii sunt, non vitam sequendo, sed solum officium exterius & locum tenendo, terrena despiciere, atque ad aeterna anheleare debent, & alias ad amorem Dei attrahere, miserrima ambitione terrenis inhiant, parumque de se corrigendis vel de subjectis regendis cogitant. Heu quomodo obscuratum est aurum, muratus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum? O extremae stuporem dementiae, terrena & fugitiva toto cordis ambitu querere, supernaque & aeterna negligere! in divites extraneos sua dispergere, & pauperum filiorum obliuisci. Et quibus hoc malum, nisi inertiae praelatorum imputandum est: nam omnia fere mala qua in subditis inveniuntur, negligentium praelatorum vel incuria succrescunt, vel pravis robotantur exemplis. Quapropter per Jeremiam comminatur eis Dominus dicens: *V&e pastoribus qui dispergunt & dilacerant oves pastu& me&, ecce ego cibabo eos ab<sup>y><sub>nthio, & potabo eos selle.* Quia qua se futurorum spe consolentur non vident, cum Dominus solum pauperibus, militibus, lugentibus, esurientibus, & sitiensibus, persecutionem patientibus, beatitudinem promittat; & isti e diverso induantur purpura & byssio & epulentur splendide, & quidquid nugaram & ineptiarum habet, & exequitur mundus, hi vel exerceant, vel a suis circa se exerceri permittunt.

In quibus omnibus, pater reverende, si quid ad personam vestram pertinere videatur, favorabili aure ad incitamentum perfectus vestri haurite, & non ad insipientiam mihi, nec vobis ad injuriam deputetis. Et quidquid hic de aliis manifestum legitur, vobis quasi in proverbii dictum cognoscite. Deus omnium benignus rex & custos sanctitatem vestram tueatur incolumem, & in cura vobis injuncta strenuum sui ipsius vos faciat imitatorem.

Vet. Script: & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

EPISTOLA II. AD EUMDEM.

Confirmat ea que in precedenti epistola dixerat.

MAgno sacerdoti PHILIPPO Dei gratia Colonensi archiepiscopo, frater GUBERTUS suorum minimus, ex adjutorio regis & sacerdotis aeterni in praesenti digne fungi sacerdotio, & carnis suae curam disciplinare regere, ut in futuro sacerdotum & regum hujusmodi beatissimum mereatur B adipisci collegium.

Cum super epistola vobis per me directa mihi nasceretur scrupulus, & trepidus cogitarem utrum melius esset, quadam ibi posita mutari vel aboliri, aut vobis dirigi, confugi ad orationis praesidium, deprecans ut si sermo a Domino processisset, & posuisse illud in ore meo, staret, & mihi ipsi meam inde cunctationem amoveret. Oravi & sati factum est mihi; vidi enim & intellecti, non solum ductu rationis, sed & instinctu veritatis, quod is optimus esset monendi modus, in quo monens fideleriter & caute incedens, eum quem monet, nec adulatio fallit, nec exasperatione irritat, nec denotatione adiurit; sed considerata qualitate personæ, secundum quod expedire videt, aut pudori parcens, aut deficiens honori, ad id quod utile & salubre est, sedale studet incitare. Vidi etenim & probavi quod nihil rectius vel decentius vel sanius umquam proponi possit ei qui vice Dei praefecti animabus ad salutem reducendis, quam primo semper cogitanda & imitanda benignitas providentiae ipsius misericordis D Dei, cui cura est de omnibus, & qui cum reverentia disponit nos: deinde etiam mala malorum & bona bonorum exempla; sed & supplicia illorum & istorum præmia, ut territus illis, & tractus ipsis, in omnibus & de omnibus doceatur. Efficax igitur monendi modus & omni acceptance dignus.

CONCLUSIO.

Omnipotens Deus, qui stas in synagoga deorum, in medio eos dijudicas, non recte judicantes corripiens, &c. Usquequo iudicatis iniuriam & faciem peccatorum sumicis; educat quasi lumen iustitiam vestram & judicium vestrum tamquam meridiem, ne nesciendo ambulare in tenebris ambuletis, & majus incurritis iudicium, inspirante cordi vestro ne judicetis egono & pupillo, humilem & pauperem justificetis, & cetera iustitiae & misericordiae opera exequamini, quatinus & cum misericordibus terram possideatis, & cum justis sæculi iudicibus thronum judiciale dignitatis obtineatis, quando venerit Dominus ad iudicium cum senatoibus populi sui. Amen.

M m m ij

EPISTOLA III. AD EUM DEM.

Gratias agit de beneficiis ab eo acceptis.

AMANTISSIMO patri reverendo do-
mino Dei gratia Colonensi archipræ-
fati PHILIPPO, frater GUILBERTUS omnium
Dco famulantium minimus, in affectu &
effectu strenuissimæ dilectionis seipsum in
Christo.

Ad referendas gratiarum actiones, vene-
rande pater, quas de mea exiguate abun-
dantia suavitatis vestræ promeruit, etiam si
omnes corporis mei artus in linguis verte-
rentur, & vox mea esset ærea, non suffi-
cerem. Proinde quia in hac parte deficitio,
ad ea quæ utcumque divina largiente gra-
tia suppetunt me conferens, si quid potest
vel torpens devotionis vel peccatorum
oratio modicum quid, id in suffragium vestri
ex toto me & quotidie expendo, & peren-
niter expendere paratus sum quamdiu fue-
ro, &c.

EPISTOLA IV. AD EUM DEM.

Excusat se quod ad eum non venerit.

DOMINO & patri venerabili Dei gratia
Colonensi archiepiscopo, frater G. ex
affectu suus, non in vanitate sæculi, sed in
nomine Domini habere laudem, & magnifi-
cari ab eo qui exaltat mansuetos in salu-
tem.

Quod ad vos needum veni, neque pigri-
tia neque negligenter est; sed occupationes
quibus teneri vos scio, me retinent. Quia
enim saepius exire nec volo nec valeo, epi-
stolas tres vestræ excellentiæ destinavi. Cog-
noscat vos dominus Sacerdos in beneficio-
nibus suis, & propter misericordiam in
præsenti a vobis conservatam sine fine man-
furam, in futuro conservet vobis pater mis-
ericordiarum Deus misericordiam. Amen.

EPISTOLA V. AD HERVEUM
abbatem & fratres Majoris-monasterii.

*Se non vagandi studio sed pietatis ad sancti
Martini sepulcrum peregrinationem susce-
pisse, pravisque secularium moribus clau-
stra corrumpi.*

AMANTISSIMO patri HERVEO, omnique
digno reverentia sacro conventui Ma-
joris-monasterii sub ejus cura ordinatisse
Deo militanti, frater GUILBERTUS servus
sanctitatis eorum, ab eo, apud quem sum-
mus ordo, in cœlesti palatio tempore retri-
butionis inter justos ordinari.

Quamquam a nonnullis qui corde & cor-
de loquuntur neque custodiunt vias suas, ut

A non delinquent in lingua sua, peregrinanti
mihi ad sepulcrum beati Martini derogatum
fit, magisque vagationi quam devotioni pe-
regrinatio mea depurata; vobis tamen eam
plurimum placere scio, gloriior & exulto.
Nec tamen in hac substantia gloria, qua in
Christi corpore, ipso tribuente, membrum
quietum & sanum esse cupio, adversus cum
qui est caput corporis non facio; neque su-
per verticem me extollo, recolens scriptum
esse, *Qui dicit se in Christo manere, debet*
sicut ille ambulavit & ipse ambulare. Et qui-
dem si secundum hominem gloriari velle,
juste reputaretur mihi in fultitiam; nam
ipse dixit: *Ego gloriam meam non quero.*
Si ergo oblitus verbi illius: *Qui gloriatur*
in Domino gloriatur, favores hominum &
inanem gloriari affectans, huic seculo con-
formari gestirem, quod diligere fornicari est
a Deo, & ei inimicum constitui, in tantum
ut dicat Jacobus apostolus, *Adulteri, nef-*
citis quia avaritia hujus mundi inimica est
apud Deum? Nonne convincente me conscientia os meum condemnaret me? nonne
statim & Apostolus occurret dicens: *Si*
gloriari oportet, non expedit quidem? Etenim
C quanti periculi si seipsum gloriando velle
commendare patet etiam ex verbis Psalmista
ubi ait: *Quoniam Deus dissipavit offa eorum*
qui hominibus placent. Quisquis vero ingra-
titudinis vitium quam grave sic perpendere
nesciens, mihi cœlestè munus cognoscendi
& inde cum gratiarum actione humiliter glo-
rianti, succensendum putaverit, sane merito
insipiens reputabitur. Ego tamen me ipsum
mihi comparans & commetiens, non alta fa-
piendo, sed humilibus consentiendo gloria-
bor, non in immensum, sed modicum quid,
& secundum mensuram qua mensus est mihi
Deus. Meriti enim se, ut ait quidam,
quemquam decet propriisque juvari laudi-
bus. Et unde obsecro Domini mei in clau-
stris tanta malorum incommoda ebulliunt?
unde putatis claustra corrumpi? nisi ex in-
troductione secularitatis quæ non alto sum
quam per ineptorum & socordiam, & impe-
ritiam, & incuriam, & dissolutionem pra-
latorum ingreditur, qui vitiosi a vitiosis vi-
tiose constituuntur? Quidam vero instituantur,
sed derelicto ostio aliunde ascenden-
tes, vel suffidentes, aut pecunia cui obe-
diunt omnia, aut potentum violentia pro-
pinchorum, contra fas & jus omne intru-
duntur, & quid tales mercenarii non pasto-
res, nulla spiritu ratione fecerunt, nulla
caritatis radice fundati, quid, inquam, tales
quos Dominus in evangelio fures vocat &
latrones, facerent, nisi sua quererent, que
Dei sunt negligenter, ac per hoc ut brevi
innumera concludam, morti non vitæ fruc-
tificarent, seque & cœcos sequaces suos qui-
bus ipsi cœci ducatum præbent, perderent?

EPISTOLA VI.
ad fratres Majoris - monasterii.

Confatur quod hospitalitas & disciplina regule in cellis minus obseretur.

Dominis & amicis in Christi dilectione meis dulcissimis & humili devotione perenniter amplectendis fratribus Majoris monasterii, frater G. sanctitatis eorum famulus, quicquid secundum salutem utriusque hominis optari potest commodius.

Ego, venerandi patres, homuncio vel potius vermis & non homo, nihil in rerum serie videns molestius, nihil fecens acerbius, quam ordinem monasticum olim sublimem & splendidum; & ipsis etiam filiis vel tyranis saeculi venerabilem, nostris modo diebus, proh pydorū ab his a quibus disciplinata conversatione commendari debuerat, non tantum a gloria decoris sui spoliatum, sed & ab omni fere status sui rectitudine infami vita reddi contemibilem. Dolorem super hoc cordis mei nullatenus dissimulare valeo. Unde quetiens datur occasio & verbis & scriptis, quo possum nisi injuriosis & impugno, & pro eius injuriis, cum ultra posse non datur, saltē reclamo. Hinc est quod in monasterio vestro, quo nihil in dignitiis cumulatus, religione splendidius, mundius puritate, aduersus vitia cautius, ad famam bonæ opinionis in Dei laude custodienda circumspectius inveniti potest, aliqua non quidem ad caput proprie, sed ad quædam ex membris spectantia vidi, de quibus si salva vestri gratia auderem, sanctitatis vestre vigilanziam non temeritate reprehendens, sed in caritate sugerens, humiliiter monorem, ut rerum veritatem diligenter inquiretis, & si quæ emendatione indigent, corrigeretis. Apparet autem in aliquibus membris vestris nonnullæ corruptiones quamvis minimæ, & ad corrigendum non difficiles. Sed quid cunctor exprimere, cum scriptum sit, non solum admone; sed quod durius sonat, argue sapientem & diligenter te? Non itaque arrestis auribus pavidi expectetis quasi magna & pudenda dictum, sed supernum inspectorem qui scrutatur Ierusalem in lucernis expavescite, non modo aperta, sed & occulta & exigua districte judicarum; & satagit ut a vertice usque ad extremam pedis plantam totum corpus vestrum in conspectu ejus sanum inveniatur & immaculatum. Sed ut jam ad rem veniam, id primum ponam quod expertus sum. Cum aliquando tenderem ad vos hospitandi gratia, diverti ad aliquam ex cellis vestris; sed ingressum obtinere non potui, quamquam pollicerer me a foro mihi necessaria comparaturum. Et certe quod mihi factum est potuit & aliis fieri, & scio, ut postea a multis

Acomperi, quoniam nec mihi soli nec pri-
mum factum est. Item cum dagerem vobis-
cum, a nonnullis & maxime cum repatriarem
a pluribus didici, aliquos ex prioribus cel-
larum vestiarum symbolis & potibus inde-
center nonnumquam vacare, & a virtutis qua
saturitas generat, non esse immunes, hoc
est discinctis lumbis, & lucernis extintis
opera noctis exercere. Et ut eis vel illicita
libere licent, & ne ipsis soli reprehensibiles
apparent, subditos sibi a talibus non prohibe-
bere. Quomodo namque ab his in quibus
ipsi culpabiles existunt, compescerent alios?
objiceretur enim eis illud evangelii: *Medi-
ce cura te ipsum.* Hoc ergo ideo tam sedule
moneo, quoniam, Deo teste, post illam
qua me propriis lactavit uberibus & aluit,
& in hujus mensuram ætatis Christo juvan-
te, perduxit, vestram unica ecclesiam ve-
neror & diligo, & sicut ejus celebri gloria
& splendore alacri exultatione tripudio, ita
etiam si quid opinionis sinistræ de his qua
in ejus dispositione constituta sunt, conti-
ngat me audire vel scire, medullitus condo-
leo. Quoniam ergo membra pro invicem &
maxime caput pro membris debet esse solli-
citum, satagit, obsecro, ut in cellis vestris
qua cum ad hoc sufficiunt, per priorum a-
varitiam vel negligenciam hospitalitatis hu-
manitas nullatenus justo segnus exerceatur.
curate etiam ut munditia castitatis in omni-
bus locis vestra ditionis singulariter præ ce-
teris virtutibus servetur, parsimonia adver-
sus luxuriam, humilitate contra superbiam,
hinc inde illam ne aliquatenus expugnetur,
ad munimentum sui perpetum vallancibus. Præ-
terea summa intentione curam impendite, ut
diligenter investigetis quicquid agitur in cel-
lis vestris, maxime remotis, & qualis sic vi-
ta vel conversatio eorum quibus illas depu-
tasti regendas. Dico enim licet puncat, sed
veritas urget, ut dicam, quia nullum majus
dignitatis sua præjudicium, nullum majus
honoris sui detrimentum patitur sacra reli-
gio, quam a cellis. Et licet jam in quamplu-
ribus abbatis a filiis scelestis pulchritudo
gloria monachalis obfuscata sit, & ad nihili-
lum fere redacta sit, maxima tamen pars rui-
nae ejus & injuriarum a cellis aut priorati-
bus, id est ab his qui in cellis vel priorati-
bus commorantur, in ciuitatem habuit, & omne
dedecus ab illis illis oribus ordinis illi emer-
git. Quæ enim ab illis fuerint verecundum
est dicere, adeo ut in terra nostra ordo ipse
quondam summa reverentia, nunc in op-
probrium & in fabulam, in derisum, & sub-
fannationem, in blasphemiam & sibilum
cunctis late per circuitum devenerit. State
ergo, reverentissimi patres in Uomino, &
sicut haec tenus ita usque in finem tenete tra-
ditiones ordinis quas ab antiquo semel sus-
cepistis. Et ne in vobis quoque musæ mor-
ientes perdant unguentum bonæ opinionis,

M m iij

nunc maxime quando omnia in declivi sunt, A
subtrahite vos ab exemplo omnis ecclesie
inordinate ambulantis. Itaque nihil prouersus
vobis quasi ex vobis ascribe:tes, sed ei a quo
bona cuncta procedunt, tribuentes, & sim-
plici ex corde gratias agentes, omnes in u-
nam conveniente sententiam, una mente unum
sentire, uno ore idipsum dicite. Benedictus
Deus in donis suis, & sanctus in omnibus o-
peribus suis, de cuius munere habetur, ut
ei digne & laudabiliter serviatur. Cui laus
& gloria, honor & imperium in secula.
Amen.

E P I S T O L A V I I I.
J. abbati & fratribus Majoris - monasterii.
*Laudat corum religionem, petitque suffragia
post mortem.*

[a] **R**Everendissimo domino & patri (a) J. Dei gratia abbatii, amantissimisque fra-
tribus sub ejus censura Deo & B. Martino in Majori - monasterio servientibus, frater
GUIBERTUS minimus semper & ubique
sanctitatis eorum servus, salutem in vero fa-
lutari, & se totum ex toto.

Omnipotens Dei clementiae inexple-
biles ago gratias, qui mihi inspirare dignatus
est, ut sanctae excellentiae vestrae notitiam
perquirerem, & pietate sua efficit ut inven-
nirem. Re vera enim me multum ex coha-
bitatione vestra tum exemplis tum doctrinis
profecisse & sentio & confiteor, & adhuc
uberiorem profectum post mortem ex ora-
tionibus vestris me percepturum spe certa
præsumo. Et quia sicut generatio præterit &
generatio advenit, ita in monasterio vestro,
& propter excessum e vita, & propter or-
dinis & servitii gravamen saepius apud vos
mutari oportet fratres, & ideo neminem
inter vos esse reor, qui me cognoscat vel
mei recordetur. Si queritis quis sum ego qui
vobis scribam, ego sum frater N. &c. Qua-
litatem societatis vestre a prædicto abbatte
& capitulo mihi concessæ in regula si dili-
genter inquiritis, scriptam invenietis, quam
ut propter Deum mihi obfecro & vivo re-
cognoscatis & mortuo cum obitus meus, qui
ut credo, instat, vobis nuntiatus fuerit, fi-
deliter persolvatis, sanctitatem vestram pro
omnibus fidelibus & pro me eorum ultimo
indesinenter orantem, indesinenter aq[ue] fi-
delium Deus omnium conditor & redem-
tor ab omni malo in ævum custodiat, & nos
pariter cum eis ad æternæ beatitudinis gau-
dia pieratis suæ gratia perducat. Amen.

E P I S T O L A V I I I.
Radulfo Villariensi monacho.

*Reddit rationem cur curam pastoralem
defuerit.*

SErvo Dei Radulpho Villariensi (b) mo-
nacho nostro semper dilectionis suu sus-
cipiendo, F. G. solo habitu & nomine mo-
nachus, arcem regni celestis virtutum armis
comprehendere.

B Et vestris & aliorum crebris pulsatus lit-
teis, nonnullorum quoque de partibus illis
ad has gratia negotiandi partes adveniant
tum verbis super abscessu meo fuggillatus,
ignominiosum arbitror, ulterius vel offi-
ciosam amicorum vel improbam derogato-
rum reprehensionem dissimulare. Vereor
namque, si non occurro, & me infamie
exponere, & detractoribus meis, dum libere
iniqua loquuntur, occasionem peccandi tri-
buere. Maluissem tamen, si licuisset, in his
Martini episcopum, quam beatum Jero-
nymum presbyterum imitari, quorum alter-
um scimus tantam adversus omnes injurias
patientiam affumissem, ut cum esset summus
sacerdos, impune eriam ab infimis clericis
laedere; alterum tanto legimus in repre-
hensiones suos verborum impetu ferri, ut
quasi rupto patientia fratre, totus in pre-
cepis agi videatur, sagittas potentes & acu-
tas cum carbonibus vastatoriis linguis do-
losis apponens, omnem inventionem heret-
icae pravitatis alterando destruens. Sed li-
cet ego ultra omnem astimationem infra
pedes tantorum virorum jaceam, medium ta-
men eorum incedens, ita, si possum, mode-
rabor stylum & animum, ut nec intus suffe-
rentiaz tranquillitatem perdam, nec foris
intolerabilibus verbis quemquam ex nomi-
ne argundo usque ad excidium fraterarum
pacis & caritatis proruam. Noverint autem
verbosi amici mei, non quasi culpabilem,
nec quasi a conscientia repressum me hac-
tenus tacuisse; sed omnem dissensionis fo-
mitem, qui contentione magis augetur,
quam sòpitur, silentio meo penitus extin-
guere voluisse: Quod quia ut perpendofie-
ri non potest, ratum duco brevi si valco, &
E innocentiam meam ostendere, & os iniqui-
tatis, ne amplius super me dilatetur, oppila-
re. Scio siquidem, sicut expertus, quoniam
cum adhuc essem apud vos, multi adversum
me loquebantur lingua dolosa, in manifesto
quasi faventes, & in occulto revera mihi
detrahentes, finiles scorpiónibus; unde
Dominus ad Ezechiel dicit: *Fili hominis,
subversiones sunt tecum & cum scorpiónibus
habitæ.* Unde enim subvertunt auditores

(a) Joffrido seu Gaufrido, qui cedenti Herveo abbatii piissimo subrogatus est anno 1187.

(b) Villariense monasterium insigne ordinis Cisterciensis

suos & decipiunt adulatores : quia eis iudicantur his ad quorum correctionem honorifico, in arbitrio ejus subversoribus sancti ordinis, & legis divinae prævaricatoribus; voluptatumque suarum amatoribus magis quam Dei, qui pro eo quod super his eos arguere audebam; cum praesens esset, nefanda effudentes calumniabantur me; & stridebant dentibus in me: & nunc quoque licet absentem, inquis insequantur opprobriis: his, inquam, relatis, ad satisfacendum illis qui causam meam ignorant, & ob hoc errant, non ex malitia, sed ex ignorantia, ne ulterius in me scandalizentur, & materiam eis peccandi præbeam; justum immo necessarium arbitror, veritatem mei recessus aperire. Neque enim aut levitate usus, aut instabilitate actus, locum meum deferui. Eant livor & edax invidia, eant zelus & dura sicut infernus æmulatio, & sese imo quos invadunt & captivos tenent, corrordan & exulcenter. Mibi autem adhærente Deo bonum est, & ponere in Domino spern meam, quo protegente nonnulli hostium in manibus meis sunt, cuius adjutorio perseguor reliquos, & comprehendam, & non convertari donec deficiant, secundum illud Pauli apostoli: *Dominus conteret satanam sub pedibus vestris velociter.* Huic profecto bonum mihi inhærente, in hoc vero spem meamponere saluberrimum mihi videri cognoscite & valete.

E P I S T O L A . I X.

Ad Jonam S. Martini in Petroso-Vado
sacerdotem.

Ut juxta nominis interpretationem columbinam simplicitatem actis suis exprimat.

Sincerò semper affectu mihi colendo præcordiali amico, Jonaz sacerdoti ecclesie beati Martini quæ est in Petroso-Vado, G. sius transitorium mundi despiceret & permanetur cœlestis regni gaudium ferventer appetere.

Hortor & moneb, frater carissime, ut nominis tui interpretationem diligenter attendebas, non ad confusione, sed ad laudem, sed ad honorem, Jonam id est columbam te gaudeas nominari, quod ita decenter adimplebis, si columbinæ simplicitatis æmulus, rectam & innocentem geras conversationem coram Deo & hominibus, a felle amaritudinis & a livore invidiae inveniaris alienus. Sed quid facis in mediis fluminibus Babylonie, in medio civitatis plena iniquitatis & contradictionis, propter peccata sua in momento subvertendæ? aperti oculos tuos & vide, quoniam die ac nocte circumdat eam super muros ejus iniquitas, &c. Quare non assumis pennas sicut columbe & fugias, &c. ne & tu simul pereas? quid in periculo tuo aliena assumis? qui ad

tua delicta portanda non sufficiat? An nescis A noviter plantatorum moveri pedes & effundi gressus, sed & robustorum, nisi circumstans tibi intendant, statim concutiri possit; nec ista ad hoc profero, ut te vel loco cedere, vel propositum, quod absit, mutare suadeam: sed ut meam erga te ex fraterna dilectione sollicitudinem insinuem, & vigilantiorem te adversus astuti tentatoris infidias reddam; de quibus scilicet periculis, quoniam plus quam expediret, me absente, in libro experientiae lecturus es, si tamen non tepide, sed disciplinate vivere volucris, ego tibi seribere de his supersedeo.

B De cetero jam dominos & fratres meos qui te vel vocatum vel compulsum a Deo in suum consortium suscepimus, moebo & precor, ut vota quae distinxerunt labia tua Domino reddere, & sanctis verbis doceant, & exemplis accendant, & orationibus juvent. Te vero quem totis viribus amplector & visceribus, oro & exoratum esse cupio, ut quia jam tempus est ut plurimi sadam & strinam non sustinet, sed ad fabulas convertuntur, &c. tu vigiles adversus injustas fabulationes adulatorum & detractorum, & juxta apostolum, quæcumque sunt vera, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bona fama; si qua virtus, si qua laus discipline, haccogita temper, & Deus paci est tecum, & reddet tibi mercedem laborum tuorum. Nec est ut queraris de raritate vel peritura eorum quos merito sequi possis, quia etiā factiem anti-christi bonorum praecedit egestas, & mali multiplicentur super numerum, tamen adhuc, præstante Deo, & malus inter ligna silvarum, & inter spinas lilyum inventatur, & ut expressius loquar, non est fere tam perversus, in quo non aliquid imitabile invenies. Iraque quoniam ad fortissimum genus militiae vocatus es, sed in loco parum adversus hostes munito stas; oportet ut quod tibi exterior non præstat custodia, animi prævidat industria; & ut sapiens utre malitia temporis ad exercitium virtutis, & duplice armatura ad ultionem inimicorum induatur zelus tuus, ut quoniam hi qui secundum carnem vivunt, morientur, fortiter dimices contra carnem & sanguinem, non solum abstinentia a carnalibus desideriis quæ militant adversus animam, sed etiam carnarium hominum consortia fugiendo; & iuxta Apotholi vocem, accipe armaturam Dei, ut possis resistere in die malo & in omniibus perfecte stare & deinceps. Sta ergo succinctus lumbos in veritate, inducus lorica iustitiae, &c. Attamen si ego consulere & tu facere posse, nihil melius tibi consulendum putarem, quam ut ad claustrum aliquod religiosus censura fervens, non ibi permanens, sed ad discendum monachatus ordinem transires, ut cum bene instructus & armatus ordinata ex acie ad tuos regredenteris,

E P I S T O L A X.

ad quendam fratrem suum.

Gratulatur de sua conversione, de qua tamen nonnihil temet, hortatur ut vota adimplatur, & ad regulare claustrum se transferat.

F Ratri carissimo G. dilectus suis in cursu proposti sui constantiam, & de laboris mercede confidentiam.
Lectis litteris tuis brevibus, immensum latitatem sum, earum indicio effectum iam vita comprensiens quodnumquam de te speraveram. Quis enim tuum tuam non dico conversionem, sed dispersionem cognoscens, ex facili erederet levitatem tuam ad maturitatem vel modestiam sacra religionis, quam irridere solebas, colligendam, & cervices tuas superbas & rigidas humili Christi jugo aliquando supponendas? Sed hoc pliū & solitum benigni Salvatoris nostri artificium est, qui eos quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui ex insperato vocans & mutans, terrena docet desplicere & tamare cælestia, & ex leges ad normam legis vitæ & disciplinæ componit; sed ut de hac ipfa conversatione tua tibi meam, & hoc ad te munendum appetiam cogitationem, de ejus initio vehementer quidem exulto, sed non secure, utpote vel sine incertus, & hoc maxime pro eo quod repentina videatur & coactitia, non fervore spiritus, vel consulta deliberatione animi te ad hanc evoceante, sed extrémō mortis periculo perurgente. Et quamvis certus sim quod pius Dominus quod ceperit in te & perficeret & solidare potens sit; auget tamen & hoc formidinem mentis meæ, quod in locum plurimis periculis obnoxium te contuleris, in quo non solum ruidum &

& ipse de cetero contra spirituales nequicias securus pugnare, & ad pugnandum scientes & posses alios provocare. Illud autem scito, quod juxta Domini vocem in Apocalypsi, venialis esse rigidum adhuc in saeculo manere, quam tēpidum & resolutum in claustrō residere, quia stimulante timore & punitientia, de magno peccatorum frigore facilius converti posses ad vias innocentiae, quam de tempore securitatis recalescere ad fervorem sectandæ justitiae.

EPISTOLA XI.

Gemblacensem fratrum ad suum
Guibertum.

Dolent de ejus absentia.

AMANTISSIMO fratri & domino Guiberto
fratres Gemblacenses, & omnes in
communi amici, tam foris quam intus, quid
quid optari laetius, quidquid frui potest fe-
licius.

Quanto, ô amicorum desideratissime,
olim nobis grata, utilis, & accepta fuit
vestra præsencia, tantum & multo amplius
in dies contristatos reddit vobis interim
dulcis & cara, sed nobis supra modum odi-
bilis & amara fada vestra absentia; nam post
parratam vestram a nobis discessione, mul-
torum ora resoluta sunt in nostra deroga-
tionis vituperationem, videlicet eos con-
scivisse causam ipsius vestra digressionis,
qui erant simul vestra bona conversatio-
nis: exigit igitur a vobis mater pia perse-
verantiae stabilitatem, &c!

EPISTOLA XII.

ad Gemblacenses fratres.

*Excusat se a resumenda abbatiali dignitate
Gemblacensis monasterii.*

REVERENDÆ matris suæ Gemblacensis ec-
clesiae dominis filiis & fratribus suis
GUIBERTUS corum ultimus, in ira miseri-
cordia memores esse.

Quod meminisse mei dignamini gaudeo
& gratias ago; quod vero revocate con-
muni, idem gratias ingemino, sed non
inde gaudeo. Gauderem magis, si quam
gratus & commodus vobis umquam esse po-
tui; his quibus gratum & comodum me
sua gratia facit Deus, in pace coesse pare-
remini: quia vero quidam vestrum ad me
revocandum abbatem compellunt; vellem
potius ut eum ad relevandum & muros &
mores domus qui corruerunt, incitarent,
& ad disponendos eos per religiosas domos
quos inter vos parum adhuc ordinis scire
non necio, perurgerent. Et quidem si per
me apud vos aliquid boni fieri aut restituui
posset, gauderem & recurret, & humili-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A liari & abjectus esse & tribulari vobiscum,
quam spolia dividere inter superbos magis
optarem. At quoniam inter vos ubi multi
sapientes sunt, hujus gratiae & auctoritatis
aut sapientiae esse non mereor, obsecro ut
me stultum illis stultis qui de me exultare
& per me proficere se jactitant, sine ca-
lumnia habere permitatis. Quid litteræ pro
me, revocando multiplicantur? mox ut mu-
tationem vel correctionem domus accepero
, omni occasione, omni dilatione post-
posita, libens recurram, & quidquid labo-
ris pro instauracione subeundum iusseritis,
B garantem excipiam. Nam quid mea modo
ibi exigutas faceret? Tentavi aliquando
subvenire, & passus sum quod alius re-
fugiebat suscipere, & nihil profeci. Nam
ideo reverti nunc vehementer formido, ne
forte, si post tranquillitatem pacis, quam per
triennium fero fructus sum, in purum mi-
seriarum illarum recidero, & mihi molesta
& vobis onerosa sit mea reversio. Deus pa-
cis & dilectionis sic cum omnibus vobis, ut
idem omnes sapiatis, & unanimiter hono-
rificitis Deum, & per Dominum nostrum
JESUM CHRISTUM. Amen.

EPISTOLA XIII.

ad Gertrudem virginem.

*De monasteriis sui depreicatione per comitem
Namureensem.*

GERRITUS sponsus Christi & virginis G.
servus Dei & ejus, scipsum non sicut
secularis secularibus, sed in Spiritu sancto,
Litteras magistra vestra & vestras, cum
munusculo quod misisti, accepi in carita-
te, non in voluptate: quæ enim voluptas
ubi totum occupat amaritudo? O soror ca-
ritissima, quoniam tribulatio recordationis
quæ nuper circumdedidit me, & visio destru-
ctionis ecclesie nostræ, in qua fere ad mor-
tem periclitatus sum, omnes corporis mei
sensus attonitos reddit, & totam animi for-
ticitudinem absorbet, quod paucis expediam,
si ramen pre dolore expedire sufficiam. Op-
pidum nostrum in confinio ducatus Lovan-
ensis & comitatus Namurensis situm esse
dinoscit: orta itaque nuper simultate in-
ter ducem & comitem, comes idem im-
provise illud cum exercitu suo circumde-
dit, & immitto igne in minuta, id est quæ
foris vallum & murum offendit, penitus in-
cendit & depopulatus est. Cum ycro nihil
tale timeretur, flabris ventorum qui vehe-
mentissimi insurgebant subvehentibus, fa-
villa flammarantes per cuncta oppidi interiora
dispersæ sunt, & ita totum simul & oppi-
dum & monasterium ferventissimo incendio
consumptum est, ut & in oppido nulla do-
mus præter duas humillimas recenti humo
obductas, & in claustrō ne una quidem

Nnn

officina inusta remaneret: in qua exustione, A parte burgensium in captivitatem traducti sunt. In majori ecclesia, utpote homicidiis prophanata, nec legitur, nec cantatur, sed in cripa quadam utcumque divinum explamus officium. Hinc gemitus & suspitia & singultus, quia cecidit corona capitis nostri, & divitiae nostræ non solum exteriores, sed, quod sine magna cordis contritione referri non potest, etiam intérieores extraneis cesserunt, dum sine decoro servitii D'ei, sine ordinis & religionis frumentine, in confusione communis vita sedemus. Indulgete obsecro, soror dilectissima, talia vobis profundenti, & vos mecum ad dolorē incitanti, quia & cor triste numquā leta proferre, & os amarum mihi non potest spuere, & nescio quo naturæ instinctu, etiam de miseriis suis cum amico loqui remedium aliquid esse videor. Restat ergo quia domus nostra destruta est, nec spes illa instauranda in ea religionis in vita mea suppetit, ideoque locum me mutare necesse est. Decreui autem ad claustrum Majoris monasterii, a quo ante quinquennium fere regressus sum, reverti, eo quod anima mea complacuerit.

EPISTOLA XIV. JOHANNIS
Willelmi ad Guibertum abbatem Gemblacensem.

*Declarat se merito ab iniquo abbate multo
pati, utpote qui ipse aliis multorum
malorum ductor fuerit.*

D

ominō desideratissimo & venerabili fratri G. Johannes dictus Willelmus luteum & orane bonum.

Quia scriptum est: *beatus qui in auribus sapienter loquitur; idcirco, o mi domine, ad vos utpote reclinatorum miserorum sermo meus dirigitur.* Verumtamen si in loquendo modum excedit intemperata loquacitas, causas justæ excusationis habebit ipsa doloris plena necessitas. Ego autem, qui eti aliquando contumeliosus, sed nunc verba vice, si possibile esset, fideliter & ex animo vobis officiosus, cum multa cordis contritione insinuo vestræ dīctioni eam quam peccatis meis merentibus jam oliti patior calamitatem & miseriā; quia homo perditionis, quotidie supramodum innovata crudelitate, exaggerat in me multiplicem & intolerabilem iniquitatem abieci & persecutio- nis insaniam. Qui quoniam numquam defatigatus cessat iratum vel odii vel ad modicum sopiaos cineres adversum me in redi- vivas flammas suscitare, omnium dis- cretorum religiosorum cordibus & autibus, fieri posset; causam tam nocivæ similitatis innotescerem. Siquidem injuriam patienti non modica solet esse consolatio, si innocentia sua causam discernendam vel potius

dirimendam proborum hominum committit judicio. Verum si ipse jam olim facti mei pene items, ex abdito audacis conscientiae velim fingere causas fallacis innocentiae, nec dicam cum propheta: *judica me, Domine, secundum justitiam meam,* &c. Profecto os meum condemnabit me. Nec mirum si ego, qui malo meo omnes pedicas & laqueos ad irretiendum & illaqueandum innocentes operatus sum, eisdem confusionis retibus involutus sum. Nimirum sicut feci, sic recipi; si alii aperui laqueum præcipitacionis, ipse mihi paravi casum perditionis. Sciens ergo & videns, ignem injecti paleis, nec consideravi quod ignis succensus, in aliis quidem scintillas validi fervoris diffudit, porro in me tamquam totius mali intentorem vastationis suæ regirans habenas, truculentior & male vorax effervuit, ecce sed ipsa diurnæ calamitatis vexatio dat intellectum quamvis fero, quam fuerit execrabilis & Deo odibilis nostræ malæ procreationis executio. Nam vero, plures numero hujus facti autores & cooperatores fuimus, qui quidam facetus adulacionibus, & aliis vanis favoribus, plures dato sacramento quod diversis administrationum vel officiorum sublimarem honoribus, nonnullos munerum largitione corrupimus. Sed quid? adeptus sedem simoniaci culminis, omnium fere suffragatorum consilio, velle que & nolle posthabito, magnus, sapiens apparere in oculis suis & sibi placere facere mala quæ posset, minari quæ non posset; & cum antea nullius reputaretur momenti, ut nostis, quippe nec qui interiori nec exteriori scientia prædictus, modo in ultraque vires præsumere, & omni bono vacuus, sed solo superbia fastu tumidus; intolerabilis potentatus cœpit exercere tyrannidis; adeo, ut interim de rusticanis taceam, nonnullos monachorum & militum, sicut & ipse cum adhuc esset nobiscum vindictis, vinculis ferreis alligaret, & in custodia retruderet. Ut reliqua prosequar, soli potentes, hi scilicet quorū hoc fuit autoritatis, ex condicto de rebus ecclesiæ opulerter dictati sunt; reliqui, id est mediocres & infimi pro merito spibus suis vanis frustrati sunt. At vero mihi mei sudoris sufficiens erat præmium, videre voti compotem amicum, ut putabam & dominum: nec fuit longa dilatio, aliter quam ratus eram provenit laborum meorum condigna remunratio. Siquidem pro donativo ab eo a quo bona sperabam, in quantum poterat contrarium & extra munera dissimile parabat mihi munus, patibulata & laqueum. Si autem vulgo dicitur, debet haberi modus in verberandis canibus, quanto magis in exasperandis & cruciandis hominibus? Ipse qui simoniaca hæresis emulator, paterii honoris invasor & proditor, quantum vero ad

Ver. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

A me, Aman illo in lege vereri nequitor, Daciano quoque & Neroni inordinatis moribus omnium malorum commentoriis apparet crudelior. Revera pudet & tamen fateri necesse est, detestandi sui commercii me per omnia fuisse concium, cum multorum ora jam & ipsa etiam saxa vociferantur in dia-bolum malum factam esse ejus promotionem; ita ut sit versum in proverbium; quod loco regiminis statutum sit idolum zeli ad provocandum simulationem. Cujus periculi malum nos respicit in capite, qui hujus perfideræ captionis concii autores in hoc perfidias suæ dedimus evidens indiculum, quod bonæ simplicitatis viro rejecto, pro libitu nostro creavimus nobis ridiculum abbatem, qui nihil quidem scientia, plus quam satis haberet nequitia. Hinc est quod quasi amens & absque cerebro plerumque publice fatetur velle potius diabolo quam mihi obviare; in tantum ut cum ego nuper hebdomadarius sacerdos cum aqua lustrationis & signo dominice passionis ex more domini ejus visitarem, ipse attonitus aufergit, nec ullum divinis honorigem exhibuerit sacramentis. Sed quid amplius? plures abbates & monachi, milites & clerici, & ipse dominus archidiaconus Amalitus, prorsus omne hominum genus pro hujusmodi odii sepiissime elaborarunt sopitione, sed nihil concordia dignum efficere valuebant. Jam quia mihi ineft tantorum malorum numquam finiendorum desperatio, placet animo quietis gratia loci demigratio. Proinde precor; ut mihi jam vago & profugo procuretis apud vos locum certi refugii; ut sitis mihi portis desiderata requietionis, ut pro hoc apud Deum habeatis locum eternæ remuneratiois. Valete & per præsentium latorem quid vobis placet rescribite.

EPISTOLA XV. ad quamdam sanctimoniale.

Excusat se quod eas sepius non invitat, quoniam id professio non permittat.

Dilecta in Christo sorori amicæ & sponsæ ejusdem Christi, frater G. salutem, orationes, servitium, & seipsum in Domino:

Quotiens benignitatem & beneficia a vobis mihi impensa mente retracto; doleo quod vobis caream, vos non videam, vestraque benevolentia & religiosis non fruar officiis: adeo ut si facultas daretur, & obligatio professionis permetteret, ob gratiam vestri & aliarum sodalium vestrarum, quænie, cum præfens essem, tanta devotione excoluerunt, locum vestrum sape inviserem. Sed quoniam id nec licet, nec decet, & forte non expedit; id quod licet, decet & expedit factito, quando quo possum pie-

Nnn ij

tatis affectu vos complector. Deoque in orationibus commendabo: sumus enim & semel dico, quia modicum id quod sum, & quod in Christi servitio facio, vestrum aquae ut meum est. Munuscula nulla vobis dirigo, quia non habeo; scilicet enim quod nulla unquam militi rerum huiusmodi colligendarum cura fuit, quoniam id omnino monachorum non est. Vestra tamen munuscula quae a vobis exiens mecum attuli, adhuc habeo, & super aerem & topazium diligo.

Valete in Christo & orate pro me.

EPISTOLA XVI.
ad abbatem S. Eucharii.

Petit ab eo post oblitum suum suffragiorum participationem.

[a] **D**omino & patri dilectissimo G. Dei gratia (a) S. Eucharii abbatii quicquid fidelis amitus amico optare dulcius & salubrius.

Quoniam aures vestras pluribus occupatas audiendis verbis quibus adulatoriis aut superfluis occupare dico inutile: ea que erga me aguntur vel acta sunt, si scire vobis placeat, narrabit vobis praesentium lator dilectus noster W. ecclesiae nostrae custos, per quem & vos nobis vestra intimare poteritis. Sed unum est quod, quia ore ad os non possum, per litteras enixius precor, quia tenus in sanctis orationibus vestris mea memori esse dignissimi, & communione beneficiorum que apud vos sunt, & societatem quam abbas praedecessor vester mihi benigne concessit, vos quoque clementer recognoscere dignissimi, ut si forte finem meum, quia jam in ultima etate posuisse sum, audieritis, de me quod de fratre faciatis. Enixius autem precor, ut quod vobis, si in potestate vestra causam tamen haberetis, iuste impendi velletis, id abbati Florinensi, in vestro posse, quod, Deo gratias, multum est, impendatis; videlicet ut in curia archiepiscopi & fratris vestri archidiaconi justas partes eccliesiae tuamini, nec persecutorum eius afflitus prevaricare pariamini. Vos autem, reverende pater, distriditum examen iudicii in quo stabitis, pro vobis & pro cura vestra commissis rationem redditurus, semper metuentem & carentem, longo tempore omnipotens Deus in anima & in corpore tueatur incolunam ad honorem suum, & profectum vestri & eccliarum quas regitis, & ad exemplum bonorum qui vos voluerint imitari. Amen.

(a) S. Eucharii celesterrimum monasterium in suburbio urbis Trevire, vixgo S. Matthei latitudine infraeum.

(b) Godardus qui ab anno 1181 ad 1188 S. Matthei inc.

EPISTOLA XVII.

G. abbatis S. Eucharii ad Guibertum abbatem Gemblacensem.

Promittit ei scilicet pro uno ex suis suffragiorum vota.

Reverendissimo in Christo amicos venterabilium virorum Guiberto, (b) G. Dei gratia dictus abbas S. Eucharii, salutem in eo qui est salus omnium expectantium cum in veritate.

B. Fraternitatem vestram seire volumus & firmiter tenere, quod ad obsequium & reverentiam vestram promptissimam & intensam semper habuerimus voluntatem, & licet vestra presentia carnis sisca ab oculis, memoria tamen dilectionis vestre cordis semper inkret oculo. Unde societatem & fraternitatem quam temporibus bona memoriae abbatis (c) L. praedecessoris nostri, in ecclesia nostra suscepistis, vobis recognoscimus, & omnium bonorum que efficaces sunt, sicut uni fratum nostrorum plenam concedimus participationem. Valete.

EPISTOLA XVIII.

Magistri Josephi ad Guibertum abbatem Florinensem.

Excusas se quod ad eum non accederet, graviter quod se magistrum appellaverit, horitur ut Florinense monasterium, ad quod fuerat electus, florere faciat.

Patri & domino praे omniis singulari affectione sibi dilecto G. Dei gratia Florinensi abbatii, Josephi quidquid est, & si quid potest, totus suis salutem quam sibi optat in vero salutari.

Universorum dispensatori Deo grates refero, quod benigna provisoria sua hoc inter homines solatium procuravit, ut absentes quod voce viva non possint, litterarum commercio suffragante declarant. Hoc sane delectatus beneficio, style studiosus insitum, ut illuc devotissime indecurrat epistola, ubi corpore absens, corde semper praefens sum. Summo tamen desiderio provocatus ad vestra dilectionis sinceritatem modis omnibus properassim, sed domesticis prepeditus & deterritus negotiis, quod volo non valeo, venturus quidem cum facultas fuerit, imo cum vestre sinecritis imperio complacebit. Accepi apices vestros hilaritate qua debuit & qualita potui: in quibus quod molestissimum fero, vos vocatis me, magister & dominus, & male dicatis, qui nec vestre sanctitatis servus,

nasterium recte dicunt.

(c) Ludovici qui sub Hilino archiepiscopo Trevirensi idem caenobium administravit.

ne dicam discipulus merear appellari. Ceterum cum unus sit magister & Dominus omnium JESUS CHRISTUS , vos qui portastis jugum ejus ab adolescencie , me sancta & efficaci orationum vestrarum instantia Domino lucrari studearis , ut ejus conservi sumus ei fervientes cui servire , regnare est. Deum testem invoco , quod de vestrum sanctitate precum consilis , non modicam salutis meæ spem concepi. Super statu dilectionis vestrae certum aliquid audire satio. Hoc tamen a nonnullis audivi , quod Florinensis coenobii fratres electione devota & consona vos abbatem habere decreverunt , vos itaque non honorem , sed onus ; non divitiarum molliciem , sed officii molem attendentes , sic Florinensi provideatis ecclœfiz , ut si sub aliis pastoribus floruit , sub vestri cura regiminis non florem tantum , sed & fructum uberem se gaudet invenisse. Remis more solito moram facio , &c.

EPISTOLA XIX. E J U S D E M
ad eundem Guibertum.

Affidias ejus ad Deum pro se orationes deprecatur.

Carissimo suo & in Christo plurimum diligendo domino GUIBERTO , Joseph quanta potest devotione suus ; sincete cum salute salutantis affectum.

Noxerit sanctitas vestra me semper & ubique vestrum , vestri conspectus desiderio jugiter concitari. Quod quia locale interstitium invider , feci quod potui , vestram , cum corpore non possum , scripto quo possum presentiam prosecutus. Meus quidem animus vobiscum non hospitatur , sed mortatur , ut jam vicissim ad nos redire non possit qui numquam discedit. Vos forte vicem non repeditis , cum major mihi infest necesis , ut jugem mei habeatis memoriam , ibi præcipue ubi patri filius immolatur. Sane cum ex summa dilectionis sincere fiducia vobiscum loquar ut mecum , non erubefeo ulcera mea detegere , amico perserter & medico. Vagus & pollutus cogitationibus distrahor , verborum lasciviam studiosius amplector , opera qua Deo displacent operor , semper in deteriora vergens , ut jam me undique pulset mors in domo , mors extra domum , mors in sepulchro. Vix mihi ! quidnam faciam ? quæ munimenta conqueroram ? quibus utar consiliis ? ut mihi a sanctitate vestra singulare praesidium posulem , ut pro me Deum implorare veliris , qui impetrare valeris. Scio enim quia valet multum deprecatio justi affidua. Videte ergo ut affidua sit quam pro me per te fuandi deprecatio. Aut enim justitia opinionem habetis & non rem , aut preces sanctitatis vestrae mihi professe persentiscam. Vos er-

Ago de cuius sanctitate vehementer presumo , votis meis cum omni studio ac diligentia consulite , quia procul dubio vobis erit lucrum lucifacere proximum.

EPISTOLA XX.
Magistri Josephi ad Guibertum abbatem Florinensem.

Profecturus Jerosolymam cum Cantuariensi archiepiscopo eus se precibus commendatur.

BRoverendo domino suo & amico sibi in Christo singulariter dilecto. G. Dei providentia abbatu Florinensi , Joseph semper suus , ubique suus , totius suus , salutem & se totum ex toto.

Loquor sanctitati vestrae in pera & baculo , divina vocante & utinam prosequente gratia , Jerosolymam cum domino meo Cantuariensi archiepiscopo profecturus. Vos autem quem sincere in Domino & singulariter diligo , mihi cum proficissimum sic vestra mecum properegrinatur dilectio , ut qui corpore se jungimus , simul copulemur. Summa vero petitionis meæ est , ut me certe vestrum sancta orationum vestrarum instantia persequamini , ac Deum itineris nostri praceptorum & ducem , pro me magis affidue quam frequenter oreris ; scio enim quod multum valet deprecatio justi affidua. Utinam vos dominum meum , dilectissimum meum semel videam antequam moriar. Sed quoniam ignoro utrum vos ulterius in corpore visuris sim , rogo ut cum aliquid scriptorum meorum inter vestra reponeritis , Joseph vestri aliquatenus in memoria vobis innotetur. Si enim juxta poetum illud ,

Dormitat , si non visu pascatur amico ,
Et non colloquio sepe fruatur , amor.

De recordatione vestri , domine mi , quid fieri , cum me in tam longinquam regionem profecto , nulla de cetero mutuæ visionis seu collocationis spes resideat ? Propter hanc formidinem , secundum verba beati Petri , justum arbitror , quamdiu sum in hoc tabernaculo , nesciens an velox an tardior sit depositio hujus tabernaculi , id est corporis mei , suscitare vos in commonitionem magnæ utilitatis & commodi utriusque nostrum. Atramen togo ne velut insipientem accipiatis me , quasi qui velim docere vos , quem ut spero , magistra Dei uictio docet , quantum judicat expedire de omnibus necessariis. Sed in hoc ramen sufferte insipientiam meam , quod saitem sati vigilem monere vos presumo , sed caritas Christi ad hoc target me. Hac igitur impetrante veniam & dante fiduciā , morem gerens amici , & etiam pro sollicito sollicitatus exhortor & precor , quatenus in cunctis pro re , pro loco , pro tempore , pro personis , utpote in eius manu tantorum salus veletur , timo-

Nnnij

rate & diligenter, circumspete & solerter a sequor quod cupio; dubius ac varius inter vos agatis: quia non solum de vobis, sed & de his quorum curam suscepisti districto judici Deo rationem redditurus es, mei quoque inter haec sive adhuc in corpore manentis, sive post obitum non ultimam habeatis memoriam. Obsecro jam quod sine lacrymis non profero, extremum, ut puto, dilecti vestri Joseph vale, accipite, & ex munusculis meis quamdiu vobis ea habere placuerit, firmitatem devotionis meæ erga vos fideli officio recolite.

EPISTOLA XXI.
ad Josephum scholasticum.

De mutua eorum amicitia.

G. Dei permissione, & utinam ipsius voluntate abbas Gemblacensis, singulari mihi jam pro meritis suis dilectione complectendo Joseph egregia probitatis scolastico, quicquid filio pater.

Dudum te, amantissime, in Geldorense oppido commorantem cognoscens, confiderata vultus tui honestate, & venustate, oris gratia, elegantia sermonis, frontis hilaritate, continentia oculorum, & gestuum totius corporis tui moderatione inspecta; ultra quam credi possit super his delectatus & admirans in juvene tantæ specimen honestatis reperi, totis te dilectionis visceribus suscipiens, requievit in te spiritus meus. Ufus familiaritatis & ausus deinceps auxit notitiam, & quanto notior, tanto carior & dulcior mihi esse coepisti, & expertus sum in te quod ait beatus Gregorius, quia amicus quasi animi custos dicatur, eo quod amor ipse notitia sit. Vidi, confidavi, & adamavi faciem interioris hominis tui, multo virtutum decore radiantem, & D adhæsit post te anima mea, & igne caritatis liquefacta, ut sic dicam, cucurrit in tuam. Et nefcio quo occulto naturæ instinctu nonnumquam sit ut ex solo mutua visionis vel collocutionis intercessu plerique indissolubilis nexibus amicitiae federati constringantur, abstrahente & afficiente eos exuberantia internæ pulchritudinis, qua etiata secundum interiorem exterior homo interdum componitur, sicut scriptum est, sapientia hominis luceat in facie ejus. Unde tu, frater dulcisime, dum in viris religiosis & devote se habentibus disciplinatos mores consideras & imitaris, mirabilem te & imitabilem præbes, oculosque intuentium convertendo in te avolare facis, vocem quoque tuam quibus loqui dignaris gratam & colloquium tuum dulce reddis, & faciem multis decoratam virtutum insignibus desiderabilem exhibes. Quibus tractus incitamentis desidero & afficio videre te, amplexi te, & loqui tibi; sed nec capio, nec

fides & affectum, inter spem & metum positus quid eligam aut diffiniam iugoro. Fides quæ secundum Chrysostomum amicitias servat, sanctaque collegia copulat, de indissolubili dilectionis tuae fraternitate certum me reddit, affectus, dum ei copia frumentorum denegatur, & se differri a gratia cohabitationis tuae dolet, & quod gravius dicit, fraudari perpetum veretur, angustias suspirat & ingemiscit. Sed inter haec, dulcissime frater, quid facies? Numquid omnino dissimilabis? Numquid nos te desiderantes & quærentes te suspirantes despicias, &c.

EPISTOLA XXII.
Ad Philippum Coloniensem archiepiscopum.

Opusculum aliquod a se compositum ipse offert.

Dominus & patri, eximia pietate animi, egregia & morum probitate prædictabilis, arque inter præcipua Christi membra, gratia ipsius exaltato Coloniensi anristiti PHILIPPO, frater G. sanctitatis ejus humilis servus, quo nihil salubrissus optari potest capiti suo per ejus & sanctorum imitationem in omnibus congruere.

Reverentia vestra munus dicatum, ut potui, Deo juvante, perfeci, & in eo quod non solum a vobis, sed ab universis acceptatur; non frustra me laborasse gratulor & exulto, sed humiliter sanctitati vestrae, patre venerande, supplico, quatenus munuscum meum eo affectu quo a me oblatum est, suscipiat, & commendare non abnuat juxta illud:

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placide, & plane laudare mento.

Et quid utilius munere boni consili, sicut scriptum est: *Sermo bonus super datum optimum.* Unde & in calce moneo, ut a dissipazione animalium mētemcolligendo, ad illam optimam partem Mariae vos conferatis, & illi uni summo bono inhæreatis, quatenus unus esse illorum mereamini, de quibus dicit Apostolus: *Qui adhaeres Deo, unus spiritus est cum eo.*

EPISTOLA XXIII.
ad intrusum (a) Moguntinem.

AMULATOR zeli ejus, cuius ventilabrum in manu ejus ad permundandum arcum suam, & de cuius ore procedit gladius utraque parte acutus, ad faciendam

(a) Christianum de Bache, uti credimus, Frederici imperatoris cancellarium, qui vivente adhuc Conrado legitimo portifice, sedem Moguntinam occupavit.

vindictam in prævaricatores legis, & gratia contemtores, angelo & officialibus Moguntinæ ecclesiæ, retributionem pro meritis.

Si nescire misereri, &c. ut in tomo primo
Anecdota. pag. 323.

EPISTOLA XXIV.
ad Sifredum archiepiscopum Moguntinum.
Ad ipsius iussionem opusculum aliquod serendum suscipit.

PUrrissimo pte dilectionis affectu semper colendo patri, sancte & inclytæ Moguntinæ civitatis archiepiscopo SIFREDO, frater GUIBERTUS servorum Dei suo arbitruo minimus, summus & aeterni sacerdotis JESU CHRISTI doctrinis & exemplis in omnibus semper adhæret.

Quoniam scribere aliquid ad instrutionem vel ad compositionem animi meæ humilitati vestre paternitatis sublimitas jubere dignata est, dum magna iussionis vestra mole ulterius premi refugie, eligens magis ab aliquibus notari de imperitia, quam a vobis de inobedientia redargui; tandem post longum tempus obediens decrevi. Et quidem multa dici possent, sed usi docente, nonnquam in lectione experimur accedere, quod in conviviis plerunque evenire solet, quia sicut ferculorum multiplicè satietas periculosa est, ita & lectionis continuata prolixitas legentibus onerosa Coronam capitis vestri, pater sanctissime, ad minimen & honorem ecclesiæ sua Deus optimus longo tempore incolumem custodiat, & cum vobis vita terminus qui praeteriti non poterit; beato fine quiescentem, plenimque bonorum dierum & operum in confortio vos sanctorum pontificum suscipiat. Amen.

EPISTOLA XXV.
ad Sifredum archiepiscopum Moguntinum.

Gratulatur ei quod spretis schismaticis adhuc legitimo papa Alexandro.

Venerabili & omni reverentia suscipiendo patri, S. Dei gratia nobilis & inclytæ civitatis Moguntina archiepiscopo, frater GUIBERTUS humiliis quandam abbas Gemblacensis cenobii, nunc simplex monachus in stadio praesentis vita & inter annulas hujus saeculi sic currere, ut in patriam futuræ beatitudinis bravium, id est mercedem a Deo certantium inspectore, dignæ retributionis bravium mereatur accipere.

Completem in vobis videmus & gaudemus, quod ait Dominus: *Qui ambulat in die non offendit. Et: Qui sequitur me, non ambulet in tenebris, sed habebit lumen vite.* Vos

A autem non negligenter audistis verbum Domini dicentis: *Ego sum osium, per me qui non introierit, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Reliquis tenebras & ad lucem transfisti, dum spretis pertinacissimis defensoribus insquit schismatis, ad justas partes catholicæ pontificis ALEXANDRI accessisti, & ad instar Moysi aspicisti cum populo Dei affligi, quam sub Pharaone deliciis Egypti affluere. Immo instar ejus, qui, secundum Apostolum, cum dives esset, pro nobis pauper factus est, de amittendo episcopatu in nullo diffusus, spontaneum patris prætulisti exilium, &c. Omnipotens Deus vos & omnes ad opera bona exercenda preparantes se, iugi protectione ab omni malo custodiat, & ab universis obstaculis quibus a sancto proposto impediri possent expediat, & exitum vestrum a corpore, missis in exercitu vestro sanctorum angelorum praesidio, ab incursiis malignorum spirituum defendat, & animas vestras in illam supernam civitatem gloriasam & pacatam Jerusalēm illatas perducat. Amen.

EPISTOLA XXVI.
ad Sigifridum Moguntinum & Philippum Salzburgensem archiepiscopos.

Hortatur ad exilium pro Dei causa fortiter perseverandum.

Sanctis patribus & apostolicis sacerdotibus dominisque amantissimis SIGFRIDO Dei gratia Moguntino archiepiscopo, & PHILIPPO Salzburgense pontifici, frater G. servorum Dei minimus; omnimum quod a ministro maximis exhiberi potest obsequium, & sinceræ dilectionis indiscretum & aequalem ambobus officium.

Gaudeo, reverendi præsides, & plurimum gloriior, quod, ut credo, dispontente Deo, ad notitiam celstitudinis vestrae exiguitatis meæ tantillitas attigerit, magni hoc ipsum mihi occasionem profectus fore spe non incerta praesumens. Si enim estis quod esse debetis, id est olivæ fructiferae, candabra lucentia, stellæ sive angelæ ecclesiæ, sacerdotes Dei, pastores ovium, mediatores Christi & plebium, quidni speciem ab olivis oleum consolationis, a lucernis splendorum consilii, & servorem exempli fakturam, à stellis, ne quasi in nocte periculosa hujus vita devici, ostensionem itineris, ab angelis contra malignos spiritus munimen defensionis, a sacerdotibus seu mediatoribus munia sanctificationis vel reconciliationis, a pastoribus sollicitudinem spiritualis curæ, & internæ reflectionis alimæ. Propterea dixi & merito dixi me de adoptione sanctæ & jocundæ familiaritatis vestrae non modice lætari, quorum pa-

trociniis. in tantiis quæ dixi, immo in pluri- A
bus quam dixi, spero & expecto juvari.
Quis enim tam vecors sit, qui non se talius
vehementer gaudeat notitiam acquirere,
quorum consilis & beneficis in corpore &
in anima non mediocriter, si velit, possit
proficisci. Attamen quoniam alter vestrum
& honore superior, divitiis facultatibusque
est cumulatior, non potet me tam ineptum,
ut propter disparem exteriorum affluentiam
rerum, dispari eum amoris complectar affe-
ctione, cum ab utroque equali me credam
redamari dilectione. Nunc vero, reverendi B
patres, qui exilium ob confervardam in-
nocentiam prefertis, nolite amittere con-
fidentiam vestram, quæ magham habebit,
Deo conferente, remunerationem. State vi-
riliter in fide, roboremini spe, dilatemini
caritate, in tantum ut non ipsos persecuto-
res vestros a fini pietatis & orationis ve-
stræ excludatis, quoniam si trium istarum
virtutum funiculo summae Trinitati colli-
gati teneamini, securi estote, non cadetis:
quia sicut nihil boni est, quod ita fixis po-
test deesse, ita nihil mali est, quod vobis
possit obesse. Sed sicut beatus Petrus ait: C
*Si quid propter iustitiam patimini, omnino
beati.* Nam iuxta sententiam Domini: *In
patientia vestra possidebitis animas vestras;*
& secundum Prudencium:

*Virtus invalida est, quam non patientia
firmat.*
Unde patientia valde vobis necessaria est, ne & anima vestra periclitetur, & virtus tuus infirmetur. Eruditiri ergo, & promoveri, non reprobari, ex correptione patris & provisoris sapientissimi vos arbitrantes, magis in adversis quam in prosperis de eis misericordia confidite; quia post punitionem quam non prosperitas, quae nonnumquam negligentes reddit, sed stultos perdit; sed adversitas quae sapientes exercet, probatosque virtutibus exornat, nullatenus relinquet. Dominus virginam peccatorum super fortem iustorum; sed cum per castigationem exarserit in brevi ira eius, beati omnes correpti & correcti, qui de retributione fidentes, erunt in eum. Suscipiat vos, reverendi patres, in sua protectionis defensione protector omnium sperantium in se Deus, & protectos ab omni malo, & perfectos in omni bono, a labore in requiem, a luctu in gaudium, a morte in vitam transferat perpetuam, & repletos jocunditate cura suo vulnu beatos faciat eos in terra viventium sine fine. Amen.

ALEXANDRI PAPÆ III.

ad episcopum Meldensem.

*Ut nulli parochialis ecclesia concedatur; qui
non resdeat.*

ALEXANDER episcopus servus servorum
Dei venerabili fratri Meldensi episco-
po. (b) salutem & apostolicam benedicio-
nem. Cita in
Ex causa
Ab initio
[b]

Sicut ad officium nostrum pertinet quæ incongrua sunt prohibere: ita nobis potissimum convenit quæ recta sunt stabilire, & stabilita apostolicæ firmitatis præsidio robore. Hac iraque ratione industi, auctoritate duximus apostolica prohibendum, ne in episcopatu tuo alicui licet ecclesiam parochialem tenere, nisi eis in persona voluerit propria deservire, salva misericordia circa eos qui infirmitatem vel alia causa canonica impediente, suam non potuerint prefentiam exhibere. Datum Lateranis. . . . . calendas Aprilis.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI

pro ecclesia Matisconensi.

Adversus Gerardum comitem Viennensem,

In nomine ; &c. **PHILIPPUS** Dei gratia Anno
Ex
Colle
Francorum rex. Ad querimonias ecclesiarum contra eatum impugnatores in multa regni copia Burgundiam intravimus , ut qui malefactorum injuriis opprimebantur , nostro levantur auxilio , & firmam ecclesiis pacem restitueremus . ontroversiam vero
episcopi & clericorum Matisconensium contra **GIRARDUM** comitem Viennensem , sub Perrepertusio juxta Vizeliacum propter negotia terra Burgundie decidenda sedentes , baronibus regni nostri astantibus , fine subiuncto determinavimus . **Notum** itaque facimus universis tam presentibus quam futuris , quod in praesentia nostra recitatum est privilegium carissimi patris nostri , cuius haec erat continentia : quod comes **GIRARDUS** episcopali fide vacante in domibus episcopi , sive rebus tam immobilibus quam mobilibus nihil juris haberet , & quod in rebus clericorum & villis nullas haberet procurations , nullas hospitationes . Quae omnia etiam nos firmamus . Ibidem insuper a nobis decretum est , quod idem comes in villa Matisconensi nullam firmatatem habere debeat , praeter turrim suam , quam cum temporis habebat . Clericis vero claustrum utrumque , claustrum videlicet ecclesiæ , & claustrum domorum cum universis domibus suis infra ambitum claustri contentis pro beneplacito suo licebit firmare , & in villis suis in qui-

(b) Simoni qui ex archidiaco Señonensi & thesaurario Meldensi sedisse legitur ad annum 1594.

buscumque aliquo tempore firmitates habuerant, præcipue apud sanctum Clementem firmates edificare vel augere. Hoc autem comes **GIRARDUS** se episcopo & clericis inconcussum & illibatum tenere & conservare sub sacramento fidelitatis quam nobis juraverat, firmavit. Subjecerat autem ultraque pars se nostro arbitrio. Unde comes Th. avunculus noster nostri auctoritate arbitrii de querimoniis clericorum, quod prædictum est, judicavit. De domo autem quam comes **GIRARDUS** in eadem civitate habebat, quia supra firmitatem eidem domui adiecerat, in curia nostra arbitratum est, quod quotiescumque nobis vel nostris expediret, eamdem domum nobis vel nostris redderet libere, ut hominum multitudinem seu paucitatem juxta benefacitum nostrum inponeremus ibidem, cum ad jura feodi nostri eadem pertinent, & hoc se facturum jurifurandi religione firmarer. Quod si velleret facere, quod de novo fuerat edificatum, destrueretur, & dominus ad status pristini mensuram reduceretur. Quæ omniꝫ rata, &c.

Actum apud Petrepertusum anno incarnationis Verbi MCLXXX. regni vero nostri anno primo.

C A R T A H E N R I C I I I.
Anglorum regis pro Rothomagensi
S. Pauli parthenone.

Sanctimoniales S. Pauli episcopis & abbatis commendat, atque eis concedit ad usus proprios eleemosynam in silva de Roureio.

Ex m. Henr. II. Bajocensi. **H**ENRICUS rex Angliae archiepiscopo Rothomagensi, Bajocensi & Ebrouensi episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, justitiariis, vicecomitibus, & omnibus fidelibus suis Normannia, salutem. Scitis quod ad petitionem & precem priorissæ ecclesie sancti Pauli extra Rothomagum, & sanctimonialium in eademi ecclesia Deo servientium, recepi & sigillo confirmavi scriptum, quod tunc temporis habebant a H. rege Anglorum aucto meo in hac verba. H. Dei gratia rex Angliae, &c. Præcipio quod ecclesia sancti Pauli extra Rothomagum & priorissa & moniales quæ ibi Deo servivint, de mea eleemosyna, teneant & possideant, terras & homines & omnia sua bene & in pace & quiete ab omnibus rebus ad me pertinentibus, tam in terra quam in aqua, & in nemore, & omnibus aliis locis, sicut umquam melius tenuerunt in pace, & quietiores fuerunt in tempore patris mei & fratris mei & in meo postea, & super hoc prohibeo super pœnam c. unciarum auri, ne quis contra hoc meum præceptum eat decrescendo vel minuendo libertates & quietes.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A tationes suas, quas eis concessi, & vobis præcipio quod etiam prædictam priorissam, moniales, terras, & homines, possessiones, & omnia sua custodiatis, & manuteneatis contra omnes, & defendatis, sicut res meas proprias, quæ sunt de eleemosyna mea, & in tutela mea, & in manu mea. T. R. de Ver apud Rothomagum. Igitur auctoritate præcepti H. regis avi mei & antecessorum meorum, qui predistam ecclesiam cum pertinentiis suis in eleemosynis statuerunt, & confirmaverunt, & auctoritate mea, vobis præcipio, quod ecclesiam illam & priorissam & sanctimoniales ejusdem cum universis pertinentiis suis custodiatis & defendatis, sicut meas res proprias, & maxime homines suos, ubicumque sint contra omnes garantias, & liberos & quietos in omnibus manuteneatis. Et præterea dono & concedo in perpetuum eleemosynam priorissæ & monialibus prædictæ ecclesiæ proprios usus suos capiendos in foresta mea de Roureio, videlicet ad focum suum, & domos suas edificandas & reparandas; & si bestia silvestris qualicumque sit, capta fuerit infra metas priorissæ memoriaræ, ipsa & moniales suæ illam bestiam habebunt in pace & quiete & sine molestia alicujus, videlicet de via quæ est inter ecclesiam prædictam & prioratum sancti Michaëlis de Audierno Rothomag, usque medio Sequana in latitudine, & de pomerio abbatis sanctæ Trinitatis de Monte usque in finem terræ de Merdepluet in longitudine secundum quod terra sua se proportionat in villa de Merdepluet. Si quis autem contra hæc præcepta mea ire temere præsumserit, vel molestiam aut gravamen aliquid priorissæ aut monialibus aut suis fecerit, volo & præcipio quod pœna de centum uncis auri ab eo sumatur, & priorissæ prædictæ & monialibus suis detur, vel tantum in meo carcere teneatur, donec ad plenum priorissæ prædictæ & suis monialibus satisficerit T. G. D. H. (a) Bajocensi R. B. episcopis apud Cadomum.

[a]

EPISTOLA NUNCUPATORIA
Willelmi ad Willelmum archiepiscopum
Remensem in suam Microcosmographiam.

REverendo patri & domino Willelmo Dei gratia Rhemensi archiepiscopo & apostolicae sedis legato, Wilhelmus suorum minimus suam Microcosmographiam.

Inter ceteras animi tui virtutes, maximè amplector & approbo amorem litterarum, & honorem quem eis exhibes per copiosissimum. Quam id autem recte faciam videre li-

*Circa 1180.
Ex m.
Trevirensi
S. Matthei,*

(a) Henrico II. qui ex decano Sa lisbertensi electus est episcopus anno 1165, teste Roberto de Monte in Chon., fato functus dicitur anno 1205.

Ooo

cet. Quid enim dulcissimum studio litterato? A operis ultimum excellentiae tuae relinquimus examen, circa quod estimata ingenii mei parvitate, iudicium habes restrictum. Ita honorabilem quem dictiori ademeris, do-nes rei & materia. Quod autem nec die domini nec materia vel rei donare noveris, au-
tori ignorantiam suam proficiunt condones.

Urum homo naturaliter habeat intellectum?

Quare omnia propter hominem facta sunt.

De Anima.

Item de Anima.

Alia sententia de anima.

Alia sententia.

Sententia Platonis.

De unione corporis & anime simili.

De corpore hominis.

De elementis.

De corpore humano.

Quid sit visus & unde sit.

Quare non apparet imago in visu, ut in speculo.

De paralogizazione visus.

De tacto.

De auditu & murum vox se corpus.

De Odores.

De Gusto.

Quid sit virtus discretiva.

Quid sit praelelio & consilium.

Quid sit consilium & circa quod.

De irrationali motu anima.

De delectatione.

De afflictione.

Urum aliqua sint in nobis, in quibus con-

spere possit liberum arbitrium.

Quibus arbitris dominemur.

Urum naturaliter simus libere arbitrii.

Quid sit ira.

Quid sit timor.

De motu involuntario & motu involuntario.

De motu involuntario.

Quid sit involuntarum per ignoriam.

CAPUT PRIMUM.

Urum homo naturaliter habeat intellectum.

Constat hominem ex anima intelligibilis &c.

EPISTOLA JOANNIS MONACHI

Alta-Silva ad Bertrandum episcopum

Merensem

Nuncupat ei librum suum de Rege & septem

sapientibus.

Reverendo patre ac domino BERTRAN-
DO (a) Dei ordinatione Merensi epili-
copo, frater Johannes qualicumque in Al- [+]
ta-Silva (b) monachus, bearc vivere & [+]

(a) Bertrandus Saxo ex archiepiscopo Bremensi fatus est
episcopus Merensi anno 1179, et sive hanc sedem ad annum 1210, quo facti fuisse dicitur.

(b) Alta-Silva, Gallice *Haut-Selle*, est monasterium
ordinis Cisterciensium in diocesi Merensi, cuius nulla mense
in Gallia Christiana.

bearius vita currículum terminare.

Olim dudum intra claustrum latebras pontificumque insulas virum quiesceram, in quo sibi cor meum complaceret, virum dicto virtutis, sanctum, justum & perfectum, tam divinis quam humanis legibus eruditum. Quiesceram & defeceram in querendo, de inventendo tunc desperatus. Dolebam ergo & quod operam meam perdidissem, & quod, ut credebam, in ecclesias Christi circa me pontis defecisset, qui pastoris vel saltem mercenarii officio digne ac legitime fungeretur. Uude etiam praे abundanter justitia deducebant oculi mei lacrymas, & aquæ palpebra meæ jugiter defluabant, donec tandem mihi in misereor posito, vestra quamvis fero luce clarior resplenduit sanctitudo. Respirans igitur a dolore, tanto lætor de invento quod ram avide quiesceram effectus sum, quanto antea gravius de non invento fueram contristatus. Vifaque est mihi veltra sanctitas eo copiosior & excellenter, quo nunc his diebus nostris qui mali sunt, rarius quis similis vobis & difficilis invenitur. Nam hoc maxime tempore, secundum Domini dictum, via invenitur locus, ubi digne possit caput suum Filius hominis reclinare, quia jam defecit sanctus, jam non est propheta, jamque sicut populus, sic sacerdos. Rara etenim securis aurea, raraque avis in terris albo simillima cygno. Verum non mirandum, quod virtutem sua preiosiorem dixerim raritate, quamquam philosophorum quidam affirment, ipsam nullo modo posse minu vel augeri. Si enim omne rarum ideo pretiosum quia rarum, quanto magis vir virtute & scientia prædictus pretiosior est omni pretio estimandus, qui vix in mille hominum milibus, vix in totius orbis circulo invenitur. Ego autem ad columnam firmam lucernamque ardenter ac lucentem in caliginoso loco, veltram dicere ceteram, ne totum conferserem, non quidem ut vos per me firmior aut clarior reddamini, sed ut ego per vos & clarior & melior officiar, præsens opusculum de Rege vel septem Sapientibus editum, primitias similiiter ingeniali mei vestra paternitat transmissem, & ut a vestra Minerva regula corrigeratur, & a vobis auctoritatem mutuet & patrocinium. Accipiat itaque vestra dignatio libellum vestrum nominis consecratum, accipiat, inquam, primos fructus plantæ quam plantavite amicus vester dominus Henricus monasterii mei venerabilis dispensator, ut que vobis de cetero, si quid contingit me scribere, reverenter affurgam, huic libello vos patronum non judicem præbeat. Ceterum rogo vos obnoxius, ut super hoc mihi restringere dignemini, quatinus vestra rescriptio inserta opusculo eidem, auctoritatem præbeat & tutelam. Bene valete.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

CARTA PHILIPPPI REGIS

Francorum de firmitate quam Burgenses fecerant adversus sanctum Medardum, quam Ludovicus dirui fecit, & fieri amplius non sustinebit.

Nomine sancta & individuæ Trinitatis. Amen. Philippus Dei gratia Francorum rex. Noverint universi præsentes pariter & futuri, nos concessisse quod firmitatem quam

Anno 1181.
Ex cartario
S. Medardi
Suectionis.
fis.

burgenses Suectionis de virtus sanctorum Medardum fecerunt ex transverso, unde castellum sancti Medardi, quod nostrum est, extra firmatam relinquebatur, quam videlicet genitor noster Ludoacus dirui fecit, & nos similiter fecimus, deinceps fieri non sustinebimus. Quod ut ratum apud posteros permaneat, præsentem paginam ligili nostri auctoritate, ac regii nominis caractere subseruato præcepimus confirmari. Actum Silvanectis anno Incarnati Verbi MCLXXXI. regni nostri tertio, astantibus in palatio nostro quorum nomina supposita sunt & signata. Signum comitis THEOBALDI dapiferi nostri. S. GUIDONIS buticularii. S. MATTHIEI camerarii. S. RADULFI consubularii. Data per manum HUGONIS cancellarii.

BULLA LUCII PAPÆ III.

pro monasterio Leodiensi S. Jacobi.

Confirmat ipsi ecclesiam S. Mariae Magdalena.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbati & conventui sancti Jacobi Leodiensis, salutem & apostolicam benedictionem.

Circa m. 1181.
Ex schedis
Cl. V. Ba.
rotis de
Cressier.

Ad notitiam nostram certa relatione pervenit, quod cum ecclesia beatæ Mariae Magdalena, quæ in Leodio est, ad tantam quondam inopiam sub secularibus clericis deveneret, ut vix in ea unus ex multis honestam posset sustentationem habere, bona memoria Henricus quondam Leodiensis episcopus eandem ecclesiam cum pertinentiis suis, de assensu Leodiensis ecclesie & fundatorum illius, præfataam ecclesiam beatæ Mariae Magdalene monasterio vestro concessit, & ad divinum ibi servitum perpetuo celebrandum de eodem monasterio in eam monachos instituit, & concessionem suam scripto proprio confirmavit. Unde nos quod ab eodem rationabilitate factum est & hanc rem observatum, ratum esse volentes, ecclesiam illam cum pertinentiis suis, sicut eam ex dono episcopi memorati, juste ac pacifice possideris, & in scripto autentico continetur, vobis & monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam no-

oo ij

Quæ confirmationis infringere, vel ei aliqua tenus contraire. Si quis autem attentare præsumferit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Veronæ septimo calendas Octobris.

E P I S T O L A L U C I P A P Æ III.
ad S. Meldensem episcopum.

*Confirmat ipsius statutum de residencia eorum qui personas obtinent in ecclesia
Meldensi.*

Circa 1182.
Ex cartario
Meldensi.

LUCIUS episcopus servus servorum Dei, venerabilis fratri S. Meldensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

Quæ pro ecclesiarum utilitatibus & eorum qui nolunt ecclesiæ a quibus stipendia quotidiana recipiunt deservire, malitia reprehenda rationabiliter statuantur, firma debent & illibata persistere, & ne pravorum nequicia perturbent apostolico munimine roborari. Accepimus sane quod hui qui in ecclesia tua personatum habere nofcuntur, nolunt ipsi ecclesiæ in propriis personis servire: unde eadem ecclesia in agendis suis & personarum absentia non modicum patitur detrimentum. Quia de causa tu, venerabilis frater, canonorum ejusdem ecclesiæ consilio & assensu rationabiliter statuisti, ut nullus qui in ecclesia ipsa personatum a modo receperit, in chorum recipiatur, nisi de obsequio ecclesiæ in persona propria exhibendo promissionem fecerit congruentem, salvâ tamen tua & capitulo tui licentia, sive majoris & senioris partis, quamquidem constitutionem, sicut rationabiliter facta est, auctoritate apostolica confirmamus. Statuentes ut nulli omnino hominum licet hanc paginam nostra confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attengare præsumferit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Lateranis quarto calendaris Februarii.

E P I S T O L A B E R T R A N D I E P I S C O P I
Agennensis ad Lucium papam III.

Quod Henricus rex Anglie junior sepulturam elegit in ecclesia Rotomagensi.

Circa 1182.
Ex schedis
mijri Fran-
cici Pom-
meriae.

BERTRANDUS domino & patri suo LUCIO per Dei gratiam universalis ecclesiæ summo pontifici, B. Dei & sua miseratione Agennensis ecclesiæ humilis minister, salutem & promtam cum debita subjectione ad quæcumque possit obsequia voluntatem.

Ex scripturarum testimonio didicimus & illum per quem veritas occultatur & per quem mendacium profertur, eidem prece-

obnoxios. Hinc est quod nos ad petitionem clericorum ecclesiæ Rotomagensis de sepultura regis HENRICI junioris, ne per nostram taciturnitatem iustitia subineret detrimentum, beatitudini vestrae veritatem rei gesta significamus. Noverit itaque vestra paternitas, quod cum de mandato domini regis patris sui H. intuitu pacis reformatæ ad ipsum venissemus, eum in testu agitum in decubente invenimus. Qui cum a nobis extremaunctionem & alia quæ in extremis agentibus ministeria soleant exhiberi, cum summa humilitate ac devotione receperit,

B tandem apud ecclesiam beatæ Mariæ de Rotomago nominatam sepulturam elegit. Verum cum nos & quamplures alii viri religiosi, attenta difficultate itineris, & loci remotione ei attentius consulueremus, ut apud monasterium de Grandimonte eligeret: sepulturam, nullatenus eum a suo potius proposito revocare. Quid inde sit faciem dum gloria vestre sanctitatis providentia moderetur. Conseruet Dominus sanctitatem vestram incolumem per multa tempora.

E P I S T O L A O D O N I S
ducis Burgundie ad eundem.

Ejusdem argumenti.

SANCTISSIMO patri & domino LUCIO Dei gratia summo pontifici, & omnibus fidibus ad quos præfens scriptum peryente, Odo dux Burgundie, salutem.

Circa 1182.
Ex schedis
mijri Fran-
cici Pom-
meriae.

Ad vestram, pater sancte, omniumque fidei, illum volo noticiam pertingere, me interfuisse, & audisse quando HENRICUS rex, Henrici regis Anglie filius in extremis agens, elegit tibi sepulturam apud Rotomagnum, regans plurimum, ut in civitate Rotomagensi in ecclesia cathedrali sepeliretur, &c.

E P I S T O L A C A S T E L L A N I
sancti Audomari ad eundem.

Ejusdem argumenti.

VENERABILI patri & domino L. Dei gratia summo pontifici, castellanus sancti Audomari, salutem & reverentiam debitam & devotam.

Circa 1182.
Ex schedis
mijri Fran-
cici Pom-
meriae.

Conster sanctitati vestra, me interfuisse & audisse quando HENRICUS rex Henrici regis Anglorum filius in extremis agens, elegit tibi sepulturam in civitate Rotomagensi in cathedrali ecclesia, corpusque suum eosusque deferri suppliciter exoravit. Bene valeat sanctitas vestra nunc & semper.

EPISTOLA R. DUCIS

Narbonensis ad euindem.

Ejusdem argumenti.

Coram illis.
Ex scriptis
R. Laurentii
Leodiensi
Postscripto.

Reverentissimo in Christo patri suo & domino. Et Dei gratia Romanorum pontifici, R. per eamdem gratiam dux Narbonensis, comes Tholosanus, marchio Provincie, salutem & seipsum.

Paternitati vestrae his presentibus apicibus significamus, nos morti regis Angliae junioris interfuisse, qui nobis audientibus in ecclesia Rotomagensi sibi elegit sepulturam, licea a pluribus rogaretur vel moneatur ut in ecclesia Grandis-montis sibi sepulturam eligeret; numquam potuit revocari a proposito suo, quin in ecclesia Rotomagensi juxta sepulturam avunculi sui GUILLELMI sibi sepulchrum colloqui precatetur, &c.

EPISTOLA REINERI

S. Laurentii Leodiensis monachi ad Fredericum Stabulensem monachum.

Misit ei saum de casu fulminis libellum.

Anno 1181.
Ex ms. S.
Laurentii
Leodiensi.

F in Christo familiari amico suus. R. (4)

Mone Apostolus non alta sapere, sed humilibus consentire. Icciteo quoniam in stat David te scio humilem in tuis esse oculis, nec generi nec scientia extolli, simul nec vilipendere. antici scripta quamlibet simplicioris: libellum ad te flebilem scribere gratum & praeordiale habui: quem videlicet ut sic titularem ratio dictavit matraria. Huic favorem, huic gratulationem te impensurum, prout ceteris soles opusculis meis non ambigo. Tameris utilitas sit in eis modica. Sed magni pendis etiam minima pro tua indole bona. Nam mediocribus quoque scriptis amicorum benignitas fecit fevere, alienorum malignitas nefecit ignorare. Trahit invidus ad culpam, quod emendationis minus fuerit tractum ad limam. Sed habeo adversus te, quod caritatem primam reliquisti, siquidem postquam Stabulaus abiisti, postquam Stabulensis es effodus es, nullum mihi alloquium, nullam litterarum schedulam misisti, quasi arietes, oves, vitulos Arduenna non habeat, de quorum solent pellibus confici pergamenta. Et quae tanta fuit Stabulaus tibi causa videndi? illicne legata tibi est stabulandorum cura equorum, qua-

A detentus litterarum ad amicum itatenus substraxit officium? Sed forsitan causabitis onagros abesse, qui tuos ad nos deportent codicillos. Assunt autem commeantes pluriimi, si predones verteris quorum ferax Arduenna est. Ergo per tales mitte, quorum suppelleret ad instar sit Gabaonitarum, qui miseris potuere habitu ipsis etiam hostes ini clinare ad misericordiam. Reduc ad memoriā, cantabit vacuus coram latrone viator. Quandiu autem non recipseris, nec diuos faltem cypreos a Samaritano denarios, nec a nobis vel Stabularii vale accipies.

OPUSCULUM CUVUSDAM

ad amicum familiarē de casu fulminis.

Libellum ad te flebilem scripti, & Frederice, postulante scire quo modo nuper plagiati ab eo sumus, qui plagiatus pro nobis in cruce est: quomodo, inquit, ceciderit corona capitis nostri, ab eo dejecta qui spineam tulit in passione coronam, ut dolenter cum Job nostra dicere possit ecclēsia: *Spoliavit me Deus gloria mea, & abfusit coronam de capite meo.*

Vere, ut ait Jeremias, *Spiritus ori's nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, quia obscuratum est apud nos aurum divini timoris, mutatus est color optimus sanctæ religionis;* atque ideo juxta eundem prophetam, virginem vigilantem ira Dei sensimus super nos. Nam presenti anno, qui est ab Incarnatione dominice MCLXXXII. xi calendas Aprilis, in crastinum scilicet post diem Palmaturam, mirabilis in altis Dominus intonuit super nos, fulmine cum maximo atque horribili fragore cadente. Quod licet extra ceciderit, ad sinistrum videlicet latus turris nostra: tamē per majus ostium monasterii valvas feriendo ingressum, & ultro citroque volitans ac discurrens, confudit omnia vapore, fumo, fætore secundum illud in Job: *Aspernum est in habitacione nostra fulgor.* Attamen nullum perhūs lafit, quamquam intrō plurimi essent, adeo ut ne cortinas quidem modicūm afflaverit, quæ sicuti mos in Quadragesima est ante crucifixum in medio ecclesiæ & ante cancellum pendebant, pone telas sursum terræ deorsum attiguer. Tamen nunc supra easdem cortinas se elevando, nunc infra in modum explorantis quem ferret se depoendo, illius judicio qui terribilis est in consiliis super filios hominum, penetravit usque ad majus altare;

(4) Rainerus, S. Laurentii Leodiensis asceta pius & eruditus, plura scripti profa & veribus, quæ fere sunt inedita, & veribus quidem de situ Sardinie: de conflitu duorum ducum & animarum mirabilis revelatione: de milite capitano & per salutarem hostiam liberato: de adventu reliquiarum beati Laurentii in Leodium ab urbe Roma: de Victoria S. Michaelis archangeli: hymnos septem breves de spiritu sancto. Prosa vero seu soluta oratione scripti Trium-

phale S. Lamberti in Bullonio castro. Opusculum de conversione S. Pelagiae. Palmarium virginale de beata Virgine Maria martyre in Gappadoccia. De vita S. Theobaldi heremita. Lacrymarum libellos tres. De profectu mortis librum unum. Libellum de casu fulminis. De incendio ecclesiæ S. Lamberti breviloquium. De gestis abbatum & frarum S. Laurentii. Lauream peregrinorum Jerosolymianorum libris quatuordecim. Et quedam alia.

Ooo iiij

Anno 1181.
Ex ms. S.
Laurentii
Leodiensi.

& aliquandiu circumvolitans, nec quicquam alitud tangens aut ustulans, pallium dumtaxat, quo ipsum altare opertum erat scidit, non usit. Sigillum vero marmoratum in septem partes dissolvit, Sancto Spiritu septiformi; heu! a nobis offenso. Eo deinde quo ierat modo reversum, atque circa crucifixum & cortinam ei appendentem volitans, per majus item ostium monasterii super caput muliercula cuiusdam astantis, & sanctum Laurentium inclamantis, innocue egressum est. Res quoque accidit mira, quam amplectimur quasi miraculum a Deo. Nam sudarium quo praedictum tegebatur sigillum, ab uestione vel fissura inventum est illorum, servante proculdubio illud Sancto sanctorum, qui suam in sepulcro faciem sudario dignatus est tegi, qui cum iratus fuerit, misericordia recordatur.

Eramus itaque non parva turbatione attonti, turbante illo de quo propheta, ab Aquilone, inquit, *pandetur malum super terram*. Siquidem & ab Aquilonari parte coruscus hic & turbo pertulerant vehementi grandine, ignem qui e vestigio ruptis nubibus est sequitur, tertio precedente luce. Clarius ergo exerti in nos sunt tres illi de psalmo versiculi. *Ascendit fumus in ira ejus, & ignis a facie ejus exarist, carbones succensi sunt ab eo. Pre fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando & carbones ignis, & intonauit de caelo Dominus & Aliissimus dedit vocem suam grando & carbones ignis.* Forsitan cum Nadab & Abiu filiis Aaron in thuribulis nostris, id est in membris & corporibus nostris ignem alienum & incensum non bene redolens obuleramus, quod ferre non potuit levita castissimus, martyr purissimus, qui juxta sancti Job dictum, probatus quasi aurum, quod per ignem transit, qui seipsum obtulit Deo in odorem suavitatis. Unde & pavendum horifice nobis quod ait ad Hebraeos Apostolus: *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Quia terribilis est quedam expectatio judicii, & ignis amulatio, quae consumptura est eos qui Filium Dei conculcaverint, & sanguinem testamenti pollutum duxerint, in quo sanctificati sunt, & spiritui gratia contumeliam fecerint, pollute accedendo, temere tractando, indiscretè accipiendo corporis & sanguinis Christi sacramenta. Etenim quicumque manducat & bibit indigne, reus est corporis & sanguinis Domini, iudicium, quæ sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Novi siquidem & æterni testamenti hoc sanctum singulare dignius longe est, quam veteris & transitorii testamenti sanctum saeculare, dum & evangelii per Christum gratia pluris multum sit, quam per Moysem legis justitia. Quam tamen si quis irritam fecisset, sine ulla miseratione cunobus vel tribus testibus moriebatur. Quod-

A circa & idem Apostolus Corinthios non rite seipso probantes, immo irreverenter tantis se mysterijs ingerentes, redarguens, Ideo, inquit, *inter vos multi infirmi & imbecilles multi, & dormiunt multis.* Languoribus enim tabescabant variis, & febribus inaz-
fluabant & moriebantur plurimi. Quia igitur seipso minime dijudicabant, quatenus emendationi studerent, judicabantur & corripiebantur a Domino; de quo ad Moysem angelus: *Dominus, inquit, zelator no- men eius, Deus est emulator.* Ad populum vero Moyses: *Deus noster ignis consumens est.* Cujus scilicet quantum movere solent zelum anathematis seu obedientiae contemntus, ut duo de innumeris ponam; exemplum est Achar, qui propter anathema lapidibus fuit obrutus, suaque omnia igne combuusta. Itemque Saül, a quo propter inobedientiam scissa est regni purpura, dicitur propheta, cuius sciderat ipse pallium. *Sed dicit Dominus regnum Israël a te, & quia pro- jecisti sermenem Domini, project te Dominus ne sis rex.* Melius est enim obedientia, quam victimæ, & auscultare magis, quam offere adipem arictum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idolatria nocte adquiscere.

Materiæ, mi frater, exigit triste fundatum, ut tristia superadfecit verba, nec vereor ne illo Satyrici me notes elogio: *Plus alios quam mellis habes,* cum vereamur, cum doleamus hæc fuisse potissimum mala; quæ nos cibaverunt pane lacrymarum, quæ nos potaverunt doloris absinthio. Sed cœptæ jam prosequar seriem narrationis.

Quando hæc nos incepsit subito tempetas, procedere debebamus in civitate ad exequias, cuiusdam canonici; & propterea illo mane maturius officium aliquot horarum cum matutinali missa expleveramus, dispensante misericorditer eo quod omnia in mensura & pondere & numero constituit, ut non ad horam tantæ animadversionis divina celebrarentur super ipsum altare mysteria, quod sine multo fieri non potuisse periculo, tam in ministris quam in sacramentis. Miser ego ad tantam concussionem pavidus fugi in ecclesiam, ut ibi tutor ossem, cum unus occurrit ex fratribus dicēns pallas altaris a fulmine taetas ardere. Inhorru, extremui, sed tamen prompta in martyrem fide excitus cucurri, negligensque me. Necdum enim vapor cum foetore, caligo cum horrore decesserant loco. Lanam altaris, quam exuri putabam, corripui, ut excutarem: quæ vi quadam velut a vento dejecta, partim super ipsum altare, superjacente misfali, remanserat, partim in pavimentum defluxerat. Obstupui, mansisse incombusum, dum super eam sciatillam ignis reperirem ardentissimam. In quam & aliquandiu intendi atque consideravi quiddam ful-

se vivacis ac subtilis substantia, de qua, martyre sancto teste, timui, ne mihi aut insiliret in faciem, aut fæcum aliquid diceret, quod cum vellem decutiendo extinguere, subito dispartuit. Fuisse dæmonem conjicio, qui pro sua potuerit subtilitate per rimas seu cavernulas irrepere, & ignea quadam vi vel demoliri aliqua vel adurere. Namque ut erratici, ita subversores sunt dæmones, quantum a Dei bonitate frigi, tantum ex sui malitia igniti. Quomodo autem non pareat illi nos addictos sententia: *Misit in eos iram indignationis sue, indignationem & iram & tribulationem immissores per angelos malos.*

Pixidem demique argenteam, in qua corpus Dominicum habebatur, inveni super altare dejectam, quia catherulan, de qua ex more pendebat, ferream, vis caloris velut stipulam sicciam absumferat, ut vix aliquantos inde anulos reperiremus. Ipsam gemebundus accepi firmiter quidem seratam, sed atramenti instar fuliginatam, & foramen modicum præter solitum habentem, quo nescimus tunc artifice factum. Fuliginem illam manibus tenendo arque fricando absterti, aperui, trefque oblatas intus integras, sed paululum obfuscatas inveni, circumstantibus ostendi, quoniam summa nobis erat trepidatio, ne corpus Dominicum deperiret. Fratres porro altare circumstantes, quatinus si qua residuerent ignis scintilla extinguerent, pallium quidem, ut supra memini, scissum, sigillum in partes divisum, sudarium neque scissum neque ustum invenierunt: nisi quod etiam in eo, sicut in pyxide modicum foramen, quantum fieri ac posset videretur.

Igitur sigilli fragmenta cum lacrymis & mero multo levantes, plumbeam quæ sub ipso fuerat capsellam, in qua sanctorum reliquias continebantur, tutum in locum post altare transposuimus, ubi nec cura diligenter, nec lumen deesset continuum. Non enim ingrate accepimus, sed propensa gratiarum actione excolimus, quod ad tantum, ut dixerim caminum, nec plumbum liquefieri, nec reliqua consumi, nec potuerit cera resolvi. In praedicta etenim capsella dominus REGINARDUS memorabilis episcopus, constructor ecclesie istius, unica devotione suum ex cera cum reliquis condiderat sigillum. Non adverabis quicumque pietatis donatus es spiritu, trium hic puerorum præconiale spectaculum, quorum neque Sarella, neque capillum saltem septemplicis flammæ valuit vehementer temerare? Etiam hic digito. Dei athleta cooperatus est victoriosus, de quo veraciter dictum sit *cum transieris per ignem, flamma non nocebit te, & odor ignis non erit in te*. quandoquidem & ipse de craticula se assitantibus dixerit: Infelices non agnosceris quia carbones vestri non ardorem mihi, sed refrigerium præstant.

A Ante hunc ignem flebiles ac si dicam threnas dixerat in visu cuidam sancti illius ad voluntato genibus & supplicantib; o frater, venio iterum affari. Et quoniam minatur per prophetam Dominus, *Scrutabor Jerusalem in lucernis*, non habeatur frivolum quod visus est idem vigil sanctus omnia monasterii nostri & claustris noctanter diversoria déambulasse, & cum lucerna scrutatus fuisse, nec ut filios diei & lucis ambulare quosdam indignatus virga minaci longius eliminasse. Hoc etenim de quibusdam accidisse, magis est commiserandum, quam aliquem hoc vidisse insinuantum. Quod vero & illud quod conspicta est imago Domini in cruce pendens & quasi vivens amaras fudisse lacrymas, illi qui hoc videbat in mentem tunc veniente, quia videns Dominus Jerusalem flevit super illam. Qui videlicet tanto stupore ac tremore perculsus est, ut visionem non sustinens, nutabundo vix gressu se se subtraxerit. Verum quoniam dixit Ecclesiastes tempus loquendi & tempus tacendi, super sedeo nonnullis & visionibus & ostensis, quæ tantum nobis præsignavere malum, pro similitudine quadam illud tibi Virgilianum, mi frater, ingerens. Nam scholarum studiis es litterarum.

Sæpe malum hoc nobis, si mens non lava fuisse,

De celo tactas memini prædicere querens.

Quamquam igitur tam enorriter confusi, spectaculum quippe facti sumus mundo & angelis & hominibus, non tamen in salicibus Babylonis suspendimus organa nostra: immo, ut scriptum est: *In tribulatione invocaisti me, & liberavi te, exaudiavi te in abscondito tempestatis*, multiplicavimus laudare Deum super judicia justitiae sue variis satisfactionum modis, quos propter semeripsum habeat acceptos, qui penetravit celos Jesus filius Dei, qui in diebus carnis suæ processus supplicationesque ad eum qui posset salvum illum facere a morte cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia: Ne defertum præterea usquequa remaneret capitale nostrum, id est maius altare, oraculum attendimus propheticum: *Immola Deo sacrificium laudis, & reddi Altissimo vota tua, & invoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me.* Necnon licentia episcopali minus altare majori nunc usque superponimus, sacratum a domino THIEUVINO venerabili Leodiensi episcopo. Et quoniam ecclesia nostra III. nonas Novembris a sanctis sacra-ta & dedicata est episcopis REGINARDO videlicet, JOHANNE Portuensi apostolice sedis legato, PELEGRINO Coloniensi archiepiscopo, visum humilitati nostræ est, quatenus pro tantorum reverentia & prærogativa patrum, necnon & primæ sacrationis

pio respectu , denuo ipsa eadem die recon-
secretarur . Proinde levamus oculos nostros
in montes unde veniat auxilium nobis . In
te ô benedicta Virgo MARIA , de qua , ut
scribit Daniel , lapis abscessus est sine mani-
bus , qui factus est in monte magnum , ita
ut impleret universam terram , & in te , Lau-
renti , mons eraticulate , qui quanto inter
tomenta detritus , inter flammam es lique-
factus , tanto magis excrevisti usque ad co-
leste Christi janua , quas ingredi sole clari-
or meruisti . In vos etiam , ô sancti omnes ,
quos in Canticis canticorum dilecta Dilec-
to esse pronuntiar montes aromatum . Qua-
tenus nostrorum odoribus meritorum juxta
Zachariæ dictum effundat Dominus super
domum hanc , & super habitatores ejus Spí-
ritum gratiæ & precum , ut secundum eum
dudem prophetam simus benedictio , qui ma-
ledictum esse nunc censemur a seculo .

Siquidem haec nostra flagellatio facta est
multis in scandalum , quasi & ille circuitus ,
& perambulator satan . Job iustum non per-
cussit , Iesu quoque sacerdoti magno non
sternerit a dextris ut adversaretur ei , & psal-
mista non dixerit : *Fui flagellatus tota die &*
confitatio mea in matutinis , innumeraque
alia quæ possunt objici , quando nec ipse fa-
than quantum voluit , sed quantum & quo
modo & ubi permisus est , nos impetravit ,
illius iudicio cuius judicia abyssa multa .
Quod evidenter cuidam ostensum est , qui
subsecuto paracese , dum matutinali hora
post vigilarum & orationum munia se in
terram paululum quieturus coram altari
quodam dedisset , supra se quodammodo
factus , vidit ea parte aeris quæ fulmen deci-
derat ; clarissimæ lucis angelicam cohorte-
m , quæ obstruerit dæmonica cohorti , no-
stram penitus in conflagrationem succensæ
sed sicut deficit . sic fumus defici ; sicut
efflit cera a facie ignis , sic tartareus ille
torris a facie martyris assati fumigans deflu-
xit . Nec fuit horridior fumus illæ quem vi-
dit Isaias implesse domum Domini , isto qui
totum ita monasterium obfudit , ut ex ful-
gore illud accensum flebiliter discurrendo
perstreperemus . Sed profecto angelus faciel
Dei , angelus quem quartum in camino cum
tribus pueris deambulante vidit & obstu-
puit tyrannus , ille , inquam , qui excusit
flamnam ignis de fornace , hoc etiam abegit
incendium , & ipsos in dæmones tamquam
in Chaldeos , qui feroce interpretantur ,
reverfir . Propterea miserationum , Domine ,
tuorum recordari æquum est , laudationem
tuam loqui os nostrum salutare , super omnia
quæ largitus es nobis secundum indul-
gentiam tuam , & secundum multitudinem
misericordiarum tuarum . Omnia enim quæ
fecisti nobis , in vero iudicio fecisti . Nec
sit supervacaneum , Iesu Christe sacerdos
magnus , sacerdos in aeternum secundum or-

A dinem Melchisedech , quod te vidit quis-
piam cultu sacerdotali , cultu supercelesti ,
plus quam Aaron gloriosum ad altare quod
nunc videbis ut tabernaculum Silo repulisse ,
mystica quadam & quæ supra hominem sine
sacramenta celebrasse . Erat ecclesia struc-
ta mirabilis modo innovata , aromaticus o-
dor diffusus , claritas ut civitatis quæ juxta
Apocalypsim non egat sole neque luna , ut
lueant in ea . Nam claritas Dei illuminat
eam , & lucernæ ejus Agnus est . Illuminanti
ergo mirabiliter à montibus aeternis , sup-
plicant omnes filii lucis , imploret atque im-
petret omnis ecclesia sanctorum , quatenus
ecclesia nostra benedictionem acipiat &
misericordiam a Christo Domino pontifice
summo salutari vero . Amen .

REINERII LEODIENSIS

S. Laurentii monachi prologus in vitam
sancti Theobaldi eremiti ab eo con-
scriptam .

Ex. 5.
Laurentius
Lodiensis.

Ad gloriam Dei profectamque legen-
tium & audiencium , virtutes recensentur
atque opera sanctorum , quatenus in eis
agnoscatur & laudetur gratiarum dator mi-
rabilis , ac præclaræ exemplo virtutis fo-
cundæ mentes germina bona proferant ac-
tionis , typico apud historiam facto , qua
scribitur Jacob sanctus virgas populeas vi-
rides & amigdalinas & ex planis ex parte
decoratisse , detractisque corticibus , in
eis quæ spoliata fuerant candor apparuit ,
illa vero quæ integræ erant , virtus per-
manserunt , posuitque eas in canalibus , ubi
aqua effundebatur , ut cum venissent greges
ad bibendum , ante oculos haberent
virgas oves , & in aspectu carum concipe-
rent . Eo nimis modo in ecclesia ubi vi-
entes fluunt aquæ celestis doctrina , qui-
bus greges portant fidelium , posite sunt
virga virides , virga candida , sancti vide-
licet viri , quibus & fidei viror , & vita re-
stitudo , candori que boni inest operis , quo-
rum in aspectu , quorum documento ac
exemplis , oves , id est simplices iuxta pro-
phetam concipiunt , & quæ pariant & par-
tiantur , atque spiritum salutis faciant in
terra , graruleturque sponsus & dicat : *Om-
ne gemellis fratibus , & steriles non est inter
ras .* Sum quidem impensus tam ferme
quam scientia utpote qui etiam Esau per
lustra ferarum venando non discurrerim ,
qui per auditoria discendo non sum vagatus
philosophorum ; quin potius cum Jacob
simplice penes matrem Rebæccam in taber-
naculo semper recenterim , regulare jugiter
in ecclesia oculum observarim . Eterni ta-
men patris sapientiae ac verbo , quod ex
ore infantum & lactentium perficit lau-
dem , confido . Igitur laudabilem monachum
indignus

indignus licet laudabo monachus. Opuscolum duobus conficiam libris, cui præpingeratur talis titulus: *Flos Eremi*: Quia enim vita, quibus floruerit virtutibus eremita & monachus THIEBALDUS in eo expediat; arque in primis ut tenellæ adhuc æratis vel pueritiae flores in hunc coalescant fructum enitar. Nam salubre est studiis pectus excolere honestis; otiositas quippe fructus alit vitiorum; quos ut precaverim studere juvat, quo ueste nigra, tamquam nigris hædorum togatus pelliculis, de illa quippam assequar benedictione, quam tulit frater lenis a fratre piloso.

Finis prologus.

E J U S D E M P R O L O G U S in vitam S. Pelagie.

*Ex inf. san-
ti Laurentii
Leodiensi
j. b.*

Exemplar conversionis ac poenitentiae Pelagiam propofui, qua de tenebris ad lucem, de profibulo ad castimoniam emerit sanctitatem, in qua benedicitur pater misericordiarum Deus, qui vas perditionis & iræ in vas transformavit & gratiae: cuius dignatione nihil profecto dignius; indulgentia nihil præstabilius est, quem plus impænitens quam delinquens qui desperat, velut qui negat, offendit. Nemo itaque tam summe malius est, cui summe bonus non ignoscat, si rite paeniteat. Igitur Pelagia spem venientem peccatoribus suscitat, multitudinem viscerum Christi prædicat: cuius monumenta conversionis ab alio quidem scripta reperi; sed cum oratio parum idonea, tum vero barbarismorum erat atque solecismorum tanta confusio, ut illustrem materiam stilus obscurior laceram reddisse ac despicabilem videretur. Verum de scriptoris vitio potius quam de auctoris imperitia id accidisse suspicor, dum quatuor aut amplius glauulis, tum & dimidiis sed vericulis passim mutilatum textus prouinciaret. Gloriosum autem rebus plurimum tollit gratia fermo contemtibilis: meliori ergo aliquantum facie predictam curavi materiali reformare, rudemque experiri adolescentiaz indolem. Opuscolum in duos digesti libros, atque titulo prænotav: *Speculum penitentia*. Nam quantum hujus remedii sit bonum, quam felix proventus, in hoc etiam speculari potest benivolentia expiæ collirio cuiusvis oculus.

Finis prologus.

R E I N E R I M O N A C H I

Leodiensis S. Laurentii prologus in vitam Reginardi episcopi Leodiensis.

*Ex inf. s.
Laurentii
Leodiensi.*

Juxta Salomonis proverbium: *Presto spiritus est vir eruditus*. Sed ego licet ineruditus, ideoque nullius revera pretii, tamen *Ver. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.*

A men exigere a me ipso precordiale & voratum habui, ut virum describerem præiosum; id est REGINARDUM venerabilem episcopum, qui te, o sancte Laurenti, specialem sibi patronum eligens, in quo serviat perpetim Deo, ac tuum nomen, tabernaculum, hanc scilicet ecclesiam ædificavit in terra, unde & cœlestis per te tabernaculi & ecclesiæ supernorum creditur meruisse municipatum. Ipse, inquit, nobis sub protectione tui degentibus patrocinii, & a strepitu sequestratis rerum saecularium factus est velut in umbraculum diei ab astri, in securitatem, & absconsionem a turbine & a pluvia: ad quem describendum etiam fratres quidam hortatu bénivolo & jugi me precatu quasi pigrum ac desiderium excitaverunt, importune objectantes, non minus gratitudinis, non minus obsequii me pio patri-familias debere nostro, cuius beneficium educatus maxime essem a puero, quam sanctis præsulibus Wolbodoni & Euzebacio, quorum jam antea duobus libellis vitam descripsisse. Verum supervacanci respondebam esse laboris eos commendare verbo, quos egregiorum clarisſerit lampaſ opertim; ac si sole circumfusis faciem quis præferat; accessuque luminum diei conetur claritudinem adjuvare. Attamen pro virtutuni incitamento, profectuque vel legentium vel audientium, justum aliquem operæ pretium est celebrare litteris, ut secundum prophetam: *Memoria japhi sit cum laudibus*. Nec enim post penitentiae dignos fructus Reginardo magis est imputandum, quod fecerit aliquando de mammona iniquitatis commercium, emendo scilicet episcopatum, quam Matthæo apostolo & evangelista, quod lucra sectando in sede publicani aliquando federit ad theloneum.

Finis prologus.

INCIPIT VITA EIUSDEM.

In territorio Colonia Agrippinensis clero Reginardus genere, &c. ut apud Egidium de Aurea-valle, qui hanc Reinerii lucubrationem de verbo ad verbum sue Leodiensium episcoporum historie pro more inservit. Sales quippe iste scriptor atriorum opera, nequidem indicatis auctorum nominibus, sibi ipse adscribere, adeo ut historiam ipsius diligenter discutienti, vix aliquid Egidi occurrat, preter ipsam collectionem & collectorum ordinem.

E

CHARTA BALDUINI COMITIS

Hannoniensis, de addendis ad consuetudines villæ Haspensis.

BAN nomine Domini, ego BALDUINVS Anno 1184
Hannoniensis comes, quintus ab illo Balduino qui & Flandriam & Hannonię pos-
Ex Hanno-
nienſi car-
rio domino-
rum de A-
rensi.

PP

[a] sedic, notum facio tam presentibus quam futuris, quod constituidines villa Hasprensis, quae beatorum Vedasti atque Aycardi esse dinoſcitur, cijus temporalis advocatus sum, ad petitionem domini MARTINI abbatis S. Vedasti scripsimus, (a) & tam ego quam ipse filillis nostris confirmavimus. Insuper ego & barones mei nos eisdem consuetudinibus plenum obſervaturos, tactis sacroſanctis evangeliis, juravimus: quod & haecenū fecimus. Vérum quia acercentem malitiam, per eisdem fandiones non poterat ad pleniu villa coerceri, tempore domini JOHANNIS ejusdem ecclesie abbatis, qui praedicto MARTINO tertius int abbatum successit, de communi ipsius & nostri consensu atque consilio, salvis omnibus qua in priori ſcripto continentur, de homine occiso vel affolato, ea que ſubjecta fuit, adjecimus, per quae ſine dannis & tumultibus eadem villa in pacis ac quietis plenitudine poſſit conſervari.

[b] Si igitur in villa Hasprensi vel infra alodium villa vel in toto comitatu comitis Haynonensis ab homine Hasprensi hominem (b) affolari contigerit: qui hoc fecerit, membrum pro membro perdet. Si autem occidi, qui occiderit & ipſe occidetur. Omnia autem occisoris mobilia per manum præpositi ecclesie ſub testimonio præpositi comitiis, vel ſervientis iphius præpositi & ſcabinorum villa ptaepti Hasprensis occupabuntur, & conſervabuntur; quorum duæ partes ecclesie Hasprensi cedent, tercias vero in comitis partem, ſalvo jure præpositi ſui, cedet; dominus autem occisoris & hereditas univerſa ad eandem eccleſiam devolvatur, quoque filii vel heredes pacem terra subierint. Cum autem quod ad pacem ſpectat fecerint, hereditatem ſuam ab abbate & ecclesiſa recipient & requirent. Si vero homicida fugitivus evaferit, mobilia ejus, ſicut ſupradictum eſt, diſponentur, & hereditas ejus ad eccleſiam devolvetur, quoque pacis iuſtitione, & consanguineorum occiſi concordia adepta, & gratia abbatis & comitis ſucepta, in villam redierit. Cum autem ex pace ad pleniu egerit, ab abbate ſpedienter ecclesie hereditatem ſuam requiret & accipiet. Si vero illum dum exfulabit, mori contigerit, filii ejus vel heredes, ſi fecerint quod ad pacem ſpectat, hereditatem ſuam ab abbate & ecclesiſa requirent & recipient. Affolator autem ſi retentus fuerit, & membrum pro membro perdiſerit, nihil de mobili vel hereditate perderet. Si vero fugitivus abiētiſt de mobilibus ejus & hereditate occisoris ageretur. Porto si occiforem de terra comitis eſſe,

(a) Vide ſupra pag. 891.

(b) Affolare vulgo pro leviter perire. ſumitur. Papias leviter tangere interpretaur, hic vero pro quacumque percutione accipitur.

& infra villam Hasprensem res mobiles vel vadia aliqua ſuper domos, aut altam hereditatem habere conſiderit, eadem mobilia & præposito ecclesie, vocato ſecuti, ut dicuntur, comitis præposito & ſcabinis, occupabuntur, & comiti vel ejus ministro redentur. Hoc excepto, quod comes vel ejus præpotitus domos vel reliquas hereditates invadidas non poterit redimere, immo præposito ecclesie eas a praetita pecunia libabit redimere. Præterea si homicida in villa Hasprensi ſit vel affolator, & antequam capi poſſit, fuga evaferint, quoque conſiderit eis ſubſidium evasionis impetu difſe, in eadem damnatione qua ipſi erant, tenebuntur. Insuper occisoris & affolatoris cognatio, prout pacis iuſtitio dictaverit, eos ſuper sanctos abjurabit, & eis qui eos abjuraverint pax & ſecuritas ab occiſi & affolati cognatis cum jurejurando dabitur, quam pacem ſi idem cognati de potestate S. Aychardi ſunt, abbas ſimilis & comes facient teneri, ſi vero de potestate comitis, folius comes faciet aſſecurari. Si qui autem fugitivos illos abjurare noluerint, eos abbas & comes & occiſi cognatio totis viibus persequentur, & eorum mobilia & hereditates lege qua ſupra ſcriptum eſt de occisoribus & affolatoribus diſponentur, hec eis quemadmodum nec occifori, nec affolatori, niſi voluntate & aſſentu abbatis & comitis ulterius in villa redire concedetur. Si autem occiforibus vel affolatoribus vel molentibus abjurationem facere, fugitivos pacem comitis adepta, cum abbas ſimiliter pacem facere, in villam redire noleantibus; abbas vero vel odii causa, vel dilatationis, vel cupiditate hereditatis eorum diu tuis detinendae reditum non conſeffere; ſi querela ſuper hoc ad comitem delata, abbatem comes convenerit; tunc abbas diu ex hominibus suis quos potius elegere, accipiet, & comes ſimiliter duos ex suis, qui bus adjuratis, abbas ipsorum confilio in hujusmodi caſu procedet: hoc insuper additio, quod eis ab abbate vel comite reditus in villa non debet concedi, niſi facta pace cum consanguineis affolati vel occiſi. Si vero fugitivos pro abjuratione non facta antequam redeant, mori contigerit, eorum filii vel heredes, ſi ramen pacem subire voluerint, cum abbatis & ecclesiſa gratia hereditatem ſuam requirent atque recipient. Illud etiam prospicuum eſt, ut quotiens affolationis, vel homicidiū, vel eorum qua prædicta ſunt, caſus emerſerint, ſi talium auctores fugerint, pro conviñtis habebuntur. Si autem rei veritas latuerit, per homines abbaris, tres viros nobiles, & homines comitis, tres viros nobiles, fide ab eis accepta, vel adjuratione appolita, diſtriicto veritas inquiretur, & veritate diligenter inquirifit, & ad liquidum patet, omnia co-

ordine; quo dictum est, complebitur. A do, & episcopus nobis & successoribus nostris regibus, Francie, nostrisque servientibus nostras procuraciones, sicut antiquitus ceteri Ambianenses episcopi, consueverant, ab illo tempore in futurum exsolvet. Quia omnia, &c. Actum Compendio, anno ab incarnatione Domini MCLXXXVI, regni nostri anno sexto, astantibus, &c.

DIPLOMÀ ILDEFONSI
regis Aragonum pro Rostagno episcopo
Avenionensi.

Confirmat ei pignus de Albergò de Novas pro mille solidis, quos avus ejus Raymundus Berengarius a Laugero episcopo accepit, quibus addit solidorum tria millia, quae pater ejus Remundus a Gaufrido episcopo accepit.

In nomine Domini. Praefentibus & futuris sit cognitum, quod ego ILDEFONSUS Dei gratia rex Aragonensis, comes Barchinensis & dux Provinciae, sicut olim recognovi, concessi & laudavi GAUFREDO p[re]z recordationis Avenionensi episcopo, ita nunc recognosco, concedo, atque confirmo tibi ROSTAGNO Avenionensi episcopo & succcessoribus tuis & canonicis Avenionensis ecclesie, pignus de Albergò de Novas, quos avus meus RAYMUNDUS BERENGARIUS & uxor ejus DULCIA avia mea supposuerunt LAUGERIO Avenionensis ecclesie episcopo & canonicis pro mille solidis: & insuper recognosco, laudo, atque concedo in praefato Albergò de Novas tibi prlibato Rostagno Avenionensi episcopo & canonicis alios mille solidos de denariis novis, quos vinculus meus BERENGARIUS RAYMUNDI a prænominato Laugero episcopo in eodem pignore accepit. Ego vero prædictus ILDEFONSUS rex Aragonum, sicut olim concessi & laudavi Gaufrido episcopo, ita nunc aut melius concedo & laudo in eodem Albergò de Novas tibi Rostagno Avenionensi episcopo & ecclesie, si sine episcopo fuerit, & tuis successoribus alia tria millia solidorum de denariis novis, quos Gaufridus præmemoratus episcopus pro patre meo bona memorie RAYMONDO ejus creditoribus, persolvit. Et si moneta mutata fuerit, debeo reddere ego vel successores mei tibi & ecclesie vel canonicis, si sine episcopo fuerit; centum marchas puri & boni argenti. Recognosco etiam quod pater meus pro servitio magno quod tibi & fratri suo Gaufridus sapientius episcopus in multis fecit & exhibuit, concessit & dedit ei perpetuo & successoribus suis & ecclesie Avenionensi Albergam & dominium & quidquid ad eum pertinebat vel pertinere debebat in villa de Verquieris, & in tertorio ejus cum omnibus appendicis suis.

Anno 1185.
Ex archivis
ecclesie A-
venionensis.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro ecclesia Ambianensi.

Ecclesiam Ambianensem a jure procurationis absolvit.

Anno 1185.
Ex archivis
Colletino.

In nomine, &c. PHILIPPUS, &c. dignitati regiae convenit sibi devotos in beneficis ita recipere, ut dum nostra retributio quorundam bene responderet meritis, alii ad idem talibus invitentur exemplis. Noverint itaque universi praesentes pariter & futuri, quod quando terram Ambianensem & comitatum Ambianensem, PHILIPPO comite Flandris id nobis relinquent, receperimus, fidem & devotionem quam ad nos habebat Ambianensis ecclesia dilucide cognovimus, que non solum nobis circa hoc multam devotionis exhibuit; verum cum feodum terre praedicta & comitatus ad ecclesiam illam, ex eo quidem quod habet de nostro regali, pertinerer, & exinde sibi deberer hominum recipere: noluit hac ecclesia, & benigne conciluit, ut feodum suum absque faciendo hominio teneamus; cum utique nemini facere debebamus horumque vel possimus. Ad quod ecclesie devotionem attentes, dictam ecclesiam ab omni procuratione nostra & servientum nostrorum absolviimus & quietos esse precepimus; quamdiu nos & successores nostri reges Francorum terram Ambianensem & comitatum tenebimus: ita quod si forte terram istam aliquis deinceps habuerit, qui ecclesia Ambianensi possit hominum facere, hominum faciet episcopo de predicto feo.

Ven. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

Ppp iij

hoc, inquam, donum ego cognoscens, & quod illud olim similiter laudavi & confirmavi Gaufredo episcopo, confirmo nunc iteram & laudo perpetuo tibi Rostagno & successoribus tuis & ecclesiae Avenionensi; & ut sic omnia predicta teneam, & nulla ratione infringam, ego promitto tibi & accipio te in fide mea. Actum est hoc apud Avenionem **XIII.** cal. Martii anno dominice Incarnationis **MCLXXXV.** Signum **ILDEFONSI** † regis Aragonum, comitis Barcinonensis & ducis Provinciae.

Hujus autem recognitionis & confirmationis sunt testes Raimundus de Agou, Guillermus de Sabrato, Brocardus, Elifardus, Remundus de Avinione, Petrus Bremondus, Mararonus, Guillermus Raimbaldi, Guillermus de Monticulus prior de Corthesone.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
in gratiam Galfridi episcopi Silvanectensis.

Ut abbates regales per solum episcopum Silvanectensem mittantur in stallis.

Anno 1185.
Ex ms. Colle
beriano.

Nomine, &c. **PHILIPPUS** Dei gratia, &c. Noverint universi praesentes pariter & futuri, quoniam nos dilecto & fideli nostro **GALFRIDO** Silvanectensi episcopo concessimus donum illud, quod genitor noster bona memoria Ludovicus rex fecit **AMARICO** Silvanectensi episcopo; de abbatibus regalibus in Italum mittendis, videlicet ut non per alium quam per eum tantum vel per eos successores possint institui. Quod ut in posterum &c. Actum Silvanectis, anno incarnationis Domini **MCLXXXV.** regni nostri anno vi.

LITTERÆ PHILIPPI IV.
Francorum regis, de confirmatione fundationis Cartusie Apponenis ab episcopo & capitulo Nivernensi.

Anno 1185.
& 1190.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus universi praefertibus & futuris, nos infra scriptas vidisse litteras in hac verba: Ego **THEOBALDUS** Dei patientia Nivernensis episcopus, & ego **Johannes** decanus & totum capitulum ecclesiae Nivernensis, notum facimus omnibus, nam praefertibus quam futuris, quod nos dedimus & concessimus fratribus ordinis **Cartusiensis** locum de Appona integre cum pertinentiis suis, silvis scilicet & terris, pratis & aquis, & omnibus que in funerum, secundum ordinem Cartusiensem loco illi poterunt juste acquirere; ita quod si for-

(a) H est ecclesie cathedralis que sanctum Cyricum patro-
num agnoscet.

(b) Flavigniacensia sive Petri monasterium cuiusque ordinis

A te continget fratres ordinis locum eamden; quod absit, relinquere, aut non inhabitare, ad ecclesiam Nivernensem locus memoratus libero redire, & quiete absque aliquo commendatione, cum omnibus ibidem acquisitis. In hujus vero concessionis testimonium & firmatatem, praesenti pagina, sigilla nostra fecimus apponi. Actum Nivernis publice, anno incarnati Verbi **MCLXXXV.** in capitulo S. Cyrici, (a) domino **Lucio** papa in cathedra Romana ecclias praesidente, regnante **PHILIPPO** rege Francie. Nos igitur progenitorum nostrorum imitantes vestigia, sacrosanctas Dei ecclias & ecclesiasticas personas, praecipue religiosas favore benevolo prosequentes, ut carum adjuti precibus, sic regnare valeamus in terris, quod ad regnum postimum perpetuum pervenire; dictorum fratum priorisque dicti loci devotis supplicationibus inclinati, volumus & praesentium tenore concedimus, praecipue ob nostræ progenitorum nostrorum, recolendæque memoria JOHANNÆ Dei gratia Francorum & Navarræ reginæ, confortis nostræ quondam carissimæ, animatum remedium & salutem, quod ipsi prior & fratres qui pro tempore fuerint, omnia & singula superius expressa teneant, habeant, & possideant in perpetuum libere, pacifice, & quiete, absque coactione vendendi, vel extra manum suum ponendi, seu praestandi proper hoc nobis vel quibuscumque nostris successoribus financiam qualemcumque, dictisque donationem & concessionem & omnia suscripta rata habemus & grata, & ea volumus, laudamus, approbamus, & tenore praesentium confirmamus, nostro tamen & alieno in omnibus jure semper salvo. Quod ut ratum & stabile perseveret, praesentes litteras sigilli nostri fecimus impressione muniri. Actum Parisius, anno Domini **MCCX.**

D mense Aprilis.

Per dominum regem **MATILLARDUS.**

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro abate Flavigniacensi.

Villam de Couche sub sua protectione certis sub conditionibus suscipit.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, &c. Ex regis dignitatis officio rebus eccliarum regni nostri nostram tenemur protectionem impendere; & tunc archius tenemur ad hoc ipsum, cum aliquod inde consequimur emolumenitum. Noverint itaque universi praesentes pariter & futuri, quoniam ad petiticem **RAINALDI** abbatem, totiusque conventus, ecclesie (b) Flavinia-

Anno 1186.
Ex ms.
Colle
beriano.

S. Benedicti in diocesi Augustodunensi situm est; cuius abbas Raynaldus hic commemoratus in vulgato catalogo abbatum defederatur.

censis, villam ejusdem ecclesie, que dicitur *Couche*, in nostra manu suscepimus, & regia protectione, & in nostro salvamento, tali quidem tenore, quod de singulis hominibus ad potestatem dictæ villa pertinentibus, tam intra villam quam extra villam, annuatim in festo B. Andreae apostoli habebimus quinque solidos, vel quartuor, vel tres, vel duos, & ad minus duodecim denarios, & hoc ad mensurare ne graventur homines super priorem illius villæ, & super præpositum nostrum, quem in illa habebimus viila; qui præpositus quidem ad prædictum festum de singulis hominibus burgi & castelli donatibus quatuor sive quinque solidos, habebit annuatim pro salvamento duodecim denarios; & de aliis qui scilicet minus quatuor solidis dabunt, habebit sex denarios. De singulis vero hominibus potestatis prædictæ villa, qui sunt extra villam, habebimus annuatim quartallum annuum, cuius medietas erit una frumentum, altera medietas avena: medietas justitiae tam burgi quam castri nostra erit; monachis vero suum claustrum remanet absolute libertam. Noster præpositus & præpositus monachorum invicem fide mediante confaciati justitiam ipsam communiter colligent, & alteri sine altero nihil omnino levare licet. In omnibus potestatis ejusdem villa que extra villam & castrum manerunt, nullam justitiam habebit noster præpositus, nisi de salvamento, si redditum non fuerit ad terminum, & hoc per legem & ad consuetudinem patriæ præpositus noster accipiet sine parte prioris. Quod si aliquis de eisdem hominibus forte priori rebellis extiterit, de quo clamorem prior ad præpositum referat, eam justitiam tunc præpositus cum priore partetur. Concessimus autem quod homines illos ad damnum aliquod ecclesie non suscipiemus manuteneados, sed ratione salvamenti quod habemus monachis omnia sua in ea potestate salva facere curabimus. Et hoc salvamento tali conditione suscepimus, quod illud extra maximum nostram mittere nequam poterimus, sed ad coronam regiam in perpetuum remanere statuimus. Que omnia sicut supra diximus, rogatu & assensu tam abbatis quam capitulo Flaviniacensis facta, ut in posterum rata permaneant & inconvulsu, presentem paginam sigilli nostri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato communimus. Actum apud Fontem Blaadi, anno Domini MCLXXXVI. regni nostri anno octavo, astantibus, &c.

83

DIPLOMA SIFFREDI
Patherbornensis episcopi.

De concordia inita inter moniales Gerdinenses & Herimannum de Gidessen.

In nomine sancte & individuae Trinitatis. Anno 1186
Ego SIFFREDUS Dei gratia Patherburnensis ecclesiæ episcopus monasterio in Ger-

*Ex cararia
Gerdinensi*

dine in perpetuum. Amen.
Cum ex suscepto præfulatus officio paci & tranquillitati ecclesiarum omnium, quibus curam suscepimus, nos oporteat intendere, solertiore tamen invigilandum putamus diligentia, ubi aliqua disturbance cognoscitur esse materia. Hujus rei gratia commoditati sanctimonialium in *Gerdin*, qua vita honestate & religionis observantia, tam nostrum quam multorum erga se provocarunt affectum, perpetuo prospicere cupientes, prælensis scripti ferle denunciatus universis fidelibus, tam futuris quam præsentibus; quo ordine controversia quæ inter ipsum monasterium & Herimannum de *Gidessen* super quibusdam prædiis verterebatur, conquievit. Anno dominice Incarnationis MCLVIII. Gofwinus miles frater prædicti Heremanni lopra infectus, quoniam audierat, quod flagellat Dominus omnem filium quem recipit, se ab eo qui Saulum in via prostratum & cæcitate percussum intrare compulit; hoc flagello-vocari perpendit. Quapropter morbo carnis desperato, spiritui saucio medicina efficaci velens consulere, quinque manus in *Hohenheim*, tres & dimidium in *Fodenhusen*, unum in *Baddenhusen*, unum in *Daleffen*, in manu domini BERNARDI Padæburnensis episcopi hac conditione, ut ipse eadem prædia monasterio *Gerdin* conferret, cum consensu legitimi heredis sui, prædicti scilicet Heremanni, qui nondum liberos habebat, designavit, prædia resignata dominus BERNARDUS Patherburnensis episcopus monasterio in *Gerdin*, sicut aliud instrumentum de eademi donatione conscriptum testatur, perpetuo quiete possidenda donavit. Post donationem auctoriis monasterii in corporalem eorumdem bonorum possessionem missis, videns Gofwinus quia sine onere & gravamine monasterii ibi sustentari potuit, cum sancta & cara familia sua, Adelheida videlicet uxore sua & Johanne filio, ad sanctum monasticæ conversationis otium *Gerdin* se translit. Viventibus his tribus personis, monasterium Gerdinense memorata prædia quiete possedit; nam eis subsidia vita temporalis commode ministravit. Novissime autem mortua Adelheida felicis memorie matrona, quæ maritum & filium præmotuos planxerat, anno dominice Incarnationis MCLXXXVII. Heremanni

Ppp iiij

nus cum uxore sua Hildeburga, & septem si. A de Brachet, Conrat Stapel, Hugo de Heinrichsdere, Hartmannus de Illeoh, Hugo Heinricus Spirink. Confidatores transaktionis, Conradus de Adelstet, Burichardus Ploch Rath, Apollonius de Vuyse, Johannes & Karalus de Nigenkerike, Heremodus & Swertherus de Veuere, Sifridus de Dalheim, Helmicus Grabe, &c.

B U L L A P R O T E C T I O N I S
Urbanus papas III. pro collegata S.
Johannis ecclesia Leodiensi.

URBANUS episcopus servus servorum Dei dilectis filiis canonicis ecclesie beati Johannis Evangeliste que est in Insula Leodii, tam presentibus quam futuris canonice substitueris in perpetuum. Comissa nobis apostolicae sedis nos horatur auctoritas, ut locis & personis, ejus auxilium devotione debita implorantibus, tuitionis praesidum impendere debeamus; quia sicut iusta petentibus nullus est tribuendus effectus: ita legitima & justa postulantum non est differenda petatio. Ea propter dilectionis in Domino filii, vestris iustis postulationibus, clementer annimus, & praefata ecclesia in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & presentis scripti privilegio communimus, statuentes ut qualcumque possessiones, quæcumque bona eadem ecclesia in presentiarum juste & canonicę possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu alius iustis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma vobis veltrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus haec propria duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum in quo praefata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, villam Emurch cum piscatione, montem Roberti, villam Eymalam cum ecclesia & pertinentiis suis, ecclesiam sancti Adalberti in insula Leodii cum decimi ejusdem insulae & pertinentiis suis, villam Gesele cum familia & appendiciis ejus, ecclesiam de Engle, ecclesiam de Heudecufa, ecclesiam de Hosden, curtem Comaphiam cum ecclesia sua, in villa Jupelella allodium solvens annualiter triginta solidos, quartam partem villa Eoydre, jus quod habetis in villa Ferires, villam Fleniz, Romercurt, Bushone, medietatem villæ Bovingefir, curtem Goe cum ecclesia & pertinentiis ejus, quartam partem decima, & allodium quod habetis in villa Holong, Mafsil, ecclesiam de Genglebrey, & quicquid in allodium ejusdem villa & in Vialeove habetis; villam de Tillires, & Resires, villam Meredorp, Jusanam villam Rauclerc, quicquid juris habetis in ecclesia

Anno 1113.
Ex scheda
CL. V. D. 4.
Graffet.

973. de Monte *Thyenes* eum dote sua, & in ple-
no dono ecclesiae ejusdem, ecclesiam de
Atteroda, jus quod habetis in *Sleduvverz*,
& mansum allodii in eadem villa in loco
qui dicitur ad Montem, curtem *Nerhenes*
cum ecclesia & pertinentiis suis, & adja-
cente silva de *Miradal*, *Holdrin*, *Fennache*,
villam *Hulgrehes*, cum piseatione ianuosa;
in oppido Hoio, tres libras de teloneo;
villam de Sarto *Colnois*, ecclesiam de *Cor-
bion*, villam *Terires*; & jus quod habetis in
Morelmeis, *Ronnedines*, allodium in *Ha-
tembail*, & in *Hera*, *Rokelenges*, *Hers* &
Formala, medietatem decimam de *Bubbenben*,
villam *Samerey*: cum appenditiis suis, *Def-
dorp* cum appenditiis suis, *Allekenrode*, vi-
nas in *Novverois*, mansum in *Bubenben*;
mansum in *Seestay*, allodium in *Falla*, de-
cem solidos in *Falmin*, & decem in *Rumi-
nes*, sex mansos in *Kongse*, & decem in
Brida, teloneum de foro *Vifati*, in Leodio
molenidinum & allodium Parvitorrentis,
curtem in Roberti monte, in *Vingiz* ter-
ram annualiter solventem quinque solidos,
ad *Taynires* & *Seraing* pratum & terram
solventem quinque solidos & sex denarios,
ad *Lond* quinque solidos, allodium *Haf-
plies*, ecclesiam de *Hares* *Vvistrewich*, item
in Hoio possessionem solventem duodecim
solidos, & sex denarios. Prohibemus autem
nec praeposito nec alii omnino personae
bona ipsius ecclesiae absque communione
fratrum vel faniosis partis aseculi, quoquo
modo alienandi licentia pareat, & ecclesiae
praedicta liceat decanum libere eligere &
praepostum sive de sua sive de alia ecclesia
de toto Leodiensi episcopatu. Et quia bona
ad stipendia fratrum communiter pertinen-
tia, in parte deficeret, & in parte habun-
dere accepimus, statutus ut defectus unius
villæ alterius habundantia supplearunt.
Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum
licet præfatam ecclesiam temere pertur-
bare, aut ejus possessiones auferre, vel
ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet
 vexationibus fatigare; sed omnia integrâ
 conserventur, eorum pro quorum guber-
 natione ac suffentatione concessa sunt, usi-
bus omnimodis profutura, salva sedis apo-
stolicæ auctoritatem, & Leodiensi episcopi
canonica justitia. Si qua igitur in futurum
ecclesiastica secularis persona, hanc no-
stra constitutionis paginam sciens contra
eam temere venire temptaverit, secundo
tertiove commonita, nisi reatum suum digna
satisfactione correxerit, potestatis honoris
que sui dignitate careat, reamque se divi-
no judicio existere de perpetrata iniuste-
te cognoscat, & a saceratissimo corpore ac
sanguine Dei, & Domini redemptoris no-
stri IESU CHRISTI aliena fiat, atque in ex-
tremo examine districtæ ultioni subjaceat.
Cunctis autem eidem loco sua jura servan-

974 A tibus sit pax Domini nostri IESU CHRISTI,
quatinus & hic fructum bonæ actionis per-
cipiant; & apud districtum judicem præmia
æternæ pacis inveniant. Amen.

† Ego URBANUS catholicae ecclesiae episcop-
opus ss.

† Ego HENRICUS Albanensis episco-
pus ss.

† Ego PAULUS Prenestinus episcopus ss.

† Ego JOHANNES presbyter cardinalis
tituli S. Marci ss.

† Ego PETRUS de Bononia presbyter
cardinalis tituli sanctæ Susannæ ss.

† Ego LABORANS presbyter cardinalis
S. Mariæ Trans-Tyberim tituli Calixti.

† Ego PANDULFUS presbyter cardinalis
tituli duodecim apostolorum ss.

† Ego ALBINUS presbyter cardinalis tituli
sanctæ Crucis in Jerusalem ss.

† Ego MELIOR presbyter cardinalis SS.
Johannis & Pauli tituli Pamachii ss.

† Ego ADELARDUS tituli sancti Marcelli
presbyter cardinalis ss.

† Ego JACINTUS diaconus cardinalis S.
Mariæ in Cosmendim ss.

† Ego GRATIANUS sanctorum Cosmae &
Damiani diaconus cardinalis ss.

† Ego BOBO sancti Angeli diaconus car-
dinalis ss.

† Ego OCTAVIANUS sanctorum Sergii &
Bacchi diaconus cardinalis ss.

† Ego SOFREDUS sanctæ Mariæ in Via-
lata diaconus cardinalis ss.

† Ego ROLANDUS sanctæ Mariæ in Por-
ticu diaconus card. ss.

† Ego PETRUS sancti Nicolai in carcere
Tulliano diaconus cardinalis ss.

† Ego RADULFUS sancti Georgii ad Ve-
lum-aureum diaconus cardinalis ss.

Data Veronæ per manum ALBERTI
sanctæ Romanæ ecclesiae presbyteri cardina-
lis & cancellarii vñ. cal. Augusti, indictione
quarta, Incarnationis dominice anno
mclxxxvi. pontificatus vero domini Ur-
bani papæ iii. anno primo.

CARTA ALIENORDIS comitis S. Quintini pro Crispeensi S: Arnulfi monasterio.

*Bigatam lignorum ei concedit pro anima pa-
tris & matris ibidem jacentium.*

Ego ALIENOR sancti Quintini comitis
sa & domina Valesia tam futuris quam
præsentibus notum facio, quod ego pro
Dei amore & animæ meæ remedio, & pro
animabus patris mei & matris meæ, & pro
animabus prædecessorum meorum, per-
petuo in omni libertate possidendum con-
cessi ecclesie B. Arnulfi, in qua pater meus
& mater mea tumulati quiescunt, singulis
diebus unam bigatam lignorum pet toram

forestam de *keſſin*, præter in silvam accipiendam ad ulius monachorum in ecclesia Deo servientium, de mortuo scilicet bosco, seu de branchiis, sive de residuis. Quod ut ratum sit & inconcussum perseveret, præsentem cartam &c. Actum anno Domini MCLXXXVII. regnante PHILIPPO rege Francorum.

EPISTOLA HENRICI EPISCOPI
Albanensis ad universos ecclesiæ prælatos.

Hortatur ad modestiam, humilitatem; & paenitentiam.

Anno 1187.
Ex ms. He-
merodens.

[4]

Venerabilibus & in Domino sibi carissimis archiepiscopis, episcopis, ceterisque ecclesiæ prælatiis H. (a) Albanensis episcopus apostolicæ sedis legatus per gloriam salutiferæ crucis ad perpetuæ lucis gaudia pervenire.

Publicani & peccatores violenter præpiunt regnum Dei, quod ab ipsis vim perpeti gratulantur, & qui duces esse debuerant, nec se quuntur. Propter quod personis potissimum ecclesiasticis attendendum, ne, quod Deus avertat, ex clericorum damnatione incipiant resarcire principes tenebrarum, quæ ex laicorum conversione sustinent detrimenta. Cavendum etiam ne mare dicat ut Sidon erubescat. Cavendum est ne subjugale mutum hominis voce loquens incipiat redarguere insipientiam prophetarum. Litteris itaque, dilectissimi, non modo inscribi frontibus signum Thau, signum dominicae passionis, sed & cordibus imprimitis præsertim diebus oportet. Atrum est atramentum, atrox atramentarium, quod a renibus ejus dependet, qui in linea habitu singularis candoris, qualem fullo super terram facere nequeat, omnimeæ scilicet pietatis quam impenitentis nullus attingat signatum & insignitus advenit. Consideraverat atramentum hoc, altitudinem hanc, hanc nigredinem, qui dicebat: *Vidimus eum & non erat species ei neque decor.* Obscuratos, dilectissimi, ne vos huic deformitati pigeat conformari. Emulamini ejus humilitatem, qui pro vobis annorum induit infertilium paupertatem, ignominiam crucis subire non renuit, reputari inter mortuos non refudit. Deponite veterem hominem cum vestibus suis, & exuvias veteris exuat Salvatoris ore prudentia commendata serpentis. Non competit huic tempori, non mœrori. Non plus calcaria quam altaria fulgeant, cum & illa forsitan oporteat cilicis interim cooperiri. Idem quoque de sellis, de frenis, de faleris notabilibus & inanem præferentibus fulgorem sentiendum. In vestibus suis

(a) Henricus ex abate Clarevallis inviatus ab Alexandro III. creatus episcopus Albanensis, qui hanc epistolam scripsisse videretur occasione victoriae à Saladino in Christianos re-

A deponant clerici quæ etiam reges abjiciunt, quæ signatorum Christi universitas noscitur abdicare. Abjiciunt varia, grisea, zebelinos, & pellicula ejusmodi grandis precii, sed contra Deo periculi grandioris, nec minoris in veritate dedecoris, dum ad imaginem Dei creatus homo pelliculis murium se credit ornari. Audiatur Petrus saltem diebus istis, qui nullo tempore debuit non audiari. Audiatur, ut apparet viros pudeat, pudeat clericos quod eorum primus ad ipsorum gloriam, primus in contumeliam tonsuratur, etiam mulieribus interdixit. Non manicæ, non calceamenta eorum. Si vero etiam ministrantium eis cottidianis egeant confuturis, ne subtilitas lineæ ligandis corrum manibus & pedibus in vincula debeant graviora converti, vel ne videantur funiculos texere, unde ligatis pedibus suis & manibus in exteriores tenebras demergantur. Manicaras etiam cappas non dissimuletis abjicere, quæ ex cappis & tunics habitu duplikato duplicatam redarguant animarum. Qui ex lino & lana contextam vestem prohibuit, si vidisset suo tempore vestes ex cappa & tunica fieri, non laudasset. Prima fuit in celo generis humani transgressio, primam & ternam ex adversario jejunans Christus victoriam reportavit. Siquidem viceit nunquam in appetibilibus suis, in concupiscentia carnis, in concupiscentia oculorum & superbia vitæ, de voluptate, de otiositate, de ambitione triumphans. Modo sibi & numerum laici in cibariis posuerunt, ut duorum ferculorum sint contenti, quod si vobis dicceretur uno fore contentos, forsitan Germanicas aliquibus non placerer. Verumtamen si videtur sufficere quod ad numerum pertinet indicata frugalitas, vestrum erit imitatione dignum aliquid addere super deliciarum inceptis declinandis. Et quidem mater vestra sacro-sancta Romana ecclesia statuit & decrevit (b) omnibus festis feriis, & in adventu Domini in cibo quadragesimali clericis simul & laicis jejunandum, feria quarta & sabato a carnibus & sagamine abstinentum, transgressores constitutionis hujus sacrorum reos canonum fore decernens. Sic ibi quoque & familiis suis a summo pontifice & fratribus suis in secunda feria eadem abstinentia carnium est injuncta, quod in vobis prælatos saltem majores voluntaria deversatione deceat amulari. Non competit vina pigmentis delibera, mœrori huic potissimum, cuius non expedit oblivisci. Numquam negotiandum ut clericis, numquam vilius comparandum quod venundari debet pretio cariori. Properea quod sacrilegium semper fuerat, nunc præsertim gravius execrandum, & negotiis tam ipsis deterio-

portata, atque adeo ut divinum numen placare valeant, hortatur cruce lignatae ad humilitatem & paenitentiam.

(b) Decretum illud edidit Baronius ad annum 1187.

ta videntur iurgia clericorum , ut oporteat A nimum & animum ab hoc studio continui. Verumtamen errorem magis ac magis augeri videns , animum tandem apposui , ut vel posteris prodesset , cum cogens necessitas correctionem exposceret. Nemo autem novum compotum me fingere velle existimet. Compotum secundum quem annorum antiquorum quantitates & revolutiones cognoscuntur , quem primitivæ ecclesiæ partes non abjecerunt , a quo etiam se non declinare vel aberrare putabant , qui moderni temporis errorem considerunt & induxerunt , in medium proferre intendimus. Quanto brevius & facilius possumus in designatione numerorum figuris plerumque utimur aliis quam latinis , propter scribendi & computandi compendium.

P R O L O G U S A L B E R T I

monachi (4) Sigebergensis in suum
Glossarium in sacram scripturam [4]

Satis profuerunt , qui glossarios primum <sup>Ex msi.
Harden-
housen.</sup>

in divinam paginam ediderant , quia varias epulas lectionis , quasi quodam condimento interpretationis dulcorabant. Huic accedit quod benivoli etiam idiotis condescendebant , dum nota quadam & non necessaria interserebant. Sed inter haec queritur , cur ignota quadam , ut *Orix* in Isaia , & *Chodchod* in Ezechiele ; *Sinkion* in Paralippomenis , & alia multa prætermiserint , cum nota quadam pro ignotis , ut in libro Regum cavum quod concavum , pro cabo quod est genus mensuræ , & in Judith lebetes pro lapates mutaverunt. Non tamen imperitiam moderni quasi perspicaciores quia juniores in causa versari suspicentur , vel ideo nomina sua libellis non prætitulasse ,

D quia ad perfectionem non elaboratum esse conspicantur. Unde propositam quæstionem criticis adhuc ventilandam melius duco reservare , ne me præferens , illorum labori videar detrahere. Ego namque ALBERTUS utinam ultimus monachorum sancti Michaëlis , ex infinitis glossariis unum in vetus & novum testamentum jussus excerpti , & nota quadam ac superflua vel iterata resecans , ex opificiis sancti Hieronymi & Isidori & Bedæ , & de omnibus libris idoneis qua decerant lefloravi , studio quoque satisfacere cupiens lectori , voces & naturas animalium & volucrum , & arborum & gemmarum , pondera quoque & mensuras addidi , legant qui volunt , abhiciant qui nolunt.

(4) Sigebergense monasterium vulgo *Siburg* insigne ordinis sancti Benedicti in diocesi Coloniensi , fundatorem agnoscit sanctum Annonem Coloniensem archiepiscopum , qui etiam Graffshatenis S. Alexandri constitutus & dotavit.

I N C I P I T P R A E F A T I O

magistri Reinherii decani Patherbrunnensis perspicacissimi calculatoris in librum de computo.

*Ex msi.
Harden-
housen.*

Qui fidem catholicam impugnant , gaudent quod errorem inveniunt in computo quem tenet ecclesia. Putant enim & affirmant etiam in aliis nos errare. Hoc autem opprobrium & hanc subfannationem non tantum adversariorum , sed etiam multorum fidelium amputari cupientes , quidam amicorum meorum rogaverunt , ut intenderem qualiter scandalum hoc & confusio tolleretur. Ego vero rei difficultatem considerans , & cernens non facile contingere posse quod ecclesia abjiciat , quod diu tenuerit , ne cassio labore gravarer , diu ma-

LITTERÆ BERNARDI
abbatis sancti Eugendi.

Henrico comiti Trecensi bannum & justitiam
de Sarmaise cedat ut novam ibidem villam
faciat.

[4]
Anno 1187
Ex ms. re-
gina Suecia
eruit Ma-
billonius.

Ego BERNARDUS Dei gratia S. (a) Eu-
gendi abbas totusque ejusdem ecclesiaz
conventus, notum facimus præsentibus &
futuris, nos HENRICO illustri Trecensi
comiti Palatinō bannum & justitiam de Sar-
maise concessisse. Ipse vero novam villam
ibidem faciet, & medietas fori quod ibi-
dem erit, ad nos pertinebit. Altera vero
domini comitis erit. Furnos autem &
molendina nostra, & census, & terragia cum
decimis nostris & pratis, in manu nostra
absque prædicti comitis participatione reti-
nuimus, nullique molendina & furnos nisi
nobis ibidem facere licebit. Hac autem
conditione factum est ita, quod prædictus
comes, vel ejus heres hoc quod ei ibidem
concessimus, absque consentiu nostro a manu
sua alienare non poterit. Concessum est e-
tiam quod quicunque apud prædictam vil-
lam mansurus venerit, domui de Sarmaise
sex denarios, domino vero comiti unam
minimam avenie annuatim persolveret. Quod ut
ratiū inviolatumque permaneat, litteris
annotatum sigillo nostro confirmavimus.

Actum Szczanie anno Verbi Incarnati
MCLXXXVII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

De fundationis monasterii Curia-Dei in dia-
cesi Aurelianensis confirmatione.

Anno 1188.
Ex ms. Col-
bertino.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum
rex. Sicut priorum facta per litterarum ap-
tates nobis innotescunt: ita ea quæ bono ze-
lo gerimus litterarum memoria duximus
commendanda, ne in posterum vel oblivio-
ne deleri, vel a posteris quos ad mala pro-
mores fore timemus perperam valeant re-
tractari. Noverint itaque universi præsentes
& futuri, quod JOANNES venerabilis Au-
relianensis episcopus, & universi sanctæ
Crucis Aurelianensis ecclesie conventus,
sicut ex authentico bona memoria Ludo-
VICI quondam patris nostri cognovimus;

[b] locum qui (b) Curia-Dei nominatur, A-
MAURICO eius loci venerando abbatu &
fratribus ibidem Deo servientibus, & om-
nibus in eodem servitio ibidem successuris

(a) Sancti Eugendi in fine monasterium ordinis sancti Be-
nedicti dicesis Lugdunensis in Monte Jura à sanctis Ro-
mano & Lopicino fundatum, cui tertius abbas presul san-
ctus Eugendus, S. Claudi Vesunctionensis episcopi secessu ce-
lebre, cuius hodie norma retinet, cum primum Condarente,

A liberum & quietum ab omni confertudine,
exactione, & inquietatione jure perpetuo
possidendum dederunt & concesserunt. Nos
autem domini & patris nostri LV D O V I C I
ferenissimi regis exemplum sequentes, præ-
dictum Aurelianensis episcopi & capituli S.
Crucis donum & concessionem & omnia
quæcumque ex nostro vel quorumlibet do-
no prædictis fratribus data sunt & conces-
sa, quæcumque etiam largiente Domino,
in futurum ex quorumlibet beneficio vel
aliis modis competentibus poterunt adipisci,
illius jure perpetuo, quantum ad regiam
pertinet maiestatem, rogatu & petitione di-
lecti nostri HUGONIS ejusdem loci abbatis
concedimus & confirmamus. Hæc siquidem
fune nomina locorum, que jam ad dictum
locum in Dei servitio obtinendum illis gra-
tia Dei data sunt. Joyacus cum omnibus
pratis & plana terra & molendino & ceteris
appenditis. Apud Visnolum ex dono Hen-
rici de Balgeniaco & Alberti nepotis ejus,
cujus terra fuerat, terra quatuor carrucarum.
Apud Francum-puteum terra quindecim
carrucarum, quam ipsi ex dono pluri-
morum & jure canticis habent & possident
& molendinum. Apud Ingranniam prata
Constantii & hortos & alla prata, que ex
dono plurimorum habent & possident. A-
pud Geresi terra trium carrucarum cum ce-
teris appenditis suis. Apud Buelas-domos
terra quatuor carrucarum ex dono pluri-
morum. Apud Banderoi decima quam ha-
bent & quiete possident ex dono Petri de
Campellis. Apud Limer decima quam ha-
bent ex dono Odonis. Præterea nemora no-
stra prædictis fratribus & iporum animali-
bus ad omnes usus necessarios concedimus.
D Nemus tamen de Rocillo excipimus, & ne-
mora illa quæ tempore nostro acquisivimus
que tamen dum nobis placuerit ipsis conce-
demus. Vigintiquaque libras Aurelianensis
moneta in telonio nostro singulis annis a
propositis & servientibus nostris sine con-
tradicione reddendas: ita tamen ut ex hac
summa decem libra in festo sancti Remigii,
reliquæ decem ad nundinas Marcianas Au-
relianis de primis denariis qui provenerint
de telonio nostro annuatim eis omni occa-
sione postposita reddantur. Furnum etiam
quod avus noster bona memorie Ludo-
VICI Francorum rex prefatis religiosis do-
navit Stempis eis habendum perpetuo possi-
dendumque concedimus. Furnerium quoque
ab omni exactione atque confertudine
quietum & emancipatum esse volumus. In
vivario præterea nostro de Sabella piscari
uno die quo itur ad capitulum Cisterciense
& alio in regressu capitulo predicti jam di-

deinde. S. Eugendi & Jutene monasterium dictum fuerit.
(b) Curia-Dei monasterium ordinis Cisterciensis: de linea
Cisterci, cuius fundamenta iacta esse dicuntur anno 1118.
fundam supereditate Johanne episcopo & epistulo Aurelia-
nensi, in cuius diœcesi situm est.

Etis fratribus regia benignitate concedimus. Insuper pro instaurazione officinarum suarum apud Fagetum, quisquis habeat villæ potestatem, in petraria nostra usagium concedimus. Hæc omnia sicut ex scriptis bona memoriae patris nostri data & concessa cognovimus, concedimus & confirmamus. Præterea centum solidos quos P E T R U S DE CURTAIAO patrius noster in censu nostro Vitriac annuatim in nativitate S. Johannis Baptiste reddendos ad instauranda ecclesiæ luminaria in perpetuum eisdem fratribus dedit, sicut supradicta omnia pro remedio animæ nostræ & prædecessorum nostrorum concedimus. Quod ut ratum sit in posterum & omnino inconclusum, præsentem cartam sigilli nostri auctoritate ac regii nominis caræctere inferius annotato præcepimus confirmari. Actum publice Aurelianis anno ab Incarnatione Domini MCLXXXVIII. regni nostri anno IX. astantibus in palatio nostro quorum nomina supposita sunt & signa. S. comitis THEOBALDI dapiferi nostri, S. GUIDONIS buticularii, S. MATTHÆI camerarii nostri, S. RADULFI constabularii nostri. Data vacante cancellaria.

CARTA JUHELLI DE MEDUANA
qua ablatâ monachis sancti Stephani
bona restituit.

Ego JUHELLUS dominus Meduana, [1] Ex archivis Majori monasterii.
frater (a) GAUFREDI, cujus pater extitit JUHELLUS senior, notum fieri volo præsentibus & futuris, quia eo tempore rex Francorum (b) & rex Anglorum ob succidum terræ Jerofolymitanæ crucis accepterunt, ego quoque coelesti pulsatus desiderio viam sepulcri aggredi deliberaui, sed antequam ad hoc veniretur, placuit mihi corrigerre & componere quæ in terra mea & in domino meo corrígenda videbantur. Prius itaque cum monachis (c) S. Stephani, qui in capella mea commorantur, quos antecessores mei valde dilexerant, me concordare volui, reddendo eis & concedendo quidquid ab antecessoribus meis sibi datum fuerat, & quidquid ad eos de jure pertinere probatum est. Decimam itaque molendinorum meorum folios Meduana, quam ab hoc mihi retinere tentaveram, quia a priori loco ad alium locum ea transtuleram, integræ eis reddidi & reddo, ut sicut in prioribus molendinibus eam diu habuerant, ita & in novis eam habeant, etiam iterum atque iterum ea removeri contigerit. Item decimam exemplariorum forestæ meæ, quæ sunt infra metas parochiaæ de Coustef cognito quod eorum juris esset, eis benignissime re-

(a) Gaufredus ut ex aliis cartis didici vivebat circa 1160.

(b) Philippus augustus rex Francorum & Richardus rex Anglorum.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A stiūo. Decimam quoque pâniagiòrum meorum & usagium nemorum meorum ad arandum & ad ædificandum, hominibus quoque Meduanæ eorum sicut & meis burgensis. Et decimam stellinorum meorum in Anglia, sicut temporibus antecessorum meorum diu habuerant, & quicquid a bona memorie JUHELLO avo meo eis datum est, sicut in ipius Juhelli litteris continetur, eis reddo & confirmo, ut sicut in veteris Juhelli temporibus ea pacifice tenuerant; ita, immo magis pacifice, & magis quiete, & magis integre ea nunc & in perpetuum possideant. De his qui his interfuerunt nonnullos subjecimus. Hugo senescalus affuit, & Guillelmus de Arquençio, Hatt de Corcefeio, W. de Bosco-Berengerii, Johannes de Busnei, Gaufredus de Grexi, Ham. Eosdab, De monachis Daniel prior, Gerardus subprior, Gaufredus Bernardi, G. de Vivo-rio, P. de Ambazia. De presbyteris W. de Joe, Jo. de S. Martino, G. de Coneri, Robertus capellanus, Ham. Ruellen & multi alii.

C E P I S T O L A J U H E L L I
de Meduana ad matrem & ad Guillel-
mum avunculum suum.

Ut monachis sancti Stephani pro dannis illa-
tis faciant satis.

JUHELLUS dominus Meduanae dilectissime Ex archivis
matris sua & dominae, & Guillelmo de Majoris-
de Meduana avunculo suo, & Guillermo de monasterii.
Erquencio fidelis suo, omnibusque bailliis suis, salutem.

Patet omnibus multa damna per me & per meos homines domui sancti Stephani de Meduana esse illata; unde rogatus a domino archiepiscopo Turonensi, & in remissionem peccatorum meorum diligenter amonitus, ut damna prædictæ domui restauarem, & redditus ejus restituerem, vobis omnibus amicabiliter supplico, quatenus Gaufredum priorem ejusdem domus, & monachos & omnia sua conservetis, & tamquam mea propria firmiter manuteneatis. Præterea hominibus suis de feodo Capellaniae consuetudines suas de mortuis lignis in foresta mea Meduanae ad testimonium famulorum meorum & legitimorum patris ho-
minum reddo & concedo. Si quis vero in redditibus vel in possessionibus præfatae domus manus injeccerit, nullo modo patiamini. Illos autem centum solidos Cenomanenses, quos ad reparandam ecclesiam S. Stephani & domos suas dedi, de primis exitibus meæ terræ ubicumque sint festinanter reddatis, & crucem S. Stephani quam Hu-

(c) Sancti Stephani Meduaneus cella erat pinguisima à Turonensi sancti Martini Majori-monasterio dependens.

983
gomi de Gaudescha accommodavi ad terram minum praeferum sine dilatene redimi facias, & donum quod Clemens & Orielis Beraille mater ejus de terra sua monachis de Meduana fecerunt, & donum quod Petrus de Vilerecio fecit eisdem monachis de terra de Vilerecio concessione heredum suorum concessio, & sigilli mei impressione confirmo. Testibus Michaële de Bats., Guillelmo abbatे (a) Campania, Gaufrido monacho, Gervasio Probo, Petro capellano, & pluribus aliis.

[4]
E J U S D E M E P I S T O L A
ad Gaufridum abbatem Majoris-mona-

B sterii.

De restitutione facienda monachis sancti Stephani.

Anno 1189.
Ex archivis
Majoris-
monasterii.

C Dei gratia abbatı Majoris-monasterii domino & amico suo totique convectui JUHELLUS dominus Meduana salutem & suorū dilectionis affectum. Vobis & omnibus quibuscumque litteras istas audiē vel videre contigerit, notum vobis fieri, quod ego JUHELLUS dominus Meduana monachis meis ibi manentibus plenariam redditum feci restitutionem, super quibus controversia inter me & ipsos vertebar, & quicquid carta avi mei Juelli esse sui iuris probatur & continetur, litteris meis annōravi, & ut firmius teneat, sigilli mei impressione feci roborari. Præterea ad domos eorum reparandas in quibus conuentus possit honestius conversari, centum solidos Cenomanensis moneta ad praesens donavi. Testibus istis Guillelmo abbatē (b) Savignienti, Fulc. abbatē (c) Claramontis, Guillelmo abbatē sancte Marie de Campania, Guillelmo de Erqueneio, Gaufrido monacho, Hugone Molnerio de Laceio, Gaufrido prefata domus priore, magistro Petro capellano meo, & pluribus aliis. Hoc actum est anno dominicae Incarnationis MCCLXXXIX.

LITTERÆ JUHELLI
de Meduana.

Ex archivis
Majoris-
monasterii.

De capellania sancti Stephani.

E Go JUHELLUS de Meduana omnibus ad quos littera ista perveherint, salutem. Nōrum fieri curavi quod cum terram meam a domino rege suscepissim de novo, capellaniam S. Stephani de Meduana Galtero de Ponte clericō meo testimonio homi-

(a) Campania ordinis Cisterciensis monasterium in diece-
si Cenomanensi.
(b) Savignientum monasterium ordinis sancti Benedicti a Vitale primo abbatē fundatum in diocesi Abrincensi, quod

A num meorum qui eam de jure donationis antecessorum meorum & mea esse dicebant, assignavi. Quam assignationem prior & monachi tunc ibi conversantes, eamdem quoque de jure attestatione monumentorum suorum reclamantes, jam dicto G. vita ejus comite ad preces meas, salvo utriusque partis jure, concesserunt. Et ut istud donum datum haberetur, id litteris annotari & sigilli mei feci minimine communiri. Hujus rei testes fuit Mauritius de Cerom, Gaufridus de Aversum, Guillelmus de Tilia, Guillelmus prior de Savigneio, Guillelmus tunc prior Meduanæ & plures alii.

LITTERÆ JUHELLI
de Meduana.

De debitis Judeis persolutis a monachis Majoris-monasterii.

Ex archivis
Majoris-
monasterii.

N Orum sit omnibus praesentes litteras insipientibus, quod cum abbas Majoris-monasterii & ejusdem domus convectus erga Judaeos de Meduana & maxime erga Salomonem & Samulem filium ejus, multo & gravi debito obligati essent, ipse abbas & ejus procuratores ex integro, quicquid praedictis Judaeis debebant eis persolverunt, & immunes erga eos de omni debito remanserunt. Et ne abbas praedictus, & conuentus vel domus S. Stephani de Meduana eidem abbatī submissa pro debito a modo molestetur, ego JUHELLUS dominus Meduana quia debitum coram me & finitum fuit & persolutum, praesentem cartam feci scribi, & sigilli mei munimine raborari. Testibus istis Gaufrido de Taneto seneccallo terrarum mea de Meduana, & Janigauri de Malo-nido seneccallo terræ meæ de Dinam, & Guillelmo de Herceane, & pluribus aliis.

D I P L O M A R O D U L F I

Leodiensis episcopi & Alberti archidiaconi & praepositi sancti Johannis pro collegiata S. Johannis ecclesia Leodiensi.

*Confirmant donum ecclesie Theneensis factum
S. Johanni.*

Anno 1189.
Ex archivis
cl. V. Bar-
nis de Cruf-
tier.

I N nomine sanctæ & individue Trinitatis. Ego RODULPHUS Dei gratia sanctæ Leodiensis ecclesiae humilis minister, & ABERCUS ducus Lotharingiae filius, archidiaconus & praepositus ecclesie beati Johannis evangelistæ, dilectus in Christo, ejusdem ecclesie canonice tam praesentibus quam futuris canonice substituendis in perpetuum. Effectum justa postulantibus indulgere & vi-

sub tertio abbatē Serlo ad Cistercienses transit.

(c) Claramontis abbacia est ordinis Cisterciensis in diece-
si Cenomanensi.

gor æquitatis & ordo exigit rationis, præfertum cum perentium voluntatem, & pietas adjuvavit, & ratio non relinquit. Eapropter, dilecti in Christo fratres, justis vestris postulationibus clementer annuentes, notum facimus omnibus Christi fidelibus & futuris & præsentibus, quod Godescalcus pia recordationis ecclesiaz vestrae sacerdos canonicus, ecclesiam de Monte Tjens, sicut eam julte & canonice tamquam dominus funditam in personatu ecclesiaz ejusdem, quam in decima & oblationibus fidelium, & in omni jure quo ipsam possidebat, intuitu Dei & beati Evangeliste, pro salute animæ suæ ecclesiaz vestrae contulit: ita quod de præfata ecclesiaz proventibus missam & luminare unum singulis noctibus in oratoriis beati Remigii, quod in ecclesia vestra situm est, & similiiter unum ad missam pro fidelibus defunctis cotidie capitulum fideliter provideret, & residuum fructuum in usus fratrum in ecclesia vestra residentium juxta portionem quæ unumquemque fratrum in refectorio contingere debet, prout competens videretur, rationabiliter dispensaret; & decedente prædictæ ecclesiaz persona, decanus sancti Johannis assensu capituli personatum teneat, & in ecclesia Thenenii canonicos ipsius ecclesiaz Thenenii est facta. Cum unus autem viam universi carnis fuerit ingressus, vel rationabiliter a canonica fuerit amotus, alius per manum persona in eadem ecclesia constituatur, ut sic pia ordinatione initia semper vigeat præbendarum stabilitas. Si qui vero de ecclesia eadem fuit ordinandi in titulo beati Joannis, sopia omni contradictione, ordinandi conscribantur. Nos autem quod canonice ad honorem Dei & beati Evangeliste, & sancti Remigii, & necessitatem tam vivorum quam in Christo dormientium, pie de ecclesia Thenenii vobis collatum est approbantes, præsentis scripti patrocinio renovatum communimus: & ne aliquis contra id venire, & præfata traditionem auctu temerario infringere præsumat, eam sigillorum nostrorum subitus appensa immissione robofantes, auctoritate Dei Patris omnipotentis, & Filii, & Spiritus sancti, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, & summi pontificis & nostra, sub anathemate solemniter inhibemus, salvo per omnia archidiaconi jure & episcopi diœcesialis canonica justitia. Renovatum est hoc Lædii publice anno Incarnationis dominicae MCLXXXIX. indictione VII. cal. Januarii anno pontificatus domini Clementis papæ I. Hujus rei sunt testes Albertus major præpositus & archidiaconus, Simon decanus, Galterus fec-

A laeticus, Arnolphus Tungretensis præpositus, Petrus sancti Pauli præpositus, Heinricus de Dunglebert, Daniel, Thomas canonici majoris ecclesiaz, Ebalus sancti Pauli decanus, Heinricus sancti Bartholomaei decanus, Philippus Lovaniensis decanus, magister Reinerus, Godescalcus de Conteyo, Engelbertus de Orbeka, Engelbertus de Willembergis & alii quæplures.

PACTUM MATRIMONII

inter Galerannum comitis Mellenti filium, & Margaritam filiam Radulfi de Feugeriis.

Notum sit præsentibus & futuris quod matrimonium celebratum fuit inter GALERANUM filium ROBERTI comitis Mel- lenti & MARGARITAM filiam RADULFI de FEUGERIIS hoc modo. Robertus comes Mellenti dat & concedit Galerano filio suo dare Margaritam uxori sua 200 libras Andegavenses redditus in dotem, scilicet Brionum integræ, præter feodium Roberti de Haricuta, & præter feodium Rogerii de Planes & Sahurs integræ, & centum libras in Pvillebo, scilicet in terra & in hominibus, & si concigerit quod Galerannus arripiat iter apud Jerusalem, Margarita uxor eius remanebit in loco mariti sui Galeranni, plene & pacifice possidens quicquid maritus ejus Galerannus possidebat. Si vero Galerannus deceperit, uxor ejus Margarita habebit integræ dotem suam, & Robertus comes Mellenti residuum. Et si Margarita habebit heredem a Galeranno defuncto, Galerannus heres ejus in manu Roberti comitis remanebit, & Margarita dotem suam possidebit; qualemque vero heredem Margarita habebit a Galeranno, Robertus comes facit & constituit illam heredem totius sui honoris & terræ, excep- ta terra quam Robertus comes daturus est in nupti filia sua. Radulfus vero de Filgue- guerii donat Margaritam filia suæ & Galeranno & heredibus suis integre terram suam de Beniterone. Interim vero donec terra illa sit liberata, tradit eis in ballia Ipple- pane & totum matrimonium quod fuit da- tum cum ea Willelmo Bertranno. Hoc au- tem scilicet matrimonium Willelmi Ber- tranni erit Margaritæ filia Radulfi de Fil- guerii, quiadui vixerit, & post decepsum ejus erit Bertranni filii Willelmi Bertranni: Si vero Bertrannus prædictus sine herede deceperit, Radulfo de Filguerii & suo he- redi redibit. Interim vero donec Benitero- ne sit liberata, tradit Radulfus Margaritam & Galeranno Quinteronium, insuper centum libras Andegavenses in villicatione de Lovigneio per manus sui servientis. Quan- do vero Beniterone erit liberata, Quinte-

Apno 1189.
Communi-
cavit D.
Richardus
Houssaye.

terone & centum librae prædictæ redibunt A
Radulfo de Filguerii & suo heredi. Actum
est hoc Moretanæ 1189. ab Incarnatione
Domini, his testibus ex parte Roberti co-
mitis, scilicet Ric. le Bigot, Hug. de Mont-
förti, Johannes de Bolco-Bernardi, Jo-
hannes de Spata, Pagano de Moſterol, Wil-
helmo de Humeto. Ex parte vero Radulfi,
Gihello de Mediana, Guidone de Laval,
Hasculo de Polineio, Alano de Castro
Gyonis, Willelmo de Filgueris, Herveo
de Vitone, Roberto de Apigneio, Wil-
helmo de Montförti.

L I T T E R A E C A P I T U L I

generalis ordinis Cisterciensis, quibus
admittit fundationem Campaniensis mo-
nasterii in diœcesi Cenomanensi.

[a] Anno 1189.
Ex cartariis
S. Petri de
Cultura.

Ego W.(a) dictus abbas Cisterciensis, & totus
abbatum conventus capituli generalis
omnibus ad quos litteræ istæ pervenerint,
salutem in eo qui est salus omnium.

Noverit universitas vestra, quod dilecti
coabbates nostri H. (b) de Curia Dei & A.
de (c) Barzella ex mandato nostro perrexer-
unt ad partes Cenomanicas, ut locum il-
lum, quem nobilis vir Fulco Ribola ab-
bat & fratribus de Savigneio ad statuen-
dam ibidem abbatiam dare proponuerat,
viderent, præsentibus ibi domino pontifice
Centomanico aliisque authenticis perso-
nis, & diligenter situ loci inspecto, ostendo
& determinato ab ipso Fulcone quod in præ-
senti dabat, & quod in futuro se daturum
promittebat, ex consilio multorum nostri
ordinis & jam dicti præsulis, donum illud
ad honorem nostri ordinis decreverunt ad-
mittendum. Cum autem abbas & fratres
de Savigneio illud recipere vellent, affue-
runt abbas & monachi de Cultura super de-
cimas, quas sicut certum est diu habue-
runt, reclamantes. Cui reclamacioni illi fa-
tis facientes, ita præfata eleemosynam
fecerunt admitti, quod jura monachorum
Culturae eis integra & illibata servarentur.
Hanc autem pactiohem sicut ab illis abba-
tibus determinata est, & sicut ex testimo-
nio vivæ vocis eorum eam præstantialiter au-
divimus, probavimus, & confirmamus si-
gilli nostri caractere munientes. Actum an-
no ab Incarnatione Domini MCLXXXIX.

(a) Vvido Pare qui Petro abbati Cisterciensi anno 1187. de-
functo succedit, siveque S. R. E. cardinalis Prebelius.

(b) Hugo Curiae Dei in diœcesi Aurelianensi abbas, cujus ab-
batiū nomine extat in serie abbatum illius mo-
nasterii.

(c) Barzella est abbatia diœcesis Bituricensis, cujus ab-
bas prima nominis littera hic designatus est Aymericus.

L I B E R T A S C O N C E S S A

a Fulcone Andegavorum comite super
eleemosynas apud Parentiam sitas.

Notum sit omnibus quod ego FULCO
Andegavorum & Cenomanorum
nec non & Turonorum comes, atque A-
REMBURGIS uxor mea comitissima cum filiis
nostris COPRIDO scilicet & HELIA, absolu-
vimus & liberamus terram eleemosynæ S.

B Vincentii de Parencie * ab omni confue-
tudine & villicatione, insuper quicquid ibi
habebamus, eidem eleemosynæ donamus
& concedimus. Hoc viderunt & audierunt
isti. Gofridus de Ramoforti, Gofridus Gar-
rini, Gervasius de Troea, Robertus Rager,
Bigotus camerarius, Fulcoius capellanus,
Paganus de Fontibus capellanus. Balgei
vero fuit hoc factum VIII. idus Januarii.

Circa 1189;
Ex cartario
S. Vincentii
Cenoma-
nenis.

* Parencie.

C A R T A P H I L I P P I A U G U S T I

regis de capellanis Elisabeth reginæ.

PHILIPPUS, &c. Auctoritate sacra at-
testante didicimus, quod orationes quæ
in ecclesia ad Deum pro defunctis sunt,
animabus fidelium subveniant & conferant
suffragia: quod nos pia intentione considerantes,
certi etiam quod ille cuius solius est
medicinam animæ præstare post mortem,
intercessionibus iulitorum placatur. Notum
facimus universis præsentibus pariter & fu-
turi, quod ob remedium carissimæ uxoris
nostræ ELISABETH quondam reginæ & ani-
mæ nostræ, & animæ patris nostri pia re-
cordationis regis LUDOVICI, & animarum
prædecessorum nostrorum, tres sacerdotes
qui singulis diebus pro defunctis ob memo-
riam prædictæ Elisabeth reginæ, & ora-
tiones & vota Deo offerant, constitui-
mus, quorum duo in ecclesia beatæ Mariæ
erunt, in qua corpus ejusdem ab amicis &
fidelibus nostris MAVRICIO venerabili epis-
copo & canonici loci illius cum summo ho-
nore & reverentia quantacumque, prout
nos decuit, ibidem sepultum quiete, &
singulis diebus missam pro fidelibus Dei de-
functis & nominatum pro anima ipsius uter-
que eorum celebrabit, nisi justa necessitas
intervenerit. Tertius vero erit in ecclesia
B. Mariæ Silvanectensis secundum institu-
tionem eorumdem. Sed quoniam dignus est
operarius mercede sua; idcirco instituimus
quod duo sacerdotes in ecclesia B. Mariæ
substituti singulis annis in die festi S. Johannis Baptista viginti quinque libras Par-
isienses in censu nostro, qui Parisius eo die
recipitur, in perpetuum habebunt, unus
duodecim libras & dimidiam, alter tantum-
dem. Si vero census noster decesseret, ita

Anno 1190.
Ex m. Colberis.

quod non sufficeret ad viginti quinque libras per solvendas die praedicto, residuum vel totum, si nihil esset in censu de praepositura nostra, & de aliis redditibus nostris redideretur. Unde ballivis nostris qui censum nostrum recipiunt, & prepositis nostris præcipimus, quatenus sine contradictione aliqua singulis presbyterorum vel eorum numeris die statuta redditus prætaxatos solvant: scitur pro certo, quia quodcumque diebus ipsorum detinuerunt, tunc diebus vero emendatione decem solidos sacerdotibus dabunt. Volumus etiam ne alicui aliquod beneficiorum illorum detur, nisi sacerdoti, vel qui in brevi sacerdos fieri possit, & qui residentiam ecclesie & officium bona fide, sicut supra dictum est, se celebraturum jurer. Quod ut perpetuum, &c. Actum Parisius, anno Domini MCCC. regni vero nostri XI.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro episcopo Parisiensi.

*Ne vacante episcopatu exactio in diocesi
a regis ministris exigatur.*

*Anno 1190.
Ex m.
Colberino.*
PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, &c. Quoniam genitor noster pia recordationis Francorum rex LUDOVICUS THEOBALDO quondam Parisiensi episcopo & successoribus suis episcopis in perpetuum concessit, quod vacante episcopatu Parisiensi, non liceret sibi & successoribus suis Francorum regibus, ab hominibus qui sunt in terra episcopi Parisiensis & extra Parisius exactiorem & talliam requirere, excepto quod quando episcopatus in manu domini regis venerit, consuetos redditus & talliam statuto tempore episcopo debitam ministeriales nostri & successorum nostrorum ex regis mandato possint accipere, ac sine contradictione ecclesia Parisiensis habere; ac ne etiam hujus talliae summa ad gravamen ecclesie supra modum ullis occasionibus augeatur, certa sibi assignatione genitor noster LUDOVICUS rex statuit, & modis omnibus inhibuit, ne tallia LX. librarium numerum excederet. Nos igitur genitoris nostri vestigii misericorditer inherentes, praeditam concessionem a patre nostro Parisiensi episcopo factam ad petitionem amici nostri & fidelis (a) M. Parisiensis episcopi confirmavimus. Volumus etiam ut ea quæ praeditus M. episcopus tempore patris nostri vel nostro pacifice tenuit, in perpetuum ipse & successores sui Parisiensis episcopi inconcussæ & sine calumnia possideant. Quod ut ratum, &c. Actum Parisius, &c. anno Domini MCCC. regni nostri XI. Signum, &c. Vacante cancellaria.

(a) Mauriti qui Petro Lombardo in sede Parisiensi succedit.

CARTA RICHARDI REGIS
Angliae pro Richardo de Humeto.

*Confirmat ei Popevillam & Warrevillam sub
se & heredibus suis tenendas.*

RICHARDUS Dei gratia rex Angliae, dux Normannie & Aquitanie, comes Andegaviae, archiepiscopis, episcopis, abbatis, comitibus, baronibus, judicariis, vicecomitibus, senescallos, prepositis, & omnibus ministris & fidelibus suis terræ sue salutem.

*Anno 1190.
Ex m.
Colberino.*

Sciatis nos dedisse & reddidisse, & presenti carta nostra confirmasse dilecto & familiarium nostro RICHARDO de Humeto pro servitio & homagio suo, & GILAE uxori sua, & heredibus eorum Popevillam & Warrevillam, cum pertinentiis suis & omnibus tenendis de nobis & heredibus nostris, cum baronia sua, sicut iuri & hereditatem suam ex parte praedictæ Gilæ uxoris sua, quare volumus & firmiter præcipimus, quod praedictus Richardus & praedicta G. uxor sua & heredes eorum habeant & teneant de nobis & heredibus nostris praedictas villas cum omnibus pertinentiis suis bene & in pace, libere & quiete, integre, plenarie, & honorifice, in bosco & piano, in pratis & pasturis, in aquis & molendinis, in viis & semitis, in vinariis & stagnis, in mari- ciis & piscariis, & omnibus aliis locis & aliis rebus ad praedicta maneria pertinentibus, cum servitiis & homagiis & releveis, & cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus suis, & cum omnibus integratibus suis; testibus Gob. Wintoniensi episcopo, Guillermo senescallo, Rad. filio senescalli Normannie, Pagano de Rochefort senescallo Andegaviae, Roberto Harene, Ph. de Columbis, Gaufrido de Cella, Guillermo de S. Matiae ecclesia decanus Moreti. Datum per manum Johannis de Alanc. Luxoviensis archidiaconi, vicem cancellarii nostri xx. die Junii apud Chinon, anno primo regni nostri.

CARTA RICHARDI REGIS
Angliae pro Guillermo de Humeto.

Concedit ei constabulariam & alia sub se & heredibus suis tenendas.

RICHARDUS Dei gratia, &c. Sciatis nos concessisse & presenti carta confirmasse Guillermo de Humet constabulariam nostram, quam Richardus pater eius habebat de HENRICO rege patre nostro, sibi & heredibus suis tenendam de nobis & heredibus nostris in feodo & hereditate; confidimus etiam eidem Guillermo & confirmamus omnia subscripta, quæ HENRICUS

rex pater noster præfato Richardo de Humento patri predicti Guillelmi de Humeto cœncestis, & dedit pro servito suo & carnis suis confirmavit sibi & heredibus suis in feodo & hereditate tenenda, videlicet Stanfort cum omnibus pertinentiis castelli & burgi quæ ibi habebat Henricus rex pater noster. Concedimus & confirmavimus * *Ke-
cen* cum pertinentiis suis, & Dodintoniam cum suis pertinentiis & de feodo comitis *Gifardi*, * Gisambergiam, & Sirvigeham, & terram de *Vwahdon*, & de *Vwichedon* in *North*, & in Normannia *Mey* & *Hay* de Lalutemerc, & terram de Apérgardo cum incremento quod ei addidit H. pater noster, & cum omnibus pertinentiis prædictarum terrarum tenenda in feodo & hereditate sibi & heredibus suis, de nobis & heredibus nostris. Quare volumus & firmiter præcipimus, quod idem Guillelmus & heredes sui post eum constabulatiam nostram & omnia prædicta habeant & teneant de nobis & heredibus nostris bene & in pace, libere & quiete, &c. teste *Godfrido* episcopo *Wintonie*, &c. Datum per manum, &c. anno primo regni nostri xxv. die Junii apud Turon.

LITTERÆ RICHARDI I.
regis Anglorum, ad archiepiscopos,
episcopos, comites, &c.

Declarat se Cenomanense S. Vincentii monasterium sub sua protectione suscepisse.

Anno 1190.
Ex cartario
S. Vincentii.
Cenoma-
nense.

RICHARDUS Dei gratia rex Anglorum, dux Normannie, Aquitania, comes, archiepiscopus, episcopos, comitibus, baronibus, justiciariis, vicecomitibus, & omnibus ministris, & fidelibus suis salutem. Sciaris nos suscepisse in manum & custodiadim & protectionem nostram, abbatiam S. Vincentii Cenomanensem, & omnes res & possessiones suas, tam ecclesiasticas quam laicas. Et ideo præcipimus, quod eamdem abbatiam cum universis obedientiis suis, & omnes res & possessiones suas custodiatis, protegatis, manuteneatis sicut meas proprias; ita quod nullam violentiam, vel injuriam, aut gravamen eis inde faciatis, nec fieri permittatis. Et si quis ei super hoc in aliquo forificare presumserit, plenariam ei inde iustitiam sine dilatione fieri faciat. Et prohibemus ne de illo tenemento suo quod pacifice possedentur, die qua iter Jerusalem antipuimus, ponatur in placrum coram nobis. T. Roger. de Pratell. apud Ludunum super Rodanum x. die Julii.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
pro monasterio Corbeieni.

Revocas quidquid in monasterii prejudicium fecerat post patris mortem.

TN nomine, &c. PHILIPPIUS, &c. Notum, &c. quod jura & libertates monasterii beati Petri Corbeiensis illibatas conservare volentes, decrevimus & præcise volumus,

Anno 1500.
Ex ms. Col.
berlin.

quod communia Corbeiensis in eo statu & punto deinceps remaneat in perpetuum, in quo erat quando genitor noster rex Ludovicus migravit a seculo, & si quid post mortem ejus in ecclesia exhereditatione a nobis innovatum est, omnino quassavimus & revocamus in irritum: hoc salvo quod si Deus nos ab hac peregrinatione reduxerit, nobis liceat emendare consilio sapientium, si quid emendandum viderimus, absque exhereditatione ecclesia. Si vero in hac peregrinatione Ierosolymitana aliquid nobis humanitus accideret, præcipimus carissimo filio nostro Ludovico, & per fidem quam filius patri debet, requirimus, ut inviolabiliter faciat id quod de ecclesia diximus in perpetuum inviolabilitatem observari. Id ipsum volumus firmiter observari a quocumque successore nostro, qui regni gubernacula post nos & post filium nostrum, si Deus & Dominus noster de nobis & de filio nostro suam faceret voluntatem, habiturus est. Quod ut perpetuum, &c. Actum Mefflanæ, anno Domini MCXCI, regni vero nostri* vii.

BULLA CLEMENTIS PAPÆ III.
pro ecclesia Theneni.

Collata ab Alberto archidiacono ipse confirmat.

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis præposito & canonicis Thenenis ecclesia S. & A. B.

Anno 1500.
Ex fiduci
Cl. V. Ber.
de Crafft.

Etsi de omnium tranquillitate ex debito commissi nobis officiis esse solliciti non immerito debeamus, major tamèn cura de ecclesiarum libertate manutenenda nos de ratione sollicitat, ut per nostræ dispositionis providentiam temporaliter & spiritualiter recipient incrementum, & quæ bene in eis ordinata sunt & disposita, ne ipsis valeant depiri, apostolicæ confirmationis munimine roborentur. Ea propter dilecti in Domino filii, vestris postulationibus annuentes, canonican ordinationem & dispositionem ipsius ecclesiaz, & rationabiles constitutiones ratas habemus, & quæcumque vobis & ecclesiaz vestra a dilecto filio ALBERTO Leodiensi archidiacono filio nobilis viri ducis Lovaniensis collata sunt, sicut ipsa iuste & sine controversia possideris, vobis & per vos ecclesiaz vestraz auctoritate apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus, statientes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nos-

993 EPISTOLARUM ET DIPLOMATICUM. 994

træ confirmationis infringere, vel ei auctu A itaque omnia cum præbenda Gerardi sacerdotis apostolica & nostra auctoritate confirmata si quis infringere attentaverit, ipsum indissolubili anathemate percussimus. Hæc ergo archidiaconatus nostri tempore acta in nostro præfaturu plenarie confirmavimus.

[4]

LITTERÆ ALBERTI EPISCOPI
Leodiensis.

De dispositione ecclesie Thenenſis.

*Ex scriptis
d. V. Bar-
nabae Craf-
ft.*

ALBERTUS Dei gratia Leodiensis episcopus omnibus in perpetuum Notum fit tam posteris quam præsentibus, quod cum nos archidiaconatus dignitate fulsi, personatum Thenenſis ecclesie tenuissemus, cuius ordinatio specialiter spectat ad beati Johannis in insula ecclesiastam, cui quidem ex præpositure officio præfumus, apud CLEMENTEM Romanæ sedis apostolicum ore ad os obtinuimus, ut quicquid in prædicta Thenenſi ecclesie ordinaremus, ratum & inconvulsum perpetuo haberetur, cuius quidem fratri auctoritate & nostra, præbendas in ea a Baldrico beato Johannis decano & a toto eius capitulo, & domino Rixone diſpontis & ordinatis, clericis nostris vacantes, eo jure quo prædecessoribus suis collatae fuerant, dicta ecclesie conſeuſtū contulimus; Baldrico aurem clero noſtro & Engelberto quem decanum chori conſtituimus, circa stipendia quæ prædeſſores ſui, quoſque vixerunt, quiete poſſederant, tertiam ſcilicet partem omnium oblationum per totum annum & omnium viſitationum inſirmorum, ac in Nativitate Domini, & in Paſcha quarram partem, & omnis juris exequarum tertiam partem in perpetuum deditimus, nil tamen de ecclesie decimatione: Engelberto autem quicquid de nuptiarum vel partus purificatione contingebat ad decaniam contulimus; ſcholaque a præfato Baldrico & eius capitulo & dicto Rixone magistro Sygero collatas ipſi confirmavimus. Canonicas horas in ecclesie celebrari instituimus, pro quarum quidem frequentatione dicto Sygero vii. curtes & ſingulis dominicis diebus ſingulos denarios, & in Nativitate xii. denarios, & in Paſcha totidem, in Pentecoste totidem, & in feſto omnium sanctorum totidem, de noſtra parte altaris perpetuo conſeuſtū; omnes etiam candelas purificationis & alias... ecclesie dedimus; Loduscoque præbendā ſanctā Crucis, Wigero vero ſancti Johannis conſeuſtū; ita quod, ut quanto citius potuerint, in ſacerdotium promoveantur, & interim præbendā ipſorum ſacerdotes ſubſerviant; Heſiam ecclesie custodem fecimus. Prædicta

(a) Incidit in annum Christi 1190.

Ver. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

EPISTOLA WITHMANNI
archiepiſcopi Magdeburgensis ad Widi-
kindum abbatem Corbeienſem.

*Benedictionis munus proxime ſe ipſe impen-
ſurum promittit.*

VITHMANNUS Dei gratia Magdebur-
gensis ecclesie archiepiſcopus, dilecto
amico ſuo WIDIKINDO venerabili Corbeia
abbati, orationis & intimæ dilectionis ob-
ſequium.

Peritionem honestatis veſtræ ſuper con-
ſecratione veſtræ, prompta volūntate ac be-
nigno affectu fuſcepimus, utpote de eo
quem inſerco corde amplectimur, cujus ob-
ſequio libenter operam noſtram impendi-
mus. In proxima igitur dōmīnīa die ex
concilio ecclesie noſtre manu vobis im-
ponere diſponimus, ad quem diem sancti-
tatem uelut invitanus, rogañes ut pro-
ximo ſabbato Calvē ad nos veniacis, confe-
ſicationem a nobis proximā die ſequenti ac-
cepturi.

*Anno 1190.
Ex mſ. Cor-
beia nove.*

EPISTOLA WIDIKINDI
abbatis Corbeienſis ad ſuos Corbeienſes.

*Significat eis ſe benedictionis munus ab ar-
chiepiſcopo fuſcepiffe.*

VIDIKINDUS Dei gratia Corbeienſis
ecclesie humilis minister, dilectis in
Christo fratribus, F. priori, M. præpoſito:
totique ejusdem ecclesie capitulo ſalutem
& paternam dilectionem.

Significamus vobis, quod nuncios noſtros
ad dominum Magdeburgensem tranſmisſi-
mus, ut benedictionis noſtre ab ipſo grā-
tiam tamquam a viro probato recipemus,
eumque ad noſtrę petitione effectum pa-
ratum invenimus. Sed ne quid quod ad cau-
telam & noſtrā ſpectaret omit-
teret: quia exemplarum eccleſiam noſtrā a
juridictione omnium epifcoporum noſridum
ex instrumentis noſtris plebe cognoverat,
exemptionis noſtræ exhiberi ſibi privilegium
poſtulavit: quod cum in audiencia Mers-
burgensis EVERHARDI, Nuwembergenſis
BERTHOLDI, Brandenburgensis ALEXI,
Miffinenſis THIDERICI epifcoporum, ab-
batum & diversarum eccleſiarum prælato-
rum in eccleſia que Godesgēnarſe dicitur,
publice fuſſerit recitatum, eccleſie noſtræ
libertas ab omnibus eſt compr̄bata, & ſic

*Anno 1190.
Ex mſ. Cor-
beia nove.*

Rrr

ex omnium prædictorum consilio episcopo-A talitum BERENGARIA⁽⁴⁾ uxori nostræ reginæ Angliae, ducisse Normannia, comitissæ Andegavia, ea omnia quæ habemus in Wasconia ultra Guaronam, civitates, castra, villas & omnia dominia nostra, ut ea habeat & possideat in vita matris nostræ ALIENOR reginæ illustris, bene & in pace, integre & plenarie, & honorifice, sicut ea modo tenemus in manu nostra. Post decessum vero jam dictæ matris nostræ, si eadem uxor nostra superest fuerit, prædicta omnia ultra Guaronam sibi assignata in pace dimittet, & assignavimus ei in Anglia tunc habendum dotalitum reginarum, illud videlicet quod pater noster HENRICUS rex sapientie matri nostræ assignavit ibidem: in Normannia, castrum nostrum Falesia & villam cum appenditu suis; castrum de Danfront, & villam cum appenditu suis; in Turonia castrum de Lochiis, & villam cum omnibus appenditiis suis: in Pictavia villam de Jasnai cum omnibus appenditiis suis, castrum de Merewant, & villam cum omnibus appenditiis suis, & Cleronum cum omnibus appenditiis suis. Supradictæ omnia et concessimus, & assignavimus in dotalitio, cum forent, & cum omnibus appenditiis suis, volumus ea habere & possidere, bene & in pace, libere & quiete, integre & plene, & honorifice. Ut autem ratum & stabile habeatur, præfatu carta illud duximus confirmandum, testibus incipio, & episcopo Ebroieni, Gannerio de Neapolii magistro hospitalis de Jerusalem, Andreas de Chalon, Gauricus de Partico, Roberto de Sabl, Dacum apud Liuazon per manum magistri Philippi clerici camere nostræ duodecimo dic Maii.

Quedam additio est respiciens litteras praecedentes.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De ecclesia B. Jacobi apostoli Stampen.

Anno 1191.
Ex ms.
Colberino.

Notum, &c. quod nos pro remedio animæ nostræ & genitoris & antecessorum nostrorum, in honorem gloriose Virginis Mariae, & in memoriam beati Jacobi apostoli, instituimus in ecclesia ejusdem apostoli apud Stampas duos presbyteros, qui divina pro nobis & antecessoribus nostris celebrant, & sua apud Deum nos adjuvent intercessione. Sed quia dignus est operatus mercede sua, volumus ut unusquisque presbyterorum habeat duodecim libras & dimidiæ. Parisiensis moneta in redditibus molendinorum nostrorum fullonariorum apud Stampas: unde præcipimus illi qui recipiet denarios de redditibus molendinorum, quod sine dilatione & contradictione aliqua duobus presbyteris, quos in iam dicta ecclesia instituimus, vel eorum certis nuncius, in occasione Paschæ reddat singulis annis xii. libras & dimidiæ, uni vi. libras & v. solidos, & alii vi. libras & v. solidos, & alias xii. libras & dimidiæ singulis annis in festo S. Remigii sub hac pæna, quod ille qui redditus recipieret, nisi ad statuos terminos reddat sacerdotibus vel eorum certis nuncius, præcipimus quod totiens quinque solidos pro emendatione sacerdotibus doneret, quot diebus prædictos redditus reddere differeret. Et si ita contigeret, quod redditus molendinorum non sufficeret ad prætaxata pecuniam persolvendam, vel omnino deficeret, volumus ut ille qui redditus præposituræ recipiet apud Stampas, illud quod de summa prætaxata pecunia deficeret, five pars, five totum esset, sub prædicta pena sacerdotibus vel eorum certis nuncius reddat. Volumus autem ut nullus aliquem illorum reddituum habeat, nisi sit presbyter, vel in tali gradu sit, quod in brevi posset sacerdos fieri vel fiat. Quod ut, &c. Actum anno Domini mcccxi, regni vero nostri xiii. mense Februarii.

CARTA RICHARDI REGIS Anglorum de dotalito Berengariae reginae.

Anno 1191.
Ex ms.
Colberino.

RICARDUS Dei gratia rex Anglorum, omnibus, &c. Universitatæ vestre, noſcum facimus, quod nos assignavimus in do-

D Alioquin ex tunc in *Somersetshire* manerium de *Threestre*, & manerium de *Mercœ* cum pertinentiis eorumdem & totam *Worcestri* landam cum pertinentiis ejus, & manerium de *Recene* cum tota *Scotia*, cum *Bradecott* & *Northham* cum pertinentiis eorumdem, & in *Barchestrie* manerium de *Lamburna* cum pertinentiis ejus, & in *Worcestershire* *Weſtbum* *Wlton*, & *Malmesbury* cum pertinentiis eorumdem, & in *Subzen* villam *Hawndelle* cum honore ac pertinentiis, & civitatem *Cicestria* cum ipsis pertinentiis, & in *Oxfenforshire* villam de *Stanton* cum pertinentiis suis, & in *Norhantonsire* *Roglingiam* cum pertinentiis ejus, & villam de *Norhanton* in *Devonshire* manerium de *Kenton* & *Leſton* cum pertinentiis suis, ac manerium de *Aluchescot* cum villa *Slocombe* & *Keneuate* cum pertinentiis suis, & civitatem *Exonia* & *Subhantonsire*, manerium

⁽⁴⁾ Filia regis Navarre, quam teste Mattheo Paride uxorem duxit anno 1191, dimisla fato regis Francie, quam desponsaturum se juraverat.

997. rium de *Wolston* cum pertinentiis suis, & in *Hereford* & *Berkanmestede* cum toto honore & pertinentiis ejus; ac in *Exceſſe* villam de *Waltham* cum pertinentiis ejus, & in *Londonia*, *Eia reginæ*, & in *Lincenſire* *Graham* cum pertinentiis suis, & villam de *Stanford* cum pertinentiis suis, ac in *Glovvescſtrefſire*, honorem de *Berkelie* cum pertinentiis ejus, cum omnibus alii maneriis, villis & caſtris, quæ ad dotalitium præfata regina spectare noscuntur; nec non domania maneria regis ipsius in prædictis civitatibus conſtituta, de quibus lapeſata regina lanam debet habere.

EPISTOLA CONRADI
Moguntinensis archiepiscopi ad suffraganeos suos.

*De preioſo ſanguine Chriſti in quodam vase
miraculoſe invento.*

*anno 1191.
Ex mſ.
Littera
noſ.*

CONRADUS Moguntinus archiepiscopus omnibus suffraganeis suis falorem. Fraternitati vestræ significandum duximus, qualiter in villa quadam fere ad **ii.** millaria ab *Erphord* distante, caſus quidam ante Nativitatem Domini inopinatus emerſit. Accidit quorundam pauperum in eadem villa degentium duas filias virgines adhuc tenellas graviter ægrotare, in tantum ut pater ſacerdotem ejusdem villa vocaret ſecundum devotionem fidei noſtræ, ad exhibendam puellis eucharistiā: qua conſumata, ſacerdos juxta conſuetudinem generalem fecit ablutionem in bicarium deforme quidem, & ut rem uſquequa exprimamus, nigredine ſordidum, ſordibus nigrum, qualia nimur solent eſſe vaſcula pauperum; ſed inde movemur minus, ſcien-tes quia cum humilibus ſermocinatio ejus. Inquirentibus igitur parentibus quidnam de contenta in bicario ablutione faciendum eſſer; respondit prefatus ſacerdos, ut in firmis portuſ potentiibus præberetur, quod ſemel factum eſt. Dum ergo ſecunda vice præberetur; quod mirabile & miſerable relatu eſt, apparuit in bicario caruncula cruenta, quaſi ad formam digiti accedens, ipſa vero ablutionis aqua jam cooperat eſſe rubicunda, & repente tota facta eſt ſanguinolenta, immo fanguis. Stupentes ergo ob inauditam novitatem facti, jam dicti pauperes retulerunt hæc ſacerdoti. Ille vero timens ne forte negligentia & culpa ſuę ascriberetur, voluit ut occultatum amoveretur; quod statim intelligens matrona quædam de eadem villa vidua plurimum devora Peo, ne hoc fieret inſtanter diſſuſit; cuius, ut compendio verborum utamur, occaſione & confilio ſervatum eſt vas, & contentum intra vas sacramentum, negligens tamē quam deberet vel deceret. Brevi

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A poſt tempore id factum archiprebyter ag-novit, ſed & ille referre neglegens, tan-tum ad instantiam ſupradictæ vidua majori reverentia diſpoſuit cuſtodiſi. His ita factis nos acceſſimus ad partes illas, peruenientes *Erphord* in dominica *Invocavit*, relatione quamplurimum omnia, ſicut ex ordine re-cita ſunt, intelleximus, & deſtinavimus illo ex prælatis noſtriſ duos viros religioſos, abbatem de *Volcoldrod* & præpoſitum *Vetri-geſhuſen*, qui reverſi ad nos affir-mabant ſe, ſicut relatum fuerat, ita certiſſime inveniſſe & viſiſſe. Miſimus ergo prælatos noſtriſ quoſ tunc habere poteramus, videlicet ma-jorem præpoſitum *Moguntinum*, & ma-jorem ejusdem ecclesiæ decanum, abbatem de Monte S. Petri, abbatem de Valle ſancti Georgii, abbatem de Cella Pauline, abbatem de *Volcoldrod*, & aliquot religioſos præpoſitos, & habitu confilio, ad quoddam ſanctimonialium cœnobium vicinum, illud ſacramentum jam tunc ſigillo firmatum, cum-debita veneratione tranſportari ordinavimus. Acta ſunt haec anno **MCXCI**. Ipo anno in vigilia Johannis-Baptistæ facta eſt eccliptis ſolis media die.

LITTERÆ PHILIPPI REGIS II.
pro monasterio Calenſi.

*De numero monialium ſtatuto a rege Franco-
rum & a papa conſirmato.*

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, Noverint universi ad quos præſentes litteræ pervenerint, quod propter multitudines monialium Kalæ, quibus facultates illius ecclesiæ ſufficere non poterant, ſta-tuimus & decrevimus, ut de cetero in eadem ecclesiæ non recipiatur monialis aliqua, uſque dum moniales ibidem commorant̄ ad numerum octoginta redigantur, & poſtmodum quando aliqua inſta octoginta de-cedere contigerit, alia ſubſtituantur, & non aliter. Quod ut ſirmum & inconcuſſum per-maneat, præſentem paginam ſigilli noſtri auſtoritate præcepimus conſirmari. Actum Meleduni anno incarnati Verbi **mc.** nona-giſmo ſecundo, mense Martio.

*Anno 1192.
Ex cartario
Calenſi.*

DIPLOMA PHILIPPI II.
regis Francorum pro monasterio
S. Vedasti.

*Eleemosynam Philippi comitis Flandrenſis ad
comparandam divini ſacrificii materiam
conſimat.*

PH. Dei gratia Francorum rex. Nove-rint universi præſentes pariter & fur-ri, quod ſicut ex authenticō ſcripto PHILIPPI quondam Flandriarum comitis intel-leximus, idem comes pro ſalute animæ ſuę

*Anno 1192.
Ex cartario
Vedastino.*

Rr ij

dedit in eleemosynam ecclesiae S. Vedasti Attributensis ix. solidos singulis annis accipiendois in dominica palmarum Balmamis, ut de hiis denariis emeretur panis & vinum ad conficiendum sacrificium altaris. Nos igitur pro salute animae nostrae & genitoris nostri pice recordationis regis quandam Ludovicum, & carissimi filii nostri Ludovicum, & antecessorum & successorum nostrorum, praedictam eleemosynam confirmamus, baliivo nostro Balpamarum mandantes, quod praedictam pecuniam praedicta ecclesiae ad præfixum terminum sine contradictione per solvat. Quod ut perpetuam obtineat stabilitatem, sigilli nostri auctoritate praefens scriptum præcepimus communiri. Actum Hesdini, anno Incarnati Verbi mc. nonagesimo secundo, mense Augusto.

C A R T A F U N D A T I O N I S
Oigniacensis monasterii.

Anno 1192.
Ex Autographo.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Henricus Dei miseratione Fossensis ecclesiae præpositus, R. decanus totusque ejusdem ecclesiae conventus, notum facimus prefentibus & futuris, quod Balduinus miles de Lopan, & venerabilis uxor ejus Oda, coquatus & amicis qui consentire debebant approbantibus, decimam de villa quæ *Fonk* dicitur, & terram Curturiolam dictam, & decimam sceni de *Oingnies*, & licentiam acquirendi circumquaque bonarium terræ ecclesiae beati Nicolai contiguae, & jus patronatus in ecclesia de *Moulnes* pro renedio animalium suarum super altare B. Foillani Fossensis ecclesiae ad usum fratrum in ecclesia beati Nicolai de *Oingnies* Domino famulantium reportaverunt, sub testimonio nobilium virorum & clericorum, quorum nomina subscripta sunt, approbante etiam hanc donationem & confirmante domino ALBERTO Leodiensi episcopo. Ea etiam conditione quod fratres in ecclesia B. Nicolai de *Oingnies* Domino in perpetuum famulaturi, praedictam decimam & cetera quæ sibi libere concessit, plenarie & sine calumnia possiderent. Adjunctum est etiam, quod ecclesia B. Nicolai ecclesiae Fossensis singulis annis autem denarium xii., denarios publice monetæ valentem in capite jejunii exsolveret, & ecclesia Fossensis praedicta ecclesia de *Oingnies* in expensis ei patrocinium & defensionem exhiberet. Statutum est etiam quod fratres beati Nicolai priorem, sibi eligant idoneum & priorem five quemcumque prælatum idoneum praedicta ecclesia Fossensis sibi præsentatum sine contradictione confirmet. Prior etiam sacerdotem in ecclesia de *Moulnes* instituet, institutum autem Fossensis ecclesia archidiacono præsentabit. Ceterum prior fratres

A quos sibi noverit idoneos, cum consensu fratum in praedicta recipiet ecclesia, nusquam eos nisi fratribus ejusdem loci præsentatur. Ut autem praedicta rationabiliter ordinata firmiter perseverent, praesentis sigilli nostrum in unione roboramus, auctoritate beari Foillani episcopi & martyris & nostra prohibentes, ne aliquis praedicta ecclesiae jura vel factum istud audeat perturbare. Hujus autem rei testes sunt Henricus Fossensis ecclesiae præpositus, magister Anselmus decanus, magister Robertus ecclesiae sancti Petri in Namurco præpositus, magister Bernardus, Balduinus Faber, Balduinus de Foero, Foillanus, Johannes de *Aysan*, Henricus de *Marbais*. Milites autem hujus rei testes sunt Manafes de *Prelle*, Walterus de *Marbais*, Jacobus de *Sombreffe*, Sigerus de *Ham*, & Johannes filius ejus, Johannes de *Aveloez*, Philippus de *Tamines*. Actum est autem hoc publice anno ab Incarnatione Domini MCXII.

M A G I S T E R G A U F R I D U S
Anglicus ad imperatorem pro liberazione regis Angliae Richardi.

Anno 1193.
Ex certa
Emanuelli.

Imperialis apex, cui servit poplite flexo Roma caput mundi, cuius prudentia Regimus. Totius imperii, qui plenus nectare dulci Musarum redoles conditus aromate morum, Pace tua paucis loquar hic, cum plurima possis. Posse modum servare velis, hoc imprimenter. Quando nocere potes, noli, satis est potuisse. Posse nocere nihil, facies quod postmodum velles. Non fieri? sit mens præcauta, præambula facti. Nonne vides si vera noces in principe nostro? Et crucis est servus, & Christi miles, & ensis. Totius ecclesiae: devotio talis amorem, Non odium; laudem, non culpam; præmia poscit, Non poenam. Toleres igitur, qui certera vincis, Te vinci vertique velis, regemque reverti. Flos & apex cleri solita dulcedine stillent. Prædulcis ex corde favi mihi porrige partem. De mellis dulcore tui, pro principe nostro Supplico: sum minimus, es maximus, at tamen esto. Flexibilis, & stet ei melius ratione petentis.

A Compendii anno incarnati Verbi M^{CM}C^{III}.
regni vero nostri xiv. astantibus, &c.

DIPLOMA PHILIPPI II. REGIS

Francorum pro monasterio Vedastino.

Monasterium sancti Vedasti sub sua protec-
tione suscipit

Anno 1153.
Ex certiori
Vedastino.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint universi præfentes pariter & futuri, quod cum ecclesia S. Vedasti Attributensis a nostris antecessoribus Francorum regibus fundata, & ex eorum munificentia honorifice dñata, retroactis temporibus in nostra & præcessorum nostrorum fuerit protectione & custodia, & ab injuriis, molestationibus & incurisu malignorum defensata: nos ex prærogativa dilectionis qua di-
ctam ecclesiam & personas ejusdem ample-
ximus, dictam ecclesiam cum personis &
bonis ejusdem expressius in nostra suscepimus, & suscipimus custodia speciali, ipsos super hoc per præfens regale privilegium munientes; salvo jure in omnibus alieno, volentes, & tenore præsentium præcipien-
tes omnibus baillivi, præpositis, & aliis iustitiariis nostris, ut ipsi dictam ecclesiam, personas & bona ejusdem, sicut prædictum est, custodian & defendant. Quæ ut per-
petuae stabilitatis robur obtineant, præsen-
tem paginam sigilli nostri auctoritate & regii nominis caractere inferius annoctato fe-
cimus communiri. Actum Parisiis anno do-
minicae Incarnationis M^{CM}C^{III}. mense Ja-
nuario, regni vero nostri anno tertio deci-
mo, astantibus in palatio nostro quorum no-
mina supposita sunt & signa, dapifero nullo. S. JOHANNIS buticularii, S. ROBERTI
ducis Burgundia camerarii, S. YMBERTI
constabularii. Data vacante cancellaria.

DIPLOMA HENRICI VI.

imperatoris pro monasterio Corbeiae
novæ.

Facultatem tribuit querendi aurum aut argen-
gentum, aut aliud metallum in fodinis.

Anno 1153.
Ex mf.
Corbeia no-
va.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

HENRICUS Dei gratia Romanorum im-
perator & semper augustus. Quoniam natu-
rale jus est, & omnis speciem continet &
quitatis, ut qui a Deo plus accipit, plus
eum diligere teneatur, juxta illud respon-
sum evangeli dicentes: *Quis enim plus dili-
git: astimo quia is cui plus donavit.* Et quia
ab omnipotente, cuius est terra & plenitu-
do ejus, in quo sunt omnes thesauri recon-
diti, ex quo emanant omnia bona transfusa
in donatorios, secundum mensuram donatio-
nis gratia suæ, reges plus ceteris accepisse
notissimum est, constat eos plus Leo tene-
ri obnoxios, & tam in debitis quam in vo-
luntariis sacrificiis astrictius omnium condi-
tori obligatos existere. Cum itaque inter ce-
tera caritatis opera ecclesiis Dei & maxime
religiosis locis in posterum providere sit gra-
tius & acceptabilius Deo holocaustum, id-
circo nos HENRICUS Dei gratia Roma-
norum imperator & semper augustus, intui-
tu & amore omnipotentis, a quo omnia quæ
habemus, suscepimus; ratione ergo multo-
rum obsequiorum a monasterio Corbeensi
nostræ magnitudini collatorum, concedi-
mus, damus & tradimus tibi WIDIKINDO
venerabili abbatи antedicti monasterii Cor-
beensi, & tuæ ecclesiæ, tuisque omnibus
in posterum successoribus, auctoritatem &
potestatem plenam regio jure sine diminu-
tione a nostra serenitate collato in aurifodini,
vel aurifluentis, argenti fodinis, & ceteris quoque metallorum generibus, cum
decima, advocatione, & omni utilitate, ut ubi-
cumque in tenimento monasterii tui, five de
jure possessorio, five de jure sit proprietatis,
five utriusque inveniantur aurifodina, vel
aurifluenta, argentifodina, vel cujuslibet
alius metalli fodina, potestatem habeatis,
tu & successores tui omni tempore in fo-
diendo & exquirendo aurum, argentum, &
cetera metalla, quandocumque & quomodo-
cumque volueritis, per vos & per inter-
positas personas a vobis utilitatem vestri mo-
nasterii integre & sine aliquijus contradic-
tione exercere. Hac nostræ liberalitatis fane-
tione super hoc promulgata in perpetuum
valitura, cassatis omnibus scriptis, five epि-
stolis, five annotationibus, seu pragmaticis
sanctionibus, hanc nostræ liberalitatem cel-
litudinis præcedentibus. Si quis autem huic
nostræ largitioni seu donationi contraire

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

De quittatione gisti Morinen sis.

Anno 1153.
Ex a. Col-
lectoris.

IN nomine summæ & individuæ Trinita-
tis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Fran-
corum rex. Noverint universi præfentes pa-
riter & futuri, quod LAMBERTUS Mori-
nensis episcopus nos & successores nostros
absolvit, & in perpetuum quittos dimisit ab
homagio quod sibi facere debebamus de
feodo He/din, quod prædecessores nostri do-
mini de He/din antecessoribus suis episcopis
Morinenis ecclesiæ fecisse dinoscuntur.
Nos vero dictum episcopum & successores
suos quittavimus in perpetuum, quod nec
ab illo episcopo, nec a successoribus suis po-
terimus exigere procurationem, aut succe-
sores nostri, aut servientes, aut nunci nostri
Tervenam venientes, five ibidem mo-
ram facientes. Quod ut ratum, &c. Actum

vel interrumpere tentaverit, obligamus A
eum, & suos fautores, vel suos heredes,
culpæ virtio obligatos, centum libras auri
nostro fisco, & totidem præfato monasterio
solutores, omnibus eorum propositis &
inceptis cassatis. Ad perpetuam autem secu-
ritatem monasterii Corbeiensis, hoc privi-
legium fieri fecimus: & nostro sigillo iusti-
mus communiri. Hujus rei testes sunt I. RUDOLPHUS Magdeburgensis archiepiscopus,
Mespurgensis episcopus, BERNO Hilde-
neshemensis episcopus, THIDERICUS
Halberstadiensis episcopus, BERNHARDUS
dux Saxonie, ATHELBERTUS marchio de
Misne, & frater ejus THIDERICUS, co-
mes HERNICUS DE REGENSTEN & frater
suis, comes SIFRIDUS DE BLANKENBURC,
comes TRITHERICUS DE BICHLINGE, co-
mes ATHELBERTUS DE EVERSTEIN, &
alii quamplures. Acta sunt hæc anno domi-
nicæ Incarnationis M C C I I I, indictione
xi, anno imperii nostri post mortem ser-
nissimi patris nostri IIII. Data Norshusen
XII, cal. Novembri.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

*De dotalitio Aelidis de Castellione uxoris
Guillelmi de Garlanda.*

Anno 1193.
Ex ms.
Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod di-
lectus miles noster GUILLELMUS de
Garlande dedit in dotalitium A. uxori sua
domum suam de Livreio, & omnem posses-
sum, & medietatem terræ sua, & medie-
tam acquisitionis sua quocumque modo
acquirat, & medietatem omnium rerum que
ei accident, quocumque modo accidant;
& quia domum suam de Livreio uxori sua,
matre sua vivente, dare non potest: quo-
niam de dotalitio matris sua est, interim
donat & concedit uxori sua domum suam
de Cruissi cum omni terra, pro excangio do-
mus de Livreio, donec mater sua illam re-
liquerit, quocumque modo eam relin-
quet, & tunc prædicta A. ad dictum do-
talitium redeat, Crissi autem Guillelmo
remaneat, ita quod non sit de dotalitio ux-
oris sua. ROBERTUS autem de Garlande fra-
ter dicti Guillelmi habet in parte terram de
Silvanectensio, & vincam de Kugren, TH.
vero terram de Marbuc, & de Lomac habet
in parte. Quod autem remanet totum est
Guillelmi de Gallande. Hoc tenendum lau-
daverunt & fiduciaverunt prædicti fratres
Guillelmi Robertus & Theobaldus, & id
tenendum fiduciaverunt Droco de Mello-
to, & Galterius de sancto Dionysio. Nos
autem, &c. Actum anno Domini M C X C I I I.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

*De excambio facto cum Galcherio de
Castellione.*

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod nos
pro excambio de Petrafonte assigna-
mus GALCHERO DE CASTELLIONE cognatu-
to nostro octoginta libras de redditibus apud
Clichiacum juxta Parisius, tali conditione,
quod si Clichiacum non valerer octoginta
libras singulis annis, residuum acciperetur
apud Molsterolum juxta Parisius. Prædic-
tus autem Galcherus dedit in maritagio af-
fensi & voluntate nostra AELIDI forori sua
uxori Guillelmi de Garlanda, dilecti ac fa-
miliaris militis nostri. . Præterea noverint
universi quod nos intuitu dilectionis, quam
erga prædictum Guillelmum habemus, &
propter servitium quod nobis sèpissime fi-
deliter exhibuit, & adhuc exhibete non
cessat, eidem Willielmo & liberis suis ex ip-
so & uxore sua Monasteriolum juxta Parisius
cum pertinentiis, sicut Constantia amica
nostra ipsum tenuit, donavimus in perpe-
tuum habendum in feodum & homagium.
Quæ omnia, &c. Actum Medontæ anno
Dominii : M C X C I I I.

Anno 1193.
Ex ms.
Colbertino.

EPISTOLA CELESTINI
papæ III. W. Remensi archiepiscopo &
suffraganeis ejus.

*Rescisionem divorci regis Philippi Augu-
sti cum J. regina sua ipsi nosificat, eo que
monet, ut ne aliam superducat, prohibeant.*

Anno 1193.
Ex ms. cat.
Elzavensis.

CELESTINUS (a) episcopus servus ser-
vorum Dei venerabilibus fratribus W.
Remensi archiepiscopo sanctæ Sabinae car-
dinali apostolice sedis legato & suffraganeis
ejus, salutem & apostolicam benedictio-
nem.

Cuni in regno Gallæ Catholici semper
equitatis cultores divina fuerint principes
institutione promoti, a sacra sancta Romana
ecclesia, cuius fidem & unitatem servarunt,
quadam sive prærogativa privilegium bene-
dictionis & gratiæ consecuti, quorum qui-
dem exaltationem & gratiam nos etiam ad-
huc in minori officio constituti & libenter
promovimus, & libertius consuluimus pro-
movendam. Nunc autem in apostolatus cul-
mine divinitus provocati, carissimum in
Christo filium nostrum P. regem Franciæ
recolendæ memorie prædecessorum suorum
tam bonitatem quam prudentia successorem,
paternæ sumus caritatis brachiis amplexari,

(a) Hanc epistolam referimus ad annum 1193, quo si-
liem scriptam fuisse ad Senonensem archiepiscopum narrat
mathaeus Paris.

dignis eum titulis honorare & quantum cum A. Deo possumus exaltare propensius cupientes. Ceterum cum fama hilaris & jocunda de matrimonio inter carissimos in Christo filios nostros Ph. illustrem Franciae regem, & J. * reginam illustrem, sororem carissimi in Christo filii nostri * K. A. regis Danorum illustris, soleranter & rite contracto, prius ad notitiam sedis apostolicae pervenisset, postmodum de ipso matrimonio ad suggestionem quorundam, tali quid, ordine turbato, non sine honestatis ecclesiasticae laetione, fuisse presumptum audivimus, de quo & propter injuriam & propter infamiam confulentibus & consentientibus interrogata, non modicum contristamur. Et quidem si magnitudo regia considerasset attentius, audissent & secum nihilominus qui hujus presumptionis cooperatores fuerunt, quantum sit matrimonii sacramentum; non suisset, ut credimus, hoc modo processum. Constat enim cuique divinam paginam reverenti, quod ipse Dominus matrimonium instituit, & in paradiſo ante peccatum, ad officium propter sobolem propagandam dicens: *Crescite & multiplicamini, & replete terram, & extra paradisum post peccatum properate fornicationem vitandam.* Unde primus homo spiritu afflatus, inquit: *Propter hac relinquet homo patrem & matrem & adhaeret uxori, & erunt duo in carne una.* Quarta sit etiam matrimonii dignitas, & quam circumiecta debeat ad tractandum de ea procedere gravitas Dominus innuit, qui cum interrogatus fuisset, si licitum esset uxorem dimittere, & quæstum esset ab eo super hereditate duorum fratribus communiter dividenda, in uno tacens, & in altero sic respondens: *Quicunque dimiserit uxorem suam propter causam fornicationis, mochatur.* Per hoc nimur ostendit, quod ecclesia in cognitione matrimoniorum, quasi ceteris difficultiori, cum majori quam in aliis procedere debeat gravitate, & cum ipse alibi dicat: *Quod Deus coniunxit homo non separabit,* adverbi potest, quam graviter ille delinquat, & quantum sit ei ab ira ventura timendum, per quem tanti sacramenti Christi & ecclesiae religio perturbatur. Præterea non est a remeritatis vitio alienum, quod in tam arduo & difficili negotio non fuit censura sedis apostolicae requisita, per quam vel ipsum canonice finiretur vel committeretur aliquibus, qui idem servato iuris ordine secundum statuta canonica terminarent. Hic revera contra veneranda sanctorum patrum consilia processum est manifeste, qui majores & difficiliores quæstiones ab universis ad seDEM apostolicam censuerunt debere perferri, quod usque in hodiernum diem non solum a Gallicana ecclesia, præter quam in præsenti articulo, verum etiam a longe remotoribus devotissime observatur.

* Inge-
langam.
* Kanuti.

B. Ut autem inde aliquantulum ordiantur, nonne hoc negotium de præcipuis & magis arduis negotiis unum esse dinoscitur, ut potest quod inter tam eximias regales personas, & a progenitorum regali profapia descendentes, super causa tam diffcili vertitur, ut secundum statuta patrum, deberet auditorio Romanae ecclesie reservari? Si hoc & alia privilegia hujus sedis beati Petri, cui nos licet immeriti præsidemus, quæque remotissimi etiam barbari custodiunt illibata; quanto diligentius ea servare tenentur constituti proprius & Latini, & qui de beneficiis prædictæ sedis copiosus & frequentius sustentantur? Non utique mediocriter errat, qui privilegio beati Petri obviare non timet, & canonice sanctionibus contraire. Verum prælati ecclesie, qui huic rei favorem aut consilium præbuerunt, & si non ob aliud, saltem metu pena debuerunt ab hujusmodi abstinere, & illud specialiter sollicita mente revolvere, quod in sacris canonibus de THEUGALDO Trevirensi & GONTRIO Colonieni archiepiscopis legitur, qui depositionis sententia meruere percelli, pro eo quod in matrimoniali causa LOTHARII regis & THEBERGÆ uxoris ipsius, normam æquitatis nequieri temerantes, sanctiones canonicas excederunt. Quod vero hic fuerit æque vel magis exceſsum, ex ipsa rei evidencia demonstratur: nam cum regina per verba præsentis temporis, expresso utrumque confusu, hinc inde primo præstis iuramentis, sacerdotali benedictione, sicut est consuetudinis, accidente, postquam fuit in reginam inuncta & honorifice coronata, prefato regi copulata matrimonialiter fuerit, & etiam cognita, sicut fertur, nihil debuit contra ipsam indefensam & ignorantem quid penitus ageretur, utpote lingue Francorum ignaram, tam inordinabiliter a quolibet attentari. Nos vero qui ipsum regem Catholicum & ecclesiam Romanam valde devotum ab inclytæ memorie progenitoribus suis specialiter in visceribus caritatis habemus, magis volentes animæ sua saluti, & in integritati famæ consulere, quam ei male suadentium satisfacere voluntati; per dilectum filium * Centen, subdiaconum, notarium nostrum, apostolicae sedis legatum, ad hoc specialiter missum, & litteras nostras, rogavimus excellentiam ejus, monuimus & attentius fuimus exhortati, ac ei in remissionem injunxit peccatorum, ut illud evangelii attenta consideratione revolvens quo dicitur: *Nil prodest homini, si mundum universum lucretur, anime vero sue detrimentum patiatur.* Dum tempus haberet, de animæ suæ salute esset sollicitus, & prædictam uxorem suam, quam a se consilio iniquo amoverat, quamque generositatis egregiæ ac multæ decus honestatis adornat, maritali affectione tractaret; nec illis aures contra

* f. Cen-
tum.

han̄c accommodaret, qui quā sua sunt, non A quā Iesu Christi quarentes, ad imitationem hominis inimici, qui in agro bene seminato zizania respergit, pro lucro reputant, si possunt inter aliquos odium & discordiam seminare. Sed idem rex predictum legatum & litteras nostras devotione qua decuit, sicut accepimus, non recepit. Nos autem, sicut novit Dominus, licet propter hoc sumus plutum conturbati, pro salute ramen anima ejus, de qua nos oportet propensius cogitare, amplius contristamur, volentes ipsum ea semper efficere, qua creatori suo placere debeant, & anima tua dispensandum non incurrat. Inde est quod publicum instrumentum super ipsa genealogia, ex parte venerabilium fratrum nostrorum Lundensis archiepiscopi & suffraganeorum ejus nobis transmissum, & famam publicam attendentibus, sententiam illam divortii contra ordinem juris prolatam, de fratum nostrorum consilio cassantes, & penitus irritantes, fraternitati vestra per apostolica scripta mandamus atque praepinamus, quatinus si forte praefatus rex conditions oblitus, ea vivente aliam superducere voluerit, vos auctoritate freti apostolica id eidem inhibere firmiter procureatis.

E J U S D E M
illustri regi Francorum.

Ejusdem argumenti.

CELESTINUS, &c.
Cum in regno Galiae, &c. ut supra scripsimus modum usque discordiam feminare. Nos autem publicum instrumentum super ipsa genealogia ex parte venerabilium fratrum nostrorum Lundensis archiepiscopi & suffraganeorum ejus nobis transmissum & famam publicam attendentibus, sententiam illam divortii, contra ordinem juris prolatam, de fratum nostrorum consilio penitus irritantes atque cassamus. Rogamus igitur regiam excellentiam monemus, consilium, & in remissionem tibi injungimus peccatorum, quatinus predictam uxorem tuam pro Deo & salute anima tua recipias, & maritali affectione perfractas. Nos enim si quam propter hoc quod eam taliter dimisisti, videris maculam peccati contraxisse; id de beatorum Petri & Pauli auctoritate tibi misericorditer condonamus.

Sane regiam celsitudinem volumus non latere, quod eam circa personam tuam in Domino gerimus voluntatem, quod si factum istud cum honestate nostra & salute anima tua possemus aliquatinus suffinere, nequaquam per nos in eo tantum sufficeret processum; sed licet tu ipse, prout credimus, non ignoras, id salva conscientia, & absque anima tua periculo non potuimus clausis oculis perfranire.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro Guillemino de Guallande.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod Guillermo de Guallande amico & fideli nostro in augmentum feodi sui, tam ipsi quam heredibus suis in perpetuum dedimus & concessimus Novum-mercatum & Castellaniam in perpetuum, &c. Actum Aneti, anno MCXCV.

Anno 1595
Ex m. Cels
Coburg.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis de Galcherio de Castelliolo.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod Galcherus de Castelliolo concessio & donavit. AELIDI foro: fuit, & ponitque Guillermo de Guallande in matrimonio omnem illud quod habebat apud Wernandos, & quod consanguinei suibi habent, habendum eidem Aelidi & Willermo & heredibus eorum in perpetuum. Si vero consanguinei Galcheri eos super hoc mitteant in paternam & placitum in aliquo tempore predictus Galcherus debet consanguineis suis dare tale excambium, quod dicitur. At & si heredes in pace de hac re erga suos consanguineos remittant. Nos autem ad perpetuam dicti Galcheri id confirmamus. Actum Verno anno Domini MCXCV.

Anno 1595
Ex m. Cels
Berlin.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis de Vernon.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod Richardus de Vernon & filius ejus quittaverunt nobis & heredibus nostris in perpetuum & abjuraverunt de mandato RICHARDI regis Angliae Vernonem cum Castellaniis & omnibus pertinentiis ejus, & Longam Villam cum omnibus pertinentiis eius, & quacumque in eis habebant, tam feodium quam dominium. Nos autem pro hoc excambio Richardo filio & heredibus ejus dedimus tenenda a nobis & hominibus nostris in feodium & in hominum ligium per servitium quinque militum ad usus & consuetudines Francie pro officiis libris Parisenibus, & de redditibus hoc que inferius sunt nominata, videlicet Montem Melandi, Plaiiacum, Gourville, Auvergne, Robert Vallis, & quidquid in eis habebamus & hospites nostros quos habebamus apud Louetas, & avenam nostram quam habebamus ibidem, & quindecim libras, & xv. solidos apud Pontifaram, & in praepositura nostra reddendas eidem R. singularis annis in feitto S. Remigii, & eundem Richardum de his in hominem nostrum ligium

Anno 1595
Ex m. Cels
Coburg.

1009 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 1010
gium receperimus. Idem autem R. reddet bu- A segetis in grangia de Matoliâ, & unam qua-
ticulario singulis annis pro Monte-Melian- drigam ligni singulis hebdomadis de mor-
di xvi. libras Parisienses, & reddet de An- tuo nemore, sive de residuis, vel de bran-
vers B. Marie de Campis xx. solidos, & S. chis.
Germano de Loya duos modios & dimidi- Leprosis de Hollow duos modios segetis
um bladi, & duos modios & dimidiump in eadem grangia, & unam quadrigam lignorum singulis hebdomadis de mortuo ne-
de avena, & Adæ de Insula unum sextarium more, sive de residuis, sive de branchis.
avenæ, & servientibus villa quinque sexta- Ecclesie de Colonancis duos modios
ria bladi. Quod ut perpetuam, &c. Actum segetis; & quinque modios avenæ, quos
anno Domini mxcv. regni nostri xvi. eadem ecclesia debebat comitissæ singulis
annis apud Antilliacum de grangia sua, &
de terragio suo xxxiiii. arpentorum terræ.

CARTA PHILIPPI REGIS
Francorum, de variis donis Alienordis B
comitissæ S. Quintini & dominæ Vale-
fie pro suo anniversario.

*Anno 1159.
Ex. Cib.
Immo.*
IN nomine sanctæ, &c. PHILIPPUS Dei
gratia Francorum rex. Noverint, &c.
quod ALIENORDIS comitissæ S. Quintini,
& domina Valefie grangiam suam de Fe-
nix, & totam terram arabilem quæ ad eam-
dem grangiam pertinet, & campi partem
xiiii. arpentorum, quæ pertinent ad eccle-
siam Longi-prati ecclesie, dedit: in qua
grangia in constitutione ejusdem ecclesie,
prout alibi in scripto comitissæ continetur C
autentico, l. modios frumenti diu ante pa-
cem factam inter nos & comitissam de ter-
ra Viromandensi, pro salute animæ suæ &
prædecessorum suorum ibidem Deo famu-
lantibus in perpetuum præcipiendo crogavit.
Deinceps eidem ecclesie dedit xx. mo-
dios segetis in molendino de Veio annua-
tum inter festum S. Remigii & Pascha per-
cipiendo, cum vivario ejusdem villa. Præ-
terea usuariam per totam forestam de Ref.
ad ædificandum de vivo bosco, ad combu-
rendum de mortuo, vel de residuis sive bran-
chiis, excepta silva. Panes quoque consue-
tudinum de Betigniaco, panesque & can-
nabum de Marolio, & de Cohi, & panes
de Haramonte, & de Lergni, prænominate
in perpetuum dedit ecclesie & concessit.

[a] Item; eadem ecclesie (a) Longi-pontis
dedit in perpetuum eleemosynam decem
modios segetis in molendino de Lergni.

[b] Valliferenæ (b) duos modios segetis in
grangia de Villers.

[c] Loco-restaurato (c) duos modios segetis
in grangia de Betigniaco.

Ecclesie S. Genovefæ Parisiensis duos mo-
dios segetis ad molendinum de Choi, & panes
de Haramonte & de Lergni in grangia
de Firmitate.

Leprosis de Firmitate tres arpentos pratij
juxta eorumdem domum, & duos modios

(a) Longi-pontis ecclesia est insignis abbatis ordinis
Cisterciensis in diocesi Suevionensis.

(b) Valliferenæ abbatia ordinis Præmonstratensis in
diocesi item Suevionensi, vulgo Valseri.

(c) Locus-restauratus ordinis Præmonstratensis monas-
terium ac eadem diocesi à Radulfo Viromandensi comite in-
flaturato, unde Loci-restaurati nomen accepit.

(d) Cella est ordinis Cluniacensis in diocesi Silvanectensi

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A segetis in grangia de Matoliâ, & unam qua-
drigam ligni singulis hebdomadis de mor-
tuuo nemore, sive de residuis, vel de bran-
chis.

Leprosis de Hollow duos modios segetis
in eadem grangia, & unam quadrigam lignorum singulis hebdomadis de mortuo ne-
more, sive de residuis, sive de branchis.

Ecclesie de Colonancis duos modios
segetis; & quinque modios avenæ, quos
eadem ecclesia debebat comitissæ singulis
annis apud Antilliacum de grangia sua, &
de terragio suo xxxiiii. arpentorum terræ.

Leprosis de Crespi duos modios segetis ad
mensuram de Crespi.

Hospitali Domus-Dei de sancto Thoma
quinque modios segetis ad molendinum de
Crespi.

Ecclesie S. Thomæ de Crespiaco quinque
modios segetis ad molendinum de Crespi,
& piscariam in vivario de Antelli per
duos dies annuatim in anniversario suo.

Ecclesie S. Arnulfi (d) de Crespiaco tres [d]
modios segetis ad molendinum de Crespi,
& piscariam in vivario Pontis-rotundi an-
nuatim per duos dies in anniversario.

Monialibus de Mornenvalle duos mo-
dios segetis ad molendinum de Mornen-
valle.

Monialibus (e) S. Johannis in nemore [e]
unum modium segetis ad molendinum de
Mornenvalle.

S. Agathæ de Crespi unum modium sege-
tis ad molendinum de Dynni.

Monachis de Villers unum modium sege-
tis ad molendinum de Villers.

Item S. Leonio de Bello-monte unum
modium segetis ad molendinum de Crespi.

Leprosis de Chambly duos modios segetis
ibidem.

Monialibus de Bosreno duos modios se-
getis ibidem.

Item, hospitalitatæ de Firmitate sex mo-
dios frumenti in grangia de Firmitate, &
quatuor quadrigatas lignorum singulis hebd-
omadis de mortuo nemore, sive de resi-
duis, sive de branchis.

Et sciendum quod supradicti modii tam
segetis quam avenæ, tam apud Firmitatem
quam alibi ad mensuram de Crispiano redi-
dentur.

Item, in perpetuum dedit comitissæ Tem-
plo decem libras Parisienses annuatim in pe-
dagio de Crespi.

Hospitali decem libras Patisienses annua-
tim ibidem.

Ecclesie de Noefort (f) xx. solidos Pari- [f]

olim abbatia a Roberto rege fundata, ut docet Heliodorus
in ejus vita.

[e] Ordinis S. Benedicti ad Regalem-locum, prope Com-
pendium, ex commutatione cum canonici regularibus Val-
lis-scholarium facta translati.

[f] Vulgo Nonfort, prope Meldas, ubi cella a Trecensi

abbatia. Paracleti dependens.

sies annuatim in telonio de Firmitate Milonis.

[a] Ecclesiae de (a) Fontanis LX solidos fortium annuatim ibidem.

Ecclesiae de Chatmo LX solidos fortium annuatim ibidem.

Item, ecclesiae S. Mariae de Chauni & S. Eligii fonti xx. solidos Parisienses annuatim in duodenis de Chauni.

Monialibus de Ropiez xx. solidos Parisienses annuatim in duodenis de Chauni.

Canonicis S. Quintini Viromandensis LX solidos Parisienses annuatim ad tabulas ejusdem villa pro anniversario: ita quod nullus canonorum inde aliquid habebit, nisi qui interfuerit anniversario comitissae.

Item, eleemosynæ reddentur annuatim a fepto S. Remigii, usque ad Natale, exceptis redditibus Longiprati, qui sicut supra dictum est, reddentur.

Et sciendum, quod omnes ecclesiae prænominatae anniversarium comitissæ post ipsius deceplum celebrabunt; & quamdiu comitissa vixerit, singulis annis pro anima patris sui anniversarium facient. In die anniversarii comitissæ omnes prædictæ ecclesiae habebunt pitanciam de prætaxata eleemosyna.

Item, ecclesia B. Mariæ Parisiensis tale jus in Viriaco-villa, quale tempore comitis RADULFI patti sui in villa habuit, ut canonici ejusdem ecclesiae singulis annis anniversarium ejus faciant, habendum concedit: quæ omnia concedimus. Ut autem ista omnia in perpetuum inconvulsa permaneant, præsentem cartam sigilli nostri auctoritate, & regii nominis charactere annotato inferius communimus. Actum Parisius anno Domini MCXCV. regni vero nostri XVI. astantiibus, &c. Data vacante cancellaria.

CARTA BALDUINI COMITIS Flandriæ.

De compositione inter ipsum & reginam.

Anno 1195.
Ex mſ.
Colbertino.

[b]

EGO BALDWINUS (a) comes Flandriæ & Haynonensis, marchio Namurcensis. Notum, &c. quod contentiones quæ inter me & uxorem meam, & liberos meos, & MATHILDAM (b) reginam, Flandriæ comitissam, quondam PHILIPPI comitis Flandriæ uxorem, hoc modo terminatae sunt. Comitissa refrinxit se ad primum dotalium suum. S. Audomarus & Area, si exierint de manu domini regis, ad dotalium reginæ redibunt. De pertinentiis castellariorum quæ sunt in dotalicio comitissæ, si fuerit contentio, per quatuor homines de parte comitis, & per quatuor de parte mea

(a) Ubi conventus monialium ordinis Fontis-Ebraldi.
(b) Hic est inclitus ille Baldinus comes, qui postea factus fuit imperator Constantinopolitanus.

terminabitur contentio, si illi octo poterint convenire; & si non convenerint, res inter duos clericos vel laicos, & ibi concordabunt illi duo, finita erit contentio illa. Sic ego & uxor mea ac liberis mei quittavimus comitissam super omnibus querelis per hanc conventionem tam de mobiliis quam de terra, & ego faciam reddi comitissæ omnia castella sua, & omnes emendationes quæ finitæ erant usque ad mortem comitissæ Flandriæ de terra quam modo habebo, & faciam ei emendari quicquid interceptum est de suo in terra quam habet de dotalilio suo. Et comitissa quittavit mihi excambium primi dotalitii sui. Et si conventiones istæ observatae non fuerint, & si emendationem non fecero infra xv. dies, postquam submonitus fuero, dominus rex poterit assignare ad tertam meam, quam ab eo teneo absque fide mentita & perjurio, & uxoris meæ & liberorum meorum, qui mecum juraverunt, secundum judicium curia regis: has conventiones terendas & observandas a me affidavi & iurando domino regi & comitissa eadem etiam tenenda & observanda, & uxor mea juravit domino regi & comitissæ, & BALDUINUS filius meus affidavit & juravit, & filii mei PH. & HENRICUS affidaverunt & juraverunt. Quod ut ratum, &c.

CARTA RICHARDI REGIS Angliae.

*De anniversario suo in ecclesia Rotomagensi
celebrando.*

RICHARDUS, &c. Sciatis nos conceperisse & in perpetuam eleemosynam dedisse Deo & ecclesiæ B. Mariæ de Rotomago, pro anima mea & antecessorum nostrorum & successorum, & pro anniversario nostro & restaurazione amissorum & dannorum, quæ dominus noster PHILIPUS rex Franciæ fecit archiepiscopo & ecclesiæ Rotomagensi tempore guerræ intet nos & præfatum regem, trecentos modios vini percipiendos singulis annis in modiatione nostra Rotomagensi per integra dolia, sicut ea recipere solemus in modiatione nostra. Ita videlicet quod archiepiscopus ad usum proprios habebit de eodem vino centian modios singulis annis, & canonici ad usum suos & communiam suam habebunt reliquos ducentos modios vini. Si vero præfata modiatione nostra non poterit sufficere ad percipiendos trecentos modios vini, præfatus archiepiscopus & canonici percipient pro singulis modiis vini qui defuerint, viginti solidos And. a nobis & heredibus nostris, donec integre percipientur trecenti modii

(c) De qua plura rerum Belgicarum scriptores, obiit Furnis anno 1218. sepulta apud Claram-vallem, ut scribit Johannes Iherus in Chron. c. 46. part. 18.

1013 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 1014
vini, & illos denarios percipient de reditu A Victoriis, magister Galerus Theologus, & magister Garidus cum quibusdam aliis de familia ipsius episcopi, quidam autem de nostris fratribus astiterunt. At nos sufficienter instruti respectu justitiae conservandæ, & intuitu salutis ipsius episcopi, noluimus jam dictum priorem super hiis quæ justo titulo repetebat, molestiam ulterius sustinere: sed eorum omnium ei & successoribus suis in pace & integra libertate pristinam, sicut debuimus, vice episcopi restituimus potestatem. Quod ne cui deinceps venire possit in dubium, rei negotium sicut dis-
cussum est, & decisum litteris tradere, & si-
gillis nostris subiectis impressis duximus com-
munire. Huic autem facto & concessioni
litterarum nostrarum testes affuerunt: prior
S. Victoris, magister Aegidius Parisiensis,
Wilhelmus de Caprosia diaconus, pluresque
alii qui vocati fuerunt. Actum Parisiis apud
S. Victorem anno Incarnationis Verbi m. c. no-
nagesimo sexto. Amen, amen.

CARTA ROBERTI ABBATIS
S. Victoris Parisiensis & Reginaldi sancti
Marcelli decani pro priore de Marcociis.

Jus patronatus ecclesie de Marcociis a Ma-
ricio episcopo Parisensi violatum ei
restituunt.

Anno 1196.
Ex actis
regis
magistrorum
monachorum
de
Marcociis.
[a] **N** nomine sancte & individuæ Trinitatis.
Amen. Ego (a) ROBERTUS S. Victoris ab-
bas, & ego REGINALDUS S. Marcelli de-
canus. Notum facimus universis præsentibus & futuris, quod cum bonæ memorie MAURICII quondam Parisiensis episcopus ad extrema virtù sua tempora devenisset, in lecto æxitudinis positus, antequam infata concederet, recordatus est, quia occupatio ne alieni juris aliquos lessisse potue-
rat, & quia in aliquas episcopatus sui ec-
clesias, consuetudines earum immutando, libertates imminuendo, vel contra agendo fortasse contigerat eum aliquando offendisse. Unde si qui super hujusmodi con-
querentes apparerent, noluit illud animæ sua superesse periculum: sed nobis quos devotos suos credidit & fideles, talibus audiendis propter infirmitatem suam vacare ipse non valens, curam audiendi & cognoscendi quid esset, & vices suas in has partem * honore correctionis imposuit, ut si qua nobis correctione digna constarent, ea loco suo ad justas consuetudines, & ad statum debitum reduceremus. Cum itaque Ricardus prior de Marcociis ad nos veniens, patronatum ecclesie ejusdem villæ & præsentationem ad se pertinere nomine abbatis S. Wandregisili vindicaret, & ob hoc de concessione ipsius ecclesie, quam episcopus sine ipso alii facerat, sepius reclamasset: nos ex officio nobis commisso curavimus, eorum quæ proponebat cognoscere veritatem, & per sufficietes testes ab illo productos, juratos, & diligenter inquisitos, didicimus tam patronatum quam donationem præfata ecclesia cum vacaret & præsentationem personæ quæ deserviret, episcopo & archidiacono faciendam, ad ipsum priorem loci debere spectare; sive fuisse antiquis temporibus legitime obser-
vatum. Ubi examinationi testium & prolatis attestacionibus affuerunt Mauritus Parisiensis archidiaconus, frater Haymerici archidiaconi, & ipse Haymericus archidiaconus [b] Nicolaus Parisiensis canonicus & sa-
cerdos, frater Haymericus canonicus sancti

(a) Hic Robertus Guarino Parisiensis S. Victoris monasterii abbatii anno 1194, mense Novembri defuncto omnium fratrum calculis suffectus, ut bonus, immo ut optimus, abbas laudatur.

(b) Odo de Suleio, qui defuncto anno 1196. Mauricio
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

B [b] cussum est, & decisum litteris tradere, & si-
gillis nostris subiectis impressis duximus com-
munire. Huic autem facto & concessioni
litterarum nostrarum testes affuerunt: prior
S. Victoris, magister Aegidius Parisiensis,
Wilhelmus de Caprosia diaconus, pluresque
alii qui vocati fuerunt. Actum Parisiis apud
S. Victorem anno Incarnationis Verbi m. c. no-
nagesimo sexto. Amen, amen.

CARTA COMITIS PONTIVI

De maritago uxoris sua sororis domini regis.

C Anno 1196.
Ex ms. Col-
bertino.
In nomine partis, &c. Ego GUILLER-
MUS comes Pontivi, notum facio tam
præsentibus quam futuris, quod PHILIP-
PUS Dei gratia rex Francorum ALES so-
rorem suam, filiam LUDOVICI regis Fran-
corum milii in uxorem dedit, & eum ea in
maritago quicquid habebat apud Vilars, &
quicquid apud Ruam habebat, & quicquid
apud S. Walariem habebat, præter regale
abbatia S. Walarii, & salvo dominii THI-
hominagi, & quicquid apud Abbatis-vil-
lam, & quicquid apud S. Richarium habe-
bat, præter regale S. Richarii: ea tamen
consideratione, quod si prefata AALEZ
uxor mea absque herede ab hoc sæculo mi-
graverit, quod Deus grata sua avertat,
omnia prememorata pro matrimonio ipsius
Aalis mihi concessa domino regi Fran-
corum omni posthabita occasione libere &
quiete cedent. Ut autem istud ratum & il-
libatum habeatur, &c. Actum apud S. Ri-
charium, anno Domini mcccvi. mense
Aprilis.

EPISTOLA A. MONACHI
ad Odonem episcopum Parisensem.

Arguit ipsum quod sue diacessis presbyteris
tallias imposuerit.

P Atri in Christo carissimo (b) O. Dei
gratia Parisiensi episcopo frater (c) A.
episcopo Parisiensi succedit.
[c] Designatus prima nominis litera non aliis mihi vi-
detur quam Adam Personæ abbas, cuius iam plures episto-
las edidimus tom. i. Anecdotorum, ex quibus una est ad
Odonem Parisensem.

SSij

omnium monachorum minimus salutem in A injunxerunt. Statua salis es, pastui & profectui animalium communica te exhibe, ut ne de modo erectus es super candabri eminentiam, universis ardeas in lucernam. Venit tempus, ut si quæ est gloria tua, magis splendor eluceat, dum do firmamento ecclesia, ille lucifer occidit, qui vitæ sua radii & doctrinae splendorib[us] tum totiens emisperium illustravit. Te arbitror intelligere. Sapienti enim loquor, quia de p[re]merite (4) cantore Parisiensi id dixerim, & [4] utinam de tant[us] viri morte doleas, qui secundum quorundam opinionem minime de ejus dolebas absentia, cui tamen rei fidem non potuit adhibere. Omittenda sunt inter alia quæ fama tua imputat communis vulgi opinio duriori quidem invectione dignissima, si esset qui te vere diligenter, & vera esse illa inveniens, te vere accessibilem amicis correctionibus inveniret. Sed forte causas me irreverentius loqui, nec omnino humilitatem id sapere, quod inchoeò in episcopatum tam audacter. Sed hoc est revera quod dixeram, quia amor reverentiam nesciebat, immo sicut sibi animus, sic secure loquuntur cum amico. Oblitus sum, fateor, episcopalis reverentia, de antiqua amore adhuc quid retinens & nec absens potest unquam parcer tibi, quantalibet debeat reverentia dignitati, zelus virtutis, amor debetur virtutibus, & utinam eximulatio nostra in amico non inveniat, unde vulnus ferat vel inferat, sed quod potius ipsum latifaciat, se deleter. Ceterum cum paternitatem tuam videre per memetipsum meruero, exprimam tibi viua voce quæ nunc melius arbitratus sum retigere. Silentio tamen præterendum non censib[us], quod fere omnium opinione vulgarissimum, te videlicet discensit tunc talias presbyteros, quod non modo a perfectione, verum etiam a pietate & justitia videtur esse penitus alienum. In hoc, venerande pater, grave fecisti scandalum te amantibus, & qui de lucerna super candabrum posita flammam porius expectabant quam fumum remirantur & dolentia hac parte porius fumare quam flammare. Fumus quippe oculis molestus esse solet & naribus, & qui de te exempla lucis videre, & olfactum bonum spici conciperi sperabant, in utroque de contrariis molestiam patiuntur. O quid vera dilectione fidelius, quid sincerius caritate quæ firma est? quæ dum ex modo fermenti toram massam corrumpi non dubitas, aliquo malo quod evitari valeat cauterari conscientiam non perfundit. Utinam malum ibid[us] nec tu in coniugidinem ducas, nec exemplo tuo miser mundus ad consecutum trahat, qui inutius remedii manifeste posuerit, non esse fa-

[4] Iam hinc videatur Petrus cantorem Parisiensem Iohannes suis illustrem, quod factus monachus Cisterciensis in Longipontis monasterio, non haec opinione sagittatus dicitur.

ciendum dedoceas, quod exemplo tui operis A pum Coloniz, & contra omnes alios intimos ejus, ubicumque cum honore nostre id facere poterimus, bona fide & fine malo ingenio, quando locum & tempus id faciat di habebimus. Si aliquis de imperio nostro faceret eidem PHILIPPO regi Francorum assylum, vel ipsius regno; si ille qui delinquisset non emendaret, hoc per nos vel per punzios nostros, per pacem vel per tractum in taarchis competenti, infra XL. dies postquam scriverimus per predictum legem Francorum, si fuerimus citra montes, vel episcopus Metensis hoc sciremus, si fuerimus ultra montes, dominus rex Francorum poterit servire dicare de cose interceptione, & ipsi cum juvabimus bona fide. Nos non retinebimus in imperio nostro aliquem hominem de regno Francie sive clericum sive laicam contra voluntatem carissimi amici nostri predicti regis Francie, & quandocumque voluerit dictus rex poterit servire dicare de comite Flandriae de terra quam idem comes teneat in imperio tam in fratre quam in domino, & hoc sine interceptione, nos bona fide promittimus, quod si scribemus quod aliquis quereret malum PHILIPPI regis Francie, vel ejus regno, nos bona fide id distinguiam, & si non possemus, id nunciamemus eidem regi, & quando, Deo volente, in imperatorem fuerimus coronati, has conventiones regi Francie renovabimus, & sigillo nostro confirmabimus. Nos autem in manu NERONIS venerabilis Successoris episcopi fiduciavimus, quod omnia predicta bona fide observabimus. Id etiam de mandato nostro dilecti principes nostri, CORRADUS Witeburensis, B. Metensis, DITHELMUS Constantiensis episcopi, THEODERICUS quoque de Greuch, FRIDERICUS Etolae, HARTEMANNUS de Kirberch, GODEFRIDUS de Vehingre, EVERARDUS de Eyselen comites de latere nostro, TRUSARDUS camerarius noster, Garneus de Rassau, Garneus de Bollandia, Garneus Clange milites juraverunt, quod bona fide studerent, quod haec a nobis observerentur & teneantur. Id quoque unum archiepiscopum & unum episcopum jurare faciemus. Data Vvannao III. calendas Julianas Domini MDCVIII. regni vero nostri primo per manum CORNU DI imperialis aula cancellarii.

PACTUM INTER PHILIPPUM
Romanorum regem & Philippum au-
gustum regem Francorum.

Anno 1198.
Ex. Col.
lunna.

PHILIPPUS Dei gratia Romanorum rex semper augustus, &c. Notum, &c. quod propter dilectionem quam mutuo habuerunt erga dominum PHILIPPUM regem Francorum genitor noster FRIDERICUS & HENRICUS frater noster per recordationis Romanorum imperatores, hanc confederationem propter bonum pacis & publicam auctoritatem cum carissimo amico nostro PHILIPPO illiustri rege Francorum duximus in eundam in hunc modum, quod nos et adiutores erimus nominatum contra RICHARDUM regem Angliae & comitem OTHONEM neporem nostrum, & BALDUINUM comitem Flandriae & HAVILIUM (4) archiepiscopo [4] Vulgo Adolphum.

(4)

LITTERÆ GOSSUINI
E prepositi capituli Senogiensis.

De institutione officii B. Mariae & anniversario comitis Baldutini & Marie comitissae in ecclesia Senogensi.

IN nomine sanctæ & individua Trinitatis. Gossuinus prepositus, Nicolaus decanus & totum Senogensem capitulum, universitatis

Anno 1198.
Ex Hafno-
mensi cat-
tario domi-
norum de
Avesinis.

Sff iiij

tam praesentibus quam futuris in perpetuum. A perpetuum assignatis, in fructibus & preventibus supercreverit, quoquo anno denariis anniversariorum praedictis & luminiarium in opera ecclesia & ornatus ejus dispositione capitulo nostri semper converteretur. Ut autem omnes supradictae institutiones & ordinationes confcriptae, tam a domino comite sapientio & ejus successoribus, quam a nobis & nostris successoribus ratæ habeantur, & inviolate conserventur, scripti annotatione, & sigilli nostri impreßione eas ad perpetuitatem confirmati decrevimus. Testes ecclesia nostra Senogiensis canonici, Ego Gosuinus praepositus, Nicolaus decanus, Baldinus custos, Godefridus Cameracensis archidiaconus, Eustorius Berc, Waldeddus in Montibus praepositus, Gildebertus sancti Germani in Montibus praepositus, Renerus decanus sancti Germani in Montibus, magister Elias, Johannes capellanus de Hanno Chaisnoit, Johannes Foranensis canonicus, Johannes magister scholarum, Johannes Alduini, Johannes de Morbevinus, Romondus Montensis, Baldinus agnominatus Molendinarius, Thomas de Enghien, Haimericus de Horvetis, Nicolaus de Jacta, Nicolaus de Savri, Nicolaus de Sues, Nicolaus de Naſta, Rasso de Iara, Radulfus de Brena, Egidius de Horne, Clemens de Gamapia, Alardus praedicti custodis frater. Actum anno Verbi incarnationis M C X C V I I I.

STATUTUM MAINERII
abbatis S. Victoris Massiliensis pro
Bibliotheca.

Anno 1188.
Ex archivis
S. Vicentii
erat D.
Farnham.

Cum in universis locis necessaria pacis unitas habeatur, propensius in his locis in quibus plures in unum associat Christi amor, providendum est ne quisquam digne possit congregacionis scrupulus suboriri, & si forte aliquando pullulare videatur, summa cum diligentia debet extirpari. Sane conquerentibus monasterii nostri fratribus universis, quod quidam praecessores nostri armario ipsius ecclesiae, quod provida & diligenti antiquorum patrum & abbatum cura instructum est, & diversarum artium libris ornatum, libros legum qui ad ipsum armarium sicut alii libri spectant, cum forte aliquorum devotione monasterio legabantur, vel quacunque causa perveniebant, pro sua voluntate auferebant & capiebant. Ego MAINERIUS Dei gratia ejusdem monasterii Massiliensis abbas, majorum nostrorum usus consilio, conquesiones ipsas perpetua pace & concordia terminare & pacificare decrevi. Justis igitur tortus conventus benigno faventes assensu postulationibus, libros legum, seu cuiuslibet alterius facultatis, aut artis universos, qui aliquo

102 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 102
modicū qualibet ratione monasterio legati vel giti fuerint ad manus cuiuscumque abbs , vel officialis , seu claustral , aut prior deveniant , sine aliqua contradictione aario monasterii assignandos , & fideliter addendos esse perpetua & firma stabilitas oolumus , & mandamus , & cum presentiscripti auctoritate concedimus . Exceptis tamen ex ipsa concession brevia- ria , & proprie ad abbates pertinent , & missis qui ecclesiæ servitiis deputatis sunt . Et non posterum alicuius successorum vel fratri nostrorum possit arbitrio seu voluntate fringi ipsa concessio , nostri & con ventus illorum eam impressione firmamus , & plenius scripti patrocinio communimus . Atum in capitulo generali infra monasterium , anno dominicae Incarnationis M C X C I I . indictione prima , mense Decembris .

B CARTA ERMENGARDIS
de Taus.

De pluribus castris ab ea concessis Arnallo de Castro-bono , Arnallæ filia sua , & Ermensen nepiti sua .

A Rtifex est præsens ætas malignandi , Anno 1199.
& ut venetur sibi lucrum , non vere Ex. Col-
tur alius inferre damnum . Testimoniò igit-
erino.

C tur hujus pagina tam præsentibus quam futuris paret , quod ego domina ERMEN-
GARDIS de Taus dono vobis , Arnallo de Castro-bono , & Arnallæ filiæ meæ , & filiæ vestræ Ermensen , nepiti meæ , castrum de Taus , & castrum de Castels , & castrum de Sanchez & de Chanchadel , & castrum de Guardia & de Malgrad , & omnem honorem , quem ego habeo ubique terrarum , & quicquid juris ego habeo in prædictis possessionibus , tali pacto , ut ego habeam usumfructum & dominium in vita mea in præfatis possessionibus ; post obitum meum finito usufructu habeatis plenam proprietatem , & teneatis prædictum honorem pro comite & aliis dominis meis , sicut ego ha-
beo . Et ego A. de Castro-bono promitto tibi , Ermengardis de Taus , bona fide , qui defendam te & possessiones tuas , & manu teneam contra cunctos homines ; & si forte volueris relinquere præfatum honorem in vita tua , quod dem tibi mille solidos , usque ad duos menses postquam quæsieris mihi .

E Actum est hoc anno M C X C I X . calendaras Aprilis . Sig † num Ermengardis de Taus , qui hanc donationem spontatœ voluntate feci & propriis manibus firmavi . Sig † num Arnalli de Castro-bono . Sig † num dominæ Arnallæ . Sig † num Raymundi de Castello . Sig † num Raymundi de Castels , Sig † num Bernardi de Miramion . Sig † num Raymundi de Taus . Sig † num Bernardi de Belpug .

Petrus presbyter scripsit die & anno quibus supra .

(a) Scribit Rigordus ad hunc annum firmatas esse iuregas mensis Octobris inter comitem Flandriae Bolduinum & regem Francorum Philippum .

anno 1199.
Bis. Col-
l. 1. 1.
Ego BALDWINUS comes Flandriae & Haniæ omnibus notum facio quod hoc est foia pacis inter dominum PHILIPPUM regm Franciæ & me hoc modo . Quod ipse limitit mihi S. Audomarum cum pertinetiis suis , & Aream cum pertinetiis suis & feodium comitis Guinari , & feodium de Larda , & feodium de Lileis , & Rachébort , & Gorgam , & aliam terram quam advocatus Bethunæ tenet ultra fossatum versus Flaidriam . Omnia vero alia de quibus contendo erat inter dominum regem & me , scilicet feoda & dominia remanent in manu comini regis & filii sui ne-
potis mei LUDOVICI , & heredi suo , & omnia alia quæcumque tenebat dominus rex ante guerram , exceptis supradictis quæ remanent mihi ; & si contingere quod dominus LUDOVICUS filius domini regis moretetur absque herede sua ex carne , tota terra quæ est de Flandria & de Attribate-
ria , quæ non movet de Viromandia , redibit ad me absque rachato , & ad heredem meum , salvo rachato domini regis . Si vero contingere quod comitissa si perviveret mihi , tota terra prædicta reveniet ad heredem meum , salvo rachato domini regis . De Mau-
ritania sic erit , quod si quid dominus rex habebat in ea , quittat mihi salvo jure epis-
copi Tornacenfis ubique . Dominus etiam rex faciet dominum LUDOVICU M filium suum hanc pacem concedere , & si forte hoc nollet facere quando habebit ætatem ,

CESSIO FACTA ARNALDO
de Castro-bono de pluribus juribus ab
Arnalla de Castro-bono.

Anno 1199.
Ex ms. Col-
bertino.

NOcifetur cunctis quod ego ARNAL-
LA DE CASTRO-BONO cedo tibi Arnalla
de Castro-bono, marito meo omnia
jura & actiones, quod habeo & habere de-
bes, & mihi competunt, vel competere
possunt super valle de Cabood, & ejus fini-
bus, & valle de S. Johanne & ejus finibus,
& super hereditatem paterna vel materna, &
in his omnibus te procreatorem facio ad
agendum & expediendum in judicio & ex-
tra judicium, & sicut ego, tu agere & ex-
periri ubique possis; habens liberam & ge-
neralem administrationem omnium rerum
& negotiorum ad me aliquo modo perti-
nentium. Actum est hoc vi. cal. Novem-
bris, anno ab incarnatione Christi M CXCIX.
Sig † num Arnalla qui ista carta mando scri-
bere, & ad testes rogo firmare, firmarique
rogavi. Sig † num Guillelmus de Lorda
Sig † num Bernardus de Juncera. Sig † num
Arnallus de Stamand. Petrus Clericum qui
hoc scripti, & hoc signum fecit die & anno
quod supra.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

*De dono facto Juhello de Meduana ab Asfuro
duce Britannia.*

Anno 1199.
Ex ms. Col-
bertino.

PHILIPPUS, &c. Notum &c. quod sicut
amicus & fidelis noster ARTURUS dux
Britanniae, comes Andegaviae & Richel-
montis, castella de Corren & de Ambie-
riis & Castellum-novum desuper Cosmum,
& castellum de Carere libere & plenarie
cum totis castellaniis & omnibus pertinenti-
tis, & forestam de Fossa-Lovardi, quae ad
castellaniam de Erneia pertinere dinoſci-
tur, JUHELLO de Meduana dilecto nostro
& heredibus suis reddidit & concessit, &
sigillo suo confirmavit in perpetuum ha-
benda. Nos ad petitionem ejusdem ARTU-
RII supradicti eidem Juhello & heredibus
ejus sigilli nostri auctoritate præcipimus
confirmari. Actum apud Montem-landum,
anno Domini M CXCIX. mense Maio.

CARTA JOHANNIS REGIS
Anglia pro Lexoviensi episcopo.

*De jure quod habebat in vicecomitatu
Lexoviensi.*

Anno 1199.
Ex ms. Col-
bertino.

JOHANNES rex, &c. Inter ea quae ad con-
fervationem justitiae pertinere noscun-
tur, nihil specialius regibus & principibus

A incumbit, quam dignitates ecclesiastices in
sua stabilitate tueri, & ne forte per obli-
viones hominum, rertimque aut temporum
mutabilitates ea qua pia consideratione ge-
sta sunt, & præcipue per judicium diffinita
novis in posterum possint implicari calam-
itiis, necesse est authenticorum scriptorum
ea patrocinio communiri. Cum autem inter
nos & dilectum nostrum in Christo GUIL-
LELMUM DE RUPETRA Lexoviensem epis-
copum super iure & potestate ab antiquis
prædecessoribus nostrorum temporibus in
civitate & banleuga Lexoviensi ad nos per-
tinente contentio verteretur; tandem ne
quid de jure episcopi & eccliesia Lexovi-
ensis videbremur nobis aliquatenus usurpare,
fecimus per multitudinem legitimorum &
antiquorum militum de vicinia illa, jura
mentis interpositris, recognosci, quantum
juris ad nos in civitate & banleuga predicta
quantum ad episcopum Lexoviensem, &
quantum ad militem quendam ROBERTUM
scilicet cognominatum, vicecomitatum per-
tinebat sibi apud Lexoviensis heraldario
jure competere. Recognitum est autem in
curia nostra coram nobis & baronibus no-
stris per testimonium XVIII. militum jura-
torum, nos tantummodo tria placita, qua
de Spata vocantur, in illa civitate & ban-
leuga habere, videlicet de sumptione
exercitus nostri, de via curia nostra & de
moneta; que etiam tria placita per manum
episcopi vel ballivorum suorum ante nos
vel seneschallum nostrum, vel manus nostra
debent adduci: ita etiam quod nihil de e-
mendis aliquius trium placitorum sibi potest
episcopus vindicare; sed eas per manum ip-
sius vel ballivorum suorum debent habere,
& præter illa tria placita sibi nobis in pra-
dicta civitate remanet in banleuga. Cetera
autem omnia iura & plater tam de Spata
quam alia, quibuscumque modis vel cauſis
eveniant, cum eorum sententia ad episco-
pum sine omni contradictione pertinent &
querela. Recognitum etiam per eosdem mil-
ites, quod predictus ROBERTUS nihil ha-
buit in vicecomitatu predicto juris vel he-
reditatis, ipseque postmodum in curia no-
stra coram nobis & baronibus nostris in per-
petuum renuit ipsi episcopo & successori-
bus suis totum jus quod sibi clamaverat &
vindicaverat in vicecomitatu predicto. Te-
stibus H. Cantuariensi & G. Ebroensi au-
chiepiscopis, ROGERIO de S. Andrea de
Scotia episcopo, &c. Datum apud Roth.
per manum H. Cantuariensis archiepiscopi
cancellarii nostri, tercia die Septembris,
regni nostri anno primo.

EPISTOLA

EPISTOLA ADÆ AB LATIS

Persennia, ad Blancam comitissam
Campania.

Sermones suos quos pesterat ei missit, decto,
rare que quartor esse necessaria ad gratiam
promerendam.

Ecclesie
Ex m.
Meritis
noſ.

Dilecta & predilecta, semperque in
Christo diligenda. B. illustri comitiſſe
Campania frater A. servus servorum Dei,
qui apud Persenniam Christo serviunt, salu-
tem, & ad ea quæ Dei sunt devoutam sem-
per gerere voluntatem.

[*] Infantem, filia, tuæ dilectionis devotio
postulavit, quatenus sermunculos meos tibi
transcriptos dirigerem, & hoc quippe ex
multo desiderio depositare videbaris. Digna
plane & laudanda petratio, si quæ Latine (^a)
dicta sunt per te posses intelligere, aut si
eo modo dicta essent, quo ex eis tibi posset
adificationis beneficium provenire. Ad hoc
enim, ut arbitror, sermones ipsos expolu-
tas, ut ex eorum lectione adificationa pro-
ficias, dummodo tibi interdum forte vacanti
ab aliquo exponantur. Scito, filia, quod
sententiæ cuiuslibet dicti, si de lingua in lin-
guam translata fuerit, vix in peregrino idio-
mate, sua ei sapidas vel complicitio rema-
nebit. Liquor enim cum de vase transfun-
ditur, aut in colore, aut in sapore, & odo-
re aliquatenus alteratur. Verum quibuscumque
modis possem, tua ex animo adificationi
intendarem, & utram tu catholicis exhor-
tationibus & hiis quæ dicta sunt, tam studiose
intenderes, ut coram Deo & hominibus
gratiam invenires. Sane ad id gratiae obti-
nendum quartuor esse necessaria liquet, qui-
bus habendis cito cordis ambitu te insistere
oportet. Primum est fidei non dubia re-
titudo, quæ cum te orthodoxam reddide-
rit, ad cognoscendos & devitandos errores
& signa quilibet vera te scientia illu-
strabit. Rectitudine fidei est, cum & Deus
creditur quod verax sit, & mente creditur
quod summum bonum sit. quod est illi
unum, quod est vere Christi membrum effi-
ci, vere in Dei filium adoptari. Soli qui
in Deum credunt, spiritum adoptionis re-
cipiunt, ac per hoc dum Christo incorpo-
rarentur, adoptionis non immerito filii appel-
lantur. Omnis, inquit Apostolus, qui credit
in illum non confundetur. Et procul dubio
in illum credere est se a confusionis operi-
bus penitus extraneis exhibere. Si tenueris
hanc rectitudinem fidei, reputaberis inter
filios Dei, ac per hoc heres Dei & coheres
Christi efficiens, & nullatenus in æternum,

(a) Hinc patet Cistercienses olim non gallice sed latine
sermones suos coram fratibus in capitulo pronuntiatis, qua
de re vide, si libet, Mabilioni observationes in sermones
S. Bernardi.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A sicut ab ipso dictum est, morieris. Qui cre-
dit, inquit, in me, non morietur in aet-
ernum. Filiorum quippe Dei transitus ex hac
vita non vere est mors, sed magis natalis
dicitur, quia in transitu suo a mortalibus
exuti corporibus, ad veræ vita refrigerium
renauntur. Secundum, est innocentia mo-
rum, que dum ministratio fidei per confessio-
nem & penitentiam reparatur, tutissime
deinceps divini timoris custodia delegatur.

Felix plane sollicitudo timoris, quem dum
fidei obedire solerter satagit, & punire quod
amissum est per penitentiam non omittit,
& ad reparationem intendit innocentia,
dum omni vigilancia eorum custodit. Igitur
de fide timor nascitur, quia nisi credide-
ret, quid timeret? De timore penitentia
nascitur, quia nisi timor penitentia mentem af-
ficeret, quis se de suis excessibus emenda-
ret? Horrendum quippe est incidere in ma-
nu Dei viventis, quem horrorem dum menti
assidue fideli timor inculcat & incutit,
eligit se potius de suis reatibus penitendo
corrigit, quam ipsis reatus puniendos Dei
viventis manibus reservare. Sic dum peni-
tentia agitur, dum per timoris officium
mens puncta & compuncta, quod male ab-
sorbuerat conjectur; dum tegitur noxa,
restituitur innocentia, & sic boni efficiun-
tur mores, dum exclusis quibuslibet noxiis,
incipiunt esse innocentes. Vides, filia, quia
de fide qua in Deum creditur, iniurias ab
animo omnis excluditur; bellum vitis de-
siderisque pravis inflatur, quæ etiæ sen-
tientur in nobis invitis, nihilominus obli-
stendum est eis, ne saltum valeant dominari.
*Non regnet, ut ait Apostolus, peccatum in
nastro mortali corpore.* Peccatum quidem
inesse non prohibuit, sed ne regnum, vel
dominationem habeat in nobis indicxit. Si
itaque inesse in nobis vitia & desideria ni-
hilominus sentimus, sed non consentimus;
nihil ex his in Christo Iesu damnationis
habemus. Quandiu enim sentimus & con-
fessum negamus, tandem de illis cum Dei
adjuvante triumphamus: consentire enim
est succumbere & amittere innocentiam,
quam tandem per Dei gratiam custodimus,
quamdu negato eis consensu, eorum cer-
tamina toleramus. De innocentia morum
sequitur justitia operum, quam necessaria
esse ad operandam Dei gratiam lo-
co tertio collocamus; quartuor enim supra
esse diximus, quibus necessario Dei gratia
acquiritur & servatur. Duo postrema ope-
rum justitia, & perseverantia virtutum:
justitia est non modo in etiæ gehenna de se
Deo pro illatis fibi injurias justitiam exhibere,
sed etiam est virtus ipsius justitiae om-
nibus quæ præcipit Deus, fideliter & filiali-
liter obedire. Ad hanc justitiam pertinet
operum afferre fructum, aliud trigesimum,
aliud sexagesimum, aliud centesimum, fe-

Ttt

cundum quod in bonam terram cederit A operum & de perseverantia virtutum, quia semen sanctum. An non semen sanctum est fides, qua in Deum creditur? An non innocentia morum bona terra est, qua sancti timoris officio diligenter extollitur. Inde prævenit ille triplex fructus, tricesimus scilicet qui intelligitur in fidelitate castimoniæ conjugalis, & sexagesimus, qui fructus est continentia viduæ; & centesimus, quem profert excellentia virginalis. Tricesimus & sexagesimus fructus a te exigitur; quia & fidelis in coniugio exististi, & nunc ad libertatem viduæ continentia pervenisti. Ex centesimo fructu quem facit virginitas, nihil interim tibi dico, qui tamen ante vinculum conjugii te tantæ rei ferventissimum habuisse desiderium non ignoro: ille qui de voluntatibus judicatur, propositum illum tibi faciat fructuofissimum; licet ab ipso nolens deduxta sis compulsa consiliis amicorum. Age ergo, recompensanda recuperata, in executione fructus tricesimi & sexagesimi, qui interim minus de centesimo peregristi. Infeste operibus justitiae, sive de te Deo exhibente justitiam penitendo, sive mandatis & justificationibus ejus adimplendis filialiter intendendo. Nota quod hujus justitiae quadriforme est exercitium: primum est in inspectione sacra lectionis; secundum est in studio sacra meditationis; tertium est in instantia devote orationis; quartum est in religiosa sollicitudine activa conversationis. Sacra lectio tamquam speculum intendit quid tibi sit faciendum: in studio meditationis queris & invenis quem in faciendo teneas modum. Instantia orationis impetrat cœlitus faciendi adjutorium. Activa conversatio de Dei confidens adjutorio aggreditur opus borum. Quatuor ista traducta ferunt in usum & consuetudinem, purificatum perducunt animum ad cœlestium contemplationem. Sed heu quid tibi & cœlestium contemplationi, quam per occasionem terreni & transitorii principatus totum pene mundanæ vanitatis demersit pelagus. Hinc damnablem in vidua curiositas vestimentum, sumptuum superfluitas, numerositas ferculorum, collectionarum multiplicitas, pompa equitantum, pauperum spoliatio, multifaria declinatio obsequantium, cupiditatis intuitu impunita perfidia Judæorum, scelerata licentia fricatorum, assidua tumultatio in judicis litigantium, quæ omnia quantumlibet sint contraria divinae justitiae, & saluti animæ, si in hoc statu posita, a te amovere curaveris, derisiones & opprobria hominum patieris. Quid est igitur infelicius, quam ibi contra conscientiam remorari, ubi necesse est periclitari, & scienter temere transitoria, quæ & quotidie fugiunt, & fugiendo in animo anorem æternitatis ait minuantur, aut extinguantur. Cogita igitur, carissima mea, cogita saepius de justitia

B

securus esset , has conventiones , quæ in hac carta continentur , bona fide tenere , & sine malo ingenio observare , nec impetrabo per me vel per alium , nec impetrari sustinebo , quod ab his conventionibus sum liberata , nec per apostolicum , nec per clericum , nec per laicum , nec per aliquem alium : & si inde fieret mihi aliqua absolutione , juravi quod illam non reciparem , nec me propter hoc absolutam haberem a subsequentibus conventionibus . Istæ autem sunt conventiones . Ego propria mea voluntate juravi , quod sine consilio & assensu & propria voluntate domini mei PHILIPPI regis Francorum non acciperem maritum , & quod ei tradam filiam meam , & alium infantem meum , si ego remanerim gravida de marito meo comite TH. & præterea fortiterias de Braio & de Mosterolis eidem tradam , & securitatem omnium hominum meorum mansioniorum in eisdem castellis & omnium militum qui sunt exinde feodi : ita quod si ego resiliem ab his conventionibus , omnes supradicti homines tenerent se cum domino meo illustri rege Francorum , & juvarent eum contra meipsum , & contra omnem hominem vel femam . Eamdem vero securitatem faciet dominus Merroliarum domino regi de suo castello Merroliarum , de se , & omnes milites feodati de Pruvino , & omnes homines de Pruvino , & eodem modo omnes homines de Latiniano & Meldis , & omnes homines milites exinde feodi . Comes vero LUD. mihi faciet homipagium sicut de ballio , salvis conventionibus , quas ego habeo cum domino meo rege Franciæ , & faciam eidem Ludovico comiti jurare quod si ego a prædictis conventionibus resiliem , ipse tenebit se cum domino Philippo rege Francorum , & de se & de omnibus feodis quæ de comite Campaniæ THEOBALDO tenuit ; eodem modo faciam jurare W. cogniti Joviniani , & w. comiti Sacro-cœsarisi , & GUDONI de Dampertra , & GALCHERUM de Castellon , & GAUFRIDUM de Jovis-villa , & H. comitem Registensem , & comitem Grandis-prati , & dominum Trianguli , & dominum Maurigni vel successores istorum prædictorum , si aliquos ex eis infra completionem istarum conventionum mori contigerit , GUILLEMUS vero Remensis archiepiscopus me recipit in feminam tamquam de ballio , salvis conventionibus quas habeo cum domino meo PHILIPPO rege Francorum eodem . Has siquidem conventiones bona fide & sine malo ingenio domino meo regi Franciæ prosequar infra dies competentes , quos mihi nominabit quam cito potero , & ego faciam domino meo PHILIPPO regi Franciæ hominagium ligium , sicut de ballio , & sicut feoda appor tant , quod ego portabam ei bonam fidem , sicut

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A domino meo ligio contra omnes qui posunt vivere & mori : & ego singulis annis domino meo PHILIPPO regi Franciæ reddam quingentas libras Pruvinenses pro custodia Braii & Mosterolii , videlicet medietatem in Nativitate Domini , & aliam medietatem in festo S. Johannis Baptizæ . De Judæis sic erit , quod illos de quibus terra domini regis saifira erat , de corporibus eorum post mortem mariti mei comitis Theobaldi tenebo ad censam & passiones , quas idem comes Judæis statuerat , nec ab eis aliquid amplius per vim extorquebo . Quod ut ratus , &c. Auctum Senonis , anno Domini MCC. mensis Maio .

EPISTOLA INNOCENTII
papæ III. ad abbatem S. Martini
& decanum Trecensem.

*Us monachi Vallis-lucentis decimas ex bonis
que acquisierunt , solvant ecclesie
de Laysiaco .*

INNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei dilectis filiis abbat S. Martini & decano Trecensi S. & A.B.

Anno 1200
*Ex ms.
Cambera
verso.*

Proposita nobis ex parté dilecti filii nostri . . . clerici cruce signati , curari ecclesiæ de Laysiaco Senonensis diœcesis petitio declaravit , quod cum dilecti filii abbas & monachi Vallis-lucentis Cisterciensis ordinis infra finem decimationis dictæ ecclesiæ , tam eleemosynæ quam emtionis titulo terras plurimas acquisierunt , quortundam prævilegiorum munimine se tuentes , de terris illis decimas reddere contradicunt : & licet memorata ecclesia præfatas decimas possederit ab antiquo , eas nihilominus contra iustitiam detinent occupatas , & cimiterium illius ecclesiæ sic & sic suis decimis spoliant , & boum pedibus conculcantes , jam fere maceriam cornibus attentarunt . Volentes igitur eidem ecclesiæ in suo jure adesse , distinctioni vestræ per apostolica scripta mandamus , quatinus inquiratis super præmissis diligentius veritatem , & si rem noveritis taliter se habere : dilectos abbatem & monachos ad solvendas inegre decimas ecclesiæ prætaxatae præterquam de novalibus , quæ in præsentiarum rationabiliter propriis suilibus excolunt , vel excolet in futurum , aut in præsentiâ nostra iustitiam exhibendam , nonobstantibus privilegiis , si qua sunt in ejusdem ecclesiæ præjudicium impetrata , per censuram ecclesiasticam sublato cujuslibet contradictionis & appellacionis obstatculo , sicut justum fuerit , compellatis , nihilominus eidem ecclesiæ , decimis hucusque subtraictis , exhibentes iustitiae complementum . Testes autem quos idem in affirmationem suæ partis duxerit evocandos , si se gratia , odio , sive timore substraxerint , quo-

Ttt ij

minus testimonium perhibeant veritati, vos eos ad id per censuram ecclesiasticam, appellatione remota cogatis. Datum Laterani, iv. idus Maii; pontificatus nostri anno III.

E P I S T O L A I N N O C E N T II
papæ III. ad eosdem.

*Declarat precedentes litteras falsitatis esse
suspectas.*

Anno 1200.
Ex ms.
Camerino-
nefisi.

INNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei venerabilis fratri P. archiepiscopo Senonesi & dilectis filiis abbati S. Martini & decano Trecensi S. & A. B.

Licet olim contra fratres Cisterciensis ordinis aliqui crederent nos commotos, numquam tamen, sicut novit Dominus, qui scrutator est cordium & cognitor secretorum, religioni eorum volumus derogare, vel concessam eis a patribus & prædecessoribus nostris ac nobis ipsis infringere libertatem. Nuper autem transcriptum literarum quarundam in perniciem ejusdem ordinis, ad vos, filii, abbas S. Martini & decane Trecensis, quasi obtentarum a nobis nostro fuit apostolatu presentatum, quod diligentius intuens habuimus certa ratione suspectum. Continebatur enim in eo quod Milo clericus cruce signatus ecclesiae de Laifiaco petitionem nobis obtulerat continentem, quod terras plurimas acquisierint, quorumdam privilegiorum munimine se tuentes, de ipsis decimas non solvebant, unde mandare vobis per easdem litteras videbamur, ut abbatem & monachos memoratos ad solvendas integre decimas ecclesiae memoratae, praterquam de novo libus, vel justitiam exhibendam, nonobstantibus pri-

vilegiis, si qua essent in præjudicium ejusdem ecclesie impetrata, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita cogerentur. Cum igitur pro certo sciamus hujusmodi litteras de conscientia nostra minime processisse, ac credamus a cancellaria nostra nullatenus emanasse, devotioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus revocato prorsus in irritum, si quid earum occasione vos filii abbas & decane fecistis, & per eas in nullo penitus procedentes, eum qui litteris ipsis est usus, ad exhibendas eas vobis per censuram ecclesiasticam compellatis, conferatis eas diligenter cum transcripto, quod sub bulla nostra vobis mitterimus interclum, & bullam diligenter examinare certis in punctis, quantitate, & forma, & si etiam vera esset, utrum litteris per vitium falsitatis inserta, & si per vos certum inveneritis indicium falsitatis, tam cum qui impetravit easdem, quam illum qui usus est illis, secundum institutionem nostram,

A quam vobis dirigimus, sublato appellatio- nis obstaculo, puniatis. Quod si forsitan per vos reprehendere non poteritis vitium fal sitatis, litteras ipsis cum eo qui usus est eis, & illo etiam qui impetravit easdem, ad sedem apostolicam destinatis, litteras tamen non per eos, sed per fidèles nuncios diri gentes. Quod si omnes his exequendis ne quiveritis interesse, tu frater arch. cum cor rum altero, vel etiam per te ipsum ea nihil minus exequaris. Datum Lateranis, v. idus Aprilis, pontificatus nostri anno IV.

LITTERRÆ MATTTHÆI
Lotharingæ ducis, quibus declarat Blan cham comitissam, natumque ejus Theobaldum obsides se pro eo erga Agnetem matrem suam dedisse.

EGO MATTHÆUS dux Lotharingæ & Anno 1209.
Ex ms.
regina Sæc.
cia erit.
Masbille.
BIIII.

marchio, notum facio universis praesentes litteras inspecturis, quod cum carissima domina mea BLANCHA comitissa Tre censis, & carissimus dominus meus THEOBALDUS comes natus ejus, ad preces & instantiam meam, se pro me erga dominam & matrem meam AGNETEM ducissam Lo tharingæ obsides & ostagios constituerint, de hoc videlicet quod dictæ matri meæ nullam violentiam in aliœ vel injuriam irrogarem, nec ab aliquo de meis interrogari permetterem, ego ei concessi bona fide, quod si propter hoc damnum aliquod incurserint vel gravamen, ego eis tenerer integrum restaurare. Quod si non facerem, concessi eis & concedo, ut de meo capere possint fine ineffacere, & sine fidem mentiri. Datum anno Incarnati Verbi MCC. mense Ju nio.

DO T A L I T I U M (a) ISABELLÆ
reginæ Anglorum.

JOHANNES Dei gratia, &c. archiepisco- Anno 1209.
Ex ms.
Colbenn.

pis, abbatibus, comitibus, baronibus, iusticiariis, senescalibus, ballivis, & omnibus hanc cartam visuris & audituris salutem.

Sciatis nos dedisse & concessisse ISABELLI uxori nostræ in dorem civitatem Xantonensem, Niortum, Salmurium, Fissam, Beanfort, Baugi, Castrum-Ligdi & Trou, cum omnibus pertinentiis & libertatibus suis. Et ut hoc stabile sit & firmum, praesenti carta & sigilli nostri testimonio id confirmavimus, testibus E. Burdegalensi archiepiscopo, H. Xantonensi, I. Engolismensi, R. Petragoricensi, I. Lemovicensi, R. Wan-

(a) Extant apud Thomam Rymer tom. I. ad annum 1209, aliae litteræ Johannis regis de dotatō Isabellæ reginæ, in quibus aliae ipsi assignantur civitates.

terford episcopis, Radulfo Ceftria, R. Leit, celiæ, W. Maresc. de Pambatoria, W. Sar. comitibus, W. de *Homes* constabulario Nor- manniae, R. Tesson, Fulcon, Pagan, Gau- fredo de Cella, Ranulfo S. Eparchii, Er- naudo, Reimundo de *Bornez* abbatibus, Fulcaudo de Rupe, Aldoeno de *Berbez*, Amico de Rupe, Petro, Roberto Landr. *Barbot*, Guidone Flomag. Segino Cerdano. Datum per manum JOHANNIS archie- piscopi *Vigorniensis & Hugonis de *Vuelles*, apud *Chinon*, tricesima die Augusti, regni nostri anno secundo.

CARTA PHILIPPI REGIS
de hominio sibi a Blanca Campaniae
comitissa facta.

Anno 1200
Ex ms.
Gitterine,

IN nomine Patris, &c. PHILIPPUS Dei gratia, &c. Notum, &c. quod de feodo illo integro quod carissimus nepos & fide lis TH. quondam comes Trecensis de nobis tenebat, B. uxorem ejus comitissam Trecensem, in feminam ligiam receperimus, sicut de baillio & de dotalitio suo ad vitam suam, salvis conventionibus quæ in carta ejusdem comitissæ continentur, quam supra hoc habemus. Juravimus siquidem ei quod conven- tiones illas, quæ scriptæ sunt in carta ista ei bona fide tenebimus & servabimus, sicut feminæ nostræ ligia, videlicet quod filiam suam quam nobis tradidit, custodiemus & nutriemus bona fide & sine malo ingenio, nec eam poterimus maritare, donec ad æta tem xii. annorum pervenerit. Elapsis vero xxi. annis, prædicta filia maritabitur consilio & assensu & voluntate nostra, & carissimæ matris nostræ & matris suæ, & baro num, quorum nomina scripta sunt in hac carta, vel illorum qui terras eorum tenebunt, si ipsi deceaserint. Hi sunt barones, GUILLEMUS Remensis archiepiscopus, episcopus O. Parisiensis, dux Burgundia, comes LUD. GUIDO de Damptera, GAU CHERUS de *Castellon*, GAUFRIDUS de Jovis villa, GAUFRIDUS de Monte-miribili, GAUF RIDUS Marescallus Campaniae, CLAREM BALDUS de Capis, GUILLEMUS comes Jo vigniaci. Et si prædicti barones nequierint concordare de illa maritanda, ubi major pars predicatorum concordabit, maritabitur: ita tamen, quod prædicti homines se curos nos faciant, quod nullum damnum sive nocumentum de maritatio illo nobis vel regno Franciæ poterit evenire, immo servitium nostrum habebimus, sicut de aliis feodis nostris habere debemus. Has easdem conventiones prosequemur & tenebimus de alio infante, quem dicta comitissa nobis tradet, si de marito suo gravida esset, si infans filia fuerit; si vero filius, cum ad ætatem tenendi terram pervenerit, redde-

A mus ei vel justo heredi castella qua pro his conventionibus tenemus, & conventiones nobis propter hoc factas quittabimus, salvo rachato nostro. Hac fuat castella, Bravini & Mosferolium, in quibus dicta comitissa percipit omnes redditus & proventus, in quibus ponet & deponet præpositos & ballivos, & omnem justitiam exercet, salvis conventionibus inter nos & ipsam factis.

Si vero de prædictis conventionibus, quas nobis præfata comitissa facere debet per barones suos, aliquis baroatum contrarius

B effet; comitissa illis faceret malum pro posse suo, & nos inde juvaremus eam bona fide, sicut qui eam & terram suam bona fide & sine malo ingenio custodire teneantur, sicut alias barones & homines nostros ligios, nisi relaxaremus comitem a conventione illius qui contrarius esset. Easdem vero con ventiones, quas inter nos & præfatum comitem Trecensem nepotem nostrum habebamus de Judæis nostris & suis per cartas exinde factas ipsi comitissæ servabimus & tenebimus: & si aliqui de Judæis suis a tempore illo quo carta super hoc factæ fuerunt, sub nobis venerit, nos illos comitissa redderemus, nec de cetero retinebimus. Illos vero Judeos de quibus terra nostra facta erat, de corporibus eorum post mortem præfati comitis, tenebit comitissa ad causam & conventiones quas Th. maritus ejus eis statuit, nec aliquid amplius ab eis per vim extorqueret. Haec autem omnia juravimus tenere & servare bona fide & sine malo ingenio, & fecimus jurari a baronibus no stris subscriptis, videlicet O. duce Burgundiæ, H. comite Nivernensi, G. comite Per tici, R. comite Drocensi, R. comite Sue fionensi, S. de Monte-forti, M. de Monte Mauriaci, D. de Mellato, G. de Guiana dia, G. de Barris. Si vero ab istis conventionibus resiliemus, omnes barones isti te nerent captionem apud Trecen, infra xl. dies postquam fuerint submoniti, donec prædicta conventiones adimplentur. Quod ut ratum, &c.

EPISTOLA CAPITULI
sancti Martini Turonensis ad Leodien ses canonicos S. Martini.

E Renovant inter utramque ecclesiam fraternita tem, mixtumque eis fundaturam digiti S. Brictii & de sepulcro S. Martini

THEOBALDUS decanus, Petrus thesau ratus totumque capitulum ecclesiæ B. Martini Turonensis, dilectis in Christo fra tribus Lamberto, præposito, Ewardo deca no totique capitulo beati Martini in Leo dio, salutem & fraternali caritatis vinculum indissolubile.

Accedentes ad ecclesiam nostram Ewar

Anno 1200
Ex ms. Cl.
V. D. de
Louvre.

T et iii

dus decanus & Henricus cantor, cum qui-
busdam aliis ecclesia vestra canonici, pru-
denter & eleganter nobis proposuerunt an-
tiquam utriusque ecclesia fraternitatem a
tempore (a) Eurachii quondam Leodiensis
episcopi, ab incurabili morbo, qui lupus di-
citur, per gratiam Dei ob merita B. Martini
in ecclesia nostra Turonensi sanati, & tunc
in canonicum recepti, adstrictam fuisse &
confirmatam. Fuit etiam a Deo & B. Mar-
tino ordinatum, ut omnes successores praedicti
episcopi nostri essent in perpetuum ca-
nonici. Prædictus vero episcopus beneficii
a Deo per merita sibi collati non immemor,
basilicam in honore ejusdem confessoris in
urbe Leodiensi construxit, quam dotavit
nobiliter & ditavit, & canonicos triginta
nostrorum ordinis ad serviendum Deo & beato
Martino in eadem ecclesia collocavit, post-
modum per revelationem Dei & beati Mar-
tini ab ecclesia nostra petuit, quod fraterni-
tas inter utramque ecclesiam fieret indissolu-
bilis, quæ per Dei misericordiam usque in
præsens viguit, quam gloriosam fraternita-
tem timentes, ne per negligenciam dissolue-
retur, perierunt innovari, adjicentes quod
singulis annis in festo beatæ Barbaræ virginis
fieret memoria generalis pro fratribus ve-
stris defunctis in ecclesia nostra, & pro no-
stris in vestra. Sane si fratres vestri ad eccle-
siam nostram aliquando causa visitationis
cum testimonio litterarum vestiarum acce-
derent, reciperentur in choro nostro, &
præbendam quotidianam acciperent. Quod
si fratres nostros ad ecclesiam vestram cum
testimonio litterarum nostrarum conting-
ret accedere, honorabiliter recipentur,
& in choro vestro, sicut hæc tenus observa-
tum est, locum supremum obtinerent. Ad-
ditum etiam fuit quod de septennio in sep-
tenniali nostram ecclesiam visitarent. Postu-
laverunt etiam de reliquis egregiis confessio-
nis vestrae ecclesia concedi. Sed quoniam
de corpore ejus nihil umquam exceptum
fuit, in memoriam mutuæ caritatis ecclesie
vestrae junduram digiti beati Brictii confes-
soris, successoris beati Martini, & de sepul-
cro beati Martini vobis transmisimus, & om-
nia prout postulata sunt benigno animo &
unanimi voluntate ad laudem Dei & hono-
rem beati Martini concessimus, & sigilli no-
strorum munimine fecimus roborari. Actum au-
no Domini MCC.

H O M I N I U M D I O N Y S I Æ

Castri-Radulfi dominæ exhibitum Bar-
tholomæo Turonensi archiepiscopo

Anno 1200
Ex m/ regi-
gine Suecia
eruit Ma-
billonius.

Ego DIONYSIA domina & heres Castri-
Radulfi omnibus ad quos litteræ istæ
(a) Vulgo Euraelus qui seculo x. Leodiensem admini-
strabat ecclesiam. Quomodo autem ad S. Martini tumulum
fanus fuerit, ipse narrat in carta fundationis collegiatae
S. Martini Leodiensis ecclesie, quam refecit Chapeavilla

A pervenerint notum facio, quod cum vene-
rabilis pater BARTHOLOMÆUS Turonensis
archiepiscopus, post decepsum bonæ memo-
riæ mariti mei ANDREÆ DE CALVINIACO
apud Castrum Radulfi venisset, in aula mea
ejusdem castri, sicut archiepiscopo Turo-
nensi debetur de consuetudine, hospitatus,
accessi ad eum præsentibus venerabilibus
RADULFO Dolensi, STEPHANO S. Gildasii,
PETRO S. Genulsi, JOHANNE (b) Millebec-
censi abbatis, ipsum postulans attentius
& exorans, ut quia præghans eram, & mihi
ad Turonicas partes tutus non patebat via-
rum transitus, meo gravamini parceret &
B labori, ibi recipiendo a me hominagium,
quod heres Castræ Radulfi tenetur facere ar-
chiepiscopo Turonensi. Domino autem ar-
chiepiscopo affensem meis precibus non
præbente, ne id in consuetudinem trahere-
tur, & ecclesia suæ præjudicium generaret,
ego ne ex liberalitate mihi impensa dam-
num incurerer, antiquam ita esse consue-
tudinem recognovi, quod heres Castræ Ra-
dulfi pro faciendo dicto hominagio, tenu-
tur adire archiepiscopi Turonensis præsen-
tiam, archiepiscopus vero propter hos
ad partes nostras accedere non tenetur, &
factam mihi tam de propinquitate loci mi-
sericordiam trahi in consuetudinem non de-
bere. Et sic dominus archiepiscopus gravi-
tati meæ & laboribus parcens, hominagium a
me recepit, me concedente quod omnia ser-
vicia ei facerem quæ antececessores mei face-
re consueverant archiepiscopo Turonensi.
Et ipse similiter mihi promisit, quod ea quæ
antececessores sui antececessoribus meis facere
consueverant mihi liberaliter exhibebit. Ac-
tum hoc fuit hoc anno gratia MCC. assisten-
tibus domino archiepiscopo magistro Gu-
illemino *Socrates*, Thoma de Sabolis, Philippo
de Friaco, Richardo notario ipsius canonici
Turonensis, Guillermo Boquerre, Guille-
lmo Ioré, Philippo priore sancti Vincentii,
Rogerio presbytero de la Riche, magis-
tro Johanne Anglico clericis & pluribus aliis.
Mihi autem assistentibus cum predictis
abbatis, Emorando priore de Leproso,
Guillermo de Araio senescalulo meo, Petro
Gaurini, magistro Herveo capellano meo,
Philippo clericu meo & aliis pluribus. Et ne
aliqua in posterum oriatur contentionis ma-
teria, id feci præsentibus adnotari litteris
sigilli mei munimine roboratis.

[b]

N O T I T I A

De repressa advocatione Corbeiensis
monasterii violentia.

FULCO secundus abbas hujus loci con-
questus est domino PHILIPPO regi
tom. i. pag. 194.
(b) Hic Johannes in serie abbatum Millebecensium de-
sideratur in nova Gallia Christiana, Stephanus vero S. Gil-
dasii abbas prima quinaxa nominis sui littera designatur.

Circa 1200
Ex cartariis
Corbeiensi.

Francorum de domino Ingeranno Boveni & de domino Hugone *Campdavaine* de En-
era , quod ipsi in pluribus erga ecclesiam Corbeiensem , & quod in advocaturis suis plura adjungebant injuste , quod facere non debuerant. Unde dominus rex respondit & dixit se ipsum esse dominum summum & ad-
vocatum de omnibus bonis Corbeiensis ec-
clesiarum , ubi possunt inveniri. Diētos autem milites appellavit famulos & alios similiter.
Dixit etiam rex quod dicti advocati in locis unde sunt advocati ; ire , venire , nec morari , nec restare , nisi vocati fuerint a domino abate , vel a præposito ejus , sive a monacho ecclesiæ : & bene sciant omnes quod homines villarum nostrarum ad petitionem , ad citationem , ad præceptum dictorum advo-
catorum de locis suis , de domibus suis nullo modo debent exire.

C A R T A R . F I L I I J O H A N N I S
comitis Cenomanensis de quittatione
Moutonagii de Soone.

1201103
Ex cararia
frumentis.
comitatu-
m. p. f.

Pro certo habecant tam præsentes quam futuri , quod ego R. filius JOHANNIS comitis , quittavi in perpetuum abbatia B. Vincencii & fratribus ibidem degentibus illud servitium quod motunagium vocatur , quod antecessores mei habebant de suis hominibus in Sagonenſe. Ipse vero G. abbas in cuius præfentia hoc feci donum , cum assensu capituli concessit JOHANNEM fratrem meum participem esse totius beneficij abbatia , & quod pro ejus anima per annos celebrabunt anniversarium ejus cum classico , cum pane & vino & generali , sicut pro episcopo vel abbate , & facient annuatim unum trigesimale pro eo , & quod annuatim in mandato quod sit in cena Domini , mitteat pro eo unum pauperem.

Hoc factum est in capitulo abbatiae beatæ Mariæ de Persegnia in die qua fuit humatus prædictus Johannes. Inde sunt testes (a) L. episcopus Sagii , H. abbas S. Martini Sagii , A. abbas S. Mariæ de Persegnia , G. abbas be Tironel , R. vicecomes Bellomontis , Odo de Clincampo , R. Cartel tunc seneschallus ; Odo Cotinel , R. de S. Petro , Herbertus de Pilemo monachus. Petrus.

C A R T A P E T R I R E G I S
Aragonum.

1201104
Ex m. p. f.

De pluribus castris ab eo concessis Guillelmo Raimundi.

Manifestum sit cunctis quod ego PETRUS Dei gratia rex Aragonum &

(a) Forte S. Silvester scilicet , cuius tempore præfuit S. Martini Sagienſi moraliter Henricus de Claromonte & B. Mariæ de Persegnia Adam.

comes Barchinonæ , dono , laudo , & con-
cedo tibi Guillelmo de Monte-Cathano om-
nia castella , villas , honores , & possessiones
quas pater tuus Guillelmus Raymundi per
me habet & tenet , aut aliqui antecessores
ejus tenuerunt & habere & tenere debue-
runt; videlicet castrum de Monte-Cathano ,
castrum de Todela , castrum de Stella , ca-
strum de Fornells , castrum de Supreporta ,
castrum de Bosora , castrum de Coryl , ca-
strum de Corilone , castrum de Meala , ca-
strum de Cona , castrum de Obairano , ca-
strum de Vangricos , castrum de Monte-cadenz ,
castrum de Rappacailada , castrum de Caf-
teilar , & si qua alia castra aut villæ inventæ
fuerint ipsos habuisse & tenuisse per ante-
cessores meos. Hujusmodi autem donati-
vum facio tibi præfato Guillelmo de Mon-
te-Cathano in hunc modum ; quo d. post o-
bitum patris tui Guillelmi Raymundi præ-
dicta omnia castella cum villis , honoribus ,
& possessionibus , sicut superius dictum est ,
habecas , tenelas atque possideas per me &
meos successores in feudum & ad servitium
& fidelitatem mearum & meorum , & facias
inde mihi & meis ostes , cavalcatas , curtes ,
placita & sequimenta , & cetera servitia , si-
c ut antecessores tui nostri antecessoribus fa-
cere consueverunt , & sis inde nihi & meis
subditus contra omnes homines & feminas
Ut autem hoc donum firmius sit & magis
stabile , te Guillelmum recipio in hominem
manibus propriis commendatum. Datum
Montispessulani per manum Johannis de Binx
domini regis notarii & mandato ejus scripta
a Petro scriptore sub anno Domini M C C I I .
Signum f regis Aragonum & comitis Barchi-
nonæ. Sigillum Alberti de Castro-Veteri.
Sigillum A. de Fuxano , sigillum Ceraldi
de Monte-Rotundo , sigillum Guillelmi de
Solerio , sigillum Garciz Rummi , sigillum
Petri scriptoris , qui hoc scripsit mandato do-
mini regis.

C A R T A E R C H E M B A L D I
de Soliaco.

Blanche Campanie comitiss remittit editum
quem Theobaldus comes Bleensis declarat
avo suo.

*E*go ERCHEMBAUDUS dominus Soliaci
notum facio omnibus ad quos præsen-
tes litteræ pervenerint , quod ego quittavi
in perpetuum dominam BLANCHAM comi-
tissam Campanie ab omni querela seu jure
quod requirere poteram super redditu quem
bonæ memoriarum THEOBALDUS comes Ble-
ensis dedit domino ERCHEMBALDO de Soliaco
avo meo , quem etiam idem ERCHEM-
BALDUS postmodum comiti HENRICO filio
supradicti THEOBALDI consanguineo
suo pignori obligavit : ita quod B L A N C H A

anno 1212
Ex m. p. f.
*regi. & sac-*re* regis*
*Matthe-*us**

1039

CHA domina comitissa inde sine omni con- A bere potuerunt temporibus futuris occasio-
traditione omne beneplacitum suum faciat ne quacumque infra fossata , ex quibus
& statuat. In hujus igitur quittationis testi- monia , quam dictæ comitissæ feci & suis, exte-
præsentem cartam sigilli mei impressione fe- riora cum reparatione fossatorum dederunt
ci signari. Actum incarnati Verbi anno
MCCII.

1040

CARTA JOHANNI S
domini de Honecort pro advocatione villæ
de Vallibus super Summam.

Anno 1102.
Ex cartario
Vedasti.

EGO JOHANNES miseratione divina de Honecort & de Viler dominus , & Lucia uxor mea, universis Christi fidelibus præ- sentem paginam inspecturis in perpetuum. Apostolico mandato monemur & instruimur operari bonum dum tempus habemus, ope- rari utique non cibum qui perit, sed qui per- manet in vitam æternam. Attendentes ne te- nebra illæ & nox illa ex improviso nos ope- rari , in qua nemo poterit operari. Hoc igi- tur salutari consilio & mandato moniti & in- struti , ego Johannes & Lucia uxor mea , dominica cruce signati, & Jerosolymitanum iter arrepturi in proximo , ad omnium tam præsentium quam futurorum volumus perve- nire notitiam , quod domina HADUIDIS vi- ri nobilis A C H A R D I quondam domini de Hade cort vidua , & domini GALTERI præ- decessoris mei , cuius ego filiam heredem terra & domini de Honecort duco in uxorem, foror & Eustachius filius ejus dominus de Hade cort dominica cruce signatus , in nefra & domini REMUNDI abbatis sancti Vedasti Atrebaten sis , domini etiam GALTERII ab- batis de Monte sancti Quintini fratris præ- dicti Eustachii & multorum nobilium viro- rum præfentis constituti , medietatem ad- vocaturæ villæ S. Vedasti Atrebaten sis , quæ dicitur Vallis super Summam , quam de no- bis in feodum tenebant , prædicto abbati S. Vedasti cognoverunt ad Jerosolymitan i itineris sumtus agendos ipsius Eustachii, &c. anno Verbi incarnati MCCII.

CONFIRMATIO FUNDATIONIS
monasterii Veteris-pediculi.

Anno 1102.
Ex auto-
grapho
communica-
vit R. P.
Prior Veteris-Pedi-
culi.

EGO DROCO DE MELLOTO dominus Locarum & Meduani , & de S. Mauri- cio , notum facio omnibus præfentibus litteras inspecturis , quod dominus DR O C O D E MELLOTO pater meus , & domina EMEN- GARDIS mater mea , dederunt Deo & beatae Mariæ , & fratribus Grandimontis ordi- nis commorantibus juxta' sanctum Mauri- cium , Thibouilles pro salute animarum sua- rum , omnimodam justitiam altam & bassam , & omne dominium , gruariam , gardiam , & garennam , quidquid habuerunt vel ha-

A bere potuerunt temporibus futuris occasio- ne quacumque infra fossata , ex quibus monstra eorumdem fratum cingitur , exte- riora cum reparatione fossatorum dederunt etiam eisdem fratribus annuatim in craftino S. Martini hyemalis reddendum & solven- dum 1. modium annonæ in tertius de Aillantoe recipiendo & percipiendum videlicet dimidi- dum modii frumenti boni & optimi : & tres sextarios filiginis , & tres sextarios ordei boni & legalis : & si aliqua causa seu aliquo ca- su aliquid de summa dicti bladi in prædictis B tertius defecerit , requisierunt & præcepe- runt ut residuum repletatur de tertius & aliis redditibus sancti Mauricii. Item dederunt eisdem fratribus duos modios avenæ de pri- ma qua recipiunt in granario suo de sancto Mauricio cujusque redditus fuerit. Item de- derunt fratribus prædictis quinque modios vini puri in cellario suo de sancto Mauricio percipiendos , & dimidiam summam olei: ad sanctum Priscum autem dederunt fratri- bus nominatis octo modios vini puri & bo- ni in cellario suo de sancto Prisco recipien- dos & percipiendos annuatim tempore vin- C demiarum , & sexaginta solidos in pulsanis de sancto Prisco percipiendos pro vestimentis eorum & pro ceteris domus sua negotiis faciendis. Hæc prædicta dona voluerunt & laudaverunt & præceperunt dictus dominus Droco de Melloto & domina Emengardis mater mea , ut ab heredibus seu successoribus annuatim & in perpetuum fratribus me- moratis libere , quiete & pacifice sine aliqua diminutione redderentur ac etiam solve- rentur. Præterea dederunt fratribus supradi- cits duos homines bonos & sufficentes , li- beros & immunes erga dominum ab omni modo , confuetudine & servitio & exactione quacumque , unum videlicet ad S. Pris- cum & alium ad sanctum Mauritium , qui de negotiis suis eisdem providebunt. Item de- derunt prænominationis fratribus furnum de S. Mauricio , & quidquid juris de dicto furna- gio exierit , & usuarium in nemoribus suis circa sanctum Mauritium ad dictum furnum calefaciendum. Si quis autem maligio spi- ritu imbutus in his prædictis donis fratribus supradictis injuriam in aliquo fecerit , roga- verunt dominum regem Franciæ , ut eos & E eorum bona defendat , ac etiam custodiat. Item rogarerunt dominum archiepiscopum Senonensem ac dominum episcopum Autif- fidensem , ut prædicta dona fratribus no- minatis jure ecclesiastico defendant & conservent. Unde ego DROCO DE MELLOTO dominus de Lochis & de sancto Prisco , & de sancto Mauricio , attendens devotionem prædicti domini Droconis patris mei & do- minæ Emengardis matris meæ , dedi , con- firmavi , concessi , & quirtavi in puram & perpetuam eleemosynam pro mea in eorumque salute , Deo & beatae Mariæ , & fratri- bus

bus supradictis, omnia dona superius nominata, & specialem omnimodam justitiam altam & bassam, & omne dominium, grueriam, guardiam & garenam, & quidquid habebant vel habere poterant occasione quamcumque temporibus futuris, tam ipse quam heredes seu successores mei, juris, consuetudinis, vel dominii, seu justitiae altæ & bassæ, vel forestagii, vel gruariorum juxta clausuram eorumdem fratrum, seu infra fossata de quibus monstra eorumdem cingitur cum reparatione fossatorum. Præterea dedi & concessi supradictis fratribus quidquid habebant vel habere poterant occasione quamcumque in molendinis de Bonello & Poterello, & in pertinentiis eorum, juris, dominii, justitiae, consuetudinis, vel qualicumque evenierit modo in molendinis seu eorum pertinentiis. Item quod nullus heredum vel successorum meorum nihil juris, dominii, justitiae, consuetudinis de cetero poterunt acclamare. Hac autem omnia prædicta dona, ego prædictus Drogo, de Melloto dominus Locharum & de S. Prisco, & de sancto Mauricio, dedi, concessi, quietavi, confirmavi prædictis fratribus in perpetuum in pace possidendum, implorantes humiliter divinam clementiam, quod qui- cumque contra prædictas donationes quoquo modo venire contenderit, illam maledictionem quam Dathan & Abiron sortiti fuerunt, quos terra vivos absorbut, mereantur habere, & gloriam amittre civium superiorum; & ut superius nominata melius & tuius rata, inviolata & indiscussa temporibus futuris ab heredibus seu successoribus meis habentur, præsentem paginam sigilli mei feci manu mine robore. Actum anno Domini millesimo ducentesimo secundo IV. nonas Aprilis.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS
pro vicecomite Thoarcensi.

Cicanoz.
Ex ms. Col.
Impr.

Notum, &c. quod nos A. vicecomitem Thoarcensem . . . fecit nobis hominem ligium, & nos in augmentum feodi sui dedimus ei Lodunum cum pertinentiis suis, & heredi suo de uxore despontata, cui illud castrum in morte sua dederat, salvo jure ARTURI, sidem Arturus liberatus fuerit & conventiones nostras tenuerit, & salvo senescallia Andegavensi, salvo etiam jure Hugonis de Baucyo, & salvo jure omnium militum feodatorum, sicut inde tenentes erant, quando n*on* illud castrum dedimus eidem vicecomiti, & salvo consuetudinibus ejusdem castri, quas nos eis tenere creantavimus quando nobis reddiderunt castrum.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

LITTERÆ PHILIPPI REGIS II.
pro monasterio Lyrensi.

Ut redditus apud Paciacum Lyrensis redantur.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, Anno 1203;
Ex cartario
B. Marck
de Lyra.

Mandamus tibi quatinus monachis de Lyra facias reddi plenarie redditus suos, quos haecenus habuerunt apud Paciacum, tantum inde faciens, quod super hoc de cetero querimoniam non audiamus. Actum Mediatæ, anno Domini MCCC, IIII. mense Augusto.

ITEM LITTERÆ EJUS DEM

De rebus monachorum apud Bellum-monten reddendis.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, amicus & fidelis suo Guidoni de Rupe,
vel ballivis ejus salutem & dilectionem.

Mandamus vobis & præcipimus, ut monachis de Lyra reddatis eleemosynas, quas debent habere apud Bellum-montem, sicut carta Roberti comitis Mellenti, quas super hoc habet, testantur: provideatis autem ne propter hoc illos iterum ad nos oporteat laborare.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

De regalibus episcopis Atrebatenſi.

Notum, &c. quod vacante quoquinque modo sede Atrebatenſi, medio tempore capitulum Atrebatenſe reservabit penes se ad opus episcopi qui substituetur eidem, omnia regalia, & omnes redditus & proventus regalium, & quicquid ad episcopatum noscitur pertinere: ita quod nos nec in res, nec in homines episcopi, nec in res eorum pro aliquo quod pertineat ad regalia manum mittemus. Et si medio tempore aliquam præbendam vel plures præbendas vacare contigerit, similiter reservabuntur, substituendo episcopo ab ipso conferenda. Postmodum cum ad electionem fuerit per ventum, canonici prædictæ ecclesiæ libere poterunt eligere, non requisita a nobis vel successoribus nostris licentia eligendi, & electum suum confirmatum nobis præsentabunt, ut nobis fidelitatem faciat, sicut alii episcopi nostri facere consueverunt. Quia vero (a) RADULFUS ipsius ecclesiæ electus & canonici Atrebatenſe nos humiliiter rogaverunt, ut intuitu Dei expeditionem & exercitum nostrum ipsi electo

Anno 1203;
Ex ms.
Colberinoz.

(a) Hic succedit Petro episcopo Atrebatenſi, qui teste Albertio obit anno 1203.

V VV

& suis successoribus quittaremus, pos amo-
re Dei & ob remedium animæ nostræ ipsi
electo & successoribus ejus id ipsum remis-
mus & quitavimus. Has autem supradictas
libertates episcopo & ecclesiæ Attrebaten-
si in perpetuum concedimus, retenta tamen
nobis procuratione nostra, quam episcopus
Attrebatenus nobis debet singulis annis, si
ad locum illum accesserimus.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

De Villa Uns Guillelmo de Garlanda concessa.

Anno 1203.
Ex ms. Col-
bertino.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod
nos dilecto militi & fideli nostro Wille-
lmo de Guallanda, & heredibus
suis dedimus in perpetuum villam quæ di-
citur *Uns* integre & pacifice ab ipso & suis
heredibus possidendam: ita quod quidquid
fecerimus de *Girberoi*, praefatam villam de
Uns de manu prænominari. Willelmus non
removebimus, nisi per bonam voluntatem
ipsius, neque de manu heredum suorum
post decepsum eius, nisi per bonam volun-
tatem corum, neque heredes nostri simili-
ter eam de manu ipsius vel heredum suo-
rum post decepsum ipsius removebunt, nisi
per bonam voluntatem corum. Quod ut,
&c. Actum ante Gallardum, anno Domini
MCCII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

*De Senescallia Picaviensi data vicecomiti
Toarcensi.*

Anno 1203.
Ex ms.
Colbertino.

NO tum, &c. quod nos amico & fideli
nostro A. vicecomiti Toarcensi de-
dimus in homagium ligum senescalliam Pi-
caviensem & ducatus Aquitania ultra Li-
gerim, quando Deus eam nobis dederit ve-
per nos vel per amicos nostros acquirere,
in perpetuum tenendam ab eodem viceco-
mite & herede suo de uxore sua desponsa-
ta, cui eam in morte sua dederit. Actum
anno Domini MCCIII.

LITTERÆ MILONIS ABBATIS
de Castriciis, quibus sub sacramento de-
clarat se nolle separari a congregatiōne
Aroasiensi.

Anno 1204.
Ex codice
Aroasiensi.

Milio Dei permissione ecclesia S. Ma-
riae de Castriciis dictus abbas, totum-
que ejusdem ecclesiæ capitulum universis
presentibus & futuris, constans haberi vo-

(a) Hic notare videatur aliquot proxima Castriciana mona-
steria, quæ ab ordine Aroasiensi defecerant & ad Cistercienses
traferantur. Est autem Castriciana cœnobium in diece-
sis

A lumen & ratum, quod in ecclesia nostra a
prima sua fundatione usque ad tempora
nostra, ordo Arroasianus & ejusdem ordinis
confuerudines obedienter & absque con-
tradictione receptæ sint & observatae, nos
quoque prædicti ordinis instituta & obser-
vations & a nobis toto tempore videlicet
nostro observanda esse decernimus, & po-
steris nostris, ut ea nihilominus immutabi-
liter observent, quanta possumus injunctio-
ne mandamus. Ne igitur aliquo casu aut
alicuius persuasi nos vel posteri nostri a

B (a) consortio & unitate ordinis prædicti re-
cedere aliquo in futurum tempore tenta-
remus, utpote qui ab aliis ecclesiæ ejusdem
ordinis longe remoti sumus; communis al-
iensis & consilio tactis sacrosanctis evange-
liis, a majore usque ad minorem sacramen-
tum præstitimus, quod prædictum ordinem
Arroasianum numquam in ecclesia nostra parie-
mur immutari; sed habitum & mores se-
cundum quod vel a prædecessoribus nostris
aceperimus, vel per generalis capituli sta-
tuta mandatum fuerit, omni firmitate in
perpetuum faciemus observari. Et ne aliquis
nostrum tam præsentium quam futurorum
hoc in futurum perturbare præfumeret, R.
abbas Arroasianus ceterique abbates ordinis
qui præsentes fuerint & aderant, quorum
nomina subscripta sunt, auctoritate domini
papa & totius ordinis, sententiam excom-
municationis protulerunt singulis etiam
sacerdotibus & nobis similiter excommuni-
cantibus, ceterisque inferioris ordinis, a-
men, amen, fiat, fiat respondentibus. No-
mina autem tam abbatum quam canonici
corum, tam nostrorum quam aliorum qui
interfuerunt, hi sunt, dominus R. abbas
D Arroasianus, dominus B. abbas Hianiaci, dc-
minus S. abbas S. Eligii. . . . dominus P. ab-
bas S. Crispini in Cavea, dominus I. abbas
de Phalempin, Odo canonicus Arr. B. ca-
nonicus de Hennin, G. & P. canonici de
Elzi-fonte, Ph. de I. palempin, P. prior de
Castriciis . . . . sacerdotes tres diaconi,
quinque subdiaconi & alii. Actum anno ab
incarnatione Domini MCCIV, mense Janua-
rio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis, pro Roberto episcopo Claro-
montensi.

Anno 1204.
Ex ms.
Colbertino.

NO tum, &c. quod propter clamorem,
quem dilectus & fidelis noster Roth.
(b) Claramontensis episcopus nobis fecit de [b]
Pontio & de Captol. & de Jarentona uxo-
re ejus, nos ore proprio submonuimus eos
apud Silviniacum, & assignavimus diem,

Catalaunensi situm, hodie sub refermata congregatiōne
Gallicana canonicorum regularium militans.

(b) Robertus de Ayvernia.

ad quem ipse & uxor ejus coram nobis A
comparerent, responsum sufficenter ad cla-
morem ipsius episcopi, ad quem non ve-
nerunt, nec pro se miserunt. Secundo au-
tem cum essemus apud Castrum Radulfi,
fecimus eos submoneri, & eis diem assig-
navimus propter clamorem; ad quem diem
predictus Pontius hon verit, sed ejus uxor
venit, sed non sicut debuit, venit. Tertio
vero eamdem viva voce submonimus, &
Pontium maritum ejus fecimus submoneri
per certum nuncium, & certum diem dedi-
mus, ad quem ipsi venirent. Responsuri
coram Hugone de Capella ballivo nostro;
ad quem ipsi non venerunt, nec miserunt,
sed nobis per litteras mandaverunt, quod
coram rege Aragonum responderent super
clamore isto. Episcopus autem ad singulos
dies ante nominatos comparauit in propria
persona, paratus probare quod ipsi scilicet
P. homo ligius episcopi & Ia. uxor ejus in
castro Varazonis quod ab eo tenebant, &
ea juraverunt in proditione & dolō, capi-
tales inimicos episcopi, nocte receperunt
ad capiendum ipsum & suos perdendos.
Unde propter hoc communicatio cum ba-
ronibus nostris consilio, ipsum castrum &
pertinentia adjudicavimus episcopo & ec-
clesia Claromontensi, ut a nobis & here-
dibus nostris ea perpetuo jure teneant sicut
alia regalia nostra, dominium sicut domi-
nium, feodum sicut feodum, & tam de
castro quam de pertinentiis ipsum episcop-
um publice saithimus de domino sicut de
dominio, de feodo sicut de feodo. Actum
Parisii anno Domini M C C I I I . mense Ja-
nuarii.

CARTA REGINÆ BERENGARIAE
super suis conventionibus.

BERENGARIA regina Angliae universis, &c. Noverit universitas vestra, quod hæ sunt conventiones inter nos & domini-
num nostrum PHILIPPUM illustrem regem
Francie, quod nos castrum Falchæ & vil-
lam cum appenditiis suis, castrum de Dan-
front & villam cum appenditiis, castrum &
villam de Bona-villa super Tosque cum ap-
penditiss & omnibus forestis trium castel-
lorum, quia clamamus ipsi & heredibus
suis in perpetuum: quæ RICHARDUS quoniam
rex Anglorum maritus meus nobis af-
signavit in dotalitium: ita quod nec in præ-
dictis castris, nec in eorum appendicijs, nec
in forestis aliquid reclamabimus: nec per
nos nec per alium, & ipsi et omnibus in-
strumentis, cartis & scriptis, quæ de do-
talitio præscripto trium castrorum, sicut
prædictum est, habebamus, renuntiavimus.
Dominus autem rex noster PHILIPPUS rex
Francie in civitate Cenomanensi & ejus ad-
jacentiis & forestis tenuendum, sicut domi-
na tenet dotalitium debet nobis excambire
redituum prædictorum valorem trium ca-
strorum & appenditorum, quæ valebant in
tempore quo rex Anglie R. maritus noster
iter arripuit in partes Ierosolymitanas, si-
cuit idem rex RICHARDUS cum matre sua
ea tenebat quando iter arripuit: valentia
autem reddituum prædictorum castrorum &
appenditorum estimabitur per juramen-
tum ballivorum, qui erant ballivi in prædi-
ctis castris, quando rex Richardus iter illud
arripuit. Si autem valentia civitatis Ceno-
manensis & adjacentiarum valeret minus
quam estimantur, sicut prædictum est, do-
minus rex Francorum nobis competenter
suppleret defectum in Andegavia & Tu-
ronia; si autem valeret plus valentia illa, do-
minus Francorum rex haberet illud quod
amplius esset, & id in adjacentiis prædictæ
civitatis sibi retinéret: dominus autem no-
ster rex Francorum PHILIPPUS propter
quittantium omnium prædictorum tam ca-
strorum quam appenditorum & forestarum,
donavit nobis civitatem Cenomanensem,
sicut eam possidebat, excepto episcopatu, &
his quæ pertinent ad episcopatum tan-
tum, exceptis feodis baronum & castelia-
norum. Vavassores autem illius civitatis fa-
cient nobis homagium ligium contra om-
nes homines, salva fidelitate domini regis
& heredum suorum. Fecimus autem eidem
domino regi Francorum homagium ligium
contra omnes homines, & ipse récepit nos
in feminam suam ligiam, & garantizabit
nos sicut alios homines suos. Si autem con-
tingit ipsum vel heredem ejus auferre no-

Vvij

Anno 1104
Ex ms.
Collectaneo.

Ego BERENGARIA humilis Angliae re-
gina; omnibus ad quos litteræ istæ per-
venerint, notum esse volūmus, nos crean-
tasse carissimo domino nostro PHILIPPO il-
lustri Francorum regi, quod nullo tempore
eum trahemus in causam vel aliquo modo
trahi procurabimus de Lochiis, nisi ipse Lo-
chias tenuerit in dominio. Libebit enim
omnem hominem & feminam trahere in
causam de Lochiis, quem de hiis videremus
aut sciremus tenentem aut saistum, & do-
minus rex ex hoc contra nos non esset. Ac-
tum Parisii anno gratiæ M C C I V . mense Ja-
nuario.

Vet. Script. &c. Mon. ampl. Collect. Tom. I.

bis prædictum excambium, nos de repe-
tendo dotalicio nostro erimus in eodem
puncto in quo eramus quando præsens carta
fuit facta. Actum Parisius, anno Domini
MCCIV.

CARTA DE DONATIONE
quam fecit dominus rex comiti Boloniensi de castro Alba-mariæ, de villa S. Richerii & castro Damfrontis.

*Anno 1203.
Ex m. Col-
bertino.*
Notum, &c. quod nos dilecto & fi-
deli nostro REN. comiti Boloniensi
& heredibus suis damus & concedimus in
perpetuum castrum Alba-mariæ cum feodis
& dominis, & omnibus pertinentiis ejus-
dem citra forestam *Buvivil*, excepto *A-*
nguel & feodis & pertinentiis ejusdem At-
guelis. Damus etiam & concedimus in per-
petuum dicto comiti Boloniensi & heredi-
bus suis villam S. Richerii cum omnibus
pertinentiis, quæ est inter *Atigum* & *Fur-*
cavmont, quæ fuit Rogerii de Mortuomarii. Damus insuper eidem comiti & heredi-
bus suis in perpetuum castrum de *Dam-*
frons in Passeis cum feodis & dominis &
omnibus pertinentiis & forestam de *Andeme*.
Idem autem comes nobis & heredibus no-
stris quitta in perpetuum castrum de *Mor-*
tuo-mari cum omnibus pertinentiis ejus, &
totam terram Anglicorum & Normanno-
rum, quam tenebat & justiciabat per castel-
lum & in castellania Mortui-mari. Hæc
autem omnia quæ prædictimus comiti Bolon-
iæ & heredibus ita damus & concedimus,
quod ipse & heredes sui a nobis & heredi-
bus nostris ea tenebunt in feodum & ho-
magium ligium contra omnes homines.
Quod ut, &c. Actum Parisius, anno Do-
mini MCCIV.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

De cessione Montis Argi sibi facta a Petro Ni-
vernensi comite.

*Ex m. Col-
bertino.*

In nomine, &c. Notum, &c. quod prop-
ter multa servitia quæ poteramus habete
a multis nobilibus terra nostræ pro comita-
tu Niverensi & Akitioidorensi, qui in ma-
nus nostras venerant, PETRUS confa-
guineus noster, qui nunc est comes Niveren-
sis, concessit & quittavit nobis in perpe-
tuum & heredibus nostris Montem Argi,
cum pertinentiis suis, in augmentum coro-
natæ; & nos donavimus ei comitatum Niver-
ensem, & dedimus comitissimam in uxorem,
tali conditione, quod si prædictus comes
comitatum perderet, morte heredis sui &
comitissæ interveniente, & comitissa more-
retur, nos redderemus Montem Argi, &c.
Quod, &c.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

*De cessione Britoli sibi facta ab Amicia sorore
comitis Leicestriae.*

*Anno 1204.
Ex m.
Colbertino.*

Notum, &c. quod AMICIA soror co-
mitis Leicestriae quittavit nobis & he-
redibus nostris in perpetuum Britolum cum
pertinentiis suis, & quicquid comes Leice-
striae habebat citra mare Anglicum, &
quicquid de excasura ipsius comitis ad eam
jure hereditario devenit, & poterat dove-
nire citra mare Anglicum. Propter hoc au-
tem nos eidem & heredibus suis damus in
perpetuum castrum S. Leodegarii in Aqui-
dina & totam Aquidnam, & quicquid per-
tinet ad præposituram ipsius castræ in feodo
& dominico, excepto feodo Guillelmi de
Guarlandia & feodo Johannis de Rôbore-
to. Damus etiam A. feodium Bordarum &
de Follesio, & quicquid habemus in vendi-
tione nemorum de *Géran*. Quod ut ratum,
&c. salvo nostro servitio confirmamus. Ac-
tum Parisius MCCIII.

CARTA ROGERII DE MELLENTO
super quittatione vicecomitatus
Ebroicensis.

*Anno 1204.
Ex m.
Colbertino.*

Rogo ROGERIUS DE MELLENTO univer-
sis ad quos litteræ præsentes perven-
tent, notum fieri volo, quod ego qurito in
perpetuum & heredes mei domino meo
PHILIPPO regi Francorum & heredibus suis
totum vicecomitatum Ebroensem integre
cum pertinentiis, & quicquid in illo vice-
comitatu tam ego quam heredes mei possu-
mus reclamare. Propter hoc autem dominus
meus PHILIPPUS rex Francorum dat mihi &
heredibus meis in feodum & homagium li-
gium villam quæ dicitur *Gidebone* cum per-
tentiis suis, & feoda de Crovilla & de
Francherolis ad usum & consuetudines Nor-
mannorum possidenda. Quod ut ratum sit,
præsentem paginam sigillo nostro confirmo.
Actum Medontæ anno Domini MCCIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro Henrico Clemente mariscallo.

De dono Argentonii.

*Anno 1204.
Ex m.
Colbertino.*

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod
propter fidele servitium quod HEN-
RICUS CLEMENS mariscallus noster nobis
fecit, nos eidem H. & heredibus suis de
uxore sua despontata, in perpetuum damus
& concedimus in feodum & homagium li-
gium castellum Argentonii cum omnibus
pertinentiis suis, nos vero ad opus nostrum

retinemus forestam Argentonii tali modo , quod ipse & heredes sui de uxore sua desponsata in ea habeant venationem & custodiam , & de ea capient de viridi & de siccato ad ardendum , & ad hospitandum , & omnes redditus & omnia expleta per servitium quinque militum & totam justitiam ejusdem forestae Argentonii habebunt : ita quod non ipse , nec heredes sui poterunt eam dare vel vendere sine assensu nostro . Quod ut ratum , &c. salvo iure nostro . Actum apud Rothomagum anno Domini MCCXIIII. mense Junio .

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De dono ville Pontis - sancti Petri facta a Alberio de Angulo.

Anno 1104
Ex ms.
Corbeiensis.
PHILIPPUS , &c. Notum , &c. quod nos amico & fideli nostro Alberto de Angulo & heredi suo masculo de uxore sua desponsata damus & concedimus in perpetuum villam quæ dicitur Pons sancti Petri cum pertinentiis suis ad usum & consuetudines Normanniaæ , sicut P. quondam comes Leicestria illam tenebat , eo termino quo eadem villa in manum nostram devenit : ita quod idem Albertus tale servitium exinde nobis reddat ; quale feodum apportat . Quod ut , &c. salvo iure nostro confirmavimus . Actum Parisiis anno dominica Incarnationis MCCXIIII. regni vero nostri XXVI.

CARTA PHILIPPI regis.

De juribus vicecomitis Thoarcensis in senectalia Pictaviensis & ducatu Aquitanie.

Anno 1104
Ex ms.
Corbeiensis.
NO T U M , &c. quod hæc sunt jura quæ vicecomes Thoarcensis senescalculus Pictaviensis habebit in senectacia Pictaveni & ducatu Aquitanie . Senescalculus Pictaviensis nihil capiet in dominicis redditibus nostris in senectacia Pictaviensi & ducatu Aquitanie ; sed idem senescalculus habere debet de proprio & de præposituris de singulis quinquaginta libras : unam marcham argenti ad pondus Turonense , quam ipsi persolvent pro præposituris . Si nos venderemus nemora nostra , nihil de venditione nemorum habebit . Præterea nullam custumam in forestis nostris habebit ; & si nos fecerimus demandam vel talliam in Christianis vel Judæis in senectacia Pictaveni & ducatu Aquitanie , illa demanda vel tallia levabitur per manum senescalci ad opus nostrum per legitimum compotum & scriptum . Sed idem senescalculus nihil habebit de demanda & tallia illa . De omnibus aliis tam foris factis , quam expletis & servitiis quæ

A sunt prædicto senescalco , habebimus duas partes , & idem senescalculus tertiam partem . Præterea sciendum est , quod dictus senescalculus neque per feodium , neque per consuetudinem potest querere custodiam castellarum vel fortericarum nostrarum : & si nos forte eidem senescalculo aliquod castellum aut fortericiam tradiderimus ad custodiendum , vel aliquis ex parte nostra , ipse reddet nobis vel heredibus nostris vel certato mandato nostro cui credi debeat , & qui litteras nostra patentes super hoc afferat , castella & fortericias integre , quotiens nos vel heres noster ea requirerimus . Hæc omnia bona fide juravit fideliter servanda nobis & heredibus nostris in perpetuum , & nos de omnibus supradictis , sicut supradictum est , eum recipimus in hominem ligium : ita quod ipse & heredes ejus de uxore sua desponsata tenebunt hæc omnia a vobis & heredibus vestris , sicut prædictum est in hominum ligium . Quod ut perfectum robur , &c. Actum Pictavis anno MCCIV . mense Augusto .

CARTA FUNDATIONIS Parthenonis Portus - regi ordinis Cisterciensis.

Anno 1104
Ex cartario
Portus-rie-
gii.
EGO GUILLEMUS DE FIRMITATE notum facio præsentibus & futuris , quod illud feodum en Porrois quod dominus Milo de Voisins tenebat de me , & quod idem Milo emerat a priore Bonel , concessi & quittavi in perpetuum domino Odoni venerabili Parisiorum episcopo & domina Mathilde de Malliaco ad instituendas ibidem religiosas personas ad servientium Deo , & inde me de vesti in manu ejusdem Episcopi , & fidem interposui me servatum hoc in perpetuum & garantiam latitudinum . In cuius rei perpetuam firmatatem præsentem cartam sigilli mei munimine feci roborari . Actum anno Incarnati Verbi MCCIV .

DIPLOMA WIDIKINDI abbatis Corbeiensis.

Certos redditus ad sancti Viti sarcophagi & monasterii reparationem assignat.

Anno 1104
Ex ms. Cor-
beia nova.
IN nomine sancta & individua Trinitatis . WIDIKINDUS De gratia Corbeiensis abbas . Quanta sollicitudinis studio , & quam sincera nostra devotionis affectu , circa honorem , commodum , & omnem profectum nostræ ecclesiæ , pro posse nostro semper fuerimus intenti , & propter ipsam variis expositi tribulationibus & angustiis , novit ille quem nihil latet Deus , noverunt & praesentes , sicut credimus , juxta parvitatem

Vv iii

nostram per operis probationem aliquando, licet non quotiens desideravimus, nostræ intentionis effectum ostendisse. Inde est quod circa sarcophagi S. Viti & ipsius monasterii reparationem firmissimum diu propositum habuimus, illo tamen ne majorem haberet processum, per varias multorum injurias & similia his impedimenta prorogato. Huius igitur eidem proposito nostro in aliqua parte & in pluribus adhuc vita comite per miserationem satisfacere cupientes, & ad consilia de novo reparanda conferimus, quæ a nobis propriis laboribus & expensis sumus acquisita; hæc scilicet: censum novum villæ in Corbeia, omnes denarios qui dantur trans aquam de novalibus circa Tezchusen, advocatias insuper bonorum quorumdam ecclesiæ nostræ quas a domino Godeschaleo de Beremundo producentes & sexaginta marcas tenemus oppignoratas, scilicet advocationem in Volckmarffen, advocationem in Luttmarffen, advocationem in Mullenhausen, advocationem in Dasberg, advocationem in Papenheim, advocationem in Diateffen. Hæc autem ecclesiæ nostræ custodi ad corrum tantum impensas quæ supradicta sunt, & non ad aliquæ ex his quæ custodiæ vel alij cujus offici ratione sunt comparanda decrevimus exhiberi, & juxta capituli consilium in usus monasterii erogari. Ut autem donatio stabilis, firma & in perpetuum valitura constat, præsentem paginam sigilli nostri munimine fecimus insigniri, successores nostros per tremendum Dei judicium rogantes & contestantes, ne quis temere infringere præsumat, quod nos pia devotione in usus monasterii constat rite obtulisse. Testes hi sunt Albertus prior, Johannes prepositus & totus conventus Corbeienfis, & canonici novæ ecclesiæ, laici Fritericus de Peremundt, Luidolphus dapifer junior, Thiedericus pincerna, Walfmoldus marchalus, Conradus de Amelingoffen & filii ejus Hereboldus, Arnoldus de Porta, Henricus de Scherve, Conradus de Boffessen, Conradus de Luithardessen, Henricus & Wido filius ejus de Boterfedi, Bertramius de Stammie, & alii quamplures.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De matrimonio Isabellæ filie Guillelmi cambellani de Tanquarville.

Anno 1205.
Ex ms. Col-
bertino.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod GUILLELMUS cambellanus de Tanquarville dat & concedit cum ISABELLA filia sua ADÆ fitio dilecti & fidelis nostri GALTERII junioris camerarii nostri in matritagium cc. terra libratas monetæ currentis in terris & redditibus apud Villers, & II. feoda militum in eadem terra, tali condi-

tione, quod si terra, quam idem Guillelmus cambellanus haberet idem, non poterit sufficere ad perficiendas illas cc. libratas, quod de hoc deficiet assignabit dictus Guillelmus eidem Adæ in terra quam habet vicinorem eidem villæ. Tenementum autem quod Alexius de Villers haberet ibidem in laico feodo extra illam assignationem eidem Guillelmo remanebit. Si autem ipsum Guillelmum cambellanum contingit habere masculum heredem ex ALLIZ uxore sua despontata, alias cc. libratas terræ prædicto Adæ dabit & assignabit apud Moncevillani, & in honore ejusdem villæ, & duo feoda militum, si MARSILIA soror ipius esset mortua. Si autem vixerit illas cc. libratas, & duo feoda militum assignabit eidem Adæ apud Turron & Hoffzen usque dum dicta Marsilia moriatur: & post ejus decepsum, ista cc. librata & duo feoda militum assignabuntur eidem Adæ, sicut dictum est, apud Moncevillana & in honore illius villæ, sed has cc. libratas ultimo determinatas per rotativam suam tenebit idem Guillelmus cambellanus, & post decepsum ejus prædictus Adam illas quiete habebit, sicut prædictum est. Si vero contingit Isabellam filiam ipsius mori sine herede de prædicta Ada, terra præsignata libere & quiete redibit ad eundem Guillelmum, salvis mobilibus quæ de eadem terra erunt. Et si contingit dictum Adam mori sine herede de prædicta Isabella, terra prædicta remanebit libere & quiete ad prædictam filiam ejusdem Guillelmi, salvis mobilibus illius terræ. Ut autem hæc supradicta perpetuam obtineant fidelitatem, nos ad petitionem utriusque partis sigilli nostri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato ad usus & consuetudines Normannia præsentem paginam, salvo jure nostro, confirmamus. Actum Aneti anno Domini MCCV. regni nostri anno XXVI.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

Super conventionibus inter Robertum comitem Alenconii & Barth. de Roia.

IN nomine, &c. PHILIPPUS. Notum, &c. quod hæ sunt conventiones inter comitem ROBERTUM Alenconii & BARTH. de Roia super matrimonio JOHANNIS filii prædicti comitis, & AALIZ filia dicti Barth. Prædictus siquidem comes Alenconii Johanhem filium suum tamquam filium & heredem suum satisivit de omni terra sua, & nos inde eum recepimus in hominem ad petitionem ejusdem comitis: ita tamen quod comes illam habeat toto tempore vite sua. Si autem filium suum consentire non poterit, vel idem Johannes cum ipso comite manere noluerit; ipse comes dat ei Almenesh

Anno 1205.
Ex ms. Col-
bertino.

1053

cum pertinentiis, & Bernaum cum perti-
nentiis. Et si *Almenech* & Bernaum cum
pertinentiis non valerent per annum non-
gentas libras *Turonenses*, illas ei perficiet
in terra assisa. Concessit etiam prædictus co-
mes, quod dictus Johannes dedit prædictæ
Aalix dotalitium quingentas libras terræ
assisa in Bernao. Et si Bernaum ad hoc non
sufficeret, illud quod deesset de valore quin-
gentarum librarum perficiet in *Almenech*,
& post deceplum prædicti comitis habebit
dicta *Aaliz* in dotalitium tertiam totius terræ
ipsius comitis in feodum & dominiis, &
omnibus aliis ad usum & confuetudines Nor-
mannie, salvo dotalitio comitissæ uxoris
prædicti comitis. Sed ista scilicet *Almansob*
& Bernaum computabuntur in valore tertiae
partis. Si autem contigerit prædictam *Aaliz*
morti infra annum & diem, postquam *Johannes*
carnaliter eam cognoverit, vel habebit æ-
tatem cognoscendi, dictus Barth. totam ter-
ram prædictam tenet, usquedam duo mil-
lia librarum Parisiensium rehauerint. Hoc
siquidem dictus comes bona fide tenendum
in manu nostra & in manu dicti B. de Roia
affidavi. *Kadulfus* autem vicécomes san-
cta Susanna & *Guillelmus* de Pratellis,
& *Robertus* de *Eincis*, & *Guarinus* de
Nuelli, & *Fulquerius* de *Cormoran* & *Ro-
bertus* de *Mefnilio*, & *Matheus* *Via-
rius* & plures alii ad tenendum bona fide af-
fidaverunt, ex parte Roberti dicti comitis.
Dictus autem Barth. de Roia dat eidem *Johanni*
cum filia sua *Aaliz* in maritagium duo
millia librarum Parisiensium: post deceplum
vero suum dat eidem *Johanni* cum filia sua
in maritagium medium totius terræ suæ de
Francia & de Normannia, & totam terram
suam de Viromandefio, salvo in omnibus do-
talitio Petropilla. uxoris suæ, & salvo eo
quod si contigerit eum habere heredem mas-
culum, filia eius dicta *Aaliz* tantum habé-
bit tertiam partem terræ suæ, ubicumque
eam habebit. Idem autem *BARTH.* & *Ro-
bertus* de *Cortenajo*, & *Ursio* *camer-
arius* poster, & *Johannes* de *Rouraio*, &
Cad. *castellanus* *Gallertonis* ex parte dicti
B. archidiaconi istud tenendum affiducia-
verunt. Quod ut perpetuæ stabilitatis, &c.
Actum apud *Vallem-Rodolii* anno Domini
MCCV. regni vero nostri anno XXVI. astan-
tibus, &c.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

*De donatione Lochiarum facta Droconi de
Mello.*

Anno 1505
Ex m^r.
Collertino.

Notum, &c quod nos ad preces dilec-
torum & fidelium nostrorum *Guiri-
donis de Donna-Petra* & *Droconis
de Mello* *to*, *Droconi* filio ejusdem

1054

Droconis constabularii nostri in feodum &
hominagium ligium deditum castellum Lo-
chiarum, & castellaniam ejusdem, & Ca-
stellionem super Andriam & castellaniam
eius, salvis feodis baronum & castellano-
rum de eisdem castellanis, quæ nobis & he-
redibus nostris retinemus, & salvo nobis &
heredibus nostris jure regalium abbatiarum
earundem castellaniarum, tali modo quod
ipse *Droco* erit custos & advocatus abba-
tiarum de eisdem castellaniis, & ibi faciet
quod debebit. Idem autem *Droco* consta-
bularius noster & *Droco* filius ejus nobis ju-
raverunt quod prædicta nobis & heredibus
nostris redderet ad magnam vim & ad par-
vam, quotiescumque ab eis requisiemus,
& exinde nobis & heredibus nostris contra
omnes homines servient bona fidè. Actum
apud Bellum-locum. (a) anno Domini [a]
MCCV. mense Aprili.

CARTA DE QUITTATIONE
Bellum-montis facta à Guidone de Rupibus.

Guido de Rupps, &c. quia pro eo quod
locutus fui cum Galtero de Mandre-
villa proditore, & latrone domini mei regis
Francorum, & propter verbum quod dixi
eidem Galtero qui proditor erat domini mei
regis Franciæ, domino regi feci emendam,
& propter emendam illam domino regi &
heredibus ejus quittavi in perpetuum Bel-
lum-montem, & quidquid ibi possidebam,
& quidquid juris habebam vel habere pote-
ram: ita quod ego de cetero nihil ibi recla-
mabo vel heres meus, & id eidem tenen-
dum juravi super sacro-sancta evangelia.
Præterea juravi domino meo regi quod ego
de cetero non transibo Eocham, nec Au-
duram causa eundi in Normanniam, sine li-
centia vel mandato domini regis, & quod
ipsi tradam omnes alias fortericias meas, ad
faciendum voluntatem suam, quotiens su-
per hoc vel ab eo vel ipsius mandato fuero
requiritus. Præterea a militibus meis, quo-
rum nomina subscripta sunt super facro-san-
cta evangelia jurari feci, quod si aliquo mo-
do scirent, quod ego aliquid perquirerem
contra dominum meum regem, id ei in con-
tinenti significant, & eidem ex tunc con-
tra me se tenerent; videlicet Ph. de *Blaru*,
Amalricus frater ejusdem, *Herbertus* de
Bebiu, *Ric.* de *Capella*, *Amalricus* de *Via-
lers*, *Rad.* de *Limez*, *St.* de *Lammuiré*. Idip-
sum etiam domino regi jurari faciam ab aliis
hominibus meis universis, quotiens ab ipso
vel ipsius mandato super hoc fuero requisi-
tus. Actum Aneti anno Domini MCCV.

(a) Bellus-locus abbatia est ordinis sancti Benedicti, cum
oppido *Locheni* urbi coniuncto.

EPISTOLA A. PRIORIS
Cluniacensis ad Blancham Campanie
comitissam.

*Precum suffragia in iusto Cluniacensi ordine
ei concedit.*

Anno 1205
Ex. m.
regina Sue-
ciae crux
Mabillo-
nius.

Illustri comitissae Campaniae, carissimam dominam nostram frater A. prior Cluniacensis & eiusdem loci conventus aeternam in Domino salutem.

Cum erga Cluniacensem ecclesiam dilectionis plurimum iunatum vobis pietatem evidenter habere cognoverimus, vobis vires quas possumus in hoc referre volumus & tenemur. Inde est quod in recompensatione devotionis vestrae, vos in sororem Cluniacensem ordinis receperimus, facientes partem & conforem omnium beneficiorum, que de cetero sicut in ecclesia Cluniacensi, & in omnibus membris ejus, sive pro vivis, sive pro defunctis agantur. Cogcedimus etiam vobis, quod cum de transitu vestro Cluniaci nunciatum fuerit, solemne officium cum missis & aliis beneficiis fieri, sicut si in aliquo monasteriorum hofstrorum cum fororibus nostris contingeret obiisse. Tricennarium fieri etiam in conuentu nostro pro vobis, & nomen vestrum scriberi in brevibus, que per domos congregationis nostra ex consuetudine transmittuntur, ut ubique in locis nostris pro vobis fiat officium & consueta beneficia perfolyantur. Insuper scribetur in catalogo defunctorum nomen vestrum in regula in die anniversarii vestri singulis annis perpetuo in capitulo recitandum, ut pro vobis fiat officium, & anima vestra absolutionem & debita beneficia consequatur. Rogamus autem dilectionem vestram & monemus in Domino, ut interim dum in hac luce fueritis, in qua per donum gratiae Dei longo tempore vobis esse cupimus, & oramus ecclesiam Cluniacensem & omnia loca ad eam pertinencia, & fratres tonus congregations sicut fororem Cluniacensem ordinis affectuose diligere, & eorum negotia cum vobis occurrerint curetis secundum Deum liberaliter promovere. Actum anno Domini MCCC, mense Maio.

EPISTOLA DECANI, CAPITULLI
& ecclesiae Cenomanensis ad propositum,
decanum & capitulum majoris ecclesiae
Paderbornensis.

*De sanctis Liborio & S. Juliano episcopis
prefatae Cenomanensis ecclesiae, solemnis
officio colendis.*

Anno 1205.
Ex. m. co-
dice Bode-
kensi.
Lamber-
te.

Reverendis in Christo dominis suis carissimis, fratribus & amicis * L. Dei

A graria proposito, decano & capitulo majoris ecclesiae Paderbornensis, N. decanu indignus & capitulum Cenomanense salutem in Domino, & sinceram cum devotis orationibus & obsequiis caritatem.

Summo patri Deo & ejus Unigenito cum Spiritu principali honor & gloria & gratiarum actio plenus referatur, cuius Unigenitus plenus gratia & veritatis apparuit in terra nostra ecclesia primitiva, & de plenitudine ejus, quam fons vita in plurimas derivavit arcolas, qui fueramus prius steriles fecundati, simul natura tam loco quam animo fideles accepimus universi. Hoc certe nascentis ecclesia rudimenta poscebant, ut granum finapis in arborem magnam surgeret, & fermentum mulieris in tribus farinaz fatis absconditum, novam confersiōnem altius elevaret, sic granum frumenti mortuum foeneravit, sic Joseph Aegyptum nobili Israelicatum feminine augmentavit. Quando Sapientia Dei humanitas corporata radicavit in populo honorificaro, & in electis populis Christianis mitrēs radices, vineam suam novis agricultis tradidit & non iam labruscas a parvidis, sed botros Cyprī a fidelibus accepit custodibus, & ex eis bibit vinum dignum dilecto labis & dentibus ruminandum. Ex tunc vere vineæ florentes dederunt odorem suum. Sed quæ est ista speciosa inter alias spirans ad nos praeteritis odorem suavitatis. Ecce odor ejus sicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus. Quenam, inquam, est ista tam prudens inter filias suo tam humilis, nostro iudicio tam sublimis? Quomodo tam prudenter primordia sua meminit & singula recolit incrementa? etiam quando erat parvula, & ubera nondum habens, & cum silarent montes dulcedinem, & colles fluerent lac & mel, tamdiu lactabatur, donec vidit sterilem habitare in domo matrem filiorum latantem. Sic carissima foror nostra a primis exorsa cumibus ordinem prograditur, & primo unitas cordis & anime in multitudo credentium & rerum omnium communitas recenteretur, quando sub apostolico duodenario, septenario levitico militante, illa prior christiana fraternalitas lingua & manu alternis panibus pascebatur. Cujus siquidem de medio caritatis fulgit egredens, & scintillæ quasi aspectus aris carentis, simili zelo plurimas ecclesiæ accenderunt, & sic est inter eas insolubilis germanitas confirmata, ut unanimes passionum & consolationum participes permanerent, sive locali confinio contiguae, sive spaciois terrarum tractibus separatae. Sic prudentissima foror nostra Paderbornensis ecclesia filio altoquo & contornato sermone matris sue primitiva ecclesia statum feliciorem commemorat, ut sorores commoneant, ut corda patrum in filios conver-

D yula, & ubera nondum habens, & cum silarent montes dulcedinem, & colles fluerent lac & mel, tamdiu lactabatur, donec vidit sterilem habitare in domo matrem filiorum latantem. Sic carissima foror nostra a primis exorsa cumibus ordinem prograditur, & primo unitas cordis & anime in multitudo credentium & rerum omnium communitas recenteretur, quando sub apostolico duodenario, septenario levitico militante, illa prior christiana fraternalitas lingua & manu alternis panibus pascebatur. Cujus siquidem de medio caritatis fulgit egredens, & scintillæ quasi aspectus aris carentis, simili zelo plurimas ecclesiæ accenderunt, & sic est inter eas insolubilis germanitas confirmata, ut unanimes passionum & consolationum participes permanerent, sive locali confinio contiguae, sive spaciois terrarum tractibus separatae. Sic prudentissima foror nostra Paderbornensis ecclesia filio altoquo & contornato sermone matris sue primitiva ecclesia statum feliciorem commemorat, ut sorores commoneant, ut corda patrum in filios conver-

rat, ut quod constuevit facere ipsa doceat, A gaudium & lætitiam in laudibus Salvatoris. quasi utens voce & vice vera lucis, qua illuminat omnem hominem, dicat: ignem veni in terram mittere, & quid volo nisi ut ardeat? Est revera sororis nostræ humilitas multis laudibus prosequenda, qua suos ita dissimilat titulos, ita a se excella abstulit, quæ præconia sua alienis ascribit, & aliena incommoda suis excusat commodis & obnubit, ut illud sibi competeteret: Laudette alienus & non os tuum & alterum non decesserit. Justifica magnum similiter & pusillum. Vos etenim patres Paterburnenses revera magni estis, uno & eodem pignore, nos puilli: nostro vos estis deaurati thesauro, nos vero transmigrante ad vos gloriose confessore nostro & episcopo Liborio quasi luce aurea, sumus forsitan obscurati: vos honore nostro divinitas dignata est, quo forsitan suimus nos indigni. Verumtamen per divinam gratiam nostræ Cenomanensi ecclesiæ id solaminis est relatum, ut inclytum confessorem Liborium & nostrum prædicare semper debeamus & vestrum. In nobis cœpit, sed vos ipse perfecit: nos sanctificavit in terris, vobis præsidet jam cœlestis: nobis ad tempus est datum, vobis sine tempore destinatus: nos corporali praesentia destituit, sed utrisque numquam deerit dono beneficij spiritualis. Quid igitur faciemus sorori nostræ die isto quando alloquenda est? Summum patrem, a quo cœpimus cum timore & reverentia filiali pariter collaudemus in beati Liborii meritis gloriofis, cuius sanctissimum corpus, Cenomanensi ecclesia concedente, posteaquam Paterburnensis soror nostra carissima sibi meruit, spiritualis effecta est, Saxonica circa id locorum durities emolliita, hiems infidelitatis transit, imber persecutionis abiit & recessit, flores virtutum & miraculorum apparuerunt, & vox turturis audita est in terra illa, maxime quando virtus misericordia eximii confessoris astruxit, quicquid fides christiani dogmatis allegavit. Vobis ergo, Paterburnenses, honor iste præcipuus & peculiaris gloria consecratur, qui patrem nostrum tanto celebratis honore, studio colitis, affectu intimo complectimini, ut dicatis: Inveni quem desiderabat anima mea, tenui illum, nec dimittam. Cedit etiam ad cumulum laudis vestrae quod propignore tanto, cum vobis plurimas debeamus, humiles gratias nobis solvitis, affectum propensius exhibetis, & offertis obsequium; nec verbis ostendi, sed rei executione flagitatis aliquando exhiberi. Epistolaris continentia deinceps quod nos valde delectat annexuit propere permanere, nec fuisse translatam sedem vestrae cathedralis ecclesiæ, de quo rumor levis nobis quæstionem moverat & conquestum, quo jam vestra assertione destructo, auditui nostro deditis.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

C

D

E

F

Nil si enim aliud quam quod animarum saluti & honori diuino inserviat postulant ac intendunt, ut fervor mutua caritatis de igne sancti Spiritus olim accensus quotidie convalescat, flagret ardenter & ignescat, ut servantes mutuo unitatem spiritus, in vinculo pacis, & fraternali dilectionis unam sanctam communionem, prout fieri poterit, & rempublicam habeamus concilii, officii, substantia, voluntatis. Insuper ut epistolam vestram, cui sicut magistræ & dominæ hæc nostra humili ancillatur, & librum vestrum de vita & translatione eximii Liborii in nostris memoriter reponamus archivis, tertio & ultimo, instantius & obnoxius supplicatis, ut natalitum diem magnifici patris nostri Liborii & patroni solemniter cantu & cultu celebriter illustremus. Quibus siquidem postulatis gratissimo & libertissimo concurrentes assensu, gratias etiam vobis subjicimus pleniores, devotissimo vobis animo respondentes, quod aquæ nulla nostram erga vos poterunt extinguere caritatem, nec flumina obrueant eam, quam Deus verus stabilitat super petram. Vestram vero epistolam vel sanctissimi libellum Liborii nulla delebit oblivio, nec obliterabit antiquitas, sed in domo Domini & apud nostros posteros permanebunt. Et iultus Liborius qui apud nos floruit, Domino largiente, cultu ampliore florebit & multiplicabitur in domo Domini, & beatissimi & apostolici Juliani, cui scilicet quartus gloriosus successit Liborius, aliis duabus viris quoque apostolicis intermediiis, Thuribio archipresbytero & Pavacio archidiacono Cenomanensi cathedrali per ordinem præstitutis. Hic etenim Julianus primus Cenomanorum apostolus, velut Abraham patriarcha, pater sequentium præfulum, & Cenomanum gentium in Christo quadam functus auctoritate apostolica usque in hodiernum diem extitit & existit missus, comitantibus illis a beato Clemente Petri apostoli successore: unde fraternitati vestrae humiliter supplicat Cenomanensis ecclesia soror vestra, quatenus librum de vita ipsius eleganter exaratum, reverenter & memoriter apud vos in perpetuum habeatis, & apostoli nostri beatissimi Juliani natalitium diem sexto calendas Februarii solemniter celebretis, ut qui clarus signis & miraculis regno Franciæ suffragetur, sive quodammodo Paterburnensi ecclesiæ, & populis Saxoniarum, sicut per ipsum & propter ipsum facere magna potens est Dominus, abundantius suffragetur; nosque & vos suffulti tantis intercessoribus, utrique ecclesiæ combinatis

X x

divino munere geminato eorum suffragio A non requisito vel suo senescallo.
utramque statim possimus facilius a Domi-
no consequi in tempore tribulationis. A-
men. Valete in Domino, & manete in di-
lectione nostra. Data anno Domini millesi-
mo ducentesimo quinto pridie calendas Octo-
tobris.

I N Q U I S I T I O
de iuribus quæ reges Angliæ habuerunt in
Normannia adversus clericos.

Anno 1205
Ex p[ro]f.
Colbertino.

Ego REGINALDUS comes Boloniæ, ego
Guillelmus Marcel, ego H. de Estote-
villis, ego Willelmus Cambellus de Tran-
quarvilla, & Rad. Teffon, & Johannes de
Pratellis, Henricus de Ferr. Ph. de Vaux,
Willelmus de Mortuo-mari, Robertus de
Cory, Willelmus de Serans, Fulco Paganelli,
Willelmus de Homes, Stephanus de
Longo-campo, Hugo de Colwines, Robertus
de Vesneval, Willelmus de Pratellis,
Johannes de Roboreto castellanus Belvaci,
Nicolaus de Montegpiaco, Thomas de Pa-
villis, Rogerius de Mellento notum facimus
universis ad quos præsens scriptum pervene-
rit, quod nos juravimus super sacro-sancta,
quod jura quæ HENRICUS & RICHARDUS
quondam reges Angliæ habuerunt in Nor-
mannia aduersus clerum, & apud Lexovium,
& alibi, & jura nostra dicemus. Nos au-
tem per sacramentum nostrum diximus,
quod vidimus tempore Henrici & Richardi
quondam regum Angliæ, quod si ecclesia
pertincens ad donationem laicæ personæ va-
caverit, si ille ad quem donatio illius ecclesia
pertinebat, idoneam personam archiepisco-
po vel episcopo in cuius diœcesi sita esset ec-
clesia illa præsentaret, eamdem personam de
jure recipere tenebaratur, nisi alius ostend-
eret præsentationem illius ecclesia ad se
pertinere. Si vero de jure patronatus con-
tentio oriretur, archiepiscopus vel episcopus
numquam posset alicui ecclesiastam illam con-
ferre, nec aliquem ad ecclesiastam illam recipi-
re, donec contentio in curia regis, vel illius
de cuius feodo moveat illa ecclesia, terminetur.
Quando vero causa illa terminaretur in
curia domini regis, aut in curia illius de cu-
jus feodo movebat ecclesia, archiepiscopus
vel episcopus ad testimonium litterarum re-
gis vel baillivi sui in cuius curia esset termi-
nata, vel illius de cuius feodo movebat ec-
clesia, debet recipere idoneam personam E
quam præsentaret ille, cui adjudicatus esset
patronatus illius ecclesia.

Item, diximus per sacramentum nos-
trum, quod archiepiscopus vel episcopus,
vel alia inferior ecclesiastica persona non
debet ferre sententiam excommunicationis
in barones, vel in baillivos, vel in serviens-
tes regis, aut in clericos domus suæ, rege-

Item, diximus per sacramentum nostrum,
quod nulla ecclesiastica persona debet ali-
quem tradere in causam pro fide vel sacra-
mento quod fiat de laico feodo vel catallo
hominis laici: sed si fides data fuerit de ca-
tallo maritagi, vel de legato mortui, vel
de catallo clerici, vel cruce signati, de cau-
sa illa potest bene judicare.

Item, diximus per sacramentum nos-
trum, quod numquam vidimus tempore
HENRICI & RICHARDI quondam regum
Anglorum quod aliquis redderet decimas de
fœni, vel de genetis, aut de boscis, nisi
prius fuerint eleemosynæ.

Item, diximus per sacramentum nos-
trum, quod vidimus HENRICUM & RI-
CHARDUM quondam reges Anglorum, te-
nentes placitum spatæ in civitate & banleu-
ga Lexovii, postquam ARNULFUS Lexoviensis
episcopus recessit a Normannia exsul hac
de causa.

Item, diximus per sacramentum nos-
trum, quod in feodo terræ, Gorna, & Fe-
rivate, & Gosleni-fonte, non debet archiepisco-
pus tenere nisi tantum duo placita, sci-
licet de maritacio, de legato mortui, &
catallo clerici.

Item, diximus per sacramentum nos-
trum super hoc quod archiepiscopus petit
apud Lovers, quod RICHARDUS quondam
rex Anglorum fecit ei excambium, & inde
dedit ei cartam suam, & dominus rex faciet
ei iustitiam secundum tenorem cartæ suæ, si
ei placuerit.

Item, diximus per sacramentum nos-
trum de clero qui teneret laicum feodium,
quod si clericus injuriosus existit domino a
quo tenet feodium illud, dominus feodi po-
test saifire omnia catalla clerici, quæ inven-
tit super feodis, de quo cumque loco vene-
rint, donec ei satisficerit, de his quæ per-
tinent ad laicum feodium.

Item, diximus per sacramentum nos-
trum, quod si clericus teneat aliquid de
quo laicus conqueratur, & clericus dicat
se tenere illud nomine eleemosynæ per sa-
cramentum legalium hominum patræ, re-
cognoscetur utrum illud sit laicum feodium,
an eleemosyna: & hoc in curia domini re-
gis. Similiter si laicus teneat rem, quam cle-
ricus dicat esse suam nomine eleemosynæ,
recognoscetur in curia domini regis per sa-
cramentum legalium hominum patræ.

Item, diximus per sacramentum nos-
trum de rebus usurarii, quod quamdiu usu-
rarius est in lecto ægritudinis, si distribuat
res suas propria manu sua, stabile est. Post
mortem vero usurarii, omnes res sue do-
mini regis erunt, si probatum fuerit ante
mortem, quod infra annum mutaverit ad
usuram.

Item, dicimus de illo qui moriturus in-

testatus , si jacuerit in lecto ægritudinis per A captus erat in Alemannia , JOHANNÆ episcopœ mortuo , electo GARINÒ Ebroicensi in Alemanniam profecto cum rege Richardo , comite Ebroicensis mortuo , seneschallus Normanniae jussit fieri communiam apud Ebroicas ; & viderunt quod Adam Anglicus major erat ejusdem communia ; & vide- runt quod communi assensu ejusdem com- muniaj jurata fine alia justitia fecerunt fos- sarum in illa villa per medium terræ episcopi Ebroicensis , & cœperunt operari die do- minica propter timorem regis Gallie , & ar- chidiaconus absolvit eos , & viderunt quod

Item , diximus de treuga , quod si quis vulnerat alium , unde debeat membris perdere aut vitam , placitum remanebit in curia domini regis ; si conquerens vult causam prosequi , & ecclesia habebit emendam suam usque ad novem libras , si accusatus convictus fuerit , & dominus rex habebit totum residuum suum . Treuga vero a die sabbati sero usque ad diem lunæ mane .

Item , dicimus quod si clericus capiatur quacumque ex causa , & ecclesia eum requirat , reddi debet ecclesia ; & si convictus fuerit de furto vel homicidio , degradabitur , & abjurabit terram , nec aliter pro delicto suo punieretur , nec poterit postea intrare terram finilicentia domini regis , quin de eo fiat justitia . Si vero postea aliquid forisfecerit , dominus rex de eo faciet justitiam sicut de laico .

Notum facimus præterea ; quod jura domini regis & nostra quæ nobis memoriae occurrabant , sicut vidimus tempore HENRICI & RICHARDI regum ea observari , ad- vocato consilio prudentium virorum scilicet Richardi de Villequier , Richardi de Argentiis , Richardi de Fonteneto , Rad. abba- tis , & quorundam aliorum bona fides scrip- sumus pro jure domini regis & nostro con- servando , & quia quidam de baronibus Nor- manniæ præsentes non erant , decrevimus quod ad aliam diem conveniremus , & ba- rones absentes convocaremus , si domino re- gi placeret , & tunc jura domini regis & no- stra quæ hic scripta non sunt , per lacra- tum nostrum scriberemus . Huic autem scrip- to sigilla nostra apposuimus . Actum Rotho- magi anno Domini M C C V . mense Novem- bri dominica post octavam omnium sancto- rum .

RECOGNITIO de firmitate villæ Ebroicensis.

*Ex ms.
Catholino.*

Recognitio facta inter dominum regem & episcopum Ebroensem super mis- sione de firmitate villa per istos juratos , scilicet Richardum de Argentiis , Stephanum de Longo-campo , Rogerum Pescheveron , Guillermum Sili milites , Gauerum Angli- cum , Amicum Veillertes , Joscelinum Peliti , Renoldum fabrum burgensem domini regis , Hugonem de Aurilleio , Rogerium Havarri , Robertum de Bello-monte , Richardum Caran , burgenses episcopi , Rogerium de Ponte-Landre , Radulfum Podage , Gil- bertum de Briffon , Lucam Berrenger burgenses abbatis . Taurini , qui jurati dixerunt unanimiter , quod quando rex RICHARDUS

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

B A captus erat in Alemannia , JOHANNÆ episcopœ mortuo , electo GARINÒ Ebroicensi in Alemanniam profecto cum rege Richardo , comite Ebroicensis mortuo , seneschallus Normanniae jussit fieri communiam apud Ebroicas ; & viderunt quod Adam Anglicus major erat ejusdem communia ; & vide- runt quod communi assensu ejusdem com- muniaj jurata fine alia justitia fecerunt fos- sarum in illa villa per medium terræ episcopi Ebroicensis , & cœperunt operari die do- minica propter timorem regis Gallie , & ar- chidiaconus absolvit eos , & viderunt quod

B timorem habuerunt de obsidione , & attor- nati fuerunt quatuor homines de commu- nia ad unumquemque querellum custo- diendum & hundandum eum . Et dicunt quod comes Ebroicensis noui poterat talliam facere in terra episcopi , nec propter quer- ram , nec propter exercitum , nec propter nubendam filiam , nec propter filium fa- ciendum militem , nec ullo modo , nec ali- quid aliud ibi capiebat præter consueta quæ tunc currebant & adhuc currunt . Et dicunt quod dux Normanniae habebat talēm justi- tiā super episcopum Ebroensem , qua- lem habebat super archiepiscopum , & alios episcopos Normanniae .

LITTERÆ TESTIMONIALES abbarum Merenſium:

Hafseriensis Valciodorenſibus ſubjectos eſſe.

Omnibus ad quos littera ista pervene- rint . P. De dignatione Gorziensis , Anno 1205 .
Communi-
cauit reue-
rendissimus
abbas Val-
ciodorenſis .

H. S. Arnulphi , D. sancti Vincentii , R. sancti Symphoriani , W. sancti Clementis , D & S. Martini de ultra Mosellam abbates , salutem & orationes in Christo .

Ut eis quæ vidimus & indubitate novi- mus nostrum , prout nestræ ſaluti expedīt , accomodiudemus testimonium , conſtanter in auribus vestris afferimus , quod nobis in ge- nerali ſynodo Metti ex ſtentibus , dominus & pater noster B. venerabilis episcopus Me- tenis , ſecundum apostolica & imperialia ac etiam praedecessorum iphis privilegia ſubje- ctiōnem Hafseriensis ecclesiæ ad Walciodo- rensem , cum ſua iuridiſtiōnis ambæ ſint ec- clesiæ in novavit , eam quoque ſua confirmans auctoritatè , hoc quidem ſicut in ejusdem episcopi ſcripto continentur autentico verum eſſe novimus & teſtamus . Et appendebant ſigilla ſex quorum quinque ſuperiunt , & repre- ſentat unumquodque effigiem abbatis gestan- tis pedum abbatiæ . Primum quidem cum hac iſcriptione . PETRUS abbas Gorziensis . Secundi talis eſt . S. HUGONIS abbatis sancti Arnulphi . Tercii DROGO abbatis sancti Vin- centii Met . . . Quarti S. VV. S. Clementis . Quinti denique RICHARDUS abbas S. Sym- phoriani .

X xij

E P I S T O L A B E R T R A N D I
episcopi Metensis ad Libertum abbatem
Walciodorensem.

H a s t e r i e n s e s m o n a c h o s abbati V walciodorense
esse subiectos , nec proprium abbatem aut
sigillum habere debere .

Circa 1205. B . Dei gratia Metensis episcopus dilecto
communi-
cavit R. ab-
bas V wal-
ciodorense
m. B ac fidei suo Liberto venerabili Walciodorense
abbati ; salutem & sinceram dilectionem .

Sicut in vita & gestis beatæ memoriæ domini THEODERICI de Hamelland episcopi Metensis & ecclesiæ sancti Vincentii de ultra Mosellam fundatoris accepimus , cum ELBERTUS comes cognatus ipsius Walciodorensis monasterium construxisset , pro amore viri sancti , ipsum ecclesiæ Metensi testamento delegatum decreto quidem imperiali fecit eidem ecclesiæ perpetuo confirmari . Ille vero non ingratius tanto gratis ecclesiæ sua collato beneficio , Hasteriem villam quādam suæ ditionis prædicto loco contiguam , cum suis appenditiis Walciodorensi cœnobio copulavit . Nunc autem fratres in loco Hasteriensi manentes sigillum quod numquam haetenus habuisse noscuntur sibi novum fecisse , & nomen abbatis sibi quoque novimus assumisse imprudenter , se filios inobedientiarum facientes . Cum itaque Satulis sacrificium sciatis à Domino propter inobedientiam reprobatum , vos ad obedientiam matris ne eis simile contingat . filios revocetis eosque cessare faciatis . Et si quid juris in hoc se crediderint habete , ad nostram veniam presentiam , & nos qui utrique loco principaliter dominamur , huic causa finem debitum imponemus . Et appendebat sigillum cereum effigiem episcopi presentans .

E P I S T O L A B E R T R A N D I E P I S C O P I
Metensis ad episcopum Leodiensem

Monet eum de Hasteriensum monachorum ad
sedem apostolicam appellazione , ut jugum
V walciodorensium excurjan , narratique qua-
ratione Hasteria V walciodoro fuerit sub-
jelta .

Circa 1205. D omino & amico suo (a) H. venerabilis episcopo & unanimi consensu totius capitulo Leodiensis B . Metensis ecclesiæ humili minister , salutem & pium in Domino obsequium .

Præsidentibus nobis in synodo generali , convenerunt ante præsentiam nostram abbas Walciodorensis & monachi ipsius tam

(a) Hugo de Petra - ponte , qui , teste Alberico , annis 28. episcopatus Leodiensem rexit , ab anno scilicet 1208. ad 1228.

A Walciodorenses quam Hasterienses super controversia qua inter ipsos versabatur responsum . Et cum utriusque ecclesiæ paci , falvo singulari jure , teneatur ex debito consulere : communicatio cum viris prudentibus consilio , ne se virus fraterni odii latius diffunderet , pacem inter ipsarum ecclesiarum fratres totis viribus intendimus reformatæ . Sed cum pacis consilium sequi & concordia bonum amplecti Walciodorenses vellent , Hasterienses magis contentionibus defervire eligentes , cum nullum eis gravamen inferre vellamus , ad sedem apostolicam ante litis ingressum appellaverunt , litteras quasdam in multis notabiles & falsas a sede Romana , sicut dicebant , imperatas ; quarum auctoritate subjectionem quam ecclesiæ Walciodorensi ab antiquo debent a cervice sua excutere intendebarant , proferentes ; quæ bene considerata magis ad impedimentum eis quam ad solatium erant . Unde ne vestra prudentia aliqua falsitate valeat circumveniri , paucis vobis assertionem Walciodorensium veritate subrixam monstrabimus , sicut multorum authenticorum auctoritate docemur . Legimus enim in vita felicis recordationis TH E O D E R I C I

Metensis episcopi , quod Hasteriam cum omnibus appendiciis suis Walciodorensi cœnobio legitima donatione contradicit , & eamdem donationem tam Romanorum pontificum , quam etiam imperatorum privilegiis roborari fecit . Conservatur etiam in ecclesia nostra , sicut vidimus & testamur , privilegium in quo lucide monstratur , quod Hasteria Walciodorensi cœnobio sicut cella vel præpositura , vel quocumque inferiori nomine dicatur , ut suo superiori deberet adiacere , & in omnibus obediens . Ea propter vestram dominationem attentius rogamus , ut veritatem & justitiam adherentes , Walciodorenses in suo jure soveatis , & errorem Hasteriensum , innonoxiam & religione penitus contrariam libertatem , quam sibi arrogare in præjudicium disciplinæ regularis intentunt , quantum potueritis reprimatis , & Hasterianam ad debitam Walciodorensis ecclesiæ obediens , cuius membrum esse debet , revocetis . . . . Et huic scripto in pergameno appendebat sigillum in cera rubra exprimens personam episcopi Pontificalibus indati , in sella sedentis , dextra pedum , sinistra librum tenentis cum his circum litteris Bertr. Dei gratia Metens. episcopus .

LITTERÆ BERTRANNI
Metensis episcopi.

*De subiectione Hasteriensis monasterii abbati
Walciodorensi, & de falsitate bulle Cle-
mentis pape ab Hasteriensibus producēte.*

Bertrannus
Metensis
episcopus
Hasteriensis
abbatis
Walciodorensis
falsitate
bulle
Clementis
pape
ab
Hasteriensibus
producēte.
A tare conantur. Qui coram nobis in generali
synodo constituti, quoniam nostræ jurisdictioni
ambæ sunt ecclesiæ, litteras pro se
protenderunt apostolicas sub hac forma:
CLEMENS episcopus servus servorum Dei,
dilectis filiis PETRO abbati Hasteriensis ec-
clesiæ ejusque fratribus tam futuris quam
præsentibus. Ex litteris signatis domini STE-
PHANI Metensis episcopi & conventus
eiusdem ecclesiæ didicimus, cartas signatæ
BENEDICTI pape septimi & EUGENII pape
tertii, & imperatorum OTTONIS primi &
CONRADI confirmatas, & contra antiquam
libertatem Hasteriensis ecclesiæ falsa sug-
gestione acquisitas, Metris iudicio esse dannatae.
Quod juste & canonice factum esse
probantes, & prædictas cartas & quicquid
libertati velstræ obviare potest in perpetuum
damnamus, & ecclesiam vestram in omni
jure conventionalis ecclesiæ liberam esse per
se apostolica auctoritate & præsentis scripti
patrocinio confirmamus. Statuentes ut nul-
li omnino hominum licet huic confirmationi
ausu temerario contraire. Si quis atem
hoc attentare presumserit, in extremo ex-
amine divinæ ultiæ subjaceat. Data Late-
ranis 11. nonas Junii, pontificatus nostri
anno secundo. Quas diligentius audientes,
una cum viris dilectis & literatis in syno-
do residentibus, arguimus falsitatis, eo
quod stylum Romanæ curæ minime reddi-
lerent. Etenim Petrum illum quem Haste-
rienses vocant abbatem, sub hujus tituli ap-
pellatione sicut nec alium aliquem ibi præ-
fuisse confidenter asserimus, eo quod ille lo-
cus a prima fundatione sua liberumquam
fuisse certissime scaturit, ut proprio prælati
nomine censeretur. Præterea summus pon-
tifex sine salutatione scribere, & episcopos
dominos appellare, & regi tantum impera-
toris nomine imponere, & quod rationabi-
liter ordinatum est sine diligenti inquisitione
præcipitanter damnare minime consuevit.
Hasterienses etiam cum ab ipsis litteræ domini
STEPHANI episcopi Metensis super præ-
dictam damnationem & etiam testimonial-
les litteræ capituli Metensis peterentur, eas
summum pontificem retinuisse simulabant.
Dominus quoque CLEMENS papa & dominus
STEPHANUS episcopus Metensis contemporanei
non fuerunt, domino STEPHANO
jam a quadraginta annis & amplius mortuo.
Vestrae proinde notum facimus discretioni,
quod confirmationem privilegiorum & mu-
nitionis Walciodorensis monasterii in nostra
reperimus ecclesia, in quibus & contineri pro-
testamur, quod Hasteriensis locus Walcio-
dorensi ecclesiæ tamquam cella, vel præpo-
situra, vel quocunque inferiori nomine di-
catur, ut suo superiori debet adjacere, &
in omnibus obedire. De damnatione nihil
audivimus, nihil scimus, nec nostrum Me-
tentis capitulum contra Walciodorensem ce-

Ecclesiam suum umquam audivimus probavisse A
testimonium. Multi quidem sunt canonici
superstites, qui tempore domini STEPHANI
bona memoria Metensis episcopi fuerunt,
nec aliquid de damnatione privilegiorum
Walciodorenis ecclesiarum audierunt. Halte-
nenses iraque quasi de jure suo diffidentes,
ante litis ingescum, a nullo prouersus grav-
amine subterfugium querentes, ad sedem
apostolicam appellaverunt, & nos appella-
tioni prout est appellationibus deferendum
detulimus. Appendebat sigillum cereum im-
pressum, imagine ejusdem Bertrandi dextra
baculum pastoralis, leva librum gestantis
cum hac inscriptione: Bertran. Dei gratia
Metensis episcopus.

*Exstant & aliae litterae Gerardii primicerii
& Thedelerii decani, atque totius capituli
idem omnino continentur.*

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro Guidone de Torciaco.

Anno 1106
Ex ms. Col.
bertino.
Notum, &c. quod nos dilecto &
fidelis nostro Guidoni de Toreiaco da-
mus & ad vicariatum concedimus Rophe-
zatum pertinens suis & Cornubiam cum
illis appendicibus & pomeris cum suis ap-
penditibus. Hoc autem omnia, quamdiu vi-
xerit, tenebit nobis in feodum & homi-
nagium ligium, reddendo nobis servitium
quod feoda illa portant. Ipse vero prop-
ter hoc nobis quicunque in perpetuum quic-
quid habebat in Normannia. Actum apud
Cande, anno Domini Mcccvi.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis, pro Andrea de Virceo.

Anno 1106
Ex ms. Col.
bertino.
Notum, &c. quod nos dilecto & fidelis
nostro Andrea de Virceo & R. can-
tori Parisiensi fratri ejus damus & Severum
prope castrum de Vira cum omnibus per-
tinentibus tenendis ab ipsis & heredibus ipsius
Andreae in perpetuum de nobis & heredi-
bus nostris in feodum & hominagium li-
gium. Hoc autem notum ipsis damus & con-
cedimus pro fidei scrupulo, & in exca-
biuum de Langes, de quo dilectus & fidelis
noster predictus Robertus tuus frater dicti
Andreae cartam Attiri habebat, quam no-
bis resignavit. Scendum vero quod si post
assignationem ducentarum librarum redi-
tus in terra Garranda aliquid superfuerit,
de eodem residuo nostram faciemus volun-
tatem. Actum apud Cande anno Domini
Mcccvi. regni nostri. &c.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis, pro Nicolao de Montigniaco.

Notum, &c. quod in augmentum feodi
quod nos dedimus dilecto & fidelis
nostro Nicolao de Montigniaco in terra de
Mariaco, sicut carta nostra, quam super
hoc habet, testatur, eidem N. & heredi ejus
de uxore sua desponsata damus & con-
cedimus in perpetuum terram Petri de M-
chale apud Leomer-villam & apud Melnil-
los, & terram Galterii de Trailli apud Ma-
nerot, & terram Guillelmi Crassii apud Ro-
chevillam, & decem aeras bosci: ita quod
omnia supradicta tam de terra Maciaci,
quam de aliis prænominatis terris cum ip-
farum pertinentiis idem Nicol. & heres ejus
de uxore sua desponsata ad usus & consue-
tudines Normannie teneant de nobis & he-
redibus nostris in feodum & hominagium
ligium per servitium duorum militum ad
sumptus suos. Volumus etiam & concedimus
ut quidquid in eisdem terris per jus acqui-
sierit in augmentum feodi sui teneat per
prædictum servitium duorum militum. Ac-
tum apud Vallem-Rodolii anno Domini
Mcccvi.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis, pro Johanne de Monte
Gumberti.

Dat ei terram de Sotteville.

Anno 1106
Ex ms. Col.
bertino.
Notum, &c. quod nos dilecto & fidelis
nostro Johanni de Monte Gumberti
& heredi ejus de uxore sua desponsata da-
mus & concedimus in perpetuum terram
de Sotteville, quam Hugo de Gornaio de-
dit in maritagium filia sue comitissæ Ebroi-
cenii, & decem libras terræ, quas Gal-
terius de Donestonvillis habebat apud So-
tevillam: ita quod idem Johannes & heres
ejus de uxore sua desponsata hæc supradicta
ad usus & consuetudines Normannie
teneat de nobis & heredibus nostris in feo-
dum & hominagium ligium per servitium
unius militis ad sumptus suos. De his autem
singulis annis reddent B. Mariae de Becco
decem libras Turonenses de eleemosyna,
sicut ei reddi consueverunt. Volumus etiam
& concedimus, ut quicquid ibi per jus ac-
quisierit idem Johannes vel heres ejus in
augmentum feodi sui, illud teneant per
prædictum servitium unius militis. Actum
apud Rodolium anno Domini Mcccvi.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis, pro Ada vicecomite Meledu-

nenfi, &c.

Dat ei & Simoni de Pissiaco & Johanni Briar-

di Bellum-Fortem in feodium.

*Anno 1106.
Ex mſ. Col-
bertino.*

IN nomine, &c. Noverint, &c. quod nos dilectis & fidelibus nostris **Ada** vicecomiti Meledunensi & Simoni de Pissiaco & Johanni Briardi, propter terram quam **ARTHURUS** eis dederat, damus & concedimus in feodium & hominagium ligium Bellum-Fortem cum pertinentiis ejus, tenuenda ab eis & corum heredibus de uxoribus eorum desponsatis de nobis & heredibus nostris per servitium quod terra illa debet ad usus & consuetudines Andegavenses: ita tamen quod si dictam terram Belli-Fortis cum ipsius pertinentiis amittere, nos nullum restauramentum eis facere teneremur extra comitatum Andegavensem. Quod ut ratum, &c. Actum anno Domini M C C V I. regni XXVIII. Datum vacante cancellaria per manum fratris Guarini.

A Actum est hoc xvi. calendas Aprilis sub anno Domini MCCVI. Sig† num Arnaldi de Castro-bono, qui hoc firmo & concedo, & testibus firmare rogo. Sig† num Guillelmi de Peralta. Sig† num Guillelmi de Heril. Sig† num Jordani de Peralta. Sig† num Pontii Pinel. Sig† num Raimundi de Apilia de Almonte. Sig† num Ferrarii de Basilia, hujus rei testes. Signum Petri de Coschone domini comitis notarii qui scripsit. (a)

[4]

CARTA ERMENGAUDI
comitis Urgellensis, de matrimonio con-
trahendo inter Arnaldum de Castro-bo-
no vicecomitem & Eliesendam de Cor-
dona neptem suam.*Anno 1106
Ex mſ.
Colbertino.*

AD tam presentium quam futurorum ostendatur notitiam, quod nos ERMENGAUDI Dei gratia comes Urgellensis convenimus vobis ARNALDO de CASTRO-BONO vicecomiti dare ELIESENDAM de Cardona neptem nostram in uxorem, & cum illa in * ex ovario decem millia solidorum Barchinonensium, & si forte obierimus sine prole, damus vobis & dicta Eliesendi, & infantibus quos de ea habueritis, si per uxorem eam haberis, post nostrum obitum totum nostrum honorem, quod pro nobis tenetis de Nargonensis per omnia loca ad alodium liberum. Tamen si forte illam in uxorem habebitis, donatio ista non possit nobis nocere, nec vestris, neque vobis valere, sed per compositionem illius captionis vestra & plurimorum malorum quod vobis fecimus, convenientius vobis dare & emendare quadraginta millia solidorum Barchinonensium, quos volumus & concedimus, ut habeatis illos post obitum nostrum & Alviræ comitis uxoris nostræ super illas potestates, quas pro nobis teneris omnibus locis, & cum nostri successores vobis dictos quadraginta millia perserverint, vos vel vestri donetis illis illas potestates, sicut nobis facere debetis, & sicut in cartis & convenientiis a nostris & a vestris angelesioribus, & a nobis & a vobis factis continetur. Item, totum factum nostrum de compositione nostra & comitis de Fox mittimus in vestrum posse & unius nostri amici, ut faciamus ita, sicut dicetis & pro bono videtis. Et ego A. de Castro-bono convenio vobis domino meo E. comiti Urgellensi, ut sim vobis bonus & legalis in hoc facto & aliis pro posse meo, & cum hac presenti carta definio vobis & vestris omnia illa, injurias & maleficia, quæ usque in hunc diem

* id est in
dotem.HOMINUM ERMENGALDO
comiti Urgellensi præstitum ab Arnaldo
de Castro-bono, pro castro de Estam-
rido, &c.*Anno 1106
Ex mſ. Col-
bertino.*

IN Christi nomine, notum sit cunctis praestibus & futuris, quod ego ARNALDUS DE CASTRO-BONO, per me & per omnes successores meos in perpetuum recognosco vobis domino meo ERMENGAUDO Dei gratia Urgellensi comiti omnem fidelitatem & dominium, & solidantiam, quam vobis facere debedo, & omnes potestates illas quas vobis dare debedo, scilicet de castro d'Efamarid & de omnibus ejus terminis, & de omnibus fortis, quæ modo ibi sunt vel erunt unquam, & de castro de Ciutad, & de omnibus ejus terminis, & de omnibus fortis, quæ modo ibi sunt, vel unquam erunt, & de Laroqua, de Laguda, & de omnibus ejus terminis, & de omnibus fortis, quæ modo ibi sunt vel unquam erunt, & de Laroqua de Aguilar, & de Valde, & de omnibus ejus terminis & de omnibus fortis, quæ modo ibi sunt vel unquam erunt, & de Castro-bono, & de omnibus ejus terminis, & de omnibus fortis, quæ modo ibi sunt, vel unquam erunt, exceptis castrum S. Andreæ & castrum de Salent, sicut in instrumentis, quos inter me & vos sunt, continetur, quos fuerunt factos apud Populetum, & si quæ alia carta facta fuit inter me & vos, quæ contra illa instrumenta veniat, non possit vobis nocere.

E

(a) Sacramenta alia Arnalli vicecomitis de Castro-bono & Ermengaudi vicecomitis Urgellensis anno Christi 1105, facta edidit Balusius in appendice Marca Hispanica, & conventiones inter eos factas anno 1190.

michi fecistis, & quod nullo modo possim A signum Jordane de Peralta, signum Raimundi de Apilia de Acrimonte, signum Ferrarii de Basilia testes hujus rei. Signum Petri de Coschone domini comitis notarii qui praceptor illorum scripsit.

PACTU M M A T R I M O N II
inter Arnaldum de Castro-bono vicecomitem & Eliesendam de Cardona.

Anno 1206.
Ex ms. Col-
bertino.

Notum sit cunctis presentibus & futuris quod ego GUILLERMUS Dei gratia vicecomes de Cardona, & ego ERMENGAUDUS Dei gratia Urgellensis comes, donamus vobis ARNALDO DE CASTRO-BONO vicecomiti filiam seu neptem nostram nomine ELIESENDAM in uxorem, sicut lex Christi praecepit, & damus vobis cum ea in exovat decem millia solidorum Barchinonensium ad forum & consuetudinem terrae. Et ego ARNALDUS DE CASTRO-BONO bono animo & bona voluntate accipio amorem creandorum filiorum ipsam Eliesendam in uxorem, & convenio vobis & ei bona fide, & sine omni dolo & ingenio me circa illam in vita & in morte bene habero, & dono ei in sponsalitium decem millia solidorum Barchinonensium, & laudo vobis & illi, & concedo praedictos decem millia solidorum suarum doris sive exovat, & illa decem millia solidorum sui sponsalitii, ut habeat super omnem meum honorem, quem ego habeo vel habere debeo in coniunctu de Ceritania, & ad maiorem securitatem vestram, si quid sinistrum fuerit vel contigerit, quod Deus avertat, dono vobis duabus & illi dominum regem Aragonum fidejussorem, qui vobis & illi faciat in pace & secure tenere, & habere omnem supradictum honorem de Cerdonia, donec millia solidorum solvantur. Et ego P. Dei gratia rex Aragonum facio vobis E. Urgellensis comiti, & ipsi Eliesendam libenter predictam fidantiam, & convenio vobis omnibus attendere, sicut superius dictum est, sine omni malo ingenio vestro & vestrorum.

Facta carta XVI. calendas Aprilis sub anno Domini MCCVI. Signum GUILLELMI vicecomitis Cardona, signum ERMENGAUDI Urgellensis comitis, signum ARNALDI DE CASTRO-BONO qui hoc firmavimus & concedimus, testibusque firmare rogamus. Signum Guillelmi de Heril, signum Guillelmi de Peralta, signum Po...

CARTA E R M E N G A U D I
comitis Urgellensis.

De construendo castro de Civitate *

Notum sit cunctis quod ego E. Dei gratia comes Urgellensis volo, rogo & mando vobis * A. de Castro-bono, ut operatis & construatis castrum de Civitate, & habeatis super illam potestatem dicti castri, illam missionem illius operis, & cum dictum castrum constructum & operatum fuerit, ego vel mei successores perfolyamus vobis dictam missionem, tamen a vobis fidelter & bona fide computatam, & tunc vos vel vestri donetis mihi vel meis illam potestatem, sicut facere debetis, & sicut in cartis & convenientiis a meis & a vestris antecessoribus, & a me & a vobis factis plenius continetur, & ero vobis defensor & (a) valitor de illa opere, si aliquis voluerit vobis illam contrafactare.

Factum est hoc XIII. calendas Maii anno Domini MCCVI. Signum ERMENGAUDI comitis Urgellensis, qui hoc firmo & concedo, & testibus firmare rogo. Signum B. de Portella majoris. Signum P. de Pinello, Signum P. de Mediano. Signum Guillelmi de Lordano, testes hujus rei. Signum Petri de Coschone domini comitis notarii, qui mandato illius scripsit.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro ecclesia Altissiodorensi.

Dimitit ei regalia sede vacante.

Notum, &c. quod nos intuitu pietatis & ob remedium animarum nostrarum & parentum nostrorum, concedimus & donamus in perpetuum ecclesie Altissiodorensi, quicquid habebamus in regalibus Altissiodorensibus, vacante sede: ita quod decanus & capitulum ejusdem ecclesie custodiane regalia eadem sede vacante, & omnes proventus qui exinde procederent, & præbendas, si quas interim vacare contingit, ad opus futuri episcopi, salvo servitio nostro equitationis, exercitus & submonitionis, sicut episcopi Altissiodorensis nobis fecerunt. Agsum anno Domini MCCVI. mense Aprili.

(a) Id est adjutor, voce Catalana scitis usitata.

E PIS.

EPISTOLA HENRICI
imperatoris CP. ad Godefridum sancti
Amati Duaci praepositum.

*De victoriis infidelium in Christianos, deque
sua in imperatorem electione, &c.*

Anno 1406
Ex ms.
Archivio
1073

Hec gratia fidelissimus in Christo imperator a Deo coronatus Romanorum moderator & semper augustus, carissimo fratri suo G. S. Amati in Duaco praeposito salutem & fraternali dilectionis affectum.

Quantum honorem, quantumque gloriam terra Flandriae & Haemoniae, totaque progenies nostra in eternum in captione Constantinopoli imperii sit adepta, non solum in terram nostram, verum etiam per quatuor mundi climata divina potentia credimus esse delatum. Et hoc a Domino factum est, & est mirabile in oculis hostis, cum unus persecutus est mille, & duo dena millia fugarent & transmoverent. Nullis etiam praedecessoribus nostris tantam contulit gloriam & honorem, quantum Domino & fratri nostro B. imperatori & nobis tradidit & donavit: de quo tanto ipso Domino, a quo omnis virtus & Victoria venit, immensas tenemus grates referre, quanto nullis nostris meritis praecedentibus de tam magno & excellentissimo imperio ex insperato victorianum dedit. Et quia non minor est virtus quam querere parta tueri, licet Deus miraculose nobis tradiderit imperium Romanum, non tamen illud possumus absque consilio & auxilio amicorum nostrorum conservare, praesertim cum eis per omnibus aliis torius christianitatis incumbat manu tenere & defendere praeformatum imperium ad honorem Dei & nostra propaginis exaltationem & gloriam, ad ulciscendum sanguinem domini & fratris nostri imperatoris & aliorum consanguineorum nostrorum ac principum crudeliter effusum: ad hanc fraternitatem veltra credimus non latere, qualiter peccatis nostris exigentibus dominus imperator CP. BALDWINUS frater & praedecessor noster, occisa & capta magna parte suorum, quod sine cordis amaritudine & dolore maximo dicere non possumus, a Comannois in bello ante Adrianopolim captus fuerit & detentus, & a Johannicio S. Crucis inimico crudeliter incarceratedus. Postmodum cum principes & barones & milites nos in imperii bajulum elegissent, egressi ab urbe regia cum exercitu nostro civitates & castella plurima, quae nobis rebellia fuerant, imperio subjugavimus, & . . . . marchis nostris circa festum sancti Remigii constanter reversi fuimus. In munitione vero, cuiusdam civitatis quae Rossa dicitur, Th. de Tenremonde utique strenuum

Ver. Script. Mon. ampl. & Coll Tom. I.

A & discretum cum multis militibus, serjantis reliquimus, & dum morarentur ibidem circa purificationem B. Mariae nuntiatum est eis Blacos propè Rossam castrum quoddam occupasse, qui de Rossa nocte recedentes armati, Blacos quos illic invenerunt, occiderunt, & castro dejecto, cum praeda & equitaturis Blacorum versus civitatem suam redire, quibus reedentibus, ex infidelis prope Rossam occurrit multitudo Blacorum & Comanniorum, & congressu facto, ex utraque parte, proh dolor! ultione divina nostri fere omnes occisi sunt vel capti. Illi vero quibus custodia civitatis depulata fuerat, circiter xi. milites de nocte cum serjantibus suis recedentes ad nos sanū redire, & sic Dominus flagello flagellum adjiciens, meritis nostris perversis exigentibus, ibi multum indignacionis sue nobis ostendit. Inter haec aurem & alia infortunia nostra, cum Philippopolis civitas maxima & mutuissima terrae Johannicium vicina ad mandatum imperatoris B. fratribus & praedecessoribus nostri, RAINERIUM DE THRIT virum fatissimum in dominum recepisset, auditis infortiis nostris, contra eum dolose insurrexit, & tandem a civibus civitatis extra eam ejectus, in quoddam castrum jam dictæ civitati vicinum, quod ante calide præmuniverat, labore non modico medianter cum suis paucis tamen se recepit. Postmodum dicti cives pacem cum Johannicio juraverunt, deinde malitiam ejus praesentientes, ab ejus dominio se subtrahentes, unum ex seipso imperatorem creaverunt: quod factum cum ad Johannicum pervenisset, Johannicus cum infinita Blacorum & Comannorum multitudine, ad prælibatam civitatem veniens eam obsedit. Cives vero ejus minime resistere potentes, tam civitatem quam scipios, interposito tam ab eo quam ab ejus patriarcha juramento, super hoc quod nullam eis vel civitati inferret molestiam, voluntati ejus exposuerunt. Qui dum potestatem super eos haberet, civitatem ingressus, religionem juramentum sicut de confuerudine haber, contemnendo, quoscumque in civitate invenit, a majori usque ad minimum, diversis tormentorum generibus afficit, nobiles universos, quodam suspedio, quodam aqua bullient, quodam aliis tormentorum pœnis, quæ vix ab homine excogitari possent, subjiciens, nequiter interficit; deinde omnes plebicos tam masculos quam feminas in terram suam mitens, civitatem funditus subvertit, & paulo post cum centum milibus hominum & eo amplius, ut puta Blacorum & Comannorum, qui cum omni lege careant, Saracenis deterioriores sunt, universam Romaniam discurrrens, tam castra, quam civitates, quarum inhabitatoribus tam super securitate, quam & fidelitate juramentum

Y y y

præstiterat, prosternens, tandem Didimotichum obsedit; & nobilibus omnibus, quos vi vel fraude opprimere potuit, interfectis, universos plebeios cum universa præda sua & omnibus eorum mobilibus in Blakiam transmisit: cives vero de Adrianopoli & de Didimoticho, qui ei primitus juraverant, ejus nequitiam & infidelitatem considerantes, nuncios suos ad nos quamcuius destinauerunt, nobis ex parte sua pacem, subjectionem & perseverantem concordiam offerentes: nos vero qui eos ad amorem nostrum recipemus, immo in brevi succurseremus, cafum terræ imminentem procul dubio praesentientes, quicquid in nos deliquerant eis benigne remisimus. Ad hæc consilio cum consiliariis & baronibus inito, super exitu nostro deliberavimus, & de communi consilio nostro regiam civitatem exentes, minimo tamen comitatu suffulti, præditionem semper Graecorum dubitantes, inimicum nostrum innumerâ multitudine gentium munitum versus Didimoticum, quem jam fere expugnauerat, & fechanter suimus insecuri, qui adventum nostrum praesentiens, castrum quod obfederat dereliquens, in fugam cum universo exercitu suo se convertit. Nos vero divino fulti subdicio, Adrianopolim & maximam partem Bulgariorum transeuntes, usque ad castrum in quo REINERIUS DE THRIE quasi incarcatus morabatur, in manu potenti viriliter suimus insecuri, & ibidem tam per nominatum Rainerum, quam per certos nuntios & famam publicam, quam nefande & nequiter dominum & fratrem nostrum imperatorem, & universos quos de nostris captiuis tenebat, quod sine cordis amaritudine dicere non possumus, Johannicius crucis inimicus interfecit, veraciter didicimus. Deinde dicto Rainero & fano & incolumente viriliter recuperato, de communi baronum nostrorum consilio apud Constantinopolim, quibusdam de nostris paucis tamen in Adrianopolim terræ adjacentis ob munitionem relictis, cum maximo triumpho per Dei gratiam sumus reversi. Verum cum principes & barones & totus populus Francie in Constantiopolitano imperio commemorantes, de obitu imperatoris essent certificati, & jugiter videretur Johannicius cum multitudo magna Blacorum & Comannorum universam discurrere Romaniam, & castella civitatisque destruere, circumquaque petebant initanter caput habere & rectorem, qui de consilio domini B. venerabilis cardinalis apostolica sedis legati, ad patriarcham accedentes, postulaverunt ab eo ut nobis daret coronam, praesertim cum nullus esset in imperio Romano, cui de jure dari oportet, nisi nobis. Patriarcha vero una cum populo Venerorum, licet in principio contra nos disputaret, tamen

A ad persuasionem domini B. venerabilis cardinalis apostolica sedis legati, cuius patrocinium & favorem semper invenimus, gratia sua nobis & torti imperio non modicum esse paratum, & ad nostram & baronum nostrorum instantiam dominica post assumptionem B. Mariae nos in imperatorem benigne & coronavit & inuxit. Sane die tercia post coronationem nostram veraciter audivimus Johannicium terram nostram iterato intrasse, & cum innumera populi multitudine Adrianopolim obcedisse. His auditis, cum exercitu nostro modico, tamen regiam exivimus civitatem, & cum predicatorum civitati appropinquaremus, prænominatus curia & S. R. E. inimicus, dictam civitatem fugiens, quam citius dereliquit: nos vero in compositione praefectionum adhuc eum per Bulgariam insequebamur; de eius dejectione & exaltatione nostra divina mediante gratia & amicorum nostrorum subdicio confidentes. Ergo ut ipsum imperium possimus ad honorem & obedientiam S. R. Ecclesie & ad salutem totius Christianitatis regere, fraternitati velitra mandamus, monemus & sicut possumus exoramus, quatenus non solum in nostrum, sed & terram sanctam & totius Christianitatis succursum, nec non & ad ulciscendum sanguinem domini & fratris nostri nequiter effusum, & aliorum qui in Romaniam ad exaltationem S. R. E. militabant, quorum corpora bestiis terra & volatilibus coeli in escam posita sunt, & ad dedecus nostrum vindicandum, & tunnicam Domini inconsutilem scissam uniendo, confundim & auxilium veltrum modis quibuscumque potestis, diligenter adhibeatis, maxime fratrem nostrum PHILIPPUM marchionem Namurensem & omnes quocumque poteritis ad hoc inducatis, scituri pro certo, quod cum sexcentis milibus & decem millibus veltrorum per universum Romaniam imperium, divino mediante subdicio, negotium Dei procul dubio plenarie promoveremus, & sanguinem domini & fratris nostri, pariter & dedecus nostrum vindicare possemus. Datum apud Adrianopolim, in exercitu nostro, anno Domini MCCCCL, mensis Septembri.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS
pro episcopo Parisini.

De exactione non exigenda ab hominibus Parisiis episcopi ultra summam sexaginta librarum.

Notrum, &c. quod nos insperimus carnas patris nostri & nostram in quibus continetur, quod nos in hominibus episcopi Parisiensis extra Parisius non poteramus talliam accipere, vel exactionem facere, quæ excederet numerum LX. libras Pa-

Anno 1326
Ex ms.
Colbertiano

riensis, nec illam recipere poteramus, ni
 si statuto tempore & episcopo debitam.
 Quia vero vacante sede Parisiensi, defuncto
 bonæ memorie M. Parisiensi episcopo,
 in hominibus episcopi accepimus summam
 ducentarum & quadraginta librarum aut am-
 plius ultra prædictas LX. libras, ad peticio-
 nem dilecti & fidelis consanguinei nostri O-
 DONIS Parisiensis episcopi concessimus;
 quod quando regalia in manum nostram vel
 successorum nostrorum devenient, ea quæ
 nos aut ministeriales nostri accipiendo ultra
 prædictam summam LX. librarum facimus,
 nullum episcopo vel ecclesiæ Parisiensi pos-
 sunt in posterum inferre præjudicium aut
 gravamen, nec in hominibus episcopi Par-
 siensis extra Parisiis, sicut scriptum est, nos
 vel successores nostri aliquid de cetero po-
 terimus accipere vel requirere ultra prædic-
 tam summam LX. librarum pro tallia & ex-
 aetione. Quod ut perpetuum, &c. Actum
 apud S. Germanum in Loia anno Domini
 MCCVII. regni vero XXVII. dapifero nullo.
 Signum G U I D O N I s buticularii, S. MAT-
 THÆI camerarii, S. DROCONIS constabu-
 larii. Data vacante cancellaria per manum
 fratris GARINI.

L I T T E R Æ R O B E R T I
 Lingonensis episcopi & Arnaldi abbatis
 Cisterciensis de domo de Morans ab Ad-
 amo abbatte & conventu sancti Benigni
 Divisionensis, vendita comitissæ Campaniæ ad solvenda monasterii debita.

Anno 1107
 Et m. re-
 gna S. S. et
 mis. Ma-
 hilleins.
Ego ROBERTUS Dei gratia episcopus
 Lingonensis, & ego frater ARNALDUS
 abbas Cisterciæ notum facimus universis pra-
 sentibus & futuris, quod abbas ADAM &
 totus conuentus ecclesiæ sancti Benigni Di-
 visionensis dederunt & concesserunt de assen-
 su nostro, qui plenam habebamus auctorita-
 tem apostolica potestate tam in capite
 quam in membris ecclesiæ sancti Benigni, su-
 per venditione possessionum fuarum, ad solu-
 tionem debitorum ejusdem ecclesiæ facien-
 dam, nobili domina BLANCHÆ illustri
 comitissæ Trecensi palatine domum de Morans
 cum omnibus tementis & appendiciis suis,
 pro mille & septingentis libris Pruvinen-
 bus & usuris eorum, quæ concurrerant per
 XI. annos, & unaquaque libra tres denarios
 per hebdomadam lucrabatur in manu Valli-
 ni Judæi. Nos autem attendentes tantam
 esse paupertatem ecclesiæ quod alio compe-
 tentiori modo, nec minus damno non pos-
 set memoratum debitum & lucrum solvi,
 hanc donationem raram habemus, & auctorita-
 tem apostolica qua fungimur confirmata-

(a) Domum de Morans sic emptam donavit Blanca Claverensi monasterio in puram elemosynam, quam Vido
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

D I P L O M A P H I L I P P I
 regis Francorum, paetum matrimonii inter
 Nivelonem filium Nivelonis marescalli,
 & Luciam filiam Girardi domini de Squaiencort approubantis.

Año 1208.
 Ex anno-
 grapho.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis,
 Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum
 rex. Noverint universi præsentes pariter &
 futuri, quod sicut ex autentico roborato si-
 gillo Girardi domini de Squaiencort & Ni-
 velonis marescalli cognovimus, hæc est con-
 ventio super matrimonio inter Nivelonem
 filium dicti Nivelonis marescalli & Luciam
 filiam predicti Girardi, scilicet quod ipse
 Girardus & Ydonea uxor sua contulerunt
 in matrimonio predicto Niveloni quicquid
 habent apud Chanle cum ejus proventibus
 & pertinentiis, & quicquid habent apud
 Mijeri & in ejus pertinentiis quæ pertinent
 ad ejusdem villæ distictum, & in super quic-
 quid habent apud Moileins cum omnibus
 ejus pertinentiis & proventibus, ita quod
 in universis jam dictis locis supradicto Gi-
 rardo vel uxori sue nihil remansit, & pre-
 ter hæc contulerunt eidem Niveloni duos
 vassallos quos habebant apud Lyons, sci-
 licet Bernardum Torel & Radulphum Bri-
 cart. Prædictus autem Nivelon marescallus
 post mortem suam & Matræ uxoris sue con-
 tulit prætaxato Niveloni filio suo & jam di-
 ctae Luciae uxori ejus in matrimonio, quic-
 quid habet apud Chanle, & apud Fonches,
 & apud Peronam cum omnibus eorum pro-
 ventibus, & cum pratis de Hale. Si vero
 contingere præfatum Nivelonem vel Lu-
 ciæ uxorem mori sine herede de carne sua,
 prædictæ hereditates ad rectos redirent he-
 redes. Præter hæc autem quæ continebantur
 in predicto autentico, Simo de Marcevilla
 miles in præsentiæ nostra constitutus, sepe-
 dicto Niveloni & Luciae uxori sue donavit,
 & in perpetuum quirtavit quicquid habebat
 apud Chanle. Nos vero ad petitionem pre-
 dictorum Girardi de Squaiencort & Nivel-
 onis marescalli, sigilli nostri auctoritate & re-
 gii nominis karaktere inferius annotatedo,
 predictas conventiones salvo servitio no-
 stro confirmamus.

Actum Meduntæ ab Incarnatione Domini
 MCC. octavo, regni vero nostri anno
 vicesimo nono, mense Februario, astanti-
 bus in palatio nostro quorum nomina suppo-
 sita sunt & signa, dapifero nullo, S. Gui-
 donis buticularii, S. BARTHOLOMÆI ca-
 merarii, S. DROCONIS constabularii. Data

abbas eidem anno 1208. reddidit pro vita dumtaxat sua
 utendam.

Y y ij

vacante cancellaria per manum fratris G^A-A Cameracensis de regno est, sed de imperio; neque nos debemus emendare facta illorum qui sunt de imperio, sicut nec nos vellemus quod ipsi emendarent facta illa quæ sunt in regno nostro. Ad illud autem quod significatis, quia antiquam vestrum relinquimus, & adhæsumus PHILIPPO regi Alemaniae, noveritis indubitanter, quod dilectioni ejusdem Philippi contra vos non adhæremus, quamvis plures super hoc fuerimus requisiiti, nec adhuc in mente habemus, & Dominus ponat in corde vestro & in mente, quod nos ad hoc non inducatis, quod alicui contra vos adhærere debeamus. Ceterum novitatis quod omnibus illis de jure confederari possumus, qui regem OTHONEM inquietant & ei aduersantur. Ideo enim OTHO dum esset comes Pictaviæ, terram nostram & ecclesias terræ nostræ combussit & depravatus est, nec postea nobis exinde satisfecit, neque nos treugam aut pacem post illa malefacta habuimus, & quando cum JOHANN^E rege Angliæ pacem habuimus, ipsum a pace illa exclusimus. Unde mirari non debetis, si nos ipsum odio habebamus. Solus enim Deus nobis potest inspirare, ut malefactores nostros diligamus. Ad illud autem quod nobis mandasti, quod episcopum Cameracensem odio habemus, vobis respondemus, quod nos nullum sacerdotem odio habemus, nec alicui sacerdoti malum faceremus, maxime illi qui est episcopus & sacerdos.

B E R T R A N D I M E T E N S I S
& Hugonis Leodiensis episcoporum ordinationes pro Haßterensi Walciodorensi monasterii.

Anno 1208.
Communi-
cavit R. ab-
bas Wal-
ciodorensis.

B. Dei gratia Metensis & H. eadem gratia Leodiensis episcopi, universitati filium has litteras intuencium, audire & credere quod testantur.

Ad tollendam a Walciodorensibus & Haßterensibus monachis rixarum & discordiarum materiam, hæc ambo simul pro bono pacis ordinavimus ab ipsis observanda; habita prius consideratione, quod hæc ab eis bene posset ordinatio tolerari. Monachi quidem Haßterenses tam capitulo quam sigilli sui obtenuit & puerorum nutrimento simili & doctrina gaudebunt, in majoribus autem solemnitatibus, excepta Paschali, abbatis habebunt præsentiam, ei tamquam patri ac domino in omnibus obedientes & subiecti, in festis vero Paschalibus in ecclesia Walciodorensi abbas esse, & in sigillo suo solum ejusdem ecclesie titulum habere tenebitur; in qua tamquam in principali ac præcipua semper erit abbatum electio facienda, Haßterensibus monachis ad electionem vocatis. Auctoritate ergo communis hæc ambo decrevimus ab utraque partium observari. Actum apud Hoium V 111. idus Aprilis anno dominice Incarnationis MCCVIII. Epergameno duplex appendet sigillum, unum effigiem Metensis, alterum Leodiensis episcoporum representans.

E P I S T O L A P H I L I P P I
Augusti regis Francorum ad Innocentium papam III.

Declarat se nullam injuriam intulisse episcopo Cameracensi, nec adherere Philippo imperatori adversus sedem apostolicam, sed posse fidei inire cum aduersariis Ottonis.

Anno 1208.
Ex ms. Col-
berino.

Reverendo in Christo patri ac domino INNOCENTIO Dei gratia summo & universalis pontifici, PHILIPPUS eadem gratia rex Francorum, salutem & ram debitam, quam devotam reverentiam.

Super eo quod nobis manifestasti de episcopo Cameracensi, ut ei restituueremus ablata, & injurias emendari faceremus, quæ Cameracensi eidem gentes nostræ intulerunt, pro certo noverit vestra paternitas, quod nos de rebus ejusdem episcopi nihil aut gentes nostræ habuimus vel habemus, nec civitas

(a) Hospitalis Hierosolymitani professi, qui postea fuit episcopus Silvanectensis, & cancellarius, laudatus a Rigore in vita Philippi augusti.

De nos dilecto & fidieli nostro W. Nivernensi episcopo totum jus illud quod habebam in regalibus Nivernensis, concedimus, & quittamus in perpetuum ipsis & successoribus suis, & donationem insuper præbendarum: ita quod sede vacante nihil de mobilibus vel de immobilibus per nos vel alium capiemus in dominibus episcopi, nec non in castellis aut villis ejusdem, nec in hominibus regalium, vel in rebus eorumdem, neque in prædictis regalibus aliquod prorsus retinemus præter exercitum & procuraciones, sicut nos & prædecessores nostri ea solent & debent habere. Concedimus etiam, ut vacante ea sede, regalia sint in manu decani & capituli Nivernensis, ut tam ea quam præbenda seu dignitates, si quæ interim vacaverint, ad opus futuri episcopi salvæ & integræ reserventur. Quod ut perpetua stabilitatis robur, &c. Actum apud Fontem-bleaudum anno Domini MCCVIII. regni vero nostri anno xxx. astantibus, &c. Data vacante cancellaria.

Acto 1208.
Ex ms. Col-
berino.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS
de regalibus Nivernensis.

INQUISITIO FACTA
de regalia ecclesiae Rotomagensis.

JOHNNES de Pratellis, Richardus de *Tui*, Richardus de *Villaquier*, Robertus de *Fresnetres*, Guillelmus de *Vinario*, *Ragin*, de *Petravilla*, Robertus de *Gilliolo*, Gaufridus de *Mesvilio*, Gauterius de *sancto Johanne*, Guillelmus *Pantol*, Gilebertus de *Remenfrevilla*, Adam de *Maretot*, Richardus de *Sabors*, Guillelmus de *Riparia* milites jurati dixerunt, quod mortuo ROTRODO (a) Rotomageni archiepiscopo, rex HENRICUS cepit regalia in manu sua, & posuit custodes suos ad custodienda ea. Cum autem GAUTERIUS de Constantia, qui erat familiaris domini regis in archiepiscopum promoveretur, rex reddidit ea illi: Sed dixerunt se nescire utrum amore reddiderit ei, vel de jure, vel aliquo alio modo. De electione dicunt se vidisse ROTRUDUM & GALTERIUM de Constantia recipi in archiepiscopatum Rothomagi ad preces & ad voluntatem regis HENRICI. Cum archiepiscopus ROTRUDUS mortuus esset, orta est lis & contentio inter regem & capitulum: ita quod capitulum elegit ROBERTUM DE Novo-BURGO & alios suos de capitulo suo, volentes quod R. de Novo-burgo esset archiepiscopus. Rex vero timens ne ieret contra suam voluntatem, noluit hoc sustinere, & elegit GALTERIUM de Constantia, & daps alios episcopos de Anglia, volens quod idem Galterius esset episcopus. Capitulum vero pro posse suo regi contradixit. Tandem canonici videntes regem turbatum, intergaverunt eum, utrum hoc fieri vellet de jure regio, vel precibus. Rex vero dixit: volo & precor ut ita fiat. Capitulum vero acquiescens voluntati regis, receperunt cumdem GALTERIUM & constituerunt archiepiscopum. De donatione autem praebendarum dicunt se nescire utrum rex debet eas dare vel capitulum, nec sunt memorae se vidisse regem dedisse praebendam ibi. Item Henricus *Vivaspal*, Clarembaldus Russus, Robertus Belli-filius, Rad. *Groigniz*, Robertus filius Guidonis cives Rothomagi dixerunt idem quod milites de regalibus; Guillelmus de Offrevillis, Clarembaldus Russus addiderunt dicentes, quod Guillelmus Mara jussu seneschali Normanniae cepit in manu sua Baienvillam ad opus regis, & dedit eam dicto Clarembaldo ad firmam: unde contigit quod canonici Rothomagi receperunt a dicto Guillelmo de Mara centum solidos quos percipere solebant ab archiepiscopo Rothomagi annuatim ad terminos. Robertus de Caltencio & Ancelinus *Dimebans* & Renol-

A dus *le Brumen* dicunt idem de regalibus quod sapradicti milites. Omnes vero isti dicunt de electione & donatione praebendarum sicut alii praedicti. Gilebertus *Belet* major de Andeliaco, Jocelinus de *Corni*, Robertus *Rabot*, Ingerrannus de *Marrona*, Guillelmus de Bernayo, Hugo de *Anesies*, Osmundus de Barra, Radulfus Agnetis burgenses de villa jurati dixerunt, quod mortuo ROTRODO Rotomagi archiepiscopo, Guillelmus de Mara ex parte regis cepit forestam in manu sua, & omnia quae archiepiscopus habebat apud Andeliacum, & posuit custodes suos in eis. De electione dicunt idem quod milites, de donatione praebendarum nescient. Abbas Fiscanni dicit super sacramentum suum, quod fecit domino regi, quod mortuo archiepiscopo ROTRODO, vidit quod rex HENRICUS habuit regalia Rotomagi in manu sua, usque dum archiepiscopus ibi fuit constitutus, & tunc archiepiscopus recepit regalia de manu regis. Richardus Silvanectensis miles juratus dixit idem. De donatione autem praebendarum, dicit quod credit quod si praebenda vacarer, vacante sede, donatio spectaret ad regem, sicut aliorum episcopatum. Abbas Cadomi super sacramentum suum dixit, quod vidit quando archiepiscopus ROTRUDUS mortuus fuit, quod Guillelmus de Mara * plaudere tunc vicecomes Rotomagicepit in manu sua Andeliacum cum pertinentiis suis, & omnia regalia tam apud Rotomagum quam alibi, & Guillelmus Rad. tunc seneschallus Normanniae tradidit illa omnia custodienda ex parte regis quibus voluit, sine contradictione, & vacavit sedes per *xxxx*. menses, & si praebenda vel personatus tunc vacavit, excepto decanatu, rex contulit quibus voluit. Episcopus Abrincensis dixit, quod vidit Guillelmum de Mara militem, & Robertum archidiaconum de *Notingen* filium seneschalli Normanniae custodientes regalia Rotomagi ex parte regis, & compotum inde reddentes ad scaecarium. Durandus *Bolet* juratus dixit, quod vidit quando ROTRUDUS archiepiscopus migravit a saculo, quod Guillelmus de Mara miles ex parte regis venit Andeliacum, & omnes reditus, qui ad praedictam villam spectabant in omnibus sailivit, & diu servavit. Aliquando Petrus *Bonic* cantor Rotomagi veniebat Andeliacum, & moram faciebat cum praedicto milite; sed ipse nescit an cantor ibi erat ex parte regis vel capituli. De donatione praebendarum & electione archiepiscopi nihil scit. De firmis segerum audivit plures dicere quod GUILLELMUS comes illas fecit deferri in castrum Gisortii, & nummos quos de segetibus habuit in valle Rodolii habuit, sed nescit cui,

[a] Obiit secundum Albeticum anno 1183. S. primo calendaris Decembriis.

* paluda.

DE FOAGIO NORMANNIAE.

*Ex ms.
Colbertino.*

FOAGIUM CAPIENDUM EST IN NORMANNIA
IN TERTIO ANNO: ITA VIDELICET QUOD DUA
ANNI PRÆNITTUNTUR SINE FOAGIO, & IN TERTIO
ANNO CAPITUR. TALI AUTEM MODO ACCIPITUR,
DE UNAQUAQUE VILLA SECUNDUM HOC QUOD
VILLA EST, SUBMONENTUR QUATUOR HOMINES
VEL SEX, VEL PLURES, SI OPUS EST, & ILLI SUB-
MONITI JURA ET QUOD FIDELITER COLLIGENT FOAGIUM,
VIDELICET DE QUOLIBET FOCO XII. DENARIOS;
& SI IN EADEM DOMO MANSERINT QUATUOR
HOMINES, VEL PLURES SIVE PAUCIORES,
DE QUIBUS UNUSQUISQUE VIVAT DE SUO PROPIO
& HABEAT DE CATALLO XX. SOLIDOS AUT AMPLIUS,
QUILIBET EORUM REDDIT FOAGIUM. VI-
DUA ETIAM SI HABEAT DE MOBILI QUADRAGINTA
SOLIDOS AUT AMPLIUS DAT FOAGIUM; SI NON
HABET QUADRAGINTA SOLIDOS, NON REDDIT. DE
FOAGIO AUTEM QUITI SUNT OMNES PREBUTERI &
DIACONI, & MILITES, & OMNES PERSONÆ QUAE
HABENT ECCLESIAS: MOLENDINARI ETIAM &
FURNARI EPISCOPORUM & ABBATUM, & BARONUM
& OMNIUM MILITUM, QUI DEFERVINT DOMINI
SUI PER MEMBRUM LORICAS EXINDE QUITI
SUNT. ET PRÆTEREA QUILIBET EPISCOPUS & AB-
BAS & BARO HABET SEPTEM SERVIENTES QUOS-
CUMQUE VOLUERIT QUITOS A FOAGIO. SCIENDUM
EST ETIAM QUOD DUA EX JURATORIBUS DE SINGU-
LIS VILLIS AFFERENT AD BALLIVOS REGIS FOAGIUM,
& ILLI DUO HABEBUNT XII. DENARIOS DE QUITAN-
TIA DE FOAGIO SUO PRO ILLIS AFFERENDIS. IL-
LI AUTEM IPSI COLLIGENT FOAGIUM DE HOMINI-
BUS TEMPLARIORUM & HOSPITALIORUM & SI
MILITER AFFERENT AD BALLIVOS REGIS, & PER MA-
NUM BALLIVORUM REDDETUR AD SCACARIUM
TEMPLARIIS & HOSPITALARIIS. SCIENDUM VERO
QUOD HÆ TERRÆ QUITÆ SUNT DE FOAGIO: VIDE-
LICET TOTUM FEODUM BRITOLII QUICUMQUE IL-
LUD TENEAT, & VALLIS-MORITOLII USQUE AD
PETRAS ALBAS, USQUE AD DOET-HERBERTI, &
& TOTA TERRA DE PASSAIS & ALENCONII & A-
LENCONIUM USQUE AD PISSOTUM ERAUDI, &
MOLINS, & PONS-MOLINS, & TERRA AD EA PER-
TINENS, & CASTRUM DE AUMENESCHE IN BALLIA
DE ARGENTON. IN CIVITATE LEXOVIENTI CAPIE-
TUR FOAGIUM PER MANUM EPISCOPI LEXOVIENTI-
SIS, & EXTRA CIVITATEM UT ALIBI CAPIETUR.

CAPITULA
DE INTERCEPTIONIBUS CLERICORUM ADVERSUS
JURISDICTIONEM DOMINI REGIS.*Ex ms.
Colbertino.*

PRIMUM CAPITULUM EST QUOD CLERICI
TRAHUNT CAUSAM FEODORUM IN CURIAM
CHRISTIANITATIS, PROPTER HOC QUOD DICUNT
QUOD FIDUCIAE VEL JURAMENTUM FUERUNT INTER
EOS IN QUOS CAUSA VERTITUR, & PROPTER HANC
OCCASIONEM PERDUNT DOMINI JUSTICIAM FE-
DORUM SUORUM.

A **RESPONSIUS.** IN HOC CONCORDATI SUNT REX
& BARONES, QUOD BENE VOLUNT, QUOD IPSI
COGNOSCANT DE PERJURIO & TRANSGRESSIONE FI-
DEI; SED NOLUNT, QUOD COGNOSCANT DE FE-
DO, & SI CONVICTUS FUERIT DE PERJURIO, VEL
DE TRANSGRESSIONE FIDEI, INJUNGANT EI PENI-
TENTIAM; SED PROPTER HOC NON AMITTA DOMI-
NUS FEODI JUSTICIAM FEODI, NEC PROPTER
HOC SE CAPIENT AD FEODUM. PRÆTEREA VOLUNT
REX & BARONES, QUOD VIDUA POSSIT CONQUE-
RI REGI VEL ECCLESIA, SI VOLUERIT, DE DOTALI-
TIO SUO, SI NON MOVEAT DE FEODO, & SI CON-
QUESTA FUERIT ECCLESIA, &ILLE A QUO PETIT
B DOTALITIUM DICAT, QUOD RESPONDEBIT CORAM
DOMINO, DE QUO FEODUM MOVERI; ECCLESIA
POVEST COGERE IPSUM AD RESPONDENDUM, &
DECIDERE CAUSAM INTER EOS DE JURE.

SECUNDUM CAPITULUM. QUANDO CLERICUS
CAPITUR PRO ALIQUO FORISFACTO UNDE ALI-
QUIS DEBERIT VITAM VEL MEMBRUM PERDERE, &
TRADITUR CLERO AD DEGRADANDUM, CLERICI VO-
LUNT EUM DEGRADATUM OMNINO LIBERARE. AD
QUOD RESPONDETUR, QUOD CLERICI NON DE-
BENT EUM DEGRADATUM REDDERE CURIA, SED
NON DEBENT EUM LIBERARE, NEQUE PONERE IN
TALI LOCO UBI CAPI NON POSSIT; SED JUSTICIARI
POSSUNT ILLUM CAPERE EXTRA ECCLESIA VEL CI-
MITERIUM, & FACERE JUSTICIAM DE EO, NEC IN-
DE POSSUNT TRAHICI IN CAUSAM.

DE DECIMIS IRA STATUTUM EST, QUOD DECIA-
MA REDDANTUR, SICUT HAECENUS REDDITÆ FUE-
RUNT, & SICUT DEBENT REDDI.

QUARTUM CAPITULUM EST. QUOD NUL-
LUS BURGENSIUS VEL VILLANIUS POTESIT FILIO SUO CLERICO
MEDIECATATEM TERRÆ SUÆ, VEL PLUS QUAM
MEDIECATATEM DONARE, SI HABUERIT FILIUM VEL
FILIOS, & SI DEDERIT EI PARTEM TERRÆ CITRA
MEDIECATATEM, CLERICUS DEBET REDDERE TALE
SERVITIUM & AUXILIUM, QUALE TERRA DEBE-
BAT DOMINIS QUIBUS DEBEBATUR, SED NON
D POTERIT TALLIARI, NISI FUERIT USURARIUS VEL
MERCATOR; & POST DECESSUM TERRA REDIBIT
AD PROXIMOS PARENTES, & NULLUS CLERICUS
POTESIT EMERE TERGAM, QUIN REDDAT DO-
MINO TERRÆ TALE SERVITIUM QUALE TERRA DE-
BET.

QUINTUM. QUOD EPISCOPI VEL ARCHIEPIS-
COPI NON DEBENT REQUIRERE A BURGENSIIBUS VEL
AB ALIIS TERRÆ QUOD NUMQUAM PRÆSTAVERINT
AD USURAM, NEQUE PRÆSTABUNT.

E SI CLERICUS DEPREHENSIUS FUERIT IN RAPTU,
TRADETUR ECCLESIA AD DEGRADANDUM; & POST
DEGRADATIONEM POTERIT EUM CAPERE REX VEL
JUSTICIARIUS EXTRA ECCLESIA VEL ATRIUM, &
FACERE JUSTICIAM DE EO, NEC POTERIT INDE CAU-
SARI.

SI CLERICUS ALIQUEM TRAXERIT IN CAUSAM SU-
PER ALIQA POSSESSIONE DE QUAM NUMQUAM FUIT
TENENS, NON DEBET EUM TRAHERE IN CAUSAM
CHRISTIANITATIS, SED IN CURIA DOMINI AD QUEM
SPECTAT JUSTITIA, NISI RATIONE FUNDI TERRÆ AD
CHRISTIANITATEM SPECTET JUSTITIA.

ITEM, CLERICI NON DEBENT EXCOMMUNICA-

re eos qui vendunt blada vel alias merces A diebus dominicis, neque illos qui vendunt Judæis, vel emunt ab illis, vel qui opera illorum faciunt; sed bene volunt, quod nutrites Judæorum excommunicent.

Item, super eo quod quando aliquis de voluntate sua mittit se in carcere regis vel alterius ubi rex vel alius habet capitale, sive vitam vel membrum perdere, ut redimatur, vei quando rex vel aliquis alius capit aliquem pro redimento sive vitam vel membrum perdere, & evadit de carcere, & fugit ad ecclesiam, & ecclesia vult eum liberare & auferre domino redemtionem. RESPONDENT quod ex quo aliquis de voluntate sua mittit se in carcere alicuius ut redimatur, vel quando aliquis capturatur pro catallo, sive membrum aut vitam perdere, ecclesia non debet domino auferre catallum, vel redemtionem suam, neque illum liberare, si fugerit ad ecclesiam; sed potest custodiri extra ecclesiam & extra atrium, nec custodes ex hoc possunt causari de jure.

Item, clerici non possunt de jure excommunicare aliquem propter forisfactum servientis sui, neque interdicere terram eius, priusquam dominus fuerit super hoc requiritus vel dominus ballivus, si dominus fuerit forspais.

Item, si aliquis scienter vel ignoranter forisfecerit ecclesiae, non debet excommunicari vel ejus terra interdicari, donec super hoc fuerit requisitus, vel ballivus ejus, si dominus fuerit extra patriam.

Item, quando aliquis citatur coram ecclesiastico judice, & judices compellunt eum in prima citatione jurare quod stabit iuri, quamvis de jure non defecerit, vel D quamvis non sit excommunicatus. RESPONDETUR quod hoc non debet fieri.

Item, super hoc quod quando clerici aliquem trahunt in causam de servitute, & ille dicit se esse servum alterius, volunt quod ille respondeat in curia eorum, quamvis dicat se non esse servum illorum, & cogunt ipsum ad respondentium coram ipsis per excommunicationem, vel ipsos excommunicant, qui ipsum manu tenent. Ad quod respondemus, quod ille respondere debet in curia illius, cuius se esse servum profiteretur. (a)

(a) In ms. sequitur constitutio Guillelmi regis Anglia super Normanniam, hoc est concilium apud Lillebonam editum a Labbeo, unde suspicor hoc in folio concentra relatae Normanniam.

EPISTOLA HENRICI
de Soliaco ad Philippum Augustum
regem Francorum.

Declarat se paratum esse ad omnia ejus obsequia.

Illusterrimo domino suo PHILIPPO Dei gratia Francorum regi, HENRICUS de Soliaco salutem & paratum ad omnia famulatum.

Noveritis, mi domine, quod super hoc quod vobis mandavi per dominum Guillermum de Calviniaco ad posse meum vestram sum paratus penitus facere voluntatem. Paratus sum etiam solvere nummos quos mercatores perdididerunt in terra mea. Super turritem quam fieri fecistis apud Soliacum ad voluntatem vestram illud paratus sum perfolvere quod constabit ad terminos quos nobis placuerit assignare. Et vobis computare placeat proventus quos habuistis de terra mea. Insuper paratus sum, quod, sicut vobis placuerit, homo vester ero. Paratus sum insuper vos fecutum facere usque ad quinquaginta marchas argenti vel amplius, si vobis placuerit, quod bene & fideliter vobis serviam, & de his supradictis vos secundum faciam per comitem Nivernensem, per

comitem Joviniaci Galcherum de Joviniano, Archembaldum de Bourbon, Guillermum de Melloto, Drochonem de Melloto, Joannem de Artiis, Gatcherum de Bar, Milonem de Noers, dominam de Trelon, Hugonem de Verano, Guillermum de Calviniaco, Herveum de Virfone, Rent de Monte Falconis, Odonem de Clias, Ebonem de Castro-Melant, Amalricum de Creon, Gaufridum de Pristi, Joannem de Montigni, Joannem de Aurel, Gibant de Antri, Petrum de Livron, Petrum de Charenton & per Stephanum de S. Palladio, & Robertum de Boniez.

CARTA REGIS PHILIPPI

Super donatione præbendarum Cœsaris-Burgi facta ecclesia Constantiensi.

EN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint universi præsentes, pariter & futuri, nos divinæ pietatis intuitu, & in compensatione damnorum quæ passa est ecclesia Constantiensis pro nobis, concessisse & donasse dilecto & fideli nostro HUGONI Constantiensi episcopo & successoribus ejus in puram & perpetuam eleemosynam omnes præbendas Cœsaris-burgi cum pertinentiis suis in augmentum ecclesie Constantiensis, salvo iure eorum qui possident: ita quod ipsis cedentibus vel decedentibus, idem

Anno 1209.
Ex ms.
Colbertino.

episcopus vel successores ejus earundem A
præbendarum liberam & plenariam habeant
ordinationem, tamquam veri domini & pa-
tronii, salvo etiam quod possimus custodire
fortelitiam nostram ad securitatem regni
nostrri & castrri. Quod ut perpetuum robur
obtineat, sigilli nostri auctoritate & regii
nominis caractere inferius annotato præ-
seantem paginam roboramus. Actum apud
Gisortium, anno ab incarnatione Domini
MCCIX. regni vero nostri anno xxx. af-
tantibus in palatio nostro quorum nomina
supposita sunt & signa, dapiero nullo, &c.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De regalibus Matisconensibus.

Anno 1209
*Ex ms.
Colbertino.*

PHILIPPUS Dei gratia rex, &c. Nove-
rint, &c. quod nos dilecto & fidelis
nostro PONTIO Matisconensi episcopo &
successoribus ejus in perpetuum concedi-
mus & quitamus quicquid juris habebamus
in regalibus Matisconensibus, ita quod va-
cante sede nihil de mobilibus vel immobi-
libus per nos vel per alium capiemus in
domibus episcopi, nec in villis aut castel-
lis ejusdem, neque in hominibus regalium,
neque in rebus eorumdem: nec in predictis
regalibus aliiquid proflus retinemus, praet-
er procurations nostras, sicut antecesso-
res nostri eas solent & debent habere: exer-
citus etiam in predictis regalibus non sim-
pliciter, sed tantum hoc modo retinemus:
si nos, vel filius noster, vel marecallus,
vel senescalus, vel constabularius Francie
de mandato nostro versus partes illas duce-
ret, dictus Matisconensis episcopus usque
Divionem & non ultra in nostrum exerci-
tum cum armis & militibus venire tenere-
tur. Concedimus etiam quod vacante ea-
dem sede regalia sint in manu decani & ca-
pituli Matisconensis, ut ea ad opus futuri
episcopi salva & integre conserventur. Ne
autem propter locorum distantiam aliquod
Matisconensi ecclesia damnum vel pericu-
lum immineret, si canonici mortuo episco-
po suo eligere non possent, nisi prius a no-
bis peterent licentiam eligendi; volumus &
concedimus, ut dicti canonici libere eli-
gant, non petita a nobis licentia eligendi.
Electus vero quando confirmatus fuerit, ad
nos venire debet, facta nobis fideliitate, de
manu nostra regalia recepturus. Hoc autem
totum volumus esse ratum, non obstantibus
litteris, si quas nobis dicti episcopi & ca-
pitulum Matisconense post electionem ip-
sius episcopi tradiderunt. Præsentibus enim
litteris per alias litteras prius obtentas nul-
lum volumus prejudicium generari. Quod
ut, &c. Actum Parisiis anno Domini MCCIX.
regni vero nostri xxx.

CONVENTIO inter Philippum Augustum regem, & Savaricum de Malo-Leone.

NO tum, &c. quod haec sunt conven-
tiones inter nos & Savaricum de Ma-
lo-Leone, quod ipse infra instans Natale
Domini debet esse noster homo ligius con-
tra omnes homines qui possunt vivere &
mori, & facere bonum servitium & fidele
contra JOHANNEM regem Anglorum, &
contra omnes homines qui possunt vivere
& mori, & nos juvare fideliiter de tota terra
sua, & de hoc dedit nobis plegios, comi-
tem marchia de m. libris, comitem Augi-
de m. libris, Gaufridum de Lezignano de
m. libris, Hugonem de Beauca de m. libris,
Willelmum de Malo-Leone de m. libris.
Nos autem eidem Savarico in conventione
habemus, quod nos ab instante decollatio-
ne S. Johannis Baptiste usque ad instantes
festum S. Martini, ipsum juvabimus de li-
beratione ceptum militum & centum ser-
vientium equitum, quorum liberatio erit
pro singulis militibus per diem vi. solidos
Parisientes, & tali modo, quod si nos illi
milites mitteremus, pro singulis militibus
sex solidi per diem de liberatione illa quam-
diu ibi essent. Concedimus etiam eidem Sa-
varico, quod si Rupella capi poterit, erit
ipsius propria, & ipsam de nobis tenebit.
Similiter eidem concedimus Coignac, si ca-
pi poterit, & Banaon cum pertinentiis suis:
ita quod ea de nobis teneat. Insuper crea-
travimus eidem Savarico, quod nec cum Jo-
hanne rege Angliae, nec cum vicecomite
Toarchii, nec cum Hugone de Toarcio,
nec cum Reni de Tuitibus, sine eodem
Savarico pacem faciemus. Actum apud S.
Germanum in Loia, &c.

CARTA GUIDONIS COMITIS Claromontensis.

*De dotalicio Petronille de Chambon uxoris
sue.*

Noscant presentes & posteri, quod
Ego Guido comes Clarimontis ver-
sus partes Albigenenses volens ire contra ha-
reticos, dedi & concessi PETRONILLÆ do-
mina Chamboni uxori meæ comitissæ Cla-
romontis in dotalicio, scilicet Buillonum
cum pertinentiis, & Leex cum pertinentiis,
& Jufartum cum pertinentiis, & Buiffrel
cum pertinentiis, & Albuazie cum perti-
nentiis, & Pontinœ, & Varones, scilicet
duas villas, & Villam-novam, & Clae-com-
pe cum pertinentiis, & villam de Lefunates
& Barromac & Fosac & sanctum Laure, &
Masclum, & sanctum Bautirum cum perti-
nentiis,

1089 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 1090
nentiis; & Telere cum pertinentiis suis, & A Ombraudus miles castellanus *Turnelle* ju-
Teillondum & *Lesnaux de Theillond* & A- ratus dixit quod *Castrum-Guidonis*, & *Po-*
maiardum cum pertinentiis, & *Combrode* *moter* & *Varenna* cum pertinentiis valet **LX**
cum pertinentiis suis, & *Castrum-Guido-* libras, & tenet dominus rex.
nis, & *Sandum Gervasium* cum pertinen- Giraudus *Corbiay* juratus dixit, quod
tiis, & apud *Nanciacum* *Lefmades* & *Les-* *Villa-nova*, & *Malciam* & *Sauve* assessæ
grums annuatim reddendas, & vallum quod fuerunt *Radulfo Bochardo* militi pro **xx.**
est subitus vicum. Et ut hoc firmius habeat. libris.
Stephanus *Girus* juratus dixit, quod sanctus *Bamiris* valet **LXXX** libras, & dominus rex tenet. *J. de Glenei*. can. juratus dixit,
quod *Celeres* cum pertinentiis valet **LX** li- Item dixit Guido niger de *Telede*, & de *Vaux*,
bras, & tenet comitissa *Montis-fortis*. *Conteur* miles. *Hoc idem* juraverunt *Bonus Celer* & *Bernardus Celer de Telede* & de *Vaux*.
Honellus clericus juratus dixit, quod *Gervasius* cum pertinentiis valet **LXX**. li-
bras, & omnes isti dixerunt quod *Lesurades* & *Liagum* valet **XXX**. modios vini, &
decem libras. Sunt **XXXV**. librae.

CARTA LUDOVICI PHILIPPI regis primogeniti.

De tenendis Pissiaco & Loriaci, quamdia dominus rex voluerit.

Ego Ludovicus domini regis Francie <sup>Anno 1189.
Ex m. Col-
bertino.</sup> primogenitus, notum facio universis præsentibus pariter & futuris, quod carissimus genitor noster PHILIPPUS rex Fancie tradidit nobis, quamdiu ipsi placuerit, redditus suos *Pissiaci*, *Lorriaci*, *Castris-Nantonis*, *Faiaci*, *Vitriaci* in *Legio*, & *Bosci* communis, & omnia herbagia sua, que habet in prædictis villis cum piscatariis earuni pro formanda expensa nostra & uxoris nostræ tali modo, quod non poterimus boscum vendere, neque pristiam aut talliam in eis facere, neque hominagia recipere: ita etiam quod dominus rex genitor noster omnia prædicta, quandocumque voluerit, poterit capere in manu sua. Juravimus autem quod non ibimus ad torneamenta: ita quod ea queramus, nisi forte aliquod fuerit prope nos, ad quod poterimus ire ad videndum, neque feremus ibidem arma sicut miles: sed induri haubergeolo & capello ferreo poterimus illa videre. Præterea juravimus quod nullam vim faciemus burgensis vel catallis vel communis domini regis tradendi mutuum nobis vel accipiendi res eorum sine mandato domini regis. Juravimus etiam quod nullum militem vel servientem qui habeat officium in manu nostra retinebimus, quin juret fidelitatem domino regi; & si sciremus damna ejus vel malum, dicemus eidem & disturbaremus pro posse nostro. Actum Compendii, anno Domini MCCIX. mense Maio.

VALOR DOTALITII comitissæ.

Huc Ravellus juratus dixit quod *Buil-* ^{1189.} *ton* cum pertinentiis valet **xc.** libras *Claramontenses* reditus, & tenet illum *Guillelmus de Maruel* miles, & *Charane de Copes* miles tenet *Viriac*, quod est de castellania dicta villæ. Item de *Loex* dixit per sacramentum quod valet **l.** libras, & tener illum episcopus *Claromontanus*. Item de *Buisselles* dixit quod valet c. libras, & *Petrus Dras* tenet.

Guido niger de *Combrondis* juratus dixit quod quando dominus rex assedit *Combrond.* cum pertinentiis *Stephano Contour*, eidem assedit pro c. libris & modo valet **LXXX.** libras.

Vet. Script & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

Zzz

CARTA BERTRANDI
de Saga & sociorum ejus.

De destructione murorum Aristos.

Anno 1209.
*Ex ms.
Colbertino.*

Notum sit cunctis quod nos insimul Bertrandus de Saga, Bernardus de Aragal, & Petrus Raymundi, & Bernardus Ermengaudi convenimus tibi Arnaldo de Castro-bono, & tuis in bona fide, & sine vestro vestrorumque damno atque inganno, ut usque ad terminum quod Arnaldus de Saga convenit muros de *Aristos* destruere, & valla rasare, tunc nos faciemus deltruere ipsum bastimentum quod super ecclesia de *Aristos* noviter est aedificatum, de fusto videlicet & petra, & ut magis sit firmum, ego Bertrandus de Saga convenio tibi A. de Castro-bono in bona fide, sicut bono & fidelis amico arque consanguineo, in bona amicitia, quod procul dubio, ita tibi, ut dictum est, plenarie attendam: quod si non ita tibi attingero, licetum sit tibi in omni curia me raptare. Et ego Bernardus de Aragal convenio tibi A. de Castro-bono domino meo, quod hoc quod superius dictum est, attendam: fini autem in omni curia possis me raptare, & pro majori firmitate, nos omnes iam dicti convenimus tibi A. de Castro-bono praefato, quod hoc prae dictum ita attendere faciemus; quod nisi fecerimus, dabimus tibi pignora de ccc. morabatinis boni auri & justi ponderis. Actum est hoc iv. calendas Julii, anno Domini mcccix, Sig. num Bertrandi de Saga, Sig. num B. de Aragal, Sig. num B. Raimundi, Sig. num B. Ermengaudi, qui hoc laudamus & firmamus. R. de Vilamur, Sig. num B. de Castro Arnaldi, Sig. num R. de Karomenit, Guillermus monachus qui hoc scripsit die & anno quo supra.

CHIROGRAPHUM.

De concordia inter Blancham Campaniae comitissam, & Simonem dominum de Passavant, super villa de Musterolio.

Anno 1209.
*Ex ms.
regina She-
cis erunt
Mabillo-
niss.*

Noverint universi praesentibus Chirographi inspectores, quod cum inter mulierem nobilitem BLANCHAM comitissam Campaniae ex una parte, & SIMONEM dominum de Passavant ex altera, super villa qua dicitur Montigniacum discordia verteretur, tandem pax & concordia inter eos facta est in hunc modum, videlicet quod praedictus SIMON & WISCARDUS frater ejus quittaverunt dictam comitissam & heredibus suis dominis Campaniae in perpetuum quicquid juris habebant in praefata villa de Musterolio; verum de omni finagio Musteroli feicit idem Simon homagium comitissam

A eo modo; quo Wiscardus pater ejus fecit comiti HENRICO patri. Comitissa autem dedit ei ducentas libras pro Musterolio firmando, quas Odo de Granciaco debet tenere in manu sua, donec Simon expendat illas ad firmitatem Musteroli faciendam. Juavit siquidem dictus Simon quod Musterolum bona fide pro posse suo firmabit; & quod illud reddet comitissam & successori bus suis vel mandato eorum a magnanima & parva, quandocumque eam fuerit, Comitissa vero jurari fecit super animam suam, quod ipsa & successores sui domini Campaniae infra quadraginta dies, postquam ab ea effsonio suo fuerint expediti, redder [+] Simonis vel heredibus suis Musterolum in eo statu, in quo eos illud constituerit accepti. Si quis vero contradixerit, ne Musterolum firmetur, & per vim operarios amovatur, si Simon ad vim illam repellendam indigerit auxilio comitissam, requireret auxilium illius, & si comitissa non fuerit requisita de eo juvando, cumque non juvaret infra xl. dies postquam ab ipso fuerit requisita, ex tunc Simon habebit praedictas ducentas libras sine aliqua contradictione. Ut autem haec omnia nota permaneant & rata teneantur, ego GUILLEMUS Dei gratia Lingonensis electus, ego BLANCHA comitissa Trecentis Palatina, & ego SIMON de Passavant utramque partem praesentis chirographi sigillorum nostrorum minimi volumus roborari. Actum anno gratia mcccix. mense Julio.

HOMINIUM GUILLEMUS episcopo Avenionensi pro castro Barben- tana a consulibus ejusdem castri exhibitum.

Notum sit omnibus praesentibus & futuris, quod anno dominica Incarnationis mcccix, mense Augusto, scilicet iiii. nonas ejusdem mensis, regnante OTTONE Romanorum imperatore, primo anno imperii sui, existentibus in civitate Avenionensi consulibus Petro de Soz, Pontio Augerio, Ugone Bremundo, Bertrando de Avinjone, Petro de S. Michaeli, Willermo Cavallero, Petro Rosta, & Raimundo Fulquierio, & Judice Isardo Aldegario, cum dominus GUILLEMUS Avenionensis episcopus de novo consecratus ad castrum Barbentana venisset, & in ipso castro sicut dominus cum magno honore & reverentia solemniter receptus fuisset, conveniente dominos milites & homines ejusdem castri, & habito cum eis colloquio super hiis quae ecclesia & episcopus Avenionensis in praedicto castro Barbentana & in ejusdem castri

Anno 1209.
*Ex archivis
ecclesie A-
venionensis.*

(*) Effsonium impedimentum significat propter quod aliquis excusat ab aliquo promisso.

pertineniis & tenemento habebat jure do- A ros suos & successores episcopo & episcopis
mini, vel habere debebat, licet evidenter
constaret, inter cetera tamen reduxit eis
ad memoriam, quod dominus ILDEFONSUS
comes Provinciæ, demni Ildefonsi regis
Aragonum quondam filius, domini. ium &
jus totum, quod in ipso castro Berbentanae
& in ejusdem castri pertineniis, eo quod
in comitatu suo esset, vel alia quacumque
ratione habebat vel habere poterat, caval-
eata excepta, totum domino ROSTAGNO A-
venionensi episcopo, prædicti domini GUIL-
LELMI episcopi prædecessori, & per eum
ecclesiæ Avenionensi jam donavit, & per-
petuo habendum & possidendum concessit,
& quod tempore sequenti post prædictam
donationem a præfato comite factam, præ-
memoratus Rostagnus episcopus Berben-
tanam venit, & sicut dominus ipsum ca-
strum a dominis ejusdem castri sibi traditum
& recognitum accepit, & ad ipsius rei me-
moriam vexillum suum in cacumine turris
apponi mandavit, & quantum ei placuit ibi
teneri fecit a dominis omnibus ipsius castri
qui præsentes aderant, hominio sibi facto,
& ab eisdem sacramento præstito, ut vitam
& membra custodirent ei & servarent, &
pro guerra & pro placito munitiones suas
ejusdem castri ei & ecclesiæ redderent, &
fideles ei semper existarent, & contra om-
nes homines in guerra & in placito eum ju-
varent contra quoscumque, tamen ipse do-
minus episcopus cognosceret eos hoc posse
facere vel debere recordari. Præterea domi-
nus W. episcopus non pratermisit Rostag-
num episcopum præmemoratum jam emisse
& ecclesiæ Avenionensi sibi & suis succe-
soribus justæ acquisiſſe portorum & jus ro-
tum quod Guillelmus de Berbentana fra-
ter quondam Rostagni & Petri Ugonis in
castro Berbentanae villæ & tenemento intus
& extra habuit, vel habere debuit. Hæc
autem supra memorata sicut dominus W.
episcopus dixit dominis milibibus & aliis
hominibus castri Berbentanae, qui præsen-
tes affuerunt, omnia vera esse confitenti-
bus, & quidquid in ipso castro intus & ex-
tra habebant nomine ecclesiæ & episcopi
Avenionensis se habere recognoscenibus,
Gaufredus de Berbentana, & Petrus Ugo
frater ejus, & Raimundus de Bulbone, &
Petrus Albericus rector liberorum Rostagni
de Berbentana, nomine ipsorum libero-
rum, ut quamdiu tamen tutelam gereret,
sic servaret, hominum domino W. episcopo
stipulanti fecerunt, & vita & mem-
bra eis se custodire & fidelitatem serva-
re, & contra omnes homines contra
quos hoc posse facere vel debere dominus
episcopus cognosceret in guerra & in pla-
cito opem & auxilium ei & ecclesiæ con-
ferre, bona fide & sine dolo promiserunt,
& super sacra evangelia juraverunt, & libe-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

Avenionensis ecclesiæ eodem modo semper
debere facere recognoverunt. Actum est
hoc apud Barbantanam in camera turris in
præsentia Pontii Augerii & Remundi Ful-
querii constabulæ, & Ifnardi Aldegarii judi-
cis. Testes alii interfuerunt, W. de Costa,
& Bertrandus Ugo canonici, Bertrandus
de Aquis, Petrus Guillelmus Malvicinus,
W. de Sez, W. Malvicinus, Ifnardus Au-
gerius, Petrus Rostagnus, B. de Salva-terra,
Laugierius de Codar, Petrus Rancurellus,
Bt. de Meseo, Aga Escacius, Bt. Barbari-
nus, P. Ricanus, & Raimundus Ricanus
frater ejus, Bt. de Canidas.

CARTA CONVENTIONUM domini regis & comitis Campaniæ.

Ego comitissa B. Trecensis Palatina, ^{Anno 1209.}
^{?Ex msi.} Colbertina. notum facio universis præsentes litte-
ras inspecturis, quod hæc sunt conventio-
nes, inter dominum meum PHILIPPEM re-
gem Francorum illustrèm, scilicet quod
ipse Th. filium meum tenebit ab instanti
festo purificationis B. Mariæ usque ad qua-
tuor annos, & ex tunc inantea habebo di-
ctum filium meum quandocumque voluero.
Dominus autem rex tenebit Braium & Mu-
sterolum, sicut modo tenebat, & per eas con-
ventiones quibus nunc tenebat, usquedum
THEOBALDUS filius meus habeat viginti &
unum annum, & insuper securitatem baro-
num & civitatum, castrorum terræ meæ
domino regi Francorum volo ei teneri, quo
usque dictus filius meus habeat viginti &
unum annos. Quando vero ad dictum ter-
minum meum habere voluero filium, si do-
minus rex habere voluerit securitates terræ
meæ, quod tam ego quam filius meus eri-
mus fideliter ad servitium suum, nos cum
amplius habere faciemus. Cum dictus filius
meus viginti & unum annos habuerit, do-
minus rex recipiet eum in hominem ligium
de terra de qua pater ejus tenens erat quan-
do decepsit, salvo jure alterius, nec ipsum
ante in hominem recipiet, sicut dictum est,
quamdiu ego vixerim, nisi per me ipsam. Et si
filia comitis HENRICI, vel aliquis alius di-
ctum filium meum vel meipsam traherent
in causam de comitatu Campaniæ, prius
quam filius meus viginti & unum annos comple-
sset, filius meus vel ego non ter-
remur exinde respondere infra prædictum
terminum, quamdiu idem filius viveret,
nec dominus rex audiret inde causam: quia
usus & consuetudo Franciæ talis est, quod
nullus ante vigesimum primum anni respon-
dere debet super hereditatem, de qua
pater ejus tenens esset sine placito cum de-
cederet. Propter conventiones supradictas
tenendas ego debeo dare domino regi quin-

Z z i j

* f. quin-
gentas.

decim millia librarum his terminis, in instanti festo S. Andreæ duo millia & quingentas libras, ad octavas Paschæ subsequentis duo millia & quingentas libras, in octavis S. Remigii subsequentibus duo millia & quingentas libras, in festivitate S. Andreæ subsequentis duo millia & * quindecim libras. Si verò, quod absit, dictus filius meus Th. moreretur infra terminum, qui est ab hac instanti purificatione B. Mariæ in quatuor annos, si dominus rex teneret comitatum in manu sua, ipse mihi gratum meum faceret infra annum de prædictis xv. millibus; & si dominus rex comitatum tradere veller alii, nullum de eo saistret, quo usque me ad gratum meum securam facheret de prædictis xv. millibus mihi reddendis infra annum; & si prænominato termino, qui est ab instanti purificatione B. Mariæ in quatuor annos in antea, nullus, nec dominus, nec rex, nec alii qui tenerent comitatum Campaniæ, teneatur reddere dicta xv. millia librarum. Omnes istæ conventiones assecuravit mihi dominus rex tenendas, & ego ipsi, & eas dominus rex debet assecurari a domino LUDOVICO filio suo. Actum anno Domini MCCIX. mense Augusto.

C A R T A De fidei servitio Odonis de Dolis.

[4]
Anno 1239.
Ex ms.
Colbertino.

EGO RADULFUS filius ODONIS de (4) Dolis, dominus Castræ-Meliandi, notum facio universis, quod ego continebo me omnino ad voluntatem domini regis de omnibus, & si poterit inquirere quod sum culpabilis de mercatoribus capris in Bituricio, super hoc faciam omnino voluntatem suam. Si autem de his conventionibus deficerem, concedo ut quicquid ad me pertinere debet de prædicto Castro-Meliandi, & toto feodo quod est de feodo domini regis, sit mihi in deputatum erga dominum regem. De castro autem de Botaco, concedo, quod si episcopus Lemovicensis velllet eum mittere ad feodium alterius, non reciparem illud nisi de episcopo Lemovicensi. Et si idem episcopus contrarius veller esse in hoc domino regi, ego super hoc ad torum posse meum esse domini regis adjutor contra omnes homines. Actum apud Castrum-Meliandi, anno Domini MCCIX. mense Septembri.

(4) Extat in comitatu Burgundie Dola urbs insignis, extat & in minori Britannia Dolum urb episcopal, extat & in pago Bitericensi Dolum, ubi inclivum ordinis S. Benedicti conobium vulgo Burgidolense dictum, haud procul a Castro-Roduli, de quo hic locus intelligendus.

De damnis resarcitis a domino Juhello de Meduana.

Anno 1110.
Ex archiv.
Majori-
monasterii.

FR. H. Dei gratia Majoris-monasterii humilis minister, & totus ejusdem loci convenitus, omnibus ad quos præsens carta pervenerit, in Domino salutem. Noveritis universi, quod cum dominus JUELLUS de Meduana ad maiorem castri sui fortitudinem calciaram exisset de novo juxta aliam calciatam, subitus quam quoddam molendum pridem habere solebamus, scilicet in calciata superioris stagni, quod tempore guerræ regum Franciæ & Angliæ fuerat penitus destrunctum, & novum stagnum ibidem fecisset; & cum sic propter restagnationem aquæ præjudicium factum fuerit nobis, prædictus JUELLUS animæ suæ consulens ad resarcendum proprium damnum nostrum, quod nobis propter exaltationem superioris stagni proveniebat, statuit quod de cetero quicumque præpositus Meduana fuerit, in nundinis sanctæ Mariæ Magdalena tresdecim felidos Cenomanenses persolveret. Nos etiam molendinum in pristino loco libere poterimus construere vel readificare. Et si forte per restagnationem stagni inferioris impeditum fuerit molendinum vel deterioratum, dominus JUELLUS ad arbitrium bonorum virorum damna nobis restituet, & faciet emendari, vel quicumque post eum castrum Meduana habebit. Ut ergo hoc totum, sicut prænotatum est, de cetero in perpetuum firmiter observetur, nos idem annocari, & sigillorum nostrorum impressionibus fecimus communiri. Actum anno Domini MCCX. mense Februario. Insuper dictum fuit quod vetus stagnum nulli poterit dari vel vendi nisi nobis.

C A R T A C A S T E L L A N I Belli-mansi.

EGo castellanus Belli-mansi notum facio Anno 1219.
universis quod ego domino meo PHILIPPO illustri regi Francorum promisi & creantavi, quod ego bona fide pacem tenebo ipsi & filio ejus domino Hugo LUDOVICO, & terris & hominibus eorum, & de hoc firmiter tenendo posui erga dominum regem fideiussores de mille marchis, quorum nomina inferius subscripta sunt; hoc modo, quod si contra hoc irem, & inde convictus essem, per curiam Francorum vel per curiam Atrebatesii, quamcumque dominus meus rex vellet, vel exinde de jure deficerem, plegii mei qui subscripti sunt, infra XL. dies ex quo de parte domini regis exinde submoniti essent, gratum ejus facerent de prædictis mille marchis, videlicet unus-

quisque de tanto pro quanto est a me in finitum
dejussione constitutus, scilicet episcopus
Belvacensis de centum marchis, comes RO-
BERTUS Drocensis de c. marchis, comes S.
Pauli de c. marchis, comitissa de Cuciaco
de cc. marchis, HUGO frater meus de cen-
tum marchis, GILIO de Marcériis de cen-
tum marchis, W. de Buceio de c. marchis,
GIR. de Roscio de c. marchis, Adam de
Comeort, Pontius de Bello-manso, Hugo
de Monte sancti Ägidii, W. de Marchefio
isti quatuor de centum marchis. Dominus
vero Ludovicus de terra & hereditate mea
teneret me confitituere in ea saesina, in qua
eram antequam esse abjuratus, excepto
de hoc quod non tenetur restituere damna
qua mihi fecit propter meum forisfactum,
& postea dictus dominus meus LUDOVICUS
debet me ducere per jus ad usum & confus-
tudines Attribatenses. Quod ut firmum, &c.
Actum Parisius anno Domini MCCX. mense
Junio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.*De concessione facta comitissae Campanie.*

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, Anno 1110.
&c. Noveritis quod nos creantavimus Ex ms.
dilecta & fideli nostræ B. comitissæ Trecen-
si, quod nullum hominem neque feminam
aut de dominiis suis, aut de custodiis,
aut de communis, sive de franchis, aut
B de villis in quibus habet persias suas, reci-
piemus, aut in dominiis, aut in custodiis,
aut in communis, sive in franchis villis no-
stris, aut in villis in quibus habeamus prisias
nostras, quoisque Th. filius ejus habeat vi-
ginti & unum annos. Illi autem homines qui
erant sub dicta comitissa anno Domini mil-
lesimo ducentesimo nono mense Septembri
tertia die ejusdem mensis habebunt omnia
tenementa sua quæ sunt sub ipsa, quoisque

Colbertino.

Theobaldus filius ejus vigescimum primum
annum impleverit. Cum autem idem filius
ejus habuerit viginti unum annum, si ipse
C nos requirierit de jure sibi super hoc exhib-
endo in curia nostra, nos tenemur ei exinde
de jus facere. Homines vero prædicti non
poterunt reverti ad residendum in terra no-
stra, de qua recesserunt antequam predi-
ctus filius ejus habeat xx i. annos. Actum
Meleduni anno MCCX. mense Septembri,

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.*De venditione Braii a castellano Perone.*

IN nomine, &c. PHILIPPUS, &c. No-
tum, &c. quod dilectus & fidelis noster
castellanus Peronæ vendidit nobis Braium
super Somnam fluvium & Praaz cum per-
tinentiis eorum, & quicquid in eis habebat,
pro quatuor millibus & centum libris Par-
iensis moneta, quas propter hoc ei dedi-
mus. Præterea dedimus eidem propter hoc
Bodiacum cum pertinentiis, & quicquid in
eadem villa habebamus in assignamentum
cxx. librarum dictæ moneta anni reditus
tenendum de nobis & heredibus nostris ab
ipso & heredibus suis in perpetuum in feo-
dum & hominagium ligum, excepto quod
nos retinemus ad opus nostrum & heredum
nostrorum in eadem villa Bodiacum trans-
versum, Calceiam & medietatem nemoris
ejusdem villa, & quadraginta solidos de ad-
volvita de Feancort juxta Bodiacum, &
justitiam ad illos xl. solidos pertinentem. Si
vero prædictus castellanus priusquam uxor
ejus decederet moreretur, quantum ipsa
habet in Braio jure dotalitii, tantum tenere-
mus de terra ejusdem castellani quamdiu
ipsa viveret, & post decepsum ejus, eadem
terra ad heredes castellani rediret, & quic-
quid uxori ejus jure dotalitii teneret in
Braio ad nos integre perveniret. Dictus si-
quidem castellanus debet nobis garantire
contra omnes prædictam Braii & Praaz cum
eorum pertinentiis venditionem. Hanc au-
tem venditionem laudaverunt fratres sui
Rogerus & Guillelmus, & sorores ejus Ben-
nivienz & Gila. Quod ut firmum, &c.
Actum apud Peronam anno Domini MCCX.
regni nostri xxxi. astantibus, &c.

DONATIO R E G I N A L D I
de Poliaco facta monasterio Veteris-
pediculi.

DE GO DROGO DE MELLOTO notum fa- Anno 1111.
cio omnibus tam præsentibus quam Ex auto-
futuris, quod Reginaldus domicellus de
Poliaco, qui cognominatur Diabolus, &
omnes fratres sui dederunt in elemosynam
Deo & fratribus Grandinontis qui moran-
tur juxta sanctum Mauritium, pro salute
sua & parentum suorum, censum videlicet
tredecim solidos & duos denarios, de qui-
bus Reginaldus de Mortuo-fonte debet sex
solidos & unum denarium, & Geraldus de
Rivo tres solidos, & Costandus des Plan-
ches, & Curaldus gener suus duos solidos
& unum denarium, & Stephanus Postiers
decem & octo denarios, & Johannes Besé-
neaux sex solidos, singulis annis ad festum
sancti Johannis-Baptistæ reddendum in per-
petuum & in pace possidendum. Omnes ve-
ro superius nominati censum quod supradic-
tum quod debebant sacerdotio R. pro qui-
busdam terris quas de eo censi liter possi-
debant, tenentur de cetero ad supra nomi-
natum terminum reddere. . . . . . .
Bonis-hominibus superius nominatis, prout
supradicto R. tenebantur reddere. Quoniam
Zzzij

vero Guillelmus *Liboiflers* de cuius feodo A super his quæ viderant, vel ab antecessori-
prefata dinoscuntur esse, juraverat quod
ipse non poterat laudare illam venditionem
quam R. superior nominatus fecisset coram
me & dominum de Melloto fratrem meum,
bona fide promisit quod ipse vel aliquis pro-
eo de cetero non contrariebat venditioni præ-
nominatae. Et ut hoc ratum haberetur, ad
rogationem & petitionem supradictorum
fratrum & assentu supradicti Guillelmi præ-
sentem cartulam sigilli munimine roborari
precepi. Actum anno incarnationis Verbi mil-
lesimo ducentesimo undecimo.

CARTA AMALRICI DE CREDONE
super fortericia de *Chantoué*.

Anno 1211.
Ex ms. Col-
bertino.

Ego AMALRICUS DE CREDONE No-
tum facio universis, quod domino meo
PHILIPPO illustri Francorum regi bona fide
promisi & juramento corporaliter præstito
firmiter creantavi, quod de fortericia mea
de Chantoué, & de tota terra mea & de cor-
pore meo faciam ei bonum servitium & fi-
dele, & eam ipsi vel mandato suo tradam ad
juvandum se contra inimicos suos ad mag-
nam vim & ad parvam, quotiens super hoc
ex parte ipsius fuerō requisitus. Quod si ita
non facerem, idem dominus meus rex in-
fra XL. dies postquam exinde defecero; ad
totam terram meam poterit assignare, & eam
tenere sine interceptione, donec de tribus
millibus marcharum habeat exinde gratum
suum. Actum Cenomanis anno Domini
MCCXI. mense Februario. Plegii Amalrici R.
comes de *Alençon* d' mille libris Parisiensi-
bus, Juhellus de Mediana de M. libris. Se-
neffallus Andegavensis de M. lib. Bernardus
de Feritate de CCC. lib. vicecomes Belli-
montis de D. lib. Rob. de Pronaio de CCC.
lib. Rorodus de Monte-forti d' D. libris,
Gervafius de CCC. lib. Hamelinus de Root-
ta, & Guido Turpin uterque de CC. libris.

PHILIPPI AUGUSTI
de privilegiis S. Martini Turonensis.

Anno 1211.
Ex archivis
monasterii
Cormier-
ensis.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum
rex amicis & fidelibus suis, archiepiscopis,
episcopis, abbatibus, comitibus, baroni-
bus, senescallos, justitiariis, vicecomitibus,
ballivis & præpositis, & universis fidelibus
ad quorum intuitum vel auditum præfens
carta pervenerit, perpetuam in salutis auc-
tore salutem. Noverit universitas vestra,
quod cum nos in capitulum beati Martini
Turonensis intrassemus, voluimus & præce-
pimus, ut convocatis tam clericis quam bur-
gensibus antiquioribus, ex his electi hone-
stiores jurarent, quod veritatem dicenter

B super his quæ viderant, vel ab antecessori-
bus suis audierant, de his quæ in villa Tu-
ronensi vel circa ad jus nostrum, quod tam
decanus quam thesaurarius, quam alii cano-
ni ci beati Martini a nobis habent, vel ad
jus comitis Andegavensis pertinent, de qui-
bus contentio tunc erat; ne aliquid falsita-
tis pro nobis vel pro comite Andegavensi
scienter adjungerent. Jurati itaque dixerunt
de his quæ ad memoriam poterunt redu-
re hæc quæ sequuntur. Ab era sancti Venan-
tii usque ad cuneum muri per viam prato-
rum sancti Juliani, & a cuneo muri usque

ad Ligerim, totum est de eleemosyna re-
gum Franciæ, & de jure beati Martini: ita
quod medietas viae in ballivia hinc spectat
ad jus beati Martini, inde ad feodium comi-
tis Andegavensis. Quantum autem ambitus
claustri durat, totum gaudet eadem liber-
tate & immunitate, quæ & ipsa ecclesia B.
Martini: ita quod si quis aliqua ductus ne-
cessitate illuc confugerit, vel captus inven-
tus fuerit, liber debet esse & immunis. Si
quis autem contra hanc libertatem venerit,
debet puniri secundum formam quæ conti-
netur in privilegiis ejusdem ecclesiæ regum
Francorum. Nec omittendum est quod ab-
batia Cormieracensis cum tota villa & mul-
tis possessionibus. Item abbatia beatae Ma-
ritæ de Bello-monte cum tota villa & multis
aliis possessionibus. Item ecclesia sancti Col-
ma cum tota insula & multis aliis posses-
sionibus, de eleemosyna regum Franciæ sunt,
& ad ecclesiam beati Martini spectant. Ad
hæc quando Ligeris vel Carus ita excreve-
rit, quod per pontes transiri non possit,
eimne emolumenta quod ex navigio pro-
venerit, ad ecclesiam beati Martini perni-
net. In nemore Vernisenio habent canonici
beati Martini a rege Francorum calfagium
suum de bosco vivo. Quod si aliquid de ne-
more illo extirpari contigerit; census, ter-
ragium, & decima debent esse ecclesiæ B.
Martini: homines autem beati Martini de
præpositura de Varenna non debent ire ad
expeditionem vel exercitum comitis Ande-
gavensis, nisi per præpositum vel alium mi-
nistrum comitis in capitulo beati Martini
requisiti fuerint. Solet autem præpositus ci-
vitatis exigere in quadragesima a quolibet
hominum beati Martini de ultra Ligerim
duodecim denarios, quod de novo contra
libertatem & privilegia beati Martini usup-
atum est, nec debet fieri. Item, si aliquem
hominum beati Martini de præpositura de
Varenna contra quemcumque etiam contra
ipsum præpositum civitatis delinquere con-
tigerit, in curia præpositi beati Martini de-
bet emendari, nec præpositus civitatis de-
bet aut potest illum justificare, quādiu præ-
positus beati Martini illum justitiare volue-
rit, nisi præpositus civitatis in forisfacto
chimini eum invenerit: viarli comitis vel

aliqui ejus ministri non debent habere medium & comes dimidium. Carnifices & pescatores civitatis debent canonicis beati Martini in Ramis palmarum singulis singulas lampredas, sicut & illi qui sunt de Castro-novo. Canonici autem debent singulis candelam in Purificatione B. Mariae, & ipsi debent interesse canonorum processioni in eadem die, sicut & illi de Castro-novo. Quando autem reddunt lampredas, unusquisque debet habere a canonicis lagenam vini & numinatam panis, sicut & illi de Castro-novo. Terra autem illa qua contigua est & adhaeret Prato-maledicto, quod pacifice possident canonici B. Martini, in quo fuit quondam pratum B. Martini, est de eleemosyna regis Franciae, & ad ecclesiam B. Martini spectans. De pane qui in Castro-novo venit vendendus, non debet dari costuma comiti Andegavensi seu alicui, nisi thesaurario; nec comes, nec alius potest adiectorem panis impeditre nec prohibere ne panis afferatur in castrum, nec debet esse porta panis in civitate. Illa medietas vici de banliiva qua est versus castrum, est ecclesia B. Martini, altera medietas comitis. Mina salis mensurandi juris thesaurarii est. Si capud planchae fuerit ad terram, viatii civitatis bis in anno veniunt in castrum ad justitiam castri tenendam cum servientibus regis Franciae, vel ejus qui ab eo haber thesaurariam: & est primus terminus in festo beatorum apostolorum Petri & Pauli. Ipsa enim die post magnam missam ad hoc veniunt in Castrum novum, & hanc justitiam tenent usque in proximum festum B. Martini post magnam missam: qua finita, recedunt. Alius terminus eorum adventus ad justitiam similiter tenendam cum servientibus regis Franciae vel thesauraria est in hyeme, & incipit in festo omnium sanctorum post magnam missam, & durat usque ad festum sancti Bricii post magnam missam. Tunc temporis serviens regis Franciae, vel thesaurarius & serviens comitis justitiam tenent Castrum-novi communiter, & quicquid inde provenit communiter accipiunt. Si tamen eo tempore latronem capi contigerit, vel aliquem alium pro forisfacto suo ille cum universis qui cum eo capientur, ad domum thesaurarii ducentur, & ibidem judicabit; & serviens regis Franciae sive thesaurarius, & serviens comitis communiter quod inde provenerit patientur. Judicabunt autem secundum consuetudinem Castrum-novi. Si vero eo tempore duellum fuerit adjudicatum, in gravia castri tenebitur. Si judicium aquae vel ignis portandum fuerit, apud sanctum Petrum Puellaris portabitur. Justitia regis Franciae sive illius qui eam ab eo habuerit protenditur usque juxta ad Beram S. Venantii, & usque Malmordam juxta prata lineæ, & a Malmordam usque ad pontem Auveri, & a ponte Auveri inferius sicut trames distinguit

usque subtus insulam Perri Auveri, & infra. A fierint, inter se pacem fecerint, comes inde nihil habebit, sed thesaurarius vel serviens ejus solus septem solidos & dimidium de praesenti. Si autem duellum factum fuerit, de victo sexaginta solidos habebit comes & non plus: & ille quietus recederet, nisi forte poenam corporis sui meruerit: quod si in corpore fuerit puniendus, per comitem punietur. Comes autem sine aliqua emendatione & dilatione tenebit duelum, sicut in curia thesaurarii, aut in curiis aliorum de castro, de quorum curiis duellum in curia comitis venire debet. B adjudicatum. Dixerint etiam jurati se audiisse statutum suile, ut duodecim homines de Castro-novo pro se & pro aliis facerent homagium comiti pro custodia corporum & rerum hominum de Castro-novo, salva fidelitate regum Franciae & ecclesie; quod tam in privilegiis B. Martini non continetur, nec per ecclesiam dicitur approbatum: & hoc introductum esse dicitur, ut homines de castro cum rebus suis salvi essent etiam per guerram regis Franciae & comitis. Comes nec in claustrō B. Martini nec in castro potest aut debet violentiam sive taliam, sive aliquam exactiōnē facere. Viarii comitis in nullo affidamento habent justitiam littus & aqua & incrementa ripa, & inventiones; & census aquæ sunt juris regis Francorum, vel ejus qui ab eo habet potestate in infra metas assignatas. Homines de Castro-novo & claustrō nihil prorsus debent de vineis sive annonis suis quæ percipiunt de propriis redditibus sive de possessionibus, si ea voluerint adducere in claustrum, sive in Castrum-novum, nisi forte per aquam duxerint: quia tunc de duabus summis dabunt unum obolum. Si vero per aquam non duxerint, nihil dabunt. Si vero homo viarius in claustro vel extra claustrum aliunde adduxerit vinum venale; de unoquoque modo dabit regi Franciae, vel ei qui ab eo habet justitiam sex denarios, & caponi unoquoque die, quamdiu vinum venderet, preicationem vel duos denarios. Comes autem nec pro guerra, nec pro alia causa, potest aut debet saisire ecclesiam B. Martini, aut domos, aut quascumque res ad ecclesiam B. Martini spectantes, vel possessiones, vel jura decani, vel thesaurarii, vel aliquius canoniconum B. Martini, ubique cumque fuerint in villa Turonensi vel extra. Quod si forte super aliquo articulo de jure ecclesie B. Martini vel comitis hinc inde questionem emergere contigerit; partes apud S. Julianum debeant convenire, & ibi de querelis suis tractare. Haec sunt super quibus ius regis Franciae, & eorum qui per eum habent potestates per ministros comitis Andegavensis frequentius conseruentur & perturbari, & quæ homines jurati ad memoriam revocare potuerunt,

tunt, in his dumtaxat quæ personæ vel canonici B. Martini in villa Turonensi vel circa a rege Franciæ habent: hoc viri honesti antiquiores tam clerici quam laici jurati dixerunt. Volumus ergo & firmiter præcipimus, quod hæc sicut prænominata sunt amodo firmiter observentur. Quod si forte in his vel in aliis quæ prædictæ personæ, vel canonici habent a rege Francorum aliquid, quod per oblivionem omisum est, nolumus propter hoc aliquod præjudicium fieri vel regi Francorum, vel eis qui ab eo habent. Præterea quæcumque in privilegiis B. Martini ab antecessoribus nostris induitis continetur, volumus & firmiter præcipimus illibata observari. Sed si quis de prænotatis articulis contra ecclesiæ aliquam libertatem, vel contra prædecessorum nostrorum privilegia per comitem Anglevensem vel ejus ministros usurpatum est, nolumus illud occasione hujus rescripti nostri aliquam vim obtinere: sed si quando ad debitum statum poterit revocari, non obstante hujus rescripti nostri auctoritate, ad honorem Dei & beati Martini, revoctetur. Hæc omnia supradicta concessimus decano, thesaurario, & aliis canoniciis beati Martini, nos & rex RICHARDUS, rex Angliæ per instrumentum quod penes se haberunt burgenses de Castro-novo apud Corbiniacum impeditum, anno Domini MCCC. mense Julio. Et nos ut prædicta firma & inconcussa permaneant, ad petitio[n]em fidelium nostrorum Od. decani, & Roberti thesaurarii, & aliorum canonico[r]um B. Martini, sigilli nostri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato confirmamus. Actum Parisiis, anno dominice Incarnationis MCCC. regni vero nostri anno XXXIII. astantibus in palatio nostro quorum nomina supposita sunt & signata, dapifero nullo. S. GUIDONIS buticularii. S. BARTHOLOMEI camerarii. S. DROCONIS constabularii. Data vacante cancellaria.

CARTA SIMONIS DE PISSIACO.

*De venditione forestæ Loie.*Anno 1212.
Exim. Col.
vermo.

Ego Simon de Pissiaco, notum; &c. E quod ego domino meo illustri Francorum regi & heredibus ejus quitto in perpetuum omne jus, & quicquid habebam in venditione forestæ Loie: ita quod nec ego, nec heres meus aliquid juris de cetero poterimus reclamare in prædictæ forestæ venditione. Præterea eidem domino regi & heredibus ejus quitto in perpetuum omnem chaiciam ejusdem forestæ, & bestiam mortuam. Dominus autem rex in hujus excambium & in augmentum feodi mei quod de ipso teneo, dedit mihi & heredibus meis

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A totum nemus cum terra quod habebat in Cuvia, & quicquid in illo habebat, sicut illud possidebat, videlicet a metis terræ domini Bartholomei de Roya usque ad stagna comitis ROBERTI, & usque ad terras arabilis circumadjacentes, & sicut cheminum Chamboriaci comportat usque ad metas domini Bartholomæ & per deversus Bette[m]ont usque ad boseos militum, ego debo custodire cum tribus servientibus meis forestam prædictam, & dominus rex ponit servientes suos ad eandem forestam custodiendam: & si ego & servientes mei invenierimus in eadem foresta forisfactum aliquod sine servientibus domini regis, forisfactum est nostrum. Et similiter si domini regis servientes invenerint forisfactum sine me & servientibus meis, forisfactum erit domini regis: & si servientes domini regis forisfactum invenerint cum servientibus meis, domini regis servientes possunt finem facere de forisfacto, & ego inde habebo medietatem, neque servientes domini regis possunt penitus quittare forisfactum sine assensu meo vel servientium meorum. Ego etiam retineo in prædicta foresta mortuum nemus ad opus furni & hominum meorum de Acheriis, sicut illud a viginti annis haberunt usque nunc. Retineo etiam mihi & heredibus meis quercum mortuam ad ardendum, sive vendere & donare sicut illam debeo habere, & sicut antecessores mei semper eam haberunt; & potero illum ducere in domum meam de Acrimonte vel de Pissiaco, in quacumque earum fecero mansionem. Præterea retinebo mihi & heredibus meis in eadem foresta medietatem redditus herbagii, sicut ego & antecessores mei illum semper haberunt. Excambium autem quod dominus rex mihi & heredibus meis fecit pro quittatione Griae dictæ forestæ Loie dedit & concessit mihi & heredibus meis libere & quiete in augmentum feodi quod de ipso teneo, excepto quod Robertus de Pissiaco in boscis prædictis ex me habet, & quod eos non potero effartare sine ejus licentia & assensu. Quod ut ratum, &c. Actum anno Domini MCCCII.

CARTA D E J U R A M E N T O
& fidelitate Guillelmi de Calvigniaco.

Ego Guillelmus de Calvigniaco notum facio, &c. quod ego juravi domino meo ligio Franciæ regi illustri, quod ei bene & fideliter serviam, tamquam domino meo ligio, contra omnes homines qui possunt vivere & mori, & ita quod si ab his conventionibus resilirem, quod ei bene & fideliter servirem, volo & concedo quod dominus meus PHILIPPUS rex Francorum possit capere totum feodium suum, quod

Anno 1212.
Exim. Col.
vermo.

Aaaa

Herveus de Virfone de me & uxore mea A
tenet, & remaneat eidem domino regi in
departito, & heredibus suis in perpetuum,
sine aliqua interceptione. Similiter totum
feodum quod R. dominus Montis-Falconis
tenet de me & uxore mea M. Similiter to-
tum feodum quod R. de *Bosmez* tenet de
me & M. uxore mea. Præterea juravi eidem
domino meo Francorum regi, & creantavi
super totum feodium, quod de ipso teneo,
quod villam Exolduni neque muris neque
fossatis infortiabo sine ejus voluntate &
assensu; & quod dominus rex PHILIPPI
turrit Exolduni custodiri faciat sicut ante
faciebat, & habeat in eadem vel milites
vel servientes suos ad eam custodiendam,
quamdiu ipsi placuerit; & eidem domino
regi reddam singulis annis centum libras
ad ipsam turrit custodiendam; quamdiu
domino regi in manu sua eam tenere pla-
cuenter. Juravi etiam domino meo PHILIPPO
Francorum regi quod eum habere faciam
omnia juramenta militum & burgensem
castellanorum Exolduni, quod bene &
fideliter serviam ei, sicut supradictum est;
& quod si ab ejusdem servitio recederem,
quod bene & fideliter ei, sicut dictum est,
non servirem; ipsi contra me essent in auxi-
lium domino regi & mihi in nocumentum:
quod nisi ipsum domainum regem contra me
juvarent, ipse posset capere omnia bona
tam mobilia quam immobilia prædictorum
militum & burgensem, & ea in manu sua
tenere, quamdiu ei placuerit, donec esset
ei emendatum ad gratum suum. Similiter
& feoda prædictorum Hervei de Virfone
& R. domini Montis-Falconis & domini de
Charrotio, & Roberti de *Bosmez* in manu
sua tenebit, quamdiu ei placuerit, si ab
ejusdem domini regi servitio recederem.
Eodem modo faciam cum habere omnia
juramenta militum & burgensem de castel-
lanis Castris Radulsi, Castris novi, & Ma-
roliti, salvo dotalicio filia comitis PETRI,
quod habet apud Castrum-novum & Ma-
rolium, ita quod si domino regi bene &
fideliter servirem, & ipsum contra me non
juvarent, dominus rex posset capere sine ali-
qua interceptione omnia bona militum &
burgensem de prædictis castellaniis tam mo-
bilis quam immobilia, & ea tenere in manu
sua, donec esset emendatum ad gratum suum.
Insuper de his conventionibus, sicut supra
dictum est, tenendis fideliter & servandis
eo eidem regi dominum de Lineriis ple-
gium de centum marchis argenti. Actum
Parisii, anno Domini M C C X I I . mense
Martio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro Roberto de Cortiniaco.

NOverint, &c. quod nos dilecto ac filio
deli ac carissimo consanguineo nostro
ROBERTO de Corteniaco & heredi suo de
uxore sua desponsata-damus & concedimus
in perpetuum castrum de Conchis, & vil-
lam & forestam cum pertinentiis ejusdem
castri in feodum & hominagium figium.
Præterea damus ei R. castrum de Nonan-
curia cum foresta & nemoribus & aliis per-
tinentiis ejusdem castri in hominagium li-
gium, tali condicione quod idem R. habe-
bit hominagia militum & hominum castro-
rum prædictorum, salva fidelitate nostra,
& milites & homines eorumdem castrorum
debent jurare, quod si idem R. vel heres
suum interciperet contra nos vel contra he-
redes nostros & non emendarerit per judi-
cium curie nostræ, prædicti milites, & ho-
mines nos ex toto juvarent contra ipsum,
donec esset penitus emendatum. Præterea
scieadum est, quod idem R. & heres ejus
prædictus nobis & heredibus nostris tenen-
tur tradere forticias prædictorum castro-
rum ad guerreandum, & ad magnam vim
& parvam. Facto autem negotio nostro, eas
rehabebunt. De castris supradictis & terris
ad eadem castra spectantibus, idem R. vel
heres ejus de uxore sua desponsata non po-
terit dare, vel vendere, vel invadare alii-
quid sine assensu nostro vel heredum no-
strorum. De nemoribus & forestis dedimus
ei licentiam vendendi pro voluntate sua,
quotienscumque voluerit. Si autem con-
tingeret, quod idem R. non haberet here-
dem de uxore sua prædicta, castra cum per-
tinentiis suis ad nos & heredes nostros post
decessum ipsius R. integre redibunt.

CARTA
Quam fecit dominus Robertus de Corti-
niaco domino regi super Conchais.

NOverint, &c. quod ego R. de Corti-
niaco domino meo illustri Francorum
regi PH. concessi, quod de castro Concheni
& Nonancuria, quæ ipse mihi dedit, &
de terris ad eadem castra pertinentibus non
possim vendere, vel dare, vel etiam inva-
diare aliquid sine assensu domini regis ejus-
dem vel heredum suorum. De forestis au-
tem & nemoribus potero vendere ego &
heres meus pro voluntate mea, quotiens-
cumque voluero. Si vero continget me
non habere heredem de uxore mea des-
ponsata, castra prædicta cum pertinentiis
ad dominum regem, & ad heredes suos
post decessum meum cum omni integritate
reditrent.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro Guillelmo Nivernensi
episcopo.

Astro quādū vixerit: ita ramen quod ipse faciet nobis servitū exercitus nostri per milites suos, sicut commune episcoporum & baronum nostrorum debet. Actum Meleduno anno Domini millesimo ducentesimo decimo secundo mense Augusto.

Anno 1212.
Ex ms. Col.
bertino.

PHILIPPUS, &c. Noverint, &c. quod nos dilecto & fideli nostro W. Nivernensi episcopo concessimus, quod si aliquis hominum suorum de corpore quem ipse modo tenet ab ipso recederet, & in dominium nostrum sive carissimi filii nostri Ludovici veniret, nos eum caperemus, & per legitimam inquisitionem, cui fides de jure debeat adhiberi, Nivernensi episcopo redderemus: ita quod medietatem redētionis ipsius haberemus, & episcopus aliam medietatem haberet, salvis conventionibus quas nobis fecit de hominibus suis, qui erant tunc temporis Bitur. & Albiniac. quos quicravat nobis in perpetuum: Actum apud sanctum Germanum in Laia, anno Domini millesimo ducentesimo duodecimo mense Junio.

Anno 1212.
Ex ms. Col.
bertino.

CARTA HOMAGII THEOBALDI
comitis Blesensis.

PHILIPPUS Dei gratia, &c. Noveritis quod nos dilectum nepotem nostrum Th. Blesensem recepimus in hominem nostrum tamquam rectum heredem de terra illa quam pater illius LUDOVICUS quondam comes Blesensis tenuit de nobis, & in tali puncto, in quo prædictus pater ipsius eam tenuit de nobis, salvo dotalito matris suæ, & falvo rachato nostro, quod nos & comitissa Campaniæ exinde debemus habere, scilicet novem milia librarum Parisiensium: unde nos habere debemus quinque millia, & comitissa quatuor millia: tertiam scilicet partem ad instantem purificationem beatæ Mariæ, & aliam tertiam ad proxime sequens festum sancti Johannis Baptista, & aliam tertiam partem in nundinis sancti Aygulfi. Actum Moreti anno Domini millesimo ducentesimo decimo secundo mense Augusto.

Anno 1212.
Ex ms. Col.
bertino.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

De relaxatione episcopi Altissiodorensis Gallo-
termi super exercitus.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, &c. Noveritis quod nos personam dilecti ac fideli nostri WILLELMI Altissiodorensis episcopi relaxamus ab exercitu no-

Vet. Script. & Mon. ampl Coll. Tom. I.

CARTA GUILLELMI EPISCOPI
Altissiodorensis.

De recognitione exercitus domini regis sicut
alii episcopi.

GUILLELMUS Dei gratia Altissiodorensis Episcopus omnibus &c. Noveritis quod confitemur nos debere domino nostro PHILIPPO regi Francorum illustri exercitum suum, sicut communem episcoporum & baronum debet, & illum de cetero per nostros milites, sicut alii, faciemus. Idemnam dominus rex personam nostram a servitio exercitus quantidū vixerimus relaxavit. Et nos pro hac relaxatione & pro amore ipsius & gratia habenda concedimus & volumus, quod ipse de proventibus regalium nostrorum, quos percepit usque ad festum S. Johannis Baptista nuper præteritum, pro sua retineat voluntate. Super eo autem quod exinde retinebit, ipsum vel causam, & heredem suum vel alium non trahemus in causam, & relaxabimus interdictum. In cuius rei testimonium, &c. Actum apud Meledunum, anno Domini millesimo ducentesimo decimo secundo mense Augusto.

Anno 1212.
Ex ms. Col.
bertino.

CARTA MANASSEI EPISCOPI
Aurelianensis.

De recognitione exercitus domini regis.

MANASSES Dei gratia Aurelianensis Episcopus, &c. Noveritis quod nos contemnam debere domino nostro PHILIPPO regi Francorum illustri exercitum suum, sicut communem baronum & episcoporum debet, & illum sicut alii de cetero, faciemus. Pro habendo autem amore suo & gratia, & pro habendis litteris de quitatione procurationum de Piveris & de Magduno pro sexaginta libris Parisiensibus annuatim reddendis præposito domini regis Aurelianensi in festo omnium sanctorum, volumus & concedimus, quod ipse de proventibus regalium nostrorum, quos ipse percepit usque ad festum S. Johannis Baptista nuper præteritum, pro sua retineat voluntate. Super eo autem quod exinde retinebit ipsum vel heredem suum vel alium pro ipso per

Aaaa ij

nos vel per alium in causam non trahemus & relaxabimus interdictum. In ejus rei memoriam praesentes litteras fecimus annotari, & sigilli nostri munitimur roborari. Actum apud Meledum, anno Domini millesimo ducentesimo decimo secundo mense Augusto.

CARTA M. ANASSE I
Aurelianensis & Guillielmi Aurissiodorensis episcoporum.

Anno 1112.
Ex ms. Col-
bertino.

MANASSE Aurelianensis & GUILLIELMUS Aurissiodorensis Dei gratia episcopi omnibus, &c. Noveritis nos concessisse domino nostro PHILIPPO regi Francorum illustri, quod nullum hominem vel feminam in causam trahemus super matrimonio contracto secundum formam ecclesie & consuetudinem approbaram, post relaxacionem interdicti factam ab archiepiscopo Schonenensi, nisi causa esset adeo rationabilis, quod accusari posset matrimonium, si non fuerit positum interdictum in nostris diecclibus, vel pro quo cumque alio facto pertinente ad ecclesie sacramenta facto secundum consuetudinem ecclesie approbaram. Promittimus etiam bona fide, quod occasione domini regis nihil faciemus contra canonicos B. Amiani, quod non faceremus, si querelam haberemus contra alium, & quod nullum clericum aut laicum gravabimus occasione domini regis. In ejus rei memoriam, &c. Actum apud Meledum, anno Domini millesimo ducentesimo decimo secundo mense Augusto.

FIDEI DUX FRI DERICII IR imperatoris cum Philippo Augusto Francorum rege.

Anno 1112.
Ex ms.
Colbertino.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum imperator electus & semper augustus, rex Siciliae, dux Apuliae, principatus Cupri. Notum facimus universis praestitum pagina inspectoris, quod nos propter mutuam dilectionem & confederationem quam carissimus frater noster PHILIPPUS Francorum ex illustris habuit ad progenitores nostros Romanos imperatores, confederationem eum eodent. Primitus rege Francorum invictus in hunc modum, quod nos cum OTHONE quondam dicto imperatore & JOHANNI rege Anglie & eorum auxiliatoribus manifestis nullam pacem faciemus sine assenso ejusdem regis, nullum etiam de illis qui eundem inquierant manifeste recipiemus in terra nostra, ut scilicet potestatem habeamus cum amovendi bona fide, ad cuius rei certaminis postulum

A memoriam presentem paginam conscribi jussimus, & majestatis nostrae bulla aurea consignari. Datum apud Tullum, anno gratia millesimo ducentesimo decimo secundo, tertio decimo calendas Decembris, indictione prima.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro episcopo Noviomensi.

B Quoniam reges Francorum nulli prestant holminium, pro eo quod Viromandenses domini prestabant episcopo Noviomensi, ei concedit regalium augmentum.

In nomine, &c. PHILIPUS Dei gratia &c. Noverint, quod secundum consuetudinem regum Francorum haec tenus approbatam, prædecessores nostri reges Francie nulli consueverunt hominagium facere; sed in recompensationem hominagii quod domini Viromandenses debebant episcopo & ecclesie Noviomensi, nos amico & fideli nostro saltem ejusdem ecclesie Noviomensi episcopo, ejusdemque successoribus Noviomensibus episcopis damus & concedimus in perpetuum augmentum regalium, quicquid habebamus apud Laceniacum cum pertinentiis suis, & apud villam de Cui, ita tamen quod prædictus episcopus & successores ejus debent reddere singulis annis Florentio de Villa & heredibus ejus, quatuordecim modios bladi, quos idem Florentius teneat de nobis in hominagium ligium, quos idem Florentius recipit in granchia de Cui, ad Noviomensem mansuram. Præterea eidem episcopo & successoribus suis concedimus apud Laceniacum feodium, quod Odo de Perona & heredes ejus de comitibus Viromandie tenerunt, & feodium Wichardi majoris Laceniaci, & Johannis de Dammeri. Quod ut perpetuum, &c. Actum apud Peronam anno Domini millesimo ducentesimo decimo tertio, regni nostri trigesimo quarto.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De donatione villa sancti Andreæ facta Petro Malo-vicini.

In nomine, &c. quod cum nos acquisi-
mus terram Normannia, pro fideli ser-
vicio, quod dilectus & fidelis noster PETRUS
MALUS, VICINUS nobis exhibuerat, sicut
propriam acquisitionem nostram dedimus
& concessimus in hominagium ligium ad us-
us & consuetudines Normanniae eidem P.
& heredi suo masculo de uxore sua despon-
sata villam S. Andreæ in episcopatu Ebroi-

Anno 1112.
Ex ms.
Colbertino.

1112.

censi, cum pertinentiis suis, perpetuo possidente, & totam terram, quam Rogerus quondam dominus dictæ villæ tenerat de domino Iibriaci, sicut idem P. modo eam teneret: ita quod idem Petrus & heres ejus legitimus reddas domino Iibriaci, tale servitium, quale servitum dictus Rogerus olim reddebat domino Iibriaci pro eadem terra. Actum apud Paciacum anno Domini MCCCXII. mense Julio.

CARTA FIDEI JUSSIONIS
Guidonis de Dampetra.

Ego GUIDO DE DAMPETRA nōrum, &c. quod ego me obligavi fidei jussione erga dominum regem Franciæ de xx, millibus libris Parisiensibus pro carissima domina mea B. comitiss Campaniæ tali modo, quod nisi dicta domina teneret domino regi ultimas conventiones in carta ejusdem comitiss facta Compendii die Martis proxima post octabas sancti Martini hyemalis, & easdem conventiones infra quindenam nativitatib Domini non compleverit, sicut continetur in carta sua, dominus rex sine foris facere alicui exinde se poterit capere ad totam terram suam, & eam in manu sua tenere, quo usque mille libra ei redditæ fuerint. Actum Compendii anno Domini MCCCXII. mense Decembri.

CARTA JURAMENTI
ejusdem pro comitissa Campaniæ.

GUIDO DE DAMPETRA omnibus, &c. Noverit universitas vestra, quod ego D domino regi super sacro-sancta iuravi, quod si domina mea B. comitissa Campaniæ & Th. filius ejus non tenerent domino regi conventiones sua: sicut in extrema carta, quæ Compendii facta est super deliberatione dicti Th. continetur, ego cum omniibus feodis meis, & tota terra ad dominum regem venirem, & ipsum ad voluntatem suam contra dominiam comitissam & Th. filium ejus iuvarem, quo usque domino regi ad gratum suum esset emendatum. Et si forte de hac conventione, quam iuravi, erga dominum regem desicerem, dominus rex exinde ad totam terram meam & feoda mea se posset capere absque alicui foris facere, & tamdiu in manu sua tenere, quo usque esset ei ad voluntatem suam emendatum. Actum Compendii anno Domini MCCCXII. mense Novembri.

EPISTOLA GUIDONIS
de Dampetra ad Philippum augustum regem.

De munitionibus quas a Galeranno de Corbeles & Roberto accepit.

Domino regi GUIDO DE DAMPETRA. Anno MCCCXII. Ex ms. Colbertino. Noverit ferenitas vestra, quod Guillerannus de Corbelles & Robertus tradiderrunt mihi de munitione de Tornoil les hæc quæ sequuntur. xi. balistas corneas, vii. B ad estrivium, & iii. ad duos pedes & unam ad tor. & x. lignæas, & viii. capellæ, & duas loricæ, & x. scuta longa, & ii. targias, & duas archas quartellorum, unam ad estrif, & alteram ad duos pedes, & ii. tors, & ii. cros, & ii. glomos filii, & c. libras ceræ, & quatuor sextaria salis, & xii. bacones & iii. tarerios, & unam goiam, & vi. Pis. & unum mortarium de cupro, & vi. martellos, ii. chaables, vi. culcitra, ii. pulvinaria. Novi frumenti liii. sextaria, fabarum x. sextaria, & i. minam & unum dolium vini de xxxii. modiis, & ii. sextaria fabarum veterum, & duo molendina in turre, & dolia ad c. modios vini, & iii. cuvas. Actum apud Riomum anno Domini MCCCXII. proxima die Veneris ante natale Domini.

EPISTOLA GUIDONIS
de Dampetra ad Philippum augustum regem.

De munitionibus quas a G. de Gaubertem accepit.

Domino regi G. DE DAMPETRA. No. Anno MCCCXII. Ex ms. Colbertino. Noverit ferenitas vestra, quod G. de Gaubertem tradidit mihi in turri de Riom hæc quæ sequuntur: xxxi. sextaria frumenti, vi. sextaria fabarum, x. bacones, xl. libras ceræ, vi. libras piperis, xx. libras de sepo, duo molendina ad manum, iv. archas, xxv. summas lignorum, ii. sextaria salis, ii. stirulas ad pûteum, duo ferræ ad coquendum panem, ii. secures, ii. dolia vini ad modiuma sancti Porciani, duas loricæ, ii. hanbergos, iv. capella ferri, iv. balistas corneas, ii. ad estrivium, duas ad duos pedes, v. balistas lignæas, xii. m. quarrellorum, & c. c. c. quarellos ad duos ii. cros, iii. pis, ii. martellos, viii. parvas targias, & iv. magnas, & i. Jaable, & iv. glomos filii. Actum apud Riomum anno Domini MCCCXII. vigilia beati Thomæ apostoli.

EPISTOLA GUIDONIS
de Dampetra ad Philippum augustum
regem.

*De munitionibus quas a Milone de Livores
acepit.*

Anno 1113.
Ex ms. Col-
berino.

Carissimo domino suo PHILIPPO Dei
gratia illustri Francorum regi GUIDO
DE DAMPETRA, salutem.

Noverit serenitas vestra, quod dominus
Milo de Livores tradidit mihi de munitione
Noneda hæc quæ sequuntur: novem soli-
das balistæ corneas, unam ad torninæ, aliam
ad duos pedes, & septem ad estrivium, &
xix. balistæ de if, quinque loricas, quin-
que *haubergans*, quinque galeas, & quin-
que capellos ferreos, xvii. bacones, xvii.
culcitrae, xviii. pulvinaria, ix. tapeta,
xl. inodos vini, quinque modios frumen-
ti, xviii. sextaria frumenti & filiginis, i.
sextaria avenæ, vi. sextaria fabarum, iv.
sextaria salis, lxxxiiii. quartello, iv. lib-
ras, x. solidos pro cera, pipere & cepo.
Aetum anno Domini MCCXIIII. ipso die S.
Thomæ apostoli.

EPISTOLA O. COLONIENSIS
scholastici & sedis apostolicae legati il-
lustri comiti Namucensi.

*De variis crucis apparitionibus dum cruce
predicaret, deque multitudine crucifig-
natorum in provincia Coloniensi.*

Anno 1114.
Ex ms. S.
Laurentii
Leodiensis.
[•]

Illustri comiti Namucensi & nobili uxori
ejus (a) O. Colonensis scholasticus, apo-
stolicae sedis legatus, salutem præsentem &
futuram.

Cum essem juxta oceanum in fine provin-
ciae Colonensis in diœcesi Monasteriensis fe-
ria sexta ante Pentecosten, anno gratia
MCCXIV. (b) & pro reverentia domini papæ
mecum essent abbates Cisterciensis, Prae-
monstratensis, & Cluniacensis ordinis, &
alii multi religiosi, feci decantari missam so-
lemniter de sancta Cruce. Principium ser-
monis mihi erat, *Abi mihi gloriari, &c.*
cum multa hominum millia & mulierum,
quæ ad sermonem convererant, sedent in
prato extra villam * Frisile quæ dicitur *Beth-
dam*, & aer satis esset serenus, apparuit
nubes candidæ, & in ea crux alba sine hu-
mana imagine ab aquilone, postea crux alia
ad austrum ejusdem coloris & scematis,

* 1. Frisia.

(a) Oliverius scholasticus Colonensis vir admodum pius,
& facundus, qui summi pontificis auctoritate crucem in
Frisia, Brabantia, Flandria, vicinique provinciis magno
cum fructu una cum Arnaldo discipulo prædicavit, cuius ex-
tra apud Bongartium epistola ad Engelbertum Colonensem
archiepiscopum, *De expugnatione Damiate*. De quo Cesa-
rius Heitbercensis & Albertus Stadenensis.

(b) Ad hunc annum referat Odoricus Rainaldus ex Pe-
tre Yallifarnensis Historia sua capite sexagesimo abbatem

A tertio lux magna inter illas & super illas me-
dio colore colorata habens formam humani
corporis, ut videbatur, ad quantitatem ho-
minis, cuius nuda erat forma, capi & habens
fursum, & pedes deorsum, caput inclina-
tum ad humerum & brachia non in directum
extensa, sed fursum elevata, clavi per manus
& pedes visibiliter apparebant eo scema-
te quo appetet in ecclesia ab artifice parata.
Et cum multi ad crucem recipiendam accur-
serent, miles quidam qui ante crucem recu-
faverat accipere, tum una cruce visa, statim
crucem accepit. Quidam de incolis ter-
ræ hoc viso velociter ad me currebat, dicens:
nunc Terra sancta recuperata est, quasi
prophetica certitudine præteritum poneps
pro futuro. Puella quædam dives xi. anno-
rum adoratura surrexit; sed compulsa federe
a turba, demonstravit matri suæ & aviæ, &
multis circumfidentibus, qui multa vene-
ratione fursum aspicientes adorabant, quam-
diu signum apparebat. Durabat hæc visio
per spatium competentis missæ circa horam
tertiam. Hoc miraculum plures quam cen-
tum viderunt. Procedente tempore in alia
statione ejusdem terræ apparuit crux sine

C forma humani corporis, habens colorem

hiris non contra solem, quam vidit abbas
de Valle (c) sancti Petri & monachus eius &
plures de populo, quam *Bethdam*. Deinde
in alia statione in die sancti Bonifacii apud
portum Frisiae, qui *Dochum* nominatur, ubi
beatus Bonifacius martyrio fuit coronatus,
apparuit crux magna quæ eramus in statione
Aprilis plus quam decem millia, ut creditur.
Albi coloris erat crux, quæ paulatim move-
batur in aere, ac si traheretur per funicu-
lum, quasi iter demonstraret peregrinis na-
vigaturis ad Terram promissionis inter Euro-
pam & Africam. In gente autem illa in qua
hæc contigerunt, computantur quinqua-
ginta millia signatorum, octo millia scuta-
riorum & mille loricatorum. Sciat is autem
tot naues præparari ad expeditionem IESU
CHRISTI, quod credimus de sola provincia
Colonensi amplius quam trecentas naves o-
tierarias profecturas, replendas viris bella-
toribus, armis & viætualibus, ac instrumen-
tis bellicis. Hæc autem scripsimus vobis quo-
nam ad militiam IESU CHRISTI vobis salu-
briter & Terræ sanctæ, ut speramus, utili-
liter signati esitis, obnoxie rogantes ut cruce
signatis propitiis sitis, & judicibus quos apud
Namurcum constituimus favorabiles. Va-
lete.

Bon - vallis Cisterciensis ordinis *Sancti Petri* in Rhenensis dia-
cesi pre foribus ecclesia, quæ loci angustia multitudinem non
caperent, populum ad cruce-signata militia adscribendum no-
men pro concione ardenti zelo inflammare, & subito videnti-
bus cunctis, apparuisse crux in aere, quæ verius partes
Tolosanas tendere videbatur.

(c) Vallis S. Petri est insignis monasterium ordinis Cister-
ciensis in diœcesi Colonensi, duabus circiter horis a Bonna
civitate distans, vulgo *Eisterbach*.

CARTA THOMÆ PERTICENSES
comitis de quatuor talliis.

THOMAS comes Pertici, omnibus ad quos præsentes litteræ pervenerint salutem in Domino. Ad universitatem notitiam volumus pervenire, quod milites nostri de castellario Beilimensi talliam de feodis suis & hominibus suis nobis debent tantummodo feodaliter pro his quatuor rebus quæ sequuntur. Pro prima militia nostra, pro prima captione nostra de guerra, pro militia filii nostri primogeniti viventes, & pro prima filia nostra maritanda. Præter has tallias nec a militum feodis, nec ab eorum hominibus tallias possimus feodaliter extorquere. Et ne hujusmodi libertas ab aliquo heredum nostrorum in posterum infringatur, eam sigilli carætere fecimus communici. Actum anno gratiæ MCCXIII. mense Februario.

LITTERÆ STEPHANI
Noviomensis episcopi.

De vadis episcopi Meldensis a comitissa restitutis.

STEPHANUS Dei gratia Noviomensis episcopus, omnibus præsentibus litteras inspecturis in Domino salutem. Noveritis quod cum pro quibusdam negotiis fratris (a) nostri Meldensis episcopi Meldas accessimus, nos pro quibusdam vadis Meldensis ecclesiæ, quæ præpositus comitissæ detinebat, villam invenimus suppositam interdicto. Cum vero comitissa præsens esset in villa, nos ad ipsam venientes eam rogavimus, & bona fide consuluiimus, ut dicta vadia redderet, quæ precibus nostris acquiescens, ecclesiæ Meldensi ea libere reddidit & absolute, salva tamen quantum ad hoc in omnibus jure suo. Et nos ad petitionem ipsius comitissæ litteras nostras super hoc exhibuimus testimoniales. Datum die Dominicæ qua cantatur (b) Oculi mei, anno gratiæ MCCXIV. mense Martio.

(a) Guillelmi de Nemours, qui fuit etiam frater Petri episcopi Parisiensis, de quibus Rigordus de glorioso Philippi Angusti. Fuerunt tres fratres utrini sibul episcopi & scilicet contemporanei, Stephanus Noviomensis, Petrus Parisiensis, & Guillelmus Meldensis, filii Galterii Francia quondam canonicus, &c.

(b) Id est dominica 111. quadragesime, in qua missæ intitulatas ab hiis verbis incipiunt, Oculi mei.

CARTA PETRI EPISCOPI
Parisiensis.

De dono Burchardi de Malliaco & Matthæi fratribus ejus ad erigendū in abbatiam parthenonem Porius - regii

PETRUS Dei gratia Parisiorum episcopus, omnibus præsentibus litteras inspecturis salutem in Domino. Ad universitatem notitiam volumus pervenire, quod locus de Porrois ea fuit Deo intentione de-

votus, quod ibi fieret Albarum monialium abbatia, & eligeretur quæ præferset alii abbatis, si tamen locus ille eatenus excrevisset, quod conventus abbatiæ illius posset de bonis suis & redditibus sustentari. Attentes vero nobiles viri BURCHARDUS de Malliaco & MATTHÆUS frater ejus hoc eis non modicum proficer ad salutem, si diebus suis ibidem institui contigeret abbatiæ, ad sustentationem conventus prædictæ abbatiæ, decreverunt pro salute animarum suarum, & parentum suorum, necon & amicorum suas eleemosynas clargiri. Diuis autem BURCHARDUS & MATTHILDIS uxori sua dederunt & concesserunt domum de Porrois in puram & perpetuam eleemosynam quicquid post primam donationem jam dudum eidem domui factam ab ipsis possidebant in nemore de Molera, quod pertinebat ad hereditatem præfatae Matildis, usque ad viam magnam que vocatur La chevée de Bulloher, quæ dividit dictum nemus de Duffes de Romeville: ita tamen quod dicta domus de Porrois annuatim ei persolveret in festo sancti Dionysii viginti solidos Parisienses censuales. Si vero dicta domus de Porrois in terra sua decem arpentos viæ nearum emtione vel donatione, vel quo-cumque alio modo acquirere poterit, con-cesserunt eidem domui, quod possit eos sine coactione vendendi pacifice possidere. Ceterum præfata MATTHILDIS uxori domini Burchardi hanc eleemosynam concessit coram dilectis nostris Ernando & Stephano archidiaconis Parisiensibus, & fide interpo-rita reprobavit se ipsam eleemosynam seruatam & in perpetuum defensuram. MATTHÆUS vero de Malliaco consensu domini Burchardi fratris sui primogeniti dedit & concessit pro salute animæ suæ & patrum & amicorum suorum prædictæ domui de Porrois in perpetuam eleemosynam centum solidos Parisienses percipiendos in censu suo de Malliaco annuatim in die sancti Dionysii persolvendos, & totam vineam suam de Pruneio. Si autem aliquando dictos centum solidos vel æquivalens in partibus istis sine damno dictæ domus assignare voluerit, ei-dem licebit ad consilium & assensum abba-

1119 Vallium & abbatissā loci prædicti. Si A sacerdotio fundatorum parati semper ad petitionem vestram quantum de jure poterimus exaudire, præsentibus litteris vobis significamus & mandamus, quod gratum habemus quod petitis, & gratahēc accipimus, ut voluntas fundatorum effectui mancipetur. Super hoc sermone habuimus cum reverendo patre nostro abbate Cisterci, & in hoc voluntas ejus vestra voluntati concordat. Valeat paternitas vestra.

E P I S T O L A E O R U M D E M
ad Mathildem de Malliaco.

B. *Ejusdem argumenti.*

Dilectis in Christo dominæ Mathildi & <sup>Ex certiori
Portus-regii</sup> filiis ejus frater R. de Savigniaco & <sup>Ex certiori
Portus-regii</sup> frater Th. de Vallibus abbates, salutem & orationes in Domino.

Ex litteris domini Parisiensis episcopi accepimus, quod vestrum desiderium & ejus petitio in hoc conveniunt, ut in domo monialium de Porrois præficiatur abbatissa, cum jam ad præsens ad sustentationem sororum suppetant facultates. Hoc idem, si bene recolimus, accepimus ex ore vestro. Nos autem cum vestram præsentiam habemus, petitioni vestrae acquie vimus, sub hac tamen conditione, ut tunc pura esset nostra voluntas, si dominus Cisterciensis nobis sine consideratione aliqua consentiret. Unde quia ejus assensum habuimus, præsentibus litteris nostrum significamus assensum, volentes & perentes, ut votum vestrum effectui mancipetur. Valet.

E P I S T O L A R A D U L F I
Savigniensis & Thomæ Vallis - Sernaii
abbatum ad Petrum episcopum Parisien-
sem.

*Assensum præsentis erectioni Portus-regii in
abbatiam.*

*Ex certiori
Portus-regii*

[6] **V**enerabili patri & domino P. Dei gratia Parisiorum episcopo frater (a) R. de Savigniaco & frater Th. de Vallibus (b) abbates, salutem & orationes in Domino.

Ex tenore litterarum vestrarum accepimus, quod sicut ex bonorum testimonio dicistis, domus monialium ea intentione fuit fundata, ut cum sufficerent facultates præficeretur sororibus abbatissa. Adjectis quoque vestra paternitas, quod cum ad dominum illam personaliter accessisset, inventis ita reditus ampliatis, quod inde possint tredecim moniales vel quatuordecim sustentari. Unde auctoritas vestra considerato voto fundatorum, petuit ut gratum habeamus quod domus illa gaudeat dignitate abbatissæ. Nos autem pugnare nolentes de-

(a) Radulfus, qui ex archidiacono Bajocensi factus monachus, non multo post abbas Savigniacis creatus est. Est autem Savigniacum insignis monasterium ordinis Cisterciensis in diœcesi Abricensi.

(b) Duplex est hoc nomine ordinis Cisterciensis abbatia in diœcesi Parisensi, una simpliciter Vallis appellata, filia Curie-

L I T T E R A E G U I L L E M I
abbari Luræ ad Blancham Campaniæ co-
mitissam ejusque filium Theobaldum

*Ad suffragiorum participationem eos
admitiri.*

GUILLEMUS Dei gratia dictus abbas <sup>Circa ius
Ex m. Be-
gina Sancti
erius Ma-</sup> domus (c) Luræ, & ejusdem domus ^{hilleius.} humilis conventus, BLANCHÆ Dei gratia comitissæ Campaniæ & filio ejus, salutem ^[4] in eo qui salvat sperantes in te.

Gratiarum actiones Deo & vobis referimus multimodas de beneficiis, quæ pietatis intuitu vestra nostræ ecclesiæ largiri dignata est benignitas. Verum quia bona intentione & maxima devotione beneficiis domus nostræ postulatis associari, preces vestras exaudibiles, quas ex parte vestra nobis attulit Bernardus prior noster latamente hilarique pietate suscepimus. Vestræ

Dei, de linea Cisterci, altera Vallis - Sernaii appellata, filia Savigniaci, de linea Clarez-Vallis, cui praecet hoc tempore Thomas abbas hic designatus.

(c) Lura ordinis S. Benedicti monasterium olim haud ignobile in diœcesi Brisuntina, quatuor horis a Luxovio distans, quod nunc Morbacum monasterio unitum est.

igitur

igitur condignæ petitioni satisfacere cu-
pientes, concedimus vobis tam in elec-
tione, quam in orationibus, in vigiliis, &
in omnibus aliis beneficiis, quæ in domo
nostra sunt, sicut, & facta sunt, eamdem
partem quam nobis habere desideramus, ut
Deus per ista bona & alia quæ feceritis fa-
ludem mentis & corporis vobis & filio ves-
tro conferre dignetur. Amen.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro abbatia de Dunis.

*Vadem se pro ea constituit super deposito
comitis Boloniensis.*

PHILIPPUS, &c. universis, &c. Novem-
bris quod nos abbatem de (a) Dunis
guarantizabimus adversus comitem Bolo-
niensem & uxorem ejus & omnes alias de
sexcentis libris sterlingorum, vel de eo quod
nobis vel mandato nostro trader de deposito
comitis Boloniensis, neque comes Bolo-
(b) niensis de præsone nostra (b) exhibit, donec
dictum abbatem & domum omnino super
hoc quittaverit. Actum Parisius anno Do-
mini mcccxxv. mense Aprili.

CARITA CONVENTIONUM
comitis Nivernensis.

*De tradenda filia sua ad opus Philippi primo-
geniti domini Ludovici.*

Abbatem, Ex m.
Ex m.
Cisterciens. **I**N nomine Domini. Amen. Notum sit
omnibus tam præsentibus quam futuris,
quod ego HERVEUS comes Nivernensis in-
fra ostavam instantis fetti B. Mariæ Magda-
lenæ teneor tradere AGNETEM filiam meam
domino meo Philippo Dei gratia Fran-
corum regi serenissimo per conventiones quæ
inferius continentur, videlicet quod PHI-
LIPPUS filius domini Ludovici domini Fran-
corum regis primogeniti, cum prædicta fi-
lia mea contraher sponsalia secundum con-
fuerudinem sanctæ ecclesiæ, ab instantे fe-
sto nativitatis beatæ Mariæ in Septembri in
duos annos, & eadem die qua sponsalitia
contrahentur dabo præfato Philippo domini
Ludovici primogenito, Aloiam, Montem-mirabilem, Braion, Basochiam, Fro-
fiam, Autonum cum omnibus pertinentiis E-
corundem, tam in aquis quam in villis &
forestis. Eadem vero die tenetur dominus
Ludovicus dare Agneti supradictæ in dora-
litum duo castra Lens, & Ariam cum per-
tinentias eorumdem. Si autem MATHILDIS
uxor nostra ante obitum comitis PETRI de
Autissiodoro sine herede masculo decede-

A res, præfatus Philippus, mortuo comite Pe-
tro totum comitatum Autissiodorensem &
Tornodorensem haberet, eo excepto quod
comes debet ibi habere jure hereditario, &
ego comes HERVEUS terram supradictam
in Carnotensi dieceesi constitutam, integre
& sine omni dilatione rehabet. Et si etiam
prædicta comitissa uxor mea sine masculo
herede decederet, tota terra prædicta quæ
jure hereditario me contingit, ad me integre
& sine omni dilatione redibit, & præfa-
tus Philippus comitatum Autissiodorensem
& Tornodorensem habebit, sicut supra dic-
tum est, scilicet Agnete filia mea spon-
salia contraherit & prolem suscepit ex ca-
dem, vel eam duxerit in uxorem. Si vero de
præfata M. uxore nostra heredem suscep-
remus masculum, præfatus Philippus terram
prædictam in dieceesi Carnotensi constitu-
tam habebit, & post decepsum meum to-
tam terram sancti Aniani cum pertinetiis
suis, sicut superioris est expressum, & his de-
bet esse contentus. Totum autem comitatum
Nivernensem ego HERVEUS comes quamdiu
vixerim tenbo, excepto comitatu Autissio-
dorense & Tornodorense, quem dictus Phi-
lippus, sicut prædictum est, habebit. Quod si
dictus Philippum mori contigerit ante-
quam sponsalia contrahat cum prædicta Ag-
nete filia mea, Ludovicus frater ejus con-
trahet sponsalia cum eadem Agnete omni-
bus conventionibus supradictis in omnibus &
per omnia observandis. Quod si dictus Phi-
lippus & Ludovicus frater ejus sine herede
de præfata Agnete suscepimus, vel ante spon-
salia contrafacta decederet, ego comes HER-
VEUS totam terram meam & filiam sine omni
contradictione integre & pacifice rehabet.
Et si etiam præfata filia mea sine herede de-
cesserit, ego totam terram meam integrum
& sine omni contradictione rehabet. Has
autem conventiones fecit jurare bona fide
dominus meus Philippus rex Franciæ in ani-
mam suam per duos milites hoc modo. Nam
si contingerit quod dominus Ludovicus vel
ejus filius a prædictis conventionibus resili-
ret, & requiratur infra XL. dies hoc emen-
dare nollent, dominus rex Philippus nec au-
xilium nec consilium prædicto filio suo Lu-
dovico vel ejus filio præstaret, nisi de præ-
dictis conventionibus observandis, & bona
fide me juvaret, & omnia quæ dedit ei do-
minus rex, de quibus inveniret eum tenen-
tem, occuparet & teneret, salvo heredita-
gio suo quod movet ex parte matris suæ, nec
inde prædictus Ludovicus aliquod emolu-
mentum perciperet, donec sicut in præsenti
carta continetur, efficeretur emendatum.
Dominus autem Ludovicus manu propria
juravit se firmiter observaturum omnes con-
ventiones prædictas modis omnibus bona fide,
& constituit super hoc fidejussores ODO-
NEM ducem Burgundiæ, dominam BLAN-

B b b

(a) Dunæ insignis abbatia ordinis Cisterciensis in dieceesi
Iprensi, hodie in Brugensem civitatem translata.

(b) In qua capti vñ factus est in celebri pugna Bovina-
num.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

CHAM comitissam Campanie, PETRUM co- A filia mea sponsalia contrahet , eam vel cas miticm Brit. GALCHERUM comitem 3. Pauli, ROBERTUM comitem Drocensem , & GUIDONEM DE DAMPETRA sub hac forma, quod omnes isti juraverunt , quod nec auxilium tecum servitum aliquo modo prædicto domino Ludovico vel ejus filio præstabunt, quoque id esset plenius & penitus emendatum , & inde litteras suas patentes conseruerunt. Præterea venerabilis pater Dei gratia Rementis archiepiscopus , & Atrebaten sis & Morinensis episcopi suas patentes litteras concederunt sub hac forma, quod ipsi & eorum successores ad petitionem meam vel certi nuntii mei, totam terram quam idem dominus Ludovicus, vel ejus filius haberent in dioecesis suis supponerent interdicto , nec interdictum relaxabunt, donec in integrum fuerit emendatum. Si prædictus dominus Ludovicus vel ejus filius a prænomi natis conventionibus in aliquo resilirent, & requisihi infra XL dies nollent hoc emendare, eodem modo facient Bituricensis , & Turonensis archiepiscopi, Belvacensis, Carnotensis & Altissiodorensis & Aurelianensis episcopi, supponerent interdicto totam terram , quam dominus Ludovicus haberet in dioecesis suis, sicut superius est expressum, & super hoc litteras suas patentes conseruerunt ad instantiam domini mei regis Philippi & domini Ludovici & meam. De his autem conventionibus tenendis & firmiter ob servandis præstiti corporaliter juramentum, & dedi fidejussores GUIDONEM DE DAMPETRA, ODONEM dominum Castellionis , HUGONEM dominum Ulmi, HUGONEM dominum de Molins, SIMONEM dominum de Luziaco, CELDERONEM dominum de Feritate, HUGONEM dominum S. Verani, ITARENUM dominum Tociaci , W. de Barris juvenem , FULCONEM de Villantras comitem Joyniaci : qui omnes juraverunt , quod nec auxilium, nec consilium , nec servitum aliquo modo mihi præstarent , si a prædictis conventionibus resilirem , donec id esset plenius & penitus emendatum , & inde litteras suas patentes ad instantiam meam conseruerunt , & insuper fidejussionis garantitorum , & præscriptarum conventionum ab utraque parte dominum meum Philippum regem constituo. Si vero ego Herveus comes & Mathildis uxor mea sine herede masculo decesserimus, prædicti domini Ludovici filius , qui cum dicta Agneta filia mea sponsalia contrahet , utrumque comitatum Nivernensem quam Altissiodorensem & Tornodorensem sine contradictione habebit, eo excepto sicut superius dictum est, quod comes Petrus debet habere in comitatu Altissiodorensi jure hereditario : ita ramen , quod si ego a dicta Mathilda uxore mea filiam vel filias suscepero , prædicti domini Ludovici filius , qui cum dicta Agneta

B

C A R T A I S A B E L L I S
domina Ambasiaz.

E Go ISABELLIS domina Ambasiaz no. Anno 1124.
Ex inf. Coloniae,
tum facio universis presentibus pari ter & futuris , quod ego iuramento astricta concessi domino & carissimo avunculo meo PHILIPPO Dei gratia Francorum regi, quod ego sine ipius assensu & voluntate, nullime possum maritari. Quod ut ratum, &c. Actum apud Montem Trichard anno gratiae MCCCXV, mense Julio.

C A R T A J O H A N N I S
de Baugenciac in gratiam domini regis.

E Go JOHANNES DE BAUGENCIACO Anno 1124.
Ex inf. Coloniae,
&c. quod domino meo PHILIPPO il lustri Francorum regi & heredibus suis con cedo donationem illam , quam ALIENOR quondam comitissa Wiromandensis fecit de terra quam habebat in Valesio & Veroman desio , pro tribus rachatis , quæ ibi dominus rex habebat , & pro magnis expensis & missis , quas ibi fecerat & in firmatibus , & in alitis , & si aliquid habere deberem , jure hereditario in illa donatione , illud ei & heredibus suis concedo in perpetuum , & hoc firmiter tenendum fiduciavi. Hujus rei testes sunt , G. Silvanectensis episcopus , H. comes Nivernensis , B. Francia camerarius , G. Juven. Guillelmus Men. Guillelmus de Capella , Hugo de Aries , Galterius Cornutus , Lebertus decanus Jargol. prior sancti Aniani in Bituresio, Robertus miles de Calvo-monte. Actum Parisius anno Domini MCCCXV. mense Julio.

CARTA PHILIPPI FILII PHILIPPI
Augusti regis.

De hominio ligio quod fecit domino regi.

E Go PHILIPPUS domini regis Franco Anno 1124.
Ex inf. Col.
rum filius notum facio universis tam presentibus quam futuris , me fecisse ho-

magum ligum contra omnes homines & A sua , vel faciat alteri , nisi salvis conventionibus hic scriptis inter dominum regem & ipsos . barones , milites & homines villarum qui hic subscripti sunt , jurabunt super sacrofanta , quod ipsi dicto Th. non facient hominagium , nec fidelitatem nisi salvis conventionibus subscriptis inter ipsos & dominum regem . Jurabunt etiam & litteras suas dabunt inde patentes ; quod si comitissa vel Th. filius ejus non tenerent domino regi conventiones suas , sicut hic continentur , quotiens comitissa vel Th. interciperent erga dominum regem , ipsi cum fidelis & domaniis suis se bona fide tenereint cum domino rege , donec esset emendatum ad gratum suum . Tales sunt conventiones , quod comitissa & Th. filius ejus non deficient domino regi de bono & legitimo servitio , quamdiu viveret , contra omnes homines & feminas qui possunt vivere & mori . Talis est etiam conventio , quod comitissa vel Th. filius ejus non possunt firmare quatuor villas , scilicet Meldis , Latiniacum , Pruvinum & Colomers , nisi per gratum domini regis , donec dictus Th. compleverit viginti & unum annos ; & dominus rex tenere debet Branum , & Mosterolum , donec idem Th. viginti & unum annos compleverit , per quas dominus rex easdem villas antea tenebat , sicut scriptae sunt in carta comitissae quam dominus rex habet ; & dominus rex non tenetur Th. recipere in hominem , donec viginti & unum annos compleverit , nisi per voluntatem domini regis . Et cum idem Th. viginti & unum annos compleverit , ipse jurabit super sacrofanta has conventiones domino regi tenendas , & inde dabit domino regi litteras suas patentes , & faciet renovari domino regi juramenta & litteras patentes baronum , milium & hominum villarum , sicut hic scripti sunt super conventionibus istis tenendis . Cum vero dominus rex dominum Th. in hominem recipierit , ipsum recipiet salvo jure alieno : & cum Th. has conventiones sicut hic scriptae sunt compleverit , dominus rex reddet ei Branum & Mosterolum . Has conventiones tenendas jurabunt , & inde facient litteras suas patentes , sicut dictum est , qui subscribuntur : **G**UIDO DE DAMPTRA , comes S. Pauli , comes Blesensis , comes Sacri-castris , comes Joviniacensis , comes Grandisprati , comes Registerensis , dominus Magniaci , dominus Trianguli , dominus de Merreolis , milites & homines de potestate Meldensi , milites & homines de potestate Latinaci , milites & homines de potestate Colummiers . Si vero aliquis istorum qui nominati sunt , moreretur , dicti comitissa & Th. facerent quod heres illius qui moreretur , faciet domino regi tale juramentum , quale ille qui mortuus fuerit , domino regi

C A R T A G A L C H E R I

de Castellione.

De capella comitis apud Creciacum.

*Iano 1126.
Exm. Col.
littera.*

[+] **E**GO GAUCHERUS DE CASTELLIONE Comes S. Pauli notum facio praesentibus & futuris , quod cum venerabilis pater (a) Ab. Dei gratia Meldensis episcopus mihi misericorditer concesserit , ut super altare constitutum in domo mea de Creciaco praesentibus me & fixore mea vel nostrum altero celebrent divina , salvo jure matris ecclesie loci , donec concessionem hujusmodi sibi placeat revocare , eidem grates referre quantas possum , nullum super revocatione ista quam ipsi placuit damnum impensurus . Datum anno Domini MCCXVI . mense Aprilis .

*Circa 1126.
Exm. Col.
littera.*

FORMA JURAMENTI comitissae Campaniae de tenendis conventionibus factis domino regi .

Comitissa jurabit super sacrofanta , quod nullo modo sustinebit , quod Th. filius ejus capiat hominagia de tota terra

(a) In serie episcoporum Meldensium nullus reperitur , cuius nomen incipiat hoc modo . Sed rite prefuisse dicuntur Guillelmus de Nemours cuius obitum ad annum 1221 . configuntur . Successorem fortius est Amalricum qui diu non sedidit .

* Vet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

fecerat, & inde litteras suas patentes domino regi exhibebit. Sciendum est præterea quod nemo potest trahere in placitum dominum TH. in curiam meam de re unde comitissa sit modo saifisa, donec ipse viginti & unum annos compleverit. Omnes conventiones autem supradictas comitissa faciet habere dominum regem bona fide infra quindenam instantis nativitatis Domini, & si aliquis de supranominatis nollet asserare domino regi dictas conventiones aliqua occasione; dicta comitissa se continebet super hoc ad voluntatem & laudem domini regis.

CARTA COMITIS HERVEI.

De non maritanda filia sua sine consensu regis.

Circa 1216.
Ex m. Col-
bertino.

EGO HERVEUS comes Nivernensis notum facimus omnibus, quod nos juravimus super sacrosancta domino nostro PHILIPPO illustri Francorum regi, quod AGNETEM filiam nostram nulli trademus uxorem sine assensu & licentia domini regis, & maxime alicui filiorum JOHANNIS quondam regis Angliae, nec THEOBALDO de Campania, nec filio ducis Burgundiae, nec INGUERRANNO de Cuciaco: & de hoc constituimus plegios erga dominum regem HUGONEM dominum Ulmi, HUGONEM de S. Verano, RENALDUM de Monte-Falconnis, GAUFRIDUM de Buli, PETRUM de Livron, ANSELLUM Bridane, super feoda quaque tenent de nobis. Præter hos autem plegios faciemus dominum regem habere iuramenta villarum terræ nostræ, de quibus ea dominus rex habere voluerit, & etiam juramenta militum terræ nostræ cum litteris eorum patentibus, de quibus habere voluerit. Robertum vero de Corteniacum constituemus terminis competentibus in plegium erga dominum regem super feodo quod tenet de nobis, si pro nobis jurare voluerit in plevinam erga dominum regem, & si intrat in plevinam ad preces domini regis vel nostras, tenebitur de plevina. Et sciendum quod prænominati plegii, & alii quos dominus rex plegios habebit, plegiabantur; quod si nos veniremus aliquo modo contra conventiones prædictas, ipsi plegii juvarent dominum regem de seipsis & de omnibus que tenerent de nobis contra nos sine se necfacere, & tamdiu quoque id effettu emendatum ad voluntatem domini regis: & dominus rex sine meffacere posset assignare omnia feoda & dominia que renemus de eo, & tamdiu ea in manu sua tenere, donec id effettu emendatum ad voluntatem domini regis. Quando autem conventiones prædictas perfecerimus, habebimus filiam nostram, quoque mariteretur per as-

A sensu domini regis & voluntatem nostram, salvo jure & fidelitate domini regis in omnibus. Actum, &c.

LITTERÆ CONRADI
Coloniensis archiepiscopi.

*Carrata vini Theodorico de Huenlinburch
abs abbe Corbeie noue feudi titulo
concessa confirmatur.*

CONRADUS Dei gratia Coloniensis archiepiscopus ^{Anno 1117.} Ex m. Corbeie ap. 24. sacram per imperium archicancellarius, notum facimus universis quod dilectus confanguineus noster abbas Corbeiensis venerabilis, ad preces nostras dilecto & consanguineo fidei nostro viro nobili Theodorico *Huenlinburch* in feudo concessit unam carratam vini, quam sibi assignavit recipiendam annuatim in vino apud *Restenash* crescente, cum idem abbas vinum ipsum inde deduci faciat versus Corbeiam. Si vero propter defectum vini contingat familiam curtis in *Kefenach* redimere, vinum ipsum a prædicto abate pro certa aliqua pecunia quantitate prædictus *Theodoricus* tantum pecunia pro carrata vini prædicta recipiet, quantum ipse abbas pro una recipiet carrata. Prædictus vero *Theodoricus* promisit, quod ipsi abbati vina sua versus Corbeiam deducenda conductet de *Buburch* usque *Munighusen*, in cuius rei testimonium praesens littera est nostro prædictorum abbatis & Theoderici de *Nuenlinburch*, nec non Adolphi de Monte communi nobilium virorum sigillo communita. Data in Castris apud *Salciter*, anno Domini MCCCXVII. idus Aprilis.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

Pro Elia de Culent, & Stephano de S. Paladio.

PHILIPPUS Dei gratia, &c. Noventis Anno 1117. Ex m. Coloniae. quod nos dilectis & fidelibus nostris Helia de Culent & Stephano de S. Paladio divisimus in partem feodum de Virsone, & sic ut dominus de Virsone illud tenebat & tenere debebat a domino Exolduni, ita illud tenebat ab Helia & Stephano prædictis. Et tenebunt *Vestan* sicut dominus Exolduni illud tenebat a comite Blesis: ita quod ipsi facient fidem de rachato de *Vestan* adversus comitem Blesis, & de tertia parte rachati satisfaciemus comiti Blesis. De* tertio autem de *Vestan*, & illius pertinentiis ita fiet, quod tertiam partem pertinentium & redditum de *Vestan* nobis integre reddet, vel tantum valens redditus nobis assignabunt apud Exoldunum. Si vero tertiam partem redditum & proventuum de *Vestan* nobis

integre non redderent, nos sine meffacere A ta, quibus æterno carcere Christianos compediret, & cum applicaret alas suas innumerabiles, ut vallaret Damiatum, patriarcha Jerosolymitanus, episcopus de A chon, & legatus domini papæ, episcopus de Bethleem, episcopus de Nazareth, episcopus de Damatio, magister Oliverus, prior de Josaphat, patriarcha Aquileiensis: isti octo tulerunt crucem dominica passionis ante exercitum Christianorum in paramentis pontificalibus, & aggredientes Barbaros, in die ascensionis Domini, duabus diebus habuerunt conflictum, & crux viridis illustrabat ab ære exercitum Christianorum.

B Tunc ex Barbaris ceciderunt c. mille & XL.

octo; ex Christianis vero sex mille: & tunc cessit victoria Christianis. Captus est rex Bar

bariae, & centum sarrapæ fui, & propriis

compedibus suis vinculati sunt, & in castel

lo Mergardis relegati. Longum est & infi

nitum enumerare quanta fuerit gloria Chri

stianorum, & confusio Saracenorū.

Rex Barbaræ offert pro deliberatione sua octo

castra meliora quæ habet, & Christianos

quos habet in sex civitatibus suis, vel pro

his omnibus dare perpetuos denarios tot;

ut de his possit dimidium imlariae in lati

tudine unius agri totaliter cooperire. In

die Pentecostes baptizata fuit regina Per

sia cum ccc. millibus matronarum, & uxor

Soldani de Baldac, quæ caput erat in Da

miata. Item filius Salfadini C O R A D I N U S

baptizatus est cum ccc. principibus, octo

diebus ante Pentecosten vallata Alexan

dria; episcopus novus in Damiata habet in

reditibus mille talenta & XL. canonicos &

quilibet præbenda est ad centum talenta;

Sancta Katherina decus civitatis capta fuit

in festo Philippi & Jacobi. Hæc sunt sum

matim excepta de quodam prolixiori scrip

D to super hoc confecto.

R A D U L F I E P I S C O P I

Atrebatenſis mandatum, quo promulgat
directas Honorii III. papæ litteras ad
Albericum Remensem archiepiscopum
& suffraganeos ejus de facientis proceſſionibus pro felici belli sacri ſuccesſu.

Anno 1117
Ex archivis
Archivis
mib.

R. divina permiffione Atrebatenſis ecclieſia ſacerdos humilis, dilectis in Christo abbatibus, prioribus, præpoſitis & decanis C

eccleſiarum conventionalium per Atrebatenſem diocesim conſtitutis, ſalutem & dile

cationem.

Placuit domino papæ venerabili patri A. Remensi archiepiscopo & ejus ſuffraganeis, ceterisque eccleſiarum prælatiſ per Remensem provinciam conſcribere in hunc modum: HONORIUS episcopus fer

vus fervorū Dei venerabilibus fratribus

Remensi archiepiscopo & universis episco

pis & omnibus eccleſiarum prælatiſ tam

exemptis quam aliis per Remensem provin

ciam conſtitutis, S. & A. B.

Adversus hostes viſibilis inviſibilibus ar

mis, &c. ut apud Odoricum Raynaldum.

Hujus igitur auſtoritate mandati vobis firmiter præcipiendo mandamus, quatenus de processiones faciatis ſolemniter & cum devo

tione magna & orationibus, ſicut in lit

teris apostolicis eſt expreſſum, & nuntie

tis ubicumque videritis expedire ea quæ

dominus papa mandat. Præcipimus etiam

vobis, ut transcribi ipſas litteras faciatis

antequam nuncius noster a vobis recedat,

ut ſemper ad memoriam revocetis quid in

de agere debeat.

POST SEQUENTEM EPISTOLAM SEQUITUR
ALTERA, SED ANTIQUA MANU.

V Eri rumores, quia de partibus terræ sanctæ, quos retulit Richardus miles de Jerico.

Rex Barbaræ collegit exercitum, & fe

cit fabricari catenas trecentas & triginta

VISITATIO ET CORRECTIO

monasterii Vabrenſis per B. abbatem

S. Victoris anno 1217.

I N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis:

Cum nos frater (a) B. miseratione divina

Massiliensis abbas, anno Verbi Incarnati

MCCXVII. pridie idus Januarii, visitationis

gratia & correctionis ad Vabrenſe mona

ſterium personaliter veniſsemus, videntes

oculata fide monaſterium ipsum tam in tem

poralibus, quam in ſpiritualibus plurimum

deformatum; audita nihilominus infamia

gravi facta, etiam nobis a quibusdam fide

dignis inſinuatione clamora ſuper inhonesta

vita & conuerſione irregulari quorumdam

fratrum ejusdem monaſterii, advocate in

super venerabili patre Ruthenensi episcopo

ipſius litteras recepiſmus in hunc modum;

(a) Bonifilius qui ab anno 1213 ad 1232. praefuit.

Bbb b iiij

Anno 1217

Ex archivis

S. Victoris

erunt D.

Punetius.

[**]

* Reverendo patri ac domino B. Dei gratia A si monasterio assignavimus, vel in sociate nostra, si nobis maluerit adhædere, donec, Deo proprio, possemus cum Massiliæ ponere in conventu, B. de Creiffello qui in Chiriacensi monasterio, G. de Curvalla qui in Domo Verniæ, Sicardum Alamandum qui apud Alsonem, G. de Viridario qui apud Ambulerum, G. de Rivo quem ita domo S. Amantii Ruthenensis volumus ac præcipimus permanere, admonentes eos, & in Domino, quantum possumus, obsecrantes, ut & tales se studeant exhibere, quod facile mereantur reconciliationis gratiam invenire.

B Ad hæc præcipimus, quod omnia que venerabilis frater noster P. quondam abbas habebat adhuc penes se ad abbatiam pertinentia, statim restitueret, retenta sibi domo de Vernia, & mulo majori, & uno leto. Restituenda vero erant, sicut audivimus ex confessione ejus, tres archæ plena blado, & duo muli, & una mula infirma, & ferè omnes panni monasterii, & LX. solidi, & annulus quidam quem habebat in pignore. Priorem vero jussimus restituere dolium unum, & c. solidos quos habebat. Item præcepimus tam ipsi quam sacrificia remittere monasterio quod sibi deberi a monasterio afferbant. Item Americo præcepimus restituere duodecim heminas frumenti & duas (b) civatae, quas dixit in monasterio se habere. Item de Ferreto jussimus ad monasterium afferri quicquid ibi superevit, deductis necessariis expensis ipsius dominus, & asinum, & roncinum, & xx. oves, nisi constituerit eas ad S. Johannis ecclesiam pertinere, & nisi idem A. lateri nostro voluerit adhædere, quo casu roncinus necessarius sibi esset.

D Prædicta vero omnia jussimus ponit in communi, & usque ad adventum futuri abbatis per priorem diligentius custodiri: ita tamen quod inde fratibus competenter necessaria ministraret, & generaliter præcepimus sacrificiam, domum de Ferreto, de S. Severo, de Ostabiano, de Ponto, de Biars & alia omnia tam infra quam extra monasterium ad ipsum pertinentia in custodia, & diligentia cura dicti prioris interim permanere.

E Ad hæc quia sicuti audivimus xx. sol. ex consuetudine annuatim singulis monachis pro vestibus præstabantur, quod indubitanter dabat eis occasionem peculium retinendi, ipsam consuetudinem penitus destruentes, statuimus ut dicti denarii per camerarium insimul colligantur, ad emendos pannos, de quibus idem fratres juxta possibilicatem monasterii vestiantur, statuentes nihilominus, ut consuetudines monasterii nostri, que de novo sunt in scriptis redactæ, conscribi faciant sine mora, eas tam

(a) Is vocabatur Bernardus de Arujis.

(b) Civata in vulgari Provincia & Occitanie est avena.

in divinis officiis, quam in alia ordinis ob-
servantia fideliter & inviolabiliter serven-
tur.*

Præterea districte præcipimus, ut in ec-
clesia, dormitorio, refectorio juge silen-
tium observetur, & in claustro temporibus
constitutis.

Item, ut juxta regulam a carnibus absti-
neant, & singulis dominicis diebus proce-
sionem faciant, & ut saltem reliquias men-
sa fratrum pauperibus erogent, & ut man-
datum pauperum quotidie, mandatum ve-
to fratrum faciant in sabbatis, juxta con-
suetudinem regularem. Hebdomadiorum
mensa, ecclesiæ & coquinae nonna in ca-
pitulo de tabula in sabbato recitentur, qui
sequenti dominica, sicut moris est, bene-
dictionem accipiant, pro suis negligentius
veniam postulantibus egressuris. Ne sine li-
centia de monasterio excent. Ne soli ince-
dant tam prioribus quam claustralibus om-
nibus, sub quanta distinctione potuimus,
præbentes.

Hæc idcirco significavimus, quia in his
præcipue perpendimus ordinem violari:
alia vero multa quæ emendatione digna vi-
dimus, prioris cui curam commisimus, &
postmodum futuri abbatis sollicitudini re-
linquimus emendanda.

CARTA MANASSIS EPISCOPI

Aurelianensis.

De turre Soliaci.

*Anno 1218.
Ex ms. Col-
litione.*

MANASSES Dei gratia Aurelianensis
episcopus, omnibus præsentes litte-
ras inspecturis salutem in Domino..

Noverit universitas vestra, quod nos &
successores nostri Aurelianenses episcopi, D
vel illi qui loco nostro erunt, excellentissimo domino nostro PHILIPPO illustri Francorum regi vel ejus certo mandato tene-
mur reddere ad magnam vim & parvam, tur-
rim novam quam adificari fecit apud Soliacum, quoriescumque volerit, cum nos
vel successores nostri vel illi qui loco nostri
erunt ab ipso vel ejus mandato super hoc
fuerimus requisiti: ita tamen quod cessante
negotio pro quo tradita fuerit, turrim eam-
dem cum omni integritate qua eam rece-
perit, nobis & successoribus nostris vel no-
stro vel successorum nostrorum mandato
restituet. Actum anno gratiae MCCCXVIII.
mense Junio.

CARTA GUILLELMI EPISCOPI

Lingonensis.

De Castro de Joinville ipsi tradendo, donec
Simon frater ipsius conditiones pacis ipsum
inter & comitem Campanie & ejus ma-
trem adimpleret.

Ego GUILLELMUS Lingonensis episco- *Anno 1218.
Ex ms. re-
gina Suecia
eritus Ma-
billonius.*
pus universis præsentes litteras inspe-
ctaris in Domino salutem.

Nogum facio quod per conventiones, quæ
sunt inter dilectos & fidèles meos BLAN-
CHAM comitissam Campanię & THEOBAL-
DUM filium ejus ex una parte, & SIMO-
NEM dominum Joinvillæ fratrem meum ex
altera, super pace reformata inter ipsos,
tenetur idem Simon frater meus mihi tra-
dere castrum suum de Joinville, & ego
postquam essem saitus ex eo, non redde-
rem ei, nec alicui ex parte sua, donec
conventiones inter eos habitæ, essent in in-
tegrum adimpleret: & si dictus Simon con-
ventiones, sicut in litteris ejusdem conti-
netur, infra XL dies submonitus non ob-
servaret, ego tenerer castrum Joinvillæ red-
dere Blanchæ comitissæ, & Theobaldo fi-
lio ejus supradictis tenendum, donec pleni-
lius esset emendatum, & cum emendatum
esset, dictum castrum in manum meam re-
diret. Si autem me decedere contingret,
SIMON dominus Castri-villani teneret ca-
strum prædictum loco meo, & teneretur
observare omnes conventiones sicut supe-
rius sunt expressæ. In cuius rei testimonium
præsentes litteras sigilli mei munimine ro-
boravi. Actum anno Domini MCCCXVIII.
mens Junio.

EPISTOLA H. EPISCOPI

Suectionensis, R. abbatis S. Johannis de
Vineis & G. decani ad Guillelmum epif-
copum Lingonensem.

Ut Simonem de Castro-villano denuntiet ab-
solutum ab excommunicatione, & re-
laxet interdictum in terras ejus.

Reverendo patri ac domino GUILLE- *Anno 1218.
Ex ms. re-
gina Suecia
eritus Ma-
billonius.*
mo Dei gratia Lingonensi episcopo,
ejusque officiarietis, H. eadem gratia Suef-
tionensis episcopus, R. abbas S. Johannis
in vineis, & G. decanus Suectionensis salu-
tem in vero salutari.

Cum vobis alias dederimus in mandatis,
ut SIMONEM de Castro-villano auctoritate
apostolica nobis commissa excommunicata
denunciaretis, & terram ipsius suppon-
neretis interdicto, pro eo videlicet quod
guerram movebat contra dominam comi-
ssam Campanię & THEOBALDUM natum
ejus: modo autem revertens ad cor suum

& pœnitens de commissis dominæ comitissæ A & THEOBALDO nato ejus satis fecit, sicut nobis per suas litteras intimavit: inde est quod vobis auctoritate apostolica mandamus, & mandando injungimus, quatenus ipsum SIMONEM auctoritate prædicta denunciatis absolutum, & denunciari faciat, & terram ipsius ab interdicto penitus relaxetis, recepta ab eo primitus sufficienzi cautione, quod stabit mandato ecclesia & nostro, quod de cetero terram Campaniæ per se vel per alios non molestabit, nec ab aliis faciet molestari, nec guerram contra comitissam Campaniæ vel natum ejus Theobaldum movebit propter causam domini ERARDI vel uxoris ejus. Retinemus nobis nihilominus potestatem, quam in ipsum habebamus ante istam compositionem, sicut nobis per suas patentes litteras intimavit, & haec omnia sibi in cautione præstanda intimeris. Si vero episcopum deceleste contigerit, vos officiales id exequi nullatenus differatis. Datum anno Domini MCCXVIII. sexta feria post festum S. Barnabæ apostoli.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro Hugone de Botegniaco ca-
stellano de Gauraii.

*Ut filie sue matrimonio conjungende terram
de Bella-valle posset dare.*

Anno 1218.

PHILIPPUS Dei gratia, &c. Notum, &c. quod nos dilecto & fideli nostro Hungoni de Botegniaco castellano nostro de Gaurai concedimus, ut ipse filia sua doner in maritagium terram suam de Bellavalle, quam nos ei deditus, & quæ fuit eidem assignata pro xxvii. libratis terræ: ita quod de terra illa reddatur nobis & heredibus nostris talje servitium, quale terra illa debet ad usum & confuetudines Normannia. Quod ut perpetuum, &c. Actum Ebroicis anno Domini MCCVIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS
pro Galterio juvencu camerario.

Anno 1218.
Ex ms. Col-
bertino.

Notum, &c. quod nos dilecto & fideli nostro GALTERO juveni camerario propter fidele servitium quod nobis impedit ejusque heredibus de tixore sua despontata donamus in perpetuum Fontanas la Gerard, Fretevillam & Hugnevillam cum pertinentiis suis, & omnia domania, & feoda & servitium, quæ Rogerius de Toomaco habebat in Wlquasino Normannia, quæ dictus Galterus tenuit in Wlquasino usque in hodiernum diem, faciendo nobis servitia duorum militum ad usum & confuerudines Normannia. Quod ut perpetuum, &c. Actum Parisiis anno Domini MCCXVIII. tegni nostri XXXIX. dapifero nullo, &c.

BULLA LUCII PAPÆ III.
ad Manassem episcopum Trecensem.

*Ne laici in clauistro canonorum habitare
permittantur.*

L Ucrus episcopus servus servorum Dei venerabili fratri MANASSÆ Trecensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Audivimus, & audientes nequivimus non mirari quod laici quidam in clauistro vestro domos jure hereditario possidentes, tales personas plerumque admittunt, per quas clericorum quies inhonesto strépitu sepe turbatur, & devotio populi ne divinis intendit officiis præpeditur, joculatoribus quidem aleatoribus, cauponibus, & mulieribus impudicis præscriptæ domus de consuetudine prava locantur. Volentes igitur communis ecclesiæ honestati consuleret, auctoritate apostolica prohibemus, ne domus canonicales ulterius laicis vel gratis denui, aut etiam sub quacumque occasione locentur. Constituimus etiam de domibüs quas laici in clauistro jure hereditario tenent, si eas in personis propriis cum honesta familia, exclusis inhonestis personis, per quas clericis molestia generetur, & honestas ecclesiæ decoloretur, inhabitare noluerint, nonni clericis gratis vel pro pretio concedantur. Si vero prohibitioni tuae contrarie præsumperint, personas alias, quas domos ipsas contra mandatum nostrum inveneris habitare, contradicione & appellacione cessante, vinculo excommunicationis astringas, & donec cesserint, facias ab omnibus artius evitari. Datum Anagniæ quinto calendas Decembris.

BULLA HONORII PAPÆ III.
ad decanum & capitulum Trecense S.
Stephani.

*Ut canonorum & clericorum suorum excessus
per capitulum corriganter.*

H ONORIUS episcopus servus servorum Dei dilectis filiis decano & capitulo B. Stephani Trecensis, salutem & apostolicam benedictionem.

Cum in concilio (a) generali provida fuerit deliberatione statutum, ut canonorum cathedralium ecclesiarum excessus, qui coaevuerunt corrigi per capitulum, per ipsum in illis ecclesiis quæ talem haec tenus confuetudinem habuerunt, ad commonitionem & iussionem episcopi corriganter infra terminum competentem ab episcopo præfigendum: alioquin ex tunc episcopus Deum ha- bens

(a) Lateranensi sub Innocentio III. anno 1115. celebrato capite 7.

Constitutio
caecis d
Bragae a
romana
Trecensis

Anno 1218.
Constitutio
caecis d
nisi Braga
canonicus
Trecensis
[a]

bens præ oculis, ipsos prout animarum cura requirit, per censuram canonicanam corrigerem non postponat; præsentium vobis auctoritate concedimus, ut circa canonicos & clericos ecclesie vestrae forma correctionis hujusmodi observetur, præsertim cum per capitulum hactenus corrigi consueverint canonorum & clericorum vestrorum excessus. Nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam nostræ concessionis infingere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumferit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Laterani XIIII. calendas Februarii pontificatus nostri anno IIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

Decapella S. Nicolai de Parco juxta Augum.

PHILIPPUS, &c. Noverint universi quod nos pietatis intuitu, & ob remedium animæ nostræ, necnon & omnium prædecessorum nostrorum ecclesie B. (4) Mariae de Augo dedimus & concessimus in perpetuum capellam B. Nicolai de Parco juxta Augum, in qua comes RADULFUS Augi proposuerat ponere mulieres leprosas, quas nec umquam ibi posuit, nec nos eas volumus ibi esse. Dedimus etiam eidem ecclesiæ cum eadem capella centum viginti libras Parisienses annui redditus, quas percipient a nobis in vicecomitatu Augi ad hos terminos, videlicet ad nativitatem B. Iohannis-Baptista XXX. libras, ad nativitatem Domini XXX. libras, & ad Pascha triginta libras. Dedimus etiam canonicos B. Mariae de Augo totum nemus de Parco integre, quod habebamus juxta dictam capellam ad usum eorumdem canoniconum: ita quod nemus illud vendere non poterunt, quamdiu vendas faciemus in vicecomitatu Augi: & ipsi canonici propter hoc nobis quittaverunt & heredibus nostris in perpetuum usu, quod habebant in foresta Augi, & dedimus eisdem culturam, in qua nundinæ celebrantur ante portam domus illorum canonorum, salva nobis justitia in eadem cultura, & in nemore prædicto, & salvis nobis nundinis quas in eadem habemus cultura, & ipsi canonici non poterunt facere in dicta cultura, nec in nemore prædicto villam, nec ponere hospites. Canonici autem ecclesiæ beatæ Mariae de Augo debent constituere in capella prædicta beati Nicolai de Parco sex canonicos presbiteros de ordine suo, qui continue & perpetuo ibidem Deo serviant, divina pro nobis & nostris prædecessoribus celebrantes. Ut

(4) Abbatia est canoniconum regularium ordinis S. Augustini in diœcesi Rothomagensi vulgo *Notre-Dame d'Eu*.*Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.*

A autem prædicta donatio nostra perpetua, &c. Actum apud Pontem-Arche anno Domini MCCCXVII. mense Martio.

CARTA PACIS INTER ROBERTUM de Pissiaco & Johannem de Moreto & fratrem ejus.

Anno 1119
Ex ms.
Colbertino

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod contentio, quæ vertebarat inter dilectum & fidem nostrum Robertum de Pissiaco ex una parte, & Johannem de Moreto fratrem suum ex alia, terminata est & sopita coram nobis in hunc modum videlicet, quod fortiter Radepontis funditus prosteretur, nec ibidem de cetero fiet fortiteria, nisi de nostro assensu: ita etiam quod quilibet eorum habebit medietatem in Radeponte & ejus pertinentiis, scilicet in villis, boscis, terris, aquis & pratis & in omnibus pertinentiibus ei proventibus, tam in feodis quam in domaniis, de quibus dictus Johannes tenens erat & capiens, ea die qua pax ista fuit facta, salvis dicto Iohanni donis quæ fecimus patri suo, quæ non sunt de pertinentiis Radepontis, & propter hanc pacem quittavit idem Johannes dictum Robertum de omnibus illis de quibus idem Robertus tenens erat in Franciam & in Normanniam. Et humiliiter idem Robertus quittavit dictum Johannem de omnibus illis, de quibus idem Johannes tenens erat in Francia & in Normannia: & si ipsi possent recuperare aliquid quod esset de jure Radepontis, illud esset commune eis duobus. Nos autem utrumque eorum receperimus in hominem de rebus prædictis pro parte sua. Quod ut robur, &c. Actum apud Pontem-Arche anno Domini MCCCXVIII. mense Martio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS.

De Domo - Dei de Gonessa.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod nos Domum - Dei de Gonessa fundatam per manum dilecti & fideli nostri P. de Tilia cum omni porprisio ejusdem domus pro salute animæ nostræ & antecessorum nostrorum ab omni seculari potestate & dominio tamquam eleemosynam in perpetuum libertam esse concedimus & immunem: volentes ut protectione regia & perpetua gaudeat libertate. Ea autem quæ dictæ domui intitulu caritatis ab eodem Petro, sicut in carta ejusdem Petri continetur, & ab aliis fuerint rationabiliter collata & deinceps contenta tam in redditibus quam vineis & terris arabilibus concedimus, salvis redditibus nostris, & justitia nostra, & salvo jure alieno. Ita etiam quod in terris non poterit fieri

Anno 1219
Ex ms.
Colbertino

Cccc

villa , nec ibidem poterunt hospites ponit. A
Quod ut ratum . &c. Actum apud Pontem-
Archæ anno Domini m c c x i x . mense
Aprilii.

CARTA JUHELLI DE MEDUANA
pro monachis Majoris-monasterii.

Confirmat eorum libertates.

Anno 1219.

Ex archivis
Majoris-
monasterii.

Ego JUHELLUS de Meduana omnibus
Baillivis & fidelibus meis ceteris præ-
sentes litteras inspecturis salutem in Do-
mino.

Quoniam dignum est , ut ea quæ pie ge-
runtur , debitum fortiori effectum : ego
pro salute animæ meæ contra Albigenses
peregre proficisciens , volo , præcipio , sta-
tuo , & concedo , ut omnes donationes &
libertates , quas monachi B. Martini Ma-
joris monasterii quocumque modo , quo-
cumque loco , ex largitione antecessorum
meorum & mea etiam habuerunt , libere
eis & inconcussè permaneant ; & carta inde
confecta sine diminutione qualibet & con-
tradicione firmiter observentur : nec mihi
licoat nec successoribus meis contäfas eas
nire , vel aliquid attraere. Actum anno
gratiae M C C X I X . Quod ut ratum perma-
neat , dictis monachis præsentes litteras
indulsi , sigilli mei munimine roratas.

E P I S T O L A S I M O N I S
domini Claramontis ad episcopum Sue-
ssionensem , abbatem S. Johannis de Vi-
ncis , & decanum ecclesie Suectionensis.

Orat ab solvi ab excommunicationis , &
terram suam ab interdicti sententiis , quas
ob denegatum comiti & comitissæ Trecensi
hominium incurrerat.

Anno 1219.
Ex m. Re-
ginae Suecia
eruit D.
Mabillo-
nius.

Venerabili patri in Christo carissimo
(a) H. divina providentia Suectionensi
episcopo , & dilectis suis abbat. S. Johannis
in vincis , & G. decano Suectionensi SIMON
dominus Claramontis salutem & sinceram
in Domino dilectionem.

Noverit prudentia vestra , quod cum ini-
quo malignorum consilio ab homagio no-
bilis dominæ BLANCHÆ comitissæ Trecensis
& THEOBALDI comitis nati ejus temete
recessisse , & postmodum reversus ad cor ,
& ductus penitentia , ad eorum homagia
spontaneus sum reversus , petens humiliter
& requirens , ut sententiam excommunicati-
onis , quam in me auctoritate apostolica ,
& interdicti in terram meam propter l. :
promulgasti , velletis misericorditer rela-

(a) In serie episcoporum Suectionensium nullus reperitur
secundum xxi. quo hac scripta est epistola , cuius nomen in-
cipiat a littera H. sed anno 1219. sedebat Aimardus de Prvi-

xare. Ego enim coram domino rege & Lin-
gonensi episcopo juravi super sanctos , quod
mandato stabo ecclesiæ , & promitto sub
testimonio præsentium literarum , quod id
servabo firmiter , quod mihi secundum for-
mam ecclesiæ duxeritis injungendum. Con-
cedo etiam quod si illud non observarem ,
eandem in me & in terram meam habeatis
potestatem , quam ante istam pacem hab-
batis. Actum anno gratiae M C C X I X . mense
Aprilii.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

*De cereo in ecclesia B. Marie Silvanetensis
perpetuo arsuro.*

PHILIPPUS , &c. Notum , &c. quod

Anno 1219.
Ex m.
Coloniæ.

nos pro salute animæ nostræ & anima-
rum antecessorum nostrorum ad preces ca-
rissimi & fideli nostri GARINI Silvanetensis
episcopi , donamus in perpetuum ec-
clesia B. Mariæ Silvanetensis ad opus cu-
jusdam cerei , qui in ecclesia ante majus al-
tare B. Mariæ tam de die quam de nocte
continue ardeat in perpetuum , decem li-
bras Parisiensis moneta percipiendas annua-
tim in præpositura nostra Silvanetensis , ad ter-
minos præposituram nostrarum : ita quod
si populus Silvanetensis dictam pecuniam
solvore differret ultra terminos prædictos
pro singulis diebus , quibus ultra terminos
prædictos dictum teditum solvere differret ,
quinque solidos nobis solvere teneretur pro
emenda. Et sciendum quod reditus præmo-
nitus in alios usus expendi non potest
vel poni : quod si forte in alios usus pone-
retur , nos & heredes nostri reditum illum
in manu nostra saisiremus. Quod ut perpe-
tuum robur , &c. Actum apud S. Germanum
in Loja anno Domini M C C X I X . mense
Aprilii.

L I T T E R Æ G U I L L E L M I
de Damptera ad Blancham comitissam ,
Campania.

Reddit ei vicecomitatum Trecensem.

Reverendæ & carissimæ dominæ sua
BLANCHÆ illustri comitissæ Cam-
panie Palatinæ , GUILLEMUS de Damptera
fuis salutem & paratum in omnibus cum
honore & reverentia famulatum.

Noveritis quod ego reddo & concedo
carissima domina & matre meæ vicecomi-
tatum Trecensem , & eamdem de eo inve-
sto & me devotio pro denariis quos eidem

Anno 1219.
Ex m. re-
ginae Suecia
eruit Ma-
billonus.

no , qui hoc eodem anno cessit episcopatu factus canonicus
regularis apud fanum Johannem de Vincis , & successo-
rem fortius Jacobum de Basches.

assigneram & debebam singulis annis secundum formam compositionis, quæ fuit tractata & definita coram nobis, tali siquidem conditione; quod dicta domina & mater mea possidebit vicecomitatum quamdiu tenebit terram. Postquam vero terram non teneret, dictus vicecomitatus reverteretur ad me, vel ad heredes meos integer, immunitus, & absolutus. Inde est quod vobismando & vos rogo, quatenus eandem super dicto vicecomitatu*investiatis*, & faciat illum ab eadem domina & matre mea, vel a mandato suo quiete & pacifice possideri. Actum anno MCCCXIX. mense Maio.

RICHARDI ABBATIS BECCENSIS
statuta edita in capitulo generali

MCCCXIX.

*Ex. ap. Bel-
gianus
allemit
D. Richard
de Hous
191.*

R. Dei gratia abbas & conventus de Becco universis monachis Beccensis ordinis salutem, gratiam & benedictionem.

Ad vestram volumus pervenire notitiam, quod anno Domini 1219. in vigilia B. Johannis Baptista more solito, generale celebravimus capitulum: in quo presentibus universis prioribus transmarinis, voluntate & assensu totius capituli, quædam renovavimus, quædam abrogavimus, quædam statuimus, volentes & firmiter præcipientes, ut eam renovata quam statuta firmiter & immobilitate observentur; ab eis autem quibus abrogatum est modis omnibus abstineatur.

Priores igitur in primis se sciant esse monachos, non dominos; sic monachos quasi monachos honorent, ut ipsi priores a monachis honorem reportent. Non sint elati, non avari, non effusii, non crudeles, non remissi: gregibus igitur commissis omnem quam decet adhibeant tutelæ tam spiritualis quam corporalis sollicitudinem & diligentiam: inquietos corripiant, elatos coercent, tumidos castigant, infirmos tollent, humiles extollant, proficietes adjuvent, proyectis congaudeant, juste judicent, stateram in manu gestent, in utroque penso justitiam & misericordiam portent, per justitiam reddant punitatis sententiam. Per misericordiam temperent peccati peñam, ut justo libramine quædam per aquitatem corrigan, quædam vero per miserationem indulgeant: sit amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate sanguis: sit pietas, sed non pluquam expediatur parsens. Et si quid est quod aut corrigere nequeant, aut corrigendi jurisdictionem non obtinent, nobis corrigendum modis omnibus reseruent; videlicet pænam gravis culpe, vel carceris, vel expulsionis. Infingenda autem pæna gravis culpe pro violenta injectione

Ver. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A manuum in monachum vel presbyterum, vel clericum vel hominem alium; pro sola insurrectione in monachum cum certo signo violentiae, et si non sequatur violentia; pro inobedientia: sed distinguendum est, quia inobedientia vel facta est in capitulo vel extra capitulo. Si in capitulo & monachus antequam idem capitulo dissolvatur, promittat obedientiam & emendationem, debet recipi. Si extra capitulo, & monachus in sequenti capitulo spontanea voluntate cum omni humilitate & emendationis sponctione postulat veniam; & potest & debet consequi beneficium, nisi crimen enorme comitans inobedientiam videatur obviare. Et firmiter tencatur & nullatenus dubitent priores, quod si quis monachus, quod absit, ita innome crimen perpetraverit, quod eorum jurisdictionem transcendat, nullo modo debent eum punire; sed tantum ad nos cum causa sua conventus testimonio probata honeste & cum societate secura debent eum destinare, nisi forte prius super facto crimine diffinitum a nobis suscepint mandatum.

C Volumus igitur & firmiter præcipimus, ut monachis in infirmitate manifesta gravatis priores sollicite provideant, in lumine, in fervientibus honestis, in cibaribus infirmitibus eorum sufficientibus & congruis, in visitatione frequenti.

Item, si monachus in via fuerit dirigidus pro domus utilitate vel propria petitione vel quacunque occasione, prior provideat ut monachus habeat vesturem sufficientem & idoneam, servientes honestos, & sumptus necessarios. Item si quis monachus precepto domini abbatis vel occasione alia locum ad commanendum fuerit mutatus: non cogatur egredi donec vestes suas sibi debitas sufficienes & idoneas cum rebus aliis sibi debitis & etiam expensas secundum estimationem majorum domus a priore suo recipiat. Sicut autem monachus tenetur ad obedientium ut recedat, ita & prior tenetur, ut ei quæ secundum ordinem necessaria sunt inveniat. Item si pater, vel mater, vel soror, vel frater, vel aliquis alius de quo monachus de ratione sit sollicitus, ad locum accesserit in quo idem monachus manferit: per unam diem & unam noctem.

Cetera desiderantur.

CARTA COMITISSÆ AUGI.

De reditu sibi Augi comitatu.

E Go AILIDIS comitissa Augi notum facio universis presentibus patrict & futuris, quod ego cum carissimo domino meo PHILIPPO Dei gratia illustri Francorum rege sua gratia finem feci de comitatu Augi

*Anno 1219.
Ex ms.
Collectanea.*

Cccc ij

in hunc modum; videlicet quod dominus rex mihi reddidit comitatum Augi, salvo sibi placito ensis & Judaeis suis, & aliis iustitiis salvis & servitis & jure, quæ comitatus Augi debet domino Normannia, si-
cet pater meus & antecessores ejus ea fecerunt & reddiderunt, HENRICO & RICHARDO quondam regibus Angliae & antecessoribus eorum: ita quod ego in *Driencort* & ejus pertinentiis tam in feodo quam in domino de *Driencort* nihil reclamabo, nec heredes mei aliquid reclamabimus in Mortuo-mari, nec in ejus pertinentiis, nec in haia, nec in nemoribus, nec in feodis, nec domaniis, nec aliis ad Mortuumare pertinentibus, sicut dominus rex est inde faustus & tenens, nec in Archiis, nec in aliquo quod ad archias pertineat. Praeterea dominus rex reddidit mihi id quod comes Augi quondam maritus meus tenebat de terra de *Roumare*, quando ivit ad JOHANNEM quondam regem Angliae, salva domino regi Franciae foresta de *Romare* & novo mercato, in quibus nihil reclamo, & salvo domino regi placito ensis & aliis iustitiis, & servitis, & jure sicut debent domino Normanni, & salvo jure alieno. Et sciendum quod dominus rex retinet sibi feodium de Bulli, quod Robertus de Mellevilla tenet de eo in ballivia novi castri de *Driencort*. Ego autem faciam domino regi securitatem per me & homines meos, quod me non maritabo, nisi per eum, & dominus rex me non effortiabit de me maritanda, nec heredes mei firmabimus, nec inserviabimus fortiericias alias a puncto in quo sunt modo, nisi per dominum regem: & de hoc faciam domino regi securitatem per me & homines meos: propter hac facienda teneor dare domino regi quindecim millia marcharum ad pondus Trecense, videlicet quinque millia marcharum in instanti festo assumptionis B. Mariae, & quinque millia marcharum in sequenti festo omnium sanctorum, & quinque millia marcharum in sequenti festo S. Remigii, & de hoc bonam domino regi dare teneor securitatem. Et sciendum quod Gaufridus de Capella ex parte domini regis & Robertus ex parte mea recipient omnes redditus & prouentus comitatus Augi ad me pertinentes: ita quod illi redditus & prouentus computabuntur in solutionem debiti mei supradicti. Actum Meleduno, anno Domini MCCCXIX. mense Augusto.

CONVENTIONES TREUGÆ quam dominus rex ad preces domini papæ concessit Henrico regi Angliae.

Anno 1200.
Ex ms. Col-
bertino.

HENRICUS rex Angliae, &c. Nove-

bris quod PHILIPPO Dei gratia Fran-

cæ rex illustris pro honore Dei, & Terra-

A sanctæ transmarinæ, & terræ Albigenis successu, & obtentu precum domini papæ, nobis & hominibus & imprisiis nostris, qui aperte guerreaverunt de hac ultima terra, quæ fuit inter eundem dominum PHILIP-
PUM regem Franciæ & dominum regem quondam regem Angliae patrem nostrum, dedit rectas treugas de se & hominibus suis ab instanti Paschate, quod erit anno Domini MCCCXX: in quatuor annos compleros, salvis prisionibus nostris, quos penes se habet, & salvo juramento quod villa Flandriae & Hainonia, & milites alii homines Flandriae & Hainonia ei fecerunt, & nos eidem domino PHILIPPO regi Franciæ & hominibus & imprisiis suis qui aperte guerreaverunt de hac ultima guerra quæ fuit inter ipsum & JOHANNEM regem Angliae patrem nostrum, deditus rectas treugas de nobis & hominibus nostris ab instanti supradicto Paschate in quartos annos compleros, salvis prisionibus nostris quos penes nos habentur. Idem autem rex Franciæ & homines & imprisi sui erunt in ea teneatura in qua sunt modo, & in qua fuerint tempore primæ treugæ firmata inter ipsum regem Franciæ & dictum patrem nostrum, & nos & homines & imprisi nostri erunt in ea teneatura in qua sunt modo, & in qua dictus JOHANNES pater noster & homines & imprisi sui fuerint tempore primæ treugæ firmata inter regem Franciæ & dictum Jo. patrem nostrum. Nullus (a) mul- [4]
tararius, nec aliquis qui fuerit forbannitus a prædicto rege Franciæ a tempore datae treugæ inter ipsum regem Franciæ, & prædictum JOHANNEM patrem nostrum usque ad prædictum terminum poterit intrare terram regis Franciæ, nisi de voluntate ejusdem regis. Similiter nullus multrarius, nec aliquis qui fuerit forbannitus a prædicto JOHANNE patre nostro, a tempore dictæ treugæ inter ipsum regem Francorum, & jam dictum patrem nostrum usque ad prædictum terminum, poterit intrare terram nostram, nisi de voluntate nostra. Si autem aliquis eius terram idem rex Philippus habeat in manu sua, venevit in terram prædicti regis Franciæ, non poterit in terra ejusdem Philippi regis facere moram, nisi jaceat in lecto aggritudinis, præterquam ad portum marii ubi ventum poterit expectare usque ad tempus competens. Si quis de comitatu Andegavensi vel Britannie prædicto patre nostro tunc adhærebat, quando data fuit treuga inter ipsum regem Frorum & sepedictum patrem nostrum, vel nobis nunc adhærebat, & voluerit facere moram in comitatu Andegavensi vel Britannie, non poterit morari in comitatu Andegavensi, nisi de voluntate

(a) Id est homicida, seu qui hominem occidere a gallica voce *moutrir*.

prædicti regis Francorum & seneccalli. An-
degaensis, nec in comitatu Britanniæ, nisi
de voluntate ipsius regis Francorum & co-
mitatus Britanniæ. Nos non capiemus malam
toltam in terra nostra de hominibus & im-
prisiis prædicti regis Franciæ; nec idem rex
Franciæ in terra sua de hominibus & im-
prisiis nostris. Rex autem Romanorum & Si-
cilia FRIDERICUS esit in ista treuga si vo-
luerit. Si autem aliquis de hominibus præ-
dicti regis Franciæ interciperet in hac treu-
ga, idem rex moneret eum bona fide, quod
interceptiones emendaret. Quod si ad mo-
tionem eas infra sexaginta dies noller e-
mendare, gentes nostræ possent in ipsum
interceptorum vindicare de interceptioni-
bus, & supradictus rex Franciæ exinde se
non intromitteret, & nos de hominibus &
imprisiis nostris similiter facere debemus,
& dominus rex sine mesfacete poterit in-
terceptiones emendare, si ei placuerit, &
nos exinde non intromitteremus. Et sciendu-
m quod carissimus & fidelis suus Ludo-
vicus primogenitus erga eum eidem patri
suo bona fide, quod treugam istam tene-
bit, quamdiu dictus pater suus eam tene-
bit. Hanc autem treugam dictus rex Fran-
ciæ bona fide & sine malo ingenio tenebit,
& a suis bona fide & sine malo ingenio fa-
ciet teneri. Et hanc treugam juraverunt ex
parte nostra archiepiscopus Cantuariensis,
episcopus Wintoniensis, Hubertus de Bur-
go justiciarius Angliæ, comes Garenna, &
comes Salesberiensis, quod eam toto posse
suo bona fide observabunt, & facient ob-
servari. Et nos prædictam treugam creantur
vimus quod sine malo ingenio & bona fide
eam tenebimus & faciemus teneri. Quod
ut firmum, &c. Adum apud Londoniam
anno Domini Mcccix. tercia die Martii,
anno vero regni nostri quarto.

E P I S T O L A . . .
ad Philippum Augustum regem Francorum.
De modo levandi impositionem ab hominibus
Cormeriacensi abbatis.

Anno 1120.
Ex ms.
Colbertino.

Excellētissimo, &c. Dominationi ve-
stra significo, me secundum tenorem
litterarum vestrarum, coram præsente PHI-
LIPPO, tactis sacrofanciis, juravisse, quod
ege cum eodem Philippo inquirerem per
sacramenta Petri Savarici, GUILLELMI DE
ARAIO abbatis, de Cegonges militum &
majoris de Loave & de S. Quintine, & Gi-
rardi Moissant, utrum tallia vel demanda-
(a) facta a vobis ab hominibus ecclesiæ (a) Cormeriacensi & membrorum ejus, leverur per
manum abbatis Cormeraci vel per manum

(a) Cormeriacum est ordinis S. Benedicti monasterium
in diœcesi Turonensi ab Itherio S. Martini abbate funda-
tum.

A ballivorum vestrorum: qui jurati unanimi-
ter dixerunt; quod quando exigitis talliam
feu demandam ab hominibus ecclesiæ Cor-
meriacensi per ballivum vestrum litteras
vestras abbatii Cormeraci destinatis: quibus
percepitis, abbas convocat homines Cor-
meraci, & aperit eis mandatum vestrum,
& in continenti quatuor vel plures eorum
bonæ opinionis jurant, quod bene & fide-
liter dictam talliam assidebunt. Postmodum
illi jurati levant & recipiunt illam talliam;
& si in levanda tallia facta fuerit violentia,
abbas requirit illam violentiam remova-
re: quam si removere non potest, per bal-
livum vestrum debet removere. Tallia vero
levata & recepta, dicti jurati deferunt eam
& tradunt mandato vestro cum mandato
abbatis Cormeraci. Nullus autem habet
talliam apud Cormeriacum, nisi nos solus;
neque auxilium nisi de beneplacito & vo-
luntate dictorum hominum Cormeraci,
anno Domini Mcccix. mense Septembri.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis, pro monasterio Dolensi.

Abbatiam Dolensem cum ejus burgo esse de
eleemosyna Guillelmi de Calviniano.

PHILIPPUS Dei gratia, &c. Noverint
&c. quod dilectus noster JOHANNES
abbas (b) Dolensi in nostra præsentia con-
stitutus recognovit pro se & pro conventu
suo, quod abbatia cum Burgo Dolensi sunt
de eleemosyna dilecti & fidelis nostri GUIL-
LELMI de Calviniano & antecessorum suo-
rum, & sunt in custodia ejusdem Guillel-
mi: ita quod ad utilitatem ejusdem abba-
tiae tenetur ipsam abbatiam & Burgum Do-
lense & res eorum custodire & defendere
bona fide. Idem etiam Guillelmus de Cal-
viniano recognovit quod eamdem custo-
diam de nobis tenebat. In cuius rei perpe-
tuam memoriam, &c. Actum Meleduno,
anno Domini Mcccix. mense Septembri.

Anno 1120.
Ex ms.
Colbertino.
[b]

E P I S T O L A H O N O R I I
papa tertii.

De studiis juxta generalis concilii statuta
instituendis.

HONORIUS, &c. Super speculam Do-
mini immeriti constituti, dum dili-
genter multo intuitu contemplam statum
ecclesiæ generalis, dolemus plurimum &
tristamur, quod cum alba sint regiones ad
messem plurimam, & operarii sint perpauci,
plerique vigilis qui tenentur custodire
Dominii vineam, dormiunt somnum suum;

Anno 1120.
Ex ms.
codice He-
merodens.

(b) Abbatia Dolensis insignis in diœcesi Biricensi haud
procul a Castro-Rodolfi vulgo le Bourg-Dieu ordinis S. Be-
nedicti.

nec zizania nimium excrecentia in manipulos ad comburendum colligunt, quamvis ea jugiter superseminal inimicus. Cumque latens & parvulus deficit in plateis, vix est qui frangat panem parvulis, aut propinet sicutibus aquam sapientiae salutari, eo quod modica est in terra Domini scientia, quia plures videntur illusores filii. Acceptra non modica portione substantia JESU CHRISTI comparant fibi de ipsa silicibus vaevas & sonoras, que non sartant & aquam hauriunt cum situla Samaritana, de puto vel torrente aquarum infidelium, qua si rim hydropici non relevant, sed irritant. Tales equidem hortum conclusum, cui non communicat alius, ubi fons est & pureus aquarum viventium, deserentes, ac fodientes fibi cisternas que aquam non prevalent continere, quasi non invententes pacua. Falsidito manna, dum suspirant ad Egypti pepones & allia, currunt ad sacras litteraturas, statuentes ad terram suos oculos declinare. Ut igitur per interpretationes validas tamquam per patris verba filii, aberrantes ad maius ubera revocari, videlicet puli aquilarum queat expeditius advolare, ac inoffense atque libertatis velint & valeant currere in odorem fragrantis gratiae JESU CHRISTI, ad hauriendum aquas vivas in gaudio de fontibus Salvatoris, quodam obices amovere cupimus huic itineri obstantes, & necessaria quædam annexare hiis, que ab antecessoribus nostris edita sunt ab olim, ad propagationem propaginis* vite ve. Cum itaque de singulis provinciis pueræ speciose ac virgines pro rege Assuero, qui beatitudo dicitur, per ancillas quæri debeant, & adduci ad arcem & incensia civitatis, & per manus Ager mundum mulierem accipere, necessariorum videlicet fulcimenta. Volumus & mandamus, ut statutum editum in concilio generali de magistris Theologis per singulas metropoles statuendis, inviolabiliter observetur. Decernentes insuper de consilio fratrum nostrorum ac discrete præcipiendo mandantes, ut quia super hoc propter raritatem magistrorum se possent aliqui forsitan excusare, ab earum prælatis & capitulo ad theologicas professionis studium aliqui docibiles destinentur, qui cum docti fuerint in Dei ecclesia, velut splendor fulgeant firmamentis, ex quibus postmodum copia possit haberi doctrinam, qui velut stellæ in perpetuas aternitates manifuri, ad justitiam valeant plurimos erudire, quibus si proprii provenientis ecclesiastici non sufficiunt, prædicti necessaria subministrent. Docentes vero in theologica facultate, dum in scolis docuerint, & studentes in ipsa integre per annos quinque percipient de licentia sedis apostolica proventus prebendarum & beneficiorum suorum, non obstante aliqua contraria

* f. viii
veltr.

A consuetudinè, vel mandato statuto cum denario defraudari non debeant in vinea Domini operantes. Hæc autem inconcussæ volumus observari, finiter disponentes, quod feriamus pœna debita transgressores. Sane licet fallax sit gratia ceterarum scientiarum, & vana etiam pulchritudo, quia tamen regulares quidam claustratae silentium & legem Domini animas convertemunt, & sapientiam dantem parvulis, quam super aurum & topazion amare debuerant, responentes, 'abeunt post vestigia gregum, & illicite se convertunt ad pedissequas amplectendas, quæ plausum desiderant populi: contra hujusmodi præsumtores exentes ad audiendum leges vel physicani, felicis memorie A. (7) prædecessor noster olim statuit in concilio Turonensi, ut nisi infra duorum mensium spatium ad claustrum redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa si patrocinium parare voluerint audiantur. Revera saurem, in choro, capitulo, mensa, & ceteris, ultimi permageant fratum, & nisi forte ex misericordia sedis apostolice totius spem promicerint amittant. Verum quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diversas excusationis aliquid presumebant, nos volentes ut tales de cetero ipso facto sententiam excommunicationis incurvant, districte præcipiendo mandamus, quatinus tam a dioecesis & capitulis ipsorum, quam etiam a ceteris episcopis in quotum diocesibus in hujusmodi sludent, tales, sublatâ appellationis obstaculo, excommunicati & prædicis penitentiæ obnoxii publice nuntientur. Quia vero theologæ cupimus studium ampliare, ut dilataro tencorii sui loco, funiculos suis faciat longiores, & sit fides catholica circumincta muro inexplicabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso, ad archidiaconos, decanos, præpositos, pleros, cantores, & alios clericos personatus habentes, necnon & presbyteros, nisi ab his infra spatium præscriptum destiterint, hoc extendi volumus, & appellatione postposita inviolabiliter observari. Nam cum sint multi caupones aquam vino miscentes, qui non solum involvere falsa veris, sed etiam diem in noctem vertere moliuntur, in firmamento Dei plantare luminaria dividenter diem a nocte valide affectamus, sunimperare satagentes, ut ad capiendas vulpes parvulas quo demoluntur vineas, bonorum habeamus copiam venatorum, qui manus mittentes ad fortia, contra perversores fidei sine potentes opere & sermone. Hi vestiti duplicitibus ut mereantur duplicitia possidere, cum videbunt in die novissimo, ad judicandum cum terra senaribus concessuri. Porta

(7) Alexander papa III. in Concilio Turonensi anno 1163. celebratio.

ro cum argentum alibi habeat venarum sua-
rum principia , quam unde ferrum tollitur,
& auro locus in quo confletur, sit jam du-
dum Parisius deputatus , ubi turris David
cum suis propugnaculis constitui consuevit,
ex qua non solum dependent mille clypei ,
sed omnis fere atra natura fortium, dum in-
definenter exinde fortis ex fortissimis pro-
deunt tenentes gladios , & ad bella doctissi-
mi , qui ambiunt per orbem undique lectu-
lum Salomonis. Quidam suis divitiis invi-
dentes dicere videntur patri quid generas?
& matri quid parturis?... secus altare plan-
tare lucum , & ancillam heredem suæ domi-
næ subrogare , quamquam ancilla filius cum
filio liberæ non debet heres esse. Currunt
enim illuc improbi cum traditionibus sacer-
tariorum principum quasi rarefacere velint ver-
bi fabrum ferrarium acutem gladium aut
lanceam , vomerem vel ligonem. Et cum in
locis plurimis plures habeant sui studii pro-
fessores, ultro ingerunt filiorum oculis mer-
ces suas, ut illebit ipsorum phalerae , & dul-
cedine provocati , à matris pulchritudine ac
sapidis überibus abstrahantur , non atten-
dentes quod angustatum est illis stratum &
fere artus est locus ibidem filii prophetarum.
Sanè licet sancta ecclesia legum sacer-
tariorum non respuat simulatum , quæ sanæ
æquitatis & justitiae vestigia imitantur : quia
tamen in Francia & nonnullis provinciis läci-
Romanorum imperatorum legibus non
utuntur , & occurunt raro ecclesiastico
causa tales , quæ non possunt statutis canonici
expediri , ut plenius sacra pagina insista-
tur , & discipuli Helisei liberius juxta fluen-
ta plenisima resideant ut columbae , dum in
januis scalas non inveniuntur , ad aquas diva-
nicare valeant pedes suos , firmiter interdicimus &
districtius inhibemus , ne Parisius
vel in civitatibus seu aliis locis vicinis quis-
quam docere vel audire jus civile presumat.
Et qui contra fecerit , non solum a causarum
patrocinis interim excludatur , verum etiam
per episcopum loci , appellatione postposita ,
excommunicationis vinculo innodetur.

HONORII PAPÆ III. EPISTOLA ad archiepiscopum Bituricensem.

De corruptis sacerdotiorum moribus emendandis.

*Ex m. co-
dice monas-
ticæ Hi-
erusalem.*

HONORIUS , &c. archiepiscopo Bituri-
censi , &c. Expectavimus hactenus ex-
pectantes si monitis & statutis concilii gene-
ralis exulta Dominus fabaorth vinea florui-
set , si Atron virga turgentibus gemmis eru-
pisset in flores , & dilatatis foliis amigdala
produxisset , si germinasset mala punica , &
ficus produceret grossos suos , quia ficus
præcoquas anima sponsi desiderat , & spon-
sa diligit botros cyperi. Sed ecce quod do-
lentes dicimus , ante messem seges effloruit ,

A & vinea fere tota , & fucus , & vîrga magis
aruit , & vindictior manus ad cartallum
non revocat , sed sic semper vindictiar ,
quod per vindictatores racemos aliquos
colligere vix valimus. Nam unusquisque se-
re in viam suam abiit , & ad suam negotia-
tionem revolat ; a regiis nuptiis damnabili-
ter se excusans. Jam quidam ministri altaris
sicut jumenta non solum stercore compu-
tressunt , sed peccatum suum , sicut Sodo-
ma , prædicant , nec abscondunt , facti rui-
na & laqueus populorum. Quidam ecclesia-
rum prælati qui gladios anticipates in suis ma-
nibus accepérunt ad faciendam vindictam
& increpationes in populis , errantes non
corrigit , membra purifica non exédit , &
caulis oves contagiosas & morbidas non
<sup>* f. expel-
lunt.</sup>
excidunt , vulnus , livorem & plagam tu-
mentem non ligant , nec curant ; neque fo-
vent oleo vel emplastro , propter quod quia
cicatrix populi non obducitur , in Galaz
non censetur esse medicus , vel resina. Proin-
de in consilium subditorum venire anima
prælatorum convincitur , dum iidem pro-
ximorum vitis non resünt , sicut manus
mulieres mis. . . . , parvulos suos cogunt.
Hi etiam bona sibi commissa dissipant &
consumunt , dispersunt sanctuarii lapides in
capite omnium platearum , indignos pro-
movent , pernitios stipendia ecclesiastica
largiuntur , in suis ecclesiis conventicula de
sanguinibus congregantes. Tales equidem
non attendunt , quod Heli filios suos pal-
pans de sella retrosum cecidit & præcipes
populorum , quia non cohibebant Hebræos
initiantes Beelphegor & cum Madanitis in
eorum oculis cœcantes , præcepto Domini
suspensti sunt in patibulo contra solem , quia
cum de manibus prælatorum negligentiuni
sanguis requiritur per euentum subditorum ,
dum fortioribus fortior instat cruciatus , fit
durum iudicium his qui præsunt. Claustrales
autem plurimi qui frēgerunt jugum , rum-
punt vincula , qui etiam sicut sercerus jam
contemtibiles sunt effecti , se non corrī-
gunt , subditos non castigant. Capitula jux-
ta concilii generalis statutum non celebrant ,
ne in lucem prodeant opera tenebrarum , &
a lumine arguantur. Propter hoc siquidem
hæreses invalescent , quia cum p̄crauci ho-
mines murus æneus vel columna ferrea sint
prælati , vix est qui se opponat murum pro
domino Domini ascendentibus ex adverso , eo
quod conscientia remordente , dum canes
muti projectum dum in os habent
& sunt quasi baculus arundineus jam con-
fractus , nec latratu nec baculo arcant lupos
dilacerantes ecclesias , & in ipham ululatus
validos emittentes. Cum igitur non possi-
mus dissimulare de cetero vel conniventibus
oculis pertransire tantum cleri conta-
gium , & populi Christiani discrimen quod
procedit & proficit ex negligentia prælate.

rum evacuantium per incuriam & torporem A
fandiones canonicas, & statuta salubria con-
ciliis generalis, increpatiis securum com-
miantem excidium, nunc radicibus infru-
ctuosae arboris applicamus, confosse fcul-
næ copinum iteroris apponentes, ante-
quam maledictionis gladio ferratur, & areat
si fructum non fecerit in futurum jam di-
tius expectatum. Quocirca universitatì vestra
per apostolicā scripta mandamus, & distri-
cte precipimus, quatinus præteritam negligi-
gentiam novo studio redimentes, per solli-
citudinem geminatam sic præfati statuta B
concilii, & illa præsertim quæ salutem re-
picuum animarum, deinceps conservantes,
& faciat a vestris subditis inviolabiliter
observari, quod possitis inde laudem conse-
qui, & eterna pñma prometeri. Ne quem-
quam vestrum pñnam oporteat formidare,
ad quam ex hinc potenter accingimur conra-
desides & remissos. Invigilatis autem prò-
pensius ad hæreticam pravitatem de vestris
finibus, si forsitan irrepserit, penitus ex-
tirpandam, quia serpit ut cancer, capita ur-
hydra multiplicat, & ut draco de cœlo stel-
las derrahit, & mulieri tendit infidias, cu-
piens filium quem concipit devorare. Ponat
etiam unusquisque gladium suum super fe-
num, per medium castrorum transiens de
porta in portam, non parcat fratri proximo
vel amico, qui status vilipendis morum vel
vitæ abicit honestatem, vel non observat in
confusa, veltibus, & aliis modestiam cleri-
calem, præcaventes sollicite ne beneficia
conferantur indignis, nec quemquam permittan-
tiis habere plures personatus seu parochiales
ecclesias habitas post concilium generale, C
quibus cura sit animarum annexa, nisi forsan
super hoc habent indulgentiam sedis apô-
stolice speciale. Abbates vero nigri ordini
celebrare hoc anno provincialia concilia
non omissant, prout exitit in prædicto
concilio stabilitum. Et ut bonorum studium
commendare possumus, & punire negligen-
tiam perversorum, super hoc ab illis certiorari
volumus & mandamus. Attendant
igitur unusquisque ut sic mandatum nostrum
juxta susceptum officium exequatur, quod
nemo coronam ejus accipiat, vel de suo lo-
co ejus candelabrum amoveri contingat,
sed potius mercatur coronati gloria & ho-
nore.

(a) Duo extitere hujus nominis monachi in Valle S. Petri
ordinis Cisterciens in diocesi Coloniensi: alter qui novi-
citur instituendis præpositis suis, alter qui ab initia abbatiali
dignitate humilis monasteri co. & recipit. Priorem Cela-
zium hujus epitole audirem & lequentem extimamus,
viro qui plena scripta ferit.

EPISTOLA (4) CÆSARII [a]
ad Hartmannum priorem de Clauistro.

De transfiguratione.

Dilecto domino & amico suo præcor-
diali H. priori de (4) Clauistro, fra-
ter C. quicquid potest devotionis cum affe-
ctu caritatis & orationum obsequio.

Circa 1150.
Ex ms. W.
merodam.

[b]

Cum nuper inter nos esset collatio de
transfiguratione Salvatoris in monte Tha-
bor celebrata, in qua & ipsius & omnium
nostrum fuit & est gloria futura resurre-
ctionis declarata, sicut Iohannes, valde humili-
ter multumque instantet supplicasti parvi-
tati mea, ut eamdem lectionem evangeli-
cam exponere vellem, & ea præcipue repli-
care, quæ circa corporum resurrectionem
& futura vita statum inquiri & per dispu-
tationes ventileri solent. Placuit etiam vo-
bis ad majorem intelligentiam hoc fieret sub
typo dialogi, ita ut vos personam interro-
gantis, & ego personam assumere respon-
dentis. Ad quod opus cum scirem me pro-
fus insufficientem, caritatem tamen vestram
offendere pertinebans, si non obedirem,
petitioni vestre adquievi. Et quia circa cor-
pora glorificata dotesque eorum, multa in
disputationibus versari solent, quæ auctori-
tibus divine scriptura solvi nequeunt,
magis ad interrogata studui opinando res-
pondere, quam aliquid assertive diffinire.
Etiamque Deus aliquid mihi super his reve-
lasset, quis mihi crederet ubi sancti patres
racent, ubi doctores inter se non concor-
dant, valde temerarium judicaretur, immo
detrahentibus materia daretur mihi obli-
quendi, si aliquid ibi dicarem pro senten-
tia. Adjuvate igitur orationibus insufficien-
tiam meam, ut & Dominus scribentis fly-
lum sua inspiratione promoveat, & in cor-
dibus audientium sive legentium quæ scri-
benda sunt fructuosa efficiat.

EPISTOLA CÆSARII
ad H. abbatem Vallis S. Petri.

In moralitates anni.

Dilecto patri & domino H. venerabili
abbati in valle S. Petri, frater C. mo-
E nachus ejus novissimus cum obedientia fi-
lialem in Christo caritatem.

Circa 1150.
Ex ms.
Himmerodam.

Quæ horrata vestro & prioris mei, nec
non & aliorum quorundam fratrum instan-
tia super lectiones evangelicas Christi gra-
tia inspirante per ministerium meum sunt

(b) Claustrum celeberrimum ordinis Cisterciensis mona-
sterium in dicitur Treveri ab Alberto archiepiscopo fun-
datum, vulgo Himmerodam appellatum, ad quod cum accessisset
S. Bernardus, & illud undique miratus circumdatur confi-
pexisse, exclamasse dicitur: Vere hic est Claustrum, unde
Claustrum nomen ei remansit.

conscripta,

1153 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 1154
conscripta, caritati vestrae devotus offero A me coegeritis atque insipienter fecistis, spem habens in orationibus vestris sanctis, opus quod supra vires meas fuit aggressus sum, verborum continens falteras, quia non decet rhetoricae floribus sermonem pingere, ubi de humillima Christi tractatur Passione. Omniem tractatum in septem homelias distinxii, ne prolixitas legentibus fastidium generaret.

EPISTOLA CÆSARII
ad Alexandrum de Claustro & Petrum
de Loco S. Mariae priores.

In expositionem moralem super Passionem
Christi, secundum omnes evangelistas.

Circa 1120.
Ex ms. Hr.
genuensi.

Viris religiosis & dominis in Christo
carissimis Alexandro de Claustro &
Petro de Loco S. Mariae prioribus frater C.
sic Christi participare Passioni, ut in futuro
consortes esse mereamini gloriae ejus
resurrectionis.

Diu est quod petere coepisti & suadere
in quantum potuisti, quatenus ad multorum, ut dicebas, utilitatem, Passionem
Domini nostri IESU CHRISTI moraliter exponere: quod quidem jam diu distuli ac
protraxi, non vestram parvipendendo pe-
titionem, sed propriam ad hoc consideran-
do insufficientiam, operisque difficultatem.
Nondum enim legisse me memini aliquam
moralem expositionem super Salvatoris Pas-
sionem. Præterea in homiliis moralibus de
solemnitatibus diversorum sanctorum di-
stans ita occupabar, quod huic operi nisi
illis prius expletis vacare non potui. Nam
quidam easdem homilias jam ex parte tran-
scriperant, & cum non parvo desiderio
adhuc superstites expectabant. Quibus ex-
pletis, postulationibus vestris satisfacere
dignum duxi, malens minus eleganter scri-
bendo irrisiōibus subjacere quam caritati
vestrae desiderata negare. Et quia unus ex
vobis exponi petivit Passionem Domini se-
cundum Lucam, alias vero secundum Jo-
hannem, eo quod nimis tediosum longum-
que esset singulos per ordinem exponere,
maxime quia in plurimis locis concordant,
quoruīdam usus consilio Passionem secun-
dum Matthæum, qui plenius ordinem re-
gescit profequi videtur, explanare studui,
quod minus ille dixit vel omnino tacuit, ex
aliorum trium evangelistarum scriptis sup-
plevi; sicque modicum puto neglectum
quod non sit expostum. Quod si minus sa-
tisfactum est desiderio vestro per insulam
atque insufficientem vel incautam exposi-
tionem, magis imputandum est vobis, qui

Yer. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

S E N T I A
excommunicationis ab Hugone cardinali
& apostolicae sedis legato in potestatem
& consilium Mediolanense, qui archie-
piscopum suum in banno posuerant.

Hugo miseratione divina Ostiensis &
Velletrensis episcopus, apostolicae se-
dis legatus, nobili viro A. potestati & con-
silio Mediolanensi spiritum consilii sanioris.

Anno 1121.
Ex ms.
Colberino.

Quis dabit capiti meo aquam & oculis
meis fontes & flumina lacrymarum? lugens
lugeat David manu fortis interitum Absa-
lonis. Rachelis super filiorum nece lugentis
adveniant ululatus. Jeremias qui destru-
ctionem Jerusalēm prefentem vidit, futu-
ram prædictit, præteritam deploravit, la-
mentetur cum matre ecclesia sponsa filii
Dei vivi. Ploret cum matre fidelium cuius
vox auditur semper in alto, extollitur in
excelsis super interfectos populi redempti
preioso sanguine Nazareni, & quia pec-
caverunt & non sunt, consolationis bene-
ficiū non admittit. Sponsi sui passiones &
supplicia, tormenta & vulnera renovantur.
Cernit filiorum suorum jugulum, horren-
dum facinus, triste spectaculum, piacularē
flagitium. Manum suam misit hostiis ad om-
nia desiderabilia ejus; facti sunt hostes ejus
in capite, & inimici ipsius de pauperum
patrimonio & egenorum substantia locuplet-
es. Admiremini ergo vos omnes qui tran-
fitis per viam, admiremini & obstupescite,
state in gentibus & videte, considerate ve-
lementer & attendite, si est dolor sicut
dolor ecclesiae matris vestrae. Astutia dæmo-
num, hereticorum perfidia, savitria tyran-
norum, matrem fidei, Christi sponsam im-
pugnant hostiliter & invadunt: ipsius ve-
stitum deauratum concindunt, crines la-
cerant, auferunt de capite suo diadema de-
coris, quo decorata fuerat ab unigenito
summi regis, falsorum fratrum nequitia
nova contra eam exquirit genera prælio-
rum, quanto plus indebita, tanto ultra quam
exprimi valeat graviora. Admiremini ergo
& obstupescite, state in gentibus & videte,
si est dolor sicut dolor matris vestrae. At-
tententes igitur & non sine magna cordis
amaritudine recolentes, quanto sinceritatis
affectu, quanto devotionis ardore confue-
vistis ecclesiam revereri, & eidem tempore

D d d

tribulationis potenter assistere, tamquam filii carissimi & sinceræ devotionis alumni ad Deum genitus emittere, & magnis cogimur vocibus exclamare, pro eo quod effecti filii alieni, conversi in arcum perversum, recedentes ab eo qui vos temporali beneficiorum munificentia multipliciter exaltavit, erexit, & posuit in sublimi; contra Deum, & contra canonicas sanctiones, contra novum statutum Summi pontificis, per quod ipso jure jam excommunicationis sententiam incurris, contra leges & bannum imperatoria celsitudinis, licet litteris & a nuncio nostro frequenter moniti, preces, monita, inhibitiones, & mandatum nostrum penitus contemnentes, nolentes a nobis sine præjudicio partium absolutionem Modociensium exhiberi, nec de venerabili patre Mediolanensi archiepiscopo conqueri coram nobis, cum carissimus filius magister Raynaldus domini papæ subdiaconus, capellanus noster, vobis & Modociensibus ex parte nostra justitiae plenitudinem obtulisset; eundem archiepiscopum præsente ipso capellano nostro in banno ponere præsumfisis, qui nulla ratione Modocienses absolvere potuisset sine iuratoria cautione, ac forma ecclesiæ diligentius observata. Debueratis saltem deferre nobis, qui civitatem vestram tam speciali affectione, tantaque prærogativa dileximus caritatis. Sed hæc fuit hora vestra & tenebrarum potestas. An forte in potentia & virtute confiditis temporali, sicut Nabucodonosor, qui in corde elatus de gloria decoris & robore regni sui sublatus ab hominibus subito bestiis per septennium sociatur? Herodes rex, qui misericordia affligendos quoddam de ecclesia manum suam, cum populus laudes ei Deo & non homini debitas acclamaret, mox percussus divinitus, consumptus a vermis expiravit. Pharaonem autem nolumus trahere in exemplum, qui per flagella porius induratus, condignam ipse ad populo divinae animadversionis perculit ultionem; contra Deum & ecclesiam suam, quam constituit Dominus super gentes & regna, fortitudine vestra ut favilla stupas, & opus vestrum qualiscum illa, succendet in utrumque simul, & non erit aliquis qui extinguat. At forsitan obsequiis indigne præsumicisti quæ Romanæ ecclesia studiis haec tenus exhibere? Certe si magna sine obsequijs non minora vobis ab ecclesia sunt collata. Nos autem qui tantum excessum nulla ratione possumus sine dispendio nostre salutis equanimiter sustinere, in opprobrium maximum apostolice sedis & detrimentum ecclesiasticae libertatis, volentes post patris monita adhibere flagella debita castigantis te potestas, confutes. Mortæ & Credentiaz, illamque partem consilii quæ tibi super hoc consilium suum dedit, sed & ceteros qui super hoc

A præstiterunt vel præstiterint de cetero consilium, auxilium & favorem, publice excommunicationis sententia duximus inno-dandos, & excommunicates denuntiamus propter statutum summi pontificis memoratum. Volentes tamen experiri si in vobis devotionis scintilla remansit, venerabiles fratres nostros Pergamensem & Laudensem episcopos ad vos nostros nuncios destinamus, rogantes, monentes, & districte præcipientes ex parte Dei omnipotens, & ex parte domini papæ, domini imperatoris & nostra, ut redeuntes ad cor & considerantes attentius & destructionem vestram & periculum animarum, usque ad terminum quem iidem episcopi vobis dabunt, bannum contra memoratum archiepiscopum revocetis, & ad matris ecclesiæ beneplacatum & mandatum humiliter redeatis: alioquin extunc subjicientes procul dubio civitatem vestram ecclesiastico interdicto, venerabilibus patribus Aquileiensi & Grandensi patriarchis, Ravennensi & Januensi archiepiscopis, eorumque suffraganeis, ne non universis episcopis provincie districte nostris dabimus litteris in mandatis, ut vos singulis diebus dominicis & festivis excommunicatos denuncient, & faciant publice nunciari, quanto ferventius vos dileximus, tanto durius alias spiritualiter contra vos & temporaliter processuri. Datum Bononiae 11. calendas Augosti.

EPISTOLA IO. PERGAMENSIS
& O. Laudenensis episcoporum ad Hugo-
linum cardinalem apostolice sedis lega-
tum.

Rationem reddant de actis cum Mediolanensibus.

Reverendo patri ac domino (4) Hu-
GO LINO Dei gratia Ostensi & Velle. Anno 1511
trensi episcopo, apostolice sedis legato Jo-
Pergamenensis & O. Laudenensis divina miseratione episcopi salutem & debita subjectionis & reverentiaz famulatum.

Sanctitatis vestrae litteras cum debita devozione receipimus, & eaurum tenorem intelleximus diligenter. Juxta itaque eaurum Edem litterarum tenorem personaliter Mediolanum accessimus, & prima die potestatem vocavimus, & causa adventus nostri ei exposita, super hoc propter quod ivimus, cum studiose curavimus ammonere. Postea sequenti die consules Metta & Credentia ad nos vocavimus qui cum maxima multitudine majorum & potentiorum de societatis suis ad nostram presentiam accesserunt, quos eaute reprehendimus super his

(4) I est Hugolinus cardinalis, qui anno 1517 defunctus Honorio III. successus est summus pontifex Guglielmo IX. appellatus.

qua facta erant; qua reprehensione & etiam A regni summopere intendere valeamus; omnia alia negotia prætermittentes.

LITTERÆ ILLUSTRISSIMI

Philippi regis, pro monasterio Lyrensi.

*Concedis monachis facultatem eligendi
abbatis.*

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex; Anno 1158.
ballivis suis Normanniae ad quos litteræ ista pvererent, salutem.

Ex cartariis
B. Mariæ
de Tyr.

Accesserunt ad nos nuntii Lyrensis
B conventus, abbatis sui nobis significantes
decessum, & eligendi sibi pastoris licentiam
a nobis humiliter requirentes: super quo
vobis significamus, quod nos prædictis nuntiis
licentiam concessimus eligendi eo modo
quo temporibus comitis Liecestræ cam
confluerent obtinere: vobis mandantes,
quatenus res eorum ubicunque fuerint in
potestatibus vestris, eis in pace dimittatis.
Actum apud S. Germanum in Leya, anno
Domini MCCCXI. mense Augusto.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI

regis.

De heredibus de Culent.

PHILIPPUS, &c. Noverint, &c. quod Radulfus de Culent prior Wastignensis, avunculus & tutor heredum de Culent, afferit & confilio amicorum & parentum heredum de Culent, videlicet dilectorum & fidelium nostrorum SIMONIS Bituricensis archiepiscopi, ARCHEMBALDI de Borbone, ROBERTI de Bomes, ODONIS Trofebois, RADULFI de Pacot, PETRI de Crevant, JOHANNIS de Bornais, pro utilitate heredum de Culent, ipse prior & heredes de Culent quittaverunt & donaverunt in perpetuum nobis & heredibus nostris quicquid juris habebant in castro Exolduni, & ejusdem pertinentiis, tam scodis quam domaniis & omnibus aliis, & nos propter hanc quittance & donationem ipsi priori, & heredibus de Culent, quittavimus & donavimus in perpetuum tertiam partem Castri-novi super Karum fluvium, & tertiam partem Marolii super Arnon fluvium, sicut RADULFUS quondam dominus Exolduni ea tenuit & possedit ab ipsis & eorum heredibus habenda & possidenda in perpetuum, post decepsum dilecta consanguineæ nostræ quondam uxoris prædicti Radulfi quondam domini Exolduni, quæ fuit filia PETRI comitis quondam Nivernensis consanguinei nostri. Insuper propter hanc quittance & donationem quam dicti prior & heredes de Culent nobis fecerunt, dedimus eisdem mille libras Parisienses, de quibus mille nobis reddendis, si forte dicti he-

Anno 1158.
Ex ms. Cul-
berino.

EPISTOLA PHILIPPI AUGUSTI

ad Theobaldum comitem Campaniae.

De negotio Albigenium.

PHILIPPUS comiti THEOBALDO Trecensi.
Ex ms. Culberino.
Misisti ad nos litteras vestras de credentia per Lambertum Bochurum, qui nobis dixit quod legatus Albigenis locutus fuerat cum comitissa matre vestra, ut vos intromitteretis de negotio terræ Albigenium, & caperetis super vos affarium Albigenium, & vos multa & magna haberetis auxilia a legato & clero & ecclesiis ad istud factum faciendum. Nos autem ad hoc respondemus, quod commodum & honorem vestrum volumus: & si gentes vestrae & consilium vestrum * dederit vobis quod de hoc vos intromitteretis, id nobis non displicebit, salvis tamen nobis in omnibus feodis & servitiis nostris, seu quocunque & quando ei habere volemus. Et sciatis quod de nulla promissione volumus in hoc affario nos ligari, quia guerra nostra quasi in promptu est, vel treuga non duret inter nos & regem Angliae, nisi in instanti Pascha in unum annum, nec decet nos ut aliquas imprisas faciamus, quin ad defensionem nostram &

Vet. Script. & Mon. ampl Coll. Tom. I.

E

* dixerit.

D d d ij

redes de *Culent*, cum ad æratem adultam A
pervenerint, ab hac quitatione & dona-
tione resilirent, idem R A DULFUS de *Culent*
prior *Wastignensis* constituit erga nos ple-
gios five debitores dilectos & fideles nostros
ARCHEMBALDUM Borbonensem pro ccc.
libris Parisiensibus, Hamonem dominum de
Karrofis de c. libris Parisiensibus, Henri-
cum dominum Soliaci de c. libris Parisien-
sibus, Guillelmum de *Coldremore* de c. li-
bris Parisiensibus, Stephanuram de S. Pallad-
io de cc. libris Parisiensibus, Galcherum de
Corcellis de c. libris Parisiensibus, Odo-
nem ~~Massébois~~ de l. libris, Guillelmum de
Lineris de l. libris Parisiensibus. Actum
apud S. Germanum in Laia anno Domini B
mcccxi. regni vero nostri xlii.

E P I S T O L A W I L L E L M I
marchionis Montisferrati ad Honorum
papam tertium.

Filialem ei pro*cessit* obedientiam, seque sua-
que ei commendat.

Anno 1221.
Ex ms. Col-
bertino.

SAntissimo patri domino suo carissimo,
metuendo, HONORIO sacro-fancta Ro-
manæ ecclesiæ summo pontifici WILLEL-
MUS marchio Montisferrati, tam debitum
quam devotionis obsequium.

Litteras quidem pacientatis vestrae la-
ta facie & alacri vultu vidimus & rece-
pimus diligenter, & de hoc quod mihi
placuit vestra sanctitas intimare, vobis ut
domino referimus innumeræ grates: sig-
nificantes vobis quod pro posse nostro, in
omnibus & per omnia vestris obediam mat-
datis, & nullatenus deviabo a præcepto ve-
stro. Cum autem totam meam spem habeam
in vobis, pacientatem vestram, de qua
non modicum confido, vobis humiliter &
devote flexis genibus exoramus, quâreus
intuiri Dei amoris supra negotiis nostris
memor estote, & cum legato vestro ante-
quam ad partes nostras veniat taliter ordi-
nare digneris, ut negotia & facta nostra
promovere debat, & prout Deus dederit
ei gratiam effectui mancipare intendat, ita
ut per vos valeam obtinere: quia vero spe-
ramus & credimus per vos ad bonam pacem
eum inimicis nostris pervenire: & si quid est
quod vultis ut faciam, mihi vestro fidei in-
timate: quia paratus & intentus sum vestris
obedire mandatis.

E P I S T O L A H U G O N I S

episcopi Hostiensis ad Honorum
papam tertium.

Significat summo pontifici subfidiunt a Floren-
tinis oblatum pro Terra-sancta negotio,
eosque sedi apostolice commendat.

SAntissimo in Christo patri domino Ha-

Anno 1221.
Ex ms. Col-
bertino.

NORIO divina providentia summo pon-
tifici, Hugo miseratione divina Hostiensis &

Velletrensis episcopus, salutem & tam de-
bitæ quam devote reverentiam simulatum.

Noverit serenitas vestra, quæ Florenti-

ni licet eos in banno Metenfis episcopus do-
mini imperatoris cancellarius posuisset, &

Pisani, sicut afferunt, magnam pecuniam
detineant eorumdem, & alias plurimum

sint gravati, recipientes tamen pro reveren-
tia Dei & sedi apostolica verbum Dei,

dederunt & concederunt mihi per militem
viginti solidos illius monetae, & decein so-
lidos per quodlibet foculare peditis ad sub-

fidiu[m] Terræ-sanctæ: quæ pecunia per to-
tum mensem Junii colligetur, mihi vel nun-
cio meo cui voluerò assignanda militibus

Florentinis, quorum multi parati sunt reci-
pere signum crucis, si tot fuerint & tales qui

bus conferri valeat pecunia supradicta, vel
aliis crucisignalis, sicut videro expedire, con-

fecto ex his omnibus publico instrumento:

unde quia oportet me ingredi provinciam

Lombardia propter marchionem Montis-
ferrati, qui volebat transire ad regnum A-

relatense, quod ei commisit dominus im-
perator, sicut a plurimis dicebatur, & ego

per suas litteras intellexi, nec moram porui

D facere apud eos. Sanctitatem vestram pre-

cor attentius, quatenus Florentinos prædi-
cos, qui ad vos tamquam tutissimum por-

tum salutis recurrent, habeatis propensius

commendatos, & ne impediatur Terre-san-
cta succursus, ad quem magnifice præparan-

tur. In eorum negotiis vestra dignetur do-

minatio provide, ut per studium apostolice

pietatis ab hujusmodi gravaminibus li-

berentur.

E P I S T O L A R E. DE NOXA

Potestatis Cremonensis ad Hugonem e-
piscopum Hostiensis apostolice sedi
legatum.

Se optare pacem cum Placentinis significat.

Venerabili patri & domino HUGONI

Anno 1221.
Ex ms.
Colbertino.

Dei gratia Hostiensis & Velletrensi e-
piscopo apostolica sedi legato R.E. de Noxa

Cremonensis potestas cum populo & mi-
litia reverentiam & devotionem in omni-
bus.

Deus sit nobis testis, cui omnia manife-

sta existunt, quia pacem & concordiam in Lombardia diligimus, & de werra Placentinorum dolemus, ut multis potest indicis manifeste perpendi. Et si nobis aliquod indicium appareret, quo eos pacificare possemus, modis omnibus operam prestaremus.

Et ut vere loquamur contra populum habemus movere querelam, quinobis nescientibus & invitatis potestate & judicem de nostra civitate accipere præsumisit, occulte etiam per latrocinitum inthronizantes eosdem. Quod cum nobis patuisset in banno quingentis libris potestate & trecentis libris judicem posuimus, & omnia bona sua in civitate & extra distraximus, & utriusque parti Placentinæ interdiximus, ne ad nostram civitatem accedant, ne coadjutores ibi acquirant, sua discordiæ præstantes favorem, & populares qui præsumserunt de nostris potestate accipere, nostro supplicium banno. Deinde nostris civibus districte præcepimus, ne in armis vel personis alicui partium debeat præbere succursum. Et si vestra providentia, pater sancte, viam aliquam poterit invenire, per quam inter Placentinos & alios Lombardos pacis semina seminare possumus & discordias sepelire, nos aliquo sollicitetis indicio: quia tam in hoc quam in aliis vobis & Romanæ ecclesiæ invenietis nos modis omnibus præparatos: & quæ vobis lator præsentium Jacobus de Magistro-bono vit sapiens & discretus ex nostra parte vobis dixerit, indubitanter credatis, & fidem verbis ipsius adhibeatis.

C A R T A M A T H I L D I S comitissæ Nivernensis.

Super juramento quod fecit domino regi.

Anno 1111.
Ex m. Co-
lumbi.

Ego MATHILDIS comitissa Nivernensis notum facio universis præsentes litteras inspecturis, quod ego juravi super sacra-fancta carissimo domino meo PHILIPPO Dei gratia illustri Francorum regi, quod ego faciam eidem bonum & fidele servitium contra omnes homines & feminas qui possunt vivere & mori, & quod me non maritabo nisi per gratum & voluntatem ipsius. De his autem conventionibus tenendis firmiter dedi plegios domino regi meos homines quosquos tecum habebam per sacramentum eorum, tali modo, quod si ego, quod abis, deficerem de dictis conventionibus tenendis domino regi, ipsi tenerentur venire ad dominum regem cum omnibus terris & feodis suis quæ de me tenent, & ipsum contra me juvare, donec esset ei emendatum ad gratum suum, & quotiens dominus rex me requisierit, ego faciam ei habere talia sacramenta meorum hominum, qui non fuerunt tecum coram domino regre præsentes, de omnibus illis scilicet quos

B

L I T T E R Æ R O B E R T I

de Cortenaio, & eorum qui cum comitissa juraverunt sùb hac forma, quorum nomina subscriptibuntur.

EGO ROBERTUS de Cortenaio notum Anno 1112.
Ex m. Colberinus
facio, &c. quod ego juravi super sacra-fancta carissimo domino meo PHILIPPO Dei gratia illustri Francorum regi, quod si dilecta neptis mea MATHILDIS comitissa Nivernensis desiceret de bono & fidei servitio faciendo domino regi, & quod se matritat sine voluntate & licentia ejusdem, ego teneret venire ad dominum regem cum omni terra & feodis quæ teneo de ipsa, & ipsum juvare contra dictam comitissam, donec idem esset emendatum ad gratum & voluntarem domini regis. Quod ut, &c. Actum, &c. Guillelmus de Merloto, Ugo de S. Verano, Guido de S. Paulo, Stephanus de Sacro-Cæsar, Jacobus de Chacenoio, Perrus de Barris, Ugo de Arte vicecomes de Clameciaco, Anfillus Brideine, Gaufridus de Belli.

HÆC SUNT VERBA quæ tractata fuerunt inter dominum regem & nuncios comitis Marchiae.*

PEtit comes Marchiae, quod singulis annis dentur ei duo millia librarum Parisiensem in tribus terminis, quoque Niortium & Rupella & alia terræ sint acquisita, nisi dominus rex eas ei interim assignaret circa Rupellam in acquisitione, & quando faciet idem comes domino regi hominagium de redditibus Salmurii, quos regina Anglia habet in dotalitium, petit habere proventus & redditus Langesti. Quod si redditus & proventus Langesti non valuerint redditus Salmurii, azud Langestum ipsi perficiunt: ita quod non potest ibi fortiter facere. Petitetiam idem comes, quod post acquisitionem Niortii & Rupellæ & aliarum terrarum, assignet dominus rex eidem comiti & heredibus suis in perpetuum apud Burdigalim, si acquisitionum esset, valorem reddituum Salmurii & Niortii, & dotalitii quod regina Anglia uxor ejus haber in Anglia, salvis feudis baronum & regalibus, & quando haberet prædictum assignamentum apud Burdigalim, ea quæ assignata ei esset apud Langestum, & alibi ad dominum regem & heredes suos reverterentur. Petit etiam idem comes quod ci-

Dddij

vitas Xantonefis, de qua modo est tenens, A tent secundum consuetudinem Francorum, remaneat in perpetuum ipsi & heredibus suis, eo modo quo nunc de illa tenens est, cum insula d'Euleron, quando erit acquisita. Vult etiam idem comes, quod hiis complexis, dominus rex & heredes sui rehabeant Langestum & omnes proventus & redditus ibidem assignatos, & aliud assignamentum quod ei factum esset citra Rupellam, idemque comes quittat in perpetuum domino regi & heredibus suis quidquid juris reclamat & reclamare potest in castro Exolduni. Et si dominus rex aliquo forte impedimento derentus non posset ire in propria persona sua in acquisitionem praemissorum, esset super episcopum Silvanectensem, (a) comitem ROBERTUM, comitem Britanniæ & ROBERTUM DE CORTENAIO de solutione ducentorum milium & sexcentorum servientium peditum per quinque menses: ita quod de hoc erit in arbitrio ipsorum, nisi rex Anglie transiret in propria persona citramate. Dominus autem rex petit quamlibet securitatem dictus comes faciet de hac imprimis tenenda, & vult etiam dominus rex habere consilium de his omnibus petitionibus supradictis.

JUDICIUM FACTUM VERNONI de eschaeta comitatus Belli-montis.

Anno 1122.
Ex ms. Col.
berino.

JO HANNES comes Belli-montis habuit unum consanguineum germanum, IVERNEM nomine, & duas consanguineas germanas sorores ejusdem Ivonis, BEATRICEM & MARIAM. De Ivone exivit Theobaldus de Villiaco, de Beatrice exierunt Guido de Andelli, Hugo, Radulphus, Adam. De Maria Johannes de Buxeria, & Theobaldus. Mortuo dicto Johanne comite, nullo herede reliquo de uxore sua, Theobaldus de Villiaco dicebat totam eschaetam dicti comitatus cum pertinentiis sibi accidisse jure hereditario & successionis; quia filius erat masculi, qui si supervixisset, totus comitatus cum pertinentiis ad ipsum devolutus esset, predictis Maria & Beatrice sororibus exclusis omnino a successione hereditatis dicti comitatus secundum usum & consuetudines Franciæ. Praefati vero Guido de Andelli & fratres ejus, Johannes & Theobaldus de Buxeria assertabant e contrario, quod comitatus ille cum pertinentiis E debebat aequaliter dividi ipsis sex & dicto Theobaldo: quia eschaeta illa invenerat illos in codem sexu & in codem gradu consanguinitatis. Theobaldus vero de Villiaco dicebat quod identitas gradus nihil in hoc operabatur; nam si pater ejusdem Theobaldi & matres predictorum viverent, matres eorum in predicto comitatu nihil percipie-

(a) Guarinus qui fuit regis cancellarius.

B [+] super episcopum Silvanectensem, (a) comitem ROBERTUM, comitem Britanniæ & ROBERTUM DE CORTENAIO de solutione ducentorum milium & sexcentorum servientium peditum per quinque menses: ita quod de hoc erit in arbitrio ipsorum, nisi rex Anglie transiret in propria persona citramate. Dominus autem rex petit quamlibet securitatem dictus comes faciet de hac imprimis tenenda, & vult etiam dominus rex habere consilium de his omnibus petitionibus supradictis.

C

masculi, scilicet Iponis de Bello-monte, ad quem rotta eschaeta, si viveret, devolveretur, debebat totus comitatus cum pertinentiis devolvi, & in eundem comitatum succedere, tantquam rectus heres, omnibus aliis, scilicet Guidone de Andelli & fratribus suis, Johanne de Buxeria & Theobaldo fratre suo exclusis ab hereditate dicti comitatus cum pertinentiis, & in nullo participantibus cum predicto Theobaldo de Villiaco, præterquam in censibus & in terris provenientibus de Villenagio, in quibus participabunt omnes tam dictus Theobaldus, quam alii sex predicti.

CARTA SIMONIS DE PISSIACO.

De fortiria Aigremont.

Ego Simon de Pissiaco notum facio Anno 1141.
Ex ms.
Colbitis,
tam praefertibus quam futuris universis, quod de fortiria mea de Aigremont feci homagium ligum carissimo meo PHILIPPO illustri Francorum regi, & eam ligie tenebo tam ego, quam heredes mei de domino rege & heredibus suis in perpetuum cum aliis feodis, quæ de domino rege teneo: ita etiam quod fortiriam illam teneor ego & heredes mei reddere domino regi & heredibus suis ad magnam vim & parvam, quotiens ego & heredes mei exinde fuerimus requisiti ex parte domini regis vel heredum suorum post ejus decepsum. Actum anno Domini MCCXXII. mense Februario.

LITTERÆ ROBERTI
de Ivriaco.

*Fidejussorem se constituit erga regem pro
Galeranno filio suo.*

EGO Robertus de Ivriaco notum facio
Universis tam præsentibus quam futuri-
bus, me plegium constituisse erga carissi-
mum dominum meum PHILIPPUM illustrem
Francæ regem, quod filius meus Galeran-
nus de Ivriaco bene & fideliter serviet do-
mino regi & heredibus suis, & castrum
Montereili bene & fideliter domino regi
custodiet. Quod si forte domino regi vel
heredibus suis de bono ac fidei servitio deficeret, quod absit, vel de custodia Muste-
relii, sicut dictum est, dominus rex vel he-
redes sui possent sine messacere assignare ad
totam terram meam, & eam tamdiu in ma-
nu sua teneré, donec id fuerit emendatum
ad voluntatem suam. Actum anno Domini
MCCXXI. mense Martio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis.

*De escocheio concessò Èla sorori quondam R.
comitis de Alenconio.*

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex
&c. Notum &c. quod nos ÈLA sorori
quondam comitis de Alençon concedimus
Escocheyum tenendum in proprium, sicut
fuit assignatum heredibus dicti comitis pro
escambio de Essayo: ita quod dicta ÈLA
& heredes sui tenebunt Escocheyum de
nobis & heredibus nostris, sicut dominus
Eschocheii ipsum Escocheyum tenere sole-
bat ad usum & consuetudinem Normanniaæ.
Et præterea concedimus eidem ÈLA qua-
tuor feoda militum inferius annotata, quæ
sunt de dicto escambio, feodium videlicet
movens de feodo castri Gouteri, quod Olli-
verius de S. Audoëno tenuet; & unum feo-
dum castri Gouteri, quod Girardus Boët
tenet, & unum feodium de feodo Braesch,
quod Johannes de Laquerneille tenuet, & aliud
feodium de feodo Braesch, quod Robertus Poijel tenuet: ita quod domini qua-
tuor feodorum predicatorum servient Àla
predicæ, sicut servire debent & solent
dominis iuriis, salvò jure nostro ad usum &
consuetudinem Normanniaæ. Actum Me-
duntæ anno Domini MCCXXII, regni nostri
XLIII. mense Aprili.

83

BULIA HONORII PAPÆ III.
pro collegiata sancti Martini Leodien-
sis ecclesia.

*Ad relevandam illius inopiam concessas jam
ecclesiæ ipsi confirmat.*

HONORIUS episcopus servus servorum
Dei dilectis filiis decano & capitulo
S. Martini Leodiensis salutem & apostoli-
cam benedictionem.

Sane significatis nobis, quod a longis re-
tro temporibus ecclesia vestra superior in
B temporalibus inter ciias habebatur, sed in-
valescensibus contra eam variis & diversis
persecutionibus, ad tantam devenerat ino-
piam, quod de præbendis ipsius ecclesiæ non
poteratis sustentari, & consuetum eidem
impendere famulatum. Unde venerabilis
frater noster Coloniensis archiepiscopus me-
tropolitanus, & episcopus Leodiensis dia-
cesanus loci, miserabili ejusdem ecclesiæ
statu peritato, ad relevamen ipsius & cul-
tum in ea pristinum reparandum de Mile-
hem cum pertinentiis suis, de Famala, de
Berreste, de Usei, & de Marcis ecclesiæs,
capitulorum suorum accedente coniunctu
vobis & eidem loco, pietatis intuitu con-
cesserunt. Nos ergo vestris supplicationibus
attinentes, quod per archiepiscopum, &
episcopum, & capitula su prædicta pie super
hoc & provide factum est, vobis & per vos
ecclesia vestra auctoritate apostolica con-
firmamus, & præsentis scripti patrocinio
communimus. Nulli ergo, &c. Si quis au-
tem, &c. Datum Laterani xii. cal. Junii
pontificatus nostri anno vi.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro Amalrico de Credone.

*Concedis ei Andegavos & Baugium cum
pertinentiis eorum.*

PHILIPPUS Dei gratia, &c. Notum;
&c. quod de gratia & mera liberalita-
te nostra concessimus dilecto & fideli nostro
Amaurico de Credona (a), ut ipse teneat
quamdiu nobis placuerit Andegavum &
Baugium cum pertinentiis eorum, & om-
nia de quibus dilectus & fidelis noster WIL-
LELMUS DE RUPIBUS senescallus Andega-
vensis erat tenens die qua fecimus eidem il-
lam concessionem, & nos retinemus nobis
totam Turoniam cum tota senescalia, &
Chinonem cum præpositura & senescalia;
Burgolum & Lofoinum cum præpositura
& senescalia. Si autem nos caperemus in
manu nostra Andegavum & Baugium cum
pertinentiis eorum, & ea quæ prædicto di-

(a) Anno 1226. excessit e vita idibus Maii, & in abba-
tia Andegavensi quæ Rota dicitur; honosifice sepultus fuit;

mittimus Amalrico tenenda quamdiu nobis placuerit, nos reddemus eidem Amalrico senescalcam, sicut eam tenere solebat dictus Willelmus de Rupibus senescalhus Andegavenus. Actum apud S. Germanum in Laia anno Domini MCCXXII. mense Julio.

CARTA CONRADI
episcopi Metensis & Spirensis.

*Quod in coronatione imperatorum capitulo
B. Marie Aquisgranensis duas caratas vini
capitulo vero sancti Adalberti una, vestes
vero regie ecclesie B. Mariae debeantur.*

[4] **C**ONRADUS (a) Dei gratia Metensis
Anno 1222. Ex schedis
Ex schedis
Cl. V. Ba.
ronis de
Craffier.

Cac Spirensis episcopus imperialis aulae cancellarius ac totius Italiz legatus, universitas ad quos hoc scriptum pervenerit salutem in Domino.

Quoniam ad nostra dignitatis specialiter pertinet officium, quod honestas imperii consuetudines ecclesiis suis faciamus obseratas, ne ex progressu temporum in obliuionem deveniant, aut aliquo modo infringantur, posterorum memoria per scriptum nostrum transmittimus. Notum facimus universis & praesenti scripto declaramus, quod cum rex Romanorum in regia sede intronis sandus Aquisgrani coronatur, capitulum B. Mariae Virginis duas caratas, & capitulum S. Adalberti unam caratam vini, quia simus eius receptioni interesse debent, de sui munificentia ex antiqua consuetudine debent percipere. Ecclesia vero B. Mariæ vestes regias, in quibus consecratur; ut ad Dei servitum præparentur, habere consuevit. Ut igitur haec inviolabilitate observentur, praesens inde scriptum sigillo nostro communimus. Datum Aquisgrani anno Domini MCCXXII. cal. Junii.

DIPLOMA HUGONIS EPISCOPI
Leodiensis pro collegiata sancti Johannis
ecclesia Leodiensi.

*Cameraria & carpentaria officium assignas ad
opus refectionis.*

[5] **H**ugo Dei gratia Leodiensis episcopus
Anno 1222. Ex schedis
el. v. baro
nis de Cra-
ffier.

Homnibus præsentem paginam insipientibus in perpetuum. Cum ad curam omnium ecclesiæ in nostra diœcesi confitentium aciem nostræ considerationis extenderem teneamur, ea nos corrigere oportet, quæ interdum ad gravamen ipsarum tremere seu etiam improvide attentantur. Sane ad nostram audientiam dilectis filiis canoniciis sancti Johannis in Leodio sepius conque-

(a) Conradus baro a Schaffeneck in conditorem Spirensen cooptatus est anno 1199. decedente vero Ottone episcopo 1202. ejus in locum confirmatur episcopus: Bertrannus autem episcopus Metensis defunctus anno 1208. subre-

A rentibus est delatum, quod ipsi gravia dana & intolerabiles injurias & rixas occasione camerarii villici & carpentarii in suis officiis male administrantium frequenter sunt perpetrati. Quapropter ex parte dictorum canonorum nobis humiliter fuit supplicatum, quod eisdem indulgere dignaremur, ut camerariam villicationem & carpentariam quæ de manu præpositi descendebant, dicti canonici ad ampliationem refectionis sui in suos usus converterent, sibique ex supradictis officiis pro sua voluntate & ordinatione serviri facerent: Nos igitur paci & utilitati ipsorum, & ecclesiarum suarum providere volentes, eorumdem peritonibus inclinati, de consensu Radulphi Leodiensis archidiaconi & ejusdem ecclesiarum præpositi de predictis officiis quod petebant eisdem indulsum, & dicti præpositi concessionem confirmavimus, concedentes eis quod de sapientiis officiis pro voluntate sua ordinent & disponant. Sub pena etiam excommunicationis inhibentes, ne quis eos super hac concessione & confirmatione nostra signilli nostri munimine roborata, de cetero molestatum profumat. Quod si fecerit indignationem Dei omnipotentis & nostræ excommunicationis sententiam se noverit incurrisse. Actum anno gratia millesimo ducentesimo viii gesimo secundo, mense Septembri.

CODICILLUS HENRICI
comitis Ruthenensis.

[6] **A**nno Domini MCCXXII. (b) indictione
IX. . . . calendas Novemboris, manifestum fit eundem, quod ego HENRICUS comes Ruthenensis gravi detentus infirmitate, compos tamen bonæ intenti, & ordinator, volo & mando quod testamentum quod feci in partibus meis, firmum, sic & validum, & omnia quæ in ipso continentur recte jure Testamenti valere volo. Addo tamen & volo & lego corpus meum hospitali sancti Johannis pro fratre ejusdem domus, & lego & dono eisdem hospitali propter amore & peccatorum meorum & antecessorum & successorum meorum redemptione, villam meam de Caneto cum omnibus pertinentiis suis, sicut mihi & meis pertinet & pertinuit, & lego eisdem hospitali omnes mansos meos de Fontignano, & lego etiam eisdem hospitali quicquid habeo & habere debeo in balida de Larnonea: ita quod de cetero habeat eam hospitale libere & quiete, sine omni contradictione, & lego etiam eisdem hospitali homines quos ibidem habeo, & mansos quos ibidem juxta eamdem & circa battaglia habeo, & lego eisdem hospitali mansos

(a) Contrafactum utrumque episcopatum relavit ad annum 1224. que fato functus est.

(b) Indictione IX. convexit annus MCCXXI, non MCCXXII.

meos

meos omnes qui sunt juxta & circa Cañoba- A etus bajulia suos faciendo: post decem vero
ras, & manus omnes meos qui sunt circa &
juxta Bonum - locum, & circa & juxtaba-
stidam. Lego præterea eidem hospitali me-
dietetam totius terræ, quam comparavi ab
Hugone de Launhaco, & vineam totam
quam ab eodem comparavi. Lego præterea
domui Templi unum de equis meis, illum
videlicet qui fuit Guillelmo de Rochalora,
& frumentum quod mihi debebat, & vo-
lo quod de contentione, quam habebam
cum Templo de facto de Badaleco, quod
frater Johannes de Fontanis creditur de to-
to, & Mir. de Rupe faciat aptari conten-
tionem illam ad voluntatem Templi. Lego
& eidem domui Templi allodium & herba-
gium, quod habeo circa & juxta Limosam.
Præterea volo, quod comitissa & filius meus
& successores mei omnes sciant, quod ego
multum me laude de domo Templi, eo quod
multum servit mihi in partibus istis: unde
rogo dominam comitissam, & puerum, &
omnes successores meos & posteros, quod
dictam domum Templi dirigant, defendant,
protègant & custodian, prout poterunt. Et
est sciendum, quod ego dedeo Arnaldo Ga-
reberto de Gordono, & Petro *Donadeo* C. C
marchas argenti, quas in servitio J E S U
CHRISTI mihi mutuo tradiderunt, & volo
quod solvantur eis in proximo venienti festo
santi Hilarii, de vaccis & ovibus meis, &
dedeo Guillermo d' *Haurac* triconta marcas
argenti, & volo quod satisfaciat ei de redi-
tibus meis primo venturis. Et dedeo Geral-
do de Roca-forti mille solidos Turonenses,
qui de redditibus meis sibi reddantur. Et de-
deo Petro *Braida* ducentos bisantios Sar-
racenos, qui scilicet de redditibus meis sibi
reddantur. Volo & mando quod omnibus
meis creditoribus plene satisfaciat. Præterea
dimitto & parco pro Dei amore Deodato
de *Castelus*, & Jordancis, & illis de Salis,
& omnibus aliis militibus & hominibus qui
contra me in aliquo peccaverunt. Et volo
& mando quod turris aedatur domino de Sa-
lis, & tota terra sua, & domina comitissa,
& filii mei faciant sibi bonum & honorem.
Et lego abbati de . . . . quam mihi dede-
rat ad ædificandum, & omnia ea de quibus
mecum contentionem habebat. Et lego præ-
posito de Monte-salvo Calmetam, & eccl-
esiæ sanctæ Mariæ de Indos lego omnes pur-
puras, & ecclesiæ sancti Armandi lego duas
purpuras. Et est sciendum quod dedeo Mi-
ro de Rupe quinquaginta bisantios Sarra-
cenos, & volo quod ei hoc satisficiat. Et lego
Girberto de *Bor* quinquaginta bisantios Sar-
racenos, & volo quod ei hoc satisficiat. Lego
& eidem Guirberto usque ad decem annos bailliam de Escorrala, & S. Christo-
phori, & de *Suffac*, & de Marmeissa, & de
Tourca: ita quod usque ad decem annos
eam habeat & teneat ad sui utilitatem, fru-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

Eee

[+] domui.) a) Nonenca decem solidos Roda. A nibus prædictis plenarie satisfaciant in legatis videlicet & in expensis omnibus & missis, quas in me & in familia mea fecerit, istam præsentem scripturam laudo & volo firmam esse & perpetue valere iure codicillorum, & si non valer jure codicillorum, volo quod valeat quocumque alio jure valere potest. Actum apud *Accon* in domo hospitalis. Hujus rei sunt testes vocati & rogati magister Bertrandus, magister Petrus, Maurinus Philisci, frater Pontius draperius domus hospitalis, frater Marsilius, & frater Stephanus de Malavilla, & Bertrandus de Macerolis, & Gilbertus de *Rai*, & magister de Rupe milites, & Bernardonus, & Berardus, & Petrus Cornutus, & Gerardus servientes domini comitis, & venerabilis *Guillelmus* Burdegalensis archiepiscopus qui propria persona interfuit. Ego Bernardus de Villa-franca imperialis aulae publicus notarius interfui & rogatus scripsi, & suis sigillis ambobus dicti comitis præcepto firmiter roboravi.

CARTA M A U R I C I I episcopi Cenomanensis

C De jurata ab ipso regi fidelitate, & ab aliis episcopis Cenomanensibus juranda.

M AVITITUS Dei gratia Cenomanensis Anno mii:
Ex m:
Colmense episcopus universis præsentes litteras inspecturis salutem. Noverit universitas vestra, quod nos earissimo domino nostro *Ludovico* Dei gratia Francorum regi fecimus sacramentum fidelitatis, sicut alii episcopi regni Francorum ipsi faciunt, & ipse recognovit nobis quod non tenemur ire in exercitum vel equitationem ejus in propria persona nostra, vel mittere aliquem sumtibus nostris, neque occasione illius sacramenti fidelitatis ullum onus novum aut gravamen imponeatur nobis aut ecclesia nostra, sed nos & ecclesia nostra manebimus in illis libertatibus quas habuimus tempore felicis memorie *Philippi* quondam regis Francorum patris sui & regum Anglie *Henrici* & *Richardi*. Item, recognovit quod electus Cenomanensis erit confirmatus a metropolitano, vel ab eo qui potestatem habet confirmandi: ipsifietat ei regalia sua, per numeros deferentes litteras parentes de confirmatione ejus. Ipse tamen electus tenebitur bona fide adire dominum regem infra *XL*. dies, si fuerit in regno, post susceptionem regalium, & eidem sacramentum fidelitatis praestare. Et si infra *XL*. dies ad dominum regem, sicut dictum est, non venerit, dominus rex poterit faire regalia sua, & ea tamdiu tenere, quoique domino regi fidelitatem suam fecerit. Et sciendum quod si comitatus Cenomanensis separetur a regno, non tenebitur facere comiti Cenomanensi

(+) Nonenca seu Elanenca insigne est monialium monasterium ordinis Cisterciensium in diocesi Valenciana, sed a rivoio Elone traxit appellationem.

hujusmodi sacramentum. Actum anno gratia
tia M C C X X I I . mense Novembri.

CARTA BERNARDI FIL.
episcopi Paderbornensis pro partheno-
ne Gerdinensi.

*Propter summam virginum sacrarum pietatem
confirmat eis predium in Burch emptum
a Meinrico.*

Anno 1122
Ex m^r.
Gerdinensi

BERNARDUS tertius Dei gratia Paderbornensis episcopus omnibus Christi fidelibus salutem in vero salutari. Quia omnis ætas prona est ad malum ab adolescentia sua, & certam præfens vix haber hora fidem, ea quæ in diebus nostris aguntur litteris mandare curamus, ne umquam effugiant cum tempore res memoria dignæ. Ea propter universis Christi fidelibus, præsenti scripto attestamur, quod prior & conventus ancillarum Christi in Gerden prædium in Burch quod alteri prædio pridem ab eis possesto adiacet, a Meinrico ministeriali nostro, qui illud a nobis feodali jure tenuerat, viginti marci comparaverunt, nostro mediante favore. Nam cum idem Meinricus prædium jam dictum in manus nostras resignasset, nos ipsum sanctis apostolis Petro & Paulo & virginibus Deo sacratis in Gerden deyota consultimus liberalitate, sperantes, immo pro certo scientes ecclesiam Paderbornensem nullo laicorum ministerio tantum posse juvari, quantum indefessi virginum Christi orationibus defendi. Cum tamen nobis aliena non sint quo ad emolumenntum temporale, quæcumque prædia quibuscumque monasteriis nostris diocesis tali modo collata. Ut igitur hoc factum nostrum a nullo penitus in irritum revocetur, nec etiam retrahatur Dei omnipotens & nostra auctoritate mandamus, & propter hoc huic scripturae inde confectæ bullam nostram appendimus & testes annotamus. Acta sunt hæc anno gratia M C C X X I I . Hujus rei testes sunt Johannes scholasticus ecclesie majoris, Conradus custos, Wernerus de Arnheim Mendenis canonicus.

NOTA.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro Theobaldo de Villaco filio
Ivonis de Bello-monte.

Anno 1123
Ex m^r. Col-
lertino.

PHILIPPUS, &c. Nostrum, &c. quod nos dilecto & fideli nostro Theobaldo quondam Ivonis de Bello-monte filio, & heredibus suis dedimus in perpetuum & concessimus pro quitantia partium & villarum comitatus Belli-montis inferius descriptarum facta nobis & heredibus nostris in perpetuum ab ipso Theobaldo, partes ejusdem

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A comitatus inferius annotatas. Theobaldo igitur præfato dedimus & assignavimus has villas, scilicet Soiacum villam, quæ est inter insulam Adam, & Campanias; Corbeleffart, Havedillam, Majoriam, conductum, minutos rediit, & talliam de Borrane, decimam vini de Borrane, & residuum decimarum bladi de Borrane, deductis elemosynis JOHANNIS comitis quondam comitis Belli-montis, & domo de Borrane, quæ fuit ipsius comitis, cum clausura ejusdem domus, remanentibus in perpetuum dilecto & fideli nostro MILONI episcopo & de cano & capitulo Belvacensi pro quitantia feodi, quod dictus comes & ejus antecessores de dictis episcopo & capitulo Belvacensi tenuerant, pedagio vero de Borrane, quod ad Bellum-montem pertinet, nobis & heredibus nostris in perpetuum remanente. Item, dedimus & assignavimus eidem Theobaldo paßagium Boonel, Bellam ecclesiam, & Meru cum quatuor feodis militum. Præterea dedimus & assignavimus eidem Theobaldo nemora de Boonel, de Preßiaco & de Meru, & insuper quatuor vinaria apud Joiacum antedictum. Hæc autem omnia sacerdotio dedimus & assignavimus Theobaldo & heredibus suis in perpetuum, cum omni eorumdem justitia & expletis. Si vero ipse Theobaldus aut heres ejus in præscriptis partibus suis, sibi aliquo justo modo aliquid possent acquirere, aut aliquid eisdem per aliquid forisfactum accideret, id in perpetuum suum esset, & hæc omnia præscripta tenebunt de nobis & heredibus nostris ligie idem Theobaldus & heres ejus per servitium se tertio milite. Præter hæc autem omnia dedimus ei Theobaldo pro prædicta quitantia VII. millia librarum Parisiensium. Ipse vero Theobaldus nobis & heredibus nostris, ut dictum est, in perpetuum quitavit omnes has partes & villas comitatus Belli-montis inferius scriptas, scilicet Bellum-montem, Chambeliacum, Aferias, Campanias, Balloium, Monteigniacum, Croy, Joi juxta Baenne, & Baenne, & alias villas quæ sunt inter Borrane & Bellum-montem, item sanctum Martinum in colle, Nervillam, Pratellas, Mafflers, Baalay, & quod nobis remanet apud Mafnil cum omnibus eorum pertinentiis & villarum justitiis, & universis earumdem pertinentiis in planis boscis, & aquis, & aliis quibuscumque rebus pertinentibus ad easdem. Sciendum autem quod omnia feoda comitatus Belli-montis nostra sunt & heredum nostrorum in perpetuum, exceptis illis quatuor feodis quæ dicto assignavimus Th: apud Meru, & similiter vivarium de Guignonna & omnia alia vivaria comitatus Belli-montis pertinentia ad prædictas partes & villas, nobis & heredibus nostris remanent in perpetuum, exceptis illis quatuor vivariis, quæ nos apud Joyacum

Eee ij

villam, quæ est inter insulam-Adam & Campanias, eidem Theobaldo assignavimus. Insuper sciendum quod dictus Theobaldus feoda & elemosynas dictarum villarum, quas ipsi & ejus heredibus assignavimus, & deditus, illis quibus debentur persolvet in perpetuum annuatim. Actum apud sanctum Germanum in Laya anno Dominicæ Incarnationis MCCXXXIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro monasterio Columbensi.

De Capella S. Germani in Laya.

Anno 1223.
Ex ms.
Colbertino.

NO tum, &c. quod nos intuitu Dei & nob remedium animæ & animarum piissimi regis LUDOVICI patris nostri & ALÆ venerabilis matris nostræ, deditus & confessus in perpetuum elemosynam dilectis nostris abbatii & conventui (a) Columbensi, quatuordecim libratas reditus percipiendas singulis annis in præpositura nostra Parisiensi, medieratem in Pascha, & medieratem in festo omnium Sanctorum: ita quod unus ex monachis eorumdem in suo prioratu S. Germani in Laya commorantibus pro anima nostra & præfati genitoris nostri Ludovici, & memorata ALÆ matris nostræ animabus, in capella nostra quam in honore beatae Mariæ in domo nostra S. Germani in Laya fundavimus, diebus singulis missam & vesperas tenebitur celebrare: ita siquidem quod prænominati abbas & conventus Columbensi dictum reditum percipient & habebunt, quamdiu, sicut prædictum est, in præfata capella nostra divina facient opera celebrare. Si vero id non facerent, sicut superiorius est expressum, memoratum reditum non haberent. Quod ut, &c. Actum apud S. Germanum in Laya, anno gratiæ MCCXXXIII. mense Aprili.

CARTA JOHANNIS
marecalli super marecallia sua.

Anno 1223.
Ex ms.
Colbertino.

FEGO JOHANNES marecallus domini Ludovici regis: illustris notum facio universis præsentes litteras inspecturis, me super sacrosancta jurasse ipsi domino regi, quod non reiñeo equos, nec palefridos, nec roncinos redditos ad opus meum ratione ministeriū mei, quod habeo de dono ipsius domini regis, nec ego, nec heredes mei reclamabimus marecalliam jure hereditario tenendam & habendam. In eujus rei memoriam & testimonium præsentes litteras sigillo meo feci muniri. Actum apud Sue-

(a) Columbense monasterium ordinis S. Benedicti in diœcesi Carnotensi a Fulberto episcopo & Gilduno vicecomite ac Rogerio Belvaciensi instauratum, a quo sancti Germani de Laya prioratus pendebat, ut supra vidimus.

sionem anno Domini M C C X X I I I . mense Augusto.

CARTA LUDOVICI VIII.
regis Francorum pro Domo-Dei
Parisiensi.

*Concedit ei CCCLXVI. libras annui reditus,
juxta extremam patris sui voluntatem.*

LUDOVICUS, &c. Noverint, &c. quod Anno 1223.
Ex ms.
Colbertino.

B nos devotionem, quam felicis recordationis carissimus progenitor noster PHILIPPUS rex Francorum habuit vita comite ad pauperes Domus-Dei Parisiensis, desiderantes grato fine concludere juxta pium ipsius extremæ voluntatis desiderium vel arbitrium, concedimus ei & donamus in perpetuam elemosynam trecentas & sexaginta sex libras annui reditus percipiendas annis singulis in præpositura nostra Parisiensi, & distribuendas ipsius domus pauperibus per manum duorum proborum hominum burgenib[us] nostrorum Parisiensium, qui ad h[oc] faciendum eligentur pro tempore a magistro & fratribus domus ejusdem. Tali videlicet in hac nostra concessione & donatione, conditione apposita, secundum quod noster progenitor in voluntate ordinavit extrema, quod si aliquis episcopus Parisiensis aut alia persona ecclesiastica aliquo umquam in tempore in reddito nominato manum apponenter, occasione qualibet ipsum reditum occupando, detinendo, vel modo aliquo ordinationem hujusmodi perturbando; nos aut heredes nostri libere & sine contradictione aliqua, absque nos interfacere, dictum reditum poterimus a dicta domo retrahere, & ad manum & proprietatem nostram quiete & libere revocare: ita tamen quod dictus episcopus vel alia ecclesiastica persona ab illa occupatione, detentione & perturbatione cessabit, nos aut heredes nostri restituere tenebimus eundem reditum pauperibus domus præfata, & quicquid medio tempore dicta occupatione, detentione, aut perturbatione pendente, fuerit de reditu memorato percepsum. Sciendum etiam quod nos volumus & præcipimus, ut semper de cetero singulis quindecim diebus reddantur quindecim libras burgenib[us] provisorib[us] Domus-Dei a nostro Parisiensi præposito: ita quod quicunque fuerit præpositus, teneatur nobis ad p[ro]enanum quinque solidorum reddendum singulis diebus quibus dictum differret facere pagamentum. Quod ut perpetua stabilitatis robur obtineat, præsentem paginam sigilli nostri auctoritate & regii nominis charactere inferius annotatis fecimus roborari.

Actum apud Meledunum, anno Domini MCCXXXIII. regni vero nostri anno primo, astantibus in palatio nostro quorum nomina

subscripta sunt & signa; dapiero nullo, Signum ROBERTI buticularii, S. BARTHOLOMÆI camerarii, Signum MATTHÆI constabularii.

LITTERÆ GUILLELMI CATELLI
domorum Templi citra mare magistri.

De quinquaginta millibus marchis argenti
a Philippo Augusto legatis pro subsidio
Terra-sanctæ.

Anno 1121.
Ex mſ. Collecc.
Gozini. **U**niversis litteras inspecturis, frater B
Guillelmus Catelli domorum Templi
citra mare magister humilis salutem in Do-
mino.

Gozini. Noverit universitas vestra, nos fidem de-
diffe corporalem in manu venerabilis patris
G. * Silvaneensis episcopi Franciae can-
cellarii, quod de quinquaginta millibus
marcarum argenti, quas piæ recordationis
PHILIPPUS quondam rex Francorum illu-
stris legavit, expendendas in subsidio Terra-
sanctæ per manum Templi, non expen-
deretur aliquid citra mare, nec ultra mare
aliquid de eis ponetur in emtionibus, nec
in aliquibus batissamentis, cujuscumque la-
boris. Sed inde tenebuntur centum milites
stipendiarii in partibus transmarinis de me-
liori quod fieri poterit, ad subsidium Terra-
sanctæ per triennium, secundum quod
melius videbitur expedire subsidio Terra-
sanctæ bona fide & secundum fidelita-
tem ordinis Templi. Residuum totum ex-
pendetur in militibus Turcopoli servienti-
bus, galeis, ingenis & omnibus aliis ad
subsidiū & defensionem & promotionem
Terra-sanctæ specialiter pertinentibus, se-
cundum quod ipsi Terra-sanctæ melius vi-
debitur. Hæc autem omnia firmiter obser-
vanda & fideliter exequenda bona fide &
super ordinem nostrum creatavimus, tam
pro nobis quam pro universitate fratrum
militia Templi. Actum Parisiis anno Domini
mcccxxiiii. mense Augusto.

GARTA DROGO NIS
de Melloto.

De iustitia domini regis quam habet in tota
terra abbatia Cormieriacensis.

Anno 1121.
Ex mſ. Col-
lecc. **E**go DROGO DE MELLOTO notum fa-
cio universis tam præsentibus quam
futuris, quod in praesentia carissimi domini
mei regis Francorum LUDOVICI, baronum,
militum, & multorum aliorum declaratum
est apud Salmurium, quod dominus rex
habet in tota terra regaliam abbatia Cormieriaci, raptum, multrum, & quatuor de-
narios de singulis (a) albanis, & exercitum,
& equitationem. Et hæc omnia debeo fide-

(a) Albani sunt advenæ, alienigenæ, adventitiæque, ut
conitat ex carta Molisensis monasterii: Omnibus autem
extraneis hominibus undecimque advenientibus, quos Alba-

A liter custodire domino regi & heredibus
suis, & eis reddere quicquid de prædictis
recepero ego vel alius ex parte mea. Custo-
diam autem & advocationem abbatæ jam di-
cta teneo de domino rege in feodium &
homagium ligium, de dono reverendæ me-
moriæ PHILIPPI quondam regis Fran-
corum eodem modo quo prædictum est.
Actum apud Salmurium, anno Domini
mcccxxiiii. mense Septembri.

CARTA TРЕUGÆ
inter dominum regem & A. vice-comitem
Thoartii.

Ego HAIMERICVS vicecomes Thoar-
ensis notum facio universis quod do-
mino LUDOVICO regi Francorum & suis
dono & firmo rectas treugas de me, & de
meis, & de castellis meis, usque ad octa-
bas instantis Paschæ: ita quod dominus rex
& sui remanebunt usque ad dictum terminum
in ea teneura, in qua erant quando ultima
treuga capta fuit inter dominum PHILIPPUM regem Franciae ex una parte &
me ex alia, & ego & mei similiiter remane-
bimus usque ad eundem terminum in ea
teneura, in qua eramus quando ultima
treuga firmata fuit inter dominum Ph. re-
gem Franciae ex una parte & me ex alia.
Has autem treugas super sacrosancta juravi
bona fide tenendas & inviolabiliter obser-
vandas. Actum anno Domini mcccxxiiii.
mense Septembri.

Ex parte domini regis sunt dictatores &
emendatores treuge Galterus de Monte-
Sorelli, & senescallus Turonensis, quicum-
que fuerit senescallus.

Ex parte vicecomitis sunt emendatores
Briencius de Monte-acuto & P. de Mo-
leeris ballivus vicecomitis.

EPISTOLA ELIAE RIDELLI
ad senescallum Piastavensem & Johan-
nem de Bello-monte.

De illatis sibi injuriis recusat satisfactione,
recusat etiam regi hominum.

Senescallo Piastavensi & Johanni de Bel-
lo-monte.
Anno 1121.
Ex mſ.
Colberino. Sciat quod cum nos essemus in servitio
domini regis Francorum, & honori suo
pro posse nostro interideremus sine queri-
monia, quam de nobis senescallus, ut ipse
manifeste confessus est, non habebat; ipse
senescallus villam nostram, scilicet Brige-
riacum prodere attentavit, & nos morti
tradere, aut in perpetuam ducere captivi-

nos vocant, amore Sæuli illic manere cupientibus dedit in to-
tum usuarium. De Albanis fufius agit Cangius.

tatem, & super hoc vobis, domine Johanes, & alius baronibus ego feci clamorem meum, ut mihi fieret de præmissis plenaria satisfactio & integra emenda. Sicut vero cum mihi promisisti plenam mihi fieri satisfactionem, pro qua complenda vel etiam ad regem vos missuros festinanter promisisti; expectavi jam tribus septimanis elapsis & amplius, nec aliquod responsum congruum mihi fecisti: unde cum pessima mala pro poste vestro mihi intulisti, credo firmiter, quod si possetis mihi interiora auferretis, praesertim cum villam meam Bremiacum vobis tradiderim, præstis jura-
mentis quod nullum malum meis nocumen-
tum inferreteris, vos mihi & meis in villa
mea & extra villam damna usque ad decem
millia solidorum intulisti. Præterea, quod
gravius sultineo, cum curia regis & suorum
dicatur esse legitima, nunc video quod apud
vos præstantialiter & apud sanctum Emel, &
in alia terra regis proditores meos zentis
& receptatis. Hinc est quod cum non habe-
rem consilium, quod amplius sub tali dubio
& tam gravi periculo permaneam, vobis
significo quod domino regi de aliquo ho-
magio non teneor, nec amplius cum eo
aut suis ero sub aliqua dominatione. No-
tum quoque facio vobis, domine Johannes,
& aliis baronibus, quod propter gravamen
& dolum quem volebat mihi facere senef-
callus, ego substituo me a dominio regis
Francorum, quod super aliquo ei amplius
non tenebor.

LITTERÆ COMITIS MARCHIÆ de Treuga.

Anno 1223
Ex mf. Col-
berino.

Ego Hugo de Livegnon comes mar-
chia, notum facio uiversis tam præ-
sentibus quam futuris, quod dono domino
regi Ludovico Francorum illustri & suis
rectas treugas usque ad octavas instantis
Paschæ: ita quod ego & mei remanebimus
usque ad dictum terminum in ea teneura,
in qua sumus modo secundum formam treu-
gæ, quam reverendæ memorie PHILIPPUS
rex quondam Francorum illustris mecum
firmavit, dominusque rex LUDOVICUS &
sui remanebunt usque ad dictum terminum
in ea teneura, in qua sunt modo, secun-
dum formam treugæ firmata inter dictum
regem PHILIPPUM & me. Hanc autem treu-
gam fiduciavi bona fide & inviolabili-
ter observandam. Actum anno Domini
MCCXXIII. mense Septembri.

(a) Hic emendandi Annales Corbeiæ à Paulino editi, ubi
hac satisfactio legitur facta anno 1233. his verbis: Anno
1223. culpam suam deprecatur Johannes comes Spanheim of-
fensor ecclesia nostra.

PISTOLA JOHANNIS COMITIS Spanheimensis Hugoldo abbati Corbeiae-novæ.

*Petit ab eo veniam de illatis injuriis, pro
quibus satisfactionem facit & emendam
promittit..*

Venerabilis domino H. Dei gratia ab-
bati in Corbeia, comes de Spanheim, Ex mf.
tam promptum quam debitum in omnibus Corbeiae-novæ obsequium.

Licet propter malitiam dierum moder-
norum, pater venerande, vestra ecclesia
satis frequenter & nimis indebita læsa fuerit
hactenus a nostra familia; scire tamen
debet indubitanter caritas vestra, quod nos
eamdem ecclesiam vestram, tamquam matrem & beneficiatricem nostram miro affe-
ctu diligimus, & ipsi merito dignas gratia-
rum actiones referimus, optime recognos-
centes, quod ab ipsa sumus competenter
ditati & sublimiter honestari. Cum igitur
pro læsione memorata per litteras vestras
præcæ nobis fuderitis aliquam vobis fieri,
ut dignum est, satisfactionem; nos justæ
petitioni vestrae voluntarium præbentes af-
fensem, tales inter nos & ecclesiam ve-
stram facimus compositionem, quod decem
& octo solidi Colonenses, quos annuatim
curia vestra in Letiche nobis iuste persolve-
re consuevit, per decem annos nobis non
solvantur: & hanc compositionem factam
esse de collateralium nostrorum consilio &
nuntiorum nostrorum assensu voluntario
cognoscatis. Præterea vobis, quantum pos-
sumus, firmissime promittimus, quod de
cetero damna vobis aliqua non inferemus,
sed ducatum & defensionem debitam vobis
exhibebimus temporibus opportunis. Et
quoniam universa negotia effuscare solet
oblivio, si non illa fermentur stabili caracte-
re litterarum, præsentem paginam scribi fe-
cimus, & eandem præcepimus sigilli nostri
munimine roborari. Facta est autem hæc
compositione anno dominice incarnationis
MCCXXIII. (a) in die SS. apostolorum Si-
monis & Judæ, præsentibus viris discretis
& honestis, domino JOHANNE comite,
CONRADO (b) Trevirensi Prædicatore verbi [b]
Dei, Friderico milite de Vvalholt, Isen-
bardo capellano de Starckunburg, Temone
monacho, Henrico converso & pluribus
alii. Hinc est quod ego JEHANNES comes
de Spanheim benignitatem vestram omni di-
ligentia, quacumque possum, suppliciter
exoro, quatenus injurias & damna vobis
a me & a meis hactenus illata divinae mer-

(b) Hic est celeberrimus ille Conratus de Marburg insignis
verbi Dei predicator, qui memoratur in epistola Gregorii
papa IX ad Fridericum imperatorem, a nobis edita tom. I.
Anecdotorum, pag. 951.

cedis & nostræ servitutis intuitu , libera A ramentum suum fideliter custodiant sigillum
mente & corde voluntario remittatis , &
mihi & uxori meæ tam defunctæ quam vi-
væ plenam fraternitatem & omnium bono-
rum quæ fuerint apud vos per factam com-
munionem conferatis , & de hoc litteras
vestras patentes sigillo vestro roboratas mi-
hi transmittere nullatenus obmittatis . Va-
lete .

C A R T A R A D U L F I
de Claro-monte .

*De compositione facta inter dominum regem
& ipsum super eo quod habere debet in
comitatu Clari-montis .*

*Anno 1113.
Ex m. Cola
bertino.*
Ego RADULFUS de Claromonte notum facio , &c. quod ego quittavi in perpetuum quicquid habeo juris & habere possum aliquo modo in comitatu Clari-montis , & in ejus pertinentiis , tam feodis quam domaniis carissimo domino meo PHILIPPO comiti Boloiensi & Clari-montis , & heredibus suis de carne sua , & carissimo domino meo LUDOVICO Dei gratia regi Francorum illustri , ac heredibus suis in perpetuum , & comes sine herede decesserit de carne sua . Hanc autem quittationem super sacrosancta juravi firmiter in perpetuum observandam , & quod super hoc de cetero non traham in placitum , nec in alium vexationis modum , nec per me , nec per alium comitem prædictum , nec per aliquem ex parte sua , nec dominum regem , nec heredes suos , si dictus comitatus ad dominum regem vel ad ejus heredes , eo modo quo prædictum est , devenerit . Hanc autem quittationem juraverunt inviolabiliter observandam JOHANNES & SIMON filii mei . Pro hac autem quittatione dedit mihi bona memoria PHILIPPUS quondam rex illustris quatuor millia librarum Parisiensem . Dominus vero rex LUDOVICUS propter hanc quittationem quittavit mihi rachatum eschæta Amiciæ domine Britolii de terra Britolii & ejus pertinentiis tam feodis quam domaniis , & de feodo domini regis monventibus , quantum ad dominum regem pertinet , si vixero post decessum Amiciæ prædictæ . Quod ut ratum , &c. Actua apud Chaumont , anno Domini MCCXXIII . mense Novembri .

C A R T A D E S I G I L L O
Judæorum & de conventionibus Chri-
stianorum cum ipsis .

*Ex m. Cola
bertino.*

Universis per Franciam & Normaniam constitutis mandantes vobis præcipimus , quatenus de unaquaque villa eligatis duos legitimos homines , qui per ju-

A ramentum suum fideliter custodiant sigillum Judæorum , & in sigillo suo sigillabunt per assensum utriusque partis conventiones præstitorum , quæ fient inter Christianos & Judæos a LX solidis & supra ; & illi jurati rescripta illarum conventionum pones fe ad opus nostrum retinebunt . Hic est autem modulus conventionis , videlicet quod si ad primum terminum qui ponetur in carta , Christianus debitum suum Judæo non reddiderit , ex tunc post ipsum terminum elapsum Christianus tenebitur reddere Judæo per hebdomadam pro unaquaque libra duos denarios usque ad unum annum tantum : si tamen Christianus tamdiu voluerit debitum retinere , & Judæus voluerit ei dimittere ; neque ultra illum annum Judæus a Christiano usuras exigere poterit occasione illius debiti , cum amplius quam per annum debitum ipsum non possit currere ad usuram . Volumus autem & præcipimus ut ad probanda debita Judæorum contra Christianos vel Christianorum contra Judæos , non admittantur in testimonium tam Christiani quam Judæi , nisi eo modo quo statutum est ab antiquo , & sicut solent circa hoc testes admitti . Vobis autem præcipimus , quatenus ipsis Judæis cum ab eis fueritis requisiti , debita sua per ius absque omni dilatatione in vestris balliviis reddi faciatis : ita quod exinde verbum amplius non audiamus .

S T A B I L I M E N T U M J U D Æ O R U M
factum Parisiis anno Domini MCCXXIII .
mense Novembri .

*Anno 1213.
Ex m. Cola
bertino.*

Nullum debitum Judæorum curret ad usuram ab hac die omnium sanctorum inantea , nec nos nec barones nostri faciemus de cetero reddi Judæis usuras , quæ current ab hac die omnium sanctorum inantea . Debita omnia quæ debentur Judæis sunt atterminata ad novem pagas infra tres annos , ad reddendum dominis quibus sub sunt Judæi singulis annis tertiam partem debitorum tribus terminis , tertium sit vide licet in instanti festo purificationis B . MARIAE , & tertium in ascensione Domini , & tertium in festo omnium sanctorum subsequenti , & sic in aliis duabus annis sequentibus .

E sciendum quod nos & barones nostri statuimus & ordinavimus de statu Judæorum , quod nullus nostrum alterius Judæos recipere potest vel retinere , & hoc intel ligendum est tam de hiis qui stabili mentum juraverint , quam de illis qui non juraverint .

Judæi de cetero sigilla non habebunt ad sigillandum debita sua : debent etiam Judæi

facere irrotulati auctoritate dominorum A foris-bannitos regni nostri non receptabat quibus subsunt, universa debita sua infra instans festum purificationis B. MARIE; ita quod de debitis, qua tunc irrotulata non fuerint, sicut dictum est, non respondebitur Judæi de cetero, nec eis redentur.

Si quas autem litteras exhibuerint Judæi de debitis suis continentis longius & remotius suæ confectionis tempus, quam a quinque annis proximo & ultimo præteritis, eas statuimus non valere, & debita in litteris illis contenta reddi non debere. Et hoc ultimum capitulum sic est intelligendum: si quas litteras exhibuerint Judæi continentis, &c. quas per quinque annos celaverunt Judæi in fraudem, nec ullam de eis mentionem fecerunt infra quinque annos proximo & ultimo præteritis, eas dicimus non valere, & debita in illis contenta reddi non debere.

Si infra quinque annos de litteris illis mentionem fecerint Judæi, & debita illa que in illis litteris continentur perierint interim, sicut debuerunt, & ubi litteras illas non dicimus non valere: immo debita in illis contenta præcipimus & volumus eis reddi.

CONFEDERATIO imperatoris Friderici Alemanniæ & domini regis Ludovici Francorum.

Anno 1223.
Ex ms.
Colbertino.

FREDERICUS Dei gratia Romanorum imperator semper augustinus, & rex Siciliae universis praesentem paginam insperaturi salutem.

Noveritis quod propter dilectionem, quam nos & progenitores nostri habuimus & habemus erga carissimum amicum nostrum & fratrem Ludovicum illum regem Francorum & ipsius progenitores & antecessores, hanc confederationem cum eodem rege bona fide duximus intendam, quod nos homines regni sui vel ad regnum suum pertinentes, contumaces vel eidem rebellantes seu moventes guerram contra ipsum regem, vel foris-bannitos regni sui non receptabimus, nec receptari sustinebimus in imperio nostro, ubi potestatem habebamus, neque aliquam confederationem cum eis faciemus, postquam idipsum ab eodem rege nobis fuerit intimatum. Et hanc similiter confederationem fecit bona fide nobiscum idem rex Ludovicus, qui homines imperii nostri vel pertinentes ad imperium nostrum contumaces, & nobis rebellantes, seu moventes nobis guerram, &

(a) Eandem iisdem verbis confederationem cum Ludovico rege invic Heinicus rex Romanorum predictus Friderici filius apud Tridentum anno MCCCXVIII. III. idus Janii inductione XIIII. quam jurare fecit ab HERMANNO venu-

C O N V E N T I O N E S

Inter Ludovicum regem VIII. & Hugonem
de Lezignano comitem Marchie.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos dabitur dilecto & fidi nostro HUGONI de Lezignan comiti Marchie singulis annis duo milia librarum Parisiensem in tribus terminis, videlicet in festo omnium sanctorum, in festo purificationis beatæ Mariæ, & in festo ascensionis Domini, pro dotalito quod regina uxor ejusdem comitis habet in Anglia, quoque illa duo milia librarum assignaverim eadem in acquisitione novo facienda in comitatu Picardie. Pro dotalito autem quod eadem regina habet apud Salmurum, dedimus eidem comiti Langestum, ita quod ibi facere non possem forteriam, nisi de voluntate nostra: & si redditus Langestum non valuerint redditus Salmurum, deductis feodis & eleemosynis, perficietur apud Langestum; & hoc facto comes Marchie quittavit nobis & heredibus nostris in perpetuum quicquid juris clamat & habet in castro Exolduni. Quod si civitas Burdigalensis fuerit acquita, assignabimus comiti Marchie civitatem Burdigalensem cum pertinentiis, deductis feodis & eleemosynis, ita quod nos exinde retinemus nobis & heredibus nostris regalia civitatis Burdegaleñis & hominagum baronum qui distant a civitate Burdegaleñi per spatium trium leugarum & amplius. Et tunc assignamentum factum comiti Marchie apud Langestum integre redibit ad nos & heredes nostros, & ex tunc remanebimus qui & liberi in perpetuum a solutio- ne dictorum duorum millium librarum:

Anno 1244
Ex ms.
Colbertino.

rabili Herbipolensi episcopo & Gerlaco de Boutingero coram MILONE venerabili Belycenti episcopo & Roberto de Bovis regis Francie legatis.

quia

quia civitas Burdigalenis assignabitur dicto A castrum suum de *Lezegnan* in manu dilecti & fidelis nostri PETRI, comitis Brit. quamdiu nos erimus in partibus Pictaviæ : quando nos tecedemus de partibus Pictaviæ dictus comes rehabebit castrum suum de *Lezegnan*. Et sciendum quod ipse constituit nobis plegios dilectos & fideles nostros PETRUM comitem Brit. ROBERTUM de Cortenao Franciæ buticularium de rehabendo castro suo de *Lezegnan*, sicut superius dictum est, quotiens & quando nos redibimus in partes Pictaviæ. De-hac siquidem conventione & aliis factis inter nos & ipsum firmiter & fideliter observandis, sicut in cartis exinde confectis plenius continetur, tenetur dictus comes facere præstari nobis vel mandato nostro juramenta quadraginta hominum suorum, de quibus ea habere voluerimus, & eorum litteras patentes & continentis, quod si predictus comes veniret contra conventiones de quibus supra facta est mentio, ipsi fideliter adhærebunt nos contra dictum comitem, donec id esset competenter emendatum. Nos autem prædictas conventiones dicto comiti fecimus assecurari per prædictos P. comitem Britaniæ, Robertum de Cortenao, & per Matthæum de Monte-Maurenciaco Franciæ constabularium. Actum, &c. anno Domini MCCXXIIII. mense Maio.

CARTA LUDOVICI VIII.
regis Francorum pro Gaufrido
de *Lezegnan*.

De vice-comitatu Castræ-Eraudi.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod Anno 1224.
Ex ms. Col.
bitino.
nos dilectum & fidelem nostrum Gaufridum de *Lezegnan*, salvo rachato nostro, recipiemus in hominem ligium de vicecomitatu Castræ-Eraudi, qui provenit ei ex parte CLEMENTIÆ uxoris sue filia Hugonis quondam vicecomitis Castræ-Eraudi, quando suam adducet ad nos uxorem prædictam : & si forte contingat eam sine herede decedere, vicecomitatus ille rediret ad heredes proximiores, salvo rachato nostro. Et sciendum, quod nec idem GAUFRIDUS nec alius poterit apud Castrum-Eraudi facere fortitudinem, nisi de voluntate nostra, & de hoc vicecomitatutetur idem Gaufridus & heredes sui de uxore sua prædicta facere nobis & heredibus nostris hominagium ligium contra omnes homines, fecitque idem Gaufridus nobis hominagium de alia terra quam pater suis tenuit de bonæ memorie PHILIPPO genitore nostro, quamdiu fuit in ejus servitio, & similiter tenentur heredes dicti Gaufridi facere hominagium de eadem terra nobis & heredibus nostris. Quotiens autem & quando ierimus in partibus illis, tenetur idem

F fff

CARTA LUDOVICI REGIS
Francorum VIII.

De conventione facta cum comite Marchie de castro Lezegnano.

Anno 1224.
Ex ms. Col.
bitino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus quod dilectus & fidelis noster comes Marchie teneat ponere

Vet. script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

Gaufridus tradere castrum suum de *Vovent* a rehabet: & tunc ego tenerer domino regi nobis vel mandato ad ponendum in eo garnisionem nostram quādū eritis in partibus illis, & in recessu nostro rehabet idem Gaufridus castrum suum de *Vovent*: ita quod si idem Gaufridus de hoc faciendo deficeret, nos sine messacere possemus assignare ad quicquid tenet, vel teneret debet in manu nostra, donec id fuerit emendatum ad judicium curia nostra. Et sciendum quod conventionem quam fecit idem Gaufridus de castro de *Vovent*, sicut dictum est, fecit de voluntate & præcepto comitis Marchiæ, de quo idem Gaufridus tenet castrum *Voventi*, idemque Gaufridus quittavit nobis & heredibus nostris in perpetuum quicquid iuris clamare vel habere potest ex parte dictæ uxoris suæ in toto eo quod tenemus de comitatu *Aurencon*, & hanc quittationem faciet fieri a dicta uxore sua. Actum Bituris anno Domini M C C X X I V . mense Maio.

C A R T A A I M E R I C I
vicecomitis Thoarcensis.

De treuga.

Anno 1124.
Ex ms.
Colbertino.

O Maibus Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis AMERICUS vicecomes Thoarcii salutem in Domino. Noveritis quod ego dedi domino LUDOVICO regi Francorum & heredi suo, si ipse decederet, & domaniis ac feodis suis reatas & firmas treugas sub eadem forma, qua eas olim dedi bona memoria PHILIPPO regi Francorum, ab hac nativitate beati Johannis Baptista celebrata anno Domini M C C X I I I I . usque ad unum annum completem in hunc modum, quod infra quindeniam post dictum terminum finitum ero suis homo ligius contra omnes homines & feminas qui vivere possunt & mori, & ab ipso tenebo integre terras meas, & feoda mea, sicut tenui a rege Angliæ citra mare, & homines mei ab ipso tenebunt feoda & redditus quos a rege Angliæ tenuerunt, Guif. de *Argenson* centum quadraginta libras Turonenses, Gaufredu Bursardi centum libras Turonenses, & aliis hominibus meis reddet dominus rex prædictus annuatim cxx. libras Turonenses, quo ad usque ipse eisdem hominibus terras suas deliberaverit, quas amiserunt quando de servitio domini Philippi regis Francorum recessi: & homines mei facient domino Ludovico regi Francorum hominagia, sicut regi Angliæ fecerunt, & conventiones istas prænotatas prosequar ego & homines mei erga dominum regem, & ipse dominus rex erga me & homines meos, nisi rex Angliæ interim me ab ipso rege Francorum aliquo modo possit liberare, & mihi litteras meas fecerit

C dictarum treugarum mercatores & omnes alia gentes de terra domini regis Francorum salvæ & secura poterunt ire & venire per terram meam & feoda mea, & inde habere victualia, & alia necessaria per emptionem, nec infra prædictas treugas homines mei ibunt contra regem Francorum prænominatum. Istas vero conventiones prænominatus ego & homines mei, quorum nomina in præsentibus litteris continentur, bona fide juravimus firmiter observare, & ad earum confirmationem præsentes litteras sigilli mei munimine robore vi, & dicti homines mei sigilla habentes similiter ad eamdem conventionem confirmationem saepedicto regi Francorum litteras suas parentes tradiderunt. De hominagio autem faciendo & aliis conventionibus per sequens teneor ego & plegii mei prænominati dicti regis heredi, si dominus rex decederet. Actum anno Domini M C C X I I I I . mense Junio.

E INSTRUMENTUM PUBLICUM
an episcopi Normanniae exercitum regi
debeant in propriis personis.

A Nno Domini M C C X I V . regni regis
LUDOVICI primo, die festi S. Johannis-Baptistæ apud Turonam, ita recesserunt
de exercitu domini regis Constanciensis,
Abriencensis, & Lexoviensis episcopi, quod si dominus rex per inquisitionem suam invenierit, quod episcopi prædicti & alii episcopi Normanniae non debeant ei exercitum in propriis suis personis, ipsi quitti remaneant de exercitu, quantum pertinet ad per-

Anno 1124
Ex ms. Celg.
bertino.

sonas eorum. Et si invenerit quod dicti episcopi debeant ei exercitum in propriis personis suis , ipsi exercitum domino regi reddit in propriis personis cum emenda de eo quod huic exercitui domini regis personaliter non interfuerunt. Actum presentibus & testibus his rege JOHANNE Jeroſolymitanō. G. Silvanetensi episcopo Franciæ cancellario , B. de Roia Franciæ camerario , MATTHÆO de Monte-Morenciaco Franciæ constabulario , archiepiscopo G A L T E R I O Senonensi , episcopo P E T R O Meldensi , episcopo M I L O N E Belvacensi , episcopo ROBERTO Trecensis , episcopo R E N A L D O Nivernensi , episcopo JACOB O Suescionensis , URSINO cambellano , INGERRANNO de Cociaco , ADA de Bello-monte , GUIDONE de Merevilla , JOHANNE de Osmaco , P E T R O de Ulriaco , GUILLELMO Meri: A debita quæ debent mihi & hominibus meis, si tamen eadem debita recognita fuerint vel probata. Actum apud Rupellam anno D C- mini m c c x i x . mense Augusto.

C A R T A L U D O V I C I - V I I I . regis Francorum continens litteras Alienordis reginae Anglorum pro parthenone Fontis-Ebraldi.

L Udovicus , &c. Notum , &c. nos vidisse cartam reginae Alienors sub hac forma ALIENORS Dei gratia humilis regina Anglorum , ducissa Normanniæ , Aquitaniæ , & comitissa Andegaviae , archiepiscopis , episcopis , comitibus , vicecomitibus , baronibus , seneschallis , praepositis , justitiariis , ballivis & universis tam præsen-

LITTERÆ HUGONIÆ
comitis Marchiæ.

De Mausaco.

*anno 1414.
Ex m^o
Cibentino.*

Ego HUGO de Lifegnano comes MAR-
Echiæ & Engolismensis, notum facio u-
niveris tam præsentium quam futuris, quod
cum tenerem Mausiacum pro dotalito A-
GATHÆ nepitis meæ, & super Mausiacum
haberem quinquaginta libras Turonenses,
quas dederam dictæ nepiti meæ in marita-
gium, & sexcentas libras & l x v i. libras
Turonenses, quas posueram in fortiteria
Mausiaci facienda, & dicerem me debere
Ballum Mausiacum habere usque ad decen-
nium, carissimus dominus meus LUDOVICUS
rex Francorum illustris, quia recepit Guil-
lelmum de Aspero-monte in hominem li-
giūm de Mausacio, volens jus meum illæ-
sum conservari, tradidit mihi fructus Lemovi-
icensis episcopatus habendos & percipien-
dos, quamdiu domino regi placuerit. Si au-
tem continget quod dominus rex fructus
dictorum regalium ad manum suam revoca-
ret, vel quod eos propria voluntate mea
dimitterem, ego redirem ad demandam
meam de Mausacio, & dominus rex facere
teneretur quod inde dictarent nobiles viri
ING. Cociaci, ROBERTUS de Cortenao
Franciæ buticularius, MATTHEUS de
Monte-Morenciaco Franciæ constabularius,
in quo dominus rex & ego super præmissis
fecimus compromissionem, ita quod si dic-
titres interesse non possint huic dicto pro-
ferendo, dominus rex & ego staremus di-
cto duorum dictatorum ex ipsis, & quicquid
recepero de fructibus regalium Lemovi-
icensis episcopatus computabitur mihi in eo
quod tenetur mihi facere dominus rex per
dictum dictorum trium dictatorum vel duorum
ex ipsis, si tres interesse non possint.
Vult etiam dominus rex ut dominus Mau-
siaci & homines ejusdem loci reddant mihi

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

CARTA LUDOVICI VIII.
regis Francorum continens litteras Alienoridis reginæ Anglorum pro parthenone Fontis-Ébraldi.

Anno 124.
Ex ms.
Cotteritano

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. nos vi-
disse cartam reginæ Alienors sub hac
forma. ALIENORS Dei gratia humilis regi-
na Anglorum, ducissa Normanniaæ, Aqui-
tanæ, & comitissa Andegaviae, archiepiscopis
copis, episcopis, comitibus, vicecomiti-
bus, baronibus, senescallos, præpositis,
justitiariis, ballivis & universis tam præsen-
tibus quam futuris, ad quoscumque littera-
ræ istæ pervenerint salutem. Sciatis nos de-
dise in puram, liberam & perpetuam elec-
mosynam, & in perpetuum concessisse Deo
& ecclesia Fontis-Evraudi ad servitium re-
ligiosarum ancillarum, Christi ibidem Deo
servientium. pro salute animarum illustriſſi-
morum regum Anglorum, videlicet domini
HENRICI viri nostri, domini RICHARDI
filii nostri, & nostræ, dilectum & fidelem
hominem nostrum Petrum Fulcherii de Ro-
chella & heredes stios liberos in perpetuum
& immmunes ab omnibus talliatis, quaestis,
exactionibus, exercitibus, equitationibus,
& omnibus altis confuserudinibus, & servi-
tius quæ domino Piastavæ in terra sua fieri
consueverunt. Volumus igitur, præcipimus,
& statuimus, ut Petrus Fulcherii & heredes
ejus libertatem suam, perpetuam, plena-
riam & quietam habeant, sicut ipsi eam li-
bera voluntate donavimus, & præsenti car-
ta nostra confirmavimus, nec ulli hominum
licet libertas istius integratam aliquan-
diu lacerere, nec minuere, nec in aliquo
violare. Quod si quis attentare præsumferit,
periculum corporis & rerum tantumdem
incurrat in manu domini Piastavensis, ac si
ipsum sanctæ ecclesiæ oratorium violasset.
Ut autem haec nostra eleemosyna juste & li-
cite & libere facta maneat ad posterum in-
concuſſa, nos cartam istam ad perpetuæ
robur auctoritatis sigilli nostri munimine feci-
mus insigniri. Datum apud Rochellam an-
no Incarnati Verbi MCCCXIX. Ut igitur do-
nationes & concessiones prædictæ perpetuæ
stabilitatis robur obtineant, eo modo quo
factæ fuerunt, præsentem paginam sigilli
nostri auctoritate & regii nominis caractere
inferius annotato confirmavimus. Actum a-
pud Rupellam anno Domini MCCCXLI.
mense Augusto, regni nostri anno II.

F f f f f ij

CARTA LUDOVICI VIII. REGIS.

*Castrum-Celsum, &c. Petro comiti Britanniae
ad homagium ligium donat.*

Anno 1224.
*Ex ms. Col-
bertino.*

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos carissimo consanguineo & fidei nostro P. comiti Britanniae donavimus in feodium & homagium ligium Castrum-Celsum & Monfalconis cum pertinentiis eorum, & totam terram quae fuit Theb. Coispi per servituidines Andegavenses ipsi & heredibus suis de nobis & heredibus nostris in perpetuum possidendum; tali modo, quod praedictus comes & heredes sui tenentur de dicta terra & ejus pertinentiis jure stare & respondere in curia nostra cuilibet conque-renti, & se super praedictis justitiabiles exhibere, tamquam de dono nostro. Praedictus vero comes Britanniae aut heredes sui in tota praedicta terra numquam poterunt de novo constituere malam tollam, aut constitutam malam tenere, nisi de voluntate nostra, aut heredum nostrorum. Actum anno Domini MCCXXIIII. mense Octobri.

CARTA LUDOVICI VIII.
regis Francorum.

*De Emerico de Caturco burgensi Rupelle dato
Stephano archiepiscopo & ecclesie
Cantuarienti.*

Anno 1224.
*Ex ms.
Colbertino.*

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos pro amore Dei & pro reverentia beati THOMÆ martyris, deditus & concessimus Deo & ecclesia Cantuariensi, & venerabilis patri S T E P H A N O Cantuariensi archiepiscopo & successoribus suis in perpetuum homagium & servitium Emerici de Chaurcio burgensis de Rupella & heredum suorum: ita quod idem Emericus & heredes sui sint in perpetuum intendentes & respondentes praedicto S T E P H A N O archiepiscopo & successoribus suis tamquam dominis suis, & eis servient, salva fide nostra & heredum nostrorum pertinetibus. Quare volumus & firmiter præcipimus, quod praedicta ecclesia Cantuariensis & praedictus S T E P H A N U S archiepiscopus & successores sui habeant & teneant in perpetuum praedictum homagium & praedictum servitium ejusdem Emerici & heredum suorum bene & in pace, libere & quiete, & integre, sicut dictum est. Quod ut perpetuum, &c. confirmamus. Actum apud Rupellam anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo quarto mense Augusti, regni nostri secundo.

CARTA LUDOVICI VIII. regis.

De confirmatione dotalitii sui Blanche regine.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

Anno 1224.
*Ex ms. Col-
bertino.*

Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noverint universi præsentes pariter & futuri, quod cum nos contraxissemus matrimonium cum carissima uxore nostrâ BLANCHA filia regis Castellæ, deditus ei in dotalitium Bapalmas, Lens & Hesdinum cum appenditis eorum. Ipsa vero credens quod majorem obtineret firmitatem, si dotalitium illud cum regni gubernaculo suscipieremus, confirmaremus & approbaremus, illud a nobis petiit confirmari & penitus innovari. Nos autem ejusdem uxoris nostræ BLANCHÆ voluntari præbentes assensum, praedictum dotalitium, quod bene recognovimus nos eidem fecisse, videlicet Bapalmas, Lens & Hesdinum cum pertinentiis eorum eidem confirmavimus. Quod ut, &c. Actum apud S. Germanum in Laia anno dominice Incarnationis MCCXXIIII. regni vero nostri II. astantibus in palatio nostro quorum nomina sunt & signa. Dapifero nullo, signum ROBERTI buticuarii, S. BARTHOLOMEI camerarii, S. MATTHÆI constabularii.

CARTA LUDOVICI REGIS

*De quibusdam consuetudinibus quas Lyrenses
monachi per totam forestam Britolii
habebant.*

DIN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

Anno 1224.
*Ex cartam
Lyrensis.*

Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noverint universi præsentes pariter & futuri, quod dilecti nostri abbas Lyra totusque conuentus ejusdem loci quitarerunt nobis & heredibus nostris in perpetuum totum usagium quod ipsi habebant pro capite & membris abbatiæ suæ in foresta Britolii propter paenitentiam, herbagium & decimam de exitibus praedictæ forestæ, quæ sibi retinent sicut ea habuerunt usque modo. Retinent etiam sibi libertatem VII. servientium suorum qui eis serviunt, & VI. burgensem de Lyra qui sunt quiti de herbagio & paenitentia de propriis nutrituris suis sine mercandia facienda, & habent usagium ad mortuum nemus in foresta Britolii extra defensam. Retinent etiam sibi omnes hospites suos tam de nova Lyra, quam de Lyra veteri, qui habent mortuum nemus & pallidram in eadem foresta extra defensam. De propriis nutrituris suis sine mercandia facienda sicut burgenses nostri, & retinent sibi homines de Ribamont, de Trisaio, & de Bosco-Hugonis, de Cellis, de Hamello, de Monte-Runerii, qui quanti sunt erga

1193 nos de pasnagio in dicta foresta de propriis A jus in curia sua per pares ipsius Johannis, porcis suis sine mercandisia facienda, & habent ibi pasturam animalium suorum & usagium ad mortuum nemus extra defensa, & quando mittimus bigros (a) in dictam forestam, abbas & conventus predicti possunt ibidem mittere tres bigros; & habebunt abbas & conventus liberum transitum ad opus virtualium suorum ducendorum per forestam Britolii, sicut haec tenus habuerunt. Nos autem donamus & concedimus in perpetuum abbati & conventui predictis pro quitatione usagii sui predicta octingenta & octo arpenta nemoris ad perticam nostram in haya Lyræ, & in magno nemore tenente ad hanciam predictam infra metas positas, salvis viis & cheminis antiquis tenenda & habenda sibi libere & absolute sine retentione custodia, de quibus etiam suam omnino facient voluntatem, tamquam de re sua propria, sine facere villam & sine venari. Si vero cartas habeant alias contra tenorem cartæ praesentis existentes, volunt eas non valere, nec eis utentur, quantum pertinet ad articulos in praesenti pagina contentos. Quod ut perpetuæ stabilitatis robur obtineat, praesentem paginam sigilli nostri auctoritate & regii nostri caractere inferius annotato confirmamus. Actum apud Britolum anno dominicae Incarnationis MCCXX quarto, regni vero nostri anno secundo, astantibus in palatio nostro quorum nomina supposita sunt & signa. Dapifero nullo. Signum ROBERTI buticularii. Signum BARTHOLOMEI. Signum MATTHÆI constabularii. Data per manum GUARINI Silvanensis episcopi cancellarii.

JUDICIUM FACTUM IN TER-

D comitissam Flandriæ & Johannem de Nigella, & judicium inter pares Franciæ & ministeriales hospitii domini regis.

Anno 1124.
Ex. Col.
miss.

Cum esset contentio inter JOHANNAM comitissam Flandriæ ex una parte, & JOHANNEM DE NIGELLA ex altera; idem Johannes appellavit comitissam de defectu ad curiam domini regis. Dominus rex fecit comitissam citari coram se per duos milites. Comitissa ad diem comparens, proposuit se sufficienter non fuisse citatam per duos milites, quia per pares suos citari debebat. Partibus appodiantibus se ad judicium super hoc, judicatum est in curia domini regis quod comitissa fuerat sufficienter & competenter citata per duos milites, & quod tenebat & valebat submonitio per eos facta de comitissa. Item, comitissa proposuit quod Johannes de Nigella pares habebat in Flandria, per quos debebat judicari in curia comitissæ, & quod parata erat ei facere

(a) Bigri seu Bigari sunt venatores.

B B comitissæ nullo modo reverti volebat: quia ipsa defecerat ei de jure, & de defectu juris appellaverat eam ad curiam domini regis, ubi paratus erat eam convinceire de defectu juris ad considerationem curia domini regis. Super his judicatum est quod Johannes de Nigella non debebat reverti ad curiam comitissæ, & quod comitissa debebat ei respondere in curia domini regis, ubi eam appellaverat de defectu juris. Præterea cum pares Franciæ dicentes quod cancellarius, buticularius, camerarius, constabularius Franciæ, ministeriales hospiti domini regis non debebant cum eis interessere ad faciendum judicia super pares Franciæ, & dicti ministeriales hospiti domini regis e contrario dicentes se debere ad usus & consuetudines Franciæ observatas interessere cum paribus Franciæ ad judicandum pares. Judicatum fuit in curia domini regis, quod ministeriales predicti de hospitio domini regis debent interessere cum paribus Franciæ ad judicandum pares, & tunc judicaverunt comitissam Flandriæ ministeriales predicti cum paribus Franciæ, apud Parisiis anno Domini MCCXXIV.

CARTA LUDOVICI REGIS
Francorum VIII.

Confirmat donationem Guillelmi episcopi Catalaunensis in gratiam eorum qui in Adventu & Quadragesima missa intererant.

In nomine sanctæ & individuae Trinitatis, &c. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, &c. Noverint universi praesentes nos vidisse literas dilecti & consanguinei ac fideliis nostri Guillelmi Cathalaunensis episcopi in hac verba: GUILLEMUS Dei gratia Cathalaunensis episcopus & comes Perticensis, omnibus praesentem paginam inspecturis in Domino salutem. Ad universorum notitiam volumus pervenire, nos dedisse & concessisse in perpetuum ecclesiæ S. Stephani Catalaunensis & ejusdem ecclesiae capitulo pro salute animæ meæ & antecessorum meorum, quinque modios frumenti ad mensuram Catalaunensem pro pane faciendo, ad distribuendum canonicos qui missæ præsentes erunt in adventu & in quadragesima & in tempore subsequenti quod durabit. Quos videlicet modios assignamus cum consensu domini LUDOVICI Dei gratia illustris Francorum regis, in nostro minagio & in nostris furnis, & molendinis Catalau-

Anno 1124.
Ex. ms. Col.
berino.

F f f iij

nensibus , libere , quiete , & pacifice , sine A receptari permitret bona fide in regno suo, aliquibus expensis annuatim capiendos , vi- delicit in dicto minagio tres modios , vi- tannis & molendinis duos modios , per hos ter- minos , in natali Domini viginti sextaria , in sequenti Pascha viginti sextaria , & in se- quenti festo sancti Remigii viginti sextaria . Et præterea pro furni & furnagii prædicti panis faciendi pariter officiis unum servien- tem preptium tantummodo dicto capitulo concessimus in perpetuum ab omni exactio- ne & servitio liberum & immunem : ita quod nec de ditioribus villæ erit , nec de pauperioribus . Quod ut tenasi memoria B comimenderetur ratumque permaneat , in hu- jus rei testimonium praefentes litteras sigillo nostro auditorizavimus . Actum anno Domini mcccxxiv . mense Octobri . Nos igitur ad petitionem consanguinei nostri episcopi Ca- talauensis prædictam donationem ratam habemus , & concedimus , & sigilli nostri auditorate & regii nominis caractere inferius annotato confirmamus . Actum Catalau- nis anno dominicæ Incarnationis mcccxxiv . regni vero nostri anno II . astantibus in pa- latio nostro quorum nomina supposita sunt & signa , Dapifero nullo . S. ROBERTI bu- ticularii , S. BARTHOLOMEI camerarii , S. MATTHÆI constabularii .

CONFOEDERATIO IMPERATORIS Friderici Alemanniæ & domini regis Ludovici Francorum.

Anno 1224.
Ex m. p.
Colbertino.

FREDERICUS Dei gratia Romanorum imperator semper augustus & rex Si- ciliae , universis præsentem paginam inspec- turis salutem . Noveritis quod propter dilec- tionem quam nos & progenitores nostri ha- buimus & habemus erga carissimum ami- cum nostrum & fratrem LUDOVICUM illus- trem regem Francorum & ipsius progeni- res & antecessores , hanc confederacionem cum eodem rege bona fide duximus inten- dam , quod nos homines regni sui vel ad regnum suum pertinentes , contumaces & eidem rebellantes , seu moventes guerram contra ipsum regem , vel foris bannitos regi sui non receptabimus , nec receptari suffi- xinebimus in imperio nostro , ubi potestatem habeamus , neque aliquam confederatio- nem cum eis faciemus , postquam id ipsum ab eodem rege nobis intimum fuerit , & hanc similiter confederacionem fecit bona fide nobiscum idem rex Ludovicus , quod ho- mines imperii nostri , vel pertinentes ad im- perium nostrum , contumaces & rebellan- tes , seu moventes nobis guerram , & foris- bannitos regni nostri non receptabit , nec

(a) Similem confederacionem anno mcccxxviii . cum S. Ludovico renovavit idem Fridericus . Dat Melissæ Similem & Henrique , rex Romanorum filia & ejus juravit / Tidem . ab

A receptari permitret bona fide in regno suo , ubi potestatem habeat , nec aliquam confe- derationem cum eis faciet , postquam idip- sum fuerit significatum eidem regi . De rege Anglia sic erit , quod nullam cum eo fa- ciemus confederacionem , nec cum heredi- bus suis , nec a nostris fieri permettemus , ubicumque impediendi habeamus potesta- tem . Hanc autem confederacionem prece- pimus & injunximus jurandam pro nobis & in anima nostra a RENALDO duce Spoleto dilecto familiari ; & JOHANNE de Traecto curia nostræ notario fidelibus nostris coram magis . SAM. de Domibus clericis & GUIL- LELMO de Balneolis dicti regis legatis . Ac- tum Chaten . anno Incarnationis dominicæ mcccxxiv . mense Novembri . (a)

[4]

CARTA LUDOVICI REGIS VIII.

De munitione in Bequerel non facienda.

LUDOVICUS , &c. Notum , &c. quod cum esset contentio inter dilectos & fi- deles nostros episcopum Aluissiodorenum ex una parte & GALCHERUM de Jovignaco ex altera ; super fortaria quadam , quam idem Galcherus faciebat apud Bequerel , qui locus situs est in castellania Varziaci castris ejusdem episcopi , nec distat per leugam ab eodem castro . Inquisitione facta super pre- missis diligentis , de voluntate partium & om- nibus rite peractis , judicatum est in curia nostra quod locus ille qui dicitur Bequerel consistit in castellania Varziaci , nec distat per leugam a Varziaco & quoniam alia fortaria quondam inceptæ in locis magis remotis de Varziaco quam sit locus qui di- citur Bequerel inhibita fuerunt a bona memoriæ rege PHILIPPO genitore nostro , sicut inquisitio ipsa plenius continebat . dictus Galcherus de Jovignaco fortarium facere non poterat nec debebat . Et judicatum est , & quod nos inhibere poteramus & de- bebamus ne ibi fieret fortaria , & nos in loco qui dicitur Bequerel fieri fortaria inhibuimus & inhibemus .

Circa 1224.
Ex m. p.
Colbertino.

CARTA VENDITIONIS castellanæ Brugensis.

LUDOVICUS , &c. Notum , &c. nos vidis- se cartam amici & fidelis nostri JOHAN- nis domini Nigellæ in hac verba : ego J. do- minus Nigellæ , notum , &c. quod ego ven- didi & quicquid tenebam de ea in feodium & homagium , & me teneo pro pagato de to-

Anno 1224.
Ex m. p.
Colbertino.

Hermannu . venerabili Herbipoliensi episcopo . & Geracio de Bonengem cotam Milone episcopo . Belvacensi & Roberto de Bovis regis Francæ legatus anno mcccxxvi . tertio idus Junii .

ta summa pecuniae; quan habere debebam A pro hac venditione. In cuius rei, &c. Actum anno Domini MCCXXIV. mense Februario. Nos igitur ut præmissa perpetuae firmitatis robur obtineant, ad petitionem præfati Jo- hannis præsentem paginam, salvo jure no- stro & alieno confirmavimus. Aetum anno Domini MCCXXIV. regni nostri II. astanti- bus, &c. Dapifero nullo. S. R. buticularii, S. B. Camerarii, S. M. constabularii. Da- tum per manum GUARINI Silvanectensis episcopi.

LITTERÆ GUILLELMI
Claromontensis.

De matrimonio Katarina filie sue.

Anno 1225
Ex ms.
Colberti.

UDOVICUS, &c. Noveritis nos vidisse litteras dilecti & fidelis nostri GUIL- LELMI comitis Claromontis in haec verba: ego G. comes Claromontis notum facio u- niversis, quod promisi me daturum KATERI- NAM filiam meam in uxorem GUICHARDO domino Montis-Pancerii cum Monte-Fer- rando cum pertinentiis suis post mortem meam, & cum Hermaneo & Monteil, & Francot cum pertinentiis eorumdem: ita C quod matrimonio contracto inter eos, dictum Guichardum de Hermaneo & Monteil, & Francot cum pertinentiis corundem secundum quod datum fuit in escambiis co- miti Guidonii, debeo investire, excepto feo- do de Begolette & de Chalum, quod retinui mihi & heredibus meis. Post mortem autem meam Montem-Ferrandum & cetera supra dicta habebit. Sed dum vixero ipse vel co- mitissa uxor mea, vel aliquis nomine co- rumdem in dicta villa Montis-Ferrandi nihil petere poterunt: immo dictam villam & re- ditus & omnes proventus ipsius integræ ple- narieque ad vitam tenebo, & post si matrimonium constituerit ad dictum Gui- chardum redibit, vel si matrimonium mor- te vel casu aliquo dissolutum foret, quod Deus avertat, ad filiam meam supradictam pertinebit. Si forte, quod absit, filia mea supradicta vel filios aut filias non habuisset, ad Robertum filium meum libere & absolu- te redire, salvo tamen dotalicio uxoris meæ comitissæ. Si de me aliquid humanitus con-tingeret. Rogavi autem carissimum domi- num meum LUDOVICUM illustrem Fran- corum regem, ut super prædictas litteras suas in testimonium daret. In cuius rei testimo- nium præsentes litteras sigillo meo confir- mavi. Actum Meleduno MCCXXIV. mense Februario. Nos autem ad petitionem par- tium prædictas conventiones testificamur, salvo rachato & jure nostro & jure alieno. Actum apud sanctum Germanum in Laia anno MCCXXIV. mense Februario:

CARTA LUDOVICI VIII.
regis Francorum pro comitissa Pontivi.

*Filios ejus materne hereditati idoneos
restituit.*

UDOVICUS, &c. Ad regiam pietatem pertinere dinoscitur illos vel illas qui sunt minus legitime nati, quantum ad suc- ceSSIONEM hereditatis restituere natalibus,

Anno 1225
Ex ms.
Colberti

& successione hereditarie, si regia placuerit majestati. Ad hec noverint universi præsen- tes pariter & futuri, quod veniens ad nos B dilecta & consanguinea nostra MARIA co- mitissa Pontivi, nobis humiliiter supplica- vit, ut filios & filias quos suscepserat a SI- MONE fratre comitis REN. Boloniensis, post interceptiones quas idem SIMON fece- rat aduersus p[re]te recordationis regem PHILIPPUM genitorem nostrum, & adhuc erat susceptra, maternæ restitueremus successio- ni. Nos igitur motu pietatis ducti ejusdem consanguineæ nostræ precibus nostrum animum inclinantes, filios & filias a dicto Simone ipsi comitissæ natos & nascituros, maternæ duximus successioni jure heredita- rio restituendos: qui totam hereditatem cum proventibus ejus universis, tam ex parte patris, quam ex parte matris sibi prove- nientem secundum usus & consuetudines Francie hactenus usitatas & obtentas in ma- nu nostratenere posseussem de jure, quamdiu dictus Simon viveret, si vellemus. Dicta ve- ro comitissa voluntate spontanea & cum instanti petitione nobis & heredibus nostris donavit in perpetuum Albigniacum in Constantiens cum pertinentiis suis, in feodis & domaniis quæ dictus genitor no- strer dederat patri dictæ comitissæ, & castrum D de Dollens cum pertinentiis suis in feodis & domaniis, & villam sancti Richerii cum pertinentiis suis, in feodis & domaniis, & Avesnas cum pertinentiis suis in feodum dilecti & fidelis consanguinei nostri G. co- mitis S. Pauli, quod habet apud Avesnas, vel apud Dollens. Nos autem propter hanc donationem quittamus dictæ comitissæ ra- chatum suum quod nobis debebat de morte patris sui, videlicet de terra quam pater suis tenuit, & quittavimus eidem comitissæ omnes reditus quos genitor tenuit apud Ab- batissunt & apud Ruam, & apud Maresquie terram, & apud Pontes ad Villins, & apud sanctum Gualericum, qui sunt de pertinentiis S. Richerii, & dedimus ei duo millia librarium Parisiensem in pecunia numerata, & receperimus eamdem comitissam in femi- nam ligiam de tota terra de qua pater ejusdem comitissæ erat tenens & saitus die qua decepsit, eo modo quo eam tenuit a dicta genitore nostro, exceptis illis quæ dicta co- mitissa dedit nobis & heredibus nostris, si-

cut p̄dicitum est. Et concedimus & volu-
mus, quod filii & filiae comitissæ sicut recti
heredes succedant ei in tota hereditate de
qua ipsa comitissa erit tenens & saifita die
qua decederet. Comitissa vero tenetur no-
bis ad hoc quod juramenta communiarum
totius terræ suæ Pontivi nobis p̄stari fa-
ciat sub hac forma, videlicet quod si comi-
tissa vel heredes sui recederint a fideli servi-
tio nostro vel heredum nostrorum, homines
communiarum illarum universi nobis & he-
redibus nostris adhærerent contra comitissam
& heredes suos, donec id esset compe-
tenter emendatum ad judicium curiæ no-
stræ vel heredum nostrorum. Comitissa vero
nobis super sacro-sancta juravit, quod omnes
fortericias suas totius terræ suæ Ponti-
vi nobis & heredibus nostris redder ipsa &
heredes sui ad magnam vim & parvam, quo-
tient & quando super hoc fuerit requisita
vel heredes sui ex parte nostra vel heredum
nostrorum. Per has conventiones **S I M O N**
dictæ comitissæ maritus non intrabit quod
possit comit... in comitatum Pontivi nec in
feoda nostra sine assensu nostro vel heredum
nostrorum. Quod si dictus Simon facere
prætuleret, nos de eo faceremus, sicut de
inimico nostro. Dicta vero comitissa jura-
vit, quod super parte comitatus de **Alençon**
de qua sumus saifiti, non trahet ipsa comi-
tissa vel heredes sui in causam vel paenam
aliquam nos, nec heredes nostros, vel ali-
quem quem inde garantizare debebamus
per jus vel per conventiones a genitore no-
stro contractas: & si quas litteras habuit co-
mitissa contra præsentis carta tenorem, nul-
lam de cetero contra nos habere poterunt
firmitatem. Ut igitur &c. Actum **Chinon** an-
no dominice Incarnationis MCCXXV. regni
vero nostri anno II. astantibus in palatio
nostro, &c. Eadem si quidem Maria comi-
tissa Pontivenis litteras suas inde confectas
nobis dedit sub hac forma.

C A R T A L U D O V I C I VIII.
regis Francorum pro burgensibus
Montis-Ferrandi.

Anno 1225
Ex mſ.
Colbertino.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Amen. **LUDOVICUS**, &c. Noverint uni-
versi præsentes pariter & futuri, quod nos
propter sacramentum fidelitatis, quod di-
lecti & fideles nostri consules & burgenses
Montis-Ferrandi in Alvernia nobis exhibuerunt, & munitionem nostram in villam
nostram receperunt & juraverunt, quod
nobis & heredibus nostris & gentibus no-
stris erunt fideliter adjuvantes erga omnes
homines & feminas, qui possunt vivere &
mori, salvo tamen jure **GUILLELMI** comi-
tis Montis-Ferrandi domini eorumdem,
quamdiu eum pro homine nostro tenebimus

A vel tenere debemus per judicium curiæ
nostræ. Nos eisdem concessimus usus & con-
suetudines quas hactenus habebunt tenen-
das pacifice in perpetuum & habendas:
ita tamen quod singulis annis nobis & he-
redibus nostris servient de una marcha auri
in festo Purificationis B. Mariae, & nos ip-
sos recipimus bona fide in custodia & tu-
tione ac defensione nostra, sicut alios bur-
genses nostros, nec servitum istud mitte-
mus extra manum nostram aut heredum
nostrorum. Quod ut ratum sit & firmum,
præsentes litteras sigilli nostri auctoritate
& regii nominis caractere inferius annota-
to præcipimus confirmari. Actum Parisiis
anno Domini MCCXXV. regni vero nostri
anno IIII. astantibus in palatio nostro quo-
rum nomina supposita sunt & signa, dapi-
fero nullo. **ROBERTUS** buticularius, **BARTOLOMÆUS**
camerarius, **MATTHÆUS** constabularius. Data per manum **GARINI**
Silvanectensis episcopi cancellarii.

C A R T A L U D O V I C I VIII.
regis pro Roberto comite Drocaram.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod
nos carissimo & consanguineo & fideli
nostro ROBERTO comiti Drocaram & he-
redibus suis damus in clemente feodi sui
Bonolium, sicut Robertus de Tornelia il-
lud tenuit; & Altam-Fontanam, sicut eam
tenuit Bald. de Rem. & nos eum: ita quod
in duabus locis prædictis non poterit idem
comes nec heredes sui facere fortericiam,
nisi de voluntate & licentia nostra. Quod
ut perpetuum, &c. Actum Compendio,
anno Dominicæ Incarnationis MCCXXV,
mense Januarii.

LITTERÆ COMITIS MARCHIÆ.

De quittania Maufaci.

EGO HUC de Lizegniaco comes Mar-
chiæ & Engolismensis, notum facio
universis me quittasse carissimo domino meo
LUDOVICO regi Francorum illustri & he-
redibus suis in perpetuum torum illud quod
dicebam me habere apud Maufiacum pro
ballo usque ad decennium, & pro dotalitio
EAGATHÆ nepti meæ, & vadum quod di-
cebam me habere super Maufiacum, de
quingentis libris Turonensis, quas dede-
ram dictæ nepti meæ in maritagium, & sex-
centas & sexaginta libras Turonenses quas
posueram in fortericia Maufaci facienda.
Propter hanc autem quittationem dominus
rex prædictus dedit mihi & assignavit qua-
dringentas libras Turonenses percipiendas
singulis annis in die Pascha apud Pictavum,
usque ab instantे Pascha in quinque annos.
Actum

Anno 1226
Ex mſ.
Colbertino.

Anno 1226
Ex mſ.
Colbertino.

Actum Aureli, anno Domini MCCXXV. men. A toldus de Roia, Matthæus de Monte-Morentiaci, Ursus Camerarius, Bouchartus de Malliaco, Johannes de Bello-monte, Guillelmus Men. Hugo de *Atribier*, Petrus de *Viri*, Nicolaus *Lapie*, Vincentius capellanus, frater Simon, Gilia clericus, Guillelmus *Crispin* eleemosynarius dicti regis, & multi alii.

EPISTOLA BERTRANDI
de Gordono ad Ludovicum VIII.
regem Francorum.

Hominium ei prestat.

*Anno 1202.
Ex ms.
G. d'Innes.*
Llustrissimo domino suo LUDOVICO Dei
gratia regi Francorum B. de Gordono
salutem & ipsius dominum observare.

Ego BERTRANDUS DE GORDONO re-
cognosco dominum & hominagium vobis
vestrisque successoribus super personam
meam & castra mea, villas meas, & super
omnia quæ possideo vestrae propriæ volun-
tati: idemque hominagium præstisti domino
meo PHILIPPO bona memoria patri vestro,
qui mihi promisit & concessit me semper
immediate super potestate regia retentu-
rum. Unde majestatem vestram exoro istud
vestrae dignemini memoria commendare.
Datum apud Gordonum mense Martio,
anno Verbi incarnati MCCXXV.

LITTERÆ HUGONIS C
vicecomitis Thoarcii.

*Fidelitatem regi jurat pro his quæ in Picta-
vieni & Andegavensi comitatibus tenebat.*

*Anno 1202.
Ex ms.
Col-
l. Innes.*
Universis præsentes litteras inspectu-
ris, HUGO vicecomes Thoarcii salu-
tem.

Noveritis quod ego domino meo LUDO-
VICO Francorum regi illustri feci homi-
gium ligium contra omnes homines qui
possunt vivere & mori de domaniis & feo-
dis, quæ AMERICUS quondam vicecomes
Thoarcii frater meus tenebat in comitatu
Pictavensi ea die qua diem clausit extre-
num, tenendis ab ipso domino rege & her-
edibus suis ad usus & consuetudines Pic-
tavenses & ad servitia quæ feoda debent,
& sicut feoda asportant, & de domaniis &
feodis quæ idem AMERICUS quondam vi-
cecomes Thoarcii frater meus tenebat in
comitatu Andegavensi ea die qua clausit
diem extreum, tenendis ab ipso domino
rege & heredibus suis ad usus & consuetu-
dines Andegavenses, & ad servitia quæ feo-
da debent, & sicut feoda asportant. Insu-
per domino regi prædicto super sacrosancta
corporaliter juravi quod fidelitatem in ho-
magio nostro promissam sibi & heredibus
suis in perpetuum fidelerit observabo. Quod
ut robur obtineat perpetua firmitatis præ-
fenti scripto & sigilli nostri testimonio, con-
firmavi. Actum anno Domini MCCXXVI.
mense Aprili. Hæc sunt nomina eorum con-
tra quibus vicecomes Thoarcii HUGO fe-
cit fidelitatem domino regi Ludovico. Ber-

Vet. Script. & Mon. ampl Coll. Tom. I.

CARTA LUDOVICI VIII.
regis Francorum pro Philippo comite
Bolonie.

*Anno 1202.
Ex ms.
Colbertino.*
IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS, &c. Noverint, &c. quod nos dilecto & fideli nostro PHILIPPO comiti Boloniensi & heredibus suis datus & concedimus in perpetuum in augmen-
tum sui feodi pro sexaginta libratis terræ,

quas eidem assidere debebamus pro dilecta consanguinea & fideli nostra M. comitissa Pontivi, Molleiam cum ejus pertinentiis, sicut eam tenuit defunctus Henricus de Si Dionysio, exceptis terra, censu & domo de Silvanecto, quæ pia recordationis rex PHILIPPUS genitor noster dedit in perpetuum eleemosynam abbatia de (a) Victoria. [a] Dedimus etiam eidem testamentum de Bories & prata quæ fuerunt comitis de Bello-
monte inter Molleiam & Coyam, exceptis pratis illis quæ idem genitor noster dedit abbatia, & xxx. solidos censuales fitos inter Molleiam & Coyam. Quod ut, &c. Actum Bituricis anno dominice Incarnationis MCCXXVI. mense Maio, astantibus, &c. Datum per manum GARINI Silvanectensis episcopi.

CARTA LUDOVICI VIII.
regis Francorum.

*Nunonii Sancti vicecomitatum Fenoliensem
& Petra-pertusæ in hominum ligium
concedit.*

*Anno 1202.
Ex ms.
Colbertino.*
LUDOVICUS, &c. Noverint universi præsentes pariter & futuri, quod nos donamus & concedimus dilecto & fideli nostro NUNIO SANCTI comiti Roselionensi, Confluenti, & Vallis-Spurii & Ceritaniae & heredibus suis in perpetuum, vicecomi-
tatum Fenoleti & Petra-pertusæ cum pertinientiis & juribus eorumdem. Et ipse com-
es NUNO fecit nobis de his hominagium ligium contra omnes homines & feminas qui possunt vivere & mori, & ipse & he-
redes sui similiter facere tenentur heredibus nostris, salva fidelitate regis Aragonum:

(a) Victoria est canonicorum regulatum ordinis sancti Augustini abbatis, apud Silvanectum a Philippo Augusto fundata in gratiarum actionem reportata ab eo apud Bovis nas victoria.

Gg g

ita tamen quod si aliquo tempore, quod A de sancto Mauricio in octavis nativitatis dominicae percipiendos annuatim ab eisdem fratribus vel de eorum dato mandat, volens & concedens, quod illi qui dictam talliam recepunt vel levaverunt, de supra dicta solvant & reddant sine diminutione aliqua dictos centum solidos dictis fratribus vel certo mandato eorumdem. Qui receptores si forte defecerint in solutione dictæ pecunia, volo & præcipio, quod pro qualibet die termino supradicto clapsō teinantur satisfacere de suo proprio de sex solidis monetæ currentis dictis fratribus pro emenda five pana. Super hoc autem ego propria manu fratrem Grimmoaldum corredorem five magistrum dictæ domus pro se & fratribus suis investivi de dicta re data quiete & pacifice possidenda, prout superius est expressum, promittens bona fide me contra dictam donationem & concessionem per me vel per alium non venire; renuncians super hoc firmiter & expresse omni juris auxilio canonici & civilis, & omni exceptioni, per quam solutio dictæ pecunia atque donatio possit aliquatenus impediri vel etiam retardari. In cuius rei testi monium & munimen præsentes litteras dictis fratribus dedi mei sigilli munimine roboratas. Actum & datum apud S. Mauritium die crastina beati Martini hyemalis, anno Domini MCCXXVI.

C A R T A D R O G O N I S
de Melloto domini Locharum & Meduanæ pro monasterio Veteris-Pediculi ordinis Grandimontensis.

Dat ipsi molendinum de Pontereau.

Anno 1226.

Ex auto-
grapho e-
runt
Prior Vete-
ris-Pedicu-
li.

Ego Drogo de Melloto Locharum dominus & Meduanæ, notum facio universis præsentibus ac futuris, quod ego donavi Deo, B. Mariae & fratribus Grandimontensis ordinis juxta sanctum Mauritium manentibus in perpetuam eleemosynam pro salute animæ meæ & antecellorum meorum molendinum de Pontereau, situm apud Chaciacum cum ejusdem molendini pertinentiis, & quicquid juris dominii & excusaræ in dicto molendino & ejus pertinentiis habeo vel habere potero in posterum. Donavi præterea Deo & B. Mariae & prædictis fratribus in perpetuam eleemosynam omnes hereditates liberas & quittas in terris, pratis & nucibus, quas apud Poliacum de excusura defuncti Daucet filii Geraldii Dastoræ posseidebam, excepta justitia. Quod ut ratum & firmum in posterum permaneat, præsentes litteras sigilli mei munimine feci roborari. Actum anno gratiæ MCCXXVI.

C A R T A I S A B E L L I S
de Melloto comitissæ Joigniaci, domi-
næque S. Mauricii, de donatione quam
fecit monasterio Veteris-pediculi.

Anno 1226.
Ex Auto-
grapho
erunt R. P.
Prior Vete-
ris-Pedicu-
li.

Omibus præsentes litteras inspecturis Izabelis de Melloto comitissæ Joigniaci, dominaque sancti Mauritiū Tiroaile in Domino salutem. Noverint universi quod ego compos men- tis meæ, sanaque corpore & incolunis, spontanea, non coacta, nec in aliquo circumventa, sed fidei devotione mota, donatione inter vivos facta, dedi & concessi in perpetuum ob remedium animæ meæ & parentum meorum, ecclesia de Veteri-pediculo Grandimontensis ordinis & fratribus ibidem Deo servientibus centum solidos monetæ currentis super franca tallia mea

B

receptores si forte defecerint in solutione dictæ pecunia, volo & præcipio, quod pro qualibet die termino supradicto clapsō teinantur satisfacere de suo proprio de sex solidis monetæ currentis dictis fratribus pro emenda five pana. Super hoc autem ego propria manu fratrem Grimmoaldum corredorem five magistrum dictæ domus pro se & fratribus suis investivi de dicta re data quiete & pacifice possidenda, prout superius est expressum, promittens bona fide me contra dictam donationem & concessionem per me vel per alium non venire; renuncians super hoc firmiter & expresse omni juris auxilio canonici & civilis, & omni exceptioni, per quam solutio dictæ pecunia atque donatio possit aliquatenus impediri vel etiam retardari. In cuius rei testi monium & munimen præsentes litteras dictis fratribus dedi mei sigilli munimine roboratas. Actum & datum apud S. Mauritium die crastina beati Martini hyemalis, anno Domini MCCXXVI.

C A R T A R A Y M U N D I
Berengarii marchionis Provinciæ pro
Ludovico rege Francorum.

Ego RAYMUNDUS Berengarii & mar- Anno 1226.
Ex sig. Cœ-
tum.
chio Provinciæ & comes Folcalquerii, notum facio universis me jurasse illustri domino LUDOVICO regi Francorum quod ego juvabo bona fide, pro viribus nostris dominum regem & suos in partibus Provinciæ circa fluvium Rodani contra RAYMUNDUM dictum comitem Tholosanum & fautores suos, & defendam & faciam defendi pro posse meo terram quam dominus rex tenebit vicinam fluvio Rodani, salvo honore & salva fidelitate & reverentia imperatoræ majestatis.

C A R T A L U D O V I C I V I I I .
regis Francorum pro Raymundo Beren-
garii marchione Provinciæ.

LUDOVICUS, &c. Noverit universitas Anno 1226.
Ex sig. Cœ-
tum.
nos carissimo amico nostro Raymundo Berengarii comiti & marchioni Provinciæ & comiti Folcalquerii creantasse & per præsentes litteras concessisse, quod nec pacem nec treugam faciemus cum Raymundo filio Raymundi quondam co-

mitis Tolosani, quin ipse esset in treuga A
& in pace. Actum in obsidione Avignonensi
anno Domini MCCXXVI. mense Junio.

CARTA JOHANNÆ
comitissæ Flandriæ & Hannoniæ.

*De servitio facto ab hominibus de Haspera,
quando Fernandus comes captus fuit.*

Anno 1226
Ex cartario
Videlicato
EGO JOHANNA Dei gratia Flandriarum
& Hannoniæ comitissa, universis qui-
bus praesentes litteras videre contigerit,
notum facio, quod cum dominus & mari-
tus meus comes FERRANDUS de manifesta
guerra fuisset captus, abbas & conventus
S. Vedasti Attrebatensis ad ipsum redimen-
dum, amore & nullo jure vel violentia com-
pulsi, de bonis ecclesie suæ mihi auxilium
fecerunt misericorditer & benigne. Volo
etiam & concedo quod auxilium a præfatis
abbate & conventu ad redemtionem præ-
dicti mariti mei tam liberaliter factum,
non sit in prejudicium vel gravamen car-
tarum, quas ipsi habent meo & antecesso-
rum meorum sigillis roboratas. Quod ut rati-
onem permaneat, praesentes litteras præfatis
abbae & conventui concessi, sigilli mei munimine insignitas. Datum apud Attrebatum
in die nativitatis Domini. Actum anno gra-
tiae MCCXXVI.

CARTA FRATRIS OGERII
præceptoris domorum Templi in
Francia.

*De duabus præbendis a Philippo II. rege sibi
concessis.*

Anno 1227.
Ex ms. Cr.
lumin.
CArissimo domino suo in Christo LU-
DOVICO Dei gratia illustri regi Francorū,
frater O. de Ruppe domorum militiæ
Templi in Francia præceptor humilis
salutem in Domino.

Seruitati vestra significamus, quod nos
de assensu & voluntate fratrum nostrorum,
donationem quam fecit nobis bona memoria
PHILIPPUS rex Francorum avus vester
de duabus præbendis, videlicet de una in
ecclesia S. Quintini de morte Thomæ custo-
dis ejusdem ecclesie, & altera in ecclesia
B. Fursei de Perona de morte magistri Ægi-
dii de Duaco vacantibus vobis in perpe-
tuum quittamus. In cuius rei testimonium
praesentes litteras sigilli nostri munimine
fecimus roborari. Actum anno Domini (4)
MCCXXVI. dominica post festum Epiph-
aniae.

(4) Incipiendo annum a Paschate.

CARTA LUDOVICI IX.

regis Francorum, pro Berardo
de Mercurio.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod
nos dilecto & fidelis nostro Berardo de
Mercurio concessimus castrum Gredonensem
cum omnibus pertinentiis ejus, & cum omni-
bus illis quæ pertinent ad vicecomitatum
Gredonensem tenenda de nobis per totam
vitam suam, & post decepsum ipsius hæc
omnia ad nos & heredes nostros quiete &
libere sine omni contradictione revertentur.

Dicitus autem Berardus præfatum castrum
tenetur nobis fideliter custodiare & reddere
ad magnam vim & ad parvam, sicut alia ca-
stra quæ tenet de nobis, cum a nobis vel a
certo nostro nuncio super hoc fuerit requisi-
tus: & si contingeret quod aliquis recuperaret
castrum illud per judicium curiæ nostræ,
sæpedictus Berardus ipsum redderet omni
occasione remota, & si haberemus denarios
de pignore quod R. comes Tholosanus ha-
bebat super Aurelianum & aliam terram re-
gis Aragonum eidem Berardo daremus,
quantum ad dictum castrum & ejus perti-
nentias pertinet. Actum Parisius anno Do-
mini MCCXXVI. (4) mense Januario.

CARTA LUDOVICI IX.

regis pro senescallia Andegavensi.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod
nos dilectam & fidelem nostram JO-
HANNAM de Credona recepimus in femi-
nam ligiam nostram de senescallia Ande-
gaviæ, Cenomania & Turonia tenenda de
nobis & habenda, sicut bona memorie
GUILLELMUS DE RUPIBUS pater ejus eam
tenuit & habuit, antequam clara memorie
PHILIPPUS quondam rex Francorum illu-
stris avus noster ei tradidisset civitatem
Andegavensem & Baugiacum: volentes ut
eo modo fiat pro ipsa tamquam pro senes-
callia feodata, & si contentionem aliquam
origi contingenter inter nos & ipsam; qui-
dictam senescalliam teneret & haberet,
sicut prædictum est, volumus ut per dilec-
tos & fidèles nostros B. de Roya Franciæ
camerarium, & M. de Monte-Maurentiaco
Franciæ constabularium, & Johannem de
Bello-monte, & vicecomitem Castriduni, &
vicecomitem Belli-montis, & Hugonem de
Bauceyo ad inquisitionem eorum legitimam
dicta contentio sopiaatur. Actum Parisius,
anno Domini MCCXXVI. mense Januario.

(4) Si incipiat annus a Paschate, alioquin si a mense
Januario, legendum foret MCCXXVII.

C O N V E N T I O N E S
inter dominum regem & Isabellum regi-
nam Angliae, comitissam Marchia.

Anno 1227
Ex ms. Col-
berlin.

ISABELLIS Dei gratia regina Anglorum, comitissa Marchiae & Engolismi, universis presentes litteras inspecturis salutem.

Noverint universi, quod carissimus dominus noster LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum illustris, competentem nobis recompensationem fecerit de dotalito nostro. Nos de consilio, voluntate, & assensu carissimi domini & mariti nostri HUGONIS de Lizigniaco comitis Marchiae & Engolismi, quicquam domino regi & dominæ reginæ matri ejus, & heredibus ejus in perpetuum omnia ea unde dominus rex tenens est vel fuit, quæ ab ipso nomine dotalitii petere poteramus, & quod dicta recompensatio facta nobis ab eodem domino rege habebimus super conventionibus inter ipsum & nos de novo initis: nos abrenunciavimus omnibus cattis & instrumentis, quæ de eodem dotalitio nostro habebamus, quoad ea videlicet unde idem dominus rex est tenuis vel fuit: ita quod occasione diutarum cartarum vel aliorum instrumentorum, quæ numquam habuimus, vel alia de causa nihil de cetero petere poterimus ab eodem domino rege vel domina regina matre ejus vel ejus heredibus nomine dotalitii nostri, quod ab ipso nobis concessum est annuatim quamdiu vivemus, sicut in suis prædictis litteris continetur expressum. Hæc autem fideliter & bona fide a nobis observanda, voluntate & assensu prædicti nostri Hugonis comitis Marchiae & Engolismi juramento firmavimus præstito corporali. Accum anno gratiae MCCXXVI. mense Martio,

E P I S T O L A C O M M E D A T I T I A
abbatum S. Dionysii, &c. ad universos
fideles.

Eos boreatur ut subveniant monasterio & ecclæsie Calensi incendio consumptis.

Anno 1227
Ex auto-
grapho Ca-
lensi.

Sancti Dionysii, S. Germani a Pratis, Sancta Genovefa, S. Victoris, S. Margorii, S. Mauri de Fossatis, Sancta Mariz de Livriaco abbates. Prior sancti Martini de Campis, beati Faronis Meldensis, beati Petri Latinacensis, de Calmis, beati Petri de Meleduno, de Raberh. Caro-loci, de Hermentaris, S. Vincentii Silvanestensis, S. Severini de Castro-Nantonis, de Sacra-cella, de Camera-fontis, beatae Mariae de Cagia, de Herivaus, beatae Mariae de Victoria, universis Christi fidelibus ad quos presentes litteræ pervenerint, salutem in omnium Salvatore.

A Quoniam, ut ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout gesimus, sive bonum fuerit, sive malum, oportet nos dicem messonis extremæ misericordia operibus prævenire, & aternorum intuitu seminare in terris, quod, reddente Domino, cum multiplicato fructu recolligere debeamus in celis, firmari spem fiduciamque tenentes, quoniam qui parce seminat in benedictionibus de beneficiis & meret vitam aeternam. Item quoniam juxta consilium Daniëlis propheta, eleemosynis redimenda sunt peccata, & dicente Domino: Date eleemosynam & ecce omnia munda sunt vobis, fordes vitiorum nostrorum piis eleemosynarum largitionibus sunt extergendæ, ut sublati iniquitatibus, quæ diviserunt internos & Deum nostrum in cordis munditia Dominum deprecemur, ut ipse nobis fontem suæ benignitatis merito & rore coelestis benedictionis nos compleat abundantius. Cum igitur nobile olim monasterium Kalensi, quod a longis retro temporibus religione ac præcipua honestate dicitur floruisse, admirabil modo. . . . is ignis flamma devorante adeo sit consumptum, quod abbatissa & conventus ejusdem loci vix habent ubi capita sua possint reclinare. Ipse autem ecclesia cum ornamentis & librīs & aliis ædificiis redactis penitus in cineres & favillas, nec sit facultas eisdem ecclesiæ & collapsa ædificia reparare, nisi fidelium subfidiis adjuventur. Ideo caritatem vestram rogamus, monemus & exhortamur in Domino, quatinus cum nuncii dicti monasterii ad vos accesserint, propter hoc fidelium eleemosynas & grata caritatis subsidia erogatis, ut per subventionem vestram ejusdem monasterii ruina miserabilis valeat, juvante Domino, relevari, & vos per hæc & alia bona opera quæ, Domino inspirante, feceritis, ad aeternæ possitis felicitatis gaudia pervenire. Nos vero omnes illos qui ad hanc commonitionem nostram manum caritatis porrexerint, ad revelationem monasterii, communionem omnium bonorum quæ in ecclesiis & domibus nostris sunt & de cetero sient usque ad diem iudicii concedimus. Animabus etiam omnium fidelium defunctorum pro quibus eleemosyna ad ejusdem monasterii separationem conferentur, eamdem spiritualium bonorum participationem impendimus. Actum anno Domini MCCXXVI. mense Martio. Et super plicam scriptum est. Abbatissa sanctæ Mariae Suesiensis, Jotri, Faremonasterii, Montis-martyrum, S. Antonii Parisiensis, de Hedera, de Nemore, S. Reinigii Silvanestensis, S. Corentini, S. Cyrici, de Gif, de Valleprofunda, de Hautebruyere, & de Fontibus abbatissæ. Prior sancti Jacobi Parisiensis & minister ordinis Fratrum Minorum, & multi ali qui non sunt infra scripti.

LITTERÆ QUORUM DAM
baronum.

*De juramento prestito regi Francorum iussu
Hugonis de Lesignano.*

*Acto 1237.
Ex mſ.
Civitatis.*

G. Vicecomes de Brut. G. vicecomes
Caſtri - Ernaudi , Aymericus de Bosc.
Simon de Cimall. & Rad. de Eſſuduni ; u-
niverſis praefentes litteras inspecturis falu-
tem. Noveritis nos de voluntate & præcep-
to domini noſtri Hugonis de Lefſignan
comiti Marchia & Engoliſmi eſſe aſtrictos
per propria juramenta domino Ludovico
illuſtri regi Franciæ & dominæ reginæ ma-
tri ejus vel ſuis , quod si comes vel ſui con-
ventiones , ſicut expreſſæ ſunt in carta , quam
dictus rex habet ab ipſo comite , ipſi regi
& reginæ vel ſuis infringere attentaret ,
quod infra XL. dies poſquam requiſiti fue-
rimus ab ipſo rege vel regina vel ſuis , te-
nemur venire personaliter apud Bituricem ,
ibique tamdiu ut obſides mansionem facere ,
quousque conventiones in fraſta domino
regi vel reginæ , vel ſuis ad plenum fuerint
emendatae , niſi eſſemus proprietorum corpo-
rum inſtitutæ detenti , & recepta ſanitate
ſtatiuſ ad prædictum locum , ut prædictum
eſt , tenemur facere mansionem ; dedimus
que prefatis regi & reginæ & ſuis has lite-
ras noſtras in testimonium ſigillorum noſtro-
rum munimine roboratas . Actum Vindoci-
ni die Mercurii in dominicā qua cantatur

[4] (a) *Lætare Jeruſalem* , mense Martio anno
milleſimo ccxxxvi.

C A R T A T H E O B A L D I D
comitis Campaniæ.

Regi cedit quidquid habebat in feodis Britonum, Millenceii & Remorentini.

OMNIBUS AD QUOS LITTERÆ PRÆSENTES PER-
ANNO 1212.
Ergo. Col.
bim. v.
venerint, TH. TRECENSIS & BRIÆ CO-
MES PALATINUS SALUTEM. NOVERIT UNIVERSITAS
VESTRA, QUOD NOS CARISSIMO DOMINO NOSTRO
LUDOVICO REGI FRANCORUM ILLUSTRI & IPSIUS
HEREDIBUS CONCESSIONIS LIBERE, & IN PERPE-
TUUM QUITTAMUS QUICQUID IN FEODIS BRITOLII,
MILLENCII & REMORENTINI HABEBAMUS, VEL
RECLAMARE IN EIS DE JURE PTERAMUS. UT AU-
TEM HÆC NOSTRA CONCESSIONIS & QUITATIO PERPE-
TUAM & STABILEM OBTINEAT FIRMITATEM, PRÆ-
SENTIBUS LITTERIS & SIGILLI NOSTRI MUNIMENTINE
EADEM DUXIMUS ROBORANDAS. ACTUM PARI-
SIUS ANNO DOMINI M C C X X V I. MENSE MAR-
TIO.

(a) Id est dominica quarta quadragesimæ, in qua missæ introitii incipit: *Lætare Jerusalem.*

H O M I N I U M H U G O N I S
vicecomitis Thoarcensis.

Universis praesentes litteras inspecturis
H u g . o vicecomes Thoarcensis salu-
tem. Noveritis quod ego domino meo I . U -
dovico Francorum regi illustri feci homa-
gium ligium contra omnes homines qui pos-
sunt vivere & mori de domaniis & feodis ,
quæ H A Y M E R I C U S quondam vicecomes
B Thoarcensis frater meus tenebat in comita-
tu Piclavensi eadem die qua diem clausit ex-
tremum , tenendis ab ipso domino rege &
heredibus suis ad usus & consuetudines Pi-
clavenses ad servitia quæ feoda debent , &
sicut feoda apportant , & de domaniis &
feodis quæ idem H A Y M E R I C U S quondam
vicecomes Thoarcensis frater meus tenebat
in comitatu Andegavensi ea die qua clausit
extremum diem , tenendis ab ipso domino
rege & heredibus suis ad usus & consuetu-
dines Andegavenses , & ad servitia quæ feo-
da debent , & sic feoda apportant. Insuper
C domino regi prædicto super sacro sancta ju-
ravi corporaliter , quod fidelitatem in ho-
magio meo promissam sibi & heredibus suis
in perpetuum observabo. Quod ut , &c.
Actum apud S. Germanum in Laia anno
Domini m c c x x v i i . mense Aprili.

G R E G O R I I P A P Æ I X:
litteræ ad Ludovicum regem & Blan-
cam reginam,

*Laudato eorum in sedem apostolicam zelo,
sub sua protectione eos suscepit.*

GREGORIUS episcopus servus servorum
Dei carissimis in Christo filiis Ludo-
vico illustri regi Francorum ac B. matri &
fratribus suis salutem & apostolicam bene-
dictionem.

A memoria nostra non poterit , sicut nec
debet, excidere fidei & devotionis sinceritas, quam reges & regnum Francie ad Deum
& sacro-sanctam ecclesiam noscuntur hactenus habuisse : quorum sinceritatem sedes
apostolica favorabiliter prosecuta , reges
E ipfos & regnum studuit semper multipliciter honoreare. Vos quoque, propter communione debitum, quod debet prospicere viduis & pupillis , affectu tenetur prosequi speciali , ex eo quod tu , fili rex , devotione sicut sanguine tuorum successor & heres , negotium fidei prosequi diceris inchoatum contra Albigenes haereticos a clara memoria Meleder. patre nostro qui in servitio Dei & ecclesiae dictum negotium prosequendo decessit. Hujusmodi ergo consideratione induiti, supplicationibus vestris clementer annuimus , & personas vestras cum ipso reg-

no, familiis, & omnibus bonis vestris sub Aria PHILIPPO & LUDOVICO quondam regibus Francorum, dictis domino regi & dominæ reginæ tradidit, & omnibus rebus, quæ in eis continebantur in perpetuum tam pro se quam pro heredibus suis omnino renunciavit, & tacitis sacro-sanctis solemniter juravit, quod nec ipse nec heredes sui, nec alius aliquis nomine ipsorum in rebus prædictis cartis contentis aliquid juris de cetero reclamabunt, eodem etiam se astringens juramento, quod erga dominum regem & dominam reginam Francorum fideliter in perpetuum se habebit, & bona fide eis serviet. Uxor vero dicti Lamberti Cadulei ibidem constituta, nulla coactione, violentia, vel motu distracta, sed mera & spontanea voluntate sua fidem suam nobis corporaliter præstít, quod ipsa per se, nec per interpositam personam, in rebus a prædicto Lamberto domino regi & dominæ reginæ, ut prædictum est, resignatis, nihil juris ratione dotis, nec aliqua alia ratione de cetero clamabit. Dicti vero Lambertus & uxor eius de libera & mera & spontanea voluntate sua nostræ se supposuit jurisdictioni, & si contra sacramenti & fidei suæ religionem, prout superius est expressum, venire præsumferint, & si ipsi vel heredes eorum in rebus prædictis a dicto Lamberto resignatis aliquid juris quacumque re reclamaverint, nos auctoritate nostra & eorum concessione in eorum personas & universam familiam suam excommunicationis feramus sententiam, & totam terram illorum ubicumque fuerit constituta, interdicto supponamus. Prænominati vero dominus rex & domina regina cartas memoratas, & rerum prædictarum resignationem a dicto Lamberto receperunt, non pro ipsis liberatio mercende, sed pro arreragijs forestarum Normannæ, in quibus præfatus Lambertus a tempore quo ballivus extitit, domino regi debebatur. In cuius rei testimonium præsenti pagina sigillum nostrum duximus apponendum. Actum Pariſius anno Domini millesimi cccxxvii, in vigilia S. Laurentii.

G R E G O R I I P A P A E I X.
ad Romanum sancti Angeli cardinalem.

GREGORIUS episcopus servus servorum Dei dilecto filio R. sancti Angeli diacono cardinali apostolicæ sedis legato, S. & A. B.

Carissimum in Christo filium nostrum LUDOVICUM illustrem regem Francorum cum matre & fratribus suis, prout perierunt a nobis, sub protectione cum suscepimus apostolicae sedis & nostra, scut in ipsis protectionis litteris continetur, noverit dilectionis tua, quod cum prædicti, donec revertaris, alio conservatore non egeant, eis ad præsens conservatores alios non duximus deputandos; sed cum redieris super hoc curabimus providere. Datum Laterani vi. idus Maii, pontificatus nostri anno primo.

C A R T A R. E P I S C O P I
Ebroicensis pro Lamberto Cadoco.

A rege liberatum e carcere Lambertum, cartas a Philippo & Ludovico regibus acceptas sponte resignare cum omnibus in eis convenientibus.

Anno 1212.
Ex ms. Col-
berinus.

LUNIVERSIS Christi fidelibus ad quos præsens scriptum pervenerit R. (a) Dei gratia Ebroicensis episcopus salutem in Domino. Ad universitatis vestræ notitiam volumus pervenire, quod Lambertus Cadocus in præsentia domini LUDOVICI Deigratia Francorum regis & dominæ BLANCHE reginæ Francorum, præsentibus etiam domino B. de Roia Francæ camerario, domino abbate S. Dionysii, domino G. de Capella, domino G. Menner, & aliis pluribus regni magnatibus in nostra præsencia constitutus, de liberalitate & gratia dictorum domini regis & reginæ a prisona, in qua prius detentus fuerat, liberatus & absolitus, & libertati & arbitrio proprio restitutus, de mera & spontanea voluntate sua, nullo compulsus motu, coactione, vel violentia, omnes cartas quas habebat a bona memori-

(a) Richardus de sancto Leodegario cognominatus, primo Becci abbas, deinde ab anno 1133. ad 1136. episcopus Lobiensis.

B

voluntate sua fidem suam nobis corporaliter præstít, quod ipsa per se, nec per inter-

politam personam, in rebus a prædicto Lam-

berto domino regi & dominæ reginæ, ut

prædictum est, resignatis, nihil juris ratio-

ne dotis, nec aliqua alia ratione de cetero

clamabit. Dicti vero Lambertus & uxor ei-

us de libera & mera & spontanea voluntate

sua nostra se supposuit jurisdictioni, & si

contra sacramenti & fidei suæ religionem,

prout superius est expressum, venire præ-

sumferint, & si ipsi vel heredes eorum in

rebus prædictis a dicto Lamberto resignatis

aliquid juris quacumque re reclamaverint,

nos auctoritate nostra & eorum concessione

in eorum personas & universam familiam

suam excommunicationis feramus senten-

tiam, & totam terram illorum ubicumque

fuerit constituta, interdicto supponamus.

D

Prænominati vero dominus rex & domina

regina cartas memoratas, & rerum prædic-

tarum resignationem a dicto Lamberto re-

ceperunt, non pro ipsis liberationis merce-

de, sed pro arreragijs forestarum Norman-

niæ, in quibus præfatus Lambertus a tem-

pore quo ballivus extitit, domino regi de-

bebat. In cuius rei testimonium præsenti

pagina sigillum nostrum duximus apponen-

dum. Actum Pariſius anno Domini millesimi

cccxxvii, in vigilia S. Laurentii.

L I T T E R Æ G A L T E R I
archiepiscopi Senonensis & Galterii
episcopi Carnotensis.

De subficio regi dando pro negotio Albi-

geni.

G Dei gratia Senonensis archiepiscopus

Anno 1212.
Ex ms.
Colberinus.

& G. eadem gratia episcopus Carno-

tensis omnibus præsentibus litteras inspec-

toris salutem in domino. Notum facimus quod

nos pro utilitate ecclesiârum nostrarum, &

pro conservanda pace, & idemnitate ipsa-

rum, & ne impediatur succursus negotii pa-

cis & fidei in terra Albigensi, carissimo do-

mino nostro regi Francorum illustri & no-

bilissimæ dominæ BLANCHE reginæ matri A pratum de Hameillon , granchiam Thironis, Groolanum , molendinum de Bello-montè Rogerii , molendina Montis-fortis , prata dorua Bernai , Tenrayum , Tylenum , Paperoatum & Alnetum . Cetera videlicet Gaillionum , Theomacum , Noam , molendinum & domum Pontis-Archæ , triginta & duos modios viri apud Longuevillam , & id quod habebat apud Lunare , terram & domum apud Pontem-Audomare , Fresneyum , Fayel , S. Anastasiæ , & Fontanas cum eorum pertinentiis , & quicquid acquisierit in eisdem nobis & heredibus nostris retinemus B propter sumnam pecunia prædictam , & omnes curtes quas de his habebat in manu nostra propria resignavit . Requisivit autem dilectum & fidelem nostrum R. Ebroensem episcopum , ut si de bono & fideli servitio nobis vel heredibus nostris , vel eidem matre nostræ reginæ , aliquo umquam tempore deficeret , vel a predictis quittationibus in aliquo resiliret , idem episcopus in eundem Lambertum & assistentes sibi ferret sententiam excommunicationis . Quod ut perpetuæ stabilitatis obtineat firmatam , præfertem paginam sigilli nostri auctoritate confirmamus . Actum Parisius anno dominice Incarnationis MCCCXXVII . mense Augusto .

C A R T A S . L U D O V I C I
regis Francorum de liberatione Lamberti Cadulci .

*Anno 1157.
Ex ms. Col.
bertino.*
LUDOVICUS , &c. Notum , &c. quod cum carissimus avus noster claræ memorie PHILIPPUS rex illustris , quia contra dilectum & fidelem nostrum Lambertum Cadulci motus erat , quoniam de quadam summa pecunia , videlicet quatuordecim millibus & ducentis libris Parisiis , quas debebat eidem , non fecerat gratum suum , ipsum in suam carcere posuisset , tandem nobis & carissimæ matri nostræ reginæ placuit ipsum a dicto carcere liberare , & idem liber & absolutus a carcere nobis & matri nostræ reginæ super sacro-sancta manu propria juravit , quod nobis & heredibus nostris & eidem matri nostræ reginæ de cetero bene & fideliter serviet , & omnia quæ habebat , five terras , five villas , five possessiones alias , five ex dono , five ex acquisitione , five quocumque modo nobis quittavit libere & absolute , & juravit quod in his nihil umquam de cetero reclamabit , nisi in his quæ nobis & reginæ matri nostræ placebit eidem dimittere pro bona voluntate . Nobis autem & dictæ matri nostræ reginæ placuit ea eidem dimittere , quæ de acquisitione habuerat , videlicet granchiam & terram de Torni , duas domos Vernonis ,

E P I S T O L A E N G U E R A N N I
de Couciaco ad sanctum Ludovicum regem Francorum & Blancham reginam ipsius matrem .

*Ut iohannem Rosciaci comitem in hominem
recipient de feodo Siffonis.*

*Anno 1157.
Ex ms.
Colberino.*
Excellentissimo domino suo , ac dominx sua excellentissimæ , domino regi Franciæ , ac dominæ reginæ , INGUERANNUS dominus Couciaci salutem & paratum in omnibus obsequiis .

Excellentia vestra notum facio , quod vir nobilis JOHANNES comes Rouciaci creatum meum fecit super omnibus conventionibus habitis inter me & ipsum pro Siffonia . Quapropter excellentia vestra supplico , quatenus ipsum comitem de feodo Siffonia in hominem recipiat . Istud etiam volo & concedo , & laudo . Actum anno Domini MCCCXXVII . mense Septembri .

HÆ SUNT CONVENTIONES
inter dominum regem & comitem
Marchiæ .

*Anno 1157.
Ex ms. Col.
bertino.*
LUDOVICUS , &c. Notum , &c. quod nos de ascensi & voluntate carissimæ matris nostræ B. reginæ Francorum dilecto & fidelinostro HUGONI DE LESIGNANO comiti Marchiæ concessimus , quod carissimus frater noster ALFONSUS comes Piastavensis

ELIZABETH filiam dicti comitis Marchia^z, si Romana ecclesia concesserit, habeat in uxorem, & HUGO primogenitus ipsius comitis ducat in uxorem ELISABETH carissimam sororem nostram. Dominus ALFONSUS frater noster habebit in maritagium dictæ uxoris suæ Cumfromen. cum pertinentiis & insulam Oleronensem cum pertinentiis. De his quæ Hugo primogenitus comitis Marchia^z debet habere in maritagium Elisabeth sororis nostræ vult comes quod assignetur ad voluntatem nostram. Si autem Hugo primogenitus comitis forsitan decederet, nondum consummato matrimonio inter ipsum & dictam Isabellam sororem nostram, aliis primogenitus comitis duceret in uxorem eandem Isabellam, si sancta ecclesia consentiret, & assignaretur ei maritagium, sicut prædictum est de Hugone. Quando quatuor prædictæ personæ ad annos nubiles pervenerint, si per nos sterterit, quod dicta matrimonia non fiant, & hæc matrimonia facienda Romana ecclesia concesserit, nos tenebimus prædicto comiti in deceim millibus marcharum argenti. Præfatus comes Marchia^z habebit a nobis singulis annis usque ad decem annos decem millia & sexcentas libras Turonenses annuatim in tribus terminis, tertium in ascensione Domini, tertium in festo sancti Martini, & tertium in (a) Candelis, videlicet quinque millia trecentas libras pro conventionibus Burdegalensibus & quingentas libras Turonenses pro dotalicio reginæ uxoris suæ. Et si reginam uxorem suam infra decem annos mori contigeret, a die obitutus sui cederent quinque millia librarum de dicta summa pro dotalicio ejus. Et si nos pacem faceremus cum rege Anglia^z, & regina uxor comitis rehaberet dotalitium suum de Anglia, pro dotalicio ejus de Anglia duo millia & quingentas libras de dicta summa caderent annuatim. Completis autem decem annis, nihilominus habebit regina uxor comitis, quamdiu vixerit, pro suo dotalicio quinque millia librarum annuatim, nisi per pacem factam cum rege Anglia^z cadere inde debeant annuatim duo millia & quingentas libras pro suo dotalicio de Anglia, sicut superius est expressum. Per has autem conventiones quicunque comes & regina uxor ejus nobis & carissimæ matris nostræ reginae & heredibus nostris in perpetuum, quicquid reclamabant vel reclamare poterant in Exolduno, in Lange^z, & in quadringentis libris Turonensis, quas percipiebat apud Turonos annuatim: quittante & conventiones cum ipsius habitat^s de Burdigali, & omnia quæ petebant vel petere poterant a nobis nomine dotalitii, vel alia de causa: ita quod a nobis vel regina

(a) Id est in festo Purificationis Beatae, dicitur etiam festum Candelarum, a candelis seu cereis hac die benedicendis.

A matre nostra, vel heredibus nostris nihil poterunt exigere amplius, nec in denariis, nec in terra occasione alicujus præteritæ conventionis, neque de aliquo arreragio, nec aliter præterquam ea quæ in præsentibus litteris continentur, comes nobis super sacro-sancta juravit, quod nos & dictam matrem nostram reginam & heredes nostros juvabit bona fide contra omnes qui possunt vivere & mori, & quod inimicos nostros non receptabat, nec receptari permittet ubi posse habuerit, & quod pro posse suo juvabit gentes nostras ad conducenda victualia, & alias mercandisias in castra nostra de terra sua, & de aliis: & si forte contingit quod per violentiam oporteat deferri dicta victualia vel alias mercandisias in villas nostras, ad submonitionem senescallos nostri in Pictavia conduceret, vel conduci faceret idem comes pro posse suo bona fide ad castra nostra. Juravit etiam quod nullam faceret confederationem, vel fieri permitteret cum inimicis nostris vel heredum nostrorum, sed nos & heredes nostros semper juvabit bona fide, & serviet nobis & heredibus nostris & dominæ reginæ matris nostræ, sicut debuerit, & sicut feoda aportant, & quod bona fide procurabit; ut illi qui nondum venerunt ad homagium nostrum, ad ipsum veniant, & faciant nobis homagium sicut debuerunt & sicut fecerunt patri nostro. Item, comes tenetur per has conventiones reddere, si qua laisivit vel fecit post obitum patris nostri. Si comes me faceret hominibus vel terræ nostræ, jus inde faceret sicut debet, & coram senescallo nostro in Pictavia, & si de jure jurando deficeret coram dicto senescallo, coram nobis comparere teneretur pro jure faciendo & capiendo ad judicium curia nostræ. Si de comite contingat humanitus, poterit tradere ballum heredum suorum & totius terra sua in manu reginæ uxoris suæ, vel in manu cuiuscumque voluerit, qui sit de regno nostro, nec sit contra nos vel regnum sine contradictione & impedimento nostro vel nostrorum salvo servitio & jure nostro in omnibus sicut feoda comitis. Nos vero pacem nec treugam faciemus cum rege Anglia^z sine assensu comitis. De omnibus terris & fortericiis quas comes tenet in comitatu Pictavensi, & in comitatu Marchia^z, & Engolismi, & in episcopatu Xantonensi, & de Cogniaco, & de Merpin, exceptis feodis quæ tenet de ecclesiis, fecit comes homagium ligium nobis contra omnes homines & feminas quæ possunt vivere & mori, & similiter heredes comitis facient nobis & heredibus nostris; & nos & heredes hofti garantizabimus hæc omnia comiti & heredibus suis bona fide, sicut aliis hominibus nostris debemus garantizare feodâ sua, quæ tenent de nobis. Hujusmodi conven-

conventiones præscriptas tenemur observare, & heredes nostri, & domina regina mater nostra, prædicto comiti marchia & uxori ejus & heredibus eorum, & a dilecto & fideli nostro MATTHÆO de Monte-Morenziaco Franciæ constabulario eas in animam nostram fecimus jurari. Quæ omnia ut rata & firma permaneant, præsentem paginam sigilli nostri auctoritate præcepimus communari. Actum Vindocino, &c.

CARTA BERNARDI COMITIS B
Convenarum.*De hominio ab eo regi prefrito, &c.*

EGO BERNARDUS comes Convenarum notum facio universis præsentes litteras inspecturis, quod ego carissimo domino meo LUDOVICO regi Francorum illustri feci homagium ligium de terra illa qua vestitus eram & saepe ipsa die, qua ei feci de bono & fideli servitio sibi & suis heredibus, faciendo contra omnes homines & feminas qui possunt vivere & mori. Et idem dominus rex hoc modo in hominem suum me recepit, salvo jure alieno. Præterea dominus rex mihi concessit quod si aliquis de hominibus meis, inimicis pacis & fidei adhereret, terram ejus in manu mea caperem & tenerem tali modo, videlicet quod eidem terram suam non possum reddere, nec ipsum ad eamdem terram reducere, nisi de voluntate ejusdem domini regis. Promisi etiam domino regi & bona fide creantavi, quod ego per me aut meos villa de sancto [4] (a) Gauzentio aut hominibus ejusdem villæ nullum malum faciam aut perquiram. Si vero inter me & homines prædictæ villa aliqua contentio intervenerit, ego inde statim arbitrio venerabilium patrum archiepiscopi Auxitani & episcopi Convenarum. Si autem comitissa Bigoritagiensis contra me vellet aliquid proponere, ego inde statim juri in curia domini regis. Actum Parisius anno Domini M C C X X V I I. mense Octobri.

LITTERÆ JOHANNIS COMITIS
Rouaci.*De hominio ab eo prefrito pro Sueffione.*

EGO JOHANNES comes Rouaci notum facio universis præsentes litteras inspecturis, quod ego carissimo domino meo LUDOVICO regi Francorum illustri feci homagium de feodo de Siffonia, quod retraxi de nobili viro INGUERANNO de Cou-

(a) Vulgo Saint Gaudens oppido duabus horis a Convenis distante.

(b) Haecenæ perit illud monasterium, una hora a Corbeia nova ditanus, Bremkhausen dictum a loco ad quod ab

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

EPISTOLA HERMANNI
Corbeia novæ abbatis ad Ludovicum
Landgravium Thuringia.

Rogat ut sanctimoniales ex monasterio sanctæ Catharinae in Ysenac transferri permittat ad inhabitandum novum ordinis Cisterciensium quod fundaverat monasterium.

HERMANNUS miseratione divina humilis & indignus abbas monasterii sanctorum martyrum Stephani & Viti in Corbeia, illustri principi & Landgravio Doringia LUDOVICO salutem & benedictionem in Domino sempiternam cum omnibus meæ tenuitatis & possibilitatis officiis & devotis precibus in sincera caritate.

Cum divina providentia me, nullis meis exigentibus meritis, ad regimen hujus ecclesiæ provexerit, & inter principes imperii collocaverit, iustum & salutare est, omnia ad illius gloriam constanter dirigere, eamque omni meliore modo strenue promovere. Quoniam igitur pia intentione sororibus reformati ordinis nostri, communiter Cisterciensibus distis, ob rigidam eorum disciplinam etiam in diœcesi nostra locum deputavimus, ubi Deo famulari possent; & de probitate, castitate, modestia, & laudabili conversione fororum apud sanctam Catharinam in Ysenach, dominus WINEMARUS venerabilis abbas in Porta, specialia nobis conculerit, habito cum metropolitano nostro consilio, & maturâ factâ deliberatione, cum toto conventu meo unanimiter conclusum est, ex isto religioso monasterio quod regali prorsus munificentia & sacro compunctus spiritu parentis tuus HERMANNUS, cuius anima triumpfet in pace, in Dei & sanctæ Catharinæ honorem nuper gloriose fundavit, surculos aliquos vita illibata & bona spei in agrum (a) nostrum transplantare, ut a diffusiori gorosa vita earum odore suavisimo tota vicinia repleatur; & eadem dulcedine ad similia pietatis opera in Domino inflammetur. Quæ nostra intentio, princeps devote, tamquam singulari pietatis festatori non potest displicere. Rogo igitur humiliiter, ut dimissio & transvectio ista fororum cum consensu & licentia & bona tua venia fiat in pace. Gratus ero cum tota congregatio mea in precibus & sacrificiis nostris as-

Quibergen translatum est, de cuius fundatione narrationem historicam mox exhibebimus. Plura etiam de eo in Annalibus excusis Corbeienis monasterii auctore anonymo.

Hhh

pud Deum tam in vita quam post disces-
sum tuum. Pax Domini sit tecum in æter-
num. Corbeiae ad Wifarah, anno Domini
MCCXXVII. die sancti Polycarpi episcopi
& martyris.

A Kalendariorum diversis arctaretur erroribus, ita quod fratres inibi degentes propter frequentem incursionem prædonum Domino quiete non possent famulari, Corbeiensis ecclesia quæ merito illi loco ratione superpositionis providere debebat, communicato consilio fratum Kalendariorum, aliorumque consilio prudentium, illi loco salubriter providere disponebat. Tandem cum multis annis trutinatum esset consilium, in eo convenit ecclesia Corbeiensis ut matronæ Cisterciensis ordinis ibi collo-
caretur, sperantes quod propter asperita-
tem ordinis & rationabile obsequium quod talis religio Domino fidelis consuevit exhibere, locus ille merito possit sublimari. Cum enim in isto cum fratribus Kalenda-
rii convenisset ecclesia cum magno deside-
tio & diligenti expectatione, matronas te-
lis ordinis collegerunt, assignantes ipsis se-
cundum ordinis ipsarum rigorem bone ip-
sius ecclesiæ integra, adjicentes sibi bona
& redditus sancti Egidii ultra pontem Hu-
xarie siti. Præterea si nobis & fratribus Ka-
lendariorum locus ille videbitur incommodus,
per nos & fratres Kalendarios in aliud po-
terit transmutati, (c) ita tamen ut fines [1]
five terminos nostri dominii non excedant.
Quod si fecus actum fuerit nobis inconsul-
tis, omnia bona illius ecclesiæ, sicut a no-
bis donata sunt, simul & a fratribus Ka-
lendariorum ita ex integrō ad nos & ad fratres
memoratos revertantur. Volumus etiam ut
nos eis & ipsa nobis vinculo fraternitatis
aggregentur, ita ut quicquid fratribus de-
functis sive sororibus fieri solet, vicissim
persolvamus. Ut aurem hoc factum stabile,
tarum & incovipsum permaneat, & nulla
oblivio deleat, præsentem paginam tam ec-
clesiæ nostræ quam nostri sigillorum appen-
sione fecimus communiri. Testes hujus rei
sunt Albertus prior, Eschewinus præpositus,
Reinherus portarius, & totus conven-
tus Corbeiensis. Canonici vero novæ ec-
clesiæ, Heribordus decanus, Henricus ple-
banus Huxariensis, & fratres Kalendariorum.
Ricbodo abbas de monasterio, Conradus
scholasticus Novæ ecclesiæ, Ernestus de Bra-
keto, Everhardus de Amelunxen, Albertus
de Godelheim plebanus, Conradus de Ame-
lunxen.

FUNDATIO MONASTERII

Ottenbergensis ordinis Cisterciensis ab-

Hermannio abbate Corbeiae novæ.

*Ex m. hist.
Corb. novæ.*

[4] In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.
Amen. H E R M A N N U S Dei gratia Cor-
beiensis abbas, omnibus hujus pagina ins-
pedientibus salutem in Domino.

Verbum veritatis ex organo dominica
voce emissum, quotiani arbor quæ inutili-
ter terram occupat exsindenda est, & in
signem mittenda. Hujus consideratione nos

[5] fratres (b) calendarii noti imitatores
arborēm incurvatae confuetudinis eradicare
decrevimus, novos surculos inserendo, vi-
delicet matronas probatae & consummatæ
religionis, quæ per dulcedinem sui fructus
aliquid perfectionis in ecclesia Dei possunt
germinate. Hinc est quod cum ecclesia in
Otterberg collecta ex eleemosynis fratrum

(a) Ordinis Praemonstratensis in diœcesi Caithotensi had-
eretur a sancto Germano de Laia, fundata a Bartholomio
de Roia Francia camerario.

(b) Fratres Calendarii vivebant ex eleemosynis. De quibus

vide notas Pauli in fundationem monasterii Breckhausen.

(c) Cum propter secularium concursum incommodus esset
ille locus, ad Breckhausen translatus est conventus ab eo-
den Hermanno anno 1234.

CARTA S. LUDOVICI REGIS

Francorum.

*De quittatione calcitrarum facta hominibus
de S. Germano in Laia.*

Anno 1228.
Ex ms.
Colberino. **I**N nomine &c. LUDOVICUS, &c. Notum &c. quod cum hospites nostri de sancto Germano in Laya & hospites monachorum ejusdem villæ, quos habent tam in eadem villa, quam apud Aupec & apud Fillencort tenerentur nobis providere de culcitris & de cuissinis quandocumque in eadem villa jacebamus: nos tam prædictos hospites nostros, quam hospites monachorum prædictorum in villis supranominatis ob remedium animæ claræ memoriae LUDOVICI generis nostri quondam regis Francorum illustris, & pro anima etiam carissima matris nostræ BLANCHÆ illustris Francorum reginæ, & nostra, & pro quadraginta culcitris & totidem cuissinis quos Ren. Arcuarum dedit nobis, ab exactione & servitio culcitrarum, & cuissinorum prædictorum absolvimus in perpetuum, & omnino quitamus: volentes tam ipsos hospites nostros, quam hospites monachorum cum heredibus suis ab hujusmodi servitio culcitrarum & cuissinorum, quod nobis facere tenebantur, sicut præmissum est, permanere liberos & immunes. Quod ut perpetuæ stabilitatis obtineat firmitatem, presentem paginam sigilli nostri auctoritate, & regii nominis caractere inferius annotato præcepimus roborari. Actum apud sanctum Germanum in Laia, anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo octavo, mensis Aprili, astantibus in palatio, &c.

HÆ SUNT LITTERÆ
quas rex Angliæ misit domino regi.*De belli induciis cum eo statuendis.*

Anno 1228. **C**arissimo domino suo & consanguineo LUDOVICO regi Francorum, H. eadem gratia rex Anglorum, dominus Hybernæ, dux Normannæ & Aquitanæ & comes Andegavæ salutem & debitum in omnibus servitum.

Mitrimus ad vos dilectos & fideles nostros, nobilem virum Ph. de Albiniano & Radulfum filium Nicolai senescalum nostrum ad capiendum & firmandum inter nos & vos treugas puras, firmas & rectas, sicut a domino papa GREGORIO IX. nobis est injunctum, & nos treugas ipsas pro nobis & omnibus hominibus & imprisiis nostris ratae & gratas habemus, & firmiter observari faciemus. In cuius rei testimonium has litteras nostras vobis mittimus patentes. Teste meipso apud Westmonasterium vi. die Maii, anno regni nostri xii.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

LITTERÆ REGIS ANGLIÆ.

quas misit archiepiscopo Senonensi.

Ejusdem argumenti.

H. Dei gratia rex Anglorum, dominus Hybernæ, dux Normannæ & Aquitanæ, comes Andegavæ venerabilis patri in Christo G. Dei gratia Senonensi archiepiscopo, R. eadem gratia episcopo Saar, magistro de Collemedio, & St. domini papæ capelani salutem.

Sciatis quod nos misimus dilectos & fideles nostros nobilem virum Ph. de Albiniano & Radulfum filium Nicolai senescalum nostrum ad carissimum dominum & consanguineum nostrum LUDOVICUM illustrem regem Francorum ad capiendas & firmandas inter ipsum & nos treugas, puras, firmas & rectas, sicut nobis a domino papa GREGORIO IX. est injunctum. Nos autem treugas ipsas pro nobis & omnibus hominibus nostris & imprisiis ratae & gratas habemus, & eas firmiter observati faciemus. Hoc autem vobis scire facimus. In cuius rei testimonium has litteras nostras vobis mittimus patentes. Teste meipso apud Westmonasterium vi. die Maii, anno regni nostri xii.

STABILIMENTUM JUDÆORUM

factum Parisiis, anno Domini M C C.

vigesimali octavo ultima die Maii.

Notum, &c. quod nos volumus & Anno 1228.
Ex ms.
Colberino. statuimus quod stabilimentum factum de Judæis a claræ memorie genitore nostro anno primo regni sui super debitum contractis ante illud stabilimentum firmiter observetur. De novo autem statuimus & volumus de debitibus post illud stabilimentum contractis usque ad festum S. Johannis præteritum, de quibus etiam litteræ inde confessæ testificantur, quod sint (a) catallum, adterminantur ad tres annos & novem terminos, sicut fuit stabilitum in stabilimento anni præcedentis: ita videlicet quod primus terminus fuit in festo omnium sanctorum præterito, secundus in purificatione B. Mariæ præterita, tertius in ascensione præterita: alii sex termini consumiliter in aliis sequentibus duobus annis. Si autem litteræ hujusmodi non compareant, que testificantur debitum esse catallum, & Christianis voluerit probare summam catalli, legitima probatio talium testium, qui non sint plegii

(a) Cangius catallum interpretatur capitale, atque ex capitali formatam esse vocem Capitale & ex Capitale catalum.

H h h i j

vel debitores illius debiti , eam reddet , si A
voluerit , infra instans festum S. Dionysii
& ita liberabitur , & si tunc non reddiderit
catallum , ex tunc redderet totam summam
debiti ad terminos hic contentos , sine cur-
rentibus usuris , & si Judæus voluerit pro-
bare aliam summam catalli per legitimas
probationes Christianorum , melior proba-
tio prævalebit , & recipient probationes istas
in qualibet villa , in qua Judæi manebunt ,
duo boni viri legitimi & fideles electi de-
mandato nostro . Si autem Christianus vol-
uerit solvere totam summam conventionis ,
habebit terminos hic contentos . Debita
autem post diutum festum S. Johannis con-
tracta confimilia usque ad hanc primam
diem Junii reddentur Judæis per conven-
tiones habitas inter ipsos & Christianos si-
ne usuris currentibus . Nullum debitum Ju-
dæorum cutret ad usuram , nec faciemus
reddi Judæis usuram , quæ currant ab hac
prima die Junii inantea . De debitibus Judæo-
rum , quæ ab hac prima die Junii contra-
hentur , fient tria scripta cum chirographo ,
quorum medium per mandatum nostrum
servabitur , aliud a debitore , aliud a Judæo
creditori .

L I T T E R Æ G A L T E R I I
archiepiscopi Senonensis , R. episcopi
Sar. & Petri de Collemedio super treu-
ga inter regem Franciæ & regem An-
glia .

Anno 1228.
Ex ms.
Colberino.

G. Dei gratia Senonensis archiepisco-
pus , R. eadem gratia Sar. episcopus , ma-
gister Petrus de Collemedio , & St. domini
papæ capellani universis ad quos litteræ
præsentes perverterint , salutem in Domino .

Notum facimus quod cum dominum re-
gem Francorum illustrem LUDOVICUM de-
mandato domini papæ , pro utilitate nego-
tii terræ sanctæ & etiam negotii pacis &
fidei quod agitur in partibus Albigensibus ,
pro treugis inter ipsum & H. illum rem
gem Anglia faciendis attentissime roga-
femus ; idem dominus rex Francorum , pen-
sata necessitate negotiorum sanctæ ecclesiæ
& fidei christianæ ad preces domini papæ
per nos factas , treugas inter ipsum & di-
ctum regem Anglia ab instanti festo B. Ma-
ria Magdalena in annum conservandas vo-
luntate spontanea & sine coactione aliqua
concessit liberaliter & benigne . In cuius rei
memoriam præsentes litteræ sigillis nostris
fecimus robotari & sigillari . Actum apud
Nogentum Eremberti anno Domini millesimo
ducentesimo vigesimo octavo , mense
Junio .

L I T T E R Æ G U I L L E M I
archiepiscopi , de treugis initis cum
Ludovico rege .

GUILLEMUS archiepiscopus dominus
Parteniaci , universis præfentes litteras
inspecturis salutem .

Anno 1228.
Ex ms. Cal-
berino.

B
Noventis nos iniisse treugas pro nobis
& nostris cum LUDOVICO illustri rege
Francorum & domina regina matre sua ab
oðavis instantis festi B. Mariæ Magdalena
in annum duraturas : in quibus treugis si
nos vel aliquis nostrorum hominum aliquid
foris faceremus supradicto regi vel reginæ
vel alicui suorum promittimus , & bona fi-
de concedimus nos emendaturos quod fo-
ris factum fuerit , per manum reverendissimi
& carissimi domini nostri de Lizignano co-
mitis Marchiæ , & hoc faciemus ei ad mo-
nitionem prædicti comitis infra tempus
quadraginta dierum . Et in hujus rei testi-
monium has nostras patentes litteras dictas
domino regi Francorum prædicto & domi-
na regina ejus matri duximus conceden-
das . Actum anno Domini MCCXXVIII ,
mense Junio .

*Sub hac forma habet idem Guillelmus lit-
teras domini regis & domine regine , ex-
cepto eo quod domina regina in suis litteris
mentionem facit de eodem domino rege .*

LITTERÆ PHILIPPI COMITIS
& Mathildis comitissæ Boloniensis .

*De receptione episcopi Meldensis in castro
Domni-Martini .*

EGO PHILIPPUS comes Boloniæ & ego
MATILDIS uxor ejus comitissa Bolo-
niæ universis præsentibus pariter & futuris
præsentes litteras inspecturis , salutem in
Domino .

Anno nulli
Ex cartaria
Meldensi .

Noventis universitas vestra , quod cum e-
piscopus Meldensis diceret se habere tale
jus in castello nostro de Domno-Martino ,
quod si contentio esset inter ipsum & comi-
tem Campaniæ , debebat recipi in eodem
castro ipse & sui , & nos tale jus nescire-
mus ; tandem habito bonorum virorum con-
silio , concessimus pro bono pacis , quod
E quotienscumque talis contentio emergeret
inter episcopum Meldensem & comitem
Campaniæ , quod pro contentione illa epis-
copus non ausus esset morari apud Meldas ,
& nos aut heredes nostros dominos Dom-
ni-Martini per se vel per litteras suas par-
entes requireret , si essemus in regno Franciæ ;
& si essemus extra regnum illum , qui loco
nostro esset vel heredum nostrorum , reci-
peretur in fortericia nostra Domni-Martini
se octavo sine armis ad expensas suas , prius
tamen promitteret in verbo veritatis , tam-

quam episcopus; & ab alia familia sua prius A præfrito sacramento corporali nobis aut heredibus nostris , aut mandato nostro , aut heredum nostrorum , quod nec per se , nec per familiam suam malum nobis aut heredibus nostris aut castelletio nostro evenireat . Et præter istos concessimus quod posset habere viginti alios de familia sua , in villa nostra Domni-Martini cum equis & har- nesio sine armis , & per hoc homines nostri & heredum nostrorum de castello & villa Domni-Martini quiti sunt de obolis sancti Stephani & de synodis , & episcopos Mel- denfis quittavit nobis & heredibus nostris Domni-Martini prædictum jus quod petebat . Quod ut perpetua firmitatis robur obtineat , præsentes litteras sigillorum nostrorum munimine fecimus sigillari . Actum anno MCCCXXVIII. mense Octobri .

LITTERÆ AMALRICI COMITIS
Montis-Fortis.

De cessione juris sui in comitatum Tholosanum & vicecomitatum Biterrensem facta ab eo Ludovico regi Francorum.

Anno 1229
*Ex m. Col-
bertino.*
AMALRICUS comes Montis-fortis uni- versis præsentibus litteras inspecturis sa- lutem in Domino .

Noverit universitas vestra , quod nos li- bere & absolute quittavimus claræ memo- riz domino nostro LUDOVICO Francorum regi illustri , & heredibus ejus in perpe- tum , quidquid nobis juris competebat vel competere poterat in comitatu Tholo- fano , vicecomitatu Biterrensi , & in tota conquesta de Albigecio : promittentes quod in rebus sapientius nihil juris nos vel he- redes nostri de cetero poterimus reclamare , nec etiam pro pace quam dominus noster LUDOVICUS rex Francorum illustris filius supradicti domini nostri regis fecit cum R. comite Tholofæ , vel facturus sit in po- sterum cum aliis de terra , nec ipse domi- nus rex nobis propter hoc tenetur in ali- quo , nisi ipse prædictam quittationem & fidele servitium nostrum respiciens de gra- tia & liberalitate sua nobis velit aliquid elar- giri . In cuius rei memoriam & testimonium præsentes litteras sigilli nostri munimine fecimus roborari . Actum anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo nono men- se Aprili .

LITTERÆ ROMANI LEGATI
pro ecclesia Rothomagensi.

ROMANUS miseratione divina S. Angeli diaconus cardinalis apostolicae sedis legatus , omnibus præsentibus inspecturis sa- lutem in Domino .

Anno 1228
*Ex m. Col-
bertino.*

Noverit universitas vestra , quod cum LUDOVICUS rex Francorum illustris bona temporalia venerabilis patris TH. Rotho- magensis archiepiscopi suspiri fecisset , oc- casione quarundam causarum quæ verté- bantur inter ipsos , ad preces nostras bona prædicta procuratoribus dicti archiepisco- pi præsentibus nomine ipsius archiepisco- pi in præsentia nostra recreditit: ita quod ex hac re credentia nullum jus , nec aliquod damnum vel præjudicium regi prædicto ; nec archiepiscopo vel ecclesiæ Rothomagen- sis generetur . Utetur autem dictus archiepisco- pus rebus suis . Si vero contigerit quod rex vellet res memoratas rehabet , non te- nebitur archiepiscopus relitigare res quibus usus fuerit ; & tunc omnia tam ex parte regis ; quam ex parte ipsius archiepiscopi ; quantum ad interdicti & excommunicationis sententias erunt in eo statu , in quo e- rant antequam ab archiepiscopo suspensum fuisset interdictum , & excommunicationis relaxata sententia sub spe pacis , salva in omnibus iurisdictione nostra , videlicet quod per hoc non videamur approbare vel reprobare sententias memoratas , sed si cau- fa ventiletur coram nobis ; quod justum fuerit faciemus . In cujus rei testimonium sigillum nostrum , de consensu partium , præ- sentibus litteris duximus apponendum . Da- tum apud Meledunum anno gratiæ millesimo ducentesimo vigesimo octavo ; xii. ca- lendas Novembri .

CARTA S. LUDOVICI REGIS
Francorum.

De nundinis apud Mirebellum concessis Theobaldo de Blazon.

Anno 1239
*Ex m.
Colbertino.*
LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex . Noverint universi præsentes pariter & futuri , quod nos dilecto & fideli nostro Theobaldo de Blazonio in augmento feo- dorum suorum , quæ a nobis tener , dedi- mus & concessimus quasdam nundinas apud Mirebellum , ad usus & consuetudines nundi- dinarum Andegavenium , annis singulis per dies octo duraturas , & ipse nundinæ inci- pient octo diebus ante festum omnium sanctorum : dictas autem nundinas dicto Theo- baldo & heredibus suis concessimus in per- petuum habendas , quiete & pacifice possi- dendas , salvo jure alieno . Quod ut ratum

Hhhh iij

& firmum permaneat, præsentem paginam A & de carta regis omnis ambiguitas est remota, sicut in sequentibus continetur, non quod per istam cartam carta regis in aliquo derogatur, sed ut quæ in illa obscura & ambigua videbantur, per istam manifestius declararentur. Et ista sit subsequens expeditio præcedentis. Ego siquidem habeo & habebô cum meis successoribus iustitiam, merumque dominium apud Castrum-Radulfi. Homines de Castrô-Radulfi debent mihi exercitum, equitatum, excubias, nisi forte sint aliqui, qui aliqua speciali causa ab hujusmodi sine immunes. Bürgenses

E P I S T O L A G U I L L E M I
de Calvinaco domini de Castro-Radulfi.
ad S. Ludovicum regem Francorum.

*Petit confirmari compositionem inter eum &
burgenses Castrî-Radulfi.*

Anno 1229.
Ex ms. Col-
bertino.

Excellētissimo domino suo LUDOVICO Dei gratia regi Francorum GUILLEMUS DE CALVINACO dominus Castrî-Radulfi suus fidelis salutem & debitam subjectionem.

Excellentia vestrae supplico, & vos tamquam fideliem dominum meum humiliiter deprecor & requiro, quatenus cartam quam dedi dilectis meis burgensibus Castrî Radulfi super quibusdam querelis inter me & eosdem motis, & modo per eamdem cartam, ut in ea continetur, pacificatis, signo vestro nobis placeat confirmare, salva tamen in omnibus & per omnia carta libertatis Castrî-Radulfi, quam felicis memoria PHILIPPO rex Francie avus & predecessor vester dedit ad instantiam & petitionem meam dictis burgensibus, quam affectuose peto & bona fide desidero inviolabiliter observari. Datum anno gratiae millesimo ducentesimo vigesimo octavo.

C O N F I R M A T I O
compositionis inter Guillelmum de Calvinaco & burgenses Castrî-Radulfi.

Anno 1229.
Ex ms. Col-
bertino.

In nomine sanctæ, &c. LUDOVICUS, &c. Noverint universi quod nos litteras dilecti & fidelis nostri GUILLELMI de Calvinaco inspeximus in hac verba. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, ego G. de Chalviniaco dominus Castrî-Radulfi notum facio universis præsentes litteras inspecturis, quod cum controversia mota esset inter me ex una parte, & dilectos meos burgenses de Castrô-Radulfi ex altera, super libertatibus a me eisdem burgensibus quoniam concessis, & super carta cum assensu meo a dictis burgensibus a felicis recordationis PHILIPPO rege Francorum super dictis libertatibus obtenta, eo videlicet quod dicti burgenses, sicut mihi videbatur verba illius cartæ latissime interpretando, minus justæ dictas libertates volebat ultra debitum ampliare, & ego, prout burgensibus videbatur, sensum ipsius chartæ nimis restringendo, libertates jam dictas nimis atestate videbar: tandem bonis viris mediatis, discordia inter me & prænominatos burgenses taliter ad concordiam est redacta,

B * Castrum-Radulfi questam five tallian vel les Radulfi. vatum contra me, ad quam solvendam per ipsos aliquis per captionem pignoris vel alias possit cogi. Verum-tamen si burgenses questam aliquam fecerint, & aliquis illos rum promissum solvere noluerit, per meipsum, postquam de promisso mihi confitebit, compelleretur. Item, illi sex bürgenses qui censam meam a singulis solvendant taxaverunt, collectam facient a comitate, prout ipsi dictaverint, persolvendam ad expensas necessarias faciendas pro vino regis solvendo, sicut est haec tenus consuetum. Quod si aliquis summam sibi impositam sponte solvere recusat, ego ipsum compellere teneber. Item, ego ab hominibus vel feminis meis apud Castrum-Radulfi vel infra metas libertatis in carta regis contentas habitantibus, five sint proprii, five cum aliquo communis, five homo meus feminam alterius dominii habuerit in uxorem, five femina mea hominem alterius dominii habuerit in conjugem, occasione manus mortuæ, in causa aliquo nihil potero exigere vel habere, & minas & alias mensuras proprias singuli habitatores Castrî-Radulfi habere poterunt, & cum illis bladum & alia ab ipsis emta vel vendita, tam ipsi quam quilibet extranei, salvo ramen carroeo meo de extraneis hominibus sine damno, & * occasio aliqua mensurare; dum tamen mensura signo meo sint signatae. Sed & si mensura signo meo signata minor quam debuerit inventa fuerit, five major, baillivus meus mensuram frangere licebit; sed nullum aliud damnum propter hoc poterit irrogari. Verum si signator mensurarum requisitus, vel etiam mandatum ipsius mensuram signare noluerit, major baillivus meus, qui apud Castrum-Radulfi inventus fuerit, super hoc requiretur, & si nec ipse mensuram signari fecerit, burgensis, cuius erit mensura ipsam faciet ad exemplum mensuræ signo meo signatae: & si accusatus super hoc fuerit, jurabit cum altero se signaturum, vel ipsius mandatum, & etiam baillivum meum requisisse, & facto juramento amplius vexari non poterit; sed signabitur mensura, si eam noluerit mandatum meum signare. Ligna li-

* Hic vide-
tur deesse
aliquod
verbum.

ebit cuilibet homini de Castro-Radulfi ad- ducere apud Castrum-Radulfi, de quocumque bosco ad comburendum vel ædificandum, sive ad usus quoslibet alios omni die. Item, ego dimisi burgensisibus universis & singulis omnem rancorem & quamlibet qua- stionem, quæ usque hodie a me vel manda- to meo, contra dictos burgenses vel aliquem illorum mota est: ita quod de cetero super jam motis questionibus molestari non pos- fint de cetero vel vexari, meis tamē hered- itatibus mihi salvis. Item, concedo & pro- mitto quod de cetero equi vel iusta vel quadrigæ burgensem per violentiam mini- me capientur, & si quis capere præsum- ferit, ego violentiam emendari faciam. Item, si quis impetrat burgensem de Castro-Radulfi super homagio vel aliqua re alia, qui burgensis homo meus vel meorum anteces- torum a retroactis temporibus extiterit, ego ero ei fidelis adjutor. Item, si quis burgensis causam habuerit in mea curia, ego consilium quod burgensis habere poterit, eidem non subtraham ullo modo. Hæc omnia promisi me servaturum inviolabiliter fide data, cé- terisque in carta regis & in aliis cartis quæ a me vel meis prædecessoribus dictis bur- gensibus quondam concessis contineantur, in omnibus obtinencibus suas vires. In cu- jus rei testimonium, eisdem dedi burgensi- bus presentem cartam sigilli mei munitione roboratam. Actum anno Domini MCCXXVII, mense Decembri. Nos autem ad petitionem prædictorum Guillelmi de Chalvigniaco & burgensem Castrum-Radulfi, salvo jure no- stro & alieno, & salvis his quæ in carta clara memorie avi nostri PHILIPPI quon- dam regis Francorum illustris continentur, compositionem prædictam volumus & ap- probamus, & sigilli nostri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato confirmamus. Aduum Parisius anno domi- nicæ incationis MCCXXVII, mense Martio, regni vero nostri anno IIII. astanti- bus in palatio nostro, &c.

LITTERÆ JOHANNIS EPISCOPI Leodiensis.

[i] De fundatione (a) Eratrum Prædicatorum Leodiensium.

JOHNNEs miseratione divina Leo- diensis electus, viris venerabilibus ma- gistro JORDANO Ordinis Prædicatorum, & priori provinciali Teutoniæ, totique ca- pitulo ejusdem ordinis, cum veris cultori- bus vincæ mercedem percipere æternæ glo- riae.

Quoniam diversorum frequentia negotio-

rum a cura spiritualium, quæ temporalibus effter præferenda, nos effici tardiores; ne omnino vinea nobis commissa, in pericu- lum animæ nostræ per nostram occupatio- nem, vitiiorum urticis & vepribus occupe- tur, a vobis cultores & extirpatores, omni qua possimus supplicatione requirimus, signifcantes dilectioni vestrae, quod nos pro salute animæ nostræ; & pro succursu animarum nobis commissarum, & pro re- ligione in episcopatu Leodiensi promoven- da & conservanda, de bonorum virorum consilio concessimus, quod in civitate Leo- diensi recipiat conventionis fratrum ordinis vestri, qui ibi legant de theologia, & per totum episcopatum Leodiensem dissemi- nent verbum Dei, & confessiones audiant & absolvant confitentes; de his specialiter quæ ad forum pœnitentiale pertinent, sal- va nobis nihilominus jurisdictione nostra & nostrorum, salvis etiam sententiis nostris & nostrorum, inflictis & infligendis, con- servandis & relaxandis, secundum quod no- bis & ipsis justum visum fuerit. Sciatis eti- am quod omnem libertatem qua gaudent viri religiosi in nostra diccesi, vel gaudere debent, illasam vobis & integrum volu- mus observari, recipientes fratres quos ad nos transmisritis, sub nostra & ecclesiæ nostra protectione. Inducemus etiam dili- genter subditos nostros, ut fratribus ve- stris tamquam animalibus onera nostra por- tantibus, manum liberalitatis in suis neces- sitatibus extendant. Datum apud Ware- miam feria secunda ante festum beati Lau- rentii, anno Domini MCCXXXIX.

CARTA S. LUDOVICI regis Francorum pro Guidone de Gornao.

Excedato ab Albigenibus x. libras quamdi-
vixerit, annui reditus concedis.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos ad remedium animæ inclivæ memoriæ LUDOVICI genitoris nostri regis Francorum illustris, dedimus & assignavimus in pu- ram elçemosynam Guidoni de Gornao x. li- bras Margoliensis monetæ annuatim, quam- diu vixerit in villa nostra de Lymolo, ad duos terminos per annum recipiendas & eidem persolvendas, medium videlicet ad festum omnium sanctorum, & aliam medie- tatem ad Pascha post venturum: quas vi- delicet decem libras SIMON bonæ memo- riæ quondam comes Montis-fortis, & di- lectus ac fidelis noster ALMARICUS filius ejusdem Simonis eidem dederunt: quia in

Anno 1229
Ex. ms.
Colbitius

(a) Anno Christi 1229. Hugo Petra-Pontius fratres Do- minicanos advocate Leodium decreverat, idque negotii morti proximus Jacobo Appenensi episcopo & Johanni Appiano commendavat, scriptis litteris III. idus Aprilis, feria IV,

post palmas, que litteræ editæ sunt a Chapeavilla. Eos igitur Johannes Appianus vix designatus successor sequen- tibus litteris ad magistrum ordinis denuo invitavit.

negotio pacis & fidei ab inimicis IESU A Montis-fortis, monialibus S. Pontii (4) [4] C^hristi in Albigenium partibus fuerat excæcatus. Mandamus autem & præcipitius ballivo nostro, ut quicumque pro tempore ballivus noster extiterit in illis partibus, dicto Guidoni reddat annis singulis quibus vixerit, prædictas x. libras Margonienses ad terribinos memoratos. Actum apud Fossum anno Domini m c c x i x. mense Augusto.

CARTA S. LUDOVICI
regis Francorum.

De novis præbendis ab archiepiscopo Galerio B
in ecclesia Senonensis erectis.

Anno 1225.
Ex ms. Colberino.

LUDOVICUS Dei gratia, &c. Notum, &c. quod dilectus & fidelis noster G. Senonensis archiepiscopus numerum canonicorum ecclesiæ Senonensis pio motus desiderio proponens augmentare, auctoritate domini papæ, sicut intelleximus, portiones reddituum quarundam ecclesiarum parochialium, quæ præ aliis in proventibus exuberant, ad quatuor præbendas in ecclesia Senonensi de novo creandas, retentis in eisdem parochiis sufficientibus sustentariis, quod sacerdotum ibi deservientium, intendit assignare: sed quoniam ad præfens eadem parochiales ecclesiæ non vacant, humiliter postulavit a nobis, ut nos ad ejus devotam intentionem pio concurrentes assensu, concedere dignatemur, ut de his redditibus parochialium ecclesiarum, qui, prout supra dictum est, ad easdem præbendas fuerint assignati, usque ad valorem centum & viginti librarum Parisiensium annuatim canonis de novo creandis, unicuique videlicet triginta libras valeat assignare. Quod nos intuitu pietatis & ad preces ejusdem archiepiscopi gratauerit concedimus, & præsentibus litteris confirmamus; ita tamen quod assignationibus reddituum de parochiis ecclesiæ, sicut supra dictum est, perficit, redditus illi centum & viginti librarum ad regalia archiepiscopatus libere revertantur. Actum anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo nono, mense Augusto.

CARTA S. LUDOVICI
regis.

De confirmatione donationis Simonis Montis-fortis, factæ monialibus S. Pontii ordinis Cisterciensis in diœcesi Massiliensi.

Anno 1229.
Ex ms. Colberino.

LUDOVICUS Dei gratia, &c. Notum, &c. quod nos eleemosynam factam a bona memorie SIMONE quondam comite

Montis-fortis, monialibus S. Pontii (4) [4] Cisterciensis ordinis, Massiliensis dioceesis, de viginti libriss Melgorensibus annui redditus percipiendis annis singulis in pedagio S. Tiberii, pro remedio animæ patris nostri ratam habemus, & eam præsentibus litteris confirmamus. Actum Parisius, anno gratiæ MCCXXIX. mense Augusto.

CARTA S. LUDOVICI REGIS
de pace comitis Fuxensis.

LUDOVICUS Dei gratia, &c. Notum fa-

Anno 1225.
Ex ms. Colberino.

cimus, quod cum ROGERIUS BER-

NARDI comes Fuxensis tractatu habitu cum dilectis nostris magistro PETRO DE COLLEMEDIO & MATTHÆO DE MALLIACO,

supposuisset se & suos & sua, & suorum quæ tener & habet nunc, & tenuit ipse & pater suis, bonæ miserationi nostræ, secundum tenorem litterarum suarum super hoc confectarum, & jurasse se mandatum nostrum super hoc per omnia servaturum. Nos misericordiam talem de consilio nostro pro se & suis ei fecimus ad præfens; quam misericordiam ad præfens dicimus esse bonam, videlicet quod ei & heredibus suis dedimus in perpetuum pro hereditagio mille libras Turonenses annuatim, quas mille libras annuentes ei assignavimus in hunc modum, quod dedimus ei ea quæ ipse & homines sui habuerunt, & quæ nos habemus & tenemus in nostro domanio in his villis, scilicet de Arricho, Allaracho, Prissino, Fontiniano, & Interminio Vassæ usque ad valorem redditus competenter bonorum arbitrio computati: residuum vero quod in assignatione prædictarum mille librarum defuerit, ei assignabimus in terra competenter bona fide. In episcopatu Car-

cassionensi extra villam Carcassonensem, &

extra villas Limosii, Montis-regalis, Ca-

barci & Saxaci. & extra redditus ad dictas

villas provenientes. Et si in Carcassio in

his quæ in manu nostra tememus extra præ-

dicas villas, & redditus quos excepimus,

usque ad summam prædictarum mille libra-

rum redditus non inveniretur, nos ei quod

inde defuerit assignabimus alibi competen-

ter, donec mille libræ Turonenses annu-

reditus inter premissa omnia eidem & suis

pro hereditagio compleantur, & ipse pro-

pter hoc homagium ligium nobis fecit, &

tenetur facere heredibus nostris, & here-

des ejus similiter. Cum autem ipse per præ-

dictum tractatum cum prædictis magistro P.

de Collemedio & Matthæo de Malliaco

habitum, montem Granerii & Lordatum

(n) Abbatia S. Pontii de Gemenolo ordinis Cisterciensis, ex qua prodire Almanarcensis & de Monte - Sion abbatis, anno 1407. bullæ pontificia Almanarcensi monasterio unita sit.

tradiderit,

tradiderit, & obligaverit pro ecclesia & pro A secundum quod continetur in litteris inter eumdem comitem & magistrum P. de Collemedio & M. de Marloto confessis, ex nostra liberalitate remissimus comiti memorato. Hæc autem omnia ei concessimus, salvo jure ecclesiæ & nostræ tenere debebamus prædicta castra, quantum placeret misericordia nostræ, & carissimi nostri R. * sancti Angeli diaconi cardinalis apostolicæ sedis legati, nos ei Lordatum reddere debemus libere & sine contradictione, in eo statu in quo tradidit illud nobis. Castrum Fuxi tenendum in manu nostra ad sumtus nostros a die qua tradetur nobis usque ad quinquennium, ita quod nos in villa Fuxi vel ejus terminis nihil penitus percipiems, & elapsi quinquennio, sine contradictione, absolute & libere ipsum castrum Fuxi eidem comiti vel suis nos vel nostri reddemus in eo statu in quo tradidit, illud ei tradidimus, restituer tenendum a nobis post illud quinquennium alius quinque annis, sicut ipsum modo tenuemus, & elapsi illis ultimis quinque annis, Lordatum cum Monte-Granerii sine aliqua exactione sumtuum restituemus eidem comiti in eo statu in quo tradidit ea nobis. Nos autem eidem usque ad quinque annos, quibus elapsi debemus ei reddere castrum Fuxi, concedimus quingentas libras Turonenses in præpositura nostra Carcassoniensi singulis annis percipiendas, medietatem in festo omnium sanctorum, & medietatem in Pascha per manum ballivi nostri Carcassoniensis, & elapsi illo quinquennio dictas quingentas libras poterimus, si nobis placuerit, sine contradictione aliqua restringere. De burgo Fuxi taliter est ordinatum, quod idem comes exponit dispositioni & cognitioni, dicti legati vel pro eo magistri P. de Collemedio, quod si fortiteria murorum burgi Fuxi noceat, vel præstet impedimentum introitui vel exitui cœtri vel distributioni ipsius, posset inde diruere, secundum quod ei visum fuerit faciendum. Sed cum idem castrum restituerimus ei, dirutionem, si qua facta fuerit, restituemus sumtibus nostris in eodem statu, in quo illud nobis tradet idem comes. Et scientidum quod in terra quam idem comes teneat, vel in illa quam ei dedimus, non potest facere novam fortificationem, nec veteres fortificationes sine mandato nostro infortiare, nec in his terris receptare scienter inimicos ecclesiæ sive nostros. Et si forte, ipso ignorantie, aliqui de talibus receptarentur, ammonitus per nos vel per nuntium nostrum, vel per ballivum nostrum, aut nuntium ballivi nostri, eos expellere teneretur, & ex tunc capere tamquam proprios inimicos. Sciendum tamen quod illos redditus quos debebamus percipere in parochiis de Lordato de Monte-Granerii pro custodia ipsorum castrorum,

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

Roman.

B CARTA S. LUDOVICI REGIS
pro Attone Ernando.

L UDOLVICUS, &c. Norum facimus quod nos Athoni Ernando de castro Verduensi, qui supposuerat se bonæ miserationi nostræ & carissimi nostri R. S. Angeli diaconi cardinalis apostolicæ sedis legati, fecimus misericordiam in quinquaginta libras Turonenses annuatim de bursa nostra percipiendas, medietatem in festo omnium sanctorum, & medietatem in Pascha, donec illas sibi assederimus competenter, & propter hoc ipse hominagium ligium nobis fecit. Actum apud Meledunum anno Domini MCCXXIX. mense Septembri.

C LITTERÆ EMENIARDIS
abbatissæ & conventus Paracliti.

D De numero monialium in prioratu de Noa-
forti instituto.

U Niversis presentes litteras inspecturis
EMENIARDIS humilis abbatissa Para-
cliti, totusque ejusdem loci conventus sa-
lutem in Domino.

Notum facimus quod venerabilis pater P. Dei gratia Meldensis episcopus, au-
toritate domini papæ HONORII III. de af-
fensus & voluntate nostra, instituit in prior-
atu nostro de Noaforti Meldensis diocesis,
propter paupertatem ipsius certum nu-
merum monialium, videlicet viginti quinque:
ita quod nulla sit ibidem de cetero
monialis, donec tot decesserint moniales,
quod dictus numerus, videlicet viginti quinque
monialium nullatenus de cetero exce-
datur, nisi processu temporis ejusdem loci
evidenter in tantum excrescent facultates,
quod plures possint commode sustentari.
Volumus etiam & concedimus, quod epis-
copus Meldensis, qui fuerit pro tempore,
statutum istud faciat observari; nisi per
dominum papam fuerit revocatum. Quod
ut perpetuam firmitatem obtineat, presen-
tes litteras sigillorum nostrorum munimi-
ne fecimus roborari. Actum anno Domini
MCCXXIX. mense Octobri.

Anno 1219.
Ex cartario
Meldensi.

Iii

EPISTOLA BALDWINI
de Corbolio ad S. Ludovicum regem
Francorum.

De Guidone de Pruneto.

Ex ms. Col-
bertino.

REverendo patri domino LUDOVICO
Dei gratia regi Francorum BALD. DE
CORBOLIO miles ejus familiaris salutem &
fidele obsequium.

Vestræ sublimitati notifico, quod Guido
de Pruneto miles homo meus ligius est ex
matrimonio sororis meæ. Et ego volo quod
tale homagium & ligentiam vobis debeat, B
quamdiu castellum quod servandum ei tra-
dideritis, servabi, quale mihi debebar; &
super hoc vos exoro, a vobis ut a nobis
homagium illud & ligiam recipi; hoc sciens
quod vos legitime servabit, & super me
accipio indubitanter.

JURAMENTUM VALENTIAE
relicta Theobaldi de Blazon S. Ludo-
vico præstitum pro castris quæ tenebat
vit ejus.

Anno 1129.
Ex ms.
Colbertino.

[#]

EGO VALENTIA relicta Theobaldi (^a)
de Blazon, notum facio universis ad
quos litteræ præsentes pervenient, quod
ego carissimo domino meo LUDOVICO regi
Francorum illustri, tactis sacrosanctis evan-
geliis juravi, quod alicui de inimicis suis
manifestis, vel alicui cum quo treugam ha-
beat non me maritabo: immo eidem domi-
no meo regi, & dominæ meæ BLANCHÆ re-
ginæ matrì ejus semper fideliter adhærebo
contra omnem creaturam, quæ possit vi-
vere & mori, & Mausiacum & omnia ca-
stella quæ tenebat defunctus Theobaldus de
Blazon quondam maritus meus quando de-
cessit, eidem vel ejus mandato tradam ad
parvam vim & ad magnam, quoties ab ip-
so vel ejus certo nuntio fuero super hoc re-
quisita. In cuius rei testimonium præsentes
litteras feci sigilli mei munimine roborari.
Actum apud Vicensas, anno Domini millesi-
mo ducentesimo vigesimo nono, mense
Decembri.

LITTERÆ JOHANNIS FILII
comitis Sueffionensis primogeniti.

Conventio cum rege de Judeis.

Anno 1130.
Ex ms.
Colbertino.

EGO JOHANNES filius comitis Sueffio-
nensis primogenitus, dominus de Cym.
& de Turno notum facio universis, quod
inter dominum regem Franciæ & me talis
est habita conventio, quod dominus rex

(a) Is erat S. Ludoivi in Pictavia senescalus ex alia
S. Ludoivi carta mox referenda.

A Judæos meos detinere non potest ab hac
die in posterum ad manendum sub fe: &
ego similiter Judæos domini regis ab hac die
in ante ad manendum sub me. non potero
detinere. In cuius rei testimonium præsen-
tes litteras emisi sigillo meo sigillatas. Ac-
cum anno Domini mcccxxx. mense Aprili.

CARTA HUGONIS DE LIZIGNANO
comitis Marchiæ.

De conventione facta apud Clicationem.

Anno 1130.
Ex ms.
Colbertino.

HUGO de Lezignan comes Marchiæ &
Engolismi universis præsentes litteras
inspecturis salutem.

Noveritis quod de assensu & voluntate
dominæ BLANCHÆ illustris reginæ Franco-
rum, ratione conventionum habitarum in-
ter nos & dominum regem apud Vindoci-
num usque ad decem annos, de quibus tres
sunt elapsi, & plene facta est solutio de il-
lis tribus annis, habebimus a domino Lu-
dovico illustri rege Francorum filio suo
singulis annis usque ad septem annos de-
cem millia & sexcentas libras Turonenses
annuatim in tribus terminis, tertium in af-
fertione, tertium in festo omnium sancto-
rum, tertium in candelosa, & est facta no-
bis solutio primi termini de ascensione nu-
per præterita, videlicet quinque millia &
sexcentas libras pro conventione Burdigal-
is; quinque millia librarum Turonensem
pro dotalitio reginæ uxoris nostræ; & si
eadem uxorem nostram infra septem an-
nos forte mori contigeret, a die obitus
sui cadent annuatim de dicta summa quin-
que millia librarum pro dotalitio ejus: &
si dominus rex Francorum pacem faceret
cum rege Anglia & regina, uxor nostra re-
haberet dotalitum suum de Anglia, pro
dotalitio de Anglia duo millia & quingen-
tas libras de dicta summa caderent annuatim.
Compleatis autem dictis septem annis,
nihilominus habebit regina uxor nostra,
quandiu vixerit, pro dotalitio suo quinque
millia librarum annuatim, nisi per pacem
factam cum rege Anglia cadere mihi de-
bent annuatim duo millia & quingentas
libras pro suo dotalitio de Anglia, sicut
superius est expressum. Per has autem con-
ventiones quitramus nos & regina uxor no-
stra domino regi, & dominæ reginæ matrì
sua, & heredibus suis in perpetuum, quid-
quid reclamabamus vel reclamare potera-
mus in Exolduno, in Langefto, salvis con-
ditionibus de Langefto in aliis litteris do-
mini regis, super matrimonio ISABELLÆ
sororis suæ confectis, & in quadringentis
libris Turonensis, quas percipiebamus
apud Turonos annuatim. Quitramus etiam
conventiones habitas cum ipso rege de Bur-
digali, & omnia ea quæ petebamus vel pe-

tere poteramus ab ipso nomine dotalitii. A fecimus homagium ligium domino regi consueto alia de causa: ita quod ab ipsa, vel regina matre sua, vel heredibus nihil poterimus exigere amplius, nec in denariis, nec in terra occasione alicuius conventionis praeterita, neque de aliquo areragio, nec alterius, praeterquam ea quae in praesentibus litteris, & aliis quas habemus ab ipso rege super Musterolio in Gaitina *Langeft*, sancto Johanne de Angelico, & terra de Almis continentur. Nos super sacrosancta juravimus, quod dictum regem & dominam reginam matrem suam, & heredes suos juvabimus bona fide contra omnes homines & feminas qui possunt vivere & mori, & quod inimicos suos non receptabimus, nec receptari permissemus ubi posse habuerimus, & quod pro posse nostro juvabimus gentes suas ad conducenda viualia, & alias mercandias in caltra sua de terra noltra, & de aliis, si forte contigerit quod per vim oporteat dicta viualia, & alias mercandias in villas suas ad summonitionem senescalii sui in Pictavia conduceremus & conducti faccremenus ea pro posse nostro bona fide ad costum suum. Juravimus etiam quod nullam faciemus confederationem vel fieri permittemus cum inimicis suis vel heredum suorum, sed ipsum & heredes suos semper juvabimus bona fide, & serviemus ei & heredibus suis & dominae reginae mari suae, sicut debuerimus, & sicut feoda nostra appортant, & quod bona fide procurabimus, ut illi qui nondum venerunt ad homagium suum ad ipsum veniant & faciant sibi homagium, sicut debent & sicut fecerunt patri suo. Item nos tenemus per has conventiones reddere, si qua saifivimus vel cepimus de feodis suis post obitum patris sui, nisi ex dono suo ea habeamus, sicut in litteris, de quibus supra fit mentio, est expressum. Si nos effaceremus hominibus suis vel terrae suae, jus inde faceremus, sicut deberemus, coram senescallo suo in Pictavia; & si de jure faciendo deficeremus coram dicto senescallo, coram domino rege comparere teneremur pro jure faciendo ad judicium cuiusque suae. Si de nobis continget humanitus, poterimus tradere hallum nostrorum heredum & totius terra nostrae in manu reginæ uxoris nostræ, vel in manu cuiuscumque voluerimus, qui sit de regno Franciæ, nec sit contra regem Franciæ vel regnum sine contradictione vel impedimento suo vel suorum, falvo servitio & jure suo in omnibus, sicut feoda nostra appортant. Ipse vero rex nec pacem, nec treugam faciet cum rege Angliae sine assensu nostro. De omnibus terris & fortierciis quas nos tenemus in comitatu Pictavensi, in comitatu Marchiæ & Engoliſmi, in episcopatu Xantonensi & de Corpniaco & Metpino, exceptis feodis quæ tenemus de ecclesiis,

Ver. Script. & Mon. ampl. Collett. Tom. I.

Anno 1230.
Ex mſ.
Colberinus.

CARTA COMITIS MARCHIÆ.

De matrimonio sororis regis & castro S. Johannis.

Hugo de Lizignano comes Marchiæ & Engoliſmi universis praesentes litteras inspecturis salutem. Noveritis dominum LUDOVICUM Dei gratia regem Francorum illustrem dominum nostrum tradidisse nobis castellum suum de S. Johanne de Angelico, & quicquid juris habebat in villa & pertinentiis, & Musteriolum in Gaitina, & quicquid juris possidebat ibidem & in pertinentiis Petrus de Marlaco, & Langeftum cum pertinentiis, sub hac forma, quod si matrimonium possit fieri, tolerante sancta Romana ecclesia, de ELIZABETH forore domini regis & HUGONE filio nostro primogenito, vel de alio subsequente, si de primogenito continget humanitus, rehabet rex omnia supradicta, tradita nobis sorore sua: & si non possit fieri matrimonium, sicut praedictum est, omnia ista remanebunt nobis & I. reginæ Angliae uxori nostræ & heredibus nostris habenda in perpetuum & pacifice possidenda: dum tamen nos vel filius noster non veniamus contra ne matrimonium fiat, & super agendo matrimonio dominus rex impetrare valeat dispensationem bona fide infra duos annos: quibus elapsis, non tenebimus nos vel filius noster dominum regem ulterius expectare. Immo extunc inantea omnia supradicta erunt nostra, & uxoris nostræ I. reginæ Anglorum, & * Isabellæ heredum nostrorum habenda in perpetuum

Illi iij

& pacifice possidenda, de dono domini regis in remuneratione servitii nostri sibi fideliter impensi, in augmentationem feodi nostri quod ab ipso habemus. Et hoc tenebitur dominus rex nobis, & nostris garantire de se & fratribus suis, & maxime de illo qui erit comes Picavensis, & insuper contra omnes alios homines teneret garantire nobis, sicut aliis hominibus suis garantire deberet feoda quae ab ipso tenent. Si autem sororem suam infra predictos duos annos traderet in matrimonium alii quam filio nostro, vel etiam dispensatione habita per eum staret quominus matrimonium fieret, vel etiam dispensatione habita, si per eamdem sororem domini regis remaneret quin matrimonium fieret, quando ad annos nubiles pervenisset, eadem sorore domini regis in sua potestate remanente, ipse teneretur nobis solvere pro pena quinque millia marcharum argenti vel heredibus nostris. Si vero eamdem sororem domini regis traderet, nobis vel filio nostro dominus rex dispensatione habita, & ipsa in etate nubili contradiceret matrimonio, non teneretur dominus rex ad peccatum predictam. Et sciendum, quod si non impetraretur dispensatio infra predictos duos annos, dum tamen per dominum regem non staret, quietus & immunitus remaneret dominus rex de omnibus conventionibus supradicti matrimonii, per hoc quod nos retinemus nobis & predictae uxori nostra & heredibus nostris dicta castella cum pertinentiis eorumdem, sicut predictum est, & pro istis firmiter & inviolabiliter observandi fecit iurare dominus rex in animam suam dominum MATTHÆUM de Monte-Morenciacō constabularium Franciæ. In cuius rei testimonium dedimus domino regi has litteras signillo nostro sigillatas. Datum apud Clitionem anno Domini M C C X X X, mense Maio.

J U D I C I U M
factum in castris juxta Ancenfum, contra
comitem Britanniæ, anno Domini
M C C X X X, mense Junio.

GA LTERUS Dei gratia Senonensis archiepiscopus, GALTERUS eadem gratia Carnotensis, & GUILLEMUS Parisiensis episcopi, F. comes Flandriæ, Th. comes Campaniæ, comes Nivernensis, comes Bleensis, comes Carnotensis, comes Montisfortis, comes Vindocinensis, comes * Rout. MATTHÆUS de Monte-Morenciacō Franciæ constabularius, JOANNES de Suefione, STEPHANUS de Sacro-Casare, vicecomes Belli-montis, & alii barones & milites, quorum presenti scripto supposita sunt sigilla universitatem presentibus, quam futuris ad quos pervenerit praesens scriptum salutem in perpetuum.

Anno 1215.
Ex ms. Col.
bertino.

* Couciaci.

A Notum facimus, quod nos coram carissimo domino nostro Ludovico rege Francorum illustri judicavimus unanimiter, quod PETRUS quondam comes Britanniæ, propter ea quæ eidem domino regi forfecerat, quæ pro majori parte coram omnibus nobis ibi dicta fuerunt, ballum Britanniæ per iustitiam amisit, & quod barones Britanniæ & alii qui eidem fecerant homagium vel fidelitatem ratione illius balli, sunt penitus absoluti & quitii ab illa fidelitate & illo homagio, nec tenentur ei obedire vel aliquid pro eo facere, quod pertineat ad rationem illius balli. In cuius rei testimonium praesens scriptum fecimus consignari nostris impressionibus sigillorum. Atque in castris juxta Ancenfum, anno M C C X X X, mense Junio.

L I T T E R Æ A N D R E Æ de Vitreio.

De hominio facto ab eo domino regi.

E Go ANDREAS Vitriaci dominus notum facio universis praesentes litteras inspecturis, quod cum pralati & baronibus regni Franciæ, qui cum carissimo domino meo LUDOVICO rege Francorum illustri erant in exercitu apud Ancenfum, unanimiter judicassent, quod PETRUS quondam comes Britanniæ propter ea quæ domino regi interfecerat, quæ pro parte coram omnibus ibi dicta fuerunt, ballum Britanniæ per iustitiam amisserat, & quod barones Britanniæ & alii qui fecerant ei fidelitatem vel homagium, ratione illius balli erant penitus absoluti & quitii ab illa fidelitate & illo homagio, nec tenebantur ei obedire, vel aliquid pro eo facere quod pertineret ad rationem illius balli. Ego ad eundem dominum regem accedens, feci ei homagium ligum de Vitriaco, Marciliaco, & de omnibus quæ tenebre solebam a comite Britanniæ, salvo jure JOHANNIS filii supradicti Petri, & YOLENDIS filiæ ejusdem, quando venerint ad etatem viginti & unius anni, dum tamen tunc facient eisdem domino regi quod facere debent. Et juravi eidem domino regi, quod bona fide me tenebo ad eum & heredes suos, salvo eo quod dictum est de heredibus Britanniæ predictis, & quod sine assensu ejusdem domini regis non faciam pacem vel trucegam cum rege Angliae vel predicto PETRO quondam comite Britanniæ. Idem autem dominus rex pro fidei servitio quod ei impendi, & quod ei impendam in futurum, dedit mihi quingentas libratas (a) terra ad Tu-

Anno 1215.
Ex ms.
Colbertino.

(a) Librata terra idem ac iugatum terra integrum seu arpentum existimat Sirmundus in notis ad Gaufridum Vindocinensem. Sed de hujus vocis explicacione non contente autores animadixerit Gangus, qui de ea iudas differit in Giost.

ron, assignandas mihi infra tempus sectar. A parvam, & servare bona fide, quousque
sui, quod est ad festum sancti Michaëlis in
Normannia prope terram meam quam ibi
habeo; vel, si melius placuerit, domino
regi, terram quam habeo in Normannia
escambiet mihi in terra Andegavensi, &
prope illud excambium assignabit mihi præ-
dictas quingentas libras terræ extra for-
teritiam; & de istis libratis terræ quingen-
tis feci eidem domino regi hominagium li-
gium contra omnes homines, qui possunt
vivere & mori. Promisit etiam mihi idem
dominus rex, quod si per terram regis An- B
glia vel prædicti PETRI quondam comitis
Britanniae, amitterem terram illam, vel
imminuerentur reditus vel proventus ipsius
terræ, dominus rex restituat mihi aliam ter-
ram in loco competenti ad valorem terræ in
qua damnicatus essem, scilicet in amissio-
nem vel diminutionem reddituum vel pro-
ventuum ejusdem terræ. Et interim donec
assignatio prædictæ terræ fiat, dabit mihi
idem dominus rex in bursa sua annuatim se-
cundum valorem reddituum vel proventuum
terræ meæ amissorum vel diminutorum. Se-
cundum autem quod recuperabo de redditib-
us & proventibus amissi vel diminutis, C
diminuetur de pensione bursæ domini re-
gis, vel de terra, si propter hoc mihi fuerit
assignata: in hac autem restitutione, quam
mihi facere tenetur dominus rex, non in-
telligitur quod pro terra quam habere so-
leo in garenna vel in Anglia teneatur mihi
facere aliquam restitutionem. Promisit etiam
mihi, quod si Vitriacum vel Marcilia-
cum, quæ sunt castella mea, ob siderentur
per regem Angliae, vel per dictum PETRUM,
idem dominus rex levabit obsidionem bona
fide, ac si idem castellum suum esset pro-
prium. Et si fortericia alicujus eorumdem
duorum castellarum per eandem guerram
destrueretur; idem dominus rex resiceret
eam, in eodem statu in quo prius erat vel
etiam in meliori. Tenerit etiam idem domi-
nus rex munitiones ad sumptus suos tenere
in prædictis castellis meis maiores vel mi-
nores, secundum quod major vel minor
necessitas apparebit. Fecit etiam idem domi-
nus rex jurari milii in animam suam per
MATTHÆUM de Monte-Morenciaci Fran-
ciae constabularium, quod cum prædicto
PETRO quondam comite Britanniæ non fa-
ciet pacem sine assensu & voluntate mea.
Cum eodem etiam rege Angliae vel cum
prædicto PETRO non capiet idem dominus
rex treugam in qua non sum ego: hoc ip-
sum fecit jurari in animam suam per cum-
dem Mattheum carissima domina mea
BLANCHA regina Francorum illustris, quod
haec observabit bona fide, quamdiu tenebit
ballum domini regis. Ego etiam teneor re-
ceptare in castellis meis cumdem dominum
regem & gentes suas ad magnam vim & ad

LITTERÆ S. LUDOVICI REGIS pro Raymundo vicecomite Thoarcensi.

Concedit ei quinquaginta libras anni redi-
tus, donec castrum Marolii recuperet, &c.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex Anno 1130.
Ex ms. Colle-
berino.
Univeris ad quos præsentes litteræ per-
venierint, salutem.

Notum facimus quod nos dilecto & fi-
deli nostro RAYMUNDO vicecomiti Thoarcen-
si dedimus quinquaginta libras anni
reditus, reddendas medietatem in nativi-
tate S. Johannis Baptiste, & medietatem
in nativitate Domini, quousque ipse vice-
comes recuperaverit castrum Marolii vel
per auxilium nostrum, vel alio modo, vel
pacem de illo habuerit ad gratum suum. Et
quando prædictum castrum recuperaverit,
vel pacem de illo ad gratum suum habue-
rit, nos quiti erimus de quinquaginta libris
Turonensis annui reditus supradictis. In-
super homines dicti vicecomitis pro terra
sua de Lounduno debent habere centum &
decem libras Turonensis annui reditus.
Et sciendum quod si aliqua de feodis dicti
vicecomitis acquirereremus, ea dare seu tra-
dere non possemus, nisi talibus, qui præ-
dicto vicecomiti servitia facerent, qualia
debent ipsa feoda & portant. Et hoc etiam
faceremus ad laudem & consilium dilecti
& fidelis nostri H. de Lezignano comitis
Marchie & vicecomitis supradicti. In cuius
rei testimonium præsentes litteræ sigilli
nostris auctoritate fecimus communiri. Ac-
tum in castris juxta Pontem de Say anno
Domini MCCXXX. mense Junio.

A C T A V I S I T A T I O N I S Lovaniensis S. Petri ecclesiaz.

Viris venerabilibus & in Christo dile-
ctis præposito, decano totique capi-
tulo beati Petri Lovaniensis, magister G.
decanus S. Johannis in Leodio, & convi-
tatores sui salutem in Domino.

Anno 1430.
Ex auto-
grapho Oig-
nenii.

Quoniam ad visitatam ecclesiam vestram
auctoritate domini legati accedentes, per
inquisitionem factam statum ipsius ecclesiaz
pleni cognovimus, ex injuncto nobis of-
ficio ad reformationem ecclesiaz vestrae di-
lignantius intendentes, ordinamus & volu-
mus, quod canonici vestri universi & fin-

Illiij

guli residentiam faciant, aut si quis foras resideret, tantum tertiam partem præbendæ suæ percipiat, vicarius ejus tertiam, & reliquam tertiam in usus cedat residentium. Singulis autem annis duo canonici a capitulo elegantur, qui hanc tertiam & proventus omnes communis præbendæ recipiant in communes usus residentium per eorum providentiam expendendos.

Talis autem ordo a canonicis in choro obseretur, ut sacerdotes supra stalla teneant, de ceteris qui superior est in ordine, superior sit in stallo.

Ut autem & conscientia consulatur & famæ, inhibemus ne canonicus sive vicarius, vel quicunque clericus aliis suspectam personam in domo sua sive in loco suspecto retinere præsumat.

Ordinamus etiam ut canonici sacerdotes præbendas habentes eas in propriis personis servire compellantur, alioquin ab officio & beneficio suspendantur.

Ordinamus etiam, ut quicunque vicarias habent vel capellanias in oppido Lovaniensi, vel extra, eas in propriis personis, non per vicarios defervore compellantur: alioquin illas privatis, aliis libere conferantur, qui eas in propriis personis & velint & valent servire.

Ordinamus etiam ut privilegia & instrumenta ecclesie communia in thesauraria reponantur.

Sigillum capituli sub duabus clavibus ibidem claudatur, qua duobus canonicis continue residentibus reservanda committantur.

Volumus etiam ut canonici vestri in minoribus ordinibus constituti infra annum ad ordinem subdiaconatus promoveantur, nec aliquis in vicarium admittatur, nisi saltem sit subdiaconus, vel ad eundem ordinem in proximo velit & possit promoveri.

Hec omnia auctoritate domini legati quia fungimur in hac parte præcipimus perpetuo & inviolabiliter observari. Unde etiam horum omnium executionem magistro Gaufrido & F. decano consili Lovaniensis duximus committendam. Datum Wariæ, anno Domini MCCCXXX. mense Julio.

Infra pendens sigilla tria.

C O N V E N T I O
inter S. Ludovicum regem & Mathildem comitissam Boloniensem.

Universis praesentes literas insperatus Anno 1230.
Ex m.
Colbertino.

M. comitissa Boloniensis salutem.

Notum facimus quod cum contentio verteretur inter carissimum dominum nostrum regem Francorum illustrem Ludovicum pro se & filia nostra JOHANNA ex una parte, & nos ex altera, super eo quod nos

A petebamus ab ipso domino rege totam terram quam habebat pater noster REN. comes in Calero, & apud Alisiacum, & comitatum Albæ-Maræ, quas terras dominus rex habebat in ballio suo nomine dictæ JOHANNÆ, quæ erat infra ætatem, exceptis terra de Alisacio, & alia terra quam inventit in manu ROBERTI comitis, quas habebat de dono PHILIPPI comitis Boloniensis, ut dicitur, & nos dicebamus easdem terras ad nos pertinere, eo quod pater noster dederat in matrimonio nobis, quando desponsata fuimus PHILIPPO filio claræ memorie regis Philippi, sicut dicebamus, & sicut dicebamus contineri in carta prædicti PHILIPPI regis, cuius forma hæc est:

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint universi pariter præsentes & futuri, quod dilectus & fidelis noster REN. comes Boloniensis filio nostro PHILIPPO propter conventiones quæ erant inter nos & ipsum Philippum comitem super matrimonio ejusdem PHILIPPI & MATHILDIS filia suæ, dedit & assignavit totam terram quam habebat in Calero tenendam & possidendum, excepta Insula-bona cum pertinentiis suis, & excepta terra de Alisacio cum pertinentiis suis, quas dictus comes

detinet tali modo, quod prædictæ terre de Insula-bona cum pertinentiis suis, & de Alisio cum pertinentiis suis applicabuntur cum pretio rationabili, & dictus comes Boloniensis tenetur nobis reddere valorem terrarum illarum, unam medietatem scilicet ad quindenam Paschæ, & alteram medietatem ad festum S. Remigii singulis annis.

Præterea dictus dominus Boloniensis dedit eidem PHILIPPO filio nostro totum comitatum Albæ-Maræ, sicut illum tenebat possidendum, & retiner terram S. Richieri, quæ fuit Rogerii de Mortuo-mari

& domum cum pertinentiis ejusdem, & quandocumque nos volemus, si nos non teneremus pro pagato de his partibus, poterimus reverti ad priores conventiones factas super matrimonio dicti filii nostri PHILIPPI & MATHILDIS filia dicti comitis,

sicut continebatur in cartis quæ exinde sunt conscriptæ, & idem comes tenetur illas nobis prosequi, quando eum exinde requiescimus, si de prædictis nos non habemus pro pagato, sicut dictum est. Prædictus quoque comes Boloniensis, si vellet, ad

E eisdem priores conventiones posset reverti, sicut scriptæ sunt in cartis super matrimonio illo factis, & nos tenemur illas prosequi eidem quando nos inde requireret. Et sciendum est quod si dictum assignamentum,

quod dictus comes fecit PHILIPPO filio nostro, amplius valeret quam divisum sit in prioribus conventionibus, & in cartis exinde factis, tamen minus pagaret de eo quod pagare tenetur ad terminos qui præ-

scripti sunt de valore terrarum de Insula-A bona & de Alisaco, & eorum pertinentiis. Quod ut firmum habeatur & stabile, praesentem paginam sigilli nostri auctoritate roboramus. Actum apud S. Germanum in Laia anno ab Incarnatione Domini MCCCX. mense Maio.

Et secundum verba praedictæ cartæ petebamus jus a domino nobis exhiberi, & judicium nos recipere in curia sua super hoc concessimus; renunciantes omnibus aliis cartis pertinentibus ad querelam supradictam, quæ domino regi possent nocere & nobis prodesse; & dominus rex super his debebat habere consilium respondendi & jus nobis faciendi. Super praedictis autem ante responsum & judicium ipsius domini regis de consilio bonorum virotum, de voluntate sua & nostra fuit ordinatum & concessum usque ad duodecim annos completos, ut usque ad mortem ejusdem JOHANNÆ, si continget eam infra etatem mori, quod dominus avertat, tali modo scilicet, quod nos recipiemus annuatim ad scaquarios suos per manum ballivi sui nobis super hoc jurati medietatem omnium preventuum dictarum terrarum, exceptis terra de Alisaco & aliis terris, quas PHILIPPIUS comes quondam Boloniensis dicitur dedisse Roberto comiti Drocarum, & Pilata-villa, & alia terra qua fuit vicedomi ni de Pinquingnacio, quæ sitæ sunt in Normannia, & non sunt de ordinatione ista. Præterea sciendum est, quod de communib[us] proventibus dictarum terrarum, salvis penitus proventibus terrarum quæ sunt exceptæ, reddentur eleemosynæ & foeda, & fieri expensæ ad conservationem dictatum terrarum, & nemorum, & castrorum, & ad reparationem domorum, molendinorum, furnorum, granchiarum & caleciarum, vivariorum & ballivorum, & servientium, & aliorum similium, quæ pertinent ad communem terræ sustentationem, sine constructione novorum adficiorum. Completis autem XII. annis vel decadente dicta JOHANNA infra XII. annos, quod Deus avertat, omnia jura tam ipsius domini regis quam dictæ Johanna, quam etiam nostra erunt in eo statu & puncto, in quo erant antequam ordinatio ista facta esset: ita scilicet quod propter ordinationem istam ex E tunc nulli erit jus acquisitum vel diminutum. Hæc omnia supradicta ordinata fuerunt, salvo in omnibus jure domini regis & heredum suorum, & jure dictæ Johanna filia nostra, & jure nostro, & heredum nostrorum, qui in praedictis debent jus habere, & omni jure alieno. In cuius rei testimonium, de assensu ejusdem domini regis & nostro sigillum nostrum præsentibus litteris duximus apponendum. Actum Parisus anno Domini MCCCXX.

CARTA S. LUDOVICI REGIS
Francorum.

De compositione cum burgenibus Rupelle.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod cum contentio mota esset inter burgenses nostros de Rupella ex una parte, & alienos homines ex altera, super eo quod dicti burgenses nostri de Rupella dicebant ex antiqua consuetudine se habere vina aliena in eadem villa Rupellæ nullatenus receptare; tandem dilecti & fideles nostri comites H. Marchiæ & Theobaldus de Blazon senecallus noster in Pictavia, volentes indemnitat[i] totius gentis nostræ terræ de partibus illis solliciti providere, proborum virorum consilio habito, tractaverunt super hoc cum dictis burgensibus in hunc modum; videlicet quod dicti burgenses de Rupella sustinebunt pacifice, & quiete quod omnes homines de terra nostra, & eorum hominum qui in nostro servitio sunt vel erunt, a tempore vindemiarum usque ad festum B. Andreæ singulis annis in praedicta villa de Rupella vina sua undecimque venerint depositum, & vina ibidem deposita licebit eis vendere, & de vinis suam facere voluntatem. Sed clauso illo termino ex tunc inantea nullus de terra nostra vel aliunde vina in sacerdicia villa de Rupella, nec per mare nec per terram deponet. Nos autem conventiones praedictas volumus in perpetuum permanere, & in hujus rei testimonium sigillum nostrum præsenti pagina duximus apponendum. Actum apud Bellum-montem anno Domini MCCCXX. mense Februario.

CARTA S. LUDOVICI REGIS
Francorum pro Radulfo Filgeriarum domino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noverint universi præsentes pariter & futuri, quod nos RADULFO de Filgeriis reddidimus terram suam de Normannia, quam in manu nostra tenebamus, & pro eadem terra fecit nobis homagium ligium sicut feodium apportat ad usum & consuetudines Normanniarum. Præterea quoniam a prælatis & baronibus regni nostri erat judicatum, quod PETRUS quondam comes Britanniæ, propter ea quæ meffecerat contraria nos, amiserat per jus ballum Britanniæ, & quod omnes fidelitatem vel homagium ratione illius balli mihi pro eo facere tenebantur: idem RADULFUS ad nos accedens fecit nobis homagium ligium de Foucheris, & de omnibus quæ tenere solebat a dicto P. quondam comite Britanniæ, salvo jure heredis Britanniæ quando venierit ad etatem XXI. annorum, dum tamen

tunc faciat nobis dictus heres quod facere debet. Tradidit etiam nobis idem Radulfus castrum de Fougeriis ad ponendum ibi garnitionem nostram, si velimus, & ad querendam regem Angliae; & dictum P. quondam comitem Britanniae & suos: ita tamen quod si treugæ caperentur inter nos & regem Angliae & dictum Petrum quondam comitem Britanniae, idem Radulfus rehabet idem castrum: & si guerra iterum moveretur, idem Radulfus nobis redderet dictum castrum, salvo eo quod dictum est, de herede Britanniae supradicto. Nos autem in dicto castro Fougeriarum ponemus, si voluerimus, garnitionem nostram sive magnam sive parvam, prout viderimus opus esse, cum confilio dilecti & fidelis nostri Andreæ de Vitriaco. Tenebimus etiam eidem Radulfo ad denarios nostros usque ad triginta milia res de milibus dicti Radulfi, quamdiu guerra nostra durabit usque ad prædictam ætatem heredis Britanniae, vel in dicto castro, vel ubi viderimus expedire. Et idem Radulfus, si voluerit, erit in garnitione dicti castri: ita tamen quod gentes nostræ, si nobis placuerit, habeant potestatem ejusdem castri. Si etiam nobis placeret eidem Radulfo durante guerra tradere dictum castrum, ipse illud ad servitium nostrum bene & fideliter servare tenetur, & tamen inimicos nostros guerreare. Nos autem eidem Radulfo concessimus quod nec pacem nec treugam faciemus, per quam idem Radulfus ad homagium vel servitium regis Angliae vel dicti P. revertatur. Si etiam idem castrum obdederetur a rege Angliae, vel dicto P. quondam comite Britanniae, vel suis; nos eidem tamquam feodo nostro succurreremus. Omnes autem conventiones nostras prædictas D juravit super sancta dictus Radulfus se firmiter servaturum, Juravit etiam quod bene & fideliter serviet nobis, & quod fortitudinis suas tradet nobis, vel mandato nostro ad magnam vim & parvam, quotiens a nobis seu mandato fuerit super hoc requisitus, salvo eo quod dictum est de herede Britanniae supradicto. Debet etiam idem Radulfus nobis facere haberi juramenta militum totius terræ sue. Quod si idem Radulfus defecerit in aliqua prædictarum conventionum observanda, ipsi ad nos se tenebunt donec id fuerit emendatum. Super prædictis autem conventionibus ab eodem Radulfo firmiter observandis, dilectus & fidelis noster FULCO PAGANELLI erga nos pro eodem Radulfo se plegium obligavit, manu capiens super totum illud quod teneret de nobis, quod prædictus Radulfus conventiones premillas fideliter & firmiter observabit: ita quod si idem Radulfus defecerit in aliqua prædictarum conventionum observanda, nos ad totum illud, quod idem Fulco tenet de nobis sine meffacere poterimus affig-

1248
A nare, In cuius rei, &c. Actum apud Athieas anno Domini mcccxxx. mense Mattio.

L I T T E R Æ J O H A N N I S
Leodiensis episcopi pro capitulo sancti Martini Leodiensis.

Ut in ecclesiis parochialibus, in quibus jns personatus & patronatus habent, vicarios perpetuos ponere possint.

J OHANNES Dei gratia Leodiensis epif. Anno iiii.
copus dilectis in Christo filiis decano & Ex m.
capitulo S. Martini Leodiensis, salutem & Cl. V. de
paternam in Domino dilectionem. Cum
quafdam ecclesiis parochiales habeatis, in
quiibus deservire personaliter non potestis,
nos animarum vestrarum & parochianorum
illarum ecclesiarum saluti providere volen-
tes, auctoritate præsentium vobis indulge-
mus, ut in prædictis ecclesiis, in quibus jus
personatus & patronatus dino scemini obti-
nere, licet vobis auctoritate nostra per vi-
carios perpetuos & idoneos deservire: ita
quod ipsi curam suscipiant animarum, &
juxta ordinationem prudentium aliquorum,
de ipsarum ecclesiarum proventibus con-
gruam recipient portionem, videlicet vii.
marcarum Leodiensium & vi. modios spel-
tæ, nobis & successoribus nostris & archi-
diaconis loci de suis iuribus responsuri, nec
alicui de canoniciis vestris de cetero confe-
rantur, vosque residuum in usibus vestris
libere ad servitium horarum convertatis. Et
si quid de aliquo vicariorum iporum huma-
nitus contigerit, vel alio modo cesserit,
volumus ut decadente uno vel cedente, a-
lius per vos sub eadem provisione substitua-
tur ibidem. Datum anno Domini mcccxxxI.
mense Maio.

L I T T E R Æ G U I D E M A R I
de Leonio.

De hominagio suo.

E GO Guidomarus de Leonio notum fa- Anno iiii.
cio universis ad quos litteræ præsentes Ex m.
pervenerint, quod ego carissimo domino
meo Ludovico regi Francorum illustri fe-
ci hominagium de toto feodo meo de Bri-
tannia: ita quod tenebo illud a domino re-
ge usque ad legitimam ætatem heredis Bri-
taniae, scilicet viginti & unius annorum,
dum tamen tunc faciat dictus heres domino
regi de dicto feodo quod debebit, & domi-
nus rex tenebit mihi quindecim milites ad
denarios suos quamdiu guerra durabit, &
dabit mihi mille libras Turonenses, si guer-
ra sit: si vero treuga sit, idem dominus rex
dabit mihi septem millia solidorum Turon-
ensem; & cum guerra inceperit, perficien-
tur mihi dictæ libræ mille ad terminos ratio-
nabiles persolvenda. De prædicta vero pe-
cunia jam recepi a domino rege septem mil-
le

le solidos Turonenses, nec potest dominus rex facere pacem vel treugam cum PETRO comite Britanniae: ita quod ego vel illi, qui se tenebunt mecum ad servitium domini regis, remaneamus in homagio & obedientia dicti Petri comitis Britanniae, nec de cetero ego vel ipse ad hominagium vel servitium ejusdem comitis revertemur. In cuius rei testimonium, &c. Actum anno Domini MCCCXXXI. mense Maio.

LITTERÆ HENRICI DE AVAUGOR.

De eodem.

Anno 1231
Ex ms. Col.
litionis.
Ego Henricus de Avaugor notum facio universis ad quos litteræ præsentes per venerint, quod ego carissimo domino meo Ludovico regi Francorum illustri feci hominagium de toto feodo meo de Britannia: ita quod illud tenebo ab eodem domino rege usque ad legitimam ætatem heredis Britanniae, scilicet viginti & unius annorum, dum tamen tunc faciat dictus heres domino regi de dicto feodo suo quod debet, & si dominus rex habuerit a domino Drocone de Melloro castrum de (a) Gaerclip, traderet il-
 lnd mihi, quādiu guerra durabit, & ego tradam eidem domino regi duos filios meos primogenitos in hostagium: finita autem guerra, dominus rex habebit, si voluerit, dictum castrum, & ego filios meos rehabebo. Si autem dominus rex prædictum castrum non habuerit a dicto Drocone, pro videbit mihi dominus rex de alio seculo receptaculo, ubi possimus ego & uxor mea & familia receptari. Præterea dominus rex debet mihi tenere ad denarios suos viginti quinque milites, quādiu guerra durabit. Insuper dominus rex dabit mihi, si guerra fuerit, duo millia librarum Turonensem ad terminos rationabiles solvendarum, & duos equos. Si vero treuga sit, habebo trecentas marchas argenti, & cum guerra inceperit, perficietur mihi prædicta duo millia librarum ad terminos rationabiles solvendarum. De prædicta vero pecunia jam recepi a domino rege trecentas marchas argenti. Insuper dominus rex non potest facere pacem, nec treugam cum PETRO comite Britanniae: ita quod ego vel illi, qui se tenebunt mecum ad servitium domini regis remaneamus in hominagium & obedientia dicti comitis, nec de cetero ad hominagium vel servitium dicti comitis revertemur. Præterea si dominus rex acquisierit terram, quam pater meus & ego post mortem ipsius tenuimus, reddet mihi ius meum, scilicet legitimam inquisitionem, quam super hoc faciet usque ad prædictam ætatem heredis Britanniae, & tunc de ea suam faciet voluntatem. In cu-

(a) Forte. *Guarplie*, de quo Rigordus in vita Philippi Augusti.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

ALIÆ LITTERÆ HENRICI de Avaugor.

Anno 1231
Ex ms. Col.
litionis.
Ego Henricus de Avaugor miles, notum facio omnibus ad quos præsentes litteræ per venerint, quod ego castrum Guerclim, quod carissimus dominus meus Ludovicus rex Francorum illustris mihi tradidit custodiendum, ipsi & heredibus ipsius vel eorum certo nuncio super hoc suas patentes litteras deferenti, reddere teneor, Bac deliberare in eo statu & puncto, in quo erat quando illud mihi tradidit custodiendum, quotienscumque ab eodem domino rege vel heredibus suis super hoc fuerit requisitus. Hoc autem promisi & super facta sancta juravi me bona fide firmiter & fideliter observaturum. In cuius rei testimonium, &c. Actum apud Vicenas anno Domini MCCCXXXI. mense Junio.

LITTERÆ TINGER FILII alterius.

De fideli servitio.

Anno 1231
Ex ms. Col.
litionis.
Ego Tinger filius alterius, notum facio omnibus præsentes litteras inspecturis, quod ego domino Ludovico regi Francorum illustri promisi firmiter & super facta sancta juravi, quod ego bene & fideleriter ei serviam in guerra sua, quādiu durabit contra PETRUM dictum comitem Britanniae usque ad legitimam ætatem heredis Britanniae, videlicet viginti & unius annorum completorum, dum dictus heres tunc faciat eisdem domino regi quod debet. Juravi etiam quod toto posse meo dominum meum Gunnardum de Leonio in bono & fideli servitio ejusdem domini regis tenebo, & ad hoc quod in eo constanter laborabo. In cuius rei testimonium, &c. Actum Parisiis anno Domini MCCCXXXI. mense Junio.

LITTERÆ PETRI EPISCOPI Meldensis.

*De promulgando interditio ob collectum a
 Theobaldo comite pedagium.*

Anno 1231
Ex cartario
Meldensi.
P. Dei gratia Meldensis episcopus universis abbatis, prioribus, decanis, presbyteris & aliis ecclesiistarum prælatis in Meldensi diœcesi constitutis, salutem in Domino:

Cum nobilis vir THEOBALDUS comes Campaniae de novo incœperit colligere pedagium Meldis ab hominibus nostris, & ab hominibus feodorum nostrorum, & ab hominibus capituli nostri, & ab hominibus alienis ecclesiistarum Meldensis diœcesis, & super hoc monitus noluerit desistere. Item

K k k k

cum præpositus Meldensis cœperit nanta A nostros PETRUM ducem Britannæ & comitem Richemundiaæ, & RANULFUM comitem Cestrie & Lincolniaæ bona fide faciemus observari, sicut continetur in litteris hinc inde confessis super predictis treugis, prædictos comites & litteras ipsius senescalii: patentes dicto domino regi transmisimus. Idem vero prior cui præfatus dominus rex Francorum dederat potestatem jurandi in animam ipsius regis, quod prædictas treugas ex parte sua bona fide faceret observari, sicut ipse rex per litteras suas nobis significavit, hoc idem in animam ipsius regis in præsentia nostra juravit. Fecimus etiam dilectos & fidèles nostros RICHARDUM fratrem nostrum comitem Pictaviæ & Cornubiae, & H. de Burgo comitem Ranci juttiarij nostrum jurare. Ipsi inducent nos & monēbunt bona fide & pro posse suo, quod treugas prædictas firmiter & bona fide patientes observari, & eas per se & suos bona fide observabunt, & litteras ipsorum comitum patentes præfato domino regi transmisimus. In ejus rei testimonium has litteras nostras patentes fieri fecimus teste me ipso apud castrum anno regni nostri xv.

LITTERÆ HENRICI archiepiscopi Coloniensis pro capitulo S. Martini Leodiensis.

*Confirmat contenta in litteris Johannis
Leodiensis episcopi.*

Anno 1231.
Ex mſ.
Cl. V. do-
mini de
Loreto.

HENRICUS Dei gratia Coloniensis archiepiscopus omnibus præsentes litteras inspecturis salutem. Notum esse voluius, quod nos gratiam & indulgentiam, quam venerabilis frater Leodiensis episcopus decano & capitulo S. Martini in Leodio super parochialibus ecclesiis quas conferunt, idoneis & perpetuis vicariis locandas & instituendas, qui curam animalium gerant, & congiuntur de fructibus carum pércipiant portionem, sicut in litteris ejusdem, quas inspeximus, plenius continetur, ratam & firmam esse volentes, cum auctoritate nostra approbamus & confirmamus, inhibentes sub poena excommunicationis, ne quis contra eam venire, vel aliquid immunitate audeat vel præsumat. Datum anno Domini MCCXXXI, mense Julio die Processi & Martiniani.

LITTERÆ REGIS ANGLIÆ.

De treuga anno Domini MCCXXXI. E.

Anno 1231.
Ex mſ.
Eboracense.

HENRICUS rex Angliæ, dominus Hibernia, dux Normannia & Aquitania, comes Andegavie, omnibus ad quos præsentes litteræ pervenerint salutem. Noverint universi quod in præsentia B. prioris sancti Martini de Campis, quem LUDOVICUS rex Francorum illustris propter hoc ad nos destinavit, fecimus dilectum & fidelem nostrum Radulfum filium Nicolai senescalii nostri jurare in animam nostram, quod treugas super initas inter ipsum regem Francorum & nos per dilectos & fideles

B

C

LITTERÆ COMITIS RICHARDI.

Pro eodem.

Anno 1231.
Ex mſ. Cl.
berni.

OMNIBUS Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis, R. comes Pictaviæ & Cornubiae salutem. Noveritis quod nos præsente domino nostro H. rege Anglorum illustri, & præsente priore B. Martini de Campis nuncio domini regis Francie, tactis sacro-sanctis, juravimus quod nos ipsum dominum regem Anglorum monemus, & pro posse nostro fideliter inducemos ad observandam treugam initam inter ipsum dominum regem Francorum & regem nostrum per P. comitem Britannie, & R. comitem Cestrie, & quod ipsi eam fideliter tenebimus pro posse nostro, pro nobis & nostris. Valete.

LITTERÆ SENESCALLI ANGLIE.

De eodem.

Anno 1231.
Ex mſ.
Calveriano.

OMNIBUS ad quos præsentes pervenient RADULFUS filius Nicolai senescalus dominus regis Anglorum salutem. Ad omnium notitiam volumus pervenire, me de præcepto domini mei HENRICI Anglorum regis illustris, in animam ejus iurasse, præsente B. priore sancti Martini de Caopis nuncio LUDOVICI illustris regis Francorum, & prædictum dominum meum regem Angliæ per viros nobiles comitem Britannie & comitem Cestrie super initas treugas firmiter & bona fide facies observari: & in hu-

jus rei testimonium has litteras meas fieri A
feci patentes. Valere.

LITTERÆ HUBERTI DE BURGO.

De eodem.

OMNIBUS Christi fidelibus præsentibus
Ex m. Co.
litteris inspecturis, H. de Burgo co-
mitem Ranc. justitiarius Angliae salutem. No-
veritis quod nos præsente domino nostro
H. rege Angliae illustri, & præsente priore
B. Martini de Campis nuncio domini regis
Francie tactis sacro-sanctis juravimus, quod
nos ipsum dominum regem nostrum Anglo-
rum monebimus, & pro posse nostro fide-
liter induceraus ad observandam treugam
initiam inter ipsum dominum regem Fran-
corum & regem nostrum per P. comitem
Britanniae & R. comitem Cestriae, & quod
nos ipsi eam fideliter tenebimus, pro posse
nostro pro nobis & nostris. Teste meipso ap-
pud Castrum Mathild. tricesima prima die
[+] Augus., anno regni domini regis xv. (4)

CARTA JOHANNIS ABBATIS C
Alciacensis.

*De commutatione facta cum rege pro terris
quas in parco Hesdini includi fecit.*

JOHANNES divina miseratione abbas (b)
Ex m. Co.
litteris universis præsentibus litteras inspec-
turus salutem in Domino. Noveritis quod
cum claræ memorie LUDOVICUS primoge-
nitus regis pro terra, aqua & nemore, quæ
in parco Hesdini includi fecit, octo libras
Parisienses annuatim ad redditus præpositurae
Hesdini recipiendas nobis dedisset, & per
cartam suam confirmasset, donec sufficiens
excambium assignaret; tandem LUDOVICUS
Francie rex illustris ejus filius excambium
sufficiens, scilicet sexaginta mensuras terre
quas ad opus ecclesiæ fecit comparari, in
comitatu Hesdini nobis assignavit, & pa-
cifice in perpetuum nobis possidendas con-
cessit. Nos autem prædictas octo libras no-
bis assignatas perpetuo quittamus, & car-
tam nostram super hoc confessam reddidi-
mus, contenti de cetero escambio nebis as-
signato. In cuius rei, &c. Actum apud sanctum
Audomarum anno Domini MCCCXXXI.
mense Septembri.

(a) Has litteras in eodem codice sequitur Henrici regis
Angliae carta data apud Vivillem anno xi. regni sui de treuga
initia cum rege Francorum usque ad festum sancti Johannis.
quæ apud Reymurum extat.

(b) Alciacum abbatis ordinis sancti Benedicti in diocesi
Bolonensi a celebri olim monasterio Sthienensi seu S. Ber-
tini dependens, de qua vide Iohannem Iperium t. 3. Anecd.

Fet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

LITTERÆ SANCTI LUDOVICI
regis Francorum.

*De restauratione damnorum episcopo Abrin-
censi illatorum pro firmitate ville facienda.*

IN nomine sancta & individua Trinitatis.
Amen. LUDOVICUS, &c. Noverint uni-
versi, quod nos in recompensationem dama-
ni illius quod dilectus & fidelis noster GUIL-
LELMUS episcopus Abrincensis incurrit in
jardino suo apud Abrincas sito; in quo fos-
sata castrum nostri ad eamdem villam infor-
tiandum fieri fecimus, eidem dedimus &
assignavimus duodecim libratas Turonensis
monetae percipiendas ab eodem & ejus suc-
cessoribus libere & quiete singulis annis a-
pud Abrincas, in præpositura nostra Abrin-
catensi, ipsa die feliti S. Michaelis i per ma-
num præpositi nostri Abrincatenis. Quod
ut perpetuae firmatis, &c. Actum Parisiis
anno dominicae Incarnationis MCCCXXXI.
mense Novembri, regni vero nostri anno
quinto, astantibus in palatio nostro quo-
rum nomina supposita sunt & signa. Dapi-
fero nullo, ROBERTO buticulario, S.
BARTH. camerarii, S. AMAURICI consta-
bularii. Data vacante cancellaria.

HÆC EST FORMA DE STATU
mortis (c) Lantgravie de Thuringia.

Dominica ante octavam Martini post
matutinas, confessionem ipsius audi-
vit magister Conradus (d) de Marburg Prædi-
cator. Tamen nihil inconfessum recogitavit.
De testamento ipsius ordinando cumqua-
reret, ipsi respondit: « Mirabiliter queritis,
cum sciatis quod ipsa die, quando vobis
feci obedientiam, primum propriæ volun-
tati, postea pueris meis, deinceps omni
voluptati corporali & seculo abrenuncia-
vi, poste a terrenas possessiones habendas
propter reddenda debita & largitiones
eleemosynarum promisi tantum retinere
secundum voluntatem vestram, unde
quandocumque potero a vobis habere li-
centiam, omnia libentissime relinquam,
ita quod de quotidiana eleemosyna vi-
vam in recluso ab aliis pauperibus acci-
pienda. » Et his dictis omnia quæ videba-
tur habere ipsius reliquit ordinationi, ut
omnia quæ haberet ad usus pauperum con-
verteret. Præmissum etiam votum: & renun-
tiatio utique ipsa die facta est, quando post

(c) Sancta Elizabeth regis Hungarorum filia, cuius vi-
tam prolrixus descripsit habes apud Suriu decima nona
Novembri.

(d) Ipsius fit mentio in epistola Gregorii pape IX. ad
Henricum Friderici II. imperatoris filium tom. primum Anecd-

morrem mariti sui habitum religionis assum-
fit. Postea prædicta dominica cantata missa
corpus Domini accepit, quo accepto, tota
die collationem habuit de evangelio & op-
timis quæ in prædicationibus audierat. Tan-
dem post vespertas seriatim cœpit recitate
evangelium de suscitatione Lazari, & de
vita & sermonibus Marie & Martha soror-
um eius, sicut in evangelio continetur, po-
stea quomodo Dominus ter flevit, scilicet
in prædicta suscitatione Lazari, & super Je-
rusalem & in cruce, & per hæc verba qui-
dam religiosi & quædam religiosæ circa eam
sedentes in flerum excitabantur. Nam om-
nes seculares personas duobus diebus ante B
suum obitum rogaverat excludi, ne impe-
dirent ejus meditationem. Dixit enim se in
mente velle revolvere de omnipotente Ju-
dice & de gloriofa societate, quæm se spera-
ret post hanc vitam habituram, affluito tex-
tu passionis ubi Dominus crucem bajula-
vit, & sequebantur eum mulieres a longe;
hæc verba Domini sapientiæ circumfidenti-
bus & plorantibus dixit: *Filia Jerusalem,
nolite flere super me, sed super vos ipsas.* In
talibus collationibus, ab hora tertia diem
expeditusque paulo ante medianam noctem.
Circa medianam noctem submissa voce, om-
nibus qui circa ipsam erant silentium indi-
xit, & ita quasi suavissime obdormiendo ex-
piravit. Sciatis etiam quod ipsa dixit tertio
die ante mortem ejus, tantum se habere ex-
xiemam debilitatem, & non aliquem dolorem.
Unde licet ægrotasset plusquam xv.
diebus, tamen nulla signa mortis habuit,
nisi tantum defectum naturæ. Dixerunt eti-
am quædam religiosæ, necnon & ejus filia
quod aliquot diebus ante ejus obitum
dulcissimum cantum sine motu laborum in-
gutture ejus audierunt circa eam fuisse. Scia-
tis etiam certissime quod ipsa magistro C.
dum sana adhuc fuisse de morte sua prædi-
xerat, & alia plura quæ scilicet digna essent
relatione, & multos possent latificare, que
tamè expedit sub silentio præterire, donec
videamus quid Dominus in futurum circa
famulam suam velit operari.

Hæc miracula operatus est Dominus per
Langraviam.

Secunda die post ejus sepulturam cura-
tus est ad ejus sepulchrum quidam mona-
chus ordinis Cisterciensis a morbo quem
plusquam xl. annis haberet.

In vigilia B. Sebastiani, quidam cœcus E
puer, cui carnes aspectu horribiles excre-
verant de oculis, ad ejus invocationem clari-
rissimus sibi oculis restitutus est illuminatus.

Quædam femina rabida, ita quod denti-
tibus & manib[us] laniavit quidquid rapere
potuerat, in octava sanctæ Agnetis cura-
ta est.

Quidam servus de caduco morbo est cu-
ratu[m].

A Quidam nobilis de fluxu sanguinis, quem
impetuofissime habebat juxta capellam in
qua quiescit ad ejus invocationem est cura-
tus.

Quidam mutus & penitus insanus ad ejus
invocationem est curatus.

Quædam habens vertiginem capitis, ita
quod in pluribus annis raro obdormierit,
per eam sopori gratiam recepit.

Quædam religiosa de Marburg quæ om-
nino fuit surda, in dominica *Exurge* audi-
tum recepit.

In dominica *Invocavit* est curatus qui-
dam puer contractus de Burbach, & ipso die
vir quidam de Medebach uno cruce claudus
grefsum recepit.

In dominica *Reminiscere* quædam surda
est curata.

Sexta feria sequente quidam qui x. sep-
tembris fuerat rabidus, quod dicitur vulgo
Abende, ad ejus invocationem est curatus.

Quinta feria ante dominicam *Letare*
quidam puer qui a die nativitatis suæ præter
quindecim dies cœcus effectus est, per ip-
sam visum recepit.

E P I S T O L A I N G E L R A N N I

de Codiciaco ad Theobaldum comitem
Campaniæ.

Ut Guillelmum de Dampetra ad suum ser-
vum attrahere studeat, &c.

Charissimo domino suo THEOBALDO Ex iof. m.
Comiti Campaniæ & Briæ palatino IN-
GERLANNUS dominus Cociaci salutem &
paratum in omnibus obsequiis.

Sciatis quod si dominum GUILLEMUM
DE DAMPETRA ad servitium vestrum pos-
setis attrahere, multum vobis laudo, &
multum vobis cederet ad honorem, si im-
prisam, quæ, sicut dicitur, adversum vos
& nos inceptra erat, daturum possetis,
& illud cederet ad dedecus, quæ imprisam
illam, ut dicitur, incepserant, nisi eis
quibus imprisierant, auxiliarent, & levius
poteritis inimicos vestros quæcumque, quam
simul omnes vincere. Sciatis autem quod
super hoc inter me & comitem locuti fuimus
super Sueffu, quando dominus rex
ibi fuit, & dominus comes prædictus quæ
dixerimus debebat vobis significare, & ad-
huc vobis laudo & consuluo, ut cum comite
supradicto super hoc loquamini, & confi-
lio ejus uti velitis. Sciatis insuper quod
ipsa die quando littera vestra ad me vene-
runt, mihi verissime dictum fuit, quod
dominus Guillelmus de Dampetra sororem
comitis Flandrensis dominam Hannoniem
duxerat in uxorem. Ad mandatum au-
tem vestrum, ut mihi mandasti, apud Spar-
nacum libenter accedam.

EPISTOLA ALANI
de *Foincourte* ad *Theobaldum Campanie* comitem.

*Quidquid dominus Turni apud Vifiacum pos-
sider ab ipso mouere.*

*Ex m. re-
gis Suecia
onis Ma-
tillanis.*

Charissimo domino suo viro illustri **THEOBALDO** Campanie & Briæ comiti Alanus de *Foincor* salutem & paratum in omnibus servitium.

Scire vos volo, quod quidquid dominus Turni habet apud *Vifiacum*, est de nostro feodo & movere de vobis, quamvis **JOHANNES** filius domini comitis *Sueffionensis* dominus Turni, dicat se illud tenere & mouere a domino **INGUERRANDO** de Coci. Et hoc paratus sum ubique testari & retinere in curia vestra ubicumque debebo. De hoc etiam vobis ferent testimonium omnes milites feodati de *Castellania* castri *Portuenis*. Ego siquidem aliquoties ex mandato dominæ meæ matris vestrae saifivi terram de Turno, & habebam quandiu saifina durabat apud *Vifiacum* meos custodes proprios, qui propter saifinam tenebant & levabant omnes exitus & proventus, quos dominus Turni habebat in eadem villa. Propter hæc vobis laudo & consulo bona fide, sicut homo vester, quatenus non permittratis dictum **JOHANNEM** ad vocare feodium vestrum de alio quam de vobis, nec tenere. Istud enim vobis verteretur ad dedecus & damnum.

NOVA CONFEO D.E RATIO
facta inter Fridericum imperatorem &
Ludovicum regem Francorum filium il-
lustris Ludovici.

*Anno 1254.
Ex m.
Colbertino.*

FREDERICUS Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, *Jerusalem* & *Sicilia* rex. Sinceræ dilectionis affectus, quem ad carissimum amicum nostrum & fratrem **LUDOVICUM** regem Francorum illumitem habuimus & habemus, sollicite nos admonet & inducit, ut in amicitia fedus, quod ei servavimus, haec tenus, illibatum stabilitate perpetua fortius roboremus & firmiter innovemus. Noverint igitur universi, praesentes pariter & futuri, quod nos subscriptam confederationem & amicitiam cum præfato rege & ipsius heredibus postmodum duximus intendant. In primis non erimus dicto, facto, vel assensu, qualiter idem rex, & heredes ejus vitam aut honorem amittant, seu captionem corporum habeant, & si aliquod istorum sciverimus, illud disturbabimus bona fide. Quod si disturbare non poterimus, significabimus eis, aut alicui vel aliquibus personis bona fide, quæ hoc valeant disturbare, seu per

A aliquam vel per alias personas significabimus ipsis eisdem. Item, non consentiemus quod de imperio nostro, & hominibus ejusdem imperii nostri, alicui vel aliquibus, qui contra prædictum regem & ejus heredes in personis honoribus & terris eorum quicquam fecerit, vel facere attentaverint, tam de personis, quam de rebus aliquod subsidium tribuatur, sed prorsus inhibebimus, quod non fiat, & ne fiat disturbabimus bona fide. Insuper nos homines regni sui vel ad regnum suum pertinentes contumaces, aut eidem rebellles, seu moventes guerram contra ipsum regem & heredes ipsius, vel foribanitos regni sui non recepatibus, nec receptari faciemus, nec in imperio nostro ubi potestatem habeamus, per nos aut amicos nostros sustinebimus receptari, postquam idipsum ex parte ipsorum nobis fuerit intimatum, sed eos ubicumque inveniri poterint per imperium nostrum capi faciemus in rebus pariter & personis bona fide, ubi potestatem super hoc habeamus. De rege *Anglia* sic erit, quod nullam cum eo amicitiam seu confederationem faciemus, nec a nostris fieri permittemus, ubicumque potestatem impediendi habeamus sine voluntate prædicti regis Francorum, & hanc confederationem fecit nobiscum bona fide idem rex **LUDOVICUS**, quod non erit dicto, facto, consilio, vel assensu, qualiter nos & heredes nostri vitam aut honorem amittant, seu captionem corporum habeamus, & si aliiquid istorum sciunt, illud disturbabit bona fide, quod si disturbare non poterit, significabimus nobis, aut alicui vel aliquibus personis bona fide, quæ hoc valeant disturbare, seu per aliquam seu alias personas, significabimus nobis ipsis. Item, non consentiet quod de regno suo & hominibus ejusdem regni sui vel aliquibus, qui circa nos & heredes nostros in personis, honoribus, terris nostris quicquam fecerint vel facere attentaverint, tam de personis quam de rebus aliquod subsidium tribuatur: sed prorsus inhibebit, quod non fiat, & ne fiat disturbabimus bona fide. Insuper idem rex homines imperii nostri ad imperium nostrum pertinentes contumaces, aut nobis rebellles, seu moventes guerram contra nos & heredes nostros, vel foribanitos imperii nostri non receparit, nec receptari faciet, nec in regno suo ubi potestatem habeat per se aut homines suos sustinebit receptari, postquam idipsum ex parte nostra sibi fuerit intimatum; sed eos ubicumque inveniri poterint per regnum suum capi faciemus in rebus pariter & personis bona fide, ubi super hoc potestatem habeat prædictam. Itaque confederationem præcepimus & injunximus jurandam pro nobis & in anima nostra a dilecto familiari nostro

K k k iij

magistro HENRICO venerabili Catanensi A vis debo subjectionem humiliiter recognoscens, ad vos sepe laboravi clamando, ut ad vestrum monasterium Castrensem aliquos de vestris fratribus mitteretis pro folio nostro, pro loco retinendo, pro religione foyenda: sed vos me hactenus non audistis. Adhuc tamen devotissima subjectione compulsus, vobis novissime duxi humiliiter supplicandum, quatinus juxta mandarum domini (a) W. Tornacensis episcopi, apostolice sedis legati, priorem, & alios faltem duos officiales ad praedictum monasterium mittere festinetis, quos post legatum ego eligo, scilicet P. de Sala, P. de Lum. Soë, B. de Monte-desiderio, & P. Bermundi qui prior existat, & mihi succedens in proximo, Deo dante, sit abbas (b) [b] quia ego malitiam terrae ferre non sustiens, gravi & longo corporis languore pereussus, in lecto ministrare non valens, quam a vobis habebam de facto abbatiam, renuntians penitus juri meo quod habebam a Deo, & a vobis ibidem. Verum quia ad se trahit periculum mora, non mihi, sed vobis amo do impuretis, si non sic, vel aliter præfato monasterio festinaveritis providere, scientes quod similiter & a monachis curriunt ad legatum, qui conantur a vestra subjectione & obedientia resiliere si possunt, maxime qui damnati sunt * cistmatici a legato. Quid autem super hiis vobis placuerit ordinare, mihi, si placet, celeriter rescribatis, dignantes me habere in vestris orationibus commendatum. Datum apud Saxum, in festo SS. Johannis & Pauli, anno Domini MCCCXXXII.

CARTA S. LUDOVICI REGIS.

De capella Nongenti.

Anno 1252.
Ex ms.
Colberino.

IN nomine, &c. LUDOVICUS, &c. No tum, &c. quod cum dilecti nostri abbas & conventus Columbensis unum e suis monachis, quem vellemus qui in capella castri nostri de Nogento missam cum horis canonicas diebus singulis celebrabit, nobis liberaliter concessissent: quem monachum pro voluntate nostra, & quotiens nobis placuerit, poterimus amovere, alium ejusdem loci monachum, quem voluerimus substituentes ibidem. Nos devotione dictorum abbatis & conventus pensata, pro anima inclita recordationis LUDOVICI genitoris nostri regis Francorum illustris & nostra, eisdem ad opus suæ infirmitatis Columbensis concessimus & assignamus duodecim libras Parisienses in præpositura nostra de Nogento annuatim percipiendas, & a præposito nostro de Nogento, qui pro tempore fuerit, sex videlicet libras in festo omnium sanctorum, & alias sex libras in festo beati Johannis-Baptistæ ipsi abbatii & conventui persolvendas, párochiali presbytero de Nogento in recompensatione aliarum oblationum & aliorum proventuum, qui ex eadem capella sibi poterant obvenire, xl. solidos Parisienses annui reditus in eadem præpositura nostra de Nogento similiter assignantes, quorum medietatem in festo omnium sanctorum, & aliam medietatem in nativitate B. Johannis-Baptistæ a dicto præposito de Nogento recipier & habebit. Quod ut, &c. Actum apud Assuerum anno Domini MCCCXXXII. mense Junio, regni vero nostri anno vi, astantibus, &c.

EPISTOLA A DEMARI

abbatis Castrensis, ad Bonifacium abbatem Massiliensem S. Victoris.

Quosdam ab eo petit monachos, presertim priorem & duos officiales.

Anno 1252.
Ex archi-
vnis S. Vi-
ctoris erat
D. Furne-
rius.

Venerabili in Christo patri ac domino reverendio B. Dei gratia abbatii monasterii sancti Victoris Massiliensis, sanctoque conventui Massil. A. vocatus abbas monasterii sancti Benedicti Castrensis, cum debita reverentia & subjectione salutem.

Ego vester fidelis filius & devotus, quam-

(a) Walterii episcopi Tornacensis, qui teste Willermo de Podio Laurentii capite quadragesimo primo adversus Albigenses legatus a summo pontifice missus est: vir magis probitatis & prudentiae.

(b) Non P. Bermundi, sed Audoinus post eum abbas Ca-

Anno 1252
Ex ms. Col
berino.

* I. scilicet
matrici.

CARTA S. LUDOVICI REGIS

pro Domo-Dei Parisiensi.

IN nomine, &c. LUDOVICUS, &c. No tum, &c. quod nos intuitu pietatis, & pro salute animæ clara memorie Ludovici genitoris nostri, & PHILIPPI avi nostri regum Francorum illustrium, & nostra, & ob remedium eiusdem animæ carissimæ matris nostræ BLANCILLIÆ illustris Francorum reginæ, & prædecessorum nostrorum, dedimus & concessimus in puram & perpetuam eleemosynam Domui-Dei Parisiensis viginti libras Parisienses percipiendas singulis annis in præpositura nostra Parisiensi in festo octavarum omnium sanctorum pro cooperatoriis emendis ad opus & usum pauperum ejusdem Domus-Dei deputatis. Quod ut, &c. Actum apud S. Germanum in Laya, anno dominicae incarnationis MCCCXXXII. mense Decembri, regni vero nostri anno

stensis extitit, defunctus anno 1236. & sepultus x. cal. Augusti, successorem fortius Heliardum de Severaco decretorum doctorem, priorem de Chiriac & monachum Massiliensem, ex archivis S. Victoris: qui duo abbates desiderantur in ferme abbatum Castrensem.

vii. astantibus in palatio nostro &c. Data A si abbatissa vel priorissa numerum sibi taxatum præsumat excedere, absque retractatione in continentia deponatur. Cum igitur non ratione sola derivationis Savigniacensis, sed etiam speciali ordinatione capituli generalis nobis cura domus vestra suprema fuerit commissa, maxime quanquam ad receptionem personarum ibidem, convocatis apud Valles Sarnaii administratoribus, tam religiosis quam secularibus domus vestre, intelleximus bona immobilia sapienter domus vestra vix posse sufficere ad monialium sexaginta sustentacionem. Quapropter taxantes in domo vestra supradictum numerum monialium, auctoritate ordinis & capituli generalis districtus inhibemus, ne qua persona religiosa vel secularis dictum numerum taxatum præsumat excedere, assensu nostro speciali minime requisito & ordinate obtento: ne forte gente imprudenter multiplicata, compellantur filiae Job in grave periculum animarum & famæ sua laetionem non modicam mendicando inverecunde discurrere, vel sub praetextu necessitatis, iura sibi vindicare proprietatis. In cuius rei testimonium litteras praesentes dedimus patentes. Datum anno Domini MCCXXXII. mense Novembri.

LITTERÆ de castello Duaceno quod Flandriæ comitissa posuit in manu regis ob securitatem conventionum.

Notum facimus, quod nos castellorum Duaci, quod dilecta & fidelis consanguinea nostra I. comitissa Flandriæ propter securitatem conventionum quas nobiscum habet, in manu nostra posuit, a nobis per annum tenendum, eidem comitissæ vel eius certo nuncio suas patentes litteras deferenti, quod nos tenemur reddere ab hac die hunc post dominicam in Ramis palmarum quæ est XIII. die mensis Aprilis in annum.

LITTERÆ GAUFRI DI de S. (4) Leonardo.

Pro plegiatione fratri sui.

Ego Gaufridus de S. Leodegario miles Cnotum facio universis ad quos litteras presentes pervenerint, quod ego confiruo me plegium erga carissimum dominum meum Ludovicum regem Francorum illustrem pro carissimo fratre meo Galtero de S. Leodegario milite, quod per dictum Galterum domino regi vel regno suo nullum malum veniet: imo eidem bene & fideliciter serviet, & de hoc constituō me plegium super totam meam terram. In cuius rei testimonium praesentibus litteris sigillum meum duxi apponendum. Actum apud Nongentum anno Domini MCCXXXI, mense Martio.

LITTERÆ STEPHANI ABBATIS Savigniacensis ad sanctimoniales Portus-regii.

Declarat ultra sexaginta moniales in monasterio nullam in posterum admittendam.

Religiosis in Christo dilectis filiabus abbatis & conventui de Portu-regis, frater STEPHANUS dictus abbas Savigniaci, salutem & continuos in religionis fervore profectus.

Capitulum generale pro exigentia debito merito sollicitum quomodo status ordinis inconcensus perseveret, statuit ut in dominibus ordinis taxetur numerus certus personarum, (b) & maxime monialium: ita quod

(a) Ita in ms. cum in carta legatur de S. Leodegario.

(b) In capitulo generali anni 1233, statuto 7, huc leguntur: Pares abbates in visitationibus suis definitiones de additione non facientes corporacionibus ordinatis. Si de certo num-

ro personarum faciant inviolabiliter observari. Definitionem de certo numero personarum in monasteriis habentis in capitulo generali anni 1233, statuto 3, vide tom. 4. Thesauri Anecdota, pag. 1335.

Anno 1234.
Ex ms.
Colbertino.

CARTA HUGONIS DUCIS Burgundie.

De emenda quam fecit domino regi apud Vicenas.

Ego dux Burgundie Hugo notum facio omnibus praesentibus litteras inspecturis, quod ego carissimo domino in eo Ludovico regi Francorum illustri emenday ad voluntatem suam faciendam usque ad quinque millia marcharum argenti, hoc quod ego nobilem virum THEOBALDUM comitem Campanie ad mandatum ipsius volui assecurare, & de praedictis quinque millibus marcharum teneor eidem domino regi infra mensem Paschæ dare plegios competentes, tales scilicet carissimam dominam meam ducissam Burgundie pro duobus millibus marcharum, comitem Maticonensem, dominum Puisati, dominum Montis-regalis, Guillelmum de Monte S. Johannis, & dominum Monis-acuti, quemlibet horum pro sexcentis marcis. Et si aliquem vel aliquos illorum forsitan habere non possem, loco illorum quos habere non possem, teneor infra dictum terminum dare alios plegios competentes. Et sciendum quod si ego vel plegii mei deficeremus a solutione dictæ pecunia ad voluntatem

ejusdem domini regis facienda, ipse post A muni assensu capitulo nostri concessimus duos menses, ex quo ex parte ejus essemus super hoc requisiti, posset ad totum feodum meum quod de ipso teneo, sine se mesfacere, assignare, & in manu sua tenere, donec ipsi esset ad voluntatem suam plenarie emendatum, nisi ego in propria persona, pro eo quod deficeret ostium tene rem Parisius. Eadem domino regi hac omnia juravi super sacrosancta eidem domino regi a me bene & firmiter tenenda. Juravi etiam quod eidem & heredibus suis fideliter, & bene & fideliter ipsis serviam contra omnes gentes, & obediam ei sicut domino meo ligio. In cuius rei testimonium sigillum meum duxi praesentibus apponendum. Actum anno Domini MCCXXXIV. IV. mense Aprili.

LITTERÆ HENRICI de Avaugor super castro de Guerlin tradendo avunculo suo.

Anno 1234
Ex ms. Col-
bertino.

Ego HENRICUS DE AVAUGOR notum facio omnibus praesentes litteras inspecturis, quod excellentissimus dominus meus LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, illustris, de voluntate mea & ad petitionem meam domino JELINO avunculo meo castrum de Guerlin tradi fecit custodiendum per me & loco mei a domino Drocone de Melloto, & pro custodia ipsius ita me obligo versus dominum regem, quantum obligatus sum pro custodia mea per litteras meas & per plegios meos. Actum apud Odon, anno gratia MCCXXXIII. mense Augusto.

LITTERÆ G. ABBATIS S. Albini Andegavensis.

*De confessione ecclesie S. Germani ad transfe-
rendos in eam canonicos S. Laudi.*

Anno 1234
Ex ms.
Colbertino.

Univeris Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis, G. divina miseratione humilis abbas, totusque conventus B. Albini Andegavensis salutem in Domino. Noveritis quod cum decanus & capitulum ecclesie S. Laudi Andegavensis in ecclesia sua, quæ est infra clausuram castri Andegavensis, sine ejusdem castri periculo & divini officii detrimento, non possent commode conimorari, excellentissimus dominus noster LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex illustris, utilitas totius terræ & divinis officiis volens super hoc providere, dictos canonicos ad ecclesiam nostram S. Germani transtulit, nobis consentientibus, quibus super hoc porrexerat preces suas; & nos eidem susque successoribus de com-

Entrum assensu capituli nostri concessimus easdem libertates, & cumdem patronatum præbendarum & donum & idem posse per omnia in dicta ecclesia S. Germani, & in canonicis & in aliis personis ejusdem ecclie, quæ ipse & antecessores sui in ecclie S. Laudi hactenus habuerunt. In cuius rei testimonium dedimus eis praesentes litteras sigillorum nostrorum munimine rotobatas. Actum anno Domini MCCXXXIV. mensi Septembri.

NARRATIO

de monialium Br...khausen fundatione.

Anno Domini MCCXXXIV. HERMAN-
Anno 1234
Ex ms.
Corb., p. 14. nus Dei gratia abbas ecclie Corbeiensis illustratus divino spiraculo, ut cultus divini numinis amplificaretur, de Yssenaco monasterio in Turingen situato, sanctimoniales accersiri procuravit, quibus eccliam in otbergem cum suis attinentiis est latitus. Porro cum ibidem Deo famulantes per biennium moram contraxissent, eisque locus ad habitandum displicuissest, ultra pontem Huxariæ ad S. Egidium sese recipientes, per undecim annos sunt morata: quibus ibidem gratia Dei indefinenter adfuit, qui in se sperantes non relinquit. Odore sanctitatis eum auctoritatique vita-homunquam diffuso, cœperunt adolescentulae nobilissimas ortæ natalibus post ipsas currere, eisque, spretis mundanis illecebris ac carnis voluptatibus, habitu vitaque conjungi; inter quas erat præcipue una canonica de Heresin, quæ in tantum in perfectione proficit Dei gratia, quod earum facta est abbatissa, quæ, ut præcessit ceteras prælatione, sic præcessit easdem austerritate vite & disciplinæ: nam virgines illas Deo sacras sub arctissima tenuit custodia, ac rigore regularis disciplinæ, necnon afflictione corporali, & direktione spirituali per maxima. Cumque ipsis soli Deo placere cupientibus, quibus nihil potest esse commune cum mundo; præpet hominum secularium concursum, amicorum visitantium distentas... solatium, necnon propter joculatorum adventantium venenosum populum, ille locus displiceret ad habitandum, ne pedem quemjam de mundo traxerant, reponerent, usæ consilio amicorum devotorum, qui eis erant pro adiunctu spirituali, necnon auxilio hominum bonorum, qui eis erant pro adjutorio temporali, maluerint pro Christo ob spirituale exercitium in paupertate fatigari, quam mundi ludibriis maculari, seu bonis temporalibus prosperari, præfatum locum deferentes, & solitudinem mentali exercitationi congruam querentes, in villam quæ Brueckhausen dicebatur, sese devotionis

coniuicu

1265 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 1266

contuitur; divinis laudibus manciparunt, ibique in siti, fame & frigore Christo ferventes, monasterium construxerunt, nihilque habentes omnino proprium, illum imitari satagabant, qui veniens in hunc mundum, ubi caput reclinaret non habebat. Post triennium vero & amplius, solo pane & potu contentae, expendebant provide quæ habere poterant, non in necessaria, sed in libros, & in alia ecclesiastica, ut posset benignus suis posteris necessaria divino cultui preparare; sed Christus Dominus amator hominum, sponsus virginum, & speciosus forma præ filiis hominum, cuius odor trahit, caritas attrahit, volens suas imitatries ipsum perfectius imitari, noluit ipsas in hoc mundo prosperari; nempe ipse suis dicebat: *Ecce ego mitti vos sicut agnos inter lupos.* Et iterum: *Sicut misit me pater, & ego mitti vos,* qui non venit ministrari, sed ministrare, & animam suam pro multis dare, sed ipsum sicut ipse præcessit in tribulationibus hujus mundi defecit penuria & paupertate perpetuo imitari: sed ut mundus & eius prosperitas ipsis & ipse mundo crucifigerentur, quod ut expressius eis ins. uareret, serius vel seriosius observandum in ipsis met signis multiplicibus ad hoc eas instigantibus demonstravit. Nam manu Domini super eas facta, quæ ipsas in omni perfectione immutaret in melius, cum ad prefatum locum, scilicet Brenckhausen pervenissent, primum per incendium fulguris omnia sunt destructa, sed non longe post per incendium infortunii universa bona sua, libri & alia multa valde necessaria sunt concremata; postremo vero a diversis damna innumeris, vexationes plurimas, molestias, exactiones, a principibus, nobilibus, prædonibus, malis hominibus, & ex intemperie grandinis, pluvia & siccitate & pecorum amissione sunt perpresso: atque haec sunt quæ de fundatione monasterii Brenckhusani ex antiquis monumentis & ms. nostris suppetunt, quibus fundationis tabulas ab abbe Hermanno confignatas anneximus.

FUNDATIO PARTHENONIS
Honschedensis ab Hermanno Corbeiæ-nova abbe.

Anno 1231.
Ex ms. Cor-
bie nova.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. HERMANNUS Dei gratia Corbeiensis abbas, universis hoc scriptum intuentibus nostrum esse cupimus, quod nos de consensu capituli nostri & prælatorum, necnon ad petitionem dilecti nostri præpositi Ludolfi de Aroldeffen contulimus ecclesiam in Honschede cum dote & aliis pertinentiis, tam in hominibus ceræ censualibus, quam in agris, silvis, pratis & aquis, ecclieæ Arol-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A deusi; ita quod ecclesia Aroldensis construeri coenobium dominarum sui ordinis, & istæ sub jugo tuitionis Corbeiensis ecclesiæ * five advocato liberæ remanebunt. Adj. * f. fine cimus etiam, ut noster conventus & jam dictus mutuum inter se plenam fraternalitatem servent, & in hujus recognitionem collationis, singulis annis in vigilia S. Viti duos cercos de quatuor talentis respondeant. Si quis vero præpositus successive in Aroldeffen instituitur, ecclesiam prætaxatam tamen ab abbe Corbeiensi recipiet. Ut autem hoc factum stabile & inconveniens permaneat, paginam hanc tam nostri quam capituli Corbeiensis sigillorum appensione fecimus communiri. Testes hujus rei sunt Albertus prior, Conradus præpositus major, Engelbertus præpositus, Tymmo præpositus Caminatenus, Ludolphus præpositus de .... Reinerius portarius, Tymmo senex, & torus conventus, Herboldus decanus, Henricus plebanus, & conventus torus novæ ecclesiæ. Acta sunt hac anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo trigesimo quinto.

CARTA S. LUDOVICI REGIS.

De villa & caffro Normerville concessa
Simoni de Pissiaco.

LUBOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos dilecto & fideli nostro Simoni de Pissiaco & heredibus suis de uxore sua desponsata donamus Normerville & fortericiam Normerville: ita quod fortericiam illam non poterit infortiare idem Simon, nec heredes sui sine assensu & voluntate nostra & heredum nostrorum; & XXXVIII. acras bosci Morim. & LXXXI. acras nemoris de Esniae-villa, & viginti acras chesneæ, & viginti acras bosci Normerville ultra aquam, & centum & viginti acras terræ arabilis circa Normerville, & tria molen-dina apud Normerville, & sexdecim libras & XVII. solidos & VIII. denarios Turenenses, censuales in vinea Guillelmi Burgonelli, & aqua in Normerville, & prata quæ habebamus apud Normerville, & anseres, & ova, & dimidium modium vini, & capones, & gallinas, & quinque sextaria avenæ, quæ habebamus apud Normerville & justicias & emendas ad usus & consuetudines Normannia. Boscus autem qui est ultra prædictam aquam pet deversus Ebroicen, nobis remanet & heredibus nostris. Prædicta vero quæ dicto Simoni & heredibus suis de uxore sua desponsata, donamus, tenebit idem Simon & heredes sui de uxore sua desponsata, de nobis & heredibus nostris in feodium & hominagium ligium ad usus & consuetudines Normannia. Propter hoc autem quittavit nobis & he-

Anno 1155.
Ex ms. Coll.
berino.

redibus nostris idem Simon in perpetuum A ximus, redibus eidem monasterio assignatais; addimus quingentas libras Parisienses singulis annis apud Templum Parisius in tribus compotis per solvendas, videlicet in festo omnium sanctorum tertiam partem, in (4) candelis tertiam partem, & in aissen-
tione Domini tertiam partem, dorec assig-
nauerimus eidem monasterio dictas quin-
gentas libras in redibus vel in terra ad es-
timationem virorum bonorum, quos ad hoc
instituemus. Subrahetur autem tantum de
solutione predictarum p. librarum, quantu-
m eis in redibus vel in terra fuerit assig-
natum. Intelligimus siquidem quod de præ-
dictis quingentis libris & aliis redibus
jam a nobis dicto monasterio assignatis,
sexaginta monachi ad minus sustententur,
qui residueant in monasterio prædicto. Quod
ut, &c. Actum Parisius, anno Domini
M C C X X V . mense Octobri.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum.

Exactiones Meledunensis remittit.

Anno 1235.
Ex ms. Col-
bertino.

LudoVICUS Dei gratia rex, notum fa-
cimus quod nos pauperum hominum
Meleduni & totius castellaniæ ejusdem ca-
stri, necnon & aliorum ad dictum castrum
propter suas mercandias accedentium que-
rimoniâ audivimus, super eo quod præ-
positi nostri Meloduni in ingressu præposi-
turæ quasdam exactiones, quas vulgariter
Bonitates appellabant, ab eis nomine ser-
vitii extorquent; in quo dicebant ipsi
homines injuste se gravatos. Nos autem circa
hujusmodi exactiones, quæ Bonitates
dicuntur, eisdem hominibus misericorditer
providebat volentes, pro eo quod timeba-
mus & dubitabamus ne exigenterent injuste,
pro salute animæ nostra, & inclytæ recor-
dationis regis LUDOVICI carissimi genitoris
nostræ, & carissimæ matris nostraræ B. reginæ
& antecessorum nostrorum, exactiones sive
servitia hujusmodi, quæ appellantur vulga-
riter Bonitates, prædictis hominibus omni-
nino remittimus in perpetuum & quita-
mus: præcipientes, ut nullus amodo ex-
actiones, sive Bonitates solvat hujusmodi,
& nostris præpositis quicunque fuerint præ-
positi Meleduni firmiter inhibentes, ne ali-
quis eorum istas exactiones sive servitia,
quæ appellantur, sicut prædictimus, Boni-
tates, ab aliquo de cetero recipiat vel ex-
torquere præsumat. Quod si contra hoc fa-
tere attentaverit, offendam nostram se no-
verit incursum. In cuius rei testimonium
sigillum nostrum præsenti pagina duximus
appendendum. Actum apud Hospitale Cor-
bolii, anno Domini M C C X X V , mense
Aprilis.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum, pro monasterio Regalis- montis.

*Quingentas libras anni reditus ad funda-
tionem monasterii addit.*

Anno 1235.
Ex ms.
Colbertino.

LudoVICUS, &c. Notum facimus quod
cum nos ob remedium animæ claræ me-
morie LUDOVICI genitoris nostri, & ob
remedium animæ nostræ, illustris regina
BLANCHÆ matris nostræ, & etiam antecel-
lorum nostrorum monasterium Regalis-
montis Cisterciensis ordinis fundari feci-
mus, & adiicia pro majori parte construi-

ximus, redibus eidem monasterio assignatais; addimus quingentas libras Parisienses singulis annis apud Templum Parisius in tribus compotis per solvendas, videlicet in festo omnium sanctorum tertiam partem, in (4) candelis tertiam partem, & in aissen-
tione Domini tertiam partem, dorec assig-
nauerimus eidem monasterio dictas quin-
gentas libras in redibus vel in terra ad es-
timationem virorum bonorum, quos ad hoc
instituemus. Subrahetur autem tantum de
solutione predictarum p. librarum, quantu-
m eis in redibus vel in terra fuerit assig-
natum. Intelligimus siquidem quod de præ-
dictis quingentis libris & aliis redibus
jam a nobis dicto monasterio assignatis,
sexaginta monachi ad minus sustententur,
qui residueant in monasterio prædicto. Quod
ut, &c. Actum Parisius, anno Domini
M C C X X V . mense Octobri.

INSTITUTIO VICARIORUM in ecclesia Meldensi.

P. Dei gratia episcopus, G. decanus to-

Anno 1235
Ex cartaria
Meldensi.

tumque capitulum Meldense omnibus præ-
sentes litteras inspecturis salutem in Domi-
no. Notum facimus quod nos instituimus
vicarios in ecclesia beati Stephani Melden-
sis tali modo, quod nos episcopus dedimus,
consentiente capitulo, sex modios bladi
quæs habebamus apud Belloriam. Item de-
dimus quintam partem quam habemus in
decimis effectorum factorum & de cetero
faciendorum in Medunto: ita quod cum
ista quinta parte debent vicarii percipere in
decima novalium factorum & faciendorum
in Medunto medietatem, ex consentione
capituli, dicta quinta parte computata in
dicta medietate. Item, dedimus in perpe-
tuum, quantum in nobis est, illam portio-
nem quam habebamus in chareria de Tri-
portu in perpetuum possidendam, retentis
nobis jure & justitia ratione feodi. Nos ve-
ro decanus & capitulum Meldense conce-
simus quod dicti vicarii cipient in omnibus
distributionibus matutinarum unum dena-
rium vel plures, si alii clerici non beneficiati
in ecclesia plures recipient, quandocum-
que tamen fiant retributions in omnibus
anniversariis, in quibus canonici percipient
unum denarium, vicarii percipient, vel e-
tiam plures si clerici non beneficiati in
ecclesia plures recipient. Debent etiam
esse octo vicarii ad præsens, & percipient
prædictos denarios cum fuerint ad matutino
& ad anniversaria. Præterea habebunt
singuli vicarii, cum intererunt primæ, ter-
tiae, missæ, & sextæ tam diei quam B. Ma-

(*) Id est in festo Purificationis, in quo solemni ritu
candela benedicuntur, & ad processionem deferuntur, ut
supra observavimus.

rix, unum denarium. Cum vero intererunt A ipsaque mandaverimus observari ; quia tam non & vesperis & completorio tam diei quam beatæ Mariæ, habebunt alium denarium. De processionibus vero habebunt sicut alii clerici non beneficiati in ecclesia. Si vero excreverint redditus, ita quod xii. vicarii possint percipere singulos prædictos denarios, usque ad duodecim instituentur ibidem. Et si postquam ibidem fuerint duodecim instituti, crescant redditus, augmentabitur numerus denariorum, & non numerus vicariorum, nisi postea ab episcopo & capitulo fuerit ordinatum alter. Eligentur autem vicarii prædicti per duos canonicos, unum ab episcopo & aliud a capitulo deputatos, & per prædictos canonicos instituentur & destituentur vicarii a festo beati Stephani in aliud festum in capitulo generali, nisi ita enorme factum aliquis perpetraret, quod infra festum deberet amoveri. Prædicti vero canonici debent percipere redditus vicariorum, & distribuere & procurare secundum quod viderint expedire, & de eisdem computare bis in anno in capitulo, & tam episcopus, quam capitulum poterit amovere de anno in annum canonicum ab eo deputatum, prout viderit expedire. Item, ordinatum est quod nullus clericus, qui habet cibum & potum a canonico, poterit esse vicarius, quamdiu habebit cibum & potum. Ponentur etiam ad emendos redditus ad opus vicariorum quinquaginta libras Parisienses, quos donavit ad eosdem vicarios defunctus Thicelinus quondam decanus de Mon-Yonis instituendos. In cuius rei testimonium, & ut robur obtineat firmatus, nos episcopus & nos decanus & capitulum Meldense filii nostra praesentibus litteris apposuimus. Actum anno Domini mcccxxxvi. die crastina inventionis sancti Stephani.

G R E G O R I I P A P Æ I X.
præfatio præmissa statutis ab eo compotis pro ordine S. Benedicti.

Anno 1237.
Ex ms.
Tornensis
S. Martin.

GREGORIUS episcopus servus fervorum Dei dilectis filiis universis abbatibus tam exenti quam non exenti, & prioribus abbates proprios non habentibus, ordinis sancti Benedicti provinciæ Rothomagensis in communi capitulo congregatis salutem & apostolicam benedictionem.

Licet olim intellectu quod religio vestra, quæ sicut ager plenus, cui benedixit Dominus, flores honoris & fructus afferre conuerat honestatis, facta mutatione dextra in sinistram, spinas & tribulos getinaret: nos eam de invio ad viam regularis restitudinis reducere cupientes, prout nobis incumbit ex officio pastorali, quædam ediderimus pro ipsius reformatione statuta,

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

B ipsa de benignitate sedis apostolicæ temperantes, de fratribus nostrorum consilio super, hiis prout expedite vidimus, duimus ordinandum. Quocirca universitatì vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus considerato prudenter quod subterfugiendi ulterius non est locus, facientes de necessitate virtutem, ordinationem hujusmodi, quam vobis sub bullâ nostra miratus interclusam, suscipiatis humiliter & servetis, ac faciatis a vestris subditis inviolabiliter observari. Personæ autem quæ ad visitanda monasteria ordinis vestri in provincia Rothomagensi fuerint in communi capitulo deputatae, eas similiter faciant observari ab abbatibus & prioribus propriis abbates non habentibus, qui capitulo non interfuerint memorato, contradictores per censorum ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, mandatum nostrum impleturi, quod redargui non possitis de negligencia vel contemptu. Datum Interannum idibus Januarii, pontificatus nostri anno decimo.

In primis ordinavimus quod omnes monachi constituti infra abbatiam, &c. Extant

C bac statuta apud Mathaum Paris in Additamentis.

C A R T A S. L U D O V I C I
regis Francorum pro abbatia sita juxta
Pontifararum:

Certos ei redditus assignat.

UDOVICUS De gratia, &c. Notum facimus, quod cum ad ampliandum in

Anno 1239.
Ex ms.
Colberino.

ecclesia Dei ieritum, & ob remedium animarum carissima domina & mater B. illustris regina Francorum ex devotione sibi cœlitus inspirata pro salute animæ suæ atque patris nostri Ludovici regis claræ memorie & nostra, necnon & antecessorum ejusdem genitricis nostræ & nostrorum, monasterium juxta Pontifaram (a) constituerit, moniales Cisterciensis ordinis ibidem collocare intendens, nos cum eadem genitrici nostra personis quæ ibidem servitù sunt volentes in necessariis providere, loco prædicto assignavimus, & in perpetuam eleemosynam dedimus contum libras Parisienses annui redditus, in præpositura nostra Meduntæ annis singulis his terminis percipiendas, videlicet infra octabas Ascensionis quinquaginta libras, & infra octabas festi omnium sanctorum quinquaginta libras; in præpositura enim Mellenti de voluntate & assensu

(a) In loco Alueti fundatum, quod postquam terra de Malodium a Roberto & Odelina de Castro-Rainaldi ac eorum liberis emta donatum est, Malodium copie appellari, hactenque sub strictiore observantia floret.

ejusdem matris nostræ quæ Mellentum pos. A qua tenebat a nobis comite Marchia consideratione dotalitii , centum libras dedimus prædicto monasterio percipiendas ad terminos supradictos: unde volumus & precipimus , ut quicunque erunt præpositi apud Meduntam & Mellentum , ipsi tempore præposituræ suæ dictæ ecclesiæ vel ejus mandato dictum redditum sine qualibet contradictione vel difficultate persolvant terminis prænotatis. Pro singulis vero diebus in quibus solvere distulerint eumdem redditum terminis memoratis , solvant quilibet die quinque solidos Parisienses nomine pœna eidem ecclesiæ , donec integrum solutionem fecerint redditus supradicti. Item totum bladum & totum vinum , quod suæ prædicta domina & mater nostra habet apud Stampas & Dordan , & in castellanijs quas ipsa tenet nomine dotalitii : necnon & vii. modios bladi quos Drogo de Bello-monte miles solebat persolvere apud Pontisaram , prædicto monasterio deditimus & concessimus cum omnibus supradictis in puram & perpetuam eleemosynam , cadem domina & matre nostra volente & concedente & quittante , omnia ista supradicta quæ ad suum pertinet dotalitium liberæ & absolute concedentes monasterio memorato. Quod ut in perpetuum , &c. astantibus , &c. Astum anno Domini MCCXXXIX.

CARTA HUGONIS COMITIS
Marchia & Isabellæ regina ipsius uxoris.
De hominio regi & comiti Pictavensi ab eis
præfito.

Anno 1242.
Ex m^r.
Colbertino.

Hugo de Lizignano comes Marchia & Engolismi , & Y. Dei gratia regina Anglorum , dicatorum comitissa locorum , universis praefentes litteras inspecturis saluteim . Noveritis quod cum guerra esset inter nos ex una parte , & carissimos dominos nostros LUDOVICUM regem Francorum illustrem & comitem Pictavensem fratrem ipsius domini regis ex altera ; tandem post plures conquestas , quas idem dominus rex fecit super nos , & nos & filii nostri videlicet HUGO BRUNUS , GUIDO & GAUFRIDUS DE LIZIGNANO milites ad ipsum regem venientes , nos & terram nostram alte & basse ipsius domini regis supposuimus voluntati , & antequam dominus rex in sua voluntate nos recipieret , dixit nobis quod conquestas quas jam conquiserat per se & gentes suas super nos , videlicet Xantonas cum castellania & pertinentiis , foretam , dominum de Lavagna , & totum jus quod habebamus in ponte Labay , Mosterolum etiam appendix suis , Fronteneum cum appendiis , Langeatum , S. Gelasium cum appendiis , Praet cum appendiis , Tanneum super Voconam cum appendiis , Clausam , Baucium , feoda

A que tenebat a nobis comite Marchia comites Augi , feodium Renaudi de Pontibus , feodium Gaufridi de Bancon , & feoda quæ tenebat a nobis comite Marchia Gaufridus de Lizignano , & grande feodium de Alnaco , & omnes alias conquestas quas idem dominus rex fecit super nos usque in hodiernum diem per ipsum & gentes suas ipso domino regi fratri suo prædicto domino comiti Pictavensi & eorum heredibus in perpetuum retinebit , quod nos eoram pluribus de episcopis , & baronibus & hominibus domini regis concessimus . Volumus insuper & concessimus , quod idem dominus rex esset quitus & immunis de quinque millibus libris Turonenibus , quas dabat nobis quilibet anno , & quod similiter esset quitus de conventionibus quas nobiscam habebat , quod sine nobis cum rege Anglorum pacem & treugam facere non posset . Concessimus insuper , quod omnes aliae conventiones quæ usque ad hodiernum diem fuerunt inter clara memoria regem LUDOVICUM genitorem prædicti domini regis , ipsum dominum regem & dominum comitem Pictavensem fratrem suum & nos , & littera super dictis conventionibus factæ prædicti dominus rex & dominus comes Pictavensis frater suus nullo modo de cetero remaneantur ; & cum ut supra dictum est , nos & filii nostri prædicti nos & terram nostram supposuimus voluntati domini regis , voluntas ipsius domini regis talis fuit ; quod ipse nos HUGONEM comitem Marchia recepterit in hominem ligium de comitatu Engolismi , & castris & castellaniis de Coigniaco , de Jarmiacœ , de Merpino , de Alba terra , de Villabœn , & pertinentiis prædictorum , quæ nobis & heredibus nostris remanebunt , salvis prædictis quæ idem dominus rex & gentes sue conqueriverunt super eos ; quæ eidem domino regi & dicto fratri iuo domino comiti Pictavensi , ut supra dictum est , in perpetuum remanebunt . Et nos comes Marchia de prædictis , scilicet de comitatu Engolismi , castris & castellaniis de Coigniaco , de Jarmiacœ , de Merpino , de Alba-terra , de Villabœn , & pertinentiis prædictorum , salvis prædictis conquestis , & quæ domino regi & dicto domino comiti Pictavensi fratri suo , ut supra dictum est , remanebunt . fecimus eidem domino regi homagium ligium contra omnes homines & feminas qui possunt vivere & mori , salva fide prædicti domini comitis Pictavensi fratri sui . Similiter fecimus homagium ligium contra omnes homines & feminas qui possunt vivere & mori , prædicto domino comiti Pictavensi fratri domini regis de Lizignano & comitatu Marchia & pertinentiis eorum , salvis prædictis conquestis , quæ domino regi & dicto comiti Pictavensi fratri suo , ut supra dictum est , remanebunt . Concessit etiam do-

mittas rex nobis & heredibus nostris, quod A
nos in dominio regis Angliae, seu comitis
RICH. fratri sui vel heredum suorum non
ponet, sine nostra libera voluntate. Pradi-
cta autem, prout superiorius sunt expresa, vo-
luimus & concessimus, & praestito juramento
corporali promisimus nos tenere & obser-
vare, & nullo modo per nos vel per alium
contravenire, nec aliquid attentare. Quod
ut firmum sit & stabile, praesentibus litteris
sigilla nostra fecimus apponit. Actum in ca-
stris in praetoria prope villam Pontium anno
Domini MCCXLII, mense Augusto.

CARTA HUGONIS COMITIS
Marchiae & Isabellae reginae uxoris ejus.

*De tribus castris regi datis pro securitate
fidelis servitii.*

Anno 1242.
Ex. Col.
letteris.
HUC de Lesignano comes Marchiae &
Engolismi & YSABELLE Dei gratia
regina Anglorum, dictorum comitisa loco-
rum, universis praesentes litteras inspecturis
salutem. Notum facimus nos tradidisse domi-
no nostro LUDIVO VI CO DEI gratia regi
Francorum illustri pro securitate boni & fi-
delis servitii a nobis eidem domino regi &
carissimo domino nostro ALFONSO comiti
Piclavensi fratri suo faciendo, tria castra,
scilicet Merpinum, Castrum Achardi,
& Crofanum, ita quod duo castra praedicta
Merpinum & Castrum Achardi tenebit
idem dominus rex per quartos annos, qui
incipient in festo assumptionis beatae Mariæ
proximo venturo anno Domini MCCXLII.
& similiter Crofanum tenebit idem domi-
nus rex per octo annos, qui dicto termino
incipient, & nos quilibet anno tenemus dare
ccccc. libras Turonenses pro gardia ca-
strorum praedictorum, videlicet pro gardia
dictorum duorum castrorum Merpinii & Ca-
stri-Achardi ducentas libras, & alias du-
centas libras pro gardia Crofani supradicti.
Quatuor vero annis a dicto termino trans-
fatis, idem dominus rex tenebitur nobis vel
heredibus nostris reddere praedicta duo ca-
stra Merpinum & Castrum Achardi in eo
statu in quo tradidimus eidem, & de dictis
ducentis libris quati remanebimus, & nihil
minus pro gardia Crofani alias ducentas li-
bras persolvemus. Transactis vero a dicto
termino octo annis, idem dominus rex te-
nebitur nobis reddere vel heredibus nostris
dictum eastrum in eo statu, in quo tradi-
mus eidem, & de dictis ducentis libris Tu-
ronensis quati remanebimus & immutabis.
In cuius rei testimonium & memoriam pre-
sentes litteras sigillorum munimine fecimus
roborari. Actum in anno Domini MCCXLII.
in festo inventionis S. Stephani.

HOMINIUM RENAUDI
de Ponte.

Anno 1242.
Ex. m. Col.
berino.

Universis praesentes litteras inspecturis
RENAUDUS DE PONTE dominus
salutem. Notum facimus quod nos de vo-
luntate & assensu nobilis viri comitis Marchiae
& Engolismi & uxoris sua reginae An-
glorum comitis Engolismi, de feodis
quae tenebamus ab ipso comite, fecimus ho-
magium carissimo domino nostro Ludovi-
co regi Francorum illustri, & insuper ca-
rissimus dominus noster ALFONSUS comes
Piclavensis de assensu & voluntate praedicti
domini regis nobis & heredibus nostris de-
dit feodium quod Constantinus Crassus re-
nere debebat a dicto comite Piclavensi. Da-
tum in castris prope Matillac, quiu locus
distat a Blavia per quatuor leucas anno Do-
mini MCCXLII. mense Augusto.

HOMINIUM GUBERTI
de Tamines.

Anno 1242.
Ex. m.
Colbertino.

Universis praesentes litteras inspecturis
Gubertus de Tamines salutem. No-
tum facimus quod nos fecimus hominum
ligium carissimo domino nostro Ludovico
regi Francorum illustri contra omnes ho-
mines & feminas quæ possunt vivere & mori-
ri de castro nostro de Pasaret, & de forte-
ritiis nostris de Briades. Ynsandulus de Al-
bias, & pertinentiis eorumdem juravimus
quod dictum castrum & fortitias praedicta-
tas ipsi domino regi & heredibus suis, vel
eorum certo mandato ad magnam fortiam
& parvam trademus, quotiescumque super
hoc ab ipsis fuerint requisiti. Idem vero
dominus rex non poterit nos ponere extra
manum suam & heredum suorum vel fra-
trum suorum. In cuius rei memoriam & tes-
timonium praesentes litteras sigillo nostro
fecimus signari. Actum in castris prope
Blaviam ad unam leucam anno Domini
MCCXLII. mense Augusto.

CARTA ROGERII COMITIS
Fuxensis.

De liberandis captiis quos tenebat.

Anno 1242.
Ex. m.
Colbertino.
NOS ROGERUS comes Fuxensis notum
facimus universi, ad quos litteras pre-
sentis pervenerint, quod nos promisimus
coram carissimo domino nostro LUDOVICO
rege Francorum illustrissimo, quod delibe-
tabimus prisones quos captos tenemus hoc
modo: scilicet quod nos assumemus quam
cito erimus in terra nostra duos milites ex
parte nostra, & dicti prisones alios duos

LIII iii

[a]

milites ex parte sua assument, & ipsi prisco-
nes faciente nos securos ad cognitionem di-
ectorum quatuor, de hoc quod nobis aut
abbatii & monasterio (a) Lezatensi, aut va-
litoribus nostris guerram non facient, nec
inferant ulla damna. Concedimus etiam &
volumus, quod si dicti prisiones voluerint
petere ius de bastidiis, quod possint illud
libere petere, ubi debebunt, non faciendo
guerram, nec malum nobis aut dicto abba-
ti & monasterio Lezatensi aut valitoribus
nostris. Si vero dicti quatuor milites de
securitate vel modo securitatis erunt disfor-
des, dominus rex posuit & putavit Hugo-
gonem de Arsis seneschallum de Carcassona,
& Amalricum de Limours milites ad quorum
cognitionem dicti prisiones securitatem no-
bis facient antedictam. Et nos per illam se-
curitatem dictos prisiones liberare debemus:
ita tamen quod comes Tolosanus debet deli-
berare Segardum & Hugonem Durfort, &
alios prisiones de Fagians & de Laurac, &
restituere eis terras & possessiones eorum:
ita etiam quod dicti prisiones quos nos te-
nemus debent solvere quando liberabuntur
prisonagium suum, & sumtus quos in pris-
onia fecerunt: ita quod dicti prisiones nostri
remittent nobis & dicto abbatii & monaste-
rio & valitoribus nostris rancorem suum,
& damna quæ sustinuerunt occasione sua
prisionis, & occasione istius guerræ, & etiam
quod redibunt ad hominagium nostrum in
eo statu in quo erant, antequam guerra ista
ultime moveretur inter dominum regem
praedictum & comitem Tolosanum. Actum
apud Montem Argi anno Domini MCCXLII.
mense Januario.

L I T T E R A E R O B E R T I

Leodiensis episcopi.

*De portione congrua assignata investito de
Marina.*

Aano 1243.
Ex mſ. Cl.
V. domini
de Louvre.

ROBERTUS Dei gratia Leodiensis epis-
copus universis praesentes litteras ins-
pecturis salutem in Domino. Noveritis quod
nos pensata utilitate & augmentatione di-
vini servitii in prioratu de Mersne dieceesis
Leodiensis de consensu dilecti filii & fidelis
nostrí domini (b) Jacobi de Trevis archidia-
coni ejusdem loci... viro venerabilis & reli-
gioioso abbatii S. Remigii Remensis & ejus
successoribus, quod abbas praedictus ceden-
te vel decedente investito loci ad (c) Kerk-
dam de Mersne praesenter investitum, ubi
de jure & consuetudine fuerit praesentan-

(a) Lestatum ordinis sancti Benedicti monasterium ab A-
tone vicecomiti Biternensi fundatum, ac progressu temporis
Cuniculari ordinis unitum: in dicitur Riveni quatuor au-
gustiniensis Tolosa sufficiens, habentus perit.

(b) hic est celeberrimus ille Jacobus Pantaleon de Tre-
vis archidiaconus Leodiensis, vir utique divina legi eruditus
& sanctatatis meritis decoratus, potea factus summus pon-

Adus. Cui quidem investito de bonis ipsius
Kerkiae ad valorem viginti marcharum
Leodiensem dicti abbates & conventus ad ar-
bitrium boni viri assignabunt, de quo erit
contentus, ultra illa quæ sibi legarentur te-
stamentis fideliū, vel a confitentibus of-
ferrentur. Residuum autem in usus mona-
chorum ibidem Deo famulantium conver-
tentur, & ibi residebunt quatuor monachi
cum priore. Actum anno MCCXLII. in fe-
sto S. Ceciliae.

S T A T U T A
edita pro monasterio Oigniacensi Leodi-
ensis dieceesis & ab episcopo confirmata.

*Vistatio ac reformatio ecclesie nostra olim
facta a reverendissimo patre nostro Ro-
BERTO Dei gratia episcopo Leodiensi,
ratificata & approbata a sanctissimo patre
domino PETRO episcopo Albanensi, nec
non & Romane ecclesie cardinali, ac sedis
apostolica legato.*

COBERTUS Dei gratia Leodiensis epis-
copus universis praesentes litteras ins-
pecturis salutem in Domino.

Noveritis quod cum nos dilectos filios
fratrem Gerardum Remensem, & Gossu-
num de ordine fratrum Prædicatorum Leo-
diensem, apud Oigniacum misissemus,
eamdem ecclesiam tam in capite quam in
membris auctoritate nostra visitaturos, ipsi
ordinaverunt in hunc modum: videlicet
quod canonici Oigniacenses certas institu-
tiones præter regulam habent conscriptas,
quas inviolabiliter obseruent: ita quod prior
& supprior affluens secum duobus probis
viris, sive in domo de fratribus suis, sive
extra electis a capitulo, institutiones cer-
tas & approbatas quas haec tenus observe-
runt in scripto redigant, nihilominus aliqua
capitula, institutionum approbatarum ali-
cujus monasterii ejusdem ordinis, secun-
dum quod conservationi honestatis eorum
expedire cognoverint, addentes: ita quod
infra instantem nativitatem beati Johannis
Baptistæ hæc scribantur & nobis ostendan-
tur, ut secundum consilium nostrum & au-
toritatem approbentur, ut uniformitas ob-
servacionum unitatem generet, foveat, &
repræfenter animorum.

Item, ordinaverunt & præceperunt, ut
infra terminum supradictum certum ordi-
narium super servizio ecclesie tam diurno
quam nocturno habeant conscriptum &
distinctum, ne propter laborem memo-

tiferet. Ut Janus papa IV. qui festum S. Sacramenti instituit.

(c) Kerkida seu Kerkiae est ecclesia parochialis a voce
Germanica Kerke, quæ significat ecclesiam. Hic enim agitur
de congrua portione allignanda vicario perpetuo ecclesie de
Marina. Id amplius explicat Hugo cardinalis in hujus chartæ
confirmatione: Cedente vel decedente investito parochie losi
præscripti, quæ Kerkiae vulgariter in partibus appellatur.

riam usus cantandi vel legendi immutetur, & ut juniores quod cantare debeant vel legere in scriptura reperiant, maxime cum scriptum sit in regula S. Augustini: *Nolite cantare, nisi quod legitis esse cantandum: quod autem non ita scriptum est ut canetur, non canetur.*

Item, ordinaverunt quod ille qui legit in conventu ad mensam, non comedat cum aliis tempore lectionis, imo concine legat secundum quod scriptum est in regula: *Cum acceditis ad mensam donec inde surgatis quod vobis secundum consuetudinem legitur, sine tumultu & contentionibus audite, nec introducantur in refectorium ad comedendum cum conventu secularares personae, nisi raro.*

Item, ordinaverunt & præcepérunt, quod nullus canonicus audiat confessiones Beguinorum seu aliarum personarum, nisi quibus prior injunxit: in villa autem Oigniacensi nullus audiat confessiones secularium sive Beguinorum, nisi prior & supprior & parochianus villæ, nisi in necessitate, secundum quod prior videbitur expedire, nec aliquis petat licentiam audiendi confessiones Beguinorum; quod si petierit, non concedatur eidem.

Item, ordinaverunt quod omnes fratres tam canonici quam conversi priori vel alii de licentia sua confiteantur; de venialibus poterunt alterutrum confiteri.

Item, ordinaverunt quod fratres superiores in ordine facto superiori statum habeant in chloro præ aliis inferioris ordinis, licet antiquiores sint in religione suscepta.

Item, ordinaverunt quod nullus canonicus exeat domum ad eundum in villam Oigniacensem, sine facio fratre canonico vel convero, ab illo qui licentiam dederit eidem assignato, cum scriptum sit in regula: *Qui habet aliquo eundi necessitatem, cum quibus prepositus iusterit, ire debet, & frater qui accipit licentiam, locum prælato nominet ad quem vult declinare, nec in differenter divertat ad alia loca, de quibus licentiam non accepit speciale.*

Item, nullus accipiat licentiam exeundi domum, nisi a priore vel suppriori, si in domo fuerint: si autem ambo contigerit absesse, ab illo licentiam accipiat, quem E loco sui assignaverint hebdomadarius autem de hujusmodi licentii dandis non se intromittat, nisi fuerit a priore vel suppriori recedentibus, sicut prædictum est, ad hoc assignatus.

Item, ordinaverunt quod frater proclaratus in capitulo penitentiam sibi a prælato injunctam humiliiter suscipiat, nec remurmuret, nec reclamet, nec petat se deduci consilio seu iudicio capituli: immo talis si perseveraverit, pro inobedienti & rebelli

A habeatur, cum scriptum sit in regula: *secundum arbitrium prepositi vel etiam presbyteri ad cuius dispensationem pertinet, debet emendatoriam subire vindictam: quam si ferre recusaverit, etiam si inde non abscesserit, de vestra societate projiciatur.*

Item, ordinaverunt quod illa summa pecunia a pia memoriæ JACOBO Tusculano episcopo legata, in usus illos quos episcopus determinavit, maturius quam fieri poterit, convertatur, & non in alios, videlicet ad comparandum redditus vini ad opus refectionis, infirmariæ, & hospitium.

Item, ordinaverunt quod nullus canonicus extra ad parochias seu curtes sine socio fratre ordinis moretur.

Item, ordinaverunt quod fiat computatio ad minus quater singulis annis, terminis a priore & conventu assignatis, & illa computatio fiat coram senioribus domus & aliis fratribus, qui interessè voluerint. In crastino vero computationis prior in capitulo summam tam "receptorum quam ex penarum aut debitorum in capitulo conventu exponat. Nós autem ordinationem prædictam ratam & gratam habentes, eam auctoritate præsentum confirmamus & inviolabiliter præcipimus observari. Datum anno Domini MEC quadragesimo tertio, mense Maio, feria quarta post Jubilatę.

FUNDATIO PITANTIA RUM vini religiosorum Oigniacensium:

Universis præsentes litteras inspectris, Sigerus prior & totus conventus ^{Ecclesie} ^{Ex-mf. O-} ^{gniacensi.} d'Oignies agnoscere veritatem.

Quod laude dignum est in opere, ne labatur cum tempore, dignum est scripturæ testimonio commendare. Cum igitur reverendus, pater Jacobus pia recordationis quandoam episcopus Tusculanensis & sedis apostolicæ cardinalis, de gremio ecclesiæ nostræ, per gratiam Dei & propriis meritis suffragantibus ad apicem tanta dignitatis assutus esset, ob specialem gratiam & debitæ venerationis affectum, in quibus tamquam matri filius, divini præcepti debito se teneri cognoscebat, multis beneficiis temporalibus & spiritualibus ecclesiam nostram promovisset. Primo sua corporali præsentia, quando eidem ecclesiæ se tradidit, & contentis dicitis secularibus, elegit consoritum pauperatus. Postmodum perveniens ad statum fortunæ dignioris, pannis sericis, sanctorum reliquiis, & aliis ecclesiæ ornamentiis, librorumque voluminibus innumeriis, & sedis apostolicæ privilegiis non paucis eamdem ecclesiam munire studuisse, & ad comparandas possessiones, quibus ejusdem ecclesiæ paupertatem sublevaret, multam pecuniam sèpibus transmisisset, de-

mum provida discretione considerans, quod A pro defectu vini persona literata & matu-
ra in eodem loco jugur ordinis subire re-
fusarent, timens ne pro defectu consilii
& venerabilium raritate personarum, ejus-
dem loci religio tepeſceret, & minus fre-
quentaretur a bonis, beneficia beneficis
eumulans, que sanus mente tractaverat,
opere complevit in extremis, & ad com-
parandas vineas vel possessiones ad hoc spe-
cialiter deputandas, pecuniam nobis lega-
vit, usque ad mille & quingentas libras al-
botum, ut ex dictarum possessionum proven-
tibus, conventui, infirmis & hospitibus, in
vino competenter provideretur, cum ad
hoc faciendum ejusdem ecclesiae prius non
sufficerent facultates. Cum igitur dictam
ecclesiam summane non simus & semel sed di-
versis temporibus & locis inter alias pos-
sessiones, nostris possessionibus comparatis
in usus ecclesie nostra utiliter expendimus,
hospitum prævisione prioris arbitrio relic-
ta de communi consilio quantum ad pro-
videntiam conventus perninet, hoc usi mo-
deramine sumus, quod in convêntu cleri-
corum qualibet septimana tribus diebus vi-
no serviarum item in die, exhibendo di-
midium locum per singulos mensurae pos-
sens, scilicet dominica die, feria tertia &
feria quinta, similiter in festis duplicibus,
& quibusdam vigiliis, quas in aliis feriis a
predicis contigerit evenire, scilicet vigilia
Nativitatis Domini cum quatuor sequenti-
bus diebus, in die circumcisionis, in die
epiphaniae, in die purificationis, in die an-
nuntiationis, in vigilia paschæ cum qua-
tuor diebus sequentibus, in die inventio-
nis sanctæ Crucis, in vigilia ascensionis, &
die sequenti, in vigilia pentecostes cum
quatuor diebus sequentibus, in vigilia &
die beati Johannis Baptista, in vigilia &
die apostolorum Petri & Pauli, in die Mag-
dalena, in vigilia & die beati Laurentii,
in vigilia & die assumptionis beatae Virginis,
in vigilia & die beati Augustini, in vigilia
& die Nativitatis B. Mariae, in die beati
Lamberti, in die beati Michaelis, in vigilia
& die sanctorum omnium, in vigilia &
die beati Martini, in die beatae Catharinae,
in die beati Andreae, in vigilia & die beati
Nicolaï, in die quatuor Coronatorum ad
vesperam, & in leptuagestina ad vesperam
propter jejuniorum inclinationem, item in
sabbatis quatuor temporum, & in transla-
tionibus sanctorum Nicolai & Augustini,
in vigilia quoque nostra dedicationis ad
vesperam: item quoties aliquis de canoniciis
nostris per licentiam sui superioris in infir-
maria fuerit causa infirmitatis vel minutio-
nis, sive alia causa rationabilis, contentus
erit portione predicta, tam in prandio,
quam in cena, & quando videbitur infir-
mario amplius expedire, ad ejus arbitrium
emendabitur.

Si quis vero frater in conventu ventoſis
usus fuerit, in vespere portione predi-
cam habebit, & in mane sequenti. Si autem
contigerit vigilias & solemnitates pre-
dictas, sive obitus defunctorum qui pitanciam
habent ab antiquo, prout notati sunt
in martyrologio nostro, cum predictis fe-
tis concurrere, ita quod eadem die sunt,
nil petetur amplius in vini portione, sed
si pro opportunitate temporis differatur an-
niversarius diebus, & contingat illum fieri
in die vacuo, dum tamen sine fraude, ni-
hil de debita pitancia minuetur: hoc au-
tem intelligimus de anniversariis predictis,
de futuris vero erit secundum convêntus
voluntatem disponendum. Haec autem pro-
videntia vini, sicut & ceterorum, ad pri-
orem nostrum pertinebit de communi mar-
tus, & de bono vino & fano, quod omni-
carcat vitio corruptionis: ita quod de
vino hujus regionis nobis non provideatur
ultra festum S. Martini hyemalis. Et ne de
tantis beneficiis dicto patri videamur ingra-
ti, in succursum animæ ipsius missam spe-
cialiem instituimus pro defunctis singulis
diebus in perpetuum, ante sepulchrum ejus
celebrandam, nisi obstat officiū necessi-
tas vel solemnitas, secundum temporis qua-
litatem. In cuius rei perpetuam firmitatem
præsens scriptum sigillorum nostrotum ap-
pensione duximus roborandum, & sigillo
venerabilis patris R. O. B. E. R. T. Leodiensis
episcopi confirmandum.

EPISTOLA PETRI EPISCOPI
Petracoricensis, &c. ad S. Ludovicum
regem Francorum.

De communi levando pro conservanda pace.

E Xcellentissimo domino suo Ludovico
Dei gratia regi Francorum. P. eadem
gratia episcopus Petracoricensis, Iterius
decanus Aienensis Samacæ, R. de Biran, R.
de Turribus, G. de Salis, & P. de Longo-
vado archidiaconi, Hal. cantor, & P. ma-
gister scholarum officialis, magister Gerar-
dus cantor, & S. Stephani, & B. Eroijonis
Petracoricensis capellan. salutem in eo per
quem reges regnant.

Anno 1244
Ex ms. Cl. b.
berlin.

E Cum nobilis Gerardus de Mala-morte
nostra diœcesis senescallus ex parte nostra
nos diligenter requiriſit ſub virtute pre-
dicti a nobis juramenti, ſuper pace obser-
vanda, firmiter nos adjurans, ut de juribus
vestris & ſpecialiter de communi in diœcesi
nostra levando, de quo regia majestas per
ſuas nos requiſivit litteras, & rogavit nos
per noſtras litteras testimoniales certos ef-
ficere curaremus, nos eccliarum noſtrarum
ſenioribus & multis alijs fide dignis ad
hoc ſpecialiter convocatis, qui ſuper hoc
plenam habere notitiam diuſcuntur, in-
quisita

1281 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 1282
quisita & comperta plenius veritate, sere- A launensis episcopus, salutem in omnium
nitati vestra, presentium testimonio litte- salvatore.
ratur in verbo veritatis duximus intimandum, quod ab antiquitate pro conservanda pace in diœcesi Petragoricensi commune debetur, & quod a regibus HENRICO, RICHARDO, JOHANNE & multis aliis, & novissime ab inclita recordationis domino LUDOVICO patre vestro per comitem Marchiæ, tunc seneschallum suum, in diœcesi nostra, post captionem Rupellæ per duos annos continuo fuit commune levatum in diœcesi supradicta. Unde cum vos sitis in possessione pacifica levandi commune hujusmodi, vestra provideat excellencia quid honori regio & utilitati & paci terræ videbitur expedire. Datum xv. calendas Februarii anno Domini MCCXLIII.

EPISTOLA COMMUNITATIS
Villa-Podii S. Frontonis & civitatis Petragoricensis, ad S. Ludovicum regem Francorum.

Eiusdem argumenti,

anno 1244.
Ex m. Col-
litione.
Excellentissimo domino suo LUDOVICO Dei gratia Francorum regi sui consules & communitas villarum Podii S. Frontonis & civitatis Petragoricensis salutem & seipso ad pedes quantuli sunt & quod possunt. Cum reverendus pater episcopus Petragoricensis, & capitula beatorum Stephani & Frontonis Petragoricensis, & quedam alia personæ dictarum ecclesiarum per suas litteras vobis insinuerunt, quod commune debetur in diœcesi Petragoricensi pro pace observanda, & quod vos estis in possessione levandi ipsum commune; regia celsitudini praesentium testimonio litterarum insinuamus, quod nos firmiter credimus, quod dictum commune debetur in diœcesi Petragoricensi pro pace observanda, & quod vos estis in possessione levandi ipsum commune, secundum quod in litteris praedictarum personarum confectis xv. calendas Februario continetur: quæ litteræ vobis eriam a dictis personis super hoc diriguntur. Datum xiv. cal. Februarii anno Domini MCCXLIII.

CARTA JOFFRIDI EPISCOPI
Catalaunensis.

De compositione facta inter ipsum & regem
super regalibus post electionis sue
confirmationem.

anno 1244.
Ex m. Col-
litione.
OMNIBUS præsentibus litteras inspecturis,
JOFFRIDUS permissione divina Cata-

(a) Hæc electio Gaufridi de Grandi-Prato facta est die lunæ ante pentecoste, anno 1237 in discimus ex epistola Havidis abbatis S. Jacobi de Vitriaco ad Theobaldum regem Navarræ & Campaniæ comitem, ubi & legitur partim capitulo, ab ea electione appellasse. Exstat Thela. Anecd. tom. i pag. 1002.

(b) Henrico de Brana, qui proinde nondum obierat anno
Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A launensis episcopus, salutem in omnium
salvatore.
Notum facimus quod cum inter carissimum dominum nostrum LUDOVICUM Dei
gratia regem Francorum illustrem ex una
parte, & nos ex alia, quæstio vertetur
super proventibus regaliæ Catalaunensis ec- [4]
clesiæ, perceptis ab eodem domino rege a
tempore confirmationis (a) electionis de
nobis facta in episcopum Catalaunensem:
quæ quidem confirmatio facta fuerat a re-
verendo patre (b) H. bonæ memoriae Re- [5]
B mensi archiepiscopo: quos siquidem pro-
ventus idem dominus rex ea receperat ra-
tione, quia electio & confirmatione antedic-
ta in contentione fuerunt, pro eo quod
quidam canonici ecclesiæ Catalaunensis in
dictis electione & confirmatione nobis con-
tradictores extiterant, & inter nos & ipsos
diutius auctoritate apostolica fuerat litiga-
tum. Tandem inter ipsum & nos, medianis- [6]
tibus * nobis viris, facta est de bona ac li-
bera voluntate nostra amicabilis composi-
tio in hunc modum, videlicet quod idem
dominus rex reddidit nobis & deliberavit
omnino medietatem omnium præuentuum
prædictorum perceptorum ab ipso a tem-
pore confirmationis prædictæ, exceptis ex-
pensis factis ab ipso domino rege pro custo-
diendis & percipiendis proventibus ac re-
galibus supradictis. Alia vero medieras dia-
ctorum præuentuum remanet domino regi
libere & quiete: ita tamen quod per hanc
compositionem nec domino regi nec ejus
successoribus, nec ecclesiæ Catalaunensi
jus in posterum acquiratur, nec præjudicium
aliquid generetur, si similem casum
contigerit evenire. Actum apud Pontifaram
anno Domini MCCXLIV. mense Octobri.

LITTERÆ ODONIS ABBATIS
S. Dionysii & abbatis Hermeriarum.

De prebendis vacantibus in ecclesia Carno-
tensi post mortem Alberici episcopi.

anno 1244.
Ex m.
Colbertino.
NOS ODO B. Dionysii & THOMAS de
Hermeriis abbates, notum facimus tam
præsentibus quam futuris, quod cum
de tribus præbendis Carnotensisbus, quæ
in ultima fedis Carnotena vacatione post
mortem bona memoriae ALBERICI (a)
quondam episcopi Carnotensis vacaverint,
de quibus inter excellentissimum dominum
nostrum LUDO VICO regem Francorum
illustrem & venerabilem patrem
HENRICUM Carnotensem episcopum & ca-

123 f. ut dicit Claudio Robertus in sua Gallia Christiana, sed diem clausit extremum 6. Juli 1240 sepultus in Val-
cellensi ordinis Cisterciensis cenobio, ut recte observarunt
Sammartani.

(c) Albericus Cornutus episcopus Carnotenus obiit xv.
calendas Novembri anno 1244. de quo Mabillonius tom. 2.
Analedorum.

M m m m

pitulum Carnotense erat contentio; in nos A debitæ disputationis examen; sententiæ gla-
unanimiter fuillet compromissum, tam a do-
mino rege quam a dicto episcopo & tribus
procuratoribus a prædicto capitulo desti-
natis; secundum quod in litteris capituli
Carnotensis sigillaris appetet; videlicet Gil-
lone præposito in Normatinia, Bartholo-
mæo de Monti camerario Carnotensi, & Gau-
frido de Ortevilla canonico Carnotensi, &
insuper de præbendis sede vacante Carno-
teni postmodum vacaturis. Nos habito bo-
norum virorum consilio, intellecta etiam &
cognita super præmissa contentione dicta-
rum partium voluntate, ad bonum pacis
fideliter conspirantes, dictum nostrum pro-
tulimus in hunc modum: videlicet quod de
tribus præbendis, duæ remanebunt de do-
natione domini regis, magistro Petro de
Castra, & domino Ursio, quibus domi-
nus rex eas sede vacante Carnotensi con-
tulit: tertia vero remanebit venerabili pa-
tri HENRICO episcopo ab ipso eai voluer-
it conferenda. De præbendis vero quæ in
futurum vacabunt, sede Carnotensi vacan-
te, ita protulimus dictum nostrum, quod
alternativam de cetero conferentur a domino
rege & episcopis Carnotensibus qui pro
tempore fuerint: ita quod primam vaca-
turam conferet dominus rex, & alia quam
postea quandomque sive in eadem vaca-
tione, sive in alia vacare contigerit, reser-
vabitur futuro episcopo, qui pro tempore
fuerit, ab eodem episcopo conferenda: &
ita deinceps fieri alternativam: hoc addito
quod ille qui ultimo confererit, iitteras suas
dabit quod ad alterum prima collatio per-
tinebit. Actum apud Asnerias anno Domini
MCCXLIV. in festo S. Andreae.

BULLA INNOCENTII PAPÆ IV.

*Sententiam arbitriam episcopi Atrebaten-
sis de divisione theloni inter Robertum comi-
tem Atrebatensem & monachos Vedasinos
confirmat.*

Anno 1245.
Ex ms.
Vedasino.

INNOCENTIUS episcopus servus servorum
Dei dilectis filiis abbati & conventu mo-
nasterii S. Vedasti Atrebatenis salutem &
apostolicam benedictionem.

Nauta navim de maris procella nimirum
ad portum reducere, ne tempestati relicta
turbanum collisione solvatur. Sic rectus ju-
dex causam de fluctibus litis trahere studet
ad littus sententiae, ne sub continuo judicii
strepitu, confusione processuum inexplica-
biliter implieetur: unde quia derogatur
justitia, dum malitiose quæstio protegitur,
& infertur injurya viri, dum calumniose li-
tigiorum protelationi defertur, libenter
circa lictum controversias illud, quantum
in nobis est, attentionis studium adhibe-
mus, ut dilationis vita stipendio, post

labri legitime decendantur, quatinus partium
parcatu suuntibus, quieti providetur ipsorum
, & cuique jus suum plenarie conser-
vetur. Sane inter vos ex parte una, & di-
lectum filium nobilem virum R. comitem
Atrebatensem ex altera, super collatione
& donatione medietatis theloni in civitate
& banlieuga Atrebateni eidem nobili suis
que hereditibus & successoribus, a vobis sub
certa forma, & quadam litera carta seu
instrumento, de nostro & comitis ejusdem
assentu, super possessionibus, terris, com-
muni pastura, censibus & feudiis, ac rebus
aliis ipsius monasterii factis, necnon super
carta ipsi monasterio clara memoriae Lu-
novico rege Francie tunc primogenito
inlyta recordationis PHILIPPI regis Fran-
cicum patre dicti comitis, de quietatione
ac recognitione quorundam jurum mona-
sterio eidem exhibita, & nonnullis aliis articulis,
quæstionibus multis exortis. Nos
tamen procuratoribus partium in nostra
præsentia constitutis, venerabilem fratrem
nostrum Albancensem episcopum concessi-
mus auditorem, eujus se voluntati, man-
dato, ordinatio, laudo, judicio, seu ar-
bitrio hanc & has, ut verbis illius utamur,
præoptie in nostra præsentia submittentur:
promittentes sub pena quinque millium
marcharum sterlingorum omnia & singula
quæ super ipsius questionibus mandaret, or-
dinaret, dicaret, judicaret, seu etiam ar-
bitraretur, firmiter observare. Ita quod in
quolibet articulo hujusmodi pena ab alte-
rruta committeretur partium arbitrium,
dictum, laudum, mandatum, seu senten-
tiæ non servante, partea solventi sol-
venda, & pena commissa semel vel pluries
aut soluta omnia in suo robore permane-
rent. Nos autem ejusdem monasterii pro-
curatori, si forte ad compromissendum taliter
a vobis mandatum sufficiens non ha-
beret compromittendi seu submittendi se
nomine ipsius monasterii prædicti episcopi
ordinationi super huius sub pena & forma
præfatis de potestatis plenitudine liberam
concessimus facultatem. Et cum inter vos
ex parte una, & prædictorum civitatis &
banlieugæ burgenses ex altera, super the-
lonio præfato monasterio ab ipsis burgensi-
bus persolvendo dissentio duraverit ab anti-
quo, sicut sub pena consimili ex ejusdem
comitis parte promissum, quod idem comes
procuraret quod præfati burgenses rata ha-
berent & adimplerent omnia, quæ dictus
episcopus a dictis civitate & bannlieuca di-
ceret facienda, & eo modo quo ea fieri de-
bere mandaret, sive de solvenda pecunia,
seu cautionibus faciendis, aut quibuscum-
que aliis ad civitatem & bannlieuam per-
tinentibus supradictas. Ut autem idem epis-

copus plenius posset in negotio instrui, A que partis: pro dicta vero gratia quam fecimus, ut dictum est, praedicto comiti de medietate dicti theloniei, confirmat nobis idem comes cartam claræ memorie regis Ludovici genitoris sui, cuius tenor talis est.

Universis ad quos praesentes litteræ per venerint, M. divina permissione humilis abbas S. Vedasti Attrebatensis & ejusdem loci conventus salutem in domino. Notum facimus quod nos de mera & libera voluntate nostra, sine coactione aliqua, pro eminenti ecclesiæ nostræ utilitate, donavimus & concessimus nobili viro domino R. comiti Attrebatensi & heredibus suis successoribus suis qui pro tempore erunt domini Attrebatenses, medietatem totius theloniei nostri Attrebatensis, & medietatem omnium bonorum, quæ pertinet ad ipsum thelonium, tam in iustitiis, quam in aliis, a dictis comite & ejus heredibus suis successoribus dominis Attrebatensibus in perpetuum quiete & pacifice tenenda & possidenda. Et si dictus comes, vel heredes sui, sive successores domini Attrebatenses processu temporis halas construxerint, vel mercatum aut nundinas statuerint in vicino qui dicitur Strata, vel alibi apud Attrebatum, nos ibi medietatem dicti theloniei percipiems & habebimus, & medietatem omnium eorum quæ ad ipsum thelonium pertinebunt, tam in iustitiis quam in aliis. Ad quod thelonium colligendum & nobis & dicto comiti reservandum fideliter & reddendum inservent unus serviens vel plures ex parte nostra & dicti comitis, secundum quod nobis & ipse videbitur expedire. Qui in institutione sua nobis & dicto comiti vel nostro & suo mandato jurabunt super sacrosancta, quod dictum thelonium colligent & reservabunt & reddent fideliter nobis & dicto comiti, vel nostro & suo mandato, singulis pro rata sua. Idem vero collectores postquam iuraverint, secundum quod praedictum est, plenam potestatem habebunt exercendi omnimodam iustitiam ad thelonium praedictum pertinentem contra quoscumque, quotiens opus fuerit. Dictam autem medietatem, quam praefato comiti & suis heredibus & successoribus dedimus, ut praedictum est, nullus habebit, nisi qui fuerit dominus Attrebatensis, nec idem comes, vel aliquis dominorum Attrebatensium, aliquid de illa medietate in toto vel in parte poterit infodare, vel aliquid extra manum suam quocumque modo ponere, sed in perpetuum penes eos remanebit. Nec ipse comes nec aliquis dictorum dominorum Attrebatensium aliquem vel aliquos absolvere poterit, vel quitare a solutione dicti thelonii vel eius pertinentium, quin teneantur ad ipsum solvendum, nisi de consensu utrius-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A que partis: pro dicta vero gratia quam fecimus, ut dictum est, praedicto comiti de medietate dicti theloniei, confirmat nobis idem comes cartam claræ memorie regis Ludovici genitoris sui, cuius tenor talis est. Ludovicus domini regis Francie primogenitus. Noverint universi praesentes pariter ac futuri, quod per veram inquisitionem cognovimus, quod P. H. quondam comes Flandrie habuit in terra beati Vedasti Attrebatensis multrum, raptum, incendium, & iustitiam omnimodam ad ista pertinente, & latronem quando judicatus fuerit, & exercitum, & equitationem, sicut in civitate Attrebatensi, & monetam, & recursum iustitiae quando abbas & scabini & alii qui judicare debent deficiebant de jure faciendo, & gabulum. Haec omnia nobis & heredibus nostris in perpetuum retinemus, sicut nos & antecessores nostri ea hacenus habuimus, & ubicumque habueramus. Eo modo retinemus gallinas & redditus, si quos habemus in terra illa, & advocatione ei illius terræ, eo modo quod si abbas vel monachi nos requisiuerint tamquam advocationem, vel ballivos nostros, & justificaverimus eorum rebelles, de forefacto illo tertiam partem habebimus, & abbas duas partes, & ex quo ad hoc fuerimus advocati vel ballivi nostri, non potest inde pax fieri sine nobis. Scindum præterea, quod abbas vel monachi nullum hominem vel feminam, qui debent servitium, retinebunt in terra illa, nisi eos qui modo sunt ibi mansionarii & heredes eorum post eos. Quitamus etiam in perpetuum corveias, quas in terra illa hacenus habuimus, & de omnibus alis liberum iudicium remaneat abbatii. Et judicentur liberi homines per liberos homines abbatis, & vilani per scabinos in terra ecclesia ubi iustitia deber fieri, salvo recursu iustitiae, sicut superius diximus. Volumus & concedimus quod homines ecclesiæ feodati, & serviennes, & conductitii, & molendinarii, & furnarii, omnes sint ab exercitu, sicut huc usque fuerunt. Quod ut perpetuum robur obtineat, praesentem paginam sigilli nostri auctoritate, & nominis nostri caractere inferius annotato præcepimus roborari. Actum anno Domini MCCXII. regni vero patris nostri tricesimo quarto, astantibus in palatio ejusdem patris nostri quorum nomina supposita sunt & signa. Dapifero nullo, S. GUIDO, buticularii, S. BARTHOL. cameralii, S. D O G O N I S constabularii. Datum vacante cancellaria per manum GURDONIS DE ATHIES.

Confirmat etiam & concedit nobis dictus comes scabinatum nostrum in suburbis Attrebatensibus in terra ecclesiæ nostræ infra banni leucam, salvis eidem comiti & heredibus & successoribus suis in praedictis suburiis hiis quæ sibi retinuit praedictus gen-

M m m ij

tor suis in terra sancti Vedasti per cartam A omnes possessiones quas habebat in tempore quo decessit clara memoria rex Ludovicus, in locis in quibus villa Attrebatensis pascua reclamabat, tamquam communia, & domus de Harvain cum vivariis & fossatis, & pratis inclusis, eidem domui adjacentibus, nobis in perpetuum remanebunt quiete & pacifice possidenda. Omnia autem alia quae sunt inter Athias & Anzain, debent redigi ad communies pasturas, sicut redacta fuerunt tempore Philippi quondam comitis Flandriæ, per divisionem faciendam a servientibus nostris hereditariis. Ad quam divisionem faciendam vocabimus baillivum domini comitis tamquam advocationis, & ea quae per divisionem illam remanebunt ad communem pasturam, erunt in perpetuum communis pastura. Nec nos, nec idem dominus comes de illa pastura quae remanebit per divisionem alicui poterimus dare ad censum, vel ad feodum, vel in elemosynam, vel nobis appropriare, vel aliquo alio modo alienare a pastura, imo in perpetuum remanebit communis pastura. Masuræ autem quas clauseramus circa abbatiam nostram, & muri de Moflaines remanebunt sicut modo sunt, nisi processu temporis super hiis nobis dominus comes gratiam facere noluerit. Nec de cetero poterimus appropriare nobis domos vel plateas, in quibus idem comes habeat iustitiam, vel exercitum, vel equitationem, nisi de assensu ipsius & voluntate, etiam si sint de censiva nostra vel feodo. Nec etiam aliquid claudere de nemore de Moflaines, in quo habet garenam suam comes memoratus. In ejus rei memoriam & testimonium praesentes litteræ sigillorum nostrorum munimine fecimus roborari. Actum anno Domini MCCXXXIX. mense Junio.

Hanc igitur cartam prædicti comitis pars ad probandum quod ad eum spectaret medietas præfata produxit. Adjiciens quod licet pura ejusdem medietatis donatio videatur, ipse tamen propter hoc recompensationem præfato monasterio fecerat congruentem. Nam cum idem comes in civitate prædicta, in loco qui dicitur *Strata* & alibi percipiendi thelonium jus haberet, & potuisset ibidem halas, nundinas, seu mercatum constitueret, ad quæ omnes vendentes & ementes in ipsa civitate accedere valuerint, propter quod inutile quasi redditum fuisset præfatum thelonium; concessit ipsi monasterio, ut si prædicta in eisdem locis fieri contingeret aut halas, in eis ab ipso percipi thelonium; medierat ipsius idem monasterium obtineret. Contulit etiam præfato monasterio scabinatum in terra ipsius monasterii in præfata civitatis suburbiis, qui prædecessorum ipsius comitis extiterat ab antiquo.

Sed pro parte monasterii contra propositum exitit, quod cum hujusmodi donario facta de consensu conventus prædicti monasterii non fuisset, quin imo ne fieret a nonnullis de ipso conventu exitisset ad fedem apostolicam appellatum, nec in ea sedis ejusdem, cui dictum monasterium immediate subesse dinoſcitur, intervenisset assensus, & per ipsam idem monasterium enormiter effet laetus, penitus non valebat. Tenor autem cartæ præfati regis in prædicta carta donationis scripta superius, totaliter est interfusus qui sic incipit: *Ludovicus, &c.* Sed hanc cartam ipsius Ludovici pars comitis proposuit ideo non valere, quia cum ipsam fecit rex præfatus, & contulit quæ continentur in ea, filium jam habebat, & secundum legem patrile, nulla concessio a patre facta postquam natus est ei filius, potest ipsi filio præjudicium generare. E contrario vero monasterii pars proposuit quod si etiam lex patris talis esset, locis tamen religiosis, præjudicialis nullatenus existebat, & in multis in eadem carta contentis, non fiebat alienatio seu concessio, sed recognitio iurium monasterii memorati. Tenor vero cuiusdam alterius cartæ, de qua erat concordatio inter partes, est talis: *UNIVERSIS praesentes litteras inspecturis, M. divina permisso ne humilis abbas sancti Vedasti Attrebatensis, & ejusdem loci cōventus, salutem in Domino. Notum facimus quod ita ordinatum est inter nos ex una parte, & nobilem virum R. comitem Attrebatensem ex altera, de utriusque partis assensu communis, quod*

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

dicbat ergo pars comitis, quod ea quæ in ipsa carta continabantur a nobis, cum esset nostris munera sigillis, servari debebant. Sed ex parte nostra inter alia allegabantur e-contra, quod cum eadem carta in enorme ac ejusdem ipsius monasterii præjudicium facta fuisset, præsertim in terris sitis Anzain & Athies, cum ibi continentur quæ debent ad communem pasturam redigi, quodque ad divisionem illarum ballivus eisdem comitis est vocandus, ac vos de terris hujusmodi nihil ad censum, vel in feodum seu elemosynam dare, aut vobis appropriare, vel alio modo alienare potestis, sed debent remanere in pastura communis, & haecenus vos de terris ipsis sicut de vestris propriis fecisse noscamini, dando de illis in feodum & ad censum, & vobis etiam retinendo, prædicta carta nullius roboris existebat. Proponebatur pro vobis insuper quod aqua ibidem currens, vivarium, fosfata, cursus aquarum, cum ineroitibus & exitibus suis ad jus & proprietatem dicti

monasterii pertinebant. Unde cum haec continerentur in ipsa carta, si forsan processu temporis eadem aquæ, vel ipsum vivarium siccarentur, possent per ipsum comitem vel successores ipsius, aut præfatos burgenses ad communem pasturam malitiose reduci. Adjiciebatur etiam quod idem comes manus, quas juxta præfatum monasterium clauseratis, destrui ac muros de *Moflaines* perforari fecerat in vestrum præjudicium & offensam. Subiungebatur iterum magnum vobis fieri præjudicium in eo quod in præfata continebatur carta sæpedictum monasterium non posse in feodis & censivis ipsius acquirere, nisi de voluntate præfati comitis & assentu.

Præfatus igitur episcopus auditis & ad plenum intellectis nobiscum eoram fratribus nostris fideliter recitatis, quod partes tam de facto quam de jure proposuerunt coram eo, in nostra & eorumdem fratum præfentia; pronuntiavit, ordinavit, dixit, arbitratus est, judicavit, laudavit, voluit & mandavit, quod præfatus comes & ejus heredes, & successores, qui pro tempore fuerint comites Attrebatenſes habeant & possideant medietatem/ctorius theloniei in prædictis, in civitate, banleuca, juxta donationem ab eodem monasterio ipsis factam, a quibuscumque mercatoribus, nisi fuerint burgenses Attrebatenſes, & medietatem eorum omnium quæ pertinent ad ipsum thelonium, tam in iustitiis quam in aliis, prout continetur in carta superiori annotata, & ut ab ultraque partium omnes articuli observarentur in eadem carta contenti. Adjiciens ubi continetur in iustitiis, ut idem habeant in forefactis & emendis occasione dicti theloniei directe provenientibus, vel etiam inde recte, usque ad summam sexaginta solidorum, quæ quidem summa deberunt pro subtractione theloniei secundum legem patriæ consuetam. Et si contingat fieri halas, mercatum, five nundinas, aut alias recipi thelonium per eundem comitem, ejus heredes & successores in prædicto loco qui dicitur *Strata*, & locis aliis in quibus dictus comes jus haberet, vel ipse dictique heredes & successores habebunt faciendi prædicta: thelonici hujusmodi medietatem & forefactorum idem monasterium habeat, prout dictum est supra, pro parte dicti comitis circa thelonium, cuius medietatem ipse comes ex donatione percepit monasterii memorati. Ubi autem continetur in eadem carta de his qui dictum thelonium colligent, adjecit, bona fide sine dolo & fraude. Et ubi dicitur quod collectores habeant omnimodam iustitiam pertinenteam ad thelonium contra quascumque personas, quotiens opus fuerit, addidit, quod ballivus qui pro tempore in eadem civitate fuerit pro comite vel domino Attrebatenſi, bona

A fide quando fiet ballivus promittat, quod ejusdem theloniei collectoribus ad colligendum ipsum, si aliquod super hoc habuerint obstaculum, juvamen impendet, & suo facto vel consilio iidem collectores aliquo modo ipsum non diminuerent thelonium, sed pōrius eos, quod persolvantur integræ ab omnibus, fideliter adjuvabit. Ubi autem habetur, quod comes vel successores suis non poterunt illam medietatem theloniei in toto vel in parte inféudare, vel extra manum suam quocumque modo pōnere, subiunxit, nisi forte rotam medietatem eamdem, vel aliquam ipsius partem voluerint in eleemosynam dare, aut sub alio titulo concedere monasterio supradicto. Et ubi continetur quod comes vel ejus successores non poterunt aliquem quitarere, vel absolvire a solutione theloniei, subjici: nec facient, nec facere permittent, quin thelonium ab hiis qui debent illud solvere integræ persolvatur. Immo dabunt opem & operam efficacem, ut ipsum absque diminutione persolvant. Adhuc idem episcopus ordinavit, pronuntiavit, arbitratus est, & mandavit, quod præfatus comes infra tres menses a die pronuntiationis procuret quod burgenses infra prædictas civitatem & banileucam manentes, octogintas libras Parisienses in tribus terminis, ita quod in quolibet eorum tantumdem, videlicet tertiam partem hujusmodi summa in omnium sanctorum, & aliam terram in purificationis beatæ Mariæ virginis, reliquiam vero tertiam in ascensionis festis annuatim solvere in perpetuum teneantur monasterio & comiti saepatis inter se communaret dividendas, & super hoc cartam ejusdem civitatis sigillo muniamonasterio præfato concedant, per quam stricte se obligent ad prædictam summam statutis terminis annis singulis perpetuo persolvendam. Ita quod si burgenses ipsi in quocumque terminorum fuerint in mora solvendi, quilibet die post terminum in quo in hujusmodi mora fuerint, decem librarum Parisiensem pœnam incurvant, inter dictum monasterium & comitem pariter dividendam eamdem, & per earumdem octingentiarum librarum solutionem, præfati burgenses a theloniei solutione præmissi omnino habeantur immunes. Ordinavit etiam & arbitratus est, quod omnes homines, five infra prædictam civitatem & banileucam five extra commorantes, qui sunt de censu ipsius monasterii, ab ejusdem theloniei solutione immunes existant. Et pro burgensibus de censu præfati monasterii existentibus & manentibus infra civitatem & banileucam prædictas, solvat civitas ipsa in recompensatione census quem solebant hujusmodi burgenses solvere, viginti tres libras Parisienses annuatim, in præmissis terminis soli monasterio supradicto. Dictique burgenses

M m m ii

de censu ejusdem existentes monasterii & rationes. Ita quod de ipsa nec comes neque dictum monasterium aliquid sibi appropriare valeant vel alienare, seu ad censam concedere, aut in eleemosynam vel in feudum. Habeat autem monasterium ipsum in ea & in praedictis aqua & vivario justitiam suam, justitia prafato comiti ejusque hereditibus & successoribus dominis Atrebatenibus reservata, sicut in praedicta carta prafati regis habetur. Si vero inter hospites ejusdem monasterii, qui in praedictis terris permaneant, fuerit facienda divisio, fiat per ipsum monasterii servientes. Post hanc ordinavit & arbitratus est, quod misuræ quas vos circa ipsum clauseratis monasterium, quarumque muros dirui fecerat idem comes, monasterio praedicto permaneant, ut eas vos si volueritis, muris claudere valeatis, & si forte ibi habueritis hospices, in hujusmodi hospitibus, si eos ibidem præfatum monasterium habere voluerit, dictus comes suique heredes & successores domini Atrebaten-
BCes habeant justitiam & jura sicut in aliis civitatis burgensis supradictæ. Ceterum ordinavit & arbitratus est, quod vos foramina quæ in muris circa domum de Moftaines existentibus idem comes fieri fecerat, claudere pro vestra voluntate possitis, quodque idem monasterium locum ipsum claustrum libere habeat: ita quod nec guarenam obtineat ibi comes, & suam tamen justitiam in eo habeat sicut prius. Nequeatis vero de cetero aliquid de alio nemore, seu plus de terra inibi claudere sine licentia præfati comitis aut heredum & successorum ejusdem, ne guarenam eorum per hoc impediti contingat. Porro dixit, ordinavit, & arbitratus est, quod sacerdictum monasterium non appropriet sibi deinceps domos, terras vel plateas, in quibus haberet justitiam idem comes absque ipsis voluntate comitis & assenti. In feudis autem & censivis dicti monasterii extra eamdem existentibus civitatem libere idem monasterium acquirere valeat, salvo jure praedicti comitis, quod in acquirendis obtinet, ut ipsum in illis postquam ab eo fuerint acquisita possit ut antea exercere, ac idem monasterium in ipsis suam habeat justitiam, prout in eadetn carta sacerdoti regis plenus continetur. Super censivis vero quas idem monasterium in praedicta obtinet civitate, ordinavit & arbitratus est, dixitque hanc formam servari debere, ut si censuarius censivam dimittat, prafatum monasterium teneat locum censualem per duos primos annos secundum legem civitatis ejusdem, juxta quam censuarius ad censivam suam redire tenetur. Censuario autem post eosdem duos annos ad censivam minime redeunte, jam dictum monasterium locum eundem per duos alias annos sequentes retinere valeat; & quantumcumque censum etiam augmentare, ulterius vero locum
D
E

ipsum retinere non posse, quin illum... si cui A lecto filio nobili viro R. comiti Atrebaten-
fi, salutem & apostolicam benedictionem.
Nauta navim; &c. ut supra. Datum Lugdunum
nonas Junii; pontificatus nostri anno secundo.
Nos autem supradicta omnia & singula
volumus & concedimus, & eis omnibus
& singulis assentimus. In quorum testimoniis
& munimentis praesentes litteras sigillo
nostrō signatas praeferato monasterio dedimus
& concessimus, predicto R. carissimo fratre
& fideli nostro Atrebateni comite procurante.
Actum apud Vicenas anno MCCCXIV.
mense Junio.

CARTA ROBERTI COMITIS Atrebatenis de teloneo & rebus aliis.

Universis praesentes litteras inspecturis
R. comes Atrebatenis salutem. Non
verint universi nos recipisse; vidisse & litteras
habere summi pontificis in hac verba:
Innocentius episcopus servus servorum Dei,
&c. ut supra. Datum Lugduni nonas Junii,
pontificatus nostri anno secundo.
Nos autem consentientes omnibus & singulis
supradictis homologamus & ratificamus
omnia & singula quae in supradictis litteris
continentur. In quorum testimonium
& munimentum praesentes litteras sigillo nostro
signatas dedimus & concessimus abbatui &
conventui supradictis. Actum anno Domini
MCCCXLV. mense Julio.

LITTERÆ S. LUDOVICI regis Francorum.

De Judeis.

Nos igitur quod ab eodem episcopo fa-
ctum est in hac parte, ratum & gratum &
firmum habentes, id de predicatorum fra-
trum consilio auctoritate apostolica confir-
mamus, & praesenti scripti patrocino comi-
minimus.

Null ergo omnino hominum liceat hanc
paginam nostræ confirmationis infringere,
vel ei ausu temerario contraire. Si quis au-
tem hoc attentare presumferit, indignationem
omnipotentis Dei, & beatorum Petri
& Pauli apostolorumque se noverit incur-
surum. Datum Lugduni nonas Junii, pon-
tificatus nostri anno secundo.

CONFIRMATIO LUDOVICI REGIS super carta Roberti comitis de theloneo & rebus aliis.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex.
Notum facimus universi tam praesentibus
quam futuris, quod nos litteras summi
pontificis vidimus in hac verba: Innocentius
episcopus servus servorum Dei di-

D **L**udovicus, &c. Universi ballivis, &c.
Ex inf. Colberinæ.
Mandantes vobis præcipimus, quatenus non obstantibus litteris nostris, quas nuper vobis transmisimus super debitis Ju-
daeorum, faciatis habere Judæis debita sua,
quæ debentur eis a tempore quo consecutum
fuit stabilimentum de Judæis a carissimo
quondam domino & genitore nostro Ludovicu-
s pia recordationis. De debitis vero
quæ post consecutionem stabilimenti mutio
tradiderunt, vos non intromittatis, nisi
de illis unde habent litteras dicti genitoris
nostrí vel nostras, quæ juxta tenorem illarum
suarum litterarum ipsi reddi & habere
faciatis: ita quod occasione litterarum præ-
dictarum, quas, sicut predictum est, nuper
recipere debuistis, vel alia de causa pa-
ge quæ facere nobis debent per vos non
disturbentur.

F O R M A L I T T E R A R U M
transmissatum baillivis pro cruceſignatis.*Anno 1245.
Ex mſ. Colberino.*

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex
Andreae Juvenis salutem. Mandantes
tibi præcipimus, quatenus de omnibus guer-
ris & feudis tuæ baillivæ ex parte nostra cap-
pias, & dari facias rectas treugas, jus fa-
ciendo ab instanti nativitatis beati Joha-
nis-Baptista in quinque annos duraturas,
nec expœctes quod partes super hoc te re-
quirent: sed tu ipsas super hoc ex parte
nostra requiras, & dari diætas treugas facias
usque ad terminum memoratum. Et si ali-
qui sint ad dictas treugas dandas vel reci-
piendas rebelles, tu ipsos ad faciendum
compellas, & hoc ita sollicite adimpleas,
quod pro defœctu tuo exinde malum vel pe-
riculum non debeat provenire. Ceterum mi-
litibus & francis hominibus, qui jam sunt
vel erunt cruceſignati, de debitib[us] quæ in tua
baillivæ debent burgenſibus, reſcriptum da-
ri facias a prædicta nativitate B. Johannis in
tres annos. Si autem aliqui per juramentum
ad debita teneantur, hoc usque ad eundem
terminum facias respectari, & plegios fi-
militer eorumdem. Si qui vero pro debitib[us]
excommunicati fuerint, creditores eorum
ad hoc compellas, quod faciant eos absolviri,
ſalviſ assignamentis factis & obligationibus
terrarum. Actum Pontificali anno Domini
MCCXLV. mense Octobri.

E P I S T O L A F O R T A N E R I I D
abbatis S. Savini Tarbiensis ad Willel-
mum, abbatem S. Victoris Massiliensis.

*Gratias agit de sua in monasterium S. Savini
ſollicitudine.*

*Anno 1245.
Ex archivis
S. Victo-
ris eruit D.
Turnerius.*

Venerabili in Christo patre ac domino
W. divina permissione monasterii S.
Victoris Massiliensis abbati & toti ejusdem
loci fratrum conventui, (a) FORTANERIUS
Dei gratia abbas sancti Savini & totus fra-
trum conventus debitam reverentiam cum
ſalute. .

Pia recordationis affectum, quem habuit
erga nos filios & fratres & ipsum monaſte-
rium S. Savini, pia mater noſtra S. Victoris
Massiliensis eccl[esi]a, frequentius cognovi-
mus evidenter, tum propter direktionem
fratrum de vestri monasterii gremio ad noſ-
trum factam ſæpius monasterium, tum propter
quod noſtros aliquando fratres vobis-
cum ſumma humilitatis ac reverentiae gra-
dibus oneraſtis, & nunc ſi quidem regra-
tiari vobis ampliori compellimur studio,

(a) Is abbas Fortanerius omisſus in Gallia Christiana inno-
tſcit non ſolum ex hac epiftola, fed etiam ex juramento
quod praefitit Vvilelmo abbati Massiliensi anno 1245. vi.

A quod dilectum in Christo fratrem Bermundum de Mairoſio monachum ad inquirendum, corrigendum, & reformandum. ad nostrum monasterium descendere præcep-
tis, maxime cum ejus vita & conversatio
nobis in normam fuerit & exemplum,
& ea quæ de novo & bene instituit in noſtro monasterio religioni, & ordini conſona
videantur: quæ quidem oratione gratarer
& grato proposito complectimur obſervare
pro p[ro]p[ri]e virum, ſicut inferius ordinatur.

In nomine Domini, anno incarnationis
ejusdem millesimo ducentesimo quadrage-
ſimo ſexto, pridie calendas Septembris, &c.
*Ipsa est carta visitationis in qua multa le-
guntur reformationis statuta.*

C A R T A S. L U D O V I C I R E G I S
Francorum, pro comite Fuxensi.*Anno 1245.
Ex mſ. Col-
berino.*

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex,
universis praesentes litteras inspecturus
salutem.

Noverit univerſitas veftra, quod nos di-
lecto & fideli noſtro ROGERIO comiti Fuxi
dedimus & concessimus illud quod habe-
banus & poſſidebamus apud villam de Tri-
bus-boni, a prædicto comite, quamdiu no-
bis placuerit tenendum, & poſſidendum,
ſalvo in omnibus jure alieno. In cuius rei
testimonium praesentibus litteris ſigillum
noſtrum duximus apponendum. Actum a-
pud S. Germanum in Laia, anno Domini
MCCXLVI. mense Novembri.

C A R T A S. L U D O V I C I
regis pro comite Petragoricensi.*Anno 1245.
Ex mſ. Col-
berino.*

LUDOVICUS, &c. Notum facimus, quod
cum per arbitrium a dilectis & fideli-
bus noſtris P. de Erventre milite noſtro,
magistro Guillelmo de Lemovicis, & Gar-
nero clericis noſtris, coram nobis prolatum
ſuper contentionibus & querelis, quas ha-
bebant ad invicem dilectus & fideliſ noſt[er]
Elias Talairandus comes Petragoricenis,
& burgenſes Podii S. Frontonis Petrago-
ricensis, ſuper quibus a partibus prædictis
compromiſſum fuerat in eosdem, inter ce-
tera fuerit ordinatum, quod omnes reditus
& omnia jura quæ habebat idem comes in
villa Podii S. Frontonis, de quibus per re-
cognitionem conſulū dicitur villa & alias
legitimo modo conſitterit, quod de ipſis
erat in poſſeſſione pacifica dictus comes
antequam guerram moveret contra bur-
genſes prædictos. Nos quamdiu vixerit idem
comes, vel quamdiu placuerit nobis, ha-

cal. Ap̄tilis in capitulo monasterii sancti Victoris Massiliensis, in praefencia & testimonio toris conuentus, uti legi-
gitur in parvo cartarie fol. 52r. verò.

beamus

beamus & teneamus, eorum tamen pro- A gelia juravi quod in instanti passagio ipsius ventibus per triennium proximum post ip- sum dominio Atrebatensi comite ipsius do- sius arbitrii prolationem distribuendis inter uxores & liberos pauperum occiforum in terra illa de villa Podii S. Frontonis vel heredum ipsorum. Nos benigne volentes age- re cum comite prædicto, qui firmiter nobis promisit, & etiam coram nobis spontanea voluntate super sacrofæcta juravit, quod semper de cetero fidelis erit nobis & here- dibus nostris, & fidele servitum nobis ex- hibebit, necnon & in instanti passagio no- stro cum carissimo fratre nostro R. comite Atrebatensi transfretabit in subsidium Ter- B ra-fæcta, eundem comitem post elapsum triennium de gratia speciali restituimus ad omnes reditus & jura quæ habebat in villa Podii S. Frontonis, quæ per formam arbitrii supradicti poterimus, si vellemus, ha- bere & tenere quamdiu viveret idem co- mes, de quibus legitime constiterit, sicut præmissum est, quod de ipsis erat idem co- mes in possessione pacifica ante guerram prædictam. In cuius rei testimonium, &c. Actum apud Crispacum, anno Domini MCCXLVII. mense Aprili.

JURAMENTUM COMITIS
Petraricensis, super castro
de Radulfia.

Anno 1247.
Ex m. ca-
librino. **E**go ELIAS TALAIRANDUS comes Pe- traricensis, notum facio omnibus præsentibus litteras inspecturis, quod ego ca- rissimo domino meo Ludovico regi Fran- corum illustri promisi, & super sacrofæcta juravi, quod ego semper de cetero fidelis ero ei & heredibus suis & eidem domino regi & heredibus serviam, & quod castrum meum de Radulfia eidem domino regi, vel ejus mandato reddam ad parvam vim & ad magnam, quandcumque & quotiens ab ipso vel ejus mandato super hoc fueru- requisitus, & quod idem castrum non tra- dam vel committam alicui, qui sit inimicus domini regis, vel quem dominus rex ha- beat pro inimico vel suspecto. In cuius rei testimonium præsentes litteras sigillo meo feci communiri. Actum apud Crispacum anno Domini MCCXLVII. mense Aprili.

JURAMENTUM COMITIS
Petraricensis.
*De transfretando in Terram-fætam cum
comite Atrebatensi.*

Anno 1247.
Ex m. ca-
librino. **E**go Elias Talairandus comes Petrag- ricensis notum facio universis præsen- tes litteras inspecturis, quod ego coram ca- rissimo domino meo domino Ludovico rege Francorum illustri super sacrofæcta evan- get. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

EPISTOLA FRATRUM LEONIS,
Rufini, & Angeli ad Crescentium ge-
neralem ordinis Minorum.

*Scripta ab eis de vita & virtutibus sancti
Francisci ipsi mittunt.*

*Hec sunt quadam scripta per tres socios beati
Francisci de vita & conversatione ejus in
habitu seculari, de mirabili & perfecta
conversatione ipsius, & de perfectione ori-
ginis & fundamenti ordinis in ipso, & in
primis fratribus, & hoc per hunc modum
consequentem.*

REverendo in Christo patri fratri CRES- Anno 1247.
CENTIO Dei gratia generali ministro, Ex m. ca-
frater Leo, frater Rufinus, & frater An- nunciarum
geltis olim socii, licet indigni beatissimi pa- regularium
tris FRANCISCI, reverentiam in Domino Agone
debitam & devotam.

DCum de mandato Christi, præteriti ca- pituli generalis & vestro teneantur fratres signa & prodigia beatissimi Francisci quæ scire & reperire possunt vestræ paternitati dirigere, visum est nobis, qui secum, licet indigni, fuimus diutius conversati, pauca de multis gestis ipsis, quæ per nos vidi- mus, vel per alios sanctos fratres scire potuimus, & specialiter per fratrem Johanne- num visitatorem pauperum dominarum, fratrem Illuminatum de Arce, fratrem Ma- seum de Marignano, & fratrem Johannem socium venerabilis patris frarris Aegidii, qui plura de his habuit de eodem sancto patre, & sanctæ memorie fratre Bernardo primo socio B. Francisci, sanctitati vestræ veritate prævia intimare, non contenti nar- rare solum miracula, quæ sanctitatem non faciunt, sed ostendunt; sed etiam conver- sationis ejus insignia, & pii beneplaciti vo- luntatem ostendere cupientes ad laudem & gloriam summi Dei, & dicti patris sanctissimi, atque ædificationem volentium nejus ve- stigia imitari, quæ tamen in modum legen- dæ non scribimus, cum dudum de vita sua & miraculis, quæ per etiam Dominus ope- ratus est, sint confectæ legendæ; sed velut in ameno prato quosdam flores, qui arbi- trio nostro sunt pulchiores, excerpimus, continuantem historiam non sequentes, sed multa seriose relinquentes, quæ in predi- cis legendis sunt posita tan veridico quam luculento sermone, quibus pauca quæ scri- Nnnn

bius, poteritis facere inferi, si vestra dis- A
cretio viderit esse justum. Credimus enim
quod si venerabilibus viris qui præfatas con-
fecerunt legendas, hæc nota fuissent, ea mi-
nime præterissent, nisi saltem pro parte ipsa.
suo decorassent eloquio, & posteris ad mem-
oriam reliquissent. Semper integre valeat
vestra sancta paternitas in Domino Je-su
CHRISTO, in quo nos filios vestros devo-
tos sanctitati vestre recommendamus hu-
militer & devote. Dara in loco Grecii III.
idus Augusti, anno Domini MCCXLVII.

A norum imperatori semper augustō, Ierusalem & Siciliæ regi, LUDOVICUS eadem gratia rex Francorum salutem & sinceras dilectionis affectum.

Nuncium vestrum Hugonem de Alba-
Mara militem latorem præsentium, una
cum litteris quas per ipsum nobis vestra di-
lectio destinavit, recepimus hi arter, prout
deciuit, & gaudenter: & quia tam ex numer-
torum nostrorum relatione fidei, quam
per vestra scripta patentia, que nobis ex-
hibuit idem Hugo, ipsiusque nobis asser-
tione innotuit, quod preces nostras per
prædictos nuntios nostros vestra serenitati
porrectas, præfertim pro viuctualibus & aliis
necessariis de imperii & regnum vestro-
rum finibus extrahendis, pro passagio no-
stro in subsidium Terra-sanctæ, ad amica-
bilem exauditionis gratiam admisisti, gra-
tiarum vobis referimus actiones, petitioni
ejusdem nuntii vestri benigne super hoc
annuentes; ut si forte, quod absit, aliquo
casu fortuito præpediente contingat, nos
vel carissimum fratrem nostrum ROBERTUM
comitem Atrebatensem, prout certo in-
commutabilique, Domino auxiliante, pro-
posito penes nos est firmatum, in Terræ
sanctæ subsidium non transire directe, nobis
de prædicta concessione vestra litteræ nul-
lam habere firmatatem. Ceterum super eo
quod prædictus nuncius vester adiecit, ut
si quæ terra per cruce-signatos in Terram
sanctam in instanti passagio transtulitos fue-
rint acquisitæ, ad jus & proprietatem regni
Jerusalem debeat eadem acquisita deve-
nire, celsitudini vestre tenore præsentium
intimamus, quod cum pro solo divina ma-
jestatis honore & exaltatione fidei nego-
tium antedictum suscipimus, nihil in ejus-
dem prossecutione negotii facere, Domino
favente, proponimus, quod nedum vobis
& dilecto amico nostro C. illustri Roma-
norum in regem electo, regni Ierosolymitan-
i heredi nato vestro, sed nec etiam ali-
qui homini Christiano possit præjudicium
generare, vel juris sui parere lesionem.
Super eo quoque quod petiit nuncius ve-
ster, ut nec ad hostes vestros de terris ve-
stris viuctualia deferantur eorum commodis
applicanda, nec inimicis aut rebellibus ve-
stris, sub concessâ nobis libertatis obtentu,
prætextu viuctualium querendorum in terris
vestris, sub specie mercatorum ingressum
liberum habentibus, quicquam in vestra
vel vestrorum dispendia liceat attentare,
Serenitati vestra volumus esse notum, quod
hæc ex nostra voluntate non sient; sed &
fidelibus & subditis nostris libenter curabi-
mus inhibere, ne siant. At quia super his
quæ de facto alieno dependent, non dece-
nos, nec possumus competenter promissio-
nem facere certiorem, poterit vestra seren-
itas, si expedire videritis, ab illis merca-

ROLO comiti Andegaviae & Provinciae dedimus & concessimus quinque millia librarum Parisiensium anni reditus, in tribus compotis nostris, videlicet in compoto afferentis, omnium sanctorum, & candolae, de nobis vel herede nostro, quoad viixerit, percipienda: ita quod in quolibet compoto supradicto tertiam partem recipiet summae superius annotatae. De his autem idem frater noster homagium ligium nobis fecit, & post ejus decepsum dicta quinque millia librarum nobis vel heredibus nostris regibus Francie libere & sine contradictione remanebunt: tali etiam tenore, quod si extra dictos comitatus, Andegaviae videlicet & Provinciae eidem fratri nostro in terra vel redditibus aliquid per nos accresceret, quod valerer dictam summam pecuniae anni reditus per aliud matrimonium vel etiam alio modo, dicta quinque millia librarum anni reditus ad nos vel heredes nostros reges Francie libere revertentur: & si etiam dicto modo eidem per nos aliquid accresceret, quod dicta quinque millia librarum anni reditus non valerer: secundum tamen quantitatem augmenti de dicta summa pecuniae possemus subtrahere si vellemus; & ad nos vel heredes nostros reges Francorum sine contradictione aliqua reverterentur. Actum apud Pontifaram, anno Domini MCCXLVI, mense Octobri.

EPISTOLA S. LUDOVICI REGIS
Francorum, ad Fridericum II.
imperatorem.

*Gratias agit quod transisturo exercitui ad
Terram-sanctam virtualia in terris im-
perii coem'i permittat.*

Anno 1248. **E**xcellentissimo & carissimo amico suo
*Ex ms. Col-
bertino.* **F**RIDERICO Dei gratia illustri Roma-

toribus, quibus secundum concessionis vestrae tenorem terrarum vestiarum patebit ingressus, pro victualibus educendis, mercatoriam super hoc exigere caprationem. Ad haec super eo quod nuntius vester de contracti jam dudum foederis innovatione subiuxit, secretam ei responsionem fecimus, quam ipsi serenitati vestre poterit via voce fideliter intimare. (a) Actum, &c.

LITTERÆ PETRI CARDINALIS ad moniales Gerdinenses.

*Ecclesiam parochialem Gerdinensem ab episcopo & capitulo Paderbornensi concessam
ipſis confirmat.*

Anno 1248
Ex cartario
Gerdinensi. PETRUS miseratione divina S. Georgii ad velum aureum diaconus cardinalis, apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo priorissæ & conventu monasterii in Gerdene ordinis S. Benedicti Patherburnensis diœcesis salutem in Domino.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, & vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente completere. Cum igitur sicut exhibita nobis vestra petitio continebat, bona memoria B. Patherburnensis episcopus una cum consensu capituli sui, parochialem ecclesiam in Gerdene ad eos pleno jure spectantem, pia & provida liberalitate vobis in usus proprios duxerit concedendam, prout in litteris inde confectis dicitur contineri; nos vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, quod per eundem episcopum rite ac provide factum est in hac parte, auctoritate vobis præsentium confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contrair. Si quis autem haec attentare præsumperit, indignationem omnipotens Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum in castris coram Aquis, pridie nonas Augusti, anno Domini MCCXLVIII.

HÆ SUNT LITTERÆ ERACLII de Monte-Lauro patris.

*De homagio & fidilitate domino regi factis
a duobus filiis.*

Anno 1248.
Ex ms.
Colbertino. EXCELLENTISSIMO domino suo LUDOVICO
Dei gratia regi Francorum illustri,
ERACLUS DE MONTE-LAURÓ pater homo
suum salutem & fidele servitium.

(a) Vide, si libet, Frederici epistolam ad comitem Caſtanum, qua jubet transfretanem Franciæ regem eo quo debet honore in terra Laboris ab ipso ſuſcipi. Exstat apud Baluz. tom. 1. Mifcell.

Vet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

Cum nos castra de Monte-lauro & de Chambo a rege PHILIPPO claræ memorie a vobis in feodum teneremus: quæ castra a domino episcopo Minatensi nescienter postea in feodum receperimus. Nos in compensatione dictorum castrorum, volumus in feodum recipere & tenere de vobis & heredibus vestris feoda duorum castrorum, videlicet de Aynaco & de Beorzero, quæ a nemine tenemus. Et quia ad altitudinis vestrae praesentiā propter infirmitatem corporis nostri accederemus non possumus, mittimus ad vos filios nostros carissimos, vide licet PONTIUM DE MONTE-LAURÓ primogenitum, qui de castro Aynaco; & ERA CLUEM DE MONTE-LAURÓ, qui de castro de Beorzero homagium & fidilitatem vobis facient, & ipsi & fui de vobis & heredibus vestris feoda dictorum castrorum de Aynaco & de Beorzero in perpetuum tenebunt in feodum. Unde dominationem vestram rogando requirimus, quatenus dictos filios nostros de feodis praedictorum castrorum in homines recipiat, sicut superioris est expressum. Datum apud Harnempde sabbato in festo B. Petri ad vincula, anno Domini MCCXLVIII. mense Augusto.

LITTERÆ JUHELLI Remensis archiepiscopi.

*De benedictione Isabellæ abbatisse Avenias
censis in monastrio S. Amandi.*

Anno 1248
Ex cartario
S. Amandi. JOELLUS miseratione divina Remensis archiepiscopus universitatem vestram, quod nos in festo beatorum apostolorum Simonis &

D. Iudæ anno Domini MCCXLVIII. ad monasterium S. Amandi in Pabula Tornacensis diœcesis personaliter accedentes, & religiose mulieri ISABELLAE abbatisse de Aveniaco Remensis diœcesis munus benedictionis impendentes; non intendimus nec voluntus per hoc abbatis & conventus dicti monasterii privilegia infringere, nec eis in aliquo præjudicium generari; dictam benedictionem ex eorum permissione & gratia in ipso monasterio nos fecisse plenus contentes: in cuius rei testimonium præsentes litteras sigillo nostro duximus signandas. Actum in festo supradicto, anno Domini E mini ut supra.

N n n i j

CARTA S. LUDOVICI REGIS
pro monasterio Regalis-montis.

Quedam ei predia donat.

Anno 1249
Ex ms.
Colbertino.

IN nomine, &c. **LUDOVICUS**, &c. notum facimus, quod cum olim abbatia nostra Regalis-montis concederimus domum nostram Vallis-pendentis cum pascuis territorii ejusdem, ita quod possint in eis tenere usque ad quadrageantas oves, sicut in litteris nostris super hoc concessis plenius continetur. Nos adhuc volentes ejusdem abbatia reditus ampliare, terram arabilem adjacentem prædictæ domui usque ad decem & octo arpenta, si tantum terra arabilis habeamus ibidem, eidem abbatia in puram & perpetuam eleemosynam concedimus & donamus, salvo omni jure alieno, & salvis etiam hominibus vicinarum villarum pasturis suis post collectionem fructuum, quas habere consueverunt ibidem quamdiu tenuimus eamdem domum. Quod ut perpetuæ, &c. Actum in castris juxta Damiatam anno incarnationis dominicae MCCXLIX. mense Septembri, regni vero nostri XXIIII. astantibus, &c.

CARTA S. LUDOVICI REGIS
Francorum.

De compositione ipsum inter & Droconem de Melloto inita super castris Lochiarum & Castellionis.

Anno 1249
Ex ms.
Colbertino.

IN nomine sancto & individua Trinitatis. Amen. **LUDOVICUS** De gratia Francorum rex. Notum facimus quod cum inter nos ex una parte, & dilectum & fidelem nostrum DROCONEM DE MELLOTO ex altera esset contentio, super castris Lochiarum & Castellionem super Aindram, & eorum castellaniis ac pertinentiis eorumdem, in quibus dictus Droco se jus habere dicebat, occasione cuiusdam donationis olim factæ Droconi de Mel'oto patruo eius defuncto, ab inclyræ recordationis rege PH. avo nostro, quibusdam exceptis, que sibi reineuerat in eisdem; nobis è contrario dicentibus ea post mortem dicti Droconis ad nos totaliter devenisse, propositique rationibus hinc inde, peteret idem Droco jus curia nostra, quod parati eramus ei facere de premissis: tandem die assignata, mediantibus bonis viris, talis inter nos & ipsum compositione intercessit, quod dictus Droco in nostra praesentia constitutus omne jus, si quod habebat vel habere poterat in prædictis castris & eorum castellaniis ac pertinentiis eorumdem, nobis & heredibus nostris quietavit in perpetuum: promittens se ea garantizaturum nobis & heredibus nostris

A contra dilectum & fidelem nostrum GUARDONEM episcopum Autissiodorensem fratrem suum, & neptem suam filiam GUILLELMI DE MELLOTO fratri sui, ac sorores ipsius, & contra quoscumque alios de parentela sua, qui in prædictis aliquid juris reclamarent, & vellent jus super hoc expetare in curia nostra, secundum usus & consuetudines locorum in quibus sita sunt dicta castra. Hæc siquidem tactis sacro-sanctis juravit dictus Droco se fideliter ac firmiter observaturum, prout superiori sunt expressa. Nos autem pro bono pacis concessimus eidem Droconi & heredibus ejus in perpetuum in feodium & homagium ligium de nobis & heredibus nostris tenendum, sexcentas libras Parisienses percipiendas a nobis & heredibus nostris in compotis nostris Parisius annuatim in octabis omnium sanctorum, de quibus dictus Droco nobis fecit homagium ligium contra omnes homines & feminas, qui possunt vivere & mori, salvo homagio feodi de sancto Prisco, quod tener de dilecta & fidei nostra comitissa Nivernensi. De his etiam heredes ipsius Droconis nobis & heredibus nostris simili ter homagium ligium facere tenebuntur, salvo homagio feodi prædicti, quod tenet de comitissa memorata. Quod ut perpetuæ stabilitatis robur obtineat, presentem paginam sigilli nostri auctoritate & regii nominis caractere inferius annorato, fecimus communiri. Actum in castris in Aegypto juxta fluvium Nili anno Incarnationis dominicae MCCXLIX. mense Decembri, regni vero nostri anno XXIV. astantibus in palatio nostro quorum nomina supposita sunt & signa. Dapifero nullo. Signum STEPHANI bicularii, signum JOHANNIS camerarii, signum IMBERTI constabularii. Datum vacante cancellaria.

FUNDATIO MONASTERII
de Fayeta ordinis Grandimontensis.

NOS JOHANNES comes Burgundiae & dominus Salini, notum facimus universi præsentes litteras inspecturis, quod nos voluntate spontanea & assensu ISABELLE COMITISSÆ uxoris nostra, pro animæ nostra & animarum omnium antecessorum remedio & salute, dedimus & concessimus in puram eleemosynam domum nostram de Fayeta, cum omnibus appenditiis & pertinentiis dictæ domus; videlicet in pratis, aquis, nemoribus, terris, hominibus ibidem perpetue morantibus, & heredibus & tenementis eorumdem. Insuper & molendinum & stagnum contigua dictæ domis, & aquas eis adjacentes, cum toto nemore, quod a Stephano domino de la Cassanha acquisivimus legitima emtione, Deo & bea-

tae Mariæ & priori Grandimontis & fratri, in dicta domo Deo servientibus præsentibus & futuris. Item, dedimus & concessimus eisdem in puram & perpetuam eleemosynam l. libras rendualis monetæ, quæ in comitatu Burgundia curret pro tempore, quas assedimus eis singulis annis in pace habendas & percipiendas, in festo S. Andreae apostoli medietatem, & in quindena paschæ proximo sequentis aliam medietatem; in puto nostro Salinensi sine molestia & contradictione aliqua sibi nullo tempore facienda. Præterea, nos utilitati & libertati eorum providere volentes, concessimus & dedimus prædictis fratribus & hominibus, ut ipsi cum rebus suis universis quitti, liberi & immunes de cetero in perpetuum sint per totam terram nostram ab omni pedagio, costumis, & exactionibus omnibus aliis quibuscumque, & ut omnia animalia tam fratrum quam hominum suorum patræ habeant libera per totam terram nostram, salvo damno rationabili reddendo sine emenda. Hæc autem omnia & singula, prout superius nominatim declarantur, bona fide & sincero corde, cum omni jure & dominio, quæ habemus vel habere possumus, nos & heredes nostri praesentes & futuri, in universis sapientissime dictis sine contradictione, reclamatione; molestia, nullo tempore facienda dedimus & concessimus priori & fratribus antedictis in puram & perpetuam eleemosynam, libero, quiete & pacifice possidendi. Et de his omnibus & singulis nos omnino devestivimus, & eodem corporaliter investivimus, promittentes bona fide servare, defendere, garentire contra universos homines eleemosynam nostram, & quod de cetero contra hæc universa, seu contra aliquam partem, nec contra præsentem paginam non veniemus, nec aliquem venire faciemus, consentiemus, nec illud permettemus.

In præmissorum omnium testimonium, auctoritatem & munimen, ut donatio stabilior omni tempore & firmior perseveret, præsentem paginam sigilli nostri munimine voluimus & dignum duximus roborandam. Datum anno Domini MCCXLIX, mense Novembri in castri omnium sanctorum.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum

Pro comitibus Attrebatis & Pontivi.

Anno 1250.
Ex ms.
Colbertino.
* Rober
tum.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen, LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus, quod cum inter dilectos & fidèles nostros * R. comitem Attrebatensem fratrem nostrum ex una parte, & SIMONEM comitem Pontivi & ejus uxorem ex altera, super justitia terræ comitis

A Pontivi, sicut se comportat a medio fili aquæ Autyæ usque ad Spinam Alvernoscam, & per medium filii ejusdem aquæ, sicut se comportat a dicta Spina usque directe ad Auberlotum de Dorlens versus Hesdinum, quæstio verteretur: de consensi partium inquesta facta esset, per quam inventum fuit P. comitem Flandriæ & clatæ memorie LUDOVICUM genitorem nostrum, antequam rex esset, tempore GUILLELMI comitis Pontivi & tempore prædicti SIMONIS & uxoris suæ, infra terminos prædictos versus Hesdinum justiciam habuisse, judicatum fuit in curia nostra justitiam esse prædicti fratris nostri R. comitis Attrebatensis, prædictorum Ph. & Ludovici genitoris nostri successoris infra terminos supradictos, hoc salvo comiti Pontiveni, quod habet ibi placitum fundi, ubi habet feodum vel dominium, & pro redditibus suis & servitiis & releviis eorumdem. Volumus autem & præcipimus heredes prædicti fratris nostri eandem habere justitiam in his quæ fuerint & quæ tenemus de comitatu Pontivi infra terminos prædictos, cum claræ memoria LUDOVICUS pater noster eidem fratri nostro pro parte hereditatis contulerit quidquid eidem patri nostro obvenerat ex parte ISABELLIS matris suæ, ratione cuius exercuerat ibi justitiam prædictus pater noster. Quod ut perpetuæ stabilitatis robur obtineat, præsentem paginam sigilli nostri auctoritate fecimus communiri. Actum in Ægypto in castris juxta Masoram anno Incarnationis dominice MCCXLIX, mensè Martio, regnive-ro nostri anno xxiv. astantibus in palatio nostro quorum nomina supposita sunt & signa. Dapifero nullo, signum STEPHANI bu-ticulari, S. JOHANNIS camerarii, S. IM-BERTI constabulari. Data vacante cancellaria.

E P I S T O L A S. LUDOVICI regis ad Blancham reginam matrem suam,

Ut commutationem faciat redditum Regalis-Monitis in Normannia, & de vineis dandis monialibus Meledunenibus.

Excellentissima & carissimæ dominæ & matris sue B. Dei gratia Francorum re-

Anno 1250.
Ex ms.
Colbertino.

ginæ illustri LUDOVICUS, &c. E Serenitatis vestræ litteras recepimus, continentis quod vos commutationem redditum quos monachi Regalis-Montis habent in Normannia propter hoc facere distulistis, quod littere dictis monachis concessæ a nobis vobis non dirigebantur, nec vobis litteras super hoc direximus speciales; & si placeret nobis vos dictam commutationem faceretis, dum tamen hoc vobis significare per nostras patentes litteras curaremus.

Nnn iij

Hinc est quod dominationi vestra tenore A prefentium declaramus, quod bene placet nobis, & super hoc etiam vestram excellentiā exoramus, quatenus dictorum reditū commutationē faciat secundum tenorem litterarum veltrarum, quarum fratres A. & H. monachi Regalis-Montis transcriptum nobis, sicut afferunt, attulerunt, vel alio modo secundum quod videbitis bonum esse. Præter hæc autem cum circa Meledum quasdam terras habeamus abbatia vestra de (a) Meleduno proximas, qua parum nobis profunt, & dictæ abbatis valde essent necessariæ ad vincas faciendas, si-
[a] cut nobis dicti monachi retulerunt, non tamen in qua quantitate dictæ terræ eidem abbatia essent necessariæ exprimentes: Volumus, si dominationi vestra placuerit, quod vos dictas terras in ea quantitate quæ vobis placuerit, abbatissæ & convenienti dicti loci tradatis, eo modo quo videtur faciendum. Quod autem super hoc feceritis, ratum & gratum habemus & habebimus in futurum. Actum Acon anno Domini MCCL. mense Julio.

LITTERÆ S. LUDOVICI REGIS C

*De institutione capellante in ecclesia
Pissiacensi.*

Anno 1250.
Ex ms.
Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus, quod nos capellaniam unam instituimus in ecclesia B. Mariae Pissiacensi, in qua cépellarus, quamdiu vixerimus, divinum celebrabit officium, prout consuetum est in ecclesia memorata. Hoc adjecto, quod qualibet die sabbati missam de beatâ Maria tenebitur celebrare: post decepsum autem nostrum pro anima nostra specialiter singulis diebus missam tenebitur D celebrare defunctorum, exceptis (b) dumtaxat diebus dominicis, necnon diebus cœnæ Domini, paracœvæ, vigilia & die resurrectionis dominicæ, die ascensionis, die pentecostes, die festo omnium sanctorum, die natalis Domini, die circumcisionis, die epiphaniæ, & quatuor solemnitatibus beatæ Mariæ, ac die dedicationis ecclesiae memoratae. In quibus omnibus diebus aut festivitatibus poterit idem capellarus officium quod dici aut festivitatibus competet, celebrare. In qualibet autem die sabbati, sicut prædictum est, missam de beatâ Maria celebrabit, nisi aliqua dictarum festivitatibus prænominatarum evenerit ipsa die. Assignamus autem capellano, qui deserviet in prædicta capellania, sexdecim libras Parisienses annui redditus, percipiendas in præpositura no-

(a) Lilium vulgo appellatur, hæc tenuisque perstat sub sti-
ctiore obseruancia ordinis Cisterciensis.

(b) Hinc colliges tempore S. Ludovici omni die, præter his expressos, licetum fuisse missam de defunctis celebri-

stra Pissiacensi: medietatem videlicet in festo omnium sanctorum, & medietatem aliam in festo ascensionis dominicæ, per manum præpositi dicti loci: volentes & præcipientes quod quicunque pro tempore fuerit præpositus Pissiaci, dictas sexdecim libras in dictis terminis præfato capellano sine difficultate solvatur. Quod ut ratum, &c. Actum Acon anno Domini MCCL. mense Augusto.

*Item littera de institutione alterius capel-
lanie in eadem ecclæsia pro anima bone memo-
ria R. comitis Attrebatenſis eodem anno &
B mense.*

EPISTOLA S. LUDOVICI REGIS
ad Blancham réginam Francorum.

*Petri de Lissaco nepotibus & consanguineis
orat ut de annua summa subveniatur.*

Excellētissimæ, &c. Datum est nobis Anno 1251.
Ex ms.
Colbertino. intelligi, quod dilectus quondam clericus noster magister Petrus de Lissaco Theobaldum, & Feliseturum filium Eremberti, & Johannem Marsille clericos nepotes suos, & Guillelmum filium defuncti Gileberti, Gileterum & Guillotum fratres & Odetum de Lissaco clericos suos consanguineos, inscholis Parisiis & alibi sustentabat ad summus suos proprios. Unde cum dictus magister Petrus, qui in servitio IESU CHRISTI in Cismatinis partibus & nostro diu laboravit, die captiōnis nostræ interfactus fuit, ut credimus, provisionem dicti magistri Petri suppleverolentes in aliquo serenitatem vestram rogamus, quatinus præfatæ tribus nepotibus Theobaldo, Petro & Johanni, unicuique eorum decem libras Parisienses, & prædictis quatuor Guillelmo, Gileto, & Guijoto fratribus & Odetu confanguineis suis, cuique eorum centum solidos Parisienses, quos concessimus eidem per annum, quamdiu placuerit nobis, vel usque dum provideatur eis de beneficiis ecclesiasticis singulis annis, ut prædictum est, de nostro tradi faciat. Actum Acon anno Domini MCCLI. mense Martio.

EPISTOLA ABBATI ET GENERALI
capitulo Cisterciensi,

*Ut Cistercienses in suo capitulo generali ad ea
per que inter eos concordia seruetur inten-
dant, & ad Dominum propria orationes ef-
fundant.*

Ille summus & mirabilis epifex, cuius mira & procul dubio admiranda sunt opera, qui Ex ms. illat. firmam adificavit ecclesiam super petram, & ministrant Chau ne umquam fides ejus deficeret exoravit, il-
lam solidam firmitate stabiliens, ipsam non folium ad ornatus decentiam, sed ad exigui-

tiam inexpugnabilis firmatis ordinum & A
religionum diversitate munivit , ut sit varie
rate circumdata , & sicut turris David cum
propugnaculis adfiscata firmissimis , ex qua
mille clypei pendeant, omissis fortium arma
tura. Horum eadem ecclesia fulta suffragii,
quasi bellatorum stipata cuneis , & velut ca
strorum acies ordinata terribilis , secura cum
hoste antiquo congregatur , & non solum ad
confundandas spirituum malignorum infidias
& infidiosos repellendos insultus ; sed & ad
apertos ascendentium ex adverso imperitus
superandos imperterrita & immota consistit.
Sane quo magis inter ceteros spiritualis belli
belligeros sacri Cisterciensis ordinis candidi
Nazarei , & ipsius exercitus candidatus , ad
illius honorem , qui est candor lucis aeternae
& divinae quaedam emanatio claritatis , ab or
dinis ipsius exordio exercitio congresus hu
jusmodi vacaverunt instantius & efficacius
institerunt , quoque ipsorum suffragia im
becillitati nostra desideramus & confidimus
virilius suffragari ; tanto adhaesit eidem or
dini anima nostra ferventius , & ad confer
vandam integratam prosperi status ejus
dem ardentes aspiramus. Ideoque univer
sitatem vestram monemus , rogamus & hora
mum attente , vobis nihilominus per aposto
lica scripta injungentes , quatenus in salubri
congregationis vestrae capitulo illis vacetis
unanimiter & concorditer intendatis , per quæ
sic semper , auxiliante Domino , servetur in
vobis votorum concordia & unanimitas ani
morum , quod perpetuo unius moris in domo
Domini habitantes , saluti animarum ve
strarum possitis salubrious inservire ; & illi
batam famam vestram & ejusdem vestri or
dinis conservare. Ceterum liceris spiremus
indubie , quod vos caritatis igne in atra vest
rorum cordium ardenter succensi , patern
um affelsum , quem ad vos & eumdem or
dinem gerimus , attendentes , patri graram
ialis dilectionis vicisitudinem rependatis ,
vestrarum orationum nos frequenti opitula
tione juvantes : nihilominus tamen , ne tan
tam coram vobis gratiam negligere videa
mur , earum pro nobis frequentiam humili
ter implorantes , instanter petimus , ut sic
nos assiduis suæ caritatis calibus , velut
Abisac Sunamitis adolescentula virgo , vestra
immaculata religio loveat , quod in nobis
qui nec sensis David vires attingimus , debi
tum prosequendi suscepti onus officii , nullo
modo umquam tempore frigescat.

TESTAMENTUM ISABELLIS
comitissæ Ruchehensis.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI. Anno 12. Ex ms. Colbimbiæ
Amen. Anno Incarnationis ejusdem mil
lesimo CCL, ego ISABELLIS filia quandam
nobilis viri dominii RAYMUNDI DE ROCA
FOLIO, uxoris nunc domini comitis Ruthe
nensis , in mea bona & sanâ memoria , li
cet debilis corpore , volens tempus mortis
anticipare , testamentum meum nuncupa
tivum sic facio & dispono. In primis meip
sam omnipotenti Deo & beatissima Virgi
ni matri ejus commando , quod eligo cor
pori meo sepulturam , cum viam universæ
carnis ingressum fuerit , in cimiterio domus
monialium beatae Mariæ de Anonencia. Quia
lego pro remedio animæ meæ quatuor mil
lia solidos , volo quod distribuantur per piæ
loca arbitrio & voluntate & notitia domi
nae DALPHINÆ & matris meæ. Utrique filia
rum meorum & dicti domini comitis , scilicet
VALBORGIS , HELIS , ALCAIRÆ &
DALPHINETÆ , jure institutionis relinquo
de bonis meis quinque milia solidos Melgo
rienses. AENRICUM filium meum & dicti
domini comitis viri mei facio & instituo mihi
heredem in medietate omnium bonorum
& jurium , & dictam dominam DELPHI
NAM matrem meam facio & instituo mihi
heredem in alia medietate omnium dicto
rum bonorum meorum & jurium : & volo
& jubeo , quod dictus filius meus & heres
AENRICUS , & dicta domina mater mea te
neantur pro me solvere communiter & æ
quis partibus prædicta a me superius legata ,
& quæ jure institutionis reliqui , & solvere
debita mea , & dicti domini quandam patris
mei teneantur restituere , pro posse suo bona
fide. Item , volo & jubeo , quod si aliqua
vel aliquæ dictarum filiarum nostrarum in
pupillari ætate , seu alias quandocumque
sine legitima prole decesserit seu decesserint ,
volo quod pars seu portio supradicta dece
deris seu decadentium ad dictum filium
meum AENRICUM & heredem meum uni
versalem pleno jure reverteretur seu resti
tueretur : ita quod in dicta restituzione vel
circa dictam restitucionem nihil decudatur
prætextu debiti bonorum subsidiu vel quartæ Trebellianicae. Si vero , quod absit , dictus
AENRICUS filius mens & heres sine legitimi
mo herede a se ex matrimonio procreato
decederet quandocumque , substituo ei HEL
IS filiam meam dictam si supervixerit. Si
vero non supervixerit , substituo ei ALCAI
RÆ dictam filiam u. cam , si supervixerit. Si
vero non supervixerit , substituo eidem di
cto filio meo dictam VALBORGES filiatu , si
supervixerit. Si non supervixerit , substituo
ei DALPHINETAM filiam meam dictam

Item, dictas filias meas sibi ad invicem sub- A
stituo, scilicet supradictæ Helis Alcaietam,
& Alcaietæ dictæ Valborges, & dictæ Val-
borgesæ Dalphinetam dictam. Item, dono
& solvo, & remitto in perpetuum in hoc
testamento dictæ DALPHINÆ matræ meæ,
quidquid ab ea possem exigere, petere, seu
habere, quolibet modo pro fructibus, re-
ditibus, seu proventibus olim ab ea ea um-
quam de tota terra mea, quæ quondam fuit
dicti R. de Rocafolio patris mei, quia con-
fiteor & recognosco quod ego debeo ex
causa mutui dictæ dominæ matræ meæ cen-
trum libras Melgorientes, & si quid amplius
mihi umquam misericordia fecerit, ad-
huc volo, quod super hoc credatur simpli-
ci verbo, & bona fidei ejusdem. Et hoc est
testamentum meum sive ultima voluntas
mea, & hæc omnia supradicta volo in per-
petuum valere jure testamenti: & si non va-
leant jure testamenti, volo quod valeant in
perpetuum jure codicillorum, sive jure ul-
timæ voluntatis cujuscumque. Volens etiam
& mandans, quod si illo tempore aliquod
aliquid feci testamentum, sive codicilos, seu
aliam ultimam voluntatem, illud testamen- C
tum, codicilli, seu ultima illa voluntas non
habeat roboris firmitatem. Ex præsenti enim
illa cassio. Hoc autem testamentum, seu hanc
ultimam voluntatem, quod seu quam de
præsenti facio, volo in perpetuum valere &
eam non mutare, & si forte continget
deinceps me facere aliud testamentum, vo-
lo illud nullius esse momenti, sed istud vo-
lo servari, non illud. Factum fuit hoc testa-
mentum in castro de Gressel, in camera su-
periori quæ est subetus coquinam, coram ad
hoc vocatis & a dicta testatrix rogatis te-
stibus Bernardo de Marges, priore ecclesiæ
santi Baudilii, Stephano de Fresquels rec-
tore de Rupp. Armo, Guillemo Ayecli de
Cantobre milite, Ademario de Cantobre
domicello, Raymundo Amalrici, & Guille-
lmo de Plantada de sancto Baudilio. Quia
ego Natalis publicus notarius terræ Aristi-
dii his omnibus interfui, & mandatus a di-
cta testatrix hæc scripsi, & signum meum
apposui. Tamen sciendum est ante signi ap-
positionem.... fuit hoc testamentum coram
me dicto P. Natalis notario & coram dictis E
testibus, ut dictum est, anno quo supra &
loco, octavo calendas Octobris.

E P I S T O L A C A P I T U L I

S. Martini Turonensis ad Leodienses

S. Martini canonicos.

*De mutua inter utramque ecclesiam caritate,
& ut Leodienses per aliquos ex suis de sep-
tetto in septennium Turonensem ecclesiam
vivissent.*

Viris venerabilibus & discretis carissi- Anno 1151.
mis fratribus ac amicis, p̄cipito, Ex m.
decano, totique capitulo sancti Martini Cl. V. t.
Leodiensis, Guido decanus & Philippus
thesaurarius, totumque capitulum ecclesiæ
B. Martini Turonensis, salutem & fraternæ
vinculum caritatis.

Dum ad arcana pectoris faciem mentis
convertimus, dum infra claustra cum jugi
meditatione pensamus, quam grata, quam
favorabilis, quam suavis, quam amabilis &
accepta sit inter fratres affectio fraternita-
tis, & libenter pro ipsa affectus nostros ef-
fundimus, & ad ipsam totis desideriis aspi-
rantes alios invitamus. Unde quadam men-
tis hilaritate, quadam plausu angelico vos
ad fraternitatis unionem quondam recepi-
mus, attentes quod non potest esse
forma expressior angelicæ conversationis,
quam unitas socialis. Quin immo si ad ec-
clesiarum primitivæ originem mentis oculum
convertamus, ecce quem ab unitate ortum
habuit & progressum. *Unus enim spiritus,*
una fides, unum baptisma. Sed quid ultra
recolenda cum exultatione inter nos olim
contrafacta fraternitas jam occurrit? Scimus
enim nec sine gratiarum actione possimus
recentrare, quod ex devotione sincera, di-
lectione intima, caritate non ficta, vultis
& petitis ut fraternitatis unitas, quæ ex dis-
pensatione divina inter nos dudum est
contrafacta, omnem calumniam singularita-
tis excludat, nèc deinceps quadam perspi-
cuitate suffulta tam federata conjunctio ex-
cursu temporis oblivione tollatur, aut per
incuriam libello dato repudii divortium pa-
titatur. Quod & nos propensiore laxitia gra-
tulanter penitus confirmamus, volentes
quod caritatis sinceritas maneat integra, &
devotionis sinceræ hinc inde vigeat mutua
obsequela. Gaudemus itaque vobiscum mu-
tuæ caritatis habere consortium, & cum ec-
clesia vestra individuæ communionis parti-
cipium, nimur quia ejus nomen sicut
oleum effusum est. Nam innata vobis largitas
se in orbem terrarum magnifica liberalita-
tis exhibitione diffundit. Unde scimus quod
hausitis de fonte benignitatis & munifi-
centiarum non exhausto, cum & vestra caritas
plus crescat, nec sentit ex distributione dis-
pendium, immo ex largitione vires recipiens,
transit ejus exinanitio in augmen-
tum. Arbitratur igitur delectabile & jucun-
dum,

dum, cum tantis & talibus comparate quodam felici commercio uniformitatem affectuum, & unitatem omnimodam voluntatum. Igitur, fratres carissimi, frequenti revolutionis actu infra septa memoria revolvamus, quod sub uno principe militamus, ejusdemque patroni patrocinio tui sumus, quem habemus doctrina speculum, illibatae caritatis exemplar, sinceræ dilectionis & devotionis exemplum. Unde & nos alternis vicibus diligamus, & relatione mutua invicem honoremus, scituri quod nisi per nos fieret, caritas numquam excidet: nam cum omnia evanescunt in morte, sola dilectio in morte non moritur, sed ejus fortitudini mors succumbit. Porro sicut humiliter petitis hanc epistolam sigillo nostri capituli consignatam, ad vos mittimus, exhortantes ut juxta fraternitatis nostra tenorem ecclesiam nostram per aliquos ex veltris de septennio in septennium visitetis. Bene & diu valeat caritas vestra. Datum anno gratiae MCCLI. mense Novembri.

LITTERÆ GAR SINDIS comitissæ Bearnensis.

*De matrimonio contrahendo inter Margari- C
tam filiam Gasonis vicecomitis Bearnensis, & Rogerium Bernardi filium comitis Fuxensis.*

Anno 1152.
Ex ms.
Cibinio.

Noverint universi, quod nos GAR-
SINDIS comitissa mater GASTONIS
Dei gratia vicecomitis Bearn in quantum
in nobis est, & ad nos pertinet vel pertine-
re debet & potest, salvis terris & redditibus
nostris, laudamus & approbamus pro no-
bis & pro nostris omnia & singula pacta
contenta in publicis instrumentis a magi-
stro Helia communio notario Agenni notatis,
qua videlicet pacta inter dictum dominum
GASTONEM & nobilem virum dominum
ROGERIUM Dei gratia comitem Fuxensem
& vicecomitem Castris-boni ad invicem sunt
inita sive matrimonii inter MARGUARITAM
filiam dicti Gastonis, & ROGERIUM BER-
NARDI filium dicti comitis contrahendi,
per solemnem stipulationem firmiter pro-
mittentes, quod nos omnia pacta, ipsa &
singula, quæ in ipsis continentur rata sem-
per habebimus atque firma, & in contra-
rium per nos vel per interpositam personam
nullatenus veniemus ullo tempore, vel lo-
co, vel jure, vel ulla ratione, vel modo quo-
cumque, & gratis sine aliqua compulsione
super hoc renuntiamus omnibus auxiliis &
defensionibus juris canonici & civilis, quæ
nos juvare possent ad veniendum in contra-
rium in toto vel in parte. Actum apud AU-
RIORIS XIV. die introitus Octobris testibus
præsentibus & videntibus Jacobo de Salias
scriptore dominæ Gar sindis prædictæ, Aſſa-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

A litu de Cutha & Ramundo Arnaldi d'A-
raus militibus, & me Willelmo communi
notario Agenni, qui vocatus & rogatus hanc
cartam scripsi & in publicam fomam redegi, & signum meum eidem apposui anno ab
Incarnatione Domini MCCLII. regnante
domino ALPHONSO comite Piastavensi &
Tholosæ, & WILLELMO Agennensi epif-
cupo.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum pro Johanne de Gienvilla senescallo Campaniæ.

LUDOVICUS, &c. Notum facimus, Anno 1152.
Ex ms. Col-
bertino.

quod nos obtenu grati & accepti ser-
vitii, quod dilectus & fidelis noster JOHAN-
NES DE GIENVILLA senescallos Campaniæ
nobis exhibuit in partibus Terræ sanctæ,
dedimus eidem & heredibus suis de uxore
sua desponsata, qui pro tempore habebunt
dominium de Gienvilla, ducentas libras
Turonenses anni reditus, in feodum &
homagium ligium a nobis & heredibus no-
stris percipiendas annuatim, in festo om-
nium sanctorum, in cofbris nostris, & de
hoc homagium ligium fecit nobis contra
omnes homines qui possunt vivere & mori,
salva fidilitate comitis Campaniæ & comi-
ti Barri. Et hoc similiter heredes ipsius præ-
dicti facere tenebunt nobis & heredibus
nostris. Quod ut ratum & stabile permane-
nat, præsentem paginam sigilli nostri fe-
cimus impressione muniri. Actum in castris
juxta Joppe anno Domini MCCLII. mense
Aprilii.

LITTERÆ S. LUDOVICI REGIS pro episcopo Damiatano.

Ducentas annui reditus libras ei assignat.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, Anno 1152.
Ex ms. Col-
bertino.

Notum facimus, quod nos attenden-
tes, quod dilectus ac fidelis noster E. Dei
gratia Damiatanus (⁴) episcopus factus erat
pauper propter Christum, & etiam propter
gratum eius servitium quod nobis impedit
in partibus Cismarinis, dedimus & conces-
sumus, eidem ducentas libras anni reditus,
quamdiu vixerit sine episcopatu vel archiepi-
scopatu, percipiendas in festo omnium
sanctorum annuatim in cofbris nostris: ita
quod post ejus deceßum, vel postquam pro-
visum fuerit ei de episcopatu vel archiepi-
scopatu, idem reditus ad nos & heredes no-
stros libere revertatur. In cuius rei testimo-
nium dedimus ipsi præsentes litteras sigilli
nostrí munimine roboratas. Actum in castris
juxta Joppe anno Domini MCCLII. mense
Julii.

(4) Cathedram Damiatæ fundavit S. Ludovicus a Balu-
fio editam in Miscellaneis.

O o o

D I P L O M A L U D O L P H I
episcopi Halberstadiensis pro mona-
sterio Corbeiae novæ.

Pro concessa sibi advocatia in aliquibus villis
ab Hermanno abbate Corbeiensi, concedit
ipsi unam præbendam in ecclesia Halber-
stadiensi.

Anno 1253.
Ex m.
Corb. novæ.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis,
LUDOLPHUS Dei gratia Halberstadiensis
ecclesiae electus in perpetuum. Justum est
& omni consentaneum rationi, ut facta ra-
tionabilia & honesta, illa præcipue quæ con-
fraternitatis amorem, & mutuae caritatis
augmentum generant & inducant, au-
tochtotitatem munimine contra varios futurorum
incursus gratuiter & diligentie studio invio-
labiliter muniamus. Ideoque ad notitiam
tam præsentium quam futurorum cupimus
pervenire, quod cum venerabilis & dilec-
tus nobis HERMANNUS Corbeiensis ecclesiae
abbas, advocaciam in utraque Groninge, &
in utraque Kroppenfede, in Ammendorp & in
aliis villis sibi annexis resignatam sibi a co-
mite Henrico de Blanckenburg & uxore
sua Engelburgi fideliibus suis ecclesiae no-
stræ Halberstadii, non immemor consolatio-
nis & gratia sibi exhibet, ob spem defen-
sionis, consilii & auxillii, de pleno consen-
tu totius ecclesiae suæ Corbeiensis dimiserit:
perpetualiter possidendam, retenta sibi &
nobis in feodata adhuc advocatia, quam pa-
ri mariuina cum... ipsi ne ab utraque parte
alienari valeat porrigemus, & moneta in
Kroppenfede, denarios cerevisiæ, telenium
fori in festo Viti, licer modici valoris sint,
amore familiaritatis nihilominus dimiserit
eidem ecclesiae nostræ, hac conditione sta-
tuta, quod numquam obligetur, numquam
infeodetur, nec aliquo modo alienetur,
sed semper ad ecclesiam Halberstadiensem
immobilis perseveret, & quod bona sua
cum ecclesia in Groninge & suis bonis &
personis tamquam propria bona pro zelo
ecclesiae nostra & episcopi pro tempore fac-
cedentes protegant semper, fideliter de-
fendant, falvo iure suo & successorum suorum,
quod a prædecessoribus suis in ipsa
ecclesia videlicet in libertate, curia clau-
stralib[us] & hospitalis in locatione & destitu-
tione officiorum, correptione claustralib[us]
disciplina hactenus est servatum. Item,
quod homines sui supra deputatum ahnuam
petitionem advocatæ videlicet, maldera-
tam (4) tritici & ferrones Halberstadienses
agenti exactione debita non graventur,
nisi quantum de casualibus judicis de jure
competit advocate. Item, quod a jodia sua,
videlicet allodium de Groninge, & allodium

(4) Malderata seu Malitia est medula Germanica qua-
tuor modios contingen.

A in Kroppenfede cum suis pertinentiis, &
molendinum in Monchedorp & stagna ultra
Bodam ab omni jure advocatæ libera sem-
per permaneant ut fuerunt, sed semper
multam & indissolubilem confraternitatis
& familiaritatis dilectionem ad invicem ha-
bitam & habendam libera voluntate con-
cesserit, quod ipsa stagna ecclesie nostræ
Halberstadiensi communia sint cum ipsa;
adjiciens etiam quod si ecclesia nostra &
Corbeiensis easrum vel oppidum in Gron-
inge ædificare procedente tempore de-
ereverit, æqualiter participent expensas &
fructus, sed ecclesia nostra judicium spé-
cialiter obtineat, sicut in aliis causis pre-
scriptis. Nos de communi consensu totius
ecclesiae nostræ hæc omnia quæ subscripta
sunt, obligamus & adstringimus, tam nos
quam successores nostros firmiter servatu-
ros, & in recompensam hujus facti &
argumentum majoris familiaritatis, integrum
præbendam in ecclesia nostra majori eidem
venerabilis domino abbatu Corbeiensi & suis
successoribus in futurum, quotiescumque
ipso ad partes nostras venire contigerit,
tempore præsentia iporum percipiendam
contulimus liberaliter & benignè. Curiam
etiam in castro Anmerle sibi & suis suc-
cessoribus, quam in feodare & alienare non
poterunt, & in qua propriis sumtibus Ca-
strensi suo in beneficio providebunt, con-
tulimus nihilominus perpenitenter possiden-
dam. Hujus rei testes sunt Hermannus ma-
jor præpositus, Wigerus decanus, Burohar-
dus vicedecanus, Cono de Depholse, Ro-
dolphus Portenerius, Volradus de Kirch-
ge, Volradus præpositus Wallebiensis, E-
verwinus præpositus S. Bonifaci, Wide-
kindus de Nuwenberg, Henricus de Dron-
dorp, Hermannus de Kutzburg, Berthol-
dus de Klettenberg, Albertus de Aldenberg,
Christianus præpositus Northusensis, Ge-
rardus sacerdos, Hermannus de Hodenba-
ge, Ludgerus de Laci, Otto de Harbec-
ke, Otto de Vipech, totumque majoris ec-
clesiae nostra capitulum. Iaci vero, Joha-
nes dapifer, Fridericus de Herleve, Gere-
hardus de Schlage, Henricus de Alpenfede,
Ludolphus de Herleve, Conradus de Leb...
Henricus de Velben, Fridericus de Ber-
tigge, Tietmarus de Orfle, & alii quam-
plures ecclesiæ ministeriales. Acta sunt hæc
anno Domini millesimo ducentesimo quin-
quagesimo tertio, tertio idus Maii: ut hæc
inde firma semper permaneant & quieta,
hanc paginam duobus sigillis nostro vide-
licet, & ecclesia nostra majoris in testimo-
nium validam duximus roborandam. Da-
tum Halberfede, electionis nostræ anno
primo.

Nos Halberstadiensis ecclesiæ capitulum
hunc pagine granci animo & affectu per
appositionem sigilli ecclesia nostræ fideliter

1317 & publice in nomine Domini obligantes A hyemal, anno Domini MCCLII.
nos ad omnia consentimus.

*Idem privilegium confirmat Willmās
rex Romanorum dictum Machlinia idibus Fe-
bruarii, indictione XII. anno MCCLIV. &
Alexander papa IV. pontificatus sui anno VI.*

PRIVILEGIUM HENRICI
Leodiensis episcopi pro canonicis
Leodiensibus.

*Confirmat privilegium Henrici regis cano-
nicorum familiam & jurisdictione
laicorum eximenter.*

Anno 1253.
Ex m. Cl.
T. domini
Universitatis.
HENRICUS Dei gratia Leodiensis elec-
tus, dilectis & fidelibus præposito,
archidiaconis, totique capitulo majoris ec-
clesiaz & aliarum ecclesiarum decanis & ca-
pitulis civitatis Leodiensis salutem in Do-
mino.

Cum vobis per dominum HENRICUM
felicis recordationis Romanorum regem ex
speciali privilegio sit indultum, quod fide-
les nostri scabini Leodienses nullam habere
possint in vestra familia jurisdictionem pro
aliquo forefacto, vel ferre sententiam vel
judicium aliquod in familiam supradictam.
Nos itaque paci & tranquillitati vestra pro-
videre volentes, dictum privilegium ratum
habemus & gratum, & per omnia volumus
in suo robore permanere, & ut in perpe-
tuum dictum privilegium de cetero sine ca-
lumniā maleat & firmiter obseretur, sta-
tuimus & nos & successores nostros ad hoc
vobis & successoribus vestris obligamus,
quod de cetero quocumque nos villi-
cum contigerit instituere in civitate prædi-
cta, idem villicus tactis sacrofancis evan-
geliis juramentum præstabit in sua institu-
tione, quod contra familiam vestram pro
quocumque forefacto ab aliquo vestra fa-
miliæ perpetrato aliquam sententiam sine
judicium aliquod a scabinis Leodiensibus
aliquarentur non requiret, sed secundum
tenorem prædicti privilegii familiam ve-
stram in sua libertate manere permitteret. Ju-
rabit etiam quod tempore sua villicationis
nullum alium ex quacumque causa loco
suo in villicum substitueret, nisi substituen-
dus ab ipso hoc idem præstiterit juramen-
tum. Insuper ad majorem ipsius privilegii
firmitatem vobis promittimus, quod nos &
nostris successores vobis & vestris suc-
cessoribus obligamus, quod de cetero nec
nos, nec nostri successores aliquem insti-
tuemus in civitate prædicta scabinum, nisi
idem scabinus in sua institutione tactis sa-
crofancis prius juraverit, ut prædictum
privilegium debeat obserbare, & nullam
sententiam vel judicium feret in aliquem
vel aliquos de vestra familia pro quocum-
que forefacto ab aliquo vel aliquibus de
vestra familia perpetrato, etiam si fuerit,
quod absit, a villico qui pro tempore fue-
rit, monitus vel etiam requisitus. Actum
& datum sabbato, post festum B. Martini
Vit. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

FUNDATIO CONVENTUS
Fratum Minorum Falesiensem.

Anno 1254.
Ex m.
Colberius.
Universis Christi fidelibus presentem
paginam inspecturis, Petrus dictus de
Ponte-Ollel salutem in Domino sempiter-
nam.

Noverit universitas vestra, quod ego
Petrus de Ponte-Ollel, filius Petri senioris
de Ponte-Ollel, dicti sumister, nolens cari-
tati Fratrum Minorum in aliquo derogari,
quit potius juxta conscientiam meam ni-
tens beneficium a me factum acceptabilius
apud Deum facere, & securius inter ho-
mines ordinare, dedi & concessi ac penitus
dereliqui in manu domini LUDOVICI illu-
stris regis Francorum locum qui situs est
juxta portam Falesiæ, quæ dicitur Porta
Ogisi, & portenditur in burgum a rure
conjuncto dictæ portæ usque ad proximam
turellam exclusive, & extenditur in latum
versus plateam oppositam initio vici qui
primo egreditur a vico protenso versus por-
tam prædictam ad parochiam SS. Trinitatis,
sicut se proportionat, habens ex una parte
vicum prænominatum, & ex alia turrem
heredum Radulfi pia recordationis, quon-
dam fratri mei, & etiam quicquid juris &
domini habebam vel habere poteram ego
& heredes mei in loco superiori jam ex-
presso: quem etiam locum ante concesser-
am fratribus prædicti ordinis, intuitu mi-
sericordiae in remissionem peccatorum meo-
rum, ac patris mei, & matris meæ, & uxori
meæ, ac liberorum meorum, ad inha-
bitandum in eo, ut per puritatem suæ pro-
fessionis & instituta sui ordinis, sedulum
ibidem exhiberent Domino famulatum,
tenendum & habendum libere & quiete
prædicto domino & successoribus suis sibi
in dominio Normannia succedentibus, abs-
que ulla reclamatione miei vel heredum
meorum super dominio & jure aliquo fa-
cienda, & ut hæc donatio & concessio fir-
mior habeatur & inviolabiliter valeat ob-
servati, sigillum meum duxi præsentibus
apponendum. Datum Falesiæ anno Domini
MCCLIII. mense Januario, dominica infra
octabas Epiphaniaz.

88

Oooo i)

LITTERA

Qualiter regalia Senonensis fuit reddita de gratia per regem Henrico electo Senonenfi modo & forma hic contentis.

Anno 1254.
Ex ms.
Colbertino.

Anno Domini MCCLII. die Martis in vigilia annunciationis dominica apud Vicinas, venit ad comitem Pictavensem & ad consilium domini regis, HENRICUS electus Senonenfi, rogans eos & requirens, ut ei redderent regalia Senonenfia, sicut prædecessores sui ea habuerant ante confirmationem, quia ipse electus fuerat canonice & concorditer, prout etiam apparabat per parentes litteras decani & capituli Senonenfis. Ad hoc responderunt dictus comes & consilium, utrum idem electus dicta regalia gratia vel jure [petret] qui respondit quod ea petebat libi reddi vel per jus vel per gratiam, & habito consilio responsum fuit ei, quod multæ suberant rationes per quas non tenebantur ei reddere dicta regalia de jure: veritatem quia ipse, patentes, & antecessores sui nutriti a longo tempore fuerant in curia, & familiares fuerant regum & reginatum & regni, volebant ei facere gratiam, & sic per gratiam redderunt ei regalia Senonenfia, & ipse fecit fidelitatem domino regi, & heredibus suis, sicut moris. Ad hæc fuerunt præsentes comes Pictavensis & Tholosanus, episcopus Ebtoicensis, dominus Philippus de Nemolio, Guido decanus B. Martini Turonensis, magister O. de Lorriaco, archidiaconus Petrus, St. decanus B. Aniani Aurelianensis, Philippus thesaurarius Pictavensis, magister Guillelmus Rolandi, magister Petrus de Santolio, magister Petrus de S. Martino, Guillelmus de Auteliano, frater Ren. de Carnot de ordine Fratrum Minorum, G. thesaurarius Senonensis, Vincentius archidiaconus Turonensis, magistri Angelus & Ren. Chertenay, canonici Carnotenses & plures alii.

LITTERÆ JOHANNI S
de Avenis.

In manu Roberti de Besocey ponis feodam quod accipiebat a comite Blesensi.

Anno 1254.
Ex ms. Col
bertino.

JEANS D'AVESNES filius a^ele conte de Flandres, à son bon any monseigneur Robiers de Besocey salus & bon amour.

Je vous fach savoir, & à tous ausse, ke je mech en voltre main tout le sief ke je truch de le comte de Blois seigneur d'Avesnes, pour sauver & guarentir, si comme fire doit faire à son homme, c'est assavoir Structz, Dourlers, & les appartenances, & pour ce ke je n'ay point sayel avoeck

A moy, j'ay fait ces lettres en sailler del sayel à AELIS ma femme, & temoing des hommes li comte de Blois seigneur d'Avesnes se loist assavoir monsieur Gil de Berlaymont, & monseigneur Thierry de Lechmaide chevaliers. Ce fut fait l'an de l'Incarnation Notre-Seigneur MCCLIV. lendemain del jour de May.

INSTRUMENTUM DE PACE
facta inter episcopum Lemovicensem
& homines suos.

Anno Domini MCCLV. die lunæ post festum S. Matthei apostoli astantibus PHILIPPO archiepiscopo Bituricensi, A. (a) episcopo Silvancetensi, Alfonso comite Augi, G. decano S. Martini Turonensis, magistro O. de Lorriaco, R. Nicossiensis archidiacono, R. abbate Bonz-vallis, Petro Cambellano, Gervasio de Serrantis panteario, Petro de Fontanis, P. de Crencuria, magistro Johanne de Ulliaco, O. thesaurario Bajocensi, & magistro Johanne de Nemoso, & pluribus aliis clericis & laicis Parisiis, voluit dominus rex, concessit & approbavit, & firmiter observari præcepit pacem factam inter AYMERICUM episcopum Lemovicensem & homines suos de S. Juniani, salva fidelitate sua, quam habet in ipsa villa, & salvis etiam exercitibus & equitatione in quibus tenentur domino regi homines antedicti. Cujus pacis tenor talis est.

Universis præsentes litteras inspecturis, AYMERICUS Dei gratia Lemovicensis episcopus, consules & communitas S. Juniani salutem & pacem. Noveritis quod cum nos episcopus super consulatu, communitate, & sigillo, & aliis articulis, de quibus erat quæstio in curia domini regis Franciæ, causam prosequeremur contra burgenenses & homines villæ S. Juniani; tandem per venerabiles viros magistrum Heliam officialem Lemovicensem, Johannem de Castro-novo, magistrum Durandum de Auraco canonicum S. Juniani, & magistrum P. de Benevento canonicum Haentensem, quos nos episcopus pro nobis ad hoc constitui-mus, & per magistrum G. de Vileti, P. de E. Claustro, P. Vigerii, & Gaufridum Barba burgenenses S. Juniani, quos nos consules & communitas pro nobis & tota villa S. Juniani ad hæc similiter super præmissis & aliis quæ inferius sunt expressa, fuit pacificatum & compositum in hunc modum: videlicet, quod cum erit electio consulum facienda in villa S. Juniani, dominus Lemovicensis episcopus vel mandatum ipsius ponet tres probos viros de communitate

(a) Adamo de Chambly, qui post Guillelmum Silvancetensem eccliamexit ab anno 1239, ad annum circiter 1257.

villæ S. Juniani, & tota communitas ponet A num episcopum vel ejus præpositum distinguntur.

Item, potestas ipsorum consilium erit talis; videlicet quod ædificari & reparari facient muros villa, tornellas & fossata, & curabunt de clausura villa, & ea mundanda de peyratis, ubi expedierit, faciendis, & his familiis qua spectant ad ornatum villa, necnon & de custodia armorum villa, & de servitiis & exenii faciendis ubi expedierit, & de exercitibus faciendis & conducendis, quando expedierit, & nullam habebunt aliam, nisi tantummodo in præmissis.

Item, consules nullos clamores recipient, nec causas aliquas audient, nec fidejussores petent, nec recipient, nec ab aliquo de communitate sua mutuo sibi aliquid dari præcipient vel mandabunt, nisi gratis & amicabiliter hoc valeat obtinere, nec aliquam pœnam vel multam mutuare nolentibus, vel aliis quibuscumque poterunt imponere vel infringere aliqua occasione, nec compromissum aliquod omnes insimul vel eorum aliqui, ut consules super aliqua causa vel negotio aliquo recipient, nec aliquam coram domino episcopo Lemovicensi, vel præposito ipius, ut consules, manutenebunt vel defendant super aliqua causa quæ esset alicui privatæ personæ.

Item, consules sic electi præsentabuntur domino episcopo vel ejus mandato in villa S. Juniani antequam administrent & recipient aliquod juramentum, & jurabunt ipsi consules domino episcopo vel ejus mandato, quod utilitatem ville facient & procurabunt bona fide in his quæ spectant ad eorum officium, episcopi jura servabunt, nec ea decurtabunt, nec impudent per se vel per alium, tacite vel expresse, & quod se non intromittent scienter, nisi tantummodo de his quæ superiorius sunt expressa.

Item, homines villa in ipsorum consulum ingressu jurabunt ipsis consilibus: « Promittimus & juramus quod in his in quibus potestatem habetis, faciemus ad utilitatem villa vestrum mandatum, salvo in omnibus jure & dominio domini episcopi Lemovicensis & successorum suorum.

Item, sigillo communitatis non utantur in contractibus cuiuscumque personæ, nec in testamentis, sed tantum in suis communitatibus negotiis.

Item, consules per se nullam in mundo jurisdictionem, cōcēptionem, vel compulsionem habebunt, sed omnia per domi-

gentur.

Item, in sigillo vel contra-sigillo communitatis signum episcopale ponetur, scilicet vel mitra, vel crossa, vel imago episcopi a pectore supra cum mitra & crossa. De gagis vero & custodia vinearum & hortorum utentur, prout uti consueverunt, tantum quoad vineas & hortos.

Item, claves portarum ponantur in manu domini episcopi, & ipse tradet eas duobus consilibus de villa, qui jurabunt quod eas fideliter & bona fide custodient, per se vel per alium, & eas nomine domini episcopi tenebunt & mandato, & eas domino episcopo vel ejus mandato reddent, quotiescumque ab ipso vel ipsius speciali mandato fuerint requisiti.

Item, consules & communitas domum communitatis tenebunt a domino episcopo, & pro ea reddente ei singulis annis xii. denarios de censu anno in natali, & unum obolum aureum de acaptamento in mutatione episcoporum Lemovicensium.

Item, si pro reparatione mutantur vel alias villa negotiis supradictis facienda sunt talliae seu collectæ, & concordant in hoc consules & communitas, fieri habito prius consilio & auctoritate præpositi domini episcopi, & ipsæ talliae seu collectæ per ipsum præpositum & consiles sicut & aquabuntur, prout expedierit: & si domini episcopi præpositus in faciendo & aquando ipsæ tallias seu collectas esset negligens, nihil differret vel impediret, ad dictum episcopum Lemovicensem recursus super hoc haberetur; & idem dominus episcopus per ipsum præpositum, vel per alium hoc faceret fieri sine difficultate ad utilitatem villa.

Item, si qui sunt non subconsules in villa S. Juniani, vel consiliarii jurati præter formam juramenti quod consules recipient ab aliis, cesseret ex nunc eorum officium, & vocatio eorumdem. Illos autem qui solvere contradicerent, vel nollet dictas tallias solvere, seu collectas, præpositus domini episcopi ad requisitionem consilium compellat ad solvendum sine dilatione, & non ipsi consules, nec aliquis pro ipsis.

Item, consules vel communitas statutum aliquod super aliquo non facient publicum vel privatum, nec aliquam consuetudinem vel usum introducent vel facient, sine licentia domini episcopi speciali.

Item, consules vocati in jus coram domino episcopo vel ejus præposito, etiam super factis consulatus vel communitatis, stabunt juri, & cavebunt coram ipso, sicut faceret qualibet privata persona.

Item, consules vel communitas S. Juniani subconsules vel speciales juratos sibi alios non creabunt.

Item, consules vel communitas S. Juniani cum aliquibus de eadem villa vel aliquibus aliis extrinsecis vel forinsecis conjurationem aliquam non facient, vel se ligabunt aliquo modo sine voluntate domini episcopi, & ejus licentia speciali.

Item, consules in depositione sui officii seu consulatus de recebris expensis factis ratione communitatis reddent computationem rectam singulis annis praeposito domini episcopi, si velit interesse, & consulibus substitutis & communitatibus.

Item, illi qui parebunt huic compositioni, non tenebuntur, nec bona eorum pro illis, qui compositioni hujusmodi non parrebunt.

Hanc autem compositionem nos episcopus & nos consules & communitas S. Juniani pro nobis & tota villa S. Juniani, presentem pacem & compositionem ratam & firmam habemus, recipimus & approbamus, & universa & singula promittimus in perpetuum servatores, & contra per nos & per alios aliquatenus non venturos. Quam utique compositionem & pacem nos consules & communitas pro nobis & tota villa S. Juniani promittimus præstitis juramentis in perpetuum observandum. In quorum testimonium & munimenos episcopos sigillo nostro, & nos consules & communitas has litteras fecimus consignari. Quibus dictus officialis & dicti canonici & magister G. de Vilera, & P. de Claustro ad nostram instantiam sua apposuere sigilla, & dictus P. Vigerii pro se, magistri Petri de Monte-Valerio archipresbyteri de Rontronio, & dictus Gaufridus Barba pro se magistri Stephani de Maloesse archipresbyteri de Gemello sigillis præsentes fecerunt litteras consignari, cum sigilla propria non haberent. Actum apud S. Junianum calendis Junii anno MCCLVII.

CONFIRMATIO FUNDATIONIS abbatiae monialium de Pacé B. Mariæ ordinis sancti ViCTORIS.

Anno 1254.
Ex m. Col.
bertino.

LupoVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus universis præsentibus litteras inspecuris, quod nos litteras dilecti & fidelis nostri THOMÆ de Couciaco domini Vervini, & MATHILDIS uxoris ejus de verbo ad verbum vidimus in hac forma: Ego THOMAS de Couciaco dominus Vervini & ego MATHILDIS uxoris ejus, notum facinus universis præsentibus litteras inspecuris, quod assensu carissimi domini nepotis nostri R. A. D. U. L. F. I. domini Couciaci, & assensu T. H. O. M. A. carissimi filii nostri, ob nostrarum & antecessorum nostrorum remedium animarum in parochia de S. Petri-Monte in loco qui dicitur Becherache, quam-

dam fundavimus abbatiam monialium de ordine S. ViCTORIS Parisiensis. Nos vero abbatissa & monialibus dictæ abbatiae quam fundavimus, dedimus & concessimus quatuor modias terræ ad mensuram de Marla pro situ abbatiae, & quindecim modias terra arabilis videlicet in territorio de sancti Petri-Monte, decem modias terræ, tres (a) galetos, & unum puignetum ad mensuram de S. Petri-Monte: quorum vingt & unus galeti siti sunt ad campum Laurentii juxta viam de Montigni, quæ contigua est campo Adæ dicti le Pelet ad campum Racinae, qui contiguus est campo Scibourc, trans cheminum, x. galeti &c. i. puignetum ad campum Avelinæ, qui contiguus est chimino qui dirigitur a S. Petri-Monte apud Montegni, xx. galeti ad campum Petri dicti Chiepoire, qui contiguus est campo Adæ dicti le Pelet, vi. galeti juxta cheminum quo itur a S. Petri-Monte apud Petremontem, v. galeti contigui campo Gilæ relicta Hurant, propè viam quæ ducit apud Montem-cornutum. Juxta campum presbyterorum super vallem Lejay, xxxix. galeti ad montem aliorum, xxxi. galtri.

In territorio vero Novæ-villæ de Bomont iv. modias, viii. galetos & iii. puignetos ad mensuram dictæ Novæ-villæ qui siti sunt in hunc modum. Ad campum dominæ Emelinæ qui dicitur A quarrieres triginta quinque galeti in duabus peciis terræ, quæ fuerunt dominae Emelinæ, quarunq; una sita est secus viam qua itur a Nova-villa ad Saram, altera ad campum Cripinel, ix. galeti & iii. puignetum in campo qui fuit Milardi prope viam de S. Petri-Monte, juxta campum Gerrardi de Brueres una modiata. Et hæc omnia supradicta dedita & concessimus eidem libere & absolute perpetuo possiden- da, quantum ad nos & heredes nostros: retenta tamen nobis & heredibus nostris in perpetuum, qui pro tempore Vervinum posse debunt advocatiæ in dicta abbatia, & in bonis temporalibus ad dictam abbatiam nunc & in posterum spætantibus, hoc salvo, quod si nos vel heredes nostri in exercendo officio dictæ advocatiæ deficiente fuerimus, abbatissa & moniales dictæ abbatiae non poterunt quantum ad advocatiæ illam seu etiam quantum ad exercitium officii dictæ advocatiæ, advocare alium, quam prædictum carissimum dominum ac nepotem nostrum R. dominum Couciaci vel heredes suos, nec quantum ad ea quæ ad dictam advocatiæ pertinent, ad alium quam ad ipsum R. vel heredes suos poterunt habere recursum, quamdiu ipsi jus seu justiciam facient eidem. In quorum omnium firmam & perpetuam memoriam præsentes

Galeus est mensura frumentaria, est & modus agri seu certa illius mensura, ut hic. Idem & de puigneto seu puignetria dicendum.

litteras patentes emissimus sigillorum nostro-
rum munimine roboratas. Datum anno Do-
mini MCCXLVII. mense Octobri. Nos autem
donationem & concessionem istam, prout
superius continetur, volumus & concedi-
mus, salvo jure nostro & alieno. In cuius
rei testimonium & munimentum, praesentes lie-
teras sigilli nostri, fecimus impressione mu-
niri. Actum apud Bruieres anno Domini
MCCLIV. mense Octobri.

LITTERÆ S. LUDOVICI
regis Francorum

*Litteras Rogerii de Argentis pro sustentatio-
ne quinque monachorum in monasterio
Vallis-Richerii confirmat.*

Anno 1254.
Ex my. Col-
lato.

IUDOVICUS Dei gratia Francorum rex.
Notum facimus universis tam praesen-
tibus quam futuris, quod nos litteras dile-
cti acfidelis nostri ROGERII DE ARGENTIS,
militis vidimus in haec verba: Notum sit
omnibus quod ego Rogerius de Argentis
miles pro salute animæ meæ, patris & ma-
tris meæ, & heredum meorum, & omnium
amicorum meorum, dedi & concessi Deo
& B. Mariæ Vallis-Richerii (a) & mona-
chis ibidem Deo servientibus in puram &
perpetuam elemosynam, liberam in omni-
bus & quietam, omnia quæ habebam in pa-
rochia de Maienoles & de Coroune, & de
l'Obellerie, videlicet in decimis, pratis, in
manerio meo, in dominio, in redditibus, ter-
ris & omnibus aliis rebus, exceptis trede-
cim libris Turonensis, quas ipsi mona-
chi dederunt Guillermo de Triande, clero-
domino capitali, & exceptis viginti solidis
Turonensis, quos ibi percipit ille qui de-
servit altari beatae Mariæ in ecclesia beati
Petri Léoxiensis, & uno modio bladi red-
dendo annuatim leprosis de Esneutteville
apud Ebrouicas, videlicet quatuor sextaria
frumenti, quatuor ordei, & quatuor ave-
næ. Hæc autem omnia dedi & concessi dictæ
ecclesiæ & monachis prænomina ad
sustentationem quibique monachorum in ea-
dem ecclesia mortarium, qui pro me & pro
patre meo, & liberis meis in perpetuum
exorabunt. Et sciendum quod ego praefatus
Rogerius miles, seu heredes mei, in prædi-
cio dono, quod Deo & beatae Mariæ feci,
nil de cetero teclamabimus, sed contra E
omnes gentes omnia supradicta prædictis
monachis garantibus & defendens, &
exceptis tredecim libris, & viginti solidis,
& modio bladi superius nominatis. Quod
ut ratum & stabile futuris temporibus ha-
beatur, praesenti scripto & sigilli mei mu-
nito, in certificata copia, l'Obellerie.

Abbatie ordinis Cisterciensis in diocesi Bayocensi, cu-
jus primum abbatem quidam faciunt Nivardum S. Bernardi
fratrem, quem aliunde cooptat profectum fuisse in Hispaniam
ad fundandum ibidem monasterium.

A nimine confirmavi. Actum anno Domini
MCCXLVIII. mense Maii. Nos autem dona-
tionem prædictam, prout superius contine-
tur, volumus concedimus & confirmamus,
salvo jure alieno. Quod ut perpetua stabili-
tatis robur obtineat, præsentem paginam
sigilli nostri auctoritate & regii nominis ca-
racterem inferius annotato fecimus communi-
nari. Actum Parisiis anno Domini MCCLIV.
mense Novembri, regni nostri, &c. astan-
tibus, &c.

B CEST LA FORME DE LA PAIS
qui fu faite entre la royne & lo roy de
Navarre & lo comte de Bretaigne & la
contesse sa fame,

IOrs par la grace de Dieu rois de France. Nous faisons assavoir a tos ceaus qui verront ces lettres, que com il eust contentz entre nostre amee & nostre feel M. roine de Navarre & T. rois de Navarre son fils d'une part, & nostre ame & nostre feel J. conte de Bretaigne & B. contesse sa fame, d'autre: pour escheissoit de la descendeue, que cil ceaus leur demandoit par raison de la contesse sa fame, qui fut fille dou roi de Navarre. Il en fu pacheié en tel maniere en nostre presence. C'est a savoir que l'en asserra au devant dit conte, alui, & a ses hoirs, trois miles livrées de rente a Provine sienz chascun an en terre & en rentes, & sera faite ceste assise par deux chevalers, que les parties i ont mis a ce faire. C'est a savoir par Guillaume Brion, qui i sera par la devant dite roine & le roi de Navarre, & Guillaume Cheuri, qui i sera aussi de par le devant dit conte de Bretaigne & la contesse sa fame. Et ont juré cest dui chevalers, qu'il feront ceste assise a bonne foi & loiaument pour l'une partie & pour l'autre a leur eschient, si com l'en doit tel choufe faire, & au moins de grevement qu'ils pourront de l'une partie & de l'autre, ne nous lairoms por amort, ne por haitie, ne pour autre chose. Et si cest dui chevaler ne se poent accorder, li discors nos seroit rapportez, & nos i mettrons la tiers pour eaus accorder, tel com nos voudrions, a ce que li tiers en feroit, seroit estable. Et si hont oftroé li devant dui ceaus & la contesse sa fame, que il se faisant, se tiendront apae, ne que rien plus ne demanderont pour chose qui hait esté tant qu'au jordu à la roine ne au roi de Navarre, ne a leurs hoirs pour raisons de ceste descendeue, ainçis leur quittent tot le droit qu'ils avoient au roialme de Navarre, & en totes leurs autres choses hors de ceste assise, sauve leus eschoettes, se eles i avenoient, & s'il avoient letres ne nule autre chose, par qu'il pussent riens demander a la roine, ou au

Anno 1254.
Ex my.
Colbertin.

aoi de Navarre , il les rendroent. Et ceste chose ont juré a tenir en bonne foi la roine & li roi de Navarre , & li cuens de Bretaigne , & la contesse sa fame , & ce meesmes doit assurer li devant diz roi de Navarre a tenir a toz jorz. Et de ceste chose donra la roine & li rois de Navarre ses lettres pendans au conte & a la contesse sa fame , & cil cuens dontront ausint leur lettres pendans de ceste chose à la roine & au rois de Navarre. Et de ceste chose a fait hommage li devant dit cuens a la roine de Navarre , comme de bail de l'oustroit & de la volenté la contesse sa fame , & sauf lo droit des autres seigneurs & d'autrui. Et de ce meesmes fera cil cuens de Bretaigne homage en ceste forme , meesmes au Seignor de Champaigne , quand il sera hors de bail. En tefmoins de laquelle chose nous a la requeste des parties avons mis nostre scel en ces lettres. Ce fut fait a saint Dennis l'an de l'Incarnation nostre Seigneur JESUS-CHRIST MCCLIII. ou mois de Decembre.

SENTENTIA LATA IN ABBATFM Castrensem qui obedientiam Massiliensi S. Victoris abbatii denegabat.

Anno 1255.
Ex archi-
viss S. Vi-
ctoris cruce
D. Furme-
t. 114

IN nomine Domini nostri JESU-CHRISTI. Amtn. Anno nativitatis ejusdem millesimo CCCLIII. mense Januario , die vicesimo quarto ejusdem , indict. XIIII. pontificatus domni Innocentii papæ IIII. anno undecimo.

Olim inter abbatem & conventum monasterii sancti Victoris ex parte una , & abbatem & conventum monasterii S. Benedicti quod dicitur Castras , super subjectione ipsius monasterii ex altera , questione suborta , libellos in hunc modum procuratores partium obtulerunt. Proponit in jure coram vobis reverendo patre & domino J. tituli sancti Laurentii in Lucina presbytero cardinali auditore dato , Raimundus de Amiliano in Agenensis ecclesia archidiaconus procurator domini abbas & conventus monasterii S. Victoris Massiliensis nomine eorumdem & pro eis , quod cum monasterium Castrense Albiensis diocesis a longis retroactis temporibus Massiliensis monasterio subiectum fuerit , & abbas & conventus Castrensis ratione subjectionis praedictæ , abbatem Massiliensem ad visitationem , correctionem & reformationem admiserint , reverentiam & obedientiam exhibendo eidem ; cum etiam praedictus dominus abbas Massiliensis , qui nunc est , ad eundem locum causa visitandi , corrugandi & reformandi , si quid ibidem esset corrugendum & reformatum , prout moris est , accederet. Infirmitate detenus in via , discretis & re-

A ligiosis viris priori conventus S. Leonci & priori sanctæ Mariæ de burgo Narbonensi sibi subditis monachis , super hoc illa vice commisit totaliter vices suas , collata eis potestate contradictores & rebelles cohercendi. Qui cum ad abbatiam Castrensem accessissent , mandato predicto fratribus exhibito , volentes ibidem , ut moris est & religioni congruit , visitare , corrugere , & reformatre , si quid correctione & reformatre indigeret , abbas & conventus ejusdem loci , ipse & quidam sibi adhaerentes præmissis contradicerent , eodem priores spiritu inobedientiæ assumto , super hiis admittere recusarunt : hospitalitatem etiam eisdem inhumaniter denegantes , propter quod etiam hui priores tulerint excommunicationis sententiam in contradictores & rebelles. Unde petit dictus procurator nomine dictorum abbatis & conventus Massiliensis , & pro eisdem abbate & conventu Castrensi condemnari , & compelli ut dictus abbas Massiliensis admittatur ab eis ad reverentiam , subjectionem , & obedientiam

C exhibendam , & ad visitandum , corrugendum & reformatum in ipsa abbatia quæ correctionis officio noverit indigere , & quod vos D. cardinalis faciatis dictam excommunicationis sententiam inviolabiliter observari , & quod pœnam canoniam abbatii Castrensi , & eis qui eamdem sententiam obserbare contemperint , se immiscendo divinis infligatis. Petit etiam de dannis & expensis , & de injuriis propter hoc illatis sibi satisfieri. Hæc dicit & petit dictus procurator salvo sibi , & parti suæ juris beneficio , in omnibus protestans & dicens quod non alfringit se & partem suam ad prædicta omnia probanda , sed ad id vel ea quæ suæ intentioni fundandas sufficiant.

Coram vobis , venerande pater D. J. tituli S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis , partibus auditore concessio , proponit B. sacrista syndicus , abbas & conventus monasterii Castrensis Albiensis diocesis contra procuratorem abbatis & conventus monasterii sancti Victoris Massiliensis , quod cum monasterium Castrense ab eo tempore , cuius memoria non existit , Romanæ ecclesiæ fuerit immediate subiectum , & ab eorum subjectione liberum sit & exemptum ; abbas & conventus S. Victoris Massiliensis affidentes Castrense monasterium eorum monasterio fuisse subiectum , ab ipso obedientiam , subjectionem , & reverentiam ab eis sibi exhiberi postulant , & abbatem S. Victoris Massiliensis ad visitandum , corrugendum , &c. admitti in abbatia Castrensi : unde cum dictus abbas & conventus monasterii sancti Victoris Massiliensis , vel eorum aliquis in Castrense monasterio seu abbate vel conventu ejusdem monasterii seu corum aliquo nullum jus subjectionis , reverentia , obedientia

obedientia, visitandi, corrighendi, vel re-A bello, ab impetione vero abbatis & con-
formandi pertineat, directe, vel indirecte, principalius vel etiam incidenter habeant
in ejusdem vel aliquo eorumdem. Perit di-
ctus syndicus abbatem & conventum sancti
Victoris Massiliensis & eorum quemlibet
prohiberi, & super praedictis omnibus syn-
dico abbatis & conventus S. Victoris Massiliensis
perpetuum silentium imponi. Petit
etiam expensas occasione hujusmodi factas,
quas estimat quinquaginta marchas argen-
ti, & ipsum syndicum & abbatem & con-
ventum S. Victoris Massiliensis sententialiter
condemnari, salvo jure addendi, & di-
minuendi, &c. Super quibus libellis lito le-
gitime contestata, utraque pars testes &
instrumenta produxit, quo post processus
multiplices habitos eoram aliis, D. papa no-
bis magistro Johanni de S. Germano subdiaconi
capellano suo examinanda & discutienda
commisit. Nos vero privilegia pro-
ducta, litteras, & dicta testium, ac rubri-
cas sumptus examinatis & inspectis diligenter,
domino papae cuncta plene retulimus,
& relatione plenaria exposuimus univerfa,
& de speciali mandato ejusdem domini, ac
certa scientia procuratoribus utriusque par-
tis praesentibus sententialiter diffinimus, &
pronuntiamus finaliter, ut in ordinatione,
& correctione praediti Castrensis monasterii,
abbas sancti Victoris Massiliensis & suc-
cessores ejus vicem sedis apostolicæ gerere
debeant: in quo Castrensi monasterio si talis,
quod abit, abbas inventus fuerit, qui
a religione exorbitaverit, vel dignum ali-
quid depositione commiserit, unde corre-
ctionis Massiliensis abbatis censuram subire
contemnat, diligenter ipsius fit episcopum
in cuius diœcesi monasterium idem fuerit,
ad testimonium reatus illius adhibere, sibi
communicato consilio, rationabiliter a reg-
imine habito summovere: si tamen episco-
pus de ordinatione, & mala vita non fue-
rit suspectus, vel si forte causam illam ma-
lo ingenio magis impedire, quam secundum
Deum voluerit pertractare: quod si aliquid
horum obliteratur, ne causa puniendo reatus
indiscussa prætereat, sollicitudini ejusdem
Massiliensis abbatis sit cum ad examen apo-
stolicæ sedis judicandum adducere: quati-
nus illo amore, talem ibi, Deo auxiliante,
idem abbas Massiliensis ordinet, qui eidem
Castrensi monasterio valeat digne præesse:
& in his Ermengaudum sacristam & Ber-
nardum de Podio Sarigarii monach. & pro-
curatores monasterii Castrensis, & abbatis
ejusdem & conventus ejusdem sententialiter
condemnamus fratri Guillemo Lorde-
ti eleemosynario & procuratori S. Victoris
Massiliensis nomine abbatis & conventus
ipsius; & ad conventum, & abbati, nequaquam
obstante quod verba condemnationis
praesentis expressum non consonant cum li-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

B Laterani praesentibus domino abbate Aza-
rio, magistro Angelo de Roma advocatis
in curia Romana, magistro Rogerio Lavel
procuratore illustris regis Angliae, Ray-
mundo Asay monacho & procuratore Ca-
sæ-Dei, & pluribus aliis. Et ego Thomas de
sancto Germano apostolicæ sedis auctorita-
te notarius praedictis interfui, & de mandato
& auctoritate praefati magistri Johannis de
sancto Germano domini papæ subdiaconi &
capellani scripti & publicavi rogatus. (a)

[4]

LITTERÆ S. LUDOVICI regis Francorum.

*Aelidis Aldenarde domine Rosetenis litteras
de fundatione hospitalitatis de Lessines
confirmat.*

LUDOVICUS, &c. Notum facimus uni-
versis praesentes litteras inspecturis, Anno 1251
quod nos litteras dilecta & fidelis nostra
AELIDIS dominæ Rosetenis dictæ Auderardæ
de verbo ad verbum vidimus sub hac
forma: Ego *AELIDIS* domina Rosetenis
dicta de Andenarde, notum facio praesentibus & futuris, quod ego ob remedium a-
nimæ meæ & animæ illustris dominæ meæ
BLANCHÆ bonæ memorie quandam regi-
næ Francorum, animæ carissimi mariti mei
AR. quandam dicti domini de Andenarde,
animatorum parentum, antecefforum & suc-
cessorum meorum, de sexaginta modiatis
nemoris, quas habebam in loco qui dicitur
Ostirmont in Therescha, & de proventibus
omnibus partem meam contingentibus,
quos habebam in villa de Baymevilla juxta
Rosetum, quos proventus & nemus de he-
reditate propria possidebam, ordinavi in
hunc modum. In primis volui & dispositui
quod hospitale de *Lessines*, quod in honore
beatæ Mariæ virginis construxi, dictum nemus & omnes proventus villæ memoratæ
nonine puræ eleemosyna perpetuo possi-
deat, strictrioribus justitiis dumtaxat mihi &
hereditibus meis rententis, dum tamen vel pro-
visor dicti hospitalis reddere tenebitur fin-
gulis annis ea que in sequentibus sunt ex-
pressa; videlicet cuidam capellano deser-
vienti capellani, quam institui ad altare
beati Johannis in dicto hospitali pro reme-
dio animæ dominæ meæ reginæ memoratæ,

(a) Praesentem sententiam confirmavit Innocentius papa
quartus bulla sua data Laterani quarto idus Aprilis. po-
sticamus sui anno undecimo.

P p p p

xv. libras Parisienses annue pensionis, in die anniversarii ipsius reginæ, ibidem singularis annis celebrandi: viginti solidos in pittantiam pauperum dicti hospitalis, & x. solidos prebysteris & clericis qui vigilii & missæ voluerint interesse. Item xii. libras Parisienses pro cera emenda ad faciendum luminare pro anniversario & servitio domini & mariti mei supradicti; xx. solidos in die obitus sui pauperibus pro pittantia, & x. solidos prebysteris & clericis qui ejus servitio interfuerint distribuendos. Item xiii. libras Parisienses pro servitio prædictorum reginæ & mariti mei qualibet feria ii. dicto hospitali faciendo in perpetuum in pittantia pauperum dividendos: hoc est singulis septimanis quinque solidos. Item pro anniversariis patris & matris meæ in dicto hospitali annuatim faciendis, in anniversaria cujuslibet xx. solidos in pittantia pauperum, & decem solidos prebysteris & clericis qui servitio eorum interfuerint, distribuendos. Item, l. solidos Parisienses pro missa una de Spiritu-Sancto ibidem infra octavam B. Johannis-Baptistæ quandiu vixero celebranda: ita quod de l. solidis prædictis xx. solidi in pittantia pauperum convertentur, & xx. solidi prebysteris & clericis qui dictæ missæ interfuerint, distribuentur. Post mortem vero meam prædicti l. solidi in die anniversarii mei ibidem singularis annis faciendi, & ibidem, sicut prædictum est, dividuntur. Item, pro missa dominæ meæ M. Flandriæ comitissæ de Spiritu-Sancto in octabis missæ meæ quandiu vixerit celebranda, xxx. solidos Parisienses, scilicet xx. solidos in pittantia pauperum, & x. solidos prebysteris & clericis distribuendos. Post deceplum vero ipsius, dicti xxx. solidi pro anniversario suo annuatim celebrando modo consimili distribuentur. Item, x. libras Parisienses ad hospitandum & procurandum fratres Prædicatores & Minores. Præterea quidquid residuum fuerit de omnibus proventibus supradictis volui quod in desideriis & necessitatibus confirmorum in dicto hospitali jacentium in posterum convertatur. Ad haec autem firmiter observanda me & heredes meos perenniter obligavi: promittentes bona fide, quod contra dictam elemosyam nec per me, nec postulam veniam in futurum, immo dicto hospitale legitimam portabo garantiam adversus omnes juri & justitiae parere nolentes; & ut præmissa robur majoris obtineant firmitatis, præsentes litteras præfato hospitali tradidi, sigilli mei minime roboretas. Datum anno Domini MCCLIV, mense Decembri. Nos autem ad requisitionem ipsius Aelidis, prout superioris continetur,

(a) Abbatia est ordinis Præmonstratensis in diocesi Amboianensi cui præfuit Milo ex primo abbate factus episcopus Moriensis: dicitur autem S. Judoci de nemore ad distinc-

volumus & concedimus, salvo jure alieno, & in hujus rei testimonium & munimen præsentes litteras sigilli nostri fecimus impressione muniri. Actum Parisius anno Domini MCCLIV. mense Januario.

LITTERÆ S. LUDOVICI

De dono comitissæ Pontivi fatto monasterio S. Judoci de nemore.

LUDOVICUS &c. Notum facimus, &c. <sup>Anno 1155.
Ex m. Colberino.</sup> Quod cum olim MARIA quondam comitissa Pontivi de assensu MATTHÆI quondam comitis Pontivi viri sui, pro remedio animæ suæ & antecessorum suorum, dedisset ecclesiæ S. Judoci (a) in Nemore in restituitionem & recompensationem quadringentiarum librarum, centum & quadraginta modiorum annonæ pro damno ejdem ecclesiæ a JOHANNE quondam comite Pontivi & aliis antecessoribus suis illatis, propter dilecta & fidelis consanguinea nostra J. regina Castellæ & comitissa Pontivi ipsius comitissæ filia in nostra praesentia recognovit, quicquid habebat, possidebat, habere poterat, vel debebat apud Montigniacum supra Alteiam, videlicet tres partes marisci dictæ villæ cum dominio, omnimoda justitia alta & bassa, hospitibus, redditibus, aquis, pescationibus, vavafloribus, & omnibus aliis pertinentiis dictæ villæ, juribus etiam & libertatibus quibuscumque libere & integre ab ecclesia supradicta in perpetuum possidendum, & ad faciendam omnimodam voluntatem suam, nihil sibi aut suis heredibus retinens in villa prædicta vel omnibus supradictis, memorata ecclesia posita ab ipsa in corporalem possessionem omnium prædictorum; & prædicta consanguinea nostra nos requirerit, ut donationem istam confirmare vellemus. Nos ad ipsius instantiam donationem ipsam; salvo jure alieno, volumus, concedimus, & etiam confirmamus. In cuius, &c. Actum Parisius anno Domini MCCLIV. mense Februario.

C O N F I R M A T I O LITTERÆ Guidonis de Malo-vicino.

De institutione unius monachi ad Vallem Guidonis.

LUDOVICUS, &c. Notum facimus, &c. <sup>Anno 1155.
Ex m. Colberino.</sup> Quod nos litteras quondam Guidonis de Malo-vicino in gallico scriptas de verbo ad verbum vidimus in hac forma: Je Guts Mauvesins fais faire à tes ceaus qui ces lettres verront, que je lais à Nostre Dame dou Val-Guion en pure & perpetuel au-

tionem alterius eiusdem nominis abbatie ordinis S. Benedicti S. Judoci ad mare dictæ in diocesi idem Amboianensi.

mosne, pour le salu de m'ame xx. livres de Tournois de rente chascun an a establir un moine leans plus qu'il ne n'a, qui chantera por l'ame de moi, assis & a recevoir a l'eschaquier de S. Michiel a Rohan sus les deniers que je tieng de monseignor le roi de France. Et que ce soit ferme & estable, j'ai ces lettres saillées ou garnisslement de mon seal. Ce fut fait en l'an de l'Incarnation de nostre Seigneur JESUS-CHRIST MCCLII. Nos autem eleemosynam istam, prout superius continetur, salvo jure nostro & alieno volumus & concedimus & etiam confirmamus. In cuius, &c. Actum Parisii anno Domini MCCLIV. mense Februario.

CARTA MARGARITÆ
comitissæ Flandriæ*De munitionibus castrorum Rupremonde.*

Anno 1253
Ex ms.
Gherardo.

Universis praesentes litteras inspecturis M. comitissæ Flandriæ salutem. Notum facimus, quod cum secundum conventiones habitas inter excellentissimum dominum nostrum LUDOVICUM Dei gratia Francorum regem illum, & claræ memorie sororem nostram quondam Flandriæ comitissam, non possumus facere fortierias novas; nec veteres infortiare in Flandria circa fluvium qui dicitur Escus, & prefatus dominus rex propter necessitatem nostram nobis firmare concesserit castrum nostrum de Rupremonde, quod est de terra wasia, quod etiam est circa fluvium prædictum qui dicitur Escus, & quod nos tenemus & advoamus de ipso rege. Volumus ut prædictæ conventiones in hoc & in aliis nihil orainus in sua maneant firmitatem. Datum Parisii anno Domini millesimo CCCLIV. mense Februario.

DIPLOMA S. LUDOVICI REGIS
Francorum pro monasterio de Loia ordinis Grandimontensis:

*Locum ex nemus de Loia a Ludovico septimo
olim concessum restituit Grandimontensi-
bus fratribus.*

Anno 1255.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus presentibus & futuris, quod vestigia prædecessorum nostrorum sequentes, volumus & pro salute animæ nostræ & antecessorum nostrorum concedimus, quod viri religiosi Boni-homines ordinis Grandimontis in loco de Loia commorantes, habeant de cetero dictum locum de Loia cum nemore & terra, sicut fossatls undique singitur & distinguitur, libere, quiete,

(*) Vallis Cauliæ est monasterium sub regula sancti Benedicti a discipulis Burgundia sub finem seculi XII. fundatum, in vasta solitudine diocesis Lingonensis, a Divino difficultate.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collat. Tom. I.

A te & pacifice possidendum, sicut continetur in litteris piæ recordationis Ludovici Dei gratia regis quondam Francorum proavi nostri, qui prædicta eisdem hominibus contulit, sicut in litteris ipsius vidimus contineri: quod nemus etiam felicis recordationis PHILIPPUS quondam rex Francorum, ac genitor noster LUDOVICUS tenuerunt aliquot annos in manu sua, & nos post ipsos; sed illud de bonorum consilio restituimus eisdem. Quod ut perpetua stabilitatis robur obtineat, presentem paginam sigilli nostri auctoritate, & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiori. Actum apud Viceniam anno Incarnationis domini MCCLV. mense Aprili, regni vero nostri anno XXIX. astantibus in palatio nostro quorum nomina supposita sunt & signa, dæpifero nullo, buticulario nullo ALFONSO camerario, AGIDIO constabulario. Data vacante cancellaria.

CARTA FOUNDATIONIS
monasterii S. Michaëlis de Bassebort,
ordinis Vallis-caulium.

In nomine, &c. Notum, &c. quod cum religiosi viri fratres S. Michaëlis de Bassebort Lexoviens dicecisis, ordinis (*) Vallis-caulium in ejusdem montis supercellio temporalem sibi habitationem ad seruendum Deo perpetuo elegissent, & domos construxissent ibidem; ac propter crebro insurgentium tempestatum & ventorum excursus, nec non & alia quædam incommoda locus ipse, sicut accepimus, penitus ad hoc inutilis & quasi inhabitabilis reddeatur; tandem accedentes ad nos fratres loci ejusdem, nobis humiliter supplicarunt ut de loco alio sibi misericorditer provideat velemus, in quo debitum divini cultus obsequium redderent bonorum omnium conditori. Nos siquidem benigne compatiientes eisdem ac humilem postulationem eorum pio prosequentes affectu, divinae pietatis intuitu, & pro nostra ac inclytæ recordationis genitoris nostri & genitricis nostræ, necnon & aliorum progenitorum nostrorum animarum remedio, totam terram quæ est inter aquam quæ dicitur Andre & montem prædictum de Bassebort in longitudine, & inter domum Nicolai Herent & domum Anselli dicti præposti in latitudine, tam in terra arabili, quam in pratis, nemoribus & jardinis continentem, videlicet octo acres quæ dicuntur Spinetum & Loncloel, & in terra arabili, jardinis, & pratis triginta duas acres & dimidiam, sicut de mandato nostro mensurata sunt; dohamus &

quinque horis, cujus instituta confirmavit Innocentius papa III. Constitutiones vero primatis edidimus toto quarto Anecdotorum.

P p p ij

concedimus in puram & perpetuam eleemosynam fratribus ipsis ibidem Domino perpetuo servituri, ad fundandum & aedificandum inibi domum & ecclesiam ordinis memorati: qui nos loci ipsius perierunt esse fundatores praecipuos & patronos: Præterea ut fratres ipsi reportent ampliorem gratiam, ea quæ sibi a quibuscumque nostræ potestatis fidelibus in elemosynam hactenus sunt collata, liberaliter eis habenda & pacifice possidenda concedimus, & ea auctoritate regia confirmamus. Et has quidem donationem concessionem, & confirmationem prædictas ratas esse volumus in futurum, salvo jure in omnibus alieno. Quod ut perpetua stabilitatis robur obtineat, præfentem paginam signi nostri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communis: Actum Stamps, anno incarnationis dominicae M C C L V, mense Aprili, regni vero nostri xix, astantibus in palatio quorum nomina supposita sunt & signa, dapifero nullo, buticulario nullo. Signum ALFONSI camarii, SÆCIDIÆ confabularii. Data vacante cancellaria.

D I P L O M A S. L U D O V I C I
regis Francorum.

De gisto sibi debito ab aliquibus monasteriis.

Anno 1255.
Ex ms. S.
Theoderici.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Universis præsentis litteras inspecturis salutem. Notum facimus quod de gisto in quo S. (a) Theoderici, de Alto-villari, & S. Basoli ecclesiæ nobis tenebantur, de nostro ac ipsiœum ecclesiârum consensu extit ordinatum, quod nos & successores nostri apud Remis, cum ibidem venerimus, & non alibi percipere poterimus dictum gis tum: dum tamen non percipiamus gis tum aliud ea die, & tunc etiam ad minus cum integraliter completa fuerit anni revolutio a die quo gis tum anni percepimus præcedens. In cuius rei testimonium præsentis litteras ecclesiæ S. Theoderici sigilli nostri munimine tradidimus roboratas. Actum Remis, anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto, mense Decembris, feria v. ante Nativitatem Domini.

LITTERÆ DUCIS BURGUNDIE
missæ ad Simonem de Monte-forti.

Anno 1256.
Ex ms.
Colbertine.

De reddendo ei castris Burdeliis.

Llustri viro & amico suo carissimo Si moni de Monte-forti comiti Le/cestræ Hugo dux Burgundie salutem & sinceras dilectionis affectum.

(a) S. Theoderici, Altivillaris, & S. Basoli ecclesiæ tuc sunt abbatis ordinis S. Benedicti in diocesi Remensis.

A Vobis & universis tenore præsentium significamus, quod nos reddemus vobis vel mandato vestro castrum Burdelium dic Martis post octabas pontecostes ex tunc, quandcumque fuerimus requisiti ex parte vestra a quocumque portante litteras præfentes, una cum vestris majori vel minori sigillo vestro sigillatis. In cujas rei testimonium præsentibus litteris sigillum nostrum apposuimus. Datum apud Montem-barrium anno Domini M C C L V, dominica post ascensionem.

B

L I T T E R Æ S. L U D O V I C I
regis.

*De fundatione Fratrum Minorum Falesien-
sium.*

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, Anno 1256.
Ex ms. Col.
berino.

Universis præsentis litteras inspecturis salutem.

Notum facimus quod nos intuitu pietatis concessimus fratribus Minoribus Falesiensibus ad habitationis suæ usum locum nostrum qui situs est apud Falesiam juxta portam Ogisi, ubi dicti fratres habitant, qui fuit quondam Petri de Ponte-Oillei, filii Petri senioris dicti similiter de Ponte-Oillei cum placitis quibusdam & masuris in accrementum prædicti loci concessis. Insuper propter loci artitudinem supradicti, concessimus eisdem fratribus similiter & fossatum nostrum qui protenditur a porta prædicta usque ad turrellam, quæ sita est in fine porprisi magistrorum Andreæ & Guillelmi qui cognominantur Fabri. Volentes etiam quod in muro nostro, qui dicto fossato jungitur, fiat ostium, per quod dicti fratres dicti fossati beneficio libere possint uti: necnon & propter securitatem quæ dictos religiosos concedet ac etiam honestatem concedimus, ut etiam dicti fratres possint a parte exteriori fossatum claudere supradictum. In cujus rei testimonium præsentis litteras sigilli nostri fecimus impressione muniri. Actum Sagii, anno Domini M C C L V, mense Maio.

C A R T A S. L U D O V I C I
regis Francorum.

E

De patronatu ecclesiæ de Sappo.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Anno 1256.
Ex cartam
S. Ebrulfi.

Notum facimus universis tam præsentibus quam futuris, quod cum contentio verteretur inter nos ex una parte, & abbatem ad conventum S. Ebrulfi ex altera, super iure patronatus ecclesiæ S. Petri de Sappo: tandem per inquestam inde de mandato nostro factam, & per cartas ac alia instrumenta ab ipso abbatte nobis exhibita,

nobis constituit quod jus patronatus ecclesie memorata ad ipsos abbatem & conuentum totaliter pertinebat, & nos ipsi eisdem reddi præcepimus liberum & quietum. Quod ut ratum & stabile permaneas in futurum, præsentes litteras sigilli nostri fecimus impressione muniri. Actum V erone, anno Domini M C C . quinquagesimo sexto, mensis Augusto.

PACTUM MATRIMONII
inter Henricum filium comitis Ruthenensis & Marquisam filiam Barrali domini de Baticio.

Anno 1356
Ex archivis
S. Vidonis
et eiusdem
testimoniis.

Noverint universi præsentes litteras inspecturi, quod anno dominice Incarnationis M C C L V I . videlicet VI. idus Septembris nobiles viri dominus BARRALUS dominus Baucii, nomine suo ex una parte, & dominus Deodatus de Casillac nomine domini comitis Ruthenensis ex altera, procurator ipsius ad hoc specialiter constitutus, sicut apparebat per litteras signillatas sigillo dicti comitis Ruthenensis super matrimonio contrahendo inter HENRICUM filium dicti domini comitis, & MARQUISIAM filiam dicti domini Barrali de Baucio convenerunt in hunc modum. Promisit siquidem præfatus dominus Barralus prædicto domino Deodato procuratori domini comitis se daturum dictam Marquisiam filiam suam in uxorem prædicto Henrico filio dicti domini comitis, ad confirmationem ipsius domini comitis vel amicorum suorum, cum ad annos nubiles pervenerint, & se daturum in dotem cum dicta filia sua duo millia marcharum argenti solvenda per terminos infra scriptos, videlicet ducentas marchas argentii, quando tradet filiam suam dicto domino comiti tenendam & custodiendam: & tenetur eam tradere, quando dictus dominus comes requireret post prædictas securitates, quas super dicto matrimonio contrahendo facient sibi invicem in præsencia constituti. Item, debet ei solvere quadringentas marchas, quando matrimonium perficietur, eis in aetate legitima constitutis, & ab illo tempore in utrum annum ducentas marchas, & deinceps singulis annis de anno in annum ducentas marchas, donec de prædicta summa dotorum nullum marcharum argenti fuerit dominus comiti plenarie satisfactum. Hæc autem dictis dominis Deodatus procurator dicti domini comitis recipiens in forma prædicta, promisit dicto domino Barralo de Baucio securaturum & effecturum, quod dictus comes Ruthenensis dabit dictum HENRICUM filium suum in matrimonium dictæ Marquisiae filia dicti domini Barrali cum prædictis conventionibus, cum ad annos nubi-

A les pvererint, ad commonitionem ipsius domini Barrali & omnium amicorum suorum. Quod autem omnia prædicta & singula compleant & obseruent, dictus dominus Barralus & dictus dominus Deodatus per solemnum stipulationem, fide plena sibi ad invicem promiserunt. In cuius rei testimonio prefati dominus Barralus de Baucio, & dictus dominus Deodatus præsentem cartam fecerunt signorum suorum munimine rborari. Actum fuit hoc apud Calchbrias, in domo Guillelmi Carrani in præsencia & testimonio domini Raymundi Gaucelini, domini Guillelmi Ponci, Austoaudi Vec. de Barreria, & mei Pontii Cavallarii publici Poscheriarum notarii, qui præscripta perscripsi mandato utriusque partis, & signum meum apposui.

LICENTIA CONCESSA

Bernardo de Rodes monacho Massiliensi transfeundi alium ad ordinem.

In nomine Domini nostri JESU CHRISTI anno Incarnationis ejusdem millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto, indictione quarta decima, iv. nonas Decembris circa nonam. Notum sit cunctis tam præsentibus quam futuris, quod cum ego frater Bernardus de Rodes sancti Victoris Massiliensis monasterium intravisssem, ac ibidem receptus fuisset in monachum & in fratrem, aliquanto tempore in eodem monasterio perseverans; & venerabilis pater S. Dei gratia monasterii abbas, & totus conventus ejusdem loci, viderent motes meos moribus ejusdem monasterii & fratribus nullatenus concordare, & quod ego a speritatem ordinis illius propter fragilitatem conditionis propriæ, ut dicebam, servare commodè non valorem, humiliiter & instanter dicto domino STEPHANO miseratione divina abati & toti conventui ejusdem monasterii ad sonum tabulæ more solito congregatis in capitulo, supplicavi, ut saluti ac animæ meæ periculo salubriter providentes, mihi dare debere licentiam ad alium religionis ejusdem vel alterius arctioris ordinem transfeundi, absolvendo me ab omni quod eisdem, vel ipsi monasterio ratione prædicti ingressus, vel ex professione in eodem monasterio a me facta vel aliter eis tenebat astractus.

Nos vero prædictus STEPHANUS miseratione divina abbas & fratribus conuentus ejusdem monasterii videntes supplicationem tuam, frater Bernarde, paci & utilitatib[us] prædicti monasterii ac saluti tua expedire, habito super his consilio diligenter, te ab omni obedientia & religionis observantia vinculo, quo nobis & nostro monasterio vel membris & personis ejusdem monasterii te-

Anno 1356.
Ex archivis
S. Vidonis
et eiusdem
testimoniis.

P pp iij

nebaris, occasione vel ratione quacumque, A
auctoritate Dei & beati P. nostri Benedicti
tenore præsentium perpetuo absolventes,
tibi concedimus vel alium ejusdem ordinis,
non tamen ipsum monasteri, vel alterius
religionis ordinem valeas libere transmi-
grare, & ibidem saluti animæ tuae provi-
dere: decernentes ut numquam ad nostrum
monasterium vel ejus membra, tamquam
ab eis & nobis factus extraneus ulterius re-
vertaris.

Ad hæc ego frater Bernardus de Rodes,
non captus, nec coactus, neque deceptus,
neque in aliquo circumventus, sed sponte
ac libere prædictam absolutionem ac cetera
omnia prædicta suscipiens, & expresse &
solemniter consentiens, confitendo omnia
prædicta & singula, pro utilitate ac pace
dicti monasterii facta, abjuro & sponte ren-
nuntio ab hac hora in perpetuum dicto mo-
nafterio & membris ejus, & omni juri &
beneficio, & auxilio constitutionis & con-
suetudinis, qua vel quod mihi ex mona-
chatu, vel professione a me facta in eodem
monasterio, vel quocumque modo, ipso mo-
nafterio vel membris ejus promittens so-
lemniter quod numquam ad idem mona-
sterium vel ejus membra revertar, nec dam-
num per me, vel per alios eis, vel personis
eorumdem inferam vel gravamen, vel co-
rum ordinem diffamabo, super sacrosancta
evangelia a me corporaliter manu tacta juro
quod hinc ad mensem proxime futurum de-
toto comitatu Provinciæ exeam, numquam
ad eum ulterius toto tempore vita mea re-
veisurus. Quod si contra prædicta vel ali-
quod præmissorum per me vel per alium
venire, vel per alium venire tentarem,
& specialiter si ultra prædictum mensem in D
comitatu Provinciæ, aut in eodem mo-
nafterio, vel ejus membris me contingeret in-
veniri, ex tunc renuntio omni privilegio
clericali, monachali, vel juris beneficio,
&c. Et ut hæc omnia a vobis & per me
dicta & promissa per me firmius complean-
tur & attendantur, omnia supradicta & sin-
gula vobis domino S. abbati & conventui
supradictis super sacrosancta evangelia so-
lemniter promitto & juro, & numquam
contra ea veniam, dicam vel faciam, per
me vel per alium, toto tempore vita mea.
Actum in capitulo dicti monasterii in præ-
fentia & testimonio domini Guillelmi Dei
gratia olim (a) episcopi Vencensis; Mag.
Bartholomæi, Johannis notarii, & mei Ber-
trandi Pagani publici notarii Massiliæ, &
signo meo signavi.

(a) Hinc patet Guillelmum pontificalem cessisse dignitatem.
Quis autem sacerdot ille Guillelmus non fatus constat. Occurrit
quidam in serie episcoporum Vencensium Guillelmus Riberi

ELECTIO DOMINI ARNALDI de Bay d'Arcizas in abbatem S. Savini in valle Levitana Tarbiensis diecessis.

Venerabili patri in Christo ac domino
G. divina miseratione sancti Victoris
Massiliensis abbati, & ejusdem loci reli-
giose conventui A. prior S. Savini torus
que ejusdem loci conventus salutem & sub-
jectionem omnimodam, non tam debitam
quam devotam.

Anno ab incarnatione Domini MCCLVI.
duodecimo cal. Aprilis. In nomine sanctæ
& individuæ Trinitatis, nos conventus S.
Savini Bigorrensis diecessis, expletis ex-
equis nostri patris abbatis, fine mora con-
corditer & canonice elegimus Arnaldum
de Bay d'Arcizas nostrum monachum, & ec-
clæsia nostra filium, virum idoneum, & ut
etas permittit satis litteratum, honestum,
sobrium, & in ætate legitima constitutum,
in pastorem & nostræ ecclesiæ rectorem,
& dominum & abbatem; supplicantes ve-
stræ dominationi, & in Domino depre-
cantes, quatinus illum benigne recipiatis
& audiatis, & si quid minus dignum in eo
videbitis, vel cognoscetis, misericorditer
cum eo tractetis, confirmantes eum nobis
in dominum abbatem, ut nos qui prompti
sumus vestræ obedientiæ, voluntati promi-
tiore inde fieri teneamus. Ego A. prior &
sacrista elegi eum, & ego Ariolus elemo-
synarius, & ego Petrus Solon, Willelmus de
Marzos, P. Gau, A. Dus, A. de Plas, A.
de Sos, A. Dozol, B. Blac, B. de Bidolas,
G. A. R. G.

Anno 1257. indictione xv. decimo cal.
Julii hanc electionem confirmaverunt Ray-
mundus de Ausarano prior claustralit S.
Victoris. B. de Stella. P. Artæ-cellæ priores
vicem gerentes G. abbatis monasterii sancti
Victoris in Romana curia commorantis.
Et dictus Arnaldus de Bay d'Arcizas obe-
dientiam præstidit in capitulo Massiliensi.

P A C T U M M A T R I M O N I I Erardi de Nantolio & Mabilie de Lesignes.

TH. par la grace de Dieu rois de Na-
varre, de Champaigne, & de Brye
cœurs palazins, à tous ceux qui ces pre-
sentes lettres verront & orront salut en no-
stre Seigneur. Sachent tuit que en nostre
presence establi Herarz de Nantheull &
Guillaume de Lesignes escuier ont recognu,
que il ont autre aus convenances de maria-

Anno 1257.
Ex auto-
grapho com-
municans
a domino le
Bensfure,
tore ecclæsiæ
Ansyfied-
rensi.

qui adiux anno 1229. sedebat, verum ob anno 1229. ad 1256.
maximum occurrit temporis intervallum. Absolue ramen
nihil obstat quominus ad hunc annum supervivere potuerit.

ge de celi Herart & de Mabil la sereur de iceli Guillaume an telle maniere & par telles paroles , comme il est ci-dessous escrit. C'est à sçavoir je Guillaume de Lefignes fait assavoir à tous ces qui ces presentes lettres verront & orront , que je , par le conseil de mes amis , ai donné an mariage , (se saint eglise si accorde , à Herart de Nantheuil Mabil ma sereur , & si li ai donné avoiques li trois cens livrées de terre à Provenciens , desquelz trois cens livrées de terre , je l'en doi asseoir cent livrées an la chatellerie de Troies , an la chatellerie de Chaourse , & an la chatellerie de Iles , ou an un ou an deux de ces chatelleries , & autres cens livrées an la terre de Lefignes , se je veuil , ou es châtelleries dessus nommées an la maniere dessus dite , ou partie à Lefignes , & partie an ces châtelleries , & cent livres de Provenisiens an deniers , à payer chascun an en la quinzaine de la faine Remi à Provins , jusques li douaires à la Dame de Villi & à la Dame de Liri soient escheu , & quant i seront escheu , ces cens livrées daircenement dites , & les seconde cens livrées qui seroient assises en la terre de Lefignes , ou an ces châtelleries , ou partie an un leu , & partie en autre , si comme il est dessus dit , feront toutes assises an ces trois châtelleries dessus nommées . Et est assavoir que an l'affise des prumières cent livrées doit courre quantque mes freres & je avons à Liri & à Chaeli , & après lou decest des deux dames dessus dites , quantque nous aurons an ces leus meismes courra an l'affise des deus autres deus cens livrées , & la maison de Liri , sera Mabile ma sereur après le decest à la dame qui la tient par douaire sans pris de terre . Et est assavoir que au leu ou je commencerai à asseoir cele terre dessus nommée , soit la prumiere , soit la dereniere , je ne rétendrai rien , se cil ne valoit plus que l'affise que l'an devroit faire ne monteroit , & an cette affise de terre comment estre prisées toutes choses fort la maison de Liri dessus dite . Et ces deux cens livrées de terre prumierement nommées doivent estre assises an vaillance de terre de an par autres aus us & aux coutumes de Champaigne , sauf ce que toutes choses soient prisées fort la maison de Liri dessus dite , audit & à l'égard des deus chevaliers , qui ci après sont nomé , qui ont fiance que l'on feront bien & loiautement ; ces assavoir de monseigneur Johan de Fontaine esleu de ma partie , & de monseigneur Thomas de Maupas esleu de la partie d'Errart de Nantheuil , dedans les trois mois , que cil Herart aura espousée ma sereur . Et ce il avenoit que il eust descort entre ces deux chevaliers ci devant nommés pour faire l'affise de ceste terré , mes sires Johans de Thorete seroit li tiers pour asseoir &

A parfaire ceste affise de ces deux cens livrées de terre dedans autres trois mois . Et si ai onqueres doné à celi Herart de Nantheuil & à Mabil ma sereur mil & cinc cens livres de proveniens an deniers à payer & à rendre à celi Herart de Nantheuil & à ma sereur à trois termes ci après nommés , c'est à savoir lou tiers an la foire de May , qui prumiers sera après ce qu'il l'aura espousée , & l'autre tiers an l'autre foire de May après , & l'autre tiers derrain an l'autre foire de May apres , & ades à Provins , & toutes ces convenances devantdites ai-je promis à tenir fermement par ma foy , que je i ai mise corporement , & à ma requeste & pour moi seront establi pleges par leur foy qu'il an on ont doné chacuns pour lou tout , anvers cely Herart , & anvers ma sereur , pour toutes ces convenances ci-devant dites & deviles à tenir fermement , messires Gauchers de Chatellon sire de Creci , mes sires Anxius de Treinel mareschaus de Champaigne , messire Garnier de Treinel sire de Marigni , & Droins de Mello , & pour les convenances des mil & cinc cens livres dessus nommés à payer & à rendre à celi Herart , ou à son certain messaige , ensi comme il est devant dit & devile , se font establi pour moi & à ma requeste pleges avoiques les quatre ci-devant nommés , messires mes oncles par la grace de Dieu evesque d'Auceure , messire Johans Chastellain de nom , & de Thorete , messires Eustaces & messires Hues de Conflans seignieres chacun par leur fois que il y en ont misse tuit , for que messires li evesques qui la promis an bonne foi , & doit faire avoir à celi Herart de Nantheuil & à Mabil ma sereur de ces convenances les lettres pendant monseigneur le roi de Navarre . Et se il avenoit que aucun des pleges devant nommés mourist , ou messire Jahans de Fontaines asseerres de ma partie de la terre devant nommée , je i mestroie asseur & pleges autres soffisants au leu de ces qui morroient , & Herart i mestroit autre asseur , au lieu dou sien asseur , se il morroit , & parce que je n'ai point de feel & que ce soit ferme chose & estable , je pri & requier à tous ces qui ci-devant sont nommés qui seaus ont que il i pendre leur seaus pour moi & pour aus aussi . Au tefmoignage de ceste chose , & pour ces convenances miaus asseurer . Et est assavoir que de Herart de Nantheuil veul & ostroi que des mil cinc cens livres de Provenisiens què je dois avoir pour le mariage dessus dit , què si il aveoit que je mourisse avant la devantdite Mabil , que je dois paure à famine ; sans hoir de mon cors & dou sien ; que ce que j'en aurois receu fust pris sur ma terre de mon heritage , & fust rendu au termenant & au tex paies comme je les dois receuir ;

lesquex payes sont dessus nomées , & dou renanent que je n'auroie pas reçû , je , ne mi hoir , ne autres pour raison de moi n'an pourroient riens demander , & se il avenoit que cel Mabile mourist avant moi , sans hoir de mon cors & dou sien , je serois tenu à rändre , sus ma terre de mon heritage , aus hoirs à icelle Mabile , les deux part de ce que je an auroie receu , & au tex paies comme je le doi recevoir , & li tiers de ce que j'auroie reçu me demourroit tous quites , & an ce que je n'auroie receu , je ne pourrois rien demander , ni avoir , & à toutes ces choses tenir , & fermement accomplit oblige-je-moi & mes hoirs & ma terre , que je ai & autai , sui tenus de doner aus freres à icelle Mabille les lettres pendent monseigneur lou roi de Navarre , de tesmoing & de confermement de toutes ces choses , & pour ce je ai prié monseigneur lou roi de Navarre , que il pende son seal an ces presentes lettres , avoiques le mien seal . Et nous Th. par la grace de Dieu rois de Navarre an tesmoing an conformement de toutes ces convenances & de toutes ces choses dessusdites , à la réqueste de Héart de Nantheul & de Guillaume de Lefignes , qui sont dessus nommés , avoins fait mettre nostre seal an ces presentes lettres . Ce fut fait en l'an de l'Incarnation Notre-Seigneur mil & deus cens cinquante-sept , ou mois d'Octobre .

Infra pendet sigillum Theobaldi regis Navarrae semilacrum & sigillum Herardi de Nantolio integrum cum bac in circuitu inscriptio. S. ERARDI domicelli DE NANTHOLIO.

L I T T E R Æ S. L U D O V I C I D
pro comitiis Provincie.

*De sex millibus librarum singulis annis ei-
dandis.*

Anno 1258.
Ex ms.
Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex . Notum facimus quod nos pro carissimo fratre & fideli nostro CAROLO Andegavie & Provincie comite tenemur in sex millibus libris carissimæ iocru nostræ B. comitis Provincie singulis annis a nobis reddendis eidem ; quamdiu vixerit , ratione compositionis inter nos facta terminis subnotatis , videlicet in octavis Purificationis B. Mariae Virginis duo millia librarum Turonensium , in sequentibus octabis ascensionis Domini duo millia librarum Turonensium , & in sequentibus octabis instantis festi omnium sanctorum duo millia librarum Turonensium secundum quod in compositione praedicta sigillo eorum sigillata prolixius continetur . De qua pecunia eidem comitiis satisfecimus ad plenum terminis prænotatis usque ad terminum as-

A censionis Domini proxime subsequentis . Actum anno Domini MCCLVII. mensis Februarii .

T E S T A M E N T U M D O M I N I
Guillelmi episcopi Venciensis.

*Anno 1258.
Ex archivis.
S. Victoris
erit D.
Burenus.*

IN nomine Domini JESU-CHRISTI anno Incarnationis ejusdem MCCLVII. indiæ. v. x iv. Aprilis circa tertiam. Notum sit cunctis tam præsentibus quam futuris quod ego GUILLEMUS Dei gratia Venciensis episcopus quandam , in mea bona & sana existens memoria , licet sim æger corpore , facio testamentum meum nuncupativum , seu meam voluntatem ultimam in modum infra scriptum . In primis eligo in sepulturam ad corpus meum sepeliendum in ecclesia seu cimiterio monasterii sancti Victoris Massiliensis , & ordino de bonis meis in hunc modum . In primis , lego mnes libros meos cuiuscumque fuerint facultatis , excepto breviario , armario conventus prædicti monasterii . Breviarium vero vendatur ad emendum possessiones sicut inferius disponetur . Item , volo & mando quod dentur magistro Guillelmo de Colobriis physico , pro servizio quod mihi fecit in infirmitate mea , triginta solidi regal. coronat . Item , lego Stephano nepoti meo sacrificæ Vencensi capam meam de bruneto . Item , lego Gontardo officiali Vencensi unum ex manu meis quem ipse sibi eliger . Item , volo & mando quod dentur & solvantur de bonis meis Michaëli servienti meo duodecim solidi regal. pro servizio quod mihi fecit , cum una tunica , vel supertunicali meo , secundum voluntatem gadiatorum meorum infra scriptorum ; quæ prædicta legata volo & statuo ut solvantur tam de decem libris Turonensis quas recepit pro me & nomine meo Gontardus officialis Vencensis , quas mihi Venciensis episcopus annis singulis facere tenebatur , quam & de illis centum solidis regal. quos Gaucelmus subprior dicti monasterii in deposito receperit a me . Residuum vero dictarum quindecim librarum superius nominatarum , & vestes , & pannos meos volo & mando distribui pro anima mea & redemptione meorum peccaminum in missis dicendis , & aliis piis operibus faciendis secundum voluntatem & dispositionem R. prioris claustral & V. sacrificæ ecclesie monasterii supradicti , quos mihi gadiatores constituo , in omnibus vero aliis bonis mobilibus & immobilibus , juribus & actionibus , ubicumque sint & qualiacumque , constituo mihi heredem universalem sacrificiæ ecclesie supradictæ : volens & mandans ut sacrificia ecclesie ipsius monasterii de bonis meis , quæ in ejus posse sunt , seu actione dictæ institutionis perveenerint , emat & adquirat , & emere & adquirere mereatur aliquas

quas possessiones, quas dicta sacrificia in perpetuum tenere debeat usque ad valorem xxx. lib. Turon. vel plus, si ad manus ejus occasione dicta institutionis pervenerint, de quarum possessionibus, omnes redditus & proventus sacrificia qui pro tempore fuerit, expendat omnino ad opus conventus pro anima mea & parentum meorum annis singularis in die obitus mei anniversarium faciendo, volens, & mandans, & statuens quod possessiones seu redditus qui, seu quae ementur a dicto sacrificia de dictis triginta libris superioris nominatis, non alienetur nec impignoreretur, seu alias detrahatur quomodo de eis possit voluntas mea compleri. Si vero, quod absit, acciderit quod abbas vel aliquis alias dicti monasterii dictas possessiones, vel ejus redditus ad usus alios usurparent, vel de posse sacrificia auferrent, volo & statuo quod ad Vencensem ecclesiam possessiones ejusmodi vel redditus, nisi legitime moniti desisterent, devolvantur. Hoc autem est ultimum meum testamentum, seu mea ultima voluntas, quod & quam valere jubeo atque mando, & si non valet jure testamenti, volo quod saltem valeat jure codicillorum vel epistolæ, seu alterius cuiuscumque ultimæ voluntatis. Si autem aliud testamentum seu ultimam voluntatem feci, totum illud seu illam cassio, & irrito, & infringeo, & nulli valoris de cetero esse volo, volens & mandans quod hoc præsens testamentum, seu ultima voluntas perpetuam obtineat firmitatem. Actum in dicto monasterio, in quadam turri quæ est juxta curitorium, in præsentia & testimonio testium infracriptorum, a dicto testatore rogatorum, scilicet Guillelmi Lurdeti eleemosynarii, Fulconis prioris S. Crucis, Fulconis Viciani, Johannis de la Vania, Bernardi de Cappella, Jacobi camerarii, Petri Aufara, Academarii de Salves monachi de Quintina, monachorum, & mei Bertrandi Pagani notarii Massiliæ, qui prædictis præsens interfui, & hanc cartam mandato & rogatu dicti testatoris scripsi, & signo meo signavi.

JUDICLUM FACTUM
inter dominum regem & comitem Pictavensem ac comitem Andegavensem fratres suos super duabus partibus comitatus Claramontis Parisiis in parlamento nativitatis beatæ Mariæ Virginis anno Domini M C L V I I .

Anno 1258.
Ex ms.
Colbertino.

Come li cuens de Poitiers & li cuens d'Angou demandassent au roi les deus parties de la contée de Clermont, qui leur estoent escheués, si comme il disoient de la mort madame JEHANNE, qui fu fille au conte PHELIPE leur oncle, & li rois feist dire pour lui, que il ni poent demander nule

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A partie, ains devoit tote la conté & les appartenances demorer au roi. Apres moult de paroles dites pour l'une partie & pour l'autre, li conte devant dit, & li rois sur leur paroles s'apuierent au jugement, & puis requistrent li conte au roi, que il feist voir chartes que il avoit, qui faisoit a l'éclaircissement de leur besoigne, & que il feist enquerre de leur droiture. Li rois feist voir les chartes & fist enquerre de toutes les choses qui faisoient a la querele, & puis veuës les chartes & l'enqueste faite par le conseil de preudes homes, il delivra & termina cette querele en telle maniere, que li cuens B de Poitier & li cuens d'Anjou n'avoient nul droit en la contée de Clermont, ne es appartenances, ne ni poent demander nule partie, ains devoit toute enterignement demorer au roi a tos jours. Si leur fu dit que ce portoit fin de querele a tos jours, & a ce faire hont... li rois, le conseil, l'arcevesque de Rains, l'arcevesque de Roan, l'évesque de Troes, l'évesque d'Autun, les évesques de Noion & de Taroane, le roi de Navarre, la contesse de Flandres, le conte de Never, le abez de S. Denis & de Boneval, le prieur des freres Prescheurs de Paris, l'arcediacre Simon de Roan, le seigneur de Neele, monseigneur Jehan de Neele, le conte d'Eu, le constable de France, monseigneur Ma-
hiu de Trie, & de plusieurs autres elers & lais qui présent estoient.

C A R T A S. L U D O V I C I pro Domo-Dei de Vernone.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Anno 1258.
Amen. LUDOVICUS Dei gratia Franco-
rum rex. Notum facimus universis tam præ-
sentibus quam futuris, quod nos divini a-
moris intuitu & pro salute animæ nostræ,
necnon & pro remedio animarum inclytæ
recordationis genitoris nostri LU D O V I C I
regis, & genitricis nostræ BLANCHÆ regi-
nae & aliorum antecessorum nostrorum, Do-
mum-Dei Vernonis, quam de novo ædifi-
care fecimus ad necessitatem egenorum &
pauperum confluentium ad eamdem, & per-
sonarum ibidem Deo & pauperibus ipsis fa-
milantium, constructis ædificiis & mansio-
nibus opportunis, ut ibidem Christo Domini-
no & suis membris honorabilibus serviatur
ad sustentationem personarum & pauperum
prædictorum, in puram & perpetuam elec-
mosynam dedimus & concessimus eisdem to-
tam terram nostram de Spineto prope Gual-
lardon cum manerio & pertinentiis omni-
nibus tam in terra arabili, censibus, reditu-
bus bladi, denariorum, & caponum, quam
in aliis quibuscumque pertinentibus ad ma-
nerium & terram prædictam, retento no-
bis placito ensis, & eis quæ ad placitum en-

Ex ms.
Colbertino.

Q99

sis pertinere noscunrur. Insuper viginti modios vini albi, & sexaginta modios vini rubei in præpositura nostra de Vernone tempore vindemiarum percipiendos, & centum xl. libras Parisienses in eadem præpositura, ad tres terminos compotorum nostrorum annuatim solvendas: volentes & præcipientes, ut quicumque pro tempore præposituram nostram tenuerint Vernone, vinum & pecuniam predictam perolvant, sicut prædictum est absque mora seu difficultate vel diminutione qualibet domui supradictæ. Quod ut perpetua stabilitatis robur obtineat, præsentem paginam sigilli nostri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum Parisi anno incarnationis dominicae MCCLVIII, mense Februario.

ACCEPTILATIO

ducentarum marcharum pro dote Marquisæ futura sponsæ Henrici filii comitis Ruthenensis.

Anno 1258.
Ex ms.
Colberino.

Anno dominicae Incarnationis millesimo ccclviii, videlicet xvii. calendas Madii, ego Guillelmus Frocandi miles badius domini HUGONIS Dei gratia comitis Ruthenæ, & procurator ejusdem ad recipiendas pro eo & ejus nomine cc. marchas argenti a domino Barralo domino Baucii, vel a procuratore suo eidem domino comiti ab eodem domino B. debitas, pro dote dominæ MARQUISIAE filiæ ipsius domini B. sponsa & futura uxoris HENRICI filii dicti domini comitis scio & vere confiteor me habuisse a te Yuardo Augerio scutifero, procuratore constituto ab ipso domino B. ad solutionem quingentorum librarum Turonensium faciendum præmisso domino comiti vel suo procuratori ex causa dictæ dotois. Confiteor, inquam, me habuisse a te quingentas libras Turonenses, loco & vice dictarum ducentarum marcharum: ita tamen quod ipsæ quingentæ libræ tantum extenuerunt preium ducentarum marcharum, quantum ipsæ quingentæ libræ valent, & eas ex cauſa jam dicta confiteor me habuisse & in eis renuntio exceptioni non habitæ, & non numeratæ pecunia, & quingentorum librarum non receptarum ex cauſa præmissa, de quibus te procuratorem & ipsum dominum B. pro te, & res ejus in perpetuum mei domini nomine libero & absolvo; Testes hotum sunt Guido de Capite-porci, jurisperitus, R. de Folaquiero, P. Bruequi presbyteri, Ermengaudus Conite-deaurator, & Guillelmus Arinaldi Montepesulani publicus notarius, qui utrimque rogatus hoc scripsit.

CARTA S. LUDOVICI REGIS.

De emtione facta a monachis Gemeticis apud Maram.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noventint universi præsentes pariter & futuri, quod nos dilectis & fidelibus nostris abbatu & conventui Gemeticensi dedimus & concessimus quidquid habebamus in teneamento quondam Guillelmi de Mara militis, in terris, redditibus, hominibus & omnibus appenditiis, retento nobis duntaxat quodam nemore, quod est juxta nepius eorumdem, in quo ipsi habebunt herbagia tempore quod est in patria consuetum. Similiter quicquid habebamus in teneemento Deudonne, in teneemento Gonbert, in teneemento Godelent, & in teneemento Valeranni filii Duvæ, & similiter quidquid habebamus in teneemento dispensarii apud Gemeticum, & in teneemento Caieta in valle de Mara pro centum & viginti libris anni redditus, de quo redditu remittimus eisdem, & quicquid octoginta libratas pro duabus millibus libris Turonensibus nobis in pecunia præ manibus persolutis. Alias autem xl. libras anni redditus nobis reddent in duabus scacariis, videlicet in scacario pachæ viginti libras, & in scacario sancti Michælis viginti libras, tenenda & habenda dictis abbatu & conventui hereditarie deinceps in perpetuum. Haec omnia supradicta cum omnibus iustitia & dominio, retentis nobis feodis loricas integras, & partitis gardis relevcis eorumdem, si qua nobis ibi competant jure patronatus ecclesiæ, & placito spata cum suis pertinentiis, que nobis solummodo retinemus. Quod ut ratum & stabile permaneat in futurum, præsentes litteras sigilli nostri fecimus impressione muniri. Actum apud Fontem-blaudi anno MCCLIX. mense Aprili.

EPISTOLA S. LUDOVICI REGIS

Francorum ad fratres Minotes Sagienenses.

Mittit eis unam ex spinis corona Salvatoris.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, dilectis in Christo gardiano & fratribus Minoribus Sagienibus salutem & dilectionem.

Ecclesiam vestram in honore sacro-sancta Coronæ Domini nostri IESU-CHRISTI fundatam, venerando volentes exercilio decorare, unam de spinis (a) sanctissimæ coronæ vobis in signum dilectionis transmitimus, specialiter caritatem vestram rogantes & requirentes attente, quatenus hujusmodi tam pretiosum sanctuarium, tam insigne, debito recipientes honore, illud etiam qua decet reverentia conservare curretis, specialem &

(a) Spinas alias sanctissima coronæ diversis in locis collectavat sanctus Ludovicus, ut videre est tom. 1. Anecd. pag. 1126. 1131. 1153. 1472. apud Historiam Leonidensis part. 2. lib. 1. num. 43 &c.

Anno 1259.
Ex autogra.
grapho

perpetuam nostri in vestris orationibus & A
divinis obsequiis memoriam habituri. Actum
Parisiis anno Domini MCLIX. in festo
S. Remigii.

ADDITIONE AD FUNDATIONEM
domus sancte Trinitatis de Redemtione
captivorum apud Fontem-bleaudi.

Anno 1260
Ex m.
et Latino.

N nomine sancte & individuae Trinitatis, Amen. LUDOVICI Dei gratia Francorum rex. Notum facimus universis tam presentibus quam futuris, quod cum ad honorem honorum omnium largitoris nuper apud Fontem-blaudi domum quamdam ordinis S. Trinitatis & captivorum cum basilica constructa ibidem in honore sancte & individuae Trinitatis, ac hospitale pauperum infirmorum fundavissimus (a), ad usus fratrum & pauperum eorumdem ac utrisque servientium, certis sibi redditibus assignatis, secundum quod in carta nostra super hoc confessa plenius continetur. Accedentes postmodum ad nos dilecti in Christo minister & quidam de fratribus dicti loci, nobis humiliter supplicarunt, ut cum ad sustentationem septem fratrum, quos ibidem instituimus summo Regi perpetuo servituros, & pauperum infirmorum, qui de vicinis locis aridis & desertis ad illud confluunt hospitale, ac familiae necessariae tam fratribus, quam pauperibus antedictis assignati redditus minime commode posse sufficere videbantur, cum aridi loci sterilitas plurimum sibi incommoditatis afferret, & multorum etiam jam caritas refrigescat, hujusmodi defectibus eorumdem opem remedii salutis apponere liberalitate regia dignaremur. Nos autem volentes eorumdem fratrum ac pauperum necessitates grato relevare subsidio, & ut praesertim pauperum ac egenorum inopi de nostra fiat abundantia supplementum, pro illius largitoris amore de cuius manu cuncta recepimus, & pro salute animae nostrae, nec non & animarum inclita recordationis LUDOVICI genitoris nostri, reginae BLANCHAE genitricis nostrae & aliorum praedecessorum nostrorum datus & concedimus domui & fratribus & pauperibus antedictis, ad usus & sustentationem ipsorum & specialiter pauperum infirmorum hospitalis predicatorum, omnes proventus & exitus, quos habemus & percipimus in terris subnotatis, quas nuper ad annum censum tradidimus in diversis locis, secundum quod inferius continetur. Videlicet apud Fontem-blaudi sexaginta arpenta de quibus debentur pro unoquoque arpento sex denarii censuales. Item, apud Sarmesium & Corbuisson quadringenta & quatuor-

(a) Hanc foundationem ediderunt Sammarthani in Gallia Christiana, in serie archiepiscoporum Senonensium.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

decim arpenta, de quibus debentur pro quolibet arpento similiter sex denarii. Item, apud Boscum regis, Sarmesium & Brusoles octingenta & septuaginta septem, pro quolibet sex denarii. Item, apud Senacum pro arpento uno octo denarii, & pro dimidio quatuor denarii. Item, apud Barbuison, apud S. Martinum, & apud Macherien eccliv. arpenta, pro quolibet arpento octo denarii. Item, apud Erbonam xxxv. arpenta pro quolibet quatuor denarii. Item, apud Franchart x. arpenta, pro quilibet sex denarii. Item, apud Meum, apud Chieres & Duiri clxx. arpenta, & pro quilibet sex denarii. Item, apud Rectolae & apud Camieres cxiv. arpenta, pro quilibet quatuor denarii. Item, apud Borron & apud Germinal xvii. arpenta, pro quilibet sex denarii. Item, apud Montem-falconem octo arpenta, pro quilibet arpento sex denarii annuatim. Insuper donamus & concedimus eisdem in puram & perpetuam eleemosynam omnes terras nostras sitas in loco qui dicitur Mons-Catonis ad effundandum & ad redigendum in culturam usque ad summam ccl. arpenterum continentem, ad usus & ad sustentationem fratrum & pauperum predicatorum & eis servientium, & specialiter ad usus & necessitates pauperum hospitalis domus ejusdem, retinentes nobis & heredibus nostris in predictis omnibus iustitiam nostram altam & bassam: hoc tamen excepto, quod ministri & fratres predicatorum gagiare & iustitiae valeant in eisdem, pro censibus, vendis, & redditibus non solutis. Prater numerum autem septem fratrum superius annotatum, de nostra voluntate pariter & assensu recepti sunt: in eadem domo duo fratres ejusdem ordinis, Petrus scilicet & Johannes, circa nos commorantes, qui professionem regularem fecerunt in ea, post quorum decepsum, vel recessum ab inde, nec propter augmentationem numeri fratrum ipsorum diminuitur aut subtrahatur aliquid de portione pauperum hospitalis, sed praetaxatum numerum septem fratrum in eadem domo servari volumus in futurum, nisi excrescentibus redditibus in eadem, de nostra voluntate contingere predicatorum fratrum numerum augmentari. Quod ut perpetua stabilitatis robur obtineat, praesentem paginam sigilli nostri auctoritate, ac regii nominis caractere inferiori annotato fecimus communiri. Actum apud Melodunum anno Dominicæ Incarnationis MCLX. mense Decembri, regni vero nostri anno XXXV. astantibus in palatio nostro quorum nomina supposita sunt & signa. Dapifero nullo, signum JOHANNIS buticularii, S. ALFONSI camerarii, S. AEGIDIUS constabularii. Data vacante cancellaria.

Qqqij

C O N C O R D I A
inter Bartholomæum Lobensem abbatem
& Margaritam Flandriæ & Hannoniæ
comitissam.

De catalis morientium.

Anno 1261
Ex cartario
Hannoniensis
dominorum
de Avefnis.

BITREMINS par la grace de Diu abbes de Lobbes & tous li couvens de ce meis-
me liu à tous chiaus ki ces lettres verront & oront salus en Notre-Seigneur.

Nous faisons favoar à tous que com il fut debas entre nous pour nostre eglise d'une part, & nostre noble Dame MARGHERITE contesse de Flandres & de Haynau d'autre part, four chou ke ladite noble dame voloit penre & prenoit en la conte de Haynau les meilleurs chateus à le mort des hommes & des femmes de notre eglise de saint Pierre, manans en la contei de fors les villes de nostre eglise, sauf cho que la devandite dame nous connoissoit bien que nous avions nostre droit de penre leus deus pars des meilleurs chateus, qui escheoient es prevosté de Mons & de Binch. & nous disiens que nous deviens avoir les deus pars par toute la contei. En la par de fin par conseil de bonne gens, nous nos sommes assentis, & reconnissions pour droiture & à chou nous obligons perpetuelement, ke la devant dite dame ait ou doive avoir de son droit de tous les hommes & des femmes Saint Pierre de Lobbes manans en toute la conte de Haynau, de fors les villes de nostre eglise, la moitié del meilleur chateil à le mort, & nous l'autre : & c'est à entendre de tous chiaus ki par chou doivent v. meilleur chateil, sauf chou que ladite noble dame, ne si oir ne pueent, ne ne doivent rien demander ne avoir es meilleurs chateus des hommes & des femmes S. Pierre manans en ladite contei, as quels autres gent partent à nous à tierch u à moitié. Et si est à favoar ke com il fut discordei entre nous & la devant dite dame four ce qu'elle voloit penre & prenoit en aucuns lius douzaines & sizaines sous les hommes & les femmes de notre eglise de saint Pierre; & nous disiens que la noble dame devant dite ni avoit nul droit, en la fin nous nous sommes assentis par conseil de bonne gent, que lesans à nostre eglise son chieavage, pan-
ra pour loquison de ces douzaine & de ces sizaines des hommes & des femmes de nostre eglise manans en la conte de Haynau de fors les villes de nostre eglise à l'homme six deniers, & à la femme trois deniers : ne plus ni puer demandeir ne elle ne si oir pour loquison des douzaines & des sizaines devant dites, horsniis chiaus & celles ki parchon ne doivent v. meilleur cateil à le mort. Et si est à favoar que quant li maudres

A cateuls eschaira des hommes & des femmes ki le doivens à le mort, nostre sergant u li fiergant la devandite dame le puet & le doit arresteir & tenir, cil ki prumier de ci a tant ke li autres y venra pour lever & partir communement & loyalement à nous & à ladite noble dame & à ses hoirs, si com devant est dit, à la contenanche de ceste chartre tenir fermement obligons nous & nos couvens perpetuelement, & pour chou ke ce soi ferme chose & estable, nous avons ces presentes lettres données à la noble dame devant dite & à ses hoirs faiées de nos nrois sainauls. Ce fu fait à Valenchiennes, l'an del Incarnation Nostre-Seigneur JESUS CRIST MCC & LX. le jor de la conversion saint Pol.

E P I S T O L A S . T H O M A E
Aquinatis, ad quemdam sibi familiarem.

Pro thesauro sapientia acquirendo.

Quia quæfisi a me, qualiter te au-
tendere oportet in thesauro scientia
acquirendo, hoc a me super hoc datur tibi
C consilium, per rivulos & non statim in mare
eligas introire; quia per faciliora oporet
nos ad difficilliora pervenire. Tardiloquum
te esse jubeo, & tarde ad locutorium acce-
denter: conscientia puritatem amplectere,
orationi vacare non definas, cellam fre-
quenter diligas, si vis in cellam vinariam
introduci; omnibus te amabilem exhibe;
nihil tibi de factis aliorum penitus intro-
mittas, nemini te multrum familiararem of-
tendas, quia nimia familiaritas parit con-
tentum, & subtractionis studio materiam
ministrat. De factis & verbis sæcularium te
nullatenus intromittas, discursum super
omnia fugias, & sanctorum & proborum
vestigia imiteris. Ne respicias a quo audias,
sed quid dicatur memoria recomenda,
ea quæ legis fac ut intelligas; de dubiis
te certifiques, & quidquid poteris in ar-
mario mentis reponere satage, sicut cupiens
vas impleri. Altiora te ne quiesceris, illius
sequere vestigia qui frondes, flores & fruc-
tus utiles in vinea Domini Sabaoth dian-
vitam comitem habuit, proutulit & produ-
xit. Hæc si sestatu fueris ad idem attin-
gere poteris quod affectas: haec siquidem
salutarem epistolam, omniisque prouersus com-
mendatione dignam cohabitricem tibi in
cella hortor & obsecro jugiter teneas, ut
cum ea sèpe confabulando de virtute ire
possis, & proficer in virtutem usque in
vitam æternam, quod tibi præstare dignes-
tur Dominus noster JESUS CHRISTUS.
Amen.

Ex. ap. 2.
L. annus
Lodowici.

LEGES CALENTES.

Isti sunt articuli contenti in registro domini regis tempore Mathildis abbatissæ oriundæ de Nantholio.

*Ex cartario
Calenf.*

Primus de Rato.

Secundus de Multro; in hiis nihil habent major & jurati de Kala.

Tertius, de latrone suspecto & manifesto justitia abbatissæ.

Quartus, de banno personarum per abbatissam primo & post per homines.

Quintus, de banno vini pertinet ad abbatissam.

Sextus, de banno proclamento pertinet ad abbatissam, hoc salvo quod major & homines possunt facere bannum pro suis congregationibus, pro aliis non.

Septimus, de sanguine abbatissa cognoscet in curia sua, vocato majore, & emendabitur abbatissæ, & ipsa reddet medietatem majori & hominibus.

Octavus, de falsis mensuris, parvo pane, & aliis, pravis virtualibus pertinet ad abbatissam.

Nonus, de catellis, & placito hereditatis, & alii pertinentibus, & haec pertinent ad abbatissam.

Decimus, de tallia villa, major & jurati tailliare possunt, quando volunt.

Undecimus est de inessoribus, abbatissa ponet unum, villa alium, & ambo jurabunt in ecclesia exequi officium suum.

Item, de animalibus & hominibus capitatis, noster forensis vinearum, pratorum & hujus adducentur homines & animalia ad abbatissam & habebit emendam.

Item, de iectu levi sine sanguine, & de livore, & de verbis contumeliosis procedetur, prout de sanguine superius ex expressum.

A bilem, qui ad ipsas decipiendas animas suis pravis & detestabilibus conantur dogmatibus & laborant, eo vigilantius intendimus. Ideoque studiosius opportunam operam impetriri voluimus, quo tales ad Christianæ subversionem religionis deducendum quoque fideles ad æternæ mortis laqueum videamus & cognoscimus periculosius aspirare. Cum itaque sicut ex parte vestra fuit propositum coram nobis, in valle de Tritis, in qua ex concessione sedis apostolicæ spiritualis ac temporalis iurisdictionis ad vos, secundum assertionem vestram, pertinet, peccatis hominum exigentibus, hereticae pravitas nimium pullularit, & in prioratu SS. Trinitatis loci ejusdem de Tritis vallis predictæ, ad vestrum pertinente monasterium pleno jure, qui in loco est positus populo, per vestros faciat monachos deserviri, nos devotionis vestre, cuius sinceritate apostolicæ sedis meremini gratiam & favorem, precibus inclinati, ecclesiam de Roseto cum suis pertinentiis, sicut propontitis, si jus patronatus haberis in ea, & alias præmissis veritas suffragatur, dicto prioratu uniendi, ut ibidem conventus institui possit, inter quos aliqui habeantur; qui ad purgandum vallem ipsam ab hujusmodi pravitate, præstante Domino, sciant, & valeant verbo proficere. Pariter & exemplo, salvo tamen jure diocesani episcopi, si quod ibidem habere dinoseitur, plenam & liberam vobis concedimus auctoritate praefectionis facultatem: proviso quod in dicta ecclesia per idoneum vicarium, cui de ipsis ecclesiæ proventibus pro sustentatione sua portio assignetur competens, faciat congrue deserviri. Datum Viterbiæ III. idus Julii, pontificatus nostri anno secundo.

EPISTOLA CLEMENTIS
papæ IV. ad quosdam canonicos
ecclesiæ Remensis.

Ur de injuriis duci Brabantie illatis ab exercitu episcopi & ecclesiæ Leodiensis judicent.

CLEMENS episcopus servus servorum Dei dilectis filiis abbati & conventui S. Victoris Mafiliensis ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis, ordinis sancti Benedicti salutem & apostolicam benedictionem.

Commissum sollicitudini nostræ animarum regimen laudabiliter exequi ac utiliter, quantum nobis clementia superare ministerat gratia, cupientes, ad extirpandum de agro Domini hereticorum pestem damna-

*Anno 1168.
Ex ms.
Cl. V. dos
mini de
Louvre.*

Sua nobis dilecta in Christo filia nobilis

mulier ALAIDIS ducissa Brabantæ & Lo-

tharingiæ, tutrix dilecti filii nobilis JOHAN-

NIS ducis Brabantæ & Lotharingiæ, ac

marcionis imperii, filii sui pupilli, suo &

tutorio nomine ipius, conquestione mon-

stravit, quod cum venerabilis frater noster

H. Leodiensis episcopus, de consilio, af-

fensi & mandato decanorum, capitulorum

Qqqqij

majoris & aliarum ecclesiarum Leodiensem, exercitu ex canonicis ipsarum ecclesiarum, & hominibus suis Leodiensibus, nec non castrorum, oppidorum & villarum Leodiensis ecclesie congregato, contra ipsos ducem & decimam & eorum terram procedere intenderet, nulla id ipsum culpae seu causa rationabili exigente, dicta ducissa eosdem episcopum, decanum & capitulum dicta majoris ecclesie requiri fecit, ut ab hoc desisterent, ac offerri eidem quod parata erat, si ipsa vel homines terrae suae seu dicti ducis ipsum vel dictas ecclesias, seu aliquam ex dictis ecclesiis vel personis eorum offendisser in aliquo, satisfactionem ei congruam exhibere. Verum id prafatis episcopis, decano & capitulo majoris ecclesie minime acceptantibus, sed iniquum suum propositum volenteribus ducere ad effectum, idem episcopus una cum codem exercitu terram ipsorum ducis & ducissae intravit hostiliter, & tam ipse quam qui cum eo erant eisdem duci & ducissae, ac ipsorum hominibus in eorum injuriam, praecordium & gravamen, damna gravia & injrias multipli ceteri irrogarunt, quosdam ex ipsis hominibus crudeliter perimendo, aliquos vero acriter vulnerando, plures etiam villas ipsorum ducis & ducissae, necnon & quoddam monasterium in dicta terra situm nequiter deprædaendo: quosdam insuper alias villas eorumdem ducis & ducissae, & quandam ecclesiam in qua plures tam viri quam mulieres, quæ pro timore dicti exercitus se in ipsa ecclesia receptorarunt, immunitate comburentes, domum ipsorum ducis & ducissae juxta oppidum *Dorp de Trajed* sitam funditus destruxerunt, ipsumque oppidum per violentiam occuparunt, & adhuc detinent occupatum, nonnullos homines dictorum ducis & ducissae in dicto oppido commorantes ad prestatum eidem episcopo fidelitatis juramentum contra iustitiam compellendo in ipsorum non modicum detrimentum. Quare præfata ducissa nobis humiliter supplicavit, ut providere super hoc sibi & dicto duci paterna sollicitudine curaremus, faciendo super præmissis eis satisfactionem debitam exhiberi. Quoniam circa discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quiccaus vocatis qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde propositis, quod justum fuerit, appellatione postposita decernatis, facientes quod decreveritis auctoritate nostra firmiter observari, non obstantibus si aliquibus a fide apostolica sic indulsum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint, per litteras apostolicas, que plenam & expressam de indulso hujusmodi non fecerint mentionem, sine qualibet alia indulgentia sedis eiusdem, per quam effectus iustitiae imponendi valeat vel diffire. Quid si non omnes

A his exequendis poteritis interessere, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Adum Viterbiæ, 11. cal. Februarii pontificatus nostri anno tertio.

PACTUM MATRIMONII
inter Henricum filium regis Alemaniæ
& Constantiam natam Gastonis vicecomitis
Bearnensis & Mathe vicecomitis
Marsani.

Noverint universi, quod cum inter nos Anno 146.
*Ex off.
collezione* GASTONEM vicecomitem Bearnensem dominum Montis-Cathani & Castri veteris . . . & benignissimam primogenitam nostram dominam CONSTANTIAM nomine ex parte una, & carissimum nostrum dominum inclitum EDOARDUM illustrissimum domini nostri HENRICI regis Angliae primogeniti, & dominum ROBERTUM de Mortuo-mari pro domino HENRICO illustrissimi regis Alemaniæ primogenito, cum aliis vel fine aliis, simul vel divisi ex parte alia, super ineundo matrimonio inter ipsum EDOARDUM, & dilectam CONSTANTIAM nostram, constitutione & collocazione doris seu arrarum sub certis pactionibus, convento & ordinato, jurata & signata . . . pactionibus inde confessis & signatis, & signillis dicti domini Edoardi & nostro plenus continetur, & juxta pactionum illarum continentiam, & ad ea . . . facienda missi fuerint ab eodem domino Henrico dominus Johannes de sancto Brissonio & dominus Michaël Malconduy milites inter nos, & Be. conjugem . . . ad nostram primogenitam licet emancipatam ex una parte, & milites ipsos, nuntios & procuratores dicti domini sui Henrici nomine ex altera . . . convento communis & ordinato: in hunc modum: quod nos prædictus GASTO dictam primogenitam nostram dominam CONSTANTIAM hinc ad festum instans purificationis . . . deducemus in Franciam, vel alibi citra mare, ubi dominum HENRICUM invenire credamus: quod si citra mare idem dominus Henricus interim non venerit, . . . nuntios ipsos & nostros . . . ac primogenitam nostram . . . & firmatis firmandis juxta pactiones super his initas ipsam ducemus, ubi idem dominus Henricus . . . matrimonialiter, & educendam ab eo, ei eam in uxorem trademus: cum dote quam constituerimus, prout aliter a nobis promissum extitit sub nosipsis & dicti domini Edoardi per instrumenta, ut infra sequetur. Et nos prædicta CONSTANTA in matrimonio consenseritis una & . . . domino patre nostro tam presentibus quam aliis prædictis litteris promissa seu facta habentes & grata cum dicto domino Henrico nimirum conceden-

... dominio promptissimus contractui, & A quod ex munificentia dicti domini patris nostri & alia quacumque ad nos sequentia concessuros in docem, & nihilominus ratione spe & causa dicti matrimonii ambo, tam pater quam filia & quilibet nostrum altero consentiente. . . . concedimus in docem dicto domino H E N R I C O vicecomitatus de Brulhesio & de Gavardano, cum juribus & pertinentiis eorumdem, & eschaetis omnibus tam nobis quam dicta domina Mathæ ex nunc vel ex futuro in eisdem & pro eiusdem vicecomitatibus pertinentibus, & quidquid habemus & habere debemus. in diocese B si Vafatensi, quorum sasinam & possessiōnem vel quasi, dictis militibus nuntiis & procuratoribus dicti domini Henrici nomine tradimus corporalem, & ipsos pro eodem domino suo veros . . . . constitūmus, & facimus possessores, & a baronibus, vassallis, feodataris & subditis nostris in eisdem vicecomitatibus & pertinentiis fidelitatem fieri mandamus, & homagia, & alia que domino mutante secundum usum & consuetudines patriæ fieri possunt, & debent, & per nos & heredes & successores nostros facere & portare bonam & firmam garantiam in vicecomitatibus & rebus etiam dotalibus liberè, de quorum evictione nos & quilibet in solidum obligamus & nostrā in Beartnia. Insuper Martiani vicecomitatum, & alia cetera nostri Gastonis prædicti concedimus quæ sequuntur. Concedimus videlicet quod si nos contingat decedere sine masculo & legitimo nostro ex prædicta domina MATHÆ conjugi nostra superstite, habebunt dictus dominus HENRICUS & uxor ejus CONSTANTIA nomine dicta doris, ex hac nostra collatione mille libras Turonenses renduales in loco rationabili, & tercia nostra sub districtu & arbitrio dicti domini nostri Edvardi & heredum & successorum ipsius dominorum Gastonis circa ad honorem viorum arbitrium assignandas, at si non de ista, sed de alia superinducenda uxore heredem masculum & legitimum nos habere contingat superstitem, habebunt dicti domini HENRICUS & domina CONSTANTIA & heredes ac successores ipsorum, pro recompensatione dictarum mille librarum rendualem, vicecomitatum de Martiano, una cum prædictis de Brulhesio & de Gavardano eis supra concessis, cum juribus & pertinentiis & eschaetis omnibus quæ ex nunc vel ex futuro tam nobis, quam domina MATHÆ prædictæ in eisdem vel pro eisdem vicecomitatibus contingere vel evenire possint vel debent, quibus contenti, & prænominiatis casibus duobus, ipsi dominus Henricus & domina Constantia prædicto heredi nostro masculo superstici, terram aliam nostram, & bona post obitum nostrum quieta sunt,

C & ejus ab eodem herede nostra de præcessis sibi vice versa, quittatione & absolutione concessa. Verum si nos sine herede tali masculo obire contingat, aut ipsum heredem sine liberis sui heredis ex se & remanente habebunt ex causa doris prædictæ. Item, dominus HENRICUS & domina CONSTANTIA siveque heredes, pleno jure retinebunt ex præsenti nostra largitione & concessione vicecomitatus de Bearnio, de Gavardano, & de Martiano, cum pertinentiis eorumdem, juribus & eschaetis omnibus, tam ad nos, quam ad dominam Matham prædictam hereditari successione, vel alias ex nunc vel ex tunc undecimque spectantibus. Terra autem & alia nostra bona ab ipsis dominio Henrico & domina Constantia perpetuo quittabuntur ad altos nostros, juxta nostram dispositionem, heredes & successores libere transmittenda hoc acto tamen, quod si dictam dominam Matham præcedamus, tenebit ipsa ad vitam suam vicecomitatus de Martiano prædictum, utetur & fruetur, & faciet fructus suos, post cuius obitum idem vicecomitatus cum juribus suis & eschaetis omnibus, ad ipsam dominam Matham jure hereditario, vel quoque modo alio undecimque spectantibus, ipsis domino Henrico & domina Constantia & heredibus & successoribus suis libere remaneat ex causa prædicta, & revertatur ut suum. Actum etiam fuit quod ipsi dominus Henricus & domina Constantia, & heredes eorum vel superstites nostrum & prædictæ dominae Mathæ complere tenebunt testamenta, secundum morem patriæ condita, debita exsolve, & injurias emendare: ita tamen quod qui tetrarum nostram Hispanicam tenebit, seu Ultra-montana bona, testamentorum hujusmodi, debitorum, injuriarum, & emendarum ex terra illa, & ejus accrescione provenientium subire habebit emendas & solutiones complere. Qui vero vicecomitatum Brulhesi tenebit, vel succedens in eo, v. marchas persolvere tenebit ad complendum residuum prædictorum: adveniente tamen conditione, quod prædicti vicecomitatus de Bearnio, de Gavardano & de Martiano, ad dictos dominum Henicum & dominam Constantiam juxta formam revertantur præfata, alioquin superest legitimo herede nostro masculo, præconcessa eisdem in hoc casu libera, & sine omni onere remanebunt: eo salvo, quod qui succedet in vicecomitatu Martiani, persolvere debita dominæ Mathæ, & ipsius injurias emendabit. Fuit insuper actum quod si dicta domina Constantia sine liberis aut herede ex se superstite & remanente decedat, de mille libris Turonensis testari posse, & in illis pro concessa sibi dote nominis . . . & ut tunc vicecomitatus omnes prædicti cum juribus

suis & pertinentiis & eschactis omnibus ad A & specialiter in quadringentis marchis argenti ; quia nos prædictus GASTO pro facie testameti sui eidem domina MATHÆ concessisse fatemur jam dudum ; & de facto certi ac de jure certiorati , nos prædicti Gasto & domina Matha , & prout contractum nostrum prædictum & dote constitutum , & ante renuntiamus , & hæc omnia concessum & taliter renuntiaturum promittimus spontanee juribus & causis quibus donationes propter ingratitudinem donatarii , aut immensitatem , seu defectum insinuationis legum , vel alias revocari possunt , aut sunt revocanda irrita , aut non valida ostendi vel simul ; & quibus caveretur pactum , donum vel concessio nem de viventis hereditate & successione futura non valere . & specialiter nos domina Matha retento nobis jure obligacionis , dotalitii & quadringentiarum marcharum beneficio legi Julii de fundo dotali senatus consulti Utt. rei ux. art. & utrumque nostrum doli in solidum & aliis subdiariis actionibus & exc. privilegiis & favor. hypothec. & pro mulieribus introducatis a jure scripto & civili & etiam consuetudinario vel queritur auxilio sita quod hæc generalis renuntiatio valeat proinde ac si in casibus singulis expressa desiderantibus renuntiatio facta esset expresse . Celebriates sane matrimonio , dote ac dotalitio , seu arris , & accessoriis , & aliis iuxta pactiones olim super hiis factas , vel terris ad eum sub variarum conditionum eventu varie per venturis in suo testamento possit imponere , quantum ad declaracionem illius articuli requisita domini Gastonis & obtenta libera , absoluta ; & spontanea voluntate irrefragabiliter declarantes , laudamus , arbitramur , & dicimus , dominum Gastonem & dominam MATHAM ipsius uxorem ultra duo millia marcarum argenti super illis terris , quæ ad dominum Henricum fuerint de ventura occasione dotis prædictæ , testari non posse ; nec dominum Henricum , aut terras ad eum in eventum aliquem per venturas , nomine legatorum vel fiduciommisorum in testamento , aut alia qualibet ultima voluntate ultra dictam sumمام aliquatenus onerare : ita videlicet accipienda nostra declaratione prædicta , ut conjunctim intelligatur omnino , ut videlicet amborum testameta , videlicet domini Gastonis & dominae MATHÆ pariter conjuncta , memoratam quantitatem pecunia non excedant . Ad injuriatum tamen emendas & aris alieni solutionem nihilominus teneatur , prout in ipsa conventione plenus est confectum , cumque a parte domini Gastonis ad hoc defuerit imparita securitas , ipsi domino Henrico super ratificatione conventionis prædictæ a parte domini Gastonis premissa , videlicet jurementum

mentum comitis Fuxensis , juramentum co- A rate præfata expensarum & sumtuum præ-
matis de Armaniaco , juramentumque ba- dictorum , si quos fecerit occasione guerra
ronum , vassallorum & militicorum aliquorum seu contentionis hujusmodi , sua propria
de Bearno & de Martiano. Nos ad supplementum istius articuli defectus , laudamus , arque spontanea voluntate præsentia nomi-
arbitramur & dicimus , quod si forsan occi- ne pignoris obligavit. Arbitramur quoque ,
tione guerra vel contentionis movenda dicitur & laudamus , quod dominus Gasto
in posterum , post decepsum jam dicti Ga- juxta formam conventionis præfatae habita
stonis contra tenorem conventionis factæ super dote prædicta jūrare faciet barones ,
seu initæ super assignatione doris prædictæ , vassallos , milites , aliosque de potentatibus
per filias ceteras domini Gastonis vel jam de Martiano , & pariter de Biarno , quod
maritatas vel juniores , quæ non est adhuc ipsi , quantum in eis est , conventionis præ-
maritatu collocata , quæ juxta assertio- fatæ tenorem , a quibuscumque personis
nem domini Gastonis jam pubes effecta & pro viribus omnimodis facient observari.
emanicipata , juravit se conventionem rati-
ficare prædictam , & se numquam contra- B Adiicimus insuper laudo ; nostro dicto ,
venturam , seu maritos earundem , quo- atque arbitrio , quod dictus dominus Gasto
cumque contigerit in futurum aliquos sum- barones , vassallos & milites de Brulhe-
tus facere vel expensas , retineat dominus sio , vel saniorem partem illorum , qui quæ
Henricus , & habeat nomine pignoris per que nunc a domino Henrico obtenta ad
omnium earum quantitatem sumtuum & eumdem tamē Gastonem juxta formam
expensarum hujus , & omnes alias terras conventionis prædictæ , est in eventum ali-
domini Gastonis prædicti , quæ in dotem quem deuenturum , necnon & barones ,
dominæ Constantie primogenitæ , secun- vassallos & milites terræ illius , quam ipse
dum tenorem conventionis prædictæ , & dominus Gasto vel uxor ipsius domina Ma-
aliis filiabus duabus jam nunc in locatis , rtha obtinet in Bigorra jurare faciat ad san-
non fuerint assignatae , seu quæ in dotem ta Dei evangelia præstito corporaliter sacra-
nomine junioris filii non fuerint assignan- mento. In terris autem suis , utope in
dæ , sive in Vaconia , utope in Brulhesio Cathelonia seu alibi , in quibus de consue-
& Bigorras , sive alibi , ubicumque terræ tudenie non juratur super eo , omnem securi-
fuerint memoratae , quoisque de terrarum tatem illam impetrat , quam a baronibus
reditibus & proventibus earundem eidem vassallis seu militibus terræ illius poterit
Henrico domino in omnibus illis expensis impetrare , qui suæ sponsionis factæ per
& sumtibus plenarie fuerit satisfactum , & suas litteras in hac parte bona fide facien-
quousque per ceteras filias domini Gastonis dum committimus , quod ipsi barones , vas-
& maritos earum , & super ratificatione falli & milites prædictarum terrarum opem
conventionis præfatae plena fuerit parata omnimodam , vires & diligentiam adhibe-
securitas alicuius generis cautionis : ita bunt , quod domino Henrico salvertur pos-
tamen quod prout unaquaque filiarum seu sessio atque retentio terrarum hujusmodi ,
maritorum ipsarum ipsam conventionem videlicet in Cathelonia , Brulhesio & Bigor-
ratificaverint , vel idonea cautione firma- ra , donec ab aliis filiabus ipsius domini
verint , restituatur ei a domino Henrico Gastonis seu quibuscumque maritis earum
libere absque impedimentoo suo , portio super ratificatione conventionis præfatae ,
quæ ad ipsam filiam vel ejus maritum ex cautio seu securitas plenaria sit peracta , &
assignatione prima dicti domini Gastonis quoisque de terrarum proventibus earundem ,
debet aut poterit provenire , nisi cadem ipsi domino Henrico de sumtibus &
filia vel maritus eius post motam contentio- expensis occasione guerra seu contentionis
nen vel guerram a parte ipsius contra re- movendæ contra tenorem conventionis præ-
norem conventionis præfatae ex prima re- fatæ , per filias alias seu maritos , aut earum
decat parata , vel paratus offerre super rati- seu aliorum , alias vel aliquos fuerit sati-
ficationis præfatae conventionis idoneam factum plenarie juxta formam superiorius
cautionem . In quo casu nihilominus ipsius annotatam . Et hæc omnia nihilominus ad
portionem , quamquam idonee caverit , ut præ- solemnitatem majorem & evidentiorem ro-
dominus Henricus retineat , quoisque ei de sumtibus & expensis , quas fecerit occa- boris firmaretur , in præsentia incliti princi-
de sumtibus & expensis , quas fecerit occa- pis domini HENRICI Dei gratia illustris
sione guerra seu contentionis hujusmodi de prædictum est ; plenarie satisfactum : illius tam- regis Anglia emologata a partibus seu ea-
men portio filia vel mariti , qui contra ipsam rundem partium sunt expresso firma
conventionem contumacia vel delicto con- sensu : quoque a parte domini Gastonis ex
per dominum . Henricum nullatenus sequeretur . Ipse quoque dominus Gasto præfa- vi præfentis nostri arbitrii , dicti , seu laudi ,
tas terras ipsi domino Henrico pro quanti- suæque propriæ sponsionis , adimplenda su-
ty. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I. persunt , juravit ipse dominus Gasto in no-
Rrrrstra præsentia se cuncta & singula bona fide pro viribus impleturum , & quod dicta Ma-
rtha dicti domini Gastonis uxor præclara
præsens non fuerit ; dum hæc a nobis &

partibus acta & firmata fuissent. Ex abundanti arbitramur, dicimus, & laudamus, quod dictus dominus Gasto curet & faciat quod domina Matha praedicta haec omnia acta a partibus, & a nobis peracta sua spontanea ratificatione firmabit. Nosque Edwardus illustris regis Angliae primogenitus ab utraque partium requisiti, arbitratiam nihilominus nobis atque jurisdictionem ordinariam reservamus, tamquam dominus atque ordinarius iudea Vasconia, per quam partes, seu earum altera, seu quo cumque alios, quorum interest ad observationem presentis dicti nostri, laudi, sive arbitrii absque strepitu judiciali in omnem eventum libere compellere valeamus. In quorum omnium testimonium & omnium hic actionum perpetuam firmatatem, una cum sigillo domini regis & cum sigillis partium, praesens scriptum nostrorum sigillorum munimente fecimus roborari. Datum, &c.

L I T T E R A E A L I E N O R A E
reginae Angliae pro securitate
præmissi paci.

ALIENORA Dei gratia regina Angliae, domina Hibernie, ac ducissa Aquitanie, & Edwardus illustris domini regis & ejusdem dominus primogenitus, omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam.

Cum super promissione & assignatione dotis jam pridem assignatae pro parte . . . & pro parte . . . in futurum promissa, per dominum Gaetonem vicecomitem Bearnii, domino Henrico incliti principis Alemaniæ, regis primogenito, nomine dominæ Constantie sua primogenita uxoris memorati domini Henrici confecta fuerint instrumenta dotalia, in quibus varii inferuntur articuli conditionesque variae, juxta quarum tenorem, quorumque eventum ipse dominus Henricus dominique Constantie uxor sua ad aliqua onera supponenda tenentur, ut pro testamenti, injuriarum, & ceterarum etiam alieni domini Gastoni, & domini Mathae sua uxori ad aliqua & alia quæ in faciendo, & alia quæ in non faciendo consistunt, ut pote quod nullo alienationis genere alienent terras illas quæ occasione dotis hujusmodi vel jam ad eos pervenient, vel in futurum fuerint perventura. Cumque per dominum Gaetonem a praedicto domino Henrico & uxore sua Constantie fuerit desiderata securitas hujusmodi, omnia adimplendi, & super securitatis modo vel genere inter eos fuerit aliquamdiu altercatum; demum ipsis in nos super securitate hujusmodi compromisentibus, ac super his supponentibus se libere atque totaliter nostra definitioni, dicto, laudo, seu arbi-

A trios nos deum deliberatione habita diligenti, & prudentium virorum requisito consilio, laudamus, arbitramur, & dicimus, quod memorati dictus dominus Henricus & dicta Constantia per sua propria juramenta promittant, quod ea omnia ad quæ tenentur, juxta tenorem instrumentorum dotalium fideliter adimplebunt, & taliter observabunt, nullo umquam tempore in aliquo contraventuri, hoc nihilominus adiecte ex nostri potestate arbitrii, quod si dictus dominus Henricus atque domina Constantia contra conventionis præfatae conditionem terram aliquam, quæ nomine dotis vel successionis domini Gastonis vel dominæ Mathe uxoris sua ad eos fuerit perventura, quo cumque genere alienationis alienare præsumserint, eo ipsis homines de Bearnio & de Martiano ac totius terræ alterius ab omni fidelitatis & homagii jureamento eisdem præstato vel præstanto in posterum sint liberi & immunes, nec ad ipsius observationem de cetero teneantur, sed obediens potius volumus & concedimus quod advenientibus dictis conditionibus, dictus dominus Henricus dotis nomine, & ipsa domina Constantia, in quam dominium præmissorum transstulimus dicto modo, & C transferri volumus, & veram facere possem, & pro ipsis tunc conjugibus, in casibus prænaturis, nos ibi constituimus, possidere possint integre & retinere corporaliter sasianam & possessionem, vel quam prædictorum omnium & singulorum auctoritate, motu, & voluntate propriis, sine principiis domini vel judicio, vel alterius cuiuscumque voluntate alia, auctoritate vel mandato, & quod actus possessionis, & qui possessionem vel sasianam tribuunt vel conservant, & detentatio nostri vel nostro nomine facta, interim vel in posterum eisdem domino Henrico & domina Constantie & heredibus & successoribus suis in nullo præjudicet, sed eis tribuat, & pro eis, & eorum nomine omnia processisse intelligantur, facta autem in adipiscenda sasina vel quasi possessione . . . . . præstandi, nihilominus concedentes quod dictus dominus Edwardus siue successores in Vasconia verum ratiocinent, auctoriscent, & rata & illibata subsistere faciant de plano, & sine causa cognitione, vel nostris successoribus aliis irrequisis, omnia supradicta, adjicimus quod idem dominus Henricus & domina Constantia, prout eis advenient, supradictæ suprapactiones hujusmodi, non permurabunt, nec alienabunt, non vendent, non transferent, nec extra manum suam ponent, nisi in libertos heredesque suos, secundum continentiam præmissorum. Hæc concedentes, dum tamen juxta promissum protocollo factum, idem dominus Henricus assignet nobis dictæ Con-

stantia nomine dotalitii seu arrarum mille A *Navalh*, & aliis militibus. In quorum omnium libras sterlingorum in redditu, ad cognitionem dicti domini Edoardi & dominæ reginæ matris ejus, vel eorum alterius, si ambo interesse non possent aut nolint, & post decēnum dicti domini regis Alemaniæ patris sui idem dominus Henricus, Dominus auctore, superstes assignabat dictum dotalitium seu arras secundum consuetudinem Angliae, ad arbitrium domini Edoardi & dominæ reginæ Angliae prædictorum, affig-natione prima mille libr. pro..... reputata. Et nos supradieti Johannes de sancto Bricio & Michael *Malconduyt* milites, nuncii & procuratores dicti domini nostri Henrici nomine, recepta fasina, traditione, & possessione prædictorum duorum vicecomitatuum Brulhenfis & Gavardani cum pertinentiis, juribus, & eschaetis omnibus, eorumdem pactionibus, & obligationibus omnibus omnia supradicta admittimus, & nomine quo supra promittimus quod idem dominus Henricus matrimonium, constitutum dotalitii, & arrarum, & alia faciat & compleat, prout in dictis domini Edoardi & domini Gastonis litteris, & in presentibus signatis pactionibus & conditionibus appositorum continetur. Et ad majorem præmissorum firmitatem nos prædicti Gasto & domina *MATHA* & eorum primogenita *CONSTANTIA*, quod prædicta faciamus & compleamus & ilibate servemus, per nos vel interpositum numquam contraversuros in animas nostras, & prædicti Johannes de S. Bricio & Michael *Malconduyt*, iuxta formam mandati nostri in animam dicti domini Henrici, quod prædicta hiant & compleantur, & nos faciamus & procureremus ea fieri & compleri pro viribus, & specialiter quod dictus dominus Henricus conclusurus matrimonium personaliter veniat citra mare, quod ad partem suam pertinet completurus, tam nos, quam per procuratores prædictorum domini Henrici & dominae Constantiae, & cum ipsis ad sancta Dei evangelia corporaliter manu tacta juramus. Actum fuit hoc apud Montem Martianum die Mercurii post octavam B. Martini anno Domini MCCLXVII. præsentibus

[a] & vocatis ad haec testibus domino (a) A.

[b] archiepiscopo Auxitanensi, domino (b) P.

[c] episcopo Adurense, domino (c) R. episco-

[d] po Bigoritensi, domino Geraldo episcopo E

[e] Lectorense, domino (d) Gen. episcopo Olo-

[f] rense, domino E. comite Bigoritensi, domi-

[g] no G. de Armaniaco, domino Tartaf-

[h] sensi vicecomite, domino Johanne de

[i] Greilli, domino Thoma de *Hippegabe* senef-

[j] callo *Vasconia*, domino Garzia Ard. de

(a) Amaneo II. filio Rogerio & fratre Geraldio Armani-

ensis & Fidentiaci comitis, qui anno 1262. factus est anche-

piscopus.

(b) Petro.

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

B EMANCIPATIO CONSTANTIAE filiae Gastoris vicecomitis Bearnensis.

Noverint universi, quod coram nobis Thoma de *Hippegabe* milite, senescallo *Vasconia* pro tribunalii sedentibus, constitutus nobili viro domino *GASTONE* vicecomite Bearnensis, domino *Montis-Cathani* & *Castris-veteris*, & ejus primogenita *CONSTANTIA*, idem dominus Gasto ipsam filiam suam adultam volentem & requirentem emancipavit, & a lare, & a manu sua, & a potestate patriæ potestatis eamdem liberans & eximens, dedit & concessit ei potestatem licitam, & arbitrium liberum agendi, respondendi & contrahendi, vel etiam testandi, obligandi se aliis, & alias sibi & cetera omnia celebrandi, ordinandi & faciendi in judicio vel extra judicium: quæ quilibet mater, familias & sui juris facere potest sine impedimento quocumque, & obicitu propriæ potestatis: cui emancipationi nos prædictus senescallos juxta requisitionem ac voluntatem prædictorum patris & filia impendimus solemniter auctoritatem judiciale præsentis interpositione decreti, & celebrata emancipatione hujusmodi legitime, idem dominus Gasto dedidit, concessit & contulit donatione pura & simplici inter vivos & coram nobis prædicto senescallo legitime insinuata, & tradidit per se & heredes ac successores suos, eidem primogenita sua domina *CONSTANTIA* pro se & heredibus ac successoribus suis, recipienti ac stipulanti vicecomitatus de Gavardano & de Brulheio cum juribus & pertinentiis eorumdem & omnibus eschaetis, quæ jure hereditario vel aliter ex nunc vel in futurum sibi exinde debent obvenire, vel possunt, & quidquid habebant & habere debebant in diocesi Vasarense, cedens eidem dominæ jura & actiones omnes sibi in prædictis & pro prædictis vicecomitatibus competentes & competituras, ad suas suorumque successorum & heredum voluntates, iuxta præsentis paginæ continentiam plene & perpetuo fa-

(c) Raimundo.

(d) Hic episcopus in catalogo episcoporum Olorensum non compareat, sed ejus loco habetur *Compaignhus*, ideoque hic irrepsisse erratum Amanensis olearia credimus.

Rerrij

ciendas, & de evictione donationis idem A Gastonis, heredes vel successores libere donator per se suosque heredes ipsi dominæ Constantiæ pro se & heredibus ac successoribus suis recipienti obligans se & sua, promisit & convenit facere & portare in judicio & extra judicium inde guaraniam bonam & firmam. Libere dedit insuper & concessit idem dominus GASTO per se & heredes & successores suos eidem dominæ Constantiæ pro se & heredibus ac successoribus suis in Bearnii & Martiano vicecomitatibus, & alia terra sua quæ sequuntur, videlicet quod si contingat ipsum dominum Gastonem, superstite herede legitimo ex se masculo de conjugie sua domina MATHA procreato decedere, habebit ex præsenti collatione ipsa domina Constantia suique heredes ac successores mille libras Turonenses in redditibus in loco rationabili, in terra ipsius domini Gastoni in qua voleat assignanda circa portus sub districtu & dominio incliti domini Edoardi vel heredum aut successorum ipsius dominorum Valsconie, ad arbitrium honorum virorum, ac si non de ista, sed de alia superinducenda uxore heredem de se masculum & legitimum, ipsum dominum Gastonem habere contingat sibi superstitem, habebit dicta domina Constantia & heredes ac successores ipsius in compensationem dictarum mille librarum rendualium vicecomitatum de Martiano una cum prædictis vicecomitatus de Brulhesio & de Gavardano, supra collaris cum juribus eorum & pertinentiis & eschaetiis omnibus, quæ ex nunc vel in futurum, tam eidem domino Gastoni quam ejus uxori domino Matha in eisdem vel pro eisdem vicecomitatus contingere vel obvenire possint vel debent. In quibus duobus casibus eadem domina Constantia . . . contenta terram & bona alia heredi prædicto masculo superstite post ejusdem domini Gastonis deceplum, quittabit per se suosque heredes, & absolvere tenebitur, & quitrare si ab eodem herede masculo, de supra collatis vice versa quittatione & absolutione concessis... Quod si forte ipsum dominum Gastonem sine tali herede masculo contingat decedere, aut cumdem heredem mori sine liberis seu herede ex se, habebit dicta domina Constantia suique heredes & successores, & retinebit pleno jure ex prima munificentia & concessione hujusmodi vicecomitatus de Bearno & de Gavardano & de Martiano cum pertinentiis suis & juribus & eschaetiis omnibus, eidem domino Gastoni & uxori sua domina Matha, ex hereditaria successione vel alio quocunque modo, ex nunc vel in futurum undecumque spectantibus. Terra autem & bona alia ipsius GASTONIS ab ipsa domina C O N S T A N T I A quittabuntur ad alios, juxta dispositionem ejusdem domini

B

C

D

E

transmittenda: hoc acto tamen, quod si dictam dominam Matham præcedat dominus Gasto, tenebit ad vitam suam ipsa domina Matha vicecomitatum de Martiano, uretur & fructetur, & faciet fructus suos: post cujus deceplum idem vicecomitatus cum pertinentiis & juribus suis, & eschaetis, ad eamdem dominam Matham jure hereditario aut alio quocunque modo undecumque spectantibus ad supradictam dominam Constantiam, & heredes ac successores suos libere revertetur & remanebit sicut suum. Fuit etiam actum quod eadem domina Constantia & heredes eius superstites eidem domino Gastoni & ejus uxori domina Matha, persolvere & completere tenetbuntur testamenta secundum morem patriæ condita, creditoribus satisfacere, injurias emendare; ita tamen quod qui terram tenebit Hispanicam seu ultra portus constituta, onera testamentoorum hujusmodi debitorum, injuriarum & emendarum ex illa terra & ejus actione provenientium subire habebit, & emendas & solutiones completere. Qui vero vicecomitatum Brulhesio tenebit aut succederet in eo, quingentas marchas persolvere tenebitur ad solvendum & complendum residuum prædictorum: adveniente tamen conditione, quod tres vicecomitatus, scilicet Bearnii, de Gavardano, & de Martiano juxta formam præscriptam ad dictam dominam Constantiam revertantur, alioquin superstite herede masculo & legitimo ipsius domini Gastonis, præcessa eidem domina Constantia libera & sine omni onere remanebunt, eo salvo quod successor vel heres vicecomitatus Martiani post deceplum dominas Mathas persolveret debita ipsius, & injurias emendabat. Actum quoque fuit quod ipsa domina Constantia, si decedat sine liberis aut herede superstite & remanente, in mille libras Turonenses testari possit, & quod sibi concessum in quolibet honore, & quod omnes vicecomitatus prædicti cum juribus suis, pertinentiis & eschaetiis omnibus ad propinquos heredes suos juxta consuetudinem Valsconiarum revertantur: hoc addito, quod si in prædictis vicecomitatus masculi heredes superstites dictæ domina Constantia habeant succedentes, primogenitus duos vicecomitatus de Bearno & de Martiano cum pertinentiis & juribus suis omnibus habeat. Si vero filia, altera illarum habeat duos vicecomitatus proxime dictos, ita quod vicecomitatus illi duo ex tunc non possint aliquo eventu ab invicem separari. Quia omnia supradicta fuerunt de assensu & voluntate expressa dictæ domina Matha, & ea ratificabit & approbabit, & jus si quod sibi pro dote vel alias competebat in præconcessis & donatis, & competere potuit, aut posset in futurum per se

suosque heredes & successores dictar domini Constantiae, suisque heredibus & successoribus contulit & concessit perpetuo simpliciter & de plano, factio salva & executione sui testamenti, usque ad quadringentas marchas argenti, quas idem dominus Gasto dicebatur & fatebatur ipsemet eidem concessisse jam dudum, & salva obligatione quam habet in vicecomitatu Bearnensi ratione donationis propter nuptias ad vitam dicta domina, quam dictus dominus Gasto recognovit ipsam dominam Matham habere, super hoc requisitus, & ce. ti de facto ac certiorati de jure supradictus dominus Gasto & domina Matha uxor ejus, renunciaverunt spontanee iuribus & causis, quibus donationes propter ingratitudinem donatarii, aut immensitatē seu defectum insinuationis legalis vel alias revocari possunt, aut revocanda seu irritanda aut invalida ostendi vel fieri, & quibus cavitur pactum, donationem & concessionem de viventis hereditate aut successione futura non valere, & similiiter dicta domina Matha in omnibus pertinentiis in obligatione propter nuptias quam habet in vicecomitatu Bearnensi, iuri legis vel de fundo dotali senatusconsulto Utt. rei ux. actioni, & uterque conjug. dol & cuiuslibet deceptionis ac circumventionis in factum, & aliis subdiciariis actionibus & exceptionibus, & omni alio privilegio & favore hypothecarum per instrumentum introductis, & juris scripti civilis & communis municipalis, & consuetudinalium & usualium auxilio & beneficio: ita quod haec generalis renuntiatio valeat ac proinde, ac si in singulis casibus expressam deliberantibus renuntiationem, facta esset specialiter & expresse, idem dominus Gasto & domina Matha uxor ejus prædictorum donatorum dominium & fasinam & possessionem ex nunc de vicecomitatibus Brulhesii & Gavardani vel in futurum advenientibus dictis modis vel conditionibus de aliis in dictam dominam Constantiam transferemus & transferri volentes, & ipsam dominam vere posse fore facientes in casibus praenotatis, se per ipsa possidere ibi & in possessione esse constituerunt & concessunt, quod eadem domina Constantia suique heredes & successores ex nunc de dictis duobus vicecomitatibus Brulhesii & Gavardani, & in futurum de aliis, si dicti casus seu conditions prædictæ eveniunt, possint integre adipisci, & retinere corporaliter fasinam, possessionem vel jura omnium prædictorum & singulorum auctoritate, motu & voluntate propriis, sine cuiusque principiis, domini, vel iudicio alicuius vel alterius voluntate & auctoritate seu mandato, & actus possessionis, vel qui possessionem, vel fasinam tribuunt vel conferunt, aut detentatu dicti domini Gastonis

A vel domina Matha vel alterius alicuius contra ordinationem & concessionem prædictam, eidem Constantiae & suis successoribus non prejudicet, sed potius jus tribuat. Et propterea & ejus nomine omnia processisse intelligantur esse facta; sed in his iuribus incorporalibus adipiscendi fasinam seu possessionem vel quasi . . . eidem dominae Constantiae & ejus heredibus & successoribus iacem conjuges concesserunt, nihilominus concedentes quod inclitus dominus EDOARDUS suique successores & heredes in Vasconia ven. raticent, auctorarent, & rata subsistere faciant, & illibata ac valida perdurare de plano & sine causa cognitione irrequtis & inconsutis dictis conjugibus & aliis eorum successoribus omnia supradicta. Et ad majorem firmitatem idem dominus GASTO & domina MATHA uxor ejus, fide præstita corporali ad sancta Dei evangelia manu tacta corporaliter juraverunt, quod omnia & singula supradicta incontaminata tencant, & obseruent, & numquam per se vel interpositum contraveniant aut faciant ullo modo, nec fecerunt nec factum esse sciunt vel credunt, C aliquid propter quod supradicta firmitatis obtinere non debeant fulcimentum. Insuper dicta domina Constantia receptis donationibus & concessionibus hujusmodi juxta voluntatem & requisitionem dicti domini Gastonis patris sui sponte promisit, & jurata ad Dei evangelia manu tacta corporaliter firmavit, & super cartam concessit quod prædicta observet, & si prædicta terra seu præfati vicecomitatus ad ipsam sub conditionibus dictis modis seu pactionibus advenirent jam, seu advenirent in futurum, per donationem seu successionem vel alio quolibet modo, non permutabit, non alienabit, non vender, non transferet in alium, nec extra manum suam ponet nisi causa dotis vel matrimonii contrahendi, vel in alios heredesque suos, quod posse fieri fuit sibi a dictis parentibus expresse concessum. Actum fuit hoc apud Montem-Martiani die Mercurii post octavam beati Martini hyemalis anno Domini MCCLXVIII. præsentibus & vocatis testibus reverendis patribus domino A. archiepiscopo Auxitanensi, domino P. Adurense episcopo, domino R. episcopo Bigoritensi, domino G. Lectoratense, domino C. Olerensi episcopo, domino E. comite Bigoritensi, domino G. de Armanaco, domino P. vicecomite *Tarrazense, domino J. de Greili, domino Garzia Ar. de Navalb, domino B. de Coarraza & militibus aliis in quorum omnium testimonium & eternam memoriam nos prædictus senescalculus, una cum dicto domino Gaftone & ejus uxore domina Matha & domina Constantia, venerabili patri episcopo Lactorense, domino J. de Greili, domino J. de S.

* f. Tattal.

Bricio & domino Michaële *Malconductus* mi-
litibus sigilla nostra duximus præsentibus
apponenda.

Compagni-
nh.

LITTERÆ C. E P I S C O P I
Olerensis continentes paœa matrimonii
inter Heinricum primogenitum regis Ale-
manniæ & Constantiam natam Gastonis
vicecomitis Bearnensis.

Noverint universi præsentes litteras in-
specturi, quod nos C. Dei permisso-
ne Olorensis episcopus vidimus & diligenter
legimus litteras non abolicas, non can-
cellatas, nec in aliqua parte sui vitiaras, si-
gillatas sigillis nobilium dominorum illustris
domini EDOARDI regis Angliae primogeni-
ti, & domini GASTONIS Dei gratia vice-
comitis Bearnii, quarum tenor talis est :
Notum sit omnibus, quod anno Domini
MCCLXVI, in octava purificationis B. Mariae
Londoniæ in presencia dominae A. regi-
nae Angliae, illustrium & nobilium virorum
domini EDOARDI Anglia regis primogeniti,
domini ROGERII DE MORTUO-MARI,
domini THOMÆ de Clær, domini JÖHANNIS
de Greili, fratris R. prioris provincialis
ordinis Prædicatorum in Anglia, & W.
de Orsaco archidiaconi Bathoniensis sic or-
dinatum est & concessum super negotio
matrimonii contrahendi inter dominum
HENRICUM primogenitum domini regis
Alemaniæ & dominam CONSTANTIAM
primogenitam domini Gastonis vicecomitis
Bearnii, quod idem dominus GASTO dabit
in maritagium cum prædicta domina Con-
stantia dicto domino Henrico vicecomita-
tus de Brulhesio & de Gavardano cum per-
tinentiis eorumdem, & si processu tempo-
ris contingat dominum Gastonem habere
heredem ex domina Martha nunc uxore sua,
ipse dabit eidem domino Henrico cum præ-
dicta domina Constantia post deceßum
suum ultra duos vicecomitatus prædictos
m. libras Turonenses in redditibus tam in ter-
ra sua propria circa portus in loco rationabili
& competenti, quam in terra dictæ domi-
nae Martha uxoris sua, & hoc faciet firmare
per dictam uxorem suam sufficienter
& affectuare, prout necesse fuerit, alio-
quin ipse assignabit prædictas mille libras
Turonenses in terra sua propria. Quod si
heredem masculum non habuerit ex eadem
domina Martha nunc uxore sua, ipse domi-
nus Gasto dabit eidem Henrico cum dicta
domina Constantia post deceßum suum vi-
cecomitatus de Gavardano & de Brulhesio
& de Martiano, & sic erit liberatus omnino
a prædictis mille libris Turonensibus in re-
ditibus: ita tamen quod dicta domina Ma-
tha si supervixerit eidem domino Galtoni,
habebit ad vitam suam vicecomitatum de

A Martiane prædictum, & post obitum ejus-
dem dominæ Mathæ, dictus vicecomitatus
de Martiano ad dictum dominum Henri-
cum & dominam Constantiam & eorum he-
redes incontinenti libere revertatur, una
cum omnibus eschaetis quæ per successio-
nem, vel quocumque alio modo ad ipsam
dominam Matham pervenire seu devenire
debent, ex nunç de jure, & hoc intelligi-
tur, si filium masculum dictus dominus Ga-
sto non habeat ab ea, & de his per ipsam
dominam Matham faciet ipse dominus Ga-
sto sufficientem facere securitatem, & dicti
dominus Henricus & Constantia & heredes
ipsorum tenebuntur persolvere debita ejus-
dem dominæ Mathæ, & testamentum com-
plete secundum morem patriæ, & de hoc
dicti dominus Henricus & Constantia suffi-
cientem facient securitatem. Si autem con-
tingat, quod dictus dominus Gasto habeat
filium masculum de alia uxore, quam de
dicta domina Matha, de legitimo tamen ma-
trimonio, dictus dominus Gasto dabit dictis
domino Henrico & Constantia viceco-
mitatus de Gavardano & de Brulhesio & de
Martiano, cum pertinentiis eorumdem, &
omnès eschætas quæ de jure hereditario vel
alio modo ex nunc provenire debent do-
minæ Mathæ prædictæ, & dicti domini Hen-
ricus & Constantia quittabunt pro se & suis
domino Gastoni & heredi suo masculo, si
ipsum habeat, totum jus quod eis compete-
re debet in aliis terris & eschaetis domini
Gastonis, præter quam tres vicecomitatus
prædictos, & præter eschaetas, quæ ex
nunc dominæ Mathæ prædictæ provenire
possunt. Et si contingat dominum Gastonem
decidere sine herede masculo, vel etiam ip-
sum heredem masculum, si forsitan haberet
decidere sine herede de se, ipse dominus
Gasto dabit post mortem suam dicti domi-
no Henrico & Constantia & eorum heredi-
bus vicecomitatus de Bearnio, de Gavardano
& de Martiano cum pertinentiis suis
& eschaetis, quæ ex nunc possunt ipsi domi-
no Gastoni devenire jure hereditario vel
alio modo undecumque, & de vicecomita-
tu Brulhesii, & de tota terra sua & uxoris
sua prædictæ, quam modo detinent, lice-
bit domino Gastoni suam facere voluntatem:
ita tamen quod eschaeta, quæ ex nunc ju-
re hereditario eidem vel alio modo prove-
niere possunt undecumque, si heredem mas-
culum non habeant, post mortem suam ad
dictos dominum Henricum & Constantiam,
& heredes suos libere revertantur. Si vero
contingat, quod absit, dictam dominam Con-
stantiam decidere sine prole & herede
superstite vel remanente, omnes vicecomi-
tatus prædicti & eschaeta redirent ad pro-
pinquiores heredes, secundum consuetudinem
patriæ. Idem vero dominus Henricus
& Constantia, & heredes eorum superve-

nientes, dominis Gastoni & Mathæ uxori A præcepto domini Edoardi, quod idem dominus Edoardus faciet posse suum; quod rex Alemanniæ assignabit dictæ dominae Constantiæ pro dote seu arris mille libras sterlingorum in redditibus, ut dictum est, in terram suam. Similiter juravit dominus Gasto, quod prædictum matrimonium faciet & complebit pro parte sua & dictæ dominæ Constantiæ filiæ suæ, prout superiorius est expressum. Ad majorem autem hujus rei securitatem, præfati nobiles dominus Edoardus & dominus Gasto supradicti insigni testinonii, approbationis & confessus huic scripture partibus alternatim divisæ sigilla sua fecerunt apponi. Datum anno , die & loco prædictis. In cuius rei testimonium nos prædictus C. sigillum nostrum præsenti carta duximus apponendum. Datum apud Salvam-terram xviii. Augusti mensis anno Domini MCCLXVII.

LITTERÆ ALIENORÆ REGINÆ
& Edoardi primogeniti Angliæ.

Universis Christi fidelibus ad quos litteræ præsentes pervenerint ALIANORÆ Dei gratia illustris regina Angliæ & EDOARDUS illustris regis Angliæ primogenitus salutem in domino sempiternam. Cum inter virum nobilem dominum Gastonem de Bearnio ex parte una, & domum Henricum regis Alemanniæ primogenitum ex altera super dote domina Constantia ipsius domini Gastonis primogenitæ assignata seu etiam assignanda, intervenerit jam dudum quedam conventione in scriptis redacta, in qua aliqui articuli declaratione, & aliqui suppletione aliqua indigent, ipsæque partes super declarationem & suppletionem prædictam, atque commutationem seu reformationem ipsius conventionis in melius nostro se totaliter & libero arbitrio, dicto, seu laudo, commiserint, prout in instrumento super hoc confecto plenius continetur. Nos plena deliberatione præhabita & prudentium virorum consilio requisito, illum articulum, qui onus respicit testamenti, quod onus dominus Gasto seu domina Matha domino Henrico . . . & intendere principaliter tamquam domino suo proximi heredi dictæ dominae Constantiæ, secundum consuetudinem & leges Vasconiarum, si in totum distractio sequeretur, vel si pro parte ei qui Bearnum tenebat successores domini Gastonis sint perpetuo intendentes, juri illustris regis Angliæ in omnibus observare, & dicti dominus Henricus & Constantia, homologato expresse nostro arbitrio, in nostra juraverunt presentia, se omnia & singula supradicta servatuos, & nullum contraventuros in aliquo præmisso. In quorum omnium testimonium &

firmitatem perpetuam praesentem scriptu-
ram nostrorum munimine sigillorum una
cum signis predicatorum domini Henrici
atque dominæ Constantie fecimus robora-
ri, Datum apud Vindesores in quindena
'pentecostes anno domini MCCLXX.

E P I S T O L A G A S T O N I S
vicecomitis Bearnensis ad Eduardum
primogenitum regis Angliae.

*Petit ut duo millia librarum Turonensem
quas annuatim percipiebat, cedant Hen-
rico primogenito regis Alemanniæ.*

Excellensissimo domino suo domino
EDUARDO illustris regis Angliae primoge-
nitio, suus GASTO vicecomes de Bearnio
salutem & se ad omnia sua mandata &
beneplacita paratus.

Cum habeamus & percipiamus annuatim
quo ad vitam nostram tantum duo millia
librarum Turonensem ex majori costuma
Burdigalensi, & inter nos ex una parte, &
nobis vnum Henricum incliti principis
RICHARDI Dei gratia regis Alemanniæ
primogenitum ex altera, pro quibusdam
conventionibus habitis inter nos & ipsum
in hoc convenimus, quod dictus dominus
Henricus dicti duo millia librarum quod
vitam nostram tantum annuatim percipere
teneatur, & excellentiam vestram rogamu-
& requirimus, quantum possumus cum esse-
tum, quatenus eidem domino Henrico ve-
stras patentes litteras concedatis & tra-
ditis, continentem, quod ipse duo millia li-
brarum Burdigalenum quo ad vitam no-
stram tantum possit percipere annuatim sub
conditione, quod si contingat, quod ab-
fit, ipsum seu Constantiam ejus uxorem fi-
liam nostram decedere, antequam deceda-
mus, absque herede a dicta Constantia pro-
creato, quod dicta duo millia ad nos rever-
tantur, & quod conventiones inter nos &
ipsum habita, quo ad hoc obtineant ali-
cujus roboris firmitatem. Datum apud Ar-
nolum die Martis post festum exaltationis
S. Crucis anno Domini MCCLXIX.

CARTA CAPITULI MELDENSI
quod non potest exigere annuale ab
ecclesia de Mintriaco.

Anno 1271.
Ex cartario
Galenji.

Universis praesentes litteras inspectu-
tis decanus & capitulum Meldensis
ecclesiae salutem in Domino. Notum faci-
mus quod cum J. bonæ memorie quondam
episcopus Meldensis, una nobiscum duxer-
it statuendum, ut usque ad decennium
tempore dicti statuti computandum; omnes
fructus & proventus ecclesiarum parochia-
lium & beneficiorum civitatis & diœcesis

A Meldensis, que alio modo quam per per-
mutationem infra dictum vacarent decen-
nium, per primum annum ipsius vacationis
converterentur in refectionem & reparatio-
nem ecclesie Meldensis predictæ, ut dictum
statutum firmatum robur plenus obtineret,
tum humiliter supplicavimus religiosæ do-
minæ abbatis de Kala Parisiensis diœcesis,
quod ipsa dicto statuto in quantum tange-
bat ecclesias parochiales in diœcesi Mel-
densi, ad ejus patronatum spectantes, suum
impertiret assensum. Quæ nostris supplica-
tionibus inclinata, & necessitatibus nostra com-
patiens ecclesie dicto statuto assensum suum
libenter præbuit; & nos promittimus &
promisimus eidem sub testimonio praesen-
tium litterarum quod elapo dicto decennio
quod initium habuit anno Domini MCC. se-
xagesimo octavo mense Decembri in dictis
ecclesiis parochialibus ad ejusdem abbatis
patronatum spectantibus, nihil reclamabi-
mus ratione statuti antedicti. Datum anno
Domini MCCLXXI. mense Aprili.

D I P L O M A R U D O L F I
imperatoris pro S. Maximino.

*Ne quis advocatus advocationem aut alia ad
monasterium persipientia alienare valeat
abfque abbatis consensu.*

RUDOLPHUS Dei gratia Romanorum
rex semper augustus, universis faci-
imperii Romani fidelibus praesentes litteras
inspecturis gratiam suam & omne bonum.
Cum divorum imperatorum & regum incly-
ta recordationis antecessorum nostrorum
gesta pia mente revolvimus, & internæ con-
folationis oculis perspicimus, ut eorum ju-
stis exemplis nostra coaptemus vestigia, in
voto gerimus, ac in desiderio continemus,
D sperantes, quod ex eo quod ecclesias & ec-
clesiasticas personas divino cultui deputatas
liberas atque a pressuris eruptas pleniori præ-
ceteris gratia confovemus concessa, nobis
defuper salus & gratia debeat ampliari. Hinc
est quod nos cum monasterium sancti Ma-
ximini, qui in suburbio Trevirotum requies-
cit, speciali prosequamur gratia & favore,
volumus ac mandamus auctoritate dicti
monasterii advocationem ipsi monasterio at-
tinentem vel quascumque res alias ab ipso
E monasterio venditionis, collationis vel do-
nationis titulo alienare valeat ullo modo,
nisi prius eisdem abbatii & conventui ablata
& exhibita fuerint ad emendum, quas infra
legitimum tempus iidem abbas & conven-
tus, si volent, emere tenebuntur. Alioquin
ex tunc licebit eisdem venditoribus eas ven-
dere, quibuscumque personis, quæ monas-
terio prænotato recalcitrare non valeant in
solvendis & exhibendis his omnibus, ad quæ
expedito

sæpedicto monasterio sicut astrixi. Inhibent. A procurator pro nobis fecerit in præmisis, rei testimonium subscriptum sigillis nostris duximus muniendum. Datum dominicæ Incarnationis anno MCCLXXIII.

[4] Domini (a) MCCLXXIII. regni vero nostri anno primo.

EPISTOLA ABBATUM
ordinis S. Benedicti diœcesis Colonien-
sis ad Gregorium papam X.

Henricum abbatem Brunvillarensem om-
nium nomine ad concilium Lugdunense
deputant.

*Anno 1274.
Ex m.
Cublacensi.*

Sanctissimo in Christo patri ac domino sacro-sanctæ Romanæ ecclesiæ summo pontifici Gregorio X. S. Pantaleonis, S. Martini, S. Viti Gladbachensis, S. Heriberti Tuitiensis, S. Michaëlis archangeli Siberigenis, & B. Graffechaffi monasteriorum ordinis S. Benedicti Colonensis civitatis & diœcesis, necnon decanus Malmundariensis ejusdem ordinis & diœcesis cum genuum flexione devota pedum osculatione beatorum.

Sanctitati vestræ significamus, quod nos & quilibet nostrum juxta promissionem sanctitatis vestræ super procuratoribus, abbatibus & patribus non exemis de singulis diœcesis ad concilium delibinandum venerabilem virum dominum abbatem HENRICUM Brauwillerensem monasterii abbatem ordinis S. Benedicti Colonensis diœcesis exhibetrem præsentium, pro nobis & quilibet nostrum in curia vestræ sanctitatis, verum & legitimum procuratorem nostrum constitutimus, fecimus, ordinavimus, ad recipiendum apostolicum mandatum cum omni ordinatione ipsius concilii super his que in eodem concilio sunt agenda, dantes eidem potestatem, & speciale ac plenum ac legitimum mandatum praestandi in nostras animas, si opus fuerit, cuiuslibet generis juramentum, & ad faciendum omnia pro nobis & nomine nostro in eodem concilio, quicquid nos facere possemus seu deberemus, si personaliter præsentes essemus, & quicquid facere potest & debet verus & legitimus procurator, ratum & gratum habentes quicquid

(a) Incipiendo annuo a paschate, aliquoquin MCCLXXIV.
Yes. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

CARTA PHILIPPI III. REGIS.

De fundatione quam fecit Johannes Sarra-
enus regis cambellarius in diversis ecclesiis.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Anno 1275.
Ex cartario
Cubla.

Notum facimus universis tam præsen-
tibus quam futuris, quod cum inclita re-
cordationis præcarissimus dominus & geni-
tor noster LUDOVICUS rex Francorum, si-
cut per litteras ejusdem evidenter appetat,
concesserit defuncto JOHANNI SAR-
RACENI quondam cambellario nostro &
AGNETI ejus uxori, ut ipsi decem & octo
libras Parisienses anni reditus percipiendis
in nostra præpositura Parisiensi ad festum
ascensionis domini annuatim, quas emerant a GALTERO DE NEMOSIO milite
quoniam Franciæ marescallo, qui eas per-
cipiebat singulis annis ad dictum terminum
in compotis dicti genitoris nostri Parisius
ad Templum, possent distribuere & con-
fere pro anniversariis suis piis locis, vide-
licet pauperi congregationi Cœcorum Par-
isiens prope eccleiam B. Honorati degen-
tium, S. Antonii Parisiensis, B. Marie regalis
juxta Pontisaram, & de Kala monasteriis,
secundum quod idem Johannes & Ag-
netis ejus uxor ordinandum viderent pro
animarum suarum salute, ac postmodum
idem Johannes, dum adhuc viveret & ejus
uxor uanimi voluntate, sicut intelleximus,
dictas XVIII. libras Parisienses redituales
locis prænominatis distribuendo statuerint
& ordinaverint, quod de ipsis dicta con-
gregatio Cœcorum sex libras, moniales di-
cti monasterii B. Marie Regalis sex libras,
moniales S. Antonii Parisiensis LX. solidos,
& moniales de Kala LX. solidos Parisienses
annuatim pro anniversariis ipsorum Johanni-
nes & Agnetis in locis eisdem in posterum
faciendis, percipient perpetuo & habeant
ad opus pitantia dictæ congregationis &
dictorum monasteriorum conventibus die-
bus anniversariorum facienda. Nos prædi-
cta rata & grata habentes, volumus & con-
cedimus, quod dicti Cœci & dictorum mo-
nastrorum moniales dictas XVIII. libras
annui reditus in præpositura nostra Parisien-
si in dicto termino, ut dictum est, in per-
petuum habeant & percipient absque coac-
tione vendendi vel extra manum suam po-
nendi. Quod ut ratum & stabile permaneat
in futurum, præsentibus litteris nostrum
fecimus apponi sigillum. Actum Parisius an-
no Domini MCCLXXV, mense Julio.

CARTA PHILIPPI III. REGIS
Francorun.

*De Villa de Fontibus-Cadoci Petro de Brocia
concessa.*

Anno 1275.
Ex mſ.
Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus universis tam praesentibus quam furoris, quod nos dum grata & accepta obsequia dilecti cambellani fidelis nostri PETRI DE BROIA domini Baugesii nobis haec tenus per eum promte & devote exhibita, debita meditatione pensamus, dignum reputamus & debitum, ut eidem extendamus manum retributionis juxta suorum laudabilium exigentiam meritorum. Hinc est quod nos eidem Petro tamquam bene merito & suis heredibus ac successoribus damus, concedimus & quitamus in perpetuum manerium nostrum & villam de Fontibus-Cadoci cum eorum pertinentiis & juribus, scilicet campi partibus, censibus, pratis, corveris carrucarum, caponibus, gallinis & ovis redditualorum, emendis, vendis, releveis, boscis garemis, aquis, piscaariis, vivariis, molendino, & terris tam cultis quam incultis, & aliis si quae habemus ibidem quae pertineant vel quomodo libet adjaceant supradictis, cum omnimoda eorumdem justitia alta & bassa, spatæ quoque placito & omnibus quæ ad placitum spatæ pertinent vel possunt aliquatenus pertinere. Concessimus eidem præterea quod nemora ad eadem manerium & villam adjacentia possint ipsi Petrus ejusque successores & heredes, vel causam ab eo habitu-

[a] ri de cetero vendere absque dangerio.(a) & tertio, quandcumque voluerint, nostra vel successorum nostrorum licentia non petita: quittantes dicta PETRO suisque heredibus & successoribus in perpetuum ballum & gardam quamlibet preditorum, de quibus idem Petrus homagium nobis fecit, nihil præter quam focagium, ressortum, & homagium ipsum Petri & successorum suorum in eisdem, nobis vel nostris successoribus retinentes. Quod ut ratum & stabile permaneat in futurum, præsentibus litteris nostrum fecimus apponi sigillum. Actum apud Ebroicas anno Domini millesimo CCLXXV. mense Octobri.

(a) Dangerum vocabant quidquid iuri stricto aequo ad confisctioni obnoxium erat. Dangerum vero in re forestaria dicebant jus quod rex habebat in forestis, in quibus propriarii inconsueto rege lignum cedere non poterant.

PISTOLA PETRI ABBATIS
S. Vincentii Metensis ad abbatem &
conventum Walciodorensim.

Renovat cum eis antiquam societatem.

Viris venerabilibus & religiosis ac in Christo reverendis dominis & fratribus suis Dei gratia abbati totique conventui Walciodorensi, Leodienis dieceesis, ordinis sancti Benedicti, PETRUS divina permissione abbas sancti Vincentii Metensis, totusque ejusdem loci conventus, ejusdem ordinis, salutem & sincera dilectionis aug-mentum.

Anno 1276.
Ex mſ. Val-
ciodorensi.

Cum secundum dictum Apostoli, in novissimis temporibus debeat tepeficere caritas religiosorum, & pastorum est ejus semper incendium refovere, & quod alta radice fundatum est ramis pullulantibus ampliare. Inde est quod cum ab antiquo inter nos & ecclesiam vestram extitis consuetudo memora-nda, ut personas nostras recipere & vestras recipere in societate & fraternitate nostra tantummodo spirituali. Nos animo benevolentia concepimus, ut ipsa pietatis actio, quæ haec tenus spiritualibus stu-diis vixit, temporalibus etiam proficiat in-cremantis, ne propter distantiam locorum & minus usitatam frequentiam personarum spiritualis fraternalitas ad nihilum redigatur. Quapropter vestre reverentiae humiliter supplicamus, quatenus id sanctæ & conservandæ consuetudini nostræ adjici permit-tatis, ut personæ de vestris ad nos, sive de nostris ad vos cum licentia fui abbatis ex quacumque causa seu ratione transitus aut recreationis, vel pro observanda ordinis disciplina destinata, præbendarum illarum quæ claustralibus competit, recipiant por-tionem. Vobis autem in signum voti vestri a nobis recepti & approbati præsentem car-tulam similem vestre remittimus temporibus duraturam. Actum anno Domini millesimo CCLXXVI. mense Octobri.

SEQUITUR EXEMPLAR
societatis initia cum monasterio Gorziensi.

Pro Dei gratia Gorziensis abbas & totus ejusdem loci conventus L. Walciodorensi eadem gratia abbati ceterisque ejusdem loci fratribus, laudabili conventui cum augmentatione gratiæ salutarem diligenter, & suarum orationum in Christo & be-neficiorum in pauperes eamdem quam &

Ex mſ. Val-
ciodorensi.

Cum Deus miserator & misericors Dominus fidelia fidelium per suum prophetam laudabiliter approbans confortia, dicens quam jocundum, quam delectabile, quam

gloriosum habitate fratres in unum , tam de A mobilibus catallis & calidis melleis sine morte & (b) mehegnio, quā dicitus bailli-
vus recognovit ad dictos abbatem & con- [b]
ventum pertinere. Auditis hinc inde pro-
positis, vissis diligenter attestatioibus tes-
tium hinc iudee productorum , pronuntia-
tum fuit per curia nostrā jūdiciū, justi-
tiam in dicta villa de Angicourt ad nos per-
tinere , excepta iustitia de fundo terræ , de
mobilibus, & catallis , & de calidis melleis
sine morte & mehegnio , & duello in dictis
casibus , quā per judicium nostrā curia re-
mansit abbatī & conventū prædictis. In cu-
jus rei testimonium presentibus litteris no-
stris fecimus apponi sigillum. Actum Pa-
risiis anno Domini MCC. septuagesimo sep-
timō mense Aprili.

E P I S T O L A I V O N I S
abbatis Cluniacensis ad Hermannum ab-
batem & conventum Paderbornensem:

Societatem precum init cum ipso , eosque ad
participationem omnium bonorum que
sunt in ordine Cluniacensi admittit.

Venerabili in Christo patri HERMAN-
ANO Dei gratia abbati ac viris venera-
bilibus & religiosis nobisque in Christo ca-
rissimis priori & conventui monasterii bea-
torum Petri & Pauli Paderbornensis , fra-
ter Ivo miseratione divina Cluniacensis ec-
clesie minister humilis eisque loci conven-
tus salutem & sinceram in Domino carita-
tem. Quoniam hostis humani generis in lap-
su hominum damnabilis gloriam suam qua-
rit, eisque loco calliditas tot deceptionum
laqueos parat hominibus, quod humana fra-
gilitas, quantacumque scientia præmineat
aut virtute, non sufficit ad cavendum ; idcirco
contra lapsus prædictorum fratrum ad-
jutoria sunt querenda , & quanto fratres
sunt in adjutorio ampliores, tanto sunt con-
tra lapsus hujusmodi fortiores. Hinc est
quod cum vos HERMANNUS abbas prædi-
ctus ob devotionis magnitudinem , quam
vos & dictum vestrum conventum habuisse
& habere erga Cluniacensem ecclesiam &
ordinem retulistis , eo maxime quod in die
monasterio vestro ab ipsius fundationis
initio ad serviendum inibi Altissimo mona-
chi Cluniacenses ab ipsius monasterii fun-
datoribus fuisse noscuntur primitus institu-
ti , ipsam Cluniacensem ecclesiam veneritis
de longinquō personaliter visitare , ac ex
aliquantula conversatione vestra in dicta
Cluniacensi ecclesia ipsam devotionem ve-
stra erga ecclesiam & ordinem Cluniacen-
sem nuntiantes fore per Dei gratiam non

Anno 1297
Ex ms. Ad-
dingbostens

CARTA PHILIPPI III. REGIS
Francorum.

De iustitia villa de Angicourt.

Anno 1277.
Ex cartario
Vedastino.

PH. Dei gratia Francorum rex univer-
sis præsentes litteras inspecturis salu-
tem. Notum facimus , quod cum abbas &
conventus S. Vedasti Attribatensis nobis
concessi fuissent, quod baillivus noster Sil-
vanectensis minus justus ; & in eorum pra-
judicium & gravamen , justiendo destru-
xerat in villa de Angicourt domum cuius-
dam hominis , qui quendam hominem in-
terfecerat in calida (a) melleia , afferentes
omnem justitiam altam & bassam in dicta
villa de Angicourt , & in hostiis & hospitiis
dictæ villa ad se pertinere : baillivo
nistro prædicto pro nobis in contrarium di-
cente, omnem justitiam ibidem tam de jure
communi , quam ex longissima præscriptio-
ne, ad nos pertinere , excepta justitia de

(a) Mellicia est rixa , quæ non tantum verbis , sed etiam
facto committitur , nulla tamen præunte certa animi delibe-
ratione , quæ sit sine preconcitata malitia , sed ex infortu-
nio.

Vet. Script. & Mon. ampl Coll. Tom. I.

(b) Mehennium seu Mahainium est membi mutilatio seu
enormis lesio.

modicum ampliatam, devote & humiliter A supplicasti inter monasterium vestrum jam dictum & nostram Cluniacensem ecclesiam ac ordinem eorumque personas mutua & perpetua societatis & fraternitatis fedus iniri indissoluble & firmari, ut contratenationum insultus sit hinc inde securitas firmior atque major. Nos vero devotionem vestram sanctam videntes, & supplicationem praetackam attendentes, nobis & nostris fore, vobisque & vestris fratribus futuram, nostram & ordinis nostri societatem & fraternitatem vobis abbati, vobisque priori & conventui dicti monasterii beatorum apostolorum Petri & Pauli Paderbornensis, ac vestris successoribus perpetuo concedimus & donamus, dictumque vestrum monasterium Paderbornense & ecclesiam nostram Cluniacensem predictam societatis & fraternitatis vinculo indissolubili conjungentes, vos & personas dicti vestri monasterii omnium honorum quae sunt & fient deinceps, Domino concedente, spiritualiter & temporaliter in toto ordine nostro tam in capite quam in membris, participes, quantum cum Deo possumus, facimus & consorces. Vobis etiam & personis vestri monasterii sex missarum quae pro vivis, & septem missarum quae pro defunctis de fraternitate & societate nostra speciali annis singulis in ecclesia Cluniacensi, & dominibus auctori ordinis celebrantur, participationem concedimus specialem, ac pro personis dicti vestri monasterii defunctis in dicta ecclesia nostra Cluniacensi singulis annis idus Junii plenam officium mortuorum promicimus facere. solemniter celebrari. Insuper quandocumque & quotiescumque vos HERMANNUS abbas & successores vestri praeonomibat monasterii vestri abbates aliquos de monachis vestris unum vel plures in regularibus traditionibus instituendos, apud Cluniacum ad tempus, prout bonum vobis videbitur, vestitus regulariter misericordie moratu, recipiantur ibidem, & fraterna tractabuntur in Domino caritate. Quae omnia & supradicta pro nobis, & successoribus nostris concedimus & facimus, si vos vice versa ad consumita in omoibus & per omnia modo quo primum est facienda tenemini pro nobis, successoribus nostris, & personis nostri ordinis presentibus & futuris. Datum Cluniaci anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo. xviii. cal. Julii.

CARTA PHILIPPI III. REGIS

De restituendis Calensi parthenoni iis que monasterio vacante subirata fuerant servientium regis negligentia.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, universis ballivis, praepositis & justitiis nostris noltris salutem.

Anno 1184;
Ex cartis
Calensi.

Significatum est nobis, quod cum abbatis Kalensis per magnum tempus vacaverit, & ibidem appositis ex parte nostra custodiis, jura, possessiones, & bona dicta abbatiae in nostra fuerint protectione vel gatda, custodes qui fuerunt ibidem multa iura & possessiones ejusdem abbatiae occupari ab aliis & diminui permiserunt. Quare vobis mandamus, quatinus abbatis supradicte in suis teneatis possessionibus & faisinis, in eo statu in quo erant, quando bona dicta abbatiae tunc vacantis ad nostram gardam seu custodiam pervenerunt, justitia medietate, vocatis qui fuerint evocandi. Actum Parisiis, die Veneris ante (a) brandones, anno Domini MCC. octogesimo primo.

[a]

CARTA PHILIPPI COMITIS

Flandriae.

De lx. solidis ad traveisum Bapalmorum pro sacrificio altaris concessis.

IN nomine sancte & individuae Trinitatis in perpetuum. Ego PHILIPPUS Flandrensis & Viromandensis comes notum esse volo omnibus, quod pro salute animæ meæ dedi in eleemosynam ecclesie S. Vedasti Atrebatensis lx. sol. singulis annis accipiendo Bapalmis in dominica palmaturum, ab eo qui redditus meos ibidem colligit. De istis vero denariis statui, ut solummodo procuretur vinum & panis ad conficiendum sacrificium altaris. Ne igitur haec eleemosyna possit ab aliquo infringi vel cassari, sigilli mei auctoritate eam confirmari præcepi. Actum anno Domini MCLXXXIII.

Anno 1185;
Ex cartis
S. Vedasti.

CARTA PHILIPPI AUDACIS

Francorum regis.

De custodia ecclesie beati Vedasti.

IN nomine sancte & individuae Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint universi praesentes pariter & futuri, quod cum olim tempore inclyta recordationis charissimi domini & genitoris nostri LUDOVICI Francorum regis, orta questione inter dilectum consanguineum

Anno 1184
Ex cartis
S. Vedasti.

(a) Id est ante dominicam primam quadragesimam, quæ in antiquis ritualibus libris dicitur Dominica in Brandonibus.

& fidelem nostrum ROBERTUM comitem A sitis & aliis justitariis nostris, ut ipsi dictam ecclesiam, personas & bona ejusdem, sicut prædictum est, custodiant & defendant. Quæ ut perpetuæ stabilitatis robur obtineant, etenim paginam sigilli nostri auctoritate & regii nominis caractere inferius annuatim fecimus communiri. Actum Parisiis anno dominice incarnationis M CCCC. LXXXIII. mense Januario regni vero nostri anno XIII.

LITT. RÆ GUILLEMi
episcopi Cameracensis pro monasterio
Oigniacensi.

Tadenzias concedit elemosynas largientibus ad Oigniacensem sacram adem perficiendam.

Universis præsentes litteras inspecturis & audituris officialis curia Cameracensis salutem cum notitia veritatis.

Reverendi patris & domini hostri GUILTELMI Cameracensis episcopi litteras noveritis nos tenuisse, legisse & vidisse, in hæc verba: GUILLELMUS Dei gratia Cameracensis episcopus universis abbatibus, præpositis, prioribus, decanis Christianitatum, presbyteris & capellani, ceterisque ecclesiæ rectoribus, in civitate & diecesi constitutis, ad quos præsentes litteræ pervenerint salutem in Domino semperitam. Cum ecclesia B. Nicolai de Oignies Leodiensis dieceesis, ita qua venerabilis MARIA Christi ancilla cum reverendissimo patre magistro IACOBO quandam Tusculano episcopo & sedis apostolicæ cardinali aliquipque quamplurimi reliquias requiescit, ubi sub regula S. Augustini militant devota congregatio canonorum, Dominus præstat innumera spiritualia beneficia gratiarum, adificari cœperit opere plurimum sumtuoso; ad cuius prosecutionem sive consummationem operis ipsius ecclesiæ non suppetunt facultates, nisi per fidelium elemosynas subveniatur eidem; universitatem vestram rogamus, monemus & exhortamur in Domino vobis præcipiendo mandantes, quatenus fratres sive nuncios prædictæ ecclesiæ, quos gratia foremus & prosequimur ampliori, cum ad vos venerint, elemosynas fidelium petituri, cum reliquis quas secum deferunt, benigne & sine contradictione qualibet, ob reverentiam & amorem nostri semel in anno recipiatis in ecclesiis vestris, & a subditis vestris recipi faciatis absque litteris nostrorum decanorum, nonobstante aliqua inhibitione de quaestuaris a nobis vel officiali nostro facta, & ad diem quam vobis latèr præsentium nominabit, parochianos vestros convocetis, & præcipiat eisdem, ut expositionem prædictæ ecclesiæ audiant diligenter.

Anno 1289
Ex ms. Oigniacensi.

S lll iij

ter, indulgentias, merita, & miracula sanctorum prædictarum ecclesiarum per vos ipsos plebis exponentes, & per dictos fratres sive nuncios exponi permittentes, cum verbo prædicationis excluso, ipsumque populum vobis subditum ad hoc salutaribus monitis inducentes, ut de bonis sibi a Deo collatis prædictarum ecclesiarum suorum remissionem peccaminum largiantur. Nos vero de Dei omnipotenti misericordia & gloriose virginis MARIE matris ejus, omniumque sanctorum meritis & intercessione confisi, omnibus vere penitentibus & confessis, qui fabricarum prædictarum ecclesiarum manum portarent adjutricem, quadraginta dies de injunctis sibi penitentiis misericorditer relaxamus, præsentibus post annum minime valitidis. Datum anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo nono infra octavas nativitatis B. Mariæ Virginis. In cuius visionis mandati testacionem, sigillum curiae nostræ prædictarum præsentibus litteris est appensum. Datum per copiam anno super dicto infra octavas purificationis beatæ Mariæ.

CARTA HARDUINI de Malliaco, & uxoris eius.

De altari ligneo quod abbas Majoris monasterii Harduinus de Malliaco habere permisit.

Anno 1285.
Ex archivis
Majoris
monasterii.

OMNIBUS HAC VISURIS HARDUINUS dominus de Malliaco miles & Johanna ejus uxor salutem in Domino.

Cum dilectus nobis in Christo religiosus vir abbas Majoris monasterii Turonensis nobis ad multam instantiam nostram concesserit, de gratia speciali quantum in ipso est, & ad ipsum dignoscitur pertinere, ut altare ligneum in manetio nostro de Ermengato sito in parochia de Loratorio usque ad suum beatum placitum habeamus, nos promittimus bona fide quod ibi capellam nequaquam adificabimus, immo ipsum altare nobis concessum destruimus, & a celebrazione omnino cessare faciemus, quotiescumque a dicto abbate vel mandato ipsius moniti fuerimus vel etiam requisiti, promittimus etiam bona fide sub praestito iuramento, oblationes omnes & alia iura ecclesiarum parochialium integra & illibata servare & facere reservari, & ad hoc nos & omnia bona nostra ubicunque existentia præfencia & futura specialiter obligamus. In cuius rei testimonium sigilla nostra præsentibus duximus apponendum. Datum anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo nono mense Octobri.

CAGENNENSI & VASATENSI, & in omnibus aliis

specientibus, pertinentibus ad dicta castra seu loca quacumque sint, & ubicumque sint intus & extra, & specialiter in territoriis, castris, seu locis, villis, (a) capmaziis de Vazareto, d'Estulano, Daudirano, de Lausiano, de Bedesiano, de sancta Aralia, & in parochiis, territoriis seu locis vocatis Calquies & de Babaudran in praedictis diecclibus Agenensi & Vasateni, pro sexaginta millibus librarum monetae Morlanza, quas ab ipsis emtoribus recognoverat se habuisse & recepisse in bona pecunia numerata, prout in instrumento inde facto per manum mei notarii infra scripti plenius continetur. Dominus BERNARDUS Dei gratia comes Armaniaci & Fesenciaci, maritus dictæ domini comitissæ, prædicata venditionem grata, acceptam habens, atque firmam, ex certa scientia laudavit, approbat, ratificavit, & confirmavit, & ipsam ratam & grata haberi voluit, atque firmavit, contentiens expresse venditioni & emtioni prædictarum, promisit quod insuper dictus dominus comes mihi notario infra scripto pro dictis emtoribus solemniter stipulanti, quod contra prædictam venditionem & emtionem de jure vel de facto non venier per se vel per aliquam interpositam personam, aliqua subtilitate juris nec facti, nec faciet, nec procurabit aliquid, per quod prædicta venditio & emtio rumpi valeant, vel modo quolibet alio retractari, renuntiando idem dominus comes omni juri suo, & omni juri & legi canonico & civili foro suo, usui & consue-

(a) Capmazia seu caput manus est domus præcipua que ad primogenitam pertinet.

LITTERÆ

Quibus Bernardus comes Armaniaci ratam habet venditionem castrorum & villarum de Castro-Gelosio & de Veiriaco, factam Gastoni vicecomiti Fesensaquelle & Rotgerio de Armaniaco ab Isabelle d'Albret uxore sua.

Noveriat universi hoc præsens instru-

Anno 1294
Ex ms.
Collatione

mentum publicum inspecturi, quod cum nobilis mulier domina ISABELLA DE LEBRETO comitissa Armaniaci & Fesenciaci, vendidisset nobilibus viris domino GASTONI vicecomiti Fesensaquelle, & ROTGERIO de Armaniaco fratribus, castrum & villam de Castro-Gelosio, castrum & villam de Veiriaco, cum omnibus iuribus, jurisdictionibus, dominis, deveriis, que ipsa domina Isabellis habebat, vel habere poterat, & debebat quacumque ratione, modo, titulo, seu causa in locis prædictis, terminis, & pertinentiis castrorum & locorum prædictorum, afficiatis in diocesi

CAGENNENSI & VASATENSI, & in omnibus aliis

tudini terre seu loci , volens & concedens A
ac consentiens , quod generalis renuncia-
tio tantum valeat , & idem robur obtineat
& operetur , ac si omnes casus juris , & le-
ges essent expresse numeratae , & eisdem
expresse esset sigillatum renuntiatum . Ac-
tum fuit hoc Auxi secunda die exitus Sep-
tembris , anno Domini MCCXCIV . in pre-
sencia & testimonio reverendi in Christo
domini AMANEVI Dei gratia archiepiscopi
Auxitanensis , domini Augerii de Tilleto
officialis Auxitanensis , magistri Bernardi
de Maurieto canonici & archidiaconi , vi-
carii in ecclesia Auxitanensi , Ar. *Dariselle*
canonici Nugaroli , Raymundi Garfæ de
Malo-vicino canonici Aquensis , Bernardi
de Condomio senescalii Armaniaci & Fe-
senciaci , Oddonis de Massus domicelli ;
Vitalis de Mont , & mei Bernardi de Cocio
publici Auxitanensis notarii , qui præsentem
cartam de præmissis in hanc formam publi-
cam scripti , & in testimonium veritatis sig-
num meum apposui consuetum , quo utor
in publicis instrumentis regnante PHILIPPO
rege , A. archiepiscopo Auxitanensi , &
prædicto comite Armaniaci & Fesenciaci .

Et in testimonium præmissorum nos B.
Dei gratia comes Armaniaci & Fesenciaci
huic præsenti publico instrumento , quia
sigillum præ manibus non habemus , con-
tra - sigillum nostrum duximus apponen-
dum .

TÉSTAMENTUM ISABELLIS de Lebreto comitissæ Armaniaci.

Anno 1294
Ex. Conf. Col-
l. B. M. I.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus sancti .
Amen . Quoniam labilis est status homi-
num & nuncius obitus cuiuscumque mor-
talis , & quia nihil quod magis debeatur ip-
sis hominibus quam supremæ voluntatis eo-
rum liber sit filius . Idcirco ego ISABELLA
domina de Lebreto , comitissa Armaniaci
& Fesenciaci , cum meo bono sensu & per-
fecta memoria , facio , ordinio testamentum
meum nuncupativum , quod in scriptis re-
digi volo .

i. In primis quia heredis institutio esse
debet fundamentum testamenti , instituo
dominam JO HAN NAM DE LA MARCHA
matrem meam heredem in castro meo de
Alhais dicteesis Vafatensis , & in toto ter-
ritorio , districtu , iurisdictione alta & bassa ,
& in terris & pertinentiis & juribus ejus-
dem castri , & ea jure institutionis sibi re-
linquo & dono , & pro legitima portione ,
& jure sibi competenti in bonis meis sibi

(a) Olim insignis erat abbatia ordinis S. Benedicti : nunc
vero pinguissimus est prioratus a Cluniaco dependens .

(b) Illud monasterium a celeberrima Casa Dei abbatis
ordinis S. Benedicti in dicteesi Anicensi distinguendum est .
cum sit in dicteesi Auxitana , scilicet ordinis Præmon-
stratensis , omnium monasteriorum ejusdem ordinis in Vaf-
conia & Occitania mater .

assigno , & ipsam prædictis volo esse con-
tentam , & quod nihil aliud in aliis bonis
petere possit .

ii. Item , eligo corpus meum sepeliri ,
quando contigerit me mori , in ecclesia ca-
thedrali B. Mariæ Auxis in sepultura foro-
ris meæ quandam , & lego ecclesiæ supradic-
tae pro emendis redditibus ad instituendum
capellam seu capelianam de requieus
quingentas libras Morlanenses , qui capel-
lanus celebret qualibet die pro anima mea
& parentum meorum .

iii. Item , lego canonici ejusdem ec-
clesiæ ad emendum redditus pro anniversario
meo centum libras Morlanenses .

iv. Item , lego fratribus Minoribus de
Auxio ducentos solidos Morlanenses .

v. Item , lego monasterio (a) S. Oriente [a]
tii Auxis ducentos solidos Morlanenses .

vi. Item , fratribus Minoribus Nugaralii
ducentos solidos Morlanenses .

vii. Item , S. Marke Auxis viginti solidos
Morlanenses .

viii. Item , hospitali S. Orientii viginti
solidos Morlanenses .

ix. Item , tribus reclusarum Auxis quin-
que solidos Morlanenses .

x. Item , tribus Leprosorum quinque so-
lidos Morlanenses .

xi. Item , monialibus monasterii de Bra-
lio cœnum solidos Morlanenses .

xii. Item , monialibus de Bono - loco
quinquaginta solidos Morlanenses .

xiii. Item , monialibus de Milpilone
quinquaginta solidos Morlanenses .

xiv. Item , fabricæ monasterii (b) Casæ . [b]
Dei centum solidos Morlanenses .

xv. Item , fabricæ monasterii de (c) Fla-
rano centum solidos Morlanenses . [c]

xvi. Item , fabricæ monasterii de Alhais
centum solidos Morlanenses .

xvii. Item , domui de Aqua-sicca quin-
quaginta solidos Morlanenses .

xviii. Item , hospitali de Coseto quin-
quaginta solidos Morlanenses .

xix. Item , hospitali de S. Christina
quinquaginta solidos Morlanenses .

xx. Item , fabricæ ecclesiæ Auxitanæ
quidquaginta libras Morlanenses .

xxi. Item , fabricæ ecclesiæ de Vico cen-
tum solidos Morlanenses .

xxii. Item , fabricæ Nugaralii centum
solidos Morlanenses .

xxiii. Item , fabricæ Elisonæ centum
solidos Morlanenses .

xxiv. Item , fabricæ monasterii (d) Ge- [d]
montis centum solidos Morlanenses .

(a) Flaranum est ordinis Cisterciensis monasterium in dic-
teesi Auxitana filia Bardona de Linea Mortimundi . *

(b) Vulgo Gimandi . Est autem Gimundus insignis mona-
sterium ordinis Cisterciensis filia Bardona , de Linea Morti-
mundi in dicteesi Auxitana , ab illustri viro Geraldo de
Braulio & Gauzenfa ejus uxore anno 1142 . fundatum .

mini mcccxciv. Hujus autem fuerunt testes vocati & rogati per dictam testatricem dominum Iohannes de Tafo * sacra ecclesiae Auxitanæ, Guillelmus Raymundi de Lalobere archidiaconus Suipediæ, BERNARDUS DE MONTE ACUTO abbas Fagetæ, Geraldus de Fonte capellanus B. Mariae Auxis, A. Bruni notarius Vici, Guillelmus de Præhano notarius Auxis, Guillelmus de Lavardaco clericus, Bernardus de Ampell. canonici Leo... Ar. d'Arifole, Cau... Nugarii, Oddo de Massanis, Ar. de Salic, domicelli, magister Vitalis de Monte.

Et ego Bernardus de Cacio publicus Auxis notarius, qui præmissis omnibus interfui, & ad requisitionem dictæ dominæ comitissæ prædictæ omnia in publicam formam redigi, & in testimonium veritatis signum meum apposui confuerum, regnante PHILIPPO rege Francorum, A. existente archiepiscopo Auxitano, & B. comite Armaniaci & Fesenciaci. Et nos officialis prædictus in testimonium veritatis huic præfenti publico instrumento in pendentí apponi fecimus sigillum curiæ Auxitanæ.

DONATIO
Castrorum & villarum Castris Gelosi & de Veiriaco facta Bernardo comiti Armaniaci a Gastone vicecomite Fesensiæquelli & Rogerio fratribus.

*Anno 1294.
Ex ms.
Gelosiano.*
Noverint universi hoc præsens publicum instrumentum inspecturi, quod nobiles viri GASTO de Armaniaco vicecomes Fesensiæquelli & ROGERIUS frater suus, constituti in præsencia mei notarii & testium infra scriptorum, donaverunt & concesserunt pro se & heredibus suis donatione pura, & simplici, & irrevocabili, facta inter vivos, domino BERNARDO Dei gratia comiti Armaniaci & Fesenciaci fratri eorumdem præsenti & recipienti pro se & heredibus, castrum & villam de Castro Gelosio, castrum & villam de Veiriaco cum omnibus juribus, iuridictionibus, dominis, deveriis, mero & mixto imperio, alta & bassa iuridictione, homagia, sacramenta fidelitatis, & omnia alia jura, servitutes in personis hominum seu rerum quæ eisdem pertinebant in dictis castris & villis, territoriis, terris & pertinentiis, intus & extra castrorum & locorum prædictorum, & ea omnia quæ ipsi habebant & habere debebant in castris & villis, locis, capmisis de Nazareto, d'Estrufano, de Andirano, de Laufiano, de Vedeisano, Sancta Aralia, & in tota terra vocata Balandraul, & in parrochiis, territoriis vocatis de Lasluges in diœcesis Agennensis & Vasateni, quæ omnia habebat & tenebat dominus BERNARDUS ERZII de Lebreto quondam tem-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I

A pore mortis sua, & specialiter dictus Rogerius dedit & cessit donatione pura & simplici & irrevocabili inter vivos dicto domino comiti præfenti & recipienti castra & loca de Lebreto, de Casa-nova, cum omnibus terris, territoriis & pertinentiis suis, juribus, homagiis, juramentis fidelitatis, dominationibus & deveriis, & cum omni iuridictione alta & bassa, & cum omni jure quod dictus Rogerius habet vel habere debet ex quacumque causa, titulo, & quocumque nomine censeantur in dictis locis & pertinentiis eorumdem, absque omni retentione: & GASTO & ROGERIUS fratres prædicti ambo insimul dederunt & cesserunt supra cedendo eidem domino comiti omnia jura & actiones reales, personales, mixtas, utiles & directas, quas habebant & habere poterant in prædictis locis, castris & pertinentiis eorumdem, & contra quascumque detinentes eadem, & qua eisdem & eorum alteri competebant & competere poterant ex quacumque causa, titulo, seu modo, & quocumque nomine censeantur; in prædictis castris & locis & pertinentiis eorumdem, nihil juris penitus retinendo. Recognoscentes dicti fratres, quod prædictam donationem, cessionem faciebant eidem domino comiti propter multa & grata servitia, dona & munera, quæ habuerant & receperant ab eodem, remunerando ipsum de præmissis: renuntiantes scienter & consule frates prædicti legi quæ dicit donationem factam ex causa ingratitudinis posse revocari; & juri & legi quæ dicit donationem factam excedentem summam quingentorum aureorum seu solidorum Morlanensem non valere sine inscriptione actorum, & beneficio restitutionis in integrum & minoris ætatis. Et quod sic tenebunt, complebunt, & perpetuo observabunt dicti fratres ad sancta Dei evangelia tracta manibus suis juraverunt, & quod non fecerunt, nec facient aliquid, quominus prædicta donatio & cessio eidem domino comiti & suis heredibus minorem obtineat firmitatem. Requirentes dominum Augerium de Tilheto officialem Auxitanensem ibidem præsentem, quod præsenti instrumento sigillum curiæ Auxitanensis faceret apponi. Actum fuit hoc Auxi VIII. idus E Octobris anno Domini mcccxciv. in præsencia reverendi in Christo patris domini AMANEVI Dei gratia archiepiscopi Auxitanensis, domini Bernardi de Maurieto canonici Auxitanensis, magistri Bernardi Ampell. canonici & rectoris, magistri Guillelmi de Lavardaco, Michaëlis de Autona notarii curiæ domini archiepiscopi Auxitanensis & mei Bertrandii de Cocio publici Auxitanensis notarii, qui præmissis omnibus interfui, & ad requisitionem dictorum fratrum, & dicti domini comitis de præ-

Ttt

dictis præfens instrumentum in hanc formam publicam scripti & signo meo consueto in testimonium præmissorum signavi, regnante PHILIPPO Francorum rege, A. archiepiscopo Auxitanensi & prædicto B. comite Armaniaci & Fesensiaci. Et nos officialis prædictus huic præsenti publico instrumento apponi fecimus signum curia Auxitanensis in testimonium præmissorum.

INSTRUMENTUM PUBLICUM

De concessione comitatus Asturaci facta Bernardo a Centullo comite patre suo, &c.

Anno 1294
Ex ms.
Colbertino.

Noverint universi, quod cum dominus CENTULLUS Dei gratia comes Asturaci emancipasset BERNARDUM de Asturaci filium suum, cumque dictus dominus Centullus comes emancipato dicto filio suo, post dictam emancipationem dedisset eidem Bernardo filio suo totum comitatum Asturaci, cum omnibus juribus & pertinentiis suis, & omne jus, rationem, & partem, & totum hoc quod ipse habebat, tenebat, & possidebat, & habere, tenere, & possidere debebat, & quæ ei pertinebant, & pertinere debebant, & petere seu requirere poterat & putabat jure successionis, partione, vel altero quoquo modo in toto comitatu Asturaci, & in castris, & villis, & locis, & allodiis, & tentoriis existentibus in toto prædicto comitatu & infra terminos & limites dicti comitatus, retento sibi, quamdiu vixerit, usufructu, prout hæc & alia in quodam instrumento eodem die quo hæc acta fuerunt recepto per me notarium infra scriptum continentur, idem Bernardus de Asturaci gratis & sua spontanea voluntate & libero animo, non inductus, ut D afficerit, vi, fraude, vel dolo, sine aliqua machinatione, dedit, cessit, & transtulit pura & simplici donatione inter vivos perpetuo valitura, prædicto Centullo patri suo tamquam, ut dixit, benemerito castra, villas & loca infra scripta, cum eorum pertinentiis, allodiis & territoriis, scilicet de Miramonte, de Labiano, de Granata, de Castillione, de S. Johanne, & incursus Arnaldi, Guillermi Lofori & domini Vitalis de Vallatis militis, ad habendum, tenendum & possidendum, vendendum, distraendum, & alienandum, & quicquid sibi placuerit faciendum. Retinuit tamen dictus BERNARDUS de Asturaci ante dictam donationem, & in ipsa, & post, quod quicunque haberit & posse fidei castra, villas & loca prædicta, ea teneat in feudum honoratum a dicto Bernardo de Asturaci, & recognoscatur & recognoscere teneatur ab eodem Bernardo de Asturaci, & præstet & præstare teneatur sacramentum fidelitatis eidem Bernardo, & eidem subficit, &

A serviat, & servire teneatur, sicut ali comitatus Asturaci nobiles & barones. Voluit insuper & concessit dictus BERNARDUS, quod dictus dominus CENTULLUS pater suus possit & sibi liceat, quotiescumque & quandocumque voluerit, & sibi placuerit, construere bastitas in omnibus singulis locis religiosorum comitatus Asturaci de cetero acquirendis, in quibus comes Asturaci nullam haberet partem, & quod de parte ipsum contingente bastitarum prædictarum possit facere omnimodam voluntatem: ita tamen & tali modo, quod illi qui habent partem prædictam prædictarum bastitarum ipsum B comitem contingentem, prædictæ partes teneantur præstare sacramentum fidelitatis & facere homagium, & serviant, & servire teneantur dicto Bernardo de Asturaci, sicut ali milites nobiles & barones comitatus Asturaci facient & servient, & servire & facere tenebuntur. Dedit & cessit dictus Bernardus de Asturaci præfato domino Centullo viginti millia librarum Turonensium magnorum in comitatu & super comitatum Asturaci, volens dictus Bernardus de Asturaci & concedens, quod dominus Centullus pater suus prædictus in vita sua de dictis viginti mille libris Turonensibus possit testari, & de eisdem facere prout sibi placuerit, filii & filiabus, & alijs personis quibuscumque, proti sibi visum fuerit, necnon aliam suam facere voluntatem omnimodam, & emendam facere, & cum istis contentos faciet fieri filios & filias, si ipsum habere contigerit, una cum aliis bonis dicto suo patri per ipsum Bernardum donatis: ita tamen & tali modo, quod post obitum dicti domini Centulli medietas reddituum omnium & singulorum cujuscumque conditionis existant, reddituum exequitum, provenientium a dicto comitatu Asturaci quolibet anno pertinientium ad ipsum Bernardum de Asturaci & pertinere debentium pro persolvendis dictis viginti millibus libris, pro parte eorumdem dicta medietas reddituum prædictorum detur & persolvatur illis, quantum dictus dominus Centullus voluerit, & in sua vita expresserit in testamento vel alias, donec eisdem omnibus & singulis de prædictis viginti mille libris Turonensibus integre fuerit satisfactum, dando, cedendo, & concedendo eidem domino Centullo tamquam benemerito ex causa prædicta, omnia iura sua & rationes & actiones personales, reales, mixtas, utiles, & directas in prædictis supra donatis & quolibet prædictorum sibi competentes & competituras, pro faciendo ipsius domini Centulli patris sui & suorum heredum & successorum de omnibus & singulis supra eidem donatis sua omnimoda voluntate, & super omnibus præmissis & singulis dictis BERNARDUS de Asturaci ex certa scientia

certioratus de jure suo per me notarium in A
fra scriptum renuntiavit juri dicenti seu in-
nuenti donationem non valere , si modus
vel causa , pro qua facta fuerit deficiat in
codem , & juri dicenti : donationem ex-
cedentem summam quingentorum aureorum
factam sine insinuacione judicis & actis in-
tervenientibus non valere , & juri dicenti
donationem factam propter susceptionem
liberorum superterventionis revocari posse,
neconon omnibus aliis iuribus canonicis &
civilibus , & aliis exceptionibus , foro , usui
terræ , & consuetudini , & omnibus aliis
diffinitionibus , cum quibus vel per quæ B
contra premissa vel aliquod præmissorum
per se vel per alium in iudicio , vel extra ;
de jure vel facto venire posset , vel aliquatenus
se juvare . Præterea quod dictus BER-
WARDUS , ut asseruit , erat minor viginti
quinque annorum , major tamen quatuor-
decim sponte sua juravit super sancta Dei
evangelia manu ejusdem corporaliter tacta ,
omnia & singula premissa rata habere &
firma , & perpetuo et tenere & servare , ut
superius sunt expressa , vel per se vel per
alium non contra facere vel venire , nec
restitucionem aliquam impetrare occasione
minoris ætatis , vel alterius cuiuscumque ,
quam quidem donationem & omnia & sin-
gula prædicta prædictus dominus Centullus
comes & Bernardus ejus filius existentes apud
Orthesium ante præsentiam domini
ROGERII BERNARDI comitis Fuxi & vi-
tecomitis Bearn , & Castris boni , & pro-
rogando suam jurisdictionem quo ad omnia
& singula contenta , quam præsenti instru-
mento insinuaverunt , & insinuatam esse vo-
luerunt cum hoc præsenti instrumento pu-
blico . Cui quidem donationi & omnibus
aliis & singulis supradictis prædictis domi-
nus Rogerius Bernardi , ad requisitionem tam
prædicti domini Centulli , quam dicti
Bernardi ejus filii suam auctoritatem inter-
posuit pariter & decretum . Actum fuit hoc
apud Orthesium die Dominica ante festum
omnium sanctorum regnante PHILIPPO
Franciæ rege , & Hubone episcopo Tol-
ofano anno ab Incarnatione Domini millesimo
cœxciv . Hujus rei sunt testes R. frater
RAYMUNDUS Lascuriensis episcopus , GAI-
LARDUS Olorensis episcopus , Garcias Ar-
naldi dominus de Navallis , Bonifacius de
Astriaco , Rogerus de Convensis , Bernar-
dus de Jordani Insula , Fortanerius dominus E
de Lascuno , Petrus Bertrandi Jordani , Vi-
talis de Forgis , Fortanerius de Morlanis .
Et ego Petrus Raditor publicus Tholosæ
notarius , qui de voluntate dicti domini Ro-
gerii Bernardi & ad requisitionem tam præ-
dicti domini Centulli , quam Etnardi ejus
filii cartam scripsi :

LITTERÆ DE DOTE BLANCHÆ
comitissæ Pallariensis.

Noverint universi præsentem virginam
inspecturi , quod hæc est memoria
quam facit domina B L A N C H A Dei gratia
comitissa Pallariensis , quod prædicta do-
mina comitissa petit nobili domino RAY-
MUNDO de Bellera fratri suo tria millia mor-
tabatios sibi assignatos , & nobili domino
Raymundo Rogerii bona memoriam comiti
de Pallars nomine dotis ipsius dominæ co-
mitissæ , petit , inquam , prædicto Raymundo
nobili quinque millia & sexcentos soli-
dos Melgorienses , quod dominus comes
prædictus solvit ad abstrahendum castra de
Feirera & de Gloriera , & de Erestui , que
quidem castra erant per nobilem dothinum
quondam GUILLEMUM de Bellera pigno-
ri obligata ; petit , inquam , prædicta comitissa
ratione operarum factarum per vene-
rabilem dominum comitem supradictum in
castris & in locis eidem domino comiti obli-
gatis septem millia & quingentos solidos
Melgorienses , petit insuper prædicta comitissa
eidem domino Raymundo fratri suo
medietatem dotis matris prædictorum do-
minæ SIBILIAE quondam de Peralta , quam
medietatem sibi contingentem dicit sibi esse
mille morabatios , & ibidem dictus domi-
nus R. de Bellera dixit , cum sit certus de
dote prædicta , scilicet tria millia morabati-
norum , & de castris superius obligatis per
prædictum nobilem Guillelmum de Bellera
quondam , & a se abstractis pro quantitate
superius nominata , scilicet quinque millia
& sexcentos solidos & septem millia &
quingentos solidos Melgorienses ratione o-
perarum superius positarum confitetur dictus
dominus R. de Bellera , & in veritate re-
cognoscit , se debere solvere , & offert se
bona fide soluturum prædictæ dominæ co-
mitissæ quantitates prædictas , sufficienti
tempore ei concessio per dominam comitissam
antedictam ; ad solvendum morabati-
nos & denarios antedictos ; sed quia dubi-
tat nobilis dictus R. de Bellera de quanti-
tate dotis nobili dicto domino Guillelmo de
Bellera comiti traditæ per predictam domi-
nam Sibiliam matrem prædictorum , petit
prædictam dominam comitissam sibi conce-
di diem infra quam valeat certificari de
quantitatibus dotis prædictæ , & cum certus
fuerit , est paratus secum convenire & sol-
vere , ut est dictum , & prædicta domina co-
mitissa ad nimiam & frequenter instan-
tiari , & preces predicti domini R. de Bel-
lera , & aliorum militum , & proborum ho-
minum concessit , quod predictus dominus
nus R. de Bellera sibi solvat hinc ad festum
beati Johannis-Baptistæ proxime venturum

Ttt ij

prædictos tria millia aureos & denarios su-
prædictos , scilicet tresdecim millia solidos
Melgoriensis bonos concessos superius per
dictum nobilem Raymundum de Bellera ,
quibus aureis & denariis sibi solutis cum
quantitate dotis dominæ Sibiliae , promitterit
dicta domina comitissa bona fide gratis &
ex certa scientia tradere & deliberare eidein
domino Raymundo fratri suo omnia castra
arque loca , & cuicunque voluerit sibi obliga-
tata per dominum Guillelmum de Bellera
antedictum nomine dotis prædictæ , & quod
dictus dominus R. de Bellera deponat præ-
dictos aureos & denarios in quocumque loco
potius tuto domina comitissa videret expe-
dite , quod nisi fuerit ex tunc præfixa domi-
na comitissa sua propria auctoritate valeat
prædicta castra atque loca cuicunque volu-
erit pignori obligare , sine omni obstatu
& contradictu . Hanc autem ordinatio-
nem fecerunt prædicta domina comitissa &
dictus nobilis R. de Bellera inter se , in præ-
sentia mei notarii & testium infra scriptorum ,
promittentes inter se unus alteri bona
fide & firma stipulatione omnia supradicta
& singula unus alteri attendere & comple-
re , & in aliquo non contravenire , sub o-
bligatione omnia bonorum suorum habi-
torum ubique & habendorum , renuntian-
tes quilibet eorum omni juri & auxilio , qui-
bus ad hæc infringenda vel revocanda ipsi
possent aliquatenus adjuvare , mandantes
etiam milii notario infra scripto quod hæc
prædicta in publicam redigerem formam .
Actum est hoc xi. cal. Maii anno Domini
MCCXCVI. in præsentia & testimonio domi-
ni V. de Orto jurisperiti decre . & G. de
Glorieta , & Arnaldi Despes domicelli &
Petri de Rocafort , & Salvatoris de Ferrera .
R. Pomerii rector ecclesiæ Tirviae & no-
tarius publicus ejusdem loci ad instantiam
& requisitionem prædictorum , hæc scripsit
die & anno præfixis , retenta sibi potestate
plenaria quandocumque sibi de consilio pe-
ritorum visum fuerit expedire , non obstan-
te quod jam productum in judicio exitif-
fer , corrigendi , supplendi præmissum ins-
trumentum ,

C E S T L Y A L L I A N C E
entre le Roy de France & ses hoirs d'une
part , & le conte de Haynaut & ses hoirs
d'autre à toz jorz .

Anno 1297.
*Ex Hayne-
nienſi. cap.
tatio DD.*

PHILIPPE par la gracie de Dieu rois
de Franche. Nous faisons assavoir à
tous presens & avenir , que nous por nous
& pour nos successeurs rois de Franche , a-
vons fait alliance à nostre amé & feel JE-
HAN d'Avesnes conte de Haynaut , & à
ses hoirs à toz jorz , & li dis cuens pour luy
& pour ses hoirs à nous & nos successeurs

A rois de Franche en la maniere qui s'enfuit .
PREMIEREMENT nous promettons en
bonne foi à lui & à ses hoirs contes de Hayn-
naut confort & aide , nommeement contre
GUY de DAMPIERRE jadis conte de Flan-
dre , & ses hoirs , & contre tous autres , es
cas en quoi faire le porriens sans nous mef-
faire vers nos hommes . Et li dis cuens assi
pour lui & pour ses hoirs à promis en bone
foi conseil & aide à nous & à nos succe-
seurs nommeement contre le dit Guy & les
hoirs & contre tous autres excepté les per-
sonnes de ses seigneurs : c'est à scavoir le roy
d'Auvergne , & l'evesque de Liege tant
scusement , es cas ou il se porroit meffaire
vers eux ou envers ses hommes .

Et por ce que nous & li dis cuens avons
aprefent matire de defcort & de guerre en-
vers ledit Guy conte jadis de Flandre & les
siens & ses aidans , nous sommes aliez espe-
ciallement ensemble en ce defcort , & en
ceste guerre , & en autres de aidier l'un
l'autre en bone foi en la maniere qui s'en-
fuit . C'est à scavoir que nous li devons aidier
à ce ke il recouvre envers le dit Guy
& ses hoirs son heritaige , & ait ses jugies
fais & à faire , nomcelement la terre de Na-
mur .

Et ne poons au dit Guy , ne à ses hoirs
faire pais , ne donner trieves sans le gré du
dit conte de Haynaut : & tout en autèle
maniere ne puet li dis cuens faire pais ne
donner trieves sans nostre gré au dit Guy
ne à ses hoirs , & nous doit & est tenu a nous
aidier a venir en nostre raison envers le dit
Guy & ses hoirs .

La maniere comment li dis cuens & si
hoir conte de Haynaut doivent nous & nos
successeurs rois de France aidier contre le
dit Guy & ses hoirs & ses aidans & autres
& nous auflui & ses hoirs a tos jours est
tele .

Li cuens nous doit aidier en la terre de
Haynaut & en la contée de Flandres à mi-
les armures de fer , & à cinc cens armures
de fer , jusques au fleuve de Sainne , au gai-
ges acoustumes en Franche . C'est à savoir
por le banneret vint sols , pour le bachelier
dis sols , & pour l'escuier cinc sols Tornois ,
& doivent i estre li cheval du dit conte &
de sa gent estimé & prisie & mis en escrit ,
& outre le restour acoustumé en Franche
nous en ferons felonc nostre bon esgart . Et
est à entendre des gaiges & restours devant
dis en bone foi de plus d'armeures de fer
plus là où nous & li cuens nous acorderions ,
& de mains mains & de ce est il en nostre
volanté durant les guerres . Et est à entendre
que pour les fortrees de ladite conté garder
& les perils , ki a venir en porroient es-
chiver , & par les ayens grever , doit i estre
envoies un preudom chevaliers de par nous ,
qui loiaulment par son fairement felonc l'

stat des besongnes & les conditions des A lieus mettra gensdarmes outre les residens es lieus felon ce kil vera en bone foi ke bon fera, à nos gaiges & restours accoustumes, felon ce que il est devant dit.

Derechief se il avenoit aucuns de nos gens ou des gens dudit conte estre pris de guerre par les enemis ou adversaires ou aucun heritaige perdu , nous ne li dis cuens ne ferons pais , ne donrons trieves aus enemis , jusqu'à tant ke li prison soient delivré , & li heritaige recoutré , & doivent i estre fetes les semonxes & les chevaichies en bone foi por le pais defendre , & por chevaichier sus les enemis par le conseil de chevalier devant dit à nos gaiges & restours accoustumes , si com il est dit devant.

Ade certes se aucun venoient à armes sus ledit conté , & entroient en sa terre , ou en la terre de la gent , ou assoient leur forterees , nous i devons envoier & secourre souffrisant pour ceus remettre arriere , aussi comme por nostre propre heritaige en bone foi , en l'aide de nous & de nostre roiaume , si besoing est , & il en soit requis , doit occurer au gaing & restours accoustumes , si comme il est dit devant , sauf ce kil ne se mefface vers les seigneurs & hommes devant dis.

Et est assavoir , ke ces alliances & ses cozes devant dittes toutes & cascune par soi doivent tenir & durer perpetuellement en la fourme & en la maniere devant exprefées , & doivent i estre de nous & de nos successeurs , & de lui & des siens de cescun diz ans en diz ans. Et toutes les fois ke nouviaux rois ou cuens de Haynnaut venront à terre tenir , à greignour fermeté , & memoire des cozes devant dittes . Et quant au cozes desus dittes , & cascune par soi garder tenir & fermement accomplir en la maniere devant ditte , nous oblijons & sommes obligiez por nous & pour nos successeurs à lui & à ses hoirs & assi à nous & à nos successeurs.

Et pour que ces cozes soient fermes & estaubles à toz joiros , nous avons fait mettre nostre faiel en ces presentes lettres .

Ce fu fait à Pons Saift Messance l'an de l'Incarnation nostre Sigeur mil deus cens quatre vinz & dis & sept ou mois de May.

BONIFACII PAPÆ VIII.
ad Henricum comitem Ruthensem.

Dispensat super quarto consanguinitatis gradu, ut due ipsius filia matrimonio possint conjungi Bernardo Armaniaci comiti & Gastoni vicecomiti.

BONIFACIUS episcopus servus servorum Dei dilecto filio nobili viro HENRICO comiti Ruthenæ salutem & apostolicam benedictionem.

Magnæ devotionis affectum , quem erga Romanam geris ecclesiam, benignius attentes , votis tuis libenter annuimus , quæ tua salutis & honoris augmentum respicere dignoscuntur. Exhibita siquidem nobis tua petitio continebat , quod tu duas habes filias , unam nomine VALBURGEM & alteram CECILIAM , quæ per incrementum ætatis jam ad annos nubiles devenerunt. Verum quia ad magnam utilitatem tuam reputas & terræ tuæ , si cum nobilibus viris BERNARDO Armaniaci & Fesensiaci comite & GASTONE vicecomite Fesensaquelle fratribus affinitatem contraheres , diætas filias eisdem matrimonialiter copulando , qui sunt , ut afferis , quarto gradu consanguinitatis prædictis conjuncti filiabus , pro parte sua humiliter perebatur a nobis , quod hoc non obstante , ut diætas filiae cum prædictis nobilibus matrimonialiter copulari valeant , dispensare misericorditer dignaremur. Nos itaque tuis devotis supplicationibus inclinati , ac circa statum tuum & ipsarum filiarum benignius providere volentes cum præfari nobilibus & filiabus , ut matrimonia libere ac licite ad invicem contrahere , gradu consanguinitatis non obstante prædicto , valeant , dispensamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ dispensationis infringere , vel ei autu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit , indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum v. idus Martii pontificatus nostri anno IV.

LITTERÆ CAPITULI

E Leodiensis ad Hugoñem episcopum.

ob damnosam monetæ mutationem minantur cessionem a divinis.

R Everendo in Christo patri ac domino Anno 1299.
domino HUGONI (a) Dei gratia Leo- Ex schedis
dieni episcopo , præpositus , decanus , ar- Cl. V. Bar.
de Graffier.

fertur episcopatus Leodiensis , concessio ex gratia speciali numerito archiepiscopatu Eustantino minoris pretii , ut scribit Johannes Hoësemius canonicus Leodiensis apud Chapeau villam.

Tttt iii

(a) Hugoni de Cabilone dicto , & a Bonifacio octavo ad episcopatum Leodiensem promoto , qui ob mutationem monetæ , & patris deprædationem accusatus est apud summum pontificem , & ab eo citatus : comparenti in curia au-

chidaconus , totumque majoris ecclesie Leodiensis capitulum , salutem in Domino sempiternam.

Licet plures causae manifestae & rationabiles nos a longo tempore compulerint & adhuc incessanter compellant , ut contra vos merito cessare debeamus a divinis : nos tamen in ipsa cessatione facienda procedere cupientes secundum formam a sanctissimo patre nostro domino Bonifacio divina providentia summo pontifice , & felicis recordationis dominis Innocentio tertio , & Gregorio decimo suis prædecessoribus Romanis pontificibus institutam , absentes canonicos nostros , prout sunt pro negotio electionis evocandi , ad certum & competentem terminum , videlicet ad crastinum beati Bartholomai tunc venturum & nunc præteritum , cum continuatione omnium dierum sequentium , ad caputum nostrum Leodiense fecimus evocari , ad tractandum & deliberandum una nobiscum super dicto cessationis negotio , & alias faciendum quæ ipsum negotium contingere dinoscatur . Convenientibus igitur in termino assignato omnibus qui voluerint , debuerint & potuerint commode interesse , dieque continuata de die in diem usque ad feriam secundam ante festum beati Aegidii , deliberationem habuimus unanimiter de cessando contra vos a divinis , præcipue propter injurias & offensas quæ inferius annotantur : quas antequam ad ipsam cessationem procedamus , vobis per has patentes litteras sigilli nostri munimine roboratas exprimimus & prout infra habentur , assignamus . Vos , domine , elapo fere biennio pro vestra liberto voluntaris , contra voluntatem nostram & totius plebis vestrae , in episcopatu Leodiensi quamdam malam & reprobam monetam nobis & ecclesiae vestrae & toti episcopacui Leodiensi injuriosam & dannosam , vestis temporibus in episcopatu Leodiensi a vobis primitus adinventram , prædecessorum vestrorum Leodiensem episcoporum bona , legali & consueta monera penitus derelicta , contra morem & consuetudinem dictorum prædecessorum vestrorum cudi & fabricari fecistis , & facitis eursum habere communem , in damnum nostrum irrecuperabile & grave scandalum omnium subditorum vestrorum , nullo tamen iure super hoc vos competente . Cujus moneta vestra denarium quemlibet fieri & currere fecistis & facitis pro quinque denariis Leodiensibus , cum tamen ab initio quo dicta moneta vestra melior cudebatur , non valeret dehincius dictæ monete tres denarios Leodienses confuetos a vestris prædecessoribus fabricari & postmodum dictam monetam vestram ab initio , ut dictum est , diminutam , processu temporis paulatim & latenter diminuisti & defraudasti , in tantum quod denarius

A qui a vobis pro quinque denariis Leodiensibus fabricatur & currit ad præfens vix valet unum Leodiensem denarium consuetum . Per quam monetam vestram redditus nostri & ecclesiae nostra existentes in denariis jam sunt ultra dimidium diminuti & in viualibus vita necessariis occasione dictæ monete laedimur plurimum & gravamur . A quibus injuria & offensa nobis ex dicta mala moneta illatis , requisitus super hoc tamen ex parte nostra desistere non curatis nec curatis , nec cursum ipsius & aliarum malarum & consilium monetarum in episcopatu Leodiensi prohibere , quæ sunt adeo notoria & manifesta , quod nulla possunt tergiversatione celari . Quapropter præhabita deliberatione diligenti , paternitatem vestram cum instantia requirimus , ut dictas injurias & offensas emenderis infra crastinum octavæ beati Lamberti proxime venturum , quod crastinum accipimus exclusivæ : alioquin ex tunc contra vos pro præmissis injuriis & offensis cessabimus a divinis . Ad has autem litteras nostras vestrae paternitati presentandas , dilectos nostros Aegidium de Selve S. Materni , & magistrum Johannem de Stabili parva mensa in ecclesia nostra canonici , ac Gerardum de Zabuleto clericum , & quemlibet eorum in solidum duximus nostros nuncios deputandos , commitentes ex abundanti eisdem & eorum cuiuslibet in solidum , ut ex parte nostra dictas litteras vobis presentent & legant , exprimant & assignent prædictas injurias & offensas , & a vobis requirant quod eas emendare velitis infra dictum terminum cum intimatione supradicta . In eujus rei testimonium sigillum ecclesiae nostra prædictæ presentibus literis duximus apponenendum . Datum anno Domini MCCCXIX febr. 11. prædicta ante festum beati Aegidii . Datum per copiam sub sigillo ecclesiae Leodiensi ad cauas , anno prædicto ante nat. beatæ Mariae Virginis .

DIPLOMA ALBERTI imperatoris pro Leodiensi episcopo.

Ipsi confirmat jus cuendende monete.

N OS AEBERTUS Dei gratia Romano^{anno 1329}
rum rex semper augustinus ad universitatem^{Ex ms. Cl. V. domini de Louvain}
Romani imperii fidelium notitiam
cupimus pervenire , quod non obstantibus
nostris litteris & mandatis aliis vicibus di-
rectis venerabili Leodiensi episcopo prin-
cipi nostro , necnon universis nobilibus mi-
litibus officiali , universitatibus civitatis
Leodiensis , & oppidorum , Hoyensi , Dyc-
nanteri , S. Trudonis , Tongrensi , Fossem-
fi , Thudinensi , ceterisque omnibusque &
singulis in Leodiensi diœcesi constitutis ,
volumus & mandamus auctoritate præsen-

tium declarantes, quod venerabilis HUGO A potius ab omnibus contradictione cessante Leodiensis episcopus praeotatus princeps noster dilectus in possessione juris vel quasi, qua ipie haec fuit & est fabricandi & cundendi monetam in sua diocesi Leodiensi sic perseveret & permaneat & consistat, ac in ipsa eum permanere volumus & perfistere, ac tueri & defendere in eodem, nolentes eidem praedicta nostra occasione mandati sibi & aliis prænotatis directi in jure suo & possessione juris seu vel quasi aliquod omnino prejudicium generent. Verumtamen si super his aliqui fuerint conquerentes, illis cotam majestate nostra fieri volumus iustitiae implementum; præsentium testimonio litterarum sigilli nostri munimine signatarum. Datum Tulli, nonis Decembris anno Domini MCCXCIX. indictione XIII. regni vero nostri anno II.

Eratque prefatis litteris patentibus sigillum præfati imperatoris, cera virginea in filiis sericis rubei coloris subimpendens.

D I P L O M A A L B E R T I
Romanorum Regis pro Leodiensi
episcopo.

*Ut possit monetam cedere in pondere & equivalentia in quibus viciniores episcopi
cudant.*

Anno 1299.
Ex ms. Cl.
V. D. de
Louvres.
ALBERTUS Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii Romani fidelibus præsentes litteras inspecturis gratiam suam & omne bonum.

Etsi ad omnes imperii Romani fideles munificentia nostra dextram debeamus extendere debitricem, principes tamen veluti columnas egregias, quibus imperii celitudo potenter innititur, speciali prærogativa nos conceder attollere, & condignis benificantia nostræ favoribus ampliare: ea propter nosse volumus univeros, quod nos gratae devotionis obsequia, quæ per venerabilem HUGONEM Leodiensem episcopum principem nostrum dilectum nobis haec fuit sunt impensa & impendi poterunt; gratiosa benignus intuentes, & propter hoc occupientes, ut ipse & episcopatus ipsius voluntis congaudent commodis, & augmentis continuis prosperentur, volumus, concedimus, & permittimus, ut idem episcopus monetam quam ab imperio tenet in feodium, cedere, maliare, sive fabricare debeat in sua diocesi, in equivalentia & pondere in quibus viciniores episcopi, jus similiter cundendi monetam habentes, cudi faciunt & facient, & etiam maliari, universis præfati episcopi subditis & hominibus episcopatus ejusdem districtus injungentes, quatenus dicta moneta quam præfatus episcopus cudi fecerit pro legali teneatur, & a nullo penitus refutetur, sed

A potius ab omnibus contradictione cessante cum reverentia admittatur. In cuius testimonium & evidentiā pleniorē præsentes litteras publico nostro majestatis sigillo communiri fecimus. Datum TULLO, VII. idus Decembris anno Domini MCCXCIX. indictione XIII. regni vero nostri anno II.

LITTERÆ JACOBI REGIS
Aragonum, ad Rogerium Bernardi
comitem Fuxensem.

Declarat nullam comitatus Urgellensis alienationem ei factam aut faciendam ab Ermengaud comite absque suo assensu.

JACOBUS Dei gratia rex Aragonum, Valentiae & Murciae, comesque Barchinonæ, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ vexillarius, amiratus & capitaneus generalis, viro nobili & dilecto ROGERIO BERNARDI comiti Fuxensi & vicecomiti Berrensi & Castriboni salutem & dilectionem.

Intelleximus pro certo, quod vos ex causa alienationis in vos factæ vel facienda per nobilem ERMENGAUDUM comitem Urgelli, intenditis consequi & habere comitatum Urgellensem, quem dictus comes pro nobis tenet ad feudum, & alia bona & castra quæ idem comes pro nobis ad feudum tener. Unde quia dicti comitatus & alia loca & castra per nos tenentur ad feudum, & res feudalis non possit alienari quoquā titulo alienationis sine voluntate domini, tam de jure, quam secundum usaticos Barchinonenses: vobis denunciamus, quod non placet nobis, quod dictus comitatus & dicta castra & loca alia in vos vel alium alienentur quocumque titulo alienationis, sine assensu & expressa voluntate nostra: scientes quod si contra hujusmodi contradictionem nostram praedictum comitatum, & alia loca & castra, quæ dictus comes a nobis tenet ad feudum, receperitis vel receperitis, quoquo titulo alienationis factæ vel facienda, nos praedictæ alienationi quocumque titulo absque assensu & voluntate nostra factæ seu facienda expresse contradicimus & penitus repugnamus. Datum Barchinonæ, IV. nonas Januarii anno Domini MCCXCIX.

Anno 1300.
Ex ms.
Colbertino.

E L I T T E R Æ P H I L I P P I IV.
regis Francorum ad senescallum
Ruthenensem.

Ut subsidia pro bello & suis subjectis levet.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, senescal Ruthenæ salutem.
Mandamus vobis quatenus subsidium militæ nostræ a subditis nostris immediate exigatis, prout imposuit dilectus & fidelis

Anno 1300.
Ex ms. Col.
bertino.

noster clericus P. decanus B. Martini Turenensis, scilicet medietatem ad proximam candelofam, & aliam medietatem ad subsequens festum ascensionis Domini. Ab aliis subditis prælatorum & baronum & territorialium nihil exigentes, donec aliud a nobis super haec habueritis in mandatis. Ipsos enim posuimus in suffientia usque ad Magdalenum suum locum. Item ipsa est forma secunda litteræ apud Petram-fontem concessæ, cum adjuncto consequenti, & primam possumus domino per Micham die Mercurii post B. Hilarii festum.

Item, ipso posuimus in suffientia usque ad parlamentum proximum B. Martini hyemalis: ad quod parlamentum ajornetis ad diem vestrae senescallie omnes illos qui venire voluerint contra subsidium supradictum. Datum apud Petram-fontem die sabbati post natale Domini. Istam vero ultimam de Petra-fonte nuncius senescallus Carcassona & Bellicadri, & debent eam respondere in nostri absentia dicto senescallo Ruthenensi, quia decanus requisitus eam procuratoribus hujus negotii requisitus recusavit.

TESTAMENTUM BERNARDI comitis Armaniaci & Fesenciaci.

Anno 1302.
Ex. m.
Colbertino.

IN nomine Domini Dei salvatoris nostri JESU CHRISTI anno ab incarnatione Domini MCCCII. die octavo decimo mensis Maii xv. indictione apud castrum Maris de Scabia, nos BERNARDUS Dei gratia comes Armaniaci & Fesenciaci, dum essemus intentionis transfretandi ad partes Siciliæ cum domino CAROLO regis Francorum filio ac Dei gratia Valefii... comitis, fanus D mente & corpore, nulla infirmitate gravatus, sanæ memorie, rectæque locutionis existens, consideransque fragilitatis humanae lubricum vitæque hominum brevitatem & diversa pericula, quæ tam per procelas maris quam guerræ possunt accidere, cum vita hominis quasi flos arens subito finitur, timentes, quod absit, decidere ab intestato, posse tenus volentes de anima & rebus nostris disponere, præsens condidimus testamentum.

In primis instituimus heredem nostrum universalem in omnibus bonis nostris filium vel filiam, si quem vel si quam domina CECILIA uxor nostra ex nobis generat in utero; secundum conventiones & pacta inter dominum HENRICUM coitem Rutehæ, patrem dictæ dominæ uxoris nostræ, ex una parte, & nos ex altera habita, & juramento firmata. Et si contigerit dic tam dominam uxorem nostram prolem ex nobis non conceperit vel habere, & si haberit, & contigerit ipsam prolem infra legitimam ætatem decedere, heredes nostros

A instituimus GASTONEM, ROGERIUM, MARQUAM & MASCAROSINAM fratres & forores nostros in omnibus bonis nostris, prout eos omnes vel eorum alterum heredem esse jura volunt, & insuper quod Geraldus de Labbatu nepotis nolto & primo genito dictæ Mascarosa fororis nostræ filio terram nostram de Major cum omnibus iuribus & pertinentiis suis legamus libere & donamus ultra partem in ceteris bonis nostris contingentem eundem ratione matris sue prædictæ.

Item, volumus & ordinamus, quod testamentum domini GERALDI quondam patris nostri comitis comitatuum predicatorum plene & integre compleatur:

Item, volumus & ordinamus, quod debita nostra solvantur creditoribus nostris, de quibus per instrumenta publica, testes, & alia legitima documenta constabit; & si qui sint, cum quibus notum sit quod fieri habuerimus barancas aliquas, & dicant nos in aliquo debito obligatos esse, volumus quod eis simplici juramento credatur, si forte alias probationes habere non possint.

Item, legamus & disponimus quod hereditibus Arnaldi Sancii Vistalis solvantur quingentos solidos Morlaenses, quod nos eidem Arnaldo Sancio ratione emtionis unius equi tenemur.

Item, legamus Bertrando de Mairaco xxiij. libras Turonenium parvorum, in quibus Bernardo fratri suo quondam eramus obligati.

Item, legamus & disponimus emendas & restitutions fieri de nostro ubicumque & quibuscumque inveniantur per nos aut nomine nostro damna vel injurias esse illata, & specialiter ordinamus post estimationem damna data in Vico-veteri in locis videlicet infra scriptis, videlicet apud Montem-calvum, apud locum dictum La Sevre, apud Claracum, apud Cidriacum, apud Faieturum, apud Thonellis, & in aliis locis quibuscumque dictæ terre & Veteri-vico.

Item, legamus & ordinamus emendari damna data, ut supra, in Nebouzano, videlicet apud Lucusanum, apud Saet... Blancatum.

Item, legamus & disponimus emendari damna data, ut supra, . . . de Galesio in guerra regis Franciæ contra regem Angliæ, videlicet apud Marquero.

Item, damna data in Martiano, apud Rocam-Fortium & omnia damna data per nos vel nostro nomine, quibuscumque personis & locis, & ubicumque volumus & disponimus de nostro restituimus plene & emendari estimationem debitam præmissam, ut est dictum.

Item, legamus pro anima nostra & animabus parentum nostrorum quinque millia libras

libras Turonenses, de quibus legamus eccl^{esi}a & capellano Auxitanensi, ubi eligimus nostri corporis sepulturam, quingentas libras Turonenses, & residuum legamus & disponimus dividi per loca terrae nostrae, & in locis vicinis, in quibus nos transeundo aliquando cum gentibus nostris vel stando damna intulimus, ac per ecclesias, hospitalia, domos leprosorum, & alia loca pia ac etiam pauperes gentes terrae nostra predicte secundum arbitrium executorum nostrorum.

Item, legamus militibus, scutiferis . . . clericis solmentariis, & quartonibus hospitali nostri, qui in isto viagio nobiscum sunt, pro servitu nostro laborant, associatis eis Fortionero . . . de Sineraco & Fomo-labaro domicellis, ac Odone de S. Paulo clericu, quamvis in isto viagio non sint, duo millia libras Turonenses dividendas inter praedictos milites domicellos, clericos, solmentarios, quartones per manus executorum nostrorum.

Item, disponimus & legamus ex praedictis primo & completis, quando praemissimus dominus SIACHA comitis Armeniaci & Fesenciaci matri nostrae castrum seu locum nostrum vocatum Castollacum de Binenco, & locum nostrum vocatum Valence prope Fluriacum, & etiam factum de Moissacio, ut habeat usum fructum in locis praedictis in vita sua, ultra illud quod dominus GERALDUS pater noster quondam legavit ei in testamento suo.

Item, legamus, disponimus, & assignamus dominus CECILIA uxori nostrae praedictae in vita sua loca, castra, videlicet castrum de Lavardencii, Podium, Secutum, Rocam, Lauram, Bastidam de Barrano, & factum nostrum Auxitanum usque ad valorem mille librarum Turonensium: super quibus omnibus erogandis & dispensandis & adimplendis, prout supra praemititur, constitutus & ordinamus epitropos, & fideicommissarios, ac executores, & distributeurs praedicti testamenti nostri reverendum patrem dominum AMENEYUM archiepiscopum Auxitanensem, nobiles viros dominum HENRICUM comitem Ruthenae, dominum BERNARDUM comitem Convenarum, religiosos viros magistros Bernardum de Marciaco, & Petrum de Bordatio canonicos eccl^{esi}ae Auxitanensis, & discretum virum Arnaldum de Lanardes clericum nostrum: ita tamen quod si ad execandum testamentum praedictum omnes presentes esse non poterant, quatuor aut tres eorum qui presentes fuerint, praedictum testamentum nostrum totaliter exequantur, tamquam omnes praesentialiter interessent: quod quidem testamentum nostrum si non valuerit jure testamenti, volumus quod valeat jure codicillorum, vel cuiuslibet alterius.

Vet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

A ius ultimae voluntatis: ita quod praemissa omnia, ut superiorius legitur, totaliter implentur. In cuius rei testimonium perpetuamque firmitatem duo, tria similia scripta expediri, fieri rogamus per manus Addae de Rogatis publici praedictorum Terrae & Castrum maris notarii signo suo signata: quorum unum penes nos retinere volumus, aliud penes Rainaldum clericum nostrum renendum sigillo nostro proprio quo ad praesens utimur, & subscriptorum testimoniis subscriptiobibus roboratum; & memorati sumus nos praedictus comes, & circa executores praedictos volumus & ordinamus, quod praedictus dominus archiepiscopus & comites antedicti, sicut principales executores praedicti testamenti nostri: alii vero tres praedicti volumus, ut sicut administratores, & quod unus praedictorum principalium executorum cum illis tribus administratoribus exequi totaliter possit testamentum nostrum praedictum, si alii omnes principales praedicti presentes esse non possent, ac si omnes praesentialiter interessent. Quod scripsi ego praedictus Adam publicus praedictus terra Castrum maris notarius de mandato praedicti domini comitis, qui rogatus interfui, & nostro signo signavi.

LETTRES DE NON PREJUDICE de la ville d'Arras pour une aide à elle accordée pour le fortification d'icelle ville.

Je ou maîtres, nous eschevins & toute li communautés de la ville d'Arras, faisons savoir à tous ceux qui ces présentes lettres verront, que come pour le presente guerre du roy de France contre les Flamens, pour la seureté de la ville d'Arras, nous eussiens ledite ville enforchié, si comme des murs & des crestiaux de ledite ville refaire, & enforcer des portes gariter & warnir, & pour faire voies & aleées entour les murs as crestiaux, as tours, & as deffenses de la ville, pour ledite ville warder & deffendre encore contre les anemis, asquels coses faite & retenir, nous aviens eu grans couls & grans frais. Et pour ce que li maisons & li eglise de S. Vaast d'Arras sont dedans les murs & le fortresse de ledite ville, & grant partie des biens & des rentes de ladite eglise, pour lequel cose nous eussiens requis à l'abbé & au convent de ladite eglise de S. Vaast, que des couls & des frais que nous aviens mis as ouvrages desdites fortresses, ils en voulissent payer & faire aide douleur, selonc le quantité de ce qu'il ont dedens les murs & le fortresse de ledite ville, & lidit abbé & convents ayant payé & aidé à nostre requeste, ou non desdits ouvrages la somme de seze vingt livres

V u u

Anno 1303:
Ex cartario
Vedelino.

de Paris. Sachent tous que nous recog-
nissions & voulons que li payement & li ay-
de que lidit abbé & convent ont fait de
ladite somme d'argent à no requeste, ou nom
desdies ouvrages, si comme dit est, ne por-
te ce, ne ne puist porter prejudice en temps
à venir à ladite église de S. Vaast, ne à le
ville d'Arras devant dite. Et ou tenuoigna-
ge, & en le fermeté de ce nous avons
bailli al devant dit abbé & convent de le-
dite église de S. Vaast ces présentes lettres
scellées de no seal, données l'an de grace
MCCC. & trois ans.

B E N E D I C T I P A P A E X I .

epistola ad Philippum regem Francorum.

*Absolutum a censuris paternae monet, ut
resipicit.*

Anno 1104
*Ex ms.
Stabulensi.*

BE NEDICTUS episcopus servus servorum
Dei carissimo in Christo filio PHILIPPO
regi Francie illustri S. & A. B.

Quanta nos, fili carissime, ad tui direc-
tionem sollicitudo impulerit pastoralis offi-
cii, quantave paternæ pateratis dilectio ad
salutem tuam super te viscera mansuetudi-
nis nostræ cominoverit, absolutio quam
tibi nuper absenti & non petenti ab omni-
bus excommunicationum sententiis, qui-
bus ex quacumque causa forsitan tenebaris
adstrictus, in tuorum nunciorum præsentia
te in benedictione dulcedinis prævenientes,
manifestat. Id, ne sanguis tuus de nostris
requiratur manibus, fecisse lætamur. Id e-
gisse non pœnitit, & quod plus est, illud-
que facere debebamus. Sumus namque il-
lius vicarius, qui dixit hominem illum, qui
fecit cœnam magnam servo suo, dixisse: *Exi
in vias & sepes, & compelle intrare, ut im-
pleteatur domus mea.* In hoc parabolam illam
implevimus, secundum quam habens cen-
tum ovcs, relictis nonaginta novem in de-
ferto, vadit ad illam quam deviasse putabat,
donec inveriat eam, & inventam ponit in
umeros suos gaudens. Numquid igitur,
etiam si nolles, non te cogemus intrare?
numquid tantam ovem quanta tu es, sicut
nobilis, præcipuam & præclaram relin-
quimus, quin impositam nostris humeris
reducamus? absit quod in nobis sit negli-
gentia talis, absit omisso talis: nempe si
corporum medici quandoque inviti appo-
nunt medicamenta salutis, quanto magis
nos qui animarum curam omnium dominica-
ea dispensatione suscepimus, hæc implere
tenemur? Porro quis superbus episcopum
Urbis & orbis de humilitate redarguet?
Quis supersticiosus eum cui scriptum est,
sanctitas ignoscendi gloriam dereliquerit, si
indulget, reprehenderet? Quis præterea adeo
rigidus tam salubrem clementiam in sua
contineat ira vel fævitia conderet? certe

nullus qui pacem diligit, qui quietem sub-
jectortum desidereret, & ecclesiæ tranquilli-
tatem exquirat. Hanc igitur nostram, im-
mo Dei, cuius in terris legatione fungimur,
devote velut obedientiæ filius grati-
am suscipe, humilius sicut prudens ex ea
efficere, patri crede re, & ad obedientiam
matri ecclesiæ tibi salutiferam & honora-
bilem te converte: firmissime sperans, quod
a te nihil aliud quam tuam salutem & reg-
ni tui gloriam affectamus. Considera, fili,
quod Joas rex Juda gloriosus vixit & recte
conversatus est, donec consilio & doctrina

B Joiadæ summi sacerdotis est usus, quo ces-
sante, ignominia affectus est & occisus gla-
dis suorum proprietorum occubuit. Ausulta
ergo patrem tuum, & in ejus parolas tuas
aures inclina. Sic Deo propicio tuum stabili-
luerit regnum, & gloriaberis in terra ful-
blinis. Ideo nuntios tuos lati recepimus,
& litteras tuas libenter vidimus, quas nobis
iudem nuntii ex parte tuae celitudinis præ-
sentaverunt. Data Romæ apud S. Petrum,
nonis Aprilis, pontificatus nostri anno 1.

C DIPLOMA PHILIPPI PULCHRI

concessum ecclesiæ sancti Quintini
in insula.

PHILIPPUS (a) Dei gratia Francorum [4]
rex. Notum facimus universis tani præ-
fentibus quam futuris, quod nos præobla-
tam liberalitatem nobis faciendam ex parte
religiosorum virorum ..... abbatis & con-
ventus monasterii S. Quintini in insula,
Noviomensis diœcesis, pro præsenti exer-
citius Flandrensis subdido, ad defensionem
regni nostri gratam & acceptam habentes,
gratiosius tenore præsentium ipsis duximus
concedendum.

D Primo quod nos in instanti festo omnium
sanctorum faciemus cuigi & fabricari mo-
netas valoris ejusdem & ponderis, quorum
erant illæ quæ tempore beati LUDOVICI
quondam regis Francorum avi nostri curre-
bant, & inter dictum festum & subsequens
festum resurrectionis dominice faciemus
paulatim cursum minui monetarum, quæ in
monetagiis nostris cudentur ad præsens,
prout consultius fuerit faciendum: ita quod
in dicto festo resurrectionis Domini vel circa,
prædictis novis monetis habere facie-
mus cursum.

II. Item, quod omnia conquesta ab ipsis
ecclesiistarum suarum nomine a tempore re-
troacto usque ad tempus concessionis hu-
jusmodi in feodis & retro feodis nostris aut
subditorum nostrorum, in quantum ad nos
spectat, tenere possint perpetuo absque

(a) Privilegium fere simile ab eodem Philippo rege & ea-
dem occasione concessum Remensi archiepiscopo & ejus
suffraganeis edidimus tom. i, Anecdota, pag. 1339.

Anno hoc:
*Ex cartario
S. Quintini
in insula.*

coactione vendendi , vel extra manum po. A num quicunlibet in tertiis dictorum prælatorum ex parte nostra pro necessitate guerrarum factarum a personis subditis vel justitiæ libi de consuetudine vel de jure eis vel ecclesiis aut personis aliquod generetur præjudicium vel novum jus nobis propter hoc acquiratur , sed in eisdem libertatibus & franchisii , in quibus ante guertas inceptas erant , legitime perseverent .

B. **iii.** Item , similiter , quod possessiones quas pro ecclesiæ & cimiteriis ecclesiarum parochialium fundandis de novo vel ampliandis intra vel extra villas non ad superficiem , sed ad convenientem necessitatem acquiri continget , vel jam fuerint acquitæ de cetero apud ecclesiæ perpetuo remaneant , absque coactione vendendi vel extra manum ponendi aut præstandi nobis financiam pro eisdem , & quod possessionum hujusmodi possessores ad eas pro justo prelio dimittendas , possint mediante coactari .

iv. Item , quod bona mobilia ecclesiasticarum personarum , clericorum clericaliter viventium non capientur vel justificabuntur in aliquo casu per justitiam secularium .

v. Item , advocationes & recognitions novæ quæ ab ecclesiarum subditis fuerint , nullatenus admittentur , & factas de novo faciemus penitus revocari .

vi. Item ; quod prætextu guardia antiquæ in personis ecclesiasticis non impediatur ecclesiastica vel temporalis jurisdictio C prælatorum .

vii. Item , quod baillivi & alii officiales nostri teneantur jurare , quod mandata sibi facta & facienda per litteras nostras pro ecclesiæ & personis ecclesiasticis absque difficultate fideliter exequantur .

viii. Item , quod non impediatur neque inquietabuntur ecclesiæ super sessionibus sive redditibus emptis vel e. ndis in feodis & retrofeodis aut censibus suis , in quibus hujusmodi altam & bassam habent justitiam , quin possessiones & redditus taliter acquisitos perpetuo tenere valent absque coactione vendendi , vel extra manum ponendi , ac nobis præstandi financieras pro eisdem .

ix. Item , quod tollantur gravamina eis per gentes nostras illata , ac nostra jam concessæ statuta serventur , & ea baillivi nostri jurate tenebuntur se fitimenter servaruros .

x. Item , quod si decimam vel aliud onus ad opus nostrum per Romanam ecclesiæ prælatis prædictis & aliis personis ecclesiasticis durantibus terminis solutionum decimarum nobis concessarum vel concedendarum , ab eisdem , ut præmittitur , imponi contingat , vel jam impositum existat , decimam ipsarum & decimam seu alterius oneris per dictam Romanam ecclesiæ concedendarum vel concessarum solutionum termini non concurrant , similiter nec ipsi qui nobis deberent exercitum , tenebuntur ad eundem mittendum seu se redimendum pro exercitu præsenti .

xi. Item , quod non est intentionis nostræ , nec volumus quod prætextu exactio-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

SS

TT

UU

VV

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

UU

injuria & damno per nos eis illis, puro Aipsius recepimus in nostrum homagium: orde & mente effestucare velint. Item, mansionem ibidem per nos factam in manus vestras resignamus & supportamus, ut post nostrum obitum, cum eadem mansione, quia non recto modo dictam mansionem in vestro puro allodio nos noscimus possidere. Itaque omnia quacumque vestre plauerint voluntati sum dicta mansione poteritis adimplere. Item, proximam domum dicta mansione coadjacentem quam rationabiliter pro nostra palude in parochia de Gladbach situata, & nobis in divisione paludis, per archianos ibidem dato B. Vito martyri ac suis monachis animo benevolo legavimus atque legamus in remissionem omnium peccatorum nostrorum. Actum & factum & constitutum in castro de Bruckgen in praesentia CATHARINÆ uxoris nostræ legitimæ & fratri JOHANNIS prioris in Bruckgen religiosi viri testamentarii nostri, Johannis pastoris in Alderode consanguinei nostri, Petri notarii de Gladbacho, anno Domini millesimo trecentesimo quartto in die Lucae evangelista.

EPISTOLA PHILIPPI IV.
regis Francorum ad G. comitem
Hannonensem.

Permitte ei pacem innire cum Flandris.

Anno 1306
Ex Hafno-
nienſi car-
tario domi-
norum de
Avefus.

PHILIPPE, par la grace de Dieu rois de France, à nostre amei & fai al G. comte de Haynaul saut & bon amour. Entendue voſtre requête ſur le traité de l'accord d'antre vous & chiaus de Flandres, nous qui desirons moult voſtre boin eſtat & voſtre boine paix, voulons que vous fachiez que il nous plaſt & eſt nostre volontei, que vous prengiez triuves, abſtinen- D cces, ou ſuffrance de guerre, & faſciez à tauls boin traité, boine paix, & boin accord en ce qui touke vous & ieuls. Car nous avons ferme esperance, que en ce & en tous autres cas vous volez garder & garderez noſtre honneur & noſtre droit. Donné à Bœcoyſel le ſamedi après la feſte S. Martin d'efté, l'an de grace MCCC. & ſix.

CARTA PHILIPPI IV. REGIS

De moneta episcopi Meldensis.

Anno 1307.
Ex cartario
Melderio.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, universis praesentes litteras inspecturis salutem. Notum facimus, quod ſuper monetatio & curſu moneræ, quoſ dilectus noſter NICOLAUS Melderis episcopus, per ſe & ejus priadecessores, nomine ecclieſe ſuæ Melderis, ſe habere dicebat, plenius infor- matus; eumdem de diſta moneta & curſu

Aipsius recepimus in nostrum homagium: praefentes ſibi in hujus rei testimonium concedentes, dantesque omnibus noſtri ſubditis & iuſtitiaſi eisdem praefatibus in mandatis, quatenus praefatum episcopum ad modum praedecessorum ſuorum moneta ſua & ejus curſu gaudeſe pacifice, prout ad eorum quemlibet pertinuerit permittentes, ipſum a modo in praeditis aliquatenus non impediunt aut perturbent. Actum apud Pontifaram, prima die Septembriſ, anno Domini MCCCVII.

CONCORDIA
inter Theobaldum episcopum Leodiensem
& Egidium Berthout.

De iuribus villa Mechliniensis.

UNIVERSIS tam praefatis quam fu- Ex mſ.
turis praefentes litteras inspecturis, CL. V. Ba.
THEOBALDUS Dei gratia Leodiensis epif- ronis de
corpus, ſalutem, & eorum quae sequuntur Crefſon cognoscere veritatem.

Cum pax ſive concordia initiaſit & ordi- nata inter nos ex parte una, & nobilem vi- rum Egidium Berthout ex altera, ſuper iuri- bus villa Machliniensis, in cuius pacis or- dinatione expreſſe confeſſum extitit per ve- nerabiles viros praepofitum, decanum, ar- chidiac. totumque capitulum noſtri majoris ecclieſe Leodiensis, & confilium; con- feſſum pariter & affeſſum nobilium noſtri- rum ſcilicet militum, armigerorum, neconon confilium bonarum villarum noſtri epifo- patus praedicti, ſecundum tenorem & for- matum ſuper dicta pace in testimonium veri- tatis per alterutram partem confeſſam & signatam ſigillo noſtro dicti capituli, & Egi- dii Berthout praenotati, cuius pacis forma ab initio uſque ad finem de verbo ad verbum ſequitur in hunc modum.

UNIVERSIſ ſiſ praefatis & futuris ad quos praefentes litteræ peruenient, THEO- B ALDUS Dei gratia Leodiensis epifcopus ſalutem, & cognoscere veritatem. Nove- rint universi & ſinguli, quod cum diſſentio fuſſet inter nos ex una parte, & Egidium dictum Berthout de Malines ex altera, occaſione iuriū in villa Machliniensi: tan- dem pro bono pacis, & de confilio proborum videlicet capituli noſtri Leodiensis, E militum & bonarum villarum noſtri epifo- patus, concordatum eſt inter nos & dictum Egidium in modum qui ſequitur. Videli- cets quod Heevere, Mursinies, Hombeke, Heeff, Heffene, Nulandt, & Necherſpoel & dictarum villarum appendix ſunt & erunt in perpetuum ſub dominio & jurisdictione epifcopi & ecclieſe Leodiensis, ſicut eſt Machlinia, & iudicio ſcabinorum villa Machliniensis in omnibus negotiis, quæ ju- dicium requiunt, & erunt ex nunc inantea

sub libertate, iudicio, & lege Machliniens. A tholdus tenet & tenebit ac ejus heredes nec erunt alii judges in praedictis villis, præter scabinos Machlinienses, & mediante ista ordinatione omnes excessus, emenda, obventiones & commoda, quæ proveniunt & provenire poterunt ex iudicio vel alias in villa Machliniensi, & in aliis villis praedictis ac eorum appenditiis, sive ex causa judicaria, sive libertatis vel iurium, aut alio quocumque modo erunt, coram & æqualiter dividentur pro æquis portionibus inter nos, & Ægidium Berthout antedictum, salvis iuribus villaæ praedictæ, prout scabini villaæ Machliniensis conservant. Præterea omnes redditus qui nobis episcopo, ac Ægidio Berthout praedictis, cedunt in dictis locis ac eorum appenditiis, erunt communes & æqualiter hereditarie dividentur inter nos & Ægidium Berthout praedictum, nec potest alter nostrum aliud penitus acquirere in dictis locis, nisi interveniat utriusque consensus. Et si quid alter siue consensu alterius acquisierit, erit communione inter nos. Insuper villicus noster qui scultetus vocatur, habet instituere scabinos in fidelitatem, quandocumque necesse fuerit, nobis tamquam domino, ac Ægidio Berthout pro jure suo, quod tale est. Videlicet quod in omni casu, super quo villicus noster monebit scabinos, qui super omnia bus casibus qui ad judicium scabinorum spectant, potest & debet eos monere, statim post monitionem dicti nostri villici, famulus Bertholdi potest ipsos monere, si velit, super eodem casu, si praesens fuerit, & non alio modo, nisi contingenter quod villicus noster in justitia prosequenda esset negligens vel remissus; in quo casu famulus Bertholdi potest requirere villicum nostrum per tres dies placitorum, præsentibus scabini, quatenus super illo casu moneret scabinos, & faceret justitiam. Et si villicus noster hoc facere refusaret vel nollet, ex tunc famulus Bertholdi super illo casu potest monere scabinos, & deberent scabini de illo casu judicare, ad monitionem ipsius, salvo iure nostro in emenda, si qua ad iudicium pertineret. Et si tunc famulus Bertholdi in continentia monere negligeret, semper villico nostro monitio reservatur, ad quem semper spectat monitio super omni casu, & ad cuius monitionem semper scabini judicare tenentur. Præterea si contingenter bellum insurgere, vel rixas moveti in praedictis locis ubi villicus noster praesens non fuerit, si famulus Bertholdi supervenient, nec sit ibi aliquis loco villici, potest audire querimonias, indicere treugas, arrestare malefactores, & eos ducere in prisonem, quæ est in villa ubi alii malefactores debent tractari per monitionem nostri villici & iudicium scabinorum, secundum quod in aliis casibus superius est expressum. Et quidquid dictus Ber-

B

D

E

Et nos Ægidius Berthout praedictus, recognoscimus omnia supradicta pro nobis & nostris successoribus, & ea rata habemus, & consentimus ordinationi praedictæ, promittentes bona fide pro nobis & nostris successoribus pacem & ordinationem superiorum expressas, & prout in litteris præsentibus continentur, in perpetuum inviolabiliter observare.

Et nos episcopus prædictam compositionem, nihilo plus, concedimus Bertholdo de jurisdictione & dominio & de accessionibus ad ea in dictis locis, quam verba expressa in ipsa compositione posita significant.

Et nos Bertholdus & omnes nostri successores levabimus feudum nostrum ab episcopo, jurabimus quod in dictis locis de jurisdictione & dominio & de accessionibus ad ea non petemus nec occupabimus per nos & per alium seu alios ultra id quod per verba expressa in hac ordinatione posita nobis conceditur. Promittimus etiam nos Bertholdus pro nobis & nostris successoribus bona fide, quod in perpetuum, quocumque casu contingente, jus nostrum quod habemus in villa Machliniensi & ejus appenditiis, mediante compositione praedicta, non venderimus, obligabimus, alienabimus, donabimus, permutabimus in toto vel in parte, hereditarie vel ad tempus, quin directe ad nostros heredes post nostrum obitum devolvatur. Et istam ordinationem pacis jurabimus nos & nostri heredes, prout in litteris præsentibus continentur, fideliter observare, quotiescumque praedicta jura nos continget relevare a domino nostro Leodiensi episcopo, qui erit pro tempore. Quæ omnia jura prædicta tam nos quam omnes

V u u ii

heredes nostri debemus tenere in feudum A
ligum a dicto domino nostro Leodiensi et
piscopo, & aliis episcopis qui pro tempore
ecclesie Leodiensi succedent. Et si contin-
gerit nos vel nostros heredes obligare seu
alientari jura nostra in dicta villa Machli-
niensi, vel ejus appenditis, prout dictum
est, nos recognoscimus pro nobis & nostris
successoribus, quod eo ipso feudum pra-
dictum committeremus, ita quod ex tali
obligatione seu alienatione nullum jus in
alium transferretur.

Et nos Theobaldus episcopus Leodiensis
praedictus, quia praedictam pacem firmam
& stabilem manere volumus in perpetuum,
sigillum nostrum praesentibus litteris una
cum sigillo capituli ecclesie nostra Leodiensi
duximus apponendum.

Et nos praepositus, decanus, archidiaco-
nus, totumque capitulum majoris ecclesie
Leodiensi approbamus, gratam habemus
pacem & ordinationem praedictas, & in eas
consentimus; secundum quod praesentibus
est expressum, & eas firmiter promittimus
in perpetuum observare. Propter quod si-
gillum ecclesie nostra una cum sigillo rever-
endi patris domini nostri Leodiensi episcopi
praesentibus est apponsum.

Et nos Egidius Berthout praedictus, quia
praedictam ordinationem pacis volumus in
perpetuum inviolabiliter observari, tam a
nobis quam a nostris successoribus, praesen-
tibus litteris sigillum nostrum, una cum si-
gillis praedictorum domini episcopi & capi-
tuli duximus apponendum.

Et nos magistri communitatis, scabini,
jurati, consilium & tota communitas villa
Machliniensis, de voluntate & ad requisitionem
domini nostri episcopi Leodiensis &
capituli, ac Egidii Berthout praedictorum,
gratam habemus dictam pacem, seu ordi-
nationem, & in eas consentimus, & promit-
timus bene & fideliter observare & facere
observari, tam a singulis nostris, quam ab
Egidio Berthout, ac ejus heredibus memo-
ratis, & singulis annis jurabimus, quando
de novo constituerimus ad consilium villa,
nos presentem ordinationem firmiter obser-
vavuros, & facere observari, prius superius
est expressum.

Et nos episcopus praedictus de consensu
capituli Leodiensi promittimus bona fide
pro nobis & nostris successoribus Berthol-
do sicut legio fidei nostro, ac villa nostra
Machliniensis prestare auxilium contra quos-
cumque, & in quibuscumque, pro defen-
sione iurum eorum.

Et nos Egidius Berthout pro nobis & he-
reditibus nostris, nos etiam magistri commu-
nitatis, scabini, jurati, consilium & tota
communitas villa Machliniensis promitti-
mus bona fide pro nobis & nostris successo-
ribus prestare auxilium contra quoscumque

& in quibuscumque necessitatibus ipsi episcopo
tamquam dominum nostro ecclesie Leo-
diensi, pro defensione iurum eorum, &
quantum ad auxilium, tam in pugnando,
quam defendendo, praetendo contra quos-
cumque adversarios ecclesie Leodiensis, seu
villa Machliniensis praedicta. Nos Egidius
Berthout praedictus & nostri successores mi-
nime poterimus excusari occasione aliquius
feudi a quoconque alio domino relevati seu
relevandi; vel nos Machlinenses occa-
sione consuetudinis, marchia seu confiniū ha-
bitarum cum vicino domino, secundum
possibilitatem situs nostri, quam debet vi-
dere dominus noster episcopus imminentē
guerra cum capitulo suo, militibus, con-
filio villa nostra Machliniensis, ac aliarum
bonarum villarum episcopatus, vocatis &
congregatis in capitulo ecclesie Leodiensis
prout moris est, & debemus stare ordina-
tioni eorum, pensatis & consideratis situ &
possibilitate praedictis.

Et nos magistri communitatis, scabini,
jurati, consilium, ac tota communitas vil-
la Machliniensis praedictæ, ad requisitionem
praedictorum domini nostri episcopi,
capituli, & Egidii Berthout ad maiorem
possibilitatem praedictarum ordinationis & pa-
cis, praesentibus litteris sigillum nostra com-
munitas, una cum praedictis sigillis duxi-
mus apponendum.

Et nos praedicti episcopus, capitulum,
Egidius Berthout, & communitas villa Ma-
chliniensis rogamus nobilem virum Arnol-
dum comitem de Loff & de Chingney, qua-
tenus sigillum suum velit apponere praesen-
tibus in testimonium veritatis. Et nos Arnol-
das comes de Loff & de Chingney praedictus,
ad requisitionem praedictorum, sigillum no-
strum praesentibus litteris una cum praedi-
ctis sigillis duximus apponendum. Dacrum
anno Domini millesimo trecentesimo septi-
mo, feria sexta post festum beati Peati ad
Cathedram.

CUMQUE nos, sicut proboru, interest,
ordinationem dictæ pacis in qua alias ex-
prefte consensimus, ut est dictum, tenere
& inviolabiliter observare, & observatam
in perpetuum remanere velimus, affectemus
& cupiamus, prout promisimus & debemus
principie ob urgente, probabilem, emi-
nentem & verisimilem necessitatem villa no-
stra Machliniensis praedictæ, extra nostram
diocesim infra Brabantiam situata, hujus-
que conditionis, quod homines ejusdem
recesserint cum suis familiis & merca-
turi eorum, & mercandisiis suis exercen-
dis, quasi per totas mundi partes multifa-
cie circuite, sine cuius pacis perseveratione
& consummatione villa nostra praedicta &
homines ejusdem in statu prospero & tran-
quillo permanere non possent. Nos affectan-
tes & volentes, ob utilitatem & commo-

dum ecclesiae nostrae, patriæ & villæ Machli-A scilicet militum armigerorum episcopatus Leodiensis, confulsumque bonarum villarum episcopatus ejusdem, necnon proximorum & amicorum nostrorum, secundum quod in litteris super ordinatione & reformatione pacis prædictæ confessis, plenius continetur. Et dominus noster episcopus supradictus, villæ Machliniensis prædictæ, ad corroborationem & immunitatem libertatum ejusdem, quædam privilegia & munimenta indulgendo concederit, prout in litteris sue sigillatis super hoc confessis vidimus plenius contineri. Quorum privilegiorum articuli, prout in litteris continetur eisdem, de verbo ad verbum, in modum qui sequitur, subsequuntur.

VIDE LIBER, quod dicta villa Machliniensis de cetero habeat in perpetuum communiam, duos magistros communia, plenum bancum sive sedem duodecim scabinorum, quodque nemo simul judex esse valeat & scabinius.

Et nos Aegidius Berthout supradictus, quoniam formam pacis prædictam sigillo nostro signavimus, a præmissis resilire nolentes, volumus dictam pacis ordinationem semper firmiter observare, & a nostris hereditibus seu successoribus in perpetuum observari, & in munimen & habilitatem præmissorum absque aliquo modo contraveniendi per nos vel heredes, aut successores nostros, præsentibus litteris sigillum nostrum una cum sigillo domini nostri episcopi supradicti duximus apponendum.

Et nos THEOBALDUS episcopus & Aegidius Berthout prædicti, ad majorem securitatem & perpetuam stabilitatem, de præmissis requirimus & rogamus dilectos & fidèles nostros magistros communitatis, scabinos, juratos, consilium, ac totam communitatem villæ Machliniensis prædictæ, quatenus dictam pacem secundum formam prædictam firmiter & inviolabiliter obseruent, & jurent in perpetuum observari, quodque sigillum suum commune, una cum nostris sigillis præsentibus apponant. Nos autem magistri communitatis, scabini, jurati, consilium ac tota communitas villæ Machliniensis, ad requestam domini nostri episcopi & Aegidii Berthout prædictorum, laudamus & approbamus formam pacis prædictam, & promittimus dictam pacem tenere firmiter & observare, & juvare pro posse nostro observari. Et in horum testimonium sigillum nostrum commune una cum sigillis prædictis, præsentibus litteris duximus apponendum. Datum anno Domini millesimo trecentesimo octavo, in crastino festi beati Andreae apostoli.

COMMUNIA VILLÆ MECHLINIENSIS.

Universis tam præsentibus quam futuris præsentes litteras inspecturis, Aegidius Berthout de Machlinia falutem, & corum quæ sequuntur agnoscere veritatem.

Cum pax sive concordia ordinata sit & adepta, inter A. patrem & dominum meum THEOBALDUM Dei gratia Leodiensem episcopum ex parte una, & nos ex altera, super juribus villæ Machliniensis & appositionem ejusdem de consilio proborum videlicet virorum venerabilis præpositi, decani, archidiaconorum, totiusque capituli majoris ecclesiae Leodiensis, nobilium etiam,

dum ecclesiae nostræ, patriæ & villæ Machli-A scilicet militum armigerorum episcopatus Leodiensis, confulsumque bonarum villarum episcopatus ejusdem, necnon proximorum & amicorum nostrorum, secundum quod in litteris super ordinatione & reformatione pacis prædictæ confessis, plenius continetur. Et dominus noster episcopus supradictus, villæ Machliniensis prædictæ, ad corroborationem & immunitatem libertatum ejusdem, quædam privilegia & munimenta indulgendo concederit, prout in litteris sue sigillatis super hoc confessis vidimus plenius contineri. Quorum privilegiorum articuli, prout in litteris continetur eisdem, de verbo ad verbum, in modum qui sequitur, subsequuntur.

VIDE LIBER, quod dicta villa Machliniensis de cetero habeat in perpetuum communiam, duos magistros communia, plenum bancum sive sedem duodecim scabinorum, quodque nemo simul judex esse valeat & scabinius.

Item, duos rectores de opere seu officio lanificii, & septem juratos, qui idem opus seu officium adjuvent gubernare. Item quatuor juratos de singulis officiis dictæ villæ. Qui magistri scabini, rectores & jurati amoveri debent, & alii eorum loco eligi annis singulis, infra octavas assumptionis beatæ Mariæ in medio Augusti, per commune consilium communitatis ejusdem, excepto sex de duodecim scabinis longius per unum annum durabunt.

Item, magistri communia potestatem habebunt jus communitatis servandi, & eorum injuriam defendendi, in his quæ ad jus commune pertinent, ubi & a quibus injuriam eis contigerit irrogari.

Item, nulla confraternitas, neque guida, neque aliquod singulare signum de ipsis, nisi sola communitatis confraternitas, in Machlinia esse poterit & debebit.

Item, de duodecim scabinis eligendis, ut dictum est, quando consilium communitatis mutatur, sex amoveri, & sex remanere debebunt, & in anno sequenti, illi qui per duos annos in scabinatu permanserant, amoveri debebunt, & eorum loco sex alii subrogari. Et scultetus episcopi in Machlinia, domini sui vice, sic electis iuramentum fidelitatis imponer, & recipiet ab eisdem: & amoti scabini infra duos annos post eorum motionem, ad scabinatum non poterunt promoveri.

Item, omnia delicta & onus excessus debent judicari, corrigi & puniri secundum sententiam scabinorum.

Item, quidquid scabini per sententiam judicaverint, debent stabilitatem & firmitatem habere & nulla contradictione obstante, executioni debite demandari.

Item, quicquid scabini per litteras suis sigillis sigillatas, vel oretenus testantur se vidisse, & tamquam scabinos interfuisse,

firmitatem habebit & faciet plenam fidem. Item, dicti scabini, si desiderant & necesse habuerint in aliquo casu, poterunt recurrere ad caput suum scabinos Leodienses, absque contradictione quacumque.

Item, nullus iustitiarius debet interesse taliis depositionibus audiendorum per scabinos, nisi quod hoc tantum, quod faciat & videat eos jurare de veritate dicenda.

Item, nullus foraneus poterit ferre testimonium contra aliquem de burgenibus Machliniensibus, super aliquo facto accidente infra terminos francisæ, seu immunitatis villæ prædictæ.

Item, duo rectores lanificii potestatem habebunt monendi septem juratos ejusdem officii, super omnibus excessibus contingentibus circa idem officium, & circa omnia quæ ad illud officium pertinent, & ipsi curati supra hujusmodi judicabunt, & super hoc scabini Machliniensis erunt capita eorum. Et si ipsi rectores requirent a sculteto auxilium, hoc idem scultetus impendere debebit eisdem, quia medietatem emendarum seu proventuum forefactorum ejusmodi, dominus, & aliam medietatem ipsi rectores levabunt, ad dictum officium in suo jure servandum.

Item, prædicti jurati de omnibus officiis communia, rectores lanificii, & eorum septem jurati interesse debent cum scabinis omnibus consiliis scabinorum, in omnibus dictæ villæ negotiis, & utilitatibus, exceptis tractatis & consiliis tangentibus sententiam scabinorum, nisi scabini eos desiderent interesse.

Item, consilium dictæ villæ potestatem habebit omnia statuta villæ, quæ vulgariter *Cocren* nominantur, statuendi, ordinandi, augmentandi, minorandi, corrigendi etiam & mutandi, pecuniam recipiendi ad opus villæ sua, sive sic in assisis, sive in vendendis redditibus quoad vitam, redditus acquirendi & faciendi ad opus villæ ubicunque locum seu loca ad hoc habuerint, vel acquirere potuerint quocumque modo eis ad utilitatem villæ magis videbitur expedire, & computandi post de omnibus receptionis & datis in suis negotiis, quando voluerint, & eis placebit.

Item, quod quilibet de burgenibus villa prædictæ, de consensu & licentia consilii cambire & cambium tenere poterit, pro tribus libris Lovaniensibus annuatim a singulis camporibus domino persolvendis.

Item, de quolibet pondere, quod vulgariter dicitur *Vvaghe* unus denarius Lovaniensis solum solveretur pondera rationis tenuenti.

Item, officia quæ *Zamecoop Vorgieringhe* & *Hamaeghe* Teutonice nominantur, & omnes mensuræ quarumcumque rerum fuerint.

A rent, sunt & remanebunt villa nostra prædictæ, exceptis quatuor mensuris, videlicet mellis, salis & herbarum tintioriarum quæ *yvoed* & *Meode* vocantur.

Item, quod nullus cujuscumque conditionis existat, infra franciam Mechlinensem vinum vendere poterit nisi sub eo jure & . . . vendat burgenibus de villa.

Item, quod nullus dominus apud aliquem forum vel plateam infra terminos francisæ dictæ villæ locare in ædificando, vel alio modo quocumque occupare, seu etiam restringere, vel arctare, vel hoc fieri facere poterit, vel debet.

Item, nullus de burgenibus dictæ villæ poterit vel debet, extra franciam ejusdem villæ pro quocumque delicto duci captivus, sed infra dictam villam secundum scabinorum sententiam juri stabit.

Item, nullus de burgenibus dictæ villæ habens bona sufficientia infra villam, vel petens & volens cautionem sufficientem præstare pro emenda, juxta qualitatem & quantitatem sui delicti, vel excessus faciendi, debet in captivitate ponni nec teneri. Et si captus esset, medianibus talibus bonis vel cautione, debet emitti, nisi tale esset delictum, quod mortem vel extremum supplicium mereretur, in quo casu debet usque ad sententiam in captivitate servari, &, salvo jure communia, iustitia fieri de comedem.

Item, si aliquis per sententiam scabinorum quocumque delicto mortem meruisse declaratus fuerit, vel ad mortem per eundem sententiam condemnatus, dominus medietatem omnium bonorum mobilium & immobilium, quæ relinquet sic delinquisse declaratus & condemnatus, ut dictum est, obtinebit, & alia medieras ad successores debitos devolvetur.

Item, dominus nulli extra villam Machlinensem banni poterit villam restituere infra terminum bannite præfixum, nec aliquibus de villa spontanee fugientibus pro debitis vel delictis conductum ad reintranquam villam præstare, sine consensu illorum quibus debent, vel contra quos deliquerunt.

Item, dominus nullus factum vel delictum quod villa Machliniensis sibi non attrahit vel ascribit, ipsi villa debet vel poterit imputare, nec emendam exigere vel recipere ab eadem, sed delinquens & non villa onus suum portabit.

Item, omnes emendæ a tribus solidis supra usque ad quatuor libras & dimidium ascendentæ, & omnes emendæ occasione statutorum quæ *Kocren* vocantur provenientes, sive magnæ sint, sive parvæ, cedent pro parte tertia dictæ villæ, exceptis emendis de officio lanificii, de quibus superius est expressum.

Item,

Item, potest dicta villa nunc & in perpetuum portas, fossata, & omnes munitio-
nes suas facere emendari & fortificari, quo-
cumque modo consilio dictæ villæ melius
videbitur expedire.

Nos commodum, augmentum, utilitatem, pacem tranquillitatem & omnem bo-
num dictæ villæ Machliniensis, ejus appendi-
ctorum, & populi ejusdem, prout in for-
ma pacis continetur, cordialiter affectan-
tes, omnia & singula in prædictis privile-
giis articulis contenta, propter immuni-
tatem & libertatem dictæ villæ, ejus ap-
penditorum, & hominum ejusdem, ut est
dictum, & non in contrarium intelligenda
seu interpretanda laudamus, & ex certa
scientia approbamus, & ex nostris præsen-
tibus litteris perpetua perseverantia & sta-
bili firmitate mansura sigillo nostro in testi-
monium præmissorum sigillata communica-
mus.

Datum in die festo Circumcisionis Do-
mini, anno ejusdem millesimo trecentesimo
octavo.

Eadem privilegia de novo confirmata sunt
a Vvilelmo comite Hannonia, Hollandie,
Zelandia, & duo Friesie, qui partem Mach-
linie emit a Florentio Berthout nepote pre-
dicti Egidi Berthout. Datum anno Domini
MCCCXVIII.

Eiusdem Vvilelmi extant litteræ, in quibus narrat se emisse omne jus Machlinie &
appenditorum a domino ADULPHO de Marca-
ka, & ecclesia Leodiensi, confessu & auto-
ritate domini Clemens pape quinti, & con-
cedit idem Vvilelmus quod forum piscium,
avena, bladi cuiuscumque, salis etiam, &
cuiuscumque fluctus seu nevarangii remaneat
Machlinie, prout consuevit. Et de non obli-
gando villam Machlinie sine expresso con-
fessu dicti Vvilelmi.

Datum in Machlinia in die beati Thomæ
apostoli anno Domini millesimo trecentesi-
mo tertio decimo.

LITTERÆ GASTONIS vicecomitis Fezenfaquelli.

Se de bonis Guillelme domine castri Montis-
Cathani & Castris veteris nibil acceptu-
rum, licet illius sit heres, inconsultis ma-
numisribus, promittit.

Anno 1509.
Ex ms.
Colberino.

Sit omnibus manifestum quod nos GAS-
TO, vicecomes Fezenfaquelli & Brulhe-
fii, ac dominus Montis-Cathani & Castris
veteris convenientius, & per firmam & so-
lemnem stipulationem promittimus vobis
Berengario de Orisio manumissori & exe-
cutori ultimi testamenti nobilis dominæ

(a) Regalis. Locus uno circiter millari a Competitio-
citate distans, per communionem factam cum canonici-
cis regularibus Vallis Scholiarum, nunc est abbatia hanc ig-
nitam.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A Guillelma quondam uxoris incliti infantis
P. recolendæ memoria & Montis-Cathani
& Castris-veteris dominæ, quod in reditu-
bus, exitibus, preventibus, & juribus ca-
strorum, villarum, terrarum & locorum,
qui fuerunt dictæ dominae Guillelma quon-
dam liceat instituerit nos heredes in castris,
villis, & locis, ac bonis, & iuribus quæ
habebat in Aragonia, Cathalonia & Ma-
jorica, & locis aliis, ut in ipso testamento
latius continetur, aliquid non tangemus,
nec accipiemus, nec tangi vel accipi fa-
cimus, consentiemus, aut permittemus,
sine vestri tamen speciali licentia & per-
missu, immo permittemus vos & quos vo-
lueritis ea percipere, donec ultima voluntas
dictæ dominæ plenarie fuerit assecuta, jux-
ta tenorem sui ultimi testamenti, & pro
his comprehendis obligamus vobis & vestris
omnia bona nostra mobilia & immobilia
habita & habenda, & ad maiorem sinceri-
tatem vobis & vestris de prædictis haben-
dam, juramus in animam nostram per Deum
& eus sancta quatuor evangelia manibus
nostris corporaliter tacta, prædicta omnia,
& singula attendere, & completere, & con-
tra ea vel eorum aliqua non venire aliqua
ratione. Actum est hoc xi. cal Novembri,
anno Domini MCCCIX. Signum GASTO-
NIS vicecomitis Fezenfaquelli & Brulhefii,
ac domini Montis-Cathani, ac Castris-vete-
ris prædicti, qui hoc laudamus & firmamus
& juramus. Testes hujus rei sunt Berenga-
rius de Rosanis, P. de S. Minato milites,
P. Ferratii de Plano, Guillelmus de Rubi
scriptores, & Gassinus de Petra scutifer.
Signum P. de Vilar de Bono publici Barchi-
nonensis notarii, qui hoc scribi fecit, &
clausit die & anno prædictis.

DCONCESSIO VICECOMITATUS
de Petra-fonte facta monasterio Regalis-
loci ordinis Vallis-scholarium & confir-
mata a Philippo iv. rege Francorum.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Anno 1310;
Ex ms. Col-
berino.

Notum facimus universis præsentibus
& futuris, nos infra scriptas vidisse litteras
in hac verba: Universis præsentes litteras
visuris, Michael de Morguevalle canonicus
Laudunensis salutem in Domino. Noverint
universi, quod nos dedimus, contulimus,
& concessimus, & ex nunc damus, conce-
dimus & conferimus; ac nos dedisse, con-
tulisse & concessisse recognoscimus in pu-
ram, perpetuam & absolutam eleemosy-
nam, donatione facta inter vivos, sine spe
& facultate revocandi, viris religiosis &
honestis, priori & fratribus de (a) Regali-

nobilis monialium strictioris observantie ordinis S. Benediti, translati canonici ad S. Johanne de Bosco.

locō prope Compendium, Sueßionensis dice. A factas, ut supra scribitur: volentes, laudantes, approbantes & ratificantes, & nostra auctoritate regia confirmantes. Insuper sex denarios censuales, quos xpeditus Michaël pro dicto vicecomitatu nobis & nostris successoribus annis singulis solvere tenebatur, præfatis capellaniis nostris in perpetuum de speciali gratia remittimus & quietamus: volentes ipsos ex nunc & in perpetuum ab eorum solutione & præstatione fore liberos & immunes, retenta nihilominus nobis & nostris successoribus altera dimitata justitia in premissis, nostro &c. in aliis & alieno in omnibus jure salvo. Quod ut ratum & stabile perseveret, præfentes litteras figilli nostri fecimus impreßione muniri. Actum & datum Compendii anno Domini MCCCX. mense Maii, per dominum regem, MAILLARDUS.

CITATIO COMITIS FUXENSIS

*De reddenda Mathe comitiſe Armeniaci
villa Gavardani.*

Noverint universi hoc præsens publicum instrumentum inspecturi seu etiam audituri, quod in præsencia mei notariorum & testium subscriptorum, Petrus de Pinen locum tenens Bertrandi de Castillone bajuli Benenſis pro domino nostro rege Angliae & duce Aquitanie, constitutus in villa Gavareti, in loco vocato: *An bane Corner*, eorum Brunellesius bajulo dictæ villa pro domino comite Fuxi, legi fecit quasdam litteras citationis sibi directas per nobilem & potentem virum dominum Johannem de Hafingger militem, illuſtrissimi domini nostri regis Angliae & ducis Aquitanie locum tenentem, & senescallum in ipso ducatu pro ipso domino rege, cuius tenor sequitur: Johannes de Hafingger miles, illuſtrissimi domini regis Angliae ducis Aquitanie locum tenens, & senescallus in prædicto ducatu, bajulo Benenſi, vel eius locum tenantem salutem. Litteras ſerentissimi principis regis Francie nos recepisse noveris, formam quæ sequitur continentem: PHILIPPE. Dei gratia Francorum rex, senescallo Wasconia pro cariſſimo & fidelis filio nostro Eduardo duce Aquitanie salutem. Cum in reformatio[n]e * patriæ inter dilectos & fideles nostros Fuxi & Armaniaci comites, per nos Tholosa fuerit ordinatum, quod terra Gavardani sit & esse debeat MATHE matris domini comitis Armaniaci, quæ tunc dicto duci seu inclycæ recordacionis ejus patri impignorata erat pro quinque millibus libraru[m] Chapotentum, quam pecunia sumptu[m] idem dux filius uoster dederit dicto Fuxi comiti & dictam gaggeriam, vide licet terram Gavardani tradidit seu tradi fecit dicto comiti Fuxi, eo modo quo eam

Anno 1310
Ex ap.
Gadblach.

f. pacis.

tenebat pro summa pecunia prædicta, vel A partem ipsius gatgiuræ seu terræ, sive idem comes Fuxi ab illis quibus dictus dux obli- gaverat, & ordinatum per nos fuerit, quod de dicta pecunia summa de tèx millibus lib- brarum Turonensem, in quibus dictus co- mes Fuxi in novissime præterito parlemen- to nostro Parisius eidem comiti Armaniaci extiterit condemnatus, sine objectione qua- libet deducantur, & quod dicta terra Ga- vardani dictæ MATHÆ matri comitis Ar- maniaci liberetur. Mandamus vobis, qua- tenus facta deductione de summa pecunia impignoracionis ipsius, ac etiam compen- satione ad summam condemnationis prædi- etæ, castrum de Gavaretum cum tota terra Gavardani prædicta, & ejus pertinentiis dictæ MATHÆ matri comitis Armaniaci fa- ciatis sine difficultate qualibet liberari: a- lioquin senescallo nostro Tholosano damus alii litteris nostris patentibus in mandatis, ut defectu vestro compleat & exequatur præmissa. Actum Parisius xxvi. die Junii, anno Domini MCCCIX. Quare cum ex parte dictæ dominæ comitissæ Armaniaci fuerimus requisiiti, ut contenta in dictis litte- ris regiis exequeremur & completeremus, vobis committimus & mandamus quatenus apud Gavaretum personaliter accedentes, citetis dictum Fuxi comitem, ut die Martis craftina instantis festi B. Urbanii papæ coram nobis apud S. Severinum compa- reat, fakturus & recepturus super contentis in dictis litteris regiis juxta retroacta, & super requesta dictæ comitissæ Armaniaci & formam earumdem litterarum, quod fuerit juris, alioquin super præmissis proce- demus, prout fuerit rationis, ipsius comitis absentia in aliquo non obstante. Datum Reulae xv. die Madii anno Domini MCCCX. Redditæ litteræ latori, signo vestro apposito in signum completi mandati, auctoritate dictarum litterarum dictus locum tenens ci- tavit dictum dominum comitem Fuxi, ut die Martis in craftina instantis festi B. Ur- banii papæ apud S. Severinum coram dicto domino senescallo, seu ejus locum tenente compareat, fakturus & recepturus juxta contenta in dictis litteris sibi directis, ut superius est dictum & expressum in litte- ris antedictis, de qua citatione idem locum tenens requisivit me notarium infrascrip- tum, ut retinerem & facerem sibi publicum instrumentum juxta formam citationis antedictæ. Acta fuerunt hæc in villa Gavareri prædicta, anno Domini MCCCX. Hujus rel- fuit testes Guillelmus de Sancto consul Bonensis, Arnaldus de Pochelis, Vitalis Grau &c. Et ego Vitalis de Pereris publicus notarius Bononiensis, qui ad requisitionem dicti Petri de Pinu locum tenentis de præ- dictis hanc cartam retinui, & scripsi, & in publicam formam redigi, signumque meum apposui. Actum fuit hoc xiii. ab exitu mensis Maii anno & loco quibus supra, regnante domino PHILIPPO rege Fran- corum, domino EDOARDO rege Angliae duce Aquitanie, AMANEVO archiepiscopo Au- xitanensi.

EPISTOLA ROBERTI COMITIS
Arrebatensis ad Henricum comitem
Ruthenensem.

*Ut ferat auxilium Ogerio de Malo-leone in
civitate d'Ays obpresso.*

B **A** Haut & noble homme & sage son tres chier ame especial Monseigneur HEN- RI comte de Rodes, ROBERT cuens d'Ar- tois salut & bon amour.

C Comme li ennemi monseigneur le roi aient assiege la cité d'Ays moult efforcie- ment par mer & par terre, si comme mon- seigneur OGIER DE MALLEON, qui capi- taine de ladite cité, & li commis aussi nous ont mandé par leurs lettres, & nous ont requis, que nous les secourons brie- vement, ou ladite cité est en condition d'estre perduë, nous qui de vostre loyauté & bonté avons moult grant fiance, & à bon droit, especialement à aider & à garder l'honneur monseigneur le roy & son royaume, ainsi comme vous avez fait tousjours bien & loyalement à grands travaux & à grands peines, vous mandons de par mon- seigneur le roy, & prions & requerons de par nous... comme nous poons plus, com- me à nostre chier ami, que vous fi chier comme vous avez l'honneur monseigneur le roy & la vostre... lengon li jour de la quinseine de le Magdeleine prochaine à tout quanques vous pourrez avoir de gens d'armes garnis de chevaux & d'armes con- venables, en la maniere qu'il appartient à la noblesse de vostre estat, pour aller... ledit siege, & sachiez qué des gages de vous & de vostre gens, dès que vous par- tirez de vous hostiens... retours, nous vous fetons vostre gré, si que vous vous en tenrez pour payez, & de nous faillies... vous avez nostre amour a tousjours. Don- né devant... le samedi devant la Magde- laine.

E **BULLA CLEMENTIS PAPÆ V.**
ad Guillelmum episcopum Catinensem.

De decimis Johanne regina Siciliae concessis.

D **C**LEMENS episcopus servus servorum Dei venerabili fratri nostro GUILLELMO episcopo Catinensi, nostro & apostolicæ sedis in partibus regni Siciliae nuntio, salu- tem & apostolicam benedictionem.

E Dudum pro subsilio defensionis fide-

Vet. Script. & Mon. ampl' Coll. Tom. I.

**EPISTOLA ROBERTI COMITIS
Atrebatenſis ad Henricum comitem**

*Ut ferat auxilium Ogerio de Malo-leone in
civitate d'Ays obfesso.*

A Haut & noble homme & sage son tres

A Haut & noble homme & sage son tres
chier ame especial Monseigneur HEN-
RI comte de Rodes, ROBERT cuens d'Ar-
tois salut & bon amour.

Comme li enneini monseigneur le roi
aient assiege la cité d'Ays moult efforcie-
ment par mer & par terre , si comme mon-
seigneur OGIER DE MALLEON , qui capi-
taine de ladite cité , & li commis ausfin
nous ont mandé par leurs lettres , & nous
ont requis , que nous les secourons brie-
vement , ou ladite cité est en condition
d'estre perdué , nous qui de vostre loyaulté
& bonté avons moult grant fiance , & à bon
droit , especialement à aider & à garder
l'honneur monseigneur le roy & son royaume ,
ainsi comme vous avez fait tousjours
bien & loyalement à grands travaux & à
grands peines , vous mandons de par mon-
seigneur le roy , & prions & requerons de
par nous ... comme nous poons plus , com-
me à nostre chier ami , que vous fi chier
comme vous avez l'honneur monseigneur
le roy & la vostre ... lengon li jour de la
quinseine de le Magdeleine prochaine à
tout quanques vous pourrez avoir de gens
d'armes garnis de chevals & d'armes con-
venables , en la maniere qu'il appartient à
la noblesse de vostre estat , pour aller ...
ledit siege , & sachiez qué des gages de
vous & de vostre gens , dés que vous par-
tirez de vous hostiens .... retours , nous
vous fetons vostre gré , si que vous vous
en tenrez pour payez , & de nous faillies...
vous avez nostre amour a tousjours . Don-
né devant ... le samedi devant la Magde-
laïne.

BULLA CLEMENTIS PAPÆ V.
ad Guillelmum episcopum Casinensem.

De decimis Johanne reginae Siciliae concessis.

CLEMENS episcopus servus servorum
Dei venerabili fratri nostro **GUILLEL-**
Mmo episcopo Casinensi, nostro & apostolicæ
sedis in partibus regni Siciliæ nuntio, salu-
tem & apostolicam benedictionem.

Dudum pro subsidio defensionis fide-

III Anno 1518.
Ex ms. Col.
bercina

lium in partibus Romanæ degentium, qui a Turcis infidelibus fidei catholicae hosti- bus vexabantur & affligebantur nimis cru- deliter modis variis & diversis, ut navale subfidiū per nos pro defensione hujusmodi & expugnatione hostium prædictorum ad partes easdem transmisum, una cum galeis quorumdam aliorum catholico- rum magnatum & potentum utilius tene- ri & continuari valeret, decimam proven- tuum ecclesiasticorum in regno & terris carissimæ in Christo filia nostræ JOHANNÆ reginæ Siciliae illustris, ac certis aliis regnis & terris consipientium exigendam & levan- dam per tres annos, & in dictum subfidiū convertendam, sub certis modis & formis deliberatione cum fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus habita, & de ipsorum confilio duximus imponendam. Subsequenter vero pro parte dictæ reginæ suis magnis & inevitabilibus necessitatibus expositis, nobis est humiliter supplicatum, ut eidem subvenire dignaremur de benignitate apostolica, super eis sibi decimas, quas concesseramus ad triennium claræ memo- riae ROBERTO regi Siciliæ avo suo, cui re- gina ipsa immediate successit, in terris suo subiectis dominio concedendo. Nos prævia deliberatione matura, cum eisdem fratribus super his, & ipsorum confilio eidem regina pro suis necessitatibus hujusmodi utilius re- levandis triennalem decimam in dictis post dictos tres annos, quibus alia decima im- posita pro defensione colligebatur exigendam in certis terminis & solvendam, sub certis modis, formis & conditionibus duximus concedendam. Verum quia si regina D prædicta, suis attentis prædictis necessitatibus, commodo hujusmodi decimam per nos sibi concessæ usque post dictos tres annos careret, periculosem & dispensiosum sibi, sicut tunc nobis expositum extitit, redde- retur. Nos ad supplicationem suam sibi super hoc ne gravarentur ecclesiæ ac persona ecclesiasticae terrarum ejusdem reginæ su- per solutione decimarum ipsarum duximus ordinandum, quod prædicta decimam tam pro defensione prædicta, quam necessitatibus dictæ reginæ, ut præmissum est, impo- sitæ per sex annos simul in duobus termi- nis singulis annis ejusdem sexennii exigentur, ac etiam levarentur: ita quod pecu- nia decimarum ipsarum collecta seu colligenda tunc temporis pro primo anno, ad nostram cameram in solidum & pro ultimo prædictorum sex annorum colligenda tota- liter ad reginam proveniret eamdem: illa vero quæ colligeretur ex ipsis decimis in quatuor annis mediis, medietas nostræ ca- meram & alia medietas reginæ applicarentur prædictæ, sicut in diversis litteris nostris super prædictis confessis hæc & alia plenius continentur. Et licet te, frater, tunc Bru-

A dusinæ & venerabilem fratrem nostrum Ca- puianum archiepiscopos collectores decima- rum prædictarum in partibus regni Siciliæ ac terris circa Farum præfata reginæ sub- jectis collectores, per nostras certi tenoris litteras duxerimus deputandos, ex certis tamen causis fraternitati tua, ut tu solus in solidum per te vel alium seu alios fide & facultatibus idoneos, litteras ipsas tibi ut archiepiscopo Brundusino & archiepiscopo Capuano prædictis directas, & contenta in eis adeo juxta formam earum & conti- nentiam exequi plenarie valeas & comple- re, ac si tibi soli directæ fuissent, plenam & liberam concedimus tenore præsentium facultatem. Datum Avenione iv. nonas Julii pontificatus nostri anno vi.

C O N F I R M A T I O

dotis Johannæ uxoris domini Ingeranni de Codiciaco.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Anno 1316.
Ex ms. Cal.
benito

Notum facimus universis tam præsen- tibus quam futuris, nos infra scriptas vi- disse litteras, tenorem qui sequitur conti- nentes: Nous ENGERRANS sire de Coucy, d'Oify & de Montmiral, faisons savoir à tous, que come ou traitié dou mariage de nous & de JEANNE nostre chere & amée compaigne, voussiens, & accordissens, que elle pour raison de doaire eust & deust avoir quatre milles livres de terre à Paris; à penre & à recevoir feur nostre terre de Hauraincourt, & feur nostre terre de Saint Aubin, & nos deux chasteaux & maisons de Hauraincourt & de S. Aubin. Et puis ces convenances, & ceste ordenance pour ce que nous veiens & parceviens bien que peu de ceste chose estoit de li avoir doée des dites quatre milles livres de terre selon la quantité de la terre que nous avons & aviens ou dit traitié, li ayens donné & acreu avec les quatre milles livres de terre devant dites son douaire de deux milles livres de terre à Paris, à penre & à recevoir en nostre terre & en nostre chatellerie de la Fere, si come il appert es lettres que la dite JEANNE a de nous & de nos hoirs, confermées dou roi no seigneur. Nous vo- lons & avons volu, acordons & avons acor- dé, que pour les deux milles livrées de ter- re defeur dites, que ladite JEANNE doit penre & avoir en nos terre & chasteau de la Fere, que elle ait toute nostre dite terre & chasteau de la Fere, & toutes les appendances de celi terre & chasteau. Cest assavoir chasteaus, maysons, for- teresces, forés, bos, chasses, garennes, grueries, près, terres, ahennales, cens, rentes, yaues, homages, joustices, signo- ries, patronages, presentations de chape-

lains , & toutes autres choses que nous a-A se il est ensi , que ladite Jehanne nous survivre , que la prisie de toutes les six mille li-vrees de terre que elle doit avoir pour sen doaire soit faite bien & loialment , & au vies pris , si com dessus est dit , dedens les quarante jours que elle le requerra , ou autre pour li & en son nom , se faire ou parfaire n'estoit a no vivant , & a toutes les choses defeur dites fermement tenir , warder & emplir en la maniere que il est defeur dit . Obligons nous tous nos biens presens & avenir , tous nos hoirs & tous nos successeurs , & prions & requeront , a nos chiers & ames neveus monseigneur ENGERRAN , & monseigneur JEHAN DE GUINES chevaliers , que il toutes les choses defeur dites veulent loer , greer & accorder en tant comme il touche & puet touchier , appartient & puet apartenir , ayans & a leurs hoirs ou temps present & ou temps avenir . Et nous EN-GERRANS & JEHAN DE GUINES chevaliers neveus dudit monseigneur Engerrans no chier seigneur & oncle , seigneur de Coucy , faisons savoir atous ceux que nous toutes les choses defeur dites , & chacune d'icelles ainsi come no chiers sires & oncle les a faites ordenees a no , & assignees chiere antain madame JEHANNE sa femme a cause de sen doaire & pour sen doaire defeur dit , volons , loons , greons , accordons , & en ce nous consentons , & promettons , & avons promis par les fois de nos corps , que encontre les choses defeur dites nous ne irons , ne venir ne ferons par nous ne par autrui , ains les promettons a warder & a tenir sens aler de riens encontre , & renoncons especialement & expressement a l'us & a le coustume par lesquels nous peussions dire dom , obligation , ou quelconques convenances non vaillables entre le mari & sa femme , & a ce que nous ne puissions dire , que nous soiens deceu outre la moitié de juste pris & a toute exception , cavillations & raisons de droit , & de fait , qui a nous pourroient aidier , & a ladite dame Jehanne notre chiere antain nuire & grever , & volons que ceste generauls renunciations vaille en tant come se chacuns cas especiaux estoient expresses . Nous contrefastans les droits qui restraignent renonciations generauls , & a toutes les choses defeur dites fermement tenir , en la maniere qu'il est defeur dit , obligons nous , nos hoirs , nos successeurs , tous nos biens presens & avenir , especialement , tout ce qui de no chier seigneur & oncle nous pourroit venir & descendre a cause de succession . Et nous ENGERRANS defeur dis sire de Coucy , d'Oisy & de Monmiral , & nous ENGER-RANS & JEHAN DE GUINES chevalliers neveus a nostre chier seigneur & oncle defeur dite , requerons & supplions a nostre tres haue & puissant seigneur le rcy de France , que il & toutes les choses dessus dites &

XXXIII

chascunes de elles , louë , grée & appreuve conferme par autorité royale , & que il non contrestant usaiige , coustume ou droit escript , droit commun , qui contre aucunes des choses dessus dites pourroient estre empaigne a faire garder & a emplir comme fires toutes les choses dessus dites & chascune de elles & a contraindre nous Engerran & Jehan de Guines dessus nommés tant comme il nous touche & puet touchier , ou temps present & ou temps avenir , nous , nos hoirs , nos successeurs , & tous ciaus qui cause aroient de nous a tenir , garder & emplir toutes les choses dessus dites & chascune de elles , & en veulle dorner a ladite Jehanne ses lettres scellées de son seal . Et en tesmoignages des choses dessus dites nous Engerran fires de Coucy , d'Oisy , & de Montmiral , avons scellé ces presentes de nostre propre seal . Et nous Engerrans & Jehan de Guines chevalliers dessus nommés a la requeste de nostre tres chier seigneur & oncle avons scellé & mis nos seals a ces presentes lettres , avec le seal de nostre chier seigneur & oncle de seurdit , qui furent faites l'an de grace mil trois cens & dis , lendemain de Noel , jour de feste S. Estienne . Nos vero prædicta omnia & singula laudamus , grata habemus , approbamus , & tenore præsentium auctoritate regia confirmamus , salvo in omnibus iure nostro & quolibet alieno . Quod ut firmum & stabile perseveret , prefentibus litteris nostrum fecimus apponi sigillum . Actum Corbolii anno Domini MCCCX . mense Januarii . *

E P I S T O L A C A P I T U L I
S. Martini Turonensis ad Leodienses
S. Martini canonicos.

*Mittunt eis de panno quo corpus S. Martini
involutum extitit.*

Anno 1317.
Ex ms.
Cl. V. do-
mini de
Louvre.

Viris venerabilibus & discretis in Christo suis fratribus predilectis decano , totique capitulo ecclesie B. Martini Leodiensis Stephanus decanus & Philippus thesaurarius , totumque capitulo ecclesie B. Martini Turonensis , salutem & sinceram in Domino caritatem . Fraternitati vestra tenore præsentium intrefecat , nos vestras litteras per virum venerabilem & discretum D. Hermannum de Colonia vestrum concanonicum nobis directas gratanter & honorifice , prout decuit , excepisse , quem apud nos , prout debuimus , affectione amicabili pertractavimus ac etiam fraternali , prout in vestris litteris supplicatis . Verum quia in eisdem continebatur , ut de reliquis glorioissimi corporis patroni nostri S. Martini vobis per eundem dominum Hermannum ad vestrum solatum transmittere dignaremur ; scitote quod de

A ejus corpore vobis aliiquid transmittere non possumus , cum revera in capsa una corpus ejusdem integrum resideat & intactum , & ob hoc de panno , qui circa ejus glorioissimum corpus extitit , vobis per dictum dominum Hermannum , quod posuimus in quadam cista eburnea , destinamus , fraternitatem vestram deprecantes , quatenus sicut vestros , dum apud nos eosdem accedere contingit , fraternali contortio pertractamus , prout ex relatione dicti domini Hermanni vobis poterit esse notum ; sic & nos , si eosdem apud vos contingat accedere , affectione consimili , prout tenemini , pertractemus . Terras & negotia nostra predictæ ecclesiæ , quæ & quas in vestris habemus partibus , vobis recommendantes , requirimus , ut de eisdem sicut de vestris propriis fore solliciti & cordi gerere velitis . Valete & valeat vestra fraternitas in Domino nobis cara . Datum & signatum sigillo nostro , quo unico communiter utimur , in testimonium præmissorum , die dominica ante ascensionem Domini anno Dominimillefimo CCCXVII .

E P I S T O L A H E N R I C I
abatis S. Jacobi Leodiensis ad Baldum
num archiepiscopum Trevirensem .

*Concedit ei suffragiorum monasterii sui
participationem.*

REverendo in Christo patri domino do- Anno 1319.
mino BALDUINO Dei gratia archiep. Ex ms. S.
Trevrensi , sacri imperii per Galliam ar- Jacobi
chicancellario , HENRICUS permisso di- Leodiensi .
vina humilis abbas totusque conventus mo-
nastrerii S. Jacobi Leodiensis ordinis S. Be-
nedicti , orationes in Christo devotas , &
incrementa continua gratia salutaris .

DUniversalis ecclesia potissime militantis bonorum spiritualium est tanta communio , quod divina caritas in cordibus fidelium S. Spiritus operatione diffusa , quorundam merita vult aliorum esse suffragia , & quod dividuum habet in singulis , hoc reddit communione liberali proficuum universis . Vestra itaque reverendæ paternitatis devotioni , quam ad nos & nostrum monasterium , sicut vestra litteræ nobis missæ prætendunt , habetis , grata vicissitudine respondere volentes , vos ad nostram fraternitatem in vita recipimus & in morte : vobis cum missarum , orationum , jejuniorum , abstinentiarum , vigiliarum , laborum , ceterorumque bonorum quæ per nos tam communiter quam divisim fieri dederit divina dignatio , vobis participationem speciale tenore præsentium concedentes . Quibus in testimonium præmissorum sigillum nostri abatis prædicti duximus appendendum . Datum , &c.

DE VEXATIONIBUS JOHANNIS
de Flandria comitis Namurcensis.

Anno 1324
Ex m. Gi.
v. dominii
de Lebreto.

Universis, &c. majoris & secundaria-
rum, &c. vir potens dominus JOHAN-
NES de Flandria comes Namurcensis, una
cum suis complicibus, statuta synodalia;
in quantum suis culpis exigentibus contra
eum & suos faciunt, totis viribus infringe-
re nititur & intendit. Cum enim plura, &
grandia & enigma delicta contra Deum &
ecclesiam per se & dictos suos complices
perpetrasset, ecclesias concremendo, &
bona ecclesiarum & ecclesiasticarum perso-
narum vastando, levando & aportando vio-
lenter usque ad maximum valorem, de qui-
bus viri ecclesiastici in vinea Domini quo-
tidie fideliter infundantes, debebant suffen-
tari, ecclesiasticasque personas incarceran-
do & exactionando, ac nonnullos ita diro
carceri mancipando, beneficio lumenis &
viatus necessarii privando, quod inde mor-
tem dicuntur pertulisse. Nos ad nostrum
speciale refugium, videlicet dicta statuta
tamquam arma iustitia confugientes, ea-
dem supplicavimus in ejusdem comitis ter-
ra & locis in quibus violentias & insolentias
prædictas perpetratae observari, denuncian-
do ipsum & ejus fautores, qui in hujusmo-
di malitia gloriabantur, & eidem comiti
assistebant, excommunicatos, & cessando
a divinis in locis eisdem, &c. A quibus de-
nunciatione & cessatione a divinis ipsi co-
mes & ejus complices antedicti ad sedem a-
postolicam de facto; cum de jure non pos-
sent, appellarunt, & sic oportet nos ea-
dem statuta defendere, &c. quod facere
nequimus sine magnis expensis, in quibus
contribuere tenentur omnes clerici civita-
tis & diecessis prædictarum, &c. in qua con-
tributione nonnullos invenimus discordes
& rebelles, quare statuimus quod contra
tales rebelles taxationi moderatae communibi-
bus sumtibus procedemus. Et si aliquem
nostrum laedi vel gravari hujusmodi causa
contingat, communis contributio tam-
damnum quam sumtus portabimus tam-
quam fratres. Si vero quisquam nostrum
præmissa servare voluerit, societatis & fra-
ternitatis nostra privilegio & suffragio per-
petuo se noverit destitutum, donec ad uni-
tatem dictæ societatis humiliter redierit, &
emendam de perpetratis præstiterit compe-
tentem. In quorum orationem &c. anno Do-
mini MCCCXXII. x. Februarii.

A M A N E V I D E L E B R E T O
codicillus, quo Berardum filium arma
adversus fearentem exheredat.

Anno 1324
Ex m.
Colberimo.

In nomine Domini. Amen. Notum sit
omnibus præsentibus & futuris, quod in
mei notarii & testium infra scriptorum præ-
fencia personaliter constitutus, nobilis &

A potens vir dominus AMANEVUS, dominus
de Lebreto, miles, volens facere codicil-
lum, addendo ac etiam in aliqua parte di-
minuendo in codem testamento suo facto
& confecto per magistrum Guillelmum de
Juvénis in Artigia, Berardum filium suum
ultimum penitus exheredavit, primitus, &
prætermisit de omni jure, legato, & por-
tione, quod, seu quam dictus Berardus habe-
ret vel habere posset in terra & bonis ipsius
domini de Lebreto ex testamento, vel ex
successione, seu aliquo alio jure, ex causa
videlicet, quia idem BERARDUS se cum ar-
mis tamquam paricida præparavit contra
dictum dominum patrem suum, & eidem
subtraxit dolose & contra voluntatem suam
castra de Gironda & de Vayras, & terras
ipsorum castrorum, & ad castra pertinentia;
necon & cum inimicis capitalibus ip-
sius domini patris sui adhæsit, & favere
inhibuit contra dictum dominum patrem
suum. De illis vero quatuor millia libris
Burdegalensis ipsi domino debitum super
terra & bonis castri de Gironda & perti-
nentiarum suarum, & quas idem dominus
habet vel habere deber, & super terra præ-
dicta & pertinentiis ejusdem, voluit adden-
do, dicto testamento suo, quod pro salute
animæ sua per suos executores in dicto te-
stamento contentos, dentur & dividantur
ad notitiam & arbitrium dictorum suorum
executorum in predicto testamento suo con-
tentorum in locis piis in diœcésibus Burdi-
galensi, Vafatensi, Aquensi, Agennensi;
& non alibi, & totam portionem, dicto
Berardo, ut dictum est, prætermisso con-
tingentem in hereditate & bonis ipsius domi-
ni de Lebreto voluit & ordinavit præ-
senti codicille Bernardo Esu de Lebreto fi-
lio suo primogenito jure hereditario in per-
petuum remanere una cum toto patrimonio
suo patruo, prout in prædicto testamento
continetur, jure & legato per ipsum domi-
num facto GUITARDO filio suo in eodem
testamento, in omnibus semper salvis & re-
tentis. Et prædicta omnia voluit dictus do-
minus de Lebreto valere ubique jure co-
dicularum, vel omni alio jure quo magis
valere poterunt & debebunt. Facta fuerunt
haec ante Reulam die Lunæ ante festum B.
Matthæi apostoli anno Domini MCCCXXIV.
regnante excellentissimo principe CAROLO
Franciæ & Navarræ rege, GUILLELMO
Vafatensi episcopo. Testes sunt ad haec spe-
cialiter vocati & rogati Arnaldus Berardi
de Preissaco, Petrus d'Efulars milites;
Bernardus Esu de Ladilis, magister Elias Ba-
stelli, dominus Petrus de Amiraco presby-
ter; &c.

LITTERÆ PHILIPPI VI. REGIS
Francorum.*In gratiam nobilium Vasconia.*Anno 1310.
Exm. Col-
bertino.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus universis tam præsentibus quam futuris, quod cum nuper carissimus & fidelis consanguineus noster JOHANNES eadem gratia rex Bohemæ pro nobis agens in partibus Waſconiæ, ad petitionem dilecti & fidelis nostri BERNARDI Esri domini de Lebreto militis, & pluriū aliorum, tam baronum quam nobilium ducatus Aquitanie supra infraque scriptorum, inter alia suas sequentis tenoris litteras nostro nomine concessisset, nostra voluntate retenta: nos attentis litteris supradictis, ipsorum baronum ac nobilium petitionibus, annuentes eidem domino de Lebreto, baronibus & nobilibus prædicti ducatus, concedimus per præsentes, quod inter se possint ad invicem cum expedire videant, guerras indicere, perseguiri & continuare, diffidationis tamen præcedente forma, per volentem guerram facere, & per diffidatum acceptara, aarequam occasione dictæ guerræ aliquod damnum inferatur in corporibus vel in bonis, & quod pro guerra hujusmodi seu damnis occasione ejusdem data vel secuta invadentur seu diffidantur aut eorum valitores vel agentes seu diffidatores, quamvis invasionem diffidantium non expectaverint cum armis vel sine armis ad aliquam poenam vel emendam nullatenus teneantur, cum sic promissis usi fuisse noscantur, maxime in illis partibus ab antiquo, salvo tamen & retento nobis & successoribus nostris quod dicti barones & nobiles, & eorum successores a guerris suis pro facto guerrarum nostrarum & successorum nostrorum, & ad nostrum ipso rumque mandatum cessarent, seu qui cessare tenebantur; de portatione vero & usu armorum, quem dictus dominus de Lebreto & alii nobiles prædicti a nobis sibi declarari seu confirmari petebant, scilicet quod ipsi cum suis gentibus & valitoribus tam equitibus quam peditibus possent arma cuiuscumque deferre, guerra seu guerris diffidationum inter eos non procedentibus, aut eis durantibus vel sotipis, & de remissionibus delinquentium & contrahentium subditorum suorum tam a nobis quam ab aliis potentibus faciendis, nos informati nem pleniorē fieri fecimus, qualiter hactenus usi & portatione armorum temporibus hujusmodi usi sunt Aquitani, eo tempore quo rex Angliæ ducatum prædictum tenebat, & etiam de remissionibus supradictis, & prout invenerimus per informationem prædictam super hoc usitatum usi, uti concedemus & permittemus libere & impune, nostrisque litteras cera viridi signillatas super hoc concedimus eisdem.

A Item, concedimus baronibus & nobilibus ducatus prædicti, quod castra fortalitiae aut loca alia quocumque dicti domini de Lebreto & aliorum quorumcumque nobilium dicti ducatus, ubicumque & cujuscumque status existant, obedientibus nobis & successoribus nostris, durante eorum obedientia, non dirimantur in toto vel in parte, nec amoveantur, aut transferantur a domino & subiectione seu reserto eorum sub quibus sunt & erunt, nisi de illorum quorum intererit assensu procedar, seu propter excessus aut delicta per partem, quos de jure scripto vel de consuetudine patente, prout locorum in quibus situata fuerint, diversitas exigat, per sententiam præcedentem dirui & dimoliri debeant, aut translatio fieri debeat de eisdem.

B Item, statuimus concedentes quod officiarii nostri in terris dominorum dicti ducatus jurisdictionem habentium non faciant aliqua expleta, nisi in casibus resorti & superioritatis; & in casibus illis officiales & servientes nostri citationes, adjunctiones, & executiones, & alia expleta per manus dominorum jurisdictionem hujusmodi habentium, aut eorum officiariorum fieri requirant & permittant, nisi ipsi domini vel eorum officiarii super hoc requisiti in his faciendis vel exequendis fuerint negligentes, nec in aliis casibus aliquis seneschallus, judex aut officiarius noster infra jurisdictionem alicujus alti judicarii jurisdictionem aut cognitionem aliam in casibus ad nostrum justitiarium altum spectantibus exerceat: resorti tamen casibus & aliis ad nos iure regio spectantibus nobis salvis, & de domiciliis servientium non tenendis in terris baronum & aliorum jurisdictionem altam habentium, ordinacionem regiam super hoc editam servari volumus & etiam faciemus in ducatu prædicto. Proclamaciones autem armorum, dum facienda fuerint, pro causa nos tangente in terris & jurisdictionibus altorum justitiariorum, seu merum imperium habentium, & compulsiones per eos fieri ad mandatum seneschallorum nostrorum, nisi in casu quo justiciarii nostri legitime requisiti id facere negligerent vel etiam recusarent. Ceterum ad dictorum dominorum de Lebreto & aliorum baronum & nobilium prædictorum petitionem nos omnes foras, consuetudines & usus eorum antiquos & haec tenus observatos generales & speciales in præmissis & alijs volentibus teneri & conservari eos & eas voluimus, laudamus & approbamus, ratificamus & tenore præsentium confirmamus, quæ ut firma & stabilita perseverent, præsentibus litteris nostris fecimus apponi sigillum, salvo in aliis iure nostro & in omnibus alieno. Datum apud boscum Vincenarum anno Domini MCCCXXX. die VIII. mensis Februarii per dominum regem. In suo consilio magno

erant

rant domini rex Navarræ, dux Normannien-. A nobili & potenti principi nobis in Christo dilecto domino Ludovico Flandriæ, Nivernensi & Regitatem comiti, oppidum nostrum Machliniensē prædictum, cum appenditis, accessoriis & pertinentiis suis universis, nechon cum omni districtu, honore, potestate, mero & mixto imperio, omnimoda jurisdictione, feidis, homagiis, gardiis, fructibus, redditibus, obventionibus, exitibus, emolumenis, & aliis iuribus quibuscumque vendidimus, tradidimus, & deliberavimus, vendimus, tradimus & deliberamus pro certo & competenti pretio, videlicet pro centum mille libris Turonensis magnorum, grossi Turonensi pro sexdecim denariis computato, de quo nobis est congrue satisfactum, & quod in ecclesiæ nostræ Leodiensi utilitatem jam convertimus & profectum, ipsumque oppidum cum dictis appenditiis, accessoriis, & pertinentiis, nechon & omne dominium, districtum, honorem, potestatem, merumque ac mixtum imperium, omnimodam jurisdictionem, feida, homagia, gardias, fructus, redditus, obventiones, exitus, emolumenta, & omnia alia, qua nobis & ecclesiæ nostræ Leodiensi competunt, seu competere possent, quomodo conjunctim, vel divisiim, in ipso oppido, eius appendiciis, accessoriis, & pertinentiis in ipsum comitem per se & successores suos eumites Flandriæ perpetuo possidenda & tenenda translatus irrevocabiliter & transferimus per praesentes sub modo & forma quæ sequuntur, videlicet quod dictum oppidum cum appenditiis, accessoriis & pertinentiis, honore, districtu, potestate, & aliis, ut prædictum est, universis, una cum Geralmonte & Bornehem cum eorum appendiciis, accessoriis, & pertinentiis, que idem comes & sui praedecessores a nobis in feodum tenuerunt & tenent, per dictum comitem, & suos successorib[us] nos[tri]s episcopis Leodiensibus de cetero in & sub uno feodo & homagio tenebuntur: ita quod ab ipso comitatu ratione terræ imperii nullis umquam temporibus alienati valeant, nec in alium quemlibet, quam in comitem Flandriæ transferri, (a) hoc excepto quod Bornehem cum pertinentiis suis ab ipso comite ulterius in feodum dari, vel datum jam teneri valeat, & esse retrofeodum nostrum & ecclesiæ nostræ prædictæ, conventione qualibet hanc tenus in contrarium habita non obstante. Et ut ipsum feodum dicti oppidi Machliniensis cum Geralmonte & Bornehem sic unum perpetuis temporibus cum dicto comitatu Flandriæ, ut prædictum est, firmius & fortius conjugatur, & uniat, volumus & consentimus, quod comes Flandriæ qui

LITTERA RECOGNITIONIS
comitis Flandriæ, de venditione oppidi Mechliniensis, & ejusdem pertinentiarum, facta sibi per episcopum & capitulum ecclesiæ Leodiensis, cum insertione litterarum datarum de tractu desuper, & de feudo de Geralmont, & Bornehem, & aliis.

Anno 1333.
Ex off.
C. V. do-
mini de
Louvres.

Universis & singulis praesentes litteras visitur & auditur, Ludovicus Flan- B driae, Nivernensis & Regitatem comes, salutem in Domino sinceram.

Litteras a reverendo in Christo patre ac domino nostro ADULFO, Dei gratia Leodiensi episcopo, ejusque venerabili capitulo ecclesiæ Leodiensis super alienatione & translatione oppidi Mechliniensis Cameracensis diecesis & pertinentis ejusdem in nos & successores nostros comites Flandriæ factis pro certa pecunia summa, nos recepisse & habere noveritis in hac verba.

ADOLPHUS Dei gratia episcopus Leodiensis, totumque capitulo majoris ecclesiæ Leodiensis salutem in Domino since- C ram cum notitia veritatis. Noveritis quod nos considerantes, quod oppidum nostrum Mechliniensis cum redditibus & pertinentiis universis Cameracensis diecesis, extra nostram potestatem & districtum in medio quasi Brabantia situatum, taliter aliorum principum & dominorum temporalium juridictione, potestatibus, territoriis & districtibus inclusum sit & constitutum, & ad illud nobis & nostris, præcipue temporibus guerrarum, quæ propter dolor i[n] partibus illis frequenter insurgunt, securus non patet aditus neque egressus, & quod dicto oppido & habitatoribus ipsius debite præesse, eorumque servitius & subsidiis nobis & ecclesiæ nostræ debitis libere gaudere non valimus nec valemus, prout nec nostri prædecessores bona memoria pote- rant temporibus retroactis, unde gravia dama & dira pericula nobis & nostris sa- piens emiserunt, & quia tam propter præmissa, quam propter nonnullas graves & indebitas rebelliones hominum & habitatorum præditorum contra nos & prædecessores nostros notas, dictum oppidum cum dictis suis iuribus & pertinentiis nobis & ecclesiæ nostræ quasi sterile semper fuerit & infructuosum, & ob hoc præmissa & quampluribus aliis quæ nos movere posse- terant & debebant, possumusque & debent in considerationem sollicitam deductis, diligenter tractatu non tantum semel, sed plu- ries inter nos propter hoc in capitulo nostro congregatos præhabito, providaque deli- beratione præmissa, ut ecclesiæ nostra Leo- diensi meliora & utiliora prospiceremus,

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

(a) Attamen vendita fuit Mechlinia duci Brabantia anno Christi 1346. Leodiensibus remittentibus.

Y Y Y

est, ejus successores comites Flandriæ qui A missa omnia & singula firmiter & inviolabili tenebimus & observabimus, & quod contra ea ulla umquam temporibus non faciemus neque veniemus, per nos vel per alium , taliter vel expresse, qualibet arte, cavillatione vel ingenio, directe vel indirecte, nos & bona nostra & ecclesia nostræ Leodiensis ubilibet existentia & futura tenore præsentium ad hoc efficaciter obligando : renuntiantes in utilitatem ecclesie non conversa solemnitati & formæ quæ in alienationibus rerum ecclesiasticarum necessaria sunt aut requiruntur de cōfuetudine vel de jure non observat. Authentic. (hoc jus porrectum legi jubemus capitulo sine exceptione constitutione hac consultissima restituendi in integrum), prævilegio crucis sumtæ & sumendæ, ac omnibus privilegiis, gratiis & indulgentiis, sub quacumque verborum forma, nobis vero ecclesia nostræ a Romanis pontificibus aut prælatis aut aliis, seu ab imperatoribus, regibus aut aliis quibuscumque principibus impetratis, datis vel concessis, seu B in posterum impetrantis, dandis vel concedendis, & quod eis etiam contra præmissa vel aliquid præmissorum uti non poterimus, etiam si gratis non concederentur vel darentur, ac omnibus aliis exceptionibus juris & facti, omnibus cavillationibus, subterfugiis, consuetudinibus, legibus, uerbis, cautelis & statutis, per quæ præmissa seu eorumdem effectus in toto vel in parte impediri possent quomodolibet vel tardari, denique dicenti generalem renunciationem non valere, ac omnibus aliis quæ nobis & ecclesia nostræ Leodiensi prodeesse possent quomodolibet in hac parté, & ipsi comiti seu suis successoribus aliquatenus obesse. Et ad majorem securitatem omnium & singularium præmissorum reverendo in Christo patri & domino domino WALRANNO Dei gratia Coloniensi archiepiscopo, * quatenus præmissa omnia & singula quæ ad tam evidenter utilitatem & profectum ecclesia nostræ Leodiensis cum multa deliberatione & maturo consilio facta sunt & provisa, laudare velit & approbare, ac sua auctoritate metropolitana confirmari, decretum suum super his imponendo, & defecatum, si quis fuerit, eadem auctoritate supplendo. In quorum omnium testimonium & munimenta sigilla nostra præsentibus litteris sunt appensa. Datum & actum, in capitulo nostro prædicto xxviii. die mensis anno Domini MCCCXXXIII.

Hinc est quod nos LUDOVICUS comes prædictus oppidum Machliniense prædictum sub modis & formâ superiorius expressis nobis venditum esse recognoscentes, ipsum tamen Germalmont & Bornehem unitum & conjunctum, ut præmittitur, ab eodem episcopo domino & ejus successoribus epis-

* Hic videtur suppleendum supplicatus.

copis Leodiensibus, qui pro tempore sue- A pídum Machliniense cum omnibus suis per-
runt successiue in feodum relevare, sibique
homagium & alia de ipso feodo facere,
quæ dominis suis boni vassalli facere tenen-
tur, & a dicto comitatu Flandriæ dictum
feodium sic unicum non alienare, disjunge-
re, nec in aliud vel alios, quam in nos ac
successores nostros comites Flandriæ trans-
ferre, ceteraque omnia & singula superius
in dictis litteris expressa, in quantum nos
tangunt & tangere possunt, quoquo modo
facere, tenere, adimplere, & inviolabiliter
obseruare; pro nobis & successoribus nostris
prædictis promittimus bona fide, nos & ipsos
successores, nostraque & eujustliber ip-
sorum bona omnia & singula mobilia &
immobilia tam præsentia quam futura ubi-
cumque fuerint, ad hæc specialiter & effi-
caciter obligando, renuntiando in hoc facto
exceptioni tam rei alter gestæ quam scrip-
ta, quibuscumque privilegiis, beneficiis,
gratiis, & indulgentiis a Romanis pontifici-
bus, imperatoribus, regibus, aut qui-
buscumque principibus & prælatis, & aliis
sub quacumque verborum forma impetrati-
s, datis, & concessis, imperandis, dan-
dis, & concedendis, omnibus cavillatio-
nibus, subterfugis, & cautelis, & gene-
raliter ceteris auxiliis & remediis tam ju-
ris quam facti, qua nobis & nostris suc-
cessoribus prædictis prodeſſe, prædictis
dominis episcopo & capitulo, sive futuri
successoribus episcopis, aut ecclesiæ Leo-
diensi obesse poſſent in præmissis vel ali-
quo præmissorum, & per quas ea vel co-
rum aliqua impediri valeant, aut in aliquo
retardari, ita quod valeat hujusmodi re-
nuntiatio generalis quemadmodum specia-
lis si fieret, & eſſet expreſſa. In quorum
omnium testimonium & munimenta nos Lu-
DOVICUS comes præfatus pro nobis & no-
stris successoribus præſentes litteras eidem
domino episcopo & capitulo contulimus,
ſigillo noſtro majori quo utimur & uti con-
ſuevimus, ſigillatas. Datum anno Domini
MCCCXXXIII.

LITTERA DICTI COMITIS

Flandriæ de sua recognitione quod col-
latio & dispositio præposituræ seu abba-
tiae ſecularis ecclesiæ S. Rumoldi oppidi
Machliniensis reservata fuit Leodiensi
episcopo, & quod fuit in contractu em-
tionis & venditionis dicti oppidi exēpta.

Anno 1333.
Ex mſ. Cl.
V. D. de
Louvres.

NOs LUDOVICUS Flandriæ, Nivernen-
sis & Registerensis comes, notum fa-
cimus universis, quod licet reverendus in
Christo pater & dominus noster ac con-
ſanguineus carissimus dominus ADOLPHUS
Dei gratia Leodiensis episcopus, & ejus ve-
nerabile capitulum ecclesiæ Leodiensis op-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collet. Tom. I.

A pídum Machliniense cum omnibus suis per-
tinentiis in nos & successores nostros co-
mites Flandriæ venditionis & emtionis ti-
tulo sub certis formis & modis, prout in
litteris ſuper hoc confeſſis plenius eſt ex-
preſſum, interveniente traſtatu univerſa-
liter tranſtuliffe noſcantur: collationem ta-
men & diſpoſitionem præpofituræ ſeu ab-
batiae ſecularis ecclesiæ S. Rumoldi Mach-
liniensis cum ſuis attingentiis eadem domi-
no epifcopo & ejus ſuccessoribus epifcopis
& ecclesiæ Leodiensi recognoſcimus eſſe
perpetui temporibus reſervatas, & in con-
tractu hujus venditionis & emtionis exce-
ptas, prout in litteris venditionis prædictæ
plenius & non aliter continentur. In quo-
rum testimonium hiſ litteris ſigillum noſ-
trum duximus apponendum. Datum apud
Tercimundum anno MCCCXXXIII. die xxi.
mensis Octobris.

LITTERA SEQUITUR DICTI

comitis Flandriæ de televatione feudi
per eum ab epifcopo & capitulo ecclieſæ
Leodiensi de oppido Machliniensi ac
Geralmontis & Bornehem ſalvo quod non
ſeparetur id oppidum a comitatū.

NOs LUDOVICUS Flandriæ, Nivernen-
sis & Registerensis comes, notum fa-
cimus universis quod nos anno Domini
MCCCXXXIII. mensis Octobris die xvi. a
reverendo in Christo patre & domino no-
stro ac confanguineo carissimo domino A-
DOLPHO Dei gratia Leodiensi epifcopo op-
pidum noſtrum Machliniensis cum ſuis ap-
penditisi, iuribus, & pertinentiis univer-
ſis, neconon Geralmont & Bornehem cum
ſuis & cujuſlibet corum pertinentiis & at-
tingentiis quibuscumque in feodo rele-
vamus, ſibique & ecclieſæ ſuæ Leodiensi de-
bitam fidelitatem & homagium cum jura-
mento & pacis oſcio de eisdem prælitia-
mus & fecimus, ut eſt moris, adhibitis ad-
hibendis, prout in talibus fuit & eſt fieri
conſuetum, & prout facere tenebamur,
ſecundum contenta & non aliter in litteris
ſeu instrumento ſuper venditione dicti op-
pidi Machliniensis & pertinentiarum ejuſ-
dem nobis facta per dictum reverendum
patrem & capitulo ecclieſæ ſuæ Leodiensi-
ſis, ita tamen quod nec per nos, nec per
noſtris ſuccessores, dictum oppidum cum
ſuis appenditiis debeat a comitatu Flandriæ
ratione feudi imperii in perpétuum ſeparari
vel diſungi ſecundum ſolummodo quod in
prædictis litteris dictæ venditionis eſt ex-
preſſum. Actum præſentibus nobilibus &
discretis viris dominis Geraldo de Marcha
domino de Radem, Engelberto de Mar-
cha, & Henrico Oelli ſcabino Leodiensi
militibus, Petro de Herminſcuto Malbo-

Anno 1333.
Ex mſ.
Cl. V. do-
mini de
Louvres.

Yyyij

dieni, & Senogieni Cameracensis dioecesis ecclesiarum canonico, Renero Diescure villico Tudenensi, Johanne de Monte & Hermanno dicto. *Hence* ipsius domini episcopi camerarii, Johanne dicto *Despieres* de Tornaco, & Guidone de Hesiis scholasticus Cameracensis Leodiensis dieceesis publicis & dicti reverendi patris notariis; ipsius domini episcopi feudalibus seu vassallis & pluribus aliis ad hoc specialiter vocatis & rogatis: quorum memorias & custodias premissa fuerunt ab eodem domino episcopo commendata. In quorum testimonium his litteris nostrum sigillum duximus apponendum. Datum in monasterio S. Adriani de Geralmont ordinis sancti Benedicti Cameracensis dieceesis anno & die I•1 supradictis. (a)

ALLEGATIONES DOMINI cancellarii Armaniaci.

Circa 1333
Ex ms. Co-
bertino.

JOHNNES de Armaniaco primogenitus GERALDI vicecomitis Fezensaquelli congregavit gentes armorum in patria Bearnii & alibi, & eas venire fecit ad locum de Tilhaco prope locum de Monte-Lugduno, ubi dictus GERALDUS erat per unam leucam, & ad quendam alia loca comitatus Pardiaci, in quibus locis fuerunt receptae & alimentatae de bonis ibidem existentibus, non contradicente dicto vicecomite, & abinde dictus primogenitus & frater eius cum dictis gentibus armorum iverunt ad patriam Convenarum, ubi violenter more hostili ceperunt loca, interfecerunt homines, depopulati sunt agros, & alia mala fecerunt, qua in qualibet guerra atroci fieri consueverunt, & ab inde regresi sunt ad locum de Cogeto in vicecomitatu Fezensaquelli, & ibi fuerunt recepti & educati, non contradicente dicto vicecomite nec alio pro ipso, & ad locum de Malo-vicino, & ad alia loca vicecomitatus Fezensaquelli, & continuando guerram cœptam de illis locis recedendo, & ibi redeundo faciebant guerram in comitatu Convenarum & aliis terris dictæ comitissæ.

Subsequenter dicta comitissa postulavite auxilium a domino comite Armaniaci, qui accommodavit sibi circa centum homines armorum, qui convenienter ad subsidium dictæ comitissæ, fuerunt recepti in locis de Alto-villari, de Laftora, & de Auxis, quæ sunt domini comitis Armaniaci: sed de illis locis nullam guerram fecerunt: immo priusquam aliquam guerram ficerent, iverunt ad comitatum Convenarum, vel saltem ad locum de Samatano, qui est dominus comitissæ Convenarum, & mixti cum aliis

(a) Edita à Elenio tom. 2. Legia-sactæ pagina centena
ma secunda sed truncata:

A gentibus dictæ comitissæ, non solum defenserunt terras ejus, intimo intraverunt Fezensaquellum, & ibi ceperunt violenter locum de Bageng, & pradas rapuerunt, & alia mala fecerunt, quæ in guerra sunt fieri consueta.

Item, dominus Pontius de Castilhone vasallus domini comitis Armaniaci congregavit gentes armorum in loco de Lopilhone subditio regi . . . & ab inde recedendo cepit locum de *Mascara* prope Monrem-Lugdunum, qui erat dicti vicecomitis. Verum est quod vicecomes afferit, quod de locis quæ tenentur in feudum a domino comite Armaniaci fuit factus apparatus pro capiendo locum prædictum, & factæ explorations, & dispositæ insidiaæ, & super hoc cancellarius Armaniaci notificavit per Bernardum de Sancta Genia vassallum domini comitis Armaniaci & etiam vassallum & servitorem dicti vicecomitis eidem vicecomiti, quod si reperiret de locis domini comitis, vel quæ tenentur ab eo, fuisse aliquid factum pro capiendo dictum locum; vel si aliqua alia re putabat se offendit, ipse erat paratus ad simplicem requisitionem dicti vicecomitis reparari facere taliter quod deberent contentari. Qui respondit dicto Bernardo, quod non erat intentio sua facere super hoc requestam, nec petere iustitiam ab officiis comitis Armaniaci, pro excessibus factis extra territorium dicti comitis: & cancellarius replicavit, quod non erat ejus intentio usurpare illam cognitionem, sed reparare si quid perperam factum erat, ut consuevit fieri inter comites Armaniaci & Fuxi, quando unus afferit gentes alterius aliquid in sua patria fore fecisse: quia facit requestam, & alter reparat, si reparandum videtur: nec propter hoc dicitur usurpari cognitionem in territorio alterius, quia non sit judicialiter, & si fierer judicialiter, idem esset: quia possunt punire subditos meos pro delictis alibi commissis.

Capto autem dicto loco de *Mascara*, dictus vicecomes congregavit in patria Bearnii certum numerum gentium armorum, & cum venire putarentur de Bearnio ad comitatum Pardiaci, comitissa Convenarum misit gentes suas ut in itinere pugnarent contra ipsos, & dominus de Montesquivo, qui jam ab initio guerræ serviebat comitissæ, recepit gentes dictæ comitissæ in locis suis, quæ tenet in feudum a domino comite Armaniaci, & de locis illis fuit facta guerra vicecomiti. Bene est verum quod priusquam fieret illa receptatio, vicecomes cœperat facere guerram terræ prædictæ domini de Montesquivo, aprisionando homines, ut probatur per salvum conductum suum datum cuidam de Montesquivo, cum salvi conductus litteræ adhuc stant & possunt ostendi.

Cum autem prædictæ gentes comitissæ Convenarum essent in locis de Montesquivo, ceperunt exinde locum de Monte-viridi baroniæ de Birano, qui est infra comitatum Fezenaci, & in feodum nobile tenebatur vel teneri debebat a domino comite per dictum vicecomitem, vel per filios suos, licet homagium facere noluisse: quamvis mater dictorum filiorum, & avus maternus, & proavus, & alii multi corum prædececessores homagium prædictum fecerint. Audita autem captione dicti loci, gentes consilii domini comitis Armaniæ misserunt magistum Guillelmum de Viterna procuratorem Fezenaci ultra Leyser ad dictum locum, pro inhibendo subditis domini comitis, & rogando alios, quod dimitterent dictum locum & incolas illæsos: quia dictus locus erat de comitatu Fezenaci. Cum autem iter faceret, reperit dictas gentes armorum ante locum de Brollio, qui est de eadem baronia; qui præsente procuratore prædicto fuit traditus per incolas dictis gentibus armorum: & quia procurator erat præsens, fuit fama, quod ad instantiam procuratoris fuerat locus redditus domino BERTRANDO de Armaniaco recipienti nomine domini comitis Armaniæ. Procurator autem afferit, quod numquam de illo se impedivit: sed solum cum peterent ab eo consilium, dixit eis quod ipsi sciebant quan fortis erat locus: & ideo si videbatur eis quod non possent resistere, melius erat eis quod redderent se & locum, quam si caperentur, & locus destrueretur: & quidquid dominus Bertrandus de Armaniaco dixit gentibus loci, ipse nullam habebat potestatem a domino comite, nec gentes consilii voluerunt, immo renuerunt recipere loca illa in manu domini comitis, immo fuerunt detenta nomine dictæ comitissæ Convenarum usque ad captionem dicti vicecomitis.

Captis autem prædictis locis de Monte-viridi & de Brollio, dictus vicecomes fecit de loco Monte-Lugduno equitari per patriam Ripariæ, quæ est domini comitis Armaniaci, & filius suus JOHANNES jussu ejus fecit equitari de loco de Malo-vicino per Leomaniam, & ibi fecit capi cancellarium dicti comitis Armaniaci, & alios ejus subditos, quos capere potuerunt, & universaliter facere guerram per totam terram dicti domini comitis, & ARNALDUS GUILLELMUS secundus genitus dicti vicecomitis de locis de Birano & de Ordano, qui tenebantur in feodum a domino comite, fecit equitari per totam terram Fezenaci, prout opportunitas occurrebat.

Quibus malis irritatus & provocatus, dominus comes venit ad patriam suam defendendum cum exercitu copioso, & obsedit locum de Monte-Lugduno, ubi erat vice-

Acomes qui motus terrore obsidionis, deseruit locum & fugit, quem secutus fuit dominus comes, dimisso ante locum certo numero gentium armorum, & cum non possent reperire dictum vicecomitem, redit ad locum de Monte-Lugduno.

Audito autem adventu domini comitis, filii vicecomitis nulla habita securitate a domino comite, venerant ad eum Auxi, & submiserunt se, retento instrumento publico de eorum submissione voluntati domini comitis; & ipse recepit submissionem & retainuit eos.

Quibus ita peractis, cinxit obsidione locum de Ordano, & cepit eum. Durante autem obsidione, fuit etiam captus vicecomes, qui erat in loco de Beußen valle Averdani seneschallia Bigorræ, & subsequenter fuit captus locus de Virano, & loca vicecomitatus Brulhesii, & loca quæ dictus vicecomes habebat in patria Ruchenæ.

E P I S T O L A L U D O V I C I

Flandriæ comitis ad canonicos Leodienses sancti Martini.

Reliquias sancti Martini eis mittit.

LUDOVICUS Dei gratia Flandrensis, Anno 1338.
Nivernensis, & Regitatenus comes; Ex mſ.
& dominus Machliniensis venerabilibus & CL. V. de-
dicerit viris decano & capitulo ecclesiæ mini de
S. Martini Leodiensis, salutem & omne bonum.
Louvres;

Devotionis affectio quam ad ecclesiam vestram venerabilis vir dominus Guillelmus de Auxona cancellarius noster, utriusque juris professor, canonicus Parisiensis, habuit & habet ab annis teneris ejusdem, a quo, faciente Deo, fortunæ sua primordia congruis honoribus suscepit, prout ex parte iplius didicimus, nos inducunt, ut ecclesiam vestram prædictam... instantia & precibus dicti domini Guillelmi, a quo non semel, sed frequentius, & quasi cum lacrimis admoniti extimus, ut de aliquibus reliquiis glorioissimi confessoris beati Martini episcopi, in cuius honore dicta vestra ecclesia est dedicata, eamdem ecclesiam participem facere curarémus. Ea propter particulam unam, scilicet de proprio capite, & particulam unam de stola propria ejusdem pii confessoris, quas de proprio reliquiario, in quo sub fideli & indubitate custodia existebant, recepimus, & quæ ab olim ab ecclesia B. Martini Turonensis nesciuntur veraciter processisse antiquis registris & documentis nostris & prædecessorum nostrorum, & specialiter bonæ memorie domini R O B E R T I Dei gratia comitis Flandriæ avi nostri, hoc attestantibus, vobis in capsella argentea deaurata, quam propter hoc idem Guillelmus fecit fabrica-

Y y y iiij

ri diligenter reconditas, per fidem nuncium ad honorem Dei & exaltationem ecclesiae vestrae praeditae, sunt transmissæ. Ea propter vos in Domino exhortantes, quatenus has reliquias, cum summa recipientes devotione, eas fide indubitate venerari curetis, & reverenter inter alias ecclesiæ vestrae reliquias collocetis. Et ad pleniorum, & magis indubitatem præmissorum certitudinem, nos proprio ore in praesentia reverendi in Christo patris domini ADULFI Dei gratia Leodiensis episcopi confanguinei nostri carissimi fecimus attestari. In quorum testimoniorum & munimentum præsentibus litteris sigillum nostrum duximus apponendum. Datum apud Audenarde xi. die mensis Januarii anno Domini MCCCXXXIV.

C A R T A C A R O L I V A L E S I I
de anniversario Eudonis comitis
Britannæ.

Anno 1334.
Ex anno
grapho in
archivis
Majoris-
monasterii
asservato.

Nous CHARLES de Valois frere du roy de France, conte d'Alençon, de Perche, de Jooigny, sire de Marqueul & de Fougeres, faisons favor à tous ceux qui ces lettres verront, que comme religieux hommes nos chiers amis... l'abbé & le couvent de Mermoufier se deissent avoir quarante souls Tournois de rente ou d'aumosne chascun an sur nostre terre de Porhoet du dom EON comte de Bretaigne, adonc seigneur de Porhoet, pour faire son anniversaire chascun an, donc par long temps on ne faisne paible, & par aucuns nouviaux temps en ença leur ont esté empeschiez, si comme ils dient. Nous oye & entenduë la relation de nos amez & feaus maistre Robert Milet clerc & le sire d'Arquers chevalier conseiller monseigneur le roy & les nostres, & reformateurs nagueures pour nous en nos terres de Fougieres & de Porhoet, pour le salut de l'ame dudit EON, & pour la nostre especialement, voulons & octroyons que il ayent à tousjours mais perpetuellement lesdits quarante souls Tournois de rente chascun an paiblement, donnant en mandement par la teneur de ces lettres au receveur de ladite rente present & avenir, que il leur paye ou à leur certain mandement ladicta somme d'argent chascun an, lequel payement nous woulons estre deduit audit receveur de sa recepte sans autre mandement attendre. Douné à Essay le xviii. jour de Mars l'an de grace mil trois cens trente quatre.

(a) De hoc Philippo rege patre Blanchæ sanctimonialis non consentiunt auctores, quibusdam assertentibus suisse Philippum quartum Polchum vulgo appellatum, alii vero Philippum v. Longum dictum Polchri filium, qui regnare incepit anno 1316. At Polcher nullam habuit filiam Blancham appellatam, bene autem Philippus Longus, qui ex

E P I S T O L A B L A N C H A E
monialis regiae stirpis ad Leodienses
S. Laurentii monachos.

*De veritate portiuncule crucis dominice ;
quam ad eos misit.*

D E P A R S U E R B L A N C H E D E F R A N C H E !

Chiers peres en Dieu, savoir vous fai, ke le fust de la sainte vraie crois ke je vous envoyay par maistre Gautier nostre confessour, est dou fust ke nostres tres chiers signour & peres monsignour le roy (a) PHILIPPE que Dieu asouille nous donnat, & le prist e la sainte vraie crois, ki est à Paris en la chapelle, nostres signour les rois de France. Et cil en a point de vraie ou monde, nous tenons ke celle de la dire chapelle le soit. Car c'est choze mout esprovereie, si comme chacun scet. Chiers peres nostre sire soit garde de vous.

Anno 1346
Ex auto-
grapho S.
Laurentii
Leodiensi.
[a]

C O N C O R D I A I N I T A
inter Eduardum regem Angliae & Ber-
nardum de Lebreto.

Cette entendure tesinoigne les conve-
nances, alliances & accords faictz par
entre nous EDOART par la grace de Dieu
roi d'Anglaterre & de France d'une part,
& noble & puissant monsieur BERNARD sire
de Lebret en nom & pour noble home
Reynaud de Pons.

Anno 1345
Ex ms.
Colberlini

Premierement ledit Reynaud deviendra
nostre homme liege & nous fera homage &
ferment, & viendra a nostre obediencie &
service, & mettra a son poer en nostre obe-
diencie les lieux & ville de Pons & de Rey-
bayralt & toutz la vicereté de Carlades, &
pour les dittes villes & comitez nous fera
homage & demeurera a tousjours nostre
home liege; & est acordé par entre nous,
& ledit sire de Lebret au nom dudit Ray-
naud, que ledit lieu & chasteau de Pons,
que maintenant sont en la main de sire PHILIPPE
de Valois avecques toutes ses appartenances
demeureront tousjours vers ledit Reynaud,
ainsi come son propre heritage,
pour ces que nous sommes plendement en-
formez, que lesdits lieux & chasteaux ap-
partenoient audit Reynaud, & nous luy
promettons a rendre ledit lieu, & déjà luy
rendons, au plusstoit comme sera hors de la
main dudit Philippe. Et sur ce promettons
nous dit roy donner lettres audit Reynaud

Johanna Ottonis iv. comitis Burgundie nata, quatuor ge-
nui filias, quarum ultima Blancha nomine vitam religio-
sam apud Longum-Campum prope Parisos anno 1337. pro-
fessa dicitur, nec sine sanctificatis nota obiisse anno 1318.
die 6. Aprilis, quo ejus nomen consignatur in martyrolo-
gio franciscanorum.

1453 EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM. 1454

a sa defysse , ou de son conseil sans endier A & quand a ce que deniers & autres biens

ne sont venus devers vos parties hors d'Angleterre , il nous poise molt durement , mais certainement la defaute n'ad mie esté en noz , mez en ceux qui ont menez toutes nos besoignes en Angleterre , & qui se sont trop mauportez tant devers nous , come devers vous . Car au temps que nous venismes outre-mer , nous n'avions gaires de deniers , pour cause de la grande hante que nous avions , d'encontrer la flotte de nos ennemis , & de tout le temps que nous avons puis demoure aussi bien en Flandres come devant Tornay , nul deniers ne nous vint hors de nostre roialme par nul mandement que nous poeviez faire illecques , comment que assez des biens nos soient garentiz par nostre people , que porra suffire tant pour nous , come pour vous , mes ne veillez pas tant de rens desesperer , que vraiment nos biens od l'eide de Dieu mettre tieu remede , que ceulx est esquels la defaute sera troué feront punis selon leur desert , & par celle cause nous pensons mesmes paifer hastivement en Angleterre , & adonc nos ordonnerons enuit quand es deniers & autres biens envoyer par devers vous , que boines amendes seront faites devers vous , si Dieu plest , de quan que ad esté mespris & delayez en temps passé , & de ce que nous vous avons promis avant ces heures que deniers & autres biens vous devoient avoir venus , nous voillez tenir pour excusez , que certainement nous l'avons fait par assurance & promesses de nos ministres en Angleterre . Car ils nous ont promis en mesmes la maniere . Mes nous ne fierons plus en telles promesses , ains mettrons mesmes rie . cde , si Dieu plest , hastivement , & a nostre venue en Angleterre , nous ordonnerons aucun grand de nostre roialme de venir par devers vous , avecques les biens que nous y envoyeron , mes toutesfois il convient que vous portez la charge de cappitaine tant que les besoignes seront mises en autre estat , & ce vous prions pour nous que certainement , nous ne vous poons , ne ne poons en tenir pour excusez que . . . & endroit de la confirmation du grand fait , & au seigneur du Puy Guilliam , pour quelle nous vous avons priez , vous prions especialement , que vous voillez envoyer aucun des vos a nos en Angleterre a poursuivre celle besoigne , & toutes autres que vous rouchent , & que vous sont a cuer , & nous ent ferons tel exploits , que vous vous tendrez , si Dieu plaist , pour content , & illecques nous ordonnerons des gages que vous prendrez pour vostre corps , & de toutes autres choses , dont vous nous voyrez fortifier . Car nous avons nostre conseil plener , & pourtant feront les choses de groynoures forces , & de meilleure autorité en

Item , est accordé par entre nous dit roy d'une part , & ledit sire Lebret en nom du dit Reynaud d'autre part , que si nous prenons paix & treve avec ledit sire Philippes , que nous mettrons ledit Reynaud & ses compagnons qui vindrons avecques lui en ladite paix ou treve sans abatemens de leur chasteaux & villes , & sans pertes de terres , & sans exil de leurs personnes perpetuel eu a temps , & auxi leur emanderons nous dit roy ce qu'il perdra , ou ses gens qui viendront a nostre suite avecque lui pour cause B de nostre adherance . Et aussi lui promettons nous de faire come roy .

Item , est accordé que nous dit roy devons payer ledit Reynaud de ses gages & de ses gens qu'il pourra avoir pour un quartier del ce avant la mayn , lesquels gages lui promettons a donner tels come sont accoustumés enciennement en Gascoigne .

Item , est accordé que come madame JEANNE de Lebret mere audit Reynaud pourchasse este alliance , & par ce n'oseroit demeurer au pouvoir dudit sire PHILIPPE , ne avecques son seigneur , nous dit roy devons payer a laditte dame son doaire tel come pourra monstret par cartes que lui sera deuë . Et lui promettons de pourvoir autrement sur son estat , & toutes ces choses promettons a faire nous dit roy & que ainsisons par nostre foy loylement & en tenuage donné & accorde est à Londres , le premier jour de Juin l'an de nostre regne d'Anglaterre quatorzième & de France premier .

EPISTOLA EDUARDI REGIS
Angliae ad Bernardum de Lebreto.

Gratias agit de rebus in bello Aquitanico gestis , promittitque se ei quamprimum pecunias missurum .

Anno 1341.
Ex ml.
Calberino.

EDOARD par la grace de Dieu roy de France & d'Angleterre , & seigneur d'Irlande a nostre chevalier & bien amé feal monseigneur BERNADETS sire de Lebret , salut .

Nous avons veu & regardé vos lettres quelles vous nous avez envoyez , si avons afiez pleinement entendus les grands aides & secours que vos avez fait a nostre duchié de Guyenne pour nostre honneur faire , & nos droictures porchacier , & les grands & oultregrands mises , & custages , que vous avez fait par celle cause , dont nous vous mercions tant cherement , & de si entier cuer , come plus poonts , & si Dieu plest , nous le monstrerons à evre en temps à venir , en telle maniere que vous rendrez ce que vous avez fait devers nous bien employé ,

temp's avenant, que certainement nostre vo. lunte est entierement que toutes choses entre nos & vos soient tant fermes & etables & faites par telle deliberation, que rien n'en puet repugnez, ne empeschez en temps avenir. Don sans nostre propre seal a Ganno le vingt & un jour de Novembre l'an de nostre reigne d'Angleterre quatorseme, & de France premier.

A monseigneur Bernardet l'ire de la Brette, nostre chevalier amez foal par le roy d'Angleterre & de France.

LITTERÆ EDUARDI regis Angliae.

Acceptas tempore belli injurias remittit. Au-
gerio & Arnaldo Raymundi filiis Ray-
mundi Guillelmi vicecomiti de Seule.

Anno 1345.
Ex m.
Colbertino.

EDUARDUS Dei gratia rex Angliae, dominus Hibernie, & dux Aquitaniae, omnibus ad quos presentes litteræ pervenerint, salutem. Sciat quod nos pro nobis & successoribus nostris & omnibus fidelibus nostris remisimus & perpetuo quittavimus, & adhuc remisimus & quittamus, dilectis & fidelibus nostris Augerio & Arnaldo Raymundi fratibus, filiis quondam Raymundi Guillelmi vicecomitis de Seule & omnibus fotoribus & sequacibus eorum, omnes questiones, rancores & odia que contra predictos fratres, & patrem, & sequaces ipsorum, & fautores habuimus, & habere potuimus usque ad tertium diem Novembris qui fuit anno regni domini H. regis patris nostri xlii, ratione seu occasione guerra inter dominum patrem nostrum predictum, nos, & fideles nostros vicecomitis filios, fautores & sequaces eorum dum habitat, homicidiorum, rapinarum, & aliorum quorumcumque delictorum, & transgressionum nobis & nostris ab eisdem vel eorum antiquibus illatorum, & eos ad pacem nostram admittimus liberaliter & benignè, promittentes bona fide, quod super praemissis eisdem vel aliquo ipso nullam per nos vel nostros de cetero movebimus questionem. Ita cujus rei testimonium has litteras nostras fecimus fieri patentes. Datum apud Blankforte xxviii. Maii, anno regni nostri xvi.

CLEMENTIS PAPÆ VI. ad capitulum generale Cisterciense.

Ux oreas pro papa.

Circa 1345.
Ex m.
Colbertino.

Dilectis filiis Cisterciensib[us] ejusque coabatibus in generali Cisterciensi capitulo congregandis, salutem.

Dum candidatum vestrum ordinis exercitum in castis claustralibus virtuose milit-

A tantem Domino mentis oculis aspicimus, & qualiter armis praecinctus divinis, devotum scilicet orationum suffragius, adversus hostium malignorum insidias continuo dimicare vigiliis, ne hostium ipsorum lucubrat infelibus, non desistit, patetque meditationis intulibus contemplamur, merito ad prosperum statum ipsius ordinis, per cuius operationes salubres in agro dominico uberes fructus crescunt, afficimur, desideriis oprantes intensis, ut ordo ipsi spiritualibus incrementis prouicit, & temporalibus subtilius non decrescat. Ideoque universitatem veltram rogamus, monemus, & attenius in Domino exhortamur, quantum in instanti vestri generalis congregatiōne capituli, ad ea quae Dei sunt, ac religionem fervent & nurruunt, adeo sint corda vestra concordia, & opera manifesta, quod interius religionis veritas, & extremitas famæ integritas conserventur. Et licet supponamus indubium, quod vos paternum, quem ad vos gerimus, orationum intercessionibus recompensis affectum, exhortationibus tamen predictis adiuimus, ut in eodem capitulo precium devotarum initiantias ad Dominum humilitate spiritus effundatis, & effundi per eorum ordinem statuatis, quod ipse qui solus est potens, & in cuius ditione cuncta sunt posita, turbatum mare mundi huius guerram, & dissensuum competitus fluctibus sua ineffabilis pietate quietet, ut fideles in pacis pulchritudine & fiducia tabernacula quiescentes, ipsum pacis autorem devotus, & crebris operibus pietatis intendant, malorum timore sublati, nobisque ad perficendam apostolicu[m] oneris sarcinam humeris nostris impediti virtutem tribuant, & impeditatem nostram fuz potentia fortitudine fulciant & sustentent, ut gregem dominicum cura nostra commissum, iuxta suam beneplacitum, in viam salutis dirigere, ac tandem post laboriosos praetentis vita decursus, cum regi ipso quietis percunis mercede perfici fieri ter valeamus. Darum.

EPISTOLA CLEMENTIS PAPÆ VI. ad Johannem primogenitum Philippi regis Francorum.

Conceditur duci Normannie primogenito re-
gis Francie, qua possit tangere, sacerda-
ter corpus Dominicum, & quod possit re-
cipere poculum sanguinis.

Dilecto filio nobili viro JOHANNI CA-
RILLIS in Christo filio nostri PHILIPPI EX m.
regis Francie illustri primogenito duci
Normannie, salutem.

Sincera devotionis integritas, quam ad Deum, & nos & sanctam Romanam ecclesiam gerere dinoscet, promeretur, ut petitionibus

titionibus tuis, illis præsertim quæ tuæ de- A beatitudine perfui, & inter sanctos & celestos suos in resurrectionis gloria perenniter mereatur.

Hinc est quod tuis devoris supplicationibus inclinati, ut quæ sacra sunt, præterquam corpus Dominicum, quod per alios quam per sacerdotes tractari non convenit, tangere quoties opportunum fuerit, & ad hoc te inducet piæ devotionis affectus, cum honestate tamen & reverentia, quibus decet, valeas. Et cum per confessorem tuum vel sacerdotem alium sacra communio corporis Domini nostri Iesu Christi tibi ministrabitur, possit etiam poculum sanguinis, constitutionibus, statutis, consuetudinibus & observantiis quibuscumque contrariis nequaquam obstantibus, ministrari tibi, quandom vixeris, in quocumque statu, etiam si regali dignitate fulgeres, fueris, tenore presentium de speciali gratia indulgemus. Volumus autem, quod idem confessor vel sacerdos qui tibi communionem hujusmodi ministrabit, circa hoc sic secrete gerat, & caute, quod in ministracione tibi facienda de sanguine, nihil extra vas a effundì de illo valeat, nec scandalum quomodolibet generari. Nulli ergo, &c. Datum.

TESTAMENTUM DOMINI
Guigonis olim episcopi Casinensis ac
rectoris patrimonii.

Anno 1345
Ex rot. Gobertino.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Ego GUIGO DE S. GERMANO permissione divina episcopus Casinensis, ejusque miseratione propria sanæ mentis, conspiciens quod labilis est præsentis vitæ conditio, quod videlicet ipsa statum habet omnino instabilem, & quod ea quæ visibilem habent essentiam tendunt visibiliter ad non esse; habenque volensque de me & bonis meis patrimonialibus & aliis quibuscumque ad me spectantibus testari, & disponere ad laudem omnipotentis Dei, & salutem animæ meæ, præsens testamentum, seu ultimam voluntatem per nuncupationem condo, ordino, & facio in hunc modum.

1. In primis confiteor, simpliciter recognosco, & credo firmiter sanctam & catholicam fidem individuam Trinitatem; Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, & omnes alias articulos ejusdem fidei orthodoxæ secundum quod sacro-santa Romana & universalis mater ecclesia profitetur & docet devotissime & humillime sicut possum: supplicans Domino Deo nostro, ut per suam misericordem clementiam & piissimam bonitatem animam meam de locis penarum & principibus tenebrarum dignetur eripere, quatenus omnium peccatorum vinculis absoluta, quietis & lucis æternæ

Yet. Script. & Mon. ampl. Colleff. Tom. I

A beatitudine perfui, & inter sanctos & celestos suos in resurrectionis gloria perenniter mereatur.

II. Item, ego eligo corpori meo sepulturam ex causa depositi in ecclesia sancti Antonii Avenionensis, & ibi deponi volo, & exinde transferri seu translatari volo, jubeo & ordino, prout & ubi venerabilis & carissimus pater GUILLELMUS abbas monasterii sancti Antonii Viennensis dioecesis executor meus infra scriptus, vel duo ex subscriptis executoribus meis disponere voluerint, seu etiam ordinare.

III. Item, volo, jubeo, mando, & ordino specialiter & expresse, quod omnibus creditoribus meis, familiaribus, & aliis quibuscumque personis quibus in aliquo & ex aliqua legitima causa teneri potero tempore mortis meæ specialiter, & omnibus aliis de me juste querelantibus generaliter per executores meos infra scriptos de bonis & iuribus propriis & ad me pertinentibus quoquomodo sufficiens emenda & congrua satisfactio impendatur plane & quiete, & sine strepitu judicij & figura, & qualibet iuri solemnitate remota. Et super his & omnibus infra scriptis dicti executores mei illas probationes admittant, & illis stenti de quibus videbitur expedire.

IV. Item, in redemtionem animæ meæ, & in recompensationem servitorum per me ut debui, non impensorum venerabili ecclesiæ beatae MARIE Anicensis, & satisfactionem eorum in quibus eidem ecclesiæ tenero & teneri possum, & fateor me teneri, do & lego dictæ ecclesiæ & servitoribus ipsius ad emendum redditus perpetuos & annuos, distribuendos anno quolibet dominis canonici & clericis ejusdem ecclesiæ, in missa crucis ibidem annuatim & perpetuo, ut moris est, celebranda in die obitus mei, & illis qui intererunt in choro ecclesiæ prædictæ in dicendi horis canonici in die festi beati Theofredi, pro faciendo ipso festo, & distributiones dictæ die, & in missa crucis prædictæ, per bajulos universitatis dictæ Anicensis ecclesiæ, videlicet sex denarios cuilibet canonico, & tres denarios cuilibet clero Anicensi qui intererunt in choro, dum dicta missa mortuorum celebrabitur in choro crucis, & illis dominis canonici & clericis prædictis, qui intererunt in choro horis canonici in die festi beati Theofredi, qualibet hora & cuilibet ipsorum unum denarium, vel alias juxta dispositionem & ordinationem executorum meorum infra inscriptorum, centum florennos auri de Florentia semel solvendos de bonis meis.

V. Insuper, volo & mando, dispono & ordino cappam cum historiis & imaginibus & tacello argenti munitam, & completam, per me emtam nuper Avenione, dictæ Ani-

Z z z

cienii ecclesiae dari, & reddi, & solvi, in restitucionem & emendam eorum in quibus sum dictæ ecclesia obligatus, & quod quamdiu heres meus solvere voluerit centum solidos Turonenses quolibet anno moneræ currentis pro supportandis omnibus prædictis, volo quod non compellatur ad solvendum dictos centum florenos. Volo etiam, quod capitulum Anicensis ecclesiae prædictæ nihil plus possint nec debeant, petere ab herede seu heredibus meis quibuscumque.

vi. Item, do & lego cuilibet pauperum hospitalis beatæ Mariæ Anicensis, & cui libet dominarum servientium eisdem sex denarios Turonenses semel tantum.

vii. Item, conventui monasterii Doe Præmonstratensis ordinis, Anicensis dicæcesis, do & lego, pro faciendo ibi quolibet anno anniversario meo in die obitus mei, ad emendum redditus perpetuos xx. florenos aurum semel solvendos; sed quamdiu heres meus solvere voluerit dicto conventui xxx. solidos annuatim pro faciendo anniversario, volo quod non possit interim compelli ad solvendum dictos xxx. florenos conventui memorato.

viii. Item, conventui fratrum Prædicatorum Anicensi do & lego pro faciendo ibidem anniversario meo lx. solidos semel tantum, quodque dicta die tenebuntur divina officia celebrare.

ix. Item, pro simili anniversario meo faciendo do & lego conventui fratrum ordinis Minorum Anicensi l. solidos Turonenses semel tantum.

x. Item, simili modo pro anniversario meo faciendo do & lego conventui fratrum ordinis beatæ Mariæ de Monte Carmelo Anicensi xi. solidos Turonenses semel tantum.

xi. Item, pro simili anniversario meo faciendo do & lego conventui dominarum Vallæ ordinis S. Augustini prope Anicium xl. solidos semel tantum.

xii. Item, conventui de Silva benedicta ordinis Cisterciensis Anicensis dicæcesis do & lego pro simili anniversario faciendo centum solidos Turonenses semel tantum.

xiii. Item, conventui cuiilibet monachorum S. Theofredi ordinis S. Benedicti, ac Mansiæ, & Camporum-bonorum, & Bella-cumbe ordinis Cisterciensis, Anicensis & Vivariensis dicæcesis, pro confamilibus anniversariis faciendis lx. solidos Turonenses tantum do & lego.

xiv. Item, ecclesie S. Germani Anicensis dicæcesis & servientibus eisdem do & lego, ad faciendum annuatim ibidem anniversarium meum, x. florenos aurum semel tantum solvendos, pro emendis redditibus perpetuis, ad faciendum anniversarium antedictum. Sed quamdiu heres meus solvere voluerit decem solidos annuatim, volo quod

A non possit compelli ad solvendum x. florenos predictos.

xv. Item, pro faciendo consummatione anniversario annuatim in die obitus mei in ecclesia sancti Quintini dictæ Anicensis dicæcesis, do & lego eidem ecclesia & servientibus ejusdem, ad emendos redditus perpetuos, decem florenos aurum semel solvendos de bonis meis; sed quamdiu heres meus solvere voluerit decem solidos Turonenses pro prædictis oneribus supportandis, volo quod non possit compelli ad solvendum x. florenos predictos.

xvi. Item, do & lego Margarite relicte Pontii de S. Germano fratri mei quandam, expensas per ipsam factas de bonis meis in reparando, fulcendo & ædificando hospitium suum quod habet in civitate Anicensi, & volo etiam & mando, quod si qua essent solvenda ratione hujusmodi ædificii, solvantur de bonis meis prædictis, quæ habet Paulianus Bernardi canonicus Anicensis, si quæ sint & secundum ordinationem excutorum meorum, vel duorum ex ipsis.

xvii. Item, lego eidem Margarita fructus, redditus, obventiones quilibet ac universos & singulos, quos habeo in castro & mandamento sancti Quintini, & in loco seu manfo de Cris, quamdiu vitam duxerit in humanis, & volo & mando sibi provideri de aliis bonis meis in necessitatibus articulo, quamdiu ipsa vixerit in humanis.

xviii. Item, remitto, do, & lego religioso viro Michaeli Moteti decretorum doctori priori prioratu sancti Laurentii de Lacu ordinis sancti Benedicti Gratianopolitanæ dicæcesis, pro gratis servitiis mihi per ipsum impensis, xxx. florenos aurum, quos eidem mutuavi, & in quibus mihi tenetur, & de quibus habui instrumentum, & mando sibi restituï idem instrumentum.

xix. Item, de donatione inter vivos, seu donatione causa mortis, & ut melius valere poterit, Ademario de Bardis domicollo meo equum quem equitar, & arnolium seu armaturam quas habet, pro gratis & acceptis servitiis quæ mihi impendit & fecit, & in satisfactionem eorum.

xx. Item, dico & confiteor me habere & dimisissæ cum rauba mea apud Montem Flasconem libros & raubam domini quandam Beraudi Marcheshi urriusque juris professoris, quæ omnia estimata sunt cc. & l. florenos aurum, quæ heredibus suis seu illis ad quos spectant reddi & restitui volo.

xxi. Item, dico & confiteor, quod prædicta rauba mea dimisi, & sunt quidam libri religiosi viri domini Michaelis Moteti, quos sibi reddi & restitui volo.

xxii. Item, recognolco & confiteor me teneri ex causa veri & puri mutant reverendissimo patri & domino meo præcipuo do-

mino PETRO tituli sancti Clementis praibytero cardinali in c. fiorenis auri de Florentia.

xxiii. Item, heredibus quondam domini Petri Gaurerii de Vapinco in c. fiorenis auri confiteor me teneri, quos eisdem heredibus de bonis meis, reddi, solvi & restituvi volo.

xxiv. Item, heredibus quondam Johannis . . . Jarente Pagani de Grana Valentinenensis dicccesis.

xxv. Item, tam pro quibuscumque mutuis quocumque tempore pro me Avenio de camera domini nostri papae, & etiam apud Montem-Flasconem receptis, quam eriam pro omnibus iis quae recepi de bonis cameræ domini nostri papæ prædicti apud Montem-Flasconem, vel alibi cum eram rector patrimonii beati Petri in Tuscia, seu alias quandocumque de bonis dictæ cameræ habui & recepi de bonis & thesaurario dictæ cameræ & Montis-Flasconis, & domini nostri papae, ad faciendas expensas necessarias & onera supportanda, quæ mihi incumbebant fieri pro negotiis mihi commissis per dominum nostrum papam, & quæ negotia erant in patrimonio prædicto. vi.

delicet tria millia fiorenorum, quæ quidem omnia expendi tam in pecunia, quam in quibuscumque aliis bonis: quæ quidem omnia confiteor me habuisse & recipisse & expendisse pro honore & negotiis sanctæ Romanae ecclesie.

xxvi. Item, mando & præcipio, quod restituantur matri quondam venerabilis viri domini Martini de Chalantonio ac ejusdem domini Martini heredibus lx. fiorenis auri, quos habebam adhuc seu restabant ad solvendum de bonis executionis ipsius.

xxvii. Item, mando & præcipio restituvi matti quondam magistri Matthæi de Dunero Aniciensis dicccesis xx. fiorenis auri, in quibus dicto magistro Matthæo poteram teneri.

xxviii. Item, volo stari & credi juramento Durandi de Cumbis domicello, de & super iis quæ debo sibi, de ejus legitate consilii, & quæ suo juramento idem Durandus afferet sibi deberi per me, præcipio ejdem Durando solvi & reddi de bonis meis.

xxix. Item, simili modo volo stari & credi juramento Guillelmi Romei de his quæ debere possum sibi.

xxx. Item, volo & mando credi & statuji juramento domini Durandi de Rivalchorarii ecclesie Aniciensis, de his in quibus possum sibi teneri.

xxxi. Item, volo & ordino, quod legata alia quæ idem dominus abbas solus vel duo ex executoribus meis infra scriptis facere & ordinare voluerint, provide habeantur & habentur, ac si eadem expressissim.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A xxxii. Item, volo, mando & ordino, quod prefatus dominus meus abbas omnibus predictis & infra scriptis per me dispositis, ordinatis, & relictis, ac legatis, possit addere, detrahere & diminuere, prout sibi placuerit & expediens videbitur, vel duo ex meis executoribus infra scriptis.

B xxxiii. Item, volo, sed expresse inhibeo, quod heres seu heredes & executores mei infra scripti vel aliqui eorumdem possint compelliri ad solvendum legata & alia disposita & ordinata per me superius, nisi solutionibus & temporibus disponendis & ordinandis per eundem dominum abbatem, vel per duos de executoribus meis, & quod non possint incurrire sententias excommunicationis, interdicti, seu alias quascumque penas juris vel hominis latas auctoritate quorumcumque statutorum synodalium, vel alias quoquo modo promulgatas vel promulgandas, nisi tunc denum post hujusmodi ordinationem & dispositionem de solvendis prædictis per prædictos executores meos, ut præmititur, factos, sed heres vel heredes mei essent in mora solvendi prædicta.

C xxxiv. Item, instituo mihi universaliter heredem, ipsum ore meo proprio profendo & nominando nobilem ARMANDUM DE S. GERMANO, alias de Vilareto, nepotem meum, in omnibus & singulis bonis meis immobilibus & mobilibus, castris, villis & eorum territoriis & jurisdictionibus, ac juribus & actionibus quibuscumque mihi competenteribus & competituris, & quocumque modo & ex quacumque causa præsentibus & futuris ad me pertinentibus tempore mortis meæ, his exceptis, de quibus in codicillis, si illud vel illa in futurum considero, disposuero, vel etiam ordinabo.

D xxxv. Item, si moriatur idem Armandus sine liberis masculis ex suo corpore & ex legitimo matrimonio procreandis, in illum casum substituo eidem ARMANDO nobilem AYGLINAM sororem meam, matremque dicti Armandi in omnibus bonis meis prædictis, hoc salvo, adjecto & retento, quod si moriatur dictus Armandus relictis filia vel filiabus ex eo de legitimo matrimonio procreatis, volo, jubeo & ordino, quod debeat dotari decenter de bonis hereditatis meæ prædictæ, non obstante substitutione præmissa.

E xxxvi. Item, si dictus Armandus decebat sine liberis masculis, ut est dictum, non superstite dicta AYGLINA sorore mea, vel etiam si & quando ipsam AYGLINAM decedere contigeret, substituo in casibus prædictis, & juxta affectionem superius expressatam, eisdem Armando & AYGLINÆ, & etiam eorum cuiilibet Petrum filium AYGLINÆ, fratremque dicti Armandi. Et si ille Petrus tunc non viveret, vel si viveret &

Zzzij

decederet sine liberis masculis, in his casi bus & quolibet ipsorum, substituo alium filium dictam Ayglinae sororis meæ, si quis superest; & si plures filii ipsius Ayglinae superessent, substituo supraascriptis illum de filiis Ayglinae qui eligetur per Armandum & Ayglinam prædictos, vel alterum eorumdem, vel illis deficientibus per tres de paternis meis magis propinquos. Si vero prædicti omnes per me instituti & substituti decederent absque liberis masculis, in illum casum substituo Guigonem de Glavanacio, alias dictum Guigardonum, & postea Astorgium dictum de Lordayrel Aniciensis dicēcēsis & heredem masculum ipsius successive cum adjectione de maritandis filiis dicti Armandi, si qua superessent ex tunc, de bonis hereditatis meæ prædictis.

xxxvii. Præfatis autem mei testamento seu ultimæ voluntatis eligo, facio, ordino, & constituo executores meos & meæ ultimæ voluntatis, videlicet præfatum dominum meum dominum GUILLEMUM abbatem monasterii sancti Antonii Viennensis dicēcēsis, venerabiles & discretos viros dominos Gotefridum de Rupenocria præpositum ecclesie Tolonenſis, Guigonem de Godeto legum doctorem, Hugonem de Turre, & Petrum Blanthonis canonicos Anicienses, Petrum Arnaldi, & Durandum de Cumbis domicellos, dominum Petrum Gilberti chorarum ecclesie Aniciensis, Guillelmum Romei S. Endii, & Simonem Aprilis S. Georgii Aniciensem ecclesiaram canonicos, & quemlibet eorumdem ad faciendum, exequendum, & complendum omnia & singula supradicta, & meam ultimam voluntatem, & dispositiōnem, & de ipsis executoribus meis, & cuiuslibet ipsorum omnia & singula bona mea absque licentia alicuius curia seu persona, tam in vita mea, quam etiam post mortem meam, & etiam absque confessione alicuius inventarii plenam & liberam potestatem & speciale mandatum & irrevocabile hujusmodi executionem complendi, & eorum propria auctoritate apprehendendi, tenendi, & capiendi, & etiam omnia & singula nomina & debita mea recuperandi, & de receptis per duos ex executoribus meis quicquidandi, & omni bona mea mobilia & immobilia ubicumque consistentia ac se moventia, praesentia & futura, calfra, jura, & jurisdictiones ad me spectantia quomodo, & corporalem possessionem seu quaque bonorum & jurium omnium prædictorum, & pro hujusmodi executione complenda & facienda habendi & tenendi juxta præfatis feriem testamenti & ultimam voluntatis. Quae omnia & singula bona ex nunc prout ex tunc precario jure ipsorum executorum meorum nomine meo constituo possidere, donec ipsorum possessionem &

A quasi intervererent & acceperint corporalem, dans etiam & concedens ego prædictus testator dictis executoribus meis, & eorum cuiuslibet juxta tenorem infra scripta omnia & singula bona & jura mea ad compleendum executionem eamdem, & legata etiam omnia, & singula debita complendum & exequendum, & faciendum quæ superius continentur: ad precepsum insuper, exigendum, & recipiendum omnes & singulos fructus, redditus, & proveniens omnium beneficiorum meorum quorumlibet qui mihi deberi poterunt tempore mortis meæ, omnesque & singulas pecuniarum summas, & res alias quascumque, necnon omnia alia & singula mihi debita, debitas & debendas, & de receptis quitationes plenarias faciendum.

xxxviii. Item, relevo dictos executores meos & eorum quemlibet a redditione computi seu rationis, de eorum legalitate consilis, ipsos analogistas faciendo.

xxxix. Volo quoque & ordino & dispono, quod si omnes executores mei prædicti non potuerint, seu noluerint, vel diculenter vacare executioni hujusmodi facienda, & requisiti ut dicta executioni vacarent, & vacare non possent, vel nollent, aut absentes essent a loco in quo vacandum esset executioni hujusmodi, vel alicui negotio dictam executionem tangent, vel etiam alias quandcumque opportunum esset aut utile, aliquid de dicta executione facere in iudicio sive extra, idem dominus abbas solitus & in solidum, vel dico ex dictis executoribus meis potestatem plenariam super præmissis omnibus faciendis, complendis, exercendis, & plenarie exequendis, aliorum coexecutorum consensu, vel voluntate minime expectata.

x l. Item, supplico tanta humilitate & devotione quanta possum reverendissimo patri & domino meo præcipuo domino PETRO tituli S. Clementis presbytero cardinali, cui me & mea, & etiam heredem & familiares meos, & negotia hujusmodi executionis humiliter recommendo, quatenus ipse sui benignitate & misericordia in prædictis & etiam dictis executoribus meis velit præstare suum benignum auxilium, consilium & favorem.

E x li. Prædicta autem omnia & singula per me donata, legata, & relieta, necnon institutionem & substitutiones per me factas superius quibuscumque personis & locis dedi, legavi, & feci: do, lego, & facio, & eisdem & ipsorum cuiuslibet, quibus supra ea legavi, dedi, seu reliqui, & vobis Johanni Jaquineti de Baudricuria . . . publicis notariis infra scriptis, & vestrum cuiuslibet eorumdem & aliorum quorum interesse petest vel intercerit in futurum, in restitutiona & emendanda eo-

1465 EPISTOLARUM ET DIPLOMATICUM. 1466
rum in quibus ipsis & eorum cuilibet te- A quod absque dispensatione sedis apostolicæ non potest inter ipsos matrimonium consummari: inde est quod reverendæ domini natiōni vestra supplico humiliter implorando, quod vos dignemini scribere domino papæ deprecando, quod ipsi placeat super dicto impedimento misericorditer dispensare.

XLI. Hoc autem testamentum meum ultimam uno contextu per me factum & meam ultimam voluntatem esse volo, quæ si non valerent jure testamenti, præcipio quod valeat & eam valere volo & tenere jure codicillorum; & si jure codicillorum non valeret, eam valere volo jure donationis causa mortis, vel cuiuslibet alterius ultimæ dispositionis seu voluntatis, quam eriam præfero & præferri volo omnibus aliis meis testamentis, seu ultimis voluntatibus per me factis temporibus retroactis: quæcumque alia testamenta per me alias retroactis temporibus facta revocando, presenti testamento remanente in sui roboris firmitate: quæ dictari & emendari volo ad dictamen cuiuslibet sapientis.

XLIV. Super quibus omnibus & singulis suprascriptis require & rogo vos, & vestrum quemlibet, notarios publicos hic præsentes . . . & divitum fieri unum vel plura publica instrumenta, & si requisiisti fueritis de qualibet clausula sigillatim, & in testes invoco vos omnes hic affantes quos & vestrum quemlibet specialiter & expresse rogo quod huius testes in & de prædictis & vocari feci ad ea.

Acta & ordinata fuerunt præmissa per dictum testatorem uno contextu & sanamente in Villa-nova S. Andreae Avenionensis diœcesis anno Domini MCCCXL. indicione IX. pontificatus sanctissimi patris & domini nostri domini Benedicti papæ XII. anno septimo, die dominica XXIX. mensis Julii præsentis.

EPISTOLA HENRICI
comitis Ruthenensis ad Philippum
regem Francorum.

Orat ut scribat domino pape ad obtinendam dispensationem contrahendi matrimonii in quarto gradu inter Robertum comitem Claramontis & filiam suam.

Circa 1350.
Ex m. Col.
lmino.
ILLUSTRISSIMO viro atque magnifico, excellētissimoque domino suo domino PHILIPPO Francorum regi Dei gratia HENRICUS comes Ruthenensis ejus fidelis, humilius ac certa cum reverentia tam debita quam devota.

Noverit vestra regia celsitudo, quod cum ego qui vester sum, magis desiderem esse vester, & contraxissem sponsalia de quadam filia mea primogenita cum ROBERTO comite Claramontis, Dalphino Arvernæ, consanguineo dominæ reginæ illustrissima confortis vestræ, & impedimentum appareret in dictis sponsalibus, videlicet affinitas in quarto gradu consanguinitatis, propter

EPISTOLA HENRICI
comitis Ruthenensis ad Eduardum
Anglorum regem.

Ejusdem argumenti.

EXCELLENTISSIMO viro, magnifico & honesto, dominoque suo carissimo EDUARDUO Anglorum regi Dei gratia HENRICUS, &c. Noverit dominatio vestra, regia altitudo, quod antiqua familiaritas, quam ergavos & vestros & nos & nostri habuimus & habemus, nobis præstant audaciam vos petendi, inde quod cum contracta fuerint sponsalia inter filiam nostram ISABELLAM & ROBERTUM comitem Claramontis Delphini Alvernæ, & impedimentum modo de novo appareat in eisdem, videlicet affinitas in quarto gradu, propter quod absque dispensatione sedis apostolicæ non potest inter dictos sponsos matrimonium consummari, dominationem vestram & excellētiam venerandam, de qua fiduciam querimus priorem, quatenus placeat vobis dominum papam litterarie deprecari, ut ipse super dicto impedimento dignetur misericorditer dispensare. Suppletatis, addatis, & apponatis quod videbitis faciendum.

EPISTOLA CLEMENS
papæ VI. ad Amanevum de Lebreto.

D De pace ineunda ipsum inter & Johannem de Ferrariis senescalum Vasconie.

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei dilecto filio nobili viro AMANE-
vo domino de Lebreto S. & A. B.

Anno 1351.
Ex m. Col.
lmino.
Cum nos dilectos filios magistrum Hungonem Geraldii decanum ecclesie S. Areddii Lemovicensis diœcesis, & fratrem Guillemum Petri ordinis Prædicatorum magistrum in theologia, capellanos nostros laatores præsentium pro pace & concordia inter te & dilectum filium nobilem virum Johannem de Ferrariis senescalum Vasconie, super discordia inter te & eum noviter, peccatis exigentibus, suscitata, Deo propitio reformata, specialiter destinemus; nobilitatem tuam paterno rogamus & hortamur affectu, quatenus eisdem capellanis & ipsorum cuiilibet, super his quæ tibi super hujusmodi negotio pacis ex parte nostra retulerint, adhibeas plenam fidem, &

Zzz iiij

illa studeas efficaciter adimplere. Præterea A Aquitanis, & tota lingua Occitana venerabili viro domino Johanni de Charnelis constabulario Burdigalæ vel ejus locum tenenti salutem.

JOHANNIS REGIS FRANCORUM
litteræ ad suos thesaurarios.

Ut Johanni Armaniaco comiti singulis membris certas pecunias summas tribuant.

Anno 1311.
Ex ms. Col-
bertino.

JOHNES Dei gratia Francorum rex, dilectis & fidelibus thesaurariis nostris salutem & dilectionem.

Cum dilectum & fidelem consanguineum nostrum JOHANNEM DE ARMANIACO primogenitum dilecti & fidelis consanguinei nostri comitis Armeniaci servitorum nobis in guerris Vasconia cum quatuor centum hominibus armorum & ostingentis servientibus retinuerimus ad nostra vadia consueta, ordinaverimusque, quod pro quolibet mense, quo in dicto nostro servitio inerit, pro satisfaciendo dictis armorum gentibus, eidem sufficiens mutuum de nostra pecunia tradatur, & etiam liberetur; mandamus vobis districtus injungentes quatenus dicto consanguineo nostro de nostra pecunia dictum mutuum tradatis & etiam liberetis mense quolibet, vel in tali loco ipsum ferri faciat, in quo absque difficultate ipsum habere valeat, quodque in ipso non possit per aliquos locum tenentes & capitaneos nostros ac quoscumque alios impediri, ordinationibus per nos seu locum tenentes nostros factis & faciendis in contrarium non obstantibus quibuscumque mandantes omnibus officialibus & subditis nostris, ut vobis obedient in præmissis. Datum apud S. Germanum in Laya xxvi. die anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo primo.

LITTERÆ RADULFI COMITIS
Stafford ad Johannem de Charnelis
constabularium Burdigalæ.

Ut Bernardum Ezii dominum de Lebreto in possessorem Vasatenis præpositure mittat.

Anno 1312.
Ex ms.
Colbertino.

RADULFUS comes de Stafford, locum tenens domini nostri regis Angliae & Franciae, & capitaneus generalis in ducatu

(a) Indentura apud Anglos est chyrographium, seu scriptura conventionalis, aliæ que idem continet quasi parallela, & ab ea in modum denticum decisa, ut partes esse & una conlectae videntur; ut si de rebus in eis contentis aliquando

Cum egregius vir dominus Bernardus Ezii, dominus de Lebreto, nobis supplicaverit, quod cum dominus noster rex prædictus per diversas suas patentes litteras suo magno sigillo sigillatas senescallo suo Vasconie & constabulario Burdigalæ, qui tunc erant, vel qui pro tempore forent directas mandaverit, ut sexcentum quinquaginta quinque libras & sex solidos sterlingorum, & quinque solidos Burdigalenses, quas ipse certis diversis locis ratione adherentia sunt eidem domino nostro regi factæ amittrebat, & quas per (a) indenturam inter dictum do-

minum nostrum tegem & dictum dominum de Lebreto factam restituere promiserat super certis redditibus seu bonis aut exitibus ad ipsum dominum nostrum regem in ducatu prædicto spectantibus, etiam habentibus merum & mixtum imperium, & jurisdictionem altam & bassam, ubi ad placitum ipsius domini de Lebreto commodius & utilius fieri possent, assignarent, quoique C terras, redditus & loca sua sic deperdita recuperasset, vel recompensatio sibi inde alibi facta competens, ut eidem præposituram Vasatensem cum omnibus & singulis redditibus, exitibus, proficiis & emolumentis suis, juribus, & deveriis ad dictam præposituram pertinentibus, aut pertinere & spectare debentibus quoquo modo, pro summa seu valore ccc. scutorum atri habere faceremus. Nos attendentis supplicationem ipsius domini de Lebreto fore justam, & ad grata, utilia servitia qua dietim præstat præfato domino nostro regi, nobis & aliis suis officiis & ministris, non sine variis laboribus, sumtibus onerosis, ex affectu considerationem habentes, & volentes cum eodem gratiosius agere in hac parte, eidem domino de Lebreto prædictam præposituram Vasatensem, cum jurisdictione alta & bassa, ac mero ac mixto imperio, & omnibus & singulis redditibus, exitibus, proficiis, & emolumentis, & aliis juribus & deveriis ad dictam præposituram pertinentibus aut pertinere & expectare debentibus quoquo modo, pro valore seu summa trecentorum scutorum atri, in partem deducimus sexcentum quadragesima quinque libras, sex solidos sterlingorum & quinque solidos Burdigalenses assignavimus tenore præsentium nomine regio ac nostro habendas, tenendas, & possidendas per dictum dominum de Lebreto & heredes suos, quoique dictus dominus de Lebreto aut heredes

emergat controversia ad contractus veritatem firmandam exdem indenturæ simul aptate acque invicem collatae, omne falsitatis dubium tollant.

sui terras, redditus predictos, quæ sicut præmittitur ratione adhaerentia regiae amittit, in toto aut in parte recuperaverit, vel quo-usque dictæ sexcentum quadraginta quinque librae sex solidi sterlingorum, aut quinque solidi Burdigalæ eidem alibi in bonis locis & sufficientibus cum mero & mixto imperio ac jurisdictione alta & bassa ad placitum suum fuerint, secundum tenorem dictæ indenturæ, plene assignatae, prout in quibusdam aliis nostris patentibus litteris inde confessis plenius continetur: vobis mandamus quatenus dictum dominum de Lebreto aut ejus procuratorem seu ajornatum in possessionem pacificam & quietam dictæ præposituræ Vafatensis inducatis, inducimusque manu teneatis, & vitiliter defendatis secundum dictarum litterarum sentiem & tenorem, retinentes ab eodem domino de Lebreto litteras suo sigillo signatas, in quibus assignatio predicta continetur, & pro dicto domino nostro rege nobis & vobis sufficientem de valore dictæ summa assignationem non ulterius repetendo, prout vestra discretioni videbitur faciendum: mandantes omnibus & singulis officialibus regiis, fidelibus & ministris, ut vobis & deputandis a vobis in præmissis ea tangentibus præstant auxilium, etiam si necesse fuerit, manu fortæ. Datum Burdigalæ sub sigillo nostro nona die Octobris anno Domini MCCCLII.

LITTERÆ JOHANNIS
regis Franciæ.

Johanni comiti Armeniaci comitatum de Gauro concedit.

Anno 1354.
Exm. Col.
Turino.

JOHNNES Dei gratia Francorum rex, notum facimus universis presentibus pariter & futuris, quod nos arbitrantes decus & debitum, fideles & bene meritos, nostrisque obsequiis utiles atque promptos talibus retributionis impendiis prosequi gratis, per quæ de promptis eorum servitio ad utilitates nostras & successorum nostrorum impensis sentiant se refectos, & inde efficiantur in posterum promtiores: & attendencies ad longæva, utilia & fructuosa servitia per carissimum & fidelem consanguineum nostrum JOHANNEM comitem Armeniaci, carissimo domino & genitori nostro & nobis in guerris nostris & alibi bene, fideliter, utiliter & gratiæ impensa, pro quibus labores assiduos sustinere, & se pluribus exponere periculis non formidavit, & quæ nobis & successoribus nostris per ipsum & ejus successores speramus impendi in futurum, considerationis nostræ intuitum benignissime & prout dignum & congruum esse digneatur dirigentes, in remunerationem servitorum predicatorum,

Aut ad ipsa continuanda servitia eo insurgat ferventius, & propensius animetur, quo ipsorum jam sibi prima per amplius noverit profuisse eidem consanguineo nostro, suisque successoribus, & ab eis tum habituris in futurum comitatum nostrum de Gauro, videlicet villas, loca, & castra de Florentia, de suo podio, de Salvitate, de Paulhaco, cum omnibus aliis villis, castris, locis, dominibus, edificiis, fortalitiis, fortis, herbagiis, pedagiis, leuidis, redditibus, deversis, emolumentis, juribus, jurisdictionibus altis, mediis & bassis, mero & mixto imperio, ac exercitio eorumdem, homagii, feudis, vassallatibus, emphiteotariis, & aliis quibuscumque honoribus ad dictum comitatum de Gauro, villas, castra & loca predicta pertinentibus, donamus & concedimus per presentes de plenitudine regis potestatis, de nostra certa scientia & gratia speciali, non obstante quod domanio regni nostri diu incorporata fuerint, & non obstantibus ordinationibus factis per nos seu predecessoris nostros hactenus, ne dominia regni nostri in perpetuum vel alter transferantur, & aliis ad hoc contrariis vel adversis, ac donis per nos seu predecessoris nostros reges Franciæ dicto consanguineo nostro ad hereditatem vel ad vitam, aut in pecunia factis quibuscumque & ordinatione regia edita super donis prioribus in posterioribus exprimendis; volentes quod haec nostra præsens concessio & donatio per nos eidem consanguineo nostro facta de comitatu aliis castris & locis predictis, tantam habeat roboris firmitatem, ac si omnia & singula dona per nos seu dictos predecessoris nostros dicto consanguineo nostro vel suis facta, essent ibi singulariter expressata, pro quibus siquidem omnibus & singulis supradictis dictus consanguineus noster nobis hodie praestiterit, ad quod ipsum admisimus, nostro & alieno jure salvo, retentis insuper in præmissis donatis nobis & successoribus nostris Franciæ regibus recognitione & homagio, ac superioritate, & resorto, & quod in villis, castris, & locis predictis, & aliis quibuscumque dicti comitatus, fortaria & alia quæcumque subsidia indicere poterimus, prout ante factam donationem presentem inibi nobis liebat, & prout subdicti dicti comitatus erant facere consueti; mandantes omnibus & singulis vassallis, hominibus ac consulibus villarum & locorum predicatorum, & aliis subditis dicti comitatus, ut dicto consanguineo nostro usque ab eis causam habituris in futurum obedient, ut vero & immediato domino comitatus predicti, & eidem homagia faciant, & presentent debita fidelitatis juramenta, liberantes eosdem & eorum quemlibet fidelitatis ramentis & homagii, quibus nobis ut im-

mediato domino tenebantur... & præstite- A gio , &c. Datum anno Domini MCCCLVII.
rint confanguineo nostro prædicto ; man- in vigilia sanctissimæ Conceptionis præno-
dantes nihilominus & etiam committentes datæ.

senscallis & judicibus majoribus Tholosæ & Agennensi & corum culibet , ut dicto confanguineo nostro possessionem realem & corporalem dicti comitatus , villarum , castrorum , locorum , jurium , reddituum , & ... prædictorum tradant & liberent indilatæ , & amoveant exinde quoscumque ju- dices castellanos & bajulos , aliosque officiarios in dicto comitatu de Gauro nostro nomine constitutos , quos & nos tenore præsentium amovemus , quibuscumque pri- vilegiis per nos seu prædecessores ... dicti comitatus concessis de non extrahendo eos extra manum nostram & aliis , appellatio- nibusque & contradictionibus interpositis & interponendis , ac litteris imprecatis vel impetrandis in contrarium non obstantibus quibuscumque , quod ut firmum . & stabile perpetuo perseveret ... nostri Parisius in absentia nostri magni his litteris est appen- sum , salvo in aliis jure nostro & quolibet alieno. Actum apud Louvres prope Par- sius die vi. Martii anno Domini MCCCLIV. per regem Ivo.

L I T T E R Æ T H E O D E R I C I
abbatis Corbeia novæ.

De festo Conceptionis beatae Mariae solemniter celebrando.

Anno 1357.
Ex ms. Cor-
beia novæ.

Dei gratia THEODERICUS abbas Cor- beiensis monasterii , ordinis S. Bene- dicti Paderbornensis dicæcæsis , omnibus no- stris subjectis claustralibus cuiuscumque conditionis aut sexus extiterint , salutem in vero salutari. Si Dominum & Salvatorem nostrum in certis sanctis suis laudare jube- mur , non est dubium quin millesies mille- nis vijibus & ultra quam farè poterit , glo- riosam Virginem matrem suam MARIAM dignissimam præconiis ad magnificentiam suam extollere pro modulo nostræ parvitas merito debeamus. Hinc est quod cum consensu dilectorum nostrorum prioris , præ- posti & capituli , & omnium quorum inter- fuit , diem Conceptionis ejusdem sacratissimæ Virginis magnificentissimis honoribus prosequi cùpientes , pio affectu dignum du- ximus statuendum , quod prædicta ineffabili- lis sanctificationis dies ab omnibus nostris subjectis monasteriis & ecclesiis in septem candelis , in cappis , & aliis solemnissimis ad hoc concurrentibus singulis annis celebre- tur. Ponderantes quod ob reverentiam huius diei plura miracula in novellis temporibus nobis per eamdem claruerunt. Primum in hoc quod omnes per celebritatem hujus festi in angustiis liberantur , exemplum in fratre nostro ECCELMO abbate de naufra-

Anno 1360
Ex cartario
S. Vedafisi.

L E T T R E S D E N O N P R E J U D I C E
de la ville d'Arras pour aide a eux faites
par l'église de saint Vaast pour le forti-
fication d'icelle ville.

A Tous ceuls qui ces prefentes lettres verront , nous maire & eschevins de la ville d'Arras , salut. Come religieuses personnes & honnêtes li abbes & li convent de l'église saint Vaast d'Arras , de leur propre mouvement & grace , pour aider a sup- porter plusieurs grans missions & frais que il convenoit faire , a faire reparer les forte- resses , closures , & faire pons-levis aux por- tes de le ditte ville , pour le double des guerres des Anglés & Navarrois a l'encontre de le couronne de France , nous heuifien donné le somme de quatre cens escus , si qu'il appett par nos lettres de ce faisant mention , seelées du seal aux causes de ledite ville , a eulx baillées en l'an de grace mille trois cers cinquante nuef , & nous heuifions encommenchié a faire lesdis ouvrages , forteresse , pons-levis briefmēt & hastivement , li quel n'ont peu estre parfaite pour les grans mises & couls que nous y proposieremus a faire. Pourquoи de requieff nous heuiffions supplié aux dis religieux , que pour lesdis ouvrages , pons & forteresse parfaire , il leur pleust a nous faire aucune grace & pure liberalité , nous aient de requieff donné le somme de cccc. flourins a l'escu pour supporter l'adite guergue , co- me dit est. Sachent tous que nous cognissons ledit don avoir esté fait a nous de pure grace par lesdis religieux , si les en mer- chions , & voulons , & consentons que le- ditte grace ne leur porte grief ou prejudice , & que nous ou nos successeurs ne puissions ou ne puissent leditte grace traire a consequence pour le temps avenir , ne dire que ledit religieux pour leditte grace a nous faite , come dit est , soyent en rien tenu de aucune chose donner , contribuer ou mettre par maniere de grace ou autrement a supporter le guergue de leditte repara- tion , renforchement des clostures & forte- resses devant dictes ou de aucunes autres necessité de leditte ville sousporter plus av- ant que il estoient avant leditte grace faite a nous , comme dit est , que par ledit don & teneur de ces prefentes lettres aucun prejudice ne soient faits a yceux ne a nous pour le temps avenir. En testmoing de ce nous avons ces lettres seelées du seal aux causes de leditte ville d'Arras. Che fu fait l'an de grace MCCCLX. le III. jour du mois de Juille.

LITTERÆ

LITTERÆ REGIS ANGLIÆ
ad dominum de Lebeto.

*Gratias agit de ejus in Aquitania obsequis,
promitisque proximum in quanum pos-
serit auxilium.*

DE PAR. A E. R O Y.

Orca 1560.
Exempl. Col.
imino.

Tres cher & bien amé foial. Por ce que nous tenons bien vrayement que vous orriez tres volontier le certain de nostre bon estat & santes, vous faisons savoir que à la fefance de cestes, nous estions tout fains & en bon point, la Dieu mercie, desirans entierement de vous aussi oyer & de vostre estat continuelement bone nouvelle. Tres amé foial, nous fumes tres certainement enformez tant parmi la relation de nostre tres cher fils JOHAN duc de Lancastre, iquel ad demore, si comme vous savez, sur le gouvernement de nostre seigneurie d'Aquitaine l'an derain passez, come avurement de vostre bon port, & de les grandes diligences, courstages & travaux, que vous avez mis & sustenus, & mettez & sustenez de jour en autre en le service de nous & de nostre tres cher fils le prince es parties de nostredit seigneurie, dont nous vous remercions especialement & de cuer, & vous prions que vostre bon port avant dit veuliez toujours envers nous continuer pour amour de nous, si comme nous nous fions de vous & en droit de l'estat de nostre dite seigneurie. Nostre cher & foial Guichard d'Angle mareschal d'icelle, & le sire Poyane, nous avoit en presence de nostredit fils le duc assez pleinement enformez, & aussi de la necessité que le paix vous & nos autres liges illocques avez de socours, mes voit est que nostredit fils le duc, & lesdits mareschal, & sire de Poyane esteant en sa compagnie furent destourbez sur leur passage de la mer par contretempete de vent & par tempeste & fortune de la mer, si qils apres leur dit passage vindre premierement a nostre presence a ceste daraine feste de sainte Catherine, & por ce que a tel temps nous n'avions n're delez nous les prelats, nobles & grants de nostre conseil, par queux nous voulons estre conseillez des choses a nous ensi exposée par ledit mareschal & sire de Poyane, lesquelles sont tres chargeantes, & nous gisent pourtant pres a cuer, si ne y poet ordeneance convenable estre mise, fitost comme nostredit fils le duc cuidoit, quant il despartit des parties susdites, eins ferons assembler par celle cause especialement entre autres lesdits prelats, nobles & grants a Vestmonster en la feste de saint Hillaire prouchain veniant, a quel temps nous

Vet. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

A aurons ovesque eux sur meismes les choses bonne & meur déliberation, & par leur avis ordenerons alors tiel secours pur ledis païs & tous nos liges illocque sera convenable & suffisant, si Dieu plést, & le plus brievement que faire se purra. Si vous prions cherement, que en le temps moyens vous veuliez conforter, & faire de toutes choses & par especial touchant la sauvegarde des chasteux, dont vous estes sires, au mieul que vous purrez pour l'onour de nous, de nostredit fils le prince & de vous, & pur la sauvereté du païs avant dit, comme nous nous assurons de vostre pruëté & loyauté. Et si vous en faurions molt especialement bon grée. Entendant de certain que nous pensons d'avoit tel regard en temps a venir a vos diligence, courstages & travaux, qu'aux vous avez ensi mis, & mettez tous les jours pour nous & en nostre service, que vous les tendrez fort bien emploiez a l'eidé de Dieu. Donné sous nostre privé seal a nostre paleys de Vestmonster le premier jour de Decembre.

LITTERÆ COMITIS VALESII
gubernatori Navaræ.

*De belli inducis faciendis inter dominum de
Acro-monte & Petrum de Luce.*

Ex ms.
Colurim².

DE par le comte de Valois, a nostre cher & amé le gouverneur de Navarre salut & bonne amour.

Gouverneur, nostre intention est de la besoigne d'entre le seigneur d'Aigremont & Pierre de Luce, que treves bonne, ferme & seure se doigne & tiengne jusqu'a la saint Michel prochain venant deub & de leur parties en la maniere si come elle se donna quand le sire de Lebret fist la paix d'entre eux, & que vous faciez treves entre le lignage de Luce & le lignage de Garre, jufques a le quinzaine d'apres la S. Michel, & lesdites treves faites assumer & assurer en toutes les manieres & par toutes les voies que vous pourrez mieulx, & que toutes ces choses soient faites avant que la treve que nous avons prisne maintenant faille, c'est a favoir dedans le mois de Pascques.

Item, nostre entente est, que le Seigneur d'Aigremont viegne amander au sire de Lebret tout ce qu'il y a meffait à la volonter & lui il ly plaira, & quil se mette en prison lui il ly plaira aussi, & hii demeurer tant come il plaira audit seigneur de Lebret.

Itera, nostre entente est, que vous faciez convenir & estre toutes lesdites parties a certain jour devant vous, & ayant que la dite treves de S. Michel faille & que vous oyiez toutes lesdites parties en leur raisons, & eu cognoissiez, & tout ce que vous trouverais qui aura esté fait, vous faciez aman-

Aaaa

der, & adresser en toutes bonnes manieres A rum computato, in ducatu nostro Aquitanie juxta nostram prmissionem pro eiusdem terris fecimus, prout decuit, providere. Et quamquam dictus Bernardus dum vixerit sepius penes vestram magnificentiam & dicti progenitoris veltri, pro dictis terris suis rehabetis prosecutionem fecisset, & instantias diligentes, nullam tamen restitutionem inde assiqui potuit, sed per dilatationes & excusationes varias sic multis temporibus fuit ductus: unde dilectus & fidelis noster Arnaldus Amanevi, dominus de Lebreto & vicecomes Tarthasii filius & heres ejusdem Bernardi. Etzii nobis cum instantia supplicavit, ut pro recuperatione dictarum terrarum iure hereditario sibi debitum, nedum pro restitutione iurium suorum, etiam pro exoneratione nostra vellemus interponere partes nostras. Nos igitur attendentes dictam guerram cum Dei adjutorio jam sedataam, & quod pax & perpetua concordia inter nos & fratrem nostrum carissimum JOHANNEM regem Francorum serenissimum initae sunt & firmatae, & dictae pacis virtute omnes & singuli nobis, aut dicto fratri nostro occasione dictae guerre prius adhaerentes, & de terris & possessionibus suis ea de causa amoti ad easdem terras & possessiones suas restitui debant hinc & inde serenitatem vestram attentis precibus requirimus & rogamus, quatenus dictae pacis concordiam efficaciter prosequentes, praefato Arnaldo Amanevi de dictis terris in regno veltri, unde dictus pater suis praetextu adhaerentia sua parti nostrae amotus exitit, ut primitur, & expulsus, restitutionem celerem & congruam juxta vim & effectum dictae concordiae faciat, prout in casu simili velictis vestitibus aut amicis vestris aliis nos facturos, ac exinde vestrum debitum faciendo nos exonerare, & praedicto Arnaldo prodesse potestis & valere, quod et libencius petimus faciat, quo ipsum Arnaldum & dictum patrem suum in obsequiis nostris corporis periculis, & rerum suarum dispensatis non vitatis, bene & fideliter novimus secessisse, quibus arteritis iustitia eorum exheredario merito moleste insideret cordi nostro. Datum in palatio nostro Vestmonasterii xviij die Aprilis anno regni nostri xxxv.

Item, nostre entente est, que ledit sire d'Aigremont demeure en la foy & en l'homaige du seigneur de Lebret de touue les choses dont les predeceesseurs dudit sire d'Aigremont & luy ont anciennement esté en la foy & en l'homaige dudit sire de Lebret & des siens predeceesseurs, & outre ce des choses contenues ou don que nostre cher seigneur & neveu monseigneur le roy Lois, que Dieu astoille, fit audit sire de Lebret dou quel don vous verrez la teneur.

Item, nostre entente est, que ledit sire d'Aigremont se delesse de son appel, & aussi est nostre entente que vous faciez rendre & restituer aux bonnes gens en la meilleure maniere que vous pourrais, les dommages que ledites parties leur ont faits & ce qu'il ont pris dou leur sire de Lebret: il nous semble que ce soit l'ordonnance que nous feisines.

E P I S T O L A E D U A R D I regis Anglorum ad Carolum Navarra regem.

Petit ab eo Bernardum Amanevi de Lebreto
restitu in possessionibus, quas olim in suo
regno pater ejus possederat.

Anno 1362.
Exm. Col-
bertino.

Magnifico principi domino CAROLO Dei gratia regi Navarrae illustri, con- fanguineo nostro carissimo, EDUARDUS ejusdem gratia rex Angliae, dominus Hibernie & Aquitanie, salutem & successus ad vota prosperos & felices.

Veniente pridem ad fidelitatem & obedi- dientiam nostras bona memoria BERNARDO ELZII, domino de Lebreto ac viceco- mite Tarthasii, tunc in plena & pacifica possessione terrarum de Mixa & de Ostabarcho iure hereditario existente, eidem Bernardo per litteras nostras promisimus ipsum ex cau' praedicta indemnum conser- varare. At recolendae memoria rex Navarrae progenitor vester, qui tunc parti regis Franciae adhaerebat, occasione guerra inter nos & ipsum regem Franciae mortuus, vel alias procurvolut, absque aliquo processu debito & sine causa cognitione minus juste, ut vi- detur, eumdem Bernardum a possessione sua terrarum praedictarum amovit, & sic eas detinuit suo tempore occupatas, quo- libet regali pro quatuor solidis sterlino-

EDUARDI PRIMOGENITI
regis Angliae senescallo Landarum seu
eius locum tenenti, ac magistro Petro de
Mossierto suo procuratori.

*Ut Rosinam de Lebreto tutricem Ludovici de
Insula domini de Launaco ponant in pos-
sessionem terrarum de Marenfino de Fari-
nia & de Sambrusfa.*

*Anno 1363.
Ex m/s. Col-
lezione.*
EDUARDUS illustrissimi domini Dei gra-
tia regis Angliae primogenitus, princeps
Aquitaniae & Walliae, dux Cornubiae, &
comes Cestriae, senescallo nostro Landarum,
seu suo locum tenenti, necnon magis-
tro Petro de Mossierto in illis partibus
procuratori nostro salutem.

Cum per nos & nostrum consilium ordinatum, & pronuntiatum extiterit Rosinam de Lebreto matrem & tutricem Ludovici de Insula pupilli domini de Launaco, in possessionem realem & corporalem terrarum & baroniarum de Marenfino, de Farinia, & de Sambrusfa, cum earum iuribus & pertinentiis, a quarum possessione Bertrandus de Insula dominus de Launaco pater dicti quondam pupillii causa guerrarum nuper transactarum expoliarius extiterat, esse reducendam, & eadem sibi fore tradenda, prout in litteris nostris latius videbitur contineri. Hinc est quod vos & vestrum singulis committimus, praecipimus & mandamus, quatengas ad terras & baronias praedictas & alia loca, de quibus expedierit, personaliter accedentes, dictam Rosinam tutricem dicti Ludovici, seu suum in hac parte adjornatum in possessionem realem & corporalem terrarum & baroniarum praedictarum, cum earum iuribus & deveriis quibuscumque, juxta ordinatiois & pronuntiati nostri formatam, seriem & tenorem, de quibus liquebit, ponatis & inducatis, ordinacionem & pronuntiatum antedicta executioni debita demandando, amotis abinde Arnaldo Amanevi domino de Lebreto, & suis officiariis quibuscumque quos a possessione terrarum & baroniarum praedictarum tenore praesentium amovemus, mandantes omnibus & singulis fidelibus & subditis nostris, ut in premisis & ea tangentibus pareant, obedient efficaciter & intendant; praestentque, si fuerint requisiti, auxilium, consilium & juvamen. In cuius rei testimonium nostras litteras fecimus fieri has patentes, teste meipso apud civitatem nostram Agenus die XXII. mensis Januarii anno Domini MCCCLXIII.

83

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

LITTERÆ CAROLI REGIS
Navarræ.

*Arnaldo Amaneuo de Lebreto das facultatem
ineunde pacis inter Francia regem &
ipsum.*

CHARLES par la grace de Dieu roy de Navarre & comte d'Evreux a tous ceux qui ces presentes verront salut. Come pour plusieurs fois nous avons fait requérir la duché de Bourgogne, laquelle nous appartenient & doit appartenir, de qnoy avéne he raison ne nous a été encore faite, ainsi depuis a été commencé la guerre entre le roy de France & nous, dont mille grans maux, domages, perils & inconveniens sont ensuis, & peuvent encore ensuivre; savoir faisons que a nostre tres-cher & amé cousin messire ARNAUD d'Amanieu sire de Lebreto nostre lieutenant, avons donné & donnons par ces presentes plein pouvoir, autorité & mandement especial, de traitter, transiger, pacifier & accorder en lieu de nous, & pour nous sur le fait de ladite duché & de la guerre dessus ditte, & de tout ce qui en peut depender, & de faire bonne paix & accord entre ledit roy de France & nous; réservé toutes voyes sur ce nostre plaisir & volonté. En tenuoignage de ce nous avons fait seeller ces lettres de nostre seal. Donné à Pampelonne le III. jour de Mars l'an MCCCLXIV.

*Per el seynor rey en son conseille. Signé
IPERIS DE PERALTA.*

LITTERÆ CAROLI REGIS

Navarræ, quibus ratum habet tractatum pacis ipsum inter & regem Francie factum a Johanna & Blanca reginis.

CHARLES par la grace de Dieu roy de Navarre & comte d'Evreux, savoir faisons à tous prefens & à venir, que comme nos tres-cheres dames la reine Jeanne & madame la reyne Blanche considerant les grands maux, inconveniens & domages, qui pour cause & occasion des dissensions & debats, discort & guerre meus entre nostre tres-cher seigneur & frère le roy de France d'une part & nous d'autre part estoient venus & venoient de jour en jour, & peussent plus grands venir, si bonne paix n'y fust mise, eussent & ayent requis & fait requérir plusieurs fois à grand instance nostredit seigneur & frere ou ses gens pour Iuy, & aussi nos tres-cher frere & cousin messire Louis de Navarre & le capital de Buch nos lieutenans es parties de France, de Normandie, & de Bourgogne, qu'ils voulussent qu'elles traistassent de paix en-

Aaaa ij

tre luy & nous , & tant y eussent & ayant A ses du consentement des parties , ou de par travaille nosdites dames , que par le moyen & à la priere d'icelles feust & a esté fait certain traite entre les gens de nostredit seigneur & frere , & les nosteres en la maniere qui s'ensuit : Sur les discors & la guerre pendant à present entre le roy notre sire d'une part , & le roy de Navarre d'autre , est parlé par les gens desdits seigneurs avecque madame la reine Jehanne , & madame la reyne Blanche pour le bien de paix , pour contemplation & reverence du saint Pere & de nosdites dames , qui sur ce ont prié & requis lesdites parties , & aussi pour compassion du peuple , qui pour occasion de ladite guerre a souffrent & souffre de jour en jour plusieurs griefs & domages , par la maniere qui s'ensuit , au cas qu'il plaira ausdites parties , c'est a savoir que toutes personnes vivans hommes subjets aderans , serviteurs , aidans , & autres qui ont tenu le parti de l'une partie ou de l'autre , reviendront à leur possessions & heritages , benefices , ou offices , qui pour occasion de ladite guerre auparavant depuis la delivrance de la personne dudit roy de Navarre leur auroient esté oster ou empêchez .

Irem , que ausdites personnes vivans qui auront tenu le parti dudit roy de Navarre seront quittés & pardonnés par nostredit seigneur toutes offenses & tous crimes & malefices faits & commis par occasion de ladite guerre ou autrement depuis la délivrance de la personne dudit roi de Navarre , & en seront baillées chartres à ceux qui les voudront avoir , lesquelles ne payront de chacune chartre que soixante sols , & demeureront en leur vertu les autres chartres qu'ils eurent du roy dernierement trespassé après son retour d'Angleterre .

Item , quant au corps des personnes qui auoient tenu le parti dudit roy de Navarre , & qui pour occasion de ladite guerre ont esté justifiez , nosdites dames se feront fortes , si paix est , que a leur requeste nostredit seigneur fera tant desdits corps à leurs amis charneux , que il leur devra suffire .

Item , qu'au roy de France nostredit seigneur seront & demeureront pour luy & ses successeurs roy de France en heritage perpetuel les villes & chasteleynies de Mante , de Meulent , & la comté de Longueville avec les appartenances , & pour & en lieu de ce nostredit seigneur baillera & delivera audit roy de Navarre pour luy , les hoirs & successeurs en heritage perpetuel la ville & la baronie de Montpellier , ensemble les appartenances , & luy en sera baillée la possession tantost comme ce présent traité sera accordé entre lesdites parties , & ladite possession d'iceulx à lui baillée seront prises par personnes à ce commi-

C
B
C
D
E

Item , que ledit roy de Navarre tiendra de nostredit seigneur lesdites villes & baronies de Montpellier , & tout ce qui luy sera baillé pour & en lieu de Mante , de Meulent , & de la comté de Longueville , avecques les autres terres qu'il a en France , & en Normandie en perrie , & a une foy & hommage-lige par au telle maniere , qu'il tenoit ses terres en France & en Normandie , auparavant que lesdits descoirs feusent meus , & en fera a nostredit seigneur foy , hommage , recognoissance , & les devoirs tels que il les en doit faire .

Item , que le chastel de Motmeaux , le chastel de Hambuye , & le fort de Briquet & leurs appartenances feront rendus paisiblement & franchement par le roy de Navarre au roy nostredit seigneur , & à ceux à qui lesdits lieux appartiennent , sauf le droit de l'homage & les autres droits , que ledit roy de Navarre put & doit avoir esdits lieux de Briquet & Hambuye & ses appartenances , & aussi feront rendus par le roy nostredit seigneur audit roy de Navarre & à messire Louis son frere tous leurs chasteaux , villes , lieux , terres & possessions , qui ont esté pris , saisis ou occupez par le roy nostredit seigneur , ses subjets , alliez ou adherans , excepté lesdites villes & chasteleynies de Mante , de Meulent & la comté de Longueville , qui demeureront au Roy nostredit seigneur par la maniere que dessus est dite , & ledit roy de Navarre fera tant pour luy comme pour messire Louis son frere & ses autres gens que les forts de Saquemville , de la Ramée , de la Vignoie , feront rendus à chois , à qui il appartiendra , & que ceux qui les tiennent , les vuideront , & s'en departiront ,

& quant aux chasteaux & forteresses de A me ce présent traicté sera accordé par les parties , toute guerre cessera , & sera mise paix entre les parties , & ne pourront jamais eux , ne leurs successeurs proceder par voyé de faict , ne de guerre pour occasion desdites demandes & choses desfusdites , ou des dependances , mais en cognoistra toujours le saint Pere qui est ou qui sera pour le temps , jusques à tant qu'elles soient finies par jugement & ordonnance du pape , ou par accord des parties , & se fera fort nostredit seigneur de monseigneur Phelipe son frère de tenir ce qui sera dit & ordonné dudit duché de Bourgoigne par nostredit saint pere , ou accordé par les parties ;

B Item , que sur les choses desfusdites , desquelles ledit saint Pere sera chargé , sera pris temps , dedans lequel ledit saint Pere ordonnera desdits discors , c'est-à-savoir dedans la S. Remy prochain venant , & s'il n'en avoit ordonné dedans ledit jour , il pourra proroger le tems à sa volonté , jusques à un autre jour , le plus briefs qu'il pourra , sans faveur toutes voyes ou deport des parties , qu'il feront tout leur pouvoir de pourchasser par devers ledit saint Pere , qu'il veuille vacquer & entendre de jour en jour le plus hastyment qu'il pourra à ladite besongne , & avec ce promettront les parties qu'ils envoyront devers luy dedans certain temps procureur suffisans fondés & conseil instruit de leurs besongne , lesquels ne se partiront d'Avignon jusques à tant qu'il soit déterminé , ordonné , ou accordé desdites besongnes .

C Item , que triees ou abstinentes seront prises entre les parties pour eux , leurs subjets ; alliez , aidans , & pour toutes leurs forteresses tant de Normandie , comme de l'evesché de Chartres , excepté la forteresse de Blamille , jusques à la Pentecoste prouanche venant , pendant lequel temps aucune des parties ne pourra prendre ne occuper sur l'autre aucune forteresse , ville , chaste ou place par force par eschellement ou autrement , bouter feus , tuer gens , ne prendre prisons , chevaux , ou autres bien quelconques , ne faire aucun autre fait de guerre , excepté seulement que les gens de forteresses de l'une partie & de l'autre pourront continuer , cueillir , & lever les rançons de ceux qui ja les ont accordées sans les croistre ou faire renouveler , & si-rost que paix sera , les rançons faudront , & si aucune chose en estoit deub , il se payera par portion de temps , & si mestier est , feront lesdites triees allongées du consentement des parties .

D E Item ; que pour lesdites triees ou abstinentes garder , seront depuzet de l'une partie & de l'autre certains chevaliers , qui seront conservateurs desdites triees , lesquels jureront & promettront , qu'ils les

Aaa a a iiij

feront garder chacun de sa partie le mieux A voir à excommuniement de nos personnes & le plus loyalement qu'ils pourront , & repareront & feront reparer de tout leur pouvoir tout ce qui sera mesfait ou attente au contraire , & pour attenter qui se face , ne sera la treve reputée pour enfraince , ainsi sera l'attentat reparé & sur toutes les choses dessusdites seront faites les meilleures lettres & seurtez que l'on pourra par le conseil des parties . Ce fut fait à Paris le sixieme jour de Mars l'an de grace MCCC. LXIV. Nous veu ledit traité à nous apporté en Navarre par nostredit cousin le capital de Buch & par aucun de nos gens pour ce venus avec luy , consideré les grands maux & inconveniens & domages irreparables , qui pour cause & raison desdits debats , guerres & discorts sont venus & ont été faits à l'une partie & à l'autre , & pourroient plus grands venir , si bonne paix n'y estoit mise , laquelle tous bons Chrestiens doivent vouloir , & desirer , ainsi tres-grande compassion du pauvre peuple , qui sans fa couple pour cause & occasion de nosdits debats & discorts a moult longuement souffert & soufre de jour en jour tant de maux comme dit est , & pour ces causes & plusieurs autres , desirons de tout nostre cœur bonne paix & bonne amour estre mise & durer a tousjours entre nostredit seigneur & frere , & nous , est sur ce tres grand avis & deliberation avecques notre conseil ledit traicté & toutes & chacune les choses contenus en iceluy avons eu & avons agreables , & iceluy avec tout ce qui dedans est contenu , entant comme il touche ou peut toucher comment que ce soit , nous & nos hoirs & successeurs , loions , agreons , ratifions , approuvons & confirmions par ces presentes , & avons promis & juré sur les saints evangiles par nous corporellement touchées en la presence dudit capital & de plusieurs de nos gens , & encore le promettons loyaument & en bonne foy par ces presentes , que tout ce qui est contenu audit traicté , nous entant comme il nous touche ou peut toucher tiendrons , garderons , & accomplirons , & ferons tenir , garder & accomplir sans enfaingre , & que contre les choses contenus en iceluy ou contre aucuns d'icelles nous ne viendrons , ne ferons , ou souffrirons venir pour nous ne pour autre ores ou es temps à venir , comment que ce soit . Et pour ce qu'elles font & doivent estre mieux tenués , gardées & accomplies , nous obligeons quant ad ce nostre personne , & tous nos hoirs & successeurs , nostre royaume , & toutes nos autres terres & possessions prefens & à venir de nous , de nos hoirs , & successeurs , & quand à ce soumettons & voulons estre soubmis par ces presentes nous , nos hoirs & successeurs à la censure de l'Eglise de Rome , c'est à sa-

B feront garder chacun de sa partie le mieux A voir à excommuniement de nos personnes & à enterdit de nos terres contre celui ou ceux de nous qui enfaingront ladite paix , ou qui iront en aucune maniere contre les choses contenus audit traicté , ou contre aucune d'icelles , & d'abondant nous prometrons par ces presentes , que quand nous serons devers nostredit seigneur & frere , devers lequel nous entendons & devons estre dedans brief temps pour lui faire hommag , nous jurerons en sa presence , & aussi le jurera nostredit seigneur & frere sur les saints evangiles corporellement touchez , sur le corps de nostre seigneur sacré toutes les choses dessusdites par nous promises & jurées , comme dit est , & aussi les ferons jurer par vingt personnes de nostre partie , tels comme lui ou ses gens voudront esrire , & semblablement le doit faire nostredit seigneur & frere . Et quant à tout ce que defus est dit , nous renonçons expreſſement par ces presentes à toute exception de deception , lesion , circonvention , fraude , bârat , ou mal engin , & à ce que nous puissions dire qu'il y ait plus escrit que accordé , C a tous privileges & dispensions , graces & indulgences impetrées ou a impetrer , & à toute autre chose , qui pourroient être dites ou objicées comme que ce soit contre les choses dessus dites ou aucunes d'icelles & spécialement au droit disant générale renonciation non valoir especiaux . Et pour ce que ce soit ferme & stable a tous jours mais nous avons fait mettre nostre seal a ces lettres , saufnostre droit en autre chose & en toute l'autrui . Donné a Pamplune , l'an de grace MCCC LXV. au mois de May sous le seal de notre secret en l'absence du grand .

D E S I G N A T U R A
Et sur le reply . Par le roy en son conseil ,
DU TERTRE .

P R O C U R A T I O N
ad contrahendum matrimonium inter Jo-
hannam ducissam Duracii , &c. &
Ludovicum de Navarra .

IN Dei nomine . Amen . Anno a nativitate ejusdem MCCC LXV . pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini URBANI divina providentia papae v . anno IIII . mense Martii , die penultimo ejusdem , IIII . indictione . Per praefens publicum instrumentum pateat universis ejus seriem inspecturis , quod me notario publico & testibus infra scriptis vocatis & constitutis , ac existentibus ante præsentiam spectabilis & illustris dominæ dominæ JOHANNÆ ducissæ Duracii regni Albaniæ & honoris Montis S . Angeli dominæ , ac Gravina comitissæ , eadem domina ducissa publice afferuit & narravit suo oraculo vivæ

Anno 1363
Ex m.
Colberino ,

vocis, se habere intensum animi desiderium, ac bonam voluntatem, firmumque propositum, cum spectabili & illustri domino domino Ludovico de Navarra, Deo duce, prævio & actore, parentelam contrahere, & eidem matrimonialiter sociari, juxta morem sancte matris ecclesie, & caponicas sanctiones: idcirco sapientis ipsa, domina dueissa matrimonium ipsum ad optatum effectum perduci concessa plenarie, ut dixit, de fidei, industria, sufficientia, & legalitatis meritis experimentaliter sibi notis nobilium & circumspectorum virorum Federici de Campis & Antonii de Landulfo de Neapoli secretarii ipsius dominæ ducissæ & familiaris, ipsos præsentes & volentes omni via, jure, modo & forma, quibus melius & efficacius dici, censeri, & intelligi potest & debet, atque in præsentis negotiis perfectione satisfieri, dahte Domino votis suis, fecit, constituit, creavit ac firmiter ac legitime & irrevocabiliter ordinavit suos veros & legitimos procuratores, actores, factores, negotiorum gestores, & ambassiatorum follennes adeundi vice, nomine & pro parte sua præsentiam dicti domini LUDOVICI DE NAVARRA, & loquendi, tractandi, conveniendi & recordandi cum eodem domino de parentela & matrimonio supradictis secundum formas, continentias & tenores quorundam capitulorum continentium quasdam cautelas, quædamque pacta, conditiones & conventiones, quas & quæ dicta domina ducissa petit & vult sibi per dictum dominata Ludovicum ante omnia præmiti & firmiter attendi, & inviolabilitatem observari, sigillorum annulo secreto serenissimæ dictæ dominæ JOHANNÆ Dei gratiæ Jerusalém & Siciliæ reginæ, & sigillis tam parvo consuetis, quo eadem domina ducissa usi est & utitur, quam magno & impudenti dictæ dominæ ducissæ, quo noster utrū incepit munitorum, & ubi procuratores & ambassiatorum supradicti ipsius dominæ ducissæ constitutis nomine erunt in plena conventione & contractu cum dicto domino Ludovico de parentela & matrimonio supradictis, cum dictorum capitulorum, cauteriarum, pactorum, conditionum, contentorum in eis inviolabilis obseruatione, dicta domina ducissa constitutus cum consensu, beneplacito & assensu dictæ dominæ reginæ, de quo assensu oretenus prædicto nobis constitutus evidenter, necnon follicitudine, complacentia, & confessione illustris dominæ dominæ MARIA imperatricis C. P. Acayæ & Tarenti principissæ matris suæ, prout per litteras ipsius dominæ imperatricis suo anulo noto sigillatis tam dictæ dominæ reginæ, quam præfatae dominæ ducissæ directas, patet, sponte, voluntarie, & bona fide dedit, distribuit & concessit dictis procuratoribus & ambassiatoribus suis

A plenam liberaam & omnimodam potestatem, licentiam, auctoritatem & speciale mandatum contrahendi sponsalia & parentelam eum dicto domino Ludovico per verba apta maturum consensu exprimitia de praesenti, & promittendi eandem dominam ducissam in legitimam uxorem ipsius dominii Ludovici & recipiendi eundem dominum Ludovicum per eadē verba de praesenti in legitimum virum præfatae dominae ducissæ secundum ritum & formam dictæ sacrostanæ Romanæ matris ecclesie, & verbū & fidem dandi quod matrimonium ipsum pro parte dicta omniz ducissæ ratum & firmum sit. Sicutur acceptum sub cautelis, pactis, & conditionibus & conventionibus supradictis, & insuper recipiendi & acceptandi pro dicta domina ducissa & nomine suo voluntatem, consensu & assensu matrimonialem ejusdem domini Ludovici per verba etiam de praesenti, quibus ipse dominus Ludovicus in personas dictorum procuratorum & ambassiatorum præfatae dominæ ducissæ, & in eam consentier in uxorem suam legitimam eandemque dominam ducissam recipiet in uxorem, & quæcumque pacta, promises, conventiones, sponsiones & pollicitationes alias, convenientia, expeditia, utilia, necessaria, expedientes, utiles, necessarias & opportunitas in predictis vel aliquo prædictorum, & de quibus dicti procuratores & ambassiatorum cum ipso domino Ludovico & idem dominus Ludovicus cum eis ad invicem convererint & duxerint, concordandi, recipiendi, & hujusmodi pacta, conventiones, promises, sponsiones, & pollicitationes, præmissaque omnia & infra scripta pannis & obligationibus iufjurandi regionis in animam dictæ dominæ ducissæ præstandi, & ejus ab eodem domino Ludovico recipiendi, & fide promissa & adiuncta more serenissimarum & insignium personarum rotabandi, firmandi & vallandi, servatis semper dictis cautelis, pactis, conditionibus, contentis & expressis in capitulis memoratis, & generaliter ad omnia & singula alia verba, dicta & facta, convenientia, opportuna & necessaria, debita & solita, quibus E & per quæ purus, simplex, verus & rectus consensus & assensus conjugalis intelligitur, exprimitur & habetur, ac intelligi, exprimi potest & haberi, & per quæ inter dominam ducissam & præfatum dominum Ludovicum, licet absentes & sejunctos, verum matrimonium per verba de praesenti potest & debet & consuevit fieri, contrahi, & etiam celebrari, dicendi, faciendo, exprimendi, recipiendi, admittendi & acceptandi, & quæ per ipsam dominam ducissam constituentem, si praesens esset, in persona propria dici, fieri & exprimi, recipi, admitti, & acceptari, polliceri, &

promitti posset & debet seu deberet, etiam si A tatis impediens copulam hujusmodi matrimoniū celebrandi, extitit, propter ea humiliter protestata, quod si fortas in postrem contigeret inter praefatos dominam ducissam & dominum Ludovicum gradum consanguinitatis vel affinitatis adesse, per quos inter ipsos sine dispensatione dicta sancta Romanae matris ecclesiae, seu dominii summi pontificis & sedis apostolicae, matrimonium non potuerit legitime celebrari, in casu ipso exigit praefata domina ducissa dicta S. R. E. seu dicti domini summi pontificis & sedis apostolicae dispensationem reservatam, in quantum pro robore & legitimatione dicti matrimonii fuerit necessaria ac etiam opportuna, quibus omnibus sic peractis, dicta dominia ducissa constitutens voluit etiam & mandavit quod per me predictum infra scriptum notarium publicum conficerentur, & fierent inde unum, dico, tria & plura, toties quoties sibi forent, seu fuerint necessaria, expeditia & utilia, ad omnem requisitionem & mandatum, ac preces ipsius aut alterius ejus nomine publica instrumenta. Acta fuerunt haec Neapolitani Reginali castro novo, sub anno, pontificatus, mensie, die & indictione predictis, presertim reverendo in Christo patre domino JULIANO DEI gratia episcopo Casinensi dictae dominæ ducissæ cancellario ac magnificis & potentibus viris domino NEAPOLAO-
NIS de filiis Urbi comite Manupletti logote-
ta & prothonotario regis Sicilie, domino
NICOLAODE AZZAROLIS de Florentia
comite Melsæ, magno eisdem regis Sicilie senescallo, domina FRANCISCA DE CE-
LANO comitissa Ariani, Hugone de S. Se-
verino, necnon domino Francisco de San-
to Vito milite, dictæ dominæ ducissæ ho-
pitii senescallo, judice Francisco Setario de
Salerno & judice Nicolao Archamon de
Neapoli peritis in jure civili, magistro Pe-
tro de Lentino, supradictæ dominæ impe-
ratricis rationali, JACOBO comite de Salino
notario, Johanne de Maguntianotario dicte
dominæ ducissæ, & Antonio Cromello
de Neapoli clero apostolico auctoritate
notario testibus ad præmissa vocatis
& rogatis.

Et ego Nicolaus Sirilli, &c.

T E N O R P A C T U M
E de quibus supra fit incipio.

HÆc sunt pacta, conventiones & con-
ditiones quæ pœnit debent per Fredericu-
m de Campis & Antoniu de Landul-
phio constitutos & ordinatos procuratores
& ambassiatorum per illustrum & excellen-
tem dominam dominam JOHANNAM duci-
ssam Duranum regni Albanie, & honoris
Mensis Angeli dominam, ac Gravine comi-
tissam

tissim super matrimonio, Deo prævio & A notum regalium dicti regni Siciliæ in valore unciarum duo millia in auro per annum, vel ad minus unciarum mille in Carlenf. argenti in bonis fundalibus emendis, de propria moneta seu pecunia dicti domini Lu-
dovici in dicto regno Siciliæ circa Farum, pro qua emitione facienda & percomplenda, dictus dominus Ludovicus teneatur & debeat, antequam veniat in civitatem hanc Neapolim, deponere & deponi facere realiter & cum effectu in civitatibus Florentiæ vel Januæ aut Neapolis, ad electionem dicti domini Ludovici, tantam quantitatem monetae seu pecuniae, quantum verisimiliter sit ac esse debeat, & esse censeatur sufficiens & opportuna, pro emendis bonis fundalibus supradictis valoris anni ad minus unciarum dictatum mille de dictis Carlenf. argenti, pro dotario & nomine dotarii supradicti; quod quidem depositum dictæ monetae seu pecuniae fiat in manibus sufficiantium & idoneorum mercatorum, & in quacumque ex dictis civitatibus depositum ipsum fieri contigerit, fiat nomine & pro parte dictæ dominæ ducissæ, ratione dotarii supradicti. Rursum quod dicti mercatores recipient dictam monetam pro parte dictæ dominæ ducissæ, & teneantur per pactum & conventionem facere omnem cautelam, quod sit & esse debeat ac esse censeatur idonea & sufficiens dictæ dominæ dominæ ducissæ specialibus pactibus suis de assignanda supradictam pecuniam seu monetam convertendam in emitionem jam dictam ipsius dominæ ducissæ, & procuratoribus suis, ad omnem ipsius dominæ ducissæ vel eorumdem procuratorum suorum procurationem. Verumtamen est quod memorata dominæ ducissæ amplius contentaretur, essetque sibi gratum pariter & acceptum, quod dictum depositum fieret in dicta civitate Neapolitana in manibus sufficientium & idoneorum mercatorum quam alibi.

In primis, quod dicta domina ducissa contentatur, & placeat sibi, ac gerit in mente, estque in firmo proposito contrahendi matrimonium cum dicto domino Ludovicō de Navarra, secundum quod continetur instrumento ptocurationis & potestatis prædictæ dominæ & comitissæ, per eamdem dominam ducissam procuratoribus & ambassiatoribus supradictis scripto manu mei Nicolai Sirilli civis Neapolicensis potestate apostolica & imperiali auctoritate notarii infra scripti, sub anno a nativitate Domini M C C L X V . pontificatus sanctissimi in Christo patris domini nostri domini Urbanī divina providentia papæ V .

Secundo quod dicti procuratores & ambassiatorès in dicto casu, quo contraherent matrimonium supradictum nomine & pro parte dictæ dominæ ducissæ, promittant pro dote & nomine dotis, contemplatione matrimonii supradicti, civitates, terras, & eastra, & omnia quæcumque bona fœdalia, & alia jura, & quæcumque rationes, quas dicta domina ducissa habet tam in regno Siciliæ circa Farum, quam extra regnum ipsum, & de his dicti procuratores & ambassiatorès faciant sufficietes, validas & expedientes cauetas dicto domino Ludovicō, obligationibus, renuntiationibus, juramentis, & pñnis pecuniariis & aliis necessariis & opportunis solemnitatibus roboratis.

Tertio, quod dictus dominus Ludovicus teneatur & debeat constituere dictæ dominæ ducissæ, seu prædictis procuratoribus & ambassiatoribus nomine dotis & pro parte ipsius dominæ ducissæ, pro dotario & nomine dotarii secundum consuetudinem consuetam & observatam illustrium domini-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

B

C

E

F

* b b b

firmatum erit matrimonium inter dictos procuratores & ambassiatores nomine & pro parte dictæ dominæ ducissæ ex una parte, & dictum dominum Ludovicum ex parte altera, secundum continentiam & tenorem dicti instrumenti procurationis facti, procuratoribus & ambassiatoribus supradictis venire ad dictum regnum, & esse personaliter in dictam civitatem Neapolitanam ad complendum & perficiendum & confirmandum cum effectu matrimonium supradictum, & totum id, ac quidquid facere tenetur de pactis & conventionibus supradictis, & in B casu quo supradictus dominus LUDOVICUS infra dictum sex mensium terminum non veniret, etiam si quocumque causa impeditus fuisset, aut deficeret adimplere realiter & cum effectu, durante ipso termino, dicta pacta & conventiones, aut aliquid vel aliqua eorumdem, quod in casu præmisso dicta domina ducissa principaliter & dicti procuratores & ambassiatores ejus nomine remaneant & sine liberi, quiti, & absoluti ab omni vinculo dicti matrimonii, & ab omni promissione, obligatione, & pœnis sacramenti & renunciationis, quas fecissent quomodolibet ratione matrimonii supradicti; C vel dicti procuratores & ambassiatores nomine & pro parte dictæ dominæ ducissæ ficerent quovismodo, & omnes & singulas promissiones, cautelas, instrumenta, pacta & conventiones, quas & quæcumque modo ficerent, fecissent super matrimonio prædicto & aliter contento, expressis & declaratis in dictis procurationibus, pactis, conditionibus & conventionibus superscriptis, aut fierent quoquo modo per dictos procuratores & ambassiatores dictæ dominæ ducissæ, ipso facto sint & esse censeantur, terminentur, & reputentur ruptæ, cassæ, irritæ, & annullataæ; inanæ & invalidæ, ac omni careant efficacia, firmitate, & momento, robore & vigore.

Actum & datum Neapoli in reginali Castro-novo, sub dictis anulo secreto dictæ dominæ reginæ, & sigillis tam parvo quam magno ejusdem dominæ ducissæ, sub anno, pontificatu, mense, die, & indictione prædictis, præsentibus reverendo in Christo patre JULIANO Dei gratia episcopo Catinensi dictæ dominæ ducissæ cancellario, & magnificis ac potentibus viris domino Neapolensi de filiis Ursi, comite Manupelli, logotheta & protonotario regis Siciliæ, Senescallo, domina Francisca de Celano comitissa Ariani, Hugone de S. Severino, necnon & domino Francisco Setario de Salino, & judice Nicolao Archamón de Neapoli peritis in jure civili, magistro Petro Lentino supradicta dominæ imperatricis rationali, Jacobo comite Salino notario, Johanne de Magentia notario dictæ dominij ducissæ, & Antonio Siemello de

A Neapoli clero publico apostolica auctoritate notario, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Et ego Nicolaus Sirilli, &c.

L I T T E R A E

dominæ imperatricis confirmationis & ap. probationis dicti matrimonii.

MARIA Dei gratia imperatrix Constantinopolitana, Acayæ & Tarenti principissa, universis præsentes litteras inspec turis, tam præsentibus quam futuris, cunctis aliis sancis recta propiciens, non immetito statuit, quod in copulandis nuptiis nuncupatorum nec cognatotum vel affinium auctoritas exquiratur, sed expectanda sit eius voluntas, de cuius coniunctione tractatur. Sane dudum præcedentibus siquidem matura deliberatione consilio, beneplacito & consensu inclytæ dominæ dominæ JOHANNÆ Jerusalæ & Siciliæ reginæ illus tris fororis nostræ carissimæ & dominæ reverendæ, utriusque parens spectabilis JOHANNA ducissa Duratii regni Albaniæ & honoris Montis S. Angeli domina, comitissa Gravina, filia nostra primo nata, ac etiam prædicta . . . . existens propterea atatis, hujus animum & propositum matrimonium, auctore Domino, contrahendi cum excellenti LUDOVICO infante Navarræ, comiteque Bellimontis, ac Bearniano, ferenissimi principis domini CAROLI eadem gratia regis Navarræ, Ebroicensisque comitis illustris constituit & fiducialiter ordinavit suos procuratores, ambassiatores, & nuntios speciales & generales, circumspec tos viros Fridericum de Campis & Antho nium de Landulfo de Neapoli, ejusdem dominæ ducissæ familiares & secretarios, ad conferendum se ad præsentiam dicti domini Ludovici, & cum eo prædictum matrimonium pertractandi, ipsumque matrimonium contrahendi & percomplendi cum eodem domino Ludovico nomine & pro parte ducissæ prefatae, per verba apta mutuum consensum exprimentia de præsenti, cum certis pactis, conditionibus & modificationibus, scriptis ac etiam annotatis in instrumento procurationis jam dudum, si quidem per manus Nicolai Sirilli de Neapoli publici apostolica auctoritate notarii in toto regno Siciliæ citra Farum, olim in anno Domini M C C L X V. pontificatus in Christo patris domini nostri domini URBA NI divina providentia pape v. tertio, mense Martii, die penultimo ejusdem, tertie indictionis subsequentis, dicti procuratores & ambassiatores ducissæ præfatae conferentes se personaliter ad præsentiam dicti domini Ludovici, quem personaliter invenerunt in villa S. Sebastiani diecessis Pampi-

lonæ , & habito inter eos solemni collo-
quio & tractatu , de supradicto matrimonio
contrahendo , & pactis hujusmodi peritis ,
tandem idem dictus dominus Ludovicus di-
ctum matrimonium gratum sibi repræsen-
tans & acceptans , cum eisdem procurato-
ribus & ambassiatoribus nomine & pro par-
te prefata ducissæ , & ipsi procuratores &
ambassiatorès quò supra nomine , cum eodem
domino Ludovico prædictum matrimonium ,
actore Domino , per verba de præsenti apta ,
mutuum consensum exprimentia contraxe-
runt , secundum ritum & formam sanctæ
Romanæ ecclœsæ , & canonica instituta , re-
servato tamen per eundem dominum Lu-
dovicum primo & ante omnia & in præmis-
sis voluntate & beneplacito dicti regis fra-
tris sui , prout in quodam publico instru-
mento confessò per manus Simonis de Vil-
lana civis Pamplonæ , publici apostolica
auctoritate notarii , sub anno Domini mille-
simò trecentesimo sexagesimo quinto , in-
dißione IIII . die XIX . mensis Junii , ponti-
ficiatus ejusdem sanctissimi in Christo patris
domini Urbani divina providentia papæ V .
tertio , die , mense , ... dicti procuratores &
ambassiatorès ducissæ præfata se personali-
ter contulerunt ad præsentiam dicti regis ,
quem personaliter invenerunt in villa . . .
regni , ejusdem diœcesis , & facta per eos-
dem ambassiatorès , procuratores , notifica-
tionem & ambassiatam eidem regi de omnibus
& singulis supradictis ac de prædictis gestis
per dictos ambassiatorès & procuratores ,
quo supra nomine , & pro parte dicta do-
minæ ducissæ , & dominum Ludovicum ex
altera , præfatus rex prædictum matrimo-
nium , ut prædictitur , contractum approba-
vit , ratificavit & acceptavit , ac etiam . . .
dicto inter
nobiles viros . . . . . militem magi-
strum Simonem de Extoriaco & Johannem
de Colania dictum . . . . procuratores
& ambassiatorès & nuncios speciales dicti
domini Ludovici , habentes ad id plenariam
potestatem ex parte una & memoratos Fie-
dericu[m] & Antoniu[m] pro parte dicta du-
cissæ ex parte altera in suis regnis in præ-
sentia expresse consentiendo dicto matri-
monio contrahendo , ac etiam contracto ,
illudque acceptantis , complentis & appro-
bantis matrimonium ipsum per verba ipsa
apta , mutuum consensum exprimentia de
præsenti fecit solemniter & legitime con-
trahi ac etiam celebrari modo prædicto sub
pactis , conventionibus & modificationibus
inter partes , quibus apparent publica in-
strumenta , petito tamen per ipsum regem
retentus ab ambassiatoribus & procurato-
ribus supradictis quod deberemus super præ-
dictis matrimonii pactis & conventionibus
adjectis in illo consentire , ipsaque ratifi-
care , approbare , pacificare , ac nostræ auc-

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

ctoritatis munimine roborare. Nos autem
licet prædictum matrimonium sic, ut prædi-
citur, contractum, de se firmum validumque
constat, & per consequens dicta pacta &
conventiones roboris firmitate valentur,
attamen ad abundantioris cautele suffra-
gium, quo proficere non officere consue-
vit: attendentes igitur ad eorum domini
regis & domini Ludovici generosum, nobile
altumque genus Francorum, quo idem rex
& dominus Ludovicus non immerito il-
lustrantur, nec minus virtutes quibus idem
dominus Ludovicus specialiter insignitus
intuentes quod pariter ad devotionem &
filialem obedientiam ejusdem ducissæ filiæ
nostræ carissimæ id per nos fieri debere po-
stulantis, prædictum matrimonium mater-
nali affectione commotæ tamquam nobis
gratum, ratum & placitum reputantes, ip-
sum ac omnia prædicta pacta & conventiones
habita super illo juxta illorum conti-
nentiam & tenorem, de nostra certa scien-
tia acceptamus, ratificamus, approbamus,
pacificamus, ac nostræ auctoritatis muni-
mine, quatenus opportunum fore dignos-
citur, roboramus; promittentes sub verbo
augusto & regali prædicta omnia & singula
firmiter tenere, & observare efficaciter, &
ab eadem ducissæ filiæ nostra facere obser-
vari, ac etiam adimpleri, seu quantum ad
nos & dictam nostram filiam pertinet & per-
tinere dignoscitur. In cuius rei testimonium
dictique regis & domini Ludovici . . . .

LITTERÆ JOHANNIS
episcopi Leodiensis.

*De modo convocandi ad exercitum homines
secundariarum ecclesiarum Leodiensium.*

JOANNES Dei gratia Leodiensis episcopus universis & singulis praesentia visuris salutem, & rei subscriptae noscere veritatem. Suborta dudum, dum ad obstitutionem castri de *Ruminies* (*a*) exercitum nostrum duxeramus, inter nos ex una parte, ac venerabiles & dilectos nostros decanos & capitula nostrarum secundiarum Leodiensium ecclesiarum ex altera, super modo seu consuetudine vocandi homines villarum ad easdem ecclesias pertinentium, ad exercitum seu expeditionem nostram , aliquam alteratione seu materia questionis : Nos cipientes & affectantes sic jura nostra & ecclesiam nostram conservare, ut aliis in suis iuribus penitus nullum irrogaremus praedictum, dictis dominis decanis & capitulis , quia de consuetudine & modo ducenti predicti, nobis adhuc minus plene constabat. Promisimus quod per modum du-

(a) Capta est Araxus Rminia an. 1365. pridie idus Octobris.

B b b b b i

cendi & vocandi homines villarum suarum A
prædictarum , quo tunc usi fuimus , non in-
tendebamus nec intendimus nobis aut no-
stris successoribus aliquid novi juris acqui-
rere seu acquisivisse , quodque de cetero ,
dum casus emerget , ipsos homines , prout
nostri prædecessores Leodienses episcopi ha-
ctenus facere consueverunt & tenebantur ,
& non aliter ad dictas expeditiones vocare
& ducere volebamus & intendebamus ,
prout in nostris litteris dictis decanis & ca-
pitulis super hoc concessis plenius contine-
tur . Verum cum adhuc de modo & consue-
tudine ducendi prædictos homines nondum
hinc inde plene fuit inquisitum ; nos qui pa-
cem & concordiam inter nos & dictas no-
stras ecclesiæ summopere nutritæ , & nutri-
tas favore affectamus , dictam obscuritatem
seu dubieratem pro bono pacis & concordiae
pabulo gratioſo inter nos & præfatas eccle-
siæ nostras , pacis auctore favente , perpetuo
duraturæ , per hunc modum duximus mode-
randum . Quod dilectis nobis in Christo de-
canis seu vicedecanis & capitulis ecclesiæ
nostrarum secundariarum prædictis te-
nore præsentium promittimus bona fide ,
quodquamdiu , divina permittente clemen-
tia , ecclesiæ nostræ Leodiensi præsidebi-
mus , quotiescumque decano & capitulo
nostræ majoris ecclesiæ Leodiensi cum mi-
litaribus civitatis ceterisque bonis villis pa-
triæ nostræ Leodiensis in majori capitulo
dictæ ecclesiæ nostræ more solito convoca-
tis , ipsis ita nobiscum visum fuerit expe-
diens , nos ad exercitum debere profici ,
nobis compانæ pulsu ac vexillo quod stan-
darium communiter nuncupatur , pro ip-
sius exercitus congregatione conceulis , nos
per decanum seu vicedecanum nostræ ma-
joris ecclesiæ , ad ipsius majoris ecclesiæ ca-
pitulum , ipsis decanis seu vicedecanis & ca-
pitulis secundariarum ecclesiæ nostrarum
secundariarum , quemadmodum in aliis ca-
ribus ibidem communiter convocari con-
sueverunt , convocatis , ipsis decanis & ca-
pitulis per nos aut alium quemvis ad hoc
nostro nomine deputatum , exponemus aut
exponi faciemus exercitus , campanæ pul-
sus , & standarri prædictorum concessionem ,
ipsos ad hoc requirendo , vel nomine nostro
per alium requiri faciendo : quatenus suos
homines & subditos faciant nos nostrum
que vexillum & exercitum reliquum sequi ,
& nobiscum ad dictam expeditionem profi-
cisci & permanere perseveranter , quemad-
modum alii homines & subditi militarum
patriæ nostræ Leodiensis , nos sequi , no-
biscum profici ac permanere perseveranter
in hujusmodi expeditionibus hactenus
consueverunt , jure seu consuetudine super
hominibus & subditis prædictarum ecclesiæ
nostrarum secundariarum , nobis & ec-
clesiæ nostræ in aliis caribus debitum , semper

salvis . Datum sub sigillo anno a nativitate
Domini millesimo trecentesimo sexagesimo
sesto , mensis Maii die quarta decima .

L I T T E R Æ L U D O V I C I
ducis Andegavensis , &c.

*Facultatem tribuit comiti Armaniaci civita-
tem Agennensem & loca ab eo dependentia
sub regis obedientia ponendi .*

LOVIS fils de roy de France , frere &
lieutenant de monſeigneur le roy es
partie de Languedoc , duc d'Anjou , comte
de Maine , à tous ceux qui ces lettres ver-
ront falut . Savoir faisons que nous confiant
a plein des tres grands fens , loyauté & di-
ligence de nostre tres cher & tres amé cosin
le comte d'Armagnac , a icelluy avons don-
né & donnons de l'autorité royal dont
nous avons plein pouvoir , autorité & man-
gement especial de luy transporter en ou
devant la ville d'Agen , & par toutes les
autres villes , forteresses , chasteaux , & lieux
de l'Agenois ; & toute autres qu'il saura
non estre obeissant a monſeigneur & a la
couronne de France , de induire & reque-
rir les nobles , consuls & habitans desdites
villes , chasteaux & lieux , chacun en droit
foy de par monſeigneur & nous , de faire
a nostre cousin ou venir faire pardevers
nous pour & au nom de mondit feigneur le
roy de France , de donner treves & fauſſ-
conduictz a iceux nobles , consuls & habi-
tans , & a chacun d'eux tels & pour tant
de temps . . . . rappeller , s'il luy plaist ,
de composer , pacifier , & accorder les o-
beiffances en cette partie , & de leur donner
au nom de monſeigneur ou du nostre pour
ce . . . . & de s'en obliguer , ſe metier eſt , en-
vers eux & chacun d'eux , pour & au nom
de monſeigneur , & de nous , de leur pro-
mettre faire . . . . nous ce que ainsi il
aura fait , composé , pacifié , accordé &
donné , de leur confirmer & renouveler
leurs privileges , franchises . . . . ſ'il voit
que bon ſoit de contraindre les rebelles &
desobeiffans par force & multitudes de
gens d'armes pour . . . . chasteaux &
forteresses , par emprisonnement de person-
nes d'iceux ou d'icelles , & par toutes les
autres meilleures voyes & manieres que
bon & avis luy ſemblera , a ce qu'ils de-
viennent & ſoient de l'obeiffance de mon-
ſeigneur & la nostre , ſi come tenus y font ,
& généralement de faire & gerer en & pour
les choses deſſusdites , & chacune d'icelles
& les dependances , come nous-mêmes fe-
rons & faire pourrions , ſi prefens y eſtions
en propre personne , & avons promis & pro-
mettons par la foy de nostre corps & en
loyauté de fils de roy avoir fermes & ésta-
bles toutes les choses & chascunes d'icelles

que par nostredit tres cher & tres amé cou-
fin auront ou feront esté faites , passées ;
accordées , données & octroyées en cette
partie , & les confirmer & faire confirmer &
faire tenir sans aucune difficulté par mon-
dit seigneur & les gens de son conseil & le
nostre , se mestier est . Si mandons a tous
les justiciers , officiers , subgets & gens d'ar-
mos dudit seigneur & les nostres , que audit
nostre cousin , en ce faisant , obeissent &
tendent diligemment , & lui prestent con-
seil , confort , force & aide , se mestier est ,
si en sont requis . En tefmoyn de ce nous a-
vons fait mettre nostre grand seal a ces pre-
sentes . Données a Tholose le quart jour de
Fevrier l'an de grace MCCCLXIX .

Par monseigneur le duc . Ainsi signé DE
HALUY .

EPISTOLA STEPHANI
cardinalis ad episcopum Condensem.

*Ut Mathe de Armaniaco domine de Lebreto
votum peregrinationis ad sanctum Jacobum
commutet.*

Anno 1569
Ex m. f.
Colbertino.

Venerabili in Christo patri Dei gratia
episcopo Condensem vel eius vicario
in spiritualibus , STEPHANUS miseratione di-
vina titulo S. Eusebii presbyter cardinalis ,
salutem & sinceram in Domino caritatem .

Ex parte nobis mulieris MATHÆ de
Armaniaco domina de Lebreto Adurense
diocesis , nobis oblata peritio continebat ,
quod ipsa olim fervore devotionis vovit si-
ne termini præfixione mettere aliquas per-
sonas ad peregre visitandum limina S. Jacobi
in Compostella . Cum autem propter
guertas & viarum pericula votum hujusmo-
di non possit commode exequi , sicut vel-
let ; supplicari fecit humiliter sibi super hoc
sedem apostolicam de opportuno remedio
misericorditer provideri . Nos igitur au-
toritate domini papæ , cuius penitentiaræ
curam gerimus , & de speciali ejus manda-
to super hoc vivæ vocis oraculo nobis fac-
to , circumspetioni veitæ , cum in vestra
dioeci moram trahar , committimus , qua-
tenus votum ipsuri commutetis eidem in
alia opera pietatis , prout secundum Deum
animæ ipsius saluti videbitis expedire : ita
tamen quod tantum quantum fuissent dictæ
persona in eundi & redeundi itinere pro
executione voti ipius expensare , juxta ve-
stri arbitrium & consilium , Christi pauperi-
bus & in alios pios usus eroget cum effectu ;
sic quod de erogandis hujusmodi ad ma-
nus vestras nihil devenerat quoquomodo , &
nihilominus ad dicti Sancti ecclesiam , cum
commode poterit , fidelite transmittat obla-
tiones , quas per dictas personas misisser , si
eas illuc propter hoc personaliter destina-
set . Datum Romæ apud sanctum Petrum

A quarto calendas Martii , pontificatus domini
Urbani papæ v. anno VII .

I N S T R U M E N T U M
absolutionis Ludovici de Navarra & Joha-
næ ducissæ Duratii ab excommunicatio-
ne ob contractum matrimonium in quar-
to gradu .

N nomine Domini . Amen . Anno nati-
tatis ejusdem MCCC septuagesimo , indi-
catione octava , die quarta mensis Apri-
lis , pontificatus SS. in Christo patris & do-
mini nostri domini URBANI digna Dei pro-
videntia papæ v. anno VII . ejusdem , in

Anno 1578
Ex m.
Colbertino.

prefectio reverendi in Christo patris & do-
mini domini BERNARDI miseratione divina
archiepiscopi Neapolitani , & mei notarii
infra scripti , & testium infra scriptorum , ad
hoc specialiter vocatorum & rogatorum ,
constitutus illustris dominus dominus LU-
DOVICUS de Navarra , natus claræ memorie
domini PHILIPPI regis Navarræ , ipsi do-
mino archiepiscopo exposuit ; & dixit , quod
sanctissimus in Christo pater & dominus no-
ster dominus URBANUS divina providentia
papa v. eidem domino archiepiscopo per
suas litteras apostolicas , quas sibi alias præ-
sentaverat & adhuc de novo præsentabat ,
quarum tenor sequitur in hæc verba :

URBANUS episcopus servus servorum
Dei venerabili fratri archiepiscopo Neapo-
litano , S. & A. B.

Providentia sedis apostolicæ magnitudi-
nem excellentium personarum advertens &
antea considerans , quod earum inclita de-
votionis favoris & gratiæ plenitudinem pro-
meretur , dignum & congruum reputat , im-
mo potius debitum arbitratur , eis generose
concedere , quod nonnumquam aliis interdi-
cit , maxime cum speratur , quod gratia quæ
illis impenditur , ipsas Romanæ ecclesiæ de-
voctores efficiat , & quod earum obsequiosa
devotione reipublicæ utilitatis afferat incre-
mentum . Cum itaque nobilis vir LUDOVICUS
natus claræ memoria PHILIPPI regis
Navarræ , & nobilis mulier JOHANNA du-
cissa Duratii ex eo , ut prætentitur , excom-
municationis sententia innodati existant ,
quod in gradu consanguinitatis ad matri-
monium contrahendum prohibito conjunc-
ti , & hoc non ignorantes matrimonium in-
simul , ut asseritur , contraxerunt ; nos ip-
orum animarum saluti providere cupientes ,
ab solvendi auctoritate nostra in forma ec-
clesiæ prædictos LUDOVICUM & JOHAN-
NAM ab hujusmodi excommunicationis &
aliis sententiis , si quas occasione præmisso-
rum incurrerint , si hoc humiliiter petierint ,
injunctis tamen eis inter alia sub virtute pro-
curandi juramenti , quod similia de cetero
non committant , nec facientibus præbeant

B b b b iii

auxilium , consilium , vel favorem , ac pro modo culpæ poenitentia salutari & aliis quæ de jure fuerint injungenda , ac eis quod hujusmodi durante quadragesima , seu infra octayas paschæ , quibuscumque constitutio- nibus apostolicis & aliis contrariis nequaquam obstantibus , matrimonium , si illud insimul contraxerint in facie ecclesiæ , solemnizare valeant , licentiam dandi , fraternitati tuæ plenam & liberam tenore præfentum concedimus facultatem . Datum Romañæ apud sanctum Petrum decimo calendas Aprilis , pontificatus nostri anno VIII .

Commiserat ac auctoritatem sibi dede- rât , ut ipsum dominum LUDOVICUM , qui in quarto gradu consanguinitatis prohibito conjunctus cum illustri domina domina JOHANNA ducissa Duratii non ignorans , prout in suis litteris apostolicis latius continetur , contraxisse afferitur , absolveret a sententiis excommunicationis seu excommunicatiōne , seu aliis sententiis , si quas occasio- ne præmissorum incurrisserint , quamvis re- vera dum contraxit cum præfata domina ducissa ; nec sufficienter erat certificatus quod de impedimento consanguinitatis , nisi prout audiverat ab aliquibus , quibus fi- dem dare non decebat nec tenebarūt , cum ipsa domina ducissa matrimonium de præ- fenti per verba contraxit & contrahere præ- sumbit , licet post contratum matrimonium cum domina Johanna ducissa clarius certi- ficiatus fuerit , de impedimento consanguini- nitatis prælibato , post quod ipse volens & matrimonium contrahere intendens & af- fectans , cum dispensatione domini nostri papæ legitime cum dicta domina ducissa , quod bonarum mentium est timere culpam , ubi culpa minime reperitur ; & quod in facto animæ semper in deterioriore partem , ut ipsi animæ consulatur , est præsumendum . Supplicavit domino nostro papæ , ut pro securitate animæ suæ sibi , in quantum indi- gebat , beneficium absolutionis a dicta sen- tentia excommunicationis & aliis senten- tiis , si quas occasione præmissorum incur- risserint , de benignitate apostolica impetrari dignaretur : qui dominus papa ejus justis supplicationibus inclinatus , beneficium ab- solutionis prælibatum per suas litteras supradictas per præfatum dominum archiepiscopum impendi mandavit . Quibus litteris per me notarium infra scriptum lectis , dictus dominus Ludovicus cum instantia debita humiliiter & devote flexis genibus re- quisivit & petuit per ipsum dominum ar- chiepiscopum auctoritate apostolica se a predictis sententiis absolviri , & absolutum publice nunciari . Post quae dictus dominus archiepiscopus , ab ipso domino Ludovico in manibus suis recepto juramento , juxta mandata apostolica , quod mandatis ecclesiæ & suis in hac parte obediret , injuncto etiam

A sibi in præstiti juramenti virtute quod similia de cetero inania non committeret , nec facientibus , seu facere voluntibus auxilium , consilium & favorem præstaret , ipsum me- liori modo , forma quibus potuit & debuit , iuxta formam & tenorem litterarum apo- stolicarum supradictarum , a sententia ex- communicationis & aliis sententiis , si quas occasione præmissorum incurrerat seu in- currere potuerat , auctoritate apostolica ab- solvit , & duxit absolvendum , ac absolu- tum a præmissis sententiis declaravit , man- dans tenore præsentium ipsum absolutum publice nuntiari , sibi pro modo culpa inju- eta poenitentia salutari , ac injunctis aliis quæ de jure fuerint injungenda , concedens ipsi domino Ludovico litteras patentes ejus si- gillo pontificali sigillandas super absolu- tionem prælibata , de quibus omnibus & singulis dictis dominus LUDOVICUS requisiuit me notarium infra scriptum , ut de ipsis ad sui cautelam & certitudinem , & ne pro tem- pore futuro præmissa valerent , seu possent in dubium revocari , conficerem unum , duo , tria , vel plura publica instrumenta . Acta fuerunt hac Neapoli in domo habita- tionis domini Ludovici & dominæ Johanna ducissæ , anno indictione , mense , pon- tificatu , anno ejusdem quibus supra , præ- sentibus reverendo in Christo patre domi- no JACOBO Dei gratia episcopo Lucerino , domino Paulo Deodato de Benevento mi- lite , domino Francisco Sotario de Salino legum doctoribus , domino Frantisco Gui- donis licentiate in legibus , canonico basilicæ principis apostolorum d' Urbe , ipsiusque domini archiepiscopi vicario generali judice , Nicolao Archamon jurisperito curiæ du- calis magistro rationali , Johanne de Gardia , Frederico de Campis , fratre Petro de Valle ordinis B. Augustini , Paschali de Ylandia , Daquello Simonelli auctoritate apostolica notarii publicis , notario Antonio de Lan- dulfo testibus ad præmissa vocatis & rogatis .

Et nos BERNARDUS Dei gratia archiepiscopus Neapolitanus præmissam absolu- tionem auctoritate apostolica fecimus , ideo propria manu scripsimus .

Et ego Johannes de Cluniaco clericus Atrebatensis diecesis apostolica & imperia- li auctoritate ipsiusque domini archiepisco- pi scriba & notarius , præmissis bullæ , præ- sentationi , receptioni , ipsiusque domini E Ludovici absolucioni , penitentie injunctio- ni , omnibusque aliis & singul . dum sic fierent & agerentur , una cum supra nomi- natis testibus præfens interfui , eaque ad re- quisitionem dicti domini Ludovici in publi- cam forinam redegi , manuque propria scripsi , signumque meum consuetum una cum subscriptionibus manus propriæ dicti domini archiepiscopi , domini Guillelmi & Paschalis auctoritate apostolica notariorum ,

Et ego Paschalis, &c.
Et ego Guillelmus, &c.

LITTERÆ CAROLIV.
regis Francorum;

Comiti Armaniaco concedit, ut in civita-
tibus & munitionibus comitatus Bigor-
rensis instituti ab eo prefecti remaneant.

Anno 1372
Ex mſ. Cellerino.

CHARLES par la grace de Dieu roy de France a tous ceux qui ces lettres verront salut. Savoir faisons que nous considérons la bonne diligence que nostre chier & feal cousin le comte d'Armagnac a mis jusques a bon effect a la conquête de la comté de Bigorre a grand poine & travail, dont il a acquis plusieurs ennemis & hayneux, & pour ce que par icelle comté ils puissie mieux & plus efforcement faire guerre a nos ennemis, laquelle chose il ne pourroit faire a nostre profit, se des officiers qui y seroient de par nous n'avoit plaine obéissance, & pour autres justes causes & raisonnables, qui a ce nous meuvent. Nous luy avons octroyé de nostre grâce spéciale, & certaine science, & octroyons par la teneur de ces lettres, que le seneschal, le juge des appeaux & ordinaire, le receveur, procureur, capitaines, chasteleans, & gardes des chateaux, villes, & autres forteresses, qui à present sont de par nous en ladite comté soient & demeurent en leurs dits offices, & les exercent ou nom de nous & pour nous, sans en estre oſtez, ou muez sans nostre exp̄s commandement & ordérande, & que ou cas que aucun iroient de vie a trepassement, ou seroient muez, oſtez ou translatez ailleurs par nous, comme dit est, ceulx qui en lieux d'iceuls trepassez, oſtez, muez, ou translatez y seroient mis & y soient mis & establis a la nomination de nostredit cousin durant la guerre d'entre nous & nostre adversaire d'Angleterre, & que se pat inadvertance y estoient autres establis, ils en soient oſtez, & y demeurent ceulx que ledit comte y avoit nommez ou nommeroit. Si donnons en mandement par la teneur de ces lettres a nostre tres cher & tres amé frere le duc d'Anjou nostre lieutenant es parties de Languedoc, & a tous autres lieutenans & capitaines a venir esdites parties, que nostre presente grâce & octroy tiègnent & gardent & facent tenir & garder sans enfreindre aucunement, en rappellant tout ce qui auroit esté fait au contraire. En temoing de ce nous avons fait mettre nostre sael a ces presentes lettres. Douné a Paris le xxviii. jour de Fevrier l'an de grace mil ccclxxi. & le huit de nostre regne.

Et au reply de par le roy Yvot:

ORATIO PETRI FERDINANDI
Vacecapitis & Pascaſii Garsiae decani Au-
riensis infantis regis Castellæ ambassia-
torum ad Ludovicum ducem Andega-
vensem.

De gestis ab Infante in bello Navarrico & de
matrimonio contrahendo inter filium Lu-
dovici ducis Andegavensis & primogeni-
am ducis Girundensis.

In conspectu sereni principis & excelsi, Anno 1372
domini LUDOVICI, illustrissimi quondam Ex mſ.
regis Franciæ geniti, & ducis Andegavensis, die nona mensis Decembris, anno a na-
tivitate Domini MCCCCLXXVIII, in civitate
Tolosana Petrus Ferdinandi Vacecapitis
miles & Pascaſius Garsiae decanus Aurienſis,
incliui domini Jo. infantis Castellæ primogeniti ambaxiatores & nuncii, proponuerunt
pro parte ejusdem domini infantis per mo-
dum qui sequitur infra scripa.

Sublimis & magnifice princeps, nepos
vester dominus noster infans concorditer
vos salutat, & intime deprecatur, quod de
C vita & salute vestris ac dominorum ducis &
uxoris & filii vestrorum, & de bono vestro
statu, & successum rerum istarum partium
sibi continue faciat nova prospera nuncia-
ri, de quibus latabitur in immensum, quod-
que gratissimum reputabit: & quia certus
est, quod de hoc vestra serenitati placebit,
vobis significat, se, Deo gratias, salute &
incolumitate vigere.

Ceterum, strenuissime princeps, cum
nepos vester & dominus noster infans facta
guerra Navarra per dominum Raimundum
Bernardi doctorem legum & ambaxiatorem
vestrum a principio usque ad ejusdem doc-
toris regressum qualiter successerunt signifi-
cari miserit seriose, quem doctorem ipse
tam propter insecuritatem itinerum, quam
propter perversitates regis Navarrae, de
quibus minime confidebat, diebus secum
detinuit aliquibus, non permittens illum in
reventu se ponere non fecuro, nec perni-
ferat ullo modo, donec quanidam vestram
litteram doctori memorato mandantem,
quod se de Caſtri-boni vicecomite confida-
ret: quoniam vicecomes ipsum extra Navar-
ra regnum immensitati vestrae promiserat
securum ponи facere & indemnari, ob quod
idem doctoſ ſe in praefato vicecomite, &
in ejus ac regis Navarrae, & domini Ber-
nici securitatem litteris confidavit. Qua-
rum transfluntis vobis mitit dominus no-
ster infans, ut videatis illos, vobis nihil o-
minus hoc significans, ut sciatis. Cumque
noverimus ipsum doctorem huc usque ad
vestram celititudinem non venisse, propter
quod de factis prædictis guerræ non fuit
vestra magnitudini relatio plene facta. Id:

circo nos illa vestra sublimitati narrabimus. A idem nepos vester & dominus noster infans nullam habuerit intentionem dandi locum in aliquo prædictis ejus tractatibus sagacibus & profanis: (habuerat enim in mandatis a prædicto domino suo rege, quod nullos in hac firmaret tractatus, nisi sub conditione, si de ipsis domino regi Franciæ & vobis etiam applauderet); tamen quia in illis partibus Pampilonæ jam pro exercitu virtualia non poterant reperiri, & quod omnia circumiacentia loca erant jam combi-
sta & dilapidata, ac bladia virtualia & alia universa distracta & devata taliter, quod id notabiliter habebitur in memoriam sem-
piternam; iterum etiam quia dominus no-
ster infans magis utile reputavit gradiri per
regnum Navarræ, tam pro locis capiendis,
quam pro terris eiusdem regni remanen-
tibus destruendis. Quapropter dimisit satis
destructis partibus Pampilonæ, ivit ad Men-
deguriam; quæ est una villa fortis non
modicum atque bona: quam cepit mora
postposita, & in ipsa dimisit sufficientiam
gentium armorum, quæ custodirent & de-
fensarent illam, & discursus hostiles fa-
cerent per Navarræ circumvicias terras.
Quo facto, ivit ad aliam villam quæ *Layaga*
vulgariter nuncupatur, & quasi inexpugna-
bilis reputatur, & in diebus brevibus cepit
illam, ibique gentes armorum dimisit, ac
ivit ad *Leriz* locum fortissimum atque bo-
num, sicut pro majori parte sunt loca illius
regni, in quo stabat bastardus de Arminia-
eo, cum Vasconibus aliquibus, qui exivit ad
dominum infancem, eique humiliter sup-
plicavit, quod nolle perditionem ipsius,
quam in loco hujusmodi jugiter sperabat.
Et ut nepos vester dominus noster infans

certorum caltronum, eidem domino infan-
ti nepoti vestro per regem Navarræ cœcri-
ter conferendis, ut Franciæ & Castellæ re-
ges illustrissimi fratres vestri, ac vos de ip-
so & ejus sagacitatibus essetis indubie securi-
tati. Post quæ nepos vester & dominus no-
ster infans juxta civitatem Pampilonensem
longo tempore moram traxit, guerram in-
delineanter exercens, & prædictos arrehe-
nes castrorum sibi dari, ac omnia alia quæ
prædicta capitula continebant adimpleri ef-
fectualiter postulando, ubi pro parte regis
Navarræ fuerunt domino nostro domino in-
fanti tractatus non modici suscitat. Vide-
licet primo, quod si dominus infans guer-
ram dimitteret, ut præfertur, incepit,
daret ei integraliter arrahenes, & in capi-
tulis contenta effectualiter adimpleret. Se-
cundo quod volebar se subiungere voluntati
fratris vestri domini nostri regis, vassal-
lum ejus se reddere præmittendo. Tertio
quod eisdem dominis regi & infanti nepo-
ti vestro post dies suos regnum dimitteret
successive, casu quo infans Navarræ primogenitus
ejus sibi herede filio deficeret.

Quæ tria per suas litteras nomine & si-
gillo firmaatas & sigillatas, juravit & promi-
vit vicibus iteratis, etiam super pretiosum
corpus Domini nostri JESU CHRISTI adim-
plerere, sicut illa per suos nuncios nepotis ve-
stro mandabat exponi. Post hæc etiam do-
minus infancem duxit finaliter deprecan-
dum, quod sibi placeret ad alias regni par-
tes cum suo exercitu se transferre, ut ipse
posset Pampilonem adire, & cum suis regi-
ni naturalibus super sibi necessariis loqui,
quo facto ipse veniret personaliter ad eum-
dem, ad faciendum omnia que velleret &
ordinaret dominus noster infans. Et licet

D fektinianus recuperaret locum, pepercit
ei, deditque sibi adirem recedendi, &
capto loco, ivit ad quoddam bonum fortal-
licium, quod vocatur Mandania, ipsumque
per vim intravit, & funditus dissipari fe-
cit. Et interim per gentes domini infancis
capta fuerunt plurima bona loca. Et ab in-
de ivit ad Vianam, quæ est una villa de no-
tabilioribus & fortioribus regni. Et ab hinc
præfatus dominus doctor ambaixiator noster
pro redeundo hue, ut supra scribitur, ar-
ripuit iter suum, & dimisit dominum in-
fançem juxta Vianam, quam tunc obfessam
nunc vero in deventu nostro, duris & an-
gustis tenebat obfisionibus coartatam, &
jam terminatam illam infra octo dies, qui
coimplebantur dic sexto Novembri proxi-
mo nunc elapo Deo prævio recepturus, nisi
per regem Navarræ succurreretur, quod
impossibile in illis partibus reputatur, in
cert dinem rei cuius arrehenatos ejusdem
villa omnes meliores & notabiliores homi-
nes jam tenebat: & in hoc tempore scilicet
post recessum doctoris prædicti, gentes ejus
ceperunt alia bona & satis fortia quatuor
loca.

loca. Et villa Viana capta, ipse tam in locis & castris Navarræ captis per ipsum & gentes suas, quam in villis & fortalitiis Castellæ, Navarræ vicinis, mille & quingentas lanceas ac quingentos equites della Ginetæ, pluresque ballistarios, alnogavares, & aliam multitudinem peditum, quos jam deputaverat permanuros, dimittere proponebat, qui continue per regnum Navarræ discurrant, destruant, & dissipent quidquid poterint in eodem. Quibus sic factis, ipse ad dominum suum regem, qui jam pro ipso mandaverat, accedere proponebat, cum jam propriæ hyemem frigidissimam non sit tempus guerræ, ad aliquantulum recreandum & quiescendum, & cum eodem domino suo regè etiam concordandum super illis quæ opus fuerint ad futura: quæ omnia supradicta nepos vester dominus noster infans excellentiæ vestræ notifica nostra relatione, ut scire possit illa, & etiam avisari inscribendo, si decuerit fratri vestro domino suo regi, illaque celsitudo vestra videbit expedire, ut idem dominus rex deliberet super his, & sibi per ipsum facienda præcipiat, quibus exequendis ipse majorem quam poterit diligentiam adhibebit, propter domini regis Franciæ sui avunculi & vestrum honores.

Præterea, magnissime princeps, nos in cetera principaliter sumus ad vestram celsitudinem destinati super diffensione & discordia subortis inter vos & regem Aragoniæ, super quibus nepos vester dominus noster infans nobis hucusque non scripsit, tum quia ratio pro qua scriberet non aderat, tum ne propter ea quod infantissam regis Aragoniæ filiam habeat in uxorem, reputaretur in hoc suspectus, licet propter hoc, nec etiam propter alia majora debita quæ fore possent, ipse corpore pariter & voluntate facere non omittet, quæque pro domini regis Franciæ & vestro honoribus posset facere condecenter propter plura & magna bona debita quæ existunt inter dominum Franciæ & Castellæ. Nunc vero nepos vester dominus noster infans propter duo est positus in hoc facto. Primo quia displicer ei valde guerram & discordiam inter tantos christianos principes ventilar, potissimum inter tales, cum quibus habet bona consanguinitatum & amicitiarum debitator & tanta. Secundo quia reputat nimis bonum & utile inter vos & regem Aragoniæ tranquillitatis & pacis consilia seminar: quoniam ista pacis restauratio est multum utilis & proficia Franciæ domibus & Castellæ, propter multa, specialiter propter tria. Primo quia rex Aragoniæ magnus est & probitate ac magnificencia commendatur. Secundo quia regnum eius consistit inter regna Franciæ & Castellæ. Tertio quia est fatus in maiori potens: Propter quæ tria si cum Anglicis

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I

A ligarerur, damnosus forsitan esse posset, & esset utilis non indigne, si configaretur cum Franciæ & Castellæ regibus vestris fratribus ac vobiscum: quod in magnum incommodum vestrorum inimicorum communium redundaret, cum longe magnæ utilitatis existat habere plures amicos & rarissimos inimicos. Namque si sunt Navarræ & Grenatae reges, qualiter possunt esse amici, dormorum Franciæ vel Castellæ, vestra serenitas non ignorat: quin immo bene novit de rege Portugallie etiam qualiter vadunt modo. Propter quæ omnia & singula per nos in vestræ conspectu celsitudinis recensita, dominus noster infans, ut præferitur, se posuit in hoc facto. Et quia propter magnani confidentiam, quam in vobis haber, tenens quod tam propter prædicta, quam propter bona debita quæ habet vobiscum & cum rege Aragonum prælibato, vos & ipse appetitis januam bono pacis, ut omnia ista veniant ad finem prosperum & optatum, & tranquillitatilocus per vestrum alterum non negetur. Idcirco ipse vestram cupit magnitudinem non latere, qualiter in hoc facto negotia haec tenus successerunt, & modum C quem tenuit in eisdem ad ejusdem magnitudinis noticiam nostra relatione dedit serie subsequenti.

Primo cum ad preces domini regis Castellæ serenissimi fratris vestri dominos Arnaldum de Hispania, ac Raymundum Bernardi doctorem in legibus & Johannem Fores ambaxiatores vestros super his ad ipsum duxeritis destinandos, qui cum eodem domino rege longo tempore in Hispali resident, & ipse pro ambaxiatoibus regis Aragonia misericordiis iteratis: qui invenientib ad ipsum aliquiter tardaverunt tantum saltem, quod ambaxiatores vestri attendantur. Idcirco idem dominus rex misit ipsos ad nepotem vestrum dominum nostrum infantem, ut si ambaxiatores regis Aragonia venirent, ipse cum omnibus ipsis, tam vestris, quam regis Aragoniæ, omnia visideret quæ posset exequi in hoc facto. Et si non venirent, mitteret ambaxiatores vestros, ipsosque ponit faceret in secuto, ut ad partes istas indemnes redire possent, & ipse dominus noster infans, cum adhuc ambaxiatores regis Aragoniæ non venirent, cum consilio eorumdem detinuit ambaxiatores vestros viginti diebus vel circiter, propter tria. Primo propter magnam voluntatem quam habebat, quod facta hujusmodi non remaherent deserta; sed venirent ad bonum finem. Secundo propter plures litteras, quas habuerat a rege Aragoniæ, quarum seriebus ambaxiatores suos ad ipsum transmittere promittebat. Tertio propter maris & terræ insecuritatem viarum, cum jam tunc inciperetur Navarræ guerra, & ambaxiatores vestri, scilicet Arnaldus

Cccc

Hispaniz & dominus R. Bernardi intrarunt A raliter aperire. Vobis etiam placet aliquid remittere de petitis, & de regi Aragonia dan-
dis largius se habere, ut factum hujusmodi celerius concordetur, & bonum indilat ac partibus honorabilem consequatur effec-
tum, ad quid celitudo vestra movere se poterit bono modo, tam propter omnia in
vestra conspectu magnitudinis recensita, quam ex eo quod non est nobis in aliquo ruborosum, remittendo quidquid serenitati nostræ placuerit, de illis saltem quæ ad ve-
stram pertinentiam devenerunt per emtio-
nem & manificentiam ostendere liberalem,
ut matrimonium hujusmodi celebretur, præ-
fertim, cum, ut supra præmisimus, tantum
sit utile Franciæ domibus & Castellæ. Et
haec omnia prænarrata nobis præcepit ne-
pos vester dominus noster infans, quod per
nos vestra strenua celitudini narrarentur,
affectans bonum & honores vestros, sicut
avunculi, quem diligi in immensum. Et ut
istud factum ad finem prosperum deducatur,
excellentiam vestram intime depreca-
tur, quarenus in hoc facto velitis tales mo-
dos gerere, quos, prout non dubitat, scie-
tis gerere sicut decet, tam propter Dei ser-
vium, quam propter utilitates non modi-
cas, quæ inde sequuntur, per quos factum
hujusmodi perficiatur honeste, & ad finem
veniat prosperum & optatum, velitisque si-
bi ambaxiatores vestros cum sufficienti pie-
tate & declaratione finali intentionis vestrae
ad præfatum terminum destinare, sicut id
vos precari quin domino Raymundo mife-
rat supradicto, ad quem terminum mittet
rex Aragoniæ ad ipsos ambaxiatores suos
cum potestate & declaratione consimilibus
super hoc, & ut ambaxiatores vestri secu-
rum transitum per Aragoniam habeant in
Castellam, nos portamus salvi conductus
regis Aragoniæ litteras pro eisdem.

T E S T A M E N T U M J O H A N N I S
comitis Armaniaci Fesenciaci
& Ruthenensis.

In nomine Domini. Amen. Noverint uni-
versi & singuli præsentes pariter & furu-
ri, quod nos JOHANNES Dei gratia comes
Armaniaci, Fesenciaci, Ruthenæ, & Ka-
drellensis, vicecomesque Leomaniæ, Alti-
villaris, ac dominus terræ Ripariæ; die
data præsentium infra scripta, regnante se-
renissimo & excellentissimo principe domi-
no CAROLO Dei gratia Francorum rege,
in præsencia notarii, & testium infra scrip-
torum, considerantes quod propter delici-
um primi parentis humani generis succes-
sio est transitoria & mortalis, vitaque hu-
mani generis est tamquam fænum, & ejus
gloria tamquam flos fæni, & quod nihil
est certius morte, nihilque incertius hora

Anno 1511
Ex ms.
Collectione

mortis, attendentis quod mors interdum A dem nostrum universalem infra scriptum in terris nostris constitutum nostrorum predicatorum in Vasconia, & in Ruthino, non computatis aedificijs, nec homagiis in terra, nec vallis, nec fossatis, nec nemoribus, a quis vel foretis, & predicta omnia sibi relinquimus una cum homagiis in terra sibi assidenda contentis, seu pro ea fieri debitis, ac fidelitatis juramentis, honoribus, servi ciis, franchis & liberis eo modo, pro quo nos de praesenti possidemus; hoc salvo quod voluimus, quod licet vassalli, terrae per nos supra reliqua eidem Bernardo & etiam assidenda per heredem nostrum universalem infra scriptum, quam voluimus assidere in villis & castris nostris: ita quod eidem tradantur villa vel castra integraliter, prout ad nos pertiner. Ordinamus tamen & voluimus quod idem Bernardus de omnibus supradictis teneatur facere homagium, & fidelitatis juramentum praestare dicto heredi nostro universali infra scripto, & ejus hereditibus universis, & idem voluimus fieri de ejusdem Bernardi hereditibus & successoribus universis, retentis dicto Bernardo & ejus successoribus omnimodis & jurisdictionibus & primariis cognitionibus a iudicibus ordinariis ejusdem Bernardi, & ejus successorum ac superioritate heredi nostro universalis, & ejus in perpetuum successoribus in comitatibus, ubi dicta terra assidetur, semper salvis ac retentis, & quod dictus heres noster universalis, & ejus in perpetuum successores teneantur facere homagium de omnibus praemissis per nos eidem Bernardo reliquis, ut eorum domino superiori immediato, & in praemissis omnibus modis & formis supra per nos dicto Bernardo filio nostro reliquis, cumdem Bernardum filium nostrum heredem particulariter facimus, & voluimus quod cum praemissis sit contentus de omnibus bonis nostris, & quod nihil amplius petere possit quacumque ratione & causa.

Item, legamus & jure institutionis relinquimus dilectissimas & multum carissimam BEATRICI de Armaniaco filia nostrae legitimam & naturali, reliqua GASTONIS de Fuxo filii quondam comitis Fuxi, totam docem eidem per nos haec tenus assignatam cum dicto quondam Gastone Fuxi filio naturali & legitimo dicti comitis Fuxi, & nihilominus decem millia Francos aut per nostrum heredem universalem eidem solvendos, in quibus omnibus praemissis eamdem Beatricem filiam nostram & naturalem facimus & instituimus heredem nostram particularrem, & cum praemissis sit contenta de omnibus bonis nostris, & nihil amplius petere possit.

Item, legamus & jure institutionis relinquimus dilectissimo & carissimo filio nostro BERNARDO de Armaniaco legitimo & naturali locum nostrum & baroniem nostram *dels Angels* in Bigorra, cum omnibus iuribus & singulis suis iuribus & pertinentiis suis universis: necnon etiam & locum & baroniem insulam de *Arbeissan* in Fesensaco, cum omnibus & singulis suis iuribus, redditibus & pertinentiis universis, nec non relinquimus dicto Bernardo filio nostro jure institutionis, prout supra, tria millia librarum Turonensium parvorum rendualium perpetuo, sibi & ejus voluntariis ac hereditibus universalis, quas volumus sibi assidere per here-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

B

dem

restituta contentis, seu pro ea fieri debitis, ac fidelitatis juramentis, honoribus, servi ciis, franchis & liberis eo modo, pro quo nos de praesenti possidemus; hoc salvo quod voluimus, quod licet vassalli, terrae per nos supra reliqua eidem Bernardo & etiam assidenda per heredem nostrum universalem infra scriptum, quam voluimus assidere in villis & castris nostris: ita quod eidem tradantur villa vel castra integraliter, prout ad nos pertiner. Ordinamus tamen & voluimus quod idem Bernardus de omnibus supradictis teneatur facere homagium, & fidelitatis juramentum praestare dicto heredi nostro universali infra scripto, & ejus hereditibus universis, & idem voluimus fieri de ejusdem Bernardi hereditibus & successoribus universis, retentis dicto Bernardo & ejus successoribus omnimodis & jurisdictionibus & primariis cognitionibus a iudicibus ordinariis ejusdem Bernardi, & ejus successorum ac superioritate heredi nostro universalis, & ejus in perpetuum successoribus in comitatibus, ubi dicta terra assidetur, semper salvis ac retentis, & quod dictus heres noster universalis, & ejus in perpetuum successores teneantur facere homagium de omnibus praemissis per nos eidem Bernardo reliquis, ut eorum domino superiori immediato, & in praemissis omnibus modis & formis supra per nos dicto Bernardo filio nostro reliquis, cumdem Bernardum filium nostrum heredem particulariter facimus, & voluimus quod cum praemissis sit contentus de omnibus bonis nostris, & quod nihil amplius petere possit quacumque ratione & causa:

In omnibus autem comitatibus nostris Armaniaci, Fesensiaco & Ruthenae, vicecomitatibus Leomaniae, & Alti-Villatis, in terris Manhoaci & Rippariae, Clizona, & Elzani & Baronie Mal-leonis, & in iure quod habemus ex diversis causis, & in & super comitatu Convenarum, in quo propter salvationem ejusdem, & defensionibus guerrarum, in dicto comitatu & contra ipsam exortis, in & pro quibus multas expensas fecimus, pro quibus recuperandis magna remedia, jura, & actiones nobis competunt, & competere debent & possint, pro quibus dictus comitatus Convenarum est nobis obligatus, & in omnibus aliis bonis nostris, mobilibus & immobilibus, villis, castris, fortaliciis, ac iuribus & honoribus quibuscumque, ubiqueque sint, & quocumque nomine computentur, salvis &

Cccccij

exceptis his de quibus intendimus dispone- A & in illo casu filium primogenitum ejusdem Johannis filii nostri & heredis universalis, si habilis ad succedendum & extra religionem existat, eidem Johanni filio nostro & heredi universali substituimus, & substitutum esse volumus, & eundem heredem instituimus in hereditate & bonis nostris. Si vero dictus filius primogenitus dicti Johannis filii nostri & heridis universalis tempore mortis dicti Johannis primogeniti nostri non extabat, & liberi masculi ex eo extarent, tunc & eo casu secundogenitum dicti primogeniti nostri & heredis universalis substituimus dicto heredi nostro universali; & illo non extante, tertioigenitum suum, si habilis existat ad succedendum & infra sacros ordines promotus non existat, & dicto tertioigenito non extante, & dicto primogenito quartogenitus sic existat, dicto heredi nostro universali substituimus, & sic per consequens de aliis liberis masculis dicti filii nostri primogeniti, & aliis liberis masculis ex dicto nostro primogenito, seu aliis liberis ejusdem masculis observari voluimus successive, sic & taliter quod semper masculus major aetate ex dicto primogenito seu ejus heredibus masculis descendens sit heres noster in dictis comitatibus nostris semper & ubique unitis, videlicet in comitatibus Armaniaci, Feseniaci & Ruthenae, vicecomitatibus Lecomanae & Alti-villaris, ac terris Manhoaci & Ripariae, Elzani, & baroniae Mali-leonis, abque divisione & alienatione earumdem rerum, quam fieri prohibemus ex causa ne de nomine nostro & successorum universalium nostrorum & familia nostra excant, sed perpetuo remaneant in nomine nostro, & successorum universalium nostrorum cum nominibus & honoribus eorumdem. Et si quo casu aliqua particularis terra, seu pars dictorum comitatuum vicecomitatu[m]que terrarum in alios transferetur, volumus quod ille, in quem transferetur, homagium facere teneatur dicto heredi nostro universali, & ejus universalibus successoribus cum fidelitatis juramento, taliter quod honor, nomen & dignitas semper remaneant & perpetuo penes heredem nostrum universalem & penes nostros perpetuo successors universales, qui succendent dictis comitatibus, vicecomitatibus & terris praedictis, juxta institutiones & substitutiones per nos supra factas & inferius fiendas, & sic in personis omnium successorum universalium nostrorum ex institutis & substitutis nostris descendentiis voluimus perpetuo observari, ut melius nomen nostrum comitum Armaniaci observari valeat cum honore. Si vero dictum JOHANNEM filium nostrum heredem universalem nobis vivente vel mortuo decedere contingat sine liberi masculis ex se, & de legitimo matri-

B

C

D

E

monio procreatis, tunc & eo casu substi- A nium præmissorum nos avisare intendimus, tuimus dicto Johanni, & heredem nostrum universalem esse voluimus dictum Bernardum filium nostrum, si tunc vivas, alioquin filium primogenitum dicti Bernardi filii nostri, si donec & habilis existat ad succedendum & extræ religionem, & dicto Bernardo filio nostro & ejus primogenito non extantibus, secundogenitum dicti Bernardi filii nostri, & dicto secundogenito non extante, tertio genitum substituimus dicto heredi nostro universali, & sic deinceps observari volumus, quod scriper primogenitus masculus descendens ex dictis filiis nostris secundum formam substitutionis per nos factam nobis, & eis succedat in dictis communitatibus & vicecomitatibus & terris predictis unitis modo supradicto, & absque separazione nostri honoris & dignitatis, prout proximo fuit per nos ordinatum, quod observari volumus perpetuo, eriam in filiis filiorum, & ex eis descendantibus filiis quibuslibet cumque. Et si continget quod ex dicto filio nostro & herede universali, seu ejus filiis & aliis ejus successoribus universalibus extarent filiae & non filii, volumus quod illæ filiae potentur in pecunia numerata secundum statum, conditionem & dignitatem eorumdem, absque tamen eo quod nullo modo ipsas volumus succedere in communitatibus & terris antedictis. Si vero continget dictos Johannem & Bernardum filios nostros ambos decedere sine liberis masculis ex eis, & eorum quilibet ex legitimis matrimonii descendantibus & de legitimo matrimonio procreatis, & liberum masculum & liberorum masculorum suorum, quod ab sit, tunc & eo casu substituimus dicto heredi nostro universali filium primogenitum legitem & naturalem dictæ filiæ nostræ Beatrixis de Armaniaco, si idoneus & habilis ad succedendum existat & extra religionem; alioquin dicto filio primogenito dictæ Beatrixis non extante seu minus idoneo & habili existente substituimus dicto heredi nostro universali & ejusdem heredibus universalibus nostrum secundogenitum masculum dictæ Beatrixis filium legitem & naturalem ex suo corpore, & de legitimo matrimonio procreatum, & dicto secundogenito non extante, vel inhabili existente, tertio genitum dictæ Beatrixis, masculum tamen substituimus, modo & forma predictis: ita tamen quod eo casu & casibus, quo filius ex dicta Beatrice descendens succederet, volumus quod teneatur portare cognomen & arma nostra & ejus universales successores absque differentia aliquali armorum idem facere teneantur. Executores autem hujus nostri ultimi testamenti & ultimæ voluntatis minime quoad præsens nominamus, declaramus, necnon specificamus, eosque adhuc super dicta executione om-

B

C

D

E

Acta fuerunt hæc omnia & singula supra-

CCCC iiij

dicta in castro de Gagia prope Ruthenam, die IV. mensis Januarii anno incarnationis dominice M C C L X X X I. dicto domino Francorum rege regnante, & dicto domino ecclise, in dictis suis comitatus vicecomitatus, & terris dominante. Volentes tamen & ordinantes quod de praesenti testamento fiat & fieri possit unum publicum instrumentum & plura publica instrumenta, cuilibet legatario unum ad partem si voluerit, continens partem quamlibet coru tangentem, absque licentia judicis seu alterius, cum suis personæ quacumque ratione vel causa nostro in duabus pellibus ad invicem conglutinatis, & constat de rasuris superius factis in dictionibus & syllabis ubi dicitur vero de parvorum specialiter comitum, jam suis, uni, odis comita, secundum eis, is, signatum Petrus Joviri.

LITTERÆ CAROLI VI. REGIS Francorum.

Dominum de Lebretu unum ex duodecim adherentibus sibi consiliariis creat.

Anno 1381
Ex ms. Col.
berino.

CHARLES par la grace de Dieu roy de France, ai nos ames & feaux thresoriers a Paris salut & dilection.

Comme par grand avis & meure delibération de plusieurs de nostre sang, des prelans nobles & autres, nous pour le bien, honneur & profit de nous, & le bon gouvernement de nostre royaume, ayons du deuxième jour d'Octobre dernièrement passé, nommé & ordonné aucuns de nos conseillers jusques au nombre de douze, pour nous faire estre entour de nous continulement, adviser, conseiller, & ordonner bien & profitablement a leur pouvoir & besoignes de nostre royaume, qui nous suivent de jour en jour, entre lesquels nos conseillers nostre tres-cher & tres-amé oncle, le sire de Lebret en soit l'un, lequel ne les autres n'ont encore eu aucune taxation de gaiges par jour pour aider à soutenir leur estat, & faire les despens necessaires pour eux & leurs gens en alant, estant, & demeurant entour nous : savoir fesons que nous par l'avis & delibération, qu'en eux avons sur ce à nostredit oncle, avons ordonné & taxé, ordonnons & taxons, par ces presentes trente francs de gages par chacun jour, qu'il a esté & sera du nombre de nosdits conseillers, outre & par-dessus la pension qu'il a de nous naturel : si vous mandoris que vous payez, ou faites payer à nostredit oncle, ou à son certain commandement, tout ce qui lui est debu, desdits trente francs de gaiges pour chascune journée, qu'il vous certifiera par ses lettres lui avoir esté en nostredit service, depuis le huitieme jour d'Octobre, qu'il

A nous fist le serment pour le temps avenir, pour le pris dessus dir, luy faciez faire prest pour deux mois, & d'ileques en avant satisfaction & payement pour le temps qu'il sera en nostredit service, dont il vous certifiera, si comme dessus est dit, & par rapportant ladite certification & quittance de luy avecques *vidimus* de ces presentes pour une fois sous seal royal, tout ce que ainsi luy aura esté payé desdits trente francs par jour, sera alloüé es comptes de celuy, ou ceux à qui il appartient, par nos ames & feaux gens de nos comptes de Paris, non contrestant ordonnances, mandemens, ou defenses au contraire. Donné au bois de Vincennes le xxvi. jour de Janvier l'an de grace M C C L X X X I. le second de nostre regne.

Par le roy à la relation de messieurs les ducs de Bourgogne & de Bourbon. Signé BLANCHET.

LITTERÆ CAROLI VI. REGIS.

Dominum de Lebretu suum creas camerarum.

Anno 1381
Ex ms. Col.
berino.

CHARLES par la grace de Dieu roy de France a tous ceux qui ces lettres verront, salut.

Scavoir faisons, que nous attendans & considerans les services, bons, & agreeables, que nostre tres-cher & tres-amé oncle, le seigneur de Lebret a fait longuement & loyaument à nostre tres-cher seigneur & pere, que Dieu absoille, & à nous aussi fait sans cesser, & esperons que encore face ou temps à venir, en recompensation desdits services, confiant plainement de son sens & grand loyaute, iceluy avons fait, ordonné, & estable : faisons, ordonnons & estableissions par ces presentes grand chambellan de France, aux gaiges, droicts, profits, emolumens, libertez, affranchises accoustumées, & à ce appartenant iceluy office apresent vaquant par la mort du comte de Tancarville, que Dieu absoille, duquel chambellanage nostredit oncle nous a aujourd'huy fait foy & homage, ausquels, sauf nostre droit & l'autrui, nous l'avons reçu, & aussi nous avons fait serment à ce appartenant & accoustumé. Si donnons en mandement à nos ames & feaux trésoriers & gens de nos comptes à Paris, & à tous nos autres officiers qui ce peur toucher, que nostredit oncle dessirs gaiges, droicts, profits, emolumens, libertez & franchises appartenantes audit office facent, souffrent, & laissent joir & user plainement, sans lui donner aucun empeschement au contraire. En tesmoing de ce nous avons fait mettre à ces presentes nostre seal ordonné en l'absence du grand. Donné en nostre chaste

du bois de Vincennes le xvi. jour de Mars A seigneur le pape répondit fort gracieusement, & avec beaucoup d'honneur pour vous, disant que le comte de Foix n'euy

Et sur le replis. Par le ro^y en son Conseil
ordonné. Signé. . . .

E P I S T O L A B. E P I S C O P I
Ruthenensis ad comitem Armanniaci.

*Monet eum de pluribus ducem Andegavensem
spectantibus.*

Mon tres-cher & redoutable seigneur,
depuis que je vous ai escrit l'autre
lettre, monsieur Raymond Bernard Flamene
est venu de la part de monsieur d'Anjou,
lequel, a dit entr'autres chosez, que mon-
sieur d'Anjou feroit ici sans faute le dix ou
douze de ce mois, car il devoit partir hier
de Tours, & que son droit chemin est de
venir en cette ville sans plus retourner en
France, mais qu'il se prepareta ici, & pren-
dra du depuis son chemin pour aller en
Italie. Monsieur l'evesque de Castres (*a*)
sera aujourd'huy à l'heure de disner en cer-
te ville de la part du roy & de monsieur
d'Anjou, & l'evesque d'Agen & monsieur
P. Girard seront ici demain à une heure
pour monsieur d'Anjou, & l'evesque de
Geneve demeure à Paris jusques à ce que
monsieur le Camerlhenc soit venu, & mes-
sire George de Marlhe ne part point d'au-
pres de monsieur d'Anjou, mais il est tou-
jours avec lui.

Monsieur Raymond Bernard dessus dit s'en va , monseigneur , de la part du roy & de monsieur d'Anjou , lequel requerera trois choses , premierement de ligues generales entre eux , secondelement de particulières contre Karlhe de la Pas , troisièmement de Galeas & de Naoillis , & s'ils ne veulent faire rien de cecty , je crois qu'il les dessiera . Monsieur d'Agen (b) s'en ira bientôt après qu'il sera ici , en Savoie , & de là à Milan & à Florence , & en d'autres lieux notables d'Italie avec certaines ambassades , lesquelles je ne scay point encores , si elle sont en getieral , car il n'est point encore venu .

Monseigneur Jehan de Folholà a beaucoup & faveurment parlé avec nostre seigneur le pape ; & l'on s'étonne comme il a fait cardinal un cousin propre du comte de Foix , qui lui a fait de petits services , & lui a rendu peu d'obeissance ; & certainement plusieurs choses à votre honneur , monseigneur , car j'y fus aussi-tost , & il n'y avoit autre homme que le pape & lui & moy , & en vérité , monseigneur , nostre

(2) Is erat Elias de Donzenaco ex illustri apud Lemo-
vices gente Venedorensi ortus, qui praefuisse sedi Castrensi
dicitur ab anno 1275- ad 1283.

(b) *Johannes Belveri creans episcopus Agennensis anno 1374.*

P R O C U R A T I O
ad contrahendum matrimonium nomine
Caroli filii Bernabovis vicecomitis Mc-
diolanensis cum primogenita Johannis
comitis Attaniaci.

N nomine Domini. Amen. Anno a nativitate ejusdem MCCCCLXXXII. indictione v. secundum consuetudinem civitatis Mediolani, die x. mensis Januarii. Pateat universis & singulis hoc praefens publicum instrumentum inspecturis, quod in praesentiali thei notarii & notariorum & testium infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum, spectabilis & egregius miles dominus CAROLUS vicecomes; natus magnifici & excelsi domini, domini BERNABO. VIS vicecomitis domini Mediolanii, Brixiae, Pergami, Cremonae, Laudae, Parmae . . . imperialis vicarius generalis, in praesencia, voluntate & consentiuendo præfati magnifici domini genitoris sui consentientis, ac parabulam & licentiam dantis præfato domino CA
E ROLO nato suo infra scripta omnia & singula facienda & complendi, sponte & ex certa scientia, non revocando propterea alii quod aliud procuratorum factum in personam infra scripti Rugerii Canis super alii negotiis, fecit, confituit & ordinavit. ac

Anno 1382.
Ex ms.
Colbertino.

(2) Is erat Elias de Donzenaco ex illustri apud Lemovices gente Venedorensi ortus, qui praefuisse sedi Castrensi dicitur ab anno 1375- ad 1383.

(b) *Johannes Belveri creans episcopus Agennensis anno 1374.*

facit, constituit & ordinat nobilem virum A pro præmissis & eorum occasione obligandum præfatuū dominum Carolum & bona præfati domini Caroli præsentia, & futura & generaliter ad omnia alia & singula facienda, quæ in prædictis & circa prædicta & connexis & dependentibus ab eis, & quæ facient seu tangant, quomodolibet negotium supradictum, fuerint utilia & necessaria, & dicto procuratori suo videbitur expedire, etiam si in eis requireretur speciale vel magis speciale mandatum, promittentes solemniter præfatus, magnificus & excelsus dominus dominus BERNABOS, dominus Mediolani, & præfatus dominus CAROLUS natus ejus, & quilibet eorum mihi notario infra scripto, ut publicæ personæ stipulanti & recipienti nomine & vice & ad partem & utilitatem præfatae dominæ, & cujuslibet personæ cuius interest aut interesse poterit quomodolibet in futurum, se & sua bona pignori obligando, perpetuo firmum & ratum & gratum habere & tenere, attendere & observare, quicquid per dictum procuratorem suum actum, dictum, seu gestum fuerit in prædictis & circa prædicta & quodlibet prædictorum, & dictum suum procuratorem aliquo tempore non revocare: dans & concedens dictus constituens dicto suo procuratori plenum, liberum, generale & speciale mandatum, cum plena, libera & generali administratione in prædictis & circa prædicta, & quolibet prædictorum, renuntiando insuper exceptioni prædictorum omnium & singulorum non ita actorum & factorum, & omni probationi & defensioni in contrarium, & de prædictis præfatus magnificus dominus Mediolani, & præfatus dominus CAROLUS, & quilibet eorum mandaverunt per me Thomam de capitanis de Vicomercato notarium & cancellarium præfati domini publicum confici instrumentum, & sigillorum suorum appensione muniri in robur & testimonium præmissorum: quod quidem procuratorum duret & durare debeat usque ad menses quatuor proxime futuros tantum & non ultra. Actum Mediolani in aula habitacionis præfati domini domini Bernabovis . . . sub falla inferiori respiciēti versus urolium (a) [4] præfati domini, præsentibus pro secundis notariis Geuffredoto Liprando filio quondam Zambell. & Johannino de Cernonate E filio quondam Dionysii, ambobus civitatis Mediolani notariis, interfuerunt ibi testes nobilis & sapiens vir dominus Beltramotus de Ferraris legum doctor, filius quondam domini Jacobi dicti Comelli, Johannolus de Madiis filius quondam domini Mirani, Anriginus de Cremona, filius quondam domini Cabrii, & Rurigonus de Meser filius

(a) Quid sit Urolium apud nullos reperi autores, sed si conjecturis locum dare vacat, urolium idem esse ex illino ac focum a voce uro.

quondam

quondam Beltrami omnes tres catherarii A tur , nisi ut decipiāt & offendant. Crede
præfati domini comitis civitatis Mediolani
notarii idonei vocati & rogati , &c.

Et ego Thomas , &c.

LITTERÆ PETRI EPISCOPI
Atrebatenſis.

De celebratis ab eo exequiis comitissæ Arteſie
in eccl[esi]a ſancti Vedasti ab que prejudi-
cio privilegiorum monaſterii

Anno 1522.
Ex mſ.
Viduino.

PETRUS miseratione divina episcopus
Atrebatenſis omnibus præſentes litté-
ras inſpiſturiſ , ſalutem in Domino.

Cum contigiflet nos in eccl[esi]a ſancti Vedasti Atrebatenſis miſſam celebraſſe de defun-
ctis pro exequiis nobilissimæ dominæ domi-
næ comitissæ Arthesiensis , ac in eadem ec-
cl[esi]a munus benedictionis aſtante populo
impendiſſe. Nolumus quod per hoc abbati
& conuentuſ ſeu eccl[esi]a ſancti Vedasti Atreb-
atenſis aliqualiter præjudicium generetur,
neq[ue] nobis epifcopo Atrebatenſi aut ſucceſ-
ſoribus noſtriſ aliquid juſ novum per hoc
acquiratur. In cuius rei testimonium præ-
ſentibus litteris noſtrum fecimus apponiſi-
gium. Datum & actum Arrebatuſ in hospiti-
o noſtro menſis Aprilis die xvi. anno
Domini M C C L X X X I I . ſic signatae J.
Mauroy.

EPISTOLA J OH ANNIS
de S. Hyppolito ad Nicolaum de Guaret
inclytum Januenſium ducem.

Hortatur ad bellum Venetis inferendum.

Anno 1522.
Ex ſchedis
Mabillonii.

SEntire jam videor , princeps inclyte ,
apud vulgares parumque capitis viros ,
me tibi , quod ſanguinem & bella uaserim ,
reum agi. Aſt errant , imo , ut rectius dixerim ,
infaniunt. Non dum enim quod velim
intelligentes judicant , meque de ſapientiſſimo
opere inſipienter lapidant , & ut Man-
tuani vatis teſtimonio fruār ,

Scinditur incertum ſtudia in contraria
vulgus.

Sed quid mihi nugas & opiniones ſuas tan-
ti pendo , quanti dignas apud Anneum di-
dici ? quæ cum ſcio; non probat populus , quæ
probat populus ego nescio. Ipsi igitur in
dementia ſua ſenectant. Tu autem , qui fo-
lus mihi pro populo ſatis es , hæc adverte. E
Non veni , ut ipſi autumant , ponere gla-
diū , ſed pacem , dico tuam & perpetuam ,
ad quam non hæc ficta & ſimulata tranqui-
litas velit. Violentia paſta eſt , nec aliud
quam iñſidias & dolos paritura. Jacent æ-
muli , ut fortiores refurgant ; pacem lau-
dant , ut potentius bellum inſtaurent ; ami-
cantur , ut magis inimici fiant. Denique ni-
hil cōſulunt , nihil aliud mente ſua verfa-

Vet. Script. & Men. ampl. Collect. Tom. I.

mitur , niſi ut decipiāt & offendant. Crede
mihi , hoc opus , hic labor eſt. Non patere , obſcro , ut titulis tuis inſcribi poſſit ,
quod pene Andreæ Contareno adverſario
tuo contigit , contigifletque ſi tuis qui Clu-
ſix p[ro]æter aequoris ira placuſſer culſodia ,
ſicut Paduanorum colliam placuere vineta.
Quid enim duci inſelicius ? quid etiam tur-
pius , quam potentiſſimæ patriæ libertatem
non tueri , ſubque magiſtratu ſuo floren-
tem rempublicam debilitari ? Non expedit ,
ut de inimicorum viribus haſires , ſi quid
ipſi conſulte diſſerunt , tu mature p[re]occu-
pes. Non vides quot aſtutiſ ad replendos
vacuati ærarii ſic[os] per fas & nefas diligenter
intendunt : Adde quod abominanda in-
fidelium & barbarorum conſortia exitio tuo
inceſanter exquirunt. Quid quod Tenedon
oppidum , pro quo hinc & inde tam acre
bellum ortum eſt , nulla paſtæ juratæque fi-
dei reverentia , nulloque ſolemniffimæ pa-
ciſ ſeedere coverſi , Sabaudiani arbitrio co-
mitis exhibere negligenſ[us]. Seditionem pro-
priam aliena defectione velantes , & quod
impudentius eſt , ſceleri ſcelus addentes ,
ut de te etiā maius faciant , bellum Zana-
tio edixerunt , hoſtem publicum fanxerunt ,
naves & galeas armamentis instruxerunt ,
caſtro validiſſimo expugnationem invictiſſi-
moque obſidionem minantur. O miserum
te , miſeroremque Januam , ſi Venetoruſ
animos ultioniſ avidos ad celſiorem gradum
ſpirare permiferis. Dic , quæſo , quoniam
conſilio ſperare potes in felicitate ſua pa-
cem , ſi fracti & vieti in medijs ærumnis calci-
trant , firmataque foedera non obſervant : O-
pinor fortaffe in elementia innataque pietate
ſiuſ fidei : Vane credis , forta habent ingenia ,
immites , ſuperbi , pravi , ingratique ſunt , ne-
minem diligunt , numquam injuriarum obli-
viſcuntur , ut de ineptiis eorum breviter diſſe-
ram , numquam pepercereunt , numquam ca-
lamitatē compaſſi ſunt , & quod auditu hor-
rendum eſt , adolescentulos ſuos ad ſavitiā
vindictamque inſtruunt , ſcriptarum
injuriarum codices legendos diſcendosque
tradunt , quaſi de naſtia diſſidaunt , & nu-
tritaram ſane non neceſſariam quaſi gladio
Verien addant. Aspice demum quas grates
ex acceptis benefiциis Florentiniſ agunt ,
quos tamdiu deluſos , & tamdiu per verba
ductos in tanta jactuſe diſpendio , non ſine
execranda ſui nominis ſugillatione perclita-
ri finunt. Quid igitur inimici ab eisdem
ſperare licet , ſi amicis & benefiциis ſic re-
tribuunt ? Provide , vir inſignis , Naſonis
fruere conſilio :

Principiis obſta , fero medicina paratur ,

Cum mala per longas convaluere moras.
Lege , incipe , exue mucronem , & interſi-
ce , malisque legem dare , quam accipere ,
bello utendum eſt , ſine quo nec bonam nec
duraturam pacem habiturus eſt. Sanctius eſt

D d d d

refecare mala, quam fovere; nec mulierem A par nos, ennemis au pays de par delà, moyennant laquelle il a esperance, que au plaisir de nostre seigneur, lesdites vuides seront vriefvement parfaites & accomplies: si vous prions, tres-cher & feal cousin, que en continuant ce que fait en avez, vous vucillez en ce tellement travailler, que vriefvement la chose puisse prendre bonne & finale conclusion, au plaisir & profit de nous & de nos pays, & que nous en puissions oüir honne nouvelle, car ce nous sera tres-singulier & special plaisir. Aussi tres-cher & feal cousin, nous a écrit nostredit chambellan, qu'il est nécessaire que de certaines sommes d'argent que vous aviez reçue oultre & pardessus ce que nous & nos pays vous devions pour le fait desdites vuides, vous faites habfivement finance pour ledit fait, afin que nos sujets & pays n'y ayent aucun dommage. Si vous prions, tres-cher & feal cousin, que de trouver icelles sommes, & à prester vous vucilliez faire la meilleure & plus grand diligence, que vous pourrez, & nous ecrivons audit nostre chambellan, qu'il vous en parle & poursuive ladite finance diligemment par devers vous, afin que par defaut d'icelles, l'accomplissement d'icelles vuides, ne soit aucunement retardé, ou empêché, & que nos pays & sujets ni ayant aucun dommage, comme dit est, & nous reserve ce que fait en aurez avec l'estat & les nouvelles de par delà, s'aucun en y surviennent. Donné à Paris le premier jour de Fevrier. Signé MAULOVE.

Tuus JOHANNES DE S. YPOLITO.

E P I S T O L A B E A T R I C I S
de Armaniaco ad comitem Armaniacum
patrem suum.

*Certum cum facit de suo suorumque prospere
statu.*

*Ex ms.
Colberino.*

Monseigneur, je me recommande a vostre grace le plus humblement que je puis, & plaise vous faveur que le plus grand plaisir que j'ai eu en ce monde est de faveur vostre bon estat, lequel plaise a nostre Seigneur qu'il soit tel que je le desire. Parquoy je vous prie tant cherement que je puis, que le plus souvent que vous pourrez vous me le fessiez faveur, car vous me fairez le plus grand plaisir du monde, si vous voulez faveur nostre estat. Plaise vous faveur que le Seigneur BERNABO, madame REGINE, ses enfans, monseigneur messire CHARLES & moi & nostre fils sommes bien la mercy nostre Seigneur. Monseigneur Rogier s'en va de par de là, lequel me fait tous les jours tous les plaisirs qu'il peut, parquoy je vous prie si cherement que je puis, que pour l'amour de moy vous vucilliez l'avoir pour recommandé. Ledit Rogier vous dira des nouvelles de par deça. Monseigneur, nostre Seigneur vous donne bonne & longue vie. Escrit a Milan le XII. jour de Fevrier.

Et au dessus est écrit : A monseigneur.

E P I S T O L A R E G I S
ad comitem Armaniacum.

*Us ex munitionibus hostes exire quam cito
procuret.*

D E P A R L E R O Y.

*Ex ms.
Colberino.*

Tres-cher & feal cousin, pour ce que nous savons que vous defrez faveur nostre bon estat, sachiez que a la façon de cestes, nous & nostre compagnie la reyne estoit en bonne santé, la mercé notre seigneur, qui pareillement nous doint oüir de vous. Tres-cher & feal cousin, nostre amé & feal chambellan Jehan de Blaysi nous a écrit la bonne diligence que vous avez euë au fait des vuides des fortresses, occupées

par nos ennemis au pays de par delà, moyennant laquelle il a esperance, que au plaisir de nostre seigneur, lesdites vuides seront vriefvement parfaites & accomplies: si vous prions, tres-cher & feal cousin, que en continuant ce que fait en avez, vous vucillez en ce tellement travailler, que vriefvement la chose puisse prendre bonne & finale conclusion, au plaisir & profit de nous & de nos pays, & que nous en puissions oüir honne nouvelle, car ce nous sera tres-singulier & special plaisir. Aussi tres-cher & feal cousin, nous a écrit nostredit chambellan, qu'il est nécessaire que de certaines sommes d'argent que vous aviez reçue oultre & pardessus ce que nous & nos pays vous devions pour le fait desdites vuides, vous faites habfivement finance pour ledit fait, afin que nos sujets & pays n'y ayent aucun dommage. Si vous prions, tres-cher & feal cousin, que de trouver icelles sommes, & à prester vous vucilliez faire la meilleure & plus grand diligence, que vous pourrez, & nous ecrivons audit nostre chambellan, qu'il vous en parle & poursuive ladite finance diligemment par devers vous, afin que par defaut d'icelles, l'accomplissement d'icelles vuides, ne soit aucunement retardé, ou empêché, & que nos pays & sujets ni ayant aucun dommage, comme dit est, & nous reserve ce que fait en aurez avec l'estat & les nouvelles de par delà, s'aucun en y surviennent. Donné à Paris le premier jour de Fevrier. Signé MAULOVE.

E P I S T O L A C A R O L I R E G I S
Francorum ad comitem Armaniacum.

*Cum optet Petrum Ano ad abbatalem dignitatem monasterii Grandis-Silva promoveri,
orat ne votis suis obstat, eam pro Gimundi abbate postulando.*

D E P A R L E R O Y.

*Ex ms.
Colberino.*

Tres-cher & feal cousin, nous avons entendu que combien que nostre bien-aimé maître Pierre Ano religieux de l'abbaye de (a) Grant-Silva, maître en theologie & procureur général de l'Ordre de Cisteaux en cout de Rome ait été par la voye du S. Esprit eleu en abé pasteur de ladite abaye, & que par plusieurs fois ayons écrit & supplié à notre S. Pere, que ladite election lui plut avoir agreeable, ou d'icelle abaye luy plenement pourvoir. Neanmoins vous vous êtes efforcé & efforcez de vouloir avoir & obtenir ladite abaye pour l'abé de Gimont, en voulant empêcher & venir contre l'effect de cette besoingne, que nous avons entreprise, & que nous désirons de

(a) Grandis-Silva insigne monasterium ordinis Cistercien sis de linea Clarevallis in dioecesi Tholosana.

tout nostre cuer briement venir à bonne fin & conclusion pour ledit maistre Pierre. Pourquoys, tres-cher & feal cousin, nous en continuant l'affection singuliere que tousz avons à la bonne promotion d'iceluy maistre Pierre, vous prions tres-acertes, que pour amour de nous, vous vous veuilliez desister de plus poursuivre cette besoigne pardevers nostredit S. Pere pour ledit abé de Gimon : mais icelle promouvoir & avancer tellement pardevers luy, qu'il la veuille briement mettre à bonne fin & conclusion pour ledit maistre Pierre, & non pour autre. Car en vérité, tres-cher & feal cousin, attendu l'élection dessus dite & le bien & la suffisance de luy, il nous deplairoit tres-grandement, que autre que iceluy maistre Pierre en furent pourveus pour cette fois. Donné à Paris le xxiiiij. jour de Fevrier. Signé CHARLES.

Et sur le reply est écrit : A nostre tres-cher & feal cousin le comte d'Armagnac.

EPISTOLA BERNABO VI
vicecomitis ad comitem Armaniaci.

*Consolatur eum de morte patris sui, signif-
catque ei mortem reginae.*

Anno 1384.
Ex ms. Col-
bertino.

Noble prince & tres-cher frer & fils, à tres-grant desplaissance de nostre pensee avons recü vos lettres, par lesquelles nous avons bien cognü vostre grant perte, & vostre grand domage par la mort de tres noble prince & nostre tres-cher frer de bonne memoire feu monsieur vostre pere, jaçoit ce que nous voulriens bien que par vosdites lettres nous eussions cogneu meilleures nouvelles, & à vous & à nous plus consolatoires, comme joyeux & alaigre que nous serions de tout ce qui vous pourroit venir en prosperité, & du contraire tout autrement; confians & cognissans tousjours ainsi estre de vous par pareil participation ; toutes voyes tout ce qui avient par l'obtroy de Dieu, & sans recouvrer, il est besoing de supporter patientement : mais en nostre douleur nous avons recü tres-grand plaisir, quand nous avons cogneu vostre bon estat & santé, & si est notre intention que icelle mesme & tres-parfaite charité & dilection fraternelle, qui tant estoit vigoureuse entre nostredit tres-cher frer feu messire vostre pere & nous, à la grace de Dieu croisse & multiplie tous temps entre vous & nous, vous, vostre hostel, & vos besoignes louiez & commandez en charité paternelle du tout en tout, felon nostre pooir, & vous comme nostre tres-cher frer & fils requerir feablement en toutes nos besoignes opportunes. Quant est de noble dame votre suer, dame BEATRIX vous plaist savoir que nous tousz avons euë, avons & entendons

Ver. Script. Mon. ampl. & Coll. Tom. I.

A avoir pour nostre amee fille, & que à la grace de Dieu avez la-dessus nommée dame Beatrix & nos autres filles nous sommes sains & en bon point. Et comme il soit ainsi que passez sont sept mois, que la dessus dite nostre fille par la grâce de Dieu a conceu & est grieve d'enfant, nous considerant la utilité de son engendreure, & pour doute des perils, qui en ce luy pourroient venir, ne voulons pas que jufques a tant qu'elle ait enfanté au delivré, elle sache aucune chose de la mort de nostre tres-cher frer son pere. Et encore noble prince & tres-cher frer & fils, nous voulons que aussi vous sachiez tout ce qui nous avient grant amertrume & douleur de cuer: vous faisons savoir que le samedi xviii. jour de Juin dernier passé a dix-sept hores, par le plaisir de nostre seigneur trespassa de cette mortelle vie noble dame & nostre tres-cher & tres-amée compagne, feu dame Royné de Lescalle. Et jacoit ce que de la douloreuse perte de tante & tele compagnie, soyons tant conturbez, que plus ne pourrions estre, toutes voyes pour ce que contre la divine volonté ne poons, ne ne devons aucune chose atenter: considéré aussi que la dessus nommée dame Royné jufques à sa dernière heure tousjours en bon estat de conscience, & vraye connoissance de nostre createur avecques devote reception des ordonnances & sacremens de sainte eglise, ains comme bonne catholique a merit & des sa vie grace de nostre seigneur, nous avons disposé notre courage à prenre consolation en celuy qui est parfaite consolation de toutes choses, & celuy bien que nous savons estre prouffitable à l'ame de nostredire feuë compagne, comme d'aumounes, oras, & d'autres suffrages, voyant que autre bien ne luy puer valoit, avons disposé & establi estre fait. Si vous prions tant affectueusement, comme ne poons en charité paternelle que toute douleur, tristesses arrière mise du trespassement du dessus nommé feu nostre frer & vostre pere, ceste mesme prouffitable voye veuillez estre & tenir, & nous tousz requérir à tous vos bons plaisirs.

B ERNABO VI comte seigneur de Milan, general vicaire de l'empire. Escript en nostre chastel de Dixi, le ii. jour de Juillet MCCCCLXXXIV. Et au dos est écrit : A tres-noble & puissant prince nostre tres-cher & tres amé frer & fils le comte d'Armagnac & de Comminge.

Ddddij.

JOHANNIS ARMANIACI
comitis diploma veniale concessum con-
sulibus & civibus Ruthenæ, qui Anglos
apud se receperant, eisque multa mini-
straverant.

Anno 1524
Ex ms. Col-
bertino.

JOHANNES Dei gratia comes Armaniaci,
Convenarum, Fesenciaci, Ruthenæ &
Kadrellensis, vicecomesque Leomaniae &
Alti-villaris, ac dominus terrarum Rippa-
riae & Serrenæ, universis & singulis præsen-
tes litteras inspecturis, visuris, leaturis, B
ac etiam audituris salutem.

Cum ab dudum pro tuitione & defensio-
ne patriæ domini mei Franciæ regis atque
terræ nostræ, & pro evacuatione locorum
de Curnala, de Taria, de Murafone, de
Aygone, & nonnullorum aliorum locorum
per Anglicos inimicos dicti domini mei re-
gis atque nostros occupatorum & detento-
rum, per bonæ memorie dominum geni-
torem nostrum, cuius anima per Dei gra-
tiam requiescat in pace, certi tractatus de
voluntate & expresso consensu trium sta-
tuum, videlicet gentium ecclesiæ, nobilium,
& communiarum feneſcalliarum Carcaſi-
næ, Tholosæ & Ruthenæ, cum dictis An-
glicis incœpti, facti, concordati, & in parte
aliqua confecti & prosecuti extiterint, gen-
tibus consiliis dicti domini mei regis Franciæ
in dictis feneſcalliis commorantibus, ad
haec expresse consentientibus, & auctorita-
tem & licentiam suam ad præmissa facien-
dā præstantibus, & post mortem dicti do-
mini genitoris nostri, nos aliquos de dictis
træctatibus nondum completos seu perfectos
prosecuti fuerimus ac compleverimus, su-
per quibus træctatibus, & evacuationibus
locorum prædictorum cum dictis Anglicis
inimicis dicti domini mei regis & nostris,
multotiens certæ & mulcæ conventiones per
eundem dominum genitorem tempore vita-
suæ, & post ejus deceſsum per nos cœptæ,
concordatae & firmatae fuerint, quia aliter
facta sua negotia prædicta honorem, pro-
ficium, & utilitatem dicti domini mei regis
& patriæ suæ tangentia, ad effectum venire
non possent, seu valcent ullo modo, die-
que datae præsentium litterarum infrascrip-
ta, nobis ex parte dilectorum & fidelium
nostrorum consulum burgi nostri Ruthenæ
pro infrascriptis nomine corum cōsulatus,
& universitatis ac singularium habitatorum
ipsius burgi ac pertinentiarum suarum, apud
nos intercedentes, expositum seu signifi-
catum fuerit, quod eo & pro eo quia du-
rancibus dictis conventionibus sive pactis,
ipſi cōsules & nonnulli & quamplurimi ha-
bitatores dicti nostri burgi Ruthenæ cum
pluribus dictorum Anglicorum inimicorum
dicti domini mei regis & nostrorum intran-

A tibus, commorantibus & redeuntibus in
dicto nostro burgo & pertinentiis suis, &
occasione dictorum træctatum & evaucationum,
ac alias diversimodo conversarunt,
& eisdem inimicis contra inhibitiones &
proclamationes ac præconisationes nostras,
& dicti domini genitoris nostri, de mandato
ejusdem domini genitoris nostri atque no-
stro factas, emendo pannos, jupones, fo-
tulares, ronfinos, viualia, arnesia, five
armaturas, & alias diversas res & mercatu-
ras ministraverunt & vendiderunt, & ab
eisdem inimicis animalia quamplurima &
alias diversas res emerunt, magna criminis,
excessus, & delicta enormia in nos commit-
tendo, ipſi cōsules & singulares habitato-
res dicti nostri burgi & suarum pertinentiarum
dubitant pro præmissis aut aliquo præ-
missorum futuri temporibus per curiam no-
stram, & officios, seu iustificarios no-
stros insequi, citari, vexari, inquietari, &
molestari. Quapropter nobis humiliter sup-
plicaverunt, ut de & super præmissis omni-
bus & singulis erga ipſos cōsules, eorum
que universitatem, & singulares habitato-
res dicti nostri burgi, gratiose & misericor-
diter agere dignaremur. Notum facimus
universis tam præsentibus quam futuris,
quod nos præmissis attentis, supplicationi-
que dictorum cōsulū inclinati, facti præ-
dicti qualitatibus consideratis, & quod eva-
cuationes locorum prædictorum, quæ mul-
tum honorem & proficuum dicti domini mei
regis, ac utilitatem patriæ suæ tangebant,
abique dictis conventionibus sive pactis,
& nisi quod eisdem inimicis necessaria sua
ministrarentur compleri, nec ad effectum
venire non posserent, & etiam quia veniam
debita poteritibus nullatenus debet dene-
gari, sed principis cuiuscumque adinstar altissimi
creatoris, cuius proprium est miseri-
teri, talibus contritis misericorditer int-
erest compati, ut corda multorum dura, vi-
tam pravam ducentium, ad vomitum re-
ducendi materiam non habeant: quin immo-
talibus flestantem exemplis, eisdem cōsulib-
us nomine quo supra supplicantibus, &
sua universitat, ac omnibus & singulis ha-
bitatoribus dicti nostri burgi Ruthenæ &
pertinentiarum suarum facta criminis, de-
licta, incobidentias & excessus prædictos,
tantum quantum nobis tangunt, & omnem
& quamcumque pœnam civilem, criminalem,
pecuniariamque, & aliam quamcumque,
quam & quas ipſi iidem cōsules &
singulares habitatores dicti nostri burgi, &
pertinentiarum ejusdem, nec aliqui ex ipſis
conjunctim vel divisim pro præmissis aut
aliquo præmissorum erga nos incurserunt,
aut incurritis quoquo modo potuerunt, a
toto tempore præterito, usque ad diem præ-
sentem remisimus, quittavimus, & perdo-
navimus, remittimusque, quittamus, & ro-

taliter perdonamus per præsentes, de nostra A certa scientia, & gracia speciali, ipsosque & eorum quemlibet ad eorum bonam famam, patriam, larem, domicilium atque bona sua omnia & singula, mobilia & immobilia restituimus, & restitutos esse voluntus, totaliter per præsentes, omnesque informationes, processus, inquestas, banna, peenas, mulctas, & bonorum confiscationes, & annotationes eorumdem, & quicquid exinde per curiam nostram vel aliquem ex officiariis, seu justitiariis nostris contra dictos consules, universitatem & singulares habitatores, seu aliquem ex iosis insequitum est, aut in futurum sequi posset, pro præmissis, vel aliquo præmissorum cassantes, abolentes, irritantes, & penitus annullantes, & nullius amodo esse efficaciaz vel momenti, procuratoribus nostris qui buscumque præsentibus & futuris, super præmissis, & quolibet præmissorum perpetuum silentium imponentes; mandantes tenore præsentium inhibendo senescallo, judici & procuratori dicti nostri comitatus Ruthenæ, necnon & judici ac procuratori nostris curiæ communis villaæ Ruthenæ, certisque judiciariis & officiariis nostris, qui nunc sunt, & qui futuri erunt temporibus & eorum cuiilibet in solidum, & loca tenentibus eorundem, quatenus a cetero pro præmissis, nec aliquo præmissorum dictos consules, universitatem, & singulares habitatores dicti burgi nostri & pertinentiarum suarum, nec aliquem ex ipsis minime cident, adjornent, vexent, inquietent, molestent, nec etiam insequatur, nec citari, adjornari, vexari, inquietari, molestari, nec insequi a quoquam faciant ullo modo contra formam & tenorem nostrarum præsentium gratiæ, remissionis, quittationis, & perdonationis litterarum, quin immo ipsis consules, universitatem & singulares habitatores, & eorum quemlibet, & pertinentiarum suarum hac nostra præsenti gratia, remissione, quittationeque & perdonatione uti ad plenum juxta sui formam faciant pacifice, & gaudere permittant, factaque vel attentata in contrarium, si qua fuerint, omnia & singula ad statum quisque eorum reducent primitum, seu reduci faciant, visis præsentibus indilate, & absque nostri & alterius eujuscumque expectatione mandati, dictis inhibitionibus, proclamationibus, & mandatis de mandato nostro seu dicti domini genitoris nostri non obstantibus quibuscumque. In quorum fidem & testimonium præmissorum sigillum nostrum in cera & sanguine viridiibus in pendentii duxiimus his præsentibus gratiæ, remissionis, quittationis & perdonationis litteris apponendum. Datum in castro nostro de Gagia die xxvii. mensis Augusti, anno Domini M CCLXXXIV. Signatum.

EPISTOLA CAROLI
regis Navarræ ad comitem Armaniæcum.

Causatur se diffamatum injuste apud regem Francie, rogarque ut ab eo salvum obtineat conductum, quo possit aliquos ex suis ad regem mittere, qui ipsum ab inquis criminationibus purgent.

A Tres-honnouré & puissant seigneur Anno 1530.
& nostre tres-cher & tres-amé cousin Ex ms.
le comte d'Armignac & de Comenge, nous Colberin.

B CHARLES par la grace de Dieu roy de Navarre, comte d'Evreus, salut & dilection.

Pour ce qu'il appartient à toute humaine creature, especialement à tout bon roy & prince chrestien, faire œuvres touchant toute noblesse, & qui soient au service & plaisir de Dieu, comme bon & vray catholique, & après du monde selon justice & raison, & de garder & soutenir son droit, sa bonne fâme & renomme, son estat & honneur, entant comme il peut, & icelles moult prier & montrer là où il appartiendra, nous vous * esturons a present, & plaise vous faire voir, que depuis nagueres de temps il nous a été écrit, & fait scâvoir, come en la presence de tres-haut & tres puissant prince le roy de France, & de plusieurs autres grans seigneurs bien notables, ont*esté dites & imposées contre nostre estat & bonne renommée certaines paroles de grande diffamation, desquels nous sommes en dit; en fait, en pensée, & en volonté pur & innocent, ne, & sans coulpe, & sont fauses & mensongeres, & mauvairement & iniquement dites & parlées, & null roy ne null prince du monde ne devroï de null autre roy croire, oïr, escouter, ne entendre en tel cas, si hort & si vilain, come il est, & en especial luy qui est un des plus nobles & puissans roys des Chrestiens, & de tel lignage & sang, come tout le monde scâit, & qui doit estre fontaine de tout droit & justice, sans appeller & oïr la partie absente en ses defenses & escusations qu'il voudra faire sur ce. Car la diffamation, des-honneur & mauvaise renommée mise sur un roya & sans cause, est vergoigne & des-honneur de tous les autres roys chrestiens du monde, & par especial de luy, considerant la prochaineré de lignage, que nous luy touchons, lequel, Dieu ne vacille, que nous qui sommes roys si ancien & personne de tel sang, lignage & estat, come il a plût à Dieu que nous soyons, nous soyons travaillé en tel fait, si hort, & si vilain, & enorme, come il est, ne que par nous soit nostredit lignage villané ne des-honneuré en aucune maniere. Et pour ce tres-honnouré & puissant seigneur, & nostre tres-cher & amé cousin, que les dites paroles sont fauses &

D d d d iij

mēnsongeres , & pourparlées à grant cau- A lippe Bonne , lesquels par l'ordonnance de telle & traison , & touchant espciaument contre nostre honneur & nostre bonne renommée , & après de tous les roys chrestiens du monde , nous avons en pensē de nous excuser devant lui , si bien , si hautement , & par telle maniere , que Dieu , vous , lui & tout le monde verra & connoistra clairement nostre pure innocence , & nous en devons tenir pour purgés & excusés . Laquelle excusation nous ne pourrons faire ainsi qu'il appartient sans fa feurté & saufconduit . Pourquoys tres - honnouré & puissant seigneur , tres - cher & tres - amé cousin , nous vous prions & requerons tant affectueusement come plus povons , que il vous plaise envoyer par devers lui un de vos gens pour lui requerre & prier de vostre part , que il nous vucille donner son saufconduit pour nos gens , afin que eux puissent aller par devers lui pour nous excuser , & monstrer nostre pure intention sur ce . Car premièrement devant lui , & après devant tous les autres roys & princes du monde nous nous en pensons tellement excusés & monstrée nostre innocence , que ceux qui ont semées , dites & controvées ledites paroles , seront trouvé faulz , iniques & mauvés mensonges , & le contraire vérité . Et pour ce , tres honnouré & puissant seigneur , tres - cher & tres - amé cousin , que nous sommes certain que vous estes seigneur vray catholique , & que vous aviez toute justice , vérité & loyaulté , nous vous segnifions & escrivons ces choses ; afin que tout homme , especiaument vous ayez vray cognoscience , & certification de nostre innocence , & aussi pour la salyariion de nostre honneur & bonne renommée que nous sommes tenus garder , si hautement , come il appartient à tout bon roy & prince en tel cas tant fort & tant enor me , & de la reponce que sur ce auerez , vous plaise à nous recrife le plusloft que bonnement pourrez , afin que nous puissions ordonner ce come il appartiendra . Tres - honnouré & puissant seigneur , & nostre tres - cher & tres - amé cousin , nous prions à Dieu qu'il vous donne bonne vie & longue . Ecrit à Gilt le v . jour de Juillet l'an de gracie MCCLXXXV .

EPISTOLA REGIS
ad dominum de Severaco .

*Ut milites conscribere studeat ad defensionem
provincie Rihenensis per designatum
tempus .*

DE PAR LE ROY .

*S*ire de Severac , come par la relation de nos amés & feaulx conseillers l'évesque de Conferan maistre Jean . . . & Phil-

A lippe Bonne , lesquels par l'ordonnance de nous & de nostre tres - cher & tres - amé on cle le duc de Berri nostre lieutenant ou païs de Languedoc , estoient allé ou païs de Rouergue , pour faire continuer la provision de huit vingt hommes d'armes , ja piêça ordonnés pour la defense dudit païs de Rouergue , avons entendu , que vous n'avez voulu ostroyer ladite provision , fors que pour trois mois , lesquels doivent finir le dernier jour de Juillet venant , & ce pour la grant povreté , que vous dites avoir , & dont nous sommes assez informés par la relation de nosdits conseillers , dont nous avons grant compassion & pitie . Neantmoins pour ce que ladite besoigne demouroit en tel estat , la chose seroit de grant confort à nos dits ennemis , lesquels s'eforcent de jour en jour de faire guerre en nos païs , & de domager & grever nos subgies , à laquelle chose à l'aide de de nostre Seigneur nous pensons briement mettre bon remede , donc vous & nos autres subgiés ferez moult reconfortez , & eussions desja fait , se n' feussent les grans charges , frais & depens , que nous avons eu pour le fait d'Espagne , & autres grans charges pour le bien de nostre royaume , nous vous requerrons sur tout le plaisir que faire voulee , & neantmoins mandons sur la foy & loyaulté , que vous nous develez , que ladite provision de huit vingt hommes d'armes vous veulliez tenir & faire tenir sur ledit païs , & payer leurs gaiges pour l'année avenir , à commencer le i . jour d'Aoust prochain venant , & finissant au dernier jour de Juillet après ensuivant , & tour en la forme & maniere que fait avez en l'année dernière passée , & gardez que en ce n' ait aucun deffault , pourquoys dommage ne inconvenient n'en puisse tenir à nous ne à nos subgiés . Donné à Rouen le huitiéme jour de Juillet .

EPISTOLA GUILLEMII
de Layra Delphinatus gubernatoris
ad comitem Armaniaci .

* *Varia ipse scribit nova de rege & aliis .*

MOn redouté seigneur , je me recom mande à vous , si cherement come je puis , & mon redouté seigneur , pour ce que je fçai bien que tousjours vous estes desirans de scçavoir des nouvelles de par deça , plaise vous assavoir que le roy , monseigneur le dauphin ; & tous nos seigneurs sont tous la mercy nostre Seigneur en bon point . Plaise à Dieu , mon redouté seigneur , que ainsi soit - il tousjours de vous , & mon redouté seigneur , j'ay été moult joieux & moult liés , quand j'ay ouy , que vous effiez sur les champs bien noblement accompagnez . Car en veulx vous avez de par deça

pour cepe noble emprise ; si moult grand A vent eſcrit par deça de vos bonnes nou-
loitangé & moult grand los de toutes manières de gen's , tant de grands come de pe-
tits , & pour un coup que vous faites cha-
cun crie que ce en font dix . Toutes fois ,
mon redouté ſeigneur , le roÿ a commencé
à mettre grand & bonne ordonnaunce en ce
royaume : car premièrement il a très-bien
ordonné du fait de ſon hofte & de ſa de-
penſe , & puis après des officiers ſur le fait
des finances : car de cinq generaux qu'il y
avoit , il les a remis à trois , c'eſt afflavor
l'eveſque de Limoges , Piquet & Arnolet
bon chevalier , & ſur le fait des threforiers Il a pointé , qu'il n'y aura que deux , lesquels
on n'a pas encore ordonné qu'il feront , &
aſſi en tout ſon fait , il a très-grand vo-
lonté de bien & grandement ordonner ,
mon redouté ſeigneur , ils ſont venus nou-
velles que les Anglois ont fait & font une
très-grand armée pour venir en France , &
veulent , ſelon que l'on dit , deſcendre en
deux lieux , & pour ce , le roÿ , & tous nos
ſeigneurs mettent grand ordonnaunce aux
frontières de ce royaume , & ſans nulle fau- C
te , mon redouté ſeigneur , monſeigneur d'Orleāns ſ'eft grandement p'reſenté au roÿ ,
& de ſes biens & de ſa perſonne , come pour
le fait de la guerre & de ſon royaume ils
veuillent penir , & ſa pension & terres , &
quand qu'il a . Car il ſe veut de tout ſon
pouvoir employer . Dieu paſ ſa gracie lui
veuille touſjours aſſi maintenir , come ſe
peneſe-je , ſi fera il toutes fois , mon redou- D
té ſeigneur , il n'guieres qu'il parti de Pa-
ris , & eſt allé à une journée , qu'il a contre
le Duc de Lorraine , & ceux de la ville des
meſmes , il doit revenir demain à Paris pour
conclure aueunes chofes , qui ſont encom-
mencées , car monſeigneur de Bourgongne
eſt venu , & croi que ſ'il plaift à Dieu tout
ſe portera bien . Mon redouté ſeigneur ,
quand à ce qu'il vous a pleu à moy eſcritre ,
que vous vouliez ſcavoir de mon eſtat , plaiſe vous que pour aduifer non pas pour moy
porter honneur ; il me ſembla que vous port-
ez peu d'honneur à un viçaire d'empereur
né , à un lieutenant de roÿ , come gouver-
neur du Dauphiné , & pour ce ayez une au-
trefois aduif comment vous mes.... Car ma
perſonne le veut bien , nonobſtant , mon E
redouté ſeigneur , que je n'oublie pas un
corsier que vous me deviez envoyer , com-
bien qu'il n'eſt pas temps maintenant de le
ramantevoir : mais ſi feuſſes , j'en feuſſe mon
entrée en ma ſeigneurie du Dauphiné , mon
redouté ſeigneur , meſſeigneurs , come deſſus
eſt dit , feront maintenant en la preſence
du roÿ aueunes conculſions , lesquels je
ne vous eſcris point , parce qu'il n'y a rien
encore apointé , mais au pluſtoſt qu'il y au-
ra rien fait , je le vous feray afflavor , & auſſi
mon redouté ſeigneur , il vous plafe de ſou-

A vent eſcrit par deça de vos bonnes nou-
velles , & de voſtre bon eſtat . Car vous fa-
irez grand plaisir à ceulx de par deça . Mon
redouté ſeigneur , ſi aucune chofe vous
plaift que je puiffé faire , mandez-le moy ,
& je ſuis celuy qui le fera de tres-bon cœur ,
& volontier en priant à noſtre Seigneur ,
qu'il vous doint bonne vie & longue . Eſ-
cript à Paris le dixiesme jour de May .

Le tout voſtre GUILLAUME DE
L A Y R E gouverneur du Dauphiné .

B E P I S T O L A P R I N C I P I S

Aquitaniae & Walliae ad dominum de
Severaco:

*De cogendis nobilibus ad solvendum principi
conceſſa certa ſubſidia.*

D E P A R LE D U C D'A Q U I T A I N E E T D E G A L L E .

C Her & feal , porce que pour nos autres Ex m. Col.
lettres nous vous eſcriſſimes , comment beruno.
par caufe que nous avons entendus , que
aucuns nobles n'oz ſubgis de noſtre principaute ne ſe vouloir accorder à ce que eſtoit
accordée à noſtre dirrain grand conſeil &
assemblée à Engouleſme par les prelats , no-
bles & communes de noſtre diſtrict principaute ,
& que en levant du foüage à nous par eux
lors octroyée vorroient desobeir , vous
feuſſiez preſter t arraiez vous & vos gens ,
pour nous fer en celicas , pour contrein-
dre leu homines à payer ledit foüage par
toutes voyes & par forte main , ſi meſtier fuſt ,
dedeins la feſte de la Trinité prochain ve-
nant ; & avons depuis envoyés devers les
hommes deſſis nobles aucun ſos conſeillers & ſenechaux , pour ſavoir la volonté
d'eulx , ſ'ils y veulent accorder en bonne
maniere ſans autre contreyne , deſqueux
nous ne poons uocore avoir reſponſe . Vous
prions & requeſons ſur la foy que vous nous
devez , que vous mettez & tenez vous &
vos gens en eſtat , & array des chevaux , &
harnois , pour eſtre preſt à venir devers nous
par la caufe ſuſdite as jour & lieu que nous
ferons ſavoir pat nos autres lettres dedeins
quinfé jours après ladite feſte de la Trinité ,
ſachant de . que nous ſumes tandis en
meſmes le propos nous vous feiſmes ſavoir
par nos autres lettres en defaut deſſis nobles , ou de leurs hommes , ſ'ils ne ſe vuil-
lent accorder en la maniere ſuſdite . Laquelle
choſe nous vous faireons ſavoir pluſtoſt
que nous eſſiſchions la certheneté , & c'eſte
choſe prenez entièrement à cuer , ſi come
vous aurez l'eſtat & l'honneur de nous & de
vous . Donné ſous noſtre privē ſeul à noſtre
cité d'Engouleſme le dirrain jour de May .
Et inſtraſcriptum eſt : A noſtre cher & feal
le ſire de Severac .

LITTERÆ PHILIPPI
ducis Burgundia.

Bernardo Armaniaco concedit facultatem re-
dimendi infra biennium comitatum
Cadrellensem.

Anno 1390.
Ex ms. Col-
bertino.

PHILIPPE fils de roy de France , duc de Bourgogne , comte de Flandres , d'Artois & de Bourgogne , Palatin , sire de Salins , comte de Rethel , & seigneur de Malines , à tous ceux qui ces presentes lettres verront , salut . Savoir faisons que nous avons otroyé & ottroyons de grace speciale par ces presentes à nostre cher & amé cousin messire BERNARD d'Armaignac chevalier , frere de nostre tres-cher & amé cousin le comte d'Armaignac , que combien que luy ou son procureur & commis pour luy , nous ait vendu purement & absolument la comté , terre , chasteaux , & appartenances de Charollois , que iceluy messire Bernard , ce non obstant , se puisse nommer & appeller comte de Charollois jusques à trois ans prochains venant tant seulement , à compter du jour de la S. Jean-Baptiste prochain venant , jusques auquel temps nous avons douiné la faculté audit messire Bernard de les racheter , sauf tant toutes fois que ce qu'il portera le nom dessusdit , ne nous fasse ou porte préjudice , quand au droit , possession & faisance dudit comté du Charollois ou autrement en quelque maniere que ce soit , & avons promis & promettons par ces presentes , que ledit comté , terre & appartenances de Charollois durant le temps du dit rachapt nous ne transporterons en plus puissante personne de nous , & s'il avenoit que nous le transportassions en autre personne moins puissante , si le transporterions nous à la charge de ceste presente convenance . Donné à Paris le unicisme jour de May l'an de grace M C C X C . sous nostre sceau secret en l'absence du grand .

Et sur le reply est écrit : Par monseigneur le duc. Signé Samy.

CARTA PHILIPPI DUCIS
Burgundia.

De gratioso munere sibi ab abbate & con-
ventu sancti Vedasti concessa.

Anno 1390.
Ex ms. Col-
bertino.

PHILIPPE fils de roy de France , duc de Bourgogne , comte de Flandres , d'Artois , Bourgogne , Palatin , sire de Salins , comte de Rethel & seigneur de Malines , à tous ceux qui ces presentes lettres verront , salut . Savoir faisons que comme pour les grands frais , missions , & despens qu'il nous a convenu faire ou voyage de Guelzre eu la compagnie de monseigneur

A le roy , nous ayons requis & prié à nostre bien aimé conseiller l'abbé de S. Vaast d'Arras , & au convent de ce mesme lieu , qu'il nous voulissent consentir , ottroyer & lever sur leurs hommes & subgés enclavés en nostre comté d'Artois , un aide semblable & pour une fois , que nous ont ottroyé & fait nos subgés de nostredit comté , laquelle le requeste & priere nous ait été gracieusement ottroyée par lesdits religieux pour une fois , & sans préjudice à eux , ne à leurs dits hommes & subgés pour le temps présent ou avenir . Savoir faisons que nous avons ottroyé & ottroyons audit religieux abbé & convens , & à leurds hommēs & subgés , que pour raison aucune dudit ottroy ou consentement à nous ainsi fait à nostre pere dudit aide prendre & lever sur lequidit hommēs & subgés , nè pour execusion , ne autre chose qui pour ce ait été faite de par nous , ou nos gens ou officiers aucun préjudice soit fait ou engerés auxdits religieux , ne à leurds hommēs & subgés , ne aucun nouvel droit à nous acquis , mais soient & demeurent en autel estat envers nous , que ils estoient avant ladite requeste & ottroy . Donné le vii. jour de Decembre l'an de grace M C C X C .

LITTERÆ BERNARDI
Armaniaci comitis Kadrellensis.

De satisfactione facienda duci Burgundie.

JE BERNARD d'Armagnac , chevalier , comte de Charollois fais scavoit à tous , que comme j'eusse promis & juré à venir & comparoir en la ville de Dijon par devant mon tres-redouté seigneur , monseigneur le Duc de Bourgogne , au dernier jour de May dernier passé , pour ester à droit & faire à son ordonnance de & sur certaines offenses , qui n'agueres furent faites par mes gens aux gens de mondit seigneur , cuidans trouver autres gens , si comme ils disoient au chemin d'Avignon , en venant en son pays de Bourgougne , à laquelle journée du dernier jour de May je me suis comparu audit lieu de Dijon en l'absence de mondit seigneur , par devant mon tres-cher seigneur , monseigneur le comte de Nevers son fils , de par lequel m'a esté dit , qu'il plaisiroit à mondit seigneur de Bourgogne , que je feisse pour la reparation desdites offenses les choses qui s'ensuit . Premierement , que pour ce que je avoye affirmé , que pour les dommages faits par mesdites gens aux gens de mondit seigneur de Bourgogne , j'avois baillé en la main de messire Philippe de Muxi mille francs six moins , combien que lesdits dommages a moins assez , si comme l'on m'aveit dit , duquel bail je n'ay peu monstrer enseignement par devant mondit seigneur

Anno 1391
Ex ms. Col-
bertino.

seigneur de Nevers; il plaist à mondit sei- A gneur que dedans un mois après la S. Je- han Baptiste prochain venant, j'ai envoyé certification suffisant dudit messire Philippe, ou d'autre qu'il ait reçue de moy pour la cause dessusdite ladite somme de mille francs par devant ma très-redoubtée dame, madame la duchesse de Bourgoigne, en quelqueliu qu'elle soit en son pays de Bourgoigne.

Item, plaist encore à mondit seigneur, que pour réparation desdites offenses, je fasse faire & edifier une chapelle votée, bonne & convenable, en la place ou fut fait ladite offense, & que je baille pour ce, & pour livres, calices, & ornemens, & autres choses nécessaires à ladite chapelle, la somme d'argent qui sera avisée par ouvriers & autres gens en ce experts, & cognosant que pourront coûter les choses dessusdites, en la main de très-reverend pere en Dieu monseigneur le cardinal de Viviers, dedans ledit mois de la S. Jehan prochain venant, & avec ce pour la dotation de ladite chapelle, je baille & délivre six vingt livrées de terres Parisis à l'assiette & monnoye de France, admorties & expédiées de toutes charges, en lieu souffisant & convenable, dedans la sainte Michel prochain venant, & de ces choses lettres convenables, & à ce appartenantes audit monseigneur le cardinal, qui à ce est commis de par mondit seigneur de Bourgoigne.

Item, que je soie tenu de comparaître personnellement par devant mondit seigneur de Bourgoigne à toutes journées, & en tous lieux, qui de par luy me seront assignez pour oïr, faire, & accomplir sur les choses dessusdites, & en outre la bonne ordonnance que mondit seigneur fera de ma personne, & pour ce que je vucil en tous cas être obéissant à mondit seigneur de Bourgoigne, comme droit est, & tenu y suis, vucil, consens, & agrée les choses dessusdites ainsi ordonnées par mondit seigneur, comme dit est, & icelles toutes & singulieres promet tenir & accomplir entièrement par la foy de mon corps, & par mon serment, pour ce donné aux saints evangiles de Dieu, & non venir au contraire, ne querir ou pourchasser par autre que par moy, & à la personne de mondit seigneur aucune grace ou respit au contraire, & que si aucune grace m'en estoit faite autrement, je n'en userai, ne m'en aiderai contre ce que dit est, en quelque manière que ce soit. En tesmoing de ce j'ai fait mettre mon seal à ces lettres. Donné à Dijon, le cinquième jour de Juin l'an MCCCCXCI.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

EPISTOLA DUCISSÆ
Bituricensis ad comitem Armaniaci
& Convenarum nepotem suum.

*Consolatur eum de morte fratris sui, monet
que ut quamprimum ad regem accedat.*

T Res-cher & tres-amé nepveu, j'ai re- A ceu vos lettres, que envoyez m'avez par Gaillardet de Beffans vostre ecuyer, par lesquelles je sceu le trespassement de mon frere vostre pere, que Dieu absoille, combien que Monsieur le me eust dit avant,

Anno 1538
Ex ms.
Colbertina

dont j'ai eu & ai tres-grand desplaisir en mon cuer, se autre chose je y peusse faire. Mais grand reconfort m'est de ce que vous m'avez escript, & ainsi les autres le me ont dit qu'il a eu bonne fin, comme bon Chrestien, dont nostre seigneur soit loué de la grace qu'il l'a faite. Tres-cher & tres-amé nepveu, monsieur vint en son pays de Berri il ot hier huit jours, & s'en va en France devers monsieur le roy, & est en bon point, Dieu mercy, & ainsi estoie-je, & JEHAN & MARIE mes enfans, quand ces lettres furent escriptes. Et vraiment, beau nepveu, un des plus grans desirs que je aye, si est qué je vous puise voir. Et Gaillardet m'a dir que vous devez estre maintenant en vostre pays de Rotiergue; si estes plus près que vous ne fustes; mais pieça si pourriez venir faire vostre devoir à monsieur le roy, & à mon avis ce seroit mieux fait que vous attendissiez plus, & plus vostre honneur & profit, & pour le temps present & pour le temps advenir. Si vous pri que vous y vueilliez penser & le vueilliez faire, si vous poüez nullement, & si vous allez en France, prenez vostre chemin par Bourges, & là vous me trouvercz, se Dieu plaist, tres-cher & tres-amé nepveu, je vous pri que vous me fassiez réponse de ce que vous entendez faire de cecy, & se vous voulez chose que je puise, faites-le moy savoir, que je le ferai de tres-bon cuer. Nostre-seigneur vous ait en sa garde. Escript à Mehun sur Yevre le quinzième jour de Juing.

LA DUCHESSE DE BERRY ET D'AUVERGNE.

Et au-dessus est escript: A mon tres-cher & tres-amé nepveu le comte d'Armaignac & de Cominges.

EPISTOLA DOMINI
de Lebreto ad comitem Armaniaci.

*Consolatur eum de morte patris, cuius hor-
tatur ut vita devitet.*

C Hier nepveu, j'ai veu vos lettres & Ex ms. Col-
sceu par icelles le trespassement de bertino.
Eeeee

mon cousin vostre pere, cui Dieu absoille, A ven , autre chose ne vous scay quant à dequoy je suis tant dolant & tant courroussé, que plus ne puis , se autre chose y peusse faire ; toutesfois , chier nepveu , il faut souffrir à vous & à moy & à chacun ce que Dieux vulez ordener , & devons penser que quan que Dieux fait qu'il faijt tout pour le meilleur , & certes je tiens fermement , qu'ainsi la-il fait , & pour le bien & profit de son ame , se Dieu plaist , & aussi pour le bien & honneur de vous qui estes son fils , & de tous ceulx qui sontmes du linge , car certes je tieing fermement tenant le gouvernement qu'il avoit , il eut mis en avanture tout son hostel & tous ses amis , toutesfois venoit soit Dieu , qui en a ordené mieux , que nuls ne faroit deviser , & pour ce , chier nepveu , vous prie je tant chierement comme je puis , que vous vous vuilez bien gouverner & sagement , & comme preudome , & des choses que vous savez , que l'on a blasmé vostre pere , cui Dieu absoille , en son temps , vous veuillez garder , & ne veuillez tenir entour de vous chetives gens de neant , ni ne les vuilez croire de chose qui vous dient , car d'eux ne pourrez vous avoir nul bon conseil ; mais les bons chevaliers & les preudomes tenez entour de vous , car ceux-là ne vous conseilleront fors que tout bien & tout honneur , & de leur conseils croire ne vous puet venir que tout bien , & certes , chier nepveu , chacun a grand esperance que vous ferez encore beaucoup de biens , & je prie Dieu , qu'ainsi foit-il . Car vrayment plus grand plaisir ne pourroye-je guaires avoir en ce monde , que de celle chose voir , & tenez-en certain , chier nepveu , qu'en toutes les manieres quonques oncles peult aider son nepveu ... & vous honorer en tout D quanque je pourray , mais que je vous tindray tel nepveu envers moy , comme j'ay esperance que je feray , & certes , chier nepveu , tantost comme je oy , le trespassement de mon cousin vostre pere , cui Dieu absoille , j'eusse envoyé devers vous de mes gens : mais vostre escuyer me dit que vous deviez envoyer par deça le fire de Chateau-pais & le fire Dorbisan , & pour ce je attendu d'envoyer devers vous , mais courtement je vous envoyoray aucun de mes gens , qui vous dira plus à plain toutes nouvelles . E Monsieur de Berry & monsieur de Bourgogne partiront en cette semaine pour aller à Boulogne au traitié , & dient une grande partie des gens de pardéca qui sera pairs : toutefois vous & moy & tout nostre pays de pardelà devons estre baillé au duc de Lenclastre , qui doit estre nostre duc , mais ja pour cette esperance ne laissiez à faire bien garder vostre terre mieux qu'onques . Car vrayment je crois qui nous feroit plus grand besoing qu'onque ne fust . Chier nep-

A ven , autre chose ne vous scay quant à present . Car celuy qui devers vous ira , vous dira toutes nouvelles . Dieux , chier nepveu , soit garde de vous . Escript à Paris le dix & septième jour de Juillet . Le fire de Lebret .

Et au dos est écrit. A mon chier nepveu le comte d'Armagnac.

E P I S T O L A PETRI BORRIER
ad comitem Armaniaci.

B De pacis inter ducem Burgundie & comitem Armaniaci.

*Ex ms.
Colbertine*
MOn tres-redouté seigneur , je me recommande à vous tant humblement comme je puis , & vous plaise savoir , que j'ai porté à maistre Pierre Berchiot procureur de monsieur de Bourgogne , lequel est revenu en Avignon , a m'a dit que mondit seigneur de Bourgogne ne veut point tenir l'accord , qui a esté fait entre luy & vos gens , mais vuet que les rentes & autres choses nécessaires à la chapelle soient par vous accomplies , ainsi que contenu est en certaines vos lettres patentes , desquelles je vous envoie la copie cy-dedans enclose , & oultre m'a dit ledit maistre Pierre plusieurs autres choses , lesquelles je vous escript tout à plain , ainsi qu'il m'a dit , pour laquelle chose je les vous laisse à escriptre . Toutefois il vous escript que ces choses soient prestes dedans un mois prochain venant , qui est chose impossible à vous à faire , comme je luy ay dit , & aussi qu'il veut avoir dans iceluy temps neuf vingt iures Parisis de la rente de ladite chapelle pour les termes qui sont ja escheus . Et me semble par son parler , mon tres-redouté seigneur , que combien qu'il ait à faire , ce qu'il vous escript envers messieurs de Bourgogne & de Viviers , toustesfois mais que il soit vostre amis , vous aures bien plus grand terme , sans ce que mesdits seigneurs de Bourgogne ne de Viviers aient cause d'en parler , & sur cette matiere luy ay-je parlé ce que bon m'a semblé , & il m'a promis qu'il fera du mieux qu'il pourra , car autres chose n'ose dire : pourquoi mon tres-redouté seigneur , vueillez pourvoir de bonne heure à ces choses . car il me semble qu'il vous est nécessaire , afin que domage ne deshonneur ne vous en puisse ensuir , & se chose vous plait que faire puisse , mandez & commandez là moi , comme à celuy qui est tout vostre & je lafairay de tout mon pouvoir , comme droit & raison est . Mon tres-redouté seigneur , je prie le benoist fils de Dieu que par sa sainte grace vous doint tres-bonne vie & longue . Escript en Avignon le vingt & sixième jour de Mars .

LITTERÆ CAROLI VI.
regis Francorum ad Delphinatus gubernatorem.

*Ut comiti Armanico & ipsius copiis liberum
permittat per Delphinatus terras
transfum.*

Anno 1391.
*Ex ms.
Colberino.*

CHARLES par la grâce de Dieu roy de France, dauphin de Vienne, au gouverneur d'icelle nostre Dauphiné, & à tous nos autres justiciers & officiers Dauphinaulx, & à leurs lieutenant, salut. Comme par nos autres lettres & pour les causes dont mention y est faite, nous vous ayons mandé, que vous feissiez faire défense publiquement & par cry solement, à tous nobles & autres nos vassaux & subjets, de quelconque estat ou condition qu'ils feussent, sous peine d'encourre nostre indignation, & de quant que il se pourroit mesfaire envers nous, qu'il ne allassent hors de nostreditte Dauphiné pour servir en guerre quelcomque seigneur ou personne, si ce n'estoit par nos exprés congé & licence, & avec ce que vous deffendilliez estoitement de par nous à tous gardes de pons, ports, passages, & destruits de nostredit Dauphiné, que sous les peines devant dites ils ne souffrissent passer aucunes gens d'armes, & autres gens de guerres, hors d'icelle nostre Dauphiné, s'il ne se monstroit de & sur ce nos lettres de congé & licence de date subsequant nosdites lettres, sauf que nostre entention estoit que les gens d'armes & autres gens de guerre, tant des vuides de Guienne & de Languedoc, comme autres de l'obeissance de nostre adversaire d'Angleterre, passassent sans difficulté ou contredit, ainsi que autrefois le mieux & de la partie de nostre tres-cher & feal cousin le comte d'Armagnac ayant esté requis nouvellement de donner & otroyer lesdits congé & licence à plusieurs gens d'armes & autres gens de guerre tant desdites vuides, comme tenant le parti de nostredit adverfaire, & autres, lesquels ont entention d'aller par devers ledit comte, pour le servir, & estre avec lui. Nous considerans ce que dessus est dit, voulans & vous mandons & à chacun de vous, si comme à lui appartiendra, que nonobstant les defenses desdites, vous laissiez, souffrez, & faites chacun endroit soy passer, ensemble ou par parties, par nostredit Dauphiné, ou moindre préjudice & dommage que estre pourra, & aller hors lesdites gens d'armes & autres de guerre tant des vuides devant dites, & de compagnie comme de l'obeissance de nostredit adversaire, & en outre jusques au nombre de deux cens lances des subjets & gens de terres dudit comte d'Armagnac,

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A nsquel nous en avons donné & donnons de rechief, le mestier est, congé & licence, & leur faites bailler & delivrer à leur depens, & par prix convenable vivres, & autres necessitez, pour leur dit passage, le requis en estes, en prenant toutes voyes d'icelus les meilleures scuritez que en pourroit avoir, qu'il ne fairont ou pourchasseront, ne fai-ront faire ou pourchassier couvertement ne en appet oucun domage, prejudice, deshoncur, ou villenie à nous, à nos royaume & Dauphiné, ne aux subjets & habitans d'icelus, ni es terres de nostre saint Pere le pape, & de nostre tres-chieur & tres-amé cousin le roy de Jerusalem & de Sicile. Donné à Paris le ix. jour de Juillet l'an de grace M C C X C I. & xi. de nostre regne. De par le roy en son conseil. P. MANHAC.

EPISTOLA PRINCIPI S
Peleponesiaci ad nobilem militem
Meneducem.

*Infruit eum de quibusdam rebus bellicis
faciendis.*

B **T**Res chers & grands amis, je vous no-
tifie, que celuy lequel je havoé tramis *Ex ms. G. 6. 2.*
par devers la ligue, est revenu nouvellement,
lequel m'a rapporté, que ceulx de la ligue
me voudroient faire volontiers les pas que
eux ont entre eux ensamble. C'est entre
Florence, Boloigne, les seigneur de Padouë,
de Mantuë, & de Ferrare, & devant qu'il de-
meurast, je crois qu'il me douront par mois
par temps de guerre de mille a mille & cinq
cents florins, & par temps de paix mille flo-
rins par mois ou environ, & parce que
nous parlasmes ensemble de ce fait a vostre
departie, & ordinasmes que je le vous deusse
incontinent notifir, je le vous este, & vous
tramete cy dedans encloux en effet les cha-
pitre de ladite ligue, selon que aucun de la
ligue les m'ont tramis, à ce que vous en
puissiez enformer pleinement mon frere
d'Armaignac, & qu'il puisse aviser ce que
lui semblera de faire. Si vous prie que vous
me vuilliez rescrire ce que seroit son plai-
sir sur le fait de ladite ligue, au plus brief
que vous pourrez. Car sitost comme j'auray
vostre reponse, je tramray arieres encon-
tehan par devers ladite ligue. Ainsi je vous
fais a favor, que demain je me partiray pour
tenir le siege devant Balfenere, que est tres
fort chastel de Playne, & seront ensemble
le gouverneur d'As, & les subgets de mon-
seigneur d'Orleans a faire une œuvre. Et ce
fait je m'en iray sur le marquiset de Saluces
encontenant, & premièrement je y feray le
gaist, & puis tout cela que je pourray, & que
me semblera par le meilleur & espoir faire
par maniere a l'aide nostre Seigneur que
mes ennemis en seront esbahis, & mes amis

E eee ij

en auront plaisir & joye. Sachez que les capitaines de la compagnie sont tous sains & en bon estat, & font boune guerre & fort & dure, par maniere que je leur suis bien tenu, & a tous ceulx de leur pays, s'il vous plaist aucune chose que je puisse faire, rescrivez-le moy, car je le feray de tres bon coeur. A Dieu soyez. Donne a Pynerol le dix-huitiesme jour de May. Signé le prince de la Morée.

[a] EPISTOLA (a) GALEOTI
de Petra-mala ad cunctos Romanos
cives.

*Deflet horrendum schisma, horaturque eos,
ut adherendo Benedicto XIII. ipse finem
imponant.*

Anno 1394.
Ex m. reginae Suecia
ernit M. Villonius.

Hortatur patriæ caritas, viri magnifici, vestri honoris desiderium suader, & compassio lacrymantis ecclesiae me impellit, ut vos pulsem, ad vos clamem, ad vos omnis mea dirigatur oratio, in qua si quid forsitan erit, quod aures vestras offendat, conabor id agere, ne quid in ea falsi, ne quid ficti, ne quid præter zelum ecclesiae immisceatur. Pro veritate quæ loquar doloris calamibus stimulatus, Italici pudoris frana commorsitante. Nostis, viri incliti, novit omnis Christianorum orbis, immo nulla barbaries jam ignorat, moderni schismatis pestem fodissimam hoc jam (b) XVII. anno urgente nitidissimum corpus ecclesiae invasisse, ejusque membra adeo fore depastam, ut nulla forma, nullus decor, nulla in ea consueta venustas appareat, quod etsi Christicolarum omnium oculis deßendum sit, omniumque suspiris ac singultibus quercalandum, Italici tamen lacrymandum uberius, dum non Italos modo, verum Italia primates Romanos tantæ perniciei permisit omnipotens fore autores. O scleffatum facinus! o nefanda temeritas! o populo Romano indigna macula, numquam vestris delenda de frontibus; nisi penitentium lacrymarum stillicidio ablatur, & meliorum operum tegmine occultetur! Ergo potuit Romanus populus fidelium cunctorum malitus durissimus in schismatis cenno suas manus polluere? Ergo potuit Romana plebs olim gravida religione atque fide schismatis parere monstruosum & deformem? Ergo passa est terra illa sanctissima sanctorum totum illium rubricata cruento, schismaticorum plantis fœdissimis se calcari? Heu quid audiimus? quid videmus? profecto nihil in-

(a) Is erat cardinalis ab Urbano VI. creatus, a quo tam anno 1386. deficiens, ad Clementem VII. Avenionem convolavit, eique ad mortem sive adhaesit. Ipsum laudat primus Nicolaus Clemangii epist. 12. ad Guntherum, cui ipsius obitum nunciat, mirisque hoc epitaphium:
Cui mala Petra dedit nomen, Petra morbida lethum.
Nunc Petra dat tumulum, da Petra Christi polum.

A felicitatis quod nobis afferit longa ætas. Quantum putatis egregii cives, & utinam Romano digni nomine, si mortalis moeror beatas animas posset attingere, angerentur felicissimi illi spiritus, quorum sanguine Urbs vestra gloriatur: quantumque de ipsorum pace demeretur, dum e cœli summi vertice inspicentes, vestra in Urbe errorum acutissima pila fabricari, ubi veræ religionis fundamenta jecerunt? Sed sic est, sic meruimus, immo sic demeruimus, & tot piaculorum generibus offendimus cœlum, ut cœlicolas cogeremus contra nos arma capescere. Sed jam satis ploratum est, viri incliti, satis superque satis doluimus, utinam jam tanto morbo curatrices adhibeat mansus? Utinam jam tanto sceleri finem velitis imponere? Utinam sana mens nostra intret in pectora? Tempus est jam, si Deus adiuvaret, fugare tantam pestem, & tartari claudere portas, ne schismaticorum spiritus repleatur in posterum, faucesque satanæ insatiables stringere, ne christiano cibo quotidie epuletur. In hoc vos meditari decet, in hoc animi vires colligere, in hoc omnis vestra debet esse intentio, ut ecclésiam resarcitam Domino præsentetis, quam sic inconsulte, dividere non puduit. Sed quomodo, inquietis, hoc manuum nostrarum opus est? Sunt quidem Schismata in potestate nostra creare, nutritare, ac fovere possumus, illud autem tollere, cum velimus, non est nostrum. Immo certe, cives generosissimi, si hanc curam sumere libet, si tam pia sarcina vestros humeros onerae disponitis; jam de schismate actum est. Puto habemus siquidem pontificem divinitus nobis datum, a sacro collegio post obitum felicis memoriarum domini CLEMENTIS VII. unanimiter assuntum, olim dominum PETRUM DE LUNA reverendissimum sacræ Romanæ ecclesiae cardinalem, nunc BENEDICTUM papam XIII. qui potens est & vult omnes nostros morbos curare, sed illos præsertim qui schismatis putredine catholica corpora corruperunt. Hoc optat, hoc anhelat, hic omnis cari stat cura patrictis. Audit, quæso, monita sua sancta, fabubus ejus preces exaudiens. Per christianissimum Fundorum magnificum-comitem, aut per oratores quos ad vos cum benignissimis litteris suis sancta & sincera intentione refertis mittit vobis & vestro populo porrigitas, videbitis quod Benedictus iste pater non querit quæ sua sunt, sed quæ Christi, quæ ecclesiae, quæ vestre, quæ cunctæ militiae christiana. Eius mores & in-

(b) Quippe mortuo Gregorio XI. anno 1378. 27. Martii electus est per Romanorum impressionem Urbanus VI. Aprilis iniquitatis pacifice post mensibus, deficientibus ab eo cunctis cardinalibus, electus est Clemens VII. quo mortuo, Benedictus XIII. ipsi sufficitur est 29. Septembris 1394. post cujus creationem scripta sunt hac epistola.

regratatem, benignitatem, mansuetudinem, caritatem, pietatem, sinceritatem, alii forte in populis prædicare non incongruum, vobis autem jam diu persuasum esse scio. Nostis hominem & ejus virtutes. Dum adhuc vobissem esse, de ore veltro audivi frequenter & Optat pater iste sanctissimus ecclesiam unire, optat resarcitam cunctam Domino suo præsentare, quam sic laceratam invenit: optat interimere schisma, & jam fœdam belluam mactare sua manu. Ad hoc vos animat, vos stimulat, vos incitat, vestra implorat auxilia. Eia ergo honoratissimi viri, si tam salubri operi manus libebit apponere, adjuro, obsecro, atque precor, per immortalem Deum, cujus causa nunc prope est in nostris manibus, per populi vestri celeberrimum nomen, per pietatem, si qua remansit in terris, ut Benedicti patris propositum adjuvetis, & cœlitus portrectam occasionem arripite. Nec pigeat manus feedatas in schismate, mundatas porrige ad candidam ecclesiæ unionem. Ego autem qui populo vestro salutem opto, honores & pacem, si quid mea potest opera, me vestris placitis offero, in his præsternim quæ ad unionem sint unicæ sponsæ nostri Redemptoris. Valete.

EPISTOLA GALEOTI
de Petra-mala ad Nicolaum de
Clemensiis.

Laudat ejus in scribendo elegantiam.

Anno 1594
Ex schedis
Maliliensis.

GALEOTUS de Petra-mala carissimo Nicolao de Clemensiis. Sæpe alias, vir eloquentissime, sed nunc per maxime agnovi, quam fortis & efficax animorum conciliatrix sit virtus, quamque ubi illa præluxerit, fœdus amicitia contrahatur. Nec nunc illam appello virtutem, quam Stoici definiere, quamque nefcio an veteres umquam, sed nostro ævo, sœculisque corruptis in tam lata peccandi licentia, nostri haud dubie non viderunt. Sed de illa loquor, quæ reipublicæ parere jubet, privatosque tuerit ac moderatur affectus, cuius officia antiqui media vocavere. Sed de his hactenus, non enim mens est philosophorum scrutari sententias, aut inter Stoicos, Peripateticosque arbitri fieri. Nunc ad rem. Vidi ego, singularissime vir, quasdam universitatis Parisiensis litteras, tam domino nostro summo pontifici, quam sacratissimo collegio dominorum meorum directas, quæ, dum de auctore sciliciter, & tuum nomen brevi, ni fallor, toto celebrandum in orbe per consanguineum tuum præsentium latorem panderetur, me in tui amorem & tanti eloqui admirationem adduxerunt, consideransque mecum ipse canto cum stylis splendore tantam sententiarum majestatem ad-

A mixtam, stomachari cœpi, atque compatriota meo Petrarcha tacitus irasci, apud quem fegeram extra Italiam oratores & poetas non querendos. Dicebam ergo mihi: Jam falsa est Petrarchæ tui sententia, jam apud Gallos orationis venustas, sententiarum gravitas, poëtarum dulcedines, facundia exuberans, & stylus mellifluus venerantur. Jam Gallia in hac parte nostræ non cedet Ausoniæ, nec in tot mirandis aliud ucheinarius admirabar, quam si quis in hoc tibi magister fuerit. Potuerit ejus nomen tamdiu occulere, ut ejus fama ad nos usque perducta non foret; sed dum diligentius de te studiis que tuis a præfato consanguineo tuo percontareret, retulit te atque ipsum in veneranda studiorum matre Bononia diutius resedisse. Tunc admirari præter ingenium tuum reliqua desii, & cum Petrarcha meo libens redi in gratiam, quem altissimi ingenii virum non adeo credendum est delirasse, ut ad poëticas, oratoriasque disciplinas Gallos indispositos putaverit, quos ad cetera studia noverat aptissimos: sed ideo sic dixisse puto, quoniam eorum ingenia ad illa studia non applicant, ex quo sit ut nec apud eos talis discipline præcepta tradantur. Harum artium studium, vir optimus, me in tui quanquam invisi hominis traxit amorem, sic ut te colam, te diligam, te omni cultu benevolentia prosequar, te jam ultis caritatis amplectar. Tu vice versa oro, me ama, & tuo jure in me utere. Credere mihi, voluntatem semper meam tuis votis reperies conformem, & si posse non absit, in nullo tibi grato deficiam. Parce autem, si tam paucis tecum ago: vetat enim occupationum acies, quia ex arcè apostolica erumpit, mihi frequenter congressura, ne privatis affectibus indulgeam. Alias forsitan otii plus erit. Vale felix propria virtute, propriisque studiis, & cum te diligam, me diligere non recules. Datum.

LITTERÆ CAROLI VI.
regis Francorum.

*De mittendis copiis ad Florentinos adversus
comitem Mediolanensem.*

CHARLES par la grace de Dieu roys de France & dauphin de Vienne, a nos armes & feaulx les constable & mareschaux & a tous les seneschaux, baillis, prevosts, gardes de villes, chasteaux, forteresses, ponts, passages & destroits de nostre royaume & dudit Dauphiné, ou a leurs lieutenans, salut. Comme n'agueres nous ayons ordonné nostre amé & feal cousin le comte d'Armagnac pour aller au secours des communs de Florence nos alliez, a l'encontre d'aucuns leurs adversaires, sçavoir faisons que de present nous enjoignons a nostredij

Anno 1581
Ex ms. Cth
berlinensis

ccccij

cousin au lieu du Pont S. Esprit trois cens A arcs & six cens trousses de flesches dedans trente & huit coffres ou environ. Si vous mandons & estoitement enjoignons a chascun de vous , comme a lui appartiendra , que ladite artillerie & les conduifans icelles avec leurs varles , males , hartois , vaiffele , or , argent , chartiers , chevaux , charettes , & autres biens quelconques vous lafiez passer , repasser , demourer & fejourner de nuits & de jour , par les lieux , villes , chasteaux , forteresies , pons , ports , passages & destroits de vos jurisdictions , tant par eauë que par terre sans destourbier , ou empêchement , & franchement , & quittement sans en prendre aucun peages , travers ou autres redévances . Car ainsi le voulons estre fait , nonobstant quelconques ordonnances , mandemens , ou defenses , & lettres subreptices a ce contraires . Donné à Paris le III. jours de May l'an de grace M C C L X X X X I I . & de nostre regne le XVIII.

Par le roy dauphin a la relation du conseil . Chalizant .

LITTERÆ CAROLI VI. regis Francorum.

De dimissendis oopiis , quas duce Armanaco paraverat in auxilium Florentinorum aduersus Mediolanenses , quos inter jam pax intervenierat .

Anno 1548.
Ex ms.
Colberinus

CHARLES par la grace de Dieu roi de France au seneschal de Rouergues ou a ton lieutenant , salut . Comme nostre tres cher & feal cousin & conseiller le comte d'Armagnac , pour faire certains voyage es parties de Lombardie par nostre ordonance & voulant en l'aide & secours des Florentins encontre le comte de Milan , ait fait assembler tant en ladite seneschalisee , comme ailleur en nostre pais de Languedoc , certains & grand quantite & nombre de gens d'armes , lequelz ont fait & font de jour en jour , si comme entendus avons en nosdits pays & a nos subgiez demeurans en iceulx plusieurs grands & irreparables dommages , & il soit ainsi que ledits Florentins & les autres de leur ligue ayant depuis peu de temps ença fait paix , ou prises trèves pour certain temps avec ledit duc de Milan , pour laquelle chose n'est aucunement nécessaire ne expedient que nostredit cousin d'Armagnac face ledit voyage oudit E pays de Lombardie . Nous voulans nosdits pays & subjetz estre relevez des dommages & oppressions que ledites gens d'armes leur pourroient encore faire ; a sur ce n'eftoit remedie vous mandons , que incontinent ces lettres vues , vous faites , ou faites faire expres commandement de par nous

a voix detrompe , ou aultrément par la meilleure maniere que faire se pourra , a nostredit cousin & conseiller , que tantost & sans deflay les dites gens d'armes facent partir de nosdits pays , & icelles retourner en leurs maifons & habitation , sans dommagier aucunement nosdits pays & subgiez , & en oultre se besoing eft , faites ou faites faire commandement aux capitaines & autres gens d'armes , que incontinent se deportent & s'en retournent en leursdites maifons & habitations , comme dir'est , & ce sur peine de quant que ils se pourront meffaire envers nous . Et a ce faire les contraignez ou faites contraindre par toutes les meilleures voyes & manieres que faire se pourra , & tellement que la force en a fait nous . De ce faire vous donnons pouvoit & mandement special , mandons & commandons a tous nos jucticiers , officiers & subgiez , que a vous & a vos commis & deputés es choses dessusdites , circonstances & dependances d'icelles , obeiffent , & entendent diligemment , & donnent conseil , confort , aide , si besoing eft , & par vous en font requis . Donne à Paris le XXV. jours de Juin l'an de grace M C C X C V I I . de nostre regne le XVIII.

Par le roy en la relation du grand conseil , où mesme les ducs de Berri , de Bourgoigne , d'Orleans & de Bourbon , & plusieurs autres estoient . BARRAU .

ARTICULI PROPOSITI

& concessi super matrimonio contrahendo inter Johannem primogenitum comitis Armaniaci & Mariam a Burgundia natam ducis Nivernensis primogeniti ducis Burgundia.

C'Est ce qui a esté accordé entre monsieur le duc de Bourgoigne d'une part & monsieur le comte d'Armaignac d'autre partie , en la prefence de monsieur de Berri , sur le mariage qui se fera au plaisir de Dieu , entre noble homme JEAN d'Armaignac & noble demoiselle MARIE de Bourgoigne , fille seconde née de monsieur de Nevers fils ainé dudit monsieur de Bourgoigne .

Et premierement , que nosdits seigneurs procureront la dispensation neccesaire au fait dudit mariage , avant que l'on procede à la solemnification d'icluy .

Item , que mesdits seigneurs de Bourgoigne & de Nevers donneront à ladite demoiselle MARIE leur fille pour son dor la somme de quatre-vingt mille francs .

Item , ladite somme sera payée aux termes & à la maniere qui s'ensuit ; c'est à savoir à la solemnification dudit mariage vingt mille francs , & l'an après dix mille francs , & les autres ans ensuivant autres dix mille francs , jufques à la fin du paye .

Item, ou cas que avendroit cas de restituation, ce que Dieu ne veuille, ladite dot sera restituée par la fourme & maniere & par les termes qui aura esté payé: toutefois au cas que après le decez de ladite damoiselle MARIE demouressent enfans ou enfanç, ladite dot s'appartiendra oudicts enfans ou enfant, & demeurerá devers eux, nonobstant que lesdits messieurs de Bourgogne & de Nevers, ou un d'eus seuffsent en vie.

Item, parmi ce ladite damoiselle MARIE sera contente de tout le droit qu'elle pourroit avoir es successions de mesdits seigneurs & dames de Bourgoignie & de Nevers, & sera tenuë de y renoncer expreſſement après la consommation dudit mariage de l'autorité de son mary, sauf que en defaut de hoir male, elle porra venir à succession en rapportant son dot.

Item, pour contemplation dudit mariage ledit monſieur d'Armaignac conſent & ordene, que ledit JEHAN d'Armaignac ſon fils ainé, ſ'il le ſurvit, ſoit ſon hoir es terres qu'il a de la Garonne, par la maniere qui eſt ordéne & compris es convenances faites ou mariage de madame d'Armaignac, & en oultre es terres qu'il a conquêtees ou paix de la Garonne, retenu toutefois que ſ'il desdites terres que a déla la Garonne voulloit donner à ſes aultres enfans, qu'il le puiſſe faire en recompenant la valeur en autre part, remahent toutefois audit JEHAN les titres des dignitez, c'eſt àſſavoir les comtes d'Armaignac & de Fefenfac, & les vicomtes de Lomaigne & d'Auvillar.

Item, ledit monſieur d'Armaignac baillerà preſentement, & donnera à fondit fil, le titre de la comté de Pardiac, de Lomaigne, & d'Auvillar.

Item, ledit monſieur d'Armaignac dontra à ladite damoiselle MARIE en douaire & luy assignera en bonne part en les terres quarte mille francs de revenu par an; lesquelx quatre mille francs elle prendra pour le cours de ſa vie, ou cas que ledit JEHAN ſon mari mourut après la conſommation dudit mariage, pourvu que ou cas que mourut vivant fondit pere, elle n'en aura que deux mille francs, tant comme ledit monſeigneur d'Armaignac vivra, mais apres ſen decez elle aura les quatre mille.

S U P P L I C A T I O N E F A C T A
comiti Armaniaco in felici ejus adventu
a triploſt statu dictionis ejus.

*Ex mſ. Col.
Burrino.*

C E font les choses que les gens des effats des terres d'Armaignac remonſtent a nostre tres-redoutable ſeigneur, monſeigneur le comte, en le ſupplicant tres-humblement qu'il vucille les leur accordér.

A Et premierement luy remonſtrent la tresſinguliere conſolation qu'ils ont euë & ont de ſon avenement à ſa ſeigneurie, & ont delibéré de faire des prierés à Dieu noſtre ſeigneur, afin qu'il vucille longuelement le conſerver & entretenir, afin qu'il prospere tous les jours de bien en mieix, & faisant ladite remonſtrance, le ſupplicant que ſon bon plaifir ſoit de ſe ſouvenir des grandes infortunes qui ſont arrivées à ſa maſon, afin que pour eviter d'icy à l'avenir tous les inconveniens qui pourroient s'en enſuivre, il vucille touſjours s'entretenir en la bonne grace du roy.

B Item, entre autres choses le ſupplicant de bien garder ſa perſonne & en bonne ſeureté, en ſe ſervant de gens de ſon paix, qui naturellement ſon enclins à le garentir de mal & peril.

Item, que ſon bon plaifir ſoit, d'ellire des gens ſages de diſcretion & de conſcience, tant des nobles clerces, que d'autres condition, & iceux ordonner pour ſon conſeil, afin que toutes les choses qui y ſuiviendront d'importance, fe fasse avec meure deliberation, & ſe determinent ſuivant le droit & raiſon, & ne communiquer point ſes affaires a des estrangers, à moins qu'il les connoiſſe bien affidez.

Item, le ſupplicant que les justices ordinaires de ſes paix tant d'Armaignac, Fefenfac, Eufan & autres, il vucille pourvoit de juge de bonne conſcience, & qui ſoient hommes de lettres, & qui ne ſoient rigoureux que pour la raiſon, & qu'il permette qu'un chacun desdits juges face & rende justice tant aux petits que au grand, fans ſoffrir qu'en aucune maniere ils ſoient empeschez en cela, & qu'il ait ſon juge en pris D chaque ſeigneurie & comté, afin que la justice ſoit plus facilement adminiſtrée.

Item, le ſupplicant que ſon bon plaifir ſoit de faire ſa demeure au pays de deça le plus que faire fe pourra, car ce ſeroit pour les povres ſujets tres-special confort, & que la où il ne pourroit pas eſtre, il luy plaife de commettre à ſa place des gens ſages de bonne conſcience, & qui ayant autorité de lui pour garder le pauvre peuple de toute oppreſſions, voyes de fait, pillerées & volerées.

Item, qu'il luy plaife de ne permettre E pas qu'aucun habitant de ſedits paix ſoit ſaisi en ſon corps ni en ſes biens, sans inforſations legitimement decretées juge compétant, & que chacun ſoit ſuſi en ſes déſſenfes ſuivant l'ordre du droit.

Item, le ſupplicant que ſon bon plaifir ſoit de mettre tel ordre & police que toutes pillerées & volerées faite avant ſon avenement cefſent en toutes ſes terres & ſeigneuries, & qu'aucuns de ſes ſujets ne ſoient contraints de donner ou preſter à moins

que cela vienne de sa propre liberalité , afin que le pauvre peuple puisse vivre paisiblement & en tranquillité , & travailler pour gaigner sa pauvre vie.

Item, le supplie que son bon plaisir soit de mettre ordre à sa maison , & eslire , & commettre tels officiers , qui soient tant à luy qu'au pays profitables , pour le service de sa personne & administration de ses revenus & dépenses , c'est à favoir des gens qui ayent raison & confience , afin que le pauvre peuple en soit mieux soulagé , & en tel nombre , que son revenu puisse estre suffisant , & fournir aux autres affaires & charges.

Item , qu'il luy plaise nous confirmer & jurer nos privileges , franchises , libertez , & coutumes escriptes en la fourme & maniere qu'ont par ci-devant fait messeigneurs ses predeceesseurs .

Et en ce faisant , il entretiendra la qualité de prince , & ses sujets en amour , qui prieront Dieu continuallement pour son bon estat & longue vie .

Signé CHRETELS.

**INSTRUMENTUM VENDITIONIS
villarum Codiciaci , Faræ & Mellonis ,
factæ illustrissimo principi Aurelianorum
duci , ab illustrissimæ domina de Codiciaco .**

ATous ceux qui ces presentes lettres verront , JEHAN seigneur de Folleville chevalier , conseiller , & chambellan du roy notre fire , & garde de la prevosté de Paris , salut .

Savoir faisons que par devant Jehan Gilon , & Jehan Manessier clercs notaires du roy nostre fire , de par lui establis en son chastelet de Paris , furent personnellement establis hault & puissant seigneur monseigneur Loys fils du roy de France , duc d'Orleans , comte de Valois , de Blois , & de Beaumont , pour lui & en son nom d'une part , & noble & puissante dame madame MARIE de Coucy ainshee fille & heriere de feu noble & puissant seigneur monseigneur ENGUERRANT , jadis seigneur de Coucy d'autre part , lesquelles parties de leurs bons grez , certaines sciences , franchises , libertez , & volentrez , sans force , contrainte , ou induction frauduleuse , sur ce bien pourveus , conseillez & advisez , si comme'elles disoient firent & font par ces presentes l'une partie a l'autre & l'une evers l'autre , les ventes , transports , delaissement , affirmation , quittance , obligation , promesses , & convenances qui s'ensuivent . C'est assavoit ladite dame dit & affirmer pour verité & en la presence des dits notaires , que de son propre héritage à

elle venu & écheu , tant par la succession de sondis feu pere , que autrement , competoit & appartenoit , compete & appartient trois chasteleynies & leur appartenance & dependance . C'est assavoit la seigneurie & baronie de Coucy , à laquelle appartient les ville , chastelet , & chasteleynie de Coucy , Foulevray , S. Aubin avec leurs appartenances . Item , la chasteleynie de la Fere sur Oise , à laquelle appartient la ville & chastelet du dit lieu , le chastelet & ville de S. Gobain , le chastelet de Chasteller , le lieu de S. Lambert des eauës , & le vivier & estang d'ilec . Item , la ville & chasteleynie de Merle , à laquelle appartient ledit lieu & appartenance de la ville de Marle , les chasteaux de Ascry & de Gercy & leur appartenance . Tout tenu en foy & hommage du Roy nostre fire . Es quels lieux faut & est besoing de faire plusieurs grands frais & mises & depens , tant pour la garde d'iceulx , comme autrement . Et aussi sont les rentes & revenus d'iceulx tres-grandement diminuez , tant pour les mortalitez qui ont esté ou païs , comme pour plusieurs usurpations qui font chacun jour les voisins d'icelles terres & seignuries , & avec ce font les dites terres & seignuries chargées de dottaire , & autres grans charges anciennes . Et pour ce qu'elle feet & cognoist que ce seroit son tres-grand dommage de tenir en sa main les dites terres & seignories , & qu'elle ne porroit supporter les dites charges , ne avoir , ne maintenir son estat si honorablement comme il lui appartient . Pour ces causes & aultres plusieurs elle mouvant , & considerant que les dites seignories , villes , chasteaux , & lieux dessus ditz elle ne peut mettre ne transporter plus seulement pour le bien du royaume de France , que en la personne dudit monseigneur le duc d'Orleans , frere germain du roy nostre fire , les dites terres , seigneurie & baronie de Coucy , Foulenbray , S. Aubin , la Fere , S. Goubain , le Chastellier , le lieu de S. Lambert des eauës , & le vivier & estang d'ilec , la ville , chastelet , & chasteleynie de Marle , les chasteaux de Ascry & Gercy & leurs appartenances & appendances quelconques , & généralement toutes les appartenances , droits , & appendances d'iceulx ; tant es villes , chasteaux , maisons , manoirs , estans , bois , forests , fours , moulins , peages , travers , eauës , rivières , cens , rentes , revenus , patronages , collations de benefices , fiefs , arriergiefs , justices hautes & moyennes & basses , noblesse , raisons , actions , & poursuites reelles & personnelles , mixtes , directes , teuës , expresses & autres quelconques appartenans & appendans ausdites possessions & seignuries , & que ladite dame y a , peut & pourroit

soit avoir , demander & reclamer ores ou A dits enfans sa vie durant y puissent aucune pour le tems advenir , comment & quelque titre que ce soit ou puist estre , & envers quelconques personnes & biens à cause de ce , sans y rien excepter , reférer , ne retenir , charger des charges anciennes , & du douaire de madame ISABEL de Loraine vuefve dudit feu monseigneur de Coucy . Ladite madame MARIE de Coucy recongneust & confessa par devant lesdits notaires comme en jugement , par devant nous avoir cedé , quitté , transporté , & délaissié dez maintenant a tousjors perpetuellement B & hereditablement , & a promis & promet garentir , delivrer & defendre envers & contre tous & par tout toutes fois & que mestier sera de toutes debres , obligations , ypotiques , & autres empeschemens quelconques , audit monseigneur le Duc d'Orleans pour luy , ses hoirs , & ayant cause . CESTE VENTE , transport , cession & de laisslement fais pour & parmi le pris & somme de quatre cens mille livres Tournois , monnoye courante a present a contre l'escu d'or à la couronne pour xxii. sois vi. deuiers Tournois piece , frans & quittes à ladite dame : dont les c.c. mille livres ladite C MARIE pourra faire son plaisir & volonté , & les deux autres c.c. mille livres Tournois seront pour tourner & convertir au profit des deux enfans de ladite dame Marie pour leur provision . Desquelles cccc. mille li- vres Tournois ont esté paycs , bailliés & nombrés à icelle madame MARIE , en la pre- frence desdits notaires en escus d'or de la- dite valeur la somme de lx. mille livres Tournois , & du surplus desdites cc. mille livres Tournois , qui doivent tourner au profit d'icelle madame MARIE , montant à la somme vii. vire mille livres Tournois , elle se tint & tient pour bien contente & agréee moyennant certaine obligation qu'el appert d'icelle somme , & les deux autres c.c. mille livres Tournois restans de ladite vendition , mondit seigneur le duc prômit & gaiga par sa foy & ferment pour ce baillé corporellement es mains desdits notaires , rendre & payer à ladite madame MARIE , à ses hoirs , ou ayant cause , ou au porteur de ces presentes aux termes , & par la maniere cy-après declairez , c'est assavoir du jour de S. Jean-Baptiste prochain venant en un an , c. mille livres Tournois , & les autres cent mille livres Tournois du jour de saint Jean-Baptiste , que se doit faire ledit payment en un an prochain après : & s'aucuns acquets estoient faits d'icelle somme , ou de partie durant la vie de ladite dame , icelle dame joira & exploitera les fruits , profis , revenus , & emolumens d'icelle acquisitions sa vie durant , sans ce qu'elle puise vendre , ne aliener la propriéte d'iceux en aucune maniere , ne que ses

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I

D E

Et en quitta & remit la foy & hommage à quoys elle en estoit , devoit & poûoit estre tenué au roÿ nostredit seigneur . Et voulut & accorda , que ledit monseigneur le duc en puise estre en foi & hommage , & en prendre reallement & de fait la possession & saisine , & mettre & instituer de par lui es chasteaux & villes fermées dessus venduës , ca-pitaines & gardes , excepté es villes & chasteaux de la Fere & de Chastellier . Esquelz deux lieux ladite madame MARIE en faisant la presente vendition , a retenu & retient sa demeure sa vie durant tant seulement . Et d'ABONDANT a faire ladite demission & dessaisine , & consentir par tout où il appartiendra , que ledit monseigneur le duc en soit sainfi & vestu , mis & receu en foi & hommage , possession , & saisine , ou souffrance . Ladite madame Marie fist & fair ses procureurs generaux & certains messages especiaux sans rappel , noble & puissant seigneur monseigneur GUILLAUME de Meleun , comte de Tancarville , monsei- gneur JEAN de Hangest sieur de Heugue

F ffff

ville, monseigneur JEHAN de Squainville A blissement de lieux, de villes, & de païs
dit Saquet, sieur de Barne, & Guillaume
de la Champaigne escuyer, auxquels, & a
chacun d'eux par soy & pour le tout ladite
madame MARIE a donné & donne plain
povoir, autorité, & mandement especial
de ce faire, & tout ce qui en cas apparten-
dra, & avec ce promet ladite MARIE &
sera tenuë bailler & delivrer audit monseigneur
le duc, ou a ses gens pour luy de-
dens le jour de la S. Andri prochain venant,
tous les titres, livres, registres, chartres,
lettres, & autres enseignemens quelconques
qu'elle a & peut avoir touchans & regardan-
dans lesdites terres, possessions & seigneuri-
es. PROMETTANT lesdites parties chacune
en son droit soy & pourtant que celuy
touche, compete, & appartient, pour leur
ferment & foy de leur corps pour ce bai-
lées corporellement es mains desdits nota-
ires à avoir agréables & tenir fermes & ésta-
bles a tousjours ceste présente vente, trans-
port, obligation, & toute & chacune les
chofes de ces lettres ecrites & contenues;
icelles enteriner, & loyalment accomplir
fans fraude en aucune maniere, ne sans aler
ne souffrir aler ou venir encontre par elles
ne par autres, convertement ou en esperit,
jamais & a nul jour, pour raison de dece-
vance, d'erreur, d'ignorance, ne autrement
comment que ce soit. Et rendre & payer
a plain, & sans plait, tout cousts, misés,
despens, dommages & interets, qui fais,
eus, & joulentus seroient par defaut de de-
garcie de payement, ou d'aucunes des
autres chofes dessus dites non enterinées &
non accomplies. OBLIGANS quant à icelle
partie chacune en droit soy, & partant qu'il
luy touche & peut toucher par leurdsits
fermens & foy, eux & leurs biens, leurs hoirs
& les biens de leurs hoirs, meubles, &
immeubles, presens & advenir, queils
qu'ils soient, queilles en ont pour ce soubmis
du tout à la juridiction, cohertion & con-
trainte de nous & de nos successeurs pre-
voit de Paris & de toute autres justices
soubs qui juridiction il feront & pourront
estre trouvez, & pour ces lettres & le con-
tenu du tout accomplir. RENONÇANS en ce
fait expressemens lesdits seigneurs & dame
chacun pourtant que celui touche & appar-
tient par leurdsits sermens & foy à toutes
exceptions de deception, de mal, de fraude,
erreur, lesion, circonvention, & decevan-
ce, à toutes cauteles & cavillations, à tout
droit ecript & non ecript, canon & civil,
a ce qu'elles puissent dire, proposer, ou
maintenir, estre ou avoir esté deceus en ce-
ste vente, contract & obligation : faisant
en aucune maniere, ne qu'il y ait en ces
lettres plus ou moins estre que passé ou ac-
cordé, passé & accorde que ecript : A tous
us, stiles, coutume, constitutions, esta-

EPISTOLA DOMINI JOHANNIS
Bethoïste Cartusiensis ad abbatem
S. Laurentii Leodiensis.

*Ut vitium proprietatis a suo monasterio a
mandare student, & qua ratione id
possit exequi.*

HOrrendum est incidere in manus Dei. Circa 100.
Ex m. ca-
dice sancti
Laurentii
Leodiensi.
viventes, Apostolus. Si judicium gra-
ve est his qui præfunt, ut idem Apostolus
ait, fatigere habent ipsi præsidentes, ut
suas quibus præfunt oviulas ammoneant,
doceantque non tantum verbo, sed operis
exemplo Domini rectas tenere vias, ac de-
viantes corripiant: sin autem in periculum
redundat præsidentis animæ, ut scribit Eze-
chiel: sanguinem ejus de manu tua requi-
ram. Reverende pater, habetis in monast-
erio vestro, ut fertur, proprietarios, hoc
est monachos, qui pecunias sive clenodia
alia singulariter possident, & non commu-
nia; scitu vestro heu! & permisso, & si licen-
tia, nescio, Deus scit. Non potestis licen-
tiam dare super his, nec summus pontifex,
ut scribit Gerardus Magni multique alii. Et
verisimile timendum est, quod ista proprie-
tas & patrem & filios ad perpetua trahet
tormenta. In pluribus autem inveniuntur
patres, abbates videlicet & priores in cau-
sa fore proprietatis subditorum, quia pau-
peres monachi sive conversi cum in hac
misera vita non petant nisi corporis necessa-
ria, ut Apostolus ait, habentes victum &
quibus tegamur his contenti sumus, non val-
ent a superioribus suis sibi necessaria reci-
pere de bonis monasterii communibus. Imo
cum ea perunt, inveniunt prælati sui faciem
mirabiliter averbam, ac indignabundam ex-
cusationem in peccatis querentis, dicen-
tis: domus nostra multa habuit hec anno
dantia, aut in debitibus multis obligati su-
mus, non possumus cujuslibet voluntati sa-
tisfacere, habeatis patientiam. Et ipsi præ-
sidentes nec in minimo penuriam pati vo-

lunt; videlicet tam in sua mensa nimis larta & superabundanti, & statu, heu! nimis seculari & pomposo, quam etiam adficiis curiosis non necessariis. Non quod talem vos judicem, pater reverende, sed ne in talen p̄cipitemini damnationis foveam, caritatively admoneo. Hisque perceptis, quid pauperes facient monachi, qui de bonis suis quæ communia esse debent, necessaria sua habere nequeunt. Bona monasteria quidem non amplius sunt præsidentis quam monachi infimi, quin ipse inferior necessaria habere debeat ut præsids, tamen cum discretione. Et quia a suis præsidentibus non valent necessaria percipere, ideo clam & seorum sibi prouident, & sunt proprietarii, quod est in eorum & præsidentis præjudicium, & animarum staturam, timeo, damnationem. Maxime tamen timendum est prælatos esse in culpa, ut scribit Gérardus Magni in epistolis suis & alii plures. Nam & idolatras tales vocat. Idcirco, pater mi reverende, caritate sincera me móvente consulo, quam ad personam vestram a multis annis gesi & gero, ut noltis, quatenus horrendum Dei judicium p̄ oculis habentes, omnem vestram diligenter adhibere studeatis, ut hujusmodi diabolicum crimen quod in domo vestra regnare dicatur, de cetero per vos removeatur, ac illud proslus extirpare cōinemini, quod utique est in perpetuum animarum patris & filiorum præcipuum, timeo & damnationem, & omnipotens adjuvabit vos, qui adjutor est in tribulationibus. Si autem respondeatis: Omnem meam volo diligentiam adhibere, ut removeatur non hoc dumtaxat malum de medio, quin immo etiam omne aliud salutis perpetua impedimentum; sed medium non invenio quo valeam. Audiat isgitur, pater reverende, consilium meum, quod si sanius reppereritis, placet ut illi fieris: Propheta dicit: *Misericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine.* Et alibi idem: *Misericordia & veritas precedunt faciem tuam.* Per veritatem judicium intelligo. Igitur primo incipite per misericordiam, ut Dominus docet, isto modo. Congregaris in unum fratribus vestris omnibus absque extraneis, nunciate eis & declaratis hujusmodi crimen, ejusque maledictionem & periculum, ut habetis in epistolis vobis a me missis, & quod nullo modo vulcis amo- do ipsum crimen sustinere, quia in vestra & ipsorum animarum præcipuum mergit æternum. Et ut habeant omnem suam excusationem nullam, offeratis eis dare victus & vestitus necessaria, tam sanis quam infirmis, & unum ex eis cui credatis constituite, qui de bonis domus in manibus sufficientiam habebit, ut ab ipso & non a vobis, nisi in rebus notabilibus & magnis necessaria sua petent, ut in sancto Jaco-

Vet. Script. & Mon. ampl Coll. Tom. I.

A bo, (a) & accipient. Et sic omnia quæ habent in auro, & argento, sive clenodiis, absque ulla etiam quantulacumque exceptione, quia modicum fermentum totam massam corrumperit, exponent voluntati vestræ, & in manus vestras ponent, & ea aportabitis, usualiaque quibus rationabiliter carere non valebunt nec debent, eis dumtaxat dimittendo. Et si si agentes proficiatis, Deo gratias; sin autem, consulo, ut unum scorfum, & alium per se, incipiendo a priori; eis dulciter prædiceris prædicta, & quod veltri eorumque valde dubia salus est in tam dubio vivere crimine & mori, quia ut homo vivit & moritur, & necessaria eis provisum generose & cum pace vos offeratis, & quasi eis supplicando, ista aut his similia dicatis: Spero in Dei misericordia, quod prædicta suaviter eis narrando proficiatis, ita, pater reverende, ita. Nolite verecundari vos eis humiliando, ac dulcissime loquendo pro tam horribili criminе de medio tollendo, ubi timerunt tam animæ vestræ quam ipsorum perpetuæ damnationis periculum, nisi omnem vestram adhibueritis extirpando hujusmodi diligentiam. Recordemini dominum nostrum J E S U M C H R I S T U M, quam dulciter suaviterque suas informavit ovičulas, ut eas lucrifacret; ut est: *Dicite a me quia misericordia & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris, &c.* Et alibi. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis; &c.* In pluribus aliis locis evangelicis tam per se quam per suos apostolos & prædicatores, ut est: *Nec oculus vidit, nec auris audivit, que preparavit Deus diligenteribus se.* Si autem per misericordiam & dulcedinem nihil aut non satis proficeritis, quod ab sit, tunc pro conscientia vestra contentanda, restat districtius inquirere judicium, quomodo rebelles, necnon duricordes coercantur, & ad vita vias reducantur. Et licet omnem vestram fecisse diligentiam a diu tenebamini, præcipue nunc amplius tenemini circa finem vestrum, ubi Deo judici districtissimo rationem reddere habetis de ipsis. Si autem omnem vestram feceritis diligentiam tanto pro crimine delendo, spero quod non vobis nocebit eorum iniurias. Si autem duo aut tres tantummodo hujusmodi forent criminis culpables, ac emendationi resistentes, consulerem ut eos cum ordinis vestri censura ad emendationem cogeretis. Si autem sex aut septem sive plures, nescio quid consulere, nisi quod consulatis viros prudentes & gnaros ac conscientia, ut sunt reverendi sacræ theologiæ doctores magistri Gerardus Rondelli & Johannes Yonis ecclesiæ Leodiensis canonici, cum epistolis

(a) Id est in abbatia S. Jacobi Leodiensis, in qua tunc vigebat regularis obseruantia, ac proprietatis vitium exulabat.

F f f f ij

Gerardi Magni pro ampliori informatione. A fait toute sa puissance de sefner & metre entre elles toutes discordes & divisions, ont esté meus, comme nous avons scû, aucuns desplaissirs, discords & discensions entre aucunes grans personnes de nostre lignage, & moult prouchain de nostre sang; & encore n'agueres en nostre presence pour le fait touchant les gardes de BENEDIC derrenierement esleu en pape du college des cardinaulx, & de la ville d'Avignon, & des habitans d'icelle, lesquelles gardes pour la feurte des parties avons commis, c'est à sçavoir premierement celle dudit BENEDIC à nostre tres-cher & tres-amé frere le duc d'Orleans, & celle dudit college des cardinaulx de ladite ville d'Avignon & des habitans d'icelle, à nostre tres-cher & tres-amé oncle le duc de Berry, se soit meu aucun debat de paroles entre nostredit oncle le duc de Berry, & nostre tres-cher & tres-amé oncle le duc de Bourgogne d'une part; & nostredit frere le duc d'Orleans d'autre part: pour occasion desquelles choses plusieurs grans maulx ont esté en voye de venir oudit temps païe, & s'en pourroit ensuir ou temps avenir, que

LITTERÆ CAROLI VI. REGIS
Francorum.

Hortatur ad pacem.

Anno 1451.
Ex ms.
domini
Butteau.

CHARLES par la grace de Dieu rooy de France. Le souverain Seigneur & créateur de toutes choses nostre Seigneur JESUS-CHRIST, quant il daigna se humilier de prendre forme humaine pour visiter & racheter sa creature par lui faite & créée à sa semblance, admonesta, introduit & enseigna principalement tous ses disciples avoir & garder paix entre eux : en instruisant par ce tous ceux qui le veulent ensuir à merer & querir paix, qui est le souverain bien en cette mortelle habitacion. Car si comme en tous royaumes ou paix & concorde ont vigueur, fructifient & y accroissent toutes vertus : aussi par le contraire qui est discorder, se y defcroissent, diminuent, & subseqüemment declinent & deviennent tels royaumes à finale destruction. Et se nous qui moyennant la grace & disposition divine sommes establis en haultesse & dignité royal, voulons, & desirons de toute nostre puissance, en ensuivant ladite introduction de nostredit souverain Seigneur, gouverner & garder tous nos subgez en paix & tranquillité; par plus forte raison, sommes tenus & abstraitns tenir, garder & conserver en paix, amour & union ceux de nostre sang & lignage, & oster d'entre eux à nostre pouvoir toutes matieres & divisions, & discords : mesmement que par eux principalement nous nous aions à conseiller en tous nos faits, laquelle chose ne se pourroit boynement faire, se entre iceulx ne reingnoit & demouroit le bien de paix. Et pour ce que aucunes fois ou temps passé par l'instigation de celui qui toujours stimule & elmeut les creatures contre ce bien ; &

B
Dieu nouveille, plusieurs tres-grands inconveniens à nous & à tout nostre Royaume, se par nous n'eltoit à ce pourveu de brief remede. Nous qui avons & devons avoir seigneurie sur tous ceulz de nostredit sang & lignage demourant en nostre royaume, & les amons tous naturellement, comme nature nous enseigne; & especialement tant plus les dessus nommez come plus de près nous appartiennent, & qui sur toutes choses voulons & desirons la paix, amour & union d'entre eux, & ne pourrions avoir plus grand desplaissir, que de les voir en division : Faisons sçavoir à tous prefens & avenir que asin que tous ledits mouvements, discors, & discensions cessent, & que tous ceux de nostredit sang & lignage soient & demeurent dores en avant tous en bonne concorde ensemble qui sera chose agreable à Dieu, à nous tres-parfait plaisir & le tres grane bien de nous & de nostredit royaume, avons ordonné en nostre conseil, etre faite une certaine cedule ou escripture contenant nostre entencion & voulenté sur les choses dessus dites contenant la forme qui s'ensuit : Pource qu'aucunes fois, &c. Fait en l'an mil cccc. & ung.

LITTERÆ CAROLI VI.
Francorum regis.

*A crimine leſa majestatis purgat duces Bi-
turicensem, Aurelianensem, Borbonii &
alios, irritumque declarat quidquid ad-
versus eos factum fuerat.*

*Ex mſ. do-
mini Bul-
leau.*

CHARLES par la grace de Dieu roy de France à tous ceulx qui ces presentes lettres verront. Comme pour occasion de divisions, de guerres & discords ja pieça B meus en nōstre royaume entre aucun de nōstre sang & lignage, plusieurs choses nous aient été damnablement, mençongierement & seditieusement rapportées & données à entendre, soubs ombre desquelles, & parce qu'en nōstre conseil & aussi en nos filles l'Université & ville de Paris, n'avoit pas telle liberté de nous véritablement & loyaument conseiller à l'onour de nous & au bien de nōstre royaume, comme il appartenloit. Car les aucuns estoient parciuix & desordonnement affectez, & les autres avoient paour, qui cheoit en gens mesmés de grant vertu & constance, parce qu'il veoient plusieurs pour dire & tenir vérité, perdre leurs estats, & veoient aussi plusieurs mesmément notables prelats nobles & autres de nōstre conseil, & de nosdites filles l'Université & ville de Paris, estre tyramiquement & tortonierement pris, renconnez, pillez & robez. Parquoи pluseurs nos bien veillans estoient fuitifs & absens de nōstre conseil, & de nosdites filles l'Université & ville de Paris, plusieurs lettres patentes ont été dampnablement procurées & indecement obtenuës, faites en nōstre nom, feillées de nōstre grant feel, & envoyées per tout nōstre royaume & dehors en diverses seigneuries & royaumes, mesmément à nōstre saint pere le pape & son collège, & autres grands princes & seigneurs à la tres grant charge & des honneur de pluseurs des plus prochains de nōstre sang & lignage, comme de nōstre tres-cher & amez oncle le duc de Berry, & nōstre tres-chers & très-amez fils, neveux & cousins, les ducs d'Orleans & de Bourbonnois, les comtes de Vertus, d'Alençon, & d'Armaignac, & aussi du seigneur d'Elebret connestable de France; & conséquemment de pluseurs prelats, barons, nobles & autres leurs biens-veillans de nous & de nōstre seigneurie: contenant icelles lettres que nous estoions souffisamment informez que nosdits oncles, fils, nepveus, & cousins, & autres leurs adherens nous voulloient desbouter de nōstre seigneurie, & faire nouvel roy en France; & que en ce & autres choses qu'on leur imposoit felonieusement & deloyaument, ils avoient

A commis envers nous & nōstre majesté royal, grand & enormes delits, crimes, maléfices tant de leze majesté que autres. Pour lesquelles choses nous par icelles nos lettres habandonnions à tous nosdits oncles, fils, nepveus & cousins, avec tous leurs adhérans, serviteurs & bienveillans, pour les prendre & destruire avec toutes leurs terres, seigneuries, & biens quelconques, en declarant eux avoir forfaits, corps, & biens envers nous; & encore pour les plus grever, injurier, & esloigner de nous; & esmouvoir le peuple contre eux, soubs couleur de certaines bulles, passé quarante ans a. impetrées & données contre gens de compaigne, que sans tiltre, sans cause & de leur autorité levoient & mettoient sus gens d'armes par maniere de compaignies contre nous & nōstre royaume: & leſquelles bulles ne se povoient & ne devoient appliquer contre nosdits oncles, fils, nepveus, cousins & autres dessusdits, comme il appert clerement par l'inspeſion d'icelles par deſſaulte de bon conseil, comme dit eſt, & sans prealable declaration de nostredit S. pere le pape, sans deliberacion de notables prelats, comme il appartenloit ou cas, & sans garder ordre de droit, procès, ne monitions à ce requises, & sans deliberacion precedente de nostreditte fille l'Université par maniere d'Université ont été faites indument & par desordonnée faveur, force, & violence, aucunes declarations de ſentences d'excōmmuniement contre les dessusdits de nōstre sang & lignage, leurs officiers, ſubjets, adherens & bienveillans, par leſquelles on les a fait publier contre vérité comme excommuniciez par tout nostredit royaume. Et en cultre ont été criez à ban comme traîtres, malfaiteurs, & de fait bannis de nostredit royaume, defapointez de leurs estats, honneur, benefices & offices. A l'occasion desquelles choses ont été dites, ſemées & publiées pluseurs erreurs & exercées tres grans inhumanitez & iniques cruaultez contre aucuns, qui pour l'occasion des choses dessusdites ont été prins & morts, tant concernant le ſalut des ames, que aussi la pitié naturelle que mescreans mēmes & gens de diverses loix, voire aucunes bestes mues auroient & devoient avoir l'un de l'autre, en ſubſtraiant à iceux prins & executez, tant biens ſpirituels, comme confession & prières, que aumones pour la ſuſtentation de leur corps; & eux morts leurs a été deniée ſepulture, mesmément en terre profane: mais ont été gectez ſur la terre pour être mangez par les chiens, oyſeaux & bestes meues. Leſquelles choses ſont dures, inhumaines, dampnables, iniques, cruelles, & deraiſonnables, par eſpecial en royaume tres-chrestien, misericors & catholique, comme le

F f f f iij

nostre est & doit estre. Toutes lesquelles A ris , avons revoquées & adnullées , & par choses ont été faites à l'instigacion , impression , violence , importunité & pourchais d'aucuns sedicieux , troubleurs de paix , malveillans de nosdits oncles , fils , nepveus , & cousins , & contre raison , & contre vérité , couvertement par machinations , & fictions dampnables , & pour venir à leurs faulces & mauvaises entreprisnes , si comme de ce avons été depuis & sommes de present pleinement acertenez & a plain informez . Et pour ce nous qui ne voulons , ne pouvons raisonnablement tels blâmes & reproches non veritables , ainsi fais & procurez , comme dit est , demourer à la charge & déshonneur de ceulx de nostredit sang & lignage & autres dessusdits , & qui avons toujours désiré & desirons la vérité des choses estre scenuë , & reparer ce qui par erreur , inadvertence ou autrement induément auroit été par nous fait au grief charge , & déshonneur d'autrui , & mesmement de ceulx de nostredit sang & lignage , & autres dessusdits , comme tenus y sommes par raisons . Scavoir faisons nous estre plaine-ment & suffisamment informez & acerte-
nez nosdits oncles , fils , nepveus , & cou-sins , prelats , batons , nobles & autres leurs bienveillans avoir toujours en bonne & loyale entencion envers nous , & avoir été & estre nos bons & loyaux parens , vrais , obeissans & subgez , & tels comme ils doivent estre envers nous , & que tout ce qui a été fait & surrepticement impetré contre vérité & raison , au pourchas , impression , instigacion , importunité , & violence d'aucuns sedicieux , troubleurs de paix , & malveillans , comme dit est . Pour laquelle cause toutes les lettres & mandemens qui contre leur honneur & à leur charge ont été faites & publiées touchant les choses dessus dites , ou les dependances d'icelles , nous avons declarées , & par ces presentes déclarions , avoir été tortonierement & de nulle valeur faites passées & subrepticement impétrées par le donné à entendre de leursdits malveillans , & nous en ce avoir été deceus , & non bien advertis de la vérité des befoignes par default de bon conseil & liberté de dire vérité , comme dit est : & toutes icelles lettres & mandemens avec autres quelconques qui seroient à la charge de l'onour de nosdits oncle , fils , nepveus , & cousins , & autres dessusdits , & généralement tout ce qui s'en est ensui . Nous estans en nostre parlement , tenans le list de justice , & accompagnez de plusieurs de nostre sang & lignage , de plusieurs prelats & gens d'église , tant de nostre fille l'Univerité , comme autres , de plusieurs barons , chevaliers , & autres notables personnes , tant de nostre grant conseil , & de nostre parlement , comme de nostre bonne ville de Pa-

ches presentes revoquons , rappelons , dampnons , & mettons du tout au néant : en defendant à nos subgez sur peire d'encourir nostre indignacion , & de tout ce qu'ils se peuvent meffaire envers nous , que contre la teneur de nos presentes assercion , declaracion , revocation , & ordonnances , ne facent , ne dient , ne viengnen ores ne pour le temps advenit de fait , de paroles ne autrement en quelque maniere que ce soit ; & que ne aucune ou aucunes nos lettres ou mandemens devant dits estoient exhibées , gardées & produites en jugement & dehors ; nous ne voulons aucune foy y estre adjoustée , ores , ne pour le temps advenir . Aïnçois voulons & commandons , qu'elles soient deschirées , & despecées quelque part que trouvées pourront estre . Et donnons en mandement par ces presentes à nos amez & feauxx conseillers les gens de nostre parlement , au prevost de Paris , & à tous nos baillis , seneschaux , prevosts & autres nos justiciers ou leurs lieutenans , & à chacun d'eulz , si comme à lui appartiendra , que nos presentes assercion , declaracion , revocation & ordonnances facent publier , afin que de ce aucuns n'en puissent pretendre ignorance en leurs auditores , & en tous les autres lieux accoustumez , à faire cris es mettes de leurs jurisdicions à son de trompe ou autrement solemnellement , comme ils ont accoustumé de faire cris & publications notables . Lesquelles choses nous voulons aussi estre preschées & remonstrées par les prelats & clercs qui ont accoustumé prescher au peuple , qui es choses cy-devant exprimées a été deceu , suborné , & mal informé le temps passé par les manieres & cauetelles dessusdites . En tesmoing de ce , &c . Donné , &c .

L I T T E R A E L U D O V I C I

regis Jerufalem & Siciliæ .

Vetat ne cuiquam electo archiepiscopo , episco-po , &c. castra , oppida , munitiones tra-dantur in suis comitatibus absque consen-su suo .

LUDOVICUS secundus Dei gratia rex Je-
rusalem & Siciliæ , ducatus Apuliae ,
dux Andegaviae , comitatum Provinciae &
Forcalquierii , Cenomaniae , Pedemontis , ac
Rouiaci comes , universis & singulis officia-
riis nostrisque fidelibus & subjectis , per vi-
carias & bajulias civitatum Arelatenfis ,
Graffæ , Tholoni , Castellariæ , Guillelmi ,
ceterisque per ipsos comitatus nostros Pro-
vinciae & Forcalquierii , ubilibet constitutis ,
ad quos spectat , & praesentes pervenerint ,
praesentibus & futuris , cuilibet , & loca te-
nentibus corundem , fidelibus nostris gra-
tiam & bonam voluntatem .

Anno 1468
Ex ms.
Colbertina.

Quæ ad pacem sunt libenter exquitimus, Alii electo vel eligendo, etiamsi ecclesiasticæ concessionis vel confirmationis obtineat a domino nostro summo pontifice aut ab alio quocumque potestatem habente tradat, vel assignet, aut tradere vel assignare faciat vel præsumat, modo aliquo publice vel occulte, per quempiam, nisi . . . & in quantum de nostra procererit voluntate, & litteras speciales meruerit præterea obtainere facturi fieri de præcepto hujusmodi duo publica consimilia instrumenta, quorum uno penes curiam in qua vestrum tribunal obtinetis retento, aliud nostræ non differatis transmittere majestati. Sic mandati nostri seriem implerivi, quod non detur ex neglectu vestro defectui . . . . nostri ultiōem, quam cœlesti arbitrio sumsimus, præter indignationem nostram cupitis evitare, præsentibus exequitis, & in cartularis majorum litterarum curiarum vestrarum registratis, de una ad aliam transmitti volumus originaliter præsentandas. Datum in villa nostræ Tharenti per egregium & nobilem virum Franciscum Francisci dominum Graniensem, magnæ nostræ curie magistrum rationalem, consiliorum, & fidem nostrum dilectum, mandato nostro locum tenentem nostri majoris judicis comitatum prædictorum, anno Domini MCCCCII. die xv. mensis Septembris xi. indictione, regnum vero nostrorum anno decimo nono.

Per regem ore proprio.
PETRUS LAYDEN.

LITTERÆ EPISCOPI
Morinensis.

DNe ex eo quod baptizarit in ecclesia sancti Vedasti in pontificalibus filium comitis Regenstein præjudicium generetur.

Universis præsentibus litteras inspecturis Anno 1402.
JOHANNES miseratione divina episcopus Morinensis in Domino salutem.
Ex cartario
Vedastino.

Cum nuper ad reuestam dominæ ducissæ Burgundia, Flandria & Artesi comitissæ, accesserimus in monasterium sancti Vedasti Atrebatensis, ad Romanam ecclesiam immediate subjectum, & in eodem monasterio in pontificalibus baptizaverimus filium illusterrimi principis domini comitis Regenstein, notum facimus, quod per hoc non intendimus nec volumus iuribus, libertatibus, privilegiis, exemptionibus, & franchisii dicti monasterii seu religiosorum ipsius de præsenti aut in futurum aliquod præjudicium generari, neque in aliquod derogari. Sed eadem libertate, iuribus, privilegiis, exemptionibus & franchisii suis nunc & in futurum, gaudeant, sicuti faciebant, antequam ibidem advenissimus ad prædictum baptismum faciendum. In quibus rei testimonium sigillum nostrum præ-

sentibus litteris duximus apponendum. **Datum** Motini die xi. mensis Februario anno Domini MCCCCII. Sie signatae De Lento.

EPISTOLA PHILIPPI MARIAE
Angeli ducis Mediolanensis ad Thomam
de Campo Fregoso ducem Januensem.

Causatur de Januensibus quod pacem infringerent, ejisque apertum bellum indicit.

Anno 1404
Ex schedis
Abbillonii.

PHILIPPUS MARIA ANGELUS dux Mediolanensis & Papiæ, Angleræque comes, &c. magnifico viro THOMÆ DE CAMPO-FREGOSO afferto Januensi duci.

Sæpe & multum, vir magnifice, animo tacente, cogitantes pacis & belli conditio- nes, variosque affectus, qui utrimque pro- veniunt, ad id potissimum mentem nostram convertimus, ut post recuperationem ju- rium nobis spectantium, omisis bellii stu- diis, pacem quæ nihil insidiarum in se con- tineret habere possemus, & ex hoc tempo- re belli, quod ex justissimis causis vobiscum jam pridem gessimus, cum jam prope in manibus victoriæ haberemus, ad pacem vobiscum primum perveniremus, magis dispositioni mentis nostra conformem, C quam decoram, sperantes quod cum tale ac tantum ex benignitate nostra ad vos per- venisset pacis beneficium, nobiscum pacem fœdusque concordia perpetuo servaretis. Verum plurima per vos & tentata & facta sunt contra nos, & oppressionem status no- stri, ac contra cives (a) exitios civitatis Januæ, eorumque amicos & sequaces, de quibus æstum est in pace prædicta. Et ut ab hac parte ultima exordium capiamus, dicti exitios, qui fere nihil ex contentis & conventionibus pacis obtainere potuerunt, sa- pe numero nobis conqueri sunt, quod ul- tra id quod promissa eis ex pacis conventionibus adimpleta non fuerunt, plurima con- tra ipsos & amicos suos per vos perpetrata sunt iniuriate plenissima, & humanitatem omnem excedentia. Quid enim, ut eorum querimonias prosequamur, iniquius inhu- niusve dici potest, quam quod plerique boni cives, qui beneficium pacis gaudere cu- pientes, urbem Januam regressi fuerant, urbem ipsam relinquerent per vos compulsi sunt, contra pacis conditiones? Quid quod multi alii sibi consimiles in eadem urbe pa- cifice degentes, patria, domibus, possessio- nibusque, vestris inductione, opera, favo- re & mandato, tam in civitate quam in ri- periis sunt privati? Quid quod alii nulla iusta causa præcedente torti, alii membris muniti, alii exules facti sunt? Loca quam plurima comparans communis Janua inde-

(a) Exitios cives eos esse existimamus, qui extra ci- tatem apud alienigenas uberes mercaturam exercent.

A bite vestri mandato descripta & occupata, ipsorumque per vos proventus sunt reten- ti, civium quam plurium & districtualium bona præda exposita, & nonnullorum ci- vium fidejussoribus extorsiones multæ fac- ta, nonnulla castra adhaerentia & sequaciu- um nostrorum occupata, & quædam sunt dirupta; Quid etiam gravius & inhumanius dici potest, quam quod post plurimos de mandato vestro cives indebita neci datos, ut ex dictis querelas habuimus, xiii. si- mul habitantes in loco Spediæ & in Levato Bartholomeum de Face, Antonium Gui- dotum de Nigrone, & Angelum Bertolani subditum nostrum in Campiano, Nicolaum de Plano (b) speciarium civitatis Januæ, [b] quia amici extiterunt civitatis Januæ & pu- tabantur, sagittari, trucidari & alio quovis ultimo supplicio tradi fecisti, & quod hor- rendum est, quid gravius & iniquius dici potest, quam quod nobiles & graves cives Januensis, Ottobonus, Cyprianum, & Franciscum de Spinolis, Dominicum de Mari, & Nicolaum de Parucio, cum quamplu- ribus aliis, de quibus longus esset sermo, si exprimerentur singuli, nobis ab exitiis no- minati, veneno & insidiis, si fuisset possi- ble, usque ad vitæ ultimum persequi feci- stis omni cura sollicitudineque possibili? Si prosequeremur querelas nobis factas super his quæ contra pacis conventiones com- missa sunt, & tam clara quod probatio non indigent. Certe nobis tempus deficeret gravioribus occupatis, sed ut subjungamus aliqua, quæ a dictis exitiis nobis exposita, silentio prætereunda non sunt, nonne dic ipso celebratæ pacis, dolo potius, quam iusta alia causa præcedente, diripi fecisti fortalitia nobilium de Lingilia sequacium nostrorum, eosque bonis suis spoliari? non ne plerosque cives Saonenses proscribi fecisti & ultimo supplicio injuste damnari, & subsequenter diripi bona sua, inter quos Christophorus Ferrarius fuit nocte tamquam innocens in cruce neci traditus? Nonne apud Palodium Tassus de Palodio subditus noster fuit trucidatus per sicarios vestros, quos postmodum provisionibus fovisti, & penes vos caros habuisti? Nonne castrum Tayrani contra pacis fœdera. . . . . prædicta & plurima alia quæ nobis exposita difficultum esset enarrare per vos com- missa sunt? Cum in altissimi Dei ministros, ut per eos ipsos exitios nobis firmiter asser- tum est, non erubuerunt infurgere manus vestræ, quæ presbyterum quemdam de Clavaro, quia de amicitia exitiorum suspectus haberetur, fecerunt inhumaniter truci- dari? O quam grave scelus & usque ad vindictam condigna a Christi fidelibus pro- sequendum! His igitur tot & tantis per vos

(b) Speciarius dicitur, qui genus omne species vendit, gallice Epicer.

cuncta

contra pacis fœdera perpetratis , exititiis A inducatur. His itaque longa consultatione prædicti a nobis cum instantia postularunt , ut pro debito nostro , quorum fautores fuerunt in bello , quod , ut prædiximus , ex justissimis causis contra vos gestimus , eorum indemnitat , iurium conservationi , & saluti providere velimus. Nos enim licet quantum possibile sit , ex sententia bella virtutem , justæ tamen & honestæ eorum requisitione ex debito nostro contradicere nescientes , nec excusationem ullam querere , quominus prædictæ eorum requisitioni annuamus , cum ingratissimi dici & haberi mereremur , si deditissimos nobis viros destitueremus in hac eorum causa justa & honesta multum deliberavimus quemadmodum justa requisita per eos possemus lubriciter providere , & potissimum aliter quam per viam belligrandi , quam naturaliter abhorremus , sed cum in animo nobis multa , quæ post pacem inter nos contrata per vos ad oppressionem nostram & demolitionem status nostri umquam tentata & perpetrata sunt , & perperam tractata sunt , tam cum illustri marchione Estensi , quam cum magnificis dominis de Malatestis , aliisque dominis mundique principibus , cum quibus ligam contrahere contra me omni studio & diligentia quæsivitis , cum oblatione exponendi pro parte vestra magnam summam pecunia , si omnes simul in ligam vobiscum convenire conatibus vestris assensum præbere , & hostiliter contra nos insurgere voluissent. Sunt aures , animi , & sensus nostri undecumque commoti , considerantes quantum periculi nobis fuit , ut ab inde occulta nobis instarent hostilia , unde pacis comoda sperabamus. Nec tamen statim licet a vobis gravissima injuria lacestisti , ad arma pervenimus , sed cum satisfactione commisorum pro nobis & civibus exititiis eorumque sequacibus pacem securam , & quæ ab insidiis & violentia tuta esset , vobiscum firmare tentavimus per interpositionem & medium prædicti illustris marchionis Estensis , qui ad hoc studiose instituit , & cum sui gravamine præbere operam non negavit. Verum mens vestra semper inquieta pacem abhorrens , non placibili & quieto , sed superbo dato responso , oblata renuit pacis conditiones , non curans paci intenderet , neque injuria nostra nec civibus violatis satisfactionem , neque eorum jura servare , ex quo si debito nostro satisfacere velimus , violenter inducimur , quocumque modo possimus , ut tutelæ & securitati status nostri , & amicorum & sequacium nostrorum oppressioni , iurium conservationi & saluti , prout necessitas & res exigit , consulamus , & maxime ut Iauensis civitas , quæ gravi oppressa tyrannide , voce jam vacua , quod liberetur clamare non definit , a servitutis jugo ad pristinam a majoribus traditam libertatem

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

revolutis , cogimur vobiscum ad arma surgere , & ut ad ea vos compellat vis armorum , quæ cum omni jure vobis debita sint , quiete & pacifice facere denegatis. A die igitur secunda mensis Junii proxime futuri inclusi , incipiendo ab ortu solis in ante bellum vobis & vestris vosque sequentiibus indicamus , & aperte in ante dissidamus. Tuti siquidem nobis est palam bellum gerere , quam sub dubia & simulata pace confistere , & continue involuto pacis nomine bellum formidare. Indubium ergo bellum parate , quoniam & certam pacem habete noluitis. Datum Mediolani MCCCCIII. die III. maii. PHILIPPUS MARIA ANGELUS dux Mediolanensis , & Papiæ Angleriaque comes , &c.

THOMÆ DE CAMPO-FREGOSO
ad ducem Mediolanensem recipens.

Purgat se ab objectis , telesque adhibet veritatem pontificem maximum & Romanorum regem.

Illustri principi domino PHILIPPO MARIA ANGELO duci Mediolanensi. Utinam , principe illustris , nobis in tantum fortuna favislet ut apud excellentiam vestram haberemus aliter scribendo disserere. Non enim neesse esset nobis pro debito & honore nostro , justitiam nostræ causæ defendere , nec pro eo in oppressionibus nostris competentem judicem appellare. Quid enim ipsa fortuna tantum impietas habet , ut manus nostras armis invitas... , non ut infernus bellum , sed ut id a nostris pariteribus repellamus. Studiuimus quidem omni sæculo nostro cum omnibus principibus Christianis pacifice vivere , studiuimus benevolentiam vestram nostris meritis adquirere , sed nescimus quis casus eveniat ; ut semper & confundantur... & studia nostra ut mutuis inimicitis vobiscum non culpa nostri & armis hostilibus contendamus. Scripsi nobis excellencia vestra litteras difidentia per latorem praesentium , quarum intellecto tenore , non mitari & dolere non possumus , quæ causæ in litteris ipsis adjectæ vestrum sublime prudensque caput tanta acerbitate concusserint , ut a vobis sit nobis bellum litteris ipsis indictum. Non enim ipsæ causæ justas iras apudpios justosque arbitros , nec armorum strepitum exigunt , quas tamen gaudemus in lucem venisse , ut mundus omnis intelligat , quo crimine nostro merulius tanta mole belli dissidere vobiscum. Dicitis enim , ut verbis utramur vestris : saxe & multum animo cogitantes pacis & belli conditiones vanosque effectus , &c. ut supra . pro quibus bellum nobis iisde n vestris litteris indixistis. Riget ultra

Anno 1403.
Ex scholis
Mediolanensis

G g g g

stupores nostros, non defectu nostro, sed A honore vestro hæc legisse, & vos tale thema vestris lamentis assumere. Riget nos in conspectum ullius hominis intelligentis tales lamentationes adduci. Sic enim Dei gratia apud omnes homines viximus, ut recte faceri possint nos fecutos esse semper quieta consilia. Quos bello laceffimus? cui bellum intulimus? quos digne irritavimus ad injurias nostras? Sumus siquidem recenti memoria recordati, ut evitaremus nostra jam excoigitata pericula cum magnitudine vestra atque bona memoria domino THEODORO marchione Montis-Ferrati diebus primis nostri dominii, dum nondum nobis tanta potestas assurget, iniisse ligam, non ut nobis discrimen aliquod imminereret, sed ut & vinculo ligæ ipsius vestrum benevolentias lucraremur: quo fœdere non obstante, ut pace loquamur vestra, non justissimis causis, ut scribitis, sed forte desiderio aliquo, quod tranquillis quoque peccatoribus ut plurimum patientiam auferret, vel nostrorum rebelliū suggestione maligna, in nos immeditatos, sine ullo diffidantia genere irruisti armati, cujus belli finem quoties quassiverimus, testes adsint SS. dominus noster papa, serenissimus dominus Romanorum rex, aliique Italicī domini, quorum operam ad assequendam vobis pacem perennem, magno studio imploravimus; ad quam quia MCCCCXVIII. (a) die x. Maii celebrata est inter utroque, si sincere vel studiose devenimus, possint nostra subsidia vestris exercitibus adjuncta parere testimonium veritatis. Quas vero vobis infidias tenere poruimus & vestro statui inferre jacturam? sed ut ipsas excluderemus infidias, conservatores pacis habere voluimus & medium in eorum discordia in omni contrafractione pacis, ipsum SS. dominum nostrum papam, sicut in instrumento pacis continetur: cuius pacis articulum ne ex conscientia labatur vestra, his nostris litteris includi mandavimus: ad quem si vestra sublimitas divertisset oculum, porrexisset id genus lamentationum coram ipso domino nostro, antequam ad ipsam diffidantiam devenisset: qui tamquam verus arbiter, pacem tamen firma manente inter partes, aquitatis sententiam protulisset. Non enim, ut scribitis, contra statum vestrum plura tentavimus, non ad distractiones vestras ligam cum aliquibus dominis inire curavimus, pacemque ipsam aliquiliter violavimus; contenti tamen ipsi domini papæ stare iudicio, vel si vestra excellentia renuerit, iudicio supremi nostri domini Romanorum regis vel alterius dominationis Italæ partibus non suspecta, coram quibus ipsum

(a) Hic evidenter patet errorem in numero irreprobis amoenum incuria. Nam hæc epistola cum scripta sit anno MCCCCXVIII. illa anno MCCCCXVII. contigisse non posse.

A marchionem Estensem & dominos de Malatestis in testes producimus consciens veritatis. Versus autem exitios vestros ante pacem ipsam & post sic habiti sumus, ut pro nimia indulgentia nostra tineamus deos irasci nobiscum. Studuimus semper expasso gremio nostræ conciliationis illos non misericorditer, sed caritative complecti; at pervicacia illorum capita semper reuenerunt manus nostra libertatis & gratiae, & adeo in perniciem sua libertatis conspiraverunt, ut sumus certissimi non a vobis, sed per vos suggestionibus illorum perditissimorum hominum hoc nobis bellum inferri. Sed quid B habet ipsa vestra sublimitas de civibus ipsis aliisque nostris subditis ingeri, ut ad bona sua restitutos, & suis dementis data venia iuxta formam pacis, pro novo crimen plebitimus? si relegamus? si abjecimus? quid si Toyranum, ut lamentamini ab omni * saeculo nostri communis funditus dimovimus? non pacis tenor aut aliud nos coercet vinculum, quin possimus criminosos cives & subditos nostros punire, & omne nostrum confundere oppidum, maxime si fuerit nostris molestis opportunum. Bellum autem per vos ultro nobis illatum, quod alter quam ferro agi non potest, quamvis inferant litteræ vestræ, nos cancellario illustris marchionis Estensis superbo dato responso oblatas novæ pacis conditiones renuisse, non libenter sed viriliter sustinebimus: cuius novæ pacis oblationes, ut omnis mundus intelligat, præsentibus litteris conscribemus. Curavit enim cancellarius ex tribus ipsis conditionibus nobis unam exigere, primam quidem ut dominium hujus civitatis vobis libere tradiceremus; secundam, ut civitatem Saonæ cum tutri Luculi, quæ civitatis Januz maria tueretur, & prospectas in parte majori vel Portam Vén. cum castello Januz vestræ custodiæ linqueremus: D non aliud dicere voluit, princeps illustris, cancellarius ipse, quam ut ista novæ pacis conditione, si pax appellanda sit, conserueremini, quod diu ferro tentasti. Nos autem honestas iudicio omnium hominum pacis conditiones numquam deseremus, sed omni studio complectemur, quas, ut credimus, vestra excellentia obtulisset, si, ut scribitis, recuperatis juribus vobis spectantibus, omisis bellii studiis, mens vestra pacata quiesceret, nec ullis gentibus, ut fecit haec tenus, bella ipsa diligenti ac perseveranti cura moveret. Appellamus igitur sanctissimum dominum nostrum, & protestamur contra pacis fœdera nobis omne bellum ipsum violenter illatum, apud quem lamentationes nostras, & apud dictum Romanorum regem, aliosque principes Chri-

existimamus autem hic aliquam numerorum transpositionem & legendum esse MCCCCXVIII.

stianos faceremus, nos esse contra pacis temorem iniquissimum violatos. Et quia non licet juribus nobis disceptare vobiscum, instaurabimus bellum ipsum, & arma justissima capiemus, sperantes in Deo protectore nostro, & ipsa justitia nostra, q[uod]a vi repellendo, posse non sine nostra libertatem communem nobis a nostris patribus assignatam tueri atque defendere. Anno MCCCCIII. die II. Junii. THOMAS de Campo-Fregoso Dei gratia Januensem dux, consilium & officium provisionis & balliaz.

INSTRUMENTUM VENDITIONIS

comitatus Suezionensis facta serenissimo principi Ludovico regis Francorum filio & duci Aurelianensi ab illustrissima domina Maria de Bar.

Anno 1404
Ex opf. Col.
Barino.

ATTOUS ceux qui ces présentes lettres verront GUILLAUME seigneur de Trignoville, conseiller du roy nostre sire, & garde de la prévosté de Paris, salut. Savoir faisons que par devant Vincent Chaon & Jehan Manessier notaires jurez du roy nostre sire en son châtellet de Paris, furent présens en leurs personnes, tres-hault & excellent prince, monseigneur Loys fils du roy de France, duc d'Orleans, comte de Valois, de Blois, & de Beaumont, & seigneur de Coucy, pour luy & en son nom d'une part, & noble & puissante dame madame MARIE de Bar, veuve de feu noble & puissant seigneur monseigneur HENRI de Bar, fille & héritière de feu noble & puissant seigneur monseigneur ENGUERRAND de Coucy, jadis seigneur de Coucy & comte de Soissons, pour elle & en son nom d'autre part. Et affirma pour vérité ladite madame MARIE, que le lundi xv. jour du mois de Novembre l'an MCCCC. elle vendit à tousjours audit monseigneur le duc la propriété de la terre & baronnie de Coucy, avoëques toutes les châtelénies, terres & appartenances d'icelle, par mi certain pris & par la forme & maniere continue es lettres de vendition sur ce fait. Et entre les autres choses ycelle madame MARIE promit garantir, livrer & défendre à ses coux & despens envers & contre tous, toutesfois que mestier seroit, de tous troubles, debtes, lettres, obligations, ypotiques, & autres empeschemens quelconques audii monseigneur le duc icelle terre & baronnie de Coucy, & les châtelénies, terres & appartenances d'icelle déclarées esdites lettres de vendition, faite l'an & jour dessusdit. AFFERMA etiore ycelle madame, que madame ISABEL de Lorraine veuve dudit feu monseigneur ENGUERRAND jadis sire de Coucy, ou nom & comme ayant

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A le bail, gouvernement & administration de damoiselle ISABEL sa fille & succur de ladite madame Marie, a meu procès contre ledit monseigneur le duc & ycelle madame Marie, pour cause de ladite terre & baronnie de Coucy, ou icelle damoiselle pretent avoit la moitié, ou au moins la tierce partie, & que se l'arrest estoit sur ce prononcé contre ledit monseigneur le duc & elle, il faudroit qu'elle recompensast mondit seigneur le duc d'autant comme la moitié de la terre & baronnie de Coucy & leursdites appartenances vault, ou qu'il seroit ajugée, & de tous despens, dommages & interest, esquels mondut seigneur le duc seroit encouru par défaut de ladite garantie. POUR CESTE cause ladite madame MARIE, afin qu'elle soit & demeure dechargée a tousjours mais d'icelle garantie, & pour les autres causes cy-après déclarées, de son bon gré, bonne volonté, propre mouvement & certaine science, cessant toute fraude, & mal engin, sur ce bien délibérée, pourveue & ajustée, si comme elle disoit, reconnu & confessé par devant lesdits notaires, comme en jugement, par devant nous avoir bâillé, cédé, & transporté, quitté & delaissé; & par ces présentes bâille, cede, quitte & delaissé des or en droit a tousjours perpétuellement & heritablement sans aucun rappel, & promit & encore promet garantir, delivrer, & défendre a ses coux & despens, envers & contre-tous, en jugement & hors, de tous troubles & empeschemens touchant son fait & obligation tant seulement audit monseigneur le duc d'Orléans pour luy, ses hoirs, successeurs, & ayant cause ou temps advenir tout le droit, taïson, & action quelconques, que ycelle madame Marie ha, & puet avoir, & qui lui puet & poüoit competre & appartenir, & qui ou temps advenir escheoir lui poüoit pour la succession d'aucune de ses sœurs ou autrement, par quelque moyen & maniere que ce soit, & puist estre en la ville, châtel, & comté de Soissons & ses appartenances; en la ville, châtel & châtelénie; terre & appartenance de Ham en Vermandois; en la ville, châtel & châtelénie, terres & appartenances de Montcornet; en la ville, tître, & seigneurie de Ongny en Terroche, ou vinage de Laon, droit & appartenance d'iceluy, & en dix-huit cens livres de rente, que ledit feu monseigneur de Coucy son pere, avoit par chacun an à certain terme ou termés sur le trésor du roy nostre sire à Paris. Et ledit monseigneur le duc pour & parmi ce que dit est pour luy, ses hoirs & ayant cause, quitte, tient, & tendra à tousjours ladite madame Marie, ses hoirs, successeurs & ayant cause quitte & dechargée de tout de la garantie, en quoy elle poüoit estre tenuë envers luy à

G g g ij

cause de ladite vendition de ladite terre & A Marie , pour laquelle il prendra & prend par ces presentes la charge desdits procés , & demerra a ses despens , & en tendra & sera tenu quitte ladite dame , tant du procés que des despens , & généralement de tout chose lesdits desbats & procés . Et qu'au procés touchant la baronie de Coucy , ou mondit seigneur est en proges comme propriétaire , & ladite madame Marie comme viagiere , mondit seigneur le duc fera les frais qui feront à faire , & fera tout conduire par ses gens & conseil à ses despens & frais . Et avec ce ledit monseigneur le duc acquittera ladite madame Marie , ses hoirs ou ayant cause des quins deniers & autres droits , qui pourront estre deus pour cause des transports dessusdits , & aux seigneurs de qui lesdites terres ainsi transportées , comme dit est , sont tenuës & mouvans . ITEM , ladite madame Marie par le moyen de ce présent traité passera a mendit seigneur le duc lettres de quittance de quatre-vingt seize mille francs esquels elle disoit mondit seigneur estre tenu à elle à cause de la reste de deux cens mille francs pour ladite vendition de ladite terre & baronie de Coucy , dont elle pouloit faire sa pleine volonté , & de la foy , hommage , ou souffrance , possession , & faisne , en quoy icelle madame Marie peut & pourroit estre tenuë à cause & pour raison des seignories , casteaux , châtelainies , terres , juchies & choses dessus déclarées , & par elle transportées , comme dit est , icelle madame Marie se devestit & demist & desfaist es mains desdits notaires jurez , comme en la nostre souveraine pour le roy nostre sire ou nom & au profit dudit monseigneur le duc : voulant & consentant icelle dame que iceluy seigneur par monstrant ces presentes en foy mis & receus en foy & hommage , faisne & possession , par tout & ainsi qu'il appartendra . Et d'ABONDANT , pour en faire la demission & dessaisine pardevers les seigneurs de qui les choses dessus transportées sont tenuës & mouvantes ou autres à qui ce puet ou pourra appartenir , & pour requérir & consentir que ledit monseigneur le duc , ou ses commis , ou officiers , pour lui en sois mis & receus en foy & hommage , faisne , & possession , icelle madame Marie fist constitua & établi pour elle & en son nom ses procureurs sans rappel , honoraibles hommes & sages maistres Nicole Leduc , Jehan Day , Hugues de Guinguant , Loys Depoy , Guillaume Serain & le porteur de ces lettres : auxquels & à chacun d'eux par soy elle donna & octroya plain pouvoir , auctorité , & matidement especial de ce faire , & toutes autres à ce necessaires , que elle même y pourroit faire , se présente y estoit , combien que requist mandement plus especial . Et promistrent ledit

monseigneur le duc d'une part , & ladite A mil quatre cens & quatre. Ainsi signé :
 madame Marie d'autre part , chacun en droit soy , & pour tant que celuy touche ,
 & pourra toucher & appartenir , par leur serment en foy , pour ce donnée corporellement es mains desdits notaires jurez ,
 comme en la nostre , avoir agreable , tenir , enteriner , & accomplir loyalment a tous-
 jours l'une partie à l'autre & l'une envers l'autre , tous les transports , promesses ,
 convenances & choses dessusdites & chacune d'icelles. Et non jamais aler , dire , où venir contre par eux , ne par aucun d'eux , ou par autres couvertement ou espart , par voie de fait ou de droit , pour raison de B decevance , d'erreur , d'ignorance , ne autrement , par quelque maniere ne pour quelconque cause ou raison que ce soit , où puist estre , & à payer , rendre & restituer l'une partie à l'autre tous coux , mises , despens , dommages & interests , qui fais & soustenus seroient de l'une d'icelle partie par le defaut de l'autre , pour raison des choses dessusdites ou aucunes d'icelles non accomplies & autrement en ce pourchassant .

OBLIGANS & soubmettrans quant ad ce icelles parties , chacune en droit soy & l'une envers l'autre , tous leurs biens & les biens de leurs hoirs & successeurs , meubles & immeubles , presens & advenir , quels ou qu'ils soient , à prendre , rendre & exploiter par nous ou nos successeurs prevosts de Paris , & par tous autres justiciers sous qui jurisdiction ils feront trouvez pour le contenu de ces lettres accomplis . Et renoncerent en ce fait expressement icelle partie , chacune en droit soy par leurs sermens & soy dessusdits à toutes exceptions de deception , de mal , de fraude , d'erreur , lesion , & circonvention , à toute opinion , coutumes , franchises , privileges ; à tout droit escript & non escript , canon & civil , a action en fait , a condition sans cause , ou de non juste & indt's cause , a circonvention de lieu & de juge ; a toutes graces , respis , dispensations , lettres d'estat , & impetrations quelconques , & généralement à tout ce que aider & valoir pourroit à l'une desdites parties , & à l'autre quife & préjudicier , à dire ou venir contre ces lettres , ou aucunes des choses contenus en icelles , mesmement au droit disant générale renonciation non valoir . Et par especial ladite madame Marie au benefice du Senat , consul Velleyan , & à l'epitre Dividrian , & à tous autres droicts & privileges faits & introduits en la faveur des femmes . En tefmoing de ce nous a la relation desdits notaires avons mis le seal de ladite prevosté de Paris à ces presentes lettres , qui furent passées & accordées , quadruplées , c'est à favoir deux lettres pour chacune partie , le vendredi xxiiij. jour de May l'an de grace

EPISTOLA VEXILLIFERI
 & populi communis Florentiae ad Ro-
 manorum imperatorem.

Congratulantur ei , multa sperantes de ipsius
 in regem Romanorum electione , Floren-
 tinisque ei commendant.

VExilifer & populus communis Flo-
 rentiae ad Romanorum imperatorem ,
 serenissime ac gloriissime princeps , post
 humilem recomendationem.

Anno 1411.
 Ex schedis
 Mabilleo-
 nii.

Gloria & magnitudo & omnis prôspéri-
 tas sit in perpetuum tibi , gloriissime rex .
 Hec enim omnia nos devoti filii tui preca-
 mur & optamus per divinam gratiam tibi
 cœlitus exhiberi , nec optamus modo , ve-
 rum etiam speramus & credimus fore prop-
 ter virtutum tuarum præstantissimam excel-
 lentiam . Credendum est enim iustum &
 pium regem Deo maxime placere : qui au-
 tem Deo placet gubernator & rector , ei
 cuncta successura fore est procul dubio spe-
 randum , juxta illud quod scriptum legitur :
Omnia quaecunque facies prosperabuntur.
 Deinde ex adverso subjicit : *Non sic impii ,*
non sic , sed tamquam pulvis quem projicis
venus a facie terre. Profecto nos , glori-
 fissime princeps , inæstimabili gaudio & in-
 credibili latitia profusi fuimus ex ista felici
 promotione tua , nec id quidem immerito .
 Speramus enim temporibus nostris videre
 magnam seculi tranquillitatem , & pacem
 videre optimam , ac felicem populorum tuo
 regimini commissorum gubernationem , per
 quam homines pro benefactis quidem præ-
 mia , pro malefactis autem digna supplicia
 consequentur . Sed quid nos de nobis ac
 latitia nostra dicimus , cum universas civi-
 tates & populos in hac latitia & gaudio
 exultare videamus ? nihil est enim virtute
 præclaritus , nihil laudabilius , nihil quod
 magis alliciat ad amorem sui , nihil quod
 tantam afferat spem tranquillitatis atque ju-
 stitiae , virtutibus multipliciter ornatus ac
 præditus cum sis , expectant homines , quasi
 de caelo missum ad eorum gubernationem ;
 sic venerantur & amat , quasi unicam spem
 salutis , incolumitatis ac felicitatis suæ .
 Cernunt eum quo tam fese attollat infide-
 lium audacia , quantas dudum clades adver-
 sus Christianos eorum detestabilis nequitia
 intulerit , quotidie inferre . Cernunt etiam
 Christianorum ipsorum varias inextricabi-
 lesque discordias , & quæ contra communes
 fiduci hostes vertere debebant , in scipios
 atque in corpus suum arma vertisse , ac rui-
 nain inter se meditari , quibus cura debere-
 tur esse salutis . Denique pro caritate , odia ;
 pro consentione mutua , impugnationem &

G g g g iiij

bella, quod summe dolendum est, inter se A de Italia, qui non recederet post electionem de liminibus apostolorum Petri & Pauli. Et dixerunt aliqui doctores, quod talis electio propter hoc non valeret, & fuerunt multi excellentissimi doctores in ista opinione & aliqui cardinales, immo major pars, quae recesserant propter hoc occulere a Roma in Franciam, & ibidem elegerunt CLEMENTEM VI, usque ad concilium Constantiensem, in quo unio facta fuit, & electus unus papa scilicet MARTINUS V, anno Domini MCCCCXVII. alii autem doctores dixerunt quod ex quo non fuit coactio facta de certa persona eligenda, tunc propter hoc electio non fuit nulla. Et sic media pars doctorum tenebat unam partem, alia medietas aliam partem, & pravuluit opinio Urbani & sequacium ejus, & fuit declaratum in eodem concilio Constantiensi, ubi diffinitum fuit quod talis coactio de persona Italica eligenda non annullaret electionem. Ipse autem Urbanus VI, recendentibus cardinalibus, alios elegit cardinales. Et hoc festum solemniter instituit cum indulgentiis suis, scilicet centum dies ad primas vespertas dedit, similiter ad secundas, & totidem ad maturinas, & ad primam, tertiam, sextam, nonam & completorum, ad quamlibet horarum XI, dies indulgentiarum, & per totas octavas singulis diebus centum, his qui interessent divino officio diurno & nocturno in ecclesia in qua celebraretur. Et Bonifacius nonus, qui huic Urbano succedit de hoc festo bullam dedit, quae tantum in sua obedientia fuit recepta & est usque hodie. Ideo hodie in Francia & in aliis locis qui sub obedientia Bonifacii IX, non fuerunt, hoc festum communiter non celebratur, licet ratio & auctoritas hujus festi sit efficax. Et quoniam tanta indulgentiae huic festo sunt concessae, scilicet omnibus vere penitentibus & divinis officiis scilicet vesperis, matutinis & ceteris horis ac missis in ecclesia ubi hoc festum celebratur interessentibus, ideo devotissime est celebrandum, ut ipsa sui meritis & precibus, auxiliis & consiliis nos misericorditer visitare dignetur, nunc & in hora mortis nostrae. Amen. EXPLICAT DECLARATIO.

DECLARATIO RELIGIOSI PATRIS
Johannis Hagen Carthusiensis super indulgentiis bullæ Bonifacii papæ de festo Visitationis gloriose virginis Mariæ.

Ex ms. Corbeia novis.

Sciendum quando festum Visitationis virginis MARIAE fuit institutum, tunc schisma in ecclesia erat. Verum in historiis legitur quod URBANUS sextus qui fuit circa annum Domini MCCCCLXXVII, cum consensu cardinalium suorum hoc festum instituit, ut beata Virgo dignaretur fedem apostolicam & sanctam ecclesiam custodiare suis meritis & precibus, ne per discordiam aut alio modo schisma in ecclesia fieret. Et D Urbanus papa hoc festum sanctissimum plene instituit, & venerabiliter sicut festum corporis Christi cuius solemnis octava & duplaci officio teneri voluit, ac indulgentias simili modo sicut Urbanus quartus in festo corporis Christi dedit, sic & ipse Urbanus VI, cum consensu cardinalium festo Visitationis fecit, & dixit sibi revelatum a Deo, ut hoc festum institueretur. Et quia mortuus fuit URBANUS VI, antequam bullam super hoc festo daret, & schisma factum fuit in ecclesia, dicentibus quibusdam cardinalibus electionem ejus non libere factam: & ideo intrantibus aliquibus cardinalibus in Franciam, elegerunt in Aviona alium papam. Quando namque Urbanus VI. eligebarat, tunc Romani armati juxta cardinales fuerunt, & dixerunt quod eligerent aliquem

(a) Hic irrepsit mendum in numero. Nam cum hæc epistola directa fuit: Sigismundo, qui ex rege Hungaria Ruperto Romanorum regi anno 1410. defuncto suscepimus est mente Septembri ejusdem anni, non potuit scribi anno 1408.

A de Italia, qui non recederet post electionem de liminibus apostolorum Petri & Pauli. Et dixerunt aliqui doctores, quod talis electio propter hoc non valeret, & fuerunt multi excellentissimi doctores in ista opinione & aliqui cardinales, immo major pars, quae recesserant propter hoc occulere a Roma in Franciam, & ibidem elegerunt CLEMENTEM VI, usque ad concilium Constantiensem, in quo unio facta fuit, & electus unus papa scilicet MARTINUS V, anno Domini MCCCCXVII. alii autem doctores dixerunt quod ex quo non fuit coactio facta de certa persona eligenda, tunc propter hoc electio non fuit nulla. Et sic media pars doctorum tenebat unam partem, alia medietas aliam partem, & pravuluit opinio Urbani & sequacium ejus, & fuit declaratum in eodem concilio Constantiensi, ubi diffinitum fuit quod talis coactio de persona Italica eligenda non annullaret electionem. Ipse autem Urbanus VI, recendentibus cardinalibus, alios elegit cardinales. Et hoc festum solemniter instituit cum indulgentiis suis, scilicet centum dies ad primas vespertas dedit, similiter ad secundas, & totidem ad maturinas, & ad primam, tertiam, sextam, nonam & completorum, ad quamlibet horarum XI, dies indulgentiarum, & per totas octavas singulis diebus centum, his qui interessent divino officio diurno & nocturno in ecclesia in qua celebraretur. Et Bonifacius nonus, qui huic Urbano succedit de hoc festo bullam dedit, quae tantum in sua obedientia fuit recepta & est usque hodie. Ideo hodie in Francia & in aliis locis qui sub obedientia Bonifacii IX, non fuerunt, hoc festum communiter non celebratur, licet ratio & auctoritas hujus festi sit efficax. Et quoniam tanta indulgentiae huic festo sunt concessae, scilicet omnibus vere penitentibus & divinis officiis scilicet vesperis, matutinis & ceteris horis ac missis in ecclesia ubi hoc festum celebratur interessentibus, ideo devotissime est celebrandum, ut ipsa sui meritis & precibus, auxiliis & consiliis nos misericorditer visitare dignetur, nunc & in hora mortis nostrae. Amen. EXPLICAT DECLARATIO.

EPISTOLA JANUENSIA
ad Philippum Burgundiæ ducem.

E Ut Thomam de Grimaldis, qui vigente pace navem Venetorum interceperat, e sua ditione expellat.

I Lustrissimo & clarissimo principi domino PHILIPPO duci Burgundiæ, Artefii, Flan-

*Anno 1416
Ex schedis
Mabillonii.*

quo in xivis adhuc superficies erat Rupertus, sed anno 1417.
aut si annum a Paschate, quod illo anno 21. Aprilis celebratur incipias, 1410. Nam hæc epistola data est 21. Aprilis.

driæque comiti, Antiani civitatis Januæ. A diaconus cardinalis ad ecclesiæ sancti Firminii in oppido Montispessulani Magalonensis diecessis, quam obtinet in commendam, & ad ipsum Sanctum gerere dignoscitur, promeretur, ut ejus petitionibus annuamus. Cum itaque, sicut accepimus, in quodam loco præposituræ ecclesiæ Uticensis noviter esse dicatur repertum integrum corpus ejusdem (a) Sancti. Nos volentes ipsam parochiam ecclesiæ dicti Sancti sub nomine cuius fundata est, ut fidelium devotione ad eam per amplius augeatur, honorare, ipsius in hac parte cardinalis supplicationibus inclinati, fraternali tuae tenore præsentium committimus & mandamus, ut aliquod integrum membrum dicti corporis, de quo tuae coniunctæ videbitur, devote prout talis Sancti merita postulant, cupiens illud ad dictam ecclesiæ S. Firmini deferri, & collocari cum debito honore & reverentia facias, quod ibidem perpetuo esse debeat ad laudem Dei & ipsius Sancti memoriam venerandam, contradictores auctoritate nostra, &c. Datum Roma apud S. Petrum anno Incarnationis dominice MCCCCXXXI. III. calendas Junii, anno primo.

C E P I S T O L A S A P I E N T U M
reipublicæ populi Paravini ad patres
conscriptos populi Vicentini.

De mutua inter utrosque populos conjunctione.

P Opulus Paratinus florenti populo Vicentino salutem.

Anno 1435
Ex schedis
Abulonii.

Quanta, viri fortissimi, vestra sit fides atque constantia in colenda amicitia nostra, ex hoc facile dignoscimus, quod non dicimus convictionem inferre, sed & injuria suspicione magnopere declinatis. Et quamquam nonnulli hominum latratus utique abjectorum, non modica cum indignatione ad nostras aures pervenerint, eosque ut par erat, ægre molesteque tulerimus, hæc tamen omnia a mente optimorum ciuium semper credidimus aliena, hos impurissimos homines, qui semper alienæ gloriæ invidunt, amicitiaque nostra ingemiscunt, ut leves contemsimus, communesque hostes judicamus, atque cum miris benivolentia, vicinitatis, necessitudinis vinculis astringamur, sinistrum quid inter nos suscipi cari nefas admodum arbitramur detestandum. Nam usque adeo validissimis est innixa radibus amicitia nostra, ut non dixerimus quodam levi flatu invidorum, sed nulla violentia dominii infringi debilitative possit. Hanc magis corroborasse visi sunt egregii oratores vestri hic profecti, qui eo-

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV. E
ad episcopum Uticensem.

*Ut membrum aliquod integrum corporis S.
Firmini Alfonso cardinali donet.*

AUGO 1431.
Ex ms.
cl. V. Bar.
ac Crafier.
EUGENIUS episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Uticensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem. Singularis devotioris affectus, quem dilectus filius noster ALPHONSUS S. Eustachii

(2) Hic sanctus subscriptus concilio Aurelianensi IV. anno 541. Aurelianensi V. anno 549. & Parisiensi XI. anno 551. obiit s. idus Octobris. successorem sortitus S. Ferreolum.

rum sapientia, si qua suspicionis scintilla fuisset, quæ nulla certe fuit, eam penitus absentesser. Majorerunt illis amplissimis acque optimis viris fidem adhibemus, quam si universa obtructantum multitudo suis signentis adversa pugnaret. Hos, ut par fuit, sincera fide ac intimo benevolentia forge cepimus, ac æternæ inter nos amicitiae Vincentiam redeuntes osculatos amplexatosque dimisimus. Id cupimus vobis persuasum iri cum vetustate necessitudinis, tum splendore virtutum vestrarum, vos in amantissimos germanos habuisse, in posterumque habituros, atque ea sentire, de florentissima urbe vestra, quæ de conjunctissima atque amicissima consuevimus. Tametsi præcipue fides nostra, summaque integritas omnibus prope notissima sit: eam tamen in primis a felicissimo Venetiarum senatu, vobisque amicissimis viris comprobari magnopere gloriamur. Tum solidam expressamque gloriam consequi opinamur, cum factum nostrum ab his commendari sentimus, qui præclara experti, verum probitatis judicium attulerunt. Neque satis oppleri gaudio possumus, qui in hoc acerbissimo casu, non solum nostra urbis totiusque Italæ extinximus (a), verum nobis pariter ac multis diuturnum otium libertatemque peperimus. Et quamquam paucorum hominum conspiratio impurissimorum atque egentium nonnihil veterem gloriam urbis concusserit: totius tamen populi fides nituit, patuit observantia, quodque in nobis abditi & reconditum erat in lucem prorupit, & ita prorupit, ut nemo jam dubitet de nostra in imperium Venetum benevolentia. Sic nos affectis ipsius justitia, pellexit humanitas, devinxerunt beneficia, ut quoad haec inania extabunt, pro conservando imperio Veneto, id est Italica libertate, nullum simus labores aut periculum subterfugituri. Neque hoc clarissimum fidei, innocentiae, integratissimum monimentum ulla umquam debilit oblitio, extabitque quasi unicum exemplum parti triumphi, quod linguae optimorum divinis laudibus celebrabunt, imitationeque dignum censemus. Vos hujus præclaris facinoris non injuria participes incimus, extollimus, prædicamus, fortitudinique vestra gratulamur, qui reliquias tantum incendiū confecisti. Quare, viri ornatussi, non novos amicos, sed nos veteres recognoscite, semperque omni constantia, fide ac benevolentia amicitiam vestram prosequemur. Hoc tam vos, ac mirum in modum rogamus, ut post hac communium hostium proterce latrantum ora obturare, comprimere, posteaque afficere velitis, ne labo sua amicitiam diu partam coinquiemus. Nos de cetero, si quid humanitatis, bene-

[a] Loquuntur hic de proditione Matillii de Carraria, qui a Vicentis caput, Venetus capite plexus est.

A voluntate, libertatis inde manaverit, a vestra profectum sapientia existimabitus. Si vero quid sinistrum, aures recludentes invidiæ, petulantia, pertinacitatique malivolorum ascribemus, duasque urbes finitimas mutuo amore ac vicissitudine beneficiorum, ut semper cupimus, unam facere, colere, amplectique studebimus. Ex Patavio decima Maii MCCCCX XXV.

EPISTOLA JANUENSIA

ad regem Angliae.

Certum eum faciunt de mirabili in regem Aragonum victoria, qui spreta pace impetum in eos fecerat.

SAcre regie majestati illustrissimi regis. Anno 1451
Anglia consilium Antianorum & officium balaæ civitatis Januæ. Ex schedis Mabillonij

Illustrissime & clarissime princeps, solent plerumque in magnis rebus vulgari rumores, quibus ea caligo mentis effunditur, ut persæpe qui recte egerunt, iniqui, qui vero iniqui, recte ac sancte se habuisse credantur. Id ne nobis subveniat in re quam dicti sumus, statuimus celsitudinem vestram his litteris certiore facere eorum quæ nuper cum rege Aragonum gesta sunt, ut si quis forte male narraret, enitatur causam nostram deteriorem facere, cum sciet tantum principem tam late mari terraque dominantem, tot præclaris vires circumstipatum falli non posse, desinat impugnare veritatem.

Erat præclarissimo domino nostro ac nobis cum serenissimo rege Aragonum pax, & ea quidem non verbo, sed litteris mandata, a nobis sancte religiosissimeque servata, ab eo vero adeo contemtu habita, ut paxne foret an bellum ambiguum videretur. Nam hoc bona pacis tempore nostri nihil quibus a classe regia capiebantur, trucidabantur, spoliabantur, idque adeo assidue, ut triremes ejus magna ex parte prædis nostris alebantur. Erat infinitus labor audire quotidianas quærelas, videre lacrymas miserorum, qui pulsati spoliatique opem implorabant. Missis litteris, missis legationibus, quæ ablatata repererent, numquam ne oboli quidem restitutio facta est. Vincebat omnem patientiam tot injuriarum curculius, nobis tamen pacis amor mirum in modum insitus erat, coque magis quod non ignorabamus, populos ejus summa vi paci studere. Interea serenissimus rex LUDOVICUS in ipso flore ætatis extinctus est, extincta paulo post regina Sicilia, atque regno illo fluctuante, Cajeta civitas amicissima, & longa obsequiorum continuatione nobis junctissima, perit ut sub illustrissimi domini nostri a nobis protectione recipetur. Transmissum est ad eam præsidium, quo ab infidilibus

tuta

tuta foret. Quare cognita, rex Aragonum non fecus, quam si hostes ejus ea urbe recepti fuissent, omnes cives nostros, omnia navigia & bona Januensium, contentis salvis conductibus, ubique regnorum suorum jussit impediri, & extortis ab eis pecuniis, oppugnationem Cajetariam terra marique aggressus est, comparatisque tormentis ac machinis, ceterisque quæ debellandis urbibus usui esse solent, adeo pertinaciter rem gessit, ut tribus continuis mensibus Caitanis obfessis, ne unius quidem diei requies data fuit, & movebant nos amicitia, jus, fides, pudor, lacrymæ, amicissimi populi, quod exitium illius populi proximum videbamus, ubi multos Januenses, multosque cives nostros perditum iri in palam erat. Itaque comparata classe XII. navium & paucularum tritemum, primum præcipuum que mandatum ab illustrissimo domino nostro ac nobis præfecto classis datum est, ut quam posset refugeret, ne cum classe Aragonensi manum consereret. Abiit tunc classis nostra, cumque ad conspectum insulae Pontia devenisset, mox ibi regem offendit X I V. magnarum navium, undecim tritemum, multarumque biremium classe succinctum. Mittuntur a nostris ad regem qui nuncient esse illustrissimo domino nostro ac nobis cum maiestate sua pacem atque amicitiam, & animum præterea pacem amicitiamque servandi, precenturque ut æquo animo patiatur nos Caitanis amicissimo populo auxilium ferre. Neque enim eo consilio velle Caitam tueri, ut eam accipiamus, sed potius, ut illi servetur, cuius eam Deus esse voluerit. Ille retento nuntio, præparatisque omnibus quæ ratio certaminis exposcere videbatur, nisi qui juberet nostris vela depolare, ac mox plenis velis irrueat, coepit D naues nostras impetrare. Erat classi nostra imposita necessitas pugnandi. Nam fugiendo turpissimum erat Cajetanos deserere, & rex nullis rationibus moveri videbatur. Itaque necessitat paruerunt, initum prælium est paulo post ortum solis, vix vespere cessatum, tantisque animis utrimque pugnatum, ut saepe ad hos, saepe ad illos victoria transisse videretur. Huic tandem justiori causæ rex justitiae Deus favit, atque ita visibiliter causam adjuvit, ut victores victique non aliunde quam a Deo missam esse victoriæ uno ore fateantur. Captæ sunt enim naues duodecim, & in eis rex Aragonum, & rex Navarræ, magister sancti Jacobi, princeps Tarentinus, dux Sueciae, natus comitis Fundarum, vicerex Trinacriæ, Dominicus de Aquila, Elurus equitum ductor, milites trecenti, & præter hos viri fere quinque millia. Victoria præfecto mirabilis, & fæculo nostro inaudita, non humano consilio, non viribus nostris parata, nec aliunde quam divinitus data, quam, ut in inicio di-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.

A ximus, optavimus excellentiae vestre notam esse, nullam aliam ob causam, quam ut intellegat, ut nos non solum iusta ac pia, verum etiam necessaria arma sumissæ. Quam causa nostræ justitiam si quis malo studio diutius impugnare conaretur, possit summa sapientia vestra, nunc cognita veritate, de re ipsa ferre judicium. In cuius exaltationem & gloriam nos semper offerimus sinceras animis paratos. Datum Janua m. cccc. xxxv. die tertia Septembbris.

Consilium Antianorum & officium baliae civitatis Januæ.

B EPISTOLA PHILIPPI MARIAE
Angeli vicecomitis ad Albergum de Nigrone Januensium ducem.

venetorum exponit intentiones, adversus quos classem parari hortatur.

P HILIPPUS MARIA ANGELUS vicecomes, Angleriæ Papiræ comes, & Mediolanus dux, & dominus Januæ, ad Albergum de Nigrone Januensem.

Anno 1586
*Ex schedis
Mabillonii*

Dilecti nostri, cum animo répetimus, quantum laudis gloriaeque detraxerit omnibus Januensis sequutus pridie casus infastus in illo bello marítimo, quo non admiratum solum, sed invictum semper habetens vexillum sancti Georgii perdidistis; nobis præfecto temperare non possumus. Non explicabitur apud alios res ut gesta est. Veneti bello superiores absolute dicuntur, & probitati suæ ascribetur illa victoria. Tacebitur quod præ nimia cupiditate hostes ipsos expugnandi, & secuti, si vicissent, honoris, Januenses nostra ablique ordinatione percusserint, aut cum paucis, & ceteris adhuc absentibus, classem inimicam invadere. Et nisi magnanimitatem ac virtutem vestram & aliorum Januensem cognitam haberemus, nisi apud nos certum esset, quod hanc non tolerabitis nobis illatam injuriam, protinus impatientes essemus. Scimus non ignorare vos quo tendant animi Venetorum, neque eorum inimicitiam tantum experiri cœpistis. Juvat attamen breviter memorasse, quod omnis illorum intentione, quidquid simulent, in hoc uno versatur, ut vos & Januenses omnes dissipent & dispergant, ipsamque urbem extirpent & obruant. Ad quam peragendam venit, ut cum se impotentes agnoscant, nihil magis ipsi moluntur, quam ut inimicescant Januenses, & bellum civile concitent inter eos. O pravum ingenium! fallax opera! o exquisita perfidia! putant cum imprudentibus agere, & Januenses artibus suis pellicere. Nec adhuc satis vestram & aliorum Januensem industriam & prudentiam experti fuerunt. Sed laus Deo, sufficiens est vestra prædilectionis contra iniuriantes & detestabiles os

H h h h h

piniones eorum. Ut igitur concludamus, nos A quemlibet vestrum quam maxime adhortamur, & licet non expediat oneramus, quod omnino velitis vos & ceteri Januenses pravis animis Venetorum pro viribus vestris occurrere, & adversus eos tam validam & potentem classem instruere, ut statim illos obtenta victoria spoliatis, illosque vobis inferiores, sicut esse consueverunt, faciat. Non obliviscamini pristinæ virtutis vestræ, quæ semper in mari prævaluit. Igitur nunc de vobis, de patria, de liberis, de parentibus & fortunis vestris omnibus, denique de totius mundi gloria & honore agitur. Quare promptiores & ferventiores vos omnes esse oportet, & majorum vestrorum qui tanta fecerunt renovare memoriam, & ut vos vici Januenses dicamini. Inde namque vobis laudem perpetuam comparabit, nobis vero rem omnium gratissimam feceritis, qui nihil magis cupimus, quam ut Januensibus accedat honor & gloria. Data Abiata die XVIII. Septembris anno MCCCCXXXI.

PHILIPPUS MARIA ANGELUS vicecomes, Angleria Papiæque comes, Mediolani dux, & dominus Januæ.

EPISTOLA VENETORUM
ad Januensem ducem.

Hortanur ad pacem Januenses.

*Ex schedis
Mabilloni.*

Dominino duci Januensi. Magnifice & excelse domine, frater & amice carissime. Quanta jam per annos more furentis incendiis bellorum acerbitas vos & Veneros magna, si verum fateri volumus, hinc inde valitate concusserit; nimia diu nos & tota Italia cum patientia, cum negligientia passi sumus aspicere, nimisque toleramus quantum in nobis est salubre remedium adhibere; & nos præcipue, qui non libertati soli sicut gentes plurimæ vivimus, sed solis artibus sustentamur, quos omnes quamvis longinquum, quamvis minimum bellum laedit; quique inter vos & illos quasi in medio positi, vicissitudinarias clades vestras cum caritatis officio, cum opportunitate commercii non possumus non sentire. Verum autem in hoc diligentia nostra non defuit, sed per litteras nostras ac etiam viva voce utroque sumus ad pacem & concordiam exhortati. Jam bis super ista materia per nostros oratores majestatem domini nostri regis Hungariae fideliter alloquendo, sed quid scripsisse prodest? quid attulit? nostros nuntios totiens fatigasse, postquam irrito usque ad præsens tempus effectu adhuc bellum geritur, nec a mutuis persecutionibus & effusione sanguinis abstinetis? Tamdiu igitur tentanda remedia, quamdiu morbus ingruerit, ne videatus, quod cum utriusque bona gratia dictum sit, has duas

A carissimas urbes (4), Italiz lumina, negotiationum matres, maris dominas, & fidei christianæ columnas, hoc pestifero bello quat, & in hoc pertinacis incepti ferali certamine in extium usque perduci. Ita enim videre vellemus tantam mari classem, tot terrestres hinc & inde bellicos apparatus, quod tali sit utrinque robore configendum, quod pene vincendis proprius periculo sint viatores. Quid facietis, fratres carissimi? Italici estis, & quod maximum caritatis vinculum est, nedum Italici, sed Christiani. Non est B vobis cum schismaticorum perfidia, obstinatione Judaica, cœcitate Sarracenica, aut Tartarica feritate certamen. Unum Deum colitis, unum Christum redemptorem nostrum, testatorem pacis quam inter vos querimus, adoratis. Heu dolor! heu pudor! quantum potuit hoc sanguine quem effunditis ac fudistis, quantum potuit his summis in terris hostium crucis acquiri, quanta potuit illarum multitudo gentium superari. Deponite igitur arma, in quibus Deum offenditis & vos ipsos, dum alios vincere queritis, superare. Deponite odia quibus ultra quam satis sit, & ultra quam oporteat C induistis, & nos communes fratres vestros, qui utriusque populi cladibus totis mentibus affligimur & dolemus, concedite circa haec necessaria pacis bonum, quantum oporteat laborare. Si enim de voluntate vestra processerit, nos omni cum affectione & quanta diligentia poterimus circa hanc pacem pro conservatione vestri status & honoris augmento, nostras partes latè animis apponemus. Placeat igitur de intentione vestra nobis per latorem præsentium responderemus. Datum XVIII. Octobris.

EPISTOLA PHILIPPI MARIAE
Angeli vicecomitis ad Florentinos.

Causatur quod pacem non servent, & aduersus rebelles Januenses subsidia non dederint.

Magnifici & excelsi dominis prioribus artium, & vexillifero justitiae populi & communis Florentie, amicis & tamquam fratribus carissimis, PHILIPPUS MARIA ANGELUS vicecomes, dux Mediolanensis, & Januæ dominus, &c.

Magnifici & excelsi tamquam fratres carissimi, non latet vos quam realiter & sincere ad pacem devenerimus cum illustri domino Venerorum & magnifica communitate vestra, interpositione & opera illustrium dominorum marchionum Estensium & Salicistarum. Non est etiam vobis incognitum, quanto desiderio & studio procuraverimus ipsius pacis firmamentum & securitatem habere, & quanta liberalitate nos ad stabilitatem pacis descenderimus, auctoritate

Anno 1496.
*Ex schedis
Mabilloni.*

(4) Venetas & Januam.

ac medio sanctissimi domini nostri papæ, ea quidem intentione & animo, ut vobis cum præfato domino fratre & secrete viveremus, persuadentes nobis ipsum dominum & vos eamdem erga nos mentem gerere. Quam autem integre & libere omnia de latere nostro profecta sint, quæ fuerunt de pace ipsa ejusque firmamento conventa, & quam diligentissime omnia promissa servaverimus, notorium fatis, & vos ipsi testes optimi esse potestis. Non solum enim verbis & scripturis, sed ipsis effectibus latissime adimplevimus quæcumque debuimus, & nihil prætermisimus, quod attineret ad demonstrandam optimam dispositionem nostram, summumque desiderium nostrum bene vivendi, restituendo Imolam & multa alia, Forlivium & Bononiam quæ terræ quondam magnifici Nicolai Fortebrachii & præfecti de Vico, aliorumque be-nevolorum nostrorum in potestate sanctissimi domini nostri papæ pervenerunt, non si-ne gravamine nostro & depressione maxima status nostri, quæ quidem cunctis viribus & potentia numquam habita fuissent, nisi pro veltra securitate ex libera & reali disposi-tione nostra processisset, nisi voluissemus omnibus ostendere, quod super omnia pacem & quietem ejusque firmamentum cupiebamus, vosque maxime securos reddere volebamus. Sed præter omnem spem & expectationem, aliter erga nos actum est, & deteriorius quidem quam volebamus. Multi enim vestras contrafactio[n]es ante ponebant, quibus fidem adhibere nolebamus, nisi prius manu tangeremus, & quasi ante oculos haberemus. Nam post rebellionem civitatis nostræ Januæ, ubi avobis favores & subli-dia pro ejus recuperatione sperabamus, si officium veræ fraternitatis rectaque amicitia, ac debitum vestrum facere voluissetis, contra nos egistis, & aperte Januensibus re-bellibus nostris sulcia equitum & pedi-tum vestrorum invocantibus præstisisti, & cum eis ligam mire contra nos omni stu-dio ac diligenti procurasti, sicut ex dictis attestacionibusque stipendiariorum vestra communictatis, quos misisti ad auxilia Januensium, qui nomen vestrum invocarunt, seque vestros latissime proficentium, nec minus ex litteris & scripturis quam pluri-bus potest luce meridiana clarius compro-bati. Et quid verbis opus est? nonne reverendissimus pater dominus Laudensis epis-copus vestra parte plutesque alii nobis affir-marunt vos nedum daturos subsidia ipsis Januensibus, immo colligaturos vos cum eis, & nullo modo passuros, ut ipsam civi-tatem Januæ recuperaremus; & ita clarissi-mæ vestri demonstravit effectus? Ex quibus rebus ingenti admiratione commoti, non possumus vobiscum non dolere, & gravifime conqueri de tam aperta inobservantia

Vet. Script. & Mon. ampl. Colect. Tom. I.

A præmissorum & violatione contractuum iuris solemnium. Nitidus aliena hæc sunt a fide & honestate & voluntate bene vivendi, quam indubie credebamus vos singulariter habere & nostræ conformem. Quare ut concludamus, cupimus circa præmissa a vobis de mente vestra fieri certiores, ut aliquando sciamus & qualiter vivere nobis sit, & ne quisquam admiretur, si pro dissensione nostra & salute status nostri, non voluntarie, sed coacti & provocati oportunas promissiones & remedia adhibere curabimus. Data Mediolani die x i i i. Martii anno millesimo ccccxxxvi.

B PHILIPPUS MARIA ANGELUS vicecomes, dux Mediolani, & Januæ dominus.

EPISTOLA FLorentinorum ad ducem Mediolanensem.

Criminationes ejus in ipsum retorquent.

Illustri PHILIPPO MARIÆ ANGELO du-^{Anno 1464}ci Mediolanensi fratri nostro carissimo priores artium & vexillifer justitiae com-munis & populi Florentini.

Illustris atque excelsæ domine, tamquam frater & amicus carissime, si uterque nostrum conteritus esse vellet terminis suis, nulla penitus nobis inter nos querela aut controversia inesset, sed cum excellencia vestra magno quodam animi proposito nova semper affectare conspiciat, ac unicam gloriam putet dominationem extendere, neque contenta limitibus suis, modo regnum Apulia, modo Tusciam atque Flami-niam apprehendere, palam vel occulte sibi adsciscere; non debet mirari sublimitas vestra, si pericula quæ per ejusmodi machina-tiones contra nos statumque nostrum parari cernimus, removere cupiamus. Non enim vestra occupare querimus, sed ne no-stra occupentur caveremus. Et de causa quidem tota universaliter hæc a nobis dicta cum supplicatione existant: de honestate vero ac justitia nostra ac de præmissorum obser-vatione & fide, quam usque adeo per litteras vestras redarguere posse simulatis, evidentissimam ac certissimam ac Deo mundoque probatissimam rationem probatio-nemque habemus, nec per subterfugia & juris cassationem gentium, ut a vobis in pace factum est dudum, neque gentes alio no-mine fore conducas, prout nunc sit, si-pulabimus; sed simpliciter, vere ac solide respondebitus. Nam cum stabilimentum pacis solemnissime factum nuper sit per ma-nus Romani pontificis, ac promissa conven-taque in eo dilucide apparent, dicimus omnia nos ad unguem vobis servasse, atque observare, quæ in eodem stabilimento pa-cis continentur, integra fide, integra ho-nestate, integra justitia. Vestra autem ex-

H h h h ij

cellentia an promissa per vos in eodem pacis stabilimento observaverit cogitare volit, nec alteri objicere non vere, quod in se retorqueri verissime possit. Extat enim declarator & judex in eodem pacis stabilimento de consensu partium assimus, cuius declarationis & in praesenti & in futuro subjacemus. Denique excellentiam vestram non inimico animo atque odioso, sed fraterno amicoque rogamus, ut tandem aliquando in amicitate pacis vivere & ipsa velit, & alios finere in pace quiescere, ac nos & ceteros, qui libertatem & quietem cupimus justis suspicionibus liberare. Quod si faciet sublimitas vestra, amice, fraterne vobiscum vivere intendimus. Si autem, statum libertatemque nostram & ab periculis manifestis & ab occultis insidiis defendere compellimus. Datum Florentia, Prioris artium & vexillifer communis & populi Florentini.

E P I S T O L A B E N E D I C T I
Ovetarii Vicentini ad Petrum Donatum episcopum Paduanum.

Excusit se quod ei sapius non scribat, certum eum facit de quibusdam orbis novis.

Anno 1442
Ex schedis
Mabillonii

Reverendissimo in Christo patri & domino PETRO DONATO. Dei permissione episcopo Paduano & comiti Saccensi. Benedictus Ovetarius cancellarius reverendissimi domini cardinalis Bononiensis se plurimum commendat. Existimates forsitan me hominem lentum & ignavum, reverendissime domine, quoniam sapientia ad te non scribo, ut mihi pertinet impeditum est, nisi ea fides & caritas atque singularis observantia, quas erga te habeo, me ab hac suspicione liberarent. Fateor me non sapientia scribere, & in eo negotio quantum sim diligens non ostendere, sed nihil, ut puto, adhuc quod ad te spectet & scire te oporteat, accidit. Hoc si venisset, non dubites scriptissimum oculis, aut ipse forsitan pro nuncio & epistola venisset. Velim scias, mi reverendissime domine, atque re experiaris, quam tu ex existimationis honoris & commodi sim cupidus, neque credas me hac affectatione velle tuam dominationis gratijs auxipari. Testes sunt omnes prelati in curia Romana existentes, apud quos continueris, & quotidie de tua reverendissima dominatione praedicis & testis est infuper universa familia SS. dominorum nostri papae, cum qua, ut nolti, die nocte obversor, quid de tuis bene meritis explicem omnibus seu res est. Sed vellem ut re experieris, quantum pro te facturus essem. Unum exorto, ut de me periculum facias in rebus tuis. Existimat enim unum de tuis fidelissimis esse, atque me ut-

Are, pro tuo arbitratu, si quid in curia Romana tibi negotii acciderit, mihi jube, impera, & manda; utar etenim in omnibus diligentia & summa fide, ita ut intelligas non potuisse illud homini magis tibi dederis & fidelis commendare. Hac satis.

His diebus venit ad sedem apostolicam dominus episcopus Ferrarensis, cum quadam legato regis Bosniæ, & in publico confistorio regis nomine & totius regni dogma Manichæorum ipse legatus abjuravit, Romanamque fidem & traditiones nostras meliores esse confessus est. His decem ferme diebus de instaurando Christianorum exercitu atque classe in Theveros ad liberandam Graciæ consilium caputum est. Haec per episcopum Coronensem. In Patroniam ad primores regni ipse SS. dominus noster papa destinare instituit quendam Antonium Ragusium, qui cras primo diluculo una cum Coronensi episcopo ex Urbe discedet Januam; & in Provinciam Galliæ atque in Galliam quendam ex domestis nostris nomine Danielem jam dudum paravit. Hi ad parandas tritemes missi sunt, quæ ut puto xxv. numero erunt, navibus onerariis exceptis, decemque millia pedigum instructiorum. Trajicere constituit totum Hellespontum, atque omnem Asyriæ & Egypti transum & infestare. Reverendissimum præterea dominum cardinalem Tarentinum in Galliam & Angliam ad firmandum inter illos reges pacem missurus est; mihi tamen incertum est quo die discedat, nec ut puto die proximo erit: quod cum evenierit, tuam dominationem reddam meis litterulis certiore. Hanc ad te scripsi, ut certus sis horum quæ apud Urbem agebantur, & quidquid post hæc accidet scias primus. Reliquum est ut me tuum deputes & commendatum habeas. Tuus enim esse permaxime cupio, & tibi servire opro, & in illa tua regia urbe sub tui glorioſi nominis umbra visitam ducere exardesto. Vale mi domine singularis. Ex Urbe Calendis Octobris, anno MCCCCXLII.

E P I S T O L A B E N E D I C T I
Ovetarii Vicentini ad Petrum Donatum episcopum Patavium.

Beneficium petit pro Hieronymi de Leonardi germano, cuius licentia exiendi sancti Angustini cœcum, e curia expectabatur.

Reverendissimo in Christo patri & domino domino meo præcipuo domino PETRO DONATO episcopo Patavino, Benedictus Ovetarius Vincentinus felicitatem & commendationem dicit.

Anno 1444
Ex schedis
Mabillonii

Etsi nullus sit meriti mei vestigium in dominationem tuam, quo ausim jure clemen-

tiā tuā exoratam adire, tamen ipse novi, A & in omnes sentio efferri & prædicari tibi ihesu facilitatem & mansuetudinem, ut nemo adhuc etiā minimus est, abs te frustra opem & misericordiam oraverit: qua liberalitate ac munificentia fratres, audebo inter dominationis tuā serviles hādū fane ultimus, tuā paternitatis prefidū deprecari, & cum neque abjecti agt parvi animi esse videtur cui multum debemus, eidem velle plurimum debere, quid cupiam, mihi dñe, paucis absolvam. Est hic præsentium lator germanus clarissimi artium & medicinæ doctoris magistri Hieronymi de Leonardi Veneti, tuāque dominationis fidellissimi, qui germanus suus decimo ante hunc anno religionem patris Augustini ingressus, ibi omni sanctimoniac cultu & vitæ austerritate patientissime vixit, pauperum & graves labores pertulit. Tandem genitoris sui senio gravati admonitione, apud parentes se contulit. Cuperet genitor ut sibi quietiorem vitam pararet hac ætate sua, conventionalium exiret. Nunc casu se obtulit, ut abbas S. Floriani de Bassiano diem suum obiret: beneficium, ut audio, habet redditus xl. florenorum, qui ad vicum & animi sui quietem satis superque essent. Scio ipsius beneficij collationem ad dominationem tuā pertinere, quam exoro, ut ei conferre dignetur. Verum quia nondum dispensationem suam e curia habuit, quæ parata est munere quamplurium prælatorum, & litteris hujus reverendissimi domini mei cardinalis ad SS. dominum papam, obsecro & obtestor, ut hanc collationem dignetur dominatio tua remorari, donec dispensatio, quæ de proximo expeditatur, e curia deferatur, ut ipse capax sit, & dominatio tua idonea conferre valeat. Ad pedes igitur pietatis tuā confugio, opeū & hanc gratiam experens, & si pro insuperibili mansuetudine tua omnibus semper liberalissimus fuisti, si pro mea in te singulari reverentia & observantia bene quidquam de te merui, adauge meritorum numerum in me tuorum, hoc uno excellenti dono. Quod si, ut spero, a te impretravero, numquam aberit tuum immortale beneficium, dum spiritus hos reget artus. Me interim tuā dominationi omnibus horis commendo; ad tuā dominationem hac futura hebdomada sum accessurus, allatus quidquid alias per dominationem tuā mihi impositum est, cui perfecte servivi. Ex Vincentia die xxvi. Februario, anno MCCCCXLIV.

EPISTOLA BENEDICTI
Ovetarii Vicentini regis Cypri cancellarii ad Gregorium Corrarium Patricium Venetum.

Commendatias ab eo postulat litteras ad consequendam Cretensem cancellariam.

R Everendissimo in Christo patri & do^{Anno 1448}
mino domino GREGORIO CORRARIO<sup>Ex sch. dis
Mabitonii.</sup>
Patricio Veneto, protonotario apostolico,
Benedictus Ovetarius se plurimum com-
mendat.

Quoniam pro tua in me jam diu perspe-
cta benevolencia, reverendissime domine,
nostraque in te fide ac observantia, tibi c-
tiam forte non incognita, ea mihi facile
spondeo de tua reverendissima dominatio-
ne, quæ usu & ornamento nostro fore in-
tellexerit, hādū abs re visum est, in peti-
tione nostra Cretensis cancellariae ad te con-
fugere, qui cum in virtute ac bonis artibus
ita profecetis, it in hac tua civitate non
immerito tantum posse videaris, quantum
velis, licet nonnulli insignes Veneti patres
operam suam mihi libenter polliciti sunt,
& in primis reverendissimus dominus episcopus
noster Vincentinus, clarissimus miles
Franciscus Barbarus, Johannes Cornarius,
Andreas Maurocenus, Barbonus Manto-
nius docto^r, Zacharias Trevilanus docto^r,
Marcus Donato docto^r, & Ludovicus Fof-
careno docto^r, & eorum complices: tamen
non minus litterarum tuarum necessaria,
quæ eorum quos notavi utilis est pro me
futura intercessio apud alios clarissimos Pa-
tricos Venetus & affines tuos. Quamob-
rem tuā rēverendissimā dominationem
vehementer exoro, ut hujusmodi occasiōni
de me bene merendi cum tua dignitate non
deesse velis, sed more majorum nostrorum
sapientissimorum, qui etiam plerumque, ut
te minime fugit, ad gloriam suam maxime
accedere arbitrabantur, in negotio cum pe-
riculo versari, ut subditū sui in otio tute
viverent, cum ingenti rerum suarum feco-
re, si occupationes per forenses etiam licue-
rit, te ad otium tantisper conferre digna-
ris, ut pro me tuas suavissimas coniunctio-
nis litteras conficias, quarum adjumento
apud præstantissimos tuos agnatos, ac ce-
teros familiares, in hoc ipso cancellariae
negotio, cum magna laude tua ac gloria
meoque commodo esse possim. Quo officio
peracto, per loci propinquitatem & passa-
gii facilitatem & securitatem, ad viaticum
factarissimum Jerofolymitanum & montis
excelsi Sinai, altissimo creatore nostro con-
cedente, accedere animo omnino statui. Sic
itaque, mi reverendissime domine, ne ab
hoc meo ardenti proposito desistere possim,
te iterum exoro, ut omne tuum auxilium

Hhhh iii

mihi impendas, ad ipsam cancellariam consequendam, & in ceteris me semper commendatum suscipias. Vale. Ex Vincentia die 1. Aprilis anno MCCCCXLVIII.

S A N C T I S S I M O P A T R I
& clementissimo domino domino Nicolo divina providentia papæ quinto, sanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summo pontifici, Lylii Tyfernatis suorum servorum ultimi prologus in sermones sancti Johannis Chrysostomi.

Circa 1450.
Ex m. co-
dice canoni-
corum regu-
larium Fe-
stularum
erit Ma-
billonius.

Consueverunt, pater beatissime, qui sub ceteris prædecessoribus tuis fidelles militaverunt, diversis studiis diversas illorum naturas imitari, ut se probus quisque in ecclesiæ corpore quasi Christi membrorum capitì conforme illorum moribus exhiberet. Fuerunt namque in illorum numero qui decretis condendis, lictibusque compendiis admodum insudarunt; quidam paci subditorum tantummodo consulere; alii dogmatibus divinis ecclesiæ munire apostolicam; alii sedem hanc illustrate ceremoniis induitisque honorare, scissuras evitare; alii æque in unum resarcire studuerunt. Ita passim dum se quisque rei unius perfectioni adhibet, ejus utilitatis princeps & quasi magister quidam est habitus. Te vero tenetem librum, Evangelistæ simillimum intuemur, ipisque tuæ actiones et convenient. Quid si fidelis quisque pro accepta gratiarum divisione ad incitamentum statuere debeat jam satis novimus. Librum ipse lectionis evangelicæ nisi offerre studerem ad incitamentum, meas non admodum partes implerem. Johannis igitur Chrysostomi Graci sermones, quorum aliquot quidem in Job de patientia, aliquot vero de penitentia conscripti sunt, cum in meas nuper venissent manus; & debito meo convenire vidi sunt, atque ipsi etiam temporis congruere, quo jubilao ap. opinante, & pati primum velle; & eas per passiones penitentiam agere: ñ. remissionis indulgentiae tempus subire monetur. Hos ergo Latinos facere, beatitudinique tuæ offerre curavi, evitans simul & unicum acceptum talentum fodens in terra absconde, & cum vidua properans duo saltem æra in dominicum gazophilacium mittere. Quo quidem in opere, sicut ille, inquit, & verbum de verbo, & sensum quoque de sensu, aut ex utroque commixtum & media temperaturum genus translationis exprefsi: quedamque de sacrâ mutuata scripturis juxta Græcam editionem traduxi: quæ tametsi a novissima nostra quandoque discreperet, consilium tamen non fuit eadem à Græca dimovere sententia: quo & Chrysostomo quæ disputantur clarius convenientiusque consentiant.

S. JOHANNIS CHRYSOSTOMI IN IUSTUM
ET BEATUM JOB DE PATIENTIA.
SERMO PRIMUS.

Annuus hodierna die certator nobis advenit. Venit ad nos peregrinus, atque Angelis par in honore dicator, &c.

EPISTOLA ANGELI POLITIANI
ad Laurentium Medicem.

Laudat eum de quadragesima tempore seces-
su, mittitque ei librum Matthæi
Bossi cardinalis.

A. Ngelus Politianus Laurentio Medicis
patrono suo S.

Sapienter, ut cetera, Laurenti, facis, qui sanctos istos extremæ quadragesimæ dies consumere in Agnano tuo malueris, quam Florentiæ. Quis enim tutior portus, in quem de tantis occupationum fluctibus enates, quam Tyrrheni littoris amoenissimus iste flumen atque secessus, ubi quasi quoddam natum certamen sit & gratia. Sed ego quoque imitatus exemplum, ceu fugitivus Urbis, assiduis in Fesulano fui cum Pico Mantandula meo; cœnobiumque illud ambo regularium canonorum frequentavimus; avi tui sumbris extructum. Quin abbas in eo MATTHÆUS Bossus Veronensis, homo sanctis moribus, integrissimisque vita, sed & literis polioribus mirè cultus, ita nos humanitate sua quadam tenuit & suavitate sermonis; ut ab eo digressi mox, ego & Picus soli propemodum relicti (quod antea fere non accidebat) nec esse alter alteri jam fatis videremur. Hoc ille arbitror sentiens, dialogum nobis a se compositum de salutibus animi gaudiis obtulit quasi vicarium, cuius materia stylusque nos ita cepit; ut quādū quidem legebamus, facile auditoris presentia careremus. Eum igitur ego dialogum mitto ad te quoque, Laurenti, quem subter pineta ista legas ad aquæ caput. Dele & taberis arbitror argumento, sensibus, indole, nitore, varietate, copia: nec in eo tamen domesticas quoquæ laudes defiderabis: ac si tuus huc etiam accesseris calculus; dabitur opera protinus, ut in multa liber exemplaria transfundatur. Vale.

E MATTHÆI BOSSI VERONENSIS canonici regularis ad Timotheum Veronensem canonum regularem, præconem Dei summum, de veris ac salutaribus animi gaudiis proloemium feliciter incipit.

Si quis est ut sapientem ac Christianum virum oporteret, &c. Primum impressit Florentiæ ser. Franciscus Bonaccursius anno salutis MCCCCLXXXI. sexto idus Februarii. Ubi in fine habetur epistola Timothœi Veronensis, in qua ei gratias agit quod cum librum sibi deditaverit.

EPISTOLA

Per reverendissimum in Christo patrem & dominum dominum Nicolaum miseratione divina tituli S. Petri ad vincula cardinalem presbyterum, episcopum Brixiensem, apostolicæ sedis per Alemaniam legatum a latere, (a) electo Trajetensi missa & destinata.

Gravissime causatur, quod sanctimoniales ad clausuram non cogantur.

Anno 1451.
Ex ms.
Glaubacn.
s.

Venerabiles viri, sperabamus divinam misericordiam vos respexisse, per nostras qualescumque, immo verius apostolicas exhortationes; sed multa ad nos per varios delata sunt, quæ si vera essent, nondum vos Deum timere ostendunt. Non putetis, fratres, vos subsistere posse aliquandiu, si Dei protec^tio vos deferat. Videtis populum reverti & currere ad Christum, & vos qui ex sanguine Christi & martyrum pinguis stipendia recipitis, contra Christum militando, quomodo perseverabitis? Fecimus pauculas quasdam ordinaciones pro tollendis publicis delictis, quæ non nisi ad Dei & ecclesiæ cedunt honorem, & nihil novi habent, neque dari; quæ etiam undique per Almanniam sine resistencia receptæ sunt, & audivimus nunc vos illa spernere & appellasse, & monialium prætentis & factis appellationibus a clausura, quæ a jure præcipitur, adhætere. Et quamvis mandaverimus vos moneri, ut resiliretis a talibus, ne incapaces fiereris indulgentia plenaria remissionis, potius tamen, ut intelligimus, carere vultis tanta indulgentia, quam a rebellione resilire. **D**Quis non videat prope esse quod Deus vos derelinquit? Nam si crederetis, uti fideles credunt, vitam post hanc vitam, non præponeretis fatuas & transitorias voluptates divinæ gratiæ. Quis non videat vos de nulla re curare, nisi ut in hoc mundo deliciose vivatis juxta lubrica desideria vestra? Et ubi est fidelitas vestra, qui non solum spernitis Dominum Christum, qui vos nutrit, sed sibi resistere volentibus mulierculis afflitis? Nonne & antichristo, si adficeret, opem similiter præstaretis? Vetus proverbium est, quod aufert sensum ab eo quem a ruina non vult præservare. Et si vos hæc pericula vestra non videtis, unde est, nisi quia in peccatis cæci estis? Ex vobis quidam despectuosi, non obstantibus prohibitionibus juris & censuris per nos appositis, ad sanctimoniales palam subintrarunt, subintrant, & convivia & solatia cum Deo

(a) Davidi a Burgundia Philippi Burgundie ducis filio naturali, qui ex electo Moricens translatus est ad fidem Trajetensem, ad quam Amerffordia inter armatos inauguras dicitur circa 1457. tametsi hic dumtaxat electi titulo donatur.

A dedicatis habent virginibus, quos inter vos & in divinis esse patimini: licet sit interdictum, ubi fuerint, per nos positum, & ibi se comiscentes irregulares. Cur hæc, nisi quia nec fidem Christi habetis, nec obedientiam de necessitate salutis, nec divinissima sacramenta veneranda esse creditis? Nonne ad nos pertinet tantum facinus omni studio eliminare, etiam si ob hoc omnis status vester periclitari deberet. Melius est enim vos deficere, quam tantam irreverentiam crescere. Venit finis cursus carnaliter sub ficta religione, & auferetur a vobis regnum, & dabitur justitiam colentibus; nam quod vos ex concessione ecclesiæ tot & tanta temporalia, quæ pro servitoribus Christi ordinata sunt, contra ecclesiæ & obedientiam atque Christum Dominum occupare aliquandiu possitis, nolente apostolica fede, non tardaris, quæ unico verbo vos rediget in servitatem: & necesse est quod faciat, nisi vos emendaveritis; non credatis vos ludere cum pueris, quando minas emittitis, omnia mala quæ dicitis & facitis in vestram ruinam cedent. Redite igitur ad cor, & emendate vos, resilendo a rebellione, nos per vestras litteras ad hoc quantocius certificando, ne compellamur auxilio brachii secularis vobis ostendere adversarios Christi de stipendio & eleemosynis Christi vivere non debere. Et experiemur facile esse vos omnibus hominibus exosos fieri. Expectamus responsa Maguntia usque ad diem decimam quintam Novembris, quæ nisi de vestra emendatione receperimus, vos pro schismaticis & inimicis Christi habebimus, & sine longo processu, Deo auctore, ostendemus milites satanae Christi militibus cedere oportere. Oro Deum, ut vos eruat a potestate principis tenebrarum, & ponat vos inter filios lucis, ut & vos filii lucis esse mereamini. Ex Treviri xxvii. die mensis Octobris anno Domini m c c c. quinquagesimo primo.

EPISTOLA PII PAPÆ II.

ad Fridericum regem Romanorum.

Rogatus a Friderico, ut Vratislavenses ad obedendum Georgio regi Bohemia cogeret, responder nullam obedientiam exhibendam esse separato ab ecclesia.

Carissimo in Christo filio FRIDERICO Romanorum imperatori semper augusto S. & A. B.

Ex ms. ca-
nonicorum
regularium
Bodecens.

Intelleximus tam litteris serenitatis tuæ, quam per dilectum filium Wolfgangum oratorem tuum, majestatem tuam GEORGIO asserto regi Bohemiæ, qui tibi in tuis injuriolissimis & atrocissimis oppressionibus fideliter & efficaciter occurrit, non immetito & suis affici: ideoque te a nobis expe-

tere, ut dilectos filios cives Wratislavenses geramus, a publicatione ipsius ad tempus inducamus, quod eidem ut suo regi homagium præstent, cum etiam ad id ex pacto obligentur, & timere non habeant, quod umquam compellentur fidem atque ritum immutare. Carissime fili, non est tua serenitati incognitum, ipsum GEORGIUM neque nobiscum & hac sancta Romana ecclesia, quæ est mater fidei Christianæ, neque tecum atque cum ceteris Christianis regibus in fide catholica & ritu concordare; sed seipsum per publicam declarationem a corpore Christi mystico & sancta ecclesia, cuius caput Christus existit, damnabiliter quod cum dolore referimus, separasse. Et cum Christus Dominus sit rex regum & Dominus dominantium, necesse existat omnes Christianos reges de ipsius regno esse, quod est universalis ecclesia, cui nos licet immitteri, ut ejusdem vicarius, præsidemus: certum profecto est, eum qui scipsum ab ecclesia catholica schismatice separat, in re-publica Christiana nullam aut regiam aut aliam posse tenere dignitatem. Nos quoque ut fidem Christi vicarium decet, eumdem pro ethnico & publicano atque abscondito de corpore Christi membro, sine ulla dissimulatione habere tenemur. Ex quo intelligit majestas, nos oportere mandare dictis Wratislavensibus, ut nobiscum sentiant, & Georgium ipsum regem esse non posse, nec ut regi obediendum fore ei, qui se sua sponte præfudit, nec in hoc quacumque pacta ipsis obstatre possunt. Sicut enim mors naturalis pacta præstandi homagii dissolvit, ita non minus hæc abscondito a corpore Christi, extra quod Christianus vivit pacta illa dissolvit. Non enim Wratislavenses a nostris oratoribus inducti fuere, ut se obligarent, post unum & . . . mensem præstari Georgio homagium ut Georgio, sed ut catholico regi. Postquam autem GEORGIUS ipse se declaravit a catholica & universalis ecclesia in fide & ritu separatum, facto patet, se non esse illum, cui a dictis fidelibus Christianis præstari debeat homagium, sed potius mortuum censeri, cui nullus Christianus, etiam qui eidem præstit homagium, obediens tenetur. Et nisi nobis alia scripta celsitudinis tua spem dedidissent, quod ipse Georgius errore dimisso tua opera ad ecclesiam redire, jam dudum ea quæ contra ipsum officii nostri sunt universus Christianorum orbis audisset. Hortatur igitur majestatem tuam, cum Georgium diligas, adhuc ipsum inducere coneris, ut nostris monitis pareat, & ad unionem ecclesiæ catholicae redeat. Et quando sic se regia dignitatis capacem fecerit, nos semper tuis desideriis pro ipso, quantum cum Deo poterimus, complacebimus. Quia si tua serenitas, in hoc posse proficere sperat pro tanto bono, ac ut tua celsitudini morem

EPISTOLA LUDOVICI XI.
regis Francorum ad decanum & canonicos Rotomagenses.

A Nos tres-chers & bien-améz les doyen Anno 1462
Ex schedis
nostris Fran-
cisci Rota-
meray.
& chapitre de l'église Notre-Dame de Rouen.

C De par le Roy. Chers & bien-améz, nostre tres-chere & amée coufine la reyne d'Angleterre s'en va par-delà pour aucun ses besoignes & affaires, & a intention de passer par nostre ville de Rouen & ailleurs en nostre pays & duché de Normandie; ainsi que sesdires affaires le requerront, si veillez pour l'honneur de nous la recueillir & recevoir en tel honneur, bonne chere, & reverence, que fairiez à nostre personne, ou celle de nostre tres-chere & tres-amée compagnie la reyne , &c.

Signé. LOUIS.

EPISTOLA BESSARIONIS
cardinalis Tusculani ad principem se-
natumque Venetiarum missa anno mille-
lesimo CCCCLXIX.

Bibliothecam suam omni librorum genere
instrutissimam eidem senatu defert
ac donat.

Illustrissimo ac invictissimo principi Ve-
netorum CHRISTOPHORO MORO duci
& inclito senatu, salutem. Anno 1469
Ex schedis
Mabillonis
Equidem semper a tenera puerilique atra-
te, omnem meum laborem, omnemque
operam, studium, curamque adhibui, ut
quoscumque possem libros in omni discipli-
narum genere compararem: propter quod
non modo plerosque & puer & adolescentes
manu propria conscripsi: sed quidquid pecuniae
seponere interdum parta frugalitas
potuit, in his coemendis absuui. Nullam
enim magis dignam atque præclaram supel-
lectilem, nullum utilitate præstantiorem
thesaurum parare mihi posse existimabam.
Vocibus

Vocibus pleni, antiquitatis exemplis, pleni Arem ac nostris praesertim hominibus apriori-
rem. Cum enim in civitatem vestram omnes fere totius orbis nationes maxime con-
fluant, tum praecepit Graeci, qui e suis pro-
vinciis navigio venientes, Veneris primum
descendunt. Ea propter a vobis necessitu-
dine devincti, ut ad vestram depulsi ur-
bem, quasi alterum Bizantium introire vi-
deantur. Post haec quomodo poterit hoc be-
neficium a nobis honestius locari, quam a-
pud eos homines quibus ego multis eorum
beneficiis devinctus obstrictusque essem; &
in ea civitate, quam mihi, subjugata Grae-
cia, pro patria elegissim, & in quam ac-
citus a vobis atque honoriscentissime re-
ceptus fuissim. Itaque conscius mortalitatis
mea, & ingravescente jam aetate, diversos
quibus affligimus morbos, & cetera qua
evenire possent considerans, eos libros ut
triusque linguae sacratissimæ ædi beati Mar-
ci inclita civitatis dono dedi atque dicavi,
sontiens talen me animum & excellentiæ
vestre & gratitudini mea & quam mihi
communem esse voluisti, patriæ debuisse,
ut nos ac liberi posterique nostri, qui me
virtute ac sapientia veltra, multisque in me
beneficiis addictum, deductum, obstructum,
obstrictumque habetis, hujusmodi meorum
laborum fructus uberes diurnosque capiat-
tis. Deinde ceteri qui bonarum disciplina-
rum studiosi erunt, vestra causa capient.
Quapropter & donationem ipsam, & libro-
rum indicem, & pontificis maximi decre-
tum, ad vestras excellentias mittimus: pre-
cantes Deum, ut reipublicæ vestre omnia
bene, feliciter, prosperè eveniant, & pa-
cem habeant, tranquillitatem, otium, con-
cordiamque perpetuam. Valeant excellen-
tiæ vestre feliciter. Viterbiæ noa. Maii.

BESSARIO cardinalis patriarcha Constantinopolitanus, basiliæ B. Marci Venetiis dicavit.

LITTERÆ CAROLI FILII
& fratris regis Franciæ ad dominum
de Lebreto.

Ut adversus Anglos omnes nobiles convocet.

CHARLES fils & frere de roys de Fran-
ce, duc de Guienne, comte de Xain-
tonge, & seigneur de la Rochelle, à nostre
tres-cher & amé cousin le sire d'Albret, sa-
lut & dilection.

Anno 1471.
Ex ms. Col-
bertino.

Comme n'agueres monseigneur le roy
& nous ayons esté avertis, que les Anglois
anciens ennemis de ce royaume, ayant fait
grant armée, en intention de usurper sur
nous, nos hommes, subjets, pays, terres,
& seigneuries, & pour résister à leur dam-
nable volonté & entreprise, & les oppri-
mer & grever en toutes manières à nous
possibles, ayons tant par nos autres lettres
patentes que missives ordonné mettre sur

ffff

les nobles, tenans de nous en fief & arrie-
re fief, & autres de nos hommes & subjets,
qui ont accoustumé suivre les guerres, &
doutons que au moyen de ce que aucunes
de nosdites lettres patentes & missives ne se
sont à vous addressées, mais seulement ont
esté dirigées aux senechals de nosdits pays
& seigneuries, vous voulussiez faire diffi-
culté de mettre sus, vous, vos nobles hom-
mes, & subjets de vos terres & seigneuries
tenués de nous, & à cette cause seroit un
tres-grand préjudice & interest de nous &
de toute la chose publique de nosdites terres
seigneuries. Pourquoy nous avons regard
à ce que dit est, voulant sur ce donner la
provision nécessaire par l'avis & délibéra-
tion des gens de nostre grand conseil,
vous mandez expressément que incontinent
& sans deslay, toute excusation cessant,
vous mettant sus pour cette fois sufflement,
vosdits subjets de vosdites terres & seigneur-
ries, & en faites faire les monstres & re-
veues, en convoquant & appellant à vos-
dites monstres ceux de vosdits nobles & su-
jets qui seront démurans & receans hors
vos terres & seigneuries dessusdites, pour-
veu qu'ils soient tenus signifier à nosdits
senechaux, leurs lieutenans, ou autres
commissaires, qui se seront retirez devers
vous, ou vos commis pour ladite cause,
& aussi que vous & vosdits commis seront
tenus certifier nous ou les gens de nosdredit
grand conseil, dedans le quinziesme jour
de Septembre prochain, du nombre de vos-
dits nobles hommes & subjets, en quel habi-
llement il seront aussi, desquelle sen-
chaussées seront receans, afin que de tout
puissions avoir la . . . . au jour qui par nous
sera ordonné à l'entour de nostre personne
& les autres à la garde de nos places & mai-
sons de nosdits subjets les plus nécessaires.
Car ainsi nous plait-il estre fait. Donné au
Mont de Marfa le quartiesme jour d'Aoust
l'an de gracie MCCCCLXXI.

Par monseigneur le duc en son grand
conseil. Signé GUITON.

LITTERÆ LUDOVICI XI. REGIS
ad dominum de Lebreto.

Ipsum ducem constituit exercitus, quem in an-
xilium regis Portugallia misitbat.

Anno 1475.
Ex ms. Col-
bertino.

LOUS par la grace de Dieu roy de
France, à tous ceulx qui ces présentes
lettres verront salut.
Comme pour l'escouir & aider à nostre
tres-cher & tres-ame frere, cousin & allié,
le roy de Portugal & de Castelle à l'encontre
d'aucun ses ennemis & adversaires, qui
luy detiennent & occupent ledit royaume
de Castelle, ou partie d'iceluy, & autres
ses pays & seigneuries, nous ayons conclu

A & delibéré envoyer une bonne & grande
armée de nosdites gens de guerre, tant par
mer que par terre, es marches de Guipus-
que & Biscaye & ailleurs où besoing sera,
parquoy soit besoing, expediant & necessai-
re pour la conduite de nosdredit armée &
gouvernement d'icelle, commettre & deputer
de par nous aucun grand personnage de
nostre sang & lignage, ayant sur ce pou-
voir de nous, & qu'il soit obéi desdits ca-
pitaines & gens de guerre, & tous autres
nos subjets durant ledit voyage, scavoir
faisons que nous considerant la proximité
de lignage, en quoy nous attaint nostre cher
& feal cousin le sire d'Albret, & pour la
singuliere confiance, que nous avons de sa
personne & de ses grands sens, vaillance,
conduite, expérience, & grand diligence,
iceluy nosdredit cousin pour ces causes &
autres à ce nous mouvans, avons fait, or-
donné, & estable, faisons, ordonnons &
establissions par ces présentes nostre lieute-
nant-general en ladite armée, & luy avons
donné & donnons pouvoir de conduire,
mener, & faire passer audit pays de Bis-
caye, & Guipusque, pour subjuguer & met-
tre ledit pays & autre pays d'Espagne en
l'obéissance de nous & de nosdredit frere,
cousin & allié, de assieler ville, chasteaux,
ou place qu'il trouvera desobeissans ou re-
belles, de les prendre par assault, par com-
position, ou autrement, ainsi qu'il verra
estre à faire pour le mieux, & de y faire
ordonner, établir, & commander tout ce
qu'il verra estre à faire, tant à ceux des vil-
les, citez, chasteaux, forteresses, commu-
nautes, & autres quelconques, soint nos
officiers, gens de guerre, gens de pays, ou
aultres nos subjets ou estrangers, & mé-
mement desdits pays d'Espagne, de quel-
que estat ou qualité qu'ils soient, & en oultre
luy avons donné & donnons par ces
présentes pouvoir de mettre & établir gar-
nisons de gens de guerre, ou autres à pied
ou à cheval, ainsi qu'il verra estre ; de met-
tre sus gens nouveaux en nos pays voisins
desdits lieux, s'il voit que bon soit, & que
la chose le requiere : lesquels voulons estre
contraints à luy obéir, & le servir au bien
& entretienement de ladite armée, ainsi
qu'ils seront tenus de faire pour nostre pro-
pre personne, de donner & ostroyer toutes
offices es dessusdits pays de conquête,
soint de justice, capitaineries de villes, chas-
teaux & aultres quelconques qu'il verra
estre nécessaire, soit à vie, ou à temps, pour
la reduction & entretienement desdits pays
de Guipusque & Biscaye, aussi de donner
toutes confiscations faite ou à faire, faire
pugriton & justice des criminels & delin-
quans en ladite armée & audit pays, & de
pourvoir en leur lieux & offices, & reduire
à luy & nostre obéissance tous ceulx qu'il

verra qu'il sera expedient & convenable de A cial, lesquelles choses, soient lettres, dons, faire, de prendre & recevoir les forts hommages & sermens de fidelité, de tous ceux qui se reduiront & mettront en l'obeissance de nostredit tres-cher & tres-amé frere, cousin & allié le roy de Portugal, & d'autres desdits pays qu'il avisera & verra estre à faire, & donner toutes lettres & abolitions, pardons, & remissions à ceux qui en auront besoing, ainsi qu'il verra au cas appartenir, & leur rendre, & restituer, & bailler lettres, biens & heritages, s'aucuns estoient empeschez pour confiscation ou autre chose au temps que bon lui semblera, de donner toutes graces de debtes & autres, & aussi de donner saufconduits & seurtez de grace de prisonniers ou autres tels qu'il verra estre à faire; de faire prendre & amasser tant en nos bonnes villes, que en nos pays circonvoisins desdits pays de Guipusque & Biscaye, navires, charrois, vivres, & toute autre chose necessaires à nostredit armée, & iceluy faire mener & conduire par mer ou par terre, franchement & quittement, jusques es marches desdits pays, & là où ira & sera conduite nostredite armée, & à ce faire & souffrir contraindre ou faire contraindre toutes manieres de gens nos officiers & subjets & tous autres, ainsi qu'il est accouumé de faire pour nos propres affaires, nonobstant oppositions ou appellations, privileges ou ex-cusatifs, en iceux vivres faisant payer après être arrivez à nostredite armée à prix & taux raisonnable, & avecques ce de commettre & ordonner telles personnes qu'il verra estre souffisant & necessaire pour l'ordre & police de ladite armée, & aussi pour faire durant ladite armée les monstres & reveués de nosdites gens de guerre, lesquelles par leursdites monstres & reveués, qui ainsi auront été faites, voulons estre payez de leur gaiges & souldes par le trésorier de nos guerres ou autres, qui auront la charge de faire ledit payement, sans avoir aucune lettre d'acquit ou descharge de nous que le vidimus de ces presentes, & généralement de faire & ordonner, mandar & commander, pardonner, establir, & consentir toutes choses qu'il verra estre nécessaires & convenables à ladite armée, au bien de nous & de nostredit frere, cousin & allié en quelque maniere que ce soit, & en donner & bailler telies lettres que bon lui semblera, comme nous-mêmes ferions & faire pourrions, si presens y estions en nostre propre personne, jaçoit ce que les choses requisent mandement plus espe-

(a) Johannes Baius vir infimo genere natus in famulatum Jacobi Juvenalis de Ursinis episcopi Pictaviensis primum affectus, arte & industria tam prospera usus est fortuna, ut ei ad supremos honores aspirare licuerit. Unde & factus est abbas commendatarius Becci & Fiscanni, cancellarius Caroli Normannorum dictis, episcopos Ebroicensis, deinde

Ver. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

B
C
D
E

estoint empeschez pour confiscation ou autre chose au temps que bon lui semblera, de donner toutes graces de debtes & autres, & aussi de donner saufconduits & seurtez de grace de prisonniers ou autres tels qu'il verra estre à faire; de faire prendre & amasser tant en nos bonnes villes, que en nos pays circonvoisins desdits pays de Guipusque & Biscaye, navires, charrois, vivres, & toute autre chose necessaires à nostredit armée, & iceluy faire mener & conduire par mer ou par terre, franchement & quittement, jusques es marches desdits pays, & là où ira & sera conduite nostredite armée, & à ce faire & souffrir contraindre ou faire contraindre toutes manieres de gens nos officiers & subjets & tous autres, ainsi qu'il est accouumé de faire pour nos propres affaires, nonobstant oppositions ou appellations, privileges ou ex-cusatifs, en iceux vivres faisant payer après être arrivez à nostredite armée à prix & taux raisonnable, & avecques ce de commettre & ordonner telles personnes qu'il verra estre souffisant & necessaire pour l'ordre & police de ladite armée, & aussi pour faire durant ladite armée les monstres & reveués de nosdites gens de guerre, lesquelles par leursdites monstres & reveués, qui ainsi auront été faites, voulons estre payez de leur gaiges & souldes par le trésorier de nos guerres ou autres, qui auront la charge de faire ledit payement, sans avoir aucune lettre d'acquit ou descharge de nous que le vidimus de ces presentes, & généralement de faire & ordonner, mandar & commander, pardonner, establir, & consentir toutes choses qu'il verra estre nécessaires & convenables à ladite armée, au bien de nous & de nostredit frere, cousin & allié en quelque maniere que ce soit, & en donner & bailler telies lettres que bon lui semblera, comme nous-mêmes ferions & faire pourrions, si presens y estions en nostre propre personne, jaçoit ce que les choses requisent mandement plus espe-

ÉPISTOLA ROBERTI DE VALLE
ad Johannem (a) episcopum Andegavensem S. R. E. cardinalem.

Gratulatur ei de recuperata libertate ac dignitate, qua, Deo ita volente, privatus fuerat, ut virtus ejus clarior appareret, atque ecclesia & regno utilior evaderet.

S I cui jucunda sit pristina tua libertatis restitutio R. P. ego non postremus esse profiteor, qui maximi muneris loco mihi esse duxi te in priorem dignitatem instauratum. Nam singularis ad me benevolentia tua, beneficiisque ex tua liberalitate suscepta, ad hoc me hominem non ingratum impellunt, ac præcipue reipublicæ tam ecclesiasticæ quam civili congratulor, cujus vel saluti vel directioni es in hac tempora reservatus. Agitati merito multi boni & circumspecti viri, quod tamdiu ab hominum ac

Circat 1484.
Ex ms. regina Suecia eruit Ma-
billonius.

Andegavenus, ac tandem cardinalis. Sed demum prodigiosus reus, in tetrum dejicitur carcerem, unde post annos xiv. defuncto Ludovico rege, creptus, maiores poitea adeptus est honoris. Vide, si lubet, prolatam adversus cumulationem Spicilegii tomo ix.

civitatum communione latueris , & ut im-
periti vulgi temerariam opinionem omitta-
mus , exultimaverunt quidam fortunam , quæ
virtuosis plerumque ac fortibus viris adver-
satur , rui status dignitatem oppugnasse , ce-
teros per hoc edoceri posse homines , ut
non in rerum fortuitarum prosperitate magni-
pere confidant , cum intueantur maximis
virtute ac dignitate viros ab amplissimo
statu dejici posse , ac multo magis afflitos
docere , ne calamitatis aut tristium rerum e-
ventu desperemus , cum videamus certo tem-
pore dejectos in pristinam extolliri amplitudinem
ut tandem sumamus doctrinam , ne insul-
tum latioribus rebus effaramur , aut dejicia-
mur adversis , neve obliiti videainur , quam
varia , quam fragilis , quam inconstans sit
fortitiae conditio , Martium clarissimum vi-
rum magistrum militum splendore triumphi
ac summi sacerdotii honore dignum habi-
tum , tradit Valerius exulum factum , ac deinceps
proscriptum fuisse . Taceo Hecubam &
Dar i matrem Asia reginas , Cresemus quo-
que regem postea servisse , Dionysumque ex
rege schola magistrum effectum , infinitos
tandem legimus opulentissimos viros eos-
demque potentissimos fortunæ instabilita-
te dejectos . Alii invidorum moxibus putant
longiore mora tuam amplitudinem fuisse
ab hominum conspectu erexitam . Hi cum
viderant te regis & bonorum virorum be-
nevolentiam tua prudentia nactum esse , &
eam ducere perinde ac cuiusdam felicitatis
humanae loco , non potuerunt perditissimi
livore homines non vehementissime dolere ,
& qui ob inertiam suam eadem consequi non
possent , invidenter laudi & dignitati tuæ .
Etenim usu evenit quotidiano neminem tam
frigi esse , aut tanta modestia , cujus virtus
non ravideatur , atque eo magis quo subli-
moris est virtutis . Hæc pessimæ fera invidi-
a est , quæ Joseph clarissimum ac sanctissi-
mum virum in foveam fraternalium manu-
num ope dejecit , vendiditque Ægyptiis .
Eadem Hieronymum sacræ Romanæ ecclæ-
sis cardinalem (a) sacram doctorem , fuge-
re Urbe coegerit . Furius Camillus gravissi-
mus ac strenuissimus Romanus consul est
invidiæ dentibus laniatus . Romanos equi-
dem dura ab hostibus decennio passos , fa-
ctus dictator , eisdem hostibus vicit , a maxi-
mis cladibus liberavit . Postea vero quam
in Urbe triumphans rediit , tribuni ac mul-
ti civium tanti ducis gloriam minuere per
invidiam contendebant , in exiliumque pul-
sus est . Scipionem quoque Africanum con-
sulatu & dictatura functum , tribuni in jus
coram se quodam livore , ut infimum de ple-
be vocaverunt . Raros tamen invenies pris-
cos fortés ac præstantes viros , quos invidi-
a deli non laferint . Duo sunt igitur

(a) S. Hieronymi cardinalatum inter annales fabulas reji-
cionis viri eruditus .

A quæ putant multi , fortunam aut invidorum
hominum malvolentiam , tuam tamdiu reve-
rendissimam paternitatem in solitudine coë-
gisse . Sed ego longe aliter sentio . Neque
fortuna , quæ nulla est , amplitudini tuæ no-
cait , nec invidis fatis virium fuit , ut tue
sublimitati tam diurno impedimento esse
potuerint . Potius ab immortalí Deo occul-
tissima ejus providentia & immensa bonita-
tis ad futuram reipublicæ tutelam & eccle-
siæ defensionem ac directionem factum
existimo . Nam postea quam Dei voluntate
in cardinalatum sublimatus exitisti , te in-
credible desiderium tenuit statum ecclesia-
rum colendi pro tua dignitate , bonarum
disciplinarum libros studiose legendi , at-
que ad eam intentionem scriptores & libra-
rios multos instruxeras , quibus Parisius tuo
in prioratu sancti Eligii me volueras præf-
fe . Sic exquisita multarum facultatum vo-
lumina tibi tuo iussu paraveram , quibus
non satis temporis ob curiæ conflictus tri-
buisse volébas , nec ab ipsa curiali inquietu-
dine & principiæ quotidianæ convictru vi-
debaris posse tua voluntate absque odio &
ipsorum principum offensa discedere . Qua-
re summus rerum dispositor modum statuit ,
quamquam toti regno mirabilis , bonis om-
nibus durus videretur , statuit , inquam ,
modum qualèm placuit occultissimæ provi-
dentiæ suæ , quo subito a principum consor-
cio , & curiali fluctuatione te in solitudinem
& mentis quietem reduxit . Proinde prævi-
dens ipse rerum omnium parens , quod in
te materia esset futuri in ecclesiasticis mo-
ribus augendis profectus , disponit , ut mihi
videor , ut plurima agnosceres , quæ neque
in libris scribuntur , neque sapientum voci-
bus atque admonitione edoceri possunt .
Quædam sola discuntur experientia , reli-
qua vero solum cum homo a superfluis cu-
ris & externis phantasmatibus ad intimam
mentis cogitationem in seipso collectus est ,
& ut speciale aliquid exprimamus , in longi
temporis solitudine tua , in otio fuisti ; non
illo quo languescunt homines ignavi , sed
quo potius generosæ mentes aluntur , quo
sacrarum artium libros perlegendi , pluri-
ma & alta excogitatio ad formandos ecclæ-
siasticorum mores . Agnovisti profundius
rerum humanarum instabilitatem , ex utrius-
que fortunæ officio factus es certior . Nam
cum prius optimo tuo & perspicaci ingenio
prudentiaque , quibus ab ipso Deo abunde
es donatus , illa pridem cognosceres , ac mul-
to certius , & acutius & perpicacius nota-
fiunt , & ut ita dicam , quasi oculis inspi-
ciuntur , cum mens ab externis curis libera
est , & in solitudine atque arcano suæ con-
siderationis recepta : sic existimo Deum or-
dinasse , ut hanc profundam bonæ doctrinæ
conceptionem in te formares , quæ non ti-
bi solum , sed omnibus & toti potissimum

ecclesia perpetuam in bonis moribus & honestate commoditatem afferat. Sic Hieronymus reverendissimus cardinalis & vir illustris, non tam ab invidis in deserta loca pulsus est, quam a Dei singulari ordinatione, ut otii ab eremo sui perpetuum in ecclesia fructum degustaremus. Non enim extarent tot praeclaris epistolaram ejus, homiliarum, ac salubris doctrinæ codices, nisi inhabitata loca Hieronymus periret. Cicero philosophus & orator maximus suæ philosophiæ & artis libros non prius compositi, quam Urbe & reipublicæ administratione fugatus ab amulis, solus in agri Tusculani coactus est: a quo loco quæstiones profundissimæ sententias ac eloquentia refertas prope divina, Tusculanas appellavit. Nec aliter biblam universam tam accurate perlegisses, nec Gratiani decretum familiare tibi esset, nec libris moralibus efficacem dedisses operam, ut fecisti, nec veteres & recentes historias memoria teneres, ut facis, nec denique horis novem quotidiana consuetudine per annos fere decem optimarum artium libros potuisse revolvere, quod te Deus a frequenti curiali conspectu traxit, & cum te summa in calamitate esse C crederent homines, non modo non fracto animo cum adversorum magnitudine fuisti, sed ad res magnas & omnibus utiles excoigitandas firmato ac renovato. Tandem si prisorum illustrium virorum labores, qui in otio ab illis habiti sunt, plus nobis prodesse, quam illi quos in forensi conflixi aut publica administratione suscepserunt, li enim temporis & avi brevis fuerunt, illi autem perpetui ad nos pervenientes inseruntur, quos non poterit abolere vetustas. Itaque veriorem credo sententiam ac majorem fine; & publicam utilitatem a rebus forensibus & curiali fluctu diutius separasse, quam fortunæ quæ nulla est, porestantem, aut macilovorum hominum invidentiam id fecisse. Sunt qui fortunam tuam inter casus viorum illustrium numerandam putarent; sed præmaturam ut leviores judices tulere sententiam. Suum enim adhuc iudicium differre debuerunt. Nam hi clari viri quos cecidiisse describit Bocadius, præcipites perpetuæ absque redditu sunt dejecti. Tu vero Dei nuru, sancte sedis apostolicæ judicio, & regis consensu, ex casu ab ipso immortali Deo præviso in pristinam es dignitatem instauratus. Videris mihi ipsi Job inter orientales claro simillimus, qui primo fama & fortunæ omnibus opulentissimus, deinde bonis quibuslibet externis exutus, nudus absque prole & amicis, tempore & quidem quam longo ignoramus, in squalore & angustia permanitus, solis comitatus bonis, quæ natura, virtute, & industria sibi data sunt. Sed ubi hæc magna animi patientia tulit, nullamque sibi a Deo in eorum ablatio-

A ne factam injuriam palam confessus est, statim & pecudes, & armenta, & camelii, & ceteræ facultates opulentius restitutæ, filiaæ quoque & filii redditi, prior sanitas instaurata, tandemque in omnibus potentior, gloriiosior, illustrior visus est. Sic te inter Occidentales aut Septentrionales reverendissimum, post utriusque fortunæ vicissitudinem, in pristinam renovatus es dignitatem, beneficia tibi quæ oblate conseqüeris, domos tibi prius veluti destructas integras admiraris, carissimos fratres tuos optimos & ornatisimos viros, qui pridem tibi quasi mortui fuerant, ab hominibus honoratos a Deo credimus dilectos, juvenes incolumes, inde confido Dei beneficio tua virtute ac sedis apostolicæ regisque munieribus te illustriorem. Joseph sanctissimus patriarcha, quem si inter miseros posueris miserrimus, inter felices felicissimus repriet, honores non sustulisset in Ægypto regios, non secundus post regem extitisset, non in regio curru per Ægyptum regnantis in morem vectus, non denique finitimas Ægypto regiones, parentemque Jacob, fratresque undecim liberasset, si non fratum obreptatione exsulasset, & in quo fratri voluerunt obesse, in eo sibi honori & famæ ceterisque saluti fuerunt. Mitridates rex Ponti tutores habuit infestos, qui ipsum adhuc puerum fero equo impositum equitare jacularique cogebant; sed puero supra ætatem regente equum, propriis conatibus decepti tutores veneni illi insidias paraverunt; qui sentiens tutoribus se remedii adversus venena fulsis, a quo tradit Apianus græcus scriptor opiatam Mitridatum ab Avicenna dictam, nomen sumisse: ita ut senex venenum sumens, ac volens quidem mori, non potuerit. Timens deinde Mitridates ne perversi tutores, quod veneno nequibant, ferro tentarent, venandi simulatione per septentrium urbis aut ruris techo usus non est, sed per silvas vagabatur & montes, quo & insidias vitavit, & corpus ad laborum patientiam quotidiana exercitatione duravit. Inde ad regnum accedens, tanta virtute fuit, ut Scythas perdomuerit, gentem ante invictam, quæ Alexandri magni ducem Sopiriona cum triginta milibus deleverat, Cyrus Persarum regem, & cum eo ducenta armatorum millia trucidaverat, Philippum Macedonensem fugientem ceperat. Præterea Paflagoniam Mitridates expugnavit. Romanis tandem omnium dominis bellum per annos quadraginta intulit, ac universum contra eos Orientem comovit. Eris nobis Camillus, qui publicis munieribus ac omni magistratu exutus & in exilium pulsus, ad rempublicam postea nutantem necessarius visus est. Nam hostium fortitudine fracti Romani pepigerunt, ut dato magno auri pondere, hostes Roma-

num agrum relinquerent, cumque deponeret, non alio pacto Röمام ab hostibus liberaretur, quin prius ipse exul hostes ipsos insperato fuderit; infinitosque historici tradunt magnanimos viros & illustres, quibus non aliter quam per adversas fortunas duritiam datum est egregia facinora edere, quod David profunda exprimit sententia: Dominus, inquit, pauperem facit ut dicit, humiliat, ut sublevet, ut sedeat cum principibus & solium gloriae teneat. Magna igitur eximia tuae prudentiae hoc in regno atque in Italia expectatio est. Respublica ecclesiastica languens te vocat, debilitatus per orbem terrarum te clamat Christianus populus. Ecclesiastici quibus ad virtutem est animus ecclesiasticaeque honestati student, tuam circumspectissimam paternitatem desiderantissime exposcunt. Vale faustus ac felix. Per oratorem tuum Robertum canonicum Cariotensem.

A non alio pacto Röمام ab hostibus liberaretur, quin prius ipse exul hostes ipsos insperato fuderit; infinitosque historici tradunt magnanimos viros & illustres, quibus non aliter quam per adversas fortunas duritiam datum est egregia facinora edere, quod David profunda exprimit sententia: Dominus, inquit, pauperem facit ut dicit, humiliat, ut sublevet, ut sedeat cum principibus & solium gloriae teneat. Magna igitur eximia tuae prudentiae hoc in regno atque in Italia expectatio est. Respublica ecclesiastica languens te vocat, debilitatus per orbem terrarum te clamat Christianus populus. Ecclesiastici quibus ad virtutem est animus ecclesiasticaeque honestati student, tuam circumspectissimam paternitatem desiderantissime exposcunt. Vale faustus ac felix. Per oratorem tuum Robertum canonicum Cariotensem.

E P I S T O L A J O H A N N I S

Galeatii vicecomitis, &c. ad priores artium & vexilliferem justitiae populique & communis Florentiae.

Causatur de eis quasi ipsum ad bellum cogant.

J OHANNES GALEATIUS vicecomes, & Anno 1498
Ex fiducia
Ab illibentis confes. Virtutum ac Mediolani, vicarius imperialis generalis, prioribus artium ac vexillifero justitiae populi & communis Florentiae.

Pacem Italicam omni studio haec tenus indefessaque intentione quæsivimus, nec labores pepercimus, nec impensa. Optabamus enim quod lassata longævis guerris Italia quiesceret, idque tanto animi fervore flagravimus, ut nonnumquam per malos interpres virtus nobis adscriptum fuerit, quod humanitate & caritate facere nitebamur. Sed heu! omnia frustra tentavimus, prævalentibus consiliis reproborum. Maluit enim, non dicimus magnifica vestra communitas, de qua nihil tale opinari possemus, sed paucorum ac diverorum vestrorum ferocies seu dissidantia male fundati & tremuli status sui, qui florentem illam civitatem sub libertatis specie tyrannifant, guerram quam pacem eligere, & pacis indignum partem & Italiani pro magna parte strepitibus bellorum involvere: violatis, quod execrabilis est, in damnum & inestimabilem jaeturam magnificorum filiorum nostrorum Seneniorum & Peruginorum, ignominiamque nostram, occulite primo, quantum fieri potuit, & tandem foederibus universalis ligæ, quæ fuerat longis tractatibus & validis solemnitatibus consummata. Utinam in ipsos solos, & non in alios pacis avidos; & in ipsorum capitæ, & non in ipsam miserandam patriam detestabilia hæc sua consilia & opera redundarent: quibus præter naturam no-

stram & omne nostrum propositum ad ultimum ceseendum illatas filii & amicis nostris contra conventa ligae foedera innumerabiles offensas filii & amicis nostris adversus tyrannifantem . . . yestrorum a die presentationis hujus nostrae dissidantiae in ante provocamur. Data Papiae, die xviii. Aprilis anno MCCCCLXXX.

JOHANNES GALEAZ vicecomes, & comes Virtutum ac Mediolani, vicarius imperialis generalis.

EPISTOLA FLORENTINORUM B

ad Johannem Galeatium vicecomitem.

Dolosus ipsius litteras refutant & mendacii arguunt.

Anno 1490
Ex schedis
Abbillonii.

PRIores artium & vexillifer iustitiae populi & communis Florentiae JOHANNI GALEAZ vicecomiti, &c.

Hac die recepimus hostiles litteras de manu cuiusdam cursoris sub nomine Johannis Galeatii vicecomitis, qui se dicit Virtutum comitem ac Mediolani, & imperialem vicarium generalem, rotas quidem plenas mendaciis atque dolis, ac tam superbe quam infiderent concludentes. Et ut ad ipsarum litterarum auspiciu[m] veniamus, pacem Italicanam omni studio talia scribens indefessa intentione se asserti quæsivisse; nec pepercisse laboribus vel impensis; quod quidem verbum, quod ejusdem epistole primum est, quam impudenter, quamque mendaciter sit insertum, declarat invasio per ipsum facta contra dominum Veronensem, quem ter felicissimo bello implicitum confixit contra suum statum; nescimus quid hostiliter quædere, quam potentior hostis a quo jam bis invalus & victimus, vix poterat mania sua tueri, non sibi sufficeret & potentissimum provocare. Declarat & illa fidelis societas inita cum domino Paduano, in qua de partiendo ejusdem domini Veronensis specialis conversio facta fuit, cuius observatio secura est in occupatione civitatis Vicentiae, quæ praefato socio debebatur: immo ruptis societatis foederibus, bellum eidem solum per injuriam & ambitionem domini, quæcunque falsis coloribus, quanta infidelitate dici potest illatum. Hæc sunt pacis opera, hæc sunt indefessæ illius intentionis optimæ studia, quibus litterarum transmissor le pacem Italia dicit, ne dicamus simulat, quæsivisse. Declarant & hæc illæ conficta calumnia, quibus nobis in magna sinceritate scribentibus, post ligam initam, nostrarum mentium amicabile propositum indicando, nos in nostris ordinatis consiliis de ipso per modum aliquem perimentendo, turpiter fuit conquestus. Declarant & gentes suæ, quas promiserunt sui oratores & syndici revocandas, quasque

A juxta ligæ foedera in Tusciam mittere non debebat, nisi in amicorum suorum, si offendarentur, auxilium, quas omni offensione cessante non revocavit, sed auxit in turbationem patriæ, & manifestum scandalum per totam patriam seminavit. Scimus Senenses pacem desiderasse, sed sub tali domino, nec sibi, nec patriæ potuisse pacem inquirere vel servare. Et quia fregisse ligam, sicut ipsa littera continet, culpamur, dicat, si potest, in quo fuerit per nos contra ligam commissum aliquid vel omissum. Habebamus gentes, quas ipse solus, utpote sibi suspectas & execrabilis formidabat, illas nostras ex præsens dissolvimus. Habebamus amicos & (a) censuarios, quibus cum Senenibus bellum erat, quos ab omni proposito ad pacis & concordia dulcedinem duximus provocandos. Sed quid profuit, aut prodest posset pacis studium apud illum qui pacem verbis annuncians, bellum tot conatibus machinatur? Exarmavit nos, ut possit offendere; armavit Senenses & alios, ne possent cum suis antiquis fratribus amicitiam integrare, & tamen audet nobis ligæ violationem imponere, qui ligam non consensit, nisi quo posset facilius supplantare, cum alias nobiscum pipigisset armatorum congregations, quas societates vulgus nuncupat, etiam per vim dissolvere, & in suis territoriis non conflare, vix bene siccatis instrumentorum litteris, novam armatorum, nonnisi in collegatorum excidium peperit societatem; quibus utpote non in hæc foedera veniens, prius ligam cogitavit rumpere, quam firmaverit, & de liga nihil juxta verborum corticem observaret. Etsi montem Pulciarium, ut præcisisimus, adivimus, & nobili viro Bertaldo de Utinæ comiti Sicanensi & palatino filio & censuario nostro, ruptis ligæ foederibus per Senenses invaso, subidia dedimus, quod juxta ligæ tenorem licitum est, & nobis erat debitum, quo dici potest nos ligam, ut prætenditur, violasse? Nam de Peruinis quid loquamur, quorum civile certamen nobis videmus, expulis cunctis bonis civibus imputari? Sed profecto nosmetipos vana spe delusos decipiebamus, persuadentes nobis illum esse posse fidelem, qui tam infidelis extitit, nepos, & gener, & frater, in socrum, patrum atque fratres, cujusque roties & nobis & aliis probata fides erat, nihil habere constantie, nisi solum in hoc, ut fidem quam promiserat non servaret. Ut autem ad ultimam particulam litteræ veniamus, gratias agere quod nobis noluerit mentem suam litteris declarare, nisi sicut per suos capitaneos, & ipsorum litteras valamus ostendere, quod jam prius nos offenderit, quam præfixus in sua littera ter-

[4]

(a) Censuarii dicebantur ii, qui census ab his exigebant, qui censum de capite præstabant.

minus denotaverit. Sed hic est mos fidelerit agensium, anteactis invadere, quam se verbis vel litteris declarare. Nos autem contra similes calumnias obtulimus nos & commune nostrum juxta ligae federa colligato rum paratos subire judicium, quod vide mus penitus recusatum. Ex quo postquam de jure disceptare non licet, postquam enormiter atque publice sumus invasi, ut denum ejusdem littera verbis utamur, superbissime dissidati. Et nos versa vice tyran no Lombardie, qui se cupit regem Hungariae, bellum indicamus, & pro libertatis nostrae defensione & libertate populorum, B quos tam grave jugum opprimit, arma me venus: sperantes in ineffabilis summi numinis eterna mysteria, quod nostram tuebitur veritatis libertatem. Miseriam Lombardorum aspicit, & unius hominis ambitionem libertati, & pax immortali populi & saluti tot urbium & castrorum, quot violenter subjugat, non praeponit. Unum autem omittimus nolumus, quod inveniet sua decepta temeritas totum Florentinum populum, postquam sic nominat . . . & addisct saltem fero, non illis credere qui sibi persuadent, in hoc dissensio nis incepto non omnes Florentinos concurrere, nec maiores cum minoribus con venire, videns unanimi voluntatis disposi tione paratos potius eligere mori, quam in suæ tyrannidis subditos numerari. Data Florentia die 11. Maii indictione XIIII. anno Domini MCCCLXXX.

Priores artium & vexilliferi justitiae populi & communis Florentiae.

E P I S T O L A H E N R I C I II.
regis Frascorum, ad capitulum
ecclesie Trecensis.

*Canonicos Trecenses obsecrat, ne Antonium
Caracciolum a Melphia Trecensem episcopum
barbam prolixam resecare cogant.*

D E P A R L E R O Y.

Anno 1551
Ex com
memoratu
ecclie
Trecensi
erius domi
nus Brayer.
[4]

Chers & bien amez, porc que nous dourrons que vous soyez pour faire difficulte de recevoir en vostre egiese nostre ame & feal cousin messire Antoine de Carraciolo (a) vostre evesque, sans ce que pre-

(a) Trecensis episcopatus possessionem init. 13. Decembris 1551. nec multo post a fide catholica defecit; verum cogente populo Trecensi in suggetto parochialis ecclie S. Johanni in foro heresim palam ejuravit dominica ferme gestima anni 1552. Sed postea in aedibus Hieronymi Gruyeri in tributario foro Trecensi iudicis; prope cimiterium pa-

A mierement il ait fait raser sa barbe, au moyen de quelques statuts, que vous avez coutume d'observer en tel cas. A cette cause, nous avons bien voulu vous écrire la présente, pour vous prier que vous ne vucilliez arrester à cela, mais l'en tenir en faveur de nous pour exempt, d'autant que nous avons délibéré de l'envoyer de brief en quelque endroit hors du royaume pour affaires qui nous importent, où ne voudrions qu'il allât sans barbe; nous assurant que vous le ferez ainsi, nous ne vous ferons plus longue lettre, si n'est pour vous adviser que ferez en ce faisant, chose qui nous sera tres-agréable, vous disant adieu chers & bien-améz, qui vous ait en sa garde. Donné à Fontainebleau le XXVII. jour de Novembre MDL.

HENRI.

Chauffe.

E P I S T O L A N I C O L A I
de Pelve cardinalis & archiepiscopi Se nonensis ad cardinalem S. Severinæ.

De interdictis sibi confistoris a papa.

Illustrissimo & reverendissimo domino Imeo obsecrantissimo domino cardinali S. Severinæ.

Illustrissime & reverendissime domine mi obsecrandissime, miratus sum illustrissimam & reverendissimam dominationem vestram nihil ante discessum a capella rescivisse de hac mea interdictione a confistorio crastino, & futuris, donee aliter sanctitas sua decernat, id vero magis per cursorem fuisse mihi significatum, sed maxime id male me habet, & cogit ut pejus aliquid suspicer, quod eidem crastino confistorio se interesse nolle illustrissima dominatio vestra dicat. Proinde, si me amat & ego illam, obsecro arque obrector, ut confistorium adest, & causam amici obsequientissimi ne deferat. Plurimam illi salutem precor & manus deof cular.

Illustrissima & reverendissima dominationis vestra humillimus servus NICOLAUS DE PELVE cardinalis Senonensis die XVII. Junii anno MDXC.

Anno 1550
Ex schedis
Mabillonii.

INDEX

INDEX

RERUM ET VERBORUM

HUJUS VOLUMINIS.

A

- A** Alidis fororis Philippi augusti & comitis Pontiv maricagium, 1014. c.
Alidis filii Bartholomei de Roya matrimonium cum Johanne filio Roberti comitis de Alenconio, 1052. d.
Alidi comitiss redditus comitatus Augi, 1142. c.
Abaelardi discipulus Guido de Calteillo qui postea fuit papa Celestinus, 745. a.
Abbas confensu monachorum non electus non est abbas, 777. c. eligendus est de gremio, 873. d.
Abbas electio libera, 154. b. in monasterio Ansoleni, 26. e. in Bisuldenensi, 329. a. In Epternaciensi, 35. c. In Indeni, 35. b. In sancti Maximini, 217. b. In Mullenbecano, 363. c. In S. Martini Turonensi, 27. d. In Prumieni, 238. d. In Sueffensi, 20. c.
Abbas Valciodenensis eligendus per Valciodenenses & Haefterenses monachos, 748. b. 822. c.
Abbas eligendi sicutiam concedit Lyrensis Philippus augustus, 1158. b.
Abbes regales in Italiis mittere solus potest episcopus Silvancensis, 967. b.
Abbatum & priorum notarum luxus, 1556. c. 1557. forida in monachos avaria, ibid. Impudentum ipsis plerunque est proprietatis vitium in monasteriis, 1556. c. 1557.
Abbas & abbatissa an possint contrahere matrimonium, 839. c. & seq.
Abbas non possit deponi nisi criminis causa, 154. c.
Abbo cancellarius Rodulfi regis Francorum, 280. d.
Abbo patricius, 41. d.
Abdingoff non sacerdus ordinis S. Benedicti, 581. e. 618. c. Ejus societas cum Cluniacensi, 1182. c. 1183. a. Abbes Conradus 825. a. Hamuko, 688. b.
Abel qui luctus vel rapot interpretatur, sanctos designat, 236. d.
Abricensis munis sanctus Ludovicus, 1254. b.
Abricensis episcopus ab exercitu regis recedit, 1188. c.
Abricensis episcopus Guillelmus, 1150. a.
Abſolutiones deprecatoriae, 359. a. c. Prae-propera damnantur, 357. b. & seq.
Abſtinentia feria, 116. & Sabato, 976. d.
Achardus fundator prioratus S. Perti de Soladicco, 48. b.
Achardus dominus de Hadeort, 1039. c.
Acrimonis domini satisfactione facta domino de Lebeto, 1474. d. 1475. Inducitur cum Petro de Loco, 1474. c. d.
Achardus episcopus Nauencensis, 170. a. 172. a.
Ada de Bello monte, 2189. b.
Adalaidis vicecomitissa Leomanie, 514.
Adalardus archiepiscopus Turonensis, 252. e
Adalardus abbas Ienex monasterii Corbieensis, 81. d.
Adalardus abbas Lugdunensis, 404. a.
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.
- Adalardus abbas S. Victoris, 334. a. Conventionem facit cum Vvilemno vicecomiti de Massiliensi de villa Cathedra, 349. b.
Adalardus vicarius Massiliensis, 350. a.
Adalardus comes, 112. a. d. 145. c. 272. b.
Adalardus vicecomes Remensis, 327. a. 344. c. 345. c. 351. b.
Adalbero archiepiscopus Trevirensis, 312. d. 723. b. 724. b.
Adalbero episcopus Laudunensis, 345. d. 351. b.
Adalbero episcopus Leodensis, 674. c.
Adalbero episcopus Metensis, 433. c. 586. c. 613. b. 632. c. 747. d.
Adalbero abbas S. Vincentii Laudunensis, 501. b.
Adalbero primicerius Metensis, 529. c.
Adalbero summus cancellarius Hugonis regis, 345.
Adalbero notarius Lotharii regis Francorum, 327. a.
S. Adalbertus archiepiscopus Magdeburgensis, 317. c.
Adalbertus archiepiscopus Moguntinus, 643. a. 652. e. 731. c. Dicitur mortem Rainardi episcopi Halberstadtensis, 680. b. Ejus epistola ad Calixtum papam III. 691. b. Ipsius monerit de his qua. Contra episcopum Argentoracensis passus est ab Henrico imperatore, 676. d.
Adalbertus episcopus 289. d.
Adalbertus abbas, 21. b.
Adalbertus archicancellarius Henrici IV. imperatoris, 644. a. 687. c.
Adalbertus cancellarius Henrici V. regis Romanorum, 612. c. 614. a.
Adalbertus comes, 469. c. 698. c. 797. d.
Adalbertus comes de Norwicen, 779. b.
Adalboldus episcopus, 387. a.
Adalelinus episcopus Vormatiensis, 662. c.
Adalcoldus abbas Elavenensis, 98. d.
Adalgarus archiepiscopus Hamenburgensis, 662. c.
Adalgarus abbas Corbeiz-novaz, 149. c.
Adalgarus cancellarius Odonis regis, 244. d.
Adalgarus Careli-calvi notarius, 148. d. 193. c.
Adalgarus dux Breventianus, 655. c.
Adalhaidis imperatrix, 321. c. 346. b.
Adalmoys sanctimonialis foror Rainpaldi archiepiscopi Arelatensis, 441. a.
Adaloungus abbas S. Vedasti, 183. c. 229. a.
Adam abbas S. Benigni Divionensis, 1077. c.
Adam abbas de Novo-castello silvas itas certis sub conditionibus concessa. Philippo episcopi Flaudensi, 114. c.
Adam abbas Perseus, 1037. c. Ejus epistola ad Blancham comitillam Campaniae, 1025. a. Ad Odontem episcopum Parisiensem, 1014. c.
Adam nepos Gervassi archiepiscopi Remensis, 473. c.
Adam vicecomes Meloduni, 1069. a.
Adam filius Beatrice fororis Johannis comitis Bellmontis, 1163. c.
Adam filius Galterii camerarii Philippi augusti, 1051.
- Adela comitissa Blesensis anniversarium in ecclesia Carnotensi, 621. d.
Adela comitissa Carnotensis, 811. b.
Adelais regina Francorum, 614. a. 640. a. 678. d. 685. a.
Adelais comitissa Chiniacensis, 471. a.
Adelardus cardinalis S. Marcelli, 974. b.
Adelais comitissa, 359. c. 370. a.
Adelegoris seu Adelgotus seu Adelongus archiepiscopus Magdeburgensis, 625. b.
Romanus circa, 620.
Adeleidis imperatrix, 315. b. 325. a.
Adleleidis regina mater Caroli Simplicis, 255. c.
Adelidis comitissa Mellenti, 471. b.
Adelit domina Peronensis, 924. b.
Adefonsus rex Hispaniarum dat S. Victoria Tolerniam sancti Servandi ecclesiam. 546. a. & seq. Unus monasterio S. Servandi monasterium de Penna-fidel, 548. a. & seq.
Ademarus abbas Belle-wallis monasterium suum subiecta Aroasensi congregationi, 864. c.
Ademarus abbas monasterii Castrensis, 1259. d. Institutus a Bonifilio Massiliensi abbare, 1160. b. Abbatiam abdicare cogitat, ibid.
Ademarus de Cahobre domicillus, 1311. d.
Adinulfus abbas Farfensis cardinalis, 738. c.
Adu narritus Hedeni ducus, 22. c.
Adol de Monte coties, 186. d. c.
Adolphus Leodensis episcopus oppidum Machlinense certis conditionibus vendit, 1441. c. & seq.
Adradus vicecomes, 374. c.
Adriani papz IV. commonitoriorum ad abbatem & conventum S. Vedalti, 818. b.
Vetus ne quis Horreenses moniales impeditat vivere sub reclusione, 833. d.
Advenii Merensis episcopi epistola forma- ta 159. a.
Adventus Domini quando incipiat celebra- ri, 38. b. & seq.
Adulfus archiepiscopus Coloniensis, 1017. c.
Adulfus Leodensis episcopus, 1451. a.
Adultera an possum interfici, 152. b.
Advocatum jura, 893. c. In Epternaciensi monasterio, 551. a. & seq. In S. Jacobi Leodiensi, 578. c. S. Johannis Leodiensi, 887. c. Eorum reprobata violentia in Corbeientes monachos, 1037. a. In Pramienies, 591. a. & seq. Eo-um leges, 596. c. & seq. In Suegerbach 319. c.
Advocatus S. Maximini limites ponit Henricus imperator III. 412. d. Nihil sine ab- basis consensu alienent, 1376. c.
Adurenlis episcopus P. 1363. d. 1370. c.
Egidius abbas de Abbobor, 1089. c.
Egidius de Berlaymons miles, 1120. a.
Egidii Berthou concordia cum Theobaldo Leodiensi episcopo de junibus urbis Al- chini, 1401. b. 1417. 1418. &c. con- firmatur, 1420. d. 1421.
Egidius constabularius S. Ludovici, 1334. b. 1335. b. 1350. c.
S. Egidii Leodiensis ablates Everclaus,

K k k k

INDEX RERUM ET VERBORUM

914. c. Marcellus 887. c. 886. b.
 S. Egidii moniales villam transferuntur
Brenckhausen , 1264. c.
 S. Egidii ultra pontem Huxariæ abbatissa
Hertificensis canonica , 1264. c.
 Ahardus missus Caroli magni , 45. c.
 Alidis dominus Caffellione dotalium , 1003. c.
 Alidis domina Rosetetus uxor Ar. domini
d' Audenarde fundat hospitale de Lefeste ,
1330. c.
 Alis uxor Johannis de Avenis , 1320. a.
 Anicas notarius Caroli calvi regis , 117. c.
 Aengilbaldi viri illustris donatio facta san-
cto Vallibordo , 14. b. 16. d. 19. a.
 Aganbertus frater Harvici viri illufris , 57.
c. 58.
 Agano exactor palati regii Ingilenheim ,
92. b. c.
 Agareni Galliana Belgicam depopulanur ,
281. a.
 Agathæ neptis Hugonis de Lefeste dota-
lition , 1189. c. 1200. c.
 Agathensis episcopus Gonterius , 46. c.
464. c.
 Agilmarius cancellarius Lothariorum imp. 99. c.
102. c. 103. c. 104. c.
 Aginaldus vir illufris , 29. b.
 Aginnetes episcopi Bertrandus , 951. c.
 Johanna Belveta , 1317. d. Vvihelmus ,
1314. a.
 Aginnum cum Aginensi tractu potestati
regis Francie subiiciendi provincia da-
tor Armaniaco comiti , 1496. c.
 Agius episcopus , 172. a.
 S. Agnetis festum , 178. b.
 Agnes imperatrix , 432. c. 444. a. 518. d.
557. a.
 Agnes ducessa Lotharingia , 1032. b.
 Agnes soror Arnulfus III. comitis Flandren-
sis , 1127. b.
 Agnes filia Hervei comitis Nivernensis ,
1121. d. 1127. b.
 Agnes uxor Amelinii de Baladone , 579. a.
 Agnetis uxor Johannis Saraceni Philippi
Audacis cambellianæ legata , 1378. b.
 S. Agitius archiepiscopus Trevirensis ,
130. d.
 Albertus inclusus , 746. b.
 Alcardus Massiliensis vicecomes , 600. b.
 Alcardus filius Guillelmi vicecomitis Massi-
liensis , 355. d.
 Alcelina vicecomitissa Massiliensis , 355. d.
 Aigremont castellum Simonis de Pissiaco ,
1184. d.
 Aimarus de Puvino episcopus Sueschouen-
sis , 1139. c.
 Americi patriarche Antiocheni epistola ad
Ludovicum regem de Turcarum in Chi-
ltianos victoria , 875. a.
 Americi Lemovicensis antifitius compotitio
cum communitate sancti Juniani , 1320.
d. & seq.
 Americus vicecomes Thoarcii , 1041. d.
1188. a. 1201. a. Frater eius Hugo , 1188.
a. Ejus filii Hugo & Americus , 1188.
a. Nepos Gaufridus d'Argentor ibid. &
Simon de Caliga rubea , ibid. Ballivus
P. de Molentis , 1178. d. Deficit a Phi-
lippe rege , 1187. c. Ejus cum eo coinducta ,
1187. c. cum Ludovicu rege , 1187. c.
 Aimo Sulcenensis episcopus , 638. c.
 Ainarus comes , 156. a.
 Aircius comes , 172. c.
 Ala mater Philippi auguſti , 1175. b. c. Ca-
pellanum pro ipius anima instituit Phi-
lippus 1175. c.
 Alaidis ducifiz Brabatia querelæ de exer-
citu Leodiensis antifitius , 1344. c. 1355. a.
 Alanus de Joinct , 1257. a.
 Alardus episcopus Cameracensis , 895. d.
 Alardus comes , 131. d.
 Alba-Maria comitatus Philippi filio Phi-
lippi regis credit , 1244. c.
 Alban-terram bello amissam recipit in feo-
dum Hugo comes Marchia , 1272. c.
 Albanensis episcopus , 776. c. Mediator in-
ter abbatem & monachos sancti Vedasti ,
& comitem Attrebatensem de divisione
telonci Attrebatenus , 1284. b.
 Albaneſes episcopi Galerus 859. d. Hen-
ricus , 974. a. 975. b. Matthæus , 743. c.
 Valterius , 888. c. Vitalis 644. d. 647. c.
 Albanus abbas sancti Martini Colonensis ,
682. c.
 Albanus Garcias armiger Alfonsi regis , 547.
c. 549. c.
 Albergo de Nigrone Januensem duci Phi-
lippus Maria Angelus vicecomes consi-
lia exponit Venetorum , 1586. c. Hora-
tius ut instruatur aduersus illos cladem ,
1587. a.
 Alberici episcopi Carnotensis obitus , 1282. c.
 Alberici episcopi Ostiensis epistola ad mo-
nachos Auxitanos & Orientis , 780. a.
 Alberici epistola ad Galterium de Maurita-
nia , 838.
 Albericus camerarius Ludovici VII. regis
Francorum , 691. a.
 Altarius fidelis apostolica legatus , 907. c.
 Albero archiepiscopus Trevirensis , 748. c.
 Alberto episcopus Bafiliensis , 748. c.
 Alberto episcopus Leodiensis , 748. c. 765.
& Confirmit Florincum monasterio pos-
sessiones a quinque prædecessoribus ipsi-
concessas , 764. d.
 Albertus cardinalis , 557. d.
 Albertus prelbyter cardinalis & cancellarius
908. d. 974. d.
 Albertus cardinalis sancti Laurentii in Lu-
cina , 860. a.
 Albertus Moguntinus archiepiscopus , 705. a.
 Albertus episcopus Leodiensis , 999. d. De
ecclesia Therentia disponit , 993. b. & seq.
 Albertus abbas S. Theodericii , 428. c.
 Albertus archidiaconus Leodiensis filius du-
cis Lovaniensis , 992. c.
 Albertus prior Corbie-a-nova , 1220. d.
1266. a.
 Alberti monachi Siegenensis prologus in
gloriarium suum in lacram scripturn ,
978. b.
 Albertus Romanorum rex Hugoni episco-
po Leodiensi jus afferit eundem monachis ,
1404. d. 1405.
 Alberti ducus Lotharingia filius archidia-
conus Leodiensis , 984. c.
 Albertus comes de Namurco , 413. b. 487.
d. 518. d. 542. b.
 Albertus marchio , 722. c.
 Albertus marchio Saxonie , 862. c.
 Albertus de Hange , 1154. a. Si pontem
sancti Petri concedit Philippus Augustus ,
1049. b.
 Albigenes primus impugnavic Melede Gre-
gorii IX. pater , 1210. c. Contra eos sub-
sidium oblatum , 1213. a. Ut eis bellum
inferatur sunt inducere inter S. Ludovi-
cun & regem Anglie , 1223. c. 1222.
b. 1223. d. Inter S. Ludovicum & Gui-
lelmum archiepiscopum comitem Par-
theniaci , 1224. a. Ab eis exexcatus
Guido de Gormao , 1230. a.
 Albigenus negotium , 1157. d.
 Albigeſi conquetam omnem Ludovico
VIII. cedit Amalricus de Monte-forti ,
1243. d.
 Albinacum Ludovico VIII. dimittitur ,
1198. d.
 S. Albinus Andegavensis abbes G. 226. d.
Girardus 562. d. 580. c.
 Albinus cardinalis sancta Crucis in Jeru-
alem 974. b.
 Alboinus comes , 172. c.
 Albricus pater Hunfredi episcopi Morinen-
sis , 189. d. Ejus frater , 189. d.
 Albuinus episcopus Merleburgensis , 62. c.
 Albuini eremita epistola ad Heribertum Co-
lonensem episcopum , 360. a.
 Albuſi villa palatium regium , 94. a.
 Alcaeta filia Isabelli comitissæ Ruthenen-
sis , 1310. b. 1311. a.
 Alchaide princeps Saracenorum , 802. c.
 Alcaciensis abbas Johannes , 1253. c.
 Alcimus sanctus & summus scholasticus , 84.
c. Sanctum Vedastum patronum agno-
ficit , 49. a. Ejus liber de Trinitate , 84.
b. Epistola ad monachos Vedastinos , 49.
d. Missale 49. c.
 Aldricus episcopus Cenomanensis , 169. c.
 171. a. & seq.
 Aldricus abbas S. Theodericii , 806. a.
 Aldricus cancellarius Pipini regis Aquita-
niz , 84. a.
 Aldunus de Candida regis Sicilia senescal-
lus 904. a.
 Alcas fugere & gentes monuit Cato 977. b.
 Alcannororum rex Odo , 491. d.
 Alexander papa II. 490. d. Ejus epistola
ad Udonem archiepiscopum Treviren-
sem , 480. c.
 Alexander papa III. 911. b. Ejus bulla pro
monasterio Savigni , 859. a. Pro S. Ve-
derstini ali quam papas obedientiam
promittant 880. & seq. Ejus epistola ad
Matthæum episcopum Trecensem , 906. c.
 Alexander archidiaconus Leodiensis episco-
patum simoniacus ambit , 641. c. 673
c. 674.
 Alexander episcopus Leodiensis , 705. b.
c. Sancti Gerardi abbatis Bronnicensis
corpus elevat a terra , 708. a. & seq. &
in mausoleum recondit 710. d.
 Alexandria a Friderico imperatore expug-
nata , 888. b.
 Alexius episcopus Brandenburgensis , 994. c.
 Alixius imperatoris C. P. epistola de Turca-
rum in Christianos opprobriis , 372. b.
& seq.
 Albus castrum in dieceſi Vasateni , 1389. c.
 Alienor regina Anglie , 996. a.
 Alienor regina Anglie , 1363. c. 1371. Ejus
primogenitus Edoardus , 903. c. Ejus lit-
tera de pacis matrimonii inter Henricum
primogenitum regis Alemanniæ & Con-
stantiani filiam vicecomitis Bearnensis ,
1374. c. Partenonii Fontis-Ebraldi-im-
munitates concedit , 1190. b.
 Altenordis comitilla S. Quintini & domina
Valefia parentes suos sepulcos habet in
ecclesia S. Arnulfi Crispensis , 974. c.
Eius dona varia pro anniversario , 1009. b.
 Alcluia cantatum ad singulos verbi psalmi
centelini quadragessim octavi , 124. d. c.
 Almeradus episcopus , 371. c.
 Almerici cardinalis epistola ad Adalberon
em archiepiscopum Trevirensis , 744. a.
 Alnensis abbas Gervais , 897. c. *
 Alnacum ab Hugone comite Marchia belle-
partum fatti suo attribuit sanctus Lu-
dovicus , 1278. a.
 Alphonus archiepiscopus Capuanus , 903. c.
 Alphonus regis Siciliae natus , 738. c.
 Alphonus S. Eustachi diaconus cardinalis
S. Firmini Montisepulani commendatus
1582. a. Reliquias S. Firmini int inter-
petret ac episcopo Uticensi Eugenii IV
auctoritatè interponit , 1581. c.
 Alphonus V. Aragonum rex Januensis
natus , 1584. d. Cajetanum civitatem ipsius
conjunctissimum obſidet per mentes tres
continuos , 1585. a. Januensem classem
superiorum urbis comparatam aggressus &
superatur & capitur , ibid. c.
 Alphonus comes Augi , 1320. b.
 Alphonus comes Picavensis , 1347. b.
 Frater S. Ludovicii , 1214. c. 1273. c. Et de-
signatur uxor Elisabeth filia Hugonis d_s
Ligiano , 1215. a.
 Alphonus S. Ludovicii camerarius , 1334. b.
1335. b. 1354. c.
 Alfaridus dux Simon , 705. b.
 Alta-cumbra abbas Amadeus , 738. b.
 Alta-Fontana datur comiti Drocaram ,
1200. c.
 Alta-Silva monasterium , 948. c. Abbas
illius Henricus 949. c.
 Altare lignicum 1382. d. Altaria cilicis coo-
perata , 975. c.
 Alfridus episcopus Hildesheimensis , 249. d.
 Almuntius abbas Clazebaldus , 897. b.
 Altivillaqis monasterium , 1335. c.
 Altmarus comes , 129. c.
 Alprandus abbas 46. b.
 Altritia monasterium , 187. c.
 Alvius episcopus Attrebatenis impeditele-
ctionem abbatis Marchiaenensis , 730. a.
 Vexat monachos , 730. d.
 Amabilis uxor Rogerii comitis , 493. d.

M U N I C U L U S V O L U M I N I S.

- A**malbertus cancellarius Caroli Cralli, 210.
 c. 222. b.
Amalbertus notarius Caroli magni, 60. a.
 61. c.
Amalech lambens populus interpretatur, 303c
Amalicetus archiepiscopus Aquensis, 371. c.
Amalicetus de Credone, 1156. d. Et Philip-
 pus angulus promittit senescaliam An-
 degavensem, 1166. a. Andegavos & Bau-
 gerum comittit, 1166. d. Mortuit, 1166.
 c. Ejus carta de Callo celo, 1099. b.
Amaricus comes de Monteforti jus omne
 suum in Tholosanum comitatorem & vice-
 comitatum Biterensem, in totum conque-
 stam Albigenii Lud. VII. dimisit, 1225.
 c. Decem libras dedit Guidoni de Gornoio
 excommunicato ab Albigenibus, 1230. c.
Amaricus de Limours miles, 1275. b.
S. Amandi corporis elevatus, 193. b.
S. Amandi Elnonense monasterium, 1301. c.
 Ipsius datur villa de Bovinis, 281. c. Abba-
 tes Carlomanus, 180. c. Robertus, 261.
 c. 278. c. Rodgerus comes, 279. d.
Amanevus Auxitanus archiepiscopus, 1389.
 2. 1391. c. 1394. c. 1395. a. Fuit executor
 testamenti Isabellis de Lebretto, 1391. c.
 & Bernardi comitis Armanici, 1409. c.
Amanevum de Lebretto hortatur ad pacem
 iundam Clemens VI. cum senescallo
 Vasconiae, 1466. d. Ejus codicillus quo
 filium suum Berardum excederat, 1457.
 1458.
Amanum collegium canonorum, 540. c.
Amauricus episcopus, 967. c.
Amauricus abbas Curia-Dei, 419. c.
Amauricus confidabularius sancti Ludovici,
 1254. c.
Anbianensis episcopus, 171. b. 172. b. An-
 gelramnus, 687. d. Godesmannus, 45. c.
Ambianensem ecclesiam a jure procuracionis
 absolvit Philippus augustus, 965. d.
Ambianensem comitatum Philippo regi
 Francorum dimisit Philippus Flandrie
 comes, 965. d.
Amedeus abbas Alta-cumba, 738. b.
Amelina mater Roberti Vicacomiatis de Ju-
 liaco, 363. b.
Amelius cardinalis sancte Crucis in Jerusa-
 lem, 671. b.
Amelius episcopus Senecensis, 527. b. c. plus
 res ecclesiastis dat Sancti Victoris Massiliensi
 monasterio, 405. c.
Americus frater Hugonis vicecomitis Tho-
 arcu, 1261. c.
Americus hereticus ad fidem conversus,
 777. d.
Amifensis abbas Sirinus, 610. d.
Amicia soror comitis Leicestriae, 1181. d.
 concedit Philippo regi Britoliuum, 1043.
Aamicus quasi animi custos, 939. c.
Amo episcopus, 292. c.
Amo Lugdunensis archiepiscopus, 123. c.
Amor reverentissimus necrit, 1016. b.
Amphonus comes, 851. b.
Ampilus comes Scullacus, 204. a.
Anaeletus antipapa creationem suam annun-
 tia, 699. c. De qua paveri faciunt ipsius
 amici, 700. b. Adherentes sibi multa
 promittit, 700. d. 701. b. 702. a. Et fide-
 litatem jurant Romani, 698. c. Ejus epi-
 stola XI. 6. 8. b. & seqq.
Anaftasi IV. papae epistola ad episcopum Te-
 lensem, 826. c.
Anaftasius cardinalis S. Clementis, 645. c.
Anaftasius primicerius sub Johanne papa
 VIII. 202. c.
Anaftasius abbas S. Pauli Roma, 548. d.
Ancensi baronum judicio coram S. Ludovico
 damnatus comes Britanniae, 1240. a. c.
Andaginensis S. Huberti monasterio dat deci-
 mas Voverelie & Veterinae. Henricus epi-
 scopus Leodiensis, 498. c. plutes ec-
 clesiastis dat Manasses archiepiscopum Re-
 mensis, 499. d.
Andegavos & Baugeron Philippos rex A-
 mauro de Credona committit, 1166. d.
Andegavensis episcopus, 1164. a. Dedo,
 170. a. 172. a. Johannes Balus cardinalis
 1606. c. Ejus fortuna, ibid. Ulgerius,
 695. c.
- Andegavense monasterium de Rota, 1166. c.
 Andegavenses comites Carolus S. Ludovici
 frater, 123. b. 1243. d. Gaufridus, 420. c.
 696. c. Adversus Andegavensem comitem
 assertur sancto Ludovico comitatus Cla-
 rimontis, 1245. c.
Andegavensis senescalca, 1206. Promitti-
 tur Amalrico de Credona, 1167. a. Ande-
 gavensis senescalculus Guillelmus de Rupi-
 bus, 1166. d.
Andegavenses nundinae, 1226. c.
S. Andreæ episcopus Rogerus, 1024. c.
S. Andreæ Agathensis abbatia trecentorum
 monachorum, 463. d. S. Severus 464. a. 465. a.
 Datur S. Victori Malfi, 464. d. & seq.
S. Andreæ de Clivo Scauti abbas Robertus,
 648. e.
S. Andreæ Viennensis abbas Dormanus,
 1044. a.
Andreas episcopus Attribatenis, 880. a. c.
Andreas episcopus Traiectensis, 673. c. 674. c.
Andreas abbas S. Johannis, 476. c.
Andreas de Calvinico, 1036. a.
Andreas de Vitreio, 1067. d. 1230. c. 1247.
 b. terram habet in Normannia, 1241.
 a. Ejus dominium & tractatus cum S. Lu-
 dovico matreque ejus ante Ancenisium,
 1240. c. 1241.
Andreï villa palatium regium, 181. d. 184. d.
Andulfus abbas Verthinenensis, 141. c.
Angelramnus episcopus Ambianensis, 687. d.
Angelus S. Fraucis locis viram ejus scrip-
 tit cum aliis dubios fratribus, 1298. c.
Angeli Politiani epistola ad Laurentium Mc-
 dicem, 1596. b.
Angilhelmus episcopus Autissiodorensis Por-
 tunum villam dat ecclesia sue, 68. d.
Angleria comes Philippus Matia Angelus,
 1586. c. 1587. b.
Angli regni hostes sub Carolo VI. a Ruthen-
 iensis recepti, 1517. 1528. Adversus
 eos convocari praecepit Carolus dux Aqui-
 tanie, &c. omnes nobiles, 1602. c. 1603.
 Exercitus parant in Franciam irrupti, 1533.
 b. Belum Gallis inferunt, 1508. c.
 Indicias faciunt cum S. Ludovico, 1226.
 c. 1220. b. 1223. d.
Anglia regum in clericos Normannie jura,
 1019. b. & seqq. Anglia regni certiorum
 faciunt Jantines de Victoria a se reportata
 de rege Aragonum, 1584. b. 1585.
Anglia rex 1163. b. 1184. a. Henricus I.
 578. b. c. 771. d. 902. c. 945. c. Henri-
 cus secundus, 996. b. 1143. a. 1172. d.
 1190. c. Henricus III. 1362. c. Johannes
 1080. b. 1083. a. 1111. c. 1148. b. Ri-
 chardus, 990. b. d. 991. d. 998. c. 1012.
 c. 1017. c. 1046. b. 1143. a. 1172. d. 1190.
 c. Vvillemus, 1577. a. 1578. b. Anglia re-
 gis primogenitus Edoardus, 1374. c.
Anglia regina Alienoradis 996. a. 1190. c.
 1163. 1371. b. 1374. c. Berengaria, 996. a.
 1045. d. 1046. a. Isabellis, 1271. c. juis d.
 talium 1032. d. 1124. d. 1215. c. 1236. c.
 Anglia reginam Rothomagum transfe-
 renti honorifice recipi mandat Ludovicus
 undecimus, 1600. c.
Anglia regina Edoardi mater, 1359. c.
Angloaldus abbas Prümensis, 24. a. c.
Anieneus abbas Benedictus, 177. a. c.
S. Aniani canonici Aurelianensis, 1111.
Anicensi in ecclesia S. Mariae fundatio facta
 a Guigone episcopo Cafrensis, 1458. c. d.
Animis corpori praferenda, 734. c.
Anfoldus fluvius, 1. b.
Anfoldensis monasterii Fundatio, 1. a. Illud
 sub suo protectione suscipit Childebertus
 rex 1. j. a. & seq. Abbes Daumerus, 5.
 b. c. Frodoinus, 170 b. 172. b. Gallus 6.
 b. Ibbolenus, 8. b. Ingelgarus, 169. c.
 Nechtarius 27. d. Rabigaudus, 36. a. Rai-
 naldus, 170 b. Sigobaldus, 26. d. Siviar-
 dus, 7. b. c.
Anfoldentes monachi cum Roberto episcopo
 Cenomanensis contendentes, victores ef-
 ficiuntur, 169. b.
Anna regina Francie, 449. b.
Anno archiepiscopus Coloniensis monaste-
 rium Graffatecum fundat, 490. d. 681.
- e. & Sigebertensis, 490. c. Plures villas
 in pretariam dat Richilda regina 446. b.
 miraculis coruscat, 495. b.
Anno abbas S. Galii occidus, 300 c.
Anno abbas Indentus, 890. c.
Anno abbas Magdeburgensis deinde episco-
 pus Vormatiensis, 317. c.
Anonenca in parthenone sepulta Isabellis co-
 mitissi Ruthenenensis, 1310. b.
Anonimi prologus in expositionem Leviticu-
 s, 375. a.
Anbaldus abbas Prümensis, 171. c. 176.
 d. 193. c. 195. a. Ius monetarum imperat a
 Lothario rege, 138. c. confirmationem
 Villancie, 175. c. Privilegium a
 Ludovico balbo, 1031. a. Salomon duce
 Britonum, 147. b. Hiedildi illiustri femi-
 nae prestant facit, 184. c.
Ansaldi monachi donatio facta S. Villabro-
 do, 18. c. 19. c.
Ancelus buricularius Henrici comitis Tre-
 cencis, 873. d.
Ancelus de Garlanda dapifer regis, 625. a.
Ancelus Bridem, 1127. c. 1162. c.
Ancelmo archiepiscopo Cantuarensi dedica-
 tur expositiu in Leviticum, 175. a. Ejus
 elegium, ibid. & seq.
Ancelinus episcopus Havelbergenensis, 779. b.
 799. c.
Ancelinus de Falemannia utraque linea gene-
 rosi languinis, 867. b. Frater Hiliini epis-
 copi Trevirensis, 912. c. 913. a.
Ancelinus filius Anclini fratre Hiliini ar-
 chiepiscopi Trevirensis, 912. c. 913. a.
Ancelinus consanguineus Hiliini archiepiscopi
 Trevirensis, 867. b.
Ancelinus consanguineus Henrici episcoli
 Leodiensis, 867. c.
Ancelinus dapifer Ludovici VI. 634. b. 640. a.
Ancelinus de Rupe 913. c.
Anericus cancellarius Caroli Simplicis,
 256. d.
Anfridus episcopus Traiectensis, 397. c.
Anfridus abbas Fontanensis, 899. c.
Anfridus fundator monasterii S. Michaelis
 de Apunitano prope Lucam, 25. b.
Anfoaldus abbas Compadicensis, 874. c.
Antener patricius 41. d.
Antiochenis patriarcha Aymericus, 876. b.
Antiocheni principes Bohamundus, 871. a.
 Remundus 871. a.
Antipolitanus episcopus, Manfredus, 718. c.
 litigat cum abbate Lerensis, 718. c.
Antonius Caracciulus a Melpha Trecensis
 episcopus ne barbam cogatur prolixorem
 referat petit Henricus II. rex Franca-
 rum, 1615. d. In fide catholica titubat,
 1613. d. 1616. d.
S. Antonius Viennensis abbas Guillelmus,
 1458. a.
Antonius Ragusius a papa in Pannionam
 destinatus, 1592. b.
Antonius de Landulfo de Neapoli Johannæ
 duciis Duracii secretarius & procurator
 ad tractandum de matrimonio cum Ludo-
 vico de Navarra contrahendo, 1484. b.
 annulum & baculum tridere solius est con-
 securatoris, 680. d.
Anxius de Treine marcescallus Campanie,
 1342. b.
Apameorum bibliotheca, 1601. c.
S. Sancti Apollinaris abbas Johannes, 650. a.
Apponensis Cartuix foundationis confir-
 matio, 967. d.
Aptenus episcopus Norwaldus, 334. d.
Aquensis civitatis obsidio, 1430. b.
Aquensis archiepiscopus Silvester, 331. d.
Aquensis episcopus Analiensis, 331. c.
Aquicinctensis abbas A. 697. d.
Aquigranensis capituli S. Mariae jura in so-
 lenni coronatione imperatorum, 1165. c.
 1167. b. c.
Aquitania & Vallia princeps domino de
 Severaco mandat ut nobiles ad solvenda re-
 gi subdia cogat, 1534. c.
Aquitaniae duci certa subdia concedere epis-
 copi & nobiles Ingolismi congregati,
 1534. c.
Ar. doninus d'Asdenarde, 1330. c. Funda-
 tio pro suo anniversario, 1331. a. b.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Ara fluvius , 146. b.
 Aragonum reges Ildephonsus , 96. b. Petrus
 1017. c. 1071. d.
 Araucani episcopi Berengarius , 634. d.
 706. c. Gerardus , 706. c.
 Arbertus S. Evradi abbas , 602. b.
 Arbertus comes Palati , 172. c.
 Arbertus peregrinus vir sanctus , condit
monasterium de la Romee , 515. a. Quod
 dat S. Victori Massiliensi , 515. b.
 Archembaldus deca S. Martini , 340. d.
 Archembaldus de Lutonie , 1086. c. 1118. g.
 c. 1119. a. 1164. a. Philippo regi praefat
juramentum , 1028. c.
 Archembaldus de Soliaco , 1018. e.
 Archanlaus episcopus , 170. b.
 Archicancellarius Conradi II. imperatoris
 Henricus , 800. a. Friderici imperatoris
 Raynaldus , 863. a. Henrici III. impera
 toris Vezelo , 414. b. 517. b. Henrici
 IV. imperatoris Adelbertus , 644. a. 686.
 c. Henrici V. regis Romanorum Ruothardus , 612. c. 614. a. Ludovici IV. im
 peratoris Rappoldus , 267. b. Ottonis I.
 imperatoris Fridericus , 286. b. Caroli
 Simplicis regis Ermulfus , 255. b. Rurgetus , 265. c. Lotharii regis Archembaldus ,
 175. c.
 Archicancellarius Zuenteboldi regis Ratbo
 dus , 242. d. 245. d. 246. d.
 Archicapellanus Arnulfi imperatoris Theot
 marus , 224. c. 226. c. 239. a. 240.
 c. Caroli-Craffi Luitvardus , 213. c. 216.
 d. 217. d. 220. c. 223. d. S. Henrici im
 peratoris Viviligilus , 364. b. 366. c. Hen
 rici III. Bardo , 427. b. 439. d. Ludovici
 IV. imperatoris Philigrinus , 263. a. Ot
 tonis I. imperatoris Bruno , 315. c. Ruob
 ercus , 290. b. 291. d. 292. b. Vvilelmus ,
 294. a. 319. 322. b. Ottonis II. im
 peratoris Rodbercus , 326. b. Vvilligilus ,
 330. c. 332. d. 336. c. Ottonis III. im
 peratoris Vvilligilus , 346. c. Ludovici regis
 Francie Oiticatalis Grimaldus , 191. c. Luit
 bertus , 188. 191. c. 195. c. Ludovicus II. regis
 Germaniae Luitbertus , 202. c. 212. c. Zuen
 teboldi regis Herimannus , 244. c.
 Archinicus abbas Moutis-majoris , 367. c.
 371. b.
 Ardicio cardinalis S. Theodori , 859. d.
 Ardingus Alemannus , 41. c.
 Arduinus cornes , 172. c.
 Arelatensem urbem in seodium accipit Ray
 mundus comes Barcinonensis a Raymundo
 comite , 361. b.
 Arelatensis episcopo commissa cura Massiliens
 is monasterii S. Victoris , 694. b. Pla
 centiam occurrere imperatori jubetur cum
 milia , 717. d.
 Arelatensis archiepiscopi Atro , 634. a. Ber
 nardus , 718. b. Gbelinus , 556. a. c. 558.
 b. Imbertus , 755. c. Pontius , 571. c.
 Raimbalodus , 400. d. 411. b. 466. b.
 467. a. Roflagus , 160. d.
 Arcemburgis comititia , 985. a.
 Argentini episcopo Baltramius , 662. Co
 no , 670. c. Kueno , 632. c. Vvidero
 dus , 351. a.
 Arboni archiepiscopo Moguntino scribit
 Berno abbas Augiensis , 383. Arbonis ad
 eum responso , 389. b.
 Arida-gamantia monasterium ordinis sancti
 Augustini , 215. a.
 Ariez Ovetensis episcopus , 549. c.
 Arlongus episcopus Virzeburgensis , 612. b.
 632. c.
 Arma clericis permisita ad defensionem eccl
 esie , 382. c.
 S. Armahdi ecclesie legat comes Ruthen
 sis duas purpuras , 1169. d.
 Armandus de S. Germano alias de Vilareto .
 Guigonis de S. Germano Catinensis episc
 opi nepos & heres universalis , 1462. c.
 Armaniaco comes , 1361. a. Bernardus , 1388.
 a. 1389. b. 1407. b. c. G. 1365. c. 1370.
 c. Johannes 1508. c. 1509. 1510.
 Armaniaco comiti permittitur ut praefectos
 in civitatis & munitionibus comitatus
 Bigorra , quem armis subegerat , posse
 institueret , 1501. b. Et scribit Carolus VI.
- rex Francorum ut hostes e munitionibus
 exire proqueret , 1523. c. 1524. Et scribit
 Ludovicus dux Andegavensis , ut potellat
 regis fratri sui subiecta Agencum cum
 Agencensi traictu , 1496. c. Ipsius communitate
 Petrus Ans. electus abbas Grandis
 Silva , ut ne ipsi abbas Gimundi praepo
 natu , 1514. d.
 Armaniacum comitem consolatur Bernabos
 viccomes de morte patris . significatque
 e Regine de Lestale uxoris sua morteme
 1521. c.
 Armaniaci & Convenerum comitem fratris
 sui filium consolator duces Brusicensis
 de parentis morte , 1538. & dominus de
 Lebreto qui ipsius horratus ut via ejus
 deviter , 1538. c. 1539. b.
 Armaniaci comitis frater , princeps Pelopone
 siensis , 1542. b. Regis Navarre ad eum
 epiphila , 1530. & Guilhelmus de Layra gu
 bernatoris Delphinatus , 1532. d. Ipsius
 suis transitus permittitur per Delphinaum
 1541. a. 1542. c. Praefectus copias mittendis
 Florentinus aduersus Mediolanenses , 1546.
 c. Sed comes pace inita revocatus dimitti
 turque exercitus 1547. 1548. Bellum gerit
 aduersus vicecomitem Fezenfaquelli Ge
 raldum , 1447. & seq. Obsidet Montem
 Linguidum , 1449. c. In deditionem recipi
 fit filios ejus , 1450. a. Obsider & capit
 Ordinanum , ibidem. Supplicatio ipsi facta
 in felici ejus adventu a triplici ita dictio
 nis fize , 1549. c.
 Armaniaci comititia Habilis de Lebreto ,
 1588. a. 1589. c.
 Armaniaci cancellarii allegationes , 1447. b.
 Arn. episcopus Virzeburgensis , 662.
 Arnaldus episcopus Sulcitanus , 619. a.
 620. d.
 Arnaldus abbas Cisterci , 1077. c.
 Arnaldus abbas Bay d' Arizas eligitur abbas S.
 Savini Tarbesiensis , 1340. b.
 Arnaldi de le Brete merita commendat rex
 Angliae atque proximum ipsi subfidiuum
 promittit , 1473. a. Eum rex Angliae petet
 reliqua in omnibus terciis quas pater ejus
 in regno Navarre pollederat , 1475. d.
 Arnaldus Amanei dominus de Lebreto vi
 cecomes Tarchasi , filius Bernardi Erizi ,
 1476. b. a possessione tertiarum de Marcha
 sino , de Farina . &c. amoveret , 1477. d.
 Et ei facultatem Carolus Navarre rex
 incedunt pacis inter se & Francie regem .
 1478. a.
 Arnaldus de Castro-bono , 1069. c. 1091. b.
 Eius matrimonianum cum Elefinda nepte
 comitis Urgellensis , 1070. b. 1071. b.
 Ipsius plura castra concedit Ermengardis de
 Taus , 1022. b. Arnalda de Castro-bono
 uxor ejus , 1023. a.
 Arnaldus Berardi de Preffacio miles , 1438. d.
 Arnaldus Despex domicilus , 1399. c.
 Arnaldus Gareberus de Gordonio , 1169. c.
 Arnaldus Guillermi filius secundogenitus Ge
 raldi vicecomiti Fezenfaquelli pradas
 agit in terra Fezenaci , 1449. c.
 Arnaldus de Hispania Ludovici ducus Ande
 gavensis legatus ad regem Castellae ,
 1306. c.
 Arnaldus filius Raymundi vicecomitis de Sen
 le , 1455. b.
 Arnoldus II. archiepiscopus Colonicensis ,
 829. c.
 Arnaldus abbas sancti Quintini in Insula ,
 316. c.
 Arnoldus dux , 21. c.
 Arnoldus de Ardeacor comes , 800. d.
 Arnoldus comes de Loff & de Chingay ,
 1420. c.
 Arnoldus cancellarius Colonicensis ,
 1420. c. 800. d.
 Arnoldus praefectus urbis Coloniz , 331. b.
 Arnaldus archiepiscopus Colonicensis , 799. c.
 Arnaldus imperator , 661. d.
 Arnaldus cancellarius Ludovici II. Germaniae
 regis , 212. c.
 S. Arnulf Metensis abbas Hugo , 1062. c.
 Arnulfus Lothari regis filius archiepiscopatu
 Remensis donatus , 351. b. Urbe prodit
 hostibus , 351. c. In synedo sua flagitia
- conficitur , 352. a. Deponitur , 353. b. Et
 rex venient tribuit , 353. c.
 Arnulfus episcopus & abbas , 354. a.
 Arnulfus episcopus Lexoviensis , 295. d.
 3060. b.
 Arnulfus episcopus Tullenensis , 149. d. 159. a.
 Arnulfus imperator , 244. b. 266. d. 267. c.
 268. d. 289. b. Daploma eius pro S. Maxi
 mino Trevrensi , 223. c. 240. a. Praecep
 tum pro monasterio Prumensi , 225. a.
 238. d. Sustentra , 236. c. Suctrente mona
 strium Siginando donat , 242. a.
 Arnulfus ducus donatio facta S. Vilibrordo ,
 21. c.
 Arnulfus III. comes Flandrensis quedam
 predia conficit monasterio sancti Huber
 ti , 487. a.
 Arnulfus de Bullon , 91. d.
 Arnulfus comes de Los , 541. b. 705. b. 712.
 a. Erato. Baldrici episcopi Leodiensis ,
 378. a.
 Arnulfus comes de Chisnico , 487. d. Fun
 dat cellam in villa Pyrorum , 472. a. In
 fidias tendit Henrico episcopo Romani
 conti , 654. d.
 Arnulfus cancellarius Ludovici IV. impera
 toris , 261. a.
 Arnulfus notarius Odonis regis , 241. d.
 Arnulfus epiphila ad Milonem episcopum Mo
 nimentem , 800. a.
 Arnulfus comes de Kynei , 442. b.
 Aroasieni monasterio viginti vini modios
 concedit Ludovicus VI. rex Francorum ,
 619. d. Ipsi Bellarivallis abbas Ademarus
 subiecti monasterium suum , 864. c.
 Aroasie ordo , 1044. c.
 Arodenie monasterium , 1266. a.
 Araldus abbas Prulliacensis , 744. c.
 Araldus abbas Pulariensis , 744. c. d.
 Arallas episcopus Elenensis , 538. c.
 Artoldus archiepiscopus Ludovici Ultrama
 xini archicancellarius , 285. d.
 Arloc frater Mariani regis Sardinie , 524. c.
 Arturus rex Britannie , 1041. d. 1069. a.
 plura castella concedit Juhello de Medua
 na , 1043. c.
 Arvernorum comes Vvilelmus , 602. b.
 602. c.
 Arzo rex Sardinie fundat monasterium SS.
 Georgii & Genitii , 523. d.
 Asberus cancellarius Arnulfi imperatoris ,
 226. c.
 Aclelinus abbas Fossatenensis , 817. c.
 Askericus episcopus cancellarius Caroli
 Simplicis , 255. c. 272. b.
 Ahas Ovetensis episcopus , 547. b.
 Almundo Asturienensis episcopus , 347. b.
 549. c.
 Almundo Morenenensis episcopus , 221. d.
 Aperius cancellarius Arnulfi imperatoris ,
 264. c.
 Afluerus abbas Prumensis , 28. c. 29. c. 31.
 a. 35. b. 42. b. 45. c. 51. c. 55. b. 59. c.
 Ejus mater Vvillarana , 31. d. 32. c. Avia ,
 Thiodiida , 32. d. 32. b. Abbas a Pippino
 rege institutus , 38. c. Villar Caciicum
 in pago Andegavino tribuit monasterio
 Prumensi , 39. c. & seq.
 Altariaci comites Centulus , 1395. b. Ber
 nardus , 1335. b.
 Alorienensis episcopus Almundus , 549. b.
 549. c.
 Athanalius villam S. Johanni dat S. Vic
 tori , 371. d.
 Athelbertus de Everstein comes , 1003. b.
 Athelbertus marchio de Mifne , 1093. b.
 Athelulfus comes Aquinenensis , 371. c.
 Arebatenensis episcopus cretio , 392. c. Re
 galia , 1042. d. Episcopi Alvifus , 719. d.
 720. c. Andreas , 880. a. c. Frimoldus ,
 895. d. Godscalcus 851. d. Radulfus ,
 1042. c. Petru , 1042. c. 1129. b.
 Attribatene monasterium S. Vedasti vid. S.
 Vedasti.
 Attribatenes cives recognoscunt sibi uisse
 praefitum a Vedastini monachis gratui
 tum subfidiuum ad munitionem urbem ad
 verus Anglos & Navarros , 1472. b.
 Attribatenes comes R. 1285. a. Robertus
 1305. c. 1385. a. S. Ludovici frater , 1300.
 b. Ipsu

H U J U S V O L U M I N I S.

- b. Ipsius Attributensis thelonio medietas dicitur ab abbate S. Vedaldi, 1285. a.
Conformatum summo pontifice, 1283. c.
Et S. Ludovico 1293. c. Ac comite Attributensi, 1294. b.
- Attonis archiepiscopi Arclatensis epistola pro Araucana ecclesia, 654. c.
Auchenensis episcopus Gomez, 547. b.
Audouin Calrensis abbas, 2. 159. c.
Avefaus Ludovicus viri dimittit comitissima Pontivi, 1198. c.
Aveniaci abbatis Isabellis, 1302. d.
Avienensem obidet Ludovicus viri, 1205. a.
Avienensem episcopatum regit Gibelinus
Arclatensis archiepiscopus, 556. a. c.
Avienensem episcopi Gaufredus, 966. b.
Guillelmus, 1092. c. Lauferius, 966. c.
Roftagus, 966. c. 1031. a. Vvnerius, 331. d.
Avesgaudus episcopus Cenomanensis, 573.
c. 374. d. Donationem facit monasterio S. Vincentii, 399. d.
Avesgaudus abbas S. Vincentii Cenomanensis, 420. b. 421. b. c. 428. c. 434. c.
Avesgaudus dominus Conedratii dat monasterio S. Vincentii Cenomanensis ecclesiam de Conedrario 570. a. & seq.
Angerius filius Raymundi vicecomitis de Seule, 1455. b.
Augi comitatus redditur Aelidi conitissima, 1142. c.
Augi comes Alphonfus, 1320. b.
Augi capella de Pira, 1137. b.
Augi abbas Bermonis epistola ad Ari-
bonem archiepiscopum Moguntinum, 383. b. Arbonis ad eum responso, 389.
b. Epistola Bermonis epistola de erroribus Cassiani, 530. c.
Augientis abbas Odalricus, 632. c.
Auguentius episcopus Herimannus, 643. b.
Augustinus Hieronymus mnör, 451. d.
Augustinus episcopus S. Justa, 658. d.
Augustodunensis episcopus iudicio adest,
qui afferitur S. Ludovico Claromontis
comitatus, 1246. b.
Augustodunensis episcopus Bernardus, seu
Berco, 122. c.
Aviasicensis episcopatus Aquilam translatus, 734. c.
Aurasicanus ecclesiae déprædicto a G. Ade-
mario, 634. d.
Aurelianensis episcopus Johannes, 632. b.
d. 979. c. 1133. d.
Aurelianensis dux Ludovicus filius regis
Francorum, 573. b. c.
Aurelianensis dux proficisci adversus Lo-
tharingum, 1533. d.
Aurelian. monachi Reomensis præfatio in
librum de musica, 121. d.
Aurelius episcopus Cartagenensis, 71. d.
Autienensis archiepiscopus Amanevus, 1391.
c. 1394. c. 1395. c. 1409. d.
Aufcolitus episcopus Sucionensis, 851. a.
Aufonensis episcopi Gregorius, 545. c.
Guillelmus, 474. b. 476. c. Oliva, 474.
a. c.
Aufonensis ecclesia in archiepiscopalem se-
dem erecta, 323. d. & seq. Aufonensis
archiepiscopi designatus Otto, 324. c.
Aufindus archiepiscopus Auxiensis, 441. a.
Auforgius abbas S. Victoris Massiliensis,
638. c.
Auforgius frater Bernardi episcopi Late-
nensis, 552. c.
Aufiiodoreni ecclesiae regalis dimittit
Philippus Augafus, 1072. d.
Aufiiodorensis episcopi contentio cum Gal-
lero de Jovignaco, 1196. b.
Aufiiodorensis episcopi Angilhelmus, 68.
Hercfridus, 257. b. Vvillelmus, 1109. c.
1110. b. 1111. b.
Aufiiodorensis comes Petrus, 1111. c.
Autlandus abbas S. Martini, 34. a. 107. c.
Aurei villa palatium regium, 181. d.
Auxensi in facta æde sepulcrum suam eli-
git Isabellis de Libreto comitissa Arma-
naci, 1390. a.
Auxitanensis archiepiscopi A. 1365. d.
1370. d. Amanevus, 1370. d. 1389.
a. Aufindus, 441. a. Guillelmus, 779. c.
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tott. I.
- Aygina foror Guigonis de S. Germano epif-
copi Caisensis, 1462. d.
Azarius abbas, 1330. a.
Azelia matrona 912. c.
Azenaria abbas S. Remigii decreto pro
pauperibus, 186. c.
Azo archipresbyter S. Mariz in Via-lata, 649. c.
B Abembergenensis episcopus Otto, 128. c.
B 612. b. 613. c. 614. b.
Baculus sancti Petri Treviris, 480. d.
Baculum & anum trajecte solius est conse-
cratoris, 680. d.
Baganarius notarius, 172. c.
Bajocensis episcopus Philippus 795. d.
Baldricus episcopus Leodiensis, 412. c. Fun-
dar abbatiam S. Jacobi, 377. b.
Baldricus episcopus Traiectensis, 265. a.
c. 289. d.
Balduinus Trevirensis antilles admittitur in
societatem monasterii S. Jacobi Leodiens-
sis, 1436. d.
Balduinus episcopus Noviomensis, 831. d.
Altare Swellingen dat monasterio sancti
Quinini de Monte, 595. b. & seq.
Balduinus abbas Crepinensis, 897. b.
Balduinus abbas Liesbornensis, 797. c.
Balduinus abbas S. Mariæ Bononiensis 893. a.
Balduinus abbas S. Quintini in insula, 805.
c. Ejus diploma pro fratribus qui apud
Boeni se receperant, 750. d.
Balduinus imperator CP. a. Gommans ex-
sus, captus, & occisus, 1073. d. & seq.
Balduinus comes Flandris, 487. b. 1017. c.
Balduinus Barbutus comes Flandris, 362. d.
383. a.
Balduinus comes Hammoniensis, 891. c.
Balduinus v. comes Hammoniensis faciat
pro illatis Lobensi monasterio injuriis,
896. c. & seq.
Balduini comitis Hammoniensis additiones
ad confuetudines Hasprenses, 962. c.
Balduini comitis Flandris & Hammonie &
marcionis Namurensis compotito cum
Marthilda regina, 1071. d. Officium B. Ma-
rie instituit in Senogensi ecclesia, 1019.
Et suum anniversarium, 1019. d. Pacis
federi ini. cum Philippo rege Francorum,
1021. c.
Balduinus frater Arnulfus comitis Flandrensis,
487. c.
Balduinus filius Richildis comitis Mont-
ensis, 577. d.
Balduinus cancellarius Henrici I. regis Fran-
corum, 449. b.
Balduinus de Corbilio S. Ludovici familia-
ris, 1215. a.
Balserene castelli munitionis obficio, 1542.
c.
Balsheldis regina Francorum, 31. c. 390. a.
Baltrannus episcopus Argentenis, 664. c.
Baluzius hallucinatus, 601. c.
Bapalma Blanch regina in totalium con-
cessa, 1192. b.
Barbam prolixorem scindere jubetur epif-
copus Trecensis, 1615. d.
Barbaris episcopi Johannes, 619. a. 830. c.
Petrus, 688. c.
Barbarorum irruptione 223. a. A Christianis
vincuntur, 1130. a. & seq.
Barcinonensis episcopi Berengarius, 154. c.
d. Gilabertus, 409. d. Oldegarius, 371. a.
Barcinonenses comites Hildephontis, 966. b.
Raymundus, 809. b. 860. c. 861. a. 866. d.
Barchinonensis concedit orivilegia, 619. c.
a. Raymundus Berengarii, 966. c. 705. c.
Sunarius, 545. c. Barchinonensis comi-
tissia Dulcia, 619. a. c.
Barisacum cella dioecesis Lauduniensis, 98. c.
Data ad vitam Roberto abbati Elnonen-
si, 261. d.
Barlaus dominus Baucii, 1337. b. 1338. a.
1347. c.
Baro archiepiscopanus Henrici III. & ar-
chiepiscopus, 7. b. 429. d.
S. Bartholomeus patronus monasterii sancti
Theoderici, 442. c.
Belletinus donationem facit S. Victori Ma-
siliensis, 372. c.
Bellus locus monasterium 1171. a.
Bell-montis comitatus, 1163. c. Judicium
de ejus eschacta, 1164. a. Bell-montis
comitatus partes & ville, 1173. c. 1174.
Concedit illum Philippo-Augusto Theo-
balodus de Villaco, 1173. c.
Bell-montis comites Johannes, 1163. c.
1174. a. Theobaldus dominus Berto,

INDEX RERUM ET VERBORUM

- rī , 1188. a.
 Belli-montis vicecomes , 1206. e. 1239. c.
 Belli-montis & S. Sulannae vicecomes Radulfus , 1164. b.
 Belli-mansi castellanus 1096. d.
 Belli sacri pro felici successu indicata processiones , 1129. d.
 Bellum in paganos , 616. c.
 Bellum Scalonicum , 79. b.
 Berengarius episcopi Heriverus , 345. d.
     Honotatus , 662. c. Milo , 174. a. 1184. c. 1189. a. Odo , 170. e. 172. b.
 Berengarius abbas Servulus seu Serlio , 743. d. c.
 Berengarius thesaurarius Henricus , 1164. b.
 Benedictina religio ager plenus cui benedixit Dominus , 1269. c. Statuta edidit Gregorius ix. pro ipsius reformatione , 1269. e. Quæ temperat , 1176. a.
 S. Benedicti Caferrense monasterium. Vide Caferrense monasterium.
 Benedictus papa 374. d. 747. c.
 Benedictus papa VII. privilegium pro monasterio Bisfuldunensi , 324. b. Pro Vvalcioceranensi , 1065. b.
 Benedictus papa XI. Philippum IV. a censuris abolitiuncula paternè monet , 1411. b.
 Benedictus XIII. Fundator comitem Romanis mittit , 1344. d. Laudatur , 1344. d. 1345.
 Benedictus cardinalis tituli Eudoxia , 645. c.
 Benedictus cardinalis S. Marie , 671. a.
 Benedictus episcopus Dolie , 629. a. Ejus diploma pro S. Victore Massiliensi , 629. c.
 Benedictus episcopus Mustianus , 324. b.
 Benedictus abbas Graffachensis cedit dignitati , 836. c. & seq. Exempio praedecessorum suorum , 837. a.
 Benedictus archipresbyter sanctæ Mariæ de Monticello , 648. b.
 Benedictus presbyter prior S. Mariae-Majoris , 648. b.
 Benedictus abbas Iudeensis & Anianensis , 77. a. c.
 Benedictus Ovetarii cancellarii domini cardinalis Bononiensis epistola ad Petrum Donatum episcopum Paduanum , 1591. c. 1592. c. Ad Gregorium Corratum patricium Venetum , 1594. a. Cretensem cancellarium ambit , ut facilis post Jerosolymam aliquæ sacra loca adire , 1594. c.
 Benedictus pater Harvici vii illustris , 56. c.
 Beneficia ecclesiastica de manu laicarum non accipienda , 739. d.
 Benjamin notarius Caroli Simplicis , 255. b.
 S. Benigni Divionensis abbes Adam , 1077. c. Jarento , 830. c.
 Berardus de Mercurio , 1206. a.
 Berardus filius Amanevi de Lebredo armamentarius parvus partem exheredatus , 1437. c. 1438. a.
 Berchatioldus abbas Indenensis , 290. d.
 Berchida imperatrix , 187. a.
 Beredolus filius Beredolus comitis , 586. c.
 Berengaria regina Angliae , 1045. d. Ejus dotatum , 996. a. & seq. Ejus conventiones cum Philippo rege , 1046. a.
 Berengarius Narbonensis , 601. b.
 Berengarius archiepiscopus Terraconensis , 545. b.
 Berengarius episcopus Araucanicus , 634. c.
 Berengarius episcopus Barchinensis dat S. Victoris ecclesiam S. Pauli de Subrada , 584. d.
 Berengarius episcopus Girundensis , 474. b. 619. a. 610. c. 770. c. Confirmat S. Victoris ecclesiam S. Johannis de Fontibus , 689. e. Dat Petrus abbati S. Victoris cellam S. Johannis de Fontibus , 770. c.
 Berengarius Dalmatii episcopus Gerunden sis , 771. a.
 Berengarius episcopus Vasconensis , 838. c.
 Berengarius abbas S. Felicis , 772. b. d.
 Berengarius Raymundi avunculus Hildephonii regis Aragonum , 566.
 Berengarius comes , 172. c. 269. a.
 Berengarius Richardi Ruthenensis comitis Pater , 631. b.
 Berengarius filius vicecomitis Amiliani , 455. c. 456. c.
 Berengarius ad Nemo dominus de Castro-Porcio , miles , 1514. d.
 Berengarius de Rosanis , miles , 1426. c.
 Berengarius de Orisio curator testamenti Guillelmæ dominae Montis-Cathani & Calfrí-Victoris , 1425. c.
 Berengerus comes , 611. b. 643. b.
 Berengerus abbas S. Laurentii Leodiensis laudatur ab Urbaio II. 153. c. & seq.
 Berengerus comes de Salbach , 642. b.
 Berenguer filius Ermesenus comitis , 414. c.
 Berengofus abbas S. Maximini , 612. a. 613. c. 612. b. 643. a. 685. a.
 Bernhardus dux , 330. a.
 Beirigius pater Agildii vici illustris , 29. d.
 Berlach filius Erichonis comitis , 632. c.
 Berlandus notarius Lotharii regis , 177. b.
 Berlendus nobilis dominus , 867. a.
 Bernabos vicecomes dominus Mediolani , Brixia , c. 1518. d. 1523. c. Armaniacum comitem consolatus de morte patris ipsum , significante ci regnæ uxoris sua mortem , 1525. c.
 S. Bernadus abbas Clara-Vallis , 807. Executus se a suscipienda episcopalij dignitate , 739. b. & seq. Delegatus a summo pontifici judex ad dirimendam litem inter duos contendentes de archiepiscopatu Turenensi , Philippi electionem declarat nullam , 738. b. & seq. Faues mortis evadit , 737. d. 740. b. Transtutus ab uno ordine ad alium improbat , 736. c. G. regina Hispaniarum concedit suffragiorum participationem , 743. a. Ejus epistola plures , 735. a. & seq. Hymnus de S. Malachia , 746.
 Bernardus archicantor futurus archiepiscopus , 121. c. Ejus elogium , 122. c. Abbas Reumentis & episcopus Augustodunensis , 123. c.
 Bernardus archiepiscopi Arelatensis epistola ad Innocentium II. papam , 718. b.
 Bernardo archiepiscopo Neapolitanus committit Urbanus papa V. ut Ludovicum de Navarra ab excommunicatione absolvatur ob contractum matrimonium cum Johanna Duratii sibi conjuncta in quarto consanguinitatis gradu , 1498. c.
 Bernardus archiepiscopus Tolitanus , 547. b.
 Bernardus episcopus Girundensis , 610. a. c. 690. a. 770. c. 771. c. 772. b.
 Bernardus episcopus Hildesheimensis , 752. c.
 Bernardus episcopus Lascensis , 503. c.
 Bernardus episcopus Lutevensis dat sancto Victori ecclesiam S. Gregorii Ruthenensem , 552. c.
 Bernardus episcopus Patherbornensis , 793. 970. c. d. 1171. c. Confirmat foundationem Parthenonis Gerdinenensis , 796. d. Ejus diploma de translatione Yburgensem sanctimonialum ad Gerdinenensem parthenonem , 823. c.
 Bernardus episcopus Portuensis , 839. d.
 Bernardus abbas , 172. b. 506. b.
 Bernardus de Arulis abbas Vabrensis cedit , 131. d.
 Bernardus abbas S. Eugendi cedit Henrico comiti Trecenti bannum & justitiam de Sarmaïs , ut novam ibidem villam faciat , 979. a.
 Bernardus de Monte-acuto abbas Fageræ , 1393. a.
 Bernardus abbas Vabrensis , 457. c.
 Bernardus abbas S. Victoris , 477. c. 631. b. 690. a.
 Bernardus filius Richardi vicecomitis Amiliensis monasticum schema affumi ad S. Victorem , 455. d. & seq. fit abbas , 455. e. Ejus electio , 455. b. 468. a. Reformat Psalmolienense monasterium , 559. c. Ei scribit Bernardus comes Bisfuldunensis de monasterio Rivipullenensi , 473. d. 475. d.
 Bernardus prior Luke , 1120. d.
 Bernardus de Maurice archidiaconus Vicensis , executor testamenti Isabellæ de Lebredo , 1392. a.
 Bernardi Scholastici epistola ad Conradum episcopum Traiectensem nuncupatoria in Iuani expositionem in Theodulim , 512. a.
 Fr. Bernardus primus focius S. Francisci , 129. b.
 Bernardus dux , 363. d.
 Bernardus dux Saxonæ , 1003. a.
 Berne dux comes , 172. c.
 Bernardus comes Armaniaci & Fesenciaci ramam haec venditionem Calfrí-Gelosi & Veriaci ab uxore sua Isabelli de Lebredo factam , 138. a.
 Bertrardus comes Armaniaci & Fesenciaci Isabellæ de Lebredo maritus , 1391. d.
 Frater Galfonis vicecomes Fesenciacci , 1402. b. Ipsi datur Calfrum-Gelosi & Veriacum , 1393. c. Et Lebretum & Casanova , 1394. a. Ejus testamentum 1407. c. Sepultus eligit in facta aëde Aescieni , 1409. a. Ejus pater , mater , & fror , 1408. a. 1409. c. Uxor Cecilia , 1407. c.
 Bernardus Armaniaco filius Johannis comitis , 1507. c. Ei permittit Philippus Burgundia dux , ut Cadrellensem comitatum quem ab eo acquererat , possit infra biennium redimere , 1515. b. Satisfacti duci Burgundia , 1516. 1517.
 Bernadus comes Asturiaci accepto a patre suo Gentilio Asturiaci comitatu . plura ipsi caetela assignat & prædia , &c. 1393. d.
 Bernardus comes Bisfuldunensis dat S. Victori monasterium S. Petri Bisfuldunensis . 503. d. Et S. Stephani Balneolensis , 806. c. Monasterium Rivipullense subiici S. Victori , 473. d. Ejus epistola ad Bernardum abbatem Massiliensem , 473. c.
 Bernardus comes Convenanum hominum præstat S. Ludovico , 1417. b. Fit testamento executor Bernardi comitis Armaniaci , 1409. d.
 Bernardus pater Beatrice comitissæ Bigoritæ , 539. d.
 Bernardus filius Beatrice comitissæ Bigoritæ , 539. d.
 Bernardus vicecomes Biterrensis , 601. b.
 Bernardus de Argal , 1091. a.
 Bernardus de Condomo senescalus Armaniaci & Fesenciaci , executor testamenti Isabellæ de Lebredo , 1389. b. 1392. a.
 Bernardus d'Euves , 1171. c.
 Bernardus de Firmate , 492. d. 1079. c.
 Bernardus de Jordani insula , 1397. d.
 Bernardus Esi de Lebredo Amanevi primogenitus , 1438. c. Vicecomes Tarafii , 1475. Dominus Cali & Celofsi & Veriaci , 1393. c. Ei dux prepotatura Valatenensis , 1468. d. Literas privilegiorum imperia nobilis Valaconia , 1439. a. 1440. a. Concordiam init vice & nomine Raynaldi de Ponte , cum Eduardo rege Angliae , 1434. c. Militans pro rege Anglorum aduersus Francos , abs rege Navarrae privatur terris suis de Mixa & de Olatabetio , 1475. Eum laudat Eduardus rex Angliae de rebus in Aquitania gellis , 1433. d. Pecunias ci promittit & subiudia , 1454.
 Bernardus de Lippia , 797. d.
 Bernardus Gentil , 904. a.
 Bernardus Henrici comitis Ruthenensis notarius , 1170. b.
 Bernardus archiepiscopus Senonensis & abbas Epiternacensis , 47. c.
 Berno episcopus Augustodunensis , 123. c.
 Berno episcopus Hildesheimensis , 1003. a.
 Bernonis abbaris Augiensis epistola ad Arionensem archiepiscopum Moguntinum de tempore adventus , 383. b. Ad Fridericum Palatinum capellanum , de erroribus Calian , 390. c.
 Berta comitissa medietatem castelli de Monte-Summano vendit episcopo Lucessi , 721. c.
 Berta nobilis mulier , 913. d.
 Berthaldus de Ursinis comes Sicanensis , 1614. d.
 Berthardus comes , 172. c.
 Berthe abbatisa Mulenbechana , 363. c.
 Bertholdus episcopus Nuembergensis , 999. c.
 Beritendis illistris feminæ & monialis do-

H U J U S V O L U M I N I S.

- natio facta S. Vvillibordo, 17. d.
 Bertoldus dux, 612. b. 613. c.
 Bertholdus comes, 463. c.
 Bertholdus triscameranus Friderici imperatoris, 563. a.
 Beroldus de Roia, 1205. a.
 Beroldus de Ham, advocatus Prumensis monasterii, 595. b. & seq.
 Berulfus comes, 325. d.
 Berulfus comes de Strumburg, 413. a.
 Berulfus, advocatus Prumensis, 586. c.
 Berula regina fundatrix Prumensis monasterii, 71. b. 45. c. 51. d. 55. a. 56. c. 2. 3. b. 225. b. Avia Berulae uxoris Pippini, 21. c.
 Berlandus ex archiepiscopo Bremensi episcopus Metensis, 947. c.
 Bertrandus archiepiscopus Narbonensis, 558. b. 559. c. 561. a.
 Bertrandus episcopus Agenensis missus ad Henricum juniorum regem Angliae pro compunctione pace ipsum inter & patrem Henricum regem, 912. a. Et administrat extremam-unctionem, 952. a. Ejus epistola ad Lucium papam de sepultura Henrici junioris regis Angliae in ecclesia Rothomagensi, 912. c.
 Bertrandus episcopus Metensis, 1018. c. 1169. e. Ejus ordinationes pro Halterensi & Vvalciodorense monasterio, 1079. b. Epistola ad episcopum Leodiensem, 1063. a. Ad Liebertum abbatem Vvalciodorensem, 1063. a.
 Bertrandus comes Provincie admisus ad suffragiorum participationem, donationem facit S. Victori, 467. b. & seq.
 Bertrandus de Armanico, 1449. c.
 Bertrandus de Gordone, 12. ot. b.
 Bertrandus de Insula, dominus de Lunac militans cum rege Angliae adversus Joannem Francie regem terris suis de Matrenso, de Farinio, & de Sambrosia exiuitur, 1477. a.
 Bertrandus de Masserolis, 1170. a. Miles institutus, ibid.
 Bertrandus de Sagis, 1091. a.
 Bertranus comes, 172. c.
 Bertranus comes filius Stephanus comitis, 556. b. 557. b.
 Bertranus defensor monasterii Epternensis, 550. c.
 Bertricus vir illustris, 19. b.
 Berulfus cancellarius, 737. d.
 Bessarionis cardinalis Tuculanus cura in colligendis conferendis libris, 1600. c.
 Gracis praefectus, 1607. b. Bibliothecam suam Venetis defert ac donat. 1600. c.
 Bevardus dux, 366. a.
 Bibliotheca Apameorum, 1601. c.
 Bibliotheca sancti Victoris Massiliensis statuta providerit Mainerus abbas, 1010. c.
 Bigoritanus episcopus R. 1365. d. 1370. c.
 Bigoritanus comes Centullus, 504. c. 505. E. 1355. c. 1370. c. Comitissa Beatrix, 504. c. 505. c. 538. a.
 Bisattii episcopus Petrus, 658. d.
 Bisuldunensis monasterio privilegium concedit Benedictus papa VII. 328. b.
 Bisuldunensis S. Petri monasterium datur S. Victori Massiliensis, 505. d. Ejusdem abbas Gauderius, 328. b.
 Bisuldunensis comes Bernardus, 505. d. 506. d. Rivulensem monasterium subiicit S. Victori Massiliensi, 475. d. Ejus ea de re epistola ad Bernardum abbatem, 473. c.
 Bisuldunensis comes Raymundus, 636. d.
 Bituricensis archiepiscopi Daibertus, 345. c. Leodegarus, 664. d. Philippus, 1200. b. Simon, 1158. c. Vulginus, 664. d.
 Bituricensis dux Bouoniam proficisciuit, 1339. c.
 Bituricensis ducissa & Arveinia comitem Armaniaci & Convenarum fratis sui filium consolatur de morte patris, 1338.
 Bituricensis ducissa filius Johannes, 1538. a. Filia Maria, 1538. b.
 Bivinus frater Richardi comitis, 98. c. 101. d. 175. b. 176. a.
- Blaci vieti, 1074. a. Saracenus detinore, ibid. c.
 Blanca monialis regia stirpis monachis S. Laurentii monasterii Leodiensis particulariter dedit S. Crucis, 1432. b.
 Blanca filia regis Caffellar, Ludovicus VII. regis Francorum uxor, 1192. a. Mater S. Ludovici, 1213. a. 1214. c. 1215. c. 1216. a. 1219. b. 1235. c. 1236. b. 1237. c. Regina, 1146. d. Eius distalitum, 1192. a. Stripas Dordan tener ratione dotatio, 1270. b. Et Mellentum, 1271. a. Tenet ballum ipsius regis, 1241. c. Regem & regnum habet in manu sua, 1238. b. S. Ludovici ad eam epistola, 1106. c. Comitem Reiciaci in hominem recipit de feodo Suessionis, 1214. d. Maldamum iuxta Pontifaram fudit, 1270. d. Ubi carcer Lambertum Cadocum battivum Normanniae, 1211. d. Eam sub sua protectione suscipit Gregorius IX. 1210. c. 1211. a. b.
 Blancha quondam regina Francie, 1330. c. Fundatio pro eius anniversario, 1331. a. b.
 Blancha & Johanna regine sequestrata pacis componente inter Carolum V. Francorum & Carolum II. Navarræ reges, 1478. & seq.
 Blancha comitissa Campaniæ, 1038. c. 1113. d. 1120. d. 1131. c. 1134. b. c. 1139. d. Juramentum regi Philippo præstat 1028. c. Arque hominum, 1031. b. Ejus concordia cum Simone de Pezzavano de villa de Musterolio, 1091. d. Et sermones suos mittit Adam abbas Persemonia, 1025. b. Suffragani totius ordinis concedit A. prior Cluniacensis, 1015. a. Pactum inter Philipum, Augustum regem & Blancham comitissam Campaniæ, 1094. b. Ipsi vicecomitatum Trecentem reddi Guillermus de Damptera, 1140. c.
 Blancha comitissa Pallariensis mater Sibilia de Peralta, 1098. c. Jura in castella fratris sui Raymundi de Belice ratiōne datis sua, 1298. b.
 Blanca comitissa Trecensis obes pro Mattheo duce Lotharingie, 1032. b.
 Blavia prope quam caltra S. Ludovici, 1274. d.
 Blendum abbarissa, 21. b.
 Blendensis comes Avenarum dominus, 1319. c. 1320. a.
 Blenses comites Henricus, cognomeno Stephanius, 621. c. Theobaudus, 696. e. 832. c. 1017. e. Ejus hominum 1013. c. Comitissa Adela, 621. c.
 Blitridus seu Pleitridus uxor Pipini filii Anfigisi, 20. d.
 Bohamundus princeps Antiochenus, 871. a. De paganiorum captivitatis libertate opere S. Leonardi, 116. b. Ejus epistola de victoriis Christi aporum in Turcas, 568. c.
 Bobo cardinalis sancti Angeli, 974. c.
 Bobo abbas Corbie-nova, 222. d.
 Bobo comes, 865. b.
 Bohemundus dux Oldarens, 851. c.
 Bolduvinus abbas primus Licsboranensis, 855. a. 866. c.
 Bolonia tractatus, 1539. c.
 Boloniensis comiti Albam-Marlam, S. Richarium, & alia concedit Philippus rex, 1047. b. Pro eo captivo vadere le consilium abbas Dunarum, 1121. b.
 Boloniensis comes Marchetus, 881. d. Philippus, 1181. b. 1202. b. 1224. d. 1244. a. 1245. c. Rec. 1244. b. Comitissa Mathildis, 1224. d.
 Bonacumba monasterium 1170. c.
 Bonacumba abbas Philippus, 897. c.
 Bona-Vallis monasterium ordinis Cisterciensis, 897. c. Ibi sepultus Hugo comes Ruthenensis, 897. d.
 Bonacumba abbatis judicio adeat quo ascriatur S. Ludovico comitatus Clamontis, 1346. c.
 Bonacumba abbas R. 1320. b.
 Bonacumba monasterium, 1170. c.
 Bonifacius in loco Docum dicto martyrio coronatus, 1116. c.
 Bonifacius papa VIII. immunitatem largi-
- tur filiabus comitis Ruthenensis contra hendi cum confanguntur in quanto gaudiu, 1402. a.
 Bonifacius IX. bullam dedit de festo visitationis Virginis Mariae celebrando, 1380. c.
 Bonifacius cardinalis S. Marci, 645. b. 647. e. 672. a.
 Bonifacius pater Rainbaldi archiepiscopi Arciatensis, 441. b.
 Bonifacius abbas Maffiliensis S. Victoris, 1110. c. 1159. c.
 Bonifacius fundatus de Astriaco, 1397. d.
 Bonitus archiepiscopus Caralitanus, 657. c. 658. e.
 Bononiu datur comiti Drocarum, 1200. c.
 Bononia studiorum mater, 1146. b.
 Bononia societas cum diversis Italix principibus, 1542. b.
 Boni-loci parthenon, 1390. c.
 Bonifacius regis legatus Manichorum dogma abjicit Romæ in publico consistorio, 1592. a.
 Bonellus comes erectionem Ausonensis archiepiscopatus peti, 323. c. Ejus præceptum de securitate castris Cardonox, 156. d.
 Bosu cardinalis 33. Colmar & Damasus, 839. c.
 Bosu diaconus cardinalis, 886. d.
 Bosu episcopus Catalauncensis, 815. b. c.
 Bosu episcopus Mersburgensis, 118. e.
 Bosu regis Burgundie diploma pro Magdevenneni ecclœ, 221. c.
 Bosu comes, 164. c. 189. a.
 Bodenius vir illustris, 29. b.
 Bouchartus de Mallaco, 1202. a.
 Bovinaria villa data S. Anando, 161. c.
 Brabantie & Lotharingie dux Johannes, 1354. c.
 Brabantie ducissa Alaidis Johannis ducis uxoris, 1354. c.
 Bratt venditio facta Philippo-Augusto, 1097. c.
 Bralli parthenon, 1390. c.
 Brandenburgensis episcopi Alexius, 994. c.
 Hartbret, 623. c.
 Brancusi monasterio decimas apud Vellianum concedit Ludo. vius VII. rex Francorum, 773. a.
 Bremerus archiepiscopus Bertrandus, 947. c.
 Breuckhausen monasterii fundatio, 1264. b. 1265. Semel & iterum incendio contumuit, 1265. c. Ipsius montales variis proabant molestis, 1265. c.
 Bria & Trecensis comes Theobaldus, 1209. d.
 S. Briuli digitus, 1035. d.
 Britensis de Monte-acuto, 1178. d. 1188. a.
 Brigeracum prodre eantur senescallos Piseclavicius, 1178. c.
 Brigeraci dominus Elias Ridelli, 1178. c.
 Briocensis ecclœ excommunicata, 812. d.
 Britannia dux Petrus 1232. a.
 Britannia comites Eudo, 1431. c. I. 1526. c.
 Petrus, 1241. b. 1247. a. 1249. d. 1250. c.
 Britannia barones amittit iudicio apud Ancient habitu coram sancto Ludovico, 1240. a. c. 1246. c. Britannia comitissa Nigella, 1196. c.
 Brulli viicomitus Henrico primogenito regis Alemaniae datur, 1356. a. 1357. a. Constantia filia viicomitis Brattenfus, 1366. c.
 Brun filius Henrici regis Romanorum, 285. c. Frater Ottonis I. imperatoris, 290. d. 291. c. 293. b. Cancellarius Ottonis I. imperatoris, 290. b. 291. d. 292. b.
 Brudufus archiepiscopus & collector decimaru in regno Sicilia, 1431. a.
 Bruno Signientis episcopus & cardinalis, 557. d.
 Bruno archiepiscopus Trevirensis, 598. c.

INDEX RERUM ET VERBORUM

612. b. 613. b. 612. c. 641. b. Ejus decretum adversus invasores bonorum ecclesiarum, 677. d. Ipsius commissarius absolutio Othoberti Leodiensis episcopi ad excommunicatiōne, 621. a. Ipsius a potestate legata apostolici abfolvit Calixtus II. 660. c. Bruno episcopus Spirensis ex monacho, Ulrichesque parthenonis fundator, 769. b.
- Bruno episcopus Spirensis, 613. c. 632. c. 643. b.
- Bruno chorepiscopus, 462. c. 463. b.
- Bruno S. Bernardi discipulus abbas in Sicilia, 717. c.
- Bruno archicapellanus Ottonis I. imperatoris, 315. c.
- Bruno cancellarius Henrici IV. imperatoris, 613. b. 644. a.
- Bruno cancellarius Ottonis primi, 286. b.
- Bruno de Hengebach comes Prutiae preludum Premisfeld, 585. d.
- Brunivillariensis monasterii fundationis prima confirmatio Piligrini Colonienſi archiepiscopo, 293. a. Secunda confirmatione, 395. a. Etiam a regina Poloniae & Hernanno Colonienſi archiepiscopo, 436. b. Ipsius Closterum predium a Richenza regina Poloniae concessum confirmat Henricus III. imperator, 427. d. Donationem facit Piligrinus Colonienſis archiepiscopus, 397. c.
- Brunvillariensis abbates 210. c. 394. d. 397. b. 398. b. 425. c. Godephorus, 388. d. Henricus ad concilium Lugdunense definitus nomine abbatum Colonienſi dicēsis, 1377. c. Tegena, 425. a. 429. c. Vophilenus, 494. d.
- Buvilla fundacionis erga monasterium Prumentie beneficia, 186. b.
- Burchardus episcopus Meldenis, 696. c.
- Burchardus episcopus Monasteriensis, 586. c. 598. c. 612. b. 613. b. 632. c.
- Burchardus marchio, 586. c.
- Burchardus comes, 900. c.
- Burchardus caelitus Magdeburgensis, 362. c.
- Burchardus de Maliaco, 1118. b.
- Burdigalum castrum Simonis comitis de Monte-forti, 1336. a.
- Burdigalensis civitas comiti Marchie assignanda, 1184. d.
- Burdegalensi archiepiscopo saphirum unum legat Henricus comes Ruthenensis, 1171. a.
- Burdegalensi archiepiscopus E. 1032. c.
- Burgensis episcopus Gomes, 549. c.
- Burgundia per longam regum absentiam disoluta, 875. a. Ad eam reformatum accedit cum copiis Ludovicus VII. 875. a. Qui Cablonis cognovit de causis, 873. a. In cam intit Philippus-Augustus ad defensionem ecclesiastis, 944. c. Burgundia ducatus repotest sibi rege Francorum Carolus II. Navarre rex, 1478. a.
- Burgundia dux Hugo, 1331. c. Odo, 1614. c. 1742. c. Robertus, 1001. c.
- Burgundia dux Boloniam proficitur, 1339. c. Ipsius facit statucomes Armaniaci, 1336. 1337. 1340.
- Burgundia dux primogenitus dux Nivernensis, 1348. d.
- Burgundia duxca S. Ludovicus confinimur plegia pro duce Burgundia, 1162. d.
- Burgundia comes Johannes, 1304. d. Comitissa Isabellis, 1304. d.
- Burgundio judex, natione Pisanus, 818. a. Ejus prefatio in episcopu S. Johannis Chrysostomi in Mattheum, 817. d. In translationem S. Johannis Chrysostomi in Iohannem, 828. d. Friderico imperatori nuncupat liberum S. Gregorii Nysseni de natura hominis latimum in sermonem conversum, 827. a.
- Buriculare Ludovici VI. Gislebertus, 634. b. 640. a. 652. d. 685. a. d. Ludovicus, 691. a.
- Buriculare Ludovici VII. Guido, 817. c. 823. d. 832. a. 875. d. 890. c. 901. a. Guilelmus, 773. c. 774. b. 775. a. 798. d. Camillus exul patriam liberat, 1610. c. 1611. a.
- Campania monasterium, 983. c. Ipsius fundatio, 987. Abbas Guilelmus, 981. c. Campania comitis contentionis cum Melensis episcopo, 1224. c.
- Campania & Briz comes Theobaldus, 1239. c. 1256. c. 1257. a. 1262. d. Th. rex Navaræ, 1340. d. Comitissa Blanca, 1028. c. 1038. c. 1055. a. 1091. d. 1094. b. 1098. b. 1113. d. 1120. d. 1122. c.
- Campania senescalus Johannes de Gien-ville, 814. b.
- Campi-boni monasterium ordinis Cistercien-sis, 1459. d.
- Cancellari Bertulfus, 757. d. Henricus episcopus Ratibonensis, 757. c.
- Cancellarius imperialis aula Conradus Me-tenis episcopus, 1167. b.
- Cancellarius fumius Adalbero, 349. d.
- Cancellarius Arnulfi imperatoris Albertus, 224. c. 226. c.
- Cancellarii Caroli-magni imperatoris Er-cambaldus, 60. a. 61. c. Iterius, 37. a. 38. c.
- Cancellarius Ludovici Pi Fridugius, 77. d. 78. b. 80. a. 81. b. 82. c. Helizacar, 62. c. 65. b. 68. b. Hugo, 95. d. 96. c. 98. b. Theoto, 90. d.
- Cancellarii Caroli-Calvi Goffinus 181. c. 184. d. 193. c. 198. a. Ludovicus, 106. d. 110. b. 111. b. 112. c. 117. c. 119. b. 120. c. 122. c. 128. c. 133. c. 164. a. 167. d. 168. c. 180. a. Vavolemus, 167. c.
- Cancellarii Caroli-Crafti Almberetus, 220. c. 221. b. Vvaldo, 211. c. 216.
- Cancellarii Caroli Simplicis Askericus, 255. c. 262. b. fei Ansericus, 259. d. Fulco, 250. b. Herivelus, 268. 270. c. Rodgerus, 279. b.
- Cancellarius Conradi II. imperatoris Arnol-dus, 779. c. 800. a.
- Cancellarius Friderici I. imperatoris, 77. c. de Bolani, 910. c.
- Cancellarius Henrici II. regis Romanorum Egilbertus, 364. b. 366. c. Vvitarius, 381. b.
- Cancellarius Henrici III. imperatoris Ged-hardus episcopus, 44. b. 517. b. Vnitarius, 427. b. 429. d.
- Cancellarius Henrici IV. imperatoris Adal-berthus archiepiscopus Moguntinus, 643. a. Bruno, 633. b. 644. a. Philippus, 637. a. d.
- Cancellarius Henrici V. regis Romanorum Adalbertus, 614. a.
- Cancellarius Lotharii imperatoris Agili-asmus, 99. c. 101. c. 103. c. 104. c. Hildegardus, 101. b. 109. b. 115. b. 116. c. 126. a. 127. c. 130. b. 132. b. 133. a. 134. b. 137. c. 138. c. 140. a.
- Cancellarius Ludovici IV. imperatoris Ar-nulfus, 161. a. Solomon, 364. c.
- Cancellarius Ottonis I. Bruno, 286. b. 290. c. 291. d. 292. b. Luitulfus seu Luidulfus & Luidolus, 290. 315. 319. c. 322. b.
- Cancellarius Ottonis II. imperatoris Hilde-baldus, 330. c. 332. d. 335. c. Villigifus, 326. b.
- Cancellarius Ottonis III. Hildebaldu episcopus, 346. c.
- Cancellarius Philippi regis Romanorum, 1018. d.
- Cancellarius Lorbarii regis Grimlandus, 178. c.
- Cancellarius Ludovici Balbi Gozlenus, 204. c. 206. a. 210. b.
- Cancellarius Ludovici regis Francie orien-talis Hebarhardus, 158. d. 191. c. 194. c. 195. c.
- Cancellarius Ludovici II. regis Germanie Arnulfus, 112. c. Gebhardus, 202. c.
- Cancellarius Ludovici VI. Stephanus, 625. b. 634. b. 640. a. 656. d. 685. d. 691. a.
- Cancellarius Ludovici VII. regis Bartholomeus, 803. c. Caturcus, 773. c. 774. b. 798. c. Hugo, 817. c. 821. d. 832. a. 865. d. Natalis abbas, 764. c.
- Cancellarius Ludovici VIII. Garinus Silva-nectensis episcopus, 1189. a. 1193. c. 1197. a. 1200. b. 1202. c.
- Cancellarius Philippi-Augusti Hugo, 950. c.
- Cancellarius Odonis regis Adelgarius, 247. c.
- Cancellarius Pipini regis Aquitaniae Alder-cus, 84. a.

Cancel-

H U J U S V O L U M I N I S.

- Cancellarius Rodulfi regis Francorum Abbo, 280. d.
 Canonici injungitur residentia, 1243. a.
 Sacrae doctores statim debent tenere, ibid.
 Canonici superiores in ordine sacro superius habere debent statim in choro 1243. a, 1276. c. Canonicorum constitutus numerus in ecclesia Trecensi, 907. b. Canonici S. Martini Leod. vicarios possunt habere perpetuos in ecclesiis quatuor sunt patroni, 1248. a.
 Canonicorum excessus per capitulum puniantur, 1336. e.
 Canonicorum claustra inhabitare laici non permittantur, 1136. b.
 Canonicorum regularium vita laudatur, 788. e. & seq. Eorum vestis ab elegantia sacerdotalium non discepit, 789. a. Nigro paramo vel albo vestiti, 789. a. c.
 Canonici regulares in ecclesia Araucaria, 707. a. e. Inluti in Carentonio monasterio, 664. d. Iis datur ecclesia sancta Marie de Minorilla, 745. b.
 Canonicus regularis (anci) Johannis Senensis translati ad Benedictinos, 787. c.
 Cantuarientes archiepiscopi sanctus Anselmus, 375. a. H. 1024. c. Stephanus, 191. d.
 Canauriensis archiepiscopus Jerusalenum proficitur, 938. b.
 Capella non fuit per vicarios deserviendae, 1243. b.
 Capitula generalia monachorum commendantur, 1150. d. 1151. d.
 Cappadoces sunt Moloch, 232. c.
 Capuanus archiepiscopi collector decimatus in regno Sicilie, 142. a.
 Capuani archiepiscopi Alphanus, 903. c. Constantinus, 657. c.
 Caralitani archiepiscopi Bonitus, 657. c. 658. e. Constantinus, 657. c. Hugo, 528. 529. d. Ricus, 658. c. Vivilhelmus, 657. b.
 Caralitanus rex & Judex Constantinus, 529. a. Marianus, 654. c.
 Carafonius episcopus, 123. d.
 Carafonius senescalus Hugo de Arsis miles 1275. b.
 Cardona castrum a Vvifredo comite edificatum, 337. a. Cardona caltri securitas, 336. c. & seq.
 Carda monasterium, 741. e. 743. e.
 Carentonio parthenone expulsa moniales, 1164. d.
 S. Carilephus ex Aquitania veniens fundat Anisolensis monasterium, 1. a. miraculis claret, 1. b.
 S. Carilephi abbates Ebrardus, 582. d. Genesius, 374. e. Gosbertus 611. c. vide Antifola.
 S. Carilephi de Curia-Dode fundatio, 542. d.
 Caritatis flans triplex, 848. a. Initialis ad salutem non sufficiens, 846. d. Perfecta quae, 846. e. Enim a qua quis numquam excedit, 847. d.
 Caritan monasterium ordinis Cluniacensis, 767. c.
 Carnotensis ecclesia vacante praebendarum collatio ad quem pertineat, 1283. b.
 Carnotensis episcopi domus post ipsius mortem non disponenda, 89. & seq.
 Carnotenses episcopi Albericus, ejus obitus, 1182. c. Fulberius, 375. c. 1175. c. Gaiferus, 1212. c. 1239. c. Gaufridus, 652. d. 653. c. Gofonis 831. b. Henricus, 1282. c. Ivo, 621. d. 831. b. Robertus, 471. c.
 Carnotenses comites, 1239 c. Henricus cognomento Stephanus, 831. b. Odo, 375. 390. d. Conitisa Adela, 831. b.
 Carolomanus filius Caroli Calvi abbas sancti Amandi, 180. c. Frater Ludovici Balbi 205. c.
 Carolomanni regis diploma pro S. Martino, 213. a. pro Prumieni monasterio, 32. c. Carlomanus pater Arnulfi imperator, 237. c.
 Carolus Pippini Aquitanus regis filius archiepiscopus Moguntinus, 149. d.
 Ver. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.
- Carolus magnus rex, 40. a. 44. d. 63. 65. c. 124. b. 215. c. 258. c. Ipsi Alcius liberum de Trinitate dicat, 84. d. Ejus preceptum pro monasterio Anisolensi, 35. c. pro Corbeienti, 31. b. pro Prumieni, 45. a. 51. b. pro monasterio sancti Martini Turonensis, 33. c.
 Carolus magnus imp. 87. c. 90. a. 111. c. 247. e. Ejus preceptum pro monasterio Epernaciensi, 47. d. pro Prumieni, 38. 99. b. 60. c. pro Tuonensi S. Marini, 37. b. 41. a. 48. c. pro Massiliensi sancti Victoris, 46. c.
 Carolus-Calvus, 190. d. 227. c. 229. a. Imperator, 208. d. 213. d. 218. c. 255. a. 256. d. 258. c. Imperator orthodoxus, 251. a. Ipsa data imperii dignitas a Johanne papae VIII, 199. b. In die natalis Domini, 200. Orandi gratia ad ecclesiam S. Martini accedit, 164. c. Ejus preceptum pro Cenomanensi S. Vincenti monasterio, 197. a. pro Corbeienti, 179. b. pro Elnoensis S. Amandi, 167. d. 180. b. 195. e. pro Prumieni, 110. c. pro Sanctificatione S. Crispini ecclesia, 173. d. pro Turonensi S. Mariæ basilica a sepulchro S. Martini non longe sita, 116. d. pro Turonensi S. Martini ecclesia, 105. c. 106. e. 111. c. 118. a. 119. c. 128. b. 134. c. 160. a. 164. b. 166. c. 210. c. pro Vestaliensi, 181. d. 198. c. pro fideli suo Nichaldo, 109. c. pro Odone comite, 120. c. Ejus uxor, mater, & quæ die obiit, 163. d.
 Caroli-Calvi cancellarius Gozlenus, 196. d. Notarius Bartholomaeus, 132. c.
 Carolus Graefus imperator, 213. c. Ejus diploma pro monasterio Corbiez novæ, 222. c. pro S. Martini ecclesia, 218. a. 219. c. pro Maximini monasterio, 216. c. pro Prumieni, 216. a. pro Germundo, 220. d.
 Caroli Simplicis diploma pro ecclesia Auxiliodiorensi, 250. c. pro monasterio sancti Ebrusii, 255. c. pro Elnoensi, 247. a. 261. b. 278. d. pro S. Martini Turonensi ecclesia, 250. c. 256. a. 270. a. 273. a. pro S. Maximino, 247. c. pro Prumieni monasterio, 268. c.
 Carolus iv. rex Francie & Navarræ, 1438. d.
 Carolus v. rex Francorum Armaniaco committit concedit ut in civitibus & munitionibus bus comitatus Bigorreensis intituti ab eo præfici remaneant, 1501.
 Carolus vi. consilium institutum privatum duodecim virorum, 1515. c. Dominum de Lebreto confularium creati privati consilii, 1515. c. & cameratum, 1516. c. Administratores quinque rei zararie in tres redigit, 1533. a. Thesaurarios ad duos, ibid. Armaniaci comiti scribit, ut holtes e munitionibus exire proceret, 1523. c. 1524.
 Apud eum diffanaria Caro. us. Navarra rex purgari deficerat, 1530. 1531. Liberum transitum permittit armaniaci comiti per Delphiniam, 1541. 1542. Caroli vi littera de mittendis copiis ad Florentinos aduersus Mediolanenses, 1546. c. Ad dominum de Severac de confribendis militibus, 1531. c. 1532. Littera de sedanda discordia inter duces Arelatensem & Bituricensem exorta, & ducem Burgondiam, 1539. 1560. Duces Borbonii, Arelatensem & Bituricensem, &c. purgari a crimine laesa maiestatis, irritumque declarat quidquid aduersus eos factum fuerat, 1561. 1562. Ipsius camerarius Johannes de Blaifi, 1523. c.
 Carolus Navarra rex 1475. ducatum Burgundie abs rege Francorum reposcit, 1478. a. Dat facultatem Arnaldo Amareni de Lebreto incundre pacis inter se & Francie regem, 1478. a. Factam ab Johanna & Blancha reginis ratana habet, 1478. d. Apud regem diffanaria purgari expedit, 1530. b. 1531.
 Carolus regis Francorum filius, 1407. c. Carolus filius Pippini regis recipias habet causas Anisolensis monasterii, 274. c.
 Carolus Martellus Pippini filius, 41. d.
 Carolus frater Ludovici Balbi, 205. c.
 Carolus dux Aquitanus, &c. convocari præ-
- cipit aduersus Anglos, omnes divisiones nobiles, 1602. c. 1603.
 Carolus comes Andegavensis, S. Ludovici frater, 1299. b. Qui pro eo solvit fecerit sue vt. ann. libt. huius anni, 1343. d.
 Carolus Valentinus comes Alenconii, Petrus, &c. regis Francie frater, 1451. b.
 Carolus vicecomes filius Bernabovis domini Mediolanensis, dat procurationem ad contrahendum matrimonium cum primo genito Johannis comitis Armaniaci, 1518. c.
 Carta Andegavensis barbare, 56. e.
 Cartus Apponiensis fundatio, 967. d.
 Carolus filius Severi scriptor vice S. Tuthibis ep. copi Cenomanensis, 4. b.
 Cafa-Dei monasterium, 1590. c.
 Cafa-Dei monachus donationem facit Radulfus comes Vitomandensis, 754. a.
 Cafa-Gajani, 1. b.
 Cafa nova castellum, 1391. c.
 Caferanus comes Robertus, 904. a.
 Cafigum palatum regum, 44. b. c.
 Caglianus vir facundissimus, 391. a. Ejus et rores, 390. c.
 Caffinensis ecclesia omnium canoniborum mater, 760. a. Ibi mortuus Lotharius imperator, 757. a. Ut se gellet, 757. a. Monasteri privilegia confirmata, 757. a. Conradi pro ea protectionem petit Petrus diaconus, 760.
 Caffinensis episcopi Guigo de S. Germano, 1457. c. Guillelmus, 1430. a. Julianus, 1488. c. 1491. d.
 Caffinensis abbates Bruno, 617. d. Vvibaldus 788. c.
 Caffiodorus ex senatore monachus, 391. a.
 Castella regni recuperationi mittit exercitus regi Portugalie & Hispaniarum, 1263. c. 1604.
 Cattelæ regina J. comitiss Pontivii, 1332. b.
 Cattelæ infantæ gesta in bello Navarico, 1503. b. 1504. 1505.
 Cattelæ regis filia Blanca uxoris frânia, 1524. a.
 Caffelio super Andram, 1203. d.
 Caffellionis comites Galcherus, 1004. 1125. d.
 Odo, 1223. c. Aelidus de Caffellione dotatitudine, 1003. c.
 Caffrensis episcopus Elias de Donzenaco, 1517. b.
 Caffrensis monasterium Romanæ ecclesiae immediate subjectum, 1528. c. Et S. Via eton. Massiliensis, 1327. c. Cujus abbas vices gerit leuis apostolica, 1529. c. In Caffrensis jux illius confirmatur, 1529. c. Qui excommunicantur ob recitationem Massiliensis abbatis vñitacionem, 1528. b. Schismatici ab apostolico damnati legato, 1260.
 Caffrensis monasterii abbates Ademarus, 1259. c. Auoinus, 1259. c. Helebrandus ac Severiacus, 1260. c. P. Bernundi monachus S. Victoris, 1160. b.
 Caffrica monasterium, 815. b.
 Caffricensis abbas Mio, 1043. c.
 Caffru-Achardi, 1173. c.
 Caffru-bona vicecomes Rogerius, 1333. c. Rogerius-Bernard, 1397. c.
 Caffru in Caffrensis ad cultu diendum pagum Parisensem ab hoitibus ædificat Ludo-
 vicius vi. rex 678. c.
 Caffru-Ceilm. Ceilm. Petri comiti Britannie datur ad homagium ligum, 1191. c.
 Caffru-domi vicecomes, 1206. c.
 Caffri-Eraudi vicecomitatus, 1186. d.
 Caffri-Gelosi frateres Minores, 1191. a. Ecclesia sancti Raphaels, ibid. sancta Mariana, ibid.
 Caffru-Gelosi vendit Gastoni vicecomiti Fefenquelli & Rogerio de Armaniaci fratribus, 1188. b. Venditio contra-
 mata testamento Isabellus de Lebreto, 1391. d.
 Caffru-novum magno cum labore expugnat Henricus I. adjuris ab Alberto lauctu Theoderici abbate, 422. c.
 Caffri-Radulfi dominus Guillermus de Calviniaco, 1227. a. Conventiones ejus cun-
 Burgenibus, 1227. d. Caffri-Radulfi
 M m m m

INDEX RERUM ET VERBORUM

- libertates, 1227. d. c. 1228. a. 229. Castri - Raduli mensura, 1228. d.
 Caltriveteris dominus Gallo vicecomes Bearnensis, 1246. e.
 Casum mutatio apud optimos auctores non infrequens, 297. c.
 Catalaunensis ecclesia regalia, 1281. c. 1282. d.
 Episcopis dimittit Ludovicus rex VII.
 Catalaunenses episcopi Bartholomaeus, 803. a. Guillelmus Perticenensis comes, 1194. d.
 Catharcensis episcopi Robertus, 903. c.
 Electus Henricus, 1259. a.
 S. Catharinae in Yenach moniales comendatur, 1218. c. transferuntur in Corbezia novæ territoriorum, 1218.
 Catharina uxor Vvalrami de Kessel domini de Brucken, 1215. b.
 De villa Cathedra convento inter abbatem S. Victoris & comitem Massiliensem, 349. b.
 Cato comes, 22. c.
 Gatusrus cancellarius Ludovici, 773. c. 774. b.
 Cavallicensis episcopi Clemens, 330. c.
 Valcadus, 330. c.
 Cazatarii comes Hugo, 904. a.
 Cecilia uxor Bernardi comitis Armaniaci, 1407. c. Qui ipsi legat castello de Laverdeciis, Podium, &c. 1409. c.
 Cecilia filia Henrici comitis Ruthenensis, 1432. c.
 Celitini papa III. epistola ad Remensem archiepiscopum de divortio Philippri regis, 1004. c.
 In Cellis minus viger regula observatio, 922. c. Nullum majus detrimentum religio patitur quam a Cellis, 922. d.
 Cella Aymogia, 811. c. 812. b. Ebernei-curtis, 514. c. S. Germani in Laia, 774. c. S. Johannis de Fontibus, 770. d. S. Maria Magdalena Leodicensis, 950. d. A canonis regularibus translati ad monachos, 814. b. & seq. S. Magdalena de Medunta, 813. c. S. Severi de Messia, 808. c. Pyrenensis S. Sulpijii, 472. a. 514. c.
 Cellula pro monasterio, 202. c.
 Cenomanensis electus confirmari debet a metropolitanu & regalia ab ipso accepta, 1172. d. Tenetur regi facre hominum fidelitatis non commiti Cenomanensi, 1172. d. c. Quædam illius privilegia, 1172. c. & seq.
 Cenomanensis episcopi Aldricus, 169. c. e. 171. a. & seq. Avsigaudus, 373. c. 374. d. 399. d. S. Domnolus, 197. c. 683. b. Ermaldus, 439. b. c. 480. b. 481. b. 484. c. Franco, 169. 170. e. Gervafus, 420. a. 477. b. c. 486. c. Guido, 739. c. Hildebertus, 561. c. 566. a. 567. a. 571. c. 580. b. 600. b. 606. d. 611. b. 683. b. Hoelius, 439. c. 440. c. 519. c. 561. d. 562. d. 566. c. S. Julianus, 1058. d. S. Liborius, 1057. b. Mauritius, 1172. c. Meroldus, 36. a. S. Pavatius, 1058. d. Robertus, 169. c. 171. a. 197. b. Contendit cum monachis Anifolensis, 169. c. S. Thurius, 1050. d. Vido, 695. c. 696. a. Vulgrinus, 437. b.
 Cenomanensis capitul. epistola ad capitulum Patherbornense de SS. Liborio & Juliano solemnis officio celebrandis, 1035. c.
 Cenomanensem comitatum recuperat Robertus filius Vvilelmi regis Anglorum, 484. b.
 Cenomanensis comites Elias, 440. c. 544. c. 607. a. Gaufridus, 696. c. Hugo Athonis, 439. c. Robertus, 439. c. 494. b.
 Cenomanensis vicecomes Hubertus, 831. d.
 Vicecomitis Ermengardis, 531. d.
 Cenomanensis comitis filius Johannes, 1037. c. R. ibid.
 Cenomanicus senescal, 1206. d.
 Centius presbyter S. Symonis, 649. a.
 Centius notarius Celitini papa III. 1006. d.
 Cerdonensis vicecomes Raymundus, 477. c.
 Centillus comes Asturaci comitatum Altareci filio suo Bernardo dimittit, 1395. b.
 Cenullus comes Bigoritanus, 539. c. Molasterium, 539. c. Savini subiecti monasterio S. Victoris Massiliensis, 504. c. Et sancti Severi de Rustano, 505. c.
 Cephalensis episcopus Guido, 203. c.
 Ceritani comes Guillelmus, 537. c. Nuno Sancti, 1022. d.
 Ceftria & Lincolnia comes Rawulfus, 1252. a. c.
 Chammingo comes, 21. b.
 Charibertus filius Bertrada avia Bertræ uxoris Pippini regis, 23. b. 625. a.
 Childeberti regis Francorum I. diploma de fundatione Anifolensi monasterii, 1. a.
 Aliud pro eodem monasterio Anifolensi, 5. a.
 Childebertus rex II. 9. b. d. 11. c. 12. d. 14. a. 15. a. 16. c. 17. b. 31. d.
 Childericus rex Francorum, 98. c. 247. c.
 Chilpericus rex, 22. c.
 Chilperici filii Clotharri regis præceptum pro Anifolensi monasterio, 6. a.
 Chiniacensis comites Arnulfus, 472. a. 487. d. Ludovicus, 472.
 Chinouensis praepostura & senscella, 1166. d.
 Chlodoveus rex, 31. d.
 Chlotarius I. rex 8. c. 31. b.
 Chorpescopi, 463. b.
 Christina singulis annis renovandum, 675. c.
 Christiani quantam experti crudelitatem a Pagani, 625. & seq. A Turci devicti, 871. & seq. Eos inter & Judæos conventiones, 1182. a. b.
 Christianorum Victoria de Barbatis, 1130. a. & seq.
 Chriflanus Moguntinus electus, 865. a. c.
 Chriflanus de Bueche intritus Moguntinus, 940. c. Guiberti Gemblacensis abbas ad eum epistola, 941. c.
 Chriflanus episcopus, 174. b.
 Chriflanus Northuenensis præpositus, 1316. d.
 Chriflanus Colonensis advocatus, 430. c.
 Chriflanus advocatus archiepiscopi Coloniensis, 446. c.
 Chrodingus notatus Pippini regis, 27. b.
 S. Chrysanti & Daria translatio, 246. c.
 Chugobertus episcopus, 16. c.
 Chuncchildis regina, 247. c.
 Chuncunda imperatrix, 380. c.
 Cenensis episcops Udo, 862. d.
 Cicero dictus pater patriæ, 307. c.
 Genna poëta librum suum Smyrnam decem annis climavit, 297. a.
 Cisterciensis ordinis aspiratis, 1220. a.
 Cisterciensibus ad caputum generale cunctibus ministripiis 920. c. Sermones in capitulo latine pronunciatis, 1035. b. Eorum precibus felix conendumat Clemens papa VI. 1453. c. Contra eos communis Innocentius III. papa, 1031. b.
 Cisterci abbates Arnaldus, 1077. c. Vvido, 987. c.
 Cinthus Cardinalis S. Adriani, 859. c.
 Ciuitas castellum construitur, 1072. b.
 Clamecias vicecomes Hugo de Arte, 1162. c.
 Clate, valis abbas S. Bernardus, 807. V. S. Bernardus.
 Clarembaldus abbas Altimontis, 897. b.
 Clarembaldus de Capis, 1031. d.
 Clarimontis monasterium, 983. c.
 Clarimontis abbas Fulco, 983. c.
 Clarimontis comitatus, 1081. b. S. Ludovicus afferitur, 1146. b.
 Clarimontis comes Philippus, 1181. b.
 Clarimontanus episcopus Robertus, 1044. c.
 Clausam ab Hugone comite Marchia partem bello fratri suo attribuit S. Ludovicus, 1271. c. 1272. a.
 Claustra corrupti introductio secularitatis, 920. d.
 S. Clementis abbas Vv. 1062. c.
 Clemens papa III. confirmat ecclesia Theueni collata ab Alberto archidiacono, 992. d. Ejus falsa bulla pro monasterio Haferieni, 1066. a.
 Clemens papa IV. cella S. Victoris Massili. in valle. de Tritis ecclesiam de Roscio unit, quo faciliter possint monachi haren- sum extirpare, 1333. d. Ejus littera in gratiam Alaidi ducis Brabantie, adversus Leodiensem antistitem, 1354. c.
 Clemens papa V. Johannæ reginæ Siciliae decimas in regno Siciliae coligi permittit ad sexen nium, 1430. c.
 Clemens papa VI. sece commendat Cisterciensi capitulo, 1455. c. Johanni primogenito Philippi regis Francorum permit- ut, ut sacra poslit tangere præter corpus Dominicum, & preciosum sanguinis Christi poculum recipere, 1456. c. Annalium de Lebreto hortatur ad pacem secundam cum senescallo Valconiæ, 1466. d.
 Clementia uxor Gaufridi de Læzegan filia Hugonis vicecomitis castræ-Eraudii, 1186. d.
 Clerici in aliena ecclesia non admittendi sine litteris commendatiis, 159. c.
 Clericis armis permisâ ad defensionem ecclesiæ, 592. c. In his laudata modestia, 976. c. Forum jura, 1084. a. & seq.
 Clodoveus rex, 2. a.
 Clodoveus II. rex Francorum, 8. c.
 Clodoveus III. rex 8. c. 9. d. Ejus præcep- tum Ibboleno abbati Anifolensi concep- sum, 8. a.
 Cluniaciensis abbas Odilo, 403. a.
 Cluniaciensis prior precum suffragia ordinis sui concedit Blanche Compania comitissæ, 1055. a.
 Cluniaciensis monasterii societas cum Pater- bornense, 132. c. 138. a. Quod prima incoluerunt Cluniacienses, 138. d.
 Codiciaci castelli ditio, 1552. Venditur, 1551. & seq. Comes Ingerannus, 1214. d. 1256. c. 1257. b.
 Codicillus Henrici comitis Ruthenensis, 1168. c.
 Cœcorum pauper congregatio Parisiensis, 178. c.
 Cenam non habent monachi sancti Huberti, 517. d.
 Cogitatio sancta quam utilis, 785. a. b. Ma- lia periculosa, 76. c.
 Coigniacum bello amissum recipit in feo- dum Hugo comes Marchia, 1272. c.
 Coliberti, 489. c.
 Colonensis archiepiscopi sanctitate & ge- nericia claritate, conspicui, 446. a. Adul- fus, 1017. c. Anno 445. c. 490. d. 530. c. 681. c. 682. b. c. Arnoldus, 779. c. 829. c. Fredericus, 386. c. 598. c. 612. b. 625. c. 626. b. 641. b. c. 642. a. 643. b. 651. b. 661. d. 664. a. 674. b. 681. d. 705. b. Guntrarius, 176. d. Henricus, 1251. c. S. Heribertus, 357. c. 360. a. Hermannus, 424. d. 429. b. 430. b. 510. c. Phi- lippus, 914. d. 916. b. 918. a. 919. a. 940. b. Piligrinus 593. c. 595. a. 597. c. Ray- naldus 833. c. 837. c. 863. a. Viefriedus 289. d. Vifylibertus, 143. c. 161. a. c.
 S. Columba cella Vrichardo sacerdoti con- cessa, 128. b.
 Columbense monach. 764. b. 1175. b. A qui- bus instauratum 1175. c. Illius infirmitate certos affigunt reditus S. Ludovicus, 1259. b. Columbeni monasterio abbatiolum S. Germani in Laia donat Imbertus episco- pus Parisiensis, 437. c. Ecclesiam de Vil- la Mille restaurandam commitit Henricus I. rex Francorum, 448. c. Ei Philip- pus Augustus quattuordecim libratæ redditus affigunt, 177. b.
 Columbenis monachrii abbates, 1259. a. b.
 Gaufridus, 471. c. Gozfridus, 417. c. Ro- gerius, 632. a. 635. b.
 Comes cardinalis sanctæ Mariæ in Aquiro, 648. a.
 Comita frater Constantini regis Caralitani, 539. a. Ayunculus Mariani judicis seu re- gis Caralitani, 628. d. 630. b.
 Compendienis abbas Anscauldus, 874. c.
 Communia pro conservanda pace, 1280. c. 1281. c.
 Communia Machliniensis, 1421. c. 1422.
 Communia Suevionensis, 749. & seq.
 Concilium celebrari a Calixto II. pertinet car- dinales, 645. b.

H U J U S V O L U M I N I S.

- Concilium apud Boniolum villam, 169. c.
 Capuanum, 65. b. Moguntinus sub Arnulfo imperatore, 661. c. Pifense, 169. c. Remete sub Calixto papa II, 651. c. 676. c. Sub Eugenio III, 8c. a. e. Tolosanum, 458. d. Vermerienfe, 169. a. b. & seq.
- Concordia inter canonicos S. Juliani Cenomanensis & monachos sancti Vincentii, 579. b. & seq.
- Confessio peccatorum, 72. d. Venialium utilis, 73. c.
- Confluenti comes Nuno Sancti, 1201. d.
- Cono episcopus Argentiniensis quanta passus si ab Henrico imperatore, 676. d.
- Cognitio episcopi Prænestini epistola ad Fredericum archiepiscopum Colonensem, 664. a.
- Cono episcopus Vvormatiensis, 586. c. c.
- Cono comes, 469. 499. 542. b. 765. c.
- Conradus archiepiscopus Magdeburgensis, 748. c.
- Conradus electus Moguntinus, 862. d.
- Conradi archiepiscopi Moguntini epistola de Christi sanguine in quodam vase per miraculum invento, 1176.
- Conradus archiepiscopus Salzburgensis, 612. b. 705. b.
- Conradus Metensis ac Spirensis episcopus imperialis aula cancellarius, 1167. b.
- Conradus episcopus Sabiniensis, 776. c.
- Conradus episcopus Traiectensis, 595. b. Ei nuncupatur exploitio in Theodolium, 512. a.
- Confaudus Viteburensis, 1018. c.
- Conradus abbas Corbieæ-nova, 865. b. c.
- Conradus abbas Fuldensis, 748. c.
- Conradus abbas Hermyverdesbeneſius, 825. a.
- Conradus abbas Patherbornensis, 797. c. 825. a.
- Conradus praepositus Traiectensis, frater Conradi imperatoris, 779. b.
- Conradus praepositus Corbieæ-nova, 1266. b.
- Conradus Trevirensis prædicator verbi Dei, 1180. d.
- Contadus de Mariburch prædicator, 1154. c. Haic mortem suam prædictus S. Elizabeth de Thuringia, 1255. d.
- Conradus Romanorum imperator, 394. c. 399. c. 403. c. 405. b. 516. d. 587. a. Rex Alemanniæ vel Provincialium, 323. d. 330. c. 333. d. 334. c. 862. a. Concedit Carloto, fidelis suo curtem de Tresia, 292. c.
- Conradus II. imperatoris diploma Odoni abbatii S. Remigii concessum, 778. b. Pro monasterio Valcidorensi, 799. c. Ipsius graduatulus Petrus diaconus de sua electio-ne, 759. a. & seq.
- C. Friderici II. filius electus in regem Romanorum, 1300. d.
- Cuonradus dux, 262. 285. c. d. 289. d. 292. a. 293. b.
- Conradus comes, 269. a. 550. c.
- Conrado comiti datur curtis Brecho ad construendam capellam, 222. d.
- Conradus marchio de Veiiin, 748. d.
- Conradus Palatinus germanus imperatoris, 862. e.
- Conradus cancellarius Philippi regis Romanorum, 1018. d.
- Conradus de Balhausen, 863. a.
- Conferatio ecclesie S. Trinitatis de Tritis, 442. b.
- Confidabularius Ludovici VII. regis Francorum Hugo, 634. 640. a. 685. a. d. 691. a. Confidabularius Ludovici VII. Matthæus, 773. c. 774. b. 775. a. 798. d. 817. c. 821. d. 832. a. Radulfus, 890. c. 900. c.
- Confidabularius Ludovici VIII. Matthæus de Monte - morenciaco, 1164. a. 1177. a.
- Confidabularii Philippus Augusti Drogo de Melloto, 1054. a. 1077. b. 1078. c. Imbertus, 1001. c. Radulfus, 950. c. 981. b.
- Constantia filia Galtonis vicecomitis Bearcenensis emancipatio, 1366. b. Pactum matrimonii inter eam & Henticum filium regis Alemanniæ, 1356. a. Ejusdem securitas facta a regina Anglia, 1363. c.
- Confidantius episcopus ab exercitu regis recedit, 1188. c.
- Confidantius episcopi Dithelmuſ, 1018. c. Gebhardus, 607. c. 608. a. 612. b. Hugo, 1085. c. Odalricus, 612. c. Robertus, 390. d. Salomon, 149. d.
- Constantinopolis imperatrix Maria, 148. c. 148. b.
- Constantinopolitanus imperator quanta ma-la Cruce signatis intulerit, 909. b. & seq.
- Constantinus archiepiscopus Caralitanus, 658. c.
- Constantinus episcopus, 16. c.
- Constantinus rex & iudex Caralitanus, 529. a. Fundas monasterium S. Saturnini in Sardinia, 524.
- Constantinus rex & iudex Sardinie, 528. c. dictus Salusius de Lacon, 524. c. Ejus diploma, 526. a.
- Constantinus filius Marianus regis Caraitani, 628.
- Constantinus filius Arzonis regis Sardinie, 823. d.
- Confiditio Lebuini abbas S. Vedasti, 381. c.
- Contentione magis augeretur dissensio, quam supiter, 924. d.
- Convenarum comes Bernardus, 1217. b. 1409. d.
- Convenarum comitissimæ exercitus Montemviridem infra comitatum Felsaciæ capit, & Broiliom, 1448. 1449.
- Conventi fratres non coronati, 217. b.
- Corbieensiæ monach. 852. b. Abbates Adalar-dus senex, 81. d. Fulco, 179. d. 1037. c. Heribertus, 379. d. Maingaudus, 344. d. Odo 179. b.
- Corbieæ nova monasterium in honore sancti Stephani fundatum, 104. c. excep-tum, 994. c. Etiam a militari expedi-tione, 222. b. Subiicitur abbatis Vvervenis, 865. a. Ipsius decimas indominica-tas in sua diœcesi confirmat Fridericus archiepiscopus Colonensis, 661. d. Confir-mata decima Huxoriens, 602. c. Pri-velegia in concilio Moguntino, 661. c. Ei traditur præbenda in ecclesia Halberdiensi, 1316. b. Facultatem quadrensi-ap-ruum & argentum in fodinis concedit Henricus VI. imperator, 1002. & seq. Dona-tionem facti Eicho comes, 104. d. Ipsius infeusi comites de Spanheim, 1180. b.
- Corbieæ nova abbas missumcum regium peragere soliti, 223. a.
- Corbieæ nova abbas Adalgarius, 149. c. Bobo, 222. d. Conradus, 865. b. c. Er-kembertus, 602. c. 625. c. 661. c. Fol-e-marus, 283. a. 284. a. Hado, 31. b. Hermannus, 1218. a. 1219. d. 1315. b. Mo-niales de Yfenciam in Otbergem colloca-t, 1264. b. Hugoulus, 180. a. b. c. Marquardus, 603. Theodericus, 1471. c. Vvibal-dus, 747. c. Vvidikindus, 994. b. d. 1002. c. 1050. c.
- Corbieæ nova prior Albertus, 1266. b.
- Corbieæ nova monach. in Vilshemicus par-thoneo instituti, 769. a.
- Corbieensiæ advocate Elfredus de Encra re-primitur, 379. c.
- Cormieracensis monasterii advocationem dedit Philipus Augustus Drogo de Melloto, 1178. a. In Cormieracensis monasterii ter-ra regaliam haberet rex, 1177. c.
- S. Cornelii caput in monasterio Indensi, 393. c.
- Cornelii - montis abbas Lucas, 914. c.
- Cormbieæ comes Richardus, 1252. c.
- Corona: sanctissime spinas aliquas diversis in locis collocat S. Ludovicus, 1348. d. c.
- Coronati fratres monachi clerici, 217. b. c. Corpus Dominicum per alios tractari non convenit quam per sacerdotes, 1457. a.
- Corporis Dominicani perceptio cum prelio-sanguine, 1456. c.
- Correptio a minore non dedignanda, 452. c.
- Cortina in quadragesima pendens ante Cru-
- cifixum & ante altare, 954. d.
- Coxanuse S. Michaelis monasterium datur S. Victorii Maffilensi, 537. c.
- Crafens monasterium, 475. b. c. Ipsius re-formatio, 504. c.
- Craslus femel in vita risti, 121. c.
- Cremoneñis episcopus Leodemannus, 221. d.
- Cremoneñis potefas Re. de Noxa, 1165. c.
- Crescentius episcopus Sabiniensis, 671. a. Elec-tioni Calixti II. assensum præber, 644. d. 647. c.
- Crescentius generalis minister fratrum Minorum, 1298. b.
- Crevennus villa data ecclesiæ Autissiodoren-si, 1315. b.
- Creyf castrum, 1311. c.
- S. Crispini in Caucab Abbas P. 1044. b.
- Crispini abbas Baldwinus, 897. b.
- Crostanum castrum, 1273. c.
- S. Crucis lignum pretiosum in capella regia Parisiensi, 1452. b. Inde portiunculam ha-buere a domina Blancha monachi Leo-diensis S. Laurenti, ibid.
- Crucis in arboribus infixa, 3. a. c.
- Crucis signati, 1295. a.
- S. Cucufaris abbas Odo, 340. a.
- Cucullum inter & cucullam discriueni, 501. b.
- Cumana ecclesia unita Musitanæ, 314. c.
- Cuno abbas Sigebergensis, 583. a.
- Cuno comes Montis-acuti, 518. d.
- Curceus episcopus Thiadulfus, 662. c.
- Curiae-Deti monasterii ordinis Cisterciensia fundationis confirmatio, 979. d. & seq.
- Curiae-Deti abbates Amauricus, 979. c. Hugo, 980. b.
- Curiae-Dodz cella data S. Vincentio Ceno-mancensi, 542. d.
- Cuffiacensis monasterii fundatio, 694. c. Ei donationem facit Ludovicus VII. 755. a.
- Cufus monasterium, 602. c.
- Dado episcopus, 269. a.
- Dado Viridunensis episcopus, 230. b. Accersit Remigius Autissiodorem præceptorum, 250. d. Ingemilicet de ecclesiæ calamitatibus, 211. a.
- Dagobertus rex Francorum, I. 8. c. 327. b. Erga S. Maximinum Trewirensim beni-ficior, 283. a. 284. a. Hado, 31. b. Hermannus, 1218. a. 1219. d. 1315. b. Mo-niales de Yfenciam in Otbergem colloca-t, 1264. b. Hugoulus, 180. a. b. c. Marquardus, 603. Theodericus, 1471. c. Vvibal-dus, 747. c. Vvidikindus, 994. b. d. 1002. c. 1050. c.
- Daiambertus archiepiscopus Pisanus, 557. d.
- Dalmatia mater Petri vicecomes Vvapianensis, 411. b.
- Dalmatia archiepiscopus Narbonensis, 538. d.
- Dalmatia usus abbatii Vedaftino concessus, 902. a.
- Daiphona mater Isabellis comitissæ Ruthe-nensis, 1310. b. c. 1311. a.
- Daphineta illa Isabellæ comitissa Ruthe-nensis, 1310. b. c. 1311. a.
- Damitara episcopus E. 1314. d. Castra sancti Ludovici juxta Damitaram, 1301. b.
- Damnatur nemo pro futuri malis que non fecit, quamvis ea facturas esset, si die vi-veret, 845. b. & seq.
- Damperæ comes Guillelmus sororem comi-tissæ Flandrensis duxit in uxorem, 1156. c.
- Daniel abbas Ebromensis, 696. a.
- Danorum rex Kanutus, 1005. a.
- Dapifer Friderici imperatoris Radulfus, 863. a.
- Dapiferi Ludovici VI. Anselmus, 634. b. 640. c. Stephanus, 685. a. d. Vvillemrus, 652. d.
- Dapiferi Ludovici VII. Radulfus, 773. b. 774. b. 775. a. 798. d. 817. c. 823. d.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Theobaldus , 875. d. Comes Blefensis , 832. a. 890. c. 900. c.
 Dapifer Philippi Augusti Theobaldus , 950. 981. b.
 David a Burgundia Trajectensis electus , 1597. c. Ipsius increpat Nicolaus de Cusa quod ordinationes suas de monialibus includens , 8c. patui penderet , 1597. c.
 Daumerus abbas Ansolenis praepucrum obtinet a Childeberto rege , 5. a.
 Decanus ecclesie Trecensis debet esse presbyter , 907. e. in Turonenfi S. Martini ecclesia omnia ordinat de consensu abbatis , 218. c.
 Dedicari non debet ecclesia sine reliquis , 235. c. Cur non dedicata ecclesia in honorem sanctorum veteris testamenti , 235. c. & seq.
 Defunctorum omnium commemorationem in suo monasterio intituit Gildofus abbas Brunvillariensis , 858. d.
 Deodatus de Benevento miles , 1500. c.
 Deodatus de Caniliaco , 1337. b. 1338. a.
 Deodatus de Caflus , 1169. d.
 Deodericus episcopus Metensis , 747. c.
 Deodericus episcopus Vitidensis , 433. c.
 Deovinus episcopus Leodiensis , 469. c.
 Hannoniensem comitatum acquirit , 488. c.
 Ecclesiam B. Mariae dedicat & pro sepultura eligit , 468. c. Ejus epistola ad Imadum episcopum Patherbornensem , 487. c.
 Desiderius cardinalis , 670. a.
 Desiderius cardinalis S. Praxedis , 645. c.
 Desiderius episcopus Moricensis , 881. c.
 Deth episcopus Vitidensis , 662. c.
 Deus-dedit cardinalis S. Laurentii in Damasco , 671. b.
 Diacrus coquinarus Alphonsi regis Hispanie , 549. b.
 Dialetica , 301. d.
 Didimoticus obfusio , 1073. a. Solvitur , 1075. b.
 Diensis episcopus Hugo , 458. d.
 Dignitates ecclesiae pueri non sunt dandae , 726. b. c. Dignitate praetato ne abiciat suader S. Bernardus , 742. a.
 Dilectio sola in morte non moritur , 1313. a.
 Dionysia Castris-Radulsi domina hominum praefat Bartholomao archiepiscopo Turenensi , 1035. c.
 S. Dionysii in Francia abbas , 1207. d. 1211. c. Adest iudicio quo afferitur S. Ludovicus comitatus Clarimontis , 1346. c.
 S. Dionysii abbas Odo , 817. c. 1282. d.
 Dirodonius comes palati Carolomanni , 32. d. 33. a.
 Discentia contentione magis angetur quam scepitur , 924. b.
 Dithelmus episcopus Constantiensis , 1918. c.
 Diviso cardinalis S. Equiti , 645. c.
 Doda illutris femina , 138. b.
 Dodilo episcopus Cameracensis , 662. c.
 Dodo episcopus Andegavensis , 1570. a. 172. a.
 Dodo episcopus Tarbiensis , 505. c. 540. b.
 Dodo abbas Vallis-Serenae , 881. c.
 Dodo archipresbyter sancta Maria in Aquiro , 648. b.
 Doe monasterium ordinis Premonstratensis , 1459. b.
 Dolentes ecclesia excommunicata , 812. d.
 Dolente monasterium , 1146. c. c. Est de c. leemosyna Guillermo de Calviniaco , 1146. c.
 Dolientes abbaties Johantes , 1146. c. Radulfus , 1036. a.
 Dolientes episcopatus ubius Caralitano , 629. c.
 Dolientes episcopi Benedictus , 639. a. c. Rodulphus 638. c. Virgilius , 630. a.
 Dominicus de Mari nobilis civis Januie , 1568. b.
 In - Domini Martini Castro confugere potest Meldensis, episcopus bello impetratus a comite Campania , 1224. c.
 S. Domnulus episcopus Conomanensis , b. d. 197. c. Ejus elevatio , 683. b.
 Domini-Dei Parisenensis certi assignantur redditus ad enunda stragula , 1160. d.
- Dorbinus avunculus Mariani regis Caralitani , 628. d. 630. b.
 Dordan tenet Blanca regina ratione dotalitii , 1271. b.
 Dotalitium Elisabeth comitis Flandriæ , 851. c.
 Detalitium Johanna regina Siciliæ , 902. d.
 Dotmarus abbas sancti Andreae Viennensis , 404. a.
 Dragibodo minister Henrici III. regis Romanorum , 433. a.
 Drocenis comes Robertus , 1034. c. 1123. a. 1200. c. 1245. c.
 Droda episcopus , 16. c.
 Drogo abbas S. Jacobi Leodiensis , 868. b.
 Drogo abbas S. Vincentii Metensis , 1062. c.
 Drogo dux , 21. c. c.
 Drogo nepos Pippini , 21. a.
 Drogo constabularius Philippi Augusti , 1c. 77. b. 1078. c. 1105. d. 1286. c.
 Drogo de Bellone-miles , 1271. b.
 Drogo de Melotto , 886. d. 1003. c. 1098. 1164. b. 1197. d. 1249. c. 1342. b. Locharum dominus , 1203. c. Quas ei concedit Philippus Augustus , 1054. a. Ei advocati Comeriaci dedi Philippus Augustus , 1178. a. Ipsi Gherelin caltrum traditur cum sociendum absente Jelino , 1263. c. Ejus conventiones cum S. Ludovico super caltris Locharum & Castellionis super Andram , 1303. d. Confirmat fundationem monasterii Veteris-pediculari , 1039. c.
 Droco de Melotto patruus Drononis de Melotto , 1301. d.
 Drononis domini Petru-Fontis donatio facta monasteria Vallis-Serenae , 833. a.
 Duaci caltu S. Ludovico traditur per annum tenendum , 1261. a.
 Durdala fluvius , 172. c.
 Dudo episcopus Patherbornensis , 289. d.
 Dulcia comitissa Barchinensis , 619. a. c.
 Dunarum abbas vadem se constituit pro comite Boloniensis captivo , 1221. b.
 Durandus episcopus Vinciensis , 414. c.
 Durandus abbas beatae Marie de Ebronio , 374. c.
 Durandus abbas S. Victoris , 455. c. 458. b. 460. a. 461. a. 464. b. Ejus epistola ad R. comitem , 457. a.
 Durandus notarius Ludovici Pii , 62. c. 66. d. 68. b. 69. b. 90. d. 77. d. 80. a. 81. b. 86. c.
 E.
 Ebo Remensis archiepiscopus , 76. c.
 Invitor abbatie S. Vedasti , 18.
 Ebo episcopus Hildesheimensis , 149. c.
 Ebo episcopus Novariensis , 632. b.
 Eberhardus archiepiscopus Tivicensis , 433. b.
 Eberhardus comes , 261. d. 451. c.
 Eberardus Eichstadenis , 613. c.
 Eberardi-curtis cella S. Huberti Andagine-nis , 501. a.
 Ebolus fidelis Odonii regis , 241. b.
 Eboracenensis archiepiscopus G. 1024. c.
 Ebrardus abbas S. Cartifici , 562. d.
 Ebrardus abbas S. Tiberii , 560. d.
 Ebrardus de Britolio , 774. c.
 Ebrardus Puteicensis dominus , 723. c.
 Ebroicensis vicecomitatus Philippo regi cedet Rogerius de Mellento , 1048. c.
 Ebroicensis villa firmatas , 1062. a.
 Ebrietensis episcopi Garius , 1062. a. Johannes , 1062. a. Richardus de S. Leodegaris , 1011. d. 1214. b. Rotodus , 795. d.
 Ebronenses abbaties Daniel , 656. a. Duranus , 374. c. Radulfus , 80. c.
 Eccardus S. Galli decanus abbatialem dignitatem resculat , 102. c. Immerito a Gunctione increpat , 102. b. & seq. Compatriot Acha , ibid.
 Eccelinus abbas , 1471. c.
- Ecclesia sine reliquis non dedicande , 235. c. Cum non consecrare in honorem Sanctorum veteris testamenti , 235. d. A laicis concessas S. Vincentii monasterio confirmat Hildebertus episcopus Conomanensis , 666. d.
 Ecclesie instrumenta & privilegia in thefauraria reponenda , 1243. c.
 Edita regina uxori Ottonis I. imperatoris , 318. c.
 Eduardus Anglia inter & Johannem Fratrem reges pac inita , 1476. c. Eduardi regis Anglia concordia inita cum Bernardo de Lebredo agente nomine domini Raynaldi de Ponte , 1452. c. Bernardum de Lebredo laudat de rebus in Aquitania geltis , 1453. d. Meritis ei promittit & subidia , 1454. Merita domum de Lebredo commendat , proximumque ei subsidium promittit , 1473. a. Arnaldum Amanevi de Lebredo restitu peti in omnibus terris quas olim in regno Navarræ patre ejus possedebat . 1473. d. Acceptas tempore bellii injurias remittit Augerio & Arnaldo Raymundi filii vicecomitis de Seule , 1455. b.
 Edoardus Alienoræ regine Anglie primogenitus , 1363. c.
 Edoardus Henrici regis Anglia primogenitus , 1356. c. Dominus & ordinarius iudex Vaconie , 1363. a. 1367. b. Ejus littera de pactis matrimonii inter Henricum primogenitum regis Alemaniæ & Constantiam filiam vicecomitis Bearenensis , 1374.
 Eduardus primogenitus regis Anglia littera pro Rosina de Lebredo , 1477. a.
 Egidius vir illustris factus monachus Prumentensis , 40. c. Insignt ipsius donatio , 28. d.
 Egil abbas Prumentensis , 133. c. 136. a. 142. a. deinde Flavigniaci unus archiepiscopus Senonensis , 129. c. e. Pro Prumentia privilegium obtinet a Lothario rege , 144. a.
 Egilbertus archiepiscopus Trevirensis scholasticus , 550. c. 586. c.
 Egilbertus episcopus Olmabrigensis , 142. d.
 Egilbertus abbas , 149. c.
 Egilbertus cancellarius Henrici III regis Romanorum , 364. b. 366. c.
 Egilbertus notarius Zuentboldi regis , 1422. d. 244. c.
 Egilolfus comes , 316. b.
 Richardus notarius Lotharii imperatoris , 98. c.
 Eichtadiensis episcopus Geberardus , 434. b. c. 61. e.
 Eilbertus comes fundator monasterii Valciodorense , 747. c. 822. b. 1065. b. Ejus carta de translatione reliquiarum S. Blasii qui in Valciodorese monasterium , 227. d.
 Ekkebertus decanus ecclesie Coloniensis , 682. c.
 Elia foror R. comitis de Alencon , 1165. c.
 Elbertus abbas S. Jacobi , 766. c.
 Elgada fundatrix parthenonis Massiliensis , 365. b.
 Eleclis flagella non ab irato , sed a propria Deo interrogatur , 231. c.
 Eleclio papæ Urbani II. permisum triduum jejunium , 521. Ei interfuit episcopali plures , 521. a.
 Eleclio liberus Attribatenus episcopi , 1042. c.
 Matifconensis , 1087. d. Abbatis sit libera , 134. b. in monasterio Bisfulmeni , 329. b. In Indeni , 335. b. In S. Martini Turenensi , 87. d. In Pruentib , 238. d. Abbatis Valciodorense per monachos Valciodorense & Halteriensis facienda , 748. b.
 Eleclio Bernardi abbatis S. Victoris Massiliensis , 465. b.
 Eleclio Vifredi abbatis S. Victoris Massiliensis , 366. d.
 Eleclio abbatis Mulenbechana libera , 363. c.
 Eleclio Pontis abbatis , 364. b.
 Eleclomysna commendatus , 725. a. 740. d.
 Elfredi de Entraadvati Costeienensis monasterii

H U J U S V O L U M I N I S.

- sterii oppresiones reprimit rex Robertus,* 379. c.
Elias de Donzenaco episcopus Castrensis, 1517. b.
Elias Trojanus electus, 903. c.
Elias comes Cenomanensis, 440. c. 607. a.
Elias Talairandus comes Perigorensis. Ejus bellum adversus Burgenses Podii S. Frontonis, 1296. c. Juramento promittit S. Ludovico se transfracturum in subdium Terra-santæ, 1297. b.
Elias filius Fulconis comitis Andegavensis, 988. a.
Elias Ridelli, dominus Brigeriaci, 1178. c. Secl. a regis Francie domino subducit, 1179. b. c.
S. Eligius Uticanus abbatem benedit, 327. b.
S. Eligius S. Martini Lemovicensis monasterium pro monachis virginis condit, 665. d. In eo sepulti pater & mater ipsius, ibid. Quorum corpora reperiuntur, ibid. & seq.
S. Eligii Noviomensis abbas Eustachius, 63. b. c.
Elisabeth reginae Francie in ecclesia Parisenſi B. Mariae sculpta, 988. d.
S. Elisabeth Thuringiae Langravia post mortem mariti sui habitum religiosum asumitur, 1255. a. Mortem suam predixit, 1255. d. Quam fuit pia, 1254. c. 1255. Ejus miracula, 1255. d. e.
Elisabeth comitissæ Flandriæ dotalitium, 81. c.
Elisabeth soror S. Ludovici uxoris designata Hugoni primogenite comitis Marchie, 1215. a. Ejus matrimonium, 1238. c.
Elisabeth filia Hugonis de Lesgaigno designata uxori Alphonso comitis Picavie, 1215. a. Ejus dotalitium, ibid.
Elisensis monialis soror Raimboldi archiepiscopi Arelatensis, 441. a.
Elisenda neptis comitis Urgellensis matronum cum Arnaldo de Castro-bono, 1070. b. 1071. b.
Ello abbas Brunvillaris, 394. d. 197. b. 398. b. 425. c.
Elmenensis episcopus Arnallus, 538. c.
Elmonensis monasterio, quadam legat Henricus comes Rurhen. 1171. a.
Elmonensis monachis vinum procurat Carolmannus abbas, 181. b.
Elmonensis monasterii possessiones a Carolo Simplici confirmata, 247. a.
Elmonensis abbas Adaleoldus, 98. d. Goslinus, 192. c. 195. d. Ludovicus, 196. d. Malbaldus, 362. c. Vulfarius, 196. a.
S. Eloquius abbas Latiniaci, 287. c. Ejus reliquie in monasterio Vvalciodorense, 286. c. 287. c.
Elurus equitum dux in exercitu regis Aragonum, captus à Januenibus cum rege ipso, 1383. c.
Emblardus de Cairaco, 1170. d.
Emchart episcopus Virtemburgensis, 598. c.
Emengardus uxor Dragonis de Mello, 886. d.
Emeniardus Paracleti abbatis, 1234. d.
Enrico comes, 315. b. 632. b.
Emmo comes, 321. a.
Emmo comes de Los, 413. b.
Encas episcopus, 172. b.
Engelbaldus archiepiscopus Turonensis, 817. c.
Engelberrus de Marcha miles, 1446. c.
Engelburgus uxor Henrici de Blenkenborg, 1355. b.
Engelipero notarius Arnulfi imperatoris, 237. d. 239. a. 240. c.
Engolismi congregati episcopi Aquitanie & nobiles certa duci subfida concedunt, 1534. c.
Engolismensis episcopus, 1032. c.
De Engolismi comitatu Hugo in comitem Marchie recipit in hominem ligium S. Ludovicus, 1272. c.
Engolismensis comes Hugo, 1200. c. 1207. b. Ifabellis, comitissa regina Anglorum, 1207. a. 1271. d.
Episcopum ad monasteria non accedat nisi vocatus ab abbate, 153. c. Missas publicas in monasteriis non cantet, 153. b. Ad peti-
- tionem abbatis ordinaciones monachorum, confectiones altarium, & christianæ & olei sanctificacionis facere non moratur, 154. a.
Episcopi Normannie an debeant exercitum regi in propriis personis, 1188. c.
Epternacensis monasterii conditrix S. Irmina, 11. a. 12. b. Ei privilegium concedit Carolus-magnus, 47. d.
Epternacenses abbates Hetti, 113. c. Reginatus, 550. d. 552. a. Thefridus, 552. a. 584. S. Vwillibodus episcopus, 9. c.
Eraudus de Brana, 1135. b.
Erchambaldus archiepiscopus, 381. b.
Erchambaldus cancellarius Caroli magni, 60. a. 61. c.
Erchambolt notarius Caroli magni, 49. b. c. 53.
Erchamboldus notarius Lotharii imperatoris, 103. c. 114. c. 116. c. 134. b. 137. c. 140. a.
Erkamboldus Lotharii regis archicancellarius, 175. c.
Erkamboldus notarius Lotharii regis, 145. d. 147. a. 172. c.
Echinaldus praefectus S. Dagoberto rege, 327. b.
Erenfridus comes Palatinus fundat monasterium Brunvillarensis, 393. b. 395. a. 398. b. 430. b.
Erefoi castrum Guillelmi de Bellera, 1398. b.
Erikfridre Deo sacrate carta pro Trevirensi S. Maximino monasterio, 130. c.
Erikfrida comitissa, 314. d.
Eikenbertus abbas Corbiea nova, 602. 625. c. 661. c.
Erlaidus senecallus Caroli magni, 82. c.
Erlbodus comes, 269. a.
Erlbodus abbas Stabulensis, 862. c.
Erlolus abbas Moabensis, 62. c.
Erluinus notarius Caroli Simplicis, 255. c.
Erluba uxor Gigofridi insignis facit donationes S. Victori Malifilenti, 99. c. & seq.
Ermago Bonifacio, 340. a.
Ermelinus vicecomes, 339. c.
Ermengarda vicecomitissa Malifilenti, 351. a.
Ermengardis uxori Rodbaldi comitis, 371. b.
Ermengardis vicecomitissa Cenomanensis, 331. d.
Ermengardis de Taus piura caltra concedit Arnallo de Castro-bono & Arnalla filia sua, & Ermengendi nepi sua, 1022. b.
Ermengaudus filius Borelli comitis, 337. c. 339. d.
Ermengaudus comes Urgellenis, 1069. c. 1070. b. 1071. c. 1072. b. 1406. c.
Ermencendis comitissa da S. Victori abbiam. S. Pauli Geruensis, 414. d.
Ermencendis comitissa & marchionilla, 353. a.
Ermensis vicecomitissa, 619. d. 690. a. 771. a.
Ermense abbas Tuffiaci, 377. a.
Ermestrudis illiusfis femina S. Irmina confobrina, 11. c.
Eraldus episcopus Cenomanensis, 439. b. c. 483. b. 484. a. c. Limina apostolorum viliat, 486. b.
Ernoldus da S. Arnaldo villam Bovinas, 362. a. & seq.
Eruhurst archicancellarius Caroli Simplicis regis, 255. b.
Ermulfus notarius Caroli Simplicis, 262. b.
Eponius decani Halberstadtensis epiftola ad Innocentium II. 751. c.
Ervicus abbas Indensis, 355. b.
Erocoheium cedit Ele forori comitis Alenconii pro Eslayo, 1165. c.
Estico comes donum accipit à Lothario imperatore, 103. d. Quod ipse Corbiea nomine attribuit, 104. d.
Esfayum permutatum cum Estocheio, 216. c.
Efridus comes, 255. c.
S. Eucharius archiepiscopus Trevirensis discipulus Domini, 480. d.
S. Eucharius Trevirensis abbates Godeffrius, 935. b. Ludovicus, 936. b. c.
Eugenius papæ Virgilius, 357. b.
Eudonis comitis Britannie anniversarium fundatum in Majori-monasterio, 1450. c.
Everardus archiepiscopus Trevirensis restitutas Prümensi monasterio ecclesiæ confirmat, 462. b.
Everelmus abbas S. Laurentii, 885. c. 914. c.
Everelinus miles, 654. c.
Everhardus episcopus Merseburgensis, 994. c.
Everhardus antiquus comes de Mosella, 137. c.
Everhardus de Enristen comes, 1018. c.
Evervinus praepositus S. Bonifacii, 1316. c.
S. Eugeni abbas Bernardus, 979. a.
Eugenius papa III. 833. c. Confirmat Savigniensis monasterii unionem ordini Claretensi, 807. a. Ejus bullæ protectionis pro monasterio Vvalciodorense, 819. c.
Epistola ad archiepiscopum & capitulum ecclesiæ Turonensis, 812. d. ad Episcopum Merensem, 811. c. Ad Coxariensem & Bifidunensem alioisque abbates, 803. d.
Ad Selonen abbatem Saviniensem ut ipse & filii subiectivavit secundum initium Cisterciensem, 813. b. Ad H. comitem de Salinis, 812. Ab patriarcha Antiocheno S. Johannis Chrysostomi opera habeti curat, 817. c.
Eugenius papa IV. reliquias S. Firmini Uticensis petrit ab Uticensi episcopo collaudandas in sacra ade S. Firmani Montispeñolani, 1581. c. 1582. a.
Eugenius abbas, 404. a.
Eulebius episcopus, 172. b.
Euleron infula ad comitem Marchia pertinens, 1163. a.
Euracius episcopus Leodiensis, 468. c. Ad tumulum S. Martini morbo incurabilis factus, 1035. a. Fundat Leodiensem sancti Martini ecclesiam, ibid. Et dotas, 370. c.
Eulachus abbas S. Eligii Noviomensis, 665. b. c.
Eulachus de Conflans patruus Guillelmi de Lesgues & frater Hugonis de Conflans, 1342. c.
Euvna lex Tresounum, 140. d.
Excommunicatio gladio, flammis, & feris pena gravior, 593. a.
Exoldunum castrum, 1152. a.
Exoldunum quidquid ibi habet Hugo Marchie comes S. Ludovico dimittit, 1384. d. 1386. c.
Ezechielis locus de Gog & Magog explicatus, 232. c.
Ezo comes Palatinus, 394. c.

F Abius Planiades Fulgentius 299. c.
Facinus nullum est quod non admittatur ut vitetur pejus, 451. a.
Fagete abbas Bernardus de Monte-acuto, 1393. a.
Fagete ordinis Grandimontis fundatio, 1304. d.
Falemannæ ecclesia data Vvalciodorense monasterio, 866. a. & seq.
Falefia fundatur conventus fratrum Minorum 1318. b.
Fames per annos septem valida, 740. c.
Faram acquirit Ludovicus dux Autelaniensis, &c. 1511. 1512. &c.
Farabertus episcopus Leodiensis, 289. d.
Farabertus abbas Prümensis, 237. c. Praecepit immunitatis impetrat ab Arnulfo imperatore, 225. a.
Farandundus Ludovicus Pii notarius, 78. c.
Farfenus abbas legatus à Laterre à S. Bernardo commentarius, 738. d.
Farfenus abbas Anacleti anti-pape adverarius, 698. c.
Farsenses ablates Adinulfus cardinalis 738. c.

NNNN

INDEX RERUM ET VERBORUM

- e. Gerardus cardinalis factus monachus Clarevalis , 738. c.
 Faverga ordinis Cisterciensis parthenon , 806. c.
 Feirard castrum Guillelmi de Bellero , 1398. b.
 Feirandus comes , 549. b.
 Felix martyr in ecclesia Gerundensi , 239. d.
 S. Felicis abbas Raimundus , 610. d.
 Femina a successione praediorum nobilium exculfa , 1161. d.
 Fenoleti vicecomitatus , 1102. d.
 Ferdenes episcopi Bruno , 769. b. Hermannus , 862. d. Thietmarus , 769. a.
 Ferrandus Flandri comes bello captus , 1205. b. Ad ipsum residuum de bonis suis subveniunt Vedalfini , ibid.
 Ferrariensis societas cum diversis Italiae principibus , 1342. b.
 Ferraviensis episcopus , 1152. a.
 S. Ferreolus martyris , 71. d.
 S. Ferreoli monasterium Viennense datur S. Victoris Maffiliensis , 402. d.
 Fesencaci comes Bernardus , 1388. a. 1389. b. V. Bernardus , 1407. c. Comit súa Iberbelli de Lebreto , 1388. a. 1:89. c.
 Festa Sanctorum veteris testamenti pertara . 233. e.
 Fezenfaquelli vicecomitatus ditipitur , 1448. a.
 Fezenfaquelli vicecomes Geraldus , 1447. b.
 Fides amicitias servat , 940. a.
 Fidei recitudo est cum Deus creditur quod verax sit , & mente creditur quod summum bonum sit , 102. f. d.
 Filigeriarum castrum S. Ludovico tradit Radulfus dominus , 1147. a.
 Filigeriarum dominus Radulphus , 1246. e. 1247.
 Firmandus notarius Lotharii imperatoris , 102. c.
 S. Firminii Uticensis corpus integrum repetitur , 1182. a. Partem ejus aliquam Alfonso cardinali S. Firmino Montepessulani commendatario petit Eugenius IV. 1361. c.
 Flagella non ab irato sed a propitio Deo iustis irrogantur , 331. c. Pro his gratias Deo habecade , 231. c.
 Flandrorum bellum adversus regem Francie , 1410. c.
 Flandriae comites Arnulfus , 487. b. Balduinus , 487. b. 1017. c. 1019. a. 1021. c. Poite imperator CP. 1011. c. F. 1239. c. Guido de Damptera , 1200. a. Ludovicus , 1450. c. Philipus , 831. c. 852. b. 915. a. 965. 998. d. 1011. 1286. a. 1288. a. 1291. c. 1306. a. Philippus dux Burgundie , 1180. c. Robertus , 1450. c. Theodericus , 851. c.
 Flandriae comitis , 831. c. 1346. b. Elizabeth , 851. b. Johanna , 1205. a. M. 1331. c. 1332. c. Margarita , 1332. a. Maria , 1319. b.
 Flanorius comitis venditur castellania Briugensis , 1396. e.
 Flandria pates , 1193. d.
 Flatianum ordinis Cisterciensis monasterium , 1390. c.
 Flanata palatum regium , 115. c.
 Flaviniacense monasterium , 986. c.
 Flaviniaci abbeys , Egil , 129. c. Raynaldus , 968. c.
 Flonaens monasterii fundatio , 1400. d. Possessiones confirmata a quinque episcopis Leodiensis , 764. d.
 Flonenis abbas Gualterius , 764. e.
 Florescens abbeys Gerlandus , 850. c. Herlandus , 869. a.
 Florentia societas cum diversis Italiae principibus , 1342. b.
 Florentini Sigismundo recente electo Romanorum regi gratulantur , 1178. 1579. subisdum terra - sancte concedunt , 1160. b.
 De Florentinis queritur Philippus Maria Angelus dominus Janus , quod subidia Januensis rebellibus adversum se dederint , 1589. Contra Florentini criminationes ilicas in ipsum retorquent , 1590. c.
 Florentinus queritur Johannes Galeatus vio- laffe pacis federa , 1612. c. Indicique ip-
- sis bellum , 1161. a. Hunc vero Florentini arguunt mendaciam , 1161. 1614. Bellum illi indicunt , 1615. a. Iis copias mittit Carolus VI. adversis Mediolancenses , 1546. c. Pace inita copias illae dimittuntur , 1547. 1548.
 Florinensis abbas eligitur , 957. a.
 S. Floscelli celesta data S. Vincentio Cenomanensi , 531. c. & seq.
 Fluvii & rivuli Andra , 1103. d. Albis , 318. c. Aisonta , 130. c. Alteia , 1332. c. Andrida , 428. a. Anisola , 1. b. Antiliolus , 69. c. Ara , 146. b. Arkus , 221. Armatolum , 118. c. Arnece , 593. d. 396. a. Arnon , 1158. e. Arona , 832. b. Augura , 652. b. Autz , 1306. a. Axona , 514. c. Bade , 123. b. Blatna , 399. c. Bria , 1. a. Brunio , 374. a. Carona , 73. c. 374. a. Carus , 1158. c. Cone , 224. c. Cotron , 48. d. Cyra , 281. a. 282. c. Donus , 800. d. Dutmala , 14. c. Duranta , 861. a. Elera , 189. a. Elion , 193. a. Eflaus , vulgo Scaldis , 1333. c. Flona , 128. b. 544. d. 505. d. Huicetum , 13. b. Idonca , 374. a. Ingeta , 105. c. Liberius , 167. d. Lifer , 47. c. Mambra riuus , 130. c. Melina , 2. b. Mofa , 17. b. 534. c. Mofella , 23. c. Nili , 104. c. Notina , 114. c. Prunia , 23. c. Py , 419. a. Rodanus , 404. d. 557. c. Salmana , 47. c. Savardin , 400. c. 401. b. Schaldis , 378. c. 279. c. Sequana , 471. b. Solcio , 127. c. Sonmena , 326. c. Suestra , 20. d. Suria , 9. c. 11. a. 12. b. 15. c. 21. d. Tagus , 546. c. 548. b. 800. c. Tarni , 459. c. Tarnus , 897. c. Tenensis , 353. c. Vocona , 1271. c. Ure , 173. c. Vvsterbia , 70. a.
 Foagium Normanniae , 108. a.
 Fridericu II. imperatoris cum Philipo Augusto , 1111. d.
 Fridericu inter Philippum regem Romanorum & Philippum regem Francorum , 1017. d.
 Fridericu pacis inter Philippum II. regem Francorum & Baldwinum Flandriæ & Hannoniae comitem , 1021. c.
 Forcalquieri comes ad curiam imperatoris venire recusat , 861. c.
 Folcalquieri comes Raymundus Berengarii , 1204. c.
 Folcalquieri comitatum in feodium accipit Raymundus comes Barcinonensis a Friderico imperatore , 861. c.
 Folmarus abbas Corbiez novaz , 283. a. 284. a.
 Folmarus abbas S. Maximini , 107. 346. b. c.
 Follevinus vir nobilis Flonenis monasterii facit fundationem , 540. d.
 Folkerus vir illustris ac prudens Vverthonensis monachus ac eidem monasterio infigem facit donationem , 140. c.
 Folradus fidelioper B-vini comitis , 17. 6. a.
 Fontanellensis monasterii possessiones confimat Ludovicus VII. rex Francorum , 899. c.
 Formula pacis abbatibus Ansfredus , 899. c. Trafarius , 61. c.
 Fontanum monasterium ordinis Cisterciensis , 725. c. c.
 Fontis-Ebraldi parthenoni immunitates datæ aliendorum regina Anglia , 1190. b.
 Foranensis episcopus & abbas Valciodorenus , 2. 86. c. 288. a. 289. a.
 Forchein curtis regia , 267. b.
 Formoaldus cardinalis SS. Sergii & Bacchi , 671. c.
 Formofo papa privilegium pro Gerundensi ecclesia , 239. b.
 Formula pacis inter Calixtum II. papam & Henricum IV. imperatorem , 673. c. & seq.
 Fornicationis rei presbyteri diaconi & virginis ut puniendo , 1. b. Fornicatus cum duabus ut se gerere debet , 151. c. Item cum matre aut filia spirituali , 152. a.
 Fortanetus abbas sancti Savini Tarbecensis , 1295. d.
 Fortanetus dominus de Lafcuno , 1397. c.
 Fortuna inconstans , 1607. b. Pierunque fortibus viris adversatur , 1607. a.
 Fossatensis abbas Afcelinus , 816. c.
 Francorum regnum cupiditate invasit Julius Caesar , 574. c.
 Francorum ulus feminas excludit a successione prædiorum nobilium , 1163. d. 1164. a.
 Francorum regum devotio & sincretas ad Deum & sanctam ecclesiam commendatur , 1210. d. Hos semper honorate studuit sedes apostolica , ibid.
 Francie reges nemini faciunt hominim , 965. d. 1112. b.
 Francotum reges Henricus , 422. c. 489. c. Hildebertus , 900. a. Lotharius , 826. c. Ludovicus VI. 630. d. Philippus , 1489. c. V. Philippus , Robertus , 489. c.
 Francorum regina Adelais , 634. a. 640. a. Elizabeth , 988. c. Gerberga , 858. a. Johanna , 968. b.
 Francie marchallii juramentum , 1175.
 Francie marchallus Johannes , 1176. c.
 Francisa de Celano comitissa Ariani , 1482. c. 1491. c.
 S. Francisci socii tres actuum ejus scriptores , 1198. b. Ex statuto capituli generalis , 1198. c.
 S. Francisci primus socius frater Bernardus , 1298. d.
 Franciscus de S. Vito miles senescallos hostiit Johanna duciss. Durati , 1488. c.
 Franciscus de Spinolis nobilis civis januz , 1568. b.
 France episcopus Cenomanensis , 169. c. 171. a.
 Franco Tungrensis episcopus , 155. b. c. 157. b. d.
 Franco vir nobilis , 281. a. 282. b.
 Franco fidelis Ottonis II. 285. c.
 Fratricide que injungenda penitentia , 151. c. 354. d. e.
 Frederandus rex Hispaniarum , 148. b.
 Fredolus abbas S. Victoris Maffiliensis , 658. c.
 Fridericus archiepiscopus Coloniensis , 586. c. 598. a. 612. b. 625. c. 643. b. 705. d. Eius diploma pro monasterio Corbele novæ , 661. b. pro Graffateni cemobio , 681. d. Epistola ad clericum Leodenem , 674. b. Epistola de morte summi pontificis , 641. b. Hortatur Mediolancenses ad refectendum ecclesiarum inimicis , 640. b. Ipsius de concilio Remis celebrando monet Calixtus II. papa , 651. b. Ei scribit Conopebus P. anzilensis post reges excommunicari , 664. a. Regni & ecclesiæ negotiis occupatur , 684. c.
 Fridericus episcopus Haibertadensis depositus 618. d.
 Fridericus episcopus Leodenensis , 642. c. 674. c. 765. c. Machliniem præpositum a juramento exacte facto absolvit , 635. a. & seq.
 Fridericus I. imperator , 830. a. 850. d. 868. c. 886. c. 1017. d. Expugnat Alexandria , 888. b. Raymundo comiti Barcinonensis concedit in feodium comitatum Provinciam , urbem Arelatensem & comitatum Forcalquieri , 860. b. Ipsi translati libri S. Gregorii Nyseui dicat Burgundio , 827. a.
 Fridericus II. imperator , 1145. a. Eius fratus cum Philippo Augusto 1111. d. Cum Ludovicu VIII. 1183. c. 1185. c. Cum S. Ludovicu , 1257. d. 1158. S. Ludovicu ad Terram - sanctam transiit permitit ex terri suis viuenda & necessaria alia extrahe , 1300. b. Eius epistola ad Henricum filium suum de negotio Terra - sancte , 999. a.
 Friderici I V. Romanorum regis orator Wolfgangus , 1398. c.
 Fridericus dux , 586. d. 598. c. 612. c. 643. b.
 Fridericus dux Suevorum filius regis Conradi , 862. c.
 Fridericus comes , 613. c.
 Fridericus Riore comes , 1018. c.
 Fridericus regis curia justitiarius , 904. b.
 Fridericus de Campis miles & procurator institutus ad tractandum de matrimonio con-

H U J U S V O L U M I N I S.

- trahendo inter Johannam ducissam Duratii & Ludovicum de Navarra , 1484. b.
Fundatio capellae de Lindiche , 242. c.
Fundatio monasterii de Loya prope Dordtin . Matrimonii hujus pacta , 1488. c. 1489.
&c. Confirmatio & approbatio Mariae imperatricis Constanti , 1492.
Fidericus miles de Wesselburt ,
Frideruna abbatissa Keminaudensis , 365. d.
Fridugis abbas S. Martini Turenensis , 63.
c. 65. d. 82. e. 87. d. 89. d. 107. a. 119.
e. Cancellerus Ludovici Pii , 69. b. 70.
d. 76. d. 78. e. 80. a. 82. b. 82. c. 86. c.
88. a. 89. a.
Friduricus archiepiscopus Trevirensis archi- cancellarius Ottonis imperatoris , 286. b.
Frifengensis episcopus Vvaldo , 66. c.
Frodoinus abbas Anisoleensis , 170. b. 172.
b.
S. Frontonis communitas , 187. c.
Frictardus abbas S. Pontii Tumeriarum , 496.
Fruterius episcopus Negauensis simoniacus , 460. d.
Frotmundus abbatia S. Victoris Nivernensis dissipator , 435. a.
Frutoldus episcopus Attrebatensis , 895. d.
Fugitivi abfque confensu abbatis non sunt retinendi , 741. c. Fugitivus monachus re- vertens benigne recipiens , 737. b.
Fulbertus episcopus Carnorensis , 375. c.
1175. c.
Fulbertus commutationem facit cum Tancre- do abbe Prumensi , 79. a.
Fulco Remorus archiepiscopus , 247. b.
249. b. 261. b. 662. c.
Fulco episcopus , 390. d.
Fulco abbas Claramontis , 983. c.
Fulco abbas Corbieensis , 179. d. 1036. c.
Fulco abbas Psalmodi , 160. d.
Fulco rex Jerosolymorum , 696. c.
Fulco comes , 172. c.
Fulco junior. comes Andegavensis , 683. c.
988. a.
Fulco & Guillermus vicecomites Massilienses dan sancto Victori ecclesiam S. Mitrii , 355. d.
Fulco vicecomes avunculus Pontii episcopi Massiliensis , 466. d.
Fulco frater Vvillelmi vicecomitis , 367. d.
370. c.
Fulco filius Vvillelmi vicecomitis Massilien- sis , 358. d.
Fulco frater Raimbaldi archiepiscopi Arcela- tensis , 441. b.
Fulco cancellarius Caroli Simplicis , 250. b.
Fulco Paganelli plegius Radulphi erga sanc- tum Ludovicum pro Radulpho de Filge- riis , 1247. c.
Fulco de Ribola fundator Campaniensis mo- nafterii , 987. c.
Fulco de Villambray , 1123. c.
Fulgenzius comes , 321. a.
Fuldenus monasterii , 140. b.
Fuldenus abbas Conradus , 748. c.
Fulgenzii liber Mitologiarum , 299. c. 300.
c.
Fulgerientes domini Henricus , 775. d. Ra- dulphus , 775. d.
Fundorum comes ad Romanos missus abs Be- nedicto XIII. , 1544. d.
Fundanus comes Richarius , 904. a.
Fundarum comitis filius capitur cum rege A- ragonom a Januensibus , 1585. c.
Fundatio Cartusiae Apponensis , 967. d.
Fundationis Brunvillariensis monasti. con- firmatio prima , 323. b. Secunda , 395.
Fundatio cella S. Carilefi de Curia-Dode , 542. d.
Fundatio prioratus sanctorum Cosmae & Da- miani prope Mellentum , 471. b.
Fundatio Florentius monasterii , 140. d.
Fundacionis pauperis Gerdensis confirma- tio , 796. d.
Fundatio monasterii SS. Georgii & Genesii in Sardinia ab Arzone rege & Constantino eius filio , 523. d.
Fundatio monasterii Grafschatsensis , 490. d.
Fundatio Hamulenensis monasterii , 22. b.
Fundatio abbatis S. Jacobi Leodicensis a Bal- drico episcopo , 377. b.
Fundatio ecclesiae S. Lamberti de Baclao , 22. d.
- Fundatio capellae de Lindiche , 242. c.
Fundatio monasterii de Loya prope Dordtin . gam ordinis Grandimontensis , 865. c.
Fundatio monasterii S. Michaëlis de Apinia- nus prope Lucam , 25. a.
Fundatio beatae Matiae de Monte Subleto , 375. d.
Fundatio monasterii S. Michaëlis de Fallo in comitate Barchinonensi , 355. a.
Fundatio monasterii Oignacensis , 999. b.
Fundatio prioratus sancti Petri de Soldiaco , 482. a.
Fundatio ortus-regii , 1050. c.
Fundatio Prumensis monasterii , 23. b.
Fundatio cella in villa Pyrorum , 472. a.
Fundatio monasterii S. Saturnini in Sardinia a Constantino rege Catalano , 524. d.
Fundatio Sustrenensis monasterii , 20. d.
Fundatio monasterii Vallis-Clufa a Valcau- do episcopo Cavallicensi , 330. d.
Fundatio Veteris-Pediculi , 886. d. Ejus confirmatio , 1039. c.
Fundatio cella beatæ Mariae de Villana , 521. c.
Fundatio monasterii Vvestergroningen , 283.
a.
Fundatio cella S. Aimerii a Beccensi mona- stero dependentis , 785. d.
Fuxi castrum S. Ludovico traditur ad quin- quagenium , 1133. b.
Fuxensem inter & Armaniacum comites pa- ci compositio facta Tholofe mediante Philippo IV. rege Francorum , 1428. d.
Fuxensi comiti impignorata terra Gavardani , 1428. c.
Fuxensis comes citatus de reddenda Matheo comitis Armenia terra Gardinari , 1428. c. 1429.
Fuxensis comites Rogerius , 1274. c. 1275.
1283. c. Rogerius Bernardi , 1232. b. 1233.
1397. c.
G.
Gajanus vir dives & potens , 2. b.
Galataniensis episcopus Petrus , 903. d.
Galcherus comes de Calellione , 1004. a.
1008. b. 1010. a. 1013. d. 1125. d.
Galcherus de Calellione dominus de Cre- ciano , 1342. c.
Galcherus comes S. Pauli , 1113. a.
Galcherus de Corcellis , 1119. a.
Galcherus de Jovinaco , 1086. c. Contendit cum Autifiodorensi episcopo , 1196. b.
Galcherus de Nantolo , 1164. b.
Galeatus de Petra-mala in Romanos schif- matis auctores invicitur , 1543. c. Hor- tatur ut tandem Benedicto XIII. adha- reant , 1544. d. Nicolai de Clemengius elegiantiam in scribendo commandatas , 1545. c. ab eoque vicinif laudatus , 1543. c. Epitaphium , 1543. c. A Clemangio laudatus , ibid.
Galerannus filius Roberti de Juria , 1165. a.
S. Galli monasterium , 175. c. In eo principes educati , 296. a. Ipsius abbates Anno , 300.
e. Crato , 299. c. Grimaldus , 149. c.
Gallus abbas Anisoleensis praeceptum obti- net a Chilperico rege , 6. b. Erat primo S. Carilephi servus , 6. d.
Galtarius archiepiscopus Senecensis , 1189.
a. 1212. c. 1222. a. 1223. c. 1239. c.
Galterus episcopus Alabuenensis , 59 d
Galterus episcopus Carnotensis , 1212. c.
Galteri de Mauritanie episcopi Laudanensis epitolae , 834. b. & seq.
Galterus abbas Flonenensis , 764. c.
Galterus abbas S. Jodoco , 881. c.
Galterus abbas Montis sancti Quintini , 1039. c.
Galterius abbas S. Vedasti societatem init cum milicie Templi , 762. c.
Galterius cancellarius Philippi Augusti , 1051. c. 1117.
Galterius juvenis cancellarius , 1135. c.
Galterius de Haderort , 1039. c.
Galterius de sancto Leodegario frater Gau- fridi , 1261. c.
Galterius de Mandrevilla proditor domini re- gis , 1054. c.
Galerius de Monte-mirabilis dat Cenoma- neus S. Vincentii monasterio eccl:iam S. Martini de Noento , 454. d.
Galterius de Monte-Sorelli , 2178. c.
Galterus de Nemolio miles Francia Mares- callus , 1178. b.
Gammus notarius Caroli Calvi , 196. d. 198. a.
Ganderheim monasterium , 365. c.
Gaobertus vir illustris , 16. d. 19. a.
Garcia Ordonis comes , 147. c.
Garcianus comes , 149. b.
Garcias Eiz prior S. Orienti nepos Guille- mi archiepiscopi Auxitani , 780. b.
Garcias Ard. de Navailb miles , 1363. c. 1370.
c.
Garcias Arnaldi dominus de Navailis , 1397.
d.
Garibertus vir nobilis , 431. c.
Garlandia comes G. 1034. d.
Ga. undic domini Guillermus , 1003. c. 1004.
1008. 1403. b. Robertus , 1003. c.
Garinus episcopus Ebriocensis , 1061. a.
Garinus Silvanectensis episcopus , 1140. b.
1163. b. Francia cancellarius , 1177. b.
1189. a. 1193. c. 1197. a. 1200. b. 1202. c.
Garinus abbas Loc-Refrautari , 881. c.
Garinus vicecancellarius , 1078. 1079. a.
Garineus de Treinel dominus de Marigny , 1342. b.
Gastinus comitissa mater Gastonis viceco- mitis Bearn , 1313. c.
Gasto de Armaniac & frater ejus Rogerius dante Bernardo comiti Armaniaci castrum Gelofii & Veiriacum , 1193. c. 1394. b.
Gasto frater Bernardi comitis Armanaci , 1408. a.
Gasto vicecomes Bearn , 1313. c. Dominus Montis-Cathani & Cafrri-veteris , 1356.
c. Ejus uxor Matha , 1356. a. 1357. a. 1362.
c. 1363. d. 1364. b. 1367. c. 1368. a. 1370.
b. & seq. Filia Margarita , 1313. d. Goral- do de Armaniac collocata , 1359. b. Fi- lia junior nondum matrimonio collocata , 356. a. Sed jam emancipata , ibid. 1366. b.
Eius testamentum , 357. c. 1359. c. 1360. a.
c. 1368. b. Inter Gastonis vicecom. Bearn. filiam Constantiam & Henricum filium re- gis Alemaniæ pachtum matrimonii , 1356. a.
Gastoris vicecomes Bearn. littera pro Hen- rico filio regis Alemaniæ ratione mari- monii ab eo contrahendi cum filia sua Constantia , 1374. b.
Gasto de Fuxo filius comitis Fuxi , 1509. c.
Eius uxor Beatrix de Armaniac , ibid.
Gasto vicecomes Fefensacilli frater Ber- nardi comitis Armanaci , 1402. b. Ca- strum Gelofii & Veiriacum una cum fra- fratu suo Rogerio acquirit , 1388. b. Ipsi & Rogerio de Armaniac afflita acquisitione Cafrri-Gelofii & Veiriaci testamento Ila- bellis de Lebreto , 1391. c. Hetes instituta Guillelma domina Montis-Cathani & Cafrri-veteris , 1426. a.
Gavarini vicecomes Henrico primoge- nito regis Alemaniæ datur , 1356. a. 1357.
a. Constantia filia vicecomes Bearnensis. datur , 1366. d.
Gavarini terra Fuxeni comiti impignorata , 1428. c.
Gaudricus cancellarius Angliae , 1579. a.
Gaufridus episcopus Avienensis , 966. b.
Excipit donationem Raimundi comitis Barcinonensis & Provincia marchionis , 809. b.
Gaufridus episcopus Carnotensis , 652. d.
683. c.
Gaufridi de Grandi-Prato episcopi Catalau- nensis electio , 1281. c. Confirmatur , 1282.
b. Ejus conventiones cum S. Ludovico su- per regalibus , 1281. c. 1282.
Gaufridus episcopus Silvanectensis abbates regales paret in Italij mittere , 987. b.
Gaufridus abbas Columbensis , 471. c.
Gaufridus abbas Majoris-monasterii , 923.
b. c. 983. b.
Gaufridus abbas S. Medardi & S. Theoderici , 744. b.
Gaufridus praepositus Thoarensis , 1188. b.
Gaufridus abbas Notmannorum , 795. d.
Gaufridus comes Andegavensis , 420. c.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Gaufridus comes Turonorum, Andegavensis & Cenomanensem, 696. c.
 Gaufridus filius Fulonis comitis Andegavensis, 988. a.
 Gaufridus vicecomes, 376. e. 482. c. 493. d.
 Gaufridus filius Gaufridi vicecomes, 561. c.
 Gaufridus vicecomes Brâtelensis, 561. c.
 Gaufridus de *Lezegnan* vicecomes Caltreraudi, 1186. d. Eius filia Clementia, 1186. d.
 Gaufridus de *Lizegnano* miles filius comitis Marchia, 1271. d.
 Gaufridus filius vicecomes Cenomanensis, 420. c.
 Gaufridus filius Guillimi vicecomes Maffiliensis, 355. d.
 Gaufridus d' *Argenson* nepos Aimerici vicecomes Thoarcii, 1188. a.
 Gaufridus *as de Bulli*, 1127. c. 1162. c.
 Gaufridus de *Jovis* villa, 1029. d. 1033. d.
 Gaufridus de S. Leodegario miles, frater Galterri, 1261. c.
 Gaufridus de *Meditana*, 981. c.
 Gaufridus de Monte-mirabilis, 1035. d.
 Gaufridus marchallus Campanie, 1033. d.
 Gaufridi Anglici epistola ad imperatorem de liberatione regis Richardi, 1000. c.
 Gausbertus abbas Bifidunensis, 328. b.
 Gausbertus abbas S. Victorii abjecta abbatali dignitate ad S. Balmanum se recludit, 691. c. Ejus epistola ad fratres suos, 691. b.
 Gaufridus de Constantia archiepiscopus Rothomagensis, 1081. b.
 S. Gauzentii civitas seu oppidum vulgo S. *Gaudens*, 1217. c.
 Gauzlinus notarius Caroli Simplicis, 279. b.
 Gebhardus episcopus cancellarius Henrici III. imperatoris, 434. b. 517. b.
 Gebhardus episcopus Constantiensis, 607. c. 608. a. d. 612. b.
 Gebhardus episcopus Spirensis, 149. d.
 Gebhardus Lucemberga, 863. a.
 Gelasius II. papa, 663. c. Ejus obitus, 643. c. 644. c. 647. a.
 S. Gelasium ab Hugone comite Marchie partum bello attribuit fratri suo S. Ludovicus, 1271. c. 1272. a.
 Gelfoldus abbas Brunvillarensis instituit in suo monasterio commemorationem omnium fidelium defunctorum, 858. d.
 Gemblacense monasterium a Namurensi comite incunum, 930. c.
 Gemblacensis abbatia Guiberti sedis invasor quam perverius, 934. b.
 Gemblacenses dolent de absenti Guiberti, 949. c.
 Gemmetiensibus monachis donat privilegia Ludovicus VII. 810. d. prædia quadam apud Maram acquirunt, 1348. a. Placitum cum monachis S. Vincentii Cenomanensis, 693. c.
 Gemmetiensis abbates Guillelmus, 390. a. Robertus 390. a.
 Gen. episcopus Olorensis, 145. c.
 Genfus abbas S. Carilefi, 374. c.
 S. Genovefa abbas, 1207. d.
 S. Genulfus abbas Petrus, 1036. a.
 Georgius episcopus Aufonenensis, 545. c.
 Georgius Ursatilienensis rex hæreti infestus Hussitarum, 1590. b. A fide Catholica deficit, 1599. Arque adeo nullam censet Pius II. exhibendam esse ipsi obedientiam, 1599. b. c.
 Georgius de Marle, 1617. c.
 Geraldus episcopus Ledorense, 1365. d. e. 1370. c.
 Geraldus abbas S. Martini Lemovicensis, 666. c.
 Geraldus de Armaniaco uxor filia Gastonis vicecomes Bearnensis, 1358. c.
 Geraldus pater Bernardi comitis Armaniaci, 1408. b.
 Geraldus comitis Armaniaci testamentum, 1409. c.
 Geraldus de *Lahbatut* nepos Bernardi comitis Armaniaci, 1408. a. Primogenitus Maſcarofine ibid.
 Geraldus vicecomes Fescaſaquelle bellum ad- versus comitem Armaniaci, 1447. & seq.
 Capitur, 1450. b.
 Geraldus vicecomes Fescaſaquelle primogenitus Johannes de Armaniaco, 1447. b.
 Secundogenitus Arnaldus Guillermo, 1449. c.
 Geraldus de Marcha Dominus de *Radekem* miles, 1446. c.
 Geraldus de Rocca-forti, 1169. c.
 S. Gerardi abbas Brionensis canonizatio, 708. a. 710. d.
 Geraldus cardinalis, 731. c.
 Geraldus episcopus Arauficanus episcopatum abdicat, 706. c. & seq.
 Geraldus episcopus Cameracensis, 152. c.
 Gerardus electus Halberstadiensis, 731. c. 734. a.
 Gerardus abbas Farfensi cardinalis, 738. c.
 Gerardus abbas S. Maximini de Simonia insimulatus, 719. b.
 Gerardus abbas S. Maximini deponi jubetur, 722. c. Ejus causa committitur archiepiscopo Trevirensi, 733. c.
 Gerardus abbas S. Pantaleonis, 682. c.
 Geradi Magui episcopolæ, 1558. c. 1559.
 Gerardus comes, 101. c. 172. c. 455. d. 598.
 Gerardus *as Cutile* comes, 586. a. c.
 Gerardus comes Juliaicensis, 683. a.
 Gerardus comes Palati, 175. b. 176. a.
 Gerardus comitem Viennensem ecclesie Maticeconis infestum compescit Philip- pus Augustus, 944. d. & seqq.
 Gerardus *de Vafemberg* comes, 586. c.
 Gerardus frater Henrici comitis, 613. d.
 Gerardus frater abbatis Prumentis Vwolfianii, 598.
 Gerardus Amelii dat S. Victorii ecclesiam S. Segolene, 459. b.
 Gerardus de Mala-mortu fenescallus Petragonicensis, 2262. d.
 Gerardus nouarius Ludovicus Ultramarini regis, 283. d.
 Gerardus Boel miles, 1165. d.
 Gerhardus cancellarius Ludovicus II. re- gis Germanie, 202. c.
 Gerberga regina Francorum, 858. a.
 Gerberga regina Francorum mater Lotharii regis, 861. c.
 Gerberga accusatus invasisse sedem Remensem, 322. c. Germanam & Belgiam hono- rat, 322. d. Ejus epistola ad Viderodum Argentum episcopum, 321. a.
 Gerbertus filius Henrici regis Romanorum, 283. c.
 Gerebalodus episcopus, 16. c.
 Gereldus illustris feminæ donationem facit Prumenti monasterio, 176. d.
 Gerlacus de Boutingero, 1184. c.
 Gerlandus abbas Florensis, 890. c.
 S. Germani ecclesia Andegavis canonicis ce- dit S. Lauti, 1261. c.
 S. Germani Autifidorense abbas Humbal- dus, 886. c.
 S. Germani in Laia monasterio a Roberto rege constructum, 489. c. Cujus abbas Gozfridus, 417. d. Datur monasterio Co- lumbensi, 417. c.
 S. Germani in Laia prioratus, 1175. b.
 S. Germani in Laia civibus S. Ludovicus de- bitum sibi ferrivitculatum dimittit, 1221. a.
 S. Germani a Pratis abbas, 1207. d. Hugo, 703. d. c.
 Gero comes fundator parthenonis Kemina- densis, 367. d.
 Garciavisti monasterium, 166. c.
 Geroldus episcopus Riffensis, 632. c.
 Gertrudis comitissa de Norabeim, 635. c.
 S. Gertrudis abbas Pato, 367. c. 371. c.
 Gervafus archiepiscopus Reimenis, 473. b.
 Antea episcopus Cenomanensis, 420. a. 486. c. Dat monasterio S. Vincentii ecclæ- siam S. Cornelii de Banniolo, 438. a. Cap- tus a Gaufrido Andegavensi comite per septem annos detinetur, 1437. b. c. Trans- ftertur ad sedem Remensem, ibid.
 Gervafus nepos Gervaldi archiepiscopi Re- menis, 473. c.
 Gervafus abbas de Alha, 897. c.
 Gervafus vir nobilis, 867. a. 888. 912. b.
 Gerundensis episcopi Berengarius, 474. b.
 609. d. 610. c. 669. c. 770. c. 771. d.
 772. d. Berengarius Dalmatii, 772. a. Ber- nardus, 610. a. 770. c. Bernardus Humber- ti, 690. a. 771. c. Miro, 348. c. Raimundus, 690. c. Servus Dei, 239. b.
 Gerundensis S. Pauli abbatia datu S. Victo- ri Maffiliensi, 414. d. & seq.
 Gerundensis ducus primogenitæ proponitur desponsando filio Ludovici ducus Andega- venitus, 1507. b.
 Gibelinus archiepiscopus Arclatenensis, 558. b.
 559. c. Avenionensem episcopatum rexit, 566. a. c.
 Gibiletti villa medietas datur sancto Victori Maffiliensi, 600. d.
 Gibinus Mosomenus abbas, 500. d.
 Giffardus comes, 991. a.
 Gilbertus Porritanus episcopus Pictaviensis, 839. c.
 Gilbertus Louet, 1164. b.
 S. Gildasii Caltri-Radulfi abbas Stephanus, 1036. a.
 Gildeinus vicecomes, 1175. d.
 Gildeinus *de Gaul*, 795. d.
 Gildeinus abbas S. Johannis Senonensis, 832. c.
 Gimundi monasterium, 1390. c. Gimundo abbatem cōmes Armaniaci Grandisulvæ profici tentat & enicitur, 1523. c.
 Girardus abbas sancti Albini Andegavensis, 562. d. 580. c.
 Girardus abbas S. Mauti, 562. d.
 Girardus comes, 348. c.
 Girardus comes Viennensis agnoscit nihil se juris habere in ecclesia Matiæ concen- tu, 875. b.
 Gilbertus episcopus Parisiensis, 652. d.
 Gilbertus *de Bor*, 1169. c.
 Gilbertus *de Veet*, 1171. c.
 Gisella imperatrix, 516. d. 587. a.
 S. Giffeni abbas Lambertus, 897. b.
 Gilbertus archiepiscopus Turenensis, 652. d. 729. c.
 Gilbertus episcopus, 170. b.
 Gilbertus episcopus Barchinonensis ecclesi- han S. Crucis redificat, 409. d.
 Gildebertus comes, 269. a. 321. a. 415. b.
 Gildebertus de Ais comes, 765. d.
 Gildebertus buticularius Ludovicus, 634. b. 640. c. 652. d. 685. a. d.
 Gildebertus notarius Catoli-Calvi, 280. a.
 Gildebertus confanguineus Vvarini abbatis, 348. a.
 Gladbacensis S. Viti abbas, 1377. c.
 Glandatenus episcopi Petrus, 602. b. Pon- tius, 549. d.
 Gloria mundi quam vana, 877. c.
 Glorietta Castrum Guillelmi de Bellera, 1395. b.
 S. Goari cella Prumenti monasterio subdi- ta, 69. d.
 Godfridus frater Borelli comitis, 340. a.
 Godebertus vir nobilis pro inculto possesso- nibus sibi exicit, 60. b.
 Godefridus episcopus Vvintoniensis, 990. d. 991. b.
 Godefridus abbas sancti Eucharii Trevirensis, 935. b. c.
 Godefridus abbas Prumentis, 799. c.
 Godefridus præpositus S. Petri Leodiensis, vir nobilis, 498. d.
 Godefridus de Rupenacia præpositus celestæ Tolonenensis & tellamantæ executor Guigo- mis de S. Germano episcopi Cainensis, 1463. c.
 Godefridus dux, 542. b. 634. c. Advocatus S. Huberti, 528. a.
 Godefridus dux parvus, 487. d.
 Godefridus dux Pilosus, 597. c.
 Godefridus dux Lotharingie restitutus S. Re- migio Litam alodium, quam y*i* abstuic- rat,

HUJUS VOLUMINIS.

- rat, 857. d. & seq. Ejus diploma de jure
advocatorum Leodiensis ecclesie S. Jo-
hannis, 887. c.
Godefridus dux filius Godefridi ducis Lotha-
ringie, 877. d.
Godefridi dux epistola de victoria Christia-
norum in Turcas, 888. c.
Godefridus comes, 889. d. 468. d. 612. b.
813. c. 779. b.
Godefridus comes Palatinus, 612. d. 643.
b. Prædiorum & Maximini invaser, 686.
a.
Godefridus comes Namuricensis, 703. b.
913. b. Interpellatione terra corpo-
ris S. Gerardi Brionensis abbatii, 708.
b. Fundat abbaciam Florensensem, 708.
c.
Godefridus de Uchingre comes, 1018. c.
Godefridus filius Richesomi comitis, 397.
d.
Godefridus confangineus Hilini archiepiscopi
Trevirensis, 867. b.
Godefridus de Rachan, 913. a.
Godefridus de Seran, vir nobilis, 913. c.
Godecalcus episcopus Attrebantensis, 851.
d.
Godesmannus episcopus Ambianensis, 345. c.
Godethaneus episcopus Spirensis, 662. c.
Goffredus comes, 670. b. 903. a.
Goffredus comes canonicos Turonenses se-
dibus expellit, 749. c.
Goffredus episcopus Parisiensis, 480. b.
Goffredus frater Pontii episcopi Maililiens-
is, 466. d.
Gog rectum interpretatur haresiarchaque
designat, 233. c.
Gomes Anchenensis episcopus, 547. b.
Gomes episcopus Burgensis, 549. c.
Gonsalfo Domini Del, 113. d.
Gonnarius avunculus Mariani regis Carali-
tani, 818. d. 630. b.
Gontarius archiepiscopus Coloniensis, 1006
b.
Gonterius episcopus Agathensis, 403. d.
464. c.
Gontramnus rex, 8. c.
Gorziensis abbas Hemboldus, 823. a.
Petrus, 1062. c.
Gozziensis monasterii societas cum Val-
ciadorensi, 1350. c.
Gosbertus abbas S. Cartapheli, 611. c.
Goslenus episcopus Camerensis, 831. b.
Goslenus episcopus Euchonensis, 696. c.
Golminus abbas, 172. b.
Gofvinus miles leprosus factus monachus
in Gerdincen monasterio, 970. c.
Gofriderus abbas, 172. c.
Gotofredus episcopus Magalonensis, 559.
b. 559. c. 561. a.
Gozelinus advocatus, 413. b.
Gozelo comes, 418. c.
Gozelius abbas S. Germani in Lusia, 417. d.
Gozfridus abbas sancte Marie de Columbis
417. c.
Gozfridus filius Valerii comitis Ambia-
nensis, 345. d.
Gozlenus cancellarius Caroli Calvi, 181. c.
184. d. 191. c. 195. d. 198. a.
Gozlenus cancellarius Ludovici-Balbi, 204.
e. 206. a. 210. b.
Gozlinus abbas S. Amandi, 192. c. 195. d.
Gozlinus notarius Caroli-Simplicis, 270. c.
Gozvius de Falconnay, 705. b.
Gracis monachus sub regimine abbatis san-
cti Victoris Massiliensis datur ecclesia san-
cti Petri de Auriol, 408. d.
Graffchatenensis monasterii fundatio, 490. d.
Idem monasterium novis donis decorat
Fridericus archiepiscopus Coloniensis, 682. d. & seq.
Graffchatenensis abbas, 1377. c.
Graffchatenensis abbas Benedictus exemplo
prædeceorum suorum cedit dignitati, 858. a.
Graffchatenensis congregationis epistola ad
Raynaldum archiepiscopum Coloniensem
853. c. Gratulans de iepius electione,
854. a.
Gralo abbas S. Galli depositus, 300. c.
De Grammatica, 305. b.
Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.
- Grandimontis fratribus monasterii de Loja
nemus relituit a prædecessoribus suis da-
tum S. Ludovicus, 1333. c.
Grandis - Silva electus Petrus And, 1524. d.
Gratiam ad obtinendam quatuor sunt neces-
saria, 1025. c. Eam si conferre cœlaret
Deus, homo statim laberetur in peccatum,
845. b. Eam in liberò arbitrio lege &
doctrina confondere dicebat Pelagius, 844.
c.
Gratianopolitanus episcopus Hugo, 388. d.
Gratianus cardinalis sanctorum Colime &
Damiani, 974. c.
Gratianus archiepiscyter sancti Stephani in
Cælio-monte, 639. a.
Gratianus notarius sub Alexandro III. 901.
b.
Gredonensis vicecomitatus datur Berardo de
Mercedo, 1140. a.
Griffo comes, 172. c.
S. Gregorio fabula, 451. d.
S. Gregorio Nysseni liber de Natura hominis
in latum translatus ab burgundone, 827. b.
Gregorius papa VII. 521. b. c. Ejus bullia
pro monasterio S. Huberti, 523. d.
Gregorius IX. pater Meleter negotium fidei
adverlus Albigeni inchoavit, 1210. c.
Gregorius IX. S. Ludovicum & Blancham
regimunt regnum sub sua præfotione
succipit, 1201. c. 1211. a. Ejus horunt in-
ducias cum S. Ludovicu pacificat H. An-
glia rex 1211. c. 1222. b. Statuta edidit
pro reformatione ordinis sancti Benedicti,
1269. c. Ea tempore, 1270. a. Monachis
provincia Rottemagenis mituit, 1269. c.
Gregorius IX. Capellanus magister de Colle-
medio, 1222. b. 1242. c.
Gregorius S. Angeli cardinalis, 687. d. 776.
d. 821. a. Ejus epistola ad A. abbatem
Aquinensem, 697. d.
Gregorius cardinalis sancti Calixti, 776. c.
820. c.
Gregorius presbyter S. Lucie, 671. b.
Gregorius cardinalis S. Lucine, 643. c.
Gregorius cardinalis SS. Sergii & Bacchi,
776. c.
Gregorius notarius & Criminarius ecclesie
Romanae, 335. b.
Gregorius archiepiscyter S. Gregorii, 649.
a.
Gregorius Gregorii Roiniorum consulis fi-
lius, 703. c.
Gregorius Corriatus patricius Venetus, 1594.
b.
Grimaldus abbas S. Galli, 149. d.
Grimaldus archicappellanus Ludovici regis
Francie Orientalis, 191. e.
Grimaldus cancellarius Lotharii regis, 177.
c. 178. c.
Grimaudus filius Pippini, 20. c. 21. a.
Grimoldus abbas Vvilemburgensis, 150. b.
Grimonius monasterium in quo 400, mona-
chi, 402. d.
Jaillardus Oloretus episcopus, 1397. d.
Gildebertus comes abbas S. Maximini Tie-
vrensis, 281. b. 282. a.
Gildebertus comes de Los frater Baldrici e-
piscopi Leodiensis, 178. a. Advocatus S.
Jacobi Leodiensis, 178. b.
Gualecherus episcopus Cameracensis, 592. c.
Gualerami filii comitis Melenti matrimo-
nium, 588. c.
Guaffredus archiepiscopus Cärnitarum, 619.
b. 630. c.
Guaterius cardinalis S. Theodori, 671. c.
Guazelinus abbas sancti Laurentii Leodi-
ensis, 766. c.
Genielo archiepiscopus Senonensis, 121. c.
Guerclim seu Gaerclip S. Ludovicus dedit cu-
stodiendum Henrico de Avaugor, 1250. a.
Guercin caltrum Jelino avunculo Henrici
de Avaugor & adiutor custodiendum, 1163.
c. Et eo absente Droceni de Melito ibid.
Guibaldus abbas Casinensis, 757. c. Vid.
Vvibaldus.
Guibertus abbas Gemblacensis ab adolescen-
tia jugum Domini rulit, 937. a. In vallata-
tione sui monasterii vix evadit vita peri-
culum, 931. a. Ad Majus - monasterium,
suo destructo, se recipere meditatur, 932.
a.
b. Johannei Vvilleimi aliqando passu
ibi infestum, 932. d. Opificulum dicat
Philippo archiepiscopo Coloniensi, 940.
c. Item Sifredo archiepiscopo Moguncie-
no, 941. b. Suffragiorum participationem
postulat ab albate S. Eucharii, 935. c.
Quæ ipsi conceditur, 936. Et a fratribus
Majoris-monasterii post mortem, 923. c.
Rationem reddit cur pastoralem curam de-
serterit, 924. & seq. De ea remunda fe-
cūcula, 929. c. & seq. De absentia ejus
dolent Gemblacenses, 919. c. Florinen-
sis abbas eligit, 937. a. A innumeris fuit
alium, 935. a.
Guiberti fratus conversio, 927. d. & seq.
Guiberti de Tamines hominum S. Ludovicis,
1274. c.
Guichardus d' Angle maréchal Aquitanæ,
1473. c.
Guidemari de Leonio pacta & conventiones
cum S. Ludovicu, 1448. d. 1449.
Guido cardinalis sanctorum Cosmæ & Da-
miani, 776. c.
Guido cardinalis sanctorum Laurentii & Da-
miani, 776. d.
Guido episcopus Cenomanensis, 730. c.
Guido abbas Trium-Fontium, 145. c.
Guido decanus S. Martini Turonensis, 1311.
a. 1319. c.
Guido vir illust̄ sumus, 692. c.
Guide de Calti o Petri Abaelardi discipu-
lus, 733. a.
Guidonis comitis Clarimontis litteræ de
doratio Petronilla de Chambon uxoris
sue, 1088. c. & seq.
Guido de Dampeira, 885. c. 1033. d. 1113.
a. 1126. c. Ejus iuramentum pro comitatu
Campania, 1113. d. Epitole ad Philip-
pum Angultum, 1124. a. d. 1131. a.
Guido de Dampeira Flandria comes, 1400.
a.
Guidoni comiti Hannoniæ permitit Philip-
pus SV. pacem inire cum Flandri; 1405.
c.
Guido comes S. Pauli, 1162. c. 1164. b.
Guido buticularius Ludovici VII. 817. c.
833. d. 832. a. 835. d. 890. a. 904. c.
Guido buticularius Philippi Augusti, 930.
c. 98. b. 102. d. 1177. b. 1178. c. 1286.
c.
Guido de Andelli filius sororis Johannis co-
mitis Bellinensis, 1163. c. 1164. c.
Guido de Gornao excexcatus ab Albigeni-
bus, 1231. a.
Guido de Malovicino monachum unum in-
firmit in Valle-Guidonis, 1332. c.
Guido de Merevill, 1189. b.
Guido de Monte-Lcherit, 490. b.
Guido de Pruneto miles, 1135. a.
Guido de Rupibus, 1044. c.
Guido de Thoarcio filius Aymericu viceco-
mitis, 1188. a.
Guido de Torciaco, 1067. c.
Guido de Valentia Bercio, 1171. c.
Guido de Valle, 1164. c.
Guido miles filius comitis Marchia, 1171. d.
Guif d' Argenson, 1187. d.
Guifridus archiepiscopus Narbonensis, 474.
b.
Guifridus abbas S. Victoris, 371. b. 372. a.
Guigonis de sancto Germano episcopi Ca-
ffenensis & rectoris patrimonii teltaniensem
1357. c.
Guilbertus heresiarcha, 618. a.
Guil. cardinalis sancti Petri ad Vinea, 860. a.
Guillelmus archiepiscopus Auxitanus, 779.
c.
Guillelmus de Parthinisco archiepiscopus
Bardigalensis, 1172. b. 1288. a. 1224. a.
Et legat Henricus comes Ruthenensis lap-
phicum unum, 1171. a.
Guillelmus archiepiscopus Brundusinus col-
lector decimatarum in regno Sicilie, 1432.
a.
Guillelmus archiepiscopus Remensis, 1019.
d. 1033. d.
Guillelmus Abricensis episcopus, 1354. a.
Guillelmus episcopus Avenionensis, 1092.
c.

ooooo

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Guillelmus episcopus Aufonenensis, 474. b.
476. c.
- Guillelmus episcopus Autissiodorensis, 111. b.
- Guillelmus Cameracensis episcopi indulgentia largientibus eleemosynam ad perficiendam sacram ædem Oigniacensem, 1386. c. 1387. a.
- Guillelmus episcopus Catinensis apostolicae fidis nuntius in Sicilia, 1430. c.
- Guillelmus Catalanaensis episcopus comes Pericenensis, 1194. d.
- Guillelmus de Rupetra episcopus Leodensis, 1024. a.
- Guillelmus episcopi Lingonensis, 1134. a. d.
- Guillelmus electus Lingonensis, 1092. c.
- Guillelmus episcopus Meldensis, 1117. c. d.
- Guillelmus de Provenchera confanguineus Bernardi episcopi Lutetiensis, 152. d.
- Guillelmus episcopus Nivernensis, 1109. a.
- Guillelmus Parisiensis episcopus, 1239. c.
- Guillelmus episcopus Pictavensis, 703. b. c.
- Guillelmus Valentinus episcopus, 1438. d.
- Guillelmus episcopus Venetensis, 1339. c. 1443. e. Ejus testamento, 1344. a. Nephos Stephanus, 1344. c.
- Guillelmus abbas monasterii sancti Antonii Viennenensis testamento Guigonis de sancto Germano episcopi Catinensis executor, 1458. a. 1463. b.
- Guillelmus abbas Campaniae, 98. c.
- Guillelmus de Araio abbas de Ceconges, 145. c.
- Guillelmus abbas Gemniticensis, 390. a.
- Guillelmus abbas S. Johannis Senonensis, 83. c.
- Guillelmus abbas Luræ Campaniae comitissam admittit ad suffragiorum participationem, 1120. d.
- Guillelmus abbas Savigniensis, 912. c.
- Guillelmus abbas S. Victoris Massiliensis, 810. a. c. Ab Eugenio III. Romæ benedicatus, 803. d. Ipsi das Petrus Foro-Julienis ecclesiam de *Seilhan*, 825. d.
- Guillelmus Catelli magister domorum Templi circa mare, 1177. b.
- Guillelma domina Montis-Cathani & Castræ Veteris, P. infans uxor, 1425. a. Gasteone vicecomitem Fecinaquelli, &c. heredem insitum, 1426. a.
- Guillelmus Notbus dux Normannorum Montis-Barbari castellum edificat, 54. c.
- Guillelmus comes, 1082. c.
- Guillelmus comes Ceritanus dat Massiliensi S. Victoris monasterium abbiam S. Michaelis de Cozano, 537. c.
- Guillelmus comes Joviniani, 1033. d.
- Guilielmus comes Montis-Ferrandi in Arvernæ, 1199. c.
- Guillelmus comes Pontivi, 1014. c. 1306. a.
- Guillelmus comes Provincie, 369. c. 371. b.
- Guillelmus de Melcdino comes Tancarvillæ 1334. c.
- Guillelmus cambellanus de Tanquarvillæ, 1051. c.
- Guillelmus comes Tolose, 371. b.
- Guillelmus filius Guidonis, comitis Claramontensis, 1089. a.
- Guillelmus filius Henrici comitis Caroutensis, 831. c.
- Guillelmus filius Hugonis comitis Rutheñensis, 898. c.
- Guillelmus vicecomes, 338 c.
- Guillelmus vicecomes Cardonæ, 1071. c.
- Guillelmus filius Huberti vicecomes Cenomanensis, 531. d.
- Guillelmus vicecomes Massiliensis, 336. b.
- Guillelmus & Filico vicecomes Massiliensis dant S. Victori ecclésiam sancti Mitræ, 335. d.
- Guillelmus filius Guillelmi vicecomes Massiliensis, 335. d.
- Guillelmus buticularius Ludovici VII. 773. c. 774. b. 775. a.
- Guillelmus de Alpero-monte, 1189. c.
- Guillelmus de Auxona Flandria comitis cancellarius reliquias S. Martini Turonensis impetrat capitulo Leodiensi sancti Martini, 1430. c.
- Guillelmus de Balneoli Ludovici VIII. legatus, 1183. b. 1196. b.
- Guillelmus de Bellera castello de Feirera & Glorietta, de *Eresus* multa pecunia pigneravit, 1398. b.
- Guillelmus de Calviniaco, 1086. b. c. 1146. c. Dominus Castræ-Radulsi, 1227. b. Fidelitas juramentum praefat Philippo regi, 1106. c. Ejus iura burgenses Castræ-Radulsi, 1228. a. Compotitio cum eis, 1227. d. 1228. 1229.
- Guillelmus Ayedi de Cantobre miles, 1311. d.
- Guillelmus de la Champagne miles, 1555. a.
- Guillelmus de Damptera, 1029. d. 1164. b. Blanca comitissa Campaniae reddit vicecomitatum Trecensem, 1140. c. Sororem comitissam Elandensis duxit in uxorem, 1236. c.
- Guillelmus de Firmitate, 1050. c.
- Guillelmus de Garlanda, 1003. c. 1043. b. 1064. b. Philippo regi fidelis, 1004. b. 1008. a.
- Guillelmus d'Haute, 1169. c.
- Guillelmus de Layra Delphinatus gubernatoris epistola ad comitem Armaniacum, 132.
- Virtutem ejus commendat*, 1333. De ipso queritur, 1333. d.
- Guillelmus de Lesgues, 1340. c. Sororem suam Mabilianu Herardo de Nantolio collocat, 1341. a. & seq. Ejus fratres, 1341. c. Patru, 1342. c.
- Guillelmus de Mara miles, 1348. a.
- Guillelmus de Meduana, 982. c.
- Guillelmus & Droco de Merlot, 1086. c.
- Guillelmus de Merlot, 1028. d. 1162. b.
- Guillelmus de Mohre-Cathano plura castra concedit Petrus rex Aragonum, 1088. c.
- Guillelmus de Monte S. Johannis plegius constitutus S. Ludovico ab Hugone Burgundia duc, 1162. b.
- Guillelmus de Pratellis, 1053. d.
- Guillelmus de Rubipus senescalus Andegavensis, 1166. d. Cenomania & Turonia senescalus, 1206. d. Ejus filii Johanna de Credone, 1206. d. Et Philippus Augustus dedit civitatem Andegavos & Eau-giacum, 1206. d.
- Guillelmus dominus de Trignonville, 1573. d.
- Guillelmus de Viscanis, 1191. c.
- Guillelmus Arnaldi, 1170. a.
- Guillelmus Brion miles, 1316. c.
- Guillelmus Chieri miles, 1326. c.
- Guillelmus Crepin Ludovici VIII. regis c. lemoynarius, 1202. a.
- Guillelmus Focardi miles bajulus Hugonis cognitus Ruthenensis, 1347. b.
- Gürberus filius Hugonis comitis Ruthenensis, 898. b.
- Guilla feminis nobilis, 131. c.
- Guitardus filius Anianeui de Lebreto, 1438. c.
- Gulfardus abbas sancti Martini Turonensis, 37. c. 38. b.
- Gumbaldus de Castro-Bisaure, 409. d. Dat sancto Victori cenobium S. Michaeli de Fallo, 406. b.
- Gumbertus episcopus, 172. b.
- Gumbertus abbas Abdungoffensis, 581. c.
- Gundolarius episcopus, 340. a.
- Guhnerus de Sulliaci fundat cellam sanctæ Mariæ de Villane, 532. c.
- Gunnardus de Leonio, 1250. d.
- Guntarius archiepiscopus Coloniensis, 176. d.
- Gundebertus vir illustris, 184. c.
- Gunzonea virum doctum ex Italia accersit Otto imperator, 29. c. Ejus bibliotheca, 104. Epistola ad Augientes fratres, 294. b.
- Gurdo episcopus Cephalensis, 903. c.
- H.
- Habaldus vir illustris, 184. c.
- Hadevigi nobilis matrona, 913. c.
- Hado abbas Corbeiensis, 31. b.
- Haduðis domina de Haduði, 1039. c.
- Hælina uxoris Hugonis de Monte-fori, 793. d.
- Hærcels noviter orta seculo duodecimo, 777. a.
- Hærcels dicendi qui defendant errores, 627. c. Per Gog & Magog designati, 233. b.
- Haimedus comes, 172. c.
- Hamerici Thoarcensis induxit cum Philippo Augusto, 1178. b. Cum Ludovico VIII. 1178. b.
- Haunoris Hirsaugiensis monachi præstatio in librum de Amore coelestis patris, 510. d.
- Haimo dominus de Karofis, 1159. a.
- Halberstadensis episcopi Werthimense monasterium regum, 141. c. Sepelire eos solebant archiepiscopi Magdeburgenses, 814. c.
- Halberstadensis episcopi, Fridericus de positus, 618. d. Gerhardus electus, 751. c. & seq. Hildegrius 149. d. 662. c. Ludoiphilus electus, 1315. a. Otto, 751. c. Rainardus 618. b. c. 619. c. Ordinatur 250. 337. d. 608. b. c. 618. c. invictus, 609. a. Obit, 680. b. c. Rodulfus, 751. c. Tudericus, 1003. a. Halberstadensis episcopi cœlestis tacitum discordia, 754. a.
- Halberstadensis ecclœsia major præpositus Hermannus, 1316. c.
- Halberstadensis decanum Wigertus, 1316. c.
- Halberstadensem clerum ut ad ecclesia gremium redcat horatur Rothardus archiepiscopus Moguntinus, 604. b.
- Haldricus advocatus episcopalis, 170. c.
- Halgarii episcopi Cameracensis liber de Via sacerdotum, 70. c.
- Hamaburgensis archiepiscopus Adalgarius, 661. c.
- Hamelinus de Baladone prædia in Anglia dat Cenomanensi S. Vincentii cenobio, 577. a. & seq. 578. b. & seq.
- Hamelinus de Langiacœda Cenomanensi sancti Vincentii monasterio cellam Tuffi aci, 483. a. 491. c.
- Hanucco abbas Abdingoffensis, 688. b. 689. b.
- Hamulense monasterium, 22. b.
- Hannoniensem comitatu comparat Deod. viuus episcopus Leodiensis, 488. c.
- Hannoienis comites Baldinus V. 1091. c. 998. c. 962. c. 1011. c. 1019. a. 1021. c. Johannes de Avesfis, 1400. a.
- Hannonia comitissam 1019. b.
- Hannoniensem dominam sororem comitissam Flandrensis duxit in uxorem Guillelmus comès Damptera, 1256. c.
- Hannonia comitissam Johanna, 1205. a. Margarita, 895. d. 1351. a.
- Harduno de Malliaco militi altare lignum permittit abbas Majoris monasterii, 1389. d.
- Hartbert episcopus Brandeburgensis, 625. c.
- Hartmannus abbas Tuitionis, 531. b. 532. c.
- Hartmannus de Kirberech comes, 1018. c.
- Harvichi vir illustris epistola ad Aganbertum fratrem suum, 57. c. In signum donationem facit Prumeni monasterio in eo admittendus, 54. d. 56. c.
- Hafrensis vilæ confundines, 962. c.
- Baldinus V. comite recognitæ, 891. c.
- Halteriensis monasterium subiectum Vvalciодори, 748. a. 1062. a. 1063. b. 1064. b. 1065. a.
- Halteriensis monasterii subiectum Vvalciодори abbatia asserta a Stephano Menthensi episcopo, 821. c. & seq.
- Halteriensis abbatum aut sigillum proprium habere non debent, 106. c. Falfas bullas consanguineæ ut Vvalciодори jugum extinxiant, 1066.
- Hathwin filius Henrici regis Romanorum, 283. c.
- Hato episcopus Treccensis, 907. c. Arguitur quod archidiaconatum dederit puer, 726. a. b.
- Hato præful, 84. b.
- Hato archiepiscopus Trevirensis, 240. b. 262. d.
- Hato dux & consul, 84. b.
- Havelbergensis episcopi Anselmus, 779. b. 799. b. c. Cecil 625. b.
- Havidis abbatis sancti Jacobi de Viatico, 1381. c.

H U J U S V O L U M I N I S.

- Hebarhardus cancellarius Ludovici regis Francie orientalis, 188. d. 191. c. 194. c. 195. c.
 Hebdomadarius sacerdos aqua iustrali monasteriorum apergit, 514. b.
 Heccl episcopus Veronensis, 586. c.
 Heil episcopus Havelbergensis, 623. b.
 Hedio comes, 172. c.
 Heni ducus donatio facta S. Villiborodo, 192. a. 223. a.
 Heliwardus de Severtiaco abbas Castrensis, 1160. c.
 Helgorus abbas Letiensis, 897. c.
 Helias comes Cenomanensis sacrificat saeculi Vincentii monasterio pro dannis illatis in obfusione Montis-Barbati, 544. c.
 Hellas de Balliolo, 196. c.
 Helinandus episcopus Laudinensis plures eccliesias concit cellae Eburnei - curtis, 500. b. & seq.
 Helis filia Isabellis comitis Rothenenfis, 1110. b. c. 1311. a.
 Helizachas cancellarius Ludovici Pii, 62. c. 15. b. 66. d. 68. b.
 Helmeradus episcopus Ambianensis, 171. b. 172. b.
 Helvilia uxor Hamelini de Langiaco, 483. a. 491. c.
 Henicus Colonensis archiepiscopus, 1251. c.
 Henicus Moguntinus archiepiscopus, 745. c. 779. c. 800. a.
 Henrico Senonensi electo redditia regalia ante confirmationem, 1319. a.
 Henri archiepiscopi Treciensis diploma pro S. Maximino, 314. b.
 Henricus episcopus, 614. d.
 Henricus episcopus Albanensis, 974. a. Hora ad modestiam, humilitatem & pacientiam omnes prelates, 975. b. & seq.
 Henricus Carnotensis episcopus, 1282. 1283. b.
 Henricus Caranensis electus, 1259. a.
 Henricus I. Leodiensis episcopus, 464. c. Andaginiani S. Huberti monasterio concedit decimas Vaverclia & Verteiring, 498. c. Item alodia de Braz & de Gropont 117. c. Ejus littera de fundatione Flonchini monasterii, 540. d.
 Henricus II. episcopus Leodiensis, 799. c. 810. d. 857. c. 884. d. Dat abbatis sancti Jacobi Leodiensis ecclesiam S. Magdalene, 814. c. 950. d. Ecclesiam S. Severi de Metta dat S. Laurentii Leodiensi, 807. c. Constitutio Vvalciadorensis monachos in ecclesia de Falemannia canoniconum loco, 866. a. & seq.
 Henricus Leodiensis electus immunitatem confirmat canoniconum urbis Leodiensis a jurisdictione scabinorum, 1317. b.
 Henricus episcopus Patherbornensis, 555. 586. c. 623. c. Huxorienses decimas Corbeienibus confirmat, 602. c. Ejus diploma pro monasterio Paderbornensi sancti Petri, 688. a.
 Henricus episcopus Ratissponensis & cancellarius, 757. c.
 Henricus episcopus Tullensis, 748. c.
 Henricus abbas Alta-Silva, 949. c.
 Henricus abbas Brauvillerensis ad concilium Lugdunense defunctorum nomine abbatum Coloniensis dictecessis, 1377. c.
 Henricus abbas S. Jacobi Leodiensis Baldwinum Treverensem antistiter in societatem precum & meritorum monasterii sui admittit, 1436. d.
 Henricus abbas sancti Laurentii Peripartae, 648. c.
 Henricus abbas de S. Maria, 914. c.
 Henricus de Claromonte abbas S. Martini Sagicensis, 1037. c.
 Henricus abbas S. Maximini, 517. a.
 Henricus abbas sancti Petri Paderbornensis, 971. c.
 Henricus abbas S. Quintini de Monte, 599. b. 624. d.
 Henricus abbas sancti Remigii Remensis, 520. c.
 Henricus abbas Vallis-Screna, 833. a.
 Henricus abbas Vivariensis, 806. c.
 Henricus praepositus S. Petri Coloniensis, 682. c.
 Henricus thesauroarius Belvacensis, 1164. b.
 S. Henrici imperator diploma pro monasterio Pramense, 380. d.
 Henricus imperator, 1283. b.
 Henricus III. Romanorum imperator, 444 a. 516. d. 587. a.
 Henricus III. imperator, 532. a. Quo die ordinatus imperator, ex rex Romanorum, 587. b. Haereticorum caput, 587. a. Leo-panis pafchia celebrat, 584. c. Limites ponit ad vocatis S. Maximini, 412. d. Judicium proferit adversus advocatos Prumensem monasterio, 593. a. Ejus confirmat possessiones, 443. c. Si restituiri curat praedium Prumisfeld, 585. d. Verius ejus ad filium, 609. c.
 Henricus filius Henrici III. imperatoris, 586. b.
 Henricus IV. imperator, 590. d. Quo die ordinatus rex Romanorum, 587. b. Ejus diplomata pro S. Maximino, 516. 642. c. Si restituiri prædia ablata ab Emichone comite & Berlacho ejus filio, 652. b. & seq. Plura prædia puerisque ecclesiis, 686. a. & seq.
 Henricus IV. imperatori concessum a Palachi II. privilegium dictum Pravilegium, 655. b. Ipsum inter & Calixtum II. papam pacis formula, 673. c. Morti proximus ablata restituta ecclesia, 687. a. c.
 Henricus VI. imperator monasterio Corbeiensi tribuit facultatem quærendi aurum & argenteum in fodiis, 1102. c. & seq.
 Henrici imperatoris CP. epistola ad Goderidum S. Amati Duaci decanum de victoriis Infidelium in Christianis, & sua in imperatorum evictione, 1073. a. El dat ut imperii corona, 1075. c.
 Henricus rex, 415. d.
 Henricus I. rex Anglie, 578. b. c. 775. d. 1143. c. 1172. d. 1190. c. 1251. c. 1252. 1281. a.
 Henricus II. rex Anglia, 902. c. 990. c. 996. b. 1019. c. Regula ecclesie Rothomagensis accepit, 1081. b. Ejus carta pro parthenone Rothomagensi, 945. c.
 Henrici regis Anglie trucga cum S. Ludovicu, 1251. c. 1252.
 Henricus rex Anglia in diocesis Petragoricensi communis levavit, 1281. a.
 Henrici junioris regis Anglie sepultura in ecclesia Rothomagensi, 952. c.
 Henrici I. rex Francorum, 408. b. 684. a. 774. c. Ilandus vivente patre Roberto, 390. d. c. Dat Imberto episcopo Parisiensi abbatialam S. Germani in Lia, 417. c. Magno cum labore expugnat Castrum Novum, 422. c. Monasterium S. Theodorei ad advocatum jugo & archidiaconorum vexationibus eximit, 421. c. Ecclesiam de Villa-mille monachis Columbensibus restaurandam committit, 478. c. Ejus diploma pro S. Victorie Nivernensi, 434. c.
 Henricus II. rex Francorum, 363. a. Ejus diploma pro monasterio Mulenbachano, 364. b. Confirmat monasterio Brunvillensis Clorenam praedium a Richiza regina Poloniae concessum, 427. d. Plura restituit sancto Maximino Trevirensi, 425. c. & seq.
 Henricus IV. rex Romanorum, 422. c. 469. c. 553. c. 554. b. 595. b.
 Henricus V. rex Romanorum restituit abla- prædia sancto Maximino, 611. c. 613. b.
 Henrico regi filio suo scribit Fridericus im- perator quanta sit passus ab imperatore CP. 909. b. & seq.
 Henricus VI. rex Romanorum, 1017. d.
 Henrici Romanorum regis sedes cum Ludovico VIII. rege, 1183. c.
 Henrici filii regis Alemanniæ cum Constan- tia Galtonis vicecomitis Beurenensis filia pactum matrimonii, 1356. a. Hujus secunda a regina Anglie facta, 1363. c.
 Heinrichus frater Ottonis I. imperatoris, 292. a.
 Henricus dux, 612. c.
 Henricus dux senior, 613. b.
 Henricus dux junior, 433. b.
 Henricus dux Bavariae, 748. d. Ejus obitus, 761. c.
 Henricus filius Gaufridi ducis Normanno- rum, 795. d.
 Heinrichus comes, 469. c. 500. d. 830. d. 1092. a. 1094. d.
 Heinrichus comes filius Contadi comitis, 556. c.
 Heinrichus de Diedrocomes, 586. c.
 Heinrichus comes filius Ludolphii, 425. b.
 Heinrichus filius Theobaldi comitis Blesensis, 1030. c.
 Heinrichus cognomento Stephanus, comes Carnotensis, 831. b. Ejus diploma pro Ivone episcopo Carnotensi, 621. c. Ejus anniversarium in ecclesia Carnotensi, 622. d.
 Heinrichus comes de Durbui, 118. d.
 Heinrichus filius Balduni comitis Flandrie, 1011. c.
 Heinrichus comes de Gelle, 779. b.
 Heinrichus comes de Lembeck, 799. c.
 Heinrichus Limburgensis debellatur, 84. c.
 Heinrichus de Limburg invadit praedium Prinsenfeld Prumensem monasterio, 586. b.
 Heinrichus comes Lovaniensis, 132. b.
 Heinrichus comes Namurensis, 847. c. Filius Goderidi comitis, 712. b. Advocatus Vvalciadorensi, 912. d. 913. c.
 Heinrichus comes palatinus, 425. d. 428. a. 439. b. c. 595. b.
 Heinrichus comes Palatinus duces exercitus imperatoris in Italia, 550. d. 552. a.
 Heinrichus de Regenstein comes, 1003. b.
 Heinrichus comes Ruthenensis pater Cecilia utoris comitis Armaniæ, 1407. c. Exec- cutore testamenti Bernardi comitis Armaniæ, 1409. d. Subsidio mittitur Ogerio de Malo-Icone in urbe Aquis obsecro, 1430. Autoritatem interponit Philippus Francie & Eduardus Anglie regum ad obtineandam dispensationem matrimoniū contrahendi inter Robertum comitem Claramontis & filiam suam, 1465. d. 1466. b. Ejus codicillus, 1163. c.
 Heinrichus filius comitis Ruthenensis, 1310. b. 1337. a.
 Heinrichi filii Hugonis Ruthenæ comitis fu- tura uxoris Marquissi, 1347. c. Pactum matrimonii ejus, 1347. b.
 Heinrichus Ruthenensis comes impetrat a Bonifacio octavo facultatem filios suis contrahendi matrimonii cum confangue- nis in quarto gradu, 1402. a.
 Heinrichus filius Hugonis comitis Ruthenensis Deo oblatus in monasterio Conchen- fi, 898. c.
 Heinrichus comes Trecensis, 853. c. Ejus car- ta de moneta Moldensi ab eo falsata, 873. b. Pro Valle serena, 880. e. El bannum & iuritiam de Sarmatia cedit Bernardus abbas S. Eugendi, ut ibidem vilam faciat, 979. b.
 Heinrichus fundator Gerdenensis parthenonii, 797. a. 814. a.
 Heinrichus filius domini Peronenensis, 614. c.
 Heinrichus de Aquigrani camerarius Friderici imperatoris, 1219. a.
 Heinrichi de Avangor conventiones cum san- ctio Ludovico & hominum, 1249. b. El castum Guerclim seu Guerclip dedit cu- stodiendum S. Ludovici, 1250. a. Ejus filii, 1249. c. Avunculus Jelinius, 1263. c.
 Heinrichus de Blanckemborg, 1315. b.
 Heinrichus Clementi marcellio Argentoniensis edit Philippus Augustus, 1048. c.
 Heinrichus Fulgeriensis, 775. d.
 Heinrichus Oelli scabinus Leodiensis miles, 1446. c.
 Heinrichus de Soliaco, 1159. a. Ejus epiftia ad Philippum Augustum, 1086. a.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Heraclens de Monte-Lauto, 131. c. Ejus
     filii Pontius & Heraclius, 132. b.
 Herardus archiepiscopus Turonensis, 169.
     d 170. a. 172. a.
 Herardi de Nantolio matrimonium cum Ma-
     bilia de Lefgues, 134. c. & seq.
 Heribertus abbas Corbeiensis, 179. d.
 Heribertus abbas sancti Symphoriani Meten-
     sis, 133. a.
 Heriborlensis episcopus Hermannus, 118.
     c. 1184. c.
 Herclaef fundat ecclesia S. Lamberti de
     Baelo, 22. d. Et iam dat S. Villibor-
     do, 22. c.
 Herilo episcopus Noviomagenis, 562.
 Heridus institutio fundamentum est tella-
     menti, 1389. c.
 Herfrido episcopo Autifiodorensi dur-
     villa Crevennus, 255. b.
 Heteribetus abbas Vvaliodotii, 199. b.
 Hetericus vir illustris frater Hunaldi Mori-
     nenis episcopi, 132. a. c. 189. d. Infig-
     mentum donationem facti monasterio Pru-
     mensi, 188. c. & seq. 191. b.
 Hescherhufenensis abbas Amlangus &
     Nicolaus, 971. c.
 Hervicus Misnenensis episcopus, 615. b.
 S. Heriberti Tuiensis abbas, 1377. c.
 Heriberto Coloniensis archiepiscopo excep-
     ta de virtutibus exempla mutui Albinius
     cremita, 360. a. Ad cum scripta epistola
     adversus praeproprias absolutiones, 317. a.
 Heribertus comes, 328. a. 346. b.
 Heribertus vir nobilis, 857. a.
 Heribradus abbas sancti Laurentii Leodiensi-
     sis, 675. c.
 Hericus cardinalis S. Anastasii, 819. c.
 Herigerus abbas Lobensis vir non parva
     auctoritas, 387. a.
 Herimannus archiepiscopus, 269. a.
 Herimannus Augentensis episcopus, 643. b.
 Herimannus episcopus Merentis optimus, 529. c.
 Herimannus dux, 289. d.
 Herimannus comes, 321. a. 487. c. 612. b.
 Herimannus comes Palatinus, 643. d.
 Herimannus Herimanni comitis filius, 522.
     b.
 Herimannus marchio, 632. d.
 Herimannus miles, 970. c.
 Herimarus abbas S. Remigii Remensis
     affixat redditus pro cena fratrum, pro
     infirmis, peregrinis & pauperibus, 418. b.
 Heritfridus comes, 172. c.
 Herisenensis canonica abbatis monialum S.
     Agidi ultra pontem Huxaric, 1264. c.
 Herisfeldensis abbas Hermannus, 861. c.
 Herivens archiepiscopus Remensis nota-
     rius Caroli-Simplicis, 250. b. Deinde
     cancelarius, 268. b. 270. c.
 Herivordenensis monasterii privilegia confi-
     mata in contilio Mogurino tub Arnulfo
     imperatore, 661. c.
 Herlandus abbas Florentinus, 869. a.
 Herlebertus episcopus Traiectensis, 779.
     b.
 Herlinus abbas Glastengheberi, 379. a.
 Hermanus archiepiscopus Coloniensis, 424.
     a. 429. b. c. Confirmatio fundationem
     Brunsvillarensis monasterii, 410. b.
 Hermannus III. archiepiscopus Coloniensis
     componit controversiam inter canonicos
     S. Maria ad Gradus & monachos Brun-
     svillarenses, 530. b.
 Hermannus episcopus Fardenis, 862. d.
 Hermannus Heriborlensis episcopus, 1183.
     c. 1184. c.
 Hermannus episcopus Hildesheimensis, 862. d.
 Hermannus Corbie-nova abbas, 1218. a.
     Moniales de Ysenae in Otbergem ec-
     clesia collocavit, 1219. d. 1264. b. Mo-
     nasterium Honschedene fundat, 1265. c.
 Advocatus in quadam villas Corbiez Halberstadtensis ecclesie attribuit certis
     rationibus, 1315. c.
 Hermannus abbas Herisfeldensis, 852. c.
 Hermannus abbas sancti Pantaleonis Co-
     loniensis, 531. b. c.
 Hermannus abbas SS. Petri & Pauli Pater-
     bornensis, 1382. c.
 Hermannus archicapellanus Zuenteboldi, 244. c.
 Hermannus Halberstadtensis ecclesie major
     praepositus, 1316. c.
 Hermannus praepositus S. Petri Colonensis,
     531. a.
 Hermannus comes, 824. b. 830. d.
 Hermannus comes de Cwick, 779. b.
 Hermannus comes de Norvenich, 397. d.
 Hermannus comes Palatinus, 799. b.
 Hermannus pater Ludovici langavit Thu-
     ringiar, 1218. d.
 Hermannus camerarius Friderici imperato-
     ris, 869. a.
 Hermannus filius Erenfredi comitis Palatini,
     395. d.
 Hermannus advocatus Graffschatenensis cen-
     obi, 683. a.
 Hermannus miles, 390. a.
 Hermengarda regina uxor Radolfi regis,
     402. c.
 S. Remigie dominus Petrus Episcopi, 1188. a.
 Hermenendis comitissa, 407. b.
 Hermenudis regina uxor Caroli Calvi,
     179. c.
 Hermentius abbas Tuffaci, 373. c.
 Hermerianus abbas Thomas, 2182. d.
 Hernyverdeschulensis abbas Conradus, 823.
     a.
 Herpinus episcopus Silvaneckensis, 171.
     b. 172. a.
 Herfus filia Hamelini de Langiacio, 433. a.
 Herveus abbas Majoris-monasterii, 919. c.
 Herveus comes Niverac, filius suum tra-
     dit desponsandam Philippo primogenito
     Ludovici filii Philippi Auguli, 1121. c.
     1127. b.
 Herveus de Doscella dat monasterio S. Vi-
     centii Cenomanensis ecclesiam de Dol-
     cella, 421. c.
 Herveus de Monte-Dubbello, 375. c. 376. c.
 Heddinum Blancha regum datum in donati-
     onem, 1192. b.
 Hetti Trevirensis archiepiscopus & abbas
     Epternaci, 113. c. 114. a.
 Herzelinus comes, 380. c. 394. a. 396. b.
 Hezzo comes, 189. d.
 Hiedili illustri feminis facta praestaria ab
     Ansbaldo abate Pruthiensi, 184. c.
 Hieronymus minor Augustinus, 452. d.
 S. Hieronymi liber Comitis, 384. b.
 Hildebaldu notarius Caroli Calvi, 164.
     a. 168. c.
 Hildebaldu episcopus cancellarius Ortonis
     III. 346. c.
 Hildebertus episcopus Cenomanensis, 562.
     c. 568. a. 567. a. 571. c. 580. b. 611. b.
     683. b. Confirmatio monasterio S. Vincen-
     tii concessas a laicis ecclesiis, 606. d.
 Hildebertus Paganus dat S. Vincentio Ce-
     nomanensis capellam S. Audomari ad Caput
     pontis Baladonis, 3341. c.
 Hildeboldus notarius Caroli Calvi, 174. c.
 Hildebramus episcopus, 172. b.
 Hildeburga nobilis femina fundatrix par-
     thenonu Mulembachensis, 329. c.
 Hildegarde regina uxor Caroli-magni, 37.
     b. 40. a.
 Hildegaris episcopus, 172. b.
 Hildephonii regis Aragonum diploma pro
     ecclesia Avencionensi, 966. b.
 Hildeodus abbas Pruniensis Henrico regi
     carus, 380. c.
 Hildesteimensis episcopi Alfridus, 149.
     d. Bernardus, 712. c. Berino, 1003. a.
 Hermannus, 852. b. Udo, 612. b. 677.
     e. Vrichertus, 662.
 Hildeboldus cancellarius Ortonis II. impe-
     ratoris, 350. c. 352. d. 356. c.
 Hildeboldus vir illustris, 12. c.
 Hildeburga & Folcharius fundatores mona-
     sterii Mulembachani, 363. d.
 Hildigrinus episcopus, 143. c.
 Hildigrinus episcopus Halberstadtensis, 149.
     d. c. 162. c.
 Hildebrandus advocate ecclesie Trevirensis
     316.
 Hildeboldus abbas facti palati Ludovici Pi
     capitanus, 80. c.
 Hildeboldus cancellarius Lotharini imperatoris,
     105. b. 109. b. 114. c. 115. b. 116. c. 126.
     c. 127. c. 130. b. 132. b. 133. a. 134. b.
     137. c. 138. c. 140. a.
 Hildeboldus episcopus Trevirensis, 867. b. 912.
     c.
 Hincmarus archiepiscopus Remensis, 172.
     a. Ejus epistola formata, 157. b. d. Si-
     gillo ejus impressa S. Remigii imago,
     157. c.
 Hincmarus episcopus, 170. b.
 Hinnci abbas B. 1044. d.
 Hirmingardis regna uxor Lothrii regis,
     179. c.
 Hirminmaris notarius Lud. vici Pii, 88. a.
     89. a. 96. d. 94. a. 95. d. 98. b.
 Hirsaugientis abbas Villemarus, 310. d.
 Hispani per Tubal designati, 338. c.
 Hispaniarum reges Alfonsus, 547. 549. a.
 Hedenandus, 548. b. Regina, Constan-
     ta, 547. b. 549. b. Richildis 860. c. San-
     cta, 548. b.
 Hispaniarum ecclesie afflicta auxilium dati
     hortatur Calixtus papa II. 650. b.
 Hodericus abbas Infusa Barbera, 404. a.
 Hodericus episcopus Cenomanensis, 439. c.
     440. c. 519. c. 561. d. 562. d. 565. c.
 Hojerius ecclesia S. Mariae consecratur &
     dotatur a Deodrino episcopo Leodiensi,
     268. d. c. & seq. Qui in ea (epulatum eli-
     git, 469. a.
 Homocida ut penitent, 152. b.
 Hominum nulli praestant reges Francie,
     112. b.
 Honoratus episcopus Belvacensis, 662. c.
 Honoratus episcopus Massiliensis, 321. c.
     369. b.
 Honora electus episcopus Salonitatis,
     393. b.
 Honorius II. papa 699. a. 702. b.
 Honorius III. 1129. c. 3124. d. Ejus bulla
     ad decanum & capitulum Trecenfe, 1336.
     d. Epitola de studiis instituendi, 1448. c.
 Collegiate sancti Martin Leodiensis ce-
     clesias confirmat, 1166. c.
 Honchedensis monasterii fundatio, 1365. c.
 Horae beate Marie in ecclesia Meldenii re-
     circata, 1268. c. 1269. a.
 Horatius novem annis carmina compo-
     suit, 297. a.
 Horcence monasterium, 833. c. In eo Mo-
     niales sub reclusione vivunt, 833. c.
 Horcenii monasterii abbatis S. Irmnia,
     10. d.
 Hildebaldu domo Jerusaleni multa legat Hen-
     ricus comes Ruthen, 1171. d.
 Hospitale pauperum in Vedaltino monaste-
     rio, 183. c.
 Hostientes episcopi Hubalibus, 89. d. 908. c.
     d. Hugo apollol. fidei legatus, 1160. c.
 S. Hosticlinius S. Marialis focus in publi-
     cis necessitatibus invocatus, 668. a.
 Hrodmundus notarius Lotharini imperatoris,
     101. b. 109. d.
 Hrotmarus comes, 113. c.
 Huobericus fidelis Ludovici Pi. donatio-
     ne ab eo recipit, 96. a.
 Hubaldus cardinalis iactu Crucis in Jeru-
     salem, 819. c.
 Hubaldus cardinalis S. Praxedis, 820. c.
 Hubaldus episcopus Holmiae, 859. d. 908. c.
     d.
 S. Huberti abbas S. Theodericus, 498. c.
     505. a. 501. c. 517. d. 519. c.
 S. Huberti monasterii religio 517. d. In eo
     monachi coenam non habent, 517. d. Ille
     Iude sub sua protectione suscipit Gregorius
     VII. 512. d. Illi quedam præda confert
     Arnulfus III. comes Flandrensis pro ani-
     ma Baldwini comiti patris sui, 487. a.
 Illi etiam alodium de Bras & de Grapont
     confert Henricus Leodiensis episcopus,
     117. c. Ei subiicitur cella in villa Pyro-
     num, 472. c.
 Hubertus abbas, 113. d.
 Hubertus thelauratus Cenomanensis, 374. c.
 Hubertus de Burgo comes Lanc. 1252. b.
 Regis Anglia juliarius, 1255. a.
Hubertus

HUJUS VOLUMINIS.

- Hubertus vicecomes Cenomancensis , 53r. d.
 Hubertus filius Huberti vicecomes Cenomanensis , 531. d.
 Hubertus vicecomes factus monachus S. V. centi Cenomancensis , 562. b. 565. c.
 Hubertus vicecomes de S. Susanna pacem facit cum rege Angliae , 519. c.
 Hubertus abbatus Leodiensis , 511. a.
 Huchaldi Elnensis monachi elegum , 263. c. & seq. Autor vita S. Libuni , 263. c.
 Eam examinandam dat Petrus archidiacono Cameracensi , 265. c. Odiloni monacho S. Medardi scribit , 265. c. Scholas regit , 249. c.
 Huberetus abbas S. Martini Turonensis , 164. c. s. 166. d.
 Huemburgensis episcopus Valleramus , 635. a.
 Hugo cardinalis SS. Apostolorum , 645. c.
 Hugo Hoffensis a Velletriensis episcopus apostolicus sedis legatus , 1156. d. Ejus epistola ad Honorem III. 1160. a.
 Hugo cardinalis sententiam excommunicationis vibrat in Potestatem Mediolanensem , quæ archiepiscopum suum in banno supponuerat , 1154. b.
 Hugo archiepiscopus Caralitanus multas S. Victoris dat & confirmat ecclesias , 128. a. & seq. monachos Massilienses in possessionem prioratus S. Saturnini inducit , 182. d. & seq.
 Hugo Lugdunensis archiepiscopus consecrat Burchardum Metensem episcopum , 530. c.
 Hugo archiepiscopus Rothomagensis , 793. d.
 Hugo archiepiscop Turonensis electio , 730. c. c. Ordinatio , 730. c.
 Hugo episcopo Constantiensis datur praebenda Caerisburgi , 1086. c.
 Hugo Dienensis episcopus , 438. d.
 Hugo episcopus Gratianopolitanus , 369. d.
 Hugo episcopus Lexovicensis , 484. c.
 Hugo de Petraponte episcopus Leodiensis , 1063. c. 1167. d. Ejus ordinationes pro Halliensis & Vratislaviensis canonibus , 1079. b.
 Hugo Leodiensis episcopus , 1402. c. Epiphil Albertus Romanorum iex jus cuendae monetæ confirmat , 1404. d. Ei cessationem a divinis minuant canonici Leodienses ob dannosam monetæ mutationem , 1402. c. 1403.
 Hugo episcopus Nivernensis , 435. c.
 Hugo Grandis episcopus Noviomensis , 562. d.
 Hugo episcopus Ruthenensis , 898. d. c. 899. c.
 Hugo episcopus Tholosanus , 1397. d.
 Hugo abbas S. Arnulfi Metensis , 1062. c.
 Hugo abbas Curia Dei , 980. c. 987. c.
 Hugo abbas S. Germani a Parisi , 703. b. c.
 Hugo abbas S. Jacobi Leodiensis , 914. c.
 Hugo abbas Longi Pontis , 693. b.
 Hugo abbas Humolentensis , 751. b.
 Hugo abbas S. Martini Turonensis , 207. c. 216. c. 273. 339. c. 344. b.
 Hugo abbas S. Martini Caroli Calvi conlangueus , 215. c. 215. b.
 Hugo propinquus Caroli Simplicis abbas S. Martini Turonensis , 250. c.
 Hugo abbas Majoris monasterii , 1096. a.
 Hugo abbas S. Quintini de Monte , 353. a.
 Hugo abbas S. Vincenti Cenomancensis , 440. a.
 Hugo de Monte Dubello archidiaconus , 575. c. 176. e.
 Hugo Rigaldi magister terpili , 703. d.
 Hugo rex Francorum privilegia Corbeicensis monasterii confirmat ; 344. b. S. Martinii Turonensis immunitates & possessiones confirmat , 349. c.
 Hugo cognatus Lotharii regis , 816. c.
 Hugo dux Burgundie , 1355. c. Emendam facit S. Ludovicus , 1282. d.
 Hugo comes , 60. c. 61. b.
 Hugo comes illutris , 266. d.
 Hugo comitis diploma de confirmatione Tiffiacensem abbatiæ , 373. c.
 Hugo comes Caroli Simplicis regis consan-
- guneus , 255. c.
 Hugonis magni epistola de victoria Christiana in Turcas , 568. c.
 Hugo Athonis comitatuum Cenomancensem usurpat , 439. c.
 Hugo de Livigno comes Marchia , 1179. d. 1207. b. 1241. d. Comes ejus dotalium , 1184. Pacificiter inducias cum Ludovicu tege , 1179. d. Cum Philippo Augusto , 1179. d. Ejus conventiones cum Ludovicu vico VIII. de Mansaco , 1200. d. Bellum facit adversus S. Ludovicum , 1271. d. Er fratum ejus comitem Pictav. Ibold Obsidet dei S. Ludovicu regi , 1209. a. Ejus conventiones cum S. Ludovicu matreque ejus Blanca , 1214. c. 1215. a. 1236. b. hominum S. Ludovicu præstat , 1237. c. Ejus conventiones cum S. Ludovicu de matrimonio primogeniti sui cum ejus sorore , 1238. c. Vicus a S. Ludovicu & fratre ejus in caltris propria Pontes , 1271. a. 1272. 1273. Ipse uxor ejus Isabellitia castra dant S. Ludovicu pio securitate fidelis servitii , 1273. b.
 Hugonis comitis Marchia uxoris , quæ & Anglia regina dotalium , 1246. c.
 Hugonis comitis Marchia filii , 1271. d.
 Hugoni primogenito Hugonis de Lesigna non degnata uxori Elisabeth soror S. Ludovicu , 1215. a.
 Hugo Branus miles filius comitis Marchia , 1271. d.
 Hugonis de Lesigna neptis Agatha , 1189. c.
 Hugo comes Melenti , 490. b. Fundat cellam SS. Cosmae & Damiani , 474. b.
 Hugo comes Ruthenensis , 1347. b.
 Hugonis comitis Ruthenensis testamentum , 897. d.
 Hugo filius Richardi comitis Ruthenensis , 631. d.
 Hugo comes filius Hugonis comitis Ruthenensis , 879. c.
 Hugo filius Beatricis sororis Johannis comitis Bellimontis , 1163. c.
 Hugo vicecomes , 631. b.
 Hugonis vicecomitis Calti-Erandi filia Clementia , 1156. d.
 Hugo de Arte vicecomes de Clameciaco , 1162. c.
 Hugo vicecomes Thoarcii , 1201. c. Hominum præstat S. Ludovicu 1210. a. Frater Almerici vicecomitis , 1188. a. 1201. c.
 Hugo filius Richardi vicecomitis Amiliani , 455. c. 456. c.
 Hugo filius Gaufridi vicecomitis Braitellensis , 561. c.
 Hugo Marchii donationem facit S. sepulcro Jerofolymiano , 347.
 Hugo magnus marchio de Vasto , 862. c.
 Hugo cancellarius Ludovici VII. 811. c. 823. d. 832. a. d. 846. d.
 Hugo cancellarius Philippi augusti , 950. c.
 Hugo constabularius regis Ludovici VI. 625. a.
 Hugo notarius Caroli Simplicis abbas S. Martini Turonensis , 250. c.
 Hugo abbas Majoris monasterii , 1096. a.
 Hugo abbas S. Quintini de Monte , 353. a.
 Hugo abbas S. Vincenti Cenomancensis , 440. a.
 Hugo de Monte Dubello archidiaconus , 575. c. 176. e.
 Hugo Rigaldi magister terpili , 703. d.
 Hugo rex Francorum privilegia Corbeicensis monasterii confirmat ; 344. b. S. Martinii Turonensis immunitates & possessiones confirmat , 349. c.
 Hugo cognatus Lotharii regis , 816. c.
 Hugo dux Burgundie , 1355. c. Emendam facit S. Ludovicus , 1282. d.
 Hugo comes , 60. c. 61. b.
 Hugo comes illutris , 266. d.
 Hugo comitis diploma de confirmatione Tiffiacensem abbatiæ , 373. c.
 Hugo comes Caroli Simplicis regis consan-
- Hugo Dubelli sepulvis in claustru S. Vincenti Cenomancensis , 483. a.
 Hugo de Firmitate collam Tiffiacensem confirmat monasterio S. Vincentii , 491. d.
 Hugo de Lefignano , 871. d.
 Hugo de Malicorina dat S. Vincentio ecclesiastam de Pilimilio , 567. a. seq.
 Hugo dominus de Molins , 1121. c.
 Hugo de Montforti , 795. d. 796. b.
 Hugo de Planctio , 873. d.
 Hugo Putecenio dominus , 490. b. 773. c.
 Hugo de Severino miles , 1408. c. 1491. c.
 Hugo de Vallibus dat S. Vincentio Cenomancensis ecclesiastam de Pilimilio , 567. a. seq.
 Hugo de S. Verano , 1123. c. 1127. 1128. c. c.
 Hugo dominus Ulmi , 1123. c. 1127. c.
 Hugoberus pater Pletridis uxoris Pipinni , 15. c. 20. d.
 Hugooldi abbatii Corbie novas veniam peti Johannes comes Spanheimensis . & fastis actionem promittit , 1180. a. b.
 Humbaldus abbas S. Germani Autissiodori , 886. c.
 Humbertus comes , 404. a.
 Humbertus comes de Blandaltron , 863. a.
 Humbertus filius Hugonis marchionis , 347. a.
 Humbertus vir nobilis , 181. a. 283.
 Humili in loco salvari uelius est quam in sublimi perclitari , 781. a.
 Humfridus Morinensis episcopus , 132. e.
 Humfridus abbas S. Bertini factus episcopus Morinensis ipiusque parentes , 189. a. & seq. 190. d.
 Humolatriensis abbas Hugo , 751. b.
 Huna mater Humfridi episcopi Morinensis , 189. d.
 Hunc presbyter g. c. 10. c. 11. c. 12. c.
 Hungarorum gentis origo , 434. b.
 Hungri ab Ottone 1. prostrati , 318. a.
 Hungarorum gens ignota Romanis , 233. c.
 Hungarorum gens an per Gog & Magog intelligenda 232. d.
 Hungaria rex Sigismundus , 1579. c.
 Huffite 1600. b.
 Hugo comes 171. c.
- J
- Jactus cardinalis S. Mariae in Cosmedin , 974. b.
 S. Jacobi Leodiensis abbatia fundatio , 377. d. Eiusdem monasterii observantia regulare , 1557. c. 1558. abbates Drogus , 886. b. Elbertus 766. c. Henricus 1436. c. Hugo 914. c.
 S. Jacobi de Vitriaco abbatissa Havidi , 1331. c.
 S. Jacobi magister captus in prælio regis Aragonum cum Januenibus 1383. c.
 Jacobus Tuculanus episcopus & cardinalis e monasterio Oignacensi assumptus 1278. a. d. Oignacensem ecclesiam multis beneficiis temporalibus & spiritualibus promovit , 1278. c. In extremis postitus pecunianas legat Oignacensis ab comparanda vineas , 1279. b. Sepultus est in monasterio Oignacensi , 1386. c. Pro eo celebratur singulis diebus missa in ecclesia Oignacensi ante sepulcrum ejus , 128. a.
 Jacobus Suecensis episcopus , 1383. b.
 Jacobus de Trebis Leodiensis archidiaconus , 1277. c.
 Jacobus rex Aragonum cavit ne Urgellensis comitatus abique suo consensu alienetur , 1406. b.
 Jacobus de Chaffenaio , 1161. c.
 Jacobus de Dinant , 1164. b.
 Jacobus de Magistro bono vir sapiens & dexterus , 1161. c.
 Janus urbis commendatio , 1583. a.
 Janus dominus Philippus Maria Angelus , 1586. c. 1587. b.
 Januenus dux Thomas de Campo-Fregoso , 1567. b. 1571. c.
 Januenum epistola ad Philippum ducent

Vet. Script. & Mon. ampl. Coll. Tom. I.

P P P P

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Burgundia, 1580. c. In eos invechitur dux
Mediolanensis qo quod pacem infregetur
bellumque ipsi inducit, 1567. b. Eis oblate
a Mediolanensibus novae pacis conditiones
quas rentunt, 1572. c. ad Mediolanenses
propensos cives nec tradunt, 1568. b. Ja-
nuensiū rebello adversus suum ducent, 1589.
c. Eos opprime nuntiuntur Veneti,
1586. c. Qui postea eos hortantur ad
pacem, 1587. c. 1588. Quae sit marchio-
num Eusebius & Salviatianus interpositio-
ne, 1588. c. Cagiam civitatem in fidem re-
cipiunt, 1584. c. Obsessa ab Aragonum
rege subvenient atque insignam de rege
victorianam reportant, 1583. d. e. Quam An-
glicæ regi significant, 1584. a. In mari
temper prævaluere, 1587. a.
- Jaremo abbas S. Benigni Divisionensis ,
1530. c.
- Jarniacum bello amissum recipi in feodium
Hugo comes Marchiz, 1572. c.
- Ibbolenus abbas Antofolensis præceptum ob-
tinet a Clodoveo rege junior, 8. b. A quo
privilegia monasterii sui confirmari pre-
curat, 8. b.
- Iburgum monasterium , 1597. a.
- Jejunium triduum præmissum electioni
Urbanii pape II. 511. a.
- Jelino avunculus Henrici de Avangor castrum
Guerdin tradidit custodiendum, 1263. c.
- Jerusalem regnum , 1300. c.
- Jerusalemitani reges Johanna , 1289. a.
Ludovicus II. 1564. c. Regina Johanna,
1489. a.
- Iberius privignus Hamelinii de Langjaco ,
483. a.
- Iildebertus episcopus Cenomanensis , 600.
b. V. Hildebertus.
- Iildebrandus comes , 711. c.
- Iildephonius rex Aragonum , 1093. a.
- Iildephonius comes Provincia , 1093. a.
- Fr. Illuminatus de Arce ordinis Minorum ,
1298. d.
- Imadus episcopus l'aterboiensis munera mit-
tit Duodivino episcopo Leodiensi , 488. a.
- Imatus episcopus Tulfulanus , 820. c.
- Imberti archiepiscopi Arelatensis epistola ad
Petrum abbatem S. Victoris Massiliensis ,
755. c.
- Imbertus episcopus Parisenis s. abbatilam
S. Germani in Laia Columbene ronacante-
ro donat , 417. c.
- Imbertus Constabularius S. Ludovici , 1304.
d. 1306. d.
- Imbertus Constabularius Philippi Augusti ,
1001. c.
- Imma comitissa fundatrix Kemindenensis
Parthenonis , 365. d.
- Imperatoris solemnis coronatio Aquitani ,
1165. c.
- Imperatoris Constantiopolitanus epistola ad
Robertum Flandriæ comitem de Turca-
run in christianos opprobis , 1572. b. &
seq. Paetum init cum christiano exer-
ciitu , 369. a.
- Impunitus maxime punitus , 593. a.
- Incestus panurus 60. c.
- Inda monasterium 676. a. Cujus fundator
Ludovicus Pius , 829. a. Cujus privilegia
confirat Otto I. imperator , 290. d. Otto
III. ut & ius eligendi abbatis, mercati &c.
moneta , 355. a. Abbes , Anno , 820. a.
Benedictus , 77. a. Berchtholdus , 290. d.
Henricus , 335. b.
- Infideles irages magnas eduna quotidie
christianorum , 1578. c. Arma vero qua
contra ipsos vertere debent christiani
discordantes in corpus suum vertunt ,
ibid.
- Infraiorum cura commendatur , 1142. c.
- Ingeburga soror Kanuti regis Daciae uxor
Philipi Augusti , 1005. a.
- Ingelbadus abbas S. Petri de Cultura Ce-
nomanensis , 373. c. 374. d.
- Ingelgarus abbas S. Carilephi comprehendit
cum Roberto episcopo Cenomanensi , 169.
e. & seq.
- Ingerannus vir nobilis , 118. c.
- Ingerannus Boenus adylocatus Corbeiensis
monasterii , 1037. a.
- Ingerannus miles nepos Ingeranni de Codici-
aco , 1434. b.
- Ingramus abbas Pumiensis , 189. b.
- Immacula mortuorum gratia promeretur , 1026.
a.
- Innocentium fessum cur infsta octavam
natalis Domini celebraret , 714. d. &
seq. Quo dia passi sint ignoratur , 714. c.
- Innocentius papa II. 707. b. 708. a. Ejus
epistola ad Radulfum abbatem Latinacen-
sis , 763. c. Lotharii II. imperatoris ad
cum de electione episcopi Halberstadiensis
in discordia facta , 751. b.
- Innocentius papa III. epistola falsa ad abbatem
S. Martini Trecentis , 1030. b. Illam
epistola alia declarat esse falsam , 1031. b.
- Innocentius III. erga Cistercienses ali-
quando commotus , 1031. b. Illi scribit
Philippus Augustus , 1070. d.
- Injuriam patiem maxima est consolatio si
innocente sua causa dirimendam com-
mitat proborum judicio , 912. c.
- Iniquiberga vicecomitissa Vapiucensis , 411.
b.
- Iniquitus notarius Caroli Crassi , 117. d.
- Insula barbare abbas Odoricus , 404. a.
- Insula bona , 1244. b.
- Invasores Boniæ ecclesia percelluntur ,
477. d.
- Jobridus Catalaunensis episcopus , 1281. c. V.
Gaufridus.
- Johanna regina Francie & Navarræ , 968.
b. Philippus IV. uxor , 1427. d.
- Johanna & Blancha regine sequentes pacis
componenda inter Carolus V. Fran-
corum & Carolus II. Navarra reges , 1478.
- Johanna Jérusalem & Sicilia regna Johanna
ducisse Duracii , &c. Materra , 1489.
.a. Ki decimas laetus Clemente papa V.
ad leximum , 2430. c. 1411.
- Johanna ducissa Duracii regni Albania &
Montis S. Angeli domina Gravina comiti-
tus , 1484. c. Ejus matre Maria impera-
trix CP. 1485. c. 1489. b. Ejus pributatio
ad contrahendam matrimonium cum Lu-
dovicu de Navarra , 1484. c. Matrimoniu-
mijus pacta , 1488. c. 1489. &c. Im-
peratricis confirmatio & approbatio , 1492.
b. Absolvitur ab excommunicatione qua-
incurritur ob contraictum matrimonium in
quarto consanguinitatis gradu , 1498. 1499.
- Johanna filia comitissa Boloniensis , 1243.
c. 1244. a. 1445. b. d.
- Johanna comitissa Elandriæ 1191. d. 1205. a.
- Johanna de Lebreto mater Raynaldi de
Ponte , 1433. b.
- Johanna de Credona filia Guillelmi de Rupi-
bus , 1206. d.
- Johanna de la Marcha mater Isabellæ de Le-
breto ejus hères instituitur in Castro de
Alhais , 1389. c.
- Johanna uxor Harduini de Malliaco militis ,
1387. d.
- Johanne uxor Ingeranni de Codiciaco dos ,
1412. c.
- S. Johannis evangelista anfumptio in Ephesum
ubi jacet, mense Junio , 714. c. Ejus
sestum, cur infra octavam natalis Domini
celebretur , 714. c. & seq.
- S. Johannes evangelista patronus S. Maxi-
mini Trevirensis , 1426. c.
- S. Johannes Chrysostomi opera haberi cur-
rat Eugenius III. 817. c. Ejus homilia
xi. in Matthæum , 818. d. Homilia in
Johannem transire in Latinum sermo-
nem Burgundo , 818. Ejus sermones Fa-
tine redditi Nicolai V. summo pontifici
nuncupari , 1595. b.
- S. Johanni de Angelico comiti Marchiz
tradit S. Ludovicus , 1583. c.
- S. Johannis Leodiensis ecclesiæ societas cum
Valeiodorensi , 849. b. & seq. Prepositus
Radulphus archidiaconus , 1168. a. Ejus
- interventu Cameraria & Carpentaria ad
opus refectorii affliguntur , 1168. a. b.
- S. Johannis Senonensis monasterium cano-
norum regularium , 767. c. Abbates
Gilbertus , 832. c. Guillelmus , 832. c.
Renardus , 832. c.
- S. Johannis in Vallcia abbas Stephanus ,
c.
- S. Johannis de Vineis abbas R. 1134. c.
1119. d.
- S. Johannis hospitali Henricus comes Ru-
thericus corpus suum legat , 1168. c. Et
multa prædia.
- Johannes papa , 371. a.
- Johannes papa VIII. privilegium pro mo-
naftorio S. Vedati , 200. b. Ludovicum
imperatore a jamento quod Adalgiso
duci Beneventano fecerat abolivit , 655. c.
- Johannes papa XII. privilegium de creacio-
ne archiepiscopatus Magdeburgensis &
episcopatus Merseburgensis , 317. a. &
seq. Ottomem I. imperatorem coronat ,
318. c.
- Johannes XIII. erigit Aisoneensem ecclesiam
in archiepiscopatu sedem , 323. c.
- Johannes presbyter cardinales , 908. d.
- Johannes cardinalis & bibliothecarius , 639.
c.
- Johannes cardinalis S. Adriani , 804. a 805.
a.
- Johannes cardinalis S. Ceciliæ , 645. c.
671. a.
- Johannes cardinalis S. Gryfogoni , 671. b.
- Johannes cardinalis S. Marci , 974.
- Johannes cardinalis S. Marci in Portico ,
859. c.
- Johannes Portuensis , 517. d. 558. c.
- Johannes Balu cardinalis episcopi Andeg-
vensis fortuna , 1606. c. Ei gratulatur Ro-
bertus de Valle recuperata libertate ,
1606. c. 1607. 1608.
- Johannes archiepiscopus Rothomagensis ,
662. c.
- Johannes Belvæti Aginensis episcopus le-
gatus in Italianam & in Sabaudiam , 1517.
c. d.
- Johannes episcopus Aurelianensis , 652. b.
d.
- Johannes episcopus Aurelianensis fundat
monasterium Curia-Dci , 979. c.
- Johannes episcopus Barbaricæ , 629. a. 630. c.
- Johannes episcopus Conferanensis , 1311. c.
- Johannes episcopus Ebrouicensis , 1062. a.
- Johannes Leodiensis episcopus , 1227. a. Per-
mitit Leodiæ institui fratres ordinis Pre-
dicatorum , 1230. a.
- Johannis Leodiensis episcopi littera de mo-
do convocandi ad exercitum homines se-
cundiarium ecclesiarum Leodiensium ,
1294. d.
- Johannes de Comines episcopus Morinensis ,
679. c.
- Johannes Morinensis episcopus filium comi-
tis Registerensis in sacra æde S. Vedati
Attrebeneti bispetat , 1566. d.
- Johannes episcopus Pergamentensis , 1316. d.
- Johannes episcopus Potentinus , 903. a.
- Johannes Spiculensis episcopus , 531. d. 538. c.
- Johannes episcopus ad Tres tabernas , 669.
d.
- Johannes abbas , 861. d.
- Johannes abbas Alciacensis , 1233. c.
- Johannes abbas S. Apollinaris , 650. a.
- Johannes abbas Dolensis , 1146. c.
- Johannes abbas Lobensis , 897. b.
- Johannes abbas Milleheccensis , 1036. a.
- Johannes abbas S. Nicolai Andegavensis ,
696. a.
- Johannes archipresbyter S. Laurentii in Lu-
cina , 648. a.
- Johannes archipresbyter S. Maria in Mi-
nerva , 649. b.
- Johannes praepositus S. Petri Leodiensis fra-
ter Cononis comitis , 499. a.
- Johannes Patherbornensis ecclesiæ Scholasticus ,
1173. d.
- Johannis monachi libellus de missali officio
Dominici adventus , 312. d. Epistola ad
Ricardum cardinalem & abbatem Mala-

H U J U S V O L U M I N I S.

- liensem, 142. b.
 Johanes monachus Alta Silvæ auctoꝝ libri
 de Rege & septem sapientibus, 948. c.
 Johannis Tolofani piiissimi monachi Massi-
 liensis obitus, 1477. c.
 Johanes visitator pauperum dominarum
 Ordinis S. Francisci, 1298. c.
 Fr. Johannes fons venerabilis patris Egi-
 dii ordinis Mirorum, 1298. d.
 Johannes rex Angliae, 1080. b. 1088. a.
 1111. c. 1112. a. 1143. b. Eius diploma
 de jure quod habebat in vicecomitatuꝝ Le-
 roviensi, 103. c. In dieceſi Petraricenuſi
 commune levavit, 1081. a.
 Johannes rex Bohemia regis Francorum con-
 fanguineus, 1439. a.
 Johanes rex Francorum certam pecuniaꝝ
 summan p̄cipit dari singulis menibꝫ
 comitatuꝝ Armaniaco bellum Vasconie,
 1467. b. Idem largitum comitatuum de
 Gauco, 1469. d. Inter cum & Eduardum
 Anglia reges pax inita, 1476. c.
 Johannes Jerolymitanus rex, 1186. a.
 Johannis infantis Castelle gelta in bello Na-
 varico, 1503. v. 1504. 1505.
 Joannī primogenito Philippi regis Francorum
 permitti. Clemens papa VI. ut sacra
 posuit tangere praeter corpus Dominicum
 & pretiosum sanguinis Chiristi poculum
 recipere, 1456. c.
 Johannis ducis Brabantie tutrix Alaidis du-
 cillis Brabantie, 1354.
 Johannes dux Leycetriae, 1379. b.
 Johannes filius ducilis Bituricensi & Ar-
 vercia, 1318. b.
 Johannes Fores legatus Ludovici ducis An-
 degaventia regem Calellae, 1306. c.
 Johannis filii Roberti comitis de Aleuonio
 matrimonium cum Aalide filia Batholo-
 mei de Roya, 1052. d.
 Joannī comiti Armaniaci certa assignatur
 pecunia singulis menibꝫ ad bellum Va-
 sonie profecundum, 1467. d. Ipsi lar-
 gitur Johannes Francoi rex comitatū
 de Gauco, 1469. d. Qui ejus merita com-
 mendat, 1469. d. Eius testamentum, 1508.
 c. 1509. 1510. &c. Eius filia Beatrix, 1509.
 c. filii Bernardus, 1509. c. Johannes,
 1511. a. Quem heredem intituit, ibid.
 Johannem de Armaniaco comitem Conven-
 tū heredem suum universalem constituit
 Johannes comes Armaniaci pater ejus,
 1511. a.
 Johannis comitis Armaniaci filia primoge-
 nita Caroꝝ vicecomiti filio Bernaboviſ
 domini Mediolani collocata, 1518. c.
 Johannis Armaniaci comitis diploma venia-
 le Ruthenensis qui Anglos apud se rece-
 perant indutum, 1527. a. Inter ipsum &
 Mariam a Burgundia filiam ducis Niver-
 nensis pacificatio matrimonii, 1548. d.
 Johannes comes Bellimontis 1163. c. 1174.
 a. 1102. a. 1106. c. Nullum de uxore sua
 heredem reliquit, 1163. d. Ei scribit Elias
 Ridell, 1178. d. Cui multa dama infert,
 1178. c. 1179. a. b.
 Johannes de Buxeria filius Mariaꝝ sororis
 Bellimontis, 1163. c.
 Johannes filius Petri comitis Britanniæ, 1140.
 d.
 Johannes comes Burgundie fundat monaſte-
 rum Fayera ordinis Grandmontis, 1194. d.
 Johannes comes Cenomanensis, 1037. c.
 Johannes de Avenis filius comitatuꝝ Flan-
 dia, 1219. c.
 Johannis de Aveſuis comitis Hannonia ſor-
 dus cum Philippo IV. rege Francor. fan-
 citum aduersus Guidonem de Damptera,
 1399. c.
 Johannes de Flandria comes Namurensis
 clericis infensissimus, excommunicatus a
 capitulo Leodiensi, 1437. a.
 Johannes comes Pontivi, 1332. b.
 Johannes comes Rouiaci, 1114. d.
 Johannis Spanheimensis comitis farſacio-
 facta M. abbati Corbœa-Novæ, 1180.
 a. b. c.
 Johannes filius comitis Sufſionensis, 1235. c.
 Johannes filius comitis Sufſionensis domi-
 nus Turni, 1257. b.
- mentum, 9. b.
 Irmundis regina Caroli Calvi uxor, 205.
 b.
 Iura regum Angliae in clericos Normannie,
 1039. b. & seq.
 Isaac episcopus, 152. b.
 Isaac abbas S. Martini Colonensis, 311. c.
 Iarnus abbas S. Victorii, 401. d. 403. a.
 404. d. 407. b. 408. d. 411. d. 416. d.
 Ei refitetur villa de Jugumis, 411. d.
 Isabelli Aveniaci abbatis munus benedi-
 ctions impedit Johellus Rhemensis An-
 t. 1392. d.
 Isabelli Ludovici VIII. mater 1306. c.
 Isabellæ regina Angliae dotalitium, 1032.
 d.
 Isabelli Anglorum regula uxor Hugonis de
 Liziogiaſco, 1307. a. 1318. d. c.
 Isabellæ sororis S. Ludovici matrimonium,
 1316. c.
 Isabelli comitissi Burgundie, 1304. d.
 Isabellæ a Lotharingia relata Ingeranni de
 Codicaco, 1353. a. 1373. c. 1375. c.
 Isabellæ filia Isabellæ a Lotharingia & Ma-
 riae Bareniſi fover, 1374. a.
 Isabellæ domina Ambas, 1324. b.
 Isabellæ de Lebreto uxor de Bernardi comitis
 Armaniaci & Fesaci, 1388. d. 1389.
 c. Caltra & villas de Castro-Gelofe & de
 Veiraco Gaſtoni vicecomiti Felensaquelii
 & Rogerio de Armaniaco cedit, 1388. b.
 1389. Eius testamentum, 1389. d. 1390. a.
 & seq. Quo venditionem Caltri-Gelofi &
 Veiraci confirmat, 1391. d. Matrem suam
 confituit heredem in suo Castro de Albaſis,
 1389. c. Eius sepulture in sacra æde Au-
 censi in sororis fœc. sepulcro, 1390. a.
 Isabellæ de Melloto comitissa Joignaci,
 1203. d.
 Isabellæ Ruthenensis comitissi filia Rai-
 mundi de Rocafolio, 1310. a. Eius mater
 & filia, ibid. Eius testamentum, 1310. a.
 Isabellæ filia primogenita Heinrici comitis
 Rūbenensis, sponsa contrahit cum Ro-
 berto comite Clarifmontis, &c. 1465. c.
 1466. b.
 Isabellæ filia Guillelmi cambellani de Tan-
 querilla matrimonium, 1050. c.
 Isabellæ abbas Gorziensis, 823. a.
 Iñido filius Rodulfi viri nobilis, 412. a.
 Iñardo filius Petri vicecomitis Vaspincen-
 sis, 412. b.
 Itachio ad tempus communicat S. Martinus,
 593. c.
 Italia Saturnia appellata, 234.
 Italica lingua Latine vicina est, 298. d.
 Itali per Tubaſ dignitati, 311. c. Auctores
 schismatis 1345. d. Italæ principum ſo-
 cierias & confederatio 1342. b. Extra Ital-
 ianæ oratores & poetæ non eſſe quaerendos
 confer Petrarcha, 1346. b.
 Iterius abbas S. Martini, 34. a. 41. b. 49. a.
 81. c. 89. a. 107. c.
 Iterius notarius Caroli-Magni, 32. c.
 Iterius cancellarius Caroli-Magni, 35. a.
 37. a.
 Iterius dominus Tociaci, 1123. c.
 Judei, 1235. c. 1236. a. 1294. d. Iudaicoruſ
 notices excommunicentur, 1085. a. Ju-
 daeos ne quis apud ſcēneat, 1182. c. Ju-
 daea ſigillum, 1182. a. b. c. Uſura moderantur, 1182. Eius ſolventis
 debita, 1182. d. 1222. d. 1223. 1294. d.
 Inter eos & christianos conventiones,
 1182. a. b.
 Judicium durissimum fieri his qui praefunt
 nec proſunt fed obſunt, 781. c.
 Judionis verbiſ de Hubaldo monacho Eno-
 nensi, 265. c.
 S. Judoci de nemore monaſterium, 1332. b.
 Ei damna illata a comitibus Pontivii com-
 penſatur, 1332. b.
 S. Judoci abbas Galerius, 881. c.
 Judith imperatix, 87. a. 208. a. 213. d.
 Jubellus Rhemensis archiepiscopus Isabellæ
 abbatis Aveniaci munus benedictions
 impedit, 1302. d.
 Jubellus de Mediana, 982. c. 983. b. c. 1039.
 c. Ipsi plura caſta concedit Arturus dux
 Britannia, 1023. c. Relarcit damnum il-

INDEX RERUM ET VERBORUM

- latum Majoris - monasterii monachis , 1096. a. Profectus Jerosolymam ablata restituit monachis S. Stephani , 981. c. Profectus contra Albigenes confirmatus libertates Majoris monasterii , 1139. b. Julius cardinalis S. Marcelli , 804. a. 805. a. 810. e. S. Julianus episcopus Cenomanensis , 1058. d. Julianus Catinensis episcopus , Johanna du- cissa Düracii cancellarius , 1148. c. 1491. d. Julitta marchionissa , 347. a. Julius Caesar regnum Francorum cupiditate invasit , 574. c. Juniani communis cum episcopo Lemovicenii componit super consulatu , &c. de quibus erat quæstio 1120. d. & seq. Ivo episcopus Carnotensis , 83. b. Domum episcopalem lignam feci lapideam , 621. d. Priviliegium obtinet ne decadentibus episcopis eorum dominus disruptione subjec- cat , &c. 621. d. Ivo episcopus Saguenensis , 493. c. 494. Dat monasterio S. Vincentii Cenomanensis ecclesiam Curia laboris , 420. b. Ivo abbas & conventus Cluniacensis societa- tem incunt eum Hermanno abbatem & con- veniunt Patebornensi , 1382. c. 1383. Ivo comes , 490. b. Ivo comes Scutellensis , 823. d. 851. c. Ivo frater Johannis comitis Bellonensis , 1163. c. Ejus filius Theobaldus de Vilhaco 1163. c. 1171. c. Jumentum coacte factum non tenet , 653. b. & seq. 656. a. Jurens abbas Olerensis , 404. c. Julia episcopus Augustinus , 658. d. S. Julianæ capella data Rorario fidi Lo- tharii imperatoris , 115. d. Justitia opicum ad gratiam necessaria , 1026. d. Justitia quadriforme exercitum , 1027. c. Julius episcopus Mat. 903. b. Iuli affliguntur non ab irato , sed a proprie- tate Deo 231. c. Non semper perseverant in iustitia , 846. a.
- K**
- Kala monasterium Parisiensis dicescens , 1376. a. I. si substrata restituvi curar Philipps III. 1384. a. Monsalium humer- rum determinatus , 998. d. Kalendarii fratres , 1119. c. 1220. a. Kaminalensis praepotens Tymmo , 1266. b. Kaminalensis monasterium sub sua protec- tione suscepit S. Henricus imperator , 365. d. Kanutus rex Danorum 1003. a. Kalomanus rex Francorum , 47. c. 48. c. Kuono episcopus Argentenensis , 632. c.
- L**
- Laborens cardinalis S. Marie trans Ty- berium 974. b. Ladislaus dux Polonorum , 762. c. Latienses abbes Helgodus , 897. c. Vver- cus , 746. b. Lambertus archipilocus , 525. d. Lamberto episcopo Moriensis jus pro- cutionis remittit Philippus Augustus 1001. d. Lambertus episcopus Noviomensis , 805. c. Lambertus abbas 542. b. Lambertus abbas de S. Gifredo , 897. b. Lamberti confesio de Lovano excommunicatus , 412. c. Lambertus de Montai comes , 765. c. Lambertus comes de Monte-Acuto , 915. b. Lambertus vir nobilis Flouensis monasterii fundamenta jecit , 530. d. Lambertus Cadocus Ballivus Normanniae , 1238. d. Liberatus e carcere , 1111. c. 1214. a. Cartas a Philippo-Augusto & Lu- davico VIII. acceptas S. Ladislavo refug- nat , 1214. a. S. Lafrancus , 308. c. Langelum comiti Marchie datur , 1184. d.
- Quodquid in eo reclamare peteat Hago comes illud S. Ludovico cedit , 1236. c. Qui vicimus illus Hugo comiti Marchie tradit certis conditionibus , 1238. d. Demum ab Hugone comite Marchie par- tum beculo attributus fratri suo S. Ludovicus , 1271. c. 1272. a.
- Lantridus Gallus vir doctus , 507. c. Lantgravus de Thuringia pia natus , 1244. c. Lanzo abbas S. Vincentii Metensis , 519. c. Laraga urbs Navaræ inexpugnabibis obse- la capitul , 1504. c. Lascurense episcopi Bernardus , 505. c. Raymundus , 1397. d. Latinum monasterium ordinis S. Benedic- ti , 762. c. Latinaci abbates S. Eloquius , 287. c. S. Furseus ibid. S. Mumblus ibid. Radulfus monasterii dilapidator , 763. d. Larbarus comes , 1269. a.
- Laudensis episcopus O. 1156. d. Laudes coram episcopo in missa canenda , 891. a.
- S. Laudi Andegavensis Canonici in ecclesiam transferuntur S. Germani , 1263. d. Landunensis ubi elogium , 662. d. Laudini at occupata , 312. a.
- Landuneses episcopi Adalberto , 345. d. 358. b. Galterius de Mauranta , 834. a. He- linandus , 301. b.
- S. Launomari abbas Sequalo , 374. c. S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis 1317. d. 1328. d.
- S. Laurentii Leodiensis monasterium fulmine istum , 954. b. & seq. Illus constructio Regimardus , 957. d. Ipsius unitur collegia- ta S. Severi de Meffia , 884. c. & seq. Ab eo ut propriatis vitium climeineur horatio , 1356. a. 1557. Ejusdem monasterii abbates Beringerus , 553. b. Everelinus , 914. c. Guzelinus , 766. c. Sen. Vvazeli- nus , 808. b. Vvafelinus , 885. b. Vvoldo- bodo , 555. b.
- S. Laurentii Pariparnae abbas Henicus , 648. c.
- Laurentius Mediceo librinus mitit Angelus Pothinus Martis: Boſſi canonici regularis & abbas , 1596. b.
- Lebuini abbas S. Vedali constitutio , 381. c.
- Leccio brevis avidus legitur, citius intelligi- gitur, facilius memorie commundatur, famus reuinetur , 53. c. Lectionis con- tinuata prolixitas legentibus oneroſa , 941. c.
- Lebrecht dominus unus & duodecim consilia- riis regi adhærentibus creatur , 1515. c. Et Camerarius , 1516. c. Comitem Atma- niaci consolator de morte patris, horrora- que ut vita ejus deviter , 1338. c. 1519. Mandatum a rege accipit ut adversus An- glos omnes convocet nobiles , 1602. c. 1603. a. Eum confitit Ludovicus XI. ducem exercitus in auxilium regis Portu- galie mittendi , 1603. c. & seq. 1604.
- Lectorense episcopus Geraldus , 1365. c. 1370. c.
- Legionensis episcopus Petrus , 547. b. 549. c.
- Leicester dux Johannes , 1473. b.
- Leicester duci que cedenda tractatu Bolo- niensi , 1339. c.
- Leicester comes Simon de Monte-Forti , 1335. c. P. 1049. b.
- Lens Blancha regina data in dotalitium , 1092. b.
- Lemovicensis episcopus rei gerariae admini- strator sub Carolo VI. 1513. a. Lemovi- censis episcopatus fructus traduntur Hu- goni comiti Marchie 1189. d.
- Lemovicensis episcopus j. 1022. c.
- Leo papa IX. 421. d. 426. a. c.
- Leo Scrinarius sedis apostolice , 318. c.
- Leo fons S. Francisci unus & scriptoribus vita ejus , 1298. b.
- Leodegarius archipilocus Bituricensis , 664. d.
- Leodegarii archiepiscopi Viennensis pater & frater , 404. a. Dat S. Victorii Mafiliensi ecclesiam S. Ferreoli , 402. & seq. Et S.
- Ferreoli ecclesia S. Symphoriani , 404. c.
- Leodii recipiuntur fratres Prædictores , 1230. a.
- Leodienus ecclesia Lucio papa secundo scri- bit de nova haeresi , 77. 6. c.
- Leodienus episcopi canonicus sunt S. Martini Turonensis , 1035. a.
- Leodienes episcopi Adolphus , 1441. c. 1445. c. 1446. c. 1451. a. Adalberto , 674. c. Alberto , 748. c. 761. d. 765. c. Albertus , 993. b. 999. d. Alexander , 705. b. 708. a. 765. c. Baldricus 412. c. Fundat abbatiæ S. Jacobi , 377. d. Et deicat , 377. c. Deodrwinus , 458. c. 469. c. 487. c. 488. c. 498. d. e. Everalchus , 320. b. 321. a. 468. e. 1035. Fredericus , 642. c. 653. a. 674. c. 765. c. Henricus , 498. c. 517. c. Innotus episcopatus illius , 517. c. 540. d. 655. c. Henricus I. 764. c. Henricus II. 799. c. 807. c. 814. c. 810. d. 837. c. 865. c. 884. d. 912. a. c. 930. d. Hugo de Petri fonte 1063. 1079. a. 1167. d. Hugo de Cabilone , 1354. c. 1402. c. Johannes , 1229. c. 1247. a. Notkerns , 332. a. 468. c. Obertus , 554. b. d. c. 558. c. 621. b. 623. d. 625. c. 654. c. 765. c. 867. a. Abfolvitur ab excommunicatione , 621. Rainardus , 412. c. Reginardus , 957. 958. c. Richarius 468. c. Robertus , 1273. d. 1276. c. Rodo-fus , 884. c. 911. c. 984. d. Theobaldus , 1416. b. Throtinus , 938. c. Vvalcanus , 498. d. Vvazo fundat duas probendas in ecclesia S. Bartholomei , 412. d. Vvolbodo , 412. c. Leo- diensis ecclesia invictor , 642. c.
- Leodienes arguentur de præcipi in electione episcopi , 674. b. & seq. Excommunicati dicuntur , 389. a. Ut in eos ecclesiæ injuri- um ulcifatur. Robertum Flandriæ comi- tens excitat Palchalis papæ II. 159. a. Quod improbat & defet Sigebertus , 389. c. & seq.
- Leodienes archidiaconi Jacobus de Trevis , 1275. c. Radulphus propositus S. Joha- nis Leodiensis 1168. a.
- Leodieſus ubi canonici omnes a Scabi- norum jurisdictione proflui sunt immu- nes , 1317. b. 1318. a.
- Leodienus S. Martini collegiata , 1166. a. b. 1248. a. Societatem init cum Turonensi S. Martini 1312. a. A qua recipit fragmenta quedam panni quo sacrum corpus S. Martini fuerat involutum , 436. a.
- Leonante vicecomes Otto , 514. d. Vice- militis Adalais ibid.
- S. Leonardi vita ab hereticis concremata & suppreſſa 655. a. & seq.
- S. Leonardi miracula , 656. a.
- Leonii dominus Guidemarus , 1248. d.
- Leontmannus episcopus Cremonensis , 223. d.
- Leotvinnus episcopus Trevirensis , 10. c. 11. c.
- Lerin . Cappellum Navaræ munificissimum , 1504. c.
- Lericus archiepiscopus Senonensis , 390. d.
- Levitici expositio a quadam scro Dominica crucis , 575. a.
- Lexoviensis episcopus ab exercitu regis rece- dit , 1128. c.
- Lexovientes episcopi Arnulfus , 795. d. 1060. b. Guillelmus de Rupera , 1024. a. Hugo , 484. e.
- Lezatense monasterium , 1275. a.
- Liavardus episcopus Vercellensis , 661. c.
- Librorum maxima utilitas , 1601.
- Libri gentilium qua ratione legendi , 507. b.
- Libertas restituendæ formula , 333. a. Con- cedenda ritus 115. c. 126. c. Conceditur in cornu altaris , 159. d.
- Libertus abbas Vvaciadorenſis , 1063. a.
- Libidini deservire nihil aliud quam a Deo apotstolare , 790. c.
- S. Liborii episcopi Cenomanensis translatio Paterbonam , 1057. b. & seq. 1098. b.
- S. Libuini vita ab Hugaldo Elnencensi com- posita , 263. c. 264. c.
- Lierbertus episcopus Cameracensis , 469. b. c.
- Liedbornensis

H U J U S V O L U M I N I S.

- Liebornensis abbas Baldinus, 797. c. 825.
 Licitus notarius Caroli Calvi, 166. b.
 Lilius Tyfernus prologus in sermones S. Johannis Chrysostomi, 155.
 Lincolniensis comes Ranulfus, 152. a.
 Lingonensis episcopi Guillelmus, 1092. v.
 1134. a. Robertus, 1077. e.
 Lingua Italica Latina vicina, 298. d.
 Lirenibus monachis facultatem abbatis eligendi concedit Philippus-Augustus, 158. b.
 Liriensis abbas litigia cum Antipolitano praefixa, 718. b.
 Lisiardus Parisenensis episcopus, 345. c.
 Lisiardus episcopus Suelloensis, 652. d.
 Liso avus Roberti de Juliacus vicecomitis, 561. b.
 Liudgerus episcopus Monasteriensis fundator Verthunensis monasterii, 139. c.
 Liudulfus archiepiscopus Magdeburgensis, 1003. a.
 Liudulfus episcopus Vermandensis & Noviomensis, 328. e.
 Liutbaldus Mogontinus archiepiscopus, 433. c.
 Liutulfus cancellarius Ottonis I. Imperatoris, 294. a. 315. c.
 Lobiensis monasterio satisfacit Balduinuscomes Hannoniensis pro illatis injuriis, 896. c. & seq.
 Lobienensis abbas Johannes, 897. b.
 Lochiarus dominus Dioecesis Mellotensis, 1054. 1203. b.
 Locus-Duci monasterium, 117. a.
 Loci-Restaurari abbas Garius, 881. c.
 Loizforester venditio, 106. e.
 Lombards inter & Placentinos discordia, 1161. a. b.
 Longilidi abbas Radulfus, 584. c.
 Longi Pontis abbas Hugo, 655. b.
 Loscenus comites Ennmo, 615. b. Otto, 433. b.
 Lotharius imperator, 101. a. 144. b. 215. c. 247. c. Eius diploma pro Elonenensi monasterio, 98. c. Pro monasterio S. Maximini Trevirensis, 108. d. Pro Prumensi monasterio, 101. c. 113. d. 114. d. 127. a. 119. b. 135. b. 136. a. d. 139. a. Ad quod oratione causa venit, 122. c. In eo eligit se pulturn, 139. c. Eius diploma pro Alpazio fidei suo, 102. d. Pro Ebroino fidelis vasallus suo, 138. a. Pro Euseone comite, 103. d. Pro Henrico viro illustri, 231. e. Pro Rotgario fidelis suo, 115. d. Pro Sigefrido vasallus suo, 132. c. Eius praeceptum de libertate Dodana ancilla sua, 126. b. Eius uxoris Hirmgardis, 179. c. Ipse adheret Richardus Officiarius imperatoris, 97. c. Ex Italia reversus pacem facit cum parente suo Ludovico-Pio, 175. a.
 Lotharius II. imperator, 711. c. 761. b. 769. c. Mandat archiepiscopo Arelatensi ut sibi cum militia apud Placentiam occurrit, 717. d. Eius epistola ad Innocentium II. de electione episcopi Halberstadiensis in discordia facta, 753. b. Diploma pro monasterio Vvalciadorensi, 747. a. Casini commorans ut se grecere, 757. a. b. Eius obitus, 756. a. c. Pietas, 756. c. 757. c.
 Lotharius rex, 190. d. 2006. c. Lotharii regis diploma pro Prumensi monasterio, 143. c. 171. d. 174. 176. c. Cui jus mercati & monetae concedit, 158. b. Eius diploma de rebus quas tradidit Oliberto, 145. c. De concambio facta cum eo, 177. c.
 Lotharius rex Francie regnavit annis xxx & meritis x. 339. Eius diploma pro monasterio S. Quintini in Insula, 326. c.
 Lotharius rex Germaniae, 225. c.
 Lotharius rex Italiae, 174. c.
 Lotharius III. Romanorum regis diploma pro ecclesia Leodiensis S. Johannis, 704. b.
 Lotharius rex filius Gerbergae reginae, 816. c.
 Lotharius frater Ludovici Balbi, 206. a.
 Lotharius dux, 681. a.
 Lotharingia duces Godfridus, 857. d. 887. c.
 Ver. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. I.
- Godefridus ipsius filius, 857. d. Valerianus, 705. b. Comes Matthaus, 1031. b. Comitissa Agnes, 1032. b.
 Lovaniensis capituli S. Petri visitatio, 1243. c. Sigillum, 1243. c.
 Lovaniensis dicti simulas adversus comitem Namurensem, 630. c.
 Lovani comites Godefridus, 887. c. Henricus, 542. b.
 Lucas abbas de Cornelii-Monte, 886. b. 914. c.
 Lucas notarius Caroli Calvi, 119. b.
 Lucensis episcopus Ubertus, 721. d.
 Luciferus episcopus Jacobus, 1000. c.
 Lucia domina de Horreton, 1039. b.
 Lucius II. confirmat possessiones Savigniensis monasterii, 775. b. Ei tenet ecclesia Leodiensis de nova hereti, 776. c.
 Lucius papa III. 968. a. Confirmat S. Jacobo Leodiensi ecclesiam S. Magdalene, 950. d. Eius bulla ad Manastrem episcopum Trecentem 1136. a. De scismate personarum in ecclesiis Meldensi, 951. b.
 Ludolphus Halberstadiensis electus, 1315. a.
 Ludolfus comes, 425. b.
 Ludovicus abbas S. Amandi, Caroli Magno ex filio Rotrude nepos, 106. d. Eius aniversarium, 196. c.
 Ludovicus abbas S. Eucharii Trevirensis, 935. b. c.
 Ludovicus Pius imperator, 94. a. 98. d. 106. a. 111. c. 144. b. 208. d. 214. a. 247. c. 249. b. 258. c. Eius Praeceptum pro Autilliodesi ecclesia, 60. c. Pro Fontenellensi conobio, 61. d. Pro Identi, 76. c. Cuius fundator, 829. d. Pro Prumensi, 66. c. 69. c. 78. a. 79. a. 80. b. 82. a. 90. c. 93. b. Pro Turquensi S. Martini ecclesia, 63. a. 65. c. 86. c. 89. c. Pro Aginulo, 88. b. Pro Hruodberto fidei suo, 93. c. Pro Richardo, 97. Eius & Lotharii imperatorum diploma pro monasterio Corbeiensi, 81. c. Richardson Ostiarium suum petiendum sibi recipiatur, 97. b. Quia dic mortuus, 161. c.
 Ludovicus rex Francie orientalis, 190. d. Eius diploma monasterio Prumensi, 187. d. 193. d. 194. d.
 Ludovicus II. regis Germanie diploma pro monasterio Indeni, 202. a. De fundatione collegii xii. clericorum, 211. d. 339. d. Ludovicus rex filius Lotharii regis Francorum, 336. c. 339. d.
 Ludovicus IV. imperator praeceptum pro Massiliensi S. Victoris monasterio, 260. c. Pro Conrado comite, 262. c. Pro Valfredi Hugonis comitis, 266. b.
 Ludovicus imperator ad Adaligis Beneventano duce cunctis, 655. c.
 Ludovicus Balbus rex francorum, 251. b. 255. a. 258. c. Quo die natus, quo die unctus, 205. d. 257. c. Coronatus a Johanna papa, 209. c. Erga S. Martinum beneficis, 213. d. Ad cuius agrotans sepulcrum configit, 206. c. Eius diploma pro eo, 205. a. 206. b. 207. Pro monasterio Prumensi, 201. c.
 Ludovicus Ultramarinus rex quadam praedia concedit Elonenensi monasterio, 284. c.
 Ludovicus VI. rex Francorum, 703. b. 774. c. 980. e. Vivente patre rex coronatus, 603. a. c. Eius carta de libertate villa de Angicour, ibid. Pro Josleno episcopo Suelloensi, 748. c. Viginti viii modios annuatim concedit Aroasensi monasterio, 639. d. Protegit Carnotense S. Petri monasterium, 773. d. Afferit libertatem ecclesia S. Paterni Aurenhanensis, 633. c. Monachis Columbenibus S. Liphardi ecclesiam restaurandam concedit, 652. a. & seq. Confirmat factas a patre Philippo donationes eccle. S. Germani de Laia, 684. a. & seq. Eius diploma pro Columbeni monasterio, 685. b. Pro Meduentensi cella S. Magdalena, 823. b. Pro monasterio S. Quintini de monte 623. c. Pro confirmatione confederations majoris & iuratorum de Kala, 692. c. Caltrum in loco qui Caroli-Vane dicitur adiectat ali-
 randum pagum Parisensem ab holtibus, 678. c.
 Ludovicus VII. rex Francorum, 772. c. 806. b. 832. c. 938. b. 950. b. 967. c. 979. c. 989. c. 999. a. 1101. b. Confirmat privilegia Carnotensis ecclesia, 811. a. Eius diploma de regibus Calcarinibus, 703. a. Pro ecclesia Mansconentis adver-
 fuit Gerardum comitem Viennensem, 974. c. Aroasensi monasterio factam a Patre donationem novo dono adauger, 779. d. Eius diploma pro Brancensi monasterio, 773. Bonationem facit Culiacenii monasterio, 755. a. Confirmat possessiones S. Germani de Laia, 774. & seq. Eius diploma de fundatione monasterii de Loia prope Det-
 dingam ordinis Grandimontensis, 863. c. Cum nemus dedit, 1334. a. Confirmat pos-
 sessiones Fontanellensis monasterii, 899. c. Eius diploma pro Gemetenibus, 889. c. Pro cella Meduentensi S. Magdalene, 766. a. Confirmat privilegia & possessiones S. Remigii Rhemensis, 815. d. & seq. Eius diploma pro Senonensi S. Johannis ecclesi, 832. b. Pro Parthenone Suello-
 nensi, 838. a. Eratii Putacensis violentiam compescit, 773. d. e.
 Ludovicus VIII. rex Francorum, 1334. a. Filius Philippi-Augusti, 1021. d. 1090. c. 1164. a. 1284. b. 1286. a. Mater eius Isabellis, 126. c. Uxor Blanca, 1192. a. Filius S. Ludovicus, 1159. b. 1306. a. 1346. d. S. Thomas Cantuariensis devotus 1191. d. Legatas a patre Domini-Dei Pavlensi, 1366. lib. annui redditus affigunt in pra-
 postura Parisensi, 1176. a. Eius fodus cum Friderico Romanorum imperatore, 1183. c. 1195. c. Cum Henrico Roma-
 norum rege, 1183. c. Cum Raymundo Berengari comite Provincia conta Ray-
 mundum comitem Tholefanum, 1104. c. Conventiones cum abbatte Lyreni, 1192. d. Cum monachis S. Vedalti At-
 trebatensis, 1286. a. Inducit cum Haimericu vicecomite Thoarsensi, 1174. 1187. c. Conventiones cum Hugone de Lezignano comite Marchie, 1179. d. 1184. c. De Caltro Lezignano, 1187. c. 1186. a. Et de Mauisaco 1189. 1200. d. Cum Gau-
 frido de Lufgran de vicecomitatu Castri-
 Eradi, 1186. d. Cum Maria comitissa Pontivi, 1198. a. b. & c. Cuius filios & filias hereditarie successioni restituti, 1198. b. Philippo comiti Boloniensi dat Molleian, 1102. b. Petro comiti Britanniae ad Homagnum ingut Castrum Celsum, & Montem Falconis, 1101. a. Roberto comiti Drocaram Boniolium & Altainfontanam, 1100. c. Nononi Sancii dat in hominum ligum vicecomitatum Fenoleti & Ferre Pertusi, 1102. d. Confirmat venditionem Castellanae Brugensis, 1196. c. Eius castra juxta Bellum Podium, 1103. b. Prohibetur fortificia fiat apud Bequerel in Castellana Vaziaci, 1196. c. d. Ipsi di-
 mititur Albinacum in Constantiensi & castrum de Dollen, 1193. c. Comitatus Clarimontis si Philippus comes decessit fine herede, 1181. b. c. Ius oras suum in comitatu Tholofane & Biterrensi vice-
 comitatu & in conquesta de Albigesio di-
 mitit ei Amalricus de Monteforti, 1255. c. Fidelitatem ei iura Hugo vicecomes Tho-
 raci, 1211. c. Raymundus Berengari ad-
 versus comitem Tholofanum, 1204. d. Bertrandus de Gordonio, 1201. b. Burgenses Montisferrandi, 1199. c. Ab eius im-
 perio sepe subducit Elias Ridelli, 1179. b. c. Ab illius exercitu recedunt Constantiensi. Abrineensis, & Lexoviensis episcopi, 1188. c. Obsidet Avenionem, 1201. a. Eius stabilimentum de Jodes, 1211. d. 1214. d. Bariculariu illius Robertus, 1177. a. Camerata Bartholomaeus, 1177. a. Ursus, 1102. a. Cancellarius Guatimus Silvanectensis episcopus, 1177. b. Comita-
 bularius Matthaeus, 1177. a. Eleonori-
 narius Guillelmus Crepin, 1202. a. Le-
 gati Milo Brivaceius episcopus & Ro-

Q. 999

INDEX RERUM ET VERBORUM

- bettus de Bovis, 1184. c. Guilielmus de Balucolis, 1184. b. Sim. de Domibus Clericis, 1184. b. Simeonius Johannes, 1175. c. Senecculus in diocesi Petragoricensi Marchus comes, 1281. a.
5. Ludovicus, 1247. a. Eius irates, 1239. a. Comes Pictaviensis, 1139. a. Robertus comes Attribebatensis, 1100. b. Soror Elizabeth, 1215. a. 1216. a. Apsum, matrem ejus, & fratres sub sua protectione fulcitur Gregorius IX. 1210. c. 1211. a. Regalitatem est fundator, 1207. c. Novus regalis fundator, 1208. a. 1303. a. In connumerum definit monachorum, 1268. b. Monasterium S. Michaelis de Bassebort fundatur, 1334. c. Sub eius auspiciis fundatur conventus fratrum Minorum Falcicorum, 1318. b. Quorū fundationē auger, 1316. c. Monasterio juxta Pontifatā certos assignat redditus, 1270. d. 1271. a. Parthenonē de Meldeone quadam largit prædia, 1307. a. Monasteriorū ordinis S. Trinitatis & hospitale pauperibus apud Fontenblandi, novis redditibus auget, 1349. a. Ibi numerum fratrum definīt, 1350. d. Confirmat foundationem monastrium de Pace B. Mariae, 1221. c. Numerus de Loia a Ludovico VII. concessum Grandimontensis fratibus refutat, 1233. c. Confirmat donum monasterio S. Judoci de Nemore, 1332. a. Item donationem factam monialibus S. Pontii, 1231. c. Et monasterio Vallis-Richerii, 1326. b. Erectionem promovet quatuor probandatum in ecclesia Senonensi, 1231. b. Ceteros assignat redditus infirmitaria Columbeni, 1219. b. In capella sua Novigeniti monachum, unum Columbensem instituit capellaniū, 1219. b. Institutionem confirmat unus monachi in Valle-Guidonis, 1232. c. Capellaniū instituit in ecclesia Pissacensi, 1307. c. Ipse & Mater ejus Blanca locum assignant monachis Joyenvalis ad confiendum molendinum, 1229. b. Foundationem confirmat hospitalis Leffines, 1310. c. Domui Dei Pauperum redditus assignat ad emenda pauperibus Sappo ad monasterium S. Ebulli, pertinet, 1336. c. Prædia quadam monachis Gemunetici vendit apud Maran, 1304. a. Cum monasterio S. Theodorici Alvillarici, & S. Bafoli convenit de gisto sibi debito, 1315. c. Negotium fidei aduersus Albigenses a Gregorio IX. inchoatum prosequitur, 1210. e. Ipsi subfundit concedit pro negotio fidei in terra Albigensi, 1212. c. Decem libras assignat Guidoni de Gouatio ab Albigensis exceccato, 1230. d. Eius littera in gratiam Crucis signatorum, 1295. a. Ei ad Terram sanctam transiit permittit Fridericus IX. ex terris imperii virtus & necessaria alia extrahit, 1300. Ipsi fideliaret promittit & se transieratrum in subfundit Terra sancta Elias Talarandus comes Petragoricensis, 1297. b. c. 1298. a. Transfretat in Terram sanctam cum fratre suo R. Attribebat enim comite, 1297. a. 1298. a. Eius causa juxta Damatam, 1303. b. In Egypto juxta fluminis Nili, 1304. c. Juxta Maforam, 1306. c. Juxta Joppe, 1314. c. Eius epistola ad Blancham, reginam matrem suam, 1306. d. Capit. 1308. Damate Antithici sede sua pulso redditus assignat, 1314. d. Consanguineos Petri de Liffaco qui in expeditione sancta occubuerat Blanche mari committat, 1308. c. Unam & spinis coronam Salvatoris fratibus Minoribus Sagienis urbis mitit, 1348. d. Spinis aliquas ejusdem corona diversis in locis collocat, 1348. e. Inducit ejus cum Guillelmo archiepiscopo comite Partiaci, 1224. a. Saifuri fecit bona temporalia Th. Rothomagenensis archiepiscopi, 1226. a. Eius convectiones cum coœm archiepiscopo, 1226. a. Cum episcopo & capitulo Carmonensi de præbentis conferendis vacante sede, 1284. a. Cum episcopo Catalaunensi super regalibus, 1281. c. Cum Ilabelli Anglorum regina & comitissa Marchie, 1207. a. b. Cum Drogo, de Melloto super caltris Locharum & Calleionis, 1303. d. Conventions cum Hugo de Lefignano, 1344. c. 1215. a. Cum eodem tacte apud Clitionem, 1216. b. Vindocini, 1316. b. De matrimonio sororis sua cum primogenito comitis Marchie, 1238. c. Ipsi obitibus designat Hugo de Lagnano, 1209. a. Convictio cum Johanna Credonensis de uxori Anegav. Turon & Cenom, 1206. d. Cum Lamberto Cadoci sive Caducus, 1213. d. c. 1214. c. Quem carcere liberat, 1211. c. Cum Matilde comitissa Boloniensi, 1243. c. 1245. c. Cum Raymundo vicecomite Thoracii, 1241. c. Cum Burghenus Rupeles, 1246. a. Rogat. ut comitem Roletaci in nomine recipiat de feodo Sufclionis, 1214. d. Confirmat compositionem Guillelmi de Calviniaco cum Burghenus Caltri-Raduli, 1227. d. Pactum pacis inter regem & reginam Navarræ & comitem Britanicum uxorem eius, 1216. a. Comitisse Provincie forni lue sex milia librarium solvit singulis annis profratre suo Carolo, 1243. d. Dat Baroam de Mercurio caltrum Credonense, 1207. a. Dilecto suo Johanni de Gienvilla & suis ducentas libras anni redditus, 1214. b. Villam de Tribus Fontibus dimittit libram Rogericum comiti Fuxi, 1396. c. Dat Simonis de Pissaco Normer-villam in feodum, 1266. c. Nundinas concepit Theobaldus de Blazon, 1226. c. Hocopus suis S. Germani in Laia debitas sibi culcitas quando ibi jacaret dimittit, 1221. c. Stabilimentum de contracto cum Iudeis aere alieno, 1222. d. Littera de solvendis Iudaorum debitis, 1224. d. Conventio cum Johanne filio comitis Sustencionis de Iudeis, 1235. c. Eius fidus cum Friderico imperatore, 1257. d. 1258. Inducit cum Henrico rege Anglia, 1221. c. 1222. b. 1223. d. 1231. c. Guerra cum comite Britanniae, 1247. b. Eius causa juxta Aucenium ubi Britannia ballum baronum iudicio amitti Petrus comes, 1240. a. c. 1245. c. Et frater eius Andrea de Vitreto, 1240. 1241. a. Eius causa juxta Ponente de Say, 1241. d. Caltrum, Guerelin dedit cuto-dicendum Henrico de Avangor multi, 1250. a. Item Jelino avunculus Henrici de Avanger, 1263. c. Eius conventiones cum Guernem de Leonio, 1248. d. 1249. Cum Henrico de Avanger, 1249. b. 1250. a. Cum Radulfo domino Filigerium, 1246. 1247. Abriacus urbem inimit, 1254. b. Ei emendam facit Hugo Burgundia dux, 1262. d. Ipsi plegia constitutur ducissa Burgundia ab Hugone duci, 1262. d. Ipsi tradidit Duaci castellum per annum teneendum, 1261. a. Caltrum de Replemonde firmat, 1233. c. Terras & necas in parco Heldini includit, 1253. c. Bellum facit adversus comitem Marchie, 1271. d. Eius causa pro Blaviam 1274. d. Prope Marsillac, 1274. b. Prope urbem Pontis ubi tractat cum comite Marchie, 1271. d. 1272. 1273. c. Quis ei dedi & filios, si quis omnia, 1271. d. Item tria caltra pro fecuritate fidelis servitii, 1273. b. Bello parta ab Hugone comite Marchie comiti Pictavia fratri suo retinet, 1271. c. Eius bellum adversus comitem Toloznum, 1275. c. Cum eo pacem initit, 1255. c. cum Rogerio Bernardi comite Fuxi, 1232. b. 1274. c. 1275. De juribus suis in diocesi Petragoricensi inquit, 1280. c. Ipsi credit Trécentus comes Theobaldus quidquid habebat in feodis Britoli, Melientum & Remorentum, 1209. d. Ei afferitur contatus Clarimonis, 1346. b. Plegium ei se contulit Gaufridus de S. Leodegario miles pro fratre suo Galtero, 1261. c. Eius litera de legatis Johannis Saraceni cambiariorum Philippi-Audaci uxori quippe ejus Agneta, 1378. b. Honum ei praeditum ab Athone Ernaldo caltri Verdunculus, 1234. b. Ab Andrea Vitraci domino, 1230. c. A Bernardo comite Covenarum, 1277. b. Ab Elia comite Petragoricensi, 1297. A Guiherbert de Tormes, 1274. c. A Guideremare de Lequio, 1248. d. 1249. b. Henrico de Astorgo, 1249. b. Ab Hugone comite Marchie, 1237. c. Ab Hugone vicecomite Thoacci, 1210. a. A Johanne comite Rureiaci, 1217. c. A Renaudo de Ponte de feodis que tenebat a comite Marchie, 1274. a. A Radulfo de Filigris, 1246. 1247. A. Tingro filio Tingi, 1250. c. A Valencia relata Theobaldi de Blazon. 1235. c. Fratti suo Carolo comiti Andegavensi dat quinque millia libr. annui redditus, 1259. b. Buticularius ejus Johanes, 1310. c. Robertus, 1244. c. Stephanus, 1304. d. 1250. c. Cambellarus Petrus, 1320. b. Cancrarai Alfonsus, 1334. b. 1335. b. 1336. c. Johannes, 1304. d. 1306. c. Constabularius Agidius, 1314. b. 1335. b. 1336. c. Amatus, 1254. c. Imbeitus, 1304. d. 1305. d. Homo lugus Hugo Burgundia dux 1262. b. Marcellus Fancius sub eo Galterus de Nemo, 1278. b. Pannetarius Gerulus de Serria, 1320. b. In Pictavia fencellus Theobaldus de Blazon comes, 1246. b. Familiarius Baldunus de Corbolio miles, 1235. a. Nuinetus B. prior S. Martini de Caupis 1232. c. e. Miles in Angliam, 1251. c. 1252.
- Ludovicus XI. mandat reginam Angliae Rotomagum transeuntem honorifice recipi, 1500. c. Dominum de Lebriero ducem constituit exercitus mitendi in subfundum regis Portugallie, 1603. c.
- Ludovicus II. rex Jerusalem & Siciliae verat ne cuiquam electo archiepiscopo, episcopo, &c. oppida & maniones tradantur suis in comitatibus absque suo consensu, 1564. c. 1565.
- Ludovicus III. rex Siciliae in ipso flore etatis extinxius, 1584. c.
- Ludovicus de Navarra procuratores mittere Johanna ducila Duraci qui de matrimonio contrahendo iactarent, 1484. b. Matrimonio hujus pacta, 1488. c. 1489. &c. Confirmaatio Matris imperatricis CL. 1492. b. Absolvitur ab excommunicacione quia incurrit, ob contractum matrimoniorum in quarto consanguinitatis grau, 1498. 1499.
- Ludovicus dux Andegavensis, &c. comiti Armaniaco scribit ut potestati regis sub-jicit Aginnum locaque dependet, 1496. c. Eius filio propinquit Gironensis ducis primogeniti collocanda, 1507. b.
- Ludovicus dux Aurelianensis, &c. Codicium, Faram & Martlam acquirit, 151. c. 1512. Comitatum Suffonensem, 1573. b. 1574. & seq.
- Ludovicus comes, 643. b.
- Ludovicus comes Chiniacensis, 472. a.
- Ludovicus Flandriae comiti vendita Machilia, 1441. a. & seq. Quibus conditionibus, 1442. & seq. Reliquias S. Martini Turonensis capitulo S. Martini Leodiensis mittit, 1450. c.
- Ludovicus Langravi Thuringiae pater Hermannus, 1218. d.
- Ludovicus Buicularius Ludovicus VI. regis Francorum, 691.
- Ludovicus cancellarius Caroli-Calvi, 106. d. 110. b. 111. b. 113. c. 117. c. 119. b. 120. c. 121. c. 128. c. 135. c. 164. a. 166. b. 167. c. 168. c. 174. c. 180. a.
- Ludovicus de Insula filius domini de Launaco, 1477.
- Ludigentibus archiepiscopi Amolo, 123. c. Hugo, 418. d. 530. c.
- Ludolfus cancellarius Ottonis I. imperato-

H U J U S V O L U M I N I S.

- ris, 319. c. 328. b.
 Luibertus archicancellarius Ludovici regis
 Francie Orientalis, 188. d. 191. c. 193. c.
 Luibertus archicancellarius Ludovici II. re-
 gis Germania, 202. c. 212. c.
 Luifridus notarius Caroli Crassi, 223. d.
 Luivvardus archicancellarius Caroli Crassi,
 223. c. 216. d. 217. d. 220. c. 223. d.
 Lupo abbas S. Trudonis Simoniacus, 355.
 b.
 Lura abbas Guillelmus, 113. c. d.
 Lyra venus, 119. c. Lyra nova, 119. c.
 Lyrensis abbatis conventiones cum rege
 de usagio quod habebat in foresta Brito-
 lia, 119. c. d. Lirensibus monachis sua
 restituunt juber Philipps-Augustus, 1042.
 a. b.
 Luthevenis episcopus Bernardus, 352. c.
- M
- M**Abilia de *Lefignes* sutor Guillelmi
 de *Lefignes*, 1141. Eius matrimonio-
 nium cum Erardo de Nantolio, 1140. c. &
 seq.
 Machlinia urbis de juribus pacum inter Leodi-
 ensem episcopum Theobaldum & Aegidi-
 dum Berthou, 1416. b. 1417. 1418. &c.
 Confirmatur, 1420. d. 1421. Machlinia
 communia, 1421. c. 1422. Machlinia
 Flandro venditur ad episcopum Leodiensem,
 1421. c.
 Machilda regina, 283. c.
 Magalonensis episcopus Gorofridus, 558.
 b. 559. c. 561. a.
 Magdeburgensis monasterium ab Ottone I.
 fundatum, 137. c.
 Magdeburgensis abbas Anno, 317. c.
 Magdeburgensis archiepiscopatus creditio, 317. b.
 Magdeburgensis archiepiscopus absque Ro-
 mane ecclesie praecerto absolvitur ab ex-
 communicatione, 641. a.
 Magdeburgensis antistites se veliebant episcopi
 Halberstadienae, 681. c.
 Magdeburgensis archiepiscopi S. Adalbert-
 ius, 317. c. Adelongus, 620. c. Adelgar-
 ius, 635. b. Conradus, 748. c. Liudolf-
 fus, 1003. a. Norbertus, 705. b. Ror-
 kerus, 681. a. Eius electi jurematum
 659. d. c. Viemannus, 994. b.
 Magnus quis vere dicendum, 231.
 Magnus abbas S. Victoris Massiliensis, 260.
 d. c.
 Mainarius norarius Carolomanni regis, 33.
 d.
 Mainetii abbatis S. Victoris Massiliensis sta-
 tutum de bibliotheca, 1920. d.
 Maingaudus abbas Corbieensis, 344. d.
 Majoris, monasterii laus, 921. c. Abbates
 Gaufridus, 920. b. c. 983. Herves,
 919. c. Hugo, 1096. a. Odo, 746. a.
 Vivianus, 118. c. Majoris-monasterii fra-
 traria orationes & suffragia post mortem
 petri Guibertus abbas Gembalencensis, 923.
 c. Majoris-monasterii monachi debita
 iudeas solvunt, 984. b.
 De S. Malachia hymnus a S. Bernardo
 compitus, 746. b.
 Malodunum ordinis Cisterciensis fundavit
 Blanca regina S. Ludov. mater, 1270.
 d.
 Manafes episcopus Autissiodorensis, 1121.
 d. 1111. b.
 Manafes archiepiscopus Remensis deposi-
 tus, 499. c. 520. a. Eius privilegium pro
 monasterio Andaginense S. Huberti, 499.
 d.
 Manafes episcopus Aurelianensis, 1133.
 d.
 Manafes episcopus Cameracensis, 592.
 Manafes episcopus Meldensis, 624. c.
 Manafes episcopus Trecensis, 116. a.
 Manafes comes, 900. c.
 Manafes frater Arnulfus comitis Chiniacen-
 sis, 471. c.
 Mandana rex Navarre munificissima, 4504.
 d.
 Mandatum pauperum quotidie in monasteriis
 monachorum, 1133. a.
- Mandefels Palatinum regnum, 134. b.
 Manegaudus abbas S. Michaelis ad Molam.
 811. c.
 Manegoldus comes Palatinus, 632. d.
 Manfridus Cardinalis S. Georgii ad Volum-
 aureum, 859. c.
 Manfridus episcopus Antopolitanus, 718. c.
 Manfridus episcopus Tiburinus subiecit
 electionem Calixti II. 6. 17. c.
 Manfridus comes de Vvallo, 862. c.
 Manichazom dogma abjurat Roma in ple-
 no consistorio Legatus quidam regis Bos-
 niae, 152. a.
 Manihaea monasterium ordinis Cisterciens-
 sis, 1459. d.
 Mantua societas cum Florentinis, Bononi-
 nibus, &c. 143. b.
 Manuel imperator C.P. 82. 8. d.
 Marbodus non est auctor metrice exposi-
 tions in Cantica cantorum, 368. c.
 Marchiz comes Hugo, 1200. c.
 Marchiz comes pacis conditions offert
 Philippi regi, 1161. d.
 Marchia comes Hugo de Lexignano, 1179. d.
 1184. c. 1107. b. 1214. c. 1224. b. 1241. d.
 1246. b. 1271. d. Ludovicus VIII. senescal-
 lus in dicti Petraricenpi, 181. a. Usq[ue]
 ejus regina Anglia, 1161. 1207. a. 1271.
 d. Eius totalium, 1168. d. Eius pacum
 cum Philippo rege, 1162. c.
 Marchianensis abbas electionem impedit
 Alvifus episcopus Atribateanus, 719.
 a. Vexat monachos, 720. d. Marchianen-
 sis abbas Lebuinus, 282. c.
 Marciliacum castellum Andreæ domini Vi-
 triaci, 1241. c.
 Marcus abbas Prumensis, 85. b. 91. a.
 c. 92. b. 93. c. 110. d. 176. b. 246. c. Pri-
 vilegium obtulit a Lothario imperatore,
 1021. d. Communitatem facit cum Hecti
 Trevirensi archiepiscopo, 114. a. Ei dona-
 tionem facit Lotharius imperator, 115.
 a. 117. b.
 Marcus comes, 549. b.
 Marcusa regina, 546. c.
 Marescallia Francie hereditaria non est, 117.
 a.
 Marescalli Francie Juramentum, 1173. c.
 Margarita comitissa Flandriae & Hannoniae
 cum abbate Lobensi transfigit de Catalis
 orientium in comitatu Hannonia, 1314.
 a.
 Margarita comitissa Hanuonensis, 895. d.
 Margarita filia Galtonis vicecomitis Bearnii
 futura uxor Rogerii Bernardi filii comitis
 Fuxensis, 1311. d.
 Margarita refuta Pontii de S. Germano,
 fratris Guigonis de S. Germano episcopi
 Calenensis, 1460.
 Margarita recluta, 904. d.
 Maria votum virginitatis fecerit antequam
 ducere Joseph, 842. c. d.
 Marie Virginis visitacionis solemnitas ab
 Urbano VI. instituta, 15. 9. c.
 Maria officium intitulatum in Senaungensi
 ecclesia, 1019. a.
 S. Maria de Indio ecclesi, 1169. d.
 S. Maria de Livriaco abbas, 1207. d.
 S. Maria Sutlemonensis abbatissa, 798. b.
 Maria abbatis Strumensis, 888. c.
 Maria Christi ancilla in monasterio Oigna-
 enci sepulta, 1386. c.
 Maria filia ducis Bituricensis & Alvernia, 1388. b.
 Maria imperatrix Constantinop. Achaea &
 Tarenti principissa, 1485. c. 1489. b.
 Cuius sutor Johanna regina Sicilia, 1489.
 a. 1492. b. Pacta matrimoni contrahendi
 inter Johannam filiam suam, comitissam
 Duracii, &c. & Ludovicum de Nar-
 varia approbat & confirmat, 1492. b.
 Maria a Burgundia filia ducis Niverensis
 pacum matrimonii cum Johanne primogenito
 comitis Armanici, 1548. d.
 Maria de Bar regta Henrici de Bar, Inge-
 rannejo Codicaciaco filia vendit comitatum
 Saclonenensem, 1573. 1574. & seq.
 Maria de Codicaciaco primogenita & heres
 Ingrenni, Codicaciacum, Faran & Mello-
- neum vendit, 1571. 1572. c. 1573.
 Maria comitissa Flandria, 1019. b.
 Maria comitissa Pontivii, 1198. b. 1312. b.
 Ipsi Ludovicus VII. quicunque iactantu-
 sum de morte patris eius, 1178. d. Eius
 filii & filia hereditariae successioni iacti-
 tuuntur. 1198. b.
 Maria sutor Jonensis comitis Bellimontis,
 1163. c. Eius filii, 1163. c.
 Marianum monasterium, 824. c.
 Marianus rex seu Index Caralitanus, 657.
 c. Confirmat S. Victori Massiliensis dona
 patris sui, 623. c.
 Marianus rex & Index Sardine, 524. c.
 525. d. Filius Contaçina regis Caralita-
 ni, 613. c. 519. a.
 Maroii castrum Raymundo vicecomiti
 Thoarei ablatum, 1241. b.
 Miqua sutor Bernardi comitis Armaniaci,
 1408. a.
 Marquardus abbas Corbie nove, 603. c.
 Marquardus de Crumbach, 803. a.
 Marquisse filie domini Bartali de Baicio
 cum Henrico Ruthenensis comitis filio
 pactum matrimonii, 1337. b. Eius dos,
 1347. c.
 Mariani vicecomitatus, 1356. c. 1357. a.
 A Bearnensi non separandus, 1369. a. 1368.
 c. 1373. c.
 Mariani vicecomitissa Martha, 1358. a. &
 seq.
 Matilius abbas S. Aegidii Leodiensis, 885.
 c.
 Marclii de Carraria conspiratio, 1. 83. c.
 Captus a Vicentis Venetiis capite plicsus
 est; ibid. c.
 Marfina prioratus, 1475. c.
 S. Martinus illibata caritatis exemplar, 113.
 a. Ad tempus communica Itachio, 152.
 c. Ejus sepulcro oblationes facta, 90. b.
 Ad tumulum eius confugit Lodovicus
 Balbus agitudinis tempore, 206. c.
 Translacio ejus, 274. c. c. Facta ad Ca-
 bleiam, 274. b. Eius reliqua, 1015. d.
 1436. a. Data a Flandria comite capitulo
 Leodiensi S. Martini, 1450. d.
 S. Martini Colonensis uasa, 1377. c. Ali-
 banus, 682. c. Isaac, 131. b. c.
 S. Martini Leodiensis ecclesie collegiata,
 11. 6. a. Ab Everaco episcopo funda-
 data, 130. c. Societatem habet cum Tu-
 ronenii S. Martini, 1312. a. Statuum de
 defunctis S. Martini Leodiensis canonici,
 613. a. & seq.
 S. Martini monasterium Lemovicense pro-
 viginti monachis conditum, 665. d.
 In eo sepulti pater & mater S. Eligius, 665.
 d. Illius abbas Geraldus, 666. c.
 S. Martini Martiniensis abbas Richerus, 823.
 a.
 S. Martini Sagicensis abbas Henricus de Clas-
 romonte, 1377. c.
 S. Martini Tricensis abbas Vitalis, 890.
 d.
 S. Martini Turonensis ecclesie privilegia,
 1099. & d. seqq. Libera est a dominatione
 episcopi Turonensis, 87. a. 89. b. 108. Eius
 mansiones liberæ in adventu etiam regis,
 106. a. Jus ipsi percutiende moneta con-
 cussum, 277. c. 341. c. Possessiones ejus im-
 minuitates & privilegia confiuntur, 2. 6.
 d. & seq. A monachis translata est ad cle-
 aticos, 6. c. Unus per abbates deinde
 per decanos administrata, 339. c. In ea
 debent esse, 200. Nec ultra canonici, 113.
 d. A Normannis combulta fuit, 34. c.
 A quorun infestatione canonici confu-
 guntur, 109. a. 110. c. 111. d. 112. du-
 tum Litadum ad confugium adversus Nor-
 mannorum & Britonum impresiones, 162.
 c. Eorum societas cum Leodiensi ecclesia
 S. Martini, 1035. a. Abbates Autlandus,
 24. c. 107. c. Fridigulus, 61. c. 65. d. 107.
 c. 119. c. Guifardus, 38. b. 107. c. Hu-
 berus, 164. c. c. 166. d. Hugo, 1207.
 c. 256. c. 342. b. Hugo confaginatus
 Caroli-Calvi, 210. c. 213. b. Hugo pro-
 pinguis Caroli Simplicis, 210. c. Hugo

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Capetus, 339. c. Itherius, 34. a. 42. b.
 107. c. Robertus comes, 270. b. 273. c.
 274. b. 342. d. Frater Odonis regis,
 250. d. 256. c. Vivianus, 111. c. 118. b.
 119. d. 273. c. Vulfaudus, 65. c. 107.
 c. S. Martini decanus sub abbate omnia
 ordinat, 218. c. Decani Guido, 1312. a.
 1319. c. 1320. b. P. 1407. a. Stephanus,
 2435. d. Thesaurarius Philippus, ibid.
 1112. a.
 Martinus papa V. electus in concilio Con-
 stantiensi, 1180. a.
 Martinus abbas S. Vedalti, 848. b. 872. c. &
 seq. 888. b. 896. b. 901. a. 963. a. Dat co-
 muni Attribentis medietatem telonei At-
 tribentis, 1285. a. Ejus conventiones
 cum R. comite Attribentis, 1287. c. &
 1288. a.
 S. Martini de Campis prior B. S. Ludovici
 nuntius 12. 51. c. 12. 52.
 Martinus praepositus electus Halberstadien-
 sis, 754. a. Ejus electio irrita, 752.
 c.
 Martinus Adephoni comes, 547. c.
 Mafatina soror Bernardi comitis Arma-
 niaci, 1408. a.
 Mafora in Agypto caltra ponit S. Ludovi-
 cus, 1306. c.
 Fr. Maftus de Marignano ordinis Minorum,
 1298. d.
 Mafiliensis episcopi, Honoratus, 322. c. 369.
 b. Maftonus, 41. b. Pontius, 333. a. 334.
 a. 355. d. 368. b. 370. d. 400. a. 408. d.
 417. b. 460. d. 467. d. Mafiliensis episcop-
 us Victorinus vexat, 694. c.
 Mafiliensis praefotis R. apostolice sedis
 legatus, 755. d.
 Mafridus comes, 145. c. 177. d. 269. a.
 Mafridus comes ministerialis Lotharii im-
 peratoris, 108. d. 115. d.
 Maftha de Armanico domina de Lebreto.
 volum mitteendi ad limina S. Jacobi de
 Compostella, in alia opera pietatis com-
 mutari permititur, 1497. d.
 Maftha comitis Armanicae matre terra attri-
 buitur Gavardani, 1428. c. 1429.
 Maftha vicecomitissa Marfan, 1356. a. Uxor
 Galtonis vicecomitis Bearnensis, 1356. a.
 1357. a. 1362. c. 1365. d. 1364. b. 1367.
 c. 1368. a. 1370. b. Ejus testamentum,
 1357. c. 1359. c. 1360. a. c. 1368. b.
 Mafhildis de Nantolio abbatis Calensis, 1353. a.
 Mafhildis abbatissa S. Mariae Sufisionensis,
 758. b.
 Mafhildis regina uxor Henrici V. regis Ro-
 manorum, 886. b.
 Mafhildis regina Angliae, 578. c. 579.
 Mafhildis regina comitiss Flandriae, 101. e.
 Mafhilde comitissa fundatrix Brunvillar-
 iensis monasterii, 893. b. 395. b. 450.
 b.
 Mafhildis comitissa Boloniensis, 1224. d.
 Ejus pater Ren. comes de Calero, 1244. a.
 Filius Johanna, 1243. c. 1244. a. 1245. b. d.
 Ejus conventiones cum S. Ludovico, 1243.
 c. 1245. Ejus matrimonium cum Philippo
 filio Philippi Anguli, 1244. b.
 Mafhildis comitissa Nivernensis, 1121. e. Nepis
 Roberti de Correia, 1161. b. Juramen-
 tum prastar Philippo regi Francorum, 1161.
 b.
 Mafhildis comitissa Hengelbach, 85. c.
 Mafhildis Thoune de Couciaco uxor, 1323.
 c.
 Mafhildis uxor Burchardi de Malliaco, 1118.
 b.
 Mafhildis de Malliaco fundatrix Portus re-
 gii, 1050. c.
 Mafhildis de Monte-inirabilis, 454. d.
 Mafhildis uxor Theoderici de Bullen, 912.
 d.
 Mafisconensis ecclesiae infensus Gerardus co-
 mes Viennensis, 944. c. Liberatur ab ejus
 vexatione, 875. b.
 Mafisconensis episcopi electio libera, 1087.
 d.
 Mafisconensis episcopus Pontius, 1087. b.
 Matrimonium dignitas, 1005. c. Duabus de
 causis a Deo institutum, 891. c. Propri-
 tate obiectum procreandam & ad virandam for-
 nicationem 1005. b. c. Matrimonium non
 facit simplex juramentum de futuro, 314.
 b. & seq. 877. b. Non virginis de-
 coratio, sed pactio conjugalis, 336. 838. d.
 Post casufractum votum contrahi non po-
 tent, 839. d. e. In quanto consanguinitas
 gradu recindendum, 150. d. 151. a.
 Matrimonium presbyterorum non prohibuit
 Deus, 50. a. Matrimonium an contrahere
 possint abbas & abbattilla, 89. c. &
 seqq.
 Matrimonii pactum inter Margaritam fi-
 liam Galtonis vicecomitis Bearnensis &
 Rogierum Bernardi filium comitis Fuxen-
 sis, 1313.
 Matrimonii pactum inter Henricum filium
 Ruthenensis comitis & Maifusiam filiam
 Barali domini Baucio, 1337. b.
 Matrimonii pactum inter Ermaldum de Ca-
 strobono & Elisenda neptem comitis
 Urgellensis, 1070. b. 1071. b.
 Matrimonii pactum inter Nivelonem filium
 Nivelonis marescalli & Luciam filiam bri-
 gardi domini de Squaiencourt, 1078. a.
 Matrimonii pactum inter Hebertum &
 Godchildem, 518. d.
 Mathaus episcopus Albanensis, 743. c. e.
 Mathaus episcopus Trecentis, 890. d. 906.
 c.
 Matthaei Boffi canonici regulatis & abbatis
 liber de veris ac salutibus animi ga-
 dis, 1596. c.
 Mathaus dux Lotharingie, 1032. b.
 Mathau comitis Boluentensis diploma pro
 monasterio Branceni, 881.
 Mathaus comes Pontivii, 1332. b.
 Mathaus camerarius Ludovici VII, 773.
 c. 774. b. 775. a. 798. d. 817. c. 823. d.
 832. a. 873. d. 890. c. Camerarius Philip-
 pi Augusti, 930. c. 981. b. 1077. b.
 Mathaus constabularius Ludovici VII,
 773. c. 774. b. 775. a. 798. d. 817. c.
 823. a. 832. a. 873. d.
 Mathaeus de Montemorencio constabu-
 larius Francie sub Ludovico VIII, 1164.
 a. 1177. a. 1186. c. 1189. a. c. 1192. c.
 1193. c. 1195. b. 1197. a. 1200. b. 1202.
 a. Sub S. Ludovico 1106. c. 1117. 1158. b.
 1239. d. e. 1241. d.
 Mathaus vicecancelarius Vilhelmi regis
 Sicilie, 903. c. 904. b.
 Mathaeus de Malliaco, 1118. b. 1120. b.
 Sac de Mathaco, 1332. c. 1334. a.
 Mathaeus de Tria, 1146. c.
 Maurienensis episcopus Almundus, 223. d.
 Mauritius episcopus Genomanensis, 1272.
 c.
 Mauritius episcopus Parisiensis, 988. d. 989.
 c. 1077. a. Jus parodatum ecclesie de Mar-
 tociis violatum restituit, 1013. b. Ejus
 obitus, 1013. b. & seq.
 Maurice episcopus Silvacectensis, 863. c.
 Mauronius episcopus Mafiliensis, 41. b.
 S. Mauri abbas Gerardi, 162.
 Mayrus Judex, 3. a.
 Maufacum traditus Ludovico regi pro ballo
 & dotalitio Agata nepis comitis Mar-
 chia, 1200. c.
 Maufacum datum pro dotalitio Agatha nepis
 Hugo de Dugny, 1189. c.
 Maufacum castum, 1235. c.
 S. Maximini Trevientis ecclesia S. Johanni
 evangeliste facia, 281. a.
 S. Maximini titulus indecis inter SS. Agri-
 ci & Niceti tumulos, 150. d. e.
 S. Maximini plura ablata retinuntur ab
 Henrico III. imperatore, 425. c. & seq.
 516. d. Ab Henrico IV. 631. b. 641. c. Ab
 Henrico V. 611. c. 613. b. 618. a. & seq.
 ab Otrone I. 591. Ab Otrone II. 325. Ab
- Ordone III. 345. c. Donationes factae, 240.
 Ab Otto, 1. 321. c. Jus cuendae monte
 concedit Otrone III. imperator, 362. a.
 S. Maximini Trevientis abbatis elec^{tio}
 libera, 11. b. Abbatem deponi juber In-
 nocentius XI. papa, 724. c.
 S. Maximini abbates Berengofus, 612. a. 613.
 c. 632. b. 643. a. 686. a. Folera-
 dus, 108. c. Folernarus, 346. b. Ge-
 rardus de simonius insimulatus, 719. b.
 Gilebertus comes, 381. b. 382. a. Henri-
 cus, 517. a. Otradus 361. b. Ogo, 346. b.
 Popo, 643. c. Theodericus, 426. b.
 a. Thietfridus, 325. c. 345. c. Vi-
 cherus, 516. d. 519. b. Villerus, 293. 24.
 S. Maximini advocatis limites ponit Hen-
 ricus III. imperator, 432. d. Ne quid alter
 fuit sicut abbas confensu caveretur, 1376.
 c.
 Maximus imperator Priscillianum episcopum
 morte condemnat, 593. d.
 Maximus invadit episcopatum Salontianum,
 593. b. Reconciliat ecclesie, 593. c.
 S. Medardi abbas Gautredus, 744. b.
 S. Mercaldi Sufisionensis castellum, 950. b.
 Mediolanenses ad resistendum ecclesie ini-
 micis horratus. Fredericus archiepiscopus
 Coloniensis, 640. b. Excommunicantur ob
 possum in baraco archiepiscopum Medio-
 lanensem, 1154. a. & seqq. Quid cum eis
 egredi Pergamensis & Laudenensis episcopi,
 1157. a. b. Iniquas pacis conditiones
 Januencensis offerunt, 1572. c. Florenti-
 nis bellum inferunt, 1546. c. Media-
 lanensis dux Philippus Maria Angelus, 1567.
 b. 1587. b. 1588. d.
 Medicina immatura perniciofa, 760. c.
 Medianensis cella, 584. c.
 Mediana dominus Drogo de Melloto, 1203.
 b.
 Melindensis abbas Varinerus, 886. c.
 Megingaudus episcopus Paderbornensis, 397. c.
 Megingaudus comes, 190. c. 191. b.
 Megingaudus comes procurat donationem Tre-
 vienae monasterio S. Maximini, 224. a.
 Meingotus episcopus Merseburgensis, 748. c.
 Merlinus, ministerialis Patherburnensis ec-
 clesie monasterii Gerdinensis oenactor, 1173. b.
 Meineverus episcopus Paterbonensis funda-
 tor Abdingofensis monasterii, 582.
 c.
 Melidenensis episcopi jus in castro Domini-
 Martini, 1224. d.
 Melidenensis episcopi Burchardi, 686. c.
 Guillelmus, 1117. d. 1118. c. 1173. c. 1376.
 a. Manasses, 684. c. Nicolaus, 1415. c. Pe-
 trus, 1189. a. 1234. d. 1250. d. Ejus con-
 ventus cum comite & comitissa Bolo-
 niae, 1224. d. Vicarios in ecclesia Meliden-
 sis instituit, 1268. c. Stephanus, 869. b.
 873. b. Simon, 944. c.
 Melicer Gregor IX pater aduersus Albige-
 osenses decepit, 1210. c.
 Melina flumen, 23. d.
 Melior cardinalis SS. Johannis & Pauli,
 974.
 Mellementum possidet Blanche S. Ludovici
 mater ratione dotalitii, 1271. a.
 Mellenius comes Galeranus, 471. b. Ejus
 elogium, 876. b. & seq. Hugo, 471. b.
 490. b. Albertus, 986.
 Melodunensis exactiones dicta Bonitatis
 remifia, 1267. b.
 Mengeduria urbs Navarre munitionis capitur,
 1104. b.
 Menute fallax corrigenda, 892. d.
 Meroldus episcopus Cenomanensis, 36. a.
 Meripinum castum, 1273. c. Bello amic-
 sum recipie in fructum Hugo comes Mar-
 chie, 1272.
 Merseburgensis episcopatus erectio, 318. a.
 episcopi Albinus, 625. b. Bolo, 318. c.
 Everhardus, 994. c. Meingotus, 748. c.
 Mersburgensis conventus Adversus pag-
 nos, 626. c.
 Mersburgensis abbas Villeranus, 507. c.
 Mestanensis archiepiscopus Nicolaus, 503. d.
 Metenius episcopus cancellarius imperato-
 ris, 1169. b.
 Merensis

HUIUS VOLUMINIS.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- vicecomite Leoniam, 514. d. Andegavense de Roia, 1166. c. Rotonus S. Salvatoris, 147. c. De Roivie, 1011. a. Ruthenense SS. Petri & Leontii, 631. c. Monasterium Sacre-cellæ, 1207. c. S. Saturnini, 899. b. S. Saturnini Caralitani, 617. b. S. Saturnini in Sardinia fundatur, 514. d. Savignacum, 983. c. 1129. c. 1261. d. S. Savini Tarbencensis, 1295. d. 1340. a. Scithene, 64. c. S. Sebatiani, 451. c. abbates illius debent esse monachi S. Victoris, 41. e. S. Sepulchri Cameracensis, 469. c. S. Servandi Tolentanum, 546. a. 548. a. & seq. S. Severi de Massia, 808. c. S. Severini Castr-Nantonis, 1207. c. Siebergense, 978. c. 1377. c. Silva benedicta ordinis Cisterciensium, 1459. d. Silvanevensis S. Remigii, 1208. e. De Spina, 714. e. De Stella, 1320. d. S. Stephanus Balneolensis datur S. Victorii, 506. c. Suestra, 18. c. 20. d. Monasterium S. Theodorici, 1333. c. S. Theofredi, 1459. d. SS. Trinitatis de redemptione captivorum, 1349. b. S. Trinitatis de monte, 946. c. SS. Trinitatis de Triis, 1354. a. Monasterium de Valle ordinis S. Augustini prope Antium, 1459. d. Vallisculus fundatio, 150. d. Vallis S. Georgii, 998. b. Vallis Guidonii, 132. c. Vallis S. Petri, 1115. a. 1116. c. c. Vallis Profunda, 1206. c. Vallis Richerii, 1325. b. Vallium-Sarnani, 1119. c. 1262. a. Vallum - Sezena, 880. c. 1009. d. Vallum, 1119. c. Veteris pediculi, 1098. d. 1203. b. c. S. Veldali Atrebencensis, 182. a. 687. c. 898. e. 1283. d. 1285. a. S. Venantii Turonensis, 342. a. Victoria, 1202. c. 1207. c. S. Victoris five S. Victricii Genocanensis, 124. b. S. Victoris Massiliensis, 99. c. 312. e. 333. b. 355. c. 469. c. 898. 1295. d. 1327. 1340. a. b. 1344. b. 1354. Datur monasterium la Romae, 324. d. Villatenese, 923. c. S. Vincentii Cenomanensis, 611. a. 683. b. 1037. c. S. Vincentii Silvanecte, 1207. c. Vvalciodori, 538. d. 1079. b. 1320. a. c. Vverthincense, 130. c. Verventia, 845. a. Vocoladiv, 998. Monasterium Yburgense, 797. c. S. Ymerii, 795. d. De Ylencio in Turingia, 1264. b. Moneta Meldenensis, 696. d. 873. b. 874. a. 1415. c. Moneta jus concessum monasterio Indensi, 316. b. S. Martini Turonensis ecclesie, 285. c. 324. c. S Maximino, 361. a. Primitus monasterie, 178. b. 246. c. Moneta damnosa mutatio locis sub Hugone antiuitate, 1403. a. b. Super moneta decreum regis Philippi I V, 1412. d. Monetae providendum ne prætextu necessitate sibi vindicent proprietatis, 1262. c. Monialium numerus in cenobio Calensi præficitur, 998. d. De Monialibus includens statuta Nicolai de Cusa, 1597. d. 1598. Montio optima quæ nec adulacione fallit, nec exasperatione irritat, nec denotione adurat, 918. c. Montis-Acuti comites Cuno, 518. d. Lambertus, 93. b. Montis-Acuti dominus plegius constitutus S. Ludovico ab Hugone Burgundiae dux, 1362. b. Montis-Barbari castrum, 544. c. Ejus obitio, 544. c. Montis-Cathani Gasto vicecomes Bearnensis, 136. c. Montis-Dublelli ecclesia B. Mariae fundatio, 375. d. Mons-Falconis datur Petro comiti Britannæ ad homagium ligum, 1191. a. Montis-Ferrandi in Arvernia comes Guillelmus, 1199. c. Montis-Ferrarii comes Vvillelmus, 862. c. Mons-Fortis comites, 1239. c. Amalictus, 1225. c. Simon, 1034. c. 1130. c. Mons-Granarti, 1232. c. Castrum, 1233. b. Montis-Majoris monasterii reformatio, 504. c.
 Montis-Majoris abbas Archericus, 367. c. 371. b. Montis-Mauriaci dominus C, 1034. d. Montisquivi dominus comitis Convenarum faver adversus comitem resens aquelli, 1448. d. Montis-Regalis dominus S. Ludovico plegius constitutus ab Hugone Burgundiae dux, 1262. c. Montis-Salvi praeposito legat Henricus comes Ruthenensis ecclesiam S. Mariae de Indos, 1169. d. Monasterium comiti Picaviae fratri S. Ludovici jure belli cedit, 1271. c. 1272. a.
 Monasterium castrum, 116. b. Monasterium comitisa Richildis, 517. d. Montignacum supra Alteam, 132. c. Morbaciensis abbas Erlolus, 634. c. Morinenses episcopi Diderici, 81. c. Humfridi, 332. Ipsius parentes, 139. a. 130. d. Johannes, 1366. d. Lambertus, 200. d. Mil., 800. a. Johannes de Comines, 679. Mors depositio sarcinae gravis, 761. c. Non moris, sed mortalis dicitur transitus iunctus mortuorum ex hac vita, 1026. a. Mortem evadere nullus potest, 875. c. In Morte sola dilectio non moritur, 1313. a. Mortui qui legedunt, 761. a.
 Mosella Fl. 43. c. Molomensis abbas Gehuinus, 500. d. Moloc Capadoces designati, 232. c. Mulemechicenses parochi noni fundatores Hildegura & Folcatus prebiteri, 329. c. Mulequechana abbatissa Berisichid, 263. c. Mundus conuentus, 232. a. Mundum diligere forniciari et a Domino, 920. b. Municipalia gelta curia Andegavensis, 58. b.
 Munuscula colligere non est monachorum, 93. a.
 Musica tam turpe est ignorare quam litteras, 123. c. Ejus encomium, 124. a. De Musica, 21. c. Musica & Cumana ecclesia unitæ, 324. c.
 Mustianus episcopus Benedictus, 324. b. Mustierium in Galfina comiti Marchiæ-dicit, 1238. c.
 N.
 Namurcenses comites Albertus, 413. b. 487. d. 518. d. 542. b. Godfridus, 705. b. 708. b. 913. b. Henricus, 867. c. 912. c. 913. c. Johannes de Elandria, 1417. 8.
 Namurcensis comitis simulatas cum duce Lovaniense, 930. d.
 Namurcensis comes vasta Gemblacense monasterium, 930. c.
 Namurcenses marchio Baldinus, 1011. d.
 Nannetenses episcopos Aetardus, 170. a. 172. a. Odiliardus, 51. c.
 Naquetensis episcopus Seniofredus, 549. c. Narbonenses archiepiscopi Bertrandus, 558. b. 559. c. 561. Dalmatius, 538. d. Gufredus, 474. b. Richardus, 630. c. 663. d.
 Natalis abbas Resbaciensis & regis cancellarius, 764. c.
 Navarræ reges, 1346. 1441. Sancius V. 497. Thobaldus Campania & Brie comites, 1326. c. 1340. c. Navarræ rex caput cum rege Aragonum a Januenibus, 1585. c. Navarræ regina Johanna, 968. M. 1326. c.
 Neapoletanus filii Ursi comes Manuplenti logotheta & protonotarius regis Siciliae, 1488. c. 1491. c.
 Neapolitanus archiepiscopus Bernardus, 1498. b.
 Nectarius abbas Anisolensis privilegium impetrat a Pippino rege, 27. c.
 Nemaunenses episcopi Foterius simoniacus, 350. c. Raimundus, 358. b. 359. c.
 Nœra civitas ingens capita a Christianis.
 Nicetii Treviensis archiepiscopi cum suis, 130. d. c.
 S. Nicolai Andegavensis abbas Johannes, 696. a.
 Nicolaus papa I, 169. c. Ejus epistola ad episcopos Germanie, 149. d. Adversus S. Carilephi monachos, 169. d. 170. c. Epistola supposita, 130. b. Decreta milia regi Carolo, 152. d. Privilegium pro Turonensi S. Martini ecclæsia, 218. c.
 Nicolaus papa II, 458. Excommunicat Simoniacos, 460. d. Redarguitur a schismatisca quod prohibuerit presbyterorum matrimonio, 449. b.
 Nicolaus quinto summo pontifici sermones S. Johannis Chrysostomi Latine redditus punctatus Lilius Tyternas, 1605.
 Nicolai S. Petri ad vincula cardinalis presbiteri & episcopi Brixianensis epistola ad electrum Trajectensem, 1597. Eum durus incepit quod decreta sua de monialibus includens parvifaciat ibidem, 1598.
 Nicolaus de Pelvæ cardinalis Sconensis, 1616. c.
 Nicolaus archiepiscopus Massiliensis, 903. d.
 Nicolaus episcopus Cameracensis, 806. a. 851. d.
 Nicolaus Meldenensis episcopo jus asseritur cuendae monetæ, 1415. c.
 Nicolaus Hirschschuhensis abbas, 971. a.
 Nicolaus archipresbyter S. Anatolijæ, 648. 75. b.
 Nicolaus archipresbyter S. Sixti, 649. b.
 Nicolaus primicerius scholæ cantorum Ro- mæ, 643. a.
 Nicolaus de Azzaroli de Florentia comes Malia, magnus regis Sicilie senescalus, 3488. c.
 Nicolaus senescalus regis Angliae, 1251. c. 1252. b.
 Nicolaus de Vilars, 913. b.
 S. Nicolai de Parco cella, 1137. c.
 Nithbalus comes, 130. d. 314. d.
 Nivelardus abbas de Spina, 743. a.
 Nivelardus episcopus Sustionensis, 1013. c.
 Nivernensis ecclesia regalia, 109. d.
 Nivernenses episcopi Gu. nus, 1109. a. Hugo, 435. c. 436. c. Renaldus, 1189. b.
 Thobaldus, 967. d.
 Nivernensis dux primogenitus ducis Burgundiae, 1548. d.
 Nivernenses comites, 1239. c. 1346. b. Filius duci Burgundiae, 1536. d. Hererus, 1054. c. 1111. c. 1127. b. Petrus, 1047. b. 1158. c. Vvillelmus, 434. d. 435. b. 436. c.
 Nivernensis comitis Mathildis, 1612. d.
 Fidem jurat Philippo regi, 1161. d. 1162.
 Noafortis prioratus dicentes Meldenis, 1322. Ibi certus definitus numerus monialium ibidem.
 Nonnena monasterium, 1171. a. V. Elno- nencia.
 Nonnus comes, 59. a.
 Norbertus archiepiscopus Magdeburgensis, 705. b.
 Normannie episcopi utrum exercitum regi debeant in propriis personis, 1188. c.
 Normannia dux, 1441. a. Johannes regis Francie primogenitus, 1416. c. Ballivus Lambertus Caducus, 1211. c. 1212. b. d.
 Normannia foagium, 1083. a.
 Normanni Pagauorum nomine designati, 268. b. Forum irruptio, 156. d. 223. a.
 Prümense monasterium valant, 216. b.
 Turonensis S. Martini incendunt, 134. c.
 Nornerwiliam Simoni de Pissaco dat S. Lu- dovicius in feodium, 1266. c.
 Norpolodus vir nobilis, 281. a. 282. b.
 Norraldus episcopus Aprensis, 334. d.

H U J U S V O L U M I N I S.

- Nortaldus abbas S. Petri Viennensis, 404.
a. 405. d.
Notnuefus praepositus Christianus, 1316.
d.
Notarius Arnulf imperatoris Egilpero, 237. d. 239. a. 240. c.
Notarii Caroli-Calvi Adalgarius, 184. d.
193. c. Annas, 107. c. Bartholomeus, 106. d. 110. b. 111. b. 128. c. Gamm, 196. d. 198. Giftebertus, 180. a. Hildebalodus, 164. a. 168. c. 174. c. Jonas, 113. c. 121. c. Lishidus, 166. b. Lucas, 119. b. Rorarius, 181. c.
Notarii Caroli-Crassi Inquitinus, 217. d.
Luisfredus, 223. d.
Notarius Catoli-magi Amalbertus, 60. a.
61. c.
Notarii Lotharii imperatoris Eichardus, 59. c. Erchambaldus, 103. c. 114. c. 116. c. 134. b. 137. c. 140. a. Firmandus, 102. c. Remigius, 104. c. 115. c. Rothmundus, 126. c. 127. c. 130. b. 132. b. 133. a. 138. c. Hrodmundus, 105. b. 109. b.
Notarii Ludovici-Pii Durandus, 42. c. 66. d. 68. b. 69. b. 70. 77. d. 80. a. 81. b. Hirunmarius, 88. a. 89. a. 90. d. 94. a. 95. d. 96. d. 98. b.
Notarii Ludovici IV. imperatoris Thedulfus, 267. b.
Notarius Pipini regis Aquitanie Sababodus, 84. a.
Notarii Caroli-Simplicis regis Francorum Benjamin, 255. b. Ernstus, 262. b. Goflinus, 279. b. Hericus, 250. Erlinus, 255. c. 256. d. Hugo, 268. Ratbodus, 269. c.
Notarii Lotharii regis Francorum Adalbero, 327. a.
Notarii Lotharii regis Berlandus, 177. b. Erkambaldus, 145. d. 147. a. 158. c.
Notarius Ludovici-Babi Vlfardus, 204. c. 206. a. 210. b.
Notarius Ludovici Ultra-marini Gerardus, 28. d.
Notarii Odonis regis Arnulfus, 241. d. Troanus, 240. a.
Notarius Rodulfi regis Francorum Ragenardus, 280. d.
Notarii Zuentiboldi regis Egilbertus, 242. d. 244. c. Vntigerus, 245. d. 246. d.
Norkero episcopi Leodiensis dat thelonium de Vifeto Otto II. imperator, 332. a.
Novariensis episcopus Ebbo, 632. c.
Novi Castelli abbas Adam, 914. c.
Noviomensis episcopi Balduinus, 599. b. 581. d. Herilo, 662. a. Hugo Grandis, 362. d. Lambertus, 805. c. Liudulfus, 328. a. Stephanus, 117. c. d.
Noviomensis episcopo regalium augmentum concedit Philippus Augustus, 1112. c.
Noviomensis episcopus iudicio adeit quo affectur S. Ludovico Claramontis comita-
tus, 146.
Novum-monasterium, 246. b.
Nubere & conjugium facere quid differunt, 841. b.
Nuemburgensis episcopi Batholdus, 994. c. Valerannus, 625. b.
Nuno comes litigat cum Assuero abate, 52. b.
Nuno Sancti comes Roselionensis, 1202. d.
Nurus comes, 549. b.
- O
- O**drada illustris femina, 17. c.
Obedientiam alii quam Romano pontifici non exhibent Vedafini monachi, 888. b.
Obidio Montis-Barbati, 544. c.
Octavianus cardinalis SS. Sergii & Bacchi, 274. c.
S. Oda 540. c.
Oda comitissa Mellenti, 471. b.
Odalicus episcopus Constantiensis, 632. c.
Odalicus abbas Augiensis, 632. c.
Odelgarius archiepiscopus Tarragonensis pa-
pa legatus a Latere, 630. d.
Odila vicecomitissa Massiliensis, 355. d.
Odiliardus episcopus Nannerensis, 51. e.
- Odilo abbas Cluniacensis, 403. a.
Odilo monachus S. Medardi auctor historie
translatio[n]is S. Sebastiani, 244. c. Ejus
epistola ad Huchaldum monachum Elno-
nensem, 264. a.
Odo diaconus cardinalis, 883. c.
Odo cardinalis S. Nicolai in carcere Tul-
liano, 859. d.
Odo Belvacensis episcopus, 170. c.
Odo electus Halberstadiensis, 680. c. 681.
b.
Odo episcopus Parisiensis, 1013. d. 1050.
c. 1077. a. Presbyteris suis taliam impo-
nit, 1016. c.
Odo Corbieensis monasterii abbas diploma
imperat a Carolo-Calvo 179. Fuit episco-
pus B. Iuvencensis, 179. c.
Olo abbas S. Cucufati, 340. a.
Olo abbas S. Dionysii, 817. c. 1282. d.
Odo abbas Gevrensis postea episcopus Ole-
ronensis, 505. c. 506.
Odo abbas Majoris-monasterii, 746. a.
Odo abbas S. Petri de Cultura, 880. c.
Odo abbas S. Remigii Remensis, 806. a.
Ipsi Conradus II. imperator confirmar
positiones sui monasterii, 778. a. &
seq.
Odonis prioris Cantuariensis epistola de mi-
raculis S. Thomas Cantuariensis, 882. b.
Odo rex, 340. c.
Odo rex Alemannorum sive Provinciae, 401.
d.
Odo rex Francorum, 256. c. 271. c. Ejus
praeceptum pro monasterio S. Vedasti, 227.
a. Pro Ebalio fidei suu, 241. a.
Odo duus Burgundie, 1634. c. 1122. c. Ejus
epistola ad Lucum papam III. 952. c.
Odo comes, 208. b. 213. d.
Odoni comiti donacionem facit Carolus Cal-
lus rex, 1205. e.
Odo comes Carnotensis, 390. d. Diploma de
fundatione ecclesie S. Marie de Monte-
Dublelio, & ejus abbatia Tuifiacensi sub-
jectionis 375. b.
Odo filius Henrici comitis Carnotensis, 831.
c.
Odo comes Castellionis, 1123. c.
Odo miles ecclesiam de Novio dat mo-
nasterio S. Vincentii Cenomancensis, 419. c.
Odo de Dolis, 1095. c.
Odo de Graniaco, 1092. a.
Odo de Massis Domitellus, 138. a. b.
Odo de Monte Dublelio, 375. c. 376. c.
483. a.
Odo de S. Paulo clericus, 1409. b.
Odo de Soliaco, 1014. c.
Odo de Tressibus, 1158. d. 1259. a.
Odo constabularius Henrici comitis Trezen-
sis, 873. d.
Officina omnes debent esse in monasterio, 219. c.
Oltradus abbas S. Maximini, 361. b.
Ogerius de Malo Leone civitas Aquensis
prefectus ibidem obfessus, 1430. b.
Ogerius de Rupe praeceptor domorum tem-
plici in Francia, 1005. d.
Ogo abbas S. Maximini, 346. a.
Oigniacensis monasterii fundatio, 999. b.
Statuta, 1276. b. Reliquiz, 1286. c. Visi-
tatio, 1276. c. Ex eo auctumus Jacobus
Tulcanus episcopus & cardinalis, 1278. d.
Qui illud beneficis temporalibus & spiri-
tualibus promovit, 1278. c. Legata pecu-
niaria ab eo, 1278. a. Sepulcrum ibidem,
1280. c. 1386. c. Maria etiam ancilla
Christi, 1386. c.
Oigniacensis prior Sigerus, 1378. c.
Oigniacensis canonici ad refectorium secula-
res ne introducant, 1277. b. Certis die-
bus vinum eis ministratur, 1279. b. &
seq.
Oldegarius archiepiscopus Tarragonensis &
Barchinonensis lectos canoniconum mor-
tuum dat pauperibus, 327. a.
Oterensis episcopi C. 1370. c. 1371. b. Gail-
- Iardus, 1397. d. Gen. 1365. c. Odo, 506.
c.
Oliva seu Oliba episcopus Ausonensis &
ab-
bas Rivipullenis, 474. a.
Oliverius nepos Gervalii episcopi Cenoma-
nensis, 420. d.
Oliverii Scholastici epistola ad comitem Na-
murensem, 1114. c.
Oliverius de S. Audene miles, 1165. d.
Ordines ad excommunicato collati nulli &
ideo iterandi, 529. d.
Ordinationes monachorum ad petitionem
abbatis non moretur facere episcopus, 154.
a.
Organ in luco conquiescant, 977. b.
S. Orientii monasterium, 780. b. 1330. b.
Orlacensis sub abbatis custodia uxorem &
filium, & terram omnem dimittit Hen-
ricus comes Ruthenensis, 1190. c.
Osmondus Asturicensis episcopus, 547. c.
Osmondus canicularius, 484. c.
Osburgensis episcopi Egilbertus, 1492. d.
Vrido, 586. c. c.
Otticus episcopi Alberticus, 780. a. Hugo,
1154. b.
Obertus episcopus Leodiensis, 598. c. 613.
d. 625. c. 634. c. 765. c. 867. a. Simonia-
cus, 554. b. d. e. Ejus absolutionem ab
excommunicatione Brunoni archiepiscopo
Trevirensi committit Pachalis papa II.
621. a.
Obertus vir illustris concubium facit cum
Lothario rege, 177. c.
Otgerius vicecomes, 505. a.
Oto vita nulla magis molesta, 947. b.
Otbergen parthenon ordinis Cisterciensis,
1129. d.
Otbergen ecclesia monialibus ordinis Cister-
ciensis data, 1164. b.
Otto cardinalis S. Georgii ad Vulum-Aure-
lum, 811. a.
Otto diaconus cardinalis, 610. d.
Otto archiepiscopus Aufonenus designatus,
324. c.
Otto episcopus Babenbergensis, 598. c. 612.
b. 613. c. 643. b. Pomeranorum episco-
pus, 681. a. c.
Otto episcopus Halberstadensis depositus,
731. c.
Otto abbas S. Victoris Massiliensis, 629.
d.
Otto archipresbyter S. Salvatoris, 649. a.
Otto I. imperator 416. a. 747. c. a Johanne
XII. coronatus, 317. c. Hungros prof-
travit, 318. a. Sclaros vincit & in fide ca-
tholica fundat, 317. d. Ereptionem archi-
episcopatus Magdeburgensis & episcopatu[m]
Metzburghensis procurat, 317. d. Gu-
zonem virtutum doctum accerit ex Italia,
295. c. Monasterio Corbeiae novae conde-
jus banni, 283. c. & seq. Ejus Diploma
pro monasterio Iudeensi, 291. c. Donatio-
men facit S. Maximino, 321. c. Eique
reddit ablates ecclesias, 291. c. Decimato-
nes Salicas, 293. b. Confirmat Prumensis
monasterio abbatiam Suefrensem, 289.
b. Ejus privilegium pro monasterio Val-
ciadorensi, 1065. b. Præceptum pro Fran-
cone fidei suo, 285. c.
Otto II. imperator plura diversis in locis
ablatu[re] reflectit, 326. b. Norkero episco-
po Leodiensi dat thelonium de Vifeto,
321. c. Concedit privilegium monasterio
Mulenbechieni, 329. c.
Otto III. jus cuendae monetae concedit S.
Maximino, 361. a. Confirmat immunitates
Iudeensi monasterii, jus eligendi abba-
tis, mercatum & monetam, 335. a. Abiara
S. Maximino Trevirensi reflectit, 345. c.
Otto Rufus imperator, 521. c.
Otto IV. imperator, 1111. c.
Otto rex Alemannia olim Pictaviensis co-
mes, 1080. b.
Otto filius Henrici regis Romanorum, 283.
c.
Otto dux frater Richise regina Polonie,
424. a. Sepultus apud Brunvillare, 328.
a.
Otto de Sulpheni dux 586. c.
Otto comes, 169. a. 447. b. 625. c. Nepos

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Philippi regis Romanorum, 1017. c.
 Otto comes de Loz, 41. b.
 Otto Palatinus comes *Wittingfach*, 362. c.
 Otto filius Erenfridi comitis Palatini, 395. d.
 Otto vicecomes Leomaniz dat S. Victori monasterium de la *Rome*, 314.
 Ottobonus nobilis civis Januz, 1568.
 Ovetensis episcopi Aitez, 549. c. Asias, 547. b.
- P**
- P. Tarrassensis vicecomes, 1365. c. 1370. c.
 Pactum matrimonii inter Philippum primogenitum Ludovici filii Philippi regis & Agnetem filiam comitis Nivencensis, 1121. c. 1127. b.
 Pactum matrimonii inter Galeranum comitis Mellenti filium & Margaritam Radulfi de Filgertis, 980. b.
 Pactum matrimonii inter Nivelonem filium Nivelonis marchalli & Luciam filiam G- rardi domini de *Squaincourt*, 178. a. Vid. matrimonium.
 Pactum inter Philippum-Augustum & Blan- cam comitissam Campania, 1094. b. 1125. c. Inter Philippum regem & comitem Marchie, 1162. c.
 Pactum inter Blancam comitissam filiumque eius Theobaldum & Simonem de Joinville, 1134. b.
 Pactum pacis inter Robertum de Pissiaco & Johannem de Moreto, 1138.
 Padua: societas cum diversis Italiae principi- bus, 1542. Cum Johanne Galeatii, 1613. d.
 Paduanus episcopus Petrus Donatus, 159. c.
 Patavinorum ad Vincentinos epistola de mu- tua inter utrumque populum conjunctio- ne, 1183. c. Et de conspiratione Marsiliu extincta, 1183. c.
 Paganorum in Christianos crudelitas, 625. c. & seqq.
 Paganus de *Rochebois* senescallos Ande- via, 990. d.
 Palatinus comes Henricus, 425. d.
 Palatia regia Albu-villa, 94. a. Brocna- gad, 32. a. Flatau, 185. c. Mandefeld, 134. b. Sconilare, 140. b.
 Pallariensis comes Raymundus Rogerii, 152. a. Comitissa Blanca, 1398. a.
 Palentinus episcopus Raymundus, 547. b.
 Pamphilenses excommunicati, 497. c.
 Panquulus cardinalis XII. apostolonus, 974. b.
 In Pannoniam destinatur a summo pontifice ad primores regni Antonius Ragusus, 1591. b.
 Panormitanus archiepiscopus Vvalterius, 903. c. 904. b.
 S. Pantaleonis Coloniensis abbates, 1377. c. Gerardus, 681. c. Herimanus, 531. b. c.
 Pantinus pater Hermintrudis, 11. c.
 Papa episcopus episcoporum, 190. d. Pa- pa credita foliicudo omnium ecclesiarum 777. a.
 Papinius martyris in concilio Niceno pa- tronicatus faceretur matrimonium, 451. b.
 Papiensis episcopus Petrus, 744. c.
 Papie comes Philippus Maria Angelus, 1586. c. 1587. b. 1588. d.
 Paragiti abbatissa Emenardi, 1324. d.
 Paradisus dictus comitatus Massiliensis, 262. c.
 Parci abbas Philippus, 858. b.
 Parcs Flandriae, 1193. d.
 Parium Francie judicium, 1193. d. Cui debent interesses ministeriales hospiti domini re- gis, 1194. c.
 Pariscenses episcopi Girbertus, 652. d. Gor- fridus, 490. b. Guillelmus, 1039. c. Lisiar- dus, 345. c. Mauritius, 988. d. 989. c. 1013. b. 1077. a. Odo, 1033. d. 1050. c. 1077. a. Petrus, 1117. d. 1118. a. 1119. d.
- Stephanus 696. c. Theobaldus, 989. c.
 Pariscenses episcopi ad hominibus exactio non exigenza ultra libras LX. 1077. a.
 Parochialis ecclesia nulli nisi residenti con- cedatur, 944. b.
 Paricidae quae injungenda penitentia, 253. c.
 Partheniaci comes Guillelmus archiepisco- pus, 1324. a.
 Peñafiel calxum Guiberti de *Tamine*, 1274. c.
 Paschalis papa II. 665. d. Cita Romam Ad agotum archiepiscopum Magdeburgen- sem, 616. c. Argut Rothardum archiepisco- pom Mo- nitum de excubitis, eique mitit excerpta ex canonibus, 616. c. Ab- solutionem Oberlii Leodiensis episcopi commitit Bruni archiepiscopo Trecy- reni, 611. a. Rainardum episcopum Hal- berstadiensem laudat quod monialium mo- nasteria reformataverit, 637. d. Gratulatur Rainundo marchioni Barchinensis de victoria ab eo in hostes reportata, 636. d. Ejus privilegium Henrico imperatori concessum dictum pravilegium, 655. b. Epifolia ad Robertum Flandriae comitem, 588. c. Ei scribit Rainhardus episcopus Halberstadiensis, 618. b. Paschal ad eum responso, 618. c.
 Paschali Garis decani Autiensis & Petri Ferdinandi vaccecaptis ambassiatorum in- fancia Castellor oratio, 1502. a.
 Pastor boni etl reformato in melius ecclesi- sism, 764. c.
 Pastor minus idoneus debet dimittere curam pastoralem, 781. c. Quid fieri de oibis, si pastores lupi sunt, 453. c. Pastorum pra- vorum mores, 916. c. 917. a. & seq.
 Patherbonenses episcopi Bernardus, 739. c. 796. d. 823. 825. b. c. 970. c. d. Bernar- dus III. 1173. b. Dudo, 289. d. Henricus, 582. c. 586. c. 602. c. 685. c. 688. a. Scripta ad eum epistola G. Moguninensis prepositi, 535. c. Imadus, 487. 581. c. c. Meginardus, 397. c. Meinvvercus, 581. c. Popo, 581. c. Siftodus, 970. a.
 Patherbonensis praepositus depositus, 535. c. & seq
 Patherbonensis ecclesiae scolasticus Johan- nes, 1173. d.
 Patherbonensi in monasterio SS. Penti & Pauli vulgo *Aldingoff*, ab ipsis fundatori- bus instituti monachi Clunianenses, 1381. d.
 Patherbonensis monasterii S. Petri abbas Henricus, 971. c.
 Pato abbas S. Gertradi, 367. c. 371. c.
 Patriarcha CP. horatur Gracios ad necem Pe- reginorum, 916. c.
 Pavatus episcopus Cenomanensis, 2058. d.
 Paulini procemium ad amena penitentiaz nos invitans, 508. d.
 S. Pauli Rom. abbas Anastasius, 648. d.
 S. Pauli comes Galcerus, 218. a.
 Paulus episcopus Preneftinus, 974. c.
 Paulus vir illustris, 29. b.
 Pauperibus lectos mortuorum canoniconum dat Oldegarus archiepiscopus Tarrago- nensis & Barchinensis, 317. a.
 Pacis Beatae Mariae parthenon fundatur, 1323. 1344. a.
 Peccatum tanto gravius quanto major qui peccas, 844. d.
 Peccata levia punienda, 73. d.
 S. Pelagius vita a Reinero S. Laurentii Leo- diensis monacho scripta, 94. 4. b.
 Pelagius gratiam in libero arbitrio lege & doctrina dicere confiteri, 844. c.
 Pelagius Boatan notarius Palatini officii in Hisp., 548. c.
 Pelagius episcopus Coloniensis, 958. c.
 Peloponnesi episcopula ad dicem Menedecum & Florentinorum Bononiensium, &c. con- federatione, 1542. b. c. d.
 Peloponnesi pri-eps frater comitis Arma- naci, 1542. b.
 Pennafiel monasterium unitur monasterio S. Servandi, 548. a.
 Pergamensis episcopus Jo. II. 56. d.
 Peronensis domina Adelis, 624. b.
- Personnae, abbas Adam, 1054. c. 1055. a. 1057. c.
 Perfecterantia, 1026. c. Laudatur, 742. d.
 Pericus regis curia iustitiarus, 904. b.
 Petri comes G. 1034. c. Guillelmus Cata- lauenensis episcopus, 1194. d. Guillelmus archiepiscopus, 1188. a.
 Perusiorum bellum civile, 1614. d. Ver- nonsem dominum bello appetit Joha- nes Galatii, 1613. c.
 Petra-fons dominus Droco, 833. a.
 Petra-fons vicecomes canonicis Rega- lis-loci datur & afferitur, 1426. d. 1447. c.
 Petra-pertule vicecomitatus, 1202. d.
 Petraccha alitimus ingeni vir 1346. b. Cen- oratores extra Italiam nec poetas esse qua- rendos, ibid.
 Petragoricensis episcopi Petrus, 1280. d. R. 1032. c.
 Petragoricensi diecessi pro conservanda pace communia debetur, 1281. a. c. d.
 Petragoricensis comes Elias Talairandus, 1296. c. 1297. b.
 Petragoricensis senescallos Gerardus de Ma- lamorte, 1280. d.
 Petragoricensis civitatis communitas, 1281. c.
 Petronilla de *Chambon* comitissa Claromont- ensis, 1089. a.
 S. Petri baculus S. Euchario datus, 480. d.
 S. Petri Lovaniensis capitulo visitatio, 1242. 1243.
 S. Petri Carnotensis abbates Udo, 774. a. Villemeus, 633. c.
 S. Petri de Cultura abbates Ingelbaudus, 374. d. Odo, 380. c.
 S. Petri Viennensis abbas Nortalidus, 404. a. 405. d.
 Petri Leonis epistola ad episcopum Ambia- nem, 887. d. Ad Aquincensem ab- batem, 697. d. Philippum intrusum in fede Turonensi ordinat, 730. c.
 Petrus de Luna Clementis VII. successor, 1544. d.
 Petrus cardinalis Albanensis episcopus, 776. c.
 Petrus cardinalis episcopus Portuensis, 657. d. 671. a. Laudat prudentiam cardinalium cum Gelafo II. moriente existentium in providinge eccliesie, 644. b. Scribit ci Bru- no episcopus Significans, 627. d.
 Petrus cardinalis 745. d.
 Petrus cardinalis apostolice sedis legatus in Sardinia, 657. 658. d.
 Petrus cardinalis S. Clementis, 1461. a. 1464. d.
 Petrus cardinalis S. Georgii ad Velenum-aureum apostolicae sedis legatus, 1501. b.
 Petrus cardinalis S. Marceli, 671. c.
 Petrus cardinalis S. Nicolai in carcere Tul- liano, 974. c.
 Petrus cardinalis S. Susanna, 677. b.
 Petrus de Bononia cardinalis S. Susanna, 974. b.
 Petrus episcopus Atrebatenis exequias co- mitem Atrebatenis in eccliesia S. Ve- daldi celebrat, 1521. b.
 Petrus episcopus Barbariensis, 658. c.
 Petrus episcopus Forjuliensis dat S. Victori- Massiliensis eccliesiam de *Seilans*, 825. d. & seq.
 Petrus episcopus Galatianensis, 903. c.
 Petrus episcopus Glandensis, 602. b.
 Petrus episcopus de Guifarro, 658. d.
 Petrus episcopus Legionensis, 547. b. 549. c.
 Petrus Meldensis episcopus, 1189. a. d. 1250. d. Homines comitis Meldensis supponit in- terdicto, 1251. a.
 Petrus Donatus episcopus Padeanus & co- mes Sacensis, 1591. c. Ei scribit Benedictus Ovetarius cancellaris domini cardi- nalis Bononiensis, 1591. c. 1592. c. 1594. a.
 Petrus episcopus Papienensis, 744. c.
 Petrus episcopus Paricidis, 1117. d. 1118. a. 1119. d. Ejus littera de tractione Parthe- nonis Portus-regii in abbatiam, 1118. a.
 Petrus Petragoricensis episcopus, 1281. d. Petrus

H U J U S V O L U M I N I S.

- Petrus episcopus Pisanus dat S. Victori monasterium XII. apostolorum, 614. b.
 Petrus episcopus Ruthenus, 1131. a.
 Petrus episcopus Senecensis plures ecclesias confirmat S. Victori, 1146. d.
 Petrus episcopus Silvanectensis 806. c.
 Petrus Y. episcopus, 549. c.
 Petrus de S. Germano Guigonis de S. Germano Casinensis episcopi neros, 1142. c.
 Petrus abbas, 415. d. 538. d.
 Petrus abbas S. Genulii, 1036. a.
 Petrus Ans monasterii Grandis-Sylva monachum creatus abbatem Grandis-Sylva commendat Carolus VII. rex Francorum comiti Armaniaco, 1152. d.
 Petrus abbas Gorzienensis, 1042. c.
 Petrus abbas fidus Halterensis, 1066. a.
 Petrus abbas S. Silvestri, 648. d.
 Petrus abbas S. Victoris, 414. c. 416. c. d.
 443. a. 447. c. 657. c. 697. b. 735. c.
 Et datur cella S. Johanni de Fontibus, 770. c.
 Petrus abbas Valciodorense, 914. b. d.
 Petrus major prior S. Victoris, 755. c.
 Petrus prior & rector monasterii SS. Cosmae & Damiani, 648. c.
 Petri archidiaci Cameracensis epistola ad Hueboldum monachum Elnonensem, 263. b.
 Petrus presbiter S. Mariæ de Maxima, 648. c.
 Petrus diaconus e Gafino expulsi, 732. c. A Lothario honitoribus affectus, 757. d. Ejus epistola ad Conradum imperatorem, 758. c. Ad Richizam imperatricem, 756. a. 760. c.
 Petrus cantor Parisiensis, 1016. a. c.
 Petri canonici Noviomensis epifolia ad Eucautum abbacum S. Eligii de inventione corporum patris & matris S. Eligii, 659. d.
 Petrus de Cellemedio papæ capellanus, 1122. b. 1123. c. 1124. b. 1124. c.
 Petrus de Lissiaco S. Ludovici clericus in expeditione sacra intertempus, 1108. c. Consanguineos ejus Blanches regine commendat S. Ludovicus, ibid.
 Petrus rex Aragonum, 1071. d. Plura castra concedit Guillermo Remundi, 1037. c.
 Petrus avunculus Marianii judicis Caralitani, 648. d. 650. b.
 Petrus de Cortenao patruus Philippi-Augusti regis, 981. a.
 Petrus Britannia dux, 1152. a.
 Petrus comes, 149. b. 1107. d.
 Petrus comes Autiſſiodorensis, 1121. c.
 Petrus comes Britannia, 1146. a. b. 1147. b.
 1147. a. 1149. d. 1150. c. 1152. d. Et cognates Marchia tenetur dimittere in manus castrum Leſignanum, 1186. a. Datur Caſtrum-caſtum ad honagium ligum, 1191. a. Et Monsfalcons, ibid. Baronum iudicis curam S. Ludovicuſ damnatur, 1140. a. c. 1146. c.
 Petri comitis Britanniae filius Johannes, filia Yolantis, 1140. d.
 Petrus comes Nivernensis, 1158. c. Philippo regi credit Montem - Argi, 1047. b.
 Petrus vicecomes Vvapincensis villam de Lugunis restituſ S. Victori Maffilensi, 411. a. & seq.
 Petrus S. Ludovicuſ cambellanus, 1120. b.
 Petrus Antrius comes, 547. c.
 Petrus d'Aras miles executor testamenti Isabellis de Lebreto, 1192. a.
 Petri Borrer epistola de pacis inter ducem Burgundia & comitem Armaniaci, 1140. b.
 Petrus de Barris, 1162. c.
 Petrus de Brocia cambellano suo largitur Philippus tertius villam suam & manerium de Fontibus-Cadoci, 1179. b.
 Petrus de Crevaſſ, 1158. d.
 Petrus Durandus de Amiſſa, 1170. d.
 Petrus Donadeus, 1169. c.
 Petrus episcopi dominus S. Hermeniae, 1183. a.
 Petrus d'Eſſalars miles, 1438. a.
 Petrus Ferdinandi vaccapitis & Pascasi Garſia ambassiatorum Iulianis regis Castellatio, 1192. a.
 Ver. Script. & Mon. ampl. Colle. Tom. I.
- Petrus Fulcherii de Rochella, 1190. c.
 Petrus de Hela confirmat fundationem Vallis-Serenæ, 832. a.
 Petrus de Lirron, 1127. c.
 Petri de Luco inducit eum domino de Automonte, 1144. c.
 Petri de Malo-vicino villam S. Andreæ concedit Philippus-Augustus, 1112. c.
 Petrus de Marliaco, 1123. b.
 Petrus de Peſols, 1170. d.
 Petrus de Ponte-Ollei fundator conventus fr. Minorum Falciæ, 1118. b.
 Petrus de Ulriaco, 1189. b.
 Petrus de Brus hareticus, 777. c.
 S. Petritom abbas Rodulphi, 864. c.
 Phalempri abbas J. 1044. d.
 Philigrius archipæcillus Ludovicus IV. imperatoris, 1163. a.
 Philippus archipæcillus Bituricensis, 1120. b.
 Philippus archipæcillus Colonensis, 914. d.
 Ei opulatum dicat Guibertus Gemblacensis, 940. c. Eupnige hortatur ut vites pravos malorum pastorum mores, 916. c. & seq.
 Philippus archipæcillus Salzburgensem ad subeundum pro causa Dei exiliū hortatur Guibertus, 943. b.
 Philippus episcopus Baſiocensis, 795. d.
 Philippus intritus in fede Twonenſ, 729. c. Giselerib⁹ archipæcilli nepos & amboīus heres, ibid. S. Bernardi iudicio dejetus, 732. a. Ad Petrum Leonis confugie & ab eo ordinari, 730. c. Ejus electio in vita, 730. b.
 Philippus abbas Bonx-Spei, 897. c.
 Philippus abbas de Parco, 838. b.
 Philipus theſaurarius S. Martini Turonensis, 1122. a. 1135. d.
 Philippus rex Romanorum fœdus init eum Philippo regi Francorum, 1017. d. Qui tamen ei non adhaeret a diversis papam, 1030. a.
 Philippus filius Henrici I. regis, 149. b.
 Philippus I. rex Francorum, 1142. b. 1144. b. 1156. a. 1174. c. Ad augmentum fundationis S. Germani in Laia nostra prædia concedit, 1189. Confirmat privilegium ecclesiæ non difficienda domo episcopi post ipsius mortem, 831. b.
 Philippus-Augustus rex Francorum, 1172. d. 1186. c. 1193. d. 1194. a. Epitola ejus ad Innocentium III. papam, 1079. d. Ad defensionem ecclæſiarum Burgundiam intrat, & Gerardum comitem Vicanensem compescit, 944. c. & seq. Lamberto episcopo Moricensi remittit ius procuracionis, 1002. d. Relazar episcopo Autiſſiodorensi servitum exercitum in propria persona, 1109. 1110. b. Regalia dimittit ecclæſie Autiſſiodorensi, 1072. d. Item Matſicenensi, 1087. b. Ejus diploma pro Guifrido episcopo Silvancenensi, 967. b. Confirmat fundationem Cartuſia Apponensis, 968. c. Item foundationem Curia-Dei, 979. de Monasterio S. Vedasti sub sua protectione fucſcipit, 1001. a. Donatio a eo facta monasterio Victoria, 1102. c. Capellum institutum pro anima patris & maris in capella S. Gerini in Laia, 1175. c. Fundat tres capellanos pro Elizabeth regina uxore sua, 988. c. & seq. Duos in ecclæſi Stampensi S. Jacobi presbyteros instituit, 995. b. Dias dedit præbendas fratibus templi, 1103. d. Ejus devotione pauperes Domus-Dei Parisiensis, 1176. b. Illius peregrinatio Hierofolymitana, 992. b. Quinquaginta milia librarum legavit pro subſidio terce sanctæ, 1177. b. Ejus epitola ad Theobaldum comitem Campanie de negotio Albigenſum, 1157. d. Coronas feci aureas cum lapidibus precliosis pro coronandis regibus & reginis, 1108. c. Coronam auream in piaſio gettabat die inaugurationis sua, 1108. c. Hanc deposituſ S. Ludovicus in theſauro S. Dioryſii, ibid. Ejus divertorū arguitur, 1006. c. & seq. 1007. c. Illius iudicium de elchaeta comitatus Bellmontis, 1164. a. Villam de Conche ſub ſua protectione ful-
- cipit, 968. c. Ejus carta de libertatibus Bellmontis Caltri-Radulſi explicatur, 1127. c. Deſtrui facit munitionem adverſus S. Metlardi monasterium eretum, 950. Prohibuit ne fetent forteſitæ in castellania Varziaci, 1196. c.
 Philippus rex Francorum fœdus init cum Philippo rege Romanorum, 1017. d. Cum Friderico imperatore 1111. d. Fœdus pacis init cum Baldwino Flandriæ & Hannoniæ comite, 1011. c. Ei pacis conditions offerte comes Marchiæ, 1162. d. Pacificetur inducias cum Hugo de Livagnon comite Marchiæ, 1179. d. Cum Haimerico vicecomite Thoateſi, 1178. b. 1187. c. Conventio inter ipſum & Savaricium de Malo-Leone, 1088. Concedit villam S. Andreæ Hetro de Malovicino, 1122. c. Amalrico de Credona promittit ſenacalcum Andegavensem, 1167. a. Cui etiam Andegavus & Baugeroni commitit, 1166. d. Concedit comiti Boloniensi Albam Marlam, 1047. a. Dragoni de Melotto Lochias & 1054. a. Advocatiam Cormeriaci, 1178. Argentonum concedit Henrico Clementi marſcallo, 1048. c. Patri comitatuſ Ponti Albiacum in Conflantieni, 1198. d. Ab eo deficit Simon comes Pantivii, 1198. b. Radulfo de Claramonte dedit quatuor milia librarum pro celiſtione comitatus, 1181. d. Caltrum de Conchis concedit Roberto de Currenai, 1108. a. Multa assignat Theobaldo de Villiaco pro celiſtione comitatus Bellmontis, 1173. c. 1174. b. Brauni emit a castellano Perona, 1097. c. Ipsi dimittit Ambianensem comitatum comes Flandriæ, 965. d. Brixolius Antitia foror comitis Leiceltriz, 1047. a. Montm Argi Petrus comes Nivernensis, 1047. d. Vicecomitum Ebrocenſem Rogerio de Mellento, 1048. c. Veronem ipſi dimittit Richardus de Verone de mandato Richardi regis Angliae, 1008. d. Ipſi Matildi comiti Nivernensis ſidele ſervitio jurat, 1161. d. 1162. b. Eadem Robertus de Cortenao jurat pro Machilde Nivernensi, 1162. b. Fidelitatem etiam jurat Guillelmus de Calviniaco, 1106. c. e. Bertrandus de Gordon, 1101. b. Simon de Piffaco de castello ſuo Agremont 1164. d. Lambertum Cadulcum ballivum Normannie carcere detinuit, 1133. d. Ejus conventione cum R. comite Boloniæ ſuper mariage filii ſui Philippi & Mathildis Bolon.
- Philippi Augusti buticularius Guido, 1286. c. Camerarius Bartholomeus de Roia, 1164. a. 1286. Confabularius Drogo, 1286. c.
 Philippus III. rex Francorum curat refiriū Kaliensi parthenonē ea qua ſubtrahit fuerat tempore vacationis, 1304. a. Ejus littera de cuitudin S. Vedasti Attributensis, 1384. c. 1385. a. De iuſtitia villa de Angincourt, 1381. d. Ipsi cambellani Johannes Sarraceni, 1378. b. Petrus de Brocia dominus Baugelli, 1179. a. Cui villa de Fontibus-Cadoci largitur, 1379. b.
 Philippi IV. Francorum rex absolutus a censuris patente monachar. a Benedicto XI. 1411. b. Bellum gerit adverſus Guidoñem de Dampera, 1400. b. Sublida pro bello petet exigi a ſenacallo Rutbenensis, 1406. c. 1407. Privilegium concedit ecclæſie S. Quintini in infula in gratiam ſubſidia exercitus Plandriæ, 1412. c. Petritus G. comiti Haumonti pacem init eum Flandrio, 1415. c. Fœdus ejus cum Johanne de Aveluis comite Hayonne adverſus Guidoñem de Dampera, 1399. c. Pacis mediator est inter Armaniacum comitem & Fuxensem, 1418. c. 1419. M. la comitis Armaniaci in acceſi terram attribuit Gavarani in compotioſe pacis facta Tolofa, 1418. c. Vicecomitatum Petre-Fontis canonicos Regalis-loci alſeni, 1426. d. 1427. Dotem Johanna uxoris Ingvari de Codicero confirmat, 1412. b.
 Philippus V. rex Francorum, 1412. b.
 Philippus VI. intere Bernardo Eſti de Lebreto

S ſ ſ ſ ſ

INDEX RERUM ET VERBORUM

- & Valconis nobilibus datæ, 1439. a. 1440.
Philippus rex Navarra, 1498. d. Partes
sequitur regis Francorum aduersus An-
gium, 1475. d. Bernardum de Lebreco
terris suis de Mixa & de Ostabaresio pri-
vat, 1475.
Philippus frater regis thesaurarius Compen-
dientis, 1474. c.
Philippus filius Ludovici VI. regis Fran-
ciorum, 168. d.
Philippus filius regis Philippi, 1164. a. 1124.
c. Ejus matrimonium cum Mathilde, 1144.
b.
Philippus Burgundia dux Bernardo de Arma-
niaco permisit ut Cadorellensem comita-
tum, quem ab eo acquisierat, possit infra
biennium redimere, 1135. b. Apud eum
queruntur Janenenses de Thoma de Grimal-
dis, 1180. c. Ei gratiolis munus lar-
guntur Vedaltini monachi, 1135. 1136.
Philipus Maria Angelus dux Mediolanen-
sis bellum indicit Januensibus, 1167. b.
Januensium dum Venetorum consilia ex-
ponit, 1186. c. Hottatur ut cladem adver-
sus illos instruit, 1187. a. Ejus epistola
ad Florentinos, 1188. d.
Philipus Boloniensis & Claromontis comes,
1151. b. Ei dimittit Radulfus de Claromonte
quidquid iuria haberat in comitatu, 1181. b.
Philipus comes Boloniensis, 1102. b. 1124.
a. 1145. c. Conventione facit cum episcopo
Mediolensi, 1124. d.
Philipus Flandriae comes, 831. c. 998. d.
1012. c. 1288. a. 1291. c. 1506. a. Comita-
tum Ambianense dimittit regi Franco-
rum, 965. d. Monasterio S. Vedasti LX.
solidos afignat pro sacrificio altaris, 1184.
c. Ejus iure in terra S. Vedasti Attribu-
tentis, 1186. a.
Philipo comiti Flandrensi & Vermandeni
silvas suas sub certis conditionibus con-
cedit Adam abbas de Novo-Castello, 915.
a. & seq. Ejus diploma pro monasterio
Corbieensi, 851. b.
Philipus comes Namurensis, 1076. c.
Philipus comes Patrius comitum Picta-
vienis & Andegavienis, 1145. c.
Philipus cancellarius Henrici IV. impera-
toris, 687. c.
Ph. de Almiano missus a rege Anglia ad S.
Ludovicum, 1221. c. 1222. b.
Philipus de Muxi, 1136. c.
Piclavensis episcopi Gilbertus Porrecaurus,
839. c. Guillelmus, 701. b. c.
Piclavensis thesaurarius Philippus, 1119. d.
Piclavensis comes Alphonius S. Ludovici
frater, 1139. a. 1173. c. 1174. b. Bellum
adversus comitem Marchie gerit, 1171.
d. Ei S. Ludovicus bello parta ab Hugone
Marchie attribuit, 1172. a. Ejus tracta-
tus cum comite Marchie in caltris prope
Pontes, 1171. a. 1172. 1173.
Piclavensem adversus comitem ascribitur S.
Ludovico comitus Claromontis, 1145. c.
Piclavus comes & Cornubia Richardus,
1142. b.
Piclavensis senescalus Theobaldis de Bla-
zon, 1246. b. Brigeriacum prodere tantat,
1178. c. Eliz. Ridelli convarius, 1179. a.
b. Qui ei scribit, 1178. d.
Picus Mirandulanus Angeli Politiani ami-
cus, 1506. c.
Piligrinus archiepiscopus Colonensis con-
firmit fundationem Brunivallarcensium mo-
nasterii, 131. a. 195. c. Ei donationem fa-
cit, 197. c.
Pinquinaci vice-dominus, 1240.
Pippini rex, 30. b. 31. d. 63. c. 87. c. 144. b.
247. c. 149. b. Fundator Prümensis mona-
sterii, 25. c. 30. d. 38. c. 45. b. 51. c. 55. a.
36. c. 203. b. 215. b. 238. b. 245. b. Ejus
præceptum pro Ansfeldensi monasterio, 26.
c. 27. c. Pro monasterio Prümensi, 30. c.
Pippini regis Aquitanie præceptum pro Tu-
ronensi S. Martini ecclesia, 82. d.
Pippinus filius Anfisi confirmat fundatio-
nem Epiteraci, 15. c. Suevtrense monas-
terium fundat, 20. d. Ægrotat, 21. b.
Pippinus maior dominus, 41. d.
Piques milites rei ararum sub Carolo VI. ad-
- ministrator, 1533. 4.
Pisanum ecclesiastum in archiepiscopale se-
dem erigit Urbanus II. 522. c.
Pisanus archiepiscopus ab holibus detec-
tus, 810. b.
Pisanus archiepiscopi Dalambertus, 557. d.
Petrus, 614. b. Villanus, 657. c. 658. c.
Pissacensis ecclesia, 1307. c.
Pii papa II. epistola ad Fridericum Roma-
norum regem, 1598. c.
Placentinum bellum cum Cremonenisibus,
1161. 4. Potellare & judicem ex civitate
Cremonenensi ubi assimulat, 1165. a.
Placitum inter monachos Gemerenses &
monachos Cenonanenses S. Vincentii,
693. c.
Placitulus uxor Pippini, 15. c. Ejus pater
Hugobertus, ibid. 20. d.
Podii communias, 1281. c.
Poenitentia modus, 73. b. Ordo, 110. b.
amercitas, 508. d. & seq. Per poenitentiam
causal peccati debet amputare, 73. c.
Poetas optimi rari, 297. a.
Polonia regina Richiza, 424. a.
Polonorum dux Ladislao, 852. c.
Pontia abbatissæ electio, 364. c.
S. Pontii partenonem donationem factam
confirmat S. Ludovicus, 1131. c.
S. Pontii Tochteriarum abbas Frorardus,
496.
Pontius archiepiscopus Arclatensis, 371. c.
Pontius episcopus Glandatensis si monachus
apud S. Victorem, 549. d.
Pontius episcopus Maflisenis, 334. a. 355.
417. b. 466. d. Ejus diploma pro
fando Victore, 368. b. Ecclesiam S. Petri
de Autio dat monachis Gracis sub regi-
mine abbas S. Victoria Maflisenis, 408.
d. Cedit de bonis S. Victoriae Vuilelmo
vicecomiti Mafliseni, 333. a. & seq. Ec-
clesiam S. Zacharie conferat, 400. a.
Pontius episcopus Matricenensis, 1087. b.
Pontius episcopus Tarbienensis, 305. b.
Pontius abbas, 404. a.
Pontius abbas S. Andreæ Agathensis, 463.
d.
Pontii abbatis institutio in monasterio S.
Mariae de Mhoris, 545. d.
Pontius de Castrione vasallus comitis Ar-
maniæ Mafliseni prope Montem-Lugdu-
num caput, 1448. b.
Pontius de S. Germano frater Guigonis epif-
copi Cafinensis, 1460. b.
Pontius de Monte-Lauro filius Heraclei,
1502. b.
Pontius Raymundi, 545. b.
Pontvi comites Guillelmus, 1014. c. 1306.
a. Johanna, 133. b. Mathias, 132. b.
Simon, 1305. c. 1306. a. Comititia J.
regina Caffella, 1332. b. Maria, 1198. b.
1332. b.
Popo abbas S. Maximini, 643. c.
Popo comes de Blankenburg, 680. c.
Portensis abbas Viniemarus, 1218. c.
Portuentes episcopi Bernardus, 819. d. Johnes-
s, 558. d. 938. c. Petrus, 627. d. 644.
b. c. 647. c. 674.
Porrense castrum, 1257. b.
Portugal regi subvenit Ludovicus XI. ad
recuperandum regnum Castellæ, 1603. c.
2604.
Portus-regi fundatio, 1050. c. In abbatiam
erigitur, 1118. a. & seq. Cura illius Sa-
vigniacensis abbatis commissa, 1162. a. In
eo moniales numerum sexaginta excedere
non debent, 1161. b.
Potentinus episcopus Johannes, 903. c.
Potus poli nonas conceffus S. Maximini
monachis, 327. c.
De Poyasse marcellus Anglie, 1473. c.
Præbendas habentes eas tenentur in propriis
personis deservit, 1145. b.
Frates Prædicatores Lodi recipiuntur theo-
logiam lecturi, audituri confessiones, &c.
1230. a. b.
Predicatum prior provincialis Teutonicæ
Jordanus, 1229. d.
Præmonstratensium monasteria virorum &
mulierum, 881. c. Forum vita quamau-
- tra, 782. a. Consorts apud eos tranquili-
ta, 781. b. Convictio quam sancta,
782. c. 784. d.
Præcellum monasterium in eo sepultus Vva-
terannus comes Melletti, 878. c. c.
Præcelinus episcopus Paulus, 974. a.
Præcessus in monasteriis quales esse debeant.
1141. d.
Prærogativa seu Priamus & Belphegor impidi-
cus paganus deus, 656. b.
Præcilius episcopus occisus a Maximo im-
peratore, 195. d.
Processiones pro felici belli sacri successu,
1139. d.
Proprietas in monasterio dannata, 1132.
c.
S. Prosper divina gratia defensor, 392. b.
Iuste Cassiavum culpat, 391. b.
Non prospera sed advenia Deus justis promit-
1134. c.
Provinciae reges Odo, 401. d. Rodulfus,
362. d. 371. a. 371. c.
Provinciae dux Hildephonsus, 966. b.
Provinciae comites Bertrandus, 467. c. Ca-
rolus S. Ludovici frater, 1299. b. 1343.
d. Hildephonsus, 1093. a. Raymundus, 636.
d. Raymundus Berengarii, 705. c. Vil-
lelmus, 321. c.
Provinciae marchii Raimundus, 869. b.
Raymundus Berengarii, 1204. c.
Provinciae comitatus in feodum accipit
Raymundus comes Barcinonensis a Fri-
derico imperatore, 861. a.
Provinciae rebellis sub Pippino patre Caro-
li-Martelli, 41. d.
Præliacenses abbates Artaldus, 744. c.
Echeardus, 793. c.
Prümensis monasterii primaria fundatio,
21. b. Secunda per Pippinum, 238. b.
Ei facta donatio a Zuenibaldo rege a
245. a. Monasterium Suevtrense datur,
244. b. Quid ei confimat Otto I. im-
perator, 289. d. Eisdem restitutor Præ-
diunum Prümfelde, 585. d. Conceditur jus
mercati & moneta, 198. b. 246. c. Ejus
privilegia & possessiones confirmat Henricus
III. imperator, 443. b. Restitutas
ipsi ecclesiæ confirmat Everhardus archi-
episcopus Trevirensis, 462. b. Prüm
lepultrum eligit Lotharius imperator,
1392. c. Prümensis monasterii reliqua, 185.
a. 189. a. c. A Normannis devastatur, 216.
b.
Prüm abbes Anboldus, 147. c. 158. c.
172. c. 175. c. 176. d. 184. c. 187. b. 188.
a. 189. a. 191. c. 193. c. 195. a. 203. a. Al-
farius, 28. c. 29. c. 31. a. 35. b. 38. c. 44.
b. 45. c. 51. c. 57. a. 59. c. Egl. 159.
c. 133. c. 144. a. Farabertus, 223. a.
237. c. Godfridus, 799. c. Hildebrandus,
380. c. Iugmannus, 289. c. Marciardus,
85. b. 91. a. 92. b. 93. c. 101. d. 110. d.
114. a. 115. a. 127. b. 176. b. 246. c. Ri-
charius, 268. d. Robertus, 443. c. Ruo-
pertus seu Rupertus de Ara castro, 494.
b. c. Trancreaus, 59. d. 60. d. 69. c. 79.
b. 80. a. c. Volfraurus, 586. b. 595. a.
Plumensis abbas electio libera, 138.
d.
- Psalmiodium antiquum monasterium ordinis
S. Benedicti, 158. c. Privilegia regum
& summotorum pontificum liberum & soli
Romano pontifici subiectum, 559. 2. 560.
A monachus Victorinus reformatum, 559.
c. A subiectio S. Victoris absolvitur,
560. b.
Psalmodi abbes Fulco, 560. d. Vvanc-
rus, 367. d. 371. b.
Psalmodiorum utilitas, 53. d.
Psalmodiorum dominus ab Hugone Burgundie duce-
plegius constituitur S. Ludovico, 1262.
d.
Putratiensis abbas Artaldus, 744. c. d.
Putratiensis domini Ebrardus, 773. c. Hu-
go, ibid.

H U J U S V O L U M I N I S.

- Q**uarnegudus vicecomes, 157. 2.
Quintilius monasterium, 366. a.
S. Quintini in insula abbates Arnoldus, 326.
 c. Baldinus, 730. d. 805. c.
S. Quintini de monte monasterium restaurauit Albertus comes Viromandensis, 326. a. & seq. Illi villam Alaniam confirmat Ludovicus VI. 624. a. & seq. Moht's S. Quintini abbates Galerius, 1039. c. Henricus, 599. b. 624. d. Hugo, 853. a. Ultanus, 327. b.
S. Quintini comitissa Alienordis, 974. e.
- R.
- R**abigaudus abbas Anisoleensis, 36. b.
Radulfus episcopus, 334. d.
Radchis abbas, 26. a.
Radchis fundator monasterii S. Michaelis de Apuniano prope Lucan, 35. b.
Rado episcopus, 371. 2.
Rado notarius Caroli-Magni, 35. a. Postea cancellarius, 40. b. 49. c.
Radulfia castrum Eliz comitis Petragoricensis, 1297. c.
Radulfus cardinalis S. Georgii ad Vulum aureum, 974. c.
Radulfus Viridis archiepiscopus Remensis, 679. c.
Radulfus archiepiscopus Turonensis, 485. c. 566. a.
Radulfus episcopus, 334. b. 580.
Radulfus episcopus Atrebatenus, 1042. c.
 Ejus mandatum de faciendo processionebus pro felici belli facti successu, 1122. d.
Radulfus abbas Dolensis, 1036. a.
Radulfus abbas B. M. de Ebronio, 580. c.
Radulfus abbas Latiniacensis monasterii dilapidator & sedis apostolicae contemtor, 763. d. c.
Radulphus abbas Longiledi, 580. c.
Radulphus abbas Savignei, 1119. d. c.
Radulphus Leodiensis archidiaconus praepositus S. Johannis Leodiensis, 1168. a.
Radulphus comes, 691. a.
Radulphus comes Augi, 1117. c.
Radulphus comes de Stafford regis Angliae capitaneus in ducatu Aquitanie, &c. 1467. c.
Radulphus comes Viromandensis, 624. c. 798. d. Dapifer Ludovici VII. 773. b. 774. b. 775. a. 817. c. 823. d. Regis conlanguienus, 624. a. Ejus diploma pro monachis Cazza-Dci, 754. d. Fundat Cuissiacense monasterium, 694. c. Henrico abbati Varienii concedit locum ad construendum oratorium & manerium ipsius sororibus, 806. c.
Radulfus vicecomes, 439. b.
Radulfus vicecomes Bellimontis & S. Susanæ, 1164. b.
Radulphus filius Beatricis sororis Johannis comitis Bellimontis, 1165. c.
Radulfus vicecomes Cenomanensis, 374. c.
Radulfus filius Huberti vicecomitis Cenomanensis, 331. d.
Radulfus vicecomes S. Susanæ, 1053. c.
Radulfus constabularius Ludovici VII. 890. c. 900. c.
Radulfus constabularius Philippi Augusti, 910. c. 987. b.
Radulfus nepos Gervassii episcopi Cenomanensis, 420. d.
Radulfus filius Odonis dominus Castris-Melandi, 1055. c.
Radulfus de Claromente, 1181. b. Cedit Ludovico regi quidquid juris in comitatu habebat, mortuo comite Philippo sine herede, 1181. b. c. d. Ejus filii Johannes & Simon, 1181. d.
Radulfus de Couciaco, 1323. c.
Radulfus de Culent, 1159. a.
Radulfus dominus Exolduni, 1158. c. 1209. a.
Radulfus Filgeriensis, 775. d. 886. b. Ejus hominum & pata cum S. Ludovico, 1246. b.
Radulphus de Patoc, 1158. c.
Radulfus filius Nicolai senescalii Angliae regis H. 1221. c. 1222. b.
Ragenalminus episcopus, 172. b.
Ragenardus notarius Rodulfi regis, 280. d.
Raginaldus abbas, 471. d.
Raginaldus abbas S. Vincentii Cenomanensis, 624. a. & seq. Moht's S. Quintini abbates Galerius, 1039. c. Henricus, 599. b. 624. d. Hugo, 853. a. Ultanus, 327. b.
Rainaldus camerarius Ludovici VII. 901. a.
Raimbalodus ex monacho S. Victorii archiepiscopus Arelatensis, 441. b. 442. d. 456. b. 467. a. Ecclesian S. Timonatis de Trinitate confecrat, 442. d. Dotar ecclesiam S. Zacharie, 400. d. Ejus fratres, ibid.
Raimundus episcopus in Sardinia, 528. c.
Raimundus episcopus Lascarenus, 1397. d.
Raimundus episcopus Nemausensis, 558. b. 559. c.
Raimundus episcopus Palentinus, 547. b.
Raimundus Pultagine episcopus, 549. c.
Raimundus abbas S. Felicis, 610. d.
Raimundus de Ansarano prior claustralium S. Victorii Massi, 1340. d.
Raimundus princeps Aiaciochenis, 871. a.
Raimundus comes Falio fundat, 553. a.
Raimundus comes filius Borelli comitis, 337. c. 339. d.
Raimundus comes S. Egidii dar S. Victorii Massiliensi medietatem villa Gibelot, 600. d. & seq.
Raimundus comes Barcinonensis, 545. c. 860. e. Ecclesias Hispaniarum a jugo infidelium liberare tentat, 639. a. A. Friderico imperatore accipi: in feodum comitatum Provincia, ubem Arlantensem & comitatum Forcalquerii, 861. a. & seq. Ejus diploma pro Gaufrido episcopo Avenionensis, 869. b. Pro suis Barchinonensis, 438. c.
Raimundus Berengarius comes Barchinonensis & Provincia, 966. c. Confecrat se militia Templi in manu Hugonis Rigaldi, 705. c.
Raimundus filius Raymundi Beringarii comitis Barchinonensis & Provincia, 705. d.
Raimundus Rogetii Pallatenus comes, 1398. a.
Raimundus comes Tholosanus, 1104. d.
 Pacem init cum S. Ludovico, 1225. d.
Raimundus filius Raymundi comitis Tholosani, 1104. c.
Raimundus vicecomes, 631. b.
Raimundus vicecomes nepos Frotterii episcopi Nemausensis, 460. d.
Raimundus filius Richardi vicecomitis Amiani, 455. c. 456. c.
Raimundus vicecomes Gerdonensis, 477. a.
Raimundi vicecomitis de Seule filii. Augerius & Arnaldus, 1453. b.
Raimundus filius vicecomitis Thoarcii tractat Ludovicus, 1242. b. El ablatum cultum cum S. Maroli, 1241. b.
Raimundus Berengatii marchio Provinciae, 1294. c.
Raimundi marchionis Barchinonensis victoria de hostibus, 617. a. Ad expugnandos Mauros & Tortofani se preparat, 617. a.
Raimundi de Bellera militis mater Sibilia de Peralta, 1398. c.
Raimundus de Bellera frater Blanchet comitis Pallaciensis, multam ipsi pecuniam debet ratione docis, 1398. Cui solvende terminus affligatur, 1399. a.
Raimundi de Rocafolia filia Ilbellis comitissa Ruthenensis, 1310. a. 1311. a.
Raimundus Amati, 341. c.
Raimundus Bernardi doctor legum, & ambaflator Ludovici ducis Andegavensis, 1502. 1506. c.
Rainaldus archiepiscopus Colonensis, 853. c. 857. c. Archicancellarius Friderici imperatoris, 853. a.
Rainaldus ex Andegavensi ad Remensem secundum transflatus, 679. c. 739. c. Ejus privilegium pro S. Huberto, 519. b.
Rainaldus abbas Anisoleensis, 170. b.
Rainaldus abbas Flavigniaci, 968. c.
Rainaldus archiclavus S. Martini Turonensis, 340. d.
Rainaldus comes, 581. b.
Rainaldus filius Hugo, comitis Ruhenensis oblatus monasterio Loci Dei, 898.
Rainaldus de Monteforti iusticiariorum, 904. a.
Rainaldi de Ponte mater Johanna de Lebreto, 1453. c. Concordia cum Eduardo rege Anglie mediante Bernardo de Lebreto, 1452. c.
Rainardus episcopus Halberstadiensis suspensus ab officio absolutionem petat a Paschalii II. 619. c. Eum laudat Paschalii II. quod monialium monasteria restituerat, 617. d.
Rainardus episcopus Leodiensis, 412. c.
Rainardus vicecomes, 257. c.
Rainaldus de Monceau, 705.
Rainerius de Trith, 1075. c. 1078. b.
Raingarda mater Rotgerii comitis, 464. b.
Rainmundus abbas S. Vincentii Cenomanensis, 440. c. c. 485. c. 531. c. 534. 543. c. 561. d. 562. d. 563. d. 564. b. 565. c. 566. 568. c. 570. c. 600. a.
Ranc. comes Hubertus de Burgo Anglie regis iusticiariorum, 1253. a.
Ranrus cardinalis S. Prifex, 776. d.
Ranulus Cestriae & Lincolnia comes, 1252. a. c.
Rappodus archiepiscopus summusque cancellarius, 267. b.
Ratbodo archiepiscopus Trevirensis, 662. c. Regno utilia meditatur, 242. b. 243. 244. b.
Ratbodus archicancellarius Zuentiboldi regis, 242. d. 243. d. 246. d.
Ratbodus notarius Caroli-Simplicis, 269. c.
Rarisponens episcopus Henricus cancellarius, 757. c.
Reclufo monialium Horreensem, 833. c.
Reg. de Malo-Iporario, 1188. b.
Regalia Atrebatenis ecclesie, 1042. d. Autiſſiodoreni ecclesie dimittit Philippus-Augustus, 1074. d. Catalaunensi Ludovicus rex VII. 803. b. Matilconeni Philippus-Augustus, 2087. b. & seqq.
Regalia Niverenensis ecclesie, 1080. d. Rothomagensis, 1081. a. Senonensis ecclesia Henrico electo redditia ante confirmationem, 1359. a.
Regalisi-loci monasterio datur vicecomitatus de Petra-fonte, 1416. d.
Regalisi-montis ordinis Cisterciensis fundator S. Ludovicus, 1267. c. Novos redditus foundationis addit, 1268. a. 1303. a. Monachorum ibi numerum definit S. Ludovicus, 1268. b. Regalis-montis redditus in Normannia, 1306. c.
Regalisi-montis abbas Theodosius episcopus, 903. d.
Regina de Lescle Bernabovis vicecomitis Mediolani uxor, 1323. c. 1326. b. Ejus obitus, 1326. b. c.
Reginaldi de Polaco donatio facta monasterio Veteris pediculi, 1098. d.
Reginaldus episcopus Leodiensis constructor ecclesie S. Laurentii, 957. d. 962. a. Ejus vita a Reimero monacho Leodiensi conscripta, 961. c.
Reginhardus Halberstadiensis episcopus, 615. c.
Reginarius episcopus, 156. d.
Reginarius abbas Eptenacensis, 550. d. 552. a.
Reginerus comes, 289. d.
Reginus archiepiscopus, 902. d.
Regilitemensis comitis filius in sacra æde S. Vedasti Atrebatenis baptizatus, 1566. d.
Reinaldus electus Halberstadiensis invitatus ad suum confecratus in Gebhardum episcopum Constantiensem, 608. a. Ejus episcopato ad Paschaliam II. 618. b. Paschalii

INDEX RERUM ET VERBORUM

- ad cum responso, 618. c. Ejus obitus, 680. b.
 Regardus comes, 785. c.
 Reinerius cardinalis SS. Marcellini & Petri, 647. c.
 Reinerius prebbyter cardinalis S. Praxedis, 671. b.
 Reinerius decani Paterbrunnensis praefatio in librum de Compte, 977. d.
 Reinerius S. Laurentii Leodiumis monachi scripta, 933. c. Ejus epistola ad Fredericum Stabulensem monachum, 933. c.
 Opusculum de fulnitis casu in ecclesiam Laurentii, 954. Prologus ejus in vitam S. Pelagie, 161. In vitam Reginaldi episcopi, ibid. In vitam S. Theobaldi, 960.
 Reinharius comes, 269. a.
 Reliquiae sanctorum ad terram depositae in tempore tribulationis, 896. c. e.
 Reliquiae preciariae Constantiopolis, 574. a. & seq.
 Remaci miracula & triumphus Leodii, 488. c. & c.
 Remensis archiepiscopi Adalberto, 345. c. 351. b. Arnulfus, 352. b. Ebo, 70. c. Fulco, 247. b. 249. c. 261. b. 661. c. Gervafius, 437. c. 438. a. 473. b. Guillermus, 1049. d. 1053. d. H. 1182. b. Hinemarus, 673. a. Juhellus, 1302. d. Manasses, 499. d. 520. a. Radulfus viridis, 679. c. Rainaldus, 519. d. 679. c. 739. Samson, 739. c. 805. b. 851. d. Villculus, 946. c.
 Renatus archiepiscopus iudicio Tolemini adfuit quo auctor est S. Ludovico Claramontis comitatu, 1346. b.
 Remense concilium, 812. c.
 Remigarius comes missus Caroli fragni, 39. d.
 S. Remigius apostolus Francorum, 857. d. Corona Francie patronus, 816. a. 817. b. Eum patrem suum appellat Ludovicus VII. rex, 815. c. Ejus imago impressa sigillo Hinemarii archiepiscopi, 377. c.
 S. Remigii Remensis privilegia & possessio-nes confirmat Ludovicus VII, 815. d.
 S. Remigii Remensis abbat, 175. c. Adze-narius decretum facit in gratiam paue-pum, 520. c. Henricus, 201. c. Herima-rus, 418. b. Odo, 773. b. 816. a.
 Remigius Autissiodorensis monachi ad Dado-nem episcopum Virdunensem epistola, 230. b.
 Remigius notarius Lotharii imperatoris, 104. c. 115. c.
 Remundus abbas S. Vedasti, 1019. c.
 Remundi ducis Narbonae epistola ad Lucium III. papam, 933. b.
 Remundus comes Barcinonefici, 966. d.
 Remundi comitis S. Egidi epistola de victo-ria Christianorum in Turcas, 568. c.
 Remundus vicecomes Gitudensis, 609. d.
 Renaldus dux Spoleti, 1196. a.
 Renaldus Nivernensis episcopus, 1189. b.
 Renaldus de Monte-falconis, 1127. c.
 Benardus abbas S. Johannis Senonensis, 352. c.
 Ren. comes Bolwessensi pater Mathildis co-mitissae, 1244. a. b. Frater Simon, 1098. b. Ejus conventiones cum Philippo-Augustus maritagio filii sui Philippi & Matildis Bolon, 1244. b. d.
 Renaudus de Pontibus, 1372. a. Hominium praefat S. Ludovico de feodis que tenebat a comite Marchia, 1274. a.
 Resbaciensis abbas Natalis regis cancellarius, 764. c.
 Residenzia commendatur, 944. b. 951. c.
 De Reshorica, 306. d.
 Regum est & imperatorum iustitiam face-re, 605. c. Maxime injuriam patientibus, 618. b.
 Reges Francie nulli praestant hominum, 1112. b.
 Reges Caralitanii appellant judges, 628. c.
 Richboldus abbas monasterii vulgo Marien-munster, 1220. d.
 Ricetus archiepiscopus Caralitanus, 658. c.
 Richardus abbas Beccensis statuta edita in capitulo generali, 1142. b.
 Richardus abbas Itrumiensis, 268.
 Richardus abbas S. Symphoriani Metensis, 1062. c.
 Richardus abbas S. Victoris Massiliensis, 304. c. 306. a. Et cardinalis, 315. b. 547. a. 549. c. 584. d. 500. d. Et plures eccliesias dat & confirmat Hugo archiepiscopus Caralitanus, 528. b. & seq. Petrus episcopus Senecensis, 526. Et datur Cozane-nense monasterium, 538. a. Monasterium SS. Georgii & Genesii, 532. c. Ecclesia Ruthenensis S. Gregorii, 552. c. Ecclesia S. Johannis de Fontibus, 609. d. Mo-nastrum XII apostolorum, 614. b. Mo-nastrum la Romae dictum, 514. d. Et S. Saturini, 524. c. S. Severi de Rufa-no, 559. d. Pradiolum ad confitendum eccliesiam apud Tarconem, 555. c. 557. b. Legatus in Hispaniam dicitur, 497. c. Archiepiscopus Narbonensis, 650. c. 663. d. Ejus epistola ad Sancium V. re-gem Navarre, 497. b. Et scribit Johannes monachus de Torquatore rege, 532. b.
 Richardi regis Alemannie primogenitus Henricus, 1375. b.
 Richardus rex Anglie, 1046. 1059. c. 1105. c. 1141. a. 1172. d. 1190. c. Ejus Carta de alio Brengariae regina, 99. c. Monasterium Cenomanensis S. Vincentii accepit sub sua protectione, 991. d. Concedit Guillermo de Huneto confi-bulariam, 990. c. Richardo de Huneto confirmat Populam & Vvaceoilam, 990. b. In dicto Petraricentum commu-nitatem levavit, 1281. a. Ejus mandato Ver-nonem Philippo-Augusto dimittit Richardus de Vernonie, 1008. d. Ab imperatore decessus, 1000. c. Ejus anniversarium in eccliesia Rothomageni, 1012. d.
 Richardus comes, 1273. b. 1299. c.
 Richardus comes officiatus Ludovici Pio fautor rebellium Lothario adharet, &c. 97. b. c. A Ludovico-Pio deficit & cum Lothario in Italiam proficitur, 1275. a. Suis spoliatur quae facta pace ei restituuntur, 1275. b. Richardus perfidus dicitur, 1273. c. Donationem facit Pruniensi mo-nastry, 101. d. Circiter haec vixi con-fut animis suis, 175. b.
 Richardus comes Normannorum, 1290. d.
 Richardus comes Pictavia & Cornubia, 1252. b.
 Richardus comes Ruthenensis confirmat S. Victoris Massiliensi monasterium SS. Petri & Leontii in pago Ruthenico, 1291. b.
 Richardus avus Hugo comitis Ruthenensis, 899. a.
 Richardus frater Hugo comitis Ruthenensis, 898. c.
 Richardus vicecomes Amiliani, 455. d.
 Richardus facit palati regi Logotheta, 904. a.
 Richardus de S. Leodegario Ebroicensis episcopus, 1214. d. 1241. b.
 Richardus de Vernonie, 1008. d.
 Richardus episcopus Leodiensis, 468. c.
 Richardus comes Fundanus, 904. a.
 Richeldis regula, 904. b.
 Richemondus comes, 1252. a.
 S. Richieri villa Ludovico VIII. dimittitur, 1198. d.
 Richieri abbas S. Theodorici, 520. c.
 Richieri episcopus Siracusanus, 903. d. 904. b.
 Richieri abbas S. Martini Metensis, 823. a.
 Richieri comes de Heingebach, 397. d.
 Richildis regina Hispania: electa Frederici imperatoris, 860. c.
 Richildis mater Arnulfi III. comitis Flan-drensis, 1487. c.
 Richildis comitissa Montensis, 527. d.
 Richildis uxor Etnoldi, 362.
 Richiza imperatrix, 769. c. Et negotia imperii commisit, 761. b. Ipsi scribit Petrus Diaconi de obitu Lotharii imperatoris, 756. a. 760. c.
 Richiza regina, 413. b. 530. c. Confirmat foundationem Bruuvillarensis monasterii, 430. b. Cui Clorenum praedium dat, 427. d. Castellum Savendoin ecclesia Coloniensis S. Petri concedit, 446. b. & seq. Plures ei villas in precariam dat Arno Coloniensis archiepiscopus, 446. c. Sepul-turas cligit in monasterio Bruuvillarensi, 424. a.
 Richolphus notarius Friderici I. imperatoris, 921. a.
 Richouinus comes, 269. a.
 Richensis episcopus Geroldus, 632. c.
 Richleus curator, 59. a.
 Richi fons in vita Crassii, 122. c.
 Rivipulente monasterium, 697. c. Subjic-tum ad monasterio S. Victoris Massiliensis, 574. d. 475. d. & seq.
 Rivipulentes abbes Miro, 474. b. Oliba, 474. a.
 Rivali filius Salomonis ducis Britonum, 148. d.
 Rizendis vicomitis Amiliana, 455. d.
 Robertus cardinalis S. Sabine, 671. c.
 Robertus archiepiscopus Moguntius, 325. c.
 Robertus de Novoburgo electus archiepiscopus Rothomagensis, 1081. c.
 Robertus archiepiscopus Trevirensis, 1289. d.
 Robertus episcopus Carnotensis, 471. c.
 Robertus episcopus Cathanensis, 903. c.
 Robertus episcopus Cenomanensis privile-gium obtinet pro monasterio S. Vincentii Cenomanensis, 1297. b. Controversiam mover aduersus S. Carilephi monachos, 169. c. Quos sibi subiecte testat, 169. c.
 Robertus episcopus Claromontanus, 1044. c.
 Robertus episcopus Constantiensis, 390. d.
 Roberti Leodiensis episcopi statuta in vi-sitatione monasterii Oigniacensis edita confirmata, 1276. c.
 Robertus episcopus Lingonensis, 1077. c.
 Robertus episcopus Metensis, 662. c.
 Robertus Trecentus episcopus, 1189. a.
 Robertus episcopus Tricaricensis, 503. c.
 Robertus abbas S. Amandi, 261. c. 278. c.
 Robertus abbas S. Andrea de Clivo Scauri, 648. c.
 Robertus abbas Gemmicensis, 390. c.
 Robertus frater Odonis regis abbas S. Mar-tini Turonensis, 240. d. 245. c. 270. b. 273. c.
 Robertus abbas S. Martini Turonensis, 341. d.
 Robertus abbas Plumensis, 443.
 Robertus abbas S. Victori Parisiensis, 207. b.
 Robertus abbas S. Vincentii Metensis, 823. a.
 Robertus abbas Uticensis S. Ebrulsi, 236. c.
 Robertus abbas Vvalciodorenensis, 822. 824. b. 850. d. 866. b. 868. c.
 Robertus abbas Vulumari, 231.
 Robertus de Valle canonicus Carnotensis, 1099. b. Johannus Balde cardinalis orator, 1612. b. Et granulatur de recuperata libertate, 1606. c. 1607. & seq. Vicia illitribus comparat, Jobo, 1609. c. Joseph, 1610. b. Camillo i. ibid.
 Robertus filius Willielmi regis Anglorum comitatum Cenomanensem recuperat, 1484. b. 494. b.
 Robertus rex Francorum, 363. a. 365. c. 774. c.
 Robertus rex Francorum regnat cum patre, 345. c. 353. c.
 Robertus rex Francorum monasterium S. Germani in Laiis construit, 489. c. 678. c. 684. a. Diploma ejus pro monasterio Corbeieni, 1297. c. Pro monasterio Gem-micensi, 1289. c.
 Roberto regi Siciliae date decima ad trien-nium a Clemente V. 1431. c.
 Roberti principis Normannia diploma pro monasterio S. Vincentii Cenomanensis, 568. a.

Robertus

H U J U S V O L U M I N I S.

- Robertus dux Brigantia, 1001.
 Robertus comes, 321. a. 1106. a. 1163. b.
 1244. a.
 Robertus comes domus facit Valciodensis monasterio, 286. c.
 Robertus comes fratet Odonis regis, 241. b.
 Robertus comes de Alenconio, 1052. d.
 Robertus comes Atrebatenus S. Ludovici filius, 1306. b. 1305. c. Subsidio mittit ibidem Aquarum Henicum comitem Ruthensem, 1430. b. Eius datus medietas thelonii Atrebatenus abbate S. Vedasti, 1285. a. Ejus compotio cum abbatore & monachis S. Vedasti Atrebatenis, 1277. c. 1288. a. 1289. a. Ejus de divulgatione thelonii Atrebatenus littera, 1294. b.
 Robertus comes Calcaritanus, 904. a.
 Robertus comes Cenomanensis, 439. c.
 Robertus comes Claramontis, &c. Sponfalia contrahit cum Ibelili filia primogenita Heinrici comitis Ruthensem, 1466. b.
 Robertus comes Druensis, 1123. a. 1245. Eius datus Bonarium & Alta-fonata, 1200. c.
 Robertus Elandia comes Ludovici comitis avus, 1450. d.
 Robertus Elandia comes Cameracum obsecratus, 589. c. Pacem init cum imperatore, 570. c. Eum ad ulcifendos ecclesias injuria in Leodium hortatur Paschalis papa II. 588. c.
 Robertus comes Mellenti, 986. b.
 Robertus de Julhaco vicecomes dat S. Vincentio Cenomanensis ecclesiam S. Paduini, &c. 163. b.
 Rodberthus archiacapellanus Ottonis II. imperatoris, 326. b.
 Robertus de Segrey, 1319. c.
 Robertus de Somes, 1138. c.
 Robertus de Boua, 1164. b. Ludovici VIII. legatus, 1154. c.
 Robertus de Brano, 903. e.
 Robertus de Curtemao, 1053. d. 1127. d. 1162. b. 1163. b. Butticularius Ludovici VIII. 1177. a. 1186. a. 1189. d. 1192. 1193. c. 1295. b. 1197. a. 1200. d. 1214. c. Ei calrum de Conchis concedit Philippus Augustus, 1180. Eius hominum, ibid. d.
 Robertus de Garlandia, 1003. d.
 Robertus de Iriaco fidejussione se constituit pro filio suo Galeranno, 1165. a.
 Robertus de Monteforti, 795. c.
 Robertus dominus Peroniensis, 624. b.
 Robertus Marquardus ab imperatore CP. in carcere detenus, 910. b.
 Robertus de Tornella 1200. c.
 Robertus de Vitreio, 1063. c.
 Rodbalodus comes, 165. d. 171. a.
 Rodgerius archiepiscopus cancellarius Caroli-Simplicis, 79. b.
 Rodgerius archiepiscopus Trevirensis, 282. c.
 Rodradus abbas Indensis privilegium obtinet a Ludovico rege, 202. c.
 Rodulfus episcopus Dolensis, 658. c.
 Rodulfus episcopus Leodiensis, 884. c. Confirmatio omnes donationes Valcidorenisi monasterio factas, 111. c. & seq. Confirmatio ecclesie S. Johannis doni ecclesiae Thevenensis, 984. c. & seq.
 Rodulfus abbas S. Trudonis, 685. c.
 Rodulfus abbas Petromini, 864. c.
 Rodulfus abbas S. Vedasti privilegium impetrat ab Odone rege, 227. c.
 Rodulphus abbas S. Victoris Massiliensis, 617. d. 663. c.
 Rodulfus abbas S. Vitoni, 529. c. c.
 Rodulfus rex, 356. d. 403. a.
 Rodulfus rex Alamanicus & Provinciae, 369. 371. a. 372. c.
 Rodulfus ex Francorum quadam prædia concedit Eboronens monasterio, 219. c.
 Rodulfus comes, 269. a. 419. a.
 Rodulfus filius Vvalterii comitis Ambianensis, 345. d.
 Rodulfus vir nobilis Flonenensis monasterii fundamenta jacit, 540. d.
 Rodulfus vir nobilis donationem facit S. Victori, 412. a.
Vet. Script. & Mon. ampl. Colle. Tom. I.
 Rodulfus dapifer Friderici imperatoris, 863. a.
 Rodulfus advocatus Eboronensis monasterii, 363. a.
 Rogerius episcopus, 579. a.
 Rogerius episcopus de S. Andreia in Scotia, 1024. c.
 Rogerius episcopus Belvacensis instaurat Columbarium monasterium, 1175. c.
 Rogerius abbas Columbanus, 652. a. 685. b.
 Rogerius I. rex Siciliae, 737. c. 738. b.
 Rogerius comes, 453. d. 493. d.
 Rogerius comes Fuxensis & vicecomes Castriboni, 1315. c. Ejus tractatus cum S. Ludovico de captivis ipsi berlandis, 1274. c. 1275. c. Ipsius villa de Tribus fontibus dimittitur libera, 1296. c.
 Rogerius Bernardi filius comitis Fuxensis, 1313. d. Se & suos & sua Ludovicus milie ratione supponit, 1322. b. Cum quo pacem init, 1323. b.
 Rogerius Bernardi comes Fuxi Banni vicecomes & Castriboni, 1397. c. 1406.
 Rogerius de Argentis miles quicunque monachos fundat in valle Richeri, 1325. b.
 Rogerius frater Bernardi comitis Armaniaci, 1408. a.
 Rogerius de Armaniaco fraterque ejus Gaito vicecomes Felenaguelli Castrum Gelofium & Veinacum acquirunt, 1388. b. 1391. c. Eius Bernardo comitis Armaniaci Castrum Gelofii & Veinacum, 1393. c. 1394. b.
 Rogerius de Armaniaco Bernardo comiti Armaniaci dimittit loca Lebretti & Cafanova, 1394. a.
 Rogerium de Armaniaco fororum suum heredem inquit Isabellus de Lebreto in casulis suis de Casa-nova & de Lebreto, 1391. c.
 Rogerius de Meillento concedit Philippo regi vicecomitatum Ebriocensem, 1048. c.
 Rogerius de Monte Gulmeriaci, 414. c.
 Rogerius de Mortuo mari, 1144. c. 1371. c. 1373. c.
 Rogerius dominus villa S. Andreæ, 1113. a.
 Rogerius Luvel regis Anglia procurator, 1330. a.
 Rogerius de Convenis, 1397. d.
 Roxkeri electi Magdeburgensis iuramentum, 659. a. Episola ad Ottonem Bambergensem episcopum, 581. a.
 Rollandus cardinalis S. Matrie in Portu, 974. c.
 Rogario fidelis suo capellani S. Justinæ concedit Lotherius imperator, 115. d.
 Rogerius fundator ecclesie de Lindicha, 242. c.
 Rogerius comes abbas S. Amandi, 279. d. 284. d.
 Rogo de Monte-rebelli, 1188. b.
 Roma mundi domina, 386. c.
 Romanus ignota gens Hungarorum, 333. c.
 Romanus fidelitatem juncti Anacleti anticipata, 698. c.
 Romanus auctores schismatis, 1545. d.
 Romanorum rex in regia fede coronatus Aquis grani, velites in quibus consecratur ecclesie S. Matris reliquiæ, 1167. c.
 Romanorum regi recens electo Florentini gratulans, 1578. 1579.
 Romana ecclesia decem nummos aureos debet S. Victor pro monasterio S. Severani Tolentini ex praescripto regis, 1366. d.
 Romanus S. Angelii diaconus cathedralis sedis apostolicae legatus, 1223. a. 1126. a. S. Ludovici, maris ejus & fatrium conservator, 1211. c. Ejus autoritate obliquitate ecclesie ad subfundum pro negotio fidei adversus Albigenenses contenderunt, 1213. b.
 Romanus cardinalis S. Marie in Portu, 671. c.
 Roricus chorepiscopus, 463. b.
 Roselinus vicecomes, 420. a.
 Roselionensis comes Nuno Sancti, 1202. d.
 Rosina de Lebreto mater & tutrix Ludovici de Insula in possessionem iudicetur terram de Macusino de Farinia & de Sam-
 brus, 1477. a.
 Roftagnus archiepiscopus Aclatenensis, 260. d.
 Roftagnus episcopus Avenionensis, 1093. a.
 Ipsius diploma concedit Hildephenus rex Aragonum, 966.
 Roftagni episcopi Vasienensis diploma pro S. Victor, 638. a.
 Rota monasteriorum Andegavense, 1166. c.
 Rotarius notarius Caroli-Calvi, 131. c.
 Rotarius archiepiscopus, 269. a.
 Rothardus archiepiscopus Moguntinus, 612. b. & seq. Conventum episcoporum celebrat in villa regia Northen, 605. c. Ad consecrationem electi Halberstadtensis invitat Gebhardum episcopum Constanensem, 607. c. Ipsius de excessibus ariugit Paschalis II. eique multe exceptra ex canonibus, 616. c. Eius officio suspen dit, 617. c. Clerici Halberstadtensem hostiatur ut si exemplum ad ecclesias gremium retinet, 604. b. & seq.
 Rothmundus notarius Lotharii imperatoris, 116. c. 127. c. 130. b. 132. b. 133. a. 138. a. 138. c.
 Rothomagenis ecclesiæ regalia, 1081. a.
 Rothomagenes archiepiscopi Gaufridi de Constantia, 1081. b. Hugo, 795. d. Johannes, 662. c. Robertus de Novoburgo electus, 1081. c. Rotulus, 1081. b. 1081. a. & seq. Th. 12. 6. 2. Venuillo, 172. a.
 Rothomagenis archiepiscopus iudicio adfuit qui abservit est S. Ludovico comita Claramontis, 1346. b.
 Rothomageni decanus & canonici scribit Ludovici XI. regi regnum Anglia Rothomagum transeuntem honorifice recipiat, 1600. c.
 Rotrochus filius Rogerii comitis, 493. d.
 Rotrodis episcopus Rothomagenis, 1081. b. 1082. & seqq.
 Rotrodis episcopus Ebriocensis, 745. d.
 Rouciaci comes, 2329. c.
 Rouciaci comes Johannes, 1217. c.
 Rozo comes, 348. c.
 Ruodolphus episcopus Halberstadtensis, 751. c.
 Ruodolphus imperator cavit ne advocati S. Maximini aliquid alienent sine abbatis consensu, 1376. c.
 S. Russi abbas Oldagetus, 317. c. 650. c.
 Ruthus Francisii locutus qui cum aliis duobus vitam eius scripti, 1298. b.
 S. Rumoldi Machliniensis praepositura seu abbataria secularis, 1445. c.
 Ruodolphus Basiliensis episcopus, 632. c. 643. b.
 Ruodulphus comes, 289. d.
 Ruoperius abbas Prumentius, 462. b.
 Ruodbertus archiacapellanus Ottonis I. imperatoris, 290. b. 291. d. 292. b.
 Ruodbertus comes Flappendensis, 625. c.
 Ruodgerus advocatus, 415. b.
 Ruella, 1162. d. Capta a Ludovico VIII. 1241. a. Componit cum Ludovico, 1246. a. Ex antiqua confunditine vina alia non recipit, 1246. a.
 Ruopertus abbas Tuitiensis, 682. c.
 Ruopertus Romanorum regi demortsu sufficitus Sigismundus rex Hungariae, 1179. c.
 Rupelmonde castrum H. comitile Elandiae sumat S. Ludovicus, 1333. c.
 Rutk. archiepiscopus Cosfentini, 903. d.
 Rutgers archiepiscopus summissus cancellarius Caroli-Simplicis, 269. c.
 Ruthenensis episcopi sub custodia comitatum Ruthenensem uxorem & filium dimittit Henricus comes, 898. d.
 Ruthenensis episcopi B. 1517. b. Hugo. 898. d. 899. c. Petrus, 131. a.
 Ruthenensis ecclesie S. Gregorii data S. Victoria, 552. c. & seq.
 Ruthenensis comitis filius Henricus, 1337. b.
 Ruthenensis comes Henricus, 1402. a. 1409. d. Eius codicillus, 1168. c.
 Ruthenensis comes Hugo, 1347. b. c. Eius tellamenti, 897.
 Ruthenigus comes Richardus, 631. b.
 Ruthenensis comitis Ibelili, 1310. a.

Vet. Script. & Mon. ampl. Colle. Tom. I.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Rutenenses qui Anglos apud s. receperant diploma ventiale indulget Johannes Atmаци comes, 1527. a.
- S
- S Aar episcopus R. 1122. a. 1123. c.
Sabinensis episcopi Conradus, 775. c.
Crefcentius, 644. d. 647. e. 674. c.
Sacerdotes ab uxoribus abstiner debent, 702. c. Mali verbo & exemplo subditos defruunt, 72. b. Eorum corrupti mores emendar, 150. a. & seqq. Sacerdotes canonici inter na stalla in choro debent tenere, 124. a.
Sacra ecclesia prior, 1107. c.
Secularium colloquia religiosis vitanda, 786. c.
Sagientes episcopi Ivo, 420. b. 493. c. 494. a. Silvester, 1017. c.
Sala fluvius, 22. d.
Salini comes Johannes, 1104. d.
Salmirii redditus regina Angliae habet in dotalitum, 1162. d. Ibi regni comitia, 1177. c.
Salomon episcopus accusatus, 150. b.
Salomon episcopus Constantinus ad Rhenum, 149. d.
Salomon ducus diploma pro Promensi monasterio, 147. b. Non fuit rex Britonum, 148. c.
Salomon cancellarius Ludovici IV. imperatoris, 162. c.
Salonianus episcopi Honoratus, 593. b. Maximus, 593. b.
Saluciarii marchionatus depopulatio, 1542. c.
Saluciarii marchio arbitri pacis inter Jaenenses & Venetos, 1188. c.
Salzburgensis archiepiscopi Conradus, 612. b. 705. b. Philippus, 942. c. Theotmarus, 224. c. Scu Thiatmatus, 662. c.
Sam. de Domibus clericis regis Francie legatus, 1166. b.
Sancton archiepiscopus Rhemensis, 739. c. 811. d. Ejus diploma pro monasterio S. Quintini in insula, 803. b.
Sancia Alfonsi regis Hispania sutor, 741. c.
Sancia regina Hispaniarum, 545. b.
Sancius V. rex Navarie, 497. c.
Sancius Pincernarius Alfonsi regis Hispaniae, 549. b.
Sanctitatis titulus datus episcopis, 407. c.
Santones comiti Piaviae fratris S. Ludovici jure belli cedunt, 1271. a. 1272. a.
Saonenses cives ultime damnati supplicio abs Januiniis, 1563. d.
Sardinie reges Arzo, 523. d. Constantinus, 524. c. 548. Marianus, 524. c. Torquitor, 522. c.
Satyabodus notarius Pippini regis Aquitanie, 84. a.
Saturnia est Italia, 234. b.
Saturnini monasterii in Sardinia fundatio, 524. d. Datur S. Victoris Mafilensis, 582. b.
Savaricus filius vicecomitis Radulfi, 439. b.
Savarici de Malo-Leone conventiones cum Philippo-Augusto, 1088. a.
Savigniense monasterium, 983. c. Illius unio ordinis Cisterciensium confirmata ab Eugenio III. 807. b. Illud sub sua protectione suffici Alexander II. 759. a. Ejus postfessus confirmatus Lucius II. papa, 795. b.
Savinienses abbates Guillermus, 983. c. Radulphus, 1119. d. Setlo, 775. b. 807. b. 813. a. Stephanus, 1261. d. Vitalis, 659. Villemus, 819. a.
S. Savini monasterium in valle Levitana datur Mafilensi S. Victoris monasterio, 504. c. Ad illud monachi S. Victoris Mafilii sapient transmissi, 1109. c. Illius visitatio a Bernundo de Mairolo S. Victoris monacho facta, 1296. a. S. Savini Tarbeccensis abbates Anualdis de Bay d'Areza, 1340. b. Fortanerius, 1295. d.
Saxonia episcoporum catholicorum penuria laborat, 607. c.
- Saxonia dux Bernardus, 1003. b.
Saxonia marchio Albertus, 852. c.
Scaldis fluvius, 1333. c.
Schismatis in ecclesia lucubrum exoritur, 1579. 1580. a. Schismatis auctores Itali & Romani, 1545. d. Schismatis finis in Concio Constantiensis, 1580. a.
Sciathienae S. Bertini monasterium, 64. c.
Slavi in catholica fide fundati ab Ottone I. imperatore, 318. d.
Selavonici expeditio, 78. b.
Sconlane palatum regium, 140. b.
Scytha gens, 233. a.
Sebastiani translato in S. Medardi coenobium, 264. c.
Sebastiani monasterium commissum monachis S. Victori Mafilensis, 447. c.
S. Sebastiani abbas Miro, 431. c. 432. a.
S. Segolensis monasterium concessum S. Victoriae Mafilensis, 459. a. & seqq.
Senebalodus archipresbyter S. Mariæ secundi cerei, 648. c.
Senecenses episcopi Amelius, 527. b. c. Plures ecclesias das S. Victori, 405. c. Petrus, 146. d.
Senefalcianus Andegavensem Amalrico de Cremona proximitur, 1167. c.
Senefalcia & praepositura Burgoli, 1166. c.
Senefalcia & praepositura Chinonensis, 1166. c.
Senefalcia Turonensis, 1166. c.
Senecallus Andegavensis Guillelmus de Ruibus, 1166.
Senecallo Pictavensi scribit Elias Ridelli, 1178. d.
Seniofedus episcopus Naquerensis, 549. c.
Seniofedus vicecomes, 340. a.
Senonensis provincia subfundit promittit adverus Albigenes MD. lib. Parisienses, 1212. a.
Senonensis cardinalis Nicolaus de Pelvæ, 1616. c.
Senonenses archiepiscopi Bernadradi, 47. c.
Egil, 129. c. Galterius, 1189. a. 1212. c.
1222. a. 1223. a. 1231. b. 1239. c. Quarum praebendas in ecclesia sua erigit, 1231. b. Guenio, 1233. c. Henricus, 1329. a. Letericus, 350. d. P. 1033. b. Sevinus, 345. c. Vienno, 1271. b.
S. Sepulchro Jerusalimitanum facta donatio, 347. a.
Seric abbas Belyacensis S. Luciani, 744. c.
Seric abbas Saviniacensis, 775. c. 807. b.
Ei scribit Eugenius III. 813. a.
Sermones olim Latine pronunciabant Cistercienses, 1025. b. c.
S. Servandi monasterium Toleraunum S. S. Victorii dat Alfonso rex Hispaniarum, 546. a. & seqq. Ei initio monasterium de Pennafidel, 548. a.
Servulus abbas Belvaciensis, 743. d.
Sevus-Dei episcopus Gertundensis privilegium impetrat a Formolo papa, 239. b.
Selquio abbas S. Launomari, 374. c.
Severaci domini mandat Carolus rex VI. uti provinciæ Ruthenensis defensioni conscribat milites, 1531. 1532. Ei mandat Aquitania dux nobiles ut cogat ad solvenda regi subidia, 1534. c.
S. Severinus cardinalis, 1616. c.
S. Severinus Castrinantonius prior, 1207. c.
S. Severus abbas Agathensis trecentorum monachorum pater, 454. a.
S. Severi reliquie, 884. d. Corpus in ecclesia de Meffia, 808. a.
S. Severi de Meffia ecclesia collegiata unita Leodiensi S. Laurentii monasterio, 884. c. & seqq.
S. Severi de Rulfano abbataria data S. Victori, 505. c. 539. & seqq.
Seynus archiepiscopus Senonensis, 345. c.
Sibergensis S. Michaelis abbas, 1577. c.
Sibilla comitissa, 454. b. 461. a.
Sibilla de Peralta mater Blanche comitissa Palliariensis & Raymundi de Bellera, 1398. c. Ejus dos, ibid.
Sicco comes, 445. d. 428. c. 429. a. c.
Sicco comes Starchi, 397. d.
Sicfridus comes Palatinus, 673.
- Sicilie regnum mortuo Ludovico III. fluctuat, 1584. c.
S. clia reges Fridericus imperator, 1195. c.
Ludovicus, 1564. c. Willelmus, 912. c.
Regina Johanna, 912. c. 1489. a.
Sicilia regna non multo post regem Ludovicum III. extinguitur, 1584. c.
Siclus pondetis species, 302. c.
Sifredi archiepiscopi Moguntini ad petitio nemopculum scribendum suscipit Guibertus abbas Gemblacensis, 945. b. Specie schismatis adhaeret Alexandro III. pape legitimo p. Sicili, 942. a. Ad exilium pro Deo libeindum cum horratur Guibertus abbas, 943. d.
Sifredi episcopi Patherbornensis diploma pro monasterio Gerdinensi, 970. a.
Sifredus de Blankenburg comes, 1003. b.
Sifredus abbas Uleshemensis, 770. b.
Sigardus comes, 260. a.
Sigbergeafe monasterium, 978. c.
Sigfridus comes, 612. b.
Sigfrannus comes, 172. c.
Sigericus comes, 22. c.
Sigerus prior Oignacensis, 1272. c.
Sigewinus archiepiscopus Coloniensis, 682. b.
Sigillum marmoreum altaris, 955. a.
Sigillo Hincmarie archiepiscopi Remensis im presta imago S. Remigii, 157. c.
Sigillum capituli S. Petri Lovaniensis, 1243. c.
Sigillum Judeorum, 1181. c. 1182. a. b.
Sigilli ne habeant Judei sigillandis debitis suis caveat, 1182. c.
Siginandus presbyter extimuar virtutum, 242. a.
Sigiricus comes, 184. c.
Sigismundus rex Hungariae Romanorum rex creatus post Ruperti mortem, 1579. c. Ei recente electo gratianatur Florentini, 1578. 1579.
Sigizo cardinalis S. Eusebii, 671. c.
Significius episcopus Bruno, 557. d. 613. c. 617. d.
Sigobaldus abbas Anisfolensis privilegium a Pippino rege, 26. d.
Sigofridus cum Ecluba uxore in dignem facit donationem S. Victorii Mafilensis, 99. c. & seqq.
Silentium certis in locis a monachis servandum, 113. a.
Silvanetensi in ecclesia cereus perpetuo ardente debet, 1140. b.
Silvanetensis episcopi, 1164. a. A. 1320. b. Anaturicus, 967. c. Garinus, 1140. b. 1163. b. c. 1177. b. 1189. a. 1193. c. 1197. a. 1200. b. 1202. c. Gaufridus, 967. b. Herpinus, 171. b. 172. a. Mauritius, 883. c. Petrus, 866. c. Theobaldus, 817. c.
S. Silvetti abbas Petrus, 648. d.
Silverter archiepiscopus Aquensis, 331. d.
Silverter episcopus Sagienensis, 1037. c.
Simon archiepiscopus Biuricensis, 1158. c.
Simon episcopus Meldensis, 944. c.
Sim. de Dominibus clericis Ludovici VIII. legatus, 1184. b.
Simon dux Alsatia, 707. b.
Simon frater comitis Boloniensis, 1198. b.
Simon de Monteforti, 490. b. 1230. c.
Simon de Monteforti comes Leycestria, 1335. c. Ejus donatio facta parthenoni S. Pohrii, 1211. c.
Simoni, comitis Montis-fortis filius Amalricus, 1230. c.
Simon comes Pontivi, 1305. c. 1306. a. A. Philippo-Augusto defecit, 1198. b.
Simon de Caliga rubra nepos Aymerici vicecomes Thoarcii, 1188. b.
Simon de Castro-villano solvit ab excommunicatione ob illatum bellum comitissæ Campanie, 1134. c.
Simon de Cimall, 1209. a.
Simon dominus Clarimonis perit absolvit ab excommunicatione ob violatam comitissæ Campania fidem, 1132. c.
Simon filius Radulphi de Claromonte, 1181. d.
Simon de Joinville, 1134. c.
Simon dominus de Luziaco, 1123. c.
Simon de Piffavant, 1091. c.

H U T U S V O L U M I N I S.

- Simon de Pifflico , 1069, a 109 d. 1164.
 d. Et S. Ludovicus dat Normannianum in
 tecum , 1266. c.
 Simonia damnata , 606. c.
 Siacufanus episcopus Rogerus , 903. d.
 904. b.
 Simon abbas Amfriensis , 610. d.
 Simonius Comitibus consil , 547. b.
 Sisilius comes fundat monasterium *Vogler-*
gronigen , 283. b.
 Sivardus abbas Anisofensis monasterii pra-
 ceptum obicit a Theodoricu I. rege , 7.
 b. Ejus parentes , 7. c.
 Smaragdus abbas S. Michaelis ad Moesam ,
 53. c.
 Smaragdi monachis S. Maximini expositi in
 psalmos , 53. b.
 Societas inter Turonensem S. Martini &
 Leodiensem item S. Martini ecclesiam ,
 1035. a.
 Solcio fluvius , 127. c.
 Soldiacensis prioratus S. Petri fundatio , 481.
 a.
 Soliacituris , 1133. d.
 S. Sophiae CP. templum , 574. d.
 Soricentis abbatia datur S. Victori Mal-
 silensis , 460. d. & seq.
 Soffredus cardinalis S. Maria in Via lata ,
 974. c.
 Spanienses comites Corbiez-nova in-
 feni , 1180. b. Ab ea ditati & sublimiter
 honestati , 1180. b.
 Spinis aliquas corona Salvatoris diversis in
 locis collocait S. Ludovicus , 1148. c.
 Spinensis abbas Nivardus , 743. a.
 Spirensis episcopi Bruno , 612. c. 643. b.
 Conradus imperialis aula cancellarius ,
 1167. b. Gebehardus , 146. d. Godetha-
 neus , 662. c. Johannes , 531. a. 598. c.
 Spiritualis esse non porrect qui timer nudati
 felicitate terrena , 789. c.
 Spiritus sanctus dici debet non genitus , non
 vero ingenitus , 844. b. c. d.
 Spoliti dux Renaldus , 1184. a. 1196. a.
 Sponfalis inter septennes pueros ficti per-
 mittuntur , 816. b.
 Squilacensis ecclesiæ conjunctus episcopatus
 Trium tabernarum , 669. c.
 Stabulenses abbates Erleboldus , 862. c.
 Vibaldus , 822. b. 823. a.
 Stalla suprema in choro debent occupare
 canonici sacerdoti , 1243. a.
 Stamps Blancha mater S. Ludovicus tener ra-
 tiocinatio , 1271. b.
 Stampensis ecclesia S. Jacobi , 995. b.
 Starcane comes 446. b. 447. a.
 Stephanus comitissa , 663. d.
 Stephanus cognomento Dulcis comitissa ,
 556. b. 557. b.
 Stephanus mater Beatrixis comitissa Bigori-
 tanus , 104. c.
 Stephanus festum cur celebretur in octava
 natalis Domini , 314. c. & seq. Quo die
 sit pafus ignoratur , 714. c.
 Stephanus prefbyter cardinalis S. Leobenii flo-
 mini papa penitentiarius , 1497. d.
 Stephanus Cantuariensis archiepiscopus , 1191.
 d.
 Stephanus episcopus , 269. a.
 Stephanus episcopus Meldensis , 873. b.
 Succentor in sua institutio ecclesia , 869.
 b. & seq.
 Stephanus episcopus Metensis , 1065. c. Con-
 firmat Hasteriensis monasterii subiectio-
 nem Vlaeciodorensi , 811. c. & seq.
 Stephanus episcopi Noviomensis littera de
 vaduis episcopi Meldensis a comitissa refi-
 tituris , 1117. c.
 Stephanus Parisensis episcopus , 696.
 c.
 Stephanus abbas S. Gildasi castri Rodolfi ,
 1036. a.
 Stephanus abbas S. Johannis in Valleia ,
 684. c.
 Stephanus abbas Savigniaci , 1261. d.
 Stephanus S. Victoris Mallicensis abbas fa-
 cultatem dat Bernardo de Rodes monacho
 ad alium ordinem tranfundit , 1338. c.
 Stephanus decanus S. Aniani Aurelianensis ,
 1319. c.
- Stephanus decanus S. Martini Turonensis ,
 1431. d.
 Stephanus frater Vencensis Guillelmi epis-
 copi nepos , 1344. c.
 Stephanus Rothomagensis sua carmina mit-
 tit Gildeberto , 879. a.
 Stephanus comes , 531. b.
 Stephanus comes Bleescensis dapifer Ludovici
 VII. regis , 832. a.
 Stephanus comes Sacri Cœsaris , 874. a.
 Stephanus filius Henrici comitis Carnotens-
 sis , 831. c.
 Stephanus Buticularius S. Ludovici , 1304. d.
 1306. c.
 Stephanus cancellarius Ludovici VI. 625. b.
 634. b. 640. a. 652. d. 685. d. 691. a.
 Stephanus dapifer Ludovici VI. regis Frap-
 portum , 685. a. d.
 Stephanus dominus de la Cessanha , 1304.
 c.
 Stephanus de S. Palladio , 1128. d. 1159. a.
 Stephanus Sacri Cœsaris , 1161. c. 1239. c.
 Strumenti monasterium , 888. c.
 Studia abbatis Maria , 888. c.
 Studia instituenda in cathedralibus , 1149.
 c.
 Studiis vacantes non debent fraudari pra-
 benda (ut) , 1147. c.
 Studiuni Parisiens , 1149. a. & seq.
 Succentor in ecclesia Meldensi institutus ,
 869. b.
 Succe dux cum rege Aragonum victus cap-
 tuque a Januenibus , 1385. c.
 Successores de Ingouanno de Couciaco re-
 trahit Johannes comes Rouaciaci , 1214. d.
 1217. c.
 Suctiennes civitas de rege mover , 1118. a.
 Suctiennes episcopi Aimarus de Pruvino ,
 1139. a. Ausulfus , 821. a. wolfens . 696.
 a. Joslenus , 745. b. 748. c. 806. a. 1134.
 d. 1139. d. Jacobus , 819. b. Liffardus ,
 632. d. Niv . 1018. c.
 Suctiennes comitatus venditio , 1173. b.
 Suctiennes comites Ivo , 823. d. 851. c.
 R. 1034. c.
 Suctiennes comitis filius Johannes , 1235.
 c. Dominus Tuui , 1257. b.
 Suctiennes comunitas communia , 749. a. & seq.
 Suctra fluvius , 20. d.
 Suctra monasterium , 18. c. 20. d.
 Suctra abbacia monialium data Siginando
 presbitero , 217. a. Prumia adjudicata ,
 268. c. Et confirmata , 242. a. Ab Otrone
 I. imp. 289. b. & seq.
 Sucvorum dux Fridericus , 862. c.
 Sulcitonus episcopatus unitus Metropoli Ca-
 ralitanæ , 629. c.
 Sulcenensis episcopi Aimo , 658. c. Arnaldus ,
 629. a. 630. d.
 Suniarus comes Barchinonensis & Urge-
 lensis , 145. c.
 Superbia quantum sit peccatum , 74. c.
 Sura fluvius , 9. c. 15. c.
 Sanctæ Sulfanae vicecomes Radulfus , 1164.
 b.
 Sylvia benedicta monasterium ordinis Cister-
 censis , 1459. d.
 S. Symphoriani Merentis abbates Herber-
 tus , 823. a. Richardus , 1062. c.
 T:
 T Almerianus episcopus , 16. b.
 Tallias aliendae forma a S. Ludovico
 prescripta , 1209. c.
 Talliae , defunctis episcopis , non imponenda
 eorum subditus , 522. a.
 Tascavilla comes Caroli VI camerarius ,
 1516.
 Tancredus insignis philosophus , 625. c.
 Tancredus abbas Prumensis , 39. d. 60. d.
 69. c. 79. b. 80. c.
 Tancredus comes , 101. c.
 Tancreaus vir illustris , 175. 176. a.
 Taenium super Voconam ab Hugone co-
 mite Marchia partum bello fratti suo at-
 tribuit S. Ludovicus , 1271. c. 1272. a.
 Tarbelenses episcopi Dodo , 505. c. 540. b.
 Pontius , 505. b.
 Tarentinus cardinali missendus in Galliam
 & Angliam ad firmandam inter reges pa-
 rem , 1592. c.
 Tarcentus princeps cum Aragonum rege de-
 tentus a Januenibus , 1385. c.
 Tarraconensis civitas a Saracenis occupata ,
 324. a.
 Tarragonensis archiepiscopus Ollegarius ,
 317. a. 610. d.
 Tarvanensis episcopus , 1346. b. Milo , 800.
 a.
 Trium Tabernarum episcopatus restituens ,
 669. d. Johannes primus episcopus , 669.
 d. Squillacei ecclesia coniunctus , ibid.
 Tegeno abbas Brunvilliacensis , 425. a. 429.
 c.
 Telonensis ecclesie praepositus Gotefridus
 de Rupeceria restituti Guigonis de S.
 Germano Calenus episcopi executor ,
 1463. c.
 Tempi milites Hazenes , 763. a.
 Tempi domo multa legat Hugo comes Ku-
 thensis , 1169. a. b.
 Tempi domorum in Francia praceptor Oge-
 riens de Rupe , 1105. d.
 Terbeis seu Terceis fratres Mariani regis Ca-
 ralitani , 638. d. 630. b.
 Terreconensis episcopus Berengarius , 145.
 b.
 Testamenti fundamental est heredis insti-
 tutio , 1387. c.
 Testamentum Hugonis comitis Ruthenensis ,
 897. d.
 Teberga regina , 164. c.
 Teudicus comes , 348. e.
 Theobertus come , 260. d.
 Theganus chorepiscopus Trevirensis , 83. c.
 Theganus epistola ad Hattensem præfulem ,
 84. b.
 S. Theobaldi eremita vita a Rainero mona-
 cho S. Laurentii Leodiensis scripta , 966.
 c.
 Theobaldus cardinalis S. Pammachii , 671.
 a.
 Theobaldus archiepiscopi Rothomagensis
 conventiones cum S. Ludovico , 1226. a.
 Theobaldus Leodiensis episcopi concordia cum
 Azgidio Berthou de juribus urbis Machili-
 ne , 1416. b. 1417. 1418. & seq. Confir-
 matur , 1420. d. 1421.
 Theobaldus episcopus Nivernensis fundat
 Cartuaria Apponensem , 967. d.
 Theobaldus episcopus Parisenis , 989. c.
 Theobaldus episcopus Silvanectensis , 817.
 c.
 Theobaldus comes , 738. b.
 Theobaldus comes Blefensis , 696. c. 1038.
 a. Ejus hominum , 1109. c.
 Theobaldus comes Campania , 1029. b. 1094.
 1058. b. 1127. c. 1139. a. 1156. c. 1157. a.
 1162. d. Pedagium Meldis colligit ab
 hominibus episcopi , 1150. c.
 Theobaldo comiti Trecensi de negotio Al-
 bigenium scribit Philippus-Augustus ,
 1157. d.
 Theobaldus rex Navarra Campania & Bri-
 comes Palatinus , 1140. d. Padum mariti-
 monii Eradi de Nantolio & Mabilis de
 Lesignes confirmat , 1343. c. Componit cum
 J. Britannia uxore eius , 1326. c.
 Theobaldus filius Henrici comitis Carno-
 tensis , 831. c.
 Theobaldus de Bello-monte dominus Berre-
 ri , 1188. a.
 Theobaldus de Buxeria filius Maria sororis
 Johannis comitis Belli-montis , 1163. c.
 d.
 Theobaldus de Blazon , 1226. c. Senescal-
 tus S. Ludovicus in Picavia , 1246. b.
 Ejus reliqua Valentia , 1235. c.
 Theobaldus de Mont-falconis , 1188. b.
 Theobaldus de Villacio filius Iovis fratris
 comitis Bellimontis , 1162. c. c. Sucessit
 iure hereditario Johanni comiti Belli-
 montis , 1163. c. & seqq. Et Philippus
 Augustus multa affligit pro quitarone
 comitatus Bellimontis , 1173. c. 1174.
 Theobaldus dapifer Ludovici VII. 875. d.
 890. c. 900. c.
 Theobaldus dapifer Philippi-Augusti , 950.
 981. c.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Theodorus episcopus Tolentensis, 409. b.
Theodotada regina uxor Odonis regis, 227. c.
Theodericus episcopus Metensis, 332. a.
222. b. 1065. c.
Theodericus de Hanealand episcopus Metensis fundator monasterii S. Vincentii, 1063. b.
Theodericus episcopus Mindensis, 149. d.
163. d. 366. a.
Theodericus episcopus Virginiensis, 655. a.
S. Theoderici monasterium, 1351. c.
S. Theoderici abbatess Abbeus, 402. e. Al-
drius, 806. a. Gaufridus, 744. b. Ri-
cherus, 420. c.
Theodericus abbas Corbiez - nove festum
in initio conceptionis B. Marie solemniter
celebrandum in omni dictione Corbeiensi,
1471. d.
Theodericus abbas S. Huberti, 498. e. 500.
a. 501. c. 517. d. Bullam protectionis im-
petrat a Gregorio VII. 513. d.
Theodericus II. abbas S. Huberti privile-
gium in pteat a Raynoldo Remensis archi-
episcopo, 519. d.
Theodericus abbas S. Maximini Trevirensis,
425. b. 433. a.
Theodericus abbas Vycliodorensis, 747. e.
759. b. 819. c.
Theodericus rex, 31. d.
Theodericus rex Francorum I. 8. c.
Theodericus I. regis Francorum diploma pro
Anisloreni monasterio, 7. a.
Theodericus rex dictus Calensis, 23. a. 24.
c.
Theodericus comes, 172. c. 269. a. 433. a.
598. c.
Theodericus comes Flandriae, 851. c.
Theodericus de Gremb comes, 1018. c.
Theodericus frater Hermanni comitis, 552.
b.
Theodericus de Bulon, 712. d.
Theodericus de le Hainaut miles, 1320. a.
Theodericus de Lembrin vir nobilis, 287. d.
Theodericus de Tenebrach, 586. c.
Theodilda avia Aflueri abbas Pruniensis,
52. d.
Theodorus episcopus abbas Regalis-montis,
390. d.
Theodora marchio Montisferrati, 1517. a.
Theodrada ducissa, 13.
Theodrada, uxor Hoceni ducis, 21. c.
Theodulfus potarius Ludovicus IV. imperato-
ris, 267. b.
Theoduli expositio auctore Bernardo Scho-
lastico, 512. a.
S. Theoduli monasterium ordinis S. Ba-
nedicti, 1459. d.
Theofridi abbatis Epternacensis epistola ad
Honorem III. imperatorem pro restitu-
tione ecclesiastum in Hollandia suo mo-
nasterio oblatarum, 584. a.
Theophanaria imperatrix, 335. d.
Theomeratus archicapellanus Arnulfi impera-
toris, 237. d. 239. a. 240. c.
Theomeratus archicapellanus Arnulfi impera-
toris & archicapellanus Salzburgensis, 224.
c. 237. d. 239. a. 240. c.
Theoto cancellarius Ludovic-Pii, 90. d.
Theotius episcopus Leodiensis, 958. c.
Theberga regina, 1006. c.
Theigaldus archicapellus Trevirensis, 1006.
b. Ejus epistola formata, 155. a. d.
Thietmarus archiepiscopus Salzburgensis,
662. c.
Thiedulus episcopus Curiensis, 662. c.
Thicelinus decanus de Mon Yvonis, 1269.
c.
Theibaldus advocate, 318. d.
Theidericus episcopus Misnensis, 994. c.
Theidericus Halberstadiensis episcopus, 1003.
d.
Theidericus de Beckinge comes, 1003. b.
Theidericus frater Athelberti marchionis Mis-
nensis, 1003. b.
Thiedo vir nobilis donationem facit S. Ma-
ximino, 316. a.
Theibaldus marchio, 643. b.
Theidericus abbas S. Maximini, 325. c. Ot-
tonem I. adit Ravennam, 346. a.
- Thietmarus episcopus Ferdensis Corbie-
nsis monachos in Uilescheinensi parthe-
none instituit, 769. a. & seq.
Thiermarus archicapellanus Arnulfi impera-
toris, 226. a.
Thifridus abbas Epternacensis, 552. a.
Thifoniarius abbas, 552. a.
Theocenensis vicecomes Americus, 1178. b.
1187. c. 1201. c. Hugo 1201. c. 1210. a.
Theocenensis vicecomiti data senescalicia Pic-
tavensis, 1045. d. Ejus jura in senescalicia
Piclavensis, 1049. d.
S. Thomas Aquinacis ad familiarem pia mo-
nita, 1312. c.
S. Thoma Cantuariensis miracula, 882. b.
Thomas Hermeriarum abbas, 1282. d.
Thomas abbas de Vallibus, 1119. d.
Tome comitis Pertusensis carta de talibus
sibi debitis, 1117. a.
Thomas de Campo-Fregoso dux Janvensis,
1567. b. Purgat Januenses de pacis infra-
fractione inimiculatos a duce Mediolanci.
1571. c. 1572.
Thomas de Clave, 1371. c.
Thomas de Couciaco filius Thomas & Mat-
thildis fundator parthenonis de Pace Bea-
tae Mariae, 1323. c.
Thomas de Grimaldi olim de Carolo civis
Januensis Veterorum navem vigeante pace
intercepit, 1381. a.
Thomas de Hippagre senescallicus Vasconia, 1365. c. 1366. a.
Thomas de Mala, 735. c.
Thomas de Mansas miles, 1341. c.
Thobius episcopus Cenomanensis, 1058.
d.
Thuringia Langravis Ludovicus, 1218. a.
Thuringia Langravia mors, 1234. c.
Thuringus filius Hoceni ducis, 14. b.
Tibalcus cardinalis tituli Pammachii, 645. c.
S. Tiberti abbas Ebhardtus, 360. d.
Tiberius Albu dictus, 214. a.
Tiburtius episcopus Manfredus, 647. c.
Timotheo Veronensi canonico regulari Mat-
thaeus Boillus abbas librum suum de veris
ac salutari annui gaudii nuncupatur, 599.
c.
Tinger filius Tingi fidelitatem promittit S.
Ludovico aduersus comitem Britanniam,
1250. c.
Tironelli abbas G. 1017. c.
Tithardus praepositus templi, 397. c.
Toletanus archiepiscopus Bernardus, 547.
b.
Toloniensis episcopi Theodatus, 409. b.
Villemeius, 443. a. 529. c.
Tholos pacis compitio inter Furi & Ar-
manaci comites, 1428. d.
Tholofanus episcopus Hugo, 1397. d.
Tholofanus comitatus, 1225. c.
Tolofano comes, 1273. b. 1319. a. c. Bel-
lum facti adversus S. Ludovicum, 1275.
c.
Tholofanus comes Raymundus, 1204. d.
Tornacensis episcopus Vv. Apolitica sedis
legatus 1265. c.
Torquatus judex fer rex Sardiniae excom-
municatus, 522. c.
Trajedensis episcopi Anfridus, 397. c. Bal-
dicus, 265. a. 289. d. Conradus, 512. a.
591. b. Herlebertus, 779. b.
Traiectensis episcopo gravissime queritur
Nicolaus de Culia quod statuta sua de mo-
nialibus includendis, &c. parvi penderer,
1597. b.
Trafanus abbas Fontanellensis privilegium
obtinet a Ludovic-Pio, 61. c.
Trecenses episcopi Antonius Cracciulus a
Melpbia, 1015. d. Harto, 726. a. 732. b.
d. c. 733. d. c. 734. c. 907. a. Manafus,
1136. a. Matthaeus, 890. d. 906. e. Ro-
bertus, 1189. a.
Trecensis episcopus iudicio adfuit solemnis
quo affectur S. Ludovi comitatus Cla-
rimonti, 1346. b.
Trecensis in ecclesia constitutus canonico-
rum numerus, 907. b.
Trecensis ecclesie canonici scribit Henricus
II. rex Francorum, 1615. d.
Trecensis comites Henricus, 863. c. 873. b.
7874. 880. c. 979. a. Theobaldus, 1209.
c.
Trecensem vicecomitatum Blanche comi-
tissae Campanie redditus Guilhelmus de Dam-
petra, 1140. c.
Triculus abbas, 172. b.
Trengae inter Philippum regem Francorum
& Henricum regem Anglorum, 1144. a.
Tres-fontes oppidum Rogerio comiti Fu-
xensi dimitti S. Ludovicus liberum, 1296.
Trium-fontium abbas Guido, 745. c.
Trevirensis archiepiscopi Adalberto, 312.
d. 748. c. S. Agnitus, 130. d. Baldinus,
1436. c. Balinus, 10. c. n. 12. c. Bruno,
598. c. 612. b. 613. d. 620. c. 632. c.
643. b. 660. c. 677. Eberhardus, 433.
b. 462. b. 463. c. Egilbertus, 586. c.
Schismaticus, 530. c. S. Eucharius, 480.
Heinicus, 314. Hetti, 113. c. 114. a.
Seu Harto, 240. b. 262. d. Hillius, 867.
b. 912. c. Leotvinus, 804. c. 11. c. S. Nic-
tius, 110. d. Ratbodus, 242. b. 244. a.
b. 662. c. Rodgerus, 282. c. Robertus,
289. d. Teutgaudus, 155. b. c. 1006. b.
Udo, 420. c.
Tricaricensis episcopus Robertus, 903. c.
Timacri vicerex cum rege Aragonum de-
tentus a Jenenibus, 1383. c.
In Trinitate solus pater uici debet Ingeni-
tus, 844. a.
S. Trinitatis festivitas dominica ante Adven-
tum Domini, 397. c.
S. Trinitatis de Trinitate prioratu a S. Victo-
re Massiliensi pendenti unitar ecclesia de
Rosco quo facilius possit hereticis extirpari,
1333. c. 1354. a.
Troannus notarius Odonis regis, 230. a.
Trojanus electus Elias, 903. c.
S. Trudonis abbes Lippo, 555. b. Rodul-
fus, 683. c.
Trutardus camerarius Philippi regis Roma-
num, 1018. d.
Tubal Hispanos sive Italos designar, 2324.
c.
Tuffiacensi abbatia subiecta ecclesia de Mon-
te Dubilelo, 376. c.
Tuffiacensi abbas Heinricetus, 373. 377. a.
Tuffiacensi cellarum crecio, 488. c. Confin-
atur monasterio S. Vincenti Cenoma-
nensis ab Hugo de Firmitate, 493.
Tuitensis S. Heriberti abbas, 1377. c.
Tuitiensis abbas Rupertus, 682. c.
Tuitius cardinalis 557. d.
Tullenensis episcopi Arnulfus, 149. d. 1594.
Henricus, 748. c.
Tumidus uxoris Rodulfi viri nobilis, 412. a.
Tungrensis episcopus Franco, 155. b. c. 157.
b. d.
Turca a Christianis devicti, 569. b. D:
C. uitiani vinctores, 871. c. & seq. Qua-
ritis opprobrii Christianos afficiant, 572.
c. & seq. Perplures Christianorum regio-
nes invadunt, 573. b.
Tunus dominus Iohannes, 1135. c. Filius
eiusm Suttlionensis, 1257. b.
Turonensis archipiscopus, 1164. a.
Turonensis archipiscopi Adalandus, 252.
c. Bartholomeus, 1016. a. Engelbertus,
817. c. Giselerbertus, 652. b. 729. c. He-
rardus, 169. d. 170. a. 172. c. Hugo,
730. c. Radulfus, 485. c. 566. a.
Turonensis archipiscopo scribit Eugenius
III. 872. d.
Turonensis S. Martini abates Alcuinus,
53. a. Fridugius, 82. c. 87. d. 89. a. Icc-
rius, 82. c. 90. a. Vulfadius, 90. a.
Turonorum comes Gaufridus, 696. c.
Turonensis senescalcia, 1166. c. 1206. d.
Turonensis senescalcius emendator indu-
ciatum Ludovicus VIII. cum vicecomite
Thoarcensi, 1178. d.
Tufculani episcopi Jacobus, 1278. a. Ima-
rus, 820. c.
Tyerivinus abbas, 542. b.
Tymmo praepositus Kammatenensis, 1266. b.

HUJUS VOLUMINIS.

V.

Udo abbas S. Petri Carnotensis, 774.

S. Vedasti Attribatenensis monasterium, 1283. d. a Francorum regibus honorifice donatum, 1383. d. Sub lus protectione suscepit Philippus Angulus, 1202. a. Cuius confirmare privilegia episcopi Galliani, 1283. e. In eo cætrum conformatum ad munimenta, 229. a. Illius iura in joltia villa de Angiois afferuntur, 1382. Ipsius Philippus comes Elandrie assignat ex solidis pro sacrificio altaris, 1384. c. Pro ecclesiæ eius titulus verus scribit Alcuinus, 49. d. In ea baptizatur filius Joannis comitis Regilensem, 1568. d. Exequias celebrat comitissima Attribatenensis Petrus episcopus Attribatenensis, 1521. Redemtioni comites ferardi de bonis suis subvenit, 1205. b.

S. Vedasti Attribatenensis advocation, 1286. b.

Yedastini abbates Adaloungi, 183. c. 229. a. Ebo, 183. e. Galterius, 762. e. Johannes, 961. a. Lebinius, 381. c. Martinus, 348. b. 388. b. 396. b. 961. a. 963. a. 1283. b. 1287. c. Remundus, 1039. a. Rodulfus, 1227. c.

S. Vedasti Attribatenensis advocation, 1286. b.

Yedastini monachi centum duodecim, 184. b. Quos ad pietatem horcatur Alcius, 50. c. Nulli quam Romano Pontifici obediemtienti jurent, 880. b. Eorum necclasticibus assignata villa a Carolo Calvo, 182. c. & seq. Gratiosum larguntur subfidiuim Philosophi duo Burgundie, 1535. 1536. Subfidiuim urbis munitionibus conferunt, 1410. c. Grauitum ipos sibi subfidiuim dedicte ad firmamandam & munitionem ut eam aerius Anglicorū & Navarrorū impreffiones agnoscant cives, 1472. b. Conventions faciunt cum Ludovico regis Franciæ prærogente, 1286. a. Ipso inter & comitem Attribatenensem sententia arbitrio de medietate Telouci Attribatenensis ab Innocento V. confirmatur, 1283. c. A S. Ludovico, 1293. c. A Roberto comite Attribate, 1294. b. Compositio eorum cum comite Attribatenensi, 1385. a.

Veiracum Castrum Galtoni vicecomiti Fessenquelle & Rogerio de Armanisco fratribus venditur, 1388. b. Quo vendito confirmatur testamento Isabelli de Lebreto, 1391. d.

Velletronensis episcopus Hugo Apostolica sedis legatus, 1360. c.

Venciensis episcopus Guillelmus, 1339. c. 1344. a.

Venerandus vicecomes de Montemista, 348. e.

Venetiæ innata vindictæ cupidæ & superbia, 1512. c. d. Eorum adversus Januenses confilia, 1586. c. Quos horcant ad pacem, 1587. c. 1588. Quam inuenit Marcellionum Estemus & Saliciarum interpretatione, 1588. c. Eis bibliothecam suam deferrat Beflarus cardinalis Tusculanus, 1600. c. 1601. Venetiæ Patricii, 1594. c.

Venetiarium commendatio, 1588. a. 1602. a.

Venetiæ urbem omnes fere orbis nationes convenient, 1602. a.

Venetorum dux Christophorus Morus, 1600. rega.

Vera regina Sardinie, 523. d. Sanctimoniales, 528. c.

Vera mater Constantini regis Caralitani, 529. a.

Verba non tam examinanda quam significations eorum, 299. a.

Vercellensis episcopi Liavardus, 662. c. Unicus, 862. c.

Vermundensis episcopus Lindulfus, 328. a.

Venerus de Grammiche comes, 586. d.

Vernonem Philippo Augusto dimittit Richardus de Vernon de mandato Richar-

Ver. Script. & Mon. ampl. Colle. Tom. I.

di regis Angliae, 1008. d.

Veronensis episcopus Hecelo, 586. c. Vestiarium in pecunia dati monachis non debet, 1132. c.

Veltum modifia in clericis commendatur, 976. a.

Veteris-Peduli monasterium ordinis Grandmontensis, 1203. b. c. Illius fundatio, 886. d. Confirmatur, 1039. e.

Ugo comes Pisanus ecclesiæ subdiaconus, 658. c.

Viana urbis Navarra inclita & nobillis, 1504. d. duris & angulis obfidiobus tenetur coarctata & captivus, 1504. a.

Vicarius perpetui in diocesi Leodiensi, 1248. b. 1251. c.

Vicarius in Meldensi ecclesia institutum, 1268. c. Eorum electio in ecclesia Meldensi, 1269. a. Numerus, 1268. c. 1269. a. Reburpitiones, ibid. 1269. b.

Vicentianum occupat Johannes Galearius, 1613. d.

Vicentianus scribit Patavinum de motu inter utrumque populum conjunctione, & de conspiatione Marsili extincta, 1582. c. 1583.

S. Victoris Massiliensis monasterium, 479 b. & seq. 549. c. 1327. d. 1338. c. A Pagani destruimus, 169. a. Privilegii autem a Carolo-Magno, 46. c. Ei datur Agathensis S. Andreus abbatis, 463. d. & seq. Monasterium XI. Apostolorum in diocesi Pisana, 1614. b. Ecclesia de Graueriis, 41. c. & seq. Ecclesia S. Johannis de Fontibus ad contrarium monasterium, 609. a. Coxanensis S. Michaelis de Fallio, 406. b. & seq. Locus apud confundendam ecclesiam S. Nicolai ad Tarasconem, 556. c. 557. b. Ecclesia S. Martini, 41. c. Abbacia S. Pauli Gerundensis, 41. c. & seq. Ecclesia S. Pauli de Subridiis, 584. d. Monasterium S. Petri Biuldunensis, 505. d. S. Gregorii ecclesia Ruthenus, 552. c. Monasterium S. Petri & Leontii in pago Ruthenus, 512. c. Pinus, 260. c. Monasterium de la Romer, 514. d. Prioratus S. Saturnini, 582. a. Abbacia S. Savini in valle Letania, 504. c. S. Sebastiani monasterium, 447. c. S. Segolene, 459. a. & seq. Ecclesia de Seilhans, 525. d. & seq. Abbacia S. Severi de Rustano, 505. c. 539. a. Toletanum S. Servandi monasterium, 546. a. & seq. Balencolene S. Stephanii monasterium, 506. c. Villare S. Johannis, 371. d. Eadem plures ecclesias dat Amelius episcopus Senecensis, 403. c. Roitagueus episcopus Yahonenensis, 618. a. Datur ei medietas villa Gubelle, 900. d. & seq. Eadem confirmat dona patris sui Marianus rex Catalitanus, 628. c. Ipsius suffragius adjutor donationem eidem facit Bertrandus comes Provinciae, 487. b. & seq. Se suaque da Arbetus peregrinus vir sanctus, 517. b. Omnia sua hereditatem dant Adalmois & Elifendi sanctimoniales, 441. a. & seq. Ipsu facto donatio a Reynaldo & Rodulfo vita morificauit amplectibus, 457. d. Ibi dem sepulcrum suum eligit Guillelmus episcopus Vicensis, 1344. a.

S. Victoris monasteria cura commissari archiepiscopo Arelateni, 694. b. Illud vexat episcopos Massiliensium, 694. c.

S. Victoris abbates Adalardus, 334. a. 349. a. Austrius, 658. Bernardus, ejus electio, 465. 468. c. 477. c. 537. d. 559. c. 690. a. Bonifilus, 110. c. Durandus, 455. c. 457. a. 458. b. 460. a. 461. a. 464. b. 466. a. b. 537. d. Fredeburgus, c. Gaucelmus, 801. c. 805. d. Bro. a. c. 825. d. Ifarnus, 401. d. 403. a. 404. d. 407. b. 408. d. 411. d. 418. b. 456. a. Magnus, 260. d. e. Mainerus, 1020. c. Otto, 619. d. Petrus, 414. c. 416. b. d. 443. a. 447. c. 466. a. 557. c. 697. b. 755. c. 770. c. Pontius, 349. a. Ricardus cardinalis, 497. c. 504. d. 506. a. 514. d. 515. 522. b. 523. c. 524. c. 526. d. 528. b. 537.

d. 538. c. 547. a. 549. c. 556. b. 558.

c. 560. c. 584. d. 600. d. 609. c.

614. b. 630. c. 661. d. Rodulfus, 677. d.

663. c. Stephanus, 1338. d. Vv. 1295. d.

Vaquerius, 367. c. 368. b. Vvfridus, 366. d. 371. b. 466. a. Eius electio, 506.

d. Abbatis S. Victoris jus in Calvenses sententia confirmatur, 1319. c. In eo vires gerit sedis apostolica, 1325. d. Eos visitat, 1327. c. Ab eis repulsi, 1328. b. Ipsi subiecti monachi Graeci, 409. a.

S. Victoris major prior Petrus, 755. c.

Prior claustralit Raymundus de Aularia, no. 1140. d. Guillelmi episcopi Veneciæ gadiator, 1348. c.

S. Victoris fit monachus Pontius episcopus Glandatenis, 549. d. Monachus S. Vi-

ctoris Massiliensis data provincia herculem exirpandi, 1354. Eos aduersus episcopum Tolonensem tueur Anastasius papa IV.

526. c. Eorum epistola ad B. & D. comi-

norantes in Crastensi monasterio, 502. c.

Permitteunt uni monacho ad alium ordi-

nem transmigrare, 1318. c.

S. Victoris Nivernensis abbataria erupta è manu laicorum restauratur, 434. c. Cari-

tati ad ligem subiecta, 436. c.

S. Victoris Patiensis abbas Robertus, 1023. b.

S. Victoris IV. antiquæ epistola ad C. Mo-

guinum electum, 865. a.

S. Victor Maharanensis episcopus. Afer Cassia-

nun emendar, 391. c. c.e.

Victoria christianoitum de barbaris, 1130. c.

& seq.

Victoria monasterio dominus data Silvanec-

ta, 1202. c.

Vidianus abbas S. Segolene & archidiaco-

nus Albi, 459. b.

Vidue christiana quæ vitanda, 1027. d.

Viduus quis in religioso du propofito per-

manerunt nubere non licet, 839. c.

Vicenensis archiepiscopus Leodgarus, 404.

c. 405. c. S. Victoris das ecclesiam S. Fer-

reoli, 402. b. & seq.

Vienensis comes Gerardus, 873. b. 944.

d.

Vigolent vicecomissa, 562. b.

Vilabœuf bello amissum recipit in feodium

Hugo comes Marchia, 1472. c.

Villanus archiepiscopus Pisanus & Sardi-

næ primas, 657. c. 658. c.

Villarene monasterium, 923. c.

Villerius abbas S. Maximini, 293. a.

S. Vincenti Cenomanensis monasterio

concessas a laicis decimas confirmat Hil-

debertus episcopus Cenomanensis, 606. d.

d. Ecclesiæ de Domniolo dat Villel-

mus Braitellenis, 561. d. Datur ecclesiæ

de Concordio, 170. a. De Domniolo,

561. c. S. Martini de Novato, 454. d. De

Noiromo, 419. c. S. Paduini, 561. Ec-

clesia de Segonia, 493. c. Celli Tuffaci,

483. & seq. Que ipsi confirmari, 491. d.

Eudem praeda in Anglia dat Hamelius

de Baladone, 477. a. & seq. 578. b. &

seq. In clauistro S. Vincenti lepuli jacent

Gaufridus vicecomes Braitellenis, 561. c.

Hugo Dublicit, 483. a.

S. Vincentii Cenomanensis abbates Aves-

gaudus, 450. b. 451. b. 458. c. 454. c.

Hugo, 446. a. Reginaldus, 483. b. 484.

a. d. 486. d. 491. c. 492. b. 494. c.

Rammulius, 440. c. 485. c. 533. d. 534.

d. 535. c. 544. c. 561. d. 562. d.

563. d. 564. b. 565. c. 566. c. 568. c.

570. c. 600. a. Villelmus, 500. a.

611. b. c. Villelmus de Bohemia, 596. a.

Villelmus de Bohemia, 596. a.

S. Vincentii Cenomanensis monachi placi-

tant cum monachis Gemeticensibus, 695. c.

S. Vincentii Laudunensis abbas Acalbero,

502. b. c.

S. Vincentii Metensis fundator Theoderi-

cus de Hamellan, episcopus Metensis,

1063. d. Abbes Doto, 1062. e. Lan-

zo, 529. c. Petrus (societatem renovat an-

tiqum cum Vratislaviensibus, 1380.

a.

S. Vincentii Silvanensis prior, 1207. c.

V u u u

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Vincens episcopus Durandus, 414. c.
 Villaz cella fundatio, 332. c.
 Vindocius S. Ludovicus materque eius quodam init tractatus cum comite Marche 1236. b.
 Vindocinensis comes, 1239. c.
 Virdunensis episcopi Dado, 120. b. Deodricus, 1433. c. Deth. 661. c. Theodoricus, 683. a.
 Virgilius episcopus, 524. d. 528. c.
 Virgilius episcopus Dolicens, 620. a.
 Virgilius versus de unatu, 298. c.
 Vitromandensis comites Philippus, 515. a.
 512. b. Radulfus, 524. c. 598. d. 817. c.
 823. d. 824. b. Comitiss. Elisabeth, 522. b.
 Vicus fortis est & efficax animorum conciliatrix, 1545. c.
 Virtute nihil præclarus, nihil laudabilius nihil quod magis allicit ad amorem tuum, 1578. d.
 Visitatio Virginis Matris festum instituit Urbanus papa VI. 159. c. Tardus in Francia & alijs locis receperunt ob schismam, 1580. c.
 Vita laxior & mollis quam periculosa, 783. b. c.
 Vitalis episcopus Albancensis, 671. a. Elezioni Calixti II. papæ afferunt prebet, 664. d. 647. c.
 Vitalis abbas S. Martini Trecensis, 320. d.
 Vitalis abbas Savigniensis monasterii, 619. b.
 Vitalis de Vallatis miles, 1395. d.
 S. Vitoni abbas Rodulfus, 529. c. e.
 Vitriaci dominus Andrazas, 1220. c.
 S. Viti Gladbachensis abbas, 327. c.
 Vivariensis cardinalis, 1337. b.
 Vivariensis abbas Henricus, 806. c.
 Vivas episcopus, 340. a.
 Viventiana mater Agidii virti illustris, 29. d.
 Vivianus abbas S. Martini Turonensis, 111. c. 273. c. Catolo Calvo fidelissimus, 118. b. 228. a. Majoris-monasterii etiam abbas perfidus, 118. c.
 Vildaricus rex Bohemicus, 562. c.
 Ulgerius episcopus Andegavensis, 696. c.
 Ulliponze expugnatio, 800. b. & seq.
 Ultanus S. Quintini de Monte abbas, 327. b.
 Ultrogothia regina, 4. c.
 Ulricus de Haring, 862. c.
 Unio episcopus Vercelleensis, 862. c.
 Vocona-fluvius, 2272. c.
 Voda regina uxor Zuentiboldi, 244. d.
 Volatilia monachus permisit, 31. c. 34. d.
 In quibund monasteriis 421. b. c. Monachis Veditanis concessa, 183. b.
 Volquinus advocatus Gedenfus parthenonis, 797. d.
 Voltodus propositus Vallebenensis, 1018. c.
 Formatus episcopi Adalemus, 661. c.
 Anne, 317. c. Gunzo, 149. c.
 Vovenitus cattareni nubere damnable est, 239. c.
 Voventum castrum Gaufredi de Lefgny, 1187. b.
 Vratislavensem rex Georgius haec in febus Hassitarum, 1580. b. A fide catholice deficit, 1599. a. Ideoque nulla ipsi exhibenda obedientia est, 1599. b. c.
 Urbani papa II. 152. d. 1563. c. Eligitur invitus, 521. a. De ejus electione epistola ad episcopos Germanie, 520. d. Gregorius VII. vestigia sequitur, 722. d. Pisana ecclesia in sedem archiepiscopalem erigit, 522. c. Confirmat clericorum Burchardi episcopi Metensis, 329. & seq. Ejus epistola ad Berengerum abbatem S. Laurentii, 533. b. Designat judices ad terminandum causam quae salmodienter inter S. Malilienenses vertebatur, 560. a. Confirmat S. Victorii factam donationem ad construendam ecclesiam S. Nicolai, 557. a. & seq. Conferit indulgentias largientibus elemosynas ad construendam ecclesiam S. Nicolai apud Tarraconem, 533. d. Cenomanos accessit, 162. c.
 Ubani papa III. bulla protectionis pro collegiata S. Johannis Leodiensis ecclesia, 972. b.
 Urbanus papa V. ab excommunicatione absolvit Ludovicum de Navarra ob contractum matrimonium cum Johanna Duxi sibi conjuncta in quarto confanguinitatis gradu, 2498. c.
 Urbani VI. electio schismatis occasio, 4579. c.
 Urbanus papa VI. festum Visitacionis Virginis Maris institut, 1579. c. Sed nullam institutionis morte præoccupatus dare non potuit, ibid.
 Urgelli comitatus a rege Aragonia tenet in feedom Ermengaudus comes, 1406. c.
 Urgellensis comes Suniarius, 645. c.
 Urracha regis Alfonsi germana, 597. c.
 R. comitis uxor, 147. c.
 Ursinus Lud. VIII. cambellanus, 1189. b.
 Ursio abbas S. Dionysii, 806. a.
 Ursio Ludovicus VIII. camerarius, 1202. a.
 Ursarius res ad regem spectant, 1060. c.
 Ursinus episcopo petit Eugenius papa IV.
 reliquias S. Firmino Vicensis in aede sacra
 S. Firmi Montisepulchri collocandas, 1581. c.
 Uticensis abbas S. Ebruli Robertus, 253. c.
 Vvalafadus abbas, 174. b.
 Vvalbertus episcopus, 172. b.
 Vvalcaudus episcopus Cavallicensis fundat
 monasterium Vallis-clivaz, 330. c.
 Vvalcherus comes, 269. a.
 Vvalcidorensis monasterii fundator Elbertus comes, 747. c. Qui illud dedi ecclie
 Meteni, 747. c. Illud sub sua protec
 tionis suscipit Eugenius papa III. 819. c.
 Et factas donationes constitutus Rodulphus
 episcopus Leodiensis, 911. c. Eadem do
 num facit Robertus comes, 236. d. Ipsa
 altera subiectio Valterius monasterii,
 821. c. & seq. 1062. a. 1063. b. 1064. b. 1065.
 a. & seqq. Ibidem sepultus Vvalternus,
 398. d.
 Vvalcidorensis abbas eligendus, 269. a.
 Vvalcidorensis & Malteriensis monas
 terii, 822. c. Abates S. Foranensis epis
 copus, 286. c. 288. a. Herembertus, 399.
 b. Petrus, 914. b. d. Robertus, 822. c.
 840. b. 850. d. 866. b. 868. Theodericus,
 747. c. 799. b. 819. c.
 Vvalcidorensis monachos in ecclesia de
 Falemannia loco canonorum confluitur
 Henricus II. episcopus Leodiensis, 866.
 Vvalcidorensis monasterii societas cum
 Gorziensi, 1380. c. Cum Leodiensi S.
 Johannis ecclesia, 849. b. Cum Merten
 si S. Vincentii, 1380. c.
 Vvaldus episcopus Erfurtingensis, 662. c.
 Vvaldo cancellarius Caroli Crassi, 313. c.
 216. d.
 Vvalerannus Nuerburgensis episcopus, 652.
 b. Ejus epistola de vita S. Leonardi, 653.
 a.
 Valerannus dux Lotharingia, 705. b.
 Valeranni comitis Mellenti elogium metri
 cum, 876. & seq.
 Vvallebenensis prepositus Voltodus, 1516. c.
 Vvalerius advocatus, 468. c. 469. c.
 Vvalpertus dux, 25. b.
 Valprandus abbas S. Michaelis de Apu
 liano, filius Vvalerti ducis, 145. b.
 Vvalramus & Keffel dominus de Bructe in
 iustitia remittit thelonium abbati & mo
 nichis Gladbach & pro illatis iuris fa
 ciat, 1474. d. 1475.
 Vvalterius arcebiscopus Panormitanus,
 303. c. 904. b.
 Vvalterius episcopus Albanensis, 388. a.
 Vvalterius de Mox admiralis Sicilia, 904.
 a.
 Vvalterius miles sepultrarum eligit in mo
 nasterio Vvalcidorensi, 398. d.
 Vvalterius comes Ambianensis, 345. d.
 Vvalterius filius Vvalteri comes Ambia
 nensis, 145. d.
 Vvarinus abbas, 248. a.
 Vvassenus episcopus Avesnonensis, 331. d.
- Vvarnerus abbas de Meffia, 886. c.
 Vvarnerus abbas Psalmodes, 67. d. 51. d.
 Vvarnerius abbas S. Victorius Maili, 307. c.
 368. b.
 Vvarnerius vicedominus, 590.
 Vvito episc. Leodiensis fundat decem pra
 bendas in ecclesia collegiata S. Bartholo
 maxi, 412. d.
 Vvarnerus notarius Zuentiboldi regis, 245.
 d. 246. d.
 Vvarterius Börnus avus Roberti de Juliano
 vicecomes, 361. b.
 Vvarterius filius Hamelin de Langiac, 1
 461. a.
 Vvaldino S. Laurentii Leodiensis abba
 datur ecclesia S. Severi de Melis, 808. b.
 883. a.
 Vvchelo archiepiscopus archiepiscoparius
 Henrici III. imperatoris, 317. b.
 Vvchelo archiepiscopus Roishomagensis,
 371. a.
 Vveneto Senonensis archiepiscopus, 371.
 b. 172. a.
 Vveringatus frater Engelberti viri ultoris,
 17. b. 18. b. 19. b. d.
 Vvernarhus comes, 19. t. c.
 Vvernarhus de Arnheim Mindensis capi
 tulus, 1173. d.
 Vvericus abbas Leticiensis, 746. b.
 Vverthineus, seu Verdinensis monaster
 ium a. S. Liudgero fundatum & Folc
 ero mire amplificatum, 140.
 Vverthineus abbas Andulus, 147. c.
 Vvervense monasterium Corbeensis subjec
 tur, 885. a.
 Vvestergromen monasterium fundatur a.
 Steno comite, 283. a.
 Vvelichetus episcopus archiepiscoparius
 Henrici III. imp. 434. b.
 Vvibaldus abbas Stabulensis, 799. c. Mo
 nasticum habuum accepit in Vvalcidore
 nis monasterio, 747. b. Pro quo privi
 legium imperat a Lothario II. ipse
 rator. Ibid. Cujus intervenerunt confirmatio
 nis privilegia episcopem monasteri, 822. b.
 Vvibertus antipapa, 551. a. 628. a.
 Vvibertus episcopus Hildeimensis, 652. d.
 Vvibertus comes, 651. a.
 Vvibertus donationem facit Prümie
 nisterio, 44. c.
 Vvifridus archiepiscopus Colonensis, 269.
 d.
 Vvichardo sacerdoti concepsa cella S. Co
 lumba, 228. b.
 Vvichetus abbas S. Maximini, 116. d. 319. b.
 Vvicipardus comes, 612. b. 613. c.
 Vviderco episcope Argentino scribit Ger
 bertus, 311. a.
 Vvidicinus abbas Corbienensis, 1002. c. Bi
 denicitionis munus impendi Vviam
 nus archiepiscopus Magdeburgensis, 994.
 b.
 Vvidmarus notatus Pippini regis, 28. c.
 Vvido episcopus Cenomanensis, 697. c. 696.
 a.
 Vvido episcopus Olsenburgensis, 386. c.
 c. 1.
 Vvido Saessonenensis episcopas, 345. c.
 Vvido abbas Cisterci, 987. a.
 Vvido comes, 328. a.
 Vvido frater Cunonis comitis Montis-ac
 ti, 518. d.
 Vvido Buticarii Ludovici VI. 613. c.
 Vvido camerarius Ludovici VII. 615. a. 634. b.
 640. a.
 Vvido advocateus regius, 197. a.
 Vvidiacus comes palati, 269. a.
 Vvidicus de Falemannia vir nobilis, 287. d.
 Vvidicus abbas Maffilensis S. Victorius, 344.
 a. Ejus electio, 346. d.
 Vvidius comes & Marchio castri Cardona
 constructio, 317. a.
 Vvidius vicedominus, 59. a.
 Vvigerus comes, 612. c.
 Vvigerus decanus Halberstadtensis, 1316. c.
 Vvigerus comes, 289. a.
 Vvigerus ad ocaus, 578. a.
 Vvigerus vir illustre pater Bertilendis
 monialis Calensis, 17. c. Et Albalii ma
 nichi, 18. c. d. 20. a.

H U J U S V O L U M I N I S.

- Vilharana mater Aſſueri abbatis Prumensis, 53. d. 52. b.
 Vilhelmus archiepiscopus, 315. b. 321. c.
 Vilhelmus archiepiscopus Caralitanus ecclesiam S. Saturnini conferat ac privilegio donat, 657. b.
 Vilhelmo archiepiscopo Remensi nuncupatur microcosmographia, 946. c.
 Villemus Aginnensis episcopus, 314. a.
 Villemo episcopo Autiſtodorensi relaxat Philippus Augustus ius exercitus, 1109. c. 1110. b.
 V. Tornacensis episcopus Apoll. sedis 1. agatus, 1160. a.
 Villemus episcopus Tolonensis, 443. a. Ex monacho S. Victoris, 816. c. c.
 Villemus abbas Carnotensis S. Petri, 633. c.
 Villemus abbatis Gladbacii & monachis iungit thelonium remittit Yvalramus comes de Keffel, 1414. d. 1415.
 Villemi abbatis Hirtaugensis elegium, 516. d. & seq. 511. d.
 Villemus abbas Montis-majoris, 557. d.
 Villemus abbas Savigneensis, 859. c.
 Vv. abbas S. Victoris Massiliensis, 1293. d.
 Villemus abbas S. Vincentii Cenomanensis, 617. b.
 Villemus abbas S. Vincentii Cenomanensis, 696. a.
 Villemus archicapellanus Ottonis I. imperatoris, 294. 239. c. 322. b.
 Villemus monachus Majoris-monasterii abbas S. Vincentii Cenomanensis, 600. a.
 Villemus rex Anglorum, 484. b. 568. c. 571. 577. a. 578. 579. a.
 Villemus rex Siciliae, 902. c.
 Villemi Marchionis de Monteferrato epistola ad Honorium papam III, 1159. c. Regnum Arlarente ei commitit imperator, 1160. c. Honorio III. filialem obedientiam Promittit, 59. c.
 Villemus Marchio Provincia, 330. c.
 Villemus comes, 331. d. 334. a. 612. c. 613. c.
 Villemus comes Arvernorum, 601. b. 602. a.
 Villemus comes de Monteferrato, 861. c.
 Villemus comes Nivernensis, 434. d. 435. b. 436. c.
 Villemus comes Provincia, 322. c.
 Villemus vicecomes, 367. d. 370. c.
 Villemus Bratiellensis vicecomes dat Cenomanensis S. Vincentii monasterio ecclesiam de Domitiolu, 561. c.
 Villemus vicecomes Massiliensis conventionem fact cum abbatte S. Victoris, 349. b. Eadem Pontius episcopus cedit de bonis S. Victoris, 333. a. & seq.
 Villemus Gaufredi vicecomes filius, 482. b.
 Villemus Baticularius Ludovici VII. regis, 798. d.
 Villemus Dapifer Ludovici VI. regis, 652. d.
 Villemus de Monte mirabilis, 454. d.
 Villemus pater Leodegarii archiepiscopi Viennensis, 404. a.
 Villemus frater Leodegarii archiepiscopi Viennensis, 404. a.
 Villemus frater Leodegarii archiepiscopi Viennensis, 404. a.
 Villemus frater Cervulus episcopi Cenomanensis, 420. d.
 Villemus frater Pontii episcopi Massiliensis, 466. d.
 Villemus filius Hervei fundator cellae de Curia Dodæ, 542. d.
 Villemari Babenbergens scholastici Fuldensis prefatio in metrical expeditio new Cantici Cantorum, 507. a.
 Villbertus archiepiscopus Colonensis, 43. c. 661. c. c.
 Villibordus vir apostolicus, 22. b. Fundat Epitnacense monasterium, 35. c. Episcopus & abbas Epitnacensis, 9. c. Et datus a Pipino Suevia monasterium, 20. c. Ab Irimo quicquid possidebat in villa Steineheim, 8. c. Eius quicquid possidebat in villa Anberno monacho, 18. c. 19. c. Ab Aengilbaldoviro illitus, 14. c. 16. d. 19. a. Ab Arnulfo duce, 21. c. Ab Hedenro duce, 22. a. 22. a. A Berthende illiusfru feminam & monial, 17. d.
 Villigis archiepiscopus Moguntinus, 346. b.
 Archicapellanus Ottonis II. imperatoris, 330. c. 332. d. 336. c. Et cancellarius, 316. b.
 Archicancellarius Ottonis III. 346. c.
 Archicapellanus S. Henrici regis Romanorum, 364. b. 366. c.
 Vimundus vir nobilis, 863. a.
 Vimbrit uxor Salomonis ducis Britonum, 228. d.
 Vincbaudus de Baladone, 578. d.
 Vincitrus abbas in Porta, 12. 18. c.
 Vimifernus cancellarius Henrici III. imperatoris, 429. b.
 Vimfridus episcopus, 272. b.
 Vimtherus cancellarius Henrici III. Romanorum regis, 429. d.
 Vintoniensis episcopus God. 890. d. 991. b.
 Viric comes, 223. c.
 Viripito per pilis pallei projectionem juxta morem nobilium, 888. a.
 Virzeburgensis episcopi Arlongus, 612. b. 632. c. Ernchart, 598. e.
 Viltemburgensis abbas Grimoldus, 150. b.
 Viltemburgensis episcopus Conradus, 1018. c.
 Viternus de Julaco, 563. b.
 Vitgarus episcopus, 149. d.
 Vitgarus abbas, 150. c.
 Vitthardus Ludovici filii missus, 5. b.
 Vitthardus cancellarius S. Romanae imperatoris, 381. b.
 Vitkinus comes, 705. b.

- Vitmannus archiepiscopus Magdeburgensis benedictionis munus impendit Vindikido abbati Corbeiensi, 994. b. d.
 S. Vviti Sarcophagum, 1051. a.
 Vvilelmus de Monte mirabilis, 454. d.
 Vvilelmus pater Leodegarii archiepiscopi Viennensis, 404. a.
 Vvilelmus frater Leodegarii archiepiscopi Viennensis, 404. a.
 Vvilelmus frater Pontii episcopi Massiliensis, 466. d.
 Vvilelmus filius Hervei fundator cellae de Curia Dodæ, 542. d.
 Villerami Babenbergens scholastici Fuldensis prefatio in metrical expeditio new Cantici Cantorum, 507. a.
 Villbertus archiepiscopus Colonensis, 43. c. 661. c. c.
 Villibordus vir apostolicus, 22. b. Fundat Epitnacense monasterium, 35. c. Episcopus & abbas Epitnacensis, 9. c. Et datus a Pipino Suevia monasterium, 20. c. Ab Irimo quicquid possidebat in villa Steineheim, 8. c. Eius quicquid possidebat in villa Anberno monacho, 18. c. 19. c. Ab Aengilbaldoviro illitus, 14. c. 16. d. 19. a. Ab Arnulfo duce, 21. c. Ab Hedenro duce, 22. a. 22. a. A Berthende illiusfru feminam & monial, 17. d.
 Villigis archiepiscopus Moguntinus, 346. b.
 Archicapellanus Ottonis II. imperatoris, 330. c. 332. d. 336. c. Et cancellarius, 316. b.
 Archicancellarius Ottonis III. 346. c.
 Archicapellanus S. Henrici regis Romanorum, 364. b. 366. c.
 Vimundus vir nobilis, 863. a.
 Vimbrit uxor Salomonis ducis Britonum, 228. d.
 Vincbaudus de Baladone, 578. d.
 Vincitrus abbas in Porta, 12. 18. c.
 Vimifernus cancellarius Henrici III. imperatoris, 429. b.
 Vimfridus episcopus, 272. b.
 Vimtherus cancellarius Henrici III. Romanorum regis, 429. d.
 Vintoniensis episcopus God. 890. d. 991. b.
 Viric comes, 223. c.
 Viripito per pilis pallei projectionem juxta morem nobilium, 888. a.
 Virzeburgensis episcopi Arlongus, 612. b. 632. c. Ernchart, 598. e.
 Viltemburgensis abbas Grimoldus, 150. b.
 Viltemburgensis episcopus Conradus, 1018. c.
 Viternus de Julaco, 563. b.
 Vitgarus episcopus, 149. d.
 Vitgarus abbas, 150. c.
 Vitthardus Ludovici filii missus, 5. b.
 Vitthardus cancellarius S. Romanae imperatoris, 381. b.
 Vitkinus comes, 705. b.

X Antensis episcopus H. 1012. c.
 Xantonis civitas juris comitis Marchia, 1163. a.

X.

- Y Sabellis regina Anglorum comitissa Marchia & Engolimii, 1171. Vide Sabellis.
 Yolendis filia Petri comitis Britanniae, 1140. d.
 Ysenca monasterium in Turingia, 1164.
 Ytchor frater Marianus regis Catalani, 628. d. 630. b.

Z.

- Z Acharijs memorans domini interpretatur, 226. c.
 S. Zacharie ecclesia a Mauris destruta, 400. b.
 Zerchis frater regis Sardinie, 525.
 Zerbis frater Constantini regis Caralitan, 529. a.
 Zuentboldus rex, 268. c. 289. c. Eius preceptum pro S. Maximino, 244. a. Pro Rhenensi monasterio, 245. a. de Soetra, 244. c.

ERRATA CORRIGENDA ET EMENDANDA.

- P. 40. l. 12. caranaturz, l. 12. caraxaturz. P. 30. l. 21. publico, l. publici. P. 41. l. in quis. l. 3. in quo. P. 45. l. 33. dominem. l. n. mine. P. 68. l. 26. Angelolmo. l. Angilelmo. P. 114. l. penitus. quam l. quod. P. 120. l. 29. voluerit. l. voluerint. P. 149. l. 37. in margine 861. leg. 819. P. 176. l. 15. manalit. leg. mandatu. P. 177. in margine 861. 5. 867. p. 179. diploma Caroli Calvi abet collectari, pag. 117. P. 120a. Diploma Caroli Calvi abet collectari, pag. 117. P. 120a. 5. 819. P. 176. l. 15. manalit. leg. mandatu. P. 191. P. 211. in margine S. Martini l. S. Maximini. P. 224. l. 32. idem. litem. P. 229. l. ultim. 829. l. 929. P. 232. l. 37 non esse, nunc esse. P. 241. l. pen. abbas. l. abbatis. P. 274. l. 42. ac l. ad. P. 295. l. 10. me. Negquam, l. me. nequam. P. 297. l. 90. appellat. add. dividimus. P. 302. l. 9. l. si per. l. si pes. p. 303. l. 8. Sicambrie. l. Licarbie. P. 309. l. 10. quo te metietut. l. quod emittatur. P. 317. l. 41. 41. quos. l. quas. P. 334. l. 12. Dalmone. l. De Imone. P. 443. l. 15. praeceptis. l. praeferitis. L. 36. jus. l. jure. L. 549. suis. l. fuerit. P. 296. l. penitus. l. manfus. P. 471. l. 55. monachus. l. monachos. P. 468. l. 34. ecclesi. l. ecclesi. P. 475. l. 7. vicinorum. l. vijitorum. P. 529. l. 29. lucernam. l. lucerna. P. 577. l. 5. in margine 1000. l. 1160. P. 592. l. 5. marci. l. matris. P. 638. l. 12. ecclie. l. ecclie. P. 677. l. 15. perseccutus. l. persequeuntur. 1. 22. imperator. Compositio. leg. imperator compositione. k. 680. l. 5. co. l. fc. P. 702. l. 19. Honori. &c. l. Honorio predecessoris nostri. P. 703. l. 47. meus. l. tuus. P. 711. l. 46. locum e. leg. ei. locum. P. 726. l. 12. genium. l. ingenium. P. 740. l. 47. scipium. l. idipsum. P. 757. l. 18. ac illud. ad illum. P. 760. l. 20. sanctitas. l. sanctus. P. 762. l. 8. es. l. sunt. P. 763. l. 40. alias. add. quas. P. 767. l. 42. nom. l. hon. P. 769. l. 11. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100. l. 101. l. 102. l. 103. l. 104. l. 105. l. 106. l. 107. l. 108. l. 109. l. 110. l. 111. l. 112. l. 113. l. 114. l. 115. l. 116. l. 117. l. 118. l. 119. l. 120. l. 121. l. 122. l. 123. l. 124. l. 125. l. 126. l. 127. l. 128. l. 129. l. 130. l. 131. l. 132. l. 133. l. 134. l. 135. l. 136. l. 137. l. 138. l. 139. l. 140. l. 141. l. 142. l. 143. l. 144. l. 145. l. 146. l. 147. l. 148. l. 149. l. 150. l. 151. l. 152. l. 153. l. 154. l. 155. l. 156. l. 157. l. 158. l. 159. l. 160. l. 161. l. 162. l. 163. l. 164. l. 165. l. 166. l. 167. l. 168. l. 169. l. 170. l. 171. l. 172. l. 173. l. 174. l. 175. l. 176. l. 177. l. 178. l. 179. l. 180. l. 181. l. 182. l. 183. l. 184. l. 185. l. 186. l. 187. l. 188. l. 189. l. 190. l. 191. l. 192. l. 193. l. 194. l. 195. l. 196. l. 197. l. 198. l. 199. l. 200. l. 201. l. 202. l. 203. l. 204. l. 205. l. 206. l. 207. l. 208. l. 209. l. 210. l. 211. l. 212. l. 213. l. 214. l. 215. l. 216. l. 217. l. 218. l. 219. l. 220. l. 221. l. 222. l. 223. l. 224. l. 225. l. 226. l. 227. l. 228. l. 229. l. 230. l. 231. l. 232. l. 233. l. 234. l. 235. l. 236. l. 237. l. 238. l. 239. l. 240. l. 241. l. 242. l. 243. l. 244. l. 245. l. 246. l. 247. l. 248. l. 249. l. 250. l. 251. l. 252. l. 253. l. 254. l. 255. l. 256. l. 257. l. 258. l. 259. l. 260. l. 261. l. 262. l. 263. l. 264. l. 265. l. 266. l. 267. l. 268. l. 269. l. 270. l. 271. l. 272. l. 273. l. 274. l. 275. l. 276. l. 277. l. 278. l. 279. l. 280. l. 281. l. 282. l. 283. l. 284. l. 285. l. 286. l. 287. l. 288. l. 289. l. 290. l. 291. l. 292. l. 293. l. 294. l. 295. l. 296. l. 297. l. 298. l. 299. l. 300. l. 301. l. 302. l. 303. l. 304. l. 305. l. 306. l. 307. l. 308. l. 309. l. 310. l. 311. l. 312. l. 313. l. 314. l. 315. l. 316. l. 317. l. 318. l. 319. l. 320. l. 321. l. 322. l. 323. l. 324. l. 325. l. 326. l. 327. l. 328. l. 329. l. 330. l. 331. l. 332. l. 333. l. 334. l. 335. l. 336. l. 337. l. 338. l. 339. l. 340. l. 341. l. 342. l. 343. l. 344. l. 345. l. 346. l. 347. l. 348. l. 349. l. 350. l. 351. l. 352. l. 353. l. 354. l. 355. l. 356. l. 357. l. 358. l. 359. l. 360. l. 361. l. 362. l. 363. l. 364. l. 365. l. 366. l. 367. l. 368. l. 369. l. 370. l. 371. l. 372. l. 373. l. 374. l. 375. l. 376. l. 377. l. 378. l. 379. l. 380. l. 381. l. 382. l. 383. l. 384. l. 385. l. 386. l. 387. l. 388. l. 389. l. 390. l. 391. l. 392. l. 393. l. 394. l. 395. l. 396. l. 397. l. 398. l. 399. l. 400. l. 401. l. 402. l. 403. l. 404. l. 405. l. 406. l. 407. l. 408. l. 409. l. 410. l. 411. l. 412. l. 413. l. 414. l. 415. l. 416. l. 417. l. 418. l. 419. l. 420. l. 421. l. 422. l. 423. l. 424. l. 425. l. 426. l. 427. l. 428. l. 429. l. 430. l. 431. l. 432. l. 433. l. 434. l. 435. l. 436. l. 437. l. 438. l. 439. l. 440. l. 441. l. 442. l. 443. l. 444. l. 445. l. 446. l. 447. l. 448. l. 449. l. 450. l. 451. l. 452. l. 453. l. 454. l. 455. l. 456. l. 457. l. 458. l. 459. l. 460. l. 461. l. 462. l. 463. l. 464. l. 465. l. 466. l. 467. l. 468. l. 469. l. 470. l. 471. l. 472. l. 473. l. 474. l. 475. l. 476. l. 477. l. 478. l. 479. l. 480. l. 481. l. 482. l. 483. l. 484. l. 485. l. 486. l. 487. l. 488. l. 489. l. 490. l. 491. l. 492. l. 493. l. 494. l. 495. l. 496. l. 497. l. 498. l. 499. l. 500. l. 501. l. 502. l. 503. l. 504. l. 505. l. 506. l. 507. l. 508. l. 509. l. 510. l. 511. l. 512. l. 513. l. 514. l. 515. l. 516. l. 517. l. 518. l. 519. l. 520. l. 521. l. 522. l. 523. l. 524. l. 525. l. 526. l. 527. l. 528. l. 529. l. 530. l. 531. l. 532. l. 533. l. 534. l. 535. l. 536. l. 537. l. 538. l. 539. l. 540. l. 541. l. 542. l. 543. l. 544. l. 545. l. 546. l. 547. l. 548. l. 549. l. 550. l. 551. l. 552. l. 553. l. 554. l. 555. l. 556. l. 557. l. 558. l. 559. l. 560. l. 561. l. 562. l. 563. l. 564. l. 565. l. 566. l. 567. l. 568. l. 569. l. 570. l. 571. l. 572. l. 573. l. 574. l. 575. l. 576. l. 577. l. 578. l. 579. l. 580. l. 581. l. 582. l. 583. l. 584. l. 585. l. 586. l. 587. l. 588. l. 589. l. 590. l. 591. l. 592. l. 593. l. 594. l. 595. l. 596. l. 597. l. 598. l. 599. l. 600. l. 601. l. 602. l. 603. l. 604. l. 605. l. 606. l. 607. l. 608. l. 609. l. 610. l. 611. l. 612. l. 613. l. 614. l. 615. l. 616. l. 617. l. 618. l. 619. l. 620. l. 621. l. 622. l. 623. l. 624. l. 625. l. 626. l. 627. l. 628. l. 629. l. 630. l. 631. l. 632. l. 633. l. 634. l. 635. l. 636. l. 637. l. 638. l. 639. l. 640. l. 641. l. 642. l. 643. l. 644. l. 645. l. 646. l. 647. l. 648. l. 649. l. 650. l. 651. l. 652. l. 653. l. 654. l. 655. l. 656. l. 657. l. 658. l. 659. l. 660. l. 661. l. 662. l. 663. l. 664. l. 665. l. 666. l. 667. l. 668. l. 669. l. 670. l. 671. l. 672. l. 673. l. 674. l. 675. l. 676. l. 677. l. 678. l. 679. l. 680. l. 681. l. 682. l. 683. l. 684. l. 685. l. 686. l. 687. l. 688. l. 689. l. 690. l. 691. l. 692. l. 693. l. 694. l. 695. l. 696. l. 697. l. 698. l. 699. l. 700. l. 701. l. 702. l. 703. l. 704. l. 705. l. 706. l. 707. l. 708. l. 709. l. 710. l. 711. l. 712. l. 713. l. 714. l. 715. l. 716. l. 717. l. 718. l. 719. l. 720. l. 721. l. 722. l. 723. l. 724. l. 725. l. 726. l. 727. l. 728. l. 729. l. 730. l. 731. l. 732. l. 733. l. 734. l. 735. l. 736. l. 737. l. 738. l. 739. l. 740. l. 741. l. 742. l. 743. l. 744. l. 745. l. 746. l. 747. l. 748. l. 749. l. 750. l. 751. l. 752. l. 753. l. 754. l. 755. l. 756. l. 757. l. 758. l. 759. l. 760. l. 761. l. 762. l. 763. l. 764. l. 765. l. 766. l. 767. l. 768. l. 769. l. 770. l. 771. l. 772. l. 773. l. 774. l. 775. l. 776. l. 777. l. 778. l. 779. l. 780. l. 781. l. 782. l. 783. l. 784. l. 785. l. 786. l. 787. l. 788. l. 789. l. 790. l. 791. l. 792. l. 793. l. 794. l. 795. l. 796. l. 797. l. 798. l. 799. l. 800. l. 801. l. 802. l. 803. l. 804. l. 805. l. 806. l. 807. l. 808. l. 809. l. 810. l. 811. l. 812. l. 813. l. 814. l. 815. l. 816. l. 817. l. 818. l. 819. l. 820. l. 821. l. 822. l. 823. l. 824. l. 825. l. 826. l. 827. l. 828. l. 829. l. 830. l. 831. l. 832. l. 833. l. 834. l. 835. l. 836. l. 837. l. 838. l. 839. l. 840. l. 841. l. 842. l. 843. l. 844. l. 845. l. 846. l. 847. l. 848. l. 849. l. 850. l. 851. l. 852. l. 853. l. 854. l. 855. l. 856. l. 857. l. 858. l. 859. l. 860. l. 861. l. 862. l. 863. l. 864. l. 865. l. 866. l. 867. l. 868. l. 869. l. 870. l. 871. l. 872. l. 873. l. 874. l. 875. l. 876. l. 877. l. 878. l. 879. l. 880. l. 881. l. 882. l. 883. l. 884. l. 885. l. 886. l. 887. l. 888. l. 889. l. 890. l. 891. l. 892. l. 893. l. 894. l. 895. l. 896. l. 897. l. 898. l. 899. l. 900. l. 901. l. 902. l. 903. l. 904. l. 905. l. 906. l. 907. l. 908. l. 909. l. 910. l. 911. l. 912. l. 913. l. 914. l. 915. l. 916. l. 917. l. 918. l. 919. l. 920. l. 921. l. 92